

BENEDICTI
FERNANDII
BORBENSIS
LVSITANI, E
SOCIETATE IESV
Theologi,

COMMENTARIORVM
atque Obseruationum moralium
in GENESIM,

Tomus Tertius.

NVNC PRIMVM PRODIT,
INDICIBVS *cùm locorum sacræ Scripturæ,*
tùm rerum memorabilium illustratus.

Cum priuilegio Regis.

LVGDVNI,
SVMPT. IACOBI CARDON ET PETRI CAVELLAT
M.DC.XXVII

AD
B. MARIAM
SEMPER VIRGINEM
DEI MATREM.

TANDEM aliquando ad fastigium tibi à me (ô dignissima Dei mater!) constructa ædicula constitit: in qua tot in tuam gratiam, decúsque assurgunt aræ, splendent effigies, irradiant picturæ, trophæa pendent, visuntur monumenta; quot in tam operosa commentatione sectiones tuis inspersæ laudibus concinnantur. Multum, diúque sudatum. Sed nec structura rectè procederet, nec imposita demum coronide feliciter absoluta viseretur: nisi tuis, ô Regina mundi, auspiciis inchoata, impensis continuata, benedictione gratiáque inspersa sudoribus artificis ad optatum exitum perduceretur. Ad metas demum tam longi molestíque studij, in quo tot per annos sudando, anhelandóque decursum est, Deo interim filio tuo, téque illius parente simul agonothetis, ouantibus pariter & excitantibus voce, sublatúmque manu præferentibus præmium cursori licuit peruenire. En portum denique inuecta ratis post emensos immensæ nauigationis labores, conuolutis iam velis, iactísque anchoris conquiescit. Quo euentu quid quæso magis insperatum, quid magis prodigiosum? Vt nimirum paruula, subtilísque cymba (hoc illi ad secundum tomum tuo in exordio nomen indidimus) sub imperito, parúmque industrio nauclero longissima simul, ac difficillima inoffenso cursu maria superaret. At illud ipsum, quo Myrmecides quidam inclaruit olim artifex, spectandum mortalibus nunc proditur miraculum: Fabricatam pinnis apicula nauim abscondit. Illa tu quidem, Dei mater, melliflua es,

viderísque Apis: cuius in vtero diuinum illum Spiritus sanctus mellis fauum operatus est, Verbum Dei hominem factum; cuius dulcedine, sicut nostrorum scelerum amaritudo mitigatur, ita mearum commentationum acerbiora in dies tædia in prædulcem denique suauissimi tui nominis perorationem desierunt. Fabricatam pariter suo cum artifice naucleróque ratim suis abscondit pinnis apicula. Dei parens suum istud opus & primò inchoauit,& subinde perduxit, demúmque absoluit. Nauiget igitur tantula & cariosa ratis toto secura pelago, insultet fluctibus, procellas irrideat, vada cœca præteruolet, syrtes despiciat; pericula, naufragiáque illudat. Quid mirum? Suis nauim apicula pennis abscondit: ab iniurijs tectam, à fluctibus sartam, imperuiámque reddidit: atque in placidissimam stationem portus induxit. Sit ergo per te (ô Domina) tuum istud opus legentibus gratiosum: sit tuo ista Numini, nominíque sacra ædes inuisentibus periucunda: sit spectabilis omnium oculis tuo in cursu quadriga: sit tuo in stadio Cursor tuâ palmâ, brauióque dignus. Sit tuis tecta pennis non iam in salo ratis, sed in portu nauis ad commune bonum pietatis, atque eruditionis fœcunda penus, locuples promptuarium. Sit denique tuus hic inter omnes seruos minimus per te, ô clementissima Regina, Deo filio tuo ita gratus; vt quem tui nominis ipse studiosum fecit; cui Mosaicam Genesim commentanti benignè admodum fauit: nouum subindè opus in tuum Lucam simili stylo architectanti in *filij* matrísque laudationem, atque obsequium sólita etiam opem ferat vberiorem.

BENEDICTVS FERNANDIVS seruus
inter omnes minimus.

BEATIS

BEATISSIMÆ
VIRGINI DEIPARÆ
PRO AVCTORE TERTII TOMI
COMMENTARIORVM IN GENESIM

emeritus Rhetoricæ Professor dedicat opus.

EN ego, VIRGO, tuas iterum reuolutus ad aras
Virgineam imploro voce tremente manum.
Tecum operis subij felix primordia: tecum
Functa suo exultat munere grata manus.
Natales Iacob remeans opulentus ad oras
Impauidus cœli bellica castra videt.
Quid timeat, quem castra Dei comitantur euntem?
Mille cruces audet; mille subire rogos.
Emicat in luctam miles generosus: & impar
Nititur insultans exuperare Deum.
Claudicat, vt gradiens præstet monumenta decoris:
Est decor, in membris stigmata ferre Dei.
Heroásque docet vitæ luctamina. Vitam
Qui sine lucta agitat, stemmata nulla creat.
Muneribus fratrem placat feritate superbum:
Lucrum est iratis munera grande dare.
Quid properat furtim Dina (heu!) lustrare puellas?
Tam citò virgo cadit, quàm citò claustra fugit.
Vrbs ferro populata ruit. Sic pendere pœnas
Lasciuus stupri corpora cogit amor.
Quæ somni exterrent crebrò ludibria mentes,
Hæc puerum insolito tramite ad astra ferunt.
Inuidiâ stimulante cohors fraterna Iosephum
Ad lethum, & pretium sanguinolenta vocat.
Pallia dimittit dominæ flagrantia tactu,
Tartareo credens igne tepere manum.
Insons vincla subit. Pereat ne gemma pudoris,
Quàm facile est castis vincula dura pati.
Exilit ad sceptrum tenebroso è carcere Princeps;
Exulet vt regno Principis arte fames.

Crimina maiestas angusti prodiga cordis
Obruit: & fratrum iura recantat amor.
Instar Phœnicis surgens rediuiuus ab orco
Pergit in amplexus pignoris ire pater.
Vltima fata instant: moribundúsque instar oloris
Harmonias, natis omnia fausta canit:
Ossa iubet tantùm patrio cumulanda sepulchro:
Ossa iubet. Procerum non tumulatur honor.
Hæc est, Alma parens, series generosa tuorum,
Texuit hanc famulus tempus in omne tuus.
Impendi rapidæ tibi quòd dispendia vitæ,
Glorior, ô VIRGO, *nunc Benedictus ero.*

BEATISSIMÆ VIRGINI DEIPARÆ
pro auctore dedicat opus primarius
Humanitatis Professor.

Extremum ingenui manus ambitiosa laboris,
Et cultum docto pectore promit opus.
Quod placet ante rogos, festiua est gloria: raro
Ante obitum incolumes Numina læta sinunt.
Nec Gelasinus erit cari populator honoris;
Imò etiam titulos, plectráque blanda canet.
Archetypas animi dotes tibi, VIRGO, *sacrauit,*
En iterum obsequiis gestit anhelus amor.
Hæc sunt Auctoris monumenta perennia: vitæ
Frugiferæ hoc poscit stemma: Placere tibi.

ADMO

ADMODVM R. P. BENEDICTO FERNANDIO Societatis IESV, Ioannes de Pineda eiusdem Societatis salutem in Domino.

*ET sentiunt grauiter, & censent rectè boni & periti literarum arbitri (*BENEDICTE *multis mihi nominibus colende & amande) non idoneum solùm, sed legitimum, atque adeò necessarium iam tempus esse paulò acriùs tecum expostulandi de tua ista cunctatione & tarditate, an lentitudine, in semel cæpto Commentariorum in Genesim opere absoluendo; quod sanè primo volumine faustè ac feliciter institutum, altero deinde non minùs prosperè prouectum, suo iure expletionem, perfectionémque manus vltimæ desiderat: requirunt etiam atque sperant felicissimam eruditi omnes. Ac, nisi de industria tentas vim desiderij tarditate acuere, verendum profectò sit, ne asperitatis cuiusdam videatur diutiùs morari biantes: quod de istius animi lenitate ne velim quidem suspicari. Scio illud summi Oratoris*: In rebus omnibus difficile esse optimi absolutionem. *Cicer. de claris Orat. Memini & in hanc ipsam rem scriptoris eximij*: Nihil rerum ipsam naturam voluisse magnum citò effici: præposuisséque pulcherrimo cuique operi difficultatem: quæ nascendi quoque hanc fecerit legem; vt maiora animalia diutiùs visceribus parentum continerentur. *Quint. lib.10.cap.3. Sed difficultatem, si quam res magna atque difficilis habuit, singulari tuâ industriâ, atque eruditione infregisti semel & iterum exorbuisti potiùs. Quare si quæ nunc est vlla, illam tu tibi facis. Eam verò nimis tardam atque seram nascendi & procedendi legem non est cur expectet quod iam maiori ex parte lucem vidit. An criticam superciliosi huius seculi spongiam pertimescis? inuidum dico & calumniosum genus hominum, quorum digiti in aliena scripta prurisćunt, & laudem ex aliorum maligna obtrectatione consectantur. Sed ne hoc quidem solidum est. Quod enim præmissa iam volumina non tulere suffragium? A quo non cretâ notaris candidâ? siue à doctis, inquam, & intelligentibus; quibus prædoctæ in primis & præeruditæ lucubrationes tuæ nequaquam placere non possunt: siue à parum doctis, parúmque peritis, ne (vt bonori suo consulant) in re illustri & indubitata videatur vlla sibi cum sapientibus esse dissensio. Magnum hoc, & in hoc seculo ex tanta librorum copia, & satietate iam fermè nauseante permirum. In multitudine (inquit ille patriæ suæ vindex, & bene dicendi antistes) est varietas & crebra tanquam tempestatum, sic sententiarum commutatio. Sed mira erga te omnium consensio: & procul hinc priuata quædam studia, & variationes gustus. At quid de Lydio illo communi & publico sacrorum interpretum lapide? Concionatorum sensum, vocem, & plausum dico: quem ista tua quasi sorte & fato collegisti, vt nullam ipsi aut rebus diuitem, aut sententiis grauem, aut affectibus incitatam concionem æstiment, quam ex tuis luculentissimis commentariis non locupletarint, non expresserint. In illis enim doctrinam simul cum gratia certantem (quod de Psalmis primùm, ac potissimùm dictum est ab Ambrosio, præf. in Psal.) inuenire & spectare videntur. Quòd si fauentissimo omnium iudicio, quod experiris, meum etiam, quale quale est, adiicere, & communi acclamationi & plausui exilem, priuatámque vocem applicare velim, non est quod verearis: nihil habes, nihil babeo, cur tam longè dissitus tibi imponam: nec assentationem (vtor Hieronymi ad Paulinum verbis, epistol.13. ad Paul.) in necessitudine suspiceris: vt suscepisti, ita partes optimi interpretis cumulatè exples, & lautè peragis. Argumentum quidem vt nimis longum, ita spissum, & operosum; sed illustre & splendidum elucidatione tuâ. Hanc eandem Spartam adornarunt multi: sed in eo expositorum puluere nemo te feliciùs aurigatur. Gustui omnium facis, quod nisi cœlesti alicui cibo non contingit. Quibus magnificentior, & succisior placet eruditio, illis reconditæ literaturæ supellectilem liberalis, non prodigus expli-*

cas: Quibus sapit frugalitas, ita superflua resecas, vt sapientiæ tuæ sapore capiantur; nunquam tamen flaccessis ieiunus & aridus; nunquam tenuis & inops; nunquam parcus, aut auarus. Mitto selecta tuæ orationis verba, præstantem & placidè labentem stylum, sententias graues, neque non argutas acutásque; quæ & aures vellicent, & animum pungant. Quanta prætereà, quàm exquisita sanctorum Patrum lectio! quanta aduersus seniores nominandi reuerentia! quàm pulchra ex omni antiquitate & varietate lumina & ornamenta! Video, gratulor te multa perficere, nos multa conari; te posse, nos velle. Postquam enim penitiori locorum difficilium intelligentiæ, atque eruendo arcaniori nucleo tua desudauit industria; postquam amœnioribus indulsisti ornamentis, luminibus; quàm opportunus, quàm frugifer & salutaris ad morum doctrinam, & animorum formationem excurris! Quippe hoc quoque non in vltima interpretis parte positum dulci miscere vtile, exemplo sapientissimi Ecclesiastæ: Qui quæsiuit verba vtilia, & conscripsit sermones rectissimos, ac veritate plenos: *Eccl. 12. imò ex norma supremi omnium Magistri Dei,* qui docet nos vtilia. *Isai. 48. transferam, an mutuabor? potiùs inflectam paululùm & detorquebo ad te, quod de Cypriano censebat Hieronymus:* Cyprianus, instar fontis purissimi, dulcis incedit & placidus; & cùm totus sit in exercitatione virtutum occupatus persecutionum angustiis, de scripturis diuinis nequaquam disseruit. *ep. ad Paul. Cætera tibi cum illo communia, aut certè suppària. Illud in te singulare, & magis mirandum, quod de diuinis scripturis tam accuratè, tam copiosè disserueris in negotio proximorum totus occupatus, totus distentus, imò & pressus angustiis, & curis tuendæ pro virili salutis animarum; vti strenuum decet nostræ Religionis, & inconfusibilem operarium. Cui enim laboranti & indigenti non subuenit tuus labor, tua solicitudo? siue expiandis per confessionem pœnitentium noxis, siue adeundis Xenodochiis, & consolandis de doloribus, de inopia, de solitudine infirmis, siue inuisendis publicis carceribus, & procurandis, aut leuandis vinctorum necessitatibus: siue publicis de suggesto concionibus, aut priuatis de pietate colloquiis ad meliorem frugem adducendis fidelibus: siue ad Christi fidem ac baptismum ritè suscipiendum, vel ex Iudaismo, vel ex Mahometana secta pluribus, qui Olisiponem confugiunt, instituendis: siue denique (quod & laboriosius & frequentius est) multos iam per annos ter quaterve in hebdomada per fora & patentiora vrbis loca prodeunte (quod celebri fit in toto illo regno apparatu) promiscuæ multitudinis pompa, rectæ fidei capita, & Christianæ vitæ præcepta pueris ac rudibus edocendis: atque ad veram pietatem fidelibus ingenti numero confluentibus contentâ voce informandis pariter & concitandis. Et in tantis negotiorum & munerum spiritalium occupationibus tantum ad scribendum, & meditandum otium! ac nulla studiorum remissio! quasi à populi oculis remotus otiosos dies sine vllo labore, & contentione traduceres. Magna hæc prorsus: an etiam mira? vt quæ integriori ætate, & maioribus viribus mirum in modum maiora videantur. Sed quid tandem non possis adiutrice Diua Virgine præsentissima indigentium auxiliatrice? cui & te, & tua omnia sacrasti: à cuius laudibus opus incipis, & agendi atque scribendi optima atque secundissima facis auspicia: & in cuius præconiis terminas non singula tantummodò capita, sed & singulas sectiunculas, particulas, versiculos. Quid obscurum non illustrare, quem illuminatrix illa cordium fauoris sui luce circumfudit? quid non difficile idoneè & diligenter docere, quem erudit, quem instruit Magistra Euangelistarum, Doctrix gentium, informatrix nostræ Religionis, non poterit? Huic tu Virgini auro puriori appendisti, & impendisti auream istam pennam. Et quid illa tibi non concedat præmij, quæ non annumeret, non appendat beneficia? sed vt planè intelligas me nihil amicitiæ dare, ac nullum esse sine macula corpus; nec non decentissimæ faciei suum esse & adesse næuum; verbis ipsis magni Basilij vtar ad Iulianum amicum scribentis, cuius duo quoque volumina legerat, & censuerat:* Vt videas (*inquit*) quàm non in adulatoris manus, sed in fratris germanissimi tua volumina inciderint, dicam aliquid non tam in correctionem eorum, quæ scripta sunt, quàm in cautionem futurorum. Prorsus enim qui tantum habitus & studij ad scribendum impendit, & in posterum desinet scribere. *epist. ad Iulian.*

Ecclesiast. 12.

Aug. 3. de Ciuit. & in ser. 6. de tēp. Ignat. in epist. ad Ioann.

lian. Quid illud tandem sit, quo nonnulla vitij nota commentationes tuas tenuiter perstringere audeo, iam indicabo: semper tui similis es, semper æqualis. Desidero næuum aliquem, qui reliquas libri partes venustiores reddat. Reprehenditne, an commendauit Seneca Lucilij librum? de quo his verbis: Quid ingenij iste habuit, quid animi dicerem, quid impetus, si interquieuisset, si interuallo surrexisset, nunc non fuit impetus, sed tenor, compositio virilis & sancta. *epist. 46. Nosti illud non inepti scriptoris decusne, an dedecus?* Nihil peccat, nisi quod nihil peccat. *Plin. lib. 4. epist. 26. Curris per excelsa & abrupta scripturarum, (non reptas humilis & depressus per plana) & tamen si cursu laabereris, laudandum potiùs, quàm mirandum. Labentibus enim etiam sua laus. Hæc vnica tibi nusquam incessit animum aliquando cupiditas colligendi ex tuis areolis lectissimorum flosculorum fasciculum, qui ad intelligentiam, & eruditionem, siue qui ad mores & disciplinam. Sed vana prorsus industria & voto inani. Quod de profana quadam epistola pronunciabat Cordubensis Stoicus, de te veriùs.* Totus contextus virilis est: inæqualitatem scias esse, vbi quæ eminent, notabilia sunt. Non est admirationi vna arbor, vbi in eandem altitudinem tota sylua surrexit. Non possumus licet tentemus, ex tanta rerum æqualium copia aliquid educere. Pauperis est numerare pecus. Quocunque miseris oculum, id tibi occurrit, quod eminere posset, si non inter paria legeretur. Quare deponenda ista spes, posse summatim degustari ingenia maximorum virorum. Tota tibi inspicienda sunt, tota tractanda. *epist. 33. Ergo qui illud non possumus, hoc saltem fac possimus, quod & potes, vt totum iam in Genesim opus integrè inspicere, totum tractare auentibus liceat. Qui duas partes absoluisti; tertiam, quæ reliqua est, & de qua multa præclara inaudio, auguror, spero, matura, accelera, emitte.* Numero Deus impare gaudet. *Virg. Eclog. 8. Scis apud Platonem, & apud Societatem item nostram, sapientem non sibi, sed Reip. nasci. Labora igitur posteritati: nósque & nostra, tua apud Deum prece, tuo exemplo & labore iuua, vt Ecclesiæ, ac Societati bonam, cui adscripti sumus, militiam militemus. Vale Hispali ex nostro Hispalensi D. Hermenegildi Collegio. Kalend. Nouembr. ann. 1625.*

AD AVCTOREM COMMENTARIORVM super Genesim nobilis Poëta Lusitanus.

Ingenij torrens, verborum fulmina, pondus
Iudicij, grauitas, eloquiique tenor.
Quicquid in auctores alios aut gratia, quicquid
Natura, aut fortis diuidit alma manus:
In te vno vberiùs coniungitur; emicat vno
Hoc libro ingenium Palladis, Hermis opes.
Chrysologus flores, nitidum Chrysostomus aurum,
Et tibi Bernardus mellea verba dedit:
Augustum ingenij dedit Augustinus acumen,
Ambrosius, quicquid grandius ore tonat.
Quod cecinere Patres, canit hic Benedictus: in vno
Hoc libro veterum perlege scripta Patrum.

AD

Ad Lectorem.

TERTIO iam nunc te alloquor, Optime Lector: promiſiſque debitam fidem libero: tertium in tomum diſtulo Moſaicæ Geneſeos poſtrema vnde-viginti capita. En ipſa reddo meis de more commentariis illuſtrata. Hinc vtrámque Iacob, & Ioſeph Patriarcharum ad obitum vſque amborum variis grauiſſimarum rerum euentis plenam, vti à diuino ſcriptore contexitur, hiſtoriam admirabundus perleges: & vti à noſtris multò elaboratis ſtudio commentationibus illuſtratur, non ſine (vt ſpero) eruditionis fructu euolues. Timui equidem ſemper, ne (quod ſæpiùs videtur, nec ſine riſu excipitur) ſuam primò vim totam effundens, effœtúmque priore fœtu ſeſe reddens ingenium prorſus elangueſceret; rebus nimirum ipſo paulatim exhauſto penu deficientibus; ac verbis ob nimiæ ſcriptionis tædium, calamíque hebetudinem, incuria ſeſe ingerente magis in dies quotidie decoloratis, atque inuenuſtis. Iccircò contra impetum fluminis ab ipſo natiuo fonte iugiter fugientis impenſiùs obnitens elaboraui conſultò, vt prioribus poſteriora non reſponderent modò: ſed maiore deinceps induſtriâ, & acriore ſtudio, quàm anteà, in tertium denique tomum ſpecioſius concinnandum inſudarem. Nec vanum (opinor) ſtudium, nec labor irritus: nec falſa præſtantioris huiuſce fœtus exiſtimatio. Patuit quidem latior modò campus, pinguior gleba occurrit; nitentius longo vſu ad ſulcandum euaſerat aratrum; maior agricolæ ob diuturnam experientiam colendi, ſerendíque peritia. Quid mirum ergo, ſi vberior ſeges repullulans lectoris metenti falci meſſem offerat ditiorem? Spero equidem, humaniſſime Lector, (quod vt aſſequerer ſtudioſè contendi) meritò vt dixeris ab annis annoſam, à canis incanam, à ſenio grauem: atque iccircò maturam verbis, ſeriam ſententiis, rebus locupletem, poſtremam hanc Geneſeos commentationem prodiiſſe. Oportebat enim, vt viro ſexagenario ſua iam oratio caneſceret; haberétque ſuam quandam maturitatem, & quaſi ſenectutem: collectíſque demùm tót per annos ſtudiorum fructibus diteſceret. Certè quanquam in prioribus tomis paſſim (vt ferebat occaſio) ad Catholicam Religionem confirmandam, ad ſinceram fidelium pietatem commendandam, ac mores ad virtutum ſtudia conformandos: deinde pro Chriſti Domini gloria, & digniſſima ipſius parentis Virginis veneratione conſtabilienda ſatis multa diſſerere curauimus: hoc tamen extremo opere conceſſum diuinitùs fuiſſe credimus; vt de Chriſtiana fide contra infideles, ac Iudæos; de Catholica Romana Eccleſia contra illorum germanos noſtri temporis hæreticos: de ſanctorum cultu; de laudibus beatiſſimæ Virginis Mariæ Dei matris; de pietate fidelium erga ipſam Virginem cœli terræque Reginam; de auguſtiſſimis Euchariſtiæ, & pœnitentiæ ſacramentis, contra inferni furias, vitiorum colluuiem, vitioſorúmque hominum portenta, multò plura, longéque illuſtriora, & inuenta ingenio, & exarata ſtylo eſſe videantur. Quæ quidem omnia graui tuo, pióque & beneuolo iudicio, Lector humaniſſime, freti nos præſidio Chriſti Domini, matríſque Virginis patrocinio expendenda relinquimus: déque iam incepta in Lucam Euangeliſtam commentatione prorſus eodem ſtylo atque ordine (faxit Deus, vt & pari ſucceſſu) monitum te hinc eſſe volumus. Vale.

Facultas R. P. Visitatoris Societatis IESV in Prouincia Lusitaniæ.

EGo Antonius Mascarenhas Visitator Societatis IESV in Lusitania, potestate ad hoc mihi facta à R. P. nostro Mutio Vitellescho Præposito Generali eiusdem Societatis, facultatem concedo, vt *Tomus tertius Commentariorum atque Obseruationum moralium in Genesim*, à P. Benedicto Fernandio eiusdem Societatis Theologo compositus, ac grauium doctorúmque hominum eiusdem Societatis iudicio approbatus, typis mandetur. In cuius rei fidem has literas manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus. Olisipone 12. Aprilis 1626.

ANTONIVS MASCARENHAS.

Facultas R. P. Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Lugdunensi.

STEPHANVS CHARLETVS Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Lugdunensi, iuxta priuilegium eidem Societati à Regibus Christianissimis Henrico III. 10. Maij 1583. Henrico IV. 20. Decembris 1606. & Ludouico XIII. nunc regnante, 14. Februarij 1611. concessum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab eiusdem Societatis hominibus compositos, absque superiorum permissione imprimant: permittit IACOBO CARDON & PETRO CAVELLAT, Lugdunensibus Bibliopolis, vt librum hunc inscriptum, *Benedicti Fernandij Borbensis Lusitani, è Societate* IESV *Theologi, Commentariorum atque Obseruationum moralium in Genesim Tomus tertius*, ad sex primos annos imprimere, ac liberè diuendere possint. Datum Lugduni die 20. Aprilis 1627.

STEPH. CHARLETVS.

APPROBATIO THEOLOGORVM.

NOs infrascripti sacræ Theologiæ Doctores fidem facimus, nos *Benedicti Fernandij Borbensis Lusitani, è Societate* IESV *Theologi, Commentariorum, atque Obseruationum moralium in Genesim Tomum tertium*, perlegisse, omniáque in illo iuxta orthodoxam Catholicæ, Apostolicæ ac Romanæ Ecclesiæ, & Sanctorum Patrum sanam doctrinam summa cum eruditione exponi. Lugduni 16. Iulij 1627.

Fr. ROBERTVS BERTHELOT Episc. Damasci.

DEVILLE.

R. D. D. Thomæ de Meschatin la Faye huius libri imprimendi facultas.

THOMAS DE MESCHATIN LA FAYE, Comes, Canonicus, & Camerarius Ecclesiæ Lugdunensis, & Vicarius Generalis in Archiepiscopatu Lugdunensi: Opus inscriptum, *Benedicti Fernandij Borbensis Lusitani, è Societate* IESV *Theologi, Commentariorum, atque Obseruationum moralium in Genesim, Tomus tertius*, vt in lucem edatur, facultatem concedo. Lugduni 16. Iulij 1627.

MESCHATIN LA FAYE.

Summa Priuilegij à Chriſtianiſſimo Galliarum Rege conceſſi.

LVDOVICI XIII. Galliæ & Nauarræ Regis Diplomate ſancitum eſt, ne quis in regno ſuo, aliiſve locis ditioni ſuæ ſubiectis, intra decem annos, à prima editionis die computandos, excudat, vendat, excudendum, vendendúmque quouis modo, & ratione curet librum, qui inſcribitur, *Benedicti Fernandij Borbenſis Luſitani, è Societate* IESV *Theologi, Commentariorum atque Obſeruationum moralium in Geneſim Tomus tertius*, præter IACOBVM CARDON & PETRVM CAVELLAT, Bibliopolas Lugdunenſes, aut illos, quibus ipſimet conceſſerint. Prohibitum inſuper eâdem auctoritate Regiâ omnibus ſuis ſubditis, eundem librum extra regni ſui limites imprimendum curare, vel quempiam, vbicumque fuerit, ad id agendum impellere, ac inſtigare, ſine conſenſu dictorum IACOBI CARDON & PETRI CAVELLAT. Idque omne ſub confiſcatione librorum, aliiſque pœnis originali Diplomate contra delinquentes expreſſis. Datum Pariſiis die 16. Ianuarij 1621.

De mandato Regis,

Signatum

POTIER.

INDEX

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ,

QVÆ SPARSIM IN HOC VOLVMINE CITANTVR, ET EXPLICANTVR.

C. caput, S. ſectionem, N. numerum indicat.

EX VETERI TESTAMENTO.

Ex Ruth.

Ex lib. Regum primo.

Ex lib. Regum ſecundo.

Ex lib. Regum tertio.

Ex lib. Sapientiæ.

Ex lib. Ecclesiastici.

Ex Isaia.

Repleta

Assument

Ex

Ex Ezechiele.

Ex Baruch.

Ex Daniele.

Ex Osea.

Ex Ioële.

Ex Amos.

Vasa

EX NOVO TESTAMENTO.

Ex Matthæo.

Ex Ioanne.

Ex Actibus.

Ex Epiſt. ad Romanos.

Ex Epistola prima ad Corinth.

Ex II. ad Corinthios.

10. Sermone

2. Dæmones

BENE

BENEDICTI FERNANDII
BORBENSIS LVSITANI,
E SOCIETATE IESV,

COMMENTARIORVM IN GENESIM TOMVS TERTIVS.

CAPVT TRIGESIMVMSECVNDVM.

1. IACOB quoque abiit itinere quo cœperat: fuerúntq; ei obuiam Angeli Dei.

2. Quos cùm vidiſſet, ait: Caſtra Dei ſunt hæc: & appellauit nomen loci illius Mahanahim, id eſt, Caſtra.

3. Miſit autem & nuncios ante ſe ad Eſau fratrem ſuum in terram Seir, in regionem Edom:

4. Præcepítque eis, dicens: Sic loquimini domino meo Eſau: Hæc dicit frater tuus Iacob: Apud Laban peregrinatus ſum, & fui vſque in præſentem diem.

5. Habeo boues, & aſinos, & oues, & ſeruos, & ancillas: mittóque nunc legationem ad dominum meum, vt inueniam gratiam in conſpectu tuo.

6. Reuersíque ſunt nuncij ad Iacob, dicentes: Venimus ad Eſau fratrem tuum, & ecce properat tibi in occurſum cum quadringentis viris.

7. Timuit Iacob valde: & perterritus diuiſit populum qui ſecum erat: greges quoque & oues & boues, & camelos in duas turmas.

8. Dicens: Si venerit Eſau ad vnam turmam, & percuſſerit eam, alia turma, quæ reliqua eſt, ſaluabitur.

9. Dixítque Iacob: Deus patris mei Abraham, & Deus patris mei Iſaac: Domine qui dixiſti mihi: Reuertere in terram tuam, & in locum natiuitatis tuæ, & benefaciam tibi:

10. Minor ſum cunctis miſerationibus tuis, & veritate tua quam expleuiſti ſeruo
A tuo. In baculo meo tranſiui Iordanem iſtum: & nunc cum duabus turmis regredior.

11. Erue me de manu fratris mei Eſau, quia valde eum timeo: ne fortè veniens percutiat matrem cum filiis.

12. Tu locutus es, quòd benefaceres mihi, & dilatares ſemen meum ſicut arenam maris, quæ præ multitudine numerari non poteſt.

B 13. Cúmque dormiſſet ibi nocte illa, ſeparauit de his, quæ habebat, munera Eſau fratri ſuo,

14. Capras ducentas, hircos viginti, oues ducentas, & arietes viginti.

15. Camelos fœtas cum pullis ſuis triginta, vaccas quadraginta, & tauros viginti, aſinas viginti, & pullos earum decem.

16. Et miſit per manus ſeruorum ſuorum ſingulos ſeorſum greges, dixítque
C pueris ſuis: Antecedite me, & ſit ſpatium inter gregem & gregem.

17. Et præcepit priori, dicens: Si obuium habueris fratrem meum Eſau: & interrogauerit te, Cuius es? aut, Quò vadis? aut, Cuius ſunt iſta quæ ſequeris?

18. Reſpondebis: Serui tui Iacob, munera miſit domino meo Eſau: ipſe quoque poſt nos venit.

19. Similiter dedit mandata ſecundo, & tertio, & cunctis qui ſequebantur greges,
D dicens: Iiſdem verbis loquimini ad Eſau, cùm inueneritis eum.

20. Et addetis: Ipſe quoque ſeruus tuus Iacob iter noſtrum inſequitur: dixit enim: Placabo illum muneribus quæ præcedunt, & poſteà videbo illum, forſitan propitiabitur mihi.

21. Præcesserunt itaque munera ante eum, ipse verò mansit nocte illa in castris. A

22. Cúmque maturè surrexisset, tulit duas vxores suas, & totidem famulas, cum vndecim filiis, & transiuit vadum Iaboc.

23. Traductísque omnibus quæ ad se pertinebant,

24. Mansit solus: & ecce vir luctabatur cum eo vsque mane.

25. Qui cùm videret quòd eum superare non posset, tetigit neruum femoris eius, & statim emarcuit. B

26. Dixítque ad eum: Dimitte me, iam enim ascendit aurora. Respondit: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.

27. Ait ergo: Quod nomen est tibi? Respondit: Iacob.

28. At ille, Nequaquam, inquit, Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israël: quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines præualebis.

29. Interrogauit eum Iacob: Dic mihi, quo appellaris nomine? Respondit: Cur quæris nomen meum? Et benedixit ei in eodem loco.

30. Vocauítque Iacob nomen loci illius Phanuel, dicens: Vidi Deum facie ad faciem, & salua facta est anima mea.

31. Ortúsque est ei statim sol, postquam transgressus est Phanuel: ipse verò claudicabat pede.

32. Quam ob causam non comedunt neruum filij Israël, qui emarcuit in femore Iacob, vsque in præsentem diem: eo quòd tetigerit neruum femoris eius, & obstupuerit.

SECTIO PRIMA.

Iacob quoque abiit itinere quo cœperat: fuerúntque ei obuiam Angeli Dei. Quos cùm vidisset, ait: Castra Dei sunt hæc: & appellauit nomen loci illius Mahanahim, id est, Castra.

1. DILVCVLO à Iacob digressus Laban in patriam Haran, domum rediit. At Iacob à monte Galaad, in quo pernoctarat, in Chananæam, quò tendebat, institutum cum suo comitatu rursus continuauit iter. Venientem à Mesopotamia Iacobum comitatus fuerat, vt creditur, multíque subscribunt, Angelus Mesopotamiæ custos cum suis, vsque ad confinia: nunc verò ex Chananæa, quam ibat ingressurus obuiam ei procedit cum suis inferioribus Angelorum cohortibus eiusdem prouinciæ custos Angelus. Vtramque turmam Angelorum inuicem occurrentium instar acierum ordinatarum, hinc inde auxilio paratam subitò conspicatus exclamauit: *Castra Dei sunt hæc.* Castra, quia vidit quasi duas simul legiones militiæ cœlorum; cuius est Imperator Deus; iccircò vocatur Deus Sabaoth, hoc est, exercituum. Sic enim explicat D. Aug. *Castra Dei quæ vidit Iacob in itinere nulla dubitatio est, quòd Angelorum fuerit multitudo: ea quippe in scripturis militia cœli nominatur*; qu. 101. in Genes. Discessit igitur Laban, & continuò pergens Iacob cœlestia ingreditur mysteria, militiam Angelorum contuetur, diuinis perfruitur visionibus, quibus omnibus ad præsentiam Labani caruit. Adeò perniciosus, & sibi, & aliis peccator est, vt sua præsentia Dei visitationem, quâ ipse indignus est, ab iis, qui digni erant prorsus auertat. Flagellatus muscarum colluuie Pharao rogat Moysem vti precibus tandem diuini furoris vindictam amoueat. Igitur Moyses respondet: *Egressus à te orabo Dominum, & recedet musca.* Exod. 8. Egressus à te orabo, quia tecum, nec sanctè, vt opus est (orare,) nec demum impetrare potero; indignus es, cuius in præsentia Deus etiam seruorum suorum preces exaudiat. Egressus à te orabo Dominum. Videlicet, *quia Deus* (occurrit Abulens.) *ei appariturus erat, & locuturus: quod non decebat in domo Pharaonis; quia illi, qui ibi aderant, erant indigni audire Angelum cum Moyse loquentem, aut videre.* Sed heu misera mortalium conditio: Regis aula qui locus est, & honoratior, & celebrior, indigna est, quam subintret Angelus, in qua audiatur; in qua Deus & oretur, & exoretur. Nocet improbus, & cùm præsens adest, & cum eodem simul viuit tempore, ne scilicet, etiam sancti viri consuetis Dei perfruantur illustrationibus; & loco nimirum, & tempori, ætatique suæ perniciosus. Enimverò scribit Isaias: *In anno quo mortuus est Achaz, factum est onus istud.* cap. 14. Pulchrè dicit, *in anno quo mortuus est*, nimirum vbi Rex impius fato concessit: Sic enim explicat Origen. *In diebus Achaz regis iniqui non potuit Isaias videre visum; sed ex quo mortuus est Rex nequam, cuius erant dies pessimi, tunc potuit Propheta videre visionem Dei.* homil. 1. in lib. Iudic. Idem Isaias scripserat: *In anno quo mortuus est Ozias, vidi Dominum.* cap. 6. *Cùm ille* (declarat S. Chrys.) *Rex impurus mortuus esset, tunc vidi Dominum: nam anteà Deum non videbam nobis iratum. Venit mors impuri, & soluit iram. Silet spiritus gratia; non ostensus est Deus, eò quòd sub impuro illo non erat gratia;* homil. 4. in Isaiam. Fuit quidem Rex ille ob sacrilegium diuinitùs leprâ percussus. Sed quid peccauit Propheta, vt illo tunc silentio puniretur? Respondet S. Cyril. Alexand. *Tacuit Dominus, non quidem Prophetas sanctos afficiens contumelia, sed potiùs admonitione eorum indignos declarans eos, qui etiam præter legislatoris voluntatem in mundo cohabitarent.* Tanta scilicet est

Angeli sunt militia cœli.

D. August.

Præsentia mali bonis valdè nocet.

Exod. 8.

Præsens malus bonorum impedit preces.

Domus mali diuinam institutionē non recipit. Abulens.

Diuinis indigna Regū palatia.

Peccator perniciosus. Isai. 14.

Origen.

Isai. 6.

D. Chrys.

Peccati labes, & malignitas.

Cyril. Alex.

est peccatoris malignitas, & impuritas peccati, vt etiam mundum, in quo viuit, & mortales eiusdem ætatis coinquinet, ac tabefaciat.

Procop. 2. *Castra Dei.*] *Castra vocat* (inquit Procop.) *exercitus cœlestium virtutum, quibus præfectus est Michaël vt tueatur, & gubernet populum Israël.* *Angelorum præsidium.* Armatos nimirum sese videntur Iacobo Angeli ostentasse, vt animos darent pergenti vlteriùs, & fratrem Esau proculdubio aduenturum valde *D.Chrys.* pertimescenti. Subnotauit enim optimè S.Chrysost. *Postquam* (inquiens) *cessauit timor Laban, excepit eum timor fratris. Propter hoc misericors Deus animare iustum volens; & omnem eius metum discutere, fecit vt Angelorum videret castra.* homil. *Procop.* 58. in Genes. Simile quid scribit Procop. ad hunc modum: *Castra apparuerunt Iacobo, ne formidaret Esau fratrem, scilicet, cogitando, quòd Dominus exercituum ipsum protegat, eiúsque sit adiutor, & auxiliator Deus Iacob.* Inter hos soceri, fra- *Dei præsidium iustis præstò est.* trísque timores vix vnum declinanti, alterúmque fortè grauiorem ante oculos habenti, diuina occurrit virtus, quæ iustis, & sanctè sperantibus præstò solet esse. *Nam* (vt hîc adnotauit *D.Ambr.* S.Ambros.) *perfectis, & fidelibus diuina solent adesse præsidia.* lib. 2. de Iacob cap. 6. Sinit quidem Dominus suos interdum affligi, vt quasi omni diuino præsidio esse destituti videantur; & hoc oc- *Iudiciũ Dei occultum, sed iustum.* culto, sed non iniusto iudicio. Scribit enim lu- *D.Saluia.* culentè S. Saluian. *Nequaquam iniustum possumus dicere, in quo diuinum esse iudicium non possumus denegare; quia summa iustitia est voluntas Dei: Neque enim ideo iniustum est, quod diuinitas agit, quia capere vim diuinæ iustitiæ homo non valet.* lib. 1. de prouid. Quare cùm videas iustos viuere inopes, aut abiectos in sæculo, aut improborum violen- *Cur boni affliguntur, mali triumphant.* tiis afflictari; contrà verò peccatores in sæculo bonis omnibus circumfluentes, veluti de miseriis omnibus humani generis triumphare; ne quæso Deum iniustum suspiceris; enimverò summa iustitia est voluntas Dei. Et quidem iustis omnia cooperantur in bonum; quod in Ia- *Felix tribulationum finis.* cob manifestò cernitur. Persecutiones enim Labani, timorésque, ac molestiæ itineris, & fugæ pericula in choros Angelorum, in castra Dei tandem desierunt. Dic igitur: *Cum sis ô Domine iustus, iustè omnia disponis, & cum magna reuerentia* *Sapient. 12.* *disponis nos.* Sapient. 12. Quæ quidem verba egregiè solantur iustum, afflictum, & laborantem, cùm in illis demonstretur quanti faciat Deus seruos suos, quorum in vtilitatem etiam affli- *S. Saluian.* ctiones, & vitæ calamitates disponit. Audi S. *Mira hominis dignitas.* Saluiani perpulchram expositionem. *In isto* (inquit) *Scripturæ loco, non gubernatio tantùm sacra, sed etiam dignitas declaratur humana. In hoc enim, quòd disponit nos, vis diuinæ gubernationis; in hoc autem, quòd cum magna reuerentia, culmen humanæ ostenditur dignitatis.* lib. 2. de prouidenr. Cum magna reuerentia disponit nos Deus omnipotens, fortè Christi Domini filij sui sanguinem, *ad Hebr. 5.* meritáque in nobis reueritus, qui *clamantem in cruce exaudiuit pro sua reuerentia*, ad Hebræos 5. Nos verò ipsi sic omni reuerentiâ inuicem repu- *Mutua hominum iniuriæ.* tamur indigni, vt mutuis obtrectationibus, conuiciis, violentiis, iniurijs, odiísque miseri conflagremus.

3. Probantur quidem tribulationibus iusti; sed etiam iisdem à Deo irrogatis improbi castigantur; quod quisque dum patitur, ad maio- *Saluia.* rem sui humilitatem de se ipso iudicare debet. *Deus punit citra condignum.* *Enimverò* (vt idem Saluian. admonet) *nequaquam nos patimur illa, quæ facimus, & mitiùs multò*

A *nobiscum Deus agit, quàm nos cum Deo.* lib. 3. de prouid. At recurrimus tandem ad preces; sed quænam sunt preces nostræ? Audi Dominum ipsum dicentem: *Clamant ad vos, & non exaudistis me; & vos clamabitis ad me, & non exaudiam vos.* Prouerb. 1. Benè adiungit ad hunc locum *Prouerb. 1.* idem Saluian. *Quid enim dignius, aut iustius? non* *Oratio quæ irrita.* *audiuimus, non audimur. Non respeximus, non re-* *Saluian.* *spicimur.* Porrò iis Domini verbis adhuc admirabilem ipsius benignitatem oportet agnoscere, ac reuereri; quippe, cùm à nobis contemnatur, non aliam grauiorem minatur vindictam, quàm vt contemptus, contemnat etiam; quod eleganter adnotatum subscripsit idem Saluian. dum hæc apponit: *Quis rogo ex carnalibus domi-* *Saluian.*

B *nis hac cum suis lege agere contentus est, vt contem-* *Pœna talionis exigitur à peccatore.* *nat tamummodò seruos suos, qui fuerat ab eis ipse contemptus? quamquam nos non hac solùm iniuria contemnamus Deum, quâ contemni à seruis suis curiales solent; quia seruorum hic contemptus est maximus, si non faciant, quod iubetur. Porrò autem nos omni studio, non solùm iussa non facimus, sed contrà id facimus, quod iubemur.* Hæc Saluian. Sat qui- *Duplex Dei contemptus à peccatore.* dem grauibus digni suppliciis iudicamur, eò quòd mandata Dei homunciones non exequimur. Cæterùm quòd etiam contrà ipsamet Dei mandata nihil non molimur, quæ tantæ par impudentiæ, ac temeritati pœna irrogabitur? Grandis profectò inuerecundia, & malignitas serui, quæ facere iubetur, non exequentis: at omnem

C excedit modum, si contra quod iubetur, alacris, ridénsque efficiar. Nam si damnatur serui pigritia, quid fiet de malitia? Dixit Dominus: *Reuertere in terram tuam, & in locum natiuitatis tuæ, & benefaciam tibi*; vt hoc eodem capite scribitur, *Obedienti præstò est Dei præsidium.* & suprà iam scriptum est. Audiuit Iacob, paruit iubenti Domino. Quidni ergò tam promptè obediens Dei præsidium vbique paratum inueniat, & castra Dei, turmásque Angelorum auxilio aduenientium intueatur? Et quidem Angelos misit peregrinanti seruo suo Dominus, vt nimirum, & solatium, & præsidium simul afferrent; recrearent pariter fessum, atque animarent metuentem. *Pulchrè* (ait meritò S.Hieron.) *D.Hier.* *ad fratrem iturus inimicum, Angelorum se comitan-*

D *tium excipitur choris.* de quæst. Hebraic. Vocat *Angeli tuentur & recreant.* choros, cùm dicantur castra; vtrumque scilicet est in Angelis; est fortitudo & oblectatio, milites Dei sunt, cytharœdi, & cantores sunt ad deterrendum impios, & aduersarios Dei nihil Angelis fortius, bellacius nihil ac terribilius; ad oblectandos Dei seruos, & cœlesti quadam lætitiâ perfundendos nihil dulcius, & amœnius.

4. Consolando Angeli communiunt homines; armat diuina consolatio, ingentes facit animos ad perrumpenda omnia, quæ sese offerent ardua, & horribilia. Cœlesti perfusus vo- *Armat consolatio diuina.* luptate animus nihil non leue; ac facile ducit. *Viam mandatorum tuorum cucurri* (ait Regius va-

E tes) *cùm dilatasti cor meum.* Psalm. 118. Dilatatur *Psal. 118.* homini cor, cùm diuinâ visitatione munitur, cùm superno gaudio delibutus ex angustiis in spaciosum, ac liberum campum educitur: quin etiam ea vis est diuinæ gratiæ, vt non solùm post tenebras speranti lucem adducat; & post tempestatem ostentet cœlum sudum, ac serenum, *Vis diuinæ gratiæ & voluptatis.* & post Labani persecutionem choros Angelorum, & cœlituum legiones offerat; sed etiam, (quod maius, ac dulcius habetur) inter ipsas tenebras lucem, in procellis tranquillitatem,

in mediis persecutionibus diuinæ lætitiæ suauissimam secretis suis communicet voluptatem: quod vno verbo expressit in se ipso expertus Dauid: *In tribulatione dilatasti mihi.* Psalm. 4. In ipso vtique absynthio dulcedinem, in ipso mœrore solatium, in ipsis periculis ponit Dominus securitatem. Qui videlicet (ait Propheta) *vocat aquas maris, & effundit eas super faciem terræ, Dominus nomen illi.* Amos 9. Quasi hoc vnum sit vel maximè, in quo sese dominum demonstret, qui potens sit à salso mari aquas sursum efferre, dein abstersa omni salsedine in dulces pluuias, quibus irriget orbem, commutare; in symbolum videlicet tribulationum huius vitæ, quas ablutâ omni amaritudine in suauissima interioris hominis solatia transmutet. Explicat enim locum S.Hieron. his verbis. *Dominus amarissimas aquas maris vocat, & effundit eas super eos qui faciem suam verterunt ad Dominum. Ideò autem vocat amaras aquas, vt dulces faciat, & graues salsugine aquas sua in altum iussione suspendat: eliquansque eas, & æthereo calore decoquens, dispenset in pluuias, vt arentia quæque rigentur imbribus.* Vno verbo symbolum euoluit S.Cyril.Alex. *Dominus est, qui cœlestia administrat adeò viribus præpotens, vt rerum quoque extantium naturas in quod voluerit citra difficultatem transformet.* Ad hoc probandum adducit locum de aqua Marà in dulcem fontis irrigui liquorem conuersa. Sic enim adiungit: *Amara quidem erat aqua illa Mara: sed vbi Deus Moysi lignum in aquam immittere iussit dulcedinem concepit. Lignum illud typus fuit pretiosæ Crucis, per quam lex dulcis & quasi ad potum aptissima euasit; tametsi in historia amaritudinem habeat.* Proh grande miraculum; Crux aceto, felle, ignominiis, doloribus plena legem Moysis amaram in dulcem Christi transmutauit: & quæ Christo patienti fuit amarissima, nobis credentibus legem gratiæ peperit suauissimam.

[Margin: Psal.4. — In tribulationibus diuina gratia. — Amos 9. — D.Hier. — Rerum naturas Deus transmutat. — D.Cyril. Alex. — Crux Christi mundo dulcis. — Lex Christi dulcissima.]

5. *Castra Dei.*] Satis, superque ad defendendum ab omni periculo Iacobum vnus foret Angelus: cùm Angelicæ virtuti nulla vis in rebus creatis, aut resistere, aut comparari possit. Quid ergò legiones Angelorum, quid castra occurrere necesse est? Deinde quid est, quod non apparuisse, sed fuisse Iacob Angeli obuiam dicuntur? In primis circa inusitatum loquendi modum de Angelorum aduentantem excipientium occursu bona illa ratio est, quam assignat Rupertus his verbis: *Non dictum est, quia apparuit Angelus, vel apparuerunt Angeli ei, quod & multis accidit: sed dictum est, quia fuerunt ei obuiam Angeli Dei, quod insigne sonat victoris, & emeriti, cui pro gloria triumphi pompa cœlestis obuiam procedens festiua exceptione lætum obsequium præbuerit.* in Genes. lib. 8. cap. 2. Laborauerat quidem multos per annos Iacob patienter, & constanter iniurias, dolósque Labani sustinendo; & vt erat impiger strenuúsque virtutis athleta, Deíque miles, cum barbaro idololatra, & omnibus cooperto vitiis hoste decertans, nec de sancto mentis statu decidit, nec vllam virtutis fecit iacturam, nec patientiam, æquanimitatémque amisit, nec in tanta, támque infami colluuie vitiorum, quibus Laban ipsiúsque familia scatebat, vel tantulâ vitiosæ contagionis labe infectus fuit: quæ quidem omnia insignem athletam demonstrant, & animum imperatoriâ quadam gloriâ conspicuum: atque adeò admirabiles cõtestantur victorias. Quid ergò iam nunc restat, nisi post victorias triumphi, post prælia feliciter confecta pal-

[Margin: Rupert. — Angeli festiuè iustum excipiunt. — Mira virtus Iacob. — Præmia viri iusti.]

A mæ, pompæ, præmia, honores, & gloria in mundo felicissima? *Et rectè* (inquit Rupertus) *talem habuit occursum, qui sub obedientia peregre militauerat, in fide certauerat, in spe victoriam perfecerat, in charitate dilatatâ eius animâ profundissimas beneficiis diuinis gratias agebat: Minor sum (inquit) cunctis miserationibus tuis Deus patris mei Abraham.* cap. citato. Debentur virtutum operibus præmia, debentur victoriis, quas iusti decertando cum vitiis, & aduersa æquanimiter sustinendo reportarunt, triumphi apud cælites, atque insculpta in terris pro exemplo imitationéque mortalium trophæa. Maximè verò promeruit hæc præmia Iacob obedientia, quam parentibus profectionem illam valde difficilem, B periculísque plenam imperantibus exhibuit, & hanc quoque alteram Deo reditum ad parentes iubenti præstitit. Quod insuper adnotauit idem Rupert. his verbis. *Igitur Iacob, postquam præceptum patris peregit, reuertenti obuiam fuerunt Angeli Dei, vt sciamus, quia post obedientiæ laborem cuique viro fideli superest supernis illum reuelationibus glorificari, & cœlestium spirituum crebrâ visitatione iam in hac vita remunerari.* cap. 3.

[Margin: Rupert. — Mira obedientis præmia. — Rupert.]

6. Magna laus obedientiæ, cui non solùm in cœlo, sed etiam in terra meritò præmia donantur. *Vir enim obediens loquetur victoriam.* Prouerb. 21. Vide coniunctam cum obedientia victoriam, eámque adeò facilem obedienti, quàm sit ipsa vox; ipse dum loquitur obediens, vin- C cit, ac triumphat; & quidem non est tantùm diuina gratia, sic se in liberam magnificentiam effundens ad honorandam obedientiam: sed est etiam opus diuinæ iustitiæ obedientis merita remunerantis. Obedienti se Deus præbet, & Dominum magnificum, & iudicem æquissimum. Sic enim præsentem locum explicat Beda; *qui fideliter iussis subditur diuinis: huius loquela ad victoriam perueniet; quia dum per obedientiam suam desideria vincere satagit, per iustitiam iudicis postmodum victoriæ palmam percipiet.* Sed quorsum victoriæ, palmæ, triumphi cum obedientia coniunguntur, cùm nihil æquè infirmum, vile, abiectúmque, atque obedientia videatur? nimirum aliis subiici, parere ad nutum, inclinatis ceruici- D bus, clausisque oculis, captiuo mentis iudicio, mutóque ore, velociter, atque impigrè in mandata hominis obediendo procurrere; summa videtur esse infirmitas, abiectióque seruilis. At nihilominus canit regius Vates de Angelis Deo obtemperantibus: *Potentes virtute facientes verbum illius.* Psalm. 102. Vbi vides potentiam cum obedientia coniunctam; potentes Angelos, paritérque obedientes; quod optimè S. Chrys. expendit: *potentes dicit, quod Deum amant, & illius dicto vbique parent.* profectò sic res habuit: reprobi Angeli, quia Deo parere noluerunt, adeò imbecilles, ac miseri extiterunt, vt cùm in cœlo consistere non possent, inde fuerint ad pro- E fundissimam inferorum abyssum prolapsi. Contrà verò sancti Angeli, eo quòd diuinis imperiis obtemperarunt, potentes virtute, cui nulla vis creata possit obsistere, in cœlo per omnem æternitatem consistent. Denique hunc locum de victoriis iustorum, quas Angeli festiuis concelebrant pompis, exemplo ipsius Domini IESV confirmat idem Rupertus hæc adiungens: *Sic ipse Christus postquam tentationes vicit, exceptus est victor ab Angelis; reliquit enim eum tentator: Et ecce accesserunt Angeli, & ministrabant ei.* Matth. 4. *Sic pro modulo suo quique electorum quantò superiores*

[Margin: Prouer.21. — Victrix & triumphans obedientia. — Beda. — Potentia est obedientia. Psal.102. — D.Chrys. — Angelorum lapsus, & status. — Peccatum debilitat. — Rupert. — Matth.4.]

homini

hominibus sunt, tantò proximi Deo effecti ministerio fruuntur Angelorum. Rectè ad locum Matth.4. de tentatione Domini colligit S. Hieron. *Præcedit tentatio, vt sequatur victoria. Angeli ministrant, vt victoris dignitas comprobetur.* Neque tantùm Christi Domini, sed etiam cuiuscunque iusti, qui vincit diaboli tẽtationes, dignitatem suo ministerio Angeli contestantur; vt S. Hilarius sic adnotauit. *Post diaboli fugam Angeli Christo ministrant, ostendentes à nobis victo, calcatóque diaboli capite, & Angelorum ministeria, & virtutum in nos cælestium officia non defutura.* Can.3.in Matth.

D.Hieron. — *Seruiunt Angeli homini diabolum vincenti.* — D.Hilar.

7. Et quidem admirari simul, ac venerari Dei nostri misericordiam necesse est: tentat quippe vnus ex gehennalibus cohortibus Christum; ministrant plures Christo Angeli. *Plures* enim (aiebat Elisæus angelorum exercitum conspicatus) *nobiscum sunt, quam cum illis.* 4.Reg.6. Subtiliter adhuc elicit ex hoc loco S. Chrysost. *Duo sunt Angeli permanentes cum homine, scilicet bonus & malus; & bonus quidem aliquando inuisibilem se reddens ante diabolum, subtrahit se, vt det diabolo licentiam tentandi, & stans expectat tentationis euentum.* Ita S.Chrysost. homil.5. in Matth. Quare homo constitutus inter Angelos, hinc inde, aut impugnantes, aut defendentes fit vtrisque spectaculum, iuxta illud Apostoli. *Spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus.* 1.Corinth.4. Ad quæ verba egregiè disserit S. Bernard. *Ita planè* (inquiens) *& malis & bonis pariter. Illos enim sollicitat inuidiæ passio; istos compassio misericordiæ, vt in nos incessanter intendant; illi quidem defectum nostrum; isti profectum desiderantes.* serm. 31. de paruis serm. Quod si victi cadimus, tripudiant hostes; de nobis celebrant triumphos; at si vincimus; *Recedit* (inquit S.Chrysost. *à nobis diabolus, & post tentationis victoriam accedentes Angeli nobis ministrant, & gaudium operantur.* Certè, vel ob hanc vnam causam (cùm multò plures, & grauiores supersint) conari omni ratione debuissemus, vt superatis tentationibus, diabolóque victo, & illuso Angelum custodem, cætetósque cælites agonis theatro, & spectaculo assidentes nostra victoria mirandum in modum delectaremus. Quod autem Angelus, maximè penes quem hominis custodia, tutelàque est, decertanti cum diabolo adsistat; impugnatúmque foueat, excitet, muniat, nemo est qui dubitet. Iccircò vnicuique homini vnus est à Deo deputatus Angelus, qui sit velut pædagogus, tutor & custos hominis, cui potissimum adsistat periclitanti.

Vnus Angelus tentat, plures defendunt. — 4.Reg.6. — D.Chrys. — 1.Cor.4. — *Homo inter Angelos in agone.* — D.Bern. — D.Chrys. — *Angeli custodis munera.*

8. Hoc ipsum si Petrus in carcere Ierosolymitano detentus, & ligatus, atque adeò propediem sistendus patibulo euidenter expertus est, vti scribitur Actor.12. Et quidem intempestâ nocte Petrus è carcere ab Angelo ereptus in sanctũ cœnaculum, vbi plures erant è fratribus, se contulit; pulsantíque fores occurrit ancilla, cognitáque Petri voce præ gaudio non aperiens ianuam statim intro recurrens nunciauit stare Petrum ante ianuam, igitur quibusdam insanire visa est; dicebántque multi: *Angelus eius est*, ita scribit S. Luc. Sed vndenam colligunt Angelum esse Petri, qui pro illo pulsaret? nimirum ex periculo, in quo Petrus erat, egregiè colligebant. Quod S.Chrysost. in hunc modum expendit: *Porrò illi dicebant, Angelus eius est; & hoc verum est, quod vnusquisque Angelum habet, & vnde venit illis in mentem tunc Angelum esse? à tempore illud coniectabant.* homil. 26. in Acta. Optima quidem illorum coniectura, imò, & consequentia ex pericu-

S. Petrus in carcere. — Actor.12. — D.Chrys. — *Mira Angeli custodis vigilantia.*

A lo Petri Angelum illius adesse; nec enim incluso Petro, detentóque in vinculis, ipsius Angelus custos, aut conniuere, aut ociari posset. Est Petrus in carcere, periclitatur, mortem expectat: ergo Petri Angelus custos, vt periclitanti opem ferat, vt vinctum liberet, vt educat è carcere, vt è mortis faucibus eripiat, & inuigilet, & circumconcurset, & nihil non moliatur necesse omnino est. Periclitatio hominis occasio est Angelo peropportuna subueniendi, tutandíque. Vbi laborat homo ibi proculdubio Angelum adesse credendum est. Meritò Iacob locum, in quo vidit Angelos, castra Dei appellauit, quò memores essent posteri Angelica se tutela vbique, sempérque defendendos, si in fide Domini, vt pater il-

Iustos Angeli souent ac tuentur.

B lorum Iacob perseuerarent, atque fideliter inhærerent. Quid plura? Habemus Angelos custodes, castra Dei nobis præstò sunt, nos circunstant, & communiunt, vt de quacumque animâ fideli meritò possis dicere: *quid videbis in Sulamite, nisi choros castrorum?* Cant. 7. Primò quidem intelligitur de Christi Domini Ecclesiâ, in quâ fidelium cœtus, & chori sunt, & castra. *Chori* scilicet (explicat Rupert.) *laudantium dilectum, acies pugnantium contra diabolum propter dilectum.* lib.6. in Cant. Maximè verò hæc Sulamitis filia Hierusalem virgo Dei Mater est, *pulchra vt luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies ordinata.* Cantic. 6. Pulchra vt luna; *Sicut enim* (inquit Rupert.) *luna lucet, & illuminat luce, non sua, sed ex*

Cant.7. — *Chori & castra in Ecclesia Dei.* — Rupert. — Cant.6. — Rupert. — *B. Mariæ encomia.*

C *Sole concepta: Sic tu, ô beatissima, hoc ipsum, quod tam lucida es, non ex te habes, sed ex gratia diuina, gratia plena. Electa vt Sol nobis, quia sicut ex te natum Dei Filium Solem verum, adoramus, vt Deum verum: sic & te veneramur, vt veram Dei genitricem, scientes, quia totus honor impensus matri, sine dubio redundat in gloriam filij: Et quidem natura, non tu idem es, quod ille Sol; sed nihilominus tanta es, vt te honoret ipse Sol honore, quo decet filios honorare parentes suos. Qui enim dixit, honora patrem & matrem, non dubium quin & ipse honoret, & ab omnibus amicis suis suam velit honorari matrem.* lib. 6. in Cant. Arbitror etiam ob hanc causam terribilem à Deo factam esse Dei matrem, vti castrorum acies apparet ordinata; videlicet, vt & in-

Deus matrē Virginē honorat.

D ferorum cohortibus terrori sit; & hominibus sit perfugio, sit munimento, sit fiduciæ; nouerintque proinde fideles, cùm Virginem Dei Matrem implorant, cùm ante pedes illius procumbunt, precésque fundunt; cùm suauissimum illius nomen inuocant, cùm ad illam, vel à vitiis vel à dæmonibus agitati, velut ad arcem, ad asylum, ad castrâ Dei confugiunt; se se in tuto agere, atque hostium incursibus omnino posse resistere.

B.Maria fidelibus securitas.

SECTIO II.

E *Misit autem & nuncios ante se ad Esau fratrem suum in terrã Seir, in regionem Edom. Præcepítque eis, dicens: Sic loquimini domino meo Esau: Hæc dicit frater tuus Iacob: Apud Laban peregrinatus sum, & fui vsque in præsentem diem. Habeo boues, & asinos, & oues, & seruos, & ancillas: mittóque nunc legationem ad dominum meum, vt inueniam gratiam in conspectu tuo. Reuersíque sunt*

nuncij ad Iacob, dicentes: Venimus ad Esau fratrem tuum, & ecce properat tibi in occursum cum quadringentis viris.

1. ESau ægerrimè ferens propensiorem ergà Iacob voluntatem parentum, Chananæam reliquerat, seséque in vicinam Idumæam habitaturus cum vxoribus, & filiis contulerat. Est autem Idumæa terræ Chanaan vicina, illique versus Austrum iungitur; quà verò sol occidit, versus Damascum porrigitur; ad Orientem confinis est Arabiæ in finibus superioris Bethoron. Habet hæc regio montem percelebrem pluribus nempe oppidis habitatum, qui Seir, & mons Edō in sacris literis vocari consueuit. Tota hæc regio cessit posteris Esau. Potuit autem Iacob istā fratris migrationem fido aliquo nuntio à matre Rebecca, quæ abeunti promiserat: *posteà mittam, & adducam te inde huc.* supra cap.27. aut fortè aliquo (vt fit) ex inde in Mesopotamiam aduenrante intelligere. Quòd autem Esau montana Idumææ sibi ad habitandum elegerit, non sine singulari Dei prouidentia factum credimus, vt totius deinde Chananææ possessio libera cederet posteris Iacob. Quod ipse Dominus indicauit: *Dilexi Iacob, Esau autem odio habui: & posui montes eius in solitudinem, & hæreditatem eius in dracones deserti.* Malach.1. Sed quid in Esau inuenit Deus Omnipotens, vt odio prosequeretur hominem, paternà benedictione ac priuilegio primogenituræ priuaret, & misero montes, & vastas Idumææ solitudines habitationi attribueret? *Nimirum Esau* (respondet Theodoret.) *odio Dominus est persecutus ob malitiam morum: dilexit verò Iacob, quod virtutis studiosus esset.* At quænam illa morum conditio infestum atque infensum Deo, & hominibus reddidit Esau, contra verò Iacob gratum, & amabilem? *Videlicet Iacob* (inquit S.Cyril.Alex.) *vita bonus, & amans Dei; Esau præfractus, & intractabilis, & ad piacula non imparatus.* Ac nomen quidem ipsum præferebat istam ingenij duritiem agrestiùmque morum inamabilem quandam, & barbaram feritatem. *Esau enim* (adiungit S. Cyrillus) *latinè quercus exponitur: fuit enim durus & inflexibilis, instar duræ quercus; & iuxta Apostolum erat terrenus & profanus.* ad Hebr.12. Sic ille. Ergo cur Esau non sibi omnium conflasset inuidiam, & maleuolentiam, *qui* (occurrit S.Hieron.) *hispidus erat, & sanguinarius, venationibus, syluis, & vestiis delectabatur?* Contra verò Iacob cunctis non esse amori non posset, *qui* (adiungit S.Hieron.) *lenis, & simplex erat, & innocenter habitans domum.* Benè id quidem, sed quid meruere posteri Esau, vt suam posteà viderint à nepotibus Iacob funditus euersam Idumæam? Significauit id quidem Dominus in parente Esau, quod de posteris pariter illius intelligendum esse voluit. Quin etiam (interpretatur Theodot.) *Esau genus, quoniam progenitoris mores æmulatum esset, semper neglexit Dominus, & nulla cura sua prosecutus est.* Malus quidem pater, malam vtique sui similem edidit sobolem. Supplicium ergo suorum scelerum pertulit, quæ parentis infecta est vitiis proles. Non oriuntur cum natura mores, & vitia filiorum, nec de vitiosis nascuntur parentibus; quippe tam filij de probis improbi, quàm probi de improbis interdum nascuntur. Vitia siquidem ab homine addiscuntur: nec aliunde faciliùs, ac tenaciùs, quàm ex parentum aspectu, consuetudine, ipsóque exemplo

Idumææ descriptio. — Genes.27. — Malach.1. — Theodor. — *Morum disparitas Iacob & Esau.* — Cyril.Alex. — ad Hebr.12. — D.Hier. — *Mali parentis mala soboles.* — Theodor. — *Vitia addiscuntur.*

in filiorum animos illapsa, infusáque inhærescunt.

2. *Misit nuntios.*] Anxius Iacob de periculoso in Chananæam ingressu propter vicinjam, ac fortassè occursum fratris Esau, prudenter egit, de præmittendis nuntiis, qui diligenter explorarent, quonam tandem animo esset in fratrem Esau. Et quia sæpiùs euenit, vt duriora cantibus pectora leniantur, & præferocis, ac superbi hominis iracundia refrænetur blanda, & supplici compellatione: hoc vsus artificio Iacob, Esau, qui frater erat, dominum compellat, vt placatum sibi ac beneuolum reddat Esau. Etsi autem præstantior longè Iacob fratre suo esset, & iure primogenituræ, & diuinis muneribus, quibus mirificè potiebatur; nihilominus (quod prudentia dictabat) ad humilitatis, & modestiæ signa, quibus animi valde capiuntur, exhibenda descendit: quo in sensu egregiè ita discurrit Procop. *Iacob vbique excellentior habetur iure primogenituræ, tutúsque auxilio diuino. Non tamen abnuit se insinuare fratri, eiúsque captare beneuolentiam, dominum eum absque turpi adulatione vocans. Reipsa igitur illud diuinæ scripturæ oraculum expleuit; quantum in vobis est pacificè cum omnibus viuentes.* Citat locum ex Apostol. qui habet, *si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.* ad Roman. 12. Nimirum, etsi homines, quibus cum agitis, & odio & malitiâ pacem vobiscum habere nolint, eam vos tamen, quantum in vobis erit, pro virili, & cum omni conatu, diligentiáque inquirite, iuxta illud. *Inquire pacem, & persequere eam.* Psalm. 33. Et quia inquirendam, & persequendam dicit pacem, & quia quantum in nobis erit ad pacem habendam omni studio elaborandum dicit, illius inueniendæ conseruandæque difficultatem significat; quasi dicat inquiri posse pacem, non facilè tamen inueniri. Quod egregiè S.August. in hunc modum expendit. *Non tibi dixit, habebis hîc pacem; quære illam, & sequere eam. Quò illam sequor? quò præcesserit, & tu cùm surrexeris amplecteris pacem, vbi tibi nemo molestus erit. Quærimus hîc pacem, consequemur autem in fine.* Non est terra pacis locus, de solo ipso dictum est cœlo; *Qui posuit fines tuos pacem.* Psal.147. Vbi dicitur iusto in gaudiam Domini ingredienti: *Factus est in pace locus eius.* Psal.75. in Hebr. *Factum est in Salem vmbraculum eius.* Videlicet, (occurrit S.Hieron.) *non est vmbraculum Domini, nisi vbi pax est: vbi Zelus, atque discordia, ibi non est protector Deus. Locus Dei non est, nisi in anima, quæ pacem habet; pax est saluatoris hæreditas.* Sic ille. Cæterùm monet Propheta, vti pacem quæramus amissam & fugientem seu fugatam potiùs sequamur: licèt in cœlo, vbi locus illius est, inueniri demum possit. Quare optimè animaduertit S. August. *Pacem ex parte hîc habeamus, vt ex toto corde illic habere mereamur. Quid est ex parte? Concordes simus hîc, diligamus proximum quomodo nos; sed non possunt, nisi existere rixæ aliquæ, quomodo inter fratres, & sanctos extiterunt; sed non quæ occiderent concordiam: non quæ interimerent charitatem: nam & tibi ipsi resistis aliquando, & tamen non te odisti, rixam ergo tecum habes, sed ista rixa ad concordiam tendit.* hæc August.

3. Optima ratio inquirendi pacem, qualem scilicet quisque secum habet, talem cum aliis habeat necesse est. Erunt (quæ nostra est miseria, & imbecillitas) rixæ, lites, & interdum asperiora verba, sed qualia secum subtristis, & subiratus quis habet, quibus amor & concordia non extinguitur:

Procop. — *Modestia & humilitate vincuntur animi.* — ad Rom.12. — Psal. 33. — *Difficilis inuentu pax.* — D.August. — Psal. 147. — *Pax commendatur.* — Psal.75. — D.Hier. — D.August. — *Rixæ non tollant concordiam.* — *Qualis pax esse debeat.*

guitur: vnde potiùs dolor aliquis, quàm furor iracundiæ suboritur. Colligit demum S. August. *Quisquis pacem non cùm hîc est quæsierit, pacem non habebit, cùm venerit.* Pacifici enim filij Dei appellantur, quibus æternam suam hæreditatem, regnúmque solis Deus pacis distribuit. *Adimplevit Iacob* (adiungit Procopius) *illuc quoque; seruum Domini non oportet pugnare: Nam* (vt habet prouerbium) *responsum blandum mitigat iram.* Prouerb. 15. At, inquies, indignum hoc esse Iacobi dignitate, vt vir primogenituræ ac paternæ benedictionis priuilegio insignis, vsque adeò se abiiciat, vt blando illo verborum lenocinio iratum fratrem placare contendat. Profectò laudi, admirationíque est hac ipsa in re Iacob, vti Procop. sic apponit: *Vbique Iacobus illud salutare præceptum seruare cognoscitur: quantò maior es, tantò magis te humilia, & inuenies gratiam apud Dominum; pacem quoque omnibus anteponit bonis.* Magna quidem vis, & humilitatis, & mansuetudinis, ad peruincendos animos quantumuis feroces, & iracundos, nec tam facilè iratum tibi ob tua delicta Deum placabis, quàm si te coram ipso humilies. *Cor enim contritum, & humiliatum Deus non despiciet.* Psalm. 50. Sic enim grata Deo est humilitas, vt ad illam se libens, lætus, beneuolúsque inclinet. Hinc benè colligit S. August. *Hostis, quia excelsus est Deus, si te excelsum feceris, longinquabitur à te: Si te humiliaueris, propinquabit ad te. Victima* scilicet (ait S. Chrysost.) *Deo grata, & iucunda est humilitas.* Probátque hoc ipsum ex pueris in Babylonica fornace diuinitùs illæsis & canentibus, quorum humili supplicationi accepta tot illa miracula attribuit. Sic enim scribit ad prædictum Psalmi locum. *Tres illi pueri, qui in Babylonica fornace erant, fornacem in rorem conuerterunt, & elementa immutarunt, ignis vim, & facultatem extinxerunt, à tyranno constricti, ab igne soluti sunt, supplicibus verbis vtebantur. Peccauimus, iniustè egimus, vt possimus inuenire misericordiam, sed in animo contrito, & spiritu humilitatis suscipiamur.* Daniel. 3. Ex hoc igitur Psalmo (notat Theod.) *cùm generosi illi pueri sacrificium Deo gratum didicissent, humilitatem mentis, cordísque contritionem Domino attulerunt.*

D. Aug. — Procop. — Prouerb. 15. — Procop. — Placat iras humilis & mitis. — Psal. 50. — D. Aug. — Grata Deo humilitas. — D. Chrys. — Victrix humilitas & miraculosa. — Dan. 3. — Theod.

4. Peccauerat Dauid, & iccirco in vltionem peccati expulsus à regia vrbe, regnóque fugiebat: accurrunt ergo Sacerdotes cum arca Domini, vt illius præsentiâ, præsidióque mœstum, & profugum solarentur, & confirmarent. *Arcam Rex in vrbem reduci iubet.* 2. Reg. 15. nimirum, inquiens, (vt interpretatur Theodoret.) *non possum mecum circunferre, accusatricem hinc audio legem, non mœchaberis, non occides; ego autem venerandam conculcaui legem.* quæst. 30. in 2. Reg. Er quidem hac tam insigni humilitate peccator verè, ac ritè contritus meruit, vt quamprimùm, & felicissimè à Deo ad reuisendam arcam, vrbémque regiam reuerteretur. Vnde obsecro Petrus à Domino in summum Ecclesiæ principatum est euectus? Videlicet post admirabilem piscium capturam ex verbo Domini, Petrus procidit ad genua IESV dicens: *Exi à me, quia homo peccator sum Domine.* Luc. 5. O raram hominis humilitatem? *reducens enim ad conscientiam* (inquit D. Cyrill.) *patrata delicta, tremit, & trepidat, & velut immundus mundum non credit se posse suscipere.* in cathena S. Thomæ. Vide iam nunc humilitatis efficaciam; quantum scilicet Petro se consortio Christi indignum iudicanti lucrum attulerit. Respondet enim Dominus. *Noli timere, ex hoc iam homines eris capiens.*

2. Reg. 15. — Theod. — Dauid humilitas. — Lucrum ex humilitate. — Luc. 5. — D. Cyrill. — Humilitas S. Petri fundamentum.

A Luc. 5. Humani scilicet generis conuersio, & gubernatio, quæ piscium capturâ significantur, in Petri humilitate, velut in solido fundamento consederunt. Prudenter Iacob, ad asylum humilitatis in tantâ illa rerum perturbatione confugit, seruum se ac peregrinum appellat: nec id fictè dictum putemus. Verus enim humilis non fuco vtitur; non dolosè loquitur, cùm se suáque deprimit, & extenuat; planè quod sentit animo, effatur voce. Verè abiectum, peccatorem, nihili demum, vti indicat, se confitetur, & persuadet, aut certè persuadere contendit; gaudet nimirum, quòd huiusmodi opinionem de se aliis inducat. Quam veræ humilitatis formam vnicus illius magister in Cruce suo exemplo præscripsit, ac B demonstrauit. Exprobrabant Domino crucifixo Iudæi: *Confidit in Deo, liberet eum: dixit, quia filius Dei sum.* Matth. 27. Tunc ergò Dominus voce magna, vt palam ab omnibus audiretur, clamauit: *Deus Deus meus, vt quid dereliquisti me?* En ô Domine quid sibi vult clamor iste doloribus, & querimoniis plenus? Vereor equidem, ne isti carnifices, cùm te audiant conquerentem, desertúmque à Deo tuâ ipsius confessione, inde amplius sibi persuadeant, falsò te dici filium Dei, cùm tam acerbis cruciatibus æstuantem, à Deo nihilominus velut aliquem diuinæ maiestatis proditorem videant derelinqui; fuerit istud malorum hominum de Christo, etsi falsum omninò iudicium: satis fuit humilitatis magistro istius C doctrinæ hominibus inculcandæ vtilitas, vt prauam inimicorum opinionem, sese ita humiliando, velut peccator à Deo derelictus esset, confirmare quodammodo videretur. Humilis vtique confitetur, & persuadet aut persuadere nititur. Frater Esau est Iacobus, & iure primogenituræ longè illo excellentior: at seruum tamen se nominat, illum verò dominum: deinde se in omnibus cum Esau gerit, ac si verè illius esset vile quoddam mancipium, quod in consequentibus apertum fiet. Mira hæc humilitatis excellentia in sanctissima Virgine Dei Matre mirandum in modum illuxit. Enimverò cùm optimè diuinarum scripturarum mysteria nosset: Dei filium de D Virgine Matre stirpis Dauidicæ, Bethlehemitica, tali tempore, quod tunc aderat, nasciturum: cúmque etiam Angeli verba rectè intelligeret, sibi ab ipso denunciatam Matris Dei dignitatem: nihilominùs *turbata est in sermone eius*, quæsiuit prudentissimè, *quomodo fiet istud?* Luc. 1. Igitur ô Domina quid rogas, si non dubitas? denunciari te Matrem Dei audis, probéque intelligis; quid subinde quæris amplius? Planè rogat, quia humilis: non suam Angelo de diuinis mysteriis, & consiliis prodit sapientiam: ita se gerit, ac si rudis, imperitáque foret. Videri vult, rerum diuinarum inscia, vt ab Angelo necesse habeat edoceri, Deóque iubenti obedire; humilis enim confitetur, & persuadere nititur.

Luc. 5. — Humilitatis nota. — Matth. 27. — Christus in cruce magister humilitatis. — B. Maria insignis humilitas. — Luc. 1.

E 5. *Apud Laban peregrinatus sum.*] Ne fortè suspectus esset Iacob fratri suo Esau, quòd à parentibus iam pridem discessisset, & tandiu abesset, nunciat duram multis annis seruitutem apud Labanum vtriusque auunculum instar exulis, & mercenarij seruiisse; dignum proinde videri, quem frater misertus, & beneuolus hospitio & amore excipiat. Deinde suas quas illic iusto, & magno labore acquisiuit, fratri diuitias indicat, ne grauem, aut indecorum egestate futurum, reditúque pauperis filij paternas opes imminuendas existimet. Non iactat arroganter

 iustus

iustus diuitias, quas nouit diuino beneficio acceptas, nec illis ad vanitatem, & peccandi licentiam abutitur. Videas hîc iustum opibus abundantem, vti vidimus Laban impium familiari substantia valdè imminutum, quod quidem diuino consilio iustè omnia disponente fieri credendum est. In hoc argumento multa diuinitùs dicuntur à S.Chrys. Sic igitur infit. *Diuitiæ istius sæculi malis, bonisque communes sunt. Dat ergò illas Deus malis, vt non habeant quid de Deo quæri. Item non illas dat bonis, vt æterna bona de Deo sperent, & non propter aliquod temporale colant Deum, sed gratis. Item non illas dat malis, vt paupertate humilientur. Item dat illas bonis, vt dent formam malis, quomodo vtantur illis. Ergo dat ista temporalia bonis, & malis; sed se non dat nisi tantummodo bonis.* in Psal. 33. Quibus in hoc argumento nihil dici potest luculentius, ac verius. Deus est qui Iacobum, armentis, gregibus, seruis, pecunia, supellectili; filiis etiam (quod multò excellentius est) amplificauit: & iustus ille fuit Iacob, qui & bonis à Deo acceptis ad ipsius obsequium rectè potuit, nouítque vti, & cæteris deinde mortalibus sanctè quoque bonis temporalibus vtendi egregiam formam præscripsit. Nuntiat suam ita copiosam substantiam Iacob fratri suo, cuius nouit ingenium, quippe bona huius mundi potiùs, quàm cœlestia æstimaret: dedignaretúrque proinde, atque abiiceret fratrem si pauperem aut miserũ videret. Fœtet pauper filiis huius sæculi, paupertas summa est ignominia: ne mutire quidem audet pauper; solis est diuitibus loquendi & libertas, & impunitas. Pulchrè scribitur: *Diues locutus est, & omnes tacuerunt: & verbum illius vsque ad nubes perducent; pauper locutus est, & dicunt, quis est hic? & si offenderit, subuertent illum.* Eccles 13. Exclamare hîc licet: ô peruersum hominum iudicium! ô cæcum, ac temerarium ingenium! Siccine vt stulti, vt insani, vt improbi dicta, factáque celebrentur, eo quòd sit ille diues! loquitur diues, licèt imperitum, licèt ridiculum, ac puerile verbum: acclamant illicò sycophantæ, assentatores; optimè, nunquam sic locutus est homo! Legitur hoc ipsum de Herode: qui vestitus veste regia sedit pro tribunali, & concionabatur ad Cæsarienses; populus autem acclamabat: *Dei voces, & non hominis.* Actor. 12. Et vsque adeò stolidus est Herodes, vt credat adulatoribus, séque prauo assentantium iudicio metiatur. Benè Q. Curtius scripsit: *Perniciosa adulatio, perpetuum regum malum est, quorum opes assentatio sæpiùs, quàm hostis euertit.* lib. 8. Meritò Constantinus Magnus dicere solebat: *Adulator est sorex, & tinea palatij:* ita in eius vita scribit Aurel. Victor. Falluntur principes; nec enim hoc censent adulatores, quod loquuntur; aliud in ore, aliud in corde gerunt; imò & in facie laudant, à tergo subsannant; quod S. Chrys. egregiâ similitudine in hunc modum expressit; *Quemadmodum pueri ludentes ex fœno coronas inuicem imponunt, coronatum autem sæpenumerò eius rei ignarum, post tergum irrident; ita sane, & nunc, qui te in faciem prædicant, apud se ipsos clanculùm subsannant.* homil. 17. in epistol. ad Rom. Quid igitur sinis te decipi? est veterator, qui adulator. Blanditur cauda catulus, sed venenum inspergit serpens. Cæterùm hanc vel maximè certam, etsi turpem abiecti, ac sordidi homines quæritandi cibi vim inuenerunt. At contra S. August. *mauult pati supplicium, quàm fœdè adulatione consequi beneficium.* epistol. 68. Huius tamen arrogantiæ pœnas illicò dedit Herodes consumptus vermibus.

D.Chrys. *Cur Deus malos ditat.* — *Cur Deus dat & negat diuitias.* — *Infamis mundo paupertas.* — *Diuitiæ æstimantur.* — Eccles.13. *Diues in honore licèt stultus.* — Act.12. — Q.Curt. *Grande malum adulatio.* — Aur.Vict. *Principes falluntur.* — D.Chrys. — *Fallax adulator.* — D.Aug. *Turpis adulatio.*

Quia nimirum (inquit S. Chrys.) *accepit populi acclamationem, & dignum se putauit esse adulatione.* homil. 26. in Acta. Nemo est, si homo est, si peccator est, qui opprobriis dignus non sit. Extranea, peregrina, prorsúsque aliena homini laudatio est.

6. Audiuimus de diuite, audiamus nunc de paupere. *Pauper locutus est, & dicunt: quis est hic? & si offenderit, subuertent illum.* Eccles. 13. Misellus, nec vocem habet, quam ore dimittat, scilicet paupertate interclusam: elinguis, & mutus habetur. Quod si fortè vnquam hiscere audet, stupor est; quid est hoc (inquiunt diuites) & fatur ille? Vnde illi vox? vnde lingua? secum fortassè mussitat pauper; at coram aliis, quis illum (qui mutus est) loquentem audiat? Proh miseram, ac deplorandam inter homines miseriam pauperis? Sic prophetantem Saulem, hoc est, inter Prophetas, aut certè religiosos viros diuina eloquentem mysteria mirabantur homines. Videntes autem omnes qui nouerant eum, quòd esset cum Prophetis, & prophetaret, dixerunt ad inuicem: *Quænam res accidit filio Cis? Num & Saul inter Prophetas? & quis pater eius?* 1. Reg. 10. plebeius homo erat, & pauperibus natus Saul; ac proinde omnibus fuit miraculo, quòd inter graues, sacrósque viros loqui posset, auderétque. Hunc sensum huic loco reddit Hugo Cardin. ad verba Eccles. 13. prædicta. Accedit altera subinde pauperi calamitas: *Et si offenderit, subuertent illum.* Eccles. 13. Si miser aliquando vel leuiter errabit; in miserum omnes actutum & linguas distringent, & vires exproment; ea quidem est mortalium peruersitas, vt in diuite, quæ lethalia sunt, execranda, non modò leuia, & nihili habeantur, sed etiam laudentur: at in paupere si error sit, nullus non lethalis videatur; si virtus sit, vti vitium vituperetur. Quid plura? Sic hominibus exosa semper extitit paupertas, vt pro grandi onere, quo ingenia retardantur, ac deprimuntur symbolicè habita fuerit. Enimverò vulgatissimum est illud Iuuenalis.

Haud facilè emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi:

Et ex Græcis citatur ille senarius, οὐδὲν πενίας βαρύτερον ἐστι φόρτιον. Nullum pauperie molestius est onus. Denique vt vno verbo concludam inter infelicia miseriarum malorúmque nomina, quæ pro vestibulo inferorum excubare consinxerunt antiqui, egestas fœdo habitu, oréque reponitur, vti eleganter cecinit Poëta.

Vestibulum ante ipsum, primisque in faucibus Orci
Luctus, & vltrices posuere cubilia curæ:
Pallentésque habitant morbi, tristísque senectus,
Et metus, & malesuada fames, & turpis egestas.

Sic distortè, atque iniquè iudicant de paupertate filij huius sæculi; sed longè aliud est virorum spiritualium de illa eadem, quam toto corde amplectuntur; vti omnibus mundi thesauris pretiosiorem, & iudicium, & cum affectu verbis pronunciata commendatio. Audi vnum egregium virtutis æstimatorem S.Bernard. contra eos, qui paupertatis onere prægrauantur: Sic effatur: *Magna quadam penna est paupertatis, qua tam citò volatur in regnum cœlorum: Nam in aliis virtutibus, quæ sequuntur, promissio futuro tempore indicatur; paupertati non tam promittitur, quàm datur: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Matth.

D.Chrys. *Homo indignus laudatione.* — Eccles.13. — *Misera paupertas.* — 1.Reg.10. — Hug Card. — *Pauper odio habetur.* — Iuuen. *Paupertas onus.* — *Paupertas turpis.* Æneid.6. — D.Bern. *Paupertatis commendatio.*

Matth. 5.
Paupertas in cœlum vehit.

Matth. 5. *cùm in cæteris dicatur, hereditabunt, consolabuntur,* serm. 4. aduent. Vide quàm aberrent toto cœlo amatores mundi: lapidem, onus, montem æris, & chalybis paupertatem vocant; quam religiosi ac perfecti viri pennam, qua in cœlum subuehitur anima, intrátque in regnum Dei, prædicant & amplexantur. Quid quòd illi paupertatem refugiunt, oderúntque vtpote rerum humanarum extremam indigentiam? falluntur miseri, si paupertatem voluntariam, quam Christus Dominus Apostolis, & religiosis commendauit, intelligant. Hæc enim thesauros habet secum; locupletes, & gloriosos efficit. Nihil planè ditius, nihil potentius euangelicâ paupertate: audi nunc etiam eundem Bernard. *Ego si exaltatus fuero à terra (audacter dico) omnia traham ad me ipsum; nec enim temerariè vsurpo mihi fratris mei vocem, cuius me induo similitudinem. Quod si ita est, non putent diuites sæculi fratres Christi sola possidere cœlestia, quia ea sola audiunt in promissione. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Matth. 5. *possident & terrena quidem, tanquam nihil habentes, & omnia possidentes.* 2. Corinth. 6. serm. 21. in Cant.

Paupertas euangelica laudatur.
Bern.
Diues paupertas.
1. Cor. 6.
Apostolorũ paupertas gloriosa.

7. Probatũ hoc euidenter est in Apostolis, qui à Domino missi ad euangelizandum per orbem, pauperes, sine sacculo, sine pera, sine calceamentis, sine virga, vbique tamen terrarum excepti fundarunt Ecclesias, & veluti gentium, vrbium, familiarum, domorum & substantiæ cuiusque mortalium domini nec subsidio ad vitam necessario, nec tecto, nec vestitu caruerunt; imò & amplissimos patrimonio Christi redditus pepererunt; Et licèt pauperes, diuitum, & magnatum ludibrio sint expositi; nihilominùs Apostoli, quamuis in summa paupertate vniuersum orbem peruagantes, nec à fortibus debilitati, nec à magnatibus opprimi, nec à diuitibus conculcari potuerunt; in cuius veritatis testimonium Dominus prædixerat: *Percutiam eis fœdus in die illa cum bestia agri, & cum volucre cœli, & cum reptili terræ, & arcum, & gladium, & bellum conteram de terra, & dormire faciam fiducialiter.* Oseæ 2. Ita per orbem inter tyrannos, armatorúmque exercitus: inter feras, & serpentes incedebant securi, velut in propriis ædibus manerent, & in lectulis tutò conquiescerent: quin etiam admirabili securitate ingentia flumina sine rate, sine ponte, transuadabant, iuxta illud: *Et desolabit Dominus linguam maris Ægypti, & leuabit manum suam super flumen in fortitudine spiritus sui, & percutiet illud in septem riuis, ita vt transeant calceati.* Isai. cap. 11. Planè suis Deus Apostolis peruium ac facilem reddidit orbem; terræ illis vniuersæ domos aperuit, & terram, & mare expandit. Meritò igitur Apostoli, vniuersimque iusti suam omnem curam reiiciunt in Deum, ab illius pendent prouidentia, in paterna illius solicitudine, ac vigilantia spem suam, ac fiduciam collocatam habent, vt quibus demandatum est: *Quærite primum regnum Dei, & hæc omnia adiicientur vobis.* Matth. 6. Digni sunt enim iusti, dum cibi, vestísque, ac vitæ obliti, totos se desiderio cœlestium bonorum impendunt, quibus & necessaria corpori subsidia præter animæ emolumenta superabundent. Rectè hinc S. Chrys. colligit: *Tu ergò quære iustitiam, & non tibi deerit panis: quoniam sicut propter mala opera fructus terræ subducitur, sic propter bona abundat.* Probátque doctrinam ex Genes. 3. *Dictum est (inquit) ad hominem: Maledicta terra in operibus tuis. Vnde videas, quia propter peccata hominum maledicitur terra, vt non germinet; benedicitur autem cùm bona opera fecerimus.* homil. 16. in Matth. *Considerate lilia agri quomodo crescunt, non laborant, nec nent:* adiungit Dominus fiduciam seruis suis in diuina prouidentia commendans exemplo lilij, cuius pulchritudo ab illa prorsus dependet. Talem se Domino, ac sponso suo præstabat illa, quæ iccircò vocatur ab ipso lilium, *sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.* Cant. 1. ad quem locum, hunc eundem, quem proposuimus sensum eruens ita effatur Theodor. *Ideò lilium sponsus vocat sponsam, vt quæ, neque neat, neque texat, sed omnem reiiciens solicitudinem ab ipso sponso vestiatur, & nutriatur.* Sic animæ spem, ac fiduciam in Deo positam ipsemet donare consueuit; nunquam enim deest spectantibus in se, spes in illo sperantem non confundit.

Apostolorũ dominatus.
Oseæ 2.
Isai. 11.
Iusti abundant.
Matth. 6.
D. Chrys.
A
Matth. 6.
Cura & spes in Deum.
Cant. 1.
Theod.
B

8. Imò & promptiùs occurrit, abundantiùs fauet, cùm hominem videt in Deo, quàm in cæteris omnibus, potius confidentem; Accipe obsecro huiusce argumenti testimonium. Electos Dominus discipulos suos mittit ad euangelizandum; sed tamen præcipit; *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris: non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta:* Matth. 10. En Dominus omnem suis discipulis curam adimit, & solicitudinem vitæ. Et (quod optimè adnotauit ibidem S. Chrys.) *immensam suam potentiam ipsis patefacit, quod & postea commemorauit dicens: Nunquid aliquid vobis defuit, quando vos nudos, & absque calceis misi?* hom. 33. in Matth. Itaque nihil eis defuit, vt & ipsi contestati sunt, cùm omni humano subsidio destituti à Domino missi sunt: quippe Dominus nihil eos pati sinebat, efficiens, vt omnia eis vbertim affluerent: penes Dominum erat illorum prouidentia, & paterna sustentatio: vti puerorum; cùm adhuc infirma est ætas in parentum prouidentiam tota cura incumbit. Cæterùm postea in vltima cœna iam ab eis discessurus, dixit: *Quando misi vos sine sacculo, & pera, & calceamentis, nunquid aliquid defuit vobis? at illi dixerunt; nihil; Dixit ergo eis, Sed nunc qui habet sacculum, tollat similiter & peram.* Luc. 22. Quorsum Dominus nunc peram, vestes, calceos, & subsidia monet, præcipitve, vt comparent? Ne tantùm diuinæ confiderent prouidentiæ, qua minus deinceps ad huiusmodi subsidia vitæ inhærentur; ac proinde (vt erant iam robustiores) ad tolerandam rerum humanarum indigentiam sese compararent. Quod S. Chrys. subtiliter ita proposuit. *Initio quidem nihil eos pati sinebat, sed vbique aderat muniens, & circumuallans eos, faciénsque vt omnia eis vbertim affluerent: cùm verò tempus esset, vt virilitatem suam ipsi declararent, subtraxit aliquandiu beneficium, præcipiens eis, vt etiam per se ipsos multa perficerent: quasi dicat, tunc vobis omnia affluebant cùm mitterem vos sine pera. Sed nunc volo vos, & paupertatem experiri; adhibete & vos vestram diligentiam, & industriam.* homil. 26. ad Rom. de Priscilla, & Aquila. Itaque vbi totum erat negotium diuinæ prouidentiæ, nihil omninò deerat Apostolis; vbi verò necesse fuit eos dura & grauia pati, humana industria successit, & Dei prouidentia sese aliquantulum subtraxit; quam interpretationem egregiâ similitudine comprobat in hunc modum: *Quemadmodum aues pullos suos fouentes tandiu in nido sedentes alunt, donec illorum plumæ increscant: quas dum increuisse viderint, eos primum circa nidum volitare docent; dein adminiculo suo totos destituunt. Ita faciebat Christus.* Hinc igitur colliges, quantum homini valeat vera,

Domini cura pro Apostolis.
Matth. 10.
D. Chrys.
C
Luc. 22.
D
D. Chrys.
Præstat nobis Dei prouidentia, quàm nostra industria.
E
S. Chrys.
Christus mater erga Apostolos.

vera, fidelisque in Deum spes, ac fiducia: quam verò subinde, aut parum, aut nihil humana conferat industria, si eam diuina destituat prouidentia.

Procop. *Fratrum concordia.* 9. Prudenter agit Iacob præmittens nuncios ad fratrem; *Ne fortassis* (occurrit Procop.) *Esau existimaret ipsum aduentare vt hostem, quod tanto tempore moratus esset inter alienigenas.* Venit ad fratrem frater, non hostis ad hostem: & diues perhumaniter tamen fraternam renouans amicitiam ne fratrem minùs opulentum opulentior dedignari videretur, in quo etiam (vti ferebant illa tempora) se vt Deo notum & carum fratri commendat, quippe quem Dominus peramplâ familiâ, & locuplete substantiâ in terris fecerat perbeatum. Typus autem Christi Domini, vt aliàs, ita & nunc Iacob extitit; vti enim afflictus à Labano, amicitiæ tamen fœdus cum eodem constituit, & odio habitus hostili ab Esau, fraternam nihilominùs caritatem cum ipso instaurat, fratrémque vocat, quem fugerat hostem: Ita *Christi amor erga homines.* Christus Dominus cum hominibus de Deo semper malè meritis, & cum ipso mundo à quo non cognitus, non exceptus, sed flagellatus, & occisus est; missis ad illos, & istum nunciis euangelium pacis, & sempiternæ cum Deo amicitiæ fœdera deferentibus concordiam, & amorem mutuum copulauit. Quod luculentè Procop. sic adnotauit. Procop. *Affligitur Christus à mundo, & nobilibus mũdi; Tandémque interueniente diuinâ gratiâ ad pacẽ concordem conueniunt ex diuersis studiis Christus, &* *Nobiles cõtra Christum.* *mundus: sicut pax constituitur inter Iacobum, & Labanum; & propter missos nuncios comiter excipitur ab Esau.* Expende seriò Christum à nobilibus affligi. *Astiterunt enim Reges terræ & Principes conuenerunt in vnum aduersus Deum, & aduersus Christum eius.* Psalm. 2. Vides nobilitatem sæculi aduersus Deum, & Christum filium eius coniurantem? Psal. 2. D. Chrys. *Quare* (optimè S. Chrys.) *fremuerunt gentes, & principes, currus vitij, & sceleris, cuius est auriga diabolus.* Quæsitum pro responso erit: aduersantur Christo principes; quia currus vitij ac sceleris, quia diabolum gestant aurigam. Nam licèt in plebeis, & vulgaribus hominibus plura quoque insint vitia, & scelera videantur, tamen in viris primatiis, & nobilibus, eò grauiora notantur vitia, quò euidentiùs patefcunt, & illustrius dignoscuntur. Latere nequit in sole, si qua fortè inesset macula; quis enim mundo conspicuam solis non cernit, & notat eclypsim? Et solem tamen *Vitium in nobilibus eminet clariùs.* orientem in conniuenti nullus inspectet oculo? Planè sic illustriùs eminent in principibus, clariúsque notantur vitia, quàm virtutes; tenebræ, quàm lumina. Meritò iratus ad illos Dominus cum indignatione clamat. *Filij hominum vsquequò graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Psalm. 4. Transfert ex Hebræo S. Psal. 4. D. Hier. Hieron. *Filij viri vsquequò inclyti mei ignominiosè diligitis vanitatem quærentes mendacium?* En habes in ipsa litera nobiles, & principes, contra quos Christus inclamat. Sed quid illi nocuerunt? quid in illis mali Dominus præstringit, atque insectatur? Ex ipsamet litera S. Chrysost. elicit: D. Chrys. *Quosnam vocat filios hominum? eos, qui viuunt in improbitate, qui sunt procliues ad vitium. Quod autem eos, qui sunt ad vitium propensi, vocat filios hominum; audi. Videntes filij Dei, filias hominum.* Genes. 6. Filij quidem Dei vocantur iusti, filij, & filiæ hominum, solito, & iusto vitiosiores, ac turpiores. Genes. 6. Vnde non incongruè nobilitas vocatur eos vitiorum; *Nobilitas cos vitiorum.* quippe cùm in nobilitate vitia exacuantur; longéque fiant splendidiora: & consequenter acutius feriat, altiùs penetret, grauiùs vulneret nobilium (si fortè impuri sint) effusa libido. Cum nobilibus diuites coniunguntur, eadem siquidem hodie est cum diuitiis nobilitas, vti iam de suo tempore conquestus aiebat S. Saluianus, ad hunc modum. D. Salu. *Nobilitas vbi diuitiæ.* *Aut iidem sunt nobiles, qui & diuites; aut præter nobiles sunt tamen & ipsi quasi tam nobiles, quia tanta est miseria huius temporis, vt nullus habeatur magis nobilis, quam qui est plurimum diues.* lib. 3. de prouid. Cæterùm verus nobilitatis splendor, non in diuitiis, non in dignitatibus sæculi, sed in virtutum ornamentis consistit, quod S. Cæsarius in aula Imperatoris, vel maximè conspicuus probè intelligebat: de quo scilicet scribit in hunc modum frater ipsius S. Gregor. Nazianz. D. Gregor. Naz. *Vera nobilitas ex virtute.* *Quod maximum censendum est, non commisit, vt a gloria, aut ab iis, inter quas versabatur, deliciis animæ sua nobilitas corrumperetur; quin potius cum multa & magna ipsi suppeterent, ad dignitatem tamen hoc primum erat, quod Christianus & esset, & nominaretur: Sic vt alia omnia cum hoc vno collata, ludus quidam, ac nugæ ipsi essent.* orat. 10. At Christianum (ea meliore quàm nostra sit ætate) non modò veræ fidei professio, sed vitæ sanctioris probatio demonstrabat.

10. *Reuersique nuncij.*] Nunciauerunt planè (vt credere par est) Esau placatum, & honoris, amorísque causa obuiam venire. Quod prudenter effecerat Iacob sua illa legatione, quam præmisit. Præsertim in gratiam suæ humilitatis, ac modestiæ, quam fratri per nuncios exhibuit à Deo mutatum est cor Esau, & priori extinctâ ita placatum; quod ita S. Chrysost. animaduertit. D. Chrys. *Humilitas placat iratum.* *Præmittit nuncios, vt placato eius furore clementem facere posset; id quod & factum est Deo cor illius demulcente, & tractabile extinctâ ira faciente. Nam si Labanum qui tanta concitatione persequebatur, timere fecit per ea, quæ ad ipsum dicebat: multò magis fratrem mansuetiorem fieri ergà iustum fecit.* homil. 58. in Genes. Humiliauit se Iacob fratri, dominum illum, & seruum se nominans; atque ideò præpotentem, & iracundum fratrem placauit. Certa quidem rectaque ad Deum via humilitas est: dignumque facit hominem, in quem diuina confluant dona; vti de præaltis montibus in conuallem defluunt aquarum torrentes. *Humili à Deo gratia infunduntur.* Nesciens sponsa vbinã suum inuenire posset dilectum sciscitabatur: *Indica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes.* Cantic. 1. audiuitque; Cant. 1. *Si ignoras te ô pulcherrima mulierum, abi post vestigia gregum, & pasce hædos tuos.* Per vestigia pecudũ, ductúque hædorum rectò itinere graditur, & peruenit ad Deum anima: scilicet in recordatione suorum scelerum, & matura consideratione suæ vilitatis; quippe quæ secum habet, ac nutrit etiam vitiorum *Praue affectiones vi pecudes lasciuiunt.* cupiditates, & prauorum affectuum passiones instar pecudum lasciuientes, quæ nobilitatem animæ, non parum deprimunt, atque humiliant. Ergò propriæ infirmitatis, & miseriæ conscia, memórque præclarum sanctæ humilitatis actura elicięt; quo deinde ad contemplationem, & veram Dei sui caritatem eleuabitur. Et quia prælatis, quòd aliis præsident, periculum est, ne in superbiam euanescant, humilitas in hunc modum *Prælatus humilitate informetur.* præscribitur. Nouerint ergò sequi se vestigia gregum, pascerēque hœdos; nec tantum etiam sudando proficere, vt hœdos in caulis, & in grege non habeant. *Pasce* (interpretatur optimè Theod.) Theod. *non oues solùm, sed etiam hædos tuos. Hœdorum nomine peccatores intelligit diuina scriptura.* Quasi dicat

dicat prælato Dominus: nõ dico, vt solùm pascas oues, sed etiam hœdos: Nam quid mirum, quid magnum efficies, si bonos, si mites, si obedientes regas; si agnos ducas; cum iis non sudandum, non laborandum; at iubeo, vt pascas hœdos, tuáque industria illos in agnos, ouésque transmutes; tuam scilicet modestiam, cùm te viderint, & mansuetudinem imitantes, deposita hœdorum lasciuia, & asperitate in ouium, agnorúmque puritatem, ac lenitatem traducentur. Vnluerlim dixerim ergà subditos maiorem efficacitatem inesse in lenitate Prælati, quàm in admonitione, nedum in correptione. Rectè siquidem dictum est à S.Bernard: *Non eruditio, sed vnctio docet.* lib. de conuers. ad Cleric. cap. 21.

Mali subditi quomodo regendi.

Efficax prælati mansuetudo. D.Bern.

11. Placauit, vti diximus, fratrem humilitate Iacob, qui licèt dominus fratris sui à Deo fuerit constitutus; *maior seruiet minori.* Genes. 25. nihilominùs se fratris seruum nominat. Sed quid ais sancte Iacob? vocas dominum, quem seruum tuo regendum suscepisti imperio? vbi ius primogeniture, quam tua industria peperisti? Sic se habet Iacob, ac si, quæ diuinitùs acceperat, priuilegia sua, dignitatésque nesciret. Nihil sanè iustis tam proprium est, quàm vt in se ipsis nihil magnum, & eximium videant. Nihil æquè celebrem fecit Dauidem, atque ipsius diuina prophetia Psalmis diducta, quæ scilicet Prophetarum haud dubiè sapientissimum, & acutissimum fuisse contestatur. Attamen diuinum id opus tandem concludens non coronidem ex Regio diademate, sed ex humilitate pauperculi pastoris apposuit. Sic enim ad finem postremi omnium psalmorum, etsi in ordine ponatur septuagesimus primus (quod Genebrard. & alij notarunt) hæc verba præscripsit: *Defecerunt laudes Dauid filij Iesse*, Psalm. 71. ô raram illis, & nostris etiam sæculis humilitatem! Rex tantus, victoriis, triumphisque penè stupendis, ac prodigiosis per omnes gentes, ætatésque memorandus non obliuiscitur, haud nescit, non tegendum silentio putat, quinimò, & æternitati commendat, suo cantu ad cytharam percelebrat, quòd sit filius Iesse, illius nimirum Bethlehemitici agricolæ, cuius ipse filius paucula pascebat oues; & quem propterea maleuoli cauillabantur; *Non est nobis pars in Dauid, neque hæreditas in filio Isai.* 2. Reg. 20. Pulchrè in hoc sensu eruditissimum noster Lorinus ad calcem Psalm. 71. scribit, *cùm expressum hic sit nomen patris Dauid, videri scilicet exaggerationem diuinæ liberalitatis, ac propriæ quoque laudis ipsius Dauid, quando apponitur patris nomen; non solùm quòd ex tam humili radice Rex, sed tantùs Propheta extiterit.* Quid quòd Moyses cùm maximis esset à Deo supra omnes Prophetas muneribus cumulatus, quippe cùm Deus cum illo vti amicus cum amico loqueretur; in seipso, nihil aliud, nec videbat, nec in monumentis scriptum esse voluit, quàm vt seruus Dei, mortique, vt cæteri hominum subiectus, & in valle satis obscura & impura sepultus sine honore vllo. sepulturæ, mortalibus videlicet ignotæ, habeatur, & prædicetur; ipsius enim illa Deuteronomij verba esse creduntur ante obitum præscripta. *Mortuus est Moyses seruus Domini in terra Moab iubente Domino, & sepeliuit eum in valle terræ Moab contra Phogor, & non cognouit homo sepulchrum eius.* Deut. 34. Timuit scilicet humilitatis amator, ne si non se mortuum dixisset, ac sepultum, Israëlitæ immortalem arbitrarentur; aut si gloriosum eius sepulchrum, & mortalibus conspicuum remaneret, ne fortè illius reliquiis diuinum quendam honorem illi posteri omnes deferrent; *quamobrem* (inquit Iosephus) *Moyses se ipsum in sacris voluminibus mortuum prædicauit, veritus ne propter excellentem virtutem à Deo raptum prædicarent.* lib. 4. antiq. cap. 8. Adeò propria est, & quasi congenita sanctis viris humilitas, quæ suas cuique virtutes, meritáque occultat; vt etiam post hanc vitam in extremo iudicij die cùm iam omninò constiterint extra omne periculum arrogantiæ, vanæque elationis; sua fraternæ caritatis opera, quibus proculdubio sempiternam gloriam promeruerunt, nec videant oculis, nec memori animo recordentur. Cùm enim Dominus illorum opera sigillatim enarrabit. *Dedistis mihi manducare, & bibere; operuistis me; visitastis:* ipsimet suorum obliti operum sciscitabuntur: *Domine, quando te vidimus esurientem, sitientem, nudum.* Matth. 25. Quid hoc est, viri sanctissimi? an nesciebatis quod pauperibus impenditur, Christo Domino (vti ipse vos docuit) impendi? Dein si huiusmodi opera misericordiæ in Christi obsequium, & amorem exercuistis, nunc vbi sensus, memoriáque viuacius vigent, obliti prorsus ignoratis? *Vide* (inquit Theophyl.) *Sanctorum candorem quomodo propter modestiam negent se illum pauisse.* Proprium vtique est virtutis athletis, vt modestos se præbeant, & proprias virtutes occultent, etiam coram Deo, quem nihil omninò lateat, atque in die iudicij, vbi iam nullus erit superbiæ locus, & vbi omnia tum facta, tum cogitata patebunt. S. Anselm. non ad obliuionem huiusmodi bonorum operum refert, sed ad quandam diffidentiam eorundem, quæ solet esse magnum veræ humilitatis argumentum. Sic enim effatur. *Non diffidunt de verbis Domini, sed stupent de tanta sublimatione, vel de maiestatis eius magnitudine; vel quia videtur paruum esse, quod egerant bonum.* Nimirum ante oculos habent viri sancti, Apostolicum illud: *Non sunt condigna passiones huius temporis ad futuram gloriam.* ad Rom. 8. Et quicquid licet arduum, ac difficile in hac vita pro cœlesti gloria; ad quam anhelant, moliuntur, ad illius comparationem nihili æstimant; quamquam maioris multò perfectionis est Dei obsequium; & amorem, etiam mercedi cœlestis gloriæ anteferre. Purus enim amor mercenarius non est. Et (quod egregiè scripsit S.Ambros.) *Imitatores Christi non propter spem boni sunt, sed pro amore virtutis.* in Psalm. 72. ad finem. Quare licèt nullum virtuti præmium foret propositum, ipsa tamen virtus digna est, quæ à rationali animo per se vehementer expeteretur. Disseruimus hucusque de humilitate hominum Sanctorum, quæ licèt præclara, & admirabilis, explicari tamen potest; at quam beatissima Virgo Dei mater in se habuit, Deóque exhibuit, quis quæso mortalium, aut etiam beatorum spirituum dignè prædicabit? Illa scilicet cuius sanctitate post Deum nulla maior, imò nec illi par aut esse, aut cogitari potest, ancillam se Dei, cùm in matrem ab ipso suam eligeretur, appellabat. *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum*; Luc. 1. ad quem admirandæ humilitatis actum Verbi Diuini consecuta est incarnatio; vt meritò dicere liceat post Dei gratiam, & amorem Beatissimæ Virginis humilitati deberi Verbi incarnationem. Sic enim Virgo ipsa sanctissima mysterium aperuit. *Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.* Cant. 1 Enimverò accubitus iste Regis cœlestis, Verbi scilicet, cui omnia dedit Pater in manus, intelligitur sinus

Margin notes: Genes. 25. — *Humilis sua dona non videt.* — *Rara Dauid humilitas.* — Genebrat. — *Suum genus abiectum detegit humilis.* — 2. Reg. 20. Lorin. — *Rara Moysis humilitas.* — Deut. 34. — Ioseph. *Suam Moyses mortem scripsit.* — *Humilem latent sua virtutes.* — Matth. 25. — Theoph. — D. Anselm. *Diffidentia humilis.* — ad Rom. 8. *Amor in Deum non mercenarius.* — S.Ambr. — *Ipsa homini virtus præmium est.* — *B. Mariæ humilitas.* Luc. 1. — *Humilitas B. Mariæ Deum attraxit.* Cant. 1.

finus æterni Patris, æternáque felicitas, iuxta D. August. lib. 1. de Trinitate, cap. 8. S. Gregor. & ad hunc locum, & lib. 35. moral. cap. 13. Rupert. atque Bernard. Ad illum igitur cœlestis Regis accubitum seu potiùs ad verbum ipsum in secreto æternæ felicitatis, atque in sinu Patris consistens nardi fragrantia, hoc est, Virgineæ humilitatis odor suauissimus penetrauit; indéque Verbum ad incarnationis mysterium peragendum, & inuitauit, & adduxit. Per nardum quippe humilitas designatur, vti S. Bernard. in hunc modum edisserit: *Bonus humilitatis odor, qui de hac valle plorationis ascendens, perfusis circumquaque vicinis regionibus ipsum quoque regium accubitum grata suauitate respergat.* sermon. 42. in Cant. Quod autem hæc intelligantur de humilitate Virginis beatissimæ, quam Deus maximè ad incarnationem descendens respexerit, idem Bernard. ostendit isthæc adiungens: *Quid est aliud: Nardus mea dedit odorem suum; quàm placuit mea humilitas? non mea sapientia, non mea nobilitas, non mea pulchritudo, quæ nulla erant mihi; sed quæ sola inerat humilitas, dedit odorem suum, id est, solitum. Solito placet Deo humilitas; solito planè Deus humilia respicit; & ideò cùm esset in accubitu suo, id est, in excelso habitaculo suo; accubitus enim Regis sinus est Patris, quia semper in Patre Filius: illuc quoque humilitatis odor ascendit.* Hæc S. Bernard. Pulcherrima sanè, ac pretiosissima virtutum omnium est humilitas, cuius odor suauissimus aspirat vsque ad sinum æterni Patris, ipsúmque Verbum mira sua perfundit suauitate.

D. Aug. D. Greg. Rupert. D. Bern.

D. Bern.

Mira fragrantia humilitatis.

SECTIO III.

Timuit Iacob valde: & perterritus diuisit populum qui secum erat: greges quoque & oues & boues, & camelos in duas turmas, dicens: Si venerit Esau ad vnam turmam, & percusserit eam, alia turma, quæ reliqua est, saluabitur. Dixítque Iacob: Deus patris mei Abraham, & Deus patris mei Isaac: Domine qui dixisti mihi: Reuertere in terram tuam, & in locum natiuitatis tuæ, & benefaciam tibi: Minor sum cunctis miserationibus tuis, & veritate tua quam expleuisti seruo tuo.

1. Timuit Iacob valde.] Homo erat, humani à se nihil alienum putabat, quòd in fratris cum quadringentis viris aduentu pertimuerit. Hominem in turbidis rebus metuere, perturbarique propriæ infirmitatis est; maximè quia conscius erat se non benè de fratre meritum. Cæterùm hæc perturbatio nequaquam tollit fidem promissorum, quæ à Deo acceperat. Poterat quidem vereri, ne iratus frater aliquam ederet stragem, ac simul tamen credere, suum à Deo semen aliqua sibi ignota ratione conseruandum; quòd autem timor iste propter Dei promissiones Abrahæ factas, sua, & suorum morte in vanum fortè cessuras Iacob animum exagitaret, Procopius optimè animaduertit, hoc modo: *Timebat Iacob, ne repentè semen Abrahæ intercideret, in quo expectabat; vt promissiones Dei euentum sortirentur.* At timor quidem nonnunquam laudabilis, interdum vitio, & probro datur. Enimverò increpatur vanus timor illorum, qui *illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor.* Psalm. 52. Timor vtique puerorum est, quibus nos esse persimiles non vult Apostolus, cùm ait: *Nolite pueri effici sensibus.* 1. Corint. 14. Etenim (vt egregiè interpretatur S. Chrys.) *pueri etiam terribilium rerum nullam ducunt rationem; sed sæpè etiam in ignem manus immittunt, personas autem inanes videndo pertimescunt.* homil. 36. in 1. Corint. Sic nos miseri, nec peccata, vti sunt horribilia, nec mortem animæ ortam ex illis; nec ipsam denique cum diabolo gehennam timemus, sed sponte quærimus, & amplectimur. Contrà verò paupertatem, humilitatem, castitatem, aliásque huiusmodi rerum sanctissimarum, & pulcherrimarum species, tanquam orci furias, ac tartari larvas reformidamus, & exectamur. Ad virtutis aspectum, imò & nomen horrescimus, non quòd aut deformis, aut insuauis illa sit, sed quòd ardua, difficilísque homini videatur; tam latè scilicet patens, vt perfectè illam consequi rarò aut nunquam in tota vita quis possit. Cæterùm, etsi verum hoc sit, est tamen, quod hominem in studio virtutis adeò interminatæ consoletur, vti S. Gregor. Nyssen. philosophatur ad hunc modum: *In virtute hunc perfectionis terminum esse dicimus, quòd nullus in ipsa sit terminus; etenim virtutis id ipsum terminus est, quòd interminata sit.* de virtutis ascentione quàm difficillima. Deinde ne quis in ea deficiat animo, ac languescat, hæc adiungit: *Et si totum consequi nequeas, tamen in omnibus, quæ bona sunt, non paruum est lucrum (nisi desipias) vel partem eorum aliquam consequi.* de vita Moysis. Enimverò ad magna & ardua, vel tantulum aspirare laudabile multùm est; & quantulacunque virtus omnia mundi bona mirandum in modum excedit; audendum igitur, & omni virium conatu in studium virtutis incumbendum homini est. Quælibet enim bona operatio sic animum oblectat, sic ipsas quoque vires & sustentat, & auget; vt quantò quis secundùm virtutem operatur, tantò valentior sit ne labori succumbat; tantóque fortiùs, & alacriùs subinde operetur; & ad maiora virtutum compendia vlteriùs rapiatur. Hinc illud optimè scribitur à S. Gregor. Nyss. *Solùm virtutis actio nutrit laborem, viresque auget.* de vita Moysis.

Timor ex infirmitate.

Procop.

Timor vanus.

Psal. 52.

1. Cor. 14. S. Chrys.

Peccator timet vt puer.

Vnde virtus difficilis.

D. Gregor. Nyss. *Nullus virtuti limes.*

Lucra ex actione virtutis.

D. Greg. Nyss.

2. Porrò autem alter est laudabilis timor, cui aduersatur temeritas, & proiecta, insanáque audacia. Timendum scilicet est, vbi præscribit prudentia. Rogauit nostra ætate Rex iuuenili audacia exultans, cùm bellum sanè arduum, ac summè periculosum meditaretur, insignem quendam, ac toto penè orbe celebrem ducem, qui bellum huiusmodi multis verbis dissuadere nitebatur: Cuius esset coloris timor? coloris (inquit) cordatorum, & prudentium; Rex igitur timere nesciens cum paucis, penè infinitos numero aggressus prælio, suæ vitæ, ac gentis, regnique miserandum fecit naufragium, vt mirirò Poëta luxerit: *O Rex malo nostro intrepidus, nostro exitio fortis?* Nimirum Reges ac Principes timeri volunt, non timere. Sed quicquid sit de timore erga homines, erga Deum timor adeò illis necessarius est, vt absque illo, nec Reges esse, nec regere benè possint; quod Rex ille prudentissimus, & sanctissimus probè nouerat, cùm aiebat, *Et nunc Reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram, seruite Domino in timore.* Psalm. 2. Sensus est, quicumque aliis dominamini, & imperatis,

Timor laudabilis.

Exitialis audacia.

Timendus Deus à Regе.

Psal. 2.

raris, aperite quæso oculos, quos aliquando fulgor imperij perstringit, & mūdanæ vanitatis nebula offundit; aures dein arrigite, vt salutarem percipiatis doctrinam: Seruite Domino in timore; dum scilicet aliis timori estis, timete pariter Deum; cui quidem seruitis imperando: Dei videlicet serui, hominū verò domini; ne quæso impereris, vt qui timeri ab hominibus velit, sed qui timere Deum, illíque obedire, ac deseruire contendat. Proh quàm periculosum, infelixque erit imperium, vbi nulla timoris, & obsequij Dei aut ratio, aut recordatio habetur? *Monemur ergo Reges seruire, ac timere, quod quidem illis perdifficile reddit superbia, vt luculentè ostendit* S.Chrys. *in reguli, cuius filius infirmabatur Capharnaum, non minus importuna, quam indecora postulatione. Tanta certè eorum superbia est, qui principatus præfecturásque gerunt, vt neque calamitatibus victi ad humiliora descendant. Vnde ille de quo Ioannes scribit, trahens illum dicebat: Propera, atque descende.* Ioan.4. homil.27. in Matth. Victus nempe regulus calamitate filij morientis ad precandum sese demittit: sed imperio tamen assuetus, superbia, fastúque tumens Dominum ipsum, cuius opem humilis homo implorabat, superbus regulus imperiosè compellabat, descende. Addiderim noluisse Dominum intrare domum reguli, ne hominem honoris cupidum sua præsentia (vti maximè cupiebat) honoraret, quod Abul. subnorauit, quæst.7. in 4.Reg.5.

D.Chrys.

Superbia principum. Ioan.4.

Abulens.

3. Ibi etiā animaduertit idem consultò, & prudenter Elisæum per nuntium mandasse Naaman Syro: *Vade, lauare septies in Iordane*; quod ægerrimè ferens homo recedebat, dicens: *putabam quòd egrederetur ad me, & stans inuocaret nomen Domini Dei sui, & tangeret manu sua locum lepræ & curaret me*, &c. hæc Syrus non modò lepra corporis, sed animi quoque, superbia scilicet infectus cum stomacho expromebat, pluris honorem, quàm sanitatem faciens, aut certè istam sine illo renuens, honorari, quam sanari malebat; superbiam igitur hominis perspectam curare volens Propheta, nō illi fores aperuit, non illum intrò excepit, nō foràs egressus affari dignatus est; quod Abul. ita expressit: *Non exiuit ad eum propter aliqualem fastum Naaman, quia ipse volebat quòd exiret ad eū Elisæus, & honoraret eū, & sic sanaret ipsum, sed misit nuntium*, &c. hæc Abul. loco citato. Hæc nostra vanitas, & innata superbia: hic insanus honoris appetitus, toti qnanti sumus lepra scelerum scatemus miseri, & fatemur ante confessarium & nihilominus honorari ab illo volumus, assurgat nimirum comiter, humiliterque alloquatur, excipiat honorificè, audiat, non obiurget asperiùs; præstet in primis honorem, deinde salutem animæ, Deique gratiam (vt minister est illius) operetur. O dedecus, ô dementia! nec ipsam salutē animæ, cœlíque gloriā absque inani, & ridiculo mundi honore admittimus, volumúsque? Curare igitur priùs voluit Prophera superbiam Syri, quàm lepram: animam in primis, deinde corpus sanare. Proinde hominem in humilitate exercuit, atque etiam obedientia, qua principis arrogantia deprimeretur. *Nam cùm qualibet aqua satis esset ad huiusmodi ablutionem; præscribit tamen homini, vadat in Iordanem, septiésque illo amne lauetur. Nimirum* (vt animaduertit Abul.) *propter meritū obedientiæ.* q.10. Quæ duæ virtutes, humilitas, & obedientia eximiam solent ante Deum pro homine legationem subire. Sanus igitur animo & corpore Naaman, iam nunc humilis, & supplex, longè videlicet illo minorem se reputans rogat: *Tolle quæso benedictionem à seruo tuo.* 4. Reg. 5. vbi optimè occurrit *Ben. Fernand. in Genes. tom.3.*

Naamā superbia. 4.Reg.5.

Cæca honoris ambitio. Abulens.

Prauus honor ante cōfessarium.

Abulens. *Humilitas & obedientia impetrant.*

4.Reg.5.

A Caiet. *munera appellat benedictionem, eo quòd non vt merces, sed loco gratiarum prodibant ab anima eius.* Obiter expēde eleemosynam vocari benedictionem, tum quia in gratiarum actionē pro acceptis à Deo beneficiis, homo eidem refert in paupere; tum etiā, quia Dei beneficium est, quòd homo pro eiusdē obsequio pauperibus eroget eleemosynam; quippe cùm exinde à Deo benedictionem recipiat, quia non solùm corpori, & animo dantis eleemosynā Dei misericordia, & gratia rependatur: sed etiam (quod experientia quotidiana comprobat) ipsamet substantia rei familiaris, & pecunia; vnde pauperibus manauit subsidium, nouis insuper magnisque incrementis augeatur.

Caiet.

Eleemosynā benedictio.

Grande lucrum eleemosyna.

B 4. *Diuisit populum.*] Timuit quidem Iacob, sed non animo consternatus ita succubuit, vt veluti clauo rationis amisso sui nescius; & oblitus consilij, tanquam in incertum fluctibus, & ventis traderetur. Egregiè siquidem omnia disposuit, duas velut acies constituens, ita vt pretiosissima quæque vltimo essent loco. Quare secundæ agmen extremum Rachel, & Ioseph, carissima pignora, suauissimíque affectus claudebant. Videlicet irruens in acies Esau in priorem furorem omnem expromet: ab altera subinde cædendo vlterius iam bene satur, expletáque iracundia prorsus abstinebit; aut illa, interim dum bellicus gliscet furor, opportunum effugiendi locum habebit. Prudens quidem, sanctúsque vir, & Deo constanter fidit, & humanæ industriæ nihil amisit. C Quod luculentè admodum expendens S.August. hæc subinde colligit: *Admonendi sumus hoc exemplo, vt quamuis credamus in Deum, faciamus tamen, quæ facienda sunt ab hominibus in præsidium salutis, ne prætermittentes ea Deum tentare videamur.* q.102. in Genes. Regula quidem prudentium ea virorum est: vt in quolibet arduo negotio, sic omnes quisque humanæ industriæ neruos extendat, sic vires expromat, ita consulat, studeat, desudet, ac si à Deo nihil præstandum foret: simulque etiam sic Deo confidendum, sic illius imploranda gratia, præsidium expostulandum, ac si nulla vis, artsque humana exigeretur. Non sine nobis nostrum commodum vult Dominus operari, sed vt cooperatores illi simus. Iactabatur tempesta- D tibus in salo nauis, in qua Paulus vinctus Romā deportabatur; propéque erat naufragium; *Ergo Paulo oranti astitit Angelus Dei, dicens: Ne timeas Paule: Ecce donauit tibi Deus omnes, qui nauigant tecum.* Act. 27. certa igitur fides salutis omnium vectorum; nullus omninò periturus, quicquid violentiæ à pelago intenderetur, quidquid mali nauis incurreret: Cæterùm paulo post periclitante amplius naui, & vt scribitur: *Nautis quærentibus fugere de naui, cùm misissent scapham in mare, dixit Paulus Centurioni, & militibus: Nisi hi in naui manserint, vos salui fieri non potestis.* Act.27. Quid ita Paulus loquitur? An non dixit Angelus neminem è vectoribus periturum: cur igitur nunc omnes peribunt, si nautæ diffugiant? Anne ver- E bum Dei prorsus infallibile, eiúsque indubitata promissio, imo & potestas omniū operatrix nautas exigit, & à nautarum industria, ministerióque dependet? *Dixit Paulus* (occurrit hoc loco S. Chrys.) *vt detineat nautas, & prophetia non excidat.* Nimirum ex diuino decreto cuncti vectores è periculo incolumes erant euasuri, sed tamen ea ratione, vt nautæ regerent, ac deducerent, nauim; scapháque præstò esset, in qua post, alios alij in portum educti demum exilirent; nec enim sine industria, laboréque hominum iisdem opem Deus præstare decreuerat.

Timor non prudentia.

D.August.

Homo cooperatur Deo.

Act.27.

Hominis industria cum Dei gratia.

D.Chrys.

B 5. Idem

5. Idem ægrotanti Ezechiæ Regi accidisse le- A gimus; missus enim Isaias à Deo nuncius Regem sic est allocutus. *Hæc dicit Dominus Deus: audiui orationem tuam: Ecce ego adiiciam super dies tuos quindecim annos,&c.* Isai.38. Certus igitur factus

Isai 38.

Propheta de futura sanitate Regis; nihilominus vt scribitur: & iussit Isaias., vt sumerent massam de ficis, & cataplasmarent super vulnus, & sanaretur. Isai. 38. Poterat quidem Deus Regis

Medicina commendatur.

vlcus sua virtute sanare, sed noluit absque medicina cooperatrice, quòd & industriam humanam exigeret, & medicorum artem egregiè commendaret; quare optimè animaduertit Sanctus Hieron. *Iuxta artem medicorum omnis sanies siccioribus ficis, atque contusis in cutis superficiem*

D.Hier.

prouocatur; ac per hoc ostendit non spernendam esse B *medicinam, quæ vsu constet, & experimento, quia & hanc fecerit Deus.* Planius ad nostrum institutum S.Basil. ex his iisdem verbis Isaiæ colligit hanc

D.Basil.

sententiam. *Cùm omnem incolumitatis suæ spem habere in manibus medicorum, planè iumentorum simile sit, tum hoc, omnes penitus, quæ ab ea proficiscantur vtilitates fugere hominum est valde in sua sententia peruicacium.* in Reg. fusius disputatis, interrogat. 55. sumendum igitur est præsidium medicinæ, sed Dei potentiæ, ac misericordiæ potiùs credendum, & ab ipsis sperandum. Etenim vt S. Cyril. Alexandrinus, Procop. Glos. interlinearis, Lyran. & Hebræi animaduertunt, medicamentum illud ficorum regio vlceri noxium erat; ne videlicet arbitremur certius in C

Supra medicinã Dei potentia.

medicina, quàm in Dei virtute præsidium esse positum; quinimò nobis demonstraret Dominus absque sua ipsius voluntate hominum remedia, nec prodesse, nec obesse ægrotis posse; fierique sæpiùs, vt delusa medicorum arte, vel etiam contrariis, & noxiis aliquando adhibitis medicamentis a Deo sanitatem effici: *est enim*

Cyril.Alex.

(vt ibidem adnotauit S. Cyril. Alex.) *paradoxorum, & incredibilium semper effectrix manus omnipotentis, & hæc nimirum manus opitulatrix mea per ea, quæ sunt à communi opinione abhorrentia.* Na-

Deo, quàm arti magis fidendum.

turæ siquidem conditor supra naturam plurima operatur, vt illius virtutem potiùs, quàm naturæ vires, artísque humanæ subsidium, & quæramus, & reuereamur. D

6. Iubetur viduæ Sareptanæ, cui summa in egestate constitutæ misericors Deus abundè victum largiri decreuerat, vti prius Eliæ Prophetæ de lecytho olei, ac de pugillo farinæ, quæ duo tantùm mulieri supererant, placentulam faceret; quo facto miraculum adeò memorandum est consecutum, vt amplius toto sterilitatis tempore, nec oleum, nec farina deficeret. 3.

3.Reg.17.

Cooperari gratia diuina.

D.Ambr.

Reg. 17. Non enim sine illa viduæ misericordia erga Prophetam Dei misericordia miraculum adeò eximium voluit operari. Rectè igitur D. Ambros. scripsit: *Vidua, quæ suscepit Eliam, & exiguo cibo perpetuum toto tempore famis inuenit alimentum, & mercedem accepit mirabilem, vt nunquam de lecytho oleum, & de hydria farina deficeret.* E lib.1. de Abraham cap. 5. Vide quanto cum fœnore lucrum recipiat; quæ pro Deo paupe-

Eleemosyna fœnus.

ribus datur eleemosyna. Non conceditur ignauis, atque otiosis Dei gratia; nec altera subinde vidua de vxoribus Prophetarum per Elisæum

4.Reg.4.

diuino miraculo immensam olei copiam accepit, quin priùs illa diligenti studio, & vasa hinc inde comparauerit, & sigillatim effuso, ac succrescenti oleo repleuerit. 4. Reg.4. Ad hæc fuit hoc miraculum veluti præmium bonorum ope- A rum, quæ aliquando maritus huiusce mulieris edidit: Theodoretus enim quæstione 14. in 4. Theodor.

Reg. cum aliis arbitratur hunc fuisse Abdiam Achabi dispensatorem, qui Prophetas Domini seruauit, aluítque. 3. Reg.18. vt scilicet in vxo- 3.Reg.18.

re vidua, & orfanis liberis eximiam in Dei seruos pietatem viri & parentis Dominus persolueret. Denique secundùm hanc Theologiam diuinæ gratiæ humanam curam exigentis coope-

Cooperari diuinæ gratia.

ratricem Iacobus Apostolus admonet: *Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis.* Iacob. 4.

Iacob 4.

Vbi altera sine altera nequaquam sortitur effectum. Cæterùm quod subtiliter expendit Ca-

Caietan.

ietan. diligenter animaduertendum est. *Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis*, ait Apo- B stolus, *non quod* (inquit Caiet.) *nostra appropinquatio præueniat Dei gratiam simpliciter & absolutè, sed appropinquatio nostra effectus gratiæ præ-*

Præueniens gratia præuenitur.

uenientis præuenit hanc specialem gratiam appropinquationis diuinæ, vel per gratiam gratum facientem, vel per augmentum gratiæ. Hunc etiam locum e-

Salmer.

ruditè interpretans noster Salmer. apponit: *Appropinquate per preces nimirum, & orationes agitati huc, atque illuc à dæmone tentante. Sed nisi ipse vocet, & præueniat, quis poterit appropinquare? at ipse certè stat ad ostium cordis tui, & pulsat. Si aperis, intrat ad cœnam tecum, & pugnat pro te contra dæmonem.*

7. *Dixitque Iacob.*] Positis ergo quæ consilium humanum & industria exigebat; alterum subin- C de quod requiri potius ad negotij felicem exitum, & primum habere locum diximus, Iacob aggreditur; videlicet ad impetrandam Dei gratiam, & virtutem, sine qua in nihilum recident humana consilia, industria, conatúsque. Illámque Iacob per orationem à Domino expostulat; est enim oratio aptissimum instrumentum ad impetrandam Dei misericordiam. Mirum est, quid sit cur cùm multa expetantur, ad consequendam animæ beatitudinem, tum vel maximè valere oratio videatur. Enimverò Dominus de aqua diuinæ gratiæ cum Samaritana disserens adiungit: *Si scires donum Dei, & quis est, qui dicit tibi, da mihi bibere, tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquam viuam,* Ioan.4. Sensus hic est: Si

Mira vis orationis.

Ioan.4.

D scires ô mulier donum Dei; Græcè additur articulus magni momenti, illud donum *τὴν δωρεὰν*, insigne illud donum Dei, videlicet, filium eius datum hominibus vt vitam æternam habeant; iuxta illud: *Sic Deus dilexit mundum, vt filium* Ioan.3.

suum vnigenitum daret,&c. Ioan. 3. scires quoque hunc filium Dei esse eundem, qui tecum hîc loquitur: vtique *ἂν ᾔτησας αὐτὸν*, sic legitur Græcè; statim petisses illum, hoc est, illi orationem tuam offerres æternam salutem implorando: oránsque demum impetrares, & gratiam, & vitam sempiternam. Itaque si crederes, orares; si orares, impetrares beatitudinem. Tanti Deus

Oratio valet ad beatitudinem.

nostram æstimat orationem, vt illi post diuinam misericordiam, quæ bonorum omnium fons est, E nostram salutem maximè acceptam referendam ostendat. Nihil profectò animæ dulcius, nihil pretiosius oratione: Nam vt benè S. Ambros.

D.Ambr.

scribit: *Orationibus deuota saginatur anima.* serm. 27. Pinguefacta igitur, pulchra imò & viribus aucta, robustáque anima nihil pro Dei obsequio, vel arduum, ac difficile non aggreditur. Quod in se ipso Dauid expertus Deum affatur: *Manè astabo tibi, & videbo.* Psal.5. Hebr. אערך *egberac,* Psal.5.

instruam, disponam, ordinabo scilicet tibi preces; verbum est militare. Ducã scilicet, velut in aciem

preces

Armat & pugnat oratio. preces meas, quibus armatis, & præliantibus A vim regno tuo faciam, pectus tuum, & viscera impugnabo, aures tibi feriam, extorquebo denique violenter voluntatem tuam expugnãs, quod orando exposco; instruam quoque preces, aut me in precibus armabo, vt difficillima quæque negotia fortis, audáxque aggrediar: vti Iacob in graui illo periculo aduentantem fratrem, quem offenderat, oratione sese obármat, munitque.

Oratio fæcunda. 8. Et quidem prudenter Iacob orationem adhibet, non ieiunam ac sterilem, sed plurimis fæcundam virtutibus, mirabili siquidem artificio gratiarum actionẽ, confessionem propriæ vilitatis, fiduciam in Deo suæ obsecrationi admiscet. Refert inprimis gratóque animo celebrat Dei B miserationes, ac beneficia, quibus fuerat affectus, quorum grata recordatio, ac commemoratio *Gratitudo erga Deum.* Deum maximè oblectat, & ad noua maioráque subinde conferenda obligat, ac penè compellit. Lyppom. Benè Lyppoman. expendit: *Gratias Deo de præteritis agit beneficiis, vt dignum se futuris exhibeat. Non enim accipiendis est idoneus, qui de exhibitis minimè* D.Chrys. *gratus existit.* Certa nimirũ illa censetur S. Chrysost. sententia: *Deo nihil gratius, quàm & sibi, & aliis gratum esse pro beneficiis collatis.* homil. 2. in *Principum gratitudo erga Deum.* 1. ad Corinth. Iccircò Dauid principes, & magnates sæculi, qui bonis à Deo datis mirandum in modum, supra omnes affluunt, ad gratam animi Deo reddendam significationem ita exhortatur. *Sacrificate sacrificium iustitiæ, & sperate in Do-* C Psal.4. *mino.* Psal. 4. Quasi dicat, iusti estote erga Deum; Deo quæcumque accepistis rependite, obsequio nimirum, amore, gratiarúmque actione, quæ tam pio, tam beneuolo, támque magnifico benefa*Execrabilis ingratitudo.* ctori iure optimo debentur. Quis autem ingratum hominem non execratur? Vile quidem, abiectúmque vitium, quin etiam porcinum dixerim ingratitudinem. *Beatus quippe vir qui in via* Psal. 1. *peccatorum non stetit*; dicitur Psal. 1. Sed quis iste erit, qui stat in via peccatorum? *Sicut ij* (respon- Clem. Alex. det Clem. Alex.) *qui cùm dominum videantur timere peccant, vt porcus. Esuriens enim clamat, repletus autem non agnoscit dominum.* stromat. 2. referétque hanc olim fuisse huius loci explicationem à S. Barnaba Apostolo traditam. Egregio sanè porcorum typo ingrati homines exprimuntur; illud D quidem animal, vt spurcum est, sequitur præeuntem porcarium, grunnitúque suo applaudit, & blanditur quodammodo siliquas excutienti, ad *Ingratitudo porcina.* cibúmque vocanti; at deinde glandibus suffarcinatum relicto porcario in volutabrum, cœnúmque regreditur. Sic habent ingrati homines Deo, dum illius dona suscipiunt, & donantem agnoscunt, & aliqualem eidem habent gratiam; at subindè donorum obliti, Deúmque nescientes, ad vomitum suorum scelerum, & in stercora peccatorum reuertuntur. Itaque porcinum vitium ingratitudo est.

9. Nihil planè Dauid in memoria sic expres- E sum, viuúmque habebat, nihilque frequentius in ore gerebat, canebat in psalmis; scriptísque mandabat, quam Dei beneficia, quibus humilem, ac *Dauid gratitudo erga Deum.* vigem rependebat gratiam. *Tu autem Domine* (aiebat) *susceptor meus es; gloria mea, & exaltans* Psal. 3. *caput meum.* Psal. 3. Quibus verbis compendiosè Dei munera commemorantur. Tu scilicet, ô Domine mihi clypeus es, mea defensio, vndique me ab omnibus, tum animæ, cum corporis munitum habes periculis; tu es gloria mea, quam hodie inter mortales possideo, regno, fa-

milia, opibus, honoribus, victoriis, & triumphis à te factus sum clarus, & gloriosus; & quam in cœlesti regno post hanc vitam spero, gloria tu mihi es. Tu exaltans caput meum: à caula scilicet in aulam, à pera in purpuram, à pedo in sceptrum, à capris ad regnum, à plectro in triumphos: tuum est quicquid magni, & boni habeo; &, in tribulationibus, quæ animum debilitant, ceruicem deprimunt, totum prosternunt hominem, in spem, in fiduciam, in veram lætitiam, mirandámque patientiæ voluptatem erigis: tandémque, (vt spero) emenso vitæ curriculo cum *Christi gratitudo.* tuis amicis illud à tuo ore excipiam: *Respicite & leuate capita vestra, quoniam appropinquat redem-* Luc. 21. *ptio vestra.* Luc. 21. S. August. verba Dauidis in- D. August. terpretatur de Christo homine, qui gratias agit Deo ob diuinitatis cum humanitate hypostaticam vnionem. Sic enim scribit: *Tu autem Domine susceptor meus es, secundum hominem dicitur Deo, quia hominis susceptio est Verbum caro factum. Gloria mea, gloriam suam Deum dicit etiam ille, quem sic suscepit Dei Verbum, vt simul cum eo Deus fieret. Discant superbi qui non libenter audiunt, cum eis dicitur: Quid gloriaris quasi non acceperis.* Profectò cùm tam variis, tam præclaris, tam continuis à Deo beneficiis affecti simus, hoc vnum si ratione sensúque vtimur cauere debemus, ne peccando ingrati summo benefactori habeamur; quod quidem vitium ipsis etiam inferni incendiis horribilius esse putandum est; vt eleganter ita proposuit S. Chrysost. *Si non tanti gehennam* D. Chrys. *fecerimus, id nobis gehenna formidabilius sit, vt in* *Gehẽna horribilior ingratitudo.* *talem, ac tam beneficum amicum* (Deum scilicet) *ingrati videamur & perfidi.* homil. 7. in 1. ad Corinthios. Quamobrem si à peccando nos gehennæ timor non auerrit; ingratitudinis (quod peccantes incurrimus) detestabile malum nos deterreat.

10. Dein orationem vt accepta, gratáque Deo sit, humilitas comitari debet: sic Iacob cum Deo agens: *Minor* (inquit) *sum cunctis mi-* *Humilitas in oratione.* *serationibus tuis.* Nulla equidem, vel minima gratia, vel miseratione tua dignus sum. LXX. transtulerunt, ἱκανοῦταί μοι, *sufficiat mihi*; sensus est, plus satis, & plus quàm merear in me hactenus contulisti. Chald. vertit, *minora sunt merita mea omnibus misericordiis, & beneficiis, quæ fecisti cum seruo tuo.* Aquilas vertit. *Elongatus sum supra omnes* Aquil. *misericordia, & veritate. Verba quidem sunt* (ait Procop.) *gratitudinem declarantis: quasi diceret:* Procop. *satis mihi est, & abundat.* Nimirum facta comparatione ad merita mea, quæ paucula, & penè nulla sunt. Sic Iacob indignum se Dei beneficiis iudicans futuris dignum se reddit; Deus enim humilibus dat gratiam: fieri enim haud *Humilis orando impetrat.* solet, nec potest, vt verè humilis apud Deum irritas, & infructuosas preces effundat. Quid quæso magis displicet agricolæ, quid miser vehementiùs dolet, ac deflet, quàm si adulto vete segetem contemplatus grandes, & latos conspiciat calamos, in iisdem horrere spicas longioribus aristis, directóque in altum culmo ad leuem quemlibet motari flatum. Signum planè sterilitatis; multum glumæ, paleæ, ventíque: at parum, propéque nihil grani, & tritici; at si fruges onustis, & prægrauibus premuntur spicis, dorsúmque in terram velut humiliatæ inclinantur, signum vbertatis: voti compos exultat, tripudiat agricola; sic ergo habet anima: Vbi elatio, ibi vanitas; virtus nulla, vbi humilitas, proprijsque sensus, & iudicij

 vilitas,

vilitas, & abiectio; ibi grande fructuum pondus virtutum, & gratiarum abundantia. Optime quidem vanitatem arrogantium vulgari quadam similitudine S. Chrysost. exprimit his verbis;

D. Chrys. Euanescit superbia.

Superbi mihi videntur accensæ stupæ similes esse; nam & illa post incendium, tantundem quid esse videtur; at modicum vero passa contactum, totum amisit, omni cinere vilior apparens. Tales sunt, & illorum animi; & quemadmodum aquatilia ampullæ facilè rumpuntur, ita & illi. homil. 20. in Epistol. ad Rom. Videas etiam quotidie papyrum, panniculum, & quid aliud einsmodi, si comburatur, in latum veluti follem intumescere, quod si leuiter tangas, aut oris flatulo ventiles, illicò in auras, in fumum, in nihilum euanescere. Iactu etiam lapidis in aquam, subitò in orbes, girósque alios alios capaciores tota circumuoluitur piscina, Itémque vbi vel fontis, riuulique præceps liquor deuertit, vel in arenam maris vndæ despumant, ingentes ebulliunt, flatuosæque ampullæ, quæ tamen cùm nihil contineant solidum, diffluunt statim, & disparent. Hic est arrogantium, ac superborum hominum, & vanus exitus, & ridiculus. At bonorum (vti vocat ibidem Sanctus Chrys.) mater humilitas solidarum virtutum & cœlestium gratiarum fructu (vbi habitat) fœcundam reddit animam.

D. Chrys. Humilitatis fœcunditas.

Et quidem Iacob vti verè humilis vilitatem suam, & indignitatem agnoscit, minorem se dicens, atque indignum miserationibus Domini; quod ita coniunctum est, & quasi proprium viris sanctis, vt tales esse non possint sine indicio isto propriæ vilitatis; Quod Apostolus etiam iis, qui spiritu inter alios eminent sic indicabat. *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, attendens teipsum, ne & tu tenteris.* ad Galat. 6. Hoc ipsum idem Apostolus faciebat, iuxta illud: *Omnibus omnia factus sum; Iudæis, tanquam Iudæus, &c.* 1. Corinth. 9. *Non vtique* (declarat S. August.) *vt ipsum delictum fallaciter ageret, aut se id habere simularet, sed vt in alterius delicto, quid etiam sibi accidere posset, attenderet; atque ita alteri tanquam sibi ab altero vellet, misericorditer subueniret. Sic cuilibet homini Paulus in errore, vel peccato constituto compatiendo, quia esse potuisset, tanquam qui se hominem cogitaret, omnia omnibus factus est.* Epist. 19.

ad Galat. 6. 1. Cor. 9. Compassio proximi. D. August.

11. Minorem se quoque dicit veritate Domini, quam expleuit seruo suo, veritatem vocat Dei promissa, seu fidem in promissis explendis, quam Iacob ex parte iam expertus, confidit subinde de reliqua in futurum; vt sicut fidelem, ac veracem hucusque se Dominus illi præstitit, talem sic deinceps exhibeat.

Humilitas ad beneficia Dei.

Bonus quidem, & magnus Dominus, solúsque inter omnes dignus cui nostram seruitutem perpetuò addicamus: quippe qui seruos nunquam promissa fraudat mercede. Eius enim promissio ipsamet omninò veritas est. Et quidem veritas, quia veros seruos non fictos, vera merita non simulata respicit, sanctitatis ad præmium, non alius humani respectus habet rationem. Iccirco qui ausus fuit regales sese intrudere ad nuptias non habens vestem nuptialem in sempiternum damnatur. Matth. 22. Et meritò quidem; vti expendit S. Ambros. hoc pacto: *Ligatus in tenebras expellitur, non solùm quòd peccator erat, sed quia cùm peccator esset, sanctitatis sibi meritum vindicauit.* serm. 14.

Matth. 22. D. Ambr.

Dupliciter iste malus erat, & nudus gratia, vitiis coopertus; & nihilominus in diuina sese intromittens, quod sanctis hominibus destinatum est præmium; sibi

Virtutis simulatio.

A audacter, temeréque arrogabat. Verè deinde Iacob se minorem diuina veritate, suaque merita multò inferiora Dei beneficiis, ac præmiis vocat. Vltra enim condignum Deus homini soluit, quod & Petro, & cuicumque alij, qui sua pro Deo reliquerit promissum est ab ipsamet veritate. *Centuplum accipiet.* Matth. 19. *Centies tantum nunc in tempore hoc.* Marc. 10. *Multo plura in hoc tempore.* Luc. 18. Quòd autem in Petro completa sit hæc Domini promissio, ita S. Chrysost. ostendit:

Dei præmia vltra merita hominis. Matth. 19. Marc. 10. Luc. 18. D. Chrys.

Quid obsecro magnis Petrus dedit? Nonne rete confractum, & calamum, & hamum solum? sed tamen terræ illi vniuersæ domos Deus aperuit, & terram, & mare expandit. At nemo non in suas ædes illum vocauit; atque adeo bona sua a se diuendita ad illius pedes deferebant; neque enim in manus conciciebant, vt qui non id sibi audentia sumebant; tantum illi honorem vnà cum munificentia tribuebant. in Epist. ad Rom. cap. 3. homil. 7.

B Itaque pauperculum piscatorem & qui etiam illa ipsa retia & omnem deinde spem habendi pro Deo reliquit, sic Deus omnipotens etiam in mundo honorauit, vt quasi dominum illum rerum omnium familiarium & pecuniarium constitueret, & pro insigni honore censuerint fideles, quòd sua dona ad pedes piscatoris exponerentur. Actor. 4.

S. Petri potestas in mundo.

12. Plena in Deum fiduciæ oratio fuit Iacob, ex acceptis iam beneficiis in spem erigebatur. Confidens in Domino, quòd alia subinde vt promiserat in seruum suum esset collaturus. Hæc est C illa fides in Deum, siue fiducia, quam frequenter commendant diuinæ literæ.

Felix in Deo fiducia.

Beati omnes, qui confidunt in eo. Psalm. 2. *Non dixit,* (ait S. Aug.) *securi omnes, qui confidunt in eo; tanquam hoc solùm inde habeant, quod non puniantur; sed beati dixit, vbi est bonorum omnium summa, & cumulus.*

Psal. 2. D. August.

Et cùm beatitudo cœlestis sit in primis immensa Dei gratia, simulque fructus, & præmium bonorum operum hominis, mirum sane dictu est, quòd beati dicantur, qui confidunt in Domino, vt beatitudo illa peculiari quadam ratione fructus, & præmium nostræ in Deum fiduciæ esse videatur.

Fiduciæ fructus beatitudo.

Hæc maxime Abrahamum ita commendauit, vt dignum fecerit, quem Dominus multis, & egregiis donis cumularerit. *Credidit* (scribitur) *Abraham Deo,* D *& reputatum est illi ad iustitiam.* ad Rom. 4. quem locum alibi iam explicauimus.

ad Rom 4.

Credidit, hoc est, confidit Dei promissis, quòd senex de vetula filium susciperet: & quòd in ipso filio, quem iubebatur occidere, suum esset semen multiplicandum, & in eodem gentes benedicendæ. Summe igitur placuit hæc Abrahæ fiducia; & quidem meritò; Nam (vt optimè disserit S. Chrysost.) *generosissimi est animi, & philosophicæ sententiæ, & sublimis cogitationis, & germanæ charitatis erga Deum. Deum quidem honorat quisquis illius mandata implet: multo autem melius hic, qui fide philosophatur; ille enim obedit; hic verò conuenientem de Deo opinionem accipit, eúmque glorificat, atque admiratur vehementius ipsa operum demonstratione.* homil. 8. in Epist. ad

D. Chrys. Fidem Deo Deum honorat.

E Roman. Magnoperè Deum honorat, qui suam fidem spémque in Deo reponit. Profectò si hæc fides spésque in Deo diuitibus esset, & suæ animæ benefaciendo salubriùs, sanctiúsque consulerent, & pauperum miseriæ meliùs leuarentur. Putant illi suam si erogent substantiam perditum iri, cùm pauperum amantibus grandia Deus, qui nec fallitur, nec fallit, etiam bonorum terrestrium augmenta repromittat. Corui ministerio Eliam Deus pauit in deserto; Propheta missus a Deo in lacu leonum Danieli consti

Lucrum ex eleemosyna.

constituto prandium apponit; imò & cœli aues pascit, & agrorum plantis vitam præstat. *Et tu*
D.Cypr. (exclamat S. Cyprian.) *Christiano Dei seruo aliquid existimas defuturum? Quid facit in domo fidei perfidum pectus? quid qui Christo non credit, appellatur, & dicitur Christianus? Pharisæi tibi magis congruit nomen; Nam cùm Dominus de eleemosynis*
Luc.16. *disputaret, Pharisæi irridebant eum.* Luc.16. *Quales nunc in Ecclesia quosdam videmus, quorum præclusæ aures, & corda cæcata nullum de spiritualibus, ac salutaribus monitis lumen admittunt.* lib. de opere, & eleemosyna. Prudens ille, felixque aiebat: *Deus*
Psal.24. *meus in te confido, non erubescam.* Psalm. 24. *Nec enim pudor est, & confusio confidentibus in Deum.*
Dan.3. Daniel.3.

13. Hæc vna est summarum laudum, quæ de beatissima Virgine commemorantur: exclamauit enim Elizabeth cùm à Virgine salutaretur: *Bea-*
Luc.1. *ta, quæ credidisti, quoniam perficientur ea, quæ dicta*
Mira B.Mariæ fides in Deum. *sunt tibi à Domino.* Luc. 1. Admirabilis fuit in Deum fides Beatissimæ Virginis, admirabilis etiam in Deum fiducia; vtraque in verbo (*credidit*) intelligitur. Credidit Virgo Angelo Dei legationem exequenti, Dei mandata referenti, Dei incarnationem nuncianti. Credidit Deo mysterium supra omnem creaturarum captum, & intelligentiam maximum operaturo. Est enim In-
Isai.7. carnatio Verbi per antonomasiam signum. *Dabit Dominus ipse vobis signum.* Isai.7. quod Rex Hebræus, ne tentaret Deum, petere ausus non est. Et quidem pulchrè in Hebræo Rege perfidia, & cœcitas Iudæorũ Virginis partui aduersantium
Procop. figuratur, & exprimitur; ad quem locum Pro-
Summum miraculum Virgo Deum pariens. phetæ, sic eleganter disserit Procop. *Signum vobis etiam inuitis, signum* (inquam) *quod omnium superat opinionẽ, cuiusmodi ne natura quidem ipsa nouit, Deus largitur. Deus enim ex Virgine nullo nuptiali congressu nascetur; Iudæi dicunt puellam nuptam; sed quomodo signum esse, vel quicquam potest esse admirabile, si quæ virum passa est, mulier pariat? Est enim signum prodigiosæ cuiusdam rei, & ab hominum consuetudine remotæ demonstratio. Signum igitur dictum est nasci illum Emmanuelem ex sancta Virgine.* Hoc tam eximium diuinæ bonitatis, sapientiæ, atque omnipotentiæ signum operari Deo tunc tandem in ipsamet volenti sanctissima Virgo credidit. Et cùm esset affectu insigniter humilis, tanto miraculo sese idoneam haud reputaret; & cùm esset creatura, immensúmque illud diuinæ Incarnationis pondus sustinere non posset; credidit nihilominus Deo summa illa omnia nuncianti, & complenti vti Angelus promiserat. *Spiritus San-*
Luc.1. *ctus descendet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Luc. 1. Confidit Deo Virgo humillissima se cùm eligeretur in Dei matrem ab illo meritis, &
B. Maria digna Deo mater. gratiis cumulandam, scilicet, tanto filio dignam fore. *Enimverò* (vt scribit luculentè S.Bernard.)
D.Bern. *Deum huiusmodi decebat natiuitas, quæ non nisi de Virgine nasceretur. Talis congruebat Virgini partus, vt non pareret nisi Deum: proinde factor hominum, vt homo fieret, nasciturus de homine, talem sibi ex omnibus debuit deligere, imò condere matrem, qualem & se decere sciebat, & sibi nouerat placituram.* Sic S.Bern. homil.2. super Missus.

14. Confidit Deo humillissima Virgo, quòd in tanta, & sub Deo maxima dignitate, sic ab ipso confirmaretur, vt quemadmodum Virgo, sic et-
Mira B.Mariæ humilitas & puritas. iam humilis esse non desisteret, nec virginitatis iniuriam, nec humilitatis periculum incurreret. *Voluit quippe* (adiungit Bernard.) *Deus, esse Vir-*
D.Bern. *ginem, de qua immaculata immaculatus procederet*

A *omnium maculas purgaturus: Voluit & humilem, de qua humilis & mitis corde prodiret. Dedit Virgini partum, qui ei iam ante & virginitatis inspirauerat votum, & humilitatis prærogauerat meritum.* Hæc Bernard. *Ancillam se dixit, ancillam se semper exhibuit. Deuotus enim animus insulis beneficiorum crescit ad obsequium, augetur ad gratiam, non ad arrogantiam prosilit.* Hæc S.Petr. Chrysol. serm.142. D.Petr. Chrys.
Quod quidem summæ admirationis est, vt Bern. exclamat. *Quæ est hæc tam sublimis humilitas, quæ cedere non nouit honoribus, insolescere gloria nescit? Mater Dei eligitur, & ancillam se nominat.* homil. 4. super Missus est. O pulcherrimam, & suauissimam virginitatis, & humilitatis in matre Dei mixturam? has præcipuè virtutes in matre sua
B Deus homo esse voluit. *Earum scilicet*, (ait S. Bern.) *in se virtutum necessarium omnibus saluberrimúmque exemplum ostensurus.* homil.2. super Missus. Porrò cùm virginitas rara, & paucorum sit, humilitas tamen, & communis, & omnium esse debet; nec enim in cœlum, vnde superbi ceciderunt, nisi humiles intrare possunt; nec ipsamet virginitas quicquam meriti habet apud Deum, aut etiam stare poterit, sine humilitatis fulcimento. Quocirca D.August. optimè definiuit: *Custos virginitatis, caritas: locus autem huius custodis, humilitas.* lib. de Virginitate, cap.51. & consequenter virgines ita seq. cap.52. alloquitur: *Pergite viam sublimitatis pede humilitatis. Bona quæ vobis adhuc desunt, tanto dantur facilius,*
C *quantò desiderantur humilius.* Ascendit pede humilitatis ad cœleste regnum virginitas; manca illa est, iacétque humi, quæ caret humilitate.

[Margin, right column: D.Bern. — Humilitas summè necessaria. — D.August. — Humilitate virgines stant, & ascendunt.]

SECTIO IV.

In baculo meo transiui Iordanem istum, & nunc cum duabus turmis regredior, &c.

1. EX edito colle, in quo Angelos viderat, & castra Dei nominarat Iacob, subiectam deinde planiciem Moab, Iordanémque fluuium à longè prospiciens commemorat, quantum Deo
D suo debeat, quantis ab illo affectus sit beneficiis. Quippe cùm solus sine comitatu, sine vehiculo, sine cultu, paratúque rerum, ac familiæ, nimirum pedes, atque inops cum scipione vtique aut pastoris, aut mendiculi è Chananitide in Mesopotamiam profugiens Iordanem illum ipsum transierit. Dixi, *cum baculo.* Hebr. *bemagli* בְּמַקְלִי quæ præpositio, *b* ב omnium in Hebræo frequentissima, omnes aliarum significat.is habet, vt eruditè hoc loco demonstrat noster Pereir. Quare hîc in baculo est, cum baculo; vt cùm dicitur percutere in gladio, seu in ore gladij, significat cum gladio, instrumento quo fit percussio, & illud Luc.1. in Cantic. Zachariæ. *In sanctitate ser-*
E *uiamus illi*, pro cum sanctitate. Solum enim baculum in transitu Iordanis in Mesopotamiam veniens Iacob habuerat, cum quo comite, & vehiculo incederet. Igitur sanctus vir beneficium Dei agnoscit; Non sum (inquit) ingratus misericordiæ Domini; non deleui de memoria quid acceperim, manet alta mente repostum, qualis ego fuerim, quàm solitarius, nudúsque hâc olim incesserim. Nunquam iustus, verèque humilis etiam in sublimiore statu positus sui quisquis sit, aut ante fuerit obliuiscitur. Sic de illa non minùs prudenti, quàm pulchra, non magis Regina,

[Margin, right column: Pereir. — Iacob gratitudo erga Deum. — Luc.1. — Beneficia Dei recolenda.]

Cognitio sui propria iustorum. quàm sancta Esther legimus. *Quicquid ille* (scilicet patruus, & nutritius Mardochæus) *præcipiebat, obseruabat Esther: & ita cuncta faciebat, vt eo tempore solita erat, quo eam paruulam nutriebat.* Esther cap.2. O fœminam in omni æuo prædicandam! etiam in regno cum purpura, cum sceptro, cum corona, puellam se illam reputat, ac videt, quæ à Mardochæo nutriebatur: sic humilis, sic obediens nutritio, ac si nunc in eodem esset humilitatis statu: Hæc summa laus religiosorum hominum vt nunquam primæuæ suæ conditionis in tyrocinio obliti, sic etiam nunc annis, & canis venerandi, literis conspicui, doctrina celebres, sacerdotio coronati se modeste gerant, humiliter, promptéque obediant, vt eo tempore soliti erant, quo tyrocinium ingressi adhuc in pueritia instituebantur. Benè Dionys. Carth. ad hunc locum animaduertit: *In hoc patent humilitas, & obedientia Esther. Quidam verò paululum promoti mox intumescunt, & obedire despiciunt suis parentibus, aut magistris, seu his, à quibus sunt instituti.* Iccircò iuuentus hodie impatiens disciplinæ in vitia fœdè collabitur, nec Deum, parentésque reuerita, sed nefariis corrupta moribus, quicquam virile, strenuum, generosúmque, aut molitur, aut etiam meditatur. Domuere orbem vniuersum Romani, quo tempore incorrupta morum vigebat disciplina, iuuenésque iam labori, armísque maturi, etiam matrum subiecti imperiis abiectiora ab iisdem imposita ministeria prompti, & alacres exequebantur; quod Lyricus Poëta priscorum Romæ iuuenum virtutem commemorans eleganter ita expressit:

Esther 2. *Mira humilitas Reginæ.*

Humilitas religiosorũ.

Dionys. Carth.

Iuuenũ bona institutio.

Horat.

Sed rusticorum mascula militum
Proles Sabellis docta ligonibus
Versare glebas, & seueræ
Matris ad arbitrium recisos
Portare fustes, &c.

Sic Horat. lib.3. Ode 6.

2. Ad Iordanem, quem olim inops, & solitarius cum pedo Iacob traiecerat, nunc ampla familia, & substantia opulentus regreditur, grandi profectò animi sensu priorem illam miseriam recolens; quod ex Abraham generis sui auo, & fidelium patre videtur didicisse. Enimverò *Abraham* (vt supra vidimus) *reuersus est de Ægypto dites valde per iter quo venerat à meridie in Bethel vsque ad locum vbi prius fixerat tabernaculum.* Genes. 13. Cur autem eodem prorsus itinere quò venerat, rediret in Palæstinam ibi sect. 1. nu.6. vnam assignauimus causam: hæc altera, quæ etiam occurrit, cum hoc reditu Iacobi in Iordanem egregiè conuenit. Videtur igitur Abraham eodem, quo venerat pauper, reuersus esse iam diues itinere, vt illa ipsa loca reuisens recordaretur prioris suæ miseriæ, atque inopiæ. Hic (secum diceret) consedi cum familia sine subsidio, sine viatico, lassus, fame, sitíque enectus, exhaustus viribus; & laborantem pariter vxorem, comitésque æstuantes, graui quidem sensu mœrens aspiciebam; & qui solatio indigebam, curabam vtcumque solari; hoc nos deinde hospitio ægrè tandem excepti, cùm non essemus soluendo data demum fide cibum meliori postmodum fortuna soluendum sumpsimus. Illic verò vti eramus inopes, speciéque miseri, ac destituti ab hospitio prorsus exclusi aliò, & sæpiùs in viam publicam diuertimus. Sed ô bone Deus (à quo tanta rerum omnium mutatio) nunc lætos, dipites, cum pecunia, cum seruis, cum vehiculis, cum omni rerum affluentia redeuntes ad hæc

Genes. 13.

Gratitudo Abrahæ erga Deum.

A ipsa loca iidem nos contuentur, excipiunt, salutant, ac demirantur, quos in extrema illa calamitate, aut solabantur, aut etiam abhorrebant. Itaque iustus Abraham immortales Deo suo gratias agebat suam recognoscens miseriam, ac vilitatem, illiúsque benignitatem largiter effusam, & memori mente, & grato animo, & pia laudatione celebrabat. Et qui verè humilis semper extitit suæ vilitatis nunquam passus est obliuionem, nec de se, quàm de paupere, miseróque peregrino, amplius quicquam aut nouerat, aut cogitabat: speciosius deinde aliud, quod in se videbat, gratus, & pius diuinæ gratiæ acceptum referebat.

Propria vilitas semper recolenda.

3. Non ita verò habent ij, qui sublimiorem B adepti fortunam etiam quòd homines sint, omninò videntur obliti, quorum etiam maior mentis superbia, quàm honoris dignitas, dignitatísque maiestas; vti de fortitudine Moabitarum dixit Propheta, *Audiuimus superbiam Moab; superbus est valde. Superbia eius, & arrogantia eius, plusquàm fortitudo eius.* Isai. 16. *Quamuis superbus* (ait S. Hieron.) *& arrogans exultet Moab; tamen plus audet, quàm eius patitur fortitudo.* Sic ille. Obtinet Augustus Cæsar imperium Romanum multò angustius, quàm ipsi termini sint orbis terrarum; & iubet tamen homo superbus, *vt describatur vniuersus orbis.* Luc.2. Et quid tu quæso habes in Persis, Parthis, Medis? Quid tibi cum India, & totius Orientis vastissimis prouinciis; C quid cum Sinis, Tartaris, Iaponiis, Afris, Angolanis, Monomotapis, aliísque propè infinitis gentibus, quarum ne nomen quidem, ac fama Romam hucusque peruenit? Et putas te vniuerso orbi terrarum imperare? profectò superbia, & arrogantia tua plusquàm fortitudo, dignitas, & imperium tuum. Rectè ad locum Luc. S. Ambros. *Quis poterat professionem totius orbis exigere, nisi qui totius orbis habebat imperium? Non enim Augusti, sed Domini est terra, & plenitudo eius orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo.* Psal. 23. *Gothis non imperabat Augustus, non imperabat Armeniis, imperabat Christus.* Quid de superbo Golia dicam? superbia eius plusquàm fortitudo eius. Plus de se, quàm paterentur vires præsumebat; atque ideò D tam facilè prostratus, peremptúsque est, vti scribitur: *Dauid in saxo fundæ deiecit exultationem Goliæ.* Eccles.47. ac si illo in homine aliud nihil esset nisi arrogantia; plúsque superbiæ, atque elationis haberet ille, quàm carneæ molis, & roboris. Quamobrem Dauid non gigantem, sed gigantis arrogantiam, & elationem deiecisse, ac peremisse videtur. Golias immanior gigas prauo, & superbo iudicio suo, quàm corpore fuit. Appositè regius vates cecinit. *Decidant a cogitationibus suis.* Psal.5. *Prophetia est, non maledictio*, ait S.August. Exitus nimirum superborum, qui tandem ex altissimis æquè, ac vanissimis suarum cogitationum in ipso fundatis vento castellis, ac montibus in immensam calamitatum profunditatem miseri præcipitantur.

Intoleranda superbia.

Isai.16.

D.Hieron.

Luc. 2.

Maior Augusti superbia, quàm imperium.

D.Ambr.

Psal.23.

Eccles.47.

Goliæ superbia maior quàm corpus.

Psal.5.

D.August.

Ruina superborum.

E 4. *Bellum* (ait S. Cyril. Alex.) *gerit Deus cum superbis, & pugnat cum iis, qui de se modestè sentire nolunt; imò frustrà intumescunt, & altè tollunt supercilium, suaque naturæ ignorant imbecillitatem.* Hæc ille ad prædictum locum Isaiæ. Quare cùm (autore S.Basil.) *flagitiosa sit superbiæ affectio, morbúsque; Dominus adhibet medelam, tollitque Moab superbiam. Iccircò* (inquit) *vlulabit ad Moab: his qui lætantur super muros cocti lateris, loquimini plagas suas.* Isai.16. *Quod quidem securitatem murorum innuit,*

Bellũ Deus gerit cum superbis.

Cyril.Alex.

D.Basil.

Isai.16.

nuit, qui lateribus constructi (vt perhibent) insignem habent firmitatem. At S. Basyl. secus & legit, & (D.Basil.) intrepretatur. Ita Symmachus vertit: *Qui lætantur in muro fictili, siue testaceo. Cæterum quid testa, aut vase fictili est captu facilius?* Itaque superbi muro testaceo innituntur: quod si attenderint, decident vtique de cogitationibus suis considerantes suam ipsorum vilitatem, ac miseriam: cadentes enim de vanitate suarum cogitationum, in qua de se plusquàm, quod ipsi sunt, præsumunt, in se ipsos demum, hoc est, in homines, atque adeò in puluerem ac cinerem delabuntur.

Propria vilitas humiliat superbos.

Nihil prioribus illis sæculis, aut pulchrius, aut firmius esse videbatur, quàm Hierusalem Hebræorum metropolis: Illius tamen, quodcumque esset, munimento, & ornamento frustrà confidebant habitatores; quos propterea Dominus admonet, suæ meminerint infirmitatis, cùm iubet Ezechieli: *Sume tibi laterem, & pones eum coram te, & scribes in eo Ciuitatem Hierusalem.* Ezechiel. 4. (Ezech. 4.) Siccine Domine, non in auro, argentóve, aut pretioso alio metallo iubes depingi tam præclaram, tam speciosam, tamque munitam, ac toto orbe celebratam Hierusalem Regum Israëlitarum sedem regiam, Hebræíque imperij metropolim; sed in latere, luto scilicet non benè cocto, quòd facilè dissoluitur, ea describitur Ciuitas, cui fidelium Ecclesia comparatur? *Decora sicut Hierusalem.* Cant. 6. (Cant. 6.) Nimirum (quod egregiè animaduertit S. Hieron.) (D.Hier.) *vt vrbs, quam putabant esse firmam, & inexpugnabilem, fragilissimo lateri comparetur, qui ad tactum aquæ illicò soluitur, vt de qua prius dictum est; Nunquid petra durissima, vel deserti mons est filia Sion, vertatur in laterem, qui inundatione Babylonica corrumpatur, iuxta illud: Adducet Dominus super vos aquas multas, & fortes, Regem Assyriorum.* Isai. 8. (Isai. 8.) Hæc S. Hieron. Quæ securitas igitur poterat esse iis, qui tam fragili nitebantur fundamento? Quid quòd non in latere, sed in puluere lateris describitur Hierusalem, vti adnotauit idem Hieron. Symmachus interpretatur πλινθίον, *plinthion*, quem laterculum, & abacum appellare possumus, in cuius puluere solent geometræ lineas, radiósque describere. Iubetur ergò Propheta Hierusalem in puluere describere. Sic ille. Ad humilitatem scilicet Hierusalem, vti nouerit, & suam gloriam, & omnia quæ sub cœlo sunt in puluerem redigenda. Sed altera huius lateris explicatio ad nostrum institutum videtur accommodatior, quam etiam apponit S. Hieron. (D.Hier.) *Possumus laterem, & suggillationem Israëlis accipere; quòd in luto, & latere seruierit Pharaoni.* Describta ergò in latere Hierusalem suis ciuibus in mentem reuocat illius calamitosi temporis, quo in operibus luti, & palearum dum in Ægypto tenerentur captiui, miserandum in modum afflictabantur. Quare feliciore in statu constituti Hebræi meminerint antiquæ infelicitatis in Ægyptiaca seruitute, vt deinde humiles in superbiam non efferantur; & grati pio tam insignem sui benefactorem Deum animo prædicent, ac venerentur.

Infirma rerum magnarum cõditio.

In puluerem gloria mundi desinit.

Prior status miseria recolatur.

5. *Et nunc cum duabus turmis regredior.*] Qui tam pauper, ac miser prius huc venerim, vt solum in manu scipionem haberem: Nunc (quæ summa rerum est diuinitùs facta mutatio) regredior amplo, & specioso familiæ, gregúmque circumcinctus comitatu. Memini qualis anteà fuerim, æstimo nunc, & prædico quantus sim in gratiam Dei mei, cuius benignitati acceptum adscribo quicquid in me felicitatis video, ac

A possideo. Transeo rursus Iordanem istum? Præteritam recordor ærumnam, præsentem agnosco, & recolo lætitiam: Non pessimum ingrati Deo crimen admiserim obliuioni tradens quantis hucusque ab illo affectus sim beneficiis. Meritò pessimum dicitur vitium ingratitudo; quod etiam Rex ille Palæstinus Abimelech, cùm gratis vellet agrum dedere Abrahamo, eidem significasse videtur, cùm dixit: *Iura mihi per Dominum ne noceas mihi, & posteris meis.* Genes. 21. (Genes. 21.) Ex Hebræo fonte hic eruitur sensus: *Iura quod horrebis falsum te exhibere.* Quod ita Caiet. exponit: (Caiet.) *Falsum siquidem se exhibet homo beneficiis receptis reddendo malum pro bono; Nam beneficio respondet benefacere.* Communis hæc est hominum labes: In-

Ingratitudo pessimum vitium.

Falsus qui ingratus.

B grati Deo malum pro bono reddimus, scelera pro donis, iniurias pro beneficiis rependimus. Planè falsus, mendax, & perfidus est homo ingratus: peccatum est execrabile ingratitudo, cuius vel tantum nomen horrere debet homo, & abhorrere. Dicent stupidi, atque impij mortalium quidam, ne Deo se obligatos esse fateantur, debitámque gratiarum actionem illi persoluere: *Quis ostendit nobis bona?* Respondet sapientissimus, ac piissimus Rex: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine:* Psal. 4. (Psal. 4.) O Domine (inquit) amoris tui, ac fauoris, quem nobis beneuolentissimè præstas, testimonium haud obscurum est, vel sub specu delitescit. Ipsummet lumen est, adeò contestanda nobis sunt, cœlo, terræque

Dei beneficia luce clariora.

C manifesta tua in nos collata beneficia, vt ne vel ignorare quidem, aut obliuisci possimus; in fronte ipsa gestamus, veluti accensam in eminenti loco facem signatum, vt ex verbo Hebræo *Nisiâ* colligitur, idem est atque eleuatum vti vexillum quod eruditissimus Genebrardus adnotauit. (Genebr.) Pulchrè Dei amor, & beneuolentia erga homines vexillum supra nos erectum dicitur, quippe ad cognoscendum, & amandum bonorum omnium autorem Deum nos excitat, ipsúmque demonstrat. Impius erit, stipes, & cautes erit quisquis temerè signum diuinæ prouidentiæ, ac beneuolentiæ à Deo in nobis tanquam sublatum vexillum, Dei quotidiana beneficia palam omnibus

Dei amor erga nos conspicuus.

D contestans, & prædicans aut negare ausit, aut non videat. Est ô Domine tuus amor, tuus fauor erga nos, eleuatum vexillum, sub quo militemus, ad cuius præsentiam aut animis etiam affixam recordationem alacri studio, validóque obuia quæque obstacula perrumpente conatu, in tui obsequium, laudem, amorémque grati, & subiecti conuolemus.

Sub Dei amore militandum.

6. Cum duabus turmis regreditur in patriam Iacob, & in hoc maximè Christum Dominum (vt benè declarat S. Aug.) (D.Aug.) è terra in cœlum post passionem Crucis in ascensione sua redeuntem repræsentat. *Verum est,* (inquit) *baculo Crucis Christus apprehendit mundum, & cum duabus turmis, id est, cum duobus populis ad Patrem rediit cum trium-*

E *pho.* serm. 80. de tempore. Peregrinus in terra Dei filius triginta tres annos cum Laban, cum mundo, cum hominibus versatus est; Deinde *sciens, quia venit hora eius vt transeat ex hoc mundo ad Patrem.* Ioan. 12. (Ioann. 12.) cum duabus turmis, vna suorum Apostolorum, altera discipulorum, & vniuersim omnium fidelium in cœlum, primò in sua ascensione, demúmque in die iudicij in omnem æternitatem regnaturus reuertetur: Nam quod peregrinus in terra fuerit, Isaias ostendit, cùm totam illius (vt vocant) in terra dispensationem appellat, *peregrinum opus eius ab eo.* Isai. 28. (Isai. 28.) quod scilicet

Christi ascensio.

executus est per naturam humanam diuinitati suæ, ac personæ prorsus alienam, & peregrinam. Vnde Hieremias admirabundus ait: *Quare futurus es quasi colonus in terra & quasi viator declinans ad manendum?* L X X. legunt: *Quare factus es quasi aduena in terra, & quasi indigena diuertens ad manendum?* Hierem. 14. quod S. Hieron. ad præsens institutum ita commentatur: *Nostri de futura Christi dispensatione dici putant; quod futurus sit peregrinus in terra, & paruo tempore terra vsurus hospitio.* Itaque peregrinum se Dei Filius in terra homo factus, & cum hominibus conuersatus exhibuit, imò, & fugitiuum, cuius fuit typus ille, qui fugit à facie Domini Ionas Propheta; quod S. Hieron. exponit illa verba interpretans. *Propter me exorta est hæc tempestas, mittite me in mare.* Ion. 1. quæ fuit Christi Domini notissima figura. *Ionas* (inquit) *in mari fugitiuus, naufragus, mortuus saluat nauiculam fluctuantem, saluat Ethnicos, in diuersas priùs sententias mundi errore iactatos. Et Osias, Amos, Isaias, Ioël, qui eodem tempore prophetabant, populum in Iudæa nequeunt emendare. Ex quo ostenditur sedari non posse naufragium, nisi morte fugitiui.* Fugitiuus dicitur Christus Dominus, & quia de cœlo Dei Filius veluti fugiens in terram descendit; rursúsque à terra in cœlum fugiens ascendit. Nouerat istud sponsi ingenium cùm aiebat sponsa: *Fuge dilecte mi.* Cant. 8. Porrò non nisi per Iordanem in baculo, per fluenta passionis cum baculo Crucis è mundo transiit ad Patrem. Quod passio Domini per aquas in scriptura significari solita sit, nemo non videt. Satis illa sint Domini patientis verba in Psalmo. *Veni in altitudinem maris & tempestas demersit me.* Psalm. 68. Nam Christus hîc loquitur, vti animaduertit S. August. additque, *passionem Domini in hoc Psalmo cognoscimus. Equidem passum eum nouimus, tempestate illum demersum esse, quia praualuit seditio ad eum occidendum,* &c.

Christi peregrinatio in terra. — Hier. 14. — D. Hieron. — D. Hieron. — Ionas fugitiuus Christum repræsentat. — Ion. 1. — Christus dicitur fugitiuus. — Cant. 8. — Psal. 68. — Passio Christi tempestas. — D. Aug.

7. Sed quia cum Iacob in fluuio sumus, non in mari, de illius etiam testimonium proferamus. *De torrente in via bibit, propterea exaltabit caput.* Psalm. 109. Vbi communiter Doctores intelligunt Domini passionem. *De torrente* (inquit S. Hieron.) *bibit Dominus, & gustauit mortem. Dominus bibit de torrente, quia humiliatus est vsque ad mortem Crucis.* Sic August. Vidimus Iacob, Dei scilicet filium hominem factum in Iordanis transitu, in passionis fluento: Videamus baculum, vtique Crucis. In Hebræo *Maquel*, virga; quo nomine vtitur Hierem. 1. *Virgam amigdalinam ego video.* Hebr. *Maquel xaquid.* Et Zachar. 11. *Accepi mihi duas virgas.* Hebr. *Xene magloth.* hanc virgam, hunc baculum Christus Dominus Dei filius in mortem vsque portauit, quasi trophæum suarum, & nostrarum victoriarum, cui, scilicet, erigendo (sic omni dignam censuit Crucem honore) ipsa quibus à mundo, etsi per lusum, ac risum indutus fuerat ornamenta regia deposuit, satis se honoratum ratus, ac prædicans, verèque Regem, si tam præclarum sui principatus manibus suis tolleret, & humeris portaret monumentum, & ornamentum. Benè icirco S. Ambros. *Pulchrè* (inquit) *ascensurus Crucem Dominus regalia vestimenta deposuit.* Paulóque ante præmiserat: *Bonus odor nostri profectus est, vt prius Crucis suæ trophæum ipse erigeret; deinde martyribus traderet erigendum.* in cap. 23. Lucæ; quod enim non ignominiæ, sed honori, gloriæque sit Domino sua Crux, optimè Isaias vno verbo demonstrauit: *Et factus est* (inquit) *principatus super humerum*

Psal. 109. — D. Hier. — D. Aug. — Zach. 11. — Gloriosa Crux Christo. — D. Ambr.

A *eius*, cap. 9. *Tunc* (explicat S. August.) *Christus principatum super humerum habuit, quando Crucem suam admirabili humilitate portauit. Non incongruè Crux Christi significat principatum: Nam per illam & diabolus vincitur, & totus mundus ad Christi notitiam vel gratiam reuocatur.* serm. 71. de tempore. Ac subiiicet quidem Tertull. quærit quid sit, quòd Christi principatus in humero potiùs, quàm in manu, aut capite præferatur: Sic enim scribit. *Cuius imperium super humerum eius*, ait Isai. 9. *Quis omninò Regum insigne potestatis suæ humero præfert, & non aut capite diadema, aut manu sceptrum, aut aliquam propriæ vestis notam? Sed solus nouus Rex nouorum æuorum Christus Iesus, nouæ gloriæ & potestatem, & sublimitatem suam humero*
B *extulit, Crucem scilicet.* lib. 3. aduersus Marcion. cap. 19. Tam grande videlicet, immensúmque gloriæ pondus, non alibi, quàm super humeros portari debuit: Cui etiam (si fas ita dicere) suam Deus homo maiestatem voluit supponere, atque subiicere, vt nobis baiulans suam Crucem ostenderet, & quàm sibi iucundum, gloriosúmque iudicarit pro nobis humiliari, ac pati, & nobis suam commendaret Crucem, ignominiásque redderet expetendas, & gloriosas.

Isai. 9. — D. August. Suam Christus crucem veneratur. — Tertull. — Isai. 9.

8. Enimverò pereleganter Crucis Dominicæ gloriam contemplatus ita Dominum ipsum alloquitur S. Cyprian. *Ascendisti Domine palmam, quia illud Crucis tuæ lignum portendebat triumphum de diabolo, vel de nequitiis spiritualibus victoriam:*
C *erántque in manibus tuis duo cornua, in quibus erat fortitudo tua abscondita, & imperium tuum super humerum tuum; tu ipse patibuli tui baiulus, hærebas ligno, quod tuleras, euectionis, & passionis anxietates sustinens, & labores.* tract. de passion. Christi; vti baculum Iacob portabat, & portantem illud sustentabat; ita & Christus Crucem baiulans in Cruce ipsa suffixus hærebat, atque vniuersa gloria, splendórque regni Christi, in Cruce continetur. Quod idem Isaias eleganti quadam similitudine ab ipso Deo Patre expressum conscripsit his verbis: *Et figam illum paxillum in loco fideli, & erit in solium gloriæ domus patris eius. Et suspendent super eum omnem gloriam domus patris eius.* Isai. cap. 22. Locus est subobscurus, & variè ab interpreti-
D bus explicatus. Sed in primis locum istum esse Dei Ecclesiam nemo est, qui neget. Quare S. Hieron. apponit. *Figam illum paxillum in loco fideli vbi conuentus fidelium est. Vnde & credentes in Christo fideles appellantur.* Procop. legit, in loco tuto, immotum scilicet est, & æternum Christi regnum. Sed quisnam iste paxillus: Regem communiter ad literam intelligunt complures, fauéntque L X X. qui vertunt Principem in loco fideli, ex quo fixo, & immobili, vt quem vnum vniuersi suscipiant, & suspiciant, omnia in regno dependeant, ab illo scilicet, pax & defensio, & belli administratio, & cunctorum honor, ac sustentatio. Sed videant filij sæculi, quàm leui, ac fragili fulcimento nitantur, suásque spes facili
E negotio casuras ac perituras defigant: paxillus est non ferrum, & paxillus non trabes, non stipes, nec cippus. O paruulam, ô propè inanem, ac nihili, quam mundus admiratur regalis potentiæ gloriam, & firmitatem! Sat nobis hanc regalis gloriæ inconstantiam, contestatur ea quam hodie luget Hispania, mors Philippi I I I. Regis. Proh quantæ humanarum substructionum moles, quæ huic paxillo innitebantur, cum ipso ruente pariter corruerunt.

D. Cyprian. Laus Crucis Christi. — Isai. 22. — D. Hier. — Procop. — Infirma regis dignitas. — Spes mundi corruunt.

9. Christum Dominum in paxilli symbolo accipiunt

accipiunt S.Hieron.Proco.Leo Castro,& alij ; & quidem Cruci affixum, vt paxillum parieti:addiderim,ac non incongruè ipsammet Domini Crucem non tam in Caluariæ foueis surrectam, quàm in Ecclesia Dei velut defixum monumentum,ac trophæum victoriarum, & triumphorum Christi possumus accipere;Quod autem paxillus dicatur, ne putes ineptum, quippe humilitas, ignominia, & scandalum Crucis ab infidelibus Christiano populo exprobratur. Cùm tamen tota Dei gloria è Cruce pendeat; meritóque exclamet ad Dominum Pontifex Leo:*Crux tua omnium fons benedictionum, omnium est causa gratiarum, per quam credentibus datur virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, vita de morte*: serm.de pass. Licet autem omnes sanctorum ordines Dominicæ Crucis pulcherrimi fructus sint, vasa dicuntur à Propheta de paxillo suspensa, vt benè interpretatur Procop.Maximè tamen intelliguntur sancti martyres, qui passionem Domini & imitantur, & in se ipsis repræsentant. Quare S.Ambros. legens illud Isaiæ suprà indicatum. *Cuius principium super humeros eius*, apponit subinde: *Principium illud Crux Domini est principium fortitudinis, quo via sanctis est referata martyribus ad sacri certaminis passionem*. lib.3. de fide cap.4. Vbi eodem sensu procedens de huiusmodi principio latè disserit. Principium ait nostræ virtutis Christus est, &c. Qui ergo virtutem aliquam perquirit, ad illius recurrat principium;de Christo Cruci affixo tanquam de fonte manant gratiæ, virtutes petuntur: sine baculo Iacob non transiit Iordanem, cum baculo viam carpens vidit visiones Dei, & Mesopotamiam ingressus pulcherrimo coniugio potitus est, ampla liberorum corona honoratus, seruorúmque,gregum,& magnarum opum felicitatem adeptus est. Cum baculo nimirum Crucis summa omnia & Deo digna Christus Dominus in terra operatur. Per Crucem ab illo quicquid in nobis, & magnum & bonum est, accipimus. *Est enim Crux* (ait S.Damasc.) *clypeus, atque armatura, & trophæum aduersus diabolum; Crux iacentium excitatio est, stantium fulcimentum; infirmorum baculus, omnium virga, resipiscentium adminiculum; malorum omnium depulsio; bonorum omnium causa; resurrectionis planta, vitæ æternæ lignum*. lib.4.de fide Orthodox.cap.12.

Crux Christi fons bonorum. — *Leo.* — *Procop.* — *D.Ambr. Crux Christi principium martyrum.* — *Crux instrumentum virtutum Christi.* — *D. Damasc. Crucis encomia.*

10. Profectò peccator, qui ad pœnitentiam resurgere contendit, cùm diuinæ iustitiæ timor hominem deterret, & propriæ turpitudinis confusio, & verecunda scelerum conscientia, mentem deprimunt,vires, sensusque,& animum prosternunt,si baculum Crucis assumit,vbi Dei sanguis omnia purificans, vbi corpus agni immaculati propitiatio, & victima, vbi Dei hominis infinita merita, vbi omnium cœlestium gratiarum thesauri, vbi omnes misericordiæ, ac miserationes Domini, vbi redemptio, venia, remissio, reconciliatio, salúsque, & omnia bona hominibus à Deo reposita sunt;incredibili spe, roboréque ad contritionem scelerum & purioris vitæ amorem, studiúmque excitatus vehementer exardescit. Crux itaque baculus est peccatori vt resurgat,iusto ne cadat, sed tutò incedat,firmiter perseueret, bestias fuget, propellat obstacula, viam muniat,hostes contundat. Crux tabula naufragis nauis, portum intrantibus, quadriga currentibus, animæ fulcrum, lectica ad quietem sempiternam. Versamus fœtum mysteriis baculum Iacob, sed non est quòd ab eo virgam separemus, quippe vtrumque Propheta coniunxit, &

Crux peccatorem solatur, & excitat. — *Crux baculus.* — *Crucis encomia.*

A in vtroque sibi dicit esse solatium constitutum, ita inquiens: *Virga tua & baculus tuus:ipsa me consolata sunt*, Psal. 22. *baculus vtique* (vti vidimus) Crux ipsa Domini IESV, atque vt eam vocat S. Chryst. *Crux cæcorum dux, claudorum baculus, sustentatio inopum, consolatio pauperum, tribulatorum requies, ægrotantium medicus, inualidorum virtus, desperatorum via*. Chrys. hom. de Cruce tom.3. At cum baculo coniunctam vult, amatque Propheta virgam, non aliam opinor, quàm, quæ stabat iuxta Crucem IESV Mater eius semper virgo Maria. Illa, scilicet, de qua Isai. loquitur. *Egredietur virga de radice Iesse & flos de radice eius ascendet*. cap.11. *Virga* (explicat S.Hieron.) *Mater est Domini, simplex, pura, sincera, nullo extrinsecus ger-* B *mine coherente, & ad similitudinem Dei vnione fœcunda. Virga flos Christus*. Epist.22. ad Eustoch. Similis explicatio S.Ambros. de Beata Virgine, sic habet: *Ipsa est virga germinans florem, quia pura, & ad Dominum cordis libero directa virginitas, quæ nullis in hoc sæculo curarum anfractibus reflectitur*. lib. de exhortat. ad Virg. Hinc obiter colliges, & nuptas, & non virgines terrestrium curarum anfractibus ad mundum reflecti; sola virginitas, & acutam, qua cœlestia inspiciat, habet aciem oculorum, & directo in cœlum incessu gradiitur, & niueis fertur alis in Deum; quæ virgo non est, humi repit, lippis oculis irradiantem puritatis splendorem non potuit intueri; Curarum scilicet, & solicitudinum, & affectuum sæcularium C fumo, præstrictus oculus grauiter hebetatur. *Et* (inquit S.Cyrill. Alex.) *necesse est vt corporis oculus in fumo illacrymetur*. hom.5.tom.2. Nuptæ quidem *tribulationem carnis habebunt*, vti monet Apost.1.Corinth.7.

Psal.22. — *D.Chrys.* — *Isai.11.* — *D.Hier. B.Maria virga dicitur.* — *D.Ambr.* — *Comparatio inter nuptas & virgines.* — *D.Cyrill. Alex.* — *1.Cor.7.*

11. In hoc igitur testimonio Isaiæ (vt S.Bern. adnotauit) *florem filium virgam intellige matrem; quoniam & virga floruit absque germine, & virgo concepit non ex homine, nec virga virorem floris læsit emissio; nec virginis pudorem sacri partus editio*. homil.2. super Missus. Hæc post baculum virga, post Crucem Domini virgo Domini mater Dauidem consolatur; & quamuis ille peccator sit, ea verò innocentiæ, puritatísque mater, ille tamen in spem erigitur certam sibi ad filium Iudi- D cem in matre aduocata fiduciam, facilemque ingressum habere. Vti enim firmiter credimus beatissimam Virginem Dei matrem esse; ità experimur quotidie matrem illam fidelium, & vnicum peccatorum haberi perfugium. Eia nunc qui peccauimus, qui Deum timemus,quos diuina insectatur vltio, ad hanc aram misericordiæ confugiamus;ante illam supplices & læti de spe veniæ proclamemus cum S. Cyrill. Alex. *Salue per nos sancta Deipara, pretiosus totius orbis thesaurus, lampas inextinguibilis, sceptrum rectæ fidei, templum insolubile, locus eius, qui loco capi nequit. Salue per quam sancta Trinitas per orbem glorificatur, per quam cœlum exultat, per quam dæmones fugantur, per quam lapsus homo in cœlum recipitur; per quam gentes du-* E *cuntur ad pœnitentiam*. homil. contra Nestorium. Non est prætereunda lectio Hebraica, vbi duæ ponuntur voces *xébet*, *misghan*,virga,baculus. Et quidem *xébet* propriè est virga,bàculus, calamus, sceptrum. Quapropter appriimè vocari etiam potest Virgo Dei mater baculus, cui fideles innitimur, quo stamus, & sustentamur calamus est, quo Deus misericors nobis sua dona, beneficiáque, imò & salutem æternam describit. Ad Matris quippe virginis preces Deus ipse filius eius nobis suam benignitatem diffundit, nostrorum scelerum

D.Bern. — *Fiducia in B.Maria.* — *Cyr.Alex. Salutatur B.Maria.* — *Pietas in B.Mariam commendatur.*

ſcelerum veniam exarat, & piis erga illum, ſtudioſíſque fidelibus diuinæ prædeſtinationis (cuius eſt in Virginem Matrem pietas vnum inter alia effecta) executionem,& complementum inſcribit. Sceptrum iam manibus geſtat regni cœleſtis æternæ gloriæ pignus, quiſquis Virginem Dei Matrem & pectore gerit,& corde veneratur, & ore perſonat, & obſequiis colit, & moribus imitatur.

SECTIO V.

Erue me de manu fratris mei, vſque ad *Muneribus*.

1. HVmilitatis eſt, timorem ſuum confiteri, & generoſi, conſtantíſque animi ſic manifeſtato metu humiliari; quod quidem multò, quàm victoriæ,ac triumphi, Dauidem fecit illuſtriorem. Quis quæſo aut principum, aut verò etiam ducum huius mundi auſus vnquam fuit timorem, ſi quem aliquando habuit, ſignis, & verbis prodere; aut ſi quid infauſtum pertulerit, ingenuè confiteri? Summa hæc laus extitit Dauidis. Sic enim Pſalmos inſtituit; primum de iuſtis, beatiſque viris, ſecundum de Meſſia; in tertio de ſe ipſo, ſuiſque rebus fari incipiens, admirabilem ſanè titulum præfixit: *Pſalmus Dauid cùm fugeret à facie Abſalon filij ſui*; vel, vt legunt alij; *cum fugeret metu Abſalon*. Quid ais ô Rex? vbi leones, vrſique manibus diſcerpti? Vbi gigantes ſaxo proſtrati? Quale iſtud exordium; non à victoriis, non à triumphis? ô rem inauditam! ô incredibilem, humilitatem dicam, an fortitudinem! à fuga,à metu narrationem, cantúmque ſuarum rerum exorditur. In omnem poſteritatem tranſmittit, æternitati mandat, cythara, & cantu celebrat, quòd metuerit, quòd fugerit vir adoleſcentulum; Imperator tyronem, aſſuetus prælio, natúſque ad arma dux, ignauum, delicatum, cincinnatum; patet denique filium: quin etiam haud minori eſt admirationi, quod deinde concinit: Cæſo exercitu proditorum, filio trucidato, regnóque pacato, in regiam vrbem cum triumpho rediens nihil adſcribit ſibi, nihil ſuum dicit: Ego (inquiens) *dormiui,& ſomnum cœpi,& exſurrexi, quia Dominus ſuſcepit me*. Pſalm.3. Alij vertunt, *ego iacui, & dormiui,atque euigilaui; quia Dominus me ſuffulcit*; ac ſi dormienti miſericors Deus victoriam ſine ipſius conſilio, ſine brachio operatus detulerit. *Domini* (adiungit) *eſt ſalus*,id eſt, ſoli Deo debetur,quòd filium non tam vicerim, quàm fugerim; quòd æſtuanti iam, & velut cum morte luctanti ſalus à ſummo illata medico aduenerit:non dico victoriam, ſalutem appello; nec iſtam à Deo meis donatam meritis (quid enim mali peccator non merear?) ſed in tui populi fidelis gratiam mihi, & regno meo ſalutem conceſſiſti. *Et ſuper populum tuum benedictio tua*, &c. Non ego merui,ſed populus tuus,iſtam,quæ à tua benignitate in illum infuſa, in me quoque redundauit. Hæc illa eſt tam eximia, tam inſueta Regibus, tam inaudita ducibus humilitas Dauid:digna ſanè, quam Dominus (vti ſolet exaltare humiles)in regnum;& (quod illuſtrius eſt) in ſanctorum gloriam, ſplendorémque extulerit, vt ſtatim cecinit: *Tu autem Domine ſuſceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum*. Pſal. 3. Multi quidem, & multiplicati ſunt hoſtes mei;ſed illis,

Pſal.3. *Mira Dauid humilitas.*

Suam canit fugam Dauid.

Pſal.3.

Deo refert ſua bona Dauid.

Gratiam & laudem Deo refers Dauid.

A quot,& quàm varij ſunt, hoc vnum ego pro me oppono: *Tu Domine*. Tribulant me,ſed tu ſuſceptor meus es. Valde vtilis mihi, & pretioſa illorum tribulatio, quæ me in manus tuas detulit, de qua me proclamantem tua ſuſcepit benignitas,Debeo quoque multum inſurgentibus in me: occurriſti tu quidem Domine, & ſuſceptum me in regnum, & in gloriam, fruſtra illis delere conantibus,euexiſti.

2. *Tu locutus es*, &c.] Egregia ſanè precandi, & impetrandi ratio: meritóque admiratus ait S. Chryſ. *Vide iuſti religioſum animum, & magnam gratitudinem, quomodo non aliud precatur Dominum quàm vt ſuas promiſſiones adimpleat*. Sic ille hom.58. Nullæ ſunt in nobis rationes, quæ Deum mo-
B ueant, vt nobis quicquam boni faciat: ſunt autem plurimæ ac maximæ, quæ Deum contra nos prouocent arméntque in vltionem. Vna tota, & ſumma ratio benefaciendi hominibus eſt ipſa Dei bonitas,ac miſericordia; quòd ſi præceſſerit aliqua Dei promiſſio,eandem omninò cum veracitate ipſius pro ratione precandi, & impetrandi erit. Mouet igitur Iacob, & quodammodo Deum compellit, vt in tam graui periculo trepidanti homini promiſſam toties opem ferat. Et *ſicut* (ait Caiet.) *inter gratias commemorauit opulentiam, ita inter veritates diuinas, commemorat promiſſionem ſibi factam vt non eius meritis, ſed ad verificandum diuina verba liberet eum*. Sic ille. Dicit itaque: Quia promiſiſti Domine tantam fore generis
C mei multitudinem, ideò libera me vnà cum vxoribus, & liberis: Nam ſi ego & illi ab irato fratre fuerimus trucidati, nequaquam pollicitationes tuæ adimplebuntur;peribit tua veracitas, & meæ in te ſpes incaſſum recident. Conſule igitur honori tuo,ne tibi perfidiæ,aut mendacij labes inuratur. Eodem pacto Ioſue cùm ignominioſam ſui exercitus cladem deploraret; Deum, ne vlteriùs ad exitium Hebrææ gentis vindictam produceret, vt ſui nominis famam vniuerſis illis gentibus celebrem, ac metuendam proſpiceret, ac tueretur;ita non tam monuiſſe, quàm coegiſſe videtur. *Et quid facies magno nomini tuo?* Ioſue 7. hucuſque ſcilicet, ô Domine, ſub vmbra magni
D tui nominis ab Ægypto muniti, armatíque per tot rerum diſcrimina in promiſſam terram pergimus,iamque potens, & glorioſus vbique Deus Hebræorum creditur, & auditur, vt vel ſolo ipſius nomine audito infidelium gentes conſternentur, ac prouinciæ Hebræis ſub illo pugnantibus, aut tradantur ſpontè, aut facilè debellentur. Hæc eſt tui nominis fama, quam rumor acceptæ plagæ, ſi non prorſus tollet, at certè magnopere infirmabit:noſtrum itaque infortunium in tui nominis, & gloriæ ignominiam pariter redundabit. Hæc verò tam efficax ratio Deo ipſi omnipotenti viſa eſt, vt proſtrato humi, deplorantíque Ioſue reſponderet: *Surge,cur iaces pronus in terra*, &c. Didicit quidem Ioſue hunc poten-
E tiſſimum ad flectendum Deum precandi modum; cùm ſcilicet Dei gloria, diuiníque nominis honor,cuius nos tueri cauſam oſtendimus,ab orantibus proponitur vti validiſſimum argumentum, quod petitur impetrandi. Sic enim iratum Dominum, & ab exitio, quod Hebræis minabatur, opinione ſui nominis, quod haud dubiè læderetur, reuocauit. *Magnificetur ergo fortitudo Domini, ſicut iuraſti*,&c. Num.14. Vbi Procopius. *Conſummationem* (inquit) *eorum,quæ Deus partim præſtitit, partim præſtare promiſit, eam, quæ ſe deceat quanuis indignus ſit populus,poſtulat. Obtrectabunt enim* (ait) *gentes*

D.Chryſ.

Dei bonitas & veracitas tota ratio benefaciendi.

Caiet. *Egregia precandi ratio Iacob.*

Ioſue Deum orando cogit.

Ioſ.7.

Gloria Dei ratio impetrandi.

Num 14. Procop.

gentes potentiæ tuæ, quasi per illud iter ad quod eos adduxisti, deducere non potueris.

3. Igitur Iacob promissiones Dei in medium adducit, timens vt homo, ne si cum familia perimatur ab Esau, periclitentur Dei verbo apud homines læso, eiúsque veritate irrisa: Cùm vtique Deus grauiter se prodat offensum, non modò si mendacij à blasphemis, & iusanis arguatur; sed etiam si quis ausit illius veritatē si minus in dubium vocare, at tentando certè periclitari. Veritatem quidem suam, ac fidelitatem in promissionibus indubitatam vult esse, & fieri manifestam. Promiserat Abrahæ fore illius *semen multiplicandum, vt puluerem terræ*, Genes. 13. & sicut *stellas cœli*. Genes. 26. nimirum, vt dinumerari non posset; quare diuino consilio decretum est, vt & referrentur in album à Moyse pauculi illi, qui cum Iacob Ægyptum sunt ingressi. Exod. 1. Et paulò inferiùs scribitur: *Filij Israël creuerunt, & quasi germinantes multiplicati sunt, ac roborati nimis impleuerunt terram.* Exod. 1. & 6. cap. numerantur principes familiarum: vniuersáque deinde multitudo recensetur cap. 1. Num. Videlicet, vt ostendatur veritas diuinarum promissionum, multiplicandum scilicet nimis Abrahæ semen, quod deinceps vsque ad Dauid prodigiosis sanè incrementis, ita multiplicatum est, vt iam sicut puluis terræ, aut sicut stellæ cœli numerari non posset, quod Dominus expressè promiserat. Igitur impia, & diabolica fuit tentatio, quæ permouit Dauidem, vt gentem Hebræam semen Abrahæ vellet in numerum referre. Sic enim legimus: *Consurrexit autem Satan contra Israël, & concitauit Dauid, vt numeraret Israël.* 1. Paral. 21. Suggestionem, & insultum diaboli vocat. *Etenim* (vt animaduertit Theod.) *quoniam diuinis promissionibus erat contraria eiusmodi numeratio, ea de causa nominauit eam satanæ cogitationem.* q. 37. in lib. 2. Reg. Quod benè intelligens Dauid, cùm grassantem impunè, atque vrbes, & oppida regni populantem videret luem, exclamauit in cœlum: *Ego qui peccaui, ego qui malum feci*, &c. 1. Paral. 21. & 2. Reg. 24. Sed quod istud fuit Dauidis peccatum? An non peccauit homo, qui numerando populum, quem Deus promiserat præ multitudine dinumerandum non fore; quasi (liceat dicere) mendacij Deum arguebat? *Culpa fuit*, (inquit S. Ambros.) *quoniam voluit scire numerum totius plebis, quæ secum erat: quod scire Deo soli debuit reseruare.* Sic ille epist. 28. Id enim sibi Dominus proprium significarat, cùm semen Abrahæ innumerabile dixerat futurum sicut stellas cœli, at de ipso scribitur: *qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat.* Psalm. 146. Quare optime idem: Ambros. adiungit, *Dauid contra interdictum mandauerat numerari populum, & voluerat nosse cuncti exercitus quantitatem: atque inclytè cœpit quòd nocuit.* in Glos. ordin. Nihil ita certum; firmúmque & indubitabile, vti promissio Dei: *cœlum, & terra transibunt, verba autem Domini non transibunt*, Matth. 24. &, *Veritas Domini manet in æternum.* Psal. 118. Et quomodo manet? Respondet S. August. *Manet in æternum, siue in eis quæ promisit iustis; siue in eis, quæ minatus est impiis.* Sic ille.

Exod. 1.

Num. 1.

Infallibilis Dei promissio.

1. Par. 21.

Theod.

Dauid peccat numerando populum.

D. Ambr.

Psal. 146.

Matth. 24.

Psal. 118.

D. Aug.

4. Cùm hæc ita sint, grauiter Deum offendit, qui de illius veritate audeat dubitare. Vidit olim Dominus audaces, ac temerarios illos, prorsúsque amentes, qui turrim Babylonicam ad cœlum vsque construere moliebantur. Ergo cum suis Angelis, aut verius etiam tota Trinitas diuinarum personarum descendere è cœlo inducitur ad ludificandam audaciam hominum temeritatem, cœloque assurgentem molem, ne vlteriùs procederet, labefactandam; quod & præstitit. Cur ita: quia cùm palàm fuisset contestatus; *non erit deinceps diluuium dissipans terram.* Genes. 9. tantùm illi mortales, & perfidi fuerunt & insani, vt nihilominùs de promissione, pactóque dubitantes turrim illam in sublime, quo diluuium alterum non posset pertingere, attollerent. Igitur disiecta fuit ea moles; ne monimentum infidelitatis humanæ in terra remaneret.

De Dei promissionibus perfidè dubitatur.

Genes. 9.

Separauit de his, quæ habebat, munera Esau.] Primum omnium Iacob vt iustus auxilium ad præsentem necessitatem precibus à Deo experiuit; deinde quod exigitur ab homine, omnes industriæ neruos ad placandum, & sibi conciliandum fratrem adhibet. Enimverò de toto grege (qui valde copiosus erat) plurima deligit capita fratri munera, singulas nimirum species congreges simul, iusso inter gregem, & gregem interuallo relinqui; vt sic diutius spectaculi pompa Esau detineretur, & plura, ac splendidiora munera viderentur, quibus ille mirandum in modum delinitus meliorem ergà fratrem depositis odiis mentem indueret. Potentissima vtique sunt ad inflectendos hominum animos munera, quæ appositè vocauit Ouidius *acceptissima*, epistol. 16. *cœca* dixit *munera* tragicus Seneca Hyppol. 9. *muneribus animos corrumpi*, dixit Horatius 1. serm. Satyr. 9. & *leniri muneribus congiariis epulis multitudinem imperitam*, dixit Marc. Tull. 2. Philip. Quid de plebe loquor, cùm suos, quos falsò appellabant, & venerabantur Deos, muneribus etiam placari, vincique Poëtæ cecinerunt; vnde illud:

Mira vis munerum.

Ouid.

Senec.

Horat.

M. Tul.

Munera (crede mihi) placant hominesque Deósque, Ouid.

Et illud eiusdem.

Placatur donis Iupiter ipse datis.

Meritò igitur Claud. vocauit *dulcia dona*, Epigr. 40. & *corrumpentia sensus dona.* Idem 6. Paneg. *donum veneno illitum*, dixit Liuius lib. 6. de vrbe, adeò mentes, sensúsque transmutant munera, quasi veneno hominem tabefactum à seipso abalienent.

Claud.

Liuius.

5. Cæterùm isthæc, & alia plura è prophanis petita munuscula humanæ literaturæ studiosis relinquamus. Vera illa, & grandia, quæ de diuinis literis proferemus; *Forte* (inquit Iacob) *placabo eum muneribus*; dictum quidem ad illam ætatem; at in nostra, *fortè* illud non habet locum. Certò (diceret hodie) proculdubio prorsus hominem placabo muneribus, quicquid voles, impetrabis, si contendas muneribus. Via donis ad quælibet concupita munitur. Audi egregium sancti Spiritus testimonium: *Donum hominis dilatat viam eius, & ante principes spacium ei facit.* Prouerb. 18. Viam scilicet, etiam inter ardua rupium, solitudinum inuia, densa syluarum, aperit latam, planam, facilémque reddit etiam magnis mundi principibus, tutò adeundis. At (inquies,) quid opus habent principes donis, quæ offeruntur à plebe, cùm plurimis & maximis illi circunfluant? Respondere possem, cùm diuitibus pariter cupiditatem increscere. Sed potiùs dico delectari donis principes, non quòd indigeant, sed quòd illis à plebe oblatis principum maiestas recognoscatur: etsi enim minora multò sint, quæ offeruntur ipsa, quæ donis colitur, principum dignitate. *Verùm* (inquit Plin.) *& diis lacte rustici, multaque gentes supplicant,*

Nihil non efficiunt munera.

Prou. 18.

Principes cur donis gaudeant.

Plin.

supplicant, & mola tantùm salsa litant, qui non habent thura; nec vlli fuit vitio deos colere, quoquo modo posset. præfat. operis ad Vespas. Lyran. tamen locum explicat non de ipsis principibus, sed de illorum ministris, qui obstricti muneribus aditum ad dominos facilem aduentantibus præbent.

Lyran. *Fit via facilis ad principem muneribus.*

Hoc (inquit) patet in curiis principum & prælatorum; quia qui dat ostiariis & mediatoribus, procedit vltra ad præsentiam eorum. Quod quidem adeò certum est, & quotidianum, vt multò stet miseris ad Regem venientibus etiam vel solus aditus, vel vna tantùm salutatio, & allocutio: grandéque lucrum importet aulicis venalis ista Regum præsentia. Nulla proinde, vel copiosa, satis pecunia est, vt non dicam diploma, sed verò etiam loquelam Regis possit emercari: Quòd si princeps muneribus, si non capitur, & mutatur; at certè delectatur, & flectitur; quid paupere fiet iudice; quid scriba inope, quid tenui principis ministro? quotus quisque est, qui oblata despiciat munera, & reiiciat.

Vis in pecunia.

6. Quid si tantus ille Propheta Samuel, vt homo tamen, haud nostræ conditionis immemor, Saulem pridie quàm in Regem Hebræorum iussu Dei perungeret, ac perunctum populo acclamaret; in publico epulo voluit muneribus allicere: atque in posterum obligare? Scribitur enim: *Dixit Samuel coco; Da partem, quam dedi tibi, & præcepi, vt reponeres seorsum apud te; leuauit autem cocus armum, & posuit ante Saul: dixitque Samuel, Ecce quod remansit, pone ante te, & comede, quia de industria seruaui tibi, quando populum vocaui.* 1. Reg. 9. *scilicet*, (inquit Abulens.) *in hoc non solum Samuel beneuolum affectum suum ostendere in Saulem: sed etiam eum coram toto populo honorare voluit.* q. 16. ad eundem locum. Iam nunc, antequam regni sceptrum, & coronam homini tradat, muneribus illum obstringere conatur; sciens vtique illis esse ad permouendos animos vim admirabilem. Perficiunt munera, quod rationum momenta perficere non potuerunt: imo vbi dedisti, confecisti negotium. Misit Balac Rex Ammonitarum, & Moabitarum nuncios ad Balaam ariolum, vti Hebræos maledictis, ac diris, infaustísque imprecationibus execraretur; atque vt ab homine, quod auebat obtineret, regalia planè misit munera. *Perrexerúntque* (scribitur) *seniores Moab, & maiores natu Madian habentes diuinationis pretium in manibus.* Numer. 22. Munera scilicet deferebant, quibus augur delinitus postulatis illorum acquiesceret. Pulchrè autem in Hebr. & apud L X X. vti S. August. q. 47. Orig. & alij legunt, non habetur pretium; quod ab interprete explicationis gratia intelligitur appositum. Sed tantum ita legitur: *Et diuinationes in manibus eorum.* Et quidem Regis munera, quæ deferebant ariolo, diuinationes appellantur: Nam vt habetur in Glossa; *Vt pœna peccati dicitur peccatum, ita pretium diuinationis, dicitur diuinatio*, &c. Tanta scilicet in muneribus vis est, sic omnem rem conficiunt, vt iam arioli diuinationem quam expetunt regij ministri datam in manibus habeant, qui pro illa obtinenda in iisdem deferunt munera. Idem munus est, atque diuinatio. Da, & habes quicquid voles. O infelicem ætatis nostræ conditionem! cuncta sunt modò venalia, nihil non perficit pecunia; nihil non ipsa pecunia est. Diplomata Regum, principum honores, præfecturæ, magistratus, (faxit Deus ne sint etiam Episcopatus, & Ecclesiarum prælaturæ) iudicum sententiæ, ipsum hodie sunt, quod pecunia.

Samuel obligat Saulem muneribus.

1. Reg. 9. Abul.

Num. 22.

Gloss. *Rem omnem conficiunt munera.*

Omnia in seculo venalia.

7. De suo sæculo, imò & potiùs nostro scripsit Propheta: *Princeps postulat; & iudex in reddendo est, & magnus locutus est desiderium animæ suæ.* Mich. 7. Princeps quidem à populo subsidia petit, tributa exigit, atque vtinam violenter, & iniquè non extorqueat, & iudex, legísque peritus, mille rationes, iuráque roganti principi reddit, quibus probet licere quod libet. Et insignis legis doctor (magnum vocat) principi sententiam suam indicat, non iuxta legem, sed iuxta cupiditatem gratiæ acquirendæ apud principem; non enim profert quid in Christiana conscientia sentiat, sed quid prauitas assentatoris suggerat. Hæc interpretatio non aliena est à commentario S. Hieron. quod ad hunc locum sic habet. *Ipse princeps petit, & iudex verba pacifice loquitur: accipit enim munera, desiderium animæ suæ, quod manifestum est. Munera enim excæcant oculos etiam sapientum.* Deuter. 16. *Viuificant quoque animam, quam viuificare non debuerant, & interficiunt eam, quæ merito suo, & virtutibus viuit; & hoc faciunt propter dona, quæ postulant impudenter, & turpiùs accipiunt.* Sic ille: quod si munera excæcant oculos etiam sapientum; quid fiet imperitis, & rabulis, qui venalem scientiam habent, nec tam libro, quàm cibo student, non illi intelligendo, sed isti acquirendo? excæcant oculos munera. Quale igitur fiet iudicium, vbi animi corrupti, & cæci sunt oculi? à cæco iudice, quæ nisi cæca, & iniqua procedet sententia, quæ scilicet reum absoluat, innocentem condemnet: domino sua diripiat, & aliena latroni adiudicet: atque ita dignum vita perimat: (sic intelligo dictum S Hieron.) *indigno vitam peruerso iudicio attribuat?* Perditæ tunc res erant regni Iudaici; etenim vt ibidem Propheta apponit: *qui optimus in eis est, quasi paliurus; & qui rectus, quasi spina de sepe.* Mich. 7. Deplorata sanè Reipub. salus, in qua Principes, qui leges condunt, iustè, sanctéque administrare, atque aliis inculpatæ vitæ, morúmque exemplo præire debent, sunt cardui sentibus horridi, & spinis paliuri acutis, qui aliena bona tenaciter prehendunt, prehensáque depeculantur. Sunt etiam iudices, qui non iustitiæ, sed auaritiæ student, quibus tanquam tribulis, & vepribus, quicunque accesserint, aut integram, aut saltem laceram relinquant pecuniam, & substantiam, ac vitam: & nonnunquam inde infixis spinosæ rubi aculeis vulnerati, sine corio, & sanguine vix tandem abscedant necesse est. Fuerint isthæc Prophetæ in suam ætatem dicta; nostram verò cœlos Astræa relinquens iterum reuisit: faxit Deus.

Mich. 7. *Tributa principis ad libitum.*

Iudex iniquus & adulator principis. D. Hier.

Deut. 16. *Munera excæcant.*

Scientia & sententia venalis.

Mich. 7.

Auaritia principum & iudicum.

8. *Forte* (inquit Iacob) *placabo eum muneribus*, Cum dubio loquitur: nec enim adhuc nouerat, quanta in dando vis, ac potentia constituta sit, qualem, scilicet, egregia quadam similitudine Sapiens posteà explicauit: *Repromissio nequissima multos perdidit dirigentes, & commouit illos quasi fluctus maris.* Eccles. 29. Fertur pelago nauis & vento, & fluctu, in portum secundis: at (fit interdum) oborta tempestate maria intumescunt, nauímque identidem conuulsam demum, aut absorbent vndarum vorticibus haustam, aut in scopulos, syrtésque allisam miserabili naufragio disperdunt. En quid repromissio, quid munera tandem efficiunt. Rectus quidem erat, & integer iudex (Minoa diceres, aut Rhadamantum) à iustitia nescius dimoueri, sic prosperum cursum tenebat. At ex aduerso nescio quis aut grandem pecuniam promittens, aut pretiosa mittens munera: Bone Deus quàm periculosam excitauit procellam;

Eccles. 29. *Tempestas virtutum ex muneribus.*

procellam: qua vehementer etiam atque etiam iudicis animus repercussus, fracto demum integritatis & constantiæ rigore, in fœdum iniustitiæ barathrum impactus hæsit! ah, quot viduæ, quot virgines, quot nuptæ, secundo in cœlum cursu nauigantes, oborta promissionum, & munerum procella sæpiùs conuulsæ miserãdum pudicitiæ, & (quod inde frequenter consequitur) vitæ pariter cum honore naufragium fecerunt?

Impunitas ex diuitiis. Non minùs elegans, appositáque illa est Salomonis similitudo, *Substantia diuitis, vrbs fortitudinis eius.* Prou. 10. Nimirum *diuites*, (vt explicat Beda) *confidunt in diuitiis, quasi in vrbe munita.* Non igitur eò penetrant leges, iuráque legum: impunè diuites peccant, impunitatem facit pecunia: Quis enim apparitor, quis iudex contra diuitem ausit quicquam moliri, quẽ vndique opes circundant, qui sese iactis pecuniæ munerúmque missilibus contra quosque pro iustitia molientes munit, ac tuetur! Quoná quæso oculos non feriunt numi? quodnã pectus munerum ictibus impetitum nihilominus perstat immobile; nec auri, argentíve ariete quassatum fatiscit? Sunt in vrbibus præsertim maritimis castella, & arces munitissimæ, quarum, hostiles si propiùs tentant accedere classes, sulphureis tormentis transfossæ demergantur.

Prou. 10. Beda.

Rarus, quem non pecunia vincat.

9. Huiusmodi est apud nos arx S. Iuliani ad fauces Tagi, Oceano imminens inaccessas inter, & impenetrabiles constructa rupes, egregium sanè Olisipone & monimentum, & præsidium; Cui quidem arci dictitant peritissimi rerum æstimatores, nullam in orbe (de maritimis sermo est) æquè munitam, & inexpugnabilem videri; ergo si nauim propè velificantem displosa ex hac arce tormenta concutiant, quid quæso, & nautis, & naui fiet? Sic planè diues ex arce sua velificantes aggreditur, aliquando in pauperem fœminam velut bombardam, vel aureum ornamentum, vel argenteum vasculum, vel sericam vestem, vel tritici corum, vel ipsos inferni satellites, mortem, ignémque ferentes numos displodit. Quî ergò tam fragile consistet lignum, quin haustum fluctibus in profundum impuritatis demergatur? Proculdubio (quod experientia quotidiana compertum habetur) nullum viro ad omnem petulantiam maius est incitamentũ, quàm rerum affluentia; nullum verò maius fœminæ periculum ad ruinam, quàm ex inopia contingit. Plures paupertas quàm lasciuia mulieres pessundedit. Nulla grauior tentatrix, nullus ad impuritatem fortior leno, quàm ipsa necessitas. Capiantur valde mortales muneribus, capiuntur quoque cœlites ipsi; quo de argumento est illa Domini parabola de villico iniquitatis, quem dicit prudenter fecisse, cùm debitores heri sui peregregiis in sui gratiam pellexit muneribus, remittens scilicet aliquantulum ex debitis. Ex qua parabola Dominus ipse collegit: *Facite vobis amicos de mãmona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Luc. 16. Prudentem dixit Dominus villicum iniquitatis. Etenim (vt obseruat S. Ambros.) *licèt peccauerit, tamen quia sibi in posterum ex indulgentia Domini quæsiuit auxilia, prædicatur.* Monemur hinc datis terræ muneribus cœlestem promereri gloriam: & per eleemosynas quibus inopia miserorum subleuetur, nobis in regno Dei pulcherrimas iuxta, & amplissimas, in quibus sempiternum cum Deo ducamus æuum, ædes comparare. *Vt largiendo* (explicat S. Ambros. *pauperibus, Angelorum nobis, cæterorúmque sanctorum gratiam comparemus.* Quod ita certum, firmúmque habetur, vt aliter patere

Arx S. Iuliani munitissima Olisipone.

Arx tentationum pecunia.

Paupertas fœminarum tentatio.

Luc. 16. Eleemosynis cœlum comparatur. D. Ambr.

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

A cœlestis gratiæ ingressum hominibus S. Chrys. non arbitretur, cuius hæc est sententia: *Impossibile quidem, impossibile inquam est, & si innumera faciamus bona sine eleemosyna cœlestis regni, vel vestibulum quidem attingere.* homil. 22. in Ioan. ad finem, vbi etiam ex parabola decem virginum subinfert sine luce in lampadibus non intrandum per cœli ianuam: *Cuius ignis* (admonet) *lux ita seruatur si in vasa oleum, dum hanc vitam viuimus colligamus: quod nobis, neque post hinc migrationem amplius, neque nisi per manus pauperum colligere permutitur.* D. Chrys.

10. Videri possunt ista hyperbolicè dicta; sed tamen ostendunt, quàm seriò & grauiter à sanctis Doctoribus eleemosyna commendetur: quanti Deus nostra sibi oblata in pauperibus munera, & B grato recipiat animo, & augustissimis donis rependat. Profectò quisquis peccator est, verè dixerit: Placabo illum muneribus, quæ præcedunt, & posteà videbo illum. Placandus scilicet, ac propitiandus, quem sceleribus offendimus, Deus per bona opera, maximè eleemosynas; vti Daniel Propheta scelesto Regi cõmendauit: *Quamobrem consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum.* Daniel. 4. Erat quidem Nabuchodonosor in subditos valde inimicus, à quibus iniusta, & immania exigebat tributa. *His ergò* (apponit Theodoret.) *inexplebilem illius crudelitatem declarat, quam in sibi subditos exercuerat. Vis, inquit, clementiæ fructum recipere? hanc eandem erga eos ostendito, qui vnam te-C cum sortiti sunt naturam; Ita enim iudici persuadere poteris, vt minas extinguat, neque sinat eas ad exitum perduci.* Patroni sunt pauperes, aduocati sunt, quorum Deus precibus nostra condonat flagitia. Et quidem, vt significatur in supradicta parabola, de alienis bonis, oleo scilicet, ac tritico domini sui astutus ille villicus amicos, & domos sibi comparauit; vt hinc noнerimus, non de nostris, sed de bonis Dei à quo cuncta bona procedunt, offerre nos Deo eleemosynas in pauperes, nec enim Deo quicquam nostrum condonamus, sed illi quod suũ est reddimus; quare optimè S. Saluianus admonet: *Cum offert* (inquiens) *Deo quispiam facultates suas, non offerat quasi præsumptione donantis, sed quasi humilitate soluentis; nec offerat, D quasi totum debitum reddens, sed quasi vel parum de magno reddere cupiens; quia etiam si tradat, quod habet pro modo rerum non reddit, quod debet pro magnitudine peccatorum.* lib. 1. ad Eccles. Cathol. Itaque si nostra bona pro Dei obsequio Euangelicam paupertatem amplexi renunciamus, vel illa saltem, aut cuncta aut partim pauperibus Christi erogamus, Deo sua persoluimus. Deinde minora semper sunt omnia, quæ offerimus, quàm quæ habemus flagitia eleemosynis expianda. Colligit ergò sapienter Episcopus: *Offerat hoc animo, vt hoc ipsum inter præcipua Dei beneficia reputet, quòd & animum offerendi dedit; plus sibi in his, quæ Deo offert præstari æstimet, quàm illis, quæ habet, quia hoc, quod habetur ab homine, temporarium est; quod autem Deo E offertur sempiternum.* Hæc idem Saluian.

Gratissima Deo eleemosyna.

Daniel. 4. Venia criminum per eleemosynas. Theodor.

De donis à Deo datis fit eleemosyna.

Saluian.

Dei grande beneficiũ est animus dãdi eleemosynam. S. Saluian.

11. Singulare quidem Dei beneficium, quod quis misericordiæ viscera induat, piúsque sit, & largus in pauperes. Est enim vnus è maximis æternæ prædestinationis effectibus misericordia, & eleemosyna. *Beati siquidem misericordes,* (ait Dominus) *quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Matth. 5. Videlicet, cùm iudex in reum, vel insito affectu propensus est, vel ab illo acceptis muneribus beneuolè affectus, quicquid deliquerit, in spem tamen erigitur fore, vt absoluatur: ille siquidem istius culpas expendens, partim dissimulat,

Eleemosyna prædestinationis effectus.

Matth. 5.

simulat, partim sic obtegit, vt in apertum non prodeant; alias etiam leuiores, quàm vt plecti mereantur, videat; denique reum liberum, & laudatum dimittit. Sic planè Dei iudicium habet ergà misericordes, qui demum à iudice beneuolo, captóque muneribus, non à culpis modò absoluti iudicantur, sed insignibus quoque honorum titulis nobilitantur. Et lucrum quidem & signum pariter æternæ misericordiæ, quam à Deo in cœlis homo accipiet, humana est in proximos misericordia. Pulchra siquidem illa est sententia S.Chrys. *Est sanctorum genus omne beneuolum, propensóque erga alios affectu.* homil. 14. in 8. ad Roman. Iccirco Apostolus admonet: *Induite sicut electi Dei sancti viscera misericordiæ.* ad Colossens. 3. Proprium scilicet electorum est vt sint misericordes, & quidem ab affectu interno viscerum. Et quemadmodum vestis & vitum ornat, & notum reddit: sic apud Deum, hominésque honoratur ille, qui misericors est in pauperes, etiam adhuc in terris cœlestium ciuium amictu prænotatur. Hinc optimè colliges illud S. Leonis apprimè dictum, & diuitibus perquàm salubre: *Certum est vnumquemque nostrum animæ suæ benefacere, quoties misericordia sua inopiæ succurrit alienæ. O mira prudentia, & bonitas Creatoris, vt vno facto duobus velit esse succursum!* serm. 1. Videlicet eleemosynam, & corpori pauperis & animæ diuitis succurrient; illi, vt famem depellat; isti, vt peccata expiet.

Absoluitur reus per eleemosynā.

Diuinā humana increatur misericordia.

D.Chrys.

ad Colos. 3.

D.Leo.

Duplex subsidium in eleemosyna.

12. *Placabo* (inquit Iacob) *muneribus, quæ præcedunt, & postea videbo illum.* Insignis quidem hominis prudentia: non ad ipsum cum fratre congressum differt munera, quæ tunc, quia sera fortassè non reciperentur; sed antequam videat oculis, placare nititur muneribus aduentantem. Propitiandus ergò nobis est Deus, pœnitentia, lacrymis, precibus, eleemosynis ante ipsius aduentum, ante, scilicet, mortem hominis, ac Dei iudicium. *Præoccupemus* (ait Propheta) *faciem eius in confessione.* Psal. 94. S.Hieron. intelligit de confessione sacramentali: *Priusquam* (inquit) *nobis auersa facie irascatur, confiteamur peccata nostra.* Blaterent nunc hæretici, obganniántque contra salutare pœnitentiæ sacramentum. Dices confessionem laudis intelligi. bene; & ista frequens est in Scripturis; sed eam hîc non separauit Propheta à confessione peccatorum, quod S.August. in hunc modum explicat: *Est confessio laudantis, & est confessio gementis; illa ad honorem pertinet eius, qui laudatur; ista ad pœnitentiam pertinet eius, qui confitetur. Confitentur homines cum laudant Deum; confitentur cum accusant se, & nihil dignius facit lingua.* O verbum pulcherrimum! confessione sacramentali nihil dignius facit lingua; quàm vt peccata ritè confiteatur: Dices, multò esse dignius, cùm Dei laudes confitetur. Respondet D. Aug. *Nunquid, & hoc non pertinet ad laudem Dei, quando confiteris peccata tua? Imò verò maximè pertinet ad laudē Dei, quia tantò amplius laudatur medicus, quantò plus desperabatur ægrotus; tantò maior laus est ignoscentis, quantò maior exaggeratio est peccata confitentis. Vt Deum laudes, te accuses.* Nimirum summa laus Dei est, quòd hominem suo præcepto moneat, vt sua ipse flagitia peccator confiteatur, doleátque: vt ipse sui, & accusator sit, & carnifex. Laus Dei est nostra confessio, quia nostrum istud iudicium superexaltat Dei misericordiam, quæ confitentem absoluit, mirifíque replet suæ gratiæ donis pœnitentem. In vita igitur ante mortem Deique judicium ritè de peccatis emittenda confessio est:

Placandus confessione sacramentali Deus.

Psal. 94.

D.Hier.

Astruitur contra hæreticos confessio sacramentalis.

D.August.

Optima actio linguæ cōfessio peccatorum.

D.August.

Summa Dei laus nostra confessio.

Confessio ritè facienda in vita.

A *Scilicet* (ait S. Aug.) *venturus est, præoccupemus faciem eius in confessione prius, antequam veniat, nos confitendo damnemus quod fecimus, vt ille quod coronet, non quod damnet inueniat.* Hoc pacto placabimus Deum muneribus, quæ præcedunt, & posteà læti, ac securi videbimus faciē eius. Benè Theodor. in hunc quoque sensum interpretatur: *Ante supplicij tempus pœnitentiam agamus, & priusquam in nos sententiam proferat, Dominum demulceamus.* Secum igitur pro se supremi iudicis, defert sententiam, qui munera iudici, & in eleemosynis, atque in vera pœnitentia præmisit.

D.August.

Theodor.

13. Non caret mysterio illa vox addubitantis (*Forsitan.*) *Forsitan propitiabitur mihi*; Eandem Daniel apposuit Chaldæo Regi, cùm eleemosynas commendauit: *Forsitan ignoscet delictis* B *tuis.* Daniel. 4. Vim huius vocis exponit S. Saluian. his verbis: *Hoc ipsum, quod dicit forsitan, spem indicat, non fiduciam pollicetur. Ex quo intelligi potest, quàm difficilè iam in supremis positi peccatores qualibet munificentia ad perfectam indulgentiam peruenire possint: quando Propheta ipse, qui suadet propitiationem Dei inquirendam, promittere tamen non ausus est promerendam; dat consilium de metu, & tamen dubitat de effectu; hortatorem se agendi, non impetrandi autorem facit.* lib. 1. de Ecclesi. Cathol. Si pœnitentia dum incolumis, & integer quis est, agatur, vti suspecta non est, ita à metu libera esse potest: at in morte, cùm non peccata homo, sed hominem peccata videntur dimitte- C re, haberi potest suspecta videlicet, non illius notæ, ac perfectionis, quam Deus à peccatoribus exigit: qualem videtur habuisse Nabuchodonosor, quippe qui post aliquot menses à regno ab aula, à mortalium consortio in syluas, ingenium bestiæ, habitúmque & figuram induens procul est expulsus. *Nimirum* (vti animaduertit Theod.) *hæc omnia Nabuchodonosor euenere, qui Dei longanimitate non opportunè vsus est.* orat. 4. in Dan. Quare Chaldæus Rex, aut nullam egit pœnitentiam, qua deprecaretur Dei vindictam; aut valde imperfectam, idéoque indignam, quæ Dei gratiam promereretur. S.Hieron. illam eandem vocem (*Forsitan*) expendens optimè colligit; *Cùm beatus Daniel præscius futu-* D *rorum de sententia Dei dubitet, rem temerariam faciunt, qui audacter peccatoribus indulgentiam pollicentur.* Audax igitur, ac temerarius est peccator qui perfectam suorum scelerum pœnitentiam ad extremum vitæ halitum, mortísque irreuocabile punctum differt; expectans à Deo grandem aliquam, ratóque datam misericordiam, & gratiam, qua tandem adiutus in extremis, & pœnitentiam agat, & salutem consequatur. Rectè in hanc sententiam de huiusmodi peccatore adiungit ad supradicta S. Saluian. *Intelligere itaque peccator non acta errorum pœnitentia potest, quanta ei, & quàm larga in supremis munificentia opus est, qui vult obtinere à Domino per seram deuotionem quod* E *non potest vsurpare per legem. Magna profectò vt verè pœniteat, ac denique saluetur, Dei misericordia qui suam ad mortis angustias confessionem distulit: & largissima qui diues est in pauperes magnificentia, vti Dei gratiam eo puncto mereatur, opus habet:* Vtrumque sensum in verbis sancti Doctoris intelligo.

Daniel. 4.

D.Saluia.

Non caret metu pœnitentia in extremis.

Suspecta pœnitentia in morte.

Theodor.

Nabuchodonosor impœnitens.

D.Hier.

Temerè ad mortem pœnitētia differtur.

Angeli & sancti piè inuocandi.

Saluian.

14. Mittit Iacob per nuncios munera Esau. *Placabo* (inquiens) *illum muneribus.* Et villicus ille amicos sibi officiis, ac beneficiis deuinciens conciliat, qui amotum à villicatione, cùm grati esse debeant, hospitio, mensáque recipiant.

Quis

Quis non videat his significari conciliandam nobis, ac promerendam Angelorum, ac sanctorum gratiam,& præsidium,qui nobis erga Deum sint internuntij, nostras deferant preces, bonorum operum munera offerant, Deúmque nobis propitium reddant, & beneuolum. Magnum sanè in cœlitibus, qui iam de seipsis securi, de nobis tamen vti de fratribus, adhuc in salo fluctuantibus nimium soliciti cum Deo viuunt, habemus præsidium constitutum. Et quidem pro remissione nostrorum scelerum obtinenda plurimum valet sanctorum apud Deum interpellatio, iuxta illud Prophetæ: *Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno.* Psal. 31. Suis enim precibus, cui assistunt, indulgentiam miseris, qui peccamus, & gratiam impetrant. Adhuc mortalem vitam in terris agebat Iob: at ea gratia valebat apud Deum, vt illius meritis, ac precibus errores iis hominibus, quibus valdè iratus erat Dominus, ipse condonaret. Sic enim legimus: *Dixit Dominus ad Eliphaz: Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos. Ite ad seruum meum Iob; Iob autem seruus meus orabit pro vobis: faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia.* Iob. 42. Patronum illis Iobum indicat deprecandi supplicij, quod merentur; quippe cuius patientia Deo erat quàm acceptissima, nec erat tunc ei similis in terra, vti diuinæ literæ contestantur. Abeuntem in cœlos Eliam conspicatus exclamauit Elisæus: *Pater mi,currus Israël, & auriga eius.* 4.Reg.2. Significans vtique in vno illo viro sanctitatis eximiæ omne gentis Hebrææ præsidium, & ornamentum, quæ duo in militaribus copiis, & viribus continentur, esse constitutum. Legunt alij, *Currus, & equites*, alij *militia.* Hebr. פרשיו *paraxaim.* Benè igitur ad literam occurrit Theodor. *Reges aliarum gentium equis vtentes, & curribus stabant in acie; ea de causa magnum Eliam appellauit currum, & equitem Israël, vt qui solus sufficeret, & ad fundendos, & profligandos hostes, & rursus ad dandam alienigenis hostibus victoriam.* quæst. 8. in 4. Reg. Clariùs in hunc eundem sensum exponit Abulens. *In Hebræo* (inquit) *dicitur: Currus Israël, & militia eius; quasi dicat; gentes quando pugnant, confidunt in curribus, & in militia: Israëlitæ autem habebant Eliam loco currum, & militiæ; quia preces eius erant sufficientes magis ad defendendum Israël, quàm currus, & arma.* quæst.20.in 4.Reg.

Multũ valet sanctorũ inuocatio. — *Psal.31.* — *Iob.42. Valet apud Deum intercessio sanctorum.* — *4.Reg.2.* — *Magnum in sanctis præsidium.* — *Theodor.* — *Abulens.*

15. Non saluatur enim Dei populus per multam virtutem, etsi gigantes habeat pro pedibus; & omnis illius equitatus ad salutem fallax est, & vanus, vti vel ipse testatur, qui rem expertus est Dauid Psalm. 32. & ratio illa vna est, quam apponit S.Hieron. *Quia* (inquit) *alibi dicit: Domini est salus.* Psalm.3. Nam si hominum salus in solo Deo est, illéque iis, quibus dignatur concedit: potentior ad illam consequendam sibi, & aliis comparandam erit vnus vir ob sanctitatem Deo gratus; quàm peditum, equitúmque exercitus florentissimus. Meritò ad eundem locum admonet D. August. *Ad Dominum omnes, in Deo omnes. Spes tua Deus sit, fortitudo tua Deus sit, firmitas tua Deus, exoratio tua ipse sit, adiutorium cùm laboras ipse sit.* Quando salus hominis in solo Deo est,non aliunde eam expectet aduenturam; Deo summam habeat fiduciam, spémque, in bonitate infinita Dei illam scilicet ab illo consequendi. Hac enim obarmati fidelium exercitus, etsi minùs aliquando, & viribus, & armis instructi florentissimas infidelium acies sæpe numero profligarunt; grande quidem præsidium in fiducia ista, siue (vt loquitur ipse Dominus) in fide Dei constitutum habemus; sed necesse amplius est, vti nostra merita ex bonis operibus adiungamus; aliter vana, & valde temeraria nostra erit in Deo fiducia. Vtrumque simul copulandum egregiè docetur illa tam celebri apud Ezechielem visione; fœta quidem mysteriis animalia triumphalem currum quo Deus homo vehebatur, agitabant. Et (adiungitur) *manus hominis sub pennis eorum in quatuor partibus.* Ezechiel. 1. Sed quæ manus istæ hominis, quæ alæ animalium? Respondet Theod. *manus sub alis, inuisibiles, & varia Dei energia. Nam alibi manum appellat efficacitatem.* Nostræ quidem alæ, quamquam sint aquilarum, nequaquam à terra in altum subuolabunt,nisi manibus Dei hominis fulciantur: nec etiam manus ipsæ Dei attollere solent hominem, si homo alas non expandat, non excitet ad volandum; aut etiam in alia interpretatione ad eundem tamen sensum,alæ vento agitatæ, hoc est, fides, spésque in Deum non feruntur ab aura diuini spiritus,sine manibus hominum, sine industria, laboréque, ac bonis operibus, quæ fidenti, & speranti in Deo magnas præstant operas.

Præstat vnus sanctus, quàm multi exercitus. — *Psal.32.* — *D.Hieron.* — *Psal.3.* — *D.August.* — *Spes & fiducia in Deo.* — *Spes in Deo simul cum bonis operibus.* — *Ezech.1.* — *Theod.* — *Necessariò exiguntur bona opera.*

16. Profectò,& manus,& alas habebant Moyses, Iosue, atque Apostoli Domini, qui terram ipsam difficultatibus, & periculis, quodammodo constratam tam securi terebant, & peragrabant, ac si propriis in ædibus, vel in templis Dei quisque illorum consideret. Idcircò accedentem ad rubum inter syluas Moysem affatur Angelus: *Solue calceamenta de pedibus tuis; terra enim, in qua stas, sancta est.* Exod.3. quod alter deinde Angelus dixit Iosue terram promissionis bellicosissimis habitatam gentibus ingredienti; cuius loci luculenta est explicatio in hunc modum Procopij: *Securitatem pollicetur Angelus Iosue;quemadmodum Moysi; Discipulis autem Dominus, nec virgam, nec peram, nec calceos concessit, dedit verò eis potestatem calcandi super scorpiones & serpentes.* in 5.Iosue. Ite (inquit Dominus discipulis) ad omnes gentes, circuite vniuersum orbem, non est quòd barbaras nationes, prouincias, aut toto orbe dissitas, aut sub torrido cœlo iacentes,aut rupibus, & montibus arduas, aut infelici sterilitati addictas, aut feris, & serpentibus horridas timeatis: tam securi meo præsidio incedetis, ac si terram sanctam, hoc est, ab omni periculo, malóque, & noxa liberam nudo pede contingeretis. Aliter etiam explicat Abulens. locum illum superiùs indicatum.4.Reg.cap.2. *Currus Israel & auriga eius. Dicendum* (inquit) *quod Elisæus vidit quando rapiebatur Elias,tunc in curru igneo,& ipse ibat super currum sicut auriga dirigens equos: dixit; Currus Israel, & auriga eius,id est,video currum, & aurigam. Dixit currus Israel, quòd ille currus ferebat in se totum bonum Israel, scilicet Eliã, qui erat totum bonum Israël.* Pulchrè sanctus vir totum bonum regni dicitur, nec vtilius aliud prouinciæ, vrbi, & orbi quicquam Deus prouidebit, quàm si iustos, sanctósque viros (eorum est enim effector Deus) illi attribuat.

Securi cum Deo per orbem Apostoli. — *Exod.3.* — *Procop.* — *Abulens.* — *Elias in curru raptus.* — *Sancti regno & orbi totum bonum.*

17. Certè cùm nauis à Palæstina in Italiam epibatis referta nauigaret, obortáque tempestate naufragium esset subitura, Paulus Apostolus, qui simul vinctus Romam vehebatur, socios deploratam iam salutem omninò desperantes solatur. *Suadeo vobis bono animo esse; amissio enim nullius animæ erit ex vobis, præterquàm nauis: Astitit*

Ben.Fernand.in Genes.tom.3.

mihi Angelus Dei dicens: Ne timeas Paule: ecce donauit tibi Deus omnes, qui nauigant tecum. Actor. 27. Proh quàm vtile, quàm salutare fuit naui, nautis, & vectoribus vnius Pauli præsentia! Quare optimè animaduertit S. Chrysost. *Quod dictum Paulo, donauit tibi eos: tantundem est; digni quidem erant, qui perirent, quoniam inobedientes fuerunt, veruntamen in tui gratiam hoc fit.* Vide quantum profuit illi naui præsentia Pauli; quam salutaris mundo vir sanctus est, in cuius gratiam, & pericula depelluntur, & vita mortalibus donatur. Peroommode colligit S. Chrys. *Ita iusti, licet in tempestate sint, licèt in mari, licèt in pelago, nihil graue patiuntur, quin & alios secum seruant, si nauigantes, periclitantes, & naufragium sustinentes, si & vincti per Paulum seruati sunt, cogita quid est esse virum sanctum in domo.* homil. 53. in Acta. Tuta sunt omnia, vbi sanctus adest: ac licet in hoc mari magno, & spatioso, vbi reptilia, quorum non est numerus, vbi graues procellæ, crebra naufragia; vel si vnus apud nos aderit sanctus, velut in portu erimus securi. Quapropter seriò & prudenter admonet infra idem Chrysost. *Retineamus apud nos sanctos, nec erit tempestas; imò etiamsi fuerit tempestas, erit serenitas, & tranquillitas, & à periculis liberatio.* Quænam quæso tempestas grauior, quàm muliebris eiulatus, & lamentatio, vbi ante oculos matris filius emoritur? Ea tamen procella viduæ filium demortuum lamentantis ad preces sancti Prophetæ differenauit vndique. 4. Reg. 4. quod hic subnotauit idem Chrysost. additque consequenter; *Vbi pedes sanctorum ingrediuntur, nihil erit, quod contristet. Assuesce, vt pauimenta domus à talibus calcentur pedibus, & non calcabit dæmon illic.* Magna quidem laus sanctitatis, magna sanctorum potentia, quorum præsentia dæmones exterrentur, & fugantur. Sed vnde hoc? Respondet egregiè sanctissimus pater, *sicut enim vbi fragrantia est, ibi non habet locum graueolentia: ita vbi sanctum est vnguentum, ibi suffocatur dæmon, lætificat simul agentes, animam recreat, odorem diffundit.* Hæc ille. Quid enim fœdius, & purulentius vitiis, & vitiorum administro, incentoréque diabolo? quid verò suauius, ac purius sanctitate, sanctisque hominibus? Nihil timendum vbi illa, & isti adsunt. Ne timeas: apponit denique S. Chrysost. *Reuerentur sanctorum vestigia, sicut leonem vulpes. Iustus enim* (scribitur) *vt leo confidit.* Prouerb. 18. *Introducamus hos leones in domum, & omnes expellentur bestiæ, non clamantibus, sed simpliciter loquentibus illis. Non enim leonis rugitus bestias sic fugat vt iusti oratio dæmones.* Hæc omnia Chrys. O felicem prouinciam, ô vrbem fortunatissimam, in qua multus est sanctorum numerus! tot habet leones, quot sanctos. Securum planè regnum, inuictum omninò consistit, quod leonibus vndique circumuallatum aduersus dæmones, aduersus hæreses, & vitia, aduersus infidelium arma est.

Act. 27. Salutaris præsentia viri sancti. — *Securitas ex præsentia sancti.* — D.Chrys. — D.Chrys. — *Felix domus, quæ sanctum excipit.* — *Cum sancto dæmon esse non potest.* — Prouer. 18. — *Tutum in sanctis præsidium.*

18. Valent quidem plurimum Iusti apud Deum, & mortalibus prosunt adhuc in terra degentes; at quantò magis & valebunt, & proderunt in cœlo cum Deo sempiternum æuum ducentes, de seipsis securi, de nobis valde soliciti? Gratiores quippe Deo, quia & sanctiores in cœlo beati sunt, quàm in terra viatores. Enimverò iuxta Domini sententiam: *Non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista; qui autem minor est in regno cælorum, maior est illo.* Matth. 11. Locus quidem ob sui difficultatem varios habet explicatus, vt vir eruditissimus è nostris Maldonatus luculentè dispungit. Cæterùm (quod ad rem pertinet) cum S. Hieronymo libet in hunc modum interpretari: *Simpliciter intelligimus, quod omnis sanctus qui iam cum Deo est, maior sit illo, qui adhuc consistit in prælio. Aliud est enim coronam victoriæ possidere, aliud adhuc in acie pugnare.* Præstant quidem beati viatoribus in statu maximè; illi siquidem Deo iam securi fruuntur, isti adhuc in spe, fidéque ambulant; nec vllum gratia, quantumuis magna securum ita reddit, vt ab ea excidere pro fragilitate carnis, & statu militiæ, ac tentationis, Deo permittente, non possit: quare S. Thom. in hoc sensu præsentem locum explicans, ita scribit. *Dicendum quòd aliqui homines etiam in statu viæ sunt maiores aliquibus Angelis, non quidem actu; sed virtute, in quantum scilicet, habent caritatem tantæ virtutis, vt possint mereri maiorem beatitudinis gradum, quàm quidam Angeli habeant. Sicut si dicamus semen alicuius magnæ arboris esse maius virtute, quàm aliquam paruam arborem, cùm tamen multo minus sit in actu.* 1. p. quæst. 117. art. 2. ad 3. Idem Matth. 11. *Habet* (inquit) *hanc dignitatem Ioannes, quòd est in quodam confinio; quia maior viatoribus, & minor comprehensoribus. Et qui inter beatos est minor, maior est quolibet viatore; & ideò præsentem statum appellat Dominus pueritiam.* Corinth. 13. *factus sum vir, euacuaui, quæ erant paruuli; & hoc verum est intelligendo de maioritate actuali; actu enim maior est,* &c. Hæc verò comparatio non modò fit cum Angelis, sed etiam cum hominibus iam beatis; par est in illis, & in his ratio. Hactenus de sanctis in cœlo, & de iustis in terra hominibus, quos Deo gratos, & mundo perutiles dicimus, sermo fuit; at serui omnes Dei sunt.

Excellentior est beatus viatoribus. Matth. 11. — Maldon. — D.Hier. — *Status beati multò excellentior statu viatoris.* — D.Thom. — Corint. 13.

19. De Regina verò iustorum, & beatorum, de Matre ipsa Dei, quanto scilicet ipsi filio, vt vera mater in honore, & amore sit, quantum ex illa iugiter hominibus, & munimentum, & emolumentum proueniat, quis dicendo explicabit? Vilia sunt quæcumque nostra, & à nobis sunt: sumus enim quàm vilissimi; & Deus in nobis non à nobis merita (quæ sine ipsius gratia esse non possunt) ad præmium: sed infinita, & grauissima flagitia contuetur ad supplicium. Nihilominus (quæ Dei benignitas est) de cordibus, de oribus, de manibus quicquid boni possumus in illius obsequium offeramus, vt saltem in extremo seruorum Dei conscripti numero esse mereamur. Diffidit tamen peccator sese considerans, timet, & meritò, ne ipse, suáque Deo purissimo displiceant. Ergo teipsum, ac tua (quisquis es) Mariæ commendare memento (admonet S. Bernard.) *vt eodem alueo ad largitorem gratiæ gratia redeat, quò influxit. Neque enim impotens erat Deus, vt sine hoc aquæ ductu infunderet gratiam pro vt vellet, sed tibi vehiculum voluit prouidere.* Quid nisi cum fiducia summa matrem gratiæ obsecremus, vt per illam grati Deo, acceptique efficiamur? Misit Iacob per nuntios, ac ministros munera Esau; dixitque. *Fortè placabo eum muneribus.* Fortè apposuit, aliquantulum addubitans. *Tu verò indubitanter per Virginem Matrem Deo filio tua & suspiria, & desideria, tuas preces, lacrymásque mitte; placabis huiusmodi muneribus etiam iratum iudicem. Ideò* (adiungit Bern.) *modicum istud, quod offerre desideras, gratissimis illis, & omni acceptione dignissimis Mariæ manibus offerendum, tradere cura, si non vis sustinere repulsam.* Ita Bernard. in Natiu. B. Mariæ de aquæ ductu.

Inexplicabilis gratia & pietas B. Mariæ. — D.Bern. — *Vtilissima nobis intercessio B. Mariæ.* — D.Bern. — *Per Mariā Deo nostra offeramus.*

Vtique

Vtique totum homini præsidium, tota securitas in Virgine Dei Matre sita est. Pulchrè idem Bernard. *Filioli hæc peccatorum scala, hæc mea maxima fiducia est, hæc tota ratio spei meæ. Inuenisti,* (ait Angelus) *gratiam apud Deum. Feliciter semper hæc inuenit gratiam, & sola est gratia, qua egemus.* Sic ille eod. serm.

D.Bern. Spes & fiducia in B. Maria.

SECTIO VI.

Præcesserunt itaque munera ante eum, ipse verò mansit nocte illa in castris. Cúmque maturè surrexisset, tulit duas vxores suas, & totidem famulas, cum vndecim filiis, & transiuit vadum Iaboc. Traductísque omnibus quæ ad se pertinebant, mansit solus.

1. PRæmisit Iacob nuntios, muneráque ad fratrem Esau, hominem illorum supplicibus verbis, & istorum potenti quodam illicio placaturus. Postridiè summo mane vxores, liberos, familiámque traduxit per Iabboc in qua traductione diei pars melior cõsumpta: reliquum diei, ac noctem in eodem quo ante quieuerat, loco visionibus Angelorum celebri (castra Dei vocarat) subsistens insumpserat. Sed quis iste Iabboc? *Fluuius est* (scribit S. Heron.) *qui fluit inter Philadelphiam, & Gerasam, in quarto milliario eius, & vltra procedens Iordani fluuio commiscetur.* lib. de locis Hebraic. Itaque Iabboc fluuiolus ex sinistris Galaaditidis mõtibus profluens, in Scriptura torrens vocatur, quòd statis anni temporibus in modum torrentis exuberet aduentitiis aquis, vsque adeò, vt cùm exundat, non nisi reperto vado pedibus transiri queat; quod vadum dicitur hîc pertransisse Iacob. Iccircò Iosephus torrentem vocat. Procop. dicit esse fluuium Arabiæ, & suo tempore Iambicem vocari. Iacob igitur quà torrens vadum præbebat, vniuersam transmisit familiam; dein ipse in citeriore parte substitit, inprimis, vt animaduerteret bonus paterfamiliâs nunquid per negligentiam, aut omissionem retrò fuerit relictum; simúlque, vt ea nocte solus quietè cum Deo ageret, ardentérque supplicaret feliciter omnia in bonum Dominus ipse conuerteret, nec mali quicquam à fratre acciperet. Diligentiam qualis in patrefamiliâs, & in prælato requiritur, sedulam, & operosam exhibuit Iacob per seipsum, non per alios tantùm regendæ familiæ dans operam. Enimverò ipsemet maturè, hoc est, præstò, & opportunè surrexit, nec enim omnium postremus è somno, & è lecto surgere debet, qui præest familiæ; indecorum est, & graui censura notandum, vt penes quem domus inclinata recumbit, aliis iam euigilantibus, imò & operi demum insudantibus, vnus tamen ille ignauia, & somno adhuc sopitus, aut stertat vtramque in aurem, aut saltem intra lecti stragula teneatur. Postremus igitur cubet, primus euigilet necesse est. Iccircò etiam præter alios sensus, Aaronis virga (vt alibi iam præmisimus) & *amygdalina*, & *vigilans* dicitur: iugis enim vigilantia exigitur à prælato, & à patrefamilias, vniuersímque ab aliorum rectore, & curatore; sic pastores, quibus gaudium magnum ortus Domini euangelizatum est, *Vigilantes* ab Angelo inuenti dicuntur. Luc. 2. *Et bene pastores vigilant* (inquit S. Ambros.) *quos bonus pastor informat.* Pastor itaque bonus ille, qui natus in stabulo, reclinatus in præsepio, infantilibus lacrymis, & vagitibus tam sibi adimebat somnum, quàm pastores ad vigilandum excitabat, & omnes ad operandum instruebat. *Me siquidem* (ait Ambros.) *illius infantiæ vagientis abluunt fletus, mea lacrymæ illæ delicta lauerunt.* Sic ille in 2. Luc. Vigilat Dominus in præsepi lacrymando; Prælatus ergò in sede sua, pater domi suæ, princeps in regno suo vigilet operando.

Iabboc fluuius. D.Hier.
Iosephus. Procop.
Bonus pater familias.
Vigilantia patris & prælati.
Luc. 2. D.Ambr.
Natiuitas Domini.

2. Icircò Dominus tres suorum discipulorum sibi maximè familiares nocte ipsa passionis ad Patrem ex hoc mundo transiturus admonuit. *Vigilate, & orate.* Matth. 26. *Videlicet manere secum* (ait S. Hilar.) *peruigiles admonet. sciebat enim ingruente diabolo fidem eorum consopiendam. Et parem secum vigilantiam imperat, quibus eadem passio imminebat.* His S. Hilarij verbis videtur ostendi diabolum ab ipso Domino IESV, nomine spiritus significari, cùm dixit: *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Matth. 26. Nimirum admonuit Dominus: *Vigilate, & orate.* Poterant quidem illi occurrere: O Domine quorsum vigilantiam nunc, & orationem indicis? Quid nunc maximè vigilare, & orare nobis opus est? *Vt non intretis in tentationem*, ait Dominus. Adest videlicet tentator, qui opportunam semper ad tentandum quærit occasionem. Ea nunc percommoda offertur inimico contra vestram in me fidem armato. Rursus ô Domine cur modò timendum ab hoste? An non ille ociabitur, ignauiáque torpescet, sinétque oblatam sibi occasionem prætereiri. *Vigilate*, inquam, *& orate* (monet Dominus) *ne intretis in tentationem.* Præstò adest tentator spiritus, impiger, promptus, paratus nunquam non ad tentandum; *circuit quærens quem deuoret*; at homo infirmus caro, & lutum est. Quod quidem primò de Apostolis subnotatum cæteris pariter Ecclesiæ prælatis videtur conuenire; omnes pertentat hostis, illos maximè soporare contendit, ne seipsos, ac subditos vigilanti oculo videant, ac debita prouidentia tueantur. S. Hier. locum explicat subtiliter: *Quod præcepit: Vigilate mecum; non à somno prohibet, cuius tempus non erat imminente discrimine; sed à somno infidelitatis, & torpore mentis.* Vigilantiam Dominus tribus illis indixit, non quidem à somno corporis (vt S. Hier. subnotauit) nec enim oculi dormire possunt, vbi timor mentem perturbans, animam discrucians, sensum fatigans, curam, ac solicitudinem ingerit, somnum verò, atque omnem ignauiam expellit. Quis ergò dormiat inter arma, insidias, hostésque: quis vndique telis dæmonum impetitus, & conniuere, & ociari poterit? Quis pastor gregem ante oculos habens circumcinctum lupis hiantibus, omnem abiiciens curam ignauissimo se tradat sopori? Non indicitur prælato vigilantia solùm, aut potissimùm circa reditus Ecclesiæ, ac domesticam pecuniam. De salute animarum agitur, hoc opus, hic labor est. de spiritu potiùs, quàm de prædiis, ac nummis; de anima potiùs, quàm de corpore; de cœlo potiùs, quàm de terra: de Deo, non de mundo vigilandum, operandum, desudandúmque prælato est. *Quieuit quidem Deus* (ait S. Ambros.) *ab operibus mundi, sed non ab operibus sanctis, cuius sempiterna, & iugis operatio est, sicut Filius ait: Pater meus vsque modò operatur, & ego operor.* Ioan. 5. *vt ad similitudinem Dei secularia nostra opera, non religiosa cessarent.* in 13. Luc. Optima quidem institutio prælati;

Omnibus indicitur vigilantia. Matth. 26. D.Hilar.
Vigilantia in tentationibus.
Vigilantia prælatis necessaria. D.Hier.
Vigilantia in periculis.
D.Ambr.
Ioan. 5.

prælati; nimirum Deus septem dies temporalibus mundi operationibus præfixit; at spiritualibus, annos, sæcula, æternitatémque assignauit. Nouerint igitur prælati, non colligendis reditibus, numerandæ pecuniæ, fabricandis ædibus, plantandísque viridariis, sed honori Dei, animarúmque saluti, nó multum, sed totum planè tempus impendendum esse.

Quæ prælati cura.

3. Vno verbo effingit S. Petrus prælatum ad exemplum Christi summi pastoris: *Conuersi estis ad pastorem, & Episcopum animarum vestrarum.* 1. Petr. 2. Audiant qui Episcopatum, aut desiderant, aut possident: Verum Ecclesiæ pastorem, qui Christum sequitur, & imitatur, Episcopum esse animarum, non verò (vt impolitè dicam) bulsarum, non pecuniarum. An non summus pastor, sic fuit Episcopus animarum, vt etiam pro illis animam suam posuerit? Primum ergò qui pro seipso regendis animabus substituit Petrum in amore Dei ex quo nascitur amor proximorum; nec alter sine altero potest consistere, ter voluit periclitari, rogans nimirum; *Petre amas me?* Ioan. 21. Et quidem (vt rectè animaduertit S. Ambros.) *interrogabat, non vt disceret, sed vt doceret, quem eleuandus in cœlum amoris sui nobis velut Vicarium relinquebat.* in cap. 24. Luc. In amore Petrum sui Vicarium futurum examinat. *Congruit videlicet* (ait S. Thom.) *hac examinatio officio. Multi enim pastorale officium assumentes vtuntur eo, sicut seipsos amantes.* 1. Timoth. 4. *Et qui non amat Dominum, non est idoneus prælatus, sed magis ille, qui non quærit, quæ sua sunt, sed quæ I E S V Christi, & hoc amore eius; & ideò necessaria est examinatio de dilectione ad prælatum.* Sed quid est, quod Dominus Petrum in scientia, & vigilantia, de quibus hucusque sermo fuit, & quæ necessaria sunt prælato, non examinauit? quia scilicet ambæ in Petri nomine supponebantur, & præferebantur: quod S. Thom. subtiliter adnotauit: *Petrus enim* (inquit) *interpretatur agnoscens, quod necessarium est prælato, quia ponitur vt speculator; qui autem cæcus est, malus speculator est. Speculatores eius omnes cæci, omnes nescierunt.* Isai. 56. *Et quia tu scientiam repulisti, repellam te ego, ne sacerdotio fungaris mihi.* Oseæ. 4. *Illi quidem* (vt S. Hieron. ad locum Isaiæ animaduertit) *speculatores cæci in custodia gregis Domini dormiebant, & amabant cubile, per quod voluptas corporis inducatur, at speculatores Domini, de quibus erat Ezechiel* cap. 3. *appellabantur Videntes.* Prælatus itaque paterque familiàs nouerit se speculatorem esse, custodem, videntem, agnoscentem, & scientem a Domino appellari.

1. Petr. 2. — Episcopus animarum, non pecuniarum. — D. Ambr. — S. Petrus Christi Vicarius. — D. Thom. — 1. Timoth. 4. — D. Thom. — Isai. 56. — Oseæ 4. — D. Hieron.

4. Substitit etiam Iacob in citeriore torrentis ora, remotus ab arbitris, vt quietè cum Deo ageret illa nocte. Nihil tam frequens, tam familiare, tam dulce iustis, atque oratio esse consueuit: hoc cœlesti epulo illorum mentes pascuntur, & oblectantur ad hoc asylum, ex vitæ incommodis, & corporis miseriis, ex rerum humanarum infortuniis, ex malorum hominum iniuriis, & molestiis, ex dæmonum incursibus, & illecebrarum irritamentis iusti confugiunt. Sic Dauid de seipso confitetur: *Ad Dominum cùm tribularer, clamaui.* Psalm. 119. En tribulatus ad orationis perfugium se colligit, orátque instanter clamando, nec frustrà; quippe adiungit; *& exaudiuit me.* Vbi rectè S. Hieron. commentatur: *Tres res in vno versiculo explicantur; angustia, preces, exauditio. quia nemo tribulatur, nisi, qui viuere in Christo piè desiderat. Oportet ergò, vt non vocum elatione, sed cordis humilitate proclamemus ad Dominum, si cupimus exaudiri.* Iccircò valde vtilis haberi debet tribulatio, quæ cópellit ire ad Deum, benignísque eiusdem auribus clamosam ingerere deprecationem. A Deo quidem nobis aduenit nostrum in bonum tribulatio. *Quia multos* (ait hoc loco S. Hilar.) *aut periculi metus, mortísque terror, aut damni anxietas, aut pecuniæ dolor, aut orbitatis telum, dolorúmque vulnera ad Deum vocem efferre compellunt.* Qui fortassis Deum obliuiscerentur (vt est hominum stoliditas) prorsúsque nescirent, si omnia illis ad libitum prospera euenissent, si nullis essent afflictionibus pertentati. *Ad Dominum* (ait Propheta) *cùm tribularer, clamaui; & exaudiuit me.* Pulchrè S. Chrysost. animaduertit; *Vidisti lucrum afflictionis, & promptitudinem clementiæ. Lucrum afflictionis, quòd hominem ad puras preces fundendas adduxerit: clementiæ autem promptitudinem, quòd vocanti Deus statim annuerit. Sunt quidem in afflictione preces puriores, & maior est Dei in nos beneuolentia.* in prædictum Psalm. Sed vnde ista precum maior puritas in afflictione? Putarim, quòd animus camino afflictionis abstergat sordes vitiorum, puriórque vti aurum ignibus, ac nitidior, consequentérque Deo similior reddatur. Certè afflictus (modò & fidem habeat, & prudentiam) à terra in altum erigitur, cœlum animo penetrat, vsque ad conspectum Dei; suósque gemitus, & lacrymas, & preces etiam in ipsum Dei sinum exponit.

Orationis encomia. — Psal. 119. — Oratio tribulatis perfugium. — D. Hier. — Tribulatiõ valde vtilis. — D. Hilar. — Obliuio Dei ex prosperitate. — D. Chrys. — Puritas ex tribulatione.

5. Hæc autem orantis eleuatio per afflictionem eleganti admodum similitudine ab eodem Chrysostomo explicatur his verbis: *Quemadmodum & aqua, dum per plana & ampla spatia fertur, non in altum exurgit, sed tenuem sese latè quaqua versùs expendit; cum autem manu artificum subitus colligente, stringentéque coacta fuerit in angustum, iam inde solicita omni telo velocius se in excelsum iaculatur, petitque regionem supernam: sic mens humana dum ociosa, & liberior, quàm expediat, degit; diffunditur, latéque defluit; cùm autem rerum euentu asperiore subitus coarctante solicitetur, tam agilius se extrudit, & intentas, dilucidásque orationes mittit in excelsum.* hæc ille homil. 5. de incomprehens. Dei natura. Similitudo aquæ visitur quotidie in fontibus Eboræ, Stremotiique, & aliis permultis, qui ad illorum exemplar in tota ferè Lusitania extruuntur ex sublatis in altum marmoribus. Quis ergò diceret aquam elementum graue, ac suopte pondere in centrum dilabens posse in sublime ferri, ac sursum contrario cursu prosilire? Vtique ex prælaltis natalium fontium præcipitans cogitur in depressam veluti lacunam, indéque constricta in altum ferri compellitur; pérque arctos syphunculos violenter quasi liberiorem captans sphæram foràs erumpit. Sic planè humiliata, & constricta tribulationibus anima Prophetæ in cœlum vsque assurgens, *ad Dominum* (ait) *cùm tribularer, clamaui.* At quæ tanta ista orationis apud Deum gratia, vt (si ab afflicto animo procedat) non repellatur? Illa est tribulationis vtilitas, vti ex Elisæi probat exemplo. *Si enim Elisæus* (inquit) *cùm esset homo, non permisit, vt discipulus venientem ad se mulierem extruderet, dicens: Dimitte eam, quia mœrore est affecta anima eius.* 4. Reg. 4. *Nihil aliud volens ex eo ostendere, nisi quòd excusationem, & defensionem maximam habet afflictio: multò magis Deus eos non repellit, qui cùm tristi, & anxia anima ad eum accedunt; & ideò Christus quoque eos beatos pronunciat, qui lugent; & miseros, qui rident.* Matth. 5. in Psalm. 119. Optimè quidem. Nam si homo tantum

Purior & potentior oratio ex tribulatione. — Fōtiū aqua in altum subsultans. — Oratio in tribulatione exauditur. — D. Chrys. — 4. Reg. 4. — Matth. 5.

tantum afflictioni mœrentis fœminæ detulit; quid non sperandum erit de visceribus misericordia affluentibus Dei nostri, qui totus amor est? Orandum igitur, & clamandum est in tribulationibus ad Dominum. *Iam autem ipse clamor* (ait S. Hilar.) *ad Deum nostra erit requies, & ipsa conuersio deprecandi maxima pars, ac spes est salutis.* in Psalm. 119. Tam efficax oratio est, vt vel ipsa sola præparatio cordis ad orandum velut singulare quoddam beneficium Dei habeatur; spes nimirum æternæ salutis, & vnus ex potissimis effectibus prædestinationis.

D.Hilar. *Oratio prædestinationis effectus.*

6. Quare hoc vnum inter cætera negotium orandi nobis; & frequentius, & familiarius, & pretiosius esse debet. Orationis enim encomia sic eleganter describit S. Chrys. *Aptissima arma oratio est, thesaurus certè perpetuus, diuitiæ inexhaustæ, portus quietus, occasio tranquillitatis: denique autor, parens, fons, & radix bonorum omnium, & innumerabilium oratio est.* homil. 4. de incompreh. Dei natura. Nouit diabolus quantum in oratione habeamus, & præsidium, & thesaurum, ideóque inuidiæ liuore percitus omnes contendit neruos, vti ab orandi studio nos auertat. Quòd si nihilominùs oramus, mille rerum vanissimarum, & aliquando fœdissimarum suggestionibus nos interturbat, vt etiam frequenter (quæ malignitas hostis, & hominis infirmitas est) ante conspectum Dei ad orandum assidentes, peruolantibus aliò mentibus libera quoquouersum, & inuerecunda feratur cogitatio. Senserat Propheta istam humani cordis infelicitatem, déque illa postmodum assurgens aiebat: *Inuenit seruus tuus cor suum, vt oraret te.* 2. Reg. 7. Inuenit, quod amiserat, aut quod aufugerat. Nimirum (vt exponit S. Aug.) *inuenire se dixit cor suum, quasi soleret ab eo fugere, & ille sequi quasi fugitiuum, & non posse comprehendere, & clamare ad Dominum; quoniam cor meum dereliquit me.* Psalm. 93. in Psalm. 85. O quoties corpus est ante aras, & cor in patinis? Genua in templo procumbunt, & mens per forum, & plateas obambulat, lingua Deo preces fundit, & cogitatio in vanis, & turpibus detinetur. At ô admirabilem gratiam orationis! seu potiùs ô summe amabilem Dei beneuolentiam! Nouit ipse figmentum nostrum, videt nostræ inconstantiam mentis, instabilitatem cogitationum nostrarum. Iccircò bonus Dominus clementer nos audit tam inquietè orantes, sustinet patienter preces rusticorum. Et (quod pulchrè adiungit S. August.) *expectat tamen à nobis orationem: & quando illi eam dederimus, accipit gratè, & exaudit, nec meminit tantas, quas inconditè fundimus; & accipit vnam, quam vix inuenimus.* in Psalm. 85. Mira profectò dignitas orationis, vt vna tantùm ad Deum ritè, sanctéque emissa tanto in pretio ab illo æstimetur, vt mille alias, quæ propter negligentiam & incuriam ingratæ, imò & vitiosæ sunt, non ad hominis pœnam, à Deo in album referantur, vnam Dominus sanctam, & iustam attendens orationem, plures simul vitiosas, aut dissimulat, aut obliuiscitur, & propter illam libenter istas remittit.

Orationis encomia. D.Chrys.

Diabolus orationi aduersatur.

Vana malaque interturbant orationem cogitationes. 2.Reg.7. D.Aug. Psal.93.

Mentis inconstantia inter orandum.

S.August.

Vna ritè facta oratio multas excusat vitiosas.

7. Sic planè Deo accepta est hominis oratio, támque potens ad impetrandum quicquid petitur, vt etiam quæ imprudenter fit ab eo, qui nescit, quod petat, Deum sic permoueat, vt Dominus ipse apertè denegare non ausit, quod nescienter postulatur. Enimverò cùm mater filiorum Zebedæi petisset: *Dic vt hi duo filij mei sedeant vnus ad dexteram tuam, & vnus ad sinistram in regno*

Non audet orationi Deus denegare.

A *tuo.* Matth. 20. Cùm inepta foret postulatio, non tamen ille respondit; nolo, non faciam. Non quidem manifestè negauit; sed ostendit nesciri quod peteretur, ne videlicet minùs orationem reuereretur & orantem confunderet; orationísque autoritas deinde infirmaretur; sed elegantiùs, quàm vsquam alibi, & subtiliùs hoc ipsum accipe à S. Ambros. *Dominus (inquit) cœli, atque terrarum verecundabatur (vt secundùm assumptionem carnis, & virtutes animæ loquar) verecundabatur, inquam, & vt ipsius verbo vtar, confundebatur matri pro filiis postulanti etiam suæ sedis consortium denegare.* lib. 5. de fide cap. 3. Nesciunt Dei nostri viscera nobis denegare, quod petimus; maximè verò, si mater pro filiis petat. Et matrem istam B meritò excusat S. Ambrosius. *Non inuerecunda petitio, quæ non sibi, sed liberis consulebat.* Deinde paulò inferius adiungit: *Non debuit medicus omnium destitutam matrem, & ægram adhuc mentem pudoris conuicio sauciare, ne postulato sibi superbius denegato, quasi immoderatæ petitionis damnata mœreret.* Iccircò non matri, sed filiis respondit, ne mulier confunderetur. *Denique* (concludit sanctus Pater) *Dominus, qui honorandam sciret esse pietatem, non mulieri, sed filiis eius respondit.* Itaque Dominus, etsi matris petitioni haudquaquàm annuit; tamen illius pietatem non confudit, nec orationem contempsit, debitóque honore priuauit.

Matth. 20.

D.Ambr. *Reuereatur orationem Deus.*

S.Ambr.

Honoratur à Deo pietas parentum.

8. Securus agit etiam cum hostibus, qui se C orationis armat præsidio. Timebat & quidem meritò Saulum spirantem minarum aduersus Christi nomen, gregémque illud vt prorsus deleret, istum, vt omninò perderet Ananias: Cui Dominus; *Vade, quare Saulum; Ecce enim orat.* Act. 9. Pulchrè S. Chrys. occurrit: *Orat, (inquit Dominus) igitur ne time.* Sic ille. Vbi enim adest oratio, timor abest, malum omne procul inde abscedit, vbi ad Deum fit oratio, ideò nec ab homine, nec homini quicquam mali potest, debétve timeri, quem piè orantem videmus. Orationis (liceat dicere) omnipotentiam etiam barbarus, & perfidus Rex Ioram filius impiissimorum parentum Achab, & Iezabel probè nouerat, cùm in obsidione Samariæ ad extremum periculum, cùm belli, D tum famis redactus præmisit militem, qui caput Elisæi amputaret; quasi Propheta totam illam adscriberet calamitatem, quippe qui pro illa depellenda Dominum non deprecaretur: nec enim si Elisæus oraret, Deus Samariæ salutem denegaret; non sua Regem fefellit opinio, ob merita siquidem, ac preces Prophetæ Dominus sequenti die, profligato diuinitùs Syrorum exercitu Samariam liberauit, & castra hostium opulentissima Samaritis attribuit, vti legimus 4. Reg. 6. Quòd si viri sancti mortalibus tantum prosunt, etiam cùm malè afficiuntur minis, atque iniuriis; quid quæso boni ab iisdem sperandum non erit, si piè, si humiliter honorentur, eorúmque auxilium humiliter imploretur? Quid orante potentius Elia? E Clauis vtique cœli fit verbum Eliæ; iubet enim, vt occludatur cœlum, & occluditur; orat subinde vti aperiatur, subitóque aperitur, Deo nimirum (liceat dicere) obediente voci hominis, vt nobis cœlo ipso contestante Dominus demonstret sanctos suos non solùm in cœlis posse, quod volunt, sed etiam in cœlestibus impetrare quodcunque petierint.

Tutum orationis præsidium.

Act. 9. D.Chrys. *Oratio fugat timorem.*

Valet plurimum sanctorum inuocatio.

Potens oratio insterin

9. Præcesserunt Iacob munera per nuncios ad Esau; præcedant similiter preces nostræ per cœlites ipsos, quos imploramus, ad Deum, quem

nostris offensum delictis, ideóque iratum nouimus, placandum nobis,& conciliandum. Gratissimi sunt viri sancti Deo, plurimum valet apud illum eorundem gratia. *Mirificauit siquidem* (vti Propheta cecinit) *sanctos suos*, Psalm. 4. Sanctis suis ornatum, atque honoratum sese arbitratur, ac demonstrat, quod in epithalamio Dei atque Ecclesiæ celebratum audimus: *Myrrha, & gutta, & casia à vestimentis tuis*. Psalm. 44. Sed quæ sunt ista diuini sponsi vestimenta, quibus *in die dispensationis illius, & in die lætitiæ cordis eius* (vt scribitur Cant. 3.) adornatum se, ac visendum exhibet, nisi viri sancti odoribus virtutum fragrantes, cœlestium donorum splendoribus collucentes, ac pretiosissimis meritorum gemmis distincti? Declarat enim ad hunc modum S. August: *Vestimenta eius sunt sancti eius, electi eius, sine macula, & ruga, propter maculam abluens in sanguine, propter rugam extendens in Cruce*. Tam pretiosi sunt in conspectu Domini, vt sanguinem suum fuderit, quo illos,& puros, & sanctos efficeret, quibus per annum multiplicatis solemnitatibus, & in sese redeuntibus festis diebus, adornatus prodit nunc vno pretioso, nunc altero pretiosiore; ac nullo non eleganti amictus. *Mirabilis sanè Deus in sanctis suis*. Psalm. 67. *In istis* (exponit S. Hieron.) *magis mirabilis est Deus, quàm in cæteris creaturis, quòd eos post multas tribulationes euexit in sublimitatem cœlorum*. Mira quidem sanctorum dignitas, mira etiam illorum gratia apud Deum; magna subinde in eorundem precibus, ac meritis spem, & fiduciam habemus constitutam. Præmiserat enim Propheta: *Date gloriam Deo super Israël, magnificentia eius, & virtus eius in nubibus*. Psal. 67. Et quidem nubium symbolo significari sanctos nemo nescit; illorum quippe doctrinâ, virtutum exemplis, miraculis, gratiisque, & intercessionibus Dei dona dispensantur, & mortalium corpora, mentésque irrigantur. *Illi* (ait hoc loco Theod.) *velut quædam nubes aquam è pelago Spiritus sancti haurientes irrigationem hominibus afferunt*. Est itaque spiritus sanctus veluti mare immensum, & interminatum omnium donorum,& gratiarum; ex quo cœlestem huiusmodi aquam, precibus maximè, gemitibus, suspiriis, lacrymis haurimus: at verò sancti quorum imploramus nomina, & præsidia exposcimus, sunt illi, qui nostra vota velut vascula pelago admouent, plenáque nobis,& redundantia reddunt.

Multum apud Deum sancti valent. — Psal. 4. — Psal. 44. — *Sanctis se Deus exornat.* — Cant. 3. — D. Aug. — *Festa sanctorum in Dei ornatum.* — Psal 67. — D. Hier. — *Sancti Deo grati, nobis perutiles.* — Theod. — *Vtilissima sanctorum inuocatio.*

10. Porrò si tam grati, tamque pretiosi (vti vidimus) Deo propter sanctitatem meritorum sunt serui, quis dignè valeat explicare quanta sit Beatissimæ semper Virginis Mariæ apud Deum gratia, quam omnibus plenam gratiis Spiritus sanctus reddidit, & in cuius vtero ipsamet diuinitas Verbi omnium fons gratiarum requieuit? Si de meritis sermo est, profectò sic persuasum mihi habeo (quod & alij priùs concelebrarunt) vnius Deiparæ merita, & gratiam, & gloriam proculdubio vberiora,& præstantiora esse, quàm sint omnia etiam collectim sumpta, quæ in omnibus prædestinatis reperiuntur;& ratio illa quæ affertur mirum in modum conuincet. Videlicet, ordinem illum seruauit Deus sapientissimus, & potentissimus, vt in Angelis secundùm cuiusque dignitatem elargitus sit supernaturalia dona: quare supremi ordinis spiritus cum abundantiore gratia creati sunt, quàm qui sunt inferioris; at istum eundem ordinem, quem in illustrandis gratuitò seruis Deus elegit, potiùs cum matre sua dignissima, & iustorum omnium Domina

B. Mariæ gratia excedit omnẽ iustorum collectam gloriam.

A seruari æquum est; vt sicut infra Deum nulla est par dignitas dignitati Matris Dei, ita quæ à Deo matri suæ gratia data est, excedat vniuersam gratiam, quæ per Angelos, & homines diuisa fuit. Rectè id quidem, & meritò; at Virgini Matri sua sint priuilegia, sua prostent ornamenta: nostra verò quid interest, quòd illa sit, & vocetur *abyssus gratiarum, fons virtutum, officina miraculorum*, vti à Damasceno,& ab aliis appellatur. Hoc vnum maximè nobis prodest, quòd mater sit misericordiæ, anchora nostræ spei, præsidium nostræ fiduciæ, ara nostri perfugij, quòd illius manibus Dei beneficia dispensentur, quòd maturè, certóque adsit illius opem ac nomen piè, humiliterque implorantibus.

Damasc. — *B. Mariæ misericordia.*

B 11. *Mansit solus.*] Vtique Deo vacans de reliquis mundi, & huius vitæ curis non curans; solus cum Deo. O miram hominis felicitatem! Extra Deum terrestribus implicati negotiis, velut in salo fluctuamus, animæ quidem si non & corporis quoque naufragiis proximi. Soli verò cum Deo agentes à mundo, & iis quæ in mundo sunt feriati extra pelagus in portu conquiescimus. Damnat hypocritarum vanitatem iuxtà, & stultitiam Dominus, qui scilicet, orando plateas, & fora vrbium quætebant, vt ab hominibus orandi habitum contemplantibus, & intrantibus inanem gloriolam aucuparentur. *Cùm oratis* (inquit) *non eritis, sicut hypocritæ, qui amant in synagogis, & in angulis platearum stantes orare*. Matth. 6.

Contemplatis quies.

C Et quidem circa plateas subtiliter hoc adnotauit S. Chrys. *Non dixit in plateis, sed in angulis platearum, vt ne si in plateis orauerint, quasi simulatores religionis vituperarentur, sed in angulis, vt videantur, & absconditè orare. Astuta vanitas; sicut enim, quia hoc ipsum absconditè orare laudabilius est, ideò fingunt se abscondere, vt duplicitur laudentur. Primò, quia orant; secundò, quia absconditè orant*. Insignis planè hypocritarum superbia, & humanæ laudis libido: ex oratione sua duplicem venantur laudationem, & quòd orationi studeant cum Deo piè, ritéque agentes; & quòd ad orandum angulos captent ob humilitatis amorem, suámque superbiam, quodam quasi velamine humilitatis obumbrent. Benè S. Chrys. iustéque

Matth. 6. — S. Chrys. — *Hypocritarum oratio.*

D inuehitur: *Dic hypocrita, vt quid vis, vt videaris orans? Nonne quia laudabilis res est orare? Vt quid ergo non vis esse laudabilis, qui vis vt lauderis? O insania vanitatis; esse nolunt, quod desiderant apparere hypocritæ*. homil. 13. in Matth. Nimirum cùm superbi sint, superbi tamen videri nolunt, & cùm humilitatem oderint, humilitatem tamen effingunt; Tanta est humilitatis gratia, vt etiam superbia, ne ab hominibus exsibiletur saltem fuco adornetur humilitatis. Porrò (vti occurrit S. Chrys.) *in synagoga vetat orare, eo scilicet proposito, vt videatur à conuentu hominum; præterea in media synagoga orat, qui in medio multitudinis malarum cogitationum orat, vndique mundialibus solicitudinibus circundatus, quæ super cor incautè orantis ascen-*

Superbia fuco humilitatis ornatur. — S. Chrys.

E *dunt, & videntur synagoga malorum; Omnes enim istæ variæ species cogitationum diuersi sunt immundi spiritus*. Vbi ergò,& quomodo sit orandum, nobis deinde præscribit Dominus: *Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora Patrem tuum in abscondito*, Matth. 6. secretum loci,& quandam à terrenis curis,& negotiis vacationem commendat. *Claude* (inquit) *ostium tuum. Vt nemo* (apponit S. Chrysost.) *sit ibi, nisi tu qui oras, & ille quem oras. Iubet ergò, vt anima interiorem ingrediatur intellectum quando orat, vt nihil cogitet, nisi de quo*

Variis inturbata cogitationibus oratio. — Matth. 6. — D. Chrys.

de quo orat, & quem orat; & claudat ostium sensus sui carnalis, vt omnes cogitationes carnales, & solitudines foràs excludat. Oraturus itaque noueris te ingredi sacrarium quoddam in quo te Dominus ipse maiestatis præstolatur. Necesse est igitur vt foris turba omnis, & rustica, & impura, & inutilis relinquatur, curarum scilicet, solicitudinum, negotiorum, affectuum, & cogitationum terræ, mundi, & carnis, ne vel orantem hominem interturbent, vel Dei, qui assistit oranti, oculos, auresque offendant.

Oratio quieta & intenta, solitariaque cum Deo.

12. Ac ipsa quidem (vt ita dicam) orationis maiestas iure suo expostulat omnem animi puritatem, & cordis attentionem, quo sanè argumento vsus idem Chrys. prædicta homil. sic edisserit. *Vis scire dignitatem orationis? mox vt de ore processerit suscipiunt eam Angeli manibus suis; & offerunt ante Deum, sicut dicit Angelus Tobiæ. Ego sum, qui orationem tuam obtuli ante Deum.* Tob.12. *Quantò ergò gloriosa est, tantò cautè seruanda est, ne propter homines facta vilescat.* In secreto igitur, non loci tantùm sed animi quoque agenda oratio est; amat illa secessum, strepitum fugit. Et Dominus ipse IESVS à turbis ad solitudinem, à campis, quò gentes conuenerant, in auios montes oraturus se conferebat. Sic legitur: *Videns IESVS turbas ascendit in montem.* Matth.5. &, *Dimissa turba ascendit in montem solus orare.* Matth. 14. Cuius facti mysterium sic euoluit S.Chrys. *Propterea Dominus crebrò deserta petit, & solus orans plerumque pernoctat, vt eius exemplo, tam à tempore, quam a loco tranquillitatem orandi quæramus: tranquillitatis quippe mater eremus est, quietis portus, omnis turbationis expultrix.* homil. 51. Non caret etiam mysterio, quòd cùm Dominus in monte solus oraret, nauicula, quam ascenderant discipuli, iactaretur in salo tempestatibus, vt scribitur: *Vespere autem facto, solus erat ibi; nauicula autem in medio mari iactabatur fluctibus.* Matth. 14. Nimirum (vt exponit S.Hieron.) *Domino in montis cacumine commorante, statim ventus contrarius oritur, & turbat mare, & periclitantur Apostoli: & tandem imminens naufragium perseuerat, quandiu IESVS veniat.* Vt hinc discipuli colligerent suo experti malo, quàm sit Domini præsentia salutaris, quàm periculosa mortalibus Dei, si quando se proripit, absentia, hominémque diuino fauore, auxilióque destitutum, cum fluctibus, & cum naufragiis sinit colluctari. *Tempestate igitur* (ait eo loco S. Chrys.) *ipsos per totam noctem laborare permittit, vt tempestatis, & temporis terrore perculsi magis ipsum desiderarent, & firmam eius, atque perpetuam memoriam retinerent.* Nulla re magis edocemur, quàm periculis: his compulsi ad Deum confugimus: his instructi, Deum piè, ritéque deprecamur; experimur etiam quàm pium, & misericordem patrem habemus, qui clamantes exaudit, laborantibus & orantibus actutùm succurrit, vt hic factum est. Deinde (quod egregiè subnotauit idem Chrys.) *non priùs se Dominus reuelauit, quàm magnitudine terroris superati vna omnes voce clamitassent. Quantò enim maior erat trepidatio, tantò lætior, atque gratior præsentia Domini illis apparuit.* Hæc ille. Facit quidem lætiorem, quæ præcedit tempestas, serenitatem; dulcior post famem cibus, post sitim potius; gratior post ægritudinem sanitas, longè quidem suauior visitatio Domini, quam illius quædam veluti desertio, atque obliuio antecessit; sic habet post tentationem pro Deo viriliter superatam, & victoria, & requies. Rectè id quidem.

D.Chrys. *Dignitas orationis.*
Tob.12.
Matth.5. & 14.
D.Chrys. *Quieta Christi Domini oratio.*
Matth.14.
D.Hieron. *Dei præsentia hominibus salutaris.*
D.Chrys. *Dei desiderium accendit tribulatio.*
Clamandū in tribulatione ad Deum.

et

A 13. Cæterùm illud etiam ostendisse mihi videtur Dominus, quantum sit inter vitæ contemplantis, & operantis studia discrimen: quantóque sit felicius cum Deo in monte colloqui, quàm in pelago tempestatibus agitari. Dominus in monte solus orat, in mari fluctuant discipuli: tranquillum est, ac securum orationis otium, periculosa, & inquieta sunt vitæ negotia. Ibat illa mundi deliciis irretita post amatores suos, & Deum suum prorsus obliuiscebatur, cuius tamen clementissimus Dominus non immemor aiebat: *Propter hoc ecce ego lactabo eam, & ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius.* Oseæ 2. Nimirum in solitudine, non in plateis, non in conuentibus mortalium, sed vbi sola cum Deo B solo egerit, *loquar* (inquit Dominus) *ad cor eius*, blandiens vt infantulo mater: *mollia, & consolatoria*, (ait S.Hieron.) *loquar*: Est enim loqui ad cor, alloqui, seu consolari. Sic Ruth.2. *Inueni gratiam apud oculos tuos Domine mi, qui consolatus es me, & locutus es ad cor ancillæ tuæ.* Sic etiam Isai. 40. *Consolamini, consolamini popule meus, dicit Deus vester, loquimini ad cor Hierusalem & aduocate eam.* Vbi S.Hieron. in hunc modum commentatur: *Loqui ad cor idioma scripturarum est; qui enim mærenti loquitur, & blandiens consolator est, ad cor loqui dicitur.* In hac igitur solitudine, in hoc secreto Deus animæ sibi dilectæ matrem se exhibet, lactat illam vberibus suarum consolationum, perfusamque dulcedine cœlestium voluptatum in- C ter vbera sua velut infantulam suauissimos facit captare somnos diuinæ consolationis, quibus dulcissimè soporata, quicquid in mundo, & splendidum est, & illecebrosum, imò & rerum quarumcumque huius vitæ curas, studia, negotiáque prorsus obliuiscitur. O quis ita cum Iacob maneret solus in castris Dei: & cum Christo ascenderet in montem solus orare! Cogitur interdum Prælatus nauem conscendere, fluctuantem dirigere, periclitantibus opem ferre; sed id tamen efficiat post montis ascensum, post colloquia cum Deo habita, post orationis secessum, vbi mentem præparat ad maris tempestatem, & mundi tentationem. Imprudens est, qui cùm se totum aliorum impendat saluti, ita sui sit inimicus, vt suam D prorsus negligat. Sapienter admodum scribit hac de re S.Bernard. ad Eugenium Papam: *Cùm omnes* (inquiens) *te habeant, esto & tu ex habentibus vnus. Quid solus fraudaris munere tui? omnes de fonte puro bibunt pectore tuo, & tu seorsum sitiens stabis? Qui sibi nequam, cui bonus? memento proinde non dico semper, non dico sæpè; sed interdum reddere te ipsum tibi.* lib.1. de consider. Furantur te ipsum solicitudines, & negotia, vel vitæ, vel regiminis sibique à te ablatum occupant, premúntque totum. Ergò si sapis, vel interdum te proripe, disruptisque laqueis te in libertatem vendica, vt liberum à mundi negotiis animum Dei sinas colloquiis perfrui, & amplexibus requiescere. Relinque maria; & naui, & fluctibus nuncium remitte, in E montem paulisper ascende, ne si periclitantibus in pelago cures succurrere te ipsum stultus & infelix absorberi fluctibus patiare. Priùs quidem in monte solus orauit Dominus, deinde ad discipulos in mari fluctuantes descendit: ab oratione quippe quodlibet est auspicandum negotium: addiderim, & isto demum exacto ad illam rursus auidissimè redeundum esse: quod S.Greg. Nazianz. ita consuluit: *Quisquis negotium auspicatur, non alium meliorem, commodioremque ordinem tenere potest, quàm vt à Deo incipiat, & in Deo*

Securior contemplatiua, quàm actiua vita.
Oseæ 2.
Diuina consolatio datur oranti. Loqui ad cor, quid.
D.Hier.
Ruth.2.
Isai.40.
S.Hieron.
Rerū creatarum obliuionē parit Dei consolatio.
Zelus aliorum cum propria cuiusque cura.
D.Bern.
Non opprimendus negotiis animus.
Ante & post negotium emittenda oratio.
D.Greg. Naz.

conquis

conquiescat. Apolog. 1. Pulchrè felicem ita negotiorum exitum, & desiderans, & sperans per orationem illud poëticum Deo dixeris. *A te principium, tibi desinat.* Porrò etiam tutior tellus, quàm pelagus: tutior oratio, quàm nauigatio, tutior solitudo montis, quàm nanis strepitus; conscendant alij myoparonem, in arena ego consideam; regant alij nauim maria sulcantes, ventísque insultantes & vndis; humili ego contentus cespite vitam, licèt ignobilem, at certè transigam securiorem. *Aliorum* (aiebat in hoc eodem argumento S. Gregor. Nazian.) *sint labores, & honores; aliorum bella, & trophæa, mihi verò à bellis abhorrenti oculos in me ipsum conuectos habere sufficiat: abiectius quidem fortassè consilium, verùm minori quoque periculo obnoxium, nimirum æquo interuallo, & à summa fastigio, & à casu distare.* orat. 2. Proxima quidem ascensui ruina, proximum nauigationi naufragium: sic honori vicinum animæ discrimen, vt ab hoc tantum quis distet, quantum ab illo; *feriúntque summos fulmina montes*: pelago plures educuntur naues, quàm redduntur; obedire tutius, imperare multò periculosius.

Securior vita priuata.

S. Greg. Nazian.

Periculosũ regimen.

SECTIO VII.

Et ecce vir luctabatur cum eo vsque manè, &c.

1. Locus est ex celeberrimis Genes. atque, vt scribit Rupert. *famosa lucta, & totius ore Ecclesiæ per orbem celebrata, qua homo cum Deo luctatus est,* &c. lib. 8. cap. 6. Consumpto scilicet die, in totius familiæ, gregúmque traiectione vltra fluuij ripas, Iacob in montem solus recessit, vbi cum Deo agens, auxiliúmque ad subsequentis diei discrimen ex occursu fratris Esau suppliciter, instantérque expostulans, in ipso feruore deprecandi à viro quodam impetitus, & innexis mutuò brachiis in luctam est lacessitus. Sed primò statuendum quis iste luctator, quem scriptura virum appellat. Angelus vtique fuit diuini verbi personam gerens, vti Doctores volunt. S. August. lib. 16. de Ciuit. cap. 39. sic scribit: *Israël nomen Iacob ab Angelo impositum est, qui cum illo fuerat in itinere luctatus, typum Christi euidentissimè gerens.* Rupert. lib. 8. cap. 5. disiunctiuè loquitur; *Si mecum qui Deus sum siue Angelus Dei pugnare potuisti,* &c. D. Dionys. Ariopag. lib. de cœlesti Hierarch. cap. 4. absolutè contendit omnes visiones Dei factas hominibus, quæ in sacris literis narrantur, Angelorum fuisse, vt ibi multis verbis ostendit, & legere quis poterit. Et quidem Angelum hoc loco cum Iacob luctatum manifestè probat Oseas Propheta cùm ita de eodem scribit: *In vtero supplantauit fratrem suum, & in fortitudine sua directus est cum Angelo, & valuit ad Angelum, & confortatus est,* cap. 2. vbi Hebraicè nomen est *malach* מַלְךְ quod verti non potest Deus, licèt autem hoc loco Genes. sit *Elohim*, quod & Angelo conuenit, & Deo; restringendum tamen est istud *Elohim* ex illo *malach*. Hanc eandem sententiam sequuntur S. Gregor. Papa, Theodotus, & Eusebiatque è nostris Perer. & Delrio. Deinde cùm iam constet fuisse Angelum, quis verò ille, controuertitur. Mihi persuasum habeo custodem Angelum ipsius Iacobi extitisse, vt luctæ assumens occasionem trepidanti homini timorem adimeret, certámque faceret spem

Rupert.

S. August.

Rupert.

Angelus verbum representans luctatur cũ Iacob.

D. Dionys. Ariopag.

Ose. 12.

A fratris in occursu paulò post superandi. Sed quænam fuerit occasio luctæ non scribitur, an scilicet præuia fieret alterius ad alterum pronocatio, an potiùs Iacob subitò se videret luctatoris innexum brachiis?

2. Fuit autem hæc lucta corporalis, quam Angelus humana specie indutus, & Iacob mutuò exercebant: quam Iacob nimis productam sentiens, ac dolens, aduertens etiam augustius quiddam homine, cœlestémque referens virtutem in eo esse, qui cum luctabatur, lacrymas deinde, precésque adiun ., vt in testimonio Prophetæ Oseæ apparuit; quare non fuit hæc lucta solùm per instantiam orantis, sed etiam per contentionem externam, & corporalem colluctantis. Ideo
B Symmachus, & Aquila vertunt ἐκυλίετο, *versabat se, & iactabat cum illo.* Sic enim luctantes facere solent. In Hebræo verbum *Abag* optimè hîc vertitur *luctari*, à nomine *abag* אָבָק *puluis*, aut *terra tenuis* dicitur, inde verbum *abag* אָבַק *luctari*; Nam luctantes pedibus puluerem excitant; itemque corpora puluere, siue arena conspergunt. Cæterùm locum, in quo luctabantur, olim arena sternebant, vt si fortè contingeret cadere, aut in terram prouolui, mollior esset casus, minúsque noxius; in cuius rei vsum præcipuè commendabatur Nili arena, vtpote tenuissima, quam in Nerone aduectam ex Ægypto Romanis luctatoribus scribit Sueton. Itaque ad verbum sic exponi potest hic locus: *Et vir aspersus cum eo est puluere,*
C quod latinè dicitur: Descendit cum eo in arenam. Non me fugit esse Doctores, & quidem grauissimos, qui existiment Iacobum cum cacodæmone ingressum scilicet in Chananæam regionem prohibente luctatum fuisse, huiúsque in auxilium bonum Angelum aduenisse. Hanc sententiam tradit Origen. lib. 3. Periarch. quam S. Hieronym. videtur secutus in cap. 6. ad Ephes. & eandem Hebræorum esse dicit Lyran. Refert etiam Procop. quod prædictæ sententiæ fauet magnopere: *Quidam* (inquiens) *vt ex docto quodam viro accepimus, profitentur cum Iacobo concertasse diabolum in specie Esau volentem vincere ipsum. Cæterùm ab Iacob stetisse Angelum auxiliarem, obcuius auxilium nihil diabolus quiuerit efficere.* Nihilominùs luctatum cum bono Angelo Iacobum apertè de-
D monstratur ex ipsa historia; laudatur quippe Iacob, quòd cum Deo contenderit, & contra illum præualuerit, ab eóque, demum benedictionem, & nouum acceperit nomen, quod à diabolo præstari non poterat; & hæc est communior Patrum & Doctorum, tam Græcorum, quàm Latinorum expositio.

Cum bono, non autem malo angelo Iacob luctatus est.

Orig.

S. Hieron.

Lyran.

Procop.

3. At quorsum hæc lucta diuinitùs est instituta? Nimirum *Angelus* (respondet Theodoret.) *illum fiducia roborat, qui fratrem metuerat; quapropter illi victoriam concessit; indicauit etiam causam victoriæ. Ne timueris* (ait) *hominem, cùm ego tibi victoriam concesserim.* q. 91. Et quidem Iacob cùm Angelum vincat, cur hominem timebit? Lucta-
E tor vincere assuetus, vel inde quoque ab vtero extremam nunc luctam ingrediens victoriam sibi meritò cum Dei gratia pollicebitur. *Quater siquidem* (autore S. Bernard.) *luctatus est Iacob. In vtero cum Esau: in adolescentia cum eodem: in Mesopotamia cum Laban: in Bethel cum Angelo.* in sentent. O egregium luctatorem! Sed ô eximium de hominibus, ac de Angelis triumphatorem! Stantem Iacob inuenit omnis casus. Nullis ille territus succubuit periculis; aduersa viriliter aggrediens, à laboribus vires, à periculis audaciam,

Theod.

D. Bern.

Iacob quater luctatus.

Fortitudo Iacob. S.Iren. ciam, à terroribus animum, à ferro duxit virtu- A rem. *Videlicet*, (vt subnotauit S.Irenæus) *Iacob luctans & vincens victoriam in typum Christi generabat, de quo Ioan. in Apocal.* 6.l.4.c.38. Vicit quidē Dominus primò impietatem, atque immanitatē Iudæorum, passionis suæ cruciatus, mortémque infamem pariter & acerbam Crucis: deinde victor exiuit, vt mundum vinceret, cùm scilicet, *Christi victoria.* per Apostolos Crucifixum euangelizantes, fidem suam gentium cordibus impressit; totúmque sibi terrarum orbem subiugauit. A victoria passionis ad conuersionis victoriam egregius bellator simul, & triumphator exiuit. *Virtus eminet in aduersis.* Fortem aduersa, constantem reddunt pericula: splendescit ignibus aurum, contritus flammas emittit lapis, noctu intermicant astra, procellis demonstratur nauclerus; dux in acie, miles in armis. B Hac maximè via constrata laboribus omnipotens Deus seruos suos, eósque in toto grege principales ad perfectionem virtutis, demúmque ad præmium sempiternum deduxit, quos voluit afflictionibus perfunctos viuere, versarique inter nos; vt & illorum exemplo erudiremur, & patientiæ merito *Fortitudo & patientia sanctorum.* D.Ambr. sustentaremur quod in veteris Ecclesiæ primoribus sanctis ita ostendit S.Ambros. *Hieremias, Daniel, Esdras, Ananias, Azarias, & Misael, ideo in captiuitatem ducti sunt, vt populo, & præsentia in captiuitate solatia, & spem euadendæ captiuitatis afferrent.* *Vtile consortium iustorum.* Grande in aduersis ex consortio iustorum similia ferentium accipimus leuamentum; & magnam fururæ tranquillitatis spem concipimus C ex eorundem similiter laborantium societate, quos vtique Dominus diutiùs affligi tari non sinet, quin etiam socios laborum in illorum gratiam, in portum cum iisdem simul adducet.

S.Ambr. 4. *Perfecti quidem* (progreditur S. Ambros.) *est viri communitatem naturæ sustentare animi virtute, & ad meliora adducere; nec succumbere iis, quæ plerisque terribilia, & formidolosa videntur:* dicit egregiè sanctissimorum virorum constantia, & patientia, quæ ad similes virtutes inuitant, alios qui simul habitant, aut versantur in aduersis æquo animo tolerandis, confirmari: nec enim constantis est, fortísque athletæ grauioris fortunæ *Fortitudo in aduersis.* casibus debilitari. *Sed* (vti amplius colligit) *quasi fortem militem grauissimorum casuum sustinere in-* D *cursus, conflictus subire, & quasi prouidum gubernatorem nauem in tempestate regere, atque occurrendo insurgentibus fluctibus magis vitare naufragium sulcando vndas, quàm declinando:* Hæc S.Ambros. lib. 1. de Iacob cap. 8. Fortitudo quidem spectatur in rebus aduersis potiùs perferendis, quàm fugiendis; *Arist. Duo actus fortitudinis.* imò (quod philosophus in Ethicis docet) cùm duos exerceat actus fortitudo, & aggrediendo, & tolerando ardua: hic alter actus longè præstantior est, & in eo eminentiùs demonstratur illa: fortiórque proculdubio est, qui æquo animo tolerat, quàm qui alacri, audacique labo- *Triumphat patientia.* riosa quæque, grauioráque aggreditur. Hinc etiam colliges multò excellentiorem palmam illustriorémque triumphi gloriam iis deberi, qui E martyrium fortiter patiendo subierunt, quàm qui debellatis hostibus per obstantes Martis cuneos egregiè dimicando victoriam pepererunt. *S.Cyprian. Encomia martyrij.* Iure igitur optimo S. Cyprianus in celebrando martyrio suam hoc modo expromit eloquentiam: *Omnis consummatio, & status vitæ in martyrio est collocatus. Hoc fundamentum vitæ, & fidei, hoc præsidium salutis, hoc vinculum libertatis, & honoris; & quamuis sint alia, per quæ adipisci lux possit, tamen ad proximitatem muneris repromissi, pœnis meritis patrocinantibus peruenitur.* tract. de laude martyrij. Rectè quidem dicitur, pœnas pro Dei obsequio libenter susceptas, & præsidium, & patrocinium esse vitis sanctissimis, vt à Deo præmium sempiternæ gloriæ, & in Christi Ecclesia incomparabilem martyrij dignitatem consequantur. Luctatur cum Angelo Iacob: magna quidem laus, sed longè maior sanctorum martyrum, qui cum tormentis, cum morte ipsa, cum tyrannis, cum inferni satellitibus pro Angelorū Deo ipso colluctantur; & quidem ita strenui, atque inuicti: vti (autore S. Cypriano) *aduersò mari moles* D.Cyprian. *Mira fortitudo martyrum.* *opposita reluctatur, feriant licèt fluctus, & reuolutum æquor identidem pulset, tamen hæret immobilis virtus, nec vndis circumspumantibus adoperta succumbit, donec per scopulos iis digesta se supprimat, & superiacens saxis in aperta litoris spacia victum æquor euadat.* loco indicato. Pulsatur quidem vndique Oceani fluctibus in medio pelago rupes, sed frustrà tamen. Manet vtique rupes immota, franguntur maria, & in spumas dissoluuntur: sic planè omnis crudelitas tyrannorum, ac dæmonum furiæ contra martyrum animos, corporáque frustrà desæuiunt: stat martyrum inuicta constantia, torquentur corpora, exultant animi: vita cum sanguine per cruciatus eripitur, fides purior, gloriosiórque eminet; fitque planè diuinæ gratiæ miraculum, quod S. Cyprian. ibidem apposuit: S. Cyprian. scilicet *animari hominem dolore, quo credatur extingui, & id sibi in augmentum virtutis assumere, quod cruciatui putat prodesse qui punit.* Hæc Cyprianus.

5. Latebat quidem intus in anima fides, & caritas, & patientia, sed per cruciatus corporis emi- *Virtus emicat in aduersis.* cuerunt foràs virtutes illæ, atque hominum sensibus (vti erant) clarissimæ patuerunt. Quod S. D.Chrys. Chrys. in patientissimo Iob egregiè considerauit his verbis: *Nisi diabolus Iobi corpus plagis perforasset, radij intrinsecùs non renituissent, & ipsius non cognouissemus diuitias. Nobis ipsum reddidit clariorem, vt omnes hominum interiorem aspiceremus.* homil. 5. ad popul. Antioch. videmus fidem, quæ latebat, cruciatibus expressam, foráſque per flagella & patibula erumpentem, cùm sine illius affectu, & pretio martyrium constare non possit, vti S. August. in hunc modum edocuit: *Pœna* D.Aug. *similis est bonis, & malis; itaque martyres non facit pœna, sed causa: Nam si pœna martyres faceret, omnia metalla martyribus plena essent; omnes catenæ martyres traherent, omnes qui gladio feriuntur, coronarentur.* conc. 2. in Psal. 34. Suas quidem in hoc mari magno Christiana fides habet naues cœlestium donorum mercibus, & virtutum diuitiis onustas, non apparent illæ, non videntur, quæ interiùs asseruantur. At cùm fractis ad saxa nauibus *Martyres thesaurus Ecclesiæ.* interni patescunt recessus, quicquid opum, gazæ, merciúmque asportabatur velut è latebris in apertam lucem prodirur. *Est quidem* (vti vocat S.Ambros.) *martyr Christi thesaurus Ecclesiæ.* ad D.Ambr. Virgin. lib. 3. Latet vtique thesaurus, dum corpus viuit, & viget: explicatur, & visitur tum maximè, cùm corporis, vitæque fit naufragium. Martyrum pœnis pariter ac triumphis Ecclesia ditatur, cœlestis curia nobilitatur, Dei mensa (liceat dicere) splendescit, & oblectatur; quod S.Au- D.Aug. gustin. considerat expendens illa verba Psal. 78. *Posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam.* Loquitur enim Regius vates de Ecclesia, quam tyranni, & persecutores, dum in cædibus fidelium Christi debachatentur, infinita vbique terrarum multitudine vtriusque sexus Christianorum spoliarunt,

liarunt, ac velut orbam, & sine fructibus, ac frondibus arborem reddiderunt. Explicat igitur S.August. *Ipsa Ecclesia hoc nomine rectè intelligitur: pomorum custodiam, desertionem intelligendam existimo, quam fecit vastitas persecutionum, id est, velut custodiam pomorum, quia deseruntur pomorum custodia cùm poma transierint.* Custoditur sedulò, ac vigilanter pomarium, quandiu poma sunt in arboribus, vbi verò illa colliguntur, illisque omninò istæ quasi viduantur: tunc & custodum dissipantur tuguria, & mœsta fit de pomariis solitudo; Cæterùm in tam tristi specie solitudinis, poma tamen, quæ sunt collecta in prædulces mensarum cibos deferuntur. Sic habet vastitas persecutionum, sic martyrum fructus. Et certè (adiungit S.August.) *quando gentilibus persequentibus Ecclesia deserta visa est, in cœlestem mensam spiritus martyrum, tanquam de horto dominico multa, & suauissima poma transierunt.* Porrò non est quòd sibi persecutores blandiantur, quòd triumphêt de Christi Ecclesia, quam Deo permittente, affligendam, spoliandámque suis fidelibus susceperunt. Dispar est vtrorumque sors, diuersi nimium exitus. Iubet enim Rex etiam æthiopi seruo, vti poma ex arbore colligat; at collectis in regiam mensam pomis, æthiops fame exæstuans in stabulum curandis equis compingitur. Obtruncat tyrannus Christi fideles, replet martyribus Ecclesiam; in cœlum facit triumphantes iustorum quos occidit, animas subuolare. Cæterùm quandiu istæ sempiterno æuo cum Deo perfruuntur, ille sempiternis cruciatibus inter cacodæmones addictus pœnas luet suæ crudelitatis. *Igitur* (benè concludit S. Cyprian.) *toleranda sunt omnia, patienda cuncta, nec appetendum quo modico gaudeas tempore, & perpetuo puniaris ardore.* Sic ille de laud. Martyr.

Persecutio tyrannorũ.

Ecclesia pomarium vastatum.

D.August. *Animæ martyrum poma Christi.*

Infelix tyrannorum exitus.

D.Cyprian.

6. Luctantur etiam cum Deo, qui propter delicta sua flagellati debitam exhibent patientiam. Quare in hoc sensu egregiè monet S. Bernard. *Luctare cum Angelo, ne succumbas; quia regnum cœlorum vim patitur, & violenti capiunt illud. An non lucta; Dilectus meus mihi, & ego illi? Notam fecit dilectionem suam, experiatur, & tuam. In multis enim tentat te Dominus Deus tuus. Sustinuit te dilectus, sustine tu dilectum, non illum vicere peccata tua, te quoque ipsius flagella non superent, & obtinebis benedictionem.* serm. in Natiuit. Beatæ Mariæ. Est itaque lucta patientiæ, quam ingreditur pœnitens, qui meritas suorum scelerum (quæ iam à Deo misericorditer sunt remissa, & quoad culpam prorsus deleta) ad satisfactionem tamen in hac vita reddendam patienti quidem, & alacri animo perfert sustinens, videlicet Deum flagellantem, sicut ille hominem sustinuit peccantem. In hac eadem lucta Dominus, etiam amicos suos, & maximè familiares exercet, vel ad probationem, vel ad humiliationem: *Declinat enim* (ait S.Bernard.) *sæpiùs; auertit faciem, sed non in ira; probationis istud est, non reprobationis* loco indicato. Profectò, cùm nemo sit mũdus à sordibus, & in multis offendamus omnes, optimè nobiscum agitur; si potius hîc flagellemur, hîc exuramur, & secemur, quàm in æternos cruciatus reseruemur. Quamobrem si quæ nostra mereantur delicta spectemus; nemo nostrum iniustè patitur, siue à Deo, siue ab hominibus affligetur, siue (quod sæpe contingit) vel ab ipsis inanimis creaturis pro vltione læsi Conditoris contra peccatorem conspirantibus. *Nemo enim* (inquit S. Ambros.) *grauior hostis, quàm qui omnium lædit auctorem.* sermon. 18. in

D.Bern. *Luctatur cum Deo pœnitens.*

D.Bern. *Patiens luctatur cum Deo.*

Tribulationibus expiantur delicta.

D.Ambr.

A Psalm. 118. Communem scilicet naturæ hostem se facit, qui Deum parentem, & Conditorem omnium rerum peccando offendit. Errarunt aliquando vri homines, alioqui sanctissimi; Moyses, Aaron, Samuel; ergò Dominus misericordiam patris in iudicis iustitia seruans non sinit illos sine debito supplicio excedere, sicuti Propheta de iisdem loquens concinit: *Deus tu propitius fuisti eis, & vlciscens in adinuentiones eorum.* Psal. 98. Sed quid hoc, vt Dominus simul sit propitius, & vlciscens? Quî obsecro cum misericordia iungitur vltio? Si miseretur, quomodo vlciscitur? Si vltor castigat, quomodo propitius condonet? Pulchrè tamen Propheta vtrumque coniungit. *Non solùm* (inquit S. August.) *donans peccata, sed*
B *etiam vindicans propitius fuisti. Illi Deus irascitur, quem peccantem non flagellat; Nam cui verè propitius est, non solùm donat peccata ne noceant ad futurum; sed etiam castigat, ne semper peccare delectet.* Punit itaque misericors Dominus in præsenti vita, ne puniat, sed parcat, saluétque in futura. Quid verò infelicius ipsa peccantium felicitate? *Nunc pascet eos* (ait Propheta) *quasi agnum in latitudine.* Oseæ cap. 4. Vltio est, non clementia Dei sinere peccatores, vt ducant in bonis dies suos ad interitum, qui tandem insperatò superueniet; liberéque, ac securè (vt putant) abdomini, ventríque seruiant: sic pecudes ad macellum saginantur. Ideò (declarat S.Hieronym.) *pascentur in lata, & in spaciosa via, quæ ducit ad mortem: Et patientia Do-*
C *mini, boníque pastoris eos enutriet ad interitum.* Sic ille. Crescit miseris sua ista infelicium voluptatum aruina in pabulum ignis sempiterni.

Peccator rerum cõmunis hostis.

Psal. 98.

D.Aug. *Misericors Deus castigat.*

Ose. 4. *Infelix malorum prosperitas.*

S.Hieron.

Carnis voluptas pabulum ignis æterni.

7. At ô bene Deus cur virum iustum longo, & molesto fessum itinere noctu in montibus solum, quando, & lectus, & tectum, & mensa non suppetunt, saltem nudo ipso solo aliquantulum captare somnum non sinis? Tentari Deus seruos suos, & exerceri vult, vt habeant, quibus luctæ brauium, certaminis palmam, tentationis præbeat coronam. Quapropter (vt benè S.Ambros. scribit) *sinit Deus nos sæpe tentari volens iusta præmia dare luctanti vtique, non dormienti: non decet redimitos floribus corona, sed puluerulentos: nec molles deliciis, sed labore exercitatos ornat victoria.* serm. 18.
D in Psalm. 118. Vigilat Iacob, excubias noctu agit, colluctatur, desudat, delassatur, stat quippe sudoribus virtus; violenter cœlum rapitur; digna est animæ salus omnibus laboribus merces; *Nec sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* ad Rom. 8. Quid quæso durum potest esse in præcepto, vbi salus est in promisso? quid arduum in via, quæ in sempiternam desinit felicitatem? Quis è salo intuens cœli portum alacri animo desæuientes mundi procellas non sustineat, non excipiat? Constanter oportet, ac viriliter tolerare, quod ad honorem, & voluptatem animæ haud interituram proficit. Monet proinde S. August. *Quasi fluuius venit tentatio: in petra te inueniat; impingat, non deiiciat. Fundata est*
E *domus super petram.* Matth. 5. in Psalm. 55. Luctatur cum Deo, qui patienter persequutiones sustinet, quæ tandem finiuntur, atque in gloriam cedunt patientis. Gemebant Hebræi ab Ægyptiis oppressi, & abiectissimis operibus addicti durissimam trahebant seruitutem. At ô felices in ea lucta, quæ ingentes iisdem peperit diuitias! has ipsimet persecutores tum maximè illis comparabant, cùm eosdem grauissimè opprimebant. Quod S.Ambros. ad hunc modum expendit: *Filij Israel dederunt paleas, & receperunt farinam; dederunt lutum,*

D.Ambr. *Tribulatio ad coronam datur.*

Laboribus cœlestis gloria comparatur. ad Rom. 8.

D.Aug.

Matth. 5. *Lucta patientiæ gloriosa.*

S.Ambr. *Vtilitas ex inimicis.*

lutum, & receperunt argentum; dederunt lateres, & receperunt aurum. lib. de mansionib. Ditati quidem Hebræi sunt ipsismet suorum persecutorum opibus; ideò nobis esse solent vtiles, quas pro Deo ab improbis patimur tribulationes. Sed quid est, quòd Iacob à parentibus in Mesopotamiam missus, insidiásque irati fratris declinans noctu, vbi sors tulit, in monte, nudo in solo, capite super saxum reclinato placidos, & securos captauit somnos; vidítque dormiens scalam in cœlum vsque surrectam, qua cursitabant Angeli, in cuius summis gradibus Deus ipse innitebatur: at idem Iacob à Mesopotamia regrediens noctem ducit insomnem; luctatur, non cubat; agitatur, non quiescit? dices tunc non timuisse, nunc timere aduentantem, qui se læsum putabat, fratrem: timor quippe somnum adimit, quietem, & securitatem depellit. Benè sic vrget timor, sic discruciat. Sed insuper quæro cur fugiens non timeret persequentem, qui veniens trepidat ad famam occurrentis? Profectò (dicam quod sentio) fugiens non metuebat sibi, quia soli: regrediens cum familia metuit sibi, quia iam non soli, sed vxoribus simul, ac filiis, quos vita sua cariores habebat: iis enim quos impensè diligimus, etiam tuta, quin vana quoque timemus: respondet ad magnitudinem amoris timor. Hinc misera conditio amantium, qui cuncta timent, semper anguntur. Veréque vnus ex antiquioribus dixit: *Toties quis moritur, quoties amittit suos.* Amat filios pater, filiis timet omnia, de filiis tantùm solicitus quantum sui oblitus; in iis enim potiùs, quàm in se ipso viuit. Ergò si filius moritur, patrem simul commori necesse est; plures si videat mori, sæpiùs miser interit; hoc ipso infelicior, quòd non semel mortuus doloris sensum amittat, sed mortuus viuat, viuúsque moriatur, vt diutiùs, & acerbiùs doleat. Quare ô fortunatum illum, qui contemto sæculo à rerum caducarum affectu, studióque abstractus religiosam vitam est amplexus? Quo de argumento eleganter admodum disserit S.Chrys. Seligam paucula: *Non illic* (in religiosorum scilicet conuentu) *auditur vlulatus, & gemitus: vacant his omnibus tecta illa felicia, his tristibus, his clamoribus libera. Moritur quidem & ipse; Cæterùm mortem ille nec ducit, nec existimat mortem. Non adstat solutis crinibus vxor, nec pueruli imminentem flentes orbitatem; non famuli expirantem importunis precibus pulsantes, vt se cuiquam tutò commendet.* homil.14. in 1.Tim. Hæc sæcularium in morte hominum carnificina religiosum non excruciat morientem: reliquit iam pridem sæculum cum suis omnibus, & pompis, & deliciis. Quare (colligit optimè idem Chrys.) *sæculi omnibus impedimentis exutus animus vnum inspicit solum, quo pacto maiore cum gratia extremum Deo spiritum fundat.* Qui ergò solus cum Deo vixit, cum Deo etiam solus morietur, aut verò potiùs dormit securus.

Discruciat metus.

Vbi amor, inde timor.

Parentum dolor ex filiorum obitu.

Felix religiosorum status.

D.Chrys.

Quieta religiosorum mors.

D.Chrys.

8. Illud etiam in hac lucta, vt extitit mirabile, sic diligenter expendendum est, quòd nimirum, & corporalis, & spiritualis simul fuit: Luctator enim Angelus, brachia, crura, pedes, pectus, denique corpus habebat apparens, & phantasticum; Iacob verò non corpore tantùm, sed etiam precibus luctabatur, prehensabant, illigabant, vexabant, agitabant Angelum hominis brachia, eidémque lacrymæ, precésque longè acriorem vim inferebant, iuxta illud, quod supra retulimus ex Propheta: *Praualuit ad Angelum, fleuit, & rogauit eum.* Oseæ.12. In hac igitur lucta, & brachiis

Oratio simul cum operibus.

Ose.12.

Ben.Fernand.in Genes.tom.3.

A simul, & lacrymis gesta res est. Vis & oratio ad luctandum cum Deo requiritur; nec enim quod pretiosum est, gratis datum, nec magna sine labore fiunt, aut comparantur; ad impetrandum, quod exposcis à Deo, & operatio, & oratio exigitur, manus operentur, lingua oret necesse est, alterius alterum ope subnititur; cohæreátque oportet manus cum lingua; hanc illa honorat, sine illa futilis hæc, ac ridicula est. Quid enim tam absurdum, quàm lingua pia, & vita impia? monstrum planè, vt cùm piè ores, impiè viuas; ore Christianus, opere Mahometanus. Meritò energumenus irruit in illos, qui malignum spiritum in nomine IESV, quem Paulus prædicabat, de corpore miseri hominis eiicere conaban-

Lingua & vita cohærent.

B tur: *IESVM noui* (clamat diabolus) *& Paulum scio, vos autem qui estis?* Actor.19. Si non estis vt Paulus, cur vti Paulus loquimini? Si non creditis in Christum, cur priuilegiis in Christum credentium gaudere vultis? Non vestris vocibus Iesum, & Paulum sonantibus, quos turpitudine morum dedecoratis, obedio, sed virtus *Iesu, & Pauli sanctitas me cogunt.* Benè S.Chrysost. explicat. *Vos non creditis, sed abutentes hoc nomine talia dicitis, igitur desertum templum, & facilè expugnabilia arma estis, & ita non estis pracones Christi, sed mei estis.* homil. 41. in Acta. Hinc optimè colligit: *Vide vbique gratiores dæmones, quàm Iudæos, & non audentes contradicere, neque accusare, vel Apostolos, vel Christum.* Ita Chrysost. Dæmones quidem sal-

Actor.19.

Christũ ore & opere prædicari necesse est.

D.Chrys.

Gratior Christianis diabolus, quàm Iudæi.

C tem timore Christi nomen honorant, & Apostolos reuerentur; at Iudæi odio implacabili Christum habentes, ipsius nomen, doctrinam, fidelésque absque vllo timore persequuntur. Profectò (quod ad rem colligimus) etiam cacodæmones aliud re dici, aliud opere fieri, vitam linguæ, mores doctrinæ, manus ori contradicere, voce fidelem, factis infidelem esse (ad nostrum pudorem) execrantur. Perfectio quidem Christiani hominis est, vt vitæ, morúmque sanctitas diuinæ, quã ore profitetur, fidei respondeat; sed vtraque carebant Iudæi, contra quos dæmon ille insiluit.

Os & opus non conuenire etiam diabolus execratur.

9. Illorum enim peccatum per antonomasiam dicitur infidelitas: sic enim Dominus: *Si non venissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non habe-*

D *rent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Ioan.5. de peccato suo, quod nam illud? Vtique infidelitas; in Christum non credere. Quid hoc est Domine? Hoc solum Iudæi peccatum habent, & ab aliis puri sunt? An Christi fide carere solum est peccatum: & fidem Christi si quis habeat, peccatum aliud nullum habet? Non illud tantummodò peccatum in Iudæis erat; peccatis illi omnibus cooperti erant; & præter infidelitatem innumera sunt etiam alia peccata; & Christianus ritè Christum confessus malè tamen viuendo peccat, & impœnitens in æternum peribit. Cæterùm si Iudæi vnam illam infidelitatem non haberent, remedium vtique ad expianda omnia peccata secum haberent; at cum infi-

Infidelitas summũ peccatum.

Ioan.5.

E delitate nullum à peccatis resurgendo remedium subest. *Impossibile est enim sine fide placere Deo.* Optimè S.August. *Hoc est enim peccatum, quo tenentur cuncta peccata, quod vnusquisque si non habet, dimittuntur ei cuncta peccata.* tract.89. in Ioan. O magnam Christiani hominis, & nominis felicitatem! ô egregiam in Christo, Christique fide spem, ac fiduciam! Peccat Christianus, sed fidem habet, quæ remedia subministrat ad resurgendum à peccato, viam docet ad recuperandam Dei gratiam, salutare pœnitentiæ sacramentum in-

Felix Christianorum conditio.

iungit; quare, qui ritè credit in Christum, si peccet, remedium nouit, ac medicinam peccati; eóque grauior illius temeritas, & imprudentia, si lapsus medicinam respuat, si non iuxta fidem ambulet, viuat, operetur. Videas hinc ô hæretice, quæ tua sit infelicitas, vt in tanta vitiorum colluuie, quam secum mortalibus hæresis importat, nullam velis, agnoscásque resarciendis animæ dispendiis, curandísque vulneribus medicinam. Laudas Christi fidem, male credis vnam illam sufficere ad salutem, nec fidem ipsam audis, edocentem: *Fides sine operibus mortua est*; *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*; *Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum*; non resipiscit ad veniam peccator, sine pœnitentia: non lingua, non vox, non professio Christiana cum impietate operum, cùm infidelitate morum admittitur in cœlum; non qui partim fidelis, partim infidelis est, sed totus omnino Christianus, & iustus ore, manúque, fide, factóque integer Christi seruus intrabit in regnum cœlorum.

Fides remedium ad salutem. — *Fides exigit opera.* Iacob.2. Matth.19. Matth.5. — *Integer ore & opere Christianus.*

10. Congressurus die crastino Iacob cum Esau, non alio armorum genere, quàm humilitate, vt statim videbimus, parauit animum ad certamen, viresque sumpsit cum Deo colluctando; sine Deo nullum feliciter negotium peragitur, præmittenda semper oratio, implorandum Dei auxilium; priùs cum Deo, deinde cum hominibus agendum. Præterea luctatur cum Deo Iacob, hoc vnum curat; de vxoribus, de liberis, de familia, ne memor quidem quo pacto se habeant, quid ibi agatur; ac si nihil horum ad ipsum pertineat. Felix ille qui feriatum à negotiis, solique Deo vacantem imitatur Iacobum; illudque Tertulliani verè potest dicere: *Ego secessi de populo, imò vnicum negotium mihi est, nec aliud nunc curo, quàm ne curem.* lib. de Pallio. cap.5. Pulchrè; vnum religiosus curet, vnum illi sit negotium, omni carere negotio: Creaturarum totiúsque mundi oblitus vni Deo, & corpus, & animum intendat. Quid Iacob prudentius, quid fortunatius? quoties ab hominibus secessit, Angelos inuenit, Dei congressu, & colloquio fruitus est. Sic solus in monte Angelos, scalam cœli, Deúmque vidit, audiuítque; sic ab domo Labani vxorúmque aspectu abstractus in montibus pascendo gregi intentus cum Angelo, cum Deo familiariter egit. Proh, quantum animæ officiunt mundi negotia, quàm perturbant, quàm perpediunt! Secedendum ab hominibus ad Angelos, à mundo ad Deum; at erunt qui priuatam istam, & quietam vitam damnent ignauiæ, illámque præferant, quæ tota aliorū commodis impenditur. Ergo Tertull. hanc eandem calumniam referens egregiè diluit in hunc modum: *Vita meliore (dices) magis in secessu fruare, quàm in promptu. Sed ignauo, infamique scilicet patriæ, & imperio Reipub. viuendum est, erat olim ista sententia. Nemo alij nascitur moriturus sibi.* Hæc verò sententia, quam prudentia dictat, semper vera, sapiens, & pulchra extitit; ab hominibus (quæ illorum imprudentia est, imò & ambitio) exulare videtur: quietem miseri, ac salutem propriam publicis negotiis, & honorum titulis, & imperandi, regendique muneribus, quàm imprudenter, tam impudenter postponunt.

Oratio ad negotia. — *Studium loci secreti.* Tertul. — *Vita contemplans super agentem.* — Tertul.

11. Dicant illi, faciant illi quod volent; mihi libet & dicere, & facere cum Tertulliano. Iam verò, & de negotio pronocas: *Ego nihil foro, nihil campo, nihil curiæ debeo; nihil officio aduigilo, nulla hastra praeoccupo, nulla prætoria obsetno, cancellos non adoro, subsellia non contundo, iura non conturbo, caussas non elatro, non iudico, non milito, non regno.* loco indicato. Imprudens etiam ille, qui suæ animæ oblitus de aliorum commodo solicitus vitam in congerendis opibus ad locupletandos post obitum suum hæredes consumit. Huiusmodi deceptatus insaniam S. Saluianus infelicem istum hominem ita perstringit: *Tu immemor tui, oblitus salutis tuæ, de legatariis cogitas, de locupletando hærede suspiras? Ne vllum omnino hominem in prorogandis rebus, ac facultatibus tuis plusquàm te ames: ne vlli de substantia tua moriens magis, quàm tibi consulas.* lib.3. ad Ecclesi. Cathol. fiunt multi quandiu viuunt, hæredum suorum mancipia: illísque veluti dominis, & corpora, & animas impendunt, sibi ipsis adeò crudeles, vt pane mucido victitent, incedant pannosi; nec (quod grauius est, magísque deplorandum) tantulum curæ, ac temporis ad tractandam animæ salutem relinquunt: quò miseri ad hæredum suorum etiam delitias, & profusam ambitionem desudando mactentur. Rectè igitur concludit idem Saluianus; *Nullum tibi animæ tua propinquiorem, nullum iudices cariorem.* O te miserum! ô stultum! quid tibi te ipso vicinius? quid magis tuum, quàm tu ipse? quid ergò potius, quid ratius tibi quàm tu, quàm anima, salúsque tua esse debet? hoc vnum cura, vt in cæterum viuas; Cætera verò, quæ vel animæ oberunt, vel certè non proderunt, pro nihilo duci oportet. Luctari cum Angelis, versari cum Deo, de salute sempiterna, de acquirendis in cœlestem vitam meritorum opibus agere, mundo interim contempto, id vnum, vel maximum est, & humanæ prudentiæ, & Christianæ fidei argumentum.

Tertul. — *Quies animi negotiis præferenda.* — D.Saluia. *Immemor sui de hæredibus curat.* — *Hæredum mancipia.* — Saluian. *Primò sibi quisque consulat.* — *Potissima æterna salutis cura.*

12. Lucta Iacob cum Angelo perfecti cuiusque viri, & spiritalis contemplationem designari arbitratur S.Greg. *Perfecti enim viri* (inquit) *anima cùm contemplari Deum nititur, velut in quodam certamine posita modo quodam exuperat, quia intelligendo, & sentiendo de incircumscripto lumine aliquid degustat; modò succumbit, quia & degustando iterum deficit.* homil. 14. in Ezech. Fit igitur hæc lucta per intellectum hominis, qui Deum contemplãdo nunc aliquid de diuinis perfectionibus assequitur, nunc verò illarum magnitudine suppressus, debilitatúsque concidit. Rursus anima in cœlestium rerum meditationem, affectúmque sublata; & quasi victrix sui, ac totius naturæ videtur; at subinde cum corpori adhuc inhæreat, ad ipsius infirmitatem delecta velut pondere carneæ molis deuicta vicem suam lamentari cogitur: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* ad Rom. 7. Contrariam æternæ vitæ sentit ac dicit anima corporis coniunctionem, vti explicat S. Hier. *Ego* (inquiens) *qui sic detineor; quis me liberabit de consuetudine mortifera corporali?* Pulchrè S.Anselm. ad hunc eundem locum apponit: *Hæc est vox militis pugnantis, & gementis in labore certaminis. Cui gementi, & auxilium liberatoris imploranti, respondetur, gratia Dei te liberabit. Liberari autem à corpore mortis huius, est omni sanato languore cõcupiscentia carnis, non ad pœnam corpus recipere, sed ad gloriam.* Ergò quasi victa in certamine succumbit anima dum se carnis stimulis agitari sentit, & nisi Dei gratia ferat opem, in volutabrum vitiorum præcipitari. *Igitur nobis* (ait S.Bernard.) *vndique luctandum est. Sic enim, & ab infimis visco quodam captiua tenetur anima, & à summis indigna repellitur, vt nec ab his sine dolore possit auelli, nec ad illa sine magno gemitu, vel rarò queat admitti. Hinc clamare necesse est, infelix ego homo,* &c. ferm.2. in

D.Gregor. — *Lucta est animæ contemplatio.* — *Lucta animæ & corporis.* — ad Rom.7. — D.Hier. — D.Ansel. — *Periclitatur anima in carne.* — D.Bern.

in Septuag. Verùm enimverò etsi non ad vitia carnis, certè ad necessitates corporis descendere cogitur anima. *Corpus enim* (legimus) *quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.* Sapient. 8. Hinc Paulus in tertium vsque cœlum raptus *audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* 2. Corint. 2. Deinde ad corporis vitam sustentandam descendens, & quodammodo ad inferiorem istum necessitatis statum erubescens queritur de corpore mortis, & ab illius consortio contagióque desiderat liberari.

Dolet anima premi necessitatibus corporis. Sap. 8. 2. Cor. 2.

13. Quid quòd etiā cum Angelis in cœlo conuersatus, & ab ipso Deo augustissima recipiens mysteria, subinde ad grauissimas corporis afflictiones, in fame, ac siti, in frigore ac nuditate, in plagis, in carceribus, in catenis pro Christo perferendas descendere cogebatur? Sed (quæ illius fides, atque in Deum suum amor) non tam sublimitates suas apud Deum æstimat, quàm libenter in infirmitatibus gloriatur. Extollit, prædicátque amplissimum suæ dignitatis titulum: *Paulus* (inquit) *vinctus Christi.* 2. Corinth. 12. *Magnifica* (exclamat S. Chrysost.) *Pauli appellatio, non principatus, & honoris nomen; sed vincula, & catenæ. Verè magnum, & splendidum illum multa alia faciunt. Sed pro omnibus possunt catenam; hæc enim magis, quàm illa illustrem reddebat, & splendidum.* hom. 16. ad populum Antioch. At cur Paulus tribulationes pluris æstimat, quàm reuelationes: non gloriatur, quòd raptus in cœlum sit, sed quòd in ergastulis teneatur compeditus. Non sibi de cœlo, in quo agebat cum Angelis, sed de carcere, in quo vinctus pro Christo, cum sicariis, cum homicidis, & prædonibus tenebatur, quodammodo blandiri visus est? *Cur tandem hoc?* (inquit Sanctus Chrys.) *quoniam illa quidem Domini benignitatis erant gratuita dona: hæc verò serui tolerantiæ, atque patientiæ indicia. Consuetudo autem amantium est, illis magis affici, quæ pro amatis patiuntur, quàm his, quæ ab ipsis beneficia accipiunt.* Gloriatur igitur Apostolus, non de his, quæ à Deo accepit, sed de his, quæ pro Deo patitur; non Dei dona, etsi omnium maxima, sed sua pro Deo vincula in titulum, in stemmata honorum assumit. Illa siquidem indicant Dei gratuitum autorem, hæc ardentem, & laboriosam, periculisque exercitam Pauli erga Deum indicant caritatem, & contestantur. Quid plura? *Sic Apostolus* (inquit S. Chrysost.) *vincula diligit, & amplectitur, vt ambitiosa mulier monilia sua.* O patientiam! ô magnitudinem animi! ô amorem Pauli prædicandum hominibus, inuidendum Angelis!

S. Paulus magni æstimat afflictiones. 2. Cor. 12. D. Chrys. D. Chrys. *Grata Sancto Paulo tribulationes.* D. Chrys.

14. *Ad hæc Iacobi* (inquit S. Greg. Nazianzen.) *cum Deo colluctatio, quæcumque illa erat, vt ego ipse opinor, humani moduli cum diuina sublimitate comparatio, & contentio est.* orat. de S. Basilio. Audet misellus homunculus cum omnipotenti Deo luctari; certat ingratus vermiculus lædendo peccatis, quem experitur aduersus ingratum beneficiis certantem. Audet puluis, & cinis in superbiam efferri, honorémque Deo proprium, homunculo alienum ambire, aucuparique? *Humiliamini* (clamat Apostolus) *sub potenti manu Dei, vt vos exaltet.* 1. Petr. 2. O admirabilem Dei humanitatem? Viden' vt infinita maiestas ad nostram infirmitatem descendit? Proh! quantum Dominus extollit hominem, qui se nouit humiliare! O quàm nouis, & admirandis eum beneficiis locupletare contendit, quem suis donis gratum esse deprehendit! vtrúque Iacob erga Deum

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

D. Greg. Naz. *Ingratus homo cum Deo benefactore certat.* 1. Petr. 2. *Humilem & gratum Deus locupletat.*

A sanctè præstiterat: *Minor* (dixit) *sum cunctis miserationibus tuis.* Genes. 32. Habeo quidem illas, versóque iugiter memori, gratóque animo; cùm subinde ad ipsas me confero, minorem me cunctis inuenio; vltra quàm mereor, quàm valeo, quàm totus ipsemet sum, tua est quæcumque miseratio: mea omnia merita superat in infinitum, vel vnum ex tuis beneficiis. Quid quæso Domine tanti æstimas eum, qui nihili valet, nihil est. Hæc fuit tam præclara humilitas Iacob: digna planè, quam Dominus respiceret, quam sic exaltaret, vt parem se homini Deus faceret, æquatáque sua maiestate, iunctísque mutuò brachiis cū homine luctaretur; tantúmque proinde humilem illum gratúmque extulit, vt per istius celsitudi-
B nem iurare Deus ipse non dedignetur: *Iurauit Dominus in superbiam Iacob.* Amos 8. *Per celsitudinem Iacob*, vti Montanus interpretatur. Sic honorat, sic effert Dominus hominem, qui diuina beneficia, vti valent, magni æstimat, grato animo celebrat; tanta denique humilitate suscipit, vt quò maior à Deo redditur, eò se noscat, & prædicet minorem.

Genes. 32. Amos 8. Montan.

15. Optima quidem ad honorem via est humilitas: *Qui enim se humiliat, exaltabitur.* Luc. 14. Rectus ad ascensum iter descensus est, nec ipsamet celsitudo alia ratione potest (si fas est dicere) vlteriùs assurgere, quàm si è fastigio suo aliquantulum descendat; quod admodum disertè scripsit Traiano Imperatori Plinius Iunior his
C verbis: *Cui nihil ad augendum fastigium superest, hic vno modo crescere potest, si se submittat securus magnitudinis suæ.* in panæg. 2. Traiani. Itaque suprema maiestas, si se ad humanitatem demittat, non modò nihil suæ dignitatis amittit, sed potiùs ita videtur assurgere posse, atque amplificari. Magnus enim quisquis est, vbi sic magnitudinem suam deiicit multum sibi, atque illi videtur fidere, securus videlicet, tam excelsam illam esse, vt nullo debilitari casu; tam grandem, insignémque haberi, vt quacumque humiliatione, nec conuelli, nec diminui possit. Grandis quidem honor, qui ad omne humilitatis genus ingreditur securus: vti est inuictum animi, vi-
D tiúmque robur, quod inter pericula tutò versatur. Infirma verò illa magnitudo, fragilísque honor, cui quis diffidit, cùm illum labefactari timet, si vel tantulum ad humanitatis ergà paruulos argumentum submittatur. Cōmendauit Dominus sæpè discipulis suis humilitatem, non solum vt humiles superbiam vitiorum altricem euitarent; sed etiam vt humilitatis ad altissima quæque fastigia pedibus ascenderent: humiliarent se itaque, vt exaltarentur. An non Beatissima Virgo Maria, omnibus inter omnes ratione vtentes creaturas, maximis est à Deo nobilitata priuilegiis, decorata gratiis, locupletata donis, vel ab ipso etiam matris vtero videbatur: digna planè, cuius incomparabilibus meritis, incom-
E parabilis quoque sub ipso Deo dignitas traderetur? Et quæ alia quæso, quàm vt Dei mater esset? Igitur & ad hanc infinitam dignitatē Virgo sanctissima non nisi per humilitatem ascendit: dignā scilicet augustissima illa maiestate iam merita, iam opera, iam virtutes, iam gratiæ, iam cœlis purior virginitas effecerat; restabat tamē vnum, vt in sublime illud fastigium ascenderet, ac certè non alio subleuata præsidio, quàm humilitatis efferri potuit, ac debuit. Ergò quam Deus volebat exaltare, humilem priùs esse decreuit, sit pauper opibus, desponsata opifici, mundo in-

Via ad honorem humilitas. Luc. 14. Plin. *Ascēdit per descensum sublimitas.* *Magnus honor in humiliatione securus.* *Fragilis honor, qui timet humiliari.* *Incomparabilis maiestas B. Mariæ.*

D 2 cognita,

cognita, ignobile in montibus oppidulum habitet, denique ancillam se reputet, se dicat vti à Deo Regina mundi fiat, abyssus gratiarum, thesaurus donorum cœlestium, arca diuinitatis, salutis promptuarium, vera Dei Mater. Non igitur amisit, non diminuit, sed planè maximam, quæque omnem infra Deum superat dignitatem, cùm se maximè humiliauit, Virgo Dei mater consecuta est. Secura ô Domina mundi esto dignitatis tuæ, licèt eam ad inuisendos, fouendos, defendendos, iuuandos, consolandósque terræ vermiculos, imò & peccatores aliquantulum submittas. Dignissima Dei mater es, Angelorum Domina, Regina mundi; tametsi te peccatores nostram spem, anchoram, asylum, matrem denique habeamus, & nominemus.

Per humilitatem ascēdit B. Maria.

B. Maria dignitas beneficientissima.

16. Est hoc amori proprium, vt honorem iudicet, quicquid etiam contemptibile pro dilecto, aut faciat, aut patiatur: Illud maximè amanti gloriosum est, quòd aut facere, aut pati dedecorosum videtur. Iacobi timorem Dominus de occursu fratris depulsurus luctam cum meticuloso iniit. En ô Domine cur tuæ non consulis maiestati? Cum Rege seruus, cum conditore creatura, cum omnipotente vermiculus, cum Deo ipsum prope nihil complexus init, brachia colligat, ora coniungit, luctando noctem integram contendit? Misericors Dominus vsque adeò clementiam suam, & amorem à nobis cognosci, ac celebrari gaudet, vt etiam suæ maiestati putet accrescere, quicquid in maius clementiæ amorisque argumentum quoquo modo exerceatur. Rectè S. Chrys. *Magna* (inquit) *Domini misericordia, quoniam Iacob occursurus erat fratri, vt sciret reipsa, quòd nihil asp rum laturus esset: in figura hominis luctari cum illo voluit: Totum autem hoc factum est, vt se illius humilitati attemperaret, & persuaderet, vt citra angorem fratri occurreret.* homil. 58. in Genes. Attemperauit se vtique Deus homo factus vilitati, & infirmitati nostræ, vt illius infirmitate firmi, & constantes, illius timore fortes, & inuicti, illius tristitiâ nos alacres ad bella cum malignis spiritibus, cum illorum administris, denique cum vitiis efficeremur. *Quid enim magnum fuerat*, (ait S. Bernard.) *ô Domine IESV si accedente horâ, propter quam veneras, intrepidus stares? An non longè gloriosius fuit, quandoquidem totum propter nos agebatur, vt non modò passio corporis, sed etiam cordis affectio pro nobis faceret: & quos viuificabat mors tua, tua nihilominus, & trepidatio robustos, & mœstitia lætos, & tædium alacres, & turbatio quietos faceret, & desolatio consolatos?* serm. 1. de S. Andrea. Igitur Deus homo vti aliàs sic orans in horto ingressurus certamen passionis nostras suscepit infirmitates, nostros ostendit affectus, vt diuinitatis suæ virtutes nobis communicaret, quibus armati, & animati etiam in obstantia mortis, & cruciatuum omnium discrimina pro illius amore constanter & alacriter irrueremus.

Amor patiendo eminet.

Admiranda vis amoris Dei erga homines.

D. Chrys.

Salutaris homini humilitas Christi.

D. Bern.

Christus nostrũ accendit amorẽ.

17. Quamobrem optimè Nicetas ad orat. S. Greg. Naz. de S. Basilio, luctã huiusmodi expendens: *Lucta* (inquit) *vnionem Verbi cum carne, quã assumpsit significat.* Idem in hac lucta mysterium intelligunt antiqui Patres Irenæus, Tertul. Iustin. Martyr, Hilar. & alij. Hinc ille canon Concilij Sardicensis quem refert S. Hilar. contra Arianos. *Si quis cum Iacob non filium Dei quasi hominem colluctatum, sed Deum innascibilem, vel Patrem eius dicat, anathema sit.* Qui ergò in visionibus ad Patriarchas, & in vaticiniis Prophetarum, atque in

Nicet.

Incarnatio Verbi præfiguratur.

Irenæus.
Tertul.
Iust. Mart.
D. Hilar.

A ritibus, cæremoniisque legis præstruebant, (vt sancti Patres loquuntur) salutem hominum, à Iustino Martyre dicitur: *Et Angelus, & Deus, & Dominus erat, qui in specie hominis cum Iacobo luctatus est.* in Dialog. cum Tryph. similiter Theod. quæstionem de huiusmodi lucta egregiè pertractans concludit: *Per hæc omnia docemur, quod etiam hoc loco vnigenitus Deus apparuit ipsi Iacob.* q. 91. in Genes. Hoc ipsum Cyrillo Alexandrino videtur adeò certum, vt ex ipsismet verbis diuini scriptoris apertè colligi arbitretur. Sic enim scribit: *Quod homo luctans contra Iacob sit vnigenitus Dei Verbum quomodo futurus esset suo tempore in specie nostra præmonstrans sanctis Patribus ex his, quæ Moyses scripsit admodum facilè considerauerit quisquam*, &c.

Iustin.

Theodor.

Cyril. Alex.

B Hæc Cyril. contra Iulian. lib. 9. Quo etiam sensu luctæ mysterium explicauit B. Athan. serm. 4. contra Arian. & Clem. Alex. lib. 1. pædagog. c. 7. Colligatus igitur Deus cum homine, Verbum scilicet homo diuinitatis suæ virtutem homini communicans ad pugnandum cum diabolo fragilem hominem armauit. *Agebat enim* (inquit ibi Clemens) *& ferebat, qui vnà exercebatur, & exercitatorem Iacob aduersus malignum inungebat. Erat autem verbum cum Iacob aliptes, & inunctor, & pædagogus humanæ naturæ.*

Athanas.
Clem. Alex.

Clem. Alex.

18. Igitur per assumptionem humanæ naturæ, ac veluti per illum Dei cum Iacob complexum, diuinitatísque, & humanitatis illum quasi mutuum contactum, vires, animíque imprimuntur homini ad pugnandum cum hostibus animæ, déque illis felicissimè triumphandum. *Ipse enim* (inquit S. Ioannes Damasc.) *conditor ac Dominus pro figmento suo certamen suscipit, réque ipsa magistrum se præbet. Ac quoniam hostis iniecta diuinitatis spe hominem pellexerat, ipse vicissim carnis integumento allicitur, & inescatur. Deus igitur inclinatis cœlis descendit, nimirum suâ depressionis omnis experte sublimitate citra dimissionem vllam depressâ; atque ad seruos suos se demisit; & qui Deus perfectus erat, perfectus homo fit, quodque nouarum omnium rerum maximè nouum est; imò quod vnum sub sole nouum est; infinitámque Dei potentiam perspicuè declarat, efficitur. Quid enim maius quàm Deum hominem effici?* lib. 3. de fid. Orthod. cap. 1. Etsi per incarnationem Verbi humanitas in infinitam dignitatem sit exaltata, diuinitas tamen, quæ submisit se ad humanitatis assumptionem nihil suæ dignitatis amisit; Siquidem *altitudo dignitatis secundùm substantiam, & maiestatem suam* (vt loquitur Richardus) *inhumiliabilis est, quia summa, & superimmensa, neque aliquo pacto diminui, extenuari, aut exinaniri in se, & secundùm se potest, sicut nec exaltari: secundùm commercium autem, & annexionem ad alterum, humiliata dicitur ipsa Deitatis sublimitas, quia coniuncta est, & vnita humanæ substantiæ longè inferiore loco constitutæ.* lib. 6. de Trinit. propos. 6. Illustrari potest hæc veritas à simili. Si enim rationalis anima coniunctionem habens cum corpore, nihil propterea natiuę deperdit dignitatis, sed corpus ipsũ dignius reddit, viuificátque, & vt propriam sedem inhabitat. Si rursum solaris radius ad hæc infima porrectus non deiicitur à suæ perfectionis gradu, quòd fluminibus, & aquis irradiet, à quibus vapores sustollens sursum reducit: quis nisi mentis inops putauerit diuinæ naturæ sublimitatem aliquid diminutionis subire posse, quòd ineffabiliter carni coniuncta eam ad excelsam, & humanæ naturæ metas excedentem extollit vnionem.

C

Incarnatio Verbi hominem armat.
D. Io. Dam.

Incarnationis mysteriũ declaratur.

D

Richard.

E

19. Luctatur cum Deo Iacob, vt ex consortio (quod

(quod præmisimus) Dei redderetur fortis ad quælibet aduersa constanter subeunda. Dei quidem est, si quæ in nobis est fortitudo. *Deus Israël, ipse dabit fortitudinem plebi suæ.* Psal. 67. Cuius loci egregium sic habet commentarium Theodoreti: *Non temerè hoc loco de Israël meminit, sed quoniam cùm Iacob Esau timuisset, deinde cùm diuino conspectu dignus factus esset, corroboratus est, metúsque timorem discussit. Edocet autem nos sermo eum, qui illum fortem reddidit, & inimicis superiorem effecit, nouum suum populum confirmaturum; & pacatum, & inuictum effecturum esse.* Hinc est quòd Regius vates tam crebrò, tam dulciter, tam eleganter, Dei fortitudinem cantando celebrat, ipsum quoque Deum appellans fortitudinem suam: *Dominus fortitudo mea, & refugium meum.* Psal. 17. *Quoniam fortitudo mea, & refugium meum es tu.* Psal. 30. *Quia tu es Deus fortitudo mea.* Psal. 42. *Dominus fortitudo plebis suæ, & protector saluationum Christi sui est.* Psalm. 27. nimirum populi Christiani fortitudo, ac defensio ipsemet Deus est. Idem protector cuiusque viri fidelis, quem Propheta Christum vocat: vti exponit D. Hieron. *Quicumque in Christo baptizatus est, & ipse Christus vocatur: Defensor saluationum, seu salutarium, quia omnes virtutes Christi diuinitas custodit.* Hinc obiter colliges, quæ tanta sit dignitas hominis Christiani, vt quia baptizatus, & sacro perunctus oleo, ac diuini spiritus gratiâ superfusus, velut alter Christus Dei filius habeatur. Deinde quælibet virtus in Christo saluatio, vel salus, aut salutare dicitur; quin etiam in Christo Domino, vti sunt infinitæ gratiæ, atque infinita merita, sic iure optimo dicuntur infinitæ salutes, infinitæque saluationes. Quàm ergo suauiter, tam subtiliter sponsa de suo dilecto aiebat. *Botrus cypri dilectus meus mihi.* Cant. 1. Hebr. *Copher*, à radice *Caphar*, placari, propitium fieri, expiare. Est quidem iste dilectus animarum, botrus placationum, racemus expiationum; compactus nimirum ex innumeris placationibus, & saluationibus. Quis ergò bone IESV tuam misericordiam non amet, non celebret, non imploret? Quis etsi grauibus, & infinitis sceleribus coopertus desperet, diffidátque cùm te habeat, cùm te videat botrum saluationum? vnam Isaac tantummodò habuit benedictionem, quam iuniori filio datam, occurrenti deinde seniori non potuit elargiri. At tu dulcissime Domine totus es IESVS, totus saluatio, totus propitiatio: ac prius equidem mare hauriendo exhauriam aquis, quàm meam clementissimum IESVM gratiis, & saluationibus.

Nostra fortitudo à Deo est. — Psal. 67. — Theodor. — Psal. 17. — Psal. 30. — Psal. 42. — Psal. 27. — *Mira dignitas hominis Christiani.* — D. Hier. — *Christus saluationum fons.* — Cant. 1. — *Mira in Christo fiducia.* — *Infinita in Christo gratia & misericordia.*

20. Denique restat illud vnum in hac lucta euoluendum mysterium. *Luctabatur vir cum eo*, vti annotare cœpimus; legi potest: *Puluere in lucta conspersus*, à radice אבק *abag*, puluis. Vterque igitur Deus, & homo in lucta conspersus puluere. Ne quæso igitur puluerem istum abhorreas, quo etiam cum iusto viro Deus ipse luctando conspergitur. Et quis puluis ille, nisi in quem filij Adam reuertentur? Sepulchralis nimirum pulueris recordatione Deus hominē agitat, premítque, vt suæ tandem fragilitatis conscius, futuræque mortis memor, à peccando mentem abducat, Deique gratiam, & benedictionem postulet, & consequatur. Isto quippe puluere aspersum Deus hominem tanti facit, intráque brachia fouet, vt Israëlem, seu principem cum Deo appellet. Multorum sanè bonorum causa homini est mortis recordatio. Corpora inficit huiusmodi puluis, sed animas pariter exornat. Conuenit

Vtilissima mortis recordatio.

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

A quidam ex Prophetis Regem impium Achab hominis impietatem reprehensurus: *Mutauitque* (scribitur) *aspersione pulueris os suum.* 3. Reg. 20. Hebr. *inuoluit velamen, apher* אפר benè puluis, & velamen, deturpans corpus, adornans animam, quo peccator ad meliorem vitam resipiscens ita mutat faciem, vt ab impio Rege, hoc est, à diabolo, cuius ille typum gerit, non possit omninò dignosci. Quis enim suæ mortis, & diuini iudicij memoriâ communitus feliciter omnem cum vitiis, & gehennæ furiis certamen non conficiat? *In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.* Eccles. 7. Benè S. Bernard. hæc eadem verba expendens, admonet: *Cogita quò vadas, & contremisce.* serm. de primord. &c. Et

B quis audeat peccare, si cogitet se moriturum? *Monet siquidem nos* (inquit ipsemet Bernard.) *horror in exitu, dolor in transitu, pudor in conspectu gloriæ magni Dei. Memoremur hæc nouissima nostra, ne peccemus.* serm. contra vit. ingrat. Porrò, quia nihil in mundo sic eminet, ita conspicatum est, hominúmque oculos, ac mentes rapit, vt regni maiestas, voluit Dominus vti Reges, qui à Iacob duxerunt originem, non sine memoria suæ fragilitatis, & mortis extremæ regiam susciperent dignitatem: Vnctus quippe Regum Hebræorum primus Saul oleo ex lenticula: *Tulit* (scribitur) *Samuel lenticulam olei, & effudit super caput Saulis.* 1. Reg. 10. Lenticula verò est vas fictile quadrangulū in latere habens foramen, per quod fragilitas regni designatur. Sic habetur in Glossa. Con-

C fringitur demum vasculum fictile, atque in lutum puluerémque redigitur: quò tandem Reges & principes mundi cum sceptris, & pompis rediguntur. Cæterùm quia Dauid Christum præfigurabat, cuius regni non erit finis, à Samuele vnctus fuit non oleo ex lenticula, sed ex cornu prædurο, ac firmo. *Tulit enim Samuel cornu olei, & vnxit Dauid.* 1. Reg. 16. Verum enim verò Salomon omnium Regum Hebræorum fortunatissimus regnum nihilominus fragile, testaceum, puluerulentum, fluxúmque suscepit. Ad hoc enim mysterium significandum vnctus est in Gihon. *Ducite eum* (ait Dauid) *in Gihon, & vngat eum ibi Sacerdos.* 3. Reg. 1. *est autem Gihon* (vt scribit S. Hie-

D ron.) *ad radices montis Sion, qui non iugibus aquis, sed certis horis, diebúsque ebulliat.* in 8. Isai. Atque vt benè animaduertit Pagn. est fons riuuli Siloë. Voluit itaque Dauid filium suum Salomonem tali iuxta fontem, & riuulum aquarum vnctione in Regem admonere mundi regna fontibus, & riuis esse persimilia, quæ instar aquarum fluunt quidem, murmurant, resonant, eminent, læta, fœcundáque videntur: sed ea tandem citò dilabuntur, in lutum præterlabendo incidunt. Denique in mare, scilicet interitum desinunt, ac tumulantur; vniuersimque bona huius vitæ breuia sunt, & caduca, videlicet fontes aquarum non iugiter decurrentium, sed breui spatio perdurantes; per interualla tantùm inter infinitas mundi calami-

E tates elabuntur. Iccircò Isaias regnum Iudaicum vocauit aquas riuuli Siloë. *Abiecit populus aquas Siloë, quæ vadunt cum silentio, & assumpsit magis Rasin.* Isai. 8. *Voluit nimirum* (exponit S. Hier.) *Samaria potius Rasin Damasci Regi subiecta esse, quàm stirpi Dauid.* Quid plura de puluere luctantis Iacob, qui honorem adeptus incomparabilem, vt princeps cum Deo diceretur, simul emarcescente femore claudus est effectus? *Omnes morimur, & quasi aqua dilabimur in terram, quæ non reuertuntur.* 2. Reg. 14.

3. Reg. 20. — Eccles. 7. — D. Bern. — *Fructuosa mortis recordatio.* — 1. Reg. 10. — Glossa. — *Caduca regni dignitas.* — 1. Reg. 16. — 3. Reg. 1. — D. Hier. — *Aquis regna similia.* — Isai. 8. — D. Hier. — 2. Reg. 14.

SECTIO VIII.

Qui cùm videret, quòd eum superare non posset, tetigit neruum femoris eius, & statim emarcuit, &c.

Mira potentia in Angelo.

4. Reg. 19. Isai. 37. D. Hieron.

Abulens.

1. TOtâ iam nocte Angelus, & Iacob produxerant luctam, quin istum ille prosternere potuerit. Vnde grauis quæstio suboritur; quare Angelus hominem non deiecerit, cùm sit illius valentissima, & potentissima virtus, vt vel ex illa memorabili strage Assyriorum ab vno Angelo edita constat euidentissimè: Sic enim scribitur: *Factum est igitur in nocte illa: Venit Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia.* 4. Reg. 19. & Isai. 37. Vbi S. Hier. *Centum octoginta quinque millia fortissimorum virorum ab vno Angelo, vnâ nocte caeduntur, & absque vulneribus occisorum mors sana discurrit excludens à corporibus animas Dei voluntate.* Cur ergò Angelus totâ nocte luctans cum Iacob superare illum non potuit? Abulens. & alij respondét, noluisse Angelum, imò & simulasse se superare non posse: quare non fuit in Angelo vera impotentia superandi Iacob, sed simulata, & voluntas ei cedendi in lucta, vt per hoc audacior fieret Iacob ad reluctandum, fidentiórque, & animosior factus, quorumcúnque deinceps hominum insidias, virésque despiceret. Cæterùm cùm ex scriptura cõstet Angelum non potuisse, quod longe diuersum est, atque noluisse, proculdubiò vera fuit in Angelo impotentia superandi, ex eo videlicet, quod Deus maiorem Iacobo ad resistendum virtutem attribuerit, quàm tota fuerit in Angelo virtus ad superandum: vel etiam (quod potius videtur) ex eo quòd Angelus vteretur potentiâ suâ, non ex necessitate, sed secundum arbitrium, & præscriptum præcipuè diuinæ voluntatis: & quòd Angelus, ex diuino decreto assumeret corpus in tãta mensura virium, vt non posset secundùm eam luctando superare vires Iacob. Hæc est Caietan. explicatio. Potest etiam dici Deum hactenus cõcurrisse cum Angelo, vt vehementer in lucta hominé agitaret, sed non ita vt eum superaret. Quare, cùm Angelus cerneret Iacobum in lucta persistere, Deúmque non vltra secum concurrere, sed eum concursu vires subtrahere, vt à Iacobo vinceretur, à lucta desistere voluit. Ita nostri Perer. & Delrio quæstionem dissoluũt, & quidem optimè. Hic enim solitus est modus explicandi similia, quæ legimus, miracula; vti pueros in Babylonica fornace ne tantulum quidem læsit ignis subtrahente nimirum causa prima concursum, sine quo nullus esse potest causæ secundæ.

Deus suspendit suũ concursum causis secũdis aliquando.

Caietan.

Perer. Delrio.

2. Tetigit neruum femoris eius. Hebr. *Caph* כף molam, palmam, scilicet os illud concauum in quo femur voluitur. Quare Chald. vertit *palmam femoris.* LXX. *latitudinem femoris*, nempe, summam interioris fęmoris partem tangẽdo luxauit, suóque de loco ac dispositione dimouit. coxendix ergò emarcuit nimiâ luxatione, & extensione inutilis reddita, vbi ponitur effectus pro causa, יקע *caagh* siquidem est dimouere, dissoluere; sed quorsum Dei voluntate, non casu dimota est ex tactu Angeli colluctantis à naturali situ hominis coxa? vt intelligeret, se non suis viribus, sed peculiari Dei auxilio præualuisse Angelo, & eodem auxilio fratri subinde præualiturum. Videns enim Iacob se fortiter Angelo reluctari, & quodammodo præualere, sibi fortè, (vt tam misera, quàm praua est hominis conditio) de suo robore nimium placens, & præfidens superbiret; quare potiùs agnosceret victoriam suam, & fortitudinem Deo acceptam fore attribuendam. Sensit enim ex illo femoris stupore, ac læsione facilè potuisse ab eo, qui cum luctabatur, nõ modò se vinci, sed etiam occidi, nisi aliter Deo visum, ac placitum fuisset. Hanc rationem sic latiùs explicatam breui Theodoret. comprehendit quæst. 91. Igitur si lucta cum Deo, & quasi victorem aliquando extolleret; læsio tamen, ac deformitas femoris fragilem hominem deprimeret, atque humiliaret. Sic natura prouisum est apibus, vt quia tantulæ sunt, faciléque per aëra ferri possunt, quocũque aduerso flatu correptæ, vbi tempestatem præsentiunt imminentem, accepto pedibus lapillo se librent, grauioresque reddant, vti Plinius scribit in hunc modum: *Apes, si cooriatur procella, apprehensi ponduseulo lapilli se librant,* lib. 11. cap. 10. Quod quidem latinus Poëta egregiè ita cecinit, 4. Georg.

Non humanæ virtuti ac robori fidendum.

Theod.

Humilitatis pondere iustus se librat.

Plin.

Excursúsque breues tentant, & sæpe lapillos
Tollunt: his sese per inania nubila librant.

Virgil.

Hac ratione consultum sibi à Deo Apostolus intellexit, vt stimulo carnis deprimeretur, ne reuelationum cœlestiũ altitudine superbiret. *Ne magnitudo* (inquit) *reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ Angelus satanæ, qui me colaphizet.* 2. Cor. 12. Quæ verba sic expendit S. Bern. *Argumentum superbiæ priuatio est gratiæ, quamquam tamen interdum subtrahitur, siue retrahitur, non pro superbia, quæ iam est, sed quæ futura est, nisi subtrahatur. Quare Apostolus carnis suæ stimulos sustinebat inuitus, non quia extolleretur, sed ne extolleretur.* serm. 54. in Cant. Carnis igitur tentatio, veluti pondus deprimebat mentem Apostoli, ne vlla vanitatis aura ob magnitudinem reuelationum inaniter eleuaret. Ah quàm graue, quámque timendum est vitium superbiæ, cui vel castigando, vel medicando, vel impediendo diuina gratia subtrahatur necesse est. Quid quòd & Paulus, & Barnabas Iconij primò quidem propter edita miracula pro Diis ab vniuersa multitudine acclamari sunt: atque mox ibidem ab iisdem gentibus penè vsque ad mortem lapidati sunt? Actor. 14. *Vide* (inquit S. Chrys.) *in ciuitate illa, in qua tam admirabiles fuere, in eodem grauia patiebantur. Id quoque videntibus proderat.* Ne videlicet gentiles Paulum, & Barnabam Deos esse, vti appellabant, & immortales, arbitrarentur, permissum à Deo est, vti ab iisdem paulò post despecti, & irrisi, ac pene interempti abirent. Profuit etiam iisdem Apostolis; *Ne quis* (refert idem Chrysost.) *me putet, ait Paulus, esse supra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me.* 2. Corinth. 12. Dicam etiam obiter, quòd Apostoli tam grauia paterentur, qui oblatos etsi falsæ dignitatis honores à gentilibus recusarent, & execrarentur, singulare fuisse à Deo concessum illis beneficium, quibus nimirum nihil gratius, & gloriosius esset, quàm, vt probris, contumeliis, imò & cruciatibus pro Christo afficerentur. Enimverò (vt egregiè scribit S. Hier.) *Christianis vexilla Crucis sunt deliciæ; trophæa nostræ vitæ non pompis, sed miseriis reportantur. In nostra classe viri fortes opprobria sciunt portare, non munera: Nam Christi vincula voluntaria sunt, & vertuntur in amplexus.* in regul. monach. de tribul. & opprob. Sed ad institutum reuertens dico sæpiùs à Deo constitutum esse, vt etiam præteritorum laborum ac periculorum, à quibus diuino

1. Cor. 12. D. Bern. Carnis fragilitas humiliat.

Durum medicamentum superbiæ. Actor. 14. D. Chrys.

D. Chrys. 2. Cor. 12.

D. Hier. Gloriosum pati pro Christo opprobria.

diuino beneficio erepti sumus, nonnulla in nobis impressa remaneant vestigia, tum ad humilitatem nostram, tum etiam ad memoriam diuinæ gratiæ perpetuò recolendam. Iis enim signis conspectis meminimus, & nostræ fragilitatis, quæ facilè quocunque incommodo labascit; & diuinæ benignitatis, cui quicquid in nobis bonum est, acceptum referimus. Multa in hanc sententiam, eaque præclara, ex antiquorum historiis adduci possent: sed vnum ego, quia patrium, valdeque memorabile, non possum non referre.

Antiqui mali vestigia cur adhuc remanent?

3. Quo tempore vniuersa Hispania post Gothorum Regum interitum à Mahometanis vastata, excisáque, sub barbaro illo, nefandóque iugo tenebatur; in Portugallia tamen aliquot munitiora Christiani habitabant castella, quæ Saracenum iugum adhuc nesciebant; erat vnum in campis illis valdè spaciosis, & fœcundis, quos peramœnus irrigat Muda, non procul à Conimbrica, quæ nunc diuinarum, & humanarum disciplinarum altrix est, quàm celeberrima. Visitur nunc illud castellum in monte maiore vetere, inter cætera totius regni oppido nobilissimo. Ad hoc obsidendum confluxerat infinita Saracenorum multitudo sub Rege Cordubæ Abderrameno, aut Almanzore; visebantur latissima illa camporum æquora, quoquouersum portenduntur, barbarorum copiis plena: equites, peditésque instar locustarum omnia occupabant. Acerrimum deinde cœptum est contra oppidanos bellum, qui numero pauci, animo tamen impigri, & præualentes grauem illam intra castelli angustias molem obsidionis tecti vsque ad triennium pertulerunt. Cæterùm pertinaciùs instante barbaro, nouisque semper, & machinis, & armis, & militibus in oppugnationem oppiduli succedentibus; veritus, qui ducem gerebat Ioannes Abbas ex ordine S. Benedicti capiendum haud dubiè castellum, seque deinde cum omnibus, qui intùs erant, hostili ferro, ac probro mancipandum, consilium cœpit, re quidem impium, atque infandum, nec vllis anteà sæculis, aut patratum, aut auditum, sed ob ignorationem ex pia intentione forsitan excusabile. Eia (inquit) socij ad extremum iam res adducta, capiendum castellum, trucidandi omnes, quibus per ætatem licuit arma sumere, oppugnantibusque obsistere. Fœminæ, puerique in ludibrium, atque in prædam cessuri hostibus, quibus præter intolerandum seruitutis iugum impendet periculum, ne decepti, aut compulsi Christianam religionem deserant, & ad nefandam Mahometis sectam transferantur. Igitur (quod honestius est, ac securius) trucidatis priùs fœminis, ac pueris, ne barbarorum iniuriis exponantur, facta nos eruptione in obstantes hostium legiones irruamus, vt saltem fortiter, ac viriliter depræliantes gloriosam inter Saracenorum strages mortem oppetamus. Placuit omnibus Ioannis consilium: omnésque breui mulieres, puerique, ac vetuli cæso gutture ad vnum perempti: atque omnibus demum opibus incendio absumptis, soli qui restabant viui propugnatores, apertis subitò portis, facto impetu in hostes Christum Dominum, & sanctum Iacobum de more implorantes inuolarunt. Fauit Deus bellatoribus suis, qui licèt pauculi, barbarorum illam innumerabilem colluuiem cæsis nonaginta millibus profligarunt: fugientes deinde nostri sunt persecuti. Tum castra plena omnis barbaricæ opulentiæ à nostris direpta. Ve-

Conimbrica doctrinarũ altrix.

Memorabile facinus Lusitanorum.

Prodigiosa victoria Lusitanorũ.

A rùm vbi receptui datum est signum, ad saltum valde condensum ne introrsum syluarum latebras temerè ingressi hostium paterent insidiis, substiterunt; læti quidem de prodigiosa illa victoria, quam ferè incruento Marte diuinitùs pepererunt: at mœsti nimium, & animis plus quàm explicari, aut credi potest, exulceratis, ob deplorandam fœminarum, & puerorum cædem redeunt in castellum, vt suorum cadauera debitis lamentationum, & precationum officiis ad sepulturam vsque prosequerentur. Versam diceres cytharam in luctum, triumphi gloriam, in pompam sepulchralem. Victis potius, quàm victoribus similes eiulatu ad cœlum vsque sublato suam, & suorum miserandam infelicitatem deplorantes domum B miseri reuertebant. Accedentibus ergò iam ad portas castelli (ô immensam Dei clementiam pariter, atque potentiam!) occurrit obuiam vniuersa cæsorum multitudo: mulieres, ac pueri omnes viui, & incolumes festiuis cantibus, & victoriam bellatorum, & redditæ peremptis vitæ miraculum concelebrant. Quis obsecro incredibilem animorum lætitiam, ac voluptatem in vtrisque meritò explicabit? Cæterum ad perpetuum tam inauditi miraculi testimonium, ac monumentum admirabili quodam notati signo videbantur: in cuiusque scilicet gutture, quà vulnus prius latè hiabat, quoddam veluti rubrum filum protendebatur. Nimirum quod de Iacob dixit Gennadius, claudum ex lucta remansisse, C vt continentem, atque perpetuam luctationis illius memoriam teneret, de nostris egregiè dicam sanguineo colore insignita illorum guttura fuisse, vti memoriam tam stupendi miraculi, & qui tum viuerent, & posterj subinde immortales perenniter Deo gratias agentes concelebrarent. Magnam quoque Dei matrem Virginem debitis obsequiis, & colerent, & amarent, cuius in gratiam, ac preces illud esset tam insigne à Deo patratum prodigium. Nam propè illum saltum condensum, vbi bellatores nostri substiterunt, extructum à Ioanne illo templum est, dicatúmque Virgini Deiparæ, cuius etiam effigies lignea, idem in gutture signum cruoris præferre visa est, aut quia sic diuinitùs concessa imago D apparuit; aut quia mortales illi grati, & pij, eam cui beneficium referebant acceptum illo suo signo prænotarunt. Latiùs fortassè quàm par erat, hanc historiam retulimus, sed ea tamen digna est, quam & nostri homines obliuionis, ac taciturnitatis consepultam esse tenebris non patiantur: & gentes quoque vniuersæ in maiorem Dei gloriam, Virginísque matris honorem, & sciant, & admirentur. Testantur hoc, vti à me descriptum est, miraculum præter ipsam ab antiquis vsque ad nos deductam traditionem, archiui Cisterciensis monasterij, quod in eo loco saltus, vbi à bellando cessatum est, ædificatum huiusque visitur: demúmque diligentissimus nostræ gentis historiographus F. Bernardus de Britto E lib. 6. Chronoc. Cisterciens. cap. 27. & 28. patrio sermone conscripsit.

Stupendum in Lusitania miraculum.

Gennad.

B. Maria nouum miraculum.

F. Bern.

4. Sed quid hoc est; ô Domine, seruum tuum aduentu fratris perterritum ad luctandum tecum assumis, vt quia potuit cum Deo colluctari, hominem deinde non timeat: & quem roborare vis fiducia tua, mancum denique reddis? claudicantem in fratris conspectum, congressúmque immittis? vt claudus nimirum omni sibi ad fugiendum facultate præcisa, quantò infirmior, atque impotentior videbatur, tantò fidentiùs

Prærepta fuga crescit fortitudo.

opem à Deo peteret, expectarétque, ac si Dominus diceret: Eia Iacob ingredere in agonem, vbi tibi nulla in pedibus, aut declinandi periculum, aut fuga euadendi spes relicta est. Hic tibi aut vincendum, aut moriendum est. Vni Deo tuo confidere mancum te reddidi, vt fortis fiducià Dei fieres. *Claudus quippe* (vt Glossa subnotauit) *effectus est, ne fortis timeat fratrem; veluti si claudicatio esset fortitudo, & quia mancus, efficeretur fortis*. Profectò in rebus arduis & periculosis interdum ipsa desperatio euadendi animos facit, & viam munit ad salutem. *An ignoras* (exclamauit Abner ad Ioab) *quòd periculosa sit desperatio?* 2.Reg.2. Certè vbi fuga prærepta est, & vehementer increscit audacia, & qui iam nec vitam sperans, nec mortem timens in extremum se discrimen iniecit, sæpè numero fortiter agendo, & istam euadit, & illam vincendo, ac triumphando retinet gloriosam. Ita Iulius Cæsar (quem vnum ducum omnium, quos memoria gentium celebrat, maximum mihi fuisse persuadeo) vti Suetonius scribit: *ancipiti prælio equos dimittebat, & in primis suum, quo maior permanendi necessitas imponeretur, auxilio fugæ erepto*. Sic ille in vita Iulij. Non minore quidem animi fortitudine Antonius Correa Lusitanus ab Armuzio ad Baharenum insulam cum classe missus, vbi primùm in arenam exposuit milites decem supra ducentos, naues procul in pelagus iussit secedere: dein conuersus ad milites: Eia inuicti Lusitani, nec fugæ, nec auxilij nobis vlla spes; vna in dextris, & animis salus. Ergo Lusitani, vt præferoces ingenio, tumultuariæque pugnæ assueti prodigioso quodam impetu in exercitum Regis Mocrini rapiuntur. Erant in isto duodecim bellatorum millia, Persarum, scilicet, Arabúmque, sexcentique equites Turcæ. Contra hanc multitudinem aperto campo bis nostri pugnarunt vno die; ac demum Mahometano Rege, pluribúsque Turcarum occisis, reliquæ fusæ, fugatæque sunt legiones; regia vrbs capta, direptáque cum præda opulentissima, totáque insula Lusitano imperio subiecta. Hanc adeò memorabilem victoriam, ne mortales fictam, fabulosamque putarent, aut certè Lusitanos insaniæ, furorisque arguerent, P.Maffeius historiarum Indicarum egregius scriptor, vtrique obiectioni satisfacere se ratus, ex ingenio, virtutéque istorum hominum, hæc demum colligit: *Lusitani præferuido ingenio, moræ impatientes cum denis singulos concurrisse, laudem, & gloriam existimant*. lib.8. Cæterùm, & hæc, & aliæ supra hominum vires à Lusitanis partæ victoriæ de infidelibus diuinæ misericordiæ nostris hominibus opitulanti referri à nobis debent, ac solent. De Lusitanis enim contra hostes Christi bellantibus dici optimè potest, quod de Machabæis scriptura diuina testatur. *Ibant prompti de cœlo habentes adiutorem, & miserantem super eos Dominum. Leonum autem impetu irruentes in hostes, & muros ferreos parati penetrare*. 2.lib. Machab.c.11. Bellum enim nec nouit, nec solet Lusitania nisi contra hostes Christi mouere.

[Margin: Gloss. — 1.Reg.2. — Sueton. — *Lusitanus dux Correa.* — *Prodigiosa Lusitanorũ victoria.* — P.Maffeius. — *Mira Lusitanorum in bellis virtus.* — 2. Machab. 11. — *Lusitana nõ nisi contra hostes Christi arma ciemtur.*]

5. Idem ferè memoratur de Ioanne Pereira Goæ præfecto, qui foris aperto in campo cum Idalcani exercitu nouem circiter millium pugnatorum, & Turcis, & Indis pugnaturus ad suos, qui è Lusitanis erant quadringenti, sic allocutus dicitur: *State animis viri, & omnem salutis spem, secundum immortalem Deum in dextris, ac virtute reponite. Nam de receptu ne deliberatio quidem reliqua est vlla. Cedetur patenti campo fugacissimus*

A *quisque prius quàm fractis metu viribus ad arcem tanto interuallo perueniat*. Hac ducis oratione incensi milites cum parua illa suorum manu in tam confertam hostium multitudinem ardentibus animis impetum dant. Fusi, & fugati barbari; ac præter captiuorum turbam mille, & quingenti Lusitano ferro perempti. Cùm tamen è nobis (quod portenti simile videatur) ne vnus quidem occisus, etsi complures icti sagittis. Scribit historiam P. Maffeius lib.10. histor. Indic. Denique quàm certum hoc exploratúmque sit ademprà nimirum spe fugæ, vehementiùs aliquando inflammari animos ad res præclarè, ac præter omnem opinionem gerendas; illud etiam in Romanis annalibus, quod de Annibale tradit Liuius,
B contestatur. Hic enim post traiectas immensis laboribus Alpes ingrediens tandem Italiam, & cum Romano exercitu ante oculos posito præliaturus inter alia multa, quibus in concione milites adhortatus fertur, hæc vel maxima illorum animis ad pugnam adiecit incitamenta. *Vobis vincula necessitatésque fortuna circundedit, dextra, lauáque duo maria claudunt, nullam ne ad effugium quidem nauem habentibus: circa Padus amnis, à tergo Alpes vrgent, vix integris vobis, ac vigentibus transita. Hic vobis vincendum, aut moriendum, milites est, vbi primùm hosti occurristis; & eadem fortuna, quæ necessitatem pugnandi imposuit, præmia vobis ea victoribus proponit*. Hæc Titus Liuius histor. lib.21. Est itaque periculosa necessitas, cùm nulla euadendi
C spes affulget, vt in desperationem ac veluti rabiem acti homines prodigiosa interdum edant facinora; quod exemplis à prophanis historiis comprobauimus. Ac nostro quidem Iacob claudicanti hæc congrediendi, & colloquendi cum fratre, quem timebat iratum, & armatum, necessitas diuinitùs imposita est, vt vir iustus humanam industriam, opémque sibi nullam adesse intelligens, totum se diuinæ gratiæ committeret, à Deo auxilium postularet, qui extra Deum nihil planè inueniret, cui posset confidere; quam obrem pede carnis debilitatus, in quo aliquantulam fiduciam habebat, solo integer, ac præualens pede in Deum fiduciæ incederet, atque in media rerum discrimina intrepidus, & alacer inuola-
D ret. Non est absimile, quod circa pedes Iacob philosophatur S.Gregor. homil.14. in Ezechielem.

6. Certè Apostolus de scipso aiebat: *Cùm infirmor, tunc potens sum*. 2. Corinth.12. Multa enim, & grauia quotidiè patiebatur, vt afflictus, & despectus, (vocat infirmari pro Christo humanam miseriam cuius etiam cum reliquis mortalium particeps erat) altitudinem sui Apostolatus, & suarum virtutum, miraculorúmque excellentiam fragilitatis humanæ veluti pondere libratam ne in vanitatem eleuaretur, compesceret, vt paulò superius dicere cœpimus. Hanc infirmitatem, seu tribulationes, quibus pro Christo infirmari se dicit, eodem loco vocat stimulum carnis: *Ten-*
E *tationes* (declarat S. Hieron.) *persecutionum Apostolus se sustinuisse significat; Angelum Satanæ, qui colaphizet, aut tribulationes suscitando, aut dolores*. Necesse habuit tantus Christi Apostolus, vt in admirabili illa suarum reuelationum sublimitate, non se existimaret supra id quod erat, sed conscius propriæ infirmitatis hominem se meminisset. Et quicquid boni, & magni operabatur, diuinæ gratiæ acceptum referret. Hinc etiam benè colligit S.Hieron. admirabilitatem virtutum, ac donorum Apostoli, qui ad conseruandam humilitatem

[Margin: *Admiranda Lusitanorũ victoria.* — Maffeius. — Liuius. *Egregia oratio Annibalis ad milites.* — Tit Liuius. *Periculosa necessitas.* — *Diffidens in se confidit in Deo.* — S.Greg. — 2.Cor.12. *Fragilitas humana humiliat Paulum.* — D.Hieron. — *Tentatio Pauli ad humilitatẽ.* — D.Hier.]

Admirabilitas virtutum & donorum Pauli. litatem illo quasi fræno indigerent. *Quanta putatis* (inquit) *esse, quæ celo, vt meritò mihi esset stimulus necessarius, qui me hominem esse semper mihi demonstraret?* Potentior fiebat ad agonem virtutis ex ipsamet tribulationum, quas patiebatur infirmitate. Sic etiam Paulo, qui cum Deo tam familiariter agebat, Dei supra omnes valentissimo athletæ, ad humilitatem tactus quoque fuit femoris,& emarcuit neruus. Eandem Iacobi etiã in seipso factam senserat claudicationem qui dicebat. *Bonum mihi, quia humiliasti me, vt discam iustificationes tuas.* Psalm. 118. *Hoc est* (exponit S. Ambros.) *diuersis tentationibus, & incommodis exercuisti. Ergò qui humiliatur non deiiciat animum; sed magis humiliando proficiat;* serm. 9. in Psal. 118. Rectè subintulit ad hunc locum S. Hilar. *Bona omnis passio, bonæ omnes tribulationes, per quas iustificationes Dei cognoscuntur; vt peccantes humilitate emendet; vt delinquentes seueritate coërceat, vt ignorantes doctrinâ doceat.* Tam salutaris homini solet esse tribulatio, vel maximè ad comprimendam superbiam, quæ felicitate rerum solet intumescere.

Psal. 118. D. Ambr. *Prodest humiliari.* D. Hilar. *Salutaris contra superbiam tribulatio.*

7. Potest etiam locus intelligi de humilitate facta per peccatum ex qua homini confusio nascitur: erubescit enim peccator ad fœditatem peccati, quo infectus apparet ante Deum. Quo in sensu videtur paulò superiùs dixisse Propheta. *Prius quàm humiliarer, ego deliqui.* Psalm. 118. vbi S. Ambros. *Peccato* (inquit) *videtur humiliatus, sed quamuis humilitas ista, hoc est, velut quædam deiectio perturbationis, non virtus sit: virtutem tamen sæpè generat, & fit non pœna, sed remedium delinquentis. Nec potes indignum te iudicare humilitate, qui propria errata cognoscis, in quibus erubescendo humiliaris.* serm. 9. in Psal. 118. Hæc est sapientia Dei nostri, hæc illius erga nos clementia, vt etiam peccata, quibus ipsius iram promeremur, & aduersum nos meritò conciramus in nostram vtilitatem conuertat; vt videlicet ex illorum turpitudine confusi, & peccata ipsa detestemur, & in posterum eadem iterare soliciti caueamus. Sic eorum, qui de sua virtute inaniter præsumebant, neruus ipse, hoc est, propria fortitudo, seu potiùs fortitudinis vana præsumptio Deo permittente tangitur, ac marcescit, vt infirmitatis suæ pede claudicantes, diuinæ tantùm gratiæ confidant. Pulchrè in hanc sententiam exclamat Bernard. *O quàm salubrius ad tactum Angeli neruus femoris Iacob emarcuit, quàm Angeli superbientis intumuit, euanuit, ruit? Vtinam & meum neruum Angelus tangat, vt marcescat, si fortè ex hac infirmitate incipiam proficere, qui ex mea firmitate non possum nisi deficere:* tract. de grad. humil. §. 2. Longè quidem Deo acceptior est peccator, qui se humiliat, quàm iustus (si fortè sit) qui de se inaniter præsumit: ideóque vanam istius præsumptionem peccati, in quod miser delabi permittitur, humiliatione sanare constituit. *Sacrificium enim* (ait pœnitens peccator) *Deo spiritus contribulatus. Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Psalm. 50. Offert quidem peccator humiliatus & confusus Deo, quem offenderat, salutare sacrificium, animam scilicet pœnitentiæ dolore concisam, & suarum turpitudinum verecundiâ depressam, & humiliatam. *Victima* (inquit ad hunc locum S. Chrys.) *tibi Deo nostro grata, & iucunda est humilitas. Quocirca pectore meo* (ait Propheta) *apprimè humiliato, ac veluti extenuato, gratum tibi sacrificium offeram; sacrificij loco animi submissionem tibi immolabo.*

Psal. 118. S. Ambr. *Humiliatio in peccatum prodest interdum.* *Deus peccata in bonum homini conuertit.* D. Bern. *Peccator se humilians Deo gratus.* Psal. 50. *Anima contrita Deo victima offertur.* D. Chrys. *Deo sacrificium humilitas.*

8. Porrò claudicans Iacob ex arefacto femoris neruo humilitatem, quæ Deo virtutum est quàm gratissima etiam inter summos fauores Dei, ac cœlestia diuinitùs accepta dona conseruabit; quod in maximis, & augustissimis sanctorum suorum ipsemet Deus ratum, firmúmque semper esse voluit: quippe cui nihil tam inimicum est, quàm vana hominis præsumptio, quæ à diuina gratia subtrahit; quod sibi perperam impiéque arrogat. Iccirco Dominus Apostolos suos, quos, vti Iacob nominauerat, principes coram Deo elegit, sæpiùs ad humilitatem exercuit. Et quidem dimissis aliis, discipulos tantùm veluti maximè familiares secum retinuit: at (quæ hominum infirmitas est) ne icciceò arrogantiùs de se præsumerent, ducit illos secum in mare, quod subitis fecit procellis agitari, quibus illi coacti clamarunt: *Magister, non ad te pertinet, quia perimus.* Matt. 4. *Ne videlicet* (occurrit Victor Antiochen.) *discipuli ob id se efferant, quòd cæteris missis soli ipsi fuerunt assumpti, Dominus graui tempestate illos iactari sinit.* in Glos. Ordin. Hanc discipulorum vanam gloriam, aut certè illius occasionem, quam Dominus voluit ortâ maris tempestate comprimere, Abulens. arbitratur esse natam ex applausu mortalium, qui ad miracula per Apostolos edita, sequebatur; gloriantur etiam illi, quòd super dæmonia potestatem haberent, quam inanis gloriæ periculo tempestatis ægritudinem Dominus sanauit: *Accepit* (inquit Abulens.) *eos in naui Dominus, vt reduceret eos in considerationem suæ fragilitatis: Nam ex eo quòd Christus miracula magna faciebat, & isti adhærebant ei familiariter, honorabantur à turbis; & ipsi ex hoc gloriabantur: & maximè quia Christus concesserat potestatem faciendi miracula, de quibus maximè exultabant.* Luc. 10. *Domine etiam dæmonia subiiciuntur nobis.* Quod autem Apostoli, vt adhuc erant infirmi ante aduentum Spiritus sancti, aliqualem vanitatis culpam incurrerent, videtur colligi ex verbis Domini, qui gloriantes de huiusmodi potestate ad hunc modum compescuit. *Nolite in hoc gaudere,* &c. *In quo patet* (ait idem Abulens.) *quòd ibi erat aliqualiter gloria humana, per quam in seipsis extollebantur discipuli, quia aliter Christus eam non vituisset; vt ergò non gloriarentur in seipsis, voluit eis propriam infirmitatem ostendere constituendo in periculo, de quo non possent se liberare, & sic agnoscerent se nihil esse.* quæst. 73. in Matth. Certi ergò Apostoli sint, quòd nihil in seipsis, aut magnum aut sanctum sine Deo habeant, humilitatem etiam in maximis Christi, & mundi honoribus conseruent: nouerintque, quàm illud sit homini salutare consilium: *Qui gloriatur, in Domino glorietur.* 1. Corint. 1. *Quando enim à nobis ipsis, quæ supra nos sunt quæsierimus, nihil est nobis stultius, nihil imbecillius:* occurrit ad hunc locum S. Chrys.

Apostolos Dominus ad humilitatẽ instituit. Matt. 4. Victor. Antioch. *Tribulatio humiles reddit Apostolos.* Abul. Luc. 10. *Compescitur gloriatio Apostolorum.* 1. Cor. 1. *Stulta superbia.* D. Chrys.

9. At quis nouus iste modus roborandi hominem, & armandi ad periculosum irati fratris occursum exsucto, atque stupido femoris neruo? quid æquè contrarium certamini, atque pedis, qua base totum corpus innititur, claudicatio? vt nimirum diuina virtus, sapientiáque demonstretur solita in contrariis, atque inter se pugnantibus rerum maximarum edere prodigia, vt videlicet in aduersis, & quasi desperatis occasionum momentis constituti meliora diuinæ gratiæ, tantùm subnixi à Deo expectemus. Dolebat Isaias, quòd ex illa Dei admirabili visione mutus penè, atque elinguis extiterit. *Væ mihi, quia tacui,* cap. 6. Legunt alij, *quia in silentium redactus sum, Et regem Dominum vidi oculis meis.* At si Propheta nunc loquitur,

Dei fiducia in aduersis. Isai. 6.

quitur, quomodò se mutum dicit, ac silentem? Respondeo in primis Prophetam scribere, non loqui. *Vel potius* (quod S. Hieron.) *plangit se Propheta, quia non fuerit dignus laudare Dominum Sabaoth cum Seraphim.* Vel etiam dici posset, ad visionem diuinæ maiestatis redditum omninò mutum fuisse Prophetam, sed per miraculum ab Angelo in pristinam loquendi facultatem subinde restitutum in hæc ipsa verba prorupisse. Sed qua ratione miraculum istud editum est? *Et volauit* (inquit) *ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus quem forcipe tulerat de altari, & tetigit os meum, & dixit: Ecce tetigi hoc labia tua,* &c. ô factum supra omnem naturam stupore, admirationéque plenum? Quid quæso magis contrarium labiis, linguæ, locutioni, quàm carbo succensus ori applicatus? Cæterùm hæc vis est diuinæ potentiæ: ignitus carbo facultatem ori muto præbet ad expeditè loquendum. Moyses ad Regem Pharaonem cum mandatis à Deo mittitur, cùm tamen sit linguâ tardus, & incomptus: *Ex quo enim* (inquit ad Dominum) *locutus es ad seruum tuum, impeditioris, & tardioris linguæ sum.* Exod. 4. Quid est hoc ô Domine Deus, quem mittis cum legatione ad Regem, tardum in loquendo, impeditum lingua, blæsúmque; ac fandi nescium efficis, vbi scilicet, maximè linguæ volubilitate, atque eloquentiâ opus est? Sic vtitur diuina virtus causis summè repugnantibus ad effectus multùm dissimiles inde producendos, vt nouerimus nihil potentiæ conditoris posse vnquam obsistere. Quid obsecro æquè aduersum igni, atque aqua: quo alio magis illius flammæ, quàm superessusa restinguuntur aqua? Et nihilominùs ad excitandum diuinitùs ignem, quo victimæ accensæ in holocausto consumerentur, Elias totam circundedit struem, & irrigauit aquâ. *Cecidit autem ignis Domini, & vorauit holocaustum, & ligna, & lapides, & aquam.* 3. Regum 18.

D.Hieron. *E contrariis Deus mira effic.* *Isai.6.* *Exod.4.* *Diuina potentiæ nihil obsistit.*

10. Sic naturæ conditor naturam ipsam videtur illudere, dum illius retundens vires, legésque immutans, quæcumque vult etiam ex contrariis contraria operatur. Præceperat Nabuchodonosor, vt succenderetur fornax Babylonica septuplum, quàm succendi consueuerat, atque in medios flammarum globos præcipitari iussit Danielem cum sociis. Quid ergo sperandum subinde, quàm vt illi ignibus hausti redigerentur in cineres? at ipsi tamen in fornace prata virentia, inter flammas rorem zephirósque inuenerunt. *Angelus enim Domini* (legimus) *descendit in fornacem, & fecit medium fornacis, quasi ventum roris flantem, & non tetigit eos omninò ignis.* Dan. 3. Vt qui in Deo sperant, non confundantur; & qui pro Dei obsequio, amoréque affliguntur, certum illius, ac salutare auxilium præstolentur, animáque Deo inseruiens, vbi se viderit à vitiorum illecebris, diabolique tentationibus impugnari, diuinam opem fidenter imploret. *Oppressa quippe* (occurrit ad hunc locum S. Hieron.) *perturbationibus anima, & variis molestiis occupata, cùm hominum desperauerit auxilium, & tota ad Dominum fuerit mente conuersa, descendit ad eam Angelus Domini, scilicet, sermo diuinus, & excutit flammas æstuantis ardores: vt nequaquam ignita iacula inimici cordis nostri arcana penetrent, nec illius fornace claudamur:* Sic ille. Prœstò quippe adest Dominus iis, qui ritè, sanctéque sperant in eum. Digni planè fuerunt tres illi adolescentes, cùm fidem Dei sui vsque ad incendium fornacis fidelissimè obseruarunt, *quibus*

Ex contrariis contraria Deus operatur. *Dan.3.* *In desperatis spes Deo igharens.* *D.Hier.*

(vt ibi Theodoret. commentatur) *sanctus Angelus flammam dissiparet, & mediam fornacis partem ignitis carbonibus nudans, auram quandam frigidam, ac mediocriter humidam, quæque sanctis multum afferret voluptatem, non ignem, qui dolorem, & cruciatum pararet, in corpora sanctorum immitteret.* Sic omnipotens rerum creator ex contrariis contrarios educit effectus: nihilque diuinas literas sedulò perscrutanti frequentiùs occurret. Illud vnum ex illis potest expendi; qualem scilicet Dominus Hebræis ab Ægypto fugientibus in rubro mari transitum præbuit: *Nam ex aqua* (vti scribitur) *quæ ante erat, terra arida apparuit, & in mari rubro via sine impedimento, & campus germinans de profundo nimio; per quem omnis natio transiuit, quæ tegebatur tua manu videntes tua mirabilia.* Sap. 19. Quid obsecro alienius à mari, quàm germinans campus? Quis crederet in mediis aquarum vorticibus prata virescere, vernare flores, hominésque per mediam pelagi abyssum inoffenso pede incedentes lilia premere, legere rosas, lectas ibi spargere violas? scilicet Deo conditori ad libitum creaturæ, vel etiam sibi ipsis pugnantes, famulantur; viámque nostræ fidei muniunt, ad mysteria, quæ redemptor ipse Deus homo supra omnem naturam augustissima est operatus. Pulchrè Isaias exorditur: *Quis credidit auditui nostro? & brachium Domini cui reuelatum est? Et ascendet sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti.* Isai. cap. 53. Vbi apertè Christi Domini natiuitatem de Virgine matre vaticinatur. Admirandum quiddam, & omnium miraculorum maximè nouum prædico (inquit Propheta) inter Iudæos editum, & paucis tamen Iudæorum credendum. *Quis credidit auditui nostro? Paritatem* (ait S. Hieronym.) *credentium significat ex Iudæis.* Quod autem de Christi natiuitate sit vaticinium, ex ipsismet verbis Prophetæ liquidò colligitur. Et quidem vbi legimus: *Ascendet sicut virgultum coram eo,* vertunt LXX. *Annunciauimus quasi paruulum in conspectu eius. Symmachus* (inquit S. Hieron.) *ramum interpretatur, vt assumptum ostenderet hominem, qui processit de vtero virginali, de quo infert, sicut radix de terra sitienti; Aquila interpretatur inuia, vt virginitatis priuilegium demonstraret, quod absque vllo humano semine de terra prius inuia sit creatus.*

Theod. *Spes & fiducia in Deo certa est.* *Sap.19.* *Creatura Deo ad miracula famulantur.* *Isai.53.* *D.Hier.* *S.Hieron.* *Prædicitur B. Maria fœcunda virginitas.*

11. Quid ergò tam incredibile, ac tam impossibile viribus naturæ, quàm vt virgo concipiat, virgo pariat? vt virginis vterus sine cultura, sine semine clausus, innius, impollutus, intactus, florem, ramum, virgultum producat, filium generet, foueat, effundátque? atque natum vbera virgineo lacte intumentia incorruptæ matris enutriant? scilicet, Virginem matrem, & natum de Virgine solus ille Deus omnipotens potuit efficere, effecítque cui natura rerum obedit, qui & ex nihilo creaturas condidit, & ex contrariis omninò contrarios producit effectus. Quod quidem diuinæ potentiæ miraculum præcellentissimum beatissima Virgo hunc, & alios eiusdem Prophetæ, aliorúmque vatum locos probè intellectos habens, de Virgine matre futura Regis Messiæ apprimè nouerat; nec proinde Angelo huiusmodi mysterium nunciante dubitauit: sed modum illius efficiendi prudenter quæsiuit, vti S. Bern. homil. 4. in Annuntiatione. Euseb. Emiss. S. Anselm. S. Bonauent. aliique adnotarunt. Certè S. Greg. Nyss. orat. de humana Christi gener. hanc eandem sententiam grauiter explicans, ita demum ex persona Virginis Angelo respondet: *Interdixi*

Virgo mater summũ Dei miraculum. *D.Gregor. Nyss.*

terdixi mihi consuetudinem viri. Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Quia carnem Deo consecratam tanquam sanctum aliquod oblatum munus oportet intactam, integrámque præstare, iccircò licèt è cœlo venias nunciare quod humanam superet naturam, tamen me virum cognoscere nefas est. Quomodo sine viro mater ero? Ioseph enim sponsum noui, sed virum non cognosco. Denique (vt hoc argumentum concludamus) quid magis oppositum honori, quàm despectus, contumelia, infamia? quid magis aduersum vitæ, quàm ipsa mors? At oportuit tamen exaltari filium hominis in Crucis patibulo, vt exaltaretur in gloria, acciperétque potestatem in cœlo, & in terra. At vitam in cœlo mors illa ignominiosa crucifixi peperit hominibus sempiternam. Nisi enim granum frumenti caderet in terram, & mortuum fieret, in infinitam iustorum, & sanctorum segetem terra nostra non pullularet. *Ego enim* (inquit ipsemet Dominus) *sum primus, & nouissimus, & viuus, & fui mortuus, & ecce sum viuens in sæcula sæculorum, & habeo claues mortis, & inferni.* Apocal. 1. Quis crederet posse hoc fieri, vt mortuus in Cruce, sepultus sub humo, paulò pòst resurgens in cœlum ascenderet supra vniuersam mundi machinam regnaturus? Nimirum in ignominia Crucis virtus, & potentia, & gloria diuinitatis Christi resplenduit; & qui mundum creans, gubernans, terroribúsque de cœlo concutiens, mortalium tamen corda non edomuit, Cruci tandem affixus regnauit à ligno Deus, hominésque in suam fidem, doctrinámque subiugauit; cuius ille Iacob typus extitit, cùm infirmatus in carne, aridóque femore claudicans armatum, & iratum fratrem emolliuit, ac superauit.

B. Maria suam contestatur virginitatem.

Gloria & potentia Christi ex morte crucis.

Apoc. 1.

SECTIO IX.

Dimitte me, iam enim ascendit aurora.

1. Bonus Dei Angelus, qui luctando fiduciam Iacob accenderat, videns iam à se peractum Dei sui mandatum, qui nocturnam iusserat luctam, voluit absistere, ac deinde in cœlum redire deposita illa, quam assumpserat, corporea forma; fortè ne clara luce sic ementitus hominem saltem ab oculis Iacob videretur. Tanta, scilicet, est Angeli puritas, tamque impura humanæ carnis non quidem à natura, sed ob peccatorum compositio, vt vel effictò humano corpore indutus dilucescente die apparere Angelus erubescat. Vel (si fas est) dicet aliquis Deum sic Angelo imperasse, ne Iacobo qui cum luctabatur, Angelus, humana forma videretur amictus, quæ Regi Messiæ de sanguine ipsius nascituro non effictæ, sed veræ carnis reseruata erat. Enimverò duæ omnium illustrissimæ rerum diuinarum visiones, quæ diuinitùs factæ sunt Iacobo, scala scilicet, & lucta, Dei aliquando futuram ex illius gente incarnationē homini præfiguratam ostendebant, quod bonus, & antiquus commentator Nicetas ad orat. S. Gregor. Nazianz. de laudibus Basilij egregiè adnotauit, hæc demum colligens: *Scala diuinam submissionem præfigurat; lapis angularis, lapidem Christum; lucta vnionem Verbi cum carne, quam accepit; vel comparationem, & contentionem nostræ naturæ, cum diuina sublimitate: femoris dolor humanam generationem victam esse significat. Nam natura nostra, si cum diuina comparetur, huius-*

Magna carnis ob peccatum impuritas.

Figuratur incarnatio Verbi.

Nicet.

A *modi collatione quasi graui dolore oppressa subclaudicat.* Quare cùm Deus suam Iacobo incarnationem reuelaret, noluit illius oculis Angelum, vel effictà carne indutum exhibere, ne quis vnquam suspicaretur, non quidem à Deo, sed ab Angelo assumendam hypostaticè naturam humanam: aut etiam videtur Dei Filius, vel tantulam suæ humanitatis figuram ne Angelo quidem concedere voluisse, qui solus nimirum esset Deus homo, verus hominum frater, ac Redemptor, primogenitus omnis creaturæ, qui nec Angelum apprehendit, nec ab Angelo apprehendi humanam voluit naturam; sed verus, non effictus homo, qui Deus simul erat, semen Iacobi apprehendit. Tanti Deus facit humanam naturam, tam grata Verbo est nostra, quam assumpsit, suámque fecit humanitatem: scilicet illam, vt oculi sui pupillam æstimat, amátque iuxta illud Regij vatis: *Custodi me vt pupillam oculi tui.* Psalm. 16. Etenim S. Aug. intelligit per pupillam oculi sanctissimam Christi Domini humanitatem. Sic enim ait: *Pupilla apparet exigua: per eam tamen dirigitur acies luminis, quo lux & tenebræ diiudicantur, sicut per Christi humanitatem diuinitas iudicij discernens inter iustos, & peccatores.* Quid autem vti pulchrius, ita carius, amabilius, ac pretiosius in corpore ducimus, quàm ipsam oculi pupillam. Sic igitur in summo pretio, & amore est sacrosancta humanitas diuino Verbo.

Grata Verbo incarnatio.

Psal. 16. D. Aug. Humanitas Verbo gratissima.

2. *Dimitte me, aurora est.*] Nugantur hìc, vti solent, Rabbini dicentes; ideò exoriente aurora voluisse Angelum discedere, quòd illud tempus sit, in quo Angeli consueuerint cantare diuinas laudes, iuxta illud: *Vbi eras, cùm me laudarent astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei?* Iob. 38. quasi diceret Angelus, sine me in cœlum redire, vt choris Angelorum mane laudantium Deum possim interesse. At stulti fabulam texunt. Non enim certa statáque tempora, & laudandi, & cessandi à cantu habent Angeli, sed potiùs, *qui semper vident faciem Patris, qui in cœlis est.* Matth. 18. incessanter illud trisagium concinunt: *Sanctus, sanctus, sanctus.* Isai. 6. quem perpetuum, iugémque in cœlis concentum intelligere quoque possumus in illis verbis Iob: *Concentum cœli quis dormire faciet?* cap. 38. Vbi tamen ad literam sensus est de admirabili quadem conuenientia, & velut harmonia, quæ ex motibus cœlorum, astrorúmque aspectibus, differentiis, impressionibúsque resultat. Quòd autē Angeli sine intermissione Deum collaudent certum omninò est, & ex beatifica visione, qua perenniter fruuntur, & ex ipsamet Angelica natura, quam nihil est, quod à concentu diuinarum laudum, aut inhibere, aut retardare queat. Vtrumque in nobis est, & natura scilicet corrupta virtutum, ac diuinorum mysteriorum concentui valde inimica, & cùm simus in terra, vbi omnia spiritum de cœlestibus cogitantem remorantur, & ad vitiorum spurcitias deprimunt, nihil in mente, sensúque minus habemus, ac versamus, quàm Deum: nec aliud magis obliuiscimur, ac nescimus, quàm quæ Dei sunt; cùm tamen (quæ sit continua Dei beneficiorum collata multitudo) non tam respirare, quàm Dei meminisse debeamus. Nostram ergò suppliciis omnibus dignam obliuionem conquestus Dominus ait: *Populus meus oblitus est mei diebus multis.* Hierem. 2. Vnde optimè subintulit S. Hieronym. *Quantò autem maior est numerus temporum, quibus obliuiscimur Domini; tantò maior pœna peccati, quod nec longitudine sæculorum potuerit edomari.*

Iob. 38.

Matth. 18. Angeli Deū iugiter laudant. Isai. 6.

Dei memoria ob illius beneficia.

Hierem. 2. D. Hier. Nostra in Deum ingratitudo.

edomari. Meritò in longum protrahi pœnam nostræ ingratitudinis oportet, cùm longa tempora perduret nostra de Deo, Deique beneficiis obliuio. Quare, vt & vitium huiusmodi, & pœnam pariter euitemus: *oportet* (vti monet Tertull.) *omni tempore, & omni loco memores diuinæ legis incedere, paratos, & instructos ad omnem Dei mentionem.* ad finem lib. de veland. Virginib. Auocandus noster est affectus à terrenis ad cœlestia; à mundo in Deum, & quò rerum caducarum studia, curæque minùs animam grauabunt, & solicitam reddent, eò in cœlum, atque in Deum cogitatione, amore, desiderióque expeditiùs aduolabit. Hæreamus Deo per affectum cum Angelis, qui nec ab eius aspectu, nec affectu, aut separari possunt, aut cessare; quod præstare non possumus, quin priùs amorem profanum, ac terrenum, quo mens nostra grauiter impeditur, comprimamus, imò etiam extinguamus. Enimverò (vti horum duorum affectuum maximam inter se pugnantiam describit S. August.) *sicut amor immundus inflammat animam, & ad terrena concupiscenda, & peritura sectanda vocat, & in ima præcipitat, atque in profunda demergit: sic amor sanctus ad superna eleuat, & ad æterna inflammat, & ad ea, quæ non transeunt excitat animam, & de profundo inferni leuat ad cœlum.* in Psalm. 121. Iste quidem inuenitur in Angelis, & in iis, qui Angelicam imitantur virtutem. Ille de Angelis fecit dæmones, & homines in pecudes, cautesque conuertit.

Tertull. — *Verus & ardens erga Deū amor.* — *D. August.* — *Vitiosus amor.*

3. *Aurora est.*] Vult Angelus desistere à lucta, vbi dies exoritur, ne admirabilis Dei gratia, homini præstita in lucem prodeat, & euulgetur, atque adeò pericliterur humilitas Iacob ob inanem gloriam, qua quidem ærugine bonorum operum splendores decolorantur. *Nulla verò* (inquit S. Saluian.) *est maior fidei deuotio, quàm quæ conscientiam vitat hominum, Deo teste contenta. Nesciat* (inquit Dominus) *sinistra tua, quid faciat dextera tua, &c. Et Pater, qui videt in abscondito, reddet tibi.* Matth. 5. in præfat. lib. ad Ecclesf. cathol. Tuta scilicet ea deuotio fidei, quæ latet hominum oculos, linguásque nescit; ac solum Deum habet & testem, & remuneratorem. *At non Dei mercedem* (ait S. Hieron.) *sed suam receperunt, qui laudati sunt ab hominibus, quorum causa exercuere virtutes,* ad locum Matth. *Posuit Deus hominem in paradiso voluptatis, vt operaretur, & custodiret illum.* Genes. 2. Quid hoc est Domine, an non satis est operari, quid insuper vis custodiri? Profectò, & operatio, & custodia æqualiter exiguntur; frustrà quippe bonum opus efficitur, si vbi effectum est, non custoditur; incustoditum enim abripitur, euolat, euanescit. Claudantur necesse est fores, ne foràs erumpant opera, quæ hominum oculis, & laudibus inquinantur. Laudatur illa quidem à Deo sancta anima, quæ *hortus conclusus, fons signatus* dicitur. Cant. 4. Nec enim (si pateret, si in publico esset) hortus, sed eremus ferarum; nec fons, sed lutum foret. Quid quod etiam Dominus sibi ipsi custodiam huiusmodi præscribit: *propitiatorium,* scilicet, *duo Cherubim.* Exod. 25. & *Domini faciem Seraphim velabant.* Isai. 6. vt doceamur, diuinam, si quando in nobis est, gratiam sanctorúmque operum merita occultare: solóque Deo teste contenti virtutes ipsas exercere; quarum solet esse tam clara lux, vt licèt modestiæ, ac verecundiæ religiosæ tegatur velamine, foràs tamen emicare, vulgarique nulla ratione non possit. Grata quidem Deo atque hominibus illa est virtutis manifestatio, quæ ab ipsamet

Inanis gloria bonorum operum ærugo. — *S. Salu.* — *Matth. 5.* — *D. Hier.* — *Occultanda virtutis opera.* — *Gen. 2.* — *Cant. 4.* — *Exod. 25.* — *Isai. 6.*

A instar lucis irradiante exoritur, non verò à voluntate hominis sua merita venditantis inaniter proficiscitur. Alacri quondam studio ad fabricandum Deo suo templum Israëliticus populus pretiosa munera certatim offerebat. Rex igitur Dauid ob istam populi pietatem Deo gratias agens adiungit: *Populum tuum qui repertus est, vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria.* 1. Paral. 29. Videlicet in ipso cuiusque ore internam animi lætitiam, & miram cordis pietatem Rex ipse contuebatur: nec enim magna illa virtus animorum intra pectoris angustias, & cancellos constricta poterat contineri, quin etiam tacentibus linguis ipsa cuiusque voluntas suam foràs pietatem expromeret. Illam ergo Dauid emi-

Virtus sua se luce prodit. — *1. Paral. 29.*

B cantem admiratus, vti constanter deinde perseueret, ita Dominum precatur: *Custodi in æternum hanc voluntatem cordis eorum, & semper in venerationem tui mens ista permaneat;* ibidem. Sit igitur in nobis tam grandis in corde virtus, vt cùm in eo capi non possit, in publicum erumpens, sui verum, ac solum ipsa præconium, sese manifestet. Virtus itaque in animo grandescens, & efferuescens foràs pietatem voluntatis producat: non ipsa verò voluntas ad aucupandam hominum laudationem virtutis opera in publicum exponat. Ingrata Deo, multúmque inimica est ea, alioqui virtutis actio, quæ inanem humanæ existimationis gloriolam emercatur: Iccircò Dominus admonuit. *Cùm facis eleemosynam, noli tu-*

Virtus ipsa sui præconium.

C *bâ canere ante te.* Matth. 6. Quæ tuba est ista? *Non quia* (respondet S. Chrys.) *illi stipem ad signum erogant tubarum, sed maximam in eis volens notare ostentationis insaniam opportunissimè translatione verborum vitij eorum redundantiam publicauit.* homil. 19. in Matth. Igitur canere tuba significat vanam operis ostentationem. Et vt subtiliter S. Petr. Chrysol. adnotauit: *Benè tuba, quia talis eleemosyna hostilis est.* serm. 9. Nimirum cùm ad vanam tibi captandam gloriam bonum aliquod opus in publicum exponis, prælium tibi mises indicis, ac Deo, cuius tu humilitatem despicis, contra quem superbus euanescis; ac proinde damna omnia superbis irrogata infeliciter incurris.

Matth. 6. — *D. Chrys.* — *Fugienda in operibus vana gloria.* — *D. Petr. Chrysol.* — *Vana gloria multiplex damnum.*

D 4. *Iam enim ascendit aurora.*] Quasi diceret: iam tibi tempus est ab inuisibilibus, & diuinis ad corporalia, & humana negotia tractanda descendendi. Sic habet Glos. interlin. Præclara, scilicet, orandi, & contemplandi occupatio est, primásque sibi arrogat vita contemplatrix: nihil iucundius, nihil sanctius, quàm soli Deo vacare. Maria siquidem ad pedes Domini assidens, *optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Luc. 10. quæ videlicet anima sanctum in dulci hoc otio peragit in terra negotium, in cœlo postmodum per omnem æternitatem continuabit. Nihilominùs aliquando sanctius est relicta contemplatione dare operam vitæ actiuæ, maximè cùm vel munus à Deo iniunctum ita exi-

Excellentia vitæ contēplatiuæ. — *Luc. 10.*

E git, vel obedientia superioris præscribit. Erat quidem Iacob veluti prælatus, cui subditorum, quos vltra torrentem transmiserat, cura demandata erat. *Quare dicit Angelus* (vt expendit Hugo Card.) *prælato contemplationi vacanti: Define à contemplatione, & curre ad opera vitæ actiuæ.* Enimverò tempus nocturnum vsque ad exorientem solem conueniens est rerum diuinarum contemplationi, & spiritualium negotiorum tractationi; diurnum verò temporalium rerum functionibus, quæ proximis aut ex obligatione muneris, aut ex

Hug. Card. — *Relinquēda interdum cōtemplatio ob actionē.*

præcepto,

præcepto, aut ex caritate præstandæ sunt. Noctu igitur vigilet, oret, luctetur cum Deo Iacob: interdiu autem sanctè agendo impositum sibi munus exerceat, atque opera caritatis. Traditur hæc norma in Psalm. 103. *Ortus est sol, & congregati sunt. Et in cubilibus suis collocabuntur. Exibit homo ad opus suum & ad operationem suam usque ad vesperam.* Dies quidem destinatus externis negotiis obeundis, nox verò homini ad quiescendum, in qua feræ, è lustris egressæ per saltus agrosque vagantur. *Quia in die mandauit Dominus misericordiam suam & nocte canticum eius.* Psalm. 41. Vacabo scilicet interdiu præstandis misericordiæ operibus, noctem contemplando Deum ipsius laudes concinendo impendam. Hoc ipsum est, quod sponsa Dominum inuitans aiebat: *Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis; manè surgamus ad vineam.* Cantic.7. *Quasi dicat* (exponit Hugo Cardin.) *priusquàm egrediamur ad actionem, commoremur paululum in contemplatione, & sic manè surgamus ad opera.* in 32. Genes. Primò itaque in villis commorandum, deinde surgendum ad vineas; nocte vacandum Deo; manè autem opitulandum proximis; noctu orandum, manè agendum, ministrandúmque. Hinc videas, quàm praua, distortáque sit, & ab omni ratione aliena isthæc hodie nobilium virorum consuetudo, vt diem somno, noctem impendant negotiis: Sanè persimiles noctuis, & vespertilionibus cœlo, solique inuisis, & ingratis. *Quin etiam* (vti adiungit idem Cardinal.) *sæpè meliùs inuenitur Dominus per operationis laborem, quàm per otium contemplationis: In lectulo meo quæsiui per noctem, quem diligit anima mea, & non inueni.* Cantic. 3. Quid igitur facies? ipsa dicit: *Surgam, & circuibo ciuitatem. Paululùm cùm pertransissem, inueni, tenui eum,* &c. *Nimirum quærens in lectulo, & nocte* (occurrit Theodor.) *non inuenit quiescentem.* Licèt enim nocturna quies in lectulo, id est, sancta contemplatio grata sit, dulcísque dilecto; tamen, quia iam tempus erat ad opera, deinde, vel mortificationis, vel misericordiæ, vel etiam regiminis prodeundi in publicum; non quiescit, nec inuenitur in lectulo. Igitur sapiens anima paulisper contemplandi quietem intermittens ad circuendum plateas, & vicos exurgit: per actionem videlicet (inquiunt apud Theod. Græci Patres) *vidit in foribus ciuitatis, agendóque, & operando inuenit quem quærebat.*

[Margin: Psal.103. — Nox contemplationi: dies actioni destinatur. — Psal 41. — Cant.7. HugoCard. — Praua nobilium consuetudo. — Hugo. — Interdum melior actio, quàm contemplatio. — Cant.3. — Theodor. — Inuenitur per actionẽ Deus. — Theodor.]

5. Angelus itaque Iacobo, & familiæ illius consulens ait: *Dimitte me*, &c. *Quasi dicat*, (vt benè subnotauit Dionys. Carthus.) *hora iam imminet, in qua oportet te circa temporalia occupari.* Etsi enim prælatus, ac pater familiàs ante omnia propriæ debeat inuigilare saluti, atque in otio sancto orationis quiescere; & nocturnis, hoc est, statis & pacatioribus vitæ temporibus agendo, ac deprecando colluctari: at cùm res postulabit, relictis omnibus etiam contemplandi curis prouidendum familiæ, subditorum habendam rationem vel potissimùm Deus homini præscribit. Certè Apostolus illum Episcopatu dignum indicabat, qui bonus esset ac vigilans pater familiàs: *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse,*&c. Et paulò pòst: *Suæ domui benè præpositum, filios habentem subditos cum omni castitate.* 1. Timoth. 2. Quo in loco in primis obseruandum erit, cùm illa priore Apostolorum ætate adhuc esset raritas virorum cœlibatum colen-

[Margin: Dionys. Carth. — Superioris erga subditos vigilantia. — 1.Tim.2. — Quomodo coniugati creabantur Episcopi.]

A tium, eligi solitos ad Ecclesiæ munera, dignitatésque viros egregios patres familiàs, non qui etiam tunc haberent vxores, gignendísque liberis darent operam; sed qui vidui defunctis coniugibus, aut istis etiam de communi virorumque consensu separatim in castitate viuentibus, immunes, liberique ab illo iugo viuerent continentes. *Non enim Apostolus*, (vt benè obseruat S. Ambros.) *dicit facientem, aut gignentem filios, sed habentem. Itaque qui vnam vxorem* (explicat S. Anselm.) *habuerit, non habeat secundam, sicut Beatus Hilarius, vel Antisiodorensis Germanus.* vtramque explicationem approbat Sanctus Chrysost. his verbis: *Vnius vxoris virum; quidam illum qui post vxoris obitum constituitur Episcopus significasse intelligunt, alioqui licet eum qui vxorem habeat, quasi non habentem esse.* B Addit etiam Apostolus: *Suæ domui bene præpositum.* Videlicet, qui prudenter, & Christianè suam regat familiam, & domesticæ disciplinæ egregiam præbens experientiam habeatur idoneus Ecclesiæ gubernandæ; quod vel maximè demonstrabit in liberis, si modestos, & pudicos suo in primis exemplo, ac deinde instituens verbo efficiat. *Et tanta etiam* (vt subtiliter adnotauit S. Anselm.) *ab Episcopo castitas exigitur, vt si filij eius casti non fuerint, ipse Episcopus esse non possit, & eodem vitio offendat Deum, quo & Heli Pontifex.* 1.Reg.4. Non modò in seipso Episcopus, sed in familia sua omnis honestatis laude conspicuus viuat necesse C est. *Oportet autem eum* (inquit hoc loco Theophil.) *domestica præbere exempla: quia mala* (inquit S.Thom.) *filiorum vita esset testimonium contra parentem, & prælatum, iuxta illud: secundum iudicem populi, sic & ministri eius. Et qualis rector Ciuitatis, tales & habitantes in ea.* Eccles.10. Et illud, *Ex iniquis somnus filij, qui nascuntur testes sunt nequitiæ aduersus parentes in interrogatione sua.* Sapient.4. Est quidem pater filiis, prælatus subditis, dominus seruis, exemplar morum, norma vitæ, & quædam veluti lex viua, iugísque efficaciter persuadens vitia præsertim; atque adeò ex improbitate suorum, quos accipit regendos, suæ pariter improbitatis, ægrè admodum repellet suspicionem.

[Margin: D.Ambr. — D.Ansel. — D.Chrys. — Exẽplo pater liberos instruat. — D.Ansel. — Theoph. — D.Thom. — Malus filius infamia patris. — Eccles 10. — Sap.4. — Superioris exemplum efficax.]

D 6. Et quidem Apostolus paulò antè describens Episcopum, apposuit: *Oportet Episcopum esse sobrium, prudentem*, &c. S. Chrysost. legit, *Sobrium, atque vigilantem*; Theoph. *acutum, & perspicacem*; declarat deinde S. Chrysost. hoc est; *clarissima mentis acie præditum, innumerósque habentem omni ex parte oculos, quibus acutissimè cuncta prospiciat. Vigilantem igitur necesse est illum esse, qui non tantùm sui curam habet, sed etiam reliquorum.* Ac fortassis cùm plurima, & maxima exigantur in munere prælati, ac patris etiam familiàs, potissima hæc est vigilantia; quippe qui velut imperator sit exercitúmque habeat, & castra in oculis hostium collocata, cuius inter cæteras laudes, ac virtutes, præcipua solet esse E militaris vigilantia. Quo in sensu idem Chrysostomus adiungit: *Decet esse peruigilem eum, qui eiusmodi est, ac spiritu viuere, & affectus sui flammam operibus ipsis ostendere, ducésque omnes solicitudine atque industriâ superare; vt die, noctéque exercitum, & castra perlustret, laboret, & sui officij munus diligentissimè impleat, atque omnium curam, & solicitudinem gerat.* hom.10. in 1.Tim.3. Flammam (dixit) affectus sui operibus ipsis ostendat. Nimirum prælatus non ardere intùs zelo tantùm

[Margin: 1.Tim.3. — D.Chrys. — Superioris vigilantia. — Superioris zelus inflammat.]

debet, sed ipsius zeli, quo erga suos inardescit, per externa opera laborando, vigilandóque flammas etiam eructet. Vt enim ignis, vbi est accensus, latere nequit, sic animarum zelus in corde abscondi non potest, quin foras erumpens per vigilantiam, & solicitudinem sese prodat. Habes filios, subditósque, prorsus habes milites; familia, quam regis exercitus est, & castra.

Liberi & subditi in acie & bello sunt.

Bellum, igitur geris, hostibus vndique circundatus, impugnaturis, aut veriùs iam acerrimè impugnantibus te, tuósque, vt simul coniunctos in sempiternum detrudant interitum, & nihilominus dormire, aut saltem oscitare intereà non piget, non pudet? *Me expectant iusti, donec retribuas mihi.* Psalm. 141. *Me expectauerunt peccatores, vt perderent me.* Psalm. 118. Vtrumque Regij vatis est.

Psal. 141. Psal. 118.

B

Hominis in bello negligentia.

Et quilibet nostrum hinc inde circunseptus binas inter acies medius consistit. Vna est bonorum, altera malorum spirituum; illi ad cœlum inuitant, isti pertrahere conantur in gehennam; illi ad virtutem, isti ad peccatum alliciunt. Et infelix homo interim has inter acies vtrimque impugnatus, ocietur, ac dormiat? Deplorabat aliquando huiusmodi socordiam, & somnolentiam S. Bernard. hisce verbis:

D. Bern.

Homo negligens inter cœlum & infernũ.

Hinc mihi gehenna, inde corona paratur: & inter hanc, & illam medium nugari libet, oscitare delectat? Vsque adeò nec trahor desiderio, nec periculo terreor; nec cupidus planè, nec pauidus in quibus magis fuerat necessarium, pernicipsissimè insensibilis ad vtrumque. serm. 31. de paruis.

C

Mira dignitas animæ.

Profectò hinc licet colligere quanta sit rationalis animæ dignitas, quantum illius pretium, pro qua, seu perdenda, seu lucranda ipsimet Angelici spiritus nihil non moliuntur, cœlúmque, & infernus certatim laborant, ac desudant. Contrà verò infertur optimè, quanta sit hominum stoliditas, ac dementia, vt animam vsque adeò pretiosam, & appetendam pariter, atque inuidendam nihili faciant, vilique vendìtent, & velut quidpiam à se alienum, atque in mundo superuacaneum aspernentur.

Hominis incuria de propria anima. D. Bern.

Meritò igitur exclamat S. Bernard. *Exurgamus aliquando, nec in vano accipiamus animas nostras, pro quibus alij tanto zelo, vel in bonum vigilant, vel in malum. Non est res parua, quam sic insectantur hostes, ciues sic præstolantur.* Nos verò quorum tantummodò interest, nec periclitari nostram animam exhorrescimus; nec ad summam felicitatem vocari, atque illa perfrui æstimamus, & celebramus.

D

7. At quid hoc est, bone vir? Luctabaris noctu cum Deo, manè ad regendam familiam mitteris. An non gratiùs ad honorem, dulciùs ad voluptatem erat versari cum Deo, quàm hominibus prouidere? Illic tua felicitas; hîc aliena vtilitas. Benè id quidem.

Grata Deo superioris in subditos cura.

Cæterùm sic Deo grata est in proximum caritas, sic postposita vtilitate propria (non quidem cum dispendio gratiæ, salutisque) vel quietis, vel sanctæ delectationis, alienæ commoditati ad salutem proximorum inseruire Deo placitum est, vt istam præferens non illam amittat, sed augeat potiùs.

E

Moysis pro populo zelus. Exod. 32.

Et quidem Moyses sui penè oblitus, ac de populo tantùm solicitus, iratum Dominum in sacrilegio vituli compellat: *Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti.* Exod. 32. Quid vis ô sancte vir? Deleri potiùs de libro Domini, quàm videre populum istum diuinitùs, prout meretur, punitum eligis? Deleatur omninò iste populus; quid inde mali, quid tibi dispendij? Audis Dominum maiora multò pollicentem: *Dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciámque te in gentem magnam.* Exod. 32. Deleto igitur hoc populo illustrior exurget alius, quem regas, honoratior præses, ductor pacatior. At summ Moyses non quærit cum alieno damno lucrum; ac proinde maiorem sibi gloriam comparauit, & populo exoptatam veniam impetrauit.

A

D. Bern.

Quoniam (inquit S. Bernard.) *non quærit quæ sua sunt, facilè obtinet omne quod quærit. Planè benignus, qui tanquam caput vnitum membris, genti suæ firmâ caritate cohærens, aut illam saluabit secum, aut non potest, nisi idem cum illis subire periculum.* epist. 78.

Moyses exemplar prælatorum.

O admirabilem hominis ergà proximos caritatem! O egregium veri prælati exemplar? Impetrauit meritò istius caritatis à Deo veniam, & gratiam suis Hebræis, quorum nefando sacrilegio extremum debebatur exitium.

Vtilissimus superiori zelus erga subditos.

Et quidem meritò augentur homini dona, & beneficia Dei, qui scilicet adeò constans, & generosus est, adeóque aliorum amans, & sibi quodammodo inimicus, vt suam quietem laboribus in aliorum commodum susceptis luctum cum Deo vigilantiæ, studióque ergà familiam alacriter postponat.

Pro salute proximi relinquenda propria quies.

Enimverò contemnere quietem, & corporis, & animi ocium abiicere; vitæ tranquillitatem, ad quam omnes labores, & vigiliæ referuntur, repudiare, vt alios regas, in officio contineas, instruas, pacifices; mentes eorum omni modo flectere, à vitiis ad virtutem traducere, in virtute conseruare, à periculis, ne in malum dilabantur, liberare, atque omnes ad id machinationes, & artes adhibere; id demum magni viri, & præcellentis esse iudico. Quod tamen non tam præstabit ingenio, quàm virtute: non tam efficiet doctrinarum præsidio, quàm suæ vitæ exemplo.

Prælati exemplum.

Et licèt ad prælati munus magnam vim habeat egregia disciplinarum commendatio, atque hoc tempore grauitas personæ, generísque amplitudo, ad maiorem scilicet authoritatem præfecturæ: nihilominùs integritas morum, pietas animi, Christianæ caritatis fulgor, & ardor; vitæ denique sanctitas, vt longè maiorem ad regendum habet, ita potiorem locum ad electionem prælati habere debet; Et quidem de scientia, & personæ illo splendore admirabilis mihi videtur sententia Philonis, quæ sic habet:

Philo.

Præcellentiæ, & sapientiæ in potestatibus publicis onerosæ sunt; in artibus verò vulgares, & humiles. lib. de profugis.

Quis bonus prælatus.

Dictum sic explico. In eo qui regit, imperátque, solet esse subditis, & humilioribus nimia, vel doctrinæ, vel nobilitatis eminentia, valdè odiosa, grauis, intolerabilis: desinit enim aliquando in superbiam, qua nihil in commercio, conuictúque mortalium detestabilius. Cæterùm in literato, peritóque Doctore laus est, vt & scientia, & nobilitate emineat; ista videlicet, ergà discipulos commendabilem, illa docendi alios muneri aptiorem reddit.

Quis bonus Doctor.

Eminentem igitur magistrum volo, prælatum timeo. In hoc enim potior est affectus animi, quàm splendor ingenij, prudens, ac pius regat; metaphysicus disserat, ac doceat. Ille suo exemplo adiuuat, quos prudenter ad laborandum instruit; iste nouorum, & alienorum mandatorum inuentor satis putat fecisse quòd imperet, non quòd iuuet; audiant quæso, qui imperant egregiam S. Saluiani Episcopi hac de re sententiam:

S. Saluian.

Dura planè prælatorum præcepta existimanda sunt, si plus ab aliis officiorum exigunt, quàm sibi sumunt. Porrò autem si multò minus cæteris imperant, quàm sibi,

Bonus describitur prælatus.

sibi, non modò graues magistri, sed parentes indulgentissimi iudicandi sunt, qui onera, quæ ceruicibus filiorum per amoris indulgentiam detrahunt, sibi per affectum religionis imponunt. lib. 3. de prouident. Promptiùs quidem, ac suauiùs ad exemplum, quàm ad vocem fertur subditus obtemperando; operetur ille, ac proculdubio iste cooperabitur. Quare S. Apostolus prudenter admodum aiebat. *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* 1.Cor.11. *Nobis videlicet* (inquit idem Saluian.) *hoc imperat, vt se imitemur qui sibi hoc imposuerat, vt Christi esset imitator.* ibidem.

Vnde subditis prompta & suauis obedientia. 1.Cor.11. S. Saluian.

8. *Iam aurora est.*] Egisti hactenus cum Deo, age nunc cum familia. Vide, inquire num quidpiam te absente vitii, atque erroris vxores, liberi, famuli admiserint. Solet enim rectoris absentia plurium esse malorum, laxata confestim per impunitam libertatem disciplina, subditis occasio. Nunquam planè tam nefarium, adorando vitulos aureos Hebræorum gens committeret sacrilegium, si præsens rector, ac legislator Moyses adesset. Ascenderat ille in mentem vbi admiranda quadam tectus caligine totos quadraginta dies audiendo, & alloquendo Deum transegit: *Videns autem populus, quòd moram faceret descendendi de monte Moyses, dixit Aaron: Fac nobis Deos, qui nos præcedant,* &c. Exod.32. Benè S.Chrysost. absentiam Moysis, & Hebrææ gentis insaniam huiusmodi expendens demum ita concludit: *Moyses synagogam habebat vxorem, reliquit eam, & fornicata est.* homil. de regressu ex Asia. Vti nimirum absente diu marito inconstans & malè morata vxor, omni exuto pudore, dissoluitur in lasciuiam. Quamobrem prudenter agunt parentes cùm filiæ virum eligunt, qui statam fixámque intra penates viuendi habeat rationem; non autem, qui nundinis, militiæ, nauigationíque deditus, longam ab domo, & ab vxore moram facere consuescat. An non illa deceptrix, ac meretrix blanditiis iuuenem ad libidinem inuitans, occasioné lasciuiendi nacta est ex diuturna mariti absentia? Sic enim ait: *Veni fruamur cupitis amplexibus; non est enim vir in domo sua, abiit via longissima, sacculum pecuniæ secum tulit; in die plenæ lunæ reuersurus est in domum suam.* Prouerb.7. tam ingeniosè, támque efficaciter lasciua mulier ratiocinando ad flagitium se accingit, amatorémque pellicit, occasionem ex absentia longa mariti captans peropportunam. Equidem sic existimo sanctiùs iura matrimonij seruatum iri, si coniuges non dissiti loco, sed vno semper coniuncti morarentur. Quod de vxore in absentia mariti testatur quotidiana experientia; idem prorsùs in prælati absentia nunquam subditi non experiuntur. *Videns enim* (audiuimus paulò antè) *populus, quòd moram faceret Moyses,* ille scilicet rector, prælatus, pater, & princeps, & qui non otiosè, aut deliciosè alibi teneretur: & qui non in Regum aulis integros annos, in assentatione, in ambitione, in vanarum ostentatione pomparum consumendo pariter Ecclesiæ redditus, Christi patrimonium pauperum subsidia indignissimè consumeret: sed qui cum Deo sanctissimè, & familiarissimè ageret, de seruando, de amplificando ipso eodem populo, qui tam execrandum flagitium perpetrauit. Et nihilominùs absente hoc tam sancto, tam sanctè occupato rectore, intereà subditi perditissimè oberrarunt.

Noxia subditis absentia superioris. — Exod.32. D.Chrys. *Absẽte Moyse peccauit populus.* — *Absentia mariti noxia vxori.* — *Nocet absẽtia mariti.* — Prou.7. — *Nocet absẽtia prælati.*

Hug. Card.

9. *Quid ergo dicendum* (inquit hoc loco Hugo Cardinal.) *de clericis curatis, qui multo tempore ex-*

A *tra diœcesim morantur? nulla ratione excusantur, quia & Moyses accepturus legem, & ex præcepto Domini moratur cum Domino. Moyses persona Ecclesiæ, Aaron vicarius: ad literam vicarius pecuniam extorquet à populo sibi commisso, de salute animarum parum curat.* Deploratur multis in locis hæc infelicitas, nec tamen apposito remedio curatur. Absunt à suis subditis Moyses, interim Aarones miserum depeculantur populum, contentique illorum pecuniis impunè peccare patiuntur. Abest pastor; quid fiet ouibus ingruente lupo? at mercenarius ad custodiam relictus est. O miseram custodiam! *Mercenarius,* (ait Dominus) *& qui non est pastor, videt lupum venientem, & fugit.* Ioan.10. *Et adhuc* (occurrit idem Cardin.) *tolerabile esset hoc, si fu-* B *geret mercenarius: sed ipse (quod pessimum est) fœdus percutit cum lupo.* Nam sæpenumerò, qui relinquitur à Prælato vicarius, lucri tantùm sollicitus, & conniuet ad errata subditorum, & prauo suæ vitæ exemplo ad turpissima quæque patranda, & in iisdem incendium sordibus inuitat, aut veriùs impellit. O indignum pastoris nomine, qui non curas, non lustras, non vides, quas à Deo curandas, lustrandas, inuisendas accepisti oues! Pulchra illa seges erat, cùm primò sata, & exculta fuit; at *cùm dormirent homines, venit inimicus, & superseminauit zizania in medio tritici.* Matth.13. Itaque vbi deficit custodia, somnúsque, & socordia irrepsit in iis, quibus segetis illius cura incumbebat, opportunam sibi na- C ctus occasionem inimicus maligno semine pulchram illam segetem fœdauit. S. August. per zizania malos ipsos inter bonos in Ecclesia commixtos in Ecclesia intelligens ita explicat: *Dicit, cùm dormirent homines, quia cùm negligentiùs agerent præpositi Ecclesiæ; aut dormitionem mortis acciperent Apostoli, venit diabolus, & superseminauit eos, quos malos filios Dominus interpretatur.* de quæstio. Euangel. Vtique in Ecclesia Christi inter sacramenta, inter Dei auxilia, inter iustorum preces, sanctorúmque exempla, & præsidia, vitiorum quidem semina diabolus nec seminasset, nec illis infectos reddidisset plerósque fidelium, si præsentia, & vigilantia prælatorum, doctorúmque tantæ malignitati, & fraudi occur- D risset.

Absente prælato vicarius latrocinatur. — *Vicarius destruens Ecclesiam.* — Ioan.10. HugoCard. — *Prauum exemplũ vicary.* — Matth.13. — *Nocet prælati negligentia.* D.August.

10. Quid plura in hanc sententiam! Dimisit Dominus aliquando discipulos, conscenderunt nauim, vt mare illud Galilææ traiicerent; ipse verò abiit in montem solus orare. Igitur vbi primùm subuecta in altum est nauicula, tempestas coorta in extremum discrimen vectores adduxit. *Nauicula enim* (vt scribit S.Matth.) *in medio mari iactabatur fluctibus; erat enim contrarius ventus.* Matth.14. Quid mirum ergò si absente Domino efferuescit pelagus, intumescunt fluctus, reboant venti, desæuit tempestas, impendet vectoribus naufragium? hoc ipsum sibi timuerant discipuli; atque ideò sine Domino suo nequaquam ingredi mare volebant: scribit enim Mat- E thæus: *& statim compulit Iesus discipulos suos ascendere in nauiculam, & præcedere eum trans fretum.* Matth.14. Non solùm iussi, sed etiam coacti sunt sine magistro discipuli nauim conscendere. *Quo sermone* (inquit S. Hieron.) *ostenditur inuitos eos à Domino recessisse; dum amore præceptoris, ne punctum quidem temporis ab eo volunt separari.* Nec amor solus, sed timor etiam discipulos vrgebat, ne sine Domino, vel tantulum viuerent: ne magnum aliquod (quod certum planè habebant) periculum incurrerent; nec illorum erga Do-

Periclitantur subditi absente prælato. — Matth.14. — D.Hier.

minum nimius amor, nec vanus sine illo timor. *Rectè enim* (adiungit idem Hieron.) *quasi inuiti, & retractantes Apostoli à Domino recesserant; ne illo absente naufragia sustinerent. Denique Domino in montis cacumine commorante, statim ventus oritur, & turbat mare, & periclitantur Apostoli: & tandiu imminent naufragium perseuerat, quandiu IESVS veniat.* Vt hinc doceatur prælatus, rector, pater familiâs à suis non diutiùs abesse, licèt etiam orandi, & contemplandi causa: illis nimirum venturam haud dubiè procellam, & grandia salutis pericula futura pertimescens. Ergò laborant illi, iactantur fluctibus, colluctantur cum periculis: quid interim pater, quid prælatus faciet? dormiet fortassis, aut iocabitur, aut vanitati, risibúsque, & epulis indulgebit? Non sic planè Dominus. quî enim dormiret, cùm suos in salo sciret esse, cùm procellam illis timeret? *Et videns eos laborantes in remigando, & circa quartam vigiliam noctis venit ad eos.* Marc. 6. Quid hoc bone IESV; abiisti in montem solus orare; orabas igitur, deinde videns laborantes in mari discipulos, ex ipsóne monte vidisti? & in monte instans orationi, quomodo mare, in quo iactabantur Apostoli, prospectabas? Enimverò primò vidit eos laborãtes in mari, deinde venit ad eos circa quartam vigiliam, vtique suam: vigilabat siquidem orationi intentus, & in suos tamen nauigantes defixus. Acutus est enim, semper vigilans, longiùs prospectans, amoris oculus. Orationem igitur intermittit, quietem perrumpit, à monte descendit, seipsum, suáque pro salute suorum libens, lætúsque relinquit: vt scias subditorum salutem tuis esse commodis præferendam.

Prælati cura, & præsentia.

Christi exẽplũ ad Prælatos. Marc. 6.

Amor erga suos.

11. *Dimitte me, iam enim ascendit aurora.*] Illa vtique, in quam vel cœlites ipsi defixum oculorum obtutum contendentes, penéque obstupefacti exclamarunt. *Quæ est ista, quæ ascendit, sicut aurora consurgens?* Cant. 6. Virgo scilicet dignissima Dei mater. *Quandoquidem* (inquit Rupert.) *sicut aurora finis est præteritæ noctis, & initium sequentis diei: sic ipsa mundo exoriens finis extitit dolorum, & consolationis initium.* in Cantic. *Dimitte* igitur *me*, inquit Angelus Iacobo: quid quæso ô tu quisquis es, clamoribus, precibus, & lacrymis quasi colluctando cœlum instanter fatigas, vt per Angelos, quorum vnus ego de numero, à Deo exaudiaris, & votorum tuorum, quæ supplicando exponis, tandem compos fias? Iam enim ascendit aurora, desine cum Angelis rem agere: alia tibi via incedendum, vt rem breui conficias, vt ad impetranda, quæ supplex efflagitas, compendiò peruenias: Iam cœlo irradiat, iam iustitiæ solem sinu suo fouet, ac portat, iam terris nouum, & pulchrum inducit diem beatissima & suauissima Virgo Dei mater, iam gratia plena super omnes Angelos ascendit coram Deo: iam quæ vera Dei hominis mater est, materno complectitur homines affectu: Regina illa est, nos serui, & quidem potentiùs domina, quàm famuli intercedit, efficaciùs mater, quàm serui exorat. Vobis illa mater est, nobis Domina: quam nos submissio vultu reuereamur, vos filiali pietate, ac fiducia propiùs accedentes non oratis tantùm, sed exoratis. Benè id quidem. Etsi Angeli videant faciem Patris, qui in cœlis est, atque hominum, quos custodiunt, orationes in cœlum deferant, eásque veluti odoratum thus ante Domini altare incendant. Apocal. 8. infinito tamen interuallo ab ea distant, quæ sola dicere potest, & solet: *Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia.* Cant. 2. Vnus amor, (inquit Virgo benedicta) filium, & matrem habet coniunctos: nulla illi creatura æque in amore, atque mater est: nihil aut esse, aut fingi potest mihi tam dilectum, tamque dulce, ac filius est, vnicus ille matri filius sine patre homine: verus, ac solus vteri mei fructus: quidni *dilectus supra omnia sit, qui speciosus formâ super filios hominum.* Psal. 44. Matrísque suæ vti filius, sic & Pater, & Deus est? & ego dilecta illi, vt mater filio, sola ego illi sum parens; patrem videlicet non habet in terris: totam, quam suæ diuinitati vniuit de meis visceribus, carnem assumpsit. Totus filij amor in me vna parente quiescit. Quid igitur à meo filio non impetrabo? Accedite, precamini, confidite, sperate. *Dilectus meus inter vbera mea commorabitur.* Cant. 1. Assumam in brachia filium mater, affigam vberibus, infantem lactabo. Quid ergo timeatis etsi peccatores? non est, quòd magnitudo, & multitudo scelerum spem amoueat, fiduciam depellat, mœstos faciat, ac desperantes, quibus matris vbera filium lactantia totam spem & miram consolationem adducunt. An non idem qui inter vbera commoratur, pascitur etiam inter lilia, & quæ lilia nisi vbera; quid verò lilium, nisi perceleb ratum symbolum spei? Vbi ergo vbera matris, ibi tota hominum spes; vbi non vna tantùm vni peccatori spes, vnúmque lilium; sed omnibus planè liliorum, & spei prata efflorescũt. Nec fiet vnquam, vt præsentata filio vbera, quæ suxit matris suæ, non impetrent, quod pro ipsis postulatur. At ne vos deterreat ipsa scelerum nigritudo; *pascitur inter lilia dilectus*; nimirum oues, quas ex petulcis, iam compressa lasciuia, detersóque fœtore, capris per pœnitentiam effecerat: tam puris, tam suauolentibus in pascuis recreat, pascitque, vt eas deinde suauissimè redolentes, vernantíque gratia nitidas reddat, vtpote quas inter lilia pascit.

B. Maria aurora. Cant. 6. Rupert.

B. Maria plus, quàm Angeli inuocanda.

Potẽtissima B. Mariæ intercessio.

Apoc. 8.

Cant. 2. *B. Maria amor erga homines.*

Psal. 44.

Cant. 1. *B. Maria peccatores inuitat.*

Plurima spes, & fiducia in B. Maria.

Vbera matris impetrant à filio.

Oues à Christo de capris effectæ.

SECTIO X.

Non dimittam te.

1. NOn *dimittam te.*] Desistere à lucta, seséque à brachiis Iacob expedire contendit Angelus luctator; at Iacob non fert, non patitur illum abire; senserat quippe inter luctandum esse quid maius homine, etsi humanâ indutum figurâ, diuinum scilicet, cum quo luctabatur, non ex eo tantùm quòd neruus femoris ab illo tactus obstupuerit, sed (quod potiùs est) ex eo, quòd ipsius animus in lucta, miro quodam modo fuerit affectus, insolitâ nimirum, ac supra humanam dulcedine voluptatis delibutus; deinde (vt credere par est) ex interiore quodam instinctu diuinitus indito, atque illustratione mentis; ex quibus proculdubiò Angelum Dei esse cognouit; Meritò igitur ab Angelo discedere grauissimum homini est; maximè verò cùm iste periculum aliquod pertimescit. Sunt enim Angeli hominum custodes, & pædagogi, quibus à Deo conditore demandatum est, vt tollant de regno eius scandala, ne fortè incauti homines, qui sub illorum tutela sunt, in aliquod, dum ad cœlum incedunt, impingant, & prolabantur. Neque tantummodo hominem rector viæ deducit Angelus, quod & per se magnum est: sed (quod omnem spem, & cogitationem humanã excedit) in

Angeli hominum custodes & curatores.

in manibus portat hominem, ne fortè iste *offendat ad lapidem pedem suum.* Psal. 90. O admirabilem Dei erga homines benignitatem! Itane verò, vt omnipotens Angelum, & curatorem, imò & ministrum homunculi efficiat! *Sunt enim omnes administratorij spiritus in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capient salutis.* ad Hebr. 1. Totus quidem ordo actionum in Angelis ergà homines vocatur à Paulo missio; etsi autem nullus est, nec etiam reproborum, qui careat Angelo custode, quia tamen finis huiusmodi Angelicæ missionis est ipsa sempiterna hominis salus, iccircò præcipuè instituta dicitur à Deo mittente Angelos propter prædestinatos, qui tandem in effectu sortiuntur istius Angelicæ missionis fructum, adiutique ab Angelis capiunt hæreditatem salutis; hæreditatem vocat ipsum regnum cœlorum, quod illi soli consequuntur, qui sunt filij Dei, cohæredes Christi, & diuinæ per gratiam sanctificantem naturæ consortes. Capiunt isti hæreditatem: *quo in verbo significat Apostolus* (vt D.Thom. insinuat) *studium, curam, & solicitudinem eorum, qui pro virtutibus acquirendis, & animæ salute instanter, & efficaciter laborant. Regnum quippe cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Matth. 11. Luctandum scilicet homini est cum vitiis, & concupiscentiis, obluctandum ipsisinet spiritibus inferorum, quo in agone, nos boni Angeli iuuant, excitant, armant, tuentur, victoribus applaudunt, ministros se vltrò exhibent; quod iam in Christo Domino post victoriam de tribus tentationibus reportatam demonstrarunt. *Cùm* (vti scribit Matth. 4.) *accesserunt Angeli, & ministrabant ei.* Nimirum (ait S.Hilar.) *post diaboli fugam Angeli Christo ministrant, ostendentes à nobis victo, calcatóque diaboli capite, & Angelorum ministeria, & virtutum in nos cœlestium officia non defutura.* canon. 3. in Matth.

Psal. 90. — ad Hebr. 1. — Angelorum custodia propter salutẽ æternam. — D.Thom. Beatitudo cur hæreditas vocetur. — Matth. 11. Laborãdum pro beatitudine. — Matth. 4. D.Hilar. Celebrant Angeli victorias hominum de vitiis.

2. Meritò respondet Angelo Iacob: *Non dimittam te.* Separari quidem ab eo, qui meus custos, defensor, ac nutritius est, nullo modo patitur animus. Idem hodie maiore cum ratione quisque dicet suum Angelum custodem alloquens. Nam cùm post incarnationem diuini Verbi; cùm Deum hominem in terris conuersari cum hominibus, pro illis flagellari, crucifigi, moríque viderunt Angeli, non modò illi benigniùs, & familiariùs homines iam ipsos respiciunt, sed etiam cum iisdem versari, iisdémque inseruire gaudent, magnóque in honore ducunt, si hominibus Angeli propter Deum hominem famulentur. Et qui creati in summo cœlorum empyreo, expertes omnis corporeæ miseriæ, terrenæ contagionis, & labis vitiorum quibus miseri scatemus homines; & qui sempiterno æuo in cœlis cum Deo perfruuntur; nihilominùs hominum vsque adeò amantes sunt, vt continuo descensu, ascensúque, hominem suum quisque inuisentes, atque Deo pro iisdem supplicantes nostra postulata, velut internuncij, ac famuli referre mirum in modum gestiant, quo in argumento egregiè præter alia scripsit S. Hilarius, quòd hîc adscribo: *Angeli pusillorum præsunt fidelium orationibus, saluatorúmque per Christum orationes Angeli quotidie Deo offerunt. Ergò periculosè ille contemnitur, cuius desideria, & postulationes ad Deum ambitioso Angelorum famulatu, ac ministerio peruehuntur.* can. 18. in Matth. Hinc admirari, & venerari oportet, immensam Dei erga homines misericordiam, qui Angelos suos illis non modò aduocatos ad interpellandum, sed etiam velut internuncios, &

Angeli post incarnationem amant & reuerentur homines. — Gaudẽt Angeli seruire hominibus. D.Hilar. — Deo Angeli nostras deferunt orationes.

Ben.Fernand.in Genes.tom.3.

A ministros orationum destinauit: deinde mira est ipsius orationis dignitas, quam Angeli de humano corde, oréque dimissam magna cum reuerentia excipiunt, exceptámque, velut de tam præclaro quemlibet honorem superante ministerio triumphantes in cœlum deferunt, Deóque sicuti munus gratissimum offerunt. Ambitiosum etiam subtiliter dicit Angelorum famulatum; quasi speciosum aliquem honorem, & in ipso Angelico ordine dignitatem egregiam iudicent præesse, adesséque inter orandum hominibus, eorúmque Deo in cœlum orationes referre. Denique ex ista caritate Angelorum erga homines comprimitur eorum temeritas, qui nihil pensi habent pauperculis, & abiectis in hoc mundo inferre iniurias, pro quibus nosse debeant defensores Dei B Angelos excubare: bellum quippe indicit Angelo, qui hominem illius traditum custodiæ, malè afficit, & persequitur.

Mira dignitas orationis. — Honor est Angelis famulari erga [illegible] illius.

3. Illud etiam colligi non obscurè potest ex sacris literis, Angelos multò pòst Christi Domini aduentum, quàm ante illum hominibus benigniores, & humaniores se præstare. Enimverò Angelus fuit, qui Adam & Euam nostri generis parentes ob peccatum è paradiso terrestri expulit; Angelus sine dubio, vbi sunt in exilium compulsi, ne fortè in paradisum voluptatis sese vnquam colligerent, *flammantem gladium* euibrans, eòdem aditum impediuit. Genes. 3. Angelus Sodomitas cæcitate percussit, auocatísque de cœlo ignibus totam illorum regionem cum habitato- C ribus simul consumptam redegit in cineres. Genes. 19. Angelus hoc loco luctando cum Iacob, percusso femoris neruo claudum reddidit hominem. En quales tunc erant Angelorum fauores erga homines? Vadenti cum vxore, ac filio infantulo in Ægyptum Moysi *occurrit Angelus, & volebat occidere eum.* Exod. 4. Angelus erat exterminator, qui vniuersam Ægyptum *interfectu vnâ nocte cunctis Ægyptiorum primogenitis* in luctu, & squalore posuit. Exod. 12. Ingresso terram promissionis Iosue apparuit Angelus *euaginatum habens gladium.* Iosue cap. 5. Manue, vxorem, matrémque Sansonis Angelus vultu nimiùm terribili alloquutus est. Iudic. 13. Angelus erat ille, D qui minister diuinæ iustitiæ septuaginta millia virorum pestilentiâ percussos in Hierusalem vno die prostrauit; *cúmque adhuc extenderet manum, vt disperderet Hierusalem*, placato Domino ad preces Regis Dauid iussus est *continere manum*, & à flagellando amplius cohibere. 2. Reg. 24. Angelus erat, qui vt obsessam ab Assyriis Hierusalem liberaret, nocte vnâ percussit in castris Assyriorum, centum octoginta quinque millia. 4. Reg. 19. Quid plura de illo terrore antiquis ætatibus Angelorum, quos timere potiùs, quàm amare homines tunc solebant? Satis, superque ostenditur in promulgatione legis Mosaicæ, quæ facta fuit in monte Sinai: Nam in descendente *Angelo mediatore* (sic Apostolus vocat ad Galat. 3.) vt Moy- E si, & Hebræis, qui aderant, legem illam à Deo indictam publicitùs explicaret, cœpta sunt in primis audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes densissima operire montem, clangórque buccinæ vehementiùs perstrepere, totus autem mons Sinai fumare; eo quòd *descendisset Dominus super eum in igne, & ascenderet fumus de fornace; erátque omnis mons terribilis.* Exod. 19. Et quidem ita exigebat ætas illa, & duriora Hebræorum corda terroribus erant perfringenda, vel certè comprimenda; quod Theod. sic aduertit. *Propterea tubarũ voces, soni tonitruum,*

Angelorum terror ante Christi aduentum. — Genes. 3. — Genes. 19. — Exod. 4. — Exod. 12. — Iosue 5. — Iudic. 13. — 2. Reg. 24. — 4. Reg. 19. — ad Galat. 3. — Lex Moysi data cum terroribus. — Exod. 19. — Theodor.

truum, caligo, & fulgura, & ignis in vertice montis, A *& fumus infinitus emittebantur, vt per hæc omnia corda illorum lapidea emolliret.* q.36.in Exod. Deinde cùm Hebræi sibi confiderent, & quasi gloriarentur, quòd iram terrorémve Dei sui, quem in Ægyptios desæuientem viderant, haudquaquam mererentur, icircò accepturi à Deo legem, horribilia illa spectarunt: Sed audi hoc ipsum ex ipsomet Theodoreto, qui adiungit: *Et quia plagas quidem Ægyptiis illatas conspexerant, ipsi verò castigationis periculum nullum fecerant, ideò per hæc terret illos vti pueros; vt non solùm eum diligant propter immensa eius beneficia, sed etiam illum timeant ne suppliciis afficiantur.* Apposité pueros vocat Hebræos, quo nomine sic illos, & vniuersos mortales appellat Apostolus, ante Christi aduentum. B *Nos (inquit) cùm essemus paruuli sub elementis mundi huius eramus seruientes.* ad Galat.4. Legem Dei, & eloquia Prophetarum intelligit cum aliis S. Hieron. *quòd per hæc quasi initia, & exordia literarum Dei timorem, qui sapientiæ principium est, suscipiamus.*

Dura corda Hebræorum. — *Theod.* — *Timere Deus homines instruit.* — *Homines veti pueri.* ad Galat.4. — D.Hier.

4. Sic terribiles apparebant priscis ætatibus Angeli, omnia tunc frigus erant, necdum caritatis ardor in mortalium cordibus accensus timorem foràs expulerat; regnabat siquidè mors, donec veniret desideratus gentibus, qui tamen de cœlo descendens *ignem venit mittere in terram,* Luc. 12. scilicet, ignem illum Spiritus sancti, quo (vt interpretatur S.Cyrillus) *habitatores terræ frigidi, & quodammodo extincti propter peccatum incalescunt ad pietatis vitam.* in Catena. Nunc verò C post aduentum Domini, vbi lex amoris, & gratiæ mortalium animis insedit, non terrori sunt hominibus Angeli, sed amori; amant homines Angeli, familiariter tractant; peramicè, studiosèque, velut paranymphi ornant, parántque hominum animas. Christo sponso per fidem, gratiámque, ac beatitudinem copulandas. Sic enim sponsam ipsam Dei Ecclesiam alloquuntur: *Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento,* Cant.1. Ornamenta, scilicet, ex auro, & argento comparant, quibus animæ adornatæ Deo præsententur. *Hic enim omnis apparatus* (explicat Psellus) *mirabilem sponsæ, & Virginis ex argento in aurum mutationem ab amicis Verbi, & sponsi accuratè conquisitam, id est, decorem, & gratiam sponsæ ab Angelis Dei adhibitam significat. Hic enim Domini amicorum est mos, vt cùm animam aliquam Virginem ad Christum studiosè festinantem nacti sunt; vndique tanquam custodes illam circundent, atque adiuuent, quo ad illam Domino aptam, gratámque reddant,* apud Theod. En qui olim homines territabant Angeli, nunc iisdem inseruiunt, adblandiuntur, eorum animas comunt, colorant, ornant, vt pulchræ, gratæque velut sponsæ Christo Regi Reginæ in gratiam, & caritatem copulentur; magnus quidem Angelorum erga homines amor: sed tamen illi ipsi non magnum vocant, imò ne verum quidem ad comparationem Christi erga homines amoris. Non enim dicunt aureum, argenteúmque suum, quod parant, ornamentum, sed tantummodo *similitudines auri, & argenti;* vti legunt L X X. & communis est Patribus versio. *Similitudines auri faciemus tibi cum distinctionibus argenti.* Et quidem in sensu quem præmisimus, ita Græci Patres apud Theodor. interpretantur: *Non aurum, sed similitudines auri dicunt; maiora namque sunt sponsi dona, quàm ministrorum, quæ parem non obtinent gloriam.* Quod de donis sponsi explicant, de caritate potiùs intelligere possumus; ab illa siquidem tanquam à suo principio dona, & beneficia oriuntur. Quod satis euidenter illis Domini verbis comprobatur: *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret,* Ioan. 3. dilexit deditque; dandi enim fons & origo est dilectio. Nec (vt habet parœmia) dat qui habet, sed qui amat.

Amorè Deus in terras secum detulit. Luc.12. — D.Cyril. — *Angelorum amor erga homines.* — Cant.1. — Psellus. — *Angeli animarum paranymphi.* — *Christi amor supra amorè Angelorum erga homines.* — Græci Patres. — *Amor dandi origo.* — Ioan.3.

5. Quia verò amoris symbolum satis celebre habetur aurum, meritò Angeli suum ergà homines amorem non verum, sed adumbratum dicunt, & quandam similitudinem veri amoris, quem in Christo versus humanum genus admirantur, & venerantur. Eninverò (vt Dominus ipse contestatur) *maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis.* Ioan. 15. atque icircò adiungunt Angeli: *Dum esset Rex in accubitu suo.* Cant.1. Sic enim Græci cum præcedentibus hæc verba simul cohærere intelligunt. Itaque suum erga homines amorem Angeli vmbratilem, penéque fictitium iudicant ad comparationem illius, quem Christus Dominus verum, immensúmque demonstrauit, *dum esset Rex in accubitu suo;* videlicet, dum in Cruce Rex appellatus Iudæorum moriens admirabile suæ caritatis argumentum pariter, & monumentum edidit. *Accubitum* (quippe Theodor. explicat) *mortem eius appellant. Accumbens dormiuit vt leo.* Genes.49. Itaque caritas Domini Crucifixi IESV, atque pro hominibus mortui summam in admirationem, stuporémque etiam ardentiores in amando Angelos rapuit. *Seraphim quippe* (vti obseruat S. Hieron. ad 6. Isai.) *incendentes, seu comburentes interpretantur. Ergò de illis scribit Propheta Isaias in illa sua visione admirabili. Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, & eleuatum. Seraphim stabant super illud, sex alæ vni, & sex alæ alteri: duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabant.* Isai.6. Alia versio habet: *operiebant facies suas, & pedes suos.* Et quidem faciem velantes reuerentiam tantæ maiestatis ostendunt, coniunctam tamen summo videndi, & cognoscendi desiderio, quod volitatio illa supra Dominum designabat: verecundia quæ cognata est reuerentiæ, in velatis pedibus intelligitur. Illud præterea obseruandum est, quod D cùm igniti essent, & præ amore velut combusti, (vt ipso nomine Seraphim præ se ferunt) adhuc tamen tam verecundè, ac reuerenter se gerant, scilicet ad amorem Christi Domini pendentis in Cruce, ipsimet de suo amore, veluti vmbra tantùm illius, confusi, & verecundi; atque adeò velatis vultibus, & pedibus submisso animo, & profunda reuerèntia Christi amorem venerantes. Quid si etiam facies veletur, ne propter emicantem ex amore Domini splendorem, quem irretortis oculis nulla possit creatura sustinere, ardor ipse Angelorum hebetetur, & offundatur; ac demum tanquam frigus, gelúque esse videatur?

Amoris symbolum aurum. — Ioan.15. — Cant.1. — *Immensus Christi in cruce amor.* — Theodor. — Genes.49. — D.Hier. — Isai.6. — *Angeli mirantur & venerantur Christi amorem.* — *Angelorum amor vmbra geluque ad amorè Christi.*

E 6. Quòd autem thronus iste, in quo Dei maiestas, & gloria Prophetæ visa est, Crucem Dominicam significet, non incredibile videri debet, cùm eam hoc nomine frequenter sancti Patres appellent. Profectò etsi impiorum, & stultorum oculis ignominia, non gloria in Cruce inesse iudicetur: at qui acutiùs vident, qui prudentiùs iudicant, qui quæ Dei sunt sapiunt, nihil excellentius, nihil sublimius, nihil potentius, quàm ipsammet abiectionem, & ignominiam Crucis Dominicæ inueniunt. Et quidem gloriam Crucis ipse Paulus gentium prædicator miris vbique

Crux Domini thronus.

præconiis

Tertull. *Christus à cruce regnator.* præconiis extollit. *Age nunc* (ait Tertull. de hoc ipso argumento disserens) *si legisti penes Dauid: Dominus regnauit à ligno, expecto quid intelligas? Christum vtique, qui exinde à passione ligni superatâ morte regnauit.* Deinde Isaiæ testimonio, eandem Crucis gloriam ostendit comprobatam: *Puer datus est nobis*, &c. *Cuius imperium super humerum eius.* Isai.9. *Quis omninò Regum insigne potestatis suæ humero præfert, & non aut capite diadema, aut manu sceptrum? Sed solus nouus Rex nouorum æuorum Christus IESVS nouæ gloriæ, & potestatem, & sublimitatem suam humero extulit, Crucem scilicet, vt exinde Dominus regnaret à ligno.* lib. 3. contra Marcio. cap. 12. Quid igitur magis gloriosum, quàm ipsa Domini Crux? Cur non regni solium, thronum, maiestatis sedem, imperij, potestatis insigne Domini Crucem esse dixerim? Cur denique Isaiæ visionem de Cruce factam fuisse quis dubitabit? Certè Dominus ipse suam in Cruce mortem significans dicebat: Oportet exaltari filium hominis. *Ego si exaltatus fuero à terra omnia traham ad meipsum: hoc autem dicebat, significans qua morte esset moriturus.* Ioan.2. *Nam exaltationem suam* (occurrit S. August.) *quid aliud dixit, quàm in Cruce passionem.* Præterea idem Dominus paulò antè præmiserat: *Venit hora, vt clarificetur Filius hominis.* Et mox: *Pater clarifica nomen tuum. Venit ergò vox de cælo: Et clarificaui, & iterum clarificabo.* Ioan. 12. Proculdubio, vt videre est ex ipso contextu, agebat Dominus de passione Crucis. *Petit* (inquit S. August.) *clarifica tuum nomen, scilicet, in sua passione. Vt Pater clarificet Filium, qui clarificat suum nomen etiam in similibus passionibus seruorum suorum.* tract. 52. in Ioan.

Isai.9. — *Crucis encomia.* — Ioan.2. — D.Aug. *Gloria Dei per crucem.* — Ioan.12. — D.Aug.

7. Consequenter autem adiungit paulò inferiùs idem Euangelista, referens verba Isaiæ de cæcitate Iudæorum in signis, & in morte Christi Domini. *Hæc dixit Isaias: Quando vidit gloriam eius, & locutus est de eo*, &c. Clarificatus enim fuit Dominus in sua passione, cùm sublatus in Crucem admiranda edidit signa, totius orbis machinam concutiens, validè clamando expirans, Centurionem, & alios eiusdem impietatis satellites ad pœnitentiam diuinâ quadam vi compellens, & testimonium suæ diuinitatis extorquens à cordibus, & linguis eorumdem clamantium; *Verè Filius Dei erat iste.* Matth. 27. *Et omnis turba eorum, qui simul aderant, percutientes pectora sua reuertebantur.* Luc.23. Magnitudo quidem miraculi in eo maximè cernitur, *quòd* (vti expendit D.Hier.) *Centurio ante Crucem in ipso scandalo passionis verè Dei Filium confitetur.* in 27. Matth. Tanta Crucifixi virtus apparuit; ait optimè ad hunc locum S.Chrys. Ostendunt hæc omnia, & Crucis gloriam, & Christi Domini maximè in ipsa ignominia passionis potentiam, & regnum; ac denique immensum ipsius amorem erga homines, pro quibus libenti animo acerbissimam passus est mortem. Ex quibus optimè colligimus quanto iam nunc sit honori Angelis, quòd custodiant, curéntque homines, illorúmque familiaritati vltrò se insinuent, gaudeántque fieri administratorij spiritus in salutem hominum missi, pro quibus omnium Rex, & Dominus, opprobria, cruciatus, & mortem in Cruce sustinuit. Sic planè, sic Angeli se gerunt erga homines, vt ab vno Christo IESV, qui pro illis mortuus est, in amore vinci patiantur. *Non dimittam te,* dicat suo quisque Angelo custodi, scilicet à quo defendar, & protegar, è multisque euadam periculis. Cur quæso diuinæ iustitiæ (prout mea continua, & grauia merentur flagitia) debitas huculque non luo pœnas: Cur peccantem in facie omnipotentis Dei, aut cælum non vssit fulmine, aut dehiscens terra non absorbuit; aut inferni furiis non ego traditus, non incendiis addictus actutùm fui? Quis instam Dei vltionem impediuit: quis agricolæ securim ad radices ficus infœcundæ positam inhibuit, ne adacto demum mucrone stipes euelleretur ad ignem sempiternum? Quis ille cultor vineæ, qui iussus à Domino sterilem succidere ficulneam, ne frustrà terram occuparet, respondit; *Domine dimitte illam & hoc anno, vsque dum fodiam circa illam, & mittam stercora.* Luc. 13. Haud dubiè mihi persuadeo sanctum Angelum custodem intelligi, qui Dominum placat iratum, qui pro illo, quem custodit, homine intercedit, qui Dei vindictam remoratur, qui vitam peccatori ad pœnitentiam petit, & impetrat producendam, qui opem suam, & industriam in excolenda ficulnea sedulò collocandam pollicetur.

Ioan.2. — *Miracula Christi in cruce.* — Matth.27. — Luc.23. — D.Hier. — D.Chrys. — *Angelorum amor.* — *Angelus defendit ab ira Dei.* — Luc.13. *Angelus custos pœnitentiam homini procurat.*

8. *Fodiam* (inquit) *circa illam, & mittam stercora.* S. August. de verbo Domini ad hunc locum intelligit veram scelerum pœnitentiam in qua totum est peccatoribus remedium. *Fossa* (inquit) *est humilis terra, stercus autem in bonum intellige, sordes sunt, qui fructum dant, sordes cultoris, dolor est peccatoris; qui autem agunt pœnitentiam in sordibus agunt, & veraciter agant.* Ac benè quidem vocantur stercora, quæ committimus flagitia: quorum tamen acerba recordatio ad pœnitentiam stimulat, humilem, & abiecta, vilique sui, cognitione verecundam reddit animam; ex quo ad diuinam gratiam, virtutúmque incrementa pulchri, & vberes solent fructus enasci, ac decerpi; sic enim colligit D.Gregor. ad hunc eundem locum: *Peccata carnis stercora vocantur: ex stercore igitur ad fructum reuiuiscit arbor, quia de consideratione peccati ad bona se opera resuscitat anima.* in homil. Euang. Fit autem hæc animæ peccatrici ad humilitatem, & pœnitentiam cultura, in primis ex beneficio Dei clementissimi, qui non vult mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur, & viuat; Deinde ex officio Angeli custodis vtilitati, & saluti hominis diligentissimè inuigilantis. O quantum homines nostris debemus Angelis custodibus? nos illi ab ortu ipso ad obitum vsque perpetuò comitantur. Quis Angelo fidelior, certiórque amicus? Nunquam Angelus suum clientem deserit, sit licèt homo mendicus, vlceribus purulentus, vomicarum fœditate abominandus, sanie totus diffluat, in xenodochio etiam turpi elephantia, & infami quauis putredine, semimortuus iaceat, vel in platea Lazarus, vel Iob in sterquilinio; nec iste, nec ille fœtet suo Angelo; adest hic illi inseparabilis comes. Luctantem cum vitiis hominem iuuat Angelus, armat, animátque; obluctanti aduersus diabolum præstò fert opem: vincenti demum gratulatur, Deóque in primis adscriptam victoriam cum cælitibus celebrat in triumpho.

D.Aug. — *Humilitas dolórque pœnitentis.* — *Prodest consideratio peccati.* — D.Gregor. — *Beneficia custodis Angeli.* — *Angelus homini indiuiduus custos.*

9. Iniurias homini ab aliquo alio illatas Angelus in cælum defert, Deóque præsentat, Dei opem inclamat, vindictam exposcit, vt quem habet in tutela, vindicet ab iniuria, nocentémque debitis puniat suppliciis; quapropter monet ipse Dominus: *Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis: Angeli enim eorum semper vident faciem patris mei, qui in cælis est.* Matth.18. Vbi adnotabis obiter quanto sint apud Deum in pretio, quos paruulos, & abiectos, & ferè nihili mundus pensitat,

Angelus hominis iniurias vindicat. — Matth.18.

D.Chrys.

sitat, cùm vnusquisque illorum suum Angelum habeat custodem, & aduocatum. Enimverò, (vt benè animaduertit S. Chrysostom.) *hac ratione venerabiles eos facit, dicens, quia Angeli eorum, &c. quare designatur eorum summa fiducia, & honor præcipuus*, homil.60.in Matth. Licèt autem absolutè quisque mortalium suum habeat Angelum custodem ac tutorem: maximè tamen intelligitur hic locus de pusillis, hoc est, humilibus, iustisque hominibus, quorum Angeli maiori cum fiducia, Deum pro illis deprecantur, certiúsque exorant: quod Theophylact. ad hunc modum subnotauit:

Theoph. *Angeli custodes humilium alacres.*

Pusillorum, & humilium in Christo, qui parui putantur; magni autem sunt apud Deum, Angeli vsque adeò familiares sunt Deo, vt faciem eius semper videant, coram ipso stantes. Negari haudquaquam potest, B etiam peccatorum custodes Angelos videre faciem Dei; sunt enim omninò beati; sed per hoc insinuatur maior quædam fiducia, qua Angeli iustorum accedunt ad Deum, maiórque alacritas pro iisdem intercedendi, quàm habeant impiorum custodes, quos illorum improbitas, & indignitas pudore afficit, & ab interpellando aliquantulùm remoratur. *Apparet autem* (adiungit ille) *ex hoc quòd licèt omnes habeamus Angelos, peccatorum tamen Angeli, quasi propter nos confusi, minùs confidentes sunt, neque ipsi possunt tam liberè videre faciem Dei, & precari forsitan pro nobis.* Vti enim iusta causa fiduciam præstat accedendi ad iudicem; sic iniusta illam adimit. In omni aduersitate custos Angelus præstò est homini, mœrentem solatur, C dolentem recreat, afflictum erigit, trepidantem corroborat, lugenti lætiora ingerit,

Multa homini ab Angelo beneficia. Gen.22.

nunciátque: Sic Angelus Abrahæ manum, & machæram cohibens patrem à parricidio, filium à morte, vtrumque à summis doloribus eripuit. Genes.22. Angelus Tobiam à cæcitate, filium ab itineris, ac dæmonum periculis liberauit; vtrique parenti filium superstitem, diuitem, vxoratum restituit; Angelus Agaræ, Dauidi, Abachub, Danieli, pastoribus, imò generi vniuerso mortalium gaudia festinissima nunciauit. Quid plura?

Psal.33. D.Hier. *Timentes Deum defenduntur ab Angelis.*

Angelus Domini in circuitu timentium eum. Psal.33. Benè S. Hieron. ibidem. *Vallantur* (inquit) *præsidio Angelico, qui de cordis puritate timuerint Deum.* Sic ille. O vallum munitissimum; ô propugna- D culum inexpugnabile Angelicæ virtutis, ac præsentiæ! ô hominis purè timentis Deum, eum pari securitate insignem felicitatem? Securum reddit hominem custodis Angeli præsidium; felicem

Morienti adsistit Angelus.

facit officiosa pietas Angeli, quam homini moribundo exhibet, & mortuo (cùm iustus est) animam, aut in cœlum, aut certè in purgatorium deducens lætus, ouánsque præstat: quod quidem licet coniicere ex eo, quod legimus in Euangelio: *Factum est autem, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ.* Luc.16. Cùm tamen è contrario diuitis, qui Lazaro stipem negauerat, anima sepeliretur in inferno. Pulchrè S.

Luc.16. D.Petr. Chrysol. *Diuitis & Lazari dispares exitus.*

Petr. Chrysolog. hoc tantum rerum discrimen expendens proclamat: *En fratres, quàm rerum la-* E *mentanda mutatio! mori pauperis totam vitam diuitis vicit: & elatio sola pauperis totam diuitis pompam transcendit, & gloriam; Meritò ei Angelica officia, meritò diuina deputantur obsequia, cui tam crudeliter negata sunt ipsa humanitatis extrema. Funus diuitis antecedit lugubris turba seruorum; feretrum pauperis præcedit Angelorum psallentium multitudo.* serm. 121. Vide quantum homines custodibus Angelis debeamus, quantóque felicior sit pauper iustus, quàm diues impius, vt ille portetur in cœ- A lum Angelorum triumphantium manibus; hic vnà cum dæmonibus in sempiternos gehennæ cruciatus flammásque detruditur.

Infelix diuitis exitus. P.Chrys.

Profectò diuites huius sæculi melius, & securiùs sibi in æternitatem consulerent: si (quod benè obseruat S. Petrus Chrysolog.) secum maturè, serióque expenderent, *inhumani diuitis, & Lazari pauperis stupendas vices, pauendas successiones, conditiones admodum lamentandas.* serm.66.

10. Porrò autem status, & habitus animi Iacob hic erat. Confidebat quidem homo post longam rerum experientiam diuino semper munitus auxilio, quòd simili felicitate de tam periculoso congressu cum fratre Esau tandem euaderet; cui deinde assistentia Angelorum, quos in castris, paulo ante atque olim etiam in scala cursitantes viderat, multum conferebat. Erat nihilominùs timor de aduentu fratris tam vehemens in Iacob, vt multò magis etiam in tantis cœli præsidiis terreni hominis iracundiam timeret, quàm de illis fiduciam, animósque assumeret;

Nimius in Iacob timor humanus.

quare Angelus in pœnam diffidentiæ, immoderatíque, & iniusti metus finxit se abire, atque ab homine modicæ fidei, quem sanare non potuisset, discedere: discessurum tenet Iacob, instátque ardentiùs orando, & plorando, vt habetur Oseæ 13. Et hæc est lucta spiritualis; illa verò corporalis, cùm abire volentem Angelum Iacob manibus apprehendit, ac detinet, nec dimissurum à se dicit, nisi Angelus benedictionem priùs impendat. Sed quænam isthæc benedictio sequenti sectione dicemus. Neque verò alienum est, quòd Angelum, cum quo luctatur, dimittere haudquaquam velit Iacob: Etenim (vt in Glossa interlin. adnotatur) *anima, quæ internam dulcedinem degustat, in ea semper morari desiderat.*

Osee.13. Gloss. *Insatiabilis contemplatio Dei.*

Qui ergò complexibus Deum (Angelus Dei gerebat vices) adstringens homo, (quod quidem absque incredibili quadam, simúlque ineffabili mentis voluptate fieri non poterat,) Deum remittere, Deique renunciare dulcedinem, aut vellet, aut posset? Sic planè vel tantisper abeuntem sponsum amans illa sponsa clamando reuocabat. *Reuertere dilecte mi.* Cant.2. Anima quidem reuocat lacrymis, & precibus Deum quo pacto ante fruebatur, & qui subinde discesserat. Videlicet (vt S.Bern. animaduertit) *anima cùm sentit gratiam, agnoscit præsentiam, cùm non, absentiam queritur, & rursum præsentiam quærit.* Hæc ille serm.74.in Cant.

Cant.2. D.Bern. *Amatorium negotium in sanctis.*

Sunt viri sancti diuinis contemplationibus studiosam operam nauantes, *& caritatis* (vti vocat idem Bernard.) *cultores, amatoriique negotij prorsus indefessi sectatores, quos tam inquietus vrget amor; sicut ille dicebat: Exquisiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram.* Psal. 26. Optimè S. Bernard. *Quid ni* (inquit) *requirat? neque enim subducto sibi tam dulci sponso, interim aliquid aliud non dicam desiderare, sed nec cogitare libebit. Reuocatur igitur verbum desiderio animæ cui semel indulserit suauitatem sui.*

Psal.26. D.Bern. *Sine voluptate non viuitur.*

Est quidem voluptas summum animæ illicium; nec sine voluptate viuere potest anima, siue illam à mundo, siue à Deo, siue à deliciis terræ, siue à delectationibus captet cœlestibus. Quia verò sapiens Propheta, non nisi diuinis, quæ vera sunt, & pura, & diuturna, gaudiis delectatur, eáque ab ipsa Dei beneuolentia, & amore per faciem significatis velut à fonte vbertim fluunt; iccircò indefesso Dei faciem studio perquirit.

Vera voluptas à facie Dei. D.Aug.

Quid quæso desideras ô bone Rex, quid petis, quid requiris? faciem (inquit) Dei mei. *Quid* (occurrit S. Augustin.) *si te Deus faciet in deliciis istis, & voluptate*

gaudiorum

gaudiorum terrenorum immortalem? Respondet amator: nolo, quicquid mihi præter illum est, dulce non est. Quicquid mibi vult dare Deus meus, auferat totum, & se mihi det.

Habenti Deum nihil deest.

11. Sed hunc diuinarum dulcedinum affectum pretium, ac desiderium habere non potest, experiríve nisi ille; *quem* (notat S. Bernard.) *Deus inuisere soleat, cui familiaritas ausum, cui gustus famem, cui contemptus omnium ocium dederit.* serm. indicato. Hoc enim maximo etiam interuallo, à terrena distat diuina dulcedo; quòd illa vbi percipitur fastidium, hæc famem pariat. *Deo igitur abeunte* (ait idem Bernard.) *vna interim, & continua animæ vox, continuum desiderium eius, tanquam vnum, continnúmque: reuertere, donec veniat.* Insatiabilis enim est pietas animæ Deum amantis, cui iam concessum fuit videre, & gustare quàm suauis est Dominus. Gaudet ille quidem ab anima desiderari, clamoribus illius delectatur, vtque illam ad desideria, & clamores vehementiùs excitet, abire se fingit, simulat discessum, cùm nihil potius, ac dulcius habeat, quam vt non dimittatur, etiam cùm dicit: Dimitte me, maximè illud à dilecta anima volens extorquere. Non dimittam te. Nam (vt benè, ac verè suspicatur S. Bernard.) *fortè ideò subtraxit se, quo audiùs reuocaretur, teneretur fortiùs. Nam & aliquando simulabat se longiùs ire, non quia hoc volebat, sed volebat audire: Mane nobiscum Domine.* Luc. 24. *Et cùm Apostoli laborarent in remigando, quasi volens præterire eos, nec tunc quidem istud volebat; sed magis probare fidem, & elicere precem.* serm. indicato. Vult quidem Dominus à nobis, & amari, & desiderari, & orationibus excitari, & clamoribus solicitari; quod si vnquam voluit, nunc verò maximè, postquam homo factus apparuit. Hoc enim tempus obseruans sponsa dixit. *Dilectus meus mibi, & ego illi; Qui pascitur inter lilia. Reuertere*, &c. Cant. 2. Est quidem sermo de Deo homine, quin etiam infantulo, qui amorem potiùs conciliat, quàm timorem incutit; quo in sensu ita dulciter loquitur Virgo Deipara; (vti commentatur Abbas Rupertus) *Pascitur inter lilia: quæ nam sunt lilia, nisi amicus dilecti Ioseph, & ego dulcis mater, cui dicit, sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Verè ambo lilia, videlicet, pro virginalibus nuptiis, & cohabitatione castissima. Inter huiusmodi lilia pascitur dilectus.* in Cant. Pulchrè S. Bernard. liliis virtutes significari arbitratur. *Sponsus* (inquit) *cùm sit virtus in virtutibus complacet sibi, & cùm sit lilium, libenter inter lilia commoratur; & cùm sit candor, delectatur candidis; Et fortasse hoc est, quod dicitur pasci inter lilia, candore, & odore virtutum delectari.* serm. 71.

D. Bern. Fastidio est humana voluptas.

S. Bern. Expers fastidij voluptas diuina.

Importunus animæ clamor Deo gratissimus.

S. Bern. Desiderat Deus desiderari.

Luc. 24.

Marc. 6.

Cant. 2.

Rupert. Inter Mariam & Ioseph infans IESVS.

D. Bern. Virtutibus delectatur Deus.

12. Sed quarum quæso virtutum candore, odoréque Dominus IESVS maximè delectatur, nisi earum, quæ in matre Virgine, & candidissimæ renident, & suauissimum efflant odorem? iis quippe inuitatus, ac tam fortiter, quàm suauiter à cœlo attractus in vterum virgineum, ad brachia, & vbera dulcissimæ parentis descendit. Et quanuis etiam ante incarnationem amari dignus esset, vt qui amor ipse, bonitásque ipsa Deus sit, quia verò homo factus bonitatẽ suam, amorémque suum potissimo omnium, quæ vnquam protulit testimonio declarauit mortalibus; iccircò à parente Virgine prehensus manibus, pastúsque vberibus dicitur præcipuè dilectus. *Magis enim* (inquit S. Bernard.) *exinde cœpit esse dilectus, ex quo & pasci; nec modò exinde, sed inde. Nam qui in altissimis est Dominus, in sinu est*

D. Bern. Deus maximè post incarnationẽ diligens & dilectus.

A *dilectus, super sidera regnans, & inter lilia amans. Amabat super sidera, quia amor est, sed donec pasci inter lilia compertus est, nec amatus est, nec factus dilectus.* serm. 70. in Cant. Ac tenuit quidem secum multos per annos filium mater, sed ille tandem redemptionis humanæ negotiũ peracturus transiit ex hoc mundo ad Patrem, coactúsque ideò fuit à matre, quam vnicè amabat, discedere; Mater igitur certa de filij resurrectione triduum illud mortis, & sepulturæ pertransiit deplorando, & inclamando: *Reuertere, similis esto dilecte mi, caprea*, &c. Sic enim commentatur Rupert. *Cùm aspirauerit dies, & inclinatæ fuerint vmbræ, reuertere, id est, diluculo resurge, valde manè, orto iam sole, plenâ luce reparationis nostræ, inclinatis, atque destructis* B *vmbris mortalitatis nostræ. Citò reuertere, noli moram facere, quia anima mea desiderat te.* Verùm quia post tres dies resurrecturum Dominum, & Propheta Oseas 6. & Dominus ipse prædixerat, vel ipsis quoque Iudæis de illo attestantibus, *post tres dies resurgam*, Matth. 27. Cuius rei typum in Iona proposuerat: *Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, ita erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.* Matth. 12. Matris amor & desiderium pati non poterat immensam illam (vt putabat) tridui longitudinem; quare tantum precibus, & lacrymis profecit, vt aliqua saltem ex parte triduum illud velut præcidere dignaretur, quo nimirum, & prophetiis nihil detraheret, & piissimis votis dolentis C indulgeret matris.

B. Maria filium resurrecturũ inclamat.

Cant. 2.

Rupert.

Ose. 6.

Matth. 27.

Matth. 12.

Absentia Christi tẽpus propter matrẽ præciditur.

13. Sic igitur Rupertus matrem Virginem vlteriùs loquentem inducit: *Tridui quidem tempus breue est, sed dilecta, & columba tua desideranti, & gementi vulneratâ mente non satis dilecte mi festinatum est. Abbreuia hoc ipsum triduum, & similis esto in reuertendo capreæ, aut hinnulo, id est, velocissimus esto ad peragendum cursum tuum.* Denique prophetiis de triduo illo Virgo sapientissima filij sui acceleratam resurrectionem ita satisfacit. *In corde terræ, id est, in sepulchro tuo, non totum expendas triduum. Sufficit ad complendam veritatem scripturarum, si partem exiguam primi diei, id est, tres horas nouissimas, & partem aliquam diei tertij, scilicet, sex horas, quod est dimidium noctis cum die secundo, id* D *est, cum sabbatho, iacens in sepulchro transegeris: Nam tres integri dies horæ septuaginta duæ sunt; hoc esset nimis longum; sufficiunt horæ triginta tres.* in 2. Cant. Porrò iuxta huiusmodi expositionem non incongruè dicere possumus, lacrymis, & precibus Virginis matris deberi quòd toto illo integróque triduo Christus Dominus in sepulchro non iacuerit, sed illius nonnullas præciderit horas, vt celeriùs dolorem matris oblatâ illius oculis sui præsentiâ prorsus aboleret: Atque adeò philosophari licet, miram inesse vim precibus Virginis, cùm fortasse Dei statutum de triduo integro fuisset sub conditione lacrymarum, & precum Virginis beatissimæ, quæ si fortè interuenirent, (vti contigit) foret nonnihil de integro, absolutóque triduo in gratiam matris detrahendum. E Similia quidem arcana diuinæ scripturæ, ac sacræ Theologiæ sæpiùs leguntur, & nos in prioribus tomis aperuimus.

Rupert.

Cant. 2.

Rupert.

Quare non integro triduo Dominus fuit in sepulchro?

Decreta Dei sub conditione.

14. Non dimittam te, ait prudentissimè Iacob, quis enim magnum aliquod bonum, cuiusmodi cœleste, ac diuinum est, tàdem adeptus, aut semel degustans dimittere vltrò velit, aut aliò abire patiatur: nec teneat potiùs, apprehendat firmiter, ne iterum elabatur? Prudens illa, vel si vnquam tunc vel maximè sponsa extitit, cùm longo

Gaudet à nobis Deus violentiam pati.

longo circuitu, ac labore, spoliata etiam, vulneratáque demum aliquando carissimum inueniens sponsum aiebat: *Inueni quem diligit anima mea; tenui eum, nec dimittam.* Cant. 3. Enimverò verbum Hebræum אחז *ahac*, in fonte, deinde Græcum κράτω, crateo apud L X X. non simplicem detentionem, sed vnà cum apprehensione significat; Sensus igitur est: apprehendi, teneo fortiter apprehensum, ne amplius effugiat, nec si dilabi tentarit, vllo modo id ego patiar: non vltrò dimittam, non si velet resilire, aut ego velim, aut ille meis innexus brachiis, amoribusque possit. O sanctam animam! ó prudentem! ó felicem, quæ summum adepta bonum ab illo excidere, sine illo viuere nec velit, nec possit. Hoc diuino amore armati, & martyres inter furiosas tyrannorum minas; inter omnia cruciatuum acerbissima genera, Deum, Deique sui fidem firmissime tenentes aiebant: Tenuimus, nec dimittemus. Nimirum tanquam nobiles, ac generosæ aquilæ, citiùs vitam, & sanguinem profunderent, quàm prædam illam omnibus bonis cumulatæ vitæ è manibus eripi sibi paterentur; cuius dulcedinem, & suauitatem, non animis modò percepissent, verùm quodam etiam tacito sensu degustassent. Nec martyres tantum inuictissimi, sed omnes etiam cuiuscumque ordinis in Ecclesia viri sanctissimi, Deum Deique gratiam constantissime tenentes eandem virtutem inter aduersa vitæ incommoda, inter grauia mūdi, carnisque, & cacodæmonis certamina firmiter admodum conseruarunt; quos proinde nullus metus infirmare, nullus labor defatigare, nulla pericula deterrere potuerunt. Quærunt itaque iustæ, & sanctæ animæ Deum suum etiam per medias quorumcunque hostium acies, pérque rerum omnium quantumuis grauia discrimina, tandémque inuentum quàm suauiter possident; tam fortiter complectuntur, tam constanter nunquam ampliùs amittendum, aut dimittendum retinere contendunt: Vt sanctissima, & dulcissima illius mater Virgo dicebat; *Tenui, quem diligit anima mea; nec dimittam.* Cantic. 3. *Videlicet,* (vt explicat Rupert.) *dilecta, & dilectarum dilectissima, cæterarum exemplum est animarum; vt similiter & ipsæ pro modulo suo dilectum quærant, & inuenire cupiant.*

Cant 3. — Violentus erga Deum dulcisque amor. — Amor martyrum erga Deum constantissimus. — Martyres aquilæ generosæ. — Inuicta iustorum constantia. — Perseuerantia iustorū. — Cant. 3. Rupert. B. Maria exemplar constantis amoris.

15. Quæsiuit diligenter, inuenit feliciter, tenuit peramanter Dominum illius complexa pedes Maria Magdalena; cuius tamen (vt videtur) nimium feruorem Dominus ipse aliquantulum repressit, dicens: *Noli me tangere; nondum enim ascendi ad Patrem meum.* Ioan. 20. Qui locus cùm in mystico sensu ferè ab omnibus diuersimodè exponatur; in literali tamen adeò est obscurus, vt communiter (liceat dicere) ignoretur. Tenuerunt quidem Domini resurgentis pedes aliæ quoque piæ mulieres, quod Dominus permisit; at Magdalenam inhibuit: *Noli me tangere.* Huius disparitatis ratio hæc vna potissima videtur. Enimverò illæ adorare solùm, hæc amplius retinere volebat, scilicet amore flagrantior, quàm cæteræ Domini sui conspectu, ac pedibus (quod vehementer expetierat) demum post longa suspiria, lacrymarum imbres, acerbissimósque animi dolores potita, verbo, réque ipsa contendere, ac dicere videtur: *Inueni quem diligit anima mea: Tenui eum nec dimittam.* Cant. 3. Volebat itaque pia mulier agglutinata quodammodo pedibus Domini, ne iterum dilaberetur, vsque ad mortem cum ipso permanens suum dilectum retinere.

Ioan. 10. — Magdalena pedibus Domini agglutinata. — Cant 3.

A Certe hic planus, & literalis proculdubiò sensus est, qui ex verbo Græco aperte colligitur, μή μου ἅπτου, ne me tangas, ἅπτομαι siquidem, vt peritiores obseruant, non solùm tangere significat, sed etiam adhærere, & agglutinare sese. Dicere igitur voluit Dominus: noli me tangere, agglutinata pedibus meis, tanquam ab eis nunquam dum vixeris recessura, quia nondum ascendi in cœlum, in quo hæc tibi felicitas seruata est; frui semper Deo, diuinisque delectationibus perenni quodam statu perfundi, non terræ conceditur, cœlo tantùm reseruatur. Debetur ista peregregia huius loci expositio doctissimo patri è nostris Ioanni Fernandio; qui vtinam illum suum scripturarum thesaurum vita longiùs producta potuisset absoluere. Vide verbum, Ascendo. numero 15.

Perennis Dei voluptas in cœlis non in terra datur. — Ioan. Fern.

B 16. Atque vt clariùs etiam Domini sensum percipias aduerte, quæ nam fuerit mens Magdalenæ. Constringit Domini pedes timens ne statim diffugiat: Occurrit ergò Dominus: Ne fugam timeas, neve detineas, quasi statim recessurum in terra non amplius visura; nondum in cœlum ascendi, adhuc vobiscum ero per multos dies, sæpiúsque tibi dabitur meos deosculari pedes, meo frui conspectu. Lusitanè dixisset, (*deixa per hora nano me detenhas, ainda me nam vou pera o Ceo*) Denique illud non præteribo, quod in huiusmodi verbo adnotatu est quàm dignissimum; dicitur enim ἅπτομαι τῆς πόλεως, in deditionem capio Ciuitatem, vt à Plutarcho, & aliis vsurpatur. C Volebat igitur Magdalena, quasi captiuum retinere, qui quidem omnibus natus, & mortuus est, & resurrexit, non vnius tantùm sed omnium redemptor est; non vni solùm animæ sic intentus vt reliquarum oblitus præsentia suâ Magdalenam oblectet; alias verò pias fœminas, imò suos Apostolos, in luctu, orbitatéque sinat contabescere. *Fons iste patens est domui Dauid, & habitantibus Hierusalem in ablutionem peccatoris.* Zachar. 13. Quis igitur publicum sibi fontem vindicet, & patentem intercludat? *An non Deus Rex noster ante sæcula operatus est salutem in medio terræ.* Psalm. 73. *In Iudæa, quæ putatur medium terræ* (declarat S. Hieronym.) *vt vniuersis æque terris, ac gentibus, &* D *nasci, & mori, & resurgere intelligatur. Tu Domine Rex noster* (explicat Theodoret.) *à quo bona cuncta sumus consequuti; Curam enim, quam de nobis gessisti, omnibus claram fecisti.*

Christus omnibus cōmunis est. — Zachar. 13. Christus æqualis omnium redemptor. — Psal. 73. — D. Hier. — Theod.

17. Si Magdalenam Christi oblectat præsentia, nouerit illa simili oblectamento alias quoque animas indigere. Deinde terram non esse quietis locum, vt ad Christi pedes velit perpetuò assidere: sed campum certaminis, vbi pro quiete in cœlum obtinendâ indefesso conatu laborandum est. Relinquat pedes Domini necesse est, seséque viriliter accingat, vt subeundis, quæ restant periculis; exantlandis, qui mox imminent laboribus fortiter, & constanter animum, viresque impendat. Sulcanda ratibus sine velo, remó-E que maria, Galliarum subintrandi portus, habitanda gentium infidelium Massilia, prædicandum à fœmina Christi Euangelium, pérque solitudines inter feras sub dio, nudoque in solo multos per annos; producto totum per corpus pro amictu capillamento; mira, & prioribus inaudita sæculis pœnitentia Magdalenam expectat, vocátque; *Noli me tangere,* ait Dominus, ne meis pedibus acquiescas: etiam pura, sanctáque gaudia si detineant animam, si currentem ad cœlestia remorentur, periculosa sunt. Cœlum præmij, terra laboris

Vita præsens ad laborem & certamē. — Admiranda Magdalenæ opera.

laboris est locus. Prudenter à Brasilia in Lusitaniam, hinc Madritium, Romámque scripti, non numerati transmittuntur numi, quando & maria,& itinera prædonibus infesta sunt. Sic honores, sic opes,sic voluptates,sic etiam casta mentis gaudia, velut scripto securiùs in cœlum transmittuntur;vbi à Deo reddenda homini post hanc vitam reseruantur: quæ quidem in terra, vbi segnities, vana securitas, præsumptio, & superbia, bonis operibus, virtutibus, meritis, sanctísque animarum gaudiis pepetuò insidiantur, periculum est ne homini obsint potiùs, quàm prosint. Prudentiùs sibi consulit, qui quæ bona huiusmodi dum viuit, aut obtinere, aut possidere potest,solâ Christi mortificatione,cruceque contentus, illa Deo transmittenda in cœlum tradit. Enimverò (vti animaduertit S.Chrys.) *si hic accipis, mortalia accipis; sin verò illic, aurum permultum purum. Neque enim fieri potest* (præmiserat S. Doctor.) *vt in mortali, ac marcido corpore illas immortales coronas accipias, neque in vitâ hac tumultus, & turbationis plenâ, tum etiam multis mutationibus obnoxiâ stabilem illam, & immotam quietem recipias.* homil.7.in epistol.ad Roman.

Periculosa in terris bona, in cœlis tuta.

Prudens sua in cœlum bona transmittit.

P.Chrys.

SECTIO XII.

Nisi prius benedixeris mihi.

1. NOn dimittere Angelum à lucta vult Iacob, nisi, velut mercedem, ac præmium luctæ priùs,quàm dimittatur,impendat.Et quàm ardenter benedictionem istam concupierit,quàm obnixè, & instanter flagitauerit, & quàm piè ac religiosè pro ea supplicauerit, multis, & precibus, & lacrymis fusis; reticuit quidem hoc loco Moyses, sed enarrauit Oseas Propheta cap.12. vt superiùs iam præmisimus. Ex quo rectè colligitur, quanta fuerit istius benedictionis excellentia, & vtilitas; sed in quo illa demum consistat, nec ab autore scribitur, nec facilè interpretes explicant. S. Hilar. mutationem illam nominis de Iacob in Israël, ab Angelo factam insinuare videtur esse benedictionem, quam impertiuit: Sic enim loquitur cum Iacob: *Iacob in lucta es; post fidem postulatæ benedictionis Israël es.* lib. 5. de Trinitate. Quod etiam Procopius disertis verbis ita effatur: *Benedicit Iacobum mutando ex alio, in aliud nomen, faciénsque è practico speculatiuum: cúmque qui olim fuerat supplantator, & fortis, facit videre Deum. Israël enim significat mentem quæ Deum cernit.* Perecelebrata inter Patres, & Doctores significatur, (vt innuitur à Procopio) in Iacob vitæ iustorum in contemplantem,& agentem diuisio. Iacob vnus, idémque sortitus duo nomina, duplicem illam vitam præferebat: nec enim Israël alter esse, quàm Iacob;nec iste sine illo perfectionem habere potest. Sit oporter Israël Deum agnoscens, cum Deo agens, qui laboriosam vitam Iacob exercuit;vanaque erit Israëlis nomenclatura, & sapientiæ prærogatiua vento, non fundamento nititur, vbi contemplationem non sustentat operatio. Hanc totâ suâ vitâ, dum in terris ageret Christus Dominus infatigabili studio, & curâ in hominum salutem insudando,atque (vt scribitur) benefaciendo pertransiens, Actor. 10. maximè docuit. Hæc enim omnibus iniungitur fidelibus, vt absque operatione salutem comparare non posse nouerint sempiter-

Ose.12.

D.Hilar.

Procop.

Vita contemplantis,& agentis diuisio & cõnexio.

Sancta operatio indicitur.

A nam. An non iccircò Ecclesiam suam Dominus vocauit, & vineam, & agriculturam, & nundinas,& thesaurum, & piscationem, & negotiationem? milléque huiusmodi parabolis agentem,& laborantem; nihil ab ea sic alienum, vti otium, & segnitiem detestatus,expressit? Quid,quòd in mundum veniens matri suæ beatissimæ comitem, sibíque nutritium non philosophum, non literatum aliquem in otio disciplinarum consenescentem, aut vllum e mundi principibus torpentem segnitie,ignarum agendi, hostémque laboris elegit: sed sanctissimum Ioseph, vtrique muneri aptissimum, fabrum, pauperem, qui victum labore quæreret ex omni mortalium genere assumpsit? Quamobrem & fabri filius,& faber

B etiam ab inimicis per ludibrium non semel appellatus est. *Nonne hic est fabri filius?* Matth. 13. *Nonne hic est faber?* Marc. 6. Quod filium fabri dicerent, error est; quod fabrum, non errabant. Enimverò(vti scribit S.Iustin.Martyr) *IESVS Iosephi fabri filius habebatur, fabérque adeò, & ipse putabatur esse. Fabrilia namque cùm in hominibus esset,opera faciebat;aratra,& iuga conficiens.*

2. Sed quorsum Domine IESV, ante virilem ætatem, in qua promulgando Euangelio, edendísque in mundo miraculis animum contulisti;fabrilem artem amplexus es? *Per hæc* (respondet idem Iustinus) *& instituta docens signa & vitam non otiosam.* Hæc S.Iustin. in dialogo contra Tryphonem,scilicet magister cœlestis fabrilem exer-

C cendo artem docuit homines, & humilitatem seruare in vitæ actionibus, & otium malorum omnium fontem deuitare. Quid igitur? laborat manibus, seruili exercetur opere Dominus ipse mundi conditor;& homuncio indignum indicat operari,totúsque in ocium diffluit,& socordiam? *operarios ille vocat;conducit operarios; mercedem reddit operariis.*Matth.9. *Dignum suâ indicat operarium mercede.* Luc. 10. Qui scilicet perpetuò laborat, indefessóque conatu portat pondus diei, & æstus:quem nec laboris magnitudo, aut longitudo deterret,nec fragilitas carnis abiicit in desidiam; nec ætas infima, senióque prægrauata in lectum potiùs declinat,quàm in aream deducit. Non ita verò feliciter actum est cum agricolis; iis enim

D locauit vineam, eos inuenit infidos, eos demum parricidio contaminatos,immisso exercitu prórsus extinxit. Matth. 21. Agricolam minùs probat; hic enim non semper operatur, sæpiùs ociatur, inducias aliquandiu tellus ipsa concedit agricolæ. Contra verò conducto mercenario vacare, si non ad cibum paulisper, à labore non licet;sic planè salutis æternæ habet negotium,operarios, & mercenarios exigit, quorum est, sine intermissione labor, quibus tunc licet tantummodo quiescere, cùm exacto die pactam recipiunt mercedem. Non admittit verò Dominus ocio indulgentes; nec illos etiam, qui cùm demandata sibi opera construenda accipiant, non ad diurnum,& continentem laborem,sed ad con-

E ductam solummodo constructionem operis, vti libuerit, obligantur: Ij quidem interdum laborant,sæpè etiam vacant, & ociantur. Seruos igitur suos vult Dominus, qui operantur; vt Lusitanè dicimus (*de iornal*) non autem (*de empreitada.*) Luctatur Iacob, & de luctatore fit Israël, contentione benedictionem assequitur; quod si iaceret, si deses, ignauúsque sterteret, profectò nec ageret cum Angelo, nec apud Deum inter Angelos principatum obtineret.

3. Benè S.Chrys. *Cura* (inquit) *ac solicitudines gymna*

Laborantem vult Dominus Ecclesiam.

Principes hostes laboris.

Cur S.Ioseph in Christi nutricium electus.

Matth.13. Marc.6. S.Iustin.

Christus faber, non fabri filius.

Iustin.

Christus faber vt humilitatem doceat, otiũ deuitet.

Otium homini deuitandum.

Matth.9. Luc.10.

Laboranti redditur merces.

Matth.21.

Cœlum datur constanter laborantibus.

Operibus benedictio impenditur.

D.Chrys.

gymnasium, & schola sunt philosophiæ. Cos quidem sunt afflictiones, & curæ. homil. 54. in Acta Apostol. Exacuunt animum labores, luctæque cùm vitæ incommodis mentem reddunt splendentem virtutibus. *Eapropter* (adiungit) *pauperes diuitibus sunt sapientiores, utpote multis fluctibus vexati & exerciti. Nam corpus quod ociosum quidem, & immobile, morbis magis obnoxium, & fœdum; quod autem mouetur, & laborat, & ærumnis exercetur, formosius, ac sanius est. Et ferrum quidem si iaceat, corrumpitur; si exerceatur autem, splendescit. Et similiter anima, quæ mouetur.* Putrescit vitiis anima, hebetatur ingenium; sordescit mens fœdis affectibus, quæ pigro indulget ocio, quæ luctam declinat, Christianam mortificationem abhorret, opera misericordiæ sibi magis quàm pauperibus crudelis non exercet, nec iure petit Iacob à Deo benedictionem, nec illam Deus concedit nisi luctatori, qui manus extendit, brachia versat cum Deo, qui opera misericordiæ in ipsum Deum exercet; *quod enim vni ex his minimis fecistis, mihi fecistis*, ait ipsamet veritas. Matth. 25. Non speret igitur à Deo benedictionem, qui suam benefaciendo pauperibus non impertit. Non sibi confidat ad futuram Dei misericordiam in morte, qui nullam in vita indigentibus exhibuit. Contrà verò *beatus qui intelligit super egenum & pauperem in die mala liberabit eum Dominus.* Psal. 40. vbi S. August. *Propheta benè optat homini intelligenti super egenum, & pauperem, ista optatio promissio est, securi expectant, qui hoc agunt.* Subtiliter D. Bernard. adnotauit. Diuiti intelligendum, super egenum & pauperem; necessitati enim occurrendum est. Sic verò scribit ad Regem Siciliæ. *Beatus qui intelligit, non super cupidum, sed super egenum, & pauperem, illum, inquam, pauperem, qui inuitus petit, & verecundè accipit, & accipiens glorificat Patrem suum qui in cœlis est*; epistol. 207. Mendiculi scilicet ostiatim quæritantes victum obuij frequenter sunt: satis patent oculis, nec opus est altiore quadam mentis acie, vti cognoscantur; at viri nobiles, honestæque fœminæ, virgines, viduæ suis inclusæ domibus, quæ premuntur inopiâ, & præ verecundiâ, vel etiam honesto timore, ne periclitentur, in publicum non prodeunt, ad victum emendicandum; egent, vt cognoscantur, vt sustententur, Christiano ingenio, & pietatis subtili discursu. Beatus ergò, qui pauperes huiusmodi, & mentis oculo deprehendit, & debito alit subsidio.

Virtus & sapientia in operibus. — *Otium & animo & corpori nocet.* — *Opera misericordiæ commendantur.* — Matth. 25. — D. Aug. — D. Bern. — *Verecundi pauperes quærendi & alendi.* — *Qua prudẽtia eleemosyna*

4. *In die mala liberabit eum Dominus*, adiungit Propheta, scilicet, in morte misericors homo Dei misericordiam consequetur. Quare S. Bern. in epistola illa ad Regem de Dei retributione ita concludit: *Cùm autem Deo sua gloria de vestro munere ex ore egentium ita fideliter resignabitur, vberiori proculdubiò riuo fluat vobis necesse est fons ille gloriæ, qui diligentes se diligit, & glorificat glorificantes, vt qui seminat de benedictionibus, de benedictionibus & metat.* 2. Corinth. 9. Aperitur quidem lumen diuinæ misericordiæ cùm in præsenti, tum in futura vita illi homini, qui sua viscera non clausit; suum sinum aperuit, crumenam reclusit pauperibus. Pulchrè verò Apostolus eleemosynam vocat ibidem benedictionem; *siue* (explicat S. Hieron.) *à benedicendo; siue quia per humanitatem eorum benedictio nascitur Dei.* Nec tam est eleemosyna dantis, quàm accipientis benedictio: imò & Dei benedictio, quæ in animam, in corpus, in familiam, in substantiam omnem erogantis largè infunditur. Sic enim explicat D. Thom. *Eleemosyna vocatur benedictio, quia est causa æterna benedictionis: Nam per actionem dandi homo benedicitur à Deo.* Psalm. 23. *Hic accipiet benedictionem à Deo*, &c. *Et ab hominibus.* Ecclesi. 13. *Splendidum in panibus*, &c. Prouerb. 22. *Qui pronus est ad misericordiam*, &c. Benedictionem etiam accipi vult Caiet. pro multiplicatione, vt ex variis scripturæ locis colligitur; quod quidem in emolumentum dantis magnoperè conducit. Ex Dei siquidem retribuentis benedictione bona omnia illi multiplicantur, qui misericordiam largè præstat indigentibus. Obiter illud quoque adnotarim ex ipsomet Caiet. eleemosynam vocari benedictionem, *siquidem adesse simul debent cum benefactis bona verba. Duplex enim eleemosyna pauperi confertur, cùm illi dantis bona verba iunguntur.* Contrà verò gratiam eleemosynæ valde diminuit, qui pauperem, etsi pecunia donet, contumeliis rixosisque verbis offendit; operam infelix & oleum perdit: Cæterùm, vt eleemosynæ fructum in morte colligi solitum concludamus cum Dei misericordia: Dicitur Ecclesi. 35. *Speciosa misericordia Dei in die tribulationis*, &c. Scilicet, quemadmodum pulchra mulier certis diebus, nempe festis, aut aliis huiusmodi occasionibus, ex ornamentis, vestibúsque pretiosioribus pulchriorem sese ostendit; ita licèt Dei misericordia hominibus semper gratam, formosámque sese exhibeat; iis tamen, qui misericordes sunt, pulchriorem; & cùm ipsi sub mortem Deo præsentandi erunt, tunc maximè pulchram spectabilémque, & amicam sese demonstrare consueuit.

D. Bern. — *Beata mors lucrũ eleemosyna.* — 2. Cor. 9. — D. Hieron. — *Eleemosyna benedictio.* — D. Thom. — Psal. 23. — Ecclesi. 13. — Prou. 22. — Caiet. — *Cum eleemosyna iungantur bona verba.* — Ecclesi. 35. — *Pulcherrima Dei misericordia misericordibus in morte fit.*

5. Lyranus cum Hebræis arbitratur, hunc Angelum, qui cum luctabatur Iacob, fuisse custodem Esau, ac proinde contendisse, ne Iacob intrans regionem Chananæorum promissam nepotibus Abrahæ priuaret illo principatu fratrem natu maiorem Esau: quare in hoc sensu ita præsentem locum explicat: *Non dimittam nisi benedixeris mihi; id est, nisi confitearis, quod benedictiones, quas quærebas pro Esau, mea sint de iure. Et est similis modus loquendi* Isai. 36. *Facite mecum benedictionem, id est, subiicite vos mihi.* Et quidem locus Isaiæ, est de Rege Assyriorum, qui vrbem Hierusalem cum innumerabili gentium fortitudine obsidebat, inuitáusque Hebræos ad voluntariam deditionem per legatos clamauit: *Hæc dicit Rex Assyriorum: Facite mecum benedictionem, & egredimini ad me*, &c. Isai. 36. hoc est (declarat S. Hieronym.) *benedicite Regi Assyrio, & laudate eum, & dominum confitemini.* O infelicissima conditio mortalium! ô insana cupiditas dominandi! Postulat Rex Assyriæ à pauculis Hebræis laudari, benedicique; & licèt plurimis iam dominaretur gentibus, & prouinciis, vnius tamen adhuc exiguis terminis circunscriptæ regionis dominium precariò obtinere contendit, vocat tam stultus, quàm superbus benedictionem ab Hebræis præstandam, quam ab iisdem petit deditionem voluntariam; in quo euidenter demonstrat inferiorem se illis esse, quibus imperare velit. Nam vt egregiè argumentatur Apostolus de Melchisedech, qui benedixit *Abrahæ sine vlla contradictione, quod minus est, à meliore benedicitur*, ad Hebr. 7. Quid quæso miserius, quid turpius Assyrij Regis illâ postulatione, dominandique libidine! Ea nimirum est superbi hominis miseria, & impudentia, vt etiam ad abiectissima quæque sese deprimere non erubescat, modò sibi viam inde muniat ad honorem; descẽdit quidem, vt ascendat; officiisque, imò, & seruitiis dignitatem coëmit; seruum se vltrò exhibet, vt do

Lyran. — Isai. 36. — Isai. 36. — D. Hier. — *Seruilis ambitio.* — ad Hebr. 7.

vt dominus fiat, obedit, seruitque, vt imperet. Sic miserum hominem tyrannice versat, agitat, cruciat, deturpatque ambitio. Beneque scripsit Cornel. Tacitus: *Cupido dominandi cunctis affectibus flagrantior est.* lib. annal. 15. Hinc etiam fit, vt quia tam indignis artibus, honores, & dignitates comparantur, vt seruiendo ad imperandum conscenditur; quam superbi ab ipsamet ambitione tyrannidem patiuntur, eandem ipsimet in miseros, quibus imperant, exerceant dominantes. Quamobrem ruente in peius mundo, quotidie non in sæculari tantùm republica, sed etiam in Ecclesiastica magis in dies increscunt imperiosi regentium animi, & spiritus obtemperantium seruiles. Nec vllum consequenter tempus extitit, in quo periculosior esset homini dignitas imperandi; illámque aut reiiciendi, aut saltem non appetendi laudabilior prudentia, & constantia; & in quo difficilius obedire, & obedientium exactior patientia videretur; quàm nostrâ hac ætate, in qua refrigescente in mortalium cordibus Christi caritate, tam latè, tamque impunè vitia dominantur. Cæterùm illa Hebræorum de Angelo Esau prohibente Iacob ingressum in Cananitidem opinatio, quia doctis non placet, superiùs est à nobis explosa.

Turpem reddit hominem ambitio. Corn. Tac.

Tyrannicè imperare, seruiliter obedire.

Laudabilis dignitatum contemptus.

6. Saniùs benedictionem huiusmodi explicat Abul. *Benedixit* (inquiens) *faciens eum securum de fratre suo.* Sic ille. Enimverò Iacob nunciis de aduentu fratris cum ingenti comitatu, armísque miri rum in modum consternatus egebat, maximè superno quodam auxilio, quo demum confirmatus intrepido, & alacri animo sese daret in conspectu fratris. Hanc igitur benedictionem petit ab Angelo, ac si diceret: Dic mihi quæso, vel vnum verbum, quo me recrees, pellas timorem, fiduciam præstes; securum de fausto euentu reddas. Hac mihi nulla benedictio dabitur felicior: hoc mihi nullum lætius omen obueniet; nullus adueniet nuncius iucundior. Quod quidem tam miræ securitatis bonum Angelus Deum repræsentans animo Iacob impressit, cui videtur ex consortio Angeli noua salutis lux affulsisse. *Opportunè siquidem* (ait S. Bern.) *post tristitiam, gaudium subit, post laborem quies; post naufragium portus; placet cunctis securitas, sed ei magis, qui timuit: iucunda omnibus lux, sed euadenti de potestate tenebrarum iucundior. Transisse de morte ad vitam vitæ gratiam duplicat.* serm. 68. in Cant. Quare suam in cœlo beatitudinem quodammodo habent dulciorem homines, quàm Angeli: illis quippe tantùm licet dicere: *Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium.* Ps. 65. Profectò cùm sæpenumerò malus Angelus transfiguret se in Angelum lucis, frequentérque dæmonum illusionibus, tanquam veris, sanctísque Dei reuelationibus permulti decipiantur, iccircò à viris sanctis, doctísque ad dignoscendos spiritus normæ aliquot præscribuntur. Vna est, quòd bonus Angelus mentem hominis, quam aliquis fortè mali spiritus occursus aut afflatus perterruit, suâ præsentiâ confirmat, & corroborat. *Angelorum enim bonorum virtute* (vti docet S. Bern.) *potestas tenebrarum comprimitur; & coërcetur malignitas aëris huius, ne quantum velit noceat, ne malignari, nisi vt prosit, possit.* Sic ille li. 5. de consid. c. 3. Præsidio est homini bonus Angelus, præstóque adest, vt tentatoris insidias ludificetur, neque noceat vllâ ratione hostis tenerrimus animæ, tametsi nonnunquam corpori, vel ad expianda scelera (quod animæ multum confert) nocere permittatur.

Abulens.

Iucundior boni post malum successio. D. Bern.

Dulcior homini, quàm Angelo beatitudo. Psal. 65.

Vnde bonus Angelus dignoscitur. D. Bern.

7. Idipsum Apostolus etiam fecit, cùm satanæ Corinthium quendam fornicarium *tradidit in interitum carnis, vt spiritus saluus sit.* 1. Cor. 5. *Satanæ scilicet* (declarat S. Hieron.) *traditur potestati, vt dum caro eius per pœnitentiam afflicta quendam interitum patitur, spiritus conseruetur.* Rectè Theod. ad hunc locum: *Horrore* (inquit) *plenum iudicium constituit. Corpus lictori tradit, & fines præscribit, vt solum corpus castiget: animæ enim ex disciplina salutare medicamentum conficit.* Diuinitùs quidem nobis crebrò immittuntur morbi, mœrores, angustiæ, pericula, incommoda, rei familiaris dispendia, persecutiones, & aliæ id genus miseriæ, quibus corpora deuorantur, vt caro fracta calamitatibus contra spiritum non insurgat; imò & anima sic expeditior humilitatis, & mortificationis opera compressis vitiorum appetitionibus exequatur. Dein optimè colligit idem Theod. *Ex hoc loco docemur; quòd eos, qui segregantur, & ab Ecclesiastico corpore separantur, inuadit diabolus, eos gratiâ destitutos inueniens.* Timenda multum est excommunicatio, quæ infelicem hominem à Deo separat, Deique præsidiis miserè destitutum omnibus exponit sceleribus facilè prosternendum, traditque diabolo velut mancipium in vita cruciandum, & nisi resipiscat; in gehennales ignes detrudendum. At (quæ multorum cæcitas est, & amentia) nihili habent excommunicationis pœnam, eáque perculsi vitam nihilominùs, diuinas leges risui habendo, in deliciis & vanitatibus ducunt. Traditur per excommunicationem corpus diabolo, vt illius afflictionibus ad pœnitentiam erudiatur anima, & seruetur: dein etiam vt illius exemplo alij à peccando coërceantur; segregatóque à communione fidelium, qui flagitiosè viuit, cæteros mali contagio non inficiat. Hac de re luculenter disserens S. Prosper, ita demum concludit: *Quòd si ne sic quidem, æquanimiter sustinentis, ac piè increpantis medela profecerit in eis, qui diu portati; & salubriter obiurgati corrigi noluerint: tanquam putres corporis partes debent ferro excommunicationis abscindi: ne sicut caro morbis emortua, si abscissa non fuerit, salutem reliquæ carnis putredinis suæ contagione corrumpit: ita isti, qui emendari despiciunt, & in suo morbo persistunt, si moribus deprauatis in Sanctorum societate permanserint, eos exemplo suæ perditionis inficiant.* lib. 2. de vita contempl. c. 7. Meritò rei huiusce magnitudo, & vtilitas exegisse videtur, vt latiùs in ea stilus excurreret.

1. Cor. 5. D. Hier. Theodor.

Vtilis corporis afflictio.

Labor corporis vtilis animæ. Theodor.

Magna infelicitas excommunicati.

D. Prosp.

Obstinati excommunicentur.

Mali à bonis separandi.

8. Sed ad Angelum redeuntes dicimus, magnum quidem discrimen esse inter bonum, & malum Angelum, cùm vterque mortalium oculis sese offert intuendum. Nimirum Angelus bonus, initio quidem terret, sed in medio confortat, in fine lætificat: ideò Gabriel primò Beatissimã Virginem terruit: *Turbata est*; deinde confortauit: *Ne timeas*; demum lætificauit; quando eam Deo grauidam, Deique matrem reliquit. Contrà verò malus Angelus primò inaniter delectat; deinde diuersis tentationibus conturbat, demum valdè contristat; ac plerúmque nimis confidentem sibi, vanéque de seipso præsumentem (vt qui superbiæ parens, ductórque sit) inflatúmque superbiâ, illusum suâ præsentiâ, hominem relinquit. Sic habet communis Patrum, & Doctorum sententia; hoc ipsum multis confirmata historiis experientia contestatur. Quare sui bonus Angelus egregium dedit argumentum Iacobo, cùm eum securum reddidit in tãta illa perturbatione: quod ipsemet statim Iacob, vt mox videbimus, ingenuè fatetur. Deinde post eam luctam, & colloquium cum Angelo humilior, & modestior homo effectus venientem fratrem genu flexo, inclinatóque

Vnde dignoscatur mali & boni Angeli visio.

Boni Angeli cũ apparet, effectus signáque.

septies capite veneratus est. Sic etiam Beatissima Virgo ante colloquium Angeli plane humilis, in ipso humilior, post illud longè humillima, & modestissima, flexis genibus, demissóque vultu virgineo, brachiis (vti pingitur) in pectus transuersis admirandæ mundo, & Angelis humilitatis, actû ex corde per illa verba exprompsit: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum.* Luc. 1.

B. Mariæ humilitas in Verbi incarnatione. Luc. 1.

Per hanc incomprehensibilem creaturis humilitatem Beatissima Virgo meruit, & obtinuit illam à Deo felicissimam benedictionem, quæ nulli alij ex toto humano genere concessa est mulieri, vt Vigo mater, & mater Virgo esset, & Deum pareret, Deique hominis vera mater diceretur, & coleretur. Hæc illa nimirum est, de qua cecinit Regius vates: *Benedixisti Domine terram tuam, auertisti captiuitatem Iacob; remisisti iniquitatem plebis tuæ: operuisti omnia peccata eorum. Mitigasti omnem iram tuam, auertisti ab ira indignationis tuæ.* Psalm. 84.

Psal. 84.

Quænam igitur terra Domini, nisi quam ille sibi elegit, vt de illa nouus Adam corpus assumeret, in qua solus ipse quiesceret, & habitaret, quæ soli Deo benedictum fructum ederet, quæ sola exempta fuit à maledictione illa communi: Maledicta terra in opere tuo, spinas, & tribulos germinabit tibi, quæ scilicet vti non fuit originali infecta labe, ita nullo actualis errati exhorruit aculeo; terra virtutum, & gratiarum distincta floribus, & pulchris meritorum opulenta fructibus, ipsamet cœlorum gratias, opésque infinito superans interuallo.

B. Maria terra benedicta cœlũ superat.

9. Hanc suam terram Dominus benedixit, vti ab Angelo salutata est: *Benedicta tu inter mulieres.* Benedicit quidem homo sed optando, benè imprecando, vel laudando: Deus autem benefaciẽdo, & multiplicando, vti animaduertit S. August. ad illa verba: *Deus misereatur nostri, & benedicat nos.* Psal. 66. *Cùm benedicit (ait) nos Deus, nos crescimus.* Quare cùm in prima mundi creatione Deus dicitur benedicere, intelligendum est de multiplicatione. Et quidem verbum Hebræum *Barach*, & benè optare significat, & benefacere. Benedixit Deus Beatissimæ Virgini, cùm eam fecit gratiâ plenam, omnium, scilicet, supernaturalium, ac naturalium donorum (quæ Dei matrem decebant) abundantiâ locupletissimam; maximè verò illi benedixit, cùm Dei hominis veram matrem effecit. Est enim Christus Dominus summa, & per antonomasiam ipsamet Dei benedictio: Nam de Iuda cecinit Propheta: *Noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.* Psalm. 108. *Noluit scilicet Christum, in quo est æterna benedictio.* Sic explicant Aug. Hieron. Cassiod. Beda, & alij complures. Vbi etiam S. Aug. non solum Iudam, sed etiam Iudæos intelligit præstringi. *Iudas (inquit) noluit benedictionem, quia Christum noluit, in quo est æterna benedictio; sed apertiùs noluit benedictionem populus Iudæorum, & longè facta est ab eo benedictio, quia transitum fecit in gentes.* Ex hac benedicta Domini terra benè cætera consequuntur: *Auertisti captiuitatem Iacob, &c.* Pulchrè S. Hier. adnotauit; *Vsque ad finem de aduentu Saluatoris Psalmus est: Maria terra nostra, caro nostra dedit fructum suum.* Redemptio, scilicet, humani generis à seruitute diaboli, & à peccato, sub quo in mortem venundari eramus, in libertatem, & in gratiam facta est per fructum nostræ terræ à Deo benedictæ: *datáque remissione peccatorum virtutibus Deus operuit* (inquit S. Hieron.) *& propterea peccata non apparent; operuit v. g. iniquitatem iustitiâ, impudicitiam castitate; nigredinem candore: quod in*

Benedixit Deus benefaciendo. D. Aug. Psal. 66.

Christus ipsamet Dei benedictio. Psal. 108. D. Aug. D. Hier. Cassiod. Beda. D. Hier.

A *se fuit, auersus est ab ira propter clementiã suam.* Hæc omnia nobis venerunt bona postquam Deus benedixit terræ suæ, quia de illa vera matre Deus homo factus est, & terræ nostræ, quia caro nostra, gloria luti nostri, venustas, & gratia nostræ naturæ, aduocata, mediatrix, refugium, anchora, spes, & fiducia nostra est. Meritò adiungit deinde Propheta. *Conuerte nos Deus salutaris noster.* Legit S. Hieronym. ex Hebræo: *Conuerte nos Deus salutum nostrarum. Quare (inquit) non dixit, salutis nostræ, sed salutum nostrarum? si semel peccaremus, vnâ indigeremus salute. Multa peccauimus, propterea multis indigemus salutibus.* O terra benedicta; imò terra multarum fœcunda benedictionum? vnum protulit fructum, in quo, non vnam B tantummodo, sed infinitas habemus salutes. Prius maria exhaurientur aquis, cœlóque lumina, & soli deerunt radij; quàm, & in fructu virginis salutes, & in ipsa virgine benedictiones, generi humano impertiendæ vnquam deficiant.

Omnia mundo bona per B. Mariam venerunt.

D. Hieron. In Christo plures nobis salutes.

B. Maria benedictionum diues.

10. *Nisi prius benedixeris mihi*] Quæri potest hoc loco quid sit, quòd homo fragilis vincit in lucta; & nihilominùs victor ab eo, quem superat, benedictionem postulat. Enimverò, qui vincitur inferiorẽ se demonstrat, qui benedicit multò superior est: benedicere videlicet maioris est, vt paulo superiùs adnotauimus. Eleganter huius loci mysterium explicat S. Hilarius ad luctatorẽ verba conuertens: *Adesto nunc Beate Iacob in lucta hominis inualescens benedici te ab eo fortior deprecaris.* C *Quid istud est, quod imbecillum oras, quod ab infirmo expectas? Hunc, cuius benedictionem rogas, complexu tuo validior eludis. Tenet in gestis luctæ tuæ hominem infirmum: sed hic tibi homo Deus verus est ex natura; non enim adoptiuis benedictionibus benedici te postulas, sed veris.* lib. 5. de Trinit. Loquitur de Angelo, quasi de ipsomet Verbo, cuius ille vicem ac personam gerebat, sed iam homine facto, qui scilicet, in eo quòd tenetur, quòd vincitur à Iacob, infirmitatem hominis; in eo autem quòd benedicit, Dei maiestatem repræsentat; quare optimè adhuc adiungit: *Cum homine luctaris, sed Deum facie ad faciem vides, infirmus secundùm te homo est, sed anima tua secundùm Deum saluata est. Subditur tibi secundùm carnem homo, ad mysterium passionis in* D *carne: Deum in carnis infirmitate non nescis, ad sacramentum benedictionis in spiritu.* Gerit quidem Iacob typum Iudaici populi, cum quo Deus homo factus, dum in terris ageret, quasi luctatus est. Præualuit ille contra Christum, cùm tandem cõspurum, & flagellatum sustulit in Crucem. Vicit hominem, occidit hominem: sed ex eodem populo complures in illo infirmo, & flagellato homine Deum esse verum agnouerunt, à quo desideratam æternæ salutis benedictionem, & postularunt, & impetrarunt. Itaque (vti vult S. Hilar.) cognouit Iacob eum, qui luctabatur, fuisse Filium Dei, eúmque pro salute hominum aliquando factum iri hominem, & humiliandum, atque infirmandum per passionem, & mortem; quod quidẽ E par est credere, cùm Patriarchis reuelationes de Verbi incarnatione, incarnatique passione permultæ factæ credantur: nec Iacob de hoc mysterio illustrius, quàm in scala, & in lucta reuelatum à Deo, quicquam fuisse videatur. Quare circa fidẽ Iacob de huiusmodi mysterio disserens S. Hilar. adiungit: *Nec aspectus impedit, quin fides maneat; nec infirmitas auocat, quin benedictio postuletur; nec homo efficit, quin qui homo est, Deus sit, nec qui Deus est, non Deus verus est, quia non potest non Deus verus esse, qui Deus est, & benedicit.*

D. Hilar.

Lucta Iacob incarnationem Verbi repræsentat.

Incarnatio Verbi reuelata Patriarchis. D. Hilar.

S. Hilar. Fides Iacob de incarnatione Verbi.

11. Ean

[D.August.] 11. Eandem luctæ interpretationẽ habes apud S.Aug.hisce verbis; *Angelus qui luctatus est typum Christi euidentissimè gessit. Nam quod ei præualuit Iacob vtique volenti, mysterium figurauit passionis, in qua visus est in corporis sui sobole præualuisse Deo, & quasi cum infirmo, ita cum carne eius luctamen inire, & inualescere, cùm diceret, Crucifige, Crucifige.* [*Figurata Christi passio.*] lib. de Ciuit. cap.39. Benè quidem conuenit vis ista Iacobi præualentis in lucta contra Angelum, aut verò potiùs in Deum Angelo repræsentatum cum illo inualescebant, quod legitur apud Lucam. Vbi scilicet Iudæi antè præsidem Romanum instabant vocibus magnis postulantes, vt Deus homo crucifigeretur, *& inualescebant voces eorum.* Luc. 23. [Luc.23.] Præualuit ergò in lucta Iacob, cùm illius posteri, mala sanè (vt Dominus vocat) & adultera progenies, vocibus inualescebant contra Christum Dominum: tandémque à Præside etiam inuito extorserunt, vt crucifigeretur. Præualuit itaque contra Dei filium Iacob per impios nepotes; & nihilominùs ab eodem quem crucifixit benedictionem per bonos, pióſque filios postulauit, vti S.Aug. statim subiunxit: [D.August.] *Et tamen* (inquiens) *benedictionem ab eodem, quem superauerat, Iacob impetrauit, in eis videlicet Israëlitis, qui crediderũt in Christum ex quibus erat, qui dicebat: Nam & ego Israëlita sum; Ac sic huius nominis impositio benedictio fuit. Interpretatur Israël videns Deum, quod erit in fine præmium sanctorum.* [*Christus ab Israël & crucifixus, & adorarus.* Rom.11.] loco prædicto. Clariùs adhuc in compendio eandem interpretationẽ ponit, q.104. in Genes. his verbis: [D.August.] *Quod ab illo Angelo desiderat Iacob benedici, cui luctando præualuit, magna est de Christo prophetia; præualuit enim Iacob Christo, vel potius præualere visus est per eos Israëlitas, à quibus crucifixus est Christus, ab eo tamen benedicitur in eis Israëlitis, qui crediderunt in Christum.*

[*Crucifixi maiestas.*] 12. Portò etsi victus à Iacob, etsi ab illius nepotibus crucifixus, tantæ nihilominùs etiam in ipso patibulo est maiestatis, vt benedicere possit victus victores, & crucifigentes crucifixus. An non iccircò ipse Dominus hunc honorem à Deo Patre in ipso ingressu passionis postulauit: *Pater venit hora, clarifica filium tuum,* Ioan.17. [Ioan.17.] vel glorifica filium tuum, vti etiam legit S.August. [D.August. *Christi gloria ex passione.*] *Et passione* (inquit) *clarificatus dicitur. Honorifica plerique Latinorum interpretantur.* Sic Hieron. in 1.Machab. [D.Hier.] Vtique tunc regnauit à ligno, Deúsque, & habitus; & prædicatus in mundo, cùm ibi factus est opprobrium hominum, & maledictũ pro nobis. Inde copiosam gratiarum, & misericordiarum humano generi benedictionem impertiuit: Vbi scilicet, quod sponsa diuinitùs oblectata dicebat. *Oleum effusum nomen tuum.* Cant.1. [Cant.1. *Christus de cruce benedixit hominibus.* Theodor.] Vnguẽtum istud, siue oleum in passione Christi effusum intelligit Theodor. hæc effatus: *Quemadmodum vnguentum in vase conclusum inclusam continet & ipsam odoris fragrantiam: Si autem effundatur, ipsum quoque replet aerem. Sic Dominus IESVS ante passionem paucis notus erat; at postquam mortem sustinuit, ac veluti corporis vas aperuit odore suauitatis mũdum vniuersum repleuit.* Quod nam quæso vnguentum suauius, quàm illud: *Pater ignosce illis:* Venia scilicet significatur absolutissima, & plenissima (ex parte Dei) omnium peccatorum etiam illius impiissimi sacrilegij concessa omnibus: quã Domini IESV admirabilẽ clementiã expendens S.Chrys. [D.Chrys.] ita disserit: *Quemadmodum Rex, qui publicum festum celebrat, eos quidem qui sunt in carcere liberat; illo autem tempore nullum qui in ipsum aliquid admittit morte afficit; ita etiam Christus, cùm publicum festum passionis perageret, & mundo impatibilitatẽ procuraret, non solùm reos absoluit, sed etiam eos, qui ipso tempore peccabant, non perdidit.* in Psalm.2. Illam suam magnificentiam, pariter, & clementiã Christiani Principes in Paschate Domini demonstrabant: [*Christo passio fuit festum & Pascha.*] *Principes nimirum* (adiungit idem Chrys.) *Paschæ tempore nullum quidem puniunt, eos autem, qui sunt in carcere, absoluunt: hoc prius fecit Christus.* Itaque passio fuit Christo Domino festum publicũ, Pascha lætissimum. *Proposito enim gaudio sustinuit Crucem confusione contempta.* ad Hebr.12. [*Christi gaudium in passione.* ad Hebr.12.] vt intelligamus, non minùs obligatos nos esse amori Domini IESV, quòd multã, & grauia pertulerit, quàm quòd illã ipsa sponte, alacritérque pro nobis fuerit perpessus.

SECTIO XII.

Quod nomen est tibi? Respondit: Iacob. At ille, Nequaquam, inquit, Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israël: quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines præualebis?

1. NOn dimissurus esset Angelum in lucta Iacob, nisi (quod obfirmato animo dixerat) antequam dimissus recederet, suam colluctatori homini benedictionem impertiret. Ergò Angelus, vt morem illi gereret, postulantísque annueret voto, quæsiuit, quinam vocaretur? Iacob (ille respondit) [*Nomen Iacob explicatur.*] quod quidem nomen ab altera, quam adhuc in materno clausus vtero, cum gemino fratre Esau exercuerat, sortitus, vsque ad nonagesimum septimum ætatis suæ annum, (vti nõster Cornelius obseruat) [Cornel.] in quo isthæc obuenit lucta, cum aduersariis, cum periculis, cum laboribus, infatigabiliter luctans, & feliciter de omnibus victor existens colluctator, & in lucta supplantator (hæc est enim etymologia nominis) gloriosè admodum retinuit. Cæterùm iam nunc post victoriam de Angelo reportatam excellentiori dignus honore, nominisque elogio censetur; quocirca occurrit Angelus: Non tantùm Iacob deinceps, vti anteà, sed etiam Israël vocaberis. [*Nomẽ Israël datur & confirmatur.*] Retinuit quidem, nec vnquam amisit priùs nomẽ Iacob; sed nouum deinde multò illustrius accepit alterum, quod nunc primò inditum; dein cap.35. eidem à Deo confirmatur, & quasi renouatur, vt rectè Rupert. animaduertit lib.8. c.14. [Rupert.] his verbis: *Vbi votum soluit Iacob, benedictionẽ percipit, quia & illud quod in somnis viderat, quando votum fecit fugiens Esau, & id quod nouissimè audiuit cum Deo luctatus, repetitione confirmatur: Non vocaberis Iacob, sed Israel erit nomen tuum, & adiecit scriptura: Et appellauit eum Israel, quo dicto firmissimam vocabuli autoritatem tenendam expressit.* Itaque nomen Israël hoc loco impositum, deinde renouatur, & confirmatur ad caput 35. Quæ sententia nostrorum est Delrio, Cornel. & Bened.Per. [Delrio. Cornel. Bened.Per. D.August.] qui eam multis confirmat disput.1.ad c.35. Et (quod maius est) eandem tradit D.August. hisce verbis: *Iterum Deus ei benedicit, & nomen Israëlis iterum ei imponit, quæ repetitio confirmat magnum promissum hoc nomine.* lib. quæst. in Gen. in tractatu q.114.

2. *Appellabitur nomen tuum Israël.*] Magna est interpretandi hoc nomen varietas. In primis, Israël est vir videns Deum, aut mens videns Deum, vt plurimi ex veteribus docuerunt. [*Nominis Israël explicatio.* Philo. Origen. Euseb. D.Chrys.] Philo lib. de Abraham. Orig. homil.2. in Num. & in prolog. in Cant. & tom.11. in Matth. Euseb. in lib. nomin. Hebr. Chrys. homil.14. in Ioan. Itaque communis interpretatio fuisse apud antiquos videtur, quanf-

etiam S. Hier. sequitur aut potiùs refert, vti vulgo tritam multis in locis. Isai. 1. & lib. 9. in eundem cap. 1. & cap. 12. Oseæ, ad illa verba: *Fugit Iacob*, &c. & in lib. nom. Hebr. Cæterùm illam ipsam interpretationem idem Hier. impugnat in trad. Hebr. in Genes. vbi postquam suam aperuit sententiam, hæc verba subiecit. *Quamuis igitur grandis autoritatis sint & eloquentiæ, & ipsorum vmbra nos opprimat, qui Israël virum siue mentem videntem Deũ transtulerunt; nos magis scripturæ, & Angeli, vel Dei, qui ipsum Israël vocauit autoritate ducimur, quàm cuiuslibet eloquentiæ secularis*: hæc ille contra veterem illam interpretationem. Propria enim S. Hier. & textui consentanea est, vt Israël princeps cũ Deo, aut verò potiùs fortis, siue præualens, cũ Deo dicatur. Etenim Angelus ipse luctator, etymologiã nominis reddidit, quoniam si contra Deum fortis fuisti, quantò magis contra homines præualebis? id est, si præualuisti, siue dominatus es Angelo Dei personam agenti. Theodoret. *Quoniam inualuisti cum Deo.* Aquila, *quoniam regnasti, seu dominatus es cum Deo, siue ad Deum*, hoc est, aduersus Deum, Symmachus: *In quo dominatus nempe robore.* Itaque Israël significat præualentem, seu dominantem Deo, futurum scilicet *israh* ישרה à verbo *sarach* שרה, vnde & *sar* שר princeps. L X X. transtulerunt, *fortis fuisti*. Huius significationis pariter est locus ille Oseæ, de quo supe iùs: *Directus est cum Angelo*, cap. 12. id est, prosperum successum habuit; siue vt in Hebræo, *Fortis fuit aduersus Angelum.* Similiter L X X. vertunt: *Fortis in Deum fuit.* Quare quod alij legunt: *Rectus cum Deo, princeps cum Deo*, idem sonat, quod directus cum Deo, id est, præualuit, princeps fuit cũ Deo, id est, restitit generosè, fortitérque Deo, non est victus in lucta; non illi cessit in certamine. Hanc sententiam cõfirmant è nostris eruditissimus Ribera ad caput prædictum Oseæ. Benedict. Per. disput. 1. & 2. ad cap. 35. Genes. Delrio, Cornel. Marian. supra eundem locum. Hæc est igitur benedictio Angeli, scilicet noui nominis Israël impositio, vt Iacob esset deinceps, & appellaretur fortis Deo, siue contra Deum, atque per hanc nomẽclaturam fortis aduersum Esau redditus intelligeret nihil sibi timendum ab homine, cùm in lucta præualuerit Angelo, seu Deo per Angelum repræsentato, quasi dixerit Angelus: Ne timeas fratrem ô Iacob, licèt ille validâ manu armatorũ aduenìat constipatus: cedent tibi & arma, & minæ, itaque: securus incede; Nam tuis precibus apud Deum, licèt quasi renitentem, & colluctantem obtinuisti, vt contra fratrem, & quoscumque alios, si forte insurgent hostes, infracto sis animo, victórque de omnibus triumphes. Hanc ipsam nouo isto nomine Israël insuperabilem fortitudinem præferes; quæ tibi est, vt petisti, à Deo donata benedictio.

Theod. *Aquil.* *Symmach.* *Oseæ 12.* *Riber.* *Ben. Per.* *Delrio.* *Cornel.* *Fortitudo indita diuinitus Iacob.*

3. Adhuc tamen difficultas est in verbis Angeli, quam oportet exactiùs, & eruditiùs pertractemus, & dissoluamus. *Nequaquam* (inquit) *Iacob appellabitur nomen tuũ, sed Israel.* Ac ratio quidem difficultatis in eo sita est, quòd vltrà non sit vocandus Iacob, sed Israël, cum nihilominùs primum illud nomen semper retineat. Itaque omissis multorum hac de controuersia explicationibus, ad nostram denique statuendam necesse est vnum hoc animaduertamus: moris videlicet esse diuinæ Scripturæ rem quampiam hoc vel illo nomine appellandam fore, quòd verè, ac planè sit habitura significatum illius nominis, ita vt verè, atque conuenienter tali nomine possit vocari, et-

A si vulgò similiter appellari non soleat. Multa in hoc argumento exempla peti possunt ex sacris literis: cæterùm ex vno, vel altero manifesta fiet hæc eruditio. Enimverò Isai. c. 7. prædixit Messiam vocatum iri Emmanuelem: *Et vocabitur nomen eius Emmanuel.* At non legimus tamen Christum Dominum vulgò appellatũ esse hoc nomine; quia tamen significatum huius nominis, scilicet nobiscum Deus, perfectè Christo conueniebat, iccircò nomen Emmanuel illi conuenientissimum erat. Idem Propheta cap. 7. ponit alia subinde nomina Christo: *Accelera, spolia, detrahere, festina, prædari*, &c. & cap. 9. *Vocabitur* (inquit) *nomen eius: Admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, Pater sæculi futuri, princeps pacis.* Et Hier. cap. 23. *Hoc est*
B (inquit) *nomen quo vocabunt eum, Dominus, Iustus noster.* Item Zachar. cap. 6. *Ecce vir oriens nomen eius*, &c. En tribuuntur Messiæ nomina, quibus tamen vulgò nunquam est appellatus, sed illorum tantummodo significata Domino apertissimè, & perfectissimè conueniunt. Simili ergo intelligẽtiã explicandus est præsens locus. Nequaquam Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israël. Tanta videlicet, támque excellenti fortitudine à Deo ipso donatus, & roboratus es, vt iam deinceps, non sit conueniens, non decens vocari te Iacob, id est, supplantatorem fratris (quod quidem exiguam, & fortitudinem, & dignitatem importat,) sed appellari debeas Israël, nempe princeps, vel fortis cum Deo; quia scilicet virtutem, & forti-
C tudinem luctandi cum Deo, & quodámodo præualẽdi habuisti: Vocabirur igitur deinceps Israël, & quidem communiori nomine, & decentiore, quàm Iacob, cuius significatum iam nunc tanto viro minùs conueniet, etsi nomen Iacob vulgò adhuc persistat. ad verbum est in Hebræo, *non Iacob dicetur vltra*, עוד *ghod, nomen tuum, sed Israel.* Sẽsus est, non tibi amplius conueniet, non te decebit significatio nominis Iacob supplãtatoris, hoc est, vincentis, & illudentis fratrem, sed quod significatur nomine Israëlis principis, & fortis cũ Deo tibi potiùs, ac decentiùs aptabitur. Hoc vnũ denique ad maiorem huius loci elucidationem adiungatur oportet, quæ nimirum sit vis illius futuri, *appellabitur*, &c. Enimverò secundùm pro-
D prietatem Hebrææ linguæ futuri temporis verba in sacris literis, sæpè vsurpantur, vt significẽt debitum, siue officium, & conuenientiam quandam, & decentiam; quod quidem ex iis, quæ subiiciã liquidò intelligetur. Genes. 20. *Quæ non debuisti facere, fecisti nobis.* Hebr. est; *Opera, quæ non fient, fecisti nobis.* Latinus igitur interpretatus more Latino Hebraismũ egregiè interpretatus est, vti & Chaldæus vertit: *Opera quæ non erunt digna fieri, fecisti mecum.* Item Genes. cap. 18. dixit Abraham Deo, *Non est hoc tuum, qui iudicas terram, nequaquam facies iudicium hoc*; id est, non æquum est, non decet, vt tu facias tale iudicium. Et Malach. 2. *Labia sacerdotis custodient scientiam*, id est, custodire debent.
E Malach. 1. *Filius honoret patrem.* Hebr. *Filius honorabit patrem*, quo significatur officium filij, quod est honorare patrem suum. Hoc sensu etiam dixit Petrus Christo Domino passionẽ suam futuram prædicenti: *Absit à te Domine, non erit tibi hoc.* Matt. 16. id est, inconueniens, iniquum est, vt tu innocens ista patiaris: seu (vt S. Hier. declarat) *non potest hoc fieri, nec recipiunt aures meæ, vt Dei Filius occidendus sit.* Hoc igitur Hebraismo vtitur Angelus in præsentia, cum Iacob: *Nequaquam appellabitur nomen tuum Iacob*: id est, non est æquum, non conueniens, indecẽs est vt posthac appelletur nomen tuum.

Isai. 7. *Nominis Christi significata.* *Isai. 9.* *Hier. 23.* *Zach. 6.* *Israël nomẽ triumphatorem decet.* *Genes. 20.* *Genes. 18.* *Malach. 2.* *Matth. 16.* *D. Hier.*

tuum Iacob, siue supplantator hominis, Esau fratris tui; nã spectata fortitudine animi tui, quam cum Deo colluctatus, & victor tandem exhibuisti, decens, debitúmque est, vti voceris Israël. Hãc ego, quàm præclara, & erudita est, animaduersionem à doctissimis viris ex nostra Societate, Riber. ad cap. 1. Malach. & Benedict. Perer. in c. 35. Genes. disput. 2. didici, qua quidem ad præsentis loci explicationem nihil subtilius, & luculentius afferri potest.

Ribera. Benedict. Perer.

4. Itaque nouo isto nomine Israël imposito benedixisse Iacob luctatori censetur Deus, quem Angelus agebat, & ad futurum, quod ille valde formidarat, periculum audacter, & fortiter subeundum in fratris occursu ingentes animos, virésque contulit. Quia verò teste Apostolo omnia illis contingebant in figuris, nomẽ aliud nouum longè admirabilius figuratur, quo gentes ad verum, & vnũ Deum conuersæ à Deo erant nuncupandæ, ac benedicendæ, de quo Dominus ita per Isaiam loquitur. *Et omnem, qui inuocauit nomen meum, in gloriam meam creaui eum.* Vertunt L X X. *omnes qui vocantur nomine meo, in gloria enim mea creaui eum.* Isai. 43. De Christianorum nomine, quod à Christo deriuatur, apertum est vaticinium? *Qui scilicet* (declarat S.Hieron.) *vel inuocent nomen meum, vel meo nomine vocentur, vt appellentur Christiani in gloriam conditoris sui.* Huic autem populo dixerat Dominus paulò ante: *Noli timere, quoniam tecum sum: ab oriente adducam semen tuum, & ab Occidente congregabo te,* &c. haud dubiè sermo fit ad populum Christianum, qui de omnibus mundi, & gentibus, & portionibus congregatus in ouile Christi subintrauit; Huic loquitur Dominus; *Noli timere; ego tecum sum* (adiungit idem S.Hieron.) *qui vobis in Euangelio loquor: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.* Matth. 28. *Infallibilis enim perennisque adsistet Christi Domini præsentia suo populo Christiano, tum per auxilia, illustrationes,* protectionémque, tum etiam per admirabile Sacramentum sui corporis, & sanguinis in augustissima Eucharistia, quæ vsque ad finem mundi in Christiana Ecclesia perdurabit. Cæterùm (quod ad institutum attinet) timore Dominus omni depulso fiduciam præstat, animósque ingerit suo populo; ex eo maximè, quòd nomen istud Christianorum, fiduciæ, fortitudinis, ac diuinitatis cuiusdam plenum hominibus ad Christum conuersis ab eodẽ donatum fuerit. Si ergò Iacob nouo suo Israël nomine armatus omnem pellit timorem: Quid quæso arduum, aut formidandum homini erit, quem Christi nomen, & Christianum, & inuictum reddit? neque verò solam fortitudinem, sed etiam gloriam importat hoc nomen, vt quàm fortes, tam gloriosi prædicantur futuri Christiani; quod idem Isai. manifestè vaticinatur Christi Ecclesiam ita compellans: *Vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit.* Isai. 62. *scilicet populus Domini* (exponit S.Hieron.) *nequaquam veteri nomine appellabitur Israël, sed nouo, id est, Christianus.* quasi videatur nomen Israël, quod ab Angelo inditum est, temporis omnia consumentis longæuitate consenuisse, ac (si licet dicere) priorem illum suum vigorem, & venustatem amisisse; atque adeò aliud nomen vigore, venustatéque florentissimum cœlitùs nomen dimittendum; adiungitur enim: *Et eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui.* ibid. *Quando nimirum* (inquit S. Hieron.) *Ecclesiam coronauerit turba credentium, & diadema imperij, quod martyres gemmarum suarum varietate distinxerint, fuerit in manu Dei, vt filium suum eorum coronet victoriis.* Tam fortes quidem erunt Christiani, vt cum tyrannis, cum tortoribus, cum tormentis, mortéque decertent tam gloriosi, vt victores euadant, déque omnibus aduersitatibus Christianorum hoc armati nomine triumphent.

Gloriosum Christiani nomen. Isai. 48. D.Hier.

Isai 48. D.Hier.

Matth. 28.

Præsens in Ecclesia sua Christus.

Christiani nomen fortem & gloriosum reddit hominẽ.

Isai. 62. D.Hier.

Isa 62. *Christianorum fortitudo & gloria.* D.Hieron.

5. Maximè verò est vaticinium de sacrosancto nomine IESV, in quo prædicata est pœnitentia, & remissio peccatorum in omnes gentes, *in quo omne genu flectitur cœlestium, terrestrium, & infernorum.* ad Philip. 2. Hoc est illud nomen, de quo Isaias prædicat; *Seruos suos vocabit nomine alio, in quo qui benedictus est super terram benedicetur in Domino, Amen.* Isai. 65. Aliud nomen, hoc est, nouum intelligit S. Hieron. & quidem illud est, vt declarat S. Bern. nomen IESV, quod Christianis tota est, & vna fiducia, & fortitudo. Armauit Angelus Iacobum Israëlis nomine, armat potentiùs multò Christianos augustissimum nomen IESV. *Cui in periculis* (inquit idem Bern.) *palpitanti, & trepidanti inuocatum virtutis nomen non statim fiduciam præstitit, depulit metum? cui quæso in dubiis æstuanti, & fluctuanti non subitò ad inuocationem clari nominis emicuit certitudo? Cui in aduersis diffidenti, iam iamque deficienti, si nomen adiutoris sonuit, defuit fortitudo?* serm. 15. in Cant. Quotidianis hæc admiranda virtus nomini IESV comprobatur experimentis. Non vetera repetam; vnum vel alterum de recentioribus commemorabo. Fugiebat nuper è media barbarie Maurus ad Lusitanam arcem, Deo mouente, vt Christianus fieret: ardebat cœlum, solúmque in vastis illis, & arenosis solitudinibus; aquæ summâ penuriâ: Ergò catechumenus æstuare cœpit; sitíque erectus procumbit in arenam; nihil propiùs quàm mortem ipsam operiens. At (quæ Dei clementia præstò est iis, qui diuinæ gratiæ non desunt) venit in mentem homini, audiuisse non semel à captiuis Christianis in IESV nomine implorato magnum ad omnia quantumuis ardua constitutum esse præsidium: Quare vocibus penè interruptis moribundus pronunciat IESVS, IESVS. O benedictum, ô salutare, ô vitæ, virtutísque plenum IESV nomen? subitò fauces aqueo liquore humectari sentit, ac recreari: dein redintegratis viribus alacriter progreditur. Verùm paulò post eadem sitis, eadem lassitudo, idem vitæ periculum; sed iam in promptu remedium, profert iterum dulcissimum nomen IESV: iterúmque, & gutturi aqua, & corpori redeunt vires; denique in longo illo, & periculoso itinere ad sitim leuandam, & corpus roborandum inclamans IESVM, incolumis promptúsque ad arcem peruenit; inde missus Olisiponem in hac domo S.Rochi sacro est initiatus baptismate. Per idem ferè tempus in hac vrbe aliud non minùs contigit memorabile. Pia quædam, & casta mulier, ex hoc eodem templo, in quo post sacramentalem confessionem ritè diuinam Eucharistiam sumpserat, domum Deo æquè roborata, & saginatâ se receperat. Ecce tibi adolescens effrænatæ libidinis œstro percitus subingreditur, inuaditque fœminam. Quid illa? IESV (clamat) fer opem. Ad hanc mulieris vocem nebulo ille ruit vociferans: Heu me miserum? ferro mihi traiecta sunt viscera. Morior infelix. Igitur obuoluto capite, suum ægrè diuertit in hospitium: accersito è nostris confessario rem totam aperit: sumptísque Christiano ritu sacramentis, bonáque veræ contritionis signa exhibens mortem obiuit.

ad Philip. 2.

Isai. 65. D.Hier. D.Bern.

Mira virtus in nomine IESV.

Catechumenus sitim leuat nomine IESV.

Miraculum à nomine IESV.

Casta mulier liberatur nomine IESV.

Ben.Fernand.in Genes.tom.3.

6. Hanc sui nominis IESV admirabilem virtutem Dominus omnipotens nostræ, imò potjùs suæ, quam ego licet indignus profiteor, Societati clementer indulsit, vt Societas IESV diceretur, quam extremis his, & calamitosis temporibus ad subsidium Ecclesiæ Romanæ, ad Catholicæ fidei, per barbaras, & incognitas infidelium nationes propagationem instituit, excitauítque. Er quia in promulgatione Euangelij necessariò grauissima, & propè infinita essent subeunda discrimina Societati, quæ Apostolicam vitam profiteretur, diuino sanè consilio, & admirando super omnia beneficio eandem Societatem suo sacrosancto nomine IESV nobilitauit pariter, atque armauit. Vt nimirum Societas IESV dicere iam nunc audeat, debeátque: *Domine in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis.* Psal.43. Enimverò si duas tantùm literas E, & L, de suo nomine decerpens Dominus, nouúmque nomen Iacob iam claudo, & fragili compones; illum futuro congressui armauit, valentiorémque fratre, Sichimitis, Chananæis, gentibúsque aliis, & omnibus laboribus, periculisque reddidit, cùm Israël vocauit, quantò nunc valentior erit (etsi olim dū sui Regis castellum defenderet sulphureo traiectus globo, & gloriosè claudus effectus) noster Ignatius quem Dominus IESVS integro suo augustissimo nomine communiuit? Postrema quidem tempore, natúque minima Societas est, quā fundauit Ignatius, atque in suis oculis tam humilis, quam infirma: & nihilominùs ad summa rerum discrimina in mundo à Deo condita est. Ergò ne timeat, audax fortísque in aduersa quæque pro Deo suo procurrat, IESV nomine roboratur. Quid malorum (vel ipsa tota gehenna sit) Societatem deiiciet, ac superabit, quæ nomen IESV in se ipsa gerit insculptum? Ramisses Rex Ægypti, vt memoriæ proditu est, obeliscum Thebaicum extrui fecit insanæ prorsus molis, & altitudinis: hæc scilicet erant Regum illorum ad ostentationem mundanæ gloriæ monumenta. Igitur (vt scribit Plinius) *ipse Rex, cùm subrecturus esset, verereturque ne machinæ ponderi non sufficerent, quò maius periculum curæ artificum denuntiaret, filium suum adalligauit cacumini, vt salus eius apud molientes prodesset lapidi.* lib. 38. natural. histor. cap.9. O egregium Societatis IESV typum! In titulo, in stemmate, in ipso cacumine Saluatore IESV nomen habet incisum nostra hæc religio, illóque secura exurgit in sublime, ipsa Dei salus huic ordini adalligata est, vt illi prosit, ne aut suo ipso pondere (quod quidem etiam grandibus in mundo regnis, ciuitatibúsque, & congregationibus plerumque contigit) depressa frangatur; aut vitiorum, & hostilum aduersitatibus, hinc inde coniurantibus debilitata succumbat. Non est quid à mundo, quid ab inferno timeat, quæ suo in culmine inscriptum gestat nomen IESV, cuius capiti diuina salus est alligata. Obelisco Thebaico, & quacumque Ægyptiorum in auras assurgente pyramide, moléve sublimior assurgit Societas IESV, & non modò caput intra nubila condit, sed intra cœlum recepta illustrissimo quodā ante ipsum Deum gaudet principatu.

Societatis IESV religio. — Psal.43. — *S. Ignatius globo traiectus.* — *Societas nomine IESV armata.* — *Obelisco regis filius alligatur.* Plin.lib.36. — *Societati Dei salutem gestat.* — *Societatis IESV sublimitas.*

7. Nam si Iacob post luctam cum Angelo donatur nomine Israël, hoc est, Princeps cum Deo, ex ipsius, nimirum Dei nomine El: quantò perfectiùs, & excellentiùs dicetur princeps cum Deo B. Ignatius, ab eóque instituta religio regiū quēdam (liceat dicere) principatum obtinebit, quibus totum ipsum IESV nomen, quod est super omne nomen, cui omnia quæ sunt in cœlo, quæ in terra, quæ in inferno flectunt genu, & humiliantur; à Deo ipso post exactam in virtutibus vitam, consummatúmque pro Deo cum aduersitatibus agonem iure optimo donatum est? Quid maria timeat, quantumuis immensa, & interminata, vndarúmque vorticibus, & furiosis ventorum procellis efferuescentia, nunc myoparonibus, nunc ratibus ab occiduis in Orientales plagas, ab Aquilone in Austrum sulcare illa Societas, quæ sanctissimo IESV nomine sustentatur? Humili Iulius Cæsar aliquando cymba in Ægyptum nauigans, cùm medio pelago illa fluctuaret, nauclerúsque consternato videretur animo: clamat Imperator: *Confide fortunæ sciens abs te Cæsarem vehi.* Scribunt Plutar. Sueton. & alij. Enauigat quidem B. Ignatius, illiúsque filij periculosum huius sæculi mare: humili rate, minimâ scilicet Societate vehuntur. Interim fluctus, interim procellæ, terrores, pericula. Res tamen in tuto est. Confide (ait Dominus) Ignati, confide Societas: sciens abs te IESVM vehi. De ipsa quoque dictum arbitrari æquum est, quod primò ad Ecclesiam à Domino prædictum legimus: *Spōsabo te mihi in sempiternum, sponsabo te mihi in fide.* Oseæ 2. Et quidem (vt optimè animaduertit hoc loco S. Hieron.) *IESV crucifixo desponsatur in fide, & gratia Euangelij.* Sed quæ nam alia post Ecclesiam congregatio, quàm ista Societas IESV à Domino in sanctum istud coniugium fide gratiáque plenum assumitur? *Et seminabo eam in terra*, ibidem adiungitur. Illam vtique ipsam Societatem IESV per omnes mundi gentes, plagásque breui tempore, vti primùm Roma illuxit, substructis domibus, collegiísque, aut etiam absque tecto; passim prædicatoribus, ex hoc eodem ordine discurrentibus disseminatam miratus est terrarum orbis. Minima quidē Romæ nata, minima etiam Olisiponem in Lusitaniam deducta, minima in Indiam transmissa: sed quæ fuerat instar grani sinapis, omnium nouissima, & minima Ordinum, subitò creuit in arborem, parulísque, & quoquouersum diffusis ex tantulo stipite ramis nullam mundi regionem non impleuit, nō obumbrat. Et meritò de Societate nostra quæri potest, quod de Christi, tum matre Virgine, tum Ecclesia inquisitum legimus. *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, deliciis affluens, innixa super dilectum suum?* Cant.8.

S. Ignatius & Societas cum nomine IESV regium habēt principatū. — *Societas nomine IESV tuto per maria fertur.* Plutarch. Sueton. — *Ecclesia Christo crucifixo desponsata.* Oseæ.2. D.Hier. — Oseæ.2. — *Mira Societatis IESV per orbem propagatio.* — Cant.8.

8. Quænam isthæc est noua religio, quis ordo regularium clericorum, tam nouo, inauditóque inter religiosos instituto, tam nouis, variísque professorum, coadiutorum, scholasticorum gradibus distincto, per residentias, per collegia, per domos professas vbique locorum, & gentium propagatus? *Ecce nubecula parua ascendebat de mari.* 3. Reg. 18. talis planè Societas ab exiguis profecta initiis, de vulnerato, claudóque Cantabri militis pede in altum subuecta diuinitùs, (vt illa Eliæ) facta est pluuia grandis, quæ non Europam modò, sed cōplures Africæ, Asiæque, etiam Romano Imperio inaccessas, & incognitas Eoi cœli prouincias irrigauit. Sed quid mirum? Ascendit illa innixa super dilectū suum, Societas IESV: non Augustino, non Benedicto, non Ignatio, sed IESV nomine, præsidio, misericordiáque fulcitur: vnde cœlestibus gratiis, donísque, vnde Pontificum, Regum, Principum fauoribus, redditibus, honoribus, priuilegiis, bonæque apud fideles, pariter & infideles existimationis, famæque deliciis affluens toti videtur, habetur

Nouus ordo Societatis IESV. — 3.Reg.18. — *Vnde & in quantum ascendit Societas IESV.* — *Societas IESV fulcitur.*

A habetúrque mundo quàm gratissima. Infinitæ Domino gratiæ agantur, cuius sacrosancto nomini, ac beneuolentiæ acceptum refert Societas quicquid magnum, & illustre habet. Illam sustentat, eleuatque IESVS, quæ scilicet vti minima in se est, non suopte ingenio, virtutéque; non pedibus, non manibus, quibus omnibus tantilla caret, sed IESV nomine, gratiáque ad cathedras Academiarum, ad suggesta templorum; ad Pontificum, & Principum, gratiam, familiaritatémque ascendit. Est quidem Societas IESV innixa super IESVM dilectum suum, quæ ipsam misericorditer, largitérque Magistris, Doctoribus, disciplinis, prædicatoribus, autoribus, pulcherrimis in omni doctrinarum genere libris; martyribus denique gloriosissimis nobilitauit. B Quid ergò nunc timeat à mundo, & ab inferno Societas IESV, etiam si per gentes, per prouincias sub alio, etiam horribili, sole positas ad euangelizandum contra idola, contra hæreses pugnatura, latè discurrat, cùm innixa super dilectum suum cum IESV sacrosancto nomine suffulta roboretur?

Minimam Societatem IESVS ad mundi culmina eleuat.

Societas fæcunda disciplinis.

9. Cedunt, vincuntur, euanescunt omninò pericula, vbi nomen IESV auditur. Missurus Moyses ad explorandam terram diuinitùs promissam, principes viros, cùm omnium ducem eligeret, apponitur in sacris literis; *De Tribu Ephraim Osee filium Nun*: & paulò inferiùs: *Vocauitque Osee filium Nun Iosue.* Num. 13. Sed quorsum Moyses mutauit nomen Osee in Iosue, tunc maximè, C cùm ad explorandam alienigenarum terram mitteret hominem? Illa mihi videtur ad hunc locum ratio facilior, quam Abul. potiorem duxit his verbis: *Nomini Osee additur vna litera nominis Dei, Iehoua, scilicet iod. Et ita significat saluatorem, vel saluatum, scilicet liberum ab omni malo; & hoc competit, quia mittebat eum Moyses in terram hostilem, vbi poterant accidere multa pericula: cupiebat autem Moyses quòd ab omnibus illis saluus esset Iosue: ideò imposuit ei nomen salutis.* quæst. 36. ad cap. 13. Num. Vbi etiam perdoctè animaduertit, etsi communiter pronuncietur Iosue, proprium tamen illius nomen vt à Moyse impositum, esse IESVM, & in Hebræo Iosua, quod est nomen Christi Domini. D Armauit itaque Moyses hominem nomine IESV, fortémque, ac velut insuperabilem fecit, securum inter omnia pericula reddens, cui nomen indidit salutis. Petrus Comestor in historia Scholastica, itémque Carthusianus aliam hoc modo assignant rationem: *Mutauit illi nomen Moyses committens illi salutem, & curam vndecim aliorum.* Discant ex hoc loco præsules, Præfectique, quale nomen præferant, quale munus obire debeant, nimirum salutis. Saluatores sunt, non mactatores, ad salutem, & curandam, & conseruandam, non ad mortem inferendam, non ad destructionem, sed ad ædificationem subditorum præficiuntur; *Et quia* (vt Abulens. adnotauit) *nomen illud à Moyse inditum simul saluatorem, & saluatum significat: nouerit etiam qui* E præest aliis, suæ cum primis, dein aliorum salutis curam sibi esse debere. *Quid enim prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Matth. 16. Extrema quidem est dementia diligenter alienam salutem curare, propriam verò negligere: Cúmque alios in cœlum introducas, teipsum sponte ruere in infernum: aliorum esse pastorem, tui lupum carnificem. Ad hæc mutatio illa nominis in magnum & honorem, & emolumentum à Deo homini facta est, vt etiam animaduertit in hunc modum Abulens. *Addidit Moyses vnam literam, vt esset idem principium nominis Dei, & nominis Iosue, innuens per hoc, quod Deus daret ipsi Iosue de magnis bonis suis, cùm daret ei primam literam nominis sui tetragrammaton.*

Num. 13.

Iosue armatur nomine salutis.

Abul.

Petr. Com. Carthus.

Prælatus saluat, non mactat.

Abul

Matth. 16.

[illegible] in [illegible] sui curam habeat.

Abul.

10. *Contingebant quidem* (vt ait Apostolus) *illis hæc in figuris*; cúmque figuræ multò sint inferiores rebus, quas repræsentant, planè quæ fidelibus ex suo sacrosancto nomine Christus Dominus communicauit, insigniora sunt ad honorem, ad vtilitatémque longe vberiora. Quid enim quæso ditius, quid excellentius, quàm quod Christianorum nomen à Christo deriuatum importat? vno verbo complectitur quæcumque magna & salutaria dici, cogitarique possent illa Domini sponsa, cùm dixit: *Oleum effusum nomen tuum*, Cant. 1. Et nomen quidem istud diuini sponsi non modò intelligitur IESVS, de quo iam nonnihil diximus, sed etiam, & potissimum significatur Christus in oleo, quippe Messias Hebraicè, Christus, Græcè vnctum significat. Enimverò in Repub. Hebræorum diuino instituto Reges vngebantur, atque adeò Christi, & Messiæ vocabantur, vti Saul, Dauid, Salomon, Ezechias, Iosias, ac reliqui Hebræorum Reges; at nulli eorum nomen istud ita proprium fuit, vt communiùs illo, quàm alio Rex vllus appellari consueuerit, quod tamen soli Verbo incarnato ita proprium est, vt licet aliud habeat personale, frequentiùs tamen isto cognoscatur & appelletur; Christus enim absolutè prolatus Deum hominem significat: Deinde nullus illorum Regum suum illud nomen (Christus) aliis à seipso communicasse legitur. Hoc verò à Domino IESV Christo, ita euidenter factum videmus, vt solius Christi Domini oleum effusum, & communicatum hominibus nomen esse constet. *Etenim Dominus Christus* (vt luculenter adnotauit Eusebius Cæsari.) *virtute, appellationéque sui totum terrarum orbem impleuit: quippe qui denominatum à seipso in omnibus gentibus Christianorum instituerit genus; quare sponsa cùm quæreretur, quod nam ipsi sponso nomen esset, dixit, oleum effusum nomen tuum.* Cant. 1. *Significans ipsum Christi nomen.* lib. 4. de demonst. cap. 26. Porrò effusum intelligitur longè, latéque in gentes, & loca terrarum, vt idem Eusebius animaduertit: *Etenim* (inquiens) *à Christi vocabulo Christianorum nomen deductum omnem locum, & ciuitatem, & regionem, ipsásque in desertis, orisque extremis terræ habitantes nationes circuiuit, fidem eo modo faciens, & consentiens huiusce prophetiæ vaticinio.* de demonstr. lib. 10. cap. 7. Est igitur luculentissimum inter alia testimonium Christi Domini, quem fideles verum illum à Deo promissum confitemur, & adoramus Messiam, quòd illius nomen vti oleum sit diffusum. Nam quâ ratione homo quis poterit sese diffundere nisi cùm multis absque personarum respectu sese communicet; quod tunc efficeres, si tuæ nobilitatis stemmata, & familiæ titulos tuis etiam famulis, seruísque donares?

1. Cor. 10.

Insignes gratiæ nominis IESV.

Cant. 1.

Christi nomen explicatur.

IESV Domino proprium & ordinarium Christi nomen est.

Euseb. Cæs.

Christi nomẽ communicatum.

Cant. 1.

Christi nomẽ in Christianos diffusum.

11. Profectò tam valida, benéque fundata ratio hæc est ex Christi nomine in Christianos effuso, vt Iosephum Hebræorum doctissimum ad profitendam nostræ fidei veritatem compulerit. Scribit enim ad hunc modum: *Eodem tempore fuit IESVS vir sapiens, si tamen virum eum fas est dicere. Erat enim mirabilium operum patrator, & doctor eorum, qui libenter vera suscipiunt; plurimósque tam de Iudæis, quàm de gentibus sectatores habuit.*

Ioseph.

Iosephi testimonium de Christo Domino.

A *Christus hic erat.* Viden' Iudæe quàm egregium de Christo IESV tuorum ille magistrorum nominatissimus proferat testimonium? nec vt perfidi, & cæci de vobis plerique; scandalo Crucis ad negandam, vel certe dissimulandam veritatem ductus moueatur, adiungit: *Quem accusatum à nostræ gentis principibus Pilatus cùm addixisset Cruci, nihilominus non destiterunt eum diligere, qui ab initio cœperant. Apparuit enim eis tertia die viuus, ita vt diuinitus de eo vatis hoc, & alia multa miranda prædixerunt, & vsque in hodiernum diem Christianorum genus ab hoc denominatum non deficit.* lib. 18. antiq. cap.6. aut vt habetur in aliis Codicibus cap.4. in quo simul 6. & 7. inseruntur. Ratio huius varietatis est, quòd perfidi Iudæi caput istud 6. ex lib.18. quo maximè conuincebantur, in Hebraicis codicibus omninò eraserunt, vti paucis abhinc annis Romæ inuentum est Iosephi volumen Hebræum satis vetustum, in quo totus hic locus de Christo videbatur deletus, vt negare iustè non possint, dolo, & perfidiâ Iudæorum autoris verba de membrana fuisse abrasa. Qua de re ita scribit Baron. *Iosephi de Christo testimonium in peruetusto Iudæorum codice, in quo eius historia è Græco in Hebraicum translatæ antiquitates scriptæ sunt, cùm hic Romæ requireretur (ô perfidorum impudentia?) abrasum inuentum est, adeò vt nulla ad excusandum scelus posset afferri defensio, cùm membrana ipsa id exclamare videretur.* tom.1. annal. pag. 210. Itaque contestatur Iosephus: *Christus hic erat.* Sed quid ais Rabbine? An non alibi Vespasianum esse Christum & Messiam Iudæis promissum scripsisti? vt videre est lib. 7. de bello Iudaico cap.12. refértque Baronius tom.1.annal. pag.647. Quid te quæso coëgit, vt mutares sententiam? Mentitus sum, (inquiet) adulator fui, non bonus autor, me aliósque assentationis fraude seductus in errorem duxi. Nunc verè quod sentio loquor scribóque. *Christus hic erat.* At heus tu qui semel mentitur, indignus est, cui & vera credantur. Benè (inquiet) sic res habet. Sed nunc quod scribo euidenter confirmo: probationi fides habeatur. *Vsque in hodiernum diem Christianorum, qui ab ipso nuncupati sunt, & nomen perseuerat, & genus.* Sic transferunt nonnulli. Optima sanè hominis probatio. In hodiernum vsque diem permanere video & genus, & nomen Christianorum, qui IESVM illum à Iudæis proditum, à Pilato crucifixum, pro vero Messia, & Christo receperunt. Scilicet nomen istud (Christus) sibi ille proprium fecit, deinde communicauit, pérque suos fideles effudit. Nec tollere, quicquid Iudæi conentur, nec negare possumus: Christus nuncupatur, Christus nuncupabitur; Christus hic erat, Christus hic est, eritque. Solus IESVS à nostris crucifixus, à Deo in scripturis promissus Messias, & Christus est.

Fraus & perfidia Iudæorum.

Baron.

De Christo testimoniū ex nomine Christiano.

12. Validissimum profectò argumentum ex Christi, & Christianorum (vti vidimus) nominibus ad nostram fidem comprobandam adducitur; sed nemo ibit inficias validius ex vita ipsa modesta, & sancta, quàm ex nomine Christianorum, proferri testimonium; quantò nimirum gloriosius Christo Domino est suâ virtute, gratiâque sanctitatem vitæ, morúmque hominibus imprimere, quàm nominis denominationem elargiri. *Quid autem est Christianismus, nisi* (autore Gregor.Nyssen.) *imitatio diuinæ naturæ.* lib.profes. Christ. Quod quidem si minùs cernitur nostris ob iniuriam, & malignitatem nostram temporibus; at certè primæuis illis, cùm ad recentem Christi Domini sanguinem ardor adhuc caritatis efferuescebat, ita perspicue constabat, vt gentium ad fidem conuersio, non tam vocibus, quàm moribus prædicantium adscripta meritò fuerit. Expatiatur (vti solet) diuinâ planè S.Chrys. eloquentiâ in hoc ipso argumento, tum alibi, tum vel maximè homil.6.in 1.Corinth. Vbi postquam Apostolorum sanctitate conuersum demonstrauit orbem, adiunxit: *Vitam viuebant Angelorum: quod si in præsentia fieret, vniuersum sanè orbem, & sine signis conuerteremus.* Nullum est enim aliud admirabilius signum, potentiúsque ad inflectendos hominum animos, quàm quòd in aliis eiusdem naturæ vitam inspiciant sublimioribus ornatam virtutibus, propéque accedentem Angelicæ puritati. B Vniuersa verò morum fragrantia, quæ à piis, sanctísque hominibus exhalatur, ex illo Christi oleo delibatum est, quo in sensu potissimum locuta censetur sponsa: *Oleum effusum nomen tuum.* Cant.1. vti Euseb. Cæsar. loco citato, aliique arbitrantur. Venit enim Deus in terras, & homo factus cum hominibus conuersatus est, vt eos faceret Angelos, nòn quidem naturâ, sed vitæ sanctitate. Ac tota quidem ista est Christianorum professio, ista debet esse solicitudo & occupatio, vt quàm proximè Angelis accedant, abdicatísque operibus carnis in cœlestes spiritus trāsmutentur. Sunt enim Angelorum æmuli; quippe qui ab ipso Dei Filio edocti, iussíque Deum, qui in cœlis est Patrem suum appellare, implorarēque C solent: *Pater noster, qui es in cœlis.* Matth.6. Ad quæ verba pulcherrimè sic effatur Tertul. *Igitur, & nos Angelorum si meruerimus candidati iam hinc cœlestem illam in Deum vocem, & officium futuræ claritatis ediscimus, hoc quantum ad gloriam Dei.* lib. de orat. Insinuat verò illum Angelorum concentum: *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth.* Isai. 6. maximè siquidem in perenni ac pio laudandi Deum studio Christiani Angelos imitari debemus.

D.Gregor. Nyss. Testimoniū de Christo ex vita Christianorum.

D.Chrys.

Mundi conuersio ob sanctitatem Apostolorū.

Cant.1. Euseb. Cæs.

Christiani Angelorum æmuli.

Matth 6. Tertull.

Isai.6.

13. Sed expende maturiùs candidatos nos dici Angelorum ex more antiquo Romanorum, apud quos candida veste indui, vel ad significandam animi sinceritatem, vel vt perspici ab omnibus notarique possent, dignitates Reipublicæ ambire, petereque solebant. D Iccircò vocabantur candidati, qui per comitia suadendo, rogando, submittendo sese omnibus, & sæpiùs nudato etiam pectore, cicatrices plagarum, quas pro patria exceperant, ostentando, discurrebant. Ad hunc igitur morem Christiani dicimur Angelorum candidati; tota siquidem nostra ambitio, circuitio, interpellatio posita in eo esse debet, vt Angeli demum immortali æuo donari efficiamur, quos iam nunc purioris vitæ candore, vti fides à Christianis exigit, imitemur. Fiet hoc maximè per animi, corporísque munditiem, in qua viri, fœminæque de mortalibus, in immortales; de corporeis, in spirituales; de hominibus in Angelos transmutantur: de quibus & Psalm. 44. & E titulus ipse, quo prænotatur, cœleste concinit epithalamium; inscribitur enim: *Pro his, qui commutabuntur, canticum pro dilecto.* S. Hieron. legit, *Victori:* Aquila, *Victoriam facienti.* Symmachus, *Triumphus, aut triumphale carmen.* Augustin. quem posteri Latinorum sequuntur, vocat Epithalamium carmen. Hæc autem victoria Christi Domini est in primis; deinde per illius gratiam est castorum vtriusque sexus, virginum maximè; quibus egregiè conuenit arcanum illud tituli: *Pro iis, qui commutabuntur*, à terrestri nimirum con-

Quid sit candidatus.

Christianorum mira transmutatio.

Hominis puritas laudatur. Psal.44.

D.Hieron. Aquil. Symmac. D.Aug.

Virginitatis encomia.

cretione,

cretione,ac vilitate in Angelicam,& (liceat dicere) diuinam puritatem pariter, & dignitatem. Hieronym.& Aquila vertunt, *pro liliis*. Symmachus, *pro floribus*, alij, *pro rosis*, Hebr. *Ghal sosannim*, quæ vox frequentiùs lilia significat: & fortassè ab ea voce nostram Lusitani mutuati accepimus: Acucena. Quæ verò lilia,quæ rosæ, qui flores, quàm quibus cœlestis sponsus delectatur?

Cant.7. *Qui pascitur inter lilia*. Cant. 7. Septus nimirum (vti canit Ecclesia) choreis virginum. His ergò ipse Dominus eunuchorum nomine significatis eximia quædam priuilegia promittit. *Hæc dicit Dominus eunuchis: Qui custodierint sabbatha mea, & elegerint, quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum: dabo eis in domo mea,& in muris meis locum, & nomen melius à filiis, & filiabus: nomen sempiternum dabo*

Isai.56. *eis,quod non peribit*. Isai. 56. Qui quæso isti eunuchi, nisi quos nominat, laudatque Christus Dominus in Euangelio, *qui seipsos castrauerunt pro-*

Matth.19. *pter Regnum cœlorum*. Matth. 19. Virgines nimirum vtriusque sexus? ita locum Isaiæ interpre-

D.Aug. D.Ambr. D Greg. D.Basil. tantur S.August. tom. 6. contra Faustum in fine lib. 14. Ambros. in exhortat. ad virg. & in inst. virg. cap.6. Greg.3.part. Pastor.cap.29. Basil.lib. de vera virgin.

14. Cæterùm, non quibuscumque eunuchis, siue virginibus grandia diuinitùs munera promittuntur,sed iis tantùm, qui custodiunt sabbatha Domini. Sabbathum quidem cessationem, & quietem latinè sonat. Vult ergò Dominus virgines sabbathizare, id est,non solùm, vt à laboriosis nuptiarum negotiis, procreandique liberos opere vitam ducant liberam & immunem; sed etiam ab omni animi,& corporis motu vndequaque sit integer animus. Mysticè igitur sabbathizat,qui non pedem, non animum, non os, non oculum, non aliud corporis membrum contra Dei obsequium, voluntatémque mouet, nec pulchritudinem animæ, quæ ad Dei facta est imaginem, corrumpit, sed perstat, vt præclara diuinæ maiestatis effigies, solida immobilisque ad omnem cogitationem,ad omnem tactum, verbúmque perseuerans; vno verbo, est in omnibus, & circa omnia Christi virgo siue masculus sit, siue fœmina.

Virginitas omni ex parte integra commendatur.

His ergò tantæ puritatis cultoribus promittitur à Domino in Ecclesia sua, & locus, & nomen melius à filiis, & filiabus, hoc est, quàm si filios, & filias genuissent, quàm si parentes essent numerosæ prolis; quo significat Dominus, quantò sit sublimior virginum, quàm coniugatorum status.

Virginitas sublimior coniugio.

D.Thom. *Nomen melius* (exponit S.Thom.) *quòd serui mei, & sancti vocabuntur*. Licèt enim coniugati,piè, Christianéque agêtes,& serui Dei; & sancti debeant appellari;nihilominùs cum *tribulationem carnis* (vt loquitur Apostolus) sustineant, implicatique mundi curis Deo vacare, non tam liberè possint, & expeditè; minùs aptè veréque præclaro illo nomine, quod virginibus, imò & continentibus iure optimo conuenit, digni censentur. Expendi etiam debet non præceptum à Domino imponi eunuchis, sed consilium

Isai.56. proponi: *Si elegerint* (inquit) *quæ ego volui*. Isai. 56. Non quæ iussi,sed quæ volui, suasiue, vt meliora: elegerint, vltrò scilicet, non coacti, aut etiam iussi fecerint.

Suadetur, non iubetur virginitas.

D.Ambr. *Sola est enim* (inquit S. Ambros.) *virginitas, quæ suaderi potest,imperari non potest. Res magis voti quàm præcepti. Quod enim gratiæ est, non iubetur, sed desideratur; electionisque magis est, quàm seruitutis*. exhortat. ad virg. ad prædicta Isaiæ verba.

15. Porrò si tanta est apud Deum gratia fer-

A uitutis,vt virgines, & continentes seruorum Dei magnifico, & illustri titulo, inter aulicos suos, principesque suæ regiæ decorauerit: quid æquum est cogitare, dicereque de incomparabili gratia, dignitatéque Reginæ vniuersorum, matrisque ipsius Dei, quæ licèt ancillam se nominet, supra omne, quod infra Deum est,in supremum honoris, ac virtutis gradum euecta supereminet?

Incomparabilis dignitas B.Mariæ.

Vidit illam Ioannes aliquando *amictam sole, lunámque sub pedibus eius*, Apoc.12. Vtrobique illius immensa demonstratur sublimitas, in solis amictu, quàm Deo proximè accedat, quàm incomprehensibili diuinitati vicina,coniunctáque sit,ostêditur; in pedibus lunam prementibus, quàm insuperabili creaturæ omnes interuallo ab ea distent,significatur. Apoc.12.

B *Et quidem Virgo beatissima* (vti S.Bernard. lunæ arcanum discutiens ait) *excellentissimâ quadam sublimitate præ cæteris omnibus excedit, & supergreditur creaturis, vt meritò sub pedibus eius luna esse dicatur*. serm.in signum magnum. D.Bern.

Deinde quia per lunam mundus innuitur, & quicumque in mundo sumus: rectè docemur aptiorem nobis alium locum non assignari, nisi sub pedibus Reginæ cœlorum: *vt piè* (quod admonuit idem Bern.) *amplectamur Mariæ vestigia, & deuotissimâ supplicatione beatis illius pedibus prouoluamur*. Sed quodnam in amictu solis mysterium?

B.Maria supra omnẽ creaturam.

Felix nobis locus ad sedes B.Mariæ.

Sol quidẽ iustitiæ Dei filius Verbum Deus non est Maria; sed tamen soli ipsi,Deóque Verbo nihil tam vicinum,tam coniunctum est, quàm Maria,

C vt scilicet indumento, quo circuntegitur, corpus. *Iure ergo Maria* (inquit Bernard.) *sole perhibetur amicta, quæ profundissimam diuinæ sapientiæ,vltra quàm credi valeat,penetrauit abyssum*. D.Bern.

Hinc meritò colligi potest, quantum fuerit sanctissima Virgo ab omni tam actuali, quàm etiam originali culpa immunis, vtpotè sole diuinitatis amicta,& quasi diuinæ gratiæ immenso mari vndique circundata,& immersa.

B.Maria immunis ab originali reatu.

Vnde amplius progreditur Bernardus. *Candidissimus sanè, sed & calidissimus huius mulieris amictus: cuius omnia tam excellenter irradiata noscuntur, vt nihil in ea non dico tenebrosum, sed obscurum saltem, vel minus lucidum, sed ne tepidum quidem aliquid, aut non feruentissimum liceat suspicari*. Quî ergo reatus originalis

D obscuritas illam potuisset offundere, quam sol ipse vndique amictam operiebat? quâ quæso labes vlla Virginis animam penetrasset, quin per solem ipsum peruaderet: & quæ vel noctis caligo,ne dum nubecula!(non dicam ad contactum) sed ad aspectum solis non euanescit? Cæterùm ô Domina, tuæ sunt istæ à Deo concessæ gratiæ, tibi ad honorem tuum,tibi ad vtilitatem cedunt: quid verò nostra interest quòd creaturis omnibus emineas, quòd Deo proxima, quòd Dei mater sis, omnium abyssus gratiarum? Nimirum tantus hic fons in nostrum redundat commodum. An non quæ sole induitur, virtutem habet, gestat, communicat solis, qui videlicet sine vllo discrimine,sed amplissimâ quadam(vt ita loquar)

E magnificentiâ, ne dicam prodigâ liberalitate oritur super bonos,& malos,vniuersósque æqualiter illuminat,ac fouet.

Gratia B. Mariæ ad omnes diffunditur.

Nimirum (aduertit idem Bernard.) *Maria est,quæ velut alterum solem induit sibi. Quemadmodum enim ille super bonos, & malos indifferenter oritur:sic ipsa quoque præterita non discutit merita,sed omnibus sese exorabilem, omnibus clementissimam præbet, omnium denique necessitates amplissimo quodam miseratur affectu*. Hactenus S.Bern. S.Bern.

Honoratur Iacob post luctam cum Angelo Israël nomine; dicitúrque fortis, aut princeps cum Deo;

Deo;inſignis quidem honor, grande Dei benefi-cium;ſed nubes eſt, vmbra, noxque ad mulierem amictam ſole. Iſraël ad Mariam; princeps,& fortis cum Deo ad Reginam cœli, ad Angelorum Dominam,ad veram,dignámque matrem Dei.

SECTIO XIII.

Interrogauit eum Iacob, &c. Vſque ad, *Anima mea.*

1. ANgelum eſſe, cum quo luctabatur, ſciebar Iacob, ſed nomen ignorabat; quærit ergò non quia curioſus altiorum indagator rerum, ſed quia prudens, & accepti beneficij memor, vt poſſit eum in periculis adiutorem aduocare, noſcárque benefactorem ſuum, eiúſque, vt gratus debet; beneficium queat prædicare. Exigit enim ipſa ratio, vt iugis beneficij, & benefactoris memoria perſeuerer in eo, qui ab hoc illud accepit: Iccircò Iudæos, quorum duriora ſaxis corda ſemper extiterunt, Dominus ſuorum beneficiorum frequenter in Prophetis memores eſſe volebat, maximè verò iccircò ſabbathum, in quo diuinis vacarent ſtudiis à forenſibus, & domeſticis feriati ſeruandum illis inſtituit; quod S.Iuſtinus Martyr Iudæos ipſos ita edocuit; *Sabbathum vobis vt ageretis precepit Deus, vt Dei vos ſubiret recordatio. Nam eius illud verbum hoc ſignificat, vt cognoſcatis Deum eſſe me, qui vos redemi.* in Dialog. contra Tryphonem. Itaque feſta illis inſtituit,vt ſaltem ad præſentiam diei feriati recordarentur Dei, qui huiuſmodi feſtum in quo à ſeruilibus vacarent operibus indixerat: Et propter eandem rationem à certis quibuſdam cibis præcepit abſtinere, vt cùm vetitos illos cibos edere vererentur, ſcirent Deum eſſe, qui talem iniunxerat legem; & hanc ſibi ab hominibus exhiberi obedientiam ſtatuerat: *Hoc enim* (adiungit idem Iuſtinus) *vobis, vt à cibis quibuſdam abſtineretis præſcripſit,vt, & in cibo, & in potu Deus ob oculos vobis verſetur, quòd facilè ipſius cognitionem ſoliti ſitis ex animis deponere.* Quia verò à Chriſtianis perfectiori legi, atque inſtituto deſeruientibus exigit,non vno ſaltem die feſto,ſed plane iugem, & perennem diuinorum beneficiorum memoriam, & gratitudinem illis omnium ciborum liberam indulſit facultatem; ſic enim maioribus obligati beneficiis, etiam in cibo, & potu indulgentiſſimum celebrabunt benefactorem. At ingrati, vt ſtolido ſenſu, animóque ſunt, ſimulátque beneficium accipiunt obliteratâ illius recordatione ita ſtupidos ſe gerunt deinceps, ac ſi nihil ab alio accéperint; tamque vecordes, & impios ſe oſtendunt, vt benefactorem ipſum nihili habeant, odióque interdùm pro amore proſequantur.

Gratitudo meritò exigitur.

S.Iuſtin.

Gratitudo erga Deum commendatur.

Cur dies feſtos conſtituit Dominus.

Perſtringitur ingratitudo.

2. Hæc Domini querela primum eſt exordium in Prophetia Iſaiæ. *Filios enutriui, & exaltaui; ipſi autem ſpreuerunt me.* cap. 1. Enutriui, *gueddalthi* גִּדַּלְתִּי magnificaui, magnos feci,radix *gadal* גָּדַל magnificare, magnum eſſe,&c. vti Ioſue 4. *Magnificauit Dominus Ioſue*, *guidal* גִּדַּל hinc etiam educare,nutrire: nam pueri dum nutriuntur augmentum capiunt, magnique in dies fiunt. Erat igitur Hebræorum populus ſuis initiis exiguus, obſcurus, peneque nihil, quem tamen Dominus ſibi elegit,paternoque amore nutritum fecit in terris magnum & glorioſum, ſed his Domini beneficiis qualem ille rependit vicem? Ipſi autem ſpreuerunt me. Hebr. *Paxeghu* פָּשְׁעוּ rebellare, præuaricari: verbum eſt propriè ſeditioſorum,& rebellium, ac deficientium a duce, à principe. Hæc ſcilicet hominum eſt impudentia,& dementia,vt à Deo quotidianis, & magnis velut enutriri beneficiis,nihilominùs ingrati ab illius obſequio, amoréque deficiant, atque ab illius caſtris transfugientes in vexilla cacodæmonis contra Deum vocem attollant, armáque perſonent. Sed vnde hoc malum? *Populus meus non intellexit.* Iſai. 1. Quid non intellexit? non apponitur;ſed abſolutè non intellexit; quicquid enim illi ſcirent, quandiu Deum neſcirent, omninò nihil ſcire dicendi eſſent ad eum ſcilicet modum,quo alicubi S.Auguſtinus dixiſſe ſcribitur (vt paſſim teritur) *Omnis copia, quæ Deus meus non eſt, egeſtas mihi eſt*;Non intellexit:quì enim intelligat, qui caret intellectu, quo quid ſibi expediat, quid rationi conſentaneum ſit, omninò ignoret? Non intellexit, qui tam ſibi eſt inimicus, vt pro Deo peccatum eligat. *Me* (inquit Dominus) *dereliquerunt fontem aquæ viuæ.* Hierem. 2. ô inſana ingratitudo mortalium! Quid enim officioſius, quid magnificentius fonte ipſo, qui publico in loco dies,noctéſque perenni fluit ſcaturigine, gratiſque aquam venientibus, vbi & quantum volent, læto ipſo murmure liberalitatem ſignificans omnibus, ſine vllo diſcrimine, reſpectúque diſpenſat? Planè vmbra eſt diuinæ beneficentiæ, *quæ* (vt ait Apoſtolus) *dat omnibus affluenter, & non improperat.* Iacob. cap. 1. At ingratus homo deſpicit huiuſce fontis affluentiam, perennitatem diuinæ miſericordiæ contemnit, fontem aquæ viuæ, vnde ſine labore puros ebiberet liquores,faſtidit, derelinquitque, & diſruptam ſine aqua, lutóque, & limo ſcatentem ingenti cum labore ciſternam ſibi conſtruit, dignũ ſane ingrati hominis ſupplicium,vt fruſtrà laboret, ſine fructu ſudet, ac delaſſetur. Indignus eſt, qui animum ingratum habet, cui proſperum quicquam ſuccedat: quin (vti colligit S. Baſil.) *plane intolerabili eſt odio dignus, qui ad id honoris faſtigium prouectus eſt, vt conſors fieret cœleſtium bonorum, & ne ſic quidem perſeuerat in caritate, ergà tanti beneficij auctorem.* ad prædicta verba Iſaiæ, ſcilicet, ad imaginem, & ſimilitudinem Dei creatus eſt homo; dein pretioſiſſimo Dei hominis ſanguine redemptus, & in ſempiternam Dei gloriam inuitatus: Ac tam præclaris tamen beneficiis ingratum ſe,impiumque præſtitit.Sequitur enim paulò inferius: *Dereliquerunt Dominum, blaſphemauerunt ſanctum Iſrael.* Iſai. cap. 1. Vbi egregiè S. Baſil. *Quod dari* (inquit) *poteſt maius argumentum malitiæ, quam ab eo deficere qui bonus eſt? quæ vſquam grauior exuperantia malignitatis, quam eum exaſperare, quo nihil melius, ac placidius?*

Iſai. 1.

Ioſuæ 4.

Ingrati contra Deum eleuantur.

Iſai. 1.

S. Auguſt.

Peccator ignorans.

Hierem. 2.

Fons Dei beneficentiã exprimit.

Iacob. 1.

Ingratus dignè punitur.

D. Baſil.

Dei beneficia homini collata.

Iſai. 1.

D. Baſil.

Ingrati erga Deum malignitas.

3. Quid verò etiam ſtolidius, quàm tantis à Deo acceptis beneficiis, ſi minùs odium, at certè obliuionem,ſtuporémque mentis rependere? Iuſte Dominus de nobis in hunc modum conqueritur: *Nunquid obliuiſcetur virgo ornamenti ſui, aut ſponſa faſciæ pectoralis ſuæ? populus verò meus oblitus eſt mei diebus innumeris.* Hierem. 2. Cùm ſcilicet res ipſæ ludricæ ſemper ante oculos cuicunque verſentur, memoríque menti perſeuerent infixæ; Deus tamen,quo nihil pretioſius, & præſtantius eſt, & nihil eſſe carius debet ab hominum memoria, cogitationéque exulat, & (quod magis eſt deplorandum) non certo aliquo definitóque tempore, ſed planè infinito, quod ſupputari non poſſit.

Ingrata Dei obliuio.

Hierem. 2.

possit. Quid hoc est, ô bone Deus, vt diebus innumeris oblitum esse hominem tui dicas? quid in hominis vitâ infinitum est? cùm breues, certíque, atque intra paruum circumscripti numerum dies hominis sint; quid est, quòd innumeros iudices? ô immensum Dei ergà homines amorem! Sed ô incredibilem hominum ingratitudinem, inexpiabilémque impietatem? Deo nos impensiùs amanti breue ipsum, quod viuimus, spatium videtur infinitum, cùm Dei sumus immemores. Longum enim videtur amanti, quandiu præsentiâ & consuetudine rei amatæ non fruitur; Nimirum haberi secum perpetuò nos, esséque vult Dominus: nobiscum colloqui, à nobis audiri, viderique gaudet; delitiæ illius sunt, esse cum filiis hominum. At rusticus homo sensu ac mente carens Deum aut prorsus nescit, aut saltem obliuiscitur: nec aliud in vita minùs curat, & cogitat ingratus, & vecors, quàm ipsum, sine quo esse non potest, & cui debet quicquid habet, Deum benefactorem. Profectò si lapides, si stipites non sumus, non tam respirare, quàm Dei meminisse debemus. *Populus meus* (inquit Dominus) *oblitus est mei diebus innumeris.* Enimverò vbi quis incidit in peccatum mortale, sic se obstinatum gerit, sic Deum obliuiscitur, peccatóque adhæret, quantum est in se, vt in sempiternum sit in peccato, & in obliuione Dei permansurus, nisi diuinâ gratiâ commotus adiutúsque resipiscat: & ob hanc rationem peccato mortali irrogatur pœna sempiterna. Sed hanc doctrinam potiùs accipe ex S. Bernard. cuius hæc sunt verba: *Ob hoc proculdubiò inflexibilis, & obstinatæ mentis punitur æternaliter malum, licèt temporaliter perpetratum; quia quod breue fuit tempore, vel opere longum esse constat in pertinaci voluntate; ita vt si nunquam moreretur, nunquam velle peccare desineret: imò semper viuere vellet, vt semper peccare posset.* epistol. 253. Quisquis igitur lethaliter peccat, in sempiternum quodammodo peccat, vt ex affectu voluntatis obstinatæ nunquam sit à peccato in gratiam surrecturus.

Immensus Dei erga homines amor.

Exigitur iugis Dei recordatio. Hierem. 2.

Obstinatio indita cuicunque peccato mortali. D. Bern.

Vnde pœna æterna iustè irrogatur peccato mortali.

4. *Quid quæris nomen meum?*] Additur in quibusdam Bibliis, *Quod est mirabile.* Verùm non inuenitur in Græcis, Latinísque, vt modò sunt correcta haud dubiè transpositum id est, ex cap. 13. lib. Iudic. vbi Angelus matri Sansonis respondit. *Cur quæris nomen meum, quod est mirabile?* Porrò Angelorum propria nomina, & ab ipsorum ducta naturis nemo mortalium nouit, quod factum diuino consilio arbitror, ne videlicet humana curiositas vti præceps est in superstitiosos, & magicos ritus feratur. Paucula verò Angelorum nomina in sacris literis commemorantur, indita quidem à ministerio, quo funguntur, aut de mysterio aliquo desumpta. Cæterùm (quòd maximè obseruandum est) illa ipsa nomina, quæ in scriptura tribuuntur Angelis, non nisi cum Dei nomine, *el*, אֵל efformantur; Michael, Raphael, Gabriel, &c. vt sic per ipsum nomen Angeli ad Deum animus eleuetur, cui nimirum omnes Angeli deseruiunt, qui solus vti illos ex nihilo creauit, ita ipsorum naturis consentanea potest aptare nomina. Non sine Dei nomine profertur nomen Angeli; auditóque Dei nomine itur ad Deum; nec enim Angelus vllam in seipso detinet, aut morari creaturam vult; ad Creatorem rectà deducit. Loquor de bono, & sancto Angelo; malignus enim spiritus, vt est superbus, pro Deo se offert, atque in se falsa specie deceptos detinere gaudet mortales, quæ doctrina est D. August. his verbis. *Homo superbus, & Angelus superbus, in se aliorum spem gaudent constitui: Sanctus autem homo, & sanctus Angelus in se acquiescere, & remanere cupientes, in Deum ire compellunt, quo fruentes pariter beati simus.* lib. 1. de doctrina Christiana cap. 33. De homine sancto dictum, & factum probat in Apostolo clamante: *Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis?* 1. Cor. 1. *Et neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus.* 1. Corinth. 3. vbi optimè animaduertit S. Anselm. *Modestè, & humiliter sanctus Apostolus zelans Ecclesiam, sed sponso, non sibi, & horrens eos, qui voluerunt dicere, Ego sum Pauli, suam personam potius assumpsit, quàm calcaret, & contemneret, vt Christum glorificaret. Repulit à se, sed vt mittat ad Christum. Non vult à sponsa amari pro sponso.*

Incognita nomina Angelorum.

Angelorum nomina cum Dei nomine efformantur.

Superbus Angelus homines in se detinet.

D. Aug.

Sanctus alios ad Deum ducit.

1. Cor. 1.

1. Cor. 3.

S. Ansel.

S. Pauli erga Christum fidelitas.

5. Fidelis planè seruus Domini, veréque sanctus Angelus, qui neminem in suo nomine detinet, omnes in Christum conuertit, non se subrogat, intruditque honorandum, amandúmque pro Christo, cui fideliter inseruit, sed fideles *despondet vni viro virginem castam exhibere Christo.* 2. Corinth. 11. Ad quæ verba S. August. *Apostolus* (inquit) *amicus sponsi zelat, & ipse non sibi, sed sponso.* tract. 13. in Ioan. Vbi & adulteros meritò vocat, qui id agunt, vt pro sponso amentur. Itaque sensus idem est, in quo versamur. Scilicet vti pater filiam tradit genero puram, & intactam, vtriusque consulens honori: sic Apostolus fideles in Christi gloriam puritate fidei, & virtutum ornamentis conspicuos ipsi Domino deducebat: De Angelo autem positam sententiam sic confirmat August. *Angelus hominem se adorantem monet, vt potiùs illum adoret, sub quo et Domino etiam ipse conseruus est.* Refert quidem locum Apocal. vbi Ioannes, cùm vidisset insignem quendam Angelum: *Cecidi* (inquit) *ante pedes eius, vt adorarem eum. Et dixit mihi, vide ne feceris, conseruus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium IESV; Deum adora.* Apocal. 19. Et infrà cùm aliud simile accideret, monitus iterum ab Angelo est: *Caue ne feceris, conseruus tuus sum, & fratrum tuorum Prophetarum; Deum adora,* Apocal. 22. cap. Non sustinuit Angelus adorationem illam, qualis qualis erat, sibi ab homine deferri, sed monuit potius, vt soli Deo totam exhiberet: maximè quia ipse, tametsi naturâ superior, in Ioanne reuerebatur spiritum prophetiæ, siue vt pressè sumitur pro futurorum prædictione; siue vt frequenter accipitur, pro diuini verbi prædicatione. Prædicatores enim in sacris literis crebrò vocantur Prophetæ, vt nemo nescit. Et illo eodem libro prophetare idem est, atque prædicare, vt cap. 10. *Oportet te iterum prophetare*, hoc est, prædicare: sublato enim Domitiano regressus est Ioannes ab insula Pathmos, in quam fuerat relegatus, rursúsque Christi Domini prædicauit gentibus Euangelium. Et de duobus clarissimis prædicatoribus ad extrema mundi tempora regnante Antichristo scribitur. *Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt amicti saccis*, &c. hoc est, prædicabunt Christi Domini fidem adiungéntque ad validius dictorum testimonium ipsa pœnitentiæ per horridum amictum exempla. Tantæ verò laudis est prædicatio, vt illius administris ambiant, gaudeántque Angeli sese adiungere socios, & conseruos nominare; quo scilicet munere, tum Angeli tum homines ad Deum animas deducunt.

Zelus animarum.

2. Cor 11.

D. Aug.

Zelus animarum in Angelis.

Apoc. 19.

Apoc. 22.

Reueretur hominem Angelus.

Prædicator vocatur Propheta.

Apoc. 10.

Laudatur prædicandi officium.

6. In illo planè inter homines excelluit, quem

icircò

ideircò Deus ipse vocauit Angelum, præterquàm quod vitæ puritate, sanctitateque plus quàm hominem, ac meritò dictus Angelus extitit, videlicet Ioannes Baptista, qui Dominum annuntiauit digitóque demonstrauit; turbásque à se abductas ad Christum ire compulit, quin etiam vinctus in carcere suos dimisit ad Dominum discipulos.

Zelat animarum in S. Ioann. Baptista.

Matth. 11. D.Hier.

Matth. 11. *Misit* (inquit S.Hieron.) *Ioannes interficiendus ab Herode discipulos suos ad Christum, vt per hanc occasionem videntes signa, atque virtutes crederent in eum, & magistro interrogante sibi discerent.* Nec enim Ioannes dubitans interrogauit: *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Matth. 11. Quî enim dubitaret, aut ignoraret, si paulò ante monstrauerat; *Ecce Agnus Dei; Ecce qui tollit peccata mundi?* Et Patris vocem audierat; *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui.* Ioan. 1.

Zelat Christi honorem S. Ioann. Baptista. Ioan. 1.

Non sibi arrogat Ioannes hominum laudationem; non patitur sibi Messiæ, vt imperitum vulgus iactabat, existimationem; ad Christum Dominum inuitabat omnes, & ire compellebat, suam ingenuè fatebatur vilitatẽ, & Domini magnitudinem prædicabat. *Illum oportet crescere; me autem minui.* Ioan. 3. Quin verò etiam (quod maiorem arguit sanctitatem) *Hoc ergò* (inquit) *gaudium meum impletum est.* ibidem. Nimirum, vt sua minueretur, & Christi augesceret apud homines commendatio. Explicat ergò S. August. *Illum oportet exaltari, me autem humiliari.* Et infrà. *Illum oportet dare, me autem accipere; illum glorificari, me autem confiteri. Crescat ergò in nobis gloria Dei, & minuatur gloria nostra, vt in Deo crescat, & nostra.* Vnde sanctissimus Pater optimè admonet: *Bonum est homini, vt Deus in illo glorificetur, ipse in se minuatur, vt in Deo augeatur.* tractat. 14. in Ioannem.

Ioan. 3.

D.Aug.

7. Nolebat quidem Ioannes apud plebem nouo quodam, vtique alieno Messiæ titulo increscere, sed haberi potiùs, quod erat, homo infirmus, ac diuinitatis expers, indignus Domini seruus, ad cuius pedes procumbens calceamentum soluere non mereretur, quicquid fulgoris, & laudis in se haberet, non nisi ab ipso Christo Domino emendicatum habebat. *Non sibi* (ait Augustin.) *arrogabat, quod ipse non erat: sciebat illuminatum se, non illuminatorem.* Meruit abundanter Ioannes à Dei gratia illuminari, qui grato animo prædicat se accepisse, quod accepit; contra verò illi vanitatis Philosophi, stultique sapientes, qui spreto suo conditore, & illuminatore in turpissimam caliginem deciderunt; vti Ioann. 3. scribitur. Etiam quod acceperant, propter ingratitudinem amiserunt, vti S.August. in hunc modum obseruat: *Non ergò sibi tribuerent, quod a se non habebant, sed ei e quo acceperant: non autem agendo gratias insipientes facti sunt; Ergò Deus, quod dederat gratis, tulit ingratis.* Dignum planè ingratitudine supplicium, vt qui bona aliqua gratis, ex misericordia scilicet, & gratia Dei acceperunt, illis omninò priuentur, eo quòd ingrati, & impij Deum benefactorem agnoscere, ac reuereri noluerunt. Quàm pius, quàm prudens extitit Baptista, qui se non lumen, sed ab ipso illuminatum, non Christum, sed vel minimum Christi seruum reputat: Christum prædicat super omnia magnum & excelsum, *Qui de cælo* (inquiens) *venit, super omnes est.* Ioan. 3. se verò ante Christum nihil esse, & quæ iam mentibus hominum de Christo imprimi cœpta erat, indies inualescere gaudebat opinionem. Hoc ergò gaudium meum impletum est: illum oportet crescere, me autem minui. Deinde vti bonus Angelus mittit ad Christum discipulos suos; Dux est, nuncius est, & mediator, via est hominibus ad Christum.

Ioan. Baptista Christo gratus & subditus.

D.Aug.

Ingratitudo multis exitio fuit.

Ioan. 3. D.August.

Ingratis data detrahũtur.

Ioan. 3. Baptista se minuit, Christum effert.

8. Proprium quidem boni Angeli est cooperari Deo ad salutem animarum, homini que se præstare adiutorem, ducem, doctorémque in via salutis, vti ad Deum tandem ille perueniat, qualem, Æternus Pater Filio suo in mundum venturo Angelum præmisit Baptistam. *Ecce* (inquiens) *mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* Malach. 3. Matth. 11. Nimirum diuinæ legis obseruatio est recta in Deum via, qui deinde obseruatu facilem reddit hanc legem, idem præparat viam; planúmque, & incessu facile, suaueque ad Deum iter efficit. Hoc enim ipsum prædicabat Ioannes: *Parate viam Domini, rectas facite semitas eius,* &c. Matth. 3. *Præparat autem* (vti explicat S. Hieronym.) *viam Ioannes, & rectas facit semitas Dei nostri; in cordibus credentium in quibus propter prauitatem, & incredulitatem prius Deus ambulare non poterat.* in 3. Malach. Non ambulat enim Dominus in viis lutulentis, impuris cordibus. Quare Ioannes suo exemplo, doctrináque vias Domino præparat: videlicet (vt idem Hieronym. animaduertit) *animas credentium, in quibus ambulaturus erat Dominus, vt purus in viis purissimis ambularet.* in 3. Matth. Hoc idem etiam incumbit omnibus, vt aliis alij viam præparent, & consilio, & exemplo præire possint ad Deum. Quod si minime præstamus, profectò apud optimos rerum æstimatores (qualis est S.Chrysost.) frustra in mundo nati censemur. *Qui enim sibi soli viuit, ille superfluus est, & ociosus.* Hyperbolicè quidem à me, & à quouis alio dictum putes. Certè maior illa est superiectio ab spiritu sancto posita: *Homo apostata vir inutilis.* Prouerb. 6. Quasi non prodesse proximo ad salutem animæ, (huiusmodi vocatur vir inutilis) id ipsum apud Deum habeatur, atque desertâ fide recedere à Deo, vti facit homo apostata. Deum censetur deserere qui ad Deum alios non ducit. Desertor Dei est, qui dux ad Deum non est.

Facilis ad Deum via.

Malach. 3. Matth. 11.

Matth. 3. D.Hieron.

Consilio & exemplo prodesse proximis.

D.Chrys.

Frustrà viuit, qui aliis non prodest. Prou. 6.

9. Dic obsecro, quo amore, & affectu, quo zelo, quâ virtute, quâ solicitudine, quo feruore nauis in pelago non excitatur, non se totam versat, & commouet, vti ferat opem homini, qui præceps in mare cecidit! An non concursus vndique, clamórque ad locum ruinæ? ergò alij vertere gubernaculum, alij velum deiicere, nauísque cursum sistere. Isti funes, tabulas, & quicquid aliud iacere, quod apprehendat miser ille fluctuans, cui subnitatur, quo se fulciat. Illi expedite scaphas, eodémque audacter desilire. Sũt, qui audaciùs, etiam vestiti sese in vndas proiiciunt; & reliqui in genua prouoluti in cœlum manibus, oculisque sublatis Dei misericordiam, Virginis matris opem inclamant, obtestantur, deprecantur; ne ille socius insani maris fluctibus absorbeatur. Non ergò negare potestis, si proximi salutem negligis, aut quòd infidelis, aut quòd inhumanus sis: quantò videlicet profundius est vnius peccati mortalis pelagus, quàm tota ipsa Oceani profunditas: quantóque in illo perit infeliciùs anima, quàm in isto corpus; illa scilicet secundùm præsentem iustitiam sempiternis incendiis destinata: si hoc non credis, fidem non habes; si verò credis, nec proinde tamen pereunti proximo succurris, non funem, non tabulam pœnitentiæ, non salutaris consilij fers

Grande periculum in naui.

Commendatur zelus animarum.

Laborandũ pro salute proximi.

fers opem fluctuanti, ne penitùs absorbeatur: barbatus planè, ferus, & crudelis es. Cæterùm illo etiam verbo vtitur Apostolus: *Magis* (inquiens) *doneris, & consolemini, ne fortè abundantiori tristitiâ absorbeatur, qui eiusmodi est.* 2. Corinth. 2. Nimirum hominis imbecillitatem extimescit; ne velut à tempestate, & procellis absorbeatur, vti explicat ibidem S. Chrysost. Quid plura? hæc summa est vitæ nostræ, hoc maximum fidei Christianæ indicium, hæc germana caritas, vt alij alios ad salutem animæ inuemus, exhortemur, inducamus, promoueamus; eos vel maximè, quos nostra causa, vel aberrare, vel periclitari nouimus; vti sanctissimus Baptista misit ad Christum discipulos, qui quodam autoritatis fulgore præstricti magistrum Christo præferebant. Verus quidem officio Angelus in se manere cupientes compellit ire ad Deum.

2 Cor. 2.
D. Chrys.

10. Hoc idem præstitit Angelus, qui Manue patres Samsonis futuram sobolem promittebat. Interrogatus enim quodnam haberet nomen, aperire noluit, vt suprà retulimus, quasi hominem præmoneret: De me nihil agas, nil cures; de Deo tibi tantummodo agendum, & curandum; *Si autem vis* (inquit) *holocaustum facere; offer illud Domino.* Iudic. 13. Deus est honorandus, Deo gratiæ sunt habendæ, in me, qui minister, qui creatura sum, haud sistendum est. Quare nec dictis contentus, *cùm ascenderet flamma altaris in cœlum, Angelus Domini pariter in flamma ascendit.* ibidem, ostendens videlicet, se quoque cum flammis, & victimis Deo pariter offerri; quod quidem certissimum extitit signum veri, sanctíque Angeli: sequitur enim; *Statimque intellexit Manue Angelum Domini esse.* ibidem, qui nec honorem nec amorem in seipso manere, sed ad Deum referri vult. Solus enim Dominus (vt de se dixit ipse) *via, veritas, & vita est.* Ioan. 14. *hoc est* (declarat S. August.) *per me venitur, ad me peruenitur: in me permanetur.* lib. 1. de doctrin. Christiana cap. 34. Creatura verò, etsi Angelus sit, via tantùm esse potest, quæ ducat, quæ dirigat ad Deum; portus autem, quies, & finis, in quo sistere detur, nequaquam est, aut potest esse. Tacuit igitur optimo consilio bonus Angelus nomen suum, volens nimirum, nec honorari, nec amari, imò ne nominari quidem ab homine, vbi de Deo agitur; cui totus, qui in nobis est amor, & qui à nobis præstari, deferrique potest honor, prorsus debetur. Benedixit verò Angelus Iacob, aut mutando nomen, aut bona imprecando, aut felicia prædicendo.

Non Deo amor hominis, nec honor detrahendus.
Iud. 13.
In creatura non sistendum.
Ioan. 14.
D. August.
Creatura via, Deus finis.
Honor & amor Deo debetur.

11. *Vocauitque Iacob nomen loci,* &c.] Hebr. *Phane* dicitur facies, *El* Deus; mutatis verò punctis vti fit à Massoretis pronuntiatur Peniel: sic D. Hier. cum L X X. legit. *Hoc loco postmodum vrbs fuit extructa, quam Strabo Ethnicus appellat Dei faciem.* li. 16. Geograph. Dixerat quippe Iacob: *Vidi Deum facie ad faciem*; ex quo dicto nomen loco indidit. Sed quid sibi vult: *Vidi Deum facie ad faciem.* Est quidem Hebraismus nihil aliud significans, quàm pugnaui cum Deo, cominùs manum manui; pedem pedi; latus lateri contuli & conserui. Simile quid Lusitani dicimus (*vieram as maõs, andaram abraços; viramse de rosto a rosto.* Nam quòd videre hoc loco, & aliis scripturæ sit idem, atque pugnare, apertum est. Sic 4. Reg. 14. *Misit Amasias nuntios ad Ioas filium Ioachaz filij Iehu Regis Israel, dicens: Videamus nos,* &c. & infrà. *Ascenditque Ioas Rex Israel, & viderunt se,* &c. Perensiusq-

D. Hier.
Strab.
4. Reg. 14.
Videre idem quod præliari.

A que est Iuda; vbi constat Reges comminus se vidisse; hoc est, manum manui contulisse, consertóque Marte depugnasse. Item 4. Reg. 23. *Abiit Iosias Rex in occursum eius, & occisus est in Mageddo, cum vidisset eum,* &c. hoc est, postquam cum eo præliatus est, occubuit. Hæc videtur germana præsentis loci expositio; aliæ verò ab aliis traduntur minùs ad literam idoneæ, quas videas apud nostrum Delrio. Sed quid est, quod dicit Iacob: *Vidi Deum*, si Angelus erat, probéque intellexit Angelum esse, vt infrà commemorat: *Angelus, qui eruit me de cunctis malis?* Genes. 48. nimirum videre facie ad faciem idem etiam est, quòd videre personam in specie repræsentatam: quo pacto Iacob vidit hoc loco Deum in specie corporea ab Angelo B repræsentatum sicuti dicit Isaias. *Vidi Dominum exercituum oculis meis.* cap. 6. Cæterùm superest adhuc difficultas in priore illo sensu quem præmisimus. Enimverò si vidit Iacob Deum facie ad faciem, hoc est, luctando decertauit cum Deo, quem in quacumque illa specie corporea repræsentatum, non tam vidit oculis, (nox quippe erat, ac tenebræ) quàm attrectauit manibus, cur non Angelum potius, quàm Deum se vidisse testatur? Profectò si clarâ luce assumptum illud corpus vidisset, fortassis Angelum, non Deum se vidisse dixisset. Ad huius difficultatis explicationem apprimè conducit egregia illa, quam tradit Abulens. doctrina, quæst. 6. ad cap. 2. Iudic. Videlicet in visionibus sacræ Scripturæ, C quotiescumque Angelus manifestè apparet sub aliquâ effigie, vocari Angelum, quod Iudic. 2. multisque aliis locis Genes. & Exod. apertum est; contra verò vbi Angelus sine vlla similitudine, quæ videretur, apparebat, vocari Deum, vt constat, quando in Pentateucho dicitur Deus hominibus apparuisse. Diuino id sanè consilio factum credimus propter Hebræorum propensionem in idololatriam: quibus, si Deus manifestè in aliquâ effigie monstraretur, & crederetur esse corporeæ naturæ, & illa effigies haud dubiè coleretur. Quare (vt hinc amplius liceat excurrere) Angeli cùm in aliqua specie apparebant, Angeli esse credebantur, cùm verò non videbantur in effigie, pro Deo habiti sunt. Nimi- D tũ dum se à populi conspectu auocabant, id luctabantur Angeli, vt & personam Dei gererent, & pro Deo haberentur; quod in Angelo, qui loquebatur cum Moyse factum legimus, nunquam enim palam se manifestauit, sed è caligine locutus instar Dei habitus est, cùm tamen Apostolus, *Angelum dicat mediatorem.* At cùm Angeli se se obuios, & in specie humana conspiciendos exhibebant, illam Dei repræsentandi amittebant dignitatem.

4. Reg. 23.
Delrio.
Genes. 48.
Isai. 6.
Angelus Deum repræsentans.
Abulens.
Varius apparendi modus in Angelis.
ad Gal. 3.
A vulgi consuetudine recedendum.

12. Discant ex hoc loco Sacerdotes, qui sæpiùs in diuinis literis vocantur Angeli, non promiscuè, profanéque agere cum laicis, quo in commercio valdè imminuunt status sui opinionem, ac velut reliqui de plebe turpiter vilescunt. E Proptereà de Christianæ Ecclesiæ veris, sanctisque Sacerdotibus vaticinatur Zacharias: *Lapides sancti eleuabuntur super terram eius.* cap. 9. Lapides sancti, separati, sanctificati; lapides sanctuarij, vt ex fonte ipso Hebræo eruunt docti. Et S. Hieron. optimè animaduertit, *pro eo, quod nos diximus, eleuabuntur; potest ex Hebræo interpretari, vagantes, siue fugientes.* Enimverò sacerdotes, qui frumentum electorum (vt hîc dicitur) hoc est, diuinam tractant Eucharistiam, ac vino

Sacerdos à laicis secedat.
Zachar. 9.

no germinante, virgines, sanguine videlicet Christi Domini, vti phialæ inebriantur, extra laicorum cœtus versari, ab illorum colloquiis, & consuetudine fugere debent, si dignitatem suam conseruare velint illibatam; maximè verò religiosum hominem eleuari, vt lapidem sanctuarij super terram, támque affectu, & effectu seiunctum à sæculo viuere oportet, quàm professione, statúque se subduxit. Nimia siquidem cum secularibus consuetudo, & familiaritas splendorem religiosæ vitæ nimis decolorat. Baptizauit Philippus eunuchum Candacis Reginæ, *& statim Spiritus Domini rapuit Philippum, & amplius non vidit eum eunuchus.* Actor. 9. Rapuit scilicet Spiritus Philippum, & ab eunucho, eiúsque sociis procul abduxit; *ne* (vti animaduertit S.Chrysost.) *vulgaris homo putaretur.* homil. 19. in Acta. Nam si Philippus in curru diutiùs cum eunucho, & illius ministris fabularetur, profectò (quod solet inter aulicos, nimióque in conuictu accidere) religiosi viri existimatio, & autoritas periclitari posset. Absentem sæpè numerò fama commendat religiosum, præsentem laici despiciunt. Imò & in sæculo conspectum, sic irridet laicus, vt ausit dicere, quod in hoc argumento scribit S.Petrus Damian. in hunc modum: *Ille, quem mihi mortificationis habitus dissimilem reddit, mecum mundo non dissimiliter viuit; planè vt perspicuum est, mutare corpus exteriorem speciem potuit, sed mens in eo, quo fuerat statu male fixa permansit.* Apologet. de contemp. cap. 10. Nam inter sæculares temerè versatus homo religiosus, aut quæ adhuc habet malè compressa vitia in publicum effundit, aut noua ex prauo sæcularium conuictu, veluti contagium facilè vulgari solitum contrahit.

Religiosus procul à laicis secedat.

Actor.9. *Perniciosa religioso cū laicis familiaritas.* D.Chrys.

D.Petr.Da.

Vilescit religiosus crebrò inter laicos versatus.

13. Quanta enim vis in praua consuetudine insit ad corrumpendos hominum mores, tùm alia multa diuinæ scripturæ (præter quotidianam experientiam) contestantur, tum vel maximè confirmat, quòd Deus ipse per Prophetam enunciat his verbis: *Quoniam Deus ego, & non homo in medio tui sanctus, & non ingrediar in Ciuitatem.* Oseæ cap. 11. Refugit Dominus ingredi Ciuitatem Hierusalem, aut Samariam nefandis idolorum ritibus, & omni scelerum spurcitie contaminatam, eo quòd, & sanctus, & purus, & Deus sit; dedecet enim infinitam illam sanctitatis perfectionem versari cum hominibus vsque adeò impuris, & sacrilegis: Ac licèt ex hominum impuritatibus nulla possit Deo purissimo labes inspergi, vti nec solem omnia collustrantem ipsa lutulenta, & cœnosa loca inficiunt: tamen, vt nobis demonstret prauæ consuetudinis corruptelam, edicit se non habitaturum inter sceleratos, & perditos homines, ne apud illos (liceat dicere) aliquod suæ autoritatis patiatur detrimentuum. Tanta est enim peccatorum impudentia, vt ausint etiam in cœlum ponere os suum, diuinæque puritati labem aspergere infamiæ, quod ipse Dominus coarguit: *Existimasti iniquè, quòd ero tui similis.* Psalm. 49. Insanus planè peccator qui meum de tuo ingenio metiris, *suspicatus me sceleribus pariter (vt soles) delectari*, vti explicat Theod. *Dum non vindico in præsenti, arbitratus es ea mihi placere, sicut tibi placent tua mala, & aliorum.* Quid ergo mirum est, si videatur Dominus suæ quodammodo timere autoritati ex conuictu, colloquiis, & commercio tam impiorum, quàm impudentium

Osc.11.

Summum periculum ex praua consuetudine.

Psal.49.

Malorum Deus refugit consortium. Theod.

A mortalium? Quòd si Deus, vt suæ dignitati consulat, ab improborum consuetudine se abducit, quid non homo puritatis, & sanctitatis amator in tanta naturæ humanæ ad malum procliuitate, & in tam pestilenti vitiorum, & vitiosorum contagio laboret, & moliatur, vt tam sanctus, quàm segregatus viuat à peccatoribus?

14. Quod enim hæc duo coniungantur, vel ipsa mulier Sunamitis probe intellexit, cùm de Propheta Elisæo ad maritum suum retulit: *Animaduerto, quòd vir Dei sanctus est iste; faciamus ergò ei cœnaculum paruum.* 4. Reg. 4. Pia mulier domi suæ cellulam construi volebat Prophetæ, quia viro Dei indecens erat, vel discurrere per B plateas, vel in publico manere cum turba Ciuitatis. Vir Dei sanctus est, ergo (inquit) domi à turbis separatus in secreto commoretur. Cœnaculum faciamus, & quidem paruum, quo alius simul non admittatur, virúmque Dei interturbet, imò ne videat quidem. Sed vnde intulit virum Dei esse? profectò, quia illuc veniens Propheta, non se temerè dabat in publicum, sed secretum locum, in quo sese immergeret, Deóque vacaret, sedulò quærebat. Hinc ergò colliges, quem secreti videris amatorem, eundem iudicari sanctum, Deíque familiarem. An non hæc ipsa omnia in Christo Domino coniunxit Apostolus? Sic enim scribit: *Talis decebat, vt nobis esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segre-* C *gatus à peccatoribus, & excelsior cœlis factus.* ad Hebr. 7. Vide quàm benè coniunguntur sanctitas, innocentia, puritas, cum separatione à peccatoribus. *Quod quidem* (obseruat S.Thom.) *verum est quantum ad similitudinem vitæ.* Sap. 2. *dissimilis est aliis vita illius.* Nam quantum ad conuersationem: *Cum hominibus conuersatus est.* Baruch 3. *Et cum peccatoribus magister vester.* Matth. 9. Cæterùm in nobis luteis, & infirmis dissimilis esse non solet vita, vbi non est dissimilis conuersatio. Cæterùm S.Anselm. non de Christo in terris adhuc agente, sed iam in cœlo regnante ibique instar Pontificis interpellante pro hominibus loqui Apostolum intelligit: *Factus* (inquit) *excelsior cœlis, vt ibi ministret in superno alta-* D *ri segregatus à peccatoribus, vt iam conuersatio eius non sit inter mortales, qui quandiu sunt in hac vita, peccato carere non possunt.* Licèt enim Christus Dominus in terris agens infinitam puritatem ab omni etiam vel leui suspicione peccati habuerit immunem, nihilominùs cùm inter peccatores versaretur, impuras, & infames illorum linguas non effugit: at in cœlo residens ita segregatus dicitur à peccatoribus, vt ad illum *non accedat malum, & flagellum non appropinquet tabernaculo suo.* Psalm. 90.

4.Reg.4.

Sanctus à malis separatur.

Sanctus secreti amăs.

ad Hebr. 7.

D.Thom.

Sap.2.

Baruch 3.

Matth.9.

D.Ansel. *Vita & conuersatio similes.*

Psal.90.

15. Itaque optimè copulantur inter se impollutus, & segregatus à peccatoribus: innocentia videlicet, & secreti amor abstractióque à vulga- E ri commercio; quod quidem cùm necessarium valde cunctis hominum ordinibus est, tum vel maximè fœminis, quarum sexus facilior ad periculum, & infirmior ad ruinam, & procliuior ad iniuriam. Rectè in hanc sententiam scribit Sanctus Antioch. serm. 102. *Virgo interim dum custoditur, multis qui externi sunt in desiderio est: mox vt prodiit in publicum iam non æquè omnibus se probat illius decor; sed in illa quiddam deprehenditur, quod detur vitio, & notam eidem inurat.* Nemo id ignorat, quod ipsa probat quotidiana experientia. Ici-

Amor secreti puellas tuetur & celebrat.

D.Antioch.

circò pleræque, dum minùs amantes sunt secreti, dum se vt placeant, magis produnt, dum ad venandum coniugium prætereuntibus decorem ex ianua, fenestrâve exponunt, miseræ, & multum displicuerunt, & honestorum virorum coniugia perdiderunt. Aliud est enim amari vt amicam, aliud amari vt vxorem; amicam lenoni commendat leuitas, & inuerecundia: Sponso ea probatur potiùs, quæ magis lucem fugitat, secretiùs abditur, minus videtur, ac scitur. Sint illæ quidem vultu Angelico, (si fas ita loqui) eò tunc magis reclusæ, minùs cognitæ, honestiore habitu, gestúque præditæ esse debent. An non Angelus iste luctator, cùm nocte ipsa obscura luctam produxisset, sub auroram tamen fugam maturauit, & quærenti nomen Iacob aperire noluit, ne facies Angeli videretur, & nomẽ illius ab homine sciretur? Etiam quæ decori student, formáque hominibus ambiunt placere, si sapiunt, publicum, in quo maximè periclitantur, euitare solent. Enimverò de Popæa Neronis vxore, cui mulieri cuncta alia fuere præter honestum animum, scribit ad hunc modum Cornel. Tacit. *Rarus in publicum egressus, idque velatâ parte oris ne satiaret aspectum.* lib. 13. Annal. Pulchrè dicit, *ne satiaret aspectum.* Etiam deformis, dum non videtur in desiderio est, & quò se magis occultat, eò vehementiùs curiosos incendit oculos: pulchra verò, si palàm sæpiùs videatur, contemptibilis redditur, paritque fastidium. Sic habent bona huius mundi non visa, non possessa desiderantur, vbi verò videntur, & habentur, statim contemptui sunt & fastidio. Nimirum antequam videantur, sua non produnt vitia; patent verò ista, dum illa in lucem prodeunt. Sic viatori contingit. Quæ scilicet, de longè apparet vallis, amœnior quidem, & ad quiescendum aptior homini videtur; at illuc accedenti minùs grata, magis aspera, & salebrosa deprehenditur; quia videlicet vitia de propinquo apparent, quæ quidem eminus occultantur.

Displicet puella, quæ publicum quærit.

Corn. Tac. *Prodest mulieri, quod lateat.*

Bona mundi fallacia.

Vitia in cõsuetudine prodeunt.

16. *Et salua facta est anima mea.*] Duplex huius loci sensus: prior est: ex hac lucta, & congressu *cum Deo confortatus sum*, vt explicauit Oseas cap. 12. quod superiùs latè discussimus. Erepta est metu, quo angebatur anima: liber iam à timore, quem ex fratris aduentu conceperam; Deo iam nunc præside, ac tutore, audacter fratrem excipiam. Præterea in eodem sensu sic Iacobi dictum interpretari possumus. *Vidi Dominum*, &c. hoc est, vehementer recreatus, & confirmatus sum, eò quòd tam præclarum, felixque nomen Israëlis accepi, & optatâ Dei benedictione affectus sum; quid enim iam vlteriùs non sperem, non mihi pollicear prosperum, ac iucundum? Non enim Deus fatigatur benefaciendo, nunquam Deo sua parit beneficentia fastidium. Pastor est, cui nec desunt pascua, quibus gregem alat, nec deficit voluntas pascendi, nec exhauritur, vnde illa oritur misericordia. Iccirco exultat vates: *Dominus regit me, & nihil mihi deerit: in loco pascua ibi me collocauit.* Psal. 22. *Qui enim* (obseruat hoc loco S. Hieron.) *Deum habet, & qui Deo adhæret, nihil boni deest ei.* Inanes ideò sumus, multísque indigemus miseri, eò quòd extra Deum, qui est omne bonum, ipsi creaturarum vanitati adhæremus, aut nostro, qui puluis, & vmbra sumus, brachio confidimus, aut pane mendacij (cuiusmodi est quodcumque mundi bonum) frustrà explere solo Deo satiandam curamus animam. Et quidem in hoc Psalmo gratulatur sibi Propheta, simulque Deo gratias agit pro sua, quam erga homines præsertim seruos, ac familiares suos, exercet, prouidentia, gratiáque perpetuò adiuuante & comitante, cui Dauid refert acceptum, quod se videat constitutum in loco pascuæ, iuxta S. Hieronym. in loco viridi, iuxta alios, in loco herbido, pulchro, amœno: quid ergò deerit ouiculæ cum tali pastore, in tali pastu? *Nam omnis generis* (inquit Theodor.) *bonorum hic pastor iis, qui ab eo pascuntur, fructum largitur.* Sic ille.

Ose. 12.

Deo magnificentia nec deficit, nec fastidit. Psal. 22. D. Hier.

Dei erga homines prouidentia.

Theodor.

17. Alter sensus est, vidi Dominum, nec tamen mortuus sum, sed saluus, & incolumis euasi, vetus enim, & communis erat illis temporibus opinio nemini mortalium citra mortem eius posse contingere cœlestem visionem. Hinc illud audiuit à Domino Moyses, cùm desideraret, ac peteret videre faciem Domini: *Faciem meam videre non poteris; non enim videbit me homo, & viuet.* Exod. 33. Nimirum Moyses (vti obseruat Theodoret.) *Veluti amore quodam inebriatus rogauit Deum, quod humanum captum superabat, nempe, vt naturam, & substantiam diuinam, alioqui inuisibilem videret, quod erat impossibile. Deum enim nemo vidit vnquam.* Ioan. 1. Sic ille quæst. 68. in Exod. Benè quidem in hac vita existens homo diuinitatis visionem assequi non potest oculis corporis; quî enim spiritus carnem, & ossa non habens sensu corporeo videri poterit? nec enim præsens vita status est beatitudinis, vt vel homo mortalis mente ipsa Deum clarè videat. Seruatur hæc felicitas homini iusto post mortem; Ergo Dominus Moysi diuinam visionem exposcenti respondet, Non videbit me homo, & viuet. Non in vita præsenti, sed in altera Deus se videndum cœlestibus exhibet. Morieris tu quidem priùs, deinde faciem meam videbis. Laudabilis quidem Moysis cupiditas, laudabilis postulatio, sed multò adhuc laudabilior Moyses, si vlteriùs instando etiam morte suâ Dei visionem eluceraretur. *Non videbit me homo, & viuet.* Quid igitur sancte Moyses Domino respondes? Certè quod iste amor in Dei tui faciem exardescens, istud desiderium Dei clarè videndi rectâ quadam consecutione reddere debuisset: *Non videbit me homo, & viuet.* Moriar ergò Domine, vt te videam. Tacuit quidem Moyses, & (vt ferebant illa tempora) regnante morte ab Adam vsque ad Moysem, mortis nomine consternatus obstupuit: nondum scilicet gratiæ, & amoris lex de cœlo allata humanum istum depulerat timorem. Venit ipse Dei Filius ignem mittere in terram, vtique diuinæ charitatis ignem, quo mortalium animi succensi ad Deum etiam per mortem & cruciatus rapiuntur. Tacuit Moyses fortè ob timorem mortis. Respondet ex vehementi amore S. August. *Non videbit me homo, & viuet. Eia Domine moriar, vt te videam: videam vt hîc moriar. Nolo viuere, volo mori: dissolui cupio, & esse cum Christo.* cap. 1. soliloq.

Desiderium ardens in Deum. Exod. 33. Theodor.

Ioan. 1.

Iustus morte lucratur Dei visionẽ.

Lex Christi lex amoris. D. August.

18. Iam nunc dicere æquum non est, vidi Dominum, & mirum est, quòd mortuus non sim. Venit quippe Dominus, vitámque attulit, *vt omnis, qui credit in eum, non pereat; sed habeat vitam æternam.* Ioan. 3. Et qui Dominus erat exercituum, cœlúmque ac terras sui nominis terrore complebat: nunc homo factus amari potiùs vult, quàm timeri. *Venítque non vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum.* Ioan. 3. Non territat

Ioan. 3.

Ioan. 3.

territat homines, & seruos nominans, & vti seruos humilians. Fuerint hæc priorum temporum: at in lege gratiæ vbi abundauit caritas magnificè diffusa, fratres vocat. *Nunciate fratribus meis*, Matth. 28. Quin etiam è cœlo veniens *dedit potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius*, Ioan. 1. Et (quod multò iucundius, ac tenerius est) filiolos vocat: *Filioli quam difficile est confidentes in pecuniis, in regnum Dei introire*. Marc. 10. *Filioli adhuc modicum vobiscum sum*. Ioan. 13. ostendit blandientis affectum, iuxta Origen. teneritudinem amicitiæ, iuxta Lyran. Et hoc tam blando nomine fecerunt discipulos à Iudæis, quos nunquam sic tenerè affatus est aut nominauit, vt Theophyl. animaduertit. Sed vnde tanta est è Domino erga seruos in patrem, dulcémque matrem in filiolos commutatio? Ex eo nimirum quod Regius vates cecinit: *Benedixisti Domine terram tuam, auertisti captiuitatem Iacob. Remisisti iniquitatem plebis tuæ, operuisti omnia peccata eorum, mitigasti omnem iram tuam, auertisti ab ira indignationis tuæ*. Psal. 84. Vbi rectè obseruat S. Hieron. *Vsque ad finem de aduentu Saluatoris Psalmus est. Vbi terra nostra dedit fructum suum*. Videlicet, quem Dominum exercituum formidarat orbis vniuersus, Virgo mater hominem concepit, ac peperit, tam blando prædulcem affectu, quàm delicatâ, virgineáque amictum carne. Vbi scilicet Dominus terram suam benedixit, hoc est, intactæ Virgini, quam nec originalis culpa, nec actualis, nec etiam virilis thorus vnquam possedit, suamque dicere potuit, indidit fœcunditatem, tam largâ, & magnificâ benedictione, vt propter illam inter omnes creaturas benedictam fideles in Christo benedicti esse dicamur. Virgini ergò matri debemus, quâ fruimur libertate filiorum Dei, sublatam fuisse, quam tot per annos seruiuimus, seruitutem, remissa humano generi (ex parte Dei) quibus scatebat flagitia; profundáque sub abysso diuinæ misericordiæ hominum submersa sepultaque delicta.

Blandus amor Dei erga homines.
Matth. 28.
Ioan. 1.
Marc. 10.
Ioan. 13.
Origen.
Lyran.
Psal. 84.
D. Hier.
Dei post incarnationē comitas.
Larga Dei benedictio in B. Mariam.
Quot & quanta B. Mariæ debemus.

19. O rem summè admirabilem, paritérque amabilem! Vbi furor ille, iráque, & indignatio Dei ab hominibus læsi, & contempti? Mitigauit quidem omnem iram suam in vtero, in brachiis ad vbera matris. Et qui magnus Dominus, & laudabilis nimis timebatur, nunc paruus puer, & amabilis nimis in sinu matris amatur, & adoratur. O grande mysterium! ó stupendam Virginis potentiam! Ille, quem cœli capere non possunt, quem timent Angeli, ac venerantur, angusto Virginis vtero concluditur, infantilibúsque membris indutus in sinu matris requiescit. Quid quæso dulcius, quid amabilius? Cùm totus sis dulcedo, Domine IESV, dulciorem tamen te mihi facit teneritudo membrorum: reuerentur, & adorant te Angeli cum Patre in cœlo regnantem; amant te, amplexantur, deosculantur te fidelium animæ matris vbera in terra lambentem. In cœlo Dominus exercituum, in terra sponsus animarum, scilicet in matris gremio Deus homo factus, *mitigasti omnem iram, auertisti omnem indignationem tuam, ostendisti nobis misericordiam tuam, salutare tuum nobis dedisti*, iam loqueris pacem in plebem tuam, *misericordia, & veritas obuiauerunt sibi, iustitia, & pax osculata sunt*. Vnde quæso tanta rerum omnium commutatio? Vnde tam mira, & incredibilia hominibus euenerunt? *Etenim Dominus benignitatem, & terra nostra dedit fructum suum*. Ex fructu virginei ventris omnia mundo bona manarunt. In illo Deus exercituum inclusus, & humanam carnem indutus, ex illo flos virginitatis in lucem prodiens infantulus mitigauit omnem iram, auertit omnem indignationem suam, mitis & humilis, blandus, ac suauis hominibus natus est; vti videlicet fluuius intra alueum se continens, ac decurrens, & gratus est conuenientibus, & tranari facilis transmeantibus: qui tamen aquarum gurgitibus intumescens, extráque ripas effusus terrore omnia complet, difficilisque traiectu furiosus omnia quæque vorans cum stabulis armenta trahit.

B. Maria Deum nobis mitem reddidit.
Prædulcis nobis puer IESVS.
Psal. 84.
Deus per B. Mariam placatus & suauis.

20. Notum est ex priscorum historiis vnicornium ferox animal, cornutáque fronte terrificum hac vnâ maximè ratione intercipi solitum à venatoribus, si puellam virginem, in qua scilicet bestiæ feritas infringitur, irruenti obiiciatur. Leones in Getulia cicuratos per colloquium supplicis fœminæ scribit Plinius lib. 8. cap. 16. Leonem ouis de grege Nicippi priuati hominis peperit in Coo insula in signum dominatus, quem statim Nicippus insulæ arripuit, vt scribit Pier. Val. lib. 1. tit. Dominator. Hoc nimirum Isaias expetebat: *Emitte agnum Domine Dominatorem terræ de petra deserti ad montem filiæ Sion*. cap. 16. Nobile quidem est vaticinium de Christo, vti explicat S. Hieron. *O Moab* (inquit) *in quam descensurus est leo, habeto solatium hoc, Egredietur de te agnus immaculatus, qui tollat peccata mundi, qui dominetur in orbe terrarum. De petra deserti, hoc est, de Ruth, quæ genuit Obed, & de Obed Iesse, & de Iesse Dauid, & de Dauid Christum*. De Dauid autem semine processit Virgo Maria, quæ concepit, & peperit Saluatorem; additur in Glossa. Quid si etiam Propheta intelligi velit in petra deserti Virginem ipsam Dei matrem, quæ petra dicitur ob soliditatem virtutis, & sanctimoniæ firmitatem: desertum autem, vt & ipsemet cap. 53. eandem vocauit terram sitientem, vt *virginitatis* (declarat S. Hier.) *priuilegium demonstraret, quod absque vllo homine de terra prius inuia, sit ramus, & flos Christus*. Igitur quicquid sit de Virgine matre significat Propheta natum non leonem, sed agnum terræ dominatorem. Dixi, *non leonem*, quia non sine grandi mysterio Propheta leonis furore, ac terrore præcedens caput concluserit: *Ponam super Dibon additamenta, his, qui fugerint de Moab leonem, & reliquiis terræ*. Isai. 15. Quoniam verò leonem inducens territauerat gentes, talem siquidem hominum scelera Deum sibi effecerant, nunc deinde incarnationem, & natiuitatem Dei hominis, qui totus suauis, blandúsque agnus ex matre Virgine proditurus esset, in mundi totius solatium, & gaudium vaticinatur. Iam nunc ergò dicat mundus: Vidi Dominum, & ex eo quòd vidi, salua facta est anima mea, illum quippe natura inuisibilem Virgo mater nobis edidit visibilem, tractabilémque; non vt terreat, sed vt recreet, & consoletur animas in ipsum credentes, & in ipso sperantes, qui totus est desiderabilis, totus desiderium, amorque, & vita, & beatitudo fidelium.

Isai. 16.
D. Hieron.
B. Maria petra & desertum.
D. Hier.
Deus agnus vicit mundum.
Isai. 15.

*

SECTIO

SECTIO XIV.

Ortúsque est ei statim sol, postquam transgressus est Phanuel: ipse verò claudicabat pede. Quam ob causam non comedunt neruum filij Israël, qui emarcuit in femore Iacob, vsque in præsentem diem: eo quòd tetigerit neruum femoris eius, & obstupuerit.

1. LVctatus est cum Angelo Iacob per noctem; appetente aurorâ cessauit colluctatio; benedixit Angelus Iacob, ab eòque dimissus abiit. Dein Iacob prospero lætus successu, omníque timore depulso sibi gratulans loco nomen imposuit, gradientíque vlteriùs de monte, in quo certauerat, ad suos, tandem illuxit dies. Vnde colliges (quod præced. sect. adnotauimus) Angelum illum in specie humanâ visum fuisse à Iacobo. Ipse verò claudicabat, luxato (vt supra vidimus) neruo femoris. Quare posteri Hebræi ab esu illius nerui in femine coxæ abstinuerunt, vt nimirum tali obseruantiâ memoriam illius luctæ, victoriæque, atque Israëlis nominis impositionis, & Angelicæ benedictionis perpetuò retinerent, & celebrarent. Sed quæri potest, quandiu durauerit illa claudicatio; & quidem Abulens. contendit priùs ab Angelo sanatam esse, quàm Iacob accederet ad Esau, qui sanè fratrem si vidisset claudum, contemptui haberet, aut saltem de rei euentu sciscitaretur, cuius tamen arcani reuelatione indignus erat. Abulensem alij sequuntur, sed cùm mera sit coniectura, nec aliquo diuinæ scripturæ nitatur fundamento, nequaquam conficiunt, vt persuadeant. Rabbi durasse illam claudicationem arbitrantur vsque ad locum Sichem, in quo periclitatus est Iacob; verùm id quàm liberè dicitur, tam liberè reiicitur. Gennadius vult totâ vitâ claudum permansisse, sed neque id ex diuino textu colligitur; tametsi verbum illud, *claudicabat*, cùm sit indefinitum, Gennadio fauere videatur: nec vt ita factum credamus, probabiles desint rationes tum ad memoriam celebrem tam prodigiosæ luctæ, ac diuinorum beneficiorum, quibus ibidem Iacob affectus est; tum ad splendidiorem Dei auxiliantis virtutem, quæ hominem inermem, claudicantémque, ac baculo ægrè subnixum fratre armato superiorem, ac fortiorem reddebat.

Abulens.

Gennad.

Claudicatio Iacob quandiu durauit.

2. Cæterùm miro quodã consilio diuinitùs ex lucta illa claudus remansit Iacob, vt pede vno sanus, rectéque incedens, & altero mancus ægréque progrediens, statum suæ gentis futurum in seipso adumbrare videretur: fuerunt enim semper, eruntque vsque ad extrema mundi tempora in populo Iudaico, qui Iacob parentem, & auctorem agnoscunt; multi, qui rectâ viâ sani, iustique incederent, & plures etiam, qui ab itinere virtutis diuinæque legis aberrarent; illos pede integro, istos manco pater vtrorumque Iacob præsignificauit. Iustos deinde, ac fideles non tantùm sano pede, sed vel maximè ipsa quam à Deo accepit, benedictione figurauit; vnus, idémque Iacob, & benedictus, rectéque incedens, atque altero pede claudicans in typum scilicet, & fidelium, & infidelium; quod præstat audire ex D. Augustino hisce verbis: *Praualuit Iacob Christo, vel potiùs praualere visus est, & per eos Israëlitas, à quibus crucifixus est Christus; & ab eo tamen benedicitur in eis Israëlitis, qui crediderunt in Christum. Vnus ergò atque idem Iacob, & claudus, & benedictus.* quæst. 104. in Genes. Nimirum ille Angelus Christum Dominum Iacob populum Iudaicum, lucta Christi vitam, doctrinam, & miracula, Iudæorúmque, inter quos Dominus viuebat, à quibus impugnabatur, perfidiam repræsentabat. Vicit Iacob, quando Iudæi Christum comprehensum, flagellatum, infinitísque affectum opprobriis crucifixerunt: benedictionem ab Angelo accepit Iacob quando Apostoli, & permulti alij ex illo populo in Christum crediderunt; post luctam Angelus disparuit, quia Christus post passionem suam resurrexit, in cœlúmque ascendit. Cæterùm adhuc Iacob claudicabat, quia perfidia Iudæorum etiam post Solis ortum, hoc est, post sparsam toto orbe Christi fidem, Christianæque veritatis fulgoribus totum ferè genus humanum diuinitùs illustratum, persistit multis in locis; cæcitásque vel ipso in meridie palpantium deprehenditur, vti apud Isaiam ipsimet suo tandem malo edocti confitentur; *Palpauimus sicut cæci parietem, & quasi absque oculis attrectauimus: impegimus meridie quasi in tenebris, in caliginosis, quasi mortui.* Isai. 59. *In meridie*, id est, (exponit S. Cyril. Alexand.) *in abundantissimâ luce: diuinâ scilicet, & quæ mente percipitur, quæ orbem terræ illuminat beneficio seruatoris Christi, cadunt ceu cæci Iudæi, nec sciunt, quo vadunt.* Dignum planè culpa supplicium. Ortus est illis sol iustitiæ, sed ad illius exortum occluserunt oculos. Errent igitur in cymmeriis tenebris, qui orientem Dei lucem exhorruerunt. *Comprehensi igitur* (adiungit Cyril.) *sunt à tenebris, cùm in luce ambulare non sustinerent; noluerunt siquidem obedire Christo dicenti: Quandiu lucem habetis, ambulate in luce, ne vos tenebræ adsequantur.*

Claudicationis Iacob mysterium.
D. August.

Christus à Iudæis spretus & occisus.

Christi fides totum illustrauit orbem.

Iudæorum cæcitas & perfidia.
Isai. 5.
Cyril. Alex.

3. Et quidem illorum dementia eò est detestabilior, quò maior illis erat expectatio lucis orituræ, & orientis iam sparsæque per orbem, insanior contemptus, atque irrisio. *Expectauerunt quippe* (animaduertit ad eundem locum S. Hieron.) *lucem dicentes: Emitte lucem tuam, & veritatem tuam.* Psalm. 42. *quæ eis per Prophetas fuerat repromissa, & erroris tenebris occupati sunt. Sustinebant splendorem, & ambulauerunt in tenebris.* Stulti planè veritatem ipsam vniuersò mundo contestatam negant: cœci spetant adhuc solem, qui iam terras compleuit, qui meridiem efficit, abundantiorem scilicet quoquò versum emittit splendorem, nondum illuxisse dicunt. Nox adhuc est (inquiunt) non ortus sol, dies nondum affulget. Miseri tegunt se parietibus, sub tecto latent, fenestras, ianuas, omnémque aditum irradianti soli occludunt, insuper & clausis somno oculis, aut stertunt, aut somniant. Nondum venit Messias, nondum sol apparuit, nondum dies, sed adhuc nox est. Quid æquè stultum, quid infelicius, magísque deplorandum? Date locum luci, solem excipite, oculos aperite. Aut saltem in tanta ista cœcitate oculorum admouete quæso aures. *Fides enim ex auditu est.* An non auditis, quæ interdiu fiunt: commoueri gentes, hinc illuc concursare homines, quæ non nisi fiunt interdiu: subuerti Iudaicum regnum, capi, succendíque Ierosolymam illam regni, ac religionis caput; templum æquari solo, atque in cineres redigi, mutari Hebræos, quibus ferrum, ignísque pepercit, captiuos à patriis sedibus; pérque omnes ferè terrarum portiones dispergi. Scilicet,

D. Hier.
Psal. 42.
In luce fidei Christianæ cœcitas Iudæorum persistit.

Iudaicæ gẽtis dispersio.

hæc auditis, si oculos, ne videant, clauditis; nec enim tam nouum, támque horrendum toti orbi fragorem sensu aurium (nisi pariter & cœci, & surdi estis) percipere non potestis. Quid tam frequens in Prophetarum vaticiniis, quàm in Bethlehem nasciturum, in Hierusalem, & prædicaturum, & occidendum Messiam, atque in tanti flagitij pœnam venturas aliunde gentes; bello, ferro, flammáque Iudaicum cum suo regno populum euertendum; At hæc omnia, & oculi omnium vident, & aures percipiunt.

Tertul.

Iudaici regni euersio confirmat Christi fidē.

4. Pulchrè igitur hoc ipsum euoluens argumentum concludit Tertul. *Hæc igitur cùm pati prædicentur Iudæi propter Christum & passos eos esse inueniamus, & in dispersionem demorari cernamus; manifestum est propter Christum Iudæis ista accidisse conspirante sensu scripturarum cum exitu rerum & ordinis temporum.* Nec enim fortuitò, casúque poterat euenire, vt omnia, quæ circa ortum, vitam, mortémque IESV Nazareno contigerunt in Scripturis adumbrata, & à Prophetis prædicta fuissent; Si verè hic non esset, quem illæ adumbrarunt, & isti prædixerunt, promissus à Deo Messias. At insuper Iudæi venturum sperant, in quem ista scripturarum IESV Nazareno facta consensio possit conuenire. *Ergò* (adiungit optimè Tertul.) *Si nondum venit Christus, propter quem passuri prædicabantur Iudæi, cùm venerit ergò patientur. Vbi tunc filia Sion relinquenda, quæ nulla hodie est? Vbi ciuitates exurendæ, quæ iam in tumulis exustæ sunt: vbi dispersio gentis, quæ iam extorris?* Fuit siquidem Iudaicum regnum, cum suis vrbibus, templo, ritibus, sacrificiis, Republica, gentéque ipsa vniuersa sic euersum, vt antiqui status, quem futurum in aduentu Messiæ prædicebant Scripturæ, rara quædam, & obscura vestigia videantur. Iccircò Tertul. colligit: *Redde statum Iudææ, quem Christus inueniat, & alium contende venire.* lib. adu. Iud. titul. de clarit. gent. Dicit Iudæus Messiam nondum venisse; sed in Iudæam, in Hierusalem in templo, de Bethlehem aliquando venturum. En ô perfide! & tempus à Daniele, aliisque Prophetis præfinitum iam dudum venit præteriitque, & locorum istorum, vix vbi extiterint, apparent ruinæ.

Christus ex scripturis probatur. — Tertul. — *Iudaicæ Reip. status post Christū immutatus.*

Roma Romanúmque imperium Christo subditur.

5. Non vides quidem, aut potiùs videre non vis quæ fiunt in meridie? Saltem audi totius orbis commotionem. Iudæorum synagoga flammis crepitat exardescens. Gentilium fana; sacrilegi ritus, infandáque idola, grandi sanè ruinâ corruerunt. Quin etiam Roma, Cæsares, Imperium omnia sua maiestate depressa, & IESV crucifixi humilitatem venerantur, & illius jugo sese vltrò dediderunt. An non per cæteras, quà patet orbis terrarum gentes & fides, & Crux, & regnum Christi IESV, à Iudæis crucifixi peruasit triumphando; *Enimverò* (vti obseruat Tertul.) *Christi regnum & nomen vbique porrigitur, vbique creditur, ab omnibus gentibus colitur, vbique adoratur, omnibus vbique tribuitur æqualiter: non Regis apud illum maior gratia, non barbari alicuius imperiosi lætitia, non dignitatum, aut natalium cuiusquam discreta merita, omnibus æqualis, omnibus Rex, omnibus iudex, omnibus Deus, & Dominus est.* Sic ille de Christo, quem iustitiæ Regem, & Dominum dominantium, patrem futuri sæculi, principem pacis, Deum nobiscum, vti promissus fuerat, in terram iam aduenisse credit mundus, & infinitis testimoniis videt comprobatum. Rectè igitur subinfert idem: *Nec dubites credere, quod asseueres, cùm videamus fieri.* lib. iudicato. titul. de regno Christi. Iudæi nihilominùs, quæ in meridie fiunt, videre se dissimulant, ne supra suam, quà semper claudicarunt, insanæ cuiusdam stultitiæ coarguantur. Audiant saltem, quod terris, cœlísque insonuit, nec, nisi cautes, & stipites, audire negent. *Væ terræ cymbalo alarum, quæ est trans flumina Æthiopiæ, quæ mittit in mare legatos, & in vasis papyri super aquas.* Isai. 18. Haud dubiè pertinet vaticinium ad tempora Regis Messiæ, cuius legati, & prædicatores Euangelium ad omnes gentes detulerunt, atque (vt vates regius cecinit) *In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Psalm. 18. *Vtique sonus, & prædicatio* (ait S. Hieron.) *Apostolorum, atque Euangeliorum.* Benè S. August. exclamat: *Ecce quid planius, quid apertius? In omnem terram, &c. Nunquid expositore opus est?* Nec verba Prophetæ indigent expositione, cùm vaticinium tam manifestè completum videatur, nec orbis vniuersus, per quem Christi Domini fides, & nomen personuit, veritatem ipsam tam luculentè contestatam poterit denegare.

Tertul. — *Christi potestas & iustitia.* — Tertul. — *Insana Iudæorū stultitia.* — Isai. 18. — *Christi fides per orbem prædicata insonuit.* — Psal. 18. — D. Hier. — D. August.

6. Ac sonuit quidem prædicatio Christianæ fidei priscis illis Apostolorum temporibus, sonátque etiam hodie nostris, in quæ maximè conuenire videtur vaticinium Isaiæ, quod ego sæpè numerò diligenter admodum perlegi, diúque versaui meditando, & commentando mecum: atque vnum illum qui maximè sese obtulit, sensum lectori aperiam præmonito in primis, quęcumque sensum (vt est Patrum, Doctorúmque sententia) diuina scriptura admittit, verè intentum esse ab Spiritu sancto. Quare hoc in præsenti loco conficiam, vt quam appono, valde consona explicatio verbis Prophetæ esse videatur. Et quidē post prædicationem illam Euangelij per Apostolos, viròsque priorum ætatum Apostolicos factam nulla æquè memorabilis extitit, quàm quæ per Lusitanos homines extremis his sæculis ad gentes nostro orbi ignotas cum admirabili gloria Christi, & Catholicæ Ecclesiæ incremento fata, productáque per totos hosce annos centum scitur, & celebratur. Vaticinatur igitur ad Lusitanam gentem Isaias: *Væ terræ cymbalo alarum.* Hebr. *Hoi* הוי aduerbium est excitantis, & vocantis. O, vt Propheta Isaias cap. 55. *Hoi, ô omnes sitiens venite,* &c. & Zachar. 2. *Hoi venusu. O fugite,* est etiam *heu, væ,* vt 1. Reg. 13. Appositè quidem vates vtitur interiectione excitantis, admirantis, & condolentis. Est enim ista, de qua loquitur, Lusitanorum nauigatio stupenda planè, quæque omnes gentes in tantam admirationem conuertit, vt insanam vbique nuncupauerint; dein infinitis exposita periculis, immēsis plena laboribus, támque frequentibus, & miserandis infausta naufragiis, vt etiam à Propheta lugeri videatur. At nihilominùs tamen cùm tam gloriosa Lusitaniæ sit, multóque magis Christo Domino, vocari oportuit, & excitari ad eam expeditionem à Propheta hanc prouinciam, hanc gentem, quam vocat terram cymbalum alarum, seu vt ex Hebræo verbum verbo redditur: *ô terra vmbræ alarum.* L X X. legunt: *terra nauium alatarum.* Alij transferunt ex Hebr. *terra obumbrans alis.* Sic naues Indicæ, quæ Olisipone quotannis in Orientem soluuntur, apprimè significantur; quæ magnitudine, firmitatéque molis, multitudine militum, & vectorum, qui ad sexcentos, imò & ad octingentos in vnaquaque naui crebriùs accedunt; atque mercium, & numorum opulentiâ, facilè omnes aliarum gentium naues antecellunt. Bellè quidem easdem

Christi prædicatio per Lusitanos. — Isai. 55. — Zach. 2. — *Indica Lusitanorū nauigatio prædicitur ab Isaia.* — *Nauium Indicarū Lusitaniæ magnitudo.*

easdem suis oculis diligenter contemplatus noster Maffeius, cùm nobile illud Indicarum historiatum opus conscriberet, inter alia lib. 12. hæc adiunxit: *In Indiam onerariæ naues destinantur magnitudinis adeò vastæ, vt cum inflatis aura secunda feruntur velis, oppidi propemodùm instar obtineant, Populus vnius onerariæ, in vniuersum capitibus modò sexcentis, modò octingentis, interdum etiam plus mille censetur.*

Maffeius. *Naues Indicæ ab Isaia prædicuntur.*

7. Harum nauium alas celebrat Isaias, quia iuxta insanam ipsam molem ingentia, penéque insana vela sunt, quibus vento inflatis ligneæ illæ turres per Oceanum liberiùs, atque velociùs, quàm per cœlum alites feruntur; vmbrâ quoque innuuntur, non enim modò reliquis in salo nauibus suâ altitudine, ac latitudine vmbram efficiunt; verùm etiam ipsimet Oceano tenebras quodammodo offundere, terrorémque incutere videntur; quid verò aptius, quàm vt cymbali instar habeantur? Adeò celebres vbique gentium habentur, vt earum fama velut horrendo quodam sono per omnes terrarum oras reboans peruagetur. Quin etiam (quod potius, & pulchrius est) cymbala Ecclesiæ catholicæ sunt naues Indicæ Lusitanorum, quæ suo quasi tinnitu Christi fidem personant, & gentes ad Euangelium audiendum, excipiendúmque excitant, & inuitant. Lusitani quippè Reges hac tam difficili susceptâ nauigatione illud maximè sibi enitendum existimarunt, vt in illis vastissimis Orientis prouinciis Apostolicam disciplinam, vel vetustate iam obsoletam renouarent, vel ad id tempus incognitam Deo adiuuante per administros idoneos instituerent. Sed quâ nam ad Orientem nauigant Lusitani? trans flumina Æthiopiæ, seu vltra gentes, prouincias, flumina, sinus, promontoria Africæ, Lybiæ, Guineæ, & totius illius orbis à nigris habitati gentibus, (vniuersim dicitur Æthiopia) Indicæ naues procurrunt, vt omnibus comperta res est. *Dein mittit in mare legatos, & in vasis papyri super aquas.* Legunt alij ex Hebræo, *in naui iunci.* En habemus naues Indicas legatorum Christi! sed qui legati? haud dubiè religiosi viri, qui singulis annis pro Christo fungentes legatione vehuntur in nauibus Indicis ad promulgandum illis gentibus Euangelium, quorum singulis, (quæ Regum nostrorum est pietas & magnificentia) debitæ ad profectionem ex ærario Regio assignantur expensæ. Est autem aliquando Euangelicorum huiusmodi legatorum copiosus adeò numerus, vt non ita pridem septuaginta è Societate IESV religiosos ferè de tota prouincia selectissimos vno die viderit, ac mirata sit Olisipo, pio sanè, gloriosóque agmine per plateas ad mare descendere, nauibúsque triumphantium instar sese inferre.

Celebris per orbem nauium Indicarũ fama.

Lusitanorũ Regũ Christiana pietas & zelus fidei.

Religiosorũ Societatis IESV in Indiam profectio.

8. Porrò cùm hæc in Indiam expeditio, & ardua sit hominibus, & in Christi Domini gloriam, incrementúmque Ecclesiæ Catholicæ habeatur, necesse omninò est vt humana infirmitas grandi diuinæ gratiæ præsidio innitetur, & fulciatur; quod per Prophetam Dominus ipse præstat, cùm ad Lusitanam gentem suos ipsos Angelos diuinæ prouidentiæ administros mittit. *Ite Angeli veloces* (ait Dominus) *eia festinate quàm citissimè ad delectum mihi in Indicam nauigationem faciendum: inuitate, roborate animis, ac viribus gentem conuulsam, & dilaceratam: aliter populum diuulsum, & dilaceratum.* Quid quæso significantius? Lusitana gens est angustis regni sui terminis conclusa; non tam multitudine aut imperio diffusa

Isai. 18.

Lusitani per orbem sparsi victorésque.

A (si regnum Portugaliæ spectes) quàm aliæ omnes ferè in Europa expansæ nationes; sed qualis illa est, tota est diuulsa, & quasi discerpta; partim scilicet in regno moratur, partim Insulas Oceani habitat, partim nouas condidit sedes in Guinea, in Brasilia, in India. Quid ergò tam diuulsum? tam dilaceratum? scilicet vnum est corpus Reipubl. Lusitanorum, nec adeò grande, vastúmque; & tamen ita membratim concisum in omnibus (quâ patet) orbis partibus inuenitur: bonámque Africæ, multóque maximam Asiæ partem victricibus armis, imperióque occupat. Sapientissimè quidem Franciscus Galliæ Rex insignis rerum omnium æstimator dicere solebat; Lusitanos quidem esse trecentos, centúmque in
B patria ruri colendo dare operam, centum deinde litigando inter se detineri; centum denique totum velle terrarum orbem expugnare, cunctísque gentibus dominari. Sequitur; *Ad populum terribilem post quem non est alius.* Egregiè conuenit vtrumque Lusitanis. Sunt enim inter cæteros mortales, nimium patientes famis, sitis, caloris, & frigoris, omniúmque laborum; terra, maríque innumeris exerciti periculis, bellis, naufragiísque: acerrimi quidem in pugnando, expugnandóque: vsque ad extremum spiritum, in sustinendis castellorum, vrbiúmque expugnationibus obstinatissimi; vt appositè quidem P. Maffeius Lusitanos vocarit *masculum ac durum in armis genus.* lib. 4. histor. Indicar.

Galliæ Regis de Lusitanis dictum.

Mira fortitudo Lusitanorum.

P. Maffeius.

C 9. Septuaginta vertunt, *populum peregrinum, & durum*, benè peregrinum; quia per ignotas Romano Imperio gentes, ac prouincias vagantur Lusitani; ibique patriam censent, vbi armati contra infideles maximè deprædiandi occasionem inueniunt. Rectè durum. Quippe cùm durati omnibus humanæ vitæ ærumnis non modò incredibilem toto Athlantico Oceano susceperint nauigationem; sed etiam inter Æthiopas sub zona torrida cum ipsismet æstuantis solis ardoribus pertinaciter colluctantes versentur, negotientúrque: pugnent, & fixis ædibus, tanquam in benigno, patrióque solo commorentur. Post quem non est alius. Quid clarius dici poterat? Enimverò extrema regionum occidentalium est
D Lusitania, vt nemo ignorat. Atque in Olisiponensi promontorio (vt alibi ex antiquis, & Romanis scriptoribus comprobauimus) terræ, maríaque terminantur. Vnde Romanos, qui primi Olisiponem aduenerunt legimus in eorum libris mirandum in modum obstupuisse, cùm viderunt cadentem vespere solem, & (vt putabant) sese iuxta prædictum promontorium in Oceani pelagus suppressis luminibus condere solitum. *Ad gentem expectantem*, קו קו *qau qau, linea, linea*; quibus obsecro nisi nostris hominibus hæc verba conueniunt? scilicet Lusitani de spe viuunt, expectantes expectantes: qui agunt in India, classem è regno quotannis euntem votis omnibus expectant, quique in regno consident, eam similiter
E expectant, quæ ab India Orientis opulenta mercibus, & (quod potius est) victoriis, & spoliis barbararum, & infidelium gentium nobilitata Olisiponem aduecta subintrat. Expectãtur (quod dulcius est) nuncij, literæque parentum, filiorum, cognatorum, amicorúmque in nauibus, quæ singulis quibusque annis hinc illuc, huc illinc nauigant. *Linea, linea.* Hæc enim prima omnium gens per Oceanum enauigans bis æquinoctialem vno in Indiam cursu transilit. Sequitur. *Conculcatam, cuius diripuerunt flumina terram eius.*

Mira in Lusitanis patientia laborum, & temporum.

Lusitania Occidentis extrema.

Tom. 2. c. 30. sect. 2. num 4.

Romanis admiratione sol in Oceanum cadens.

Lusitani de spe viuunt.

Lusitani periculis & laboribus exerciti.

Quis nescit gentem Lusitanorum innumeris terrà, marique, in Europa, in Africa, in Asia vbique terrarum, ac regionum amitam laboribus, & omnibus, quæ in mortalium vitam intentæ, collibratæque sunt, iniuriis, ac miseriis conculcatam quidem, sed non exanimatam; afflictam quidem, sed non extinctam; quippe quæ à ferro virtutem, à periculis audaciam, ab ipsis lethi faucibus vitam & gloriam sibi vehementiùs crescere, ac beatiùs reflorescere arbitratur. Iccircò regnum tam breuibus cùm sit limitibus circunscriptum, instar tamen prodigij est, quam crebra & copiosa ex se hominum educat examina, quæ Isaias egregiè vocat flumina, quæ Lusitanicum solum diripiunt, antiquis nimirum habitatoribus spoliatum. Hinc mercatorum ad commercia, militum armatorum ad classes, ad præsidia, colonorúmque ad colonias vel de nouo construendas, vel iam constructas nouis deinde subsidiis amplificandas perennia toto anno, quædam quasi flumina exoriuntur, & in varias cœli, solique plagas excurrunt.

Virtus & constantia Lusitanorũ.

Perennia hominũ flumina ex Lusitania.

10. Denique videtur hoc signum aduentus Messiæ, legísque gratiæ his verbis Propheta concludere: *Omnes habitatores orbis, qui moramini in terra, cùm eleuatum fuerit signum in montibus videbitis, & clangorem tubæ audietis.* Videbunt quidem gentes, famam scilicet quoquouersùm diffusam Lusitanicæ nauigationis percipient, cuius ad omnes etiam abditas, ac remotas terrarum oras sonus, & grandis quidam quasi tubarum clangor peruadet: Cùm videlicet eleuatum fuerit signum in montibus: hoc est, cùm ipsa Dominicæ Crucis effigies (per antonomasiam in scriptura dicitur signum) erecta apparuerit in summis Lusitanarum nauium antennis. Enimverò insigne quod elatum gerit Indica nauis est apprimè Crucis efformata effigies. Neque verò citra mysterium est, quòd Vasco Gammæ, primísque illius sociis Oceani Athlantici Argonautis Rex Emmanuel in Monte maiore (nobile oppidum est transtaganum) in quo tunc agebat, à se delectis Indicam expeditionem commendauit. Et (quod à Propheta videtur prædictum) *Vexillo Crucis* (vti scribit Masseius) *per intimum scribam publicè expanso nixus genibus Gamma solemni ritu in Regis verba iurauit, eodémque accepto vexillo plenus bonâ spe, & miro nauandæ Regi operæ studio incensus Olisiponem vnà cum comitibus petiit.* lib. 1. En vidit orbis eleuatum in montibus Regis Messiæ signum, videlicet Regium Dominicæ Crucis stemma in nostris nauibus instar montium in salo eminentibus. Cui nos quicquid gloriosè ac feliciter gestum est à nostris per Orientem hominibus, iure optimo acceptum referimus.

Isai. 8.

Celebris fama nauigationis Lusitanorum.

Crux in nauibus Indicis.

P. Maff.

Crux Lusitanis in Indiam vexillum.

11. Hoc Domini vexillo armati pariter & animati Gamma, & comites Olisipone anno post Christum natum millesimo, quadringentesimo nonagesimo septimo ad VII. Idus Iulias in Indiam conscenderunt quatuor quidem impositi nauibus; quarum prætoriæ inditum est nomen à S. Gabriele, secundam Archangelo Raphaëli dicarunt. Quos equidem suspicor à Deo per Prophetam significari, & ad hanc tam admirandam expeditionem mitti, cùm dixit, vti vidimus: *Ite Angeli veloces ad gentem, &c.* Et quidem appositè nauis prætoria dicta est S. Gabriel, vt quæ ex orbe nostro ad antipodas viam Euangelio muniebar, sub tutela, præsidióque lateret Archangeli potissimum eius, qui primus è cœlo terris olim attulit Euangelium. Secundæ nomen appositum quoque fuit, vt ea scilicet enauigaret commissa Raphaëli Archangelo viatorum duci, ac tutori. Sic locum Isaiæ explicari posse arbitror de Lusitanorum in Indiam expeditione. Quòd si Prophetam generaliùs locutum contendas; haud dubie sic interpretandum optimè dixeris: Conuocat Isaias omnes gentes ad Christi Domini fidem, proponítque omnibus certissima signa aduentus Domini, videlicet; Cùm eleuatum fuerit signum in montibus, hoc est, cùm lex Messiæ, aut etiam illius Crux in illa vrbe terrarum omnium capite, gentiúmque Regina, scilicet Roma septem fundata (vt historici, poëtæque celebrant) in montibus veluti vexillum Regium apparuerit. Vel quando in frontibus Regum, & principum, qui terræ montium instar eminent signata Crux fuerit; vel cùm præcipuæ in mundo nationes; cuiusmodi maximè sunt in Europa Itali, Hispani, Galli, Germani, &c. ad signum Christi, ad Crucis vexillum vndique conuolantes nomen Christo dederint, eiúsque fidem complexi fuerint, duo præter alia multa signa verum Messiam, eiúsque legem, & regnum contestantia videbitis.

Quænam primæ naues Indicæ.

Aduentus Christi signa.

12. In primis extremam, & irreparabilem Iudaici populi vastitatem; deinde nouam, & inauditam retroactis sæculis nauigationem Lusitanicæ gentis ab Occidente per mare Athlanticum ad Orientem, vt Christò, de barbaris gentibus fideles, & serui ad Euangelium conuersi congregentur. *In tempore illo deferetur munus Domino exercituum à populo diuulso, & dilacerato, à populo terribili, post quem non est alius, à gente expectante, expectante, cuius diripuerunt flumina terram eius ad locum nominis Domini exercituum, montem Sion.* Ita concludit Isaias. Vtique animas Orientalium populorum ad Christi Domini legem congregatas meritò vocat munera, quæ Lusitani homines Ecclesiæ Catholicæ Romanæ (hæc est mons Sion) detulerunt, simul etiam significari videtur illa Regis Emmanuelis ad Summum Pontificem Leonem X. legatio per totum orbem celeberrima cum pretiosissimis muneribus, ex Indiæ gemmis, auróque, & opulentissima supellectili; vbi primum Lusitani suum in India constituerunt imperium, vti scribit noster Maffeius lib. 5. histor. Indic. Possem equidem in medium afferre, quæ passim à Doctoribus circunferuntur ex diuinis literis petita pro vera Christi Domini fide argumenta, quibus Iudæorum obstinatissima infidelitas acerrimè confringitur, & conuincitur: sed illud tantùm in gratiam meæ gentis, quod & illustre, & quotidianum est, ex Isaiæ vaticinio me adduxisse nullus qui leget, ægrè patietur.

Iudaici populi euersio.

Nauigatio Indica Lusitanorum.

Isai. 18.

Anima Deo munera.

Legatio Regis Emmanuelis ad Leonem X.

P. Maff.

13. *Ipse autem claudicabat.*] Iacob in filiis infidelibus, ac reprobis claudicauit, & claudicat etiam hodie, non tam pedibus, quos ad effundendum Dei hominis sanguinem velocissimos habuerunt, quàm ipso ingenio, mentísque iudicio, quo turpiter aberrantes in obstinatissimam peruicaciam corruerunt. Deum se Christus IESVS & ipsis operibus clamat. *Si mihi* (inquit) *non creditis, operibus credite.* Ioan. 10. *Nec sic tamen*, (occurrit S. Bernard.) *euigilant ad intelligendum non fugâ dæmonum, non obedientiâ elementorum, non vitâ mortuorum, bestialem hanc, & plus quàm bestialem hebetudinem à Iudæis depellere quiuit, de qua non minùs mirabili, quàm miserabili cæcitate factum est, vt in illud tam horrendum, támque enormiter grossum facinus proruerint Domino maiestatis inicientes manus sacrilegas.*

Iudæorum infidelitas.

Ioan. 10.

D. Bern.

Bestialis Iudæorum hebetudo.

legas. Sic ille in Cant. Hanc intellectus hebetudinem etiam qui ab illis Christi crucifixoribus posteri adhuc in terris visuntur, duplo maiorem habent proculdubio; quippe qui iam post solem iustitiæ toto orbe fulgentem miserandâ ipsâ suâ cœcitate contenti meridianam Christianæ veritatis lucem non contuentur, seu potiùs nolunt contueri. Meritò ab ipso Domino Iudæorum gens sæpè numerò ficus vocatur, & ab ipso sponso dicta olim fuerat illis verbis: *Ficus protulit grossos suos.* Cant. 2. *Et verè* (adiungit S. Bernard.) *quid non grossum in gente illa? Nec actus profectò, nec affectus, nec intellectus. Nam actus in bellis, affectus in lucris, totus intellectus in crassitudine litera.* Et infrà. *O grossum, vipereúmque affectum, odire hominem, qui hominum & corpora sanat, & animas saluat. O nihilominus intellectum grossum, & certè bouinum, qui Deum non intellexerunt in operibus Dei.* En quàm sit detestanda non pedis quidem, ne ad suum verum Messiam promptè accurrat, fideliterque accedat; sed mentis etiam, & cordis, quibus à Deo recesserunt, claudicatio in Iudæis.

Cant. 2. D. Bern.

Stolida Iudæorū crassitudo.

14. Nimirum de iisdem conquestus est Dominus: *Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis.* Psalm. 17. Videt Iacob in filiis claudicare? *Filij* (declarat S. August.) *non mei, sed potius alieni; quibus dicitur; vos ex patre diabolo estis.* Ioan. 8. Vide quàm sit hominibus exitiale peccatum. Eos enim qui naturâ, testamento, promissionibus, ac fide fuerant filij Abrahę sanctissimi Patriarcharum, peccata ipsa præsertim infidelitas erga Deum degeneres, imò & adulterinos, & (quod multò magis est execrandum) orci, & diaboli partus effecerunt. Inueterati sunt. *Quibus* (ait Augustinus) *vt renouarentur nouum testamentum attuli, in vetere homine remanserunt, & claudicauerunt, tanquam vno pede debiles, quia vetus tenentes nouum testamentum respuunt, claudi effecti sunt etiam in ipsa lege vetere, potiùs traditiones suas sequentes, quàm Dei.* Claudi sunt, ne promptos se Dei obsequio præstent, sed verò etiam integri, agilésque vt Deo resistant. Semper enim de Deo malè meruit natio Iudæorum. *Dura* siquidem (vt loquitur S. Stephanus) *ceruice & incircuncisi cordibus, & auribus, vos semper spiritui sancto resistitis, sicut patres vestri, ita & vos.* Act. 7. Pertinacia ista, & contra Deum ipsum resistentia Iudaicæ nationi domestica, & genuina, & gentilitia est. Etenim S. Paulus tam de maioribus, quàm de posteris contestatus est: *Qui* (ait) *& Dominum occiderunt IESVM, & Prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus aduersantur.* 1. Thesal. 2. ô insignem Iudaicæ nationis peruersitatem? Dei sunt hominúmque proditores. Rectè ad hunc locum colligit S. Chrys. *Iudæi totius orbis terra communes sunt inimici.* Quid ni hominibus aduersentur, si Deo resistunt? qui enim fidem vllam præster hominibus qui Deo infidelis est?

Psal. 17. *Quid claudicatio in Iudæis.* D. Aug. Ioan. 8.

D. Aug.

Semper aduersa Deo natio Iudæorum.

Act. 7.

1. Thes. 2. *Iudæi communes proditores.*

Psal. 17.

15. *Filij alieni mentiti sunt mihi.* Psalm. 17. Si ergò à te Domine, à quo creati, honorati, & locupletati sunt, sic se abalienarunt, sic tibi mendaces, infidos, & proditores exhibuerunt, quid mirum est, si erga homines perfidiâ quoque sint plus quàm Punicâ? non est quòd ei credat homo, quem nouit Deum infidum. Pharao Ægyptiorum Rex suos contra populum Hebræum adhortatus aiebat: *Venite sapienter opprimamus eum, ne fortè multiplicetur: & si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris.* Exod. 1. Timebat Ægyptius infidelitatem Hebræorum. Sed vnde obscro illam est subodoratus? Vnde Hebræos infidos arguit, & proditores? An quia homines Deo patrum suorum, quem in terra Chanaan, & in ipso ingressu in Ægyptum olim coluerant videbat iam perfidos, illiúsque Numinis desertores ad Ægyptiacos Deos, ritúsque transisse? Tunc enim factitabant Hebræi quod postmodò Propheta decantauit: *Didicerunt opera eorum, & seruierunt sculptilibus eorum.* Psalm. 105. Optimè quidem subintulit: minimè credēdum homini, qui Deum suum fidémque illius deserit: omnium proculdubiò inimicus censeatur, qui Deo, salutísque suæ infidus est. Ne tu illum tibi fidelem reputes amicum quem suæ saluti videris inimicum. Aduersantur Christo Domino, Deóque nostro Iudæi; ergò non Christianis modò, sed cunctis etiam mortalibus infidi, ac proditores esse conuincuntur. O duritia plus quàm ferina! Et feræ quoque ipsæ in syluis natæ, altæque hominum beneficio cicurantur. At Iudæorum pertinacia miraculis Christi non edomatur: illorum odia Domini beneficiis non emolliuntur. Iccircò veritatem non recipiunt, quia veritas est: lucem ideò fugitant, quia lux est; hoc ipso Christum oderunt, quia Christus est. Exprobrantes pariter, atque insultantes Domino crucifixo; eiúsque miraculis aiebant: *Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere: Si Rex Israël est, descendat nunc de Cruce, & credimus ei.* Matth. 27. ô (liceat dicere) insanabilem cœcitatem? *Etiam nolentes* (obseruat S. Hieron.) *confitentur Pharisæi, quòd alios saluos fecerit; Itaque vos vestra condemnat sententia.*

Deo & hominibus infidi Iudæi. Exod. 1.

Psal. 105. *Hominibus infidus qui Deo infidus est.*

Iudæorum duritiés.

Matth. 27. *Insanabilis Iudæorum cœcitas.* D. Hier.

16. Insani profectò, qui norunt hominem illum miraculis clarum, & nihilominùs oderunt, crucifigunt, occidunt? Duriores cautibus, quos nec ipsa quæ confitentur Christi miracula flectunt, & euincunt; nec ipsum quod modò postulant, si editum viderint, cōuertentur. *Stulti* (inquit S. Ambros.) *de morte surrexit, & non crediderunt; quomodo si de Cruce descenderet, credidissent?* in Psalm. 61. Tanta illorum est duritia, támque insuperabilis pertinacia, vt si Christum fortè descendere subitò viderent de Cruce, etiam tunc diabolico vsum artificio, magum, & impostorem vtique appellarent. Rectè siquidem argumentatur ad locum Matth. S. Hieronym. *Quid est plus, de Cruce adhuc descendere viuentem, an de sepulchro mortuum resurgere? Resurrexit, & non credidistis; ergo si etiam de Cruce descenderet, similiter non crederetis.* At dicunt Iudæi crucifixum quidem fuisse, ac mortuum, sed non resurrexisse. Et totus clamat mundus; post tres dies, vt ipsemet prædixerat, ac promiserat, & resurrexisse, & in cœlum regnare. Et sagena, quæ totum orbem piscata est, Iudæum tenere non potuit: scilicet Ecclesia, quæ olim præcipuè sita erat in Iudaico populo dicebat: *In lectulo meo quæsiui, quem diligit anima mea, & non inueni.* Cant. 3. Mortuum vidit in Cruce, dein sepultum in corde terræ, vti Ionam in ventre ceti Christum sponsum, ac dilectum suum; per mulieres, per discipulos quæsiuit in sepulchro, & non inuenit. Audiuit siquidem ab Angelis: *Surrexit, non est hic.* Marc. 16. Ad quem locum egregiè occurrit S. Bernard. *Iam cœlum tumulo commutauit, & stabulo; & tu illum in tuo adhuc lectulo quaris? Quid quaris in lecto fortem, in lectulo magnum, clarificatum in stabulo?* serm. 75. in Cant. Totum iam orbem suo fulgore illustrat, suâ potestate moderatur, suâ maiestate complet: & synagoga tamen Iudaica mortuum putat, in vacuo sepulchro quærit sepultum, solem meridie radiantem

D. Ambr. *Infidelitas Iudæorum cōtra Christum.*

S. Hieron.

Resurrectionem Christi impugnant Iudæi.

Cant. 3.

Astruitur Christi resurrectio. Marc. 16. D. Bern.

D. Chrys. Cæcitas Iudæorum in meridie.

diantem inter tenebras suæ cæcitatis inquirit. Pulchrè S. Chrys. hoc de argumento disserens: *Iudæi (inquit) adhuc in vmbra sedent veritate omnibus manifestatâ: & ad lucernam assident sole iustitiæ totum orbem vndique illustrante.* homil. 5. in Genes. Quæ maior stultitia, quàm vt in meridie ipso lucernam in platea, ad quam lecturus assideas, in omnium conspectu, risúque præfigas?

Iudæi ad lucernam assident in meridie.

Eleuatus est iam Christus in cœlum verus sol iustitiæ; at Iudæi tamen solis lucem perosi ad lucernam Bibliæ assident, in qua Mosaicam legem iam pridem mortuam, ac sepultam excitare conantur.

17. Quid miseri adhuc venturum speratis, quem iam venisse tam multa contestantur argumenta. *Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum.* Psalm. 84. Prædixit Propheta futurum quod iam de præterito canimus. In flore Messias, illiúsque mysteria, léxque & serui erant; florem Dauid intuitus, fructum ex flore prædixit. At (quod egregiè animaduertit S. Bernard.) *prodeunte fructu flos decidit: veritate apparente in carne figura pertransiit.* homil. 1. super Missus. Decidit flos, cùm lex Mosaica, templum, ritus, sacrificia, totaque ipsa cum sua Hierusalem exaruit; periítque Respublica Iudæorum, vbi scilicet fructus maturuit. Venit Messias, nouam condidit legem, nouum sibi populum ex gentibus acquisiuit. Ac mysterio quidem non caret, quòd in Nazareth ciuitate Galilææ suam Deus incarnationem operatus est. Nazareth quippe flos est, Galilæa transmigratio, transitusve. *Nimirum* (vti obseruat idem Bernard.) *quia nascente Christo omnia transierunt. Hos ergò flores, & nos, qui iam fructum tenemus, pertransisse videmus; & dum adhuc florere videbantur, transituri prauidebantur.* Hoc ipso eodem floris vtens symbolo Isaias significans clamabat: *Fœnum aruit, & flos decidit: Omnis caro fœnum*, cap. 40. Quodnam istud fœnum? quænam caro ista? Videlicet (ait idem Bernard.) *carnalis ille populus Iudæorum fuit.* Iam caro periit, iam fœnum aruit, decidit flos; *verbum autem Domini manet in æternum.* Psal. 75. *Nempe* (adiungit Bernard.) *verbum fructus, verbum Christus est.* Successit flori fructus, fœno granum; carne illâ emortuâ, Iudaico populo cum suâ lege subuerso, & extincto verbum Dei manet in æternum. IESVS Christus cum suo Euangelio, cum sponsa Ecclesia, legéque gratiæ in omnem persistet, regnabítque æternitatem. At florem, nescio quem adhuc cæci homines malè somniant. Respondeant ergò si possunt eidem Bernardo. *Si flos non decidit, vbi ergò regnum, vbi sacerdotium, vbi Propheta, vbi templum?* &c. *Aruit fœnum dum populus ab omni spiritus pinguedine vacuus, siccæ literæ adhæsit.* Hæc S. Bern.

Psal. 84. Flos in lege Moysis, fructus in lege Christi. S. Bern. Euersio Iudæorum. Cur in Nazareth incarnatio facta est. Bern. Isai. 40. D. Bern. Psal. 75. Iudæorũ lex & regnum periit.

18. Sed heus tu Iudæe, qui à veritate claudicas, quid in Christo IESV vides, quod non in tua scriptura legas, quod tui non prædixerint Prophetæ, quod quidem sublime ac diuinum non sit? Irrefragabile ab operibus petitur testimonium. Video Christi IESV opera, quæ Deum hominem verum Messiam in tua lege promissum contestantur. Curauit, dum inter nos ageret, energumenos, dæmones fugauit à corporibus, deinde à fanis, ab aris, ab hominum animis prauâ religione imbutis, à mundo expulit idololatriam. Grandia quidem mirandáque opera, quæ non quilibet homo, sed planè qui Deus esset, efficere potuisset. At hoc tam validum argumentum de Iudaica euersione, & destructione idololatriæ, quo vel ipsa saxorum durities effringi poterat, propter benignissimum Domini IESV ingenium asserere supersedendum censeo: venit enim non vt iudicet, sed vt saluet: suam in ædificando, quàm in destruendo; in benefaciendo, quàm in puniendo; in misericordia, quàm in iudicio maluit diuinitatem comprobare. Enimverò (vti referunt Marc. 1. Luc. 4.) cùm dæmonium immundum ab homine Christus Dominus aliquando expelleret, clamando conquestus est malus ille spiritus. *Quid nobis & tibi IESV Nazarene? venisti perdere nos: scio qui sis, sanctus Dei; & increpauit illum IESVS: Obmutesce*, &c. Cur quæso reprehendit Dominus aduersarium, mutúmque illum reddit, atque elinguem? *Planè* (occurrit Tertull.) *vt mundiosum, & in ipsa confessione petulantem, vt malè adulantem: quasi hæc esset summa gloria Christi, si ad perditionem dæmonum venisset, & non potius ad hominum salutem.* lib. 4. contra Marcion. cap. 8. Pulcherrimè dictum; errauit diabolus etiam cùm adulari voluit, non appositè ad Christi ingenium adulando; cùm illum potius de misericordia hominibus exhibenda, quàm de exercendo contra dæmones iudicio commendare debuisset. Etiam in tam debita sanctáque aduersus malignos spiritus iustitia suam clementissimus Dominus laudem collocare noluit, sed potiùs in misericordia, quam in procuranda hominum salute præstitit. Discant Principes non gloriam quærere ex nimio rigore, sed ex Regia clementia: videri malint Reges in benefaciendo, quàm in puniendo.

Testimoniũ Christi ab operibus. Mira Christi benignitas. Marc. 1. Luc. 4. Tertull. Christi gloria ex misericordia.

19. Non sui arbitretur prælatus tam esse muneris expellere dæmones, quàm sanctos facere, & conseruare homines. Errat scilicet, qui totus est in præcauendis suorum vitiis, omninò autem segnis, nullúsque in plantandis virtutibus; puniendi quidem sunt, qui delinquunt, sed maior adhibenda est cura, vt boni foueantur, animentúrque, ac debitis præmiis donentur. Cúmque duo sint in vita Christiana, quæ maximè præstari debeant: Declinare à malo, & facere bonum: imprudens est, qui nihil de bono, sed prorsus de malo curat, vt hoc deuitet in iis quos regit, non vt eosdem ad illud promoueat; qui non pensi habet, si in subditis virtutes insigniáque opera videat: gestire autem quodammodo videatur, se tunc egregium ratus moderatorem si vitia suorum deprehendat, quæ reprehendat. Non in impellendis dæmonibus, sed in sanctificandis hominibus suám Christus, & suorum Apostolorum virtutem voluit demonstrare. *Qui nec discipulos* (adiungit Tertull.) *de subactione spirituum, sed de candida salutis gloriari volebat. Dicebat enim Dominus discipulis. Nolite gaudere, quia spiritus vobis subiiciuntur.* Luc. 10. Illud etiam animaduertendum existimo quàm sit malignus, fraudulentúsque diabolus, quantóque odio Deum, à quo iustè condemnatus est, prosequatur, cùm dicit: *Scio quis sis, sanctus Dei, venisti perdere nos. At adeò* (inquit Tertull.) *iudicis, & vltoris, & vt ita dixerim saui Dei filium agnouerat IESVM, non optimi illius & perdere, & punire nescientis.* loco citato. In eo scilicet, quod ad laudandum Christum apposuit, vituperare, infamaréque dolosè intendit, cùm rigido patri ac punitori similem filium prædicat in puniendo, perdendóque dæmones.

Potissima prælati cura. Maior cura in promouendo ad virtutem, quàm in puniendis vitiis adhibenda. Tertull. Luc. 10. Dæmõ Christum laudando infamat.

20. Porrò maior Christi gloria ex operibus in salutem hominum editis redundat: *Quod scilicet*, (vti obseruat S. Bernard.) *nobis factus est à Deo sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio.*

D. Bern. Christi gloria ex hominum salute.

Ergò

Ergò qui vitalem hanc sparsam vbique fragrantiam non sentit, & ob hoc non currit, aut mortuus est, aut putidus. serm. 22. in Cant. Videlicet; hi sunt odores, hæc sunt vnguenta Christi Domini, quibus ille gentes inuitauit, fecitque relictis idolorum ritibus, & abominandis vitiorum omnium putoribus ad purissimam Christianæ fidei religionem aduolare dicentes: *Curremus in odorem vnguentorum tuorum.* Cant. 1. Iudæus tamen, aut quia malignus impostor est, hanc in populo Christiano virtutum Christi fragrantiam sentire se dissimulat; aut quia tetræ sordibus assuetus sentiendi facultatem amisit, vel quia iam cœlo, Deóque mortuus est, prorsus non sentit. Veruntamen velint, nolint Iudæi, audire tamen coguntur ipsam, quæ toto mundo personat, veritatem. Iccircò enim Petrus non pedem, non manum, non aliud corporis membrum, sed auriculam serui Pontificis gladio amputauit, vt videlicet Christianæ fidei viam faceret, fides enim ex auditu est. Audiant ergò Iudæi quàm suauibus redoleat vnguentis, quàm elegantibus, quámque pretiosis renideat ornamentis Christiana Respub. ex beneficentia sui redemptoris. In primis factus est nobis à Deo sapientia; quæ nam quæso vllo in populo, non maior, inquam, sed ne par quidem extitit? Vera siquidem sapientia est rerum diuinarum, humanarúmque perfecta complexio, cum virtute scilicet, morúmque honestate, tanquam illius fructu pariter coniuncta, vtramque verò qui alij perfectiùs, quàm Christiani homines possederunt? An non Apostoli, Euangelistæ, Doctores in Ecclesia, vti sydera in cœlo, ita collucent doctrinæ, virtutísque fulgoribus?

Cant. 1.
Christi virtutes Iudæi quare non sentiant?
Luc. 22.
Iudæorum surditas.
Christiana Ecclesia sapientia.

21. Quæ vnquam Respubl. protulit, quæ vidit ætas alios, quos appellet sapientes: qui cum Augustinis, Ambrosiis, Hieronymis, Basiliis, Gregoriis, Chrysostomis innumerisque aliis Christianæ gentis Doctoribus conferri possint? Imò etiam plebei homines ab scholis alieni, atque adeò fœminæ, puerique sublimium supra naturam mysteriorum imburi sapientiâ, quod obscuris Prophetæ inuolucris abdiderunt, iam nunc distinctè proferunt, sermonibus terunt, sic explicatè docent, firmiter credunt, vt tot in Ecclesia Christi, & sapientes, & Doctores, quot fideles, quot Christiani esse videantur. Enimverò Isaias vbi apertè de Christi aduentu vaticinatus est: *Egredietur de radice Iesse*, &c. inter alia de Christi fidelibus prædicens adiungit: *Repleta est terra scientia Dei, sicut aquæ maris operientes.* cap. 11. Videlicet, *floridum* (declarat S. Cyril. Alex.) *& deliciis affluentem pastum Euangelicarum institutionum Christiani sectantur, sanctum montem dicit Ecclesiam Propheta, propterea quòd in alto gloriæ fastigio collocata sit, & propter dogmatum in ea sublimitatem. Humile enim nihil est in nobis: repleta est terra cognitione Domini, tanta religione erga eum plena, quantis scilicet aquis spatiosum, & laxum mare operitur.* Quid de scholis; & ornatissimis Academiis omnium tam diuinarum quàm humanarum disciplinarum, quæ per omnes prouincias Christianæ gentis visuntur, duxerim argumentum? Solum apud Christianos viget eruditio, floret disciplina, sapientia dominatur. Non sumus imperiti, vt gentiles, non barbari ab omni literatura alieni, vt Mahometani: non vti Iudæi anilium fabularum stultitiis imbuti à ridiculis suis magistris; qui de nundinis, de teloneis, de opificiis ad docendum emeriti progrediuntur. Non denique vt hæretici illis omnibus cognati, fratrésve vterini, quorum

Sapientia Doctorum incomparabilis.
Fidelium Christi sapientia.
Isai. 11.
Cyr. Alex.
Nihil non sublime in Ecclesia Christi.
Sapientia in scholis Christianorum.

A dogmata pluribus quotidie fluxibus, ac refluxibus, quam Euripi freta inconstantiùs agitantur.

Hæresum varietas & inconstantia.

22. Dein factus est nobis Christus Dominus iustitia; suam quippe repleuit Ecclesiam iustis; virtus enim iustitia summa est, & vocari solet: vbi contemptus honorum, & diuitiarum, vbi feruor spiritus, vbi carnalium illecebrarum compressio, vbi cœlestium, ac supernaturalium bonorum amor, vbi ardens in Deum, & proximos caritas, vbi rebus in aduersis patientia, in prosperis animi moderatio, vbi denique virtutum omnium studia operaque nisi in Ecclesia Christiana visuntur? Quid quòd terra iustis, sanctísque hominibus; cœlum verò beatis mentibus hinc à nobis

1. Cor. 1.
Multa, magna, veraque virtutes in Christi Ecclesia.

B abeuntibus repletum est, quos quidem nemo facilè complecti possit numerando? quid si iustitiam vulgo acceptam intelligas? Vbi maior integritas iudicum, & sanctitas iudiciorum, quàm inter Christianos, & in vtroque foro, tam Ecclesiastico, quàm etiam politico? Legimus nuper Regem ethnicum in India mirum in modum obstupuisse, cùm accepit inter Lusitanos tam sacrosancto iure administrari omnia, vt quilibet læsus aduersus alium in iudicio possit contendere; plebeísque hominibus contra principes viros litigare liceat, & (quod barbaro incredibile videatur) Regi suo quilibet intendere queat litem, nec tarò sententia contra Regem ab eiusdem senatoribus, & iudicibus pro misello & pau-

Mira iustitia inter Christianos.
Ethnici Regis testimonium de iustitia Christianorum.

C perculo feratur, & Rex quidem æquo animo ferat ab homunculo vinci. O nouam (aiebat ille) in terris Rempublicam! ó legem cœlitùs delapsam! ó gentem verè generosam cœlo potiùs, quàm terræ natam, vbi tam sancta iustitiæ, qua regna continentur, viget moderatio?

23. Tertio loco ponitur sanctificatio. Est quidem *lex Domini sancta, immaculata*, in qua sanctificatio, quæ in diuinis literis sæpiùs accipitur pro castitate, & prædicatur, & obseruatur; tam seuerum vtique, támque inuiolabile ius castitatis indicitur in lege Christiana, vt præter commercium inter legitimos, ac veros coniuges, illicitus sit omnis concubitus carnalis, omninóque interdictum sit, & videre, & tangere, imò &

1. ad Cor. 1.
Mira Christiana gẽtis castitas.

D desiderare turpiter, quod non liceat efficere. Quid mirum, cùm ea lex autorem habeat, Doctorémque ipsum Dei Filium, qui natus homo est ex matre semper Virgine; atque ideò in terris de hominibus natura carneis Angelos fecit in castitate? Hinc illud miraculum nulli prorsus secundum: viduatum continentium, pudicorum adolescentium, integrarum virginum, religiosorum vtriusque sexus castissimorum infinita ne dicam examina dulcedini cœlestium voluptatum assueta, an contra carnem, mundum, infernúmque pro tuenda honestate, pro cœlo ipso violentissimè diripiendo armis pœnitentiæ agmina decertantia?

24. Denique factus est nobis redemptio, vti-

1. Cor. 1.

E que à iugo legis Mosaicæ, imò & seruitute; talem quippe iudicat Apostolus, cùm iustè indignatur esse aliquos, qui post susceptum Christi Baptismum adhuc legalia obseruabant. *State* (inquit) *& nolite iterum iugo seruitutis contineri*, ad Galat. 5. *Iugum seruitutis* (declarat S. Hieron.) *legem vocat duram, difficilem, laboriosam, quæ die ac nocte cultores suos graui opere consumit.* Idem Petrus sentiens aiebat; *quid tentatis ponere iugum super ceruices discipulorum, quod neque Patres nostri, neque nos portare potuimus?* Actor. 15. Contra verò Christi legem

ad Galat. 5.
D. Hier.
Iudæis seruitus, Christianis libertas.
Act. 15.

Galat.3. D.Hieron. legem Paulus vocat libertatem; *Vos autem in libertatem vocati estis.* ad Galat. 5. *De seruitute legali* (inquit S. Hieron.) *ad Euangelij libertatem vocatos monet, vt leue Christi iugum, & delectabilia Euangelij præcepta sectentur,* &c. Præmiserat Apostolus ad finem cap. 4. *Non sumus ancillæ filij, sed liberæ, quâ libertate Christus nos liberauit.* Nimirum Iudæi vocantur serui oppressi iugo ancillæ filij. Venit autem Dei Filius, factúsque est nobis redemptio, cùm ab illa seruitute legis omninò liberauit, ac redemit, quo S. Chrys. vocabulo ad hunc locum vtens ait: *Lex iam non habet dominium cùm Christus omnes semel ab illius dominatu redemerit.* in 5. ad Galat. Similiter S. Iacobus *vocat legem perfectam libertatis.* Iacob. 1. Est enim libertas caritatis, & spiritus; eáque verè dicitur perfecta lex in Christi fide, vbi finis legis statuitur dilectio erga Deum & homines. Est autem hæc libertas Christianæ vitæ tam gloriosa, vt per eam homines non iam serui, sed filij Dei nominentur: iuxta illud Apostoli. *Videte qualem caritatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur, & simus.* 1. Ioann. 3.

D.Chrys. — Iacob. 1. — 1. Ioan. 3.

25. Hæc omnia Dei beneficia Iudæi amiserunt, cùm Domino IESV renuntiantes, Barabbam latronem & homicidam à morte liberarunt, illúmque Christo Dei Filio, Crucifige, Crucifige succlamantes antepofuerunt. Ergò Christus ad gentes transiens sanctissimam sibi acquisiuit Ecclesiam, quam omnibus diuinæ, & humanæ gratiæ illustrauit ornamentis. Pulchre igitur in hanc sententiam S. Paulinus: *Iudæis in nostra deserta labentibus, & nobis in illorum sata inuadentibus sunt illi cæcitate quod fuimus, & nos sumus gratiâ, quod fuerunt.* Sic ille epistol. 4. Nos quidem de paganis, qui priùs eramus, conuersi populus Dei facti sumus. *At* (vti obseruat S. August.) *illi remanserunt in carne Iudæi, in corde pagani* in Psal. 75. In carne Iudæi, quam circuncidunt; in corde pagani, quod à Deo, diuinísque rebus auertentes mundo, & diabolo, ac carni instar gentilium tradiderunt. Mirum quàm ridicula Iudæorum nostri temporis est superstitio: tota illorum in ludicris obseruationibus dierum, victus, & vestitus posita est religio. Inanes omni succo, spiritúque cæremonias adhuc obseruant, quarum quæ olim fuerat, solida virtus in fide Christiana continetur, vti Regius vates subtiliter admodum significauit. *Calix* (inquiens) *in manu Domini vini meri plenus mixto; & inclinauit ex hoc in hoc, veruntamen fæx eius non est exinanita, bibent omnes peccatores terræ.* Psal. 74. *Et quidem calix in manu Domini*, ipsum est testamentum vetus, aut potiùs lex ipsa in sacris contenta voluminibus; in ea merum est vinum: puritas videlicet mysteriorum, & eorundem quoque spiritualis intellectus, quæ omnia diuinitùs Christianæ Ecclesiæ transfusa videntur. Cæterùm, quia vinum nunquam est omninò defæcatum, quicquid in eo minus purum, crassiúsque inuenitur; legales ipsas cæremonias, ritúsque significat, quibus tantum Iudæi nostro sæculo contenti, suam virtute, Deóque vacuam pertinaciùs, quàm maiores illorum veram, solidámque, amplectuntur religionem. Hoc sensu Danidicum canticum explicat S. Augustin. *Inclinauit Dominus à Iudaico populo in gentilem. Quid inclinauit? Legem: merum vinum, sinceritas legis; plenum misto, id est, cum fæce corporalium sacramentorum: eliquatus est inde spiritualis intellectus. Veruntamen fæx non est exinanita, quia carnalia sacramenta apud Iudæos remanserunt.* Suos igitur

Iudæi renunciantes Messia. — D.Paul. *Christianorum felicitas.* — D.Aug. — *Ludicra Iudæorum superstitio.* — Psal.74. — *Fæx & inanitas rituũ Iudæorum.* — D.Aug.

A Christus fideles recreat sincero, ac puro vino suæ legis diuinæque scripturæ; rituum verò, ac cæremoniarum crassitudine remanente fæculenta, & putrida suas miseri animas rigant, & malè consolantur Iudæi.

Puritas legis Christianæ.

26. Porrò claudum Iacob in filiis, à Dei filio, Deique fide claudicantibus hucusque vidimus; sed cùm mala in peius increscant, à vitio pedum infelicitatem Iudaicam considerantes ad cæcitatem oculorum, ad mentis stuporem, ad cordis peruicaciam: execranda vtique istius gentis vitia sensim sine sensu deuentum est. Quid plura? Vnum illud sit satis: Iudæi Christum IESVM Dei Filium, verum Messiam negantes, iccircò tam turpiter hallucinantur, quia nec pedes, nec B caput habent. Claudos vidimus; truncos capite videamus. Enimverò Christum Dominum Cruci affixum *prætereuntes Iudæi blasphemabant, mouentes capita sua.* Matth. 27. *Ideò* (explicat S. Augustin.) *caput agitabant, quia vero capiti non inhærebant.* in Psalm. 40. Quod si vero capiti non inhærent, profectò aut caput non habent, aut falsò inhærent; vtroque modo trunca hominum corpora: sicuti olim se habebant gentes Deo mortuæ, nunc autem viuunt in Domino. Videlicet, quia de illis prædixit Propheta. *Et ponent sibimet caput vnum, & ascendent de terra; quia magnus est dies Iezrael.* Oseæ cap. 1. Vtique vaticinium est de vocatione gentium: Dixerat enim: *Et erit in loco, vbi dicetur eis; Non populus meus vos; dicetur eis: Fi-* C *lij Dei viuentis.* Gentilis nimirum populus, qui nec verum Deum sciebat, nec à Deo vti populus numerabatur, conuersus ad Christi fidem in sortem filiorum Dei receptus est: & qui mortuus erat in operibus carnis, & in ritibus cacodæmonum velut capite cadauer truncatum, iam nunc viuit in operibus iustitiæ: *posuit enim sibi caput vnum; quia* (declarat S. Hieron.) *in Christum credidit; est enim Dominus Christianorum caput, & princeps, iuxta illud: Et princeps vnus in medio eorum: Ezechiel.* Locus autem Prophetæ sic habet: *Ego Dominus ero eis in Deum, & seruus meus Dauid princeps in medio eorum.* Ezech. 34. *Magnus quidem honor populi Christiani: quod Dominus* (ait hoc loco S. Hieron.) *omnium propriè Deus eorum sit cum eis,* D *qui dicit in Euangelio: Ecce ego vobiscum sum cunctis diebus vsque ad consummationem sæculi.* Matthæi 28.

Iudæi nec pedes, nec caput habent. — Matth. 27. D.Aug. — Ose. 1. *Iudæi mortuis viuunt Christiani.* — D.Hieron. — Ezech. 34. *Deus Christianorum proprius.* D.Hier. Matth. 28.

27. Hanc nos habemus, quâ se priuarunt Iudæi, gloriam, eo quòd Christus Dominus de semine Dauid princeps vnus in media sua Ecclesia sit, vbi à fidelibus suis adoratur, & amatur. Non potuit hunc tam præclarum adipisci honorem populus è gentibus ad fidem Christi congregatus, quin priùs malo quodam, cui inhærebat capite truncatus à Deo fuisset; vti cecinit suo in illo triumphali carmine Abachub Propheta: *Egressus es in salutem populi tui cum Christo tuo; percussisti caput de domo impij.* cap. 3. Legunt LXX. *misisti in caput impiorum mortem*; scilicet per ad- E uentum Dei in terras diabolus, qui princeps, & caput erat gentilium fuste, gladióve Crucis à Christo Domino peremptus est: *illo autem sic percusso factus est nobis Christus caput, qui est omnis viri caput, & Ecclesiæ suæ*, vti exponit S. Hieronym. At Iudæis nostra illa infelicitas obuenit: sine capite sunt; vt nos fuimus: nos in illorum felicitatem inducti, caput ipsum, & principem habemus, quo illi libenter carentes ad ignem sempiternum truncati remanserunt. At quorsum hæc tam longa in Iudæos commentatio? quasi verò sanati

Iudæi & gentes caput inter se commutarunt. Abac. 3. — S. Hieron.

Iudæorum pertinacia insanabilis.

sanari debeat, ac possit Iacobi claudicatio, sanari cœcitas, liniríque pertinacia Iudæorum, quam scimus ex ipsis suorum Prophetarum libris ad extrema vsque mundi tempora, mortem scilicet Antichristi esse permansuram. Nam (vt scribit Daniel) *vsque ad consummationem, & finem perseuerabit desolatio.* cap. 9. non Reipub. tantùm, sed fidei, bonorúmque omnium cœlestium in populo illo intelligitur, quo a Deo, Christóque suo auersus ad finem vsque sæculi in suâ perfidiâ claudicans, cœcutiens, , & à veritate aberrans perseuerabit; Denique ad consummationem Iudaicæ impietatis pariter, atque infelicitatis ad illa extrema tempora consurget Antichristus ex semine Iudaico, Christúmque se ac Deum ementitus à Iudæis maximè recipietur, & adorabitur.

Daniel. 9.

28. Cæterùm Antichristo diuinitùs sublato, totaque illâ inferni machinâ aduersus Christum IESVM disiectâ, Iudæorum gens errorum suorum, & vanitatum conscia diuinæ gratiæ radiis collustrata verum, etsi serò tãdem, agnoscet Messiam IESVM Christum Nazarenum; mirandóque spiritus ardore ad amplectendam Christi fidem rapietur: Prædixit enim Danieli Archangelus Michaël: *Veniet tempus, quale non fuit ab eo, ex quo gentes esse cœperunt vsque ad tempus illud. Et in tempore illo saluabitur populus tuus omnis, qui inuentus fuerit scriptus in libro.* Daniel. 12. Haud dubiè tunc post interitum Antichristi, aut omnes, aut ferè omnes de Iudaica gente superstites conuertentur, & salui fient; quod mysterium Apostolus ad Romanos in hunc modum scripsit: *Nolo vos ignorare fratres mysterium hoc, quia cæcitas ex parte contigit in Israël, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israël saluus fieret.* cap. 11. Cœcitas ex parte vnius est pedis claudicatio. Multi scilicet ex Iudaismo, fidem Christianam amplexi sunt; multi quoque cœci, & claudi permanserunt, permanebúntque ad futura illa tempora. *Ostendit* (explicat S. Hieron.) *Apostolus, quoniam intrante in Christi fidem gentium supplemento: tunc Zelo, & æmulatione permoti, reliqui populi Iudæorum credentes in Christo salui fiant.* Quod S. Chrysost. non solùm de præterito, sed de futuro etiam intelligens ita exponit: *Hoc sanè dicit, quòd non tota sit in vniuersum Iudæorum gens expulsa; sed quòd & nunc multi crediderint, multique rursus credituri sint.*

Dan. 12.
Iudæorum post Antichristũ conuersio.
ad Rom. 11.
D. Hieron.
D. Chrys.

29. Hanc suæ gentis felicitatem præuidens Dauid, postquàm Iudæorum vastitatem, dispersionem, opprobriáque per gentes deplorauit, recreato diuinitùs animo ita cecinit: *Conuertentur ad vesperam, & famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem.* Psalm. 58. de Iudæis locum intelligunt cum S. August. plures è Patribus. Vtique ad mundi finem, inclinato iam in occasum ipso sæculo, in vicinia iudicij finalis, post exitium Antichristi ad verum Messiam IESVM Dominum conuersi Iudæi fame diuini verbi, gratiæque cœlestis auiditate stimulati velut in rabiem, sed sanam illam, optandámque acti accurrent ad ciuitatem Dei, ad Ecclesiam Christi, non iam claudi, non cœci, sed ipsis montium ceruis velociores ad petendum Christianæ gentis Baptismum: & acutissimâ mentis acie Christum, quem illorum aui peremerunt, cognoscentes ad ipsius altaria conuolabunt: *Vbicunque enim fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.* Matth. 24. Abluti ergò, & noua per Baptismum gratiâ nitentes diuino Christi Domini epulo in Euchari-

Psal. 58.
Iudæi post Antichristũ ad baptismũ accurrent.
Matth. 24.

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

stia famem illam explentes in vnam cum fidelibus ex gentium populo Ecclesiam coalescent; *fiétque vnum ouile, & vnus pastor.* Ioan. 10. Sic totus Israël, qui tunc superierit, sanus, & saluus erit; nec iam Iacob pater in filiis amplius claudicabit; desinet ea tandem quæ durat adhuc Iacobi cum Christo lucta. Enimverò etiam nunc, & vincit Iacob, & claudus efficitur; & qui vincitur victorem benedicit. *Magnum videlicet* (inquit S. August.) *sacramentum, & stat victus, & benedicit victorem victus, quia voluit carne infirmus, maiestate fortis, & benedixit, eundémque hominem vnum fecit, & benedictum, & claudum. Vides claudicasse populum Iudæorum, vide ibi & benedictum genus Apostolorum.* in Psal. 79.

Ioan. 10.
Iacob victor & victus.
D. August.

30. Negandum haud est præter Apostolos in omni ætate, cunctisque in regionibus terrarum esse multos ex natione Iudaica, qui rectâ fide, sanóque affectu Christum Iesum, & confiteantur, & adorent, viuántque in Ecclesia verè Christiani, & benedicti. Diuinâ siquidem gratiâ (sine qua nihil magnum, & sanctum operamur) adiuti prudenter attendunt ad diuinas literas, in iísque diligentissimè meditando alium non venisse, nec venturum aliquando promissum hominibus Messiam, nisi ipsum IESVM Nazarenum inueniunt, quem olim in Hierusalem suspenderunt de ligno. Scilicet nihil in ortu, vita, & morte, nihil post mortem, nihil in doctrina, in verbis, factisque, in discipulis, in miraculis, in virtutibus, in Euangelio per orbem sparso, nihil in gentibus ad illius fidem conuersis; nihil denique in nomine, fama, regnóque IESV Nazareni visum, auditum, probatúmque est, quod in Prophetarum libris, in ipsa Iudæorum biblia prædictum expresúmque non legatur. At ne vllo modo suspecta res sit, nostram Christiani fidem ex ipsorum Iudæorum libris comprobamus, scilicet, (vti S. Aug. animaduertit, & mundus videt) *Codicem portat Iudæus, vnde credat Christianus: librarij nostri facti sunt, quomodo solent serui post dominos ferre codices, vt illi portando deficiant, isti legendo proficiant.* in Psal. 56. O miram Christiani populi dignitatem! Nobis Iudæi scripserunt, nobis prophetarunt, nobis portant, & proferunt libros suos, in quibus legendo nostram fidem inuenimus expressam, quam docemus, quam illi à nobis audiunt, multi addiscunt, recipiúntque; vtinam omnes? Quis hoc non admiretur. *Iudæi* (ait idem August.) *habent codices, de codicibus Iudæorum probamus, quia hoc totum antè prædictum est.* in Psalm. 58. quin etiam nostri, quem colimus, & quem illi crucifixerunt, IESV Christi comprobamus innocentiam, sanctitatem, diuinitatem, non modò ex illorum libris, quos nobis proferunt, sed etiam ex eorundem exilio, opprobriis, & exitio tot per annos, pérque omnes terræ portiones constante, euidentéque, atque ineuitabili. *Dispersi* (adiungit) *sunt Iudæi testes iniquitatis suæ, & veritatis nostræ.* vbi supra. Iccircò Regius vates precatur: *Disperge eos, ne occidas.* Psal. 58. *Noli penitùs delere Iudæos, sed in toto eos orbe disperge, vt saltem sic emendati superbire desistant, vt vel in hac dispersione scelus suum pœnitendo deplorent.* Sic S. Hieron.

Ex natione Iudaica multi verè Christiani.
Christi fides ex Scripturis manifesta.
D. August.
Christiani per Scripturas docent Iudæos.
Testimoniũ Christi ex Iudæorum dispersione.
D. August.
D. Hier.

31. Libros Iudæorum habemus vt domini; illi vt serui portant. Eosdem legimus vt Doctores, illi Magistris, vt pueri tradunt explicandos; imò verò etiam, & Dei cognitionem, cœlestium arcanorum scientiam, veri Dei fidem, templum, sacrificium, sacerdotium, doctrinam, legem, à

Christiani Iudæos docent.

H Deóque

Deóque ipso & fauorem, & amorem, quæ omnia Iudæi propter sacrilegium filij Dei, & repulsi, & crucifixi amiserunt; Christiani vnà cum translato, & regnante apud nos Messia felices, ac læti possidemus. Nimirū captâ Dei arcâ à Philisthæis, exercitu Iudæorum partim cæso, partim in fugam disperso, summo sacerdotū Heli cadente de sella, mortuóque pariter moribunda nurus (in typum Synagogæ morientis) exclamasse legitur: *Translata est gloria ab Israël, eo quòd capta esset arca*
1. Reg 4. *Dei.* 1. Reg. 4. Quid quæso aptius ad figurandum præsens mysterium? Ruente siquidem Heli de sella Pontificis sedes remanet vacua, & gloria sacerdotum est extincta, *moritur Heli, moriuntur &*
Gloss. Ord. *filij, quia deficit Pontificatus cum sacerdotio veteri.* Sic
Translata in Christianos gloria Iudæorum. Gloss. Ordin. *Moritur uxor sacerdotis, quia extincto carnali sacerdotio Iudæorum extinguitur carnalis Synagoga.* Sic in Gloss. Ordin. *Denique moriens docet illa translatam Dei gloriam, arcâ nimirum ab alienigenis captâ testamentum ad gentes transiturum significat.* Ita Rabbanus: Eia nunc venite Israëlitæ, venite: Christianorum Ecclesiam humiles, & de vestro illo antiquo scelere contriti subintrate, sitim verbi Dei, si qua fortè vos stimulat, hîc explebitis. *Mandauit Dominus nubibus suis, ne pluerent super vineam sterilem.* Isai. 5. Vtique vestram,
Rabban.
Isai. 5.
quæ expectata, vt faceret vuas, fecit autem labruscas, nec super illam terram vestram, quæ sementem Domini per suos Prophetas suscipiens, spinas tamen quibus Domini caput coronastis, protulit pro frumento; *Mandauit ergo Dominus nubibus suis, vt imbres emittant. Apostoli eius,* (inquit S. Aug.) *prædicatores eius irrigauerunt terram nubes istæ, ad vos missi sunt Apostoli, sed quia respuistis verbum Dei, abierunt ad gentes.* Actor. 13. *Nam & ipsa gens Iudæa modò remansit tanquam vellus siccum in area.* Iudic. 6. *Vt autem exiret inde pluuia, expressum est vellus.* in Psalm. 45. Mutatum quidem fuit miraculum. Area tunc sicca erat, vellus solum madebat; nunc area populi gentilis diuino imbre abundat; vellus autem populi Iudaici ex quo imber effluxit, arenti torridum æstu in auras, & in fauillas abiit.

Apostoli nubes. D. August.
Actor. 13.
Iudic. 6.
Extrema Iudæorum siccitas.

32. Et sunt nihilominùs adhuc ex Hebræa gente, qui cassis, exsuctis, prorsúsque inanibus cæremoniis antiquæ legis contenti fructum illarum, quo nos iam dudum producto fruimur, venturum præstolantur! O longæ spes, ô inanes! ô spes insanæ Iudæorum! Miseri planè: qui (vti
Ose. 3. ait Oseas) *diligunt vinacia vuarum.* cap. 3. Dili-
D. Hier. gunt (interpretatur Hieron.) *vinacia vuarum, quæ vinum non habent, & pristinam gratiam perdiderunt: sicut dæmones, qui lapsi de propria dignitate, & nihil antiquæ gratiæ possidentes aridi sunt, & veteri siccitate marcentes.* Sanguis videlicet, gratia, & merita Christi Domini, è torculari in apothecam Ecclesiæ Christianæ delata, collectáque sunt ad medicamentum, ad pabulum, ad vitam fidelium animarum: Sola verò post racemum sub Crucis pondere expressum exsucta, & inutilia vinacia legalium rituum foràs proiecta immundarum pecudum ventres malè quidem recreant, nec explent. Sunt autem vinacia velut excrementa vini, vt & stipulæ sunt frumenti, cuius etiam similitudine ad præsens argumentum vtitur Isaias Deum ipsum inducens hoc modo loquentem. *Quis ponet me custodem stipulæ in agro?* Isai. 27. Vbi enim habet Vulgata: *Quis dabit me spinam, & veprem in prælio?* Vertunt LXX. *Quis ponet me custodem stipulæ in agro?* &c. Vinea quidem fuit Synagoga, seges fuit; vtrumque in sa-

Vacua & nibili omnia Iudæorum.
Rerum veritas, substantia medulláque in Christiana fide.
Isai. 27.

A cris literis frequenter inuenitur. Vineæ racemus, frumentum segetis erat Messias in lege promissus, & prædictus. Ergò vbi racemus de vinea præcisus, & in torculari, (sic enim passio Domini & in Psalmis, & apud Isaiam vocatur) expressus est, sola vinacia, hoc est, vuarum excrementa remanserunt: demessa segete, protritóque in area calamo, id est, Christo in Crucem acto, ascendentéque subinde in cœlum, solæ in agro stipulæ, vel ad ignem, vel ad pastum pecorum relinquuntur; nec enim aliud est Iudæorum Synagoga, quæ frumento Messiæ carens, solis incubat paleis; quapropter Deus ipse suam præbere custodiam renuit spinosæ, horrentíque syluæ, omnémque abiecit curam palearum campi, vbi seges erat.

Passio Domini torcular.
Iudæi carēt Dei custodia.

B 33. *Quid enim* (declarat S. Hieron.) *mihi prodest custodire eam, quæ stipulam in se habeat, non frumenta: quæ ita inculta est, vt veprium plena sit, & spinarum, quam saluare volui? sed quia hostiliter mecum egit, recessi ab ea.* Quod quidem adiungit sanctissimus Doctor completum esse, cùm Paulus & Barnabas Apostoli dixerunt Iudæis: *Vobis quidem oportebat primùm loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus.* Actor. 13. Ergò apud Christianos est frumentum, apud Iudæos stipula est. Hinc illud S. August. *Totum quicquid vides Iudæorum reproborum, paleam vides. Vnde vides istam pa-*
C *leam? Iam inde exiit massa, iam in horreo recondita est.* in Psalm. 94. Pane vitæ Christiani vescimur, alimúrque in immortalitatem; paleis, & stipulis nunc arentibus pascuntur Iudæi, dein succensis in gehennam comburentur sempiternam. Mirum est, & valdè quoque deplorandum quàm suis istis superstitionibus diabolum honorent, recreéntque Iudæi. Quod Christus Dominus significauit, cùm post eiectum dæmonium mutum ita concionatus est ad plebem Iudaicam. *Cùm immundus spiritus exierit de homine ambulat per loca inaquosa quærens requiem,* &c. Luc. 11. Videlicet (ait S. Ambros.) *in vno homine totius Iudaici populi comparatio est.* Itaque diabolus habitabat prius in populo Iudaico, cùm infandis ido-
D lorum ritibus teneretur; Inde verò per Patriarchas, Prophetas, sanctósque Machabæos expulsus cacodæmon, reliquit populum ab idolis liberum, gaudens (quod solebat) per gentes toto orbe dispersas, quæ omnes erant idololatræ, liberè triumphantísque instar discurrebat.

D. Hieron.
Actor. 13.
Frumentum Christiani, paleas habent Iudæi.
D. Aug.
Recreant diabolum Iudæorum ritus.
Luc. 11.
D. Ambr.

34. Cæterùm hîc etiam requiescere non diu permissus à Christo Domino, exoriente gentibus Euangelio, tandem expulsus est. *Quia* (inquit S. Ambros.) *in nationibus & gentibus per fidem Christi requiem reperire non potuit: immundis enim spiritibus Christus incendium est.* Enimverò de Iudæis primùm expulsus, ac deinde in locis gentilium, non in æternum quiescens, quid faciet spiritus immundus? *Reuertar* (inquit) *in domum*
E *meam vnde exiui.* Luc. 11. *Ideò* (nimirum occurrit S. Ambros.) *regressus ad plebem est Iudæorum, quæ forensi, & perfunctoriâ specie compta, animo manet interiore pollutior.* Et (vti adiungit Dominus) *cùm venerit, inuenit eam scopis mundatam & ornatam,* &c. Viden' vt gratius diabolo in seipso præbuerit hospitium Iudæus postquàm idololatriam abiecit, & (quod multò grauissimum fuit) filij Dei, quem Cruci affixit, sanguine se polluit? Hospitium (inquam) mundatum, & ornatum; mundatum, scilicet, & vacuum omnibus

D. Ambr.
Diabolum Christus expulit.
Luc. 11.
Iudæi denuò ornarūt diabolo hospitii.

omnibus diuinis gratiis, donis, auxiliis, fide, doctrinâ, scripturarum scientia, sacrificiis, templo, sacerdotio, lege denique, ac republicâ. At ornatum superstitiosis, ac ridiculis cæremoniis, figurisque, ac propheriis perperàm intellectis, pendentibus ad malum domus ornatum auleis viridi colore, hoc est, virentibus spe, in qua viuunt adhuc, venturi sui Messiæ, qui certè aliquâdo veniet, sed qualem illorum cæcitas, & obstinatio metuerunt; vtique Antichristus, homo diaboli, filius perditionis. In hac igitur domo sic ornatâ inter Biblia, inter Rabbinorum fabulas, non vnum tantùm, sed plures etiam dæmones habitant, *tunc enim vadit, & assumit septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi; & fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus.* Rectè S. Ambros. septenarij mysterium euoluens ita disserit; *Adducit secum spiritus nequiores se, quoniam in hebdomada legis & octauæ mysterium sacrilegâ mente commisit. Itaque, vt nobis multiplicatur septiformis spiritus gratiâ, ita illis immundorum spirituum omnis cumulatur iniuria.*

Ridicula Iudæorum spes.

Antichristus Iudæorum Messias venturus.

D. Ambr.

Iudæi dæmonum pleni.

35. Sed nota obsecro cur in gentilibus requiē diabolus non inuenerit. Ambulans nimirum per loca inaquosa, tandiu quidem ambulare potuit, dum arida gentilium corda inuenit; vbi enim nouis irrigari vidit imbribus, actutùm aufugit; quod quidem sicca Iudæorum pectora non habuerunt. Quare optimè adiecit S. Ambros. *Christus in pectoribus gentilium, quæ ante arida erant, postea per Baptismum rore Spiritus sancti humescebant, iacula aduersarij ignita restinxit.* Caret Iudæus aquâ baptismatis, atque ideò ab immundis spiritibus occupatus in dies quotidie fit pollutior, quod ita demum idem Ambr. animaduertit; *Neque enim fontis irriguo, aut abluebat, aut restinguebat ardorem Iudæus, meritóque ad eum spiritus rediuit immundus.* in Luc. 11. Non sit ita, non sit ô viri Israëlitæ: expelli quæso, vinci, spoliaríque finite fortem istum armatum, spiritum immundum, qui vos aduersus Deum, & aduersus Christum eius infremere, meditaríque inania & blasphemias eructare compellit. *Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ vestræ:* qui regnat in cœlis, qui à gentibus adoratur Christus IESVS Dei filius irridet vos, & subsannat. Nulli estis, nihil profectò aut numero, aut nomine ad omnes mundi gentes, quibus IESVS Christus Dominus regnat, & dominatur. Enimverò (vti S. Aug. expendit) *quò nondum porrectum est Romanum imperium tam Christus possidet, quod adhuc clausum est eis, qui ferro pugnaut, non est clausum illi, qui ligno pugnat: Dominus enim regnauit à ligno. De Cruce sua vicit Reges, & subiugatis eis Crucem ipsam in fronte fixit, & gloriantur de illa, quia ibi est salus eorum.* in Psalm. 95. Soli tamen ex Iudæis, nec verò omnes, & ij quidem indocti, & imperiti, abiectis, sordidisque exerciti opificiis IESVM Christum Dei filium negant, & oderunt. Meritò exclamat S. Ambros. *O duriora saxis pectora Iudæorum? finduntur petræ, sed illorum corda obdurantur. Index arguit, credit minister, proditor scelus suum voluntariâ morte condemnat, elementa fugiunt, terra concutitur, monumenta reserantur: Iudæorum tamen duritia toto orbe concusso manet immobilis.* in Lucam 23. Innocentem Pilatus iudicabat Christum, vocauit iustum, Iudæos inuidiæ arguit, Centurio, & milites, & apparitores videntes mundi machinam in morte Christi insolitis quassari motibus, & prodigiosis nouarum rerum successibus penè dissolui, clamarunt: *Verè filius Dei erat iste.* Matth. 27. Morientem ethnici filium Dei con-

D. Ambr.

Lauacro Christianorum carent Iudæi.

Psal. 63.

Psal. 2.

Inaniter & ridiculè cōtra Christū insurgunt Iudæi.

D. August.

Christi latū & gloriosū imperium.

Infima plebs Iudæorum.

D. Ambr.

Immobilis Iudæorum duritia.

Matth. 27.

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

testantur: adoratum à gentibus, regnantem in cœlo Iudæi blasphemant, & auersantur. O stupor! ô cæcitas! ô dementia! sed ô malignitas! ô fetitas! ô plusquam satanicum odium!

36. Quid adhuc Iudæe claudicas, quid cæcutis, quid insanis inter tot, tantáque de Christi Iesu diuinitate argumenta, fidem, quam Christiani profitemur contestantia? *Liber tibi sit* (aduertit S. Aug.) *pagina diuina, vt hæc audias: liber tibi sit orbis terrarum, vt hæc videas.* in Psalm. 45. O felicitatem! ô sapientiam! ô verè humana, & cordata pectora Christianorum! Coarguit, damnátque istorum fides Iudaicam perfidiam Deus ipse, quē de cœlo venientem sui eum non receperunt, imò & peremerunt. *Populus,* (ait) *quem non cognoui, seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi.* Psal. 17. *Quid est* (inquit S. Aug.) *in auditu auris? Quia non vidit; viderunt Iudæi, & crucifixerunt; non viderunt gentes, & crediderunt. Veniat Regina de gentibus in vestitu deaurato circumamicta varietate, circumamicta omnibus linguis, in vnitate sapientiæ; dicatur ei, Audi filia & vide.* in Psalm. 44. At populus Iudaicus, qui maximè omnium qui erant in orbe terrarum, populus Dei, portio, hæreditas, vinea, domus Dei habebatur, venientem è cœlo in terras Deum noluit recipere. De Iudæis quippe dictum est: *Noluerunt attendere, & auerterunt scapulam recedentem, & aures suas aggrauauerunt ne audirent, & cor suum posuerunt, vt adamantem, ne audirent legem.* Zachar. 7. O insanam rusticitatem! ô impudentiam execrandam! Deo ipsi, qui ad eos honorandos, sanctificandos, & saluandos veniebat, *dorsum, non facies dederunt.* Dorsum legunt LXX. contemnens. *Ex habitu* (inquit S. Hieron.) *corporis Domini imperia respuentes* Tolle, tolle succlamarunt indignum iudicantes Christum Dei filium, cuius faciem rectis oculis, rectáque facie contuerentur. Obturatis ad Domini prædicationem, & nunc ad illius Euangelium auribus; dein obduratis vsque ad duritiem indomabilem adamantis cordibus & animis, aut non audiunt vocem Domini eos ad fidem Christianam inuitantis, aut fortè auditam respuunt, atque adeò diuinarum scripturarum testimoniis, & argumentis, ipsísque diuinæ gratiæ auxiliis obstinatissimâ quadam pertinaciâ resistunt.

D. August.

Misera Iudæorum stoliditas.

Psal. 17.

D. Aug.

Psal 44.

Fides Christianorū arguit perfidiā Iudæorum.

Zach 7.

Iudæi erga Deum impudentes.

D. Hier.

Insana Iudæorum obstinatio.

37. O tandem aliquando Iudæi reserate aures, carneum cor assumite, date locum Christi IESV (*Oriens nomen eius,* Zachar. 6.) totum collustrantis orbem fulgoribus: Sinite corda ista duriora chalybe, atque adamante Christi IESV gratiâ emolliri, & sanguine ipso, quem fudistis, prorsus effringi. Vestrum est, quod in vestro Moyse legitis adumbratum: *Dixit Dominus Moysi: Mitte manum tuam in sinum tuum; quam cum misisset in sinum protulit leprosam. Retrahe, ait, manum tuam in sinum tuum; retraxit & protulit iterum, & erat similis carni reliquæ.* Exod. 4. Mysterium sic euoluit S. Augustinus. *Populus Dei foràs ab eo missus immundus factus est. Sed quid illi ait? reuoca manum in sinum tuum; reuocauit, & reuersa est ad colorem suum. Quousque dexteram tuam alienas à sinu tuo, vt foris immunda remaneat? reuoca eam, redeat ad colorem, agnoscat Saluatorem.* in Psalm. 73. Cur quæso foràs à sinu tuo, à Messia tuo, cuius spem ac desideria in pectore tuo fouebas, per gentes, per exilia, per opprobria; imò & per omnia vitia, per ineptias, & fabulamenta Rabbinorum sine Deo, sine Christo, sine lege, sine templo, sine sacrificiis, ac ritibus diuagaris? Redi tandem ad cor, reuoca manum in sinum, reuertere ad Dominum

Zach. 6.

Ad Christi fidem inuitantur Iudæi.

Exod. 4.

D. August.

Miserabile Iudæorum exilium.

tuum, tuum, maximè tuum. Enimverò Iudaicum populum ex omnibus terræ nationibus sibi in hæreditatem, in vineam, in domum, in regnum, in peculium, gregémque suum elegit; pro illo ingentia, & retroactis sæculis inaudita edidit prodigia, illum à seruitute spoliatis Ægyptiis eripuit, per maria ipsa viam faciens, siccam, stratam, herbísque vernantibus consitam, hinc inde sublatis in altum instar montium gurgitibus vndarum, ducens ad terram lacte, melléque manantem, submersis interim in pelago recurrentibus vndequaque fluctibus totius Ægypti Rege, principibus, exercitibus. Illum per deserta euntem pluente de cœlo ad omnem saporem condito pane integris quadraginta annis aluit, cæsis gentibus, regnis spoliatis, prouinciis subactis, in terram Chananæorum patribus promissam induxit. Illum templo, religionéque suâ, & sacrificiis consecrauit; regno amplissimo, Regibus, victoriis, triumphis nobilitauit. Quid quòd illi diuinas literas attribuit, ex illius genere Prophetas excitauit; illi Prophetarum vaticinia, Patriarcharum figuras, rerúmque futurarum symbola, & arcana velut propria esse concessit?

Dei beneficia Iudæis collata.

38. Cæterùm hæc omnia quantumuis magna, & spectabilia, infinito tamen interuallo minora sunt, minorísque facienda, quàm quæ sequuntur, & omne accipientis meritum superant; solúmque ab ipsius conferentis, & bonitate, & magnificentiâ infinitâ adæquantur: Videlicet Deum hominem fieri ex semine Abrahæ, ex domo Iacob, ex Iudaico genere, carnem eligere, quam suæ diuinitati hypostaticè aduniret. O beneficium diuinæ magnificentiæ inæstimabile! ô incomparabilem Iudaicæ gentis dignitatem! ô fortunati sua si bona norint Iudæi! Dei filius è cœlo veniens palàm profitetur: *Non sum missus, nisi ad oues, quæ perierunt domus Israël.* Matth. 15. Ipsemet discipulos prædicare gentibus prohibuit: *In viam gentium ne abieritis, sed potiùs ite ad oues, quæ perierunt domus Israël.* Matth. 10. *Missus quidem* (ait S. Hieron.) *primùm est ad Iudæos, vt illis non recipientibus Euangelium iusta fieret ad gentes transmigratio.* Itaque Dei aduentus in terram primò, ac præcipuè fuit propter Iudæos: iis tamen, qui suum Messiam recipere noluerunt, gentes subinde successerunt. *Oportebat enim* (inquit hoc loco S. Hieron.) *primum aduentum Christi nunciari Iudæis ne iustam haberent excusationem dicentes, ideò se Dominum reiecisse, quia ad gentes Apostolos miserit.* O gentem Iudaicam à Deo quidem præ omnibus electam, & dilectam? & ipsi tamen Deo infidam & rebellem? At nihilominùs, ô Domine IESV Deus, ac redemptor omnium, tu misericors, & pius es, & præstabilis super malitiam Iudæorum? Te quidem illi vestimentis nudarunt, sanguinem tibi, vitámque inhumaniter exhauserunt, at nec tibi tua quæ misericordia affluunt, effluúntque abstulerunt viscera, nec amoris tui flammas, non dicam extinguere, sed minuere quidem potuerunt. Quin verò ea tua pietas est, vt propter ipsa, quæ Iudæis beneficia contulisti, & quibus ingra-

Inæstimabile beneficiũ Iudæis datus Deus homo.

Matth. 15.

Matth. 10.

D. Hier.

Ingrati Deo Iudæi.

Christi erga Iudæos misericordia.

A ti ipsi se fecerunt indignos, maiore nunc cum fiducia tuam pro illis misericordiam iudico implorandam, & faciliùs impetrandam. Respice clementissime IESV istum ipsum populum, qui te abnegauit, qui te vinctum gentilibus tradidit, ad flagella, ad opprobria, ad Crucem, ad mortem. Miserere iis, qui tuum sanguinem fuderunt, ob hoc ipsum, quia fuderunt. Ne quæso arborem istam, vt sterilem, & quæ frustrà occupat terram, funditùs excindas, incendióque deputes sempiterno. Fructuosa sat tibi fuit, nec cœlum ipsum (vera loquor) gratiores tibi fructus protulit, quàm hæc ipsa tellus Iudæorum. Hinc Apostolos elegisti, at quos nam in tuo regno? Vtique principes in domo tua, ipsis quoque Angelis, dignitate, sanctitate, felicitatéque sublimiores.

Passio Domini fiduciã Iudæis præstat.

B 39. Quid ni miserearis bone IESV huic populo, ex quo matrem tibi Virginem assumpsisti? Os, & caro, & sanguis illorum est quæ te Virgo genuit, peperit, aluítque mater. Plus ea tibi sola placet, quàm tota Iudæorum, & omnium cuiusque gentis peccatorum displicet multitudo. Debent illi tuæ iustitiæ multa, & grauissima, quæ aduersus maiestatem tuam admiserant, flagitia. At iisdem tu Domine debitor es, eo quòd illi tuam tibi matrem, qua nihil post te Deum aut esse, aut cogitari sublimius potest, genuerunt. Ex qua tu Dei Verbum *primitias nostræ massæ assumpsisti.* Sic loquitur S. Ioannes Damasc. lib. 3. Orthod. cap. 11. Respice Domine ad matrem Virginem,

C cuius in vtero purissimo, velut in thalamo per nouem menses infantulus quieuisti; cuius vbera virgineo turgentia lacte verus illius filius suxisti. Matris ergò tu Domine, tum facie, tum anima (quod est potissimum) mirabiliter delectatus nostrorum intereà vitiorum dedecora videre dissimula; vel si videas, illius prece tanquam velamine contecta inspiciens non tam ad vindictam concitaberis, quàm ad misericordiam veniámque præstandam commoueberis, scilicet Virgo beatissima Dei mater altare mortalibus est, in quo vota sua, precésque ad propitiandum Deum reponunt; Certius illud quidem peccatoribus asylum, quàm Iudaici tabernaculi fuerit olim altare, quod apprehendenti Ioab, nec Regis vindictam

Valet Virgo Maria Iudæis ad propitiandum Deum.

D. Ioan. Damasc.

Mira virtus gratia B. Mariæ pro peccatoribus apud Deum.

3. Reg. 2.

D cohibuit, nec mortem à misero nequicquam clamante propulsauit. *Mater Virgo* (ait S. Gregor. Nazianz.) *altare, & templum Christi fuit, Christus autem Verbi.* epistol. ad Nemes. Miræ quidem immunitatis altare Virgo est mater: Inuiolabile miseris illùc confugientibus perfugium non vnde peccator, si pio affectu aram teneat, etiam ad debitas pro admissis flagitiis pœnas auellitur exoluendas; quin potiùs aram comprehendens, & iustum dolorem concipit, & veniam suscipit delictorum. Infinita numero, quæ tuis displiceant oculis, quibus grauissimè offensus ad iram concitaris, de nostra sunt, o Domine Deus, non tam infirmitate, quàm malignitate. Illa tamen precor omnia obumbret, abluátve Virgo ipsa mater tua; venustas nostræ naturæ, germen aureum nostri generis, gloria luti nostri.

D. Greg. Naz.

B. Mariæ sanctitas hominum vitia obũbrat.

CAPVT

CAPVT TRIGESIMVMTERTIVM.

1. Eleuans autem Iacob oculos suos, vidit venientem Esau, & cum eo quadringentos viros: diuisitque filios Liæ & Rachel, ambarúmque famularum: A

2. Et posuit vtramque ancillam, & liberos earum in principio: Liam verò, & filios eius in secundo loco: Rachel autem & Ioseph nouissimos.

3. Et ipse progrediens adorauit pronus in terram septies, donec appropinquaret frater eius.

4. Currens itaque Esau obuiam fratri suo, amplexatus est eum: stringénsque collum eius, & osculans fleuit. B

5. Leuatísque oculis, vidit mulieres & paruulos earum, & ait: Quid sibi volunt isti? & si ad te pertinent? Respondit: Paruuli sunt, quos donauit mihi Deus seruo tuo.

6. Et appropinquantes ancillæ & filij earum, incuruati sunt.

7. Accessit quoque Lia cum pueris suis: & cùm similiter adorassent, extremi Ioseph & Rachel adorauerunt.

8. Dixitque Esau: Quænam sunt istæ turmæ quas obuiam habui? Respondit: Vt inuenirem gratiam coram domino meo. C

9. At ille ait: Habeo plurima, frater mi, sint tua tibi.

10. Dixitque Iacob: Noli ita, obsecro: sed si inueni gratiam in oculis tuis, accipe munusculum de manibus meis: sic enim vidi faciem tuam, quasi viderem vultum Dei: esto mihi propitius,

11. Et suscipe benedictionem quam attuli tibi, & quam donauit mihi Deus tribuens omnia. Vix fratre compellente, suscipiens,

12. Ait: Gradiamur simul, eróque socius itineris tui.

13. Dixitque Iacob: Nosti domine mi, quòd paruulos habeam teneros, & oues, & boues fœtas mecum: quas si plus in ambulando fecero laborare, morientur vna die cuncti greges.

14. Præcedat dominus meus ante seruum suum: & ego sequar paulatim vestigia eius, sicut videro paruulos meos posse, donec veniam ad dominum meum in Seir:

15. Respondit Esau: Oro te, vt de populo qui mecum est, saltem socij remaneãt viæ tuæ. Non est, inquit, necesse: hoc vno tantùm indigeo, vt inueniam gratiam in conspectu tuo domine mi.

16. Reuersus est itaque illo die Esau itinere quo venerat in Seir.

17. Et Iacob venit in Socoth: vbi ædificata domo & fixis tentoriis, appellauit nomen loci illius Socoth, id est, tabernacula.

18. Transiuitque in Salem vrbem Sichimorum, quæ est in terra Chanaan, postquam reuersus est de Mesopotamia Syriæ: & habitauit iuxta oppidum.

19. Emitque partem agri in qua fixerat tabernacula, à filiis Hemor patris Sichem, centum agnis.

20. Et erecto ibi altari, inuocauit super illud fortissimum Deum Israël.

SECTIO PRIMA.

Eleuans autem Iacob oculos suos, vidit venientem Esau, & cum eo quadringentos viros: diuisitque filios Liæ & Rachel, ambarúmque famularum: Et posuit vtramque ancillam, & liberos earum in principio: Liam verò, & filios eius in secundo loco: Rachel autem & Joseph nouissimos. Et ipse progrediens adorauit pronus in terram septies, donec appropinquaret frater eius. Currens itaque Esau obuiam fratri suo, amplexatus est eum: stringénsque collum eius, & osculans fleuit.

TOTA huius capitis cum præcedente historia nos planè docet exemplo Iacob duplici ratione agendum in rebus maioris momenti, & cùm magnæ sese offerent difficultates: nimirùm, vt ante omnia diuinum imploretur auxilium, sine quo inanes sunt hominum conatus: dein omnis, quoad fieri possit, humana adhibeatur industria, tam sedulò diligentérque, ac si non aliunde, quàm ex hominis arte, studióque secundi rerum pendeant D euentus. Et quidem quàm studiosè sanctéque Iacob Dei opem sollicitarit in tanto isto ex aduentu armati fratris metu & consternatione, fat luculenter in nocturna illa cum Angelo Deum repræsentante lucta demonstratũ est. At quos deinde, quantósque humanæ industriæ in hoc tanto rerum suarum (vt timebat) discrimine vir prudentissimus posuerit partim ex præcedenti capite constat, partim hoc præsenti planius fit. Igitur Iacob paululum in itinere progressus (vti iam ex

Labor hominis simul cũ Dei gratia.

nunciis acceperat) aduentare fratrem cum ingenti apparatu conspicatur. Animo plane concidisset, nisi ex nocturna lucta, Deique promissis, ac benedictione, certam omninò spem salutis, & felicissimi in rebus tam turbidis exitus concepisset. Ergò suos turmatim disposuit. Nimirum, vt (si res ita postularet) etiam inermis pastoritio baculo subnixus, & claudicans; fœminis, pueris, seruis, gregibusque impeditus, non verò armatorum cuneis circumseptus prælium cum fratre committeret. Hanc fuisse mentem Iacobi arbitratur Iosephus. Quòd si quæras vnde isti animi, ista Iacobo audacia, seu potiùs vnde tanti miraculi expectatio, cùm absque illo resistere non posset? Ex lucta, (opinor) benedictione, promissis Dei, vti præmisimus. Dixisset profectò iustus vir, quod posteà cecinit in grauioribus constitutus Dauid, cùm fugeret a facie Absalon: Sic enim habet inscriptio Psalmi tertij. *Domine* (inquit) *quid multiplicati sunt, qui tribulant me? multi insurgunt aduersum me: multi dicunt animæ meæ: non est salus ipsi in Deo eius.* Psal. 3. Haud prætereibo huius Psalmi titulum. *Psalmus Dauid, cùm fugeret à facie Absalon.* Quis quæso vnquam talem suis posuit inscriptionem monumentis? Quis suam sic imbecillitatem prodidit, sic suam protulit ignauiam, vt etiam se fugisse (quod viris est turpissimum) confessus sit, atque adeò fugam ipse suam carmine, ac cythara celebrarit?

Psal. 3.

Mira Dauid humilitas.

D. Chrys.

2. Miratur quidem & meritò S. Chrys. hanc tam præclaræ in Rege, ducéque tanto rei nouitatem. *Fugitiuos* (inquit) *scriptis literis homines persequuntur, non honorant inscriptionibus, sed disce causam inscriptionis, & animam tuam confirma, in tuto colloca. Sit tibi historiæ narratio, vitæ tuæ correctio; sit iusti persecutio mentis stabilimentum.* Docet omnes exemplo suo Dauid, suas vt quisque in Deo spes collocet, ab eo rerum suarum felicem imploret, & expectet euentum. A Dei siquidem gratia promanant hominibus bona omnia, qui maximè suâ agnoscentes & miseriam, & indignitatem, Deo referunt acceptum, quicquid in seipsis bonum, atque illustre agnoscunt, ab aliisque vident per celebrari. Fugam sibi attribuit, à fuga reditum Deo; suæ ignauiæ refert exilium, suísque delictis omnem illam ignominiam: Deo victoriam de hostibus, recuperatíque regni gloriam triumphalem tam prudens, quàm humilis iustusque Dauid. Efficit quidem hoc philosophia Christiana, quæ mentes ad Deum erigi, spem in Deo præfigi, diuinum implorari subsidium, in medio ipso tribulationū æstu, extremóque rerum omnium discrimine præscribit. Sic illa ægris medetur animis, inanes solicitudines detrahit, molestiis liberat, pellit timores: præstat fiduciam, acuit audaciam, ad difficillima quæque pro Deo subeunda fortiter, conficienda felicissimè. Cæterùm quòd attinet ad certam spem, ac fiduciam Dauid in Deo repositam, quâ scilicet roboratus nihil se timere dicit, gratia profectò est, quam Deus suis seruis elargitur; quicquid illorum aduersarij blaterent iustos ipsos in arcto constitutos, in apertum euadere non posse, quasi à Deo essent derelicti: *Domine* (inquit) *quid multiplicati sunt,* &c? Quo loco egregia S. Basilij paraphrasis sic habet: *Multi quidem, & omnis generis hostes vndique irruunt, hi tamen me plus cæteris discruciant, qui me prouidentiâ tua priuatum esse dicunt.* Dicebant siquidem, cùm viderent Dauid expulsum, fugatúmque à filio; *Non est salus ipsi in Deo eius.* Psal. 3. Prorsùs tamen errabant Dei ex humano ingenium metientes. Nec

Spes in Deo fiduciáque collocatur.

Salubris in Deo fixa spes.

Fiducia Iustorum in Deo.
Psal. 3.
D. Basil.

Psal. 3.

A enim Deus amat, & deserit, nec suos diu patitur afflictari; præstò adest laborantibus. *Spes in Deo non confundit,* non pudet Dei seruum, quòd incassum speret, quòd frustrà Deum inclamet, quòd sine Dei præsidio & timeat, & periculis succumbat: *Beatus homo, qui sperat in Deum,* non enim sperat, & deseritur.

Certa in Deo spes.

3. Expertus loquitur Dauid; *Tu autem Domine susceptor meus, gloria mea, & exaltans caput meum.* Psal. 3. *Neque enim* (declarat S. Basil.) *de regno & potentia præsumo, sed te meam esse gloriam credo; & quod breui per dexteram tuam sim exaltandus spero.* Saniùs quidem, ac veriùs dixerit Dei seruus, quam ille in amicum cecinerit: *O & præsidium, & dulce decus meum.* Horat. lib. 1. Carmi. B Ode 1. Pulchrè adiungit: *exaltans caput meum,* id est, lætum me, & velut gestientem, atque ouantem efficiens, vt præ ingenti gaudio erectum, & excelsum præferam vultum, qui Caino, & tristibus concidere solet. Hoc sensu Christus Dominus amicis suis ad vltimum suum aduentum: *Leuate capita vestra,* iubet; *quoniam appropinquat redemptio vestra.* Luc. 21. Bono, scilicet, animo estote, benè sperate; fausta omnia vobis, prosperaque succedent. Ipsemet (vti prædixit Regius vates) postquam *venit in altitudinem maris, tempestatéque passionis demersus est, exaltasse caput dicitur.* Psal. 109. Videlicet, erexit caput, quo inclinato spiritum tradiderat, vires resumpsit, resurgénsque, atque in cœlum ascendens omnem potesta-C tem in cælo, & in terra suscepit. *Egressi sunt ex Ægypto Hebræi* (vti legimus) *in manu excelsa.* Exod. 14. Chald. habet: *capite discooperto;* id est, palàm, confidenter, audacter, sine vllo metu, pudoreque. Enimverò, qui metuit, aut ille, quem alienius facti pudet, caput obuelare solet, ne aut deprehendatur in facto, aut cognoscatur in vultu, quem ignominia malè perfudit. Sic fugitans præ metu, pudoréque caput obtegit. Contrà verò, qui nullius criminis sibi cōscius est, nihilque habet de quo verecundetur, aperta facie incedit, quod etia vulgari phrasi teritur apud Lusitanos. Igitur Dei populus ex Ægypto vitiorum omniū sentinâ, sic apertâ facie diuinitùs ad promissam Patribus regionem egrediebatur, vt nec metueret D Ægyptios, nec vllius apud ipsos commissi criminis, aut ex illis post tam diuturnam consuetudinem vulgati vitij pudore suffunderetur. Vtinâ in ea morum, vitæque puritate diutius perseuerasset?

Psal. 3.

Horat.

Suos Deus excitat, & confortat

Luc. 21.

Christus resurrexit.
Psal. 109.

Exod. 14.

Iustis nec timor, nec pudor ex malo.

4. Econtrariò Dauid fugiens Absalonē *ascendebat cliuum oliuarum scandens, & flens nudis pedibus incedens, & operto capite, sed & omnis populus cum eo operto capite ascendebat plorans.* 2. Reg. 15. demisso capite vultúque Dauid fugiebat, timens videlicet proditorem filium, quem diuinæ iustitiæ flagellum nouerat, simúlque ob suorum scelerum conscientiam, & quia pater à filio, vir à iuuene, fortis ab ignauo; Imperator à tyrone fugiebat, incredibili verecundiâ suffusus. Non sic nostri martyres, non sic; enimverò ad vincula, ad er-E gastula, ad verbera, ad Cruces, ad patibula, ad mortem denique ipsam acerbissimam iuxta & turpissimam lætiore vultu, apertâ magis fronte, alacriore animo, quàm si ad epulas, ad nuptias, ad ludos conuenissent, ferebantur. At ea percommoda satis occurrit dubitatio, quorsum Dauid qui deinde ausus fuerit in aperto campo pugnam committere, vbi longè periculosior esse solet Martis alea, non potiùs intra mœnia, & castella vrbis Hierosolymæ obsidionem tueri statuerit; vbi maior est securitas propugnantibus?

2. Reg. 15.

SS. Martyrū alacritas.

Fuga Dauid à filio.

Haud

Haud dubiè Dauid agnoscens diuinæ iustitiæ flagellum, cui non tam pugnando, quàm se humiliando deberet resistere, prudenter statuit secum cedere diuinæ vindictæ, non expectato aduentu hostis, & obsidione; vrbem sponte domúmque relinquere: fugam denique arripere nudis pedibus, detecto, ac submisso capite, in veram animi, corporísque humilitatem compositus: quo maximè habitu Deum placaret, illius iram mitigaret, & supplicium, ne amplius ad extremam perniciem deseuiret, omninò deprecaretur. Est enim ea vis humilitatis ad propitiandum quantumuis iratum Deum, vt illius, vel etiam ementitus habitus, simulatáque species magnum ad id pondus, momentúmque habere videatur. Quis quæso vitiis inquinatior, magísque Deo inuisus, quàm Achab Rex Samariæ, venundatus, vt faceret malum in conspectu Domini? Et hic tamen ab Elia Propheta diuinæ iustitiæ minas accipiens, *scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, ieiunauitque; & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite*. 3.Reg.21. At hæc humilitatis fortè simulatio tantum valuit, vt eam veluti gratanter Dominus suscipiens dixerit Eliæ: *Nonne vidisti humiliatum Achab coram me: quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius*. ibidem.

Humilitas Dauid. — *Vis propitiandi Deũ in humilitate.* — 3.Reg.12. — *Mira vis humilitatis.*

5. Quòd si ficta humilitas in Rege impio sic placuit; tantúmque valuit; quid non efficeret vera humilitas, & ex animo facta humiliatio in Rege pio, veréque supplici, ac pœnitente? Noluit igitur Dauid resistere, pugnare ausus non est, antequam se coram Deo atque hominibus humiliaret, placaretque eo habitu diuinam in se armatam iustitiam; quæ quidem explicatio desumpta est ex Abulensi q. 20. & 21. ad cap. 15. Reg. 2. Quare post humiliationem propitium iam sibi Deum arbitratus, pugnam cum parricida filio commisit, debellatóque erexit, quod demiserat caput, rediit in vrbem triumphando, qui ante paucos menses lamentando aufugerat. Et quidem opportunè cecidit huius historiæ narratio ad præsentem locum, in quo videmus Iacob audacter congredi cum fratre armato, non quidem alio, quàm humilitatis vsum artificio. Vbi enim venientem conspicatus est fratrem, ante ipsas tres, quas de familia, & de gregibus fecerat cohortes, progrediens in terram procumbens, genu flexo, capitéque submisso ciuilem fratri, vtpote maiori exhibuit honorem: quod quidem septies, per modica interualla fecit in conspectu fratris, donec ad ipsum perueniret. Licèt autem Latinum verbum *adorandi*, in vulgari sermone Christianorum in vsu non sit nisi ad veri, soliúsque Dei cultum significandum: Hebr. tamen *xachah* שחה significat in scriptura revereri, & adorare cum declinatione corporis personam quandam dignitate, aut potestate excellentem, siue ea diuina, siue Angelica, siue humana sit; quod egregiè ostendit noster Perer. ad hunc locum, & ad cap.18. Genes. Demerendi quidem, & conciliandi hominum animos etiam valde infensos, & iratos hæc in primis est potissima ratio, vt iis demissionem animi per verba, externósque corporis motus declaratam exhibeamus. Quo scilicet significamus nos illis esse inferiores, subiectósque, illorum obsequio voluntatique addictos; & quasi famulos ab eorumdem eminentia pariter, & beneuolentia dignum excelsis animis expectare beneficium. Mirificè videlicet homines huiusmodi honore capiuntur, vtpote

Multum prodest humiliatio. Abul. — Perer. *Flectit animos humiliatio.* — *Honoris in homine appetentia.*

veri filij primorum illorum parentum qui promissi quidem, etsi conficti honoris, nomine, atque specie mirum in modum deliniri, & à paradiso terrestri, & à Deo ipso sese abdicarunt.

6. Nihil tam contrarium Christianæ virtuti, quàm honoris ambitio: & mundus, & qui mundo inseruit, inimicus Dei constituitur; & propterea Christi Domini Euangelium Pharisæi non receperunt, quia captando honori studebant: Dixit enim ad illos Dominus: *quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam, quæ à solo Deo est, non quæritis*. Ioan. 5. *Quasi enim* (inquit ad eum locum S. Cyrill.) *naturà, necessitatéque accidit omnibus, qui gloriam hominum venantur, vt gloriam Dei amittant, & à solo Deo decidant*. Dicit *naturà, & necessitate accidere*: quia humana, & diuina gloria sic mutuo aduersantur, vt vnam captans necesse sit, alteram amittat; velut qui ad Occidentem currit, ab oriente tantundem recedit. Nec nox, & dies, tenebræ, luxque; vita, & mors simul esse possunt. Ea proinde leuitas hominum est, vt plerique multa, quæ alioqui non efficerent ob solam vanitatem, propter ridiculam assentantium laudatiunculam efficiant. Nimirum eleemosynam egenti porrigunt, non vt Dei gratiam demereantur, sed vt laudentur, vel quia laudantur ab hominibus, ideóque dignum iudicant præmio laudatorem. Bene S. Bernard. istam hoc modo carpit stultitiam. *Stultus sum, si cistellæ laborum tuorum gloriam meam credidero, & cepero mendicari eam abs te cùm habere voluero, nonne nempe in tuo arbitrio est, probare me, vel improbare prout volueris?* serm.13. in Cant. Quid verò huiusmodi vanitatem consequitur nisi confusio, vti Propheta cecinit: *Qui hominibus placent, confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos*. Psal.52. Quod ni Deus confundat, spernat, nescire se dicat eos, qui tam stulti sunt, vt leuiculam hominum quærant laudationem? *Meritò* (inquit hoc loco S. Hieronym.) *spernitur à Deo, qui reliquerit Deum; & qui eum relinquit, dignè tanquam ignotus ab eo confunditur, dicente Apostolo, omnis ignorans ignorabitur*. 1.Corint.14.

Ambitio fidei aduersatur. — Ioan.5. S.Cyril. — *Diuina & humana gloria mutuò aduersantur.* — *Vana gloria merè stultitia.* D.Bern. — Psal.52. *Confusio superborum.* — D.Hier. — 1.Cor.14.

7. Deus quippe, vera ipsa cùm sit sapientia, insipientiam non sustinet, stultos cum suis stultitiis execratur; nullúmque fuit in hominibus malum (vt vocant) pœnæ, quod Christus Dominus non sanauerit, cæcis visum, mutis sermonem, surdis auditionem, claudis gressum restituit, leprosos mundauit, energumenos à diabolo liberauit, omnia morborum genera curauit, *quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes*. Luc.6. At stultum, & amentem non legimus à Christo curatum: sanari stultitia nequit, & quam isti amant filij sæculi inanis gloriosæ amatores prorsùs ipse Dominus detestatur. Malum sanè incurabile stultitia est, & cœli portæ, quæ pulsatæ aperiuntur tandem quibuscumque post pœnitentiam peccatoribus, frustrà pulsantur à fatuis virginibus, quæ miseræ extra ianuam cœli relictæ, audiunt ab ipso ore diuinæ sapientiæ. *Nescio vos*. Matth.25. *Licèt virgines sint* (occurrit S.Hieron.) *tamen quia oleum non habent scientiæ, sufficit eis pro pœna, quòd ignorantur à sponso*. Quid verò malorum non incurret, quid pœnarum non patietur qui ab ipso summo bono deseritur, ac nescitur? Sed quid est quòd Dominus, ipsamet sapientia, cui patent omnia, & nihil est occultum, nihil non apertum, dicat, nescio? Declarat optime S. Chrysost. *Signa spiritus mei in vobis non video, imaginem meam non cognosco in vobis*. Est enim virtus

Omnia morborum genera Christus sanauit. — Luc.6. *Christus nõ curauit amentes.* — *Fatuis cœli non patet.* — Math.25. D.Hier. — D.Chrysf. *Superbia merè stultitia.*

in nobis imago diuinæ virtutis, & sapientia nostra diuinæ aliqualis similitudo, & quædam veluti delibatio: & quidem in aliis vitiis aliquod fortè sapientiæ vestigium, saltem apparens, fictitiúmque inesse homines suspicantur; at in superbia nullum prorsus apparet, mera est stultitia. Et (vti S.Ambros. loquitur) *inflatus caput non tenet.* serm.20. in Psalm.118. Truncum efficit cadauer, quem inflat hominem, superbia. Vbi enim prudentia sine cerebro, sine capite?

D.Ambr. *Truncatus capite superbus.*

8. Stultum planè fratrem nouerat Iacob, qui facilè blandidulis caperetur laudatiunculis. At optimè S.Bernard. admonet: *Nemo vestrum velit laudari in vita ista: quia quicquid hic fauoris captas, quod ad Deum non retuleris, ipsi furaris. Tibi enim vnde gloria putide puluis, tibi vnde?* serm.13. in Cant. cum suis fratribus disserens. Nec enim solus Esau homo profanus vanæ gloriæ choragio delinitur: sed hoc vel maximè iusti, religiosique viri pertentari solent vitio, quod S.August. hisce verbis contestatur: *Qui benè didicit, vel expertus est vitiorum superandorum gradus, intelligit hoc vitium inanis gloriæ, vel solum, vel maximè cauendum esse perfectis. Quo primo enim vitio lapsa est anima, hoc vltimum vincit. Initium autem omnis peccati, superbia.* in Psal. 7. Primi hominum parentes inanis excellentiæ ambitione victi in superbiam prolapsi sunt; nósque illorum filij, & hæredes gentilitium illud vitium, & nobiscum pariter innatum sic habemus, sic fouemus, vt etiam viri aliis virtutibus conspicui continuum cum vana ista gloria de humanis laudibus furtim irrepente prælium gerant; nec vnquam dum viuunt, nisi rarò vel illius victores, vel ab illo immunes existant. Primum est superbiæ vitium in congressu, extremum in receptu. Primò adoritur hominem: postremò (si vnquam fortasse) ab homine vincitur. Audacter, sed verè dicam: hæc est prima vestis, quam induit, vltima quam exuit natura mortalium. Idem vno verbo dixit egregie autor Ethnicus: *etiam sapientibus cupido gloriæ nouissima exuitur.* Ita Cornel. Tacit. histor. lib. 4. Iccircò iustorum ea prudentia est, vt sibi ab inani gloria metuentes, laudari nolint: & (vt S. Hieronym. scribit de Asella Virgine) *grauentur laudibus suis.* epistol.15. ad Marcellam.

D.Bern. *Latro est superbus.*

D.Aug.

Primũ vitium superbia.

Gloria appetitus postremò exuitur.

Corn.Tac.

D.Hier.

9. Sed illud etiam longè periculosius est, cùm quis ab improbis laudari sustinet, ne dicam amat, & gaudet: fractúsque assentantium dolis, debitum sui muneris soluit rigorem, peccantésque nec virgâ corripit, nec verbo arguit. Qua de re disserit egregiè D.August. ita suos alloquens subditos: *Commendo vobis periculum meum, vt sitis gaudium meum; periculum autem meum est, vt si attendam quomodo laudetis, & dissimulem quomodo viuatis. Laudari à malè viuentibus nolo, abhorreo, detestor.* Magna quidem infirmitas, magna vel potius amentia, vt mellitis subditorum fictè, aut etiam verè laudantium verbis, verbera, quæ illi merentur suspendat rector; & quia laudatur impunitum sinat laudatorem. Quid quod laus in ore impiorum vilescit: & ignominia est ab indigno laudari? Porrò etiam laudes à iustis, & piis ægerrimè ferebat S.August. & quidem iure optimo: sic enim adiungit: *Laudari autem à bene viuentibus, si dicam nolo, mentior; si dicam volo, timeo ne sim inanitatis appetentior, quàm soliditatis; ergo quid dicam? Nec plenè volo, nec plenè nolo; non plenè volo, ne in laude humana pericliter, non plene nolo, ne ingrati sint quibus prædico.* homil. 25. ex tract. 50. homil. Ambigua res videtur etiam sapientissimo,

D.Aug. *Laudatiuncula regentibus noxia.*

S.August. *Indignum laudari à malis.*

Prudens laudari non vult.

A & sanctissimo Prælato; cùm videlicet subditi laudare suum talem debeant Prælatum, ne si taceant, aut ingrati, aut etiam stolidi esse videantur; contrà verò Episcopus, si renuat laudes, illorum soneat ingratitudinem; si recipiat, inanis gloriæ, vti homo fragilis, discrimen subeat.

10. Periculosa hominis laudatio, etsi iustus ille sit, quia homo est, & licèt inanis absit gloria, tamen cùm humilis sit, huiusmodi laudibus, vti flagellis, percutitur. Solus igitur Deus vti est omni laude dignissimus, sic à nobis, & sanctè vult, & instè exigit, & necessariò debet laudari. Vnde illud luculenter dictum ab eodem August. *Securitas laudis in laude Dei est: ibi laudator securus est, vbi non timet, ne de laudato erubescat.* in Psal.94. B Inuerecunda quippe laus est, cùm indignus quis laudatur. *Deum vero* (ait idem) *tantum homo securus laudat, qui non habet vnde displiceat.* serm. de Alleluya. Quin etiam omnes creaturæ, primò ac potissimum in Dei sui conditoris gloriam laudémque conditæ sunt, & quidem homines etsi ore debent, maximè tamen vitâ Deum creatorem, benefactorem, & redemptorem laudare necesse habent; Deóque nostra placet operatio potius, quàm laudatio. Igitur Iacob laudando fratrem, dominum, Angelumque nominando prudenter admodum placare constituit. Cæterùm ne quis adulandi vitium illi inspergat, fortè contendet hominem vti iure suo, quicquid sit de inani gloria, & superbia Esau; eáque ratione velC le (vti loquuntur) vexationem suam redimere. *Et dolus an virtus quis in hoste requirat?* Sic nimirum se habent in bello stratagemata. Verumenim verò humilitati Iacob adscriptum hoc attribuerem. Vir quidem modestus, & cum Deo agere, conuersarique solitus, ab omni prorsus adulationis leuitate, vilitatéque alienus; dein infirma quæque, obiectáque de se ex animo concipiens, veram præferebat humilitatem: nec enim iustus, sanctúsque Iacob esset, nisi & humilis esset; nec enim in album Christi, & in Domini militiam adscriptus est, qui humilitatem illius non sequitur: Pulchrè siquidem, ac verè dictum est à Guarrico Abbate: *Vexillum Christi humilitas, Antichristi superbia.* serm. de sanctis.

Soli Deo digna laus debetur.

D.Aug.

Nostra potius operatio quàm laudatio placet Deo.

Humiles à Christo in albũ ascripti.

Guar.Abb.

D 11. Et quidem prima omnium sanctorum, si non ætate, at certè ipsa sanctitate Christum ipsú cœlo inferentem vexilla, sequitur Virgo beatissima tam similis humilitate Christo, quàm filio mater. Filius, cùm Deus sit, formam serui accepit: mater, cùm Regina sit, ancillam se nominat. Suam cum matris humilitate filius coniungens, Deóque Patri offerens ait: *O Domine quia ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ.* Psalm. 115. Quod verò Dei filius ob humilitatem, quam de Virgine matre assumpsit, verè se appellet seruum Dei; quippe cùm verus homo sit, ex eo ipsemet constanter probat; quia (inquit) *filius ancillæ tuæ. Ve,* scilicet, Hebr. & copulatiua, &, causalis coniunctio est. Atque inter homines fœtus sequitur E partum, ita leges habent, filius non patris, sed matris conditionem induit. Quare si mater ancilla est, licèt pater sit Princeps, filius existet seruus. Iure igitur vsus suo loquitur æternus Pater, cùm filium suum per omnia sibi æqualem alloquitur incarnatum. *Seruus meus es tu.* Isai. 41. Et de ipso amplius loquens ait: *Ecce seruus meus, suscipiam eum: electus meus, complacuit sibi in illo anima mea: dedi spiritum meum super eum, iudicium gentibus proferet.* Isai. 42. Proprium hîc ponitur vaticinium Baptismi Christi Domini, cùm à

S.Maria humilitas incomparabilis.

Psal.115.

Christus & filius, & seruus Dei Patris. Isai.41.

Isai.42.

Ioanne

Ioanne baptizatus est in Iordane, vti exponunt S.Hieronym. S.Cyrill.& alij communiter. Baptizato enim Domino; *Ecce* (scribitur) *aperti sunt cœli, & vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se; & ecce vox de cœlis dicens: Hic est filius meus dilectus; in quo mihi bene complacui:* Matth.3. seruum anteà, modò filium, vocat; præuisa quippe in futurum humilitas Verbi incarnandi fecit, vt Deus Dominus, & Verbum, seruus diceretur: at visa in præsenti humilitate, cùm ab homine seruo vt cæteri, adhuc ignotus mundo baptizaretur, tantum diuinis placuit oculis, tantum promeruit, vt serui, cuius habitum tunc gerebat, deposito nomine Filius à Patre applaudentibus cœlis Spiritu sancto in forma visibili descendente lætis, latisque vocibus vocaretur. Placent Deo promissa, sed magis reddita, promissis fit Dei seruus, redditis filius.

D.Hier. S.Cyril.

Matth 3.

Mira Christi humilitas in Baptismo.

12. Quod autem in hoc Baptismo humilitas Christi maximè enituerit, ex ipsius Domini verbis apertè colligitur; reluctanti enim baptizare præ reuerentia Ioanni respondit Dominus; *Sine modò: sic enim decet nos implere omnem iustitiam.* Matth.3. *Sine modo*, (declarat S. Hieronym.) *vt qui serui formam assumpsi, expleam & humilitatem eius. Non addidit iustitiam legis, siue naturæ, vt nos vtrumque intelligamus, vt si Deus ab homine accepit Baptisma, nullus à conseruo dedignetur accipere.* Humilitas vtique iustitia dicitur, eo quòd iure omni exigitur ab homine pluribus titulis seruo Dei conditoris, gubernatoris, Domini, principis, redemptoris, &c. Summáque iniustitia, & esse & vocari debet superbia; cùm nihil omninò sit in homine, quare superbire possit; multa verò, sed potiùs omnia, quibus velit nolit abiectus humiliare se debeat. Dicitur etiam iustitia, hoc est, virtus communi illo nomine appellari solita in scripturis, quia humilitas omnium basis, & fundamentum est virtutum, vnáque humilitas cæteras eodem vbi habitat accersire virtutes solet; nec esse vlla virtus potest, vnde abest humilitas. Ea deinde tantò laudabilior est, quantò plura, & clariora sunt, quæ ab humili, aut nesciuntur, aut certè occultantur. Iacob etsi paterna benedictione donatus promissionum cœlestium, quæ semini Abrahæ diuinitùs factæ fuerant, ab ipso Deo constitutus hæres; & quod magis auget hominis dignitatem, diuinis visionibus, Deique per luctam congressu, & benedictione mirandum in modum honoratus: Hic tamen talis, tantúsque vir, ante fratrem Deo exosum principatu, benedictionéque indignum, tanquam seruus, suíque immemor toties in terram procumbens seruilem hero suo exhibet reuerentiam.

Matth.3. D.Hier.

Humilitas iure omni exigitur ab homine.

Superbia hominis summa iniustitia. Humilitas absolutè virtus.

Magna Iacob humilitas.

13. Quàm similis Iacob, vtpote auo nepotis illa, quæ totius Hebræi generis, & gemma, & lumen, & decor fuit, Virgo Beatissima, Dei mater? Illa quidem vti dignitate, sic sanctitate infra Deum maxima sese ita gessit, ac si nihil in se præclarum, & eminens agnosceret. Tunc scilicet ancillam se nominat cùm in Dei matrem mundíque Reginam assumitur: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum.* Luc. 1. Nimirum in se ipsa humilitatis illam perfectionem, vel maximè viuam expressit, quam vno verbo eleganter ita describit S.Bernard. *Magna, & rara virtus est, vt magna licèt operantem magnum te nescias, & manifestam omnibus tuam te solum latere sanctitatem.* serm.13.in Cant. At (quæ nostra est infirmitas) humilem celebramus, cùm homuncio quispiam suorum conscius vitiorum, aut se modestè deprimit, aut certè altiora se non appetit, oblatumque honorem tam prudenter, quam sanctè repellit. Vtinam vel huius (qualis ea sit) humilitatis exempla, quibus abundarunt Ecclesiæ Christianæ, aurea quondam sæcula, in præsenti complura viderentur! Verùm vti nunc rara est huiusmodi humilitatis perfectio, ita nunc rara visuntur magnarum virtutum ornamenta, quæ non nisi ab humilitate pariuntur, & in illa fulciuntur: quantúmque ad ima descendit humilitas, tantum ad suprema reliquæ virtutes assurgunt. Icciteò necesse fuit sanctissimam Virginem ad infimum ancillæ titulum, officiúmque descendere, vt ad supremam Deiparæ maiestatem ascenderet. Nec verò posset immensum illius tam incomparabilis dignitatis pondus in tenera Virgine sustentari, nisi foret in altissimam profunditatem humilitatis iactum & stabile fundamentum. Nec ipsa Verbi diuinitas in Virginis vtero, & anima caperetur, nisi humilitas amplissimum, & profundissimum Deo ipsi habitaculum extruxisset. Denique Virgo Dei mater arbor est, cuius quidem fructus Deus homo est, cuius rami, & folia vitalem quandam mortalibus vmbram præstant, ea verò tantum assurgit in altum, quantum radice ad ima descendit.

Luc.1. Mira B. Mariæ humilitas. D.Bern.

Quanam humilitas nostro laudatur sæculo.

B.Mariæ ex humilitate maiestas.

14. *Currens itaque Esau.*] Grandis quidem potentia humilitatis; pronus in terram Iacob iratum, & armatum fratrem sic emolliuit, sic euicit, vt ad summa humanitatis signa, fraternique amoris iucundissima testimonia vltrò conuolaret, ruens in oscula, & amplexus humi iacentis. Victrix sanè animorum, imò etiam de Deo triumphat humilitas. Armatam contra nos ipsos, & nostris irritatam sceleribus Dei institiam humiliati, compunctique exarmamus. Quid quod peccator licèt omnibus coopertus flagitiis, cum pronus in terram, vultu demisso, suffusus pudore, sese accusans confessario sua omnia delicta, etiam abominandas omnium impuritatum sordes ritè confitetur: Deum antea offensum propitiat, Dei vindictam auertit, gratiam conciliat: indéque amicus, & filius Dei per humilem confessionem resurgit, qui per impura scelera, & scelerum parentem superbiam in cœnum, in tartara delapsus fuerat? Monebat Propheta quod hodie Christianis hominibus frequentissimum est: *Dic tu peccata tua, vt iustificeris.* Isai. 43. O magnum humilis confessionis miraculum! Enimverò (vt eleganter expendit S.Chrys.) *in mundanis, & forensibus iudiciis, post accusationem, & criminum confessionem restat mors; apud diuinum autem tribunal post accusationem, & confessionem criminum datur corona.* homil.5. de verbis Isai. scilicet apud Isaiam habetur in Hebræo: *Narra si quid habes, vt iustificeris.* LXX. vertunt: *Dic tu prior iniquitates tuas, vt iustificeris*, cap.43. Egregium profectò vaticinium de confessione sacramentali, vt sapientissimi, & sanctissimi quique in Ecclesia Dei Patrum, & Doctorum intellexerunt, & docuerunt, nec enim nostra dogmata prædicant, quales apud hæreticos, rabulæ, transfugæ, apostatæ, lenones, in ganeis potiùs, & popinis, quàm in scholis, ac religionum conuentibus eruditi.

Victrix humilitas.

Dei iustitiā humilitas exarmat.

Mira virtus confessionis sacramentalis.

Isai.43.

D.Chrys.

Infames professorum Doctores.

15. Ergò S. Ambros. (at quæ viri tanti sapientia, quæ sanctitas?) exponens illa Regij vatis: *Fiat cor meum immaculatum in iustificationibus tuis, vt non confundar.* Psalm.118. sic edisserit: *Cor mundum creare dignatus est Dominus, & immaculatum facere iustificationibus suis. Quæ sint iustificationes, audi dicentem: Dic tu prior iniquitates tuas, vt iustificeris.*

D.Ambr.

Psal.117.

Isai.43. *In cōfessione exercentur plures virtutes.*

ficeris. Isai. 43. *Ergo qui iniquitates suas dicit, iustificatur; qui autem iustificatur, non confunditur; quia pudorem peccatorum matura confessione praeuenit.* serm. 10. in Psalm. 118. Inueniuntur quidem in confessione iustificationes, non vna quidem, sed complures, vti permultae in confessione virtutes exercentur, fides, charitas, spes, humilitas, patientia, & huiusmodi aliae, quarum actus à confitente sanctè admodum exerciti, suum quique à Deo gratiae, ac meriti praemium assequuntur. Tam purus etiam ab omni labe per confessionem fidelis existit, vt non tam prioribus mundatum sordibus, quàm de nouo à Deo creatum, quasi nunquam fuisset impurum, habere cor videatur, nec in illo de pristinis faecibus quicquam appareat, nec in oculis, & memoria Dei quicquam perseueret de abluto per confessionem coeno peccatoris, de quo ipse amplius erubescere, aut ipsi alius exprobrando pudorem iniicere possit: ô admirabilem gratiam sacramentalis Confessionis? Sed ô incomparabilem humilitatis in Confessione potentiam? *Fiat cor meum immaculatum in iustificationibus tuis, vt non confundar.* Psal. 118. prophetando in futurum dixit Regius vates, exequendo nos ipsi quotidie catholici experimur. Benè ibidem occurrit S. Ambros. *Quantò excelsior est Propheta, vel munere Prophetiae, vel Regni gratiâ, tantò magis sequitur humilitatem, & docet quid nos debeamus imitari, eo quòd Propheta tantus immaculatum cor fieri sibi deposcit, supra postulauit: Cor mundum crea in me Deus.* Psalm. 50. Haec Ambros. serm. indicato. Vetus Adam exuitur per confessionem, nouus homo induitur; moritur cor maculatum, nascitur immaculatum. Poenitentiam vtique (ô Deum clementissimum!) sicut innocentiam acceptat Dominus, ritè hominem de peccatis confessum eo vultu suscipit, sic amat, sic amplexatur, quasi nullius vnquam labis conscium, semper innocentem habuisset. Satis sibi ab homine persolutum Deus ostendit, si commissorum hominem poeniteat, si supplex procumbat, si delicta humilis confiteatur, quae reus admiserat, & accusator expiat, tam grata Deo, támque vtilis homini est sui humiliatio. Tanta vis inest humilitati ad placandum iratos, ad vincendum armatos. Iacob humilitas à superbo, & feroci Esau mansuetudinem amplexus, osculáque fraterna extorquet, de hoste fratrem efficit, odium in amorem conuertit humilitas.

Mira puritas animae per confessionem. Psal.118. D.Ambr. Psal.50. *Grata Deo & homini vtilis sui humiliatio.* *Triumphat humilitas.*

Deus mundum humilitate subiugauit.

16. Egregium planè in Iacob typum Dei nostri agnosco. Potentia quidem coërcens mundum, diluuiis absorbens, crebris ac diris terrens suppliciis; corda tamen etiam poenis pertinaciùs obdurata nunquam emolliuit; at humilitate rem gerens effecit tandem, vt humilis in terra mundum eninceret, qui regnanti in coelo, gentésque terrenti obstinatus semper obstitit. Gnarus ergò huius artis consiliíque Propheta inclamabat: *Exurge Domine Deus in praecepto quod mandasti, & synagoga populorum circundabit te.* Psal. 7. *Id est,* (declarat S. August.) *quia humilitatem praecepisti, humilis appare: Et tu prior imple, quod praecepisti, vt exemplo tuo vincentes superbiam, non possideantur à diabolo, qui aduersus praecepta tua superbiam persuasit, manducate, eritis sicut dij.* Genes. 3. Quòd si humilis ô Domine appareas, si occultes potentiam Deitatis, & humanâ indutus carne nostram praeferas infirmitatem, totum tibi humilis orbem subiicies: Regnabis à ligno Deus; crucifixum agnoscet mundus, gentes adorabunt, congregata è populis Ecclesia te circundabit. *Hoc est,* (exponit S. Chrys.) *canet tibi, laudabit te, bonis & honorificis te verbis affatim prosequetur. Quoniam enim hoc per choros faciebant, in orbem circunsistentes, in templo, & in altari, & ita gratiarum actiones offerebant; & ipsa standi forma laudationem eorum significauit.* Quid hodie quaeso frequentius in Ecclesia Christiana visitur, quàm Dei hominis percelebrata humilitas? quorsum cantus, chorique, & nablia in altaribus, in templis, in pompis nisi ad laudationem Dei hominis facti in ortu, in vita, in sermonibus, in orationibus, in mortéque humilis, qui formam serui accipiens exinaniuit semetipsum?

D.Aug. Genes.3. D.Chrys. *Dei humilitas adorata & celebrata in mundo.*

17. An non synagoga Dominum circundat, & Esau accurrit in amplexus, & oscula fratris, cùm fideles in templo ad communicationem diuinae Eucharistiae conueniunt? En synagoga, hoc est, conuentus, & Ecclesia circundat Deum ipsū, qui summa humilitatis exempla hominibus praebuit; nullúmque maius, quàm vt sub specie panis, & vini, suum corpus, & sanguinem, diuinitatémque simul, & humanitatem suam, séque totum nobis hominibus, terraeque vermiculis praebeat epulandum. In hoc enim maximè mysterio facta illa Christi exinanitio, cuius meminit Apostolus intelligitur à Dionysio Areopagita, vt alibi fusiùs ostendimus. Neque verò etiam praeceptum hoc loco Dei, quod Propheta inculcat, non accipi potest illud, quod ipsemet Deus homo suum maximè appellauit. *Hoc est praeceptum meum, vt diligatis inuicem.* Ioan. 15. Legem amoris, quam indixit hominibus, etiam erga inimicos, ipsemet priùs, & potiùs impleuit; qui prior dilexit nos cùm inimici essemus, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo; quin etiam ad sempiternum, quotidianum, & potissimum sui amoris erga homines argumentum pariter, & monimentum instituit venerabile, simúlque amabile sacramentum Eucharistiae, quo nihil maius, nihil augustius, dulciúsque Ecclesiae suae Catholicae Dominus in coelum rediturus reliquit. Circundat ergò Dominum IESVM in Eucharistia verè, ac realiter praesentem Apostolica, & Catholica Ecclesia fidelium laudationibus, gratiarum actione, cantibus, symphoniis, plausibus, festisque, & pompis prorsus triumphalibus, vt die crastino felicissimo per omnes gentes, terraeque prouincias, quà patet Catholica Romana fides, visitur, & celebratur. Cessit enim percommodè nostra haec commentatio pridie sacrum diem Corporis Christi.

Summa Dei humilitas in Eucharistia. Ioan.15. *Eucharistiae solennitas in Ecclesia.*

18. Vicit humilis IESVS, vinxit, imò emolliit, ac liquefecit corda, quae ad praesentiam sacrosanctae Eucharistiae, maximè verò in assumptione Corporis Domini dulci quodam amoris igne liquefacta per oculos tam suauiter quàm largiter illacrymantes quodam modo in conspectu Domini effunduntur. O rem admirabilem! ô dignum Deo miraculum! En ad Iacob humilem accurrens Esau, amplexatúsque eum, & stringens collum eius, & osculans illacrymatur, scilicet illud est; quod tanropere sponsa cupiebat: *Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.* Cant. 1. De sacrosancta Eucharistia locum intelligit Theodor. cum Graecis Patribus, & de Latinis itidem multi. Profectò enim vbi fidelis ritè suscipit corpus Domini haud dubiè iusti illius anima ingressum sui sponsi, praesentiámque ex insolita quadam, planéque coelesti dulcedine praesentiens, velut extra suum penetrale, imò & extra seipsam

Pietas communicantiū corpus Domini. Cant.1. Theod.

excita

excita foràs erumpit, dilectúmque suum miris amplexatur affectibus: ac suauissima ipsi corpori Domini sub sacramentalibus latentia accidentibus oscula figit, milléque demum in posterum sanctioris vitæ emittens vota exclamat: *Inueni, quem diligit anima mea, tenui eum, nec dimittam.* Cant. 3.

Sancta delicia in Eucharistia.

Cant. 3.

19. Sinamus ergo interim iustæ animæ cum dilecto suo IESV in dulcissimo Eucharistiæ mysterio, tum castos amores produci, tum præ suauitate quosdam excessus, & ab humanis rebus, & à seipsa. *Quod quidem fit* (inquit S. Bern.) *cùm mens ineffabili Verbi illecta dulcedine quodammodo se sibi furatur, imo rapitur, atque elabitur à seipsa, vt Verbo fruatur.* Ac ipsos animæ in contemplatione complexus fieri, & oscula figi existimans, quâ tandem ratione id fiat, non audet, aut non potest explicare; vocat tamen *dulce commercium, sed breue momentum, & experimentum rarum, quærere vtique animam Verbum quo fruatur ad iucunditatem: frui autem Verbo quid sit, non docet lingua sed gratia.* serm. 85. in Cant. In Iacob humi prostrato ante pedes Esau Christum Dominum agnouimus humiliatum pro nobis, & exinanitum, suáque ista humilitate mortalium sibi corda vincientem, animósque subiugantem. Idem etiam è contrario potest intelligi in Iacob virum iustum, & humilem figurante, qui venientem Dominum, etiam iratum placat, armatum exarmat; trahit in amplexus, & oscula patrem, quem suis delictis offensum, & dominum, & iudicem ad flagra incitauerat; tam mira, & ineffabilia diuinæ gratiæ beneficia, munere ipso humilitatis adeptus. *Enimverò* (vti ait S. Bernard.) *magna, & sublimis virtus humilitas, qua promeretur, quod non docetur, digna adipisci, quòd non valet addisci, digna à Verbo, & de Verbo concipere, quod suis ipsa viribus explicare non potest.* serm. indicato.

D. Bern.

Inexplicabilis dulcedo Eucharistia.

Potentia humilitatis erga Deum.
D. Bern.

SECTIO II.

Leuatísque oculis, vidit mulieres & paruulos earum, & ait: Quid sibi volunt isti? & si ad te pertinent? Respondit: Paruuli sunt, quos donauit mihi Deus seruo tuo. Et appropinquantes ancillæ & filij earum, incuruati sunt. Accessit quoque Lia cum pueris suis: & cùm similiter adorassent, extremi Ioseph & Rachel adorauerunt. Dixítque Esau: Quænam sunt istæ turmæ quas obuiam habui? Respondit: Vt inuenirem gratiam coram domino meo.

1. ARmatum inermis, equitem pedes, mitis iratum, humilis superbum, tum humilitate animi, corporísque demissione, tum etiam comitate, dulcedinéque verborum Iacob fratrem prorsus debellauit, quod etiam laudi cedit Esau; quippe cùm excelsi, ac generosi animi sit parcere subiectis, ac debellare superbos. Hæc fuit maxima Dauidis apud Deum, & inter homines gloria; sic animi sui moderator extitit; sic humanam iracundiam in acceptis iniuriis vti exulceratam, ita exardescentem compescuit, & velut iniecto rore mansuetudinis penè restinxit, vt quem vnũ in terris æmulum regni, odio capitali persecutorem, ac Dauidici sanguinis perenniter sitientem

Generosi animi est mansuetudo.

A toties in summis difficultatibus, ac periculis vix demum effugerat; eundémque bis, & sui oblitum, & à suis incustoditum, hastæ, gladio, vindictæ, necique subiectum securus ipse habuit, illæsum omninò dimiserit. *Tradidit te Dominus* (dixit ille Sauli) *hodie in manum meam, & nolui extendere manum meam in Christum Domini.* 1. Reg. 26. Stupor quidem & prodigium est in viro armato, bellatoréque, ac principe à Deo in Regem electo, vt comprehenso ante pedes, sub hastaque posito parcat inimico? Saul ipse flens, stupénsque exclamauit: *Quis cùm inuenerit inimicum suum dimittet eum in via bona?* 1. Reg. 24. Hoc ipsum quod posteà futurum esset, Dauid adhuc in pace præfigurabat, cùm à Saule furiis agitato malignum spiri-
B tum canendo ad cytharam effugaret. 1. Reg. 16. Ex vtroque miram sibi laudem comparauit Dauid, vti S. Gregor. Nazianz. sic adnotauit: *Dauid præcipuum decus, & ornamentum est mansuetudo, & ante Regiam dignitatem vis cytharæ malum spiritum incantans.* orat. 20. de S. Basil. Hæc vis in mansuetudine, in cordis patientia, in blanditie animi, in comitate sermonis, in auditione placida, mollíque responsione: instar cytharæ, instar concentus demulcet iratos animos, furiosa exulcerat corda, indignabunda mitigat pectora, irarum flammas extinguit, furias ipsas tartari vltrices cohibet, pellit dæmones, totum ipsum cum suo satellitio, & carnificina exarmat infernum.

Dauidis mansuetudo.

1. Reg. 26.

1. Reg. 24.

1. Reg. 16.

D. Gregor. Nazian.

Mira vis in mansuetudine.

2. Falluntur homines vanitatis amatores, cùm
C prædicant indignum viro illustri esse, vt æquo ferat animo iniurias, vt eas libenter ex corde remittat: imbecillitatis esse, non verò fortitudinis, non vlcisci cùm possis: Quasi verò in Dauide contrarium non appareat, de quo ita S. Ambros. *Dauid fortis in prælio, mansuetus in imperio, patiens in conuitio, ferre magis promptus, quàm referre iniurias.* lib. 2. offic. cap. 7. nec mihi quidem videtur maius, aut certè gratius à Christo editum miraculum, quàm vt omnipotens cùm esset, suam tamen cohiberet potentiam, ne de suis hostibus, quam facilè poterat, vindictam reperet. *Tanta quidem* (vt benè occurrit S. August.) *est Domini clementia, vt contumelias passus ab his quos fecit sufferat, & prouocet ad pacem.* tom. 4. lib. quæst. veteris,
D & noui testam. q. 1. Eosdem enim à quibus ligatus, spretus, consputus, flagellatus, crucifixus est, suâ Dominus ipse potentiâ creauerat, prouidentiâ gubernabat, & suâ misericordiâ inuitabat ad veniam, sanguine suo redimebat, quem illi ipsi crudeliter effundebant. At hæc illum patientia & mansuetudo non fortem modò demonstrauit, sed totius fecit mundi victorem. Clausa erant in libro Dei rerum sublimiorum mysteria, & cum illis pariter obserata gentium conuersio, & quæcumque maxima & clarissima in Ecclesia deinceps referata sunt, & modò visuntur: denique ipsa hominibus cœlestis gloria obseratis cœli valuis occlusa continebatur. Dolenti ergo Ioanni, & lacrymanti, quòd nemo librum aperire posset,
E dictum est ab vno è cœlicolis: *Ne fleueris. Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid aperire librum, & soluere signacula eius.* Apoc. 5. Recreatus nuncio Ioannes auebat victorem illum contueri leonem. Cæterùm *vidi*, (inquit) *& ecce in medio throni, & in medio agnum stantem tanquam occisum.* ibidem. Leonem audiuit, leonem expectabat, & agnum vidit tanquam occisum, qui paulò antea fuerat peremptus, mortíque suæ, & inimicorum sæuitiæ illustria quinque, in latere, manibus ac pedibus impressa gerebat testimonia. O rem summè admira

D. Ambr.
Generosum animum demonstrat patientia.

D. Aug.

Mansuetudo Christi mundum debellauit.

Apoc. 5.

Christus leo & agnus.

admirabilem! Leonem vocat, qui agnus est! Victorem dicit, qui fuit occisus, & adhuc rubentia necis suæ gestat vestigia. In throno videt stantem, qui pendet in Cruce mortuus; inter seniores, & a senioribus adoratum videt, quem inter latrones crucifixum impiorum irrisionibus, & blasphemiis nouit impetitum! scilicet victor est, quia vinci passus; leo, quia agnus; in throno, quia in Cruce; victoriam, triumphúmque ab ipsa patientia, & mansuetudine comparatum obtinuit victor leo, quia occisus agnus.

Patientia Christi vincit & triũphat.

3. Nec etiam corda mortalium ad seipsum Dominus IESVS pertraheret, nisi ab ipsis in Crucem exaltaretur: nec mundum suæ fidei subiugaret, nisi & pro ipso patienter mortem perferret, & illius peccata clementissimè sustineret. B *Nec si Dominus* (inquit S. August.) *non sustineret, non esset, cui dares coronam.* homil. 11. lib. homil. 50. Suam profectò solus ipse gloriam possideret, si peccatores non toleraret, & clementia, mansuetudinéque suâ de impiis pios; de inimicis amicos, de sceleratis ad gehennam damnandis cœlo dignos non efficeret principes: vbi quæso vides iratum etsi offensum: vbi tantarum vltorem, quas patitur, iniuriarum? Agnum lego mutum, & mitem *ante tondentem se sic non aperientem os suum* ad mortem pertrahi. Isai. 53. vbi vindicta etsi iusta? Vbi vel tantula impatientiæ, querimoniæque vmbra? Tacet, sustinétque piissimus Dominus, & pro interfectoribus rogat, vt illius exemplo discamus agnos esse nos debere, patientes, ac mutos; non iubâ, non rictu, non dente vindictam C leones exigentes. Iccircò clamat Apostolus; *noli vinci à malo, sed vince in bono malum.* ad Rom. 12. Diuinum planè consilium, sed quod à solis iustis, & intelligitur, & obseruatur. *Quomodo enim* (inquit August.) *potest vincere in bono malum, in superficie bonus, & in abdito malus; qui opere parcit, & corde sæuit, manu mitis, voluntate crudelis*: in Psal. 78. Vindictam repetis? non ergo bonus es; nec enim bonum in te habes, quo malum alterius vincas; sed potiùs vlcisceris, quia malus es; malúmque malo rependis, & ab inferente malum discis tu malum referre; mali vtique magistri, peior discipulus. Rectè S. August. ad eundem locum admonet: *Passus es malum? ignosce, ne duo mali sitis.* Nimirum qui malum infert, malus est; qui autem refert, peior est. Propterea, nihil æquè vir iustus reformidat, atque vel leuem vindictæ suspicionem. Impetitus iniuriis tacet ad vltionem, sed loquitur tamen, ne latentem animo iracundiam quis suspicetur. Enimverò (quod vnum est exemplum admirabile) S. Stephanus, etsi iustè, Deóque iubente asperiùs aliquanto Iudæos sibi offensos perstrinxerat: *Incircuncisi* (inquiens) *cordibus, & auribus, vos semper spiritui sancto resistitis.* Actor. 7. timens quodammodò, ne fortè quis dictum illud ab iracundia, malóque animo suspicaretur; caritatis egregium suæ circa illos sub mortem ipsam edidit testimonium. *Positis enim genibus* (scribitur) *clamauit voce magna* (cùm iam lapidaretur) *Domine ne statuas illis hoc peccatum.* ibidem. Nimirum (vt S. Chrysost. adnotauit) *defendens quòd nec priora ex ira dixerit, inquit, Domine,* &c. *Volens hac quoque ratione conciliare illis: Nam remittere iram puramque ab affectione seruare animam, valde acceptum facit sermonem.* homil. 18. in Acta.

D. Aug. — *Christi in passione mãsuetudo.* — *Isai. 53.* — *ad Rom. 12.* — *Christiano indigna vindicta.* — *D. Aug.* — *S. August.* — *Act. 7.* — *D. Chrys.*

4. Quæ scilicet iratus dicis, etsi bona, & vera sint, furore tuo damnata obesse, non prodesse solent; iracundia tibi parit inimicos, mansuetudo A conciliat amicos: Pulchrè martyrum primus, nec pati, nec martyr esse, nec in cœlum ingredi voluit, quin priùs omnem à se amoueret irati etiam contra inimicos animi suspicionem; quam profectò ipsamet nonnunquam taciturnitas animis hominum ingerit. Dolor enim animo conceptus, manénsque alta mente repostæ iniuriæ recordatio vindictam intùs latentem vehementiùs in dies acuit; donec data occasione multò acerbius expleatur. Iccircò taciturnus hostis valde timendus, ac fugiendus est. Occultat animo dolorem de sororis contumelia Absalon, cumque eo pariter vindictam dissimulat; demúmque oblata occasione illum prodit, istam expromit: & flammas inuidiæ contra Amasam, & iracundiæ contra Abner tegit alto silentio Ioab, vt suo tempore vtrumque trucidet incautum. Minùs verò timenda hostis loquacitas, quæ ore ipso latentem animo effundit iram, dictísque non factis, & satiat, & sanat exulcerati cordis dolorem. Grande quidem mysterium in eo inuestigare est, quòd Dominus IESVS cùm patientiam admirabilem in tota sua passione exhiberet, & nunquam iniurias, aut cruciatus accipiens querulam vocem emitteret: ad solam tamen alapam ante Pontificem ab vno ministrorum illatam respondit: *Si malè locutus sum, testimonium perhibe de malo; si autem benè, quid me cædis?* Ioan. 18. Multa pro huius loci explicatione dici possent, paucula ego attingam. Respondit ergò Dominus; ne, si taceret, videretur iniuriæ dolorem alto pectore occultare, vt suo tempore illum grauiore satiaret vindicta: loquens verò sic modestè ac placidè ostendit, non sibi cor exulceratum iniuria manere; vllámque sub simulato silentio repetendæ aliquando vindictæ latere scintillam. Tam grauis enim, indigna, turpísque habetur inter homines alapa in facie inflicta, vt hæc vna iniuriarum maximè sanari, extingui, remittíque nunquam soleat: sed percussoris tandem morte, vel ad multos etiam annos dilata vindicari, expiaríque tantum dedecus inter mortales necesse omninò esse habeatur.

Timenda hostis taciturnitas. — *Cur Dominus alapa percussus respondit?* — *Ioan. 18.* — *Christus alienus à vindicta.* — *Incurabilis dolor ex alapa.*

5. Præterea respondendo magis ostendit mansuetudinem suam, quàm si tacuisset; potuissent D enim cogitare Iudæi ægre tulisse iniuriam, non autem respondisse metu Pontificis; at dum mansuetè respondet, tranquillum animum, & compositum ostendit, & aperit. Quod in sensu ita commentando colligit S. August. *Quanto ergò meliùs & respondet vera placatus, & ad perferenda grauiora tranquillo animo fuit paratus.* tract. 113. in Ioann. Itaque respondit Dominus, vt suam magis commendaret patientiam, cui silentium quodammodo detraheret, ob suspicionem metus concepti ex præsentia Pontificis, & seniorum, quos quidem minimè formidabat. Respondit etiam non propter illatam sibi iniuriam, sed vt rectè, veréque loquutum esse ostenderet, ne quis, vel inimicus diceret inurbanè illum Pontifici locutum, E nec debitam tam graui personæ reuerentiam exhibuisse spretâ summi sacerdotij dignitate. Adeò inurbanitatem in dictis, contemptum sacræ dignitatis, fictam patientiam, dissimulatam iram, viuum in corde iniuriæ dolorem, tectam silentio libidinem vindictæ patientissimus, & clementissimus Dominus IESVS detestatur, atque in suis fidelibus videri non patitur. Denique mansuetissimus Dominus respondit ne videretur meritò percussus, eo quòd verbo suo Pontificem offendisset, ostendens illum minimè læsum, nec vnde lædi

D. Aug. — *Responsio Christi patientiam cõmendat.* — *Mansuetudo Christi cum prudentia.*

A lædi poſſet, cauſam extitiſſe: imò ſi contra fas, iúſque læſum ſe iudicaret, blanda nunc reſpõſione placare hominem,& conciliare ſtudet. Quod

Cyril. Alex.

quidẽ ſatiùs eſt ex S.Cyril. Alex. audire in hunc modum: *Cæditur vt ſeruus,qui nutu ſolummodò perdere Iudæos omnes potuiſſet, nec vllam facit vltionem. Non enim irâ,nec mœſtitiâ,nec dolore vincitur. Placare autem,melioremque facere principem ſtudet,cum cædi oportere negat eum, qui nihil malè loquutus eſt. Ita manſuetudinis ſuæ,nec quidem in rebus,quæ cæteris terrorem afferunt, obliuiſcitur: ſed ratione optimâ Iudæorum ſuperbiæ miniſtrum à tali temeritate cauere inducit.* lib 11.cap.47. in Ioan.

Chriſtus etiam de hoſte non queritur.

Vide immenſam Chriſti Domini bonitatẽ; vltrò ſe alapis, ignominiis, cruciatibus, mortique offerens; non vult tamen B etiam vt hoſtes teterrimi à quibus damnatur, vllam de ipſius ore,vel tenuem audire querimoniã, & amaritudinẽ accepiſſe conquerantur.

D. Cyril.
Hominum mira impatientia.

Nos autẽ miſeri (adiungit optimè S.Cyril.) *terra,& limus, ſi quis proximus lapſu linguæ minimum quicquam cõtra nos dixerit,more draconum in eum inſurgimus,& mille verbis pro vno vituperantes ſatiari non poſſumus.*

6. Sic habet humana imprudentia,ſimul & impudentia cum feritate belluarum coniuncta, vt vltionem non æqualem iniuriis,ſed longè maiorem repetamus; nec aliter noſtra inhumanitas exaturari ſe arbitratur. Hanc inſaniam vno verbo egregiè vates Regius expreſſam concinuit:

Pſal. 54.

Non defecit de plateis eius vſura, & dolus. Pſal. 54. Agit de mala hominum improborum ciuitate, ſiue de conuentu,vt vocat,malignantium, qui ex aduer- C ſo diuinis præceptis cõtradicunt; inter dolos,&

Inſaturabilis vindicta hominis.

iniquitates illius ciuitatis malum vtique non poſtremum adiungit, vſuram, quæ paſſim in plateis vſurpatur; abundat quippe ſceleratorum Reſpub. fœneratoribus. Sed quænam iſthæc vſura? Decla-

D. Auguſt.

rat S. Aug. *Quando non dimittis, quod tibi debetur. Verbum contumelioſum audiſti: vis exigere damnationis ſupplicium: pugno percuſſus es,interfectionem quæris. Vſura mala.* Deteſtanda hæc vſura,quam vſurpat, & celebrat, in pretio, & honore habet mun-

Mundi doctrina de vindicta.

dus,qui in maligno poſitus eſt. Sic vulgò teritur. Ad vnum mentitis alapa in faciem; ad alapã pugio, gladius, contrucidatio. O in gehenna, & à principe dæmonum docta, & indicta dogmata? D Fuerit ergò iſthæc doctrina illius impiæ ciuitatis, de qua loquitur Dauid, aduerſus Deum,& Chriſtum eius fundatæ,armatæque, quales ſunt paganorum, Saracenorum, & hæreticorum ciuitates, in quibus ſunt doctores dæmones, Mahometes, Lutheri,Caluini ac reliqua contra Deũ,ac Chriſtum eius ab orco excita monſtra. At in ciuitate Dei,in Eccleſia Chriſti inter fideles Chriſtũ crucifixum adorantes, hanc abominabilem vſuram

Indignum Chriſtiano vindicari.
D. Aug.

inueniri,& nominari,& celebrari, id quidem indignum eſt,ac deplorandum. Quare adiungit idẽ Aug. *Ne in ciuitate illa mala abundent vſuræ iſta,non inuent parietes iſtos,vbi pectus tunditur: non accepturus,ſi non dicturus: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut*

Math. 6.

& nos dimittimus debitoribus noſtris. Matth. 6. *Non accepturus,ſi falſum dicturus. Ergo & facturus,& di-* E *cturus; aut quod petis non promeriturus, quia qui hoc faciunt,in vſuris illis malis ſunt.*

7. Proh facinus execrandum? *Ad vltionem* (in-

D. Cyril.

quit S.Cyrillus) *irruentes principem fidei noſtræ non reſpicimus, nec recordamur ſcriptum eſſe; quia eorum*

Eccleſ. 10.

via ad mortem, qui memores iniuriæ ſunt. Eccleſ. 10. *Exemplum igitur clementiæ, atque mãſuetudinis Chriſtum teneamus.* indicato loco. Ad verba quæ ex Eccleſ. affert, ſic in vulgata ſe habent: *qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam,& peccata il-*

Eccleſ. 10.

lius ſeruans ſeruabit. Eccl. 10. Nã cùm omnia pec-

A cata hominum offendant Deum,& ad vindictam ſumenda impellant,maximè verò id faciunt odia,

Odia, iniuriaque valde offendunt Deum.

iniuriæ,vindictæ,& quæcumque aduerſantur caritati,& iuſtitiæ, quæ proximis,& naturali,& diuinã lege debentur. Hæc ſibi potiſſimùm illata cenſet ille,qui bonitas,& caritas ipſa eſt. Pudeat iam filios ſæculi,honoris mancipia;pudeãt iſtius, quam celebrãt,de vindicta ſuæ doctrinæ;cùm virum in armis natum,toties victorem,ac triũphatorẽ, eundémque totius Imperatorẽ orbis Theodoſium Magnum ſciant,non quidem in vindicta, ſed in tolerantia maiorem ſuarum laudum palmã

D. Ambr.

poſuiſſe. Quod quidẽ in illo S.Ambr. luculentiùs, & dominus extitiſſe commemorat ita ſcribens. *Beneficium ſe putabat accepiſſe auguſtæ memoriæ Theo-* B *doſius,cùm rogaretur ignoſcere. Et tunc propior erat veniæ,cùm fuiſſet commotio maior iracundiæ.*

Mira patiẽtia Theodoſij Imperatoris.

O rem nullis auditam ſæculis,& omnibus in æternitatẽ vſque admirandam,& prædicandam? Imperator offenſus non pro obſequio à famulis,ſed pro beneficio à dominis reputabat rogari ad condonandũ iniurias à famulis illatas. Vbi ergo læſæ maieſtatis vindictæ Iraſcebatur vt homo,ſed tunc maxi-

D. Ambr.

mè indulgebãt. *Prærogatiua* (adiungit Ambr.) *ignoſcendi erat,iratũ fuiſſe. Et optabatur in eo,quod in aliis timetur,vt iraſceretur. Nã quaſi parẽs expoſtulari malebat, quàm quaſi iudex punire.* de obitu Theodoſ. Ad exemplum quidem Dei, *qui cùm iraſcitur,miſe-*

Abac. 3.

ricordiæ recordatur. Abac. 3. Sed quid ego Theodoſium, Stephanúmque protomartyrẽ, quid Domi- C num ipſum martyrẽ IESVM Chriſtum affero in exemplum patientiæ,ac manſuetudinis? ſatis mihi nunc eſt Eſau; quis hoc crederet, quis de hoc

Mira etiam in Eſau patientia & manſuetudo.

hirſuto, rubróque Idumæo humanitatẽ ſperaret, tanquam ſi de tribulis ficus, de ſpinis vuas collecturum ſe quis polliceretur? Fecit hoc tantum miraculum in Eſau ipſa, quam Iacob exhibuit fratri humilitas,& manſuetudo.

8. *Vt inuenirem gratiam.*] Rogat Eſau quæ nam ſit cauſa, vt tali ordine ab illis fœminarum, puerorum,ſeruorúmque,& gregũ turmis excipiatur? an eæ pertineant ad fratrem? Reſpondet Iacob ſua quidem eſſe, ſed tamen omnia in obſequium tãti domini,tam caríque fratris,& quæ ſeparauerat in gratiam illius, minima quidem eſſe munera, ſed D conteſtandæ tamen obſeruantiæ ſuæ, demerẽdæque fratris beneuolentiæ cauſa per ſeruos ſuos præmiſiſſe,vt dignetur frater offerenti beneuolus eſſe,& præteritorum animo admittere obliuionẽ; quod & præſtitit Eſau;in hoc ſanè verus Iſaac filius,& Abrahæ nepos,generoſus videlicet, generoſis parentibus ortus; quid enim tam excelſum, támque generoſum, quàm acceptas remittere iniurias; *nobile quidem* (ait Hugo) *vindictæ genus eſt*

Hug.
Nobile ... vindicta ... parcere.

ignoſcere victo. lib. de anima c.7. Profectò ſpectatâ corruptione poſt peccatum naturæ humanæ, difficile admodum,ne dicã impoſſibile, inuenire eſt hominem,qui nullam,aut accipiat,aut inferat iniuriam. Cæterùm & illud certum omninò eſt,magnorum verè principum ſi non dignitate, at cer-

Princeps iniuriam non infert, ſed remittit.

E tè ingenio videri,nullius quidem à nullo veniam petere,ac multorum multis dare. Quid quæſo eſt, quod in Catalogo generationis Chriſti apud Matthæum in quo tã multi recenſentur Reges, ſolus tamen Dauid bis nominetur Rex? *Ieſſe autẽ genuit*

Math. 1.

Dauid Regẽ; Dauid autẽ Rex. Mat. 1. ob admirabilẽ opinor,veréque Regiã animi magnitudinẽ,quam habuit ergã inimicos. Quod quidẽ apprimè intel-

Regia virtus iniurias remittere.

ligens Saul,cùm ſibi à Dauide vitam quam facilè poſſet eripere, vidit condonatam,conteſtatus eſt: *Nunc ſcio certiſſimè quod regnaturus ſis.* 1. Reg. 24.

1. Reg. 24.

Vnde id colligit? nimirum, quia tam eximia ge-

nerosi animi celsitudo iustè, atque integrè donari non potest, nisi regali sceptro, & corona; nec ista regni insignia, & ornamenta in alio, quàm in tali pectore aptiùs conquiescent.

9. Icircò David palam confessus ob hãc virtutem sibi à Deo regnũ concessum ita continuit: *Et scitote quoniam mirificauit Dominus sanctum suũ.* Psal. 4. Est enim in fonte Hebræo: *Elegit sibi Dominus misericordem, pium sibi.* quasi dicat: Quid frustrà me persequimini? regno me nunquã priuabitis, coronam nequaquam detrahetis, auferre sceptrum à manibus non poteritis; me scilicet in Regem elegit ille misericors Deus, qui & misericordiam meam respexit, & misericordem pro meritis præmiis nullo vnquam tempore priuabit; & *qui pluit super iustos, & iniustos, solémque suum oriri facit super bonos, & malos*, serui sui erga inimicos, & persecutores caritatem præstitã nunquam obliuisceretur. Nihil enim tam proprium, & naturale Deo, atque benefacere: Nam *& cùm iratus fueris misericordiæ recordaberis*: ait Abac. 3. Quãdo scilicet minus expectaret homo à Deo misericordiam, tunc illam hominibus etiam iratus, & ad vindictã prouocatus vltrò elargiri solet. Hoc ipsum factum à Domino legimus: In Sabbatho curauit paralyticum, cùm blasphemiis Iudæorum appetitus iustæ indignationis apertum ederet signum: *Circumspiciens* (scribitur) *eos cum ira, contristatus super cæcitate eorum dicit homini: Extende manum tuam; & extendit, & restituta est manus illi.* Marc. 3. Erat quidem iratus, sed tunc misericordiæ recordatus est. Hinc optimè S. Ambros. edisserit ad hunc locum: *Dominus in ira præcipiens refudit corpori sanitatem. Vnde intelligimus qualis Dominicæ benignitatis sit sanitas, cuius indignationis talis est medicina: aut quemadmodum placatus prodest, qui ita miseretur iratus.* serm. 8. Sic totus est misericors Dominus IESVS, vt etiam illius ira, & indignatio, non in supplicium desinat, sed beneficentiam pariat, & misericordiam.

Psal. 4. — *Mansuetudo Dauidi regnum peperit.* — *Matth. 15.* — *Deus naturà beneficus.* — *Abac. 3.* — *Marc. 3.* — *Ira Christi misericordiam parit.* — *D. Ambr.*

10. Luculentius adhuc in ipsa morte, quam ab hostibus accipiebat, acerbissima nobis reliquit huius caritatis argumentum. Enimverò in Cruce totus in sanguinem diffluens inter immẽsos omnium membrorum dolores, atque inter ludibria, cachinnos, & blasphemias carnificum ab æterno Patre iisdem inimicis veniam postulauit. *Pater dimitte illis.* Luc. 23. Videlicet, (vt animaduertit S. Aug.) *iis iam petebat veniam, à quibus adhuc accipiebat iniuriam, non enim attendebat, quod ab ipsis moriebatur, sed quia pro ipsis moriebatur.* tract. 31. in Ioan. Et homuncio tamen abiectus, & prope nihil probrum ducit, si veniam iniuriæ condonet, si non se de inimico vlciscens suam iniuriam illius cruore satiet. Quòd si fortè amicorũ precibus, sacerdotum monitis, confessariíque præcepto ad dandam veniam compelli se videat, illam tandiu differt, donec iniuriæ cicatrix obducatur. Nec enim opportunè veniam peti arbitrantur homũculi terræ filij, cùm adhuc recenti (aiũt) sanguine crudum est iniuriæ vulnus; & memorato veniæ nomine quasi refricatum grauioribus dolentis animum dilaniat cruciatibus. O impudentem atque infamem vulgi opinionem: Pendet in Cruce Dei filius, imbres diuini sanguinis de hiantibus toto corpore vulneribus emittit, & patrem nihilominùs rogat: *Pater dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt.* Luc. 23. non dicit: quid fecerint; non præteritas iniurias, non cruciatus anteà inflictos, non vulnera iam obducta memorat, sed præsentia mala dicit: *Quid faciunt.* Hinc scilicet, recentia calidum effundebant vulnera cruorem; illinc lingua, & os veniam ipsis satellitibus precabatur. Deo semper est opportuna, & matura miserendi, veniámque dandi, si ritè, sanctéque petatur, occasio. At etiam nunc homuncio, ad quamlibet iniuriæ vmbram indignatur: vindictam illicò molitur; nec diuinà lege coërcitus, nec exemplo Christi Domini compulsus ab illa exposcenda desistit.

Christi in cruce mansuetudo. — *Luc. 23.* — *D. August.* — *Pronus ad vindictam homuncio.* — *Luc. 23.* — *Matura Deo semper occasio miserendi.*

11. *Veruntamen Deo subiecta esto anima mea: quoniam ab ipso patientia mea.* Psal. 61. Ita secum loquebatur qui caritatis erga inimicos nobis illustrissima reliquit monimenta. Legi (inquit) diuinæ caritatem iubenti, vindictamque interdicẽti pare obsecro, libentérque te submitte o anima mea; Magnã quidem (inquies) opus est patiẽtia. Rectè planè. Si verò ad istam erga inimicos caritatem de meo foret peculio comparanda patientia, meritò queri, ac dolere possem. Sed ab ipso patientia mea, qui caritatem imperat, patientiam elargitur; qui iubet inimicos diligi, patientiam vt tolerentur, gratiam vt amentur, communicat. *Ne igitur* (commentatur ita Theod.) *derelinquas, ô anima, Dei cultum; verùm auxilio ab ipso allato confirmata molestiarum impetus perfer.* Hæc ille. Nihil est non leue, dulcéque patienti, & *caritas* (autore Apostolo) *patiens est; omnia suffert, omnia sustinet.* 1. Cor. 13. At (nostra hæc est tum infirmitas, tum malignitas) vt impatiẽtiæ velut œstro agitati, vel ad tantulo asperius verbum indignemur. Fuerit hæc carnis infirmitas, aut vehemens à malo spiritu excitata passio. Quid deinde? Audi Apostolum: *Irascimini, & nolite peccare. Sol non occidat super iracundiam vestram.* ad Ephes. 4. Scit Apostolus mille irascendi occasiones quotidiè suboriri, sed tamen sic iram comprimi vult, vt ad peccatum non pertingat, sítque illa tam breuis, vt vnius diei spacium non transiliat.

Psal. 61. — *A Deo caritas & patientia.* — *Theodor.* — *1. Cor. 13.* — *Ira & vindicta furia ab orco.* — *ad Ephes. 4.*

12. Sed satius est egregiam audire commentationem S. Chrys. *A die ipsò ad pacem Paulus impellit, secretum enim noctis veretur, ne forte solum excipiẽs sauciatum maius profectò vulnus efficiat.* Iræ quidem passio ex dolore visceribus inhærente, ac viuã perenniter iniuriarum recordatione, mirum in modum fouetur; ac magis, magísque ignescit. Quod quidem fit potissimùm in nocte, quam cæteris interea curis consopitis hæc vna mentis perturbatio facit insomnem, cùm nihil tunc occurrat, quo temperetur. *In die namque* (adiungit Chrys.) *multi sunt aduocantes, atque retrahentes; in nocte autem quã solus relinquitur, intraque semetipsum cogitationũ æstibus, huc illuc iactatur, in immensum verticem minarum fluctus tumescunt, fitque maior omninò, sæuiórque tempestas.* Animi quidẽ solicitudines, curæque si aperiantur, ac reuelentur amicis, magna ex parte mitigari solent: ipsisque diei occupationibus, & negotiis, quibus valde mens humana distrahitur, quodammodo fractæ, ac debilitatæ vim suã, qua excruciant, aut omninò, aut multum deperdunt. Contra verò per noctem velut ex insidiis contra hominem insurgentes impunè libero in campo desæuiunt. *Icircò* (progreditur Chrysost.) *praueniens Paulus vult iam reconciliatum nocti tradere, ne vllam occasionem de solitudine diabolus inueniat, per quam iracundiæ fornacem possit accendere, eámque efficere sæuiorem.* homil. 16. in cap. 5. Matth. Quare Apostolus tum animæ, tum corpori hominis læsi, atque irati consulens monet, ac iubet, vti cubitum non eat iratus: sed depositã iracundiã inimico in priorem gratiam conciliatus, sano, quietóque animo placidos in Christo, eiúsque caritate

D. Chrys. — *Nõ diu irascendum.* — *D. Chrys.* — *Ira passio per noctem ignescit.* — *D. Chrys.* — *Ante noctẽ sepliẽda inimicitia.* — *Ira passio, vbi prodit, illicò sananda.*

caritate ducat somnos. Absolutéque dixerim hunc præcipuè inter alios humani cordis morbos vbi primùm sese aperit, omni ope, remedióque curandum esse. Quò enim iracundiæ malum tardiùs curatur eò gliscit vehementiùs, adultúmque in dies aut redditur insanabile, aut difficulter admodum expellitur: instar nimirum tantulæ scintillæ, quæ vbi intermicat, facilè potest extingui, negligenter verò permissa increscit paulatim, donec immensum excitet incendium, quo turres, vrbésque, ac gentes conflagrabunt. Non patitur ergo Apostolus iracundiam vsque ad noctem differri. *Nouit enim* (concludit Chrys.) *talem esse huiusmodi passionē, quæ satis velocis curationis indigeat.*

Gliscentis iræ incendium. D.Chrys.

13. Laudo etiam Esau, qui licèt aliquando in fratrem iratus, posito tamen omni dolore ablatæ paternæ benedictionis, nullū modò fraternæ, sanctæque caritatis non edidit argumentum. Et quidem amicitiæ immortales esse debent, inimicitiæ mortales, vti sapientes Ethnicorum pronunciarunt. *At Christianus nullius hostis est*, vt Tertul. loquitur lib. de patientia. Nec enim aliquem odio habet, & si habetur odio, planè inimicum diligit propter Deum, quem sibi, quòd taliter diligat debitorem reddit, & remuneratorem habebit. Enim verò cùm amor non nisi amore soluatur: profectò qui propter Deum ita iubentem, diligit inimicum, cùm iste amorem non rependat, vtique Deus ipse rependet. Qui ergò mihi præcipit, vt diligam inimicum, à quo non diligar, vtique seipsum constituit debitorem, vt suo meum soluat amorem. Quocirca, & pro seipso diligere quisque debet inimicum, per quem caritatem, patientiam, & humilitatem omnium virtutum maximas exercet, in hac vita purgatur à vitiis, pœnásque iis debitas exoluit, & inimici odiis, iniuriisque constructam in cœlo recipiet coronam. Profectò cùm tam vtilis, ac fructuosus tibi sit inimicus, optandum sanè foret, & (liceat dicere) curandum, vti velut pisces ad cupedias in viuario, & piscina, sic tu inimicos conseruares.

Tertul.

Grande lucrū ex inimico.

14. Offert fratri munera Iacob ratus (vt est) hanc esse potissimam conciliandi animos, & extinctis inimicitiis, comparandi, conseruandíque amicitias rationem. Mirandum quippe in modum acceptis muneribus mortalium animi, & oblectātur, & vinciuntur. Balaam malus Propheta (si tamen Prophetam appellare licet, qui malus sit) ad maledicendum Dei populo compulsus est muneribus, nec ab incœpto etiam prodigiosa voce bestiæ desistebat. Tanta est munerum vis. Notauit hoc idem S.Aug. *Balam* (inquiens) *tantā cupiditate ferebatur, vt nec tanti monstri miraculo terreretur.* quæst.50.in Num. Atque vtinam hoc nostro sæculo contrarium omninò cerneretur, & vsurparetur? Violantur leges, iniquæ feruntur sentētiæ à iudicibus luto munerum occæcatis. Non valet iustitia, non liberat innocentia; datis, & acceptis muneribus, ista culpatur, illa conculcatur. Iccircò D.Ambr. scripsit: *Diuites putant nihil esse, quod non cedat sua pecuniæ, & in gratiā sui legem velint esse venalem.* li.1.de Abel.cap.4. At munera vltrò citróque currentia humanam, & iustam conciliant, & conseruant caritatem. Benè id quidem, sed tamen illud habendum præ oculis quod S.Greg. Naziā. consuluit. *A malo homine nunquam beneficium accipe. Huiusmodi enim benignitate nihil aliud quàm sceleribus suis impunitatem quærit.* in sentent. Quī enim iudex vnâ manu virgam expediat aduersus eum, cuius pecuniam, munúsve aliquod alterâ susceperit manu? *Vnum pomum si accipias, manum tibi vsque ad*

Mira vis in muneribus. Num.22. D.August. *Munera dominantur in iudiciis.* D.Ambr. *Regnat in iudiciis pecunia.* D. Greg. Naz. *A malo non accipiēdum munus.*

terram deprimit: dicere solebat, æternâ dignus memoriâ ob multas, præclarásque virtutes Martinus Gōçaluez de Camara, qui supremus iustitiæ moderator multos per annos in Lusitania celeberrimum Christiani zeli, & integritatis nomen obtinuit. Obtulit Iacob fratri munera; quæ quidem ab omni suspicione libera sunt, imò & maximè commendantur inter fratres, ac propinquos ad conseruandam videlicet caritatem, quæ ab illis iure ipso naturæ exigitur. Quam in sententiam optimè scripsit S.Greg. Naz. hoc modo: *Propinquos prolixiori benignitate complectere. Quis enim aliquis adduci poterit, vt credat te exteris bonum fore, si erga eos, quibus benignitas iure debetur, iustitiam minimè colas.* in sent. Quid ergò tam absurdum, támque stolidum pariter, & impium, quàm cùm valde officiosum te, ac magnificum erga exteros præbeas, fratribus, quin etiam sororibus sexu infirmis, & propterea magis indigentibus omninò auarus, & inhumanus esse videaris?

MartiniGōçaluez de Camara encomium. D.Gregor. Naz. *Sancta inter propinquos munera.*

15. Sunt quidem fratres, sunt etiam propinqui in donis præferendi: non tamen in reipub. muneribus, atque officiis, hoc tantùm nomine, cùm minùs idonei, aut forte indigni iudicantur. Profectò Benedictus XII. Pontifex maximus, quem legimus primùm è vita religiosa, cœnobióque in cathedram Apostolicam fuisse sublatum, nulli ex suis cognatis munus aliquod Ecclesiasticum dedisse scribitur dictitare solitus: *Pontifex nullos habet propinquos:* quòd propinquos alas, id est naturæ ius, quòd eos diuites facias, non omninò vituperandum; quòd eos cùm indigni sint, videlicet inepti, præficias aliis rectores; id quidem & Deo, & Reip. per quàm iniuriosum est. Vniuersim tamen commendanda est identidem & caritas, & benignitas, & beneficentia inter mortales; quâ vnâ vel maximè Deum ipsum conditorem, & benefactorem nostrum imitamur, tunc potissimùm, cum aliquo nostro dispendio alienum procuramus cōpendium ad exemplum Dei hominis, qui nos suo redemit sanguine, vitámque immortalem nobis suâ morte cōparauit. Illius verba illa sunt: *Posuerunt me custodem in vineis. Vineam meam non custodiui.* Cant. 1. Suam quidem Dominus sacrosanctam humanitatem non in deliciis habuit, nō in honoribus huius mundi, sed eam probris, iniuriísque, & cruciatibus, ac turpissimæ morti tradidit, pro redemptione, salutéque animarum; velut qui pro colendis, tuendisque aliorum vineis suā ipse negligeret, aut à bestiis dissipandam, aut in syluas redigendam relinqueret; Quod quidē humanę caritatis documentū in Apostolis per sponsam, siue primitiuam Ecclesiam hoc loco significatis expressum est, vti declarat Theod. *Vineā suā* (inquiens) *id est, animæ suæ vtilitatem neglexisse se dixit, & aliorum commoda propriis commodis prætulisse. Caritas enim, vt B.Paul. testatur, non quærit quæ sua sunt. Et de seipso. Non quæro quod mihi vtile est, sed quod multis, vt salui fiant.* Frustrà quidem viuit, qui non aliis etiam, sed sibi soli viuit; quem aliorum bona delectant, nec mala commouent, nec solicitant commoda, planè se ab ipsa natura humana prorsus alienum esse testatur. Quo in argumento præclarum quid scribit his verbis S. Augustin. *Comicus cùm ab vno sene alteri seni dictum componeret: Tantum ne est ab re tua otij tibi aliena, vt cures, eáque nihil, quæ ad te attinent? Responsum ab altero reddidit. Homo sum, humani à me nihil alienum puto.* Terēt. in Heauton act.1. Scena 1. *Cui sententiæ ferunt etiā theatra tota plena applausisse.* ep.52. Adeò proprium ac naturale ius est humanæ caritatis,

Quando in donis præferendi fratres? *Sententia Papæ Benedicti de cognatis.* *Beneficentia ad exemplū Dei.* Cant.1. *Christus nostram sua prætulit saluti.* Theod. *Zelus animarum in Apostolis.* D.August. *Zelus proximorum commendatur.* Terent.

 támque

rámque debitus est zelus, curáque vnicuiq; mortalium erga proximorum vitam,& commoda, vt etiam ethnicis hominibus ab infideli poëta summis excepta plausibus arriserit eam ob rem in theatro sententia.

B. Maria custos, & cultrix filij sui.

16. Denique aptissimè conueniunt ea verba Dei matri semper Virgini,quam nostris videlicet animabus datam à Deo custodem,& nouimus, & experimur. Vineam quidem habebat propriam, filium videlicet, suo in vtero ex Spiritu sancto plantatam vineam,conceptum filium. Et quemadmodum in excolenda vinea mirum in modum tota industria infatigabilisque labor desudat agricolæ: sic Virgo beatissima in nutriendo, curando, tractandóque officiosissime ac sanctissime corpore filij sui,& curam omnem,& vitam ipsam dulcissime collocauit. Nam quòd sanctissimum Christi corpus vinea dici queat, haud est incongruum; quippe cum ipsemet Dominus de seipso dixerit, *Ego sum vitis vera*; & infrà. *Ego sum vitis,vos palmites.* Ioan.15.ad quem locum rectè adnotauit S.Chrysost. *Ostendit hîc Dominus sine operibus neminem in ipso esse posse.* Quis enim vnquam ex vitibus,& ex vinea consuetum sine magno labore fructum percepit? *Incitat Dominus* (adiungit Chrys.) *ad virtutis curam,atque vitis circumfossione & cultu indiges.* Idipsum dixerat elegantiùs Clem. Alex. hoc modo: *Dicitur Dominus vitis allegoricè,à quo cum diligentia, & agri colendi arte fructus est vindemiandus.* Stromat. 1. Frustrà quidem desidiosus,& negligens virtutum,ac salutis æternæ fructum à Christo Domino expectet, quem diuina gratia sine hominis debita cura, & dispositione,bonísque operibus non concedit. Ille vitis, & vinea est ex se proferens bona omnia, sed ea nostro studio, cultúque, & bonorum operum labore non debent,possúntque non colligi.

Ioan.15. D.Chrys. Nemo in Christo est sine operibus.

D.Chrys.

Clem.Alex. Christus vinea,& vitis à nobis colitur & vindemiatur. Bonorũ operum necessitas.

B. Maria studuit redemptioni hominum.

17. Hanc igitur suam vineam mater sanctissima non custodire dicitur, vt alienas custodiret: cùm videlicet,diuinæ se voluntati subiiciens filij sui passionem mortémque libens Æterno Patri pro redemptione mundi, salutéque animarum obtulit, & quodámodo visa est vitam hominum vitæ filij sui præiulisse: relictáque vineæ suæ custodiâ vineas custodisse alienas. In hoc sensu legimus scriptum in reuelationibus Sanctæ Brigitæ, Beatissimam Virginem Dei matrem de futura quam secum cogitando prius meditabatur, filij sui passione hæc inter alia multa retulisse: *Tunc oculi mei replebantur lacrymis,& cor meum quasi scindebatur præ tristitia.Cùm verò considerarem potentiam deitatis eius,consolabar iterum sciens quòd ipse sic vellet,& sic expediret: & omnem voluntatem meam conformam voluntati eius, & sic semper erat lætitia mea mixta cum dolore.* Hæc in reuel. Brigit. Intelligitur etiam Virgo Beatissima non suam,sed alienas vineas custodisse; quia scilicet incustoditam, & neglectam (quæ se tali fauore indignam fecerat) Iudaicam Synagogam iure ipso sanguinis sibi cohærentem, ac velut hæreditariam vineam reliquit; illáque relictâ præpositam se dicit, & gaudet à Deo vti adiutricem, aduocatam, matrémque, ac Dominam Ecclesiæ Christianæ, in qua tot vineæ sunt, quot animæ fidelium, quas Beatissima Dei mater custodit à bestiis tartari, ne dissipent, & conculcent; excolit suis ad Deum precibus,& innumeris suæ beneuolentiæ gratiis, vt maturæ tandem virtutis racemos in vita meritorum; & in cœlo lætissimum immortalitatis, & gloriæ proferant vinum sempiternæ.

Reuelat. S. Brigid.

B. Maria lætitia mixta dolori.

B. Maria cura de Christianis.

SECTIO III.

Habeo plurima frater mi. Sint tua tibi.

1. DIgnum planè memoriâ,laudationéque sẽpiternâ responsũ Esau; cum tamen haud sanctus, Deóque dilectus homo haberetur. Cæterùm hæc tam egregia sententia cùm viri modestiam,& generositatẽ, tum bonæ illius, aureæque ætatis felicem in iis rebus moderationem euidenter demonstrat. Non egeo (inquit) alienis, sat meis contentus viuo; quin & abundo, plura quàm sit opus ad vitam possideo. O dictum admirabile! ò rem incredibilem si humana spectetur conditio! Quis hodie,si non ad vanam ostentationem,dicat,habeo plurima,cùm adhuc plurimis plura concupiscat? Nec enim ardor habendi extingui,aut sacra fames saturari, diuitiarum siris expleri potest.Sola est humanarum passionum auaritia,quam nec terrarum,cœlíque termini cohibẽt,nec Tagi,Pactolique, & Gangis aurea fluẽta restinguunt, nec tota ipsa explet terrestrium bonorum abundantia. Scilicet,cùm mens humana immensam quandam habeat capacitatem, ac proinde solo Deo, qui bonorum omnium infinitus,& inexhaustus est thesaurus,expleri possit,nõ mirum est, quòd illam reliqua infra Deum bona (si bona liceat appellari, quæ Dei non sunt) replere non possint;quin etiam vehementius cupiditatẽ illius tanquam oleum in flammas infusum irritare soleant,quã restinguere. Mortalium Reges, & potentissimi, & opulentissimi habentur: at non proinde Achab Israëlitarũ Rex Regis thesauris ita suam, aut sedauit aut certe temperauit auaritiam, vt pauperis Naboth non concupierit vineam,violentérque, & impiè cæso domino abstulerit. Infelix homo,& si Rex esset à pauperculo stipem non necessitati,sed cupiditati explendæ videtur petiisse: *Da mihi* (inquiens) *vineã tuam.* 3.Reg.21. Quod ita eleganter expendit S.Ambr. *Da mihi vineam tuam: quæ alia vox egentis est? quæ vox alia stipem publicè postulantis, nisi da mihi?* &c. lib.de Naboth.c.2. Quid tandem abiectius? quæ turpior miseria,quàm quæ tantum Regem in hominem mendiculum abiecerit? Vilis mundi substantia nihil non reddit vile: nec lutum terræ(id enim pecuniæ, & opes sunt) affectari, quætique nisi à luteo corde possunt.

Mira hominis parci sententia.

Anima solo Deo expletur.

Cupiditas etiam in regibus inexplebilis.

3.Reg.21. D.Ambr. Nihil abiectius auaritiâ.

2. Atque vt videas auari hominis stultitiam, Rex iste cùm expeteret, peterétque pauperis vineam, quæ tenuis proculdubio erat, suã ipse Regiam promisit. *Dabo tibi vineam meam*,&c. Quid hoc est; ita miser insanis tantulam pauperculi substantiam concupiscis,tantúmque regalis opulentiæ contemnis plantarium? *Diues quidem* (ait S.Ambr.) *quod suũ est,quasi vile fastidit; quod alienũ est, quasi pretiosissimum concupiscit.* O miserã æquè, atque malignã diuitis auaritiã! Aliena cupit,quia non sua; & propria contemnit,quia sua possidet; sic furto delectatur auarus, vt illo condita etiam quæ vilia sunt appetat; quæque illo carent quantumuis pretiosa,& delectabilia execretur.Sic nullum, & appetendi, & possidendi modum terminúmque auarus patitur; vt etiam pauperis agello carere se indignetur.Iure optimo queritur idẽ Ambr.contra diuites. *Iniuriã(inquiens) vestrã putatis,si quid pauper habeat quod dignũ possessione diuitis æstimetur. Damnum vestrũ creditis quicquid alienũ est.*Solus in terra diues esse,solus viuere vult auarus:quòd etiam pauper tantulum quid possideat, fert

3.Reg.21.

D.Ambr. Conditur furto auari cupiditas.

Auaritia nullis cohibetur terminis.

Solus in terra viuere vult auarus.

fert ægerrimè: sibíque detractum,& ablatum putat,quicquid aliorum est. At (ò nos miseros) inhiamus terræ sordibus, (quid enim aliud bona sunt mundi?) maximísque, & pulcherrimis cœli bonis, nec mentem, nec oculos intendimus? An non audimus Deum ipsum seuere interrogãtem: *Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, anima vero suæ detrimentum patiatur?* Matt.16.Quo ex loco egregiè subintulit D. Aug. *Pereat mundi lucrum,ne fiat animæ damnum.* in Psal.103. Coniuncta simul est cum immoderata, & iniusta possessione terrestrium bonorum ea,quæ solùm deploranda est amissio cœlestium. Scitum, certúmque habetur quod S. Chrysost. scripsit. *Auaritia* (inquiens) *animam corrumpit, gehennam amat,odio habet regnum cœlorum.* homil.23.in 1.Corinth. Proh supremam hominis immortali animo præditi,natique cœlo infelicitatem? lucrando miser pecuniam,perdit animam? *Nullo siquidem pacto*(adiungit S.Chrys.) *simul stare potest,& argenti, & animæ amor.* ibid. At pecuniæ possessio breuis quidem est, solis vitæ (qua nihil fugaciùs) circunscripta limitibus: animæ verò damnum irreparabile, ac sempiternũ est. *Profectò* (vti admonet idẽ Chrys.) *habendi ardorem extinguet qui secum diligenter expendat, quo pacto cupiditas hominem odio habet, & relinquit, quo pacto contra illum acuit ensem, quot barathra effodit, quot struit laqueos, quot parat præcipitia.* Vno verbo damna omnia cupiditatis complexus est Apostolus, cùm *radicem illam omnium malorum* appellauit,habendique desideria fluctuanti pelago, quo mortalium plerique demerguntur, & absorbentur,comparauit. 1.Tim.6.

Homo ad terram inhians cœlũ non curat. Matth 16. D.August. D.Chrys. *Auaritia cœlum odit.* *Animæ dãnum irreparabile.* D.Chrys. *Cupiditas homini inimica.* 1.Tim.6.

3. Habeo plurima (inquit Esau) nec amplius appeto, atque iccircò diuitem me indico, quia meis contentus,plura non concupisco: nec enim tam facultate,quàm cupiditate cuiusque animus, statúsque censetur, vt idem Chrys. apponit his verbis: *Non mensurâ facultatum, sed animi affectu, diues & pauper diiudicatur.* ibidẽ. Diues ergo erat Esau,qui affectu plurima possidens,non aliud vltra desiderabat: pauper, & miser est, qui etiam plurium possessor adhuc suam non explet cupiditatem; quocirca egregiè colligit idem Chrys. *Nihil tam pauperem facit, siue in diuitiis sis, siue in paupertate,atque auaritia.* Sic ille. Hinc illa auarorum erga pauperes inclementia,& crudelitas.Putant miseri totam breui suæ domus, ac familiæ perituram substantiam,si vel panis frustulum,aut teruncium præbeant mendicanti. Quid (vociferatur contra vxorem aut famulum auarus) ita meam substantiam prodigis, sic exhauris arcam, enacuas crumenam,labefactas domum? Quid ergo restat nisi vt infelix meo patrimonio spoliatus in extremam redigar mendicitatem? Hæc auarus ob vnam pauperi offam iniectam. De huiusmodi non dicam hominibus, sed belluis, sed monstris vates cecinit. *Adipem suum concluserunt.* Psal. 16. adipem suum,substantiam suam,pecuniam, opes, quibus aluntur, imò & quarum affluentia, & veluti aruinâ saginati intumuerunt; ita verò sibi ipsis huiusmodi seruatã habent pinguitudinẽ, vt ex illa in humanis conclusa præcordiis,ne tantulam quidem mendiculis, & vlcerosis stillari patiantur. *Naturalem quidem* (exponit Theodor.) *misericordiam clauserunt, cùm nullum locum benignis cogitationibus reliquerunt.* Clausit auaro cupiditas, & crudelitas simul viscera, ne pauperis commiseratione tangatur: manus constrinxit,ne stipem porrigat: aures occlusit, ne mendicantium percipiat eiulatus: stupidum reddit hominem ne

Verè diues qui sat contentus. D.Chrys. *Pauperẽ facit auaritia.* *Contra eleemosynã inclamat auarus.* Psal.16. *Auari pinguedo,& feritas.* Theodor. *Summa hominis infelicitas ex auaritia.*

Ben.Fernand.in Genes.tom.3.

A Christi consiliis, prædicatorúmque monitis ad erogandam eleemosynam moueatur.

4. Cæterùm (quæ rerum humanarum est inconstantia) non perdiu hic adeps ita clausus durabit, cùm vel huius vitæ, vel alterius supplicio tanquam igne sit absumẽdus,vt ipsemet Propheta contestatur: *Inimici Domini mox vt honorificati fuerint, & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient.* Psal. 36. Habetur in fonte Hebr. *Inimici Domini velut adeps agnorum in fumo defecerunt.* En diuitum,& auarorum,qui quòd pecuniæ tenaces, & inhumani erga pauperes, maximè aduersantur Deo,cuius gloria est ipsa misericordia, & beneficentia, qualis sit adeps, & pinguitudo ex bonis scilicet terrestribus, quæ peruerso licet iudicio B mortalium iam pridem in sæculo gradum honoris,& fastigium dignitatis obtinuerunt! honorati enim, & exaltati habentur, qui sunt diuites: ipsa verò paupertas magna censetur ignobilitas, turpísque infamia; iacet in cœno pauper,eminet in fastigio diues: nec iam nobilitas sanguine,sed adipe; non claritudine auorum; sed magnitudine opum, & multitudine numorum continetur. Sed vide quam sit volatile bonum diuitiarum: velut adeps agnorum in fumo defecerunt.Enimverò adeps igni impositus flammâ subitò absumitur; similitérque filij huius seculi abundantes diuitiis, felicíque rerum caducarum successu velut saginati ad cædem quasi agni destinantur; vti Ierem. aiebat: *Congrega eos quasi gregem ad victimam, & sanctifica eos in die occisionis.* cap.12. Dies C quidem festus,& lætus est,quo moritur diues. In morte diuitis lætitia multorum est. Mors diuitis obtruncatio porcelli, quæ toti familiæ voluptatem,& epulum parit. Vnius videlicet diuitis substãtia multos lætificat,& locupletat hæredes.Verùm vbi habet Vulgata:*Quemadmodum fumus deficient*;verrunt alij;*sicut pretiosum camporũ*,&c.Quid quæso gratius, quid amœnius, quàm verno tempore picturatus floribus ager? At ò si durasset! breuius nihil,& fugacius. Ingruit æstás, vruntur solibus agri, ardent flores, atque in paleas rediguntur: tota perit cum pratis gratia veris: *Lugebit terra, & herba omnis regionis siccabitur propter malitiam habitantium in ea.* loco citato adiungit D Ierem.nec alienũ à nostro sensu.Hic vestras opes ò diuites, manet exitus. Communes quidem in morte sunt rerum humanarum cineres. Sed plerumque in vita etiam exuruntur flores,adeps cõsumitur: congestæ multis annis diuitiæ amittuntur; totáque diuitis gloria euanescit; cum scilicet *malè parta malè dilabuntur*, raptis non diu raptor potitur. Quamobrem Sapiens dixit; *Alij diuidunt propriã,& ditiores fiunt: alij rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.* Prouerb.11.

Psal.36. *Terra bona magni æstimantur.* *Nobilis qui nunc diues.* Psal.36. Ierem.12. *Mors auari festus dies.* Ierem.12. *Auari bona citò pereũt.* Prou.11.

5. Et quidem de iis,qui largiendo sua pauperibus,iccircò fiunt opulentiores,vt certum habetur ex diuinis promissionibus, ita contestatum est quotidianã experientiâ. *Multiplicat, scilicet* E (animaduertit Lyra) *Deus illorum bona, vt continuare valeant opera pietatis.* In gratiam, scilicet, pauperum Dominus piorum hominum, & conseruat,& auget patrimonia: Cæterùm auari pauperum suffragio, & Dei gratiâ destituti, magnam sæpiùs bonorum faciunt iacturam. Sunt illa quidem inutilia, cùm de illis nulla Deo in suis pauperibus fideliter,sanctéque diuisa portio accedit. Luculentiùs adhuc apponit Sapiens; *Anima quæ benedicit impinguabitur: & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur. Qui abscondit frumenta maledicetur in populis.* Prouerb.11. Quòd si abscondens sua maledictio

Ditior fit, qui eleemosynam diuidit. Lyran. *Auaro sæpe iactura ingruit.* *Inutilia bona, de quibus non fit eleemosyna.* Prou.11.

ledictionem incurrit, quid illis fier, qui rapiunt aliena? Malè accepit Giezi etsi furto non rapuit, Syri hominis munera. *Sed & lepra Naaman (induxit Propheta) adhærebit tibi, & semini tuo vsque in sempiternum.* 4.Reg.5. Et planè sic habuit: cùm lepra simul malè parta pecunia possidetur, & ab iniusto raptore damnatæ, leprosæque ad hæredes transfunduntur opes. Quin etiam (vti S.Ambr. expendit) *citò turpem sequitur lepra mercedem, & pecunia, corpus animúmque malè quæsita commaculat.* in 4. Luc. Timendúmque valde illud est. *Lepra adhærebit in sempiternum.* Quo quidem significatur in hac vita, & in altera supplicium aliena iniustè possidentibus irrogandum; quod S. Ambr. optimè colligit: *Ergo omnes cupidi malè quæsita mercede non tam patrimonium facultatum, quàm thesaurum criminum congregarunt æterno supplicio, & breui fructu.* Quid quòd ipsamet habendi cupiditas supplicio est, animúmque hominis discruciat? Rex erat (vti præmisimus) Achab, & nihilominùs ita ægrè tulit, doluitque vehementer negari sibi vnam, quam petierat, vineam pauperis Naboth. *Venit ergò* (scribitur) *Achab in domum suam indignans, & frendens, & proiciens se in lectulum suum, auertit faciem suam ad parietem, & non comedit panem.* 3.Reg. 21. Quid quæso non dicam in Rege, sed vel etiam in plebeio ignobilius, & miserius posset inueniri? Verùm quòd mœrore confectus in lectum defixo in parietem obtutu, quorumcumque deuitans conspectum se abiecerit Achab; *prauum* (vti animaduertit S.Ambros.) *diuitum significatur ingenium.* Sic enim effatur: *Lugent diuites, si non potuerint aliena diripere. Dormire desiderant, velant faciem, ne quidquam in orbe terrarum alienum videant; ne quidquam in hoc mundo non esse suum nouerint; ne audiant vicinum iuxta se aliquid possidere; ne audiant pauperem contradicentem.* Hæc ille cap.4.lib.de Naboth.

[Margin: 4.Reg.5. — Leprosa, quæ furto rapta. — D.Ambr. — D.Ambr. — Furtũ thesaurus criminum. — 3.Reg.21. — D.Ambr. Nihil non suum esse appetit auarus.]

6. Elegans sanè immoderatæ cupiditatis descriptio. Totum scilicet orbem affectu, auiditatéque deuorans indignatur, dolétque diues, si quid in orbe deesse sibi videt; auertit vultũ clauditque oculos, ne quid, quod suũ non sit, videat; obturat aures, ne fortè audiat aliquem suis latifundiis vicinum esse agellum; inueniríque hominem, qui volenti, ac petenti Regi quicquam ausit denegare, cupiditatíque diuitis contraire. O vane! ô stulte, qui toti mundo inhians arbitraris illo tandem obtento tuam sic posse cupiditatem expleri? Hoc certum noueris, semper auarus eget; & quò plus adsunt, plus sitiuntur opes: his non minuitur, sed augescit aquis humanæ cupiditatis hydrops. Non huiusmodi fomento, oleóque restinguitur, sed vehementiùs accenditur auaritiæ flamma. Quare nusquam habendi ardor grauiùs ignescit, quàm in mundi principibus; qui ne vnũ telluris palmum amittant, aut illum, vt acquirãt; armis, bellísque orbem commouent vniuersum. Hinc illud certum habetur quod S. Chrys. scripsit: *Nihil adeo bellorum causa est, vt auaritia.* homil. 23. in 1.Corint. Certant miseri pro luto, qui nec cœlum, nec Deum curant. Habeo plurima frater mi. Sint tua tibi. Non quidẽ Esau, sed viro Christiano, quin & Apostolico digna sententia; vt iã nunc pudeat esse hominem, qui pro vinea, pro oliueto, pro domo, agro, arbore, auróve naturæ sacrosancta proculcans iura fraternam soluat cõcordiam, & frater cum fratre litiget, ac velut hostis cum hoste, rixis, odiísque deprælietur. Tanta verò concordia, tantáque veræ caritatis vnitas inter fratres esse debet, vt vnum cor, vnáque anima in pluribus corporibus inesse videatur. Graue igitur piaculum admittet, qui vel litigando, vel rixando impiam audebit diuisionem inducere. Diuidendæ inter fratres hæreditatis paternæ arbitrum, & iudicem Christum Dominum voluit, & petiit alter illorum. At Dominus seuerè admodum increpitans hominem dixit: *Homo quis me constituit iudicem, aut diuisorem super vos?* Luc.12. Stultus homo diuisionem petebat fieri à Christo Domino, qui legem amoris, & vnitatis in terra promulgabat.

[Margin: Auarus toti orbi inhiat. — Inexplebilis regum auaritia. — D.Chrys. — Armat fratres mutuò auaritia. — Caritatis vnitas in fratribus. — Christus vnit, non diuidit fratres. Luc.12.]

7. Significauit quoque Dominus, cùm media intersit cupiditas, difficili negotio posse diuidi etiam inter fratres hæreditatem. Nam in iudicio post longam concertationem, & aliquando (vt fit) exhaustis lite patrimoniis pronunciata sententia (velint illi nolint) diuidetur hæreditas; sed pacatè, sed sanctè, sed stãte vinculo fraternæ vnitatis, non solet his nostris sæculis. Noluit ergò Dominus diuisorem iudicem se præbere. *Cum* (ait S.Ambros.) *inter fratres non iudex medius, sed pietas debeat sequestra diuidere.* in Luc. 12. Quo quidem admonentur fratres, si quando vllam habuerint de hæreditate controuersiam, illam nõ ad forum, & iudicium deferãt, sed veluti arbitro iure, amoréque fraterno dirimant, & cõponant. Indignum est enim, valdéque impium litibus, & quæ inde nascuntur iurgiis, odiísque fratres hostiliter desæuire. Diues, ac præpotens Esau, quem videlicet quadringenti, aut serui, aut milites conducti, aut etiam amici comitabantur, & constipabant, peregrinum, & à Mesopotamiã fugientem perhumaniter accipit, offerentique munera libens relinquit, eo quòd nimirum frater sit. At fideles cùm non modò fratres, sed vnum quid in Christo esse debeãt, posthabito iure omni fraternitatis Christianæ, nobilis vt quisque, potens, ac diues est, misellos vexat, & spoliat pauperes. O scelus, ô facinus indignũ! *Infelicissimi pauperes* (ait S.Saluian.) *sic sunt quasi inter concertantes procellas in medio mari positi, nunc istorum, nunc illorum diuitum fluctibus obruuntur.* lib.5. de iudic. & prouid. Sunt quidem potentes, ac diuites in hoc sæculo velut in mari fluctus in altum sublati, quorum iniustitiæ, ac violentiæ, vti procellæ humilem, ac tardam paupereulæ plebis ratem concutiunt, concussámque submergunt. Miseram istam pauperum conditionem, potentiorúmque tyrannidẽ vno verbo egregiè complectitur Regius vates cùm ait. *Qui deuorant plebem meam sicut escam panis.* Psal.13. *Deuorant plebem meã vt cibum panis.* Ps.52. *Posuisti nos tanquã oues escarum.* Ps.43. *Dedisti eum escam populis.* Ps.73.

[Margin: D.Ambr. Inter fratres non iudex, sed pietas. — Indignũ est litigium inter fratres. — S. Saluian. Pauperes à diuitibus obruti. — Deuorantur à diuitibus pauperes. — Psal.13. 52. 43. & 73.]

8. Igitur *deuorandi* verbo innuitur optimè rapacitas potentiorum, quibus pauperum substantia pro cibo est. Vt enim quotidie vescimur cibo, facilè, libentérque, ac solum proprium quærentes commodum sine vllã (vt ita dicam) misericordiã, & respectu cibum pro libito tractamus, discerpimus, comminuimus, ac deglutimus: ita planè cum pauperibus sese habent ditiores: Horum illi sunt cibus; quod sæuitiam, voluptatem, facilitatem, assiduitatem, vtilitatem potentiorum in vexandis, & spoliandis pauperculis demonstrat: Maximè verò apponitur in cibo panis, cuius est quotidianus vsus, & qui totus ita absumitur, vt cùm ex aliis cibis plerumque ossa, spinæ, nuclei, putamina, partésque huiusmodi relinquantur, ex pane tamẽ absumpto nihil residuum supersit. Quo quidem summa helluonum significatur auiditas, auaritia, voracitas, rapacitas; summa etiam pusillorũ miseria, qui toti scilicet, cum

[Margin: Diuites pauperum helluones.]

tyran

tyrannidi potentium resistere nequeant: quanti, quanti sunt cum substantia, cum familia, cum propriis sudoribus corporis, & laboribus vitæ à magnatibus deuorantur. Simili phrasi apud Iobum abominabilis, & inutilis *homo dicitur bibere, quasi aquam, iniquitatem.* cap. 15. Nimirum absque impedimento, summâ facilitate, vehementi auiditate pariter & voluptate iniquitatem admittunt potentiores, ac, si ptesse, propriéque accipias, iniustitiam in rapinis, violentiis, latrociniisque exercent. De iis dicitur: *Comedunt panem impietatis, & vinum iniquitatis bibunt.* Prouerb.4. Quotidianam scilicet, semper appositam nutrimento, simulátque oblectamento mensam habent in plebeis magni, & principes viri. Icircò appellebat Homerus δημοβόρον βασιλέα, populi voratorem Regem. Nutriuntur etiam hoc cibo, & increscunt per honorum gradus ad fastigium euecti non pauci in Repub. Videmus enim hodie ac deploramus, quod suo tempore, quo iam inferias Romano Imperio mundus ferebat, S. Saluian. deplorauit: *Potestates nimirum, dignitatésque velut in nundinis proponi venales, quarum deinde pretium emptores soluunt exsubstantiolis pauperum direptis. Reddunt* (inquit) *miseri dignitatum pretia, quas non emunt; commercia nesciunt, & solutionem sciunt. Vt pauci illustrentur, mundus euertitur. Vnius honor, orbis excidium est. Sciunt hoc Hispaniæ quibus solum nomen relictum est: sciunt Africa, quæ fuerunt: sciunt Gallia deuastata.* de iudic. & prouident.lib.4.

Iob.15. *Potentiorū mensa pauperes.* *Prou.4.* *Rex populi vorator.* *Homer.* *D.Salu.* *Dānū pauperum accrescunt potentes.*

9. Profectò sic mecum habeo persuasum, inter flagiria, quæ homines mali potius, quàm infirmi, patramus, nullum patere latiùs, nullum adhærere tenaciùs, eradicaríque ex animis difficiliùs, quàm furtum, ac rapinam. Enimverò in rebus publicis, in aulis Principum, in vrbibus, in plateis, in foro, in nundinis quid aliud magis, quàm doli & iniustitiæ, quibus contra aliena bona cupiditas habet indictum bellum, potentius dominatur? Vnum curant filij huius sæculi, non quòd iustè, sed quòd tandem sint diuites, ac negotiantium quidem, (quæ in regnis florentibus numerosior solet esse multitudo) ferè omnes quò aliò intendunt animos, nisi ad lucrum quacunque ratione, artéve acquiratur. Rectè in hanc sententiam illud rogando scripsit S.Saluian. *Quid aliud est vita negotiatorum omnium, quàm meditatio doli, & tritura mendacij?* lib. 4. de iud. & prouid. At quotus etiam quisque est, qui aliena restituat? Indicit confessarius raptori, vt ablatum reddat, & malæ fidei possessorem adigit etiam minaci absolutionis repulsa, vti quamprimùm se abdicet alienis, & fortasse in sacrosancto Quadragesimæ tempore, quod expiandis sacramento flagitiis & renouandis in Christianâ vitâ moribus destinatum est, nihil frequentiùs aperitur, nihil seueriùs increpatur, nihil corrigendum, & indicitur à Sacerdote vigilantiùs & à pœnitente sanctiùs promittitur. Veruntamen transactâ Quadragesimâ, quin & peractâ confessione, quàm pauci obsecro, imò, & quàm ferè nullus à se ablegat alienum fundum, supellectilem, pecuniam! ô scelus! ô pudor! Et quem Deus odio habuit, Esau hirsutus, & agrestis, tam animo, quàm corpore, tamen adeò generosam, & Christianam protulit sententiam: *Habeo plurima frater mi, sint tua tibi?* Quis hodie habens plurima non vltra concupiscit aliena, non si ea rapuit libenter possidet, ac tenaciter custodit: Quis vt plura etiam acquirat, quicquid nouit, ac potest intentatum relinquit?

Nullū scelus furto communius. *Negotiantium finis rapina.* *D.Salu.* *Rapta difficillimè restituuntur.*

10. Habendi cupiditas est, quæ mortalium mentes incendit, acuit ingenia, nouas quotidie artes inuenit. Pecunia est, quæ sic hodie inter homines dominatur, vt nihil eos pudeat aggredi, nihil moliri, quod ad comparandam pecuniam conferre videatur. Icircò ruunt omnia in peius quotidie, desæuiente vehementiùs tyrannide pecuniæ, quæ iura omnia diuina & humana proculcare nihili pensitat. Quare quod S. Petrus Damian. suo sæculo deplorauit, longè acerbiùs nostro lugendum erit; sic enim scribit. *A iudicibus iustitia venditur: à legis peritis veritas tenebroso cauillatoriæ argumentationis colore fuscatur. Venales sunt leges, & pecunia iustificat delinquentes, aurum ipsis senatoribus præsidens in tribunalibus iudicat.* Hinc est, quod ille nunc felix habetur, qui diues est. Habet, quo se tueatur, innoxium reddat, imò & faciat innocentem, quantumuis sit flagitiosus. Deprehendatur ille in delictis vndique constrictus propriis, mundóque notis sceleribus teneatur: at felix (ita hominem appellant) vt facilè se expediat, ipsomet legum suffragio defenditur; emit auro quotquot leges, nouósque legum explicatus volet, ipsomet in iudiciis præside, auro videlicet causam iudicante, coemptis auro legibus viuit securus, impunéque delinquit, quisquis etiam flagitiosus rem suam pecuniæ committit. At è contrario (dices) videmus in tribunalibus post longam, & seriam legum, causæque ipsius disceptationem à grauibus ætate, scientiáque iudicibus proferri sententiam. Benè id quidem; Cæterùm Cardinalis sapientissimus adiungit, *nihilominus aurum latet in secreto, & sententiam depromit in publico.* Apolog. cap.29. Peior quidem nostra ætas, in qua non latet in secreto aurum, sed citra vllum pudorem, ac timorem in publico contra omnem pugnat æquitatem. Sed ô vana, stultáque auri cupiditas! Ita ne verò vt æternitati natus homo totam laboribus, & periculis exerciram in comparanda, coaceruandáque pecunia, qua nihil inconstantius, & fugacius, vitam consumat? *Quid enim* (rogat August.) *tam incertum, quàm res volubilis? Nec immeritò ipsa pecunia rotunda signatur, quia non stat.* in Psalm. 83. Frustra igitur quietem se sperat habere auarus in pecunia, quæ tam volubilis est.

Nostra ætate desæuit auaritiæ tyrannis. *D.Petr.Da.* *Pecunia in iudiciis dominatur.* *S.P. Damian.* *Inuerecunda, & impunita vis pecuniæ.* *D.August.* *Pecunia volubilis.*

11. Rectè in eandem sententiam ita scribit S.Ambros. *Pecunia nunquam quiescit, fluctus est quidam maris non fructus: labitur, & continuò relabitur, cum murmure venit, cum gemitu reuertitur.* lib.Tob. cap.5. quî ergò quietem animis præstare poterit, quæ tam inquieta, & inconstans est? quis in maris fluxu, & refluxu, aut verò etiam in ipsismet efferuescentis pelagi fluctibus putat se posse stabilem sedem ac permansuram figere? Quis deinde præterlabentes fluminis vndas manu ipsa detinere conabitur? *Diuitiæ si affluant nolite cor apponere.* Psal. 61. sine quæso, quisquis es, ô auare defluere aquas, abluant vt oram, relabantur in mare; sine videlicet, vti pecunia suum teneat cursum, nec intra angustias crumenæ, vallósque arcæ, nec sub terram infossa latebris constringatur: sed effluat potiùs, lauérque, ac purificet pauperum miserias, & suâ fœcunditate sterilitatem inopum oblimet: Denique instar fluminis in mare se exonerantis, nouis quotidie aucta crementis in ipsum mortis tuæ pelagus, quo humana cuncta sorbentur, tuæ beneficentiæ meritis, diuinæque gratiæ donis locupletata tuos in vsus in sempiternum absorbeatur. Rident nihilominùs hanc sententiam diuites huius sæculi, quorū

D.Ambr. *Mira inconstantia pecuniæ.* *Psal.61.* *Sanctos in vsus dispensetur pecunia.*

Auari Deus aurum.

Deus aurum est, huic scilicet, animas, & corpora, curas, affectus, & studia insano quodam, & nefando ritu immolarunt. At velint nolint, malè quidem ædificant æternitati, quam demum subintrantes non præsidium, sed nocumentum inuenient in diuitiis. Pulchrè siquidem ad illa verba: *Si quis superædificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos*, &c. 1. Corint. 3. monet S. Ambros. *Hinc relinquite ligna vestra diuites, vt onus vestrum futuro incendio incrementum non addat.* Hæc ille epistol. 72. Sunt enim hominibus diuitiæ onus grauissimum, ne tam libere, tamque expeditè ad propositum gloriæ brauium currant, arduúmque cœli verticem conscendant. Quin etiam diuites ex hac sententia D. Ambros. baiuli videntur terrenarum opum portántque miseri lignorum strues, quibus gehennalis ignis conceptus animas iniustorum, & impiorum diuitum in omnem comburet æternitatem.

1. Cor. 3.
D. Ambr.
Diuitiæ ad incendium gehennæ.
Graue onus diuitiæ.

Pij in Ecclesia diuites.

12. Non de omnibus ita censeo diuitibus. Sunt enim in Christi Ecclesia, qui egregiè, sanctéque sciunt erogatâ in pauperes pecunia cœleste regnum emercari. At pauci quidem sunt isti; cùm veritas ipsa dicat: *Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum.* Matth. 19. Horribilis quidem sententia: *Hoc enim dicto* (animaduertit S. Hieron.) *ostenditur non difficile esse, sed impossibile. Si enim quomodo camelus non potest intrare per foramen acus, sic diues non potest intrare in regna cœlorum, nullus diuitum saluus erit.* Igitur est impossibile diuitem saluum fieri, si naturæ respicias vires, & forte spectatis ex parte pecuniæ, seu potiùs cupiditatis humanæ, impedimentis, ac diuinæ gratiæ ordinariam mensuram spectes. Nam vt diues quis iuste viuat, & salutem consequatur, abundantiore Dei gratiâ opus habet, vt propterea diuitem saluum fieri quodammodo miraculum esse videatur. Quo in sensu adiungit optime S. Hieronym. *Interrogantibus autem discipulis, & mirantibus austeritatem dicti, quis ergo saluus fiet? Clementiâ sua Dominus seueritatem sententiæ temperauit, dicens: quæ apud homines impossibilia, apud Deum possibilia sunt.* Nemo igitur iudicare, dicere que miraculum, quòd diues saluus fiat, vetatur: cùm dicat Dominus apud homines hoc ipsum esse impossibile, solùmque à Deo fieri possibile: & cùm id non frequens, sed rarum sit, à ratione miraculi non censebitur alienum. Hinc etiam inferes quantæ sit laudis, quantæque pariter felicitatis perdomitâ terrestrium bonorum cupiditate religiosum hominem, iis quæ in sæculo possederat, abdicatis, omni subinde per votum paupertatis iure, spéque habendi se ad mortem, vsque libentissimo animo priuare. Quod quidem in lege gratiæ fundamentum est Euangelicæ perfectionis. Non fuerat priscis ætatibus notum id, receptúmque mortalibus. Enim verò (vti scribit Cornel. Tacit. de Romano quodam senatore) *Paupertatem præcipuum malorum credebat vniuersum hominum genus.*

Matth. 19.
D. Hier.
Quasi miraculum est diuitem saluum fieri.
D. Hier.
Magna laus religiosi ex paupertate.
Corn. Tac.
Paupertas præcipuum malorum.

13. At cùm Deus ipse homo factus paupertatem ipsam suo ortu, vitâ, mortéque consecrauit, illam vtique hominibus amabilem reddit, & expetendam. Quod verò eádem perfectionis Euangelicæ fundamentum, & posuerit, & commendarit, expressis verbis demonstrauit, inquiens; *Qui non renuntiat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Luc. 14. At discipulus Domini, qui Dominum præeuntem sequitur, qui ab illo edoctus, non præcepta modò legis obseruat, sed etiam monita, & consilia perfectionis exequitur, is verè perfectus habetur. Paupertatem Dominus in seipso amauit, & expetiuit, paupertatem suis amicis præcipue commendauit. Paupertatem suæ in terris viæ initium, vitæque fundamentum constituit, cùm ex paupere, licèt regia familiâ carnem sumere voluit, & cùm, in quo nasceretur locum elegit, quo nullus in terra pauperior, viliórque esset, stabulum videlicet pecudum, idque alienum, & in hyeme perfrigida, & in nocturnâ cœli inclementiâ. Pauperes deinde discipulos elegit paupertatem discipulis commendans beatitudinum primam esse prædicauit. *Beati pauperes, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Matth. 5. Neque verò perfectionis modò fundamentum, sed etiam ad salutem animæ, non leue quoddam, sed valde opportunum remedium paupertas censeri debet. Profectò (vt videre est) in illa cœna patris familias, per quam cœli beatitudo ipsa significatur; cum negotiis seculi, & possessionibus homines se præpeditos a conuiuio excusassent, iratus Dominus seruo imperauit: *Exi in vias, & sepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea.* Luc. 14. Vtique illis in locis pauperes, & mendiculi solent reperiri, aut quia tecto carentes ad apricum solem consident, subloneque pernoctant; aut à prætereuntibus expectant, petuntque stipem. Quare ad cœnam Domini, ad regnum cœlorum, ad æternam beatitudinem recusantibus venire diuitibus, miselli, ac mendici à Deo vocati, & inducti sunt.

Pauperetatis Euangelica.
Luc. 14.
Quàm Christus paupertatem æstimarit.
Matth. 5.
Paupertas animæ ad salutem opportuna.
Luc. 14.
Cœlum non curant diuites.

14. Quapropter egregiè ad eundem locum ita subnotauit S. Ambros. *Mittit ad vias, & circa sepes, quod hi scilicet apti sint regno cœlorum, qui nullis præsentium cupiditatibus occupati ad futura festinent, in quodam bonæ voluntatis tramite constituti: & qui modo sepis, quæ ab incultis culta secernat, & incursus arceat bestiarum, nouerint bona, maláque distinguere; & aduersus tentamenta nequitiæ spiritalis fidei munimen obtendere.* Inueniuntur à Deo pauperculi in viis, videlicet, non habentes in terra, vbi quiescant; sed inde futuram patriæ cœlestis requiem inquirunt expediti ab omnibus, quæ viatoribus iter, & cursum impediant. Idcircò ad prima incunabula Christianæ Ecclesiæ Domini discipuli, primíque fideles vocabantur *viæ viri.* Actor. 9. Ad sepes assident mendiculi, & intermediis sepibus à mundo, & à mundi tam diuitiis, quam vitiis defenduntur. Enimverò paupertas, si sanctè perferatur, caminus est, quo vitia hominis absumuntur, ipsaque anima depuratur. Quod si vlteriùs voluntaria est, & in Christi Domini obsequium suscepta, vtique omnibus mundi thesauris pretiosior, & honoribus gloriosior est. Hinc illud egregie dictum à S. Ambros. *Bona paupertas, quæ si thesaurum non habet pecuniæ, habet tamen thesauros sapientiæ, & scientiæ. Nolite filij quasi vilem despicere paupertatem. Pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum.* Psal. 33. *Nolite quasi magnus inuidere diuitiis; Diuites eguerunt, & esurierunt.* Psal. 33. Apolog. cap. 11. Vide quanti pauperem Deus faciat: clamat ille, & exauditur; gerit scilicet secum paupertatem, cuius in gratiam Deus maiestatis inclinat. Quid quod in supradicta Domini parabola serui, hoc est, Angeli per vias, sepésque discurrentes, quoscunque inuenerunt egenos ac mendicos in cœnaculū conuiuij, videlicet in cœli regiam introduxerunt: Vt nimirum ostendatur notam, & characterē prædestinationis æternæ videri in hac vita paupertatē æquo animo toleratā; maximè verò spontaneam, quæ primum est religiosæ vitæ fundamentum.

D. Ambr.
Pauperes cœlo apti.
Actor. 9.
Paupertate anima depuratur.
D. Ambros.
Paupertatis voluntariæ encomium.
Psal. 33.
Paupertas nota prædestinationis.

15. Huius

15. Huiusmodi paupertatem respiciens Propheta cecinit: *Factus est Dominus refugium pauperi.* Psal. 9. *Et patientia pauperum non peribit in finem. Et oculi eius in pauperem respiciunt. Et tibi derelictus est pauper.* ibidem. Quid ni tanta in cœlis gratia pauperes maneat, quando ipsemet cœlorum Rex tam admirabilem in terris sustinuerit paupertatem, vt de seipso dixerit; *Vnicus & pauper sum ego.* Psal. 24. *Mendicus sum & pauper.* Psal. 29. *Ego sum pauper, & dolens.* Psal. 68. Et similia passim repetit. Ergo Rex pauper opibus terræ, sed diuinitatis abundans thesauris pauperes huiusmodi suos, grato animo, lætóque vultu à terra in cœlum ascendentes excipit, suauissimisque amplexibus fouens in sempiternam suæ gloriæ requiem introducit. Quin etiam eidem occurrit cœli Regina, maternóque sinu suscipit venientes. *Hæc enim* (vti eam vocat S. Leo) *Virgo salutifera.* serm. 1. de pass. suam mater gratiæ, ac misericordiæ benignitatem cùm erga vniuersum genus mortalium, tum vel maximè erga pauperes, præsertim voluntate pauperes, quales religiosi sunt, ostendit: quippe cùm in terris paupertatem mirificè coluerit, vt & præsepe, & duo pulli columbarum, & casula Nazareth, & faber sponsus, aliáque multa contestantur. An non plenæ sunt historiæ iis exemplis præcipui amoris, ac fauoris, quem Beatissima Virgo Dei mater sub mortem iam laborantibus suis seruis huiusmodi pauperculis præstare visa est? Sæpenumerò religiosos homines Domina mundi ægrotantes inuisit, moribundis astitit communis omnium religiosorum patrona, matérque, & trepidantes horrore exitus confirmauit. Quid timetis filij! aut cur ob imminentem mortem discruciamini? Venite securi, quoniam Deus filius meus cui fideliter in paupertate atque in laboribus seruistis, vos in cœlestis regiæ thesauros introducet. Non audientur quidem foris hæc Virginis verba, non corporeis auribus insonabunt: sed interiori tamen sensu animæ profectò excipiuntur. Iccircò enim ex recordatione Virginis Beatissimæ, atque ad illius auditum, pronunciatúmque Mariæ nomen sic moribundi recreantur, vt omnis horror mortis in ingentem lætitiam conuertatur; cantandóque potius (quod non semel vidimus) quàm eiulando à terra in cœlum, à præsenti vita in beatissimam æternitatem discedant. Sic ille cantando Dei laudes obijt Gerardus, quod quidem assistenti fratri sanctissimo Bernardo visum est haud dubiè miraculum: *Videre exultantem in morte hominem, insultantem morti. Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? Iam non stimulus, sed iubilus, iam cantando moritur homo, & moriendo cantat.* serm. 26. in Cant.

[Marg.: Psal. 9. — Psal. 24. Psal. 29. Psal. 68. — Christus pauper pauperes fouet. — D. Leo. — B. Maria affectus erga pauperes. — B. Maria religiosis in morte assistit. — Lætus & felix obitus religiosi. D. Bern.]

SECTIO IV.

Dixítque Iacob: Noli ita, obsecro: sed si inueni gratiam in oculis tuis, accipe munusculum de manibus meis: sic enim vidi faciem tuam, quasi viderim vultum Dei: esto mihi propitius.

1. Abnuenti Esau quicquam à fratre recipere, instat nihilominùs Iacob obsecrans nolit frater aspernari, quæ frater offert, ea quidem exigua munera, sed quæ dantis animum non modò amicum, sed etiam submissum indicent: suscipientis autem vere stabilitam, sartamque veterum depositâ rixarum memoriâ, contestentur, & arctiùs concilient amicitiam. Mira enim vis inest muneribus cùm dantur, & accipiuntur ad sopiendas simultates, ad mitigandos animos, ad omnem concordiam, amorémque extinctis prorsus odiis confirmandum. Quare vbi munera non acceptantur, ibi amicitia nec firmari, nec esse permittitur; sed illis demum reiectis, aut vetera confirmantur odia, aut noua vehementer inflammantur. Hoc Dominus suæ implacabilis contra Hebræos omnibus flagitiis inquinatos iracundiæ signum, ab illis reiiciens oblata munera ostendit apud Isaiam. *Quo mihi* (inquiens) *multitudinem victimarum vestrarum? Plenus sum holocausto. Ne offeratis vltrà sacrificium frustrà. Incensum abominatio est mihi,* &c. Isai. 1. Insani Hebræi, sceleratis mentibus, impuris cordibus, sacrilegis manibus oblata sacrificia putabant nihilominùs placere Deo. *Quod quidem* (ait S. Hieron.) *& de iis accipi potest, qui cùm Dei præcepta non faciant, donis variis, atque muneribus Deum redimere posse se credunt: vel qui parta per rapinam, & auaritiam, altari offerunt, & pauperibus.* Quæ maior quæso impudentia, quàm meretricio acquisitis muneribus Deum honestatis amatorem velle propitium, & flagitiorum patientem, ne dicam consentientem reddere? Sic planè rident prudentes, iusti verò indignantur cùm vident istos vanitatum, ac (liceat dicere) turpitudinum comœdos, qui misellam plebem suarum actionum theatris oblectant pariter, ac spoliant, sub ea tantùm conditione sua repræsentare nugamenta permitti, vt pars mercedis, quam ab spectatoribus præstitutam accipiunt, in stipem pauperum, & piorum locorum subsidium impendatur; iis planè dicitur à Domino: *Ne offeratis vltrà sacrificium frustra; Neomenias vestras, & sabbatha vestra, & festiuitates alias non feram: iniqui sunt cœtus vestri.* Isai. 1. Ab iniquis enim, & ludentium, & spectantium cœtibus quid quæso purum, piúmque & sanctum diuinis oculis, & manibus offeretur?

[Marg.: Munera conciliant animos. — Deus ab impiis oblata reiicit. Isai. 1. — D. Hier. — De rapto turpis oblatio. — Infamis ex comœdiis oblatio. — Isai. 1.]

2. Profectò dicere quoque poterit Dominus de nobis: *Festiuitates vestras non feram; quo scilicet obsecro* eas ritu plerique agunt, & celebrant, nisi delicatius, ac deliciosius vestiendo, & comedendo? delicias corporum non animarum obsequia, virtutésque (heu nos miseri) in sanctissimis Ecclesiæ diebus offerimus Deo. Rectè S. August. de Iudæis (quod similiter de multis hodie Christianis dicendum erit) ita scripsit: *Iudæi seruiliter obseruant diem sabbathi ad luxuriam, ad ebrietatem.* tract. 3. in 1. Ioan. Egregia sanè Iudæorum religio: piaculum ducebant si paralyticus die festo grabatum tolleret, si ægrotus illitis luto oculis sanaretur: cùm tamen lasciuire, meretricari, impudicos choros agere, nec diei festo, nec Deo ipsi putarent iniuriosum. Pulchrè adiungit S. August. *Quantò melius fœminæ eorum lanam facerent, quam illo die in neomeniis saltarent?* Ah quàm multæ apud nos Deum sanctius colerent festis diebus, si domi potiùs se continerent, ibique aut orationi vacarent, aut etiam seruilibus exercerentur operibus, quàm adirent templa, rei diuinæ interessent, audirent conciones, eo videlicet animo, vt viderent, & viderentur; vt amarent, & amarentur; vt denique diei celebritatem, ad lasciuiam, & flagitia velut opportunam sumerent occasionem. *Solennitates enim vestras* (ait Dominus) *odiuit anima mea.* Isai. 1. Sed eas tantùm benignis oculis

[Marg.: Profanus ritus celebrandi festa. — D. Aug. — D. August. Fœminarum lasciuia in festis. — Isai. 1.]

Pius celebrandi festa ritus. S.Cyril.

oculis intuetur, gratóque animo suscipit, in qui- A
bus (vti admonet ad hunc locum S.Cyrill.Alex.)
euangelice versamur per morum modestiam, caritatem,
mutuum amorem, patientiam, temperantiam, & ante
alia fidem. Quare vestium elegantia, ludorum la-
sciuia, pomparum vanitate, cantuum impuritate,
saltationum ridicularum leuitate, exquisitarum
dapum ingluuie, atque huiusmodi profanitati-
bus Christi, Deiparæ, ac diuorum festa celebrare

Quomodo à Christianis festa celebrari debeant.

non est pium, non Christianum sed omninò pro-
fanum, impiúmque ac penè dicam gentilicum
& mahometicum. Offeramus ergo Deo nostro in
iis, quas celebramus, solemnitatibus pietatem af-
fectuum; puritatem cordium, animorum obse-
quia; hæc enim sunt munera, quæ Deus non odit,
sed amat: non reiicit, sed acceptat, imo & iure B
optimo à fidelibus suis exigit. Hæc oblata diui-
nis rependuntur muneribus: nec vllus vnquam
ritè sanctéque suum Deo munus obtulit, quo
non plura, & maxima lucraretur.

3. *Munusculum.*] Hebr. *Mincha*, propriè si-
gnificat munus, quod Deo, aut etiam homini su-
periori offertur ad contestandam illius excellen-
tiam, & submissionem offerentis. Quo maximè
in diuinis literis Deo solitum offerri sacrificium
identidem significatur. Hinc intelliges quàm ap-
positè adiungat Iacob; *Sic enim vidi faciem tuam,*

Magna Deo tribuuntur.

quasi viderim vultum Dei. Hyperbolicè dictum: si-
cuti excellentiora tribui solent Deo, quo nihil
maius, videlicet mons Dei, paradisus Dei, Cedri
Dei, flumen Dei, hoc est, mons magnus & subli- C
mis; paradisus amœnissimus, & excellentissimus,
Cedri immensæ proceritatis, flumen vastissimum.
Est itaque sensus: Visus est, ô frater, ô domine mi,
vultus tuus, ita inclytus, augustus, omni venera-
tione dignus, vt quædam imago Dei in te relu-
ceat. Maximè verò hac eadem locutione vtimur,
cùm in aliquo periculo, aut perturbatione con-
stitutis subitum aliquod, & inexpectatum offer-
tur auxilium: solemus ergo dicere. *Vy a Deos, soy*
Deos, valeome Deos, &c. Sic igitur mœrore oppres-

Liberatio è periculis.

so Iacob & futura omnia timenti animum, læti-
tia, & coniectatio ex insperatâ fratris clementiâ,
comitásque impleuit, ac velut à morte suscitarat;
quod quidem Dei proprium est. Hoc etiam sen-
su, Miphiboseth dixit Regi Dauidi. *Tu autem* D

2.Reg.19.

Domine mi rex, sicut Angelus Dei es. 2. Reg.19. &
Ester dixit Assuero: *Vidi te Domine quasi Angelum*

Ester 15.

Dei. Ester 15. Hac ratione Iacob, & fratris digni-
tatem extulit, & suam demonstrauit subiectio-
nem, atque iccircò fratrem, quem iratum me-
tuebat, sibi maximè conciliatum deuinxit. Hinc

D.Chrys. *Victrix animorum humilitas.*

optimè S. Chrys. *Considera* (inquit) *quomodo hu-*
militate excellenti fratrem deuiceris: & quem putabat
affici erga se hostiliter, & atrociter, ita inueneris man-
suetum, vt voluerit in ministerium eius omne officium
suum declarare. homil. 58. in Genes. Quod si pe-
ctus Esau ita barbarum, & agreste sic humilitate
Iacob emollitum, & ad fraternam charitatem est
conuersum: quid non de benignitate Domini
sperandum est, cui iam grata hominis est humi- E
litas, & cui suauissimum, ex contrito, & humi-
liato corde offertur sacrificium, vbi viderit pœ-

Grata Deo humilitas in confessione.

nitentem summa cum humilitate ad pedes con-
fessarij expiatis ritè criminibus veniam sup-
plicare?

4. Profectò nullum ad diuinam gratiam cer-
tius, & breuius quàm vera cordis humilitas ha-

B. Maria salutatur ab Angelo. Luc.1.

betur, compendium; Ac fortasse Angelus hoc
sensu dixit Beatissimæ Mariæ Virgini: *Ne timeas*
Maria: inuenisti gratiam apud Deum. Luc.1. Turbata
A siquidem erat Virgo cùm audisset illam ab An-
gelo iam nouam, tamque nouo, & supra omnem
humanum honore plenam salutationem: cúmque
esset insigniter humilis ad insolitatam illam lau-
dem excellentiamque extimuit: nihil enim hu-
mili animæ tam nouum quid, & peregrinum vi-

Humilitas laudari renuit.

detur, quam sui ab aliis illata commendatio. Suf-
funditur ore, obmutescit linguâ, flagellatur in
corde cùm se videt honorari, auditque laudari:
Ergo Angelus, ô prudentissima (inquit) Virgo,
rectam quidem viam ad summam Dei gratiam
comparandam, in te scilicet diuini Verbi pera-
gendam incarnationem, ingressa es in hac ipsa
ob humilitatem turbatione, ac trepidatione; *In-*
uenisti gratiam apud Deum, vt quæ ad laudationem
B Angeli verecunda, & humilis ita conturbaris, ic-
circò & Angelorum Regina, & vera ipsius Dei
mater simúlque Virgo efficiaris. Verùm enim ve-
rò quia iam dulcem, ac pulchrum Euangelij de
beatissima Dei Matre locum attigimus, operæ
pretium nobis videtur explicatius quidpiam de
eodem vltrà subnotare. Duo siquidem non ad

Quænam illa B. Mariæ turbatio?

visionem, sed ad laudationem Angeli extiterunt
in Virgine modestissima, & sanctissima, nimirum,
turbari, & timere; turbata est, & timuit in sermo-
ne Angeli; & ex vtroque affectu nata est profun-
da illa prudénsque cogitatio. *Et cogitabat, qualis*
esset ista salutatio. Qualis nimirum, quam magna,
quàm excellens facta ab Angelo Dei nuncio, Dei
mandatum gerente de re insolita, summíque mo-
C menti, adiuncta simul admirabili quadam, & hu-
cusque inaudita laudatione. Quæ omnia humili,

Ad sui laudationem humilis expauit B. Maria.

& modesto animo Virginis pudorem, ac timo-
rem ingenerabant, maximè, quia sapientissima
Virgo spiritus sancti gratia, donísque plena sta-
tim ex verbis Angeli intellexit à Deo nuncium
de conceptione; proléque agere; atque adeò se in
matrem eligi, iuxta prophetiam Isaiæ, quam no-
uerat optime, filij Dei. Meritò igitur turbata est,

D.Petr. Chrysol.

timuitque. *Quamuis enim* (inquit S.Petr.Chrysol.)
blando motu, affectu pio, virginem sibi Deus in ma-
trem, seruam sibi verteret Dominus in parentem: tur-
bata sunt tamen viscera, mens refugit, ipsa est treme-
facta conditio; cùm Deus, quem tota creatura non ca-
pit, totum se intra pectus recepit, & condidit huma-

B. Maria immensum pondus dignitatis.

D *num.* serm. 140. Quid ni turbaretur timerétque
Virgo humilis sub iam immenso pondere digni-
tatis, vt creatura mater esset futura creatoris?

Mira B. Mariæ prudentia.

Turbata etiam, timuítque virgo nuncium de
prole intelligens; de virginitate, quam summo
amabat affectu, & voto emisso libens promise-
rat: prudenter tamen solicita. Prudens enim in
arduis etiam tuta timet. Et quidem Virgo etiam

B. Maria sua de virginitate solicita & cauta. Luc.1.

de filio Deo iam certa per Angelum: *E. . concı-*
pies in vtero, & paries filium, quem non nisi de
Virgine matre sciebat nasciturum: adhuc nihilo-
minùs virginitati suæ timens quæsiuit: *Quomodo*
fiet istud, quoniam virum non cognosco? Hinc appo-

D.Aug. *B. Maria sua humilitati & virginitati timuit.*

sitè S. August. interpretatur: *Ne timeas,* (inquit)
inuenisti gratiam apud Deum, ne à conspectu meo ter-
E *rearis mater Domini mei, ego conceptionis tuæ minister*
adueni, non vt virginitatem amitteres inueneni. serm.
2. de annunc. Timuit itaque prudens & humilis
virgo, & humilitati pariter, & virginitati, ne
ad laudationem, & promissionem Angeli vtra-
que periculum subiret.

D Chrys. *Mitigandus irati animus.*

5. Neque verò ille S.Chrysostomi non egre-
gius videtur explicatus: *Sic vidi faciem tuam, qua-*
si vultum Dei. Videlicet (inquit) *cum tanta iucun-*
ditate vidi faciem tuam cum quãta quis viderit faciem
Dei. Itaque non modò animi submissionem, sed
verò

verò etiam incredibilem voluptatem inopinatumque gaudium Iacobi hæc verba conciliantur, quo quidem fratris animum, etsi foret adhuc iratus, mitigaret vtique, & conciliaret: vti S. Chryſ. adiungit: *Hoc magnà obſequij gratiâ dictum eſt à iuſto, vt eum demulceret, & ad fraternam beneuolentiam duceret.* Magna quidem vis ineſt huiuſmodi verbis blandis, & mellitis, cùm è conſpectu ſermonéque alterius conceptum declaratur gaudium, ad alliciendos, & illigandos animos. Nimirum facta huiuſmodi ſignificatione: *Eſt fauorabilis*

D.Bern.

(vt loquitur S. Bernard.) *vis quædam premendo blandiens, & blandiendo premens.* ſerm. 81. in Cant. Illiciunt quidem animos dulcicularum vocum

Inepta amantium voces.

blanditiæ, quæ inter amantes circunferuntur, & in profano amore non irritant modò, ſed iam imminens prænunciant flagitium. Pudor eſt audire, quæ inſanus eructat amor, oculos ſuos, vitam ſuam, Angelum ſuum dictitat quam diligit, quam deperit; eóque interdum erumpit dementia, vt ſuum numen, Deúmque vocet. Idololatras dixeris iſtos turpium amorum ſeruos: creaturam pro Deo colunt, amántque. Timebat hoc

Amantium idololatria.

malum Domini ſponſa, ne videlicet aliorum oculos fortè caperet, amorem Deo vni debitum, ac venerationem ſurriperet: atque ideircò vt tantum declinaret periculum petierat à Domino ſuum, vti ordinaret amorem, quod & impetrans dixit: *Introduxit me in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem.* Cant. 2. legunt L X X. *Introducite me in domum vini, ordinate in me dilectionem.* S. Ambroſ. legit: *Ordinate me in dilectionem*: adiungit ſubinde commemorationem huius loci egregiam, quæ ſic habet: *Nolite præpoſterè agere; nolite perturbare, & confundere quæ Deus ordinauit. Nihil pulchrius ordine, amate me tanquam me; amate Deum tanquam Deum; ne Deum offendatis propter me* enarr. in cap. 31. Prouerb. cap. 10. Amandus à nobis Deus eſt, vti meretur ſuper omnia. Illi ſoli primus, & ſummus debetur amor; amari quoque debet creatura, ſed vti creatura: ſecundariò, imperfectiorique amore. Ita ſe habet ordo amoris, illum ſic inuertere, vt primò, ſumméque ametur creatura: prorſus impium eſt, ipſamet (liceat dicere) idololatria eſt.

Cant. 2.
D. Ambroſ.
Amorē Deo debitū nemo ſibi ſurripiat.
Deus præ omnibus amandus.

6. Non hoc ſenſu vir iuſtus fratri ſuo dixit, ſic vidi faciem tuam, quaſi viderim vultum Dei. Non blanditur, vti adulator; ſed ſeipſum modeſtè, humiliterque ſubmittit, vt ſuperiori ſubditus, natu, ſcilicet, maiorem, & recognoſcens fratrem & reueritus. Et verè quidem iuſtus, prudénſque vir, quippe cùm iuſtitiam ſeruet, prudenterque agat modeſtam ſenioribus præſtando ſubiectionem. Eſt quidem ipſummet nomen ſenioris monumentum prudentiæ, titulus dignitatis: hanc ideircò gentes omnes etiam barbaræ agnouerunt ſemper, & honorarunt. Quid quòd etiam ſummi in Eccleſia Chriſti principes hanc eandem ſenilem grauitatem, ſeu maieſtatem potiùs tanti faciebant, vt illius maximè titulo inſcriptio ſeipſos commendarent. Sic enim Ioannes ille diſcipulus, quem diligebat I E S V S, cùm hoc, & aliis multis, & maximis commendaretur encomiis, ſuam tamen ſecundam epiſtolam iſtâ inſcriptione decorauit: *Senior electæ Dominæ, &c.* 2. Ioan. 1. Quæ verba eleganter ad hunc modum expendit S. Ambroſ. *Ioannes ſenex cœpit ſcribere Euangelium, & Epiſtolas: qui cùm refugeret Apoſtolum ſe ſcribere, ſeniorem ſcripſit, nec minor eſt æſtimatus, cui exiguâ quadam ſuppeteret gratia ſenectutis.* in Pſalm. 36. Idem legimus factum à Beatiſſimo

Præſtanda ſeni ætate reuerentia.
Senectutis dignitas, & veneratio.
2. Ioan. 1.
D. Ambr.
S. Ioannes Apoſtolus ſenio decoratus.

Paulo ſcribente ad Philemonem. *Cùm ſis talis, vt Paulus ſenex, nunc autem, & vinctus I E S V Christi, &c.* *Volens autem* (adiungit idem S. Ambroſ.) *illi plurimum deferre, ſeniori Paulo eum non iuueni comparauit. Et ibi ſe ſenem eſt gloriatus, vbi iam in vinculis tenebatur. Et videte diſtantiam: adoleſcens ſignificatus eſt in alterius paſſione; ſenex in ſua.* Reſpicit locum Act. 7. *Iudæi lapidantes Stephanum depoſuerunt veſtimenta ſua ſecus pedes adoleſcentis qui vocabatur Saulus.* Rectè igitur apponit. *Ibi, vt adoleſcens, quia Iudæorum veſtimenta ſeruabat; hic ſenex, vbi ſui corporis exuuias exuebat.* Vides quam decorum illuſtréque nomen ſit ſenectutis, vt Apoſtolus Philemonem honoraturus ſenem ſibi ſimilem ſeni appellarit? Deinde quaſi ex vinculis, & ex eo quod pro Domino patiebatur illum vel clariſſimum honorem, ac triumphi gloriam ſe conſequi arbitraretur, ſi tunc Paulus ſenex diceretur. Quin etiam Petrus Apoſtolus hunc ſenectutis, & dignitatis titulum obtinuiſſe videtur, cùm tandem dignus fuit, qui pro Chriſto I E S V Hieroſolymis crucifixo, ipſe Romæ Crucis patibulum pateretur. Quod idem Ambroſ. ita ſubnotauit. *Et Petrus ibi ſenex dicitur vbi certamen eſt paſſionis. Cùm iunior* (inquit Dominus) *cingebas te? Cùm autem ſenueris, extendes manus tuas,* &c. Ioan. 21. *Ante certamen iunior dicitur, in certamine ſenex, qui omne certamen impleuerit.* Hæc S. Ambroſ.

ad Philemon. 1.
S. Paulus ſenio decoratus.
D. Ambr.
Actor. 7.
Illuſtre ſenis nomen.
D. Ambr.
Patientia decet, ornatque ſenem.
Ioan. 21.

7. Honorandus quidem ſenex eſt, & propter ætatem, quia præcedit iuuenes; & propter longam rerum diuerſarum experientiam, qua iuuenes carent adhuc; & propter prudentiam, maturiúſque conſilium, quibus adiumento, & ornamento eſt Reipublicæ; & propter virtutem, ac pietatem, quarum inſigne præbet ad vitæ normam iuuenibus exemplum. Cæterùm vbi iuuenis exemplo pietatis, & honeſtatis ſenem antecedit, dignior ille cenſetur, cui deferatur honor, & reuerentia exhibeatur; quod ipſemet Deus præſtitit, cùm relicto ſene, ac Pontifice Heli, quem ſui muneris oblitum, & in filiorum ſceleribus conniuentem videbat, cum Samuele annis puero, ſed moribus, & prudentiâ maturo familiariter egiſſe legitur. 1. Reg. 3. Quare admodum luculentè ad eundem locum adnotauit Procopius. *Hunc* (inquiens) *ætatulæ Deus maturem, quam ſenectuti honorem habuit. Prætereito enim illo, qui annis 98. vixerat & 40. duplicem magiſtratum geſſerat: Iudex enim erat, & ſummus ſacerdos: cum puerulo locutus eſt; docens quantum pueritia virtutibus ornata, ſenectuti anteferenda ſit.* Hoc ipſum Spiritus diuinus docuit his verbis. *Senectus venerabilis eſt, non diuturna, neque annorum numero computata: Cani autem ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis vita immaculata.* Sap. 4. Vides dignitatem, & quandam (liceat dicere) venerabilitatem ſenectutis; non annis, ſed moribus; non ætate, ſed maturitate, vitæque ſanctitate cenſeri. Quo in argumento multa diuinitùs ſcripſit S. Bernard. Hæc pauca de multis ſubiiciam. *Dicimus* (inquit) *væ terræ, cuius Rex puer eſt.* Eccleſ. 10. *Nec dicimus quamcunque ætatem Dei gratiæ præmaturam, ſicut nec ſeram: cùm multos videamus iuniorum ſuper ſenes intelligere, moribus antiquare dies, præuenire tempora meritis, & quod ætati deeſt, compenſare virtutibus. Meliores bonæ indolis adoleſcentes, inueteratis dierum malorum.* epiſt. 42. Cùm verò talis adoleſcens, taliſque ſenex eſt, iure optimo, ille huic, & præferendus, & præficiendus erit, vt Iacob à Deo electus, & prælatus eſt, vt imperaret Eſau maiori natu. Quod ſi Iacob in præſentia fratri tam modeſtum, ſubmiſsúmque ſe præ

Præſtat iuuenis maturus, quàm leuis meritis ſenex.
1. Reg. 3.
Procop.
Virtus ſpectanda potiùs, quàm ætas.
Sap. 4.
D. Bern.
Eccleſ. 10.
Bonus iuuenis malo ſeni præficiendus.

se præstitit, id fuit opus egregiæ humilitatis.

8. Seniori fratri dixit Iacob, *Vidi faciem tuam, quasi viderim vultum Dei*, in quo iustus vir, & egregius virtutis athleta venturos in Ecclesia Christi fideles (*omnia enim in figuris contingebant Patriarchis*) docuit veram obedientiæ formam, quæ superioribus à Deo præpositis exhiberi debeat. Vt nimirum in superiore Deum consideret subditus; videat faciem Prælati, quasi vultum Dei, audiat in voce imperantis hominis ipsam Dei iubentis vocem. Quod quidem non excellentem modò, sed & facilem reddit obedientiam. Quid enim homini tam sublime, tamque gloriosum, quàm vt Deo imperanti obediat: & quid cum Dei iubentis gratiâ tam facile, suauéque; quàm vti creatura conditoris exequatur imperium? Hac vir iste iustus mentis consideratione Deum scilicet, animo respiciens admirandam illam seniori fratri subiectionem præstitit. *Nam* (vti Procop. expendit) *propterea septies adorauit fratrem, quasi coram Deo in genua procumberet.* Mirum est quanti Deus faciat obedientiam homini superiori præstitam, vt eam pluris æstimet, quam quæ ipsi Deo immediatè exhibetur. Enimverò (vti legimus) *iussit Dominus Hieremiæ Prophetæ: vade ad domum Rechabitarum, & dabis eis bibere vinum.* Deinde sequitur. *Posui coram filiis domus Rechabitarum scyphos plenos vino, & dixi ad eos, bibite vinum.* Hierem. 35. Audierunt quidem Rechabitæ Prophetam, vtique (vt solebat) in nomine Domini loquentem, & ex mandato Domini præcipientem, vt vinum biberent. Nam & Propheta bene intellexerat id esse mandatum Domini, qui dixerat, *Vade, & dabis eis bibere vinum.* Alioquin sine Dei expressa voluntate perperam homines religiosos, tum à perfectionis suæ proposito, tum à virtute obedientiæ, quam suorum maiorum imperiis debebant, auertere conaretur, aut saltem obiecto scandalo vtcorum tentaret. Vtrumque autem à Deo fieri licitum erat, quippe cùm sit absolutus humanarum voluntatum, & actionum Dominus.

Deum in prælato agnoscit obediens.

Procop.

Gratissima Deo præstita homini obedientia.

Hier. 35.

Pluris homini, quàm sibi præstitã Deus facit obedientiã.

Lyran.

9. Hoc in sensu rectè habet interpretatio Lyræ ad hunc modum: *Dabis eis vinum, id est, offeres: quia ipsi non biberunt, nec istud præceptum Domini, & executio eius per Hieremiam fiebant ad hoc, quod ipsi biberent, sed vt probaretur eorum obedientia ad Ionadab patrem suum, qui prohibuerat eis vini potũ.* Itaque Deus poterat Rechabitis huiusmodi tẽtationem inducere, Hieremiæ autem non id licebat. At quid subinde Rechabitæ responderunt? *Non bibemus vinum; quia Ionadab pater noster præcepit nobis: Non bibetis vinum vos, & filij vestri vsque in sempiternum.* En propositi tenacitas, en obedientia Rechabitarum ergà patris imperium, cui Domini præceptum, aut saltem expressa quodammodo voluntas, & sancti deinde Prophetæ verbis significata iussio; *Bibite vinum*, omninò repugnabant. Dicet fortasse aliquis peccasse Rechabitas, quòd patris mandatum Prophetæ, imò & ipsius Dei antreferrent imperio. An non Deo potius, quàm hominibus obtemperandum? Damnanda igitur præpostera ista Rechabitarum obedientia? Sed non ita res habet. Enimverò tam grata Deo fuit istorum hominum obedientia, vt eam dignis censuerit præmiis honorandam. *Pro eo* (inquiens) *quod obedistis præcepto Ionadab patris vestri, non deficiet vir de stirpe Ionadab filij Rechab stans in conspectu meo cunctis diebus.* Hierem. 35. Hinc optimè scribit S. August. pertractans hunc eundem locum. *Rechabitæ præceptum patris filij tenuerunt, &*

Mira filiorũ patri obedientia.

Hier. 35.

Hier. 35.
D. Aug.

A *seruauerunt, & ex hoc benedici à Domino meruerunt. Dominus autem hoc non præceperat sed pater ipsorum. Sic autem hoc acceperunt tanquam præceptum à Domino Deo suo: quia etsi Dominus non præceperat, vt non biberent vinum; præceperat tamen Dominus vt filij patri obedirent.* concion. 1. in Psal. 70. Itaque superior vicem Dei gerens mandatum pronunciat, subditus Deum in superiore agnoscens, & reuerenter illud exequitur, Deo scilicet in homine, & homini propter Deum obtemperans. Hæc autem obedientia sic homini propter Deum præstita proculdubio est laudabilior, & gloriosior, quam quæ Deo iubenti immediatè exhibetur: quippe cum illa circa obiectum magis arduum versetur, atque iccirco longe sit difficilior, & laboriosior,
B ex difficultate enim operis, quæ peruincitur, maior virtuti gloria, & grandius merito fit incrementum.

Benedictus à Deo filius obediens patri.

Obedimus Deo in hominibus.

Obedire homini propter Deum summi est meriti.

10. Cæterùm ne quis Dei legem, & rationem ipsam mentis peruertens patri, & superiori vniuersim existimet Deum posthabendum, adiungit egregiè S. August. *In ea ergo re sola filius non debet obedire patri suo; si aliquid pater ipsius iusserit contra Dominum Deum ipsius. Neque enim debet irasci pater, quando sic ei præponitur Deus.* Diligendus quidem super omnia Deus, & propter illum amandus pater, & superiori obediendum est: quin potiùs Deus in illo diligitur, Deóque in isto obeditur. Concludit igitur S. August. *Vbi enim hoc iubet pater quod contra Dominum non sit, sic audiendus est,*
C *quomodo Deus; quia obedire patri iussit Deus*: Sic Aug. Adde: & quia obedire Prælato iussit Deus. Illud etiam expendi oportet, quam egregia fuerit Rechabitarum obedientia vt viri cum vxoribus, & liberis viuerent sine domo, sine tecto, sine prædiis, sine cultura vllius agri, velut peregrini, & mendici; eò quòd sibi à patre huiusmodi vitæ rationem præcepto indictam acceperint. Hinc benè animaduertit Theod. *Admiratione digna est paterna legislatio, & filiorum ac posterorum prompta obedientia; quippe qui vitam curis vacuam, & prædiis carentem amauerunt, & habentes liberos parum pendebant possessiones totis quo ad se, sitaque à fiducia in Deum pendentes.* Et quidem hoc vltimum (vti dicit) maximè omnium superat opinionem; vide-
D licet homines liberorum parentes, nihil de hoc mundo, nec ipsis, nec sibi in præsens, & in posterum prouidere, comparaтéque. Hæc enim summa, & tota est parentum solicitudo, & studium, vt filiis acquirant opes, eósque diuites, & gloriosos post obitum suum relinquant. Rechabitarum vocat Theodoretus summam philosophiam, quæ quidem fuit aliqualis tantùm vmbra Euangelicæ perfectionis, quam religiosi profitentur, qui scilicet, & omnibus terræ bonis carent, & sibi coniugum, ac filiorum omne ius, spem, ac desiderium voto interdictum esse voluerunt.

D. Aug.

Nulli cõtra Deum obediẽdum est.

S. August.

Theod.
Magna rerum mundi contemptio.

Euangelica perfectio religiosorum.

11. *Esto mihi propitius.*] Hoc erit tui amoris erga me signum, ita censebo te mihi beneuolum, & veteris iracundiæ obliterata memoria propi-
E tium & verè fratrem, si à me oblata non repudies. Pulchrè Iacob ex eo, quòd Esau faciem Dei persimilem vultui apparuisse sibi putarit, subintulit: *Esto mihi propitius.* Nihil enim Deo, ac Deum quoque repræsentanti homini æquè proprium est, atque propitiari, misereri, placari, noxam remittere, iram deponere, in gratiam redire, in gratiam recipere. Nihil tam crebrò in scripturis legitur, nihil in Ecclesia Christi tam frequenter, & docetur, & addiscitur, quàm Dei misericordia. *Deus enim est cui* (canit Ecclesia) *proprium est misereri*

Dei propriũ nihil magis, quàm parcere.

sereri & parcere. Hanc Dei laudem præcipuam; hanc summam erga nos Dei gloriam frequentissimè, ac dulcissimè Propheta regius modulatur. *Repleatur* (inquit) *os meum laude, vt cantem gloriam tuam, totâ die magnitudinem tuam.* Psalm.70. *Totâ die* (declarat S. August.) *sine intermissione in prosperis, quia consolaris; in aduersis, quia corrigis; antequam essem, quia fecisti; cùm essem, quia salutem dedisti; cùm peccassem, quia ignouisti; cùm conuersus essem, quia adiuuisti; cùm perseuerassem, quia coronasti.* Vide quot, qualésque prædicentur effectus diuinæ misericordiæ, quam Propheta vocat optimè Dei gloriam, & magnitudinem, videlicet, erga homines, apud quos hoc potissimum attributo se Deus gloriosum, & magnum demonstrauit. Et quidem ille Prophetarum princeps Moyses, eò magnum prædicauit Deum, quòd patiens esset & misericors in peccatis hominum, & tolerandis, & condonandis; sic enim loquitur. *Dominator Domine Deus misericors, & clemens, patiens, & multæ miserationis, qui custodis misericordiam in millia: qui aufers iniquitatem, scelera, atque peccata; nullúsque apud te per se innocens est. Qui reddis iniquitatem patrum filiis, ac nepotibus in tertiam & quartam generationem.* Exod.34. Idémque: *Magnificetur fortitudo Domini, sicut iurasti; Dominus patiens, & multæ misericordiæ, auferens iniquitatem & scelera, nullúmque innoxium derelinquens, qui visitas peccata patrum in filios in tertiam & quartam generationem.* Num.14.

(Psal.70. — D.August. — *Plures effectus in nobis diuinæ misericordiæ.* — *Misericordia & gloria & magnitudo Dei est.* — Exod.34. — *Deus in misericordia magnificus & fortis.*)

12. Quid quòd ipsemet Deus de cœlo in terram homo factus descendit, non vt vocaret iustos sed peccatores ad pœnitentiam? An non tam sibi gratam, dulcémque peccatorum pœnitentiam, vt eam quodammodo pluris faceret, duplici maximè parabolâ ouis perditæ, & filij prodigi contestatur? Pastorem se dixit, qui cùm centum haberet oues, reliquit nonaginta nouem, & vnam quam amiserat multo labore quæsitam, inuentámque imposuit in humeros suos gaudens, vocatísque amicis, videlicet Angelis, & sanctis viris nouo triumphans gaudio aiebat: *Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam, quæ perierat.* Luc. 15. Hinc illud Tertullian. *Errat vna pastoris ouicula, sed grex carior non erat, vna illa conquiritur, vna pro omnibus desideratur.* lib. de pœnit. cap. 8. Dein quid peccatoribus dulcius prædicatur, quàm & filij prodigi pœnitentia, & patris filium recipientis benignitas? *Conuiuio* (inquit Tertullianus) *gaudium suum exornat; filium enim inuenerat quem amiserat; cariorem senserat, quem lucrifecerat; Deus ergo te filium suum, etsi acceptum ab eo prodegeris, etsi nudus redieris recipiet, quia redisti, magísque de egressu tuo, quàm de alterius sobrietate lætabitur, sed si pœniteat ex animo,* &c. Hæc idem cap. 9. Quin etiam tam diues est in misericordia Deus noster, tamque multæ sunt in eo miserationes, vt etiamsi millies homo peccet, toties illic redeuntem recipiat, toties pœnitentem iustificet, non laborat ignoscendo, non fatigatur miserendo, quoties peccator verè contritus ad pœnitentiam accedat. Quamobrem egregiè Tertullian. peccatorem excitat, & solatur. *Pigeat sanè peccare rursus, sed rursus pœnitere non pigeat; Pigeat iterum periclitari, sed non iterum liberari.* cap. 8. At erit qui redire ad Dominum toties offensum præ pudore non ausit: ergò idem occurrit, *Neminem pudeat itera-*

(*Gratissima Deo peccatoris pœnitentia.* — Luc.15. — Tertul. — Tertul. — *Pulchra excitatio ad pœnitentiã.* — Tertul. — Tertul.)

B — C — D — E

Ben.Fernand.in Genes.tom.3.

A *tæ valetudinis; iteranda medicina est, gratus in Dominum extiteris, si quod tibi Dominus offert, non recusaueris. Offendisti, sed reconciliari adhuc potes. Habes, cui satisfacias, & quidem volentem.* Hæc omnia Tertullianus.

SECTIO V.

Suscipe benedictionem, quam attuli tibi, & quam donauit mihi Deus tribuens omnia.

1. INstat etiam atque etiam Iacob, nolit frater Esau à fratre oblata reiicere munera, B quæ vti reliquam substantiam egregiè vocat benedictionem. Damnantur quidem importunæ preces, molestum valde, atque inurbanum, & inuerecundum pro impetranda re ab homine sæpiùs instare. Contra verò modestia, & vrbanitas quædam in petendo laudatur, digna planè, quod impetret, quod expetitur. Hoc ipsum rescripsit Macedonius iudex Cæsareus Diuo Augustino in hunc modum: *Non instas* (quod plerique faciunt) *vt quodcunque sollicitus volueris, extorqueas. Sed admones, & rogas subseruiente verecundiâ, quæ maxima difficilium inter bonos efficacia est.* tom.2. S. August. epist.51. Pulchrè id quidem dicitur. At prudens Iacob C instat acriter, vrgétque non vt frater donet, sed vt suscipiat. Qui verò donat laudabiliter vrget renuentem suscipere. In quo & illius humanitas, & istius verecundia magnam inter homines laudem habent. *Suscipe* (inquit) *munus de benedictione, quâ Deus mihi benedixit.* Particulam bonorum, quibus me Dominus cumulauit. Vsitatus Patriarchis loquendi modus, vti passim legimus in diuinis literis: terræ bona Deo ipsi accepta adscribebant; Dei benedictionem appellabant; à Deo se benedici aiebant, cùm terrestrium bonorum copiâ circumfluebant; & quidem iustè, sanctéque; Deus enim est à quo bona cuncta procedunt. Pater ille luminum est à quo dona tam supernatura- D lia, quàm etiam naturalia descendunt omnia. Dei sunt diuitiæ, quas possides; Dei sunt honores, quibus perfrueris: nec alteri, quàm Deo debes, quòd in familia, & nobili, & diuite natus inter homines emineas. An non & pauperculos, & obscuros (si Deus vellet) ad ortum in mundo tuum parentes habuisses? An non etiam heri princeps, hodie posses esse seruus? Et hodie Crœsus diuitiis, cras poteris emendicari? à Deo diues fit, non à cacodæmone, qui nihil miser possidet nisi eas, quibus comburitur, flammas gehennæ: quod si vnquam dixit: *Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraueris me.* Matth.4. planè mentitus est pater mendacij: Veritas ipsa contestatur Deus: *mea sunt* E *omnes feræ syluarum, iumenta in montibus, & bouet. Cognoui omnia volatilia cœli: & pulchritudo agri mecum est. Si esuriero, non dicam tibi: Meus est orbis terræ, & plenitudo eius.* Psalm. 49. Quia (colligit dictum S. Hieronymus) *vbi voluero rerum omnium copia, vel diffunditur, vel negatur. His quidem omnibus* (declarat Theodor.) *id quod sunt dedi; & iubeo terrestres fructus è terra produci, siquidem vniuersi terrarum orbis conditor sum & Dominus.* Pulchrior multò

(*Importuna & inuerecunda petentis instantia.* — D.August. — *A Deo sunt quæcumque bona habemus.* — *Diabolus nihil habet præter flammas.* — Matth.4. — Psal.49. — D.Hier. — Theodor. — D.August.)

K paraphra

A paraphraſis D. Auguſt. ad hunc locum ſic habet: *Mea ſunt omnes feræ,&c. Quid a te quæram, quod ego condidi? magiſne eſt hoc tuum, cui poſſidere dedi, quam meum, qui feci? mea ſunt illa, quæ non poſſides, mea ſunt iſta quæ poſſides. Si enim ſeruus meus es tu, totum peculium tuum meum eſt. Omnia mea ſunt, quia ego creaui ea.* Meritò igitur Iacob ſubſtantiam ſuam, pecuniam, greges, ſeruos, ſupellectilia vocabit benedictionem, quam donauit ipſi Dominus tribuens omnia.

Nihil poſſidemus quod Dei non ſit. Et nos & noſtra Dei ſunt.

2. Hinc primò colligere oportet, quanta cum gratiarum actione ſuſcipienda ſint, & poſſidenda quæ à Deo nobis bona donantur. Iccircò Dominus paulò inferiùs in eodem Pſalmo admonuit. *Immola Deo ſacrificium laudis.* Pſalm. 49. B Quaſi dicat; multa bona poſſides: & quid habes homo, quod non accepiſti? Deo benefactori tuo quid integrum rependas, nihil omninò. Sed ea tamen tui Conditoris eſt benignitas, vt ſibi à te perſolutum æſtimet, quòd gratum præbeas animum; quòd pro acceptis corde atque ore gratiarum referas actionem. Hoc eſt ſacrificium laudis, quod pro beneficiis tuis exigit: *Immola Deo ſacrificium laudis.* Benè Theod. animaduertit: *Hoſtiam laudis nuncupat hymnos iuſtis congruentes.* Iuſtorum, ſcilicet, ac piorum hominum nihil tam proprium, nihil illis tam pium, tam dulce, tam frequens eſt, quàm vt in omnibus gratias Deo habeant. Ita, & accepta beneficia conſeruant, & digniores fiunt, quibus in dies maiora donentur; & iuſti, piique perſeuerent. C Meritò exclamat S. Auguſt. *O ſacrificium gratuitum, gratia datum; non quidem hoc emi, quod offerrem, ſed tu donaſti; nam nec hoc haberem. Immola Deo ſacrificium laudis; & hæc immolatio, hoc ſacrificium laudis eſt, gratias agere illi, à quo habes quicquid boni habes.* Appoſitè quidem vocatur ſacrificium ipſa gratiarum actio; nihil enim tam debitum, tam pium, ſacrúmque ab homine offertur, & à Deo ſuſcipitur. *Hoc eſt* (exponit S. Hieron.) *ſacrificium acceptabile: hoc eſt holocauſtum pingue, vt laudetur Deus ab homine, quem creauit, quem redemit, cui & regnum cœleſte promittit.* Ac ne quis cauſetur immolare hoc ſacrificium laudis, quòd & pauper ſit, & hoſtiam multo labore comparaturus ſit, animaduertit Propheta: *In me ſunt* D *Deus vota tua, quæ reddam laudationes tibi.* Pſal. 55. Ad quæ verba eleganter idem S. Auguſt. *Expaueram, ne aliquid indiceres, quod eſſet extra me; quid mihi indicis? Immola Deo ſacrificium laudis. Ad me redeam, in me inueniam quod immolem, in me inueniam laudis immolationem. Ara tua, conſcientia tua. Immola Deo,&c.* in Pſal. 49. Natura quidem ipſa in fluminibus, quæ à mari deducta in mare tandem relabuntur, nos edocet hoc ipſum ſacrificium laudis. Enimverò (vt pulchrè S. Bernardus expendit) *ſi copiæ aquarum ſecretis, ſubterraneiſque recurſibus inceſſanter æquora repetunt, vt inde rurſus ad viſus, vſuſque noſtros iugi, & infatigabili erumpant obſequio, cur non etiam ſpirituales riui, vt arua mentium rigare non deſinant, proprio fonti* E *ſine fraude, & ſine intermiſſione reddantur? Ad locum, vnde exeunt reuertantur flumina gratiarum, vt iterum fluant. Remittatur ad ſuum principium cœleſte profluuium quo vberius terra refundatur. In omnibus* (inquit) *gratias agentes.* 1. Theſſal. 5. ſerm. 13. in Cantic. Vide quàm ſit frugifera gratiarum actio, vt animum grati hominis irriget, ac fœcundet nouis deinde, ac maioribus diuinæ gratiæ donis locupletandum.

Pſal 49.
Dei beneficia grati rependimus.
Theodor.
Iuſtis propria & frequens gratiarũ actio.
D. Aug.
Gratiarum actio gratũ ſacrificium.
D. Hier.
Pſal. 55.
D. Auguſt.
Debita Deo pro beneficiis actio gratiarum.
D. Bern.
Magnũ lucrũ ex gratiarũ actione.

A 3. At ſublimiùs adhuc aſſurgit perfectorum & pietas, & grati animi erga Deum laudatio; non ſolùm quippe, vbi res feliciter ſuccedunt, ſed multò maximè in aduerſis rerum euentibus, gratias Deo agunt; quo in argumento celebris eſt illa ſententia D. Ambroſ. *Non magnum ſi tunc gratias Deo agas, quando in proſperis, & ſecundis es. Sed ſi tunc adhæreas Chriſto, quando te perſecutor exigitat, quando aliqua procella perturbat. Sponſa quæſiuit in noctibus, in perſecutionibus, in aduerſis, in tribulationibus, & doloribus duris.* ſerm. 7. in Pſalm. 118 quod ſi tam laudabile, propriúmque ſanctorum hominum eſt Deo in aduerſis gratias agere, quid quæſo magis impium, indignúmque homine cenſebitur, quàm vt in proſperis af- B fluens quis diuinæ benignitatis donis tanto benefactori gratias habere, aut nihili faciat, aut prorſus obliuiſcatur? Porrò in aduerſis Deo gratum hominem ſe præbere, tantæ laudis, virtutíſque habetur, vt martyrij trophæo proximum eſſe videatur. Quod S. Chryſoſt. in hunc modum expendit. *Nihil eâ lingua ſanctius eſt, quæ in aduerſis Deo gratias agit. Certè non inferior eſt lingua martyrum, veráque pariter coronatur.* Martyr quidem in cruciatibus Deum confitetur: patiens in aduerſis Deum laudat, Deo gratias agit. Cruciatus martyrem commouent ad negandũ Deum: aduerſa patientem impugnant, vt de Deo conqueratur, Deum ſibi iudicet inimicum, Deo pietatem debitam obſequiúmque deneget. Igi- C tur vtrobique victor pariter triumphat, & qui pariter certauit, pariter coronatur. Probat dictum S. Chryſoſt. *Nam & aduerſus iſtam linguam inſtat lictor Deum per maledicentiam negare cogens, inſtat diabolus arguttis cogitationum quæſtionibus lacerans, & animi anguſtiis obtenebrans.* Ex quibus demum colligit: *Si ergo dolores pertulerit, & gratias egerit, martyrij coronam ſortitur.*: homil. 8. in epiſt. ad Coloſſenſ. Hinc iure optimo idem appellat Iobum martyrem homil. 25. ad populum Antioch. & hom. 1. in epiſt. ad Corinth.

4. Enimverò cum ſanctiſſimis, & clariſſimis quibuſque martyribus egregiè comparari poteſt, ac debet patientiſſimus Iob: nec vllus vnquam ſub ſecuribus, & in equuleis ſanctiùs, & glo- D rioſiùs (auſim dicere) locutus eſt, quàm in egeſtate, orbitate, vlceribus, ſterquilinio Iob Deum in terram corruens adorauit, & dixit: *Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc: Dominus dedit, dominus abſtulit, ſicut Domino placuit, ita factum eſt; ſit nomen Domini benedictum.* Iob. 1. Miris quidem, ſed iuſtis tamen laudibus hanc (vti vocat) philoſophiam ſancti Iob extollit D. Gregor. Et cùm alij plerique vti Deum amare videntur in proſperis; ita è contrario in aduerſis impatientiâ quereliſque offendant, aut certè abiectis prorſus omnibus pietatis, orationiſque ſtudiis, quibus anteà Deum colebant, & Dei nomen obliuiſcantur, & ab ipſo procul abſcedere videantur. Patien- E tiſſimus verò Iob in tam prodigioſa rerum omnium calamitate corruens in terram adorauit vtique Deum à quo ſe flagellatum credebat. *Quod additur* (inquit Gregor.) *adorauit; apertè oſtenditur, quia in dolore poſitus contra flagellantis iudicium non exceſſit: ſolent nonnulli in proſperis Deum diligere, in aduerſis autem poſiti flagellantem minùs amare. Beatus autem Iob per hoc quòd motus exteriùs exhibuit, oſtendit, quia flagella patris agnouit, per hoc quòd adorando humilis manſit, oſtendit, quia amorem patris*

D. Ambr.
Gratiarum actio etiam in aduerſis.
D. Chryſ.
Par martyri qui in aduerſis Deo habet gratiam.
D. Chryſ.
Iob martyr.
Egregium Iobi martyrium.
Iob. 1.
Multi Deũ in aduerſis relinquunt.
D. Greg.
Iob in aduerſis Deum agnouit & amauit.

patris nec in dolore deseruit. Pulchrè quidem patet (vti sæpiùs videmus) vbi filium flagellauit, iubet flagellato, vti doloris instrumentum deosculetur; sed adhuc illud excellentius, *Sit nomen Domini benedictum.* Egregiè benedictione Dei suam conclusit patientiam: *Vt nimirum hinc* (ait S. Gregor.) *aduersarius inspiciat, & ad suam pœnam victus erubescat, quia ipse Domino contumax etiam in beatitudine conditus extitit, cui homo hymnum gloriæ etiam percussus dicit.* Planè sic habet: erubescit diabolus cùm videt hominem terræ vermiculum nihilominùs tam constantem, generosúmque, vt in mediis calamitatibus, & angustiis non modò patienter se gerat, sed etiam (quod multo admirabilius est) Deum afflictus laudet, impensiúsque amet: & ab illius manu tanquam benedictionem suscipiat læto vultu, gratóque animo tribulationem. Contrà verò ipsemet diabolus naturâ spiritus Angelicus, in summâ cœli felicitate conditus Deum suum Conditorem, & benefactorem contempserit,& offenderit. Quare optimè celebrat S.Gregor. victoriam patientis Iob de superbo,crudelíque diabolo ad hunc modum. *Beatus Iob percussus, quia vim doloris vertit in laudem Conditoris, superbum hostem humilitate percussit, crudelem patientiâ strauit. Quot voces patientiæ in Dei laudem percussus reddidit quasi tot in aduersarij pectore sacula intorsit, & acriora valde, quàm sustinuit, inflixit.* cap.12.lib.2.moral.

Iob.1. D.Greg. *Erubescit diabolus ad patientiam hominis.* D.Gregor. *Iob patiētia prostrauit diabolum.*

5. Benedictio Dei præstita homini est, quodcumque bonum ab illo hic accepit. Quare cùm nihil habeas, quod non acceperis, indignandum, ægréque ferendum non est, si quando quod accepisti amiseris, suúmque Deus repetat, vnde, & quomodo voluerit. Dicito cum sanctissimo Iob: *Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est.* Iob.1. Vbi perbellè idem Gregor. hæc edisserit: *Non abstulit nisi ipse, qui dedit: sua recepit, non nostra abstulit. Fortasse enim fuerat dolendum, si quod Dominus dedit, hostis abstulisset; at postquam non abstulit, nisi ipse, qui dedit, sua recepit, non nostra abstulit.* Profectò nulli Deus iniuriam facit, cùm quæ homini dedit, ab illo repetit. Iniustè contra Deum succenset pater, cui filius moritur: coniux, cùm viduatur compare: vnusquisque nostrûm, cui aut dignitas tollitur, aut salus minuitur, aut quicquam delectabile aufertur: aut denique vita volente Deo per morbum eripitur. Potest enim quiritanti homini, & eiulanti respondere Dominus. *Amice non facio tibi iniuriam: nonne quod meum est repetij? Nam si* (adiungit rectè S. Gregor.) *ab illo accepimus, quibus in hac vita vtimur, cur doleamus, quòd ipso iudicante exigimur, quo largiente fœneramur? Nec aliquando iniustus est creditor, qui dum præfixo reddendi tempore non constringitur: quando vult exigit, quod fœneratur.* Dicit igitur quisquis prudenter damna huiusmodi expendit: *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum.* Iob. 1. Egregiè animaduertit S. August. *Subtraxit data, sed non subtraxit datorem. Dedit, & abstulit; manet qui dedit, & abstulit, quod dedit.* in Psal.66. Quid ergò homo affligeris, cur doles? filium, prædium, honorem tibi Deus abstulit, at se non abstulit: habes qui dedit, habérque omnia. Sic suum quisque temperabit dolorem, támque piâ & Christianâ rerum æstimatione seipsum in aduersis consolabitur. *Magna quippe est* (concludit Pontifex) *consolatio in eo, quod displicet, quod illo ordinante ergà*

Sua Deus aufert, cum nostra tollit. Iob.1. D.Gregor. *Nemo in aduersis de Deo iustè queritur.* S.Greg. *Sua nobis data Deus, non se aufert.* D.August. *Quomodo se quisque soletur in aduersis.* D.Greg.

A *nos agitur, cui non nisi iustum placet. Si igitur ista Deo placere scimus; pati autem nulla nisi quæ Domino placuerint, possumus; iusta sunt cuncta quæ patimur: & valde iniustum est si de iusta passione murmuramus.* lib.2.moral.cap.12. Iustus quidem Deus noster est, & iusta iudicia eius; officiosa in bonum est nostrum illius prouidentia, siue iudicet, siue misereatur: siue puniat, siue absoluat: seu patrem agat, seu iudicem; seu bona mundi tribuat, seu deneget, aut aliquando data surripiat, seu benedictionem Iacob donet, seu donatam repetat postliminio. Nec vllus nostrum (etsi millies agat hostis iniustè) vnquam patitur iniustè: nam si aliquando deliquimus, quæcunque obuenerit clades, in pœnam venit delicti. B Quod si nunquam errauimus, (si tamen id filiis Adami potest contingere) adhuc tamen iustè patimur, cùm à iusto Domino affligimur, cùm Dei voluntas in nobis impletur, cùm suo Conditori creatura in eo, quòd patiatur inseruit. Sic tam prudenter, quàm sanctè nuntianti diuinam vindictam respondit Heli Pontifex Hebræus: *Dominus est: quod bonum est in oculis suis faciat.* 1.Reg. 3. Meritò Theod. & Procop. celebrant hanc vocem laude dignissimam, & Lyran. arbitratur, *Quia patienter acquiescens diuinæ sententiæ, constanter filiorum mortem sustinuit, & captam Dei arcam grauiter doluit; sanctè in Dei gratia Pontificem obiisse.*

Iustè à iusto Deo patimur. *Iustè homini venit & labor, & pœna.* 1.Reg.3. Theod. Procop. Lyran. *Heli mortuus in gratia Dei.*

6. Benedictio Dei est, quodcumque bonum ab eo accepimus; benedictio etiam Dei est, C quod pro Deo pauperibus erogamus, iuxta illud Apostoli. *Qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.* 2. Cor. 9. Pulchrè eleemosynam vocat benedictionem, & abundantem, aut certè frequentem eleemosynam vocat benedictiones, quia qui præstat pauperi stipem ab ipso benedicitur; bona siquidem, faustáque pauperes precantur iis, à quibus eleemosynam accipiunt. Deinde quia benedicuntur à Deo, qui illam erogant. Felix planè, cuius in animum illa Christianæ pietatis incidit cogitatio, vt de suis bonis liberaliter pauperibus communicet. Canit enim vates: *Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo.* Psalm. 23. Vbi legimus *misericordiam*. Hebr. *iustitiam*. LXX. *ele-* D *emosynam, benignitatem.* Sic Daniel. 4. *Peccata tua eleemosynis redime.* Hebr. *iustitiis*. Caiet. legit, *iustitiam à Deo*; explicátque *iustitiam, hoc est, iustam retributionem.* Volunt nonnulli benedictionem, & misericordiam hoc loco eandem prorsus esse. Ac benedictio quidem vt alibi non semel adnotauimus, est copia bonorum omnium, quam scilicet Dominus Iacobo, & Patriarchis donauit ex ipsa diuina gratia, & misericordia; dicitur verò hæc iustitia, quia iustus iudex nostra merita suis beneficiis persoluit: dicitur misericordia, eò quòd ipsa quoque merita nostra ex diuina gratia, & misericordia non solùm præueniente, & excitante; sed etiam concomitante procedunt. Addiderim accipi frequenter in Scripturis iusti- E tiam pro benignitate, ac misericordia, vt loquitur Apostolus: *Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in sæculum sæculi.* 2. Corinth. 9. & Psal. 111.dicitur idem: Vbi vides eleemosynam, quæ datur, iustitiam dici, seruaríque à Deo, qui vt est iustus iudex, & fidelis remunerator, eam retribuet in die iudicij, videlicet eam publicitùs celebrabit, & pro ea vitam donabit sempiternam, vt ex cap.25.Matth. apertum est.

2.Cor.9. *Eleemosyna dicitur benedictio.* Psal.23. *Eleemosyna dicitur iustitia.* Daniel.4. Caietan. 2.Cor.9. Psal.111. Matth.25.

7. Subtiliter ad hunc versum expendit S.Hieron. D.Hier.

Eleemosyna pluribus, quam vni erogata pretiosior.

ron. duo illa verba, *Dispersit*, & *pauperibus*, quibus innuitur recta ratio stipem erogandi, vt nimirum ad complures diffundatur, non verò ad vnius tantum pertingat manus. *Dispersit* (inquit) *hoc est, partitus est, non dixit totum vni homini, sed dicit dedit pauperibus.* Matth. 9. Luc. 14. *quia per multos illa partitio est, vel dispersit, quia plus est oratio multorum, quàm vnius hominis.* Ob hanc rationem intelliges à Domino IESV in Euangelio pauperes, non pauperem commendari. Gratior quidem est pluribus, quam vni tantùm erogata eleemosyna, & fructuosior eroganti; plures siquidem habet à quibus Deum pro benefactore deprecantibus commendetur. Sic terrena bona distribuendo pauperibus regnum cœlorum diuites emunt. *Non vident illi quidem, & emunt tamen:* (vti obseruat S. August.) *sed ille thesaurum seruat in cœlo, qui esurire, & sitire in pauperibus dignatur in terra. Non mirum est igitur, si iustitia eius manet in seculum seculi, custode illo, qui condidit secula.* Benedictio est ipsa eleemosyna: benedictus, qui eam pauperibus distribuit. Audiet in die iudicij finalis inter cæteros sempiternæ gloriæ prædestinatos ab ipso ore Dei hominis; *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum*, &c. Matth. 25. *Pro qua re* (quærit S. August.) *Esuriui, & dedistis mihi manducare*, &c. *Quid tam vile, quid tam terrenum, quàm frangere panem esurienti? tanti valet regnum cælorum.* in Psal. 49. Stupebunt quidem cùm talem à Domino acceperint benedictionem, cur scilicet tantulo tantum comparetur obsequio præmium: vt frustulo panis sempiternam emerint vitam. Idcirco respondebunt: *Domine quando te vidimus esurientem?* &c. Matth. 25. *Mirantes dicunt* (explicat Beda) *quod paruum eis tunc videtur omne bonum, quod fecerunt pro magnitudine terroris, & abundantia retributionis.* Profectò ad cœlestem beatitudinem nihili æstimatur quicquid pro illa consequenda, & pro illa non amittenda laboratur, datur, expenditur, efficitur. Ad gehennam ipsam nihili habetur, quicquid pro illa fugienda, & toleratur, & desudatur.

Commendatur diuitibus eleemosyna.
D. August.
Matth. 9.
Luc. 14.
Matth. 25.
D. Aug.
Cœlū emitur eleemosyna.
Matth. 25.
Beda.
Beatitudo supra omnia nostra merita.
Nihili æstimatur quod pro euitando inferno fiet.

8. Nota obsecro, quanti Deus faciat nostra opera, quam certò districtéque exigat; quàm illa sint ad gratiam & gloriam necessaria, quàm illud in catholica fide verum sit, atque indubitatum in Christi lege nullum omninò ex adultis posse absque propriis operibus saluum fieri; suam sine meritis nostris gloriam non elargitur. Quorsum Christus Dominus cùm in monte Thabor gloriæ sui corporis futuræ, quæ ex ipsius diuinæ statu felicissimo redundabat, aliquale signum ostentaret, voluit vti à Moyse, & Elia, qui tunc apparuerunt, suæ in proximo complendæ passionis sermo haberetur? *Dicebant enim excessum eius, quē completurus erat in Hierusalem.* Matth. 17. Ineptus (putaret aliquis) tantæ lætitiæ, emicantibúsque gloriæ splendoribus; sermo de passione, de iniuriis, de flagellis, de Cruce, de morte videtur. At non ita res habet; nec statui glorioso quicquam aptius, quàm passionis recordatio, & sermocinatio affertur. Celebratur gloria operibus, celebratur meritis, quibus emitur honor. Ad beatitudinem per passionem itur. Apparebunt quidem post generalem resurrectionem in corporibus martyrum signa quædam tam purchra, quàm gloriosa vulnerum, quibus patienter, constantérque acceptis, gloriam immortalem sibi pepererunt. *Videbuntur scilicet* (ait S. August.) *in martyrum corporibus vulnerum cicatrices, quæ pro Christi*

Bonorū operum ad salutem necessitas.
Christi trāsfiguratio.
Matth. 17.
Passione itur ad gloriam.
D. August.
Vulnerū si-

A *nomine pertulerunt: Non enim deformitas in eis, sed dignitas erit, & quadam quamuis in corpore, non corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebit.* lib. 22. de Ciuitat. cap. 20. Indicia quidem illa patientiæ, virtutisque, signa præclarissimorum operum, memorumque monumenta in corporibus martyrum, quibus, & illustrior, & dulcior illis erit gloria, quam suo labore cum diuina gratia compararunt. Itaque in cœlesti gloria, nihil decentius, & pulchrius videri potest, quam ipsa laborum signa, & vulnerum indicia, quibus tantus ille honor comparatur, atque ad conspectum, præsentiamque præmij nihil æquè gloriosum quàm ipsa, quibus emptum illud est, ostentari merita, & celebrari.

gna in corpore glorioso martyris.
Operum merita illustrāt præmium.

B 9. A Deo, & Dei sunt quæcumque habemus bona, non vt illorum absoluti efficiamur domini, sed vti coloni, ac redemptores ipsi Domino suæ substantiæ prouentum reddamus. Insanus quidem est, qui aliter censet, atque iccircò Dominum suum nescit, qualis illa fuit de qua Dominus conqueritur. *Hæc nesciuit, quòd ego dedi ei frumentum, & vinum, & oleum, & argentum multiplicaui, & aurum: quæ fecerunt Baal.* Oseæ 2. *Vniuersa, quæ* (inquit hoc loco S. Hieron.) *susceperat, vt in Dei cultum verteret, vertit in idola, & fecit Baal*, &c. Quid quæso tam stultum, támque inuerecundum, quàm veri Dei munera in sacrilegos cacodæmonum ritus conuertere, atque ex beneficiis Dei arma contra ipsummet C benefactorem fabricare; e donísque Dei, nefandum Dei hostibus cultum exhibere? Rectè S. Cyril. Alexand. commentatur ad hunc modum. *Cum munificentia inca gratias deberet, ea* (aurum, scilicet, argentum, &c.) *in deius, & gloriam Baal conuertit, quod extremi sanè stuporis simul, & animi ingratissimi apertum est argumentum; & ad Deum quantumuis omnis mansuetudinis fontem, & originem meritissimo exacerbandum sufficit.* Grauissimè igitur Deus bonorum omnium fons tanto perditorum hominum sacrilegio ad iustissimam vltionem irritatur. *Talis quidem sunt, qui diuitias ad idoli gloriam* (vti adiungit S. Cyrill.) *offerunt*, &c. Videlicet, qui ex diuitiis vitia construunt, diuitiis à Deo datis, ad superbiam, ad tyrannidem, ad luxuriam abutuntur. A Deo (vt vocat D Iacob) benedictionem donatam petulantissimi conuertunt in maledictionem per execranda flagitia, ipsi Deo irrogatam. Quòd si mysticè argentum, & aurum accipias; pulcher etiam sensus, quem Propheta innuit: Videlicet per scientiam, rerum peritiam, eloquentiam, & huiusmodi humani ingenij dotes, & ornamenta, quæ Deo potiùs, quàm nostro studio, laboríque accepta referri debent, grauissimam Deo faciunt iniuriam, qui tam pulchra Dei dona malè, ac turpiter collocant. *Græci nimirum* (ait S. Cyrill.) *& hæretici illi cum Deus homini sapientiam, & orationem impertiuerit, eloquentiæ suæ facultatem dæmonum honoribus celebrandis largiuntur: hæretici dolosis sententiarum inuentis laqueos ad perdendos homi-* E *nes parant.* Dei benedictionem vtique in maledictionem conuertunt. *Ambo igitur* (colligit demum S. Cyrill.) *coluerunt Baal, & fere ex diuitiis, quæ mente cernuntur, & ad Deum pertinent, pro splendido anathemate ad illius idoli gloriam offerunt.* Quid quòd etiam poëtarum plerique, & quidem Christiani (quod turpius est) nostro sæculo sua ingenia, suámque poësim in idolorum obsequium videntur contulisse, dum amatoriis, vanisque carmini

Deus dominus, nos coloni bonorū quæ habemus.
Ose 2.
D. Hier.
Dei bona contra Deū vertimus.
Cyril. Alex.
Summa hominis erga Deum ingratitudo.
D. Cyril.
Malus diuitiarū vsus.
Malus doctrinæ vsus.
D. Cyril.
Ethnicus & hæreticus idolo immolant.
S. Cyril.
Mali poëtæ idolis ingenium immolant.

carminibus (liceat dicere) Venerem,& Cupidinem, ipsa nimirum turpitudinum idola, hoc est, spurcissima carnis flagitia concelebrant,& venerantur? Denique isti omnes, & inanes philosophi,& ridiculi scriptores,& sacrilegi hæretici, & sordidi poetæ dum Dei dona malè collocata ingenia,contrà Deum pro commendanda vanitate mundi, ac turpitudine carnis conuertunt, splendido, (vt loquitur S.Cyrillus) anathemate, cacodæmones, idola, flagitia, sordes venerantur. *Nesciunt miseri* (vt queritur Dominus) *quòd Dominus dedit eis argentum, & aurum, quæ fecerunt Baal.* quibus (ô pudor ! ô scelus !) idolorum statuas commendatione scilicet vitiorum inargentare, inauraréque videntur.

Dei benedictio incarnatio Verbi.

10. Benedictionem à Deo donatam sibi agnoscit, & prædicat Iacob; profectò nullam aut maiorem,& quàm ardentiùs expeteret, & instantiùs peteret Hebræus à Iacob descendens populus, & quam Deus sibi magis gloriosam, & hominibus salutarem posset elargiri, quàm incarnationem diuini Verbi, Dei aduentum in terras, ipsum denique Messiam Patriarchis promissum, desideratum gentibus. Hæc illa est benedictio, quā Deus sacerdotibus iussit Iudaico populo impertiēdam, & ab ipso Deo votis omnium expetendam. Sic enim ait: *Loquere Aaron, & filiis eius; sic benedicetis filiis Israel,& dicetis eis: Benedicat tibi Dominus, & custodiat te: ostendat Dominus faciem suam tibi,& misereatur tui. Conuertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem.* Num.6. Vno verbo dixisset sacerdos benedicendo: veniat tandem nostris promissus Patribus Messias. Descendat in terras Verbum caro factum. Appareat Deus homo natus ex Maria Virgine. Hoc in sensu locum explicat Theod. his verbis: *Hæc benedictio Dei, ac Saluatoris nostri apparitionem prænuntiat. Ostendat enim* (inquit) *Dominus faciem tuam tibi,& misereatur tui. Nam misericordia plena est Dei, atque Saluatoris nostri dispensatio per carnem,* &c. Huiusce benedictionis meminit Dauid, scilicet, Deum precatus, vti Messiam mundo promissum mittat: *Deus misereatur nostri, & benedicat nobis; illuminet vultum suum super nos.* Psal.66. Certè hic Psalmus (vt Theod. animaduertit) *clarum sensum habet, & interpretatione non indiget: prædicit enim Dei Verbi humanitatem, & salutarem aduentum, omniúmque gentium salutem.* Constat igitur hunc Psalmum esse de aduētu Messiæ. *Quare cùm Propheta* (inquit Theod.) *futuram hominibus salutem per Dei aduentum prædixisset, supplicat, vt hic quàm celerrimè concedatur.* Petit itaque illam ipsam, quam sacerdos impertire solebat benedictionem, Dei faciem, Dei vultum; Dei lumē, Dei misericordiam, vtique filium Dei humanā carne indutum. Sapiens quoque post multas, rerúmque grauissimarum sententias, vtpote de renouatione mundi, destructionéque peccati, aduentúque Dei hominis concludit; *secundùm benedictionem Aaron de populo tuo, & dirige nos in viam iustitiæ.* Eccles. 36. Via quidem iustitiæ Christus ipse Dominus est, & benedictio, vt Apostol. docet ad Ephes. 1.

Num.6. — Theodor. — Messias Dei facies, vultus, benedictio. — Psal.66. Theodor. — Eccles.36. — ad Ephes.1.

11. *Post hæc itaque* (dicit Propheta) *in terra visus est,& cum hominibus conuersatus est.* Baruc.3. *Icirco* (adiungit Theod.) *dulcissimum pietatis fructum illi afferent homines: Apposuit enim Dauid. Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes; terra dedit fructum suum.* Psalm. 66. Apertum scilicet vaticinium est de conuersione gentium facta per Apostolos; quam quidem à Deo donatam benedictionem Iacob fratri Esau volebat im-

Baruc.3. Theodor. — Psal.66. — Gentiū conuersio Dei benedictio.

A partire: *Suscipe benedictionem, quam attuli tibi, & quam donauit mihi Deus tribuens omnia.* In Iacob Apostolos Euangelij promulgatores, primos in Christo Ecclesiæ Christianæ patres, & conditores: In Esau intellige gentium nationes, quæ per Apostolos conuersæ in Christum crediderunt,& Catholicam Christi Ecclesiam, sublato iam, & extincto Iudaismo filiorum Iacob possident in sempiternum permansuram. *Igitur vox est Apostolorum* (inquit S. Hieron.) *loquentium ad plebem de gentibus congregatam. Credidistis quidem ad vocem nostram: Deus misereatur vestri, & benedicat vobis, illuminet vultum super vos,* &c. Psal. 66. *Non illum tristem videamus in peccatis nostris, sed gaudentem in virtutibus: Non eum sentiamus iudicem, sed patrem.* B Lætam quodāmodò, hilarémque reddimus Christi Domini faciem, cùm illius doctrinæ conformem viuimus vitam, verique discipuli, serui, & cultores Christi nomen Christianum moribus Christianis commendamus. Pudore autē suffundimus velut obscurā quadam infamiæ tristitiæque caligine Christi vultum, offundimus, cùm fidei Christianæ mores ac vita nostra contradicūt: cùm aliter viuimus, ac nominamur: nomine quidem Christiani, vita verò (pudet dicere) pagani. Honoremus Deum, & glorificemur Christū eius verbis quidem, sed potiùs vitā sanctisque moribus. Quod de sanctis Christi seruis Hieremias prædixit. *In tempore illo vocabunt Hierusalem solium Domini.* Hierem. 3. Et Isaias. *Regnabit Deus tuus.* C Isa. 52. Vtique & solium,& regnum Christus in suis habet seruis. Sic enim explicat Procop. *Vbi vos emendari contigerit, Rex vester appellari non dedignabor.* Sic ille. Christi regnum, & solium turpes infamant serui.

D.Hier. — Psal.66. — Læta Christi facies ex virtute, tristis ex vitiis nostris. — Hierem.3. — Isai.52. — Nomine, ac vitā Christiani soliū & regnum Christi sūt. — Procop.

12. Porrò cùm Deus homo factus ipsamet sit, & in scripturis dicatur benedictio à Deo donata Iacob, posteritati eius, atque omni denique mortalium generi; potiùs illam & veriùs benedictionem & accepit,& propriam sibi arrogat, quæ sola inter mulieres benedicta inuenit gratiam apud Deum, vtique vt Virgo mater Dei fieret. Meritò igitur Dauid populos, & gentes ad celebrandas Dei laudes, ad prædicandam Dei benedictionem, & misericordiam exhortatur. D *Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes.* Ps.66. Quare id facient? *Terra* (inquit) *dedit fructū suum.* Terra quidem, non illa maledicta ob primorum parentum peccatum, spinis & tribulis, germinandis damnata; sed benedicta non serpētis halitu, gressúque,& veneno infecta, vbi nihil asperum spinosúmque apparuit; quæ omnis humanæ expers culturæ, intacta,& pura suo extitit Conditori. Hæc illa est terra sitiens, de qua radix virtutum, & bonorum omnium, & *virgultum gloriæ coram Deo ipso ascendit*, vt est apud Isaiam cap.53. Terram dixit sitientem; quippe quæ nullo naturæ humore fœcundata, sed ex sola diuini spiritus, quam vnam experierat, gratia, benedictum fructum protulit. Hoc illud omnium mi- E raculum maximè nouum, quod Æternus Pater se fecisse restatur in Filij sui incarnatione: *Ex vtero* (inquiens) *ante Luciferum genui te.* Psal.109. Hebraic. *de matrice, ex aurora*; vel, *de matrice aurora tibi ros natiuitatis tuæ.* Et quidem de Virginis conceptu, partúque prophetiam intelligunt, vel ipsimet Hebræorum Doctores vt doctè ostendit Galatin. lib.8. cap.2. Virgo prædicitur Messiam diuinā virtute conceptura, & paritura absque virili semine, saluáque virginitate, quemadmodum aurora solem recipit, ipsúmque parit, sine

Luc.1. — B. Maria terra benedicta. Psal.66. — Virginitas B. Mariæ astruitur. Isa.53. — Psal.109. — Galatin. — B. Maria aurora.

fine corruptione. *Sensus igitur est* (inquit Galat.) *quod quemadmodum sol praeexistens seipso sine vllo alio educente, sese de centro auroræ profert, sic Verbum Dei per seipsum sine viro generante primum conceptum natiuitatis suæ humanitatis accipere debebat ex centro auroræ, id est, ex vtero Virginis, nullo viro cooperante, idem existens Dei filius, qui prius erat.*

B. Maria venter auroræ solis.

13. Sicut in aurora, sic in rore virginitas Deiparæ significatur. *Tibi ros natiuitatis tuæ,* hoc est, tecum habes rorem, tecum defers rorem, ac virtutem natiuitatis, quâ, scilicet, tibi operaberis ipsam conceptionem fabricando ex purissimis intactæ Virginis sanguinibus sanctissimam ipsam humanitatem, quam tuæ diuinitati personaliter vnias; nō verò aliunde rore aduentitio terra hæc benedicta pulchrum, & salutare ventris sui proferet fructum. Verè inter omnes filios Adami benedicta, quæ sola ex virili semine concepta reatum originalem, à quo totum humanum genus necessitate quadam ineuitabili maculatur, nullâ ratione contraxit; mirum sane est, quantum Virgo Dei mater de hac vnica sibi à Deo filio suo donatâ benedictione glorietur, exultans quidem gaudio incredibili, quòd nunquam non fuerit benedicta, & immaculata, qualem decebat esse Dei matrem. Ac nostra quidem hæc ætas felicissima omnium retroactarum hoc vno maxime nomine haberi debet, quòd in ea in astruendam, & venerandam Virginis Deiparæ immaculatam absque peccato originali conceptionem tota Christianorum, toto orbe diffusa Respub. videtur conspirasse. De nostro (liceat dicere) iccircò aureo sæculo illa sacratissimæ Brigitæ facta legitur ab ipsamet Dei matre in hunc modum reuelatio. *Scito quod mea conceptio non omnibus fuit nota; quia placuit Deo, quòd amici mei piè dubitarent de conceptione mea immaculata, vt quilibet ostenderet Zelum suum, donec veritas claresceret in tempore ordinato;* hæc scribit pius autor Bernardin. de Busto ad Papam Alexandr. VI. in serm. 7. de conception. Beat. Mariæ part. 1. Iam nunc hæc veritas adeò constanter omnium fidelium animis insedit, infixáque inhæret, vt etiam Reges, ac Principes, Episcopi, Prælati, Doctores, integræque sapientissimorum virorū Academiæ obnixè contenderint, suppliciter per literas à Summo Pontifice efflagitauerint, vtí dignetur authoritate Apostolicâ definire de fide Catholica semper Virginem Dei matrem Mariam ab originali reatu immunem, & immaculatam fuisse conceptam. Hoc ipsum nos loquimur, scribimus, contestamur. *O dignissima Dei mater, tota pulchra et animo & corpore; & macula, nec originalis, nec actualis culpa fuit in te,* ex Cantic. 4.

Rei virginitatis B. Mariæ typus.

B. Maria concepta sine reatu originali.

Totius Christianæ Reip. conspiratio in conceptionem immaculatam B. Mariæ.

Bern. de Busto.

Reuelatio B. Virg. de sua conceptione immaculata.

Cant. 4.

SECTIO VI.

Vix fratre compellente suscipiens, ait: Gradiamur simul, eróque socius itineris tui. Dixítque Iacob: Nosti domine mi, quòd paruulos habeam teneros, & oues, & boues fœtas mecum: quas si plus in ambulando fecero laborare, morientur vna die cuncti greges.

1. VIm fecit Iacob, coëgit denique fratrē, vti acciperet oblata munera, quibus omninò placatus, beneuolum deinceps, ac fraternum retineret animum. Igitur Esau in signū huiusce amoris ducem se, comitémque fratri offert itineris in Idumæam, qua in regione ambo fraterna in cōcordia læti ac felices viuerēt. Renuit Iacob, causamque reddit veram, & idoneam, ne simul gradiantur; fratrem, videlicet expeditum velociùs iturum; se verò vxorum, liberorum, copiosæque familiæ, pecorumque impedimentis detineri, ne pariter incedat. Quod S. Chrys. ita explicat. *Causatus Iacob bonum prætextum. Non possum* (inquit) *acceleratiùs facere iter, sed cogor lentè, & pedetentim progredi, tam propter pueros, quam propter pecudes, vt non labore plurimo pereant.* Præsertim meminit ouium fœtarum, hoc est, lactentium; *quarum cura* (inquit) *& periculum mihi incumbit,* vti explicat S. Aug. hoc loco in locutionibus. Dixisset Lusitanus: *Estam a minha conta, e sobre mim.* Quod de pecudibus dixit Iacob, potiore cum ratione dicendum erit de animantibus ratione præditis; horū quippe cura incumbit principi, ne scilicet, aut laboribus atterat, aut molestiis fatiget, aut etiā nouis, & grauibus tributorū oneribus premat, pressaque dissoluat. Remittendum seruis, & famulis nonnunquā est otium, vacent vt à laboribus, pauliſpérque feriati interruptâ contētione ad maiorem subinde consuetis occupationibus adhibendam vires, animósque resumant. Icircò enim, vel ipsam tellurem septimo quoque anno vacare à cultura iubebat in lege Dominus, vt habetur Leuit. 25. Hoc de argumento dissetnimus tom. 1. ad cap. 8. sect. 4. num. 3. vti non prolixo, ita non graui, nimióque labore famuli, & operarij delassandi erunt, id enim, & crudelitatis arguit herum, & laborantem famulum subinde reddit effœtum, ne vlteriùs, sub iniusto pressus onere indictum continuet laborem. Ac forte (præter alios) hic etiā sensus reddi potest illius à Domino datæ legis. *Agrum tuum non seres diuerso semine.* Leuit. 19. Cōstat enim tellurem grauiùs fatigari, cum diuersis, quàm cum vnius generis semente seritur ad eum penè modum, quo & medici præscribunt, & quotidiana docet experientia multò magis prægrauari stomachum variarum escarum esu, quam vnius tantùm qualitatis cibo. Igitur iubet Dominus ne diuersorum seminum onere grauetur tellus, quæ tandem fatigata, vel omninò sterilescat, vel saltem optato prouentu non respondeat, & votis, & laboribus agricolarum.

D. Chrys.

D. August.

Ne subditos grauet princeps.

Serui vacēt interdum à labore.

Leuit. 25.

Leuit. 19.

2. Hoc ipso denique typo, & figurâ præcepit famulos, seruósque, ac subditos nimio labore nequaquam opprimendos; maximè verò plebem non iniustis, & grauibus & plurimis à principe (quod tyrannorum est) tributis diuexandam. Multæ siquidem gentes, pluribus, & in dies ingrauescentibus ob sæuitiam, & auaritiam principum instar telluris nimio cultu fatigatæ, atque exsuctæ, non attenuantur modò, sed habitatoribus viduatæ in deformem solitudinem rediguntur. Dixi non opprimendam duris exactionibus plebem; hæc enim calamitas, vna inter homines grauissimarum in pauperes, non in diuites solet desæuire. Hinc illa comploratio S. Saluiani Episcop. Massil. *Quid indignius, aut iniquius esse potest, quam vt soli diuites sint immunes a debito, qui cunctos faciunt debitores? Et quidem miserrimi pauperes, sic totum soluunt, quod, quare, vel qua ratione soluant, penitùs ignorant. Cui licet discutere, cur soluatur, aut cui permittitur explorare, quod debeat?* de pronident. lib. 5. O facinus diuitum! ô pauperum miseriam! hoc ipso diuites tantùm ab indictionibus, à tributis, ab oneribus Reipub. fiunt immunes, quòd diuites sint, hoc ipso pauperes iis omnibus prægrauantur, quod pauperes sint.

Grauia & plurima tributa tyrannorum.

D. Saluia.

In pauperes, non in diuites tributa incidunt.

Suaue Christi Regis imperium.

Quam

Quàm dulce illud cœlestis Regis imperium, de quo Isai. ait. *Factus est principatus super humerum eius.* cap. 9. Non quidem suis immoderata imponit onera, sed illos & ista suis portat humeris. At Reges terræ principatum suum imponunt super humeros subditorum: hi miselli portant humeris onera imperij suorum Regum, vti conquerebantur de Salomone ad Roboam Regem Israelitæ. *Pater tuus durissimum iugum imposuit nobis,* &c. Quibus malè stultus respondit Rex: *Pater meus posuit super vos iugum graue; ego autem addam super iugum vestrum.* 3. Reg. 12. Huius dementiæ pœnas illicò dedit Roboam, desertus à suis; decémque tribubus irreparabiliter priuatus. *Claret ergò* (adnotauit S. Ambros.) *Quoniam & æquitas imperia confirmet, & iniustitia dissoluat. Summa igitur benignitate opus est, vt non solùm publica gubernacula, sed etiam priuata iura tueantur.* lib. 2. officior. cap. 18.

Isai. 9.

Stultus Rex grauat plebem tributis.

3. Reg. 12.

D. Ambr. *Æquitas regnū tenet, iniquitas dissoluit.*

3. Contrà verò Regis Henrici III. in Hispania celebratur prudentia pariter, & pietas, qui cùm grauibus premeretur bellorum incommodis, regiúmque ærarium prorsus esset exhaustum, suadentibúsque ministris, vt nouo indicto populis tributo subsidium aliquod tam iustum debitumque compararet. Respondisse fertur; *Non faciam quidem, fieri non patiar, potiùs enim pauperum lacrymas, quàm hostium arma timeo; plus ille regi, & regno, quàm ista procul dubio nocebunt.* O dignam tanto Rege, vel si cœlitùs Rex aduenirer, sententiam! Dicite obsecro, qui militiam exercetis, quid præstat æreas fistulas glandibus ferreis, optimoque sulphureo puluere oneratas in aduersas hostium phalanges collibrare, si tamen humore aqueo sulphureus puluis madet totus, admotúmque ignem respuit? humectata scilicet, ac madentia miserorum lacrymis arma hebetantur ad prælium, hostem ferire nequeunt. Porrò si principum prudentia, & Christiana virtus cupiditatem, quæ nullis coërceri terminis solet, comprimat, immoderatósque regij fastus, ac vanitatis circumcidat sumptus, abundabit profectò ærarium; non ab inopia, & lamentis miserorum petetur subsidium. Iccircò (scripsit Lyranus ad locum prædictum) *reputabat populus iugum graue, quia expensæ Salomonis erant valdè magnæ, vt habetur* 3. Reg. cap. 4. Quid igitur mirum est, si habuerit Salomon ingentes diuitias, cùm ex vectigalibus, & immoderatis tributis, regnis, ac prouinciis immenso prægrauatis onere, feréque spoliatis comparauerit. Ponant ergo tandem principes modum suis, vel ad vanitatem, vel ad luxuriem immoditis sumptibus; atque ita violentissimis non opus erit ad regium ærarium subditorum tributis: vniuersimque id verum est, si vnusquisque in modo, (vt aiunt) & mensura viuat, & se in statu suo gerat; pinguiore substantia ad vitam, statúmque opus non esse. Postulauit à principe quodam Romano vir quidam nobilis congiarium, & pecuniæ subsidium; quàm multos, dic oro (princeps interrogat) domi famulos habes? tot quidem reddit iste; dimitte igitur (ait princeps) illorum dimidium, & satis superque tuis, quos nunc habes ex redditibus ad vitam, statúmque tuum abundabit. En accipis quod postulas, amplum à me donatiuum.

Plus nocent regna miserorū lacrymæ, quàm hostium arma.

Nimia cupiditas, & fastus Regis grauat subditos.

3. Reg. 4. *Salomon diues ex nimiis tributis.*

Moderanti sumptus satis est quod habet. *Dictū egregium Romani principis.*

4. Prudenter Iacob consulit gregi; *Oues* (inquiens) *si plus ambulando fecero laborare, morientur vno die cuncti greges.* En qualem subditis præstare debent Prælati humanitatem, non eos tam cogendo, & violenter impellendo ad ambulandum in via mandatorum Domini, quàm inuitando comiter, deducendo placide; vt dulci quodam affectu alacriter suaue Domini iugum portare velint, ac possint. Virga quidem opus est, quâ regantur subditi potius, quam plectantur, & feriantur. *Virgam vigilantem ego video:* dixit Hierem. 1. Vtique virgam Domini, qua populum suum vti pastor, ac rector moderaretur, qua etiam errantes corrigeret. Vigilantem dicit, quasi oculatam, est enim oculorum vigilare, dormiréque. Cùm igitur Dominus virga sua peccantibus plagam infligit, oculato quidem baculo (baculum enim alij transferunt) percutiet; nimirum, sic placide, sic leniter, quos corrigit, continget; quasi blandiculis oculorum pupillis attingat: nec sine dolore, comploratiónéque oculorum lædere possit, quos vti pater ad ipsorum vtilitatem, salutémque castigat. Pulchrum quoque visu illud est in virga vigilante, quod amygdalina, nuceáque à doctis transfertur. Quo quidem intelliges Rectoris virgam, prælatique correptionem floridam, & fœcundam esse debere, vt floribus delectet, fructúque amygdalino pascat, & recreet. Videlicet, corrigat, & laudet; humiliet, & subleuet; percutiat, & sanet; supplicium pro erratis infligat, præmium pro virtutibus condonet, necesse est. Enimverò illud maximè incumbit Rectori, ac Prælato, quod prudenter admodum præscripsit S. Hieronym. *Et in arguendis malis est correctio cæterorum; & in optimis prædicandis bonorum ad virtutem studia concitantur.* epist. 15. ad Marcellam. Punire quidem oportet errata subditorum, sed etiam vel maximè illorum sunt virtutes, & laudandæ, & debitis præmiis condonandæ. Vtrumque Dominus in die iudicij se præstiturum prædicit: ad dextram quidem ponet electos, ad sinistram reprobos. Matth. 25. At cur ad dextram electos? Nimirum, quia (vti adnotauit Origen.) *dextra paratior, prior, propensior ad saluandum, & benefaciendum est.* Quod etiam S. Chrysost. & alij respondent. Est quidem dextra calidior, fortior, magis in vsu, expeditior, nobilior; at sinistra frigidior, minùs in vsu, pigrior, ignobilior. Quare ad exemplum Domini Prælatus, & rector calet ad misericordiam, ardet ad benefaciendum: friget verò ad vindictam, tardior ad supplicium. Fortior esse debet ad mitia, ignauior ad seuera. Illud homini nobilius, felicius, dextrúmque; hoc sinistrum.

Superioris humanitas erga subditum.

Hierem. 1. *Dei plectentis humanitas.*

Optimus regendi modus.

D. Hier.

Matth. 25. Orig.

D. Chrys. *Superior minùs seuerus, quàm clemens.*

5. Cur quæso minorem natu filium Iacob præposuit maiori Esau, illúmque in familia, & genere Hebrææ gentis principem rectorémque, ac patrem constituit Isaac? Profectò ex ipsis diuinæ scripturæ verbis manifesta ratio colligitur: *Dixit enim Iacob: frater meus pilosus, ego autem lenis.* Genes. 27. Non quidem ad regendum apta est asperitas ingenij. Pilosæ manus non ad moderandum subditos, sed ad puniendum hostes à natura efformatæ videntur. Lenis rector, & princeps in regendo sit: pilosus & ferox in torquendo carnifex esto, blandum, & laneum ouilis gregis corium non dura est manu, sed leni, blandáque tractandum. Virgam habebat Apostolus, sed illam in Corinthios nec exerere voluit, nec præferre. *Quid vultis* (inquit) *in virga veniam ad vos, an in caritate, & spiritu mansuetudinis?* 1. Corint. 4. Nimirum (vti expendit S. Ambros.) *Paulus virgam quidem minatur, sed in spiritu mansuetudinis visitat delinquentes. Denique, vt scias mitem esse Doctorem eorum ipsorum, quos arguit, consulit voluntatem; semel virgam dixit, bis mitiora subiecit, adiiciens mansuetudinem caritati. Abiecit virgam, &* affectum

Genes. 27.

Decet prælatum mansuetudo. 1. Cor. 4. D. Ambr.

affectum caritatis assumpsit. in 10. Luc. Veruntamen bonus ille pastor est, qui & virgam præfert, & baculum gestat; icicircò enim in Bethlehem natus est Dominus IESVS verus animarum pastor, & mundi rector, quæ scilicet, in duplici nomine duplicem in regendo normam significat, quod idem Ambrosius egregie ad hunc modum explicat. *Et tu Bethlehem domus Ephrata: ex te enim exibit princeps,*&c.Mich.5. *Bethlehem domus panis est, Ephrata domus furorem videntis. Ecce tibi vbi crudelitas, ibi pietas: vbi pœna nocentium, ibi vniuersorum redemptio.* epist.18. Furorem igitur & panem simul inuenimus in Bethlehem; virgam, & baculum summi pastoris: vtroque reguntur oues: sed baculo potiùs ducuntur, quàm virgâ: alliciuntur magis pane, quàm furore compelluntur. Vniuersimque mansuetudini cedunt omnia. Hinc illa S.Chrys. sententia. *Nihil mansuetudine violentius. Non potest ignis igni extingui: sic nec furor furore demulceri; quod ignis est aqua, hoc est ira mansuetudo.* homil.18. in Genes. Et quidem iracundiæ passio, seu furor potiùs in quocumque hominum genere damnabilis nullum est, veluti morbus naturalis bestiis ratione carentibus, alienus verò ab animo rationali. Quid enim hominem extra naturæ suæ statum æquè depellit, & in bestiam commutat, atque furor iracundiæ? Cæterùm in magnis, & principibus viris eam reperiri ægritudinem, aut rarius multo est, aut si fortè nunquam reperitur: maioris ignominiæ habetur. Enimverò grando, procellæ, atque huiusmodi à furioso æthere impressiones, non in suprema regione aëris, vbi summa tranquillitas, sed in infima progenerari solent. Indecentissimum plane videtur, in Prælatis, & Principibus irarum procellas, iniuriarum grandines, furiosarum passionum turbines ac typhona gigni, & desæuire; sint eæ passiones hominum tam ingenio, quàm sanguine abiectorum.

Mich.5. *In superiore sit pietas, simul & pœna.*

D.Chrys. *Victrix mansuetudo.*

Ira furor à ratione & natura hominis alienus.

Indecens in principe ac prælato iracundia.

6. *Oues & boues fœtas mecum.*] Hebr. עָלָי *ghalai*, super me, quarum scilicet, cura, & periculum mihi incumbit. Super aliquem dicitur, quod eius curæ commissum est. Lusitanè dixeris, *A minha conta, E sobre mim.* Dictum egregie de quocumque subditorum rectore, penes quem illorum cura incumbit. Enimverò Princeps (vt ab illo Lusitanius exordium) studiose, ac vigilanter subditis consulere debet, sine quibus dignitatem suam tueri, maiestatem ostentare, conseruareque non potest. Tolle seruos, clientes, populum; Princeps, Rexque non erit. Benè S. Chrys. *Et Rex* (inquit) *iis opus habet, qui eius iussis pareant; & hi eo, qui illis præsit, & alter alterius auxilio indiget. Etenim ne aliqua esset arrogantia, effecit Deus, vt magna sæpè paruis egerent.* in Psalm.43. Solus Deus nullo indiget, Deòque omnes indigent: mortalium, quocumque in statu, & ordine sint; alij aliis sic opus habent, vt mutuo auxilio sublato esse non possint, quod insuper idem Chrysost. egregiâ similitudine ita comprobat. *Labantem etiam columnam subiectus sæpè calculus firmam, stabilémque præstitit, & nauigium in quo quamplurimi sunt vectores, paruus clauus dirigit, & liberat à periculis.* Quid obsecro magis quotidianum, & comprobatum experientiâ, quàm quod sine paruis non possunt magna consistere? Nec Principes absque plebeis, opificibus, imò & seruis: nec illorum opes immensæ, congestique thesauri, sine obolo, terunciòque misellæ plebis regalia tributa pendentis; nec rota humani corporis moles, absque neruis, minutisque ossibus; nec sine pedibus ca-

Rex & subditi mutuò indigent, iuuantque.

D.Chrys.

Chrysost. *Sine plebe Rex non est.*

Sine paruis non constãt magna.

A put cuncta gubernans vllo modo stare potest. Quamobrem amare debet populum Princeps; subditos Prælatus, cum absque illis istorum nulla sit autoritas, nulla dignitas. Sua igitur maiores æstiment, & curent quæcumque sunt minorum, quibus præsunt, atque imperant; suum iudicat, tractatque in homine caput quicquid ad eiusdem corporis membra pertinet. Ea tandem cura subditorum à rectoribus exigitur, quam de seipsis, quæ magna solet esse, habent isti; ex quo amplius sequitur malum, & bonum illorum, aut incuriæ, aut curæ istorum acceptum referri, cùm etiam in subditis, tamquam in picturis exemplaria, Prælati, & præsides exprimere seipsos consueuerint.

Amor maiorum ergà minores.

Bonum & malum subditi refunditur in superiorem.

B 7. Hoc in sensu Apostolus ad Corint. scripsit. *Epistola mea vos estis scripta in cordibus nostris.* 2. Corinth. 3. Enimverò quicquid boni, aut mali scriptum gestat obsignata epistola, totum scriptori attribuitur. Sic planè, & mali mores subditorum, referuntur accepti Prælato, quasi manu, signóque illius, & scripti, & signati, & obfirmati, ac denique illius doctrina, & auctoritate, exemploque confirmati esse videantur. Obiter expende illud: *In cordibus nostris*; nec enim in vero, bonoque Prælato vnum esse, monstratque debet cor erga omnes subditos. Sed quot subditos habet, tot etiam corda, vt suum quisque possideat, necesse est exhibeat. Hinc etiam ex tot cordibus multiplex cura, & vigilantia Prælati C ergà subditos ostenditur. Prudentissimus quidem pastor Iacob non viget violenter oues, sed quam placide, tutoque possunt incedere, libenter eas sinit viam carpere; ouium scilicet ingenio, imbecillitatique sese accommodans. Perspectam ergò habeat subditi naturam, & ingenium Prælatus, & quoad fieri possit obedientiam iis accommodâ ab illo exigat suauiter potiùs, quàm violenter extorqueat. Enimverò Deus omnipotens pecudum sacrificia, & libamenta sanguinis, non tanti fecit, vt illa ex primaria intentione suis olim Hebræis indicto præcepto instituerit. Sic enim ipsemet contestatur: *Non sum loquutus cum patribus vestris, & non præcepi eis in die, qua eduxi eos de terra Ægypti, de verbo holocaustorum, &* D *victimarum; sed præcepi eis dicens: audite vocem meam, & ero vobis Deus.* Hierem.7. Vbi egregiè adnotatur S.Hieron. *Hinc manifestè intelligitur, quod primum decalogum dederit in tabulis lapideis scriptum digito Dei; & post offensam idololatriam, capitisque vituli; intulerit sibi magis fieri, quam dæmonibus, sacrificia, auferens puram religionem mandatorum Dei, & concedens sanguinem victimarum, carniúmque desiderium.* Itaque primò Dominus sacrificia cæsarum pecudum non instituit, sed cùm subinde videret Hebræos ad ea proclines; tum ex consuetudine Ægyptiorum, quibus cum multis vixerant annis, ac proinde idololatriæ suopte ingenio inclinarant; tum ex ingluuie, quâ turpiter stimulati sacrificia pro carnium cæsarum epulo appete-E bant, illa concessit. Illorum igitur Dominus ingenio sese accommodans huiusmodi sacrificia indixit, vt sanctè in Dei cultum offerrent, quæ naturâ ipsâ & pravâ consuetudine ducti, nefandis Deorum monstris essent oblaturi.

1.Cor.3.

Prælati cura & amor ergà subditos.

Clanda sit obedientia.

Hebræis sacrificia post vitulis indicta.

Hierem.7. *D.Hier.*

8. Quid quòd Iacob altero crure claudus, scipionéque corpus ægrum trahens tardiore gressu incedebat: ac proinde suo malo edoctus imbecillitati fœtarum ouium, gregísque longo itinere fessi consulens infirmitati, non illos violentiùs vrgebat? Ex seipso enim quisque meliùs, ac certiùs

Nostris malis edocti alienis compatimur.

certiùs alios dimetitur,& qui iam laborauit, laborantibus diligentiùs prouidet, & suam passus alienæ miseretur ægritudini. Enim verò in hanc sententiam scribitur: *Homo indigens,misericors est.* Prouerb. 19. qui scilicet aliquando in seipso expertus est, quàm grande malum sit rerum humanarum indigentia, eam profectò in aliis dolet, ac subleuare contendit. Iccircò etiam Christus Dominus in sua Ecclesia non Angelos, sed homines constituit Sacerdotes,& ad expianda mortalium scelera confessarios; illi enim nunquam, aut egeni, aut ægroti fuerunt, nec proinde sunt experti quanta sit infelicitas peccati, quanta peccatoris indigentia, & calamitas; vt miser opus habeat precibus,& lacrymis ab ipso Deo suorum scelerum emendicari veniam, prostratúsque ad pedes Sacerdotis sua detegere delicta, seipsum cum rubore, ac timore apud hominem pro Deo iudicem constituere reum,& accusare compellatur. Digna res commiseratione, quam Angelus nunquam indigens, nunquam æger, quî habere poterit? Ergo sit homo confessarius oportuit, vt quia in multis quoque ipse quotidie deliquit, iacentem ante se peccatorem, non abhorreat, non execretur, tanquam impurum, cùm ipse purus non sit, imò & similium impuritatum cœno toties, aut fortasse ampliùs coopertum se nouerit. Dolentem ergò solabitur eiusdem etiam particeps doloris: ægrotum curabit,cùm suorum ipse vulnerum,& miseriam patiatur,& sibi remedium quærat,& aliis medicamentum conficiat. Deinde confidentiùs accedet pœnitens ad confessarium, quem nouit hominem eiusdem naturæ,atque infirmitatis;non verecundabitur ouis,vti est imbecillis, tardo gressu incedere, cùm dirigatur à pastore,qui pede claudo subsequitur.

Prou. 19.

Meritò non Angelus sed homo à Deo fit confessarius.

Fiducia pœnitentis ante hominem confessariū.

9. Pulchrè Latinus poëta in hoc eodem argumento, & Didonem Reginam post multos fugæ,atque exilij,marisque labores fundantem nouæ Carthaginis arces inducit Troianos è naufragio regiâ quadam commiseratione excipientem ipsósque Troianos alacriter,& confidenter à Regina hospitij, & victus præsidium obsecrantes. Dido igitur naufragos sic alloquitur:

Compassio in alienis malis.

Virgil. Æneid. 1.

Quare agite ô tectis iuuenes succedite nostris.
Me quoque per multos similis fortuna labores
Iactatam,hac demum voluit consistere terrâ.
Non ignara mali miseris succurrere disco.

At multò luculentiùs in Christo Domino, & hominibus per sanguinem illius redemptis, & ad veram Dei fidem, obsequiúmque vocatis hoc ipsum argumentum pertractat Apostolus. Ostendens enim Christum esse verum, & hominibus (qualem expetere possent) egregium Pontificem, ita effatur: *Habentes ergò Pontificem magnum IESVM filium Dei. Non enim habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris; tentatum autem per omnia.* ad Hebr. 4. *Non est* (declarat S. Chrys.) *qui res nostras ignoret, sicut multi Pontifices, qui nesciunt eos, qui sunt in afflictionibus, neque quid nam sit afflictio.* Profectò nolim ego mihi esse Pontificem,ac Pastorem, qui se ita eleuet ab humano commercio, vt & suos dedignetur nosse subditos, & eorum abhorreat miserias: qui cùm oues laborando deficiant, faméque tabescant, epuletur ipse,ac delicietur. Laboret,doleatque priùs oportet, qui quòd alios regit, illorum commiseratione necesse habet commoueri. *Nam apud homines* (adiungit S. Chrys.) *fieri non potest,vt eius, qui malis vexatur, norit vexationem is, qui non fecit periculum, & non transiit per sensilia.*

ad Hebr. 4. D. Chrys.

Prælatus doloribus exercitus condolet subditis.

A Ita Chrys. Quî ergo misereatur ouiculis sui, ac fame laborantibus,qui nunquam expertus sit, & sitim,& famem? qui nudum, mendicum,& vlcerosum, humano saltem affectu dolens intueatur, qui deliciose vestit,opibus affluit,sanus, integérque viuit,atque adeò huiusmodi ærumnarum vix sola ipsa nomina percepit?

10. Memini (quod apprimè conuenit in hanc sententiam) audire me aliquando natos homines in India Orientali, cùm natum Dominum IESVM reclinatúmque in Bethlemico præsepi, nocte intempesta, & perfrigidà, scilicet mense Decembri,summáque hyeme, piè meditarentur, haud tamen scire posse, quæ fuerit illa nascentis Domini afflictio, quid tali nocte rigoris perpessus fuerit: B Quærere siquidem solent, quid tandem frigus sit, quæ talis isthæc iniuria temporis? quid bruma sibi volet? Ardet enim illa regio, & tunc maximè Eoi solis incẽdiis. Igitur cùm quid sit frigus nec nouerint, nec experti vnquam fuerint, quæ fuerit Domini IESV in tolerando brumales iniurias virtus, intelligere nullo modo possunt, qui orientalibus oriuntur, & morantur in plagis: Quamobrem condolere non solet, ac potest, qui nunquam doluit, nec ipsum quid sit dolere,fuit expertus.Habent istæ, de quibus sermo est,oues pastorem Iacob, mancum illum, tardigradum,incedendo laborantem, sæpiusque labantem, qui suo malo expertus itineris laborem C misellas oues, fœtu grauidas, gradiendique molestià delassatas, & doleat, & quietè, placidéque in viam dirigat.Multum quidem profuit ouibus, sui pastoris imbecillitas, multum hominibus, quod habeant Pontificem tentatum per omnia, & suorum fidelium infirmitatibus compatientem, vti adnotauit Apostolus. Enimverò (vt ibi explicat Theodor.) *qui illo tempore crediderant, multas tentationum tempestates subierant. Eos ergò consolatur docens nostrum Pontificem, non solum, vt Deum, nostra natura imbecillitatem nosse, sed etiam, vt qui sit homo, nostrarum perpessionum fecisse periculum.*

S. Chrys.

Fideles in oriente scire non possunt quid algoris puer IESVS in ortu pertulerit.

Prodest subditis miseria prælati.

Theod.

Christus nostris miseriis compatiens.

11. Hinc etiam sperare nobis æquum est, vt Deus homo nostram in seipso (absque peccato tamen) infirmitatem expertus & vberius ad pa- D tientiæ certamen nobis auxilium præbeat;& mitiore iudicio nostræ imbecillitatis puniat delicta. Quod Theodor. hæc adiungens ita colligit: *Cum autem hanc nostram sciat imbecillitatem,& nobis fert, quod conuenit auxilium, & nos iudicans, habitâ ratione imbecillitatis feret in nos sententiam.* in 4. ad Hebr. Optimè igitur colligit ex his Apostolus; *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum,qui condolere possit iis,qui ignorant, & errant: quoniam & ipse circundatus est infirmitate.* ad Hebr. 5. Homines videlicet naturâ fragiles, & ad peccandum procliues; non verò Angelos in statu beatitudinis ab omni reatu liberos, Deus constituit sacerdotes ad expianda hominum delicta. *Docet enim Apostolus* E (exponit Theod.) *quòd non Angelus, vt pro hominibus fungatur sacerdotio,electus est, sed homo pro hominibus eandem habens naturam, iisdem affectionibus obnoxius; sciens naturæ imbecillitatem; iis qui laborant, dans veniam; iis qui peccant, manum præbens, ex suis etiam, quæ sunt proximorum considerans.* Non modò quidem hominibus gloriosum, sed etiam vtile fuit, vt non Angelos, sed homines Deus in sacerdotium eligeret,quod paulò ante proposuimus, & ex iis, quæ nunc retulimus ex Apostolo, & Theodoreto luculentiùs comprobatur. Addiderim

Theod.

Christus, quia homo nos & fortius iuuat, & mitius iudicat.

ad Hebr. 5.

Theod.

Vtile hominibus & gloriosum, quòd Sacerdotes homines sint.

diderim Sacerdoti, cùm suæ infirmitatis, ac miseriæ conscius sit, non ad superbiam, sed ad maiorem etiam humilitatem cedere, vt aliorum audiat, expietque delicta. Secum enim meditando dicere oportet: Heu me miserum, qui plura & grauiora commisi flagitia, quàm ab isto audio! alienas expio, qui meis scateo, impuritates? quòd si minus peccaui non meæ virtutis est, sed diuinæ gratiæ, quæ ne caderem tenuit, istum verò labi permisit: natura siquidem vna, infirmitas eadem est.

Sacerdos ex alienis peccatis humilior fit.

12. Caueat ergò quisquis aliorum tractat delicta, siue vt expiet, siue vt corrigat, siue vt iudicet, & castiget, ne sui oblitus, aut alios despiciat, seueriusque iusto accipiat; aut Pharisaico ritu superbiat, sibique de suâ innocentiâ blandiatur. Cadet haud dubiè turpiter in pœnam suæ stultitiæ, ac vanitatis. Icircò monet Apostolus: *Fratres, & si praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris.* ad Galat. 6. Egregius quidem locus multarum sententiarum, & grauium consiliorum fœcundus: quem ante oculos in primis illi habere debent, qui aliis quoquo modo regendis præsunt. Meminerint igitur suæ infirmitatis, peccareque icircò posse, cùm homines naturâ sint, etsi dignitate dij, aut vitæ puritate Angeli esse videantur. *Sciens igitur Paulus* (inquit S. Hieron.) *Dei se esse cultorem, qui nollet mortem peccatoris, sed pœnitentiam; & exceptâ Trinitate omnem creaturam, licet non peccet, tamen posse peccare: eum quoque, qui spiritualis est, cohortatur sui timore ne peccet, manum porrigere corruenti.* Labi omnes possumus; & qui stat videat, ne cadat; proximus est ad ruinam qui se vel stare putat, vel quòd stet inaniter gloriatur: Solus Deus naturâ suâ peccati est incapax: Virgo mater dum viueret priuilegio; cœlites ipsi, Angelique proprio dono beatitudinis, quâ perfruuntur. Cæteri etsi spirituales timeant sibi, cùm, & tentari, & vinci possint. *Sol enim* (dicit Dominus) *obscurabitur, & luna non dabit lumen suum. Et stellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum commouebuntur.* Matth. 24. quod non solum de cœlo isto, quod patet oculis, sed de ipsa Christi Ecclesia solet, ac potest intelligi; in qua sæpenumerò præstantium virorum ex humana infirmitate, & vi tentationum infelices videntur, ac deplorantur ruinæ. *Denuntiatur igitur* (colligit optimè S. Hieron.) *supercilium eorum, qui se sanctos arbitrantes præsentiam iudicis non formidant.* ad locum Matth. 24.

Vana sui confidentia nihil stultius, & periculosius. ad Gal. 6. S. Hieron. *Omnibus eadem est naturæ infirmitas.* Matth. 24. *Magnorum ruinæ ex superbia.* D. Hier.

13. Et quidem spirituales iure optimo Apostolus monet, in spiritu timoris, ac mansuetudinis, errantes instruant eò maximè, quòd spirituales sint, videlicet, post diuturnam, & difficilem cum vitiis concertationem adepti spiritus gratiam, & statum perfectionis: *Nam & saluator propterea tentatus est, vt possit compati, & dolere infirmitatibus nostris, suo doctus exemplo, quàm difficilis sit in carne victoria.* ad verba Pauli. Igitur spiritualis & perfectus doleat, compatiatur aliorum erratis; vt qui expertus in seipso fuerit, quàm sit periculosum obsistere tentationibus, quàm sit difficile illis non vinci, non succumbere; quàm sit impossibile hominum viribus vincere, quòd denique solius diuinæ gratiæ, non humanæ virtutis sit victoria. Hinc subinde colligit S. Hieronym. *Si quis virgo ad senectam vsque permanserit, ignoscat ei, qui adolescentia quodam calore deceptus est, sciens quantis difficultatibus illam transierit ætatem.* Non talis prudentia in illo fuit, quem legimus in vitis patrum ætate grandæuum, senio, & canis venerabilem, quamplurimis totâ vitâ in eremo, & carnis afflictionibus, & concertationibus cum diabolo gloriosè perfunctum. Hic igitur cùm adolescentem eremiticæ professionis audisset impuros libidinum stimulos, quibus molestissimè agebatur, patri spirituali cum dolore pariter ac rubore aperientem, vehementer excanduit in misellum iuuenem, indignatus, quòd homo illius instituti, ac religionis non erubesceret, profanâ, turpique concupiscentiâ titillari. O te miserum (aiebat) non te pudet sub isto eremitico habitu versari animo, quod lenones agitant, & meretrices? Non times vti cœlo pluant fulmina, tellusque dehiscat; vt vel exustus flammis, vel exhaustus voragine pœnas istius impuritatis luas? Ergò adolescens nimio pudore suffusus, adusque in desperationem sese in sæculum iterum præcipitare contendit, vt quia vita religiosa indignus esset, & castitatem seruare non posset in cœnum cum multis aliis omnium turpitudinum sese peruolutaret. Rem totam diuinitùs resciuit sanctissimus quidam vir prope in suo tugurio. Exilit ergò, tenet iuuenem, consolatur ægrum, ab itinere reuocat in eremum; dein imprudentiæ senem arguit, territat diuini iudicij minis, quæ imminebant, nec id frustrà. Illicò enim senex à libidinoso spiritu impetitus cœpit exardescere; relinquit cellulam, sese in lustra, ganeasque concitus confert; periissetque infelix, nisi precibus ad Deum sancti viri sedatâ illâ concupiscentiæ tempestate fulciretur. Viden' vt fœda sint supplicia superborum; vt proximus ruinæ sit, qui alios vt errauerint despiciat, ac propter eorum lapsus arroganter, seuerèque indignetur?

D. Hier. *Timeat sibi quisque ex aliorũ ruinis.* D. Hier. *Stulta eremitici indignatio.* *Errabit qui errantes ex superbia contemnit.*

14. Progreditur vlteriùs idem Hieronym. in eodem argumento. *Si quis pro Christi nominis confessione cruciatus alium in tormentis viderit denegare compatiatur vulneribus negatoris; & non tam illum victum quàm se vicisse miretur.* Egregia planè sententia. Mirandum non est quòd aliquis labatur; sed quòd stet, quòd vincat. Illud enim humanæ infirmitatis est, ac satanicæ tentationis, hoc autem diuinæ gratiæ, ac virtutis; quare in hoc admirari oportet, ac prædicare Dei bonitatem; in illo compatiendum est humanæ imbecillitati. Et quidem optimè animaduertit S. Hieronym. *Pulchrè* (inquiens) *Paulus praeoccupatum in delicto hominem vocat, ex ipso nomine fragilitatem conditionis ostendens, vt dignus sit veniâ qui velut homo errore deceptus, & mersus in voraginem, seipsum sine auxilio, & adiutore erigere non possit.* Præoccupatum igitur in delicto hominem, *Hoc est, praeuentum,* (vt explicat S. Chrysost.) *& abreptum, tentationis nimirum procella, & submersum quis est, qui non doleat;* quis verò (si sapiat) vti nouum quid miretur, quis vti alienum quid à natura grauissimè indignetur? Homo est qui cecidit, ipsa videlicet infirmitas, ipsamet vanitas. Sunt qui contendant Prælatum, vt appositè subditos moderetur, nec sanctum, nec sanum, nec doctum esse oportere. Nam (inquiunt) sanctus cùm cæteros sui similes esse velit, seueriùs iusto in illos, vbi peccabunt, indignabitur, & ad normam sanctitatis omnia expendens, ac dirigens, ne minutissima quidem subditorum errata æquo animo tolerabit. Sanus deinde reliquorum ex seipso valetudinem, viresque dimetiens, grauiorem, quàm par sit, exiget obedientiam; cúmque nullam corporis imbecillitatem expertus fuerit, aliorum miseriis non compatietur. Doctus denique (vti est hominum

D. Hier. *Mirandum est quod quis in gratia stet.* D. Hieron. *Mira hominis fragilitas.* D. Chrys. *Tentationis procella.* *Quodnam optimum prælati ingenium.*

minum in superbiam, vanitatémque procliuitas) propria inflatus scientia, suíque tenax iudicij aliorum sententias irridebit, non admittet consilia, iudiciaque despiciens de suâ sententia quolibet in negotio rem quampiam decidet. At quid quæso ad regendas hominum voluntates, ad veritatem inueniendam, ad negotia prudenter expedienda, ad rem quamlibet feliciter conficiendam, & ineptius, & magis aduersum poterit aduenire? Rectè quidem philosophamur, quod ipsa etiam quotidiana experientia, mortalium oculis demonstrat in Prælato sano & docto.

Sanctitas pro omnibus sit in prælato.

15. Cæterùm in viro sancto multum ego dissentio; Enimverò cùm sanctitas sine prudentia virtutum omnium parente constare non possit, sanctus superior prudenter gubernans subditos haud imprudenter grauabit. Quo in sensu egregiè adnotauit S. Hieronym. *Licet Apostolus præoccupatum in delicto hominem posuerit; spirituali autem* (inquit) *non additur homo; sed quasi Deo præcipitur vt hominem præoccupatum in delicto instruat; siue* (*vt melius habetur in Græco*) *perficiat in spiritu lenitatis.* Itaque spiritualem non appellat hominem, ne putet superior ac Prælatus angusti se pectoris hominem, & consequenter impatientem & iracundum; ac seueriùs quàm ratio postulet aliena vitia corrigentem: sed nouerit se Deo persimilem, vt dignitate illum repræsentat, animi magnitudine, iniuriarum tolerantiâ, spiritu lenitatis esse debere. *Lenitatis igitur* (adiungit S. Hieronym.) *& mansuetudinis spiritum in correctione peccantis, adhibeat spiritualis, ne rigidus, ne iratus, & tristis corrigere cupiat errantem, sed prouocet eum spondens salutem, veniam repromittens Christi testimonio, qui mitis, & humilis corde*, &c. Matth. 11. Quocircà sanctitas in Prælato prima, & maxima omnium ad gubernandum facultas est, & quò sanctior ille fuerit, eò prudentior, ac felicior illius erit moderatio. Verùm enim verò, quod prudentissimus æquè, atque sanctissimus Societatis IESV fundator Ignatius dicere solebat non omittam referre in hanc eandem sententiam. Videlicet; *Virtus* (aiebat) *& sanctitas cùm apud Deum, tum etiam apud homines, magni quidem momenti est, nec illi quicquam aliud, aut anteferri, aut etiam æquiualere potest. Cæterùm ad gubernandi munus, nec ipsa sanctitas absque prudentia satis est, quod quidem adeò certum est, vt sæpenumerò, qui sanctior est, sed minus tamen prudens, ineptiùs multo gubernet, quam qui cum maiore prudentia minus habet sanctitatis. Atque res ita vt plurimum accidit. Nam alioqui si priuilegia, quibus a Deo viri sancti donantur, aliquando spectemus, vir aliquis absque humana prudentia egregiè ex sola sanctitate vitæ gubernabit.* Refert hanc Patris nostri sententiam Pater Ribad. lib. 5. cap. 10. de vita S. Ignatij.

D Hieron.
Prælatus lenitate Deū imitetur.
D.Hier.
Prælati blāda correctio.
Matth. 11.
S. Ignatij de prælato sententia.
Prælato nihil tam necessarium, quàm prudentia.
Ribad.

Exemplum vitæ in prælato.

16. Denique vtile fuit ad exemplum ouibus pastor, vt claudo pede nihilominus incedat, longam viam carpat claudicando, ouésque ad illius aspectum etsi grauidæ; lassatæque ab itinere non desistant, figura quidem est boni Prælati, rectorisque, ad cuius exemplum, quo nihil potentius, sese componunt subditi. Et quidem ab illo in primis exigitur cum doctrina simul exemplum vitæ. Nihil enim turpius, quàm vt verbo instruas, & facto destruas: legem vitæ aliis præscribas, & tuam negligens non obtemperes ipse tibi, nec decretis tuis pareas, qui cæteros tua ipse disciplinâ coërceas. Huiusce vanitatis arguebat Romanus orator antiquitatis philosophos. *Videre licet* (inquit) *alios tanta leuitate & iactatione, vt fuerit non didicisse melius; alios pecuniæ cupidos, gloriæ nonnullos, multos libidinum seruos: vt cum eorum vita mirabiliter pugnet oratio. Quod quidem mihi videtur esse turpissimum.* lib. 2. Tusculan. Monstrum planè, dictis virtutem, factis vitia commendare. Turpe dissidium vitæ ab ore, morum à verbis, operum à sermonibus, linguæ à corde. Quàm verò id indignum sit homine sapiente, ac Philosopho, vlteriùs ita progrediens ostendit idem Tullius: *Vt enim si grammaticum se professus quispiam, barbarè loquatur; aut si absurdè canat is, qui se haberi velit musicum, hoc turpior sit, quod in eo ipso peccet, cuius profitetur scientiam: sic Philosophus in ratione vitæ peccans, hoc turpior est, quòd in officio, cuius magister esse vult, labitur, artémque vitæ professus delinquit in vita.* Nec elegantiùs, nec aptiùs quicquam ad præsens institutum dici posset. Igitur quantum præstet vita doctrinæ, dictísque facta potiora sint, nemo est, qui nesciat. Hinc illud optimè S. Ambros. admonuit: *Factis exequamur Dei gloriam, quoniam dictis facta priora sunt. Nam Dominus in Euangelio dicit: qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum.* Matth. 5. *Audi ergo quoniam præcedit factum, subsequitur doctrina; siquidem benefacere doctrina est.* serm. 76. Dictum est optimè, benefacere doctrina est: nec maior, & efficacior prædicatio, quàm ipsum studiosæ vitæ exemplum.

Cicero.
Doctrina sine exemplo quid turpiss.mū.
M.Tull.
D.Ambr.
Potior & fortior vis exempli, quàm doctrina.
Matth. 5.

17. Egregiè docet virtutem, qui suo ad illam præit exemplo, & omnium maximè Christus Dominus nobis reliquit *exemplum, vt sequamur vestigia eius.* 2. Petr. 2. Meritò igitur S.Bernard. præeuntem Dominum subsequi desiderans aiebat. *Fiducialiter sequor te Domine quocumque ieris, & securè incedo viam mandatorum tuorum, sciens quòd per eam præcesseris ipse.* serm. 1. in festo omnium sanctorum. Cum fiducia subditus præeuntem subsequitur Prælatum: cum fiducia Prælatus exemplo docens, & ducens subditum instruit, & impellit. Icciircò Apostolus Titum admonet: *Hæc loquere, & exhortare, & argue cum imperio, nemo te contemnat.* ad Tit. cap. 2. Abhorres fortasse nomen imperij, tyrannidem metuens in Prælato. Sed tamen immeritò. *Nam* (vt egregiè animaduertit S.Gregor.) *non dominationem potentia, sed auctoritatem suadet vita. Cum imperio quippe docetur, quod prius agitur, quàm dicatur. Nam doctrina subtrahit fiduciam, quando conscientia præpedit linguam.* lib. 33. moral. cap. 7. Sic planè res habet: meticulosus magister est, qui quod non agit, alios docet, an non timeat audire: *Medice cura te ipsum.* Qui doces non furandum cur furaris? tuam tua verba vitam condemnant. Iudex ore in te malefactorem profers sententiam. Cum imperio itaque docet, loquitur, exhortatur, arguit, cui fiduciam, ac potentiam vitæ præstat exemplum; quod in Christo Domino celebrat Euangelista: *Erat enim docens, sicut potestatem habens, non sicut Scribæ, & Pharisæi.* Matth. 7. Doctrina Christi erat cum imperio, quod in Iudæorum magistris non videbatur. Icciircò apponit Matthæus: *Admirabantur turbæ super doctrinam eius.* ibidem. quia scilicet cum potestate, atque imperio. *Singulariter namque* (adiungit Pontifex) *ac principaliter solus cum potestate bona locutus est, quia ex infirmitate nulla mala commisit.* Contra verò valdè infirma, & abiecta, meticulosa, &, vt ita dicam, seruilis erat Pharisæorum doctrina, quam multa Doctorum vitia turpiter eneruabant. Ab omni vitio alienus esse debet, qui alios à vitiis auertere, peccantes corrigere, ac punire debet. Vide quid Pilato contigerit:

2. Petr. 2.
D.Bern.
Multa in exemplo Prælati fiducia.
ad Tit. 2.
D.Greg.
Doctrina præbet auctoritatem vitæ exemplum.
Math. 7.
S.Gregor.
Abiecta doctrina sine exemplo vita.

tigerit: Importunis Iudæorum clamoribus ad condemnandum Dominum IESVM, penè iam præceps ibat. Ecce audit à Domino. *Qui me tradidit tibi, maius peccatum habet.* Ioann. 19. Peccas tu quidem, cùm damnas innocentem, suíque hostibus crucifigendum tradis, etsi grauius illorum sit flagitium. Ergò vt scribitur: *Exinde voluit Pilatus dimittere eum*, ibidem. Exinde: Ex eo, quod audiuit; vbi resciuit se peccare in ea damnatione. Peccato suo cuius tunc conscius fuit, ita fuit consternatus, vt iniquam illam sententiam firmare non auderet. Enimverò propria delicta, nec liberam vocem, nec manus iudici, Principi, ac Prælato sinunt in ferenda contra delinquentem sententia; illam enim adimunt, istas colligant. Iccircò Doctor debet esse omnibus virtutibus ornatus, vt peccata liberè castiget. Quî ergò posset Iacob tardo gradu incedentes violenter vrgere ouiculas, easdémque si claudicarent, baculo percutere, cùm ipsemet simili vitio laboraret?

Ioan. 19.

Propria delicta iudicis & manus cōstringunt.

18. Fuit denique Iacob, dum oues pasceret, dum illas placido gressu duceret, dum illarum lassitudinem, & fœtus onera condolens ipsarum compateretur infirmitatibus, boni & prudentis animarum pastoris exemplar singulare; vt hinc Prælati, cæteríque hominum rectores addiscant paterno quodam affectu complecti subditos, & quærere non quæ sua sunt, sed quæ IESV Christi & fidelium Christi. Quod verò Iacob in pecudibus agendis figurauit, hoc idem Moyses mortalium mitissimus, in moderando populo Hebræorum ad viuum expressit. Vnum hoc de ipso referam quod Iosephus scripsit his verbis: *Moyses omnium quotquot vnquam fuerunt prudentissimus in tractando populo gratiâ, & dexteritate incomparabilis. Affectus quoque ita semper in potestate habuit, vt omninò illis carere videretur, & nomina tantùm eorum ex his, quæ in aliis hominibus conspiceret, cognita habere.* lib. 4. antiq. cap. 8. ad finem. O egregium prælati, & Principis typum? Naturâ quidem homo erat, sed ab omni passione inconditâ, & prauâ, qualibus planè compluribus homines ad summam vsque ignominiam pleni quotidiè videmur, alienus, & immunis sic erat; vt quid nam sit ambitio, quid cupiditas, quid iracundia, quid indignatio non expertus in se fuerit, sed illarum passionum nomina sciens, affectus earumdem, naturásque in aliis, dum ebullientes conspiceret, fortè didicerit. At dices, in Deo ipso, qui purus omnino actus est, ipsáque bonitas, ipsáque ratio, huiusmodi affectus passim leguntur, vt constat ex diuinis literis. Sic enim Dauid precatur: *Domine ne in furore tuo arguas me.* Psalm. 6. At quid minùs Deo conuenit, quàm furor: à quo nemo prudens abesse non solet? Respondet S. Hieron. *Furere Dominus dicitur; non quòd humanis perturbationibus subiaceat; sed quòd nos, qui delinquimus nisi irascentem audierimus Dominum, non timeamus.* in cap. 5. Isai. Non est quidem in Deo furor, nec vlla similiter ex humanis passionibus: sed sola horum affectuum nomina illi attribuuntur ex effectibus, qui reperiuntur in creaturis; validè quidem, ac rigidè castigantur à Deo nonnunquam homines, terra quatitur, cœlum commouetur, mare perturbatur, orbis denique totus afflictatur; quæ quidem omnia nonnisi à furioso iudice (si homo esset) effici possent: cùm tamen à Dei omnipotentia sine vllo prauo affectu efficiantur. Tanta subinde hominum est vecordia, stupórque, vt humanarum per-

Moyses rectorum exemplar.

Ioseph.

Iudex & rector ab humanis passionibus alienus.

Psal. 6.

D. Hier.

In Deo & in bono Prælato sola passionum nomina.

A turbationum, vel horribilia nomina Dei attribui legantur; quò scilicet, cùm iram, furorem, ac similes affectus horrore plenos in Deo audimus, iusto conuulsi timore à peccando abstineamus. Itaque vt in Deo, atque in Moyse, sic in quolibet Prælato tanta debet esse ingenij tranquillitas, mentisque æquabilitas, vt quando subditorum errata seueriore indigebunt iudicio, sola ipsa furoris, & perturbationis nomina oporteat inueniri.

19. Magnum quidem onus Prælati, plena periculis dignitas, quam si homines attentiùs expenderent, non tam audacter sese immitterent in tam grauia, certáque animæ discrimina. Nouerat hanc in dignitate difficultatem, quæ dole-B bat: *Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Posuerunt me custodem in vineis.* Cant. 1. Loquitur quidem anima viri religiosi. Filij meæ religionis; fratres mei me in prælatum aliorum elegerunt. Scilicet, hæc est pugna, est violentia decertantium contra me; vtique tot spicula veneno, lethóque infecta in meum contorta sunt pectus, quot in meam electionem vota, & suffragia coniecerunt, non tam electores, quàm peremptores. O admirabilem & prudentiam, & humilitatem, & rerum in mundo speciosarum contemptum, & incredibilem animi magnitudinem? Hæc quidem omnia in hisce verbis elucent. Coëgerunt (inquit) me, vt alienas custodirem vineas, qui meam non custodiui. Cur non timeam illud:
C *Redde rationem villicationis tuæ.* Luc. 16. Animæ meæ à me ratio exigenda est, & reddenda summo iudici; cui ego miser haud satisfaciam; & ausim stultus insuper aliarum animarum reddere rationem? Et erit adeò quis tam inops consilij, támque insanus, vt etiam ambiat, appetátque aliorum cum gubernatione pariter, & rationem? *Stultus homo plaudet manibus cùm spoponderit pro amico.* Prouerb. 17. Planè stultus hic est, qui ambitiosè regimen aliorum quærit, aut certè oblatum læto animo, vultúque suscipit, & non tam sibi timet de reddenda ratione pro illis, quos suscepit gubernandos; quàm sibi gloriatur & blanditur de splendore dignitatis ipsius. Rectè siquidem interpretatur, aut S. Hieron. aut Beda.
D *Stultus est, qui cùm animum fratris suscipit regendam, de suis gloriatur actibus, & non potius ei humili compassione quicquid potest auxilij salutaris impendit.*

20. Gaudet stultus in dignitate quòd cæteris dominetur; non curat, non dolet, quòd alij, quibus præest, patiantur. Deinde, quæ maior stultitia, quàm se, suáque pro aliis exponere, & in extremum discrimen inferre; ac de hoc ipso tamen gaudere? In tantis animæ periculis ridere hominis est ratione, sensúque carentis. Summa vecordia est, aut quàm graue sit onus Episcopatus non videre; aut de illo plaudere, gestiréque. Non gaudebat Gregor. Magnus cum ad summum pontificatum inuitus non tam ascendit, quàm subla-E tus est; quòd Christi vicarius Ecclesiam Dei toto orbe diffusam susciperet gubernandam: sed dolebat potiùs quòd naui in medio salo fluctuanti, cum proprij, & alieni naufragij periculo gubernator præficeretur: sic enim scribit: *Vetustam nauim vehementer confractam infirmus suscepi; vndique enim fluctus intrant; & quotidianâ ac validâ tempestate quassante putridæ naufragium tabulæ sonant.* epist. 4. At stultus in dignitate non attendit onus, sed dignitatem, & honorem: non difficultatem nauigandi, sed prærogatiuam gubernandi, non

Graue onus Prælato.

Cant. 1.

Dolet vir prudēs quòd in Prælatum eligitur.

Luc. 16.

Prou. 17. Qui ambit, vel lætus prælaturam suscipit, stultus est.

D. Hier.

Stultus gaudet in dignitate.

Gregor. Magn.

Plena periculis gubernatio.

non meminit naufragia sed mercimonia nauis. At A prudens, sanctaque anima queritur, ac dolet. *Filij matris meæ pugnauerunt cõtra me, posuerũt me custodẽ in vineis.* Cãt. 1. *Ab illis ipsis* (inquit S. Bern.) *fatetur se promotam a quibus & passam.* ser. 30. in Cant. imò & ideò passam, quia promotã. Tunc enim contra illam pugnarũt. *Cæterùm stultorũ infinitus est numerus* Eccl. 1. Nec enim maior stultitia, quàm Ecclesiasticæ dignitatis, vbi cura est animarũ, ambitio.

Cant. 1.
D. Bern.
Eccles. 1.

21. Nec plures numero stulti visuntur, quàm qui Episcopatus, & huiusmodi præfecturas, & toto anhelant affectu; & omni conatu in principũ aulis, in curia Summi Pontificis ambire, supplicare, ac tandem extorquere cõtendunt. Meritò igitur hanc stultitiam redarguit S. Bern. his verbis: *Miror audaciam plurimorũ, quos videmus de suis vineis non colligere nisi spinas, & tribulos; vineis tamen Dominicis etiam se ingerere non vereri: fures sunt, & latrones, non cultores, & custodes.* Stulti tamen, qui B siluescentes suas negligunt vineas, & in alienis sedulò excolendis toti versantur: qui aliorum inuigilant saluti, & suæ perpeti non pensi habẽt detrimentum. Stultus etiam est, qui vineam custodiendam suscipit, eam verò, suæ tantùm studens, excolere non curat. *Idoneus verò* (concludit idem Bern.) *& dignus, qui ponatur custos in vineis, quẽ propriæ cura vineæ à commissarum diligentiâ, & sollicitudine non impedit, aut retardat, dum non quærit quæ sua sunt, neque quod sibi vtile est, sed quod multis.* serm. indicato. Denique vt illa ambitiosorum hominum stultitia omninò coarguatur: intueãtur (obsecro) C illi, & considerent ipsum Dominum gloriæ, qui non venit ministrari, sed ministrare, cuius tota vita ab ipso quidem exortu in stabulo, vsque ad mortem Crucis humilitas fuit. Pudeat homuncionem terræ vermiculum superbire, támque ardenter ambire mundi honores, cùm videat Deum hominem conspuutum, flagellatum, & crucifixum. Pudeat inter religiosos, hoc est, in ipsamet humilitatis schola gliscere ambitionis ardorem, ac de primo, & summo gradu eos decertare, qui & mũdo, mũdique vanitatibus vale dixerunt: & Christi crucifixi opprobriis, humilitatíque militantes vexillum Crucis sequuntur. Pudeat etiam virgines Deo sacras, Christíque sponsas in parthenonibus, hoc est, cœlestium virtutum domiciliis de D primatu contendere, intùs, forísque omnem adhibere industriam, vt aliis emineant, ac dominẽtur. Cùm videant Virginum Virginem, cœli Reginã, Dei matrem, in summa rerum omnium dignitate, maiestatéque, ita modestam, ita humilẽ, vt se ancillam dixerit, ac indicauerit. Non legimus Dei matri vllam domi ancillam fuisse, cui domestica officia imperasset; quin potiùs videtur indubitatum, quòd Regina mundi non Deo filio tantùm, sed etiã Iosepho sponso, & opifici domesticã curã adhibuerit, & vti ancilla próptissimè deseruierit.

Ambitio episcopatus mera stultitia est.
D. Bern.
Aliena, non sua saluti consulere stultitia est.
Pudor est in religionibus ambire honores.
Ad Christũ crucifixum verecundãtur ambitiosi.
B. Maria fungebatur ancillæ munere erga filium & spõsum.

22. *Fœtas*, & vt Hebr. habetur, *lactantes oues, & boues* non patitur Iacob celeriùs gradiendo laborare. Moriẽtur enim (inquit) vnâ die cuncti greges: in typum, scilicet, Christi Domini, cuius mul- E tæ miserationes, qui ouem deerrantem quæsiuit, suísque imposuit humeris: cuius illa vox est amoris plena, & commiserationis: *Misereor turbæ, quia iam triduo perseuerant mecum, & nõ habent quod mãducent, & dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via.* Matth. 15. O admirabilem Christi Domini pietatem! ô amorem! ô misericordiam! ô viscera boni IESV suauissima! miraculoso cõuiuio recreat turbas, ne fame confectæ deficiant; & meruerunt quidẽ turbæ illæ tantum illud Domini beneficiũ: *quia* (inquit Dominus) *triduo iam perseuerant me-*

Commiseratio Christi Domini.
Matth. 15.

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

cum. Et quod subtiliter adnotauit S. Chrys. *Nemo ex turba accedens pro se ipsis Christũ rogauit.* Aut ergò famẽ iam sentiebant, & patienti tamen animo tolerabant; aut Christi aspectu, & voce diuini omnem rerum humanarũ sensum amiserant. *Mirum siquidem in modum* (adiungit Chrys.) *terebãtur Dominum, atque amabãt, adeo, vt vel mediã æquori animo perferrent.* homil. 10. in Matth. Miseretur Dominus fidelium suorum, nec eos patitur ieiunos incedere, ne deficiant in viâ: Icircò illis diuinarum consolationũ & rorem inspergit, & mãna pluit. *Torrente siquidem voluptatis tuæ potabis eos;* canit Regius vates. Psal. 35. scilicet Spiritus sanctus spiritualium deliciarum subsidio pascit, roboráque fideles, ne dum mandatorum viam percurrunt, lassati, ieiuníque deficiant. *Torrens enim voluptatis Dei* (declarat S. Hier.) *Spiritus sanctus est, qui irrigat omnem animã spiritualibus fluentis, vt fructum exhibeat sanctitatis.* Maximè verò miseretur fidelium, qui diuino prægnantis verbo spiritum salutis parturiunt, vt tandem pariant iuxta vaticinium Isai. 26. Timore siquidem diuini iudicij concipiunt, & peccatorum odium, & virtutis amorem, vnde in vitæ nouitate regenerentur. At quia hoc fieri non solet absque angustiis, doloribúsque animæ ita parturientis, Deus omnipotens vbertatem suarum consolationum infundit, ne pœnitens, aut nimio timore frangatur, aut nimio pudore suffusus deficiat, & à fructu veræ pœnitentiæ pariendo retardetur.

D. Chrys.
D. Chrys.
Diuina consolationis subsidium.
Psal. 35.
D. Hier.
Isai. 26.
Diuina consolatio pœnitentibus infunditur.

23. Sed quid est, Domine IESV, quòd tam copiosus, & diues in misericordiã seruos tuos, ne deficiant in viâ, recreas, pascis, ac roboras, & Iacob fœtas, & lactantes oues mitiùs agitat, ne delassentur, ne moriãtur? Et nihilominùs tu Domine clemẽtissime, ac dulcissime pateris, imò, & vis matrẽ tuã dignissimã illã vtique purissimã, ac mitissimã ouẽ, ex qua tu agnus Dei, qui tollis peccata mũdi, natus in mundo es, & prægnantẽ à Nazareth vsq; Bethlehẽ summâ hyeme, arduo itinere, ac fortasse peditẽ incedere, deinde lactantẽ fugere in Ægyptũ ab internecione innocentiũ, ne simul filij sui recèns nati ab iniquo Rege sanguis effunderetur? Hæc tu bone IESV vides, & sustines, nec matrem tibi carissimam à timore doloréque immunẽ reddis? Quin ouem ipsam innocentissimam finis tẽpore passionis tuæ ita excruciari, vt viã carperet, per fora, plateasque Hierosolymę, in cáque sæpiùs deficeret doloris magnitudine, cùm te sub pódere Crucis euntem ad patibulũ comitata est; demúmque ante Crucem tuã, vt te filium suum illi affixum, & acerbissimis æstuantẽ cruciatibus, & mortuum denique mœstissima mater intueretur, hæc vidisti Domine IESV, & ita fieri voluisti? O inscrutabile filij iudicium! o admirabilẽ matris patientiam! seu lactaret infantulum inter timores, & persecutiones, seu adesset filio in patibulo morienti: *O salutarem! ô summè amabilem & lactis, & sanguinis coniunctionem! Miscebo* (ait S. Bonau.) *lac matris cum sanguine filij, & inde faciam mihi vnã saluiferam, & dulcissimam potionem. O sacratissima, amantissima, & dulcissima vulnera IESV Christi.* c. 1. stim. amoris. Sed etiam (adde) ô sanctissima, desiderantissima, & suauissima Virginis matris vbera, quibus olim Deum filium nunc seruos pascit, & conuersos recreat peccatores? scilicet, hæc duo sunt fœcundissima, & gratissima contemplantiũ animarum pascua. Hi duo sunt diuinarum consolationum fontes, voluptatúmque cœlestium torrentes: Infantia nimirum, passióque Domini IESV; natiuitas in præsepi, mors in Cruce; matris lactatio, filij passio; vbera matris, filij sanguis.

B. Maria innumeris perfuncta doloribus.
D. Bonau.
Christi vulnera & matris vbera contemplantiũ pascua.

SECIO VIII.

Præcedat dominus meus ante ſeruum ſuum: & ego ſequar paulatim veſtigia eius, ſicut videro paruulos meos poſſe, donec veniam ad dominum meum in Seir.

1. NOn acquieſcit Iacob dictis Eſau, nec ad iter comites admittit; quin fratrẽ vt antecedat, ipſe verò præcuntem ſubſequatur, vult, obſecratque. An timet adhuc non benè ſartam gratiam citò abrumpi,& malè confirmatam amicitiam breui diſſolui? Contendit, vt ille præcedat,non verò à tergo incedat,& quidẽ prudenter. Nec enim (vt vulgò dicitur) in itinere non poſt carnificem, ſed ante incedendum eſt, ne ſcilicet, qui lanienæ aſſuetus, ſtimulante maligno ſpiritu & inolita conſuetudine mactandi pecudes,& dilaniandi carnes,homo inſtigatus, ſi à tergo incedat,præcedentem habens ante oculos hominẽ,ad patrandum facinus,viatorémque cædendum præcipiti furore inſiliat.Prudentis quidem viri eſt,& præcauere, & cauere pericula: imprudentis verò non curare quid mali fortè immineat,aut in illud imminens vltrò incurrere. Nunquam nocet etiã nimia cautio. Contra verò multis ſæpe graue periculum incauta ſecuritas eſt: dum callidi hoſtis inſidiis non tam tentati quàm proſtrati videntur. Geſſiſti aliquando inimicitias; habuiſti inimicũ, ſed tandem & illas depoſuiſti,& cum iſto in gratiam rediiſti,benè id quidem; at nimiùm ne crede colori,qui cum amoris ſit fortè, viua etiam nunc occultat odia, quæ datâ occaſione in perniciem tuam erumpent. Extinctos iudicas veterũ ſimultatum ignes. Faxit omnipotens; odiorum cauſas & mutuas, quæ olim exarſerũt inimicitias abiiſſe iam demũ in cineres arbitraris. At (quod ſæpius experimur) fortaſſe incedis per ignes ſuppoſitos cineri doloſo. Latet ſcintilla diſcordiarum malè tecta ſub quodam ſimulatæ cõcordiæ ſigno: quo tandem ſublato latens erumpet ignis in flammã, quæ multorum fortunas, vitámque depopuletur. At non putaſti. Dictum profectò inſipientiũ,barbarorum excuſatio,refugium ſtultorum: Prudens nunquam non putat, præuenit, cauet, præcauet, veretur. Quod ipſe Dominus conſulit, cùm nos admonet.*Eſtote prudentes, ſicut ſerpentes*,Matth.10. *Vigilate*. Matth.24. *Eſtote parati*, Luc.12. *Inuenerit vigilantes*. Luc.12.

Cauere ac præcauere prudentis eſt.

Periculoſa multis incauta ſecuritas.

Simulatæ amicitia erumpunt in odia.

Matth.10. & 24 Luc.12.

2. Inimicus enim dum viuit,ſemper timẽdus, nec ab illo vera ſecuritas, niſi vbi ſepulchro illatus videtur.Magiſque tunc ille timẽdus,cùm falſa ſpecie amoris verum animo tegit odium!Hinc quotidianæ inſidiæ,atque deteſtãdæ proditiones, quas præcauere antequàm ſe prodãt, quàm denique proditas cauere multò facilius erit.Ah quàm multi gẽtium duces bello egregij poſt clariſſimas ex hoſtibus victorias, inſignéſque triũphos, quia parum cauti, quia non vigilantes, quia nimium creduli,inaniter confiſi, ſtultéque ſecuri hoſtium patuerunt inſidiis,interceptique dolis miſerandũ in modum perierunt! Securior fuit Abner ab armis,quàm à verbis pacificis Ioab.*Seorſũ enim*(ſcribitur) *adduxit eum Ioab, vt loqueretur ei in dolo, & percuſſit illum ibi*.2.Reg.3.Quod ſi tã cautus,quàm intrepidus,tam prudens,quàm fortis eſſet Abner, non ſe falſis decipiendũ tradidiſſet blãditiis Ioab. Sed hæc eſt fortium virorũ infelicitas,vt inſidiis maximè capiãtur, & quos arma non vicerunt,intercipiant doli,fraudes interimãt.Hoc ipſum Da-

Semper timendus hoſtis.

Præcauendæ hoſtium inſidiæ. 2.Reg.3.

A uid cùm lamentando Abner ſepulto parentaſſet, inſinuaſſe videtur.Plangens enim(ſcribitur) Rex, & lugens Abner ait: *Nequaquã, vt mori ſolent ignaui,mortuus eſt Abner*.2.Reg.3. Occiſus itaque fuit Abner,nõ vt ignauus,ſed vt fortis. Quid hoc eſt? Vt fortẽ dicis occubuiſſe,qui non pugnando,non armatus occubuit? Inſidiis captum occidi fortitudo,aut certè fortitudinis ſignum eſt? Ita planè. Enimverò fortẽ nullus facile vincet facie ad faciem aggreſſus,& pede pedẽ conferens;ſolæ inſidiæ,dolique fortem capiunt, cædúntque incautũ. Hoc ipſum de Viriato Luſitano, qui multos Romanorũ Imperatores cæcidit, benéque extructos profligauit exercitus,hiſtoriæ celebrarũt. Scribit enim Lucius Florus ad hunc modũ: *Seruilius Ca-*

Fortium eſt prodi, ac vinci dolis. 2.Reg.3.

Viriatus nõ niſi dolo caſus à Romanis.

Luc.Flor.

B *pio* (Romani ſcilicet exercitus Imperator) *Viriatũ per fraudem, & inſidias, & domeſticos percuſſores aggreſſus,hanc hoſti gloriã dedit, vt videretur aliter vinci non potuiſſe*. lib.2. cap.17. Acie quidem apertóque Marte inſuperabilis, imò & ſemper triumphator de Romanis, ſui militis auro corrupti dolo incautus,& imprudens occubuit.

Viriatus bello inuictus.

3.Hac etiam vſus arte diabolus Chriſtũ Dominum in deſerto poſt ieiunium quadraginta dierũ dolo,nimirũ aggreſſus,non apertâ vi impugnans, tentaſſe legitur: ratus quidẽ tantum illum virum vt fortiſſimum quemque in mundo bellatorẽ,ſolis potuiſſe dolis ſuccumbere. Proculdubio enim diabolus iudicabat Chriſtum Dominum eſſe virũ inter homines nouâ quadam, & admirabili vitæ

Matth.4.

C ſanctitate, & quem nulla poſſent arma gehennæ, ac malorum ſpirituum tentamenta ſuperare. At ego quidem mihi habeo perſuaſum ex ipſomet Euangelio Chriſtum Dominũ à dæmonibus verè cognitum eſſe: vt ex Marc.1.Luc.4.apertè colligitur: Sed hoc de argumento iam alibi deſſeruimus.Hoc etiam eruditiſſimè pertractat Card.Tolet.in 4.Luc. Quod hucuſque diximus de cauendis, vitandiſque inimicis, inimicorúmque dolis, etiam poſtquàm conciliati redierunt in amicitiã, vel maximè intelligi volumus de hoſtibus animę, peccatis, peccatorúmque occaſionibus: quibus etiam poſt expiationem propè deletis adhuc vigilandum eſt, ne vel quantulũcumque ipſorum veſtigium relinquatur,vel ipſa,quæ putantur extin-

Diabolus Chriſtũ dolo, non vi aggreſſus.

Marc.1. Luc.4.

Tolet.

Tentatio victa rurſus inſurgit.

D cta rurſus noſtrâ ſocordiâ reuiuiſcant;bellũmque quod videbatur confectum,vehementiùs nunc,& ardentiùs in noſtri extremam perniciem redintegretur.Nam perfecta pax ab hoſtibus animæ,nũquam,aut rarò in hac vita poſſidetur.Appeti quidem illa,& curari omni ratione, induſtriã, conatúque debet. *Eſt enim* (ait S. Ambr.) *iſta pax ſublimior, quæ corporalium paſſionum excludit illecebras, perturbationéſque mitigat,quàm ea, quæ barbaricos ſedat incurſus. Plus eſt enim clauſo intra te hoſti reſiſtere,quàm remoto*. lib.1.de Iacob. cap.6.

Pax animæ à vitiis ſublimior, quã quæ ab hoſtibus. D.Ambr.

4. Cæterùm hanc pacem, quæ appeti, curaríque poteſt,& debet, ille ſolus aſſequitur, qui adiutus diuinâ gratiâ vim facit peccatis, vt ea non

E ſolùm pœnitendo deleat, ſed eorum etiam occaſiones euellat radicitus; & reliquias, ne vnquàm repullulent, prorſus extinguat. Magna quidem vis pœnitentiæ, vt veterem ſepeliat hominem, nouúmque progeneret; atque iccircò perſimilis ſacro baptiſmati eſſe videtur. *Lacryma ſiquidem* (autore S. Petro Chryſologo) *peccata baptizant*. ſerm. 107. Naſcitur infans in peccato originali, filius iræ,inimicus Deo,denique infidelis; at per baptiſmũ renaſcitur in gratia,filius Dei, cœlique heres, denique fidelis, & Chriſtianus: ſic planè habet ſacramentalis pœnitentia, peccatorem in hominem

Euellendæ occaſiones peccati.

D.Petrus Chryſol.

Vis pœnitẽtia perſimilis baptiſmo.

hominem iustum, reum in liberum, inimicum in amicum Deo transmutat, & peccatum ipsum sic trucidat, ita conterit, comburit, extinguit, vt culpæ (quicquid sit de pœna) nullum omnino vestigium relinquat. Deinde cum illud admittitur peccatum quidem est; ploratum verò, atque expiatum virtus est. Quo sensu etiam accipio dictum S. Petri Chrysologi. *Lacrymæ peccata baptizant.* Enimverò sicut infans ante baptismum infidelis, post illum, idem Christianus est, sic etiam peccatum ab homine admissum titulus æternæ condemnationis, æternæque inimicitiæ cum Deo est. Ipsum verò deinde lacrymis ablutum, & confessione expiatum, titulus est salutis æternæ, vinculum amicitiæ cum Deo. Submersum aquis peccatum; grande quidem opus est pœnitentiæ. Ego verò illud malim flammis absumptũ, in quo quidem perfectiùs eminet pœnitentia. Nam quantumuis fœdum, ac miserabile sit naufragium; tamen, vt quotidie videmus, etiam naue fluctibus hausta, cōplures illius reliquiæ, super aquas enatant, in littus expuuntur, tabulæ, nimirum merces, vestes, cadauera naufragorum, & alia huiusmodi. Contra verò vbi gliscit incendium, flammis omnia impunè depopulantibus, quicquid in domo est, absumptum in cineres omninò redigitur. Rara est in homine pœnitentia, quæ voracis instar habeat ignis; & qua peccatum, peccatique supellex tota sic absumatur, vt soli remaneant cineres, ac fauillæ.

Expiatum peccatũ titulus æternæ salutis.

Perfecta pœnitentia incendio persimilis.

5. Heu miseram nostræ infirmitatis ne dicam, an malignitatis conditionem? Aquis (cùm tandē aliquando nostra sese in perfectionem effert pœnitentia) nos abluimus peccata; & confessionis pelago tradimus haurienda. Fiet (faxitque Deus) naufragium delictorum. At subinde vel supernatant, vel à profundo emittuntur, apparent etiam tunc detestandæ illorum reliquiæ; adhuc perdurant occasiones, viuunt animis pristinarum illecebrarum affectus, desideria, recordationes, non minùs quidem periculosa, quàm execranda naufragantium malorum supellex; qua demum anima perperam illecta sæpenumerò ad reficiendā, instaurandámque perditionis nauem acriori conatu sese confert. O felix pœnitentia, quæ peccatorum omnium & incēdium, & holocaustum est; de quo nihil nisi puluis, & cinis, relinquitur! Cū peccatis simul instrumenta, & fomenta peccandi abscindantur, & concrementur oportet, etsi cariora oculis, & manibus vtiliora esse videantur, iubente Domino: *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum*, &c. Matth. 5. *Rectè siquidem* (occurrit S. Saluian.) *nobis præsentium ministeriorum officia subrahimus, ne æterni ignis tormenta patiantur. Vbi enim de ministerio agitur, & vita, rectiùs profectò Christiano est, ministerio carere, quàm vitâ.* lib. 3. de vero iudic. Nihil enim homini cordato, aut dulcius, aut carius, aut vtilius esse debet quàm sui ipsius salus sempiterna. Igitur bellum cum vitiis, & concupiscentiis, quibus illa nutriuntur, ac fouentur, nobis sit irreconciliabile: ab iisdem vti sunt aut nullæ, aut simulatæ induciæ, ita nulla sit omninò securitas. Hæc enim incauta, & imprudens miserum hominem in barathrum omnium malorum detrudit. Timendus semper, & præcauendus est Esau, nec illi fidendum, dum simulat beneuolentiam, sub qua illius odium inexpiabile in tuā animam delitescit. Versetur in oculis æterna dānatio, & quæcumque ad illam pertrahunt tum inuestiganda diligenter, tum sapienter vitanda sunt. *Cæterùm tanta est* (vt S. Saluianus deplorat)

Præstat incendium, quàm naufragiũ peccati.

Cunctis præferenda salus animæ. Matth. 5. S. Saluian.

Iuge bellum cum vitiis.

D. Saluia.

peccatorum cæcitas, vt cùm nullus perire velit, nullus tamen id agat ne pereat. Totum incuria, & segnities, totum negligentia, & somnolentia possident, iuxta illud: sopor Domini irruerat super eos. 1. Reg. 26.

Misera hominum negligentia de salute animæ. 1. Reg. 26.

6. Sic hodie peccantium habet infelicitas, hic torpor est, & verè lethargus; nec mortem timent sempiternam, nec verò quid illa sit, & num aliquando peccantibus venire possit, aut considerāt, aut etiam meminerunt. *Sopor quidē* (adiungit Saluianus) *infunditur, vt perditio subsequatur. Cùm enim* (scribitur Gen. 15.) *completis iniquitatibus suis peccator quis meretur vt pereat: prouidentia ab eo tollitur, vt periturus non euadat.* lib. 6. de vero iudic. Si ergò propè est vt pereat, quem segnities occupat, sopórque opprimit, quàm pauci (heu miserā hominum conditionē) erunt, qui non peribunt? Eia tu quisquis es huiusmodi veterno consopitus, aperi oculos tandē, expergiscere; arrige aures, sensus acue, mentem excita; inter pericula, inter laqueos, cinctus hostibus, stans in acie, telis impetitus, quis quæso dormire poterit, aut cœcutire? Adest Esau armatis constipatus, comitem se tibi præbet, ne dubites tuam in perniciem. Ne credas, etiam cùm blanditur, aduersario: à quo nulla pax, etsi videantur induciæ, quæ nullæ tamen sunt vbi *militia est vita hominis super terram.* Enimverò (vt optimè S. Greg. animaduertit) *hostis noster tot nos iaculis percutit, quot tentationibus affligit: quotidie nāque in acie stamus, quotidie tentationum eius tela excipimus.* Cæterùm cùm sit acies, profectò hinc inde pugnatur. Mittit iacula diabolus, mittamus & nos. Sed quâ quæso ratione id fiet? *Sed & nos* (respondet) *contra illum iacula mittimus, si confossi tribulationibus humilia respondemus.* 2. Moral. cap. 12. Videlicet nullum aut scutum magis impenetrabile, aut velocius iaculum, aut acutius telum contra diabolum est, quàm tentati, afflictíve hominis humilitas: horret quippe superbus, fugítque vel ad ipsam humilitatis vmbram.

Sopor peccātium ipsa perditio æterna. Genes. 15. Saluian.

Vigilandum & insistendum contra hostes animæ.

D. Greg.

Humilitas telum cōtra diabolum. D. Gregor.

7. Sinamus tandē abire cum suis armatis Esau: recusat illius comitatum Iacob, præsentiam hominis abhorret. Nec enim sancto viro grata est, & secura cum malis consuetudo, à qua etiam (vt suo nos admoneat exemplo) Deus ipse omninò impeccabilis sese longiùs proripit. *Quoniam iratus est eis:* ait Regius vates de peccatoribus, quorum obstinatio sic iram Dei prouocat, vt illis iratus Dominus multa, & grauia minitetur. Inter alia verò hoc maximè adiungit Propheta: *Et ascendit super Cherubim, & volauit super pennas ventorū.* Psal. 17. scilicet, tam vehementer in peccatores Deus excandescit, vt non solùm ab iis celeri volatu, sed ventorum alis multò perniciùs aufugiat. Vt hinc nos addiscamus malorum consuetudini haud acquiescere, sed ab illa remis (vt aiunt) & velis fugere; ne vel vmbra, flatúve (si ad nos vsque pertingat) mali noceant, ac perimant. Sed ô summā peccatorum infelicitatem. Siccine ab iis recedis, volas, effugis Domine Deus! quid illis tandem sine Deo miseris fiet: Et hæc quidē illi promerentur. Cæterùm ea Dei bonitas, & misericordia est, vt *vbi abundauit delictum, superabundet & gratia. Inclinauit cœlos, & descendit.* Psal. 17. Summum quidem diuinæ gratiæ sacramentum significatur, hoc est, Verbi incarnatio, Dei hominis natiuitas. Nō modò Iacob cùm Esau, hoc est, sanctus cū impio versatur sed etiam (quod omnē excedit intelligentiā) Verbum caro factū habitat inter homines, vt de impiis pios, de inimicis amicos, de hostib⁹ ad gehennā dānatis filios, & hæredes faciat suæ deitatis. Itaque nouos cœlos fecit in terra, qui de cœlo descendit,

Fugienda malorum consuetudo.

Psal. 17.

Deus etiam à malis fugit.

Incarnatio Verbi summa Dei erga homines misericordia.

Mira hominũ per Christum transmutatio.

descendit, & ex luteis hominibus puros; ac cœlestibus spiritibus,& æmulos fecit,& compares.

Mundi status ante Christi aduentum.

8. Vitiorum sentina, impuritatum omnium cœnum,ac volutabrum mundus hic erat ante aduentum Dei in carnẽ. At virtutes, & spirituales gratiæ longiùs exularant à terra, in qua scilicet, non habebant, vbi vel tantulum requiescerent, ita nimirum inundauerat flagitiorum, ac turpitudinum omnium diluuium. Sed vbi venit plenitudo temporum, simul & venit plenitudo gratiarum,cùm Deus misit filium suum in mundum: vtique Deus homo apparuit omnium virtutum, gratiarúmque plenus.Ex quo factum est vt deinceps hominibus gratæ, speciosæque, & expetendæ virtutes viderentur: à quibus illi tanquam insuauibus,ac despicabilibus vehementer abhorrebant.

Virtutes hominibus per Christum suaues.

B Pulcher sanè ad hoc argumentum locus ille Prophetæ adduci potest: *Apprehendent septem mulieres in die illo virum vnum dicentes: panem nostrum comedemus,& vestimentis nostris operiemur: tantummodò inuocetur nomen tuum super nos,aufer opprobrium nostrum.* Isai.4. Literalis sensus est de Iudaici regni excidio, in quo interfectis viris bellatoribus tanta erit hominum raritas,vt plures fœminæ vix vnum inueniant virum,cui marito iunctæ omnes prolem habere cupiant, nec ab illo victũ, & vestitum exigant, hoc vno tantùm contentæ, quòd ab illo matres effectæ sterilitatis euitent maledictionem.Hic sensus colligitur à S.Hieron. Cæterùm alter spiritualis, intentúsque etiam ab Spiritu sancto est de aduentu Domini Saluatoris, in quo virtutes omnes,& gratiæ requieuerunt,vt idem S.Hieron.ad eum locum, & ad 8.caput Zachar.& Origen.homil.3.in Isai. intelligunt. *Apprehendent igitur* (inquit Hier.) *IESVM, quem multo tempore desiderauerant: quia nullum alium poterant inuenire, in quo æterna statione requiescerent.* in 4.Isai.Sunt itaque virtutes,gratiæque in Christo, quem vnum Deum hominem inuenerunt, in quo requiescerent, & à quo ablatum est illarum opprobrium; *quia in hominibus* (adiungit idem Hieron.) *semper patiebantur opprobrium, nullo viuente,vt Spiritus sancti dona poscebant,propterea IESV nomen sibi cupiunt inuocari, vt quod in lege imperfectum erat,in Euangelio compleatur.*

Isai.4. *D.Hier.* *Origen.* *Virtutes Christus reddidit speciosas & gloriosas.* *D.Hier.*

Nupta Christo virtutes exuberarũt.

9. Nupserunt (liceat dicere) virtutes homini Deo,ab eóque ita honoratæ, ac fœcundatæ fuerunt,vt quæ anteà mortalibus erant inuisæ,atque indecoræ,ac propterea steriles in mundo; gratæ deinde, pulchræ & amabiles adeò visæ sint, vt terra viris,fœminísque virtutum omnium splendore conspicuis repleta esse videatur.Quid quòd è terris nouos cœlos fecerit, & homines trãsmutarit in Angelos; Deus nimirũ, qui homo factus habitauit in nobis, suóque exemplo obediens vsque ad mortem diuinæ legi colla hominum ita subdidit, vt qui anteà Deo semper extiterant infidi, ac rebelles, nunc pro colendo ipsomet Deo, legéque ipsius obseruandã quæcumque in mũdo aduersa,& grauia libenti animo perferre non dubitarint. Tanta quidem vis est in exẽplo Dei hominis. *Factus enim est* (ait Propheta) *principatus super humerum eius.* Isai.9. Vbi est egregia paraphrasis Chaldaica: *Suscepit legem super se vt seruaret eam.* Videlicet, tanti Deus homo fecit æterni Patris mandata, præstandámque patris obedientiam,vt suam esse gloriam,& principatum iudicauerit;tunc Principem se putarit,cùm obedientem præstiterit. O insignem obedientiæ gloriam! Dei hominis honor,& principatus est obedire. Quid ni ergo seruis, & gloria sit, & gaudium obedire

Exemplum Christi subdidit homines. *Isai.9.* *Magni fecit Christus obedientiam.*

A Deo? Vnde obsecro tanta rerum, támque admiranda,& gloriosa in mũdo, & in hominibus mutatio? scilicet ex Verbi incarnatione, quâ nihil maius, nihil admirabilius Dei sapientia inuenire potuit, & operari. Quare non minùs pulchrum, quàm dulce ad præsepe Domini in natalitiis affixum inter nos Eboræ nuper illud carmen legimus de hoc ipso argumento; quod ne silentio pereat,referre operæ pretium iudico.

Summum Dei opus incarnatio Verbi.

Mille modis quondã,nunc demum hac vtitur arte:
Aut hac arte potest,aut caret arte Deus.

10. Præcedat Esau in Seir,hoc est,in Edom,siue Idumæam,vult Iacob,quo ipse quoque iturum se dicit:etsi tamen non ierit,aut quia officiosè mentitus est,aut quia deinde mutauit sententiã.Vtrũlibet dici potest: Nam excusandi à venialibus Patriarchas nulla est prorsus necessitas, cùm illa in sanctioribus viris legis gratiæ reperiri certum sit; vnáque(post Christum Dominum)Virgo sanctissima etiam ab omni vel leuiculo reatu fuerit immunis. Reuersus est Esau in suos Idumææ mõtes, quò pollicitus se iturum Iacob, non iuit tamen; Gentium ille; Iudæorum iste,cùm pater,tum typus fuit.Promissionis terram lacte,melléque manantem iste occupat; illi montes Seir steriles diuináque maledictione percussi obuenerunt. Sic enim Dominus ait: *Dilexi Iacob, Esau autem odio habui, & posui montes eius in solitudinem,& hæreditatem eius in dracones deserti.* Malach.1. Hæc erat gẽtium conditio ante aduẽtum Christi, montes videlicet,solitudo,dracones,desertum.

Culpa veniales in omnibus excepta B.Maria inueniũtur. *Gentilium infelicitas.* *Malach.1.*

C At ibi Deus de cœlo veniens nouam suam vineam, nouã hæreditatem,nouam Ecclesiam, nouum populum ex ipsa sterilitate gentium, ac solitudine draconum plantauit; quo de opere admirabili ipse sibi gloriabundus ait; *Germen plantationis meæ,opus manus meæ ad glorificandum.* Isai. 60. Ex Hebr.legunt nõnulli: *Ad ornandum memetipsum.* Manu quidem ipsa Dei in terra plantati sunt Christiani homines; de quibus Regius vates cecinit: *Plantati in domo Domini, in atriis domus Dei nostri florebunt.* Psal. 91. Hoc Dei hominis in terris miraculum. *Vt quando* (inquit S.Hier.) *omnia fuerint desperata, tunc in gentem fortissimam congregentur.* in 60.Isai.

Christi Ecclesia ex gẽtibus. *Isai 60.* *Psal 91.* *Magnũ Dei miraculum Ecclesia de gentibus.*

D 11. De Christiano etiam populo idẽ Propheta prædixerat: *In die illa germen Domini in magnificentia,& in gloria,& fructus terræ sublimis.* Isai.4. *Orietur* (exponit S.Hier.) *germen nominis Christiani,& terra dabit fructum suum.* Nec mirum, si tanta sit gloria, tantúsque splendor populi Christiani, diuinæ scilicet plantationis in Dei honorem, cœlíque ipsius magnificentiam,quod scilicet ex Christianorum gente,magnificos,& gloriosos Sanctorũ vtriusque sexus percipit fructus; cùm ea plantatio Dei hominis sanguine irrigata in tantum creuerit,vt terram ipsam operuerit vniuersam,& caput intra sydera condiderit.Nõ ausus est vsque in Idumæam cum Esau fratre Iacob transire, infirmum,ac tenellum causatus gregẽ, qui & claudicans tantum iter carpere non poterat:seruatum id quidem erat Deo homini,qui *exultauit vt gigas ad currendam viam.* Psal. 18. Grande quidem hominibus venit è cœlo præsidium; qui enim subuenit laborantibus, fortis est, gigas est, cuius & magnitudo, & fortitudo incomparabilis excedit quicquid magnum,& validum est. Dein velociter accurrens nullam in ferendo præsidio morã interponit. Vtrumque ita colligit ex verbis Prophetæ S.August. *Exultauit sicut fortissimus, & cæteros homines incomparabili virtute præcedens, non ad habitandam viam, sed ad currendam viam.* Fert

D.Hier. *Isai.4.* *D.Hier.* *Mira Christianæ gentis gloria.* *Psal.18.* *Magnum & velox in Christo præsidium.* *D.Aug.*

opem

opem miseris Deus clementissimus, & in eorum præsidium exerit totam suæ fortitudinis potentiam tàm subinde velocitate, vt currere per viam non morari, non habitare (quod desides, ac somnolenti solent) in itinere videatur.

12. At quâ ratione mortalibus succurrit? *Ecce Deus vester* (respondet Isai.) *in fortitudine veniet: & brachium eius dominabitur. Sicut pastor gregem suum pascet, in brachio suo congregabit agnos, & in sinu suo leuabit, fœtas ipse portabit.* Isai. 40. Venit ergo è cœlo pastor fortissimus, qui lupos non timeat, & quem lupi fugiant, táquam mitis, amánsque gregis pastor, vt lapsos itinere, cùm agnos, tùm oues, & portet humeris, & in sinu foueat. O egregium! ô dulcem! ô verè cœlestem hominibus datum ab Æterno Patre pastorem, non qualis fuit Iacob, qui claudus in asperos Idumææ montes gregem neque ducere, neque comitari potuit, lassoque gregi, nec humeros portando supposuit, nec fouendo sinum, pectúsque expandit! quid quod & brachia moriens extendit, vt gregem suũ amplexaretur, & apertum lanceâ pectus exhibuit, vt oues, & agnos introrsum in penitiore cordis adyto custodiret? Et nos ingrati, stupidi, barbari, alienum, peregrinum, exulem à cordibus nostris Deum habemus, illóque ab animo expulso condimus intrò & peccatum, & diabolum! At ea Dei nostri bonitas est, vt & ingratis benefaciat, & fugientes reuocet, & rebelles, ac proditores in suam gratiam recipiat, & pœnitentes in sinu foueat, atque in corde animóque gestet.

Isa. 40.
Christus pater hominũ.
Christi in cruce brachia & latus.
Ingrati Deo homines.
Dei amor erga pœnitentes.

13. Verè pastor animarum, qui etiam illarum custodiam, & curam sanctissimæ suæ matri commisit, vt feliciùs, ac dulciùs à matre, ac filio regamur, & foueamur. Sic enim matrem alloquitur: *Si ignoras te ô pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum tuorum, & pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorum.* Cant. 1. Sensus hic mihi planior videtur. Habeo quidem ego greges, quos rego, foueo, pasco. Sed iidem ô mater mihi dulcissima, tui sunt; cùm enim te mihi matrem elegi, pariter mihi sociam feci ad curandos, & fouendos greges. Si ergò te ignoras, quanti nimirum apud me valeas, quanta sit virtus, & sanctitas tua, quàm efficax, poténsque tua pro hominibus intercessio, quantum denique Regina mundi, veráque Dei mater in cœlo, & in terra possis, ac domineris; Exi tandem ex isto recessu humilitatis tuæ, quæ tibi te abscondit, & maiestatis tuæ te consciam, ac memorem non sinit esse: greges meos, tuósque simul inuise, tracta illorum causas, curam habe, mediatrix inter Deum & homines, tam facilè, præclaréque omnia prout libuerit perficies: vt vel ex ipsis hœdis petulcis, ac lasciuientibus, quos in tuum patrocinium susceperis, agnos efficias: & qui titillationibus illecebrarum concitati huc, illuc hœdorum more luxuriantium post desideria carnis, ac turpissimarum voluptatum concupiscentias vagabantur, & subsultabant: nunc à te instructi, ductíque ad tranquillam animæ, sensuúmque pacem, ad candidissimam honestatis Christianæ puritatem traducétur ex hœdis facti agni, qui pascétem in cœlestibus liliis *sequentur agnum quocumque ierit. Pasce* (inquit) *hœdos tuos*, vtique peccatores, per illecebrosa mundi, & carnis pascua exultantes, ac viriorum fœtore execrandos. Esto illis ara, & refugium, venientes suscipe; susceptos foue, mœrentes consolare; pœnitentes materno affectu recrea, déque ad tartareum macellum destinatis hœdis subsidio tuarum precum piísque monitis *Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.*

B. Mariæ grex Christi commissus.
Cantic. 1.
Mira B. Mariæ potentia.
Improborum conuersio per B. Mariam.
Apoc. 14.
Peccatores à Christo B. Mariæ commendantur.

A agnos effice lenitate morum, candoréque vitæ ad cœli pascua pœnitentes. Te igitur ô pulcherrima inter mulieres agnosce: Regina es Dei mater. Ea tua potentia est, vt tibi vniuersa creatura famuletur.

14. Quo in sensu egregiè ita scribit S. Ioan. Damascen. *Oportebat Dei matrem ea, quæ filij erant, possidere, atque ab omnibus rebus conditis vt Dei matrem adorari, quanquam enim semper ita comparatum est, vt hereditas à parentibus ad filios deuoluatur, nunc tamen sursum sacrorum fluminum fontes fluunt. Etenim filius matri res omnes conditas in seruitutem addixit.* orat. 2. de assumpt. Virgin. Est quidem filius Deus naturâ suâ omnipotens; Virgo autem mater (liceat dicere) est per filij sui priuilegium B facta omnipotens. Fit enim ad voluntatem, & intercessionem matris Dei quicquid illa vult, & supplicat à filio. Diffidere igitur non possumus peccatores, cùm omnipotentem habeamus Reginam; & magnopere debemus confidere, cùm pro nobis aduocata sit eadémque Regina, simul etiam mater misericordiæ; vt quos & propria scelerum conscientia discruciat, & iudicis seueritas perterrefacit; nostræ aduocatæ potentia, & misericordia in spem erigat, & consol[illegible]. Enimverò vt in arca Mosaica Dei mandato tria tenebantur inclusa. Virga Moysis: Tabulæ legis: & Vrna cœlestis panis, qui manna dicitur: sic in Ecclesia Dei duo fidelibus terrorem incutiunt: vnum est quod fiduciam præstat, & solatium. Ti- C mes ergò peccator, quisquis es, virgam Domini, quæ tuis flagitiis debitum minitatur supplicium; ipsáque lex Dei tui, quam sæpiùs violasti, impuram tuam coarguit vitam, & iustam præscribit vindictam? At (ô immensam Dei, quem offendimus, bonitatem!) vrnam simul habemus cum virga, cùm lege, in qua cœlestis panis, & supernarum voluptatum condimenta seruantur. Est quidem Christus Dominus viuorum, ac mortuorum iudex integerrimus; sed tamen à filio inseparabilis mater est. Illa scilicet (vt vocat S. Ioan. Damasc.) *dulcis manna vrna; vel vt veriùs dicam, fons.* loco indicato. Exclamare igitur præ gaudio licet cum S. Bernard. *O pia, ô magna, ô multum amabilis Maria! tu nec nominari quidem potes, quin* D *accendas; nec cogitari, quin recrees affectus diligentium te; tu nunquam sine dulcedine diuinitùs tibi insita memoria portas ingrederis.* de precat. ad Virgin.

D. Ioan. Damasc.
B. Maria ab omnibus creaturis regina colitur.
B. Mariæ Christus omnia subiecit.
B. Maria priuilegio Dei omnipotens.
Magna nobis fiducia in B. Maria.
Arca Mosaica typus B. Mariæ.
S. Damasc.
B. Maria fons consolationum.
D. Bern.
B. Mariæ nomen, ac memoria dulcissima.

SECIO VIII.

Respondit Esau: Oro te, vt de populo qui mecum est, saltem socij remaneant viæ tuæ. Non est, inquit, necesse, hoc vno tantùm indigeo, vt inueniam gratiam in conspectu tuo domine mi.

E 1. ABnuit Iacob comitem sibi fratrem itineris, tardiorem (vt vidimus) sui gregis causatus gressum; instat nihilominùs Esau precando, saltem, vt de suo comitatu nõnullos ignotæ iam pridem viæ socios, ductoréſque admittat. At Iacob ne hos quidẽ acceptat. Admiranda profectò & humanitas, & caritas Esau ergà fratrem securum vt fratrem, atque honoratum à se dimitteret, comites ad iter exhibet. *Faciebat enim hoc* (ait S. Chrysost.) *in signum magni honoris, & officij.* homil. 58. Quo ex loco mihi multa occurrunt, D. Chrys.

 quæ

quæ seriò expendantur, dignissima. Ac primum omnium, quis de vllo vnquam hominum, quantũuis prauo ingenio corruptísque moribus prædito desperet? En de saxo funditur oleum; de spinis erumpunt vuæ, de tribulis ficus. En de ore, cordéque leonis mella fluunt: soluuntur in rorem, butyrúmque rupes. Ah, quanta nonnunquã bonorum, & verborũ, & operum, officiorúmque dulcedo, vnde minimè sperabatur, collecta est? Quis in aquarum abysso inueniri posse vnquam speraret stratam prætereuntibus viam, terram aridam, & campum germinantem de profundo? & hæc quidem omnia Hebræis in mari rubro incedentibus patuerunt. Sapient.19. Quis in fornace in immensum vsque succensa ventum roris flantem sentiri, dulcémque hominum, paritérque Angelorum cantum audiri posse vnquam crederet? Et hæc omnia Daniel & socij in flammis experti sunt. Daniel.3. Ægyptia quidem erat barbara, infidelis, princeps illa Pharaonis filia, vtique ab impio, ac truculento Hebræorum infantium interfectore patre nata, edoctáque; & nihilominùs Regiæ comitatis insigne dedit testimonium cùm in fiscella vagientem Hebræum infantulũ videns miserta est illius, nutriendúmque tradidit, quo tẽpore infantes cæteros pater in fluenta Nili præcipitare imperabat. Exod.2. *Mirabilis* (inquit Lyran.) *Moysis educatio à filia Pharaonis, qui Hebræos infantes iubebat interfici.* Idem elegantiùs subnotauit D. August. *Nouum miraculi genus fecit misericordiæ filia parricidæ.* in catena. Igitur ita se res habet, vt à quo minimè sperabatur, ab eo perillustria beneuolentiæ signa dentur.

De nullo desperandum.

Sap.19.

Admiranda insperatò adueniunt bona.

Daniel.3.

A barbaro pectore commiseratio.

Exod.2.

Lyran.

D.August.

Filius bonus, à malo patre, miraculum.

2. Vnum dixerim, cùm ad maiorem huius sententiæ comprobationem, tum etiam, ne tam insigne, feréque insolitũ ingenuæ humanitatis, Christianæque caritatis monumentum obliuionis caligine (vt pleráque alia) sepeliatur. Nuper Olisipone (in qua scribimus) in rixa publica vnus adolescens alteri deformem inflixit alapam: læsus gladio vindictam expetens nocere tamẽ haud potuit inimico. Cúmque id per multos dies gliscente irá moliretur: Ecce tibi ad oram Tagi seu potiùs in littore maris aliquando deambulans videt prope scapham, quæ ab alto ad vrbem iniquo tempore ferebatur, subitò fluctuare, atque inimicum adolescẽtem à quo fuerat offensus cum aliis vectoribus in pelagus ruere præcipitem. Accurrit ergo ex ripa, & miserum, qui iam semel haustus gurgite rursus emerserat penè moribundus, ceruicibus apprehensum tenuit, atque incolumẽ in arena constituit; sibi quidem gratulans, Deóque habens gratiam, quod tam pulchram diuinitùs occasionem inuenerit benè merendi de inimico, vitámque illi largiendi, cui mortem modis omnibus expetierat, tũc maximè, cùm facilè posset illam inferre. O verè generosum hominis animum, sed ô verè Christianum ingenium, diuinóque persimile! Nam (vti scribit S.Ioan.Damasc.) *nulla re perinde ac misericordiâ Deus colitur, ac delinitur.* orat.2. de assumpt. Virg. Et Greg.Nazianz. *Nulla* (inquit) *omnino res est, quæ Dei beneuolentiam perinde conciliet, ac misericordia.* de paup. amore. At (ausim dicere) nulla præstantior, atque propior ad diuinam misericordia est, quàm ea, quæ in cõdonandis iniuriis, parcendóque inimicis, quos sub hastâ, & gladio tenes, planè cum mortalium admiratione videtur ac celebratur. Contra verò diuinæ bonitati multum aduersatur, qui illatam sibi iniuriam vlciscitur aut certè non remittit. Inimicum etiam Virgini Deiparæ, vt quæ sit, ma-

Mirum caritatis erga inimicum exemplum.

D.Ioan.Damasc.

D.Greg. Naz.

Gratissima Deo caritas erga inimicos.

Bonitati diuinæ aduersatur vindex inimici.

A ter gratiæ, fónsque misericordiæ, ingenium est vltoris, & iracundi, vti contestatur idem Damascenus his verbis: *Virgo Dei mater iræ tumorem odio habet: superbiæ fastui animo hostili resistit, iniuriarum memoriam tanquam salutis hostem odio insectatur. Vitium denique omne tanquam lethale venenum execrationi habet.* loco citato.

S.Damasc.

B. Maria vitium omne detestatur.

3. Quid ni detestetur iræ furorem, ac vindictæ libidinem, quæ ouis mitissima est, agnúmque peperit *mitem, & humilem corde.* Matth.11. *qui cùm malediceretur, non maledicebat: cùm pateretur, non comminabatur; tradebat autem iudicanti se iniustè, qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* 1.Petr.2. *qui sicut ouis ad occisionẽ ductus est, & quasi agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os* B *suum.* Isai.53. Vicit igitur agnus dominatúrque orbi, regnans à ligno Deus, à ligno, in quo passus, & moriens pro crucifixoribus ipsis rogauit. *Hic scilicet est agnus ille* (adnotauit S.Hieron.) *in cuius typo immolabatur agnus, cuius cruor linitus in postibus exterminatorem fugabat Ægypti.* Exod.12. ad verba Isaiæ. Pulchrè quidem non leonis; sed agni sanguis exterminatorem fugabat: sola quidem mansuetudo furorem cohibet, gladium hebetat, destructorem exarmat, iram in beneuolentiã, odium in amorem, leones in agnos conuertit. Ita planè res habuit. Obstupefactus enim ille (de quo anteà proposuimus exemplum) tantæ mansuetudinis, & raræ humilitatis argumento, qui de salo ac morte fuerat sublatus, vbi extitit sui compos ad C pedes sui liberatoris procidit; & quem obfirmatum adhuc in odio, & nouas meditãtem iniurias, nec timor à læso inimico aliquando vindictam petituro, nec proprij flagitij conscientia, metúsque diuinæ iustitiæ infregerat: sola sui hostis mansuetudo deuictum prostrauit, cui deinde sese nòn modò amicum, sed & fratrem, imò, & famulum ex animo consecrauit.

Matth.11.

1.Petr.2.

Christus Agnus.

Isai.53.

D.Hier.

Exod.12.

Victrix omnium mansuetudo.

4. Sed nihil illustrius, quàm quod de Dauid, & Saul diuinæ literæ tradiderunt. Cùm enim Saul obsideret in deserto Dauidem, vixque iste regis arma, & odium posset effugere: nocte intẽpestâ ingressus Dauid hostium castra Regem offendit dormientem; poterat ergò facilè, atque impunè, vti iacebat, occidere; noluit tamen mitissimus & D patientissimus mortalium: soláque hastâ, quæ ad caput regis erat, & scypho aquæ contentus abiit, atque ex aduersi montis vertice clamauit. *Cognouit autem Saul vocem Dauid, & dixit. Nunquid vox hæc tua fili mi Dauid,* &c. 1.Reg.26. Filium vocat ferus, & impius Rex, quem ad necem quærebat, deinde virtutem illius commendat, illique felicia ominatur. *Benedictus tu fili mi Dauid, & quidem faciens facies, & potens poteris.* ibidem. Mira quidem res, & stupenda hominis mutatio? Dulciter, nunc fili mi, nominat, quem vt hostem persequebatur: & ab inhumano pectore tam suaue, blandúmque nomen filij, effertur; & qui anteà ad cytharam modulatissimè canentem furioso stimulatus spiritu euibratâ lanceâ confodere nixus est: nunc E clamantis vocem arrectis auribus, blandóque animo suscipit, vt tenerè filio loquenti teneriùs blãditur parens. Vnde quæso tanta hæc rerum nouitas? profectò Dauidis mansuetudo & animi verè excelsi magnitudo, quæ in parcendo, & condonando enituit, ferox Saulis pectus edomuit, & hostilibus demum positis odiis ad lenitatem patris dulcissimam traduxit. Optimè igitur S.Chrysost. Iacob, & Esau congressum & discessum expendens colligit. *Nihil mansuetudine violentius; nam sicut rogum, cùm valdè accenditur, aqua iniecta restinguit:*

1.Reg.26.

Dauid mansuetudo Saulẽ edomuit.

D.Chrys.

Triumphat mansuetudo.

restinguit: ita & animum camino magis exardescentem verbum cum mansuetudine prolatum extinguit. homil.58. in Genes.

5. *Hoc vno tantùm indigeo vt inueniam gratiam in conspectu tuo Domine mi.*] Non oblatos ad viam ductores, & socios admittit Iacob, hoc vno tantùm contentus, & gratus simul etiam fratri, si cum eodem in pristinam fraternæ caritatis gratiam rediisse nouerit: nec enim sibi pretiosius, & pulchrius, iucundiúsque ipso fraterno amore, concordiáque aliud quicquam arbitratur. Hoc est potissimum, & splẽdissimum Christianæ gentis ornamentum; mutua scilicet tanquam fratrum sub vno patre Christo Domino concordia, quæ primoribus Ecclesiæ sæculis tanta erat, vt nihil in Christianis aliud toti gentilitati admirabilius esse videretur; vt nimirum Christiani sese diligant, vt rixæ dissensionésque ne nominentur inter istos: imò vt alter pro altero mori paratus sit aiebant cum stupore gentiles. Et quidem concordiâ sic armatos frustrà diabolus cum suo tyrannorum, ac tormentorum satellitio impugnabat. Hinc illud monebat Tertull. *Inueniat vos diabolus concordiâ armatos; quia pax vestra bellum est illi.* lib.ad Marc. cap.2. Concordes animis serui Christi fortiter, & resistebant diabolo, & tyrannorum cruciatus perferebant, quantóque ardebant vehementiùs persecutiones, tantò illorum, qui pro Christo patiebantur, ardentiùs inflammabatur caritas, & animorum concordia sublimiùs eminebat.

Fraterna caritas Christianæ gentis nota.

Tertull.

Fraternâ caritate armati Martyres.

6. Cuius miraculi hæc à S.Chrysost. ratio assignatur. *Quia pariter odio Christiani premebantur; idque eadem de causa: quemadmodum si ex diuersis ciuitatibus captiui quidam sedibus suis expulsi in vnam venirent ciuitatem, vehementer illi cohærerent, & sese mutuò complecterentur, communione calamitatis illos conglutinante.* Sic ille. Quod quidem adeò manifestum est, vt non egeat probatione: mirum quippe in modum eadem gente, patriáque serui sese amant; imò & qui aliquando concaptiui fuerunt in Africa, dein libertate donati familiariùs agunt in patria; arctiùs sese amant, ac dulciùs colloquuntur, vt quotidiè videmus. *Ita sanè* (adiungit Chrys.) *& tunc communione afflictionum eos coniungente multam habebant inter se mutuò dilectionem fideles.* serm.15. in epist.ad Philip. Quod argumentum valet etiam nunc. Est enim omnibus qui Christiani censemur, ac dicimur eadem natura, (quæcunque sit in statu disparitas) eadem ratio Christiani sanguinis, ac nominis, idem exilium à patria paradisi, eadem sub iugo fidei captiuitas, (vt cum Apostolo sentiam, & dicam) eadem persecutionum, & afflictionum calamitas, à vitæ miseriis, à tentationibus diaboli, ab infidelium, & hæreticorum odiis, insidiis, violentiis, sociant nos igitur multa, quæ (si lapides, si stipites non sumus) in nobis vehementiùs Christianam debent inflammare caritatem.

D.Chrys. *Caritatem auget eadem simul calamitas.*

S Chrys. *Communio afflictionum Christianos mutuò coniungit.*

Multiplex ratio fraternæ caritatis inter Christianos.

7. At (dices) Esau est, quem iubeor diligere; qui possum quærere, aut inuenire gratiam in conspectu illius, qui barbarus moribus, ferox ingenio, vultu horrido, hirsutis manibus timorem incutit, non conciliat amorem? Esau quidem est, at frater est, vt fratrem dilige, vt Esau fuge. Deinde nullus est mortalium in quo bonum aliquod non splendeat, cuius ergò amari debeat quantumuis plurimis refertus sit malis, quæ inuidiam, atque odium conflent. Quo in argumento præclara est illa sententia D. Augustin. *Vitium esse, nec in summo potest bono, nec nisi in aliquo bono; sola ergò bona alicubi esse possunt, sola mala nusquam.* 12. de Ciuit. 3. Videlicet in Deo summo bono, atque etiam in beatis mentibus, nulla omninò mali labes, ne vmbra quidem inuenitur, aut inueniri potest. Et in hominibus quicunque in mundo viuunt, absque aliquo bono mala esse non possunt. Est quidem Esau horridus vultu; at verbo comis est: pilosis manibus, at pulchris operibus; moratur in montibus Seir cum Idumæis: at fratri obuiam procedit, fratrem excipit sic amicè, sic dulciter, vt nullum fraternæ caritatis omittat testimonium. Diligendus igitur propter hæc ipsa bona Esau: nec interim mala, si quæ habeat, ad concitandum odium expendenda erunt; maximè verò quia (vt dici solet) amor instar hederæ facilè inuenit, quo se alliget. Quære bonum aliquod in Esau, in eo quem odisti, cui tuus sese innectat amor; haud dubiè & illud tandem inuenies, & iste innexus in altum firmiter assurget.

In quocunque aliquod bonum est, cuius ergo amari debet.

D.Aug.

Malum sine aliquo bono esse non potest.

Amor vti hedera facilè innectitur.

8. At horres tamen, viperam dicis, serpentem vocas, lupum appellas carniuorum; ferum, impurum animal nominas. Benè id quidem; sed vbi quæso illa concordia, quam suis fidelibus promisit Dominus cum monstris omnibus habendam, & conseruandam? *Et percutiam eis fœdus in die illa cum bestia agri, & cum volucre cœli, & cum reptili terra.* Oseæ 2. vbi S. Hieron. *Prædicuntur futura in aduentu Domini saluatoris, tunc percutiam eis fœdus, & concordiam cum bestiis,* &c. *De hoc tempore Isaias loquitur: Habitabit lupus cum ouibus,* &c. *adiungit Dominus: Et arcum, & gladium, & bellum conteram de terra.* Ose. 2. *Non enim erunt* (inquit S.Hieron.) *necessaria instrumenta pugnantium, cùm qui pugnent defuerint.* Est quidem lex Christi, lex gratiæ, & amoris, nascentéque Domino ab Angelorum choris decantata est *in terra pax hominibus.* An non dictum est à Domino. *Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris.* Actor. 10. Iam Deus omnipotens istum ipsum, quem impurum, quem serpentem, belluuámque dicis, & execraris, suo redemit, & purificauit sanguine: Quid tu igitur abhorres, fastidis, abominaris, quem Christi sanguine ablutum nosti? Eia *macta, & manduca.* Actor.10. Expue nauseam, fastidire desine, abiice odium, iram depone, vt fratrem accipe, alloquere, ama, comede, hoc est, in pectus, in viscera conde hominem, in quo scis pretium sanguinis, ac merita ipsa Dei tui redemptoris, tanquam in thesauro asseruari.

Ose.2. D.Hieron. *Concordia fidelium in lege gratiæ prædicitur.*

Oseæ 2. S.Hieron.

Luc.2.

Actor.10. *Amore quicunque à nobis prosequendus.*

Act.10.

9. Quid plura? *Hoc est præceptum meum,* (ait ipsemet Deus homo) *vt diligatis inuicem:* Ioan.15. Præceptum hoc dicit suum, vtique principale, & quasi hoc vnum illius sit, cætera verò, etsi Dei sint, quodammodo ad istius comparationem præcepta non videantur. Sed quod tandem istud est præceptum Domini? Videlicet, vt ipsummet Deum diligamus. Non hoc dicit Dominus, sed vt diligamus inuicem. Profectò licet exclamare. O miram clementiam! ô ineffabilem Dei benignitatem, cuius etiam imperium beneficium est? Noua scilicet, quæ nobis conferri beneficia, Dei sunt ipsa eiusdem præcepta, & tributa: beneficium est, quod nos diligat, beneficium est, quòd præcipiat, vt diligamus inuicem, & quo tandem exemplo inuitati, & quo demum dilectionis genere amare inuicem debemus? Vtrumque docet Apostolus: *Quemadmodum Christus pro nobis animam suam posuit, sic & nos debemus pro fratribus animas ponere.* 1. Ioan.3. Summa quidem hæc est dilectio, & quam homo maximè addiscit, aut veriùs

Ioan.15. *Præceptum Christi de caritate mutua.*

Dei beneficia sunt pariter præcepta & tributa.

1.Ioan.3.

ebibit in ſacroſancto Euchariſtiæ ſacramento, quod ab Spiritu ſancto his verbis inſinuatur: *Si ſederis cœnare ad menſam potentis, ſapienter intellige quæ apponuntur tibi: & mitte manum tuam ſciens, quod oportet talia præparare.* Prouerb. 23. Ita LXX. Quam verſionem accipiunt S. Ambroſ. 1. offic. cap. 31. Caſſian. collat. 2. cap. 1. S. Auguſt. tractat. 47. & 84. in Ioan. Noſtra lectio habet: *Et ſtatue cultrum gutturi tuo.* In primis videndum quæ menſa, cœnaque iſta ſit? Explicat ergo S. Auguſtin. *Nam quæ menſa eſt potentis, niſi vnde ſumitur corpus, & ſanguis eius, qui animam ſuam poſuit pro nobis?* tract. 84. in Ioan. Itaque potens, ac princeps iſte Deus homo eſt: menſa, cœnaque eſt ipſamet ſacroſancta Euchariſtia, vbi corpus, & ſanguis Domini communicatur fidelibus; deinde quid eſt cœnare, ad menſam ſedere, comedere? occurrit S. Auguſt. *Et quid eſt ad eam ſidere, niſi humiliter accedere.* En communicatio corporis Domini, ad quam confeſſi, & contriti cum omni humilitate, ac reuerentiâ fideles accedunt. *Et quid eſt* (adiungit idem Auguſt.) *conſiderare, & intelligere, quæ apponuntur tibi, niſi digne tantam gratiam cogitare.*

Prou. 23.
D. Ambr.
Caſſian.
D. Aug.
Caritas ex Euchariſtia diſcitur, & ebibitur.
Principis menſa Euchariſtia.
S. Auguſt.
Confeſſio humilis ad Euchariſtiam.

10. Eſt autem huius loci explicatio illud ipſum, quod Apoſtolus ſcribit. *Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat.* 1. Cor. 11. *Et quid eſt* (concludit Auguſt.) *ſic mittere manum, vt ſcias, quia talia oportet te præparare, niſi quia ſicut pro nobis Chriſtus animam ſuam poſuit, ſic & nos debemus animas pro fratribus ponere.* Cùm itaque ad menſam Euchariſtiæ accedimus, in qua ſedulò, ſanctéque expendimus magnitudinem amoris, quem Chriſtus Dominus oſtendit nobis, pro quibus ſanguinem fudit, & vitam obtulit, addiſcimus quanta proximos caritate proſequi debeamus; vt, cùm occaſio tulerit, pro illorum ſalute noſtram vitam exponere non dubitemus. Nimirum (vt S. Auguſt. animaduertit) *ad ædificandam plebem, ad aſſerendam fidem animas pro fratribus ponere debemus.* tractat. 47. in Ioan. Vbi etiam ad prædictum ſenſum Euchariſtiæ verba indicata Salomonis explicat. Rumpantur nunc hæretici, cùm audiunt S. Auguſtinum tam luculentè de menſa corporis & ſanguinis Domini IESV fidelibus ſuis communicandâ diſſerentem; cui quidem infelices internecinum habent indictum bellum. Sed quid mirum, quòd ſues in volutabro margaritas reiiciant; lixæque, & calones viliſſimis popinarum eduliis aſſueti diuinum catholicis Principibus (tales enim ſunt, qui cum Chriſto ad eiuſdem menſam accumbunt) propoſitum in Euchariſtia conuiuium faſtidiant, & execrentur? qualis quiſque eſt, talem ſuæ naturæ atque appetitui cibum expetit, & quærit.

1. Cor. 11.
D. Auguſt.
Fraterna caritas fideliũ ex Euchariſtia.
D. Auguſt.
S. Aug. teſtimonium de Euchariſtia conuincit hæreticos.

11. Nihil aliud requirit Iacob, quàm fratris amicitiam: *Hoc vnum* (declarat S. Chryſ.) *mihi curæ erat, vt amicum te inuenirem; quoniam igitur hoc aſſecutus ſum, non alterius cuiuſpiam indigeo.* homil. 59. in Geneſ. Certè hoc vnum in vita homini vtile, magnúmque eſt, vt amicos inueniat: hoc vnum ſi deſit, nihil illi vtile, magnúmque eſt. Pulchrè quidem dicitur *amicus fidelis medicamentum vitæ, & immortalitatis.* Eccleſ. 6. Non laudamus amicitiam vbi ſit infidelitas; odium enim eſt, & vera inimicitia ſub bono, & pulchro velamine; eſt lupina rabies ſub pelle ouinâ. Itaque ad incommoda, & calamitates huius vitæ, quæ militia eſt ſuper terram, ſalutare, atque (vt dici ſolet) panchreſtum, eſt medicamentum fidelis amicus; in

D. Chryſ.
Vtile pulchrúmque bonum amicitia.
Eccleſ. 6.

A quo inuenis ad quælibet (liceat dicere) vulnera, & morbos vitæ egregia medicamenta. Ille te mœrentem ſolatur, deſperantem erigit, dolentem recreat, trepidantem excitat, in arduis eſt præſidium, in dubiis conſilium; in aduerſis ſolatium, in proſperis ne cadas, aut euaneſcas, fulcimentum. Quid quòd inſuper eſt immortalitatis medicamentum, tum quia te mortuum, ac ſepultum, non ſinit tamen, à ſuâ & reliquorum memoriâ prorſus interire: facta demortui celebrat, dicta repetit, virtutes, ac merita prædicat; tum (quod vtilius atque optatius eſt,) defuncti animam Chriſtianis ſuffragiis, pietatíſque officiis, vt tandem immortalitatis glorioſæ munere donetur, verus animæ curator, & amicus proſequitur.

Fidelis amicus iuuat ad omnia.

B Verus quippe, fideliſque amicus, non proprium, ſed amici lucrum, quærit. *Quid eſt* (inquit S. Ambroſ.) *amicus, niſi conſcius amoris? Non eſt vectigalis amicitia, ſed plena decoris. Virtus eſt amicitia non quæſtus.* lib. 3. offic. cap. vlt. Itaque verus, ac fidelis amicus, non ſibi lucrum ex amicitia quærit, ſed lucro amici diligenter ſtudet. Grata quidem Deo huiuſmodi amicitia eſt, quam ipſemet egregiè commendauit, & docuit, cùm non niſi per ſanctiſſimi Iobi preces amicis illius, quibus erat offenſus, veniam voluit impertiri; quod idem D. Ambroſ. ita expendit. *Dominus ipſe, cùm à tribus Regibus offenſus eſſet, qui ſancto Iob non detuliſſent, ignoſcere illis per amicum maluit: vt amicitiæ ſuffragium remiſſio fieret peccatorum.* loco prædicto. Ita-

D. Ambr.
Iob. 42.
D. Ambr.
Valent plurimũ preces pro amico.

C que Dominus vt amicitiam & honoraret, & commendaret, rogari voluit ab amico, vt in gratiam illius ignoſceret falſis amicis, qui verum, & ſanctum amicum virulentis ſermonibus pupugiſſent. Veniam igitur reis conceſſit pro amico, vt deinceps intelligerent, quanta ſit virtus veræ, ſanctæque amicitiæ. Nihil pretioſius amico ſi fidelis ſit. At qua ratione fidelem ſe præbet amicus? Si quæcunque ſors venerit perſeuerabit. vti S. Hieron. ex Euangelio colligit ſubtiliter, his verbis: *Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos, ait Dominus.* Ioan. 15. *Reddit cauſas quare illos vocet amicos: quia perſeueraſtis mecum in tentatione; & nõ huc uſque ſtetit; ſed in omnibus* (inquit) *tentationibus meis. Euenit quippe interdum, vt qui nobiſcum perſeuerauit in vnâ tentatione, in aliis victus recedat.* in 7. Micheæ.

Amicitiam Deus honorat & commendat.
D. Hier.
Fidelis amicus, qui & conſtans.

D

12. At multi ſunt, qui proſperam fortunæ auram ſequentes, illa ſcilicet quãdiu aſpiret, amicitiam retinent, vbi reflabit, diſſoluunt; hirundinum quidem perſimiles, quæ appetente vere ad nos conuolant, ingruente autem hyeme deuolant. Fidelis etiam amicus eſt homini, ſi amicus Deo ſit. *Non enim* (inquit S. Ambroſ.) *poteſt homini amicus eſſe, qui Deo fuerit infidus.* lib. 3. offic. Nam quì poteſt fieri, vt amet quis, & foueat membra; quorum caput oderit, & contundat? Quemadmodum etiam Deo amicus eſſe non poteſt, qui homini fuerit inimicus; iſtud enim foret honorare caput, & illius membra conculcare.

Infidus amicus qui deſerit in aduerſis.
D. Ambr.
Verus amicus qui Deũ amat & hominem.

E Sunt quidem Dei amor, & hominis amor inter ſe adeò inſeparabiliter coniuncti, & connexi, vt alter ſine altero conſiſtere non poſſit: Sic enim definitur amicus fidelis; *Munitum* (vt loquitur S. Gregor. Nazianz.) *palatium eſt*: orat. 3. *quod quidem colligitur ex* cap. 18. Prouerb. *vbi legimus: Frater, qui adiuuatur à fratre, quaſi ciuitas firma*, &c. Item, *amicus fidelis viuus theſaurus.* Ita Nazianz. nimirum alludit ad dictum Alexandri Magni, qui rogatus aliquando, vbi nam ſuos haberet theſauros, prudenter demonſtrauit amicos. Adiungit demum;

D. Greg. Nazian.
Prou. 18.
Fidelis amici encomia.

demum: *Amicus fidelis, hortus conclusus, fons obsignatus, qui opportunè aperiuntur, & communicantur. Amicus fidelis refrigerij portus.* Hæc Nazianz. Vide quàm sit homini pretiosus, si fortè vsquam inuenitur, fidelis amicus; Dixi, *si vsquam fortè inuenitur*: quia, vt refert S.Hieronym. se in cuiusdam controuersia legisse; *Amicus diu quæritur, vix inuenitur, difficilè seruatur.* in 7. Micheæ. Solus Deus verus nobis est amicus, qui non diu quæritur, sed præstò adest omnibus quærentibus illum, & facile inuentus non dimittitur nisi priùs dimittatur, nec deserit nisi deserentem se. Sola etiam nostrarum animarum amica, & mater ipsa, quæ Deum nobis peperit Virgo est beatissima. Nimirum (vti loquitur S.Ioan. Damasc.) *laborantibus requies, mœstis consolatio, ægrotantibus medicina, tempestate iactatis portus, peccatoribus venia; iis, qui in mœrore versantur, blandum solatium; omnibus poscentibus promptum subsidium.* orat. 1. de assumpt.

S.Gregor. Nazianz. — D.Hier. — Rarò & inuenitur, & retinetur fidelis amicus. — Deus verus amicus. — D.Ioan. Damasc. — B.Maria nobis ad omnia salutaris.

SECTIO IX.

Reuersus est itaque illo die Esau itinere quo venerat in Seir. Et Iacob venit in Socoth: vbi ædificata domo & fixis tentoriis, appellauit nomen loci illius Socoth, id est, tabernacula.

Rediit domum Esau eodem videlicet die, quo fratrem amplexatus, carpere iter incepit. Mirum quidem in modum placatus fratri Esau recessit, quod est opus diuinæ gratiæ in bonum Iacob mirabiliter operantis; & ipsius humilitatis, ac mansuetudinis, quam Iacob in congressu, & colloquio fratris exhibuit, dignissimus sanè fructus. *Imitemur ergo* (monet S.Chrys.) *iustum, & eandem declaremus humilitatem animi: & si qui sunt nobis malè affecti, non magis eorum accendamus iram, sed magnâ mansuetudine, & humilitate reprimamus eorum inimicitias, & afflictas eorum curemus animas.* homil. 58. Pulchrè vtitur verbo, *curandi.* Enim verò mansuetudine obstinati cordis emollitur durities. Quid enim mollius, quid suauius ad medicandum, quàm dicto, factóque humilis mansuetudo, & mansueta humilitas? Sola hæc illam iracundiæ bestiam immanitate, ac diritate teterrimam ne, dum rationis, ac iudicij frænos disrumpit, exitium, & pestem inferat, perdomare solet. Vincit planè, triumphátque humilis. Cuius veritatis exemplum nullū, quàm in Christo Domino illustrius inuenitur, qui vbi se mitem, & humilem corde erga homines demonstrauit, illorum pertinaciam inflexit, duritiem emolliuit; de illorum cordibus, & animis triumphauit; & quotidiè nunc etiam flectit, emollit, vincit, triumphat, cùm nos sustinet, quærit, inuitat, conuertit peccatores ad pœnitentiā. Quare optimè Dominum alloquitur S.Bernard. *Age Domine, quære quem amas; vt & amantem facias & quærentem.* serm. 4. de assumpt. Hæc scilicet est peccatoris infelicitas, vt nisi ametur, nisi quæratur à Deo, Deum ipse nec amare, nec quærere possit lethali peccato consopitus, obstinatúsque, atque à Deo, Deique gratiâ per infinitam distantiam (quæ viribus naturæ percurri non potest) separatus, simul etiam admirari licet immensam Dei bonitatem. Quærit enim & persequitur fugientes, inuitat nolentes, dulcitérque allicit, vt amore tandem vincat, quos nec seueriore iudicio, nec supplicio, aut deterruit, aut euicit.

Sopienda sūt inimicitiæ. D.Chrys. — Humilis & mitis vincit ac triūphat. — Amor Christi de hominibus triūphat. — D.Bern. — Mirus Christi amor erga peccatores.

2. *Quærite Dominum, dum inueniri potest.* Clamat Propheta Isai. 55. Vbi quæso? Vbi amat, vbi amorē maximè demonstrat. Enimverò matri Virgini aliquando filius, quem illa quæsierat; respondit: *Quid est quod me quærebatis?* Luc. 2. Ad quæ verba pulchrè adnotauit Euseb. Emiss. *Quærunt IESVM, & non inueniunt, quia nondum ad templum, & Ecclesiam peruenerunt. Quid est quod me extra Ecclesiam quærebatis? Hic eram: hic me quærat, qui quærere vult.* homil. in Dominic. 1. post Epiphan. In templo, scilicet, in altari, atque in sacrosanctâ Eucharistiâ inuenimus Dominum IESVM, sedentem inter seniores, præsentem in sacramento sui corporis, & sanguinis, quod conficiunt, tractant, communicant, administrant sacerdotes. Ibi quidem amat, amorísque epulum hominibus proponit. *Dominus enim* (canit Regius vates) *regit me, & nihil mihi deerit: in loco pascuæ ibi me collocauit.* Psalm. 22. At quis pascuæ locus, nisi templum, & altare? Quæ nam pascua, nisi sacrosanctum corporis & sanguinis Dominici conuiuiū? Ibi Dominus regit. LXX. ποιμαινεῖ, *pimanis, pascit.* Ne quis fortè verbo regendi consternatus timeat illud: *Reges eos in virgâ ferreâ.* Psalm. 2. At ibi etiam LXX. vertunt, ποιμανεῖς. *Pastoraliter reges* (vt animaduertit S. Hilarius.) *regendi, scilicet, eos curam affectu pastoris habuerus.* Itaque horrorem virgæ affectus pascendi mitigat, timorémque iudicis, pastoris amor, curáque temperat. Quin etiam ipsum virgæ nomen emolliunt, quæ sequuntur: *Virga directionis, virga regni tui.* Psalm. 2. Enimverò (vti obseruat idem Hilar.) *ne ius tyrannicum significari arbitremur in virga. Virga regni est ipsa doctrina regni, virga directionis, quâ per doctrinam in aquam & vtilem viam dirigimur.* In templo igitur habemus fideles Dominum, ipsum IESVM, sub speciebus sacramentalibus, & pascentem, & regentem; pascit quidem mensa sui corporis, & sanguinis; regit ac dirigit suo verbo, & doctrinâ, & tam cibo, quàm verbo; tam pane, quàm virgâ nostrum erga seipsum, & mutuum in nos vehementer amorem accendit. Pacem hominibus in stabulo Bethlehemitico, vbi primùm natus est Dominus, Angeli decantatunt. Pacem, & caritatem Dominus ipse hominibus in altari factus ipse pax nostra commendat. Primis enim sæculis Ecclesiæ Christianæ diuinam Eucharistiam pulchro nomine, pacem, fideles appellabant. Comparaui, nec ineptè, altare inter se atque præsepe. Nam vt egregiè, sanctéque loquitur Guarricus Abbas: *Sicut mater Maria quibusdam assumentis pannorum inuoluit infantem IESVM: Sic mater gratia dispensatorijs rerum speciebus eiusdem sacri corporis nobis obtegit veritatem.* serm. 5. de Natiuit. Denique bonus pastor Iacob pascendo gregem mitissimum assuetus vti nouit, sic potuit hirsutum, ferarúmque venatione per saltus, montésque exercitum Esau ita lenire, & quodammodo cicurare, vt palàm exhibitis fraternæ caritatis, & concordiæ testimoniis à fratris complexu lætus, amánsque domum redierit.

Isai. 55. — Quærendus in templo Christus. — Luc. 2. — Euseb. Emiss. — In Eucharistia inuenitur Christus. — Psal. 22. — Psal. 2. — D.Hilar. — In templo Christus pascit & regit. — Psal. 2. — Christus pastor, & rector. — Quàm grata sit Deo pax. — Guarric. — Christus in altari vt in præsepi. — Ferum mitis lenimis.

3. *Iacob venit in Socoth.*] Hebr. *Sucoth ab à sacchah tegere.* Significat rem tectam; hoc nomine plures in terra promissionis fuerunt vrbes, ista est, de qua hîc sermo, in Tribu Gad propinqua torrenti Iaboc citra Iordanem venientibus ex Mesopotamiâ versus montem Galaad in parte Scythopoleos, vti scribit S.Hieron. de locis Hebraicis, quod quidem nomen postcà fuit inditū à Iacobo.

D.Hieron.

Iacobo. L X X. Iosephus, & Symmachus vertunt, *tabernacula*, vtrobique nominant, non quòd iam tunc talis esset, sed quòd ibi postea fuerit ædificata. Enimverò Iacob à fratre digressus primo in loco ad quem accessit, nactus opportunitatem situs construxit sibi domum, & gregibus fecit tuguria, caulasque, & vmbracula, & propterea nomen loco imposuit *Succothah*, hoc est (vti addit interpres) tabernacula; qua extructione indicauit egregiam illam fidem, qua credebat Deo, qui promiserat illi, ac posteritati illius huiusmodi terram, cuius tunc domum in ipsa ædificans, possessionem capiebat. Certus, & magnus est fiduciæ in Deo fructus, spes in Deo non confundit, cur non speret homo, non confidat in Deo, qui patrem se illius nominat, & vt patrem se ab illo inuocari iubet? *Sic vos* (inquit) *orabitis, Pater noster, qui es in cœlis*, &c. Matth. 6. *Qui enim* (occurrit S. Cyprian.) *facit viuere, docuit & orare.* serm. de orat. Domin. Videlicet tam beneficus est Dominus, vt ex beneficio creationis debitorem se faciat plura, & maiora conferendi beneficia homini, quem creauit. O admirabilem! sed ô amabilem pariter Dei nostri bonitatem! ex eo, quod benefaciat, ad benefaciendum amplius sese obligat. *Nam & seipsum* (ait S. Fulgent.) *suâ largitate dignatus est facere debitorem, non quia indigens ab alio accepit, sed quia abundans largiter tribuit.* Hæc ille in proleg. lib. ad Monim.

Certus spei ac fiduciæ in Deo fructus.

Matth. 6. S. Cyprian.

Amor & beneficentia Dei erga homines. D. Fulg.

4. Nouum planè genus præstandi se debitorem, non quidem ex necessitate, quâ coactus petat, recipiatque; sed ex ipsamet abundantiâ, & magnificentiâ, quâ scilicet ad benefaciendum obligatur. Idcircò Apostolus hoc ipsum Dei nostri ingenium probè intelligens aiebat: *Qui dedit nobis pignus salutis.* 2. Corint. 1. Suum vtique nobis dedit spiritum, non vt eo dono sistat, & nostra petitio; & illius donatio, sed eo beneficio se ad plura deinceps conferenda oppignoratuir. *Veluti quandam* (explicat Theod.) *futurorum bonorum arrham, hanc nobis gratiam largiens.* Est igitur nobis vnum, quod à Deo beneficium accipimus, arrha, & pignus, quo ille sese obligat ad plura deinceps largienda, & quo nos confidenter illa ipsa petamus, & speremus; imò & tanquam debita in pignore impetremus. Optimè igitur concludit S. Fulgent. *Ecce qualis est Dominus noster, vt donando debeat, & quanto magis donat, tantò magis eum debitorem esse non pigeat.* At non ita se habet hominum abiectum, tenaxque ingenium. Aut enim dare quid nolunt, aut si tantulum dent, illicò fastidiunt, & deficiunt, & quod semel coacti dederint, ad non vlteriùs largiendum velut oppignorantur. Non confundit Dominus spem serui sui Iacob; non suas illi denegat, irritásque facit promissiones. En seruum Dominus introducit in terram, quam promiserat; liberámque ædificatâ domo, & securam illi, posterísque tradit possessionem. *Beatus homo, qui sperat in Deo.* Psalm. 33. *Beati omnes, qui confidunt in eo.* Psalm. 2. Cum spe, fiduciáque in Deo coniungitur beatitudo, vt ex hac, quæ firma omninò est, illarum firmitas ostendatur. Luculentè igitur explicat S. Hilar. *Non trepidam spem, nec ambiguam perfectio beatitudinis exigit. Confidentia ad id opus est firmæ opinionis scilicet, & indemutabili voluntate.*

2. Cor. 1. *Suâ Deus beneficentiâ obligatur ad plus benefaciendum.* Theod.

Deus donando debet. D. Fulg.

Tenax & angustus homo ad donandum.

Psal. 33. Psal. 2. *Certa in Deo spes ac fiducia.* D. Hilar.

5. Animaduertit perquàm sapienter Genebrard. ad hunc versum, cuius etiam sensus in Psalmis frequens est. *David* (inquit) *extollit spem, quoniam ei rei erat cum fidelibus, quibus tam spes est maximè necessaria in his mundi casibus ad acquirendam beatitudinem, & cæteras promissiones.* Hæc ille. Pulchrè in Hebræo habetur: *Beatitudines omnium sperantium in eo.* Tam efficax nimirum, poténsque est in Deo spes. *Beati omnes qui sperant in eo. Tunc scilicet* (explicat Caiet.) *beati in re, omnes nullo excepto, sperantes in eo in hac vita.* Hic igitur spes in Deo posita tam pignus est beatitudinis, & velut (liceat dicere) ipsamet beatitudo, si nondum in fructu, at certè iam in flore. Hanc maximè virtutem, hoc vnum ex præcipuis diuinæ gratiæ donum fidelibus suis Rex ipse Messias, & prædicit, & pollicetur. *Me insulæ expectabunt, & brachium meum sustinebunt.* Isai. 51. Legunt L X X. *& in brachio meo sperabunt*; in Christo, scilicet, qui est brachium, & fortitudo Dei, vt explicat S. Hieron. Sed quæ nam sunt istæ insulæ? Videlicet (respondet idem) *insulæ sunt vel animæ sanctorum, quæ in persecutionibus mundi istius firmâ in Deum solidatæ sunt fide, vel Ecclesiarum ex gentibus multitudo.* Posteriorem sensum affert etiam S. Cyril. Alex. Sed cur animæ iustorum, aut ipsæ fidelium per orbem fundatæ Ecclesiæ dicantur insulæ, hoc modo explicat idem Cyril. *Quia mundi huius difficultatibus, & angustiis circumsidentur, & insurgentium contra eas fluctibus iactantur, rerum stationem habent firmam, & immotæ permanent. Nam fundatæ sunt super petram in qua est etiam Christus.* in cap. 41. Isai.

Genebrar.

Spei promissa beatitudo.

Caiet.

Isai. 51.

D. Hier.

D. Cyril. Alex.

Fortitudo iustorum in periculis & angustiis.

6. Itaque iusti sunt in hac vitâ sicut insulæ vndique mari circundatæ, quæ quidem pulsantur fluctibus, sed non absorbentur. Est enim vnum vel maximum ex naturæ prodigiis, aut potiùs diuinæ potentiæ miraculis, vt parua quædam portio terræ in medio sita Oceano, aquarum vndique cincta vorticibus, nihilominus emineat fluctibus in altum sublatis, saluáque & arida, imò & culta segetibus, habitatáque mortalibus per totum ipsius mundi æuum persistat. Sic igitur habent Ecclesiæ per gentium prouincias ædificatæ sub vna metropoli, matréque omnium Ecclesiâ Romanâ: quæ vndique fluctibus, ac procellis tyrannorum, totiúsque gentilitatis, veluti pelago furioso circundatæ, atque impugnatæ, cum in Christi fide solidissimâ fundatæ essent, expugnari, & absorberi nequaquam potuerunt. Sic etiam habent iusti medio tanquam in mari omnium perturbationum, persecutionum, tentationum, ac miseriarum quoque, & calamitatum huius vitæ fluctibus circunsepti, ac tempestatibus quassati, nihilominùs persistunt immoti, nec de virtutis constantiâ, fidei soliditate, mentisque statione deiecti omnem insurgentis mundi, infernique mugientis, atque irruentis vim constantissimè ludificantur. Porrò in eodem sensu persistens S. Cyrill. ad eadem verba Isai. cap. 51. hæc edisserit: *Insulas dicit gentium Ecclesias, quæ in medio tanquam mari positæ, rerum incursionibus, quasi fluctibus agitatæ, collaudationis coronam per patientiam auferunt.* Iusti ergò (vt ab specie ad indiuidua descendamus) tanquam insulæ fluctibus impetitæ, sic rerum aduersarum patientiâ probantur, & palmam virtutis, laudísque coronam assequuntur. *Operatur enim* (adiungit) *patientia probationem, probatio spem, spes non pudefacit. Proinde Deum expectare, nihil aliud est, quàm per patientiam ei rectè placere; & propterea misericordia ipsius, & respectu dignari. Scriptum est enim. Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi* Psal. 39.

Ecclesia firmitas inter persecutiones.

Iusti velut insulæ in medio mari.

D. Cyril.

Iustorū patientia & corona. S. Cyril.

Psal. 39.

7. *Beati omnes, qui confidunt in eo.* Valdè siquidem Deum obligat hominis in eo fiducia, spésque. An non illud ipse Dominus contestatur: *Si ha*

Fiducia in Deo miraculorum effectrix. *Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc illuc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis?* Matth. 17. Vnde colligit optimè S. Chrys. *Fides mater signorum est.* homil. 29. in 1. Corinth. Fiducia, spésque in Deo anchora est præfixa in rupe, quæ firmam sustinet nauem, nec sinit ventis vndísque fluctuare. *Beati omnes, qui sperant in eo.* Profectò hæc propria est fidelium virtus. *Nam in ipsa spe* (inquit S. August.) *pusilli lacte nutriuntur.* Concion. 2. in Psal. 113. Infantuli quidem sumus, & nobis in Deo spes lac est, quo nutrimur, quo grandescimus, quo armamur. In hunc enim sensum de Abraham scribit Apostolus: *In promissione Dei non hæsitauit diffidentiâ, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo, plenissimè sciens, quia quæcumque promisit, potens est, & facere.* ad Rom. 4. En qualis, & quanta fuit fiducia, spésque Abrahæ in Deo suo, videlicet (ait S. Chrys.) *robustus factus est fide, quomodo fortis extitit? fides non cogitationibus rem ipsam commisit.* homil. 8. in 4. ad Rom. fiduciæ, speique in Deo animus Abrahæ tanquam anchoræ affixus variis deinde cogitationibus multarum, & magnarum, quæ obuersabantur, difficultatum, ac terroribus frustrà conuellentibus minimè potuit absorberi.

Matth. 17.
D Chrys.
Spes anchora hominis.
S. August.
Spes fideliū lac.
ad Rom. 4.
D. Chrys.
Fiducia in Deo robustos facit.

8. *Dans* (inquit) *gloriam Deo*, honorat siquidem, & glorificat Deum, qui sperans, & confidens in eo contestatur & celebrat Dei misericordiam, & omnipotentiam; illam videlicet, vt suis creaturis etiam magna, & admiranda misericorditer præstare velit: istam verò, vt quæcumque etiam, supra omnem naturæ cursum, captúmque prodigiosa volet, operari queat: atque adeò ab omnipotente; ac misericorde, nihil non magnum alacriter, & confidenter petat, & impetraturum se proculdubio speret. Meritò igitur Apostolus fideles in Christo vult *esse spe gaudentes*, ad Rom. 2. Gaudium scilicet in spe collocatum dicit; *Nihil enim* (occurrit ibi S. Chrys.) *mentem hominis adeò virilem facit, & ad omnia audentem, vt spes bona.* homil. 2. in 12. ad Rom. nec ipsemet de quo loquimur Iacob tam difficilia, támque ardua toto suæ vitæ curriculo audacter aggredi, & constanter perficere potuisset, nisi diuinarum promissionum spe firmissimâ, velut anchorâ in Deum suum iactâ, fulciretur. Rectè igitur monet Regius vates: *Iacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet, non dabit in æternum fluctuationem iusto.* Psalm. 54. Chald. vertit; *Proiice spem tuam*, quod innuit iactationem anchoræ inter fluctus, & nobis ingerit (vt loquitur Apostolus) fortissimum solatium, qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus animæ tutam, ac firmam & incedentem vsque ad interiora velaminis; ad Hebr. 6. scilicet, per spem confortati quodammodo iam è mundo, in quo adhuc viuimus, sic in altum assurgimus, vt in penitiora cœlestis gloriæ adyta nostram spem in Deum securi præfigamus. Hic sensus colligitur à S. Chrys. in hunc modum: *Cùm adhuc simus in mundo, & nondum excesserimus, ostendit iam esse in promissis: Nam per spem iam sumus in cœlis. Expectate, (inquit) omninò iam erit.*

ad Rom 4.
Spes in Deo misericordiā & omnipotentiā Deum contestatur.
ad Rom. 2.
D. Chrys.
Spes virilē, audacemque facit animam.
Psal 54.
ad Hebr. 6.
Spe sublati in cœlum subintramus.
D. Chrys.

9. In salo quidem adhuc enauigamus; sed iam per spem in cœlo veluti per anchoram in portu fixam conquiescimus; *Anchoram autem* (adiungit Chry.) *non dixit absolutè, sed firmam, & stabilem, quæ non labefactatur, quæ ingreditur interiora velaminis, id est, peruadit vsque ad cœlum.* Firma quidem, & stabilis, quæ in Deo figitur spes, quæ non sinit mediis in fluctibus mentem absorberi.

S. Chrysol.

A Fluctuationem quippe non qualemcunque ventorum, & vndarum agitationem, quæ mundo veluti connaturalis est, sed extremam denique submersionem arbitror significari: Vt enim anchora præfixa rupibus firmam quidem tenet nauim tutámque, ne aut vi tempestatum in syrtes impacta dissoluatur, aut furentium vndarum impetu quoquò versum agitetur: sed eam tamen haud omninò à ventis, & fluctibus liberat; ita spes in Deum firma tenet iustum, ne tribulationum, aut etiam tentationum pelago mersus deglutiatur: Cæterùm iste quandiu viuit in mundo, cum multis, variísque aduersitatibus necesse est ad probationem fidei, & patientiam colluctetur. *Iccircò* (concludit S. Chrys.) *quamobrem si spem non habuissemus, iam pridem essemus demersi.*

Tenet immotam spes animam.
D. Chrys.

B 10. Adeóque proprium est Christiano, & iusto homini spem suam in Deo collocare, atque huiusmodi, de qua loquimur, anchoram iacere in Deum, illíque immotam ad stabilitatem animæ affigere; vt inter alia, quæ Alex. Clem. fidelibus stemmata sigillis insculpenda commendat, anchora vna sit: *Sic enim scribit: sint nobis signacula columba, vel piscis, vel nauis, quæ celeri cursu à vento fertur, vel anchora nautica.* pædag. 3. cap. 11. Ac fortassis illâ sanctæ Ecclesiæ aureâ ætate tales erant in annulis, ac sigillis insculptæ imagines, quibus Christiani homines in obsignandis literis vtebantur. Cur quæso columba? Vt nimirum fideles columbæ signum gestantes meminerint C primæ illius gratiæ, quã acceperunt in sacro baptismate, in quo per speciem columbæ Spiritus sanctus apparuisse legitur; eámque deinceps gratiam nouerint conseruare, aut certè peccato aliquo amissam mox per sacramenta recuperare; aut etiam sacrosanctæ Eucharistiæ perennem habeant memoriam; ac pio aliquo illius signo, & oculos pascant, & fidem ac pietatem suam sigillo huiusmodi manifestent. Scitum est enim olim in multis Ecclesiis fuisse columbam auream, vel argenteam pro sacra pixide, in quâ seruari consueuit diuina Eucharistia; quod nunc etiam in vsu haberi audio quibusdam in templis catholicorum septentrionalium. Quare vbi fidelis in annulo digiti columbam intuebatur, statim diuinæ D Eucharistiæ, cuius quidem fides insigne quoddam est nominis, & religionis Christianæ, pia quadam recordatione pungebatur: simulque admonebatur & panis illius quotidiani, quem Dominus desiderari, & postulari in oratione Dominica docuerat: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Matth. 5. atque adeò meminerat quàm sanctè viuere deberet, qui quotidiè dominicum corpus sumere posset, quo in sensu ad eadem Domini verba dixit S. Ambros. *Sic viuite, vt quotidiè merearis accipere. Qui non meretur quotidiè accipere, non meretur post annum accipere.* lib. 5. de sacram. cap. 4. Quotidianus est panis vitæ, quotidiè peto panem vitæ. *Ergo* (vt animaduertit idem Ambros.) *qui semper pecco, semper debeo ha-* E *bere medicinam.* lib. 4. de sacr. cap. 6. Præthereà qui columbam præferunt typum Baptismi, simul etiam in columbâ mentem ad Eucharistiam transferunt. Nam primæuâ illâ ætate statim post Baptismum Eucharistia dabatur, cuius quidem ritus figura fuit, quod Iosue transiuit cum Hebræis Iordanem decimâ die, ac decimâ quartâ celebrauit Pascha. Ios. 2. *Siquidem* (obseruat Theod.) *& in veritate post salutare baptisma Agni immaculati participatio peragitur.*

Alex. Clem.
Signacula fideliū primæua ætate.
Columba ex auro sacra pixis Eucharistiæ.
Matth. 5.
Sic viuendū, vt quotidie sumi possit Eucharistia.
D. Ambr.
Frequenter accedendum ad Eucharistiam.
D. Ambr.
Recens baptizato dabatur Eucharistia.
Ios. 2.
Theod.

11. Sed iam de anchora sermo sit. Illam pro sigillo

Anchora sigillum fidelium.

sigillo primæui illi fideles gestabant in signum constantiæ, ac firmitatis in fide, quam vsque ad mortem ipsam etiam per omnia vitæ discrimina profitebantur: maximè verò in signum spei, qua Christo Domino velut anchora illorum animæ affixæ nullis, nec vitiorum tentationibus, nec tyrannorum persecutionibus conuulsæ absorberentur. Quid quòd apud nautas celeberrima semper fuit sacra (vt dicitur) anchora, quæ aliis grandior, & validior, non nisi in extremo discrimine adhiberi solita erat. Et quænam quæso fidelibus, dum in salo huius mundi nauigamus pariter, & fluctuamus, alia nobis est sacra anchora, quàm ipsamet Dei mater Virgo sanctissima, cui nos per innocationem, pietatémque quodammodo appensi, & affixi, miram in omnibus vitæ periculis firmitatem, ac securitatem assecuti ad tranquillissimum æternitatis portum recto cursu, tutóque velificamur? Meritò igitur Deiparam Virginem cum sanctissimo Ioanne Damasceno affari, precarique possumus: *O Domina, Domina, atque iterum Domina, Dei genitrix, & Virgo animas nostras ad spem tuam, non secus atque ad firmissimam quandam ancoram alligantes, mentem, animam, corpus, totos denique nos tibi dicamus, & consecramus.* orat. 1. de assumpt.

B. Maria nobis in mūdo sacra anchora.

S. Damasc. Ad B. Mariam pia deprecatio.

12. *Appellauit Socoth.*] Primus Patriarcharum Iacob ædificauit in terra domum, sed locum ipsū vocauit Socoth, id est, tabernacula. Domum quidem in terrà diuinitùs auo, patrique, ac sibi promissa ædificauit vt illius securam videretur capere possessionem, non verò vt quietus incola terræ Patriarcharum peregrinantium vitam, & studium hereditarium abnegaret. Iccircò appellauit Socoth, siue tabernacula, quasi diceret. Mihi, quam in terra ædifico, domus est temporaria, qualem exigit peregrinus ad breuem scilicet moram, & quæ, vbi viator paululùm recreatus iter continuat, abeunte habitatore dissoluitur. Hæc mea hereditas ab auo relicta; hæc mihi à patre data benedictio, vt peregrinus in terra sim. De illis omnibus, atque de posteris ad quos eadem hereditas transmissa est, scribit Apostolus in hunc modum. *Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes, & salutantes, & confitentes, quia peregrini, & hospites sunt super terram,* ad Hebr. 11. Via scilicet longa, & laboriosa iam inde à naturali, & scriptâ legibus ad nouam gratiæ, & Christi legem incedebant priores illi sancti; cæterùm morte in ipso itinere prærepti, quam desiderarunt animis, ne oculis quidem propè intueri potuerunt. Illud tantummodo piis viatoribus à Deo concessum fuit, vt velut ex edito loco subiectam procul, ac patentem Ecclesiæ Christianæ regionem, & felicitatem in ea Christi gratiæ, fesso tamen obtutu, & quasi per speculum prospectarent, & quia non dabatur eodem accedere, at saltem effusis animarum votis & legem Christi percelebrarent, & Christianos homines, qui tantâ illâ felicitate potituri essent, faustis clamoribus, ac precationibus consalutarent. Hoc vno tamen læti moriebantur, quòd nequaquam in terrâ quieti consisterent, sed peregrini ad Christum aliquando venturum incederent. Hinc illud optimè colligit S. Chrysost. *Prima est virtus atque adeò vniuersa virtus esse huius mundi hospitem & peregrinum; & cum iis, quæ hic sunt, rebus, & negotiis nihil habere commune, sed ab eis pendere, tanquam ab externis.* homil. 24. in epist. ad Hebræos.

Iustis quia peregrinis in terra non firma sedes.

ad Hebr. 11. Sancti Patres votis & desideriis futuram Christianæ gentis gloriā à longè salutarunt.

S. Chrys. Prima & summa virtus à mūdo alienū esse.

13. Peracutè dicit peregrinum & hospitem mundi à terrenis rebus, & negotiis pendere tanquam ab externis. Enimverò viator, & peregrinus, cùm per exteras gentes, & alienam regionem pergat, pendet quidē à loco, in quo interim quiescit paulisper; à domo, si fortè in aliqua cibum, & somnum capit; à fonte, cuius aqua sitim leuat; & ab arbore, cuius ad vmbram sedet tantillum, at hæc omnia pergenti vlterius externa sunt, & aliena: sic plane sesè habent in hac vita quicumque à mundo non tam gressu corporis, quàm affectu animi, prorsus alieni ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis, peregrinantur. Talis fuit Iacob, cuius tota vita, imò & ipsa mors, peregrinatio fuit, nec illi quicquam ita iniucundum, & indecorum, atque vllam in terrâ capere requietem. Et quidem de vita hucusque in hanc sententiam multa, & præclara vidimus, deincepsque videbimus de morte: liceat vnum futuro ad finem Geneseos commentario (si Deus volet) prælibatum ad maiorem huiusce commentationis illustrationem præripere. Moriens siquidem Iacob mandauit filiis, vt corpus suum vitâ functum ad terram promissionis sepeliendum cum patribus deportarent. Genes. 49. Quod expendens S. Ambros. dignam suo ingenio hanc sententiam protulit: *Iacob transferri ossa sua, ne vel mortuus requiesceret, obsecrauit.* de fide resurr. Tulerunt enim filij ossa patris sui demortui, & peregrinando ad terram, in qua viuus ille post Abraham, & Isaac peregrinatus fuerat, in eaque sepelierunt. Nec enim viuus, nec mortuus, vt poterat fieri, voluit Iacob in terra, vt incola quiescere; sed vti hospes, & peregrinus haberi.

Vita iusti peregrinatio.

Iacob vitâ & morte peregrinus.

Genes. 49. D. Ambr. Iacob etiam mortuus peregrinari voluit.

14. Pulchrè (quod supra ad hunc locum præmisimus) Clemens Alex. inter alia sigilli stemmata posuit nauem, quæ celeri cursu à vento fertur. Appositū quidem Christiani hominis signaculum; nanim ille sese arbitretur, quæ celeri cursu fertur. Non moratur, non quiescit in terra, hoc est, in mari lubrico, instabili, inquieto, procelloso, naufragiis infami, periculis infausto, continuis nauigantium funeribus infelici. Quid ergò affectu, quid animo moraris in terra, quid in mūdo quietem captas, nominis tui famam, & celebritatem familiæ quæris; si nauis es, quæ celeri cursu per maria circumfertur à ventis? Ad portum tendis, portum respice, portum desidera, in portu conquiesces. Ita benedictionem Domini recipies, cuius maledictione feriuntur, qui obliti cœlestis patriæ terram ipsam vti propriam sedem, & quietem prauo quodam, & insano affectu elegerunt. Audi Prophetam: *Propter hoc maledictio vorabit terram, & peccabunt habitatores eius, ideò insanient cultores eius.* Isai. 24. Bellè quidem insania cum habitatione, culturáque terræ coniungitur: habitatores, cultorésque terræ insanire dicuntur, ac propterea Dei maledictione consumuntur. *Maledicis* (explicat S. Hieron.) *his, qui terreni sunt, & non sunt peregrini, sed habitatores terræ, & in ea peccant, qui obliti conditionis suæ, contra se mutuo furore bacchati sunt.* Idem prorsus deplorabat Amos: *Congregamini* (inquit) *super montes Samariæ, & videte insanias multas in medio eius.* Amos 3. De hæreticis turpiter insanientibus interpretatur S. Hier. *Videte insanias multas in medio ciuitatis, dū vnusquisque fingit quod voluerit, & adorat figmentum suum.*

Clem. Alex. Sigillū Christiani in pelago nauis.

Affectu peregriandum à terra.

Isai 24. Maledictus à Deo, qui quærit in terra quietem.

D. Hieron.

Amos 3. D. Hier.

15. Hoc ipsum de nobis omnibus dici etiam potest. Plenus est orbis insanis, & furiosis, amentium domus est mundus, vbi vnusquisque suam sequitur insaniam, suo furore trahitur. Hic in furias agitur amorum, illum ambitionis insania corripit;

Mundus amentium domus.

corripit: alias amentiâ congerendi, & coaceruandi opes bacchatur infelix. Ita suum quisque habet, & colit idolum, cui affectum, curam, studium, corpus, & animam deuouit; illud nempe, quod pluris æstimat, & maximè diligit. Illud igitur quisque dicitur pro Deo colere, cui demens vitam, & amorem sacrificat; cuiusmodi erant de quibus ait Apostolus: *Quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorū, qui terrena sapiunt.* ad Philip. 3. En quales habentur, & vocantur à Paulo helluones, & nebulones, qui ventri ad cupedias, & turpitudinem student. *Nónne hi sunt* (inquit S. Chrys.) *idololatræ, & illis etiam deteriores, ac nequiores? Et gloria in confusione ipsorum:* adiungit Apostolus. Nimirum (declarat idem Chrys.) *in quibus oportebat eos pudore suffundi, séque occultare, in his se efferunt. Graue enim malum est turpia facere, sed si te quod facias pudeat, quasi dimidium malum est: sin etiam inde te efferas, summus iam est animi stupor.* homil. 13. in Philip. Occultandum quidem, ac sepeliendum, vbi cecidisti, peccatum; solique confessario cum dolore, ac pudore aperiendum est. Hoc veræ pœnitentiæ testimonium; sic facilè ira Domini auertitur, placatur illius iustitia, ab illo venia impetratur: Nouit siquidem ille figmentum nostrum, non vult mortem peccatoris, sed magis vt cōuertatur, & viuat. At exultare in rebus pessimis, gloriari de flagitio, laudare, iactaréque seipsum, quòd illam stuprauerit, quod illum vulnerauerit, id quidem vt est insignis impudentiæ, atque insaniæ argumentum, ita magnum est æternæ reprobationis indicium.

Idolo quisque suo sacrificāt improbi. — ad Philip. 3. — *Helluo & nebulo idololatra.* D. Chrys. — *Pudor peccati dimidium malū.* — *Gloriatio de peccato postremū malum.* — *Iactare se de peccato magnum reprobationis signum.*

16. Mala hæc omnia improborum hominum ex eo proueniunt, *quòd* (vti apponit Apostolus) *terrena sapiunt. Terræ quidem* (ait Theodoret.) *affixi sunt, nec cœlum animo versant, Deúmque expectāt.* Meritò igitur (vt homo sic, & ab omni vitio sibi timeat) Dauid supplicabat: *Proba me Deus, & scito cor meum, interroga me, & cognosce semitas meas.* Psal. 138. obsecro Domine affectus meos discute, desideria examina, passiones pondera, cogitationes metire, gressus meos considera, vias inquire; num quid in me distortum, prauum, lutulentum, inconcinnum appareat. *Et vide* (adiungit) *si via iniquitatis in me est.* S. Hier. legit: *Vide si via idoli in me est.* Num via mea in aliquod idolum tēdat; an inter animi mei affectus sit forte aliquis, quē tuo amori præferam cui vitam, & vitæ curas cum amore simul sacrificare soleam. Caiet. vertit. *Vide si via derisionis in me est.* Quid enim magis ineptum, ac ridiculum est, quàm terrenis inuolui, quàm inhærere mundanis, quàm turpibus inquinari, quàm terræ, mundique bona, & carnis delicias, relicto Deo, spretísque cœlestibus auidissimè pariter, atque impudentissimè appetere, & amare? Via derisionis est, quam qui incedunt à Domino cœli irridentur, & subsannantur, vt loquitur Propheta. *Qui habitat in cœlis, irridebit eos, & Dominus subsannabit eos.* Psalm. 2.

Theodor. — Psal. 138. — *Vitiosi hominum affectus.* Caiet. — *Diuinis terrena præferre, ineptia & risus est.* — Psal. 2.

SECTIO X.

Transiuítque in Salem vrbem Sichimorum, &c.

1. PErrexit vltra Iacob vsque ad vrbem Salem, quæ priùs dicta fuit Sichem, & postea Sichar, ciuitas Samariæ, de qua fit mentio Ioan. 4. Ita S. Hier. Rupert. & alij plures. Salem Hebraicè significat integram, seu perfectam, à radice *xalam* שלם *perficere, salutare, in pace esse.* Quod verò non sit illa Xalem, siue Hierosolyma in qua regnabat Melchisedech, apertè colligitur ex isto itinere Ia-

Ioan. 4.

A cob, & benè probat noster Pereir. ex S. Hier. & aliis. Cæterum sunt nonnulli ex peritis linguæ Hebr. vti Pagnin. Vatab. Oleast. & alij, qui contendunt, nomen esse appellatiuum, non proprium vrbis; transferúntque: transiuit incolumis, siue pacificus, siue integer in vrbem Sichem, quæ similiter fuit lectio Hebræorum, qui propterea sentiunt Iacob, cùm antea claudicasset, vbi accessit ad Sichem diuinitus sanatâ claudicatione integrum, & sanum extitisse; nostri tamen integrum, hoc est, sine vllo periculo suo, & suorum incolumem, nullo ex suo comitatu, ne pecore quidē, aut amisso, aut saltem infirmo peruenisse ad eum locum. At in his, vti & in cæteris id genus difficultatibus operæpretium est audire, & sequi D. Hier. B qui de hac ipsâ sic disserit: *Salem non est Hierusalem. Sed est Salem oppidum iuxta Scythopolim.* in epistola 126. ad Euagrium. Eandem sentētiam tradit lib. de tradit. Hebraic. Vbi etiā adiungit hæc verba: *Tradunt Hebræi, quod claudicantis femur Iacob ibi conualuerit, & sanatum sit, propterea eandem ciuitatem curati, atque perfecti vocabulum consecutam.* Sententiam D. Hier. de Salem eadem, atque Sichem, & Sichar amplectitur, & probat Abul ad hunc locū. Verum enimverò etsi hæc dicta sint vero simillima; recentiorum tamen illa sententia, quam præmisimus, valde mihi videtur probabilis ex eo præcipuè, quòd nulla præpositio nomē illius loci (vt fieri solet) præcedat: nec enim in Hebr. est *in Salem*, sed *transiuit Salem*, id est, integer & incolumis; C nullo sui, suorúmque accepto detrimento; vel sanus sine defectu claudicationis: valétque plurimum pro hac sententia Caietani eandem comprobantis autoritas, quæ magna est.

D. Hier. — Abulens.

2. *Habitauit iuxta oppidum.*] Extra, non intra vrbem māsit Iacob; quod anteà obseruauit, cùm in Mesopotamiam iuisset; nullam siquidem vrbē, aut intrasse, aut habitasse legitur, vt etiā adnotauit Iosephus, ita scribēs: *Iacob iter faciebat per Chananæam, cúmque simultatem haberet cum ea gente, nolebat ad quemquam diuertere: sed sub dio quiescebat lapide vice puluini capiti subiecto.* lib. 1. antiq. cap. 19. Securiorem se videlicet reputabat in montibus, quàm in oppidis; sub dio, quàm sub tecto; à bestiis, ac feris quibuscum pernoctaret, quàm cū homi- D nibus, apud quos hospitaretur. Quid quæso periculi, quid obsecro mali ab hominibus non intenditur, non patratur; atque adeò quid potest esse securum, vbi homines sunt? Est quidē homo post primum peccatū ex natura ipsa corrupta procliuis ad omne malum, & culpæ in seipso patrādum, & pœnæ aliis inferendum. Iccircò diuinā prouidentiā rerum humanarū gubernationi diligenter intentā effrænatam huiusce naturæ ad malū procliuitatē, vel maximè cohibere, ac moderari contendit. Hinc illud optimè scribitur à Clem. Alex. *In astringenda natura humana versatur administratio.* 1. Pædagog. cap. 10. Ne scilicet, si laxet habenas, si fi næ dimittatur libertati, in omnia flagitia impudenter, atque impunè diffundatur: ac veluti bestia E erumpens è cauea conculcando, laniando, mactādóque debacchetur. Neque ab hac infelicitate naturæ quisquam (si diuinam gratiam excipias) est in toto humano genere, qui se liberum, & immunem dixerit. *Omnes siquidem* (ait S. Greg. Nazianz.) *ex eadem terra, & massa coagmentati sumus, eandémque vitij arborem: vtcumque alius alio magis speciosam laruam prætendat.* orat. 2. Apolog. Natura omnibus eadem, sed idem non omnibus velamētum; vnus specioso, vel dignitatis, vel externæ modestiæ, quadam velut laruâ tegit internum vitium, aut certè ad vitium occultat propensionē:

Iosephus. *Iacob in agris habitās abhorrebat oppida.* — *Nihil securum ab hominibus.* — *Mira hominis ad malum procliuitas.* — Clem. Alex. — *Eadem in omnibus passionum rabies.* — D. Gregor. Naz.

Omnibus eadem ad vitium propensio, sed non idē velamen vitij.

alius verò minùs sui compos, & cordatus demonstrat exteriùs quamcunque animi deformitatem.

3. Quid mirum si omnes, quotquot nascimur filij Adami vitiorum assultibus impugnamur, & facilè correpti præcipitamur in barathrum, cùm post peccatum nostri generis parentum in tantam inciderimus infelicitatem? Enimverò, vti deplorat hanc ipsam nostri miseriam S. Aug. in hunc mundum: *Siue Deus, siue natura, siue necessitas, siue voluntas nostra, siue coniuncta horum aliqua, siue simul omnia, veluti in quoddam procellosum salum nos quasi temerè, passimque proiecit.* lib. de beata vita. Sumus ergò in salo, vndique cincti fluctibus, vndique ventis impetiti, iactatique procellis: atque adeò nisi diuina gratia occurrat, diuinúmq; præsidium confirmet, ac teneat, sempiternū naufragos manet exitium. Hinc etiam edocemur, ne alij alios contemnamus. *Deus quippe dedit* (ait S.Chrys.) *vnam omnibus essentiam, æquali principatu, æquali scilicet creationis honore dignatus est. Illud enim, faciamus hominem, est commune vniuerso generi.* in Psal.4. Pulchrè quidem dictum. Nec enim aut Princeps, aut etiam iustus seipsum ita diuinitùs honoratum iudicare debet, quasi solus Dei manu factus; cæteri autem quia plebei, aut quia iniusti, & peccatores, non ab ipso Deo, sed à ministro aliquo Dei fuerint effotmati. Vnus, idémque opifex Deus, vna omnibus massa ex luto, ac puluere. Omnes in patre suo peccauerunt, & egent gloriâ Dei. In omnibus idem ignescit fomes peccati. Quare cùm in omnibus eadem insit malorū omnium origo & fons, iccircò plerumque abundantiùs scaturiunt mala, largiùs emanant vitia; maius fit, & longè latiùs desæuit incendium flagitiorum, vbi copiosior est hominum conuentus, & conuictus: atque adeò ciuitates, quò pluribus abundant incolis, eò pluribus, & grauioribus scatent vitiis. Et quidem totum ipsum genus mortalium, quàm (paucis exceptis) & impurum sordibus, & inquinatum vitiis, & inconditum moribus, & flagitiis coopertum, & naturæ suæ iniuriosum, ipsíque Deo inimicum semper extitit? Meritò in hanc sententiam illud scripsit Tertul. *Semper humana gens malè de Deo meruit.* apol c.50. Deo quidem accepta bona cum actione gratiarum non refert; & mala, quæ ab illo indice, aut illata, aut inferenda sunt, non timet. *Quocirca* (vt statim adiungit) *illius rea est, cuius & ingrata.* ibid. In Deum rea gens mortalium, quem innumeris offendit flagitiis; in Deum ingrata, quē omnium magnificum bonorum datorem debitis non honorauit obsequiis. *Primo enim* (inquit ipse) *vt inofficiosa eius; quem cùm intelligeret ex parte, non requisiuit: debinc non inquirendo innocentiæ magistrum, & nocentiæ iudicem, & exactorem, omnibus vitiis, & criminibus incoluit.* Hæc Tertul. Optimè quidē Deus dicitur innocentiæ magister, nocentiæ iudex. At quis non discat innocentiam à tali magistro, quis verò non fugiat nocentiam timens talem iudicē?

D.August. Per peccatū iactati omnes in mare.

D.Chrys. Communis omnibus creationis dignitas.

Vbi hominū ibi & vitiorum multitudo.

Tertul. Deo semper infensum genus hominum.

A Deo addiscendum, à Deo timendum.

4. Hinc fit, vt etiam si diuina iustitia suarum iniuriarum dissimulatrix aliquandiu sit; nihilominùs aliquando tandem collectam ex multo irā effundat, magnísque genus humanum cladibus affectum puniat; quale fuit diluuium, quo totus orbis periit submersus. Deinde sæpiùs integra regna, & magnas gentium prouincias vsque ad exitium Dei vindicta depopulata est. Vnum ego in hoc argumento, ex antiquitatis monumentis, & ex nostrarum ætatum memoriâ dignum referam: Pluribus nimirum, & grauioribus vexatum fuisse prioribus seculis, quàm nostris orbem; ante videlicet, quàm post Christi aduentum, quod ipsemet Tertul. grauiter, ac sententiosè ita contestatur. *Si pristinas clades comparemus, leuiora nunc accidunt, ex quo Christianos a Deo orbis accepit. Ex eo enim & innocentia sæculi iniquitates temperauit, & deprecatores Dei esse cœperunt.* loco citato. Dictum optimè. Innocentiâ sæculi iniquitates temperari; nam si nunc in terris multi non viuerent iusti; atque innocentes, actum profectò de orbe iam foret. Maximè verò deprecatores multi sunt, quorum precibus, & lacrymis impiorum facinora tēperantur, & offensi Numinis ira mitigatur, iustitia cohibetur. At est quid tamen fideles deploremus cum S.Saluiano. *Faciliùs inuenias reos malorū omnium, quàm non omnium: faciliùs maiorum criminum, quàm minorum: id est, faciliùs, qui & maiora crimina cum minoribus, quàm qui minora tantùm sine maioribus perpetrarint. In hāc enim probrositatem morum prope omnis Ecclesiæ plebs redacta est, vt in cuncto populo Christiano genus quodammodo sanctitatis sit minus esse vitiosum.* lib.3. de prouid. Miser quidem præsentium rerum status, in quo fideles pauci, fidelium iusti multo pauciores, perfectæ sanctitatis viri paucissimi videntur: at hæreticis, Saracenis, infidelibus, totus penè refertus orbis: Quid ergo sperandum, quid non timendum? Profectò vt extrema iudicij finalis in orbem vniuersum vastitas inferatur. *Auersi quippe sumus* (ait Tertul.) *ab ipso Deo, & cœlo.*

Commune hominū exitium.

Tertul.

Leuiores post Christum quàm antè clades hominum.

S.Saluian. Mundi flagitia iustorum virtute ac precibus temperātur.

Rara nunc virtus, latius inundant vitia.

Tertul.

5. Quamobrem prudentissimè nostris rebus consultum foret, si vnanimi consensu a nostris sceleribus diuinam auertere vindictam conaremur. Quâ ratione quæso? Nimirum vti fideles in communibus mundi cladibus suâ illâ primævâ ætate (quod Tertul. contestatur) faciebant. *Nos* (inquit) *ieiuniis aridi, & omni continentiâ aspersi, ab omni vitæ fruge dilati, in sacco, & cinere volutantes, inuidia cœlum tundimus, Deum tangimus, & misericordiam extorquemus.* loco indicato. Vtinam hic noster hac ætate habitus esset, tam humilis, modestáque vita, tam feruentius iugísque deprecatio: O quàm suauiter, quàm fortiter Dei vindictā auertere, irroganda supplicia deprecari, Deum iratum placare, veniamque nostris flagitiis impetrari nobis proculdubiò daretur. Peccamus quidem non contra homines, quorum sunt vt ænea viscera, sic odia implacabilia, inextinguibiles iræ, inimicitiæ sempiternæ: Sed contra Deum vsque adeò misericordem, blandúmque, vt vna erga ipsum ratio placandi sit potissima, quod aduersus Deum peccatur. Hoc enim sensu agit cum Deo Hieremias. *Domine fac propter nomen tuum; quoniam multæ sunt auersiones nostræ, tibi peccauimus.* c. 14. Quid quæso ad propitiandum Deum affers, quid proponis sancte Propheta? *Quoniam* (inquit) *multæ sunt à Deo auersiones nostræ.* Tam bonus videlicet, tā pius, à quo auersi fugimus, Deus est, vt ipsius bonitas ac pietas non sinat nos ab ipso procul exulare, nec illum absque nobis esse, cuius deliciæ sunt *esse cum filiis hominum.* Et quæ nam tibi est ô Propheta ratio deprecandi Deum, atque ipsum nobis denique propitiandi? *Tibi* (inquit) *peccauimus.* Iccircò enim pius, & clemens est, vt peccantes sustineat, inuitet ad veniam, reficiat in gratiam, condonet infinita hominum delicta, qui supra omnes iniquitates misericors est. Abundant vrbes & oppida, conuentúsque mortalium flagitiis, quæ Dei vindictam accersunt; castra illic dixeris posita, dispositásque acies contra Deum. *Vbi scilicet* (ait S. Greg. Nazianz.) *& malum perpetratur, & fides virtuti abrogatur.* Apolog. 1.

Tertull.

Publica fidelium pœnitentia pro auertenda Dei vindicta.

Iratus Deus quàm homo, facilius placatur.

Hier.14.

Placandi Deum ratio est quòd in Deum peccatur.

Mira Dei erga peccatores patientia.

Castra & acies hominum contra Deum.

D.Greg. Naz.

Facit

Facit enim multitudo peccantium, vt omni pudore cõuulso, sublatóque timore, nec dedecus in scelere, nec metus sit à supplicio; quin etiam cùm sit communius errarum, rariórque virtus; illud laudabile, hæc abiecta esse videatur.

Vbi plures peccant, nec pudor, nec timor est.

6. Fugit Iacob, & quidem prudentissimè gentium, & populorum conuentus, hoc est, contra Deum instructa hostium armatorum agmina, vti Dauid conqueritur. *Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? aduersus Dominum, & aduersus Christũ eius.* Psal.2. Quo ex loco S.Chrys. elegauter colligit: *Currus* (inquiens) *vitij, ac sceleris, cuius auriga est diabolus, gentes, & populi.* O infelix multitudo: Bellum gerit cõtra Deum in oppidis, vrbibúsque peccatum, nõ quidem pedestre, sed equestre; imò & è falcatis, in cœlúmque erectis curribus omnia vitia depræliantur; regit currus auriga diabolus in cœlum, dux quidẽ certus viæ quam miser aliquando percurrit ab eo in gehennam deiectus: Dux ante aciem contra Deum, cuius odio flagrat implacabili, vt saltem per hominum peccata, & iniurias Deo ipsi, à quo damnatus est, quoquo modo nocere possit. At nihilominùs Propheta occurrit: *Populi meditati sunt inania.* Psalm.2. Vana siquidem, ac ridicula creatori bella inferunt creaturæ. *Nempe* (vt S.Chrys. animaduertit) *cùm terra sit, in cœlum bellum gerit; cùm sit lutum, aduersatur ei, qui ipsum finxit; cùm sit fœnum, pugnat cum igne. Fremuerunt gentes aduersus Dominum, opus aduersus opificem, figmentum aduersus fictorem, lutum aduersus figulum, fœnum aduersus ignẽ.* O extremam ac deplorandam peccatoris insaniã? sed ô immensam Dei bonitatem, ac patientiam! *Qui habitat in cœlis, irridebit eos, & Dominus subsannabit eos.* Psalm.2. Vide quàm ridiculè, quàm inaniter Deo bella inferimus cùm peccamus? mouet risum homuncio, vermiculus, ipsúmque nihil, dum contra Deum audet insurgere. *Irridetur* (inquit ad hunc versum S.Hilar.) *impietas, dum ad illicita nititur, dum inconcussa expetit, dum quod obtinuisse se sperat, amittit.* En fructus peccati, en finis peccãtium; risus & subsannatio. Fugit ocius Euro quod delectauit, sequitur quod cruciat sẽpiternũ.

Psal.2. D.Chrys. — *Bellum in vrbibus cõtra Deum vitia ex equo & curru faciunt.* — *Diabolus peccantium dux.* — *Psal.2. D.Chrys.* — *Vana hominum contra Deum bella.* — *Psal.2.* — *D.Hilar.* — *Peccati fructus irrisio.*

7. Declinat iustus ciuitatum hospitia, peccatorum officinas, impietatum sentinas, lustra turpitudinum, ne suam fortè modestiam obnubilet, puritatem inquinet, virtutẽ cum pluribus discat odisse; vitium amplecti, sordes pro munditia diligere. Certa sunt virtutibus in vrbe discrimina. Fugiunt iusti, ne humilitas, quã sibi habent charissimam, inter mortalium pompas, ac theatra omniũ vanitatum periclitetur? Idcircò enim auus Abraham iussus à Domino in montem abire, non vrbem ingredi voluit, vbi admirandum sui filij sacrificiũ offerret Deo: *vt scilicet* (authore S.Ambros.) *dum quæreret montem discere, dediscerer apparatum.* lib.1.de Abraham.cap.8. Enimverò noluit Dominus vti sacrificium illud instrueretur in vrbe, ne ad tantæ rei spectaculum (vt fit) multitudo concurreret, ipséque Abraham ambitioso quodam apparatu propter spectantium concursum, & pompam peragendo sacrificio sese accingeret. Vbi autem est videre, & videri, in tam insitato maximè theatro; grandis foret vanitatis, & superbiæ occasio. Et nostra opera in secreto fieri vult Dominus, ne illorum merita vanitatis tinea corrodat, & adulationis (cùm spectantur) latrunculus suffuretur: & sua similiter dona, ne talibus exponantur iniuriis, in secreto communicat, & in abdito custodiri vult, & conseruari. Virtus enim vti aurum vbi nascitur, ibi custoditur, & conser-

Periclitatur humilitas inter vrbiũ pompas. — *Genes.22.* — *D.Ambr.* — *Sacrificium Abrahæ in monte, non in vrbe.* — *Secretũ virtus amat.* — *Matth.6.*

Ben.Fernand.in Genes.tom.3.

A natur. Quid quòd Iacob extra vrbem figit tentoria; in agris moratur, non ciuium quærit consortia, ne diuinæ vindictæ, cum magna simul delinquentium turba, suppliciis opprimatur; Quod sãctus Loth in Sodomis discrimen subiit. Enimverò illis in locis gentium ethnicarum, aut nullus, aut saltem rarus, qui iustitiam coleret, & innocentiã seruaret, posset inueniri. Sed heu me quid de infidelibus loquor, cùm fidelium, qui nunc viuimus, infelicitatem possim meritò lamentari? Vnus quidem si plures inter bonos malus sit, in periculum cunctos inducit. *Læditur enim* (inquit S.Saluian.) *scelere personali causa cunctorum. Achan enim de anathemate quidpiam furto abstulit, & crimen vnius hominis plaga omnium fuit.* Iosue 7. *Dauid nu-* B *merari plebem Israëliticam iussit, & errorem illius Dominus clade totius populi vindicauit.* 2.Reg.24.lib.6. de prouid. Quid ergò fiet, si cum multis, & sacrilegij reis, & inconsideratæ arrogantiæ peccatoribus vnus, etsi iustus, & modestus pariter misceatur? Cur non iste communẽ cladem pertimescat? Cur nõ timeat Iacob intra Sichẽ (si illic habitaret) quod iustus Loth in Pentapoli subiit discrimen?

Virtus in secreto & nascitur, & conseruatur. — *S.Saluian.* — *Nocet bonis pluribus nequam vnus.* — *Iosue 7.* — *2.Reg.24.*

8. Quis nostrûm verò non timeat nunc periclitari, cum tanta inter nos peccantium colluuie? *Nunc enim* (adiungit Saluian.) *necesse non est, vt vnum obesse multis putem, cùm omnes mutuo sibi obsint. Non conuenit, vt per vnum cunctos periclitari putem, cùm per se cuncti periclitentur. Omnes enim admodum in perditionem ruunt, aut certè penè omnes.* ibid. Non C quidem nunc propter vnum multi, sed pauci (si boni reperiantur) propter innumerabiles, qui Deum sceleribus suis lædunt, improbos castigantur. Ac percommodè quidem dicent nostrã ætate boni, quod Tertul. scripsit ad infideles suo tempore de communibus cladibus conquerentes. *Vos igitur importuni rebus humanis, vos rei publicorum incommodorum, vos malorum illices semper, apud quos Deus spernitur. Omnes sæculi plagæ nobis fortè in admonitionem, vobis in castigationem à Deo obueniunt.* Apolog.contra gentes.cap.41. Nimirum etsi omnibus tam iniustis, quàm iustis communes irrogantur clades: iis tamen illorum scelera puniũtur; istorũ fides probatur, spésque ad misericordiam Dei erigitur, & ad sempiterna bona potiùs D appetenda eleuatur. *Etenim siquid aduersi* (adiungit Tertul.) *infligitur, vestris meritis deputatur. Sed etsi aliqua nos quoque perstringunt, vt vobis cohærentes, lætamur magis recognitione diuinarum prædicationum confirmantium, scilicet, fiduciam, & fidem spei nostræ.* Vide quantum sit periculum, cum improbis simul viuere, illísque (vt loquitur Tertul.) cohærere: eadem, scilicet, diuinitùs irrogata simul supplicia sustinebunt. Ac iustus quidem Iacob prudenter, sanctéque vrbium hospitia, & impiorum ciuium consortia deuitauit habitans iuxta oppidum, vbi & sibi, & suis fixit tentoria. Sed longè altius maximorũ heroum in lege gratiæ assurgit perfectio, qui affectu (quod quidem diuinius est) non modò extra, vel potiùs supra mundum sunt, sed ne E ad tantulam quidem stationem in terra tentorium figere voluerunt,

D.Saluia. — *Abũdat nũc peccantium multitudo.* — *Tertul.* — *Publicarum cladium rei peccatores.* — *Magnũ periculum viuere cũ improbis.* — *Sancti viri affectu supra terram eleuati.*

9. Mittens quidem Dominus alloquitur Apostolos: *Euntes ergo docete.* Matt.28. Euntes (inquit) non sedentes, non commorantes, nullibi tentoriũ figentes, imò nec habentes, quod terræ infigi possit tabernaculum. Euntes, eã nimirum celeritate, quã in altum ab humo subuolant, & per aëra feruntur aquilæ: De vobis enim prædixit Isaias. *Assument pennas sicut aquilæ, current, & non laborabunt; ambulabunt, & non deficient.* Isai.40. Idémque

Matth.28. — *Sancti vt aquilæ supra terram.* — *Isai.40.*

 iam

iam volantes, à longè aspiciens admiratur: *Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas?* Isa. 60. Cæterùm hoc extremum vaticinium intelligit D. Hier. non quidem de Apostolis, sed de gentium primoribus discipulis. *Miratur* (inquit) *Ecclesia de circumcisionis primùm populo congregata volare ad se gentium turbam toto orbe terrarum, & assumptis alis Spiritus sancti festinare.* Quocirca S. Lucas primos illos Christi fideles egregiè vocauit *viæ viros. Vt si quos* (inquit) *inuenisset huius viæ viros, vinctos perduceret in Hierusalē.* Actor. 9. Simulátque nomen illi mortales Christo dabant, illiúsque tincti lauacro veterem exuebant hominem, non sedebant quidē, non stabant, sed vti habebantur viæ viri, *per fidem ambulabant.* 2. Cor. 5. Currebant, & volabant, vt aquilæ, vti nubes. Est enim fides via, scilicet, ad cœlum, ad ipsum Deum; nec id mirū videri debet, cùm ipsemet Dominus huius fidei promulgator, huius viæ monstrator, & ductor *exultauerit vt gigas ad currēdam viam, a summo cœlo egressio eius, & occursus eius, vsque ad summum eius.* Psal. 18. En exultauit Dei filius ad currendam viam: *quia* (inquit S. Hierōn.) *non habuit hic moras. Quomodo? hic natus venit in passionem, resurrexit, & ascendit.*

Isai. 60. *D. Hier.* *Mira virtus primorum Christi fidelium.* *Actor. 9.* *2. Cor. 5.* *Fides via.* *Psal. 18.* *Christus in vita cucurrit.* *D. Hieron.*

10. At saltem (dices) moras faciet, dum prauos homines sustinebit, infidos conuertet, rebelles edomabit; cum peccato, cum dæmone prædicans, moriénsque depræliabitur. Exultauit quidē, cucurrit, atque vt Propheta prædicit; *persequetur eos; transibit in pace: semita in pedibus eius non apparebit.* Isai. 41. de Abraham interpretatur nimiùm quis hebraizans: aptius, & veriùs de Christo Domino Hector Pinto, & docti communiter. *Semita in pedibus Domini non apparebit.* Nimirum (vti explicat S. Thom.) *sicut qui leuiter incedit, quasi vestigium non derelinquit, vel quia in pedibus est signū viæ.* Tantâ scilicet agilitate Dominus per terram, in qua vixit triginta, & tres annos, transiuit benefaciendo, vt nec vestigium in rebus terrenis, ac lutulentis pede impresserit, nec ex ipso terræ luto, aut etiam puluere, vel tantulum quidem signum in pedibus impressum gestauerit; vt suos, maximè qui perfectioni student, doceat sese in mundo ita gerere, sic terrenis, cùm necesse habuerint occupari, vt summo stringentes humum pede nihil luti, imò nec pulueris contrahant. De illis quippe vaticinatur Isai. *Quàm pulchri super montes pedes annunciantis, & prædicantis pacem, annunciantis bonum, prædicantis salutem.* cap. 52. *Mundi, scilicet, pedes ad prædicandum, vt in toto mundo discurrerent.* Non quidem in plano, aut in locis palustribus, & lutulentis, sed super montes, vbi nec lutum, nec puluis adhærere solet, aut potest, pedibus.

Isai 41. *Hect. Pint.* *D. Thom.* *Nihil de terra Christo adhæsit sordium.* *Iusti de mūdo nihil contrahunt luti.* *Isai 52.* *D. Hier.*

11. Hæc puritas affectuum (pedes enim affectus sunt animæ) in Apostolis prima, & summa, deinde in sacris Doctoribus, perfectísque viris magna quoque reperitur, talísque in religiosis esse debet. In carne quidem sunt, (quandiu viuunt in terra) sed non secundùm carnem ambulant, & operantur. Summis quidē pedibus (spectatâ eorū professione) per montes, hoc est, per Dei mandata sequentes Dominum IESVM cum sua cruce præeuntē gradiuntur, Christi consiliis ac perfectioni Apostolicæ diligenter intenti. Nimirum (vt contestatur S. Greg. Nazianz.) *clausis, compressísque corporis sensibus, atque extra carnem, mundúmque positi, in seque collecti, nec in summa necessitate impellente quicquā humanarum rerum attingentes, atque & secum in se, & cum Deo colloquentes superiorem rebus visibilibus vitam agunt.* Apolog. 1. Quid quæ-

Mira in tāctis viris puritas affectuum. *Religiosorū perfectio.* *D. Gregor. Naz.*

A so fortunatius, quid pulchrius eo statu, viræque instituto, in quo tam putam, tam sublimem, penéque diuinam homines in carne adhuc, terráque viuentes professionem sequuntur? Et quidē voto castitatis ex hominibus in Angelos transmutantur, eò cœlestibus magis gloriosos, quò est gloriosiùs pugnando, & vincendo castitatis palmam adipisci, quàm sine pugna castum esse seu potiùs natura ipsa spiritum esse ab omni carnis miseria, labeque alienum.

Castitas supra Angelos eleuat homines.

12. Dein voto paupertatis supra terram eleuati quicquid in pretio mortales habēt, despiciunt, vnámque paupertatem pro Christo voluntariam amplissimis Ægyptiorum thesauris prætulerunt; & quidē prudentissimè. Nā (vti definit S. Thom.) B *paupertas confert peccatorum recognitionem, virtutum confirmationem, cordis quietem, desidery impletionem, spiritualium bonorum dulcedinem, meritorum exaltationem, & cœlestem hereditatem.* super cap 48. Isai. ad finem. Vide quàm pretiosa religioso viro sua sit, quam vouit paupertas? Quid ni ergò ad altū expediti volent, qui cum terra sic nullum habent commercium? *Qui sunt isti, qui vt nubes volant?* Isai. 60. planè sunt religiosi perfecti, & Apostolici, qui ab omni carnis luto, & mundi puluere sursum erecti, ac puri nubem illam leuē, quæ omnipotenti Deo triumphalis fuit quadriga, contendunt imitari. Enimverò de illa loquitur Isaias. *Ecce Dominus ascendit super nubem leuem, & ingredietur Ægyptum.* cap. 19. Ingrēssus est quidem mundum istū C Ægypti nomine sæpiùs in diuinis literis significatum Dei filius homo factus in virginis vtero. Pulchrè nubem appellat Isaias Virginem Deiparam, nubem scilicet, à terra subleuatam, quæ nihil habeat, aut luti, aut pulueris ab humo admixtum; & nubem leuem nullo reatu actuali, nec veniali, imò ne originali quidem prægrauatam.

D. Thom. *Paupertatis religiosæ perfectio.* *Isai. 60.* *Isai. 19.* *B. Maria leuis nubes.*

13. *Non accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Psalm. 90. De Christo Domino, & de Virgine matre canit Regius vates. Vti enim natura suâ Christus Deus homo est impeccabilis; ita Virgo Dei mater dono, & priuilegio filij sui ab omni labe, atque vmbra etiam tenuíque suspicione peccati fuit prorsus aliena. Est enim Dei hominis tabernaculum, quò diaboli, vitiique flagellum peruenire non potuit, quia non D decuit. Nubes vtique omnis expers obscuritatis, sed ipsius diuinitatis (liceat dicere) splendoribus immersa. Fortunati ergo nimium, qui matris Dei obsequio sunt addicti. *Nubes enim lucida obumbrauit eos.* Matth. 17. eos videlicet, quos filio suo seruos, ac socios familiariter adhærere conspicatur. Neque verò nos, qui peccatores sumus à plenitudine gratiarum Virginis Deiparæ alienos Deus clementissimus tātæ matris filius, licèt indignos, esse voluit. Nobis vtique Virgo *nubes est* (de qua loquitur Propheta) *roris in die messis.* Isai. 18. De Christo Domino in primis intelligit S. Hieron. E *Quomodo nubes roris in die messis, & in feruenti æstate gratissima est: Sic Dominus habitatores Ecclesiæ suæ refrigerat; quo præsente cuncta florescunt.* Quod quidem de filio in primis dictum iure optimo de matre quoque Virgine scriptum intelligitur.

Psal. 90. *B. Maria ab omni reatu etiam originali aliena.* *Math. 17.* *Felicitas seruorum B. Mariæ.* *Isai. 18.* *Christus & Virgo Maria nubes roris.* *D. Hier.*

14. Cùm enim diuina iustitia immortalium genus infinitis propemodum, & grauissimis offensus criminibus ardere quodammodò: suæque vindictæ ignita fulmina, quibus peccatores conflagrarent, comminari videatur; opponit se hæc nubes roris, ardentiáque Dei tela suo rore temperat: rorémque deinde suum superestundens æstuantem in membris nostris vitiosarum illecebrarum

B. Mariæ vitiorū ardorē extinguit. brarum concupiscentiam restinguit. *Igitur ô tu bona Domina* (cum S.Ioan.Damasc.precari est animus) *bonique Verbi parens, vtinam nos inspicias; ac* D.Ioan.Damasc. *res nostras arbitrio tuo regas, & moderêris, fœdissimarúmque nostrarum affectionum impetum comprimas,* Pia ad B. Mariam deprecatio. *fluctúsque compescas; atque ad tranquillum diuinæ voluntatis portum dirigas.* orat.1.de Assumpt. O pulchra, ô splendida, ô grata cœlo, terræque nubes, quæ ipso nunc primo ante solem diluculo, in ipso videlicet momento, quo primo in rerum natura B. Mariæ immaculata conceptio astruitur. vitam habuit, in materno concepta vtero, iam signum magnum apparuit in cœlo, quo nulla reatus originalis, nec labes, nec vmbra pertingit. Apoc.12. Mulier (non quidem ætate sed grauitate, ac sapientiâ) amicta sole, diuinarúmque omnium gratiarum splendoribus vltrà, quàm dici, aut cogitari possit, irradiare conspicitur. Bellè quidem ô purissima Dei mater in suauissimo, ac pulcherrimo toti iam fidelium Ecclesiæ gratissimo die, quo Immaculata conceptio B.Mariæ vbique celebrata. tuam immaculatam sine culpa originali conceptionē celebramus, hanc tuis laudibus inspersam tibi etiam, atque etiam dedico cōmentationem.

SECTIO XI.

Emítque partem agri in qua fixerat tabernacula, à filiis Hemor patris Sichem centum agnis. Et erecto ibi altari, inuocauit super illud fortissimum Deum Israël.

1. FIxis in agro extra vrbem tentoriis habitauit Iacob, & habitationem more castrorum vallo vndique cinxit, ac muniuit. Sic enim LXX. vertunt παρεμβάλλειν, castrametatus est, Hebr. habet חנה *chanah*, castrametari. Prudenter quidem Iacob iuxta vrbem infidelium volens habitare, se, suámque familiam intra vallum, & aggerem ritu militari communiuit, vt non tam domum construere, quàm metari castra; non tam habitare, quàm vel pugnare contra Sichimitas, aut certè ab illis se tutari videretur. Discant ex hoc loco qui virtutis studia sequuntur à vitiosorum homi- Inter bonos & malos bellum implacabile. num commercio, imò etiam vicinia procul abesse; quod si fortè propiùs viuere nequaquam non possint; ita cauere ab illis, ac si armatos hostium cuneos, aut hostilia castra ex aduerso posita intueantur, coactique proinde sint vallo vndique circumducto, ac bellicis tormentis ritè dispositis, locare castra, indefessísque vigiliis hostium insidias vitare, imperúsque ludificari. Nulla iusto cū improbis pax, imò ne induciæ quidem; odia sunt inexpiabilia, bellum prorsus implacabile: aduersa hinc inde castra: nec id satis est iusto: diuinâ opus est gratiâ, vt suis etiam in castris viuat securus; quod Regius vates ita contestatur. *Nisi quia Dominus erat in nobis, dicat nunc Israel. Cùm exurgerent homines in nos, fortè viuos deglutissent nos.* Psal. 123. Psal.123. sese, instósque inuitat ad habendas Deo seruatori gratias, eò quòd suâ illos virtute illæsos Dei gratia bonos à malis liberat. tenuerit ab iniuriis malorum hominū: nisi enim Dei præsidium periclitantibus adfuisset profectò à faucibus impiorum (talis est malorum crudelitas) deuorati fuissent. *Non carnes nostras* (inquit D.Hier. S.Hieron.) *deuorare contenti sunt impij, sed animas per instigationem scelerum deglutire: sed erepti sumus ab his per eum, qui erat in nobis. Cui ob hoc gratiæ referendæ sunt, quia gratiâ eius saluati sumus.*

2. Hanc verò suam in bonorum animas exercent mali voracitatem, cùm eas malâ, & vitiosâ consuetudine decipiunt, mactántque, atque in

A mores corruptos, & perditos corrupti, & perditi ipsi peruertunt; *Quid enim est* (inquit S.Aug.) *de-* D.August. *glutissent nos? in corpus suum traiecissent nos: hoc enim* Corrumpūt, perdúntque mali bonos. *deglutis, quod in corpus tuum traiicis. Vult te mundus deglutire.* Conantur enim mali per consilia, per instigationes, colloquia, exempláque vitiosæ vitæ, alios quibus cū agunt, sibi facere similes. Vt enim cibus cùm editur in substantiam edentis conuertitur, ita perditissimus quisque alios, cum quibus versatur, in eandem trahit perditionem. *Corrumpunt enim mores bonos colloquia praua.* 1.Corint.15. 1.Cor.15. Nimirum (vti S. Anselmus adnotauit ad dictum D.Ansel. Apostoli ex Menandri comœdia desumptum) *assiduitas praui colloquij vitiat mentem, & iccircò vitanda est maximè ab infirmis.* Quàm verò sit audienti Noxius sermo audienti exitialis. B praua dicētis sermocinatio, egregia subinde quadam similitudine ad hunc modum explicat. *Sic verba proximorum sumimus in mente, sicut flando, & respirando aërem trahimus corpore.* Sic ille. Qui ergo audit, flatum attrahit; qui loquitur, ventulum facit. *Quare* (adiungit) *sicut malus aer assiduo flatu* D.Ansel. *tractus inficit corpus, sic peruersa locutio assiduè audita infirmantium inficit animum, vt tabescat delectatione praui operis, & assiduitate iniqui sermonis.* Quid quæso lues, quid contagio, & pestis est, nisi aër corru- Turpis sermo animarum pestis. ptus, morbidáque tabe infectus? Igitur vti nihil est mortaliū corporibus pestilenti aëre perniciosius; ita malorum hominum prauâ cōsuetudine, perditísque, ac turpibus colloquiis nihil ad inficiendas, corrumpēdásque infirmorum animas est C exitialius. Alteram deinde similitudinem affert Propheta: *Cùm irasceretur furor eorum in nos, forsitan aqua absorbuisset nos.* Psal.123. *Cōmotiones* (ex- Psal.123. ponit S.Hier.) *malarum mentium eorum, qui sanctos* D.Hier. *Dei absorbere quærunt, aquis comparantur; sed habitāte in sanctis Domino deorsum defluunt, & decurrunt.* Insurgit aduersus iustum diabolus; atque vt illū de statu mentis deiiciat, & in profundam peccati voraginē pessundet, haustúmque miserè in æter- Turpis sermo demergit animum. num perimat, colluuiem excitat prauæ alicuius consuetudinis, torrentem ex turpibus, & lutulentis collectum sermonibus inducit quo ex periculo nullus sine diuinæ gratiæ præsidio possit euadere, quin scilicet præceps ruat, ac demergatur.

3. Verùm in Hebræo melius (vt notat S.Hier.) D.Hier. D habetur: *Torrens pertransiuit super animam nostram. Quod scilicet multi tentationum turbines super animā eius transierunt, nec potuerunt eam necare.* At hæc victoria, hæc tanta securitas, tam mira felicitas non humanæ virtuti, sed diuinæ accepta referri debet. Nihil enim homine imbecillius, nihil corruptelæ Sine Dei gratia nihil homine infirmius. magis obnoxium, nihil ad omnia flagitia procliuius, vbi diuinum abest auxilium, & esse, & cogitati potest. Quid igitur in tam graui periculo, in tam certo exitio fiat necesse est? plane in fuga salus, à mali hominis consuetudine, tanquā à morbidâ tabe, purulentâ sanie, corrupto aëre, pestilēti Ab improbis citò, procúlque fugiendum. habitu procul, citóque fugiendum est. Vitanda sunt malorum colloquia, vti à veneno infectæ, incendiarióque fomite inflammatæ sagittæ. Profe- E ctò vir prudētissimus Iacob cum infidelibus nullum vult habere commercium, ne suæ puritatis à pestilenti Chananæorum halitu graue aliquod subeat discrimen; nec cum impiis, & sceleratis minus debet intercedere spacium, quàm quod Sanctus Abrahā interiacere dixit auaro diuiti cū Lazaro. *In omnibus inter nos & vos chaos magnū fir-* Inter bonos & malos chaos infernī. *matum est; vt hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint; neque inde huc transmeare.* Luc.16. Norunt Luc.16. iusti vel ipsammet perditionem, ac gehennam in medio esse, séque hinc, & vltrà impios versari.

D.Ambr. *Et quia* (vt inquit S.Ambrof.) *nemo diu fortis est.* apolog. Dauid. si forte inter pericula versetur: D.Greg. Naz. Egregiè S.Greg.Nazianz.tantum huiusmodi spacium, tàmque interminatum chaos viro religioso,à fœminis etiam religiosis,ac piis interponendum esse consulit. *Chaos maximum interiici iubeo: hoc est,vt viri ac mulieres,qui se colendæ pietatis studio deuouerunt, gloriam solummodò communem habeant; Nam ipsis infestior imminet satan.* opusc. ad Mon. Cœnob. Pulchrè viri, ac fœminæ religiosæ de cœlo,Deoque tantùm curantes, solam sibi in hac vita religionem, ac puritatem, & in altera cœlestem gloriam, vbi nullum periculum, nullus timor,communem sibi esse arbitrantur, ac proinde mutuos aspectus, & colloquia plena periculis, tandémque gehennæ incendia sibi communia reformidant.

Vitanda cōsuetudo inter viros & fœminas religiosos.

4. Commendatur etiam Iacob patris familiàs, & prudentia, & pietas, qui filios, & seruos non audet Chananæorum consuetudini tradere corrumpendos; maximè in ætate illa lubricâ, & facili ad ruinam. Erant siquidem filij partim iuuenes,partim pueri. *Iuuenta verò* (inquit S.Chrys.) *pyra quædam est exteriora apprehendens omnia, faciléque,ac celeriter succendens.* homil.1.ad pop.Antioc. Et quotus (ô humanam infelicitatem) quisque est, quem sua ipsius iuuentus, aut non prorsus combussit, aut non aliquantulum inflammauit, aut certe ardentium cupiditatum fuligine non decolorauit? Nihil planè in Republica, in ciuitate, in familia æque necessarium est, atque bona puerorum educatio, & honesta iuuenū institutio.Hinc enim suam quisque vitam,& mores imbibit,imò & naturam potiùs,quàm à parentum sanguine conformatam videtur accepisse. Quare optimè scripsit Clem.Alex. *Educatio, & bona naturæ,quæ seruatur eruditio bonas efficit naturas: & bonæ naturæ talem suscipientes disciplinam fiunt adhuc prioribus meliores.* stromat.1. Et quæ maior gloria parentum,quàm seipsis suâ industria suos liberos efficere meliores! Quod verò periculum Iacob à liberis suis hoc loco prudentissimè auertit, illud posteà in Ægypto illius posteri Ægyptiis cōmisti miserandum in modum illorum simul idola venerati subierunt. *Cùm enim* (inquit Theod.) *conspicuam creaturam Deum constituerent Ægyptij,quibus cum Israël diutissimè conuersatus est, impietatem hanc imbibit.*q.1.in Genes. Defuit Israëli pædagogus in Ægypto post obitum Ioseph; Defuit custos & tutor Iacob, ac proinde laxatis in malum habenis cum infidelibus pariter in idololatriam corruerunt.Enimverò (vti sapienter scripsit Philo Hebr.) *perniciosum est sicut ciuitati carere mœnibus,sic animæ destitui à custodiis.* lib.de profug. Destituti ergò à custode Iacob Hebræi,à gentilium, quibus cum viuebant,nefandis ritibus,& execrādis flagitiis expugnati sunt. *Atque vt Ægyptij* (quod subnotauit Theod.) *nihil in mundo quod esset inuisibile, ac spirituale agnouerunt, sic miseri Hebræi Deos,quos sensu perciperent, cuiusmodi adorarunt aureos vitulos,non inuisibilem; nō verò spiritum Deum, sibi adorandos proposuerunt.* Tam abiecta sensibus, tam stupida ingenio,tam cæca oculis extitit gentilitas, vt supra quod humanum sit numen esse non crediderit.

Iuuentus periculis obnoxia. D.Chrys.

Puerorū & iuuenū pia institutio.

Clem.Alex.

Theodor.

Miserādum animorum exitium à praua consuetudine malorum. Phil.Hebr.

Hebræi ab Ægyptiis idololatriā edocti. Theodor.

Cæcitas, & stoliditas gētilium.

5. Hæc cæcitas, hic stupor fuit Pilati apud quem pro Romano Imperatore iudicem Iudæi Christum Dominum reum, & vinctum statuerunt. *Nos legem* (inquiunt illi) *habemus,& secundùm legem debet mori, quia filium Dei se fecit. Cùm ergo vidisset Pilatus hunc sermonem, magis timuit,* A Ioan.19. At quorsum timuit Pilatus? Vnde timor iste? Ex illis videlicet Iudæorum verbis. *Quia filium Dei se fecit.* Sed adhuc dubium est cur timuerit ethnicus homo, si verum Deum nec cognoscebat,nec verebatur? Timuit vtique,non Deum, qualis est, inuisibilem Iudæorum; sed qualem gentilitas colebat visibilem, hominémque;vti eleganter adnotauit S.Cyril.Alex.ad locum Ioan. hisce verbis: *Credidit Pilatus posse Deum esse Christum, licet homo videretur, errore gentili inductus. Semideos enim & deorum filios gentilium fabulæ multos confingunt.* lib.12.in Ioan.cap 20.Quid miser(aiebat secum Pilatus) volens,ac libens mihi laqueū induo, accerso graue mortis periculum, superos contra me iratos, armatósque lacesso? audio istū B se Dei filium fecisse. Quid ergò,si Iouis filius sit? tonitrua, & fulmina patris timeo. At si Neptuni filium cruci affigo? nauigantem vtique è prouincia in patriam, fœdâ regnator aquarum tempestate coortâ pelago miserum absorbebit,filij mortem meo naufragio expiaturus. Si Martis verò filium perimo? quis mihi prosperum belli dabit euentum? belli furias, Martis iram, & arma in me ipsum concitabo. At similiter Deorum quilibet filij sui necem meo sanguine vltor expiabit. Dimittam ergò Dei filium,abeat liber ille,ne fortassis ego periclitер. Hæc fuit cœcitas Romani præsidis, Deum non nisi hominem corporeum, & visibilem agnoscebat.

Ioan.19.

Cyril.Alex.

Pilatus Christum ex semideis gentilitatis vnum esse suspicabatur.

6. Hinc etiam videas, quàm difficili negotio C semel imbibiti errores exuantur. Viuebat Pilatus Hierosolymis, versabatur inter Iudæos, videbat homines vnius Dei in cœlo regnantis, indéque totum moderantis orbem adoratores: illius templum quo nihil augustius in terris, perennia sacrificia habebat ante oculos: Dei Israëlitici maiestatem scripturæ,ac vaticinia Prophetarum,antiqua per gentes celebrata in Iudæorum gratiam miracula demonstrabant,idque auribus quotidie percipiebat; & nihilominùs infelix homo veram illam diuinitatem, cuius tot, tantáque norat argumenta, falsitati Deorum inanium posthabuit, nefandis videlicet à lacte ipso ritibus deditus. Contra verò quàm facilè vulgari soleat malum, quàm subinde vulgatū tenaciter adhæreat in ea- D dem (in qua nunc Pilatus præsidet) Hierosolyma Rex illius Salomon suo capite miser expressum reliquit. Enimverò iste quo nullus mortaliū,nec sapientior extitit,nec gloriosior,qui diuino illustratus spiritu multa dixit,& prædixit,cùm ab Ægypto, aliisque gentilium regionibus plures sibi accersisset vxores,earum omnium execrandis imbutus ritibus, vno ac vero Deo cœli prorsus abnegato, multiplicem amplexatus est idololatriā. Et non filiis, ac seruis prudenter Iacob timuisset, si fortè cum illis pariter in Sichimorum ciuitatē idolis deditam introisset?vitium quidem vti contagio serpit velociter,latéque vulgatur: at virtus multo labore addiscitur,ac difficilè comparatur.

Pilatus inter Iudæos idololatra.

Vitium facilè addiscitur, & latè vulgatur.

Salomonis infelicitas.

7. *Emit partem agri.*] Non permittebant Si- E chimitæ quemquam aliunde venientem suis in finibus habitare, nisi proprium quid ea in regione possideret. Iccircò ibidem Iacob habitaturus agrum non ita magnum sibi emendum putauit; emit igitur centum agnis, siue ouibus, *chesitah* enim Hebr. vtrosque significat. Vendiderunt agrum filij Hemor. Hic erat princeps Sichimorū, cuius subditi vocantur hic filij.Verus enim Princeps, idem verus est patriæ pater, & non tam dominus, quàm parens subditorum. Ideò vel ipsi etiam serui patrem consueuerunt vocare domi-

num

4 Reg. 5. *Paternus amor erga subditos.*

num suum, vti 4. Reg. 5. serui Naaman dominum A suum vocauerunt patrem: *Pater etsi rem grandem,* &c. *Notat etiam Macrobius eo sensu dominos à Romanis patres familiæ vocatos, vt seruos quasi filios tractarent.* Vide Macrob. Et quidem amore patres filiorum, & decet, & vocari oportet, quos dignitas, non natura fecit dominos subditorum. Iccircò ad Principem scripsit S. Hildebertus Cænomanens. Episcop. *Te ipsum legibus amore subiectos rege.* epist. 59. Pulchrè sanè legibus Princeps regi debet, vt quas condidit, ab aliis seruandas suo ipse subditis exemplo præcedens, sanctè in primis obseruet. Dein subditos non tyrannicâ sæuitiâ, nec etiam dominantium seueritate coercere, sed paterno potiùs amore dirigere æquum est. Cæterùm hic paternus erga subditos amor non segnem, B ac remissum in subditorum increpandis (si fortè contingant) erroribus principem efficit: nam quid decentius, quid iustius, quid magis proprium patri est, quàm vt suos, vbi deerrabunt, & verbo, & facto filios castiget? At Principem valdè gloriosum reddit ipsa, quam in puniendis subditorum delictis iusta exerceret seueritas. Quare idem S. Hildebert. Principi adiunxit: *Iniquitatis vltionem inter splendidiores triumphos annumeres.* Nam licèt amor subditorum in Principe multum commendetur, Dei tamen amor primas habere debet. Nullus quidem nec subditorum, nec propinquorum, nec filiorum amor diuino est amori, & obsequio, ac legi ipsi præferendus. C

Macrob. S. Hildeb. S. Hildeb. *Verus pater ac princeps suorū punit delicta. Omnibus Deus præferendus.*

8. Iussit olim Moyses Leuitis, vt assumptis armis diuinam vindictam in propinquorum cædibus exercerent. *Si quis est Domini, iungatur mihi; occidat vnusquisque fratrem, & amicum & proximum.* Exod 32. subtiliter expendens S. Gregor. Nyss. verba illa. *Si quis est Domini,* sic effatur. *Hac voce lex ipsa omnibus edicere videtur: si quis Deum amare vult, me legem amet. Iubet deinde in propinquos gladio ferociter vti. Dicimus autem omnem hominem, qui ad legem, ac Deum respicit, malorum domesticorum cæde purgari.* de vita Moysis. Non est planè diuinæ legi nec propinquitas, nec vllum naturæ ius anteponendum. Nouerint proinde iudices, præsides, rectores, à Deo se armari contra naturæ necessitudines, D quibus maximè infirmantur leges, peruertuntur iudicia, labefactatur iustitia: rationis acumine, seueritatis gladio præcidendum est, quicquid legi obsistit. Suorum sit pater subditorum princeps, sed non ideò in eorundem flagitiis sibi conniuendum putet. *Tam præclara siquidem* (inquit Philo Hebræus) *res habetur correptio, castigatióque, vt hoc certo signo dignoscantur Dei cognati. Quæ enim potest esse maior cognatio, quàm quæ filio cum patre intercedit.* lib. de cogn. quær. erud. grat. Hinc igitur bellè inferes; verum ac bonum demonstrari patrem, cùm errantem filium castigat; signúmque esse filij, quem pater amet, si ab isto delicta illius puniuntur; solatiúmque in primis fore magnum iis, qui pro suis delictis in hac vita puniuntur, quòd filij sint, & ostendantur E Dei, vt patris filios castigantis.

Exod. 32. S. Gregor. Nyss. *Pro Deo & pro lege debitum exercendū supplicium.* *Nullam humanitatis ius contra Deum, Deique legem.* Phil. Hebr. *Signū veri filij à vero patre puniri.*

9. Porrò non vulgaris est laudis Sichimorum, quòd tales haberent principes, vt illorum patrum ipsi putarentur & dicerentur filij. Felix ergò Respublica, beatúmque regnum, & gens fortunatissima; vbi principes vti patres & regūt, & amantur. Summam profectò huiusce regiæ humanitatis, paterníque amoris ille non minus vitæ sanctitate, quàm virium robore, animíque magnitudine inter clarissimos gentium omnium reges memorandus extitit Ioannes II. Lusitaniæ Rex, quem suo illo tempore, vel ipsi principes exteri per antonomasiam appellare hominem consueuerant. Hic igitur tantus, tamque gloriosus Rex, vt se patrem, non dominum, ac suos non subditos, sed filios esse demonstraret, hoc suo stemmate vtebatur, videlicet pelicani pectus vnguibus lacerantis, & suo sanguine pullos penè mortuos ad vitam excitantis. His infrà subscriptis, *Pola ley, E pola grey: Pro lege, pro grege.* Accepi à viro ex nostris valde religioso, & erudito, qui multos annos in Guineæ regione commoratus est, in illis omnibus Africæ oris, & nigræ gentis regionibus, quæ vel stipendiariæ, vel fœderatæ sunt Lusitanis, Regum, Principum, & Sobarum (Sobàs dicunt Dynastas) subditos trito apud illas gentes, & vulgari nomine filios nuncupari. Ac fortassis (vt suspicari licet) à Lusitanorum rege, quem primum agnouerunt, Principes illi hanc paternam in suos denominationem acceperunt. Enimverò Ioannes II. illam Africæ oram Guineam, Congúmque, & reliquas gentes ardenti perustas sole industriâ suâ exploratas partim subiugauit, partim in amicitiam recepit, iisque omnibus Euangelium Christi Domini missis eò sacerdotibus promulgauit. Nisi tamen proprius hic est, ac gentilitius illarum gentium ritus.

Felix regnū, vbi rex pater est. *Ioann. II. Regis Lusitaniæ stēma pelicanus.* *Subditi dicuntur filij.*

10. *Emit partem agri centum agnis.* Agellum coëmit Iacob: Quæ maior frugalitas? Diues enim erat auro, argentóque, & seruis, & gregibus, vt supra vidimus, satis locuples; amplámque habebat vxorum, & liberorum familiam, & nihilominùs non lata terrarum spacia, non latifundia sibi, suísque comparat, satis exiguo contentus agello, in quo figat tentoria, & quoquo modo commoretur. Adnotauit hoc ipsum S. Chrys. hisce verbis: *Cogita obsecro eximij istius viri philosophiam, quomodo tantâ gratiâ supernè fruitur; & videns augeri suas facultates, pecora dico, & tantum numerum filiorum circunstantem, non in extruendis ædificiis amplis, & præclaris fuit occupatus, neque villas, & agros emere curauit, vt distribuerentur filiis.* homil. 59. in Genes. Admiranda sanè virtus, & rerum humanarum modestia extitit in Iacob; vicit enim commune generis humani malum, videlicet eam, quæ insaturabilis est, habendi cupiditatem, quæ in diuitibus longe ardentior est, quàm in pauperibus. Hinc est, quòd diuitis (si fortè vsquam apparet) liberalitas eò sit laudabilior, quò tenacior ille ad retinendum, & ardentior ad cupiendum, & furiosior ad rapiendum haberi consueuit. Ex quo nimirum capite Tobiæ illius viri sanctissimi, & liberalissimi gloriam S. Saluian. illustriorem extitisse arbitratur, ita scribens. *Tobias indigentibus, vsque ad indigentiam suam consulens, in tantum largitatis affectum venerat, vt vni mercenario suo partem bonorum omnium mediam deputaret.* Legimus autem Tobias ambos patrem, & filium maturo inter se consilio statuisse, vt sui itineris comiti (quem hominem putabant) debitam offerrent mercedem hoc pacto: *Rogare cœperunt, vt dignaretur dimidiam partem omnium quæ attulerant, acceptam habere.* Tobiæ 12. Quis vnquam mortalium tantæ magnificentiæ præbuit argumentum? dimidium bonorum omnium quis alieno homini pro mercede rependit? Grandis planè vtriusque Tobiæ magnificentia. *Et hoc* (adiungit) *quò magis posset esse mirum, iam diues; & quo mirabilius, diues ex paupere. Quia maiorem ferinè excitant cupiditatem opes post indigentiam.* lib. 2. ad Eccles. cathol.

Antiquorū patrum frugalitas. D. Chrys. *Diuitis maior, quàm pauperis cupiditas.* S. Sal. Tob. 12. S. Salu. *Diues ex paupere nimium cupidus.*

Diues ex paupere tenacior.

11. Itaque diuitem ipsamet abundantia, & tenaciorem efficit, & appetentiorem, maximè si vnquam expertus fuerit inopiam, & ex inope locuples effectus, quasi prioris status miseriam pertimescens largiri non audet, & nouis insuper studet incrementis, ne in pristinam vllo tempore incidat inopiam. Ergo Tobias iam ex paupere diues insignem prætulit magnificentiam, nec in illo videtur hydropis, & auari vitium, quò plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

Cupiditas deliciarũ in diuitibus.

Accedit ad augendam diuitum cupiditatem, ipsa quoque deliciarum appetentia, vt habeant, scilicet, quibus ad sensuum oblectamentum construere possint hortos pensiles, exquisitis consita arboribus pomaria, perennium fontium scaturigines, ædes auro, gemmísque nitentes comparare, pretiosarum vestium luxus, ferculorum apparatus, delicatissimos pariter, ac sumptuosissimos ad quietem lectos. Nimirum diues, ac deliciosus, aut (veriùs loquar) luxuriosus idem ferè videtur. Nam (vti

S.Saluian.

animaduertit idem Saluianus) *omnis fructus diuitiarum in vsu est positus deliciarum; alioqui remoto vsu deliciarum causæ opum non relinquuntur.* citato loco. At necessitati paucula non dico sufficiunt, sed abundant quidem. Et quia nec deliciis, nec auaritiæ quicquam satis est; cùm auari, & luxuriosi suas & diuitias, & delicias, aut conseruare, aut comparare iusto, & debito iure non possunt,

Diues, & deliciosus latrones.

mirum dictu est, quàm impudenter, ac furiosè ad latrocinia se conuertant, nullúmque proinde non moueant lapidem, vt eminentem in republica obtineant dignitatem, cuius præsidio armati liberè, atque impune rapinas queant exercere.

S.Salu.

Sunt enim (inquit idem) *quibus ius exercendorum latrociniorum honor ipse largitur.* lib.7. de prouident.

12. At (dices) penes patrem est ita filiorum commodis inuigilare, vt iis amplam, & diuitem hæreditatem relinquat. Hæc multorum stultitia est, ac dementia: nec periculosior miseris tentatio à diabolo intenditur, quàm hic peruersus

Stultus filiis diuitias relinquere studet.

amor in filios. Sic patres, dum filiis opes hinc inde congerunt, ius omne, ac iustitiam rapinis, & dolis, & violentiis violare pensi non habent; & filiis cum diuite substantia simul luxuriæ fomitem, & internæ perditionis occasionem relinquunt.

D.Chrys.

Sed hac de re audi S. Chrys. *Quare tibi ipsi, & onera spinarum congregas, & filiis tuis materiam, & occasionem malitiæ te relinquere non sentis? Nescis quod Dominus maiorem curam puerorum tuorum gerit. Tu autem illis occasionem relinquere studes, quæ submergi animas illorum faciat?* Non igitur amat, sed verè odio habet filium, qui pericula il-

Diues adolescens in vitia profunditur.

lius animæ solicitus comparat. Enimverò hæres adolescens in patrimonio amplo sine patre, sine rectore an non iuueniliter lasciuiens in omnem se vitiorum turpitudinem effundere consueuit?

S.Chrys.

Expendit hoc ipsum idem Chrysost. hæc adiungens: *An nescis, quod iuuentus per seipsam ad ruinam procliuis est, & ad malitiam leui momento inclinatur: quando autem, & affluentiam operum acceperit, multò magis ad malum prouenit?*

13. Itaque congestas paterno amore, ac labore diuitias, qui adolescenti relinquit filio, non nisi pabulum, arida ligna, & oleum accenso igni subministrat. Hac enim similitudine rem expli-

D.Chrys.

cat Chrysost. *Sicut ignis cum fomitem inuenit, validioribus flammis exurgit; ita & quando in iuuenem materia pecuniarum inciderit, tantam accendit fornacem, vt animam iuuenis totam conflagrare faciat.* homil.59. in Genesim. Igitur ô infelix, quisquis es,

A ne tuum hæredem tuæ animæ præferas. Huic bene prouideas de tuis opibus erogando, dum adhuc viuis, pauperibus.

Propria anima non præferendus hæres.

D.Salu.

O quantus (exclamat S. Saluian.) *fructus æternitatis est bona propria erogare mendicis?* lib. 3. ad Eccles. Cathol. Nullus enim cuique propinquior, quàm sibi ipse: suam quisque animam, aut solum, aut maximè curet. *Quare* (vti adiungit idem Saluian.) *satis infidelis, ac satis stultus est, qui vt alios affluere faciat deliciis temporariis se tradit vrendum ignibus sempiternis; & mauult præstare aliis, vt sint diuites, quam sibi vt sit beatus.* hæc ille.

Stultus diues, qui sua non prouidet animæ.

Porrò illa Iacob pietas silentio præteriri non debet.

D.Chrys.

Emit enim (inquit S.Chrys.) *partem agri propter pietatem, & religionem, vt scilicet erigeret altare, & inuocaret Deum Israël, & gratias*

B *ageret communi nostri omnium Domino.*

14. Mira sanè in Deum huius viri pietas: cui nihil potius fuit, vbi locum in quo quiesceret, inuenit, quàm vt beneficentissimo Domino debitas rependeret pro acceptis beneficiis gratias; diuinúmque numen extructo altari veneraretur; eidémque vti erat verus sacerdos de suis gregibus, quos diuino beneficio in Mesopotamiâ comparauerat, selectissimas ritè hostias immolaret.

Largus sit quisque in Deum.

Largus quidem erga Deum quisque debet esse, vt quoquo modo diuinæ largitati respondere possit. *Cæterùm Deus* (vt eleganter, sanctéque expendit S.Saluian.) *hoc dignior est largitate nostrâ, quia nobis ipse antè largitus est: hoc iustius ei officiis respondere tentamus, quo beneficiis illius magis im-*

S.Salu.

C *pares sumus. Deo hæc maiora debemus, quod ab eo cuncta percepimus; & si ei quod debemus reddere cupiamus, tamen de suo reddimus.* lib.4. ad Eccles. Cathol.

Suum Deo reddimus.

Itaque prius dedit Dominus, quam nos reddamus, longè præcedunt nostris officiis illius beneficia: & (quod caput est) sua illi nos reddimus munera, si quando reddimus: & de gregibus, quos à Domino accepit Iacob, victimas eidem offert.

15. Ad hunc igitur debitæ religionis actum exercendum substruxit aram Iacob, in qua inuocauit fortissimum Deum Israel. Quod (vti noster Delrio, & alij perdoctè affirmant) idem est, atque vocauit Deum fortissimum, seu inscripsit Deo fortissimo: videlicet in ara instructa inscri-

D ptio hæc posita est, *Mizbeach el Elohe Israel*: ara Dei fortis Israël. Et quidem sanctè, pudenterque Iacob meminit, *El*, propter fortitudinem, & *Elohim* propter iustitiam, vtramque enim Dominus pro Iacob contra Laban, & Esau pluribus argumentis demonstrauit. Optimè quidem Iacob, qui Christi Domini typus fuit, ingrediens regionem Chananæorum erecto altari, fixóque tabernaculo promissæ Patribus à Deo terræ possessionem suscepit. Omnia tunc in figura contingebant.

Christus super gentes Rex constitutus.

At veritas est ipse Dei filius, qui à Patre missus in mundum fixo tabernaculo, erectóque altari solenniter ab ipso Patre mundi vniuersi securam, & regiam accepit possessionem; quod ipsemet his verbis contestatur: *Dominus dixit ad me: Filius*

E *meus es tu; ego hodie genui te, Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Psal.2.

Psal.2.

D.August.

Dabo tibi (declarat S.Aug.) *gentes quas possideas ad earum salutem, & quæ tibi fructificent spiritualia.*

16. At ego nunc & tabernaculum in terra Sichimorum constructum à Iacob, & Dei fortitudinis aram simul erectam considerans, suauissima mihi, & pulcherrima vtrobique Deiparæ Virginis descripta exemplaria esse persuadeo.

B.Maria tabernaculum, & ara Dei.

Quod enim aliud in terris Dei tabernaculum, in quo ipse

ipſe habitauit,& quod ſibi,atque hominibus; ſibi, vt coleretur; hominibus verò, vt & aſylum fugientibus, & ſupplicantibus ſacrarium eſſet; auguſtius aliud erexit altare, quàm ipſammet, quam ſibi ex omni humano genere matrem elegit auguſtiſſimam ſemper Virginem Mariam. Meritò exclamat S. Ioann. Damaſc. *O ſacrum, & ſacerrimum, Deóque dignum tabernaculum?* orat. 2. de aſſumpt. Virg. Dignum quidem Deo, qui ſecundùm, & ſapientiam, & potentiam, & opulentiam ſuam ſibi tale, in quo habitaret, tabernaculum conſtruxit; tale igitur habitaculum, qualis & habitator. In hoc ſeſe Deus hominibus homo factus viſibilem præbuit, & tractabilem, & amicum, blandúmque oſtentauit, & quem in ſummo cœlo hucuſque præſidentem humani ſenſus attingere non poterant, & quem ſceleribus mortalium, minitantem, ac ſæpiùs fulminantem ſupplicia ipſi miſeri perhorreſcebant; habitantem nunc in hoc ſuo tabernaculo, vt fratrem per omnia nobis ſimilem, amplexamur; & ab eo cœleſtis vitæ gaudia feliciter expectamus. Iccircò Virgo ipſa mater egregiè appellatur à S. Ioanne Damaſceno, *Vitæ pons, & cœli ſcala.* ibidem. O Deum clementiſſimum, quàm facilem, certámque ad cœlum à terra nobis oſtendiſti, & feciſti viam! ſed etiam ô felicem, qui Virginem Dei matrem, & piè veneratur, & ſanctè inuocat, & debito affectu diligit! Pontem ſcilicet ingreſſus à terra in cœlum; à morte ad vitam, facili tranſitu ac ſecuro in vlteriorem æternæ ſalutis oram, portúmque conquieſcet. Vitæ pons eſt Virgo Dei mater; per quem ſcilicet à morte ad vitam ſempiternam facilis eſt, tutúſque traiectus: & qui tranſeuntes minimè fallat, quippe firmus, & immobilis nullo ſubterlabentium vndarum, vel etiam flammarum impetu conuelli poſſit, atque perfringi. Ah quàm periculoſum homini eſt relicto vitæ ponte, hoc eſt, ſine præſidio Dei matris per obſequia, precéſque implorato rapidiſſimum, ac profundiſſimum vitæ huius flumen vado ipſo velle tranſire!

D. Ioan. Damaſc.

In B. Maria Deus & viſibilem, & mitem ſe nobis oſtentauit.

S. Ioann. Damaſc. *B. Maria vitæ pons, cœli ſcala.*

Certa & facilis ad cœlum via per B. Mariam.

Periculoſa vita ſine præſidio B. Mariæ.

17. Eſt etiam cœli ſcala, per quam Deus è cœlo ad terras deſcendit, & homines è terris ad cœlum, atque ad Deum aſcendunt; ſed iam ſecundo tomo latiùs de ſcala diſſeruimus; ad aram ergo tandem confugiamus. Prima quidem, & ſacerrima, & auguſtiſſima in qua Deus homo è cœlo veniens ſe præſentauit hominibus; ara extitit Virgo ipſa beatiſſima, cuius in vtero verbum caro factum eſt, cœpítque habitare inter homines, & in cuius ſinu, vlniſque virgineis dulciſſimum matris pignus geſtari, adhærere, lactari, & quieſcere viſus eſt Dei filius humanâ carne indutus. In hac igitur arâ Deus homo, reſidens tam admirandos ſuæ maieſtatis, totum per orbem ſplendores effudit, vt nouam ſibi, è gentibus ad veram Dei fidem conuerſis religionem, legem, & Eccleſiam excitarit, veréque Dominus dominantium, & Rex Regum terræ, cœlíque interminatum, & ſempiternum oſtentauit imperium; quod quidem reueriti Angelorum chori turmatim accurrentes ad infantis Dei cunas etiã cantu, ac tripudio celebrarunt; quin etiam paſtores relictis gregibus aduolarunt, & (quod eſt admirabilius) ab eis plagis diuinitùs exciti Reges cum muneribus poſitum in ſtabulo infantem Deum prouoluti in terram adorauerunt. O nouum Regem! ô admirandum! imò & vnicum in mundo regnatorem, ac Dominum!

B. Maria Dei hominis ara.

IESVS in præſepi Rex adoratus.

18. Cuius quidem veritatis egregium ſanè

A teſtimonium vel ipſe tunc vniuerſi orbis Imperator Auguſtus Cæſar edidit, vti refert Paulus Oroſius in hunc modum. *Auguſtus Cæſar Domini appellationem, vt homo declinauit. Nam cùm eodem ſpectante ludos pronunciatum eſſet à quodam mimo: ô dominum, æquum, & bonum! vniuerſique quaſi de ipſo dictum eſſet, exultantes approbauiſſent; ſtatim quidem manu, vultúque indecoras adulationes repreſſit, & inſequenti die grauiſſimo corripuit edicto, dominúmque ſe poſthac appellari, ne à liberis quidem, aut nepotibus ſuis vel ſerio, vel ioco paſſus eſt.* Hæc ille, lib. 6. cap. 22. Scribunt autem grauiſſimi ſcriptores; hoc edictum ab Auguſto promulgatum Romæ fuiſſe eodem die, quo in Iudæa Chriſtus natus eſt de Beatiſſima Virgine. Profectò diuinauit ethnicus

Oroſius.

Auguſtus Cæſar dominum ſe appellari prohibuit.

B Imperator, longè maiorem Principem ſeipſo fuiſſe natum, cui ſoli dominium, & imperium deberetur. Quin etiam hoc ipſum à Pythio Apolline, cuius totum per orbem celebrabantur oracula, dicitur accepiſſe. Scribunt enim Nicephor. lib. 1. cap. 17. Suidas verbo Auguſt. Cæſar, & alij, *Auguſtum facto ſacrificio Hecatombes in fano Apollinis Pythij quæſiſſe quiſnam poſt ſe imperium eſſet habiturus, cúmque reſponſum nullum daretur iteratis ibidem ſacrificiis, denique poſt longum ſilentium his carminibus ab Apolline redditum oraculum.*

Niceph. Suidas. *Apollinis oraculum de Chriſti imperio.*

Me puer Hebræus, diuos Deus ipſe gubernans
Cedere ſede iubet, triſtémque redire ſub orcum.
Aris ergò dehinc tacitus abſcedito noſtris.

Sic Latinis reddita ſunt ab oraculo edita carmina.
C Ergo Auguſtus Romam rediens poſt tale reſponſum ſuo in Capitolio aram inſtruxit maximam cum hac inſcriptione Latina: *Ara primogeniti Dei.* At S. Anton. 1. p. hiſtor. titul. 4. cap. 6. Innocentius 3. ſerm. 2. de natiuit. aliíque tradunt Auguſtum quæſiſſe à Sybilla, num in mundo ſe ipſo aliquis maior eſſet futurus? quo autem die Chriſtus in Bethlehem Iudæ natus eſt indicaſſe Sybillam Auguſto in cœlo circulum aureum in quo Virgo pulcherrima infantem ſpecie admirabilem in gremio geſtans viſebatur, quem illa dixit futurum ipſo Auguſto potentiorem. Illicò autem de cœlo vox perſonuit: *Hæc eſt ara cœli.* Quare palatiũ illud Auguſti, quod erat in Capitolio, tandem in templum Chriſtianum redactum
D appellatur etiam nunc *Ara cœli.*

D. Anton. Innoc. 3.

Sybilla Virginem cum infante oſtendit Cæſari.

Templum B. Mariæ, Ara cœli.

19. O egregium Virginis matris monumentum pariter atque argumentum! Ara cœli: Virgo intra circulum aureum in gremio geſtans infantem ſpecioſum formâ ſupra filios hominum. Ara cœli Virgo Dei mater, in qua ſcilicet Deus cœleſtem ſuam, ac diuinam beatitudinem primo omnium ſanctæ animæ hominis demonſtrauit: Enimverò anima Chriſti Domini eodem momento, quo creata, ſimúlque vnita corpori in vtero Virginis fuit, diuinam eſſentiam Verbi, cui etiam eſt hypoſtaticè vnita, in beatitudine perfectiſſima vidit. Ara cœli Virgo Dei mater, in qua vbi per conceptionem puriſſimam, matris, & admirabilem incarnationem Verbi poſitus ex-
E titit in rerum natura Deus homo, ſtatim omnes omninò Angeli Regem ſuum Virginis filium adorauerunt, iuxta illud Apoſtoli: *Cùm iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei.* ad Hebr. 1. Ara cœli Virgo Dei mater, in qua hominibus poſita eſt, vt ametur, & appetatur, vt omni conatu comparetur ipſa gloria cœleſtis, Deus homo, Angelos, homineſque beatificans: ad hanc aram cœli, peccatores dum confugiunt cœleſtem vindictam pariter effugiunt, cœleſtis iudicis iram declinant,

Quomodo B. Maria dicitur, Ara cœli.

ad Hebr. 1.

regnato

B. Maria peccatoribus asylum. regnatorem cœli mortalium delictis offensum propitiant, placatúmque reddunt, & qui æternæ condemnationis, vt meruerant, pertimescebant sententiam, à Virgine matre suscepti audient illam suauissimã, & gloriosissimam Domini vocẽ: venite benedicti matris meæ, possidete regnum, quod seruis matris meæ; fratribus quidẽ meis paratum est in omnem æternitatem possidendum.

CAPVT TRIGESIMVMQVARTVM.

1. Egressa est autem Dina filia Liæ vt videret mulieres regionis illius.

2. Quam cùm vidisset Sichem filius Hemor Heuæi, princeps terræ illius, adamauit eam: & rapuit, & dormiuit cum illa, vi opprimens virginem.

3. Et conglutinata est anima eius cum ea, tristémque deliniuit blanditiis.

4. Et pergens ad Hemor patrem suum; Accipe, inquit, mihi puellam hanc coniugem.

5. Quod cùm audisset Iacob, absentibus filiis, & in pastu pecorum occupatis, siluit donec redirent.

6. Egresso autem Hemor patre Sichem vt loqueretur ad Iacob,

7. Ecce filij eius veniebant de agro: auditóque quod acciderat, irati sunt valde, eo quòd fœdam rem operatus esset in Israël, & violata filia Iacob, rem illicitam perpetrasset.

8. Locutus est itaque Hemor ad eos: Sichem filij mei adhæsit anima filiæ vestræ: date eam illi vxorem:

9. Et iungamus vicissim connubia: filias vestras tradite nobis, & filias nostras accipite.

10. Et habitate nobiscum; terra in potestate vestra est, exercete, negotiamini, & possidete eam.

11. Sed & Sichem ad patrem & ad fratres eius ait: Inueniam gratiam coram vobis: & quæcunque statueritis, dabo:

12. Augete dotem, & munera postulate, & libenter tribuam quod petieritis: tantùm date mihi puellam hanc vxorem.

13. Responderunt filij Iacob Sichem & patri eius in dolo, sæuientes ob stuprum sororis:

14. Non possumus facere quod petitis, nec dare sororem nostram homini incircumciso: quod illicitum & nefarium est apud nos.

15. Sed in hoc valebimus fœderari, si volueritis esse similes nostri, & circumcidatur in vobis omne masculini sexus;

16. Tunc dabimus & accipiemus mutuò filias vestras ac nostras: & habitabimus vobiscum, erimúsque vnus populus:

17. Si autem circumcidi nolueritis, tollemus filiam nostram, & recedemus.

18. Placuit oblatio eorum Hemor, & Sichem filio eius:

19. Nec distulit adolescens quin statim quod petebatur expleret: amabat enim puellam valde, & ipse erat inclytus in omni domo patris sui.

20. Ingressíque portam vrbis, locuti sunt ad populum:

21. Viri isti pacifici sunt, & volunt habitare nobiscum: negotientur in terra, & exerceant eam, quæ spatiosa & lata cultoribus indiget: filias eorum accipiemus vxores, & nostras illis dabimus.

22. Vnum est, quo differtur tantum bonum: Si circumcidamus masculos nostros, ritum gentis imitantes.

23. Et substantia eorum, & pecora, & cuncta quæ possident, nostra erunt: tantùm in hoc acquiescamus, & habitantes simul, vnum efficiemus populum.

24. Assensíque sunt omnes, circumcisis cunctis maribus.

25. Et ecce die tertio, quando grauissimus vulnerum dolor est: arreptis, duo filij Iacob, Simeon & Leui fratres Dinæ, gladiis; ingressi sunt vrbem confidenter: interfectísque omnibus masculis;

26. Hemor & Sichem pariter necauerunt, tollentes Dinam de domo Sichem sororem suam.

27. Quibus egressis, irruerunt super occisos cæteri filij Iacob: & depopulati sunt vrbem in vltionem stupri.

28. Oues eorum, & armenta, & asinos, cunctáque vastantes quæ in domibus & in agris erant:

29. Paruulos quoque eorum & vxores duxerunt captiuas.

30. Quibus patratis audacter, Iacob dixit ad Simeon & Leui: Turbastis me, & odiosum fecistis me Chananæis & Pherezæis habitatoribus terræ huius, nos pauci sumus: illi congregati percutient me, & delebor ego, & domus mea.

31. Responderunt: Numquid vt scorto abuti debuêre sorore nostra.

SECTIO

SECTIO PRIMA.

Egressa est autem Dina, &c.

1. ANTEQVAM huius capitis historiam sanè tragicam commentariis de more illustrandam aggrediamur, statuendum in primis est, quo tempore gesta illa fuerit. Ac relictis (vt variæ solent esse) hac de re autorum sententiis, operæ pretium iudico firmiùs adhærere nostro inter alios Benedicto Perer. qui summâ cum eruditione suum hoc loco commentarium elaborauit. Fuit quidē Dina sex annorum cùm Iacob egressus est ex Mesopotamiâ; cùm verò rapta, & violata est, quindecim annorum, matura iam connubio, nouem, scilicet, annis post reditum Iacob è Mesopotamia. Egressus enim inde mansit primo in Socoth secundùm Hebræos per vnum annum, & dimidium; deinde iuxta Salem vrbem Sichimorum habitauit septem annos, & sex menses, vsque ad cædem Sichimitarum. At Simeon & Leui fratres ex Lia matre Dinæ, cùm patrarunt hoc facinus, ille vnius & viginti annorum, iste autem viginti videntur fuisse; quod quidem maiorem ingerit admirationem, vt videlicet duo isti fratres adolescentiam vix egressi tam præferoci animo facinus tam atrox, tam periculosum, & animo conceperint, & audacissimè exequentes perfecerint. His ergò positis ad commentandum accedamus. *Egressa est autem Dina filia Liæ, &c.* Quæ fuerit occasio cædis Sichimitarum, & raptus puellæ, in primis ostenditur; quòd Dina è paterno domicilio extra vrbem posito egressa, versaráque in publico multorum patuit oculis, & libidinem inflammauit. Quanto Dina securiùs viueret, si domi nendo, texendo, assuendo, atque huiusmodi fœmineis occupata negotiis periculosissimum omnibus, præsertim puellis otium declinaret. *Sunt enim* (ait S. Ambros.) *periculosa otia virtuti.* serm. 11. in Psal. 118. Nec sanè quicquam aliud virtutibus magis aduersum, ac perniciosum solet esse, quam feriato animo, & corpore in otium, & segnitiem diffluere. Hoc quidem præcipuo fomite accenduntur vitia, & nutriuntur, maximè verò quibus puellares, & pueriles animi titillantur. Rectè ille cecinit: *Otia si tollas, periere Cupidinis arma.*

Prodigiosū belli facinus iuuenum.

Puella in publico periclitatur.

D. Ambros.

Periculosa otia virtuti.

2. Vbi otium, ibi tentatio; imò & nulla periculosior, quàm illud ipsum. Fugantur inde procul virtutes, vbi sunt otia etiam vitæ inimica. Quis nescit, quod & natura ipsa docet, & Philosophus scripsit: *Anima tandiu corpus informat, quandiu in ea vita munia obire potest?* sic Aristotel. in problem. sect. 14. q. 10. Otiari nec nouit, nec potest anima; nec ipsa mors aliud est, quàm cessatio ab operatione, ipsúmque omnium facultatum otium. Quin & tota rerum natura nihil æquè atque otium refugit, vt quæ in iugi quadam operatione versetur. Hinc illud eleganter à Tertulliano scribitur: *otium sui natura non nouit: hinc censetur, si agatur. Ita se dirigit, vt si cessauerit non sit.* lib. 1. contra Marcio. cap. 22. Multòque verius id ipsum in virtute cernitur, quæ tota in actione consistit: nec ipse Dominus, qui dum vixit *in mundo pertransiit benefaciendo.* Act. 10. otiantem animam admittit, quod illa experta doluit. *In lectulo meo quæsiui quem diligit anima mea, & non inueni.* Cant. 3. frustra quidem quæsiuit, & in otio, & inquiete,

Arist.

Tertull.

Actor. 10. *Otiari non sinit Deus animam.* Cant. 3.

A quem nouit otiari, & quiescere nolentem. Quare optimè occurrit Theod. *Quærit eum, verùm non inuenit quiescentem.* Infaustum quidem habetur inter homines bellum, pax verò aurea, dulcisque. Verùm (quæ hominum est ad malum procliuitas) feliciùs & sanctiùs interdum bello, quàm pace agitur: illo quidem exercentur animi, hac verò lasciuiunt, & corrumpuntur.

Theod.

Sancta interdum belli exercitatio.

3. Enimverò qui externorum hostium bellis exerciti, aut non tam enormiter peccabant, aut nondum suarum turpitudinum expletâ mensurâ, diuinam accerserant vindictam, cùm scilicet à quatuor Regibus Sodomitæ quinque reges impugnati sunt. Genes. 14. Iidem verò pace iam B constitutâ securi, & otiosi, atque in execranda præposteræ libidinis flagitia collabentes cœlestibus cum vniuersa Pentapoli flammis absumpti perierunt. *Tantum scilicet*, (vti obseruat Paulus Orosius) *diuinæ indignationis furor accensus est, vt propter hoc quod malè vtentes bonis fructus miseriarum, nutrimenta libidinum fecerant, terra quoque ipsa, quæ has habuerat ciuitates, primùm exusta ignibus, post oppressa aquis in æternam damnationem communi periret aspectui.* lib. 1. cap. 5. Nimirum hæc illarum bestiarum dico, non hominum turpitudo toti naturæ iniuriosa, sic diuinam concitauit indignationem, vt ignibus absumpta, ne vel in ipsis qui remanēt, cineribus, & fauillis quoquo modo C vlteriùs appareret, erumpente subitò aquarum pelago hausta, & consepulta mortalium, deinde oculis prorsus erepta est. At vnde tantorum malorum prorupit colluuies? audi Prophetam cum Hierusalem acriter expostulantem: *Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & filiarum eius.* Ezechiel. cap. 16. Otium dicit natum ex saturitate, & abundantia. Fames enim & indigentia mentē acuunt, curas excitant, vires subministrant, vt omni artificio, ac labore victus quæriretur: saturitas in otium, ac segnitiem tota diffluit. L X X. pro otio vertunt, *deliciis affluens.* Otio siquidem noxiæ fouentur deliciæ. Quare subtiliter ad hunc locum D sic edisserit S. Hieron. *Quod pro deliciis otium in Hebr. continetur, ad illum pertinet sensum: In desideriis est omnis anima otiosi, quod videlicet, semper aliquid agendum sit, ne ager pectoris nostri cessante manu, malarum cogitationum sentibus occupetur.* Quemadmodum agri multum, diúque inculti syluescunt, & vepribus horridi, aut herbis obrecti noxarum bestiarum, & latibula, & pabula fiunt. Ita planè languentes otio animi prauas nutriunt cogitationes, execrandísque fœdissimarum turpitudinum desideriis occupantur.

Genes. 14. *Noxia interdum pax & securitas.*

Paul. Oros. Gen. 15.

Sodomiticæ turpitudinis supplicium.

Ezech. 16. *Fames parit industriam ad laborem.*

D. Hieron. *Otio nutriuntur lici..., ...tur turpitudo.*

4. Aberat Moyses legislator, & rector Hebræorum à quo priùs exercebantur: non bella, E non hostes, non arma, quibus peterentur, vrgebant: pax læta, rerum omnium in castris, & abundantia, & securitas videbatur. Quid ergo deinde? *Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere.* Exod. 32. Ex illo tandem otio in turpes ludos, atque in idololatriam ventum est. Iccirco Dominus legem illam tantâ varietate præceptorum ferè pennolestam, tantâ seueritate propè intolerabilem instituit, vt Hebræorum animos, & solicitos redderet, & ab omni lasciuiâ cohiberet, ne vi

Ex otio nata idololatria Hebræorum.

Exod. 32. *Moysis lex ad tollendū otium.*

ne videlicet iterùm segnes, & otiosi in aliquod A flagitium prolaberentur. Hoc ipsum S. Chrys. hisce verbis adnotauit: *Israelitæ, cum sine labore vitam agerent, & quiete fruerentur, felicitatem suam non reputantes in impietatem prolapsi sunt. Quid igitur Deus in posterum? leges multas instituit, quibus eorum compesceretur licentia.* Ac multæ cùm fuerint rationes condendi huiusmodi legem, tam multiplicem, tam seueram, tam grauem; illa vel potissima videtur legislatoris intentio, ne amplius Hebræi diffluentes otio, maléque securi, ac feriati ad priora, vel etiam maiora flagitia prolabendi haberent occasionem. Idcircò adiungit idē Chrysost. *Et vt plane intuearis ad nullam perfectam virtutem huiusmodi leges, sed pro freno quodam eis datas, quæ occupationis materiam præbent, audi quid de iis* B *Propheta loquatur: Dedi eis præcepta non bona.* Ezech. 20. *non bona, hoc est, nihil magnum ad virtutem proficientia* homil. 7. in 1. Corint. 2. Quare etsi Mosayca lex Hebræos non valde sanctos (quantum in se erat) redderet; at certè vt homines haberet benè occupatos, & in officio, ne lasciuirent contineret, instituta est. Denique, vt contra otiosos, ac desides rem concludamus, pulchrè dixit Clem. Alex. *Otio, ac socordiæ viaticum suppeditare minimè est honestum.* 1. Stromat. Vigilandum est vtique patri familias, ne vlla & liberis, & seruis otiandi detur occasio, ne suâ ipse negligentiâ viaticum præbeat, quo domesticorum otium, & cum otio pariter vitia nutriantur, ac foueantur.

D.Chrys. D.Chrys. Ezech. 20. Clem. Alex. *Vitandū in familia otium.*

5. *Egressa est Dina.*] Periit misera, & stulta C virgo, quia exiuit, nimirum (vt benè Rupertus ait) *filia vaga, visu dissoluta, facie decora*, &c. Tutò quidem, sanctéque ageret, si domi mulier, si in abdito puella se contineret. Quid enim puellæ ad modestiam, ad verecundiam, ad pietatem, ad vitam denique magis necessarium est, quàm paternæ domus secretum? Tuta in nido est implumis adhuc auicula, quæ fortè extra nidum volitans, aut viribus nondum firmata in lutum decidit; aut (quod peius est, & frequenter accidit) internolantis accipitris fit præda, & esca vnguibus. O quantò felicior, quia & securior, illa velut seruitus erat acanthididum intra caueam domi custodita diligenter, & enutrita dulciter concinebat! quam falsa quædam libertas, ad quam D misella perpetuò aspirans, qua data porta erumpit, in auram, vbi vel à carniuora intercipitur alite, vel ab aucupis sagitta præfigitur? securus dormit, agitque suo in latibulo, inde verò in campum liberè discurrens venatorum iacula, & hiantia canum ora in seipsum armat, & concitat lepusculus. Tuta in portu nauigat ratis, quæ in altum subducta, dum ventis, & vndis quatitur, aut pelago submersa, aut rupibus allisa fractáque perit. Custoditam capsulâ diuitem, ac lætum dominum efficit gemma; quæ in publico exposita furibus, raptáque inopem, ac tristem reddit. Thesaurum habes tecum ò virgo, cur illum stulta prodis in publicum, vbi prædonum oculos, manúsque irrites, & cupiditatem inflammes?

Rupert. *Puella in secreto abdita & secura.* *Securitas in secreto, periculum in publico.*

6. Portant quidem virgines diuino radiantes E lumine (vt est in Euangelio) lampades. Nulla ergò nimia cura est, & custodia, ne forte, aut lampadis vitrum (quo nihil fragilius) comminuatur, aut lumen ipsum oleo succensum, vel leni quolibet vento afflatum extinguatur. Heus o bonæ sanctæque fœminæ, quæ virtutem colitis, pudicitiam amatis, honestatem profitemini, vestram agnoscite imbecillitatem; ideò periculis proximæ, quia mulieres estis. Portatis thesaurum in vasis fictilibus: nulla vestro ingenio constantia, nihil in vobis firmum, nullum capiti pondus. Verè quidem scribitur: *Quid leuius fumo? flamen. quid flamine? ventus. quid vento? mulier. quid muliere? nihil.* Sic Glos. in For. de verbor. signif. Si ergò & fumo, & flamine, & vento leuior est, inconstantior, & fugacior mulier: quid quæso audet, quid aggreditur, quid conatur, magna rerum grauissimarum subire pericula; seséque, & multos secum trahere in ruinam: Benè S. Ambros. scripsit: *Vilis mulier ad pretium sed ad vitium appetibilis.* Apolog. Dauid. Tantulum quidem corpus tantorum ferax malorum. Lepide Aristippus mulierem corpore tantillam, sed facie decoram aspiciens dixit; *paruum pulchrum, sed magnum malum.* apud Anton. Monac. lib. 2. cap. 34. Ignis est sexus muliebris, & maximè iuuentus, quo seipsam fœmina, & alios simul cōburit. Quid igitur misera in publicum prodit, vt inspectantium oculis, nutibus, motibus, & sermonibus ventilata pyra vehementiùs excitet incendium? Vincet (dices) virtute sexum, & periculis empta victoria illustriorem pudicitiæ pariet triúphum. Error est, cæcitas, stultitia. *Enimverò* (vti aduertit S. Cyprian.) *incerta victoria est inter hostilia arma pugnare, & impossibilis liberatio est, flammis circumdari, nec ardere*; quod Salomon abnegat dicens. *Quis alligabit in sinu suo ignem?* &c. Prou. 6. lib. de sing. Cler.

Mulier infirma, periculis obnoxia. D.Ambr. *Mulier ferax malorū.* Aristipp. S.Cyprian. *Certum periculum, incerta victoria in occasionibus.* Prou. 6.

7. Securius est fœminam, & adolescentulam in abdito delitescere, vbi non ligna, non oleum extruendæ, inflammandæque pyræ virorum aspectus, & colloquia subministrant. Rectè Procop. *Dina (inquit) viciata est, vbi primùm exiuit paterno tabernaculo.* Quæ scilicet integra, dum abdita domi, permansit; vbi nec suæ, nec alienæ tentamentum subiit voluptatis. Hoc scilicet omnium virtutum hoste, ac veneno fœminæ, præsertim puellæ miserandum in modum pertentatæ, ac tabefactæ pereunt. *Eia tu si sapis, ò virgo, delicias* (monet Clem. Alex.) *tanquam caducum, & breuem florem relinque vento, & igni.* Nihil quidem voluptate fugacius; momento peragitur, & quasi ventus dissparet, & velut in fauillas abit, & euanescit. *Fugiamus ergò* (clamat idem) *fugiamus. Hæc vnda ignem eructat, in ea cante formosa meretricula voluptas.* Ita Clem. lib. ad Gentes. Non facilis profectò victoria est, vbi cum hac meretricula voluptate pugnatur. Vna salus viro, fœminæque, vna vincendi ratio, si fugiant, quam dolis, ac præstrigiis armatam, atque obuios quosque dementantem sola Dei potentia, & Christi gratia in fragili hominum natura illudere potest, ac superare. Inuitat quidem ad bibendum cristallo nitidior aqua: sed heus tu, hæc vnda ignem eructat. Non aquam bibes, sed voracem tuorum viscerum flammam vorabis; insidiatur meretricula, prætereuntes cantu allicit; *Sed cantu* (adiungit Clem.) *mortem operatur.* Equidem hoc mihi persuasum habeo, cùm multa, & grauia sint mortalium cum vitiis certamina; nulla nec frequentiora, nec grauiora videri, quàm quæ fiunt cum voluptate carnis, contra quam bestiam gehennales, quibus animæ comburuntur, ignes eructantem in sacro baptismate armamur ab ipso Spiritu sancto fideles, vti Clem. Alex. pulchrè in hunc modum adnotauit. *Armati confligamus instructâ acie aduersus malum: ignita iacula mali extinguamus aquis à verbo tinctis cuspidibus.* lib. ad Gentes.

Pyra ex colloquiis & affectibus ad libidinē extruitur. Procop. Clem. Alex. *Deliciarum flos breuis & caducus. Voluptas meretricula deceptrix.* *Voluptas aqua ignem eructans.* Clem. Alex. Clem. Alex. *Contra voluptatem armamur in baptismo.*

8. Arma igitur dæmonum, quibus aduersum nos præliantur, ignita sunt, flammásque in membris nostris succendunt impudicarum, & lethalium

lium voluptatum. Cæterùm ex aduerso stat instructa fidelium acies, gestant enim scuta, cuibrant iacula salutaribus diuini spiritus aquis in Baptismo tincta simul,& munita, quibus tota vis inferni,& retunditur, & labefactatur. Hæc virtus est sacrosanctæ in Baptismo aquæ; vtinam nos ipsi abiectis armis, relicta salutari aquâ, diuinaque spretâ gratiâ in gehennæ flammas, atque in mortem ipsam vltrò non irrueremus: Quæ ista mortalium cæcitas est, quæ stultitia, vt non videant, non intelligant, quæ nam sit fallacia, vanitásque carnalium voluptatum? poma quidem sunt, sed in damnatâ Sodomitico incendio terrâ nascuntur: foris pulchra, intùs turpia; oculos recreant, animos inflammant; turget interior cutis, sed sputeum cinerem, & fœtidum aërem, & gehennalem denique ignem interiùs occultat. Ah felix, qui legit poma in Ioseph illius casti, & formosi benedictionem ab ipso cœlo aut dimissa, aut cœlestis Regis manu consita! De quibus ad Tribum Ioseph ita Moyses: *De benedictione Domini terra eius, de pomis cœli, & rore.* Deut. 33. O verè pulchram, & à Deo ipso benedictam Ioseph terram, quæ non carnalium illecebrarum spinas germinat, sed candentia lilia; rubentes rosas, cæruleas violas; virginum continentium, viduarum scilicet, castissima opera, purissimas cogitationes, Christianæ honestatis ornamenta pariter, & odoramenta producit! Hoc vnum planè fuit ex potissimis, & præstantissimis miraculis, quæ Deus homo in mundo est operatus, iussu nimirum, ac monitu sui æterni Patris, qui filium sic alloquitur: *Posui verba mea in ore tuo, vt plantes cœlos.* Isai. 51. *Eos videlicet cœlos intellige* (ait S. Hieron.) *qui portant imaginem supercœlestis.*

Voluptates poma Sodomitica.

Deut.33. *Castitatis terra benedicta.*

Casti à Christo plantati noui cœli. Isai.51. D.Hier.

9. Maximè verò sunt viri, & fœminæ puritatem animæ, corporísque seruantes, qui cœlestem statum in se ipsis referunt, vbi cœlites Angelis, & similes, & socij neque nubent, neque nubentur; & cùm adhuc in terra viuant mortales, ob cœlestem huiusmodi puritatem futuræ immortalitatis, æternæque resurrectionis iam suauissimam dulcedinem delibant, & quendam quasi fructum prægustant. Plantauit in terra Deus homo cœlos, cùm putas virgines, castósque viros, & suo exemplo,& consilio,& gratiâ effecit. Tanta verò, támque admiranda, & ferè communis in Ecclesia Messiæ futura sperabatur virorum, ac mulierum pudicitia, vt ipsemet Isaias prædixerit? *Habitabit iuuenis cum virgine, & habitabunt in te filij tui; & gaudebit sponsus super sponsa, gaudebit super te Deus tuus.* Isai. 62. *In quibus exemplis* (occurrit S. Hieron.) *sancta coniunctio est.* Videlicet, tantus erit fidelibus erga honestatem mentis,& corporis affectus, tanta in eius obseruantia virtus, & constantia, tam effusa diuinæ gratiæ mentes, corporáque purificantis,& roborantis abundantia, vt etiam in summis periculis, atque illecebrarum tentationibus (cuiusmodi est iuuenis cum virgine cohabitatio) iuuenilem, ac virginalem pudicitiam sine vllâ labe puram, absque omni dispendio integram conseruent. Erunt enim omnes velut sub eodem tecto vnius eiusdémque parentis filij, inter quos etiam in dispari sexu par est castitatis affectus,& vitæ honestissimæ in fraterno amore conuictus. Quin etiam sponsus,& sponsa purè, sanctéque gaudebunt; ad sanctas nimirum nuptias Christiano ritu celebrandas tam mira cum honestate accedent, vt veri, sanctíque sponsi, non verò iam coniuges; casti, non maritati putum Christiani contractus

Casti Angelorum æmuli & socij.

Proprium opus Messiæ, casti in terris homines.

Isai.62. D.Hier.

Per Messiam effloruit castitas.

Christianæ gentis castitas.

Ben.Fernand.in Genes.tom.3.

A perficiant sacramentum. Atque vbi hæc ita succedent: *Gaudebit* (concludit Propheta) *super te Deus tuus.* L.XX. legunt: *Sic lætabitur super te Dominus.* Isai.62. Isai.62.

10. Gaudium vtique Christo Domino erit in cœlis coram Angelis Dei, cùm viderit in sua Ecclesia iuuenes ac puellas puritate corporum cœlestibus spiritibus persimiles; & honestissimas coniugatorum nuptias, læto, gratóque vultu aspiciens, felicitate Christianæ prolis, debitâ inuicem caritate, bonorúmque operum in vita, & prædulcis denique mortis sanctitate prosperabit. Idcircò aliquando infaustæ succedunt nuptiæ,& infelicia redduntur coniugia, eò quòd non ab sponsis, sed à maritis,& vxoribus,& (quod etiam euenit) B non ad prolem, sed iam cum prole, aut puerperis, aut certè prægnantibus celebrantur. At licet sanctum sit coniugium, nihil planè ad virginum statum verè in terris Angelicum. Illud cum genere ipso mortalium simul ortum prodiit; iste ab ipso Deo cùm è cœlo ad nos descendit, institutus est, de quo sibi, ac mundo ipsemet cœlestis sponsus insigni quodam exultans gaudio ad hunc modum congratulatur. *Iam hiems transijt, imber abijt, & recessit: flores apparuerunt in terra nostra.* Cant. 8. sensus est: *Iucundum veritatis exortum est ver, florere cœpit tellus; natura scilicet humana: legendi sunt flores, si vis coronas ex floribus contexere.* Ita Psellus. Nimirum status coniugalis, qui mundum repleuerat, per hyemem, per imbres, hoc est, C per labores, dolores, ac mœrores (*tribulationem enim carnis habent coniugati.* 2. Cor. 7.) significari videtur. At sublimitas,& gratia virginitatis vere ipso, quo nihil gratius, amœnius, & blandius, exprimitur. Hoc primum tempus, primíque dies nascentis Ecclesiæ Christianæ. Ver illud erat, ver magnus agebat orbis, tunc blandi soles, tunc parturientes agri, tunc virentia gramina campis, tūc nemorum frondes, & pratorum flores, tunc vernantis terræ gratia, radiantis cœli æmula primò visa est. Natus, inquam, Deus homo de matre Virgine terram virginibus, & continentibus vtriusque sexus adornant. Enimverò post matrem Virginem, sponsúmque matris Virginem primos ad Euangelium vocauit *Apostolos, aut virgines omnes,* D *aut post nuptias continentes*, vt egregiè testatur S. Hieron. contra Iouin.

Benedicta Christianorum à Deo coniugia.

Cum virginitate accedendum ad nuptias.

Cant 8. *Virginalis status excellentia.*

Psellus.

Castitatis ver. 2.Cor.7.

Primitiua Ecclesia vernum tempus.

D.Hieron.

11. Percommodè cecidit hæc nostra huius loci cōmentario ad vesperum religiosissimi, & suauissimi omnium diei, quo Verbum caro factum ex Beatissima, & purissima semper Virgine Maria prodiit in lucem: illóque nascente cœli distillauerunt dulcedinem, nubes pluere iustitiam, tellúsque germinare salutem visa fuit. Dei Ecclesia in sponsi natalitiis gaudio triumphans inter multa, quæ suauissimè concinit, hoc in suo modulatur epithalamio: *Similis est dilectus meus capreæ, hinnulóque ceruorum.* Cant.2. in ceruo acumen visus, velocitatem cursus, antidotum veneni; teneram E verò ætatem, recentémque ortum Christi Domini in hinnulo intellige. Ipse oculus, lumen, splendor, faciésque æterni Patris, qui humanâ carne indutus nascitur, cerui typo innuitur. *Aiunt enim* (inquit Theod.) *ceruum venenatas bestias, vti herbas, deuorare, cùm ex eo cibo nullo afficiatur incōmodo.* Sed quæ vis ista, quæ potentia in Christo infante, qui ve serpentes, quorum esu innoxio pascitur? Respondet Theodor. *Cum hinnulus, id est, puer adhuc esset, diaboli potentiam, velut serpentes quosdam deuorauit, cùm magos qui diaboli vates erant, confestim, vt natus est, ad adorationem pertraxit.*

Dies Domini IESV natalitius.

Cant.2.

Theodor.

Theod. *Magorum aduentus ad puerum IESVM.*

N Hæc

A Hæc ille; ac pulchrè quidem. Nam licèt Reges ab Oriente aducti decimo tertio die post natum Dominum ad Bethlehemiticum præsepe tádem peruenerint, certum est tamen illo ipso die, quo natus est Dominus, stellam ab illis in cœlo visam, & itineri coniunctim tres ipsos Reges sese dedisse. At mirabilior adhuc est potentia nostri hinnuli; pluráque & nocentiora serpentum monstra, quæ ipso statim exortu infans deglutiuit, hominum scilicet flagitia. Vtinam ô potentissime hinnule, ô dulcissime infans, quæ in horrido cordis mei saltu, inter spinas syluescentis animæ nata,& nutrita, vitiorum, ac scelerum adoleuerunt monstra, sic tu hodie infantilibus tuis prosternas gemitibus, sic tuæ caritatis incendio consumas, vt ne vestigium quidem amplius tot serpentium, ac bestiarum in corde, animáque vllum appareat.

Infans IESVS monstra deuorat.

12. Sed cùm hinnulum alloquor,ceruam iuxtà parentem aspicio; nec enim hinnulum nisi cerua parit. At hæc ipsa pulchriorem multò gestat nomenclaturam in Psal. 21. cuius est inscriptio. *Pro susceptione matutinâ*; siue,*pro cerua matutinâ*; siue, *pro cerua auroræ*; siue, *pro robore auroræ*. Et quidem Psalmum illum de ortu, vitâ, obitúque Messiæ, vel ipsi antiquiores Hebrææ gentis Doctores intellexerunt. Aurora verò ex qua orta est cerua, hoc est, humanitas Christi Domini efformata,ex qua robur,siue fortitudo Æterni Patris Christus Dei filius natus est, profectò ipsa est augustissima Virgo. Bellè quidem aurora etiam virgo ipsa mater dicitur; in qua finitur nox, ad quam ipsa tenebrarum euanescit caligo, quæ solis exorientis prænuncia diem in ore,lætitiamque gestat mortalibus. In mœrore quidem, & caligine consepulti erant filij Adam post parentis sui peccatum. Tandem igitur mundo illuxit aurora, Virgo scilicet Dei mater nobis, (vt dulciter cloquitur S.Ioan.Damasc.) *inexhaustum pelagus gaudij: vnica mœroris obliteratio; pharmacum ex omni pectore dolorem propulsans.* orat. 2. de assumpt. Virg. Ex illa natus est ille ad sanitatem gentium hinnulus, vti ex aurorâ matutinus emicat splendor, ex Virgine matre Virgo filius Virginum sponsus. O quantum Dina filia Iacob huic Virgini, quæ orta est stella ex Iacob, dissimilis extitit? Illa egressa ex abdito parentum contubernio in dispendium pudoris incidit; Virgo latebat in tenebris, in publico desiit esse Virgo.

Psal. 21. *B. Maria cerua, & aurora dicitur.* *D. Ioan. Damasc.* *Incauta puella periclitatur.*

13. At noluit Dei filius homo nasciturus aliâ, quàm absconditam in secreto orantem; quò soli penetrarent Angeli,Virginem sibi matrem eligere. *Suspicandum enim* (ait S.Bernard.) *non est quod apertum Angelus inuenerit Virginis ostium, cui nimirum in proposito erat fugere hominum frequentiam, vitare colloquia, ne orantis silentium perturbaretur.* super Missus. Discite virgines à magistra, à Regina, à matre Virginum amare secretum, latere in abdito, conuentus horrere, lucem publicam perhorrescere. *Hortus* illa dicitur *conclusus*, *fons signatus*. Cant. 4. Quare hortus; non ager, non campus? nimirum *hortus* (respondet Rupertus) *quòd semper ibi aliquid oriatur: quia cùm alia terra semel in anno aliquid creet, hortus nunquam sine fructu est. Vnde ergò hortus es tu ô dilecta dilecti, nisi, quia in te natum est aliquid, quod nunquam desinit, nunquam marcescit, aut deficit.* Adde, quia hortus iugiter irrigatur, & nihil in horto est,etiam herbæ, glebæque, quod non irriguum ebibat liquorem. Totà verò Dei genitrix Virgo,ita continuis diuinæ gratiæ fluentis irrigata est, vt tota corpore,animaque ab Angelo gratiâ plena, & à sanctis Doctoribus gratiarum omnium pelagus nuncupetur. Sed quare insuper hortus conclusus? *Quomodo* (inquit Rupert.) *hortus, si conclusus, non habens aditum, per quem saltem vnus intraret, vel exiret hortulanus? Hic hortus vnus est conclusus,hic vterus vnus est fœcundus, & incorruptus.* Solus enim, qui sibi hortum condidit, sine aditu in illum intrauit, ex eòque exiit, & in illo sine cultura fructum vitæ legit.

B. Maria in secreto latet, & orat. *D. Bern.* *Puellæ amēt secretum.* *Cant. 4.* *Rupert.* *B. Maria hortus.* *B. Mariæ fructus perennis.* *B. Maria pelagus gratiarum.* *Rupert.* *B. Mariæ virginalis fœcunditas.*

B 14. Quid tandem sibi vult fons signatus? *Spiritus* (inquit Rupert.) *sancti signaculo signatus,iuxta illud: Spiritus sanctus superueniet in te*, &c. in Luc. 1. *hortus conclusus, quia vterus tuus, ô Virgo, nulli viro, nulli carnali commercio accessibilis, & mens tua nulli vitio, nulli spirituali nequitiæ fuit vnquam penetrabilis.* O geminum Deiparæ Virginis ornamentum: ô duplicem matri Dei à filio concessam iure optimo prærogatiuam? Corpore animóque pariter Virgo immaculata extitit; vti sine virili semine Deum hominem concepit, ita sine reatu originali concepta primam Dei gratiam, & sanctificationem cum vita pariter accepit:Quàm Virgo corpore,tam Virgo mente:fons signatus ad quem non reseratum est signaculum, nec patuit aditus,vel concupiscentiæ carnali, vel reatui originali. Vtramque ô Virgo Dei mater, tuum confitemur, scribimus, & prædicamus priuilegium, de vtraque tua gloria in hac suauissima, & lætissima tui Virginei partus solennitate omnes serui tui,& gloriamur inuicem, & tibi festiuissimè gratulamur. C

Rupert. *Luc. 1.* *B. Maria corpore animóque immaculata.*

SECTIO II.

Vt videret mulieres regionis illius.

1. EN vera quidem Euæ matris filia, quam videndi leuitas, & curiositas à recto virtutis statu, mentísque tranquillitate præcipitem ruere fecit in exitium. Quàm felix Dina foret, si aut cæca oculis nihil videret,aut quæ intra paternos D lares,ac parietes continentur, intueri tantùm satis contenta viueret. Sed in adolescentia cùm sensus lasciuiant omnes tum maximè oculi moderamen rationis,& sapientiæ frænum detrectantes ad illicita, & nocentia malè conspicienda liberè, incautéque rapiuntur: scilicet maligna, & mortifera sensuum voluptas,quæ in nobis ab aduersatio succenditur, suam vim multò acriùs in fœminas, mollioris vtique infirmiorísque naturæ exercet. Et quidem (vt scite admodum scripsit Marcus Tullius) *maximas virtutes iacere omnes necesse est, voluptate dominante.* lib. 2. de finibus. Tolle à sensibus titillantem istam, & illecebrosam voluptatem; nec illicium aderit vitiis; nec E virtutibus oberit,aut quod inficiat animos venenum, aut quod deterreat impedimentum. Maximè verò inter sensuum voluptates, quæ libidinosa est, extremum animæ periculum importat. *Difficile siquidem est* (ait S. Ambros.) *vt quisquam libidinis irretitus illecebris immunis euadat.* apolog. Dauid. Nec planè (vti experientia quotidiana testatur) robur nullum quantumuis magnum inter illecebras voluptatũ non mollescit,non eneruatur vigor, non languescunt vires. Enimverò *Sansonem* (animaduertit Theodoret.) *inuictum,& inexpugnabilem, qui vel multis millibus alienigenarum erat*

Puellaris videndi curiositas. *Voluptas ardentior in fœmina.* *Marc. Tull.* *Voluptas virtutum virus,vitiorum fomes.* *D. Ambr.* *Periculosa tētatio carnis.* *Theodor.*

erat formidabilis, in captiuitatem redegit meretrix muliercula; adeò bellica acie est grauius bellum cupiditatis in lib. Iudic. Optimè captiuitatem nominat; nec enim alio vitio fortiùs debellatur, tenaciùs illigatur, magisque in tyrannicam seruitutem pertrahitur humana mens, quàm libidine carnis; nec aduersus alium vitium grauiora fiunt, & tolerantur certamina, quàm contra libidinem, in qua peruincenda, vel saltem quoquo modo propulsanda nullus mortalium sine speciali Dei præsidio victor euadit. Iccircò appositè adiungit Theodoret. *Eum, qui se fortissimè gesserat, & propter præclara, & admirabilia facinora celebrabatur laudibus, captiuum fecit voluptas: ipsa enim eum diuina nudauit gratia.* At quis Sansone fortior, ne vincatur; quis rigidior, ne mollescat inter illecebras? Deinde si tam fortis, tam rigidus vir in captiuitatem trahitur à meretrice, cur ausit Dina imbellis, mollisque puella sese dare in conspectum nebulonum?

Sine Dei gratia speciali non vincitur carnis tentatio.

Theodor.

Nemo ausit vltrò se tradere carnis tentationibus.

2. Et quidem rectè suspicari possumus puellam sui decoris consciam sese ostentare voluisse: (hæc enim est fœminea leuitas, & vanitas) vel mulieribus ad inuidiam, vel viris ad tentamentum. *Decor enim* (inquit Tertul.) *naturaliter est inuitator libidinis.* de cultu fœmin. cap. 1. Quod si hæc vanitas tolerabilis habetur in puella nuptura, vt sponsum comparet: at in virgine, quæ puritatem amat, & profitetur, planè censetur abominabilis, quare optimè Tertul. vanum istud formæ, ac lenocinij studium in sacra Virgine (si quod in ea videretur) cum virginitatis proposito, aut etiam professione vocat imperfectam, & inconditam pudicitiam: *vt licet* (inquiens) *animo aliquatenus tenax sui agat, in habitu tamen licentia sese dissoluat, solatium appetendo cuius res deuitat effectum.* citato loco. Scilicet, hoc inter alia multa malum, & quidem maximum in pulchritudine, atque in lenociniis inuenitur; vt quæ sibi pulchra videtur, & studiosè comendo, pretiosèque vestiendo muliebrem mundum elaborat, nihil subinde prius, ac potiùs habeat, quàm vt in publicum ad vanam ostentationem prodeat. Nā quæ suæ formæ diffidit, nec se comptam, & ornatam videt, ea proculdubio latere mauult, quàm in publico videri. Quiescit quidem in nido, quandiu implumis est auicula, vbi verò plumescit, exiliens subitò sese audet libero cœlo credere. Plumas ergò, alásque filiæ pater, vxori maritus, annectit, qui lenocinia, qui vestium ornamenta illi tribuit; vt scilicet alata è domo, thoróque deuolet; comptáque & ornata nouos amores excitet, & comparet amatores.

Tertul.
Lenocinium Virgine sacra indignum.

Tertul.

Vana pulchritudinis ostentatio.

Nec filia, nec vxor nimis ornanda.

3. Eòdem accedit muliebris, maximè verò puellaris, garrulitas, quæ relictis parentum, ac virorum penatibus, extrahit foràs ad inuisendas, alloquendas, familiaritérque ac leuiter tractandas eiusdem lasciuiæ, ac vanitatis peramantes, fœminas; in qua quidem familiari consuetudine garrulitatéque, si non prorsus exuitur, at certè multum teritur, pudor; & dum officiosæ, vrbanæque, ac disertæ mulieres videri volunt; minùs sese modestas, grauésque ostentant. Discant omnes præsertim virgines à Romana illa nobili, pulchra; & (quod præcipuum est) casta, & sancta, quam non satis laudat S. Hieron. Asella virgine. *Nihil illius* (inquit) *seueritate iucundius, nihil iucunditate seuerius, nihil suauitate tristius, nihil tristitiâ suauius. Sermo silens, & silentium loquens; nec citus, nec tardus incessus.* O egregiam

Damnatur in fœminis garrulitas.

Mira virginis Romanæ modestia.
D.Hier.

A fœmineæ honestatis, ac modestiæ magistram! Sed quid de cultu? adiungit; *Idem semper habitus, neglecta munditiis, & inculta veste cultus ipse sine cultu.* At vilis (inquit aliqua) & abiecta videbor, contemptuique, & risui omnibus ero. Falleris mulier; Laudabilis planè, vti de illa ipsa Romana virgine ita colligit S. Hieronym. *Sola vitæ suæ æqualitate promeruit, vt in vrbe pompæ, lasciuiæ, deliciarum, in qua humilem esse miseria est, & boni eam prædicent, & mali detrahere non audeant.* epist. 15. de laudibus Asellæ. Nemo igitur virtutem reformidet, ac refugiat, quòd ea sit apud homines contemptibilis. Nam tanta est virtutis excellentia, vt bonis amori sit, & malis admirationi; cùm illam etiam ipsi, qui nolunt re-

D.Hier.

D.Hier.

Virtus etsi non amori, admirationi tamen est omnibus.

B cipere, vel inuiti radiantem in aliis admirentur, & celebrent. Quod quidem maximè cernitur in castitate, quæ quia difficiliùs ab homine possidetur, & à pluribus hostibus grauiùs, & importuniùs impugnatur, nobiliores victoriarum triũphos comparat. Hinc ad illam & consequendam, & conseruandam vtriusque sexus mortales meritò inuitantur his verbis à sancto Zenone Veronensi Episcopo. *Pudicitiam, in qua Deus habitat, non dicam diligite, sed luculentis moribus adornate. Magna igitur gloria est ornare, per quod orneris; seruare, per quod serueris. Illa nobis exhibet sanctitatem, nos illi amorem.* serm. de pudicitia. Ornanda quidem est, modestiæ, silentij, sobrietatis, humilitatis, pietatis, aliarúmque virtutum

D.Zeno.

Seruanda, & ornanda castitas.

C lenociniis pudicitia: quò enim maior ex iis castitati efflorescit ornatus, eò magis illum, in quo cernitur, honorat, & ornat.

4. Impatiens Dina secreti, prodit in publicum, vt videat mulieres regionis illius; atque vbi modestiam exuit, ibi confestim exuta pudore est. Egressam equidem arbitror cum parentum consẽsu, & fœminis aliquot comitibus; sed ne sic quidem virgo rediit, quæ virgo publicos cœtus malè cauta inuisit; adeò tenera est, & delicata, facilisque deperdi puellarum pudicitia. *Et quidem Dina* (inquit S. Bernard.) *dum ad pascendos hœdos egreditur, ipsa patri, & sua sibi virginitas rapitur.* de grad. humil. tract. de curiositate. Subtiliter vocat hœdos ipsos oculos, quos ad illi-

Facilis perditu puellæ pudicitia.

D.Bern.

Oculi hœdi lasciuientes.

D cita, vel saltem curiosa obiecta, velut hœdos lasciuientes curioso illarum mulierum conspectu pascere voluit, & oblectare. Cæterùm tot passim vbique prædones castitatis, & plagiarij puellarum occurrunt, vt etiam quæ mulieres inuiseret, in oculos, in dolos, in manus virorum incidens, extremum pudicitiæ subierit discrimen. At non malo, non impuro animo misera vrbem ingressa est. Benè: ipsa tantùm curiositas puellæ importat periculum, damnum infert. Ergò S. Bernard. ipsam alloquitur: *O Dina quid necesse est, vt videas mulieres alienigenas? quâ necessitate? quâ vtilitate? An solâ curiositate?* excusat sæpè necessitas, excusat vtilitas. Vtrámque Deus ipse causam respiciens, hominem solet eruere, ne pe-

Vbique prædones castitatis.

D.Bern.

Imprudens sese in periculum immisit.

E riclitetur, & ne corruat, sustinere. Vtrumque sæpè denegat illi, quem sola impulit curiositas; ob hanc vnam periit Dina. Rectè igitur S. Bernard. progreditur. *Et si tu otiosè vides, sed non otiosè videris. Tu curiosè spectas, sed curiosiùs spectaris.* Quid mali quæso id est, (inquit Dina) si videam fœminas mihi similes, quâ scilicet formâ, quo habitu, queis vitæ moribus sese illæ habeant: vix tandem hæc si culpa est, vna leuium, & venialium numero adscribitur.

Fuerit egressio, sit visio otiosa; quid tandem mali, & damni, quòd otiosè agam? At ô cœca mulier, si otiosè vides, non tamen otiosè videris. Leuis tua culpa, sed aliorum grauis; mulieres tu curiosè intueris, sed viri te curiosè in primis, deinde libidinosè intuebuntur. Quàm verò tua ista leuicula (vt putas) culpa, & tibi, & tuis futura sit perniciosa, tuo malo statim cognosces, & sine remedio dolebis. *Quis crederet* (concludit denique S.Bernard.) *tunc illam tuam curiosam otiositatem, vel otiosam curiositatem fore post sic non otiosam, sed tibi, tuis, hostibúsque tam perniciosam?* Scilicet, magnum quandoque tantulâ ex scintillâ excitatur incendium; atque ex puellæ istius leuitate grauissimum suæ pudicitiæ dispendium, omniúmque Sichimorum exitium consequutum est.

Incauta curiositas in libidinē atque in graue exitium desiit.

D.Bern.

Iosephus.

5. Porrò Iosephus hanc eandem scribens tragœdiam nescio quid commentario illustrandum adiungit his verbis. *Dina vnica filia Iacob venit in vrbem ad visendum cultum mulierum eius regionis; cùm esset celebritas apud Sichimitas.* lib.2. antiquit. cap.19. Itaque (vt supra iam adnotauimus) Dinæ curiositas fuit videndi, qui nam esset cultus, quod lenocinium, qui habitus, quæ tandem species, formáque fœminarum illius gentis: nec enim muliebri ingenio quicquam aliud magis in pretio, & in studio, affectúque habetur, quàm ipsa oris pulchritudo. Pulchra mulier sit, & quicquid aliud, vel magnum, vel speciosum, quod adsit, aut absit, nihili omninò facit. Vtinam de verâ pulchritudine, quæ quidem est puritas, virtúsque animæ, tale profectò verum, & sanctum prudens mulier ferret iudicium? Illud ergò non obiter adnotandum scribit Iosephus: *Cùm esset celebritas apud Sichimitas, Dina venit in vrbem,* &c. Erat videlicet dies festus, quales agunt infidelium gentes, forte dicatus alicui ex falsis, impurísque Deorum Numinibus; in quo idolum insigni cum apparatu, celebríque pompâ per vrbē deferretur. Ad huiusmodi celebritatem sexus, omnísque ordinis, ætatis, & status vnde vnde exciti conueniebant gentiles: atque (vt fit) effusa iuuenum lasciuia, fœminarúmque licentia non permittebatur modò ad populi oblectamentum, sed vti sacer, sanctúsque ritus ad maiorem religionem, sanctioremque cultum Deorum vsurpabatur. Videlicet impuri gentium dij non nisi ab impuris mortalibus per impura sacra, impurósque ritus coli, & celebrari poterant. Verum est enim quod scripsit S.Aug. de ludis, & spectaculis, quæ in honorem inanium suorum Deorum exhibebant antiqui. Ait igitur: *Antiquitas, quæ Deorum probra confinxit, non solùm in fabulis audienda posuit, verùm etiam in theatris spectanda proposuit; vbi crimina plura essent, quàm Numina, quæ ipsi Dij sibi exhiberi habebant libenter, qui in suos cultores vindicare debuerunt, quòd ea saltem viderent sapienter.* epist.5. Nimirum Deorum suorum, stupra, adulteria, milléque huiusmodi probra, & dedecora publicis festis, ludis, sacrilegis, & nefandis ritibus celebrabant infideles.

Sola in pretio fœminis habetur pulchritudo.

Ioseph.

Celebre festum idoli.

D.August.

Execranda idolorum festa.

6. Videlicet, quales gentium Dij vani, falsi, turpes, tales eorum ritus, talia sacra, fanáque, tales eorundem cultores; taliáque quibus colebantur festa, pompæque. Ac dum scelerari, qui fuerant viri, ac fœminæ pro Diis festo publico celebrantur, addiscebant miseri mortales, & planè ipsamet flagitia, tanquam religiosa, & diuina venerari censebantur. Nunquam non execranda fuerunt profanis, & impuris ludis destinata in vrbibus theatra, vt nunc maximè inter Christianos, si qua vsquam tolerantur, haberi debent irreligiosa, & indigna hominibus, qui Deum hominem factum ex Virgine adorant, eiúsque legem immaculatam, & puram profitentur. Rectè S.Saluian. hanc infidelium impietatem perstringens scribit ad hunc modum: *Ludi publici, ludibria scilicet spei nostræ, ludibria vitæ nostræ. In theatris, & circis deperimus iuxta illud: Stultus per risum operatur scelus.* Prouerb. 10. de prouid. lib.6. At quæres qui verum sit, quod in theatris, & circis deperimus? Respondeo quod idem paulò dixerat: *In illis imaginibus fornicationum omnis omninò plebs animo fornicatur. Et qui forte ad spectaculum puri venerant, de theatro adulteri reuertuntur.* Et statim hoc vno verbo rem conficit: *Sicut in his est pastus diaboli, ita offensio Dei,* &c. O dedecus! ô scelus! aguntur comœdiæ rerum impudicarum, in quibus tot spectantium, & audientum sensibus obiectantur turpitudinum, stuprorum, adulteriorum simulachra, & documenta; quot carmina dicuntur, quot prodeunt mimi, quot gestus, motúsque faciunt, quot verba proferunt, quibus quidem Deus offenditur, diabolus pascitur.

Damnantur publica mimorũ theatra.

S. Saluian.

Prou 10.

Pastus diaboli, offensio Dei theatrũ mimorum.

7. Sublata sunt è Christiano populo gladiorum antiquis celebrata munera, in quibus sese inuicem homines ferro contrucidabant; at nunc tolerantur, vsurpantur, probantúrque à Christianis mulierculárum, & mimorum comœdiæ, ad perniciem, exitiúmque animarum. Profectò hæc vna vel maxima inter alias redditur causa, quare diuina iustitia sic exarserit in Romanorum imperium, vt illud Gothis, VVandalis, aliísque barbaris prorsus euertendum tradiderit, vti scribit S. Saluian. Episcopus Massiliensis, qui grauissimas illorum temporum infelicitates, & oculis spectauit, & monumentis conscriptas in posteros traduxit. *Vbi est* (inquit) *Christianitas nostra, qui ad hoc tantummodo sacramentum salutis accipimus, vt maiore posteà præuaricationis scelere peccemus? Nos Ecclesiis Dei ludicra anteponimus, nos altaria spernimus, & theatra honoramus. Omnia denique amamus, omnia colimus, solus nobis in comparatione omnium Deus vilis est.* lib.6. de prouid. Quod autem re ipsa stulti, impiíque homines inter ludicra illa, & turpia ludorum, & actionum spectacula atque Deum ipsum cuius fidem profitentur, iniquissimam faciant comparationem, Deúmque præ illis despiciant, & habeant viliorem, ex eo rectè colligit, *si quando vsu venerit, vt eodem die, & festiuitas Ecclesiastica, & ludi publici agantur, quæro quis locus maiorum Christianorum copias habeat, cauea ne ludi publici, an atrium Dei?*

Perniciosior animis comœdia.

S.Saluian. Roman. imperiũ à barbaris euersum ob theatra & comœdias.

Deo ludos, & comœdias praferimus. S.Saluian.

8. Quod quidem malum etiam nostrâ hac ætate, & mali perpetrant, & boni deflent; sed qui possint, ac debeant illud prohibere, & à Repub. Christianâ propulsare? quare tandem nolint, ipsi viderint; Deóque iudici reddiderint sub mortem sciscitanti: Nam quæ maior impietas, quàm quæ alicubi hodie visitur, ac toleratur? Nimirum (vt idem scribit) *spernitur Dei templum, vt concurratur ad theatrum: Ecclesia euacuatur, circus impletur, Christum in altario dimittimus, vt adulterantes visu impurissimo ludicrorum turpium fornicatione pascamur.* cit. loco. Quod si profana ista spectacula edi, & vani, turpísque argumenti comœdiæ agi diebus festis ad matutinas horas (quod tempus agendæ rei diuinæ in Repub. Christiana destinatum est)

Ablegandæ à Christianis comœdia.

D.Saluia.

Abiectis diuinis grauiles fiunt ad ludicra concursus.

est) ex prohibitione Ecclesiastica non possunt: A at certe pomeridianis horis, vbi de ludis, de comœdiis sparsi tumores peruolant, turpe est dicere, qui ad illam vanitatem, & quanti fiant concursus: at rari tamen in templis tunc appareant fideles, vel vt sacram audiant concionem, vel diuinis vesperarum (vt fit) laudationibus intersint, vel (quod magis deplorandum est) sacrosanctæ Eucharistiæ, si quando publicè proponitur, adorandæ adsistant. Nonne hoc est quod S. Saluianus deflet: *ludicra amamus, ludicra colimus: solus nobis in comparatione omnium Deus vilis est.*

9. Hæc planè sunt maria naufragiis animarum infestissima: nec enim vsquam alibi, quàm in circis, in ludis, in theatris, in spectaculis, in pompis, in cœtibus, in conuentibus mortalium B vtriusque sexus vehementiùs accenditur libido spectantium, & colloquentium: atque animi titillantium illecebrarum telis acerbiùs vulnerati, Christianæ modestiæ, ac temperantiæ miserandam faciunt iacturam. Eòdem scilicet, vt spectentur, atque, vt amentur, aut certè, vt laudentur, studiosiùs elaborato ornatu conueniunt visendæ mulieres: ac viri, vt pulchrarum, & (vt fit) pictarum specie pascant oculos, animósque oblectent, & (quæ plurimorum est lasciuia) visû interim vt dixit Saluianus, fornicentur, & macello deinde turpitudinis, fœdo tandem opere mactandas eligant, vt in hac Sichimorum celebritate intemperantissimus iuuenis exteram puellam, quia fortè comptam, & pulchram vidit, C impudentissimo, & iniquissimo sacrificio victimam destinauit. Ah quanto securiùs quantóque feliciùs, & Dina sese in tenebris contineret, & Sichem iste in spectacula non prodiret; nec visendæ, ac subnotandæ fœminarum pulchritudini oculos iniiceret malè curiosos? Tutior fœminæ domus, quàm platea; securior penatium obscuritas, quàm publica lux, auráque vrbis: Raró quidem, aut nunquam sine graui discrimine ornatæ speciosæque in publicum prodeunt puellæ.

Animarum naufragia in theatris.

Miserandum turpitudinis sacrificium.

Certum pulchris in publico fœminis periculum.

10. *Discant ergò mulieres propositum pudoris* (vt monet S. Ambros.) *in Virgine scilicet Dei matre, imitari sola in penetralibus, quam nemo virorum videret, solam Angelus reperiret, sola sine comite, sola sine teste, ne quo degenere deprauaretur affatu, ab Angelo salutatur. Disce Virgo verborum vitare lasciuiam.* D in cap. 1. Lucæ. Nec enim Dei nuncius de incarnatione Verbi ad Virginem veniens, aut in platea deerrantem, aut etiam domi mutua serentem colloquia; sed solam sine arbitris Deo intentam, diuinisque contemplationibus studiosissimè, & ardentissimè vacantem inuenit. Exosa quippe Virgo auræ publicæ, aut in penitiore adyto suæ domunculæ agebat, aut si fortè prodeundum necessariò foràs esset, non otiosè morabatur in publico, sed maturè pertransiens ad amicum, & solitum domus reuertebatur secretum. *Exurgens* (ait Euangelista) *Maria abiit in montana cum festinatione.* Luc. 1. Videlicet ad salutandam Elizabeth. Vnde colligit S. Ambros. quod virgines E deceat in hunc modum: *Discite virgines non circuncursare per alienas ædes, non demorari in plateis, non aliquos in publico miscere sermones. Maria in domo sera, festinat in publico.* Quin etiam ingressa domum cognatæ, non statim regressa in suam fuit, sed (vti scribitur) *mansit illic tribus mensibus, &c. Non quòd* (inquit S. Ambros.) *domus eam delectaret aliena, sed quia frequentius videri in publico displicebat.*

D.Ambr.
B. Maria pudoris magistra & exemplar.

Luc. 1.
D.Ambr.
B. Maria secreti amãs.

Luc. 1.

11. Si ergò Beatissima Virgo Dei mater, non quidem propter suum alienúmque periculum: nec enim ipsa puritatis mater, & fons, aut sibi, aut alicui poterat esse periculo (etsi omnium omninò mulierum esset speciosissima) sic amans secreti erat, sic publici fugitans ob solum tamen virginibus proprium pudorem: cur quæso puellæ, in quibus multiplex est ratio periculorum, non sibi caueant, non sese abdant in secretiora penetralia, fugiant publicam lucem, spectantiúmque pariter, atque insidiantium sensus; ne miseræ tandem pereant, & secum alios simul trahant in eandem perniciem? *Quapropter* (monet hoc loco Procop.) *fidelis anima diligenter caueat, ne egrediatur domo Dei.* Est quidem parentum domus ipsis, quæ ibidem educantur, filiabus domus Dei: est virginibus, est puellis, est denique vniuerso sexui fœmineo ipsum, in quo se continent, in quo nent, assuunt, & reliqua obeunt domestica munera, domus suæ secretum, domus Dei; Sanctè siquidem domi operando fœminæ domum suam etiam opificij, reddunt ipsius Dei domum; quod Apostolus docuit ita scribens. *Salutant vos Aquila, & Priscilla cum domestica sua Ecclesia.* 1. Corinth. 16. Erant quidem Priscilla, & Aquila maritus, & vxor opifices, quorum hospitio Paulus vtebatur. *Hi autem* (inquit Theod.) *propter maximam virtutem, etiam domum suam effecerunt Ecclesiam, ea sola quæ Ecclesiam decebant, facere contendentes, sibique proponentes.* Tuam igitur, in qua secreto viuis, ô mulier domum efficere potes templum Dei: sancta quippe operatio, & oratio sanctam reddit vtique admodum piè vacantis habitationem.

B. Maria nec sibi nec aliis periculo.

Fœminis in secreto securitas.

Procop.

Propria domus fœminis templum Dei.

1. Cor. 16.

Theodor.

Sancti opificis domus templũ Dei est.

SECTIO III.

Quam cùm vidisset Sichem filius Hemor Heuæi Princeps terræ illius, adamauit eam.

1. CVriositas fuit, quam è domo paterna foràs extulit Dinam, vt videtur non valdè damnanda; volebat enim videre mulieres regionis illius; siue vti cum LXX. legit S. August. *condiscere*, videlicet ingenia & mores, & studia, & instituta, victúmque, & habitum, atque cultum illarum mulierum. Denique quemadmodum illis se notam redderet, illarúmque familiaritati sese posset insinuare. Cæterùm sui similes quærens fœminas, incidit in virum, qualis notæ, atque lasciuiæ plures vbique locorum fuisse memorantur, Pharaones, Abimelechi, Thesei, Parides, Iasones, innumerique alij muliebris pulchritudinis, & pudicitiæ exploratores, fraudulentissimi insidiatores, violentissimi raptores, iniquissimi pariter, atque impudentissimi corruptores. A quibus quidem ea tantùm secura viuit, quæ abdita latet, prorsúsque nec videtur, nec scitur. Quamobrem nulla parentum, nec maritorum in custodiendo filiarum, & vxorum, si pulchræ sint, corpore, ac pudore cura, & vigilantia satis magna censeri debet. Monet igitur Eccles. *Filiæ tibi sunt? serua corpus illarum.* cap. 7. Non ergò in altum hæc tam fragiles sine gubernaculo, sine gubernatore subducendæ sunt rates; quippe cùm in salo inter syrtes, vadáque cæca furentibus vndique ventis, ac fluctibus in sublime surgentibus, etiam

D.August.

Lasciuia frequens vbique virorum.

Nulla pulchrarũ custodia nimia est.

Eccles. 7.

validi, grauésque soleant periclitari myoparones. Non est sine duce, qui regat, nec sine comite qui fulciat, ab infirmo sexu difficilis via aggredienda. *Necesse est enim* (inquit S.Cyprian.) *caducis lapsibus elidantur, qui viam lubricam tenuerunt, de qua Salomon sic prædicat. Est via, quæ videtur apud homines recta esse; nouissima autem eius veniunt in profundum inferorum.* Prouerb.14. lib.de singul. Cler. At erit fortassis quæ suæ virtutis (si qua tamen est) conscia superandum sibi fortiter speret; quicquid pudori aduersum occurrerit. Vana quidem fiducia. *Non enim* (inquit S.Cyprian.) *de nostrâ stabilitate certum aliquid habemus, qui sine cessatione concutimur inter fluctus sæculi, sustinentes procellosos incursus.* Quis quæso in medio mari tutum se iudicans, nec ventos, nec vndas timet?

Mulier periculis obnoxia. D.Cypr. — Prou.14. — *Nulli immunda securitas.* D.Cypr.

2. At fuerit aliqua suæ firmitatis omninò secura; quid ergò de alieno scandalo, ruináque non curat? *Tamen* (rectè idem adiungit) *si alicui tanta fiducia est de immobilitate propria infirmitatis, saltem sollicita reformidet, ne ipsa sit scandalum visibus alienis, sed terreatur voce Domini comminantis: Væ mundo à scandalis: veruntamen væ homini illi, per quem scandalum venit?* Matth. 18. Cùm tanta sit naturæ nostræ imbecillitas, ad malúmque procliuitas, omni prorsus ratione vigilandum, & cauendum nobis est, ne aut nos incurramus in scandala, aut in eadem alios compingamus. *Multis enim* (ait S.Hilarius) *anima nostra laqueis appetitur, multis aduersus nos armis dimicatur: totis nos mortis nostra illecebris spiritualis nequitia circumuolant per aliena voluntatis mores, atque lasciuiam insidiantes, vt amemus vndique expectamur, & appetimur.* in Psal. 124. Mutuo quidem tendimus laqueos, inuicem in ruinam propellimur, simul & irruimus; inferimus, & patimur vulnera, mortémque mutuis pereuntes scandalis incurrimus sempiternã. Quare vna salus cunctis, & viris, & fœminis in fuga est, & procul ab occasionibus, ac periculis separatio. *Enimverò ipsi nos fallimus* (inquit S.Cypriã.) *quoties inordinaliter credimus æstimantes per fidem nostram legis præcepta posse mutari, vt inter masculos, & fœminas speremus passim castitatem immobilem custodiri.* de singul. Cleric.

Fœmina scandalo in aliis non sit. — Matth.18. — D.Hilar. — *Plura vbique ad libidinem inclamenta.* — *Scãdalo sumus inuicẽ.* — D.Cypr. — *Vana fiducia inter occasiones.*

3. *Quam cùm vidisset Sichem.*] Vidit adolescens filius Hemor principis Sichimitarum puellam, peregrinam quidem illam nobilem (vt suo præferebat comitatu) pulchram, & comptam; atque vt vidit infelix deperiit; subitò nimirum ad puellæ conspectum libidinosi amoris telo vulneratus. Est quidem oculus turpitudinis nuncius, tabellarius impuri cordis, carnifex honestatis, animæ satelles; in oculo prima fiunt libidinis tentamenta, prima sui exhibet argumenta turpis amor, prima erigit suæ, qua mentem occupat, vexilla tyrannidis. *Memento igitur* (monet Sapiens) *quoniam malus est oculus nequam. Nequius oculo quid creatum est? ideò ab omni facie sua lacrymabitur, cùm viderit.* Eccles. 31. Cùm ergò tanta sit nequitia in oculo, támque frequentem, & grauem, & videnti, & visis importet perniciem; ferè nunquam sese aperiet, nunquam obiectam rem percipiet, quin habeat, admittátve vnde pœniteat, doleat, lacrymetur. Nec verò ipsi animæ seruus quisquam infideliùs obedit, pluresque insidias, & nocentiores proditor struit, quàm oculus, quem natura velut in arcis specula, & in antennarum fastigio ad explorandum posuit, qui tamen hostem prospectans, non menti nunciat, vt caueat, vt se muniat, vt irruenti obsistat; sed è contrario armatum exitio, mortéque aduersarium, nunciat vt amicum, qui vitam secum afferat aduentantem. Quid est enim Dina pulchra, & ornata dum sese oculo videndam exhibet, eámque oculus menti nunciat amore dignam, & expetendam, quam hostis, quàm fera, quàm serpens, mortem, gehennámque ferens? Quid ergò tutum potest esse in vrbe, in arce, in naui, vbi fallit specula, & speculator insidiatur, hostémque, ac mortem accersit, & inducit, fitque de speculatore proditor, de amico inimicus, de propugnatore impugnator?

Malorum administer oculus. — Eccles.31. — *Proditor animæ oculus pro peccato.* — *Pulchra hostis animæ.*

4. Et quidem nequior est, & perniciosior oculus, quàm quilibet alius in corpore administer animæ; meliùs quippe loquitur, & disertiùs suadet, efficaciúsque tandem persuadet, quam lingua; elegantiùs quàm calamus, scribit: compendiosiùs, & eloquentiùs, quàm quælibet epistola rem conficit; quò nequeunt manus accedere, oculus intrat. *Nam res quoque* (inquit S.Gregor. Nazianz.) *non attrectandas lasciui oculi, atque procaces pertingunt.* de laudib. Cyprian. Malo igitur oculo peius nihil. Quid amplius? funem vt vinciat, catenam vt liget, viscum vt illaqueet, hamum vt capiat, glaciem vt infrigidet, flammas vt incendat, ferrum vt sauciet, mortem denique vt perimat secum ipse oculus gestat. Ad hæc oculus se malè pandens animam, aut sinit egredi, aut illam ipsemet foràs euocat, vt quoquò versum liberè peruolitet, iuxta illud: *Ephraim velut auis euolauit.* Oseæ 9. At (ô rem deplorandam!) semel illa foràs egressa rarò, seróque, aut etiam nunquam ad solitum secessum regreditur, scilicet; Vbi amat, ibi sui oblita inhæret infelix: spiritus quidem vadens, & non rediens. Qualis aliquando semel in arca coruus emissus, in eandem arcam non vltrà se recepit fœtido nimirum, & putulento pastus cadauere. Quæ nimirum intùs animã candidam, & puram referebat columbam, vbi forte per fenestram oculi foras erupit, nigri, ac sordidi instar corui ad spurcitias, & fœtores carnis inhiauit. O si Dinam non videret Sichem; quàm felix illa, & ille foret? Tanta vis in aspectu est. *Ascendit enim mors per fenestras*, ait Hierem. cap. 9. Sunt quidem corporis sensus, velut quædam fenestræ, per quas anima foràs egreditur ad exteriora. Omnium tamen latissima, & exeunti animæ omnium frequentissima ipse oculus est. Vitaret profectò infelicitatem huiusmodi, si liberè, incautéque non videret. Nihil sanè terribilius, ac ferocius leone est; at leonem cohiberi, ac cicurari obiecto oculis pallio, sæpiùs in circis, & caueis visum est. Ergo concupiscentia carnis, qua quidem bellua, nec ferocior nec audacior vlla habetur, vel ipso tantum oculorum obtutu illicitis denegato coërceri omninò potest, ac perdomari. Optimum ergò consilium quo tam multis, grauibúsque obsistitur malis: aspicere non decet, cupere quæ non licet. Quid plura in hanc sententiam? prima mali labes humani generis fuit incautus, & curiosus primæ mulieris omnium matris aspectus. *Neque enim Eua* (inquit S. Gregor.) *lignum contigisset, nisi hoc priùs incautè conspiceret.* lib.21. Moral. cap. 2. Sed hoc de argumento multa diximus tom.1. cap.3. sect.12.

Diligentissimus animæ administer oculus. — D.Greg. Naz. — *Anima per oculũ emissa perit.* Oseæ 9. — Hierem 9. — *Frequentior animæ fenestra oculus.* — *Clauso oculo domatur concupiscentia.* — D.Greg.

5. *Adamauit eam.*] Ad incautum, & curiosum oculum Sichem sequitur impura cordis affectio. Vidit iuuenis puellam, eiúsque turpi amore statim sauciatus periit. Huc ergò recidis, qui lasciuiam oculorum non cohibes. *Videlicet* (quod S. Ambros. alium ad finem subnotauit) *quasi ceruus sagitta*

Per oculum sagitta libidinis sauciat & interimit. — D.Ambr.

sagittæ toxico ictus paululum procedens, tanquam victus veneno procumbis, aut quasi piscis, qui fuscinâ fuerit infixus, quocunque fugerit, vulnus vehit. in lib. Tob. cap. 7. Est quidem impurus amor homini sagitta veneno illita, quam per oculos infixam cordi gestat infelix.

Lethale libidinis venenum.

Vulnus alit venis, & cæco carpitur igne.

Suum scilicet morbum ipsemet fouet, ac nutrit; suam ipse sibi mortem lætus, ac ridens consciscit. Nemo quippe vult in amore sanari, solus ille veneno isto infectum, sagittáque transfixum curare potest, qui pæonius est animarum, & corporum medicus. Quod quidem vnum inter alia maximum Messiæ in mundum venturi Zacharias prædicit miraculum: *Dissipabitur arcus belli.* cap. 9. scilicet à Rege Messiæ, cuius ingressum in Hierusalem & triumphum die palmarum prænuncians exclamauit: *Exulta satis filia Sion: Ecce Rex tuus venit tibi,* &c. Dissipabit igitur, confringet, & comminuet Rex iste cœlestis arcum belli. *Vt non mittantur* (declarat S. Hieron.) *ignita iacula, quæ voluptuosorum possint corda percutere.* Confracta sunt iam Cupidinis arma, non sagittam, non iaculum mittit: iam Deus homo Cupidinem exarmauit.

Zach. 9.
Christus exarmauit Cupidinem.
D. Hieron.

6. At etiam nunc ferit, cruentat, perimit. Nimirum vel illi sua tela homo restituit, iterúmque sagittis, iaculísque armat instructum, vel tanta nunc est infirmitas misero, vt sine telo victus succumbat Cupidini, mortémque bibat voluntariam. Est enim illius pharetra; quam vno verbo describit Hieremias dicens: *Pharetra eius quasi sepulchrum patens.* Hierem. cap. 5. *Cum aperto nimirum* (declarat Theod.) *sepulchro pharetram comparat: eò quòd tela sint lethifera. Babylonicam significat armaturam,* inquit S. Hieron. *intellige dæmoniacam & gehennalem;* nec enim plures lethali peccato moriuntur, & in sempiternum tumulantur in inferno, quàm quos turpis amor percussit. Atque vt interim extremum gehennæ incendium, cui tandem destinatus est hic turpis amor, silentio prætereamus: satis nobis sit ad illius odium, & fugam ea ipsa breuitas, quam in suis voluptatibus experitur. *Corporum siquidem amores* (ait S. Gregor. Nazianz.) *quia res fluxas sibi proponunt, fluunt quoque ipsi non secus, ac veris flores. Nec flamma consumpta materia remanet, sed vnà cum ea extinguitur: nec libido marcescente forma subsistit.* orat. de S. Basilio. Ardet amor, & lucet amor, quandiu vel ætas floret, vel robur viget, vel species vernat, vel ad summum vita persistit; huiusmodi enim fomite alitur. Illo (vt fit) velociter effugiente, ac velut absumpto, amor pariter extinguitur, nec enim quod in creatura fundatur, nisi cum ipsa simul deficiente deficit. Pulchrè siquidem dictum est à S. August. *Cor hominis in homine, cinis in cinere.* in Psal. 103. De spe quidem hominis malè fundatâ in homine, similiter etiam de amore hominis in homine perperam locato tanquam cinis in cinere potest intelligi. Vide quantum nocuerit huic Sichem amor Dinæ, Sansoni amor Dalilæ, Salomoni tot alienigenarum amores, & fuge ab illa, in quam alij prolapsi perierunt, voragine. *Atque* (vt in simili argumento scribit ad monachum S. Basilius) *caue species, per quas plurimos cernis periisse; quæso ne bibas poculum, vnde multos perspicis interiisse. Ne percipias cibum, quem edi in aliorum perniciem videris; ne incedas iter, quo naufragium perpessi sunt plurimi: Deuita laqueos, per quos captos cæteros senseris.* admonit. ad fil. spirit. Prudens quidem alieno periculo sapit, alio-

Hierem. 5.
Theod.
Mortem infert, sepulchro condit turpis amor.
D. Hieron.
Voluptatis breuitas.
D. Greg. Nazian.
Turpis amor breui marcescit.
S. August.
D. Basil.
Alieno exemplo doctus fuge à turpi amore.

A rúmque ruinas sibi arbitratur, documenta.

7. Hæc verò prudentia facilè cuiusque animum nondum adhuc turpi amore occupatum subintrabit, vt caueat plurimorum casibus, ac funeribus infestam foueam, infamémque sepulturam. Cæterùm vbi iam cæcus amor dominatur, difficilem sibi aditum inuenit prudentia: scribitur enim: *In maleuolam animam non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.* Sap. 1. Subiectum intelligit corpus vitio libidinis, quod regnat in membris nostris. Igitur duo maximè scelera sapientiæ aduersantur, eámque ab homine, quem oppresserunt, procul expellunt, scilicet odium, & turpis amor: consilium non admittunt, admonitionem refugiunt, ad increpationem obdurantur, B doctrinam irrident, disciplinam execrantur, prudentiam mundi, & sapientiam Dei nec sciunt, nec scire volunt. Cæca nimirum sunt, & cæcos reddunt, quos subiugarunt. Illuc planè, vbi vel odium, vel turpis amor habitat, nec diuina, nec humana ratio penetrat. Atque (vt interim odium prætereamus) seriò expendi potest illud: In corpore subdito peccatis; quasi non vni tantùm, sed omnibus, aut certè plurimis obnoxius ille sit peccatis, qui carnis immunditiam amplexatur. Enimverò cùm voluptas omnium sit illicium, ac fomes vitiorum, quæ tota carnis est seges: non immeritò cum luxuria, seu libidinosa ipsa cum voluptate, simul omnia omninò vitia concatenata reperiuntur. At voluptas (vt quidam C ex antiquis vocat) metropolis est vitiorum; vbi scilicet, illa omnia nascuntur, nutriuntur, adolescunt, artémque seducendi homines addiscunt; denique vnde deriuantur, ac velut coloniæ ex regali vrbe reliquarum altrice deducuntur.

Infesta infamisque fouea turpis amor.
Sap. 1.
Odium, & turpis amor difficilè curantur.
Cum libidine simul omnia vitia reperiuntur.
Voluptas metropolis vitiorum.

8. At duo quidem ad hominis perniciem voluptas habet, quibus animi, & corpora difficilè admodum reluctantur; ex Clemente Alexand. ea percipe; *Eos, qui magni, & excelsi animi existimantur voluptas facit cæcos ex sententia Platonis. Voluptas corpori affigit animam.* Stromat. 2. Ad sensum voluptatis, & irritamentum sic plerique mollescunt, & vincuntur multi, ac si ex cera, & quidem liquescente; non verò ex ossibus, neruis, & carne compacti sint. Cæterùm iidem vbi liquefacti in D voluptatem fuerint, sic tandem obdurerunt, vt nullâ vi naturæ, sed solâ Dei gratiâ, virtutéque ad amorem honestatis, & contriti cordis pœnitentiam inflecti possint, & emolliri. Atque hinc fit (quod experientia quotidiana contestatur) vt nullo in flagitio, postquàm patratum est, hominis animus obstinatiùs perseueret, rigidiúsque occalescat, quàm in carnis voluptate turpiter admisso. Hoc enim malum vsu ipso magis accenditur, tenaciùs in dies animo adhærescit, ac proinde longè difficiliùs euellitur. Vitanda igitur est, velis, remísque omnis occasio, quæ solet esse compendiaria via ad inexplicabilem istam; simúlque inexplebilem carnis libidinem, cuiusmodi præsertim sunt pulchritudinum (vt loqui- E tur Clem. Alex.) *inescantes visiones, quibus animi facilè seduci solent.* Stromat. 2. Seductus hîc fuit, ac velut inescatus visione pulchritudinis Dinæ, miser iste Sichem. Ad oris autem speciem si curiosus accedat ornatus, duplex fit in visione malum, mortísque venenum oculis hauriendum duplicatur. Quare iure optimo Clem. idem Alex. *Vocat ornamenta adulterij signa.* 2. Pædagog. cap. 12. Tum quia non tam illiciunt ad patrandum flagitium, quàm sunt quodammodo iam ipsa patrati flagitij argumenta, & quædam quasi vexilla in

Clem. Alex.
Voluptas emollit, & obdurat.
Libido difficilè curatur.
Occasio libidinis fugienda.
Clem. Alex.
Inescat animam pulchritudo.
Clem. Alex.
Meretricius ornatus vexillum peccati.

alto ſuſpenſa, quibus libido victrix, & deuictus libidine animus condamnatur; Intellige dictum de ornatu impuro, & meretricio, non de ornatu decenti honeſtarum mulierum.

9. Diſcite quæſo fœminæ, quæ Chriſtum in Baptiſmo induiſtis, & Chriſti ſacramentis ablutæ, paſtæque ſimul in ſpem æternæ felicitatis mores, ac vitam ex Chriſtiana profeſſione conformatis; diſcite, inquam, non à Dina filia Iacob gaudere (ne dicam laſciuire) & gloriari de vana iſta, & futili corporis pulchritudine; atque omni conatu (vt eſt fœminea leuitas) in conquirendis veſtium, gemmarum, colorúmque ornamentis deſudare; periculis hæc omnia plena ſunt. *Oportet quidem* (ait Clem. Alex.) *fœminas intùs eſſe ornatas, & internam oſtendere pulchritudinem.* 2. Pædag. cap. 12. Interna, & vera pulchritudo ex Dei gratia, moraliúmque, ac ſupernaturalium virtutum tum habitibus, tum actibus efflorеſcit. Hæc in præſtantiſſimo gradu inuenta eſt in vna ipſa matre ſemper Virgine. Nam in primis (quod certum omninò eſt) in corpore habuit ſummam, & omninò incomparabilem pulchritudinem, vt quæ ſpecioſa forma eſſe deberet inter omnes filias Euæ, quæ tandem eſſet paritura ſpecioſum formà inter filios hominum. Nam (vt ſcribit Nicephor.) *filius matri ſuæ fuit quam ſimillimus.*

Vanum pulchritudinis & ornatus ſtudium.
Clem. Alex.
Vera pulchritudo in anima.
B. Maria corpore & animo pulcherrima.
Niceph.

10. Verùm licèt etiam in corporis ſtatura, membrorum compoſitione, oriſque ipſius admirabili venuſtate, pariter ac maieſtate Virgo Beatiſſima extiterit (vt loquitur S. Ioan. Damaſcen.) *generis humani ornamentum, atque omnis creaturæ decus.* orat. 1. de aſſumpt. Atque ob eam fortè cauſam ab ſponſo cœleſti corpus Virginis comparatur palmæ? *Statura tua aſſimilata eſt palmæ*, vt ſignificetur ſanctiſſimum & puriſſimum Virginis corpus, in ſua conformatione, ac pulchritudine palmam ferre vniuerſo mortalium generi. Nihilominùs de interna pulchritudine animæ, ad quam quæcunque alia corporis ſupra humanam auguſtæ ſpecies protſus euaneſcit, nec nominatur; Propheta cecinit in illo ſuo Dei hominis epithalamio: *Omnis gloria eius filiæ Regis ab intùs.* Pſalm. 44. Nec amplius quid, nec minutius vates Regius, aut valuit, aut auſus fuit explicare: ſoli enim Deo reſeruatum id eſt: ſolus ille nouit, qualem, & quàm immenſum omnium gratiarum theſaurum in Beatiſſima illa Virginis anima repoſuerit, quam ſibi ex toto fœmineo genere in matrem elegit. Vno igitur verbo arcanum iſtud ſoli Deo notum explicat S. Damaſc. cùm ab eodem dicitur. *Virgo gratiæ abyſſus.* orat. 2. de aſſumpt. *Latum ſolius Deitatis promptuarium.* ibid. *Viua Domini ac Dei virtutum ciuitas ſublimis.* ibid. Atque, vt à Virgine Dei matre diſcant omnes fœminæ ſecretum domus amare, ac publicos mortalium refugere conſeſſus, audiant quid eadem ſolita fuerit obſeruare. *Apud Ioſephum* (inquit idem Damaſcen.) *ſponſum ſacra, & prorſus immaculata puella commorabatur domi ſe continens; eorúmque, quæ ante fores gererentur, nihil omninò cognitum habens.* orat. 1. de aſſumpt. Vbi ſcilicet anima in ſecreto diuina cogitat, diuina guſtat, non ſolùm ad ea quæ foris in publico geruntur, ſed ad omnia omninò, quæ in mundo, quæque infra Deum ſunt; nec affectum, nec ſenſum, nec ipſam memoriam, nec intellectum denique relinquit.

D. Ioan. Damaſc.
B. Maria corpus vincit mortaliū genus.
Pſal. 44.
B. Mariæ interna pulchritudo inexplicabilis.
S. Ioann. Damaſc.
B. Mariæ encomia.
S. Ioann. Damaſc.
Maria mirū in modū amans ſecretum.
Diuina guſtans nihil vltrà curat.

SECTIO IV.

Et rapuit, & dormiuit cum illa, vi opprimens virginem. Et conglutinata eſt anima eius cum ea, triſtémque deliniuit blanditiis.

1. Sichem (vti adnotauit diuinus author) erat filius Hemor Heuæi, princeps terræ illius, hoc eſt, filius principis terræ, qui de ſtirpe Heuæi filij Chanaan nepotis Cham, vt conſtat ex Geneſ. 10. non ſine myſterio perhibetur; vt intelligamus de mala ſtirpe fuiſſe propagatam tam malignâ, fœdamque prolem: nec eſſe debere admirationi, quòd duo iſti principes pater, & filius, cuius tam exectanda facinora hoc loco deſcribuntur, adeò turpes, & iniquos in dehoneſtandâ ſanctorum parentum filiâ ſeſe præbuerint, meritáſque proinde (vt mox videbitur) pœnas dederint. Igitur de malo ſemine quis niſi malus proueniet fructus? Ex lutulento, fœtidóque fonte, quæ niſi fonti ſimilis ſcaturiet aqua? Non generant columbam corui, nec ex vepribus, ac ſenticetis, aut vuæ, aut ficus colligentur; qualis quidem farina, maſsáque, talem inde ſperes efformatum panem; faciliùs inuenias filium, qui patris virtutem non ſequatur, quàm qui parentum vitiis imbutus non ſit; imò & qui flagitiis, flagitioſos parentes non ſuperet. Creſcit enim contactu vulgata contagio: nouas ſubinde vires, nouam nactus materiam ſumit ignis; tenuíſque à fonte riuulus aſſumptis hinc inde aquis in grandem ſubinde fluuium intumeſcit. Hæc ſcilicet in omni ætate à quacunque gente deplorari ſolita eſt, mortalium in peius ſemper in dies ruentium extrema infelicitas. Sic enim ille fleuit potiùs ad lyram, quàm cecinit.

Geneſ. 10.
Malorum parentum mala proles.
Malis parentibus peiores filij.

Damnoſa quid non imminuit dies?
Ætas parentum peior auis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitioſiorem.

Horat. lib. 3. Ode 6. Planè ſic habet. Omnia in peius ruunt; parentúmque nequitia, per poſteros augeri conſueuit. Norunt in hoc argumento multa qui politioris literaturæ ſtudiis nauant operam. In iis enim inuenimus nullum fere ab antiquis in aliquo laudis genere celebratum extitiſſe, qui non aut liberis caruerit, aut illos ſui longè diſſimiles, penéque dedecores, & infames non habuerit. In exemplum Alexand. Annibal, Iulius, Auguſtúſque Cæſares, Plato, Ariſtoteles, Tullius, Homerus, Virgilius, milléque alij memorantur.

In mundo ruunt in peius omnia.
Horat. lib. 3.
Celebres viri aut ſine liberis, aut cū illis infauſti.

2. Etſi autem hominem non tam auorum, & parentum facta, quàm propria ipſius, vel decorant; vel dedecorent; nihilominùs cùm frequens ſit, ac naturale filium patri ſimilem exiſtere, magna homini laus eſt, quòd à bonis parentibus ortus ſit; quippe cùm optimè poſſit inferri parentum virtutes filio imprimendas fore. *Ideircò Lucas Euangeliſta*, (vti animaduertit S. Paulinus) *Ioannis Baptiſtæ laudaturus vitam, genus ante laudauit, vt venerabilior exiſteret, qui ſanctis parentibus reſponderet ſanctitate ingenitâ, quaſi quadam iuſtitiæ hæreditate.* epiſtol. 10. Venerabilis quidem extitit Ioannis Baptiſtæ ſanctitas, quâ inter natos mulierum nullus maiorem aliam habuiſſe, vel Domino ipſo atteſtante perhibetur. Sed tamen illi ipſi magnum quoddam acceſſit ornamentum, quòd quaſi Baptiſtæ ingenita, & hæreditaria fuerit

Magna laus ex parentibus.
D. Paul.
Hæreditaria & ingenita filiis virtus à parentibus.
S. Ioannis Baptiſtæ ſanctitas ingenita.

fuerit virtus, quam scilicet sancti parentes filio veluti naturalem, cum natura ipsa indiderunt, ac deinde, vt proprium, ac gentilitium patrimonium, & compararunt, & testamento reliquerunt. Contra verò istorum principum malitia, & ingenita, & hæreditaria significatur, dum scelestissimum eorundem refertur genus, ductum, scilicet à maledicto Cham. Huius quidem iniquitas simul cum maledictione ad filios, nepotes, ac posteros, ita legitur per omnes ætates transfusa perdurasse, vt Chananæorum genus Deo semper exosum, inuisúmque extiterit. Sunt quidem improbi homines, quorum improbitas cum vita pariter finita, & extincta est, quin ad posteros transierit, vt in Nadab, & Abiu irreligiosis Aaron filiis, qui quòd audacter, temeréque thus incenderint, erumpente subitò diuinitùs flammâ combusti sunt. Philo Hebræus subtiliter adnotauit his verbis. *Nadab, & Abiu vt viuant, moriuntur; argumentum immortalitatis eorum est, quod legitur: Mortui sunt coram Domino.* Leuit. 10. *Mortuum enim nefas est venire in conspectu Dei.* lib. de profugis. Mortui quidem sunt in pœnam suæ temeritatis, sed tamen coram Domino, in oculis misericordissimi Dei, qui mortem illam corporum pro salute animarum acceptauit in scelerum expiationem; mortua quoque, sepultáque cum illis ea fuit temeritas, & impietas, nec in posteris deinda viua perdurauit.

Totum aliquod genus malis infectum moribus.

Phil. Hebr. *Malis profuit mors.* Leu. 10.

Filiis impietas patris non nocuit.

3. *Contra verò Caini* (adiungit Philo) *impudentis fratricidæ mors nunquam inuenitur: Opinor, quia impietas malum est infinitum, quod semel accensum nunquam extinguitur; in quod competit illud poeticum. Immortale malum nullâ delebile morte.* Disertis quidem verbis in scriptura non refertur Caini mors, cuius rei mysterium Philo adinuenit, vt vidimus; ea tamen colligi à Doctoribus solet ex verbis Lamechi, vti nos fusè disseruimus priori tom. ad cap. 4. sect. 20. Est itaque multorum hominum (vt ille alius cecinit) immortale malum nullâ delebile morte, quod cum illis vnà sepultum esse debuisset; nihilominùs à filiis acceptum velut hæreditarium in posteris iam conseruatur, immortaléque persistit. Hanc vitiorum nunquam intereuntium, imò & in dies semper accrescentium infelicitatem suo etiam tempore, quo post longam pacem extrema tandem venit (vt & cæteris rebus creatis) vastitas, deplorauit S. Saluianus his verbis: *Omnia quæ fuerunt, aut abluta, aut mutata sunt; sola tantùm vitia creuerunt. Nihil nobis de pace, & prosperitate pristina reliquum est, nisi sola omninò crimina, quæ prosperitatem non esse fecerunt.* lib. 6. de prouid. Nec enim prosperum quid & felix esse potest, vbi non virtutes, sed vitia dominantur, quæ in tantum ex impunita licentia increscunt aliquando, vt secum tandem in exitium deuoluant ipsam, quæ regni, aut Reipub. falsò tamen putabatur, temporalem, ac mundanam felicitatem.

Philo.

Vitia parentum in filiis perdurant.

S. Salu.

Regnorum felicitatem vitia pessundant.

4. *Adamauit eam, & rapuit.*] Hebr. Chald. & L X X. *Et tulit eam, & dormiuit cum ea, & humiliauit eam.* Adamauit eam, non est hoc loco positum in fonte Hebræo, sed infra ponitur *vaſechab,* & *hunaghara,* & amauit puellam וַיֶּאֱהַב אֶת הַנַּעֲרָ & ex hoc loco in illum hæc verba transmutata sunt ab interprete, vt benè aduertit autor Catenæ. Hunc igitur ordinem seruauit adolescens, quem S. August. in quæst. sup. Genes. ita contexit. *Priùs intendit anima illius, & adamauit virginem, deinde rapuit, postmodum cum illa dormiuit, eámque humiliauit.* Duo igitur ponuntur, quæ aliquantulum

S. Salu. *Puellæ infirmitas.*

A lum videntur puellam excusare: & quòd rapta est, & quòd a Principe. Nimirum puella, & peregrina, sine fratrum, parentúmque præsidio: ægerrimè poterat adolescenti principi furiosè amanti, & furiosiùs rapienti obsistere. Princeps terræ, vti vocatur in scriptura, quid non ausit, quid non moliatur, vt effrænatam expleat libidinem, qui scilicet, excusso timore Dei putat sibi licere quod lubet? Nihil sanè perniciosius est effrænatâ potentiâ hominis, quam nec ratio cohibet, nec Dei lex, metúsque compescit. Est quidem huiusmodi potentiâ princeps instructus in medio Oceano absque gubernaculo, nauckleróque nauis, cui nihil propius, quàm syrtes, charybdes, vada cæca, rupes, naufragia. Furens planè Boreas, aut

Effrænis libido potentium.

B violentus Auster, qui horrendo ingruens impetu annosas euellit quercus, insanas ædium substructiones disiicit, turrium moles æquat, cœlíque æmula propugnacula subuertit. Fluuius est hybernis aquarum gurgitibus intumescens, qui extra limites riparum exundat, vallos dissipat, aggeres excindit, oppida, vrbésque ingrediens cum stabulis armenta trahit, cum habitaculis habitatores absorbet. Nihil bono principe melius, nihil vtilius. Nihil malo tamen peius, nihil & nocentius. Non verebor dicere ferocem esse, atque effrænem equuleonem.

Nihil malo principe exitialius.

5. Quod planè intelligens sanctissima illa, atque prudentissima Helena mater Constantini Magni vnum ex clauis Dominicæ Crucis, quos

C ipsamet ab Hierusalem asportauerat, fræno, & phaleris equi fecit inseri, quod donum filio misit ad ornandum equum Imperatorium, quo filius in terra Principum maximus veheretur. *Quo facto quid agit* (inquit S. Ambros.) *Helena operatio, vt fræna dirigeret, nisi vt omnibus Imperatoribus sancto dicere spiritu videretur: nolite fieri sicut equus, & mulus,* Psalm. 31. Quare optimè colligit, quòd princeps terræ ex hoc fræno clauum Domini præferente doceat his verbis: *Quæro, quare sanctum clauum super frænum, nisi, vt Imperatorum insolentiam refrænaret, comprimeret licentiam tyrannorum, qui quasi equi in libidines adhinnirent, quod liceret illis adulteria impunè committere?* Profectò vbi frænum cum clauo Domini, hoc est, cum timore Dei non

Crucis Dominica claui fræno & phaleris equi imperatorij inseruntur. D. Ambros.

Psal. 31.

Clauo Dominica crucis frænatur principum libido.

D cohibet petulantem principis potestatem, quid nisi furor, audacia, & nefandorum facinorum impudentissima licentia timeri potest? quod quidem in Romanis olim principibus apertum est, quorum plura execrandarum turpitudinum dedecora, quàm virtutum, & rectè factorum decora profani eorum scriptores prodiderunt. *Quæ Neronum,* (adiungit S. Ambros.) *quæ Caligularum, cæterorúmque probra comperimus, quibus non fuit sanctum super frænum.* orat. de obitu Theodosij.

Infames Romæ imperatores.

6. Magnus igitur principi ornatus est ipse clauus Crucis, Deique timor frænum adornans iuxtà, & regens, potestatémque dirigens Impera-toris; quem sine fræno, sine clauo liberè exultan-

E tem meritò vocat Ambros. & Helena significat *equum, & mulum quibus non est intellectus.* Psalm. 31. Quæ quidem pecudes non ratione, sed cæco impetu brutalis lasciuiæ feruntur. *Coarguit præcipuè his verbis Propheta eos,* (inquit S. Hieron.) *qui non Dei voluntate, sed proprio motu se regere volunt, & effrænes in luxuriam decidunt.* Quocirca, vt libidinem suam expleant nullum non ius humanum ac diuinum equi isti ac muli proterunt, & proculcant. Quâ ratione igitur Dina ætate sexúque, & ingenio infirma Sichemo furioso, ac libidinoso principi

Malus princeps vti equus & mulus. Psal 31. D. Hier.

principi poterit obsistere: Ideircò obsecrabat Dominum Propheta: *Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo.* Psalm. 18. Parce, libera, & serua me, ab alienis masculini generis; hominibus, inquam, insigniter improbis, cuiusmodi sunt tyranni, malique principes, quorum flagitia non solent esse communia, sed aliena, peregrina, & velut prodigiosæ, atque giganteæ cuiusdam improbitatis. *Si mei (adiungit) non fuerint dominati, tunc immaculatus ero.* Psal. 18. Peto Domine istiusmodi iniquitatis hominibus, ne me subiicias, non tales in me principes gerant imperium; periculum enim certum mihi erit, vt vel illorum vi, vel exemplo in omnem quam illi amplexantur spurcitiam, ego quoque præcipiter.

Psal. 18. Gigantea principum flagitia. Psal. 18.

7. Adde principem impurum, & adolescentem Sichem. Quid ergò non ausit hic equus, quid non coinquinabit hic mulus? Sic enim lasciuit, sic turpiter exultat intemperans iuuenis; ac si Deum esse criminum vltorem prorsus ignoraret. Rarò etiam qui talis est, aut nunquam diuina, vel audit, vel tractat. Sacra concio fastidio illi est; quippe cùm in ea commendetur honestæ vitæ puritas, & sordidarum voluptatum quibus oblectatur infelix, damnetur affectus. Hinc illud S. Chrys. *Iuuenes intemperantes de cœlo, de inferis disputationem non ferunt.* homil. 37. in 1. Corint. Videlicet suum cœlo præferunt cœnum; sues quippe sunt, & infernum, si fidem habent, credúntque esse, audire tamen, & cogitare nolunt, ne fortè illius terrore suarum libidinum voluptatem, & odisse, & abdicare cogantur. Sola illis placent, quæ delectant, non quæ mordent, & mordendo sanant, vti sunt iustorum consilia, doctorum monita, ipsáque Dei præcepta, quæ quidem si minus habere videntur suauitatis, at certè multum habent vtilitatis, plurimumque æternæ salutis. Quo in sensu scripsit optimè S. Hieron. *Apud Deum nihil voluptuosum, nihil tantùm suaue placet: nisi quod in se habet mordacis aliquid veritatis.* epist. ad Eustoch. de munusculis. Adiiciam nonnihil adhuc, vt aperiam lasciuienti iuuentuti damna voluptatis carneæ, quæ nihil magis virtuti oblectatur, & animam concitatiùs præcipitem in vitia, & in barathrum detrudit; vel hominibus ethnicis solam sequentibus philosophiam patuit hæc veritas. Vnus enim de illo grege, ita monet amicum: *Voluptates præcipuè exturba, & inimicissimas habe: latronum more ad hoc nos amplectuntur, vt strangulent,* vti refert, ac celebrat S. Bonau. lib. 3. pharet. cap. 16. Insidiantur itaque homini voluptates carnis; captúmque, ac delinitum blanditiis, diuinâ gratiâ (quæ verè vita est animæ) spoliatum morti addicunt sempiternæ.

Lasciuo iuueni diuina fastidio sūt. D. Chrys. Oderunt sacram concionem libidinosi. D. Hieron. Voluptas Deo execrabilis. Animis noxia voluptas. D. Bonau. Insidiosa voluptas.

8. Ac illa quidem primò, dum animum subit, dum corpus pertentat, dum membra, sensúsque succendit, hilari facie, iucundísque initiis ingredi videtur: at extrema gaudij luctus occupat; dolorem relinquit in exitu, quæ lætitiam subintrans peperit voluptas. In quam sententiam rectè ad hunc modum philosophatur Boët. de consolatione. *Tristes esse voluptatum exitus quisquis reminisci libidinum suarum volet, intelliget; quæ si beatos explere possent, nihil causa est, quin pecudes quoque beatæ esse dicantur, quarum omnis ad explendum lasciuiam festinat intentio.* Sic apud Bonau. citato loco. Vera sunt hæc sapientium placita, sanáque in vtilitatem animæ doctrina; falsa verò sunt, & noxia, quæ (ô miseri iuuenes) aut auditis aliunde, aut vobis ipsi confingendo suggeritis pro tuenda, captandáque carnis voluptate. *Hi ergo sunt cicadis,*

Boët. Tristes exitus voluptatis. Libidinosi cicadis similes.

A (vt ait S. Ambros.) *persimiles ad mortem nati diurnam, strepentes magis, quam loquentes, qui sub ardore feruentium cupiditatum se mulceant, cantu suo noxio, statimque occidant, nullum fructum ferentes, nihil habentes gratiæ.* epistol. 6. lib. 1. Ah quàm sibi (liceat dicere) placet, dum garrula obstrepit ad æstiuum solem cicada, velut plures sibi ad annos vitam, & cantum promittens: at miseræ, quam breuis vita, quàm breuis cantus! Condente se in noctem sole & vita fugit, & cantus desinit; cantando scilicet lassantur artus; & vitam ardores absumunt. En qualem vitam, qualem mortem voluptuosi homines sibi comparant, quod in principe Sichem apertè visum est.

D. Ambr. Breuis vita libidinosi.

9. *Et rapuit.*] Iam apud homines inoleuit
B (quæ nostræ naturæ corruptio est) vt quæ in amore etiam turpi committuntur, flagitia, facilè excusentur; Vnde ille cecinit:

Hoc si crimen erit, crimen Amoris erit.

Propert. lib. 2. eleg. 30. At è contrario apud Deum non est excusabile, quod lethale peccatum est, & homini leue non potest esse, quod sempiternam animæ mortem importat. Nihilominùs in fide Christiana, veráque Theologia, Stoicorum dogma, & falsum omninò, & hæreticum est, quod quidem habebat paria esse omnia peccata. Verum est enim, & catholicum; disparia esse peccata, aliúdque alio, aut grauius, aut leuius haberi. Quamobrem etsi fornicatio simplex verè peccatum sit lethale, infernóque destinatum, vt fi-
C des catholica docet; nihilominùs illius grauitas, non accedit ad eam, quam habent reliqua omnia flagitiosa carnis opera: quæ proinde apud homines excusabilior est, & apud Deum tolerabilior. At fornicationi sæpenumerò grauiora alia mala adiunguntur, illámque ex circunstantiis (vt vocant) grauissimam nec homines excusant, nec Deus ipse licèt patientissimus diu tolerat, sinitque impunitam. Ex hoc loco veram huiusmodi doctrinam colliges. Enimverò princeps Sichem adamauit puellam, deindè violenter rapuit, reluctantem, & gementem constuprauit. Vbi vides haud nudam fornicationem, sed violentiam insuper, raptum, atque stuprum, mala nimirum grauissima, & quia contra iustitiam, puniri morte
D solita inter homines. Horum causâ (vt statim videbimus) cum principe luxurioso, & iniusto simul vniuersa ciuitas ferro absumpta est.

Propert. Disparia peccata secundum fidē Catholicā. Fornicatio simplex minùs graue peccatum, quàm alia carnis peccata. Raptus & violentia cū fornicatione.

10. Et quidem queritur Dominus, valdéque indignatur contra ministros iniusti indicij. *Væ scribentibus, qui iniustitiam scripserunt, vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei, vt essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent.* Isai. 10. Habet alia lectio: *scripserunt ad inclinandam sententiam exhaustorum, & ad rapiendum iudicium,* &c. Pulchrè quidem dicitur inclinari sententia; ita nimirum, vt de paupere, cui debebatur, in diuitem pondere pecuniæ, munerum, aut iniusti fauoris, sententia inclinetur: siue (quod eòdem recidit) mensura iustitiæ, staterá-
E que iudicij diuiti datur integra, pauperem verò deorsum fugiens, in humum, lutúmque demittitur; cadente nimirum ac pereunte causa pauperis. Ad rapiendum iudicium, quod summa cum indignitate, atque impietate surreptum ab inope, quippe cùm non habeat, quo illud venale propositum possit emere, transfertur ad diuitem, vt grandi (quod fieri solet) pretio emeretur: qui Hebraismus etiam nostra lingua frequens est; *Rouboune a Iustiça.* En quæ nam iniustitia contra pauperes pro diuitibus in iudicio Hebræorum pattari

Isai. 10. Pecunia corrumpit iudicium. Oppressi pauperes in iudicio.

Iniusti iudices diuinitùs castigati.
Isai. 10.

patrari consueuerat. Vide nunc Domini comminationem: *Quid facietis in die visitationis, & calamitatis de longe venientis? ad cuius confugietis auxilium, & vbi derelinquetis gloriam vestram?* Isai. cap. 10. *Calamitatis*; legunt alij, *tempestatis.* Nimirum Deus ipse minatur se venturum, vt visitet prauos iudiciorum ministros; atque secum deferat, non aliquale supplicium pro iniustitiis inferendum, sed calamitatem ex multo tempore, furoréque collectam, tam horrendo subinde impetu irrogandam, vt velut nimborum, ventorum, fulminum, tonitruorúmque agglomerata procella iniustos cum suis iniustitiis pariter opprimat, & pessundet.

Raptus & stuprū grauissimè à Deo puniūtur.

11. Grauissima quidem supplicia Deus minatur hominibus propter iniustitias, quibus pauperes, aut pecuniâ, aut veste, aut olivieto, aut vineâ, frumentóve spoliantur. At quid hæc omnia ad honestatem, ad pudorem virgineum, quo nihil in mundo, & pretiosius, pauperis matronæ, puellæque peregrinæ, quæ inuitæ, ac reluctantes à scelestissimis nebulonibus rapiuntur, dedecorantur, polluuntur? ô scelus, ô facinus etiam inter infidelium gentes execrandum! Leuit. edicit Dominus: *Sacerdotis filia, si deprehensa fuerit in stupro, flammis exuretur.* cap. 21. Si ergò puella consentiens, quia tamen pudorem suum exposuit, incendio deputatur: quid fiet raptori violenter virginem stupranti? quas flammas, quos ignes, quæ incendia non merebitur? Profectò ipsamet quotidiana experientia plena multorum pudicitiæ tyrannorum exemplis in omni ætate, pérque omnes gentes contestatur, magnis sæpè diuinæ iustitiæ suppliciis in vltionem violatæ per violentiam pudicitiæ raptores huiusmodi, & corruptores, etiam in hac vita flagellari. Et cùm omnia, quæ in vita committit homo flagitia eidem posteà morienti appareant sic horribilia, vt miserum suo terrore prosternant, atque in desperationem ferè inducant: hoc vel maximè vnum est; si puellam virginem inani spe, falsáque promissione delusam, aut (quod indignius est) violenter admodum inuitam & repugnantem violauit. Moriebatur apud nos vir primariæ nobilitatis, iamque sacramentali confessione expiatus, diuinâ Eucharistiâ pastus, sacrâ demum vnctione ad extremum luctamen præmunitus, ardentem cereum dextrâ tenens, inter adstantium preces, & crebras suauissimorum nominum IESV, & Mariæ implorationes, oculis iam penè mortuis, vocibus interruptis annuit adstanti Confessario: sed quid de illa puella? quo dicto in æternum conticuit. Videlicet, iuuenis puellam sed non per vim, plebeiam illam quidem, corruperat, ac deinde benè dotatam in matrimonium honestum locauerat. Et nihilominùs hoc vnum de cunctis totius vitæ flagitiis moribundum discruciabat vehementiùs. Quid facient sub illam terrorum æquè ac periculorum horam iniusti, violentique puellaris pudicitiæ prædatores?

Leu. 21.

Stuprator sub mortem contremiscit.

12. *Et conglutinata est anima eius cum ea.*] Seu *adhæsit anima eius Dinæ filiæ Iacob.* Est enim Hebr. ותדבק *Tidbaq* à radice דבק *adhærere, coniungi, conglutinare.* Chald. *Et complacuit animæ suæ in Dina filia Iacob.* LXX. *intendit animæ Dinæ, & dilexit puellam.* Nimia scilicet amoris vehementia his verbis exprimitur. Quod quidem post illatam puellæ iniuriam suâ non caret laude. Nam frequentius est post expletam libidinem amore in odium conuerso, voluptate in fastidium desinente, corruptoribus aliò fugientibus, misellas sine dote, sine honore, omni spe, promissionéque coniugij delusas, in maximis mœroribus consenescere: aut (quod longe miserabilius est) expositas meretricio de turpi vita infamem victum comparare. Et quidem tot, ac tantorum malorum caussa extitit intemperantia, & iniquitas huiusmodi turpium seductorum. Certè cùm Amnon filius Dauidis violenter sororem suam Thamar violasset, post tam execrandum incestum, vti legimus, exosam *eam habuit Amnon odio magno nimis, ita vt maius esset odium, quo oderat eam amore, quo ante dilexerat.* 2. Reg. 13. Vide quàm sint dissimiles fœdi amoris, & libidinosæ voluptatis ingressus, & exitus. Violenter denique miseram, & cum probro foràs expulit: quod illa supra vim, quam passa fuerat, ægriùs ferens dixit. *Maius est hoc malum, quod nunc agis aduersum me, quam quod ante fecisti, expellens me.* 2. Reg. 13. His quidem verbis videtur illa plus dolere de expulsione, quàm de violatione: indignari potiùs, quòd exosa nunc sit, quàm quòd antea fuerit seducta. Quicquid illud sit, inconsolabilis profectò dolor est puellæ, quod se à proditore, qui connubium promisit, & dedecoratam, & desertam videat.

Stuprator elusa puella profugit.

2. Reg. 13.
Dispares ingressus & exitus libidinis.

2. Reg. 13.
Dolor incōsolabilis spreta post stuprum fæmina.

13. Intoleranda etiam fraus corruptoris æquè ac desertoris, quam etiam in hac vita Deus Omnipotens maturo, & graui supplicio solet vlcisci; nec enim multò post Amnon ipse, qui sororem violauerat, à fratre inter epulas fuit occisus. 2. Reg. 13. Timendum valde homini est, qui similem alicui proditionem intulit, ne festinante irâ Dei supplicium, vbi minus putandum erit, aut ferro perimatur, aut in peccato moriens in gehennam detrudatur. Vnum ego admonuerim non obiurgandos modò acriter, sed acerrimè quoque vrgendos, & coëgendos à bono, & docto confessario, etiam denegatâ absolutione istos pudicitiæ puellaris, & humanæ fidei, quam dederant, & iuramenti etiam, quo se obligarant, violatores; vti reddant votum, fidem præstent, puellas proprio matrimonio honorent, & consolentur; Nulla sit in istos hac in re benignitas confessario, timórve nullus. Virgâ, & chamo indigent *equi, & muli, quibus non est intellectus.* Psalm. 31. Accessit aliquando adolescens nobilis ad confessionem; quærit in primis Sacerdos, priusquàm ille vitam explicet, num alicui quicquam debeat, quod iussus antea reddere, nec dum reddiderit: Respondet sub promissione coniugij virginitatem puellæ abstulisse, sed tamen nec decere, nec oportere cum paupere, etsi nobili, in matrimonium copulari. Eia (inquit Sacerdos) surge frater; abi hinc, ducito vxorem, & redi ad confessionem: aliter non absoluam, non audiam. Consternatur homo, promittit omnia: modò audiatur, & absoluatur. Obnixus præstat Sacerdos: Abi, festina, duc puellam. Abiit ergò dolens pariter atque indignabundus; apud Deum hominésque tam grauem iniuriam, tam violentam Confessarij seueritatem obiectatur. At (quæ vis est rigoris insti, & opportuni) paucos post dies regreditur homo, procumbit ante sacerdotem, pedes amplexatur, osculatur manus, inclamat animæ, vitæ, honorísque sui seruatorem. O quantum (inquit) debeo tuæ illi seueritati, quâ tandem perfecisti, quod mea inrererat; nec aliter vnquam fecissem? abij, solui iuramentum, steti promissis, persolui pudorem; duxi, inquam, puellam, vxorem illam habeo ita lætus, contentúsque, vt nec Rex ipse cum Regina lætior, magísque contentus viuat. Testatur qui hæc scribit. At in simili argumento plura,

Stuprator cogendus ad coniugium.

Psal. 31.

Prudentis Confessarij seueritas.

Multum prodest interdum seueritas Cōfessarij.

D. Maria peccatoribus asylum.

reguatorem cœli mortalium delictis offensum propitiant, placatúmque reddunt, & qui æternæ condemnationis, vt meruerant, pertimescebant sententiam, à Virgine matre suscepti audient illam suauissimã, & gloriosissimam Domini vocẽ: venite benedicti matris meæ, possidete regnum, quod seruis matris meæ; fratribus quidẽ meis paratum est in omnem æternitatem possidendum.

CAPVT TRIGESIMVMQVARTVM.

1. EGRESSA est autem Dina filia Liæ vt videret mulieres regionis illius.

2. Quam cùm vidisset Sichem filius Hemor Heuæi, princeps terræ illius, adamauit eam: & rapuit, & dormiuit cum illa, vi opprimens virginem.

3. Et conglutinata est anima eius cum ea, tristémque deliniuit blanditiis.

4. Et pergens ad Hemor patrem suum; Accipe, inquit, mihi puellam hanc coniugem.

5. Quod cùm audisset Iacob, absentibus filiis, & in pastu pecorum occupatis, siluit donec redirent.

6. Egresso autem Hemor patre Sichem vt loqueretur ad Iacob,

7. Ecce filij eius veniebant de agro: auditóque quod acciderat, irati sunt valde, eo quòd fœdam rem operatus esset in Israël, & violata filia Iacob, rem illicitam perpetrasset.

8. Locutus est itaque Hemor ad eos: Sichem filij mei adhæsit anima filiæ vestræ: date eam illi vxorem:

9. Et iungamus vicissim connubia: filias vestras tradite nobis, & filias nostras accipite.

10. Et habitate nobiscum; terra in potestate vestra est, exercete, negotiamini, & possidete eam.

11. Sed & Sichem ad patrem & ad fratres eius ait: Inueniam gratiam coram vobis: & quæcunque statueritis, dabo:

12. Augete dotem, & munera postulate, & libenter tribuam quod petieritis: tantùm date mihi puellam hanc vxorem.

13. Responderunt filij Iacob Sichem & patri eius in dolo, sæuientes ob stuprum sororis:

14. Non possumus facere quod petitis, nec dare sororem nostram homini incircumciso: quod illicitum & nefarium est apud nos.

15. Sed in hoc valebimus fœderari, si volueritis esse similes nostri, & circumcidatur in vobis omne masculini sexus;

16. Tunc dabimus & accipiemus mutuò filias vestras ac nostras: & habitabimus vobiscum, erimúsque vnus populus:

17. Si autem circumcidi nolueritis, tollemus filiam nostram, & recedemus.

18. Placuit oblatio eorum Hemor, & Sichem filio eius:

19. Nec distulit adolescens quin statim quod petebatur expleret: amabat enim puellam valde, & ipse erat inclytus in omni domo patris sui.

20. Ingressíque portam vrbis, locuti sunt ad populum:

21. Viri isti pacifici sunt, & volunt habitare nobiscum: negotientur in terra, & exerceant eam, quæ spatiosa & lata cultoribus indiget: filias eorum accipiemus vxores, & nostras illis dabimus.

22. Vnum est, quo differtur tantum bonum: Si circumcidamus masculos nostros, ritum gentis imitantes.

23. Et substantia eorum, & pecora, & cuncta quæ possident, nostra erunt: tantùm in hoc acquiescamus, & habitantes simul, vnum efficiemus populum.

24. Assensíque sunt omnes, circumcisis cunctis maribus.

25. Et ecce die tertio, quando grauissimus vulnerum dolor est: arreptis, duo filij Iacob, Simeon & Leui fratres Dinæ, gladiis; ingressi sunt vrbem confidenter: interfecísque omnibus masculis;

26. Hemor & Sichem pariter necauerunt, tollentes Dinam de domo Sichem sororem suam.

27. Quibus egressis, irruerunt super occisos cæteri filij Iacob: & depopulati sunt vrbem in vltionem stupri.

28. Oues eorum, & armenta, & asinos, cunctáque vastantes quæ in domibus & in agris erant:

29. Paruulos quoque eorum & vxores duxerunt captiuas.

30. Quibus patratis audacter, Iacob dixit ad Simeon & Leui: Turbastis me, & odiosum fecistis me Chananæis & Pherezæis habitatoribus terræ huius, nos pauci sumus: illi congregati percutient me, & delebor ego, & domus mea.

31. Responderunt: Numquid vt scorto abuti debuêre sorore nostra.

SECTIO

SECTIO PRIMA.

Egressa est autem Dina, &c.

1. ANTEQVAM huius capitis historiam sanè tragicam commentariis de more illustrandam aggrediamur, statuendum in primis est, quo tempore gesta illa fuerit. Ac relictis (vt variæ solent esse) hac de re autorum sententiis, operæ pretium iudico firmiùs adhærere nostro inter alios Benedicto Perer. qui summâ cum eruditione suum hoc loco commentarium elaborauit. Fuit quidé Dina sex annorum cùm Iacob egressus est ex Mesopotamiâ; cùm verò rapta, & violata est, quindecim annorum, matura iam connubio, nouem, scilicet, annis post reditum Iacob è Mesopotamia. Egressus enim inde mansit primo in Socoth secundùm Hebræos per vnum annum, & dimidium; deinde iuxta Salem vrbem Sichimorum habitauit septem annos, & sex menses, vsque ad cædem Sichimitarum. At Simeon & Leui fratres ex Lia matre Dinæ, cùm patrarunt hoc facinus, ille vnius & viginti annorum, iste autem viginti videntur fuisse; quod quidem maiorem ingerit admirationem, vt videlicet duo isti fratres adolescentiam vix egressi tam præferoci animo facinus tam atrox, tam periculosum, & animo conceperint, & audacissimè exequentes perfecerint. His ergò positis ad commentandum accedamus. *Egressa est autem Dina filia Lia*, &c. Quæ fuerit occasio cædis Sichimitarum, & raptus puellæ, in primis ostenditur; quòd Dina è paterno domicilio extra vrbem posito egressa, versatáque in publico multorum patuit oculis, & libidinem inflammauit. Quanto Dina securiùs viueret, si domi nendo, texendo, assuendo, atque huiusmodi fœmineis occupata negotiis periculosissimum omnibus, præsertim puellis otium declinaret, *Sunt enim* (ait S. Ambros.) *periculosa otia virtuti*. serm. 11. in Psal. 118. Nec sanè quicquam aliud virtutibus magis aduersum, ac perniciosum solet esse, quam feriato animo, & corpore in otium, & segnitiem diffluere. Hoc quidem præcipuo fomite accenduntur vitia, & nutriuntur, maximè verò quibus puellares, & pueriles animi titillantur. Rectè ille cecinit: *Otia si tollas, periere Cupidinis arma.*

Prodigiosũ belli facinus iuuenum.

Puella in publico periclitatur.

D. Ambros.

Periculosa otia virtuti.

2. Vbi otium, ibi tentatio; imò & nulla periculosior, quàm illud ipsum. Fugantur inde procul virtutes, vbi sunt otia etiam vitæ inimica. Quis nescit, quod & natura ipsa docet, & Philosophus scripsit: *Anima tandiu corpus informat, quandiu in ea vita munia obire potest?* sic Aristotel. in problem. sect. 14. q. 10. Otiari nec nouit, nec potest anima; nec ipsa mors aliud est, quàm cessatio ab operatione, ipsúmque omnium facultatum otium. Quin & tota rerum natura nihil æquè atque otium refugit, vt quæ in iugi quadam operatione versetur. Hinc illud eleganter à Tertulliano scribitur: *otium sui naturâ non nouit: hinc censetur, si agatur. Ita se dirigit, vt si cessauerit non sit.* lib. 1. contra Marcio. cap. 22. Multoque vetius id ipsum in virtute cernitur, quæ tota in actione consistit: nec ipse Dominus, qui dum vixit *in mundo pertransiit benefaciendo*. Act. 10. otiantem animam admittit, quod illa experta doluit. *In lectulo meo quæsiui quem diligit anima mea, & non inueni.* Cant. 3. frustra quidem quæsiuit, & in otio, & in quiete,

Arist.

Tertull.

Actor. 10. *Otiari non sinit Deus animam.* Cant. 3.

A quem nouit otiari, & quiescere nolentem. Quare optimè occurrit Theod. *Quærit eum, verùm non inuenit quiescentem.* Infaustum quidem habetur inter homines bellum, pax verò aurea, dulcísque. Verùm (quæ hominum est ad malum procliuitas) feliciùs & sanctiùs interdum bello, quàm pace agitur: illo quidem exercentur animi, hac vero lasciuiunt, & corrumpuntur.

Theod.

Sancta interdum belli exercitatio.

3. Eniuverò qui externorum hostium bellis exerciti, aut non tam enormiter peccabant, aut nondum suarum turpitudinum expletâ mensurâ, diuinam accerserant vindictam, cùm scilicet à quatuor Regibus Sodomitæ quinque reges impugnati sunt. Genes. 14. Iidem verò pace iam
B constitutâ securi, & otiosi, atque in execranda præposteræ libidinis flagitia collabentes cœlestibus cum vniuersa Pentapoli flammis absumpti perierunt. *Tantum scilicet*, (vti obseruat Paulus Orosius) *diuinæ indignationis furor accensus est, vt propter hoc quod malè vtentes bonis fructus miseriarum, nutrimenta libidinum fecerant, terra quoque ipsa, quæ has habuerat ciuitates, primùm exusta ignibus, post oppressa aquis in æternam damnationem communis periret aspectus.* lib. 1. cap. 5. Nimirum hæc illarum bestiarum dico, non hominum turpitudo toti naturæ iniuriosa, sic diuinam concitauit indignationem, vt ignibus absumpta, ne vel in ipsis qui remanēt, cineribus, & fauillis quoquo modo
C vlteriùs appareret, erumpente subitò aquarum pelago hausta, & consepulta mortalium, deinde oculis prorsus erepta est. At vnde tantorum malorum prorupit colluuies? audi Prophetam cum Hierusalem acriter expostulantem: *Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & filiarum eius.* Ezechiel. cap. 16. Otium dicit natum ex saturitate, & abundantia. Fames enim & indigentia mentē acuunt, curas excitant, vires subministrant, vt omni artificio, ac labore victus quæritetur: saturitas in otium, ac segnitiem tota diffluit. L X X. pro otio vertunt, *deliciis affluens*. Otio siquidem noxiæ fouentur deliciæ. Quare subtiliter ad hunc locum
D sic edisserit S. Hieron. *Quod pro deliciis otium in Hebr. continetur, ad illum pertinet sensum: In desideriis est omnis anima otiosi, quod videlicet, semper aliquid agendum sit, ne ager pectoris nostri cessante manu, malarum cogitationum sentibus occupetur.* Quemadmodum agri multum, diúque inculti syluescunt, & vepribus horridi, aut herbis obtecti noxarum bestiarum, & latibula, & pabula fiunt: Ita planè languentes otio animi prauas nutriunt cogitationes, execrandísque fœdissimarum turpitudinum desideriis occupantur.

Genes. 14. *Noxia interdum pax & securitas.*

Pau. Oros. Gen. 15.

Sodomiticæ turpitudinis supplicium.

Ezech. 16. *Fames parit industriam ad laborem.*

D. Hieron. *Otio nutriuntur ... ..., ...tur turpitudo.*

4. Aberat Moyses legislator, & rector Hebræorum à quo priùs exercebantur: non bella,
E non hostes, non arma, quibus peterentur, vrgebant: pax læta, rerum omnium in castris, & abundantia, & securitas videbatur. Quid ergo deinde? *Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere.* Exod. 32. Ex illo tandem otio in turpes ludos, atque in idololatriam ventum est. Iccirco Dominus legem illam tantâ varietate præceptorum ferè permolestam, tantâ seueritate propè intolerabilem instituit, vt Hebræorum animos, & solicitos redderet; & ab omni lasciuiâ cohiberet,

Ex otio nata idololatria Hebræorum.

Exod. 32. *Moysis lex ad tollendũ otium.*

ne videlicet iterùm segnes, & otiosi in aliquod flagitium prolaberentur. Hoc ipsum S. Chrys. hisce verbis adnotauit: *Israelitæ, cum sine labore vitam agerent, & quiete fruerentur, felicitatem suam non reputantes in impietatem prolapsi sunt. Quid igitur Deus in posterum? leges multas instituit, quibus eorum compesceretur licentia.* Ac multæ cùm fuerint rationes condendi huiusmodi legem, tam multiplicem, tam seueram, tam grauem; illa vel potissima videtur legislatoris intentio, ne amplius Hebræi diffluentes otio, maléque securi, ac feriati ad priora, vel etiam maiora flagitia prolabendi haberent occasionem. Icircò adiungit idē Chrysost. *Et vt planè intuearis ad nullam perfectam virtutem huiusmodi leges, sed pro freno quodam eis datas, quæ occupationis materiam præbent, audi quid de iis Propheta loquatur: Dedi eis præcepta non bona.* Ezech. 20. *non bona, hoc est, nihil magnum ad virtutem proficientia* homil. 7. in 1. Corint. 2. Quare etsi Mosayca lex Hebræos non valde sanctos (quantum in se erat) redderet; at certè vt homines haberet benè occupatos, & in officio, ne lasciuirent contineret, instituta est. Denique, vt contra otiosos, ac desides rem concludamus, pulchrè dixit Clem. Alex. *Otio, ac socordia viaticum suppeditare minimè est honestum.* 1. Stromat. Vigilandum est vtique patri familias, ne vlla & liberis, & seruis otiandi detur occasio, ne suâ ipse negligentiâ viaticum præbeat, quo domesticorum otium, & cum otio pariter vitia nutriantur, ac foueantur.

D. Chrys. | D. Chrys. | Ezech. 20. | Clem. Alex. *Vitandū in familia otium.*

5. *Egressa est Dina.*] Periit misera, & stulta virgo, quia exiuit, nimirum (vt benè Rupertus ait) *filia vaga, visu dissoluta, facie decora*, &c. Tutò quidem, sanctéque ageret, si domi mulier, si in abdito puella se contineret. Quid enim puellæ ad modestiam, ad verecundiam, ad pietatem, ad vitam denique magis necessarium est, quàm paternæ domus secretum? Tuta in nido est implumis adhuc auicula, quæ forte extra nidum volitans, aut viribus nondum firmata in lutum decidit; aut (quod peius est, & frequenter accidit) interuolantis accipitris fit præda, & esca vnguibus. O quantò felicior, quia & securior, illa velut seruitus erat acanthididum intra caueam domi custodita diligenter, & enutrita dulciter concinebat! quàm falsa quædam libertas, ad quam misella perpetuò aspirans, qua data porta erumpit, in auram, vbi vel à carniuora intercipitur alite, vel ab aucupis sagitta præfigitur? securus dormit, agitque suo in latibulo, inde verò in campum libere discurrens venatorum iacula, & hiantia canum ora in seipsum armat, & concitat lepusculus. Tuta in portu nauigat ratis, quæ in altum subducta, dum ventis, & vndis quatitur, aut pelago submersa, aut rupibus allisa fractáque perit. Custoditam capsulâ diuitem, ac lætum dominum efficit gemma; quæ in publico exposita furibus, raptáque inopem, ac tristem reddit. Thesaurum habes tecum ò virgo, cur illum stulta prodis in publicum, vbi prædonum oculos, manúsque irrites, & cupiditatem inflammes?

Rupert. *Puella in secreto abdita & secura.* | *Securitas in secreto, periculum in publico.*

6. Portant quidem virgines diuino radiantes lumine (vt est in Euangelio) lampades. Nulla ergò nimia cura est, & custodia, ne fortè, aut lampadis vitrum (quo nihil fragilius) comminuatur, aut lumen ipsum oleo succensum, vel leui quolibet vento afflatum extinguatur. Heus o bonæ sanctæque fœminæ, quæ virtutem colitis, pudicitiam amatis, honestatem profitemini, vestram agnoscite imbecillitatem; ideò periculis proximæ, quia mulieres estis. Portatis thesaurum in vasis fictilibus: nulla vestro ingenio constantia, nihil in vobis firmum, nullum capiti pondus. Verè quidem scribitur: *Quid leuius fumo? flamen, quid flamine? ventus, quid vento? mulier, quid muliere? nihil.* Sic Glos. in For. de verbor. signif. Si ergò & fumo, & flamine, & vento lenior est, inconstantior, & fugacior mulier: quid quæso audet, quid aggreditur, quid conatur, magna rerum grauissimarum subire pericula; seséque, & multos secum trahere in ruinam: Benè S. Ambros. scripsit: *Vilis mulier ad pretium sed ad vitium appetibilis.* Apolog. Dauid. Tantulum quidem corpus tantorum ferax malorum. Lepidè Aristippus mulierem corpore tantillam, sed facie decoram aspiciens dixit; *paruum pulchrum, sed magnum malum.* apud Anton. Monac. lib. 2. cap. 34. Ignis est sexus muliebris, & maximè iuuentus, quo seipsam fœmina, & alios simul cóburit. Quid igitur misera in publicum prodit, vt inspectantium oculis, nutibus, moribus, & sermonibus ventilata pyra vehementiùs excitet incendium? Vincet (dices) virtute sexum, & periculis empta victoria illustriorem pudicitiæ pariet triūphum. Error est, cæcitas, stultitia. *Enimverò* (vti aduertit S. Cyprian.) *incerta victoria est inter hostilia arma pugnare, & impossibilis liberatio est, flammis circumdari, nec ardere*; quod Salomon abnegat dicens. *Quis alligabit in sinu suo ignem?* &c. Prou. 6. lib. de sing. Cler.

Mulier infirma, periculis obnoxia. | D. Ambr. *Mulier ferax malorū.* | Aristipp. | S. Cyprian. *Certum periculum, incerta victoria in occasionibus.* | Prou. 6.

7. Securius est fœminam, & adolescentulam in abdito delitescere, vbi non ligna, non oleum extruendæ, inflammandæque pyræ virorum aspectus, & colloquia subministrant. Rectè Procop. *Dina* (inquit) *vitiata est, vbi primùm exiuit paterno tabernaculo.* Quæ scilicet integra, dum abdita domi, permansit; vbi nec suæ, nec alienæ tentamenrum subiit voluptatis. Hoc scilicet omnium virtutum hoste, ac veneno fœminæ, præsertim puellæ miserandum in modum pertentatæ, ac labefactæ pereunt. *Eia tu si sapis, ò virgo, delicias* (monet Clem. Alex.) *tanquam caducum, & breuem florem relinque vento, & igni.* Nihil quidem voluptate fugacius; momento peragitur, & quasi ventus disparet, & velut in fauillas abit, & euanescit. *Fugiamus ergò* (clamat idem) *fugiamus. Hæc vnda ignem eructat, in ea came formosa meretricula voluptas.* Ita Clem. lib. ad Gentes. Non facilis profectò victoria est, vbi cum hac meretricula voluptate pugnatur. Vna salus viro, fœminæque, vna vincendi ratio, si fugiant, quam dolis, ac præstrigiis armatam, atque obuios quosque dementantem sola Dei potentia, & Christi gratia in fragili hominum natura illudere potest, ac superare. Inuitat quidem ad bibendum cristallo nitidior aqua: sed heus tu, hæc vnda ignem eructat. Non aquam bibes, sed voracem tuorum viscerum flammam vorabis; insidiatur meretricula, prætereuntes cantu allicit; *Sed cantu* (adiungit Clem.) *mortem operatur.* Equidem hoc mihi persuasum habeo, cùm multa, & grauia sint mortalium cum vitiis certamina; nulla nec frequentiora, nec grauiora videri, quàm quæ fiunt cum voluptate carnis, contra quam bestiam gehennales, quibus animæ comburuntur, ignes eructantem in sacro baptismate armamur ab ipso Spiritu sancto fideles, vti Clem. Alex. pulchrè in hunc modum adnotauit. *Armati confligamus instructâ acie aduersus malum: ignita iacula mali extinguamus aquis à verbo tinctis cuspidibus.* lib. ad Gentes.

Pyra ex colloquiis & aspectibus ad libidinē extruitur. | Procop. | Clem. Alex. *Deliciarum flos breuis & caducus.* *Voluptas meretricula decceptrix.* | *Voluptas aqua ignem eructans.* | Clem. Alex. | Clem. Alex. *Contra voluptatem armamur in baptismo.*

8. Arma igitur dæmonum, quibus aduersum nos præliantur, ignita sunt, flammásque in membris nostris succendunt impudicarum, & lethalium

lium voluptatum. Cæterùm ex aduerso stat instructa fidelium acies, gestant enim scuta, cuibrant iacula salutaribus diuini spiritus aquis in Baptismo tincta simul,& munita, quibus tota vis inferni,& retunditur, & labefactatur. Hæc virtus est sacrosanctæ in Baptismo aquæ; vtinam nos ipsi abiectis armis, relicta salutari aquâ, diuinaque spretâ gratiâ in gehennæ flammas, atque in mortem ipsam vltrò non irrueremus: Quæ ista mortalium cœcitas est, quæ stultitia, vt non videant, non intelligant, quæ nam sit fallacia, vanitásque carnalium voluptatum? poma quidem sunt, sed in damnatâ Sodomitico incendio terrâ nascuntur: foris pulchra, intùs turpia; oculos recreant, animos inflammant; turget interior cutis, sed spurcum cinerem, & fœtidum aërem, & gehennalem denique ignem interiùs occultat. Ah felix, qui legit poma in Ioseph illius casti, & formosi benedictionem ab ipso cœlo aut dimissa, aut cœlestis Regis manu consita! De quibus ad Tribum Ioseph ita Moyses: *De benedictione Domini terra eius, de pomis cœli, & rore.* Deut. 33. O verè pulchram, & à Deo ipso benedictam Ioseph terram, quæ non carnalium illecebrarum spinas germinat, sed candentia lilia; rubentes rosas, cæruleas violas; virginum continentium, viduarum scilicet, castissima opera, purissimas cogitationes, Christianæ honestatis ornamenta pariter, & odoramenta producit! Hoc vnum planè fuit ex potissimis, & præstantissimis miraculis, quæ Deus homo in mundo est operatus, iussu nimirum, ac monitu sui æterni Patris, qui filium sic alloquitur: *Posui verba mea in ore tuo, vt plantes cœlos.* Isai. 51. *Eos videlicet cœlos intellige* (ait S. Hieron.) *qui portant imaginem supercœlestis.*

Voluptates poma Sodomitica.

Deut. 33. *Castitatis terra benedicta.*

Casti à Christo plantati noui cœli. Isai. 51. D. Hier.

9. Maximè verò sunt viri, & fœminæ puritatem animæ, corporísque seruantes, qui cœlestem statum in se ipsis referunt, vbi cœlites Angelis, & similes, & socij neque nubent, neque nubentur; & cùm adhuc in terra viuant mortales, ob cœlestem huiusmodi puritatem futuræ immortalitatis, æternæque resurrectionis iam suauissimam dulcedinem delibant, & quendam quasi fructum prægustant. Plantauit in terra Deus homo cœlos, cùm puras virgines, castósque viros, & suo exemplo, & consilio, & gratiâ effecit. Tanta verò, támque admiranda, & ferè communis in Ecclesia Messiæ futura sperabatur virorum, ac mulierum pudicitia, vt ipsemet Isaias prædixerit? *Habitabit iuuenis cum virgine, & habitabunt in te filij tui; & gaudebit sponsus super sponsa, gaudebit super te Deus tuus.* Isai. 62. *In quibus exemplis* (occurrit S. Hieron.) *sancta coniunctio est.* Videlicet, tantus erit fidelibus erga honestatem mentis, & corporis affectus, tanta in eius obseruantia virtus, & constantia, tam effusa diuinæ gratiæ mentes, corporáque purificantis, & roborantis abundantia, vt etiam in summis periculis, atque illecebrarum tentationibus (cuiusmodi est iuuenis cum virgine cohabitatio) iuuenilem, ac virginalem pudicitiam sine vllâ labe puram, absque omni dispendio integram conseruent. Erunt enim omnes velut sub eodem tecto vnius eiusdémque parentis filij, inter quos etiam in dispari sexu par est castitatis affectus, & vitæ honestissimæ in fraterno amore conuictus. Quin etiam sponsus, & sponsa purè, sanctéque gaudebunt; ad sanctas nimirum nuptias Christiano ritu celebrandas tam mira cum honestate accedent, vt veri, sanctíque sponsi, non verò iam coniuges; casti, non maritati purum Christiani contractus

Casti Angelorum æmuli & socij.

Proprium opus Messiæ, casti in terris homines.

Isai. 62. D. Hier.

Per Messiam effloruit castitas.

Christianæ gentis castitas.

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

perficiant sacramentum. Atque vbi hæc ita succedent: *Gaudebit* (concludit Propheta) *super te Deus tuus.* L X X. legunt: *Sic lætabitur super te Dominus.* Isai. 62.

Isai. 62.

10. Gaudium vtique Christo Domino erit in cœlis coram Angelis Dei, cùm viderit in sua Ecclesia iuuenes ac puellas puritate corporum cœlestibus spiritibus persimiles; & honestissimas coniugatorum nuptias, læto, gratóque vultu aspiciens, felicitate Christianæ prolis, debitâ inuicem caritate, bonorúmque operum in vita, & prædulcis denique mortis sanctitate prosperabit. Iccircò aliquando infaustæ succedunt nuptiæ, & infelicia redduntur coniugia, eò quòd non ab sponsis, sed à maritis, & vxoribus, & (quod etiam euenit) non ad prolem, sed iam cum prole, aut puerperis, aut certè prægnantibus celebrantur. At licet sanctum sit coniugium, nihil planè ad virginum statum verè in terris Angelicum. Illud cum genere ipso mortalium simul ortum prodiit; iste ab ipso Deo cùm è cœlo ad nos descendit, institutus est, de quo sibi, ac mundo ipsemet cœlestis sponsus insigni quodam exultans gaudio ad hunc modum congratulatur. *Iam hiems transiit, imber abiit, & recessit: flores apparuerunt in terra nostra.* Cant. 8. sensus est: *Iucundum veritatis exortum est ver, florere cœpit tellus; natura scilicet humana: legendi sunt flores, si vis coronas ex floribus contexere.* Ita Psellus. Nimirum status coniugalis, qui mundum repleuerat, per hyemem, per imbres, hoc est, per labores, dolores, ac mœrores (*tribulationem enim carnis habent coniugati.* 2. Cor. 7.) significari videtur. At sublimitas, & gratia virginitatis vere ipso, quo nihil gratius, amœnius, & blandius, exprimitur. Hoc primum tempus, primíque dies nascentis Ecclesiæ Christianæ. Ver illud erat, ver magnus agebat orbis, tunc blandi soles, tunc parturientes agri, tunc virentia gramina campis, tūc nemorum frondes, & pratorum flores, tunc vernantis terræ gratia, radiantis cœli æmula primò visa est. Natus, inquam, Deus homo de matre Virgine terram virginibus, & continentibus vtriusque sexus adornanr. Enimverò post matrem Virginem, sponsúmque matris Virginem primos ad Euangelium vocauit *Apostolos, aut virgines omnes, aut post nuptias continentes*, vt egregiè testatur S. Hieron. contra Iouin.

Benedicta Christianorum à Deo coniugia.

Cum virginitate accedendum ad nuptias.

Cant. 8. *Virginalis status excellentia.*

Psellus.

Castitatis ver. 2. Cor. 7.

Primitiua Ecclesia vernum tempus.

D. Hieron.

11. Percommodè cecidit hæc nostra huius loci cōmentatio ad vesperum religiosissimi, & suauissimi omnium diei, quo Verbum caro factum ex Beatissima, & purissima semper Virgine Maria prodiit in lucem: illóque nascente cœli distillauerunt dulcedinem, nubes pluere iustitiam, tellúsque germinare salutem visa fuit. Dei Ecclesia in sponsi natalitiis gaudio triumphans inter multa, quæ suauissimè concinit, hoc in suo modulatur epithalamio: *Similis est dilectus meus capreæ, hinnuloque ceruorum.* Cant. 2. in ceruo acumen visus, velocitatem cursus, antidotum veneni; teneram verò ætatem, recentémque ortum Christi Domini in hinnulo intellige. Ipse oculus, lumen, splendor, faciésque æterni Patris, qui humanâ carne indutus nascitur, cerui typo innuitur. *Aiunt enim* (inquit Theod.) *ceruum venenatas bestias, vti herbas, deuorare, cùm ex eo cibo nullo afficiatur incōmodo.* Sed quæ vis ista, quæ potentia in Christo infante, quive serpentes, quorum esu innoxio pascitur? Respondet Theodor. *Cùm hinnulus, id est, puer adhuc esset, diaboli potentiam, velut serpentes quosdam deuorauit, cùm magos qui diaboli vates erant, confestim, vt natus est, ad adorationem pertraxit.*

Dies Domini IESV natalitius.

Cant. 2.

Theodor.

Theod. *Magorum aduentus ad puerum IESVM.*

Hæc ille; ac pulchrè quidem. Nam licèt Reges ab Oriente aduecti decimo tertio die post natum Dominum ad Bethlehemiticum præsepe tãdem peruenerint, certum est tamen illo ipso die, quo natus est Dominus, stellam ab illis in cœlo visam, & itineri coniunctim tres ipsos Reges sese dedisse. At mirabilior adhuc est potentia nostri hinnuli; pluráque & nocentiora serpentum monstra, quæ ipso statim exortu infans deglutiuit, hominum scilicet flagitia. Vtinam ô potentissime hinnule, ô dulcissime infans, quæ in horrido cordis mei saltu, inter spinas syluescentis animæ nata,& nutrita, vitiorum, ac scelerum adoleuerunt monstra, sic tu hodie infantilibus tuis prosternas gemitibus, sic tuæ caritatis incendio consumas, vt ne vestigium quidem amplius tot serpentium, ac bestiarum in corde, animáque vllum appareat.

Infans IESVS monstra deuorat.

12. Sed cùm hinnulum alloquor,ceruam iuxtà parentem aspicio; nec enim hinnulum nisi cerua parit. At hæc ipsa pulchriorem multò gestat nomenclaturam in Psal. 21. cuius est inscriptio. *Pro susceptione matutinâ*; siue,*pro ceruâ matutinâ*; siue, *pro ceruâ auroræ*; siue, *pro robore auroræ*. Et quidem Psalmum illum de ortu, vitâ, obitúque Messiæ, vel ipsi antiquiores Hebrææ gentis Doctores intellexerunt. Aurora verò ex qua orta est cerua, hoc est, humanitas Christi Domini efformata,ex qua robur,siue fortitudo Æterni Patris Christus Dei filius natus est, profectò ipsa est augustissima Virgo. Bellè quidem aurora etiam virgo ipsa mater dicitur; in qua finitur nox, ad quam ipsa tenebrarum euanescit caligo, quæ solis exorientis prænuncia diem in ore,lætitiámque gestat mortalibus. In mœrore quidem, & caligine consepulti erant filij Adam post parentis sui peccatum. Tandem igitur mundo illuxit aurora, Virgo scilicet Dei mater nobis, (vt dulciter eloquitur S.Ioan.Damasc.) *inexhaustum pelagus gaudij: vnica mœroris obliteratio; pharmacum ex omni pectore dolorem propulsans*. orat. 2. de assumpt. Virg. Ex illa natus est ille ad sanitatem gentium hinnulus, vti ex aurorâ matutinus emicat splendor, ex Virgine matre Virgo filius Virginum sponsus. O quantum Dina filia Iacob huic Virgini, quæ orta est stella ex Iacob, dissimilis extitit? Illa egressa ex abdito parentum contubernio in dispendium pudoris incidit; Virgo latebat in tenebris, in publico desiit esse Virgo.

Psal. 21. — *B. Maria cerua, & aurora dicitur.* — *D. Ioan. Damasc.* — *Incauta puella periclitatur.*

13. At noluit Dei filius homo nasciturus aliã, quàm absconditam in secreto orantem; quò soli penetrarent Angeli,Virginem sibi matrem eligere. *Suspicandum enim* (ait S.Bernard.) *non est quod apertum Angelus inuenerit Virginis ostium, cui nimirum in proposito erat fugere hominum frequentiam, vitare colloquia, ne orantis silentium perturbaretur.* super Missus. Discite virgines à magistra, à Regina, à matre Virginum amare secretum, latere in abdito, conuentus horrere, lucem publicam perhorrescere. *Hortus* illa dicitur *conclusus*, *fons signatus*. Cant. 4. Quare hortus; non ager, non campus? nimirum *hortus* (respondet Rupertus) *quòd semper ibi aliquid oriatur: quia cùm alia terra semel in anno aliquid creet, hortus nunquam sine fructu est. Vnde ergò hortus es tu ô dilecta dilecti, nisi, quia in te natum est aliquid, quod nunquam desinit, nunquam marcescit, aut deficit.* Adde, quia hortus iugiter irrigatur, & nihil in horto est,etiam herbæ, glebæque, quod non irriguum ebibat liquorem. Tota verò Dei genitrix Virgo,ita continuis diuinæ gratiæ fluentis irrigata est, vt tota corpore,animaque ab Angelo gratiâ plena, & à sanctis Doctoribus gratiarum omnium pelagus nuncupetur. Sed quare insuper hortus conclusus? *Quomodo* (inquit Rupert.) *hortus, si conclusus, non habens aditum, per quem saltem vnus intraret, vel exiret hortulanus? Hic hortus vnus est conclusus, hic vterus vnus est fœcundus, & incorruptus.* Solus enim, qui sibi hortum condidit, sine aditu in illum intrauit, ex eóque exiit, & in illo sine cultura fructum vitæ legit.

B. Maria in secreto latet, & orãt. — *D. Bern.* — *Puellæ amẽt secretum.* — *Cant 4.* — *Rupert.* — *B. Maria hortus.* — *B. Maria fructus perennis.* — *B. Maria pelagus gratiarum.* — *Rupert.* — *B. Maria virginalis fœcunditas.*

14. Quid tandem sibi vult fons signatus? *Spiritus* (inquit Rupert.) *sancti signaculo signatus, iuxta illud: Spiritus sanctus superueniet in te*, &c. in Luc. 1. *hortus conclusus, quia vterus tuus, ô Virgo, nulli viro, nulli carnali commercio accessibilis, & mens tua nulli vitio, nulli spirituali nequitiæ fuit vnquam penetrabilis.* O geminum Deiparæ Virginis ornamentum: ô duplicem matri Dei à filio concessam iure optimo prærogatiuam? Corpore animóque pariter Virgo immaculata extitit; vti sine virili semine Deum hominem concepit, ita sine reatu originali concepta primam Dei gratiam, & sanctificationem cum vita pariter accepit:Quàm Virgo corpore,tam Virgo mente:fons signatus ad quem non reseratum est signaculum, nec patuit aditus,vel concupiscentiæ carnali, vel reatui originali. Vtramque ô Virgo Dei mater, tuum confitemur, scribimus, & prædicamus priuilegium, de vtraque tua gloria in hac suauissima, & lætissima tui Virginei partus solennitate omnes serui tui,& gloriamur inuicem, & tibi festiuissimè gratulamur.

Rupert. — *Luc. 1.* — *B. Maria corpore animóque immaculata.*

SECTIO II.

Vt videret mulieres regionis illius.

1. EN vera quidem Euæ matris filia, quam videndi leuitas, & curiositas à recto virtutis statu, mentísque tranquillitate præcipitem ruere fecit in exitium. Quàm felix Dina foret, si aut cæca oculis nihil videret,aut quæ intra paternos lares,ac parietes continentur, intueri tantùm satis contenta viueret. Sed in adolescentia cùm sensus lasciuiant omnes tum maximè oculi moderamen rationis,& sapientiæ frænum detrectantes ad illicita, & nocentia malè conspicienda liberè, incautéque rapiuntur: scilicet maligna, & mortifera sensuum voluptas,quæ in nobis ab aduersario succenditur, suam vim multò acriùs in fœminas, mollioris vtique infirmiorísque naturæ exercet. Et quidem (vt scitè admodum scripsit Marcus Tullius) *maximas virtutes iacere omnes necesse est, voluptate dominante.* lib. 2. de finibus. Tolle à sensibus titillantem istam, & illecebrosam voluptatem; nec illicium aderit vitiis; nec virtutibus oberit,aut quod inficiat animos venenum, aut quod deterreat impedimentum. Maximè verò inter sensuum voluptates, quæ libidinosa est, extremum animæ periculum importat. *Difficile siquidem est* (ait S. Ambros.) *vt quisquam libidinis irretitus illecebris immunis euadat.* apolog. Dauid. Nec planè (vti experientia quotidiana testatur) robur nullum quantumuis magnum inter illecebras voluptatũ non mollescit,non eneruatur vigor, non languescunt vires. Enimverò *Sansonem* (animaduertit Theodoret.) *inuictum,& inexpugnabilem, qui vel multis millibus alienigenarum erat*

Puellaris videndi curiositas. — *Voluptas ardentior in fœmina.* — *Marc. Tull.* — *Voluptas virtutum virus, vitiorum fomes.* — *D. Ambr.* — *Periculosa tẽtatio carnis.* — *Theodor.*

erat formidabilis, in captiuitatem redegit meretrix muliercula; adeò bellica acie est grauius bellum cupiditatis. in lib. Iudic. Optimè captiuitatem nominat; nec enim alio vitio fortiùs debellatur, tenaciùs illigatur, magíſque in tyrannicam ſeruitutem pertrahitur humana mens, quàm libidine carnis; nec aduerſus aliud vitium grauiora fiunt, & tolerantur certamina, quàm contra libidinem; in qua peruincenda, vel ſaltem quoquo modo propulſanda nullus mortalium ſinè ſpeciali Dei præſidio victor euadit. Iccircò appoſitè adiungit Theodoret. *Eum, qui ſe fortiſſimè geſſerat, & propter præclara, & admirabilia facinora celebrabatur laudibus, captiuum fecit voluptas: ipſa enim eum diuina nudauit gratia.* At quis Sanſone fortior, ne vincatur; quis rigidior, ne molleſcat inter illecebras? Deinde ſi tam fortis, tam rigidus vir in captiuitatem trahitur à meretrice, cur auſit Dina imbellis, mollíſque puella ſeſe dare in conſpectum nebulonum?

Sine Dei gratia ſpeciali non vincitur carnis tentatio.

Theodor.

Nemo auſit vltrò ſe tradere carnis tentationibus.

2. Et quidem rectè ſuſpicari poſſumus puellam ſui decoris conſciam ſeſe oſtentare voluiſſe: (hæc enim eſt fœminea leuitas, & vanitas) vel mulieribus ad inuidiam, vel viris ad tentamentum. *Decor enim* (inquit Tertul.) *naturaliter eſt inuitator libidinis.* de cultu fœmin. cap. 1. Quod ſi hæc vanitas tolerabilis habetur in puella nuptura, vt ſponſum comparet: at in virgine, quæ puritatem amat, & profitetur, planè cenſetur abominabilis, quare optimè Tertul. vanum iſtud formæ, ac lenocinij ſtudium in ſacra Virgine (ſi quod in ea videretur) cum virginitatis propoſito, aut etiam profeſſione vocat imperfectam, & inconditam pudicitiam: *vt licet* (inquiens) *animo aliquatenus tenax ſui agat, in habitus tamen licentia ſeſe diſſoluat, ſolatium appetendo cuius res deuitat effectum.* citato loco. Scilicet, hoc inter alia multa malum, & quidem maximum in pulchritudine, atque in lenociniis inuenitur; vt quæ ſibi pulchra videtur, & ſtudioſè comendo, pretioſéque veſtiendo muliebrem mundum elaborat, nihil ſubinde prius, ac potiùs habeat, quàm vt in publicum ad vanam oſtentationem prodeat. Nã quæ ſuæ formæ diffidit, nec ſe comptam, & ornatam vider, ea proculdubio latere mauult, quàm in publico videri. Quieſcit quidem in nido, quandiu implumis eſt auicula, vbi verò plumeſcit, exiliens ſubitò ſeſe audet libero cœlo credere. Plumas ergò, aláſque filiæ pater, vxori maritus, annectit, qui lenocinia, qui veſtium ornamenta illi tribuit; vt ſcilicet alata è domo, thoróque deuolet; comptáque & ornata nouos amores excitet, & comparet amatores.

Tertul.

Lenocinium Virgine ſacra indignum.

Tertul.

Vana pulchritudinis oſtentatio.

Nec filia, nec vxor nimis ornanda.

3. Eôdem accedit muliebris, maximè verò puellaris, garrulitas, quæ relictis parentum, ac virorum penatibus, extrahit foràs ad inuiſendas, alloquendas, familiaritérque ac leuiter tractandas eiuſdem laſciuiæ, ac vanitatis peramantes, fœminas; in qua quidem familiari conſuetudine garrulitatéque, ſi non prorſus exuitur, at certè multum teritur, pudor; & dum officioſæ, vrbanæque, ac diſertæ mulieres videri volunt; minùs ſeſe modeſtas, grauéſque oſtentant. Diſcant omnes præſertim virgines à Romana illa nobili, pulchra; & (quod præcipuum eſt) caſta, & ſancta, quam non ſatis laudat S. Hieron. Aſella virgine. *Nihil illius* (inquit) *ſeueritate iucundius, nihil iucunditate ſeuerius, nihil ſuauitate triſtius, nihil triſtitiâ ſuauius. Sermo ſilens, & ſilentium loquens; nec citus, nec tardus inceſſus.* O egregiam fœmineæ honeſtatis, ac modeſtiæ magiſtram! Sed quid de cultu? adiungit; *Idem ſemper habitus, neglecta munditiei, & incultà veſte cultus ipſe ſine cultu.* At vilis (inquit aliqua) & abiecta videbor, contemptuique, & riſui omnibus ero. Falleris mulier; Laudabilis planè, vti de illa ipſa Romana virgine ita colligit S. Hieronym. *Sola vita ſuæ æqualitate promeruit, vt in vrbe pompæ, laſciuiæ, deliciarum, in qua humilem eſſe miſeriæ eſt, & boni eam prædicent, & mali detrahere non audeant.* epiſt. 15. de laudibus Aſellæ. Nemo igitur virtutem reformidet, ac refugiat, quòd ea ſit apud homines contemptibilis. Nam tanta eſt virtutis excellentia, vt bonis amori ſit, & malis admirationi; cùm illam etiam ipſi, qui nolunt recipere, vel inuiti radiantem in aliis admirentur, & celebrent. Quod quidem maximè cernitur in caſtitate, quæ quia difficiliùs ab homine poſſidetur, & à pluribus hoſtibus grauiùs, & importuniùs impugnatur, nobiliores victoriarum triũphos comparat. Hinc ad illam & conſequendam, & conſeruandam vtriuſque ſexus mortales meritò inuitantur his verbis à ſancto Zenone Veronenſi Epiſcopo. *Pudicitiam, in qua Deus habitat, non dicam diligite, ſed luculentis moribus adornate. Magna igitur gloria eſt ornare, per quod orneris; ſeruare, per quod ſerueris. Illa nobis exhibet ſanctitatem, nos illi amorem.* ſerm. de pudicitia. Ornanda quidem eſt, modeſtiæ, ſilentij, ſobrietatis, humilitatis, pietatis, aliarúmque virtutum lenociniis pudicitia: quò enim maior ex iis caſtitati eſtloreſcit ornatus, eò magis illum, in quo cernitur, honorat, & ornat.

Damnatur in fœminis garrulitas.

Mira virginis Romanæ modeſtia.

D.Hier.

D.Hier.

D.Hier.

Virtus etſi non amori, admirationi tamen eſt omnibus.

D.Zeno.

Seruanda, & ornanda caſtitas.

4. Impatiens Dina ſecreti, prodit in publicum, vt videat mulieres regionis illius; atque vbi modeſtiam exuit, ibi confeſtim exuta pudore eſt. Egreſſam equidem arbitror cum parentum conſẽſu, & fœminis aliquot comitibus; ſed ne ſic quidem virgo rediit, quæ virgo publicos cœtus malè cauta inuiſit; adeò tenera eſt, & delicata, facilíſque deperdi puellarum pudicitia. *Et quidem Dina* (inquit S. Bernard.) *dum ad paſcendos hœdos egreditur, ipſa patri, & ſua ſibi virginitas rapitur.* de grad. humil. tract. de curioſitate. Subtiliter vocat hœdos ipſos oculos, quos ad illicita, vel ſaltem curioſa obiecta, velut hœdos laſciuientes curioſo illarum mulierum conſpectu paſcere voluit, & oblectare. Cæterùm tot paſſim vbique prædones caſtitatis, & plagiarij puellarum occurrunt, vt etiam quæ mulieres inuiſeret, in oculos, in dolos, in manus virorum incidens, extremum pudicitiæ ſubierit diſcrimen. At non malo, non impuro animo miſera vrbem ingreſſa eſt. Benè: ipſa tantùm curioſitas puellæ importat periculum, damnum infert. Ergò S. Bernard. ipſam alloquitur: *O Dina quid neceſſe eſt, vt videas mulieres alienigenas? quâ neceſſitate? quâ vtilitate? An ſolâ curioſitate?* excuſat ſæpè neceſſitas, excuſat vtilitas. Vtrámque Deus ipſe cauſam reſpiciens, hominem ſolet eruere, ne periclitetur, & ne corruat, ſuſtinere. Vtrumque ſæpè denegat illi, quem ſola impulit curioſitas; ob hanc vnam periit Dina. Rectè igitur S. Bernard. progreditur. *Et ſi tu otioſè vides, ſed non otioſè videris. Tu curioſè ſpectas, ſed curioſius ſpectaris.* Quid mali quæſo id eſt, (inquit Dina) ſi videam fœminas mihi ſimiles, quâ ſcilicet formâ, quo habitu, queis vitæ moribus ſeſe illæ habeant: vix tandem hæc ſi culpa eſt, vna leuium, & venialium numero adſcribitur.

Facilis perditu puellæ pudicitia.

D.Bern.

Oculi hœdi laſciuientes.

Vbique prædones caſtitatis.

D.Bern.

Imprudens ſeſe in periculum immittit.

Fuerit egressio, sit visio otiosa; quid tandem mali, & damni, quòd otiosè agam? At ô cœca mulier, si otiose vides, non tamen otiosè videris. Leuis tua culpa, sed aliorum grauis; mulieres tu curiosè intueris, sed viri te curiosè in primis, deinde libidinosè intuebuntur. Quam verò tua ista leuicula (vt putas) culpa, & tibi, & tuis futura sit perniciosa, tuo malo statim cognosces, & sine remedio dolebis. *Quis crederet* (concludit denique S.Bernard.) *tunc illam tuam curiosam otiositatem, vel otiosam curiositatem fore post sic non otiosam, sed tibi, tuis, hostibúsque tam perniciosam?* Scilicet, magnum quandoque tantulà ex scintillà excitatur incendium; atque ex puellæ istius leuitate grauissimum suæ pudicitiæ dispendium, omniúmque Sichimorum exitium consequutum est.

Incauta curiositas in libidinē atque in graue exitium desiit.

D.Bern.

5. Portò Iosephus hanc candem scribens tragœdiam nescio quid commentario illustrandum adiungit his verbis. *Dina vnica filia Iacob venit in vrbem ad visendum cultum mulierum eius regionis; cùm esset celebritas apud Sichimitas.* lib.2. antiquit. cap.19. Itaque (vt supra iam adnotauimus) Dinæ curiositas fuit videndi, qui nam esset cultus, quod lenocinium, qui habitus, quæ tandem species, formáque fœminarum illius gentis: nec enim muliebri ingenio quicquam aliud magis in pretio, & in studio, affectúque habetur, quàm ipsa oris pulchritudo. Pulchra mulier sit, & quicquid aliud, vel magnum, vel speciosum, quod adsit, aut absit, nihili omninò facit. Vtinam de verâ pulchritudine, quæ quidem est puritas, virtúsque animæ, tale profectò verum, & sanctum prudens mulier ferret iudicium? Illud ergò non obiter adnotandum scribit Iosephus: *Cum esset celebritas apud Sichimitas, Dina venit in vrbem*, &c. Erat videlicet dies festus, quales agunt infidelium gentes, forte dicatus alicui ex falsis, impurísque Deorum Numinibus; in quo idolum insigni cum apparatu, celebríque pompâ per vrbē deferretur. Ad huiusmodi celebritatem sexus, omnísque ordinis, ætatis, & status vnde vnde exciti conueniebant gentiles: atque (vt fit) effusa iuuenum lasciuia, fœminarúmque licentia non permittebatur modò ad populi oblectamentum, sed vti sacer, sanctúsque ritus ad maiorem religionem, sanctiorémque cultum Deorum vsurpabatur. Videlicet impuri gentium dij non nisi ab impuris mortalibus per impura sacra, impurósque ritus coli, & celebrari poterant. Verum est enim quod scripsit S.Aug. de ludis, & spectaculis, quæ in honorem inanium suorum Deorum exhibebant antiqui. Ait igitur: *Antiquitas, quæ Deorum probra confinxit, non solùm in fabulis audienda posuit, verùm etiam in theatris spectanda proposuit; vbi crimina plura essent, quàm Numina, quæ ipsi Dij sibi exhiberi habebant libenter, qui in suos cultores vindicare debuerunt, quòd ea saltem viderent sapienter.* epist.5. Nimirum Deorum suorum, stupra, adulteria, milléque huiusmodi probra, & dedecora publicis festis, ludis, sacrilegis, & nefandis ritibus celebrabant infideles.

Iosephus.

Sola in pretio fœminis habetur pulchritudo.

Ioseph.

Celebre festum idoli.

D.August.

Execranda idolorum festa.

6. Videlicet, quales gentium Dij vani, falsi, turpes, tales eorum ritus, talia sacra, fanáque, tales eorundem cultores; taliáque quibus colebantur festa, pompæque. Ac dum scelerati, qui fuerant viri, ac fœminæ pro Diis festo publico celebrantur, addiscebant miseri mortales, & planè ipsamet flagitia, tanquam religiosa, & diuina venerari censebantur. Nunquam non execranda

A fuerunt profanis, & impuris ludis destinata in vrbibus theatra, vt nunc maximè inter Christianos, si qua vsquam tolerantur, haberi debent irreligiosa, & indigna hominibus, qui Deum hominem factum ex Virgine adorant, eiusque legem immaculatam, & puram profitentur. Rectè S.Saluian. hanc infidelium impietatem perstringens scribit ad hunc modum: *Ludi publici, ludibria scilicet spei nostræ, ludibria vitæ nostræ. In theatris, & circis deperimus iuxta illud: Stultus per risum operatur scelus.* Prouerb. 10. de prouid. lib.6. At quæres quî verum sit, quod in theatris, & circis deperimus? Respondeo quod idem paulò dixerat: *In illis imaginibus fornicationum omnis omninò plebs animo fornicatur. Et qui fortè ad spectaculum*
B *puri venerant, de theatro adulteri reuertuntur.* Et statim hoc vno verbo rem conficit: *Sicut in his est pastus diaboli, ita offensio Dei*, &c. O dedecus! ô scelus! aguntur comœdiæ rerum impudicarum, in quibus tot speculantium, & audientum sensibus obiectantur turpitudinum, stuprorum, adulteriorum simulachra, & documenta; quot carmina dicuntur, quot prodeunt mimi, quot gestus, motúsque faciunt, quot verba proferunt, quibus quidem Deus offenditur, diabolus pascitur.

Damnantur publica mimorū theatra.

S. Saluian.

Prou 10.

Pastus diaboli, offensio Dei theatrū mimorum.

7. Sublata sunt è Christiano populo gladiorum antiquis celebrata munera, in quibus sese inuicem homines ferro contrucidabant; at nunc tolerantur, vsurpantur, probantúrque à Christianis muliercularum, & mimorum comœdiæ, ad
C perniciem, exitiúmque animarum. Profectò hæc vna vel maxima inter alias redditur causa, quare diuina iustitia sic exarserit in Romanorum imperium, vt illud Gothis, VVandalis, aliísque barbaris protsus euertendum tradiderit, vti scribit S. Saluian. Episcopus Massiliensis, qui grauissimas illorum temporum infelicitates, & oculis spectauit, & monumentis conscriptas in posteros traduxit. *Vbi est* (inquit) *Christianitas nostra, qui ad hoc tantummodo sacramentum salutis accipimus, vt maiore posteà præuaricationis scelere peccemus? Nos Ecclesiis Dei ludicra anteponimus, nos altaria spernimus, & theatra honoramus. Omnia denique amamus, omnia colimus, solus nobis in comparatione omnium Deus vilis est.* lib.6. de prouid. Quod
D autem re ipsa stulti, impiíque homines inter ludicra illa, & turpia ludorum, & actionum spectacula atque Deum ipsum cuius fidem profitentur, iniquissimam faciant comparationem, Deúmque præ illis despiciant, & habeant viliorem, ex eo rectè colligit, *si quando vsu venerit, vt eodem die, & festiuitas Ecclesiastica, & ludi publici agantur, quæro quis locus maiorum Christianorum copias habeat, cauea ne ludi publici, an atrium Dei?*

Perniciosior animis comœdia.

S.Saluian.

Roman. imperiū à barbaris euersum ob theatra & comœdias.

Deo ludos, & comœdias præferimus.

S.Saluian.

8. Quod quidem malum etiam nostrâ hac ætate, & mali perpetrant, & boni deflent; sed qui possint, ac debeant illud prohibere, & à Repub. Christianâ propulsare? quare tandem nolint, ipsi viderint; Deóque iudici reddiderint sub mortem sciscitanti: Nam quæ maior impietas,
E quàm quæ alicubi hodie visitur, ac toleratur? Nimirum (vt idem scribit) *spernitur Dei templum, vt concurratur ad theatrum: Ecclesia euacuatur, circus impletur, Christum in altario dimittimus, vt adulterantes visu impurissimo ludicrorum turpium fornicatione pascamur.* cit. loco. Quod si profana ista spectacula edi, & vani, turpísque argumenti comœdiæ agi diebus festis ad matutinas horas (quod tempus agendæ rei diuinæ in Republ. Christiana destinatum est)

Ablegandæ à Christianis comœdia.

D.Saluia.

Abiectis diuinis grandes fiunt ad ludicra concursus. est) ex prohibitione Ecclesiastica non possunt: A at certe pomeridianis horis, vbi de ludis, de comœdiis sparsi rumores peruolant, turpe est dicere, qui ad illam vanitatem, & quanti fiant concursus: at rari tamen in templis tunc appareant fideles, vel vt sacram audiant concionem, vel diuinis vesperarum (vt fit) laudationibus intersint, vel (quod magis deplorandum est) sacrosanctæ Eucharistiæ, si quando publicè proponitur, adorandæ adsistant. Nonne hoc est quod S. Saluianus deflet: *ludicra amamus, ludicra colimus: solus nobis in comparatione omnium Deus vilis est.*

9. Hæc planè sunt maria naufragiis animarum infestissima: nec enim vsquam alibi, quàm in circis, in ludis, in theatris, in spectaculis, in pompis, in cœtibus, in conuentibus mortalium B vtriusque sexus vehementiùs accenditur libido *Animarum naufragia in theatris.* spectantium, & colloquentium: atque animi titillantium illecebrarum telis acerbiùs vulnerati, Christianæ modestiæ, ac temperantiæ miserandam faciunt iacturam. Eòdem scilicet, vt spectentur, atque, vt amentur, aut certè, vt laudentur, studiosiùs elaborato ornatu conueniunt visendæ mulieres: ac viri, vt pulchrarum, & (vt fit) pictarum specie pascant oculos, animósque oblectent, & (quæ plurimorum est lasciuia) visu interim vt dixit Saluianus, fornicentur, & *Miserãdum turpitudinis sacrificium.* macello deinde turpitudinis, fœdo tandem opere mactandas eligant, vt in hac Sichimorum celebritate intemperantissimus iuuenis exteram puellam, quia fortè comptam, & pulchram vidit, C impudentissimo, & iniquissimo sacrificio victimam destinauit. Ah quanto securiùs quantóque feliciùs, & Dina sese in tenebris contineret, & Sichem iste in spectacula non prodiret; nec visendæ, ac subnotandæ fœminarum pulchritudini oculos iniiceret malè curiosos? Tutior fœminæ *Certum pulchris in publico fœminis periculum.* domus, quàm platea; securior penatium obscuritas, quàm publica lux, auráque vrbis: Rarò quidem, aut nunquam sine graui discrimine ornatæ speciosæque in publicum prodeunt puellæ.

10. *Discant ergò mulieres propositum pudoris* (vt *D.Ambr.* monet S. Ambros.) *in Virgine scilicet Dei matre, B. Maria pudoris magistra & exemplar. imitari sola in penetralibus, quam nemo virorum videret, solus Angelus reperiret, sola sine comite, sola sine teste, ne quo degenere deprauaretur affatu, ab An-* D *gelo salutatur. Disce Virgo verborum vitare lasciuiam.* in cap. 1. Lucæ. Nec enim Dei nuncius de incarnatione Verbi ad Virginem veniens, aut in platea deerrantem, aut etiam domi mutua ferentem colloquia; sed solam sine arbitris Deo intentam, diuinisque contemplationibus studiosissimè, & ardentissimè vacantem inuenit. Exosa quippe Virgo auræ publicæ, aut in penitiore adyto suæ domunculæ agebat, aut si fortè prodeundum necessariò foràs esset, non otiosè morabatur in publico, sed maturè pertransiens ad amicum, & solitum domus reuertebatur secretum. *Exurgens* *Luc. 1.* (ait Euangelista) *Maria abiit in montana cum fe-* *D.Ambr.* *stinatione.* Luc. 1. Videlicet ad salutandam Eliza- *B. Maria secreti amãs.* beth. Vnde colligit S. Ambros. quod virgines E deceat in hunc modum: *Discite virgines non circumcursare per alienas ædes, non demorari in plateis, non aliquos in publico miscere sermones. Maria in domo sera, festinat in publico.* Quin etiam ingressa domum cognatæ, non statim regressa in suam *Luc. 1.* fuit, sed (vti scribitur) *mansit illic tribus mensibus,* &c. *Non quòd* (inquit S. Ambros.) *domus eam delectaret aliena; sed quia frequentius videri in publico displicebat.*

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

11. Si ergò Beatissima Virgo Dei mater, non quidem propter suum alienúmque periculum: nec enim ipsa puritatis mater, & fons, aut sibi, *B. Maria nec sibi nec aliis periculo.* aut alicui poterat esse periculo (etsi omnium omninò mulierum esset speciosissima) sic amans secreti erat, sic publici fugitans ob solum tamen virginibus proprium pudorem: cur quæso puellæ, in quibus multiplex est ratio periculorum, non sibi caueant, non sese abdant in secretiora penetralia, fugiant publicam lucem, spectantiúmque pariter, atque insidiantium sensus; ne *Fœminis in secreto securitas.* miseræ tandem pereant, & secum alios simul trahant in eandem perniciem? *Quapropter* (monet hoc loco Procop.) *fidelis anima diligenter caueat,* *Procop.* *ne egrediatur domo Dei.* Est quidem parentum domus ipsis, quæ ibidem educantur, filiabus domus Dei: est virginibus, est puellis, est denique vniuerso sexui fœmineo ipsum, in quo se continent, in quo nent, alluunt, & reliqua obeunt domestica munera, domus suæ secretum, domus *Propria domus fœminis templum Dei.* Dei; Sanctè siquidem domi operando fœminæ domum suam etiam opificij, reddunt ipsius Dei domum; quod Apostolus docuit ita scribens. *Salutant vos Aquila, & Priscilla cum domestica sua Ecclesia.* 1. Corinth. 16. Erant quidem Priscilla, *1. Cor. 16.* & Aquila maritus, & vxor opifices, quorum hospitio Paulus vtebatur. *Hi autem* (inquit Theod.) *Theodor.* *propter maximam virtutem, etiam domum suam effecerunt Ecclesiam, ea sola quæ Ecclesiam decebant, facere contendentes, sibique proponentes.* Tuam igitur, *Sancti opificis domus templũ Dei est.* in qua secreto viuis; ó mulier domum efficere potes templum Dei: sancta quippe operatio, & oratio sanctam reddit vtique admodum piè vacantis habitationem.

SECTIO III.

Quam cùm vidisset Sichem filius Hemor Heuæi Princeps terræ illius, adamauit eam.

1. CVriositas fuit, quam è domo paterna foràs extulit Dinam, vt videtur non valdè damnanda; volebat enim videre mulieres regionis illius; siue vti cum LXX. legit S. Au- *D. August.* gust. *condiscere*, videlicet ingenia & mores, & studia, & instituta, victúmque, & habitum, atque cultum illarum mulierum. Denique quemadmodum illis se notam redderet, illarúmque familiaritati sese posset insinuare. Cæterùm sui similes quærens fœminas, incidit in virum, qualis notæ, atque lasciuiæ plures vbique locorum fuisse memorantur; Pharaones, Abimelechi, Thesei, Parides, Iasones, innumerique alij muliebris pulchritudinis, & pudicitiæ explorato- *Lasciuia frequens vbique virorum.* res, fraudulentissimi insidiatores, violentissimi raptores, iniquissimi pariter, atque impudentissimi corruptores. A quibus quidem ea tantùm secura viuit, quæ abdita latet, prorsúsque nec videtur, nec scitur. Quamobrem nulla parentum, nec maritorum in custodiendo filiarum, & vxorum, si pulchræ sint, corpore, ac pudore cura; *Nulla pulchrarũ custodia nimia est.* & vigilantia satis magna censeri debet. Monet igitur Eccles. *Filiæ tibi sunt? serua corpus illarum.* cap. 7. Non ergò in altum hæc tam fra- *Eccles. 7.* giles sine gubernaculo, sine gubernatore subducendæ sunt rates; quippe cùm in salo inter syrtes, vadaque cœca furentibus vndique ventis, ac fluctibus in sublime surgentibus, etiam

 validi,

validi, grauésque soleant periclitari myoparones. Non est sine duce qui regat, nec sine comite qui fulciat, ab infirmo sexu difficilis via aggredienda. *Necesse est enim* (inquit S.Cyprian.) *caducis lapsibus elidantur, qui viam lubricam tenuerunt, de qua Salomon sic prædicat. Est via, quæ videtur apud homines recta esse; nouissima autem eius veniunt in profundum infernorum.* Prouerb.14. lib.de singul.Cler. At erit forrassis quæ suæ virtutis (si qua tamen est) conscia superandum sibi fortiter speret; quicquid pudori aduersum occurrerit. Vana quidem fiducia. *Non enim* (inquit S.Cyprian.) *de nostrâ stabilitate certum aliquid habemus, qui sine cessatione concutimur inter fluctus sæculi, sustinentes procellosos incursus.* Quis quæso in medio mari tutum se iudicans, nec ventos, nec vndas timet?

Mulier periculis obnoxia. D.Cypr.

Prou.14.

Nulli imundo securitas. D.Cypr.

2. At fuerit aliqua suæ firmitatis omninò secura; quid ergò de alieno scandalo, ruináque non curat? *Tamen* (rectè idem adiungit) *si alicui tanta fiducia est de immobilitate propria infirmitatis, saltem solicita reformidet, ne ipsa sit scandalum visibus alienis, sed terreatur voce Domini comminantis: Væ mundo à scandalis: veruntamen væ homini illi, per quem scandalum venit?* Matth. 18. Cùm tanta sit naturæ nostræ imbecillitas, ad malúmque procliuitas, omni prorsus ratione vigilandum, & cauêdum nobis est, ne aut nos incurramus in scandala, aut in eadem alios compingamus. *Multis enim* (ait S.Hilarius) *anima nostra laqueis appetitur, multis aduersus nos armis dimicatur: totis nos mortis nostræ illecebris spirituales nequitiæ circumuolant per alienæ voluntatis mortes, atque lasciuiam insidiantes, vt amemus vndique expectamur, & appetimur.* in Psal. 124. Mutuo quidem tendimus laqueos, inuicem in ruinam propellimur, simul & itruimus; inferimus, & patimur vulnera, mortémque mutuis pereuntes scandalis incurrimus sempiternã. Quare vna salus cunctis, & viris, & fœminis in fuga est, & procul ab occasionibus, ac periculis separatio. *Enimverò ipsi nos fallimus* (inquit S.Cypriã.) *quoties inordinaliter credimus æstimantes per fidem nostram legis præcepta posse mutari, vt inter masculos, & fœminas speremus passim castitatem immobilem custodiri.* de singul. Cleric.

Fœmina scandalo in aliis non sit.

Matth. 18.

D.Hilar.

Plura vbique ad libidinem incitamenta.

Scãdalo sumus inuicẽ.

D.Cypr.

Vana fiducia inter occasiones.

3. *Quam cùm vidisset Sichem.*] Vidit adolescens filius Hemor principis Sichimitarum puellam, peregrinam quidem illam nobilem (vt suo præferebat comitatu) pulchram, & comptam; atque vt vidit infelix deperiit; subitò nimirum ad puellæ conspectum libidinosi amoris telo vulneratus. Est quidem oculus turpitudinis nuncius, tabellarius impuri cordis, carnifex honestatis, animæ satelles; in oculo prima fiunt libidinis tentamenta, prima sui exhibet argumenta turpis amor, prima erigit suæ, qua mentem occupat, vexilla tyrannidis. *Memento igitur* (monet Sapiens) *quoniam malus est oculus nequam. Nequius oculo quid creatum est? ideò ab omni facie sua lacrymabitur, cùm viderit.* Eccles. 31. Cùm ergò tanta sit nequitia in oculo, támque frequentem, & grauem, & videnti, & visis importet perniciem; ferè nunquam sese aperiet, nunquam obiectam rem percipiet, quin habeat, admittátve vnde pœniteat, doleat, lacrymetur. Nec verò ipsi animæ seruus quisquam infideliùs obedit, pluresque insidias, & nocentiores proditor struit, quàm oculus, quem natura velut in arcis specula, & in antennarum fastigio ad explorandum posuit, qui tamen hostem prospectans, non menti nunciat, vt caueat, vt se muniat, vt irruenti obsistat; sed è contrario armatum exitio, mortéque aduersarium, nun-

Malorum administer oculus.

Eccles. 31.

Proditor animæ oculus pro peccato.

A ciat vt amicum, qui vitam secum afferat aduentantem. Quid est enim Dina pulchra, & ornata dum sese oculo videndam exhibet, eámque oculus menti nunciat amore dignam, & expetendam, quam hostis, quàm fera, quàm serpens, mortem, gehennámque ferens? Quid ergò tutum potest esse in vrbe, in arce, in naui, vbi fallit specula, & speculator insidiatur, hostémque, ac mortem accersit, & inducit, sitque de speculatore proditor, de amico inimicus, de propugnatore impugnator?

Pulchra hostis animæ.

4. Et quidem nequior est, & perniciosior oculus, quam quilibet alius in corpore administer animæ; meliùs quippe loquitur, & disertiùs suadet, efficaciúsque tandem persuadet, quàm lingua; elegantiùs quàm calamus, scribit: compen-B diosiùs, & eloquentiùs, quàm quælibet epistola rem conficit; quò nequeunt manus accedere, oculus intrat. *Nam res quoque* (inquit S.Gregor. Nazianz.) *non attrectandas lasciui oculi, atque procaces pertingunt.* de laudib. Cyprian. Malo igitur oculo peius nihil. Quid amplius? funem vt vinciar, catenam vt liget, viscum vt illaqueet, hamum vt capiat, glaciem vt infrigidet, flammas vt incendat, ferrum vt sauciet, mortem denique vt perimat secum ipse oculus gestat. Ad hæc oculus se malè pandens animam, aut sinit egredi, aut illam ipsemet foràs euocat, vt quoquò versum liberè peruolitet, iuxta illud: *Ephraim velut auis euolauit.* Oseæ 9. At (ô rem deplorandam!) C semel illa foràs egressa rarò, seróque, aut etiam nunquam ad solitum secessum regreditur, scilicet; Vbi amat, ibi sui oblita inhæret infelix: spiritus quidem vadens, & non rediens. Qualis aliquando semel in arca coruus emissus, in eandem arcam non vltrà se recepit fœtido nimirum, & purulento pastus cadauere. Quæ nimirum intùs animâ candidam, & puram referebat columbam, vbi fortè per fenestram oculi foràs erupit, nigri, ac sordidi instar corui ad spurcitias, & fœtores carnis inhiauit. O si Dinam non videret Sichem; quàm felix illa, & ille foret? Tanta vis in aspectu est. *Ascendit enim mors per fenestras.* ait Hierem. cap. 9. Sunt quidem corporis sensus, D velut quædam fenestræ, per quas anima foràs egreditur ad exteriora. Omnium tamen latissima, & exeunti animæ omnium frequentissima ipse oculus est. Vitaret profectò infelicitatem huiusmodi, si liberè, incautéque non videret. Nihil sane terribilius, ac ferocius leone est; at leonem cohiberi, ac cicurari obiecto oculis pallio, sæpiùs in circis, & caueis visum est. Ergo concupiscentia carnis, qua quidem bellua, nec ferocior nec audacior vlla habetur, vel ipso tantum oculorum obtutu illicitis denegato coërceri omninò potest, ac perdomari. Optimum ergò consilium quo tam multis, grauibúsque obsistitur malis: aspicere non decet, cupere quæ non licet. Quid plura in hanc sententiam? prima mali labes E humani generis fuit incautus, & curiosus primæ mulieris omnium matris aspectus. *Neque enim Eua* (inquit S. Gregor.) *lignum contigisset, nisi hoc priùs incautè conspiceret.* lib.21. Moral. cap. 2. Sed hoc de argumento multa diximus tom.1. cap.3. sect.12.

Diligentissimus animæ administer oculus.

D.Greg. Naz.

Anima per oculũ emissa perit.

Oseæ 9.

Hierem 9.

Frequentior animæ fenestra oculus.

Clauso oculo domatur concupiscentia.

D.Greg.

5. *Adamauit eam.*] Ad incautum, & curiosum oculum Sichem sequitur impura cordis affectio. Vidit iuuenis puellam, eiúsque turpi amore statim sauciatus periit. Huc ergò recidis, qui lasciuiam oculorum non cohibes. *Videlicet* (quod S. Ambros. alium ad finem subnotauit) *quasi certum sagittæ*

Per oculum sagitta libidinis sauciat & interimit.

D.Ambr.

sagittæ toxico ictus paulatim procedens, tanquam victus veneno procumbis, aut quasi piscis, qui fuscinâ fuerit infixus, quocunque fugerit, vulnus vehis. in lib. Tob. cap. 7. Est quidem impurus amor homini sagitta veneno illita, quam per oculos infixam cordi gestat infelix.

Lethale libidinis venenum. *Vulnus alit venis, & cœco carpitur igne.* Suum scilicet morbum ipsemet fouet, ac nutrit; suam ipse sibi mortem lætus, ac ridens consciscit. Nemo quippe vult in amore sanari, solus ille veneno isto infectum, sagittâque transfixum curare potest, qui pæonius est animarum, & corporum medicus. Quod quidem vnum inter alia maximum Messiæ in mundum venturi Zacharias prædicit miraculum: *Dissipabitur arcus belli.* cap. 9. *Zach. 9. Christus exarmauit Cupidinem.* scilicet à Rege Messiæ, cuius ingressum in Hierusalem & triumphum die palmarum prænuncians exclamauit: *Exulta satis filia Sion: Ecce Rex tuus venit tibi,* &c. Dissipabit igitur, confringet, & comminuet Rex iste cœlestis arcum belli. *Vt non mittantur* (declarat S. Hieron.) *D.Hieron.* *ignita iacula, quæ voluptuosorum possint corda percutere.* Confracta sunt iam Cupidinis arma, non sagittam, non iaculum mittit: iam Deus homo Cupidinem exarmauit.

6. At etiam nunc ferit, cruentat, perimit. Nimirum vel illi sua tela homo restituit, iterúmque sagittis, iaculísque armat instructum, vel tanta nunc est infirmitas misero, vt sine telo victus succumbat Cupidini, mortémque bibat voluntariam. Est enim illius pharetra, quam vno verbo describit Hieremias dicens: *Pharetra eius quasi sepulchrum patens.* *Hierem. 5.* Hierem. cap. 5. *Cum aperto nimirum* (declarat Theod.) *Theod.* *sepulchro pharetram comparat: eò quòd tela sint lethifera. Babylonicam significat armaturam,* *Mortem infert, sepulchro condit turpis amor.* inquit S. Hieron. *intellige dæmoniacam & gehennalem;* nec enim plures lethali peccato moriuntur, & in sempiternum tumulantur *D.Hieron.* in inferno, quàm quos turpis amor percussit. Atque vt interim extremum gehennæ incendium, cui tandem destinatus est hic turpis amor, silentio prætereamus: satis nobis sit ad illius odium, & fugam ea ipsa breuitas, quam in suis voluptatibus experitur. *Voluptatis breuitas.* *Corporum siquidem amores* (ait S. Gregor. Nazianz.) *D.Greg. Nazian.* *quia res fluxas sibi proponunt, fluunt quoque ipsi non secus, ac veris flores. Nec flamma consumpta materia remanet, sed vnà cum ea extinguitur: nec libido marcescente forma subsistit.* orat. de S.Basilio. Ardet amor, & lucet amor, quandiu vel ætas floret, vel robur viget, vel species vernat, vel ad summum vita persistit; *Turpis amor breui marcescit.* huiusmodi enim fomite alitur. Illo (vt fit) velociter effugiente, ac velut absumpto, amor pariter extinguitur, nec enim quod in creatura fundatur, nisi cum ipsa simul deficiente deficit. Pulchrè siquidem dictum est à S. August. *S.August.* *Cor hominis in homine, cinis in cinere.* in Psal. 103. De spe quidem hominis malè fundatâ in homine, similiter etiam de amore hominis in homine perperam locato tanquam cinis in cinere potest intelligi. Vide quantum nocuerit huic Sichem amor Dinæ, Sansoni amor Dalilæ, Salomoni tot alienigenarum amores, & fuge ab illa, in quam alij prolapsi perierunt, voragine. *Atque* (vt in simili argumento scribit ad monachum S.Basilius) *D.Basil. Alieno exēplo doctus fuge à turpi amore.* *caue species, per quas plurimos cernis perijsse; quæso ne bibas poculum, vnde multos perspicis interijsse. Ne percipias cibum, quem edi in aliorum perniciem videris; ne incedas iter, quo naufragium perpessi sunt plurimi: Deuita laqueos, per quos captos cæteros senseris.* admonit. ad fil. spirit. Prudens quidem alieno periculo sapit, aliorúmque ruinas sibi arbitratur documenta.

7. Hæc verò prudentia facilè cuiusque animum nondum adhuc turpi amore occupatum subintrabit, vt caueat plurimorum casibus, ac funeribus infestam foueam; infamémque sepulturam. Cæterùm vbi iam cœcus amor dominatur, *Infesta infamísque fouea turpis amor.* difficilem sibi aditum inuenit prudentia: scribitur enim: *In maleuolam animam non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.* Sap. 1. *Sap. 1.* Subiectum intelligit corpus vitio libidinis, quod regnat in membris nostris. Igitur duo maximè scelera sapientiæ aduersantur, eámque ab homine, quem oppresserunt, procul expellunt, scilicet odium, & turpis amor: consilium non admittunt, *Odium, & turpis amor difficilè curantur.* admonitionem refugiunt, ad increpationem obdurantur, doctrinam irrident, disciplinam execrantur, prudentiam mundi, & sapientiam Dei nec sciunt, nec scire volunt. Cœca nimirum sunt, & cœcos reddunt, quos subiugarunt. Illuc planè, vbi vel odium, vel turpis amor habitat, nec diuina, nec humana ratio penetrat. Atque (vt interim odium prætereamus) seriò expendi potest illud: In corpore subdito peccatis; quasi non vni tantùm, sed omnibus, aut certè plurimis obnoxius ille sit peccatis, qui carnis immunditiam *Cum libidine simul omnia vitia reperiuntur.* amplexatur. Enimverò cùm voluptas omnium sit illicium, ac fomes vitiorum, quæ tota carnis est seges: non immeritò cum luxuria, seu libidinosa ipsa cum voluptate, simul omnia omninò vitia concatenata reperiuntur. At voluptas (vt quidam ex antiquis vocat) metropolis est vitiorum; vbi *Voluptas metropolis vitiorum.* scilicet illa omnia nascuntur, nutriuntur, adolescunt, artémque seducendi homines addiscunt; denique vnde deriuantur, ac velut coloniæ ex regali vrbe reliquarum altrice deducuntur.

8. Ac duo quidem ad hominis perniciem voluptas habet, quibus animi, & corpora difficilè admodum reluctantur; ex Clemente Alexand. ea *Clem.Alex.* percipe; *Eos, qui magni, & excelsi animi existimantur voluptas facit cæcos ex sententia Platonis. Voluptas corpori affigit animam.* Stromat. 2. Ad sensum voluptatis, & irritamentum sic plerique mollescunt, & vincuntur multi, ac si ex cera, & quidem liquescente; non verò ex ossibus, neruis, & carne compacti sint. Cæterùm iidem vbi liquefacti in *Voluptas emollit, & obdurat.* voluptatem fuerint, sic tandem obduruerunt, vt nullâ vi naturæ, sed solâ Dei gratiâ, virtutéque ad amorem honestatis, & contriti cordis pœnitentiam inflecti possint, & emolliri. Atque hinc fit (quod experientia quotidiana contestatur) vt nullo in flagitio, postquàm patratum est, hominis animus obstinatiùs perseueret, rigidiúsque occalescat, quàm in carnis voluptate turpiter admisso. *Libido difficilè curatur.* Hoc enim malum vsu ipso magis accenditur, tenaciùs in dies animo adhærescit, ac proinde longè difficiliùs euellitur. Vitanda igitur est, velis, remísque omnis occasio, quæ solet esse *Occasio libidinis fugienda.* compendiaria via ad inexplicabilem istam, simúlque inexplebilem carnis libidinem, cuiusmodi præsertim sunt pulchritudinum (vt loquitur Clem. Alex.) *Clem.Alex.* *inescantes visiones, quibus animi facilè seduci solent.* Stromat. 2. Seductus hîc fuit, *Inescat animam pulchritudo.* ac velut inescatus visione pulchritudinis Dinæ, miser iste Sichem. Ad oris autem speciem si curiosus accedat ornatus, duplex fit in visione malum, mortísque venenum oculis hauriendum duplicatur. Quare iure optimo Clem. idem Alex. *Clem.Alex.* *Vocat ornamenta adulterij signa.* 2. Pædagog. cap. 12. *Meretricius ornatus vexillum peccati.* Tum quia non tam illiciunt ad patrandum flagitium, quàm sunt quodammodo iam ipsa patrati flagitij argumenta, & quædam quasi vexilla in

alto suspensa, quibus libido victrix, & deuictus libidine animus condamnatur; intellige dictum de ornatu impuro, & meretricio, non de ornatu decenti honestatum mulierum. A

9. Discite quæso fœminæ, quæ Christum in Baptismo induistis, & Christi sacramentis ablutæ, pastæque simul in spem æternæ felicitatis mores, ac vitam ex Christiana professione conformatis; discite, inquam, non à Dina filia Iacob gaudere (ne dicam lasciuire) & gloriari de vana ista, & futili corporis pulchritudine; atque omni conatu (vt est fœminea leuitas) in conquirendis vestium, gemmarum, colorúmque ornamentis desudare; periculis hæc omnia plena sunt. *Oportet quidem* (ait Clem. Alex.) *fœminas intùs esse ornatas, & internam ostendere pulchritudinem.* 2. Pædag. cap. 12. Interna, & vera pulchritudo ex Dei gratia, moraliúmque, ac supernaturalium virtutum tum habitibus, tum actibus efflorescit. Hæc in præstantissimo gradu inuenta est in vna ipsa matre semper Virgine. Nam in primis (quod certum omninò est) in corpore habuit summam, & omninò incomparabilem pulchritudinem, vt quæ speciosa forma esse deberet inter omnes filias Euæ, quæ tandem esset paritura speciosum formâ inter filios hominum. Nam (vt scribit Niceph.) *filius matri suæ fuit quam simillimus.* B

Vanum pulchritudinis & ornatus studium.

Clem. Alex. *Vera pulchritudo in anima.*

B. Maria corpore & animo pulcherrima. Niceph.

10. Verùm licèt etiam in corporis statura, membrorum compositione, orísque ipsius admirabili venustate, pariter ac maiestate Virgo Beatissima extiterit (vt loquitur S. Ioan. Damascen.) *generis humani ornamentum, atque omnis creaturæ decus.* orat. 1. de assumpt. Atque ob eam fortè causam ab sponso cœlesti corpus Virginis comparatur palmæ? *Statura tua assimilata est palmæ*, vt significetur sanctissimum & purissimum Virginis corpus, in sua conformatione, ac pulchritudine palmam ferre vniuerso mortalium generi. Nihilominùs de interna pulchritudine animæ, ad quam quæcunque alia corporis supra humanam augustæ species prorsus euanescit, nec nominatur; Propheta cecinit in illo suo Dei hominis epithalamio: *Omnis gloria eius filiæ Regis ab intùs.* Psalm. 44. Nec amplius quid, nec minutius vates Regius, aut valuit, aut ausus fuit explicare: soli enim Deo reseruatum id est: solus ille nouit, qualem, & quàm immensum omnium gratiarum thesaurum in Beatissima illa Virginis anima reposuerit, quam sibi ex toto fœmineo genere in matrem elegit. Vno igitur verbo arcanum istud soli Deo notum explicat S. Damasc. cùm ab eodem dicitur. *Virgo gratiæ abyssus.* orat. 2. de assumpt. *Latum solius Deitatis promptuarium.* ibid. *Viua Domini ac Dei virtutum ciuitas sublimis.* ibid. Atque, vt à Virgine Dei matre discant omnes fœminæ secretum domus amare, ac publicos mortalium refugere consessus, audiant quid eadem solita fuerit obseruare. *Apud Iosephum* (inquit idem Damascen.) *sponsum sacra, & prorsus immaculata puella commorabatur domi se continens; eorúmque, quæ ante fores gererentur, nihil omninò cognitum habens.* orat. 1. de assumpt. Vbi scilicet anima in secreto diuina cogitat, diuina gustat, non solùm ad ea quæ foris in publico geruntur, sed ad omnia omninò, quæ in mundo, quæque infra Deum sunt; nec affectum, nec sensum, nec ipsam memoriam, nec intellectum denique relinquit. C D E

D. Ioan. Damasc.

B. Maria corpus vincit mortaliũ genus.

Psal. 44. *B. Mariæ interna pulchritudo inexplicabilis.*

S. Ioann. Damasc. *B. Mariæ encomia.*

S. Ioann. Damasc. *Maria mirũ in modũ amauit secretum.*

Diuina gustans nihil vltrà curat.

SECTIO IV.

Et rapuit, & dormiuit cum illa, vi opprimens virginem. Et conglutinata est anima eius cum ea, tristémque deliniuit blanditiis.

1. Sichem (vti adnotauit diuinus author) erat filius Hemor Heuæi, princeps terræ illius, hoc est, filius principis terræ, qui de stirpe Heuæi filij Chanaan nepotis Cham, vt constat ex Genes. 10. non sine mysterio perhibetur; vt intelligamus de mala stirpe fuisse propagatam tam malignâ, fœdamque projem: nec esse debere admirationi, quòd duo isti principes pater, & filius, cuius tam execranda facinora hoc loco describuntur, adeò turpes, & iniquos in dehonestandâ sanctorum parentum filiâ sese præbuerint, meritásque proinde (vt mox videbitur) pœnas dederint. Igitur de malo semine quis nisi malus proueniet fructus? Ex lutulento, fœtidóque fonte, quæ nisi fonti similis scaturiet aqua? Non generant columbam corui, nec ex vepribus, ac lenticeris, aut vuæ, aut ficus colligentur; qualis quidem farina, massáque, talem inde speres efformatum panem; faciliùs inuenias filium, qui patris virtutem non sequatur, quàm qui parentum vitiis imbutus non sit; imò & qui flagitiis, flagitiosos parentes non superet. Crescit enim contactu vulgata contagio: nouas subinde vires, nonnam nactus materiam sumit ignis; tenuísque à fonte riuulus assumptis hinc inde aquis in grandem subinde fluuium intumescit. Hæc scilicet in omni ætate à quacunque gente deplorari solita est, mortalium in peius semper in dies ruentium extrema infelicitas. Sic enim ille fleuit potiùs ad lyram, quàm cecinit.

Damnosa quid non imminuit dies?
Ætas parentum peior auis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

Horat. lib. 3. Ode 6. Planè sic habet. Omnia in peius ruunt; parentúmque nequitia, per posteros augeri consueuit. Norunt in hoc argumento multa qui politioris literaturæ studiis nauant operam. In iis enim inueniunt nullum fere ab antiquis in aliquo laudis genere celebratum extitisse, qui non aut liberis caruerit, aut illos sui longè dissimiles, penéque dedecores, & infames non habuerit. In exemplum Alexand. Annibal, Iulius, Augustúsque Cæsares, Plato, Aristoteles, Tullius, Homerus, Virgilius, milléque alij memorantur.

Genes. 10. *Malorum parentum mala proles.*

Malis parentibus peiores filij.

In mundo ruunt in peius omnia. Horat. lib. 3.

Celebres viri aut sine liberis, aut cũ illis infausti.

2. Etsi autem hominem non tam auorum, & parentum facta, quàm propria ipsius, vel decorant; vel dedecorent; nihilominùs cùm frequens sit, ac naturale filium patri similem existere, magna homini laus est, quòd à bonis parentibus ortus sit; quippe cùm optimè possit inferri parentum virtutes filio imprimendas fore. *Iccircò Lucas Euangelista*, (vti animaduertit S. Paulinus) *Ioannis Baptistæ laudaturus vitam, genus ante laudauit, vt venerabilior existeret, qui sanctis parentibus responderet sanctitate ingenitâ, quasi quadam institiæ hæreditate.* epistol. 10. Venerabilis quidem extitit Ioannis Baptistæ sanctitas, quâ inter natos mulierum nullus maiorem aliam habuisse, vel Domino ipso attestante perhibetur. Sed tamen illi ipsi magnum quoddam accessit ornamentum, quòd quasi Baptistæ ingenita, & hæreditaria fuerit

Magna laus ex parentibus.

D. Paul.

Hæreditaria & ingenita filiis virtus à parentibus. *S. Ioannis Baptistæ sanctitas ingenita.*

fuerit virtus, quam scilicet sancti parentes filio A veluti naturalem, cum natura ipsa indiderunt, ac deinde, vt proprium, ac gentilitium patrimonium, & comparatunt, & testamento reliquerunt. Contra verò istorum principum malitia, & ingenita, & hæreditaria significatur, dum scelestissimum eorundem refertur genus, ductum, scilicet à maledicto Cham. Huius quidem iniquitas simul cum maledictione ad filios, nepotes, ac posteros, ita legitur per omnes ætates transfusa perdurasse, vt Chananæorum genus Deo semper exosum, inuisúmque extiterit. Sunt quidem improbi homines, quorum improbitas cum vita pariter finita, & extincta est, quin ad posteros transierit, vt in Nadab, & Abiu irreligiosis Aaron filiis, qui quòd audacter, temeréque thus incenderint, erumpente subitò diuinitùs flammâ combusti sunt. Philo Hebræus subtiliter adnotauit his verbis. *Nadab, & Abiu vt viuant, moriuntur; argumentum immortalitatis eorum est, quod legitur: Mortui sunt coram Domino.* Leuit. 10. *Mortuum enim nefas est venire in conspectu Dei.* lib. de profugis. Mortui quidem sunt in pœnam suæ temeritatis, sed tamen coram Domino, in oculis misericordissimi Dei, qui mortem illam corporum pro salute animarum acceptauit in scelerum expiationem; mortua quoque, sepultáque cum illis ea fuit temeritas, & impietas, nec in posteris deinda viua perdurauit.

Totum aliquod genus malis infectum moribus.

Phil. Hebr. *Malis profuit mors.* Leu. 10.

Filiis impietas patris non nocuit.

3. *Contra verò Caini* (adiungit Philo) *impudentis fratricidæ mors nunquam inuenitur: Opinor, quia impietas malum est infinitum, quod semel accensum nunquam extinguitur; in quod competit illud poëticum. Immortale malum nullâ delebile morte.* Disertis quidem verbis in scriptura non refertur Caini mors, cuius rei mysterium Philo adinuenit, vt vidimus; ea tamen colligi à Doctoribus solet ex verbis Lamechi, vti nos fusè dissetuimus priori tom. ad cap. 4. sect. 20. Est itaque multorum hominum (vt ille alius cecinit) immortale malum nullâ delebile morte, quod cum illis vnà sepultum esse debuisset; nihilominùs à filiis acceptum velut hæreditarium in posteris iam conseruatur, immortaléque persistit. Hanc vitiorum nunquam intereuntium, imò & in dies semper accrescentium infelicitatem suo etiam tempore, quo post longam pacem extrema tandem venit (vt & cæteris rebus creatis) vastitas, deplorauit S. Saluianus his verbis: *Omnia quæ fuerunt, aut abluta, aut mutata sunt; sola tantùm vitia creuerunt. Nihil nobis de pace, & prosperitate pristina reliquum est, nisi sola omninò crimina, quæ prosperitatem non esse fecerunt.* lib. 6. de prouid. Nec enim prosperum quid & felix esse potest, vbi non virtutes, sed vitia dominantur, quæ in tantum ex impunita licentia increscunt aliquando, vt secum tandem in exitium deuoluant ipsam, quæ regni, aut Reipub. falsò tamen putabatur, temporalem, ac mundanam felicitatem.

Philo.

Vitia parentum in filiis perdurant.

S. Salu.

Regnorum felicitatem vitia pessundant.

4. *Adamauit eam, & rapuit.*] Hebr. Chald. & L X X. *Et tulit eam, & dormiuit cum ea, & humiliauit eam.* Adamauit eam, non est hoc loco positum in fonte Hebræo, sed infra ponitur *vasechab*, & *hunaghara*, & amauit puellam וַיֶּאֱהַב אֶת הַנַּעֲרָ & ex hoc loco in illum hæc verba transmutata sunt ab interprete, vt benè aduertit autor Catenæ. Hunc igitur ordinem seruauit adolescens, quem S. August. in quæst. sup. Genes. ita contexit. *Priùs intendit animæ illius, & adamauit virginem, deinde rapuit, postmodum cum illa dormiuit, eámque humiliauit.* Duo igitur ponuntur, quæ aliquantulum videntur puellam excusare: & quòd rapta est, & quòd à Principe. Nimirum puella, & peregrina, sine fratrum, parentúmque præsidio: ægerrimè poterat adolescenti principi furiosè amanti, & furiosiùs rapienti obsistere. Princeps terræ, vti vocatur in scriptura, quid non ausit, quid non moliatur, vt effrænatam expleat libidinem, qui scilicet, excusso timore Dei putat sibi licere quod lubet? Nihil sanè perniciosius est effrænatâ potentiâ hominis, quam nec ratio cohibet, nec Dei lex, metúsque compescit. Est quidem huiusmodi potentiâ princeps instructus in medio Oceano absque gubernaculo, naucleróque nauis, cui nihil propius, quàm syrtes, charybdes, vada cœca, rupes, naufragia. Furens planè Boreas, aut B violentus Auster, qui horrendo ingruens impetu annosas euellit quercus, insanas ædium substructiones disiicit, turrium moles æquat, cœlique æmula propugnacula subuertit. Fluuius est hybernis aquarum gurgitibus intumescens, qui extra limites riparum exundat, vallos dissipat, aggeres excindit, oppida, vrbésque ingrediens cum stabulis armenta trahit, cum habitaculis habitatores absorbet. Nihil bono principe melius, nihil vtilius. Nihil malo tamen peius, nihil & nocentius. Non verebor dicere ferocem esse, atque effrænem equuleonem.

S. Salu. *Puella infirmitas.*

Effrænis libido potentium.

Nihil malo principe exitialius.

5. Quod planè intelligens sanctissima illa, atque prudentissima Helena mater Constantini Magni vnum ex clauis Dominicæ Crucis, quos C ipsamet ab Hierusalem asportauerat, fræno, & phaleris equi fecit inseri, quod donum filio misit ad ornandum equum Imperatorium, quo filius in terra Principum maximus veheretur. *Quo facto quid agit* (inquit S. Ambros.) *Helena operatio, vt fræna dirigeret, nisi vt omnibus Imperatoribus sancto dicere spiritu videretur: nolite fieri sicut equus, & mulus,* Psalm. 31. Quare optimè colligit, quòd princeps terræ ex hoc fræno clauum Domini præferente doceat his verbis: *Quæro, quare sanctum clauum super frænum, nisi, vt Imperatorum insolentiam refrænaret, comprimeret licentiam tyrannorum, qui quasi equi in libidines adhinnirent, quod liceret illis adulteria impunè committere?* Profectò vbi frænum cum clauo Domini, hoc est, cum timore Dei non D cohibet petulantem principis potestatem, quid nisi furor, audacia, & nefandorum facinorum impudentissima licentia timeri potest? quod quidem in Romanis olim principibus apertum est, quorum plura execrandarum turpitudinum dedecora, quàm virtutum, & rectè factorum decora profani eorum scriptores prodiderunt. *Quæ Neronum,* (adiungit S. Ambros.) *quæ Caligularum, cæterorúmque probra comperimus, quibus non fuit sanctum super frænum.* orat. de obitu Theodosij.

Crucis Dominica clavi fræno & phaleris equi imperatorij inseruntur. D. Ambros.

Psal. 31.

Clauo Dominica crucis frænatur principum libido.

Infames Romæ imperatores.

6. Magnus igitur principi ornatus est ipse clauus Crucis, Deique timor frænum adornans iuxtà, & regens, potestatémque dirigens Imperatoris; quem sine fræno, sine clauo liberè exultan- E tem meritò vocat Ambros. & Helena significat *equum, & mulum quibus non est intellectus.* Psalm. 31. Quæ quidem pecudes non ratione, sed cœco impetu brutalis lasciuiæ feruntur. *Coarguit præcipuè his verbis Propheta eos,* (inquit S. Hieron.) *qui non Dei voluntate, sed proprio motu se regere volunt, & effrænes in luxuriam decidunt.* Quocirca, vt libidinem suam expleant nullum non ius humanum ac diuinum equi isti ac muli proterunt, & proculcant. Quâ ratione igitur Dina ætate sexúque, & ingenio infirma Sichemo furioso, ac libidinoso principi

Malus princeps vti equus & mulus. Psal 31. D. Hier.

alto suspensa, quibus libido victrix, & deuictus libidine animus conclamatur; intellige dictum de ornatu impuro, & meretricio, non de ornatu decenti honestatum mulierum.

9. Discite quæso fœminæ, quæ Christum in Baptismo induistis, & Christi sacramentis ablutæ, pastæque simul in spem æternæ felicitatis mores, ac vitam ex Christiana professione conformatis; discite, inquam, non à Dina filia Iacob gaudere (ne dicam lasciuire) & gloriari de vana ista, & futili corporis pulchritudine; atque omni conatu (vt est fœminea leuitas) in conquirendis vestium, gemmarum, colorúmque ornamentis desudare; periculis hæc omnia plena sunt. *Oportet quidem* (ait Clem. Alex.) *fœminas intus esse ornatas, & internam ostendere pulchritudinem.* 2. Pædag. cap. 12. Interna, & vera pulchritudo ex Dei gratia, moraliúmque, ac supernaturalium virtutum tum habitibus, tum actibus efflorescit. Hæc in præstantissimo gradu inuenta est in vna ipsa matre semper Virgine. Nam in primis (quod certum omninò est) in corpore habuit summam, & omninò incomparabilem pulchritudinem, vt quæ speciosa forma esse deberet inter omnes filias Euæ, quæ tandem esset paritura speciosum formà inter filios hominum. Nam (vt scribit Nicephor.) *filius matri suæ fuit quam simillimus.*

Vanum pulchritudinis & ornatus studium.

Clem. Alex.

Vera pulchritudo in anima.

B. Maria corpore & animo pulcherrima.

Niceph.

10. Verùm licet etiam in corporis statura, membrorum compositione, orísque ipsius admirabili venustate, pariter ac maiestate Virgo Beatissima extiterit (vt loquitur S. Ioan. Damascen.) *generis humani ornamentum, atque omnis creaturæ decus.* orat. 1. de assumpt. Atque ob eam fortè causam ab sponso cœlesti corpus Virginis comparatur palmæ? *Statura tua assimilata est palmæ*, vt significetur sanctissimum & purissimum Virginis corpus, in sua conformatione, ac pulchritudine palmam ferre vniuerso mortalium generi. Nihilominùs de interna pulchritudine animæ, ad quam quæcunque alia corporis supra humanam augustæ species prorsus euanescit, nec nominatur; Propheta cecinit in illo suo Dei hominis epithalamio: *Omnis gloria eius filiæ Regis ab intus.* Psalm. 44. Nec amplius quid, nec minutius vates Regius, aut valuit, aut ausus fuit explicare: soli enim Deo reseruatum id est: solus ille nouit, qualem, & quàm immensum omnium gratiarum thesaurum in Beatissima illa Virginis anima reposuerit, quam sibi ex toto fœmineo genere in matrem elegit. Vno igitur verbo arcanum istud soli Deo notum explicat S. Damasc. cùm ab eodem dicitur. *Virgo gratiæ abyssus.* orat. 2. de assumpt. *Latum solius Deitatis promptuarium.* ibid. *Viua Domini ac Dei virtutum ciuitas sublimis.* ibid. Atque, vt à Virgine Dei matre discant omnes fœminæ secretum domus amare, ac publicos mortalium refugere consessus, audiant quid eadem solita fuerit obseruare. *Apud Iosephum* (inquit idem Damascen.) *sponsum sacra, & prorsus immaculata puella commorabatur domi se continens; eorúmque, quæ ante fores gererentur, nihil omninò cognitum habens.* orat. 1. de assumpt. Vbi scilicet anima in secreto diuina cogitat, diuina gustat, non solùm ad ea quæ foris in publico geruntur, sed ad omnia omninò, quæ in mundo, quæque infra Deum sunt; nec affectum, nec sensum, nec ipsam memoriam, nec intellectum denique relinquit.

D. Ioan. Damasc.

B. Maria corpus vincit mortalium genus.

Psal. 44.

B. Maria interna pulchritudo inexplicabilis.

S. Ioann. Damasc.

B. Maria encomia.

S. Ioann. Damasc.

Maria nihil in mundo amans secretum.

Diuina gustans nihil vltrà curat.

SECTIO IV.

Et rapuit, & dormiuit cum illa, vi opprimens virginem. Et conglutinata est anima eius cum ea, tristémque deliniuit blanditiis.

1. Sichem (vti adnotauit diuinus author) erat filius Hemor Heuæi, princeps terræ illius, hoc est, filius principis terræ, qui de stirpe Heuæi filij Chanaan nepotis Cham, vt constat ex Genes. 10. non sine mysterio perhibetur; vt intelligamus de mala stirpe fuisse propagatam tam malignã, fœdamque prolem: nec esse debere admirationi, quòd duo isti principes pater, & filius, cuius tam execranda facinora hoc loco describuntur, adeò turpes, & iniquos in dehonestandâ sanctorum parentum filiâ sese præbuerint, meritásque proinde (vt mox videbitur) pœnas dederint. Igitur de malo semine quis nisi malus proueniet fructus? Ex lutulento, fœtidóque fonte, quæ nisi fonti similis scaturiet aqua? Non generant columbam corui, nec ex vepribus, ac lenticetis, aut vuæ, aut ficus colligentur; qualis quidem farina, massáque, talem inde speres efformatum panem; faciliùs inuenias filium, qui patris virtutem non sequatur, quàm qui parentum vitiis imbutus non sit; imò & qui flagitiis, flagitiosos parentes non superet. Crescit enim contactu vulgata contagio: nouas subinde vires, nouam nactus materiam sumit ignis; tenuísque à fonte riuulus assumptis hinc inde aquis in grandem subinde fluuium intumescit. Hæc scilicet in omni ætate a quacunque gente deplorari solita est, mortalium in peius semper in dies ruentium extrema infelicitas. Sic enim ille fleuit potiùs ad lyram, quàm cecinit.

Genes. 10.

Malorum parentum mala proles.

Malis parentibus peiores filij.

Damnosa quid non imminuit dies?
Ætas parentum peior auis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

In mundo ruunt in peius omnia.

Horat. lib. 3.

Horat. lib. 3. Ode 6. Planè sic habet. Omnia in peius ruunt; parentúmque nequitia, per posteros augeri consueuit. Norunt in hoc argumento multa qui politioris literaturæ studiis nauant operam. In iis enim inueniunt nullum fere ab antiquis in aliquo laudis genere celebratum extitisse, qui non aut liberis caruerit, aut illos sui longè dissimiles, penéque dedecores, & infames non habuerit. In exemplum Alexand. Annibal, Iulius, Augustúsque Cæsares, Plato, Aristoteles, Tullius, Homerus, Virgilius, milléque alij memorantur.

Celebres viri aut sine liberis, aut cū illis infausti.

2. Etsi autem hominem non tam auorum, & parentum facta, quàm propria ipsius, vel decorant; vel dedecorent; nihilominùs cùm frequens sit, ac naturale filium patri similem existere, magna homini laus est, quòd à bonis parentibus ortus sit; quippe cùm optimè possit inferri parentum virtutes filio imprimendas fore. *Iccircò Lucas Euangelista*, (vti animaduertit S. Paulinus) *Ioannis Baptistæ laudaturus vitam, genus ante laudauit, vt venerabilior existeret, qui sanctis parentibus responderet sanctitate ingenitâ, quasi quadam iustitiæ hæreditate.* epistol. 10. Venerabilis quidem extitit Ioannis Baptistæ sanctitas, quâ inter natos mulierum nullus maiorem aliam habuisse, vel Domino ipso attestante perhibetur. Sed tamen illi ipsi magnum quoddam accessit ornamentum, quòd quasi Baptistæ ingenita, & hæreditaria fuerit

Magna laus ex parentibus.

D. Paul.

Hæreditaria & ingenita filij virtus à parentibus.

S. Ioannis Baptistæ sanctitas ingenita.

fuerit virtus, quam scilicet sancti parentes filio veluti naturalem, cum natura ipsa indiderunt, ac deinde, vt proprium, ac gentilitium patrimonium, & comparatunt, & testamento reliquerunt. Contra verò istorum principum malitia, & ingenita, & hæreditaria significatur, dum scelestissimum eorundem refertur genus, ductum, scilicet à maledicto Cham. Huius quidem iniquitas simul cum maledictione ad filios, nepotes, ac posteros, ita legitur per omnes ætates transfusa perdurasse, vt Chananæorum genus Deo semper exosum, inuisúmque extiterit. Sunt quidem improbi homines, quorum improbitas cum vita pariter finita, & extincta est, quin ad posteros transierit, vt in Nadab, & Abiu irreligiosis Aaron filiis, qui quòd audacter, temereque thus incenderint, erumpente subitò diuinitùs flammâ combusti sunt. Philo Hebræus subtiliter adnotauit his verbis. *Nadab, & Abiu vt viuant, moriuntur; argumentum immortalitatis eorum est, quod legitur: Mortui sunt coram Domino.* Leuit. 10. *Mortuum enim nefas est venire in conspectu Dei.* lib. de profugis. Mortui quidem sunt in pœnam suæ temeritatis, sed tamen coram Domino, in oculis misericordissimi Dei, qui mortem illam corporum pro salute animarum acceptauit in scelerum expiationem; mortua quoque, sepultáque cum illis ea fuit temeritas, & impietas, nec in posteris deinda viua perdurauit.

Terum aliquod genus malis infectum moribus.

Phil. Hebr. *Malis profuit mors.* Leu. 10.

Filiis impietas patris non nocuit.

3. *Contra verò Caini* (adiungit Philo) *impudentis fratricidæ mors nunquam inuenitur: Opinor, quia impietas malum est infinitum, quod semel accensum nunquam extinguitur; in quod competit illud poëticum. Immortale malum nullâ delebile morte.* Disertis quidem verbis in scriptura non refertur Caini mors, cuius rei mysterium Philo adinuenit, vt vidimus; ea tamen colligi à Doctoribus solet ex verbis Lamechi, vti nos fusè disseruimus priori tom. ad cap. 4. sect. 20. Est itaque multorum hominum (vt ille alius cecinit) immortale malum nullâ delebile morte, quod cum illis vnà sepultum esse debuisset; nihilominùs à filiis acceptum velut hæreditarium in posteris iam conseruatur, immortaléque persistit. Hanc vitiorum nunquam intereuntium, imò & in dies semper accrescentium infelicitatem suo etiam tempore, quo post longam pacem extrema tandem venit (vt & cæteris rebus creatis) vastitas, deplorauit S. Saluianus his verbis: *Omnia quæ fuerunt, aut abluta, aut mutata sunt; sola tantùm vitia creuerunt. Nihil nobis de pace, & prosperitate pristina reliquum est, nisi sola omninò crimina, quæ prosperitatem non esse fecerunt.* lib. 6. de prouid. Nec enim prosperum quid & felix esse potest, vbi non virtutes, sed vitia dominantur, quæ in tantum ex impunita licentia increscunt aliquando, vt secum tandem in exitium deuoluant ipsam, quæ regni, aut Reipub. falsò tamen putabatur, temporalem, ac mundanam felicitatem.

Philo.

Vitia parentum in filiis perdurant.

S. Salu.

Regnorum felicitatem vitia pessundant.

4. *Adamauit eam, & rapuit.*] Hebr. Chald. & L X X. *Et tulit eam, & dormiuit cum ea, & humiliauit eam.* Adamauit eam, non est hoc loco positum in fonte Hebræo, sed infra ponitur *vaséchab*, & *bunaghara*, & amauit puellam וַיֶּאֱהַב אֶת הַנַּעֲרָ & ex hoc loco in illum hæc verba transmutata sunt ab interprete, vt benè aduertit autor Catenæ. Hunc igitur ordinem seruauit adolescens, quem S. August. in quæst. sup. Genes. ita contexit. *Priùs intendit anima illius, & adamauit virginem, deinde rapuit, postmodum cum illa dormiuit, eámque humiliauit.* Duo igitur ponuntur, quæ aliquantulum videntur puellam excusare: & quòd rapta est, & quòd a Principe. Nimirum puella, & peregrina, sine fratrum, parentúmque præsidio: ægerrimè poterat adolescenti principi furiose amanti, & furiosiùs rapienti obsistere. Princeps terræ, vti vocatur in scriptura, quid non ausit, quid non moliatur, vt effrænatam expleat libidinem, qui scilicet, excusso timore Dei putat sibi licere quod lubet? Nihil sanè perniciosius est effrænatâ potentiâ hominis, quam nec ratio cohibet, nec Dei lex, metúsque compescit. Est quidem huiusmodi potentiâ princeps instructus in medio Oceano absque gubernaculo, naucleróque nauis, cui nihil propius, quàm syrtes, charybdes, vada cœca, rupes, naufragia. Furens planè Boreas, aut violentus Auster, qui horrendo ingruens impetu annosas euellit quercus, insanas ædium substructiones disiicit, turrium moles æquat, cœlique æmula propugnacula subuertit. Flumius est hybernis aquarum gurgitibus intumescens, qui extra limites riparum exundat, vallos dissipat, aggeres excindit, oppida, vrbésque ingrediens cum stabulis armenta trahit, cum habitaculis habitatores absorbet. Nihil bono principe melius, nihil vtilius. Nihil malo tamen peius, nihil & nocentius. Non verebor dicere ferocem esse, atque effrænem equuleonem.

S. Salu. *Puella infirmitas.*

Effranis libido potentium.

Nihil malo principe exitialius.

5. Quod planè intelligens sanctissima illa, atque prudentissima Helena mater Constantini Magni vnum ex clauis Dominicæ Crucis, quos ipsamet ab Hierusalem asportauerat, fræno, & phaleris equi fecit inseri, quod donum filio misit ad ornandum equum Imperatorium, quo filius in terra Principum maximus veheretur. *Quo facto quid agit* (inquit S. Ambros.) *Helena operatio, vt fræna dirigeret, nisi vt omnibus Imperatoribus sancto dicere spiritu videretur: nolite fieri sicut equus, & mulus,* Psalm. 31. Quare optimè colligit, quòd princeps terræ ex hoc fræno clauum Domini præferente doceat his verbis: *Quare, quare sanctum clauum super frænum, nisi, vt Imperatorum insolentiam refrænaret, comprimeret licentiam tyrannorum, qui quasi equi in libidines adhinnirent, quod liceret illis adulteria impunè committere?* Profectò vbi frænum cum clauo Domini, hoc est, cum timore Dei non cohibet petulantem principis potestatem, quid nisi furor, audacia, & nefandorum facinorum impudentissima licentia timeri potest? quod quidem in Romanis olim principibus apertum est, quorum plura execrandarum turpitudinum dedecora, quàm virtutum, & rectè factorum decora profani eorum scriptores prodiderunt. *Quæ Neronum,* (adiungit S. Ambros.) *quæ Caligularum, cæterorúmque probra comperimus, quibus non fuit sanctum super frænum.* orat. de obitu Theodosij.

Crucis Dominica claui fræno & phaleris equi imperatory inseruntur. D. Ambros.

Psal. 31.

Clauo Dominica crucis frænatur principum libido.

Infames Roma imperatores.

6. Magnus igitur principi ornatus est ipse clauus Crucis, Deique timor frænum adornans iuxtà, & regens, potestatémque dirigens Imperatoris; quem sine fræno, sine clauo liberè exultantem meritò vocat Ambros. & Helena significat *equum, & mulum quibus non est intellectus.* Psalm. 31. Quæ quidem pecudes non ratione, sed cœco impetu brutalis lasciuiæ feruntur. *Coarguit præcipuè his verbis Propheta eos,* (inquit S. Hieron.) *qui non Dei voluntate, sed proprio motu se regere volunt, & effrænes in luxuriam decidunt.* Quocirca, vt libidinem suam expleant nullum non ius humanum ac diuinum equi isti ac muli proterunt, & proculcant. Quâ ratione igitur Dina ætate sexúque, & ingenio infirma Sichemo furioso, ac libidinoso principi

Malus princeps vti equus & mulus. Psal 31. D. Hier.

principi poterit obsistere: Ideircò obsecrabat Dominum Propheta: *Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo.* Psalm. 18. Parce, libera, & serua me, ab alienis masculini generis; hominibus, inquam, insigniter improbis, cuiusmodi sunt tyranni, malique principes, quorum flagitia non solent esse communia, sed aliena, peregrina, & velut prodigiosæ, atque gigantææ cuiusdam improbitatis. *Si mei* (adiungit) *non fuerint dominati, tunc immaculatus ero.* Psal. 18. Peto Domine istiusmodi iniquitatis hominibus, ne me subiicias, non tales in me principes gerant imperium; periculum enim certum mihi erit, vt vel illorum vi, vel exemplo in omnem quam illi amplexantur spurcitiam, ego quoque præcipiter.

Psal. 18. *Gigantea principum flagitia.*

Psal. 18.

7. Adde principem impurum, & adolescentem Sichem. Quid ergò non ausit hic equus, quid non coinquinabit hic mulus? Sic enim lasciuit, sic turpiter exultat intemperans iuuenis; ac si Deum esse criminum vltorem prorsus ignoraret. Rarò etiam qui talis est, aut nunquam diuina, vel audit, vel tractat. Sacra concio fastidio illi est; quippe cùm in ea commendetur honestæ vitæ puritas, & sordidatum voluptatum quibus oblectatur infelix, damnetur affectus. Hinc illud S. Chrys. *Iuuenes intemperantes de cœlo, de inferis disputationem non ferunt.* homil. 37. in 1. Corint. Videlicet suum cœlo præferunt cœnum; sues quippe sunt, & infernum, si fidem habent, credúntque esse, audire tamen, & cogitare nolunt, ne fortè illius terrore suarum libidinum voluptatem, & odisse, & abdicare cogantur. Sola illis placent, quæ delectant, non quæ mordent, & mordendo sanant, vti sunt iustorum consilia, doctorum monita, ipsáque Dei præcepta, quæ quidem si minus habere videntur suauitatis, at certè multum habent vtilitatis, plurimúmque æternæ salutis. Quo in sensu scripsit optimè S. Hieron. *Apud Deum nihil voluptuosum, nihil tantum suaue placet: nisi quod in se habet mordacis aliquid veritatis.* epist. ad Eustoch. de munusculis. Adiiciam nonnihil adhuc, vt aperiam lasciuienti iuuentuti damna voluptatis carneæ, quá nihil magis virtuti oblectatur, & animam concitatius præcipitem in vitia, & in barathrum detrudit; vel hominibus ethnicis solam sequentibus philosophiam patuit hæc veritas. Vnus enim de illo grege, ita monet amicum: *Voluptates præcipuè exturba, & inimicissimas habe: latronum more ad hoc nos amplectuntur, vt strangulent,* vti refert, ac celebrat S. Bonau. lib. 3. pharet. cap. 16. Insidiantur itaque homini voluptates carnis; captúmque, ac delinitum blanditiis, diuinâ gratiâ (quæ verè vita est animæ) spoliatum morti addicunt sempiternæ.

Lasciuo iuueni diuina fastidio sūt.

D. Chrys. *Oderunt sacram concionem libidinosi.*

D. Hieron. *Voluptas Deo execrabilis.*

Animis noxia voluptas.

D. Bonau. *Insidiosa voluptas.*

8. Ac illa quidem primò, dum animum subit, dum corpus pertentat, dum membra, sensusque succendit, hilari facie, iucundísque initiis ingredi videtur: at extrema gaudij luctus occupat; dolorem relinquit in exitu, quæ lætitiam subintrans peperit voluptas. In quam sententiam rectè ad hunc modum philosophatur Boët. de consolatione. *Tristes esse voluptatum exitus quisquis reminisci libidinum suarum volet, intelliget; quæ si beatos explere possent, nihil causæ est, quin pecudes quoque beatæ esse dicantur, quarum omnis ad explendum lasciuiam festinat intentio.* Sic apud Bonau. citato loco. Vera sunt hæc sapientium placita, sanáque in vtilitatem animæ doctrina; falsa verò sunt, & noxia, quæ (ô miseri iuuenes) aut auditis aliunde, aut vobis ipsi confingendo suggeritis pro tuenda, captandáque carnis voluptate. *Hi ergo sunt cicadis*

Boët. *Tristes exitus voluptatis.*

Libidinosi cicadis similes.

A. (vt ait S. Ambros.) *persimiles ad mortem nati diurnam, strepentes magis, quàm loquentes, qui sub ardore feruentium cupiditatum se mulceant, cantu sibi noxio, statimque occidant, nullum fructum ferentes, nihil habentes gratiæ.* epistol. 6. lib. 1. Ah quàm sibi (liceat dicere) placet, dum garrula obstrepit ad æstiuum solem cicada, velut plures sibi ad annos vitam, & cantum promittens: at miseræ, quam breuis vita, quàm breuis cantus! Condente se in noctem sole & vita fugit, & cantus desinit, cantando scilicet lassantur artus, & vitam ardores absumunt. En qualem vitam, qualem mortem voluptuosi homines sibi comparant, quod in principe Sichem apertè visum est.

D. Ambr.

Breuis vita libidinosi.

9. *Et rapuit.*] Iam apud homines inoleuit (quæ nostræ naturæ corruptio est) vt quæ in
B amore etiam turpi committuntur, flagitia, facilè excusentur; Vnde ille cecinit:

Hoc si crimen erit, crimen Amoris erit.

Propert. lib. 2. eleg. 30. At è contrario apud Deum non est excusabile, quod lethale peccatum est, & homini leue non potest esse, quod sempiternam animæ mortem importat. Nihilominùs in fide Christiana, veráque Theologia, Stoicorum dogma, & falsum omninò, & hæreticum est, quod quidem habebat paria esse omnia peccata. Verum est enim, & catholicum; disparia esse peccata, aliúdque alio, aut grauius, aut leuius haberi. Quamobrem etsi fornicatio simplex verè peccatum sit lethale, infernóque destinatum, vt fi-
C des catholica docet; nihilominùs illius grauitas, non accedit ad eam, quam habent reliqua omnia flagitiosa carnis opera: quæ proinde apud homines excusabilior est, & apud Deum tolerabilior. At fornicationi sæpenumerò grauiora alia mala adiunguntur, illámque ex circunstantiis (vt vocant) grauissimam nec homines excusant, nec Deus ipse licèt patientissimus diu tolerat, finítque impunitam. Ex hoc loco veram huiusmodi doctrinam colliges. Enimverò princeps Sichem adamauit puellam, deindè violenter rapuit, reluctantem, & gementem constuprauit. Vbi vides haud nudam fornicationem, sed violentiam insuper, raptum, atque stuprum, mala nimirum grauissima, & quia contra iustitiam, puniri morte
D solita inter homines. Horum causa (vt statim videbimus) cum principe luxurioso, & iniusto simul vniuersa ciuitas ferro absumpta est.

Propert.

Disparia peccata secundum fidē Catholicā.

Fornicatio simplex minùs graue peccatum, quàm alia carnis peccata.

Raptus & violentia cū fornicatione.

10. Et quidem queritur Dominus, valdéque indignatur contra ministros iniusti iudicij. *Væ scribentibus, qui iniustitiam scripserunt, vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei, vt essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent.* Isai. 10. Habet alia lectio: *scripserunt ad inclinandam sententiam exhaustorum, & ad rapiendum iudicium,* &c. Pulchrè quidem dicitur inclinari sententia; ita nimirum, vt de paupere, cui debebatur, in diuitem pondere pecuniæ, munerum, aut iniusti fauoris, sententia inclinetur: siue (quod eódem recidit) mensura iustitiæ, staterá-
E que iudicij diuiti datur integra, pauperem verò deorsum fugiens, in humum, lutúmque demittitur; cadente nimirum ac pereunte causa pauperis. Ad rapiendum iudicium, quod summa cum indignitate, atque impietate surreptum ab inope, quippe cùm non habeat, quo illud venale propositum possit emere, transfertur ad diuitem, vt grandi (quod fieri solet) pretio emercetur: qui Hebraismus etiam nostra lingua frequens est; *Roubourne a Iustiça.* En quæ nam iniustitia contra pauperes pro diuitibus in iudicio Hebræorum patrati

Isai. 10. *Pecunia corrumpit iudicium.*

Oppressi pauperes in iudicio.

Iniusti iudices diuinitus castigati. patrari consueuerat. Vide nunc Domini comminationem: *Quid facietis in die visitationis, & calamitatis de longe venientis? ad cuius confugietis auxilium, & vbi derelinquetis gloriam vestram?* Isai. cap. 10. *Calamitatis*; legunt alij, *tempestatis*. Nimirum Deus ipse minatur se venturum, vt visitet prauos iudiciorum ministros; atque secum deferat, non aliquale supplicium pro iniustitiis inferendum, sed calamitatem ex multo tempore, furoréque collectam, tam horrendo subinde impetu irrogandam, vt velut nimborum, ventorum, fulminum, tonitruorúmque agglomerata procella iniustos cum suis iniustitiis pariter opprimat, & pessundet.

Isai. 10.

11. Grauissima quidem supplicia Deus minatur hominibus propter iniustitias, quibus pauperes, aut pecuniâ, aut veste, aut olíueto, aut vineâ, frumentóve spoliantur. At quid hæc omnia ad honestatem, ad pudorem virgineum, quo nihil in mundo, & pretiosius, pauperis matronæ, puellæque peregrinæ, quæ inuitæ, ac reluctantes à scelestissimis nebulonibus rapiuntur, dedecorantur, polluuntur? ô scelus, ô facinus etiam inter infidelium gentes execrandum! Leuit. edicit Dominus: *Sacerdotis filia, si deprehensa fuerit in stupro, flammis exuretur.* cap. 21. Si ergò puella consentiens, quia tamen pudorem suum exposuit, incendio deputatur: quid fiet raptori violenter virginem stupranti? quas flammas, quos ignes, quæ incendia non merebitur? Profectò ipsamet quotidiana experientia plena multorum pudicitiæ tyrannorum exemplis in omni ætate, pérque omnes gentes contestatur, magnis sæpè diuinæ iustitiæ suppliciis in vltionem violatæ per violentiam pudicitiæ raptores huiusmodi, & corruptores, etiam in hac vita flagellari. Et cùm omnia, quæ in vita committit homo flagitia eidem posteà morienti appareant sic horribilia, vt miserum suo terrore prosternant, atque in desperationem ferè inducant: hoc vel maximè vnum est; si puellam virginem inani spe, falsáque promissione delusam, aut (quod indignius est) violenter admodum inuitam & repugnantem violauit. Moriebatur apud nos vir primariæ nobilitatis, iamque sacramentali confessione expiatus, diuinâ Eucharistiâ pastus, sacrâ demum vnctione ad extremum luctamen præmunitus, ardentem cereum dextrâ tenens, inter adstantium preces, & crebras suauissimorum nominum IESV, & Mariæ implorationes, oculis iam penè mortuis, vocibus interruptis annuit adstanti Confessario: sed quid de illa puella? quo dicto in æternum conticuit. Videlicet, iuuenis puellam sed non per vim, plebeiam illam quidem, corruperat, ac deinde benè dotatam in matrimonium honestum locauerat. Et nihilominùs hoc vnum de cunctis totius vitæ flagitiis moribundum discruciabat vehementiùs. Quid facient sub illam terrorum æquè ac periculorum horam iniusti, violentique puellaris pudicitiæ prædatores?

Raptus & stuprū grauissimè à Deo puniūtur.

Leu. 21.

Stuprator sub mortem contremiscit.

12. *Et conglutinata est anima eius cum ea.*] Seu *adhæsit anima eius Dinæ filiæ Iacob.* Est enim Hebr. וַתִּדְבַּק *Thidbaq* à radice דָּבַק *adhærere, coniungi, conglutinare.* Chald. *Et complacuit animæ suæ in Dina filia Iacob.* LXX. *intendit animæ Dinæ, & dilexit puellam.* Nimia scilicet amoris vehementia his verbis exprimitur. Quod quidem post illatam puellæ iniuriam suâ non caret laude. Nam frequentius est post expletam libidinem amore in odium conuerso, voluptate in fastidium desinente, corruptoribus aliò fugientibus, misellas sine

Stuprator elusa puella profugit.

A dote, sine honore, omni spe, promissionéque coniugij delusas, in maximis mœroribus consenescere: aut (quod longe miserabilius est) expositas meretricio de turpi vita infamem victum comparare. Et quidem tot, ac tantorum malorum causa extitit intemperantia, & iniquitas huiusmodi turpium seductorum. Certè cùm Amnon filius Dauidis violenter sororem suam Thamar violasset, post tam execrandum incestum, vti legimus, exosam *eam habuit Amnon odio magno nimis, ita vt maius esset odium, quo oderat eam amore, quo ante dilexerat.* 2. Reg. 13. Vide quàm sint dissimiles fœdi amoris, & libidinosæ voluptatis ingressus, & exitus. Violenter denique miseram, & cum probro foràs expulit: quod illa supra vim, quam passa

2. Reg. 13. *Dispares ingressus & exitus libidinis.*

B fuerat, ægriùs ferens dixit. *Maius est hoc malum, quod nunc agis aduersum me, quam quod ante fecisti, expellens me.* 2. Reg. 13. His quidem verbis videtur illa plus dolere de expulsione, quàm de violatione: indignari potiùs, quòd exosa nunc sit, quàm quòd antea fuerit seducta. Quicquid illud sit, inconsolabilis profectò dolor est puellæ, quod se à proditore, qui connubium promisit, & dedecoratam, & desertam videat.

2. Reg 13. *Dolor incōsolabilis stresa post stuprum fœmina.*

13. Intoleranda etiam fraus corruptoris æquè ac desertoris, quam etiam in hac vita Deus Omnipotens maturo, & graui supplicio solet vlcisci; nec enim multò post Amnon ipse, qui sororem violauerat, à fratre inter epulas fuit occisus. 2. Reg. 13. Timendum valde homini est, qui similem alicui proditionem intulit, ne festinante irâ

C Dei supplicium, vbi minus putandum erit, aut ferro perimatur, aut in peccato moriens in gehennam detrudatur. Vnum ego admonuerim non obiurgandos modò acriter, sed acerrimè quoque vrgendos, & coëgendos à bono, & docto confessario, etiam denegatâ absolutione istos pudicitiæ puellaris, & humanæ fidei, quam dederant, & iuramenti etiam, quo se obligarant, violatores; vti reddant votum, fidem præstent, puellas proprio matrimonio honorent, & consolentur; Nulla sit in istos hac in re benignitas confessario, timórve nullus. Virgâ, & chamo indigent *equi, & muli, quibus non est intellectus.* Psalm. 31. Accessit aliquando adolescens nobilis ad con-

Stuprator cogendus ad coniugium.

Psal. 31.

D fessionem; quærit in primis Sacerdos, priusquàm ille vitam explicet, num alicui quicquam debeat, quod iussus antea reddere, nec dum reddiderit: Respondet sub promissione coniugij virginitatem puellæ abstulisse, sed tamen nec decere, nec oportere cum paupere, etsi nobili, in matrimonium copulari. Eia (inquit Sacerdos) surge frater; abi hinc, ducito vxorem, & redi ad confessionem: aliter non absoluam, non audiam. Consternatur homo, promittit omnia: modò audiatur, & absoluatur. Obnixus præstat Sacerdos: Abi, festina, duc puellam. Abiit ergò dolens pariter atque indignabundus; apud Deum hominésque tam grauem iniuriam, tam violentam Confessarij seueritatem obtestatur. At (quæ vis est rigoris iu-

Prudentis Confessarij seueritas.

E sti, & opportuni) paucos post dies regreditur homo, procumbit ante sacerdotem, pedes amplexatur, osculatur manus, inclamat animæ, vitæ, honorísque sui seruatorem. O quantum (inquit) debeo tuæ illi seueritati, quâ tandem perfecisti, quod mea intererat; nec aliter vnquam fecissem? abij, solui iuramentum, steti promissis, persolui pudorem; duxi, inquam, puellam, vxorem illam habeo ita lætus, contentúsque, vt nec Rex ipse cum Regina lætior, magísque contentus viuat. Testatur qui hæc scribit, At in simili argumento plura,

Multum prodest interdum seueritas Cōfessarij.

plura, & illustriora quotidie dantur exempla. A

14. *Tristémque deliniuit blanditiis.*] Hebr. *locutus est ad cor puellæ.* Vsitata quidem Hebræis forma loquendi, significans dicere verba grata, seu consolatoria: sic Isai. 40. *Loquimini ad cor Hierusalem*; & Oseæ 2. *Ducam eam in solitudinem & loquar ad cor eius. Nam quoniam* (inquit S. Chrys.) *iuuenis erat puella, eiusmodi verba cum ea locutus est, quæ sufficiebant ad eam sibi conciliandam.* homil. 59. in Genes. *Locutus est* (explicat Procop.) *ad animum puellæ; id est, solatia, & blanditias adhibuit, animum eius consolando. Vel ea, quæ dixit, quæ sciuit puellæ fore gratissima. Cæterùm non rectè infert: Vnde liquet quod non inuitam, nec per vim, sed quasi consentientem oppresserat.* Errauit tamen vt homo tantus hic vir ratus puellam in stuprum consensisse: nam blanditiis post, non ante stuprum, deliniuit, tristem videlicet, quia se videbat iniustè raptam, vi oppressam, ablatóque pudore vilem redditam; anteà verò quâ ratione tristem, ac dolentem, cùm curiosè illa vrbem lustrasset, & virginum formas, habitúmque notasset, deliniret homo blanditiis? Nec prorsus suspicandum est; quod idem adiunxit: *quapropter Deus exosus eius in libidinem procliue ingenium, non ipsi affuit, vt Saræ, & Rebeccæ ab Pharaone, & Abimelecho adamatis.* sed malè quidem. Etenim puella bonorum filia parentum, sanctéque inter fratres suos educata haberi, dicíque non potest prona in lasciuiam, quæ ex prauâ consuetudine potiùs, quàm ex ipso naturæ ingenio solet efferuescere. Quòd si Deus puellæ non affuit, vt duabus illis matronis opem tulit; ea reddi potest causa; quòd istæ nec præ leuitate fœminea, curiositatéque visendi exteram gentem sese dederint in illorum principum conspectum, vti suo loco vidimus: Dina verò puellare secuta ingenium vltrò sese immisit in pericula, cùm ad celebritatem gentilium compta virgo, & pulchra, species mulierum illius gentis notatura vrbem ignotam est ingressa; cuius quidem leuitas, & curiositas diuinum auxilium non promeruit. Et quidem pulchrè quidam cecinit,

Formosis leuitas semper amica fuit.

Proper. lib. 2. eleg. 16. Maximè verò periclitatur fœmina tum propter ætatem, tum propter formam: atque ideircò, quæ prudens est, non se facilè, vltróque mittit in pericula. Certum est enim, quod Comicus olim de vna dixit. *Huius formam, atque ætatem vides, nec clam te est, quam illi, vtraque res inutiles, & ad pudicitiam, & ad tutandam rem sient.* Hæc Terent. in Andria. Act. 1. Deus verò non se obligat ad nos è periculis, in quæ vltro, scienter, & per lasciuiam irruimus, eruendos; Cæterùm hæc ipsa in sanctis illis matronis visa non sunt, quæ in peregrina quadam pulchritudine nullum vnquam leuitatis signum præbuerunt; cuius tamen immunem nullus Dinam existimarit.

15. Porrò quæ blanditiæ, quæ verba consolatoria ista fuerint facilè poterit explicari. Videlicet, duo sunt, quæ amorem conciliant, puellaréque ingenium deliniunt; In primis amatoria verba puellarem animum miro modo recreant, ac permulcent. *Linguam quippe amoris melleam vocauit Theocritus.* Tot se misera putat haurire fauos ore, quot aure percipit amores; deinde munerum larga promissio. Nam omnis status, ordinísque mortales amore, ac donis maximè conciliamur: vt ille cecinit.

Tantum in amore preces, & benefacta valent.

Propert. lib. 1. eleg. 1. Exaggerabat ergò Sichem flagrantissimum suum ergà puellam amorem: & quæ alia quæso amoris vehementior, quàm amor ipse, illecebra est? simul magnificis verbis ostentabat dignitatem suam, opulentiam & potentiã; promittebat si sua esset coniux, fore illam Sichimorum reginam; quo quid optatius puellæ posset obuenire? At quæ nam fortitudo animi talibus non peruincatur blanditiis? Et quidem puellæ stultè credulæ ad montes istos aureos, quos vesani pollicentur amatores, stulto gestiunt gaudio, facilémque ad omnia præbent assensum. Quod quidem in suis amatoriis malæ artis pessimus ille magister posuit documentum.

Blanditias molles, auréisque tuuantia verba
Affer, vt aduentu læta sit illa tuo.

B Ouid. Est quidem hæc nostræ naturæ misera imbecillitas, leuitas, stultitia, quam à matre omnium prima, quasi hæreditatem mulieres acceperunt.

16. At si tandem sapiunt, ab illa iustè, sanctéque degenerent ad alteram nostri omnium saniorem, & fortiorem parentem, quæ vnum è virgineo vtero conceptum filium peperit Deum hominem; nos verò amore, gratiaque in filios adoptauit. Ipsa est beatissima semper Virgo Maria. *Fons, nimirum* (vt vocat S. Ioan. Damasc.) *perennis luminis atque inexhaustus ipsiusmet vitæ thesaurus, & vberrima benedictionis scaturigo, quæ nobis bonorum omnium causa, & parens extitit.* orat. 1. de assumpt. Virg. Digna illa quidem Deo filio mater, digna cœlicolis Regina, digna virtutum omnium hominibus magistra. Ætas illi tenera sexdecim C annorum, forma verò, non quæ modò vicit omnes quæ in mundo mulierum celebratæ fuerunt, sed ipsos planè sydera, lunæque, ac solis splendores confundit fulgore suo, atque offundit. In hoc illa Virgo statu, habitúque existens, nihil habebat potiùs, quàm vt abscondita viueret ab aspectu mortalium, tam graui subin le vultu, tam forti animo, tam constanti pectore, quam nec magnitudo suæ dignitatis secundæ post Deum in superbiam efferret, nec maximarum virtutum splendor, & decor in vanam ostentationem, gentiumque applausum è suo recessu abduceret, nec leuitas muliebris foràs ad nundinas, ad conuentus, cœtúsque mortalium, ad celebritates, ad ludos, ad pompas, ad festa, quibus maximè capiun- D tur animi, & oblectantur oculi fœminarum, vt videret, & videretur, domo vnquam extraheret, quippe cùm intùs inclusa intra pauperculi tecti parietes, cum Angelis, à quibus frequenter inuisebatur, ageret Virgo purissima, & cum Deo, vtpote mater aut propediem futura, aut iam demum existens illius suauissimis, & sanctissimis, tum contemplationibus, tum sermocinationibus detineretur.

17. Quis autem vel mortalium, vel etiam beatorum oratione consequatur ardorem illum animi virginei, cœlestibus ignibus flagrantis? Quis verbis explicet illius excelsæ, & diuinæ mentis tacitos, reconditósque sensus ex illa cum Deo fi- E lio admirabili familiaritate, diuinæque interim gratiæ plenitudine delibatos? Quis gaudia non humanitùs concepta, sed in illud purissimum Virginis pectus inclusa diuinitùs mente possit, & cogitatione complecti? Quæ verò intùs tam miris diuinitatis ipsius, qua cum agebat in abdito circumfluebat donis; quid quæso posset in publico ex vanitate, ac miseria creaturarum emendicari: Egemus miseri, & esurimus in tam immensa diuinarum gratiarum, & voluptatum largitate, eò quòd fonte ipso derelicto ad cisterna veteres,

Isai. 40.
Oseæ 2.
D. Chrys.
Procop.
Dina inuoluntariè oppressa deinde doluit.
Leuem & curiosam puellam cadere Deus permisit.
Vltro se in periculum immittens à Deo deseritur.
Forma ætásque inutiles pudicitiæ.
Terent.
Puellæ capiuntur & verbis amatoriis, & promissionibus.
Theocr.
Propert.
Puellæ promissis facilè vinci ac seduci solent.
Ouid.
S. Ioann. Damasc.
B. Maria omnis honestatis pudorisque exemplar.
B. Maria pulchritudo incomparabilis.
B. Maria secreti amãs domi abscondita.
B. Maria cum Angelis, cum Deo filio domi agebat.
B. Maria contemplatio inexplicabilis.
B. Maria Deo plena creatis non egebat.

teres, ac dissipatas, quæ continere nequeunt aquã, confugimus; relicto Creatore perquirimus creaturas, & ab illarum mendicitate nostris animis pabulum frustra emendicamus. Præstò est Dominus iis, qui sperant in eum; fouet, alitque eos, qui ipsum inuocant; cum ipso familiariter agũt, qui non cessant inexhaustam ipsius bonitatem orando, contemplando, & supplicando importune, sempérque opportunè pulsare.

Relicto Deo malè creaturas perquirimus.

18. Ac in familiaritate quidem principũ, quæ inconstans, & periculosa plerumque est, modus, & mensura sit, ratio ipsa præscribit; at in ea, quã cum Deo habere possumus: *Tantũ* (inquit S. Cyprianus) *tibi ad licentiam datur, quantum gratiæ spiritualis augetur.* epist. 2. ad Donatum. Non exhauritur in Deo bonitas, quantumuis effluat donis, & exuberet gratiis, nec accipientibus, donorum, & gratiarum, quia multa, & magna sint, deficiunt incrementa. Sed quò plura, & maiora, si non cesset oratio, si non deficiant merita, in immensum semper increscent. Plenã gratiâ inuenit, celebrauitque Angelus Virginem in penetralibus solam, abditámque, cùm à Deo missus diuini Verbi incarnationem in eius virgineo vtero perficiendam nunciauit. Ergò quæ plena gratiis, quæ Dei mater erat, quàm grauis, quàm constans, quàm omnis fœmineæ leuitatis expers esset oportebat? Scilicet, hæc illa virga est, quæ immenso ipso totius diuinitatis pondere, quod gestabat, non fracta, non debilitata succubuit: hæc mons ille est, ex quo excisus est lapis sine manibus, & vniuersam mundanæ superbiæ statuam comminuit. Dan. 2. At quid monte grauius, quid firmius? Hæc est illa nauis, quam sibi ipse Deus omnipotens construxit, in qua cum omnibus suæ diuinitatis thesauris, simul inclusus ad ipsam mortalitatis nostræ regionem voluit aduauigare. Quid ergò solidius, quid constantius matre Dei Virgine, quam in salo huius vitæ sola Spiritus sancti aura onustam Deo nauim afflabat, impellebat, gubernabat.

D. Cypr. Deus dando non deficit, nec fastidit.

Luc. 1. B. Maria firmitas, & constantia.

Dan. 2. B. Maria virga, mons, nauis.

SECTIO V.

Et pergens ad Hemor patrem suum, Accipe, inquit, mihi puellam hanc coniugem. Quod cùm audisset Iacob, absentibus filiis, & in pastu pecorum occupatis, siluit donec redirent. Egresso autem Hemor patre Sichem vt loqueretur ad Iacob, &c. Vsque ad, *perpetrasset.*

1. ERgo virginem adolescentulam, imperitam rerum, peregrinam, incautam, suorum priuatam præsidio, princeps Sichem armatus potẽtiâ, incitatus libidine in fraudem illexit: solicitãdo, & pollicitãdo eius lactauit animum; post vim illatam miseræ, quæ nunc infelicius (vti videtur) iam agit cũ aduersario secura, positóque ob ignominiam, quã passa fuerat, mœrore; blanditiis, vt dictum est, iam tandem delinita inter ignotos, inter infideles, inter flagitiosos assueta dedecori cõquiescit. En infelix ille status, in quem peccatrix anima recedens à Deo suo dum in libertatem sẽsuum, & cogitationum lasciuiam, sese è foras extulit, tandem deuoluta est. Incidit quidem in manus aduersarij, qui miserã diuinã gratiã priuauit, vilem reddidit, turpiter inquinauit, lethalibus nimirum infectam sceleribus. Quorum fraudulẽtus hostis omni ratione contendit abolere memoriã, eleuare indignitatem, abluere impuritatem, tegere

Infelix securitas animæ iacentis in peccato.

A re malitiam, occultare deformitatem blandiendo adulandoque, ne fortè conscientia flagitiorũ perpungens animam dolere se ipsam, meditari pœnitentiam, veniam expetere, Dei gratiam, & amicitiam suspirando, gemendóque implorare faciat. Sed hoc ipsum quod in Dina figuratũ credit, luculentiùs ita pertractat S. Gregor. *Plerumque hostis callidus mentem, quam peccato supplantat, cùm de ruina sua afflictam respicit, securitatis pestifera blanditiis seducit, quod figuratè exprimitur in Dina.* 3. part. Pastor. admonit. 30. Sed qua nam viâ mens ista tendit ad perditionem? progreditur: *Dina vt mulieres videat extraneæ regionis egreditur, quando mens sua studia negligens, actiones alienas curans; extra habitum, atque extra ordinem proprium vagatur; quam* B *Sichem princeps terræ illius opprimit; quia videlicet, diabolus inuentam in curis exterioribus corrumpit.*

D. Greg.

Anima exterius occupata, suique negligens perit.

2. Profectò, vt alia quæ quidem multa, & grauia sunt, non incurrat pericula homo religiosus extra claustrũ sæpiùs diuagando, seséque importunè secularium cœtibus inserẽdo, at certè iacturæ suæ existimationis in vulgo, quæ plerumque euenit, satis iusta causa foret continendi se in abdito sui cœnobij, declinandique obtrectatorum malos oculos, peiorésq; linguas. Dicit igitur laicus, cùm istum vidit in plateis, in nundinis, in tribunalibus, in palatiis; exploratque humanæ fragilitatis vitia, quæ in rerum occasionibus facilè prodi solent: vt S. Petr. Damianus animaduertit: *In rebus bellicis solummodò ego commilitonem perdidi,* C *sed in reliquis terrenis actibus socium non amisi. Mecũ certè forenses lites agitat, mecum in tribunalibus iudiciũ perorare non cessat, mecum importunus atria principum penetrat, mecum simul eorum auribus consilia terrenæ profunditatis instillat.* Videlicet laicus, quẽ ante ingressum religionis fortè nouerat, nũc foràs diuagantem videt solo in habitu sibi dissimilem, at in omnibus vitæ actionibus quàm simillimum. Ac proinde miratur quid sit, cur nihilominùs, apud plebem huiusmodi religiosus reuerentia dignus habeatur? *Sanè tantam* (adiungit idem) *à populo gloriam de sua conuersione lucratur, vt superuenienti omnes assurgant, & deuotionis obsequium illi reuerenter exhibeant.* Verùm quæ pietas est fidelium, & quæ autoritas est vitæ religiosæ, non hominẽ, sed ho- D minis habitum laici reuerentur. Nam de homine iocosè, at verè tamen dicunt: *Sic videlicet* (apponit demum) *quantum ad carnem nequaquam infructuosa illi creditur fuisse conuersio, quia qui secularẽ vestẽ non cum mente deposuit, secularem pompam callidius permutator pleniùs acquisiuit.* apolog. cap. 10.

Religiosus diuagando vilescit.

D. Petrus Dam.

S. Pet. Dam.

Religiosis exhibetur reuerentia.

Religiosus habitu non moribus.

3. Sic planè fit interdum, vt per ingressum religionis aliquis nõ mutet mores, sed acquirat honores; & qui abiectus, & inglorius vixisset in seculo; per religionẽ, non quia melior vita, sed quia sanctior habitu, dignitatẽ seculi eluctetur. At quę isthæc est, ô bone Deus, religio hominis, qui vt per eam venari possit Episcoparum, eâ mente, studioque illam ingreditur! scilicet istud est humilitatis viam ingredi? Christo crucifixo, & ad mor- E tem vsque humiliato, & exinanito nomen dare, sacramento se adigere, vexillum Crucis persequi, vestigia Christi humilis premere, pedibus, & alis superbiæ indignitates ascendere contendentibus? Equidẽ iam dudum mihi persuasum habeo prorsus indignum illum esse religionis habitu, & religiosi nomine, qui non iam dicam honores ambit, appetitve, sed qui oblatos, aut non recusat, si modestè possit, aut saltem læto animo, ridentique vultu gloriabundus acceptat. Nemo suam mihi religionem venditet, quam ambitio decolorat.

Pudor est ambitiosum humili Christo militare.

lorat. Nemo virtutem ibi esse arbitretur, vnde abest contemptus honoris. Virtus non est sine humilitate: at humilitas cum ambitione honoris tunc simul esse posset, si cum tenebris lux, si cum Belial Christus habitare simul possent.

Religiosus non est, qui & ambitiosus.

4. Igitur religiosam animam extra patris sui tabernaculum in quo tuta, & pura cum Deo agebat, in seculo vagantem, & inutilibus distentam curis inueniens hostis vitiat, ac deturpat. Sed cùm miseram subinde videt ad se reuersam, suæ impuritatis consciam, dolore præsentis status, in quem cecidit, & desiderio præteriti, quem amisit, compunctam de reditu, ad tabernaculum, & ad patris brachia cogitare, tristē hostis delinit blanditiis; quod ita idem Gregor. expendit. *Quia cùm mens à culpa resipiscit, ad se ducitur, atque admissum flere conatur; corruptor spes, & securitates vacuas ante oculos reuocat, vt vtilitatem tristitiæ subtrahat.* Rectè dicit vtilitatem tristitiæ. Hoc enim clauo alius pellitur clauus, voluptas peccato aditum apetuit, tristitia illud semel hospitio receptum foràs expellit. Extrema gaudij luctus occupat; & hanc vel optimam inter cæteras Deus Omnipotens medicinā præbuit ægrotanti animæ, vt tristitia sequatur peccatum, illúdque corrodat, demúmque absumat; non secus ac vermis de ligno natum lignum ipsum exedit, & consumit. *Per tristitiā vultus* (scribitur) *corrigitur animus delinquentis. Cor sapientium, vbi tristitia est,* Eccles. 7. Quòd si tristitia ex alieno vultu mei cordis sanat ægritudinē, faciliùs & vehementiùs id præstabit ipsius mei cordis tristitia, vt sanet ipsum, in quo est, ægrotum? Hoc ipso medicamento fœdum illud, & ferè tot mensibus inueteratum Dauidis vlcus curatum à Deo ipsemet contestatur. *Conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina.* Psalm. 31. Itaque stimulos pungentis tristitiæ, ac dolorem discrucianis conscientiæ peccator ille resipuit, atque in se rediens de quærendo diuinæ gratiæ remedio tandem cogitauit. *Conuersus* (inquit) *sum dū pungit me conscientia peccati.* Sic declarat S. Hier. *Ergo sequitur. Delictum meum cognitum tibi feci.* Psalm. 31. *Confessus sum, & patefeci omnia. Scio enim te citò Domine remittere delicta, cùm tibi fuerint integrè reserata.* Sic Hieron.

Anima peccati dolore compuncta de reditu ad Deum cogitat.
D. Greg.
Tristitia ex peccato illud absumit.
Eccles. 7.
Conuersio peccatoris.
Psal. 31.
D. Hier.
Optimum peccatoris remediū integra confessio.

5. Itaque post peccatum sequitur tristitia; doléntque anima pungitur, discruciatur stimulo cōscientiæ, agit ergò de resipiscentia; demum quærit medicum, prouoluitur ad pedes confessarij, reserat arcana cordis, latebras animi, patefacit viscera, morbos detegit, saniem ostentat. Igitur bonus ille medicus ægroto vlceroso panchrestū adhibet medicamentum sacramētalis absolutionis, quo iste demum ita pristinam consequitur sanitatem, vt animam deinde referat super niuem dealbatam, diuinæ gratiæ splendoribus ornatam, atque fulgentem: Dices lunam cum magis plenam, cœlúmque ipsum serenā noctē intermicantibus picturatum syderibus. Non blatero, non texo nænias, ô hæretice, cùm ista loquor: audi Prophetam. *Benedic anima mea Domino: Domine Deus meus magnificatus est vehementer: Confessionem, & decorem induisti, amictus lumine sicut vestimento.* Psal. 103. Christum Dominum, Deúmque suum, vtique hominem factum alloquitur, qui magnificè vestit, decoro incedit ornatu, irradiat fulgoribus; & quidem in sua Ecclesia, in suis fidelibus, quorum ornatus est in confessione: ad illā fœdi, deformes, obscuri accedunt, eadem ritè peractā surgunt decori, ornati, refulgentes. Vnde optimè dicitur decor ipsamet confessio, amictus, luménque

Confessarius animarum medicus.
Puritas & candor animorum per confessionē.
Psal. 103.
Confessionis encomia.

A animæ. Duo hic aduotauit S. Hier. his verbis: *In eo quod confitemur Deo peccata nostra, glorificamus eū, videte ordinem. Primum aliquis confitetur, & sic accipit pulchritudinem, & decorem, & posteà lumen.* Glorificat Deum peccator, cū peccata sua confitetur, se videlicet accusat, tantúmque Deo credit, tam se subiectum diuino præcepto exhibet, ita se humiliat ante Deum, vt propter illius obsequiū sit princeps, sit Rex, sit summus in Ecclesia Pontifex, in genua tamen procumbat, ceruicem deprimat, contrito corde, & humiliato animo, confuso vultu sua detegat, etiam occulta scelera homini vicem Dei gerenti, homini pro Deo, aut potiùs Deo per hominem, & in homine. O admirabilem Dei gloriam! ô omnipotentiam Dei homi-
B nis, qui rem tam arduam, & imperauit, & perfecit vt imperata compleretur ab homine!

D. Hier.
Vsus confessionis inter Christianos.

6. Quis nisi Deus efficere posset, vt homo apud hominem sui esset vehemens accusator, suáque omnia, vel occulta, solíque Deo nota, & quantūuis inuerecunda, execrandáque flagitia disertè, sigillatímque numerando aperiret; commissa doleret, & in futurum melioris vitæ studia promitteret? *O anima* (exclamat hoc loco S. Aug.) *primò accusa fœditatem tuam de peccatis, accusando fœditatem tuam incipis confiteri, à confessione incipis decorari? Ante confessio, posteà decus. Confessio peccatorū, decus rectè viuentiū, & rectè factorum.* O admirabilē sacramentalis confessionis virtutem! ô mirā gra-
C tiā! Ex cōfessione fidelibus tota venit pulchritudo animarū, totúmque decus: quo nomine vtitur S. August. Nec enim à confessione peccatorum modò surgimus decorati, sed etiam honorati. Deponimus ibi fœditatem scelerum, ornamur pulchritudine gratiæ. Nihil honoris, famæ, bonique nominis, aut existimationis etiam apud Sacerdotem, cui confitemur, vel amittimus, vel diminuimus; sed magno potiùs honore digni habemur apud Deum, apud Angelos, apud homines, tanquā ex arduo periculosóque agone victores, prostratis gehennæ malignis spiritibus, obtruncatis, cōbustísque vitiorum, & scelerum monstris regredimur triumphantes. *Ante confessio, postea decus* (inquit August.) decus rectè viuentium, gloria videlicet iustorum, triumphus bonorum catholi-
D corum, Ecclesiæ decor, & decus est de peccatis sacramentalis confessio. Illā oderunt hæretici, quibus decor animæ est deformitas, decus gratiæ est dedecus. Non curant sues florum in pratis venustatem, sordibus delectantur: non hortorū amœnitatem amant, sed ad quercuum siliquas inhiāt. Audire nolunt hæretici de splendoribus diuinæ gratiæ, de virtutum ornamentis, de pœnitentiæ gloria, bonorúmque operum dignā hominum animis maiestate. Bacchus, & Ceres, & Venus, (vt iam legi in abominando cuiusdam Apostatæ hymenæo) & ingluuies, & turpitudo sola & tota est cura, studium, amor, gloria hæreticorum.

Grande opus Dei confessio sacramentalis.
D. August.
Mira pulchritudo animarum ex confessione.
Mirus honor ex confessione.
Confessionis encomia.
Confessionē oderunt hæretici.
Execrandi mores hæreticorum.

7. Sed quæ nam sunt illæ inanes spes, & secu-
E ritates vacuæ, quas hostis corruptor delusæ animæ proponit; quibus illā blanditiis delinire contendit? Explicat deinde S. Greg. *Modò enim aliorum facta grauiora, modò nihil esse, quod perpetratum est, modò misericordem Deum loquitur, modò adhuc tēpus subsequens ad pœnitentiam pollicetur.* Sed ô fallaces peccatorum spes, ô vanæ securitates, ô non blanditiæ, sed duritiæ, veræ crudelitates, certa, & extrema seductarum animarum exitia! His planè fraudibus irretitos, his dolis planè dementatos habet in ipsa multos per annos inueteratā peccādi consuetudine aduersarius, quibus in sua inani securitate

D. Gregor.
Quibus artibus malā in peccato securitatem diabolus inducit.

securitate repentinus tandem superueniet interitus. *Illas igitur diabolus fingit blanditias, vt nimirum* (adiungit idem Greg.) *dum per illas decepta mens ducitur, ab intentione pœnitentiæ suspendatur, quatenus tunc bona nulla percipiat, quam nunc mala non contristant; & tunc plenius obruatur suppliciis, quæ nunc etiam gaudet in delictis.* Hæc omnia Pontifex loco indicato. Ex quibus colliges quanta sit peccatoris infelicitas, cuius animam hoc facto Dina illa repræsentat: scilicet, de claustro malè contenta, impatiens recessus, domum exhorrens, spiritu vaga, malè cauta in exitu, peius tuta in congressu hostis, infirma in tentationibus; deinde victa, corruptáque vitiorum blandimentis; pessimè tandem secura in flagitiis, & pertinax, & obdurata, Dei oblita, cælum, cælestiáque neque curans, neque memorans.

D.Greg.

Quanta sit peccatoris infelicitas.

8. Igitur vt ad Dinam redeuntes, fœminam quamcumque sua de infirmitate cunctis exposita periculis admoneamus salubriter. Nusquam (nouerit illa) nusquam secura est mulier, nisi cum Christo Deo homine. Quærat ergò Dominum illum (vbi inuenerit) apprehensum teneat, illi fortiter inhærens dicat tam humiliter, quàm amanter; *Tenui eum, nec dimittam.* Cant. 3. At Dominus retineri non potest, quia vadit ad Patrem. Addat illa tamen supplex, quod S.Ambros. dicendum monet. *Vade ad Patrem, sed non relinquas Euam, ne iterum labatur. Tecum eam ducito arborem vitæ tenentem, tecum rape, tuis pedibus inhærentem.* lib. de Isaac cap. 5. Meminit scilicet illius pietatis, illius amoris, quo Beata Maria Magdalena in horto pedes Domini à morte resurgentis osculata, tenuit obnixè, ne aut ille vlteriùs dilaberetur, aut illa sine ipso vel tantulum viuere cogeretur: in quo planè magistra pœnitentiæ simul ac pietatis reliquas sui sexus, & infirmitatis animas instruit, quo nam pacto securæ possint esse, nimirum, si apprehensum teneant Christum, si Domini pedibus inhæreant; quòd si Dominus ascensurum se necessariò ad Patrem dicat, occurrat mulier: *Tecum ascendam,* (adiungit Ambros.) *noli me dimittere, ne iterum serpens venena sua fundat, ne iterum quærat fœmineum mordere vestigium, vt supplantet Adam.*

Mulier nusquam secura.

Cant. 3.

D.Ambr. Mulier ad pedes Christi secura.

Ioan. 20.

D.Ambr.

9. Hanc deinde vim fortiùs quæcumque nunc fidelis mulier vt pericula suæ pudicitiæ, salutisque declinet, Dominóque inhærens securiùs, & sanctiùs viuat, ipsimet confidentiùs inferre poterit pia cum audacia obtestans: *Suscipe igitur Euam iam non ficulneæ foliis adopertam, sed sancto amictam spiritu, & nouâ gratiâ gloriosam, quia iam non tanquam nudata absconditur, sed tanquam circundata vestimentis splendore fulgentis occurrit, quia vestit eam gratia.* Et quidem hoc tam pium, tam mirum suæ gratiæ beneficium Dominus contulit infinitis propemodum virginibus, viduis, matronis, quas in summis cruciatibus, & doloribus pro vera Dei fide constantissimè tolerandis non deseruit, imò tenuit, iuuit, animauit, recreauit; ne tortoribus cederent, ne tormentis frangerentur, ne à tyrannis victæ, à dæmonibus elusæ, vel tantulum à diuina fide, à Dei sui amore atque obsequio discederent. Quod vnum est ex omnibus maximis, & præclarissimis Christi Domini miraculis, videlicet tam eximios suæ gratiæ in vasis ita fragilibus thesauros custodire; & de carne, de mundo, de morte, de vitiis, de diabolo per fœminas, de serpentibus per Euas triumphare. Denique, vt cum Dina tandem absoluamus illud Ruperti adiicio: *Talis puellæ exemplum omni animæ religiosæ* (addo ego) *& Christianæ professionis cauendum est. Nam si foris inuenerit opprimet eam corruptor diabolus.* Securi agimus in absconditio cum Deo, at in publico inter homines, rerumque occasiones periclitamur.

D.Ambr. Mulieris pia supplicatio ad Christum.

Mira fideliũ mulierũ in martyriis constantia.

Per fœminas triumphat Christus.

Rupert. In abdito securi, in publico periclitamur.

10. *Pergens ad Hemor patrem suum.*] Impatiens ægérque animi, Sichem timénsque, ne fortè ad suos refugeret puella, quam deperibat, voluit impuros amores nuptiis conglutinare: contendens obnixè à patre illam filio dari vxorem. Quid enim pater filio, & primogenito deneget, & quid Regi volenti, ac iubenti, nè dum ab exteris petenti denegetur? Annuit pater, vt mox videbimus filij postulatis, quem tamen de stupro acriter obiurgare debuisset. Sed infelix iam ista inoleuit parentum indulgentia, vt filiorum errata non videant, aut si viderint dissimulent corripere: quòd si tandem conscientia ipsa stimulante ad correctionem ire conantur, serò tamen id faciant, segniter, ac remissè. Nam illud senex apud Comicum dixit egregiè: *Pro peccato magno paululum supplicij satis est patri.* Terent. in Andr. act. 4. Locus communis, & multis in locis tractari solitus de corrigendis à patre filiis. Verus quidem haud pater est, qui filiorum vitia sinit abire impunita, dein increscere ob licentiam. Non est contra patris affectum errantem filium ad rectam viam reducere, peccantémque arguere, & ne vlterius peccantis ob impunitatem serpat malum paterno supplicio cohibere. Verus hic amor in vitia, non in animam filij sæuire. Dissimulandum interdum docet prudentia, sed non prorsus obiurgatio, vbi oportebit, omittenda. Bis enim Dominus ab oratione, quam agebat in horto præuiam passioni, ad discipulos rediens, & quidem semper dormientes: primò quidem quasi dissimulans videre quod videbat, tacuit regressus; at iterum somno correptos inueniens, etsi blandè, obiurgauit tamen; quod S.Irenæus ita expressit verbis: *Discipulorum oculi erant grauati veniente Christo ad passionem, & inueniens eos dormientes, primò quidem dimisit, significans patientiam Dei in dormitione hominum; secundò veniens excitauit eos, & erexit; significans quoniam passio eius expergefactio est dormientium.* lib. 4. cap. 39.

Vitiosa patrum erga filios indulgentia.

Terent.

Seriò citóq; filiorum errata corrigenda.

D.Irenæus. Dei patientia.

Luc. 22.

Passio Domini excitat dormientes.

11. Enimverò vt postremò venit ad discipulos, vt ex Luca apertè colligitur; obiurgauit dormientes; sic enim scribit: Cùm surrexisset ab oratione, & venisset ad discipulos inuenit eos dormientes, & ait illis; *quid dormitis? Surgite, orate.* Luc. 22. Quod autem hæc fuerit postrema obiurgatio, constat ex iis, quæ consequuntur: *Adhuc eo loquente, Ecce turba,* &c. ibidem. Nimirum statim vinctus est. Ergò non minus, imò plus est patris corripere in tempore filium, quàm eidem paterno affectu abblandiri. Quotus enim quisque adeò ferus est, ac lapideus, qui si videat filiũ sibi mortem gladio consciscere, non contendat omni ope gladium de manibus eripere, vinciréque furiosum si opus erit, ne se stultus ille perimat? Quis ita barbarus, ac stolidus, si videat filium iam se in pelagus ipsũ Oceani præcipitare, non accurrat momento ipso, apprehendat, teneátque amentem, ne vltrò se iactet in exitium? Planè sic habet pater nimium indulgens filio, stultéque in filij delictis conniuens, demúmque sinens in sceleribus abire impunitum. Non fers ô quisquis es videre filio lituram in facie, quin statim abluas. Petenti panem filio non audes negare, aut differre saltem; & animæ filij admonitionem salutarem, salubre consilium, vtilissi-

Luc. 22.

Bonus pater filij corripit delicta.

Prima patris cura de filij anima. vtilissimam correctionem subtrahis inhumane? Ah pudeat patrem adeò solicitum esse de corpore, de vita, de honore, de patrimonio filij, quæ omnia breui fluunt, & consumuntur; at de anima, de virtute, de salute sempiterna filij nihil prorsus curæ, studiique habere!

12. Maximè verò Hemor, quia Rex, pro ratione sui muneris debuisset occurrere tanto malo, videlicet, seuerè admodum puniendo tam execrandum illud facinus Sichemi, illiúsque insolentiam, & libidinem cohibendo, vt e vestigio puella redderetur parentibus, tam grauísque iniuria ingenti quodam, regióque dotis munere compésaretur. *Regis munus punire, cohiberéque delicta.* Non minùs enim Rex obligatur ad propriam ipse virtutem, & acquirendam, & conseruandam, vt iustè viuat, quàm ad illam ipsam in subditis comparandam, & retinendam, vt iustè regat ipse, illique iustè viuant. Quamobrem vates, qui Regis hæc ipsa munera, tam rectè obibat, quàm certò sciebat, sic ad omnes loquitur. *Et nũc Reges intelligite: Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.* Psalm. 2. *Virtutem in se, atque in subditis curet Rex.* Psal. 2. Excitat Reges ad intelligendum, quæ sint rationes Regij sui muneris, quid ab illis, & Deus, & subditi exigant; videlicet, vt duplicem quisque Rex timorem habeat; vnum sibi, alterum subditis; illum, ne ipse peccet; istum, ne isti peccent. *Duplex in Rege timor.* Cùm enim & homo, & Rex idem sit, caueat necesse est, ne peccando ipse in æternum pereat: prouideátque ne subditorum peccata sibi à Deo imputentur, quod illius negligentia causa fuerit, aut non cohibendi, aut non puniendi. *Alex. de Ales.* Sic enim Alex. De Ales Theologiæ lumen Prophetæ mentem explicat. *Aliter* (inquiens) *timet, quia homo est; aliter, quia Rex est. Reges enim seruiunt in timore, ea quæ contra Dei iussa fiunt, religiosa seueritate prohibendo, atque plectendo.* *Iusta Regis in delinquẽtes seueritas.* 3. p. quæst. 47. art. 1.

13. Igitur ô Reges intelligite, seruite Domino in timore, benè viuentes; & tremore, benè regentes, non minus pij erga Deum, cùm illum amatis & colitis, quàm cùm pro illius obsequio, ac lege tuenda plectitis delinquentes. Iccircò aiebat Rex ipse vir secundùm cor Dei: *Diligit Dominus portas Sion supra omnia tabernacula Iacob.* Psal. 86. Quid hoc est? pluris portas vrbis, quàm palatia Regũ, Pontificum ædes, fidelísque populi domos, imò & suum ipsum templum facit Dominus? Et quid maioris, aut splendoris, aut religionis portæ habent impolitis lapidibus, rudíque structurâ potiùs ad munimentum, quàm ad ornamentum vrbis inter murorum propugnacula, erectæ, ac patentes? Nimirum, quia in portis vrbium erant iudicij tribunalia, ibi administrabatur populo iustitia, scelératorúmque hominum pronũciatis à Rege, Regísque ministris, iuxta diuinam, humanámque legem sententiis flagitia puniebantur. *Grata Deo iustitia contra delinquentes.* Atque, vt Regum hoc munus, vel potissimũ exerceret, Dominus homini ex persecutionum periculis, simúlque ex variis, grauibúsque morbis, quos in suis Psalmis non obscurè, nec rarò commemorat, diuinitùs erepto vitam multos deinde annos incolumem produxit, vt ipsemet testatur; *Qui exaltas me de portis mortis, vt annuntiem omnes laudes tuas in portis filiæ Sion.* Psalm. 9. *Psal. 9.* En ô bone Rex, qui cantus isti, quæ laudationes in portis Hierusalẽ? Ad portas ne tu Rex tantus, tam prudens, tam gloriosus triumphator sedebas, aut saltabas etiã pulsando cytharam, diuinásque laudes dulciter concinendo? *Obsequium Deo præstat qui plectit delinquentes.* Non planè. Sed in portis iudicabat, & quidem non minùs Deum laudabat in iudiciis, quàm in templis: proferendo sententias, quàm

A struendo, cantandóque Psalmos. Nec minùs Deo seruit, Deúmque colit, & laudat iudex iudicando, quàm clericus in choro cãtando: Nec minus Deo placet puniens iustitia, quàm deprecans religio. *Iudex puniendo, clericus cantãdo Deũ laudant.* Iussus à Deo Saul, vt Regem Agag obtruncaret, pepercit illi, quia Regi, & adolescenti, & grandi, formosóque corpore. Igitur Deus gladium Samueli Sacerdoti, & Prophetæ dedit in manus, vt idololatram Regem iugularet; & Saulem prorsus à sua gratia amouit. 1. Reg. 15. *1. Reg. 15.* Non enim dedecet Sacerdotem malefactorum non modò correptio, sed etiam peremptio.

14. *Quod cum audisset Iacob.*] Verisimile est comites Dinæ vbi eam viderunt violenter à Principe raptam, effugisse omnes, à quibus Iacob raptũ

B filiæ videtur intellexisse. Aberant per id tempus in pascuis filij Iacob; patérque etsi iniuriam ab infidelibus illatam filiæ grauiter admodũ (vt res postulabat) doleret, tamen, vt vir prudens in exterto solo peregrinus, & filiis absentibus modestè tulit, & dissimulauit, quod corrigere non poterat, Deo, videlicet, in cuius erat præsidio, & cura, totum committens. Admiranda planè Iacobi constantia; audiuit enim & indoluit, vt pater filiam per summum dedecus ab infideli homine stupratam, siluit tamen, non tumultuabatur, non furiis præ doloris impatientia inebriatus Deum, hominésque inclamare, terrámque cœlo miscere visus est, sed vti erat prudens, & iustus, sustinuit patiẽter, rem tam sibi aduersam, & ignominiosam dis- *In aduersis patientia & constantia.*

C simulans. Hebr. vox חרש *charax, silere, surdescere, surdum se præbere.* Quare optimè reddi potest, *surduit Iacob.* quasi nihil audiret, ne videlicet filios ad vindicandum stuprum incitaret. Quod etiam legimus de Saule, qui spretus à multis *dissimulat se audire.* 1. Reg. 10. Et Absalon monuit sororem vt taceret, seu dissimularet. 2. Reg. 13. Vtrobique ponitur idem verbum *charax.* *Prudenter in iniuriis dissimulandum.* *1. Reg. 10.* *2. Reg. 13.* Singularis enim prudentia est, multa nolle audire, aut dissimulare, & obsurdescere, ne scilicet cogamur cum magno vitæ discrimine nostrum tueri honorem. Et quidem satiùs tacentur, quàm euulgantur quæ pertineant ad honorem. At querimoniis propriũ dedecus non aboletur, sed proditur potiùs, imò & augetur. *Oportet aliquando & surdescere, & obmutescere.* Siluit, & surduit Iacob & cogitauit,

D verbum enim *charax*, hoc etiam significat. Maturè, scilicet secum expendit, quid esset tandem sibi faciendum. Hanc è summis vitam prudentiæ regulam his verbis admonet obseruandam Ecclesiasticus. *Inclina aurem tuam: suscipe verba intellectus & ne festines in tempore obductionis.* cap. 2. *Ecclesi. 2.* Ingruente scilicet passione vel odij, vel amoris, vel doloris, si vehemens sit, offunditur quodammodo rationis lumen, & quasi cœlum animæ obductum non sinit mentem probè dispicere quid melius, quid iustius, quid decentius, imò & quid vtilius sit. *Cœca passio mentẽ præcipitat.* Ergò in tanta mentis caligine non temerè irruendum est in ea, quæ primò sese offerunt instigante nimirum passione, quæ cùm cœca sit,

E ducet ipsam nebulis offusam mentem in præcipitia, in voragines, in exitia.

15. Hæc verò prudentia non festinandi in tẽpore obductionis, cum omnibus videatur conducere, tum vel maximè viris principibus, atque omnibus subindè, penes quos potestas est in alios, & regimen subditorum, necessaria omninò est. *Vbi potestas maturo cõsilio opus est.* Appetitus enim cum iis plerumque maiorem habet vim, quàm ipsa ratio, léxque diuina. Cõtra Dei præceptum pepercit Saul Regi Agag. Ergò Samuel inobedienti Regi iram Dei confestim denunciat. *Principes cœco appetitu feruntur interdum.* Doluit Saul factum, non quidem

dem propter Deum quem offenderat, sed propter autoritatem regiam, & existimationem, cuius apud populum haud dubiè faceret iacturam si publicè vulgaretur, quòd Rex errauerit, & iccircò reprehensus à Propheta fuerit; Ait ergò Saul, *Peccaui; sed nunc honora me coram senioribus populi* 1.Reg.15. *mei, & coram Israël, & reuertere mecum.* 1.Reg.15. Peccatum suum agnouit, sed de pœnitentia, quam *Reges increpari non ferunt.* agere debuisset coram populo, qui peccatum Regis viderat, ne verbum quidem fecit, de honore, autoritatéque Regis tuenda solum curauit. Gaudeant isti Saulem imitantes, splendore, deliciísque Regiæ dignitatis; ac deinde quid sit Deus, Deique lex aut nesciunt, aut pensi non habent. Ægrè ferunt quod in aliquo putentur errare, multóque ægriùs indignantur, si ab aliquo se videant increpari. Clito quidam quod asperius Alexandrum Magnum reprehenderit temulentiæ, quo vitio Rex impudens laborabat: illicò miser trucidatur. Quamobrem Aristoteles, vt perhibent, Calisthenem seriò monuit, vt à simili abstineret increpatione: Cum Alexandro (inquiens) aut rarò, aut iucunda. Quod tamen consilium Calisthenes non obseruans ideò iussu Re- *Cum Rege aut non agendum, aut cautè.* gis peremptus est. Intellexit tandem sapientissimus Solon oleum se atque operam perdere in admonendo, increpandóque Rege Crœso: Illamque post longam experientiam rerum protulit dignam tanto philosopho sententiam. *Cum regibus, aut quàm minimè, aut quàm optimè.* Quia, nimirum, non tam ratione, quàm passione reguntur.

Osee 4. 16. De iis illud rectè intelligi potest; *sicut vacca lasciuiens declinauit.* Oseæ 4. LXX. legunt. *Sicut vacca asylo percussa insaniuit.* Quis ergò non miretur, vaccam illam quidem carneam molem, quæ liberè vagatur in campis, & fœcundissima quæque agrorum pascua partim ore demetit, partim pedibus proterit, tantillo vermiculo mirandum in modum vrgeri, agitaríque adeò impatienter vt libero cursu, per sata, syluásque, & montes feratur; quod ita nobilis Poëta expressit.

Cui nomen asylo
Romanum est: œstrum Graij vertere vocantes:
Virg. 3. Georg. *Asper, acerba sonans; quo tota exterrita syluis*
Diffugiunt armenta, furit mugitibus æther
Concussus, syluæque, & sicci ripa Tanagri.

Principes rebus minimis commouentur. Sic planè res habet: Magni principes, & præcellentes dignitate viri, qui fœcundissimis huius mundi pascuis positi inter cæteros mortales liberè dominantur; plerúmque munitissimis quibusdam rerum occasionibus, ac momentis, sic percelluntur, sic agitantur, vt in furias agi, occœcatóque rationis lumine insanire videantur. Aman princeps in Regno, Regiáque Assueri dolet impatienter, quòd misellus è captiuis vnus Esth. 3. Mardochæus illi nō assurrexerit. Esther 3. Achab Rex Israël graui quodam mœrore correptus, mactat se inediâ, penè moribundus decumbit in lecto, eò quòd vineam pauperis Naboth, non pos- 3.Reg.21. sideat. 3.Reg. 21. Saul Hebræorum Regum primus, incredibili mole, roboréque corporis conspicuus, dolet tamen, indignatur, insanit, quòd puellarum cantum de laudibus Dauid audierit. 1.Reg 18. 1.Reg.18. Ita ne verò, vt summi inter cæteros filij Adam tam angusto sint pectore, tam delicatis sensibus, tam puerili, ac muliebri morositate, vt leuiculis contra voluntatem, imò & voluptatem successibus commoueantur, ac nonnunquam irarum, odiorúmque furiis agitentur?

17. *Egresso Hemor, &c.*] Impensiùs filio, quem debebat corripere, indulgens pater comitatu re-

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

A gio constipatus extra vrbem ad tabernacula egreditur aduenarum, vt cum Iacob Dinæ, quam sibi nurum optabat, de nuptiis ageret. Eodem planè temporis momento filij Iacob à pastu pecorum redibant, postridie nimirum, vt videtur à raptu sororis. Ex colloquio Regis cum Iacob, & ex rumoribus ipsis latè diffusis rem totam vti acciderat, probè nouerunt; atque vt in Hebræo legitur, *Contristati sunt viri, & irati sunt valde.* Nam iræ causa fuit tristitia, & indignationis dolor; quare cùm aliquando dolor, aut tristitia ponitur pro ira & indignatione, causa pro effectu ponitur. Historiam ita contexit Iosephus: *Hemor filio morem* Iosephus. *gerens venit ad Iacobum rogans, vt filio suo Dinam in matrimonium collocaret. Iacobus verò, qui negare po-*
B *terat propter maiestatem rogantis, neque fas putabat alienigenæ filiam nuptum tradere, deliberandi spatium poposcit. Rex sperans Iacobum assensurum abiit.* lib. 1. antiq. cap. 27. Abeunte igitur Rege Iacob cum filiis maturè factum expendens, & quid subinde consilij potiùs expediret, deliberare cœpit. Sic enim scribit Iosephus vltra progrediens. *Ille verò* Ioseph. *indicatâ filiis iniuriâ sororis, & Hemoris petitione iussit eos consultare, quid facto opus esset; maior pars hærebat, incerti quid esset agendum.*

18. Multa hìc possunt subnotari: atque illud in primis, quanta fuerit filiorum Iacob virtus. Quo tempore, scilicet, in vrbe vicina festum agebatur, ad quod visendum, & incolæ, & aduenæ certatim confluebant, nullus tamen illorum cùm
C adolescentes essent, in ætate scilicet rerum nouarum studiosa, in vrbem ingressus, sed omnes pa- *Difficilior cura de filia, quàm de filiis.* riter ad pascendos, aut certè inuisendos greges abierunt, cùm tamen eorum soror non fratrum secuta exemplum, sed puellari leuitate inducta sese contulerit ad gentis exteræ, ignotæque festum, & in publicum periculis exposuerit. Videas hinc quantò difficilior parentibus sit vnius filiæ quàm plurium filiorum cura: quantóque sit difficilius vnam in officio puellam contineri, quàm *Iuuenis, quàm puella faciliùs cohibetur.* multos adolescentes & erudiri, & cohiberi; atque adeò quantò sit impotentior quilibet in fœmina, quàm in viro, appetitus. Ardet stipula in fœminis, in viris lignum, illius ignis leuior materia subitò in flammam corripitur; istius flamma dif-
D ficiliùs, tardiúsque concipitur. Quid quòd faciliùs plurium virorum conuentus, quàm paucula *Difficiliùs fœminæ, quàm viri reguntur.* sub vno tecto fœminæ soleant gubernari? Ecquis enim aut volantes aura flocculos facilè colligat: at saxa humi iacentia non facilè in aceruum congiciat? quid plura? Tot filiorum marium pater nihil interim adit periculi, at pro vna tantùm filia, & dehonestatur in pudore, & in vita periclitatur cum tota familia Iacob?

19. Vbi est in Hebr. *Violata filia Iacob rem illicitam perpetrasse.* Chald. habet, *Quoniam ignominia facta esset in Israël.* Magnorum siquidem hominum latere non potest infamia, vti non potuit occultari violatio filiæ Iacob, fœdáque res patrata in Israël. Sic planè fit, vt quò sublimior sit cu-
E iusque inter homines dignitas, eò patentiùs, ac *Vitium in principe fœdius, & vulgatius.* vulgatius in ea sit vitium; nec enim solari lumini (si fortè accideret) inhærens nebula mortalium oculis posset abscondi. Sic principum vitia, non tam sunt in papyro lituræ, in albo pariete carbonibus impressa nigredo, in candida facie næui, quàm in ipsius oculo solis est offusa noctis caligo. Nec solet esse leuis magnorum ruina, quippe cùm ex alto decidant. Atque (vt egregiè adnotauit Albinus) *quantò sublimior Angelus in gloria,* Albinus. *tanto maior in ruina.* quæst. 4. in Genes. Creatus

enim in empyreo cœlorum supremo Angelus, cùm per peccatum cecidit, non nisi ad profundissimam totius rerum creatarum molis abyssum descendit; Et quò in natura,& in gratia propinquior Deo videbatur,eò subinde corruens,à Deo ipso remotiùs per omnem æternitatem exulabit. Quin etiam ipsamet excellentia dignitatis,à qua omne vitium longiùs abesse oportet, grauiorem quodammodò facit (si contrahat) vitij deformitatem. Quare optimè animaduertit S. Ambr. de Angelo disserens: *Leue vitium in Angelo iudicio grauiore censetur.* serm.8. in Psalm.118.

Vbi altior dignitas, grauior ruina. D.Ambr.

20. Fœdior quidem Dinæ violatio, eò quòd sit illa filia Iacob: grauior illius culpa, si fortè consensit in stuprum, aut certè, quòd illi causam dederit ex puellari curiositate, aut leuitate, cùm scilicet virgo esset filia Iacob Sacerdotis,ac principis apud Deum. Similiter multò etiam turpior, atque intolerabilior libido Sichem; quòd cùm esset princeps, suum nomen,ac famam, suúmque genus, ac dignitatem tam graui, detestandóque flagitio deturpauit. Rectè S. Bernardus in hanc sententiam illud apponit: *Quo nitidiores manus, eò grauius quoque minor in eis naeuus offendit; & sicut pretiosam vestem exigua quæuis macula turpiùs decolorat.* serm. de triplic. custod. Est quidem dignitas,velut hominis pretiosa vestis,quam iccircò decentem, & mundam gestari oportet. Candidæ siquidem vestis manifestiores sunt sordes; & in dignitate vitia, vt magis eminent, sic euidentiùs produntur. Quod si quis est,qui nimium credens dignitati, quam gerit, iccircò maiora & plura sibi licere arbitratur; fallitur miser. Nam qui altiùs in populo eminent, quàm Sacerdotes, & nihilominus cùm Dominus Moysi daturus esset legem in monte Sinai, seuerè interdixit. *Sacerdotes quoque, qui accedunt ad Dominum sanctificentur, ne percutiat eos.* Et infra: *Sacerdotes, & populus, ne transeant terminos.* Exod.19. *Cùm enim* (declarat Thodoret.) *verisimile esset Sacerdotes magis confidere, vtpote quibus commissum esset officium diuinum, ostendit quantò sublimiores terrenis illos esse conueniant, quibus diuinū munus creditum est.* quæst.36. in Exod. Nec sibi quòd sint Sacerdotes blandiantur, quasi verò supra cæteros, ita emineant, vt à diuinis legibus immunes licitè possint, quæ libuerit efficere. Quin etiam quòd Deo propiùs accedunt, seuerius circa illos exercetur iudicium. Enimverò cùm Moyses in Ægyptum Dei mandato pergens filium incircuncisum secum duceret, *occurrit ei Angelus, & volebat eum occidere, nec recessit* placatus, nisi post puerum circuncisum. Exod.4.

D.Bern. — *Vitia digniorē magis dedecēt.* — *Exod.19.* — *Maior puritas exigitur à sacerdote.* — *Theodor.* — *Sacerdotis culpa grauiùs punitur.*

B

C

D

21. Sed quod nam istud Moysis tam graue crimen, vt ab Angeli manu mortem mereretur? Respondet optimè S. August. *Iccircò sic infestum Angelum in se vidit Moses, & paratum ad vindictam, quia viri sublimis culpa, graue peccatum est. Quantò enim persona sublimior est, tantò magis graue delictum eius. Quod ergò à summo viro, vtpote à ductore populi fit, acerbissimum est peccatum.* rom. 4. in quæst. de veter. testam. quæst.16. Si tamen illius opus est, Maximè verò Dei contra Moysem exarsit iustitia eò quòd electus prædicator,& legislator Hebræorum malo quodam exemplo suo malè cæteros deberet instruere. Quî enim ab illis diuinæ legis obseruantiam exigeret, qui suo ipsemet in filio apertè violabat; *Quare* (vti adiungit idem August.) *aut filium secum ducere ad Ægyptum non debuit, qui cæteros ibat inde educere; aut certè circuncisum assumere.* Dixissent ergò illi meritò. Quid tu

D.August. — *Prælati grauior culpa.* — *D.August.* — *Debitum prælati exēplum.*

E

A

nos ab Ægypto abire mones, cùm aduenias, & vxorem, filiósque huc adducas, specie quidem non ab Ægypto alios abducentis, sed in Ægypto habitare cum familia volentis? Et quæ ista doctrina tua est, vt aliud doceas, aliud efficias; vt aliis circuncisionem indicas,quam domi tuæ peragi non sinis? Videat igitur, qui præest aliis, dirigítque ad virtutem alios, quantò efficaciùs efficiat exemplo vitæ, quàm verbo linguæ; quod quidem vel ipsi ethnici philosophi quotidianam rerum experientiam secuti optimè agnouerunt. Nam scitum est illud Plutarchi. *Vita Principis censura est, eáque perpetua; ad hanc dirigimur, ad hanc conuertimur, ad hanc conformamur; plus enim egemus exemplo, quàm imperio.* in Panægyr. Consule Nanum verb. vita.

Efficaciùs exemplum, quàm doctrina. — *Plutarch.*

22. Res quidem ita se habet. Cæterùm Dinæ haud defuit in parētibus,& fratribus exemplum; at videtur tamen imperium patris defuisse. Sanctus vitâ,& moribus erat Iacob, familiam sanctè instituebat: sed nescio quâ ratione ita filiæ puellæ curam deposuit, vt aut nesciuerit, aut parui duxerit, quòd illa domo egressa leuiter, ac temerè in conuentus infidelium sese intulerit. Vix enim vnquam excusari pater potest, si filia puellari leuitate ducta errabit; quòd aut incustodita, aut malè permissa suæ fuerit voluntati. Quamobrem monet Spiritus sanctus: *Filiæ tibi sunt? serua corpus illarum.* Ecclesi. 7. *Videlicet* (occurrit Lyra) *vt non discurrant euagando, & sic corrumpantur, vt Dina.* Nam si plerumque domi inter parietes custoditæ, nihilominùs audent filiæ, aut illicitis sese tradere amoribus, aut furtiua nescientibus, imò & restitantibus parentibus contrahere matrimonia: mille siquidem ad huiusmodi patranda, & artes, & dolos habent: quid tandem fiet, si extra parentum custodiam liberè diuagentur? *Et non ostendas hilarem faciem ad illas.* Ecclesi. 7. statim adiungitur. Nocent quidem puellis parentum blanditiæ risúsque. Nimirum *quia* (inquit Lyranus) *ex illo affectu insolescunt.* Abutuntur puellæ nimio parentum amore; atque iccircò audentiores effectæ multa moliuntur, quæ timore coërcitæ nec patrare, imò ne cogitare quidem auderent. Itaque filiæ potiùs timore à lasciuiis arceantur,quàm amore parentum.

Malè pater excusatur in leuitate filiæ. — *Ecclesi.7.* — *Lyran.* — *A patre filia diligenter custodiēda.* — *Ecclesi.7.* — *Filia timore patris coërcetur, amore nimio fit audentior.* — *Lyran.*

23. Quin etiam illud omninò certum,& probatum est nihil ad comprimendos lasciuientis animi motus, & carnis concupiscentiam refrænandam esse potentius, quàm ipsum Dei, diuiníque iudicij timorem. Huius enim efficacitatem expertus aiebat Dauid. *Confige timore tuo carnes meas.* Psalm. 118. Et carni quidem confixum vult Dei timorem ne validè sic confixa, vel vires habeat, vel libertatem, vt lasciuire possit; & aduersus animam, rationémque mentis, & Dei legem subsultare: vt etiam adacto timoris clauo transfixa doleat, ac præ doloribus titillantium illecebrarum motus, aut non patiatur, aut non sentiat. Precatur igitur Dominum Propheta, & quisque nostrum precari debet, vti commentatur S.Hieron. *Metuo futurum iudicium, ideò Cruci tuæ configens omnes concupiscentias carnis tibi conniuere, tibi commori, tibi consepeliri paratus sum.* S.Ambros. legit, *Confige clauis à timore tuo carnes meas, à iudiciis enim tuis timui.* Quasi diuinus timor vnâ manu teneat malleum, alterâ clauos, dein carni vehementer eos adigat, vt multis illa transfixa inhæreat clauis, ne sese queat vel tantulum aduersus animam commouere. *Quare vetus homo* (inquit S. Ambros.) *cum Christo confixus Cruci luxuriam*

Psal.118. — *Dei timore cohibetur concupiscentia carnis.* — *D.Hier.* — *Crux Domini contra carnis lasciuiam.* — *D.Ambr.* — *D.Ambr.*

riam destruit castis, ne cupiditates eius indomito seruore lasciuiant. Si ergo Dina & qualibet puella clauis huiusmodi confixa fuerit, haud dubie nec in publicum vagari, nec verò etiam extra domum paternam poterit pedem mouere. Monet igitur idem Ambros. *Confige ergò clauis, & destrue fomenta peccati, moriatur in carne tua omnis illecebra delictorum; libertatem vagandi cupiditas voluptatum Cruci affixa non habeat.* serm. 16. in Psalm. 118.

Puella crucem Domini amplexata continet se.

D. Ambros.

24. Non clauos, sed sagittas, quibus caro transfigatur, intelligit S. Bernard. sic enim disserit. *Prudenter sagittari, & impugnari salubriter postulat sanctus cùm dicit. Confige timore tuo carnes meas.* Psalm. 118. *Optima timor iste sagitta, qui configit, & interficit carnis desideria, vt spiritus saluus sit.* serm. 24. in Cant. Vbi etiam adducit ad istam carnis castigationem illud, quod idem Propheta de seipso commemorat: *Sagittæ tuæ infixæ sunt mihi; quoniam non est sanitas in carne mea.* Psalm. 37. *Infirmatur scilicet caro, vt spiritus roboretur: quod Apostolus contestatur; cùm infirmor, tunc potens sum.* 2. Cor. 12. *Imò ipsemet Dominus ait: Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Matth. 26. *Quæ omnia expendens idem Bernard. hæc adiungit: Vides, quia carnis infirmitas robur spiritui augeat, & subministret vires? Ita è contrario noueris carnis fortitudinem spiritus debilitatem operari. Et quid mirum, si hoste debilitato, tu fortior efficeris?* serm. indicato.

D. Bern.

Psal. 118.

Timoris sagitta carnẽ transfigit, ac perimit.

Psal. 37.

2. Cor. 12.

Carne infirma firmior fit anima.

25. Denique animaduertere oportet, de duobus hîc agi timoribus: Vno filiali, altero seruili; atque illo configi carnes; eò quòd ab isto corripitur, & expallescit. Et quidem iste pœnarum timor, veluti pædagogus ad castum timorem ducit; vti aduertit S. August. Declarat igitur, *confige timore, &c. Hoc est, timore tuo casto, qui permanet in seculum seculi, carnalia mea desideria comprimantur: à iudiciis enim tuis timui, cùm mihi lex minaretur pœnam. Quo enim petit configi carnes Propheta: timor est ille, qui à charitate procedit, quem filiæ erga parentes, nuptæ erga sponsos debent obseruare. Nam qui solus est pœnarum timor, minùs est laudabilis. Est enim* (inquit S. August.) *iste timor, quo timetur pœna, seruilis; quia carnalis; & ideò non configit carnem; viuit enim peccandi voluntas, quæ tunc apparet in opere, quando speratur impunitas.* Igitur sanctus, & filialis timor crucifigit carnes, mortem affert, vt ne voluntas quidem, & carnis consentiat illecebris, & contra Dei legem insurgat. Qui verò timor est solius pœnæ cohibet aliquantulum, sed non interficit, voluntatem peccandi non extinguit. Adiungit enim idem August. *Cùm verò pœna creditur secutura, latenter viuit, viuit tamen. Mallet enim licere; & dolet non licere, quod lex vetat: quia non spiritaliter delectatur eius bono, sed carnaliter malum metuit, quod minatur.* Hæc August.

D. August.

S. August.

Timor filialis animam continet, seruátque puram.

D. August.

Timor seruilis minoris laudis.

26. Et quidem hic timor pœnarum ita diminutus, intelligi debet cùm solas huius vitæ pœnas reformidat; sic enim imperfectus est, & cum eo simul inesse videtur peccandi voluntas, quæ statim vbi deest pœna, erumpit in opus. Contrà verò timor diuini iudicij, mortis, & inferni sanctus, & perfectus est, & ad pœnitentiam dux, ad castitatem pædagogus, ad conuersionem peccatoris non modò perutilis, & salutaris, sed frequentissimus esse solet impulsor, ac ductor; de isto igitur loquitur Propheta: *à iudiciis enim tuis timui.* hoc est, à decretis tuis, quibus comminaris te perditurum impios, ab æternis suppliciis, quibus in gehenna excruciantur, qui ab hac vita transgressores tuæ legis sine finali pœnitentia discesserunt. *Bona sagitta timor iste* (vti vocat S.

Timor Dei etiam pœnarũ vtilis, & ad gratiam dux.

Psal. 118.

A Bernard.) *quâ nimirum confixi peccatores ad fontem aquæ viuæ,* hoc est, ad salutare confessionis sacramentum, velut cerui venabulo transfixi, exhaustíque sanguine, ac sitibundi occurrunt. Egregiè timor iste, ac potenter cupiditates animi compescit. *Et quia corpus* (inquit S. Basil.) *aduersus animam insurgit, membra illius timore isto configuntur, quo peccato mortua anima ductui obsequuntur.* in scholiis Psalm. Vterque autem timor Dinæ, & cuilibet eiusdem sexus, ætatísque adeò necessarius est, vt ab illo puellaris pudicitia, & honor muliebris pendere, custodirique videatur. Non timet puella? periclitabitur misera, peribit infelix. Nihil illi perniciosius, quàm audacia, & vana sui confidentia. Quid quod virginum Virgo, de-

D. Bern.

D. Basil.

Puellæ valde necessarius timor.

B cus, & ornamentum fœminarum ab Angelo salutata suo in penetrali, cùm esset gratiâ plena, & vera Dei mater illicò futura; timuit tamen: quod admirans Angelus dixit. *Ne timeas Maria,* quin tu ô bone Angele cum plenitudine ista, quam prædicas gratiæ in Maria, non poteras timorem non inuenire. Iccircò timet, quia est gratiâ plena. Nec enim timet quis arcæ, quæ vacua est; patet omnibus aperta domus sine vllius timore vbi nihil asseruatur, quod fures inuitet. *Et cantabit vacuus coram latrone viator.* Contrà verò vbi thesaurus, ibi timor. Intrat hunc nostrum Olisiponis portum nauis Indica Eois onusta mercibus, auro, margaritis: ergo occurrunt Regij ministri, disponuntur custodes, vigilant die, noctéque ex-

Luc. 1.

B. Maria timet quia gratia plena.

Vbi opes, ibi timor.

C cubiæ, omnibus deinde interdicitur accessus. Quorsum tantus hic timor? seruantur ibi Orientis opes, Lusitaniæ thesauri.

27. Timet Virginum Virgo, quia plena Deo, gratiarum abyssus, *Nauis institoris de longè portans panem vitæ;* scilicet ab omni æternitate in matrem Dei ab ipso electa. Verùm non timuit quod viderit Angelum, quippe cùm ab ipsa infantia videre, audire, alloqui Angelos assueuerit. Imò (vt scribit S. German. Archiepis. Constant.) *cùm Virgo sanctissima trium esset annorum mansit in templo ambrosiam nutrimentum per Angelum accipiens vsque ad secundam ætatem.* de præsent. Virg. Multò minus crediderim ideò timuisse, quia viderit Angelum specie adolescentis apparentem: non ti-

B. Maria non timuit quia vidit Angelum.

S. Germ.

B. Maria nutrita ab Angelis.

D muit enim, nec cogitauit nisi qualis esset ista salutatio. Suspicata enim est Beatissima Virgo ex salutationis verbis aliquid ad prolem, & generationem spectans, iccircò virginitati suæ timuit, ac nondum de re ista certior facta, diligenter, ac prudenter cogitabat quonam tenderet salutatio, an scilicet, fieret ad annunciandam prolem, quæ dispendium virginitatis afferret: Quo quidem timore docuit virgines, quæ præsertim suum Deo sponso consecrarent pudorem, quàm solicitæ, quàm vigilantes, omniáque, vel tuta metuentes, suam debeant custodire, tuerique pudicitiam; nullo pretio, nullius magnitudinis promissione, vel Angelis (si fieri posset) denuntiantibus, exponendam. Enimverò purissima Virgo Dei mater, (vt scribit S. Ioan. Da-

B. Maria timuit periculum pudoris.

Virgines timeri discãt à B. Maria.

E masc.) *Virginitatem, puritatem, & pudicitiam humanè, & comiter exosculatur. Lutum omne fugit fœdissima fornicationis vitiis infesta est.* orat. 2. de assumpt.

S. Ioann. Damasc.

B. Maria affectus erga pudorẽ.

SECTIO VI.

Locutus est itaque Hemor ad eos: Sichem filij mei adhæsit anima filiæ vestræ: date eam illi

 vxorem:

vxorem: Et iungamus vicissim connubia: filias vestras tradite nobis, & filias nostras accipite. Et habitate nobiscum; terra in potestate vestra est, exercete, negotiamini, & possidete eam. Sed & Sichem ad patrem & ad fratres eius ait: Inueniam gratiam coram vobis: & quæcunque statueritis, dabo: Augete dotem, & munera postulate, & libenter tribuam quod petieritis: tantùm date mihi puellam hanc vxorem.

1. IGitur Hemor, vt filij amoribus indulgeret, agit cum Iacob, & filiis de nuptiis cum Dina celebrandis. Atque vt illas facilius impetraret, & conciliaret sponso illorum animos, vt præberent assensum, filij sui exaggerauit amorem erga puellam: *Sichem* (inquiens) *filij mei adhæsit anima filiæ vestræ.* Chald. habent, *Anima Sichem filij mei complacuit filia vestra.* LXX. vertunt: *Sichem filius meus elegit ex anima filiam vestram.* Sed quid hoc est? an non in ea vrbe Sychimorum plures erant puellæ formâ, & ætate præstantes, quæ animum oblectare, ac voluptatem explere principis possent? Erant planè. Cur ergò solam istam deperit? Solêt homines potiùs affici alienigenarum, quàm suarum conciuium, aut contribulium mulierum amore; vti legimus de Samsone qui Philistæarum, quàm Hebræarum nuptias ad suum exitium expetiuit. Ah quantò iste Sichem felicior foret plebeius, & pauper, quàm nunc est diues, ac princeps? Malè siquidem extraneam concupiuit, & quia potuit, cupitam rapuit, raptâ potitur: si plebeius, si pauper, nec tale facinus auderet, posséque. Profectò si quantò sit sua felicior sors intelligant inferioris notæ homines, Deo vtique gratias agerent: sic enim multa nec possunt, nec audent improbè facere, quæ sublimiore fortunâ, liberioréque licentiâ proculdubiò fecissent. Stultè verò somniant si diuites forent, multa se bona, & sancta facturos, cùm videlicet (vt quotidie videmus) mutentur cum statu mores, voluntas cum fortuna: & cum diuitiis, atque honoribus vitia pariter crescant. Maximè verò quia diuites, & potentes, cùm delicatiùs curent corpora, & sibi nimium indulgeant, nec suas compescere soleant cupiditates; ardentiùs multò, atque impatientiùs ad explendam effrænati animi concupiscentiam feruntur. Quæ quidem omnia in pauperculis ipsamet conditione miserâ debilitatis, etiamsi voluntas non deesset, inueniri non solent, nec possunt. Sic princeps Amnon perditè, impatientérque sororem Thamar adamauit; & pater vtriusque Dauid alienam vxorem rapuit; Herodésque, atque Herodias incestis sese nuptiis magno cum gentium scandalo publicè copularunt.

Amore exterarum potiùs afficiũtur viri.

Securior, ac felicior sors plebeia gētis.

Periculosa diuitum sors.

Principum liberior ac turpior vita.

2. Ac de Hemor quidem, & Sichem illud non omittam dicere, quod suis ipsi nominibus præferunt, vt amborum impudentia simul, & violentia meliùs dignoscatur. *Enimverò nomen Sichem* (vt scribit Philo Hebræus) *interpretatur humeri suppositio, & laborem significat. Hemor autem asinus dicitur, bruta natura, estque deditus imprudentiæ, alumnus temeritatis, impudentiaque.* lib. de migr. Abrah. ad finem. Quid ergò non audebit filius asini, tam imprudentis, quàm impudentis, ingenij abiecti, brutæque naturæ Sichem, humerosus, nimirum qui grauem peccatorum sustineat, & secum iam miser humero gestet struem ipsam lignorum, cuius in inferno succensæ arsurus est flammis sempiternis. Qui etiam à brutali suâ petulantiâ non nisi virgâ & chamo soleat cohiberi. Scribitur enim: *Flagellum equo, & chamus asino, & virga in dorso imprudentium.* Prouerb. 26. Vbi D. Hieron. aut Beda. *Equus superbum, asinus luxuriosum figurat, & ideò necesse est, vt per diuinum flagellum elatio humilietur superborum: & per infirmitatem carnis, velut per chamum cohibeatur voluntas lubricorum: vt qui sponte conuerti nolunt, coacti flagellis conuertantur à vitiis.* Ac benè quidem equus, & asinus simul ponuntur, prior ille, hic deinde: nam superbus, & luxuriosus; superbia, & luxuria plurimùm associantur; & superbia diuino iudicio per carnis fœditatem humiliatur, & flagellatur. Quid ergò flagitiorum non patrabunt Hemor, & Sichem asinus, & pullus asini, ambo imprudentes, ambo impudentes? Deinde quid eâ Republicâ infelicius, vbi tales regnant? Quod nam ibi rectum fiet iudicium? Quo pacto ibi sanctè (vt ratio postulat) administrabitur iustitia: defendetur ab improbis impugnata innocentia, & scelerum licentia cohibebitur, & vindicabitur, vbi brutæ pecudes dominantur.

Phil. Hebr.
Imprudēs & impudens simul nihil non ausit.

Prou. 26.
D. Hieron.
Malos cohibet diuinum supplicium.

Superbus, & luxuriosus indiuidui comites.

Homines moribus pecudes.

3. Pulchrè animaduertit idem Philo: *Dina iudicium interpretatur. Venit ergo in potestatem ærumnosi laboris, insidiatoris prudentiæ, qui scelestus iudicium mentis violare & corrumpere ausus est.* Corrumpitur iudicium, ablegatur iustitia, regnat iniustitia, vbi Hemor præsidet, cui quidem non est intellectus ad discernendum, sed tantùm cœcus est affectus; qui spretis legibus pro libidine iudicat. Audiant iudices, quid de seipso dixerit summus, & integerrimus iudex viuorum, & mortuorum, & qualem iudicandi normam præscripserit. *Non possum* (ait Christus Dominus) *ego à me facere quicquam; sicut audio iudico, & iudicium meum iustum est, quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me.* Ioan. 5. Mira quidem Domini sententia. Deus homo iudex ab æterno Patre constitutus, & qui errare nullo modo possit, cuius voluntas etiam humana diuinæ vnita, & subiecta, & nonnisi ab ipso verbo dirigi solita; nihilominùs solum iudicat iuxta regulam, legémque diuinæ voluntatis. *Nimirum, vt cognosceremus homines* (inquit S. Ambros.) *in iudicando, quod non ex voluntate nostra, & potestate, sed ex æquitate debeamus formare sententiam.* epistol. 20. At reus, vel alius quisque litigantium pertentat iudicis animum, conciliare sibi nititur voluntatem, extorquere ab illo sententiam. Quid ergò iudex? *Respondeat* (inquit idem Ambros.) *non possum à me facere quicquam; iustitia in iudicando non potentia est in iudicando. Ego non iudico, sed facta tua de te iudicant. Leges te adiudicant, quas iudex non conuerto, sed custodio.* Dictum egregiè, minister legum est iudex, illis obtemperat, illarum iussa exequitur; non suæ inseruit voluntati, nihil aliud in iudicando, quàm legem ipsam respicit; non affectu ducitur, non odio mouetur, non auaritiâ cōpellitur, non denique à sua voluntate, sed à legis autoritate regitur; nec legem immutat, néc ab illa tantulum recedit. Legem quippe tuetur, custodit, ac seruat incorruptam.

Philo.
Improbū & iniquum iudicium.

Ioan. 5.
Mira quidē in Christo iudicandi ratio.

D. Ambr.

Iudicandi ratio est ipsa lex & æquitas.

4. *Dicat igitur:* (concludit Ambros.) *secundùm quod audio, iudico; non secundùm quod volo; & ideo iudicium meum verum est, quia non voluntati indulgeo, sed æquitati.* Quemadmodum ergò Christus Dominus, etsi humanam haberet voluntatem, nihilominùs quia Deus homo erat secundùm Dei Verbi voluntatem iudicabat: sic planè nonerit iudex, cùm sit minister, tutórque legis, non

S. Ambr.
Iustus iudex non suam voluntatē, sed æquitatem respicit.

non iuxta propriæ voluntatis affectum, sed ipsius legis præscriptum sese in iudicio causas definiturum æquissimè. Quòd si Deus homo suam quasi exuit in iudicando humanam voluntatem, quis audeat pro voluntate suâ, imò & pro libidine, per fas, nefásque iudicare? Cæterùm (vt etiam hoc præmittamus) iniustitias, & violentias hominum perditorum, & iniquorum non finit supremus ipse iudex Deus etiam in hac vita diu abire impunitas. Quod Hemori, & Sichemo pudicitiæ plagiariis, ac tyrannis confestim accidit. Perempti scilicet, (vt mox videbimus) cum tota ciuitate funditùs euersa perierunt. *Est profectò* (ait ad hunc locum Philo Hebræus) *seuera scelerum vltrix, & iniuriam patientium auxiliatrix iustitia, qua frustratur illudentes virtuti, quibus pessundatis in virgineam integritatem restituitur, quæ videbatur constuprata anima.* lib. de migrat. Abrahæ. Atque ex hoc loco videtur Philo affirmare Dinam stupro non consensisse, ac subinde restitando fuisse violatam, & tandem ex defectu voluntatis non peccasse. Sic enim concludit: *Videbatur*, inquam, *nunquam enim corrupta fuit: Nam vbi deest assensio, nec qui patitur verè patitur, neo qui præter animi sui sententiam reus est patrati facinoris.*

Iniustitia nō diu impunita.

Phil. Hebr.

Dina stupro non assensit.

5. Quæ opinio cùm pia sit, & ob sanctitatem Iacob, illiúsque familiæ admodum videatur probabilis, non est quòd à nobis reiiciatur. Quin verò etiam illa post stuprum tristitia (tristem enim deliniuit blanditiis corruptor) nó obscurè significat puellam violenter coactam, & omninò inuoluntario illo turpitudinis actu fuisse violatam; quod etiam illa præ se ferunt verba: *Sichem rapuit, & dormiuit cum illa, vi opprimens virginem.* Vide quàm multa innuunt actum illum inuoluntarium puellæ raptæ, vsque oppressæ, demúmque tristis? Quamobrem non sic dehonestata, vilisque reddita, ex violento, & inuoluntario stupro visa est, vt honestè postmodum nubere non potuerit. Nupsisse quippe tradunt Hebræi, quod mihi facilè persuadent; cui verò difficilè. Philo enim ipse scribit fuisse posteà sanctissimi Iobi vxorem, quæ scilicet, ad tentandam viri patientiam post totius familiæ ruinam relicta vna est. Idem Chald. Paraphr. scripsit, & probare videtur Genebr. in Chron. Addúntque Hebræi ex Dinæ, Iobíque coniugio natam fuisse pulcherrimam filiam, quam duxit vxorem Putiphar Ægyptius, de qua natam dicunt Asener, quæ Iosepho deinde nupsit, vt suo loco videbimus. At Rab. Sal. aliâ incedens viâ dicit, Dinam fratri suo Simeoni nupsisse. Cæterùm iure optimo eruditissimus noster Pineda vocat hæc omnia merè anilia, & solita Hebræorum fabulamenta. Consule doctorem ad cap. 2. Iob. vers. 9.

Hebræorum ineptia circa Dinæ coniugium.

Pineda.

6. Vnum ad calcem huius argumenti adiiciam debuisse Iacob diligentiorem (vt pater erat) esse in custodienda, curandáque filiæ puellæ, iámque nubilis, pudicitia. Sic enim illam domo egredi, multóque minùs ad infidelium ciuitatem, quo die magni concursus, pompæque, ac festa visebantur, seséque incautam, & grauibus expositam periculis conferre, patris vigilantia prohibere debuit. Parentum ergo incuria, & somnolentia plerumque (vt videmus, flemúsque) causa est ruinæ, ac perditionis filiarum. Patruus erat, non verò pater virginis Esther Mardochæus, qui tamen (vti scribitur) *deambulabat quotidiè ante vestibulum domus, in qua electæ virgines seruabantur, curam agens salutis Esther, & scire volēs, quid ei accideret.* Esth. cap. 2. Quod etiam his verbis scribit

Parentum cura de filiabus.
Esth. 2.

A Iosephus: *Obuersabatur Mardochæus quotidiè circa Regiam sciscitans de puella quomodo se haberet.* lib. 11. antiq. Vtique non modò de salute corporis, sed potiùs etiam de salute animæ; bonis, & castis moribus Esther solicitudo ista Mardochæi debet intelligi; quare in aliis exemplaribus legitur: *sciscitans quomodo conuersaretur.* Quòd si patruus sic diligenter, solicitéque inuigilabat virtuti, ac saluti puellæ nepti ex fratre: quam quæso curam, quam solicitudinem pro filiæ tuendâ honestate, ac modestiâ pater non collocabit?

Ioseph.

7. Ac nullâ quidem ratione potest excusari Hemor, tum quia pater, tum quia Rex in flagitiis filij Sichem. Profectò si debitam patris gereret curam, & filij diligenter ingenium, moréstque obseruaret, non tam liberè, flagitioséque viueret filius; nec enim putandum est adolescentem hoc se vno, primóque facinore libidinosum prodidisse. Sed (vti libertas est principum adolescentium) cum sui similibus lasciuis adolescentibus perditè conuersatus fœminarum amoribus indulgere, multarúmque pudicitiæ violenter opprimendæ assueuerat. Nemo enim repentè fit summus. Meritò igitur diuina iustitia filiorum perditos mores magnâ ex parte ortos ab iniuria, & conniuentia patrum, diligenter ab iis exquiret, & seueris eorumdem suppliciis expiabit. Verus ille, bonúsque pater Isai, qui cùm filij maiores natu in castris regiis versarentur; dixit ad minimum Dauid. *Curre in castra, & fratres tuos visitabis, si rectè agant: & cum quibus ordinati sunt, disce.* 1. Reg. 17. Hebr. *gharubatham tiquāth.* Vertunt aliqui, *pignus eorum capies*; seu *tolles.* Vertunt alij: *Commixtionem eorum.* Chald. *negotia eorum.* Vnus harum lectionum sensus: sciret, videlicet quo in ordine, sub quo vexillo militent, & quibus nam militibus associati viuant: Lusitanè, *de que camarada.* Quibus cum commilitonibus, sociis, & amicis, probísne, an improbis; modestísne, an furibus, & nebulis agant, & conuersentur; qualis enim amicorum, cum quibus familiariter agis consuetudo est, talis & tua vita sit necesse est; bonus igitur sanctúsque pater Isai, qui tam diligentem, egregiámque suorum liberorum curam habebat. At quis nam sensus illius lectionis? *Pignus eorum tolles?* iste nimirum, quia milites, vel propter ludum, vel alias iuuentutis, & militiæ ineptias malè præsertim stipendio persoluto, aut eodem valde tenui, vt vitam cum debita sui ipsorum existimatione sustentent, plerumque datis pignoribus pecuniam sibi comparant alienam: icircò prouidus pater pecuniam filiis misit, vt eâ creditoribus persolutâ possent, quæ deposuerant pignora, sua redimere. Quo facto prudentissimus pater filiorum saluti, honori, ac virtuti consultum esse voluit. Missdli enim, ac paupercutli milites sæpenumerò in latrocinia, & grauiora interdum flagitia compulsi magistrâ (vt vocant) facinorum necessitate prolabuntur.

B *Patris indulgentia filium perdit.*

Filiorū delicta Deus à patribus exigit.

C 1. Reg. 17.

Videat pater quibuscū filius agat.

D *Patris cura de filiorum honore ac fama.*

Paupertas militum ad furandum incitat.

E 8. Porrò autem socordia, stupórque Hemoris, qui filij etsi perditi moribus vitam non curabat, digna fuit, quæ vtrique filio, ac patri extremam importauit calamitatem. Præter quam quod, vti Rex, Hemor continere debuit in officio subditos, maximè filios; & ius amicitiæ hospitalitatísque inuiolatum exteris conseruare, nec finere tentari, violentérque fœdari exterarum mulierum pudicitiam, & suorum flagitia abire impunita. Quorsum quæso à mortalibus Rex creatur, nisi vt regnum regníque ciues in pace, iustitiâ, virtutéque secundùm legis præscripta

Rex ignauus in castigandis delinquentibus.

scripta

Regis socordia perit regnum.

scripta æquissimè, ac prudentissimè tueatur: Nam vbi non est Rex, quem boni vereantur, & mali timeant; qui probis faueat, improbos coërceat, puniátque; qui denique scelera impugnet, virtutémque propugnet: latè sese diffundit vaga, & impunita vitiorum omnium libertas, & impudicitia. Vide obsecro quid Hebræis contigerit: legimus quippe: *In diebus illis non erat Rex in Israel: sed vnusquisque, quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.* Iud. 17. Ergò cùm omnia sine Rege, consequentérque sine lege regerentur, sed pro libito cuiusque se, suáque regeret quisque Hebræorum, immania flagitiorum monstra passim oriebantur, vti fuerunt idololatria publica in Sais, spoliatio facultatum Michæ, stupratio, & contrucidatio vxoris Leuitæ, & mille alia, quæ in sacris literis commemorantur. Cæterùm nomine Regis benè contendit Abulens. etiam intelligi debere iudicem, rectorémque. *Itaque tunc* (ait) *nullus erat rector, vel iudex potens punire delinquentes, & coercere reliquos ad benè agendum. Quod si aliquis fuisset illo tempore potens corrigere delinquentes, non ausus fuisset Michas fabricare idolum, quia tamen nullus erat potens hoc facere; qui volebat facere idola, faciebat, & erat impunitus.* ad cap. 17. Iudic. quæst. 13.

Iud. 17.
Increscunt flagitia, vbi non est timor iudicij.
Abul.

9. *Iungamus vicissim connubia.*] Magnificam sanè, ac verè Regiam liberalitatem ergà peregrinos illos exhibet Hemor, modò consentiant in coniugium Dinæ celebrandum cum Principe Sichem. Vti nimirum nimis filio pater indulgens, amores illius, & concupiscentiam fouere, tueríque omni ope contendit: Satis quidem in vtriusque perniciem extremam. Ergò ad fœdera, ad mutua connubia, ad vnius, eiusdémque Reipublicæ, ac ciuitatis communitatem inuitat. Offert latam quoquouersum, atque ad vberes cuiuscumque generis fructus reddendos fœcundissimam regionem, ac tellurem per omnes solitas actiones exercendi liberam facultatem, imò ius, ac dominium attribuit. Profectò aut illa regio non valdè cultoribus abundabat, aut illa Regis non tam prudens magnificentia, quàm profusio satis prodiga videri potest hodie mortalibus, quorum ad auaritiam peranguisti sunt immensi latè patentium terrarum tractus; & qui pro vno telluris comparando, aut possidendo cespite (proh dedecus!) cùm nati sint æternitati, atque immensitati cœlorum possidendæ, ferro, igne, sanguine inter se digladiantur. Angusta planè tota est terræ vastitas immortali hominis animo, quē solius Dei conspectus, gloriáque possit explere. *An non terra est* (vt eleganter expendit Plinius) *mundi punctus in vniuerso? Et tamen hæc est* (inquit) *materia gloriæ nostræ, hæc sedes: hic honores gerimus, hic exercemus imperia, hic opes cupimus, hic tumultuatur humanum genus, hic instauramus bella etiam ciuilia, mutuísque cædibus laxiorem facimus terram.* lib. 2. de histor. cap. 68.

Admiranda Regis magnificentia.
Hominum auaritiæ terra satis non est.
Plin.
Anima immortali terra est angusta.
Plin.

10. Nullum quippe vel magni reges, ac principes, vel etiam Respub. regna, gentésque bellum suscipiunt, gerúntque nisi pro terra, vel de nouo acquirenda, vel pacificè conseruanda. *Et vt publicos* (adiungit) *gentium furores transeam: hac in qua conterminos pellimus, furtóque vicini cespitem nostro solo affodimus, vt qui latissimè rura metatus fuerit, vltráque fines exegerit accolas, quotâ terrarum parte gaudeat? vel cùm ad mensuram auaritiæ suæ propagauerit, quam tandem portionem eius defunctus obtineat?* Hæc Plinius. O extremam hominis dementiam? Cuius animum dum viuit inexplebili auaritiâ æstuantem, nec omnes gentium in vnum congestæ diuitiæ satiant, nec diffusi terrarum termini capiunt, mortui tandem corpus paruâ contectum sindone perangusta continet fouea sepultum. *Quid ergò in hoc mundo* (inquit S. Ambros.) *prosunt diuitiarum superflua, cùm in iis & nulla adiumenta nascendi sint, nec impedimenta moriendi? Nam & sine tegumento nascimur in hoc mundo, sine viatico discedimus, sine hæreditate sepelimur.* epistol. 44. Verum enim verò Rex Hemor sic perditè filio perdito indulget, sic eius tuetur, fouétque intemperantiam, vt neque sumptibus ærarij, nec regio patrimonio peregrinis hominibus dispertiendo, nec vllis, quæ sese offerent pertrumpendis etiam nouarum ac difficilium conditionum obstaculis deterreatur, modò filius pacificè concupitis amoribus potiatur. Atque humani quoque ingenij ad magnarum opum cupiditatem procliuis benè conscius, Iacobi liberorúmque animos agrorum latifundiis, colendæque ad libitum telluris iure, ac dominio pertentat. Quin & perditus ipse adolescens inter blanditias, quibus puellam tristem deliniuit, & Reginæ potentiam, & gloriam cum omnium bonorum affluentia, denique montes aureos pollicebatur, cuiusmodi blanditiis leuiculas, & credulas puellas mendacissimi, ac turpissimi permulcere, atque ad suæ libidinis assensum pertrahere solent amatores. Est quidem vera, comprobatáque satis illa S. Ambros. sententia. *Prima castitatis victoria est facultatum cupiditates vincere, quia lucri studium tentamentum pudoris est.* epist. 31. fouetur maximè, nutriturque libido facultatibus; deliciæque, ac diuitiæ grandes mutuo inter se præstant operas; Atque adeò vtriusque mali quadam velut coniuratione factâ, non ciuitates modò, sed etiam opulenta gentium regna, Respub. & florentissima imperia omninò perierunt. Nam omnium maximum, & potentissimum Romanorum tunc demum extinctum est, cùm *scilicet, diuitiæ auaritiam, & abundantes voluptates desiderium per luxum, atque libidinem pereundi, perdendíque omnia inuexere*, vti scribit Liuius lib. 1. decad. 1.

Tantula portio telluris demortuum auarū contegit.
D. Ambr.
Diuitiæ nec ortum iuuant, nec impediunt obitum.
Magna cupiditatis tentatio.
Premissis expugnantur puellæ.
D. Ambros.
Opibus nutritur libido.
Diuitiis ac deliciis regna pereunt.
Liuius.

11. Ad sancienda, sanctéque seruanda in posterum pacis fœdera, stabiliendámque, & inuiolabili concordia retinendam amicitiam proponit Rex Chananæus mutua vt iungantur connubia. Hoc enim coniugiorum nexu mirandum in modum solent apud omnes gentes constitui, & conseruari pacis, amicitiæque iura. Infensi olim Romanis, cùm cœpissent isti paulatim accrescere, adeò fuerant vicini populi, vt postulationem eorum de connubiis Sabinarum puellarum ægrè admodum susciperent, filiásque suas dare iuuentuti Romanæ in matrimonium prorsus negarét. Cæterùm cùm Romani fraude, víque rapuissent Sabinas, eartumque patres conspiratione factâ ex finitimis gentibus cruento vtrimque Marte cum raptoribus intra vrbis mœnia dimicassent; tum Sabinæ mulieres crinibus passis, scissáque veste, victo malis muliebri pauore, ausæ se inter tela volantia inferre, ex transuerso impetu facto, dirimere infestas acies, dirimere iras: hinc patres, hinc viros orantes, ne se sanguine nefando soceri, generíque respergerent: ne parricidio macularent partus suos: nepotum illi, liberûm hi progeniem; melius seipsas perituras; quàm sine alteris illorum mutuò decertantium viduæ, aut orbæ viuerent. Igitur positis vtrinque armis, ad fœdus faciendum duces prodeunt, nec pacem modò, sed ciuitatem vnam ex duabus faciunt, regnum consociant,

Pacis fœdera per connubia sanciuntur.
Raptus Sabinarum per Romanos.

sociant, imperium omne conferunt Romam. lege Tit. Liu. lib. 1. decad. 1. Itaque connubiis etsi per fraudem, iniuriamque factis duo illi populi animis, armisque prius hostiliter inuicem aduersi, in vnam denique Rempub. ac ciuitatem coaluerunt. Vtrorumque scilicet coniugum, vtrique parentes, cognatique mirum in modum connectuntur, maximè verò liberorum in huiusmodi coniugiis subnascentium dulci quodam ac pretioso vinculo vtrinque omnium animi copulantur.

Liu. lib. 1. dec. 1.

Proles animos multorum sociat.

12. Enimverò etsi mulieres Sabinæ inter arma patrum, & virorum obuersatæ, sparso crine, misetúmque eiulantes multum ad inflectendos bellantium animos, dirimendásque demum acies valuerint; planè infantulis, quos miseræ prælian- tibus ostentabant, crediderim aut æquè, aut magis hanc vtriusque illius exercitus pacem adscribendam fore, quod Poëta sic eleganter cecinit.

Iam steterant acies ferro, mortique paratæ,
Iam lituus pugnæ signa daturus erat:
Cum raptæ veniunt inter patrésque, viròsque,
Inque sinu natos pignora cara tenent.
Vt medium campi scissis tetigere capillis,
In terram posito procubuêre genu.
Et quasi sentirent blando clamore nepotes
Tendebant ad auos brachia parua suos.
Tela viris, animique cadunt: gladiisque remotis,
Dant soceri generis, accipiúntque manus,
Laudatásque tenent natas, scutóque nepotem
Fert auus, hic scuti dulcior vsus erat.

Hæc Ouid. 3. Fastor. Multa huius generis scribunt de hac eadem historia Plutarch. Dionys. & passim alij. Itaque certum, & longâ experientiâ satis comprobatum est cuiusque status, & conditionis homines, atque adeò viros principes, regnáque, in quibus discordiæ vsque ad internecionem, belláque exitialia, diu, multúmque exarserunt, per connubia vtrinque celebrata in concordiam, pacísque fœdera tandem conuenisse.

Ouid.

13. Hac ratione multos per annos continuata inter Lusitanos & Castellanos bella datis vtrinque regiis in matrimonium filiis quieuerunt; ac tandem omnia Hispaniæ regna beneficio coniugali vnam in monarchiam nostrâ ætate conuenerunt. Quid quod potentissima, & clarissima in orbe terrarũ Hispaniæ, Galliæque regna, quorum mutua æmulatio non minùs exarsit bellis, quàm Roma, & Carthago quondam bellorum incendiis efferbuerunt, hoc tandem tempore mutuis regiæ stirpis factis connubiis in Christianam, ac fraternam concordiam redierunt? Quod si olim habuit hanc vim ad sopiendas simultates, ad extinguenda odia, ad finienda bella, ad conciliandos, vinciendósque in concordiam animos, ad stabilienda fœdera, confirmandámque principum, & regnorum, & gentium pacem; nunc vel maximam habet sanctum matrimonium post Dei aduentum in terras. *Sacramentum enim* (inquit Apostolus) *hoc magnum est: ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* ad Ephes. 5. Excellentissima enim coniunctio præfigurata in viri, mulierísque coniugio facta est per incarnationis mysterium inter Verbum Dei, & humanam naturam diuinæ hypostasi adunitam. Deinde inter Deum hominem Christum IESVM, atque Ecclesiam, hoc est, fidelium congregationem. Desponsauit enim sibi Deus homo Ecclesiam ex gentibus maximè congregatam fidei puritate virginem (vti vocat Apostol. 2. Corint. 11.) ac pulchram sine macula, rugáque Dei sui sponsi

Galli Hispanique per connubia confœderati.

ad Ephes. 5. Sanctum in Ecclesia matrimonium.

Incarnatio Verbi per matrimoniũ repræsentata. 2. Cor. 11.

A sanguine splendentem. Nam Synagogam vti perfidam, adulteram, & ex oue factam leænam in sylua Hierosolymæ aduersus Deum Regem, sponsúmque nefariè admodum, crudeliterque clamantem, Crucifige, Crucifige, Deus homo à se, suáque gratia repulit. Sic enim ipsemet contestatur: *Facta est mihi hæreditas mea quasi leo in sylua; dedit contra me vocem, ideo odiui eum.* Hierem. 12.

Synagoga ferita.

Hierem. 12.

14. Quatuor memorauit ad Deum hominem pertinentia Salomon mysteria, quæ difficillima cognitu viro mortalium sapientissimo videbantur. *Tria* (inquit) *sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro. Viam aquilæ in cœlo; viam colubri super petram: viam nauis in medio maris; & viam viri* B *in adolescentia.* Prouerb. 30. Sunt autem (vt communis habet explicatio) Christi Domini Ascensio, Ressurrectio, Vita; & Incarnatio, siue Natiuitas ex Virgine matre. Deinde his quatuor penè inscrutabilibus sapientissimo viro mysteriis aliud ipsemet pari sanè difficultate adiungit. *Talis* (inquit) *est, & via mulieris adulteræ, quæ comedit, & tergens os suum dicit: Non sum operata malum.* Prouerb. 30. Quod quidem arcanum Galatin. ita euoluit. *Hæc adultera est synagoga Iudaica, quæ comedit panem mendacij, de quo* Prouerb. 20. *Igitur post illa mysteria Salomon huius adulteræ ingratitudinem, impietatem, perfidiámque admiratur, quæ erubescere nescit, quasi nihil sit operata mali repellendo, & occidendo Messiam.* lib. 7. cap. 15. sed missa nunc à no- C bis, quæ iam pridem dimissa meritò est ab ipso Deo homine sponso fidelium animarum quàm possumus clementissimo Deo maximas habeamus gratias, quòd *cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo* per incarnationem filij sui, qui consors factus nostræ naturæ fecit nos suæ diuinitatis consortes, cohæredes diuinæ gloriæ, ex inimicis amicos, ex seruis filios Dei. *Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam.* Ioan. 3. Benè ad hunc locum S. Chrysost. *Immensam* (inquit) *hæc amoris significant vehementiam. Nemo vnquam pro filio tantam præ se tulit caritatem quantam pro seruis, & ingratis seruis Deus.* hom. 26. in Ioan.

Prou. 30.

Galat.

Synagoga perfidia & impudentia.

Infinitus Dei amor per incarnationem ostenditur.

Ioan. 3. D. Chrys.

D 15. Propitiatus est hominibus, quibus iure optimo iratus erat, Deus cœli, cùm vidit filium suum in terra hominem factum inter homines nasci. Enimverò si mulieres Sabinæ infantulos in sinu gestantes, armatorum hinc patrum, inde maritorum acies dirimere, atque vtrosque in gratiam conciliare, in complexúsque mutuos inducere potuerunt; quis quæso, vel animo comprehendere, vel linguâ dicere, vel stylo poterit explicare, quæ tanta illa fuerit, admirandáque virtus Virginis beatissimæ, cùm Deum hominem ex suis purissimis recèns natum visceribus infantem mediatrix illa Dei atque hominum in sinu præferebat, ad propitiandum Deum iratum, & ad conciliandos, subiiciendósque Deo homines? E Iccircò felicissimâ illâ nocte cœlituum chori decantabant: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus.* Luc. 2. *Hac autem pax* (optimè animaduertit S. Cyril.) *per Christum facta est. Reconciliauit enim nos per se Deo Patri, culpam hostilem de medio auferens, duos populos in vnum hominem pacificauit: ac cœlicolas, ac terrenos in vnum gregem composuit.* Profectò si vt Sabinæ matres non decertantibus interuenissent, filiolósque in brachiis non illis ostenrassent, proculdubiò non vtrorumque mitigatis animis auream pacẽ, & fraternam caritatem

B. Maria puerũ IESVM præferens Deũ hominibus conciliauit.

Luc. 2. S. Cyril.

caritatem illis attulissent. Sic planè certum est (A) inter Deum, hominesque sempiternum futurum fuisse dissidium, si Virgo mater Deum hominem non peperisset; si Deus Pater in Virginis sinu Verbum suum carnem factum non vidisset. *O igitur* (exclamat S. Ioan. Damasc.) *Virgo sanctis sanctior, sacris sacratior, piisque pietate praestantior! O benedictionis fons, ac bonorum omnium scaturigo! O diuinus, & vitam ferens thesaurus! Ex te vita vitam colligimus: ex te immortalitatis germen excerpimus.* orat.2.de assump.

B. Maria nobis omnium bonorū fons. S. Ioann. Damasc.

16. *Sed & Sichem.*] Patris sermonem excipit, & continuat filius; quippe cuius illud negotium magis intererat. Annuite (inquit) ô tu bone senex, bonique adolescentes precibus meis. Statuite quaecunque placuerint, cuncta promptus (B) efficiam, videlicet, tam in compensationem iniuriae, quàm in donationem propter nuptias. Violaui puellam, fateor ingenuè; sed amoris crimen fuit, quod facilem apud homines meretur veniam. Iniurius fui, & patri, & filiae, & fratribus: scio equidem, sed haec tamen iniuria potest, ac solet resarciri. Si sponso, si viro in sanctum coniugium dato sanari debet haec violatio: id ipsum cupio, id ipsum efflagito supplex. Si donis, si pecunia compensatur iniuria: regios patris thesauros excipite. Ac licèt sponsae sit (vt gentium mos habet) dotem sponso dare; non tamen raptae est: dotabo illam de meo libens, ac laetus. Cedet hoc quidem in magnum puellae commodum: quippe dotis proprietas illi acquiretur soluto (quod omen (C) Deus auertat) coniugio mansura. Cedet etiam in patris, & filiorum vtilitatem; nec enim ille filiam dotabit, istis verò plenior haereditas paterna deueniet, grandiúsque lucrum singulis accrescet. Ad haec sponsae fratribus non quaelibet (vt moris est) sed amplissima verè regia, digna sponso principe dabo equidem munera modò puellam licitè, ac pacificè, vestro cum applausu, gaudióque, habeam vxorem. Haec princeps Chananaeus. Diceres felicem illum patrem, felices filios, cùm indotatam filiam, & sororem amplissimo Principi locarent: quo ex coniugio ipsorum opes multum augescerent. Quod quidem hodie cùm parentes puellarum fortè assequuntur, iudicant se fortunatissimos. Hae verò virgines, quae ita velut coëmptae nubunt, (D) à Graecis vocantur alphesiboeae, ἀλφεσίβοιαι, eò quòd propter formae decus facilè sponsos inueniant, vltróque illis in dotem boues adducant. Nam *alpheo* Graecè, ἀλφέω, *inuenio*, *boos* βοός *bos*, *vacca* dicitur. Est igitur alphesiboeae epithetum virginum, vt quae propter honestam formam, famámque accipere solebant à sponsis munera boues, qui magno in pretio apud veteres habebantur.

Adolescentis mirus ardor in coniugium.

Puella ob solam formam nupta.

17. Grata quidem oculis, dulcísque animo viri pulchritudo est, quam ducit, mulieris; & quae sola pro dote saepenumerò accipitur. Ea tamen (vt plerumque videmus) vanitatis plena suspicionem lasciuiae non effugit. Hinc illud S. Chrys. *Multi mulieris pulchritudinem admirabuntur. Sed* (E) *quid tum? Nam si pudica sit, vix malam effugiet suspicionem.* homil.12.in 1.ad Corint. Est quidem bonum naturae donum, gratum humani corporis ornamentum; at iccircò foedari non debet vitiis turpitudinum. Quo in argumento sic eleganter disserit S. Chrys. *Deus vt peritus artifex, vel ex vili, & nullius pretij materia fecit ingentem orbis pulchritudinem, non vt fornicceris, sed vt suam tibi ostenderet sapientiam.* Laudanda igitur est Creatoris sapientia, qui luteo corpori tam miram indidit oculo-(A)rum gratiam, oris venustatem, coloris nitorem, elegantem compositionem membrorum: non iis verò ad coenosas voluptates cum iniuria Creatoris, cum dedecore formosi corporis abutendū. *Enim vero si quis* (adiungit Chrys.) *auream alicuius statuam, & regiam imaginem coeno, & aliis eiusmodi foedauerit, nónne vltimum luet supplicium? Ergo qui Dei pulchrum opus tantâ affecit ignominiâ, quid tandem patietur?* Est quidem corporis pulchritudo quaedam velut imago diuinae pulchritudinis, atque ob eam rationem & aestimanda & veneranda potissimum est, non verò in turpes vsus abiicienda. Quare optime concludit: *Is ergo qui tam pulchrum opus fecit, est adorandus, non contumeliis afficiendus.* in Psalm.43. Sed nihilominùs insaniunt (B) corporum amatores ipsa pulchritudine dementati: Nam pro illa tandem potiunda, quid non moliuntur, quid non pollicentur, quid non largiuntur? Rectè ac feliciter se acturos existimant, si pro hac vna causa effundant patrimonium, foenore trucidentur, suas spolient domos, euertant familias, vitae, famaeque extremū adeant discrimen: incurrant in alterius domum, atque famam, probrum castis, labem integris, infamiam bonis inferant, aduersantes cupiditati suae interimant, intersint insidiis, insidientur; coelum, terrámque peruertant.

D. Chrys.

Deus artifex ob pulchritudinē laudandus.

Insanus ardor viri erga pulchritudinem foeminae.

18. Est enim libido carnis (vti appellatur à Iobo) *ignis vsque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimina.* Iob.31. *Quia nimirum* (exponit (C) S. Gregor.) *reatus luxuriae, non solùm vsque ad inquinatem maculat, sed vsque ad perditionem vorat. Et quia quamlibet alia fuerint bona opera, si luxuriae scelus non abluitur, immensitate huius criminis obruuntur.* Sic perdit, sic vorat reliqua (si adessent) bona vel naturae, vel moris vna ipsa flamma libidinis. *Ignis est eradicans genimina, quia* (adiungit S. Gregor.) *sunt animae operationes bonae: Cùm tamen si peruerso ordine caro dominatur, igne luxuriae omnia benè prolata concremantur.* lib.21.moral.cap.9. Ventus est vrens prata, nemora, segetes. Raróque videas florentem virtute vlla e moralibus animam quae libidinis exardescit incendio. Quòd si vlla fortè apparet, turpitudinis aspersa fuligine, paruā aut ferè nullam apud homines commendationē (D) adipiscitur. Eia (inquit princeps) quicquid statueritis, praestabo actutùm, efficiam libenter, augebo dotem puellae sponsus, quantam dixeritis; effundam patri, & fratribus sponsae, munera planè regia; modò hanc vnam à vobis impetrem gratiam, vt Dinae, quam depereo, nuptiis mihi liceat potiri. O verè coecum amorem! ô infelicem hominem, qui coeco duce inductus puellam in sui extremam perniciem, ac suorum, & vidit, & amauit, & dehonestauit! Sola est, quae ardorem istum extinguit Dei gratia, quam purissima illius mater Virgo cum caeteris diuinae bonitatis amplissimis donis à filio suo impetrat iis maximè, à quibus officiosissimè colitur. Hinc illud optimè scriptum est à pio viro, qui sibi prae humilitate (E) nomen Idiotae indidit: *Beatissima Virgo Dei mater donis spiritualibus ditat copiosissimè seruientes sibi, & potentissimè protegit eos à triplice aduersario, mundo, carne, & diabolo: quia salus nostra in manu illius est. Post filium suum Domina est vniuersae creaturae; & in futuro saeculo glorificabit seruientes sibi, si eam honorificauerint in praesenti.* lib.de contempl. Virg. in Prologo. Praedicamus, inquam, ô dignissima Dei mater, praedicamus planè, laudantésque miramur tuam post filium tuum in mundo incomparabilem dignitatem tuae pietati; tuóque obsequio libentissi

Iob.31. D. Greg. Exitialis flamma libidinis.

Luxuria comes infamia.

Coecus amor iuuenis, qui puellam deperit.

Idiot. Miris à B. Maria illius serui donis ditantur.

D Chrys. Bonū à Deo pulchritudo vitiis foedari non debet.

S. Chrys.

libentissimè animorum vota, vitæ studia, studiorum officia, debitos venerationum ritus serui obsequentissimi dedicamus.

SECTIO VII.

Responderunt filij Iacob Sichem & patri eius in dolo, sæuientes ob stuprum sororis: Non possumus facere quod petitis, nec dare sororem nostram homini incircumciso: quod illicitum & nefarium est apud nos. Sed in hoc valebimus fœderari, si volueritis esse similes nostri, & circumcidatur in vobis omne masculini sexus; Tunc dabimus & accipiemus mutuò filias vestras ac nostras: & habitabimus vobiscum, erimúsque vnus populus: Si autem circumcidi nolueritis, tollemus filiam nostram & recedemus.

1. PErmisit filiis Iacob, vt quod ipsis videretur, Regi, ac principi Sichimitarum responderent. Illi capita contulerunt, ac tandem iniquissimum dolum meditati pietatem religionis crudelitati suæ, atque impietati prætexunt. Conditiones pacis, fœderis, amicitiæ, mutuique connubij libenter accepturos se promittunt, modò eadem vtrique populo sit religio, cultúsque vnius Dei, quem circuncisio marium testabatur. Verùm non sic Chananæos intendebant ad veri Dei cultum allicere, sed circuncisos iam vulnerúmque doloribus ægros opprimere. Cuius doli haud dubiè fuit ignarus Iacob, vt mox videbitur. Grande malum, intolerandum facinus, cultu Dei, pietate religionis abuti ad flagitium, & specioso illo veluti laqueo irretire miseros nouam religionem meditantes, & amplexantes ad necem, ad exitium. Dolo rem agere non hominis est, sed feræ, sed serpentis, sed cacodæmonis. Deficiunt vires, abest animus, vbi ad fraudes, ad dolos confugitur. Cum imbecillitate dolus, fraus cum timiditate semper copulatur. Aperto vultu, martéque non audet, sibi vtique diffidens Ioab Abnerem adoriri. Ergò pacem simulat, amorem prætexit, osculum petit, ac porrigit, vt fraudulenter incautum pugione confodiat, quem periculi conscium, districtóque stantem gladio, aut aggredi non auderet, aut resistentem sustinere non posset. Quid quod pacis, & amoris signo diffidium, odiúmque inuolutum gestare, sub illóque velamine ista demum incautis ingerere omnibus penè gentibus execrandū censetur flagitium? Etiam ipsemet Deus homo, cuius est immensa bonitas, infinita patientia, quam in grauissimis cruciatibus, atque ignominiis, tā constantem, firmámque præstitit, vt priùs vita deficeret, quàm vel animus ad patiendum, vel in cruciatibus patientia frāgeretur. *Consummatus enim* (inquit Apostolus) *factus est causa salutis.* ad Hebr. 5. *Consummatus vtique* (occurrit S. Ambr.) *passionibus consummatus ipse.* epist. 82. Nimirum Christus Dominus non cessit è vita, nisi vbi tormenta cesserunt, nec ista cesserunt, nisi vbi vita defecit; sed tamen istā, & illis omninò finitis, patientia in anima superstes inuicta; fortiórque permansit.

Prætextu religionis dolos intendere.

Dolus & fraus arguit infirmitatem.

2. Reg. 3.

Odium sub pacis signo grande flagitium.

ad Hebr. 5.
D. Ambr.
Mira Christi patiētia.

2. Vides hanc summè admirabilē Domini IESV patientiam? Cum illa tamen queritur de Iuda, non tam quia proditor est, quàm quia osculator. Prodidit Iudas Dominum hostibus, patienter fert Dominus, tacet vt agnus; at quia signo amoris odium exprimit, sub pace bellū exerit proditor; id quidem indignū conquestus ait: *Iuda osculo filium hominis tradis?* Luc. 22. Quasi pro pacis signo tantùm indignetur, quod ille proditor in odium exprimendum detorqueat. Sed quid est Domine, quod osculum tam infidum, tamque virulentum, odióque plenū non omnino reiicis? Pulchrè S. Paulinus respondet. *Hoc quidem osculū Dominus non ideò suscepit, vt pacem proditoris acciperet, sed vt suam ab alienato reciperet.* epist. 2. ad Seuerū. Pacē Dominus, & salutando frequenter discipulis, Iudæque simul impertierat, & eandē cum ipsomet licèt aduersario hucusque conseruatat, at nūc indignè ferens, & proditionem tandem completā & signo pacis malè contestatam per illud osculū, quod libens accepit; ab inimico, manifestóque proditore suam, quam dederat pacem recipit, vt iā in omnem æternitatem cum tali hoste bellum se habere, odiúmq; exercere palàm contestetur. Nec enim infelicissimus iste iuxtáque impiissimus mortalium partem vnquam in filio Dei Redemptore, seruatoréque hominum habiturus est. Iudæ istius fraudes, dolíque etiā nunc persistunt: Vtinam cum suo illo laqueo lineo, aut sparteo simul omnes fraudum laqueos ipsemet proditor suspēdisset, nec amplius in Iudaico populo, tot techinas, tot fraudes, dolósque ab illo proditore velut hæreditarios vniuersæ propemodum gentes experirentur. Non loquor de veris in Christo fidelibus ex hoc populo, in quibus cum vera Christi IESV fide multæ, magnæque virtutes inesse videntur. Loquor de iis, qui etiam nunc in suo illo Iudaismo miseri, cæcíque insaniunt, palpant in meridie, solémque oderunt, quales inter Saracenos, Turcásque ac per alias gentes, suæ infelicitatis, atque ignominiæ signo prænotati versantur.

Indignatur Christus ad osculū proditoris.
Luc. 22.

D. Paul.

Christus à Iuda suam abstulit pacem.

Iudæi fraudibus dolisque pleni.

Perfidi Iudæi pergentes laborant infamiā.

3. Loquor etiam vel maximè de iis, qui licèt in Ecclesia Christi, Baptismo insigniti, ore tenus Christiani censentur, huiusque nominis velamine tectum in Christum, Christíque legem animo gestant odium simúlque nefariam apostasiā, quæ tamen vbi foràs erumpit, ac tandem deprehenditur in sacrosancto Inquisitorum iudicio, aut correcta expiatur, aut pertinax, & corrigi impatiens flammatum incendio deputatur. Hoc igitur genus hominum, qui aut latenter, aut euidenter Iudaismum profitentur, turpe est dicere, quàm fraudulentū, quàm varium, quàm vafrum, quàm perfidum, quàm multis plenum fraudibus sit; quot, quamque varios struat dolos, nocendíque artes, & calleat, & exerceat; vno tandem verbo plura colligam. Viuunt isti mendacio, viuunt fallaciis, de quibus Deus ipse testatur. *Filij alieni mentiti sunt mihi.* Ps. 17. Deo scilicet, cuius legem susceperant obseruandam infidi, mendacésque extiterūt. Dein ipsum quem à patribus promissum expectabant venturum Messiam, vbi tandē aduenit multis sæpè verborum fallaciis, etsi frustrà circumuē-tum, dolo tandem proditoris discipuli traditum in Cruce suspenderunt. Quam gentis istius perfidiam Christo ipso instruendam prædixit sæpiùs Propheta: *Mentientur tibi inimici tui.* Psal. 65. *Linguā sua mentiti sunt ei.* Psal. 80. Benè S. Hier. *Iudæi à Deo alienati, filij diaboli effecti, mentiti sunt, quia in veritate non steterunt, sicut & pater eorum diabolus.* in Psal. 17. Quamobrem verè de illis Apostolus scribit. *Iudæi & Dominum occiderunt IESVM, & Prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus aduersantur.* 1. ad Thess. 2. Hinc optime colligit S. Chrys. *Iudæi orbis terræ communes sunt inimici.* hom. 3. in dictam epist. Ex eo autem quod Iudæi, & Prophetas suos, & Dominum IESVM (vti Apostolus dicit) occiderunt rectè subintulit Theophylactus. *Quare planum est, quòd Iudæi nihil agunt veluti æmulatores pro veritate, sed*

Apostata in Iudaismo pleni dolis.

Psal. 17.

Iudæi Deo mendaces, Christo dolosi.
Psal. 65.
Psal. 80.
D. Hier.

1. ad Thess. 2.
D. Chrys.
Iudæi communes gentium inimici.

Iudaei contra veritatem rabidi, insanique.

contra veritatem petitus rabientes, & insanientes. Vbi etiam vocat communes orbis terrarum hostes.

4. Insignis planè proditorum istorum fraus, vt miseris Chananaeis religionem veri Dei, ritúmq; circuncisionis persuadeant; circúncisósque, ac velut iam auitae infidelitatis pœnitentes contrucident. Rectè igitur colligit Procop. *Hoc enormius flagitium, & piaculum est, si pœnitẽtes odio insectemur ad exemplum Leui, qui debacchatus est in Sichimitas, qui iam susceperant tesseram, vt essent sub iisdem sacris, & religione cum Israëlitis, scilicet circuncisionem.* Quantò satiùs, sanctiúsque foret cum circũcisione simul, & fidẽ veri Dei illis persuadere, vt plures essent; qui Deum Israëlitarum venerarentur. Cæterùm hoc isti populo semper vitiũ velut innatum, vt vel propter inuidiam, vel propter odiũ Dei sui religionem aliis gentibus prædicari, & ab iisdem acceptari, aut non paterentur, aut saltem non curarent. Quotus enim dic obsecro ex populo Iudaico, aut Propheta, aut Doctor ex patriæ terminis in vicinas vnquam gentes ad prædicandam fidem Dei, quem Israëlitæ colebant egressus fuisse legitur? Vnum scio Ionam è Iudæa missum à Domino: *Surge, & vade in Niniuem ciuitatẽ magnam, & prædica in ea.* qui tamen *surrexit vt fugeret a facie Domini.* cap. 1. Ion. Sed quorsum fugit, quorsum prædicationẽ istam Niniuitis detrectauit? *Fugiebat,* (inquit Gregor. Naz.) *quia Israëlis perspiciebat calamitatem, gratiámque propheticam ad gentes migrare sentiebat.* Apolog. 1. Insederat nimirum Israëlitis ea non tam opinio probabilis, quã veritas ex diuinis oraculis sæpiùs contestata, fore, vt aliquando gentibus ad verum Deum conuersis Hebræorum Respub. cum sua pariter religione prorsus deficeret. *Timebat igitur Ionas* (qui aliorum similiter metus erat) *ne conuersis Niniuitis daretur gentium felicitatis principium, & Hebræorum calamitati tempus adueniret.*

Procop. — *Veri Dei religionẽ gentibus inuident Iudaei.* — *Nullus Iudaeorum prædicauit gentibus excepto Ionâ.* — *Ion. 1.* — *D. Greg. Naz.* — *Ionas futuram gẽtium conuersionẽ præsciẽs fugit.*

5. *Scit ergo Propheta* (inquit S. Hier.) *sancto sibi Spiritu suggerente, quod pœnitentia gentium ruina sit Iudæorum: iccircò amator patriæ suæ non tam inuidet Niniue, quàm non vult perire populum suum.* Dein vti homo suæ gentis nimius amator, & alienæ salutis paruo, aut ferè nullo zelo inductus dolet non se ad prædicandum Israëlitis, sed Assyriis à Deo fuisse electum; quod S. Hier. vlteriùs ostendit. *Præterea videns Ionas comprophetas suos mitti ad oues perditas domus Israel, dolet se solum electum, qui mitteretur ad Assyrios inimicos Israël, & ad ciuitatẽ hostium maximam, vbi idololatria, vbi ignoratio Dei.* Arduum fortasse opus prædicandi gentibus exhorrebat ratus eosdem in idololatria obstinatiùs diuinæ prædicationi reluctari debere: at Israëlitas veram Dei cognitionem habentes facilè consensuros; quod tamen longè aliter cessit. Nam ad vnius Ionæ vocem vniuersa metropolis Assyriorum compulsa, & compuncta planè inauditam seculis egit pœnitẽtiam. At cùm Isaias, Hieremias, Ezechiel, cõpluresque alij Prophetarum Heroes Israëlitis prædicassent, non modò nihil effecerũt, sed ob ipsam diuinitùs missam prædicationẽ partim contumeliis acti, partim ablegati in exilium, partim etiam lapidati, secti, concisi, contrucidati sunt. *Quem enim Prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos, qui prænunciabant de aduentu iusti.* Actor. 7. dixit S. Stephanus. Hinc illa Domini tam indignatio, quàm querimonia: *Hierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt.* Luc. 13. Imò (quod summè admirandum est) ipsemet Deus homo multos per annos conuersatus inter Iudæos, iisdémque verbum Dei

D. Hier. — *Dolet Ionas se ad gentes missum.* — *Timet Ionas frustrà se gẽtibus prædicaturum.* — *Dei prædicationẽ respuerunt Iudaei.* — *Act. 7.* — *Luc. 13.* — *Dei prædicatio à Iudaeis nunquã acceptata.*

A in maximis atque numero infinitis miraculis, & virtutibus prædicans, nihilominùs, & pauculos, eósque pauperes, & piscatores conuertit; & à populo tandem, ac principibus Iudæorum irrisus, consputus, flagellatus, & Cruci affixus fuit. Nulla durities par Iudaicæ, nulla obstinatio æqualis, nisi quam in gehenna infelices damnatorum spiritus habent.

Obstinatio Iudaica par gehennali.

6. Cæterùm non istam causatus difficultatem, Ionas aufugit. *Sed timebat* (inquit vlteriùs idem Hieron.) *ne per occasionem prædicationis suæ illis conuersis ad pœnitentiam Israël penitùs relinqueretur.* At ô bone Propheta, quid tu fugis, quid tu prædicare gentibus exhorrescis? stat fixum, atque immotum diuinæ voluntatis decretum de conuersione B gentium, Iudæorúmque defectione. Assumentur gentiles, Iudæi derelinquentur, intrabunt illi in regnum Dei, at verò isti expellentur. *Ita planè* (inquiet Iosias) ita euenit, sed nolim meo id eueniat tempore. *Nouerat enim* (adiungit Hieron.) *eodem Spiritu, quo illi gentium præconium credebatur, quòd quando nationes credidissent, tunc periret domus Israël, & quòd aliquando futurum erat, hoc ne in suo fieret tẽpore, verebatur.* Vitium hoc est Iudaicum inuidere gentibus salutem, iuxta illud Apostoli. *Omnibus hominibus aduersantur prohibentes gentibus loqui, vt salua fiant.* 1. Thessal. 2. *Profectò* (benè subinfert Theoph.) *immensa inuidentia communem, & publicam salutem impedire. Deum* (declarat ibidem S. Chrys.) *contumeliá afficiunt, Christum, & Prophetas C occiderunt, & nos expellunt, qui ad salutem accessimus.* homil. 3. in epist. ad Thessal. Summa quidem malignitas Iudæorum, nec filium Dei recipiunt, nec à gentibus recipi patiuntur. Negastis ô Iudæi Christum IESVM, & Barabbam latronem sicarium maluistis? Ergo finite, vt gentes illum recipiant, quem repulistis; sed infelices cùm cæci oberrent, alios benè oculatos lumen respicere indignantur. Volũt gentes suæ cæcitatis, atque impietatis consortes in eandem æternam perditionem pariter detrudi.

D. Hieron. — *Timet Ionas Iudaica gẽtis repulsã.* — *D. Hier.* — *1. Thess. 2.* — *Iudaei salutẽ gentibus inuident, atq; impediunt.* — *Theoph.* — *D. Chrys.*

7. Cæterùm diuinâ voluntate longè aliud prouisum est: *In propria venit Deus homo, & sui eum non receperunt.* Ioan. 1. *Non erit populus eius, qui eũ negaturus est:* prædixit multò ante Daniel. 9. repudiatâ in sempiternum synagogâ Iudæorum fi- D de sibi desponsauit, gratiâ copulauit Ecclesiam Christianorum IESVS Christus Dominus, ac redemptor hominum: filiis regni eiectis in tenebras exteriores, alienigenæ à quatuor cœli plagis congregati recumbunt cum Abraham patre fidelium, Deíque regno potiuntur. Doluit hanc suæ gentis infelicitatem Dauid Dominum sic affatus. *Ostendisti populo tuo dura, potasti nos vino compunctionis.* Psalm. 59. Vertit ex Hebræo S. Hieron. *Ostendisti populo tuo duritiam, potasti nos vino consopiente.* Caiet. legit. *Videre fecisti populum tuum duritiam, potasti nos vino veneni.* Vtique locus est egregius de misero statu Iudæorum, quos ipse Deus à se E repulit ad gentes transgressus, illos enim potauit vino soporifero, videlicet stupore percussit, vinum miseris propinauit doloris, vt alij transferunt. *Venenum, & toxicum mortiferum,* alij exponunt; ex quibus omnibus significatur summa crux, tormentum intolerabile, atque immortale. Hinc respiciens Apostolus dixit. *Dedit illis Deus spiritum compunctionis.* ad Rom. 11. Hoc est, (vt exponit Theophylact.) *permisit eos habere spiritum compunctionis. Incurabilem autem, & minime alterabilem sententiam eorum compunctionem appellauit.* Itaque secundùm Theophylact. compunctio ista est

Christus repulsis Iudaeis ad gentes transgreditur. — *Ioan. 1.* — *Dan. 9.* — *Psal. 59.* — *Summa Iudaeorum infelicitas.* — *ad Rom. 11.* — *Theoph.*

est obstinatio perfidiæ Iudæorum.

8. Existimo etiam cum ista obstinatione significari quandam insignem inuidentiam, dolorem, indignationem Iudæorum: Lusitanè dicerem (*raiua*) quo malo Iudæi discruciantur dolêtes iuxta, & indignantes, quòd Christum, quem occiderunt, regnare videant in orbe terrarum, atque à præstantissimis quibusque mundi nationibus verum Deum haberi, & adorari; atque Ecclesiam Christi de gentibus congregatam omnibus diuinæ gratiæ donis, ac virtutibus, velint illi nolint florescentem, seu triumphâtem potiùs suis oculis contueantur. Inconsolabilis planè dolor esse solet inuidorum, cùm quos oderint, florere conspiciunt; maximè si suis, quæ prius possederant, illos vident bonis potiri. Translata quidem Iudæorum gloria fuit ad gentes, quæ cum vero ipso Messia, bonísque omnibus diuinæ gratiæ in sortem Christianorum cessit feliciissimam. Quid ni ergò Iudæi compuncti, dolentes, ac mœrentes, indignati Christianæ Ecclesiæ felicitatem contueantur? Atque iccircò diuinitùs constitutum est; vt euersa Hierusalem, regnóque, & Republicâ Iudæorum omninò deletis adhuc tamen multi per orbem discurrant vagi, exulésque de populo Iudaico, videlicet, vt videant, & compungātur; quod quidem in Sacerdoris Heli supplicio luculenter admodum præfiguratum est. Illi enim ob insignem in cura filiorum socordiam Dominus comminatus legitur: *Præcidam brachium tuum, & videbis æmulum tuum in templo in omnibus populis Isräel, & non erit senex in domo tuâ omnibus diebus.* 1. Reg. 2. Brachium vocat iuxta explicationem S.Hieron. dignitatem sacerdotij, quâ posteritas Heli erat priuanda, & ad alios traducenda; senex dicitur Sacerdos magnus, qui iam deinceps non succeder ex posteris Heli.

Inuidentia rabiésque Iudæorum quòd Christus adoretur à gentibus.

Iudæi ad felicitatem Christianorum indignantur.

Tabescit inuidus alium suis bonis potiri. 1.Reg.2. D.Hier.

9. Adiungitur, *Veruntamen non auferam penitùs virum ex te ab altari meo, sed vt deficiant oculi tui, & tabescat anima tua.* ibid. Quod quidem in maiorē Heli, ac posterorum pœnā, dolorémque euenier. Sacerdotes quidē erunt de familia Heli, sed nullus tamen Summus Sacerdos. In aliâ verò familiâ summum sacerdotium semel ingressum perdurabit, vt Sacerdotes nimirum de cognatione Heli, doloris, inuidiæque aculeis perpungantur, cùm suæ familiæ pontificatum ab aliûs sanguinis hominibus viderint possideri. Sed hoc ipsum ex S.Hieron. elegantiùs explicatum accipe. *Ideò Dominus* (inquit) *se non penitus ablaturum ex domo Heli virum ab altari suo dicit, vt semper de domo Heli esset in domo Domini vir, qui in dignitate sacerdotij aliū substitutum videat, & se eadem dignitate priuatum videns, oculi eius deficerent, & anima tabesceret.* in trad. Hebr. multos nimirum per annos perdurauit ea pœna, dolórque grauissimus in posteris Heli, cùm dignitate pontificiâ, quæ in sua illa familia iam inde ab Aarone viguerat, alios Sacerdotes perfrui viderent. Grandis quidem dolor animi, & luctus oculorum: indignatio ex impatientia penè intolerabilis est, si tuis tuum æmulum tutò gaudere videas bonis; vt ille tuo pallio incedat ornatus, domi tuæ lætus viuat; tuis, quæ magno labore acquisieras, prædiis; tuâ, quam manibus ipse plātasti, vineā potitus; tuo sudore, sanguinéque sustentetur. Hic est spiritus compunctionis, quem Dominus dedit Iudæis, vt videant in Ecclesia Christi de gentibus legem, sacrificium, admirabilem rerum diuinarum cognitionem, maximarū virtutum splendorem, veram & perfectam diuinæ Scripturæ intelligentiam; omnia sancti Spi-

D.Hier.

Intolerabilis dolor, si videas æmulū tuis perfrui bonis.

Dolor Iudæorum ex Christianæ gentis felicitate.

A ritus dona, cœlestium gratiarum abundantiam, denique Dei, quem Hebræi patres coluerunt, mutatam ab illorum posteris in Christianum populum, & voluntatem, & propensionem, & amorē doleant ergo miseri se illis omnibus spoliatos in summis mœroribus, atque in continuis gentium omnium sibilis, & irrisionibus contabescere. Benè positum est: *Et tabescet anima tua*; ex illa enim inuidia, doloréque, quædam veluti febris tabida exoritur, quæ miseram animam iugi quodam, & peracerbo igne consumit, ac discruciat.

Febris tabida inuidorum.

10. Est quidem sui carnifex, suâ se tabe prorsus excedit inuidus, qui ex aliorum vita sibi mortem consciscit. De ista, inquam, Iudæorum rabie, tabéque loquitur Ecclesia Christi cùm suo ipsomet

B sponso: *Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos, qui tribulant me.* Psalm.22. Enimverò contra Christi Ecclesiam, vbi se primùm cœpit in mundo explicare, bellóque indicto idolis, & vitiis gentium ad Christi iugum mentes hominum addicere; ex aduerso facto quasi agmine ab orco furiæ gehennales, à Palæstina Iudæi, ab omnibus deinde terrarum portionibus Imperatores, Principes, Philosophi, integríque populi conspirarunt. Sed vt de Iudæorum persecutionibus, quas primò passa est Christi Ecclesia, loquamur, dicit illa: O Domine Deus in his omnibus persecutionibus, quas à tuis crucifixoribus, ego tua sponsa, tuum corpus, perpetior, ad me confortandum, & recreandum tu bone sponse mensam appofuisti,

Psal.22.

Communis cōtra Christi Ecclesiā conspiratio.

C in qua non magnificè modò, sed sumptuosè, atque suauiter me alis, vtique mensam tui corporis, & sanguinis tuâ manu mihi appositam habeo: in qua ego non delicias modò tuæ diuinitatis degusto, sed admirabilem etiam fortitudinē induo, vt contra omnia tentamenta, vel contra ipsum inferni satellitium, ne dum vitæ pericula, mortisque tormenta, vsque ad victoriam, vsque ad triumphum decertare possim. Mensam parasti cœlestium quoque post huius vitæ certamina deliciarum, sempiternæ videlicet beatitudinis, de qua tu ipse contestatus es: *Ego dispono vobis regnum sicut disposuit mihi Pater, vt edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo.* Luc.22.

Iudæorum persecutiones contra Christi Ecclesiam.

Eucharistia mensa Ecclesiæ munimentum.

Luc.22.

11. Ac de sacrosancta quidem Eucharistia lo-

D cum intelligit S.Cyprian.epist.63. ad Cæcilium. Didymus autem de mensa cœlestis, atque æternæ beatitudinis. S. Hieronymus legit: *Pones corā me mensam ex aduerso hostium meorum.* Caiet. *coram angustatoribus meis, coram hostibus meis ad inuidiā.* Vatab. *Videntibus inimicis meis, & ringentibus.* Theod. post S.Basilium de sacra Eucharistia explicās hæc demū colligit. *Mysticum cibum nobis proponit is, qui præter pastores officium sponsus factus est, his autem bonis me in conuiuium inuitasti, inimicis mœrentibus, téque excruciantibus.* Mensa quoque Domini dicitur diuina Scriptura, quam apertis rerum, quæ sperabantur, mysteriis iam explicatā suis Christus Dominus apponit fidelibus. In ea omnium deliciarum exquisitissimis ad intellectum veritate in-

D.Cypr. Didymus. D.Hier. Caietan. Vatabl. Theod.

Ad Eucharistiam tabescunt, & cruciantur diaboli.

Sacra Scriptura Dei mensa.

E struendum, ad voluntatem charitate inflammandam, ad cor diuinis inspirationibus oblectandum & confirmandum suæ sapientiæ, suæque doctrinæ, ac fidei epulis Ecclesiam pascit, ac recreat. Libros quidem diuinæ Scripturæ Iudæi portant; Christiani verò legunt, atque intelligunt. Nam (vt egregiè adnotauit S.August.) *Reproba per infidelitatem gens ipsa Iudæorum à sedibus extirpata per mundum vsquequaque dispergitur, vt vbique portet codices sanctos.* ep.2.ad Volus. Ad hoc igitur seruati à Deo sunt Iudæi, vt baiuli sint Christianorum di-

D.Aug.

Iudæi libros portāt, Christiani intelligunt.

uina portantes volumina, quæ isti veri Doctores explicant. Quod autem illi suorum Prophetarũ libros portent, in magnum Christianæ fidei cedit testimonium. *Ac sic* (adiungit idem August.) *prophetiæ testimonium, quâ Christus, & Ecclesia pronunciata est, ne ad tempus à nobis factum existimaretur, ab ipsis aduersariis proferatur, vbi etiam ipsos prædictum est non fuisse credituros.* S. August.

Iudæorũ libri suã perfidiam, & nostram fidẽ contestãtur.

12. Gestant nobis ad legendum suos libros, quorum etiam apertissimis testimonis ipsorum perfidia conuincitur, & Christianorum fides prædicitur. Cur ergò non dolebunt diuinæ Scripturæ intelligentiam, quâ illi sunt indigni, Christianis hominibus inesse. Recordantur pristinæ suæ sapientiæ, dolénrque prorsus amissam, quæ in illo suo populo multum, diúque floruit, de qua illud eleganter scriptum est à S. Aug. *Dico illorum hominum, non tantùm linguam, sed etiam vitam fuisse propheticam; totúmque illud regnum gentis Hebrææ magnum quendam, quia & magni cuiusdam fuisse Prophetam.* lib. 22. contra Faustum c. 24. Mensam igitur tam sacræ Scripturæ, quàm sacrosanctæ Eucharistiæ, quàm denique beatitudinis æternæ Christus Deus homo suæ Ecclesiæ apposuit, cuius suauissimis, ac preciosissimis epulis animæ fidelium aluntur, & recreantur ex aduerso, in regione, in oculis hostium nostrorum ad inuidiam, mœrentibus, & ringentibus Iudæis Christi, & Christianæ gentis hostibus atrocissimis. Nos quidem cùm Deo manducamus, illi verò interim esuriunt: nos diuinæ sapientiæ fontibus irrigamur, illi verò sitibundi exarescunt. Vident æmulos suos in altari Domini sacrificium non pecudum, sed corporis, & sanguinis Dei hominis offerentes: dolent oculi, tabescunt animæ Iudæorum, cùm Christi fidem, scilicet, illius hominis, quem inter latrones crúci affixum peremerant, per omnes mundi plagas propagatam. Suadent nunc fraudulenter suam pauculis de gentilitate hominibus, quâ maximè gloriantur, circuncisionem: vt circuncisos, non quidem ad Deum pertrahant, sed ipso dolore debilitatos miserandum in modum occidant. Ergò tempus veniet, cùm illorum nepotes videbunt veri Dei legem, gentilibus annunciari, totúmque orbem à Christo subiugatum, non quidem vt pereat, sed habeat vitam æternam.

D. August. Iudaicus populus Christi Propheta.

Iudæorũ inuidia dolor, rabies ad felicitatem Christianorum.

13. Insignis planè fraus per circuncisionẽ malè indictam à pauculis vnius oppidi ciues trucidari; at longè insignior virtus, à duodecim piscatoribus omnes terrarum gentes ad veri Dei fidẽ vocari, & ad sempiternam vitam alacriter aspirare. Quis non admiretur, non veneretur Euangelicæ prædicationis miraculum? Enimverò (vt S. August. expendit) *numero exigui Christiani per mundum disseminantur, populos facilitate mirabili conuertunt, inter inimicos augentur, persecutionibus crescunt, per afflictionum angustias vsque in terrarum extrema dilatantur, ex imperitissimis, ex abiectissimis, ex paucissimis illuminantur, nobilitantur, multiplicantur.* epist. 2. ad Volus. Sol quidem extitit, qui ab ortu ad occidentem vsque totum subitò splendoribus orbem collustrauit, inundauit diuinæ gratiæ flumen, seu mare potiùs, vniuersúmque breui terram irrigauit. Tantillum primò granum frumenti manu Dei satum in tantam segetem repẽtè pullulauit, vt terram instis, cœlúmque beatissimis viris, & fœminis adornauerit. At quibusnam obsecro gentibus prædicata hæc fides fuit? Audi vlterius dicentem August. *Præclarissima ingenia, cultissima eloquia, mirabiléfque peritias acutorũ, facundorum, atque doctorum subiugant Christo, & ad prædicandam viam pietatis, salutísque conuertunt; alternis aduersitatibus, & prosperitatibus rerum patientiam, & temperantiam vigilanter exercent; mundo declinante in extrema, æternam Ciuitatis cœlestis felicitatem expectant.* Plura hoc in argumentum ex Patribus, imò & ipsis diuinæ Scripturæ voluminibus congeri possent, si res postularet. At nec Iudæorum duritia sic poterit emolliri, vt ante tempora vicina iudicio finali reliquiæ Israël saluæ fiant, quod quidem ad extremum illud tempus tantummodò seruatum est.

D. August. Christianæ gentis per orbem propagatio.

Christi fides prædicata toti orbi dominatur.

D. August.

Iudæorũ obstinatio vsque ad finẽ mundi.

14. *Tollemus filiam nostram, & recedemus.*] Obtulerunt Chananæis filij Iacob peramicæ pacis fœdera, vnúmque populum mutuò datis, acceptísque connubiis, ex duobus copulandum, modò in vtroque idem vnius Dei ritus obseruetur, vna sit religio per circuncisionẽ carnis contestata. Quòd si huiusmodi conditionem non admiserint, discedentes (inquiunt) puellam, etsi iam dehonestatam abducemus, vos Deo interim relinquemus puniendos. Nouerant, scilicet, conditionem fœderis propter puellam, quæcumque illa foret etiam perdifficilis, nullo pacto reiiciendam fore. Audierant quippe à Rege filij sui animam puellæ conglutinatam esse; atque adeò pro contrahendo tandem connubio nihil non patri, ac filio, & laborandum, & efficiendum. Ac misero quidem principi sic amor Dinæ penitùs inhæserat animo: vt ab ea diuelli morte ipsa multò grauius, & acerbius arbitraretur. *Tollemus* (aiunt illi) *filiam nostram* Planè simul etiam misero iuueni animam tolletis: istius enim anima puellæ agglutinata sic est, vt qui puellam tulerint, animam iuuenis abscindant necesse sit. En quò tandem recidit incauta illa oculorum, aut lasciuia, aut certè curiositas in Sichemo cùm exteram puellam vidit, & visam deperiit. Non est leue periculum, quod primùm in oculis intentatur. Ideircò Dominus admonet: *Si quis viderit mulierem ad concupiscendum iam mœchatus est eam in corde suo.* Matth. 5. Quo ex loco rectè colligit S. Saluian. *Hinc intelligere plenè possumus quàm castos nos esse Saluator iusserit, qui etiam licentiam visionis absciderit.*

Miseri amãtis dolor.

Non leue in oculis periculum. Matth. 5. D. Saluia.

15. Sed quo nam pacto istud est in oculis periculum? *Sciens enim* (respondet Saluian.) *fenestras quodammodo esse nostrarum mentium lumen oculorum: & omnes improbas cupiditates in cor per oculos, quasi per naturales cuniculos introire: extinguere eas penitus foris voluit, ne intùs orirentur, & lethaliter crescentibus fibris conualescerent fortasiè in animo, si germinassent in visu.* lib. 3. de proui. Videlicet prima in oculis damnatæ libidinis iacit diabolus semina, quæ deinde per illius impuram suggestionẽ, humaníque appetitus ardorem paulatim adolescunt, donec tandem maledictionis vberem fructum producant. Igitur aut prouidendum ne in oculos maledictum istud semen hostis emittat, aut fortè satum, vt momento ipso extrahatur, extractúmque comburatur; ne si viuum, satúmque excrescat, in omnia genera turpitudinum, & carnis exuberet flagitiorum. Benè vocat cuniculos; scilicet, in oculis abscondit diabolus suum illum puluerem sulphureum in inferno confortatum, cumque illo simul ex tartari flãmis scintillam; dein ipse latenter insufflãs grande quoddam excitat incendium, quo anima ipsa cum suis omnibus internis facultatibus, arcéque rationis ignescit misera, & exitialem denique præcipitatur in ruinam. *Ideircò* (adiungit Saluianus) *ait Dominus petulcos impudicorum hominum intuitus* noxâ

S. Saluian.

Seritur in oculis libido.

Anima incendium ex oculis.

S. Saluian.

nexâ adulterij non carere, scilicet, vt qui bonâ fide fugeret adulterium, custodiret aspectum. Vt igitur belli tempore omnia etiam tuta non carent suspicione, atque iccircò prudentis est ducis ita inuigilare, vt explorentur internuncij, ne fortè ab hostibus aliquid, vel dictum, vel scriptum afferatur, quo pertententur aliquorum animi ad proditionem; ac deinde si qui tales deprehenduntur, illicò perimantur: Sic planè curandum est, vt nihil suspectum, nihil hostile in oculis inueniatur, ac fortè inuentum è vestigio sepeliatur, ne ad arcem animæ de suarum facultatum, viriúmque proditione hostibus facienda, quicquam vel rumoris, vel etiam signi, vmbræque clanculum possit illabi.

Proditur hostibus anima per oculos.

S.Saluian.

16. *Perfectè siquidem* (concludit Saluian.) *ac sincerissima sanctitatis volens cultores suos facere Saluator, iussit ab his cautissimè etiam minima vitari; & vt quam pura est pupilla oculi, tam pura esset Christiani hominis vita: vt sicut salua intuitus incolumitate pulueris labem in se oculus non reciperet, sic vita nostra labem in se penitùs impudicitiæ non haberet.* Egregiè dictum. Nihil in corpore delicatius, quàm oculi pupilla, & hanc eandem, vel tenuis quidam puluillus lædit, soluítque in lacrymas; nihil similiter in anima faciliùs periclitatur, quàm pudicitia; eam scilicet, vel ipsæ, quibus nihil, aut lenius, aut fugacius, cogitationes non modò deturpant, si impuræ sint, sed aliquando etiam debilitant, ac diuinâ spoliatam gratiâ occidunt. Principiis igitur obstandum huic tanto malo, ne deinceps per socordiam hominis increscéte, iámque adulto incassum adhibita remedia gliscentem luem, tabémque viscera depascentem nec compescere, nec extinguere posse videantur. Enimverò miser hinc princeps incautè puellâ primò contuitus, deinde amans impudicè, præterea suam ipse animam iam amatæ, possessæque agglutinans, ab ea demum non sine graui sensu doloris vel ipsa morte grauioris auelli non potest. Illud enim verbum (*tollemus*) hanc importat vim. At miserrima Dinæ conditio, quam sic fortiter, ac pertinaciter ligat, tenétque violentissimus constuprator. Pulchrè ab Hugone Cardinali ad hunc locum dicitur, *Dina delicatum diaboli ferculum*; quo scilicet hostis impuritatis amans seipsum suósque pascit; nec enim quicquam aliud magis odit, quàm corporis, animæque puritatem: nec molestiùs tentat, pertinaciùs insectatur, grauiore impetu impugnat, auidiúsque deuorat, quàm virum, vel fœminam virginitatis amantem. *Delicatum diaboli ferculum Dina*; deliciæ diaboli impuritas Dinæ: dicerem quoque sumptuosum diaboli ferculum Dinam maximè si compta, ornatáque incedat ad pompam tum vanitatis, tum impuritatis. Multa huiusmodi habet nunc in mundo diabolus fercula, misellas videlicet, tam vanitatis, quàm lasciuiæ amantes puellas, quarum quidem aspectu suos amicos deliciosè pascit, & curiosè oblectat.

Puritas vitæ, vti oculi puritas.

Grande periculum à libidine.

Carnis tentatio statim comprimenda.

HugoCard.

Suauis diabolo esca impura anima.

Diaboli ferculum compta mulier.

17. Cæterùm diuino spiritui virginum sponso puritatis amanti suum quoque ferculum, & esse, & placere, legimus; nimirum. *Ferculum fecit Rex Salomon de lignis Libani: columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum: mediâ caritate constrauit propter filias Hierusalem.* Cant. 3. Scilicet Dei filius homo factus in mundum venturus construxit ipse sibi ferculum, siue lecticam Regiam, quâ veheretur; non aliâ nempe, quàm beatissimam semper Virginem Mariam; in illa igitur columnas fecit, virtutes quidem solidas, quæ semel erectæ nec ipsæ commoueri, nec lecticam, cuius erant, conuelli passæ nunquam potuerunt. Itaque in columnis virtutum constantia, & immobilitas significatur. Nihil enim firmius Dei matre, quæ suos etiam seruos ita confirmat, vt vndique procellis tentationum, ac tribulationum impugnati nequaquam, aut confringantur, aut conuellantur. In argento (sunt enim argenteæ columnæ) intelligitur admirabile pretium, insignísque candor virginitatis in ea, quam sibi Virginem purissimam Deus ipsemet elegit. Admirationi deinde vel ipsis cœlitibus est reclinatorium aureum; at quodnam illud, nisi vterus virginis, in quo nouem menses Dei Verbum caro factum velut in pretiosissimo, ac dulcissimo thalamo conquieuit. Quis nam purpureus ascensus, nisi mens ipsa beatissimæ Virginis ob insignem diuinæ caritatis fulgorem purpurea, & quasi succensa? Nam si carnis vterus suâ puritate, ac splendore, vel ipsorum cœlestium spirituum puritatem, luménque superat, quid de anima Virginis, quæ supra corpus altissimè subuehitur, dicendum erit?

B. Maria in virtutibus constantia.

Cant.3.

B. Maria vterus Dei thalamus.

Admiranda puritas anima B. Mariæ.

18. Atque vt nihil etiam de iis, quæ ab hominibus magno habentur in pretio, desideretur in lectica Regis pacifici; in Dei matre: de lignis Libani constructa dicitur excelsis, atque odoratis. In Virginis enim genealogia numerantur Reges, Principes, Duces; Ecce altitudo cedrorum Libani, recensentur etiam Patriarchæ, Prophetæ, virique sanctissimi: En odoris fragrantia in cedris. Cæterùm nec illis sublimius quid, nec istis sanctius, & augustius potuit accedere, quàm vt de suo sanguine haberent Dei matrem, quâ post Deum illius filium, nec altius, nec purius, nec sanctius aut esse aut cogitari potest. Media caritate constrauit propter filias Hierusalem; in medio scilicet huius admirabilis lecticæ Rex ipse sedens visebatur non modò in seipso succensus amore, sed illo pariter intuentium oculos, animósque succendens. Quid enim pulchrius, quid splendidius Deo infantulo ad medium pectus, in vlnis, in gremio, ad vbera Virginis matris reclinato? In cœlo regnat, at in sinu matris amat, amantes facit, amorem sibi hominum conciliat, ac regnum sibi debellatis gentibus amando æternum excitauit. O Virginem! ô matrem! ô ferculum! ô Dei lecticam, thalamum, quadrigam triumphalem! Hæc omnia voce illâ Hebræâ intelligunt Doctores; sed & ô Ferculum epularum, ac deliciarum Dei! In eo panis vitæ, cœlestium virtutum, tam dulces, quàm pretiosæ deliciæ; delicatum sanè ferculum Dei, & hominum. Nam quid delicatius, quid suauius, quàm Virginis fœcunditas, & matris virginitas? Id vnum nobis mel in ore, in aure melos, in corde iubilus, in animo torrens omnium voluptatum. Et quid tandem nobis foret sine te ô suauissima Dei mater! Immortales igitur Deo filio tuo habemus gratias, quòd nobis in hac valle lacrymarum vbi plurima noctis, & mortis imago, vbi omnia tam periculis, quàm laboribus, ac doloribus plena sunt, suum istud ferculum omnium deliciarum simul, & gratiarum te scilicet; ô Virgo parens, proposuit: vt pasti, recreatique diuinis epulis vitam per te, quâ nihil, aut dulcius, aut pretiosius, sempiternam à filio tuo dulcissimo, & gloriosissimo tandem consequamur.

Dei lectica regia B. Maria.

Puer IESVS in brachiis B. Mariæ.

B. Mariæ encomia.

B. Maria ferculũ deliciarum.

SECTIO VIII.

Placuit oblatio eorum Hemor, & Sichem filio eius: nec distulit adolescens quin statim quod petebatur expleret: amabat enim puellam valde, & ipse erat inclytus in omni domo patris sui. Ingressíque portam vrbis, locuti sunt ad populum: Viri isti pacifici sunt, & volunt habitare nobiscum: negotientur in terra, & exerceant eam, quæ spatiosa & lata cultoribus indiget: filias eorum accipiemus vxores, & nostras illis dabimus. Vnum est, quo differtur tantum bonum: Si circuncidamus masculos nostros, ritum gentis imitantes. Et substantia eorum, & pecora, & cuncta quæ possident, nostra erunt: tantùm in hoc acquiescamus, & habitantes simul, vnum efficiemus populum. Assensíque sunt omnes, circumcisis cunctis maribus.

1. OBlatam conditionem de circuncisione ad mutua connubia libenti animo Chananæi principes admiserunt. Rex quidem, vt videtur, inductus spe lucri, scilicet, ex Hebræorum adiecto insuper populo augeretur sua illa Respublica multitudine incolarum, & copiosa diuitiatum abundantia. Sic enim Hebræorum bona propter eorum negotiationes, ac commercia, & cómutationes eorum factas cum Sichimitis haud dubiè communicarentur cum ipsis, esséntque illi bonorum omnium participes. Præterea ex diligentia, & industria, & peritia Hebræorum colentium terram illam desertam, & incultam, atque adeò fertilem pecoris, & tritici, & vini, rerúmque aliarum suâ culturâ reddentium, plurimum emolumenti ad Sichimitas perueniret. Consulens igitur in primis bono publico sui regni, amicitiam cum Hebræis quocunque etiam perdifficili pacto acceptandam censuit. Deinde (quod fortè Regem vehementiùs permouit) vt filio, quem vnice diligebat, complaceret, indulgens nimium illius amori, quo puellam deperibat. Facinus vtique filij non obiurgandum ratus, quod scilicet contumeliæ non fecisset causa, sed amoris; magísque propterea ignoscendum filio adolescenti principi, prudentissimus quisque censeret; cùm nullus mortalium adeò inhumano ingenio sit, neque tam imperitus, vt quid amor valeat, nesciat. Quâ ratione simile quid flagitij apud Comicum alius excusabat. Terent. Eunuch. act. 5. scen. 2. *Dandum quidem aliquid est paterno amori, sed non tantum, vt pater in flagitiis filiorum conniueat;* illósque proinde sinat liberè, impunéque peccare. Indulgendum etiam aliquantulum est filio, & primogenito, & principi, & adolescenti, sed non ita; vt iste pro libidine iura omnia humana, diuináque effringere permittatur. Nam si equum tu effrænem excurrere, vagaríque non sinis, animal quidem illud rationis expers: quid filium diuina quadam mente præditum, ad virtutis studia natum excusso rationis iugo, diuiníque, & humani iuris fræno perfracto in turpissima quæque vitiorum volutabra sponte labi permittis?

Stultus pater filij delictum excusat.

Erratum ex amore ignoscunt homines.

Terent.

Non permittendum vt filius peccet impunè.

2. Frænanda filij, & primogeniti, & principis, & adolescentis eò acriùs est concupiscentia, quò illa cùm se liberè effundit, non familiæ tantùm, sed toti regno grauius solet exitium importare. Cuius infelicitatis exemplum tragica hæc ipsa Sichimitarum historia reliquit in posteros memorabile. Nam Rex iste filium sui facinoris non modò non coarguit, sed illius notam libidinem dimisit impunitam; & per connubium violenter constupratæ adolescentulæ quodammodo fouere, ac celebrare contendit: quæ proinde causa fuit illius ciuitatis, ac Reipub. funditus euertendæ. Nocet plerumque nimius erga filium patris amor, si tamen amor dici potest, qui vel vitæ, vel famæ, vel animæ quoque grauia importat nocumenta. Quare interdum verus amor est patris in filium sæuire, aut certè gratum ab illo, beneuolúmque vultum auertere. At verum deinde odium est nimium, filio ablandiri, errantque illius vti pueriles lusus ioco, risuque excipere. Ah pudeat hominem rationis compotem a bruto quodam animante qualis esse debeat in filium patris amor, nolle quidem, aut fortè ignorare tandem addiscere? Enimverò *struthiocamelus* (vti legimus) *induratur ad pullos suos.* Iob 39. Nimirum cùm cæteræ alites naturæ ipso instinctu vel pariunt oua, pectore ipso foueant, alis contegant, proprióque corpore perdiu incubantes calefaciant, vt pullos tandem excludant, solum hoc inter alites monstrum (vti ad locum Iob memorant interpretes) vbi parit oua, sub arena sabulóve infossa, & veluti sepulta relinquens; fouendi autem, & excludendi curam tepenti soli remittit. Quid quæso durius, quid inmitius, & crudelius? dices fortasse. At non ita est, quin potiùs innata bestiæ illi tantæ (quis crederet?) ea fuit à natura ipsa ad educendam, & procreandam sobolem, vt ita dicam, humanitas, ac lenitas, vt post oui partum abscederet. Nam si illi (quod reliquæ solent alites) incubaret: neque tam vasti, duríque corporis mole perfringeret, aut nimio calore dissolueret ouum; vel si tandem ex ouo pullum eduxisset, haud dubie natum collideret. Quare quod putaretur crudelitas, magna est pietas, abiréque fœtu relicto est eidem non negare sed curare vitam.

Nimia patris indulgentia & filiũ, & alios perdit.

Verus patris amor sæuit in filium delinquentem.

Iob 39.

Struthionis ad fœtum vtilis durities.

Patres erga filium salutaris rigor.

3. Veræ quidem, atque omninò dulces amantium parentum aliquando sunt blanditiæ, non vero duritiæ, non amaritudines indignantium erga filios; cùm asperius illos alloquuntur, cùm toruo aspiciunt vultu, cùm illorum famem, algorémque dissimulant, cùm pati sinunt incommoda, cùm seueriùs quæcunque, vel etiam minima errata carpunt, & castigant. Vera isthæc pietas est, dulcísque amor erga filios parentum. Profectò nonnullæ matres dulciorem erga filias amorem ostendissent, si eas sub humum (liceat dicere) infossas abdidissent potiùs, quàm si pretiosis quodammodo vestibus alatas, aut in publicum prodire, aut patere in ianuis, fenestrísque conspicuas, permisissent. Non sæuit atrox, non segnis dissipat agricola cùm grana intra sulcos infossâ tellure cooperit, & quasi busto sepelit; prudenter enim, & granis, & sibi consulit; illa enim sub humo infossa tumulata repullulabunt in culmum, & in spicam grandioribus turgescentem granis: Vnde horrea vberrimo prouentu redundabunt. Quid si hoc eodem sensu Dominus cum seruo suo Iob loquens struthionis exemplum attulit? quasi diceret. Ne putes ô Iob hanc meam, quam in tuis laboribus, ac doloribus experiris asperitatem ab odio proficisci: est quidem boni erga filium dilectum patris amor; tibi consulo, tuæ prouideo saluti, cùm durus videor. Sic rerum humanarum prosperitatem,

Vera parentum pietas, filios punire.

Bona mater, filiã abdit, carpitque.

tem, & quam cæci mortales celebrant felicitatem à te, vt est periculis plena, procul auerto. Eia scilicet est vestri omnium fragilitas, vt secundis rebus inflati, statim & propriæ infirmitatis vos oblitos, & benefactori Deo ingratos, cuius ne memineritis quidem prorsus exhibeatis. Sic etiã sese gerit Dominus cum iis, quos diligit; ab iis enim suam interdum auertit beneuolentiam, aut veriùs æternæ beneuolentiæ signa; eos siquidem molestissimis (vti vocant) scrupulis vellicari, ariditatibus spiritus, mirísque animi angustiis discruciari sinit. Surdum quodammodo se præbet illorum vocibus, precibus inexorabilem, nescire se illos, non curare quid patiantur, quid petant, quòd indigeant, quòd plorent: mœrent illi quidem, ac dolent, queruntur deferi se prorsus à Deo, ac nesciri.

Nocet homini prosperitas.

Asperius interdũ cum seruis suis Deus agit.

4. Cæterùm hoc agit Dominus, vt & seruorum suorum patientiam probet, & sui ergà illos amoris vim demonstret; cui scilicet, ipsemet Deus obsistere, diúque obsurdescere non possit. Quid tu igitur homuncio Dei viscera misericordiæ, & amoris plena falsò incusas? Quonam pacto fortis ille aduersum te sit, qui pro te ad mortem vsque voluit infirmari? Est quidem Dei nostri ergà nos dissimulatrix clementia, & cùm eâ nihil sit blandius, duritiem tamen in bonum nostrum se simulat: mirâ pietate pugnat aduersus eos, pro quibus contra seipsum pugnat. Extra nos ariditatibus, scrupulis, mœroribus, ac nostrarum precum dilationibus, imò & repulsis contra nos ipsos pugnat: simúlque intra nos excitando spem, fiduciámque in Deo, sancta desideria, humilitatem, patientiámque, contra seipsum pugnat. Tantò itaque clementior inclementia, blandior duritia, magísque pia impietas est illa, quam effingit; quantò ardentior ea sitis est, quam in nostris animis ingenerat. Soletur igitur seruus Dei suum huiusmodi, quem patitur mœrorem, qui ab amore nascitur: Nam quid amor Dei faciet, quod nobis, quos amat, vtile, dulcéque, ac blandum non sit? Profectò cùm Deus istam, quam in se non habet, simulat duritiem, secum ipse pugnat: blandus enim amor, qui vltrò in omnem pietatem ac dulcedinem diffunditur, propter bonum nostrum asperè nobiscum agere, ac veluti sæuire (contra suum ingenium) cogitur.

Deus simulat durũ contra nos.

Mira Dei pugna cum suis.

Dei seueritas clementior.

Blandus Dei amor durum se effingit.

5. Optat amans filiæ mater illi vitam, sed primò, & maximè virtutem, modestiam, famam, animæque salutem: Quin etiam pudicam mauult, quàm viuam: in angulis domus, in abditis reclusam penetralibus, menses totos, annósque tenet; mortuam, sepultámque dixeris: sed totum hoc facit non odio, sed amore. Nam si filiam non amaret; pudicitiæ, famæque filiæ non consuleret; quæ quidem illa in ætate, vel si tantùm fortè videatur, & sibi, & aliis periculo est. Verè siquidem, ac prudenter monet virginem S.Greg. Nazianz. *Virorum aspectum fuge, si fas est etiam grauium, & pudicitia laude florentium, ne fortè ex fraude diaboli vel ferias, vel feriaris.* exhort. ad virg. Illud etiam nouerit mater non veri, sed falsi amoris, atque adeò mali odij erga filiam esse, cùm nimio cultu, ornatúque spectabilem reddit puellam; quam profectò modestiorem, ac securiorem domi haberet, si ab omni lenocinio alienam curaret adolescere. Sic enim ei si leuitati iuuenum displiceat; à grauitate virorum, & prudentiâ senum egregiam habebit commendationem; quod ita contestatur idem Gregor. *Sordidam vestem tuam,*

Bona mater in filiam seuerior.

S.Gregor. Nazian.

Virorum aspectus fugiat virgo.

Mater non prodat ornatam filiã.

S.Gregor. Naz.

A *comámque squalidam magis reuereor; plurísque facio, quàm margaritas, vestiúmque sericarum elegantiam. Egregius flos verecundia, magnum ornamentum pallor, textura insignis, virtutes sunt.* loco citato. Dices id quidem virginem Deo sacram in Parthenone decere; at contra dedecere nupturam: quippe cum pulchritudine, atque insuper lenocinio sanctas sibi nuptias virgo conciliat, quas nulla inuenit deformis, & incompta. Interdum ita quidem aut sæpius fit. At viro graui in vxorem ea pulchrior moribus, quàm coloribus placet.

Laudabilior virgo non ornata.

Virgo moribus, quàm coloribus pulchrior.

6. *Ingressique portam vrbis.*] Tandem igitur Rex Hemor, & princeps filius Sichem vniuersam plebem conuocant ad portam ciuitatis, vbi scilicet prætorium erat, & forum vænalium, conciónésque habebantur, vt de acceptanda Hebræorum circuncisione pro contrahendis B vtrinque connubiis, coadunandóque ex Sichimitis, & Hebræis populo dissererent. Rex itaque fari incipiens vtitur ad persuadendum in primis ex ingenio aduenarum, quieti, pacíque studentium; id enim genus homines grati sunt omnibus, ac suaues; vt econtrario inquieti, & rebelles, omnium sibi odium, inuidiámque conflant. Deinde ex necessitate communi terræ colendæ, & inhabitandæ à nouis cultoribus; parua siquidem manus Sichimitarum neutri rei sufficeret. Tertiò rem potius conficit ratione voluptuaria, hæc enim vna etiam in causis difficillimis inter homines perorat. Vbique nimirum dominatur voluptas. C Ea verò ratio est connubiorum, quæ maximè Chananæis optanda videbitur; eò quòd (vti adnotauit Abulens.) *Mesopotamiæ mulieres longè formosiores, & meliùs moratæ habebantur.* Denique Rex lucrum proponit, quia participes futuri essent magnarum opum nouæ istius gentis. Hinc videas, nec Regem, nec subditos vllâ pietate, sed spe tantùm rerum terrestrium, & caducarum impulsos ad circuncisionem fuisse. Vnum ergò (inquit Rex) ô ciues à nobis expetunt Hebræi, vt circuncidamur; nec enim aliter in fœdera, & connubia sunt consensuri. Sic illorum bona proculdubio nostra erunt si minùs proprietate, at certè commercio, & communicatione ciuili. Docemur ex hoc loco, quàm dispar sit ab infidelium D vita sanctorum. Hi enim in proximorum salutem insudant, pacem cum omnibus habent, omne inhonestum detestantur, at infideles suis tantùm student commodis, libidines sectantur, aliorum bonis insidiantur, sacra profanant, fingunt amicitias, odia tegunt sub velamine fœderum: atque ideircò dispares vitâ, dispares quoque sunt in exitu. Sancti in cœlum admittuntur; infideles in inferno sepeliuntur. Placet Regi, ac filio, acceptatúrque Hebrææ gentis sacramentum, non pro animæ salute procuranda, sed pro voluptatibus carnis, terræque opibus augendis, & possidendis; quo sanè vitio etiam nunc vereor ne multi laborent.

Vir pacificus vbique placet.

Voluptas vbique dominatur.

Abul.

Dispares vitâ, mortéque boni & mali.

7. Certè non deerunt fortasse, qui vitam clericalem eligant non pietatis studio, sed spe E lucri, non vt Deo propinquiùs accedentes ex altari hauriant sanctitatem, sed victum, & opes comparent. Proh pudor! Eo animo igitur clerici fiunt, quo militiæ se alij adscribunt; ad honorem scilicet mundi, & ad victum corporis. Quare instruens ad sacros ordines Nepotianum optimè S.Hieron. admonet: *Ne officium clericatus genus antiquæ militiæ putes, id est, ne lucra sæculi in Christi quæras militiâ; ne plus habeas, quam quando clericus esse cœpisti.* Hæc ille epist. ad Nepotian.

Clericus fiat non ad lucrum, sed ad pietatẽ.

D.Hieron.

Miles quidem Christi est sacerdos, sed ad animæ, non ad corporis bona, non ad terræ, sed ad cœli opes. Non abutendum sacris ad profana; sacerdotio ad lucrum; cœlo ad lutum; Deo ad terram elucrandam. Sed quotus quisque hodie consilium beatissimi doctoris admittit; ne plus habeas, quàm quando clericus esse cœpisti: Quis ad pinguiores reditus in Ecclesia nõ adspirat: Quis si nobilis, si literatus, si gratiâ polleat curiæ, non canonicatus, non dignitates, atque adeò Episcopatus non ambit? quid quod etiam in humilioris fortunæ hominibus ea lucri cupiditas aliquando sic exardescit, vt qui pauper in sæculo natus, & pauper semper vixisset, in Christi clericatu repente fiat diues, non ob Ecclesiæ modò reditus, sed ob industriæ propriæ commercium? Adiungit ergò S. Hieron. *Negotiatorem clericum, & ex inope diuitem; ex ignobili gloriosum, quasi quandam pestem fuge.* cit. epistol. Pestem vocat, quia qui huiusmodi est, suæ vitæ prauo exemplo multos inficit ad perditionem.

Ambitio in clericis. — *Clericus ex paupere locuples.* — D.Hier. — *Clericus ab auaritia sit immunis.*

8. *Assensique sunt omnes.*] Misera plebs improbis non potest principibus resistere. Illi propriâ libidine ducuntur, subditi dominorum imperiis aguntur; vtrique suam sibi extremam perniciem, ac suæ reipublicæ vastitatem moliuntur. Nihil vtilius, ac felicius bono principe; nihil malo perniciosius, & infelicius. Pestis, lues, fulmen, incendium est reipub. princeps improbus. Videt Propheta Regem ipsum Regem Regũ, & Dominum dominantium inter iudices, hoc est, principes gentium, qui & maiestate imperij, & dominandi insolentiâ, propriæque vanitatis superbiâ non homines, sed planè Deos sese reputant, & haberi volunt. *Deus* (inquit) *stetit in synagogâ deorum; in medio autem deos diiudicat.* Psalm. 81. vbi S. Hieron. *Ipse Deus loquitur ad iudices, hoc est, ad principes populi.* Quod autem hîc notentur mali principes, apertum est ex iis, quæ adiunguntur: *Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant.* Psal. cit. *Quos ego* (declarat S. Hieron.) *Deos vocabam, vitio suo mali iudices appellati sunt. Declinarunt à luce, & facti sunt tenebræ.* Sed quid tandem ex malis iudicibus? Sequitur; *mouebuntur omnia fundamenta terræ.* Psal. cit. *Totius* (inquit S. Hieron.) *orbis concussio propter malos principes venit.* Quasi prodigioso quodam terræ motu Respub. miserandum in modum labefactabitur: & tanquam de cœlo tactum fulminibus, dissolutum peribit regnum, vbi regit, ac dominatur princeps improbus. O nauem summè infelicem, cuius temonem ebrius mouet nauclerus! Quî obsecro & fluctus superabit, ventósque illudet, & rectum tenebit cursum: Quid tandem aliud eueniet, nisi vt disiectis velis, cadentéque arbore, dissultante gubernaculo depressa in latus misella nauis, in profundum hausta funditùs demergatur: Nauis vtique Respub. & regnum est; nauclerus eiusdem princeps; ab hoc, si improbus sit, naufragium, exitiúmque nunquam non publicum oritur. Ergò Sichimitæ, vt Deo meritas suorum scelerum pœnas luerent, eò tandem infelicissimi deuenerunt, vt ab improbis regerentur principibus, patre, ac filio, qui suæ Reipublicæ, ac regno infanda labes, extremáque pestis extiterunt. Vt enim sua sese in libidine tuerentur, fraudulenta hostium suorum consilia secuti misellam plebem, vel proprio exemplo, vel violento imperio ad sumendam circuncisionem adegerunt, vnde omnibus natum excidium.

Malo principe nihil infestius. — Psal. 81. D.Hier. — Psal. 81. D.Hieron. — *Malus princeps Reip. pestis & exitium.* — Psal. 81. S.Hier. — *Regni exitium ob malum principem.*

9. Regit principes, & quoquouersum commouet propria libido potiùs, quàm mentis ratio, aut lex vlla Numinis: ac proinde subditos suis cupiditatibus cogũt inseruire: iure optimo Marc. Tull. *periculosissimas hominum potentias dixit.* orat. pro M. Cœlio. Nec maius quidem plebi damnum, quàm à malo principe solet inferri. *Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorant plebem, sicut escam panis.* Psalm. 13. Queritur Deus ipse de magnatibus, qui opprimunt populum, eâque facilitate, substantiam opésque pusillorum depeculantur, quâ frustulum panis editur. Deinde tam grata est magnatibus oppressio paruulorum vti panis, sine quo nulli cibi appetuntur, & qui solus si adsit, ad vitam sufficit. Inseruiunt, videlicet, magnatibus in Republ. paruuli, & principibus subditi; ad illorum cupiditates, & nutriendas, & inflammandas, etsi deinde miseri versentur, comminuantúrque vti panis frustula dentibus deuorantium. At nouerint illi populum, quem ita vorant, Dei esse, vti Samuël monuit Saulem regem: *Ecce vnxit te Dominus super hæreditatem suam in principem: & liberabis populum suum.* lib. 1. Reg. 10. Sunt itaque Dei, non principum, & Regum Respub. regna, prouinciæ, populi; sunt Dei, non hominum Episcopatus, Ecclesiæ, prælaturæ, ac præfecturæ; sunt opes, hæreditas, prædia, substantia Dei, quæ ille *hominibus illis* (vt in Euangelio dicitur) *locauit tanquam agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis.* Matth. 21. Quare si quod Dei proprium est, & sibi vsurpant, ac pro libidine tractant, dissipántve, infidi profectò sunt, ac proditores, illáque ferientur sententiâ: *malos malè perdet.* Matth. 21. non conculcandi pedibus, non premendi, vexandíque manibus, non comminuendi dentibus, nec vti panis deuorandi sunt subditi, sed eâ potiùs (liceat dicere) reuerentiâ tractandi ab iis, qui præsunt, vti vel ipse Dominus egregio quodam symbolo figuratum docuit.

Principes libidine magis, quàm ratione ducuntur. — Tull. — Psal. 13. — *Malo principi dulcis oppressio plebis.* — 1.Reg. 10. — *Dignitates mũdi à Deo sunt, & hominibus locantur.* — Matth. 21. — *Subditi à maioribus reuerenter tractandi.*

10. Enimverò septuaginta illi seniores, quos Dominus ad regendum populum collegas esse voluit Moyses, cùm primò electi ad tabernaculum Domini accessissent: *Viderunt* (vti scribitur) *Deum Israel: & sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphyrini, & quasi cœlum, cùm serenum est.* Exod. 24. loco *lapidis*, vertunt plerique, *lateris.* Vtique significabantur lateres, quos Hebræi ab Ægypriis oppressi è luto cum paleis efficere cogebantur; visus igitur Dominus nouos illos Rectores, ac prælatos ita instruere: Videte quanam ratione tractari à vobis oporteat, quos vestræ curæ committo, subditos; non quidem vti lateres, lapidésve platearum pedibus gradientium proteruntur, sed vt Sapphyri, pretiosæque gemmæ regum coronis insertæ æstimantur: aut verò potiùs, tanquam cœli sydera serenâ sub nocte radiantia. Quòd si tam pretiosum, tam pulchrum opus sub pedibus videris; meis quidem, non vestris subiiciendos scitote illos, qui serui mei sunt, vestri autem naturæ conditione fratres, atque interdum vitæ probitate longè vobis superiores. Quamobrem etsi lareretuli, ac lapides prætereuntium pedibus luto, & sordibus inquinentur; at subditi, quippe mei sunt, non ad lutulentas, & sordidas magnatum cupiditates debent inseruire, sed pro capitis ornamento, & gloria diadematis gestari oportet. Quis enim compos mentis nitentes sapphyros in lutum iaciet; aut qui pedes, nisi tantùm Dei, ac beatorum astra ipsa cœli, aut lumina vnquam contingere potuerunt: Igitur miseris Sichymitis mali principes Hebræam circuncisionem persuaserunt, vt per illam propositæ pacis conditio firmaretur;

Exod. 24. — *Subditi pedibus Dei non hominũ subiecti.* — *Subditi sũt gemmæ in corona superioris.*

maretur; princépsque ille impurus raptæ per vim puellæ pacificè amoribus potiretur.

11. Agunt principes cum subditis vi plerumque cogendo, aut minis territando, quibus obluctari quis audeat? *Indignatio enim Regis* (scribitur) *nuncij mortis*. Prouerb. 16. *Item sicut fremitus leonis, ita & Regis ira*. Prouerb. 19. Quo igitur vultu iratum Regem misella plebs inspiciet: aut quo pectore Regem audiet comminantem; aut quo tandem animo quodcumque Regis imperium non sequetur? Cur non oues, agnique ad victum, & rugitum leonis perhorrescant? *Sicut ros super herbam, ita & hilaritas Regis*. (Prou. 19.) perfundit gaudio animos plebis, & velut rorem vitæ instillat subditis serenum Regis os, & blandus sermo. Contra verò ipsamet regij vultus indignatio ferè mortem inducit. Proferam de hac re, quod audire me sæpiùs memini. Intrauit vnam è maximis regni vrbibus vnus è nostris Regibus; ergò ciuium nobilissimi quique ad salutandum Regem certatim accurrunt. Comiter ille salutantes excipit; at grauiter tamen seuereque accedentem è primoribus quendam intuitus, dextrámque subtrahens, ait: Nolim ego meam homini, qui malè viuit, exosculandam manum porrigere. Igitur *indignatio Regis, nuncij mortis*. Domum ciuis ille rediens velut sagittâ sclopóve traiectus in lectum decidit; ac paulò post sumptis Christiano ritu sacramentis cum morte ipsa infelix colluctatur. Quod vbi vulgatum in curia fuit, vno Regis blandiore nuncio confestim ad se, atque ad vitam rediit.

Prou. 16. Timendi sūt reges. Prou. 19. Prou. 19. Egregium Regis Lusitani dictū. Seuero regis verbo perculsus decumbit.

12. Quid si propterea omnes assensi sunt, hoc est, libenti, & alacri animo indictam à principibus circuncisionem admiserunt, eò quòd ipsos nouerunt, primùm omnium Sichem principem, aut iam circuncisos, aut circuncisioni sponte destinatos? Quod mihi licet colligere illis ex verbis paulo antè positis; *Nec distulit adolescens, quin statim, quod petebatur, expleret*, &c. Accepto, scilicet, pacis fœdere sub conditione admittendæ circuncisionis è vestigio princeps sese ipse circuncidit; *amabat enim* (adiungitur) *puellam valdè*. Amanti quidem nihil difficile, nec vlla in re tam grauis est difficultas, quæ ad superioris exemplum non euincatur. Circunciditur princeps. Quid tum ergo, nisi; *Assensique sunt omnes circuncisis cunctis maribus?* recurrit hic sæpenumerò locus, de vi, efficacitatéque boni exempli: hoc sanè ad instruendum, quin etiam ad conuincendum, nihil solet esse potentius. *Vidit Dominus* (scribit Matth.) *duos fratres, Simonem, & Andream piscatores, & ait illis: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum; at illi continuò relictis retibus secuti sunt eum*, cap. 4. Meritò D. Chrys. admiratur, & fidem, & obedientiam vocatorum: *Siquidem in medio ipsius operis constituti (scitis autem quàm sit auida res piscatio) cùm illum audissent iubentem, nihil distulerunt*, &c. *Ac procedens inde vidit alios duos fratres Iacobum, & Ioannem, & vocauit eos; illi autem relictis retibus & patre secuti sunt eum*. Matth. 4. At quid hoc est, quod primis mercedem promittit. *Faciam vos piscatores hominum, secundis verò minimè?* Respondet egregiè idem Chrysostom. *Iacobo, & Ioanni nihil pollicitus est, siquidem obedientia præcedentium his quoque ad credendum iter parauit*. homil. 14. in Matth. Primos quidem, & vox Domini, & promissio inuitauit; alteri autem præter ipsam Domini vocem in priorum exemplo magnum habuerunt incitamentum.

Regis exemplo ducitur populus. Efficacitas exempli. Matth. 4. D. Chrys. Insignis obedientia Apostolorum Christo. Matth. 4. D. Chrys. Mira vis in exemplo.

A 13. Quod quidem in principe, Regéve multò solet efficacius videri. Deprecatus est Dominum Rex Ezechias pro Hierusalem ab Assyriis obsessa, opertus nimirum sacco; igitur *& senes de sacerdotibus operiuntur quoque saccis*. 4. Reg. 19. ad solum scilicet Regis aspectum; nec enim legimus imperio ad id Regis coactos. Pulchrum sanè teritur Aristotelis axioma: *Princeps animata lex est*; latæ quidem à principe leges mortuæ sunt, illius exēplum anima est, vnde vitam, vigorémque illæ accipiunt. Carpit, & seuerè quidem Dauid Reges, ac populos quòd contra Deum, Christúmque eius nefario, ac sacrilego consensu conspirauerint. *Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania. Astiterunt Reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius*: Psalm. 2. Cæterùm ad finem Psalmi solos ipsos instruit, docétque Reges. *Et nunc Reges intelligite*, &c. An non etiam gentes fremuerunt, & populi eandem illam coniurationem vnà cum Regibus concitarunt? Cur ergò à Propheta non docentur populi, non instruuntur gentes? Nimirum benè instructo principe, rectè morato Rege, statim, & populi, & gentes sine alio doctore virtutem, bonorúmque morum disciplinam amplectuntur. Vti è contrario à malo principe miserandum in modum (etiam absque alia doctrina) in subditos vitia more pestis vulgantur. Quod eleganter scripsit Plinius Iunior his verbis. *Vt in corporibus, sic in imperio grauissimus est morbus, qui à capite diffunditur*. lib. 4. epistol. epist. ad Sempr. Ruff. Quid plura? Vulgò dicitur: *Cùm caput ægrotat, cætera membra dolent*.

4. Reg. 19. Aristot. Princeps lex animata. Psal. 2. Regis exēplum cogit in vtrāque partem. Plin.

14. Profectò non debet aliis præesse dignitate, qui aut non potest, aut non vult aliis ad virtutem præire. Et quia necesse omninò est, vt qui alios regit præsertim in præfectura Ecclesiastica, maximéque in religiosa, subditis potiùs exemplum, quàm doctrinam præbeat; icircò res est, quàm difficillima dignitatem huiusmodi subire, at multò etiam periculosissima cupere, atque ambire. Ah pudeat virum non dicam modò religiosum, sed vel Christianum ambitione dignitatum, & honorum etiam nunc post Deum hominem humiliatum, & exinanitum vsque ad mortem Crucis, dies miserum, noctésque torqueri: cùm illam mentis constantiam, & virtutem verè Christianam in Gedeone Hebræo multos ante Christi aduentum annos legerit. Cùm enim Gedeon ductor Hebræorum post egregias de hostibus victorias, assertámque populo Dei libertatem sibi & quidem meritò regium nomen, & dignitatem ab vniuerso populo deferri videret; *Dominare* (aiebant) *tu nostri, & filius tuus*; excelso quidem animo, terrenáque omnia despiciente respondit: *Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus*. Iud. 8. O summè admirabilem, & tam antiquis, quàm nostris inauditam seculis vocem! *Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus*. Iráne verò vti homo Adæ filius oblatum regnum despiciat: Rex esse, dominari, regnaréque inter homines homo nolit? Et quidem ante legem gratiæ, ante exempla humilitatis Christi, & sanctorum, homo ad arma natus, bellísque assuetus, & sibi, & filio donatum reiiciat regnum: cùm nos hodie non pro regno quidem, sed pro tantillo inter alios honore, planè angusti pusillíque animi homunciones, & desudemus, & digladiemur! Vir quidem generosus æquè, atque prudens, & perituros mundi contempsit honores, & cum honoribus admista simul corporis, animæque

Religiosus prælatus primò exēplum, dein doctrinam præbeat. Pudor est Christianū ambitione torqueri. Iud. 8. Miranda regij honoris contemptus. Innata hominibus honorum ambitio.

Plenus periculis honor. animæque pericula declinauit. Tantum quippe à casu, quantum à culmine distamus.

15. Ac multò periculosius cum prosperitate, quàm cum aduersitate rerum humanarum ad immortalitatem nati homines colluctamur: & *Anima periculosa prosperitas.* longè faciliùs in statu humiliore, quàm in subli- miore; maximéque in regali cum Hemor, & Sichem salus animæ comparatur. Quare illud optimè scripsit D. August. *Ista quæ in rebus humanis vocatur felicitas, plus est timenda, quàm miseria; quandoquidē miseria plerumque affert ex tribulatione fructum bonum; felicitas autem corrumpit animam peruersa securitate, & dat locum diabolo tentatori.* concion. 1. in Psalm. 68. Ah quantò vterque felicior fuisset Rex iste, princépsque filius, si non regni sublimitate emineret, sed opificij, aut agricolationis humilitate constrictus omnem aditum occluderet tentatori. Nocuit Regi, nocuit principi, nocuit ciuibus, totique regno perniciosa illa felicitas, quâ freti tantum illud flagitium patrare ausi sunt; & calamitosam plebem stultè induxerunt, vt propriis lancinari manibus omnes inuadenti per insidias hosti ad necem vsque traderentur. At vniuerso quidem humano generi profuit ad vitam Dei hominis humilitas, qua homines à superbis parentibus nati, & in superbia nutriti viuentésque ad omnia humilitatis pro ipso Deo officia obeunda libenti animo se subiecerunt. Cœlum quidem magna ex parte Angelis in cacodæmones commutatis ipsamet superbia spoliauit: terram verò iustis, & cœlum ipsum hominibus in angelicam vitam subuectis ipsamet humilitas repleuit. Hæc nobis è cœlo traxit Deum, nostríque similem hominem fecit; hæc in terris fœminam, etsi filiam Adæ in cœli reginam, atque in matrem Dei adornauit.

Securior status plebei, quàm principis.

D. August.

Vtilissima hominibus Christi humilitas.

Vtilissima mundo humilitas.

16. Facilè impuri illi principes, vt suæ inseruirent libidini, miseros Sichimitas ad peregrinum ritum, vnde omnibus tandem illatum exitium est, sumendum impulerunt. At Deus homo, & Dei hominis Virgo mater vitam hominibus cum noua, diuináque lege immortalem attulerunt. Licèt enim redemptor vnus omnium sit Christus; at cùm per carnem ex Virgine matre desumptam filius ipse nobis omnia sua bona contulerit, iure optimo à filio matrem non separamus. Icicircò appellatur à S. Ioanne Damasceno, *Iustitiæ fons, sanctitatis thesaurus, gloriæ Dei tabernaculum, Dei ciuitas; per eam nobis Dei gloriam perspicuè intueri datum est.* orat. 1. de assumpt. Et quidem illam (vti matrem decebat) primam omnium *introduxit Rex in cellaria sua.* Cant. 1. Loqui ad hunc modum arbitratur Theod. animam perfectam, quæ verè, ac propriè dicitur sponsa Christi: Rupertus Virginem ipsam matrem intelligit. Nam quæ vlla creatura, vel in cœlo, vel in terra Virginis Deiparæ perfectionem, & sanctitatem vllo modo non dicam attingere, sed ne in seipsa quidem effingere possit? Introducta sola illa est in cellaria Regis, hoc est, in ipsosmet diuinitatis thesauros, siue in cubiculum, vt Græci legunt, tanquam filia æterni Patris, mater diuini verbi, sponsa Spiritus sancti.

B. Maria non separatur à filio.

D. Ioan. Damasc. *B. Maria encomia.*

Cant. 1. Theod.

17. *Et quæ sunt ista cellaria* (inquit Rupert.) *Regis Dei, nisi sacra mysteria? Nihil enim* (ait Virgo benedicta) *Rex cœli, & terræ à me abscondit, sed omni dulcedine suâ me inebriauit. Qui enim Verbum suum, quod est in corde suo, mihi totum infudit, quomodo non etiam cum illo mihi omnia donauit?* in Cant. Viderunt igitur adolescentulæ sponsam intrasse in cellaria Regis, deinde redire plenis fœcundam

Rupert. *B. Maria patens omnia Dei mysteria.*

A vberibus: admiratæque exclamant: *Exultabimus, & lætabimur in te memores vberum tuorum super vinum: Recti diligunt te.* Cant. 1. Hoc vnum in beatissima Virgine potissimum concelebrant, quòd à Regis cubiculo, & à sacrosancto mysterio Incarnationis Verbi diuini redierit mater plenis vberibus. Turgent quidem lacte vbera, vt lactenti reddantur: Deique mater non sibi tantùm plena Deo gratiarum omnium plenitudinem accepit, sed vt ex illo fonte in homines refundantur. Quicquid enim boni, ac doni mortalibus à Deo venit; per manus vtique Virginis Deiparæ dispensatur. *Ergò memores vberum tuorum* ô Virgo, tuis perenniter affluentibus in nos beneficiis grato animo, atque ore te inuocabimus, te præ-

Cant. 1.

A B. Maria manant in homines gratia, donáque.

B dicabimus. *Recti diligunt te.* Iusti, scilicet, fideles, ac prædestinati, quos diuinus spiritus per viam rectam fidei, iustitiæque ad sempiternam deducit beatitudinem, piò semper obsequio te colunt, sanctóque amore vti filij matrem prosequuntur; dulcique recordatione iugiter memorant, ac personant. Et hoc vnum est ex potissimis veræ rectitudinis, & Christianæ pietatis testimoniis. Quare (vt suauissimè, ac sapientissimè dixit S. Ioan. Damascen.) *sufficit iis, qui tui memoriam piè vsurpant, pretiosissimum memoriæ tuæ donum: quippe quæ eiusmodi lætitiam pariat, quam nullus eripere possit. Quânam enim voluptate, quibus bonis non impletur, qui mentem suam sanctissimæ memoriæ tuæ promptuarium effecit?* orat. 1. de assump. Ita-

Cant. 1. *Inuocanda & prædicanda B. Maria.*

S. Ioann. Damasc. *Dulcissima B. Mariæ recordatio.*

C que Hemor & Sichem pater ac filius simul impuri extremúmque suis Sichimitis attulerunt exitium: at cunctis verò mortalibus purissimi & sanctissimi filius ac mater IESVS & Maria salutem pariunt sempiternam.

SECTIO IX.

Et ecce, die tertio, quando grauissimus vulnerum dolor est: arreptis, duo filij Iacob, Simeon & Leui fratres Dinæ, gladiis, ingressi sunt vrbem confidenter: interfectísque omnibus masculis, Hemor & Sichem pariter necauerunt,

D *tollentes Dinam de domo Sichem sororem suam. Quibus egressis, irruerunt super occisos cæteri filij Iacob: & depopulati sunt vrbem in vltionem stupri. Oues eorum, & armenta, & asinos, cunctáque vastantes quæ in domibus & in agris erant: Paruulos quoque eorum & vxores duxerunt captiuas. Quibus patratis audacter, Iacob dixit ad Simeon & Leui: Turbastis me, & odiosum fecistis me Chananæis & Pherezæis habitatoribus terræ huius: nos pauci sumus: illi congregati percutient me, & delebor ego, & domus mea. Re-*

E *sponderunt: Numquid vt scorto abuti debuêre sorore nostra.*

1. OPportunum ad patrandum facinus elegerunt tempus Hebræi; quo ex circuncisione grauior solet esse vulneris dolor. Die siquidem tertio, & quarto acerbissimum esse cuiuscúque vulneris dolorem, docet Hippocrates lib. de fracturis, cuius rei naturales rationes peti possunt à Franc. Valesio sacræ Philos. cap. 12. Quare non fuit hæc tantùm stulta opinio filiorum

Hippocr.

Iacob,

Iacob, vt stultissimè atque impudentissimè cauillatur hæreticorum nostri temporis magister. Hinc videbis quanta sit inscitia Caluini; atque vt in hac re tam euidenter illius imperitia conuincitur, sic in cæteris contra catholicam Ecclesiæ Romanæ religionem suo illo ex cerebro commentis, quàm turpiter, tam stultè infelix hallucinetur; mendax quidem circa philosophiam, & medicinam calumniator: mendacior deinde, atque impudentior circa Theologiam, & fidem innouator. Et erunt tamen homines, qui de ingenio, ac prudentia sibi glorientur, quibus magister cœcus, imperitúsque Doctor veritatis lumen ostendere contendat. En quales Ambrosios, Augustinos, Hieronymos, Gregorios, Basilios, Nazianzenos, Chrysostomos sibi proponunt hæretici audiendos, sequendósque Doctores. Hi quidem, & multi alij verè Patres Catholicorum, vti sapientiâ, & sanctitate mirandum in modum floruerunt, ita verbo, & scripto, non minùs impia, quàm stulta hæreticorum commenta dissoluere curarunt. Enimverò, vt perdoctè scripsit Vincent. Lirinens. *Mos iste semper in Ecclesia viguit, vt quò quisque floreret religiosior, eò promptiùs nouellis adinuentionibus contrairet.* lib. hæres. cap. 9. At quò quisque hæreticus sordidiores habet mores, eò tam verbo, quàm scripto turpiores disseminat errores: Sed iam irrisa, & exsibilatâ hæresiarchæ istius cauillatione ad serium deinde scripturæ commentarium procedamus.

Hæresiarcha stultitia.

Stulti hæreticorũ magistri.

Patres Catholici commenta hæreticorum dissoluunt. Vincent. Lirin. *Hæreticus vitâ turpis, verbo stultus.*

2. *Arreptis gladiis*, &c.] Igitur Simeon, & Leui fratres vterini, quos magis lædebat opprobrium Dinæ sororis, audaciores ad vindicandam iniuriam sese accingunt: Et quidem instar prodigij videtur, quòd adolescentuli vnus viginti, alter vnius supra viginti annorum tam graue, tam periculosum facinus, & ausi fuerint, & patrarint. Decumbebant igitur suis in lectis miseri Sichimitæ, ex dolore circuncisionis vehementer discruciati; quàm scilicet peregrinam religionem, non vt sacrato illo ritu obsequerentur Deo, sed vt principum suorum non tam iustæ voluntati, quàm libidinosæ voluptati prorsus inseruirent, admiserant; vnde illis extrema venit pernicies. Hinc videas quanta sit principum vis ad inflectendos, quò libuerit, subiectæ plebis animos. Ac subinde quanta sit infirmitas, ac timiditas subditorum, vt mandatis principum contraire non audeant, etiam vbi de mutanda religione, Deíque legibus sanctissimis nefario, & sacrilego ausu conculcandis ageretur. Sic nostris temporibus pleræque gentes principum suorum à vera, & catholica fide discedentium apostasiam cœco impetu prosecutæ Apostolicam à maioribus acceptam & præ longa annorum serie, fideliter, sanctéque conseruatam religionem cum nouella quadam errorum colluuie; cuius prudentissimus, & sanctissimus quisque neque principium inuenire, neque euoluere exitum possit, stultissimè pariter atque iniquissimè commutarunt. Ita quidem, nec Christiani, nec Christi, Deíque sunt, sed huiusmodi Regum, ac principum. Enimverò diabolus mendacij pater aduersus Deum, Deíque veritatem pertinaciter decertans, vti Nabuchodonosor Babyloniæ Rex prodigiosam illam suam erexit statuam; sic ille non minùs monstrosam nostris his sæculis construxit molem; ad cap. enim 3. Daniel. *Vocat hæresim* D. Hieron, *statuam & idolum falsitatis.* Ergo Rex Babylonius erectâ statuâ misit ad congregandos satrapas, magistratus, iudices, & Tyrannos, omnésque præfectos, & principes, vt conuenirent ad dedicationem statuæ, *Tunc congregati sunt*, &c. Daniel. 3. Quid hoc est? Et de populo non curat Rex? *Seducti* (respondet S. Hieron.) *magistratibus subditi populi maiorum exemplo pereunt.* Solos regnorum præfectos, & principes congregari iubet. *Principes enim* (ait idem Hieronym.) *congregantur ad adorandam statuam, vt per principes seducantur, & gentes.*

Prodigiosũ facinus iuuenum.

Subditi principum apostasiam secuti.

Hæresibus nec principium, nec exitũ euoluere possumus.

Hæresis idolum falsitatis.

Daniel. 3.

D. Hieron. *Per principes seducũtur populi.*

3. Nihil quidem non molitur diabolus, vti Regem, principémque decipiat, & quamlibet arripiat hæresim, adoretque falsitatis idolum. Nam misellì subditi vel metu, vel voluntate in studia principis illicò inducuntur. At iccircò etiam principes soli congregantur ad statuam adorandam, eò quòd facilius corruunt. *Excelsa quippe* (inquit Hieron.) *periculosius stant; & citius corruunt, quæ sublimia sunt.* Sed quæ ratio potest esse istius ruinæ? Respondet idem. *Qui diuites sunt, & potentes, dum timent carere diuitiis, & potentiâ, faciliùs supplantantur.* Hinc tota mali labes hæreticorum principum, qui cum pinguissimis Ecclesiæ redditibus per tyrannidem, & sacrilegium occupatis potiantur; ne si ad fidem catholicam redibunt, illis priuari cogantur, *dum timent* (inquit D. Hieron.) *carere diuitiis, & potentiâ, vti faciliùs supplantantur*: adde, ita pertinaciùs inueteratis erroribus adhæresicunt. Sed ô planè Regis, ac principis nomine indignum, qui subditos ad suum errorem, nefariámque sectam attrahere contendit! Pulchrè sanctissimi illi, atque fortissimi Hebræorum iuuenes suadenti Regi, vt auream illam suam statuam adorarent, Regis nomen homini sacrilego denegantes. *Non oportet* (inquiunt) *nos de hac re respondere tibi.* Daniel. 3. Vbi sic D. Hieron. Hebr. *Non habet, Regem, ne viderentur Regem vocare eum, qui ad iniqua compelleret.* Sunt quidem Reges ac principes ab ipso Deo constituti hominum sibi subiectorum pastores. Iccircò quos Dominus præcipuè regendis quondam hominibus elegit, priùs in pastoritio munere suum quasi tyrocinium egisse voluit. *Abraham enim* (inquit S. Ambros.) *Iacob, Moyses, Dauid pastores fuerunt regalem quandam in eo munere disciplinam induentes.* epist. 4. Quid igitur tam iniquum, támque inhumanum, vt de pastoribus lupi fiant, & miserum gregem à caulis Christi, ab Ecclesia videlicet Romana, D. Petri cathedra, & petra fidei ad aliena dogmata translatam diabolo secum trahant ad gehennam.

Principes in errorem & hæresim citius inducuntur.

D. Hier.

Regis nomine indignus qui subditos ad malum impellit.

Principes hominum pastores.

D. Ambr. *Hæretici principes subditos, secum trahunt in infernum.*

4. Ingressi ergò sunt ciuitatem Simeon, & Leui confidenter. Hebr. *beracb.* legit S. Chrysostomus, *securè*; quia scilicet in oppressos dolore, iacentes in lectis, & nihil tale suspicantes irruebant; deinde quia infamiam, exemplum, periculum, seruiturem, & libidinem cogitantes de Domino confidebant, quòd pro sororis iniuria vindicanda, zelo honestatis, & ad exemplum posteris in tanta familia futuris diuino suffulti præsidio, & quidem armati facili negotio dolentes, & procumbentes, incautósque opprimere possent, & contrucidare. Licet autem duo tantùm commemorentur, Simeon, & Leui, haud dubiè tamen, vt plurimi Doctores rectè expendunt, totius familiæ ductores erant, exceptis fratribus, qui posteà venisse ad direptionem dicuntur. Confidentiam, & securitatem præter arma, quæ gestabant, & socios, quibus erant constipati, ac præter miserandum illum totius ciuitatis statum hominum dolentium, & iacentium; dabat vel maximam tum causæ propriæ iustitia, & veluti sanctitas

D. Chrys.

Dei fiducia præsidióque armati vincunt.

A sanctitas pro liberanda sorore, vindicandisque flagitiis in illam patratis, tum hostium in quos irruebant, causa iniqua; videlicet, facinora, quæ Dei, hominumque furorem concitarant. At vbi pœnæ pro flagitiis debentur exoluendæ tota flagitiosorum imbecillitas est, hostium verò tota fortitudo. Hanc ipsam S. Saluianus causam fuisse scribit, cur potentissimum Romanorum imperium suo tempore ab ignauissimis quibusque gentibus facili negotio fuerit euersum. Hæc illius verba: *Quid est quod Deus nostræ maximas Reipub. opes, & locupletissimos Romani nominis populos in ius potissimum ignauissimorum quorundam hostium dedit? nisi, vt cognosceremus meritorum hoc fuisse, non virium; vtque ipsum quoque hoc nobis in confusionem cederet, ac pœnam, quòd ignauissimis traderemur.* B Euersio itaque Romani imperij non fuit quidem laus fortitudinis barbarorum; sed ipsorum, qui victi perierunt, flagitia huiusmodi suppliciis expianda: quod potius est vindictæ cœlestis, quàm humanæ fortitudinis, quæ paucis plurimos, aut barbaris Romanos succumbere fecerit. *Vt vel sic* (adiungit) *plagam cœlestis manus agnosceremus, quia nos non fortissimi, sed ignauissimi subiugarent.* Quod quidem Sichimitis etiam accidit, quorum tanta multitudo duorum iuuenum gladiis trucidata fuerit. *Sic euidenter*, (concludit) *Deus intelligi voluit magna opera sæpè patrari per paucos. Ita per infirmos res acta est, ne opus cœlestis dexteræ virtuti assignetur humanæ, sed diuinæ.* lib. 7. de C prouid.

Conscium sceleris valde infirmus ac timidus. S. Salu.

Euersio Romani imperij propter flagitia.

S. Salu. *Fortes ab infimis victi ob flagitia.*

S. Salu.

5. Clariùs hîc etiam in Sichimis elucet diuina virtus, quæ per duos iuuenes totam illam Rempub. euerterit; & quidem in maximum dedecus Sichimitarum, quòd ab illis fuerint debellati, & extincti, vt è contrario solatium aliquod victis est, si pauci à multis, si à magnis ducibus milites superentur, vti Dux Troianus Lauso iuueni à se perempto videtur quodammodo parentasse.

Hoc tamen infelix miseram solabere mortem,
Æneæ magni dextrâ cadis.

Virgil. 10. Æneid.

Aliquale solatium paucos à multis, militem à duce superari.

Ac primos quidem ingressi vrbem Hemor, & Sichem, Regem, ac principem; patrem, ac filium Hebræi fratres, vtpote authores scelerum trucidarunt. Indigni, & vitâ, & regno principes, D meritas tandem diuinæ iustitiæ pœnas dederunt. Vt enim virtus, Deique legibus subiectio, & vera fides principatum homini perdiu solet firmum gloriosúmque reddere; sic impium, ac flagitiosum & vitâ, & principatu interdum Deus priuat; vt propterea sapienter Valentinianum Imperatorem S. Ambros. admonuerit. *Si vis diutiùs imperare: esto Deo subiectus.* epist. 33. Trucidati principes illi à se ipsis, potiùs, quàm ab Hebræis doleant se puniri, quod & quisque mortalium (quis enim à peccato liber, atque innocens?) cùm se videt clade aliquâ conflictari, sentire pariter, ac dicere debet. Nam (vti S. Saluian. rectè E animaduertit) *vnusquisque nostrum se punit, & ideò ad nos dicitur: Ecce omnes vos ignem accenditis, & vires præbuistis flammæ: Ingredimini in lucem ignis vestri, & flammæ, quam accendistis.* Isai. 50. lib. 4. de prouid. *Ignis siquidem* (ait S. Hieron. ad hunc locum Isai.) *suppliciorum, qui à peccatoribus succenditur, habet materiam in peccatis.* Et nos cœci, ac stolidi nihil aliud agimus in vita, nisi grandem struem lignorum congerimus, quibus ira Dei succensis, aut hic, aut in gehenna comburamur.

D. Ambr. *Princeps Deo subiectus prosperatur.*

S. Salu.

Isai. 50. *Nostris supplicii materiam nos ipsi damus.* D. Hieron.

6. Cum principibus pariter necauerunt Hebræi omnes virilis sexus, adultos quidem; nam vt statim videbitur, paruulos abegerunt captiuos cum omnibus omninò fœminis. Vide quot, & quanta ex vno impunito mala oriantur. Nam si Rex filium inducti stupri obiurgasset, (vt patrem, & Regem decebat) adolescénsque debitâ seueritate correptus admissi facinoris publicam pœnitentiam egisset; ac puellam pro iniuria dotatam parentibus remisisset; profectò aut sponte, aut diuinitus mitigatis fratrum animis, tota hæc tragœdia, quin vlteriùs ad vsque sanguinem & excidium procederet, finita prorsus quieuisset. Ah quàm multi (res est quotidiana) aut in furcam sublati, aut in tumultuariis seditionibus peremB pti tam dedecorosam mortem non obiissent si debita illis parentum obiurgatio non defuisset! Optimè S. Chrysost. ad hunc locum animaduertit. *Vidisti quantum malum operata sit vnius iuuenis temeritas? Vidisti quantam attulit perniciem omnibus ciuitatem habitantibus? Refrænemus igitur puerorum nostrorum impetus, curemus eorum castitatem, & omnia faciamus, vt absurdas eorum concupiscentias iuuenilis ætas effugere possit.* hom. 59. in Genes. Enimverò si filius suæ libertati relinquitur, & à primis iam annis immoderatam sequitur carnis lasciuiam, profectò paulatim cum annis, & praui mores, & cum ætate libertas, & cum libertate impudentia, & procacitas misero exerescet. Monet verò sanctissimus Doctor maximè in casti- tate instituendos à pueritia filios. Hæc enim virtus cùm sit omnium difficillima plurimis est instituenda consiliis, ac monitis, multo labore, industriáque iam inde à primoribus annis addiscenda. Deinde, quia iuuentuti hoc est potissimum vitium, in hoc lubrica illa ætas frequentissimè collabitur. Nec (vt quotidie dolemus) crebriora, & grauiora vitæ pericula miseri iuuenes, pro alio, quàm carnis vitio subire consueuerunt, pro ambitione honoris interdum seditiones oriuntur, cædésque patrantur, sed multò frequentiùs pro carnis libidine, aut explenda, aut etiam auertenda, vel vindicanda tumultus excitantur, distringuntur enses, infliguntur vulnera, cædes fiunt. Mulier est vna mortalibus ad iurgia, ad rixas, ad simultates, ad vulnera, ad cædes causa potissima.

Nocet filiis parentum socordia.

D. Chrys. *Comprimenda filiorum lasciuia.*

Iuuenum rixa, cædésque pro libidine.

Multorum mulier malorum causa.

7. Rarus erit, qui non nisi pro fœmina, vel digladietur, vel sanciet, vel sauciertur; vel necet, vel necetur, eorum scilicet adolescentium, qui cœco furore sese impetunt. Mulier est ad mortem via, feretrum ad sepulchrum, portitor multis ad infernum. Meritò igitur de mulieribus queri potest ipsemet Deus conditor, quòd cum hominibus in adiutorium, & solatium, à Deo sint conditæ, peruersa quadam malignitate tum corporis, tum animæ plerumque miseris importent exitium. Quo in sensu delicatè admodum Seuerianus Gaualiens. vti refert D. Gregor. verba illa Domini ad sorores Lazari in sepulchro iam quatriduani, *Vbi posuistis eum?* Ioan. 11. sic interpretatur. *Hoc mulieribus Dominus per increpationem quasi dixit quod mortuum Lazarum vbi posuerunt, requisiuit. Ac si apertè Euæ culpam memorans mulieribus, diceret. Ego virum in paradiso posui, quem vos posuistis in sepulchro.* lib. 8. epist. 42. Sic hodie plerisque mulierum huiusmodi faciet Dominus increpando interrogationem: vbi posuistis hominem? quo illum à me abactum expulistis? qualem ita expulsum, quàm miserum, quàm inopem, quàm sordidum, quàm sui dissimilem reddidistis?

Iusta Dei querela de mulieribus. Seuer. Ioan. 11.

Interitum viri à muliere Deus exigit.

An

An non vestro fuco, ornatu, lenocinio; dein blanditiis, illecebrisque & impuritatum irritamentis illectum, captúmque, & irretitum, ex vita spiritus, Deique gratia in peccatum animæ mortem deiecistis? *Vbi posuistis eum?* Rectè pater ille de luxurioso filio, quem aliquando tandem sui compotem receperat, dicit. *Hic mortuus erat, & reuixit; perierat, & inuentus est.* Luc. 15. Mortem quippe adolescenti meretrices, quibus cum luxuriose vixit, intulerunt. *Vbi posuistis eum?* infra hominis statum pecudibus natis abdomini, ac ventri omninò persimilem. Nam (autore sancto Hieronymo) *voluptas de rationali homine brutum efficit animal, vt ganeas, & lupanaria, & libidinum lustra sectetur.* in 4. Oseæ. Scribit S. August. se, cùm esset in Italia, audisse de quadam regione B illarum partium vbi stabularias mulieres imbutas malis artibus, in caseo dare solere dicebant, quibus vellent, seu possent viatoribus, vnde in iumenta illicò verterentur, & necessaria quæque portarent. Póstque perfecta opera iterum ad se redirent. 18. de Ciuit. cap. 18. En quales ingenio, sensu, vitâ, moribus suos amatores efficiant dolosæ istæ, ac libidinosæ mulieres.

Perditus à muliere vir. — Luc. 15. — *Luxuriosus pecudi similis.* — D. Hier. — D. August. — *Viri trãsformati à fœminis in iumenta.*

8. Ac ne solum de impuris conquestus intelligatur Dominus; ad nuptas etiam, ad matronas, ad honestas quoque dicit aliquando: *Vbi posuistis eum?* vestri ornatus elaborato nimium, exquisitóque studio pretiosarum vestium luxu, margaritarum, auri, argentique elegantiâ; dein pedissequarum, & seruulorum, & lecticarum C apparatu, mensarum, laborúmque delicioso profusóque sumptu, quibus omnibus vnam in domum congestis, nec dum aut cupiditas, aut curiositas, aut leuitas, aut lasciuia vnius expletur mulieris; infelix maritus tanto oppressus pondere; quid faciet, nisi vt ad furandum vnde muliebri seruiat vanitati, se conuertat? Quid plura? si non in omnibus, at certè in pluribus, quæ viri aut perpetrant, aut patiuntur, malis; & quorum vel inuentrices, vel adiutrices fœminæ sunt, iustè Dominus inuehi potest in mulieres: *Vbi posuistis eum?* Ego virum in paradiso posui, quem vos posuistis in sepulchro, quem vos posuistis aut amatorem in seditionibus, in certaminibus, D aut certè in egestate, in infamia, in fœdissima lue morborum: denique in multis, & inhonestis mortis generibus; aut virum in capitis periculis, in rerum omnium inopia, in latrociniis, indéque in ergastulis, demúmque in suspendiis. Sed iam mihi operæ pretium videtur, vt à conspectu malorum omnium, quæ per fœminas importari diximus viris, & mentis cogitationem, & scriptionis, quem teneo, cursum tantisper auertam, dum admirabilem Virginis matris Dei gratiam, & admirari mihi libet, & contemplari.

Immoderatus uxoris sumptus virum opprimit. — *Mulieres ferè omnium viris causa malorum.*

9. Vnius quidem Mariæ virtutibus, omnia mulierum vitia prorsus ita obuelantur, vt nulli iam deinceps maledicto subiaceat sexus muliebris. Vitam morte deuictâ Deus homo attulit E hominibus; at vitæ ianua, salutis vnica spes, ac medicamentum Virgo est beatissima. Et quidem de vita, quam tanti facimus; corporis tam certum est, quod loquimur; vt hæc vna sit humana creatura, quam mors ipsa timuit, & quæ moriens de morte ipsa sempiternos agit triumphos; Enimverò, cùm iam senior desiderio videndi in cœlo filij nimium angeretur, mortémque ipsam vti vehiculum à terra in cœlum expeteret, lætissimis, ac piissimis accersita votis, non audebat tamen mors accedere, vt S. Ioan. Damascen. hoc modo contestatur: *Virginis Dei matris aspectum mors quoque ipsa pertimuit, siquidem ipsius filium adorta ex his, quæ pertulit erudita, periculóque facto prudenter reddita est.* orat. 2. de Assumpr. Quamobrem adueniens de cœlo Deus filius carissimæ, & iucundissimæ sibi matris vltro è corporis nexu se soluentem animam in manus suscepit; paulóque post virgineo corpori gloriosam illam reddens, matrem corpore, & animâ beatissimam triumphans de morte in cœlum extulit. Sed multò adhuc nobilioris vitæ principium, feliciorisque salutis medicina extitit Virgo mater. Inuenit illa gratiam apud Deum, scilicet incarnationem Verbi, quæ in sacrosancto illius vtero perfecta est, Deúmque hominem, qui nobis est salus, vita, & gloria; Virgo, & concepit, & peperit. Vitæ immortalis ianua est, ad quam scilicet illis datur introire, quibus à Deo concessum est, vt in Virginis beatissimæ pietate, cultúque dulcissimo viuant, ac moriantur. Nec enim vnquam Deus despiciet, quem Dei mater aspiciet. Igitur ô benignissima misericordes istos oculos tuos ad nos conuerte. *Sicut enim* (inquit Blosius) *in æternum viuere, ac saluus esse non potest is, quem à te auersum despexeris; ita in æternum perire non potest is, quem ad te conuersum respexeris.* in precul. Fuit Dina, fuerunt, súntque hodie multæ mulierum, viris in peccatum laqueus, in tartara iter, ob istam vitiorum illectricem oris pulchritudinem. At Virgo Dei mater (vt scribit Blosius) *tametsi pulcherrima omnium fœminarum esset, nunquam tamen ab aliquo hominum libidinoso affectu potuit inspici ob Angelicam puritatem in ipsa relucentem.* in append. cap. 2. Ergo dignissima Dei mater, tua ex ista admirabili pulchritudine simul, & puritate lætissimum, ac mundissimum nobis castitatis rorem instilla, quò Babylonicæ fornacis ardorem nostris membris æstuantem restinguas; animæque puriore sensu, vitáque præditæ ad diuinam in seipsis gratiam, & præsentiam admittendam exornentur.

B. Maria muliebris sexus ornamentum. — *B. Maria de morte triumphat.* — D. Ioan. Damasc. — *B. Mariam mors extimuit.* — *B. Mariam filius Deus in cœlū extulit.* — *B. Maria vitæ ianua.* — *Deuotus Virginis Mariæ non peribit.* — Blosius. — *Illectrix impiorum pulchritudo.* — *B. Maria pulcherrima malo affectu inspici non potuit.* — *Puritatem mentis & corporis B. Mariæ postulamus.*

10. *Quibus egressis.*] Occisis tandem maribus Sichimitarum reduxerunt Simeon, & Leui Dinam sororem. Quid de illa factum sit posteà, certò non constat. Rupert. citat Philonem, affirmans Dinam sanctissimo Iobo nupsisse. Genebrard. idem scribit in Chronic. ad annum 2669. & paraphr. Chald. in eadem est sententia. Sed ea tamen nostro eruditissimo Perer. non probatur; nec in Philonis Hebræi, quem citat Rupert. libris inuenitur. Quare non est quòd pro certo commemoretur, quod Rabbinicum olet commentum, vt egregiè ostendit idem Perer. ad cap. 34. Genes. vers. 6. Regressi ad suos Simeon, & Leui cum Dina sorore, & Sichimitarum à se patratam cædem fratribus commemorantes spe omnes spoliorum inuitati accurrunt certatim omnes in vrbem, quam impunè ac liberè occupantes cunctis opibus expoliarunt. Dein fœminas, & mares citra ætatem adultam seruituti addixerunt. At quid meruere cuncti mares Sichimitarum vt adulti occiderentur, impuberes cum fœminis simul in seruitutem abigerentur? An fortè quia peccatum Regis & principis cunctis deinde placuit? Quod videtur significasse fortissima illa, & honestissima Iudith, cùm Dei præsidium pro liberanda patria deprecaretur in hæc verba: *Deus patris mei Simeon, qui dedisti illi*

Rupert. — Genebr. — *Dina quid deinde factum sit.* — Perer. — *Excidium Sichem.*

gladium in defensionem alienigenarum, qui violatores extiterunt in coinquinatione sua, & nudauerunt femur virginis in confusionem; & dedisti mulieres illorum in prædam, & filias illorum in captiuitatem; & omnem prædam in diuisionem seruis tuis, qui zelauerunt zelum tuum. Iudith cap. 9. Laudantur quidem fratres Dinæ, quòd bonum zelum habuerint, videlicet, odium stupri, iustéque de autoribus tanti flagitij sumendæ vindictæ, ac vindicandæ in libertatem sororis desiderium: & hæc videntur probari, laudaríque à sanctissima Iudith.

Iudith 9.

11. Sed si quis attentè huiusmodi tragœdiam maturéque consideret, proculdubiò videbit Hebræos grauissimè hoc facto peccasse. Ac istud in primis patrarunt facinus inconsulto, & inscio patre Iacob; propriâ quidem autoritate, cœco impetu, furioso consilio, ac temerario ausu: patérque ipse posteà, vt factum resciuit, doluit, improbauit, indignum planè duxit. Præterea si primò Sichem iniustè, atque impiè violauit puellam, damnum deinde coniugio resarciuit: sancitóque vtrinque fœdere, atque expletâ conditione circuncisionis in mutua contrahenda connubia, fraudulenter illicò firmatæ paci confisos, nihil mali suspicantes, ægros vulnere, iacentes in lecto, arreptis armis trucidare; id quidem, & impium & barbarum, & tyrannicum prorsus fuit. Ad hæc non tam grauis fuerat iniuria violatæ vnius puellæ ab vno adolescente; quæ totius ciuitatis exitio foret vindicanda. Maximè quia iam honorifico illo principis connubio, ciuium amicitiâ, agrorum, & mercimonij liberâ facultate, multísque aliis regiæ magnificentiæ muneribus mirum in modum iniuria pensata videbatur. Sed ô sæuitiam hominum, quacumque belluarum ac serpentium feritate immaniorem! Difficile admodum, raróque acceptam homines iniuria remittunt. Conceptum de iniuria dolorem viuum, atque in dies magis recrudescentem tegunt, fouéntque sub corde: donec arreptâ opportunâ, quam præstolantur, occasione illum in vltionem expromant. Tunc verò (bone Deus!) quantam supra omnem iniuriæ grauitatem exaggerat crudelitatem vltio, & pœnam erroris prægrauat vindicta. Equidem mihi certum hoc satis est, infelicius, ac periculosius multò haberi, si quis se reum homini, quàm Deo faciat. Licet enim ex ipsomet obiecto grauior sit parata in Deum immediatè quàm in hominem culpa; nihilominùs, vt difficile ab homine, sic à Deo facillimè venia impetratur, indulgetur remissio.

Filij Iacob iniquè Sichimitas occiderunt.

Tenax iniuriæ dolor.

Barbara iniuria vindicta.

Quomodo infelicius contra hominē, quàm contra Deū peccatur? Ab homine difficilè, à Deo facilè impetratur venia iniuria

12. Immortales (vt ita dicam) conseruat homo inimicitias; *at Deus benignus, & misericors est, patiens, & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia.* Ioel. cap. 2. Inuitantur quidem peccatores ad pœnitentiam à Propheta, quasi dicat: *ne desperetis* (declarat S. Hieron.) *veniam scelerum magnitudine; quia magna peccata, magna delebit misericordia: Deus enim non humanam imitatur impatientiam, sed longo tempore nostram præstolatur pœnitentiam,* &c. Quo in argumento dulcissimam omninò, ac piissimam referam sententiam docti, & grauis viri, Deíque amici, vt eam commemorat Blosius his verbis: *Quando peccatum, nec volumus, nec patramus, sed prorsus ab eo auertimus, Deus ipsum obliuioni tradit: quod si etiam quadraginta annis in peccatis vixissem, & tempore resolutionis meæ instante peccata mea purè confessus, cum perfecto amore ex fundo cordis mei saltem spatio vnius salutationis, sic me ipsum in Deum recipere possem, vt re vera totus ad ipsum conuersus, & ab omni peccato auersus inuenirer: tunc nimirum, sicut purus atque innocens ex hac luce migrarem.* Hæc Blosius append. cap. 3. Profectò hæc tam magna, tam admiranda, tam læta, iucundáque pœnitentibus de immensa Dei bonitate, ac misericordia, déque pretiosissimis Christi Domini meritis sperare æquum est. Peccauit ergò in te proximus, pœnitentiam agit, dolet, veniam supplex à te precatur. Quid tu ô homo veniam differs? Cur non statim supplicem amplexaris, iacentem erigis, atque in veram veterémque amicitiam non admittis oblitus priorum; ac si factæ non fuerint, iniuriarum. Quòd si pœnitentem, ac supplicem, veréque emendatum adhuc tamen odisti, persequeris, vexásque: O planè feram non hominem! Rectè ad hunc locum Procop. animaduertit. *Hoc enormius flagitium, & piaculum est: Si pœnitentes odio insectemur exemplo Leui, qui debacchatus est in Sichimitas, qui iam susceperant tesseram, vt essent sub iisdem sacris, & religione cum Israëlitis, id est, circumcisione.*

Ioel. 2.

Dulcissima Dei misericordia condonātis culpas.

D. Hier.

Blosius.

Mira vis pœnitentiæ.

Petenti concedenda venia.

Procop.

Graue scelus persequi pœnitentē.

13. Porrò cùm cædes, & deprædatio fuerint iniustæ, credi potest, ac debet, Iacobum iustum, & sanctum virum, vti resciuit, & potuit, captiuos omnes dimisisse liberos; & quæ supererant illis bona reddidisse. Certè indignatus filiorum immanitatem vehementer doluit senex, iustóque timore correptus, ne fortè audito facinore illo tam funesto, & tragico finitimæ gentes ad vltionem concitarentur; cum audacissimis, & furiosissimis filiis seuere admodū expostulauit. Quod miseri parentes plerumque patiuntur, vt in summū capitis, honoris, substantiæ, totiúsque familiæ discrimen incurrant ob audaciam, libertatem, atque in flagitia patranda furorem liberorum. Denique illud etiam inseram ex S. Gregorio, *non seuere nimium agendum esse cum peccatoribus, etiam qui diu, multúmque in luxuria sordidam egerunt vitam; imo comiter ac blande, ne si grauius miseri exacerbentur à prælato, à rectore,* à confessario, ad vomitum redeant desperati, quod quidem erit vulneratum, ac dolentem prorsus perimere; atque adeò Christo Domino omnium Patri, ac redemptori, vt filij Iacob patrem offenderunt, iram, & indignationem inferre. Sed hæc ipsa ex S. Gregorio latius est audire. *Israëlitæ positos in dolore occidunt, quia plerumque magistri seueriores, si zelum suum moderari nesciunt, quamuis per prædicationem vitia corruptionis resecent, cùm iam à delinquentibus plangitur, quod fuerat perpetratum; adhuc tamen ipsi per asperitatem disciplinæ sæuiunt, & duriores existunt.* Qui nimius increpantium zelus, caritati, imò, & iustitiæ Christianæ mirum in modū aduersatur. *Qui enim* (adiungit) *iam & præputia absciderant, mori minime debebant, quia qui culpam plangunt luxuriæ, & voluptatem carnis in dolorem conuertunt, à magistris sentire non debent asperitatem disciplinæ, ne ipse Redemptor minùs ametur, si pro eo anima plus, quam debet, atteritur.* Hæc Pontifex.

Patiuntur grauia parētes ob flagitia filiorū.

D. Gregor.

Peccatores, ne desperent non seueriùs carpendi.

Zelus cōtra peccatores prudenter moderādus.

Cum pœnitētibus blādè agendū.

S. Greg.

Christū offendit nimia prælati seueritas.

14. An non homo est ipse, quem offendimus? & tamen pœnitentibus non insultat, sed illos benignè recipit, dulciter amplectitur, lugentes consolatur. Sic enim loquitur: *Vnxit me Dominus, misit me, vt mederer contritis corde, vt consolarer lugentes, darem eis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris.* Isai. 61. *Missus est Dei filius,* (inquit S. Hieron.) *ad sanandos eos, qui corde contriti sunt; siue iuxta Symmach. & Theod. ad alliganda vulnera peccatorum.*

Isai. 61.

Dulcis misericordia Christi erga pœnitentes.

D. Hieron.

Hæc

A Hæc omnia expreſſit pater ille, qui filium antè prodigum, & iam pœnitentem recepit. Ergò ad excipiendum filium pater domo egreſſus, venientémque de longè conſpicatus, vt legimus, *miſericordià motus eſt.* Luc. 15. Sed quis iſte in Deo immobili motus? *Monetur* (reſpondet S. Petr. Chryſolog.) *miſericordià, qui loco non poteſt dimoueri: accurrit non progreſſu corporis, ſed pietatis affectu.* ſerm. 3. O immenſam Dei bonitatem, nec in tot, támque grauibus iniuriis à prodigo adoleſcente acceptis benigniſſimus Dominus aut mutauit pietatis affectum, aut pater eſſe deſiit. Accurrens deinde comprehendit, vincit amplexibus, tenet filium, & quod omnem ſuperat admirationem, *cecidit ſuper collum eius.* Luc. 15. *Vt ſcilicet amoris onere onus tolleret peccatorum.* Idem Chryſolog. At erit fortaſſe, qui nimiam Dei toties ab homine læſi caritatem eſſe dixerit, quod quidem filius alter ſenior indignabundus ob tantam in receptu fratris lætitiam videtur ſignificaſſe; ſed barbarus ſanè, qui neſcit quid amor, & quid pater ſit. *Patere* (dixiſſet pater) *filium rediſſe patri: permitte patri filium ſuſcepiſſe, nec ille aliud, quàm patrem quæſiuit, qui veniens non filij, ſed loco mercenarij voluit collocari.* Hæc idem. O amorem, ô pietatem, ô viſcera Dei noſtri! Offendimus bonum Dominum mali ſerui; at redeuntes, ac pœnitentes ſemper patrem inuenimus.

[Margin: Luc. 15. — D. Petrus Chryſol. — Mira Chriſti benignitas erga peccatores. — Luc. 15. — Pius pater erga peccatores Chriſtus.]

15. Cum ſymphonia, cum conuiuio, cum totius familiæ lætitia excipitur filius ad patrem rediens; cum matronæ, ac vicinarum plauſu drachma inuenitur: cum omnium Angelorum gaudio perdita ouis ad caules reducitur: & peccatori pœnitentiam agenti cœlum acclamat, cœleſtium ſpirituum, & choreæ aguntur, & ſuauiſſimæ voces modulantur. Sic igitur peccatores cùm verè contriti pœnitentiam agunt, tractandi; non autem ſuperbè, contumelioſè, iracundéque aſpiciendi, & deſpiciendi ſunt: de ſupercilio enim id fit phariſaico. Mulierem quippe, quæ fuerat peccatrix, ad pedes Domini, nouò quodam, & inaudito pœnitentiæ habitu iacentem indignanter accepit Phariſæus. *Sic & quidam* (ait S. Gregor.) *ſacerdotali officio præditi, ſi quid fortaſſe exterius, vel tenuiter iuſtè egerint, protinus ſubiectos deſpiciunt, & peccatores quoſque in plebe poſitos dedignantur.* Atque, vt ſibi caueant ſuæ infirmitatis memores huiuſmodi ſacerdotes, admonet deinde: B *Neceſſe eſt autem, vt cùm peccatores quoſque conſpicimus: noſmetipſos prius eorum calamitate defleamus, quia fortaſſe in ſimilibus, aut lapſi ſumus, aut labi poſſumus.* Imitentur igitur Dominum verè patrem peccatoris, quém recipit pœnitentem cum gaudio, ſymphonia, & conuiuio, quem aduenientem vltrò pater amplexatur procumbens in collum filij, & quia ſe peccatorem confitetur: *Pater peccaui in te*, ſuauiſſimè deoſculatur. Quod quidem S. Ioan. Chryſoſtom. ſic eleganter expendit. *Occurrens pater filio reuertenti ſuperfunditur collo eius; & in eum lacrymans requieſcit; oſculatur autem os eius, quod emiſſa de corde confeſſio pœnitentis exierat, quam pater lætus excepit.* C homil. in Luc. de patre & filiis. O eximiam prærogatiuam confeſſionis ſacramentalis, quam iſte pœnitens ante patrem exclamans in ſeipſo mirabiliter expreſſit! ſic Deo grata, iucundáque eſt pœnitentis de ſuis delictis confeſſio, vt ipſummet os, per quod illa fit, Deus ipſe lætus, amánſque oſculis ſui honorare dignetur.

[Margin: Dei, cœlique gaudio pœnitens excipitur. — Peccatores non ſuperbè deſpiciendi. D. Greg. — Aliena vitia cum timore & humilitate inſpicienda. — D. Chryſ. Filius prodigus cōfeſſionem præfigurauit. — Confitentis os Dei oſculis honoratur.]

CAPVT TRIGESIMVMQVINTVM.

1. INterea locutus est Deus ad Iacob: Surge,& ascende Bethel, & habita ibi, facque altare Deo, qui apparuit tibi quando fugiebas Esau fratrem tuum.

2. Iacob verò conuocata omni domo sua,ait: Abiicite deos alienos qui in medio vestri sunt, & mundamini, ac mutate vestimenta vestra.

3. Surgite, & ascendamus in Bethel, vt faciamus ibi altare Deo: qui exaudiuit me in die tribulationis meæ, & socius fuit itineris mei.

4. Dederunt ergo ei omnes deos alienos quos habebant,& inaures quæ erant in auribus eorum: at ille infodit ea subter terebinthum,quæ est post vrbem Sichem.

5. Cúmque profecti essent, terror Dei inuasit omnes per circuitum ciuitates, & non sunt ausi persequi recedentes.

6. Venit igitur Iacob Luzam, quæ est in terra Chanaan,cognomento Bethel:ipse & omnis populus cum eo.

7. Ædificauítque ibi altare, & appellauit nomen loci illius,Domus Dei: ibi enim apparuit ei Deus cùm fugeret fratrem suũ:

8. Eodem tempore mortua est Debora nutrix Rebeccæ, & sepulta est ad radices Bethel subter quercum: vocatúmque est nomen loci illius,Quercus fletus.

9. Apparuit autem iterum Deus Iacob postquam reuersus est de Mesopotamia Syriæ,benedixítque ei,

10. Dicens: Non vocaberis vltrà Iacob, sed Israël erit nomen tuum. Et appellauit eum Israël,

11. Dixítque ei: Ego Deus omnipotens, cresce, & multiplicare: gentes & populi nationum ex te erunt,reges de lumbis tuis egredientur.

12. Terrámque quam dedi Abraham & Isaac,dabo tibi,& semini tuo post te.

13. Et recessit ab eo.

14. Ille verò erexit titulum lapideum in loco quo locutus fuerat ei Deus: libans A super eum libamina,& effundens oleum:

15. Vocánsque nomen loci illius,Bethel.

16. Egressus autem inde, venit verno tempore ad terram quæ ducit Ephratam, in qua cùm parturiret Rachel,

17. Ob difficultatem partus periclitari cœpit. Dixítque ei obstetrix: Noli timere, quia & hunc habebis filium.

18. Egrediente autem anima præ dolore, & imminente iam morte, vocauit nomen filij sui Benoni, id est, filius doloris mei: pater verò appellauit eum Beniamin, B id est,filius dextræ.

19. Mortua est ergo Rachel, & sepulta est in via quæ ducit Ephratam, hæc est Bethlehem.

20. Erexítque Iacob titulum super sepulchrum eius: Hic est titulus monumenti Rachel,vsque in præsentem diem.

21. Egressus inde, fixit tabernaculum trans Turrem gregis.

22. Cúmque habitaret in illa regione, abiit Ruben, & dormiuit cum Bala concubina patris sui; quod illum minimè latuit. C Erant autem filij Iacob duodecim.

23. Filij Liæ: primogenitus Ruben, & Simeon,& Leui,& Iudas,& Issachar,& Zabulon.

24. Filij Rachel: Ioseph & Beniamin.

25. Filij Balæ ancillæ Rachelis: Dan & Nephthali.

26. Filij Zelphæ ancillæ Liæ: Gad & Aser: hi sunt filij Iacob, qui nati sunt ei in Mesopotamia Syriæ.

27. Venit etiam ad Isaac patrem suum in Mambre, Ciuitatem Arbee, hæc est Hebron: in qua peregrinatus est Abraham & D Isaac.

28. Et completi sunt dies Isaac centum octoginta annorum.

29. Consumptúsque ætate mortuus est: & appositus est populo suo senex, & plenus dierum, & sepelierunt eum Esau & Iacob filij sui.

SECTIO PRIMA.

Interea locutus est Deus ad Iacob: Surge, & ascende Bethel, & habita ibi, facque altare Deo,qui apparuit tibi quando fugiebas Esau fratrem tuum.

1. IAM horrendam illam Sichimitarum cædem,totiúsque regionis excidium doluit vehementer Iacob, tulítque indignissimè à suis patratam filiis, tum quia facinus E fuit atrocissimum, quale videlicet, nec barbari à fide Dei Hebræorum alieni, vixque syluestres feræ,aut etiam efferati serpentes perpetrassent;tum etiam,quia post pacis fœdera vtrinque confirmata,

ta, circuncisionémque acceptam iniquissimè perimerentur, qui vnum in populum cum Hebræis coalescentes dato per sanguinem suæ in Deum verum fidei testimonio, eiusdem cum Iacobo ipso religionis habebantur. *Indignatur ergò Iacob* (inquit Procop.) *ob crudele illud facinus; existimabat enim illos, quia recepissent circuncisionem religiosè victuros.* ad cap. 34. Genes. Deinde, quia tam prodigiosa illa rerum omnium depopulatio, vniuersáque imbecillium turbæ captiuitas iusto, & sancto viro displicuit; proculdubiò, vti iam cœpimus dicere, nihil illi prius, ac potius fuit, quàm vt illicò & captiui libertate donarentur, & bona omnia per vim fraudémque ablata postliminio redderentur. Quo facto vir sanctissimus meruit vti ab ipso Deo benignè admodum viseretur, tutóque seruaretur. Quod si Deus innocentis hac in re Iacobi sanctitatem non respexisset, profectò illius filij tam barbaræ iniustitiæ grauissimas luissent pœnas. Enimverò cùm seruitus inter omnia, quæ homines pati solent acerbissimum habeatur malum; illi hominem natura ipsa liberum iniustè, violentérque addicere; tum Deo omnipotenti, à quo in libertate nati sumus, summè id quidem est contrarium, & exosum, tum etiã homini, qui suâ exuitur libertate, sitque de libero seruus supra quam dici potest iniuriosum est, ac non ferendum. Et quidem nonnunquam isti spoliatores alienæ libertatis, iusto Dei iudicio, ab aliis suâ miseri spoliantur: quod in generali illo Romani imperij excidio visum esse locupletissimus eorum temporum testis commemorat S. Saluianus, cùm scilicet inundante colluuie Gothorum, & Vuandalorum capti Romani miserandam seruire coacti sunt seruitutem, quâ videlicet, iidem gentes tyrannicè priùs oppresserant. Hæc itaque sunt verba Saluiani: *Et miramur, si nos barbari capiunt, cùm fratres nostros nos faciamus esse captiuos? Nihil ergò mirum est, tot vastationes atque excidia ciuitatum: diu id plurium oppressione elaborauimus, vt captiuando alios etiam ipsi inciperemus esse captiui.*

Procop.

Sanctitas Iacob declaratur.

Seruitus malum grauissimum.

D. Saluia.

Captiuitas pœna captiuantis.

Romani ob tyrannidem captiui.

Matth. 7. 2. *Quâ* (dicit Dominus) *mensurâ mensi fueritis remetietur vobis* Matth. 7. Eodémque sæpiùs genere pœnarum plectuntur ij, qui alios afflixerunt, vti Dominus suorum stragem ab alienigenis factam vindicaturus dicebat ad Hierusalem. *Omnes, qui comedunt te, deuorabuntur, & vniuersi hostes tui in captiuitatem ducentur, & qui te vastant, vastabuntur; cunctósque prædatores tuos dabo in prædam.* Hierem. 30. *Hæc* (ait S. Hier.) *facta sunt sub Zorobabel, quando Assyrios, hoc est, Niniuem vastauere Babylonij, atque Chaldæi, & rursum Babylonios, & Chaldæos, Medi, Persǽque ceperunt, & Babylon destructa est.* Nihil tam certum, tâque crebrò visitur, quàm eadem pati mala, quæ quis aliis intulit, quod Romanis accidisse nemo est, qui nesciat. Quare adiungit idem Saluian. *Sentimus, etsi tardiùs multò, quàm merebamur; sentimus tamen illa, quæ fecimus, & iuxta sermonem sacrum: Labores manuum nostrarum manducamus.* Psal. 127. *ac iusto iudice Deo soluimus quæ debemus.* Tibi quidem fraudẽ struis, quando alios decipis; & quam aliis iniustam infers vim, tibi paras infelix: & mala, quæ pateris tuorum sunt fructus delictorum. Ac de Romanis quidem benè colligit Saluian. *Miseris quippe exulum non fuimus, ecce ipsi exules sumus: peregrinos fraude cepimus, ecce ipsi peregrinamur.* lib. 5. de prouid. Quid si hoc facinus tam horrendum, cædémque, ac depopulationem Sichimitarũ à patribus suis ini-

Hier. 30.

D. Hier.

Ab improbis pœna talionis diuinitùs exigitur.

S. Saluian.

Psal. 127.

S. Saluian.

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

A quissimè patratam filij tandem a Romanis debellati Iudæi, ac post omnium, quas vnquam in orbe vllæ passæ gentes fuerunt, euersionem captiui per omnes omninò terrarum portiones dispersi, suis capitibus exoluerunt? Certè à Domino dictum ad illos est: *Implete mensuram patrum vestrorum.* Matth. 23. *Vt veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est,* &c. Matth. 23. Et quidem hoc suo tragico facinore, sese ipsos, ac patrem cum vniuersa familia & comitatu in extremum audacissimi, & dementissimi iuuenes periculum intulerunt. *Non enim fit* (dixit Comicus) *sine periculo facinus magnum, & memorabile.* Terent. in Heauton. act. 1. *Turbastis me* (aiebat Iacob) *& odiosum fecistis me Chananæis, congregati percutient me, & delebor ego, & domus mea.* cap. 34.

Matth. 23.

Cum graui periculo magnum fit facinus.

Terent. Heauton.

B 3. *Intereà locutus est Deus ad Iacob.*] Hunc igitur metum, quo senex erat penè consternatus, sua præséntia, & colloquio benignissimus Dominus voluit depellere. Hoc enim adnotauit sanctus Chrysost. his verbis: *Quia vidit eum formidantem propter filiorum facinora dixit ei Deus, surge,* &c. *scilicet, quia times eos, qui hic habitant, recede hinc.* homil. 59. Poterat quidem etiam habitantem Iacob in eadem regione, vel à Chananæis, finitimísque gentibus, per quas tam inauditæ atrocitatis sparsus ierat timor, circundatum sic tueri, ac fouere, vt inter pericula tutus, inter hostes securus, inter arma, odiáque infidelium, saluus, & incolumis moraretur; sed quid humana

D. Chrys.

C prudentia tunc præscriberet, homini faciendum potiùs decreuit, secedendum enim aliò, vt vicinorum impetus declinaret, & procul iam absentium facinus paulatim obliuioni gentium traderetur, & opportunum fuit & salutare Iacobo. Id ipsum Dominus suis discipulis edixit. *Cùm persequentur vos in ciuitate ista, fugite in aliam.* Matth. 10. Nec enim vult Dominus, vt sui fideles temerè sese iniiciant in mortis discrimina, sed expectent certamini à Deo præfinitum tempus. Quòd si quis fugam huiusmodi arguet timiditatis, fallitur planè. *Non enim sancti Apostoli, & martyres, quando persecutiones tyrannorum paulisper declinabant, ob timiditatem* (inquit S. Athanas.) *fugiebant.* *Sed potiùs habebant fugam pro certamine, & exerci-*

Faciendum, quod prudentia dictat.

Matth. 10.

Non temerè periclitandum.

D. Athanas.

D *tatione ad mortem. Verùm hæc duo seruabant, rectéque cogitabant, vt neque semel temerè obiicerent; Nam id erat seipsum occidere, mortísque reum fieri.* Itaque prudentia erat è mortis periculo se subducere, quandiu aliter Dei iussio non perurgebat. *Sed neque* (adiungit) *negligentiæ crimen sustinebant, quasi molles aduersus in fuga perferendas afflictiones, quæ maiorem, & acerbiorem habent vehementiam, quàm ipsa mors.* Sic ille. Seruabantur sancti martyres ad productiorem mortem, quæ sanè grauior etiam esset in diuturnis laboribus, & vitæ incommodis, in fuga, exilio, latebrísque perferendis: *Nam* (inquit) *qui mortuus est, liberatus est à laboribus, at fugiens, quoniam expectat quotidianos ab hostibus insultus, lenius malum ducit esse mortẽ, vt qui*

Apostolorũ prudénsque sanctáque fuga.

S. Athanas.

Exilium acerbius morte.

S. Athanas.

E *in fuga mortui fuerint, non ingloriam mortem oppetant, sed habeant & ipsi martyrij gloriam.* Scitum est enim, & vulgatum; *grauius esse, quàm mors, ipsam mortem expectare.* Quocirca non timoris est, sed fortitudinis ita sese ab vna morte seducere & ad multas in fuga tolerandas se vltrò reseruare. *Ob hoc enim* (colligit demum) *& Iob fortitudine magnus fuisse cognitus est, quòd viuus tantos, ac tales sustulerit labores, quorum nullum habuisset sensum si defunctus fuisset.* apolog. 1.

In fuga & exilio martyrium.

Iobi viui patientia, quàm semel mortui clarior.

4. Et quidem Iacob si ex periculis Sichimitæ stragis ereptus est, profectò ad grauiora & plura sustinenda, vt in consequentibus legimus, reseruatus à Deo videtur.

Præstat sæpius in vita pati, quàm semel mori.

Diuino etiam consilio factum est, vt occasione persecutionis discipuli Domini fugerent, nimirum (quod S.Hieron. obseruat) *orta Hierosolymis persecutione dispersi sunt in vniuersam Iudæam: vt tribulationis occasio fieret Euangelij seminarium.* ad cap.10.Matth. Abiit ergò Iacob cum tota sua familia de regione illa Sichimitarum in aliam, vt suo exemplo gentibus aliis ad cognitionem veri Numinis,& virtutum opera prælucceret. Tum etiam (quod cœpimus dicere) vt & odium gentium vicinarum, & infamia dedecoris (ob stuprum Dinæ) Hebræorum aliqua ex parte mitigaretur. Vtrumque enim malum ex filiis suis Iacob illatum sibi doluit contestatus: *Turbastis me,& odiosum fecistis me Chananais.* cap.34. Hebr. הַבְאִישֵׁנִי *habeixeni,ad fœtere faciendum me*, radix בָּאַשׁ *baax, fœtere, putrescere*; sensus est; fecistis me abominabilem, despicabilem gentibus. Apposite quidem vtitur hoc verbo Iacob de filiis conquestus, qui & odiosum, & abominabilem apud illas gentes patrem suum fecerunt, videlicet filij atrocitate sui facinoris vicinas gentes in patrem, totámque illius familiam concitarunt; tantum quippe odium aduersus Iacobum & filios Chananæi ob truculentam illam Sichimitarum cædem conceperunt, vt nisi diuinitùs cohibiti fuissent, proculdubiò factâ omnes conspiratione ad delendam Hebræorum familiã irruissent.

Filiorũ homicidiis parentes cum familia interdum pereunt.

Hæc est multorum parentum infelicitas, vt propter flagitia, maximè homicidia filiorum mortalibus fiant odiosi, ac nonnunquam pariter cum filiis, vel in iudiciis damnati, vel ab hostibus, quos læserant, oppressi funditùs deleantur. At radix illa est fœtere, putrescere, quod ex filia malum pertulit Iacob; ac frequenter quidem parentibus huiusmodi faciunt iniuriam petulantes, stultæque filiæ: Dum enim lasciuiunt, indecoréque viuunt, parentum suorum nomen infamant, genúsque ipsum auorum, factis, & titulis clarum vsque adeò obscurant, vt in posteros deinde putrida, fœtidáque, & abominabilis habeatur ea familia, quam inuerecundæ filiæ dedecora nobilitarunt.

Filiarũ impuritate parentes & familia dedecorantur.

5. Etsi autem filia non ita perditè lasciuiat, at vltrò stulta nubens sic indignum eligit maritum, vt proinde misera tãquam abortiuum quid, fœtidum ac putridum à parentibus domo expellatur, labémque proinde suo generi ita spurcam relinquat inustam, vt multos per annos talis familiæ nomen sine stomacho, nauseáque, & odio, nec memoretur, nec audiatur. O amara parentibus liberorum voluptas! ô ærumnosi parentes, in quorum infamiam, mortémque plerumque nascuntur & viuunt filij? Sed ô incomparabilem lætitiam, ac felicitatem, quæ ex bonis, modestísque liberis parentes consequuntur? Similis deinde filiis omnium bonorum felicitas ex virtute parentum liberis aduenire solet. Atque iccircò par est credere irruentibus, hinc inde gentibus perituros haud dubiò filios Iacob in vltionem suæ crudelitatis, nisi diuinitùs propter merita patris defensi, munitíque fuissent. Læsus tandem Dominus vaga illa, & profusa libidine simul cum idololatria Salomonis, minatur homini: *Disrumpens scindam regnum tuum, & dabo illud seruo tuo; veruntamen in diebus tuis non faciam propter Dauid patrem tuum; de manu filij tui scindam illud.* 3.Reg.11. Admirandum sanè dictum; meretur Salomon propter sua flagitia, vt vel toto regno, vel saltem illius decem tribubus priuetur; & hoc tamen supplicium non Salomoni, sed filio euenturum prædicitur; & ratio quidem ab ipso Domino in iisdem verbis assignatur, vt ita colligit Theodor. *Nam tu quidem habes patrem in auxilium; at Ieroboam filius tuus paterno auxilio fuit priuatus.* qu. 33. in 3. Reg. Itaque Salomoni profuerunt patris merita: Ieroboam patris demerita nocuerunt: patris virtus filium tuetur; patris flagitia in miserum filium expiantur.

Filia indignis nuptiis sordidã deturpat parentũ familiam.

Prodest filiis etiam malis parentũ virtus.

3 Reg.11.

Patris merita, & demerita in filios redundant.

Theodor.

6. Igitur Dominus non tam filiorum respiciens facinora, quàm patris Iacob virtutem, & illos ex impendentibus eruit periculis, & patrem suo dignatur colloquio. Et quidem filij, vt cœci, ac furiosi in Sichimitarum exitio debacchati sunt; at pater factum patienter sustinens, alienigenarúmque fœdera,& amicitiam libenter admittens, diuinum quid, & propheticum mente ipsa prospexit, vti considerat ad hunc modum S. Ambr. *Cùm esset ab alienigena filio Dina filia Iacob deflorato virginitatis pudore temerata, fratres eius, qui non intellexerunt mysterium, alienigenas, qui societatem per coniunctionem generis offerebant, vindictæ studio peremerunt.* Impetu quidem cœco, vt erant cœci, nec quid tãdem suo, patrísque, ac sororis honori potissimum congruebat, nec etiam quid ius gentium, sacráque fœderum religio exposcebat considerantes in horribilem illam vastitatem populi gentilis irruunt ignari, scilicet, in ea per connubium coniunctione Hebræorum cum gentilibus, magnum latere mysterium, quod videlicet in vnitatem fidei Messiæ venturi Iudæi atque gentiles aliquando essent copulandi. *Iacob autem* (adiungit S. Ambros.) *qui morali mansuetudine clementiam diligebat, vel mystico spiritu sacramentum regenerandæ ex gentibus prauidebat Ecclesiæ, inuitus, & dolenter scenam illam exactæ vltionis accepit.* lib. 2. de Iacob & vita beata cap. 7. Itaque Dominus mansuetudinem viri iusti remunerans, & propheticum spiritum nouo alio mysterio illustrans affatur Iacobum, iubétque confestim vt iret Luzam, quam ipsemet transiens ad Labanum vocauerat Bethel, ob illam admirabilem scalæ cœlestis visionem, vt suprà vidimus, cap. 28. Bethel autem est domus Dei. *Beth* domus, *El* Deus. At S. Ambros. loco indicato existimat Bethel esse Bethlehem domũ panis; quod etiam putauit Seuerus in historia sacra; verùm tam excellenti sapientiâ præditis Patribus ignoscendum id est, quippe cùm Hebrææ linguæ peritiâ caruerint. Ergò, quod subinde ex Bethlehem hoc loco posita mysterium euoluitur, alieno fundamento nititur. *Vnde prophetanti* (colligit demum S. Ambros.) *aduentum Domini IESV responsum diuinum est datum: Ascende in Bethel, hoc est, in domum panis, vbi natus est Christus, in Bethlehem,* &c. Non ergo iubetur Iacob, vt eat in Bethlehem, sed in Luzam, vbi viderat Deum scalæ subnixum, & quam vocauerat domum Dei, hoc est, Bethel. In quo quidem Dominus locum admirandæ illius visionis commemorans, præterita illa diuinitùs concepta gaudia, & rerum maximarum datas homini promissiones videtur confirmare.

D.Ambr.

D.Ambr.

Ecclesia de gentibus & Iudæis copulata figuratur.

D.Ambr.

Seuerus.

Imperitia Hebrææ linguæ causa erroris.

7. *Fac altare Deo.*] Deus loquitur. In Bethel, ô Iacob, extrue altare, non mihi dicit; sed Deo, quem in scala vidisti. Hebraismus quidem est in sacra Scriptura frequentissimus, quo vsus in tertia persona de se ipso loquitur Deus. Sic ait: *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, id est, Propheta meus, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar*

quar

Num. 12.
quar ad illum, &c. Numer. cap. 12. Similiter loquens inducitur: *Dereliquisti Dominum tuum*, &c. *Scito, quia malum, & amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum*, &c. Hier. 2. Etsi autem hæc, similésque locutiones secundùm proprietatem linguæ Hebrææ sint hebraismi, & elegantiæ in oratione; proculdubiò tamen ad significandum aliquod mysterium à Deo sic ordinantur: Et quidem huius hebraismi, de quo nunc agimus, mysterium, sic euoluit S. Aug. *Quid est, quod non dixit: Fac ibi aram mihi, qui apparui tibi? Sed dixit Deus de alio loquens? Fac ibi aram Deo, qui apparuit tibi? Vtrum filius ibi apparuit, & Deus Pater hoc dixit?* Sic Aug. quæst. 110. in Genes. Deinde S. Hilar. eidem inhærens explicationi colligit ex hoc loco filium Dei esse verum Deum, cui sacrificium istud à Iacob offerendum à Patre decernitur. Hilarij verba sunt: *Deus honorem Deo postulat: & postulat cum alterius significatione personæ; qui apparuit, inquit, tibi cùm fugeres Esau, ne qua personæ confusio nasceretur. Deus ergo & qui loquitur cum Iacob, dicitur Deus; & de quo is loquitur; honoris confessio naturæ nomen, non discernit; quos significatio subsistentes esse distinguit.* de Trinit. lib. 4. Similis hebraismus ille apud Oseam habetur, cùm Dominus Deus loquitur per Prophetam. *Miserebor, & saluabo eos in Domino Deo suo.* Oseæ 1. Vbi sic D. Hieron. *Dicit quod eos saluet in Domino Deo suo, vel in se ipso, qui loquitur, vel Pater saluet in filio, iuxta illud quod scriptum est: Pluit Dominus à Domino.* Genes. 19. Chald. vertit: *Saluabo eos per verbum Domini Dei sui.* Suum dicit Deum, qui ex eis secundùm carnem nasciturus est. Noster Deus est, noster est, qui ex nobis matrem sibi elegit, qui nostram carnem assumpsit, & Verbum caro factum est, homo similis nobis passibilis.

Hierem. 2.
D. August.
D. Hilar.
Oseæ 1.
D. Hier.
Christus IESVS Deus emphaticè noster.
Genes. 19.

8. Iubet igitur Deus Pater Iacobo, vt eat in Bethel, ibíque filio Deo; aut vti volunt alij; iubet Deus filius extruat Iacob aram Deo Patri, scilicet, in gratiarum actionem pro liberatione ex Sichimis. Cùm enim homines pro infinitis, quæ perenniter accipimus, beneficiis, vt pauperculi sumus, debitum, párque officium Deo exsoluere non possimus, hoc vno satis persolutum sibi à nobis reputat benignissimus Dominus, quòd debitas saltem gratias tanto benefactori habeamus. *Cur quæso* (rogat optimè S. Saluian.) *non vnusquisque nostrum totum pro se Deo offerat, quod habet qui non potest totum quod debet.* lib. 2. ad Eccles. Cathol. Quod enim Deo debemus, est prorsus infinitum; dedit quippe seipsum pro nobis; at totum quod sumus, finitum, ac prope nihil est. Erecto altari, Iacob sacrificium erat oblaturus Deo in gratiarum actionem maximè pro liberatione ex illo periculo Chananæarum gentium, quæ coniuraturæ haud dubiè videbantur ad vlciscendam Sichimorum euersionem. Liber enim iam à periculis, ne deinceps (vt ferè solent homines) in secundo rerum successu negligentiùs agat: iubetur à Domino aram substruere, oblatísque victimis Dei benefactoris meminisse, debitásque celebrare laudes. Multorum quippe mortalium hæc est inuerecundia ne dicam, an stoliditas, vt in tribulationibus positi obnixè Deum implorent, at vbi euadunt in portum illicò Dei memoriam ex animo expellant. Pulchrè quid vtramque in partem cordato pióque viro sit agendum S. Saluian. sic edisserit. *Magis placandus est Deus in aduersis, & minus lædendus in prosperis. Placari debet cùm irascitur; lædi non debet cùm placatur. Aduersa enim nobis per iracundiam Dei venium, secunda per gratiam.* lib. 6. de prouid.

Debitū sibi à nobis Deus reputat persolui per gratiarū actionem.
S. Salu.
Totum quod habemus, Deo reddamus.
Ingrati inuerecundè, stolidéque Deum obliuiscuntur.
S. Salu.
In aduersis Deus placandus, in prosperis nō lædendus.

9. Propitianda quidem est in aduersis Dei iustitia, celebranda in prosperis Dei misericordia. Cæterum longe aliter euenit, in secundis maxime; quo in statu miseri sic eleuamur in vanitatem, vt etiam ipsius diuinæ gratiæ cui debemus quod sumus, & habemus, obliti prorsus in vitia deinde insolescentes diffluamus: quo in argumento audiendus est idem Saluianus, cuius hæc sunt verba: *Si quando Deus exoratus suâ ipsius misericordiâ (neque enim vnquam nos ita viuimus vt exorare mereamur) sed si quando (vt dixi) à se ipso exoratus, pacificos nobis dies, prouentus vberes, diuitem bonis omnibus tranquillitatem dederit, tantâ secundarum rerum prosperitate corrumpimur, tantâ morum insolentium prauitate vitiamur, vt & Dei penitus obliuiscamur, & nostri.* indicato loco. Illud tamen iis, qui prosperè viuunt, seriò ac diligenter animaduertendum est, gratos quidem esse debere beneficiis Dei; sed non ita tamen, vt præsentium rerum prosperitate contenti futuræ, quæ à Deo promittitur, felicitatis in æternitate obliuiscantur; quæ tam impudentia, quàm stoliditas carpitur à Propheta, cùm de insipiente amatore mundi huius dicit; *Anima eius in vita ipsius benedicetur: confitebitur tibi, cùm benefeceris ei.* Psalm. 48. *Cùm verò dicit* (declarat optimè Rupertus) *anima eius in vita ipsius benedicetur; subaudiendum est; & illâ benedictione contentus erit, de futuro non curans, dummodo in præsenti seculo, dum viuit anima eius, id est, sensualitas eius, exaltetur siue prosperetur.* lib. 7. de victor. Verb. cap. 26. Quod quidem egregiè interpretatur de Cyro Persarum rege, qui apud Esdram confitetur Dominum: *Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli.* 1. Esdr. cap. 1. Gratias nimirum filius seculi agit pro præsentibus, immemor aut negligens virtutis, atque æternæ felicitatis. S. Hieron. versum illum; *anima eius in vita ipsius benedicetur*, explicat de adulatoribus, stultísque aliis hominibus, qui diuitum & felicium in mundo admirantur affluentiam, nihil interim curantes si pij, aut impij sint. *Benedicitur* (inquit) *à stultis propter potentiam: sed victus affluentiâ ac potus proferunt, non de bene viuente, sed de bene pascente sententiam.* Hæc ille.

Deus à seipso, non à nobis exoratur.
Prosperitate corrumpimur.
Psal. 48.
Rupert.
Mundani terrenam felicitatem amant, cœlum non curantes.
1. Esd. 1.
S. Hier.
Laudantur diuites de victu, nō de virtute.

10. Profectò (quod summæ infelicitatis est) multo plures, etiam qui Christiani censentur, solam in terra felicitatem cognoscunt, amant æstimántque; pauciores verò æternam, quæ vera est, curant, & ambiunt. Porrò licèt magnum ac laudabile sit Dei meminisse in prosperis, ac pro acceptis beneficiis debitas persoluere gratias, quòd hoc loco exigitur à Iacob; longè tamen excellentius, ac perfectius est etiam in aduersis Dei nomen cum gratiarum actione celebrare, veluti pro magno habeatur beneficio, etiam flagellari, ac de manu Domini venientia læto animo, vultúque accipere aduersa. Hoc de argumento multa diuinitùs dixit, & scripsit passim S. Chrys. Illud vnum commemoro. *Nihil hac linguâ sanctius est, quæ in aduersis gratias agit. Certè non inferior est lingua martyrum: Vtraque pariter coronatur. Nam & aduersus illam instat lictor Deum per maledicentiam negare cogens, instat diabolus argutis cogitationum quæstionibus lacerans, & animum angustiis obtenebrans.* Genus igitur quoddam est martyrij aduersa patienter sustinere, atque diabolo ad impatientiam stimulanti constanter ad modum resistere. Quare optimè subinfert; *Si ergo dolores pertulerit, & gratias egerit, martyrij coronam sortitur.* Ita Chrys. hom. 8. in epistol. ad Colossens. meritóque

D. Chrys.
Deum laudare in aduersis genus est martyrij.

Iob patiētia martyr. martyrem appellat patientissimum Iob hom. 25. ad populum Antioch. & homil. 1. in epistol. ad Corint. Itaque laudare Deum, illique habere gratiam in aduersis, tantæ virtutis est, vt martyrij gloria censeatur.

11. Iubet igitur Dominus Iacobo, vti ascendat Bethel domum Dei, extruátque ibi altare Deo, vtique Dei filio, qui per se, vel in Angelo repræsentatus dormienti olim apparuerat in summitate scalæ, de qua reuelatione scriptum est suprà cap. 28. & in vtroque magnum certe significatur mysterium. *Omnia enim in figuris contingebant illis.* 1. Corint. 10. *1. Cor. 10.* At quæ alia domus Dei nisi Virgo illa beatissima, in qua Deus homo factus habitauit, cùm è cœlis ad terras descenderet genus humanum redempturus? *B. Maria domus Dei.* Nec enim Deus sibi construxit in creaturis, aut sacratius, aut purius, aut augustius, opulentiúsque templum, quàm vterum, mentémque Virginis beatissimæ. Ad hanc domum Dei, ad hoc templum diuini Verbi iubentur in terris ascendere, tum qui periculis terrentur, afflictantúrque ærumnis, ad exposcendam Dei opem; tum qui è malis emersi diuino sunt numini debitas acturi gratias. Extructum in Virgine non Iacob, nec vllius, aut hominis, aut Angeli, sed solius Dei manibus altare fuit: *Dei altare humanitas Christi. B. Maria templū Dei.* scilicet humanitas ex Virgineis concepta sanguinibus, quam Dei Verbum suæ diuinitati hypostaticè aduniuit. En templum Dei Virgo sanctissima; en altare Dei in templo, Christus Deus homo in vtero conceptus, dein in sinu, brachiisque parentis pendens ad vbera, virgineóque lacte nutritus. Hic inueniunt, hic visunt, audiúntque mortales Deum, scalamque in cœlum, directum iter, facilem aditum in Dei conspectum, complexúmque habent. Iussus Iacob extruere in Bethel aram proculdubiò præsignificat, quæ innumerabilia propemodum extruenda essent Deo in terris templa. *Templa in Dei honorē extructa.* In quo quidem augusti planè mysterij est, quod in terris primum omnium, quæ hominum celebrantur monumentis, Virgini Dei matri templum extructum antiquorum annales prodiderunt. *Cedren. Primum ab Argonautis extructum templum.* Refert enim Cedrenus ab Argonautis ædificatum templum omnium nobilissimum Cyzici. Quod Plin. lib. 36. cap. 15. describit veluti maxime admirandum; *Plin.* deinde consultum ab illis oraculum, cui tandem Numini consecrari deberet, hæc eadem carmina protulisse.

Assiduâ virtute decus sublime parate,
Atque vnum (sic mando) Deum, qui cuncta gubernat,
Cœlesti residens solio, colite, atque timete.
Illius æternum, atque ante omnia secula Verbum
Nescia Virgo viri nostras emittet in auras,
Quod velut igniferis impulsa sagitta procellis
Edomitum reddet diuino munere mundum.
Huius, cui Maria nomen, sanctissima mater
Agnoscet templum proprium sibi ritè dicatum.

Antiquissimum de B. Maria oraculum. 12. Hoc oraculum cùm esset celeberrimum incisum æreis in marmore literis prisci illi mortales supra ianuæ frontem æternæ memoriæ legendum à posteris consignarunt. Cæterùm gentilitas quid Mariæ nomen significaret prorsus ignara Rheæ matri fabulosæ Deorum illud consecrarunt templum, quod posteà imperante Zenone ad cultum Mariæ Dei matris est traductum, seu potiùs restitutum. Habemus igitur primum in terris templum ab Argonautis extructum *Prius in terra extructum tēplū B. Maria.* fuisse multis sæculis ante tabernaculum Silo, & templum Salomonis. Constat enim Argonautas floruisse ante tempora Iudicū Israëlis, vel cum Moyse, aut Iosue simul extitisse ad annos videlicet 2670. bis mille sexcentos septuaginta, vt ibidem testatur Genebrard. *Genebr.* Rursus Iason Argonautarum princeps Athenis in arce primum ædificauit templum; *Apollinis oraculum de B. Maria.* consultúsque Apollo cui dicandum esset cogente Deo hæc verba respondit: *Quæcunque ad honestatem, virtutémque vos incitant, facite. Ego autem tres cupio. Deum vnum regnantem apud superos, cuius Verbum ab interitu alienum, conceptum in simplici Virgine, quod tanquam igneus arcus percurrens mundi medium, omnes capiens, eos adducet donum patri; huius erit hæc ædes. Maria autem erit nomen eius.* Hæc protulit oraculum, quod Procopius martyr sub Diocletiano *Procop.* interfectus pro Christi Domini cultu recitauit, vti scribit Metaphrastes apud Surium tom. 4. Iulij 8. *Metaphr. Secundū in terra extructum tēplum B. Mariæ.* At dæmones subinde mendaciis omnia corrumpentes pro Maria Mineruam Virginem fabulosam sapientiæ parentem supposuerunt. En alterum in terris, videlicet in Græcia extructum augustissimæ Virgini Deiparæ Mariæ templum.

13. Quid quòd in Hispania in ipsis Christianæ Ecclesiæ primordiis, viuenti adhuc in terris Virgini ædificatum, & consecratum à sanctissimo Iacobo Apostolo sacellum fuisse Cæsaraugustæ, *A S. Iacobo Apostolo extructum tēplū B. Mariæ viuenti adhuc.* scilicet ad Christi annum trigesimum septimum ex antiquissimis, & ex maximis miraculorum euentis constat. Res est notissima, & celeberrima inter Hispanos, & Vasæus, Lucius Marinæus Siculus, & pleríque alij Hispanicarum antiquitatum diligentissimi scriptores tradiderunt. Hæc omnia refert Bozius vir eruditissimus & de *Bozius.* Christiana fide optimè meritus tom. 1. lib. 9. de signis cap. 6. num. 8. Diuino quidem consilio decretum est, vt Virginis Deiparæ prima in terris templa extruerentur, primáque altaria consecrarentur, iccircò videlicet quia eadem Virgo beatissima, & primum maximúmque diuino Verbo consecratum fuerit templum, & in ea tanquam in altari primo Deus homo mortalibus visendus, adorandus, implorandus, amandúsque apparuerit. Ac deinde ad refugium & præsidium peccatoribus nullum (post Christum Dominum) sacratius, & augustius templum: & nullum, quod *B. Maria hominibus templum, & altare.* piis prehendant manibus, in quo preces, votáque offerant, desideria, suspiriáque incendant, libent lacrymas; animas, cordáque sacrificent, altare in terris est, quàm Virgo Dei mater: scilicet (vti loquitur S. Ioan. Damasc.) *S. Ioann. Damasc.* *immensorum bonorum, & omnem captum, cogitationémque superantium officina: munus omnium Dei donorum præstantissimum simul & carissimum.* orat. 1. de assump. *B. Maria bonorū immensorum officina.*

SECTIO II.

Iacob verò, conuocata omni domo sua, ait: Abiicite deos alienos qui in medio vestri sunt, & mundamini, ac mutate vestimenta vestra.

1. IAcob æquè pius ac prudens dum vicinarum gentium arma, furorémque pro Sichimitarum euersione certatim vlciscenda meritò pertimesceret, nihil sibi prius, ac potius faciendum ratus, quàm vt diuinum exposceret, impetrarétque auxilium, duo maximè studuit efficere, vt & animorum labes, peccatáque ablueret, & sinceræ

virtutis

Mirum Iacob studium veræ religionis.

virtutis munditiem exquireret : quò scilicet, tam ipse, quàm tota sua familia ritè propitiati puréque honorati Numinis optatum præsidium consequerentur. Igitur vxores, liberos, seruos, & ancillas, & quoscunque alios (si fortè aderant) in suo comitatu omnes in concionem collectos seriò, seueréque admonet, vt idola, si qua adhuc Labani supererant, & furto abstulerat Rachel, & quæcunque in direptione Sichem inuenta cum spoliis surripuerant, procul exterminarent? *Abiicite* (inquit) *deos alienos.* Idola vocat Deos alienos, & quidem multas ob causas; In primis, quia cùm Iacob, & sui verum Deum colerent, alios qui à gentibus habebantur dij, extraneos, & alienos suæ, quæ vera, & legitima esset, religioni Deos nominabant: Deinde, quia alienigenæ, gentésque extraneæ sanguini Hebræo istiusmodi deos colebant, cùm sola gens Hebræorum veri Dei cultum teneret. Præterea quia cùm re vera essent dæmones, malignique, & tartarei spiritus, mortalium mentes, animósque sic dementabant, vt eos à vera Dei cognitione, cultúque abalienarent, tum etiam, quia cùm essent humano generi alienissimi, & infestissimi, nihilominùs beneuolos sese atque beneficos esse homini simulabant. Denique, cùm illi essent inter omnes omninò creaturas, pessimi, abiectissimi, summéque detestabiles, nihilominùs nomen Dei prorsus alienum illis, & nullo modo conueniens, falsò, ininstéque vsurpabant. Quare quoties in sacra scriptura legeris Deos alienos, idola gentilium his de causis noueris appellari. *Auferte igitur* (inquit) *Deos alienos*, scilicet (vti animaduertit Procopius) *quos Rachel surripuit, & quos cepistis in destructione vrbis Sichimitarum. Docet autem præsens locus, quomodo eundum sit in domum Domini.* Est quidem huius loci obseruatio percommoda iis, qui adulti baptizantur, quibus iubetur, vt veterem pompam, vanitatémque diaboli renuncient, bellúmque deinde vitiis, atque erroribus, quibus anteà dediti fuerant, indicant. *Maximè* (adiungit) *eo tempore, quo lauamur baptismi sacro liquore, quapropter ibi dicimus. Indico tibi ò Sathana, tuæque pompæ, & omni tuo cultui bellum.* Profitemur hoc idem, sed velut in habitu, atque per alios, qui baptizamur infantuli.

Idola cur dicantur dij alieni?

Procop.

Sacer Baptismi ritus.

Procop. *Diabolo bellum indicit Christianus.*

2. Cæterùm ad idem omnes per baptismum obligamur, vt ablatis veteris Adami erroribus, mortui quidem simus peccato, in nouitatem vitæ resurgentes cum Christo deinceps viuamus. Hoc sensu Baptismum Christianorum sic Apostolus explicauit: *Si complantati sumus similitudini mortis eius; simul & resurrectionis erimus.* ad Roman. 6. Baptismum vocat similitudinem mortis Christi; morimur enim peccato in Baptismo, vti Christus in Cruce mortuus est; Et quemadmodum Christus in Cruce moriens peccatum omne (quátum est ex se) prorsus aboleuit, ac mortalem vitam cum sua illa grauium ærumnarum sarcina exuit: Sic nos per Baptismum infantuli originale peccatum abolemus, adulti verò etiam actualia cuiusque generis, ac grauitatis flagitia, veluti Ægyptiorum quadrigas in mari rubro submergunt, atque regenerati in amœnitatem diuinæ gratiæ efflorescimus. *Complantatos dicit similitudini mortis Christi. Planta quidem* (declarat S. Chrys.) *nomine, & fructum ex ea nascentem nobis clàm significat. Nam quemadmodum Christi corpus sepultum in terra fructum vniuersi orbis salutem attulit; ita & nostrum sepultum in baptismate fructum tulit, sanctificationem, adoptionem*, &c. Complantati, hoc est, si-

ad Rom. 6. *Admirabiles gratia Baptismi.*

D. Chrys.

A mul cum Christo plantati. Christus enim planta, nos etiam plantæ. Christus mortuus, lacerisque artubus, tabóque perfusus, vermis non homo, abiectio plebis, nouissimus virorum, factus denique maledictum, & opprobrium triduo iacuit in sepulchro: at suâ deinde virtute resurgens, in corporis sui immortalitatem, omniumque cœlestium gratiarum splendorem emicuit speciosus formâ præ filiis hominum, desideratus gentibus, in quem desiderant Angeli prospicere, decoréque immortalitatis indutus, atque in se palàm omnes triumphans mundi potestates, regnum, quod sua passione, crucéque obtinuit in cœlo, & in terra supra omnes creaturas suscepit sempiternum. Tantæ igitur gloriæ de sepulchro planta

Christus planta per resurrectionem efflorescens.

B Christus refloruit, ac pullulauit. Plantæ nos quoque in Baptismo, & sepelimur, & serimur, indéque in gratiam, & sãctificationem donáque Spiritus sancti cœlitùs infusa filij quidem Dei, cohæredes autem Christi efflorescimus, adiungit Apostolus; *Simul & resurrectionis erimus. Sepultus enim* (exponit S. Chrys.) *in baptismate fieret tandem & resurrectionis postea donum.* Cæterùm illud etiam subtiliter expendeas cum eodem Chrysostomo. Loquutus enim Apostolus de morte Christi non dicit nos complantatos morti, sed similitudini mortis eius, quia videlicet in Baptismo haud corporaliter, veréque morimur, sed typicè tantùm, mortui scilicet peccato; at cùm de resurrectione loquitur, non dicit similitudini re-

Plantæ sumus in Baptismo.

D. Chrys.

C surrectionis, sed resurrectioni complantatos, eo quòd verè, corporaliterque ad exemplar Christi resurgentis post diem iudicij pariter resurgemus. Istud ergò est ascendere Bethel domum Dei, intrare in ouile Christi, annumerari fidelium gregi, dare nomen Christianæ militiæ, in album Dei referri, pertineréque ad librum vitæ, quo cum statu, nec errores, nec vitia simul inueniri debent, ac possunt.

Vis baptismi.

3. Auferri iubet Iacob Deos alienos, suámque familiam impurissimis idolis perpurgari; mirúmque est, quantum hæc immunditia Hebrææ genti semper inhæserit; nec enim in Ægypto dum ibi agerent captiui, nec posteà temporibus Iudicum, ac Regum ab idolis, munda, liberáque

Proni ad idololatriã Hebræi.

D extitit genus Hebræorum. In idololatriam summa fuit semper illorum procliuitas; nec tamen *ob tam principale* (vti vocat Tertull.) *humani generis vitium gens illa* funditùs euersa, excisáque fuit, imò nec vltra septuaginta, octogintáve annos ob idololatriam, quod diuinitùs infligebatur, supplicium perdurauit. At iam hodie miseri vltrà mille quingentos numeratis annos, ex quo à Romanis vastata est Iudæa, vósque è patriis sedibus expulsi, sine regno, sine Republica, sine sacerdotio, sine templo, & sacrificiis, toto orbe vagi, exuléſque in maledictum, opprobriumque gentium obertatis. Igitur proculdubiò grauius aliud flagitium perpetrastis, quo Deum sic offendistis, & irritastis, vt meritissimò diuina in vos illa sit

Tertull.

Iudæorum supplicium ob idololatriã certis annis definitum.

E pronunciata sententia: *Vsque ad consummationem, & finem perseuerabit desolatio.* Daniel. 9. Sed quod nam quæso istud est flagitium idololatriâ detestabilius, quod nullis suppliciis vsque ad finem mundi satis expiabitur? Profectò illud ipsum, quod idem Propheta prædixit: *Et post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus, & non erit populus eius, qui eum negaturus est. Et ciuitatem, & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo; & finis eius vastitas, & post finem belli statuta desolatio.* Daniel. 9. Hæc verò Iudaicæ nationis extrema calamitas, & euersio

Daniel. 9. *Iudæorum supplicii ob Christi mor. nec modo nec termino circumscriptum.*

euersio tot annorum sæcula iam inde à Vespasiano, ac demum Adriano Romanis Imperatoribus ita constans, & immutabilis perseuerat, vt nunquam passa fuerit diuina iustitia, vti aut Respublica Iudaica reuiuisceret, aut istius gentis natio, suum, quod ab interfectoribus Christi gestat opprobrium indelebile, possit exuere. Quin etiam ex omnibus hominum ætatibus, quæ ab illa euersione ad nos vsque fluxerunt, euidenter constat, infelici tandem exitu periisse principes etiam Christianos, qui gentem istam nobili aliquo priuilegio honoris exaltare voluerunt.

Indelebile Iudæa gestit opprobrium.

Infelix principum exitus, qui Iudæos honorarunt.

4. Atque vt cætera, quæ hominum teruntur vocibus, prætercam, illud tantùm commemorabo, quod Maximo, qui se Imperatorem acclamari fecerat, contigisse memoriæ proditum est. Enim verò florentissimum ductans exercitum contra Theodosium, cùm audisset Romæ à Christianis dirutam Iudæorum synagogam, vehementer iratus imperauit, vt Christianorum sumptibus confestim erigeretur. Igitur tantæ iniuriæ Christo, & Christianæ genti illatæ promeritum infelix Imperator, seu potius tyrannus ille supplicium statim sustinuit. cùm victus, debellatúsque à Theodosio fuit. Qua de re sic scribit S. Ambros. *Nónne proptereà Maximus destitutus est; quia ante ipsos expeditionis dies, cùm audisset Romæ Synagogam incensam, edictum Romam miserat, quasi vindex disciplinæ publicæ? Vnde populus Christianus aiebat: nihil boni huic imminet: Rex iste Iudæus factus est.* epist. 29. ad Theodos. Cui quidem Imperatori idem Ambros. dissuadere conatus est in eadem epistola. Simile quoddam edictum, quo alibi Iudæorum incensam Synagogam Episcopi, & Christianorum pecunia præfectus manu ad id negotij armatâ circunseptus reædificari curaret. *Mutatur ergò* (inquit) *miles fortasse dicturus, quod hic aliquando ante tuum Imperatorem dixit aduentum. Quomodo poterit nos Christus iuuare, qui pro Iudæis aduersus Christum militamus? qui mittuntur ad vindictam Iudæorum, suos perdiderunt exercitus.* Vel ipsi milites, quos Maximus in exercitu habebat, vbi acceperunt sui ducis edictum pro Iudæis, prorsus suæ causæ diffidentes de victoria desperarunt, & quidem meritò. Ibant siquidem in prælium cum Imperatore inimico Christi, à quo sunt victoriæ, felicésque præliorum euentus. Cur enim Dominus nó grauiter inueheretur in eum, *qui* (ait S. Ambros.) *Synagogam instaurabat, quæ Christum nesciat? An non ipsámet iniquè, atque impiè reædificata Synagoga, & Maximi contestabatur impietatem, & Christi vindictam inclamabat? Erat enim* (inquit idem Ambros.) *locus Iudæorum perfidiæ factus de exuuiis Ecclesiæ: & patrimonium, quod fauore Christi acquisitum est Christianis, hoc transferebatur ad donaria perfidorum. Possent ergò Iudæi in fronte Synagogæ suæ hunc titulum scribere: Templum impietatis factum de manubiis Christianorum.* Hæc S. Ambros.

Infelix exitus Maximi, quia fauit Iudæis.

D. Ambr.

Iudæorum fautores infeliciter pereunt.

D. Ambr.

Synagoga templũ impietatis.

5. Quid ergò tam iniuriosum Christo, támque sacrilegum, ac proinde grauissimorum suppliciorum acerbitate illicò expiandum: Profectò, vt constat ex antiquis & nostris temporibus ferè nullus extitit princeps fautor gentis Iudaicæ, qui statim in multis, & acerbis calamitatibus diuinæ iustitiæ vindictam non tulerit. Ac de Maximo quidem illo colligit hæc demum S. Ambr. *Ille igitur à Francis, & a Saxonum gente, in Sicilia Siciæ, Petauione, vbique denique terrarum victus est; quid pio commune cum perfido? abolenda cum impio sunt etiam impietatis exempla.* epistol. 20. Quapropter non immeritò à piis, doctisque viris, fauor Iudaicus admodum suspectus, Christianoque homine indignus habetur. Atque vt in hac sententia, quid cœlitùs viro sanctissimo reuelatum fuerit, in posterum memoriæ hominum, nostrorum maximè commendetur; referam quod ipsemet audiui à Martino Gondisaluo de Camera, quem virum, & nobilitate generis clarum, & religione virtutumque omnium splendore clarissimum in summa regni Lusitanici gubernatione prorsus admirandum gentes etiam exteræ celebrarunt. Igitur florente regno, Lusitanorúmque nomine per Africam, Asiámque omnium gentium sermonibus percelebrato, Simon Gomesius vir admirabili sanctitate, quem diuinis illustratam reuelationibus tota iam Lusitania commendabat, à Deo missus Martinum adit quo tempore regni totius clauum pro Sebastiano Rege moderabatur: edicitque, ac prædicit extremam regno perniciem imminere, cuncta denique mox peritura, Deo scilicet indignante, quod Iudaicæ nationis homines, falsi nimirum Christiani (boni siquidem Deo sunt amori) in Lusitania, & honorati, & florentes viuerent: Additque: *Inauratis videlicet fustem, quo Deus vester pulsatus, ac verberatus est. Et quis audeat domi suæ fouere, aleréque proditorem, qui regem fuste percuteret? Dignus ille foret, cuius, & domus sale in æternum conspersa subuerteretur.* Hæc ille.

D. Ambrof.

Fautor Iudæis & suspectum, & exitiale.

Martinus Gondisaluus de Camera.

Exitiũ iminet regno, vbi honorantur hostes Christi.

6. Nec ficta reuelatio, nec vana prædictio; Nam paulò post, cum Rege simul vniuersa periit in campis Africæ Lusitania. Certè tum ex his, tum ex aliis, quæ ab vtroque viro noster Ignatius Martinus vir vnus ex viris nostræ Societatis, tum prædicationis laude, tum vitæ sanctitate admirandus, cùm vtrique fuerit amicissimus, acceperit, eam induerit mentem, vt in omnibus ferè concionibus contra Iudæos, eorúmque perfidiam, ac cæcitatem inueheretur. Igitur tunc ego adolescens, *Quid tu* (inquam) *ò pater tam crebrò contra Iudæos prædicas? frustra laboras. Indignantur illi, & pertinacius obdurantur. Benè* (inquit ille) *loqueris. Sed Christi tamen honori conuenit, vt illius hostes Iudæi dehonestentur, infaméśque habeantur.* Hæc ille. Si placeat lectori; videat in hoc eodem argumento egregium opus Episcopi Astensis Simonis Vultur. tom. 3. colloq. 1. Verùm enim verò quæ diximus contra Iudæos, ea fideles, veréque Christianos, sint licet ex antiquo illo sanguine oriundi, nequaquam attingunt. Gloriari potius illi debent, quòd viros omnium sanctissimos, quòd Apostolos regni cœlestis principes; quòd denique (summa hæc est felicitas) & Virginem Dei matrem, & ipsummet Deum hominem IESVM Christum suo de semine, gentéque habeant.

Lusitanorũ extrema clades.

P. Ignatius Martinus.

Christi honori conuenit vt Iudæi sint infames.

Fideles Hebræi sanguinis habent de quo glorientur.

7. *Mundamini, ac mutate vestimenta vestra.*] Idola sordes sunt; quippe cùm in sordidis fanis, ritu sordido, impurisque ceremoniis, & à Sacerdotibus omni vitiorum labe pollutis colerentur; & quibus omnia flagitiorum, ac scelerum, maximè luxuriæ, spurcitia, fœtórque placeret. Mundantur igitur, qui abiiciunt idola, nefandósque illorum ritus execrantur. Prætereà munditiem interiorem ipsius animi curandam edicit, non abiectis modò idolis, sed omni etiam scelerum affectu deposito, pérque veram ante actæ vitæ pœnitentiam purgatis criminibus; nec enim negandum, aut dubitandum est Patriarchis, vtpote viris sanctissimis, & reliquorum mortalium suo tempore magistris ac Sacerdotibus medicinam peccati,

Idola cur sordes dicuntur.

peccati, quæ scilicet est pœnitentia, innotuisse. Hæc est illa munditiei, quam Dominus ipse cōmendat. *Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis.* Isai. 19. Interior quidem indicitur munditiei, quæ soli Deo manifesta esse potest, cùm videlicet in ipsum arcanum humanarum cogitationum soli Deo (vt loquuntur Theologi) pateat illapsus. Locum interpretatur S. Hieron. S. Basil. S. Cyrill. de lauacro sancti baptismatis. Cùm enim Dominus sacrificia, ritúsque, ac ceremonias Mosaicæ legis, quibus male confidebant Hebræi, omnibus alioqui vitiorum impuritatibus inquinati, omninò reiecisset, vt latè ostenditur eodem cap. 1. Isaiæ. Tum demum ad sacrum baptisma inuitat homines, ex quo animæ candidiores niue, purioresque auro exurgunt. *Lauamini, mundi estote.*

Pœnitentia munditiei animarum. Isai. 19.

Mira per Baptismum munditiei.

8. Sed ne Sacramenti lotione, ac munditie, quam ex illo animæ comparant contenti, deinde in posterum conseruandæ puritatis curam omnem abiiciant; adiungit: *Auferte malum cogitationum vestrarum*, seu, *auferte malitias ab animabus vestris coram oculis meis*, vt legit S. Basil. explicátque ad hunc modum. *Expurgatio, quæ per lauacrum fit, vtique dependet à Domini erga nos benignitate: nequitia autem submotio a nobis ipsis requirit accuratam operum exercitationem.* Sanctificatio quidem prima in Baptismo nobis (vt fit hodie) infantulis datur sine vlla nostra operatione, quod innuitur illis in verbis; *Lauamini, mundi estote*; at conseruatio gratiæ, deincépsque merita tum ad gratiam, tum ad gloriam non sine nostra voluntate, operationeque comparantur. *Quare* (adiungit) *ne spem totam collocantes in sola, quæ ex regenerationis lauacro profluit, gratia, inefficaces, & ab obseruatione mandatorum vacui desideamus: idcircò connexuit omnē moderandæ vitæ collocutionem dicens: Auferte malitias à cordibus vestris.* Videlicet, exercitatio bonorum operum, quæ baptizatis diuináque gratia sanctificatis commendatur, atque indicitur in illis verbis continetur: *Auferte malum cogitationum vestrarum*; sed quid hoc est, quod non operum, sed cogitationum tantummodo malum auferendum dicit? An non grauius operum, quàm cogitationum est malum? Ita planè. Cæterùm malorum operum radix est mala cogitatio, atque adeò extirpata malitia cogitationum extirpantur simul operum germina. Quod luculenter edisserit idem Basil. *Auferte malitias à cordibus vestris; ac si dicat. Ab radice malitiosas cogitationes reuellite à mente vestra, vt ne vllum sermonem, non item quiduis operis progerminet eorum quæ vitiosa sunt, & improba.* Sunt autem vel maximè ab homine Christiano reprimendæ, ipsoque in exortu, ne repullulent, *extirpandæ prauæ* (inquit S. Cyrill.) *cogitationes in omne vitiorum genus mentem nostram planè demergentes. Baptizatos igitur* (addit) *oportet ab omnibus sceleribus desistere. Vt post lauacrum aquæ, cordis habeamus puritatem.* Sic Hieron.

D. Basil. Gratia post Baptismum nec conseruatur, nec augetur, nec recuperatur sine nobis.

Bona opera baptizatis commendātur.

S. Basilius. Radix malorum operū mala cogitatio.

S. Cyril. Primo statim exortu comprimēda mala cogitatio.

D. Hieron.

9. Pulchrè locus iste Isaiæ concordat cum præsenti edicto Iacob: *Abiicite Deos alienos, & mundamini*, &c. *Quibus significatur iuxta Procop. sacri Baptismi lauacrum; in quo vestium etiam mutamus, scilicet exuentes veterem hominem, induimus nouum, qui subinde renouatur ad imaginem eius Dei, qui ipsum condidit.* Itaque præsentis loci interpretatio de susceptione Baptismatis, atque per illud in Ecclesiam Christi, domum Dei Bethel ascensu, ingressúque, præclara quidem est, & à Patribus; Doctoribúsque inculcatur. Cæterùm quia Iacob iussus ascendere in Bethel, ibique Deo construe-

Procop.

Cum puritate adeundum templum.

A re altare, primum omnium indicit omni suæ familiæ vt abiectis procul idolis, mundatisque mentibus, & corporibus omnes se ad ascensum illum accingerent, proculdubiò videtur docere vir iustus, quanta cum animorum, corporúmque munditie in templum sit fidelibus eundum, sacrísque altaribus adsistendum, diuináque mysteria, tam sumenda quàm tractanda, maximè verò cum nostris hodie in templis, non cæsarum pecudum, & sanguis libetur, & exta concrementur; sed Christi Dei hominis corpus, & sanguis in admirabili sacramento Eucharistiæ offeratur, & fidelibus communicetur, quæ quidem mysteria vti diuinitatem ipsam continent, sic à celebrantibus, & sumentibus insignem exigunt puritatem, qualem scilicet depingit S. Dionys. Ariopag. multis, & subtilibus verborum sententiis: apponam aliquot. *Eos* (inquit) *ad sanctissimam venientes immolationem purgare oportet, & extremas animæ phantasias, & similitudine ipsi tantum, quantum possibile est aduenire in manifestiores sic theophanias, super quas deinceps supermundialium fulgorum in conformium speculorum claritatem peruenire.* Hierarch. Eccles. cap. 3. titul. Theoria.

B

Diuina non nisi à puris iustisque tractanda.

S. Dionys. Ariop.

10. Horum verborum, quia obscuriora fortè videbuntur, paraphrasis hæc est. Accedentes nimirum Sacerdotes ad sacrosanctum Eucharistiæ sacrificium purgandi sunt etiam à leuioribus phantasiis, siue cogitationibus, & ipsi, quem sumunt, Christo Domino assimilandi secundùm singulorum possibilitatem per hoc ipsum diuinitùs illuminandi, splendoribus mentes eorum conformia specula copiosiùs, formosiùs, & interiùs superfulgentibus. Vide qualis debeat esse Sacerdotum ad altare Domini celebrantium purgatio & puritas, nimirum ab extremis animæ phantasiis, id est, etiam à minimis culpis cogitationum iuxta Isaiam: *Auferte malum cogitationum vestrarum.* cap. 1. Multò igitur plus à malis affectionibus purgari oportet. Expianda quidem ipsomet diuino iure seuerius exigente lethalia sunt peccata per confessionem Sacramentalem, vt ex Apostolo dicente; *Probet autem seipsum homo*, &c. 1. Corint. 11. definitum habet catholica fides. Deinde à quibuscunque, vel leuissimis culpis purgandi erunt Sacerdotes, ne alioqui accedentibus exprobret Dominus: *Væ qui inutile cogitatis.* Mich. 2. *Væ vobis, quia ridetis nunc; quia plorabitis, & flebitis.* Luc. 6. Increpatur à Domino leuitas risus, damnatur otiosa cogitatio, quæ scilicet suam non euadet pœnam; Nam Septuaginta legunt, *Væ, qui cogitatis labores.*

C

Puritas & sanctitas in Sacerdote cùm celebrat.

Isai. 1.

D

1. Cor. 11. Etiam à leuissimis purgatio necessaria Sacerdoti.

Mich. 2. Luc. 6. Et risus, & leuis cogitatio damnatur.

11. Quod si nobis laborandum est pro inutili; quid (heu nos miseros!) pro impura cogitatione, consensúque fiet? Si risus leuitas castigatur, quid non suppliciorum malignitas operis demerebitur? Ac iure quidem optimo exigitur hæc tanta, támque exquisita munditiei in Sacerdotibus; quippe cùm assistant ipsi Deo purissimo. *Quapropter* (vti animaduertit idem Ariopag.) *Sacerdotum vsque ad summa, id est, nouissima relaxatio in conspectu fit sanctissimorum symbolorum, tanquam in Christi omnes aspicientis nostras occultissimas motiones, & subtilissima purgationis, in eius intensissimis subtilitatibus, & iustissimis, & æquissimis iudiciis terminatæ.* Hæc Ariopag. Lauant quidem iterum, atque iterum manus, etiam summitates digitorum in Missa, vsque ad nouissima, id est, vsque ad minimarum, & leuissimarum culparum detersionem. Vocat sublimissimam purgationem in examinatione, & consideratione propriæ puritatis termina

Dionys. Ariopag.

E

Perfectissima purgatio exigitur à Sacerdote.

Subtilissimũ Dei iudiciũ nostra examinantis.

terminatæ, id est, exhibitæ, & peractæ in subtilitatibus, & iudiciis, id est, in præsentia, & consideratione subtilissimorum, & diligentissimorum, ac iustissimorum iudiciorum Omnipotentis Dei, quæ qui sapienter considerat valde in omnibus veretur: Nam si in conspectu ipsius Dei, cuius oculi sunt purissimi, & vigilantissimi, cuius iudicia subtilissima, & æquissima, Sacerdotes viuunt, celebrant, ministrant: & vniuersim omnes fideles viuimus, & loquimur, & operamur: quis nostrûm non timebit, quis iustitiæ suæ confidet, quis de sua puritate gloriabitur.

Timendũ ab oculis & iudicio Dei.

12. Enimverò quid tam timendum, quàm quod minatur Dominus? *Cùm accepero tempus ego iustitias iudicabo.* Psalm. 74. Quid hoc est Domine Deus. *Iustitias iudicabis?* Et quid de iniustitiis fiet? Si tuum examen iudiciúmque nostræ (si quæ sunt) subituræ sunt virtutes; quale iniquitatibus, quale vitiis, & flagitiis nostris superueniet examen, quale instituetur iudicium? Cùm accepero (inquit) tempus, quasi nunc sit occupatus, & distentus aliis curis, & negotiis; Cùm tempus (inquit) erit, cùm licebit mihi per tempus, quo nunc careo. Sed quid nam curarum, quid negotiorum modò sic Dominum occupatum habet, tenétque distentum, vt non ad iudicandum possit intendere? Respondet egregiè S. Augustin. *Gratias misericordiæ Domini. Nondum est ipsum tempus. Modò misericordia, postea iudicium: in qua misericordia peccata donantur, in quo iudicio peccata puniuntur.* Scilicet, cùm apud Deum hominum tractent negotia, & misericordia, & iustitia: currentis interim tempus vitæ totum datur misericordiæ, reliquum deinde post mortem iustitiæ assignatur. Ac benignissimus Dominus ita nunc præstando misericordias, & beneficia conferendo hominibus est intentus, ac distentus, vt ad iudicandum, & puniendum superesse sibi tempus nullum contestetur. Adueniet tamen istud aliquando, & quidem adeò exactum, & seuerum, vt ipsæ quoque nostris oculis æstimatæ iustitiæ vitia planè, ac dedecora diuino iudicio censeantur, & damnentur; quod sanctissimus ille Propheta deplorauit: *Quasi pannus menstruatæ vniuersæ iustitiæ nostræ.* Isai. 64. *Nec mirum hoc* (inquit S. Hieronym.) *de hominibus dicere, cùm astra quoque Dei iustitia comparata non sint munda, & aduersum Angelos suos peruersum quid excogitauerit.* Iob. 15. ad verba Isaiæ.

Psal. 74.
Seuerissimũ Dei iudicium.
D. August.
Vita tempus destinatũ est misericordia.
Deus nunc misericordia negotiis distentus.
Post mortem iustitiæ tẽpus.
Isai 64.
D. Hier.

13. Quæ nam igitur in Sacerdotibus Christi ad altare accedentibus, & diuinam Eucharistiam tractantibus munditia, & sanctitas, nisi Angelica exigetur? *Stans igitur* (concludit Ariopagita) *in conspectu sanctissimorum symbolorum aquâ manus Sacerdos lauat, quia (vt eloquia aiunt) qui lotus est non indiget alterius, nisi extremorum, id est, nouissimorum suorum lauationis; propter quam sublimissimam purgationem in castissimo Deiformitatis habitu, & ad secunda Deiformiter proueniens incontaminatam, & immaculatam faciet conuersionem.* Nimirum Sacerdos, qui purus debet esse à lethalibus culpis, non indiget nisi extremorum suorum lauationis, id est, purgationis à minimis culpis, in quas interim incidit, ad quod insinuandum extremitates abluit digitorum & sic purgatur Sacerdos, & vniformis, & vnitiuè, ac verè vnum cum Deo, conuersus conuersionem suam facit immaculatam panis & vini in corpus, & sanguinem Christi Domini. Itaque Sacerdos sicut ipso munere, quod gerit, & administrat, Christum Dominum repræsentat, sic in ipsa vitæ innocentia, morúmque puritate debet imitari. *Videlicet*, (vt loquitur Ariopagita) *secundum omnem habitum suum factus Deiformissimus, & ad diuina intelligentia, & iudicii compaginationem approbatus.* id est, Deo assimilatus in omni habitu virtutum, & idoneus ad spiritualem structuram, & coordinationem salutaris sapientiæ, eruditus, & acutus ad iudicandum, in factis, & verbis exemplaris, atque (vt loqui solent) ædificatiuus. Meritò huius capitis commentator Dionys. Carthus. exclamat. *O quanta fuit in primitiua Ecclesia sanctitas ministrorum, & prælatorum Ecclesiasticæ Hierarchiæ? nunc autem*, &c.

Ariopag.
Lotio manuum in Missa.
Ioan. 13.
Sacerdos vt officio quod gerit, ita puritate Christum imitetur.
S. Dionys.
Primorum Sacerdotum admiranda sanctitas.
Dionys. Carthus.

14. At ego cùm totum hoc tertium caput Ecclesiasticę Hierarchię sæpiùs perlegerim, euoluerim, serióque, ac studiosè pensitauerim, & cum pulcherrima, & ornatissima Eucharistiæ nomina, cognomina, encomia, inuenerim, Missæque omnes (vt in Ecclesia Romana fiunt) penè ipsis oculis descriptas viderim cæremonias, appositasque simul earundem expositiones; non possum non indignari quod tanta sit impudentia, vel tanta cæcitas, & stoliditas hæreticorum nostri temporis, vt sanctissimum martyrem, sapientissimum Doctorem, clarissimum Pontificem, summorum Apostolorum Ioannis & Pauli discipulum verè, catholicè, Romanéque de diuinissima (sic vocat) Eucharistia, de sacrificio, de cæremoniis Missæ, de celebratione, de communione, de sacerdotio, de altari disserentem non audiant isti, non recipiant, sed illius doctrina (quæ catholica Romana est) prorsus abiecta, nouitates, inanitates, falsitates, commenta, & portenta sacrilegorum dogmatum à Luthero, Caluino, aliisque tartari monstris inuenta complectantur. Pulchrè doctissimus, & religiosissimus in Gallia Vincentius Lirinensis suo in illo aureo libello scripsit. *Hoc* (inquiens) *apud omnes ferè hæreses quasi solenne est ac legitimum, vt semper profanis nouitatibus gaudeant, antiquitatis scita fastidiant, & per oppositiones falsi nominis scientiæ à fide naufragent. Contra verò Catholicorum hoc ferè proprium depositæ sanctorum Patrum & commissa seruare, damnare profanas nouitates; & sicut dixit Apostolus: Si quis annunciauerit præterquàm quod acceptum est, anathematizare*, ad Galat. 1. lib. contra hæreses cap. 34.

Missæ nomĩ, ritúsque iidem sẽper.
Cæcitas, & stoliditas hæreticorũ.
Noua, vana, falsa, portenta hæreticorum.
Vincent. Lirin.
Catholicorũ constans & prisca fides.
ad Galat. 1.

15. Porrò cunctis suæ familiæ indixit Iacob munditiem & vestimenti mutationem, videlicet, quia in Bethel domum Dei ad construendum altare, sacrificandúmque Deo essent ascensuri. Mundas quidem etiam exposcit vestes: Indecens enim esset, vel Deo litare, vel sacrificio adsistere hominem detritâ sordidaque veste; multóque indecentius foret Christi Sacerdotem vulgari, ne dicam sordidâ indutum veste, peragendo sacrificio corporis, & sanguinis Domini dare operam. Quocirca Deo sic iubente statutum in Ecclesia Christiana catholica fuit, vt pretioso, pulchroque velamine altaria ornarentur, & celebraturi pretiosis, pulchrísque vestibus induerentur Sacerdotes. Quo in ornatu tanta est varietas, tanta pulchritudo, tam larga, penè que inuensa, auri, argenti, gemmarum, magnarúmque opum affluentia, vt isti ferè sint inter Christianos catholicos opulentissimi omnium thesauri; quod quidem vno verbo subtiliter prædictum ab Isaia mihi persuadeo, cùm in eo capite, quod ad literam euidenter totum est de Christi Domini passione, vates Euangelicus apponit. *Dabit impios pro sepultura, & diuitem pro morte sua.* Isai. cap. 53. Seu vt LXX. vertunt, *diuites pro morte*

Ornatus vestium in altaribus, & in Sacerdotibus.
Isai. 53.

morte sua; & quidem impij pro sepultura, Pilatus, Pharisæi, militésque haud dubiè intelliguntur, qui omnes in hoc vnum conuenerunt, vt sepulchrum Domini custodiretur, atque manifesta illa indicia resurrectionis Dominicæ prorsus absconderentur, ne in vulgus veritas proderetur.

16. Diuites dedit pro morte sua; prophetia quidem est de diuitiis, quas Christus pro morte sua consequutus est, vt Forer. & alij obseruant. At quicquid à Regibus, & principibus Christianis, atque à piis, honestísque fidelibus donatum est Ecclesiæ, patrimonium vtique habetur, & dicitur Christi. Maximè verò pro morte Domini IESV, id est, in commemorationem passionis & mortis Christi, pro qua principaliter institutum est sacramentum corporis, & sanguinis Domini, ordinatum est sacrificium Missæ in altaribus, in templis; vbi per totam Ecclesiam latè in prouinciis, gentibúsque diffusam infinita propemodum visitur diuitiarum abundantia. Itaque ad celebrandum augustissimum sacrificium Eucharistiæ, quæ à sanctissimis illis viris Hierotheo, ac Dionysio Areopagita vocatur *hostiarum hostia*. cap. 3. Eccles. Hierarch. incredibiles congestæ sunt opes, donatæque à fidelibus, ritè, sanctéque impenduntur. Ad hoc mysterium honorificè celebrandum instituti sunt à Christo Domino summus Pontificatus, Episcopatus, cæteræque in Ecclesia Christiana dignitates cum amplissimis, & pinguissimis redditibus ex patrimonio Christi. Et hoc est vnum ex summis Christi Domini miraculis, vt qui natus in præsepi, educatus, viuénsque in summa inopia, mortuus in Cruce nudus, alienâ obuolutus in sepulchrum syndone; in ipsius deinde mortis, ac passionis commemoratione totum per orbem vsque ad finem mundi percelebranda ditissimus ipse opulentissimis in templis, atque altaribus à diuitibus honoretur ministris.

Forer. — *Opulentia templorum apud Christianos.* — *Eucharistia hostiarum hostia.* S.Dionys. — *Diuitiæ, ac dignitates in honorem Eucharistiæ.* — *Christus vitâ pauper in Eucharistia ditissimus.*

17. Meritò igitur à Christo Domino, cuius typũ gerebat Iacob, dicitur sacerdotibus: *Mundamini, ac mutate vestimenta vestra*: vestiúmque sacerdotalium nitore, pretióque munditiem corporis, sanctitatem animæ, virtutémque opes interius reconditas significando demonstrare. Debitum id quidem est corpori Domini, quod in sacrosancto mysterio tractant sacerdotes. Enimverò Dei filius ad homines descendens istud ipsum corpus suum, nonnisi ex visceribus purissimis matris semper Virginis efformatum suæ diuinitati, ac personæ aduniuit, nouémque subinde menses gestari voluit in illo ipso vtero virginei corporis, cuius quidem puritas ipsos quoque Angelorum spiritus longo interuallo superat. O caro mundissima! ô corpus Deo dignus thalamus, dignum Deo habitaculum! *Illo* scilicet (vt loquitur S. Ioan. Damascen.) *minimò effossus aqua refectionis fons, illud inaratum cœlestis panis aruum; illa minimè rigata vue immortalitatis vinea; illa perpetuò vernantem, ac pulchrum fructum proferens olei spiritualis oliua*. orat. de Assumpt. Quid verò de puritate animæ, vnde in corpus omnia redundant bona, dicendum erit? *Duplicis quidem* (vti Damascen. idem apponit) *virginitatis nauem Virgo mater incolumem seruauit: animámque non minus, quàm corpus, Virginem custodiuit*. orat. 1. de Assumpt.

Mirâ à suis sacerdotibus exigit Christus sanctitatem. — *Encomia B. Mariæ Virginis matris Dei.* D.Ioan.Damasc. — *B. Maria Virgo corpore & animâ.*

18. Nauem dicit emphaticè virginitatem, quæ scilicet, per maria tumentia fluctibus; procellis horrentia, infesta vadis, & scopulis, plena periculis ad portum nauigat cœlestis patriæ; vnde in hunc mundum translata venerat, sed quam Dei spiritus regit, deducit, tuetur. Cæterùm nauis illa, quæ est virginitas animæ vt illustrior, ditiórque est, ita periculosiùs nauigat. Ad hanc igitur Beatissimam Virginem Dei matrem intentos habeat oculos Sacerdos ad altare Domini celebraturus. Est enim ille (vti iam alicubi apud sanctum Augustinum memini me legere) velut altera mater Christi. Nam quemadmodum Virgo mater Deum hominem concepit, & peperit, mundóque visendum suo in sinu exhibuit: ita Sacerdos corpus, & sanguinem Domini consecrat, eleuátque fidelibus adorandum, oríque sumendum proponit. Igitur quàm officio repræsentat Sacerdos, puritate imitetur oportet. Nam quis dicendo explicabit, quàm puris manibus tractare, quàm mundo gremio, vlnísque gestare infantulum suum Deum sanctissima, & purissima Virgo consueuerit? Docet Virgo, monet; iubet, rogátque homines, purè, dignéque ipsius filium Deum hominem in sacrosancta Eucharistia, & manibus tractent, oréque accipiant, & condant visceribus, ex animo adorent, corde diligant, mente complectantur, piéque suauientur.

Virginitas typicè nauis. — *Sacerdos mater Christi.* — *Sacerdos vt officio, sic puritate B. Mariæ imitetur.* — *B. Maria commendat puritatẽ sacerdotibus.*

SECTIO III.

Surgite, & ascendamus in Bethel, vt faciamus ibi altare Deo: qui exaudiuit me in die tribulationis meæ, & socius fuit itineris mei.

1. SVrgite, &c.] Surgamus (inquit Iacob ad vxores, filios, seruósque) qui hactenus prostrati iacuimus, aut idola pro Deo adorantes, aut verum Deum à quo multa, & magna beneficia accepimus, oscitanter colentes; ascendamus tandem ad domum Dei. Fidelis quidem ego, & idola semper ab infantia detestatus; Deum verum corde animóque veneror, ac diligo; sed non otiabor propter vos etiam externo, ac debito ritu meam illi fidem, obsequiúmque præstare. Altare instituam mihi, & posteris in Dei mei, vnius, ac veri cultum, & honorem, vtique sempiternum memoriale beneficiorum Dei mei, qui fugientem suscepit, & consolatus est, qui prosperum in domum auunculi dedit ingressum; qui à soceri fraudibus, iniuriisque protexit, qui abeunti, & redeunti propitius, & beneficus affuit, qui laborantis, & peregrinantis actus, studia, conatúsque direxit. Horum Iacob beneficiorum nunquam amisit memoriã, sed iugem potiùs recordationem grato seruans animo,

Gratus Dei beneficiis Iacob.

mo, per altaria, per sacrificia, ritúsque alios veræ, ac debitæ pietatis suo benefactori Deo præstat obsequium gratiásque habet. Quapropter domesticum otium, vitámque vmbratilem, & delicatam semper execratus, se, suósque ad iter, ad ascensum, ad opus, ac laborem construendi altaris accingit. *Surgite* (inquit) *vt ascendamus.* Bonus quidem, ac prudens paterfamilias, qui suos ad laborem excitat, neminémque patitur otiari. Profectò nec in ciuitate, nec in cuiuscunque hominis domo quicquam solet esse perniciosius, quàm otium; quo mollescunt animi, torpescunt vires, bonarum artium studia frigescunt; ac velut è seminario prauæ cogitationes, prauáque opera exoriuntur. Quæ sanè vti est vera, sic animis omnium etiam barbararum gentium insedit, opinio. Enimverò vt ex nostrorum hominum, qui regionem illam peragrarunt, aut certè illius gentis mores ex perenni commercio didicerunt, incorruptis planè testimoniis accepimus, egregiam pro vitando incolarum otio à Sinis constitutam ritè admodum obseruari legem. Grandia scilicet, habent xenodochia, in quibus pauperes, cæci, claudíque tenentur, ac suis deinde quisque (prout vires, & artes suppetunt) studiis omnes occupantur, ac laborant; nec enim cursitare per vrbes, oppidáque ostiatim emendicando pauperem vel vnum patiuntur. Cæterùm ne miseris suo illo in xenodochio ad victum, vitámque necessaria desint, lex alia (nouæ quidem, atque inauditæ conditionis) statuta est in fœminas iracundas, & rixosas, quas Lusitani emphaticè vocant (*brauas*) damnantur, scilicet, quæ tales deprehenduntur, ac pecunia in pœnam ab illis exacta impenditur tota in subsidium illius xenodochij. Itaque miseri apud Sinas ex linguis rixantium fœminarum aluntur.

Boni patris familias industria.

Otium, vt pestis, vitandum.

Mira Sinarum artes ad euitandum otium.

Laborãdum apud Sinas in xenodochiis tenentur pauperes.

Vectigal ex rixis fœminarum apud Sinas.

2. Cæterùm de otio vitando, quod erat huiusce commentationis institutum, cum superioribus tomis non pauca dixerim, certè quantunuis etiam nunc adiungam, illius tamen malignitas, ac nocumentum nunquam satis explicabitur. Vno verbo Sapiens omnia complexus, ait: *multam malitiam docuit otiositas.* Ecclesiast. 33. docuit? ergo vel ipsa est magistra, vel gymnasium, seu academia generalis omnium vitiorum; vti bonarum omnium artium altrices in orbe Athenæ, Parisij, Salmantica, Conimbrica celebrantur. Surgite (inquit Iacob) somnum excutite, tandem è lectis, è culcitris, ex ignauia, & inertia mentes, corporáque, atque affectus surrigite. Ascendimus enim in Bethel domum Dei, cui quidem tam exosa, quàm inimica est otiositas, & desidia, quod etiam Philo Hebr. prudenter expendit. *Si quæris Deum anima; à te ipsa egressa illum quære. Donec enim manes in molibus corporeis, non es apta ad quærendas res diuinas, etiamsi præ te feras quærendi studium,* ad illa verba, *Tetendit extra castra procul.* Exod. 33. Nec enim Deum adimus nisi à nobis ipsi abeamus. Quærítque Deum, ac tandem inuenit, qui à seipso priùs recessit, seipsum reliquit. Excitantur à Iacob ad ascensum vtique laboriosum, qui ab ignaua, & humili quiete surgant necesse est. Dixi, laboriosum, etsi ad Bethel, domúmque Dei, sicut è contrario facilis descensus auerni, nihil tam facilè, factúque leue, quàm præcipiti lapsu in perditionem, & in infernum vsque descendere. Nihil verò æquè arduum, ac difficile

Otiũ docet vitia.

Eccles. 33. Auertenda familia ab otio.

Phil. Hebr. Egressi à nobis Deum quæramus.

Exod. 33.

Nihil promptius, quàm in infernum corruere.

quàm in cœlum vsque, Deíque gloriam ascendere. Fit iste per virtutes ascensus. At vt Græcus ille cecinit:

Arduus in cœlũ ascensus.

Virtutem posuere Dij sudore parandam.

3. Quare nullum de suis familiariter amicis, nobilioribúsque in sua Ecclesia sanctis Dominus quietè agere, humiliter iacere, abiectéque torpescere sinit; ad ascensum illos excitat: *Surgite, ascendite:* in ascensu quidem laborandum, & sudandum; sed labore probatur patientia, & per patientiam splendescit virtus; quam quies si non prorsus hebetat, at certè occultat, quod in sanctissimo, & patientissimo Iob egregiè demonstratum fuisse S. Gregor. ita contestatur. *Vir iste summis virtutibus fultus, sibi notus erat, & Deo; qui si non flagellaretur, à nobis nullatenus agnosceretur. Virtus quippe etiam per quietem se exercuit: sed virtutis opinio commota per flagella fragrauit: & qui quietus in seipso, quod erat continuit, commotus ad notitiam omnium odorem suæ fortitudinis aspersit.* in præfation. Iob cap. 2. Multum quidem tribulationibus Sanctorum debemus; per eas siquidem, & eorum exempla in profectum nostrum elucramur; & virtutum, quæ in illis effloruerunt, suauissimâ memoriâ recreamur. Quamobrem rectè adiungit. *Sicut enim vnguenta, nisi commota redolere latius nesciunt; & sicut aromata fragrantiam suam non nisi cum incenduntur, expandunt: ita sancti viri omne quod virtutibus redolent, in tribulationibus innotescunt.* Icircò se, suósque sanctus Iacob excitat, vrget, è lecto extrahit, ex quiete excutit, in ascensum inuitat, compellit ire in domum Dei: *Surgite ascendamus in Bethel.*

A quiete ad laborem Dominus suos excitat.

D.Greg.

Profuit Iobo & aliis sua patientia exercitatio.

S.Greg. *Fructuosæ omnibus tribulationes Sanctorum.*

4. Sed non dicit, *ascendite.* Stans quippe iam in procinctu ad iter expeditus clamat, *Surgite:* Verùm vt in surgendo, sic in ascendendo non postremus, sed primus esse voluit. *Ascendamus,* inquit. O egregium ducem! ó prudentem, sanctúmque prælatum! ó eximium, verúmque typum illius noui pastoris, *qui cum proprias oues emiserit ante eas vadit: & oues illum sequuntur, quia sciunt vocem eius.* Ioan. 10. Nouum dixi, *quia contrarium* (vti adnotauit S.Chrysost.) *pastores faciunt: sequuntur, non præcedunt.* Hunc scilicet, diuini pastoris morem, sequi debent pastores in Ecclesia Christi, vti cum subditis pariter surgant, & ascendant: non verò illi recumbant in lectis, & subditi subeant colles, repántque sudando in præaltarum rupium culmina; hoc est, præcepta, vel saltem consilia, perquàm ardua, laboriosáque exequantur, quin potius ad Christi Domini exemplum ante oues vadant, præcedant subditos, non sequantur; in omnibus videlicet, quæ iubent, quæ docent, quoad fieri possit, exemplo præeuntes. *Longè siquidem* (ait idem Chrysost.) *admirabilior ars nostra pastoralis est.* tam eximius profectò pastor, quàm Doctor, vnus planè de maximis Christianæ gentis hominibus sicut in docendo sic in operando. Mira enim solet esse prælati, rectorísque, & principis ad opus quantumuis arduum præeuntis virtus ergà subditos, quàm fortiter, tam dulciter secum pertrahendos.

Ioan. 10. *Prælati ad opus præeũtis exemplũ.* D.Chrys.

D.Chrys.

Mira virtus in exemplo superioris.

5. Enimverò (vti legimus) *ascendente Domino in nauiculam secuti sunt eum discipuli eius.* Matth. 8. Nec enim Dominus in littore manens discipulos intrare pelagus iussit. Sed primus nauiculam subintrans etiam nihil imperans solo suo exemplo

Matth. 8. *Christi exẽplum trahit.*

exemplo traxit omnes vltrò in nauim. Quis enim (A) ducem prælatumque penè ſequi aut timeat, aut verecundetur? Eſt quidem arduum opus; eſt abiectum, in quo & ſalus, & vita periclitatur. Bene, ſed tamen & laborantem, & ſeſe abiicientem quis ſubditorum (ſi ſapiat) non ſequatur?

Chriſti exẽplũ trahit. Exemplum principis efficax.

Vide quæ tanta ſit in exemplo virtus? Abimelech Hebræorum dux, & moderator, turrim hoſtium obſidens, cùm tandem ſuppoſitis vellet flammis ſuccendere, vti memorat ſcriptura: Arreptâ ſecuri præcidit arboris ramum, impoſitúmque ferens humero dixit ad ſocios: *quod me videtis facere, citò facite.* Iud. 9.

Iud. 9.

Res mira. Dux, princépſque nihil interim monet, nihil imperat, nihil effatur. Sed manum operi (quo nil efficacius) admouet, arripit ſecurim, ramos præ- (B) cidit; proprio, non alieno ſarcinam imponit humero. Quid deinde? *Igitur* (ſcribitur) *certatim ramos de arboribus præcidentes ſequebantur ducem, qui circundantes præſidium, ſuccenderunt.* ibid.

Vltrò ſubditi exemplum ſuperioris imitantur.

Certatim omnes, quâ voce inuitati, quo imperio compulſi? ſolo quidem ducis exemplo. Omnes; ne vnus quidem, aut labore, aut dedecore permotus à congerendâ ſtrue, ab exportandâ ſarcinâ lignorum ſeſe proripuit. At ô bone IESV tu primus quidem Crucem tuam baiulaſti.

Chriſtum cum cruce præeuntem ſequuntur martyres.

Sed te tam graui, laborioſoque onere præeuntem certatim omnes tui diſcipuli, martyres, ſanctique vtriuſque ſexus ſuam quiſque baiulans Crucem ponè ſequentes ad vitæ, mortiſque difficillima quæque, atque acerbiſſima patientiſſimè toleran- (C) da vltrò conuolarunt. In ſignum ergò tanti miraculi Domino aſcendente in nauim ſecuti ſunt eum diſcipuli eius. Matth. 8.

Matth. 8.

6. Primum omnium Dominus ſeſe immiſit in mare paſſionis. *Veni* (inquiens) *in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me.* Pſal. 68.

Pſal. 68.

Apertè loquitur ſua de paſſione Dominus; vt S. Hieron. & Auguſtin. & omnes deinde interpretantur. In hoc autem fideles vocati ſumus, quia *Chriſtus pro nobis paſſus eſt, nobis relinquens exemplum, vt ſequamur veſtigia eius.* Petr. 2.

Petr. 2.

Exemplo Chriſti perſecutiones tolerantur.

Exeamus igitur (exclamat Apoſtolus) *ad eum extra caſtra improperium eius portantes.* ad Hebr. 13. Hoc igitur eſt ſequi ad nauim, ad mare, ad fluctus Chriſtum.

ad Hebr. 13.

D. Petrus Chryſol.

Perſecutionum tempeſtas.

Sic poſt paſſionem Domini Eccleſia ipſius mun- (D) di pelagus ſubintrante *gemium flabra*, (inquit S. Petr. Chryſolog.) *Iudæorum turbines, perſecutorum procellæ ſic ruerunt, vt totius mundi fieret vna tempeſtas,* &c. ſerm. 20. At ô tu bone IESV quid eſt, quòd tuos amicos, & ſeruos in maria, in diſcrimina, in naufragia immittis? Non ſoli quidem (dicet Dominus) periclitantur, non ſoli patiuntur. *Ecce ego cum illis ſum vſque ad conſummationem ſæculi.* Matth. 28.

Matth. 28.

cum tota ſua familia ſimul exurgit, & aſcendit Iacob in Bethel: & aſcendente Chriſto in nauim ſecuti ſunt eum diſcipuli eius. Secum in pelago habent, quo protegantur, quo adiuuentur, quo recreentur colluctantes cum fluctibus, & inter vada, rupéſque naufragantes.

Chriſtus noſtri peritus nauclerus.

Non timet, non effugit è cœlo (E) veniens tempeſtatem nauclerus: Suam in ſummis ipſe periculis peritiam, ac poteſtatem demonſtrat.

S. P. Chryſ.

Enimverò (vt egregiè idem Chryſolog. expendit) *gubernatoris peritiam non probat temperies ſerena, ſed procelloſa tempeſtas, blandiente aurâ nauim regit vltimus nauta; In confuſione ventorum primi quæritur ars magiſtri.* ſerm. 20. Sciuit quidem ſapientiſſimè, potuitque potentiſſimè ſuam ira vndique procellis agitatam Eccleſiam Domi- (A) nus IESVS ſaluam regere, atque incolumem: tranquillatoque pelago perſecutionum Chriſtianam ſuam Rempub. in portu collocare.

Chriſtus nauim Eccleſia bonus regit nauclerus.

At ſicut ad imperium Domini e nauiculæ ſedatis fluctibus, ventis ſilentibus, mari tranquillato *homines illi mirati ſunt dicentes, qualis eſt hic, quia & venti, & mare obediunt ei?* Matth. 8. *Sic* (ait idem Chryſolog.) *ſæculi homines mirantur ad obedientiam Chriſti mundum eſſe conuerſum, quos attonitos reddit Chriſtiani nominis toto orbe profunda, & diffuſa tranquillitas.* ſerm. indicato.

Matth. 8.

S. P. Chryſ.

Mundi ad Chriſtũ cõuerſio grande miraculum.

7. *Surgite* (inquit) *aſcendamus in domum Dei.* Bellè dictum. Non autem quod nebulones mutuò dictitant: Surgite eamus in domum ludentium, aut (quod eſt deteſtabilius) in domum (B) meretricis; ad lupanar, ad popinas, ad theatrum, ad mimos, ad profanos, vanóſque luſus.

Inuitant ſe inuicẽ mali ad malum.

Veriùs dixerint, ſurgite eamus in domum diaboli, in iis vtique regnat diabolus, & animæ vitiis inquinantur. Iacob vir iuſtus inuitat, ducitque in domum Dei, dignus planè cuius nomen ſimul cum Dei nomine in eadem domo ad ſempiternam hominum memoriam commendetur. Dicunt enim gentes, quod Iſaias prædixit. *Venite aſcendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob.* Iſai. cap. 1. *Gentes nimirum* (vti explicat S. Hieron.) *& populi nequaquam propria ſalute contenti, ſe mutuò hortabuntur, & dicent; Venite,* &c.

Iſai. 1.

D. Hieron.

Chriſtianorum feruor ſpiritus zeluſque.

Significatur feruor ſpiritus, æternæque ſalutis ſtudium, ſanctúſque zelus, quo Chriſtiani, in- (C) ſtique homines ergà proximorum ſalutem ſuccenſi, mutuis ſeſe inuicem exhortationibus ad ſeruiendum Deo, virtutiſque ſtudium capeſſendum excitabunt. Sed quid eſt cur aut domus Dei dicitur etiam domus Iacob, aut (quod potius eſt) Deus ipſe vocatur Deus Iacob? *quia videlicet* (reſpondet S. Baſilius) *Iacob gratioſus fuit Deo, & apprime familiaris. Ait enim: ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, hoc nomen mihi eſt in æternum, & hoc memoriale meum in generatione, & generationem.* Exod. 3.

D. Baſil.

Exod. 3.

Mirum in modũ Deus etiam nomina ſeruorum ſuorum honerat.

Vt enim hos ſanctos honore afficeret in perpetuum memorabili eorundem ſeruorum nomina ſuo ipſius nomini attexuit: vt quoties Dei memoria celebraretur, horum quoque toties commemorarentur nomina. in 1. caput (D) Iſaiæ.

8. Digna igitur tanto viro adhortatio. *Surgite aſcendamus in Bethel.* Digna iuſtis, & ſanctis viris hæc ipſa vox: *Venite aſcendamus in domum Dei Iacob*, quaſi dicant mutuò ſeſe adhortantes: *Agite dum* (declarat S. Baſil.) *auocemus animos ab iſtarum rerum cupiditate, quæ repunt humi, nec multi ſunt momenti: agite quæ cœleſtia ſunt, ſapiamus. Ingrediamur domum Dei. Illic docebimur viam eius, per quam incedentes ad metam pertingere poterimus, vniuerſis in commune propoſitam per vitæ integritatem.* ibidem.

S. Baſil.

Contemptis terrenis inſiſtendũ cœleſtibus.

Bonus pater familias Iacob, qui ſuos ſecum ducit in domum Dei, in ſactum nempe templum vt interſint omnes rei diuinæ, vt Chriſtum Dominum verè, realitérque in ſacro- (E) ſancta Euchariſtia præſentem adorent, vt ſacras diuini verbi conciones audiant.

Pater familias ad pietatem ſuos inſtruit ducitque.

Hoc eſt proprium munus Chriſtiani, & ſancti patris familias, vt ſecum totam ſuam familiam ad Deum adducat, pietatiſque officiis, & bonis rectè viuendi moribus inſtructam habeat, & regat, ſic bonus, & peritus gubernator ſuam per mare huius mundi, ſaluam, & incolumem regit nauim, atque in portum ſempiternæ beatitudinis inducit.

Pater familias gubernator nauis.

9. *Vt faciamus ibi altare.*] Inuitat suos Iacob, A vti altare Deo construant, illúmque ibi ritè venerentur. Muneris enim est patrisfamilias conari, demúmque efficere, vt sui domestici, & verum Deum agnoscant, ac venerentur, & omnes pro suo quisque ingenio Deum ipsum precibus implorent. Nouerint quidnam sit oratio Christiana; & instanter orent, maximè verò in periculis, dubiísque rerum euentis ad Deum confugiant; illius opem, & Virginis matris pio affectu, vocéque precentur. Hac pietate pueri, puellæque iam inde ab incunabulis imbuti ad senectutem vsque totam vitam Christianè, sanctéque ducunt fortunatissimam. Certè accepimus non ita pridem in Belgio rem sanè memorabilem in hoc eodem argumento accidisse, quæ iam in puerorum institutionibus percelebratur; Puella ferè nubilis aliquando inter coæuos vtriusque sexus cantando, & saltando, non sine leuitatis, & lasciuiæ nota multas insumpsit horas. Tandem ergo lassata viribus subsidit iuxta arborem. Ibi quiescentem ecce malignus spiritus toruo metuendus aspectu, prehensam brachio tenet. Eia (inquit) veni mecum puella in infernum, ibi tuæ saltationis præmium recipies, ac de tanto labore paulisper recreaberis. Quid tum misella? exclamat: Semper Virgo Maria mater Dei fer mihi opem: mirum dictu. Resiluit cacodæmon, puellámque dimittit: indignabundus clamat: O infaustam illam matrem, quæ talia verba proferre docuit filiam! Nam si verba huiusmodi non dixisses, proculdubiò hodie mecum cœnares in inferno. Hæc dixit hostis, ac disparuit.

Ad pietatis studia suos pater inuitet.

Pueri ad pietatem instruantur.

Puella per inuocationẽ B. Mariæ illudit diabolum.

10. Quid ni è tanto illo periculo incolumis euaderet, quæ sanctissimum Deiparæ Mariæ nomen inuocauit, auxilium implorauit? *Est enim Maria* (inquit doctus ille ac pius Idiota) *spiraculum hominis, peccator per Mariam respirat in spe veniæ, & gratiæ.* de contemplat. Virg. cap. 5. Dignissima planè Domina, quam omnes humillimo, ac piissimo affectu veneremur, atque identidem venerando deprecemur:

Idiota, Fons omniũ bonorum B. Maria.

Maria mater gratiæ,
Mater misericordiæ;
Tu nos ab hoste protege,
Et in hora mortis suscipe.

Nimirum (vti expendit idem Idiota) *Maria mater gratiæ, bonos in gratia conseruando. Mater misericordiæ, malos ad misericordiam reducendo: adiuuat tribulatos, dando illis patientiam; tentatos dando eis victoriam; protegit ab hoste, & adiuuat quoque post mortem, animas suscipiendo, & eas in cœlum deducendo.* cap. 6. Addit vir egregius: *Faciamus altare Deo, qui exaudiuit me in die tribulationis meæ, & socius fuit itineris mei*; quibus verbis ostendit grati animi admirabilem significationem erga Deum à quo, & liberatus è malis, & bonis affectus fuit. Locus quidem frequens, & ferè communis, sed semper denuò tractandus, aut certè commendandus. Vt enim continua fluunt à Deo in nos beneficia, sic à nobis in Deum perenniter necesse est refluat actio gratiarum. Quicquid boni habemus à Deo venit: quicquid mali, aut non admittimus, aut non incurrimus, aut non toleramus, à Deo planè diuertitur, atque impeditur.

Idiota.

Continuis Dei beneficiis cõtinua sit actio gratiarum.

11. Dicat igitur secum vnusquisque nostrum, quod in simili argumento scripsit sanctissimus Leo: *Laudem Domino loquatur os meum, & nomen sanctum eius anima mea, ac spiritus, caro, & lingua benedicat; quia non verecunda, sed ingrata mentis indicium est, beneficia tacere diuina.* serm. 1. Est quidem ingratus, qui tacet; ingratissimus, qui obliuiscitur Dei beneficia. Iacob extruit aram, offértque victimas in gratiarum actionem Deo pro beneficiis. Non aras tu quidem extrue, sed ante aram extructam vbi sacræ Dei hominis, & Virginis matris visuntur imagines: maximè verò vbi augustissimum Christi Domini corpus in sacrosancta Eucharistia custoditur, & colitur, procumbe, gratias age, tuámque indignitatem recognoscens Dei celebra dignationem. *Quæ scilicet* (vt ibidem expendit Leo) *dum humilitatem tuam in altum gradum prouehit, quòd neminem suorum sperneret demonstrauit.* Egregiè Deum colit, B qui Dei beneficentiam extollit, & propriam indignitatem fatetur. Enimverò bone Deus, vt mirabilem facias gratiam tuam, in me tua munera confers, in quo meritorum suffragia non inuenisti; quo quidem opere tuo Domine illud planè commendas, vt de iustitia sua nemo præsumat, & de tua misericordia nemo diffidat. En Domine Deus à te delinquens liberatur, peccator sanctificatur, abiectus erigitur, indignus tuis abundat miserationibus.

D. Leo.

Damnatur ingratitudo hominis erga Deum.

Dei misericordia humiliter celebranda. S. Leo.

Dei misericordia celebratur.

SECTIO IV.

C *Dederunt ergo ei omnes Deos alienos quos habebant, & inaures quæ erant in auribus eorum: at ille infodit ea subter terebinthum, quæ est post vrbem Sichem.*

1. AD nutum omnes planè Iacobo paruerunt expositis in propatulum quotquot, vel ex direptione Sichem, vel ex Mesopotamia, vel aliunde secum asportata inanium Deorum simulachra & icunculas habebant: nec enim cum tanta illa impietate, ac spurcitia in Bethel in domum Dei licebat ascendere. Quod quidem in figura tunc contigit ad significandum, quæ in lege gratiæ facienda Deus sapientissimè di- D sposuerat. Nimirum (vti Rupert. expendit) planè hoc ordine, & his profectibus ascendendum est in Ecclesiam Christi. Primum est abdicare errores, & vnius veri Dei profiteri fidem; quod est auferre Deos alienos, deinde baptizari. Hæc ille ad hunc locum. Deinde in eodem ferè sensu non est ascendendum in Bethel, non intrandum in templum, non extruendum altare, non in eo litandum simul cum Diis alienis, corúmque imagunculis: sed ista omnia immunda, sacrilega, impia, vana, exectanda fideliter abiiciat quisque ad pedes Iacob; mundandum scilicet pectus omnibus sceleribus, ac vitiis. Isthæc omnia fideliter, sigillatim, sincerèque explicanda Sacerdoti confessario, & antè illius pedes in- E tegrè, humilitérque exponenda sunt: tum deinde licet accedere ad altare Domini, & puro, sanctóque ore corpus Domini manducare, illiusque diuinitatis hominem fieri participem. Dederunt ei Deos alienos; dat pœnitens, cùm sacram peragit confessionem, Deo alienos Deos, alienos, inquam proditores veræ diuinitatis. Huiusmodi enim sunt nostra scelera, quæ Deo ipsi per summam impietatem perfidi anteponimus; dein quod peius est, abscondit peccator,

Rupert.

In tẽplo pœnitentiæ & Eucharistiæ sacramenta sumenda.

Commendatur confessio sacramentalis.

dum

dum ea confessario non prodit; quod quidem malum ita frequenter à diabolo persuadetur homini, vt propterea dixerit sanctissimus Iob: *Si abscondi quasi homo peccatum meum, & celaui in sinu meo iniquitatem meam.* Iob. 31. Non proditorem istum diuinæ læsæ maiestatis diu celauit, sed vbi primùm à Propheta monitus in se rediit Dauid, prodidit, forásque expulit confessus: *Peccaui Domino.* 2.Reg.12. *Munere scilicet*, (inquit S.Ambros.) *penes se delicti passus non est conscientiam: sed præmaturâ confessione, atque immenso dolore reddidit peccatum suum Domino.* apolog. cap. 1. Reddidit latentem videlicet, in corde traditorem, Deo tradidit extinguendum in confessione. Verùm Deo sic statuente contingit, vt peccata ipsa tantò manifestiùs prodantur, & vt ita dicam, altiùs clament, quò profundiùs à peccatore, silentiùs, & secretiùs absconduntur. Icicirò Abelis occisi vox clamabat contra Cainum, qui facinus non occultabat modò, sed etiam negabat. Hinc illud optimè dictum est à S. Ambros. *Meritò vox sanguinis Abel clamabat; quia nullis Cain impius bonis operibus tegebatur; quia Cain non confitebatur flagitium, sed negabat.* apolog.1. cap.7.

Non celanda Confessario delicta. Iob 31.
2.Reg.12. D.Ambr. *Proditur in confessione proditor diabolus.*
Peccata in confessione abscondita clamant altius.
D.Ambr. *Cain periit, quia non cõfessus.*

2. *Et inaures.*] Productis in publicum idolis, produxerunt etiam inaures, non scilicet, quibus suo more vtuntur fœminæ; nam ea ornamenta nihil habebant impium, & sacrilegũ, vt propterea deberent exterminari, ac sepeliri. Sed illa voce significantur omnia ornamenta, inaures, annuli, monilia, & huiusmodi alia, quibus sua idola, tam priscis, quàm nostris nunc in India temporibus gentilitas adornare consueuit. Dedecorentur igitur necesse est, ac nihili habeantur idola, priuentúrque omni ornatu, ac decore, quæ turpissima, inanissimáque sunt, vel improborum hominum, vel fœdissimorum animantium, vel etiam cacodæmonum simulachra. Quare nihil ex sacrilego, & abominando ritu relinquendum est, quod non vel damnetur ignibus, vel in profundis specubus sepultum, ex hominum conspectu, affectu, & memoria prorsus aboleatur. Vel inaures, & qualibet alia minutiora idololatriæ signa extinguãtur necesse est. Pulchrè admodum ablegantur etiam idola, eorúmque inaures, & quæcunque alia eorundem, vel ornamenta, vel signa, cùm ascenditur in Bethel, domum Dei, vbi Deo sacrificandum est; quod maximè præstare debent viri, ac fœminæ, quæ de sæculo, cui fortiter, sanctéque nuntium remittunt, ad religiosæ vitæ ritum confugiunt. Relinquant necesse est ante religionis ingressum cuncta, quæ prius malè amauerant, ac velut idola impiè coluerant, vti sunt scelera, prauique mores, honoris ambitio, libido voluptatis, habendi cupiditas. Quin etiam inaures, affectus nimirum si minùs impuri, at certè minus religiosi, & sancti; ac denique foris, post ianuam cœnobij, ac parthenonis remaneat, quicquid sæculi vanitatem, quoquo modo redolet: Alioqui vana erit viri, aut fœminæ religio, cùm sæculum corpore tantùm non animo relinquatur. Monet igitur optimè S.Bern. *Age ergò, qui relinquere vniuersa disponis, te quoque inter relinquenda numerare memento: imò verò maximè, & principaliter abnega temetipsum.* tract.in Euang. Ecce nos, &c.

Exterminãda scelerum occasiones.
Extra ianuam religionis omnia mũdi relinquenda.
D.Bern. *Se maximè quisque relinquat ingrediens religionem.*

3. Hæc sententia sic indubitata, constánsque semper extitit, vt etiã ethnici homines suis quondam virginibus, quas dicebant Vestales, vano, & nefando Numini consecrandis rerum omnium sæcularium, vel inanium affectuum, atque inutilium cogitationum, sempiternam obliuionẽ præ-

Ben. Fernand. in Genes. tom.3.

A scripserint. Icicirò enim ante vestibulum gynecæi, quò Vestales includebantur, Lothon arborem, quæ obliuionis symbolum habebatur, plantarunt: vti nimirum ingressuræ virgines in illud sacrarium intelligerent sibi deinceps Numini cõsecratis obliuioni futurum, cum suis omnibus ipsum, quod relinquebant, sæculum; imò & sæculi affectum, & qualemcunque de illo, vel tenuem cogitationẽ. Atque in testimonium istiusmodi abdicationis tondebantur Vestales, cùm in sacrum illud collegium receptæ à Pontifice certo carmine sacrarentur, ac Diis vouerentur, vti adnotauit Festus in voce capillata. Porrò cæsaries detonsæ virginis in proxima illa obliuionis arbore Lotho suspendebatur, quæ propterea diB cebatur capillata, vti Plini. his verbis scripsit: *In Lucinæ area (visitur scilicet) Lothos arbor, quæ capillata dicitur, quoniam Vestalium virginum capillus ad eam defertur.* l.16. cap.44. Quod verò capilli, quibus nihil humano in corpore leuius, ac fragilius, ipsas animi cogitationes symbolicè significent, nemo est, qui nesciat.

Vestalibus commendabatur obliuio sæculi.
Festus. *Lothos arbor obliuionis ad ædem Vestalium.* Plinius.
Detonsi capilli abrasos affectus significant.

4. Meritò igitur ascensuris in Bethel domum Dei iubetur amouere inaures idolorum: & pulchrè dicuntur idolorum ornamenta, & vti vocat D.August. in quæst. in Genes. phylacteria Deorum: profectò cuncta vanitatis, & lasciuiæ lenocinia per inaures idolorum significata esse dicũtur; iis enim, & irritamentis, & argumentis libidinum libidinosi, atque impuri spiritus maximè C semper oblectari consueuerunt. Et quidẽ de fuco, déque pigmentis, cæteróque lenocinio, quo se vana muliercularum pulchritudo non tam instruit, quàm prostituit: dictum est egregiè à S. Gregor. Nazianz. *Vilis, & paruo constans pulchritudo meretricum procacibus oculis edolũ proponit.* orat. 11. Egregiè dictum. Lenocinium est meretricium idolum cui lasciuiens fœmina studium, & curam; stulti verò amatores animas, affectúsque sacrificant: meretricium dicit, eò quòd honestã dedecent; meretricem vti adornat, ita palam esse demonstrat. In hoc enim sensu dixerat Dominus de Synagoga per Prophetam: *Auferat fornicationes suas a facie sua, & adulteria sua de medio vberum suorum.* Oseæ 2. Quod hic dicitur de Iudaica SyD nagoga idolorum impuritatibus inquinata: conuenit etiam egregiè mulierculæ cuicunque ad libidinem fucatæ, ornatæque, vti doctissimus noster Ribera, ex aliis refert, & probat his verbis. *A facie sua. Sunt qui referant ad medicamenta faciei, & ad mentitos genarum & labiorum colores, quod adulterarum est; Quòd si vera est hæc sententia, vtique fœminæ, quamuis animos castos se habere dicant, adulterarum tamen facies gerunt.* Itaque in ornatu vestiũ pretiosarum, in lenocinio capillorum, oris, oculorum, pectoris, &c. quæ sunt, & irritamenta, & argumenta libidinum, videntur adulteria, & meretriciæ turpitudines demonstrari. Contra verò modestia, & honestas (quod pulcherrimum est mulieris ornamentum) in ipsius lenocinij, fuE císque neglectu, vel maximè consistit. Optimè S.Greg. Nazianz. cùm sororis suæ Gorgoniæ cõmendaret honestatem, præsertim de isto mundo muliebri disserens, collegit tandem; *Hæc omnia sis relinquebat, quibus probrum, ac dedecus est erubescere.* orat.11. Quasi studium istud comendi, colorandi, vestiendique fœmineum sic inuerecundum sit, vt priùs exuat pudorem, quæ deliciosè, curioséque se ornat; & quæ negligit, aut nescit erubescere, vanum illum, & minùs honestum amet, comparétque mundum.

D.Aug. *Gratus diabolo muliebriũ ornatus.*
D.Gregor. Naz. *Muliebris ornatus idolum exponit oculis.* *Muliebris ornatus meretricium idolum.*
Ose.2.
Ribera. *Lenocinium libidinis argumentum.*
D.Greg. Naz. *Impudens mulieris lenocinium.*

5. *At ille infodit ea.*] Tam simulachra, quàm inaures, ac si qua erant alia idolorum ornamenta priùs confregit, ac liquefecit Iacob, vti ad illius exēplum (vt videtur) posteà fecerunt Moyses, Exod. 32. & Ezechias, 2. Reg. 18. Deinde confracta, & liquefacta omnia in præalta fouea tumulauit, ne quod prophani, & sacrilegi cultus vestigium superesset. Huius quoque sententiæ est Abulensis, qui ad hunc modum scribit. *Fecit Iacob magnam, & profundam fossam, & omnem idolorum metallicam materiam priùs liquefactam deiecit in illam fossam, quæ penetrauit in profundum per viscera terræ, vt inde à nemine posset accipi.* At satiùs foret (inquies) contritam illam, fusámque auri, argenti, ærisque materiam ad bonum aliquem, licitúmque vsum applicari. Noluit tamen vir prudentissimus, *ne quod semel* (adiungit idem) *fuerat dicatum cultui dæmonum, aliquando id ad vsus hominum applicaretur.* Extinguenda prorsus, atque ex oculis, & mente hominum abolenda sunt, quæcunque anteà fuerunt, ac deinceps poterunt esse vitiorum, ac scelerum incitamenta; ne scilicet aliquando ad sola vestigia, signáque flagitiorum respiciens cum oculis pariter anima prioris peccati fallaci recordatione deliniri, & in affectum, effectúmque relabi compellatur.

Exod. 32. 2. Reg 18.

Abulens.

Abolenda omninò scelerum irritamenta.

6. Hoc eximium suæ gratiæ beneficium illi peccatrici animæ, se facturum Dominus, vt paulò superiùs ex Osea retulimus, pollicetur: *Auferam fornicationem eius à facie mea, & adulteria eius de medio vberum illius.* Sic enim legunt LXX. Cuius loci ad nostrum institutum apposita hæc est interpretatio Theodoret. *Pollicetur Dominus illam se à fornicatione, & adulterio liberaturum: neque id leniter, sed radicitùs hoc è medio vberum reuulsurum. Cor autem designat sub vberibus situm, ex quo proficiscuntur cogitata mala,* &c. Promittit itaque Dominus sic prorsus sese aboliturum scelera illius animæ, quam suâ gratiâ sanandam suscipit, vt non modò illorum externa deleat vestigia, sed ipsas quoque, vel primas, ac tenues cogitationes, tanquam priora malorum semina, radicésque euellat. Quamobrem vera & perfecta pœnitentia conterit idola, in puluerem contusa, & comminuta redigit peccata; & ne deinde vel præteriti mali puluisculus appareat, quò possit, aut praua cogitatio, aut delectatio mentem subire, ipsum etiam puluisculum ignibus concremat, quod est illud tam celebre in scripturis holocaustum. *Azyma* (iubebat Dominus Hebræis) *comedetis septem diebus, & non apparebit tibi aliquid fermentatum, nec in cunctis finibus tuis.* Exod. 13. Hebr. *Et non videbitur tibi fermentatum in omni termino tuo.* Nec esse, nec videri licitum erat. Sæpiùs enim gustatus huiusmodi panis, si fortè azymorum diebus videretur, proculdubiò palatum irritaret, atque adeò neglectis azymis vti sapidior ederetur. In holocausto non renes tantùm, & intestina, sed quibus illa teguntur, concremari iubebat Dominus: *Sumes adipem totum, qui operit intestina, & reticulum iecoris,* &c. *Offeres incensum super altare.* Exod. 29. Nec enim solas ipsas carnis voluptates, ac libidinum delectamenta cremari vult Dominus, & à seruorum suorum animis, sensibúsque aboleri; sed etiam ipsa prauarum huiusmodi delectationum incitamenta symbolo adipis, & reticuli significata in sacrificio pœnitentiæ absumenda ignibus edicit.

Osee 2.

Theodor.

Abolendi peccatorum affectus, cogitationésque.

Exod. 13.

Abolenda ex animo etiam malorum incitamenta.

Exod. 29.

Integra & perfecta cōfessio holocaustum.

7. Egregiè quidem vir prudentissimus, & sanctissimus postulauit à tota sua familia, quæ quisque secum habebat idola, deinde cōtusa, & comminuta in depressas terræ voragines in omnium conspectu sepeliuit, vt ipsi sacrilegi antè adoratores despici, conculcari, contundi, ac demum sepeliri sua quondam simulachra, suos Deos suismet oculis viderent. Iustum sanè gloriosumque est, de iis ipsis delictis, ac vitiis vindictam sumere, à quibus ante oppressi duram, & infamem seruimus seruitutem; grauitérque, ac ferociter desæuire in hostes ipsos, quorum aliquando captiui tyrannidem pertulimus. Pulchrè in hanc sententiam monet Apostolus. *Non ergò regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentiis eius.* ad Roman. 6. Regnat quidem peccatum. O extremam hominum infelicitatem? Rex peccatum: homines mancipia; regnat peccatum, homines obediunt, famulantur. Et quod pessimum est, voluntate nostrâ, voluptate nostrâ regnat peccatum; seruimus, premimur sponte, ridentes, ac tripudiantes, nostram miseriam, & ignominiam amplectimur: de seruitute ipsa, de infamia, quam patimur, miseri gloriamur. Benè S. Chrysost. adnotauit: *Non dixit, ne tyrannidem agat, quod ipsum necessitatis est, sed ne regnet: non quidem propriâ virtute, sed tuâ socordiâ, scilicet, vt obediatis.* homil. 11. in epistol. ad Roman. Nos videlicet peccatum accersimus, nos illud ad imperium nostri inuitamus, nos illi sceptrum, coronam, regnúmque tradimus.

Egregia de peccatis vindicta.

ad Rom. 6.

Seruiũt vltrò homines peccato.

D. Chrys.

Sponte regē supra nos facimus peccatum.

8. Vtinam sicut tyrannus est in premendo, vexando, conculcandóque miserum peccatorem, sic & tyrannum inuiti, dolentésque intrusum primò, deinde regnantem perferremus? At tyrannus est, & nos Regem facimus. Premit, nos ridemus; conculcat, & nos gloriamur. Quid ergo? clamat deinde Apostolus: *Exhibete vos Deo tanquam ex mortuis viuentes.* ad Rom. 6. Hoc vnum scilicet euadendi ex tyrannicâ peccati seruitute remedium indicat appositissimum, vt scilicet, expendamus, quid tandem sit peccatum? Tyrannus est. Quid sit ergo esse in peccato? durissimâ, & abiectissimâ opprimi seruitute. *At* (vt benè aduertit S. Chrysost.) *absurdum valde est, ad cœlorum regnum vocatos pro Rege peccatum habere: Vocatos, vt cum Christo regnent, peccati se captiuos esse malle; perinde, ac si quis diademate à capite abiecto intempertis acta mulieri mendiculæ, ac pannosæ seruitutem seruire velit.* homil. indicata. Notit igitur peccator ignominiam sui status, & pudeat hominem abiectissimæ seruire iniquitati, quem sui regni Deus participem fieri decreuerat. Ac pœnitens quidem iam priorum scelerum, ne ad similia deinceps relabatur Apostolum audiat commonentem: *Exhibete vos Deo tanquam ex mortuis viuentes;* quibus verbis, & memoria præteritæ infelicitatis, & gloria præsentis felicitatis innuitur ad confirmandā in bono perseuerantiam. *Cogitate nimirum* (declarat S. Chrysost.) *tum qui essetis, tum qui facti fueritis. Eratis mortui, facti estis viuentes.* Sic ille.

ad Rom. 6.

Excutiendũ peccati iugum.

D. Chrys.

Pudor est ad regnum cœli vocatos seruire peccato.

Quibus inuetur perseuerantia in bono.

D. Chrys.

9. Proh quàm dissimilia peccatum, & virtus! in peccato seruitus; in vita libertas; mortuus iacet peccator, viuit Dei gratiâ iustus. In mortem incurrit, qui labitur in peccatum: ad vitam redit, qui surgit à peccato. At quis (modò stipes, lapísque non sit) mortē vitæ præferat, mori quàm viuere malit? Ad hæc ne facilè iam emersos iniquitas ad calamitatem mortis, & fœtorem sepulchri retrahat, imò illi audaciores nunc, & alacriores fiant, ad resistendum peccato, sciant se ex mortuis viuentes. Vide licèt (exponit Chrys.) *cum tantâ alacritate, cum quantâ conuenit eos, qui ex mortuis viui sunt effecti, militate.* Quod subtiliter quidem

Quàm dispar peccatum & virtus.

quidem dictum ita luculentiùs euoluo per hanc similitudinem, v.g. Fuit quis Lusitanus eques in Africa, vbi continuum nostris hominibus cum Saracenis bellum est, certando à barbaro peremptus: deinde verò in vitam à Deo excitatus, redintegratísque viribus, equo cum armis impositus ante illum eundem Maurum à quo fuerat trucidatus. Bone Deus quanto furore, ardoréque incitaret equum, hastam dirigeret in hostem, inclamansque insiliret: O barbarum! ô perfidum! ô scelus! ô monstrum! feriret vtique, transfoderet, contrucidaret sui peremptorem, hostilique sanguine animum exulceratum, ac vindicem satiaret. Hac igitur (ex Apostoli sententia) in peccata a quibus antea victi, mortuique, ac sepulti sumus, alacritate irruamus; debellantur illa nostris lacrymis, nostris precibus, ieiuniis, asperioris vitæ studiis, & exercitationibus, atque omnium maximè contriti cordis dolore, ac sacramentali confessione.

Audacia vindicantis se de peccato.

Quibus armis peccata debellantur.

10. *Subter terebinthum.*] Hebr. אלה *elah*, tam quercum, quàm terebinthum significat, vtroque enim modo solet vertere interpres. Quod si radicem vocis Hebrææ inspiciamus, quæ est אלה *alah*, *execrari*, siue *malum imprecari*; non temerè possumus existimare hoc nomine *alah* significari arborem funestam, & execrabilem, quales nimirum erant arbores, quæ iuxta idolorum fana plantari solebant: Nam ob eam rationem Iacob Sichimitarum sub ea ferali, & execranda arbore defodere voluit idola. Porrò qualis nam sit terebinthus ita scribunt, qui de re arborea scripserunt. Arbor scilicet est lentæ materiæ, & nigra, lauri folio, oleæ flore, sed puniceo: baccis primum herbaceis, mox rubris; & cùm maturuerint, nigricantibus, magnitudine fabæ, resinosis, & sulphurosis, radice validâ, & in profundum actâ. Huius arboris in Syria est insignis tum copia, tum proceritas. De terebintho scribit Plinius lib. 13. cap. 8. Ambros. legit, *subter lentiscum.* Nec sine mysterio Iacob sub lentisco defodisse creditur idola, vti ad hunc modum explicat: *Cur sub lentisco? certè genus istud infructuosum est. Ibi ergo sunt Dij gentium vbi nullus est fructus.* de Iacob & vita beata. lib. 2. cap. 7. Quis enim fructus mortalibus prouenire potest ab idolis, quæ vel sunt brutorum animantium simulachra, vel malorum hominum imagines, vel ipsorum cacodæmonum effigies? Nec tanta illa per tot annorum secula Romani imperij continuata felicitas ab idolis, & malignis spiritibus, qui colebantur à Romanis, sed ab ipso vno Deo rerum omnium conditore donata est. *Deus enim* (vt in hoc eodem argumento scribit D. August.) *sic ostendit opulentissimo, & præclarissimo imperio Romanorum quantum valerent ciuiles etiam sine vera religione virtutes; vt intelligeretur hac additâ fieri homines ciues alterius ciuitatis, cuius Rex, veritas; cuius lex, caritas; cuius mundus, æternitas.* epistol. 4. ad Marcellinum.

Plin. D.Ambr.

Nullus ab idolo fructus.

Romanorũ felicitas à Deo, non ab idolis. D.August.

11. Profectò vltrà hanc rationem S. August. qui rectè huiusmodi rerum momenta expenderit, inueniet maiestatem illam florentissimi imperij Romani diuino consilio in terris fuisse constitutam, vt ex eo, quòd illa tandem subiugata fuerit Christi Domini fidei, & ipsa vrbs olim Domina gentium, & caput mundi cesserit pedibus Vicarij Christi; inde scilicet Domini IESV illustrior gloria excresceret apud homines. Est enim ille sine manibus de monte abscissus lapis, videlicet, Deus homo natus ex Virgine matre, qui memorabilem illam statuam imperiorum A symbolum confregit, & comminuit. Non fuit illa Romanorum gloria, nec ab idolis, nec à dæmonibus fundata, steriles sunt arbores, bonorum omnium infœcundæ. Quin etiam verum est quod in eadem epistola animaduertit S. August. *Si omnino per dæmones esset temporalis obtinenda felicitas: qualibet potius fuit infelicitas obtinenda.* Quare si verum esset, (quod tamen falsum omninò est) ethnicorum celebre illud placitum: stare Romanum imperium Martis, ac Iouis præsidio, cùm inde infinita propemodum vitiorum colluuies effluxerit, deploranda potiùs illa fuisset felicitas, quàm prædicanda. Meritò enim idem Aug. carpit *obstinatissimas* (vt scribit) *contradictiones infidelium, qui propterea putant, vel putari volunt Christianam* B *fidem vtilitati non conuenire Reipub. quia nolunt Rempub. firmitate virtutum, sed impunitate vitiorum.* epistol. 5. Non est felicitas vbi vitia regnant, & flagitia dominantur. Florente siquidem cum suis Diis Romano imperio nullum erat vitium, quod (vt ita dicam) non sacrum, religiosúmque, & gratum Diis haberetur. Hinc illa sanctissimo Cypriano digna sententia: *Deos suos, quos venerantur, imitantur, fiunt miseris & religiosa delicta.* epistol. 2. Adorabant enim Iouem adulteriis infamem, Venerem prorsus meretricem, Martem humani sanguinis sitientem, atque cætera huiusmodi prodigiosæ impuritatis monstra. Nec illorum Deorum sacra, ritus, altaria, delubra, victimæ ministri quicquam aliud spirabant, quàm in om- C ni vitiorum genere detestanda facinora.

Illustrior Christi gloria ex Romano imperio subiugato. Dan. 2.

Christus lapis sine manibus abscissus.

D.August. *Infelix per diabolum felicitas.*

S. August. *Suam in vitiis felicitatem ponunt gentiles.*

S.Cyprian. *Infames Dij Romanorũ.*

Vitia pro Diis colebãt gentiles.

Infames idolorum ministri.

12. Prudenter igitur sanctéque Iacob idola gentilium comminuta in foueam deiicit; & cum iis pariter omnes vitiorum affectuum species à tota sua familia procul ablegare contendit: hoc enim vno verbo indixit: *Mundamini*; gaudent Dij, seu verius dæmones Deorum nomina ementiti, vitiis, ac flagitiis: at virtutes, quæ à Deo vero sunt, oderunt, & execrantur. Quod quidem symbolicè videtur expressisse Moyses, cùm ad Pharaonem Ægypti Regem dixit: *Abominationes Ægyptiorum immolabimus Domino Deo nostro.* Exod. 8. Vocat oues, capras, bouésque, è quibus Deus Hebræorum sibi victimas postulabat, abominationes Ægyptiorum, quippe cùm ea ipsa colerent D animantia, valde indignabantur abominati scilicet, mactari pecudes, quas pro Diis venerarentur. Typicè autem significatur mysterium, quod Philo Hebræus his verbis euoluit: *Abominationes Ægypti sacrificemus Deo. Perfectæ enim, & inculpatæ victimæ virtutes sunt operationes his congruæ, quas illud Ægyptium affectibus obnoxium corpus abominatur.* lib. de profugis. Itaque puritas mentis, munditia corporis, ac reliquæ virtutes Deo vero sunt gratissimæ: at Diis gentium, ac dæmonibus fastidio sunt, odio, execrationi. Subtiliter etiam Philo Ægypto humanum corpus, pecudibus verò sacrificandis virtutes adumbrari existimat; Et quidem virtutibus animæ, nihil tam aduersum, & contrarium, quàm corpus ipsum vitiosis sca- E tens passionibus. *Caro enim concupiscit aduersus animam*, ad Galat. 5.

Virtutes odit diabolus.

Exod. 8.

Philo.

Corpus virtutibus inimicum.

ad Galat. 5.

13. Pulchrè etiam idolorum inaures subter terebinthum infodiuntur. Nam (vti animaduertit Rupert.) *significant inaures falsæ doctrinæ phaleras, sermone nitidas, sed sensu veritatis vacuas esse, cuius nos fabulosa dicacitas, cùm essemus gentes, ad simulachra muta tanquam Syrenarum cantus pertrahebat.* Itaque nefanda, & inanis doctrina, quam gentilitas, tam falsorum suorum sapientium, quàm Philosophorum, Rhetorum, & Poëtarum commen-

Rupert.

Falsa gentilium doctrina.

tis fallaciter ornatam mortalium auribus, animisque ad vanum, & impurum Deorum cultum confirmandum instillauit, idolorum inauribus significatur. *Meritóque* (vti obseruat S.Ambros.) *inaures gentilium infodiuntur, quas dederunt Iacob, vt iam nouam linguam audire assuescant, veterem perfidiæ sonum nesciant, obsurdescant aures eorum sacrilegio, & mundentur ad gratiam.* lib.2.de Iacob. cap.7. Benè Tertul. in gentilium stultitiam inuectus cum iisdem expostulat: *Conuersus ad literas vestras, quibus informamini ad prudentiam, & ad liberalia officia, quanta inuenio ludibria? Quis non poeta dedecorator inuenitur Deorum!* Et infra. *Hæc neque vera prodi, neque falsa confingi apud religiosissimos oportebat,* &c. Apolog. aduers. gent.cap.14. Tam sunt enim; & ridicula, & impura, quæ gentiles de suis Diis prædicabant, vt si vera fuissent à religiosis hominibus tacenda forent potiùs, quàm euulganda: vel si falsa nequaquam à suis cultoribus, in summum Deorum ludibrium confingenda; & quia summè impura, prorsúsque falsa erant; planè quàm impudentes tam stulti fuerunt qui talia de Diis celebrabant.

D.Ambr. *Ridicula gentilium commenta.* *Tertull.* *Indignè quæ audiantur, gentilium fabulæ.* *Stulti simul & impudentes fabularum scriptores.*

14. Phaleratis etiam mendaciis & inauratis præstigiis hæreses quoque suam solent impietatem adornare; auro scilicet diuinæ scripturæ abutentes, cuius quidem testimoniis mendacissima dogmata falsò comprobátes, tanto periculosiùs decipiunt, quanto speciosius veritatis velamen suis prætendunt erroribus. Quo in argumēto cùm multa luculentissima scripserit Vincent. Lirin. hæc tantùm paucula ex illo subscribam. *Hæretici* (ait) *diuinæ scripturæ testimoniis vtuntur, sed tanto magis cauendi, & pertimescendi sunt, quanto occultius sub diuinæ legis vmbraculis latitant. Sciunt enim fœtores suos nulli ferè citò esse placituros, si nudi, & simplices exhalentur.* Fœtent igitur hæreticorum placita, cùm denique (vt experientia quotidiana comprobat) in spurcitiam Veneris, & Bacchi desinant. Sed ne facilè huiusmodi fœtor sentiatur; à diuinarum scripturarum prato, flores, & odores, quibus illam suam Mephitim occultent, suffurantur. *Atque ideirco* (adiungit) *eos cælestis eloquij velut quodam aromate aspergunt, vt ille, qui humanum facilè despiceret errorem, diuina non facilè contemnat oracula.* lib. contra hæres.cap.35. Hunc ipsum hæreticorum dolum, quo scilicet vsi vetustatis specie adornant mendacia, eleganti adhuc aliâ exprimit similitudine. Sic enim inquit. *Faciunt hæretici quod ij solent, qui paruulis austera quædam temperaturi potius prius ora melle circunliniunt; vt incauta ætas cùm dulcedinem præsenserit, amaritudinem non reformidet.* ibidem. Benè paruulos, atque adeò insipientes dicit, qui ab hæretico magistro sinunt se decipi; mel quidem ex aluearibus diuinæ scripturæ pseudo-propheta surripit, videlicet, malè quoddam intellectum testimonium, illóque misellam turbam delinit, vt delinita virus non sentiat erroris.

Sua commēta hæretici velant, & ornant. *Vincent. Lirin.* *Fœtent hæreticorum dogmata.* *Hæreses in vinum & carnem desinunt.* *Vincent. Lirin.* *Diuina scriptura hæretici abutūtur.* *Proditur impostura Doctoris hæretici.* *Stulti pueri, qui ab hæreticis decipiūtur.*

15. *Subter terebinthum.*] *Sub eam, scilicet arborem* (inquit Rupert.) *quæ resinam generat pretiosissimam, & lignum Crucis, quod virtutis est optima, significat, omnia peccata nostra sepeliuntur, vt eorum nullum vltrà vestigium reperiatur.* Amplius dixerim idola, idolorúmque inaures, hoc est, & nefandos ritus, sacrilegiáque gentilium, & vanissima hæreticorum dogmata, subter pretiosissimum, ac fragrantissimum Crucis Dominicæ lignum prorsus fuisse consepulta. Vicit mundum Deus homo crucifixus, vexillum quod victor erexit, Crux fuit, in quâ pependit; hasta, quam cœli val-

Rupert. *Encomia Crucis dominicæ.*

A vis infixit, quâ mortalium corda transfixit: gladius, quo mundi tyrannum peremit; errorum vitiorúmque capita decussit; quadriga, quâ vectus per orbem de gentium idolis, de tyrannorum potentiâ, de philosophorum inani sapientia, de commentis, ac præstigiis hæreticorum, de cunctis denique mortalium vitiis, ac flagitiis, de morte, de inferno, de mundo, carne, ac diabolo triumphauit. O admirabilem æquè, & amabilem crucifixi virtutem! *Splendor eius vt lux erit; cornua in manibus eius. Ibi abscondita est fortitudo eius.* Abachub.3. Chald.vertit: *Splendor gloriæ eius sicut splendor primogenitus apparuit: & scintillæ à quadriga gloriæ eius prodierunt: ibi patefecit maiestatem suam.* Vaticinium est de Christo crucifixo. *Splendor*
B *enim eius*, (vti exponit S.Hieron.) *quasi sol iustitiæ clarâ luce radiauit; & cornua in manibus eius, vexilla, trophæa Crucis.* Cornua, intelliguntur Crucis brachia, quæ potiùs à manibus Domini tenebantur, quàm manus ipsas tenebant; atque istis Crucis carnibus Dominus cacodæmones, idolorúmque ritus, & hæresum errores ab Ecclesiâ suâ & à mundo ipso procul ventilauit; à cordibus verò suorum fidelium vniuersam vitiorum caliginem expulit.

Prophetia de Christo crucifixo. *Abac.3.* *D.Hier.* *Christi victoria per Crucem.*

16. O infinitam Crucis potentiam! In Cruce maiestatem suam Dominus demonstrauit: per Crucem (inquam) de idolis, de erroribus, ac vanitatibus, & gentilium, & hæreticorum Dominus IESVS triumphauit, quod quidem admirabi-
C li quodam prodigio vnus ex omnibus (vt mihi videtur) Christi IESV hostibus acerrimus suis oculis contestatum diuinitus vsurpauit. Rem ita scribit suo illo tempore factam, & celebratam S. Gregor. Nazianz. *Ferunt Iulianum apostatam, cùm ipse sacrificaret, victimarum exta coronatam Crucem ostendisse. Quæ res alios quidem horrore, atque anxietate perfudit, effecitque vt potentiam nostram agnoscerent.* orat.3. Videlicet cæsarum pecudum viscera Crucem corona cinctam, & comprehensam ostendebant: quo prodigio significabatur Crucem Domini IESV victricem de ritibus idolorum, totáque idololatria, eiúsque cultoribus triumphare. Vti de idolis, ita de hæresibus triumphat Christi Crux: graue siquidem bellum cum hæreticis, vt-
D pote nunc acerrimis hostibus habet Crux Domini. Illos enim vocat Apostolus *inimices Crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.* ad Philip. 3. Intelligit D. Hieron. hæreticos, S. Anselm. pseudo-prædicatores. Et quidem nihil æquè oderunt huius fæcis homines, atque Domini Crucem, quæ rerum humanarum contemptum, carnis afflictionem, atque omnem vitæ asperitatem prædicat. *Horum* (inquit) *Deus venter est. Quia nimirum* (explicat Anselm.) *quicquid faciunt pro ventre faciunt*, &c. Cùm enim fœdissimæ carnis mancipia sint; solius ventris, & saturitati, & voluptati, abdomini, ac libidini suum omne studium, affectum, curámque impendunt.
E Venerem, & Bacchum, & amicos habent & magistros audiunt: Christum, eiúsque Crucem auersantur. Lignum enim Crucis, vbi erant fixa membra morientis, etiam cathedra fuit magistri docentis. Ex hac verò cathedra, & ex hoc magistro diuinam illam edoctus philosophiam Apostolus mortificationem Domini IESV corpori suo circumferebat.

Mira Crucis potentia. *S. Gregor. Naz.* *Prodigiū de Cruce coronata.* *Crucis triūphus.* *Hæretici inimici Crucis Christi.* *ad Phil.3.* *S.Anselm.* *Hæretici carnis mancipia.* *Christi Crux cathedra docentis.*

17. Denique subter arborem Crucis catholici homines, & vitia, quæ in nobis sunt, & prauos omnes affectus, malarúmque cupiditatum, etiam

Vitia in cruce sepeliuntur.

etiam ipsas, quæ sese animis ingerunt, species infodere, ac sepelire debent. *Tales quippe* (ait Clemens Alex.) *nos vocat Dominus nudos à fastu, & arrogantiâ, nudos à vanâ gloriâ, auulsos à peccatis, solum vitæ lignum ferentes, solam salutem obtinentes.* 3. pædag. cap. 3. Solam scilicet Crucem vult Dominus portemus, nullum verò aliud onus, nullum pondus, & iugum; nobis crucem pro baculo tradit, cum quo simul vitam salutémque portamus. *Tunc igitur* (concludit S. Ambros. arcanum huiusce arboris) *vere absconditur omnis error gentilium, cùm quis fuerit ablutus à vitiis, quia confixus Cruci vetus homo noster nescit iam veteri seruire peccato.* lib. 2. de Iacob cap. 7. Errorem optimè vocat gentilium, quodcumque vitium etiam in Christiano homine, quippe cùm seruos Christi ablutos baptismo valde omnis dedeceat turpitudo.

Clem. Alex. — *Nulli pondus, nisi Crucis, portandum.* — *D. Ambros.* — *Gentilitatis error omne vitium.*

18. Sed altera quoque arbor est, subter quam idola gentium & scelera mortalium absconduntur, ac tumulantur; augustissima videlicet Dei mater Virgo purissima Maria, *quæ* (authore S. Ioan. Damasceno) *omnis vitij impetum discussit, ac propulsauit, ac Dei Patris obedientia germen produxit.* orat. 2. de Assumpt. Impetus quidem, & quidam veluti assultus, aut conatus peccati primus tunc sentitur, cùm labes originalis reatus animam primo ipso momento, quo creatur, & vnitur corpori, polluit simul, & sauciat. Malum est à primæuis illis parentibus hæreditarium, quod omnes eorundem filij virili prognati semine incurrimus; à quo tamen illa vna diuino priuilegio exempta, liberáque fuit, quæ in multis, & præstantissimis aliis diuinæ gratiæ prærogatiuis vna in toto humano genere extitit; Discussit impetum vitij, quia nec primo primi vitiorum motus ante Virginis beatissimæ animam apparuerunt; sole nimirum amictam nulla potuit obscurare caligo; imò etiam, nec de longè vlla vel tenuis nebula tanto illius fulgori sese potuit obiectare. Quæ ab Angelo salutata est gratiâ plena, nulli vnquam reatui, quem subintraret, vacuum locum reliquit. Decebátque omni ex parte immaculatam, & puram concipi, nasci, ac viuere, quæ Deum hominem, ipsammet, inquam, puritatem erat conceptura; omni decebat plenam esse gratiâ, quæ mortalibus futura erat omnium fons gratiarum.

Sub B. Maria omnia tumulantur vitia. — *S. Ioann. Damasc.* — *B. Maria immunis ab originali reatu.* — *Nec primo primi vitiorum motus ante B. Mariam apparuerunt.*

19. *Aue igitur* (vt cum Andrea Cretensi consalutemus) *Deo gratissimum virginitatis decus, suauissima rosa ex spinosa regione decerpta. Aue diuinum inter Deum, atque homines reconciliationis perfugium! Aue speculum per quod iustitiæ Solem venientem è cælo suscipientes ij, qui densis in tenebris peccati versabantur illustrati sunt!* de annunt. Virgin. O benedictam arborem, subter quam mala vitiorum simulachra, mortalium scelera, nostræ in Deum perenniter factæ iniuriæ absconduntur! *Spiritus Sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi*, ne scilicet tanto diuinitatis in te inhabitantis ponderi debilitata succumberes, nec in admirabili vteri tui fœcunditate vllius vitij ardorem tua omninò illæsa virginitas sentiret. Sed tu nobis ô Virgo ab ipso Spiritu qui te obumbrauit, data es vt nos obumbres, vt tuarum virtutum ramis, & patulis gratiarum foliis, quos ad te confugimus à diuina iustitia, quam offendimus, obumbrando tuearis. *Nihil quidem* (vt optimè scripsit D. Hieron.) *sic offendit Deum, quam post peccata erecta ceruix, & ex desperatione contemptus.* in 22. Isai. At nos, ô mater Dei, qui

Andr. Cret. Salutatur B. Maria. — *B. Mariam virtus Dei obumbrauit.* — *B. Maria peccatores obumbrat.* — *D. Hieron.*

A contra filium tuum in multis peccauimus, inclinatis ante pedes tuos ceruicibus, subter ipsam tuis impressam vestigiis tellurem defossa nostra scelera abscondimus; faxitque tua, & tui filij gratia vt in sempiternum eadem tumulemus. Impetremus veniam ab humili ancilla Dei, & à filio qui se ad mortem vsque humiliauit, ij, qui post nostra quantumuis grauia delicta humiliati, & contriti ante filium, matrémque procumbimus, ac misericordiam deprecamur.

Inclinati ante B. Mar. peccatores veniã merentur.

SECTIO V.

B *Cúmque profecti essent, terror Dei inuasit omnes per circuitum ciuitates, & non sunt ausi persequi recedentes. Venit igitur Iacob Luzam, quæ est in terra Chanaan, cognomento Bethel: ipse & omnis populus cum eo. Aedificauitque ibi altare, & appellauit nomen loci illius, Domus Dei: ibi enim apparuit ei Deus cùm fugeret fratrem suum.*

1. IAm fama excidij Sichimitarum per vicinas gentes percrebuerat, propiúsque nihil erat, quàm vt omnes factâ conspiratione in peregrinos illos tantæ cladis autores conuolarent: nisi terrore quodam subito, nimirum immisso diui- C nitùs cohiberentur. Sunt quidem repentini aliquando tumultus quidam, terrores, & consternationes animorum lymphaticis quàm simillimi, vsque adeò impotentes, vt non rationem modò, verùm & mentem obducant, ac fere abducant: at causa tamen deinde futilis, nullaque deprehenditur. Non rarò id contingit in prælis, cùm nullâ comparente idoneâ causâ viris pariter, equísque perturbatis dissoluuntur ordines abiectis armis, fusa vndique corripitur fuga, prælium euanescit. Et quia fabulosa gentilitas Panem Deum huiusmodi terrorum autorem esse commenta est, ex eo nimirum, quòd Titanas contra quos bellabat, testudine primus ipse personans in fugam conuerterit; in prouerbium apud D veteres vulgò abiit, *Panicus terror*; *Panicus pauor*, seu vti sæpius vsurpat Marc. Tullius; *Panicus casus*: ac simpliciùs, *Panicon*, *Panicum*. Et hoc satis sit ex prioribus nostris studiis reminisci: Nam copiosiùs, & eruditiùs, cùm nostri haud sit instituti, illustrari qui volet locum, consulat Angelum Politianum in Miscellan. annot. 28. Paul. Manut. & alios istius literaturæ magistros. Certè Panicus iste pauor non semel florentissimos Catholicorum exercitus, cùm in Bohemia tempore Martini V. Papæ, atque Sigismundi Imperatoris bellum fieret contra hæreticos, subitò animos ducum militúmque occupans, etiam absente adhuc hostium exercitu, miserandum in modum dissipauit. Correpti scilicet ad vnum homines E terrore, alius aliò diffugiens, sine vlla causa, quæ se offerret, è campo, è castris, è regno excesserunt. Portentum hoc sæpiùs visum narrat Illescas 2. p. in vita Martini V.

Panicus terror. — *Subito terrore dissipati exercitus.* — *Angel. Polit. Manut.* — *Bellum in Boëmia.* — *Illescas.*

2. Cæterùm terror ille repentinus, subitúsque pauor, quem falsò Numini adscriptum malè veteres Panicum appellabant, verè (vti est) in sacris literis vocatur, hoc loco, & aliis terror Dei, tum quia vehemens, & magnus (quâ phrasi, vt iam adnotauimus, res magnæ sic appellantur) tum quia immissus à Deo; vti Dominus ipse vocat

Terror Dei quis sit.

vocat pollicitus Moysi. *Terrorem meum mittam in præcursum tuum, & occidam omnem populum, ad quem ingredieris, cunctorúmque inimicorum tuorum coram te terga vertam*, &c. Exod. 23. Et clariùs id ipsum promittit: *Hodie incipiam mittere terrorem, atque formidinem tuam in populis; vt audito nomine tuo paueant, & in morem parturientium contremiscant, & dolore teneantur.* Deut. 2. Quod quidem confessa deinde Raab exploratoribus missis à Iosue legitur in hunc modum. *Noui quod Dominus tradiderit vobis terram istam: etenim irruit in nos terror vester, & elanguerunt omnes habitatores terræ. Audiuimus quod siccauerit Dominus aquas maris rubri ad vestrum introitum; & quæ feceritis duobus Amorrhæorum Regibus. Et hæc audientes pertimuimus, & elanguit cor nostrum, nec remansit in nobis spiritus ad introitum vestrum*, Iosue 2. Vide quàm propriè describatur terror Dei, à Deo scilicet immissus timor, qui malè à priscis dicebatur Panicus. Porrò istiusmodi terroris illustre admodum exemplum, admirabilémque effectum legimus in diuina scripturâ; cuius hæc sunt verba. *Egressus est Zara Æthiops cum exercitu suo decies centena millia, & curribus trecentis. Porro Asa* (Rex Iuda) *perrexit obuiam ei, & inuocauit Dominum Deum*, &c. deinde: *Exterruit itaque Dominus Æthiopes coram Asa, & Iuda, fugerúntque Æthiopes, & persecutus est eos Asa. Grandis quippe terror cunctos inuaserat.* 2. Paral. 14. At seriò quidem obseruandum est barbaris illis gentibus pro Hebræis immissum diuinitùs terrorem, vt sine prælio, sine armorum, corporumque congressu, ac mutuo conspectu infinita illa Æthiopum multitudo repentè perturbata, & consternata in effusam se conuerterit fugam. Videlicet vbi sanctus ille Rex ad Deum suum confugiens illius opem supplex, & illacrymans expetierit illis verbis: *Domine non est apud te vlla distantia, vtrum in paucis auxilieris, an in pluribus; adiuua nos Domine Deus noster; in te enim, & in tuo nomine habentes fiduciam venimus contra hanc multitudinem; Domine Deus noster tu es, non præualeat contra te homo.* 2. Paral. 14. Prius multitudinem, & plures dicit, nunc verò hominem cùm Dei virtutem implorat, antequam vnus homo, quin & nullus homo est illa multitudo.

Exod. 23. — *Deut. 2.* — *Describitur terror Dei.* — *Iosu. 2.* — *2. Paral. 14.* — *Oratione territus aufugit exercitus.* — *Contra Dei virtutem nihil est, qui quid sit.*

3. Memini hoc loco, quod planè miraculum huic persimile nostro hoc tempore in Guinea contigerit. Rex quidem Angolæ (vastissimum vnum est ex Æthiopum regnis) ad pellendos è sua regione, protfúsque delendos Lusitanos coëgit exercitum, in quo, vltra decies centena millia hominum numerabantur. E nostris erant ferè ducenti sclopetarij sub insigni viro inter claros gentium duces memorando Paulo Didaco: vterque iam cominùs exercitus: Mars in promptu. Ergò pater Balthasar Barreira Societatis IESV vir piissimus, ac religiosissimus, quem ego multis annis, & noui, & colui, concione breui habitâ, monet omnes ad deprecandum Deum procumbant; exclamat deinde, ruant Deo duce in hostem, quandiu ille prouolutus humi ante Crucifixi IESV imaginem pro omnibus supplicat. Ergo nostri facto impetu in densissimam illam Æthiopum colluuiem primores quidem prosternunt; nec alius deinde labor, & opus. Terrore siquidem Dei consternuntur barbari, tergáque vertentes, vel ipso tantùm corporum congressu, alij alios perturbant, & proruunt, fœdaque, & inauditâ seculis clade profundam quandam & latam telluris voraginem fugientes ita compleuerunt, vt prolapsorum cadaueribus æquata iam planities, quendam quasi pontem per corpora mortuorum viuis ad fugam præstiterit. Denique incruenta partâ victoria, receptuíque canente duce noster ille Sacerdos ab humo se extulit, & in gratiarum actionem Christo Domino suos est cum ingenti gaudio cohortatus. Constant hæc omnia testimonio Ducis, ac militum, & per literas eiusdem Patris, à quo paulò post in Lusitania rem ipsam non semel verè contestatam audiuimus.

Prodigiosa Lusitanoru victoria in Guinea. — *Pater Balthazar Barreira orat pro præliantibus.* — *Inaudita seculis strages.*

4. Mira sanè virtus est orationis, maximè, vbi simul à pluribus humiliter, sanctéque fit. *Valet siquidem* (ait S. Chrys.) *multitudo, cùm adest virtus.* homil. 2. in 2. Corint. quod etiam probat exemplo fidelium, qui consensu vnanimi pro S. Petro in vinculis constricto Deum precabantur. Scribitur enim: *Et Petrus quidem seruabatur in carcere, oratio autem fiebat sine intermissione ab Ecclesia pro eo.* Actor. 12. Oratio quidem publica vim habet admirabilem. Fiebat ab Ecclesia pro Petro ad Deum oratio; quid ni ergò diuinitùs ille à vinculis eriperetur? Et ratio quidem ab eodem Chrysostomo assignatur optima: *Deus enim frequenter reueretur multitudinem vnanimem & consentientem in precando, vt veluti pudore victus non ausit illis negare.* ibidem. Tam grata Deo est oratio multorum vt eam reuereatur, & exaudiat quasi Dominum pudeat, si multis simul orantibus quicquam deneget: Visum id luculentè fuit in Niniuitis. Dixit enim Dominus Prophetæ illum ferè incusanti, quod tam facilè Niniuitis pepercerit: *Ego non parcam Niniue ciuitati magnæ, in qua sunt plusquam centum viginti millia hominum?* Ion. 4. Sed quid ego vel antiqua, vel quæ audiui vsquam alibi euenisse commemoro, cùm mihi satis sit ad huiusmodi, quæ à multis fit, orationis potentiam demonstrandam, quod, cùm hæc scribo, præsens video. Agitur quidem annus ab ortu Domini millesimus sexcentesimus vigesimus secundus, exactóque iam integro Aprili, quo maxime de cœlo pluuiam segetibus, plantisque, & gregum fœturæ, nutrimentoque summè nunc necessariam expectauimus; mœror tamen huc-usque mortalium magnus, timorque futuræ ob ariditatem terræ omnium rerum calamitatis: priuatim, publicéque fidelium preces ad Deum effusæ, cœlum nihilominùs clausum, æneum: ergo indictæ nunc aliæ, atque aliæ iam factæ per vrbes, oppidaque precantium, lugentiumque supplicationes. At quid tandem deinde? Valet quidem multitudo cùm adest virtus. cùm publica fit oratio. Non audet coniunctis multorum precibus clementissimus Dominus, quod petitur denegare, vt ex S. Chrysost. retulimus. Reclusum hodie cœlum precibus, quod peccata clauserant, optatos largissuo cursu effudit imbres, ac sitientem cœlestis veluti fontis scaturigine irrigatam feliciter (vti speramus) tellurem fœcundauit. Tanta est orationis potentia!

D. Chrys. — *Mira virtus orationis publicæ à multis.* — *Act. 12.* — *Multorum oratio vim Deo infert.* — *Ion. 4.* — *Siccitas in Lusitania supplicantium orationibus sublata.* — *Pluuia precibus impetrata.*

5. Profectus cum tota sua familia Iacob securum, expeditúmque habuit iter, terror enim Dei inuasit circumuicinas infidelium gentes; nec vllus omninò illorum mortalium ausus est interturbare tantulam abeuntium Hebræorum familiam. Isti quippe iam ab omni contagio idolorum, quæ subter terebinthum cum suis ornamentis sepelierunt, puri ad sacrificandum Deo incedebant. Valet quidem in bellis multum, & scientia, industriáque militaris ducum, & fortitudo, peritiáque militum; tum etiam apposita valent telorum, armorúmque genera, tum denique machinæ,

Vita puritas, quàm arma, scientia, fortitudo, potior est in bellatoribus.

chinæ, tormentáque iaculandis cum igne sulphureo globis mirum in modum ab artifice effor-mata, & à peritis bellatoribus disposita, & collibrata: cæterùm longè validius præsidium est in ipsa puritate, ac pietate militantium. Illa siquidem omnia sine Dei præsidio vana omninò sunt, & nihili valent: at virtutum gratiâ, bonorúmque operum meritis diuinum sibi præsens, certúmque habent præsidium bellatores. Huius quidem rei testimonium (ne foràs emendicemur exempla) frequentissimum, & locupletissimum proferunt annales, & res bello gestæ nostrorum hominum. Enimverò nullum præclarè bellum confecimus, in quo dextera Domini non fecerit virtutem, ac diuinæ gratiæ fauor, auxiliúmque non effulserit: vt cùm Lusitani ad bellum industriæ neruos omnes contenderint, ingentémque animorum, & virium fecerint demonstrationem; longè tamen potissimas victoriarum partes diuina virtus ac misericordia sibi meritò arrogasse nobis piè confitentibus, & acclamantibus videatur; possem equidem si foret occasio, & locus pateretur, hoc ipsum multis nostrorum, vbicunque signa contulerunt, bellatorum exemplis contestari: Vnum tamen pro omnibus sit satis commemorare.

Lusitanorũ victoria à Dei maximè virtute.

Nonius Lusitanus inter gentium duces maximus.

6. Fuit inter Lusitanos ille omni æuo celebrandus Nonius Aluerez Pereira, qui omnes inter gentium Duces hanc extulit palmam, vt cùm multa confecerit, nullo tamen in prælio victus, sed victor in omnibus extiterit. Sub illo Duce Lusitani quater intra Hispaniam aperto Marte pauci numero cum florentissimis hostium copiis decertantes victoriam obtinuerunt; sub illo extra patriam erumpentes in ipsis Gaditani freti faucibus sitam vrbem totius Africæ celeberrimum emporium, & castrum munitissimum (Septa dicitur) vnde in Hispaniam facilis erat transitus Mahometanis, vi atque industriâ expugnarunt, captámque ad hanc vsque diem possident. Hic igitur tantus vir in bello, qui si pluries bellandi fuisset occasio, Iulios, & Alexandros non æquasset modò, sed ausim dicere superasset, pietatis Christianæ studio etiam ipsa inter arma religiosissimos quósque cœnobitas æmulari videbatur. Nam præter cæteras, quæ in illo virtutes effloruerunt maximæ, nullum commisit prælium, quin prius ieiuniis, piísque precibus diuinam opem imploraret, ratus (id quod certum omninò est) Deum, ac Dominum exercituum meritò in sacris literis, icircò appellari solitum, tum propter diuinæ virtutis omnipotentiam exercituum symbolo significatam, tum etiam quia præliorum euentus, bellantiúmque exercituum victoriæ non fortunæ, (vti fingebat antiquitas) sed Deo rebus humanis sapientissimè prouidenti debeant adscribi. Quamobrem gliscente aliquando inter duos exercitus prælio, cùm pauci numero è nostris, à numerosis hostium copiis acerrimè vrgerentur; visus est Nonius in genua prouolutus volantibus vtrinque telis, & frementium bellatorum horrendo strepitu, velut in sacrario quietè ageret, secum tacitus deprecari. Ac tandem à suis excitatus. *Eia* (inquit) *filij in illos mecum irruite.* Quid plura? factâ Nonius impressione cum octo millibus triginta hostium millia profligauit.

Cur Deus exercituum dicatur?

Nonius orãdo, & bellãdo vincit.

7. Magna quidem sunt hæc omnia, sed illud multò maius, & admirabilius, quod compositis iam rebus tranquillatóque regno Nonius, florente adhuc ætate, cùm iam nec hostes superes-

A sent; nec armis, bellóque ad stabiliendam patriam esset opus, vnicam ex demortuâ vxore superstitem filiam Alfonso Ioannis I. Regis filio nuptûi tradens valere deinde iussit res humanas, & sanctissimo Carmelitarum Ordini adscriptus admirabilem sanctitate vitam in cœnobio Olisiponensi transegit, iacétque sepultus in templo, quod ipse ædificauerat, amplitudine, structuráque vnum inter augustiora regni ædificia quàm augustissimum. Dignus planè vir, quem sui generis auum gloriabundi prædicent, ac celebrent in Christianâ Republicâ tam latè per orbem diffusa omnium clarissimi, & potentissimi Imperatores, Reges, ac Principes. Enimverò fuit Nonius autor & princeps excellentissimorum Brigantiæ B Ducum. Vnde tantorum verè augusta, regiáque Heroum progenies emanauit: Videlicet Alphonsus (vti præmisimus) Nonij gener ab Alphonso V. Rege titulum Ducis Brigantiæ, primum quidem illum tunc in tota Hispania institutum anno 1442. accepit; & in dotem à socero magnam regni, quod Nonius industriâ, & armis pepererat Ioanni, partem cum vxore possedit. Dein ex Alphonso, & Beatrice primis Brigantiæ Ducibus nata est Isabella, quæ nupta Ioanni patruo suo Regis Ioannis filio duas peperit filias, Beatricem, & Isabellam. Illa Ferdinando Eduardi Regis filio nupta fuit mater Emmanuelis Regis omnium Lusitanorum felicissimi. At Isabella nupta Ioanni Regi Castellæ filiam habuit Isabellam C Reginam Catholicam Ferdinandi Regis vxorem. Porrò ex Emmanuele Rege Lusitaniæ, dein ex Isabella Catholica Castellæ Regina Ferdinandi Regis Catholici vxore; atque adeò ex primis illis Brigantiæ Ducibus Alphonso, & Beatrice illorum proauis: tandémque ex Nonio Aluarez Pereira Comestabili primo Lusitaniæ trahunt originem penè omnes summi Christianorum principes, Reges, atque Imperatores. Neros quippe Isabellæ Reginæ Catholicæ ex filia Carolus V. Imperator nostri Emmanuelis Regis filiam Isabellam habuit vxorem, Regum matrem, principum & Imperatorum auiam, Christiani orbis Imperatricem. Ex quibus quidem multum ornamenti, gloriæque accessit Brigantinis Duci-D bus, prætérquam quod subinde Isabella Regis Emmanuelis soror, & Ferdinandi Ducis vxor: Dein Catharina eiusdem Regis ex filio Eduardo neptis Ioanni Duci nupta Brigantinam familiam miro quodam modo illustrarunt; iterque (verè dixerim) regiam effecerunt.

Carmelitis adscriptus Nonius.

Primus in Hispania Dux Brigantiæ Alphonsus.

Ex Ducibus Brigantiæ Imperatores, ac Reges.

Ex Nonio maximorũ principum soboles.

8. Sic in magno illo Nonio adimpletum videmus quod Christus Dominus pollicetur: *Qui reliquerit domum, &c. propter nomen meum, centuplum accipiet & vitam æternam possidebit.* Matth. 19. At Marc. adiungit: *Accipiet centies tantum nunc in tempore hoc, & in seculo futuro vitam æternam.* Marc. 10. *Centuplum* (declarat S. Bern.) *illud in viâ, hæc vita in patria est; illud consolatio præsentis laboris, hæc futuræ felicitatis consummatio est.* in tract. *Ecce nos re-E liquimus*, &c. Abdidit quidem se Nonius à Regum aulis, mundíque fastu & plausu fugiens in vitæ religiosæ obscurum penetrale, ac subrigidam professionem, vbi latere cum Christo humilis maluit, quàm celebratâ per gentes suorum triumphorum gloriâ commendari. At icircò longè gloriosior fama Nonij (vti vulgo dicitur) Comitis sancti per florentissimam suorum posteritatem etiam in terris ad omnem vsque consequentium mortalium memoriam perdurabit; suæque religiosæ vitæ, & sanctissimorum vbique operum

Matth. 19.

Marc. 19.

D. Bern.

Nonius religionem professus.

Immortalẽ sui nominis gloriam Nonius est adeptus.

operum sempiterno donatus æuo præmium obtinuit felicissimum. Ferat quidem ac boni consulat prudens lector, hanc à me factam Nonij commendationem, cùm in gratiam excellentissimorum Brigantiæ Ducum, quorum ille (vti præmisimus) & pater, & fundator extitit, plura vti possim, sic iure optimo debeam literis commendare.

Villauizosa sedes Brigātiæ Ducum.

9. Natus quippe prope Villauizosam, quæ sedes est nostrorum Ducum, in eadem puerulus prima Latini sermonis rudimenta suscepi, vt meritò dixerim nostrum hoc qualecunque literaturæ huius eloquium ibidem fuisse natum. Sed nolim ita dictum accipiatur, quasi verò ex meis scriptis nobilissimo illi oppido laudem aliquam accreuisse contendam. Est enim illud inter cætera regni oppida, vbésque admirandâ sanè præstantissimorum virorum, quos peperit, gloriâ nobilitatum. Prodierunt ex illo ad bellum robusti milites, strenuíque Duces, ac nostrâ hac ætate, quem omnes ferè gentes celebrant, ac demirantur, in Flandria nominatissimus Hispanici exercitus Tribunus Simon Antunez. Sed hoc tamen summæ laudis est ad gloriam sapientiæ, quæ longè armis, victoriisque antecellere visa semper est; vno scilicet, eodémque tempore in celeberrimâ Conimbricensi Academiâ quatuor simul Doctores, & professores Iuris vtriusque, Theologiæque floruisse: quorum vnus Emmanuel à Costa, cùm primas Conimbricæ ac Salmanticæ cathedras summâ cum laude obtinuisset, inter ipsos Iuris peritissimos ita percelebratur, vt neminem acumine ingenij, atque interpretandarum legum subtilitate, vel superiorem, vel certè parem habuisse censeatur. Quid quòd Ioannes Barrius in Lusitanicâ historiâ Liuio, & Thucydidi iure optimo comparandus, Villauizosæ natus, altúsque fuit? Rem ita contestatam accepi à viris locupletissimis; domúsque adhuc visitur, in quâ tantus hic vir (cùm fortè pater senator Regius illùc à Rege missus aliquandiu moraretur) natus esse perhibetur. Libare mihi animus fuit aliquod ex multis, & clarissimis Villauizosæ encomiis, ne quod nostris hominibus commune vitium est, ingratus patriæ in exterarum gentium decantandis ingenium, linguámque exerceam laudibus: at gentis meæ decora, quæ multa, & magna sunt, obliuione patiar sepeliri.

Tribunus in Belgio Simō Antunez.

Conimbric. Academia 4. Magistri ex Villauizosa. Emmanuel à Costa columna Iurit.

Ioannes Barrius in historia lumen.

10. *Venit igitur Iacob Luzam.*] Duplex Palæstinæ Luza, hæc in Chanaam; altera fuit in terra Hethim, de qua scribitur cap. 1. Iudic. Luzam illam, cùm eò accessit Iacob, & noctu scalam mysteriis fœtam vidit, appellauerat *Bethel*, domum Dei, *Beth*, quidem Hebr. domus, *El*, Deus dicitur. Hoc igitur loco Iacob, priùs inditam confirmat appellationem, vt vbi aram Deo construit, domum Dei appellet. Et quidem licèt peregrinus in solo extero barbarorum, & infidelium gentium, ac deinde cum paruula suorum familia, circundatus vndique Palæstinis ob Sichimitarum cædem, ac direptionem iratis, & in vltionem conspirantibus, Iacob nihilominùs venit Luzam securus, securóque aram Deo construit, & victimarum vota persoluit. *Vide* (inquit S. Chrys.) *quantum sit tuti diuino præsidio: Nam quando Deus nobis benè voluerit, è medio tolluntur terribilia omnia; sicut enim iusto fiduciam dedit, ita illis dedit metum.* homil. 60. in Genes. Vana sunt bellatorum arma, nihil possunt hostium apparatus, & copiæ, si diuino munitum auxilio impugnant hominem. *Et nihil* (adiungit) *fortius est eo, qui supernâ munitur*

Iacob in Deo securus.
D. Chrys.

A *opitulatione: sicut etiam nihil infirmius eo, qui illâ priuatus est.* Hæc idem. Armatus hoc Dei præsidio audacter dicebat Dauid: *Quoniam in te eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum.* Psal. 17. Quantumuis magnæ sese Dauidi tribulationes opponerent, illique ad salutem essent malorum, aut periculorum subeundæ moles, superandi obices, transiliendi aggeres, disrumpendáque murorum propugnacula: Dei tamen ille munitus gratiâ nihil non alacriter aggrederetur.

Summa ex Dei præsidio securitas.
Psal. 17.

11. Tentationes, & muros vocat quæcunque in vitæ decursu obstacula, & difficultates offendit, maximè verò, quæ à malignis spiritibus iter nostrum ad cœlum impedientibus obiiciuntur; potissimum peccata sunt murorum moles, vallorúmque obices; vti S. Hieron. ad hunc modum
B explicat; *murum dicit peccata nostra, quem ædificamus peccatis peccata augendo; Nisi à Deo destruantur illa peccata, non possumus per nos transire ad Deum.* Perrumpi non possunt peccatorum obices, & dissipari scelerum repagula, quin & homo pro virili conetur, conatúmque hominis Deus coadiuuet, vti Propheta insinuat, murum in Deo transgressurus. At S. Bernard. duo in tentatione atque in muro difficillima significari arbitratur; per illam intelligit quicquid graue, laboriosum, aduersúmque in vita occurrit, præsertim, quod virtuti sit inimicum, & nos à salute animæ consequendâ retrahat, ac remoretur: per murum, quæ vitâ egressum hominem, ne in cœlum penetret,
C præpediant difficultates. Sic enim loquitur: *In te* (inquit Propheta) *eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum.* Psal. 17. *Deo nimirum duce, nec hic gradienti offendiculum, nec egredienti hinc obstaculum pateretur. In altero ergo crebra ereptio, in altero plena iam, & secura liberatio designatur.* serm. 8. in Psal. 90. Sed heu me! peccatum in vita est tentatio; in morte murus; seu potiùs in morte, quid tandem semper fuerit peccatum apertè ostenditur: murus quidem est excelsa, latáque moles, quam miseri, stultique peccando construimus, ex lapidibus, lignísque, videlicet ex duritie cordis, & ex stultitiâ mentis. O infausta structura! o fabri planè infelices! nobis ipsi molem, vallos, muros obstruimus, ne ad vitam ingredi liceat,
D ne ad Dei nostri beatissimum conspectum aditus pateat.

D. Hieron. Peccata muri & obices ad Deum.

D. Bern.

Obices in vita & in morte.
Psal. 17.

Peccando muros nobis ad cœlum construimus.

12. Igitur laborandum cuicumque nostrum, ac sedulò prouidendum est, ne malam huiusmodi peccando faciat structuram; aut certè constructam, vt adactis malleis, ac ligonibus pœnitentiæ, bonorúmque operum Dei coadiuuante, & cooperante gratiâ subruat: non verò huiusce molis subuersionem sub extremam mortis periodum incautus, stultúsque dimittat. Laborandum in vita est, in morte quiescendum: & quod operando lucramur in vita, tandem in ipsa piæ mortis requie à Deo recipimus possidendum; destinata est vita certamini, mors est præfinita coronæ; vita stadio, mors brauio. *Beati mortui* (clamat
E in Apocalypsi Spiritus) *qui in Domino moriuntur. Amodò dicit Spiritus, vt requiescant à laboribus suis.* Apocal. 14. Ad mortem vsque laborandum est, deinde ab ipsa morte quiescendum: Totum ergò vitæ tempus præscribit spiritus laboribus, quibus continuanda deinceps à morte requies comparatur. Prudens igitur mercenarius, vtpote, qui de suis laboribus viuat, nullum sine labore diem patitur præteriri; quantum enim de labore prætermittit, tantum sibi de victu subtrahit. *Iustus quidem ex fide viuit*, sed fide tamen

Per pœnitētiam subruenda scelerū moles.

Laborandū in vita pro requie præmióque post mortem.

Apoc. 14.

Bonis operibus in vita insistendū.

ad Rom. 1.

tamen viuâ ex operibus, quibus si caret, mortua est. A

13. *Ædificauit ibi altare.*] Rediens tandem Iacob post multos annos, & longa rerũ discrimina in illum eundem montem, in quo pernoctans dum iret in Mesopotamiam admirabili cœlestis scalæ visione recreatus est, nihil prius, ac potius habuit, quàm vt constructo altari debitos beneficentissimo Deo rependeret honores, votáque illa

Facilè in periculo vota fiunt, sed difficilè postea soluuntur.

persolueret, quæ tunc promiserat. *Si fuerit Deus mecum, & custodierit in via, & dederit mihi panem ad vescendum,*&c. *erit mihi Dominus in Deum, cunctorum quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.* Genes. 28. Et quidem in rerum inopiâ, & mediis periculis multa, & magna Deo vouere, nullius ferè negotij est; sed vota Deo persoluere in ipsa iam rerum affluentia, cúmque res in tuto est, nec facilè, nec crebrò fit. Maximè verò laudandus est Iacob, eò quòd vota promiserit reddenda, vbi ad pinguem fortunam deueniret, eáque iam locuples promptissimè soluat. Bonis (inquit) affluens Deo altaria construam, victimas offeram, decimas omnium ritè persoluam, nec enim illa quæ à tuâ Domine benignitate accepi, me ingratum, immemorémque, malâ scilicet cupiditate occæcatum, reddent; nec alios in vsus quàm in tui obsequium à me impendentur. Profectò si quæ hominum sit, & stultitia, & impietas consideretur multum, magnúmque fuit, quod Iacob promiserit se acceptis illis felicioris vitæ bonis esse Deo benefactori serniturum; multóque maius nunc tandem est, quòd iam diues effectus votum Deo reddat, nec illa malos in vsus vsurpet. Adeò frequens, communéque diuitibus est, vt acceptis

Genes. 18.

Diuites Dei bonis ad malum abutuntur.

à Deo bonis malè vtantur: & quæ virtutum deberent esse instrumenta, superbiæ, luxuriæ, ac vitiorum omnium faciant, habeantque irritamenta. Adeóque rarum, & insolitum, penéque miraculum haberi solet, vt diues Deum agnoscat, Deóque suis ipse bonis inseruiat.

14. Nec mihi quisquam diuitum iure poterit succensere, cùm ipsamet diuina veritas dicat: *Amen dico vobis, quia diues difficilè intrabit in regnum cœlorum.* Matth. 19. Quæ Domini verba vberius iam explicauimus, & consequenter plura diximus hoc de argumento priori tom. ad cap. 14. sect. 2. num. 5. Certè cùm pecunia mala non sit, ob malum tamen diuitis vsum pessima sit. Vide quàm illa notetur infami nomine. Dixit Ioas; *Omnem pecuniam sanctorum, quæ illata fuerit in templum Domini à praetereuntibus,* &c. 4. Reg. 12. Decretum Regis est de pecunia, quam pendebant, qui vltra viginti annos ætate præteribant; eratque dimidium sicli. Chald. vertit: *argentum offensionum, quod transit super computum viri:* & quidem egregiè dicitur *pecunia offensionum*; tum quia tributa non imponuntur, nec admittuntur, nec demum exiguntur absque plurimis, & maximis mortalium scandalis, & exigentium violentiis, ac reddentium oppressionibus, & querimoniis; tum etiam pecunia offensionum appellatur, quia frequentiùs illâ homines abutuntur ad Deum grauibus offendendum flagitiis; pecuniâ diuites, iudicum æquitatem, innocentium iustitiam, & pauperum fœminarum pudicitiam offendunt: Enimverò vt legimus: *Auaro nihil est scelestius.* Eccles. 10. Est quidem vnumquodque vitium aliquando solitarium, nec alterius malo consortio peius, ac potentius efficitur: sola tamen auaritia diuitis totam secum vitiorum omnium trahit colluuiem.

Matth. 19.

4. Reg. 12.

Tributa plena violentiis.

Pecunia offensionum.

Eccles. 10.

Auaritia omnibus admixta vitiis.

D

E

15. *Deinde auaro nihil est scelestius,* eò quòd malè pecuniâ vtatur. *Quid enim* (ait S. Saluian.) *peius, quàm si quis præsentia bona in mala futura conuertat?* lib. 1. ad Eccles. Nihil quidem esse, aut fingi potest, quod summum malum sit, ita vt è contrario summum certè aliquod bonum est. Et si tamen quodammodo summum malum dici soleat, quo & offenditur, & amittitur summum bonum: Deus est summum bonum, infinita bonitas, icircò tantùm dici posset in peccato mortali summa, & infinita malitia reperiri, eò quòd per illud Deum offendimus, Deumque amittimus. At in eò maximè videtur summa, & infinita Dei bonitas, quòd sciat, possit, velitque de malis bona facere, vt eleganter dictum est à S. August. *Neque enim Deus omnipotens, cùm summè bonus sit, vllo modo sineret mali esse aliquid in operibus suis, nisi vsque adeò esset omnipotens, & bonus, vt benè faceret etiam de malo.* Enchirid. 10. Igitur ô execrandam, penéque summam, liceat dicere infinitam auari hominis malitiam! Summè bonus Deus de malis bona facit; auarus de bonis mala facit, bona vertit in mala. Bonæ sunt opes, à Deo dantur, bonum auarum, bona pecunia; sed malo eorundem vsu, & cuncta irritantur vitia, & omnia patrantur flagitia.

S. Saluian.

Summum malum nec est, nec fingi potest.

B

D. August.

Deus, quia summè bonus, de malis bona facit.

Summè malus, quia de bonis mala facit auarus.

16. Denique summè sibi malus, & iniquus est auarus, *qui præsentia* (inquit Saluian.) *bona in mala conuertit.* Videlicet ex diuitiis, quas in vita possidet, & quibus ad peccata vtitur, auarus elicit sempiternam in inferno miseriam, & paupertatem de deliciis, & ex abundantia diuitiarum colligit miser incendia, quibus sine fine discruciabitur. Bona præsentia, futura mala dixit optimè Saluian. Deliciæ, diuitiæ, honores, & quæcunque in seculo bona, & felicia censentur, præsentia quidem sunt, in præsenti vita possidentur, & cum vita pariter diffluunt, atque omninò finiuntur. Hinc illud subtiliter, ac verè prorsus dixit Abraham ex suo illo sinu ad auarum diuitem in gehennæ incendiis eiulantem: *Recepisti bona in vita tua.* Luc. 16. Præteritum ergò bona patiuntur (cepisti) quæ simul cum vita euanuerunt, ac si nunquam fuerint. Cæterùm, futura sunt mala, semper videlicet futura, quin vllo in tempore prætereant, dicíque possint præterita. O summam infelicitatem! penè ab exordio mundi iacet in inferno Cain & summis torquetur cruciatibus, multæ iam annorum exinde ad hanc vsque horam transierunt myriades: an ne misero deest aliquid vltrà ferendum? totum planè! Exoluitne iam in pœnis, & flammis tot per annos vel tantulum? nihil omninò; debet adhuc totum integrum, quod in futurum exoluat. *Nunc autem cruciaris:* dixit Abraham auaro lamentanti. Mala quippe inferni semper præsentia, sempérque futura: in præsenti cruciant, in futurum cum æternitate perdurant. O sortem infelicissimam! Vbi quod infelix homo patitur, nec tempore minuitur, nec ipse futuri aliquando finis, aut vel tantulo instar guttæ leuamento poterit mitigari.

S. Saluian.

Summè malus sibi auarus.

C

Præsentia prætereunt, futura semper erunt.

Luc. 16.

In inferno debita nunquam omninò soluuntur.

Summa in inferno infelicitas.

17. *Et appellauit nomen loci illius.*] Quod prius olim imposuerat nomen Genes. 28. nunc iterum renouat, & confirmat, vt iam præmisimus. Iustus vir, Deique beneficiis gratus quid olim ipsomet in loco à Deo suo acceperit, renouato, & confirmato loci nomine cum tota nunc familia celebrat, construendo aram, mactando victimas, fundendo oleum, ac libamina, & (quod æquum est credere) suis vxoribus, filiis, & seruis, diuinam illam visionem, promissiones, ac cætera, quæ di-

Gen. 28.

Gratus Deo pro beneficiis.

S uinitùs

uinitùs ibidem acceperat, beneficia prædicando. Pudeat ergò nos, qui tot, ac tantis à Deo beneficiis cumulati viuimus, sic tamen immemores, & ingratos esse, vt ne ipsa quidem quæ habemus, nec verò etiam illum à quo accepimus, grato animo,memoríque mente recolamus. Profectò ea mortalium est obliuio,ingratitudo, veréque stoliditas, veriúsque impietas ergà Deum tam benignum, adeóque largum, & magnificum benefactorem, vt pro illis ipsa quæ accipiunt beneficia necesse sit inuitentur à Prophetis, vti gratias agant Deo, quòd ea præstiterit hominibus. Sic enim Dauid Psalm. 106. cum hominibus agens in primis. *Confitemini Domino*, &c. Dein ad ipsamet beneficia conuertens orationem: *Confiteantur* (adiungit) *Domino misericordia eius, & mirabilia eius*, &c. Agant ipsamet benefactori gratias beneficia, vti opus commendat autorem, & salus præstita medicum, & ducem victoria, & redemptorem redemptio: Siquidem illi ipsi, quibus ea bona sunt collata, immemores, & ingratos se ostendunt. *Patres nostri* (inquit) *in Ægypto non intellexerunt mirabilia tua. Non fuerunt memores multitudinis misericordiæ tuæ.* Psalm. 105. Satísque hanc suam vecordiam re ipsa contestati sunt. *Citò fecerunt, obliti sunt operum eius.* Obliuio in mente, malignitas in corde, iniquitas in opere. Vbi Dei, beneficiorúmque illius subit obliuio, inde ad magna flagitia, præceps impetus, cœca irruptio. Laudant verò Deum misericordiæ eius; *cùm hominem* (ait Lyran.) *ad agendas gratias inducunt*, &c. O si mentis aurem surdam non haberemus! Clamant ipsa, quibus donati viuimus, monemur, & sumus, Dei beneficia; vímque faciunt conclamando, vt memores tandem quam benignum, quàm magnificum erga nos Deum habemus, debitas illi gratias rependamus.

Obliti, & ingrati homines erga Deum.

Dei beneficia pro nobis ingratis Deum laudant.

Psal. 106.

Psal. 105.

Obliuio beneficiorum Dei magna parit flagitia.

Lyran.

Inuitamur ad habendas Deo gratias.

18. *Domus Dei.*] Bethel Hebr. nobis est domus Dei; sed quinā illi parietes, tectáque, quod ædificium, quod templum, quodnam denique sacellum eo loco est constructum, vt domus Dei etiam, atque etiam dicatur? Videtur assignari huius nomenclaturæ causa illis in verbis, quæ consequuntur. Ibi enim apparuit ei Deus, cùm fugeret fratrem suum. Ergo vbi Deus sese ostendit, ibi templum hominibus ad orandum, ibi Deus habitat cum hominibus, & homines cum Deo; ibi domus Dei est. Non est quidem cum Deo cursim agendum, sed ita seriò, maturéque, ac perseueranter insistendum, vt quasi domi suæ consistere homo videatur. Hoc ipsum Dominus Deus Moysi aliquando significauit, cùm accederet ad visionem rubi ardentis: *Solue* (inquiens) *calceamentum de pedibus tuis: locus enim in quo stas, terra sancta est.* Exod. 3. Cuius loci multiplex traditur explicatus, sed ille tamen ad literam facilior, quem apponit Lippomanus in hunc modum. *Dominus iubet Moysen calceamenta exuere, vt hac ceremonia admoneat ipsum, ne vltra pergat, sed sistat gradum, & attendat quid ipsi mandetur.* Nam sicut induere calceamenta significat profectionem ex loco. Mandat siquidem Dominus Exod. 12. vt vescentes agno paschali, habeant calceamenta in pedibus, quibus videlicet admoneantur inde statim abeundum, & in aliam regionem proficiscendum sibi esse. Vult igitur Dominus locum illum, in quo sese ostendit haberi, & vocari domum; & vti suam quisque domum ingrediens, illicò pallium ponit, & calceos (sic moris est in Palæstina, & in calidis regionibus) detrahit, sedétque, aut recubat, vtpote maiorem in suo, &

Non cursim cum Deo agendum.

Exod. 3.

Lippom.

Perseueranter orandū.

Exod. 12.

A dulciorem vitæ partem quietè insumens: ita planè, qui cum Deo agit, vel in templo publico, vel in secretiore sacrario, vel in quolibet alio loco, aut faciendo, audiendóve rem diuinam aut contemplando denique, orandóque; id quidem præstare debet placidè, pacatè, perseueranter, non velut pertransiens viam, sed habitans, manénsque in propriâ domo.

19. Iubet etiam Moysi Dominus, vt in ipso orationis loco calceos, qui nihil aliud sunt, quàm pelles cæsarum pecudum, deponat; hoc est, omnes affectus, curas, studia, negotiaque terrena, in quibus nihil non caducum & mortale, multáque illuuies, puluis, ac lutum inuenitur. Imò ne cum amicis quidem, aut salutando, aut colloquendo (quod alioquin debitum est, & pium) in
B templis agendum docet optime S. Chrysost. his verbis. *Ibi ne amicum quidem, in quem post longum tempus incidisti, compellare licet: sed foris ista fiunt; & rectè quidem. Non enim Ecclesia est officina forensis, sed locus Angelorum, Regia Dei, cœlum ipsum.* homil. 36. in 1. Corinth. Est quidem in templo altare, atque in altari, & celebrantur diuina mysteria, & seruatur augustissimum corporis Domini sacramentum; sumus igitur in templo Dei hominis; quicquid ibi agimus aut loquimur, aut etiam cogitamus, Christus Dominus iudex noster suis omnia oculis intuetur. At quali cum timore, reuerentiâ, humilitate, modestiâ, pietatéque oportet esse in templo? *Nónne Deus* (scribitur)
C *considerat vias meas, & omnes gressus meos dinumerat?* Iob 31. *Idcircò à facie eius turbatus sum, & considerans eum timore sollicitor.* Iob 23. Vtrumque locum ita coniungit S. Dionys. Areopag. Indéque optime colligit, quali mentis, & corporis habitu necesse omninò sit in templo Christianum populum assistere, ac Sacerdotem in altari diuinis operam dare mysteriis.

D.Chrys.

In templo cum Deo solo agendum.

Iob 31.

In tēplo ante oculos Dei cum timore assistendum & operandum.

Iob 23.

S. Dionys.

20. Dein celebrantem admonet, animaduertat illam, quæ frequens est, dum sacrum fit, manuum ablutionem. *Sacerdotum* (inquit) *vsque ad summa relauatio in conspectu fit sanctissimorum symbolorum, tanquam in conspectu Christi omnes inspicientis nostras occultissimas notiones.* Hier. Eccles. cap. 3. relauatio, quia non semel fit in Missa, vsque ad
D summa, sine (quod etiam dicit) vsque ad nouissima, id est, vsque ad minimarum culparum detersionem, vti explicat Carthus. commentator. Heu me miserum quàm sunt impura nostra omnia! Et tamen in corpore immundo, animáque sordida purissimam Dei carnem in sacrosancta Eucharistia recipimus? Profectò veniens Deus ipse in mundum & humanitatem nostram assumpturus in hypostasim, non quamlibet sibi matrē elegit, sed eam planè cuius puritate sub Deo nulla esse nec fingi maior possit. Rectè à S. Ioanne Damasceno appellatur *animata mensa, nouus liber, in quo inenarrabili modo Deus Verbum citra omnem manus operam inscriptus est.* orat. 2. de Assumpt. At
E quàm pura & pulchra, vtpote ab Spiritu sancto fabricata, & disposita mensa hæc fuit, in quā vitæ panis in dulcissimum animarum cibum esset reponendus? quàm nitidus verò, & conspicuus liber, in quo non vllus creaturæ, sed ipsius augustissimæ Trinitatis manu Deus homo erat inscribendus? Virgo illa est, quæ Dei mater purissima purissimum edidit [illegible] ac deinde (vti adiungit idem Damascen.) *Virgo, [illegible] amans, pura, & purorum amans, lutum omne fugit, ac cœnosas affectiones auersatur, fornicationis impetus, & scelestas cogitationes, non secus, ac viperarum fœtus fugit,*

S.Dionys.

Mira exigitur in sacerdote munditties.

Carthus.

D.Ioan. Damasc.

B. Maria mensa animata.

B. Maria liber, in quo Deus Verbū inscriptus est.

S.Damasc.

B. Maria puritatis & modestia mater.

git, & fugat, sermones fœdos ac scurriles propellit, cantusque, ac meretricia vnguenta submouet. Sic animæ, corporisque puritatem amat, curatque, ac fouet, & tuetur, quæ sola meruit Deo ipsi suo ex vtero præbere carnem, & sanguinem in hypostaticam æterni Verbi vnionem.

Christus ex pura Virgine natus pura corpora & animas exigit. Eucharistia aduersantur maximè odium, luxuria.

21. Conceptus igitur in Virgine, natúsque ex Virgine matre Deus homo, non patitur intrare in corpus vitiis sordidum, & habitare in anima fœdis affectibus inquinata. Nam cùm omnia peccata lethalia insigniter diuinæ Eucharistiæ aduersentur, maximè verò luxuria & odium sacrosancto Domini IESV corpori summam inferunt iniuriam; est enim hoc sacramentum puritatis, & caritatis, quippe cùm in eo virgineum Christi Domini corpus natum ex Virgine ad tollenda peccata mundi, ad expiandas humani generis culpas, ad abluendam scelerum impuritatem, ad lauacrum regenerationis, ad munditiem diuinæ gratiæ hominum animis infundendam in sacramento Eucharistiæ positum, non nisi ritè confessis, ablutisque, & sanctificante gratia nitentibus communicetur. Quare sicut in primo illo, & mundissimo virginei vteri repositum est altari corpus Domini IESV, sic in quocunque sacerdote, quod quidem templum, altaréque Domini est, si non æqualem Virgini matri, at certè quantamcunque à Virgine maximam homo diuinâ adiutus gratiâ in seipso potest obtinere, sacrosancta Eucharistia iure optimo puritatem requirit.

Summã exigit à cõmunicantibus Eucharistia puritatem.

SECTIO VI.

Eodem tempore mortua est Debora nutrix Rebeccæ, & sepulta est ad radices Bethel subter quercum: vocatúmque est nomen loci illius, Quercus fletus.

1. E*Odem tempore.*] Hebr. non hæc sunt verba, sed tantùm *Vatamath, & mortua est* תמת at ex eo tamen quod Moyses hoc loco mortem hanc interponit, insinuat etiam hoc ipso tempore illam accidisse, cum videlicet Iacob moraretur in Bethel, propè quam sepulta quoque legitur Debora. Dein animaduertendum variè scribi hoc nomen, cùm ab aliis Debora, ab aliis Delbora, à LXX. Debora legatur; simplicius tamen ac melius in Hebr. & Chald. legitur Debora. Sonat autem apud nos Apes, verbum à radice *Dabar* דבר loqui, & quidem appositè sic vocata est nutrix; gerula enim, & garrula esse solet, quæ nutrit infantem; cúmque nihil sit infantulo dulcius, & gratius quàm blandientis nutriculæ vox, meritò Apes dicta est; fauos ore, dum blanditur, dum cantitat, dum basiat, lactenti nutrix distillat, sed & apis est, gerítque, & exerit aculeum vbi cùm opus est, dulciter sæuit, aut negando, quod perperàm cupit infantulus, aut blandè castigando, quod noxium, & vitiosum in eo deprehenditur. At ipsum etiam apis suæ aculeum, quo infixo illacrymat, infans eiusdem melle temperat. Videlicet nihil adeò durum, ac dirum occurrit infanti, quod recurrens ad vbera nutricis & lacteum sugens nectar non mitiget, non contemnat, non obliuiscatur. Quid quæso sic adeò ferum, ac tetrum, sic horrendum infanti, atque coluber, serpénsque? & illis tamen sæuiores, hor-

Aptè describitur nutrix infantuli.

Infantulo nihil potius, quàm vbera nutricis.

A ribilioresque aspides, ac basilisci lactentem (vt prædicit Isaias) infantem non terrent quidem, sed illi cedunt in lusus. *Et delectabitur* (inquit) *infans ab vbere super foramine aspidis: & in cauerna reguli qui ablactatus fuerit mittet manũ suam.* Isai. 11. Isai. 11.
Virtutem, & gratiam Christi Domini communicatam fidelibus intelligit significari S. Athanas. quæ sic armat, sic fortem reddit etiam in tenerâ, & lubricâ ætate Christianam gentem, vt vel pueri, puellæque illecebrarum venena, tentationum spicula, voluptatúmque blandè sæuientium, sæuéque blandientium lethalem sanè pugnam vincant, & deludant; infit enim: *Nunc pueri voluptatem, quæ quondam senes demulcebat, derident: pudicitiam quæ supra legem est, diligunt; virginésque manentes calcant super serpentinæ voluptatis fallacias, conculcant ipsum diaboli aculeum, cùm mortem, & tormenta, quæ intentat, contemnunt.* lib. de passion. Licet autem his monstris dixerit Athanas. euidentius exprimi titillantem carnis voluptatem; S. Ambros. tamen vniuersim peccatum omne intelligit, cùm in quolibet, & venenum sit, & sæuitia; ita inquiens: *Peccata dicuntur venenum aspidum, quòd aspides morsu nullum inferunt dolorem, sed leuissimè pungunt, & dulci somno membra hominis morte resoluunt; ita peccatum voluptate quadam, & somno, & obliuione miseram animam vitâ spiritali orbat.* præfatione in Psalm. 37.

S. Athanas. Fortitudo Christianæ iuuentutis contra carnem & diabolum.

B

D. Ambr. Peccatũ sine sensu animã occidit.

2. Affixi matrum vberibus infantuli etiam durissima & dirissima quæque derident: quo enim dulciter nutriuntur, eodem fortiter materno lacte muniuntur; sic planè habet diuina consolatio, quàm dulcis, tam fortis; oblectat, & armat animam diuino illo liquore perfusam. O quàm facilè tentamenta diaboli mens illa ludificatur, voluptatúmque blandimenta contemnit, quæ Christo IESV inhærens suauissimâ diuinarum deliciarum dulcedine perfunditur, *Viuitque* (vt loquitur S. August.) *Deo de Deo!* tractat. 26. in Ioan. Hoc scilicet oleo peruncta nostræ mentis quadriga ociùs Euro per viam mandatorum Domini currit, ac volat; quod Propheta expertus aiebat: *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum.* Psalm. 118. Iccircò (sensus est) facilem habui diuinæ legis obseruationem, ex eo, quòd diuina consolatio meum cor animúmque repleuit, ac deinde repletum distendit, capáxque reddidit omnium, quæ in vita mihi possent occurrere, tribulationum. Nullis meum pectus laboribus premi; nullis coarctari periculis animus poterit; nullæ rerum aduersarum angustiæ tenebunt conclusum, aut molestiæ constrictum prorsus collident, quem diuinarum voluptatum dulcedo generosum fortémque reddit. Iccircò infirmum, & languidum videmus populum Iudaicum cui propter infidelitatem Dominus abstulit cum lege, cum templo, cum sacrificio, cum diuini Spiritus assistentia, & consuetis diuinæ prouidentiæ priuilegiis suam omnem cœlestium voluptatum dulcedinem, quod iam suo tempore Machabæi futurum aliquando suæ gentis excidium præsagientes deplorabant: *ablata voluptas à Iacob, & defecit ibi tibia, & cythara.* 1. Machab. 3.

C

Diuina consolatio armat & recreat.

D. August.

Facilè aduersa omnia tolerat diuinâ consolatione munitus.

D

Psal. 118.

A Iudæis ablata est diuina consolatio.

E

1. Macha. 3.

3. Hoc etiam pulchro quodam symbolo inuolutum Dominus ipse minabatur: sic enim Isaias prædicit: *Ecce dominator Dominus auferet ab Hierusalem, & ab Iuda validum, & fortem, omne robur aquæ.* Isai. 3. Quocirca (vti hoc loco S. Hieronym. obseruat) *nihil apud Iudæos post passionem Domini forte, nihil validum est: sed omnia infirma,* Isai. 3. D. Hier.

Mira Iudæorum infirmitas.

& *languida*. Sed vnde tanta hæc Iudæorum infirmitas? tam cœca præcipitatio? Nimirum carent robore panis,& aquæ. *Fortitudo igitur panis* (adiungit S. Hieron.) *auferetur ab eis , ille qui dixit: Ego sum panis viuus , qui de cœlo descendi.* Ioan. 6. *Et fortitudo aquæ , quæ fit fons aquæ salientis in vitam æternam.* Ioan. 4. Itaque benè coniungitur robur, & panis, & cum diuina consolatione fortitudo , & alacritas , ad operandum , ad resistendum , ad vincendum ; quod mihi videtur à Propheta comprobatum, cùm ait : *Memor fui Dei, & delectatus sum , & exercitatus sum.* Psal.76. En delectatio simul , & exercitatio ; quod si axiomate philosophico delectationes sunt propter operationes,vt in ipsa rerum maximè animantium natura euidentissime constat , multò magis ea vel naturæ dispositio , vel Dei prouidentia in actionibus sublimioris status ad salutem videlicet animæ pertinentibus locum habet: suæ quippe Deus clementissimus nobis consolationis gratiam crebrò infundit , vt eâ pasti, & animati alacriter, & expedite in via diuinæ legis incedamus ; imò & aduersa quæcunque peregrinantibus occurrunt, æquo, lætóque animo toleremus : vtrúque enim suis seruis Dominus communicat , vt & patiantur , & delectentur : quare dicebat Regius vates: *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* Psal. 93. Et quidem optimè alternis venit consolatio, & tribulatio,donec tandem detur intrare in gaudium Domini Dei nostri , ac torrente voluptatis æternæ potari , vbi omne bonum possidetur , & nullum malum timetur.

Ioan. 6. — Ioan. 4. — *Dei consolatio roborat.* — Psal. 76. — *Dei consolatio ad operandum, & patiendum iuuat.* — Psal. 93. — *Alternis cõsolatio & tribulatio veniunt.*

D. August.

4. *Multi quidem dolores* (ait hoc loco D. August.) *sed multæ consolationes : amara vulnera , sed suauia medicamenta.* Id verò maximè Propheta experiebatur , cùm de suis apud Deum sceleribus agebat pœnitentiam , vt ex ipsomet Psalmo colligit S.Hieron. *Hoc est, quod dicit : quoties egi pœnitentiam , toties me consolatus es. Vnam fudi lacrymam ; vnam merui consolationem : decem fudi lacrymas ; decem merui consolationes. Quantumcunque fuit pondus pœnitentiæ , tantum fuit , & consolationum numerus.* Quàm verò certum hoc sit ipsi norunt, ac prædicant , qui ritè confessi de peccatis veram agunt pœnitentiam ; quorum lacrymas dolore quidem amaras copiosa diuinæ gratiæ dulcedo sic perfundit , vt hoc velut suauissimo conuiuio pœnitentium animæ recreentur. *Fuerunt* (siquidem aiebat ipsemet) *mihi lacrymæ meæ panes die, ac nocte.* Psal.41. Vbi rectè S.Hieron. *Quomodo potest de lacrymis panis fieri ? potest ; quia sicut corpus satiatur de pane,ita anima in lacrymis : quia exinde sperat remissionem peccatorum habere.* Et quidem primus effectus sacramenti pœnitentiæ , quantum ad eius vim , & efficaciam pertinet (vti definit Concil.Trid. *reconciliatio est cum Deo , quam interdum in viris piis , & cum deuotione hoc sacramentum percipientibus conscientiæ pax, & serenitas, cum vehementi spiritus consolatione consequi solet.* sessio. 14. cap.3. Deinde cap. 5. eiusdem sessionis adiungitur : *Ipsa huiusmodi confessionis difficultas, ac peccata detegendi verecundia, grauis quidem videri posset, nisi tot , tantisque commodis & consolationibus leuaretur, quæ omnibus dignè ad hoc sacramentum accedentibus per absolutionem certissimè conferuntur.* Ita Concil. Trident.

Dei consolatio pœnitentibus. — D.Hier. — Psal.41. — D.Hier. — *Diuinæ consolationes in confessione sacramentali.* — Conc.Trid.

5. Nihil profectò ita quotidianum,ac certum experimur, quàm vbi ritè confitemur , abundantiam diuinæ gratiæ , sanctam animi lætitiam puram cordis voluptatem ipsum incredibile,ac plus

A quàm humanum totius hominis leuamentum, cum noua quadam securitate conscientiæ , ac prædulcibus oculorum lacrymis.Quare pius quidem perillustrisque vir inter nos dicere solebat, se iccircò etiam maximè confiteri octauo quoque die , vt læto animo , securâ conscientiâ iucundè viueret , placidè dormiret , suauiter epularetur; Nam in conscientia peccatis obnoxiâ nihil lætũ, quietum, ac iucundum inueniri potest. *Ergò qui* (ait S.Ambros.) *pœnitentiam, vt oportet, agit , rectè dicit cum Propheta : Aufer opprobrium meum , quod suspicatus sum, quia iudicia tua iucunda.* Psalm.118. Timer aliquis peccator confiteri humanâ præpeditus verecundiâ , quod sua delicta , quia turpia execrandáque, homini confessario aperiat, putat B grande opprobrium , si procumbens ante pedes vnius hominis sua detegat vulnera , sua demonstret carcinomata ? Sit tandem ille bono animo, nihil est,quod timeat : Quia iudicia tua iucunda, dicat cum Propheta. *Dulcia quidem* (ait S.Ambr.) *iudicia confitenti , quia ipse dixit : Ego sum qui deleo iniquitates tuas , & memor non ero.* Psal. 33. *Dulcia iudicia pœnitentiam agenti. Dulce iudicium quod præcedit misericordia : scriptum est enim : misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine.* Psal. 100. præcedit quidem misericordia , simúlque subsequitur: diuinæ siquidem opus est gratiæ , & grandis misericordia,quòd peccator in se redeat,sua cognoscat scelera , de remedio agat , accedat ad pœnitentiæ sacramentum,ritè confiteatur ; quibus de- C inde peractis diuinę misericordiæ pœnitẽtis animæ perfunditur abundantia. Quis igitur timeat confiteri ? *Si ergò* (adiungit idem) *dulcia sunt iudicia Domini, suauitatis fructus percipere elaboremus.* Hæc S.Ambros. serm.6. in Psalm.118.

Securitas conscientiæ pax animæ ac lætitia in confessione. — D.Ambr. — Psal.118. — Psal 33. — *Dulce iudicium in confessione.* — Psal.100. — *In confessione suauitatis fructus percipiuntur.* — D.Ambr.

6. Illud etiam in istius nutricis , de qua symbolicè agimus, nomine Debora *Apis*, vnum, vel alterum expendam,nec tamen ineptè ; cùm illud ab Spiritu sancto exprimi , & scribi , haud temerè , casúque censeatur. Nihil enim in diuinis literis otiosum est, carétque mysterio. Quin verò etiam certum est, atque indubitatum , quod sancti Patres contestantur , quorum Doctor maximus Hieron. ita scribit : *In diuinâ scripturâ dictiones, syllabæ , puncta , & apices mysteria indicant diui- D na.* in epistola ad Ephes. 5. Similia tradit S. Basil. de Spiritu sancto cap.1. His ergo positis,cùm nutricis huius nomini apem inesse , atque adeò mel , & aculeum dixerim ; dataque huiusmodi occasione vberius de diuinis consolationibus disseruerim : animaduertendum velim postremò fieri nonnunquam , vt eæ cum labore coniunctæ, veluti mel apis cum aculeo : at econtrario humanæ,carnalésque voluptates citra omnem laborem adeptæ habeantur. Cuius quidem discriminis egregia fit in diuinis literis figuratè significatio. Enimverò manna , quod è cœlo missum diuinæ cõsolationis significantiam gerere nemo nescit, mille quidem difficultatibus constabat : non nisi antelucano tempore colligi poterat , ac proinde E præcidendus homini somnus , vbi dulcior habetur, surgendum è lecto, extra domum , castráque exeundum , ac matutini frigoris iniuriæ perferendæ necessariò erant ; aliter non colligeretur. Ad hæc non ad arbitrium cuiusque , sed in perfinita quadam mensura , statutisque diebus , dabatur in diem tantummodò. Nam quicquid vltra mensuram , vel extra certum tempus caperetur , scatens illicò vermibus putrescebat. Mille itaque ad colligendum manna contra cuiusque appetitum obstabant impedimenta.

In Scriptura nihil vel minimum sine mysterio. — D.Hier. — D.Basil. — *Diuinæ consolationes cum multo labore interdum habentur.* — *Mille difficultates ad colligendum manna.*

7. Contra

7. Contra vtrò absque vllo vel labore, vel obstaculo affluebant omnibus ad cuiusque appetentiam in cibum cothurnices. hinc illud: *& manducauerunt, & saturati sunt nimis; & desiderium eorum attulit eis; non sunt fraudati à desiderio suo.* A
Psal.77. Psalm.77. Dulces quidem epulæ, eòque dulciores, quò faciliùs habebantur, flante scilicet vento in castra, in tentoria, in mensas, in sinus ipsos, manúsque Hebræorum, multitudinéque ipsa, innumerabilem terræ puluerem ferè adæquantes, demúmque instar pluuiæ de cœlo stillantis, ita sine laqueo, sine ferro, sine aucupio, sine vllâ vi deferebantur. *Ceciderunt* (inquit Propheta) *in medio castrorum circa tabernacula eorum. Pluit illis sicut puluerem carnes.*
Psal.77. Psalm.77. Quid, quæso facilius, quid leuius, quid paratius, & expeditius? B Epulū dices huiusmodi carnium æquè sapidum, ac pretiosum quod citra laborem, ac pretium ne parabatur quidem, sed vltrò epulantibus offerebatur. Sed heu-heu, miseram humanæ felicitatis conditionem! O grata rerum initia, sed ingrati exitus! dulces in ore carnes, sed amaræ in faucibus! mel felli admixtum; in auro venenum; mors in epulis. specta obsecro finem. *Adhuc esca eorum erant in ore ipsorū, & ira Dei ascendit super eos.* Ps.77. *Consecuti sunt nimirum* (explicat Theodor.) *quod desiderarunt, & ingluuiem impleuerunt; Veruntamen satietatis pœnas pependerunt.* Nihil igitur adeò suspectum debet esse, quàm ipsamet rerum in mundo felicitas. Dulces quidem ad esum cothurnices, sed vbi præmansæ, strangulant, mortem inferunt. Denique sancta & casta Dei voluptas multo stat labore, sed vitam præstat: facilis est sine sumptu interdum mundi, & carnis delectatio; sed incautum, stultúmque postremò interimit.

Læta initia, tristes exitus humanæ felicitatis.
Psal.77.
Theodor.
Dei voluptas initio laboriosa vitam præstat. Mundi voluptas ad finē perimit.

8. *Mortua est Debora.*] Solet colligi mortuam eo tempore iam esse Rebeccam Iacobi matrem: nec enim ab illa si viueret recessuram eiusdem nutricem credi potest. Sed quorsum ea nunc fuerit in comitatu Iacob, haud facilè dictu est. Cæterùm illud verosimilius dicitur: mortuâ Rebeccâ Deboram illius nutricem, vel patriæ desiderio in Mesopotamiam rediisse domum Labani, vt Iacob filio suæ alumnæ adhæreret, valde nimirum Chananitides perosa fœminas, vel à Rebecca missam, vt reduceret Iacob, vbi mitigatâ Esau fratris irâ, prorsúsque sopitæ prioris status inuidiæ videbantur; & cum Iacob, quem in Bethel inuenerat aliquandiu commorantem obiisse. Anum verò Deboram fuisse annosissimam; annorum videlicet, centum, & propè octoginta, facilè quiuis colliget ex ipsa Scriptura. Etenim ab aduentu illius cum Rebecca in terrā Chanaan vsque ad tēpus, quo nunc obiisse traditur in Bethel, anni centum viginti septem præterierunt; tunc autem fuisse iam quinquagenariam credibile est, quippe cùm fuerit nutrix Rebeccæ, quæ non minor vigesimo anno nupsit Isaac cùm esset quadraginta annorum, & sexagenarius genuit Iacob, vt supra cap. 25. visum est. Dein hoc ipso tempore quo Debora obiit, apertè constat Iacob fuisse annorum circiter septem supra centum; quamobrem videtur Debora excessisse vti præmisimus, annosissima centum, & ferè octoginta annorum. Huiusmodi seriem ætatum eruditè, vt solet, noster Pererius describit.

Quid habēdum de morte Rebeccæ?
Mors, ætásque Deboræ nutricis Rebeccæ.

9. Magna certè laus Iacobi, quòd vetulam penè decrepitam in suam receperit domum, perhumaniter tractauerit, ac secum in patriam reduxerit; denique mortuam piè, atque honorificè sepelierit in gratiam matris Rebeccæ, quam illa nutrierat. Generosi enim ac prudentes viri eos recipiunt, alunt, ac fouent, quos de suis parentibus olim fuisse benemeritos norunt, maximè cùm iam illos, & senes, & anus alienâ vident ope indigere. Sepulta est Debora, vtique à Iacob, qui vt iustus erat, nullum debitæ pietatis officium prætermittere debuit, maximè istud sepeliendi mortuos, eísque piè, sanctéque parentandi; quod quidem adeò sanctum adeóque honorificum illustréque est, vt illud idem obire, nec Angeli recusent, nec ipsemet rerum omnium Dominus dedignetur. Vtrumque in diuinis literis habetur: Et quidem de Angelis funera curantibus scribitur. *Et factum est, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ.* Luc. 16. O funus admirabile, ô iusta nunquam aliàs in terris visa! O eximios, beatósque humani corpusculi ad sepulturam portitores! Cuius vel Imperatoris corpus inductum feretro, & illatum mausœlo Angelorum manibus vnquam fuit? Et mendiculi, vlcerosique Lazari corpus pro feretro habuit ipsasmet Angelorum manus! Imò adhuc expendit S.Chrysost. *ab Angelis, non ab Angelo portari mendicum. Non suffecerat* (inquiens) *ad portandum pauperem vnus Angelus, sed propterea plures veniunt, vt chorum lætitiæ faciant: Gaudet vnusquisque Angelus tantum onus tangere. Libenter talibus oneribus prægrauantur, vt ducant homines ad regna cælorum.* in Catena. O patientiæ, paupertatísque eximium fructum, mercedem, gloriam! C *Vlceroso pauperi ministerium præbuit Angelorum cohors*; inquit S.August. ibidem; quia scilicet post fames, vlcerúmque miserias patienter exanthlatas, in Domino mortuus est.

Filij pietas in matrem.
Benè meriti de nostris parentibus sunt à nobis fouendi sustandique.
Commendatur pietas in sepeliendo mortuos.
Luc.16.
Lazari funus curatū ab Angelis.
D.Chrys.
Angelorum lætitia de salute hominis.
D.Aug.

10. Sed quid dico Angelos? Lego Dominum ipsum Angelorum defuncto homini simile præstitisse obsequium. Sic enim scribitur: *Mortuus est Moyses seruus Domini iubente Domino, & sepeliuit eum*, Deuter. 34. Sepeliuit ipsemet Dominus seruum; Deus creaturam; nec Angelis id officium sepulturæ iussit exequendum. Hinc apud nos fratres (vti vulgò dicimus) misericordiæ possunt inferre, quanti honoris, gloriæque sit de mortuis Christiano ritu curare, eosdémque in D communi suo feretro etiam primariæ nobilitatis virorum humeris sublatos, longâ interim, graui, & piâ fratrum accensis cereis radiantium procedente pompâ, & lugubri sacerdotum cantu personante per vrbem ad sepulturam vsque deportare. Profectò Angeli sunt officio, Angelorum munus exercent, pietatem imitantur. At illorum præfectus, fratrúmque maximus (Prouisorem vocamus) sciat inter ipsos locum habere, vicémque gerere ipsius Dei; ac proinde magno in pretio habeat, impensè admodum glorietur, quòd pauperibus ministret, quòd miserorum curet funera; & seruulos, ac mendicos, vel deportet, vel inferat sepulturæ.

Deus seruū defunctum sepeliuit.
Deut.34.
Diuinū planè munus sepeliendi mortuos.
Mira laus Societatis misericordiæ in Lusitania.
Vicem Dei gerit Prouisor misericordiæ.

11. *Quercus fletus.*] Mortuam Deboram fleuit E cum tota sua familia Iacob; quod quidem signū est anum illam, omnibus dum viueret, gratam fuisse. Morientes enim, quos dileximus, gratósque habuimus, luctu prosequimur. Eóque mors & tristior, & sæuior habetur, quò nobis gratiores, ac dulciores à conspectu, & à consortio nostro abducit. Sic illa temerè, amicitias disrumpit, amicorum tollit colloquia, diuellit amātium, si minus corda, certè oculos, certè conuictum. Parentes à filiis, à fratribus fratres, à maritis vxores, ab amicis amicos; imò & corpus ipsum ab anima,

Luctus pro mortuis.
Coniuncta dulciáque separat mors.

anima, cuius vnione viuebat, disiungit. Hæc vna vel maxima in obitu luctus causa. Ob quam etiam Propheta vehementer doluit, cùm de morte loquentem Dominum audiret. *De manu* (inquit) *mortis liberabo eos. Ero mors tua ô mors. Consolatio abscondita est ab oculis meis, quia ipse inter fratres diuidet.* Oseæ 13. Tam grauiter dolet Oseas vel ipsum mortis nomen percipiens, vt inconsolabile malum dicat, illius, quæ à morte fit, inter amantes diuisionis. Sic enim explicat S.Hieron. *Non valeo consolari cernens carissima inter se nomina morte seiungi. Ipse enim infernus inter fratres diuidit.* Animaduerte infernũ pro sepulchro poni frequẽtiùs in Scriptura. Quod si adhuc contendat quis propriè sumi hoc loco infernum: sciat hic mortem ex eo, quòd crudeliter diuidat, infernum à Propheta vocari. Colligit enim optimè S. Hieron. *Quicquid igitur separat fratres, infernus est appellandus.* Vide quàm infaustum horrendúmque nomen habeat quisquis seminat discordias inter fratres, fomitémque simultatibus, atque odiis mortalium subministrat; non diabolus modò est, sed totus ipsemet infernus.

Ose.13.

D.Hier. *Carpitur mors quod crudeliter coniuncta dissocies.*

D.Hier.

Qui serit discordias, & mors, & infernus est.

12. Digna etiam luctu mors est, quia corpus & animam diuidit, in quâ diuisione summus horror, ac dolor est: *Erat IESVS in dexterâ Patris deglutiens mortem*, ait S.Petr. 1. cap. 3. Deglutiens velut offam transitu difficilem, haustúque arduam, omni absynthio, felléque conditam: cui tandem degluțiendæ, vel ipsemet Christus æterni Patris dexterâ, virtutéque fuit suffultus. Quid ergò misero fiet homini, qui summè infirmus amarissimam velit nolit mortem est necessariò subiturus? At lenia sunt hæc omnia ad illud in morte adeundum periculum, quo nullum maius, reddendæ ex anteacta vita rationis supremo iudici. Heu nos miseri, si ab ore illius integerrimi, ac seuerissimi iudicis audiemus: *Nescio vos.* Matthæi 25. Plurimis quidem hoc reddet iudex. Sed quid est quod nesciat ille, cuius oculis omnia sunt nuda & aperta? *Nescio vos* (inquit) quos scilicet pœnali sententiâ ferit. Declarat verò id ipsum egregiè S.Aug. his verbis: *Nescio vos. In regulâ meâ non vos agnosco: Noui etiam regulam iustitiæ meæ; non illi congruitis, declinastis ab illa, distorti estis.* in Psal. 100. Habet quidem summus rerum conditor, architectus, simúlque iudex, & æquissimus operum æstimator, mensoriam regulam, quã nostræ vitæ, nostrísque moribus, dictis, cogitationibus, atque operibus admouet, num congruè, directò, certóque respondeant regulæ, scilicet, legis, ac iustitiæ diuinæ; quòd si malè adaptemur regulæ, atque à diuinæ iustitiæ mensurâ exorbitemus, tanquam inepta, inconcinna & absurda opera reiiciemur inclamante artifice, *Nescio vos.*

1.Petr.3. *Amara mortis difficilis transitus.*

Summũ periculũ reddendæ rationis Deo in morte.

Matth.25.

D.August. *Reprobi à Deo nesciũtur.*

Regula mensoria Dei nobis admouebitur.

13. Hoc idem fortè metuens Propheta conquerebatur. *Ecce mensurabiles posuisti dies meos.* Ps. 38. Dies videlicet meos ô Domine Deus, vitam meam, vitæque periodos; quicquid ago, loquor, cogito tuæ mensuræ supponis, diligentissimè obseruans, nunquid in me vel deficiat, vel superet, abhorreat, exorbitétve. Num fœdè quid niteat, seniúmve faciat; num vel inæquale, distortum, vitiosúmque sit. Auget horrorem, dolorémque illius exitus dæmonis hominem accusantis, tum sæuitia, tum peruicacia, quam solus honestioris vitæ operibus vir iustus eludere; ac labefactare consueuit; vti S. Ambros. adnotauit his verbis: *Aduersarium, depositis veteris hominis exuuiis telo continentiæ vulnerauit, vt obstrepere ei in huius vitæ fine non posset vulnere claudus, & virtutum admiratione confusus.* lib. 2. de interpel. Iob. cap. 4. Nimirum nostris bonis operibus ita cacodæmonem sauciamus, feréque detruncamus, vt infelix dolore vulnerum, & claudicatione præpeditus, aut nequeat accedere ad iudicium de viro iusto interturbandum, aut in eo tandem hiscere, nec audit, nec possit. Sic planè res habet; aduersario brachia præcidis, cùm tua extendis ad opera misericordiæ; vel mortificationis: pedes amputas, linguam euellis aduersario cùm ad orandum, ad audiendum sacrum, Deique verbum procedis in templum: cùm ad genua confessarij procumbis; cùm delicta confiteris, cùm ante altare supplicas, cùm diuinam sumis Eucharistiam: hostem omninò perimis.

Psal.38.

Nostri accusator diabolus.

D.Ambr. *Diabolum boni operis telo vulneramus.*

Pietatis operibus diabolum obtruncamus.

14. Mortuam, ac sepultam Deboram lugent Hebræi anum illam, vt vidimus, annosissimam; nulla siquidem ætas mortem fugit, sua cuique dies obitus est præstituta, quam nullo modo cauere possit. Enimverò (vt egregiè dixit Orator) *natura dedit vsuram vitæ tanquam pecuniæ nullâ præstitutâ die. Quid igitur est, quod querare, si repetit, cùm vult? eâ enim conditione acceperas.* ita Cicer. Tuscul. 1. Non donatam quidem sed commodatam accipimus vitam ad libitum commodantis, vt quocumque libuerit momento illam repetat. Repetendam scimus! semper igitur præstò ad reddendam simus. Et senes quidem anúsque veluti longâ saturatos vitâ minùs multò lugemus; quasi verò sit aliquid in vitâ longum, ac diuturnum. Pulchrè idem Tullius breuitatem vitæ sic expendit. *Quæ verò ætas longa est? aut quid omninò homini longum? Nónne modò pueros, modò adolescentes in cursu à tergo insequens, nec opinantes assecuta est senectus? sed quia vltra nihil habemus hoc longum dicimus.* ibidem. Planè diuturnum illud non est, quod tandem desinit: longum dici non debet, quod fine circumscribitur. Senem vidi ætate vltra decrepitam, qui cùm plurimos mihi vitæ suæ numerasset annos: *Et hi omnes* (adiunxit) *quasi non fuerint, sic præterierunt.* Obiit annosa Debora; sed non ideò quis illam sibi promittat ætatem. Vix enim inde digressi iuniorem Rachelem ipsimet Hebræi, vt videbimus, mortuam defleuerunt.

Certa omnibus mors.

Cicer.

Vita nobis commodata in morte repetitur.

Cicer. *Breuitas vitæ.*

Nihil in vita diuturnũ, nihil longũ.

Nullus sibi longam vitam promittat.

15. Quare optimè animaduertit Seneca Philosophus: *Tam debet esse mors ante oculos iuueni, quàm seni; non enim citamur ex censu, sed ex deposito.* Sic ille epist. vbi scilicet vitam accipimus, debitum mortis contrahimus, non quidem ex censu, qui quidem præfinito tantùm tempore soluendus exigitur; sed ex deposito; quod ad libitum creditoris sine vllo præfixi temporis limite sicut exigi, sic persolui solet. Securus ab exactore viuit debitor ante statutum diem: depositarius nusquam, & nunquam tutus; sæpè inopinatò reddere cogitur. Nihil tam frequens, tam quotidianum, támque horarium, ac mori. Quid ergò sic nostræ conditionis obliti viaticum bonorum operum futuræ in æternitatem transmigrationi non paramus? *Dum tempus habemus* (clamat Apostolus) *operemur bonum.* ad Galat. 6. Vnde subintulit prudenter S. Ambros. *Tempus accepistis hac in terrâ, non perpetuitatem; quasi tempore vtimini; qui statim vos migraturos.* epist. 82. Bonæ quidem vitæ merces est bona mors; illã istam à Deo emercamur. *Pretiosa enim* (ait Propheta) *in conspectu Domini mors sanctorum eius.* Psal. 115. Pretiosa, non modò quia pluris æstimatur, sed etiam quia multo quæstu cõparatur, magno stat pretio,

Senec.

Mors inopinata.

ad Galat. 6. *Parandum æternitati viaticũ bonorum operum.*

D.Ambr.

Psal. 115. *Bona vita bonam emit mortem.*

non

non alio scilicet, quàm piis, sanctisque vitæ operibus, quibus comparandis multum laboris impenditur. Atque vt huiusmodi mortem à Deo tandem consequatur, adiungit: *O Domine quia ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ*. ibidem. Verba Christi Domini ad æternum Patrem dicta, vt & totum hunc Psalmum intelligit Richel. maximè verò per ancillam Dei Beatissimam Virginem Christi Domini matrem meritò accipiunt Lyran. Hugo, & alij, hoc enim sibi peculiare nomen indidit sanctissima Virgo, cùm se Verbo incarnando matrem admirabili quadam humilitate, simul & pietate obtulit: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum*. Luc. 1.

Psal. 115.

B. Mariæ nomen, Ancilla Domini. Luc. 1.

16. Rab. Salomon. cum Hebræis, & pluribus nostrorum arbitratur Dauidem pro matris suæ, cuius fuit insignis in Deum pietas, meritis, ac virtutibus bonam illam, & pretiosam in conspectu Domini mortem ab ipsomet deprecari; sed planè typus Christi extitit. At illud est summæ admirationis, quòd Dei filius Deus homo ab æterno Patre subeundæ morti opem implorans matris suæ merita fretus adducat. Ne quæso ô Pater me in tot, tantisque doloribus, atque vituperiis peracerbæ, atque inhonestæ in Cruce mortis derelinquas; tuam quippe mereor opem vtpote verus, & vnicus filius Mariæ Virginis, quam mihi vnam inter omnes mulieres matrem elegisti. O eximiam beatissimæ Virginis Deiparæ laudem! O gloriam incomparabilem! Tanta est Mariæ gratia, tanta potentia, vt etiam ipsemet Deus homo, quòd illius sit filius, sua in morte Dei Patris promeritum imploret, impetrétque præsidium. Profectò huiusmodi obsecrationem (*O Domine quia ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ*) Christus Dominus icciricò pronuntiat, vt palàm doceat fideles quantam vim habeat in morte Beatissimæ Dei matris inuocatio, quàm salutare, validúmque sit præsidium in ipso suauissimo nomine Mariæ. Meritò vnus ex antiquis Patribus dicere solebat: *Nomen Mariæ est portarum paradisi reseramentum*. Clauis nimirum communis omnium portarum paradisi, quæ pro diuersis meritis diuersæ item sunt, vna scilicet martyribus, alia virginibus, alia confessoribus, sua tandem cuique prædestinatorum porta est ad ingressum cœli destinata, sed reserandis omnibus vnam veluti communem (magistram vulgo dicunt) clauem diuina sapientia fabricauit. Hæc est beatissima semper Virgo Maria Dei mater: seu mauis dulcissimi nominis Mariæ inuocatio. Quid quod etiam magnis peccatoribus clementissima Dei genitrix portarum est paradisi reseramentum? quippe qui ad eam confugientes, eiúsque pulcherrimum nomen suppliciter inuocantes, & ad pœnitendum ritè de peccatis, & ad piè sanctéque moriendum optatissimam Dei misericordiam consequuntur.

Incomparabilis B. Mariæ gloria.

B. Mariæ merita Patri suo Christus repræsentat.

Mirã habet vim in morte B. Mariæ inuocatio.

Clauis magistra cœli B. Maria.

Mirum in B. Maria præsidium peccatoribus.

SECTIO VII.

Apparuit autem iterum Deus Iacob postquam reuersus est de Mesopotamia Syriæ, benedixítque ei, dicens: Non vocaberis vltrà Iacob, sed Israël erit nomen tuum. Et appellauit eum Israël.

1. QVinque referuntur Dei visiones factæ Iacob, de quibus in præcedenti historia satis dictum est. Dein hoc ipso capite duæ commemorantur; suntque omnes numero septem. Quin verò hæc vltima, quam aggredimur commentandam, secunda est post illam, quæ paulò ante facta fuit Iacob post cædem Sichimitarum, cùm iussus à Domino est ire Bethel, ibíque sacrificare, ne videlicet cum hac ipsa sexta initio huiusce capitis descripta, simul vna, eadémque esse putaretur; propterea sacer scriptor ponit vocem illam (*iterum*) respectu ad proximè antecedentem. S. Chrysost. referri putat in voce (*iterum*) ad locum ita inquiens. *Non sine causa adiecit hoc verbum (iterum) vt discas, quòd priùs etiam in hoc loco apparuit ei Deus quando fugiens fratrem in Mesopotamiam contendebat. Itaque & nunc ait: Sicut visus est ei tunc abeunti, ita & nunc redeunti apparet in hoc loco*. homil. 61. in Genes. In quo virtus Iacob, inculpatæque vitæ puritas maximè demonstratur. Enimverò si iuuenis à domo, & consuetudine sanctorum parentum digressus, exul, peregrinus, paupérque, ac solus ob eximias innocentis animi virtutes dignus fuit aspectu, & colloquio Dei, hoc est, Angeli vicem Dei gerentis: profectò cùm iam maritus plurium vxorum, pater numerosæ prolis, dominus amplæ familiæ, in magna rerum affluentiâ rediens in patriam iterum atque iterum diuinis aspectibus, & colloquiis honoretur, insigne posteris suæ probitatis argumentum relinquit. O virum egregium, quem nec absentia parentum prioris suæ fecit immemorem institutionis: nec tam diuturnæ peregrinationis labor ignauum reddidit: nec multiplicata coniugia onerarunt: nec filiorum turba præpediuit, nec tantæ familiæ oppressit solicitudo: nec ipsa magnarum opum abundantia (vti solet) dementauit. Nec denique (quod penè miraculum est) tot per annos inter idololatras in domo Labani moribus pessimi, nefandorúmque rituum sacrilegiis inquinati tam periculosa, quàm probrosa consuetudo ita mentem illins sensúsque peruertit, vt de priore statu virtutis, vel tantulum decideret, suæque in Deum pietati, vel tenuem infidelitatis, & improbitatis Labani, ac Syrorum labem inspersam vir sanctissimus referret.

D. Chrys.

Iacobi virtus eadem semper.

Sanctus etiã in matrimonio Iacob.

Admirande in omni statu virtutes Iacob.

2. Nunc ergò post tot pericula innocentiæ, qui semel antea Dei congressum promeruit, iterum, atque iterum ab ipso Deo inuisitur, & recreatur. Quamobrem nihil est in vita tam aduersum, tam turbidum, ac periculosum, quo mens verè sapientis, iustique viri diuino adiutus præsidio animus, etsi pertentetur, conuelli, & labefactari possit. Optimè Iacob à Philone Hebræo *vocatur virtutis meditator, qui apponitur ad melius, & relinquit deterius*. lib. de sacrif. Abelis. Simul etiam vide, quanta sit laudis in virtutum operibus studiisque proficere; dignus quippe duplicatâ Dei visione censetur Iacob. *Ille siquidem* (vt loquitur idem Philo) *meditator exantlans virtutis certamina, permutans aures pro oculis, verba pro operibus, profectum pro perfectione, benignissimo Deo volente illustrare mentis eius oculos*. lib. de Temul. Nihil sic tam proprium, sic tam optabile, dulcéque viris iustis, quàm vt in virtutis schola nouos quotidiè faciant progressus, & in cœlestium mercium negotiatione plus in dies elucrentur. Pulchrum illud ac salutare consilium, quod viro ad perfectionem sublimioris vitæ anhelanti præbet S. Gregorius Nazianz. *Nec modum sibi vllum honestè viuendi, atque in virtute progrediendi constituat, nec lucro potiùs id, quod complexu tenet,*

Philo.

Grandis in virtutibus profectus Iacob.

Nihil tam proprium viro iusto, quàm vt quotidie crescat.

D. Greg. Nazian.

quàm detrimento id, quod effugit deputet. Verùm quod pedibus est, ascensum ad id quod deinceps sequitur esse arbitretur, nec virtutem, quæ Deo debetur, exiguâ lance perpendat. Apolog. 1. Certè nullus nec meritorum, nec bonarum actionum, nec etiam ipsius diuinæ gratiæ, atque mercedis æternæ circumscripta limitibus est Christianæ virtutis perfectio; quippe cui diuinitatis ipsius proponatur imitanda perfectio à Christo Domino. *Estote ergò vos perfecti, sicut & Pater vester cœlestis perfectus est.* Matth. 5.

Christianæ perfectioni nullus est terminus.

Matth. 5.

Deo debitū non strictè soluendum.

3. Deinde tantum Deo, in quo viuimus, mouemur, & sumus, homines debemus, vt ingrati planè, atque infidi habeamur, si quod illi persoluimus obsequium, strictâ quadam trutinâ perpendamus, & vix iustâ mensurâ non verò liberaliùs extensâ metiamur. Apparuit iterum Deus Iacob, videlicet in præmium illius aræ, quam extruxerat, & victimarum, quas obtulerat. Fidus quidem & promptus, & magnificus est Deus, nostri, cuiuscunque remunerator. Nemo vnquam Deo gratis seruiuit, vltrà mensuram humani officij semper diuinæ mercedis protenditur beneficium. Vide quid Petro fecerit Dominus. *Ascendens in vnam nauim, quæ erat Simonis, rogauit eum à terra reducere pusillum, & sedens docebat de nauicula turbas.* Luc. 5. Duo quidem Domino præstat inseruiens Petrus; scilicet nauim suam pro suggesto ad prædicandum assumi permittit, eámque remis subigens in altum paulisper retrahit. Vulgare quidem hominis officium parúmque laboriosum Petri obsequium. At quid tandem Dominus Petro in præmium contulit? *Vt cessauit autem loqui, dixit ad Simonem: duc in altum, & laxate retia vestra in capturam*, Luc. 5. Ad verbum scilicet Domini iubentis in pelagus retia extendere, tantam Petrus cepit piscium multitudinem, vt illis, & suum, & vicinorum rete aliud adimpleret. Quo loco benè occurrit Theophyl. *Quia turbam de nauicula Dominus instruxerat, non sine mercede dominum nauiculæ dereliquit, dupliciter beneficans illum; quia primò dedit ei multitudinem piscium; & deinde discipulum ipsum fecit.* O naulum magnificum! ô pulchram mercedem! ô fortunatum Petri obsequium! sed ô (liceat dicere) nimium, ac prodigum redditorem!

Nemo gratis Deo seruit.

Vltra meritū sunt Dei beneficia.

Luc. 5.

Luc. 5.

Paruum Petri obsequium duplici beneficio Christus remunerat.

Theoph.

Christus redditor prodigus.

4. Quin etiam ad illustriorem diuinæ magnificentiæ demonstrationem illud frequenter vsu euenit, vt non modò rectè operantem, sed vel tantùm de opere cogitantem, ac deliberantem diuinæ gratiæ sequatur beneficium aliquod admirabile. Audi obsecro, quid cum Dauide Dominus egerit: Cogitabat Rex de construendo in Dei sui cultum templo Hierosolymis; denique secum statuit in opus randem prodire, cùm subitò Nathan Propheta nuncius Dei occurrit pro templi extruendi, vel ipso tantùm interno decreto admiranda quædam promittens beneficia. *Prædicit (inquiens) tibi Dominus, quòd domum faciet tibi Dominus.* 2. Reg. 7. O rem incredibilem! Cogitauit Dauid ædificare templum Deo suo, & quamuis non ædificauit, pro ipso solo structuræ cogitatu pollicetur Dominus Deus, sese nouam, & æternam domum Dauidi constructurum! Obstupuit sanè Rex inauditam seculis diuinæ bonitatis magnificentiam, *Quis ego sum* (exclamat) *Domine Deus, quia adduxisti me huc usque? Sed & hoc paruum visum est in conspectu tuo Domine Deus, nisi loquereris etiam de domo serui tui in longinquum.* 2. Reg. 7. Meritò Dauid obstupescit, vt scilicet Dominus seruo domum ædificet: & qualem? vtique diuinam, vtique sempiternam: Videlicet Deum hominem factum ex muliere, natum ex semine Dauid: seu potiùs domum Dauidis intelligit sacrosanctam illam humanitatem ex Virgine matre desumptam, diuinitatique & personæ Verbi æterni adunitam, vt interpretatur Theodoret. *Quod autem* (adiungit) *ex sanctâ Virgine sumptam carnem, & ipse ædificauerit, & ipsam appellauerit templum, docuit* Ioann. 2. *Soluite templum hoc, dicebat de templo corporis sui.* quæst. 22. in 2. Reg.

Vel diuini officij bonus cogitatus à Deo amplissimè remuneratur.

2. Reg. 7.

2. Reg. 7.

Christi humanitas domus ac templum Dei.

Theod.

5. O augustissimum diuinitatis templum, & hominibus ad venerandum, ad propitiandum, ad inuocandum Deum sanctissimum, & iucundissimum; nempe Dei hominis carnem! Expugnauit Dauid, cepitque Hierusalem; deiǹ voluit in ea templum Deo construere; ergo tam pium sancti animi decretum beneficentissimus Deus sic honorat, vt nouam aliam, longéque pulchriorem, ac sublimiorem ciuitatem illi attribuat, beatissimam dico Virginem Dauidis neptem, in qua Deo, Angelis, & hominibus domum ædificet, Christum Deum hominem. At quàm appositè Virginem Dei matrem symbolo Hierusalem significari dicit Theodoretus? quo nomine illam ipse sanctus Spiritus descripsit: *Pulchra es amica mea, suauis, & decora sicut Hierusalem.* Cant. 6. Duo vel maximè Deus celebrat in Virgine, nobísque veneranda proponit: suauitatem, & decorem. Nihil in Virgine violentum, durúmque, & immite; nihil non blandum, mite, dulcéque; nihil in ea vel deforme, vel obscurum, aut etiam ineptum & inconcinnum, cùm ne labes quidem originalis reatus illius conceptionem macularit, nec vitam, moresque, leuis, aut venialis culpa offuderit. *Tota enim pulchra est, & macula non est in ea.* Sed in quo nam sit suauis, & decora, quærit Rupertus; respondétque: *In eo videlicet quod & anima Virginis semper supernam videt pacem, & ex visitatione eiius discunt animæ plurimæ cœlestem ducere conuersationem; vnde & dicuntur filiæ Hierusalem.* Mihi non persuadeo Hierusalem hoc loco intelligi, quæ in terris erat. Nam quid illa omnium vitiorum, atque abominandorum idololatriæ rituum fœditatibus deturpata, deformius, & horribilius? Porrò quid illâ crudelius, quid truculentius, quæ à Prophetis, crebrò appellata est leæna, leo, pardus, serpens, & bestiarum cubile, syluáque ferarum: quæ Prophetarum cædibus deformata ipsum denique Messiam Patribus à Deo promissum suspendit in ligno.

Christi caro templū Dei.

B. Maria noua Hierusalem.

Cant. 6.

B. Maria pulchra & suauis.

B. Mariæ conceptio absque reatu originali.

Rupert.

Terrestri Hierusalem nihil impurius, ac deformius.

6. Dicitur ergò Beatissima Dei mater suauis, & decora, sicut Hierusalem, videlicet illa, quæ cœlestis patria beatorum, sedes Dei; hac nihil suauius, quæ torrente voluptatum irrigatur, lactéque, ac melle perenniter manante, non stillat modò, sed largiter pluit, in qua delicias suas Deus ipse habet habitare cum filiis hominum, quos prædestinauit, fecitque cohæredes gloriæ suæ: hac etiam nihil pulchrius; vbi Angeli, beatíque hominum spiritus pulcherrimâ Dei facie perfruuntur; & in eandem diuinitatis imaginem immenso superfusi lumine transformantur. Itaque cœli decorem, & suauitatem Virgo Deipara cùm in terris viueret, non ad viuum modò in se referebat expressa, sed planè omninò vincebat. Nam sub Deo nihil æquè blandum, ac suaue, nihil tam decorum, ac mundum, aut esse, aut excogitari potest, atque purissima corpore, & animâ Virgo Dei mater. Igitur ô Domina qualem te finxit Dei manus, talem te nobis exhibe; tuæ pulchritu

Hierusalem cœlesti nihil purius & pulchrius.

Sub Deo nihil tam suaue, tam pulchrum, quàm B. Maria.

Imploratur B. Mariæ gratia.

A pulchritudinis emicent quæſo fulgores, quibus noſtrarum mentium euaneſcat obſcuritas, fœditas detergatur. Suauitatis in ingenio, manſuetudinis in corde, lenitatis in ore, in voce dulcedinis, caritatis in opere, (quæ ſumma omnia in te extiterunt) aliqua ſaltem vel gutta, vel vmbra nobis inſideat; vt meritò filiæ Hieruſalem nominemur; & te mitiſſimam illam ouem, ex qua natus eſt agnus *Dei qui tollit peccata mundi*, imitando, amando, & celebrando agni, ouéſque ſequamur. Heu me quàm longè diſtamus miſeri à matre, & filio Dei, qui noſtris rixis, odiis, ſimultatibus, ſeditionibus, bellis, internecionibus lupi omninò videmur, ac ſumus? Quid ergò nobis miſeris fiet, niſi vt à Deo, Deíque matre omnem inhumanitatem exoſis in ſempiternum derelinquamur?

Abolenda in Christianis crudelitas.

B Agnus eſt filius, ouis eſt mater; paſtores ambo ſunt, gregéſque, & caulas habēt, ſed ouium quidem non luporum. *Paſce oues meas; Paſce agnos meos.* Ioann. 21. Petro dicitur. Ergo (ſubintulit optimè S. Chryſoſt.) *tunc à nobis paſtoris auxilium recedit, qui non lupos, ſed agnos paſcit.* homil. 34. in Matth. At quid miſeris fiet, IESV, & Mariæ præſidio deſtitutis?

Ioan. 21. S. Chryſ. Christiani agni & oues Christi.

7. *Benedixitque ei.*] Benedicere Dei, vt ſæpè animaduertimus, eſt benefacere. Et cùm Deus homini mutarit nomen Iacob in Iſraël, inſignéſque rerum in futurum maximarum promiſſiones adiunxerit, Deíque verbis infallibiliter opera ipſa reſpondeant, quin verò etiam operatiua C ſit vox ipſa Dei; proculdubiò Dei benedictio, de quâ hic agitur, illa omnia diuinitùs facta Iacob complectitur beneficia. Hoc ſenſu locum explicant Caiet. Perer. Delrio, Lyppom. Sed quid boni Iacob nunc operatus eſt, quo tam admirabilem Dei gratiam promeruerit? Vbi votum (reſpondet Rupert.) *ſoluit Iacob, benedictionem percipit.* Mirare quæſo Dei bonitatem. Votum quod pro reditu in patriam Iacob emiſerat; nunc tandem ſoluit in Bethel, reddidítque haud dubiè, quod debebat; & ex eo tamen, quod perſoluit debitum, efficit ipſum Deum anteà creditorem, vt quaſi obligatus nouo aliquo ſerui ſui obſequio, eidem noua pro debito conferat beneficia. Verùm enim verò noſtra merita licèt (non quidem ad primam D gratiam) ad Dei dona exigantur, profectò; & illa iſtis minimè æquiparantur: & diuina bonitas quæ iure optimo à Philone vocatur *gratiarum mater.* lib. de migrat. Abrah. ſuum potiùs ingenium quàm hominis meritum in benefaciendo reſpicit. Ad hæc mirandum in modum ſeſe nobis explicat Dei beneficentia. Donat quidem, & gratis donat, nihil domi ſuæ habet venale; mercatur, non vendit. Iuſſit aliquando diſcipulis Christus Dominus, vt appoſito cibo turbas alerent in ſolitudine: fieri nequaquam id poſſe dixerunt ex quinque panibus, ac duobus piſcibus: *Niſi fortè* (adiungentes) *nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam eſcas.* Luc. 9. Agunt de cibo emendo, myſterium tamen adhuc ignorantes, vt E S. Ambroſ. his verbis exponit: *Nondum intellexerant Apoſtoli cibum populis credentis non eſſe venalem; nouerat Chriſtus, nouerat ipſe nos potiùs eſſe redimendos; ſuas verò epulas gratuitas donat.* Reficit Dominus gratuito epulo, non venali; ſuum nobis dat gratis, noſtrum coëmit; nos ſibi ſuo redimit ſanguine, ſeipſum nobis gratis donat. O amabilem! ô pulchram! ô dulcem Dei bonitatem! Verè omnium matrem gratiarum!

Rupert. Debita cùm ſoluimus Deo, denuò facimus illum debitorem.

Dei bonitas gratiarum mater. Philo.

Luc. 9.

D Ambr. Deus ſua nobis gratis dat, noſtra coëmit.

8. At prudenter quidem Apoſtoli de comparando ab hominibus cibo, *vt emamus*, inquiunt: A nouerant quippe hominum ingenium, qui nihil habent non venale, a quibus niſi emas non accipis; aut nihil dant gratis, aut ſi abſque pecunia dabunt, hoc ipſo carius vendunt, cùm eos, quibus quidpiam donant, ſic obligatos ſibi deuinctóſque habere volunt, vt memoria beneficij, velut ſtigmate inuſta mancipia ſuum in obſequium emiſſe videantur: aut (quod in vſu frequens eſt) ſuis quaſi hamatis munuſculis pretioſiora munera expiſcentur. Naſcitur hoc ex ſummâ hominis inopiâ, qui proptereà dat vendítque quod habet, vt inde quod non habet, acquirat. At Deo nihil ex datis decreſcit, acceptíſve accreſcit: *Dixi* (ait Propheta) *Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Pſalm. 15. Quid ais ô B ſancte Propheta? Deum tuum ex eo cognoſcis, ac dicis, quia mundum creauit, & gubernat? Non ex eo dicit; ſed quòd nullius indiget, & ſine quo nihil eſſe, aut fingi poteſt. Noſtrâ quidem Deus ſeruitute non eget; nos ſine illius dominatione haud eſſe poſſumus: *nobis, non Deo vtilia pietatis exercentur opera:* ait S. Auguſt. ad hæc verba Dauidis epiſtol. 5. *Diues in miſericordiâ vocatur Deus à Paulo*, ad Epheſ. 2. *Non enim quia nobis in aliquo indiget, ſed quia bonorum omnium fons habere vult, quibus miſericordiam impendat, & ſuas diuitias communicet, nos creauit.* Hanc Dei bonitatem etiam Plato philoſophus agnouit, licèt Deos nefariè multiplicet, cùm ab illo dicitur: *Erga Deos pietas grata, non illis verò vtilis:* in Enthy.

Nihil homines dant gratis.

Hamatis homines muneribus expiſcātur.

Pſal 15.

D. Auguſt.

ad Epheſ. 2. Deus bonorū fons non indiget nobis.

Plato.

C 9. *Non vocaberis vltra Iacob, ſed Iſraël erit nomen tuum.*] Cum nouis gratiæ donis ac virtutibus nominis noui confirmatio fit. Non tollit prorſus nomen Iacob; ſic enim deinceps etiam appellabitur, ſed nouum iſtud adiungitur. Senſus igitur eſt. Non amplius ſolo nomine Iacob, ſed etiam nouo Iſraël compellaberis. Denotat verò noui huius nominis adiectio vberiorem tunc fuiſſe gratiam datam Iacob, hominémque fuiſſe in virum meliorem prouectum, & ad præſtantioris ſtatum virtutis. Enimverò vti ſæpiùs adnotauimus, Iacob iuxta ſuam etymologiam eſt ſupplantator; Iſraël princeps cùm Deo; in illo ſignificatur proficiens in virtutum ſtudio, ac multùm, diúque verſatus, & exercitatus in vitâ actiuâ: in D hoc autem exprimitur ampliore iam virtute præditus, & gratiâ Dei auctus, atque ad excellentiorem vitæ contemplatiuæ ſtatum præcipuè deinceps tuendum, & colendum promotus. Benè Philo Hebr. *Iacobum appellat virtutis meditatorem.* lib. quod det. pot. inſid. Multò, & magno, atque infatigabili ſtudio ad comparandam virtutem opus eſt. Natura ſiquidem hominis peccato corrupta in vitium ſponte, in virtutem coactè impellitur. Aduerſo flumine, ventíſque reluctantibus cymbam trahit, qui ad virtutem ſudando, adremigandóque contendit. In vitium amnis fluentum ſecundus ventorum flatus, appetitionum remi ociùs Euro mentem hominis tam placidè, quàm perditè deducunt. Exercitator eſt, qui E nauat operam virtuti, meditator eſt quippe in hac vna cura, & ſolicitudine omnium, quæ in vita ſunt, & vtiliſſima, & difficillima, die, noctéque occupatur.

Ex vitâ actiuâ in contemplatiuam profectus.

Phil. Hebr. Virtutis meditator Iacob.

Laborioſa virtus.

Nimia peccandi facilitas.

Summa virtuti cura & ſtudium.

10. Hanc virtutis, ac vitij diſparitatem videtur Propheta ſubtili quodam ſymbolo expreſſiſſe, cùm huiuſmodi iuſſus à Domino quæſtionem proponeret ſacerdotibus: *Si tulerit homo carnem ſanctificatam in ora veſtimenti ſui, & tetigerit de ſummitate eius panem, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum; nunquid ſanctificabitur? dixerunt;*

Agg. 2. *dixerunt? Non.* Agg. cap. 2. Vides tot, ac tanta, quæ in templo Domini sanctitatem dicuntur habere, & nihil tamen eorum hominis pallio, in quo fertur, vel tantillum imprimere sanctitatis; nam ægrè admodum abluitur pollutum pallium, ægerrimè sacrorum libaminum contactu munditiem vllam, ac religionem contrahit. In hoc sensu quæstionem propositam explicat S. Gregorius Nazianz. *His verbis* (inquiens) *Propheta significat virtutem huiusmodi esse, vt eam homines non nisi summo labore adipisci queant; quemadmodum nec humida materia ignem facilè excipere solet.* apolog. 1. Vide nunc quàm nullus sit in vitio labor; quærit deinde Aggeus. *Si tetigerit pollutus in anima ex omnibus his, nunquid contaminabitur? Responderunt, contaminabitur.* ibidem. Nimirum qui legali est immunditiâ pollutus, quòd nimirum tetigerit morticinium, vel si semel cibum, vinum, oleum, &c. proculdubiò suam contactu suo rebus illis transfundet impuritatem, adeò facilè vulgatur vitium; citóque ac tenaciter adhærescit. Audi Nazianz. vlterius: *Contrà ad vitij perceptionem omnes ferè prompti sunt, non secus, ac stipula ad scintillam, & ventum ob naturæ siccitatem facilè accenditur, atque consumitur.* Est igitur natura hominis ad concipiendum virtutis ardorem stipes humidus, ad flammam vitij etiam ex leni quadam exorti scintilla imbibendam stipula est, stupáque & olei fomes. *Quare* (vti adiungit Nazianz.) *citius exiguum vitium vberrimè largissiméque cuipiam impertiri potest, quam vel copiosissima virtus communicari.* Hæc Nazianz.

Summus ad virtutem labor. — D. Greg. Nazian. — Agg. 2. — *Facilè vitiū contrahitur, & vulgatur, difficile exuitur.* — S. Gregor. Naz. — *Homo ad virtutem stipes humidus, ad vitium stupa.* — S. Gregor. Nazianz.

11. Aduerte virtutis studiosum, cùm sese in hac diuinâ exerceat scholâ, & assiduè in hac sapientiâ meditando vitam impendat, in dies quotidiè sic accrescere, vt nouis semper auctus meritorum incrementis, vti ex Iacob in Israëlis nomen, dignitatémque procedat. Haud nascitur quidem virtus, sed acquiritur; nec semel tandem acquisita totam suam perfectionem exerit, paulatim crescit vti fructus, qui longa post tempora maturuerunt, quod etiam in ipsamet iustitiâ, siue sanctitate, quam Deus sol iustitiæ, ac magister sanctitatis mundo attulit, paulatim huiusmodi facta incrementa docet egregiè Tertul. his verbis: *Sic & iustitia (nam idem Deus iustitiæ & creaturæ) primò fuit in rudimentis natura Deū metuens; dehinc per legem, & Prophetas promouit in infantiam, dehinc per Euangelium efferbuit in iuuentutem: nunc per Paraclitum componitur in maturitatem.* lib. de vel. Virgin. cap. 1. Hoc ipsum in Iacob visum est, qui ab vtero matris, in quo nondum vitali fruens aurâ iam incipiens cum fratre colluctari; deinde natus; adolescens posteà, vir quoque, atque adeò senex ad hanc vsque nominis mutationem athleta virtutis in omni negotiorum, curarúmque, certamine, atque in periculorum, laborúmque palæstrâ constantissimè sanctissiméque fuit exercitatus. Pulchrè Phil. Hebræus scribit: *Virtutem Reginam, principem, ac ducem esse negotiorum, quæ in vita geruntur.* lib. de nomin. mutat. Illam Iacob ab vtero ducem secutus inter multiplicium negotiorum, ac laborum Syrtes, & Charybdes prospero semper mentis statu velificatus ad portum denique contemplantis vitæ pertueniens, & videntis Deum, & principis cum Deo gloriosam nomenclaturam, ac felicissimam obtinuit dignitatem.

Paulatim fiunt virtutis incrementa. — Tertull. *Iustitia in mundo triplex ætas.* — *Gradus & progressus Iacob in virtutibus.* — Phil. Hebr. *Virtus princeps duxque negotiorum.* — *Felicissima Iacob cum virtute nauigatio.*

12. Nihil cum virtute non secundum, non felix, faustúmque esse potest. Quid quòd etiam ethnicis viris solo naturæ lumine philosophantibus ea mentibus insedit opinio, vt nullum nec humanum negotium, nec architecturæ opus absque virtute, aut rectè geri, aut perfectè absolui posse arbitrarentur. Enimverò Vitruuius princeps, ac doctor architecturæ ad hunc modum scribit. *Philosophia perficit architectum, vt non sit arrogans, sed facilis, ac fidelis, animo magno, sine auaritia, nullum enim opus vere sine fide, & castitate fieri potest: hæc philosophia præscribit.* Refert hæc omnia ex Vitruuio Clemens Alexandr. Stromat. 1. Mira quidem sententia hominis ethnici, vt architecturam, opúsque aliud sine virtute perfici non posse dicat; ac si indicet ædificium ab improbo, imputóque architecto constructum istius vitiis pariter inquinari. Iacob diximus cum nomine simul virtutis studium ab vtero luctatorem vsque ad Israëlis nomen tulisse. Luctatus in vtero cum fratre, dein natus cum aduersitatibus vitæ, carnísque vitiis, ac demum (quid vnquam simile contigit?) cum ipsomet Deo admirabilem luctam cum victoria sustinuit. Nimirum iam inde ab infantia virtus suscepta, pérque ætates deinde continuata in tetum maximarum gloriosa facinora exuberat, atque in memorabiles triumphos euadit. Quid est, quod in templo Salomonis, 1. Paralip. 6. & 7. *visebantur leunculi aurei, leones argentei?* Profectò aurea censetur virtus, quæ ab infantia suscipitur; magni à Deo fiunt, qui à teneris annis Deo se dedicant, atque in stadio virtutis, etsi laboriosum, valde tamen gloriosum luctamen aggrediuntur; aurei sunt leunculi; aurei propter eximium, & incomparabile pretium: leunculi, propter infantilem ætatem: aurum offert, qui a puero Deo præstat obsequium; in senibus, si leones sint, si luctatores cum Iacob, si de virtute agant argentum bonum illud quidem, sed auro tamen inferius inesse videtur.

Abſque virtute nihil rectè geritur. — Vitruu. — Clem. Alex. *Sine virtute non constat architectura.* — *Mira Iacob incrementa virtutis.* — 1. Paral. 6. *Aurea virtus ab infantia.* — *Argentea virtus in senibus.*

13. Cæterùm ex symbolicâ vitâ Iacob ausim ego colligere virtutem, quæ ab infantia sit aurea, si deinceps continuetur vsque ad canos; planè tunc in senio, longè præstantiorem auro, margaritis; aut verò potiùs cœli syderibus comparari. Eia nunc pueri; eia vos saltem adolescentuli virtutis ingressi agonem Iacobi nomen, studiúmque assumite. Pulchriorem istam ætatem, iucundiores annos Dei vestri dedicate obsequio. Florentes enim pro nobis iuuentutis annos Cruci affixit Dominus IESVS, vt nos pudeat nostram in longum differre salutem; & illius obsequium, non nisi post canos, & effœtam senectutem velle suscipere. Contrà verò, quæ vitia primoribus annis insident, sic pertinaciter inhærent, vt posteà vel in grandæuâ ætate difficilè admodum euellantur. Nullum ferè à multis, qui à Domino curati sunt dæmoniacis legimus sic prædurum, sic obstinatum in corpore humano, sic adeò obnixum non cedere, vel ipsis etiam Christi Domini Apostolis extitisse, atque illum de quo multa scribit Marc. 9. Tandem ergò Dominus malum illum, ac pertinacem spiritum expulsurus interrogat: *Quantum temporis est, ex quo ei hoc accidit? at pater ait: ab infantia, & frequenter eum in ignem, & in aquam misit, vt perderet.* Marc. 9. Malum, scilicet, vitium, ac dæmonium quod ab infantia impressum gestatur; rarò vnquam expellitur, sic altas radices habet infixas, vt non nisi per miraculum diuinâ tandem potentiâ conuelli, ac propulsari possit. Magnam profectò vim habet seu virtus seu vitium primori ætate susceptum.

In senio virtus syderibus comparata. — *Excitantur ad virtutē pueri, iuuenésque.* — *Christus in florida iuuentute crucifixus.* — *Vitia pueris imbibita pertinaciter perseuerant.* — Marc. 9.

14. Denique vt præsens commentarium de nominis

nominis huiusmodi mutatione concludamus, animaduerte primò quidem Iacob, dein Israël nominari, & hoc illius velut præmium donari nomen. *Mutatur* (ait Philo) *Iacobi nomen in Israëlem; Iacob enim est, qui impetit calcibus supplantator; Israël vocatur Deum videns. Supplantatoris opus est virtutem colere, istud non sine contentione, & labore consueuit fieri. Verumtamen Deum videntis proprium est è sacro certamine non egredi, prius quàm retulerit coronam, sed ob adeptam victoriam premia tollere.* lib. de nom. mut. Illud obiter aduertendum velim, cùm nomen Israël duplicem habeat significationem, vt iam alibi adnotauimus, eam maximè placuisse Philoni Hebræo, vt videns Deum Israël ab autore transferatur; licèt potior sit, & diuinæ scripturæ congruentior ea significatio, princeps cum Deo. Ac Philo quidem in sua persistens etymologia adiungit. *Quænam floridior, aptiórve corona victori animo necti potest, quàm illa, per quam ea quæ sunt, acutè videre valeat?* Nimirum, per virtutis studium, luctaménque cum prauis affectionibus, tandem suppressis, ac prorsus consopitis sapientia rerum diuinarum pro præmio in hac vita donatur. *Præclarum igitur* (concludit) *animo virtuti operam danti præmium proponitur vt oculatus fiat ad perspicuam eius perceptionem, quod solum contemplatione dignum est.* Est quidem vita in primis actiua, dein subsequitur contemplatiua. Lucta est illa, ista corona; pugnat illa, ista triumphat: illa per mare nauigat, ista quiescit in portu; illa per totam vitam desudat, nec vltra vitæ limites egreditur; ista cum in hac vita cœperit quiescere, in altera cum Deo in sempiternum quiete, gaudióque perfruetur. Illa Martha, ista est Maria; seruit illa solicita, satagit circa frequens ministerium; *ista meliorem partem elegit, quæ non auferetur ab eâ.* Denique ne quid eruditionis ad præsentis loci maiorem explicationem desit; animaduertendum est verba futuri temporis apud Hebræos frequenter denotare debitum quoddam, & decentiam, vt egregiè adnotarunt ex nostris doctissimus Ribera in 1. Malachiæ, & Pereira hoc loco, vt illud; *Filius honorat patrem.* Malach. Hebr. *Filius honorabit patrem*, quo significatur debitum esse, atque officium filij honorare patrem. Idem ostenditur multis aliis in locis. Quare non vocaberis Iacob, id est, non erit æquum, nec decens, si spectetur tua fortitudo, vt voceris Iacob supplantator, sed Israël princeps cum Deo.

Philo. *Instandū in virtute vsque ad coronam.*

Vita actiua est lucta, contemplatiua verò corona.

Philo Hebr.

Vita contemplatiua premium actiuæ.

Luc. 10.

Malach. 1. *Dignus honore iactator eum vitiis.*

SECTIO VIII.

Ego Deus omnipotens, cresce, & multiplicare: gentes & populi nationum ex te erunt, Reges de lumbis tuis egredientur.

1. HEbr. *El Saddai.* Duo Dei nomina. *Postremum* (inquit S. Hieron.) *Aquila interpretatur, ἱκανόν, quod nos robustum, & sufficientem ad omnia perpetranda accipere possumus.* epistol. ad Marcellam. At LXX. cum Hebr. duo nomina Dei ponunt, *El Saddai*, vnum tantummodò vertunt θεός. Etenim apud Græcos, & Latinos præter *Theos*, & *Deus*, non extat aliquod aliud nomen substantiuum, quo possit diuinitas exprimi: at apud Hebræos decem nomina Dei, vt animaduertit S. Hieronym. reperiuntur. Præmittit verò Deus, & quasi commendat suam omnipotentiam, vt Iacob intelligat dubitandum sibi

D. Hier.

Certa & benè collocata in Deo spes & fides.

A non esse de Dei beneficiis, cùm Deum omnipotentem, & omnibus sufficientem semper considerauerit. Vana est spes, ac fiducia, quæ ponitur extra Deum, vbi scilicet, nec omnipotentia, nec plena sufficientia est. *Non saluatur Rex per multam virtutem. Fallax equus ad salutem.* Psalm. 32. Florentissimum licet habeat Rex equitatum, Deo potiùs credat, in Deo amplius confidat, sine quo nihil vanum, infirmúmque prorsus non sit. Iccircò Dominus populo suo consulens iubebat: *Cùm fuerit Rex constitutus, non multiplicabit sibi equos.* Deuteron. 17. Copiosum equitatum, atque adeò grandem belli apparatum, suo populo interdicit. *Vult enim* (animaduertit Theodor.) *eos soli Deo fidere.* quæst. 18. in Deuter. Tunc nimirum Deus B ad maiora præstanda nobis auxilia, & ampliora conferenda beneficia sese obligatum exhibet, cùm nos de nostris, ac totius naturæ viribus parum, aut nihil sperantes totam in illo fiduciam collocamus, fretique diuinæ prouidentiæ, ac misericordiæ, de nobis semper optimè merita patienter aduersa de manu Domini sustinemus, atque in silentio, & spe diuinam opem expectamus.

Psal. 32. *Vana extra Deum spes & fides.*

Deut. 17.

Theod. *Propriis viribus diffidendum, Deóque fidendum.*

2. Achaz Solymorum Regem duo Reges Samariæ, atque Syriæ obsessum grauissimè vrgebant. Ergo Dominus mittit Prophetam Regi, bono vt sit animo. *Dices ad eum, vide, vt sileas, noli timere.* Isai. 7. legunt alij: *Sis circumspectus, & quiesce,* Sensus est: Patienter fer, nec te (vt homunciones, C & mulierculæ solent) impatienter abiicias ad querimonias, & eiulatus, quibus miseri, non tam Dei misericordiam implorant, quàm offendunt; non tam placant, quàm irritant Dei institiam. Summa ratio nostræ fiduciæ in Deo collocandæ illa est, quam Dominus apponit. *Ego* (inquiens) *Deus omnipotens*; quis enim diffidat, desperétque de omnipotente, qui gaudeat in effectis suam demonstrare omnipotentiam; maximè verò in iis, quæ ad salutem animæ pertinent, & quæ, cùm sint altioris ordinis, multò excellentiùs Dei magnitudinem ostendunt. De iisdem loquitur Propheta. *Magna opera Domini: exquisita in omnes voluntates eius.* Psalm. 110. Perfectissima quidem sunt omnia diuinæ potentiæ, sapientiæque D opera, *quæ attendentibus* (vt animaduertit S. Basil.) *exactissimam rerum scientiam afferunt.* Magna quidem opera, quorum ratio pendet è Dei voluntate; suam quippe Deus voluntatem in operando respicit etiam repugnante naturâ pro salute hominum: nec aliquid est tam arduum, ac difficile, humanísque viribus impossibile, quod diuinæ voluntati ad nostram salutem res ipsas, causásque & media fortiter ac suauiter dirigenti possit obsistere. Quare optimè S. Aug. Danidis verba explicat: *Sicut Deus vult vt homo non peccet, ita vult peccanti parcere, vt conuertatur, & viuat: ita vult postremò in peccato perseuerantem punire, vt iustitiæ potentiam contumax non euadat. Ita quicquid elegeris, omnipotenti non deerit vnde, suam de te compleat vo-* E *luntatem.* Omnipotens est: & quocunque pacto sese homo habeat, vel merendo, vel demerendo, Deus quicquid volet, in illum efficiet; & quicquid Deus efficiet, infallibiliter homo aut malum patietur, aut bonis afficietur.

Isai. 7. *Nostra Dei offendunt querimonia.*

Dei omnipotentia elucet in operibus salutis. Psal. 110. D. Basil.

Dei voluntati nihil resistit.

D. August.

Infallibilis vel pœna, vel merces à Dei voluntate.

3. Adiungit ergo Dauid: *Confessio, & magnificentia opus eius.* Psalm. 110. Vbi etiam D. Aug. *Quid magnificentius, quàm iustificare impium? Hæc est magnificentia Domini, iustificatio peccatoris.* Non enim vllum aliud à diuina magnificentia præstantius, & diuinius procedit opus, quàm humani generis salus,

Psal. 110. *Summa Dei magnificentia salus hominum.*

salus, ad quam præstandam diuini Verbi requisita omninò est incarnatio. Seruis ô Iacob, seruis omnipotenti, confide, nihil est, quod timeas. Sed tamen adhuc omnipotentiæ fretus de voluntate misericordiarum effectrice sine qua nihil fit, audire cupis. *Ego* (inquit) *Deus omnipotens.* Quid quæso, aut humanius, aut dulcius esse, fingive potest Deo? *Pereat Samaria* (clamat Propheta) *quoniam ad amaritudinem concitauit Deum suum.* Oseæ cap. 14. Videbat quidem Propheta Deum iratum de iustitiâ vindicandâ, non de misericordiâ condonandâ cum Hebræis, succensénsque idcircò peccatoribus, has iisdem diras imprecatur. *Pereat Samaria*, &c. *Dulcissimum Deum in amaritudinem vertit*, declarat S. Hieron. Enimverò cùm Deus ingenio sit dulcissimus, hominum sceleribus in Dominum conuertitur amarissimum; de patre in iudicem; de benefactore in flagellatorem. Mellis fauo dulcior Deus est: *Spiritus enim* (inquit) *meus super mel dulcis.* Eccles. 24. at nos absynthium, & venenum delictorum in diuinam ipsam dulcedinem iniicimus; atque adeò mel in Deo quærentes fel inuenimus.

Oseæ 14.
Deus naturâ dulcissimus hominũ sceleribus fit amarissimus.
D. Hieron.
Eccles. 24.

4. Septuaginta legunt; *quoniam restitit Deo suo.* Idem scilicet est Deo resistere, atque illius prædulcem bonitatem nostrorum peccatorum felle in acerbissimam iracundiam conuertere. Hoc tu infelix, quisquis es, peccando efficis: Fonti obsistis, obstructis aquæ venis, ne perenniter effluat. Obsistis oleo diuinæ gratiæ, ne super te suauissimè, atque vberrimè effundatur, melli resistis, ne tuam suâ dulcedine animam perfundat, soli resistis, ne suis te splendoribus illustret. *Pereat Samaria, quoniam ad iracundiam concitauit Deum suum: quoniam restitit Deo suo.* O admirabilem iuxtà & amabilem Dei nostri bonitatem! non sponte iudicium exercet, pœnásque sumit: sed cogi se dicit ad vindictam suo quidem ingenio sic extraneam, sic aduersam, vt melli fel; vt mansuetudini seueritas, vt luci tenebræ, vitæque mors ipsa ex aduerso reluctatur. Pulchrè, ac dulciter (vt solet) S. Bernard. de Deo disserens ita eloquitur. *Quid est Deus? Voluntas omnipotens, beneuolentissima virtus, lumen æternum, summa beatitudo, creans mentes ad participandum; viuificans ad sentiendum; afficiens ad appetendum, dilatans ad capiendum, iustificans ad promerendum, fœcundans ad fructum, visitans ad consolationem, implens ad felicitatem, circundans ad securitatem.* lib. 5. de consider. ad Eugen. Talis est Deus meus! Quis ergo talem Deum non quærat; inuentum non complectatur; stringat, teneátque, exclamans? *Inueni quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam.* Cant. 3.

Ingeniũ Dei contra nos peccando inuertimus.
D. Bern.
Egregia descriptio Dei.
Cant. 3.

5. *Cresce & multiplicare.*] Sæpiùs vidimus antiquorum Patrum à Deo benedictiones maximè in filiorum multiplicatione, numerosáque, & gloriosa posteritate constitisse. Timuit quidem Iacob, ne propter Sichimorum excidium à vicinis gentibus ad vltionem conspirantibus bello ipse impeteretur, ac prorsus cum tota sua familia deleretur. Simeonis enim & Leui facinus illud adeò truculentum, & barbarum execratus dixit. *Turbastis me, & odiosum fecistis habitatoribus terræ huius; nos pauci sumus; illi congregati percutient me, & delebor ego, & domus mea.* Genes. cap. 34. Et meritò quidem timebat; delendúsque haud dubiè foret paruulus ille Hebræorum cuneus, nisi diuinâ virtute Iacob muniretur, genkésque infidelium deterrerentur. Ergo Dominus bono esse animo seruum suum iubet. Tantum enim abest, vt cum sua pariter familia deleatur à Chananæis; vt non so-

Gen. 34.

A lùm liber, atque immunis ab hostium euadat incursibus, sed etiam numerosa, & gloriosa filiorũ, ac nepotum multitudine in dies auctus pater futurus sit multarum gentium; videlicet duodecim tribuum, quæ quidem multis nationibus numero pares erunt. Quid quòd etiam principum, ac Regum autor, & pater erit? Ita seruum suum pollicetur Dominus numerosæ, gloriosæque sobolis felicitate fortunatissimum in terra futurum. Duplex quidem felicitas; & copiosa proles, & gloriosa: tametsi longè multitudini præstet nobilitas, & virtus: nec decori sit, ac laudi plurimos generare, nisi & nobiles, ac boni sint; plures siquidem educit catulos vulpes; at vnum leæna. Et vrticæ, vilesque herbulæ in campis sponte syl-
B uescunt; at rosæ, lilia, violæ rariùs, ac difficiliùs pullulant.

Duplex Iacob felicitas promittitur à Deo.
Præstat paucorũ virtus, quàm multorum numerus.

6. Et quidem in hominum fœtura certum illud est, quod Propheta conqueritur. *Multiplicasti gentem, non magnificasti lætitiam.* Isai. 9. Nec enim multitudinem ita sequitur pietas, vt ad illius incrementũ hæc pariter increscat. Grex erat Christi paruulus illâ ætate primæuâ, nunc totum per orbem effusus: Cæterùm virtus, ac feruor caritatis primorum, etsi paucorum fidelium, martyribus, virginibus, confessoribus, sanctissimis Ecclesiam Dei nobilitauit. Contrà verò cùm nostris temporibus ferè vbique teratum Christianum nomẽ, & gens, audiatur, & videatur; ita iam nunc deferbuit caritas, vt indies quotidie mundus in
C maligno positus accersere aduentum Antichristi meritò censeatur. Hoc ipsum argumentum eleganter admodum pertractans S. Saluianus cùm multa diuinitùs dixerit, hæc etiã adiungit: *Multiplicatis fidei populis, fides immutata est; & crescentibus filiis suis mater ægrotat, factáque es Ecclesia profectu tuo fœcunditate infirmior, atque accessu relabens, & quasi viribus minus valida. Diffudisti siquidem per omnem mundum religiosi nominis membra religionis vim non habentia.* Fides Christi per orbem vniuersum propagata, operibus tamen, moribusque fidelium multò magis nunc debilitata raris, quàm vnquam, sanctorum partubus fœcundatur. *Ac sic* (idem vltra colligit) *ô Ecclesia esse cœpisti turbis opulens, fide pauper: quantò ditior multitudine, tantò*
D *egentior deuotione: latior corpore, angustior mente; eadémque (vt ita dicam) & in te maior, & in te minor: nouoque penè & inaudito genere processu, & recessu, crescens simul, & decrescens.* lib. 1. ad Eccles. cathol.

Isai. 9.
Virtus non crescit cum multitudine.
S. Salu.
Ecclesia nunc fidelibus, quàm instu fœcũdior.
S. Salu.
Plures nunc Christiani, pauciores insti.

7. Plures quidem numero Christiani sumus, sed caritatis feruore, maximarúmque virtutum splendore longè pauciores. An nõ integræ quondam ciuitates, imò, & prouinciæ, regnáque, lætis animis, expeditis corporibus (quod sine admirabili quodam virtutum studio fieri non poterat) in martyrium conuolabant? at nostrâ quid ætate geritur: Planè veriùs, quàm quod suâ geri videbat idem Pontifex (semper enim mala indies augescunt) & videmus omnes, & pauci deflent. Sic autem effatur: *Faciliùs inuenias reos malorum om-*
E *nium, quàm non omnium; faciliùs maiorum criminum, quàm minorum, id est, faciliùs, qui & maiora crimina cum minoribus, quàm qui maiora tantùm sine maioribus perpetrarint.* Profectò sic abundat maximorum colluuies vitiorum, vt sacrilegia, periuria, rapinæ, adulteria, odia, etsi quæ sunt immaniora facinora, inundasse in mortalium cœtus ab ipso tartaro videantur. Meritò igitur colligit; *In hanc probrositatem morum propè omnis Ecclesiæ plebs redacta est, vt in cuncto populo Christiano genus quodammodo sanctitatis sit minùs esse vitiosum.* lib. 3. de prouid.

S. Salu.
Plures maiorũ, quàm minorũ criminum rei.
S. Salu.
Fidelium vitia nostri temporis.

8. At

8. At dices, propagatâ iam Christi fide per orbem, nec tyrannos nunc esse, qui falce persecutionis Christianam segetem demetant, nec multos tormentorũ acerbitate perterritos à fide Christi desciscere; atque adeò plures modò in Christum credere, cùm martyria (quæ sine grandi pusillorum dispendio non contingunt) sopitis persecutionibus fieri desierunt. Benè id quidem. Sed tamẽ adhuc stat propheticum testimonium: *multiplicatâ gente, non magnificari lætitiam.* Enimverò scripsit egregiè S. Ambros. *Plures crederent, si martyria non essent: sed præstantior est fortitudo paucorum, quàm remissio plurimorum.* epist. 77. Plures hodie sumus Christiani, sed remissi tamen, sed tepidi, sed infirmi; pauciores tunc erant, qui Christum profiterentur, sed inter illos, aut multi, aut penè omnes, qui vel cum Christo sanctè viuerent, aut pro Christo gloriosè morerentur. Ardens quippe tunc caritas, audaces ad bellum, fortes in prælio reddebat: eadem nunc frigescente, nec ipsis minorum tentationum assultibus audemus obsistere. Verùm tanti Deus facit audaciam in periculis pro fide susceptis, vt etiamsi præ fragilitate humanâ, & persecutionis pondere miser aliquis tandem succumbat, ac deficiat: sua tamen hominem qui defecit, misericordia, quod fortiter ausus certamen inierit, non in æternum derelinquat. Est enim hæc ipsa S. Ambrosio digna sententia. *Sæpè (inquit) in hoc athletarum secularium certamine etiam victos, quorum fuerint certamina probata, vulgus hominum cum victoribus coronare consueuit. Christus ergò athletas suos, quos viderit grauibus paulisper cessisse supplicijs, sine venia patietur manere?* libr. de pœnitent. capit. 3.

Felicior Ecclesia in persecutionibus quàm nunc in pace. — D. Ambr. — *Præstat fortitudo paucorũ, quàm remissio plurimorum.* — *Quãti Deus faciat audaciam fidelium in persecutionibus.* — D. Ambr. — *Etiã victis in tormentis veniã Deus concedit.*

9. Indignum Dei misericordiâ iudicat Ambros. illos à Deo derelinqui, qui piè, fortitérque certamen pro fide aggressi, magnitudine tamen cruciatuum, vti homines imbecilli defecerunt; nec enim minus de Domini sapientiâ, & benignitate, quàm de gentilium prudentiâ, & humanitate sperandum est. Etenim in Romanorum ludis, & certaminibus, qui audacter, fortitérque depugnasset, rametsi victoriâ cecidisset, nihilominùs cum corona victoris suam etiam constantis bellatoris cum applausu spectantium reportabat. Ex qua consuetudine suum egregiè duxit argumentum S. Ambrosius. Cæterùm ni fallor in verbis Isaiæ aliquid solatij videtur innui fidelibus; non enim absque mysterio verba mutauit Propheta, scilicet, *multiplicari gentem, & magnificari lætitiam:* quasi lætitiã multiplicari quoque ad multiplicationem gentis haud negandum insinuet. Ergo ausim dicere plures nunc in Christianorum penè infinito numero salutem æternam consequi; pauciores tamen ingenti meritorum culmine, atque adeò maiorem nunc esse multitudinem iustorum, qui salui fiunt, sed minùs excellentes, & gloriosos nunc mori iustos, quàm qui prioribus illis seculis, vel martyrio, vel pœnitentiâ, vel continentiâ, vel charitatis feruore, ardoréque fidei in Ecclesia prorsus admirandi heroes extiterunt. Plures nunc sunt numero in mundo fideles, plures iusti, plures in cœlum abeunt. Sed paucissimi nunc priscis heroibus similes reperiuntur.

Maior nunc iustorum, sed minor sanctorum heroúmque numerus.

10. *Cresce, & multiplicare.*] Primò quidem de incremento, & multiplicatione carnali diuina intelligitur promissio, sed ibi non sistit; semper enim Deus sub huiusmodi bonorum terrenorum inuolucris spiritualia, & cœlestia vult intelligi. Cresce (inquit) in te per virtutum opera; sic enim accrescunt merita; & virtutes iusto viro augescunt. Ingenita conditio virtuti est, non retrò agi, sed vlteriùs progredi: non alicubi gradũ sistere, sed noua semper in dies acquirere incrementa. Quo sensu sancta illa anima loqui videtur: *Anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab.* Cant. 6. Legunt L X X. *posuit me currus Aminadab.* haud dubiè velocitatem in cursu significat, quâ scilicet concitatissimos quadrigarum equos ita æquabat, vt seipsam meritò vocarit quadrigam. Hinc benè subintulit S. Ambros. *Anima ergò currus, qui bonum rectorem Christum sustinet. Si currus est anima, habet equos vel bonos, vel malos; boni equi virtutes sunt animæ, mali equi passiones sunt corporis; bonus ergò rector malos equos restringit, & reuocat; bonos incitat; boni equi volant.* lib. de Isaac cap. 7. Igitur virtutibus proprium, vt ferantur vlteriùs, voléntque, etsi per æternitatem vita perdurasset, illæ indefesso cursu peruolantes nullo vnquam æternitatis puncto quiescerent. Quamobrem cùm æterna suopte ingenio sit virtus, meritò illi decernitur præmium sempiternum, quod subtiliter admodum subnotauit Sanctus Bernard. De iusto dicitur: *Consummatus in breui expleuit tempora multa.* Sapient. 4. *Quod meruit multorum, imò omnium temporum receperit vicem, qui nullo tempore voluerit mutare intentionem.* epist. 253.

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

Propria virtutis conditio semper in maius accrescere. — Cant. 6. — D. Ambr. — *Cur virtuti temporali æternum detur præmium?* — D. Bern. — Sap. 4.

11. Loquimur de virtute per diuinam gratiam informatâ: secum enim illam habet, quæ à Deo infusa sit in anima *fons aquæ salientis in vitam æternam.* Ioan. 4. Quâ similitudine voluit Dominus feruorem iustificantis gratiæ, virtutisque incrementa significare, vti explicat Theophyl. *Nam aqua (inquiens) quam ego tribuo, semper multiplicatur, semina enim, & principium boni sumunt sancti per gratiam; ipsi verò negotiantur, & operantur ad eius augmentum.* Cresce (ait Dominus) in te, vt iam explicauimus, ac deinde multiplicare in aliis prædicando, instituendo, conuertendo. Cresce in te ipso per contemplationem Dei, sine qua nec virtus in grande surgit augmentum, nec fons aquæ iustificantis vbertim salit in vitam æternam. Erit quidem in anima Dei gratia, sed sine adminiculo orationis, & contemplationis pigra potiùs stagnabit, quàm in sublime prosiliens emicabit. Deinde multiplicare in aliis per vitam actiuam proximorum saluti studiosè, sanctéque vacantem. Rectè siquidem habet, quod S. Bernard. scribit. *Hoc vera, & casta contemplatio habet, vt mentem, quam diuino igne vehementer succenderit, tanto interdum repleat zelo, & desiderio acquirendi Deo, qui eum similiter diligant, vt otium pro studio prædicationis libentissimè intermittat.* serm. 57. in Cant. Sic autem otium studio commutans non modò nihil virtutis, & gratiæ deperdit, sed multò impensiùs adauget. Imò si vera contemplatio est, Dei caritate necesse est inflammetur, inflammatáque instar ignis sese diffundat, & stipites quoque prædurōs, humentiáque ligna corripiat, & succendat. Quare *utiliter* (ait S. Gregor.) *à contemplatiuâ animus ad actiuam reflectitur: vt per hoc quod contemplatiua mentem accenderit, perfectiùs actiua teneatur.* hom. 14. in Ezech.

Ioan 4. — *Virtus Dei gratiâ informata semen habet æternitatis.* — Theoph. — *Crescit virtus per orationem.* — D. Bern. — *Zelus salutis animarũ commendatur.* — *Vita cõtemplatiua succenditur ad actiuam.* — D. Gregor.

12. Iungit vtrumque Dominus, & crescere, & multiplicari; miro enim, prædulcíque nexu sociantur virtus propria, & zelus proximi; contẽplatio, & actio; quies, & labor; otium & studiũ. Hinc illud optimè consulit D. August. *Non sic*

Coniungẽda simul contẽplatiua & actiua vita. — D. August.

T *quisque*

quisque debet esse otiosus, vt in eodem otio vtilitatē non cogitet proximi; nec sic actuosus, vt contemplationem non requirat; in otio non iners vacatio delectare debet; sed aut inquisitio, aut inuentio veritatis: vt in ea quisque proficiat, & quod inuenerit, alteri non inuideat. lib. 19. de Ciuit. cap. 19. Bibat inprimis ille, ac satietur de fontibus Saluatoris; deinde verò aliorum animas irriget, ac fœcundet. Hanc summam Christianæ virtutis perfectionem primò quidem, & maximè habuerunt sancti Apostoli, qui scilicet Spiritu sancto pleni totum subinde mundum ab erroribus, & vitiis conuersum Christi fide, & Spiritus sancti gratiâ repleuerunt. Apostolorum vestigia planè sequentes religiosi viri sic inuigilant propriæ perfectioni, vt proximorum deinde saluti diligenter, sanctéque studeant. Non loquor de anachoretis, & huiusmodi religiosis, quorum est vita instituta solùm ad contemplationem rerum diuinarum, atque iccircò procul ab hominum commercio in agris, locisque remotis peragitur; quæ cùm fugiat, aut certè non exerceat actionem in proximorum salute collocari solitam; profectò minus habet dignitatis in Ecclesia Dei, quàm quæ vtramque vitam & contemplatiuam, & agentem complectitur, & Apostolicum studium, institutúmque sectatur.

Apostolicũ institutum proprie, & aliorum saluti studere.

13. Porrò inter eos ordines religiosorum huius Apostolicæ perfectionis ille proculdubiò nobiliorem habere locum censetur, qui melioribus ad vtriusque vitæ finem consequendum, & aptioribus ex sua ipsa institutione mediis vtitur. Quæ doctrina prorsus extra litem à S. Thoma disertis verbis traditur ad hunc modum: *Vltima rei perfectio in sui finis consequutione posita est; Quare ex duobus potissimum expectanda est instituti cuiusque religiosi maior perfectio: primùm si finem habeat nobiliorem; deinde si instrumenta ad eum finem consequendum aptiora: Nam quæ præstantioribus operibus diriguntur, illa etiam præstantiora sunt iudicanda: & quæ in operibus efficiendis tum plures, tum efficaciores continent rationes, eadem etiã meliora sunt, & præferenda.* opuscul. contr. impugn. relig. c. 1. Ab hac vera Theologia vulgus aberrat, dum eam censet perfectissimam religionem, quæ aliis paupertate & asperitate, cæteróque huiusmodi rigore antecellit. Non enim ex iis; sed eum nobiliore fine, mediísque ad illum aptioribus, & naturâ, essentiáque religionis magis coniuncta sit; planè ex iisdem magis, vel minùs perfecta existimanda est; tum quia perfectio vitæ magis in interiore iustitiâ, quàm in exteriore abstinentiâ collocanda est: tum quia hæc austeritas maiora bona, & maximè in proximum impedire potest. Hæc ferè traduntur ab eodem S. Thoma.

Quæ religio sit omnium perfectissima?
D. Thom.

Perfectio religionis ex fine ac mediis desumitur.

14. Hinc etiam obiter animaduertes, non ita in rigore austerioris vitæ perfectionem collocari; vt qui minus abstinet, minus asperè viuit, maiorem ex animi virtutibus perfectionem habere non possit. Definit enim tam verè, quàm sapienter S. Gregor. *Longe altioris est meriti propriam voluntatem alienæ semper voluntati subiicere, quàm magnis ieiuniis corpus atterere, aut per compunctionem se in secretiori sacrificio mactare.* lib. 6. in lib. Reg. c. 2. Quocirca longè perfectius est religiosorum sub obedientiâ viuentium (vti modò habent) institutum, quàm anachoretarum vita solitaria, & grauissimis exercita rigoribus. Denique vt totum hunc locum de religiosorum Ordinibus, qui fortè nobis tractandus incidit, suis absolutum numeris relinquamus: Scire oportet ex D. Thoma primo loco dignitatis eas religiones collocãdas, quæ ad docendum, & prædicandum referuntur,

D. Greg.
Maius meritũ ex obedientia, quã ex abstinẽtia colligitur.

Perfectior religiosorum quàm anachoretarum vita.
D. Thom.

A quoniam cùm eiusmodi opera ex abundantia cõtemplationis promanent, vtrumque bonum, tum contemplationis, tum actionis coniunctum complectuntur, secundo loco eos Ordines ponendos, qui solam retinent cõtéplationem; tertiò, qui solam actionem. Hæc ex D. Th. 2. 2. q. 188. a. 6.

Ordo perfectionis inter religiones.

15. Verùm enim verò iuxta hanc Theologiam ausim ego dicere religiosum institutum sanctissimi Ignatij, augustissimo nomine I E S V diuinitùs insignitum, tantæ proculdubiò esse perfectionis, vt nulli aliorum Ordini perfectissimo cedat. Nam si in ipsis religionum quasi classibus præstant illæ ex doctrina S. Thomæ, quæ ad plura diriguntur, & aptiores regulas, legésque habent ad Deum in primis contemplandum, deinde ad proximorum salutem curandam; profectò nullus nõ videat quem dignitatis locum inter cæteros Ordines habeat. Societas I E S V, quæ ad Deum, & ad proximum tota dirigitur, atque optimis ad suum finem consequendum vtitur mediis, & aptissimis nititur adiumentis. Vtinam qui sub S. Ignatio militamus, atque in Societate I E S V viuimus, dignam Ignatij meritis, dignámque eximiâ ipsius Societatis dignitate vitam in Dei obsequium, & salutem animarum transigere in oculis Domini, ac totius Ecclesiæ Catholicæ videamur!

Societatis I E S V dignitas quãta sit.

16. *Reges de lumbis tuis egredientur.*] Gloriosa posterorum soboles à Deo promittitur Iacob, Reges quippe tum in Iudæa, tum in Samaria multi fuerunt, quorum etiam plures, & bello, & pace clarissimi, imò & sanctitate vitæ (quod est multò excellentius) floruerunt: sed illud denique vincit omnem Regiæ dignitatis gloriam, quod ex sanguine Iacob natus est Christus Dominus, *qui regnauit in domo Iacob, & cuius regni non erit finis.* Luc. 1. Regum nomine intelliguntur etiam, qui maximè inter sanctos heroas Ecclesiæ Dei eminent, vti sunt Apostoli, martyres omnes, primoresque confessorum, & virginum. Nam qui sunt alij Reges, & dominantes, qui leguntur in titulo, stemmatéque Domini I E S V, vt vidit Ioannes, insculpti: *Rex Regum, & Dominus dominantium?* Apocal. 19. *Reges* interpretatur Glossa interl. *sanctos, qui se, & alios regunt; dominantes, qui dominium exercent in subditos*, &c. Profectò nihil post Deum excellentius, aut esse, aut fingi potest, quàm ipsamet Angelorum, & hominum sanctitas. Regia planè dignitas elucet in virtutibus, quæ magis conspicuæ sunt, illustriúsque eminent.

Luc. 1.
Eminentiores sancti dicuntur Reges.
Apoc. 19.

17. Regalis etiam potestas, in iis maximè cernitur, qui suas comprimunt animi passiones, corpus in vitia procliue moderãtur, ac regunt. Hinc illud optimè S. Aug. *Rege terram, & eris Rex terræ. Terram quam portas, rege.* in Psal. 75. Hunc regiũ in corpus suum exercebat dominatum Apostolus qui aiebat: *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo.* 1. Corint. 9. Sed ne quis arbitretur solum à Paulo corpus castigari, & in seruitutem redigi; sciat cum corpore simul vniuersam carnaliũ passionum cohortem, ac totum eum vitiis, & malignis spiritibus infernum vinci, & subiugari. Tam longè, latéque patet regius Christianæ mortificationis dominatus! Sic enim S. Ambr. ad verba Pauli edisserit: *Castigabat carnem suam Paulus, vt aduersarios verberaret: & seruituti redigebat corpus suum, vt dominaretur inimicis.* serm. 12. in Psal. 118. Hos igitur Reges Propheta inuitat ad intelligẽda diuina. *Et nunc Reges intelligite*, Psal. 2. *Nunc intelligite iam Reges* (declarat S. Aug.) *id est, iam val[ent]es regere quicquid in vobis seruile, atque besti[ale] est: & iam valentes pugnare, non quasi aërem [verb]entes, sed castigantes vestra corpora, & seruituti subigentes.*

D. August.
Rex est, qui suum corpus domat, cohibet, regit.
1. Cor. 9.
Mortificatio regalis dominatus.
D. Ambr.
Psal. 2.
D. Aug.

Perfectos

Perfectos haud dubiè viros S.Hieron.aliíque accipiunt & qui ad intelligendum inuitatur à Propheta, & quos in tota progenie Iacob, videlicet Christi Domini, perquā excellentes,& gloriosos Christianæ gētis heroas Deus hoc loco promittit.

18. Cum Regibus intellige simul prædici, inuitari, ac promitti Reginas, quas cœlestis memorat sponsus: *Sexaginta sunt Reginæ, & octoginta concubinæ,& adolescentularum non est numerus.* Cant. 6. Pulchra sanè descriptio prædestinatorum, qui duas velut in classes diuiduntur. *Et quidem Reginas nominat* (inquit Theod.) *virtute perfectas animas; regníque cœlestis cupidas; ipsæ quidem in hoc mundo, sed regni cupidæ, ad virtutis perfectionem pro viribus contendunt,*&c. Psellus intelligit *filios, qui ex toto corde Deum diligunt,& amore ipsius mundum, & quæ in mundo sunt contemnentes Christo sponso coniunguntur,* &c. *Concubinas intelligit* Theod. *eos, qui iudicij metu legibus obtemperant.* Psell. *vocat mercenarios: sed quid de tertio ordine? Adolescentularum non est numerus. Videlicet* (inquit Psellus) *innumerabiles adolescentulas agnosce peccatores illos, qui præ inertia talentum à Domino acceptum in terrâ defoderunt, illi quidem, sed tamen salutem obtinuerunt,* &c. Itaque reliquam fidelium turbam, *qui vitam* (inquit Theodor.) *traducunt negligenter, modò seipsos curant, modò rursus ad ignauiam redeunt; nunc se peccatis inuoluunt, nunc resipiscunt: hos sponsus vocat adolescentulas, sed tamen & his sponsus est,*&c.

Cantic.6.

Theod. *Duo prædestinatorum ordines.* Psellus.

Theodor. Psellus.

Theodor. *Ordo fideliū, qui non eminent.*

19. Porrò & Reginarum,& concubinatū certus apponitur numerus; adolescentularum verò nullus præscribitur; *Non solùm* (ait Theodoret.) *quia præ multitudine numerari non possunt, verùm etiā quoniam indignæ sunt, quæ numerantur.* Indignum quidem est viro Christiano ignauam sic vitam agere, vt iugi ferè indigeat pœnitentiâ, per quam sæpè in peccatum prolabatur, sæpè itidem à peccato in gratiam resurgat. Quid quod multi totā vitam in grauissimis flagitiis transigentes vix sub mortem ipsam, peractâ ritè confessione gehennā euadunt, & salutem consequuntur? Veræ quidē adolescentulæ sunt, quarum non est numerus. Sic igitur habet triplex ordo prædestinatorum. Cæterùm extra ordinem, & classem constituta est ipsius sponsi mater, de qua ille ipse statim subiicit: *Vna est columba mea, perfecta mea,* Cant. 6. *Sanctissimam Dei genitricem* (declarat Psellus) *Mariam illam immaculatissimam, quam omnibus, omnes omnium hominum generationes vocibus nunquam cessantibus, beatissimam prædicant, quæ totius mundi peperit Saluatorem, intelligit Salomon,*&c.

Theodor. *Communis de propria salute ignauia fideliū.*

B. Maria sola vnum efficit ordinem prædestinatorum. Psellus.

20. Vna est electa,& perfecta est; nec enim in omnibus omninò creaturis, aut similem visa est Dei mater, aut habere sequentem. *Inter tot animas,* (inquit Psellus) *quæ saluantur, electa columba est vna illa sola, quæ Christum genuit, Virgo mater, puella Maria, quæ puritate profectò Cherubim, & Seraphim antecellit,* &c. *Verè columba* (inquit Rupertus) *quia gratiâ plena, verè electa, quæ non solùm salua existeret, verùm etiam ipsam salutem pareret,*&c. Tu ergò nobis esto (ô Dei mater) vna columba, vna electa, vna perfecta, in cuius meritis, precibúsque certam spem, gratámque fiduciam habeamus, vt per te à filio tuo in aliquem trium istorum ordinem redigamur. Vtinam (& sic digneris efficere) saltem ad numerum adolescentularum adscribamur: exclusi nimirum à præstantioribus gradibus, pœnitentiam tamen nostrorum scelerum agentes (per gratiam filij tui, tuámque intercessionem ô Virgo benedicta!) saltem in seruorum, qui tamen salui fiunt, ordine collocemur!

B. Maria post Deum in omnibus vnica. Psellus.

Rupert.

Inuocatur ad salutem B. Maria.

Ben.Fernand.in Genes.tom.3.

SECTIO IX.

Terrámque quam dedi Abraham & Isaac, dabo tibi,& semini tuo post te. Et recessit ab eo. Ille verò erexit titulum lapideum in loco quo locutus fuerat ei Deus: libans super eum libamina, & effundens oleum: vocánsque nomen loci illius Bethel.

1. Toties hæc eadem Patriarchis à Deo promissa legimus, *vt iam nunc* (quod optimè animaduertit Rupertus) *non tam promissiones, quàm repromissiones versus appellentur.* Promissam igitur terram dedit Dominus Abrahæ, & Isaac, id est, promisit dandam, seu ius & proprietatem illius tradidit, licèt vsum in destinatum tempus distulerit: posteris denique Iacob dabit in possessionem. Diuites reddidit, honorúmque huius mundi amplitudine perillustres effecit Dominus primores illos virtutum athletas,& fidelium parentes. Non proinde tamen quis ob illam opulentiam, & rerum humanarum felicitatem quicquā de illorum patrum sanctitate diminutum esse arbitretur. Non damnantur facultates, sed cupiditates, imò & cum sancto veræ pietatis studio illæ; hæ verò cum summa rerum inopia, simúlque auaritiæ, atque ambitionis affectu coniunctæ nōnunquam videntur. Pulchrè siquidem appellauit S.Aug. *Abraham Deo diuitem, cupiditate pauperem.* in Psal.51. Vniuersimque illud est quàm certissimum, quòd à S.Ambros. scribitur. *Operationes bono commendantur affectu.* lib.1. de Iacob. cap.8. ab interno, scilicet, mentis affectu,& oriuntur, & denominantur externæ actiones.

Rupert.

Diuites pij: pauperes auari.

D.August. *Damnatur cupiditas.* D.Ambr. *Ab interno affectu denominantur externæ actiones.*

2. Hinc est quòd magni viri statu huius vitæ multum dispares, non ita verò meritis dissimiles esse videantur. Quod quidem S.Ambr. sic ostendit: *Non magis beatus Elias, quàm Moyses; cùm alter cibi indigus, melotide vili, sine filiis, sine sumptu, sine comite: alter populi ductor, lætus sobole, succinctus potentiâ, diuerso genere meritum æquale fundauerint,* &c. Vides nec minorem meritis Moysem inter opes, & honores, nec maiorem Eliam in summâ rerum indigentiâ extorrem, despectúmque, imò pares ambos extitisse. Quod quidem subinde colligit: *sicut in Euangelio* (inquiens) *declaratum est, quando cum Domino IESV in resurrectionis gloriâ refulserunt. Videtur enim parem his quasi paribus gloriæ suæ testibus dedisse mercedem,* &c. Cùm scilicet Dominus in monte Thabor gloriam sui corporis ostensurus Moysem, & Eliam secum pariter habuerit, pares vtique meritorum sanctitate videtur significasse. Id ipsum quoque vlteriùs cōprobat adiungens; *Nec magis beatus Elisæus, quàm Dauid, cùm alter subditus Regibus, alter regali potestate præditus propheticæ sanctificationis haud disparē sint adepti gratiam.* lib.1. de Iacob. c.8. Ex quibus colliges, cum dispari statu, fortunáque rerum humanarum posse nihilominùs parem inueniri duorū sanctitatem: nec istam in externo habitu, sed in affectu mentis consistere. Quamobrem,& nimio ipso affectu in paruum peculium imperfectior fortè quis existet; longè verò perfectior, qui nullo ferè affectu ingentes opes possideat. Nec vllus in sua inopia monachus maiorem Euangelicæ paupertatis laudem obtinebit, quàm Gregor. Magnus summo ipso in pontificatu obtinuerit.

D.Ambr. *Viri statu dispares, merito pares.*

Math.17.

Sanctitas in mentis affectu consistit.

3. Ac terram quidem, terræque bona Patriarchis Deus quondam in præmium pollicitus; idē

posteà homo factus perfectā omnium terræ bonorum abnegationem in ſeipſo dedicans ſuis amandam, & obſeruandam ſeruis conſuluit. Hæc enim gloria humanæ mentis terram cum omnibus bonis ſuis deſpicientis in legem gratiæ ſeruata eſt. Iccircò Sapiens ſub Moſaicæ legis ſtatu adhuc viuens, & ſcribens aiebat: *Beatus vir, qui inuentus eſt ſine macula, & qui poſt aurum non abiit, nec ſperauit in pecunia theſauris. Quis eſt hic, & laudabimus eum; fecit enim mirabilia in vita ſua.* Eccleſ.31. Quis eſt hic? qui ſcilicet tantā mentis altitudine præditus ſit, veréque iam non terreſtris homo, ſed beatus inter cœlites agat ſpiritus, vt aurum non deſideret, eique acquirendo, & cumulando, non ſtudeat auaritiæ vtique ſordibus inquinatus, quæ frequenter in turpitudinum cœnū delabuntur. Quis eſt hic? quaſi nullus tantæ admirationis homo in terris inueniri poſſit. *Fecit enim mirabilia in vitâ ſuâ.* Plurium ſanè miraculorum patrator habebitur, cui habendi cupiditas, mentem, manúſque non fœdauerit. Hæc ſumma virtutum illius temporis, hæc illo in ſtatu ſanctorum hominum miracula.

Terrenorum bonorum cōtemptus in lege Chriſti.

Eccleſ.31.

Terreſtrium bonorum cupiditas animum inquinat.

4. Cæterùm prædicatam à Deo homine paupertatem Euangelicam, infiniti propemodum vtriuſque ſexus mortales ita conſtanter, & alacriter amplectuntur, vt quod poſſident, abiiciant: nec iis tantùm ad vitam neceſſariis ſponte ſeſe exuunt: Verùm in quadam rerum omnium nuditate ſe conſtituant, non aliqua tantùm reſecantes aut etiam multa, ſed planè omnia, & in omni genere, & in perpetuum: non re ipſa tantùm, ſed etiam affectu. O verè magnam, & plenam miraculis paupertatem! *Paupertas hac religioſa, & voluntaria planè* (vti loquitur S.Chryſ.) *regia eſt, nō ſubiecta furibus, ſed benè munita, portus tranquillus, palæſtra, & gymnaſium ſapientiæ.* homil. in Matth. vlt. Quis eſt hic, qui diuitias ſaltem non deſideret, non acquirat? & laudabimus eum, aiebat Sapiens. Plurimi ſunt poſt Chriſtum in præſepio natum, in Cruce nudum, infiniti hodie ſunt in religioſorum cœtibus. Et laudabimus eum. Verè quidē omni laude digniſſima illa eſt anima pauperis voluntarij. *Fulget enim* (inquit idem Chryſoſt.) *vt aurum, ſplendet vt gemma, efflorecſit vt roſa. Non eſt illinc tinea, neque fur, neque ſolicitudo negotiorum huius vitæ, ſed ſicut Angelus ita conuerſatur, non aſtat Regi, ſed Deo; non militat cum hominibus, ſed cum Angelis, non habet theſaurum terram ſed cœlum; ſuper nube vehitur, & eſt cum Chriſto,* &c. homil.47. in Matth.

Paupertas euangelica grande miraculum.

D.Chryſ.

D.Chryſ.

Quāta laus animæ ex voluntaria paupertate.

5. Igitur ô Domine Deus terram tu Abraham, Iſaac, & Iacob promiſeris, illorúmque ſemini dederis; mihi verò nec terram promittas, nec des; cœlum da. Cœli meum tui ſubeat animum ingis recordatio, vt & amorem mundi procul excutiat, & vel ipſas carnis cogitationes ſubintrare nō ſinat. Nimirum in hoc ipſo argumento illud egregiè monet S.Bern. *Ad portam voluntatis, in qua ſolent manere carnalia deſideria tanquā in domeſticā familiā ſtatuatur oſtiarius, qui vocatur recordatio cœleſtis patriæ. Hic enim poteſt prauū deſiderium, quaſi cuneus cuneum expellere, & ipſum, qui ait; ego ſto ad oſtium, & pulſo,* Apoc.3. *ſine cunctatione recipere.* ſerm. de trip.iudic. Puerilis erat ille ætas, ſapiebant illi vt paruuli: At deſcendit tandem in mundum Dei ſapientia, multóſque docuit, (& reddidit viros) hanc iſtam ſuam, quæ ſola diuites facit ſapientiā. Enimverò (vt rectè ſcribit S.Ambr.) *verè diues, qui in conſpectu Dei poteſt diues videri, in cuius conſpectu terra exigua, mundus ipſe anguſtus eſt: ſed ſolùm Deus*

D.Bern.

Cœli recordatio terrā deſpicere facit.

Apoc.3.

Verè diues virtutibus non opibus.

D.Ambr.

A *illum diuitē nouit, qui ſit diues æternitate; qui non opū, ſed virtutum fructus recondat.* epiſt.1. lib.3. Vera iſta ſapientia, quæ præſcribit terræ contemptum, & cœli amorem; nuncium mundo cum diuitiis, & deliciis ſuis remittere, ac bonis cœleſtibus toto affectu inhiare, ſtudióque intendere; ab ipſomet Deo homine in terras primùm adducta ſanctiſſimis religioſorum hominum familiis Chriſti Eccleſiam adornauit; in iis enim Chriſtus Dominus de cathedra Crucis admirabilem ſuam, & prioribus incognitam ſeculis Euangelicæ perfectionis doctrinam verbo explicat, opere conteſtatur.

Religioſos euangelicā perfectionē Chriſtus docuit.

6. *Et receſſit ab eo.*] Hebr. *Et aſcendit ab eo Deus,* à loco vbi ſcilicet locutus fuerat cum Iacob. Chald. vertit, *& aſcendit ab eo gloria Domini,* &c.
B Per aſcenſum, ſiue receſſum Dei à Iacob intelligitur, vel Deus, qui moueri loco non poteſt, ſed ſemper, & vbique adeſt, ceſſaſſe loqui cum Iacob; vel Angelus formā humanā indutus Deū repræſentans ab eo loco abiens in cœlum receſſiſſe. At Rupert. ſubtilius quidpiam iis in verbis rimatus Dei à Iacob receſſum ita explicat. *Quomodo à ſancto viro receſſit Deus? Eo videlicet modo, vt permitteret eum tentari, vel tribulari, vt magis aduerſis occurrentibus ad augmentum meriti premeretur, quæ ab hoc loco vſque ad deſcenſum eius in Ægyptum continuantur.* Sic planè res habuit, ad hoc vſque tempus, licèt multis, ac variis, & in omni genere difficillimis, grauiſſimiſque aduerſitatibus fuerit afflictatus Iacob, nihilominùs intermediis ſemper acerbiſſima quæque mitigantibus Dei viſionibus, &
C conſolationibus legitur recreatus. His verò deinceps caruit, vt eo illuſtriorem patientiæ palmam efferret, quò acerbiores tribulationes, ſine vllo diuinarum viſionū leuamento ſuſtineret. Profectò ex tam multis, quibus hucuſque fuit perfunctus, tribulationibus, & animi robore, & conſtantiæ magnitudine, & meritorum amplitudine vſque adeò Iacob accreuit, aſcēdítque apud Deum, vt factus, & nuncupatus princeps cum Deo perfectioris iam nunc virtutis laudē conſequeretur.

Rupert.

Iuſti conſolationibus priuati ad patientiam.

7. Eò quidē digniorem apud Deum habet gratiam vir iuſtus, quò maiorē in dies præbet in perferendo conſtantiam. Quod S.Hier. in Dauid eleganter expendit his verbis: *Dauid non erat de Sa-*
D *cerdotibus, nec licebat ei comedere panes propoſitionis: ſed quia per ſingula creſcebat opera; & perſecutio Saul, virtutum illius profectus erat; profectò in fuga ſua dum neſcit, ſubitò antiſtes efficitur; & accipit panes propoſitionis, & non violat mandatum Dei.* in 2. Sophon. Qui aulicus erat, cantórque, & cytharœdus ante agonem patientiæ, deinde iam miles dum perſecutionibus exerceretur, illarum poſtmodum tolerantiâ tantum excelluit, vt inter arma ſacerdotis dignitatem Dei ſuffragio mereretur. Tantum homini cum patientia tribulatio affert emolumentum. Nec pluribus ſanè, dulcioribúſque blāditiis alibi ſponſus dilectā illam ſibi animam cōpellauit, quàm vbi eam vidit ærumnis exercitam,
E & malorum tolerantiâ velut aurum in igne probatam. Sic enim alloquitur: *Pulchra es amica mea, ſuauis, & decora ſicut Hieruſalem.* Cant. 6. Pulchrā ſpecie dicit, ſermonibus, moribúſque ſuauē. Cur ita nunc? Sicut Hieruſalem; quæ quidem ciuitas fortè vna eſt omnium in toto orbe terrarum obſidionibus, aſſultibus, bellis, hoſtibus maximè appetita, & afflictata. Quare optimè vertunt LXX. *Sicut probata, ſiue tanquam probatio.* Cui lectioni Theodoret. inſiſtens ita ediſſerit. *Quemadmodum ſponſa, ſponſum deſiderium nominauit ex affectione ſua, quâ illius ardebat deſiderio ei nomen imponens:* ſic

D.Hier.

Multum iuſtus proficit ex patientia tribulationum.

Cant.6.

Tribulationibus anima probata Deo eſt in deliciis.

Theodor.

sic etiam ipse probans, & volens eam sibi sponsam adiungere, probationem vocat ipsam. Sic enim (inquit) *es pulchra, vt probata à me atque dilecta.* A

8. En quorsum à Deo tribulatio; vt animam scilicet exerceat, probet, poliátque, & pulchram reddat, ac suauem Deo sponsam. Psellus verò legit: *pulchra es, sicut bona voluntas*, nimirum, qualē te mea voluntas tui amans, in te vehemēter propēsa, tuis intenta commodis efformauit. Sunt enim tribulationes amoris mei non dulces modò, sed salubres etiam blanditiæ. *Et recessit ab eo.* Sic multi passim queruntur, & eiulant desertos sese à Deo, quòd affligantur, quòd doleant, quòd patiantur. At tunc maximè præsens, fauēs, amānsque adest, qui ait, *Saluabo claudicantem, & eam qua eiecta fuerat, congregabo.* Sophon. 3. Dolebas ô anima te malè affectam, vulnere tardam, & quia sic deformem à Deo tuo, quē sponsam putabas, prorsus abiectam? at ille tandem te quærit, attrahit ad se, incolumem reddit. Legunt LXX. *Saluabo expressam, & repulsam suscipiam.* Quæ quidem lectio admirabilem sanè innuit sensum, vti explicat S. Hier. *Saluabo expressam; qua in præsentiarum, quasi vua, & oliua, ita tentationibus, atque pressuris vtē pralo, & trabe pressa est, & afflicta, vt vinum faceret, & oleum, & de vino biberet IESVS in regno Patris sui; de oleo autem vngeretur.* O vtilem, ô pulchrā, ô valde iustis, & sapientibus optabilem tribulationem! ô prædulcem vuam: ô fœcundam oleā, ex quibus labore pressis vinum, quod bibat; oleū, quo se perfundat, cœlestis animarum sponsus exprimit, atque in cœlum colligit?

Psellus.
Tributatio diuini amoris signum.
Sophon. 3.
Dei fauor in tribulationibus.
D. Hier.
Salutaris homini tribulatio.
Grata Deo hominis tribulatio.

9. Hoc vel maximè in Iob patientissimo apparuit, vt deinde ostendit idem Hier. *Ego puto propter expressionē talis vini, & olei Iob multa perpessum: postquam autem vinum & oleum fecerat, audiuisse à Domino: Putas me aliter tibi respondisse, nisi vt appareres iustus?* Iob. 40. iuxta LXX. quasi ad vuā, & oliuam loqueretur: *existimas mè aliter te pressisse atque cōtriuisse, nisi, vt vinum de te & oleum exprimerem?* Vides vtile prælum, salubrem expressionem vuæ, atque oleæ: sed horres tamen sub prælo exprimi: ne timeas. Deus est, qui exprimit, qui affligit. *Quis enim mensus est pugillo aquas? & cælos palmo ponderauit?* quærit Isai. cap. 40. Aquas contracto pugno, cœlos manu in palmum protensa metitur: hoc est, tribulationes arctiore mensurā, consolationes productiore: supplicia manu occultat, beneficia in propatulum profert. Et adhuc tamen angusti cordis homo derelictum à Deo se queritur, cùm quidlibet aduersum patitur: claudicantísque Iacob filij clamant ad Dominum: *Tu verò repulisti, & confudisti nos.* Psal. 43. Et quidem (vt ibi explicat S. Hieron.) *Videtur nos Deus repellere, quando relinquit tentationi.* ad cap. 3. Sophon. Idem verò ad prædictum Psalmum expendit egregiè tempus illud, quod vates apponit: *Nunc autē repulisti*, &c. *Ergo* (inquit) *in præsenti tempore ad exercitationem repellimur, vt in æternum glorificemur.* Et si per totam vitam sic laborando, & patiendo à Deo derelinquamur, modò in æternitate cum ipso viuamus: quid illud quæso est ad istud: vita mortalis ad æuum sempiternum; momentum ad æternitatem!

D. Hier.
Iob 40.
Manu contracta tribulationes, protensa cōsolationes Deus largitur.
Isai. 40.
Psal. 43.
D. Hier.
Vtile nobis est hic tribulari, vt in æternū gaudeamus.

10. At ne istius quidē vitæ puncto suos (quicquid aliter videatur) Deus in tribulationibus derelinquit. *Cum ipso sum* (inquit) *in tribulatione. Eripiam eum, & glorificabo eum.* Psal. 90. *Et iuxta est Dominus his, qui tribulato sunt corde.* Psal. 33. Est quidem Deus in tribulatione cum suis seruis, qui patienter aduersa perferunt: non recedit à Iacob,

Psal. 90.
Psal. 33.

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

cum illo maximè tunc est, cùm tribulatur, & affligitur. Sed vnde sciat quòd Deum secū habeat in tribulatione? ex eo nimirum, quòd ipsemet sit homo in tribulatione. Optima sanè consequentia. Patitur homo, & patienter sanctéque sustinet; non deiicitur, non succumbit? Igitur Deus illi adest, cum illo simul Deus est, Deus illum præsens sustentat, iuuat, corroborat. Tanta enim hominis fragilitas, quī sine Deo posset consistere? Sic verò certa, & indubitata est hæc veritas: ita Dominus nobis suam in tribulatione positis contestatam vult esse præsentiam, vt vehementer contra illum blasphemum indignetur, qui ausit dicere seruos Dei ab ipso in tribulationibus derelinqui. Ait enim Dauid: *Multi dicunt animæ meæ:* (*mihi hebraismus*) *non est salus ipsi in Deo eius.* Psal. 3. hoc est; derelictus est à Deo, nullum homini auxilium à Deo expectandum. Sic illi blasphemi Dauidem à Deo prædicant derelictum. Sed non impunè tamen Deum tantæ inhumanitatis, aut saltem obliuionis insimulant. Quo enim ore sic blasphemant, illud ipsum diuinā iustitiā feriri sentiunt. Sequitur enim: *Quoniam tu percussisti omnes aduersantes mihi: dentes peccatorum contriuisti*, Psal. 3. Maledictis me isti lacessebant, blasphemóque ore tuam Domine in seruos tuos benignitatem corrodebant. Ergò tu nostri, tuique honoris vindex iustissimus contusa blasphemantium ora confractis, conuulsísque dentibus, ne amplius detrahant, ne obmurmurent, ne mordeant, in exemplum tuæ iustitiæ, in documentum mortalibus palam ostendisti.

Certò Deus præsens adest patienter tolerantibus.
Psal. 3.
Blasphemia est, dicere hominē tribulatum à Deo derelinqui.
Irascitur Deus contra detractores iustorum.

11. Deo attrahit, adiungitque hominem tribulatio; quo igitur pacto Deum ab homine remoueat illum scilicet, qui præstò adest quærentibus eum? Enimverò (vt scribit S. Chrysost.) *Afflictio negligentem astringit*, &c. Quod S. Doctor latè ostendit ad illa verba: *In tribulatione dilatasti mihi.* Psalm. 3. Dum enim prospera cuncta succedunt, liberéque anima lato in campo felicitatis exultat; misera quidem, ac suæ infelicitatis immemor vitiosarum intùs passionum, tribulationibus constringitur. Ergò in aliquam vitæ afflictionem diuinitùs adducta suam illam falsam felicitatem odit, suam veram infelicitatem agnoscit, dolénsque seipsam Deo adhæret, & filiorum Dei libertatem consequitur, *Quamobrem* (vti apponit S. Chrys.) *nihil aquè affligit, ac si anima obsideatur à perturbationibus; alia enim extrinsecùs incedunt; hæ verò intùs nascuntur; & hæc est maxima afflictio.* Non igitur indignandum, sed exultandum, & gloriandum potiùs in tribulationibus. *Multæ quippe sunt tribulationes iustorum.* Psalm. 33. Vnde subintulit optimè S. August. *Magis si iniusti sunt, pauciores habent tribulationes, si iusti sunt, multas habent; sed post paucas tribulationes, aut nullas illi venient ad tribulationem sempiternam, vnde nunquam eruentur. Iusti autem post multas tribulationes venient ad pacem sempiternam vbi nunquam aliquid mali patientur.* O verè infelicem peccatorum felicitatem! sed & ô felicem iustorum infelicitatem! siccine res ita habet, vt multiplex in vita tribulatio sit vnus, vel maximus æternæ prædestinationis effectus, & argumentum? At in reprobis, vel rarò, vel paucula tribulationes inueniuntur? Per cruces itur in cœlum, per gaudia in ortum descenditur. Constrata rosis vernat in tartarum via; silueścit vepribus, horret spinis in cœlum semita.

Vtilis homini tribulatio.
D. Chrys.
Vera peccātium infelicitas.
D. Chrys.
Magna afflictio ex passionibus animæ.
D. August.
Iusti, quàm iniusti, in vita magis affliguntur.
Via in cœlū aspera, via in infernum cōstrata floribus.

12. *Ille verò erexit titulum.*] Altare à se Deo subrectum appellauit Iacob El Bethel, Deum Bethel: Locum verò tituli appellat Bethel; illud propter

visionem scalæ; hunc propter diuinam allocutionem. Columnam igitur lapideam erexit pro signo, & memoriali diuinæ sibi factæ reuelationis, & allocutionis. Dein super lapidem effudit oleum, & vinum, quæ vocat scriptor libamina in sacrificium Deo, à quo tot, ac tantis sese beneficiis cumulatum profitebatur. Denique nomen

D.Chrys. Dei loco imposuit. Benè hic S.Chrys. *Considera* (inquit) *quomodo in nominibus locorum memoriam immortalem beneficiorum reponat, vt, & posteris manifesta fiat visio, quæ facta ibidem iusto fuit.* Nullum vir iustus locum, tempúsque prætermittit, in quo diuina beneficia non recognoscat, non prædicet, benefactorique suo debitas voce, réque ipsa gratias non rependat; Scilicet hæc vna est ex potissimis ad promerendum diuinæ gratiæ in dies

Gratitudo erga Deum grande Dei beneficium. 1.Thess.5. augmentum ratio grati animi, gratæque vocis in Deum benefactorem. *In omnibus gratias agite. Hæc est enim voluntas Dei in Christo IESV in omnibus vobis.* 1. Thessal. 5. Tam salutare hominibus est Deo iugiter pro acceptis donis habere gratias, vt hoc ipsum pro summo beneficio ex Christi Domini meritis à Deo concessum mentibus eorundem insideat. Vbi enim tibi animum Deo gratũ, beneficiorúmque illius memorem Deus ipse indidit, ibi multa iam, & magna tibi, velut in radice, ac virtute dona contulit, beneficia in pignore iam concessit. *Hæc est voluntas Dei, id est* (declarat

D.Ansel. S.Anselm.) *hoc vult Deus, vt ista faciatis, scilicet, orare, & gratias agere. Quæ voluntas est in Christo IESV, quia in Christi beneficio concessit Dei voluntas hominibus, vt ita possint facere.* Precor igitur ó Domine Deus, vt hoc mihi donum grati animi, hoc ex tui filij meritis beneficium mihi conferas: quò scilicet tuorum beneficiorum iugem memoriam recolens dignas te benefactore gratias orando, celebrando, potiúsque rectè operando exoluam.

13. *Libans libamina.*] Haud dubiè vinum obtulit. Qui quidem ritus posteà in præcepto, & in vsu fuit Hebræis; scribitur enim: *Præcepit Dominus: vinum offeretis mane, & alterum ad vesperum.*

Num.28. Et infrà: *habebitis vini quartam partem*, &c. Num.

Oblatio vini in lege Moysis. 28. Grata Deo priscis illis sæculi vini oblatio, seu effusio super aram; videlicet ob significatũ sanguinis Christi, in cuius effusione in ara Crucis posita erat humani generis redemptio. Et quidẽ sanguis, vt posteà sancitum est lege Mosis, immolatæ pecudis partim super altare, partim super capita populi effundebatur. *Hic est sanguis fœderis,*

Exod.24. *quod pepigit Dominus vobiscum.* Exod. 24. Sanguine quidem pacta inter Deum, & homines feriuntur, & sempiternæ pacis fœdera confirmantur, Cùm enim sola nos à Deo separent peccata, & *sine sanguinis effusione.* (ait Apost. ad Hebr.9.) *non*

ad Hebr.9. *fiat remissio*: profectò ablutis per sanguinem peccatis digni fiunt homines, qui de filiis iræ in filios gratiæ ad sempiternam cum Deo amicitiam recipiantur. Verùm in ea legali effusione sanguinis ex diuino præcepto super capita populi tan-

Quid significet sanguine populum irrorari? tum sanguinis hyssopo inspersi guttæ incidebãt; at super altare totus è vasculo sanguis profundebatur: cuius ego mysterij hãc (inter alias) agnosco significationem. Videlicet per patientiam oportet nos intrare in regnum cœlorum: sanguine stat nobis nostra salus. Cæterùm plures, ac penè omnes minutis, & pauculis irrorantur guttulis, qui minùs quidem in hac vita patiuntur, vel ab ipso Deo immissa flagella, vel susceptam vltrò

Plures patiuntur minùs quàm merentur, aut possunt. carnis afflictionem: fideles y hi quidem minoris virtutis, ac tepidioris ergà Deum amoris.

14. Pauciores deinde in Christi Ecclesia, sed

A multò ardentioris fidei, longéque præstantioris virtutis, vera sunt altaria, in quibus Deus ipse sacratiùs colitur, sanctiúsque residet; cuiusmodi fuerũt Apostoli, martyrésque, & illustrissimi quique iustorum Heroes. In eos igitur non guttatim sanguis incidit, non eos irrorant stillæ sanguinis, sed planè omninò sanguis in eos effunditur. Stagnant ij, exundántque sanguine, quando per multas, grauésque tribulationes, cum admirabili quadam constantiâ, prorsúsque triumphali patiẽtiâ vexillum Crucis ad cœlum vsque persequuntur; Sanguine firmatur inter Deum, & homines amicitia: sanguinem sanguine cõpensamus, Christi scilicet amorem amore in Christum, si minùs integrè, aliquâ saltem ex parte soluimus. Poterat

Paucorum triumphalis patientia.

B Dominus sine vllo sumptu, laboréq; suo, sed gratis, aut certè minore sumptu, minoréque labore nos redimere. At non ita suum tunc ergà nos amorem demonstrasset. Igitur *exinaniuit semetipsũ vsque ad mortem Crucis*, vt copiosa illius esset redemptio, nimia ostenderetur caritas redẽptoris, redempti ampliùs obligati officiosiùs eundẽ colerent, fideliùs eidem inseruirent, vehementiùs in eiusdem amorem exardescerent. Denique ex tam copiosa, laboriosáque redemptione constaret euidentiùs, quanti Deus hominum salutem fecerit; quanti valeat anima, cuius pretium est ipsemet Deus. Grata quidem Deo libatio vini propter figuram: gratissima iam demum ipsa res, videlicet, sanguinis libatio. Et quo nobis carius, ac labo-

Christi debitum aliquo modo soluamus.

Cur tam copiosa vltra debitum redemptio.

C riosius stat Dei obsequium, atque in illius honorẽ nostra impensiùs insudat voluntas, nostráque opera, quæ rectè fiunt difficiliora nobis factu & molestiora sunt: eò planè vberiora nobis promanant merita, gratius Deo nostrum cedit obsequiũ, ac magnificentiùs suã ipse nobis gratiã refundit.

Augescunt merita ex difficultate operis.

15. Porrò hæc omnia pro celebrando Dei beneficio, ac recolenda in perpetuũ diuinæ visionis memoria lapideã columnam Iacob erexit, altare priùs extruxerat, nunc super illud effundit sãguinem, & oleum; imponit loco nomen Bethel, domus Dei, aut fortasse columnæ, vel altari nomen ipsum inscribit. O quàm multa hic latent myste-ria? Est quidem sublata in altum columna Crux ipsa, in argumentum, ac testimonium victoriæ

D Christi IESV, *qui domuit orbem non ferro sed ligno.* Qui (autore S. Aug.) *vicit mundum non armato milite, sed irrisa Cruce.* in Psalm.62. Erecta in sublime Crux, in templis fulget, in altaribus adoratur, in frontibus fidelium regnat, in Regum capitibus triumphat. Benè S. Aug. in eodem argumento: *Finita est* (inquit) *Crux in pœnâ, manet in gloriâ: à locis suppliciorum fecit transitum ad frontes Imperatorum.* Hinc etiam optimè colligit; *qui tantum honorem dedit pœnis suis, quid seruat fidelibus suis?* in Psal.36. conc.2. Pulchrè cùm Deus nihil temerè casúque, nihil ineptum, aut inconsideratum agat; si (quod videmus) inanima, mutáque instrumenta suæ passionis tantum in mundo voluit hono-

D.August.

Celebratur gloria Crucis Christi. D.Aug.

E rari: eximios planè, atque incredibiles, inauditósque mundo reseruabit honores suis quidem Apostolis, martyribus sanctísque omnibus, qui pro ipso multa, & grauia perpessi, & patientiam, & humilitatem Christi in seipsis mirabiliter expresserunt.

Admiranda Martyribus præmia in cœlo datur.

16. Est ergò Crux Domini titulus gloriæ, monumentum victoriæ, arcus triumphorum. Nouit hoc Apostolorum princeps Petrus, de quo Romæ in Crucem sublato ita scribit S.Ambros. *Non fuit opprobrio Petro Crux Christi, quæ tantum ei gloriæ dedit, vt vniuersis Christum honoraret vestigiis, metuens ne si*

Triumphalis gloria Crucis Christi. D.Ambr. S.Petrus in-

Uerso corpore crucifixus. Christi in cruce regnantis species.

ne si eâ specie crucifixus esset, quâ Dominus; affectasse Dominus gloriam videretur. in serm.21. in Psal.118. Humiliatus quidem, & resupinato corpore Petrus voluit vti seruus Cruci affigi: nam erecto vultu in Cruce pendere regnantis erat species, illius tantummodò, *qui exaltatus à terra omnia traxit ad seipsum,* Ioan.12. *Qui stetit, & mensus est terram; aspexit, & dissolui gentes: & contriti sunt montes seculi, incuruati sunt colles mundi ab itineribus aeternitatis eius,* Abac.3. Vtique de gentium conuersione, triumphatique mundi ante IESVM Dominum crucifixum humiliatione apertum est. vaticinium.

Abac.3.

In vita super Ecclesia Catholica Romana. *Matth.16.*

17. Erexit Iacob lapidem. Christus Ecclesiam catholicam columnam immobilem fidei, diuinæ firmamentum veritatis, ex eo nimirum, quia fundata supra petram, primariam quidem Christum, secundariam Petrum: *Iccircò portæ inferi* (vt Dominus pollicetur) *non praualebunt aduersus eam.* Matth.16. Bellabunt quidem tyranni, bellabunt hæretici, bellabunt tartarei spiritus aduersus Ecclesiam catholicam Romanam, Sedem Petri, fidem Christi, & Petri, sed non eam debellabunt, non contra illam præualebunt. De illa siquidem prædixit Dominus. *Ecce ego ponam Hierusalem superliminare crapulæ omnibus populis in circuitu.* Zachar. cap.12. Quæ nam ista Hierusalem, nisi Ecclesia Christi, quam nulla vis, aut mundi, aut inferni semper impugnatam vnquam expugnauit? Nam illa quondam Iudæorum metropolis in puluerem, & cinerem, multarum gentium armis sæpiùs expugnata, tandem redacta est. Posita est ergò Christi Ecclesia populis superliminare crapulæ; *Vt qui,* (declarat S.Hieron.) *limen eius attigerit, inebrietur, & corruat: siue ipsum superliminare in eum corruat, à quo contingitur.* Obstupuit Diocletianus, quod totas imperij sui vires ad delendum Christianorum genus, & nomen multos per annos expromens nihil tandem profecerit, sed multiplicato in dies Christi grege inanium Deorum ritus aboleri, simulachra, fanaque excindi, atque succendi; Christúmque ipsum, quem oderat, crucifixum, vti est, verum Deum, atque hominem adorari, & ab omnibus vbique terrarum gentibus celebrari suis oculis, ersi diabolicâ inuidiâ tabescentibus vidit. Ergo infelicissimus mortalium à Christo, & Christianis se victum contestatus imperio se abdicauit, priuatúsque, & inglorius plenam mœrore ac dolore vitam finiuit.

Zachar.12. *D.Hieron.* *Victum se à Christo Diocletianus est confessus.* *Infelix Diocletiani obitus.*

Persecutores Ecclesiæ perierunt infelicissimè.

18. Quid quòd omnes Imperatores, & Reges, qui Ecclesiam Christi persecutionibus impugnarunt, infelicissimè tandem perierunt, vt Nero, Domitianus, Aurelianus, Decius, Maximianus, Maximinus, Maxentius, Licinius, Constantius, Iulianus, Valens, Valentinianus, &c. Certè vt in Christianos crudelitatem, sic proprij obitus infelicitatem, primus ille nostrorum hostium Nero in seipso dedicauit. Quod quidem in Christianæ Ecclesiæ non vulgarem cedit honorem; primam, scilicet, quam passa est persecutionem à monstro omnium, quæ inter homines apparuerunt, & turpissimo, & truculentissimo excitatam fuisse. Quæ sententia his ipsis Tertulliani verbis conscripta & Christianis honori est, & gentilibus infamiæ. Sic habet: *Consulite commentarios vestros; illic reperietis primum Neronem in Christianos ferocisse. Sed tali dedicatore damnationis nostræ etiam gloriamur. Qui enim scit illum, intelligere potest non nisi grande aliquod bonum à Nerone damnatum.* Apolog. cap.5. Displicere quidem malis laudabile est; summæque laudis haberi debet, ab ipsa mortalium labe, pestéque impugnari. Odium est inter dissimilia; parit amorem similitudo. Luculentiùs adhuc ad præsens institutum adiungit Dominus per Prophetam: *Ponam Hierusalem lapidem oneris cunctis populis, omnes qui leuauerunt eam, concisione lacerabuntur.* Zachar.12. Tyranni videlicet, omnes suas vires in persecutione Christianæ Ecclesiæ vehementer exercenerunt, & quantùm odiis, armis, dolis, furore, ac rabie, valerent, in Christianorum sanguine periclitari contendebant, vt nonnulli solent exercere vires in subleuando grandis ponderis lapide, vel destinatò illum contorquendo, vbi tamen vsu euenit aliquando, vt fracti viribus sub tanto pondere succumbant, suppressique, & concisi pereant.

Gloria Ecclesiæ, quòd primũ persecutorem habuit Neronem. *Tertull.* *Nero primus Ecclesiæ persecutor.* *Laudis est à malis odio haberi.* *Zach.12.*

19. Cæterùm hic sensus multò elegantiùs ex commentario S.Hieronymi accipi potest. Sic enim habet: *Mos est in vrbibus Palæstinæ, vt in viculis, oppidis, & castellis, rotundi ponantur lapides grauissimi ponderis; ad quos iuuenes exercere se soleant, & eos pro varietate virium subleuare, &c. Sensus ergo est. Ponam Hierusalem cunctis gentibus quasi grauissimum lapidem subleuandum. Leuabunt quidem eam, & pro virium magnitudine vastabunt.* Hoc sanctæ Ecclesiæ potiùs, quàm Hierusalem conuenit vaticinium, vt iam adnotauimus; Et quidem vti exercentes in lapide vires, illum ab humo in altum attollunt: Sic tyranni, & persecutores dum Ecclesiam persequerentur, illam prole numerosiorem, & meritis florentiorem, sanctitatéque fidelium gloriosiorem effecerunt. In hunc eundem sensum videtur Propheta cecinisse. *Abyssus sicut vestimentum amictus eius; super montes stabunt aquæ.* Psalm.103. De persecutionibus, quæ instar diluuij super Ecclesiam Christianam inundauerunt, intelligit S.August. *Vocat amictum persecutionum, quæ non tam operuerunt, quàm vti pretiosa vestis adornarunt Ecclesiam.* Quasi oppressa, & submersa persecutionum aquis videbatur Ecclesia, sed planè sic se habuit, vt inundationibus illis oblimata in vberiorem sanctorum virorum, ac mulierum segetem pullulauerit. Quare optimè hîc S.August. *Aqua persequentium Ecclesiam Dei cooperuit, sed fœcundauit eam potius, quàm ad sterilitatem perduxit.* Sequitur. *Ab increpatione tua fugient.* Psalm.103. Nimirum declarat idem, *à pressura montium recesserunt aquæ. Iam montes extant Petrus, & Paulus, qui ante à persecutoribus premebantur, nunc ab Imperatoribus venerantur.*

D.Hier. *Persecutionibus creuit, & excelluit Ecclesia.* *Psal.103.* *D.August.* *Persecutionibus adornata Ecclesia.* *S.August.* *Fœcundata persecutionibus Ecclesia.* *S.S.Petrus & Paulus à Regibus honorati.*

20. Pressit quidem, & occidit Nero Petrum, & Paulum; at montes iidem sunt, qui caput intra sydera condunt. Meritò enim exclamat S.Chrysost. *Quid est Petro maius? Quid verò potest cum Paulo conferri? omnem naturam creatam vicere, tam in cœlo, quàm in terra. Nemo ante vos, neque post vos talis apparuit.* homil. de Petro, & Paulo. Nemo igitur ante Chrysostomum ausit vel Præcursorem Domini, vel etiam dilectum IESVM anteferre Petro, ac Paulo; imò & cum illis conferre. Vide quantum in sublime caput Romæ sustulit, quem ad mortis vsque infamis abyssum carnifices depresserunt. *Beatissimum Petrum* (ait August.) *genibus prouolutis adorat multitudo credentium.* homil.1. Vnus tantummodò Deus homo & vna Dei hominis mater ante pedes Petri non se prosternunt; Cæteri subditi verò suo Pontifici colla subiiciunt. Subleuarunt quoque Dei Ecclesiam hæretici, cùm illam erroribus, mendaciisque, &. apertâ vi armorum oppugnarunt. Catholica scilicet fides magis enituit, vera Christi doctrina luculen

D.Chrys. *S.S.Petrus & Paulus supra omnes eminent.* *Quanta S. Petri gloria in terris.* *D.August.* *Ante Petrũ omnes procumbunt.*

luculentior extitit, multáque Euangelij mysteria quæ prius latebant ab Spiritu sancto suam regente, docentéque Ecclesiam explicata denuò innotuerunt. Hinc illud Apostoli. *Oportet hæreses esse, vt probati manifesti fiant inter vos.* 1.Corint.11. Ergo S.August. *Quid est* (inquit) *probati? probati argento, probati eloquio, iuxta illud: Congregatio taurorum in vaccis populorum, vt excludant eos, qui probati sunt argento.* Psalm.54. *Per tauros cornupetas, intelligit hæreticos; per vaccas animas seductibiles. Vt quid hoc? vt excludantur hi, id est, appareant, emineant, qui latebant, qui probati sunt argento, eloquio Domini.* in Psalm.54.

Hæreticorū persecutio profuit Ecclesiæ. 1.Cor.11. D.August. Psal 54. *Hæretici tauri cornupeta.*

21. Fuerunt quidem hæreses occasio, vt inter Catholicos eruditio cresceret, acuerentur ingenia, studia efflorescerent; vtrique omni disciplinarum genere instructissimi pro Ecclesia Dei contra hæreses florentissimo, & inuictissimo agmine decertarent. Subleuarunt lapidem in cœlum vsque, confractique tanto pondere, atque illisi denique perierunt hæretici: ab exordio quippe nascentis Ecclesiæ per omnes ad nostram vsque ætates contra fidem catholicam Romanam multæ variæque exortæ hæreses, cùm aliquandiu mundum perturbassent, tandem ad meridianam fidei lucem prorsus disparuerunt; quarum scilicet hodie ne nomina quidem memorantur. Similem haud dubiè quæ nunc in borealibus plagis vim aliquam habent, exitum, atque sempiternam obliuionem patientur. Stat firma Christi Ecclesia, stat firma: quippe super lapidem illum fundata, *quem reprobauerunt ædificantes, sed factus est in caput anguli*, cuius inuicta virtus ita exprimitur: *Qui ceciderit super lapidem istum, confringetur; super quem verò ceciderit, conteret eum.* Matth.21. Et quidem de lapide isto, Christo scilicet Domino, de quo æternus Pater prædixit: *Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem probatum angularem, pretiosum, fundatum fundamine.* Isai. 28. Duo inquam sanè quàm admirabilia dicuntur; quòd & cadens conterat, & cadentem in ipsum confringat. Quibus nimirum significantur duo multum diuersa supplicia, quibus à Christo Domino alij, atque alij peccatores puniuntur. Quidam in lapidem cadunt, in alios cadit lapis. Arcanum sic euoluit S. Hieron. *Qui peccator est, & tamen in Christum credit; cadit quidem super lapidem, & confringitur, sed non omnino conteritur.* Nimirum fideles cùm peccamus, etsi confringamur miseri, at non prorsus contriti sumus. Fide adhuc subnixi, doctique ad medicamenta confugimus confessionis, pœnitentiæ, lachrymarum, orationis, &c. quibus ritè appositis in pristinam reducimur sanitatem.

Creuit doctrina Ecclesiæ occasione hæresum. *Hæreses tempore ipso euanescunt.* Matth.21. *Christus mysticè lapis.* Isai.28. *Duo supplicia irrogãtur à Christo.* D.Hieron. *Fideles habent remedia cum peccant.*

22. *In eum verò, qui Christum negauerit, sic irruet lapis, sic conteret eum, vt ne testa quidem remaneat, in qua hauriatur pauxillum aquæ.* Hæc D. Hieron. in 21. Matthæi Nullus omninò relinquitur, aut pœnitentiæ, aut salutis locus, vbi fides Christi non est. *Qui non credit in filium Dei iam iudicatus est.* Ioan.3. Nullum habes ò infidelis, nullum tu hæretice medicamentum tuis vlceribus, subterfugium tuæ perditioni; tuum est irreparabile malum, quandiu Christianam fidem catholicam non habes, illud de te. Vates prædixit: *Comminuetur sicut conteritur lagena figuli contritione præualidà, & non inuenietur de fragmentis eius testa.* Isai.30. Confringitur peccatis vir Christianus, sed non comminuitur, vt saltem homini testa non suppetat, qua petat aquam, vt bibat; aut ignem, quo se foueat; videlicet Dei misericordiam precibus la-

S.Hier. *Nullum sine fide peccatori remediū.* Isai 30. *Christiano est remediū, infideli non est.*

A crymisque, & (quod amplius est) sacramentorum Christi ritè susceptorum suffragiis impetratam. At infidelis, at hæreticus ita conteritur, sic in puluerem redigitur, vt nihil simile habeat infelix, quo Deum sibi reddat propitium, cuius fidem non habet, cuius Euangelium non recipit, cuius aut ignorat, aut etiam abhorret, ac detestatur sacramenta.

23. *Fundens oleum.*] Super aram, super columnam effudit oleum. Domus quidem Dei, & Christi Ecclesia oleo abundat gratiæ, & misericordiæ, quo pœnitentium animæ perfunduntur; vbi fides non est (quod antè præmisimus) ne guttula quidem olei, gratiæque diuinæ inuenitur. Quod autem non tantùm irroretur, sed planè B superexundet Christi oleo Catholica Ecclesia, & consequenter peccatores verè pœnitentes abundanti diuinæ misericordiæ supereffundantur, vel quasi absorbeantur oleo, prædictum est à Propheta iis verbis: *In die illa proteget Dominus habitatores Hierusalem, & erit, qui offenderit ex eis, quasi Dauid.* Zachar.12. Est quidem apud nos Bethel, domus Dei in quam pater familias Christus Dominus venit (vt ipsemet testatur) *non vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam.* Luc.5. Sic autem nunc illius superabundat gratia, vt innumerabilis sit peccatorum multitudo, qui doleant, qui lugeant, qui fateantur peccata sua, qui pœnitentiam agant, & post lapsum ardentiùs assurgant, sanctiusque viuant vti Dauid. Certè S. Gregor. C citans locum Zachariæ animaduertit: *Hæc dies misericordiæ, quæ nobis de aduentu Redemptoris nostri promissa est. Qui itaque offenderit, erit sicut Dauid, quia peccator ad pœnitētiam redit.* homil.20. in Ezechiel. Lugeamus igitur, qui peccauimus, ante conspectum Domini cum Dauid: *Magnus est enim* (ait idem Gregor.) *Creatori nostro ad recipiendos fletus humilium, misericordiæ sinus.* Humiliati ergò sub potenti manu Dei lacrymas pro nostris flagitiis vbertim effusas in sinu misericordiæ Domini IESV reponamus, quæ præclarā pro nobis (vti solent) legatione perfunctæ proculdubio veniam, & propitiationem reportabunt.

Christi Ecclesia superabundat oleo. Zachar.12. Luc.5. *Frequentia & fructus pœnitentiæ.* D.Greg. S.Gregor. *Exhortatio ad pœnitentiam.* *Fructuosæ lacrymæ pœnitentium.*

24. Porrò autem vbi Bethel domus Dei, vbi olei superfusio est, & Ecclesiam, & gratiam Chri-D sti agnoscimus, & matrem Christi nescire non debemus; prima illa, & splendidissima, & pulcherrima, & augustissima domus extitit, quam Deus è cœlo veniens primò inhabitauit. Eadem cùm sit gratiā plena, vtique oleo misericordiæ; & cùm sola inuenerit gratiā apud Deum, vt dignissimè ab illo in matrem eligeretur; tanti profectò apud Deum filium suum valet; tantam in cœlo potestatem habet, vt gratos ipsa Deo faciat, quos in suum obsequium admittit, atque in suam gratiam recipit. Illius enim puritate nostrum abluitur lutum: illius sanctitate nostra obumbrantur flagitia. Sempiternæ felicitatis vinum cum Christo, in regno Patris bibet; cœlestis exultationis oleo perfundetur, gloriosam domum Dei æterno E fruiturus æuo ingredietur, qui Virginem Dei matrem in vita, & debitis obsequiis coluit, & dulci memoriā, sanctisque vocibus, atque illius, (quod caput est) virtutum imitatione percelebrauit. Sicut enim Baptismum ritè suscipientibus illa nota indelebilis inuritur (character dicitur) quā veri fideles Christi dignoscuntur; ita præter alia illud velut stigma salutis æternæ gerunt impressum prædestinati; dulcem quendā affectum erga Virginem Dei matrem; sedulumque, & pium obsequium illi per totam vitam, quam sine dubio in Dei

B. Maria domus Dei. *Summa B. Maria gratia & potestia apud Deum.* *Felix qui piè colit, & salutat B. Mariam.* *Signū prædestinationis pietas in B.Mariam.*

Dei gratia finali, (vt de diuina bonitate credere par est) ille feliciter terminabit, qui prærogatiuam deuotionis erga Virginem à Deo meruit obtinere. Quam in sententiam egregiè ita scribit

D. Bonau.

S. Bonau. *Qui acquirit gratiam Mariæ, agnoscetur à ciuibus paradisi, & qui habuerit characterem eius, annotabitur in libro vitæ.* in suo Psalt. Igitur ô Domine IESV quoniam pro tuâ erga nos (vt Apostolus tuus vocat) nimiâ caritate beatissimam Virginem matrem tuam nostræ salutis mediatricem, & patronam esse voluisti, atque in nostro ergà

Dei beneficiū pietas in B. Mariam.

ipsam affectu, pietatisque obsequio insigne quoddam diuinæ prædestinationis testimonium posuisti: dignare obsecro, vt hoc ipsum, quod in hisce commentariis non leue, nec obscurum meæ pietatis erga Virginem matrem ostenditur, indicium; certum omninò sit mihi tuæ gratiæ, sempiternæque electionis argumentum.

SECTIO X.

Egressus autem inde, venit verno tempore ad terram quæ ducit Ephratam, in qua cùm parturiret Rachel, ob difficultatem partus periclitari cœpit. Dixítque ei obstetrix: Noli timere, quia & hunc habebis filium.

1. VEnit verno tempore.] Hebr. כברת *Chibrath.* Locus difficilis ob variam significationem vocis *Chibrath.* Quidam terræ spatium significari arbitrantur, ac proinde vertunt milliare, quasi mille passus distet à Bethlehem sepulchrum Rachelis. Sic Oleaster, Pagnin. & alij sentiunt. Verùm huic sententiæ repugnat, quod de terræ sanctæ descriptione scribit Brochard. 1. part. cap. 7. n. 56. his verbis: *Scias sepulchrum Rachelis non esse in Ciuitate Bethlehem, sed foris iuxta viam, quæ ducit Hebron ad dexteram ad tactum vnius arcus extra Bethlehem.* Hæc ille. Non igitur ex loco, vbi sepulta est Rachel, multum terræ, siue itineris, supererat vsque ad vrbem Ephrata, siue

Vbi Rachelis sepulchrum.

Bethlehem. At meâ quidem sententiâ, nullus hisce nouitatibus locus videtur superesse post vulgatam hodie correctam, & sapientissimo in hanc

D. Hier.

rem commentario S. Hieron. confirmatam. Ille igitur post multa, sic tandem colligit: *Melius est, si transferatur in electo terræ tempore cùm introiret Ephrata. Porrò vernum tempus significat cùm in florem cuncta rumpuntur, & anni tempus electum est: Vel cùm transeuntes per viam carpunt, & eligunt ex vicinis agris quodcunque ad manus venerit, diuersis floribus inuitati.* in tradit. Hebr. in Genes. Vberiorem si velis eruditionem inuenies apud nostrum Perer. Icciricò autem diuinus autor meminit verni temporis obitum Rachelis narraturus, vt ostendat propter auram calidiorem putrefactioni obnoxiam non licuisse cadauer Hebronem vsque perferre: sed coactum Iacob in via ipsa extra vrbem præeligere sepulturam.

2. *Cum parturiret Rachel.*] Magna in pariendo difficultas, dolor grauissimus, mórsque nonnunquam accidit, sicut Racheli contigisse narratur. Vnde verò tantum miseriæ patiantur fœminæ, multæ solent à medicis afferri causæ. Vide si placet nostrum Perer. hoc loco. Qua de re co-

Arist.
Vnde dolores partus.

piosè scribit Aristot. lib. 4. de generatione animal. cap. 6. vbi docet grauiùs, & frequentiùs periclitari fœminas in partu, quæ vitam otiosam, & sellulariam degunt; illis verò quæ laborant, &

A exercentur, facilem vterum, partúmque esse; quod quidem Racheli delicatius, & otiosiùs agenti fortassè periculum, & mortem attulit. Periclitatur in partu Rachel illa scilicet; cuius pulchritudo tam celebris in mundo fuit; atque in dolores desinunt illa tenerâ ætate gaudia nuptiarum. Sic habent res mortalium, gaudij, ac tristitiæ, voluptatis, ac doloris, spei, ac timoris, risus, ac luctus crebrâ quadam vicissitudine, ac temperamento constant. Nulli in hac vita solidum, & sincerum, & perpetuum gaudium contingit: sed tristitiâ subinde, doloréque dilui, atque interrumpi solet. Ecce Iacob carissimam iuxtà, & pulcherrimam vxorem in ipso adhuc ætatis flore,

Humana vita ex gaudio & dolore constans.

Mors Rachelis.

pro qua multos annos in summis laboribus iniB quissimo socero seruiuit; illam, cuius amore, potiundæque formæ spe nihil non alacri animo durum, arduúmque ferebat: illam, de qua suauissimum iam filium Ioseph susceperat: & alterum subinde consimilem sperabat: præmaturâ nunc morte maioribus, ac melioribus semper mortalium gaudiis insidiante à conuictu, ab oculis, à vita, spectauit, doluítque abreptam. Proh quantis emptam laboribus, breuibúsque possessam gaudiis, immensis tandem doloribus amissam defleuit! Meritò celebratur illud Euripidis in Iphigenia.

Nullum in vita bonum diuturnum.

Eurip.

Gaudere atque dolere, necesse est,
Mortalis enim es. Sin tu nolis,
Tamen eueniet. Sic diis placitum.

C 3. Stare nescit bonum, diu nunquam mansit felicitas. Fugit ocior Euro voluptas. Et nos tamen miseri fugientem prendimus auram: inanem sequimur vmbram. Profectò cuncta, quæ hominibus magna videntur, prorsus nihili sunt, somnia delirantium, & vmbrarum effigies inanes. Id tantùm manet, ac perdurat, sempérque stabit, quod rectè quisque, honestéque in vita fecerit. Quid quod adolescentiæ flos citò marcescit, & vernans iuuenilis formæ gratia euanescit: amores, & deliciæ, quæ plus eneruant, quàm oblectant adolescentium animos, maturè, ac celeriter deflorescunt? Pulchrè, sanctéque noster Edmundus Campianus, cuius in Anglia martyrium cum sanctorum Laurentij, Sebastiani, Vincentiíque agonibus meritò conferri potest, in libello

Rerum humanarum inconstantia & vanitas.

Edm. Camp.
S. Martyr Campianus cum antiquis comparandus.

D illo aureo conclusionum, quas scripsit Academicis Angliæ, hæc ipsa de vanitate rerum humanarum interserit: *Aurum, gloriam, delicias, Veneres contemnite. Quid enim aliud ista sunt, nisi terrarum ilia, canorus aer, popina vermium, bella sterquilinia?* Ita martyr illustrissimus. Et huiusmodi tamen cùm ista sint; incredibilem vim habent ad decipiendum, ad peruincendum: seu potiùs in nobis est tanta infirmitas, quanta & stoliditas, vt à meris inanitatibus vltro decipi, ac vinci patiamur. Rectè Clem. Alex. *nos similes esse dicit ceruis, iisque fœmellis: quas (inquit) fistulis demulceri accepimus, & in laqueos inter venandum cantu duci à venatoribus.* 2. pædag. cap. 4. Quid enim aliud nobis ad au-

Egregia sententia de vanitate rerum humanarum.

Clem. Alex.

E res animæ, cùm malis suggestionibus pertentamur, velut insusurrat, nisi quidam quasi sonus illecebrarum, quo tanquam dementati in laqueos peccati, atque in mortem ipsam incurrimus?

Mala voluptas dementat & illaqueat.

4. Nihil tam indignum hominis animo, & in se immortali, & ad æternam felicitatem creato, quàm sordida ista mundi voluptas, quæ animum ipsum, & polluit, & deprimit. Quod regius Vates animaduertens exclamat: *Filij hominum vsquequò graui corde, vt quid diligitis vanitatem,*

Psal 4. D.Chrys. tatem, & quæritis mendacium? Psalm.4. *Graues quidem corde sunt* (declarat S. Chrys.) *qui sunt crasso corde, carnales, affixi terræ, libidine, & voluptate marcidi.* Cor in diuina scriptura mentem, & ipsam mentis intelligentiam crebrò significat, vt hoc loco. Sic autem libidinosa voluptas mentis aciem offundit, sic intellectus acumen hebetat, crassúmque reddit, vt in terram, terræque sordes deiiciat, nec sinat in altum ad cœlestia & diuina contemplanda, diligendáque assurgere. Quare illud ingeniosè admodum scripsit Tertul. *Tanta est vis voluptatis, vt ignorantiam protelet in occasionem, & conscientiam corrumpat in dissimulationem.* lib. de spectac. cap. 1. Sic voluptas mentem occæcat, vt ignorantiam prætendat erranti; hoc enim velo malè contectam excusant libidinosi suam audaciam dicam, an impudentiam, cùm sese vltrò immiscent consuetudini muliercularum, & in ipsa pericula scienter irrudunt. Deinde (quod est detestabilius) ea vis est voluptatis, vt conscientiam peccati, quâ mens noctu, diuque morderi solet, oscitare, conniueréque faciat, ne mortem ipsam suam videat, sentiátque aut vt visam misera pensi non habeat. Hos igitur voluptatis lethargo consopitos clamoribus excitat Propheta: *Qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris; qui canitis ad vocem psalterij*, &c. Amos 6. *Qui scilicet* (declarat S.Hieron.) *delicijs vacant, atque luxuria, & omnia causa ventris faciunt: & quia pulchra videntur vitia, & præsenti nitore delectant, requiescunt in eorum lectulis, & sopore grauissimo deprimuntur*, &c.

Quantum noceat carnis voluptas.

Tertull. *Occæcat mentem libido.*

Summũ ex mala voluptate damnum.

Amos 6. D.Hieron. *Lethifera requies in luxuriis.*

5. En soporati noxiâ, & veternosâ carnis voluptate, sic in lethalibus libidinum vitiis conquiescunt, vt etiam suum istud captandæ vndecunque voluptatis studium exemplo iustorum hominum, qui simili oblectamento fruerentur, excusare, imo & cohonestare contendunt. Addit enim Propheta. *Sicut Dauid putauerunt se habere vasa cantici.* Amos 6. Videlicet ita sunt impudentes iuxta, & stolidi, vt existiment sibi licere, quæ viri sancti captarunt oblectamenta; nec ipsis innoxiam, aut illicitam esse carnis, sensuúmque voluptatem, cùm illius patronos habeant viros in sanctitate præcedentes, qualis extitit Dauid. Cæterùm falluntur miseri. *Quod enim* (ait S.Hieron.) *Dauid fecit ad cultum Dei, isti ad voluptatem, & luxuriam conferunt*, &c. Vide plura, & egregia in hanc eandem sententiam apud nostrum Ribera eodem loco. *Verùm* (quod S.Hieron. animaduertit) L X X. *hæc verba non transferunt ex Hebræo, sicut Dauid*, &c. *sed alia de suo videlicet: Quasi stantia putauerunt, & non quasi fugientia.* Pulcherrima quidem sententia (vt eam vocat S.Hieronym.) quæ carnalium hominum magis auget vecordiam. Cùm enim omnia illorum opera in vnam voluptatem dirigantur, nihilque illi faciant, nisi quod ventri procurent, & libidini; insuper sua ista carnis, & mundi oblectamenta, quasi stantia, & non quasi fugientia putauerunt. *At res sæculi* (inquit S. Hieronym.) *& omnia corpora momento fluunt, & abeunt, & nihil in suo consistit statu; Nihil fugacius sæculo, rebúsque sæculi, quas dum tenemus, amittimus.* Mutantur etiam peccatores, dum suis oblectantur illecebris, & currunt; & nescientes ad mortis terminos perueniunt, & (quod omnium est miserrimum) marcidi Venere, saginati epulis, vino sopiti, ridentes, & canentes puncto ad infernum descendunt. Quid quod etiam honesta huius vitæ, licitáque delectamenta carnis non stant, sed fugiunt? Et Rachelis etiam amores, nuptiæ, felix cum viro vita, lætitia prolis, iuuentutis flos, formæ gratia, subeunte demum morte, simul omnia perierunt. Quis ergò (nisi lapis aut truncus sit) illa ipsa putabit stantia, & non fugientia?

Malè se excusant luxuriosi.

Amos 6.

D.Hieron.

S.Hier. *Nihil fugacius voluptate carnis.*

Infelix exitus luxuriosorum.

Breuis transeunt etiam honesta gaudia.

6. *Periclitari cœpit.*] Misera conditio mortalium: vix è Sichimorum ereptus periculo, dein visione diuinâ recreatus, nunc è vestigio percussus carissimæ vxoris discrimine vehementer indoluit Iacob: ne quis in terra vitam vtcunque trahens, aut prosperis nimiùm credat, aut in aduersis nimiùm diffidat. Benè in hanc sententiam ita disseruit S.August. *Iter huius sæculi molestum est, plenum est tentationibus: in rebus prosperis ne extollat: in rebus aduersis ne frangat. Qui tibi dedit felicitatem huius sæculi, ad consolationem tuam dedit, non ad corruptionem. Rursus qui te flagellat in isto sæculo, ad emendationem, non ad damnationem facit.* Profectò alterum sine altero si adueniat, discrimen afferet homini, aut arrogantiæ, aut desperationis; quanquam in hac vita vtilius homini sit aduersis humiliari, quàm prosperis efferri: quare optime colligit idem Aug. *Ferto patrem erudientem, ne sentias iudicem punientem.* tract.13. in 3. Ioan. Hic ergo Domine percute, seca, vre, vt in æternum parcas; periclitetur hic corpus, vt illic anima tutè glorietur. Angunt, discruciántque in morte angustiæ, grauissimíque ad separationem animæ à corpore dolor, horrórque. Cæterùm hoc agit in nostrum commodum diuina prouidentia, vt his anima cruciatibus afflicta purgantium in altera vita flammarum supplicia, vel prorsus effugiat, vel certè multum diminuat. Sic latroni cruci affixo simul cum Domino mortis suæ terror, ac dolor purgantis scelera ignis vicem subiit. Quocirca dixit egregiè S.Chrys. de hoc ipso latrone. *Quoniam exiguo tempore, vt oportuit, Christum timuit, beatus factus est, dicens: neque tu times Deum.* Luc.23. *Nullum enim est malum, quod non extinguat Dei metus.* in Psalm.127.

D.August. *Alternè se læta & tristia in vita.*

Nocent prospera, prosunt aduersa homini.

S. August.

Mortis angustia purgant peccata.

D.Chrys. *Dei timore purgantur peccata.* Luc.23.

7. Hoc quidem de timore: de ipsis verò dolorum in morte cruciatibus faciliùs id ego crediderim, cùm dolor propria sit, & consueta pœna malæ delectationis, quæ in peccando suscipitur, & quæ lustralibus postmodum incendiis erit expianda. Vnum ego ad huius assumpti probationem afferam nostris temporibus perquàm memorabile. Ægrotabat vnus è nostra Societate iuuenis, nec dum initiatus, sed sensu ille quidem, ac virtute senilem superegressus canitiem. Igitur ingrauescente in dies morbo dicit ad aurem familiari socio: Heus tu mi frater, ora obsecro ad Dominum; grandis enim imminet mihi tempestas. Ecce subitò ingruit multiplex dolorum cruciatuúmque procella; æstuare pectus, ardere, premi, frangíque scapulæ, humeri, terga: caput totum quantum est, tremere, contundi, perpungi, lancinari. Quid plura? omnibus membris, ossibus, neruis, visceribus, medullísque intimis corporis desæuire malorum, nec audita, nec visa colluuies. Stupere interim omnes, condolere laboranti; precibus ad Deum iuuare, blandísque vocibus consolari æstuantem, ipse patienter agere Dei clementiam, Virginis matris opem implorare. Perdurauit hoc malum integras viginti quatuor horas; illo exacto spacio diserenauit vndique tempestas; æger demum in portu consistens, atque in se rediens tantæ rei causam explicuit. Petisse nimirum se obnixè à Deo, vt purgatorij pœnas sibi ante mortem præstitueret: quibus tandem perfunctus liberè in cœlum subuolaret; postulatísque annuisse Dominum. His tandem expletis

Dolores in morte vicẽ purgatorij subeunt.

Admiranda doloribus & gaudiis mors vnius è Societate IESV.

pletis placidè, sanctéque obdormiuit in Domino in collegio nostro Eborensi.

Cæsarius.

8. Non absimile quid Cæsarius lib.12. c.151. refert de Monacho Cisterciensi, qui statim vbi mortem obiit, Prælato suo gloriosus apparuit; rogatusque ab illo, quî tam citò beatam vitam adeptus, nec tantulam in purgatorio moram fecisset: *Scilicet* (respondit) *peracerbi dolores, immanes cruciatus, grauésque terrores, quibus in morte vehementer admodum sum afflictatus, expiantis mihi flammæ in purgatorio vicem subierunt.* Quamobrem cùm aliquem fidelem videris inter summos cruciatus, dolorésque cum morte colluctari, ne hominem desertum à Deo, atque inferno destinatum suspiceris: quin potiùs maximè, si vitam rectè transegerit, grandi beneficio Dei clementissimi sic illum excruciari; vt hîc pœnis illis pro expiandis plenè delictis castigatus, etiam purgatorij flammas subterfugiens, recto, ac libero in cœlum cursu deferatur. Sunt quidem tormenta, quibus in purgatorio animæ cruciantur omnium omninò, quæ in hac vita, vel passi homines sunt, vel pati possunt, quàm acerbissima; quæ doctrina S. Aug. ita illius verbis habet: *Ignis ille* (purgatorij) *etsi æternus non sit, miro tamen modo grauis est.* lib. de cur. pro mort. cap.8. Cæterùm benignissimus Dominus, ne tam grauibus affligemur in purgatorio cruciatibus, eosdem vult compensemus in hac vita bonis operibus, quorum merito satisfacimus diuinæ iustitiæ pro culparum debitis, quibus in purgatorij flammis soluendo eramus. Quare S. Aug. de sæuitia, (sic enim vocat) pœnarum alterius vitæ disserens. tract. homil. 50. homil. 16. ita nos admonet. *Quæ omnia hic ab anima separari per eleemosynas, & lacrymas compendiosa transactione potuissent.* O quàm vtili, facilique compendio per voluntariam carnis flagellationem, ieiuniáque, & opera misericordiæ in pauperes, immensas, quæ in purgatorio manent exanthlandæ, pœnas homo euaderet, si vellet. At certè, qui adhuc viuunt eas, quæ in purgatorio torquentur, animas piis operibus pœnitentiæ, ac misericordiæ, sic pro caritate Christiana iuuare debent, vt compendiosa ista transactione præstitutum purgantibus pœnis tempus aut omninò præcidatur, aut certè magnâ ex parte minuatur.

Dolores in morte minuunt purgatorij flammas.

D. August.

D. August.

Piis nunc operibus diluenda pœna purgatorij.

Piis operibus iuuãda animæ purgatorij.

9. Maximè verò diuinæ Eucharistiæ sacrificium pro illis eo in carcere detentis, eóque igne ardentibus viui offerant. *Mysticis enim* (inquit S. Gregor. Nazianz.) *istis, ac sursum ferentibus sacris Deus colitur; quibus nec maius quicquam, nec excellentius habemus.* Loquitur de augustissimo Missæ sacrificio. Apolog. 1. vocat sacra sursum ferentia; ibi enim animæ cùm celebrantium, tum adstantium diuina mysteria contemplantes in sublime cum Domino sursum corda subleuante attolluntur. Tertull. de hoc ipso sacrificio disserens dicit. *Ibi esse spiritus refrigerium*, lib. ad vxorem cap.6. Mirum enim solet esse animis fidelium in Missæ sacrificio à vitæ miseriis leuamentum, ac dum in via peregrinantur ad patriam, singulare solatium. Cùm verò (vt Ecclesia catholica profitetur, ac docet) pro viuis, atque defunctis sacrosanctum hoc mysterium ex ipsamet Christi Domini institutione offerri consueuerit: profectò quæ magni Doctores de viuis scribunt, pariter de mortuis intelligi voluerunt. Sunt igitur mystica sursum ferentia sacra erga fidelium animas, quæ adhuc in altera vita purgantur: est quidem istis in Missa refrigerium. Quare hinc mihi videre est animas illas velut in flumine, (vt S. Hieron. & Aug. vocant) vel in lacu pro aquis incendia flammarum eructante, non tam enatare, quam submersas latere: ibi verò nonnunquam ex suffragiis viuorum præsertim oblatione corporis, & sanguinis Domini, vbi hæc fiunt, offeruntúrque à viuis, mirandum in modum recreari, refrigerari, & quasi à fundo in altum emergere, liberiorémque, ac saniorem captare auram. Quibus pulchrè appositis translationibus, quantum illæ animæ ex piis viuorum operibus, Missa præcipuè suis in tormentis recipiunt leuamentum, declarari potest.

Missa sacrificium pro animabus purgatorij.

D. Greg. Nazianz.

Dignè commendatur Missæ sacrificium.

Tertull.

Animæ in purgatorio recreantur sacrificio Missæ.

10. Et quidem de Missa in hunc modum viuis opitulante validum mihi persuadeo transferri ad mortuos argumentum: pro vtrisque enim à Christo Domino (vti præmisimus) scimus illam fuisse institutam. Quod verò attinet ad viuos illud perquàm memorabile narratur à S. Gregorio his verbis: *Non longè à nostris fertur temporibus factum, quòd quidam ab hostibus captus longè transductus est. Cúmque diu teneretur in vinculis, eum vxor sua cùm ex eadem captiuitate nuncium non reciperet, extinctum putauit. Pro quo iam velut mortuo hostias hebdomadibus singulis curabat offerre, cuius toties vincula soluebantur in captiuitate, quoties ab eius coniuge oblata fuissent hostia pro animæ eius absolutione. Non longo post tempore reuersus, admirans valdè suæ indicauit vxori, quòd diebus certis, hebdomadibus singulis, eius vincula soluebantur: Quos videlicet dies eius vxor, atque horas discutiens, tunc eum recognouit absolutum, cùm pro eo sacrificium meminerat oblatum.* homil. 37. in Euangel.

S. Gregor.

Per Missæ sacrificium captiuus vinculis exuitur.

11. Manet itaque nos extrema dies, manent dolores, manent terrores, egredietur vnicuique sua, vt hîc de Rachele scribitur, animæ præ dolore: debitum hoc est cuique nostrum in morte ineuitabili persoluendum. Præstolatur illuc venientes, vt reddant vitæ suæ rationem, iudex integerrimus. Quid ergò miseris faciendum? Illud nimirum, quod in Euangelio Rex ille suis diffidens viribus, aduentantísque Regis potentiam reformidans fecisse legitur: *Adhuc illo longè agente, legationem mittens rogat ea, quæ pacis sunt.* Luc. 14. *Mittamus* (inquit S. Gregor.) *ad Regem legationem nostram flendo, tribuendo, sacras hostias offerendo, singulariter namque ad absolutionem nostram oblata cum lacrymis, & benignitate mentis sacri altaris hostia suffragatur: Nam quoties ei hostiam suæ passionis offerimus, toties nobis ad absolutionem nostram, passionem illius reparamus. Hæc est nostra legatio, quæ Regem venientem placat.* Hactenus Pontifex.

Mors omnibus præstituta.

Dei iudiciũ in morte.

Luc. 14.

S. Gregor.

Missa pro iudice Deo placando.

Multũ valet Missa pro peccatis.

12. Post misericordiam, passionem, ac merita Domini IESV habemus filij Adam singulare; salutaréque præsidium in Beatissima semper Virgine Dei matre; illius nomen dulcissimum inuocatum præstò est, vt ferat opem periclitantibus Regina mundi. Neminem illa despicit, à quo suppliciter inuocatur; est enim mater misericordiæ, refugium peccatorũ, tota post Deum nostra spes, ac fiducia. Neminem, quem mater suscipit, Deus filius repellit: nemini, quem illa exaudit, surdum se filius exhibet. Præclara huius argumenti species sese obtulit spectandam aliquando sanctæ Brigittæ: stabat nimirum Virgo beatissima obnixè, constantérque Deum filium vehementer iratum contra homines propitians, placánsque precibus. Cui filius hæc omnino verba respondit: *Tu Angelorum, & omnium sanctorum gloria es, & Regina, quia à te Deitas consolata est, & omnes sancti sunt beatificati. Ideo faciam quod vis.* Hæc S. Brigit. in suis reuelationibus: Nã quicquid per Christum Dominum,

Grande nobis præsidiũ in B. Maria.

B. Mariam filius Deus honorificè tractat.

Dominum, & ad illius incarnationem effectum est, id omne matri beatissimæ, à qua Dei Verbum humanitatem suam assumpsit, meritò etiam adscribitur. Nec consolatam dici à Virgine matre Deitatem absurdum est. Nostro enim intelligendi modo Deus & tristis, & lætus, & pluribus aliis nostris affectibus legitur affici: cuiusmodi est illud; *Heu consolabor.* Isai. 1. *Consolatio Dei* (ait ibidem S. Hieron.) *super hostibus eius est, vt qui non senserunt beneficia, suppliciis corrigantur.* Sed potior tamen Dei consolatio est, vt qui anteà erant filij iræ, per pœnitentiam in filios Dei transmutentur: & qui priùs notus erat in Iudæa Deus, nunc vbique terrarum, & gentium ita celebretur, vt *ab ortu, & occasu magnum sit nomen eius.* Malach. quæ quidem omnia per humanitatem susceptam ex Virgine matre Dei filius est operatus, & consecutus.

Quomodo à B. Maria Deus consolatus dicitur.
Isai. 1.
D. Hier.

13. *Dixitque ei obstetrix.*] Æstuantem doloribus fœminam obstetrix læto nuncio masculi partus recreare contendit; nihil enim parturientem ita consolatur, atque mascula proles; quo nimirum sensu Christus Dominus Apostolos grauibus, & variis in mundo affligendos ærumnis, periculis, incommodis, persecutionibus, tormentis denique, ac morte infami, consolatur æternæ beatitudinis præmio, quod vitæ huius tribulationibus patienter, sanctéque susceptis comparatur; at tantum illud præmium, & gaudium partu masculo adumbrari voluit. *Mulier* (inquit) *cùm parit tristitiam habet, quia venit hora eius: cùm autem peperit puerum, iam non meminit pressuræ, quia natus est homo in mundum.* Ioan. 16. *Parturitio quippe* (animaduertit S. August.) *tristitiæ, partus autem gaudio comparatur, quod tunc maius esse consueuit, quando non puella, sed puer nascitur.* Hac igitur vsus similitudine Dominus spe futuri gaudij præsentium malorum tristitiam ita mitigat: *Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis, iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.* Ioan. 16. Vbi non solùm de gaudio in resurrectione Domini, sed etiam de beatitudine cuiuscunque agi credendum est. Grande solatium matri est ex masculo partu. Filius enim & optimus est effectus naturæ, & parentibus ad honorem, ad risum, ad familiæ fulcimentum haberi solet; matríque (vt experientia comprobat) dulcior etiam, & carior, quàm patri est filius, quod quidem infelix illa mater viperæ non absimilis, quæ sibi, atque toti orbi terrarum non tam filium quàm monstrum, & exitium peperit, apertè ostendit. Enimuerò (vt scribit Cornelius Tacitus) *Agrippina*, (hæc illa matrum miserrima) *consulenti super Nerone responderunt Chaldæi fore vt imperaret, matrémque occideret; atque illa: Occidat* (inquit) *dum imperet.* lib. 14. annal.

Ioan. 16.
Filij masculi ortus parentibus gratissimus.
D. Aug.
Matri dulcior, quàm patri, filius.
Corn. Tac.
Agrippina Neronis mater.

14. Mortem sibi etiam optauit, ac petiit Rachel, cùm haud vno contenta filio, quem precibus ac lacrymis impetrarat Iosephum pariens dixit. *Addat mihi Dominus filium alterum:* Genes. 30. Quid ò mulier expetis, quid petis? filium alterū; iam mater es; iam filium habes vnum, quem lactes, quem nutrias, quem ad vbera, collúmque suspensum gestes, cui blandiens dulcia basiola imprimas, qui te suauiculo matris nomine crebrò appellitet. Siste ibi obsecro, ne alterum velis filium; nam si alterum concipies, malè vtique illum parturies; paries tu illi vitam, mortem tibi ille pariet. Ah quàm nobis malè ipsi etiam à Deo petimus, quæ data noceant, negata prosint? *Petitis,* (ait Apostolus) *& non accipitis, eò quod malè petatis.* Iacob. 4. Quæ quidem verba sapienter expendens S. August. ita edisserit. *Malè ergo vsurus eo, quod vult accipere, Deo potius miserante non accipit. Proinde si hoc ab illo petitur, vnde homo lædatur exauditus, magis metuendum est, ne quod posset non dare propitius, det iratus.* tract. in Ioan. 73. Clementiùs ageret Dominus cum Rachele, si filium alterum poscenti negaret. Ægrotus est vnusquisque nostrum, & intellectu, & sensu; miserísque multa quandoque petentibus nobis bonus medicus dicit. *Nescitis quid petatis.* Matth. 20. Qui saluator noster est, & medicus noster est. *Nouit autem* (inquit idem August.) *medicus, quid pro sua, quid contra suam salutem poscat ægrotus; & ideò contraria poscentis non facit voluntatem, vt faciat sanitatem.* ibidem. Quamobrem à Deo, quæ ad salutem animæ pertinent, absolutè, crebrò, instanter petantur necesse est: quæ verò sunt (vti vocant) indifferentia, sub conditione postulentur: Si fortè ita nobis expediat, ne alioqui, aut ægroti pro medicamento venenum, & pueri pro pomo cultellum, & coniugati pro filiis carnifices parentum, familiæque totius labem ac pestem exposcant. Multæ matres fœcundæ quidem prole virum, sed paucæ prole virum felices, illa omnium felicissima, sola inter omnes benedicta, quæ Deum hominem Virgo concepit, Virgo peperit, Virgo in æternum permanet. Non diabolus, per aruspices Chaldæorum, sed per Archangelum cœlestem Deus Pater Virgini denunciauit: *Ecce Virgo concipies, & paries filium, & vocabis nomen eius IESVM, hic erit magnus, & filius Altissimi vocabitur, & regnabit in æternum, & regni eius non erit finis.* Luc. 1. Fore matrem filij, qui cœlorum, terrarúmque imperio potiretur, matrémque suam inuiolatam conseruaret; qui enim veniebat, vt perditum repararet, ægrúmque sanaret genus humanum, nullam nec in conceptu, nec in partu iniuriam matri debuit afferre.

Gen. 30.
Ignoranter filiū alterū petit Rachel.
Iacob. 4.
D. Aug.
Malè interdum nocitura nobis à Deo petimus.
Petita Deus interdum negat propitius, cōcedit iratus.
Matth. 20.
D. August.
Quædam absolutè, quædam sub conditione petenda.
Mater omnium felicissima B. Maria.
Luc. 1.
Sempiterna B. Mariæ virginitas astruitur.

15. Imperat in cœlo & in terra filius; imperat in cœlo & in terra mater: *Et quemadmodum Pater omne iudicium dedit filio*, ita filius omnem misericordiam dedit matri, vt illi proculdubiò misericordem sese Dominus obliget exhibere, cui mater misericordiam præstiterit. Porrò autem periclitari cœpit parturiens Rachel, vtique pœnam illius antiquæ maledictionis exoluens: *In dolore paries filios.* Genes. 3. Debitum enim est, vt concipientis delectatio parturientis doloribus castigetur. At beatissima Virgo Dei mater quàm pura & intemerata concepit, tam Virgo incorrupta, cœlestibúsque mundior spiritibus peperit. *Nouus quippe liber est* (vti eam appellat S. Ioan. Damasc.) *in quo inenarrabili modo Deus Verbum citra omnem manus operam inscriptus est.* orat. 2. de assumption. In illa scilicet mundissima, & candidissima (liceat dicere) papyro virginei vteri manu diuini Spiritus Deus homo exaratus est. O si nostris cordibus ab omni vitiorum labe alienis ea munditiès præniteret, vt in iis suam ipse Spiritus sanctus gratiam, ac beatitudinem inscriberet sempiternam!

Deus filius matri suæ B. Mariæ negotia misericordiæ tradidit.
Gen. 3.
B. Maria in conceptu partúque virginitas.
S. Ioann. Damasc.
B. Maria nouus liber Dei manu inscriptus.

SECTIO XI.

Egrediente autem anima præ dolore, & imminente iam morte, vocauit nomen filij sui Benoni, id est, filius doloris mei: pater verò appellauit eum Beniamin, id est, filius dextræ.

1. Egre

1. EGrediente animâ.] Vehementer corpus angit in morte dolor, dum tota illa facultatum, sensuum, artuúmque violentissimè fatiscit, dissoluitur, disruptaque euertitur machina: sed multò grauiùs deseuiunt in animâ dolores, cùm misera è corpore digressa præsentandam se diuino iudicio perhorrescit. Adhuc incolumis,sanúsque illa metu,horroréque plena verba proferebat Dauid; *Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ; non est pax ossibus meis a facie peccatorũ meorum.* Psal. 37. Morborum scilicet,ac dolorũ sibi ipsa est caro suorum origo,ac seminarium; in illas suas collineat, infigitque cõplurium ærumnarum sagittas mors ipsa,cui per peccatum primorum parentum fuit mancipata. Nam de sagittis huiusmodi præmiserat Dauid: *Sagittæ tuæ infixæ sunt mihi.* Psal.37. *Ipsam pœnam* (exponit S.Aug.) *ipsam vindictã, & fortè dolores, quos hîc necesse est pati, & animi,& corporis ipsius dicit sagittas.* Hunc eundem sensum ita D.Greg. euoluit; *Mortalitas,& passibilitas sunt sagittæ, quæ nimirum nobis infixæ sunt, quia quandiu in præsenti seculo viuimus, ab eis liberari aliquâ ratione nequimus.* Non potest infelix cerua,infixam lateri cuspidẽ venabuli extrahere; nec potest misellus, dum viuit,homo infixas animo & corpori omniũ ærumnarum sagittas euellere; nec vllo quis tam impenetrabili munitur thorace,vt illas vndecunque mittuntur,possit retundere;nec est misero locus,quò effugiens illarum queat aciem euadere.

Dolores & horrores in morte. Psal.37. — Psal.37. D.August. — D.Gregor. — *Nemo à doloribus in vita immunis.*

2. Angunt ista vehementer,sed illa multò vehementius: *Non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum.* Psal.37. Cui enim & salus,& pax,& quies erit,ad suorum scelerum recordationẽ,imò & iam aspectum, quæ in morte coacto agmine conspirant in animam: quæ solo ipso illorũ aspectu,sic tremit,& cõsternatur, vt ni diuinitùs corroboretur, in desperationem infelix prolabatur. Quantumuis contendas, ac desudes: non tamen efficies,vt à quo es læsus, in seipsum iudex,carnificéxque vertatur: At in diuino iudicio ipsimet contra nos pro Deo,& causam suscipiemus,& dicemus,sententiámque feremus:ipso nimiũ aspectu nostrorum scelerum, quæ grauissimum nobis bellum inferent,victósque sponte abiectis armis, oblatis in vincula manibus, nec excusantes quidem,aut nutu aliquo restitantes in damnationem præcipitabunt.Quàm igitur horrendũ faciat bellum,vel ipsa tantùm facies peccatorum, expertus aliquando in suis confessionibus Augustinus cum Deo suo agebat: *Tu verò retorquebas me ad me ipsũ & constituebas me ante faciem meam, vt viderẽ quàm turpis essem:videbam,& horrebam, & quò à me fugerẽ non erat.* Scilicet illud erat, quod olim Deus peccatori minabatur: *arguam te, & statuam contra faciem tuam.* Psal.49. *Videbis* (declarat S.Aug.) *fœditatem tuam, non vt corrigas, sed vt erubescas,* &c. Deinde subinfert perquàm sapienter consulens. *Ascende tribunal mentis tuæ, esto tibi iudex, torqueat te timor, erumpat à te confessio,* &c. Nullum æquè fœdum, horrendúmque peccatori spectaculum, quàm ipse sibi est.

Psal.37. — *Horror peccatorum in morte.* — *Horrendum in morte iudicium.* — D.Aug. — *Horrendum peccatori spectaculum ipse sibi.* Psal.49.

3. Redeo ad illud: *Non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum.* Psal. 37. Per ossa virtutes intelligit S.Greg. Quo quidem nihil, & horribilius,& acerbius est in morte. Nam si pax non est virtutibus,quid boni erit vitiis? Si Dei iudicium in mea rectè facta seuerissimè distringetur, quid (heu me!) fiet malefactis? Si bellum insurget aduersus merita, quid mali in demerita non deseuiet? *Cùm accepero tempus, ego iustitias iudicabo.* Psal.74. Cùm finem rebus ò Domine dabis, cùm

Psal.37. *Terribile Dei iudiciũ circa virtutes.* D.Greg. — Psal.74.

Ben.Fernand.in Genes.tom.3.

A tempus, quod mundo,& mundi creaturis decurrit, abstuleris, cùm ad iudicium veneris, in ipsas hominum iustitias tuum exercebis iudicium. Sed quid facies nostris iniustitiis? Si à domo Dei incipiet iudicium, quod nã illa subibit domus diaboli? Si Dei filij iudicabuntur, quid fiet seruis, quid fiet hostibus? Præterea cùm Dominus tandem rediens ponet rationem cum seruis suis, an non condemnabit malum,& pigrum seruum,qui accepto ad lucrandum talentum,nec illud fœnori tradidit,nec etiam amisit? *Inutilem* (ait) *seruum eiicite in tenebras exteriores; ibi erit fletus, & stridor dentium.* Matth. 25. Ex quo loco argumentatur egregiè S. Chrys. *Si qui solum reddidit datum improbus, quoniam non duplicauit; qui & hoc corruperit,* B *quid audiet? Si ligatus ille eiectus est,vbi stridor est dẽtiũ:quid nos patiemur?*&c.hom.35.ad pop.Antioch.

Seuerissimũ Dei iudicium. — Math.25. D.Chrys. *Peccatorem manet horribile Dei iudicium.*

4. Si bonum non fecisse,districto subiacet Dei iudicio: quo nã ferietur iudicio male multa fecisse? Si diuina sentẽtia æternæ damnationis super otiosos contorquebitur;quid quæso fulgurũ, fulminum super flagitiosos non detonabit, non deuoluetur? Si IESVS ille magnus & electus sacerdos ad iudicium vocatur,à maligno spiritu accusatur: illéque obmutescit: & pro muto, quia sanctè inter improbos vixerat, iudex ipse respondit: *Nunquid nõ iste torris est erutus de igne?* Zach.3. *Hoc est* (declarat S.Hier.) *qui cùm in Babylone fuerit, non est Babylonio igne consumptus.* Quod quæso manet iudicium, quæ sentẽtia,qui exitus illũ,qui C Babylonicam sponte ingrediens fornacem,& torreri voluit flammis libidinum,& in cineres redigi passus est? Ah munde immũde,quàm rarò tuis de flammis eruitur quis (si minus ibi nõ comburitur) haud semiustulatus? Sed heus tu qui colluctaris cum Babylonico incendio, subsulta foràs è camino;licèt semiustus pœnitentia quidem,& lacrymis refrigerato ardore, extincto igne,ad pristinam redibis sanitatem.

Seuerum in otiosos iudicium. — Zachar.3. D.Hier. — *Grauissimas pœnas luet libidinosus.* — *Pœnitentia dulce refrigerium.*

5. O fortunati,sua si bona norint,religiosi;qui è seculo expediti,quàm longè à Babylone,tã longè à flammis,ab incendio se proripuerunt in portum,in oram,in auram,in amœnitatem religiosæ vitæ:de quâ frequens in cœlum ascensus, de quâ rarus in infernum delapsus.Scitum est enim illud D S.Bern. *Moriens vix vnquã aliquis à cella in infernũ descendit: quia vix vnquam nisi cœlo prædestinatus,in ea fidelis vsque ad mortem perseuerat.* Hæc S.Bern.vt refert,ac celebrat S.Bonau. in opusc.lib.4.pharetræ,cap.19.tit.de Religione.Aut enim qui de numero reproborum est,religionem (Deo sic disponente) non ingredietur; aut ab illa,vel vltrò infelix profugiet; vel vt indignus procul amandabitur: ne à cella paradisi ianua reuoluatur ad gehennam. Legimus aliquando in energumena cõquestos dæmones, qui cùm ad cellam morientis monachi cateruatim quindecim millia malorum spirituum à tartaro aduolassent, non tamen illuc intrare potuerint,repulsi (vt aiebant) variis clamoribus,quos tonsurati illi (sic hostes teterrimi E per ludibrium, & religiosos Dei seruos, & illorũ preces appellabant) circa morientis lectulũ assistentes ad Dominum pro socio fundebant. Refert historiã noster Plato lib.1.c.31.de bon.stat.relig.

Felicitas religiosorum. — D.Bern. — *Certa morienti religioso salus.* S.Bonau. — *Reprobus nõ perseuerat in religione.* — *Morientem preces religiosorum à dæmonibus liberant.*

6. Quamobrem quotidie videmus religiosos viros piè, sanctéq; obire; atque illud experimur, quod idem S.Bern.scribit. *Moritur quidem,& iustus,sed securè: quippe cuius mors; vt præsentis est exitus vitæ; ita introitus melioris. Bona mors, si peccato moriaris, vt iustitiæ viuas. Hæc mors necesse est, vt præcurrat,vt sequatur illa secura. Dum viuis in carne, morere*

Plato de relig. D.Bern. *Religiosi sancta vita, & mors secura.*

morere mundo, vt post mortem carnis Deo viuere incipias. epist. 105. ad Romanum. Quid mirum si talem mortem tali vitâ lucretur qui mortificationẽ Domini IESV viuens, seu potiùs quotidie moriens pro Christo in corpore suo circumfert? Si iustus in vita moritur, quid mirũ si viuat in morte? *Bona illa mors,* (mortificatio videlicet religiosa) *quam nulla illaqueat fraus, nulla oblectat iniquitas; bona mors, quæ vitam non aufert, sed transfert in melius,* vt loquitur idẽ Bern. serm. 52. in Cantic. Bona mors religiosorum, qui parentibus, & cognatis, qui seculo, seculíque bonis mortui, Deo viuunt vitam scilicet cum Christo absconditam in Deo; de illa quidem morte, déque vita ista S. August. aiebat; *moriar, ne moriar, vt eam videam* (scilicet Dei faciem) lib. 1. confess. cap. 5.

Salutaris religiosa mortificatio.

D. Bern.

Religiosus in vita moritur, in morte viuit.

D. August.

7. Egreditur tandem anima ex consortio corporis, quo cum tot per annos tam familiariter, intiméque vixit; quæ separatio mors ipsa est, summúsque hominis dolor. Icircò pinguissimus ille Agag Rex Amalecitarum cùm se videret sub securi, vt in frusta concideretur, exclamauit: *Siccine separat amara mors?* 1. Reg. 15. O si huius separationis proculdubiò velis nolis, faciundæ animũ cuiusque recordatio subiret, quàm rectè, sanctéque actiones vitæ nostræ componeret? Maximè verò Iacob, & Rachelem, hoc est, sponsos, siue coniuges lætam, ac felicem vitam in mutuo amore transigentes vitam huiusmodi separationis meminisse oportet; vti eos admonet S. Ephrẽ his verbis: *Si quis iuuenis aut recèns coniugatus sit; futuræ mortis recordatio accedens iucundissimis tristia commiscebit. Quando enim inspexerit dilectum coniugis vultum mox omninò separationis ingreditur timor.* tract. de recordat. mortis. Itaque, vt rectè coniugati vitæ suæ instituant rationem, tunc vel maximè cùm amant se ardentiùs, lætiúsque, ac delicatiùs viuunt, mortem ita semper ante oculos habeant necesse est, vt videlicet alter alterum contuens, & contemplans illicò meminerit illum, quem sic auidè contuetur, quem sic impensè diligit, paulò post ingruente morte à suo illo coniugali contubernio, & amore, in sepulchrum, in cineres transmigraturum.

Summus in morte dolor.

1. Reg. 15.

Vtilissima recordatio mortis.

S. Ephrem.

Coniugibus inuicem amantibus necessaria mortis recordatio.

8. Præcipuè autem sanum hoc consiliũ proderit, cùm quis, vel suam, vel rei amatæ pulchritudinem contemplatur, vt statim ipsemet Ephrem ita præscribit: *Quando lætatus fuerit contemplatione pulchritudinis, tunc maximè luctus expectationem horret, considerans, quòd illa quidem pulchritudo interitura sit; ossa verò abominanda, etiamsi capiantur pro ea, quæ nunc ostenditur forma, reddentur; & neque vestigium, neque memoria præsentis pulchritudinis apparent amplius.* profectò si suam ipsa Helena, vel eandem ipsius pulchritudinem sub hac mortis recordatione Paris contemplaretur, neuter fallaci specie deceptus sese, ac totã penè Asiam in exitium adduxisset? Potissimùm verò istiusmodi vanitatis & lasciuiæ amatoribus, ad morum suorum correctionem, & vitæ in sceleribus consumptæ pœnitentiam iuuabit futuræ mortis recordatio, vt nimirum certa sit, momentúmque habeat ab ipso Deo præstitutum, vt sit, inquam, ineuitabilis, nec vlli mortalium (si spectes angustum vitæ spatium) in longum dilata; vt denique tunc præoccupet incautum, & improuisum hominem, cùm minimè speratur, ac timetur.

S. Ephrem.

Tristis in morte exitus pulchritudinis.

Mors insperata præoccupat incautos.

9. Et hoc quidem est, vt quotidianum, ita prorsus exitiale malum; vnde scilicet obliuio mortis, cõtemptus Dei, peccandique impunita subsequitur libertas. quod ipse Syrus Ephrẽ sic animaduertit: *Negligentes, & contemptores, occæcati cùm sint*

Obliuio mortis peccati occasio.

Ephrem.

A *fraude peccati; diebus suis præcedentibus existimant procul abesse mortis horam nihil de suo hinc exitu laborantes; verùm annos multos & tẽpora longa sibi præscribunt.* Deinde vti se habeat hominum in vita obliuio mortis, incautáque temeritas ex lõga, sed falsa tamẽ spe productioris vitæ, atque adeò mortis insperatus, repentinúsque aduentus, egregiè describit hac ipsa, quam apponit similitudine. *Similes autem sunt eorum, qui iter noctè intempestá suscipiunt; qui quidem arbitrantur procul abesse ab imminẽtis præcipitio, & prærupto loco, donec præcipitatis ipsis experientia dubitationem soluerit.* Bellè quidem. Nocte scilicet illuni viam quis maximè ignotam, & arduam faciens crebrò cespitat, nunc in rupes pedem impingit, nunc in obstantem stipitem caput
B allidit, demúmque in apertam telluris voraginẽ, quam vti non despicit, ita cauere non poterat, infelix præcipitat, haustúsque perit. Sic planè omnibus ferè nobis contingit. Viam ab ortu viuendo facimus incerti, (liceat dicere) quò fata ferãr, vbi sistere detur. Cœci omninò incedimus, quid mali, quid obicis, quid foueæ sit, vbi & quo tandem modo declinari possit. Igitur in morbos, in mille species ærumnarum incidimus, impingimur, allidimur; donec vbi minimè putabatur, in voraginem mortis, vnde non datur exitus, miseri præcipitamur.

Stulta spes longæ vitæ.

S. Ephrem.

Noctu incedimus inuia insciꝫ de mortis præcipitio.

10. *Vocauit nomen filij sui.*] Misella mulier ex partu illo imminentem spectans mortem, filium doloris sui appellat; quippe cuius in vitã egres-
C sus acerbissimos parturiẽti matri dolores, ac mortem denique attulisset. Appositè quæcunque mater sic appellet filios dolorũ suorum, quos nimirum vtero gestans, ex vtero educens, vberibus nutriens, nutritos sustentans, & instituens, in statu honesto collocans; denique totâ vitâ tolerans, nunquam non doleat, gemat, illacrymetur; atque adeò pro quibus, aut si absint, aut si ægrotent, aut si fortè doleant, miserandum in modum infelix discrucietur. Scilicet, in vaccis illis, quæ à Philisthæis ad Hebræos arcam Dei portabãt, apprimè significantur matres; de illis quippe scribitur: *Ibant in directum vaccæ per viã pergentes, & mugientes; & non declinabant, neque ad dexteram, neque ad sinistram.* 1. Reg. 6. Nimirũ vituli, quos adhuc fœtæ
D lactabant, clausi tenebantur, ne matribus arcam portantibus obstaculo esse possent. Totam quidẽ vitæ huius viam parentes carpunt pergentes simul, ac gementes, & hoc quidem tum ab ingenio muliebri (quod est tenerius, blandius, impotentius) tum etiam à materno affectu, quo nihil & dulcius, & impatientius, haud dubiè proficiscitur. At nihilominùs recto itinere (quæ piæ, sanctæque sunt) per Dei mandata gradiuntur in cœlum; ne tantulum quidem à Dei obsequio propter illum amorem, curámque filiorum declinant: quippe cùm filiis, seséque ipsis longè pretiosiorem, & cariorem Deum habeant.

Filius doloris est quisque sua matri.

Matrũ angores pro filiis.

1. Reg. 6.

Matrum ærumnæ simúlque pietas.

11. Quod quidem S. Gregor. Nazianz. de suis
E parentibus celebratum suâ eloquentiâ reliquit. *Ambo* (inquit) *filiorum simul & Christi amantes, (id quod summã admiratione dignum est) imò Christi amantiores, quàm liberorum; quippe qui vnum ex liberis fructum caperent, vt à Christo agnoscerentur, noméque ducerent: solâque virtute, atque cum Deo velut coniunctione, ac velut necessitudine felicem prolem definirent.* orat. 10. Discant hinc parentes, quã mensurâ, quo pretio, loco, modóque suum filiis amorem, affectúmque debeant exhibere. Non damnatur in parentibus, quantumuis magnus, ardénsq; in filios suorum quidem viscerum fructus, amor; quippe ab ipsa natura, quippe ab ipso Deo. At

D. Greg. Naz.

Veri parentes virtute filiorum fludent.

Dei

Dei obſequio, legi, atque amori prorſus erunt illi poſthabendi: nec illis tam diuitias, honoréſque mundi, quàm pietatis Chriſtianæ ſtudium, virtutis, Deique amorem, quæ quidem ex bona, & ſancta inſtitutione acquiri ſolent, comparare comendant. Et quidem vter parentum vehemētiùs liberos amet, ſolet vulgò controuerti. Philoſophus pro matre definit quæſtionē hiſce verbis: *Propterea filios minus ſolent patres, quam matres amare: quod hæ certiores ſint de ſuſcepta prole; illi minus certi, ſæpè etiam dubij.* Hæc Ariſtot. 9. Ethicor. cap. 7. Hinc etiam naſcitur, vt filij eadem matre ardentiùs ſeſe inuicem diligant, quàm quos idem pater non ex eadem matre progenuit. Vnde fratres vterini iam arctiſſimæ coniunctionis, ſummique amoris adagium pepererunt. Sed illa quoque, vel potiſſimùm pro amore matris ratio facit: eò quòd ea nobis ſolent eſſe cariora, & pretioſiora, quæ maioribus ſteterunt laboribus; at filios dolorum ſuorum meritò matres appellare conſueuerunt.

Ariſtot. *Filium vehementiùs mater, quā pater diligit.*

12. Porrò autem Beatiſſima Virgo omniū quidem fuit matrum feliciſſima: quippe quæ ſola ſine exemplo cum virginitate fœcunditatem coniungens Virgo ſimul & mater extitit: Deúmque hominem ex intemeratis viſceribus conceptum peperit; à quo ſupra omnem creaturā ſic euecta eſt; vt cùm omne genu flectatur in nomine IESV, ſimul etiā in nomine Mariæ inclinetur; nec enim Deus filius digniſſimam ſuam matrē à ſeipſo, vel regno, thronóque, vel etiam honore, gloriáque patitur ſeparari. At cùm tam admirabilis ſit Beatiſſimæ Virginis felicitas; nulla tamen vbique gentium mater extitit, quæ pari ratione Rachelis vocem, filium quoque ſuū alloquens, poſſit vſurpare. Filius doloris mei; An non filij ſui doloribus illa ſimul cruciata eſt? An non ſtans iuxta Crucem filij ſimul cum filio matris anima crucifixa fuit? An non matris animā penetrauit gladius doloris, cùm filium è Cruce pendentē, morientémque ſpectauit mater? Paſſa Virgo non eſt in corpore, non enim capite, vt Catharina truncata; nec gladio traſfixa gutture, vti Lucia mortem ſubiit: ſed vehementiùs anima (vbi ſenſus acrior, d olor acerbior eſt) diſcruciata grauiores ipſa morte pœnas ſuſtinuit; atque ideò glorioſius adepta martyriū ſuper omnes, quotquot pro Deo violentam oppetiuere mortem palmam extulit triumphando. *Nam cæteri quidem* (vti ſcribit S. Hieron.) *in carne paſſi ſunt, at mater Dei, quia in anima paſſa eſt gladio paſſionis Chriſti, pluſquàm martyr fuit, nimirū, quòd eius dilectio ampliùs fortis, quàm mors fuit, quia mortem Chriſti ſuam fecit.* Hæc S. Hieron. ſiue Sophron. de Aſſumpt. Virg.

B. Maria matrum feliciſſima.

Inſeparabilis B. Maria à Deo filio.

Multi grauéſque B. Mariæ dolores ex filio.

B. Maria in anima pluſquàm martyr. D. Hier.

13. *Pater verò appellauit.*] Mutauit pater nomē infantis à matre inter dolores parturiente inauſpicatò, infauſtéque inditum, in alterum quidem auſpicatius, & felicius: mater Benoni filium doloris mei: pater Beniamin filium dextræ nominauit. Infauſtum ſcilicet Iacob viſum eſt, inamœnum, ac triſte nomen Benoni à matre impoſitum; præſertim quia huiuſmodi nomen, ſi vigeret in perpetuum, refricaret vtique acerbiſſimā recordatione Rachelis in eius filij partu extinctæ, vulnus planè inſanabile. Aduertérim tamen ex linguæ ſanctæ peritioribus, *On*, ſignificare laborē, ac fortitudinem: vertique poſſe filium laboris, quòd ſummum parturienti matri laborem attuliſſet; ſiue filium fortitudinis, eò quòd debilitata doloribus matre fortis ille, atque incolumis in lucem exiſſet. Vide in hanc ſententiā Perer. Indidit verò
Ben. Fernand. in Geneſ. tom. 3.

A pater nomen amœniùs, lætiúſque, & fortunatius, Beniamin; idem enim eſt, atque filius dextræ, nimirum cum dextra, pro robore, & fortitudine accipi ſoleat, Iacob id nominis filio imponēs ſignificauit adhuc poſt tam numeroſam ſobolē in ipſo robur exiſtere ad plures generandos; vel etiā, quia pueri vltimò nati, vt ſunt filij ſenectutis ad patris dexteram continuò geſtari, aſſideréque ſolent, teneriùs amantur, delicatiùs nutriuntur, ſtudioſiùs tractantur. Quid ſi hoc ipſo nomine pater ſignificare voluit haud dubiè fortunatiſſimum fore filium, qui de matre in partu enecta prodiiſſet, cuiuſmodi inter gentes, Romanos præſertim, inualuit opinio. Sic enim maiorem Africanum perhibent natum, & primum Cæſarem à cæſo matris
B vtero appellatum Latini voluerunt? Denique filium dextræ appellans ſignificat Iacob ſuā animi magnitudinem, & conſtantiam, quā dilectiſſimæ coniugis obitum ferret, atque etiam filij nati cōſpectu defunctæ vxoris abſentiā mitigaret. *Mœrorem* (ſiquidem ait S. Chryſ.) *quem ex morte Rachelis conceperat Iacob, mitigauit natus puer; & effecit, vt iuſtus Rachelis mortem æquo ferret animo.*

Nati vltimò filij cariores.

Nati ex matribus partu extinctis fortunatiſſimi.

D. Chryſ.

14. Profectò cùm nihil in diuina Scriptura otioſè, caſúque ponatur, imò cùm ipſamet tota excellentiſſimis rerum futurarū in lege gratiæ myſteriis plena ſit: magnum hîc latet arcanū, quod iſte infantulus duplex habeat nomen, & filius doloris matris, & filius dextræ patris appelletur. Videlicet Apoſtolum Paulum de huius infantis ſan-
C guine, tribúque natum ſignificari Patres, & Doctores conteſtantur. Igitur S. Ambr. ita ſcribit in hanc ſententiā: *Mortua eſt Rachel parturiens Beniamin ſpecie, myſterio Paulum, qui antequam generaretur, non minimos dolores matri Eccleſiæ præſtitit, cuius filios perſequebatur.* epiſt. 18. At Rupertus per Rachelem præſignati dicit Synagogam, *quæ per infidelitatem à vita gratia excidēs tunc mortua eſt in partu, quādo Chriſtum, & eius Apoſtolos emiſit. Quæ enim aſſumptio* (inquit Paulus ad Rom. 11.) *niſi vita ex mortuis?* Erant quidem Synagogæ (quæ cū Chriſto moriente in Cruce pariter expirauit) opera iam tunc mortua, ſed nondū (vt loquūtur Theologi) mortifera, qualia poſt quadraginta annos à Chriſti Domini aſcenſione in cœlum in finem
D vſque mundi erunt. Ex mortua igitur matre Synagoga natus in vitam gratiæ prodiit Paulus, vti Beniamin, quem moriens mater vocauit Benoni filium doloris mei; *doluit enim* (adiungit Rupert.) *id eſt, inuidit, & dolenda ſorte inde mortua eſt, quod ex ipſa vita aſſumpta ſit.*

S. Paulus in Beniamin præfiguratus. D. Ambr.

Rupert.

Synagoga primò mortua, deinde mortifera. ad Rom. 11.

E Synagoga mortua prodiit vita. Rupert.

15. Quantus verò fuerit Synagogæ dolor, atque inuidia quod gentibus prædicaretur Euangelium ſatis conſtat ex primitiua Eccleſia. *Videntes enim turbas Iudæi* (ſcribitur) *repleti ſunt zelo, & contradicebant his, quæ à Paulo dicebantur blaſphemātes. Tunc conſtanter Paulus, & Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: ſed quoniā repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes.* Act. 13. Prædicante vide-
E licet Chriſtum IESVM Paulo gentilibus, hiſque Euangelium recipientibus, Iudæi, qui aderant, inuidiā, doloréque ſuccenſi contra Chriſtum, & prædicatorem mille conuitia & blaſphemias eructarunt. *O impudentiam* (exclamat S. Chryſ.) *contradicunt in his, propter quæ illum commendare oportebat!* Igitur Paulus à Iudæis repulſus ad gentiles conuertitur: illiſque in ſua perfidia conſepultis iſti ad gratiæ Euangelicæ vitam Spiritu ſancto tenati prodierunt: & Rachele in partu extinctā Beniamin vitam accepit, & ex mortua Synagoga natus

Iudæorū inuidia, odiūque in Paulum Apoſtolum. Actor. 13.

D. Chryſ.

natus est Paulus, vt gentes, quæ in tenebris, & in vmbra mortis sedebant Christianæ fidei splendoribus illustrarentur. Profectò Iudæorum perfidiæ multum (si fas est dicere) debemus; Quippe repulsus ab illis Apostolus conuertit se ad euangelizandum gentibus. *Quare contentione factâ* (inquit ibi S. Chrysost.) *magis propagarunt prædicationem Apostoli.*

Christiani multum debemus Iudæis.

16. Et quidem in choro Apostolorum vltimus fuit Paulus, vti Beniamin inter filios Iacob postremus. Paulus quidem vltimus non merito, sed tẽpore vocationis. Benjamin fratrum suorũ minimus; Paulus quoque de seipso testatur. *Ego sum minimus Apostolorũ, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei.* 1. Cor. 15. *Minimus* (declarat S. Anselm.) *tempore, non dignitate; minimus humilitate, non operatione; minimus in me, magnus in Domino.* Vltimus etiam fuit Apostolorum Paulus, eò quòd (vti paulò antè dixit cùm referret quibus Dominus post resurrectionem apparuit) *nouissimè omnium tanquam abortiuo visus est & mihi.* 1. Cor. 15. *abortiuo* (exponit Theodoret.) *qui in numero non ponitur.* Tam profunda est Pauli humilitas, sic seipsum deprimit, extenuátque, vt inter homines vitali aurâ fruentes numerari se non debere arbitretur: vel etiam abortiuo similem se dicit (vti Anselm. interpretatur) *quia sicut abortiuus quadam naturæ violentiâ ante tempus compellitur nasci, ita Paulus per terribilẽ Domini visionem coactus est antequam vellet exire de cæco Synagogæ vtero, ad lucem fidei, atque libertatem prodire.* Benoni filium doloris sui potuit appellare Paulum Synagoga, qui matri suæ mortem intulit, nec vllus tanto zelo, & contentione pro Christi fide Iudaicam perfidiam impugnauit, & Mosaicæ legis interitum efficaciùs comprobauit, virtutúmque miraculis demonstrauit. *Præsentia quidem* (vt ipsemet fatetur) *fuit corporis infirma, sermone contemptibilis.* 2. Cor. 10. Cæterùm factus, & nominatus est à Deo Beniamin, filius dextræ; *plus enim omnibus laborauit*; adeò robustus, & fortis, vt palàm vitæ omnes labores, ærumnas, pericula, tyrannos, tormenta, mortem, vniuersúmque infernum, patienter pro Christo aduersa omnia toleraturus in singulare certamen vocarit. *Quis nos* (inquit) *separabit à caritate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius?* &c. ad Rom. 8. *In his quidem immensum* (vt loquitur S. Chrys.) *periculorum pelagus percurrit: sed tamen contra hæc audax insurgit.*

1. Cor. 15. D. Anselm. 1. Cor. 15. Theodor. *Mira S. Pauli humilitas.* 2. Cor. 10. *Mira S. Pauli constãtia & patientia.* ad Rom. 8. D. Chrys.

17. An non Paulus filius dextræ, in quo virtus Christi de mundo vniuerso triumphauit? Vidit Ioannes Christum Dominum albo equo sedentem. Apoc. 9. *Quem alium* (inquit S. Hier.) *non puto esse nisi Paulum, super quem equitans omnem orbem circuierit.* in 3. Abach. Pulchrè candenti equo similis ponitur Paulus, in primis propter candorem virginei pudoris, quo eminuit, & cuius testimonium fuit lacteus liquor pro sanguine de amputatis pro Christo ceruicibus effusus, tum vel maximè, quia candidus in bello equus magis est periculo expositus. Enimverò cùm albedo omnium colorum proximè ad lucẽ accedat, ideóque sit maximè visibilis, vbi fortè in prælio sese prodit equus albus, longè latéque videtur, omniũ ad se trahit oculos, omnium manus, tela, vímque inuitat. Vnde nobilis poëta damnauit præsertim ad militiam equum niuei coloris. *Color deterrimus albo, & gilno.* Georg. 2. Ergò Christus Dominus Paulo velut equo albo insidens totum planè or-

S. Paulus equus albus, in quo Christus victor triumphauit. Apoc 9. *Equus albus periclitatur in prælio.* Georg. 2.

A bem excitauit ad prædicationem Euangelij, & concitauit in se Iudæorum, & gentium arma. Extitit Paulus omnibus, quæcunque aut dici, aut cogitari possint, terræ, marísque, hominum, & cacodæmonum iniuriis, periculísque expositus. Quod ipsemet Dominus significauit, cùm de Paulo adhuc catechumeno dixit: *Vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum coram gentibus, & Regibus, & filiis Israël. Ego enim ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati.* Actor. 9. Quid non pateretur ille, qui portabat per gentes sacrosanctum IESV nomen? cui non omnibus terræ, marísque, atque inferni persecutionibus esset obiectus, in quo signum erat contradicibile Christus IESVS? Nec enim tã Paulus, quàm in Paulo
B Christus erat scopus, in quem omnia tela hostiũ collimarentur. *Paulus quippe* (ait S. Gregor. Nazianz.) *nõ sibi sed Christo, & prædicationi viuus erat.* apolog. 1. Vox siquidem illius est; *viuo ego, iam non ego. Legi mortuus sum, vt Deo viuam, Christo crucifixus sum Cruci. Viuo autem iam non ego: Viuit verò in me Christus.* ad Galat. 2. Mortuum se dicit Paulus, & viuum; in se mortuum, in Christo viuum. Optimè S. Bernard. occurrit: *Omninò felix mors, quæ sic immaculatum seruat, imò penitus alienum facit ab hoc seculo. Ad alia quidem* (inquit) *omnia mortuus sum, non sentio, non attendo, non curo: si quæ verò sunt Christi, hæc viuum inueniunt, & paratum,* &c. serm. 7. in quadrag.

S. Paulus omnibus periculis iniurisque expositus. Actor. 9. D. Greg. Naz. ad Galat. 2. D. Bern. *Felix qui seculo mortuus viuis Christo.*

18. Filius dextræ, filius roboris, ac virtutis
C Dei, qui mundum prope vniuersum peragrauit, & perfidiam Iudæorum conuicit, & gentilium infidelitatem confregit, quacumque incedebat Paulus diuini Spiritus igne succenso nefandi mortalium errores, ac mores momento conflagrabant. *Ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus.* 2 Reg. 23. de Dauid plerique intelligunt, qui cùm in domo patris sui Isai esset natu minimus, & proptereà ad pascendum gregem abiectus, atque adeò velut inter omnes in illa familia vermiculus, totam deinde patris domum, imò & tribum Iudæ veluti comestum in se traduxit, ac denique regnum, & potentiam Saulis corrosit, & consumpsit: vti vermiculus lignũ ipsum intra quod innascitur, paulatim rodit, & consumit. Quid ad
D Pauli vim in prædicando, virtutem in operando, felicitatem in conuertendo Iudæos, ac gentiles, explicandam magis appositè dici posset? Itaque per antonomasiam dicitur *Paulus breuiati Verbi præco.* S. Gregor. Nazianz. orat. 33. Filius dextræ vtrique dilectus, vtique diuini timoris excellentissimis priuilegiis honoratus. *Ad summum gradum* (ait S. Gregor. Nyss.) *diuini progressus & incrementi Paulus enasit,* orat. de S. Basil. Et hoc quidem habuit primò in ipso suæ fidei tyrocinio, etiam ante raptus in cœlum, quàm sacro baptismate initiatus. *An non protinus* (inquit Rupert.) *diuinæ pulchritudinis, quæ in oculis eius refulserat, amator extitit Paulus? Protinus ad augustiorem conditionem naturæ transformatus est, & velut exuto hoc craf-*
E *so, & carneo amictu in ipsis cœlorum aditis versabatur.* Si ergò tantus, támque copiosis cœlestium donorum plenus incrementis iam iste natus à diuina gratia fluuius ipso statim ortu exuberat, quantus obsecro post peragratum orbem; post immensas laborum, & periculorum exantlatas myriades, post victorias, post triumphos de gentibus, de inferno ipso prorsus debellato, post virtutum maximarum vbique terrarum sparsa exempla, erectaque monumenta, quantus, quàm diues erit, imò quid, non nisi (vt alicubi S. Chrys. loquitur)

2. Reg. 23. *Dauid regnum mirâ virtute cõparauit.* *Admiranda vis S. Pauli.* Naz. D. Greg. Nyss. *Mira S. Pauli encomia.* Rupert. *Quantus idẽ in ipso tyrocinio Paulus extiterit.* *Inexplicabilis magnitudo S. Pauli.*

loquitur) maris ipsius pelago latior existet? *Videlicet in cœlo* (adiungit Rupertus) *arcana sacrorum disciplina à veritate intitubatur, atque illinc ad obediendum fidei in omnibus gentibus vim sermonis accipiebat: vnde totius propemodum urbis pater exstitit.* 4. de op. sp. cap. 29.

Rupert.

19. Meritò igitur Paulum, vt Christus Dominus filium dexteræ appellabit, quod ipsemet Paulus vno verbo elegãter expressit: *gratiâ* (inquiẽs) *Dei sum id quod sum.* 1. Cor. 15. Non solùm quicquid boni habet, Deo refert acceptum, sed planè seipsum dicit opus diuinæ gratiæ, in quo & abũdantiam cœlestium donorum, quibus est gratuitò ditatus à Deo, & miseriam, indignitatémque suã demonstrat; quippe in quo nihil meriti, sed odia in Christum, persecutiones in Ecclesiã, iniurias, violentiasque in Christianos Dei gratia inuenerit. Rectè S. Chrysost. proclamat. *Quid hac anima fuit admirabilius? per omnia se depressit. Vide quam largus sit, & copiosus in verbis humiliatis, nouissimum, abortiuum, minimum Apostolorum, indignũ qui sic appelletur, persecutorem Ecclesiæ se appellauit, delicta sibi attribuit, de rectè factis nihil sibi, sed totum Deo ascribit.* Insignis planè virtus humilitatis, quæ in abiectionem tot nominibus, tantâ verborum eloquentiâ vtitur. Equidem haud facilè iudicem maior ne fuerit Paulus sublimitate priuilegiorum cœlestium, an propriâ humilitate? Benè S. Ansel. vtrumque expendens ait: *Apostolus iste, cùm cæterorum sanctorum solicitudinem in prædicatione robustiùs laborando transcenderet; vt ab electione se premeret, & vires suas in humilitatis gremio nutriret, antiquæ crudelitatis suæ memor, aliorum Apostolorum innocentiam contemplatus ait*, &c. Bellè dictum vires suas ad instantiùs prædicandum, ad patientiùs, & alacriùs aduersa omnia perferenda in humilitatis gremio nutriebat. Est enim humilitas omnium bonorum operationum mater, nutrixque omnium virtutum.

1. Cor. 15. — *S. Paulus diuinæ gratiæ filius.* — D. Chrys. *Mira S. Pauli humilitas.* — D. Ansel. — *Humilitas omniũ virtutum mater & nutrix bonorum.*

SECTIO XII.

Mortua est ergo Rachel, & sepulta est in via quæ ducit Ephratam, hæc est Bethlehem. Erexítque Iacob titulum super sepulchrum eius: Hic est titulus monumenti Rachel, vsque in præsentem diem.

1. MOrtua est Rachel ante obitum Liæ sororis. Hæc enim paulò post sepulta dicitur in Hebron, quò postea Iacob accessit, Isaac patrem inuisurus, vt infrà scribitur; quonam suæ ætatis anno, haud certò constat. Probatur tamen egregiè à nostro Perer. aliísque doctis Rachelem cùm obiit, fuisse annorum amplius quadraginta. Mortua est ergò Rachel: quæ quidem consequẽtia, cùm de omnibus omninò mortalibus velut anteactæ vitæ periodus verè dici queat: maximâ verò emphasim habet in iis, qui eximiâ quadam, vel dignitatis, vel roboris, vel etiam formæ commendatione inter cæteros excelluerunt. In morte quidem, & Cæsarum maiestas, & Annibalum fortitudo, & Absalonum gratia, & Helenarũ species, ac si nunquam extiterit, prorsus euanescit. Hanc ipsam quoque consequentiam paulò post audiemus de vobis, ô quicunque deliciosiorẽ vitam ducitis, & sic turpissimarum voluptatum cœno immersi volutamini, quasi nec vnquam mors vestris datura sit finem deliciis, nec de vestris vitiis à supremo iudice ratio sit expetẽda. Mortuus est ergo Sardanapalus cum suis deliciis; mortua est ergò Flora cum suis meretriciis. De iis enim ait Propheta: *Et corruent in corporibus suis propter multitudinem fornicationum.* Nahũ 3. legunt LXX. *Infirmabuntur in corporibus à multitudine fornicationis.* Benè corruere, infirmarique consequitur ex multitudine fornicationum. Quare vt exponit S. Hier. *Potest hoc etiam accipi de iis, qui propter res venereas etiam corpore debilitati sunt, & cum perditione animæ, carnem quoque frangunt, cui seruiunt.* Duplicem miseri mortem incurrunt, & animam perdunt, in æternum libidinum impuritatibus contaminatam, & turpissimâ Venere corporibus, exhaustis præmaturam sibi mortem consciuerunt.

Mors omniũ finis ac periodus. — *Extrema omnium consequentia mors.* — Nahum 3. — D. Hier. *Duplex mors luxuriosis occupat.*

2. Mortua est ergò Rachel, nec illam à morte viri sui amor; nec totius in ipsam famulãtis domus obsequia; non ancillæ, non serui, non pretiosa supellex, non auri, argentique affluentia, non gemmæ, non torques, monilia, inaures, anuli, non totus ipse mundus muliebris: non denique flos adhuc ætatis, & illa gentium vocibus perecelebrata species à morte cuncta corporis bona deprædante eximere potuerunt. Morientem vidit, mortuam defleuit Iacob magis ipse animâ pro dolore, quàm vxor corpore mortuus. Quo tandẽ sensu sanctus vir dilectam coniugem, alterius iam filij matrem amisit? quibus oculis spectauit illos paulò antè viuidos, atque instar astrorũ collucẽtes oculos, qui contuentium animos, etsi tristi quadam passione turbatos mirandum in modum serenassent, nunc tetrâ mortis caligine depressos, prorsúsque extinctos? Vbi ergò (pristinum cum præsenti statum conferens aiebat.) vbi ô Rachel ille tui vultus splendor, oris tui lætitia? Vbi decor ille? vbi venustas illa tua? vbi gratia? Tu ne illa Rachel, pro qua tot annos gelu obrigui, æstúque exarsi, interdiu, noctúque per agros, in siluis, periniqui soceri greges pascendo, seruiui? Tu ne illa præ cuius amore pleni laboribus anni pro paucis tamen amanti pariter, ac laboranti diebus videbantur? Rapuit, offudit, dissoluit, fœdauit omnia tam liuida, quàm inuida mors! O si fœminæ, ô si viri cùm florentem ætatem, cùm venustos oculos, roseas genas, lucentem oris gratiam in iuuene, in puella mortis falce demeti, & in æternũ chaos omnium sepeliri conspicerent, secum meditando expenderent, quæ tanta sit rerum humanarum inconstantia, quæ bonorum (vt hîc putantur) huius mundi fugacitas, quàm denique omnia sub cœlo, & vana, & nihil omninò sint, profectò illorum mentibus ea cogitatio imprimeretur, & contemptum, odiúmque rerum omnium, quæ in mundo magnæ, pulchræque habentur: & viuum efficáxque desiderium excitaret, cognoscendi, amandíque illa omnia, quæ vera, quæ magna, quæ fixa, æternáque sunt; atque adeò pro iis, & consequendis, & possidendis nihil non arduum, ac difficile alacri animo perferendi.

Ineuitabilis homini mors. — *Rachelis mortem dolet lugétque Iacob.* — *Pulchritudo oculorũ Rachelis extincta.* — *Defunctam Rachelẽ deflet Iacob.* — *Mortis cogitatio multorũ effectrix.*

3. Stata omnibus vna dies est: omnes morimur, & sicut aqua dilabimur. Componat igitur suas quisque ad mortis recordationem, vitæ rationes. *Mortis quippe* (ait S. Bernard.) *horror in exitu, dolor in transitu, pudor in conspectu gloriæ magni Dei.* serm. in 6. tribul. Et hæc quidem vnicuique nostrum ex hac vita demigranti necessariò subeunda sunt. Quorsum igitur ob diuitias, ob fortitudinem, ob formæ venustatem, ob generis splendorem, ob dignitatem honoris, vel superbis, vel gloriaris, cùm sis mortalis, cùm paulò pòst in cinerem, ac puluerem dissoluendus? *Circumspice illos* (monet S. Basil.) *qui ante te similibus sese splendoribus efferebant. vbi nũ sunt illi? Nónne omnia puluis?*

D. Bern. *Tria horribilia in morte.* — *Egregia documenta ex defunctorũ sepulchris.* — D. Basil.

nis? nonne fabula? nonne in paucis ossibus memoria vitæ ipsorum conseruatur? Contemplare sepulchra, discerne captiuum à Rege, robustum ab imbecilli; formosum a deformi; hoc modo fatalem naturæ cursum si expenderis, nunquam mihi crede, intumesces. tractat. de morte apud Ephrem. Hæc omnia quàm vera sint, sub mortem potiùs, quàm adhuc in vita, probè agnoscimus. Quocirca moribundi vanitatē mundi, vitæque inconstantiam edocti, & tunc maximè ante oculos positum diuini iudicij tribunal formidantes solent egregias plerumque sententias proferre, & viuentibus saluberrima monita inculcare. Dixeris animam morientis velut aliquo ex suggestu prædicare viuis, & quæ de altera vita sese iam ostentant, enunriare. Quod quidem eleganter admodum ita describit Tertul. *Hinc euenit animam in ipso diuortio potentiùs agitari solicitiore obtutu, extraordinariâ loquacitate; dum ex maiore suggestu, iam in libero constituta per superfluum, quod adhuc cunctatur in corpore, enunciat ea, quæ audit, quæ videt, quæ incipit nosse.* lib. de anima cap. 53. Enimverò ipsa in transitu, ex hac in alteram vitā videtur morientis anima sese ipsam excitare, sapientiùs loquitur, acutiùs videt, prudentiùs operatur, atque breui illo spacio temporis, in quo illius in corpore superuacanea videtur commoratio, denuntiat mortalibus, qui vltrà supersunt, quid iam de alterius mundi statu, audit, videt, nosséque incipit. Præclarum sanè huius rei testimonium nuper edidit Hispaniarum Rex Philippus hoc nomine III. qui cùm multa planè iam moriens dixisset, illud vel maximè viuos erudiet. *Ne vnum quidem* (aiebat) *ficum valet esse in mundo Regem, nec Imperatorem. O vtinam ego ne vno quidem die Rex fuissem! Conuersúsque ad eos, qui aderant, identidem succlamauit. Ita ne verò cruciatus æterni, quandiu Deus erit! O rem summè terribilem! Eia Domine Deus miserere mei, libera, & salua me! O Regem verè sapientem, summéque felicem, qui tam piè, sanctéque nouit, & meruit mori?*

Mortis cogitatio superbiam deprimit.

Moribundus quasi viuis prædicat ex suggestu. Tertul.

Sanctè moriens mira eloquitur Rex Philippus III.

4. *Sepulta est in via, quæ ducit Ephratam.*] Quinto milliario ab Hierusalem, & vno tantùm milliario à Bethlehem iuxta viam regiam, sepulchrū fabricauit Iacob, in quod Rachelem condidit, vti ex S. Hieronymo in tradit. Hebraicis colligitur. In via publica, seu iuxtà illam sepelitur Rachel, nec sine mysterio, vt scilicet, prætereuntibus illa sit, & mortis, & vitæ documentum: nec enim illa parcit ætati, nec decori: & ista perangustis circunscripta limitibus in mortem, ac sepulturā detruditur. In via sepelitur, vt mortales admoneat viam esse vitam: & certo quodā, ac præfinito in via spatio suam cuique mortem, ac sepulturā (viatores ea manet statio) ab ipso Deo esse præstitutam. Cùm ergò via sit vita quæ in mortem ducit, duo maximè hinc oportet addiscamus, vt quemadmodum in via incedentibus, tam amœna, quàm inamœna, tā plana, quàm aspera transiguntur: nec enim aut illis, aut his diu stando, quiescendóque viatores immorātur: ita qui viuimus, nec prosperis, nec aduersis huius vitæ, quæ occurrent, animū vel illectum, aut deterritum à recto itinere in virtutem, atque in Deum deflecti, retardaríque sinamus; sed hoc ipsum multò luculentiùs verbis S. Ephrem, aut veriùs S. Basil. expressum accipe. *Viator, ô homo veluti quidam es in hac vita: omnia præteris, omnia à tergo relinquis. Conspexisti in via plantā, herbam, aquam, paululum iis oblectatus, præteriisti; rursus incidisti in lapides, in valles, in rupes, in paludes, in feras, in spinas: paululùm his perturbatus, mox rursus ea reliquisti,* &c. Egregia sanè descriptio viæ ad vi-

Cur in via sepelitur Rachel? D. Hier.

Vita est ad mortē via.

Nihil in vita vel lætū, vel triste permanet. S. Ephrem.

A tam describendam. Concludit ergo: *Talis quoque est vita hæc humana: nam neque res iucundas stabiles, neque tristes status firmas continet.* tractat. de vita humana. Dein quid aliud non minùs elegans in via reperit, quod sic explicat: *An ne vita nostra similis non est viæ, quæ cùm alios subinde transeūtes mutet, omnes tamen habet mutuò se insequentes? Hodie agrum tuum coluisti, cras alius, & mox post illum alius colet. Vides has magnificè extructas ædes! Bone Deus, quot iam nomina vnaquæque harum, ex quo extructæ sunt, mutauit?* ibidem.

Bona mundi aliis atque aliis obueniunt dominis. S. Ephrem.

5. Cùm igitur simus in via, pariter cum omnibus, qui in vita sunt transimus. Præsentibus tam miseri, quàm stulti, quæ fugiunt Euro velociùs, tanquàm stabilibus, atque æternis inhiamus? De
B iis, quæ supra terram sunt, omnis inconstantiæ, mutationísque expertia, nec vlla nobis est cura, nec vel tenuis recordatio. Futura scilicet lippis, penéque cœcis oculis à longè aspicimus, ideoque aut obscura, aut minima, cùm tamen, & magna, & lucida omninò sint, esse videntur. Præsentia oculis admota, magnitudinem, & splendorem, quibus prorsus carent, ementita facile decipiunt; maximè, quia sensum delectant, animæ insidiantur. Etenim vt (pulchrè S. Greg. Naz. scripsit) *facilè impostūram facit quicquid delectat.* orat. 2. in Iulian. Insida sanè deceptrix animorum voluptas, cuius vel ipso falso nomine fucantur vitia, vt sensus pelliceant, mentésque offundant. Nihil habet solidum, verúmque mundus: veri solam sub falsita-
C te prætendit similitudinē. Monuit ergò Apostolus; *Nemo vos decipiat in sublimitate sermonum.* ad Coloss. 2. Decipit mundus, decipit caro, decipiūt vitia in sublimitate sermonum. Sublimia quidem sensibus animísque, malè suggerendo, ingerunt; at quæ falsa, & fucata sint. S. Aug. legit. *Nemo vos decipiat verisimili sermone.* epist. 59. Nec enim decipimur veritate rerum, sed similitudine; nec in honoribus, ac diuitiis mundi, nec in voluptatibus carnis veritas inest; sed sola veritatis vmbra, & ad fallendum concinnata species: quam serò tamen; tunc benè despicimus, cùm mors ipsa corporis oculos debilitat, & mentis acuit. Non aliū ego testem adduxerim, quàm illum ipsum Regem cuius perbeatum paulò antè commemoraui obi-
D tum. Intuitus enim sacerdotem è nostra Societate tunc Regis confessariū, totàque Hispania percelebrem verbi Dei concionatorem: *Quin tu pater* (ait) *nil prædices aliud, quàm hoc ipsum, quod cernis spectaculum. Contestare mortalibus meo nomine fuisse Regem, atque Imperatorem id nihil aliud inseruire, quàm ad terrorem, quàm ad tormentum in hac hora, quod fuerit. Feliciùs mihi contigisset, totos viginti duos annos in ipsa Thebaide anachoretarum transegisse. Sum quidē (heu me) periculo æternæ mortis proximus!*

Caducis affixi æterna non curamus.

D. Greg. Naz. *Voluptas deceptrix, & fucatrix.*

ad Colos. 2.

D. August. *In mūdo sola rerum similitudines.*

Egregia Regis Philippi sub mortem sententia.

6. *Hæc est Bethlehem.*] Nondum hoc nomen vrbi illi erat impositum cùm scripsit Moyses, quare docti viri arbitrantur hanc clausulam; *Hæc est Bethlehem*, adiunctam esse à sapientibus Syna-
E gogæ, qui diuino afflati spiritu libros Moysis cōcinnarunt, expositis quibusdam, quæ propter vetustatem iam erant obsoleta, & in alia nomina iā fuerant commutata. Vide nostrum Benedictum Perer. hoc loco. Porrò hinc factum est, vt Rachel, quia iuxta illā vrbem sepulta fuit, pro Bethlehem vsurpetur aliquando, vt videre est in illo memorabili vaticinio Hieremiæ: *Vox in excelso audita est lamentationis, luctus, & fletus Rachel plorantis filios suos, & nolentis consolari, quia non sunt.* Hierem. 31. Quod citatur Matth. 2. Quo in loco indubitata quidem duo sunt, & prophetiam esse de inno

Hier. 31.

de innocentibus, ab Herode occisis, hac enim occisione commemorata S. Matth. adiungit: *Tunc adimpletum est, quod dictum est per Hieremiam Prophetam dicentem: Vox in Rama*, &c. cap. 2. (Matth. 2.) Et Rachelem poni hoc loco pro Ephrata, siue Bethlehem. Id enim ipsum similiter habetur ex Euangelista. Cæterùm quid est quod Rachel, quæ mater fuit Ioseph, & Benjamin dicatur plorare infantes Bethlehem. qui sine dubio erant de Tribu Iudæ ad quam vrbs illa pertinebat, Iudas verò fuit filius Liæ? Dubium est ergò quid sit, quod Rachel filios sororis suæ occisos, vti suos, lamentetur? (D. Hieron.) Respondet ad quæsitum B. Hieron. *Quia Rachel in Ephrata, hoc est, in Bethlehem condita est, flere dicitur pueros, qui iuxta se, & in suis regionibus interfecti sunt.* ad 31. Hierem. Itaque Rachel suos dicit illos infantes, non quia de sua tribu sint, sed quia occisos iuxta vrbem, in qua sepulta iacebat, & cui nomen dederat.

7. Altera verò subtilior explicatio traditur illo in opere, (S. August.) quod habetur tom. 4. S. August. quæstionum ex vtroque testamento mixtim, nomine ipsius Augustini, quod tamen illius esse plerique nolunt. Igitur quisquis author ille, vel Augustinus, vel alter est, sic edisserit: *Rachel filij (quantum ad historiam pertinet) olim pro malefico opere suo Sodomitarum, & spurcitia, quam in concubinam Leuitæ operati sunt*, Iudic. 19. (Iud. 19.) *extincti fuerunt, & erasi à reliquis tribubus*, Iud. 20. & 21. Habemus itaque filios Rachelis, hoc est, ex Tribu Benjamin filij Rachelis à reliquo populo Hebræorum bellis attritos, penéque extinctos, & hos quidem Rachel defleuisse perhibetur: sed quando, & quare defleuerit, adhuc restat explicandum. Igitur August. aut ille alius author procedit vlterius. (*Lugendi nō sunt, quos cœlo mors intulit.*) *Filij autem Liæ in primæuis annis ætatis in causa saluatoris occisi sunt, quorum causas ideò planctus non adscribi voluit, quia & innocentes occisi sunt, & in Dei causa, à quo mercedis vice æterna vitâ donati sunt*, &c. Dicit itaque non lugeri à Rachel infantes Bethlehemiticos, imò & gaudio, risúque in morte, quam pro Christo gloriosam oppetierant, prosequendos: eò quòd translati ad cœlum æuo cum Deo fruantur sempiterno. At quis dixerit eos à viuis expetere lacrymas, qui iam beati cum cœlitibus viuunt? Ergo Rachelis luctus non est pro innocentibus Bethlehem filiis Liæ, sed pro illis verè filiis Rachel ex Tribu Benjamin, qui pro execrandis olim flagitiis bello trucidati perierunt. *Hac igitur causa* (ille autor adiungit) *planctus Rachelis filiis competit, qui & in præsens, & in futuro periisse noscuntur: Vnde consolationem non recipere dicta est, sciens eorum qui perierunt nullam spem esse consolationis.*

8. (*Inconsolabilis dolor ex morte reproborum.*) Lugendi quidem, & inconsolabili dolore plangendi prorsus illi soli erunt, qui in peccato lethali à morte abrepti in sempiternum gehennæ incendium præcipitantur, cuiusmodi fuerunt illi de Tribu Benjamin, vti præmisimus, quos Rachel inconsolabiliter plorasse dicitur, quia non sunt, nec in isto, nec in altero mundo viuunt; vtique damnati ad mortem sempiternam. Denique videndum est, cur eos Rachel defleuerit tunc in ipsa innocentium filiorum Liæ occisionem? Colligit ergo: (D. August.) *Nam ideò filiis Liæ occisis in Dei causa planctum adimpletum Rachel Euangelista testatur, quia tunc plus plangere filios suos cœpit, quando filios sororis suæ in tali causa vidit occisos, vt ad vitam pertineant. Quia cui aduersum aliquid euenit, ex felicitate alterius infausta sua miserius luget.* Hactenus ille. Hoc quidem euenit quotidie, & sæpiùs videre mihi licuit. Moritur quis benè moratus, piusque in Domino adolescens: ergò fœmina, quæ illius mater non est, inconsolabili affecta dolore, incipit misera lamentari, recordata, scilicet, quòd filium ipsa iuuenem in seditione peremptum, aut suspendio enectum amiserit. (*Ex alterius felicitate suā quisque infelicitatē acerbius dolet.*) Quæ sanè tam acerba recordatio ex præsenti alterius pij adolescentis felici obitu animum miseræ illius matris vehementiùs discruciat. Dolet igitur ista filium, quia non est; quem in præsenti, & in futuro nouit periisse. Sunt hæc omnia (dicet aliquis) subtilia magis, quàm solida. Cæterùm cùm in opere sub nomine summi Doctoris Beatissimi Augustini reperiantur scripta, non temerè illa possum repellere, maximè cùm ex doctrina S. Augustini summa sit profunditas mysteriorum, & sensuum fœcunditas in diuina scriptura (vt sæpius iam adnotauimus) planè hoc etiam mysterium, hic etiam sensus potuit à diuino spiritu in sacris literis recondi: (*Sacra scriptura plena mysteriis.*) quicquid enim non repugnat literæ, nec fidei, potéstque facilè ex ipso textu elici, omninò creditur (iuxta regulam Theologorum) ab Spiritu sancto intentum, cuiusmodi possumus credere hanc esse tam subtilem, egregiámque huius loci interpretationem.

9. Sepulta est Rachel in via, quæ ducit Ephratam, siue Bethlehem, infausta illa quidem Iudæis via: eò quòd (vti D. Hieron. ex Hebræis refert) (D. Hieron.) *captâ Hierusalem sub Vespasiano per hanc viam Gazam, & Alexandriam infinita millia captiuorum Romam directa sunt.* (*Iudæi captiui per Bethlehem in varias regiones deportati.*) ad locum Hieremiæ. Accedit ad huius viæ infelicitatem, quòd (vti etiam ex Hebræis idem Hieron. commemorat) *in vltima captiuitate sub Adriano, quando, & vrbs Hierusalem subuersa est, innumerabilis populus diuersæ ætatis, & vtriusque sexus in mercatu Terebinthi venundatus est. Et ideò execrabile Iudæis est mercatum celeberrimum visere.* Hæc S. Hieron. Ita miseri simul, ac perfidi Iudæi per eam viam captiui extra suam terram promissionis in omnes penè gentium exterarum regiones abacti sunt, eò quòd Dei filium non receperunt, quem Virgo mater per illam eandem viam incedens ad Bethlehem vsque vtero gestauit, peperítque in præsepio Bethlehemitico, siue, (quod magni etiā Doctores testantur) in via ipsa, de qua sublatum in vicino deinde reclinauit præsepio; vt nimirum Iudæis ipsis salutem afferret. Ergò istius perfidiæ meritas Iudæis pœnas dederunt tracti à Romanis captiui, & publico in mercatu venundati, non sine miserabili totius Iudaicæ gentis lamentatione; (*In publico mercatu Bethlehem Iudæi à Romanis venundati.*) Vbi quem ex Virgine natum cœlo ipso applaudente, chorósque ducentibus, & Deo gloriam hominibus pacem concionantibus Angelis: ac denique nouo sydere Regis cunabula demonstrante ab Eois adoratum Regibus: nihilominùs ipsi contempserunt, & inter latrones suspensum ligno peremerunt.

10. *Erexitque Iacob titulum.*] Super sepulchrum defunctæ coniugis erexit Iacob lapidem vti columnam. (Brocard.) Brocard. tradit fuisse pyramidem nimis pulchram, & in eius basi duodecim prægrandes lapides secundùm numerum suorum filiorum à Iacob dispositos. 1. p. cap. 7. num. 56. Vocat scriptura, tum hoc loco, tum cap. 28. titulum siue signum, & monumentum. Voluit siquidem Iacob erecto isto super sepulchrum vxoris monumento declarare in omnem deinde posteritatem, quanto suam Rachelem amore fuisset prosequutus; cuius etiam illic sepultæ nomen saltem, ac memoriam quantum in ipso erat, vellet in

perpetuum propagare. Ac primò quidem defunctorum memoriam in futurum protendere, & quodammodo reddere immortalem solent viui illorum extructis magnificè sepulchris, atque inscriptis sepulchralibus titulis, quem morem fuisse Troianis etiam temporibus Homerus indicat, cùm ita canit.

Viuit defuncti memoria in magnifico sepulchro.

Vt te sepeliant fratres, & sodales
Sepulchro, & titulo; est enim hoc præmium morientium.

Ferúntque apud Iudæos nostri temporis vbi per gentes sparsi, & exules suæ adhuc incubant perfidiæ, simile quid fieri in suorum sepulchris, in quibus illa verba, quæ Abigail ad Dauidem dixit, insculpuntur: *Sit anima tua ligata in fasciculo viuentium apud Dominum Deum tuum.* ex 1. Reg. cap. 25. Cùm tamen huiusmodi anima Iudæi in sua obstinatione demortui ligata verè sit in fasciculis zizaniorum ad comburendũ, Matth. 13.

1. Reg. 25. *Iudæorũ sepulchrales tituli.* Matth. 13.

11. Verum enim verò nullis aliis vel monumentis in altum erectis, vel titulis æri, marmorí-ve insculptis, aut firmiùs, ad æternitatem, aut magnificentiùs ad honorem, quàm splendidis ingenij operibus, nimirum elegantissimis scriptis, vel historiis, vel carminibus mortuorum virtutes factáque celebrantur. Felicésque iccircò ab huius mundi filiis Achilles, & Æneas indicantur, eò quòd Homeri, & Virgilij carminibus quandam veluti immortalitatem adepti censeantur. Habent hoc doctorum hominum scripta, vt tempori omnia exedenti abripere soleant, quod viuorum mentibus infixum permaneat, & sermonibus tritum percelebretur. Quòd quidem ij, qui scripsere, vel maximè sudando elaborant. Propterea quòd (adnotauit optimè Vincentius Lirinensis) *cùm humana omnia a tempore rapiantur, & nos ex eo aliquid in inuicem rapere debemus, quod in vitam proficiat æternam,* in præfat. lib. contra hæreses. Quæ sententia iam multis ante seculis descripta fuerat à Plinio Iuniore, cùm scribendi libros finem, ac præmium dixerit esse ipsam gloriæ cupiditatem. Sic enim scribit ad Canin. Ruff. *Effinge aliquid, & excude, quod sit perpetuò tuum; nam res tua reliquæ post te, alium, atque alium dominum sortientur: hoc tuum nunquam desinet esse si semel cœperit.* lib. 3. epistol. 7. Et quidem perbellè; Nam quæ prædia, v. g. Marcus Tullius possedit, quas villas extruxit, quam domum habitauit, alij, atque alij decursu temporis possederunt: at illius scripta etiam post mille septingentos annos adhuc viuum retinent authoris sui nomen. Fugit vita, & cum illa pariter nostra omnia præter ingenij monumenta mors aufert, & sepelit. Adiungit ergò: *Cùm denegetur diu viuere, relinquamus aliquid, quo nos vixisse testemur.*

Autorum scripta sunt monumenta defunctorum.

Vincent. Lirin. *Scripta in æternitatem proficient.*

Plin. Iun.

Scripta defuncti nomẽ perpetuò cõseruant.

Plin.

12. Quæ quidem opinio sic hominum, maximè priscis ætatibus, insedit mentibus; vt qui sine huiusmodi operibus ingenij vitam transegisset, à muta pecude nihil omninò distare censeretur. Hinc illa discretissimè scribuntur à Sallustio: *Omnes homines, qui se student præstare cæteris animalibus, summâ ope niti decet, ne vitam silentio transeant, veluti pecora, quæ naturâ prona atque ventri obedientia finxit.* Ingloriam existimat, & prope belluinam, quæ sine aliquo scriptionis monumento transigitur, vitam; scriptis enim, & cum mortalibus, quorum in manus deueniunt, familiariter ipsi authores colloquuntur: & quandiu illa leguntur, tandiu ipsi authores hominum memoria viuere censentur. Quare adiungit eleganter; *Quò mihi rectius esse videtur, ingenij, quam viribus opibus gloriam quærere; & quoniam vita ipsa, quâ fruimur, breuis est, memoriam nostri quàm maximè longam efficere.* initio Catilinar. Longam efficiunt scripta memoriam autoris, nec tantùm illa, quæ de seriis, grauissimísque rebus agunt, sed illa quoque, imò vel maximè, quorum ludicrum, vanumque est argumentum authores suos ab obliuione, & quodammodo à morte vindicare videntur. Expendit hoc ipsum egregiè S. Hieron: hisce verbis: *Nullus tam imperitus scriptor est, qui lectorem non inueniat similem: multóque pars maior Milesias fabulas reuoluentium, quàm Platonis libros: In altero enim ludus, & oblectatio est, in altero difficultas, & sudor mixtus labori.* in procemio in lib. super Isai. Adeò scilicet ad inmortalem scribentium inter homines memoriam conducit monumentum literarum.

Sallust.

Vita ingloria similis vita pecudum.

Multum nobilitāt monumenta ingenij.

D. Hier. *Et fabularũ scriptores celebrãtur.*

13. Quæ tamen humanæ gloriæ apud mortales cupiditas (verè ipsemet contestor) non mihi ad scribendum, & commentandum, aut stimulus, aut finis fuit. Absit enim, vt religiosus vir sub crucifixi vexillo militans ridiculum se faciat inanis gloriolæ mancipium. Dei siquidem honor in primis, dein Beatissimæ Virginis debita commendatio meorum est studiorum, & commentationum scopus. Et si quid præmij demeremur, non in terra præripiendum, sed in cœlo, vbi repositum est, velim percipiendum. Memini enim quod eleganter dictum est à S. Chrys. contra eos, qui suorum operum fructum in plausu populari & vanitate humanæ laudationis captanda reposuerunt. Sic enim infit: *Sicut gulosi & honestatis expertes ad regale conuiuium vocati, nec congruam horam expectantes, paruulorum infantium more suam corrumpunt lætitiam præuenientes, & vilioribus se ipsos cibis saturantes, ita & hi mercedem hic exquirentes, & accipientes futuram diminuunt.* homil. 36. ad popul. Antioch. Pueruli quidem sunt stulti, abiecti, prorsúsque ridiculi, quos in terra lutulenti, sordidique honoris quædam velut ingluuies corripit, vt fœde siliquis sagiņati postmodum à cœlesti conuiuio diuinarum dapum proiiciamur: Natura ipsa ducimur homines ad honoris studium, & vel maxime ad curandam nostri post mortem nominis immortalitatem: non est id vitio attribuendum; ingenitum quippe homini à Deo, & à natura fuit. Cæterum quo maximè itur certo ad honorem itinere paucissimis compertum est.

Dei gloriã & B. Mariæ ductus hoc opus suscepit autor.

D. Chrys.

Pueruli stulti, qui humanæ gloriæ student.

Paucissimis notum ad honorẽ iter.

14. Et quidem de monstro illo in toto ferè hominum genere (vti scriptorum monumenta tradiderunt) Nerone sic scribit Sueton. *Erat illi æternitatis, perpetuæque famæ cupido, sed inconsulta.* in vita Neronis. num. 55. Talis est multorum in seculo perpetuæ famæ cupido, inconsulta illa quidem & absurda, quæ sine vero mentis iudicio, rerúmque ipsarum digna existimatione hominem permouet, ad aucupandam nominis famam, ad stabiliendam in terris nunquam (vt miseri arbitramur) interituram memoriæ celebritatem: at mediis tamen distortis, ineptísque rationibus; videlicet, insanis ædificiorum substructionibus, amplissimis redditibus, nouísque in familiam gentilitiam perillustrium titulis Ducum, Marchiorum, Comitum inductis; numerosa etiam, & gloriosa liberorum, ac nepotum post suum obitum relictâ posteritate. O verè inconsulta perpetuæ famæ cupido! ó vana spes æternitatis! ô stulta futuræ felicitatis cogitatio! Transit Euro citiùs mundi gloria. Perit istorum omnium honoris mancipiorum memoria cum sonitu, nomina eorum

Sueton. *Nero æterni honoris auidissimus.*

Inepta ratio famã nominis celebrãdi.

eorum in terra scribũtur. Nec mirum id quidem. *Insomnium quippe* (ait S.Gregor.Nazianz.) *fumus instabile, spectrum, quod vestigium non habet, puluis, vapor, ros matutinus, flos pro tempore nascens, atque marcescens.* in obitu Cæsarij fratris. Quòd si homo nil aliud, quàm istud ipsum, scilicet, mera vanitas, penéque nihil est; qualia quæso erunt omnia mundi bona, quorum cupiditate miseri æstuamus, & quæ longè nobis ipsis minora sunt?

D.Greg. Nazianz. *Inconstãtia & vanitas hominis.*

15. Sola profectò virtus clara, æternáque habetur, solis bonarum actionum meritis recta ad cœlum, & ad immortalitatem nominis, veræque gloriæ perpetuam æternitatem via ducit. Stabile, firmum, æternum est, quod in cœlo nomen inscribitur. Sub cœlo nihil nisi lutum, puluis, & cinis est: & tamen stolidi luto inhæremus, fabricamus in puluere, cinerem thesaurizamus! Vis vno verbo scire, vno symbolo mundi gloriam descriptam videre? Mortua, & sepulta est Rachel, erectúsque est titulus super demortuæ sepulchrum. Mundi quidem honor, corporis pulchritudo, & quicquid in illo speciosum videtur, super puluerem, cinerem, fœtorem, saniem, atque ipsam denique mortem, tam turpiter, quàm inaniter fundatur. Et quidem Rachel sepulta est in via, vt prætereuntibus documento sit, quàm vanæ sint hominum spes, quàm fallaces ipsorum cogitationes, quàm breuis, fluxáque carnis voluptas; quàm certus, quàm festinus rerum omnium sub cœlo interitus, quàm prudens ille sit, qui peritura contemnit, & in omnem æternitatem permansura mentis affectu complectitur, ac sedulo bonarum artium studio perquirit.

Sola virtus ad honorem & famam æternã via.

Mundi bona super cinerem fundata.

Prudens æterna molitur.

16. Moritur partu Rachel; mortua sepelitur iuxta Bethlehem, vbi nimirum post longam dein euolutam seriem annorum pulcherrima, & purissima Virginum sola inter mulieres benedicta vitam ipsam mortalibus peperit dignissima Dei mater, vt peregrinantibus in via vitæ solatio esset, ac fulcimento. Ipsamet nobis est Ephrata, hoc est, vbertas; Bethlehem, hoc est, domus panis, scilicet à Dei matre plena omnium gratiarum, immensa bonorum omnium redundat vbertas. Domus illa est panis quo beati viuunt, quo iusti in terra nutriuntur. *Paruuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis.* Threnor.4. lamentabatur Propheta; & quidem meritò, cùm adhuc regnaret mors, quæ ipsa est sterilitas bonorum omnium nusquam inueniri, qui panem esurientibus diuideret. *Ergò nox præcessit*, clamat Apostolus, *dies autem appropinquauit*; ortus itaque sol est iustitiæ, cum quo simul omnium bonorum affluentia orta est. Patet omnibus domus panis, mater salutis, fons vitæ. Accedant paruuli, petant panem, matrem implorent; fonti & ora, & manus admoueant: proculdubiò alti, & recreati, saluíque erunt. At si Virgo mater vitam peperit, (dicet aliquis) quid est, quòd & mortua, & sepulta, vt Rachel fuit? Non est post Christi ascensum in cœlos iustorum mors lugenda: vt quæ sit potiùs à morte ad vitam, à tempore ad æternitatem transmigratio. Felix iam nunc est, votísque optãda mors, quæ quos in Dei gratia corripit, beatos efficit, reddit immortales. Quòd si beatissima Virgo Dei mater filio sic in matris honorem disponente mortua est, illud planè in morte habuit; quod S.Ioan. Damascen. eandem affatus ita subnotauit. *Non te mors beatam reddidit, sed ipsa mortem exornasti, vt quæ eius mœstitiam sustuleris, ac mortem gaudium esse plenum feceris.* orat. 1. de assumpt. Dulcem iustis, iis maximè, qui Virginem ritè, ac piè colunt, mortem Dei mater, ac lætam reddidit, vt post labores huius vitæ felicem ingressi requiem obdormiant in Domino potiùs, quam moriantur.

Bonorũ fons B.Maria.

Thren.4.

ad Rom.13.

B.Maria domus panis.

Iustorum mors non lugenda post Christum.

S.Ioann. Damasc.

Dulcè moriens B.Maria mortem reddidit.

Felix mors eorum qui B. Mariam piè colunt.

SECTIO XIII.

Egressus inde, fixit tabernaculum trans Turrem gregis. Cúmque habitaret in illa regione, abiit Ruben, & dormiuit cum Bala concubina patris sui: quod illum minimè latuit. Erant autem filij Iacob duodecim. Fily Liæ: primogenitus Ruben, & Simeon, & Leui, & Iudas, & Isachar: & Zabulon. Fily Rachel: Ioseph & Benjamin. Fily Balæ ancillæ Rachelis: Dan & Nephthali. Filij Zelphæ ancillæ Liæ: Gad & Aser: hi sunt filij Iacob, qui nati sunt ei in Mesopetamia Syriæ.

1. POst sepulchrale officium Rachelis, planctúmque de more à Iacob, & familia illius præstitum progreditur vlteriùs Iacob vsque ad turrim Ader, siue gregis, vltráque illam consedit. Quis verò ille sit locus, non vna omnium est consensio. Enimverò Hebræorum magistri volunt, intelligi Hierosolymam, cuius in monte Moria, vbi posteà ædificatum est Salomonis templum, anteáque sacrificauerat Abraham, fixisse tentorium Iacob arbitrantur. Et quidem Hierosolymæ templum vocari turrim Ader, siue gregis, apertè constat ex Michea, qui sic illam affatur: *Et tu turris gregis nebulosa filia Sion, vsque ad te veniet Potestas prima,* &c. cap.4. Nimirum prædicit ad Hierusalem venturum, & in templo sæpiùs prædicaturum Regem Messiam Deum hominem, qui est Potestas prima, Alpha, & Omega. Sic interpretatur S.Hieron. Porrò templum vocatur turris, eò quòd in modum turris constructum est. Ader, seu gregis, eò quòd illuc religionis causa cœtus, & congregationes Hebræorum in similitudinem gregum conueniebant; vel etiam quòd eò greges ouium ad sacrificia ducebantur. Verùm licèt hæc omnia certa sint, & indubitata de Salomonis templo, nihilominùs hoc ipso in loco Genes. quem commentamur, longè alia turris intelligitur: Videlicet, campus pascuis vberrimus, & grandibus oleis refertus, vbi & turris erat: quo in loco posteà nascentis in præsepio Domini pastoribus felicissimum nuncium Angelórum chori detulerunt. Luc.2. Sic S.Hieron. in tradition. Hebraic. in Genes. super hunc locum; & in lib. de locis Hebraic. Est igitur turris Ader, seu gregis inter Hebron, & Bethlehem vno fermè lapide sita à Bethlehem: Cúmque Bethlehem distet ab Hierusalem ferè sexto lapide; profectò turris Ader longiùs ab Hierusalem, quàm à Bethlehem distare euidenter cernitur. Hoc ipsum asserunt etiam Eucherius, Rupert. Abulens. post D. Hieronymum.

Salomonis templũ turris Ader.

Mich.4.

Messias Potestas prima.

Luc.2.

2. *Abiit Ruben & dormiuit.*] Concubuit Ruben primogenitus Iacob cum nouerca sua patris sui vxore. Nec enim Rabbinorum nugis, ac fabulis habenda est fides, dum asserunt non patris vxorem vitiatam, sed lectum fœdè pollutum fuisse; verba siquidem (*Dormiuit cum Bala*) non alium in scriptura solent habere sensum, quàm carnalis concubitus: & ob illum pater moriens filium maledi

maledictione perstrinxit, vt videbimus (Deo volente) infra cap. 49. Quàm verò sit probrosum, execrandúmque flagitium dormiendi cum nouerca lumine ipso naturæ vniuersi planè mortales ducti, contestantur, ipso etiam authore Apostolo, qui ita scribit: *Omninò auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris sui aliquis habeat*, 1. ad Corint. 5. Qualis nec inter gentes nominatur. Sic legit Theophylactus, ne dum videlicet admittitur. Vsque adeò infame, detestandúmque flagitium est, vt illius nomen, nec inter ipsas gentes, quæ Deum nesciunt, scitum, auditúmque sit. Et nihilominùs auditur inter vos, *Qui scilicet*, (ait Theophyl.) *cœlestibus mysteriis donati estis, ac spiritualibus*, &c. *Non dixit nouercam, sed vxorem patris, vt eò acriùs ipse feriat, dum patris meminit. Honestius autem dixit (habeat) fornicationis nomen verecundè fugiens, abominánsque.* Insigne quidem flagitium, quòd omnes omninò gentes semper abhorruerunt. Quare indicitur: *Turpitudinem vxoris patris tui ne discooperias: turpitudo enim patris tui est*. Leuit. 18. Mirúmque est in familia Iacob iusti viri, quam diuina gratia tot, ac tam miris donis, ac beneficiis irrigabat, tam fœdæ turpitudinis abominandum scelus perpetrari: tam cœca nimirum est, ac præceps in omne facinus, libidinosa hominis cupido. Ius omne tam humanum, quàm diuinum impudentissimè proculcat, hæc bellua.

1. ad Cor. 5. *Execrandū tunctu, sem per gentibus coire cum nouerca.* Theoph. Leuit. 18. *Procax & preceps & cæca libido.*

3. Quæ nonnunquam eò prorumpit, vt non illorum, quibus reuerentiam, amorémve natura ipsa debet, honorem pro explenda libidine contemnat, & proterat solùm, verùm etiam, & vitam, aut desideret, aut curet adimere. Hinc optimè scriptum est à Zenone Veronensi Episcopo. *Concupiscentia libidinis mercedem, vel maximè parentum, filiorum, maritorum, vxorúmque in mortibus posuit*. serm. de pudicitia. Plenæ sunt in omni ætate historiæ huiusmodi tragœdiis helluinæ crudelitatis, quæ pro carnis voluptate contra ius, & fas captanda, sæpenumerò visa est desæuire. Legimus in historiis Romanis vxorem Imperatoris, cùm priuignum solicitaret ad stuprum, illéque tantum scelus haud licere responderet, dixisse impudenter fœminam: Licet, si libet; Nec sic tamen iuuenem ad facinus inclinasse. Quis nesciat Hippolyti deploratum sæpiùs in tragœdiis exitum: quid quod Phædræ nouercæ ad incestum solicitanti non assensisset, ab eadem apud patrem Theseum falsò accusatus adulterij, paternis affectus odiis, domo exulans, ab equis tandem raptatus, discerptúsque periisse memoratur? Profectò cùm leuius multò sit, atque in amorem impotentius ingenium muliebre, haud temerè quis audeat suspicari; ne fortè Bala hæc Iacob concubina, si non solicitauit priuignum, at certè pertentanti facilè acquieuerit. Plures enim in historiis reperimus in huiusmodi tentationem nouercas, quàm priuignos cecidisse. Animaduerte obsecro Ruben, cùm tantum patraret flagitium fuisse minorem vigesimoquarto anno. Hoc enim euenit ante venditionem Ioseph, qui tunc fuit sexdecim annorum, vt constat ex cap. 37. Genes. Ruben autem septem annis tantùm maior natu erat, quàm Ioseph, vt colligitur ex cap. 29. & 30. Genes. At illa ætas adolescentiæ, quàm sit ad lasciuiam propensa, quàm cœca, quàm præceps impoténsque in amore, quis non videt, quis in seipso expertus non est? Crudum adhuc, & inmaturum est in adolescente iudicium, atque iccircò cœcitas mentis, & inconsideratio; vnde rapidus in quodcunque flagitium impetus.

Zenon. *Innumera crudelitates pro libidine.* *Tragica facinora pro incestis.* *Nouerca priuignum solicitans.* *Iuuentus ad libidinem propensa.*

4. Quapropter prima hostis tentamenta fiunt contra mentis iudicium, primam diabolus capiti plagam infligit, iuxta illud: *Ecce turbo Dominicæ indignationis egredietur, & tempestas erumpens super caput impiorum veniet*. Hierem. 13. Vis hæc tanti mali apertè visa est in puero, aut etiam adolescentulo Sunamitis filio, qui mane capitis dolore correptus sub ipsum deinde meridiem obiit mortem. 4. Reg. 4. Tam periculosus est, tam lethalis in capite morbus, ægrúmque mentis iudicium tam morti vicinum; quid obsecro leuius? quid inconstantius: quid (ausim dicere) magis ridiculum, quàm adolescentulus, dum serico, & auro fulgens excurrit per vrbem, lasciuis oculis, ore impudenti, gressu ad omnem vanitatem composito; vt muliercularum oculos teneat, amoréque venetur? De huiusmodi leuitatis adolescentulis dictum intelligo: *Ingredientes pompaticè domum Israël*. Amos 6. Hebr. *Venerunt sibi*: quasi dicat propter sese ipsi amatores sui obambulant, & gradiuntur; ita sibi blandientes, proprióque amore perculsi, vt non tam fœminas ad amorem pellicere, quàm seipsos ambire, & amare videantur. Quid, quod in illa ætate à qua maximè pudor expetitur, ob leuitatem sensus, iudiciique defectum petulantia procaciùs se prodit in quodcunque facinus: quare tunc seueriore disciplinâ maximè opus est, vti admonet Tertull. *Vindicanda erit procacitas ætatis verecundiam debentis*. 2. contra Marcion. cap. 16. Ne scilicet posteà senectus multum habeat, quod de petulanti adolescentia doleat, ac deploret. Hinc S. Berhard. tam eleganter, quàm piè scribens ad iuuenem, hanc illi salutationem epistolæ præfixit: *Bona indolis adolescenti Fulconi frater Bernardus peccator: Inde lætari in adolescentia, vnde in senectute non pœniteat*. epistol. 2.

Hierem 13. *Iudicium mentis primò diabolus vulnerat.* 4. Reg. 4. *Iuuenis vera vanitas, & lasciuia.* Amos 6. *Iuuenis impudentia comprimenda.* Tertull. D. Bern. *Doles senex sua iuuentutis errores.*

5. Certè quàm sit periculosa iuuenum ætas, quàm prona in lapsum, facilis in errorem; quàm sit rarum, ac propè miraculum in iuuentute non labi, non inquinari, nemo sibi conscius testari non potest. Anisiam Thessalonicæ tam puram virginem, quàm martyrem gloriosam, cùm sese in flore illo ætatis, & egregiè pulchram vidisset, sæpiùs de iuuentute ipsa conquestam accepimus. *O insidiosam* (aiebat) *ætatem, quæ aut lædit, aut læditur. Pulchra res est senectus. Heu mihi! longitudo temporis me mœstitiâ afficit, quæ tandiu separat à cœlestibus*, &c. refert Sur. tom. 6. in vita Anisiæ 30. Decembr. Et quanquam plenam periculis iuuentutem querebatur, Dei tamen gratia iugiter implorata sese alacriter muniebat, ad conseruandam illa in ætate, illa in pulchritudine illibatam corporis pudicitiam. *Permaneamus* (dicebat) *integra, ei, qui formauit, purum figmentum conseruemus, a reprehensione alienum Christi custodiamus signaculum. Agnoscat Dominus sigilla virginitatis, clausum inueniat hortum cùm accesserit, prebeamus fontis flumina minimè perturbata; nunc sunt nundinæ, negotiemur.* At quid ages ô pulchra, & sancta virgo, si ad verbera, & ad tormenta ventum erit? Ait vlteriùs: *Persecutio, & afflictio, mihi gloriam concilient; præsides, & supplicia in paradisi delicias; custodia, & flagella in Christi nuptialem thalamum introducant. Non solùm sunt virorum coronæ, sed etiam mulierum.* Hæc virgo prudens; quàm verò mori cupiens vitæ illius discrimina declinare sapienter exoptaret, vno illud verbo secum alloquens significabat: *Fugiamus periculosam vitam, & probris plenam; desideremus certamen, quod superat rationem.* Periclitari

S. Anisia Virg. & mart. egregia sententia de iuuentute. Surius. *Mirum virginitatis studium.* *Mirus martyrij affectus in puella.*

B. Maria ab infantia in templi adytis.

clitari nullo modo poterat in illa primæua ætate Virgo benedicta quam sibi Deus in matrem elegerat; & ipso tamen sic iubente ab ipsa etiam infantia in sacrosanctis templi adytis procul à seculo nutrita, & educata demum adoleuit. Nimirum (vt scribit Greg. Arch. Nicomed.) *circumcirca stipantibus Angelis. Nam & si ignorabant arcanum modum mysterij, vt serui tamen iussu Domini seruiebant eius processus.* de præsentat. Virg. in templo. Vt hinc discant puellæ amare secretum, fugere publicam auram, latere malint, quàm prodi; cùm ipsis, vel ipsa noceat lux, prosint tenebræ.

Greg. Nic.

Commendatur virginibus latere ac nesciri.

6. *Quod illum minimè latuit.*] Resciuit Iacob fœdum illud filij & vxoris flagitium; nec enim tam horrendum facinus celari diu potuit. Quis verò dolor, quæ mœstitia ex tam turpi casu fuerit Iacob, non meminit scriptura; non quòd tam stupidus esset homo, vt plagam non sentiret: aut tam abiectus, vt tantum honoris dispendium negligeret. Sed in primis, quia pater erat; Nam cœcus amor patris vitia filij videre non sinit, nescire vult, indignatur audire. An non à filio puero cædi alapis sustinet pater, filióque ferienti miser ablanditur? Insano Stratonicæ nouercæ captus amore cùm tacito vulnus sub corde Antiochus aleret, atque iccircò in morbum incideret, pater Seleucus Asiæ Rex ex peritissimo medico morbi causam discens: liberè, ac libenter filio concessit vxorem, filij vitam suo præferens honori; vxore suâ priuari voluit, vt cœco amori filij pater indulgeret. Cùm ergò sic filium pater, quàm seipsum, potiùs amet, indè fit, vt in diuinis literis magnificentiùs censeatur Dominus patrum merita in benedicendis illorum filiis rependere: atque in filiorum suppliciis longè seuerius patrum flagitia punire; quod grauiter expendens Tertul. ita edisserit. *Si patrum delicta ex filiis exigebat Dominus, duritia populi talia remedia compulerat, vt vel prosperitatibus suis prospicientes legi obedirent. Quis enim non magis filiorum salutem, quàm suam curet? sed & si benedictio patrum semini quoque eorum destinabatur sine vllo adhuc merito eius, cur non & reatus patrum in filios quoque redundaret? sicut gratia, ita & offensa.* lib. 2. contra Marcion. cap. 15.

Cæcus amor patris vitia filij sustinet.

Seleucus filio remisit vxorem.

Tertull. *Pater potiùs filiũ quàm seipsum diligit.*

Patrũ merita & demerita in filiis soluuntur.

7. Agit videlicet patris amor, vt in filio potiùs, quàm in seipso viuat; & veriùs deinde in filio, quàm in se, vel bonum, vel malum sentiat. At iccircò miser dum filio nimis indulget, etiam contra Dei legem sæpenumerò, & filium, & seipsum in grauissimum detrudit exitium; quod in Eli Pontifice, qui legem Dei, atque adeò filiorum salutem eorundem procaci voluptati posthabuit à diuino scriptore traditur. Nota sunt filiorum flagitia, nota patris in animaduertendo negligentia: notus omnium interitus, ex 1. Reg. 4. *Filiorum autem* (occurrit ad eum locum Theodoret.) *iniquitas non egebat lenibus medicamentis, sed acerrimis, & asperrimis: Oportebat ergò cùm post primam, & secundam admonitionem perseuerassent in nequitia, eos a templi ambitu expellere.* q. 10. in 1. Reg. Quid quòd negligentia Dauidis incestum filij Amnon, non (vti debuit) seuerè admodum punientis causa fuit funestæ illius tragœdiæ, quam Dauid familia passa est? Nimia siquidem in filium patris pietas, & Regis in reum indulgentia principium (vti adnotauit Theodoret.) *& radix fuit calamitatis domus regiæ. Nam Rex quidem ex eo dolore est affectus: sed cùm Amnon vtpote filium suum primogenitum valde amaret, de nefario flagitio non sumpsit pœnas.* q. 29. in 2. Reg. Nam videns Absalon inultam sororis iniuriam impunitúmque Amnon in patris aula triumphare; contra vtrumque proditor, illum dolo interceptum obtruncauit, istum regno expulit, & vitam priuare contendit. Et quidem S. Chrys. arbitratur Iacob amore ductum à supplicio filij abstinuisse. *Hoc autem* (inquit) *sciuit Iacob, attamen etiam nunc mansuetus est iustus, naturali amore victus.*

Pater indulgens se, ac filium perdit.

1. Reg. 4. Theod. *Nimia remissio patris familiam perdit.*

Theod. *Infelix tragœdia familia Dauid.*

D. Chrys.

8. Fortè Iacob vti prudens erat, intellexit tunc futuram fuisse ineptam & inopportunam reprehensionem filij, ob aliquam, vel temporis, vel loci, vel aliùs rei circunstantiam, satiúsque duxit illam ad obitum suum differre. Moriturus enim ob istud flagitium graui quadam maledictione Rubenum perstrinxit, infra cap. 49. Nulla enim res ita opportunum, ac maturum tempus exigit, vti reprehensio, ac supplicium: intempestiuè quidem nocet, ac vitium facit recrudescere, animum delinquentis, & impudentiorem, & obstinatiorem reddit. Opportunè autem flectit animum, sanat vulnera, cohibet petulantiam, ad statum virtutis mentem reducit. Ac ipse quidem Deus sapientissimè ita prouidet, vt non statim vbi peccamus, ad vindictam insurgat; sed opportunè differt pœnam, vt à nobis exigat pœnitentiam. Nihilominùs, quia reprobis sæpè in hac vita parcitur, & sempiterna in gehennam supplicia reseruantur, petendum instanter est à Domino: hîc seca, hîc vre, hîc flagella, vt in æternum parcas. Quo de argumento multa diuinitùs scripsit S. Ambros. *Monet igitur: qui pœnitentiam agit, offerre se debet ad pœnam vt hîc puniatur a Domino, non ad supplicia æterna seruetur, nec expectare tempus, sed occurrere diuinæ indignationi,* &c. in Psal. 37.

Reprehensio opportuna prodest.

D. Ambros. *Agenda hic pœnitentia.*

9. Quod quidem prudentissimus ille magister pœnitentiæ fecisse traditur, cùm populum numerari iussit. *Percussit autem* (vt scribitur) *cor Dauid eum, postquam numeratus est populus, & dixit Dauid ad Dominum; peccaui valdè in hoc facto.* 2. Reg. 24. *Confessione* (adiungit S. Ambros.) *preuenit nuncium Dei, peccasse se valdè commemorans, non quasi admoneret oblitum, sed quasi vrgeret morantem, ne diutiùs commotionem differret offensæ.* ibid. Optimum sanè consilium. Peccasti miser? ergò ad primum conscientiæ mordentis sensum, ito ad Dominum, inclama iudicem, delicti pœnam accerse. *Peccaui Domine.* Sic verò debita est peccato pœna, sic eodem inseparabiliter partu oriuntur, vt qui se peccasse confitetur, simul etiam pœnæ sese offerat subeundæ. Profectò ita est homini salutaris ista confessio delicti, ac pœnæ contestatio; vt & delictum extinguat, & pœnam euitet. Quocirca optimè adiungit Ambros. *Plurimum suffragatur reo verecunda confessio; & pœnam, quam defensione euitare non possumus, pudore leuamus.* Peccator igitur ne diu pœnitentiam differat, occurrat confestim Deo iudici vindictam molienti, ne ad se de cœlo armatum & iratum expectet venientem: potiùs sublato in altum animo, affectúque, ad Dominum ipsum in cœlo adhuc morantem subintret; dumque sese accingit, parat arma, gladium sumit inter Angelorum choros intentus harmoniæ, matris purissimæ, ac suauissimæ delinitus blanditiis, innexus brachiis, precibus emollitus, misericordiæ locum præstat; clamet pœnitens: Peccaui Domine, culpam confiteor, pœnam exposco. O felix, qui vbi pœnam exposcit, veniam extorquet? vbi culpam fatetur, labem diluit: vbi se delinquentem prædicat, velut innocentem reddit! *O felix, qui* (authore S. Ambros.) *in tempestate non dimisit anchoram pœnitentiæ!* 1. lib. de pœnit.

2. Reg. 24. D. Ambr.

Pœna & culpa inseparabiles.

S. Ambr. *Confessio ac pudor pœnã auertit.*

Dolore ac precibus Deum ante supplicium præueniat peccator.

Pœnitentia anchora securam tenet animam. D. Ambr.

pœnit. cap. 9. quâ qui non tenetur in peccatum lapsus ab inferni voragine irreparabiliter deuoratur. Prudenter iccircò aiebat Dauid: *Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper.* Psal. 37. *Etsi* (occurrit optimè S. Ambros.) *cessent flagella Domini, si tamen dolore proprio memorat flagellari, vt non inueniat culpa quod damnet quam pœna preuenerit.* ibid. tanti valet proprius dolor peccati, & voluntaria pœnitentia!

Psal. 37.

10. *Erant autem filij Iacob.*] Inter duodecim filios Iacob in Mesopotamia recensetur vltimus Beniamin; qui tamen propè Bethlehem natus fuit, vt paulò superiùs visum est. S. Chrys. S. Cyrill. & alij natum quidem propè Bethlehem, sed conceptum in Mesopotamia, cùm pater profectionem pararet, Beniamin fuisse arbitrantur; quod quidem non probatur, cùm post discessum Iacob ex Mesopotamia, vsque ad ortum Beniamin decem circiter annos præteriisse constet ex iis, quæ supra statuimus. Cur igitur inter cæteros in Mesopotamia natos numeratur. Respondet S. August. esse synedochem: Vbi enim pars maior est, aut potior, solet eius nomine etiam illud comprehendi, quod ad ipsum nomen non pertinet, & quia potior erat numerus vndecim filiorum Iacob, qui nati fuerant in Mesopotamia, ipsorum commemoratione scriptura complexa est etiam Beniamin, &c. q. 117. in Genes. Dinam filiam Iacob non meminit Scriptura, quæ non fœminarum, sed virorum dumtaxat in describenda genealogia mentionem facit, vel etiam consulto Moyses Dinam reticuit, propter fœditatem, & atrocitatem casus apud Sichimitas, cui non minimam inconsiderata, leuísque puella præbuit occasionem. Tanta est peccati malignitas vt etiam indignum faciat peccatorem cuius nomen inter homines referatur, quod regius Propheta multis post seculis animaduertit. *Increpasti gentes, & periit impius: nomen eorum delesti in æternum, & in seculum seculi.* Psal. 9. Imò & apud ipsum Deum impiorum nomina prorsus aboleuerunt; sicut ipse testatur: *Nec memor ero nominum eorum per labia mea.* Psalm. 15. Fatuis enim cœli ianuam pulsantibus dicet: *Nescio vos.* Matth. 25. Sic absurdum est peccatoris nomen, vt memoriam subire, aut illi inhærere non debeat; ita verò sordidum, ac turpe, vt à puro proferri ore, mundis contineri labiis non deceat.

D. Chrys. S. Cyril. — D. August. — *Impij caret nomine.* — Psal. 9. — Psal. 15. — *Absurdum turpéque nomen impiorum.*

11. Contra verò de iustis, vates ipse regius contestatur: *Honorabile nomen eorum coram illo.* Psal. 71. Vertit ex Hebr. S. Hieron. *Pretiosus erit sanguis eorum coram oculis eius.* Vtique genealogia illustris, sanguis verè regius, nomen percelebre generosæ stirpis, insignísque, tam apud Deum, quàm apud mortales est, & virtus, & qui sectatur virtutem. Hæc est vera nobilitas, hic splendor generis, hæc sanguinis claritudo, quæ in virtute, pietatéque consistit, non quam à Gothis Hispani homines traxisse gloriantur. Profectò ita gloriosum est studium virtutis, vt solo hoc nomine vera censeatur nobilitas. Atque (vt sapienter scribit S. Gregor. Nazianz.) *Inter postremos apud Deum censeri satius, & sublimius est, quàm apud terrenum Imperatorem primas ferre.* orat. 10. Quod quidem iudicium sapientissimè olim tulerat regius vates: *Elegi abiectus esse in domo Dei mei magis, quàm habitare in tabernaculis peccatorum.* Psal. 83. *Bona vox* (exclamat hic S. August.) *gaudenda vox, eligenda vox: elegi abiectus esse*, &c. Et quidem vim Hebrææ vocis Caiet. Niceph. & alij expendentes abiectum intelligunt, siue proiectum

Psal. 71. D. Hieron. *Vera nobilitas ex virtute.* — D. Greg. Nazianz. *Extremus locus apud Deum præstat, quàm supremus in mundo.* Psal. 83. D. Aug.

A in solo, ad limen, ad valuas domus Dei, vti apud nos vlcerosi, cæci, claudi, ac mendiculi ad ostia templorum, die, noctéque assident. Qui locus etsi abiectissimus inter mortales habeatur, in illo tamen seruientes Deo longè illustriores reddit, quam quos mundus in sublime fastigium extulit dignitatis. Denique texitur hoc loco filiorum Iacob catalogus, vt ante mortem Isaac, de qua statim agitur, iam prosapia Iacob à posteris Esau, & à reprobo de quo scribitur cap. sequenti electum genus discernatur. Vide quantum inter bonos, & malos intercedere chaos velit Dominus, cùm vtrosque simul vno, eodémque historiæ capite commemorari non patiatur. Hinc ergò discant; qui Deo inseruiunt, qui virtutem colunt, B student pietati, de numero electorum esse contendunt, quàm sese longo interuallo ab impiorum consortio debeant separare. Magnam quippe vim siue ad puritatem, siue ad impuritatem vitæ habet eorum, quibus cum versamur consuetudo: vti S. Gregor. Nazianz. vno verbo complexus ait, *ad virtutem aut vitium permagni refert cum quibus quispiam consuescat.* orat. 10.

Mendiculi & vlcerosi ad ianuam Dei. — *Vitanda impiorum consuetudo.* — S. Gregor. Naz.

SECTIO XIV.

Venit etiam ad Isaac patrem suum in Mambre, Ciuitatem Arbee, hæc est Hebron: in qua peregrinatus est Abraham & Isaac. Et completi C *sunt dies Isaac centum octoginta annorum. Consumptúsque ætate mortuus est: & appositus est populo suo senex, & plenus dierum, & sepelierunt eum Esau & Iacob filij sui.*

1. Venisse Iacob ad patrem Isaac in Hebron commorantem certum ex hoc loco est; at incertum quo tandem venerit tempore vti adnotauit Caiet. his verbis; *Non dicit, quod de Ephrata venerit, ad Isaac, sed absolutè, & venit: incertum relinquendo ordinem, ac tempus. Ita quod hinc non habetur, quod Rachel est prius mortua, quàm Iacob venerit ad patrem suum Isaac.* Verisimile est iam an- D tea postquam è Mesopotamia rediit Iacob, non semel ad inuisendum patrem venisse; cùm decem circiter annos iam moraretur in Chanaan, hoc enim de pietate Iacob erga sanctũ patrem suum credere proculdubiò æquum est. Cæterùm cùm aliàs solus, aut cum paucis expeditus patrem inuisisset, nunc primùm venire perhibetur; scilicet, cum tota familia, stabilique commoratione mansurus apud patrem. Et quidem hoc diuinitùs ita factum est, vt ex mutuo patris ac filij conspectũ, & colloquio magnam vterque perciperet voluptatem; quod ita expendit S. Chrysost. *Considera (obsecro) hic quomodo in omnibus certis indiciis misericors Deus iustos suos confirmat. Quia enim venit ad patrem suum Iacob, maxima vtrinque facta est con-* E *solatio, & filio ex patris conspectu, & patri videnti tantam filij substantiam, & chorum filiorum ex eo natorũ.* hom. 61. in Genes. Nihil profectò in hac vita, cùm iucundius, tùm gloriosius potest patri accidere, quàm si ante obitum videat filium, quem potiùs diligit, diuitem, honoratum, & clarã sobole felicem. Hac enim ratione homines vel maximè sibi prouisum fuisse arbitrantur, vt etiam post mortem viuere adhuc, & celebritate nominis perfrui per longam annorum seriem in terris censeantur.

Caiet. — D. Chrys. — *Hominum solatium ex numerosa prole nepotum.*

2. Potissi

2. Potissimum verò in senibus viget hæc humanæ gloriæ per nepotes cupido, vt Salomon scripsit. *Corona senum filij filiorum.* Prouerb. 17. Sic aui præsertim in senectute nepotum sibi turbam gloriosam esse ducunt, ac si regiâ dignitate inter homines eminere viderentur. Quin etiam viro iusto inter cætera suarum virtutũ præmia hoc etiam maximum conferri solet à Domino, vt felicem moriens sobolem relinquat. Sic enim scribitur: *Iustus, qui ambulat in simplicitate sua, beatos post se filios relinquet.* Prouerb. 20. beatos intellige virtutibus, non diuitiis, non honoribus; stulti enim parentes, qui quod filiis amplissima relinquant patrimonia putant se feliciter ex vita secedere, cùm potiùs iccirco infeliciter moriantur, quòd cum diuitiis peccandi simul fomitem filiis relinquant. *Peccata* siquidem (inquit S. Saluianus) *in ipso diuitiarum sinu, atque matrice quasi in naturali quodam fonte pullulant.* lib. 2. ad Ecclesf. cathol. O te igitur miserum iuxtà, & stultum, imò & impium, atque inhumanum patrem, qui de bonis moribus, de Christiana pietate, de sancta educatione, de virtutum studio, de lucro bonorum operum nihil omninò curans, totam solicitudinem in congerendis diuitiis, quibus ad libidinem circunfluant filij, reponens pinguissimam omnibus vitiis materiam, & viaticum ad gehennam reliquisti?

Prou. 17.

Felices non tam opibus quàm moribus filij relinquendi. Prou. 20.

Diuitiæ peccatorum fomes & fons. S. Saluian.

Diuitiæ ad inferos viaticum.

3. Non omittam expendere quid sit, quòd Iacob à sacro scriptore hîc nominetur ad patrem iturus: Erant autem filij Iacob, &c. cùm Dominus paulò antè dixerit: *non vocaberis vltrà Iacob, sed Israël erit nomen tuum*, &c. In primis illa potest reddi ratio: quia videlicet, nomen Iacob (vt sæpiùs adnotauimus) vitam designat actiuam, quæ in lucta bonarum actionum, maximéque in mortificatione vitiosarum passionum, quâ nulla difficilior lucta, nullum molestius certamen consistit: at Israëlis nomen contemplantem vitam designat, ad quam ex lucta illa cum Deo longè perfectiorem pius ille athleta, & in comprimendis passionibus multum, diúque exercitus diuino tandem beneficio euectus est. Cæterùm ne à vitæ actiuæ iam contemplantis honore donatus, exercitatione, quæ dum viuimus necessaria omninò est, vir iustus sibi prorsus feriandum existimet, prioris etiam luctatoris nomine identidem reperito monitum se intelligat restare adhuc in vita, in quo amplius operetur, laboret, & colluctetur. Quod egregiè Lyranus aduertens hæc demum adiungit: *Necesse est ipsum adhuc per vitam actiuam exerceri, ne per cessationem ab actiua iterum insurgant passiones rationem perturbantes; ad quod designandum, postquam vocatus est Israël, nihilominus cum hoc vocatus est aliquando Iacob.*

Nunquam relinquenda opera vita actiua.

Lyran.

Nunquam à mortificatione cessandum.

4. Et hoc quidem magis mihi mirandum videtur, quòd etiam post illam cum Deo luctam, atque adeò post tactum à Deo femur, prorsúsque arefactum, & demortuum, in quo prauarum ægritudinum, & vitiorum, cum quibus in vita decertamus, velut excisa radix significatur, contemplantis nomen accipiens adhuc etiam repetito Iacobi nomine, luctandum, ac desudandum sibi fore admoneatur: Nam de hac nominis mutatione, atque ad nouam sublimioris vitæ rationem ascensu differens grauis ille religiosæ perfectionis magister Cheremon sic edisserit: *Quisquis intellectualis illius Iacob, id est, supplantatoris ascenderit gradum ab illa continentiæ colluctatione, ac supplantatione vitiorum obstupefacto femoris neruo ad Israëlis meritum perpetuâ cordis directione conscendet.* apud Cassian. collat. 12. cap. 11. Benè id

Religiosæ mortificationi semper instandum.

Cassian.

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

A quidem, sed heus tu quisquis es, iam dono Dei factus Israël, diuinis intentus contemplationibus, non otiandum, non à pugna cessandum existimes: adhuc luctator es Iacob; etsi vnius femoris neruo emorruo minor tibi restat causa luctandi, adhuc tamen viuit alterum femur, & viuidus ebullit neruus, integra & vegeta radix vitiorum. Vix quidem audierat vir iustus à Domino; Non vocaberis vltra Iacob, sed Israël erit nomen tuum; cùm statim ad luctam rediens, & quidem molestissimam nouâ quadam aduersitate perculsus charissimam vxorem Rachel partu laborare, mori, sepelirique ante suos oculos videt. Quid grauius, quid acerbius homini? Vbi nunc ille Israël cum Deo quietè agens, qui sese

B laboriosa patientiæ lucta repentè implicitum, & ferè depressum lamentatur?

5. Quid, quod patri decrepito exhibiturus omne obsequium vocatur etiam nunc Iacob, ne Mariæ perfruens otio debitæ pietatis cum Martha obeundum obliuiscatur officium. Otiosa est, dãnosa est vita Mariæ, quæ vitam Marthæ abhorret. Assidendum est ad Christi pedes, audiendum à Domino verbum vitæ, in Dei contemplatione dulciter, ac placidè quiescendum est. Sed non proinde tamen à Marthæ consortio fugiendum: Christo scilicet Domino simul est sanctâ quadã solicitudine ministrandum. Vineam scio vocari, & Ecclesiam Christi, & cuiusque vitam, & ad illã excolendam conduxit, *& misit Dominus operarios.*

Actiua & contemplatiua vita coniungenda.

C Matth. 20. Itaque neminem Dominus patitur ab operando immunem viuere. Solis data est operariis merces diurna, & solas Christianæ pietatis operationes in extremo iudicio, aut omissas à reprobis, aut constanter à prædestinatis exercitas nominabit. Matth. 25. *Operarios* (inquam) *conduxit, mercenarios misit in vineam*, mercenariis præmium distribuit, qui totâ die laborant, qui ad iugiter operandum, & laborandum conducuntur, non qui conducunt, vbi operentur; reddant scilicet præfixo tempore opus perfectum, licèt intereà sæpiùs laborem intermittant, sæpiùs otientur, dormiant, epulentur. Quin etiam, vt videmus, quò sanctior quisque est, eò instantiùs laborat; decertat, luctatur. *Pœnalis siquidem* (scripsit opti-

Matth. 20.

Neminem Deus patitur otiari.

Matth. 25.

Laborantibus merces donatur.

D mè S. Saluian.) *est homini, ac perniciosa securitas, præsumpta spes, sarcinæ sunt reatus, vsurpata absolutio damnationem parit.* lib. 4. ad Ecclesf. Cathol. Nulla planè grauior tentatio, quàm stulta securitas, fœda omninò ruina: iam est operandi, & colluctãdi remissio, velut superflui fulcimenti expulsio. Non desinit Israël esse Iacob, & nunc maximè Iacob sese exhibet ad patrem iturus, patri debitum honorem præbiturus. *Honora patrem*, in lege Dominus edixit, imò & ipso naturæ lumine præscripsit: *Honora patrem. Honor autem*, (vt occurrit Euseb. Emissen.) *magis in obsequiis, quàm in verbis intelligitur.* homil. in 15. Matth.

S. Saluian.

Stulta securitas grauis tentatio.

Opere magis, quàm verbo pater honorandus.

Eusebius Emiss.

6. Quid si fortè ille paulò antè nũcupatus Israël, nunc iterum Iacob nominatur, cùm pater tot li-

E berorum scribitur? Nam filiorum cura, multóque magis procreatio nõ ad Israëlem cum Deo quiescẽtem, sed ad Iacobum in terreno luctamine laborantem pertinet. Et quidem certum est Iacob post illud Domini oraculum, in quo Israëlis nomen denuò confirmatum, aut primò nunc (vti volunt alij) impositum à Deo accepit, ab omni deinceps ad vitæ vsque finem coniugali commercio abstinuisse, quod posteà Moyses præstitit. *Moysem enim ferunt* (scripsit S. Gregor. Nazianzen.) *post audita Dei oracula, nunquam cum vxore consuetudinem habuisse, nec liberos procreasse.* orat.

Moyses post Dei oraculũ ab vxore abstinuit.

D. Gregor. Naz.

Animus enim diuinis contemplationibus intentus, nec ipsi etiam corpori sensum administrat; aut illum certè magna ex parte minuit ad capiendam terræ voluptatem. Et cùm ex affectu, & studio curarum & solicitudinum huius mundi oriantur plura, quæ diuinam impediant contemplationem, profectò si tota Deo est dedita contemplantis anima, qualis in Iacob, & Moyse proculdubiò extitit, nihil habebit impedimenti, quo minùs in Deum ardentissimè rapiatur, Deóque intimè inhæreat. Maximè verò illa tria contemplationis impedimenta resecat, quæ à S.Bernardo his verbis apponuntur. *Sunt tria, quæ oculum impediunt, tenebræ, humor concretus, pulnis iniectus. Hæc ipsa sunt etiam, quibus interior oculus impeditur, tenebræ scilicet, peccatorum; recordatio eorundem peccatorum, cura terrenorum actuum.* serm.5.de assumpt. Quæ quidem tria impedimenta ponit etiam alibi, vocatque *sensum egentem, curam pungentem, culpam mordentem.* serm.23.in Cant.

Mundi cura impediunt contemplationem mentis.

D.Bern.

Tria maxima impediunt mentis contemplationem.

7. *In Mambre*, &c.] Habitabat Isaac in Hebron, vbi Sara mortua est, in monte sita; dicitur & Mambre ab amico Abrahæ ita antiquitùs appellata, vt S.Hieron.scribit in quæst. Hebra.vel vti alij volunt, Hebron est ipsa ciuitas, at iuxta illam campus, in quo Abraham sepultus erat in spelunca duplici; Mambre dicitur. In hac igitur ciuitate ac loco habitauerunt Abraham, & Isaac tanquam peregrini, alieni, & aduenæ: nec enim illa in regione quicquam, vt proprium possederunt, nec illi affectu animi, & vitæ studio adhæserunt; nec illius gentis amicitiam & consuetudinem sic admiserunt, vt ab illius vitiis, quæ multa erant, ac turpia, quicquam vel tenuis labeculæ contraxerint. Quare de Abraham ita scribit Apostolus. *Fide demoratus est in terra promissionis, tanquam in aliena, in casulis habitando cum Isaac, & Iacob cohæredibus repromissionis eiusdem. Expectabat enim fundamenta habentem Ciuitatem,*&c. Et infrà de omnibus colligit. *Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti confitentes, quia peregrini, & hospites sunt super terram.* ad Hebræ.11.

Patriarcharum vita & fides.

ad Heb. 11.

Iusti in terra peregrini.

8. Sapientissimi quidem iuxtà, & sanctissimi Patriarchæ sese in terra dum viuerent vti peregrinos, & hospites gerebant. Peregrinos, vt qui non in proprio, sed in alieno solo morarentur. Quid enim viro iusto æquè alienum, atque ipsa quæ in mundo cernitur, & quam certè oculis vsurpare cogitur, colluuies vitiorum? Quid subinde tam alienum animo immortali, & ad sempiternam cum Deo felicitatem anhelanti, quàm in terris adhuc detineri, qui locus est pecudibus ad pastum abiectis potiùs, quàm spiritibus cœlo procreatis destinatus? Et quia peregrini erant, non amplas ædes, non insanas ædificiorum moles ædificabant, non pensiles hortos, non irrigua viridaria, non tam elegantia, quàm artificiosa pratorum nemora construebant ad delicias, non ingentes infatigabili studio ad ostentationem congerebant opes. Peregrinanti siquidem nihil est firmum, nihil stabile: nec prudens quis in extero solo, cui nec notus est, aut construere, aut acquirere studet, quod possidere diu non possit, sed quàm primùm relinquere cogatur. Icircò illi morabantur in tuguriis, quæ facilè dissipantur; ac temporaria figebant tentoria, quæ cum inquilinis aliò confestim transmigrantibus sublata pariter commigrarent.

Iusti cœlo, non terra student.

9. Nec verò solùm peregrinos, sed etiam simul hospites se reputabant: *In quo apparet* (declarat S. Anselm.) *quia credebant se citò recessuros. Hospes enim statim recedit, nec diu manere quærit: & horum mortis quotidiè suspectam habebant.* O veram illorum sanctorum sapientiam? ô veram illorum sapientum sanctitatem! Quàm ille sapiens foret, quàm sanctus, qui ad exemplum Patrum istorum sese peregrinum, & hospitem reputaret! huic scilicet, & voluptates carnis, & terræ diuitiæ, & mundi honores nec sensum titillarent, nec mentem subintrarent, nec affectui adhærerent; vtpote ista omnia extera, aliena, peregrina homini ad cœlum nato, ad immortalia bona iugiter aspiranti. O quàm prudenter, quàm sanctè suam quisquam regit, ac moderatur, cùm se hospitem iudicat; citò nouit relinquendum sibi hospitium, móxque inde aliò abeundum. A Deo vitam quidem accepimus; illius, non nostro arbitrio, aut producendam, aut auferendam. Locatam ad tempus habemus vitam, suo tandem Domino reddendam. *Ergo* (vt monet Apostolus) *non quasi insipientes, sed vt sapientes, redimentes tempus.* ad Ephes. 5. hoc est (declarat Theodoret.) *tempus est vestrum. Inquilini enim estis, & viatores transeuntes.*

S.Ansel.

Iustorum de morte recordatio.

Locata nobis est à Deo vita.

ad Ephes.5.
Theod.

Inquilini & viatores in vita.

10. Redemptores Latinè dixerunt, qui Regis, aut Reipublicæ, aut viri alicuius diuitis, vectigalia, reditus, fundum, domum, & huiusmodi quidpiam rei familiaris locarunt. Monet igitur Apostolus prudentes vt simus, vitæ redemptores. Nam imprudens redemptor, cùm videt longiùs differri reddendæ rationis, ac soluendi vectigale, reditúsque tempus, interim segniter agit, largiter expendit, epulatur opiparè. Sic ille, sic vxor, sic liberi. Ah miseri, quos tandem illa manet reddendæ rationis, soluendi debitum dies: nec tamen re omni malè consumptâ restat vnde soluant. Sic habet mortalium stultitia. Dum vitæ interim spacium procurrit, dum mortis hora differtur, temerè, ac perditè, annos expendimus; pueritiam lusibus; iuuentutem lasciuiis, virilem ætatem rixis, odiis, rapinis, ambitioni, auaritiæque veluti liguriendam tradimus: imò ne ipsam quidem senectutem à vitiis immunem seruamus. Superuenit igitur inexpectata mors, ratio exigitur, prouentus petitur, reditus colliguntur. Heu nos infelices, vbi est illa, quam viximus, vita? Vbi, quod in illa fecimus lucrum? Nec vita miseris iam est nec lucrum superest. Clamat ergo summi iudicis præco: *Hora est iam nos de somno surgere.* ad Roman.13. Quæ nam isthæc hora, qui somnus? illa mors, iste vita. Audi S.Chrysost. ad hæc ipsa verba: *Somnus est, præsens vita; nihilque ab insomniis differunt, quæ in illa geruntur.* homil.24.in epistol. ad Roman. Et læti tamen rerum insomniis, quæ momento euanescunt, beatos nos & tanquam immortales ducimus!

Quomodo simus redemptores vitæ.

Sic viuimus, ac si nunquam morituri.

Reddenda vitæ ratio in morte.

ad Rom. 13.
S.Chrys.

Insomnia, quæ in vita, sunt omnia.

11. Quid plura? Optimè S. Chrysost. ad verba Pauli ad Hebr. colligit: *prima virtus est, peregrinum esse mundi huius, & hospitem: & nihil commune habere cum rebus huius seculi, sed remoueri ab eis sicut peregrinum.* homil.25.ad Hebr. Hanc celebrat in Patriarchis virtutem Apostolus, quæ planè admiranda, & summa fuit; at Paulus in ea non subsistit, sublimiorem, & apperiit, & obtinuit perfectionem, vt mox idem Chrysost. expendit. *Illi quidem peregrinos se esse dicebant: Paulus autem aliquid amplius dixit; non peregrinum se dixit, sed mortuum mundo, & mundum sibi*, ad Galat.6. Quæ quidem virtus propria est Christianorum, quibus iam apertum est cœlum: *quibus viuere Christus est, & mori lucrum.* ad Philipp.1. Id quidem secum importat Christi fides,

S.Chrys.

S. Paulus excelluit perfectione Patriarchas.

ad Galat. 6.

ad Philip.1.

fides, id à nobis exigit Euangelium. At plerique nostrûm; at ferè omnes etiam ab illa priorum patrum virtute longissimo internallo dissiti viuimus. Quod ita idem Chrysostomus deplorat. *Nos vero sicut huius mundi ciues omnia gerimus, & planè viuentes tanquam ciues: & quod iusti erant mundo, nempe hospites, & mortui, nos hoc sumus cœlo,* &c. Felices illi quidem etiam ante Dei aduentum in terras, atque in cœlos reditum, mundo peregrini, & hospites, cœlo ciues, nos verò, & peregrini, & hospites, & mortui cœlo, de terra solum agimus, in terram de terra volutamur: cœlum non aspicimus, cœlum nescimus. *Videlicet* (adiungit idem Chrysost.) *terrenis inhiamus: & veluti vermes quidam ex terra in terram, & iterum ex alia in aliam circumrepimus, & planè ne parum quidem volumus emergere, neque nos à rebus humanis abducere.* At miseris, velimus, nolimus, citò est ab hospitio recedendum. Innexa vitæ mors ipsa est, vbi cœpit illa in mundo esse, cum ista simul colluctari, ab ista impugnari cœpta est. Quo in argumento eleganter ita scripsit S. August. *Nónne ex quo homo incipit viuere, iam potest & mori? possibilitatem mortis initium vitæ facit. In hac terra & in genere humano ille solus mori nondum potest, qui nondum cœpit viuere.* lib. de 10. chordis. Rectè igitur quisque colligat: Tota cuiusque vita nil aliud proinde sit, quàm ad mortem expeditio. Et quod subinde intulit S. August. *Incertus ergo dies tanquam quotidianus sperandus est.* ibidem. Quo scilicet momento viuo; potui eodem emori miser.

D. Chrys. Mundo viui, cœlo mortui sumus.

D. Chrys. Verè affectu sumus terra vermes.

D. Aug. Mors certa, dies mortis incertus.

12. *Et completi sunt dies Isaac,* &c.] Obiit tandem Isaac senio potiùs, quàm morbo consumptus, centum scilicet, octoginta annorum. Nihil planè diuturnum, quod finem habet; nihil longum, quod termino circumscribitur; ita seni Isaac cùm moritur breuis fuisse, quæ pertransiit, videtur centum octoginta annorum vita, sicut adolescentulo quatuordecim ipsi anni prorsus euanuerunt. Porrò Isaac quinque annis patris Abrahæ vitam excessit. *Fuerunt enim* (scribitur) *vita Abrahæ centum septuaginta quinque anni.* Genes. 25. Vel quia sic à Deo decretum est, vt qui à patre vinctus, & super struem lignorum positus ferrum, & mortem libenter pro Dei obsequio expectauit, ab vtroque diuinitùs liber longiore, quàm pater vitâ donaretur; aut cùm maiorem quàm pater continentiam seruaret, nec aliam, quàm Rebeccam vxorem cognosceret, senioris, & productioris vitæ priuilegio castis concesso frueretur. Neque verò putandum est Isaac statim obiisse ad Iacobi aduentum. Decimo enim tertio anno post aduentum Iacob, cùm filius esset annorum centum viginti, pater obiit, tredecim annis ante venditionem Ioseph, qui tunc ad obitum aui erat in Ægypto viginti nouem. Exactissimam huius historiæ Chronologiam habes apud nostrum Benedictum Perer. hoc loco.

Vita prorsus euanescit.

Genes. 25. Vitâ longiore donatus Isaac, quod morti paratus, & castus fuerit.

Isaac obiit ante venditionem Ioseph.

13. De Isaac subinde narrantur duo, & quòd consumptus ætate mortuus est, deficiente nimirum calore naturali, & exarescente humido radicali, in quo naturalis conseruatur calor sicut oleo lychni flamma. Necesse est enim ad vitam diuturnam sic humidum, & calorem attemperari, vt nec superabundante humido suppressus extinguatur calor, nec vehementia caloris agentis humidum absumatur. Dulcis hæc est in senibus mors; sine vi extinguitur lumen, sponte decidit maturum ex arbore pomum, aridum leui flatu peruolat folium, graue corpus in centro

In quo vita consistat.

Facilis in senibus mors.

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

A subsidit; fessus recubat, dormítque viator. Dura sunt omnia, diráque in morte adolescentis. Alterum deinde apponitur, quod Isaac plenus dierum obierit, vel satur dierum *sabagh* שבע *implere*, ac *saturare* significat, declarat verò Caiet. *Ad similitudinem saturi describitur Isaac dies omnes, quos appetiit eius natura indiuidualis, habuisse.* Vel satur dierum, quia iam dissolui, & esse cum patribus malebat, quàm corporis ergastulo diutiùs detineri, vt Lippoman. explicat. Non vulgaris hinc fit iustorum hominum commendatio, vt mori desiderent, nimísque longam, & molestam in vita quamcunque moram censeant, ac defleant. Cæterùm vt plurimum sic frigescit in nobis fides, sic rebus huius mundi tenaciter inhæremus, B quod ab illis diuelli cogimur ægerrimè feramus mortem. Laboranti penè ad mortem Episcopo (vti refert S. Cyprian.) nimísque anxio, quod se moriturum timeret, Angelus à Deo missus seuero, minacique vultu, hæc verba subintulit: *Pati timetis, exire non vultis; quid faciam vobis?* lib. de mortalit. Sic habet nostra imbecillitas, imò & stultitia. Tribulationibus vitæ nimis deiicimur, aduersa pati recusamus in vita, quæ est militia hominis super terram, & nihilominùs de vita, saltem vt pati aduersa desinamus, decedere nobis est quàm molestissimum.

Caietan.

Iustis mors est in desiderio.

D. Cypr. Nimius dolor timorq; moriendi damnatur.

14. At ego miser (dicet aliquis) idcircò mori timeo, & quia sunt in morte dolores acerbissimi, & quia Deo iudici ratio est totius exactæ vi- C tæ reddenda districtissimè. Et quis Dei iudicium non timebit? Pelagus quidem, vbi fluctus, venti, procellæ, vbi crebra naufragia mors est. Sed modicæ fidei, quare dubitamus? An non præstò est clementissimus Dominus IESVS, qui fideles suos, qui seruos suos ad ipsum venientes manu teneat ne submergantur, iubeátque ambulare super aquas? Sed quid fiet homini, qui tot, ac tam grauibus suum ipsum Dominum, ac iudicem delictis offendit? *Si potes credere* (dixit ipsemet Dominus, iudéxque) *omnia possibilia sunt credenti.* Marci 9. Magnam vim habet hominis in Deo fiducia; multa quidem hominis flagitia, sed infinitæ Dei nostri misericordiæ, & miserationes. Tam verò grata est Deo fiducia hominis, spésque in illius misericordia, vt propterea illi Do- D minus sæpè visus fuerit salutem corporis, & animæ, quam petentibus concedebat, adscriptam referre. *Fides tua te saluam fecit, vade in pace.* Luc. 7. & 17. Matth. 9. Marc. 5. & 10. Hæc est illa fides, quam nobis commendat: *Habete fidem Dei,* & quam prodigiorum dicit operatricem. Mat. 17. & Marc. 11. Quàm verò grata sit Deo hominique salutaris, ac pretiosa hæc ipsa, de qua loquimur, & quam peccatores cùm sese ad Dominum conuertunt præferre debent, spes, fiduciáque in Dei misericordia, & in pretioso Domini IESV sanguine, meritísque, ipsemet Dominus cuidam dilectæ suæ sponsæ Virgini sanctissimæ fertur E aliquando aperuisse.

Egregiũ in morte leuamentum.

Marc. 9.

Magnã vim habet fiducia spésq; in Deo.

Luc. 7. & 17. Matth. 9. Marc. 5. & 10.

15. Sic enim piissimus, & doctissimus autor scripsit. *Legimus de virgine Gertrude, quod neque pericula, neque tribulationes, neque damna rerum, sed ne delicta quidem, vel defectus propriy constantem, securámque confidentiam, quam ad benignissimam Dei misericordiam retinebat, vnquam in illa obscurare potuerint. Certissimè enim confidebat tam aduersa, quam prospera omnia sibi in bonum diuina prouidentia conuerti.* Hæc Blosius. En qualis esse debet hominis in Deo suo fiducia; quàm subinde grata sit Deo sic vlteriùs ostendit. Huic virgini aliquando Do-

Blosius.

Reuelatio admirabilis de fiducia in Deo.

minus dixit: *Secura illa confidentia, quam quis ergà me habet, credens me reuera posse, scire, & velle sibi in omnibus fideliter adesse, transuulnerat cor meum, tantámque vim facit pietati mea, vt nullatenus possim huiusmodi adesse, vel deesse.* Hæc omnia Blosius in monil. spirit. cap. 11. Loquitur Dominus more nostro ex vi amoris suspẽsus, & veramuis in partem dubius quid faciat homini, qui securus in Deo confidit. *Tantam* (inquit) *mea vim infert misericordia, vt illi fauere, illi opem ferre; illum è salo erutum, in portu constituere non possim, quod interim valdè ob illam hominis securam in me confidentiam delecter, & quod patienter aduersa toleranti mirum in modum augescant illius merita: nec tamen è contrario possim non laboranti accurrere, vt sic meæ pietati, atque erga illum amori meo consulam.*

Gratissima Deo fiducia in ipso.

B 16. Est quidem tam dulcis hic de bonitate ac misericordia Domini sermo vt ad illum vlteriùs amplificandum tacitus præterire non patiar, quod apud eundem Blosium inuenio hisce verbis scriptum: *Ad sanctam Mechtildem ait Dominus: mihi valdè gratum est, vt homines in bonitate mea confidant, & de me præsumant. Nam quisquis in me humiliter confisus fuerit; ac mihi benè crediderit; ego & in hac vita illi adero, vt post mortem supra omne meritum ei benefaciam.* Quid quæso dulcius, quid etiam vtilius peccatori iam ritè confesso ac pœnitenti à Domino dici potuit? O grandis nostræ in Deo confidentiæ fructus! ô sine vllo pretio præmium! quid quod etiam adiungit amplius misericors Dominus? **C** *Quantum quis* (inquit) *mihi credere & de bonitate mea præsumere potest, tantum & infinitum amplius obtinebit: quia impossibile est hominem non percipere quod sanctè credidit, & sperauit. Ideóque vtile homini est vt magna sperando à me mihi benè credat.* Quare supposità diuinâ gratiâ, & quæ sese in infinitum gestit effundere, misericordiâ Dei, in nostra subinde potestate est, vt cœlestibus donis mirum in modum pro mensura nostræ spei, ac fiduciæ locupletemur. Egimus ergo miseri, pauperculi, ieiuni: quia pusillo animo modicâ fide infinitam Dei bonitatem sanctè sperantes, tutóque confidentes, non veneramur. Iuuat hæc doctrina eos maximè qui mori timent; ac suorum scelerum anteactæ vitæ horrore vehementer consternantur.

Blosius. Vtilissima pœnitenti fiducia in Deo.

Egemus miseri, quia modici fide.

D 17. Audiant iucundius aliud Domini verbum; ipsi enim Mechtildi quærenti quid nam potissimum à Domino credere deberet de ineffabili ipsius bonitate, respondit Dominus; *certâ fide crede, quod ego te post mortem suscipiam, sicut pater filium suum carissimum, quódque nullus vnquam pater tam fideliter cum vnico nato suo hæreditatem suam diuisit, sicut ego omnia bona mea, & me ipsum communicabo.* Ita Blosius. O summè venerandum, summéque amandum Dei erga homines amorem! Pater est, & pater infinitæ bonitatis. Quis ergo si dignam fidei, speique vitam agat, digna Deo Patre dignus filius non speret? Dignus, inquam, vitâ filius. Nam tota hæc doctrina de fiducia, spéque in Deum procedit, modò ex parte hominis, & oratio, & Christianæ vitæ pietas nõ desiderentur. **E** Vana siquidem est, & grauiter Deum offendit obstinati suis in sceleribus hominis vana spes, & confidentia diuinæ misericordiæ. *Præsumptio* (inquit Tertul.) *inuerecundiæ portio est, inflat petitorem, despicit datorem.* lib. de pœnit. cap. 6. Sanè quàm inuerecundus est peccator, qui diuinæ misericordiæ confidens liberè peccat, & securò de Dei benignitate (vt sibi videtur) in peccatis perseuerat. Insignis planè superbia peccato-

Demonstratur immensa Dei bonitas erga homines. Blosius.

Peccatoris obstinati vana spes fiduciáque in Deo.

Tertul.

A ris, qui à Deo, cui mala infert, bona speret. Concludit ergo Dominus; *quicunque hæc de bonitate mea firmiter & cum humili caritate credidit, beatus erit.* hactenus Blosius indicato loco. Blosius.

18. Appositus est populo suo Isaac. Eadem phrasi vsus Moyses de Abraham scripserat: *Congregatus est ad populum suum.* Gene. 25. repete huc, quæ ibi à nobis dicta sunt. Appositus, siue congregatus est Isaac patribus, vtique in lymbo, vbi priorum iustorum animæ tenebantur præstolantes aduentum Dei hominis, mortem, & resurrectionem, certæ omninò, quod ab illius anima post relictum in Cruce, ac sepulchro exanime ac lacerum corpus in inferos descendente inuiserentur, diuináque visione tandem fruentes in **B** tertam, indéque mox in cœlum educerentur. Prouidit etiam Dei benignitas ad solatium sanctissimi senis, vt morienti adsisterent duo illius filij Esau, & Iacob, vt multò nunc pacatiùs & dulciùs è vita decederet, qui filios patri superstites, iámque antiquis simultatibus positis in fraternam concordiam reductos, amplissimâ fortunâ diuites, & numerosâ prole felices, benedictione paternâ donatos, moriens pater relinquebat. Mortuum denique patrem filij apud Rebeccam, quæ prius obierat, pari pietate, sumptúque iusta soluentes sepulchro intulerunt. Feliciter quidem sibi quisque actum in morte putat, si tandem inter oscula, & manus filij vitam finiat, cui vitam & generando, & nutriendo dederat: con- **C** tra verò infelicissimam homines eam dicunt mortem parentis, quam tristes filiorum obitus ante illius miseri conspectum præcesserunt. Porrò cùm nostrum hoc commentarium intra ferias assumptionis Beatissimæ Virginis Deiparæ fortè ceciderit; mihi oppidò quàm opportunum videtur & cogitare, & memorare quantò pulchriùs, & veriùs, quæ de obitu & sepultura Isaac memorauimus, ad felicissimum, & suauissimum Dei matris transitum possint, debeántque transferri.

Genes. 25. Patrũ anima in lymbo Messiam præstolabantur.

Mors Isaac & sepultura.

Felix parentis mors inter filios superstites.

19. *Completi sunt dies Isaac centum octoginta annorum:* completi sunt dies Beatissimæ Virginis non tam multi numero; quippe summum, quod plerique scribunt, & mihi est verosimilius, sep- **D** tuaginta quatuor numerantur; sed illi tamen verà, & summâ fœlicitate completi, omniúmque cœlestium donorum, diuinarum gratiarum, virtutúmque, ac meritorum plenitudine redundantes. Multi fortè Isaac, at certè nobis plures transeunt incompleti dies; qui enim transiguntur absque sanctis operibus, & in quibus nec in Dei obsequium aliquid operamur, nec saltem aliquem diuinæ gratiæ, gloriæque cœlestis gradum promeremur, omninò sunt incompleti, & vacui vti Iob appellabat: *Et ego habui menses vacuos.* Iob 7. Non quidem de se ipso loquitur sanctissimus Iob, sed de vnoquoque nostrum. *Qui enim* (declarat S. Gregor.) *fructu boni operis non ditatur menses vacuos ducit; quia vitæ tempora sine* **E** *retributionis munere expendit.* lib. 8. moral. cap. 5. Dies, menses, annósque vacuos miseri transigimus, atque vbi Deo iudici rationem exigenti sistimur, tam vacui meritis, quàm pleni demeritis; tam ieiuni virtutibus, quàm sceleribus prægrauati ad iudicium & condemnationem inuenimur; nihil in Virgine matre ieiunum, vacuum, incompletúmque fuit; quippe cum ipso statim primo suæ immaculatæ conceptionis momento plena Deo, diuinisque muneribus locupletata exstiterit.

B. Maria obiit annis septuaginta quatuor.

Vacui dies vitæ sine meritis.

D. Greg.

20. *Dies*

Psal.72. 20. *Dies pleni inuenientur in eis.* Psal.72. De fidelibus ad Deum conuersis dictum intelligit S. Hieron. *Qui* (inquit) *reuertuntur ad Deum, vt plenitudinem dierum capiant æternorum, scientes, quia iniqui nec ad dimidium accedunt.* Pleni quidem erunt dies iustorum in plenitudine sempiternæ felicitatis, quia nimirum priùs in terra fuerunt pleni dies in plenitudine meritorum. Nec enim plenitudo gloriæ nisi gratiæ subsequitur plenitudinem. Illa est plenitudo æternitatis, ista plenitudo temporis: *quando scilicet* (exponit S. August.) *venit Dei filius temporalia docere contemni, non habere magnum quidquid mali homines cupiunt, pati quicquid mali homines metuunt.* Pleni ergo illius vitæ sunt dies, in quibus, & constanter fugacia mundi bona contemnuntur, & patienter mundi mala pro Dei obsequio tolerantur; atque adeò illa contemnendo, ista sustinendo ingentia meritorum lucra comparantur. Dies pleni inuenti sunt in Virgine, quam gratiâ plenam sibi Deus ipsemet bonorum, & gratiarum inexhaustus fons in matrem elegit. Consumptus ætate, potiùs quam morbo mortuus est Isaac: consumpta non tam annis, quàm desideriis filij sui, non quidem morbo, (ab omni siquidem ægra corporis affectione prorsus vixit immunis) sed amore absentis, iamque regnantis in cœlo filij mortua est Beatissima Dei mater; illius enim ad Angelos, qui crebrò missi à filio matrem inuisebant, querula, dulcísque vox illa est: *dicite dilecto, quia amore langueo.* Cant.2.

D.Hier. — *D.August.* — *Plena vita contemnendo, & tolerando.* — *B. Maria immunis ab omni morbo.* — *B. Maria desideriis filij sui obiit.* — *Cant.2.*

21. Appositus est Isaac post mortem patribus suis, Abrahæ nimirum, cæterísque iustis, qui aduentum Dei hominis in terras, descensúmque ad inferos præstolabantur. Apposita est, vbi primùm obiit Virgo sanctissima, non dico tantùm Angelis, beatísque mentibus, sed verò potiùs ipsi Deo filio suo, super quem dilectum suum innixa cum eâ pompâ triumphali, cœlestíque gloriâ, qualis

A reginam mundi, Deique matrem decebat, in cœlum ascendit. Lætus planè felixque obitus Isaac, cui morienti adstiterunt, & quem subinde mortuum filij parentem suis manibus sepulchro dilectæ vxoris intulerunt. At ô soli Deo illam Virginis Beatissimæ incomprehensibilem felicitatem? mortua quidem est, vt vera Adami filia debitum naturæ solueret, vt Deo filio, qui verus homo mortem gustauerat, mater simillima eandem gustaret, vt simul etiam tentata per omnia nobis in eodem mortis salo iactatis misericordiam præstaret, opem ferret, lucem stella maris, ac portus vitæ placidissimam stationem præberet. Quid obitu matris felicius? quid iucundius? B cuius ipsemet Deus filius clausit oculos, quam dulciter morientem filius compellauit: Veni benedicta mater mea in requiem meam: & quæ moriens suauiter respondit: In manus tuas fili commendo spiritum meum, vt vbi tu es fœtus meorum viscerum, ego quoque tecum degam. At nobis illud perquàm salutare, suauéque est, quod Virgo mater adiunxit: Tu meis filiis, quos tibi placuit vocare fratres, esto mei discessus solatium. Et sic Dei mater, Dei, hominúmque mediatrix suauissimè obdormiuit in Domino filio suo. Dein ab Angelis, & ipsis Angelorum sociis Christi Apostolis sepulchro illata, ne sanctitate C illud compactum Virginale corpus; vnde suam Dei filius carnem assumpserat, corruptionem videret, ad tertium ab excessu diem resurgens, & gloriosa in brachiis filij inter choros, & choreas Angelorum, cœlestiúmque animarum in cœlum assumpta est, filio interim proclamante: Hæc est benedicta mater mea: Cui omnes cœlituum chori pariter respondebant: Viuat Regina mater Dei semper Virgo Maria. Scripsi, quæ ab autoribus, & doctis, & sanctis accepi digna quidem Deo filio, digna Dei matre. Videndus maximè de his noster Canisius.

Oportuit mori B. Mariam. — *Dulcissimũ B. Mariæ morientis colloquium cum filio.* — *Commendat filio B. Maria moriens homines.* — *Astruitur assumptio in cœlum B.Mariæ.*

CAPVT TRIGESIMVMSEXTVM.

1. HÆ sunt autem generationes Esau, ipse est Edom.

2. Esau accepit vxores de filiabus Chanaan: Ada filiam Elon Hethæi; & Oolibama filiam Anæ filiæ Sebeon Heuæi:

3. Basemath quoque filiam Ismaël sororem Nabaioth.

4. Peperit autem Ada, Eliphaz: Basemath genuit Rahuel.

5. Oolibama genuit Iehus & Ihelon & Core. hi filij Esau qui nati sunt ei in terra Chanaan.

6. Tulit autem Esau vxores suas & filios & filias, & omnem animã domus suæ, & substantiam, & pecora, & cuncta quæ habere poterat in terra Chanaan: & abiit in alteram regionem, recessitque à fatre suo Iacob.

7. Diuites enim erant valde, & simul habitare non poterant: nec sustinebat eos terra peregrinationis eorum præ multitudine gregum.

8. Habitauitque Esau in monte Seir, ipse est Edom.

9. Hæ autem sunt generationes Esau patris Edom in monte Seir,

10. Et hæc nomina filiorum eius: Eliphaz filius Ada vxoris Esau: Rahuel quoque filius Basemath vxoris eius.

11. Fueruntque Eliphaz filij: Theman, Omar, Sepho, & Gatham, & Cenez.

12. Erat autem Thamna, concubina Eliphaz filij Esau: quæ peperit ei Amalech. hi sunt filij Ada vxoris Esau.

13. Filij autem Rahuel: Nahath & Zara, Samma & Meza. hi filij Basemath vxoris Esau.

14. Isti quoque erant filij Oolibama filiæ Anæ filiæ Sebeon, vxoris Esau, quos genuit ei Iehus & Ihelon & Core.

15. Hi duces filiorum Esau: filij Eliphaz primogeniti Esau: dux Themã, dux Omar, dux Sepho, dux Cenez,

16. Dux Core, dux Gatham, dux Amalech. hi filij Eliphaz in terra Edom, & hi filij Ada.

17. Hi quoque filij Rahuel filij Esau: dux Nahath, dux Zara, dux Samma, dux Meza. hi autem duces Rahuel in terra Edom: isti filij Basemath vxoris Esau.

18. Hi autem filij Oolibama vxoris Esau: dux Iehus, dux Ihelon, dux Core. hi duces Oolibama filiæ Anæ vxoris Esau.

19. Isti sunt filij Esau, & hi duces eorum: ipse est Edom.

A 20. Isti sunt filij Seir Horræi, habitatores terræ: Lotã, & Sobal, & Sebeon, & Ana.

21. Et Dison, & Eser, & Disan. hi duces Horræi, filij Seir, in terra Edom.

22. Facti sunt autem filij Lotan: Hori & Heman. erat autem soror Lotan, Thamna.

23. Et isti filij Sobal: Aluan, & Manahat & Ebal, & Sepho & Onam.

24. Et hi filij Sebeon: Aia & Ana. Iste est Ana qui inuenit aquas calidas in solitudine, cùm pasceret asinos Sebeon patris sui.

B 25. Habuítque filium Dison, & filiam Oolibama.

26. Et isti filij Dison: Hamdan, & Eseban, & Iethram, & Charan.

27. Hi quoque filij Eser: Balaan, & Zauan, & Acan.

28. Habuit autem filios Disan: Hus & Aram.

29. Hi duces Horræorum: dux Lotan, dux Sobal, dux Sebeon, dux Ana,

30. Dux Dison, dux Eser, dux Disan: isti duces Horræorum qui imperauerunt in C terra Seir.

31. Reges autem qui regnauerunt in terra Edom antequam haberent Regem filij Israël, fuerunt hi:

32. Bela filius Beor, noménque vrbis eius Denaba.

33. Mortuus est autem Bela, & regnauit pro eo Iobab filius Zaræ de Bosra.

34. Cúmque mortuus esset Iobab, regnauit pro eo Husam de terra Themanorũ.

35. Hoc quoque mortuo, regnauit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in regione Moab: & nomẽ vrbis eius Anith.

D 36. Cúmque mortuus esset Adad, regnauit pro eo Semla de Masreca.

37. Hoc quoque mortuo, regnauit pro eo Saul de fluuio Rohoboth.

38. Cúmque & hic obiisset, successit in regnum Balanan filius Achobor.

39. Isto quoque mortuo, regnauit pro eo Adar, noménque vrbis eius Phau: & appellabatur vxor eius Meetabel, filia Matred filiæ Mezaab.

E 40. Hæc ergo nomina ducum Esau, in cognationibus, & locis, & vocabulis suis: dux Thamna, dux Alua, dux Ietheth.

41. Dux Oolibama, dux Ela, dux Phinõ,

42. Dux Cenez, dux Themã, dux Mabsar,

43. Dux Magdiel, dux Hiram: hi duces Edom habitantes in terra imperij sui, ipse est Esau pater Idumæorum.

SECTIO

SECTIO PRIMA.

Hæ sunt generationes Esau, &c. Vsque ad finem capitis.

1. DESCRIBITVR in primis Esau posteritas hoc loco, & 1. Paralip. cap. 1. vt ostendatur non irrita fuisse Dei benedictio Abrahæ facta de seminis multiplicatione. Deinde quia cum Iudæis de stirpe Iacob in vnam gentem forent Idumæi ab Esau progeniti aliquando tandem coalituri, quos icircò Dominus ab illis voluit haberi, & amari pro fratribus. Sic enim præcepit: *Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est.* Deut. 23. Ne Idumæos Iudæi abominarentur, satis esse Dominus indicauit; memores vt illi essent fraterni sanguinis, quem in binis vtrorumque parentibus habuerunt. Ac si fieri non posset, vt inter fratres odia inuenirentur. Et quidem sic insita, & innata hominibus concordia fratrum est, vt planè semper à cunctis gentibus etiam barbaris detestabile inter fratres odium haberetur: imò & pro vera, intima, & indelebili concordia nominaretur, quæ fraterna diceretur. Rectè illud à Nigidio apud Gellium ponitur. *Frater quasi alter, &c.* Simile quid Xenophontis celebratur: *Seipsum curat, qui fratri prouidet, &c. Pulchra res fraternus amor:* dixit optimè D. Gregor. Nazianz. orat. 16. Contrà verò fœda res fraternum odium. Cuius quidem peccati pœnam diuina vindicta non diu differt. Audi Prophetam contra Idumæos, qui fraternæ charitatis obliti Iudaicam gentem Chaldæis aliquando permixti bellis attriuerunt. *Super tribus sceleribus Edom, & super quartum non conuertam eum.* Amos 1. Sensus est: Cæteris peccatis, quæ ternario numero significantur, veluti multis & consuetis, & quæ magis à Dei iustitia tolerantur, grauissimum hoc Idumæi addiderunt, quòd fratres suos Iudæos odiis, armísque insectati sunt. Ita obscurum hunc locum euoluit eruditissimus noster Ribera.

Deut. 23. Fratrum concordia etiam inter gentes rata firmáque.

Gellius. Xenophon. Fœda res fratrum odium. S. Gregor. Nazian.

Amos 1.

Ribera. Fratrū odiū grauiter & citò punitur à Deo.

2. Quartum igitur grauissimum scelus Idumæorum sic Deum offendit, vt dicat: *Super quartum non conuertam.* Hoc est, patiar eum in sua obstinatione manere; non aget pœnitentiam, non illi misericordiam præstabo, sed iustam irrogabo pœnam. Quod nam illud est? *Eò quòd persecutus sit in gladio fratrem suum, & violauerit misericordiam eius, & tenuerit vltra furorem suum, & indignationem suam vsque in finem.* Amos 1. *Gens videlicet Idumæa* (declarat S. Hieron.) *in tantum persequeretur fratres suos, vt egredientibus de Ægypto ne transitum quidem in terram sanctam concederet.* Misit enim Moyses nuncios ad Regem Edom, qui dicerent. *Hæc mandat Iacob frater tuus.* Num. 20. Reuocans scilicet in mentem Idumæis fraternum sanguinem, quo cum Iudæis simul procreati fuerant, & memoriâ fraternæ caritatis illos ad concedendum transitum perurgebat; sed frustrà tamen cum barbaris odium pro amore, bellúmque pro transitu rependentibus actum est. LXX. vertunt. *Pro misericordia violauerit vuluam eius.* Symmachus. *viscera propria: Vt obliuisceretur* (exponit S. Hieronym.) *germanitatis, & obduraret viscera misericordiæ, fratrémque se esse nesciret, & contemneret vuluam Rebeccæ, quæ vno partu geminos edidisset infantes.*

Amos 1. D.Hier.

Num. 20.

Debitus iure naturæ amor inter consanguineos. Symmac. D.Hieron.

A 3. Pulchrè noster legit ex Hebr. *violauerit misericordiam eius,* scilicet, Iudaicæ gentis, quæ quia fraternum cum Idumæa sanguinem habebat, misericordiam verè suam, sibique iure omni debitam, quâ non nisi per summam iniuriam priuari poterat, eam reputabat, quæ ab Idumæa debuit exhiberi. Est quidem fratri misericordia fratris, quam alter alteri prorsus debet, quam alter ab altero iure debitam exigit. Iratus igitur Dominus contra Idumæos fraternum amorem violantes comminatur excidium: *Mittam ignem in Theman, & deuorabit ædes Bosra.* Amos 1. Regionem, vrbésque quantumuis munitas hostilis populabitur ignis. Eleganter S. Hieron. in Idumæis Iudæos
B Christiani populi hostes irreconciliabiles intelligit: *Qui antiquum* (inquit) *furorem & iracundiam tenentes vsque hodie in synagogis suis sub nomine Nazarenorum blasphemant populum Christianum: & dummodò nos interficiant, volunt igne comburi.* Quid quæso truculentius? quid execrabilius odio Iudæorum aduersus Christum IESVM, eiúsque fideles? Torqueri fidiculis, ferro discerpi, ludibrio haberi mortalium, incendiis concremari læto animo excipient infelices, modò Christum IESVM blasphement, illius imagines perfringant, & illudant, sacramenta polluant: Christianos insectentur odiis, dolis infestent, demumque
C aut ferro, aut veneno, palàm, aut clàm peremptos in Christi IESV, quem adoramus, ab illorum proauis crucifixi odium, iniuriámque de medio tollant.

Mea est ô cordia & pietas, quam mihi frater debet.

Amos 1. Irreconciliabile odiū Iudæorum contra Christianos. D.Hier. Iudæorum blasphemia quotidiana.

Iudæi Christianis intestinum moliuntur.

4. Verùm enim verò, quia de Esau non leuis est inter Doctores controuersia, quod mihi quidem certius ex D. Augustin. Caiet. & aliis videtur, vno verbo sic statuo. Igitur Esau post discessum Iacob in Mesopotamiam, secessit in montem Seir: rediit autem in Chanaan post reditum eòdem Iacob; cum quo simul adfuit Isaac patri morienti, curauítque vnà cum fratre paternum funus. Factâ dein concorditer paternorum bonorum cum fratre Iacob diuisione, cùm ambo
D vehementer locupletati ob multitudinem gregum & armentorum in terra illa valde angusta & incommoda simul habitare non possent, ad exemplum aui Abraham & Loth ex consimili causa inuicem disiunctorum, vt visum est Genes. 13. domicilium, & habitationem vnanimi consensu separarunt. Itaque prioris loci ad venationem (cui apprimè deditus erat) valdè opportuni desiderio captus Esau rediit in montem Seir: quod quidem in vtriusque fratris cessit vtilitatem. Securiùs enim egit deinde Iacob disiunctus à fratre, cuius erat iracundius ingenium, animus ferocior; cum quo, si viciniùs viuerent, haud dubiè quotidianæ dissensionum, & rixarum inter
E ipsos liberos, seruos, & pastores recrudescerent occasiones. Maximè, quia, vt est hominum misera conditio, nusquam tutus amor, nusquam secura concordia; & mutuò data fides etiam inter fratres crebrò in perfidiam pullulat odiorum.

Concordia Iacob & Esau.

Gen. 13

Facilè homines in rixas, iurgia, odiáque exardescimus.

5. Defleuit hoc idem D. August. in D. Hieronymo, & Ruffino, qui sancto interdum amore deuincti, publicam deinde scriptis inimicitiam exercuerunt. *Ait enim: Væ mundo à scandalis. Quæ sibi*

De amicis grauiores inimici. S. August.

sibi enim iam fida pectora tutò refundantur? In cuius sinum tota se prouiciat secura dilectio? Quis denique amicus non formidetur quasi futurus inimicus, si potuit inter Hieronymum & Ruffinum hoc quod plangimus exoriri. Habes amicum, quo nihil tibi dulcius, sed minimè securum. Inconstans illius, tuáque voluntas. Certus hodie (vt existimas) de amico, ignarus tamen es, an cras fiat inimicus. Meritò exclamat idem Augustinus. *O misera, & miseranda conditio! O infida in voluntatibus amicorum scientia præsentium, vbi nulla est præscientia futurorum!* epist. 15. ad Hieron. Cùm ergò tanta sit in voluntatibus humanis inconstantia, & in intellectibus futuri euentus ignorantia; prudenter sic se gerat quisque oportet, vt cum amico agat tanquam futuro inimico, & cum inimico, tanquam cum futuro amico, non quòd infidum sibi putet amicum: sed quòd amico non facilè credat, quòd fortè aliquando reuelatum, & obiectum pudori sit, ac timori. Hoc enim est D. August. consilium. *Ex amico intimo factus inimicus, quærat sibi potiùs, quod fingat astutus, non inueniat quod prodat iratus. Hoc autem vnusquisque facilè assequitur non occultando quod fecerit, sed non faciendo quod occultare velit,* epist. citata. Prudens qui non leuiter amico, quæ tacenda, & occultanda sunt, detegit; longè prudentior, qui nihil perpetrat, quod factus deinde inimicus in os homini vnde verecundetur, obiiciat.

Inter S. Hieron. & Ruffinū discordia.

D. August.

Nec amicitia, nec inimicitia potest non mutari.

Mira hominum inconstantia.

D. August.

Cautè agēdum cum amico.

6. Vtile posteris Esau multum etiam fuit, quod mutuò disiuncti à Iacob viuerent. Enimverò si habitasset Esau in Canaan, vtique numerosissima eius posteritas magnam illius regionis partem sibi vendicasset. Quare cùm posteri Iacob ex Ægypto redeuntes terram illam patribus promissam occupare, atque vti Dominus Abrahæ statuerat, possidere vellent, proculdubio armis expellerentur posteri Esau, quos tamen vti erant semen Abrahæ nec bello vexari, nec deleri, periréque Dominus volebat. Tam acceptus Deo, gratúsque fuit Abraham, vt illius virtus etiam Idumæis ab Esau progenitis prorsus impiis, & idololatris profuerit, ne delerentur. *Homines & iumenta saluabis Domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus.* canit Regius vates Psal. 35. Tantum sese diffundit prouidentia, & munificentia Dei ad creaturas, vt etiam descendat ad brutas animantes, vel etiam hæreticis, atque infidelibus, qui in domo Dei pro pecudibus habentur, diem faciat oriri, pluuiam cœlo dimitti, annuas segetes prouenire, terræque domicilia, & alimenta vitæ subministret. Sunt quidem mundi, terræque bona, quæcunque illa magna, & plura videantur, à Deo data infidelibus, vti offæ, ossáque canibus proiecta. Sinamus ergò Christi fideles, vt meliore diuitiarum huius mundi portione Turcæ, Mauri, Gentiles potiantur. Canes vtique sunt in domo magni Patris familiàs; alantur iis terræ sordibus, ea rodant dentibus ossa, qui paulò post canes mortui, ac fœtidi cùm bestiis gehennæ in sterquilinium proiiciendi erunt. Filiis regni cum Patre omnium Rege paratum est diuinatum dapum in cœlo conuiuium.

Abrahæ virtus posteris etiā impiis profuit.

Psal. 35.

Dei munificentia etiā ad malos extenditur.

Meliorem terræ partē infideles comedunt.

Infideles vti canes nunc ossa deliniti, postmodum in gehennā proiiciendi.

7. *Inuenit aquas calidas.*] Vertunt aliqui *mulos,* & quidem tam pertinaciter pro sua versione pugnantes, quàm imperitè hebraizantes. Plus siquidem valet vnius B. Hieronymi autoritas, quàm tota non tam argumentorum, quàm somniorum congeries contra vulgatam, & receptam in Ecclesia lectionem ab audaculis scriptoribus adducta: qui volet accuratissimum huius loci

A commentarium legat nostros Perer. Delrio, & Oleastr. Inuenit ergò aquas calidas, cuiusmodi visuntur in thermis, quod quidem inuentum, & rarum est, & percommodum mortalibus, & proptereà dignum, quod literis, & memoriâ hominum celebretur. Ar generationem illam muli ex diuersæ speciei animantibus primò tunc ab illo homine applicitam nulla nec vox scripturæ, nec ratio conuincit. Credibile enim non est mulorum speciem, quæ vna est inter bestias non parum perfecta tot per secula, & myriades annorum in orbe naturæ abfuisse; imò simul cum reliquis quadrupedibus mulum quoque à Conditore procreatum haud potest dubitari; cùm, quæ ex putri materia gignuntur, tunc fuisse procreata

Thermarum inuentio, & inuentor.

Etiam muli inter alias animantiū species ab exordio mundi extiterunt.

B S. Basil. homil. 7. in Genes. multíque alij affirment. Ad hæc ex principiis philosophiæ luculenter admodum probat noster Perer. generationem muli etsi diuersis ex animalibus fiat, & naturalem, & completam esse, nec in ea desiderari aliquid ex iis, quæ ab Aristotele traduntur in generatione perfectissimæ generationis animalium perfectorum. Lege si voles accuratius hac de re commentarium nostri ipsius Bened. Perer. cuius eruditioni amplius nihil addi potest.

D. Basil.

Perfecta secundum philosophiā generatio mulorum.

8. *Regnauit Iobab.*] Grauis hoc loco excitatur controuersia, quis iste fuerit Iobab? an idem qui & Iob sanctissimus Husitarum Rex, & celeberrimum exemplum patientiæ? Negant in primis Hebræi, qui Iobum asserunt ex posteris Na-

C chor fratris Abraham. Sic D. Hieron. in traditionib. Hebraic. in Genes. Isidor. de vita, & morte Sanctorum cap. 23. Rupert. Lyran. Raban. Hugo Carthus. Oleast. & alij Hebræorum amplectuntur sententiam. Quamquam S. Hieron. eo in loco potius videtur inculcare, quàm probare opinionem Hebræorum. At verosimilior est illorum sententia, qui affirmant Iobum esse ex posteris Abrahæ, per Esau, videlicet quintum, aut sextum ab Abraham; tertium verò, aut quartum ab Esau. Hanc tenent Orig. S. August. S. Gregor. S. Ambros. Theod. Prosper, Euseb. Abulens. Eandem S. Chrys. his verbis docet: *Scriptura dicit B. Iob fuisse de terra Huz, quæ erat prouincia Esau. Quo dictis quibus ex malitiæ scholis quintus veritatis fructus*

Iob ex posteris Esau.

D. Chrys.

D *erupert. Nam scriptura quintum ab Abraham facit ipsum Iob. Abraham quippe genuit Isaac; Isaac Esau; Esau Rahuelem; Rahuel Zaram; Zara Iob. Successionem igitur ab Abraham per Esau habuit S. Iob.* Hæc D. Chrys. hom. 2. de pat. Iob. Quid quòd conceptis verbis ita scribunt L X X. ad cap. vltim. Iob. *Iob fuit de filiis Esau filius, vt ipse quintus sit ab Abraham:* vt Origen. Chrysost. & alij ex antiquis referunt, hodiéque habetur ex editione & correctione Vaticana, quam Sixtus V. Pontifex approbauit. Neque verò sanctus Hieronym. ab hac sententia videtur alienus, cùm illam referat; nec tamen reiiciat, epistol. 126. ad Euagrium tom. 3. quin etiam apertè asserat tom. 9. epist. 20. ad Therasiam. Igitur communior iam nunc est, & ve-

Iob quintus ab Abraham.

D. Hier.

E rior sententia de Iobi genealogia ex Esau, quam sequitur suo illo breui quidem, sed aureo tamen compendio noster Del Rio, & suis (vt benè augurarur, & sperat idem Delrio) æternis in Iob commentariis meus Pineda. qui ad cap. 1. lib. Iob. num. 3. 1. tam accuratè quæstionem discutit, támque luculentè veram sententiam confirmat, vt nec eruditioni quicquam adiici, nec confirmationi quicquam obiici posse videatur. Eandem fusè doctéque pertractat, & concludit noster Benedictus Perer. disput. 2. ad cap. 36. Genes.

Del Rio.

Pineda.

Fuit

Iob esta Iobab Idumaei. Fuit itaque Iob, qui & Iobab (binomius scilicet, A vt & multi alij) ex stirpe Esau in terra Hus, quæ est in regione Idumææ, iuxta illud: *Gaude, & lætare filia Edom, quæ habitas in terra Hus*, &c. Hierem. 4. Lament. Quibus verbis planum fit Idumæos habitasse terram Hus tanquam regionis suæ partem.

Hierem. 4.

9. *Antequam haberent Regem filij Israël.*] Videlicet ante Saulem vnctum, & à Deo datum Israëlitis Regem, posteri Esau regnarunt in Idumæa. Cæterùm cùm huius libri autor fuerit Moyses, profectò credendus est hoc ipsum de regno, vt & multa alia prophetico spiritu scripsisse. Porrò cùm eosdem hîc posteros Esau Moyses repetat, primò quidem ponuntur sine vllo addito: secundò, vt duces; tertiò, vt Reges; quartò B iterum vt duces: Sic tam varia extitit Idumæorum respublica & politia; & quidem duces præerant singuli suæ tribui, & toparchiæ. Regum verò vnusquisque toti Idumææ pleno iure imperabat. Vtrique tam duces, quàm reges non paternâ, & hæreditariâ successione (vti apud nos) sed electione suffragantis populi creabantur. Post Saulem verò Regem Israëlis constat Idumæos iterum sibi Reges præfecisse, demúmque regno extincto, eùm in aristocratia viuerent, Israëlitis in vnum populum iunctos coaluisse. Sed quid hoc est, quod multis ante seculis, quàm in electo Dei populo Israëlitico, cui omnes concessæ fuerant à Deo promissiones; cuius patrem Iacobum Deus dilexit, in quo vera Dei fides, deinde lex, prophetiæ, scripturæ, atque adeò Rex ipse Messias, matérque illius, & sanctorum illustrissimi reperirentur; & Respublica, & regnum, & principes, & nomen, honos, potestásque regia extiterunt? Hæc sunt plerumque aduersus Deum sublata in mundo propugnacula iuxta illud: *Astiterunt Reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius.* Psalm. 2. Primum quidem, & summum Deo, Christóque Dei filio bellum à Regibus, & principibus, quos incitat, armátque diabolus, excitatur: cùm potiùs ad Deum duces populis, fidelésque administri esse deberent. *Astiterunt Reges, & principes* (declarat S. Chrysost.) *viæ duces, rerum administratores, regulæ Reipublicæ, vitæ medici, conuenerunt diabolicum concilium aggregantes, conuenerunt improborum Ecclesiam cogentes.*

In posteris Esau prius, quàm Iacob regnũ fuit.

Varia extitit Idumaeorum Resp.

Electione fiebant Reges Idumaei.

Psal. 2.

Primum & maximum Deo bellum à principibus excitatur.

D. Chrys.

10. A diabolo nimirum Reges, regna, principes, principatus, impériaque mundi armantur; in quibus nihil tam frequens, tam commune, tam proprium, quàm vitium, & iniquitas: sub tribus enim vexillis, quæ sunt *concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ*, 1. Ioan. cap. 2. reguntur in bello, & feruntur contra Deum. Regit exercitum, ducit agmen, impellit aciem Rex omnium improborum diabolus. *Vis videre* (inquit S. Chrysost.) *Reges, & principes conuenisse aduersus Christum? Quando Christus ascendit in montem, vt tentaretur à diabolo, tunc archidæmon in puncto temporis omnia regna mundi, & gloriam eorum* E *coëgit, & cum omnibus visus est, vt cum omnibus enasceret; & de omnibus contendebat, vt in omnibus caderet, & vinceretur.* in Psal. 2. Non enim diu stat regni contra Deum armati, & pugnantis potentia. Detrudit ex alto Deus omnipotens grauissimum iræ suæ pondus, quo Reges, gentes, prouinciæ, imperia obteruntur. Ideircò Isaias vocauit diuinæ vindictæ supplicium, quo Babylon collisa, suppressáque fundirùs disparuit. *Onus Babylonis*, quod vidit Isai. cap. 13. Sed quod nam illud

Primi cõtra Deum principes à diabolo armantur.

1. Ioan. 2.

D. Chrys.

Mũdi principes ducem habent diabolum.

Pondere diuinæ vindictæ regna obteruntur.

Isai. 13.

onus? quod supplicium? adiungit: *Vox sonitus Regum, gentium congregatarum:* Intellige, contra Babylonem: quam Persæ, Medique expugnarunt. Legunt alij; *Vox tumultus regnorum gentium collectarum.* Dein cùm Hebræa vox *sonitus* propriè significet ruinam, irruptionem, præcipitium, optimè verti potest: *Vox præcipitationis regnorum.* Subtilis planè sensus. Insurgentia contra Babylonem hostilium gentium regna secum pariter suam, ac Babylonis præcipitationem deferebant. Vincunt Persæ, sed vincuntur simul, nec enim solent esse incruentæ victoriæ: nec sine sui ruina Rex vnus alterum propellit in barathrum: præcipitat victum victor, & præcipitatur. Victoria victoris ruina quoque est: luctum cum grandi tamen dispendio militum, ciuium, pecuniæ, morúmque, & sanctæ disciplinæ regnorum. Hic fructus bellorum est, in quibus, tam victi, quàm etiam victores patiuntur dispendia, conteruntur cladibus, ruinis labefactantur. O quàm vtilis, quàm dulcis, auteáque omnibus pax est.

Bella vtrisque perniciosa.

Bellum vincentium simulque victorum clades.

11. Profectò quantum Deo, & regnum, & vel nomen ipsum nomen regni semper displicuerit, facilè colligi potest ex ipsa primi Regis in populo Israëlitico Saulis creatione. *Dominus enim* (notat optimè Pelagius) *in populo Israël à principio non constituit Regem, sed iudicem, & gubernatorem in eorum custodiam; posteà verò Regem ad petitionem ipsorum, quasi indignatus concessit.* lib. 1. de planctu Ecclesiæ à 56. Postulantibus à Deo Regem Israëlitis in vltionem suæ impietatis Rex Saul datus à Deo vindice fuit, potiùs carnifex (vt statim sese præbuit) quàm dux & custos: lupus quidem, non pastor. Nimirum quale tunc Hebræorum ingenium, talis primò Rex creatus extitit; quod Pelusiota sic expendit. *Posteaquam cùm carni addictiores, atque crassiores essent, regnum poposcerunt, illud ipsis concessum fuit, quippe quod vilissimum esset.* tom. 5. epist. 249. Mitaberis dictum: scilicet vilissimum esse regnum. An non obsecro crassi, & vilis, non ciuilis; abiecti, non excelsi fuit ingenij malè quidem sese regnante homine seruos, quam Deo regnante liberos esse Israëlitas? Multò illustrius Dei beneficium, longè maior felicitas electorum, & seruorum Dei (quos ille populus præfigura- D bat) est carere dignitatibus seculi, quàm illas obtinere; obedire, quàm imperare; seruire, quàm dominari. Hac ratione S. Cyprian. cùm Romani Imperatores, illorúmque ministri, aliíque Reges, & principes vbique terrarum tyrannicâ, & barbarâ impietate Christianum populum persequerentur, Christi seruos consolatur. *Ne vos delectet in seculo inter iustos, & mites impotens, & vana dominatio, quando & in agro inter cultas, & fertiles segetes lolium & auena dominetur.* Sic ille ad Demetrianum.

Regni vel nomen Deo displicet. Pelag.

Deus iratus in supplicium primo regnũ instituit. Pelusiot.

Regnũ apud Deum habetur vilissimum.

Seruorũ Dei felicitas est seruire non imperare. S. Cyprian.

In mundo mundi potius, mali quàm boni dominantur.

12. Est quidem mundus iste (vti hodie in tanta morum corruptela procedit) sicut in maligno positus, ita malignis proprius; scilicet impiorum peculium, malorum patria, domus iniquorum: contra verò bonis, & modestis, Deíque seruis exilium, carcer, locus tentationis. Quid mirum igitur, quòd mali dominentur, boni opprimantur: illi triumphent, isti lacerentur? Sic habet infelix mundi ager. Nimirum

Segnis horrescit in aruis
Carduus: intereunt segetes: subit aspera sylua,
Lappæque, tribulíque, intérque nitentia culta
Infelix lolium, & steriles dominantur auenæ.

Boni à malis opprimuntur.

Virgil. Georg. 1 Fœdum sanè spectaculum. Syluescunt damnatæ stirpes, in altum assurgunt: at salutares

Virg. Geor.

lutares homini plantæ repunt humi, & à noxiis pressæ, obtritæque suffocatur. Quid quod maluæ inutiles, venenatæ vrticæ in agris, in hortis tantùm non arborescunt: at mollis viola, purpureus hyacinthus, etiam laborioso satu vix supra humum erumpunt? At nemo quidem præsenti rerum statui sic defixum habeat animum, quin futurum tandem euentum prospiciat. Tempus erit, nec serò nimis aduenier, cùm violæ, hyacinthique ad Regum delicias colligentur: at maluæ, vrticæque, aut pecudum pedibus proterentur, aut dentibus depascentur. Euolutis demum mensibus matura colligendis anni fructibus adueniet æstas; immissaque falce demessæ segetes aureum granum dabunt agricolis: at cardui, lappæ, tribuli; at lolium, auenæque suppositis flammis combusta in cineres, ac fauillas redigentur.

Distare; bonorum, & malorum exitus.

13. Floreat malis auibus in monte Seir, in saltu Edom, syluescat posteritas Esau: assurgant cardui, lappæ, tribuli, triumphet lolium, dominentur auenæ. Sint Reges posteri Esau, regnent in terra Edom, antequam habeant Regem filij Israël. Infelix illorum potentia potiùs lugenda, quàm inuidenda, quam ad sui perniciem mali obtinent, quâ feliciter boni carent, humique incedentes æquo interuallo à summo fastigio, & à casu distant, quippe cùm prudenter *elegerint abiecti esse in domo Dei magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum.* Psalm. 83. Satiùs enim vnicuique nostrum est cum paupertate, contemptu, ignobilitate, ærumnis, angustiisque vel tantulum in domo Dei locum habere, quàm in protensis, altisque mundi palatiis cum magna diuitiarum affluentia, & splendido famulantium apparatu principem ac Regem dominari. Regnum habuit in suis nepotibus Esau, quem Deus odio habuit, longè antequam electum à Deo semen Iacob Regem crearerit. Nemo igitur, quia præsit aliis, quia imperet, quia dominetur, charum se icircò ac dilectum Deo arbitretur. Et reprobis, & in æternam perditionem destinatis plura, & illustriora mundi obuenerunt imperia. Huiusmodi fuerunt priscis illis ætatibus Nabuchodonosor, Assuerus, Ptolomæus, Antiochus, Alexander, Cæsares Romani: nostris, deinde Turcarum, Cynarum, & barbararum, infideliúmque gentium Imperatores. Hoc sensu istam mundanæ potentiæ maiestatem prudenter expendens illa iam ad summum exaltata solium Esther aiebat. *Ne tradas Domine sceptrum tuum his, qui non sunt.* Esther cap. 14. Videlicet malis & peccatoribus, videlicet stultis & indignis; videlicet impiis, & infidelibus. Hoc enim totum quicquid in mundo esse videtur inane prorsus est, nihili æstimatur ab optimo rerum æstimatore.

Infelix malorum prosperitas.

Secura humiliũ vita. Psal. 83.

Non est Dei singularis fauor hominem in mũdo eminere.

Esther 14. *Nihili à Deo æstimãtur mundi imperia.*

14. O vos igitur infelicissimi, qui de malorum cœtu estis, etsi in latis Regum palatiis habitetis; etsi manum sceptro armatam, humeros purpurâ collucescentes, diademate caput ornatũ præferatis, maximi, potentissimi, summi, augustissimi apud homines nomine minimi si Deum non colitis, Deo non obeditis; si mali estis, si improbi, profectò non estis: Lusitanè, *sois huns ninguens. Elegi* (repetam dentidem) *abiectus esse in domo Dei, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum.* Psalm. 83. Signum in hac vita iustorum hominum premi, humiliari: impiorum latè spatiari, suos seruos Dominus & amicos, sibi quò propinquiores, eò magis comprimit, maioréque subinde constringit in angustias; cuius rei typum gessit illa, de qua multa, sed non omnia diximus

Psal 83. *Nota iustorum premi, & humiliari.*

A tom. 1. cap. 6. sect. 6. arca Noë in summis strictior, in infimis latior; illic bestiis ampla stabula, hic hominibus angustam præbens ædiculam. Sed hac de re audiendus S. Gregor. *In Ecclesia, & multi sunt mali, & pauci sunt boni: quia arca in vndis diluuij, quæ huius Ecclesiæ typum gessit, & ampla in inferioribus, & angusta in superioribus fuit; quæ in summitate etiam sua ad vnius mensuram cubiti excreuit.* Ita Pontifex. Sic habuit arcæ illius forma; sed quorsum ita? *Inferius quippe* (respondet) *quadrupedia, atque reptilia, superius vero aues & homines habuisse credenda est. Ibi lata extitit, vbi bestias habuit; ibi angusta est, vbi homines seruauit.* ita Gregor. Sed quid nam mysterij ex hac locorum disparitate Pontifex euoluit? *Quia nimirum* (inquit)

Gen. 6.

D. Greg. *In mundo mali dominantur, boni humiliantur.*

B *Sancta Ecclesia in carnalibus ampla est, in spiritualibus angusta. Vbi enim bestiales homines tolerat, illic latius sinum laxat. Vbi autem eos habet, qui spiritali ratione suffulti sunt, illic quidem ad summum ducitur; sed tamen quia pauci sunt angustatur.* homil. 38. in Euangel.

Maior malorũ, quàm bonorum numerus.

15. Viuunt in mundo latiùs mali, strictiùs boni. Arcta bonorum vita, malorum lata. In omnem isti laxantur lasciuiam; intra Christi mortificationem illi cohibentur. Dein bestias non facilè quiuis simul capit locus: homines, vel in ipso arcæ acumine simul se continent. Homines concordia, bestias arguit discordia. Quò viciniùs Deo accedunt homines eò inter sese concordiùs viuunt; bestiæ, bestialique ingenio mortales quò C remotiùs à Deo, propinquiúsque diluuio, atque æternæ perditioni degunt, eò plus inuicem discordes de loco, de pastu, de carne, de mundo impatientiùs viuunt, atque hostiliùs digladiantur. Mundi honores Esau, illiúsque posteri antequam Iacob eiúsque filij habuerunt: sed illos suis seruis, & amicis Deus plerumque negat, vt securiùs, ac puriùs viuant & moriantur, quin etiam in contemptu honoris maximè iustorum, & sanctorum sita est demonstratio; tantúmque habet quis Christianæ sanctitatis, quantum & humilitatis, hæc autem in despicientia, & abnegatione honoris potissimùm elucet. Et quidem omni virtuti ambitio & honoris appetitus sic planè aduersatur, vt secum conglobatam importet colluuiem D omnium vitiorum. Certè Dominus aliquando vanam mentis elationem, honoris appetentiam, famæ, nominísque, & desiderium, & voluptatem libidinosæ turpitudinis nomine dehonestauit. *Fornicata* (inquit) *es in nomine tuo.* Ezech. 16. Sic te ista tuæ laudis, honorísque inter homines libido, velut ipsamet carnis turpitudo ante oculos meos impuram reddidit. Nec vllum est vitium, cui te vltrò fœdandam non obtuleris, vbi honoris ambitio, laudísve amor sese obiiceret. *Et exposuisti fornicationes tuas omni transeunti.* Ezech. 16.

Distat bonorum & malorum vita.

Discordia malorum.

Iusti sine honoribus securiùs & puriùs viuunt & obeunt.

Honoris ambitio cum vitiis pluribus coniuncta.

Ezech. 16.

16. Profectò ipsam Christi fidem filij huius seculi exponent, prostituent, abnegabunt miseri pro adipiscendo, vel promouendo, vel tuendo E apud homines honore; vbi sese isti vitio tyrannico mancipia dediderunt. Enimverò Pharisæis dixit Dominus. *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis.* Ioan. 5. Nimirum (vti habet Glossa ordin.) *non credunt Pharisæi, quia superbia eos excæcat, & ambitio laudis, quæ appetit de se existimari, quod in se non habet, & super alios se efferre. Humilitas verò solius Dei gloriam quærit, eique soli placere appetit.* Rectè istam impossibilitatem credendi sic expendit S. Cyrill. *Hæc inanis gloriæ cupiditate optimarei, fides videlicet, in eum iacturam illos facere*

Ioan. 5. Glos. ord. *Superbia Euangelio & fidei cõtraria.*

S. Cyril.

facere ostendit, &c. Deinde affert illud Apostoli. *Si hominibus placerem, Christi seruus non essem*, ad Galat. 1. *Quasi enim* (concludit) *naturâ necessarióque accidit omnibus, qui gloriam hominum venantur, vt gloriam Dei amittant.* lib.3. in Ioan. cap.7. At quid hoc est, quòd Dominus hanc velut impossibilitatem credendi ponit in eo, quod accipiant primos accubitus in cœnis, primas cathedras in synagogis, salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi. Matth. 23. An non ista omnia sunt quædam ludicra, & leuia? Nihilominùs vel harum leuitatum ambitio sic perniciosa est, vt Pharisæis rerum adeò ludicrarum, & quasi, puerilium affectus Christianæ fidei grauissimum obstaculum opposuerit. Quid ergò de magistratuum, de Episcopatuum, de regni ambitione dicendum erit? Illud etiam maiori adhuc est admirationi in verbo, *accipitis*: datas scilicet, & oblatas, imò & fortè aliquando per vim intrusas leuiculas eminentias acceptatis. Quid bone Deus! si appeterent, si ambirent, si tandem importunis postulationibus extorquerent potiùs, quàm impetrarent maiores in religione, in Ecclesia, in ciuitate, in regno, in seculo dignitates?

ad Gal.1. *Humana gloria cupidus diuinã amittit.* Matth.23. *Christiana fidei aduersatur honoris ambitio.*

17. Equidem sic existimo sanctorum exempla obseruans, dicta expendens, appeti dignitatem in seculo, miram dementiam: quæri, & expostulari, planè inuerecundiam: oblatam libenter acceptari, prorsus temeritatem: violenter intrusam, non formidari, stultitiam prorsus esse. Quid enim (aiebat suo in pontificatu extimescens S.Leo) *tam insolitum, tam pauendum, quàm labor fragili, sublimitas humili, dignitas non merenti.* serm. 2. meritóque exclamabat illud Prophetæ ingeminans. *Domine audiui auditionem tuam, & timui; consideraui opera tua, & expaui*, Abach.3. *Respiciens videlicet* (inquit) *ad exiguitatis meæ tenuitatem & ad suscepti muneris magnitudinem.* ibidem. Gemit sub pondere tantus hic Hercules, suæque imbecillitatis conscius impares oneri iudicat humeros vir ille, in quo summa omnia, & virtutum, & sapientiæ decora videbantur: at humi reptantes homunculi sine viribus, exigui meritis, sapientiâ destituti, planè in omnibus pigmæi non verentur graues admodum in Ecclesia dignitates, ambire non verecundantur: oblatas arripere non timent; in illis viuere, morique in ipsis non exhorrent, non contremiscunt? Heu me miserum, & non pudet in oculis Dei mei vsque ad mortem Crucis, & humiliati, & exinaniti dare operam omni choragio vanitatis; velle inter æquales eminere; omnium linguis prædicari; glorioso nominis encomio per gentes, per ætates celebrari? An non sub vexillo crucifixi militamus? Vbi sacramentum militiæ? Vbi fides data insistendi per viam humilitatis, & persequendi vestigia humilis Dei mei suo humero Crucem baiulantis? Quid ad regalem Christi patientis purpuram, virtutem scilicet humilitatis, (vti eam vocat Glos. ordinar. ad 7. Cant.) tam stolidi, quàm ingrati erubescimus? cur dilectam Christo præ cæteris virtutibus humilitatem abiicimus, & irridemus? Acutiùs quidem cernebat, & prudentiùs agebat ille, qui Dominum precabatur. *Custodi me vt pupillam oculi tui.* Psal.16. Quis quæso Domini oculus, quæ pupilla? Respondet S.Hier. *Oculus intelligitur corpus Ecclesiæ, & pupilla humilitas Christi; per cuius exemplum viuimus, & videmus. Hoc supplicat Ecclesia, vt possit illam humilitatem obseruare, quam Christus docuit.*

Quàm sit homini periculosa dignitas. D.Leo Pap. Abach.3. *Magni viri gemunt sub honoris pondere.* *Pudet est hominẽ ante Deum suum in Cruce humiliatũ studere honoribus.* Glos.ord. Psal.16. D.Hier. *Humilitas pupilla Christi.*

18. Itaque inter omnes virtutes hanc humilitatem Christus Dominus & carissimam semper habuit, & in deliciis maximè computauit, in corde, & in oculis, non tam, vt rem amatam gestauit, quàm suam ipsam, (quâ nihil dulcius) pupillam duxit oculorum. Ausim ego adiicere humilem illam Dei ancillam, quam sibi Deus in matrem elegit, pupillam oculi optimè posse intelligi. Nullam enim creaturarum sic Deus homo dilexit, sic in deliciis habuit, in corde, & oculis gestauit atque dignissimam, & suauissimam matrem suam. An non pupillam oculi tui, Domine IESV Virginem matrem dixerim, quæ tibi in præsepio nascenti primum extitit tuorum obiectum oculorum? Ad pedes Virginis matris (sic habet vetus traditio, sic facta cœlitùs reuelatio) in admirabilem quandam diuinitatis tuæ contemplationem, inusitato mentis excessu sursum euectæ, tu Domine vti oriens ex aurora sol, ex sole splendor, ex Lucifero dies, infantilibus membris indutus defixis in matris faciem ocellis humi apparuisti. Et quidem licet Virginem Dei oculis omnium aliarum, quæ in illa fuerunt augustissimæ, virtutum pulchritudo gratam amabilémque reddiderit, humilitas tamen potiorem vim habuit, vt amorem Dei conciliaret, vt ad suæ virginitatis vterum attraheret. *Humilibus enim dat gratiam.* 1.Petr.5. Igitur omnium iustorum, & Angelorum humillimæ Virgini, qui omnibus humilibus dat gratiam, dedit omnium gratiarum maximam, illam scilicet, quam ipsamet inuenit apud Deum: *Inuenisti gratiam apud Deum.* Luc.1. Vtique Verbi incarnationem, vt cum S.Aug. noster Suar. & alij Theologi explicant. Summæ humilitati Virginis debebatur summa Dei gratia, vt quæ ancillam Dei se nominabat, efficeretur Dei mater. *Quia respexit Deus humilitatem ancillæ suæ.* Luc.1. Quid prudentius? quid acutius? quid subtilius mente humili? quærit diligenter, subtiliter inuenit, quid tandem habeat, quo humilietur.

B. Maria pupilla oculorum Christi. *Nascentis IESV oculis prima adfuit B. Maria.* 1.Petr.5. *Humilitati B. Mariæ data est gratia matris Dei.* Luc.1. Suar.

19. Sic Abraham ante Dominum procidens aiebat. *Ego autem sum terra, & cinis.* Genes.18. *Quoniam* (expendit S. Chrys.) *non habebat peccata, quæ diceret; sed vndique bonis operibus fulgebat, circumcursans, & nihil contra se inueniens, ad naturam ipsam confugit, & quoniam terra nomen videtur quodammodo honestum esse, cinis addidit.* homil.23. in 2. ad Corinth. nihil in Virgine, cuius ipsam puderet, aut pœniteret, vllo modo, vel esse, vel videri poterat. Nam tota immaculata, & à communi originalis reatus labe prorsus aliena, nihil omninò vitij habebat, cuius aspectu memoriáque humiliaretur. Sed nihilominùs in exemplum humilitatis ad naturam ipsam creaturæ cum diuinitatis maiestate comparatam confugiens, ipsóque affectu humilitatis seruile, quod in domo Dei elegerat officium, libenter præstitura dixit: *Ecce ancilla Domini.* Luc.1. Pluris fecit Virgo Beatissima nomen ancillæ Dei, quàm stemmata Reginæ Angelorum, & hominum: sub ancillæ velamine incomparabilem Deiparę occultabat maiestatem. Nam quæ Virgo ab Isaia dicitur *Ghalmah*, abscōdita non hominum tantummodò ad puritatis decorem, refugiebat aspectum; sed etiam thesauros suarum gratiarum, & donorum in tenui oppido Nazareth, in obscuro tugurio, sub sponso opifice ancillam se gerens, nominánsque sic occultabat, vt quæcunque in illa Dei potentia operaretur mysteria, prudentissimè conseruaret, *omnia conferens in corde suo*; ne videlicet ab humilitatis norma vel tantulum recederet; cuius quidem virtutis est in

Gen.18. D.Chrys. *Humilitas quærit quomodo se humiliet.* *B. Maria vt se humiliet ad officium ancillæ confugit.* Luc.1. *B. Maria suam maiestatem occultabat.* *Humilis virtutes suas occultat, prodit vitia.*

est in propriis virtutibus grande silentium, & loquax in vitiis ostentatio.

20. Quamobrem Dei prouidentia, quæ superbos humiliat, & exaltat humiles, sic ancillam in Reginam euexit, & absconditam fecit esse mundo conspicuam; vt quæ nec sciri, nec videri voluit, omnium deinde post Deum scopus esset mentium, & oculorum. *Enimverò ad illam* (inquit S. Bernard.) *sicut ad medium, sicut ad arcam Dei, sicut ad rerum causam, sicut ad negotium seculorum respiciunt, & qui in cœlo habitant, & qui in inferno; & qui nos præcesserunt, & nos, qui sumus, & qui sequentur, & nati natorum & qui nascentur ab illis.* serm. 2. de Pentecoste. Nimirum Virgo Dei mater medium, centrúmque est, quò Dei, hominúmque intentiones diriguntur: ad Virginem veluti ad centrum ex circunferentia lineæ, nostra omnium vota, nostræ preces, oculi, animíque deducuntur: nec vltra centrum lineæ peruadunt; nec vltra Dei matrem, vtique misericordiæ matrem, bonorum Dei dispensatricem, mediatricem inter Deum, atque homines, perfugium miserorum, asylum delinquentium, aram peccatorum habent homines; quò post Deum securè confugiant; atque vbi expletis votis postremò conquiescant. Est Virgo Dei arca, in qua propitiatorium, nec fieri potest, vt ab eo vindictam Deus exigat, quem Virgo mater sub alis suis receperit, in sinu fouerit, imploratæ lacrymis veniæ datâ spe recrearit. Illa rerum causa, quippe cùm propter Virginem Dei matrem Deus ipse mundum condiderit, vti tom. 1. cap. 1. sect. 1. ostendimus. Pulcherrimè dicitur Virgo Dei *mater negotiatio seculorũ*. Quæstuosissimæ nundinæ in foro huius mundi ab ipso Deo institutæ, ac propositæ sunt, ipsa nimirũ Virgo Beatissima: ab illa Deus humanitatem sibi vniendam hypostaticè assumpsit; ab illa nouam Angeli lætitiam, nouum cœli splendorem, & per illam supremi infimíque orbes Reginam eleuantur: patere suum regnum mortalibus, pandi ostium cœli filiis Adami; vacuas Angelis, qui ex alto in infernũ deciderant, sedes ab hominibus obtineri, possiderí que, cœlestémque illã patriã à nouis terræ ciuibus angelico adiunctis senatui splẽdidissimè habitari.

D. Bern.
B. Maria omniũ scopus mentiũ, & oculorũ.
B. Maria centrũ animorum.
Egregia B. Mariæ encomia.
B. Maria negotiatio seculorum.
Grande lucrũ cœlo & Angelis accessit per B. Mariam.

21. Sed ô pretiosissimas hominibus nundinas, omni quidem libertate, & immunitate donatas (Lusitanè *feira franca*) Virginem dico augustissimam Dei matrem? *Venite igitur* (præco clamat) *emite absque argento, & absque vlla commutatione vinum, & lac.* Isai. 55. O egregia nundinatio in Virgine Deipara! gratis sine pecunia, sine labore vinum, & lac emercamur. Vinum, hoc est, Christi sanguinem: lac, siue vt L X X. vertunt, *adipem*, hoc est, Christi carnem, vti S. Hieron. interpretatur: vt carnem Domini & sanguinem epulemur, comedentésque, & bibentes vitam æternam habeamus. Summa hæc sunt, & pretiosissima, quæ in hoc celeberrimo Dei mercatu nundinamur; Quod si tam facilè maxima emimus, quantò ea, quæ minora sunt obsecro faciliùs emercabimur? venite, emite: quicquid ad bonum vitæ statum, ad corporis valetudinem, ad animæ salutem pertinet; in Virgine Deipara venale propositum est. *Emite igitur absque argento*; fundite pretium non terrestris pecuniæ, sed pij affectus, sancti obsequij, humilium precationum, iugis memoriæ virtutum, celebratíque iugiter, & implorati suauissimi nominis Mariæ; pleni haud dubiè diuinis opibus, & opulenti vinetis, ac moriemini. Denique *ad Virginem arcam Dei, negotium seculorum respiciunt* (inquit S. Bern.) *qui in cœlo sunt, vt resarciantur; qui in inferno, vt eripiantur: qui præcesserunt, vt Prophetæ inueniantur: qui sequuntur, vt glorificentur.* serm. indicato. Venio & ego quidem ô Virgo clementissima, venio ad istas Dei nundinas, ac præter animi affectum has ipsas, quas in tui nominis gloriam institui commentationes in pretium (qualecumque illud sit) tibi offero, vt quia in hoc tuo mercatu gratis omnia venundantur; scilicet, quibus coëmptis omne pretium longè inferius est: vinum, & lac, sapientiam (vt etiam explicat S. Hieron.) & innocentiam: sapientiam quidem vt dignè tuas laudes prædicem, & scribam; innocentiam verò vt sanctè viuam, & moriar, mihi, & meis, quibus iure debitor sum, possim eluerari.

B. Maria hominibus nundinæ. Isai. 55.
D. Hier.
B. Maria Dei mercatus.
D. Bern. Ad B. Mariam omniũ oculi respiciunt.
Hæc ipsa commẽtaria pretium sũt ad nundinas B. Mariæ.

CAPVT

CAPVT TRIGESIMVMSEPTIMVM.

HAbitauit autem Iacob in terra Chanaan, in qua pater ſuus peregrinatus eſt.

2. Et hæ ſunt generationes eius: Ioſeph cùm ſedecim eſſet annorum, paſcebat gregem cum fratribus ſuis adhuc puer: & erat cum filijs Balæ & Zelphæ vxorum patris ſui: accuſauítque fratres ſuos apud patrem crimine peſſimo.

3. Iſraël autem diligebat Ioſeph ſuper omnes filios ſuos, eò quòd in ſenectute genuiſſet eum: fecítque ei tunicam polymitā.

4. Videntes autem fratres eius quòd à patre plus cunctis filiis amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui.

5. Accidit quoque vt viſum ſomnium referret fratribus ſuis: quæ cauſa maioris odij ſeminarium fuit.

6. Dixítque ad eos: Audite ſomnium meum quod vidi.

7. Putabam nos ligare manipulos in agro: & quaſi conſurgere mauipulū meum, & ſtare, veſtróſque manipulos circumſtantes adorare manipulum meum.

8. Reſponderunt fratres eius: Nunquid rex noſter eris? aut ſubiiciemur ditioni tuę? Hæc ergo cauſa ſomniorum atque ſermonum, inuidiæ & odij fomitem miniſtrauit.

9. Aliud quoque vidit ſomnium, quod narrans fratribus, ait: Vidi per ſomnium, quaſi ſolem, & lunam, & ſtellas vndecim adorare me.

10. Quod cùm patri ſuo & fratribus retuliſſet, increpauit eum pater ſuus, & dixit: Quid ſibi vult hoc ſomnium quod vidiſti? num ego & mater tua, & fratres tui adorabimus te ſuper terram?

11. Inuidebant ei igitur fratres ſui: pater verò rem tacitus conſiderabat.

12. Cúmque fratres illius in paſcendis gregibus patris morarentur in Sichem.

13. Dixit ad eum Iſraël: Fratres tui paſcunt oues in Sichimis: veni, mittam te ad eos. Quo reſpondente;

14. Præſtò ſum, ait ei: Vade, & vide ſi cuncta proſpera ſint erga fratres tuos, & pecora: & renuncia mihi quid agatur. Miſſus de valle Hebron, venit in Sichem:

15. Inuenítque eum vir errantē in agro, & interrogauit quid quæreret.

16. At ille reſpondit: Fratres meos quęro, indica mihi vbi paſcant greges.

17. Dixítque ei vir: Receſſerunt de loco iſto: audiui autem eos dicentes? Eamus

A in Dothain. Perrexit ergo Ioſeph poſt fratres ſuos, & inuenit eos in Dothain.

18. Qui cùm vidiſſent eum procul, antequam accederet ad eos, cogitauerunt illum occidere:

19. Et mutuò loquebantur: Ecce ſomniator venit:

20. Venite, occidamus eum, & mittamus in ciſternam veterem: dicemúſque, Fera peſſima deuorauit eum: & tunc apparebit quid illi proſint ſomnia ſua.

21. Audiens autē hoc Ruben, nitebatur

B liberare eum de manibus eorū, & dicebat:

22. Non interficiatis animam eius, nec effundatis ſanguinem: ſed proiicite eum in ciſternam hanc, quæ eſt in ſolitudine, manúſque veſtras ſeruate innoxias: hoc autem dicebat, volens eripere eum de manibus eorum, & reddere patri ſuo.

23. Confeſtim igitur vt peruenit ad fratres ſuos, nudauerunt eum tunica talari & polymita:

24. Miſerúntque eum in ciſternam veterem, quæ non habebat aquam.

C 25. Et ſedentes vt comederent panem, viderunt Iſmaëlitas viatores venire de Galaad, & camelos eorum portantes aromata, & reſinam, & ſtacten in Ægyptum.

26. Dixit ergo Iudas fratribus ſuis: Quid nobis prodeſt ſi occiderimus fratrem noſtrum, & celauerimus ſanguinem ipſius?

27. Melius eſt vt venundetur Iſmaëlitis, & manus noſtræ non polluantur: frater enim & caro noſtra eſt. Acquieuerunt fratres ſermonibus illius:

28. Et prætereuntibus Madianitis negotiatoribus, extrahentes eum de ciſterna, vē-

D diderunt eum Iſmaëlitis, viginti argenteis: qui duxerunt eum in Ægyptum.

29. Reuerſúſque Ruben ad ciſternam, non inuenit puerum:

30. Et ſciſſis veſtibus pergens ad fratres ſuos, ait: Puer non cōparet, & ego quò ibo?

31. Tulerunt autem tunicam eius, & in ſanguine hœdi, quē occiderant, tinxerunt:

32. Mittentes qui ferrent ad patrem, & dicerent: Hanc inuenimus: vide verùm tu-

E nica filij tui ſit, an non.

33. Quam cùm agnouiſſet pater ait: Tunica filij mei eſt, fera peſſima comedit eum, beſtia deuorauit Ioſeph.

34. Sciſsíſque veſtibus, indutus eſt cilicio, lugens filium ſuum multo tempore.

35. Congregatis autem cunctis liberis eius vt lenirent dolorem patris, noluit con-

ſolationem accipere,ſed ait:Deſcendam ad A filium meum lugens in infernum. Et illo perſeuerante in fletu,

36. Madianitæ vendiderunt Ioſeph in Ægypto Putiphari eunucho Pharaonis, magiſtro militum.

SECTIO PRIMA.

Habitauit autem Iacob in terra Chanaan,&c. Vſque ad *peſſimo*.

1. REDIERAT Eſau in Idumæam, in A qua illius poſteri multis ſeculis, & bello, & pace floruerunt, vti viſum eſt cap. præcedenti. At Iacob manſit in terra Chanaan, vbi ſi habitare dicitur, affectu potiùs peregrinari videtur. Et quidem appoſitè vox (*megure*) quam interpres vertit peregrinationem, à Chald. & à LXX. *habitatio* vertitur. Vtramque ſcilicet ea vox ſignificat, vt oſtendatur ea virtus Iacob, quam ab auo, & patre acceperat, & retinebat hæreditariam. Hoſpites enim erant, & peregrini in terra non habentes hîc patriam permanentẽ, vtique futuram in cœlo inquirebant. Quo de argumento paulò ſuperiùs B diſſeruimus. Hebr. autem habet: *Et habitauit in terra peregrinationum patris ſui*, &c. Quæ quidem verborum clauſula vſque ad illud, *generationis eius*, LXX. pertinere faciunt ad cap. 36. præſénſque inchoari volunt ab his verbis.

2. *Ioſeph cùm ſedecim eſſet annorum.*] Hinc ergo incipit Moyſes contexere generationem Iacob, hoc eſt, illius liberos, nepotéſque recenſere, atque illorum hiſtoriam conſcribere. Quare illorum verborum; *Hæ ſunt generationes Iacob*: hic ſenſus eſt: iſta ſunt mox ſubiungenda, quæ contigerunt Iacob in filiis, plurimum verò in Ioſeph. Porrò Ioſeph, qui à noſtro interprete dicitur ſedecim tunc habere ætatis annos; ab Hebr. & Chald. & C LXX. ponitur ſeptem & decem annorum. Videlicet completis ſexdecim annis, inierat Ioſeph decimum ſeptimum annum. Quocircà interpres de completo loquitur anno, cæteræ lectiones (vti moris habent) de incepto texunt hiſtoriam. Hæc autem, quæ ſtatim ſubſequitur de venditione Ioſeph tredecim annis ante obitum Iſaac, vt iam oſtendimus, & benè probat noſter Benedict. Perer. contigiſſe creditur. Quod verò prius de obitu, funeréque Iſaac, déque poſteris Eſau conſcripſerit Moyſes, quæ quidem omnia præceſſit venditio Ioſeph, veluti per digreſſionem illa expoſuiſſe videtur, quibus commemoratis ad inſtitutum narrationis curſum de hiſtoria Iacob, eiúſque filiorum, & nepotum, rediens à venditione D Ioſeph, quæ in primis accidit, exorditur. Sexdecim igitur annis omninò completis, & ſeptimum decimum ingreſſus, paſtorem gregis paterni agebat Ioſeph: adiungitur in textu; *adhuc puer*; nec ſine myſterio: voluit enim Moyſes ſignificare qualem Ioſeph pueritiam, & primam adoleſcentiam ageret; non illam quidẽ inertem, atque otioſam, & vagam, non in iocis, ludis, & delectamentis puerilibus (vt ſolet fieri) non inter blanditias parentis, & patriæ domus delicias tranſactam; ſed duram valdè ac laborioſam, & in paſtorali arte honeſta, ſimúlque perutili exercitam.

Ioſeph pueritia laboribus exercita.

3. Præterea ſexdecim annorum, & puer commemoratur, vt citam, & celerem iuſtitiæ ac meriti Ioſeph perfectionem intelligeremus, quæ ſcilicet oſtenditur, cùm mox accuſauit fratres crimine peſſimo. *Hoc enim* (inquit Rupert.) *puer non feciſſet, ſi non puritatis amorem, zelúmque iuſtitiæ tunc haberet, quod quidem in puero, vel adoleſcente vt maximè laudandum; ita rarum mirúmque eſt.* lib. 8. in Geneſ. cap. 19. Sexdecim annorum adhuc puer dicitur, vt ſignificetur qualis fuerit in pueritia indoles Ioſeph, quàm citò cum illo virtus, ſeu potiùs virtutum perfectio inceperit: *Et quod prima illa ætas* (vti adnotauit S. Chryſ.) *non eſt virtutis impedimentum; & vt planiùs ſitas pueri ergà patrem obedientiam, in fratres beneuolentiam*, &c. Magna certè laus pueri, qui relictis coæuorum luſibus patri etiam in arduis obedientiam præſtiterit, qui fratrũ inuidiam, odiúmque prudenter, ſanctéque tolerauerit. *Simul etiam ſignificatur* (adiungit) *illorum inhumanitas; & quod neque eos cohibere potuit, quòd ita in eos affectus erat; & quod in tam tenera ætate, quæ debebat eos ad commiſerationem prouocare, ſed mox ab initio videntes, & pueri bonam indolem, & patris erga eum beneuolentiam in inuidiam contra eum excitati ſunt.* homil. 61. in Geneſ. Exaggerat tenera ætas Ioſeph fratrum inhumanitatem, ſimúlque illius virtutẽ, quæ in tam immaturis adhuc annis maturior canis apparebat; nec enim anni, nec etiam cani ſine virtutis ornamento, adoleſcentiæ imò, & pueritiæ ornatæ virtutibus comparari vllo modo poteſt. Quid eſt quod puero Samueli Dominus loquitur, & Pontificem Heli grandæuum alloqui dedignatur? *Videlicet* (reſpõdet Theodor.) *docens quanto canitie eſt melior iuuentus ornata virtute.* quæſt. 12. in 1. Reg. Omnem virtus ætatem exornat: pulchram reddit iuuentutem, commendabilem efficit ſenectutem, nec Samuelem pueritia, nec Heli ſenectus à virtutis ſtudio facit immunem, quod in illo ſit innatura, in hoc ſera & victa.

Ioſeph à puero iuſtus & ſanctus. Rupert.

D. Chryſ.

D. Chryſ.

Præſtabat iuuentus cã virtute ſenectuti. Theod.

Omnẽ ætatem virtus ornat.

4. Laudat, & quidem meritò Clem. Alexand. vnius ex antiquis Philoſophis hac de re ſententiam; ſcilicet; *Nec ſi ſit aliquis iuuenis, differat philoſophari; neque ſi ſit ſenex, defatigetur philoſophando*, &c. Per philoſophiam priſci illi mortales, eã maximè, quæ moralis ſiue ethica dicitur, ſtudium virtutis ſignificabant. Quare adiungebat philoſophus rationem. *Nam nec eſt aliquis immaturus, neque nimis prouectæ, & exhauſtæ ætatis ad adipiſcendam animi ſanitatem.* 4. Stromat. Nemo igitur virtutem abhorrens cauſetur aut primos, aut poſtremos annos; non eſt virtus puero immatura, nõ eſt ſera decrepito. Debetur maturior virtus pueri Ioſeph, patri Iacob, qui quem teneriùs amabat, diligentiùs, ſanctiúſque inſtituebat. Nec enim verus amor parentum erga filios in blanditiis, ac baſiolis, ſed in optima morum inſtitutione demõſtratur. Animaduerterim inſuper infantes etiam non tam ludicris, quàm ſeriis moribus, & geſtibus tractari à parentibus debere iuxta conſilium S. Chryſoſt. qui crepundia, quæ infantibus ad collum ſuſpenduntur, vocat omnis ſtultitiæ plena. *Verùm* (inquiens) *nihil aliud afferri puero oporteret, quàm Crucis cuſtodiam, quæ vniuerſum orbem conuertit, & diaboli potentiam euertit.* Quo E quidem conſilio plures apud nos piæ fœminæ ſuis infantibus Cruces, & ſanctarum reliquiarum thecas appendunt: optimum certè amuletũ, atque antidotum. *A primis igitur annis* (concludit) *filios veſtros ſpiritualibus armis munite, & manu crucem fronti ſignandam erudite, & priuſquam ipſi per ſe*

Clem. Alex.

Virtuti nulla ætas inepta.

Amor parentum erga filios, in horũ ſancta inſtitutione conſiſtit.

D. Chryſ.

Infantibus non ludicra, ſed cruces appendantur.

ſe

se facere possint vos id facite. homil.12.in 1.Corint. A

5. *Pascebat gregem.*] Etsi Iacob cariorem cæteris haberet Ioseph, atque adeò (vt amor exigebat) secum domi retinere deberet, maluit tamen dilecti filij carere conspectu, quàm inter paternas blanditias, domúsque delicias segnem, atque inertem filium elanguere. Absit meus à me, & ab domo Ioseph (inquit) modò viriles animos laboribus obduratus à tenera ætate induat. Et quidē ita diuina prouidentia crebrò disponit, vt electi ad sūma rerū priùs in infimis, arduísque exerciti deprimātur. *Saul patris asinas quærens* (inquit S.Greg.Naz.) *regnum inuenit.* 1.Reg.10. Et Dauid in pascuis agebat fratrum minimus, & à parentibus præ cæteris filiis despectus, cùm perungitur in Regem Israëlis, quod illi beneficium Deus aliquando in memoriā reuocans aiebat: *Ego tuli te de pascuis sequentem greges, vt esses dux super populum meum Israel.* 2.Reg.cap.7. Ab ouilibus ad regnum vocatur Dauid, mittitur ad ouilia Ioseph, vt posteà exaltetur in gubernatorē Ægypti. Et Christus Dominus à Bethlehemitico, in quo natus, & reclinatus est, præsepio, à fuga in Ægyptum, à tota subinde vsque ad viginti nouem annis ætate sub obedientia matris, & sancti Ioseph in paupertate, in fabrili arte tot per annos exercita, vti Basil.1. de consf.monast. & Iustin. in Tryphon. scribunt. Exiit ad prædicandum mortalibus Euangelium, demúmque à passione, ab infamia Crucis, à morte, à sepulchro prodiens in cœlum ascendit, datámque accepit *à Patre omnem potestatem in cœlo & in terra.* Matth.28. Igitur Dominus humiliat, vt exaltet; viam præstruit honori, ad quem suos euehit per humilitatem, qua priùs eosdem deprimit. Ac ipsemet quoque formam serui accepit, vt per eam diuinitatis suæ maiestatem hominibus ostēderet. Exinaniuit semetipsum, & nascens, & viuens, & cū hominibus conuersatus vsque ad mortē Crucis, vt ab Angelis subinde, atque ab hominibus adoraretur. Nā propterea quod exinaniuit *semetipsum, & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomē quod est super omne nomen, vt in nomine I E S V omne genu flectatur.* ad Philip.2. *Bona humilitas* (inquit ad hæc ipsa verba S.Ambros.) *quæ nihil appetendo, totum quod contemnit adipiscitur.* serm.14.in Ps.118.

Suis Deus viam præstruit ad honorem per humilitatē.
D.Gregor. Naz.
1.Reg.10.
2.Reg.7.
Deus humiliat, vt exaltet.
Matth.28.
ad Phil.2.
Humilitas nihil appetens totum assequitur.
D.Ambr.

6. Profectò nihil frequentius mundo Dominus I E S V S prædicauit, nihil efficacius suis fidelibus commēdauit, quàm quæ fundamētum est gloriæ, humilitatem. Pulchrè S.Ambr. de ipsa disserens apponit: *Hoc munimentum, hæc spes est fidei nostræ.* epist.47. Secura inter dæmonum incursus nostra fides est, si propugnaculo humilitatis, velut castrorū aggeribus circunsepta teneatur. Atque (vt experientia contestatur) cùm cætera omnia vitia hæresim comitētur, potissimum inter omnia nutrit, fouétque illam elatio mentis, & superbia vitæ, quæ in hæreticorum animis fœdas quotidie turpissimorum errorum excitat tempestates. Quo in sensu scripsit optimè Vincentius Lirinensis: *Iccircò extra tutissimum Catholicæ fidei portum hæretici diuersis cogitationum quatiuntur, verberantur, ac penè necantur procellis; vt excussa in altum elata mentis vela deponant, quæ malè nouitatum ventis expanderāt.* lib.contra hæreses cap.25. Ergò fracti errorū turbinibus, quos arrogantia concitauit, humilientur potenti manu Dei captiuantes intellectum in obsequium fidei, seséque (adiungit) *intra fidissimā stationē placidæ, ac bonæ matris reducant, & teneant.* ibidem. *Studete* (monet S.Bern.) *humilitati, quæ fundamentum est, custosque virtutum.* serm.2. de Natal. Domini. Lōgè ab omni virtute sese nouerit alie-

D.Ambr.
Encomia humilitatis.
Hæreticorū maximè propria superbia.
Vincentius Lirinens.
Hæretici per humilitatē reducuntur ad veritatē.
D.Bern.

num, qui mundani appetitor honoris caret illa, quæ tota in contemptu honorum est, humilitate. Vacua fides, imò & mortua est vbi humilitas Christi I E S V crucifixi vestigiis inhærens non inuenitur. Heu nos miseros, qui humiliatum vsque ad mortem Crucis Deum hominē adoramus; & humiliari tamē refugimus, eminereque inter homines, ac dominari omni studio, industriáque contendimus? Rectè idem Bernardus exclamat: *Quid magis indignum, quid detestandum amplius, quid grauius puniendum, quàm vt videns Deum cœli paruulum factum vltra apponat homo magnificare se super terram? Intolerabilis impudentia est, vt vbi sese exinaniuit maiestas, vermiculus infletur, & intumescat.* ibid.

Vacua fides humilitate carens.
Impudēs hominis superbia ante Deum humiliatum.

7. Legimus cùm Dominus legis suæ præcepta B Hebræis inculcaret, identidem hæc verba repetisse. *Ego Dominus Deus vester.* Leuit. 18. *Nimirum illa repetens* (inquit Clem.Alex.) *Ego Deus vester, pudore afficiendo pulcherrimè hortatur docēs sequi Deū, qui dedit præcepta.* lib.2. Stromat. Quæ sententia potiorem nunc habet vim erga homines Christi fideles, quos quidem ad humilitatis amorē inuitans dicit filius Dei exinanitus vsque ad mortem Crucis. *Ego Dominus Deus vester.* Pudore scilicet, nos afficiendo pulcherrimè hortatur docens, vti homo humilis Dominum Deum suum in Cruce humiliatum imitetur. Quod si pudor iste nostram haud coërcet ambitionem: at certè ille, quē ambitiosus incurrit etiam apud homines, ab ista insana prorsus cupiditate cohibere nos debeat. Est C quidem pudor publicus ambitionis fructus, vel tunc etiam, cùm inuerecundè quæsitus honor tādem comparatur. Acuit planè oculos, distringit linguas omnium, qui quem fulgere vident in honore, pessimo euectum ambitu, irrident infamem. Hinc illud S.Cypriani. *Quis amictu clariore conspicuus fulgere sibi videtur in purpura, quibus hoc sordibus emit, vt fulgeat?* epist.2. Sic vel maximè hodie se mundus habet; per sordes ad flores, per lutum ad aurum, per dedecus ad honorem, per infamiā ad dignitatem ascenditur: magísque fœtet ambitionis suæ sordibus, quàm suæ cathedræ, præfecturæ, prælaturæ, locique dignioris fragrantem spirat odorem, qui dolis, non meritis assurgit. Viderint etiam principes, maioréque prælati, quibusnam vel Reipublicæ, vel Ecclesiæ conferant D dignitates, expendant illorum merita, non proprium sequantur affectum; quod si fortè suū deprehendant errorem, atque indignum, maléque regentem, & pessimè viuentem viderint; illicò amoneant, deturbent actutùm; ne si conniueant cum Heli, cum eodem pariter diuinā vindictā feriantur. Nota est historia ex 1.Reg. 2. *Et quidem* (vt egregiè animaduertit S.Hieron.) *offendit Heli Pontifex; qui corripuerat quidam filios, sed non abiecerat delinquentes.* lib.1.contra Iouinian. Non satis erat corripere sacerdotes publico flagitio infames; sed oportuit etiam illos sacro illo munere priuatos à tabernaculo Domini procul ablegare. At erant illi filij; benè quidem, sed nulla sunt ne- E cessitudinis iura, vbi diuinum intercedit obsequium. Et pedes, manúsque nobis ipsi amputare, oculósque eruere iubemur, cùm in via Dei scandalo sunt. Matth. 18.

Clem.Alex.
Humilitas Christi nostram confundit ambitionem.
Infamis etiā apud homines ambitio.
D.Cypr.
Indignus in dignitate fœtet.
Indigni remouentur à dignitate.
1.Reg.2.
D.Hier.
Nulla sanguinis iura vbi de causa Dei agitur.
Matth.18.

8. Quid quòd optimè cedit exaltatio ab humiliatione in hodiernam diem exaltationi Crucis Dominicæ dedicatam? nihil in mundo sic abiectum, sic dedecorosum extitit ante Dei aduentum, vti Crux patibulum malefactorum, insigne pariter dedecus, ac tormentum. At postquam in eam sublatus Dei filius doloribus iuxtà, & igno-

Dominicæ crucis splendor & maiestas.

 miniis

miniis plenam subiit mortem, Crux illa in tam sublimem gloriæ subuecta est apicem, vt admirabili maiestatis suæ splendore orbem repleuerit vniuersum. Nullus planè intellectus est; quē spiritus veritatis illuminat, qui gloriam Crucis cœlo, terráque radiantem puro, ac libero corde non suscipiat, & interiori acie non videat, vti loquitur S. Leo Papa serm. 8. de passion. At erunt adhuc infideles, qui cùm videant vniuersum orbem ad Christi fidem conuersum, nihilominùs illius Crucem cauillari non cessent: *Hi planè* (inquit S. Athanas.) *idem pati videntur, ac si quis solem vituperet, cùm nube tegitur, eiúsque admiretur lumen, omnem ab eo creaturam illustrari cernens.* lib. 1. contra Gentiles. Christus sol, Crux nubes; iam nunc rutilat vsque adeò nubes Crucis sole suo amicta, vt sol ipse esse videatur. *Iam barbaræ quoque gentes* (animaduertit S. Hieron.) *stridorem suum in dulce Crucis fregerunt melos, & totius mundi vna vox Christus est.* epist. ad Heliod. epitaph. Nepot. Non timori iam Crux est, sed amori, non ad supplicium, sed ad perfugium; non ignominiam parit, sed gloriam.

Leo Papa.
S. Athanas.
Christus sol, Crux nubes sole amicta.
D. Hier.
Christi Crux mundo dominatur.

9. Meritò exclamat S. Leo. *O admirabilis potentia Crucis! ô ineffabilis gloria passionis, in qua tribunal Domini, & iudicium mundi, & potestas est crucifixi?* serm. indicato. Illa, cuius vel aspectus, vel sola recordatio animos mœrore complebat. Hodie (vti Gregor. Nazianz. loquitur) *ærumnarum soluendarum vim habet.* orat. 2. Illa Crux, quā nihil fœdius, amarius, & horribilius erat hominibus, omni iam pulchritudine pulchriorem, omníque dulcedine dulciorem in fructum exuberat. *Enim verò* (inquit S. Chrysost.) *fructus Crucis floruit in Patriarchis, germinauit in Prophetis, dedit odorem in aduentu, maturuit in passione, comeditur post resurrectionem.* in Psalm. 1. Quamobrem fidelis anima curarum huius mundi, & solicitudine fessa oneribus hîc demum confidens, ait: *Sub vmbra illius, quem desideraueram sedi; & fructus eius dulcis gutturi meo.* Cant. 2. Nihil denique ita frequens, nihil adeò certum, & comprobatum, quàm humiliari ad exaltationem. Vnde illud: *Superbum sequitur humilitas, humilem spiritu suscipiet gloria.* Prouerb. 19. Hoc ipsum Dei ingenium depingens Iob aiebat: *qui ponit humiles in sublime.* cap. 3. Quod quidem Virgo beatissima Dei mater suauissima decantauit. *Magnificat anima mea Dominum: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ.* Luc. 1. Considerauit nimirum Virgo sanctissima exiguitatem, & vilitatem naturæ suæ, quia homo erat; sexus etiā, quia fœmina; conditionis, quia pauper & opifici desponsata, vt eò magis diuina virtus, & bonitas elucesceret, quando ex ancilla matrem, & ex abiecta & parua beatam super omnes creaturas regináinque Deus ipsam effecisset.

D. Leo.
D. Gregor. Nazianz. Encomia Crucis.
D. Chrys.
Cant. 2.
Prouerb. 19.
Iob 3.
B. Maria per humilitatem ancillæ Regina effecta est.

10. Non dixit, respexit ancillam, *sed humilitatem*, exiguitatem ancillæ, sese reputans non solùm ancillā, sed inter ancillas infimam non tantùm in natura, sed etiam in meritis: quippe quæ se ipsam nullius meriti, nullius virtutis existimabat: & hoc quidem non fictè, non falsò: considerabat enim dona Dei, quibus præuenta fuerat, & quæ deinde acceperat, non suis quidem meritis, sed diuinæ gratiæ adscribenda esse. Igitur adiungit: *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes;* ex hoc videlicet, quod Deus respexit humilitatem ancillæ suæ, vilitatem meam sic euexit in tantum sublimitatis apicem: & ex hac mea paruitatis confessione, quā virtutem humilitatis ab ipso docta nunc opere exerceo, Deus ipse, qui humilia respicit, me ab omnibus gentibus faciet celebrari. Completā maiori ex parte, atque in dies etiam compleri videmus hanc beatissimæ Virginis prophetiam. Nam ex omnibus terræ nationibus aliqui ad fidem Christi, vel iam cōuersi sunt, vel quotidie conuertuntur; quibus, vbi fidē Christianam attingunt, nihil potius, nihil dulcius est, quàm vt crebrò augustissimam Dei matrem implorent, ac suauissimum Mariæ nomen corde teneant, ore cōcelebrent. Virgini quidē Beatissimæ illud aptius cōuenit, quàm Iosiæ: *In omni ore quasi mel dulcorabitur eius memoria, & vt musica in conuiuio vini.* Ecclesi. 49. Itaque recta est ad honorem via per humilitatem, non aliter, quàm per gradus humilitatis ad infima quæque descendentes ascenderunt in altum, quos hodie summis encomiis celebramus, quos in templis, in aris veneramur: contemptus enim honoris, dignum omni facit honore contemptorem.

Mira humilitas B. Mariæ.
Luc. 1.
Ab omnibus gentibus celebratur, & inuocatur B. Maria.
Ecclesi. 49.
Recta per humilitatē via ad honorem.

11. Pascebat greges Ioseph, Deo sic disponente, vt qui futurus esset hominum rector, iā tūc excelsi animi specimen daret, & in regendis ouibus prima humani & modesti regiminis susciperet rudimenta. Quæ ratio placuit Philoni Hebræo. *Nam qui summus* (inquit) *est in arte pecuaria, facilè bonus rex euadet, pulcherrimo gregi hominum præpositus, approbata industria in minori negotio. Siquidem quemadmodum futuro Imperatori necessaria sunt exercitia venatoria: sic admouendo ad curam Republicæ propriæ pastoralis ars congruit, velut præludium quoddam magistratuum.* lib. de Ioseph. Pastor ouium ad rectorem hominum sese velut in præludiis exercet. Laboriosam ille vitam ducit æstu torridus, gelu concretus, interdiu satagit ductando, trahēdo, impellendo, sibilando: noctu inuigilat custodiendo, tutando, restitando. Ad laborem siquidē potiùs, quàm ad honorem vocatur, moderator Reipub. religionis prælatus, Episcopus animarū. Certè de Episcopo præscripsit Apostolus. *Qui Episcopatum desiderat bonum opus desiderat.* 1. Timot. 3. Et quidem S. Hieron. expendens verbum illud, *opus*: adiungit: *videte quid dixerit, bonum opus desiderat, non dignitatem.* in 3. Sophon. Dignitas quidem magna est in Ecclesia, sed opus longè maius, operosius negotium, maiórque labor, nec se quis existimet Episcopum in mitra capitis, in apparatu familiæ, in splendore vestium; sed potiùs ac veriùs in zelo animarum, in exemplo vitæ, in pastu doctrinæ, in sancto subditorum regimine, in corripiendis qui delinquunt, in alendis pauperibus. Proh, quàm multa, & magna in Episcopo requiruntur! arduum quidem onus, sed si dignè portetur, sanctéque administretur, immensi est meriti. Pulchrè à S. Gregor. Nazianz. Episcopi munus dicitur, *Curarum simul & coronarum societas.* orat. 2. Etsi autem coronæ inuitent, delecténtque animum; at curarum tamen sarcina deterreat necesse est.

Philo Heb.
Pastoralis vita præludium ad gubernandum homines.
Episcopi potior est labor, quàm honor.
1. Tim. 3.
D. Hier.
Quæ præstare debeat ex munere Episcopus.
S. Gregor. Nazian.
Episcopatus curarum, & coronarum societas.

12. Hinc mihi persuadeo mortales vt plurimum ad Episcopatus & Prælaturas (quotidiana res est) anhelantes cæco impetu ferri, non consilio duci: quippe ad honorem, non ad onus animū, oculósque intendunt. Quod quàm proiectæ, stolidæque sit audaciæ ostendit S. Gregor. Nazianz. cùm in eremum profugit, ne crearetur Episcopus. Perstringens enim acriter hominem, qui cùm non sit multarum, & maximarum virtutum ornamento instructus, oblatum tamen non vereatur læto vultu accipere honorem. *Ecquis* (inquit) *cùm nondum Christi Crucem tanquam vir ferre queat, ac ne aliud quoddam fortasse præstantius membrum*

S. Gregor. Nazianz.
Stulta temeritas indignum præfe aliis.

membrum sit, læto tamen, alacríque animo, se Christiano cœtui caput constitui patietur? Planè stulta temeritas, sic indignè præesse velle aliis. *Est quippe* (adiungit) *hic metus omnium maximus, hoc periculum omnium grauissimum, huic quidem certè, qui & opere præclare nauata magnitudinem, & rei infeliciter gestæ perniciem intelligit.* apolog. 1. At cœci stultique homines non expendimus, & difficultatem rectè administrandi, & malè administrati Episcopatus flagitium graui nostro supplicio expiandū.

D. Greg. Naz. *Periculis plenus Episcopatus.*

Exercet se Ioseph in arte pecuaria præficiendus (vti à Domino præstitutum erat) hominum gregi moderando, quo in munere duo illa vel maximè obseruari debent, quæ à bono pastore obseruantur, ratio, siue dexteritas, siue consilium (vti vocat Propheta) & fortitudo: valet ratio pastoris in eligendis pascuis, deducendis, tractandísque ouibus: fortitudo autem in cohibendis, quæ nimium subsultant; corrigendis, quæ temerè aberrant; maximè verò in arcendis lupis, fugandísque latronibus. Hæc ipsa potissimùm à rectore hominum exiguntur, quæ Isaias in Rege Messia prædixit futura. *Egredietur virga de radice Iesse,* &c. cap. 11. Quod in virga Rex Messias intelligatur nemo est qui dubitet. Et paraphrastes Chaldæus vertit Regem Messiam. *Requiescet super eum* (adiungit Propheta) *spiritus consilij, & fortitudinis.* Polleat necesse est qui regit, consilio, ne quid temerè faciat, ne falsa rationum specie ducatur, ne casu, aut etiam passionis æstu operetur; sed verâ ratione, optimóque consilio ad regendum moueatur: fortitudine polleat, ne succumbat oneri; ne labore frangatur, ne bestiarum, latronumve incursus reformidet, viriliter agat, & patiendo, & castigando: & quàm blandus sit ouibus, tam seuerus sit lupis.

In Episcopo sit consilium & fortitudo.

Isai. 11.

Definitur bonus hominum rector.

13. Magnos hæc omnia in pastore ouium, & rectore hominum requirunt animos, quos quidē iam in illa tenera ætate prudentissimus Iacob in filio præuidebat, vti Philo animaduertit: *proinde cum pater* (inquiens) *in eo generosum animum consideraret, & maiorem, quam pro priuata fortuna, mirabatur, fouebátque, accendebat eius ingenium accuratiore tractatione, ne premeretur diuitiis, sed quàm primùm elucesceret.* lib. citat. Futurus ergò pater Ægyptiorum; hoc enim ab illis nomen accepit, alimentáque mortalibus in fame prouisurus, ac dispensaturus, opportunè quidem in agris pascēdo greges pueritiam mansuetudine, benignitatéque informatam duxit. Nulla sic virtus potestatem, gubernandíque munus cōmendat, vt humanitas, vt mansuetudo. Virga illa Iesse, de qua paulò superiùs, Regem Messiam significans cum floribus simul visa est ascendisse: *Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet.* Isai. 11. In virga potestas, regimen, iudicium; in flore venustas, lenitudo, humanitas significatur: vt si quē terreat virga, flos recreet; atque iudicij rigorem sic temperet mansuetudo, vt si quando virga percutiet, spargat potiùs flores, quàm aperiat vulnera, sanguinémque eliciat. Quare (vti animaduertit S. Greg. Nazianz.) *vel maximè lex nostra, & legislator sanxit, vt grex non coactè, sed sponte, ac libenti animo pascendus suscipiatur.* apolog. 1. At spontè regitur, libenter obedit, qui perhumaniter regendus suscipitur. Amor prælati alacrem elicit obedientiam subditi, mitis paret ouis miti pastori; rigor abigit fiduciam, amorem extinguit.

In Ioseph à puero ingenium ad gubernandum. Philo.

Mansuetudo commendat munus gubernandi.

Isai. 11. *Regis Messiæ mira in regendo mansuetudo.*

D. Greg.

Amor & obedientia subditi prælato.

Amor & lenitas prælati subditum vincit.

14. *Erat cum filiis Bala,* &c.] Fortè Iacob diuiserat greges, partem tribuens curandam sex filiis Liæ: partem alteram quatuor filiis ancillarum,

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

A quibus præposuit Ioseph: Nam alij ægerrimè tulissent Ioseph sibi præponi: vel ideircò Ioseph cū quatuor istis ancillarum filiis potiùs versari solitus erat, eò quòd à filiis Liæ, vtpote ex libera matre natis despectui tanquam filij ancillarum haberentur, quos ille ob animi modestiam, & præclaram ingenuitatem, vtpote ex primaria, & dilecta patris vxore natus familiariùs amplectebatur, & humaniùs fouebat; quem illi vicissim impensiùs hoc ipso, & multis aliis nominibus amabant. Hac prudentia plusquàm senili volebat puer declinare inuidiā fratrum, qui cùm se vidissent natos ex Lia, quæ tum demū sola præerat, grandiores ideircò spiritus assumpserant, atque adeò indignabantur, quòd propensiorem voluntatē patris erga Ioseph quotidie animaduerterent. B Generosus planè animus Ioseph, omníque dignus imperio, qui & malorum inuidiam prudenter declinat, & despectos amplectitur, humilioribus sese familiariter adiungit, iam tunc præsignificans dilectissimum Dei filium in quo sibi pater benè complacuit, qui non nobiles, non potentes, non prudentes huius mundi elegit, sed abiectos, infirmos, & illiteratos, iudicio mundi stultos, vti Apostolus contestatur, 1. Cor. 1. Quod quidem Dominus non solùm præstitit in electione Apostolorum, qui nulla mundanæ gloriæ commendatione apud homines floruerunt: sed multò etiā potiùs in iis, quæ Deus homo factus in seipso, aut assumpsit, aut exercuit, vti declarat S. Hier. C *Nascendo enim de matre paupere diuitias reprobauit. Dū autem literas non discit, refutat sapientiam secularem. Cùm verò traditus non resistit, sed patienter sustinet crucem, in fortitudine humana prohibet gloriari.* Et quidem isthæc seculi gloria, cùm per doctrinam Christi Domini multum vituperetur, tum vel maximè illius exemplo vbique dehonestatur; atque vniuersim valet illa S. Greg. sententia: *Præceptis admonemur, exemplis confundimur.* præfat. in Iob cap. 2. Vtrisque verò humanæ gloriæ appetitus damnatur. *Semper enim* (adiungit Hier.) *sapientium, & diuitum, & fortium gloria increpatur.* ibi.

Mira in Ioseph puero modestia & prudentia.

Christus mundanæ gloriæ vbique contrarius. 1. Cor. 1.

D. Hier.

D. Greg. *Mundi gloria semper à Christo damnatur.*

15. Est quidem Ioseph in pascuis procul ab domo paterna, versatur in agris pecudum custos, cū filiis ancillarum agit, à maioribus, & illustrioribus D fratribus despectus, & abiectus: ita videlicet Dominus puerum exercebat, quippe quem sublimioribus honorum titulis insignem posteà reddere statuerat. Præfetat (inquit) nunc pastorale pedem dexterâ, cui tradendum est sceptrum Ægypti: iuxta illud; *donec afferret illi sceptrum regni, & dedit illi claritatem æternam.* Sapient. 10. Enimverò sic ratum, statúmque apud Deum est, vt cùm insigniora quædam beneficia nobis est collaturus, nostræ prius infirmitatis, atque (liceat dicere) inhabilitatis certum ex contestato experimēto efficiat argumentum, vt euidenter constet diuinam gratiā non egere nostris meritis, summáque Dei beneficia gratis vt plurimum hominibus, E & immerentibus, & ineptis conferri. Daturus Abrahæ filium, senectutem illius simul cum sterilitate coniungit vxoris. Præfecturus Moysem in ducem populi, legatúmque ad Ægyptios, eorúmque Regem, priùs quidem hominis publicam mundo facit fugam ab Ægypto, exilium inter Madianitas, seruilem apud socerum vitam pecuariam, blæsam denique linguam, & impeditam. Futurus Iacob Patriarcharum opulentissimus, numerosáque prole gloriosissimus, fit prius pauper, & exul, baculo pedes longum iter faciat, transiénsque Iordanem eat in Mesopotamiam, pastorísque

Sap. 10. *Ostenditur in homine indignitas, & inhabilitas priusquā speciali beneficio donetur.*

pastorisque vitam agens omni laborum, & periculorum genere defungatur. Dauid in Regem Israeliratum subuehendus, constet priùs, quod fratrum suorum minimus, à parentibus veluti domo expulsus in agros, pascendis ouibus florentem impendat iuuentutem, despectus ignoratúsque in saltibus peragret, qui ad regnum mox erat promouendus. Vt euidenter demonstretur ignis de cœlo in sacrificium Eliæ demissus, difficilem, & propè impossibilem conceptum ignis in lignis superessusa imbrium copia manifestò spectantibus ostendat, vt quò minor videtur ad flammam in materia dispositio, eò validius, & euidentius sese miraculum cœlestis flammæ demonstret, cœlestisque flammæ maiorem suam potentiam, virtutémque exerceat. Hoc ipsum Dei gratia in Apostolis, vti præmisimus, operata est, quos elegit pauperes, & despectos, piscatores, & indoctos, *vt non glorietur omnis caro*, inquit Apostol. 1. Corint. 1. donáque ipsa Dei sicut indignos accepisse & habere se existiment. *Habentes nimirum*, (vt monet idem Apostolus) *thesaurum in vasis fictilibus, vt sublimitas sit virtutis Dei, & non ex nobis*. 2. Corint. 4. *Fictilia vasa* (exponit S. Ambros.) *dicens infirmitatem naturæ humanæ significat, quæ nihil potest, nisi à Deo acceperit virtutem, & ad laudem suam Deus per hæc se prædicet quæ infirma sunt, vt gloria illi detur, non homini, qui ex luto fictus est*. Nouit Dominus figmentum nostrum, quàm prauo simus ingenio: vsque adeò nimirum honoris, & propriæ laudis appetentes, vt donorum, quæ à Deo accipimus, gloriam tam ingrati, quàm impudentes ipsi benefactori nostro suffurari non vereamur.

Ad futurum miraculum prius ostenditur rerum impossibilitas.

3. Reg. 18.

Humilis cõditio Apostolorum.

1. Cor. 1.

2. Cor. 4.
S. Ambr.

Homo laudis & honoris cupidus.

16. *Accusauit fratres apud patrem crimine pessimo.*] Sic est in Hebr. & Chald. & communiùs Patres Doctorésque legunt. L X X. vertunt; *Accusauerunt eum fratres*, &c. Suspicióque est Ioseph primò accusasse: deinde à fratribus recriminari volentibus fuisse accusatum; sed inhærendum potiùs est lectioni vulgatæ, & receptæ in Ecclesia: Ioseph detulit ad patrem defectus, quos in fratribus subnotabat: in quo illius probitas, & prudentia ostenditur. Et quidem in illa ætatula, sic virtutis esse studiosum, sic modestum, sic benè moratum, vt illi iam tunc vitia displiceant, puer incompositos mores perstringat, oderit, declinet, deferat, vt corrigantur delinquentes; immensæ profectò laudis est; optimæ indolis specimen, quod quidem in puero animaduertens pater, non poterat non vehementer gaudere sperans filium maiorum suorum Abrahæ, & Isaac virtutibus egregiè responsurum. Sic ille Terentianus Demea vnum è filiis perditum, ab honesto altero filio publicè iurgiis impetitum lætus accepit: *Heccine flagitia facere te? Hæc te admittere indigna genere nostro? Non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuam*, &c. Sic frater fratrem perpungit. Quod pater audiens nimio gaudio illacrymans: *Saluus sit* (inquit) *spero: similis est maiorum suorum*. Terent. Adeph. act. 3. scena 4. Accusauit Ioseph, videlicet post præmissam fratribus admonitionem, quæ ante denunciationem superiori faciendam necesse est priuatim fiat delinquenti iubente Domino: *Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum*, &c. Matth. 18. *Corripe, ait delinquentem* (declarat S. August.) *inter te ipsum solum, studens correctioni, parcens pudori: nam si solus nosti, quia peccauit in te, & eum vis coram omnibus arguere, non es correptor, sed proditor*. serm. 16. de verbis Domini.

Ioseph à puero vitia exeeratur.

Bonus frater culpam fratris odit, accusátque.
Terent.

Matth. 18.
D. Aug.
Secretò proximus à nobis reprehendendus.

A 17. Itaque secretum delictum secretò corripiendum, ac puniendum est: si in te peccauerit, vel quia tibi malefaciendo nocuit, iniuriámque intulit remotis arbitris: Vel (quod potius est ad sensum literæ) tuis in oculis tantùm, nemine alio vidente, aut sciente patrauit delictum: dicitur tamen, in te peccauit, quia peccando scandalum tibi præbuit, iniuriamque tibi non leuem intulit, cùm tuam faciem non est reueritus, cùm te præsente; quasi malum approbares; vel tam stolidus esses, vt quid fieret non intelligeres, admittere facinus non dubitaret. *Inter te & illum*, dicit Dominus, *corripe illum*; non publicè deferendus. *Ne si semel* (occurrit S. Hieron.) *pudorem, ac verecundiam amiserit, remaneat in peccato*. Similis est ratio D. Aug. non publicè, sed

Iniuriã homini facit qui coram illo peccat.

D. Hier.

B priuatim corripiendi. *Forte enim* (inquit) *præ verecundia incipiet defendere peccatum suum*, &c. *& quem vis correctiorem, facis peiorem*. serm. citato. Sic plerúmque solet euenire: vt studio boni nominis, metúque infamiæ à flagitiis homines cohibeantur: at verò vbi publicatis suis delictis infamatos se viderint, quasi abiecto fræno, disruptísque timoris & verecundiæ repagulis, cœco deinde impetu, petulantique libertate ad peccandum rapiantur. Quòd si priuatâ correptione non emollitur, sed adhuc in sua pertinacia obdurescit, tunc publicato flagitio reus est ad iudicium deferendus. *Videlicet* (inquit S. Hieron.) *vt detestationi eum multi habeant, & qui non potuit*

D. August.

Pudor frenũ peccati.

D. Hier.

C *pudore saluari, saluetur opprobriis*.

18. Quare S. Thomas arbitratur præmonitos à Ioseph fuisse fratres. Sic enim scribit. *De Ioseph credendum est, quòd fratres suos quandóque admonuerit, licèt id non sit scriptum*. 2. 2. quæst. 33. art. 7. in respons. ad 2. Idem affirmat hoc loco Abulens. Quanquam ea præmonitio multis ex causis non erat necessaria, tum quia crimen non esset occultum, sed ob illud iam fratres haberentur infames, vt paulò inferiùs constabit: tum etiam quia cum damno proprio fieri non debet ea præmonitio; vti enim superbi erant fratres, valdéque exosum habebant puerum, profectò si de flagitiis præmonuisset, grauiter indignati malè illum accipetent, fortéque perimerent. Tum denique, quia

Ioseph prudenter fratres præmonuit.

D Thom.
Abul.

Prudenter omittitur aliquando præmonitio.

D fratrum delicta non in vulgus enunciauit, non iudici punienda detulit; sed ad patrem communem ea de re adiuit, vt is paternâ caritate, prudentiâ & authoritate filios corrigeret; non ad detrimentum, sed ad salutem illorum: Nam si hæc non speratur, imò probabile est, si denunciatio patri fiat, fore vt denunciatus graue quoddam animæ subeat nocumentum, prorsus illa sub peccato dimittenda erit: Nam (vt celebratur ex S. August.) *Quod pro charitate institutum est, non debet contra charitatem militare*. Quamobrem cùm huiusmodi denunciatio in bonum proximi pro medicina vulneris remedióque peccati, & animæ salute sit instituta, non debet vulneri vulnus adiicere, & pro remedio vitæ mortem inferre. Cæ-

D. Aug.
Interdum omittenda denunciatio patri.

E terùm hæc tanta malignitas longè vti debet, sic solet abesse à religionum prælatis, apud quos cùm verè paternum, sanctúmque ex præcepto Christi Domini habeant affectum zelúmque boni spiritualis subditorum, confidenter ea vbi isti peccarint denunciatio, quæ omni caret periculo, facienda erit.

Facilis denunciatio prelato religionis.

19. *Crimine pessimo.*] Locus est difficilis explicatu; nec enim quodnam sit crimen illud pessimum, certò haberi potest. S. Thom. dicit fuisse bestialitatis peccatum, citátque Glossam pro eadem

Crimen pessimum filiorum Iacob quodnam fuerit.
D. Thom.

eadem sententia 2.2. quæst.154.art.12.in responsione ad 4. Idem tradit Hugo S.Victor. quæ quidem abominatio in rusticis, & pecnariis, & bubulcis interdum reperitur. Nam cùm societate, conspectuque mulierum careant, & semper in oculis habeant pecora, & iumenta, proclines sunt in istam fœditatem, commixtique cum pecudibus tutò, & pro libito vesanam exsaturant libidinem; vti benè obseruat ad hunc locum Abulens. Crimen sodomiticum fuisse dicit Rupert. lib. 8. in Genes. cap.18. Meliùs tamen, ac veriùs opinantur, qui neutrum horum vitiorum patrari à filiis Iacob, nec in familia tam sancti patris Iacob sic abominandæ turpitudinis flagitia perpetrari solita credendum est. Igitur tres aliæ sequuntur explicationes, quarum vnaquæque probabilis est. Prima est Ioseph accusasse fratres non de vno quopiam certo crimine, sed absolutè, quòd flagitiosam vitam agerent, impurisque, ac fœdis moribus essent, ita vt iam apud alios malè audirent, infamésque haberentur. Sic Theodoret. & alij. Quod videtur colligi ex Hebræo fonte; vbi legitur Ioseph ad patrem detulisse malam suorum fratrum famam. *Dibbatham raghah*, famam malam. Vox דִּבָּה *dibbah* est infamia, detractio, oblocutio, contumelia. Itaque iis in locis sic incompositè versabantur filij Iacob, vt illorum infamia iam vulgò subnotaretur. Et benè interpres vocat crimen pessimum: Licèt enim omnia peccata omninò mala sint, malúmque, & peccatorem hominem reddant: illa tamen in se, atque apud homines censentur pessima, quæ iam erumpunt in publicum, sciuntur, notantur, damnantur à vulgo, quæ proprio nomine dicuntur scandala, quorum infamia latè diffusa, omnium sensus, animósque offendit. Definitur enim optimè à Tertulliano: *Scandalum non bonæ rei, sed malæ exemplum est, ædificans ad delictum*, lib. de veland. Virgin. cap. 3. Peccatum enim quod publicè fit, pusillorum mentes commouet, impellítque ad ruinam: atque iccircò grauius, & perniciosius est, quam quod in abdito perpetratur, ibique sepelitur. Certè cùm sit hypocrisis grande malum, & à Christo Domino in Pharisæis seuerè admodum perstringeretur, nihilominùs est multò detestabilius, quod nunc definiuimus, scandalum. Illa enim cùm virtutis amictu obueletur, nec in publicum prodeat, non manifestò nocet: at scandalum publica est schola, doctrináque peccati, vimque facit videntibus in simile barathrum procidendi.

Hugo S. Vict. — Rupert. — Theod. — Pessimum peccatum quod iam est publicum. — Scandala publica. — Tertull. — Grauius scandalum, quàm hypocrisis. — Scandalum schola peccati.

20. Quocirca peior multo est conditio Christianorum, si publicè liberéque peccantes scandalo sint, quàm malignitas Pharisæorum, quos sub ouinâ pelle lupos, & sepulchra dealbata Dominus nuncupabat. Quod quidem prudenter expendens S. Gregor. Nazianz. aiebat. *Mihi timor incutitur, cùm & Pharisæos probris affici, & scribas redargui video.* Apolog. 1. Enimverò Pharisæorum putredo albenti tumulo contecta non videbatur, non hominum sensus inficiebat: at nostrorum scelerum (heu nos miseros!) sanies execranda cùm foràs erumpat, fœtorem omnibus, qui vident, qui norunt, pestémque exhalant. Non satis est vitium fugere, sed & necesse est, à vitij vel tantula specie longiùs abesse: Videri malum etiamsi intùs non sit, hoc ipso, quod videtur malum est. Nec satis Christiano est esse bonum, sed & videri oportet. Enimverò Christus Dominus homo esse, & videri voluit. Quod Tertul. eleganter sic edisserit. *Si nasci se Deus noluisset, nec hominem se videri præstitisset. Quod noluisset esse, nec videri voluisset. Omnis rei displicentis etiam opinio reprobatur, quia nihil interest vtrum sit quid, an non sit: si cùm non sit, esse præsumitur*, lib. de carne Christi. cap. 2. Itaque si Christianus es, fac talis vt videare. Si videri non vis, planè te piget quod sis: simul enim atque inseparabiliter sese coniungunt esse, ac videri; aut etiam velle esse, ac velle videri. Similiter cùm omnis rei displicentis etiam opinio reprobetur (vti dixit Tertull.) in malo, vel ipsum quoque videri vitandum est; non plenè satisfacis si malus non sis, fugias necesse est ne videaris. Meritò crimen pessimum dicitur, homines in familia sanctorum Patriarcharum natos, & educatos, sub patre Iacob viro multis, magnísque virtutibus conspicuo, atque vnius veri Dei fidem profitentes ita perperàm agere, vt vicinis idololatris scandalo, & probro haberentur: nec enim nisi apud incolas illius regionis infideles malè audiebant filij Iacob. Quò enim Hebræorum sanctior erat professio & illustrius per gentes illas nomen: eò damnabilior eorum vita, quæ fœdis infecta vitiis à puritate nominis, ac professionis discrepabat. *Sic nos* (deplorat Saluianus) *qui nos Christianos esse dicimus, perdimus vim tanti nominis vitio prauitatis. Omninò enim nihil prodest nomen sanctum habere sine moribus, quia vita à professione discordans abrogat illustris tituli honorem per indignorum actuum vilitatem.* lib. 3. de prouident.

D.Greg. Nazianz. — Christianorum scandalū peius, quàm malitia Pharisæorum. — A vitio, & ab specie vitij fugiendum. — Non sat est esse bonū, sed & videri oportet. — Tertull. — Et esse & videri simul iunguntur. — Hebræi scādalo erant etiā ethnicis. — S.Salu. Mala vita dedecorat sanctum nomen.

21. Altera interpretatio etiam probabilis est, Ioseph accusasse fratres de intestinis odiis, & frequentissimis iurgiis, & amarissimis iris, quæ inter illos erant, maximè verò filiorum Liæ, cum filiis ancillarum: hos enim despicatui habebant, probrísque insectabantur, tanquam abiecto, & seruili genere natos, atque adeò indignos, qui cum filiis liberæ matris, generosæque stirpis hominibus versarentur. At mutuò inter fratres exerceri odia, belláque intestina hostiliter desæuire, crimen est pessimum, vt in Glossa interlin. adnotatur. Quid enim sic dedecet fratres, atque odia, rixæ, discordiæ. Non ita grauiter inter se primæui fideles de gentibus, & de Iudæis collecti rixabantur, & Apostolus tamen grauissimè illos perstringit. *Non ergò blasphemetur bonum nostrum.* ad Rom. 14. *Non solum inquit* (declarat S. Chrys.) *fratrem non iuuas, sed & ipsam doctrinam, & gratiam, ac donum Dei blasphemari facis; quando enim litigas, quando contendis, quando contristas, quando fratrem conuiciis impetis: facis, vt qui foris sunt blasphement.* homil. 26. in epist. ad Roman. Hem, scilicet aiebant gentiles, qualis ista lex in qua hostiles exercentur discordiæ! quî bona, diuináque potest lex esse, quam qui profitentur, mutuis simultatibus, conuiciis, iurgiisque lacerantur? Tam falsa igitur illorum lex erit, quàm praua eorundem est vita. O intolerandam blasphemiam! sed illi nostra nequitia præbuit occasionem. Benè igitur Lyran. ad hunc locum; *Crimen* (inquit) *pessimum, rixam eorum pessimam vocat, quia sicut fraterna caritas quid optimum dicitur; ita è contrario odium fraternum crimen pessimum vocatur.*

Odium iurgiáque inter fratres, crimen pessimum. — ad Rom. 14. D.Chrys. Occasio blasphemandi Gentilibus est Christianorum discordia. — Mala Christianorum vita est fidei blasphemia. — Lyran. Odium fraternū crimē pessimum.

22. Tertia denique interpretatio fortè accommodatior est, Ioseph ad patrem detulisse, quòd à fratribus odio haberetur, non ob aliam causam, nisi ob dissimilem vitam, moresque, & propterea quod à patre omnium maximè amaretur; quamobrem postpositâ omni reuerentiâ, & pudore, contumeliosos in patrem multa in

pascuis essutire. At iure optimo crimen pessimum vocatur tam sanctum, prudentémque patrem à filiis meliori fratri inuidentibus, tam petulanter, tamque stultè dehonestari. *Si ergò* (clamat Dominus) *pater ego sum, vbi est honor meus?* Malach. 1. Naturâ siquidem debitus à filio honor, & amor parentibus est. *Si pater*, (declarat S. Hieron.) *debitum patri honorem reddite, & dignam parenti offerte pietatem.* Reddendum parentibus debitum honoris, pietatis victima iugiter offerenda.

Malach. 1. *Contra patrē obmurmurare, crimen est pessimum.* D.Hier. *Debitus honor patri reddendus.*

SECTIO II.

Israel autem diligebat Ioseph super omnes filios suos, eò quòd in senectute genuisset eum: fecitque ei tunicam polymitam. Videntes autem fratres eius quòd à patre plus cunctis filiis amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui.

1. PErcommodè agitur de amore Iacob ergà filium præ omnibus dilectum Ioseph: quasi videatur poni causa odiorum, quibus ille à fratribus, vt paulò antè vidimus, vexabatur. Nec in amore, nec in honore patitur homo consortem, ne dum superiorem; vbi veluti debitus amor, & honor speratur. Hinc inuidia, hinc zelotypia, hinc, veriùs dicam, insania, quæ non nisi odiis, diuortiis, ac cædibus exsaturatur. Porrò hanc vnam cùm multæ aliæ, ac potiores suppetant, amoris paterni causam assignat Moyses, quòd esset Ioseph filius senectutis Iacob. Hebr. *filius senectutum*, quasi in Ioseph non vna tantùm, sed plures extiterint senectutes: hoc est, magna grauitas, insignis prudentia, modesti mores, & præclara maximarum virtutum ornamenta, quæ in senibus, si non sunt, esse debent. Itaque (vt ita loquar) plures in se puer Ioseph gerebat senes, plures in vna illa pueritia senectutes referebat. Hac igitur phrasi videtur Iosephus admirabilem pueri virtutem significatam intellexisse: *Iosephum* (inquiens) *è Rachele sibi natum pater, tum ob corporis præstantiam, tum ob animi virtutem (erat enim prudentissimus) præ cæteris liberis amabat.* lib. 2. antiq. cap. 2. Similiter Ioseph grauem, modestum, & senilibus moribus intelligi hebraismo illo senectutum volunt Chald. Burg. Pelusiot. & alij. Verùm etsi ea in puero senilis esset grauitas, eâ tamen phrasi non significatur. Hac enim omninò vtitur Moyses cùm de Benjamin scribit; qui in senectute eius natus est. Genes. 44. At quid tunc in illo infantulo senile apparuit, vt senectutes in eo dicerentur? Quare melius Philo Hebræus: *Diligebat præ cæteris Iosephum, quia proles erat serotina.* lib. de Ioseph. Fortè numero plurali significatur nimis prouecta senectus: erat enim Iacob vnius, & nonaginta annorum cùm genuit Ioseph, vt iam statuimus.

Nec in amore, nec in honore consortem patimur.

Phil. Hebr. *Puer Ioseph moribus senex.*

Ioseph.

Gen. 44.

Philo.

2. *Diligebat Iacob Ioseph, eò quòd in senectute illum genuisset.*] Non erat quidem hæc sola, nec potissima ratio maioris ergà filium amoris. *Diligebatur enim* (inquit Theod.) *Ioseph à patre, tum vt serò genitus, tum vt Rachelis filius, tum etiam, vt eximia virtute præditus.* q. 93. in Genes. Et quidem pater eam sui amoris erga filium reddebat causam, quòd filius esset senectutis; cùm tamen potissima esset, excellens videlicet ingenium, oris

Theod.

A modestia, morésque insigniter amabiles, cum senili quadam grauitate, prudentiâ in puero. Illam pater causam afferebat, quæ inuidiam fratrum concitare non poterat. Nam si virtutes, ingeniúmque, vti supereminebant in puero, pater prædicasset, profectò ingentem in fratribus flammam inuidiæ contra puerum incitaret. Amari vt filium senectutis, non conflat inuidiam, id quidem temporis est, datúrque senibus iam sensu, iudicióque caliganti, quæ minora sunt, & quæ ludicra, pluris æstimantibus. At nobis alium prudentiâ, ingenio, aliísque huiusmodi naturæ, gratiæque dotibus præferri; ex quibus verior, insigniórque apud homines laus efflorescit, ægrè admodum ferimus. Sed nunquid licitè, aut pruden-
B ter vnum præ cæteris filium pater amet? Ita planè ratio dictat, & natura exigit, vt qui antecellit ingenio, virtutéque cæteris etiam amore parentum præferatur. Nec iustè qui posthabentur de parente conqueri, aut fratri præcellenti succensere, inuideréque possunt. Maiori siquidem virtutis commendationi, maior etiam, & amor, & honor debetur. Cæterùm maioris illius erga filium amoris ostentatio, sic moderatè, prudentérque fieri debet, vt aliorum animos nec exulceret in patrem nec armet in fratrem, sed hoc ipsum prudentiæ consilium eleganter à S. Ambrosio indicatum præstat audire.

Senes vti pueri ludicra æstimant.

Dignus maiore parentū amore filius qui virtute ingenióque præstat.

D.Ambr.

3. *Instruimur* (scilicet ex hoc loco) *qualis esse debeat affectus parentum, filiorúmque gratia. Amare*
C *liberos dulce; & impensiùs amare, prædulce est: sed frequenter amor ipse patrius nisi moderationem teneat, nocet liberis: si aut nimiâ indulgentiâ dilectum resoluat, aut prælatio vnius cæteros ab affectu germanitatis auertat.* Sic planè vsu solet euenire, vt qui cæteris carior patri est, nimio illo amore abutatur, liberiùs viuat, in seditionibus, in luxuriis, in ludis, immoderatóque vestium luxu patris substantiam consumat: ac parentum, quorum indulgentia soluitur, quorum affectui nimium confidit, obedientiam perfringat; autoritati, honoríque iniuriosus grauissimis plerumque molestiis vitam præripiat, mortémque consciscat. Deinde nocet filio nimius parentum affectus, quippe aliorum liberorum in illum concitet odia, distringat lin-
D guas, animos hostili malignitate exulceret. *At* (inquit idem Ambros.) *plus acquiritur filio, cui fratrum amor acquiritur. Hæc præclarior munificentia patrum, hæc ditior hæreditas liberorum. Iungat liberos æqualis gratia, quos iunxit æqualis natura.* Bellè quidem dictum. Quando natura filios eodem patre, matréque natos non distinxit, malè, atque iniustè parentum affectus distinguet. Quid ergò? reprehendendus (inquies) erit Iacob, quia vnum Ioseph cæteris præferebat? Minimè quidem. Addit enim optimè S. Ambros. *Sed nec libertatem possumus auferre parentibus, ne eos diligant, quos plus credunt mereri: nec filiis resecare debemus studium placendi.* Non tollitur omninò parentibus, vti aliquod faciant in amore liberorum discrimen, nec
E liberis via intercluditur ad maiorem parentum amorem demerendum promptiore obedientiâ, modestiore vitâ, fideliori obsequio: Quæ quidem omnia in Ioseph potiùs, quàm in reliquis filiis Iacob experiebatur. *Certè Iacob* (concludit Ambros.) *illum plus amabat, in quo maiora virtutum insignia prævidebat; vt non tam filium pater prætulisse videatur, quàm Propheta mysterium: meritóque variam tunicam fecit ei, quo significaret eum diuersarum virtutum amictu fratribus præferendum.* lib. de Ioseph. cap. 2. Diligebat igitur Iacob præ cæteris filium

Moderādus parentum erga filios amor.

Nocet parentibus, ac liberis nimia indulgentia, nimiúsque amor istorum.

D.Ambr.

Sit æqualis erga omnes liberos parentum affectus.

S.Ambr. *Licet interdum cæteris vnum filiū præferri.* D.Ambr.

Præcipuè filius ob virtutem præferendus. filium Ioseph, potissimum virtutis ergò, quâ omnibus illustrior videbatur; atque adeò non tam filium filiis, quàm mores moribus, & (liceat dicere) virtutem vitiis præferebat. Quod quidem summa cum laude boni parentes præstare debent, vt suo illo dispari affectu, & filiorum ad virtutem studia succendant, & bonos præmio afficiant, & malos iustè castigent.

4. In hoc sanè Christum Dominum Ioseph egregiè repræsentauit, qui veniens è cœlo mundum ingredi voluit, cùm iam in extrema ætate, non annis modò, sed vitiis omninò consenuisse videretur, quò scilicet, mundus senio confectus *Christus filius senectutis mundi.* filium illum speciosum præ filiis hominum, pulchertimo virtutum omnium, & gratiarum amictu adornatum præ omnibus, qui in terris floruerunt, vel etiam florebunt, iustis & sanctis, diligeret; vtique filium senectutis. Hoc mysterium D.Ambros. sic euoluit S.Ambros. *Amabat eum Iacob, quia filius erat senectutis illius. Quod etiam ad Christum refertur: Senescenti enim mundo, & iam occidenti illucescens Dei filius per Mariæ Virginis partum serò aduenit, quasi filius senectutis.* lib. de benedict. Patriarch. cap. 11. Amari scilicet volebat, & tunc *Mūdus iam senio decrepitus Messiā suscepit.* maximè id à mundo expectabat, quando is decrepitâ senectute vergens in interitum natali pulcherrimi istius, & augustissimi filij lætaretur, à quo in nouitatem vitæ renouari, & reflorescere poterat. Hic enim est ille, de quo Isaias mundo applaudens aiebat: *Paruulus natus est nobis, &* Isai.1. *filius datus est nobis*, &c. Isai. 9. At quis quæso natum in senectute filium diu expectatum, atque omni perfectione corporis, animæque absolutum non amet, non foueat, non amplectatur, non osculetur? Paruulus, & filius natus, & datus est *Puer IESVS in ore, in oculis, in pectore gestandus.* vnicuique nostrûm, vt Dominum IESVM in ore, in oculis gestemus, intra mentis viscera reconditum habeamus. Hoc videlicet nobis Propheta nuntiabat. *Dominus Deus tuus in medio tui* Sophon.3. *gaudebit super te in lætitia.* Sophon. 3. Inter nos Deus noster homo factus per omnia similis nobis, non ad terrorem, sed ad amorem natus, atque ideò paruulus; ideò filius, vt in medio nostri sit, gestetur in vlnis, foueatur in sinu, in præcordiis commoretur.

5. Adiungit Propheta: *Silebit in dilectione tua, exultabit super te in laude.* ibidem. *Scilicet* (declarat S. Hieron.) *peccata tua in caritate, quâ te dilexit: exultabit super te in laude. Vel quia* (inquit S. Hieronym.) *laudabilis sis, vel quia eum tuis laudibus canas.* O dulcem filium! ô pulchrum paruulum! qui mihi datus, mihi natus est. En mea mihi scelera, etsi multiplicata super capillos capitis mei, etsi omni luto sordidiora, omni putredine fœtidiora, non tamen è cœlo aduenieus improperat; silet patienter, expectat pœnitentiam, exultat de conuersione peccatoris, atque vt imperauerat, facto nunc complet: *Ne despicias hominem auertentem se à peccato, neque improperes ei* Ecclef.8. Vertunt Sophoniæ locum ita LXX. *Adducet super te lætitiam, & innouabit te in caritate sua, & lætabitur in te in dilectione, quasi in die solenni.* Ortus enim huius paruuli, cœlum, terrámque incredibili gaudio perfudit; *stillarunt quippe montes dulcedinem.* Amos 9. & Ioël. *In die illa stillabunt montes dulcedinem, & colles fluent lacte, & per omnes riuos Iuda ibunt aquæ.* cap. 3. De Christo monte sancto intelligit S.Hieron. *Dulcedine, & melle sudabit, & stillabunt ex eo gratiæ spirituales, fluent de eo riui lactis, quibus rudis in Christo nutritur infantia, & nihil siccum erit redundantibus cunctis gratiâ spiritali.*

Sophon. D.Hier. *Dei filius miram peccatoribus præstat misericordiā.* Eccles.8. *Natalis dies Domini IESV misericordiis & gratiis plenus.* Sophon.3. Amos 9. Ioël.3. D.Hieron.

A *Vbi enim abundauit delictum, superabundauit gratia:* ad Roman. 5. *superabundauit gratia* (declarat S. Ambros.) *dum donum Dei venit ex promissione, & omnium peccata contexit, vt diaboli inuidia nihil se profecisse doleat. Deus siquidem filium suum misit, qui omnia peccata donaret; vt maior fieret lætitia ex dono gratiæ, quàm fuerat luctus ex peccato.* ad Rom.5. D.Ambr. *Per incarnationem plus lucri habemus, quàm amisimus per peccatum.*

6. *Lætabitur* (inquit Sophon.) *in te, in dilectione, quasi in die solenni.* Iuxta versionem LXX. Sophon. *In die solenni*, quis nam iste solennis? nempe dies *Solennis dies pueri IESV natalitius.* aduentus Domini, pulcherrimus ille, ac festiuissimus in quo Deus homo factus ex vtero Beatissimæ semper Virginis prodiit, & reclinatus est in Bethlehemitico præsepi: Verè solennis dies, in quo Deus homo natus in terra vocat, inuitat, tra- B hit ad se homines, de quo iam typicè Ionathas absentiam Dauidis excusans, dixerat. *Rogauit me obnixè, vt iret in Bethlehem: dimitte me, quoniam sacrificium solenne est in Ciuitate; vnus de fratribus meis accersiuit me.* 1.Reg.20. Solennis dies, quò nullus 1.Reg.20. ab exordio mundi lætior, iucundior, ac felicior extitit mortalibus; quem cœlites ipsi percelebrarunt suauissimè concinentes: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus.* Luc.2. De quo Deus Luc.2. ipse prædixerat: *Et erit in die illa; exaudiam, dicit Dominus, cœlos, & illi exaudient terram.* Oseæ 2. de Ose.2. aduentu Domini intelligit S. Hieron. Sed quid D.Hier. hoc est, tunc primum cœlorum vox erupit, muti ne anteà fuerant, nec hiscere poterant? An non illud concinuerat Dauid: *Cœli enarrant gloriam* C *Dei.* Psalm.8. An & hoc ipsum completum est in Psal.8. ipso natali Domini IESV? *amarè quidem flentes Angelos pacis vidit Propheta.* Isai. 33. nec enim in *Mira cœli terræque festiuitas natalis Domini IESV.* terra inter homines quicquam nisi luctu, doloréque prosequendum videbatur; & quando homines suum exitium præ stupore non sentiebant, Isai.33. seque ipsos in interitum ruentes non deplorabant, Angeli eorum commiseratione lugebant. Nunc tandem cœli, terráque mutuò sibi applaudunt, inuicem gratulantur; Angeli hominésque alternis cantibus emodulantur: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Luc. Luc.2. 2. *Eum igitur nos* (ait Clem. Alex.) *qui verè est* Clem.Alex. *Deus contemplemur: hunc ei primò vocem in hymno acclamantes: Salue lux, quoniam lux nobis è cœlo exor-* D *ta est, qui defossi eramus in tenebris, & inclusi in vmbra mortis; lux, inquam, sole purior, & vita, quæ hic est iucundior.* lib. ad gentes.

7. Solennis est dies, quoniam sacrificium solenne est in Bethlehem: At quæ victimæ, quæ strues lignorum, quæ flamma, quæ ata; quis Sacerdos? dicam quæ sentio. Vtique in Bethlehem infans recens natus, aut pendens ad Virginis matris vbera; aut positus in præsepio ipse est hostia *Nouum sacrificium in præsepio Bethlehem.* pro delictis hominum ad propitiandum Deum oblata. Fœnum, paleæque, quibus fouetur infans, ligna sunt sacrificij; & quidem ara præsepium est; templum ipsum stabulum, Sacerdos, quidem summus Pontifex ipsemet æternus Pater est, qui filium amore (hic ignis est) erga homines non E ardentem modò, sed excesum planè, atque combustum suscepit immolatam pro hominibus victimam. O sacrosanctū, ô solemne sacrificium! quis ad videndum, ad venerandum, ad celebrandum non eò pergat ire, maximè verò, quia *vnus de fra-* 1.Reg.20. *tribus meis accersiuit nos*, vnus ac solus planè, cui *Christus è cœlo veniēs fratres nos vocat.* nullus vnquam similis, Deus, & homo, Deus ex patre Deo, homo ex matre Virgine? Vnus de fratribus. O amorem! ô honorem! Itáne verò Domine Deus, vt tantum te humilies pro nobis, tantum nos diligas, tantúmque nos exaltes: vt frater esse, dicique

dicique noster volueris, vt nos filij Dei nominemur, & simus? Ergo vnus de fratribus, fratrum pulcherrimus, fratrum ditissimus, fratrum suauissimus, fratrum quocunque nomine, titulóque maximus, nos accersit, nos inuitat, nos inclamat. Eamus tandem, conuolemus certatim omnes ad fratrem, qui de cœlo ad cœlum nobiscum rediturus aduenit. *Enimverò supernus mundus* (inquit S.Gregor.Nazianz.) *implendus est: Christus iubet ne cunctamur*. orat. de natiuit.

Eundum ad præsepe Domini IESV. D.Gregor. Nazianz.

8. At propriis impediti delictis non pergimus ad sacrificium, pudoréque suffusi accedere non audemus. Benè quidem; sed qui nullam in nobis fiduciam habemus, totam in puero, & firmiter collocatam esse nouerimus. *Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis, qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam*. Ioan. 3. Quis ergo timeat? Et puer est, & nobis natus, & nobis datus est, in quo habitat plenitudo diuinitatis; diues in misericordia, mitis est, & humilis corde, cúmque in omnibus semper sit dulcis, dulciorem tamen se ostendit in teneritudine membrorum. Accedit ad vberiorem peccatoribus fiduciam ipsa, cuius in gremio fouetur, mater suauissima, vtrique abyssus gratiarum, quibus super nostrorum scelerum turpitudinem effusis, aut mundi prorsus, aut saltem obtecti diuino aspectui comparebimus. Dixi abyssum gratiarum beatissimam Virginem, quam scilicet Deus in matrem sibi electam repleuit omnibus gratiis, quæ & tantam maiestatem decebant, & à diuina potentia effici poterant. Quid enim Deus illi deneget, quam suam matrem fecit? aut quanam gratiâ carere posset, quæ summam omnium habuit, quòd esset Dei mater? *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat*. Eccles. 1. Sic planè habent omnes, quæ esse, aut fingi possunt à Dei potentia, gratiæ Virgini collatæ; flumina sunt, quæ sicut emanant, sic etiam recurrunt in vnam illam, quòd sit mater Dei; hæc scilicet omnium aquarum vitæ fons, hæc mare omnium fluminum. Nec enim omnes omninò coniunctæ, illam vnam gratiam adæquare possunt; nec suo accessu illam redundare faciunt. Hoc vnum ô Virgo beatissima, quod de te dicam mater Dei; excedit omnem dignitatem, omnem laudem, omnem gratiam, omne donum bonúmque, & quicquid magnum, pretiosum, & præclarum post Deum fingi potest.

Ioan. 3. Inuisendus puer IESVS in præsepio.

B. Maria hominum fiducia.

Summa B. Mariæ gratia, quod Dei mater sit.

Eccles. 1.

Matre Dei post Deum inferius est, quicquid est aut fingi potest.

9. *Fecit ei tunicam polymitam.*] Hebr. פסים *Passim frustorum, filorum, siue liciorum varietate distinctam*. L X X. *Variam*, scilicet, *coloribus*. Lusitanè (*mescla*) minus propriè vertit Symmachus, *manicatam*. Aquila, *talarem*, respectu videlicet ad formam, non ad colorem. Certè Plinius scribit: *Colores diuersos pictura intexere Babylon maximè celebrauit, & nomen imposuit. Plurimis verò liciis texere, quæ polymita appellant, Alexandria instituit. Scutulis diuidere Gallia*. lib. 8. cap. 48. Etsi deceptus fuit in origine polymitæ: multis quippè ante Alexandriam, eiúsque conditorem seculis extitit Iacob, qui fecit dilecto filio trilicem, siue multilicium, quibus etiam nominibus vestem hanc diuersicolorem Romani appellarunt. Hæc igitur polymita fratrum oculos continuò lædens, animósque exulcerans, grande inuidiæ, atque odiorum contra puerum excitauit incendium. Maior patris amor, vehementior, dulciórque affectus ergà filium Ioseph in hoc foràs erūpens, cæteris patuit liberis, in quo pulchritudinem variarum virtutum Ioseph, quâ cæteri care-

Plinius.

bant significabat patet, vt hac tandem æmulatione compuncti virtutis studium sequerentur. Sic Dominus IESVS Ecclesiam suam ex gentibus collectam admirabili donorum varietate adornauit, etiam videntibus, & inuidentibus per orbem dispersis Iudæis: *Vt eos* (inquit Apostolus) *æmulentur*. ad Roman. 11. Vbi optimè S.Chrysostom. *Venit ad Iudæos Christus IESVS, hunc non solùm non receperunt innumera mirabilia operantem, sed & crucifixerunt; quo facto attraxit ad se gentes, vt illarum honor Iudæorum stupiditatem mordens, ac irritans, vel ex contentione aduersum alios accedere eos persuaderet*. homil. 19. in epistol. ad Roman. sed hac de re dicendum inferiùs.

ad Rom. 11. D.Chrys. Iudæi ad Christianæ felicitatem torquentur inuidiâ.

10. Sed ego quidem mirari non desino, quàm ridiculo nitatur fundamento inuidia fratrum Ioseph, & quàm ex leuicula scintilla tantū odiorum exarserit incendium; eò quòd puero tunicam pater fecerit discolorem. Quis ergò iam mirabitur, si viderit fratrum lites, iurgia, dissensiones, odiáque ob paternam hæreditatem, quod malum quotidiè cernimus, ac deploramus: idipsum animaduertit S.Ambros. in hunc modum. *Quid miraris, si propter fundum, aut domum oriuntur inter fratres iurgia, quando propter tunicam inter Iacob sancti filios exarsit inuidia?* lib. de Ioseph. cap. 2. Iura omnia conculcare solet habendi cupiditas; nesciunt se fratres eodem ductos ab vtero, qui de prædio, de vinea, de olicueto penè hostiliter altercantur. Ac sæpenumerò contingit, vt qui natu maior à parentibus pro patre minorum filiorum, & custos testamento relinquitur, illicò aut nuptiis irretitus, aut (quod turpius est) in ludis, ganeis, ac lupanaribus patrimonium consumens pupillos fratres debito etiam victu, vestitúque priuatos miserandam trahere sinat orbitatem. O scelus! ô dedecus! Vniuersim hoc loco dictum velim: etsi frequens sit deploratio pupillorum, quorum pecunia, vel ab infidis tutoribus, vel ab inhumanis iudicibus, aliisque huiusmodi potentioribus deuorantur; nihil tamen perniciosius aduenire posse iis, qui misellos depeculantur, quàm istorum peculia.

Fratrū odia ex cupiditate habendi.

D.Ambr.

Frater natu maior hostis, prædoque minorum.

11. Audi quid Spiritus sanctus cauendum moneat: *Ne attingas paruulorum terminos: & agrūm pupillorum ne introeas; propinquus enim illorum fortis est; & ipse iudicabit contra te causam illorum*. Prouerb. 23. Sensus est, vti declarat Lyranus: *ne occupes in toto, vel in parte possessiones eorum, qui nesciunt se defendere, vt paruuli; vel non possunt, vt pupilli. Propinquus enim Deus est custodiens paruulos Dominus*. Psalm. 114. Scilicet paruuli, & pupilli vnum habent propinquum, simúlque & tutorem, & custodem Deum omnipotentem, qui scit, potest, ac debet commissos suæ tutelæ misellos ab omni iniuria liberare, aut etiam grauissimè punire illorum oppressores. Planè (vti experientia quotidiana comprobat) qui pupillorum capit iniustè prædium, aut quid aliud huiusmodi, propriæ quoque substantiæ pestem, exitiúmque importat. Dei maledictione feritur domus, in qua pupillorum rapta substantia tenetur. Profectò, vt in aliis omnibus rerum euentibus, ita etiam in hoc admirabilem Dei prouidentiam, & inscrutabilia Dei iudicia contemplari, ac venerari æquum est, videlicet, odium, exilium, seruitutem, catenas, dominium Ioseph, descensum in Ægyptum Hebræorum; & quicqnid deinde secutum est; hæc peperit tunicula.

Prou. 23. Lyran.

Psal. 114. Paruuli & pupilli propinquū habent & tutorem Deū.

Pestem sibi accersit qui pupillorum occupat substantiam.

12. *Videntes autem fratres.*] Odiorum causa fuit delatio ad patrem criminis fratrum pessimi, at in

at inuidiæ fuit nimius ille patris amor, ac tunica polymita. Verum enim verò grandis esse solet odiorum fomes inuidia. Hæc autem (quâ nihil aut inhumanius, aut detestabilius) dolor est alienæ felicitatis. Quamobrem qui bonum tibi aliquod eminens fecit, inuidiam tibi multorum concitauit, vt hîc videtur. Prælatio quippe armauit fratres. Præferri Ioseph à patre, idem prorsus fuit, atque inuidos creari, hostésque in Ioseph armari. Hoc idem subtiliter Dauid expressit in odio Ægyptiorum aduersus Hebræos: *Conuertit cor eorum, vt odirent populum eius, & dolum facerent in seruos eius.* Psalm. 104. Deus ipse fecit, vt Ægyptij odirent Hebræos, eisque dolum facerent. Ita vates, sed quî potest hoc verè dici? An Deus autor est peccati; an Deus motor est odij, ac doli? An Deus corda hominum in odia conuertit, & ad struendos dolos concitat? *Nunquid* (ait hoc loco S. August.) *istorum tam grauium peccatorum autor est Deus? Nam ipsa est mirabilis illa Dei bonitas, qua benè vtitur etiam malis.* Tanta quidem Dei bonitas est, vt non modò malum, nec facere, nec fieri velit, sed etiam malum ipsum conuertere in bonum, & ex malo facere bonum consueuerit. Quâ ratione igitur fecit, vt Ægyptij odiis, dolísque Hebræos prosequerentur? Declarat optimè S. August. *In eo, quòd populum suum multiplicauit, hoc beneficio suo malos ad inuidendum conuertit. Non itaque cor illorum malum faciendo, sed populo suo benefaciendo cor illorum sponte malum conuertit ad odium.*

Odiorum fomes inuidia.

Psal. 104.

D. Aug. *Bene facere est odium & inuidiam concitare.*

S. August.

13. Itaque inuidia subitò erumpit, vbi primùm in alio bonum eminens apparet: & qui hoc elargitur, inuidos creat, hostes obarmat, quocirca, vt inuidiam aut non suscites, aut saltem declines, necesse omninò est, ipsum quod possides, bonum abscondas. Pulchrè in hanc sententiam scripsit S. Hieron. *Semper in propatulo fortitudo æmulos habet, feriúntque summos fulgura montes: me quoque latëtem inuenit inuidia.* In procem. quæst. Hebraic. Latere quidem præ humilitate, & modestia studebat vir doctissimus æquè, ac sanctissimus: sed non potuit suis (vt putabat) in latebris inuidiam effugere maledicorum. At cùm tantus esset, & sanctitatis, & sapientiæ splendor in Hieronymo, non poterat non in gentes prodire: nec vlla quantumuis densa, sic solē obducit nubes, vt orbi lucem, ac diem prorsus eripiat. Latere non potest virtus; quòd si se abdiderit, adhuc abditam, & latentē inueniet inuidia. Oculos hæc bestia lynceos habet, quos nihil effugiat: reguli oculos, vt quicquid aspiciet, insperso veneno inficiat. Sed primum omnium sibi nocet inuidus, sui carnifex, se ipsum excruciat, ac perimit. Rectè S. Chrysost. istud malum ita describit. *Inuidus secum bellum gerit; quouis ense penetratiores in se cogitationes acuens in omnibus, quæ videntur offendens, & in singulis, quæ occurrunt hominibus seipsum vulnerans, omnes tanquam hostes intuens.* in Psal. 4. Vbi etiam inuidus ab eo definitur: *Communis naturæ hostis.* Quare qui suum inimicum acerbiùs afflictare volet, & altiùs adacto vulnere cruentare, benè faciat alteri quod ille inuideat.

Contra illū, in quo bonū eminet, armantur inuidi.

D. Hieron.

Latere non potest etiam abdita virtus.

Nullibi virtus effugit inuidiam.

D. Chrys. *Inuidus sui carnifex.*

Inuidus naturæ hostis communis.

14. Ita Dominus adulteram illam, & perfidam synagogam fauciauit, cùm dixit. *Vltra flumina Æthiopiæ inde supplices mei, filia dispersorum meorum deferent munus mihi.* Sophon. 3. Loquitur Dominus cum synagoga, quam vocat filiam dispersorum. *O Israël,* (declarat S. Hieron.) *ô synagoga, quondam filia, quam in toto orbe dispersi, licèt inuideas, licèt æmulatione crucieris; tamen de Æthiopia mihi victimæ deferentur, id est, de gentilium populo: vtroque legifero nubet Æthiopissa, inuidente synagoga Hebræorum.* Irridebant Hebræi quascunque gentes non secus, atque Æthiopas, tam obscuro ingenio, quàm colore. Igitur Dominus illis abiectis, istos elegit, horum muneribus, obsequiis, & sacrificio delectatur, vt interim Iudæi, quæ bona priùs possederant à gentibus Christiano ritu imbutis, ac nomine diuinitùs honoratis, quà per prouincias, quà per orbis, cœliquę plagas dispersi exulésque diuagantur, possideri vident, & inuident. Denique vt hunc locum de inuidia Iudæorū absoluamus cum testimoniis diuinæ scripturæ. Egregiè S. Hieron. hoc de argumento sic edisserit: *Synagoga non claudicat, sed vtroque truncata est pede: quæ quia non recipit Christum, oculos dolet, & cum Lia lippescit, & non amatur à Iacob; & Rachel succedente negligitur:* in 3. Sophon. Truncantur præ inuidia Iudæi vtroque pede, cùm vident Christianos vtroque succedentes recto per latam mandatorum Dei viam, atque in Dei Regiam confidenter, sanctéque ingredientes.

Sophon. 3.

D. Hier.

Inuidens Iudæi Christianis felicitatem.

D. Hier. *Iudæis abiectis gentiles à Deo recepti.*

15. Dolent oculos Iudæi, anguntur miseri cùm lippis cernunt oculis quàm pulchri sint, quàm acuti Christianorum oculi, qui sub scandalo Crucis Dei virtutem, gloriámque speculantur: abiecti à Christo Domino vero illorum Messia expelluntur Iudæi: at gentes ad Christum conuersas à Deo recipi, atque admirabili virtutum omnium pulchritudine vident adornari. Satis hæc fuerint hoc loco contra istud monstrum inuidiæ, quo inter homines vti nullum est perniciosius, ita nec est fœcundius: pullulat vbique inuidia malis fœta fructibus vitiorum: sola verò immunis est ab hoc maledicto semine illa tantum regio, in qua cum magno discrimine meritorum vnanimis tamen regnat concordia caritatis; in cœlo, nimirum. *Vbi* (inquit S. August.) *nulla est inuidentia, concors est differentia.* lib. de virg. cap. 29. Videt ibi cœlesti adornatam polymitâ, niueóque integritatis fulgore collucentem virginum chorum, reliqua cœlituum multitudo, quæ non tanto splendet lumine; at non inuidet, non odit Iosephum, non de patre conquēritur; quare idem Augustinus beatas in cœlo virgines alloquens adiungit: *Videbit vos cætera multitudo fidelium; quæ agnum ad hoc sequi non potest; videbit, nec inuidebit: & collætando vobis, quod in se non habet, habebit in vobis.* ibidem.

Fœta vitiis inuidia pullulat.

D. Aug. *In cœlo caritas regnat, abest inuidia.*

Choro virginum cæteri collætantur in cœlo.

16. Hanc vniuscuiusque beatorum de alterius sublimiore felicitate lætitiam, maximè omnes beatæ animæ de incomparabili gloria Beatissimæ Virginis matris Dei festiuissimè applaudentes, ostendunt. Cùm enim Virgo mater referat: *Introduxit me Rex in cellaria sua.* Cant. 1. scilicet in promptuarium omnium gratiarum, ex quo exiui gratiâ plena; in thesauros ipsos diuinitatis, vnde prodij mater Dei. *Qui enim* (declarat hoc loco Rupertus) *verbum suum, quod erat, & est in corde suo, mihi totum infudit: quomodo non etiam cum illo mihi omnia donauit.* Hanc Virginis Deiparæ supereminentem dignitatem contemplantes animæ non modò non inuiderunt, sed mirum in modum Virgini cōgratulantes præ lætitia triumpharunt. *Exultabimus, & lætabimur in te memores vberum tuorum.* Cant. 1. Legunt apud Theodor. Græci Patres. *Exultemus, & lætemur in te; amabimus vbera tua. Rectitudo dilexit te,* &c. Hoc ipsum Virgini matri applaudentes dicunt omnes animæ iustæ: *Exultabimus, & lætabimur in te,* (inquit Rupert.) *& cantabimus dicentes: quia Eua nos fecit plorare, Maria nos fecit exultare.* ibidem.

Cant. 1. *B. Maria in thesauros Diuinitatis introducta.*

Rupert.

B. Maria applaudunt animæ inferiorum.

Cant. 1. *B. Maria fons gaudiorum.*

Rupert.

SECTIO

SECTIO III.

Accidit quoque vt visum somnium referret fratribus suis: quæ causa maioris odij seminarium fuit. Dixítque ad eos: Audite somnium meum quod vidi: Putabam nos ligare manipulos in agro: & quasi consurgere manipulum meum, & stare, vestrósque manipulos circumstantes adorare manipulum meum. Responderunt fratres eius: Numquid Rex noster eris? aut subiiciemur ditioni tuæ? Hæc ergo causa somniorum atque sermonum, inuidiæ & odij fomitem ministrauit. Aliud quoque vidit somnium; quod narrans fratribus, ait: Vidi per somnium, quasi solem, & lunam, & stellas vndecim adorare me. Quod cùm patri suo & fratribus retulisset, increpauit eum pater suus, & dixit: Quid sibi vult hoc somnium quod vidisti? num ego & mater tua, & fratres tui adorabimus te super terram? Inuidebant ei igitur fratres sui: pater verò rem tacitus considerabat.

1. QValis quisque nostrum est, tales profectò & alios esse iudicat; Nam ex se ipso vnusquisque alios dimetitur. Quod in Ioseph iusto & C innocente perspectum hoc loco est: nec enim iratos sibi fratrum animos vel leuiter potuit suspicari. Ardebant in præcordiis fratrum odia in Ioseph, & licèt sæpiùs foràs erumpentia sese ostéderent signis, & verbis, tamen conceptum de intentanda nece fratris flagitium alto silencio tegebant, opportuno (quod sperabant) tépore perpetrandum. Phil. Hebr. Quamquam Philo Hebræus arbitrari videtur, odium fratrum dolo conditum, atque in tempus dilatum nullo satis euidenti signo exteriùs prodiisse: Ait enim: *Fratres tanto odio Iosephum prosequebantur, quanto pater beneuolentiâ; tegentes tamen id, & dispensantes in tempus aliud: Vnde magis augebatur in dies. Nam affectus qui premuntur, ne per verba aspirent, grauiores redduntur.* lib. de Ioseph. Celabant quidem sub pectore odium in fratrem opportunè aliquando expromendum, quod in dies quotidie augebatur, tum ob quotidianas occasiones, quas exulcerati animi auidè captabant, tum etiam, quia cùm non auderent illud per externa signa ostendere, palamque efferre (communicata siquidem passio, vt plurimum defernescit, ac mitigatur) ob reuerentiam, metúmque patri debitum; vti suppressus violenter ignis accendi vehementiùs solet, acerbiùs multò, ac truculentiùs reddebatur. Cæterùm quia nec flamma diutius pressa potest interdum non erumpere, saltémque emicare, nec odium animo tectum aliquando in aliquod externum signum prodire non potest, maximè vbi ingiter sese offert odij, E inuidiæque materia; profectò si puer aut callidior, aut minus innocens, sanctúsque foret emicantem odiorum flammam perspiciens, certò delitescens in cordibus malum deprehenderet. Sed qui de fratribus odium suspicaretur, cui vel ipsum nomen discordiæ ignotum erat? *Ergo ille* (inquit Philo Hebr.) *innocenter simplex non intelligens domesticas fratrum inimicitias viso somno non irrito, vt amicis adaperuit* lib. de Ioseph.

Odiũ animo conceptum diu latere non potest.

Phil. Hebr.

2. *Audite somnium meum.*] Duo somnia rem A eandem significantia, quæ sibi dormienti occurrerant, suis fratribus narrauit Ioseph. Et primum quidem sic habebat: Post demessam in agro segetem, collectis iam & ligatis ad aream manipulis, ecce tibi manipulus, quem collegerat, ligatúque Ioseph, erectus in medio agro stare videbatur: dein manipuli, quos legerant fratres circumcirca procumbere venerantes manipulum Ioseph. Alterum hoc modo contigit; descendere de cœlo sol, ac luna, vndecimque sydera; & ab illis adorari Ioseph visebatur. Vtroque autem somnio significabatur potestas regia, quam post aliquos annos Ioseph Ægyptum gubernans, esset habiturus, ob quam Iacob, & filij, vt infrà videbitur, essent veneraturi. Auditis igitur somniis B incredibile dictu est, quantis odiorum flammis exarserint fratres aduersus Iosephum: haud dubiè siquidem collegerunt, de regno somnium esse, quod intolerandum illis videbatur; vt scilicet à filio Rachelis, & minimo ipsorum fratrum tanto excederentur honore, atque vti à domino, Regéque iuberi, coërcerique possent. Erat quidem tantus honor fratris à fratribus, & magni æstimandus, & plurimùm celebrandus, qui certè omnibus communis esset fratribus. *Sed tamen fratres* (vt scribit Iosephus) *valde contristantur illud præsagium, haud aliter sanè, quàm si alieno cuipiam hac felicitas protenderetur; ac non fratri; cum quo pariter omnibus fortunis frui possent, tam felicitatis, quàm generis socij.* lib. 2. antiq. cap. 2. Et quidem hæc somnia diuinitùs facta sunt, non autem casu, vt vana sunt, & ridicula nostri cerebri insomnia. *Deus enim* (inquit Procop.) *ad virtutem capessendam Iosephum prouocans futuræ splendorem dignitatis prædicit, quæ re magis lætari decebat fratres. Non enim Deus iniustè erat facturus, quòd ipsum erat honoraturus. Verùm cùm illi fratrem odio se insectari putarent, ipsum Deum ipsum odio prosecuti sunt. Nam frater somnij causa non erat: Deus illud einem obiecerat.* Itaque, neque somnium, neque per somnium significata felicitas iusta causa erat odio prosequendi fratrem. Nam vtrumque a Deo in honorem Ioseph, eiúsque patris, ac fratrum pro grandi beneficio donabatur. Deinde, qui hominem propter aliquod eminens Dei donum inuidus odio D insectatur, Deum potiùs, quàm hominem odit. Præterea quàm sit non modò iniustum, sed etiam stultum, ac ridiculum propter insomnia istud odium fratrum ita conuincit Procop. *Si veritatem prædicit, quomodo vos opprimetis? sin autem mentitur, & non somnium, sed figmentum narrat; quid inuidetis ob rem vacuam.*

Odium ex somniorum felicitate.

Ioseph.

Male frater fratri felicitatem inuidet.

Procop.

Deum odit qui homini felicitatem inuidet.

Procop.

3. Porrò autem quòd Ioseph narrauerit fratribus somnia futuræ suæ dignitatis, non proinde culpandus erit, quippe cùm puer ex quadam pura, & innocenti simplicitate referret insomnia. Deinde sicut illa somnia fuerunt Iosepho diuinitùs iniecta, sic ad ea narranda diuinitùs instinctum, atque incitatum credere fas est; vt nimirum tam mirabilis exaltatio Ioseph super fratres, & parentes, à Deo prædestinata, & perfecta esse intelligeretur, vt quæ multo antè fuisset per huiusmodi somnia mirabiliter præsignata, & prænunciata. Verùm enim verò S. Bernard. tractans hunc eundem locum arbitratur, aut non peccasse Ioseph narrando somnia, aut si peccauit, leue quidem fuisse peccatum; quod subinde tantis eius virtutibus obscuratum, & calamitatibus expiatum fuerit. Ita verò scribit: *Ioseph cùm prœuidisset exaltationem suam, non tamen præsciuit sui venditionem, quantus propior esset venditio,* quam

D. Bern.

quia in exaltatio. Non quod tantum Patriarcham in superbiam crediderim incidisse, sed vt eius exemplo pateat, quod hi qui futura prævident per spiritum prophetiæ, etsi non omnia, non ideo tamen putandi sunt nulla prævidisse. tract.de grad.humil. in grad.1. Non semper quidem Prophetis ad omnia præstò erat spiritus prophetiæ; Nam & Dauid, quo nullus Prophetarum aut acutiùs, clariúsque diuina mysteria, aut plura in futurum, & insigniora cantando prædixit; non tamen peccatum suum, nec suæ familiæ tam luctuosam tragœdiam præsciuit, vt iam alibi obseruauimus. Et Hieremias etiam tantus Propheta, quòd tamen ab aduersariis dolo esset vinciendus, mittendúsque in carcerem, non antè reuelatum accepit. *Et ego (inquit) quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam, & non cognoui, quia super me cogitauerunt consilia.* Hier.11. Quod quidem fuit etiam prophetia de Christi innocentia, non autem ignorantia. Hanc enim non habuit Dominus futuræ suæ passionis, quam priùs discipulis prædixerat; sed habuit tamen ignorantiam peccati; hoc est, & non cognoui peccatum aliquod in me, cuius ergò Iudæi & me odissent, & Cruci affixissent, vti declarat sanctus Hieronym.

Prophetis non in omnibus erat spiritus prophetia.

Hierem.11. *Christus innocens absque peccato passus.*

4. Hinc edocemur, quàm sint cautè conseruanda Dei dona, quanto silentio debeant occultari; quando & Ioseph innocens quadam simplicitate, atque diuino impulsu, non iam acceptam à Deo dignitatem, sed merum adhuc illius futuræ insomnium fratribus referens in odium illorum incurrerit, & extremum capitis adierit periculum. Sanctus esse nemo potest, quin sit humilis; & humilitas nihil tam studiosè curat, atque occultare; quod magnum, & clarum habet; contra verò prodere, quicquid in se vile obscurúmque, aut nouit, aut suspicatur. Iccircò sancti viri dicuntur in sacris literis libri, in quibus diuinus spiritus & sua dona, & gratias, & virtutes in hac vita inscribit: Cæterùm hîc sunt inuoluti, ne legantur, & in theca humilitatis conditi, ne surripiantur: donec in publico mundi theatro, in oculis totius humani generis ab ipso Deo, vbi nullum iam erit periculum, & explicentur, & legantur. *Libri enim aperti sunt.* Daniel.7. habetur. Hinc illud optimè dictum à S. Petro Damiano: *Quorum nunc meritum ab eis per custodiam humilitatis absconditur, & tanquam volumen Codicis ne legatur, inuoluitur.* epistol.3. cap.7. Iccircò Dominus nostram orationem sic in abscondito fieri commendat, vt solis Dei pateat oculis. *Cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum in abscondito.* Matth.6. Ne scilicet, visa, & audita periclitetur oratio ab insidiatrice vana gloria subitò intercepta; imò & à nobis ipsis, qui oramus, vt cauta, & tuta sit, necesse est occultetur. Sic enim interpretatur S.Hieron. *Mihi videtur hoc magis esse præceptum: vt inclusa pectoris cogitatione, labiisque compressis oremus Dominum: quod & Annam fecisse legimus: Labia eius tantùm mouebantur, & vox illius non audiebatur,* 1.*Reg.* 1. ibidē. Etiam Dominus iustitiam nostram fieri prohibet coram hominibus, & eleemosynam sic in abscondito donari; *Vt nesciat* (inquit) *sinistra tua quid faciat dextera tua.* Matth. 6. *Nimirum edocemur* (declarat S.Hilar.) *vt in Dei scientia opera nostra consistant: cùm sub nuncupatione membrorum in his quæ geramus, eorum qui nostra sunt, atque nobiscum sunt, conscientia arceatur.* Can.4.in Matth.

Occultanda Dei dona.

Humilis tegit virtutes, vitia prodit sua.

Sancti sunt libri ab ipso Deo inscripti.

Dan.9.

D.Petr.Da.

Matth.6.

D.Hier.

Virtutis opera humiliter occultanda.

Matth.6.
D.Hilar.

5. Facit quidem humilis opera iustitiæ, & misericordiæ, sed ea vbi primum facta, sic obliuiscitur, ac si nunquam fecisset. Habet quidem intùs animam multis, magnísque plenam meritis, sed habere se nescit; nec illius cōscientiam propria virtus intrat, quam sola vel naturæ, vel moris vitia, & patrata flagitia occupant, vt humilient, vt contristent, vt discrucient. Est enim verè humilis, vti cæcus ad perspicienda, quæ peperit merita, & dona Dei, quæ accepit: sic ad demerita, quæ perperam collegit, & scelera, quæ commisit, planè acutus, ac lynceus. Cæterùm ea solet ipsa Dei prouidentia esse pro honorandis iis, qui se humiliant, vt illorum vitia celari curet, qui suas sub humilitatis velamine virtutes occultant. Moysem nec mori, nec iam mortuum, imò nec sepulchrum quidem illius, vel vnus mortalium vidit, vt ex Deuteron.34. constat. Profectò quia dum Moyses viueret, suam diuino fulgore splendentem, ne intuentium oculos, animósque in admirationem conuerteret, occultare solitus est; noluit Dominus vti faciem morientis tristi pallore infectam, & mortui subinde deformem, ac funestam videret, sepultíque graueolentiam sentiret vllus mortalium. Deinde illum, qui sua humilis detegit vitia; & quàm sit vilis, abiectúsque, diuino conspectui repræsentat, scitique, ac videri ab hominibus contendit; vel certè non veretur, non refugit, ipse Dominus, & occultat, & exornat. Quod quidem pater ille Deum significans, in prodigo, & luxurioso filio demonstrauit. Tactus nimirum conscientiâ suorum scelerū adolescens, ac suam illam tot per annos exercitam turpitudinem, aliquando tandem pertæsus dixit: *Surgam, & ibo ad patrem meum.* Sed heus tu infelix, ac perdite iuuenis, quo nam isto habitu audes ad patrem tuum ire, siccine lacerâ, detritáque veste seminudus, macie confectus, squalore, illuuiéque deformis in patris tui oculis, in conspectu seruorum, totiúsque familiæ, ac viciniæ, in summum tui generis dedecus, & infamiam vt appareas non te pudet? Planè peccatorem non pudet istius vilitatis, quia conuersum pœnitet transactæ iam improbitatis. Quid igitur pater filio redeunti, quid pœnitenti homini, quid tam humili peccatori Deus faciet? scilicet; vidit à longè venientem, accurrit, cecidit super collum eius: ne tam turpi facie, habitúque miser alienis pateret oculis intra brachia patris, in sinu, pallióque obtegitur. Deinde ad seruos, qui fortè ad insperatum filij aduentum concurrebant: *citò* (ait) *proferte stolam primam*, &c. Luc. 15. Hac scilicet occasione famulos abire iubet, interímque seminudum, ac deformem complexibus obstringit, atque operit, ne filij tam indecens habitus à quolibet alio, quàm à patre videretur. Quare optimè animaduertit S.Petr.Chrysolog. *Hinc est, quod à seruis ante vestiri voluit, quàm videri, vt soli patri nota esset nuditas.* serm.3. Filius enim, etsi prodigus, etsi perditus, macie confectus, fœdóque habitu porcarius; at patri, quia rediit, quia resipuit, quia fleuit, quia patrem inclamauit; & dulcis, & charus, & pulcher, gratúsque est; qui quidem aliorum oculis, si vt erat, appareret, & risui esset & ludibrio haberetur.

Humilis sua nescit merita.

Humilis ad sua vitia lynceus.

Moysis mors quare occulta.

Luc.15. *Filij prodigi ad patrem reditus.*

Deus vitia tegit ac delet humilis.

Luc.15. *Mirus Dei affectus erga pœnitentes.*

S.Petrus Chrysol.

Deus honori pœnitentis consulit.

6. Hinc etiam instruimur, quanta sint in honoribus, & dignitatibus pericula, quorum vel mera insomnia, tot, támque luctuosas excitarunt tragœdias. Nusquam tuta fides, nusquam secura concordia, nec fidus etiam fratrum amor, vbi alius alium præcellit, vbi alius alio superior eminet. Mittit Dominus Samuelem vti vnum ex filiis Isai sacro oleo vngat in Regem Israël; at non Dauidem nominat. *Nimirum* (respondet S. Chrys.) *ne idem Dauidi accideret, quod Iosepho prius acciderat:*

Honores & dignitates periculis plena.

D.Chrys.

accidei at: quemadmodum enim illius fratres cùm eum regem suum fore intellexissent, insidias ipsi instruxerunt, ac bellum intulerunt. Eodem modo periculum erat, ne isti quoque idem facinus perpetrarent. Itaque ignoratio eum à periculo vindicauit. homil.1. in Psalm.50. Enimverò cùm Dominus misit Samuelem ad vngendum vnum ex filiis Isai, non ei reuelauit, quis nam eorum esset vngendus, vt euidenter constat ex sacris literis. *Ignorantia vero* (inquit Theodoret.) *diuinam reuelauit sententiam: si enim ad Dauidem rectà esset profectus, venisset in suspicionem, quòd hoc fecisset ex aliqua subornatione.* quæst.37. in 1.Reg. Quàm igitur cautè omnia Deus ipse disposuerit, ne fratribus vlla daretur occasio inuidiæ, odiique in Dauidem: apertum est ex iis, quæ Theodoret. & D. Chrys. subnotarunt, maximè verò, quia in quolibet filiorum, qui ab Isai præsentabatur, dicebat Propheta, non hunc elegit Dominus: vbi verò adductus est omnium minimus Dauid, ait Dominus: *Surge, vnge eum, ipse est enim.* 1.Reg.16. At hæc vox clarè audiebatur ab omnibus, quod magis placuit Abulensi, vt scilicet alij fratres probè intelligerent, non se fuisse à Samuele reiectos propter aliquam erga Dauidem, quem adhuc superesse in choro filiorum Isai prorsus ignorabat, propensionem, respectúmve alium; sed ab ipso Deo non electos, qui solum omnium natu minimum, quia sic voluit, elegisset.

Inuidia inter fratres. — Theodor. — *Cautè prudentérque acta Dauidis electio.* — 1.Reg.16.

7. Hinc illud adiungit Theodoret. *quoniam venit ad primum, ad secundum, ad tertium, & deinceps ad septimum, cognouerunt quòd Deus esset, qui hos quidem secerneret, illum vero eligeret.* Voluit Dominus, vt fratres certò cognoscerent electionem illam pueri Dauid ab ipso fuisse Deo factam non verò à Samuele, qui vti homo errare posset. At quorsum isthæc? nimirum ad vitandam fratrum inuidiam. *Nam cùm etiam* (concludit) *sic factâ electione aperuerunt fratres suam inuidiam, fratrem conspicati in acie: quid non fecissent, si non facta esset hoc modo.* Hæc Theodor. Ac propterea non remotis arbitris in abdito, sed (vti habet textus) *vnxit eũ in medio fratrum suorum.* 1.Reg.16. Qui scilicet, omnes manifestò perceperunt Dei vocem: *surge, vnge eum, ipse est enim:* viderúntque suis oculis diuinam esse fratris sui electionem, in qua nullius possit erroris timeri suspicio: nec proinde quiuis homo (nisi lapis, aut stipes foret) inuideret ei, quem euidenter sciret à Deo cæteris præpositum. Quod si nihilominùs post hanc diuinitùs comprobatã electionem, etsi non multum, aliquã tamen ratione tacti liuore Dauidem posteà conuitiati leguntur: quas quæso tragœdias non excitassent si factam dolo, & in obscuro electionem illam audissent? Eadem ferè est explicatio Procopij ad hunc modum: *Si statim ad Dauidem perrexisset, ex anticipata quadam opinione, vel præsumptione hoc facere videretur. Cùm verò ad omnes venisset, ostendit Dominus reliquis reiectis Dauidem elegisse. Si vero hæc cùm facta sint, fratres nihilominùs Dauidem videntes in castris inuidiam ostenderunt; quid si hæc facta essent, non erant facturi?* in 1.Reg.

Theodor. — Procop.

8. Inuidiæ, odiique, & magnarum calamitatum scopus est ipsamet eminens inter homines dignitas: exulcerat animos, acuit linguas, incendit oculos, corda, sensúsque armat eximius in quoquã alio, quàm in nobis, honor. Hostem ducimus, vt hostem insectamur, quem nobis honore prælatum videmus: O quàm graues contra se ipsum procellas excitat ipse, vbi primùm sese exerit, honor? Hoc scilicet nomine appellandum duxit Nazianz. Episcopatum, quem subterfugiebat. *Præsentia* (inquiens) *tempestatis instar exsistimabam,* &c. Atque vt huiusmodi procellam declinaret, nullas non aut eremi, aut cœnobij latebras perquirebat, vti adiungit. *At rupem aliquam, aut præruptum quendam locum, aut exiguum murum conquirebam, quibus obtegi possem.* orat.5. O dedecus! ô labem! ô insaniam mortalium nostri temporis! Non vti Chrysostomi, non Nazianzeni, non Ambrosij, non Gregorij, non Augustini refugiunt, declinant, timéntque dignitatum procellas, non sese in tenebras abdunt, non in latebris se sepeliũt, vt videri ab hominibus, vt anteponi, vt præfici, vt efferri ad honores non possint, sed miseri, virtutum, & doctrinarum præsidio destituti, audent tamen præcipiti quadam temeritate, ac cæco impetu dignitates ambire, quas illi si saperẽt, vel oblatas respuere, vel etiam per vim intrusas defugere potiùs deberent. Desudant stulti pro acquirendis animæ periculis, elucrantur immenso labore salutis æternæ dispendia.

Inuidia, odiorúmque scopus eminens honor. — Nazianz. *Fugiendus honor.* — *Stulta dignitatum ambitio.*

9. Rectè S. Cyprian. de ambitione huiusmodi non minùs periculosa quàm probrosa in hunc modum disserit. *Ambitionis salsugo bibulam animam occupat, vt per fas, & nefas ad loca superiora, etiam de latebris eremi nonnulli se ingerant,* &c. Pulchrè dicit salsuginem: etenim ambitio sic est animæ perniciosa, vt illam quodam velut humore salso reddat omninò infœcundam; vt nullum in ea pullulet gèrmen virtutis: at curarum, solicitudinum, timorum, mœrorúmque perenniter ebulliãt amaritudines. De latebris (ô pudor!) eremi, de claustris religionum, quò sese homines à seculi vanitate transfugientes receperant, in eandem rursus euoluti, toto affectu ambiũt eminere, præesse, dominari, ac verè dicam superbi in magnum scilicet dedecus Crucis & ignominiam Domini sui crucifixi, cuius se obsequio manciparant. *Et de omni gradu* (adiungit idem) *vbi aliquis aditus patet, anheli prodeant, discurrant ad iudices, blandiantur mediatoribus, conducant auxiliarios, & modis omnibus elaborent, vt sedeant cum principibus,* &c. Præsint videlicet in cathedris, Episcopi creentur, ac de humilibus religionum ædibus in regia planè transmigrent palatia. Sed quid inde lucri? Respõdet ergo sanctissimus martyr: *Eo quæstu, vt maledicat Deus, quod ipsi benedixerint; & benedicat, quod ipsi maledixerint.* in prolog. lib de operib. Christi. Digna illorum ambitione hæc pœna succedit, vt infeliciter præsint, infaustè regant, irreligiosè viuant, non sanctè moriantur.

D.Cyprian. — *Pudor est religiosum ambire honores.* — S.Cyprian. *Ambitio episcopatuũ.* — *Vbi regnat ambitio, & vita & mors periculosa est.* — S.Cyprian.

10. *Inuidebant ei fratres sui.*] Quis nam quæso dignè queat inuidiæ malum explicare? Bonorum abundantia, & insignis prosperitas aliorum etiam cognatorum, etiam fratrum creat aduersus eos inuidiam; & cùm odij causa sit malum; inuidiæ causa ob prauam scilicet, inuidentis affectionem est ipsum bonum: deinde nullo definitur termino inuidia, sed persimilis oculorũ vitiosæ (ophthalmia dicitur à Græcis) affectioni, vti hæc rebus omnibus lucentibus nimiúmque splendidis offenditur, ac læditur; sic inuidia rebus omnibus aliorum bonis, ac prosperis grauiter admodũ exacerbatur, ac tabescit. Quid quòd tantum hoc malũ solos inter homines inuenitur; nec enim bruta vel brutis, vel hominibus, nec illis isti inuident. Solum in homine de hominis bono ignescit inuidia. Et quidem alia, quæ mala vel grauissima putantur, aliquando ita cohonestantur, vt iustè sanctéque ab hominibus exerceri consueuerint. Sic odisse, rapere, occidere iustum non semel,

Odij causa malum: inuidia bonum est. — *Solùm inter homines inuidia reperitur.*

&

& sanctum est, quod quidem ritè bello iusto efficitur, & publica exercet Reipub. iustitia. At inuidia nullo vnquam in euentu iustè suscipitur: nulla inuidiæ debita occasio, causáque iusta: vtique malum nullo successu laudabile, nullâ circunstantiâ cohonestandum, nullâ ratione tolerandum. Quæ maior esse, aut cogitari potest improbitas, & malitia, quàm quæ inest inuidiæ; vt de bono alterius nascatur, tantóque magis accrescat, quantò vel bonitas, vel prosperitas accrescit aliena: vt vulgò iam inuidiosum esse, ac talem, vt ei à multis inuidearur, laudabile ducatur, & gloriosum? Quare illud Themistoclis dictum celebratur, qui quidem dicebat, *se cùm esset adolescens, nullum egregium facinus, & praclarum fecisse, eò quòd sibi tunc nemo inuidisset.*

Inuidia nullo euentu laudabilis.

Inuideri laudabile est.

11. Quid plura? Venenum est inuidia, quo aliorum bona malignè superfusa inficiuntur, ac tabescunt: atque ex floribus, è quibus apicula fauos conficit; inuidus instar araneæ venenum effingit. Quid quæso execrabilius? *Alienas aclurus* (inquit S.Chrysost.) *suos quæstus existimat inuidus; & aliorum felicitatem miseriam suam arbitratur.* homil.41. in Matth. Sint licèt virtutes sole ipso illustriores, sint licèt bona, vel naturæ, vel moris in proximo, quæ negari, occultaríque nullo modo possint. Ea tamen est ingenij malignitas in inuido, vt de illis etiam, & quærat, & nouerit venenum construere. An non fratres Ioseph innocentem, sanctúmque puerum apud patrem (vti vidimus ex alia Hebræorum lectione) crimine pessimo accusarunt? Sed frustrà tamen, quippe prudens Iacob contra innocentem insurgentibus inuidis, ac maleuolis habendam fidem non censuit. Magna quidem illa fuit Agesilai laus, quam etiam Christiani principes imitari cōstanter debuissent. Nimirum cùm à quopiam delatore alterius erratum, crimenve acciperet, primum omnium diligentissimè vitam ac mores delatoris inquirebat; quòd si malè moratum hominem, ac scelestum deprehendebat, non amplius procedēs mendacium, & iniquam reputabat calumniam: scribit Plutarch. in moral. Proprium est enim perditæ vitæ hominibus, & inuidere bonis, & bonos calumniis, odiisq; insectari. Hinc illa S.Gregorij celebratur sententia: *Cùm persona per contrarietatem displicet; nec recta, quæ protulerit placent.* 9. Moral. O si huiusmodi à prælatis, à principibus, à patribus familiàs norma obseruaretur, ne statim libenter darent aures, fidémque haberent delatoribus, vti Euangelistis; nec credulâ mente susciperent, infixásque tenerent delatorum calumnias, vti Euangelia; sed antè omnia sedulò disquirerent, quis detulerit, quæ vita hominis, qui mores; num perditè viuens pium, & sanctè agentem oderit, incusarit, atque, vt sibi dissimilem, & suæ vitæ tacitum accusatorem, hostémque prorsus euertere, aut certè ostendere impostorem contenderit.

D.Chrys.

Summa inuidia malignitas.

Delatori malè morato non credendum.

Plutarch.

Mali habēt bonis indictum bellū.

D.Greg.

Inquirendū prius de vita delatoris, antequam audiatur.

12. Denique (vt hunc locum de inuidia concludamus) & vitæ, & animæ inuidentis grauissimè nocet hoc malum. Enimverò *inuidia* (inquit D.Gregor.Nazianz.) *tabes possessorum, virus, ac rubigo eorum, qui eâ agitantur; sola ex omnibus animi perturbationibus æquissima simul, & iniquissima.* orat. ad eos qui ipsum, &c. Iniusta est inuidia, quæ bonos, optimam quidem mundi portionem, odit, atque insectatur. Iusta verò quæ ipsummet inuidum dignè castigat, nec aliunde satellites accersit, cùm ipsamet domini sui tormentum sit, & carnificina. Quàm verò exitialis animæ pestis

D.Gregor. Naz.

Inuidia iniustè alies, iustè inuidū ipsum inflatur.

A inuidia sit, ita ex S. Gregor. accipe: *Nihil latum de propriis inuat, quia tabescentem mentem sua pœna sauciat, quam felicitas torquet aliena: quantòque extranei operis altius fabrica tollitur, tanto fundamentum mentis liuida profundius suffoditur: vt quò alij ad meliora ascendunt, eò ipso deterius illa ruat: quia ruina videlicet, etiam illud destruitur quod in aliis actibus, perfecto opere surrexisse putabatur.* Vbi enim sæuit inuidia, nulla stare simul potest virtus: hac peste omnia quæ censebantur bona moraliter opera, sic tabescunt, & pereunt, vt nihil boni, aut etiam meriti in anima inuidi relinquatur. *Nam inuidia* (adiungit) *cùm mentem tabefecerit, cunctáque inuenerit bene gesta consumit. Vnde bene per Salomonem dicitur: vita carnium, sanitas cordis, putredo ossium inuidia.* Prouerb. 14. Nec mi-

S.Greg. Papa.

Pestis omnium bonorum inuidia.

B rum, quia virtutum vita est caritas, at pestis, & interitus caritatis est inuidia; & consequenter afflatæ virtutes contagio inuidiæ prorsus emoriuntur. Sed quid est, quòd putredo ossium dicitur? respondet idem Gregor. *Rectè profectò inuidia dicitur putredo ossium quia per liuoris vitium ante Dei oculos pereunt etiam fortia acta virtutum. Ossa quippe per inuidiam putrescere est quædam etiam in actibus virtutum robusta perire.* lib. 5. moral. ad verba Iob. *Paruulum occidit inuidia.*

Prouer.14.

Pereunt inuidia contagio virtutes.

D.Greg.

13. *Increpauit eum pater.*] Illustrius multò fuit somnium secundum, in quo se vidit, & patri narrauit à sole ipso, lunáque, & vndecim stellis è cœlo cadentibus adorari: Fortè pater timuit fi-

C lium maligno aliquo spectro illusum: aut saltem ridiculum, vanúmque ratus (vti sunt vt plurimum insomnia dormientium) filium ab illa cogitatione, ac narratione voluit deterrere, ne videlicet fratrum (quorum animos iam nouerat malè affectos) vehementiùs illo quasi flabello inuidiam inflammaret. Monstrat igitur senex puero vanum illud fuisse insomnium, quippe in quo valdè repugnantia, & prorsus impossibilia iungerentur; Nam cum sole patrem, & luna matrem, stellísque fratres significari probè intelligeret; tum deinde vanam, & impossibilem dici adorationem contendit. Num ego & mater tua adorabimus te? ac si dicat: Non vides quàm vanum sit somnium tuum? Quis credat me patrem

Somnij Ioseph explicatio.

D tuum, sole significatum (vt putas) matrem tuam lunâ indicatam te vnquam adoraturos? Quid inanius, quid etiam à veritate alienius, quàm vt Rachel mater tua, quæ iam pridem sepulta est, ab inferis excitetur, resumptóque corpore te suum adoret filium? Nititur itaque Iacob confutare insomnia, vanáque demonstrare, ne Ioseph iuueniliter exultet gloriabundus: & ne fratres significatam somnio dignitatem inuidentes puero insidias moliantur. Sed quo nam pacto verum hoc somnium esse potest? Planè hoc solum videtur significari per somnium, scilicet Iosephum ad tantam dignitatem aliquando euehendum, vt à patre, & matre illi ciuilis adoratio

E deberetur. Nam si pater, & mater ad illum ignotum venissent in Ægyptum, eodem prorsus modo, iuxtà datam à Pharaone legem, quo fratres ipsum ignotum adorarunt, fuissent adoraturi. Hæc vera somnij videtur interpretatio. Cæterùm S.August. sub ista litera, quæ omninò Ioseph accommodari non potest; prophetiam intelligit in Christo Domino, cuius ille typum gerebat, euidenter impletam. *Hoc* (inquit) *in illo Ioseph impleri non potuit, quia iam mater ipsius de hac luce migrauerat: In nostro verò Ioseph, id est, Domino IESV Christo somnij illius sacramenta completa sunt.*

D.Aug.

In Christo completum est somnij Ioseph sacramentum.

14. Itaque prophetia est de Christo Domino, & in eo completa fuit, quando à Virgine matre, & à Beato Ioseph, & ab Apostolis adoratus fuit. *Maria enim (inquit) quasi luna, & Beatus Ioseph quasi sol cum vndecim stellis, id est, beatis Apostolis incuruati, & prostrati sunt ante eum; & impleta est prophetia quæ dixerat. Laudate eum sol & luna, laudate eum omnes stellæ, & lumen.* Psalm. 148. Hæc S. Aug. serm. 81. de tempore. Adiungit autem hoc adimpletum fuisse post resurrectionem Domini, ratus videlicet etiam tunc superstitem fuisse Beatum Ioseph, quem tamen communior sanctorum & doctorum tenet sententia multò antè obiisse, cùm scilicet Dominus se mundo prodere, prædicaréque suum Euangelium cœpit mortalibus. At nobis illud satis sit colligere ex D. August. à sanctissimo Ioseph per solem, à Virgine matre per lunam, ab Apostolis per stellas significatis verum Ioseph, id est, Christum Dominum, cuius ille typus erat, fuisse adoratum. Et quidem Iacob putat satis à se confutari somnia Ioseph, quòd fieri nequaquam possit, aut certè indignum sit, vt filius à patre, & matre adoretur. Verùm prophetiæ spiritum nullus extinguet. Sanctissimus Ioseph, qui pater putabatur, quamuis nō esset, Christum Dominum millies adorauit. At de matre quis hoc ipsum dixerit? Planè hoc est miraculum omnium maximè nouum: vt mater suum ipsum, quem concepit, quem peperit, quem lactauit filium, verè, sanctéque adorauerit; qui alius esse non poterat adoratione latriæ adorandus, quàm ipsemet Deus.

S. Ioseph sol, B. Maria luna, stellis Apostoli significantur.

D. August.

D. August.

15. Ergo ancilla Dominum, creatorem creatura, fœmina Deum & adorabat pariter, & lactabat. *Virginem* (inquit S. Lauren. Iustin.) *supra legem fecerat gratia, sed sub lege humilitas.* serm. de purificat. Quæ sublimior gratia apud Deū, quàm quòd ab illo electa, factáque sit Dei mater? Et quæ profundior humilitas, quàm quòd ancilla sit filij sui mater! *Creauit Dominus nouum super terram:* prædixit Hierem. Quid illud? *Fœmina circundabit virum.* cap. 31. Nimirum (vti declarat S. Hieron.) *absque viri semine, absque vllo coitu fœmina circundabit virum gremio vteri sui, qui iuxtà incrementa quidem ætatis per vagitus, & infantiam proficere videbitur sapientiâ & ætate, sed perfectus vir in ventre fœmineo solitis mensibus continebitur.* Sed illud etiam diligenter expendi debet, quanam ex occasione hanc de Virginis conceptu intulerit prophetiam: dixerat, videlicet, *Vsquequò deliciis dissolueris filia vaga? quia creauit Dominus nouum,* &c. ibidem. Sensus est, quem elicit idem Hieron. *Vsquequò negligentiâ dissolueris, & profundo errore vagaberis? Respice quid dicturus sum, & vnde tibi tanta beatitudo expectanda sit, diligenter attende. Audi quod nunquam ante cognoueras. Nouam rem creauit Dominus,* &c. Perstringit nimirum Hieremias hominis in carnali voluptate effrænatam licentiam eo maxime argumento, quòd Virgo Deum esset conceptura: indignum planè iudicans, atque intolerandum in carne hominis flagitium perpetrari; quam scilicet, Deus in Virgine homo conceptus vnione ad suam diuinitatem esset nobilitaturus. Itáne verò, vt carnem suam quis turpitudinum sordibus coinquinet, cùm ea planè similis illi sit, ac germana, quæ diuinitati Verbi hypostaticè vnienda est.

D. Laurent. Iustin. *Sublimis gratia profunda humilitas B. Mariæ.*

Hierem. 31.

D. Hieron. *B. Mariæ virgineus conceptus.*

Hierem. 31.

Summè indignum post Dei incarnationē hominis carnē luxuriâ pollui.

16. Ad hæc filiam illam deliciis dissolutam, & vagâ libidine lasciuientem carpens Propheta vaticinium de Virgine Dei matre subintulit: admonens videlicet in beatissima Dei matre Virgine potissimum à Deo contra carnis concupiscentiam, & libidinum tentamenta remedium esse constitutum. *Electa vt sol*, dicitur Cant. 6. Vti enim sol nubes, nebulásque dissipat, & omnem dissoluit caliginem: sic ad Virginis Deiparæ præsentiam (quæ præstò semper adest verè supplíciter inuocantibus) prauarum cogitationum euanescunt tenebræ, atque omnis carnalium tentationum tartarea caligo effugatur. Aptissima quidem theriaca, præsentissimum contra carnalis concupiscentiæ venenum ipsa pietas erga Virginem Deiparam est medicamentum, nec ferè aliud tantopere aduersarius à nobis auertere, aboleréque contendit, atque pietatem erga Virginem Dei matrem, illiúsque suauissimi nominis Mariæ inuocationem: Vti olim Assyriorum Dux Holofernes expugnationem Bethuliæ aggressurus primùm omnium aquæ ductus, vnde in vrbem aqua decurrebat, subuertere contendit. Sic enim scribitur: *Reperit quod fons, qui influebat aquæ ductum illorum extra Ciuitatem dirigeret, & incidi præcepit aquæ ductum illorum.* Iudith cap. 7. Quis nam iste fons, & quidem aquæ viuæ, nisi beatissima Virgo Dei mater, quæ mundo Deum peperit, in cuius inuocatione refrigerium, vitámque habemus. Hunc nobis incidi aquæ ductum, hunc fontem adimi, hac nos aquâ priuari omni ope nititur aduersarius, quippe cùm probè nouerit, nec absque nostro in Virginem Dei matrem obsequio, & pietate, salutem à Deo comparari solitam; nec vbi debita interueniunt officia pietatis erga Deiparam, posse illam prorsus perire.

Potissimum in B. Maria remedium contra carnis tentationes.

Cant. 6.

Pietatem nostri erga B. Mariam diabolus impugnat.

Iudith 7. *B. Maria aqua ductus.*

SECTIO IV.

Cúmque fratres illius in pascendis gregibus patris morarentur in Sichē, dixit ad eum Israël: Fratres tui pascunt oues in Sichimis: veni, mittam te ad eos. Quo respondente, Præsto sum, ait ei: Vade, & vide si cuncta prospera sint erga fratres tuos, & pecora: & renuncia mihi quid agatur. Missus de valle Hebron, venit in Sichem: inuenítque eum vir errantem in agro, & interrogauit quid quæreret. At ille respondit: Fratres meos quæro, indica mihi vbi pascant greges. Dixítque ei vir: Recesserunt de loco isto: audiui autem eos dicentes: Eamus in Dothaim. Perrexit ergo Ioseph post fratres suos, & inuenit eos in Dothaim.

1. Aggredimur ergò ad expendendam, & nostris illustrandam commentariis historiā Ioseph: vnam ex paucis memoratu dignissimis, quæ vnquam inter gentes contigerunt: Certè in toto Geneseos opere, nulla vel illustrior, vel iucundior, vel (si initia, media, exitúsque consideres) admirabilior. Increparat Iacob filium sua illa narrantem insomnia, ne si reperetet fratribus, iam inuidiâ exulceratis, grauiora in seipsum odia concitaret. At (vti prudens, & iustus erat) suspicans à Deo immissa, euentum expectabat. Atque interim domi filium retinuit, vt tempus, quo etiam grauissima curantur vulnera; morbo inuidiæ mederetur: nec enim vllus tam acerbè dolor excruciat, quin tempore vim suam,

Tēpore multa curātur.

suam, aut prorsus amittat, aut valde imminuat. Quapropter scripsit optimè S. Bernard. *Dolor continuus, & acerbus, diuturnus esse non patitur. Nam si non aliunde extunditur, necesse est cedat vel sibi. Enimverò citò aut de remedio consolationem recipiet, aut de assiduitate stuporem.* lib. 1. ad Eugen. Consumuntur omnia, quæ sub sole sunt tempore; ac dolor etiam ipse quantumuis magnus tempore finitur: imò & odia leniuntur, & irarum æstus deferuescunt. Hinc illud Poëtæ Ouid. in Ibin.

D. Bern.

Dolor vehemens diu nō potest permanere.

Leniat aut odium tempus, & hora meum.

Quamobrem multæ quoque inimicitiæ, quæ plane hostiles, prorsúsque implacabiles videbantur, tempore ipso euanuerunt: sublatâ igitur ex mutuo conspectu odiorum, & simultatum occasione mitigati sunt animi, qui hostiliter anteà desæuierant. Quin & ipsa inuidia, quæ malorum omnium, & seminarium, & incentiuum solet esse, decursu temporis, dum exulat ab oculis inuidiæ origo, deleta ex animo sepelitur. Mira quidem in tempore vis est, vtramuis in partem, vel ad mitigandum, vel etiam ad immutandum quemcunque animi, licet admodum perturbati affectum. Quare optimè scribit in hanc sententiam S. Bernard. *Noli nimis credere affectui tuo, qui nunc est. Nihil tā fixum animo, quod neglectu, & tempore non obsolescat.* lib. 1. ad Eugenium. Et odium, & amor, vbi fomes vtriusque abest, facilè ab animo eraduntur; quod quidem efficit tempus edax rerum.

Sublata occasione finiuntur odia.

Tempore affectus animi mutantur.

D. Bern.

Odium & amorem tēpus consumit.

2. *Fratres tui pascunt oues in Sichimis: veni, mittam te ad eos, &c.*] *Veritus Iacob* (scribit Philo Hebræus) *ne fortè præsentibus omnibus aliquid seditionis inter fratres oriretur, ex ingrata somniorum memoria, illos ablegat ad pascua, hunc domi seruat ad tempus, gnarus, quòd affectuum animæ, ac morborum tempus dicatur medicus.* lib. de Ioseph. Ea tamen vis est odij, vbi iam ex multo collectum in prægrandes flammas interdum ignescit, vt nec post longa etiam tempora extinguatur. Ergo Iacob non tantùm ex filiis malum suspicatus, arbitránsque iam tunc post multos dies inuidiam, odiúmque euanuisse, *quippe cùm* (vti adiungit Philo) *luctui tollendo, & furori sedando, & tumori pellendo sit tempus efficax: cuncta enim reddit leuiora, etiam quæ non facilè sanantur.* At vti homo, suâ, & filiorum est opinione deceptus: manebat enim adhuc altâ mente repostum fratris vtrumque insomnium; & inuidia, natúmque ex illa odium non quieuerat quidem tempore, sed nunc vel maximè perfidis illis fratrum pectoribus æstuabat. Nondum erant sanata liuoris vlcera, sed tempore grauius recrudeuerant: quippe odia, quæ inter viuos concepta nulli medicamini paruerunt, solent, vt plurimum obstinatis in peccato mentibus ita firmiter inhærere, vt nec etiam in morte moriantur, sed adhuc viuida cum iisdem pariter ad sempiternum gehennæ incendium detrudantur. Verum enim verò Iacob tempori credens, benéque sperans de filiis misit ad eos puerum. *Vbi scilicet cogitauit* (addit Philo) *iam euanuisse simultates domesticas, misit filium, tum vt fratres salutaret, tum vt renuntiaret, satin' salui sint vel ipsi, vel eorum pecora.*

Philo.

Morborum animi medicus est tēpus.

Odia interdum post mortem etiam viuūt.

Philo.

3. Itaque Iacob bonam de filiis habens existimationem (quis enim parens de filiis non bona credit: & quis ad illorum vitia non cæcutit?) nihílque mali suo Ioseph timens, ipsum ad illos mittit: maximè, quia ex somniis, quæ audierat destinatam à Deo summam filio super fratres felicitatem haud dubiè intellexit, quam, nec fratrum inuidia, odiúmque, nec vlla rerum creaturarum aut impedire, aut interturbare posset. Quod

Pater ad vitia filij cæcus.

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

A autem ex somniis felicitatem filio promissam Iacob intellexerit, ita explicat Iosephus: *Iacob non mediocri fuit voluptati somnium; præsagium enim somnij colligens, & sapienter euentum coniiciens gaudebat, eò quòd ingens filio felicitas portendi videretur: euenturum olim tempus, quando tam à parentibus, quàm à fratribus adoratione dignus haberetur.* lib. 2. antiq. cap. 2. Quæ quidem sententia mihi videtur probabilis; & quam S. Ambros. manifestò his verbis explicat: *Non ergò tamo somnio Patriarcha non credidit, qui vtrumque pariter gemino prophetabat oraculo, vt & personam iusti repræsentaret, & populi, quòd Deus venturus esset in terras, qui & diligeretur à iustis, & negaretur à perfidis.* lib. de Ioseph. cap. 3. At si mysterium venturi aliquando Messiæ

Iosephus.

D. Ambr.

B in Ioseph somniis intelligebat Iacob, quid est, quod filium ob insomnia increpatit: significatámque illam parentum adorationem ostenderit impossibilem? Planè Iacob duplicis in se populi typum gerebat, & Iudaici, & fidelis: atque increpans, & addubitans, imò improbans significatum somniorum, non tàm filium obiurgauit somniantem, quàm Iudæorum obstinatā erga verum Messiam à gentibus, à cœlo, à terris adorandum typicè adumbrauit perfidiam. Hinc peregregiè dixit S. Ambros. *Itaque Iacob typo fallitur alieno, sed suo amore non fallitur. Pietas in eo paterna non errat; sed errature plebis affectus exprimitur.* cap. 2.

Iacob perfidiā Iudæorum expressit.

D. Ambr.

4. Pascebant in Sichem greges iidem adolescentes filij Iacob, qui truculentissimam illam in

C Sichimis ediderant stragem: & securi tamē agebant, non sine Dei prouidentiâ, à quâ proculdubiò fiebat, ne Sichimitæ in sua regione versantibus Hebræis, à quibus prodigiosis fuerant attriti cladibus, quicquam damni auderēt inferre, quod quidem meritis erga Deum patris Iacobi, cùm filiorum mores pessimi iam in propatulo haberentur, adscribendum erat. Enimverò magnam vim habent patrum merita, & demerita, vt prosint, obsíntque filiis. Et quidem patrum delictis puniri, afflictaríque liberos quotidie videmus, satísque demonstrat familia Dauid; in cuius calamitates planè tragicas Dei vindicta ob patris flagitiū visa est desæuire. *Domus quippe Dauid* (ait Theodoretus) *nudata diuinâ prouidentiâ fuit instar scaphæ carentis gubernatore, & sustinuit vehementes fluctus insanorum dæmonum.* q. 32. in lib. Reg. Itaque patris

Patrū merita & demerita multum filiis prosunt & obsunt.

Theodor.

D delicta malignis spiritibus, atque vltricibus tartari furiis aperiunt ostium, vt tota in familia liberè sæuiendo debacchentur. Ne mireris, cùm videris totam aliquam labefactari familiam: vtique nauclerus pyratis proruēdum tradidit myoparonem: aut ebrius gubernator, vt crapulam edormiret, sese cubitum proiecit: illóque sterente maria vehementiùs intumescentia nauim subintrarunt, ac submerserunt. Meritò Propheta lamētabatur: *Patres nostri peccauerunt, & non sunt: & nos iniquitates eorum portauimus.* Thren. 5. Cæterùm S. Hieron. intelligit filios ob patrum flagitia tunc

Delicta patris totam euertunt familiam.

Thren. 5.

D. Hier.

E puniri, cùm scilicet illorum exemplo similia cōtraxerint delicta. *Ideò* (explicat) *iniquitates eorum portauerunt, quia imitatores eorum in nequitia extiterunt, iuxta illud quod scriptum est: Patres nostri comederunt vuam acerbam, & dentes eorum obstupuerunt.* Hierem. 31. Quod si aliæ calamitates absint; at certè opprobrium (quæ vna leuis non est calamitas) malorum parentum filij pariuntur: iuxta illud, *de patre impij queruntur filij; quoniam propter illum sunt in opprobrio.* Ecclesi. 41. Videlicet (vt Glossa explicat) *qui malè filios nutrit, vel exemplo perdit, reus est eorum perditionis.*

Vitia patrū imitantes filij puniuntur.

Hierem. 31.

Summum filiis opprobrium ex malis parētibus.

Eccles. 41.

Glossa.

5. At

5. At clementissimus Dominus (cuius misericordia est super omnia opera eius) in vindictam expiandam in filiis ad abnepotes quidem protendit, at in misericordia extendenda in filios piorum parentum ferè nullum præfigit limitem. *Ego* (inquit) *sum Dominus Deus æmulator reddens iniquitatem patrum super filios in tertiam, & quartam generationem his qui oderunt me*. Deut. 5. his scilicet (explicat Glossa) qui hæreditariâ impietate Dominum oderunt. Peruersum est enim peccata patrũ filiis non peccantibus imputari; cùm per Ezechielem dictum sit. *Filius non portabit iniquitatem patris*. cap. 18. sic in Glossa. Sed quid de piorum patrum filiis. *Et faciens misericordiam in multa millia diligentibus me, & custodientibus præcepta mea*. Deut. 5. Extendit itaque Deus benignissimus suã misericordiam sine vllo prorsus limite in filios, & consequentem deinde nepotum sobolem ob merita patrum iustorum. Illa enim verba, *in multa millia*, interminatam insinuant Dei misericordiam ad omnem piorum parentum posteritatem, longè, latéque fundendam. Testatur hanc Domini clementiam suis vsurpatam oculis Dauid, cùm ait: *Non vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem*. Psalm. 36. Iam quidem senui, multáque vidi, & expertus sum per omnes, quas egi, ætates: haud tamen memini videre me aliquando pium hominem, maximè erga pauperes misericordé, & liberalem à Deo sic in vita derelictum, vt deesset homini, vel vnde viueret, vel vnde egentibus benefaceret: Hunc enim vocat iustum. Quin etiam vidi nunquam emendicantem pij, ac misericordis patris filium, aut certè necessario victu destitutum. Cùm tamen multos viderim, quod iusti, & in pauperes essent benigni, quotidie magis locupletari; atque illorum sobolem, & honorum titulis, & magnâ affluentiâ viuere in terrâ gloriosos. Contra verò multos equidem vidi diuitum, & auarorum parentum filios, quibus amplissima obuenerant patrimonia, breui tempore, in tantam redactos miseriam, vt ne famulum quidem ad debita officia, nec panem ad mediocre alimentum tam inglorij, quàm inopes haberent.

Patrum delicta in malis filiis vsque ad quartam generationem puniuntur.

Ezech. 18.

Deut. 5.

Parentum merita toti posteritati prosunt.

Psal. 36.

Nec misericordes, nec illorum posteri necessario victu indigent.

6. Quocircà nullum, aut opulentius, aut securius suis liberis pater relinquet patrimonium, quàm multa & magna patris merita, virtutúmque opera; maximè verò Dei prouidentiam, & misericordiam per eleemosynas pauperum comparatam. *Itaque* (monet S. Chrys.) *si liberis tuis magnas opes relinquere vis, Dei prouidentiam relinquito*. homil. 7. in epist. ad Rom. Nec solùm imprudens, sed inhumanus etiam pater est, qui nec virtutum exempla, nec præstita opera misericordiæ, nec merita erga Deum filiis suis relinquit, satis se patrem ostendere arbitratus, si diuites mortuo patri succedant liberi. Planè hoc aliud nihil est, quam (vti animaduertit idem Chrysostom.) *ignem igni adiicere, & oleum foro instillare*. ibidem scilicet filiis libidinum fomenta, flagitiorum instrumenta, venenum, quo se perimant, viaticum perditionis, & in gehennam commeatum in amplissimis patrimoniis relinquunt. Denique vt hunc locum de diuina prouidentia filiis bonorum fratrum magnificè consulenti, concludam, illud ex 4. Reg. 4. recolendum censeo, quo præsens commentario amplius illustrabitur. *Mulier* (scribitur) *quædam de vxoribus Prophetarum clamabat ad Elisæum; seruus tuus vir meus mortuus est, & tu nosti, quia seruus tuus fuit timens Dominum*, &c.

D. Chrys.

Magnum filiis patrimonium merita & eleemosyna parentum.

Diuites filiis relinquunt viaticum perditionis.

S. Chrys.

4. Reg. 4.

7. En adest vidua paupercula, sed virum habuerat Dei seruum & iustum, *quem* (vt scribit Theodoret.) *tradunt fuisse Regis Achabi dispensatorem, qui centum viros seruauit, & enutriit*. quæst. 14. in 4. Reg. Idem Lyra. & alij affirmant. Hic igitur Abdias, qui tempore Eliæ sæuiente persecutione Iesabelis, multos Dei Prophetas occultarat, ac præstito victu clàm aluerat: ac proinde ingentes fecerat sumptus. 3. Reg. 18. & alienum æs contraxerat. Quocircà mortuus vxorem, & filios reliquerat in summa egestate. *Et ecce* (adiungit misella vidua) *creditor venit vt tollat duos filios meos ad seruiendum sibi*, &c. Vides matris, & filiorum extremam calamitatem? ergo ne iustus ille Abdias à Deo est derelictus? ergo ne illius vxor vidua, & orphani filij in tantã decident infelicitatem? Memoratur itaque inusitatum, & grande quoddam miraculum olei ab Elisæo patratum. Vnde diues iam effecta mulier, liberos exemit à seruitute, ac totum creditoribus mariti debitum persoluit, & habuit vnde cum filiis honestè viueret. *Vade & vende oleum, & redde creditori tuo; tu autẽ, & filij tui viuite de reliquo*. 4. Reg. 4. Itaque sic se obligatum Dominus reddit filiis seruorum suorũ, vt pro illis tutandis, & alendis, si opus erit, præstò sit edere miracula; maximè vbi viderit hæreditariam parentum virtutem in filiis permanere.

Theodor.

Lyran.

3. Reg. 18.

Viri iusti filios Deus souet, tuetúrque.

8. *Præstò sum*.] Filium ætate adhuc tenellum, & paterno amori teneriorem ipsemet pater à se amouet, à domo ablegat, tus ad pascua per itineris molestias, inter solitudinum pericula dimittit. Et filius tamen præstò se, ait esse, aut cæco pulchrioris obedientiæ oculo, nec difficultates, nec discrimina dispiciens; aut quælibet aduersa considerans, fortiter tamen despiciens. *Benè quidem* (inquit Rupertus) *sed præclarum scriptura interposuit obedientis filij verbum dicendo, quo respondente, præstò sum*. Præclara sanè adolescentis obedientia, fortis nimirum, & prompta. Nec planè possit in Ioseph tam mira virtutum aliarum esse commẽdatio, nisi omnibus vnum, vel maximum obedientiæ accederet ornamentum. Enim verò *obedientia* (vti monet S. August.) *mater quodammodo est omnium, custósque virtutum*. lib. 14. de Ciuit cap. 12. Itaque reliquæ virtutes præsertim in viris religiosis ab vna obedientia, & nutrimentum suscipiunt, & vires sumunt, tum ad resistendum, tum etiam ad impugnandum contra insultus vitiorũ. Rectè S. Gregor. Nazianz. *legem obedientiæ commendans admonet. Ne lex obedientiæ, quæ tam terrena, quàm cælestia tuetur, atque conseruat, infringatur*. orat. 9. Certè obedientia Ioseph, quam patri, ad pascua mittenti præstitit, & vitam illi à multis, quæ modò dicentur, periculis saluam, & incolumem seruauit, & pertentatam pudicitiam velut ex imminenti naufragio securam in portu collocauit. Nihil planè securius, quàm vera, piáque obedientia; cùm è contrario nihil æquè sit periculosum atque aliis imperare. Hinc optimè suadet idem Nazianz. *Ne quis, cùm sine periculo alium sequi liceat, præire cum periculo expetat*. Prudenter agit, qui securum obediendo carpit iter: imprudenter verò, qui periculis stratam incedit viam imperando. Sed ô cæcitatem, penéque dementiam nostrorum temporum! Rident homines; quin & amant ipsa corporis, & animæ pericula; modò imperent, ruant quidem in tartara præcipites, modò præsint, modò præire possint in ruinam.

Fortis & prõpta obedientia.

Rupert.

Mater & custos virtutum obedientia.

D. Aug.

S. Gregor. Nazian.

Securitas ex obedientia.

S. Gregor. Nazianz.

Imperare periculosũ.

Ambitio imperandi cum periculo inferni.

9. Poterat quidem Ioseph periculosam illam aut reiicere, aut certè metuere expeditionem: Cæterùm imperio patris obediens filius, veluti diuino

Pſal.2. Pſal.124. Securū reddit fiducia in Deo.

diuino iuſſui conſtanter, ſanctéque confidit. *Beati enim omnes, qui confidunt in Deo.* Pſal.2. *Qui confidunt in Domino, ſicut mons Sion.* Pſalm.124. Erunt nimirum ſic firmi, ſic ſtabiles, immobiles, ſecuri, ſicut mons, v.g. Sion ſuo non poteſt loco dimoueri, tantæ virtutis eſt fiducia in Deo, fidentémque in Deo tam ſecurum inter ipſa vitæ, animæque pericula Deus ipſe ſuâ manu tenet, & liberat. Contra verò grauiſſima ſolet importare damna hominis in Deo ſuo diffidentia. Luculentum ex Deuter. commemorabo exemplum. Iam tandem populus Hebræorum poſt emenſos itinerum labores erat in ianuis terræ promiſſionis. Illum ergo Moyſes ad ingreſſum accingit. *Vide terram, quam Dominus Deus dat tibi; aſcende, & poſſide eam ſicut locutus eſt Dominus Deus noſter patribus tuis.* Deuter. 1. Plana quidem, tutáque fecerat Dominus, & Hebræi ſimiliter inuenirent omnia, ſi Domino obedientes confidenter ingrederentur. At contrà res habuit. Meticuloſi enim vti verè Iudæi, *Mittamus* (inquiunt) *viros, qui conſiderent terram.* ibid. O miſeri, quid timetis, quid conſideratis, vbi Deus ingredi iubet? In Domino confidite, non erubeſcunt, qui ſperant in eo; quantò magis qui ab eo iubentur, & in ardua quæque mittuntur. At plebs erat vti animis, ſic fide prorſus infirma. Stupor eſt, quod & Moyſes aut timuerit etiam, aut dubitarit. *Cumque* (ait ipſe) *mihi ſermo placuiſſet.* ibid. At iſtud Hebræorum conſilium adeò prauum fuit, ac pernicioſum, vt renunciatâ illius regionis, gentiſque naturâ grauibus plenâ periculis omninò fracti, ac timidi Hebræi extabuerint, atque in Ægyptum remeare ſtatuerint: quin & ipſum Moyſem, qui ſi minus ſuaſerit, at certè approbauerit terræ promiſſionis explorationem tantùm non exortâ ſeditione certatim populus lapidarit. Sic Deo non credentes, eiúſque promiſſioni diffidentes dignâ ſanè vindictâ puniuntur.

Deut.1. Diffidentia in Deo grauiter punitur.

10. Aliquando igitur Dominus hoc ipſum exprobrauit conſilium. *Mitte* (inquiens) *viros, qui conſiderent terram.* Numer. 13. Elegantiùs habetur in Hebræo: *Mitte tibi viros.* Phraſis quidem Hebræis ſolita. Nihilominùs myſterium agnoſcit Caiet. ſic interpretans: *Ex hoc diuino ſermone inſinuatur, quòd huiuſmodi miſſionem non præcipiebat Deus, ſed permittebat prauidens malum ex illa euenturum, & ſignificans, quòd non mihi Deo, ſed tibi homini congruit mittere huiuſmodi viros.* Itaque huiuſmodi exploratorum miſſio, à proprio capite Moyſis, & non Dei iuſſu decreta eſt, & conſequenter cùm prorſus humana fuerit, & inconſiderata, contráque Dei promiſſionem, quâ freti Hebræi liberè, tutóque poterant ingredi regionem illam à Deo promiſſam; ideò infelicem habuit exitum. *Mitte tibi* (ait Dominus Moyſi) *viros. Et verè tibi* (declarat Caiet.) *non vt regeris à me, ſed à te. Debebat Moyſes perſiſtere in diuino mandato progrediendi, & non complecti conſilium populi. Vniuerſum enim hoc ſignificatur dicendo: Mitte tibi viros.* Caiet. in 13. Numer. Quorſum humana conſilia, vbi datur diuinum præceptum? Nec ſemper quæ videtur hominibus prudentia, talis apud Deum cenſetur. Cauendum ſuo tempore Deus etiam præſcribit, ſed vbi iam iuſſio diuina interuenit, locus cauendi, & conſultandi reliquus non eſt.

Num.13. Caiet. Diffidentia in Deo exitum infelicem habet. Caiet. Vbi iuſſio Dei, nec cauendi, nec conſultandi locus eſt.

11. *Inuenit eum vir errantem in agro.*] Quis non doleat, cùm videat pulchellum, & tenellum puerum ſine comite, abſque vehiculo peditem, itinere delaſſatum, per agros, ſyluáſque deerran-

A tem viæ, locique ignarum? Nec tamen de patre queritur, quin etiam promptè obedit, audacter ardua quæque aggreditur, lætóque animo abeſſe ab domo, vagari per ſaltus; deerrandóque laſſari ſuſtinet, vt mandato patris obſecundet, vt patris obſequio ſtudeat, vt patris amorem rependat; vt patris in ſeipſum collata beneficia, & gratiam ſuper omnes ſuos fratres præſtitam à patre beneuolentiſſimo pro virili conetur exoluere. Amor igitur, & obedientia, & beneficia patris filio ad ſumma quæque præſtanda vires, & animos indiderunt. Sed mera hæc vmbra fuit eorum, quæ Chriſtus Dominus, cuius typum præferebat Ioſeph, pro amore, atque obedientia æterni Patris feciſſe legitur. Enimverò cùm in extrema il-
B la, & myſteriis potiùs, quàm epulis affluente cœna Dominus admiranda quædam eſſet opera editurus, & abluendo pedes diſcipulorum, & ſacroſanctam inſtituendo Eucharistiam, & mox ad paſſionem, mortémque ſe accingendo: ponit in primis Euangeliſta: *Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exiuit*, &c. Ioan. 13. In his videlicet, ſummam rationem aſſignans magnorum operum, quæ mox edidit. Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus: id eſt, hominum ſalutem, & redemptionem, ſibi à patre commiſſam ſciens. Hoc ſcilicet erat mandatum Patris à filio exequendum in quo tria illa opera continentur.

Mira Ioſeph obedientia patri præſtita. Tria maximè præſtitit Dominus in cœna. Ioan.13.

12. Adiungit Euangeliſta: *Et quia à Deo exi-*
C *uit*, id eſt, ſciens ſe eſſe naturalem Dei filium eiuſdem cum ipſo ſubſtantiæ, ac potentiæ. Hæc nimirum conſideratio Dominum IESVM induxit, vt faceret, quæ tanto amori Patris debebantur. Vel aliter; *ſciens quia omnia dedit ei Pater in manus*, id eſt, conſiderans ſibi quatenus homo erat plenam à Patre rerum omnium traditam poteſtatem, quod ipſemet conteſtatus aliquando dixit. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra.* Matth. 28. Et anteà dixerat; *omnia mihi tradita ſunt à Patre meo.* Matth. 11. Videns igitur quantùm à Patre dilectus ſit, atque ſuper omnia exaltatus, vt & amori patris, & acceptæ ab eo poteſtati reſponderet; digna beneuolentiſſimo ſuo Patre moliri opera eſt aggreſſus, vt & ſe ipſum
D ad abluendos pauperculorum hominum pedes abiiceret: & ſeipſum in cibum, & potum mortalibus daret; & ſacrificium ſui corporis, & ſanguinis ad finem vſque mundi in ſacroſancto myſterio peragendum relinqueret: ac denique mortem æquè acerbam cruciatibus, atque infamem opprobriis pro amore, & obedientia patris ſuſtineret. Non minùs quidem tantus amor Patris, nec tanta ab ipſo data poteſtas exigebat opus à filio. Nec minus filij erga Patrem amor rependere tenebatur. Ac ſi nimirum filio Pater ita loqueretur: Tuas equidem, ô fili, redimendos & ſaluandos homines in manus tradidi; atque vt tantum mandatum Patris exequaris, nihil omni-
E nò tibi deeſt, quippe cùm à me ipſam ſuſceperis omnipotentiam. Age nunc fili quid amori, & obedientiæ Patris debeatur: quid tanto Patre, tantóque filio dignum ſit, in quo infinitam, quam acceperis poteſtatem impleas.

Ioan.13. Matth.28. Matth.11. Tria maximè propter amorem & obedientiam Patris Chriſtus eſt operatus. In hominū redemptione oſtendit Chriſtus quantum potuit & quantum amauit.

13. *Ergo Ioſeph* (inquit S. Ambroſ.) *à patre miſſus eſt ad fratres; ab illo magis Patre, qui proprio filio ſuo non pepercit; Deus filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati. Et errabat Ioſeph, quia fratres ſuos inuenire non poterat. Non immeritò errabat, qui quærebat errantes.* lib. de Ioſeph. cap. 3. Egregium in Ioſeph typum Chriſti habemus, qui ab

S.Ambr.

æterno Patre in mundum missus pro salute hominum afferenda, vti Ioseph pro salute fratrum sciscitanda, & renuncianda. Mandauit enim Iacob filio: *Vade, & vide si cuncta prospera sint ergà fratres tuos, & pecora; & renuncia mihi quid agatur,* &c. Hebr. & Chald. habetur: *Vade vide pacem fratrum tuorum, & pacem ouium, & refer mihi rem,* שלום *xelom*, quo nomine cuncta prosperitas apud Hebræos designatur. Et quidem optimè, vt enim summa est infelicitas, & opum, & morum, vbi strepunt arma, cientur bella, Mársque ignescit; sic rerum omnium summa viget felicitas, vbi pax Dei floret, ac dominatur. *Vade nunc* vel *obsecro*, נא *na*, vtrumque significat in scriptura, magis aut propriè obsecro, quæso. Sic etiam Chald. legit, & ex Hebr. plerique vertunt. Quibus quidem verbis ita vrbanis, dulcibúsque demonstratur comitas, & prudentia Iacobi, sic nimirum dulciter, & more deprecantis filium ab domo in pascua mittentis. Ineptit ille, qui dicet obedientiæ diminui laudem, vbi superior cùm iubet, deprecantis, aut etiam blandientis perurbanâ, & suaui vtitur voce. Rationalis quippe ouis blandulo potiùs regitur sono pastoris, quàm minaci vrgetur clamore. Nec Dominus Eliæ in monte, in spiritu grandi, qui montes subuerteret, rupésque confringeret: nec in terræmotu omnia quatiente, nec in igne quo cuncta exardescerent: *Sed in sibilo auræ tenuis.* 3. Reg. 19. At quid illud Ambrosij? *Meritò errabat, qui quærebat errantes:* de Christo quidem optimè dicitur. Nam qui venetar quærere ouem perditam, errantémque in montibus; profectò vt illam inueniret, per montes, saltúsque diuagando non errare non posset. Et qui venerat non vocare iustos, sed peccatores, necessariò cum iisdem versari debuit, iréque ad telonia, vt indè publicanos ad se pertraheret.

Vbi pax, ibi cuncta prospera.

Dulciter, nō minaciter imperandum.

3. Reg. 19.
Suaue lenéque Dei imperium.

Christus cū peccatoribus agebat, vt eos conuerteret.

14. Imprudenter ergò murmurabant Pharisæi, *Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis.* Luc. 15. Hoc nimirum (animaduertit Theophyl.) *exequebatur, cuius carnem causa susceperat, admittens peccatores, sicut medicus ægrotantes.* Quid ô Pharisæi murmuratis? quid Apostolis de domino improperatis? *Cum publicanis, & peccatoribus manducat magister vester?* Matth. 15. *Ibat quidem Dominus* (respondet S. Hieron.) *ad conuiuia peccatorum, vt occasionem haberet docendi, & spirituales inuitatoribus suis præberet cibos.* Quid hoc est, nisi quod Ambros. adnotauit? *Non immeritò errabat, qui quærebat errantes*; non ad alium nempe finem Dominus IESVS sese in conuiuia publicanorum & peccatorum ingerebat, quàm ad eorundem conuersionem. Hinc luculenter adiungit S. Hieron. *Cùm frequenter pergere ad conuiuia describatur, nihil refertur aliud, nisi quid ibi fecerit, quid docuerit: vt & humilitas Domini eundo ad peccatores, & potentia doctrinæ eius in conuersione pœnitentium demonstraretur.* Quid quæso in domo, & conuiuio, Leui publicani fertur egisse Dominus, quàm, vt à telonio in Apostolatum vocarit Matthæum: & in domo, conuiuióque Simonis, quid operatus legitur, quàm vt admirabilem illam Magdalenæ acceptarit pœnitentiam, & quæ paulò ante peccatrix fuerat, saluam in pace, sanctámque dimiserit.

Luc. 15.
Theoph.

Matth. 15.
D. Hieron.

D. Ambrof.

D. Hier.
Christus pro conuertēdis peccatoribus ibat ad conuiuia.

15. *Fratres meos quæro.*] Errantem per agros Iosephum quidam offendens, rogat quid tandem in syluis quæreret; respondit ille: fratres meos quæro. O puer innocens! ô sancte puer! quæris, qui te oderunt, qui ligabunt, qui tuâ te exuent polymitâ, qui tibi mortem intentabunt; qui te

A saltem in voraginem proiicient, qui te denique in exteras gentes infami addictum seruituti vendent mancipium: & hosce tu vocas fratres: hostes sunt: feras tibi quæris, serpentes inuenies. *Enimverò* (vti S. Gregor. Nazianz. docet) *parum cauta est simplicitas, ac benignitati adiuncta est imbecillitas: miniméque is improbitatem suspicatur, cuius animus ab improbitate liber, ac purus est.* orat. 3. in Iulian. Iccircò Dominus admonuit: *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.* Matth. 10. Simplicitatem in columba, quæ auium minimè cauta est, nostrásque in ædes sese fidenter ingerit: & in serpente, qui totus ex fraudibus, ac dolis constat, prudentiam nobis voluit exprimere; videlicet cùm simplex sit columba, canere nescit etiam
B pullorum è nido raptores; at serpenti cùm mille sint nocendi artes, totidem quoque sunt cauendi, latendi, subterfugiendíque; vbi malum inferre nequit, sed timet accipere. Nec malum suspicatur, nec metuit, qui nec in seipso inesse, nec aliis malum nouit inducere.

D. Gregor. Nazianz.
Bonus nihil mali suspicatur.

Matth. 10.

16. Fratres meos quæro, aptiùs multò respondeat, qui missus à Patre venit in mundum saluos facere, qui perierant. Quid igitur ô bone IESV, ô pulcher, ô dulcis puer! quid quæris nocte intempestâ, summâ hyeme, prodiens ex Virginis matris vtero, in stabulo pecudum, in præsepi reclinatus; in fœno illacrymans, vagiens, quiritans? *Fratres* (ait) *meos quæro.* Fratres in tuo corde, atque ore sunt, qui se tibi, aut hostes, aut
C alienigenas ostendent. In propria enim venisti, & tui te non receperunt. Iudæos tuo de sanguine quæris; *& facta est tibi hæreditas tua, quasi leo in sylua.* Hierem. 12. An fortè quæris fratres, non qui sunt, sed quos facias? Eramus omnes filij iræ, sed à te vocamur ad gratiam filiorum Dei: *& cùm inimici essemus, per te reconciliati sumus Deo.* ad Rom. 5. Fugis vrbes, populósque Hebrææ gentis, & pecudum ad ortum tuum, & ad cunas stabulum eligis, vt fratres tuos quæras, & è gentibus homines, qui te fratrem volent, excipiant, amplectantur. Fratres meos quæro, mundum ingressus & è virgineo vtero egressus, dicit suauissimus puer IESVS. At quorsum illos quæris? quia fratres. Et quid ex illis tantum tibi speras emolumenti,
D vt tantis illos laboribus, ac sudoribus quærendo compares! Fratres meos quæro. Amor ipse inuenit, quos facit, pretiosos. *Igitur* (vti animaduertit S. Petrus Chrysolog.) *homo quare tibi tam vilis es, qui tam pretiosus es Deo? Quare sic honoratus à Deo te ipsum taliter inhonoras?* serm. 148. Indignum planè, atque intolerandum, vt qui se nouit sanguine Dei coëmptum, tam vili, nullóque pretio miserum deinde tradat peccati iugo, & diaboli seruituti.

Puer IESVS in stabulo quærit suos fratres.

Hier. 12.

ad Rom. 5.

Homo pretiosus Deo sibi se vilem facit.
D. Petr. Chrys.
Homo Dei sanguine coëmptus tradit se gratis peccato.

17. Porrò mysteria, quæ Patres, Doctoresque inueniunt in hoc ipso itinere, ac locis, quæ percurrit Ioseph explicatu sunt quàm dignissima. Missus quidem Ioseph, de valle Hebron venit in Sichem, quærénsque fratres inuenit tandem in
E Dothaim. *Sichem significat humerum, Dothaim defectum* (vt animaduertunt S. Ambros. S. Cyrillus, Procop. Rupert.) *Hebron coniugium* (vti vult Lippom.) *Et hoc est* (inquit) *quòd Christus de humili natus coniugatâ Virgine venit sub onere legis*, &c. Igitur Ioseph de valle Hebron venit in Sichem, ac deinde in Dothaim vbi fratres inuenit; in typum scilicet Christi Domini, qui de matre Virgine, in vitam oneratam laboribus prodiens, tandem in mortem ipsam, atque in sepulturam defecit. Et quidem de valle Hebron viam Ioseph cœpit

Lippom.
Christus ex humili Virgine humilis prodiit.

cœpit carpere, suæque tam ærumnosæ vitæ initium Deus homo sumpsit ex humilitate Virginis desponsatæ humili, pauperique fabro; vnde Iudæi exprobrantes dicebant: *Nonne hic est fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria?* Matth. 13. *Nonne hic est faber filius Mariæ?* Marc. 6. Qui enim veniebat ad confringendum caput diaboli, hoc est, superbiam, humilitatis habitu circumcinctus voluit apparere.

Matth. 13. Marc. 6.

18. Quid quæso humilius, quàm quod ipsemet de se contestatur? *Ego sum vermis, & non homo: opprobrium hominum, & abiectio plebis.* Psal. 21. Vtique perfidorum, & Iudaicæ plebis opprobrium, & abiectio. At Christianæ gentis, at hominum, qui per fidem in societatem Angelorum vocantur, vera salus, & gloria. At ô bone IESV Dei sapientia vbi te humilias, ibi te, matrémque tuam exaltas! Ego sum vermis & non homo; nimirum, qui ab hominibus, à Iudæis tam vili æstimor, vt vermis, non homo iudicer; Vt vermis quidem sum, non vt homo, in lucem natus. *Quoniam vermis* (declarat S. Ambros.) *nullâ extrinsecus admixtione alieni corporis, sed de solâ, & purâ terrâ procreatur. Et Exod. 16. scribitur, de Manna vermiculos fuisse procreatos. Digna planè, & iusta comparatio: de Manna vermiculus gignitur, & Dominus Christus de Virgine procreatur.* serm. 3. En partus Virginis, en Virgo mater, en filius Virginis, quæ quidem miracula Christum, Christique matrem incredibili gloriâ commendant. Est quidem terra pura absque cultura, & cœlo delapsus panis aura ipsa purior, quem mortalium stupor Manna nuncupauit, Virgo est Dei mater.

Psal. 21. — *Christus & Virgo mater per humilitatem exaltati.* — D. Ambr. — Exod. 16. — *B. Maria cœleste Manna.*

19. *Quin potiùs* (adiungit idem) *ipsum Mariam Manna dixerim, quia est subtilis, & splendida, suauis, & Virgo, quæ velut cœlitus veniens cunctis Ecclesiarum populis cibum dulciorem melle defluxit.* nihil quidem verius, nihil dulcius Mannâ, cibus ille cœlestis, in quo dapum omnium sapores continebantur, appositè admodum vocatur omne delectamentum fidelium in se habens beatissima Virgo Dei genitrix. Hinc ad vitam, ad salutem corporis, ad sanitatem quaruncumque ægritudinum ac periculorum liberationem, ad ærumnarum solatium, ad dolorum leuamentum, ad miseriarum perfugium, ad tentationum asylum, ad delictorum veniam, ad mortis subsidium, ad Dei misericordiam, & sempiternam beatitudinem comparandam fidelium animæ suauissimas sibi, ac pretiosissimas epulas desumunt. Est Virgo Deipara, & officina miraculorum, & omnium cœlestium voluptatum hominibus à Deo mensa proposita. *Sapientia quippe ædificauit sibi domum, excidit columnas septem, immolauit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam suam.* Prouerb. 9. Nec enim Dei Verbum Deus homo in sua Ecclesia septem subnixa sacramentis, quæ scilicet est firmamentum veritatis, post sacrificium sui corporis, & sanguinis maius aliud, & excellentius, ac mortalibus, vel pretiosius, vel dulcius proposuit, quàm Beatissimam Virginem Mariam, suam, & fidelium hominum parentem.

D. Ambr. — *B. Maria hominibus ad omnia remedium.* — *B. Maria officina miraculorum.* — Prou. 9. — *B. Maria nihil nobis dulcius ac pretiosius.*

SECTIO V.

Qui cùm vidissent eum procul, antequam accederet ad eos, cogitauerunt illum occidere: Et mutuò loquebantur: Ecce somniator venit: Venite, occidamus eum, & mittamus in cisternam veterem: dicemúsque, Fera pessima deuorauit eum: & tunc apparebit quid illi prosint somnia sua.

1. Ioseph à patre digressus, sanè multum confecerat iter, ignarus locorum, per agros, syluásque non sine grauibus vitæ periculis diuagando ad fratres vsque perrexit: at qui solus in montibus inter feras, & monstra syluarum pertransiit securus, vbi fratres inuenit, extremum adiit vitæ discrimen; in multos quippe serpentes, multásque inauditæ feritatis belluas, in vnoquoque fratrum incurrit. Immanior multò est, ac truculentior feris, & draconibus aduersus hominem homo, & qui cum illis tutò versatur, ab isto plerumque trucidatur. Misso in locum leonum Daniele: *Allatus est* (scribitur) *lapis vnus, & positus super os laci, quem obsignauit Rex annulo suo; ne quid fieret contra Danielem.* Dan. cap. 6. Mirum sanè dictu: Incluso in lacum, hoc est, in ipsa leonum guttura, in ipsas mortis fauces Daniele; quorsum deinde obsignatur introitus laci? Ne quid fieret contra Danielem. Vnde quæso, & à quo nam fieret malum? Vtique ab hominibus, qui extra lacum erant, timeri poterat, ne fortè intùs occiderent, quem bestiæ non attigissent. Quod quidem prudenter ita Rex intellexit, vti adnotauit S. Hieron. *Obsignauit* (inquiens) *annulo suo lapidem, quo os laci claudebatur, ne quid contra Danielem molia-ntur inimici. Credidit enim Dei potentiæ, & qui de leonibus securus est, de hominibus pertimescit.* Quia nimirum Rex, (ait Lyran.) *de crudelitate hominum contra Danielem, non de ferocitate leonum timet.* Vincit homo crudelitate leones, etsi ferocissimos. At quid est, quod Rex nihil amico timet à leonibus? *Confidebat enim fore* (inquit Theodoret.) *vt Deus non permitteret sacrosanctum Danielis corpus à leonibus lædi.* Sed tamen posse homines in lacum introire, vt etiam cum summo propriæ vitæ periculo illæsum à feris Danielem interimerent, meritò timeat, & prudenter cauet Rex Babylonicus. Nam si frater inter fratres extremum subit periculum, & in fratribus inuenit parricidium, quid ab extraneis, & hostibus non timeat Propheta.

Homo securus à feris ab hominibus occiditur. — Daniel. 6. — D. Hieron. — Lyran. — *Vincit homo feritate feras.* — Theod.

2. Venientem Ioseph cùm fratres vidissent, cogitauerunt illum occidere. Illum, quem? fratrem vtique. *Nunquid* (inquit S. Ambros.) *& ipsi fratres tam impij, vt fratrem occiderent? quomodo conueniunt pietatis nomina, & sceleris insignia?* lib. de Ioseph. cap. 3. Cogitauerunt illum occidere, fratrem, scilicet, fratres, non hominem feræ, non hostem hostes. Ex omnibus praui, & intemperantis animi affectionibus nulla sic mentem obscurat, iudicium obnubilat, rationem excæcat, impotentiùs vrget, sæuit vehementiùs, magis cæco rapitur impetu, acerbiores excitat tragœdias, quàm odiis succensus furor iracundiæ. Pulchrè S. Chrysostomus *iracundum hominem vocat mare ventis commotum, fluctibus tumidum, præferuidum tempestatibus: In quo* (inquit) *nauis ob imperitiam gubernatoris sæpè submergitur.* homil. 9. in Genes. Crebra scilicet fiunt, & rationis, & honoris & iustitiæ, omnísque virtutis naufragia, vbi fœda tempestas ob superbiam maximè concitata desæuit iracundiæ. Superbi nimirum isti eùm ægerrimè ferrent sibi à patre fratrem anteferri, honorúmque somnia licèt etiam à puero nunciari; furiosam illam tempestatē concitarunt.

D. Ambr. — *Nihil impotentius, quàm furor iracundiæ.* — D. Chrys. — *Vbi iracundia, ibi naufragiū mentis.*

Contra

D.Chrys. *Superbia concitat iras. Humilis quiete viuit.*

Contrà verò (ait S.Chys.) *qui se ipsum verè humiliat; nunquam poterit ira commoueri; quia anima eius in sui consideratione occupata est, & humiliata, quicunque talis est, is in portu continuò sedet ab omni tempestate liber, & oblectatur in serenitate cogitationum.*

3. Vtinam omnes prophetent; dicit verè humilis; quid mihi mali est bonum alterius? Quid nocuit Cain Abelis innocentia, vt ille impatiens, non quòd iniuriam accepisset, sed quòd sibi à Deo prælatum donis fratrem vidisset, vsque ad parricidium innocentis indignaretur? Orta quidem ex propriæ elationis affectu impatientia nonnisi alieno sanguine, atque exitio exaturatur. De huiusmodi peste mortalium ira scribit

S.Zeno. *Impatientia pluriũ malorum causa.*

B S.Zeno Veron. *Impatientia mater criminum, acumen temeritatis, ac magistra malorum; hominis namque salutem ab incunabulis mundi mors, vt iugulet, ab ipsa prorupit. Adam vbi ex lubricitate serpentis est impatientiam mutuatus, posteris hæreditatem mortis, quæ homicidium mox peperit, dereliquit.* serm. de patientia. Miretur quis, vnde tam cœca impatientia, tam barbara indignatio filios Iacob inuasit, vt vno cum puero, ac fratre, sanctóque nec domi habitare, nec in agris ductare gregem, nec in orbe ipso simul viuere paterentur. At stupori potiùs est, quod vbi rerum natura duos eodem genitos patre, eadem matre nutritos edidit in terram fratres, simul esse diu passa non est impatientia: Quare optimè scripsit idem Veronens.

S.Zen.Ver. *Impatientia Cainum armauit in sobolem.*

Episcop. *Miratur orbis vacuus se duobus angustum: mirantur elementa hominem, qui factus sit ad imaginem, & similitudinem Dei, posse iugulari, & hoc à fratre. Erubescit rudis terra pro sanguine impiata. Solus Cain exultat infelix.* ibidem.

4. *Ecce somniator venit.*] בַּעַל הַחֲלֹמוֹת *bagbal hachalomoth, dominus, magister somniorum.* Baal enim est dominus, magister, maritus. Vocant, scilicet, in somnio dominum, Regémve; vel peritum, somnia fingere. Sic verbis odium exprimunt: dedignati vocare fratrem, vel Ioseph; ne nomen quidem pueri, quem oderunt, audire, dicereque volunt. Sic Pharisæi ad Pilatum de Christo Domino aiebant: *Domine recordati sumus, quòd seductor ille dixit adhuc viuens*, &c. Matth. 27. ne nomen quidem IESV quem Cruci affixerant proferre dignabantur. *Impostorem* (inquit S.Chrys.) *illum vocant ob nimiam feritatem suam, quia nec eo mortuo iram exuerant, sed priori adhuc detinebantur insaniâ.* Seductorem vocant, & quidem vere, & benè; *Seductor enim erat Christus* (inquit S. Hieron.) *non à veritate in errorem mittens; sed à falsitate in veritatem; à vitiis ad virtutes, à morte ad vitam ducens.* Seductor ille, inquiunt, nimirum vti Glos. Interlin. animaduertit, *quoderant, Domino imponunt*, &c. Huiusmodi est malorum hominum ingenium: ex se ipsis alios diiudicant. Latrones latro, luxuriosos luxuriosus, alios sibi arbitratur persimiles: nec virtutem, quâ quisque caret improbus, in aliis posse inueniri sibi persuadet. Deum hominem, qui est ipsamet veritas, sapientia, caritas, vocant sacrilegi seductorem, quod quidem cedit ad solatium seruorum Christi, cùm ab improbis iniurias accipiunt, conuiciis, & contumeliis lacerantur. *Non enim est discipulus super magistrum, nec seruus super Dominum suum, si patrem familias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius?* Matth. 10.

Match.27. D.Chrys. *Probris & conuiciis Christũ Iudæi lacerãt.* S.Hier. *Seductorem Iudæi Christum meritò vocabant.* *Pia Christi seductio.* Matth.10.

5. Nimirum exemplo suo Dominus ad propediem venturam persecutionem omnium prouinciarum, & gentium suos instruit, armátque

A discipulos: *Multum enim* (declarat S.Hilar.) *proficit ad tolerantiæ assumptionem rerum imminentium cognitio, maximè si patientiæ voluntas præsumatur exemplo.* Quis autem prudens, vel discipulus, vel seruus speret meliori se à mundo, quàm filium vel magistrum, vel Dominum tractari conditione. *Quin potiùs* (adiungit) *gloriæ loco amplectamur, si Domino nostro, vel passionum conditionibus adæquemur.* Et quidem hîc armantur fratres in fratrem, & suos discipulos ad futuram à gentibus tolerandam persecutionem adhortatus similiter prædixit: *Tradet frater fratrem in mortem; & pater filium; & insurgent filij in parentes, & morte eos afficient.* Matth. 10. Sic Dominus exaggerat vim persecutionis, quam pertulit Ecclesia fidelium. Benè S. Chrysost. *Vide quale tunc incendium persecutionis ardebit, vt nec sibi ipsi parcat natura.* Vtique vehementius illud, quo primæui fideles pro Euangelio exarserunt, incendium, quàm quòd fraternum odium in puerum Ioseph excitauit. Enimverò in persecutionibus Ecclesiæ omnia propinquitatis iura gentilicus furor violauit, cùm etiam parentes, & filij mutuò necarentur. *Igitur* (colligit optimè) *fortior est conflictio inimici, quam virtus naturæ. Corruptibilis enim est dilectio carnis; mendax est omnis secularis amicitia, quæ diuini timoris vinculo non est ligata.* Hinc videas plerumque dissolui amicitias, quæ scilicet, aut carnales erant, aut certè diuini timoris vinculo connexæ non tenebantur. Docemur etiam non credendum amico, quem

S.Hilar. *Exemplo Christi ad perferendas persecutiones instruimur.* S.Hilar. Matth.10. D.Chrys. S.Chrys. *Mendax amicitia carnis.*

C scimus Deo inimicum. *Non est enim* (adiungit Chrysostom.) *fides in seruis diaboli.* Videlicet à diabolo discunt, qui cum nullo habet amicitiam; imò & implacabiles cum Deo, & cum omnibus creaturis gerit inimicitias. *Nam diabolus* (concludit) *nec generat, nec generatur: si non generatur, nescit seruare iura propinquitatis, qui nullum habet propinquum.* Pulchrè quidem: Diabolus nullum habet propinquum, cùm totius naturæ communis hostis sit.

S.Chrys. *Non est fides in seruis diaboli.* *Diabolus omnium hostis.*

6. Porrò futuri, quod moliuntur, parricidij causam referunt ad insomnia. Ecce somniator venit, venite occidamus eum, &c. Indignantur videlicet, quòd se Regem, ac dominum somniauerit. Hanc enim vim vti præmissum est, habet

D hebraismus: Rex somniorum, siue in somnio Rex vel dominus: dominium videlicet, & honor planè regius supra fratres vtroque illo somnio significari haud dubiè nulli non videbatur. Hæc igitur potissima inuidiæ, odiorum, intentatæque necis causa fuit, honor ille adhuc non verus, sed confictus; non obtentus, sed somniatus. Et nihil tamen vehementiùs appetunt, ardentiùs amant, instantiùs ambiunt homines, quàm honorem. *Ac dum* (inquit S. August.) *dominari appetunt, ipsa eis dominandi libido dominatur.* 1. de Ciuitate cap. 1. Scilicet, illi exercere in aliis dominium appetunt: at ipsos opprimit, vti mancipia honoris ambitio. O dura seruitus! ô durissima tyrannis! nec die, noctéque quietum patitur animum

E consistere; nec sine timoribus, curis, sollicitudinum aculeis breuem ipsam (vti est) finit trahi vitam ambitio.

Honoris ambitio mortalium vehemens passio. D.Aug. *Ambitionis mancipia.* *Inquietum malum ambitio.*

7. Certè religiosis viris, quorum est de perfectione Christiana professio, nihil ita de suo statu mentem dimouet; ac secularis pelagi, de quo in portum religionis emerserant, animo, sensuíque ingerit horridam illam speciem, procellosámque salsuginem; atque honor, vel dum appetitur, vel dum ambitur, vel dum possidetur, & administratur. Amittitur quidem (vt probat experien

Ambitio perniciosissima religiosis. experientia) magnarum virtutum studium; & cum grandi meritorum dispendio, aut imminuitur, aut omninò relinquitur bonorum operum vsus, vti S.Greg. malo suo expertus in hunc modum deplorat. D.Gregor. *Plerumque in occupationibus regiminis ipse quoque boni operis vsus perditur, qui in tranquillitate tenebatur: quia quieto mari rectè nauem, & imperitus nauta dirigit; turbato autem tempestatis fluctibus, etiam peritus se nauta confundit.* 5.Pastor.9. *Subditus in portu est.* Subditus quidem in portu est, pauculis, & minutulis distrahitur curis; vni tantùm studio intendit animum, vt obediat. *Prælatus in salo estuatur.* Vna, & libera, iugísque, ac dulcis occupatio est hominis ad pedes Dei sui orando, meditando, contemplando, quàm placide, tam suauiter assidere. At is verò vbi ad gubernandum assurgit, tot deinde rerum negotiis, curísque agitatur, quot in salo, & venti sibilant, S.Gregor. & fluctus ebulliunt. *Gubernandi munus tempestas animæ.* *Enimverò, quid est* (adiungit) *potestas culminis, nisi tempestas mentis? In qua dum cogitationum semper procellis nauis cordis quatitur, huc, illuc, incessanter impellitur, vt per repentinos excessus cordis, & operis, quasi per obuiantia saxa frangitur.* Hæc Pontifex.

8. Percommodè tempestas dicitur honor, maximè dignitas gubernandi; ac proinde, qui regendis aliis præficitur, iure optimo dicere potest cum Propheta: *Veni in altitudinum maris, & tempestas demersit me.* Psal.21. Et quotus quisque est Psal.21. tantâ peritiâ, dexteritatéque, & animi magnitudine nauclerus, qui animam suam, vtique nauim in medio salo, fluctibus vndique, procellísque agitatam sic possit, sciátque tenere ac moderari, per saxa, per vada, inter naufragia securam, vt in *Qui potest subditus viuere, ne prælatus fiat.* portum tandem illæsam inducat? Malè sibi consulit omninò imprudens, qui cùm possit tutus in portu quiescere, potiùs eligit in pelago cum fluctibus, cùm ventis, cum procellis, cum morte ipsa sæpius colluctari: qui videlicet subditus esse cùm possit, ac debeat, ad plenam periculis præfecturam aspirat. Nocent Ioseph innocenti, & sancto tantùm somniati honores: quis ergò ausit illos ambire, illos obtinere, in illis supra cæteros *Timeat sibi quisque ab honore.* homines eminere? quis ab honorum fallacia, vel etiam graui pondere non sibi timeat? Mirum D.August. sanè dictu est, quod de seipso scribit S.August. iam in Episcopatu eminens: *Spem* (inquit) *omnem seculi reliqueram: & quod esse potui, esse nolui: nec tamen quæsiui esse, quod sum.* *S. Aug. dolet se episcopum.* Nimirum, cùm posset in seculo ambire, atque obtinere honores, honorúmque titulos, maluit in religione humilem vitam ducere: *Elegi* (inquiens) *in domo Dei abiectus esse.* Psal.83. Psal.83. *Et hoc agebam, quantum poteram, vt in loco humili saluarer, ne in alto periclitarer.* *Viuat quisque in religione priuatus.* serm. de vita Clericor. Inuitus nempe, ac restitans in Episcopum est promotus. Quâ quidem dignitate nihil minus concupiuerat, nihil magis refugerat, ac timuerat; hoc vnum in votis habens excelsi honoris declinare pericula, & in humilitate religiosæ vitæ securam facere suam vocationem: *Securiùs viuit, sanctiùs moritur subditus.* Imò etiam apud homines tutiùs viuere, & post mortem si minùs celebrari, at certè infamia non laborare. Verè siquidem scripsit Cornel. Tacit. *Atrocior semper fama est ergà dominantium exitus*, lib.4.annal. Corn Tac.

Mors imperantis malè semper audit. 9. *Venite occidamus eum.*] O stolidum consilium! ô furor planè satanicus! ô tam stulta, & barbara, quàm fera, & crudelis coniuratio! Occidamus eum. quem? somniatorem. Ob quæ delicta? Ob insomnia. Et quid peccauit somnians? Num liberum homini somnium est? An culpâ suâ somniat, qui malum, vel bonum somniat! O le-

A uiculam, ô nullam prorsus causam supplicij! Cæterùm mentes inuidia correptæ non aliunde, quàm ab innato furore ad excitandam odij flammam, & saturandam patrato facinore in caput innocentis rabiem impelluntur. Enimverò etsi *Inuidia odiumque malè dicēdi & faciendi non habet terminum.* foris tentatio pulset, intùs tamen grauior est ex prauo mentis habitu ad ruinam impulsus. Deinde cùm nomen somniatoris frequentiam & quasi somniandi habitum denotet; at ille duo tantùm retulerit somnia: cur barbari homines appellatis somniatorem? Planè inuidorum hominum proprium est, res augere supra verum: mens quippe inuida etiam pauca, & parua exaggerat, & multiplicat. Ad hæc animus odio imbutus, cùm satis non habeat, ex vno vel facto, vel dicto B hominem criminari, plura sic etiam mendaciter congerit, vt prorsus infamiam denotet miseri, quem insectatur. Hæc est impudentia, hæc inuidia, hoc verè diabolicum dixerim odium improborum in seculo nebulonum, vt si fortè vnquam vnus de religiosis viris (quæ humana fragilitas est) vel tantillum ceciderit, auidè lapsum haurientes blaterent, insultent illico: Et qualis est *Laici religionem vnius lapsu infamant.* isthæc religio! Quis iam nunc se credat istis, qui sub religionis nomine, tam fœdam gestant hypocrisim. Omnes proculdubiò sunt impostores, nullus est non intemperans, & inuerecundus. O vos potiùs intemperantes, & inuerecundos, qui à tam inuerecunda intemperantia linguæ non temperatis? Siccine vnius, vel alterius ex C lapsu totum colligitis ordinem corruisse? Quæ noua isthæc logica, vt ex singulari vniuersalem propositionem colligatis.

10. *Occidamus eum.*] Pulchra in hunc locum est paraphrasis Iosephi. *Illi* (inquit) *viso fratre* Ioseph. *aduentante gauisi sunt, non ob aduentum germani, à patre missi, sed tanquam inimico in manus suas à Deo tradito.* lib.2.antiq.cap.37. Videlicet liberationem ab inimicis, vnum vel maximum Dei beneficium putarunt semper homines, quod magni Baptistæ pater ex aduentu Messiæ futurum prædicauit, *Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos.* Luc.1. *Grande Dei beneficium euadere è manibus inimici.* Euadere siquidem è manibus inimici, non minus est quàm ex vnguibus leonis, & dentibus lupi eripi; idem prorsus est, atque è D mortis faucibus extrahi. Planè ab inferis rediuiuus excitatur, qui manus effugit inimici. Luc.1. Ex quo amplius sequitur; nihil æquè mortalibus faustum, iucundúmque aduenire quàm oblatam (vt existimant) diuinitùs occasionem habere securè, atque impunè mortem aliquando tandem inimico inferendi, quò scilicet, & iniurias vlciscantur, & libidinem expleant vindictæ, & *Mors inimici letissima.* metum subinde ac periculum in posterum auertant.

11. Hanc vnam in hominum genere inauditam, summéque admirandam prædicauit Saul in Dauide laudem, quòd cùm in illius manus deuenisset, faciléque posset occidi, Dauid tamen destinato iam ad mortem Regi pepercerit. *Iustior* E (inquit) *tu es, quàm ego; tu enim tribuisti mihi bona, quomodo tradiderit me Dominus in manum tuam, & non occideris me. Quis enim cùm inuenerit inimicum suum, dimittet eum in via bona?* 1.Reg.24. Ex se ipso 1.Reg.24. videlicet Rex barbarus alios æstimabat, fieri non *Dauid pepercit Sauli, cùm posset occidere.* posse dicens, vt quis inimicus suis à Deo manibus traditum cùm posset occidere, vellet illæsum dimittere. Quo sensu ipsemet Rex dixerat paulò antè cùm accepisset Dauid, quem persequebatur certo iam loco inuentum: *tradidit eum Deus in manus meas, conclusúsque*, &c. 1.Reg.23. Benè cœ- 1.Reg.23. citatem,

citatem, ac dementiam Regis tam impij, quàm furiosi expendens Abul. occurrit. *Saul cùm esset in manifestissimo crimine, quia persequeretur Dauid, putabat, quod Deus faueret ei contra Dauid tradendo illum in manus illius.* Sic Abulens. quæst. 12. in caput prædictum. Verius profectò, saniúsque dixit eidem Sauli Dauid: *Ecce hodie viderunt oculi tui, quòd tradiderit te Dominus in manu mea, & cogitaui, vt occiderem te; sed pepercit tibi oculus meus.* 1. Reg. 24. Vere quidem Deus obtulit illam opportunam Dauid occasionem, vt Saulem iustè atque impunè trucidare posset, si vellet. Cæterùm vir modestissimus, & piissimus maluit inimico parcere, quàm sibi ipsi consulere.

Abul.

1. Reg. 24.

12. Quocirca scripsit optimè S. Gregor. Nazianz. *Dauid inter Reges magni nominis, cuius cùm multæ de hostibus victoriæ ac triumphi historiis proditi sint, tamen præcipuum decus, & ornamentum est clementia.* orat. de S. Basil. Vel potest etiam dici traditum quidem à Deo in manus Dauid fuisse Saulem, vbi liberè, iusteque posset hominem occidere, sed tamen non vt occideret, sed viuum dimitteret, ad grande suæ virtutis meritum, & memorabile in posteros patientiæ, caritatísque exemplum. Sic nobis tradit Dominus aliquando inimicos, non vt de illis sumamus vindictam, sed vt parcendo, & miserendo insignem promerendi apud Deum ex caritate Christi occasionem habeamus. *Nihil enim* (docet optimè S. Chrysost.) *omnium Deus ita odit, & auersatur, vt hominem vltionis auidum, & in animo suo perpetuas seruantem inimicitias; tantum enim eius peccati damnum est, vt misericordiam reuocet Dei nec locum habere sinat.* homil. 17. in Genes. Quasi Deum ipsum pœniteat beneficium contulisse, veniamque, & misericordiam impendisse homini, qui tam barbarus sit, vt cùm multorum, & grauium scelerum à Deo veniam aliquando impetrarit, proximum tamen ob leuiorem noxam crudeliter obstringat, & stranguler, quod in parabola talentorum expressum est. Matth. 18.

D. Greg. Nazianz. *Præcipua laus Dauid mansuetudo.*

D. Chrys. *Summè Deus execratur hominem vindictæ cupidum.*

Barbarus non donat leuia, cùm grauibus à Deo sit donatus. *Matth. 18.*

13. Contrà verò nihil Deo gratum est atque iniuriarum condonatio, & caritas ergà inimicos; sic enim homo vel maximè similis Deo efficitur; *Qui* (vt Propheta loquitur) *benignus, & misericors est, patiens, & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia.* Ioël. 2. *Tam blandus videlicet, amánsque hominum Deus est, vt* (declarat S. Hieron.) *si nos egerimus pœnitentiam super peccatis, & ipsum pœniteat comminationis suæ. Præstabilis, id est, pœnitens, malitia hoc loco afflictionem significat.* At qui obfirmato demum animo veniam denegat pœnitenti, seruátque odium immortale, diabolo est quàm simillimus. *Diabolus enim* (inquit S. Chrys.) *est hostis irreconciliabilis. Cæterùm homo quicquid facias amicus tamen est, & frater.* homil. 5. in 2. Corinth. Machinati verò barbari fratres necem fratri, ne parricidium sciatur, cadauer in profundam foueam statuunt proiiciendum, cisternam veterem vertunt interpretes. Hebr. *Vnam cisternam.* scilicet confractam, & quæ nulli iam vsui sit, vbi fortè si non aquæ sint, quibus pereat submersus, aut venenatæ bestiæ à quibus cum dolore, & cruciatu perimatur; at certè luto ipsi penitùs inhærens, omníque deinde ope destitutus paulatim misellus puer vitam in squalore, ac mœrore finiens contabescat.

Ioël. 2. *D. Hier.* *Nostrâ scelerum pœnitentiam Dei sequitur de vindicta pœnitentia.* *D. Chrys.* *Implacabile odium diaboli.*

Barbara hominum crudelitas.

14. Deinde ad occultandum facinus inter se statuunt: *dicemúsque: Fera pessima deuorauit eum:* Verè dicunt feram, & pessimam: quam quæso? Videlicet inuidiam, odiúmque fraternum: nihil

Inuidiâ odióque nihil stolidius, & furiosius.

A enim aut stolidius, à rationéque alienius, aut deinde nihil impotentius, ac truculentius esse solet. Optime S. Chrys. ita facinus hoc exaggerat. *O nefandam rabies iniquorum! Non licet Ioseph, impunitum esse, quod bonus est? non licet meliorem tutum esse cum malis, & quasi inuidi aliquid perdant aut dispendium alicuius rei incurrant: sic bonorum vita detrimentum est pessimorum.* Grandis nimirum semper extitit inter bonos, malósque discordia, magna vtriusque disparitas, chaos maximum: Cúmque similitudo amoris sit causa, & è contratio generet odium dissimilitudo, bonos à quibus tanto interuallo in vita, & in studiis dissident, imò, & arguuntur mali, ferre non possunt; imò quacunque ratione persequuntur. *Zelant igitur*

D. Chrys. *Bonorū vita excruciat malos.* *Boni odio mali persequuntur.*

B (inquit S. Chrysost.) *mansuetum inuidi, modestum superbi, probum improbi, mitem tumidi, inimicâ æmulatione lacessunt. Patitur Ioseph sanctus innocentis vitæ inuidiam, & æmulos in se fratres sanctâ incitat vitâ. Bonum mali videre non possunt.* At sint odia etsi barbara, & impia; fratrem fratres auersentur. Pessimum id quidem; sed quid amplius furit istorum impietas? *Denique venientem ad se* (concludit) *lacerant, sæuiunt, necare festinant. Nolunt meliorem viuere, ne degeneres ipsi possent improperia sustinere. Cur innocentem zelat inimica fraternitas? cur modestum persequeris? Cur probum non diligis? Cur rea innocentis sanguinis inueniris?* serm. de Ioseph vendito. tom. 1. Cur ita? scilicet, quia innocens, modestus, probus est, à nocentibus, immodestis, improbis malè habetur conuiciis, & in mor-

C tem vocatur.

D. Chrys. *S. Chrys.* *Bonorū vitam mali auersantur.*

15. *Tunc apparebit quid illi prosint somnia sua.*] Morte scilicet, quam statuunt inferre, locum non habebunt honores illi somniati; constabit etiam vana illa fuisse insomnia, ridiculumque somniatorem, quippe qui honores suos somnians mortem tamen suam præproperam non somniauerit. Hæc illi tam barbari, quàm stulti, contra sanctum, & dilectum Deo fratrem iactare videbantur. Profectò non caret mysterio, quod S. Thom. de hoc eodem Ioseph his verbis adnotauit: *Præuidit* (inquiens) *suum dominium super fratres, non tamen venditionem, & alia ex quibus dominium consequutus est.* 2. sent. dist. 4. art. 2. ad 2. Nec

D enim tantum Dominus adhuc adolescentis huius sanctitati confidebat, vt illi aduersa, & grauia, quæ passurus esset venditus, captiuus, in ergastulo vinctus; atque ante omnia violenter exutus tunicâ, & in profundam foueam proiectus; certò euentura omnia reuelaret; succubuisset vtique puer consternatus animo, si tam luctuosæ tragœdiæ reuelationem accepisset. At futuram illam in somniis duplicatam accepit diuinitùs felicitatem, vt deinde in medio suarum tribulationum, quibus est exercitus, certâ spe futuræ proculdubio felicitatis, & solari, & excitare posset animum ne periret.

S. Thom. *Præuidit Ioseph suos honores, non labores.*

Spes recreat in tribulationibus.

16. Porrò autem, quæ virtus, quæ magnitudo animi, quæ constantia, quæ tolerandi ad-

E uersa, & grauia pro Deo alacritas, nec à pueritia Ioseph, nec ab illa nondum matura mundi ætate exigebantur, postquam venit temporis, & gratiæ pariter plenitudo in Paulo inuenta sunt; vt reuelata diuinitùs summè aduersa omnia paulò pòst subeunda non deprimerent animum, sed velut ad triumphandum excitarent: audi Apostolum. *Nunc ecce alligatus ego spiritu vado in Hierusalem, quæ in ea ventura sint mihi ignorans: Nisi quod spiritus sanctus per omnes ciuitates mihi protestatur dicens: quoniam vincula, & tribulationes Hierosolymis*

Act.20.

rosolymis me manent; sed nihil horum vereor. Act.20. Ecce grauissima quæque mox toleranda, & non somniata, sed tam manifestò reuelata; vt iam alligatus spiritu Apostolus trahi videretur. *Quibus verbis ostendit Apostolus* (inquit S.Chrys.) *quod ad magna accedat, & quod sponte subeat*, &c. quare omnia tribulationum genera iam animo præconcepta non exultanti solùm spiritu arripuerat, sed illis auidè, atque insatiabiliter velut sapidissimis epulis mentem oblectabat, cùm tamen interim de diuinis consolationibus, quibus perfunderetur, nec de admirandis, quæ toto orbe vulgabantur, miraculis, nec de illustrissimis gratiæ apud Deum meritis, nec de maximis, quæ in Ecclesia Christi esset in omne æuum habiturus, honorum titulis, ac præconiis vllam vel mentionem faceret, vel reuelationem, aut haberet, aut habitam referret.

S. Paulus labores refert reuelatos, non honores.
D.Chrys.

17. Quod Paulus de seipso scripsit, hoc ipsum quoque *germanus ille Christi* (vt vocat noster Maffeius lib.15. histor. Indic.) *in morte pariter, & in vita discipulus Sanctus noster Franciscus Xauerius aliquando, aut in somnis, aut etiam reuelatione diuinitus accepisse traditur: Nam cùm seruo Dei ante susceptam expeditionem Indicam, sese omnium laborum, periculorum, tribulationum, famis, sitis, æstus, ac frigoris, iniuriarum, naufragiorum, tum genera, tum nomina menti obiectarent: vt quæ singula, & omnia esset ille per orientem subiturus; exclamasse dicitur. Plura Domine, plura. Quicquid enim aduersum horrendúmque in vita exantlari potest, generoso animo Xauerij ad sedandam patiendi pro Deo sitim satis esse non poterat.* Tribulationum itaque demonstratione seruos suos Dominus non modò armat, sed etiã recreat potiùs, quàm honorum, & consolationum reuelatione. Illic enim seges meritorum exsurgit, & gloriosa datur occasio triumphorum.

Maffæus.
S. Fräc. Xauerius ad reuelationẽ laborũ gaudio exultat.
Patiendi pro Deo sitis insatiabilis S.Francisc. Xauerij.

18. Ex hac ipsa, quam somniator mortem à nobis illatam subibit, videbitur, quàm vana prorsúsque nulla fuerit illius somniata felicitas. *Occidatur* (inquiunt) *ne nobis imperet, ne regnet; reddat irrita mors insomnia.* Sed ó amentes & stolidi, quin isto vestro consilio, saltem persequendi, & vendendi fratrem innocentem, ad præmonstratã, illis somniis, & prædestinatam fratri gloriam vos ipsi maximè odiis, iniuriisque affectum, & in exteras gentes venditum promouebitis, atque perducetis. Sic profectò euenire solet, vt quibus inuidi machinationibus gloriam obscurare, felicitatémque impedire conantur eorum, quibus inuident, iis maximè illam illustrare, atque amplificare videantur. Et similiter improbi odiis, & iniuriis, quibus bonorum, aut famam lacerare, aut etiam vitam tollere nituntur, iisdem potissimum non solùm coronam in cœlo construãt, sed etiam in hac vita summã veluti administri, adiutorésque prosperitatem operentur. Venditus quidem est Ioseph à fratribus, ne super eos regnaret; at ideò regnauit, quia fuit ab illis venditus. Cruci Dominum IESVM affixerunt Iudæi, vt illius & gloriam inter homines obscurarent, & nomen prorsus delerent: at à Deo data est illi omnis potestas in cœlo, & in terra, nomen illius ita extitit gloriosum, vt illo audito cœli, terræque, atque inferi contremiscant, & procumbant: denique illius gloria, & maiestas mundi machinam repleat vniuersam: ex eo videlicet, quod ad Crucem vsque humiliatus, & exinanitus fuerit, ipsemet prædixerat: *Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.* Ioan.12.

Mali bonis construunt felicitatem.
Ioan.12.

19. Maximè verò Dei sapientia, & potentia tũc

demonstratur, cùm destructis hominum consiliis, & humana sapientia prorsus illusa supra ipsã naturam operatur multa, & admiranda, prout vult, quæ humanam excedunt intelligentiam, & impossibilia iudicantur. *At non est impossibile apud Deum omne verbũ.* Luc.1. Benéque proinde Isaias exclamauit: *Domine quis credidit auditui nostro, & brachium Domini cui reuelatum est.* cap.53. Ioseph ex odio fratrum, paratóque ab illis parricidio: *Venite occidamus eũ*; ad ipsummet, quam inuidi præpedire conabantur, imperij gloriam est euectus. Ex Cruce, mortéque infami Dominus IESVS tantum ascendit, vt regnaret è ligno Deus, & exaltatus super omnes cœlos impleret omnia. *Et ascendet* (addit Propheta) *sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti.* ibid. Loquitur de conceptu partúque Virginis, ad quem tota rerum natura obstupuit, humanáque sapientia dixit incredibilem, merámque stultitiam & Iudaica perfidia scandalum reputauit.

Dei sapientia hominũ consilia illudit.
Luc.1.
Isai.53.
Isai.53.
Verbi incarnatio stupori fuit toti naturæ.

20. Quamobrem sanctissimus ille iuxtà, & felicissimus senex, qui Deum recens hominem natum ex Virgine sumens in vlnas suas cycneo suã mortem cantu est prosecutus; dixit ad Mariam matrem eius. *Ecce positus est hic in signum, cui contradicetur.* Luc.2. Quo etiam nomine vsus antea Isaias prædixerat. *Dabit Dominus ipse vobis signum.* Isai.7. quod nam quæso istud est signum? adiungit: *Ecce Virgo concipiet, & pariet.* ibid. Vnde subintulit Tertull. *Agnoscimus ergò signum contradicibile, conceptum, & partum Virginis Mariæ.* lib. de carne Christi cap.23. Quis enim humano iudicio ductus crederet de terra sitienti florem pullulare, fructum maturescere; de ventre scilicet Virginis nasci hominem. Verùm vt eleganter occurrit S. Aug. *Hîc si ratio quæritur, non erit mirabile; si exemplum poscitur, non erit singulare. Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur inuestigare non posse.* epist.3. ad Volusian.

Luc.2.
Conceptus & partus Virginis signum contradicibile.
Isai.7.
Tertul.
Conceptus & partus Virginis supra rationẽ & absque exemplo.
D.August.

21. Nihil quidem alienius à conceptu, & partu, quàm ipsa virginitas; vnde namque seges pullulat, nisi ex arata satáque tellure? Verùm ita cum suis causis rerum agit natura, cuius tamen legibus Creator ipse omnipotens haud obstringitur. Et qui à fratribus odio habitum, tunicâ exutum, proiectum in puteum, venditum, captiuum, ligatum catenis, accusatum adulterij, morti denique destinatum; vbi omnia difficilia, & penè impossibilia videbantur, ipsummet deinde felicem, fortunatúmque, & suorum ipsorum fratrum principem ac dominatorem effecit: ex tanta infelicitate miram felicitatem; ex tanta miseria tam excelsam in terris gloriã eduxit: ipsemet Deus & Dominus naturæ eadem planè suã potentiã, miraculum istud omnium augustissimum potuit, nouit, voluitque operari; vt ancilla fieret cœli, terræq; Regina, Virgo conciperet, pareretque, & creatura mater Dei esset, & ab Angelis, hominibúsque celebraretur. Nam (vt optimè concludit idẽ August.) *in talibus rebus tota ratio facti est potentia facientis.* ibid. Peregregia quidem regula ista B. Augustini. *In talibus rebus*, &c. scilicet, quæ in Virgine matre operatus est Deus, quæ matri suæ beneficia, dona, priuilegia concessit, per hanc videlicet mensuram, vti concessa fuerunt, sic à nobis facta intelligi, prædicarique debent, vt nimirum, & sciamus, & dicamus: Quicquid cœlestium gratiarum, & priuilegiorum Deus potuit, & filium, ac matrem decuit, concessum, indultúmque fuisse Beatissimæ Virgini Dei matri.

Dei potentia supra id quod videtur impossibile.
D.August.
Mẽsura donorũ B.Mariæ ipsa est Dei potentia, & rei decentia.

Aa SECTIO

SECTIO VI.

Audiens autem hoc Ruben nitebatur liberare eum de manibus eorum, & dicebat: Non interficiatis animam eius, nec effundatis sanguinem: sed proiicite eum in cisternam hanc, quæ est, &c. Vsque ad *comederent panem.*

1. PAratos jam ad parricidium fratres: Ruben omnium natu maximus cohibuit dato cõsilio, vti potiùs à sanguine fratris abstinentes illum proiiciant in pertusam illam cisternam, vbi fame, frigoréque correptus interearet. Quod quidem mortis genus, vbi non humanus, & fraternus cruor effunditur, nec tantæ crudelitatis, nec tanti facinoris arguetur. Cæterùm mens erat Ruben, vbi ad greges illi redirent, clàm è puteo fratrem extractum remittere illicò illæsum ad patrem. Sed vnde tam grata hæc Rubeni pietas in fratrem, támque pia erga patrem gratia? Nimirũ, vt hoc tam egregio facto posset illam de patrato nuper incestu infamiam abolere, læsique patris amissam recuperare gratiam. Nec digniore quidem obsequio poterat Ruben patris sui beneuolentiam demereri, quàm si è letho carissimum filium eriperet, patríque saluum remitteret. Profectò credendum est Patriarcham istum de flagitio suo vehementer doluisse, duráque, & diuturnâ pœnitentiâ illud apud Deum, atque homines expiasse. Nam vt libello illo, qui testamentum duodecim Patriarcharũ inscriptus habetur in 3. tom. Biblioth. patrum. Moriens Ruben incestum suum execratus, & filiis castitatem seriò commendans; hæc simul apponit. *Dico vobis quoniam percussit me dominus plagâ magnâ in iliis meis per menses septem, & nisi Iacob pater meus orasset pro me ad Dominum, quoniam volui occidere me, perissem. Eram tunc triginta annorum, & septem mensibus infirmatus sum vsque ad mortem.* Sic ille. Insigne videlicet flagitium etiam in hac vita interdum à Deo grauiter vindicatur; maximè verò carnis intemperantia, carnis doloribus, morbísque vt plurimum flagellatur; vt vbi perperàm lasciuiit voluptas, ibi carnifices deseuiant cruciatus.

Ruben sui incestus egit pœnitentiã.

Carnis voluptas carnis doloribus castigatur.

2. Quod quidem diuinæ vindictæ flagellum, si patienti humiliquè animo suscipiatur, mirum in modum, & cœlestem placat iudicem, & promeritam sceleribus pœnam si nõ omninò diluit, at certè maiori ex parte diminuit. At potentior vis est ad abolendam peccatis debitam pœnam in spontanea pœnitentia, cuius etiam medicamento suam prudenter plagam curare voluit Patriarcha. Siquidem adiungit. *Et electione animæ meæ septem annis pœnitui coram Domino. Vinum, & siceram non bibi, & caro non intrauit os meum, & omnem panẽ desiderij non gustans lugens pro peccato meo; magnũ erat, & non fiet in Israël ita.* Hæc Ruben. Hinc suspicari licet Ruben non fuisse de illorũ numero, quos puer Ioseph accusauit apud patrẽ de crimine pessimo; ac proinde nõ fuisse à fratre offensum, nec eidem infensum; addit enim ipse; *Vsque ad mortẽ nostri non habebam fiduciam aspiciendi in faciẽ Iacob, vel loquendi alicui fratrum propter opprobria: & vsque nunc conscientia mea cruciat me de peccato meo. Ex tunc igitur custoditus sum, & non peccaui.* Hactenus Ruben. Certè doctrina hæc (licet alicui liber non tantæ videatur autoritatis) & planè Christiana est, & nobis, qui sæpiùs peccauimus, valdè salutaris. Nam iugis illa per totam vitam sceleris admissi, & vel etiam deplorati, atque emendati recordatio magnam vim habet ad abolendam omninò pœnam peccato irrogatam, & ad plenã, sanctámque prioris vitæ resipiscentiam. Iccircò enim monet Spiritus sanctus: *De propitiato peccato noli esse sine metu.* Eccles. 5.

Voluntaria afflictio scelerum curat vulnera.

Pudor & pœnitentia scelerum.

Efficax est pœnitentia per totam vitam.

Eccles. 5.

3. Pudor etiam, quo pœnitens ita suffunditur, vt cum Publicano ad Deum leuare oculos vereatur, est quidem Dei propitiandi, veniæ impetrandæ, auertendi supplicij, recuperandæ gratiæ, vitæ in melius commutandæ remedium singulare. Nã si verum est, quod S. Greg. Naz. scribit: *pudor ad inflectendos, alliciendósque homines mirè efficax medicamentum est.* Apolog. 1. Quantò, dic obsecro, maiorem vim habeat necesse est ad inflectendum, alliciendúmque Deum ipsum, cuius quidem viscera affluunt misericordiâ? Iccircò benè precabatur Dauid peccatoribus, qui diuinitùs ad pœnitentiã vocantur. *Confundantur, & reuereantur.* Psalm. 34. Siue vt alij legunt, *& reuerebuntur.* Scilicet, ex ipsamet confusione nascitur reuerentia, timórque Dei: Hinc optimè occurrit S. Aug. *Benè illis optauit; multi salubriter confusi sunt.* Vna scilicet ex potissimis ad conuersionem peccatoris via est ipsamet scelerum verecundia; vti è contrario in sceleribus obstinati animi, ac veluti nota reprobationis æternæ habetur inuerecundia, quam illi secum gestabant, qui à Propheta dicuntur, *Filij durâ facie, & indomabili corde.* Ezech. 2. *Durâ facie* (inquiunt Theodor. & Polychron.) *impudentes, quia non erubescebant, neque illos pudebat scelerum.* O summè infelices, qui nec ore pudorem, nec corde præferunt dolorem: qui nec alapis diuinæ iustitiæ percussi verecundantur, nec sagittis æterni iudicij penitùs transfixi dolent, sed pertinacius obdurantur.

Valde salutaris scelerum pudor.

D. Greg. Naz.

Psal. 34.

D. Aug.

Inuerecundia in sceleribus signũ reprobationis.

Ezech. 2. Theodor. Polychron.

Summa infelicitas peccatoris, qui nec dolet nec verecundatur.

4. Ruben igitur post pœnitentiam, & sensu, & mente melior factus nouit, ac potuit fratres à concepto parricidio auertere. *Docens, nimirum* (vti scribit Iosephus) *quantum facinus molirentur, & quantam inuidiam parituram. Deum vererentur spectatorem, ac testem consilij contra fratrem initi; sin pergant, fieri non posse quin exigat ab eis parricidij pœnas, cùm nihil ipsius prouidentiam latere possit, siue in solitudine admittatur, siue in ciuitate. Vbicunque enim sint homines, existimandum ibi Deum quoque adesse. Iosephum verò ne peccasse quidem in illos, cuius ætas miserationem potiùs mereatur, & ipsos tutores, ac protectores. Causam etiam cædis facinus eorum grauaturam, si videantur ob inuidiam futuræ felicitatis ei vitam ademisse: quâ felicitate propter cognationẽ ipsis quoque frui licebat. Debere enim existimare ipsorum esse quicquid Deus Iosepho largitus fuerit.* Hæc ille, pluráque in hanc sententiam egregiè scribit lib. 2. antiq. cap. 3. Exarserant nihilominùs odio barbari; nec nisi sanguine innocentis pueri conceptam ex inuidia iracundiam decreuerant saturare. *Postquam igitur* (adiungit idem) *nihil se proficere vidit, sed omninò ad cædem accensos; consulebat, vt saltem modum necis mitiorem eligerent, satius esse temperare à manibus, & proximum videri puteum illícque extingui sinere, vt saltem manus puras leuarent.* Persuasit demum, vti manus suas seruarent innoxias; videlicet, ne cruentarent manus cruore fratris occisi; nihil enim magis inquinat, fœdátque, & exosum Deo reddit hominem, quàm crudelitas in fratres, & humani sanguinis, maximè verò fraterni effusio. Propterea Dominus per Isaiam comminatur: *Cum extenderitis manus vestras auertam oculos meos à vobis: & cùm multiplicaueritis*

Ioseph.

Timendus à peccatore Deus, quem nihil latet.

Felicitas vnius totam cognatiouẽ illustrat.

Iosephus.

Nihil eam contaminat quàm fraterni sanguinis effusio.

Isai. 1.

caueritis orationem non exaudiam; manus enim vestræ sanguine plenæ sunt. Isai. 1.

5. Mirum quidem est, quòd cùm Dominus per suum Prophetam hoc eodem capite, Iudæorum, & grauia, & omnis ferè speciei peccata commemorauerit, ad solum deinde homicidium hîc nominatum sese omninò surdum implacabilémque

Surdum se & implacabilem ostendit Deus homicidis.

Cyril. Alex.

frustrà illis deprecantibus futurum comminatur; vt egregiè adnotauit S. Cyrill. Alex. *Ergóne* (inquiens) *Deus desijt esse humanus? Ergóne oblitus est misereri Deus? Nequaquam. Humanus est, & bonus, & misericors, tantum non inuitus auertens oculos. Manus siquidem vestræ plenæ sunt sanguine. Cæteris criminibus præteritis, cædis dicam impingit.* Eandem comminationem repetit Propheta cap. 59. Licèt autem vtroque loco vniuersalem, atque irreuocabilem Iudaicæ gentis vastitatem propter ab

Scelus Iudæorum in Christi nece prorsus inexpiabile.

ipsis patratam cædem Christi Domini Propheta significet: vti volunt S. Hieron. S. Cyrill. & alij, videtúrque omninò literalis sensus; inde tamen vult etiam Dominus extendamus illius iustitiã, maximè armatam contra homicidas, quorum inhumanitas diuinæ bonitati, & caritati maximè omnium scelerum aduersatur. Animaduertit e-

D. Hier.

nim S. Hieron. *Videndum hoc testimonio, & contra eos, qui cùm quotidianis operibus sanguine manus plenas habeant, in oratione dies, noctésque coniungunt.* Vsque adeò execratur Deus Omnipotens homicidium, *auertit faciem suam non sustinens* (inquit

D. Cyril.

Homicidiũ supra omnia flagitia Deus execratur.

S. Cyril.) *videre manus homicidarum.* Sic ille. Quod tamen non dixit, cùm cætera peccata, imò etiam idololatriam illius populi commemorasset, ac si homicidium magis Dei misericordiam offendere, vehementiúsque illius iustitiã irritare videatur, quàm ipsa, quæ omnium peccatorum grauissima est idololatria; in quo benignissimus Deus ostendit, quanti faciat hominem, quantum diligat; quando scilicet necem illatam homini, quàm ipsam suæ diuinitati summam ab idololatris irrogatam iniuriam acerbiùs doleat, ac seueriùs vlciscatur.

6. Igitur Rubeni verbis emolliti fratres, depositâ crudelitate ferro trucidandi pueri, ad dimittendum in puteũ, vbi foret incruenta mors, vnanimiter consenserunt. *Quare Ioseph alacri animo, lætóque vultu ad fratres accedentem Ruben,* (vti scri-

Philo.

bit Philo) *complexus est. Cæteri hostiliter comprehensum spoliant, spoliatum demittunt per funem in profundam foueam.* Cæterùm (vti Iosephus scribit) *ab-*

Iosephus.

ductum adolescentem Ruben fune religatum demisit sẽsim in puteum: erat enim satis siccus; quo facto abiit pascua quæsiturus. Abductum dicit, nimirum à manibus, à vi, ab impetu fratrum, qui sine dubio innocentẽ agnum truculentiores lupis lacerassent, nisi à primogenito fratre coniiciendus (ex condicto) in puteum viuus abriperetur. Et quidem

Ioseph in cisternã proiicitur.

puer ab adolescentibus; amánsque ab iis, qui malè amorem odio rependentes hostilem exercebãt feritatem contra eum, qui fratres, & vocabat, & salutabat, & amabat, trahitur in interitum. Sic interdum fit, vt amicum quis oderit, & inhumaniter insectetur. Hanc verè quidem proditoris

S. Saluian.

impietatem ita S. Saluianus detestatur: *Cæcus ille quidem factus est affectu tuo, & notatur à cunctis, atque reprehenditur; sed tu tamen hoc magis ei obnoxius factus es, quia se ab omnibus fecit pro tuo amore*

Amicum odisse, atque persequi, extremum facinus.

culpari. Quid ergò simile apud barbaros, quis eorum amantibus nocet? quis diligentem insequitur? quis cari sui mucrone iugulatur? Tu amantem persequeris. lib. 5. de prouid. Ita contingit aliquando, vt qui nimis diligit, nimium ab eo, quem diligit, odium

elucretur; & qui fratrem se præstat alteri, eundẽ sentiat inimicum. Nihil planè communius, sed nihil etiam magis dolendum, quàm vt qui per omnia sese mitem, beneuolum, munificum nobis patrem Deus exhibet, nos immites, barbaros, ingratos, non tam seruos, quàm hostes inueniat.

Ingrati & barbari diuinam caritatem offendimus.

7. *Nudauerunt eum tunicâ.*] Hebr. *Tunicâ suâ; tunicâ polymitâ, quæ super eum.* Hinc aliqui subinferunt: vtraque tunicâ, & interiore, scilicet, (vt vocant) camisiâ, & exteriore, veste, quæ discolor erat, denudatum fuisse puerum; atque adeò nudũ prorsus in foueã proiectum: Vt videlicet, Christum Dominum ad flagella nudatum in prætorio repræsentaret. Magna profectò ignominia tã ingenuo puero, tam modesto, & patri præ cæteris dilecto; vt nudus inimicorum oculis exponatur. Summum planè opprobriũ Christo Dei filio perfidi hostes irrogarunt, cùm illum prorsus nudum columnæ alligatum ad flagella gentilium, & Iudæorum conspectibus exposuerunt. Fuit hoc vnũ inter cætera, quæ Dominus in passione pertulit, maximum ludibrium. Nec enim modestissimus, & purissimus Dei, & Virginis filius tãtum doluit ob ipsos flagellationis cruciatus, quantum ægrè tulit, ob oculos mortalium, quibus nuditas patuit sui corporis virginalis; hoc enim cõquestus aiebat: *Ipsi verò considerauerunt, & inspexerunt me.* Ps. 21. Apertè significat Dominus tam in flagellatione, quàm in Cruce nudum se, ac sine vllo tectum velamine fuisse, vt intelligunt S. August. Athanas. Nazianz. Ambros. Cyprian. Bern. Anselm. Rupert. Suarius, Iansen. & communiter DD. vt nimirum sic Dominus primorum parentum lueret nuditatem, quam in Christo Domino futuram multò ante præfigurauerat Noë, ob nimiam potionem nudus obdormiens.

Christus omninò nudus ad columnam & in cruce.

Nuditatem sui corporis præ omnibus doluit Christus.

Psal. 21.

8. Certè aduersarij Dominum ita ludibrio habitum cum contemptu contemplati sunt oculos pascentes tam ignominioso spectaculo: omnibus enim modis Christum Iudæi vilem, abiectum, atque omni honore, memoriáque indignum hominibus ostendi voluerunt. At frustrà tamen, quò enim Dominus se viliorem videri permisit, eò fidelibus suis speciosior, cœlo, terræque sublimior, & potentior tandem apparuit. De nuditate igitur Domini, cùm flagellaretur, ita Virgo Dei mater reuelasse scribitur S. Brigitæ. *Ad columnam alligatus filius meus nihil omninò operimenti habebat, sed sicut natus est, sic stabat, & patiebatur erubescentiã nuditatis suæ,* &c. Quare illud Psal. 21. *Considerauerunt, & inspexerunt me,* &c. non modò ad contemptum inimicorum, sed etiam ad spectantium admirationem referri debet. Stupor quippe fuit apparere nudum Christi Domini corpus, cuius nitori, puritati, & pulchritudini nihil vnquam par in mundo licuit videre. De quo ipsa Virgo mater ita contestatur: *Fuit filius meus optimæ, & felicissimæ naturæ, de mea enim carne corpus mundissimũ, & optimè complexionatum sumpsit. Cutis eius sic tenera erat, & gracilis, quod nunquã ita leniter flagellabatur, quin statim exiret sanguis.* Ita Virgo Dei mater in reuelat. ad Brigit. Est quidem semper figura inferior re, quam præsignificat; nec proinde Ioseph adæquare potuit Christum Dominum cuius hoc loco typus extitit. Vterque nudus: Ioseph in puteum dimittitur; Christus ad flagella exponitur, & in Crucem attollitur.

Christũ omni honore indignũ ostendi voluerũt Iudæi.

S. Brigit.

Psal. 21.

Christi corpus nudum ad flagella.

Delicatissima & mundissima Christi caro.

S. Brigit.

9. Cæterùm Dei filius, *qui torcular calcauit solus.* Isai. 63. hoc est, nec in redimendo humano genere socium, nec in passione parem habuit: non modò illam cum Ioseph nuditatem pertulit, sed in-

Isai. 63.

super nudo corpore acerbissimam flagellationem suscepit. Inauditam siquidem in virgineis carnibus filij sui spectauit mater mœstissima verberum carnificinam; adiungitque. *Ad primum ictum ego, quæ astabam propinquius, cecidi quasi mortua, & resumpto spiritu vidi corpus eius flagellatũ; carnes ipsius flagellis sulcabantur, totus sic laceratus stabat, vt in eo non inueniretur sanitas, nec quid flagellaretur.* ibidem. Quis quæso Virginis matris in eo spectaculo dolorem, lacrymas, gemitus, cordis angorem, viscerum afflictionem, dignè poterit comprehendere, ne dum verbis explicare? Vtinam ô Virgo Dei mater, vel vnam saltem guttulam immensi tui doloris, meo cordi, meis oculis liceret infundi, vt dolentem te, ac lacrymantem possem aliqua ratione imitari! Est enim valde indignum siccis oculis, cordéque duro Deum contemplari acerbissima verbera patientem. Demisit Ruben fratrem sensum ne doleret, in puteum: at Dominus ipse restatur: *Posuerunt me in lacu inferiori, in tenebrosis & in vmbra mortis.* Psalm. 87. siue, *in lacu infimo*, vt Hebr. & Græci legunt. *Quid est autem* (inquit S. August.) *lacus infimus, nisi profundissima miseria, quâ nõ sit profundior? Vnde alibi dixit: Eduxisti me de lacu miseriæ.* Psalm. 39. Nec enim vllus vnquam hominum ex damnatis ad mortem, aut æque iustus, & innocens vti Christus Dominus, patibulum subiit, aut tam multis, & grauibus, tum cruciatibus, tum opprobriis, & ignominiis, aut à tam barbaris, ac truculentis hostibus est occisus. Illud etiam quod Procopius animaduertit, significabatur. *Cisterna* (inquit) *carebat aquâ, sic sepulchrum Saluatoris vacuum erat cadauere. Dein è cisterna illa productus (vt statim videbimus) Ioseph in Ægyptum abiit ad summam illo in regno gloriam: & Christus Dominus resurgens è sepulchro accepit omnem potestatem in cœlo & in terra, regnauitque Deus sacratus à cunctis gentibus.* Illud etiam non prætereundum: quòd vetus illa cisterna dicatur non habere aquam. *Quod autem* (inquit S. Ambros.) *lacus siccus erat, quid mirum si Iudæorum lacus aquam non habet, qui dereliquerunt fontem aquæ viuæ, fecerunt sibi lacus contritos?* lib. de Ioseph. cap. 3. Carent miseri dum in sua perfidia permanent, & aquâ veræ sapientiæ: nihil enim illis stolidius; & aquâ diuinæ gratiæ salientis in vitam æternam, quâ se fecerunt indignos, cùm autorem vitæ recipere noluerunt.

Quali dolore B. Maria filium flagellari spectauit. S. Brigit. *Condolendũ B. Mariæ in filij passione.* Psal. 87. D. August. Psal. 39. *Nullius passio Christi passioni æqualis.* Procop. *Ioseph in cisterna typus Christi in sepulchro.* S. Ambr. *Corda Iudæorum sine aqua sapientiæ, gratiæque.*

10. *Et sedentes, vt comederent panem,* &c.] O magna rerum disparitas. O insignis mundi iniuria, iniquitas non ferenda! Ioseph in puteo iacet, parricidæ comedunt! premuntur iusti, exultant impij! Baptista in vinculis, Herodes in deliciis: Seruiunt, affligtantur Israëlitę, Ægyptij dominantur! Iam vetus hæc mundi conditio ab ipsis rerũ primordiis exorta in dies magis increuit, vt mali prosperè, boni miserè viuant. Multa in hoc argumento dici solent, & aliqua iã vbi se tulit occasio, diximus. Cæterùm quia stultis hominibus, ac Deum prorsus ignorantibus hæc semper quæstio molestiam peperit; imò, & impiam ingessit de diuina prouidentia dubitationem, vt tanto sacrilegio possimus occurrere, nonnihil etiam hoc loco adiicere oportet. Igitur S. Saluianus hac de re scribit in hunc modum. *Quæritur si totum quod in hoc mundo est, curâ & iudicio Dei agitur, cur melior multò sit barbarorum conditio, quàm nostra. Cur inter nos quoque ipsos sors bonorum durior, quam malorũ: cur probi iaceant, improbi conualescant, cur iniquis, vel maximè potestatibus vniuersa succumbant?* Hæc ille disseruit, quo tempore à Gothis, Vuandalis, cæterisque barbararum gentium effusis contra Romanũ imperium copiis extrema nostro orbi vastitas inducta est, quod nos etiam quotidie deploramus; cùm infidelium Saracenorum, hæreticorũ, atque inter nos quoque iniquorum, ac turpiter viuentium hominũ felicior conditio videatur. Respondet igitur: *Satis sit pro vniuersis rationibus autor Deus: nec licet vt de his quæ diuino aguntur arbitrio aliud dicas iustum, aliud iniustum: Quia quicquid à Deo agi vides, necesse est plusquàm iustum esse fatearis.* lib. 3. de Dei prouid.

Dispar in mundo bonorum & malorum conditio. S. Saluian. *Iustũ, quicquid Deus agit.* S. Saluian.

11. Etsi autem Dei iudicia, tametsi nobis occulta, esse iniusta non possint; nihilominùs ex ipsa diuina scriptura Christique fide, omnis veritatis magistra multas, & egregias rationes edocemur, quare Deo sic disponente malorũ sit in terra felicior, quàm bonorum conditio. Et quidem mali ad pœnam, ad summã animæ infelicitatẽ in altera vita transigendam prosperantur. *Prodiitque* (canit Propheta) *quasi ex adipe iniquitas eorum.* Psalm. 72. O infelicissimam felicitatem! ô adipem exitialẽ! ô saginam planè mortiferam! *Attende* (occurrit S. Aug.) *taurum deuotum victimæ, permissum errare liberè, & vastare, quæ potest vsque ad diem occisionis.* Infaustum igitur omen est nimia rerũ prosperitas. Signum est, quod vaccæ pingues, & quæ liberè, impunéque per campos lasciuiunt, ad macellum mortis æternæ, atque ad caldariam inferni saginantur; & nihilominùs filij Adã de corpore, corporisque bonis soliciti, de anima verò, animæque bonis prorsus obliti, aut non curãtes, amant, ambiunt, quærúntque corporis, & mundi prosperitatem. At certa est illa D. Aug. sententia. *Periculosior est res prospera animo, quàm aduersa corpori,* &c. Quod quidẽ in Dauide luculenter expressum videmus. Quandiu enim exul, & profugus, per mõtes, saltus speluæque ferarũ absconditus, odia, insidiasque Saulis declinauit, nec adulter, nec homicida fuit, at vtrumque facinus in pace, felicíque regni gloria turpiter admisit. *Erat siquidem* (adiungit idem August.) *in infirmitate tribulationis suæ tantò in Deum intentior, quantò miserior videbatur. Factus est securus demeritis bestibus, pressurâ caruit, tumor excreuit,* &c. in Psalm. 50.

Psal. 72. *Infelix malorum prosperitas.* D. Aug. *Mali saginantur ad macellum inferni.* D. Ambr. *Periculosior animæ prosperitas, quã aduersitas.* D. Aug. *Sanctius in fuga per saltus, quàm in pace regnãs vixit Dauid.*

12. At (inquies) ipsa quoque miseria deprimit animũ, mentem ne ad magna, & sublimia sese erigat, multum debilitat. Benè id quidem euenit aliquando. Cæterùm de vtroque sapienter hanc suo dignã ingenio fert sententiam D. Bern. *Magnus, qui incidens in aduersa non excidit, vel parum à sapiẽtia. Nec minor cui præsens felicitas si arrisit, non irrisit. Quamquam faciliùs inueneris, qui sapientiam retinuerunt, contraria sibi fortuna, quam qui propitia non perdiderunt.* lib. 2. de consid. Rideant ergo parricidæ, sedentes, & quieti epulentur, cùm interim innocens Ioseph in puteo iaceat, doleat, mortémque ipsam præstoletur. At hic rerũ status mutari potest, & inuerti; haud dubiè tempus erit, cùm illi ipsi ante hunc ipsum Ioseph prouoluti, ac supplices seruitutem, vincula, mortémque intentatam proditoribus cum gemitu, & fletu deprecentur. O si ab hoc præsenti statu in futurum oculos cõiicientes, in quam tandem, vel malorum prosperitas, vel bonorũ miseria finem desinet, diligẽter contemplaremur! Hoc studium Angelus ille, qui cum Zacharia loquebatur, propriũ amicis Domini IESV prædixit. *Audi IESV sacerdos magne: tu, & amici tui, qui habitant coram te, quia vir portendentes sunt.* Zachar. 3. Legũt LXX. *Portentorum spectatores,* quem locum iam explicauimus tom. 1. cap. 14. sectio. 9. num. 4. Sed in alio non minùs proprio, & eleganti, nunc exponemus.

D. Bern. *Faciliùs in aduersis, quàm in prosperis cõseruatur virtus.* *Spectandus est cuique rerum finis.* Zachar. 3.

13. Sunt

13. Sunt quidem serui, & amici Christi Domini, vt Angelus dixit, viri portendentes, siue portentorum spectatores; nimirum egregij mathematici: vt enim isti ex syderum aspectu, & planetarum concursu, cœlestiumque virtutum facultatibus in futurum multa coniiciunt, ac prædicunt, quod nimirum post tot annos fient hæ, vel illæ eclypses, ac similes rerum euentus apparebunt: Sic planè viri iusti semper animos, oculósque in futurum coniectos, defixósque habent: quare non præsentibus inhærent, sed euentum contemplantur. Dat se videndam peccatoris felicitas? ergò bonus hic Astrologus agit de futuro, speculatur illius exitum, at quàm infelicem! & quem mundus in diuitiis ac deliciis admiratur, considerat Astrologus malè morientem, & pessimè ad inferos decidentem. Videt fortè pauperculum à potentiore oppressum in summa egestate, miseriáque lugentem: attollit ergò in futurū oculos, quis tandem illius euentus erit, speculatus nouit in Domino morientem, & sublatum ab Angelis, in cœlóque regnantem. O si quisque nostrum sibi fiat Astrologus, atque futuros olim rerum omnium exitus, suúmque maximè speculetur euentum? & sui figuram (vt vocant) eleuet, non ortus quidem, sed exitus; certam proculdubio assignabit sui mortem, non dico ex corporis habitu, ex stellarum ortu affulgentium impressionibus, sed ex ipsis quæ molitur operibus, ex suæ animæ moribus, ex ipsa quam viuit vita. Qualis enim quisque viuet, plurimùm, & talis emoritur.

Viri iusti futuros euētus speculantur.

Dispares bonorum & malorū exitus.

Suum quisque finem ex sua vita nouerit.

SECTIO VII.

Viderunt Ismaëlitas viatores venire de Galaad, & camelos eorum portantes aromata: & resinam, & stacten in Aegyptum. Dixit ergo Iudas fratribus suis: Quid nobis prodest, si occiderimus fratrem nostrum, & celauerimus sanguinem ipsius? Melius est vt venundetur Ismaëlitis, & manus nostræ non polluantur: frater enim & caro nostra est. Acquieuerunt fratres sermonibus illius: Et prætereuntibus Madianitis negotiatoribus, extrahentes eum de cisterna, vendiderunt eum Ismaëlitis, viginti argenteis: qui duxerunt in Aegyptum.

1. Morabantur filij Iacob, vt supra visum est, in Dothain: & venientibus ex Arabia in Ægyptum necessariò trāsitur per Dothain. Quare negotiatores Ismaëlitæ illac transeuntes ab epulantibus visi sunt; portabant illi suas merces, videlicet aromatum collectionem, quam vox Hebraic. *Nechoth* significat, vt periti volunt, etsi alij *ceram*, quidam absolutè *varias merces*. Præterea *resinam*. Hebr. *çari*. Volunt alij *theriacam*, aut *opobalsamum*; denique *stacten*. Hebr. *Loth myrrha lacrymam*, exponunt alij *Mastychen*. Sic diuinæ prouidentiæ aduenius istorum viatorum ad magnos deinde rerum euentus inseruiit. Enimverò Iudas vnus inter fratres, tum ætate, tum autoritate præcipuus consilium dedit (vti scribit Iosephus) fratribus, vt extractum venderent Arabibus, & illum quidem hoc pacto ablegatum apud exteros moriturum, & se impollutos permansuros, &c. cap. 3. Mala quidem innocenti fratres intentarunt. Primò vt ferro occiderent: *Venite occidamus eum:* deinde vt fame in puteo enecarent. Dēnique vt vē-

Aduersa quoque hominum consilia diuinæ prouidentiæ inseruiunt. Iosephus.

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

A ditum, & in extero solo duraque seruitute à suo & patris conspectu ablegarent. Cæterùm Deus hæc omnia vertit in bonum. Quod ipsemet Ioseph probè intelligens prouolutis antè se fratribus, ac suppliciter veniam deprecantibus dixit aliquando: *nolite timere. Num Dei possumus resistere voluntati? Vos cogitastis de me malum; sed Deus vertit illud in bonum, vt exaltaret me.* Genes. 50. Quæ verba suo loco (fauente Deo) cōmentabimur. Dei quidem consilia inscrutabilia sunt, illius à nobis est cum silentio, & humilitate veneranda prouidentia. Cæci sumus, & quid magis nobis expediat, prorsus nescimus. Ibi nostra interdum est salus, vbi maior illius desperatio. Iosephū fratres oderunt, mortem intentarunt, ac demum in exteras
B gentes venditum ablegarunt: at hæc illorū parricidalis voluntas versa est à Deo in bonum, vt inde, quem oderunt, vendiderunt, & procul amādarunt, exaltaretur Ioseph. Igitur Deo nostra cōmittamus, *nostri omnem solicitudinem proiicientes in eum, quia ipsi est cura de nobis.* 1. Petri. 5. Nec tam graue occurrit periculum, nec tam deplorata salus videtur, quin etiam ipso articulo meliorem rerum nostrarum statum à Deo expectemus: modò patienter aduersa feramus, & prospera humiliter, confidentérque imploremus.

Genes. 50.

Committat se quisque diuinæ prouidentiæ.

1. Petr. 5.

Locanda in Deo spes, ac fiducia.

2. *Extrahentes eū vendiderunt.*] Extractus è puteo, non dubium est, quin penè frigore, pædoréque confectus, dolénsque, & effusis lacrymis fraternum sanguinem, & amorem imploraret obni-
C xè deprecans, ne mali quicquam fratres inferrent fratri puero immerenti. Testantur enim hoc ipsū cùm in Ægypto extremam perniciem metuentes dicunt. *Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum, videntes angustiam animæ illius, dum deprecaretur nos, & non audiuimus; idcircò venit super nos ista tribulatio.* Genes. 42. Nihilominùs barbari homines, seu feræ potiùs ac dracones (quod stupendum omninò est) potuerunt tam immani patrato scelere spoliandi vestibus fratrem puerum innocentem, proiiciendíque in puteum, & nunc demum vendendi ad exteras gentes, tamē imperturbato animo, & tranquillā mente consistere, ne dum iucundè, atque hilariter epulari; Verùm hæc est inuidiæ, odiíque vbi mentem hominis occu-
D pauit, execranda cōditio, vt omnem humanitatis exuat sensum, ferinúmque induat animum; demúmque, tam aliorum, quàm suorum sanguinem profundere pro ludo, iocóque habeat; ac proinde barbarus hic homo (si fas est hominem appellare non belluam) tantò grauiùs peccat, quantò vehementiùs gaudet, impudentiùs exultat, furiosiùs triumphat de pœnis, de lacrymis, de sanguine miserorum. *Lætantur* (inquit Sapiens) *cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis.* Prou. 2. Sed vnde tanta hæc inuerecundia, vt lætentur, cùm malè fecerint; tantáque dementia, vt exultent in rebus pessimis? Nimirum, quia præcessit: *relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebrosas.* ibid. Si enim (declarat vel S. Hier. vel Beda) *quia ad pœnā ten-*
E *dunt aspicerent, gressum vtique cohiberent; noxiámque lætitiam salubri fletu castigarent.* Dum scilicet, stolidi ruunt in peccatum, pœnis vel in hac vita, vel, quod peius est, in altera subeundis sese exponūt; vnde miseris non quidem lætari, sed dolere, ac timere; non exultare, sed cruciari animo, & carne affligi pro impetranda venia, & deprecando gehennæ incendio deberent. At filij Iacob, vt & multi alij (dicit idem Salomon) *Non dormiunt, nisi cùm malefecerint, & non rapitur somnus ab eis, nisi supplantauerint. Comedunt panem impietatis, & vinum*

Genes. 42.

Summa inhumanitas in inuidia, & odio.

Prouerb. 2.

Inuerecunda lætitia de malefaciendo.

num

Prouerb. 4. *D.Hier.* *Obstinatio vinum dãnatorum.*

num iniquitatis bibunt. Prouerb. 4. Nimirum (vt S.Hier. explicat.) *in actione scelerum iniqui quasi epulis delectantur appositis* ; *vel certè vinum damnatorum bibunt* , &c. Obstinatio quidem rectè dicitur vinum damnatorum : quâ videlicet, potione prorsus dementati, atque sempiternæ perditionis lethargo consopiti nunquam ampliùs resipiscēt, nec saturari verecundiâ , & dolore ad veram pœnitentiam excitabuntur. Certè huiusmodi infelicitatis signum iam in se ipsis præferunt qui de sceleribus suis non lugent , sed rident ; non conteruntur humiles , sed stolidi gestiunt , & sibi perquàm inuerecundi blandiuntur.

Signum reprobationis gloriari de peccatis.

3. Magna profectò crudelitas est , innoxium hominem affligere : maior etiam fratrem innocentem : maxima ex miserabili fratris cruciatu delectationem,& voluptatem capere. Quæ quidem fuit istorum barbarorum impietas, & truculentia. Nam deiectus in puteum Ioseph, in horas mortem subinde , si non per ferrum , at certè per inediam, sitim,& algorem expectabat: cùm interim puer flebilibus verbis fratrum misericordiam,& opem implorarer , frustrà tamen , erant enim illorum aures per inuidiam obstructæ , animi per odium cautibus duriores ; fratrísque eiulatus , aut non audiebatur , aut auditus irridebatur,quin etiam illi instructo conuiuio inter epulas,& pocula læti , ac securi fratris exitium celebrabant. Cæterùm quicquid agitur,quicquid toleratur,mera vmbra est ; Veritas in Christo Iesv agno innocentissimo visa fuit. Loquitur Dominus : *Et factus sum illis in parabolam : Aduersum me loquebantur , qui sedebant in porta , & in me psallebant,qui bibebant vinum.* Psal.68. Trahebatur scilicet Dominus Iesvs per plateas Hierosolymæ baiulans sibi Crucem , in qua demum suspensus, clauísque suffixus peracerbam iuxtà & infamem erat mortem obiturus. Nihil istiusmodi ignominia grauius vnquam vllus delinquentium memoriâ hominum pertulisse fertur. In eadem ciuitate in qua sex dies anteà inaudito applausu Rex & filius Dei ab effusa omnis ætatis, sexus , ordinísque multitudine acclamatus est ; nunc verò inter latrones ad mundi ludibrium trahitur, totius Iudaici populi conuiciis,irrisionibus,& maledictis impetitus.

Christus baiulans crucem trahitur per vrbem. Psal.68.

4. Igitur quà Dominus Iesvs , ita cum tanta ignominia per Hierosolymam ducebatur ad patibulum , festos dies barbari,& perfidi Iudæi agere videbantur in portis vrbis , ad fores cuiusque domus in conuentibus hominum aduersus Dominum prætereuntem loquebantur , vel vt legit S. August. *insultabant.* D. Hilarius , *detrahebant*: quin & ipsæ fœminæ naturalis compassionis oblitæ transeuntem conuiciabantur , & maledictionibus incessebant. Tunc enim maximè *factus est* (quod scripsit Apostolus) *pro nobis maledictum.* ad Galat.3. Sic verò in furias acti omnes insani erant , vt vinctum illum , damnatúmque morti hominem , cuius calamitatem vti homines condolere deberent,opprobriis,& contumeliis exciperent , & prosequerentur. Hinc illud Domini: *Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.* Psalm.68. Qui enim in veteri lege blasphemias sæpenumerò in Deum eructarunt , iidem nunc, vel saltem illorum filij , vt implerent mensuram patrum suorum, quæcumque probra,& dedecora in Christum Dei filium sub pondere Crucis labantem euomebant. *Et in me psallebant* (adiungit) *qui bibebant vinum : videlicet irrisio mea* (declarat S. August.) *erat illis psalterium*,&c. Profectò credere

ad Galat. 3. *Infinita Christus pertulit opprobria,cùm & baiulares crucem.* Psal.68. D.Aug.

A fas est illo maximè die passionis, & deinde multos per annos compositas ad ignominiam Christi Nazareni Crucifixi cantilenas in conuiuiis , in ludis,festisque, atque in conuentibus Iudæorum solitas decantari. Ergo aiebat Iudæus inter pocula penè temulentus , atque in media ipsa epularum ingluuie vomens helluo , ad cytharœdum, aut symphoniacum : Heus tu habes , quod nobis occinas carmen de opprobriis Iesv Nazareni: recita obsecro, canta : nullæ dulciores epulæ,nulla sapidiora bellaria,quàm sit ipsa cantio,& auditio ludibriorum,verborum , iniuriarum, Crucis , & mortis illius Nazareni?

Cantilenæ Iudæorum de Christi opprobriis.

5. Denique (quod omnem excedit & Iudaicę generis impietatem,& Christi patientis pro nobis
B patientissimè toleratam ignominiam) *Factus sum illis in parabolam* ; hoc est , in prouerbium, dicterium,exemplum,fabulam,scilicet,ex illa tam memorabili, & inaudita post homines natos tragœdia passionis Domini Iesv ductum prouerbium maledictionis, quod inter Iudæos in multos subinde annos perdurauit , vt talia quisque hosti suo imprecaretur,qualia Iesvs Nazarænus est passus. Sic te videam,sic tu vitam finias: Pereas tu sicut Iesvs Nazarænus. *Ac demum* (vti Caietanus explicat)*ortum est derisorium de Christo prouerbium inter Iudæos : videlicet,cùm quicpiam ludo , risúque dignum exprimere volebant IESVM Christum Nazarenum nominabant.* Meræ nugæ , merúsque risus, ipsum ludibrium Iudæis erat Iesvs Nazarenus.
C Egregiam circa prædicta verba Prophetæ (si ampliùs quid desideres) apud nostrum Lorinum, omnis quidem eruditionis thesaurum inuenies. Cæterùm de ignominia Christi Domini suam Crucem baiulantis dicere tandem desino illa rem omnem colligēs paraphrasi digna planè S. Aug. ingenio. Sic habet. *Ibat ergò ad locū vbi fuerat crucifigendus portans Crucem suam IESVS. Grande spectaculū,sed si spectet impietas grande ludibriū;si pietas, grande mysterium: si spectet impietas,grande ignominiæ documentū;si pietas, grande fidei munimentū. Si spectet impietas , videt Regem pro virga regni lignum sui portare supplicij ; si pietas , videt Regem baiulantem lignum ad semetipsum figendum quod fixurus fuerat in frontibus Regum. In eo spernendus oculis impiorum in*
D *quo erant gloriatura corda sanctorum.* Hæc August. tract.117.in Ioan. Diuinæ quidem summi in Ecclesia doctoris sententiæ non malè commentariis explicandæ,sed piarum mentium meditationibus sedulò expendendæ.

Iudæi in exemplum maledicti, execrationisque IESVM Nazarenum vsurpabant. Caiet.

D.August. *Pietas fidelium,& impietas infidelium variè discurrunt circa Christum baiulantem crucem.*

6. Verum enim verò, ne vllos intra cancellos Iudæorum se immanitas teneret , nec patientia Domini Iesv vllis, vel doloribus,vel ignominiis saturata videretur, ad acerbiores animi cruciatus accessit præsentia dilectissimæ Virginis matris, quæ filium sub Cruce pergentem ad patibulum comitata , non tam patientis mitigabat dolorem quàm compatientis,gemitibus, & lacrymis mœstissimæ matris , mirissimum animum filij vehementiùs exulcerabat. Certè (vt ex reuelationibus
E ab ipsamet Virgine ad Brigitam factis constat) multò acerbiùs Cruci affixus ex compassione matris , quàm ex sua ipsius passione doluit. Sic enim Dei mater ad Brigitam locuta dicitur : *Filius meus videns me , & amicos suos inconsolabiliter flentes , flebili voce , & altâ, ex imo pectore, erecto capite , oculis in cœlum directis , & lacrymantibus. clamabat ad Patrem suum : Pater quare me dereliquisti? quam vocē ego nunquā,donec ad cœlum veni , obliuisci potui:quam plus ex compassione meâ,quàm suâ permotus pertulit.* Hactenus in reuelat. Mirum ergò est

S.Brigit.

quod

Acerbius in cruce doluit Christus ex compassione matris dolensis.

quod Dominus IESVS multò grauiùs,& acerbiùs duxit videre matrem Virginem inconsolabili dolore sauciatam, quàm suæ ipsius humanitatis plagis dilaniatæ immensos perferre cruciatus. Sic sua vita matrem habebat cariorem. O inexplicabilem ergà Virginem matrem Dei filij caritatem! Sed ô incomparabilem quoque Virginis matris à Deo ipso sic dilectæ, sic honoratæ dignitatem? Multa quidem, & grauia pertulit à fratribus Ioseph, in primis tunicâ suâ polymitâ denudatus; deinde proiectus in puteum, inde cum probro, risúque extractus, ac demum pro mancipio barbaris in exteras gentes venditus. At solus doluit, solus & passus est: quippe cùm nec pater, qui procul aberat; nec mater, quæ pridem obierat, calamitatem filij condolens compatientis simul animum acerbissimè (si adesset) vulneraret.

B. Mariæ dignitas incomparabilis.

7. *Ismaëlitis.*] Non sine mysterio Moyses apponit huiusmodi negotiatores venire de Galaad, & camelos eorum portantes aromata in Ægyptum. Et quidem Iosephum à negotiatoribus aromatum deferri coëmptum ad Ægyptios egregiè sic expendit Procopius: *Ioseph ex cisterna protractus venditur Ismaëlitis, quorum negotiatio versabatur circa aromata, & in Ægyptum profectus est. Oportebat enim inter cætera aromata temperantiæ vnguentum in illam regionem importari.* Scilicet, Ægyptus, vti & reliquæ infidelium regiones, omnium scelerum colluuie, maximéque turpissimarum voluptatum impuritatibus scatebat; atque adeò infinitis vitiorum sordibus inquinata in terras, cœlósque intolerandam exhalabat mephytim. Igitur oportuit vt in illam prouinciam ad illam gentem virtutum, ac præcipuè castitatis puritatem, & fragrantiam exteri negotiatores importarent: quo sanctitatis odore, ac nitore tam spurcus ille fœtor Ægyptiorum certè magna ex parte, si non omninò, temperaretur. O putum adolescentem, ô benè olentem, non tam Sabæo thure, Indico moscho ambaréve, Eoísque soli aromatibus, quàm sanctis moribus, corporísque, & animi castimoniâ cœlestes planè spirantem odores. Errant quidem mulieres, errant iuuenes, qui non à castis moribus, sed ab vnguentis, terræque oloribus suauem exquirunt fragrantiam. *Nihil est enim* (inquit S.Chrys.) *animâ immundius quando corpus habet odoris suauitatem.* homil. 22. ad popul. Antioch. Ah quàm malè olet, qui benè interdum olet? benè olet caro, malè anima: spirat illa zibethum, aut moschum, hæc fœdas exhalat libidines.

Procop.

Mira castitatis fragrantia.

S.Chrys. *Fœtet anima inter exquisitos corporis odores.*

8. Sed quid est, quòd negotiatoribus aromarum traditur Ioseph vendendus Ægyptiis? Profectò Ioseph Christum Dominum à Iudæis de quorum erat semine, inter quos natus, & altus; ad quos venerat, quibus promissus Rex, & Messias fuerat; Ismaëlitæ verò Apostolos per mundum vniuersum gentibus euangelizantes præsignificabant. Quod etiam idem Procopius ita euoluit: *Sic Christus reuiuiscens in gentium peruenit regionem circunferentibus ipsum spiritualibus Ismaëlitis, qui per omnia Deo obsequuntur. Hi enim Christi censentur vnguentum, qui virtutum fragantiâ redolent, illúdque vnguentum non habentibus apportant.* Vbi aduerte vocem Hebr. *nechat* verti quoque pigmenta, vel vnguenta, vti S.Hieron. vertit ad cap. 20. lib. 4. Reg. Est igitur Euangelium, quod Apostoli ad gentes deportabant, est fides Christi, quam & ipsi profitebantur, & aliis prædicabant: est Christus ipse cuius diuinitatem, vitam, passionem, resurrectionem, & gloriam mortalibus denuntiabant, suauissimum planè vnguentum, cuius odor breui vniuersum orbem repleuit! Ergò qui Ioseph ab Ismaëlitis emerunt eos significant, qui ab Apostolis conuersi veram Christi fidem acceperunt. *Qui, scilicet,* (adiungit Procopius) *quodammodo Christum emerunt relinquentes omnia, & sectantes Christum mercaturi pretiosam illam margaritam.* Longe tamen aliâ viâ procedens S.Ambros. ita prophetiam de Christo intelligit. *Venditur* (inquit) *Christus; neque enim nos eum emissemus, nisi vendidissent sui, malè vendiderunt, peius emerunt; vendiderunt negotiatoribus boni odoris, emerunt à proditoribus. Vendidit eum Iudas, emerunt Ismaëlitæ, qui significantur latinâ interpretatione, odio habentes Deum suum.* lib. de Ioseph cap. 3. Venditum, scilicet, à proditore discipuli emerunt Iudæi Dominum IESVM, eundémque irrisum, flagellatum, & crucifixum, cùm à se omninò expulerunt! non hunc, sed Barabbam, gentibus tandem vendiderunt, à quibus exceptus, adoratúsque est.

Procop. *Christus vnguentum toto orbe diffusum.*

Procop.

D.Ambros. *Christus à Iuda venditus Iudæis, & ab iis deinde Gentibus.*

9. Vendunt fratres Iosephum, emunt alienigenæ: ablegant à se fratrem Israëlitæ; amplectuntur Ægyptij; id quidem vmbra, sed Christus veritas. Nolunt Iudæi Christum, gentes excipiunt. Nolunt miseri, deridet, conspuunt, verberant, perimunt IESVM Nazaræum. *At nos* (inquit S.Paulin.) *Dominum IESVM amemus, quem amare debitum est: illum osculemur, cui nupsisse virginitas est: illi subiiciamur, sub quo cadere supra mundum stare est: propter illum deiiciamur, cui cadere resurrectio est; illi commoriamur, in quo vita est.* Sic tam piè, quàm dulciter Paulin. epistol. 4. O felix, ô fausta nobis illorum perfidia! Profuit gentibus cœcitas Iudæorum. Porrò autem ingenuus, & innocens puer audito nomine venditionis exhorruit, reíque indignitatem (par est credere) flebili voce conquestus videtur, vt suo illo carmine tragico grauiter exprimit noster Crucius. Igitur Ioseph.

D.Paul. *Gētes Christum à Iudais repulsum amplectuntur.*

Crucius.

Vendendus auro liber? (illi) *Officium puta.*
Vendendus auro frater? Id nobis leue est.
Vendendus auro frater est à fratribus?
Quos ipse fratres esse nolebas tuos.
Necate potiùs. Viue mancipium, sua
Quis sortis immemor altiùs sese euehit
Exigat in imo inglorius vitam loco.
O magne patriæ rector, & auita domus
Tantúmne gente fiet à nostra scelus!
Scelus scelestè dicis? hinc delibera
Vtrum tacendo vita sit potior tibi,
An mors loquendo. Seruies, seruus tace.
En qui te emem.

Hæc ille Trag. Ioseph, quæ quidem optimè tum calamitati Ioseph, tum impietati fratrum conueniunt.

10. Venditus ergò fuit viginti argenteis. Ita in Hebr. LXX. & Chald. nihilominùs apud antiquos patres lectio admodum varia fuit. Quidam viginti quinque; plures triginta; alij viginti transtulerunt. Deinde aureos pro argenteis legunt multi. Et hæc ipsa pretij varietas aliquod mysterium importat, vti S. Ambros. adnotauit. *Ideò alibi viginti; alibi viginti & quinque aureis; alibi triginta inuenimus emptum Ioseph; quia non omnibus vnius æstimatione præualet Christus. Aliis minus, aliis amplius: fides ementis incrementum est merces.* Dei siquidem gloriam, imò & gratiam sanctificantem (non tamen primam, quæ gratis datur) atque adeò ipsum Deum iusti homines, pro suis

Venditus Ioseph.

D.Ambr.

Christum alius alio plus merēdo emit.

quisque meritis, alius plus, alius verò minus eluceantur. *Religiosiori* (adiungit) *pretiosior Deus, peccatori pretiosior est redemptor.* lib. de Ioseph, cap. 3. Vbi enim ex parte hominis plures, & illustriores virtutis religionis fiunt, & offeruntur actus in Dei obsequium, ibi vt maiori suorum operum pretio Dei gratiam emit, sic abundantiorem illam recipit. Peccatori pretiosior est redemptor, eò quòd ad condonanda, & eluenda hominis peccata, copiosior de sanguine Christi thesaurus effunditur, abundantior ostenditur redemptio, sibique dulciorem redemptus habet, & pluris æstimat redemptorem. Venditus autem fuit Ioseph viginti argenteis, hoc est, octoginta regalibus Hispanicis, siue Lusitanicis octo aureis. Nec enim decuit seruum vænire, quanti Dominum.

Venditus Ioseph octo aureis.

11. At licèt dispari pretio, tamen quia venditus, & à Iuda venditionis autore traditus emptoribus, signum fuit Ioseph Domini IESV, quem Iudas proditor Iudæis ad necem vendidit. Considerate perpendens S. Chrysost. Ioseph à fratribus venditum exclamat ita. *O iniquam commutationem? ô damnosum lucrum! ô iniustissimum opus! quæ tanta insania? quis iste tam inauditus liuor! ô grauem morbum! ô mentes sanguinarias! fratrem vestrum, & patri carissimum, qui ad visendum vos venerat, qui vos non offenderat, barbaris in Ægyptum venditis?* homil. 61. in Genes. At quantò fuit Iudæ execrabilius facinus, qui Deum hominem hostibus ad flagella, ad opprobria, ad Crucem, mortémque vendidit: Dein quàm vili pretio (Deus bone?) triginta argenteis. Itane verò vt filius Dei, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei, tam vili, tam nullo æstimetur, & vendatur pretio? Nimirum, vt quò se magis humiliat, viliorémque reddit eò pluris facere, ampliúsque amare se ostendat homines: quos quidem sibi comparat, infinito pretio suæ istius humilitatis profundissimæ, dignos videlicet iudicans, pro quorum emenda salute seipsum vilissimo quodam pretio æstimari, diuendique patiatur. Quod quidem eleganter his verbis complectitur S. Paulinus. *Nos ille vult pretiosos facere, sui muneris vilitate: ipse nobis hac pietate pretiosior, quod se vili vult æstimari, vt ab omnibus ematur.* epistol. 4. Est ergò nobis Dominus eò carior, quò vilior; pluris illum facimus, vehementiùs diligimus, quia viliùs se pro nobis æstimari patitur ac profundiùs humiliatur. Prætereà vt ab omnibus ematur, ne quis scilicet causetur inopiam, putétve à solis diuitibus emi posse, haberique Dominum. *Tam vili ergò* (ait etiam S. Ambr.) *auctione vult æstimari se Christus, vt ab omnibus ematur, ne quis pauper deterreatur.* in cap. 7. Luc.

D Chrys. Summa indignitas venditi fratris à fratribus. — *Christus vili pretio venditus hominum salutem immenso æstimat.* — *D. Paulin.* — *Christus ab omnibus facilè potest emi.* — *D. Ambr.*

12. Veruntamen cùm Domini IESV immensam caritatem considero, haud vili, sed nimio prorsus venditum pretio mihi persuadeo. Nec enim aliter video cur verè appositéque auarus dicatur Iudas, Iudæque auaritia sit vbique gentium memorabilis. Quis enim auarus rem aliquando pretiosam vili pretio vendit, cum iccircò potiùs, ac veriùs, qui sic cauponatur, prodigus habeatur? Fuit quidem Iudas insigniter auarus, & (vt loquitur S. Cyprian.) *Apostolatus sui honorem detestabili cupiditate fœdauit.* tract. de ablut. pedum. Et execrabilis illius cupiditas inde in primis ostenditur, quòd pecunia vendidit rem omninò gratuitam; pretiumque comparauit de re, quæ sine vllo pretio gratis dabatur. Nam quæ insignior auaritia, quæ cupiditas execrabilior, quàm vt mihi etiam vitalem auram, qua viuimus; solem, quo illustramur; terram ipsam, in qua iaceo; & publici fontis aquam mihi pretio vendas? Impudentissima scilicet auaritia Iudæ, qui Dei filium gratis à Deo Patre datum, atque insuper oblatum, quia ipse voluit, nihilominùs requisito pretio vendidit; & quidem carius tradidit proditor Dominum, quàm se ipse dedat; vna lacryma, vno tantùm suspirio, vno cordis desiderio emitur; quin etiam ipsemet non quæsitus adest, non rogatus accurrit, & nolentibus sese quodammodo intrudit: clamat denique, *Venite ad me omnes qui laboratis, & ego reficiam vos.* Matth. 11. *Omnes sitientes venite ad aquas, & qui non habetis argentum properate, emite, & comedite: Venite, emite absque argento, & absque vlla commutatione vinum, & lac.* Isai. 55. *Si quis sitit* (declarat S. Cyrill. Alex.) *accedat ad Christum, & bibat, accipiátque vberem per Spiritum sanctum consolationem, gratiam, & sincerissimam mystagogiam. Accipient autem non emens pecunià, sed liberalissimà, & promptissimà vocantis munificentià.*

S. Cyprian. Iudas summè auarus quia vendidit quod gratis dabatur. — *Matth. 11. Christus datur gratis. Isai. 55. D. Cyrill. Alex.*

13. Cæterùm quî possunt ista coniungi: Emite, & gratis? Respondet idem: *Quomodo emunt, & accipiunt gratis, & sine argento? Fidei enim præmium accipimus à Christo gratiam, rerum autem momentanearum, & pereuntium nihil rependimus; sed loco donorum, & pretij offerimus Christo fidei in ipsum confessionem.* Quid si emimus, & sine pretio; quia Christum IESVM, & eius gratiam accipimus, nostris quidem meritis, quæ tamen ab illo procedunt, potiúsque illius sunt, quàm nostra? Quid si emimus, & sine pretio; quia Dominus libens, lætúsque sua nobis præstat, vti venditor vendendo delectatur, nostráque opera quantumuis multa, & magna, nihil planè videntur; *Momentaneúmque, ac leue tribulationis nostræ æternum gloriæ pondus operatur in nobis?* Eleganter ad eundem locum S. Gregor. Nazianz. sic effatur: *O ingentem benignitatis celeritatem! ô facilem contrahendi rationem! Hoc bonum solà voluntate venale tibi proponitur: cupiditatem ipsam Deus ingentis pretij loco habet: sitit sitiri: bibere cupientibus potum præbet: cùm ab eo beneficium petitur beneficio afficitur, promptus est, liberalis, ac munificus: iucundius dat, quàm alij accipiunt.* Quibus ad explicandam Dei nostri magnificentiam, & ad nostram infirmitatem confirmandam, cupiditatémque excitandam, & negligentiam perstringendam nihil aptius, & grauius dici poterat. *Hoc vnum* (concludit) *caueamus, ne ieiuni ac minuti animi notam subeamus, parua, Deique liberalitate parum digna postulantes.* orat. 40. in sanct. Bapt. Nostram Dominus voluntatem exigit, sed promptam tamen, alacrem, viuidam, efficacem, bonísque roboratam operibus. Est quidem remissis, ac pigris, inefficacibus, frigidis, & operum studio destitutis plenus infernus voluntatibus. Denique barbaris negotiatoribus venditus à fratribus Ioseph innocens, & sanctus: suam deinde perindignam seruire cœpit seruitutem. At quo nam ore quæso, quonam sensu animi, quibus nam verbis suam istam accepit, defleuítque infelicitatem? Placet dolentem puerum tragico nostri Crucij carmine audire.

Isai. 55. S. Cyril. — *S. Gregor. Nazian. Mira Dei beneficentia.* — *S. Gregor. Nazianz. Quanti Deus bonã faciat voluntatem. Plenus bonis voluntatibus infernus.* — *Deflet suam seruitutẽ ac venditionẽ Ioseph.*

O turpe lucrum, fœda transactio, impudens
Mercatus, in quo venditur fratris caput,
Diuenitur auri pondere vt vilis manus!
Quod par ab orbe condito est visum nefas?
O terra quæ me mittis isthinc exulem,
O quæ videtis arua Iosephum dari
Mali mancipatum barbaris mangonibus!

SECTIO

SECTIO VIII.

Reuersúsque Ruben ad cisternam, non inuenit puerum: Et scissis vestibus pergens ad fratres suos, ait: Puer non comparet, & ego quò ibo? Tulerunt autem tunicam eius, & in sanguine hædi, quem occiderant, tinxerunt: Mittentes qui ferrent ad patrem, & dicerent: Hanc inuenimus: vide vtrum tunica filij tui sit, an non. Quam cùm agnouisset pater, ait: Tunica filij mei est, fera pessima comedit eum, bestia deuorauit Ioseph. Scissísque vestibus, indutus est cilicio, lugens filium suum multo tempore. Congregatis autem cunctis liberis eius vt lenirent dolorem patris, noluit consolationem accipere, sed ait: Descendam ad filium meum lugens in infernum. Et illo perseuerante in fletu, Madianitæ vendiderunt Ioseph in Aegypto Putiphari eunucho Pharaonis, magistro militum.

Ioseph. 1. RVben (vti scribit Iosephus) *fratrem fune religatum demiserat in puteum, eo, scilicet, animo, vt innocentem è manibus fratrum eriperet, patríque redderet incolumem. Quo facto* (inquit) *abiit pascua quæsiturus. At rediens noctu ad puteum insciis fratribus seruare Iosephum voluit*. lib. 3. cap. 3. Inclamauit ergo Ruben, identidem Ioseph, puerum ingeminans.

Iosephe puer audin'? Præ metu
Ne conticesce. Te Rubenus alloquor,
Qui ne perires vnus, auxilio fui,
Eróque ô frater, ô puer?
Anima iam patri, quàm mihi carissima.
Responsa nulla redáis! ô casum grauem!
Miserum Rubenum! si quid est passus puer?
Iosephe care? Nemo respondet mihi.

Legas cætera, quæ vel cautes emollient, & truncos arborum ad sensum, luctúmque inflectent. Verè si vlla vnquam, ista maximè tragicum carmina dolorem excitarunt. Flebilem quoque, planéque patheticam Hebræus Philo inclamanti ad puteum Rubeno affinxit orationem: *Vociferabatur* (inquit) *& furibundus discursabat scissis præ dolore vestibus, capillos sibi vellens, & quid accidisset percontans. Viuitne puer, an extinctus est? si non superest, saltem cadauer ostendite, vt deplorando calamitatem, faciam leniorem; solatium erit videre, vel mortem. Cur mortuum quoque odio prosequimur? Certè mortuis nemo inuidet. Quod si viuit, quò abiit? apud quos seruatur?* lib. de Ioseph. Quò ibo! (inquit) vt eum, scilicet, inueniam. Fuit quidem Ruben quoad fratris venditionem ab omni culpa liber. Sed tamen fratrem viuum accipiens aliquantò mitiùs egit. Audiens subinde venditum, etsi de vita lætus, rei nihilominùs indignitatem, ægrè admodum tulit, quocirca Philo adiungit. *Illis verò fassis venditum, & pretium proferentibus; Bella* (inquit) *negotiatio. Partiamur lucrum, & prædonum, quos malitiâ vincimus, referamus præmium. Egregia verò crudelitatis palma, quæ nobis meritò placet. Illi in alienos suspirant, nos in domesticos, & carissimos: Admissum est probrum maximum, insigne dedecus*, &c. Acriores multò aculeos exerit in hunc modum tragicus.

Vendidimus auro. Vendidistis: proh scelus!

Philo. Lamentatio Rubeni pro Ioseph. (margin)

Philo. (margin)

A *Quod ab Abrahami stirpe delecta subis!*
Non Ismaelis grauius auderet genus.
Nec nuper ista terra cælesti rogo
Sodoma & Gomorrha, pigra quas condit palus.

2. Et quia mortales sæpenumerò à patrando crimine abstinent, infamiam veriti, quam apud præsentes incurrent, & in posteros producent, suæ vitæ nominísque Ruben parricidalis infamiæ fratres timore sic perstringit apud Philonem: *Maiorum nostrorum probitatis monumenta nusquam non extant: relinquamus, & nos inhumanitatis perfidiæque maculas indelebiles apud posteros. Volat enim vbique fama nuncia magnorum facinorum non sine admiratione laudabilium, & noxiorum vituperatione.* Verum enim verò, quia reuerentia patris, B amórque naturâ debitus, à quo vitam acceperunt, magnam solet habere vim in filiis. Hac etiam ratione fratrum animos odio, & inuidiâ excandescentes Ruben acerrimè perpungit. *Quomodo* (inquiens) *communis pater hunc casum accipiet? Cui cætera beato, felicique triste afferetis tædium vitæ? Illiúsne miseri seruitutem, an nostram deflebit sæuitiam? nostram vicem magis dolebit, sat scio, quando lenius est malum pati, quàm inferre.* At barbari, stolidíque iuuenes omni exutâ verecundiâ, omni timore depulso, omni humanitate abdicatâ, omni iure, tam diuino, quàm naturali effracto, & conculcato fratrem puerum, innocentem, patri carissimum, si non ferro, vt primò animus erat, peremerunt: at certè (quod honesti viri morte C ipsa grauius arbitrantur) durissimæ, ac turpissimæ addictum seruituti in exteras barbarorum & infidelium regiones exterminarunt. Meritò Ruben apud nostrum Crucium indignabundus in fratres hanc expromit vocem.

Ite perfidi
Mundi per oras, ite detestabiles
Sertéque famam, qualis inuisam potest
Licitationem, debet aut potius sequi.
Venundedistis filium? In vestrum patrem
Quod cogitastis facinus? Est animus senem
Tollere cicuta poculo? An manibus feris
Senile guttur frangere? Huc crudelitas
Fortasse vestra properat, vt duplicem die
Vno triumphum de patre & nato ferat, &c.

D 3. *Tunica filij mei.*] Ergò vt suum parricidium misero patri celarent, cōmenti sunt hoc mendacium; fratrem, scilicet, dum erraret in syluis, à fera dilaniatum, ac deuoratum fuisse, nec de illo quicquam aliud reliquum quàm solam vestem illam polymitam cruore totam madentem apparere. Hanc illi vt fraternum sanguinem senilibus patris oculis ementirentur, cæso ad hocipsum hædo rubefactam sanguine dederunt perferendam alicui non conscio venditionis: posteà ignari superuenerunt patrem consolaturi. Nec modò cruentam, sed laceram etiam miserunt tunicam, quod licèt in scriptura manifestò non sit: at verisimile est, ita illos effinxisse, atque adeò potest colligi ex iis verbis, quæ inferiùs habentur: Fera E pessima comedit eum, bestia deuorauit Ioseph. Hebr. verò sic est ad verbum. *Bestia mala deuorauit eum: rapiendo raptus est Ioseph, siue discerpendo discerptus est Ioseph.* Hac ratione stulti putabant se posse imponere patri, non interim Dei oculos, & iudicium curantes, quem nihil latere & quem nullus potest effugere. Quare optimè sic effatur S. Chrys. *Quid decipitis vosmetipsos ô insensati? Nam licèt patrem vestrum decipere possitis, non tamen falletis iudicem illum, qui decipi nequit. Non ignorabit quod fecistis in Ioseph, & quod ignorari vultis à patre eius,*

Philo. Timor infamiæ cohibet interdum à flagitio. (margin)

Philo. Inferre, quàm pati multò est grauius. (margin)

Commento filij patrem seducunt. (margin)

D. Chrys. Dei oculos nihil fallit latétve. (margin)

citæ, diuinus ille oculus, qui nunquam dormitat, quem maximè omnium formidare oportebat. homil. 61. in Genes.

4. Hæc est peccatorum stoliditas, vt cùm tecti ab oculis hominum humanam declinent notitiam, sese in tuto esse arbitrentur: & infelices tamen non cœlum curant, cui toti quanti sunt parent; Deique oculos non verentur, iudicium non timent, atque iram aspernantur. Bene igitur adiungit S.Chrys. *Ita se habet multorum desidia, vt humanum timorem, & præsentis vitæ confusionem maximi faciant: in mente autem non versent terribile illud tribunal, & intolerabilem pœnam. Sed hoc vnum curant, quomodo effugere possint humanam reprehensionem; id quod & isti egerunt, dum patrem suum decipere moliuntur.* Pulchrè in eodem argumento iterum per ora omnium istud fratris à fratribus venditi flagitium, etsi mundus taceat ab ipsomet Deo, & euulgari, & puniri debere puer ipse prædicit.

S.Chrys. Latens homines flagitium à Deo tamen cernitur & punitur.

Si taceat orbis, non tacebit Conditor
Huiusce molis, ille despectat modò,
Perculsus animi quo dolore mœream.
Quæ vos voluptas in meo casu efferat:
Redibit olim fortè mutata vice
Ad me voluptas. Vos meus franget dolor.

Nihil planè absurdius, quàm vt quis peccando se latere posse confidat. Ipsa, quam admittis culpa se, têque autorem prodit. *Dele iniquitatem meam.* Psal. 50. precatur Dauid. Ipseque Dominus ait: *Ego sum qui deleo iniquitates tuas.* Isai. 43. Quid ergò in peccato est, quod manu Dei possit deleri? Audi S.Ambros. *Sunt profectò altè impressa quædam conscientiæ nostræ vlcera delictorum, & quædam mentium nostrarum, animorúmque vibices, quæ errorum nostrorum obducuntur vlceribus: Habet ergò culpa characteres suos, & apices, quibus proditur.* Sunt quidem peccata quædam animis inflicta vulnera, quæ si perdurent fiunt vlcera, fiunt carcinomata, quorum putredo, sanies ac fœtor occultari non possunt, sed fœdò halitu longè, latéque diffuso mortalium sensus, animósque infestant. Ea nos interim malè occultare tentamus, atque hypocrisis velamine, & vanæ dissimulationis quadam quasi alligaturâ obuoluimus. At cùm ea sint fœda, & putrida, suo se fœtore manifestant.

Psal. 50. Isai. 43. D.Ambr. Peccatum se, atque autorem prodit. Peccata, quia fœda occultamus.

5. Sunt etiam delicta nostris animis diaboli calamo inscripta iuxta illud Prophetæ. *Peccatum Iuda scriptum est stylo ferreo in vngue adamantino, exaratum super latitudinem cordis.* Hieron. 17. *Talis* (adiungit Ambros.) *propemodum scriptura, qualis est pœna peccati. Scribitur illa graphio ferreo, hoc virgâ ferreâ coërcetur. Non enim Deus testimoniis ad reuincendum te, argumentísque indiget, tua te ipsa culpa accusat.* Propria quemque foràs prodeundo prodit, & clamando accusat culpa; frustráque illam miser, aut obtegere curat, aut obmutescere facit. Sat sibi notam Dauid veritatem contestatur. *Peccatum meum contra me est semper.* Psalm. 50. Vnde optimè idem Ambros. intulit. *Væ mihi, quod latere cupio & latere non possum: quomodo enim latebo, qui inscripta in pectore meo gero meorum indicia delictorum? nudabitur in illo iudicij die vniuscuiusque pectus; testimonium reddente omnibus conscientia suâ.* ad Rom. 2. At extremi diem iudicij non timent multi, quia non vicinum, sed post longas annorum myriades venturum. Profectò etiam in hac vita sæpiùs, & proditur, & punitur, quæ profundiùs tecta putabatur culpa, maximè quæ atrocitatis iniuriam aduersus proximum gerit admissam. Crebrò videmus publico supplicio puniri homi-

Peccata diaboli calamo animis inscripta. Hier. 17. D.Ambros. Nostra nos ipsa delicta accusant. Psal. 50. D.Ambr. Manifesta erunt cuiusque delicta.

A cidia, quæ solo Deo teste patrata mortalium oculos latuere. Possem equidem huius diuinæ iustitiæ non pauca, nec obscura exempla proferre, sed vnum sit satis.

Homicidia etiã occulta produntur & puniuntur à Deo in hac vita.

6. Ducebatur Olisipone (vbi hæc scribo) ob homicidium vnus ad supplicium: ingenti (vt fit) apparitorum turbâ constiparum copiosa vulgi multitudo reum comitabatur. Ergo ventum est ad plateam, vbi parochia S. Martyris Sebastiani visitur: iacebat verò prostrata ad parietem templi marmorea columna; hic reus subsistit, sedétque paulisper, vt vires reliquo itineri resumat. Subsistit quoque vniuersa illa pompa. Ille igitur locum oculis designans vocem in hunc modum contendit. O viri, qui adestis, audite obsecro. B Deum supremum omnium iudicem, cuius tribunali mox sistendus ducor ad patibulum, obtestor ego infelix, immunem me, prorsúsque innocentem esse ab hoc homicidio, cuius reus in iudicio conuictus suspendio mortem paulo post subiturus. At (ô Deus mundi rector, quem nihil latet eorum, quæ vel in tenebris, vel in latebris agimus) hoc eodem lapide sedentem hominem, quem ne noueram quidem, noctu præteriens adacto in pectus gladio demens, ac furens occidi. Solum túc habui testem mei facinoris Deum, nunc verò iudicem. Ille pœnas exigit de homicida. Ille me suspendio addicit, vt iniustam immerentis necem, cuius ille conscius fuit, iustâ ego, & promeritâ eluam morte. Discite hinc morta- C les Dei, cuius oculis nuda sunt omnia, cuius iustitiam nullus peccator effugit, reuereri conspectum, iudicium reformidare. Ita res habuit; eamque ab ipso ex nostris, qui misero adhærebat ad latus, confessario accepi. Solent etiam illatæ proximis iniuriæ, præsertim verò iniusta homicidia, iusto Dei iudicio, quantumuis illa occulta sint etiam in hac vita grauibus malefactorum suppliciis vindicari; nisi fortè qui deliquerunt verè sapientes, ac futurum Dei iudicium reueriti voluntariis sese pœnis addicant, vt sui ipsorum carnifices de patrato flagitio debitam sumant vltionem.

Memorabile homicidæ exemplum. Homicida iniustus, vt diuinam effugiat vindictam, agat pœnitentiã.

7. In Saulo illo quondam, nunc Paulo idipsum luculenter expressum est: multos ille persecutor D Ecclesiæ bonis spoliauit, & patriis laribus expulit, in ergastula coniecit, fidiculis cruciauit; denique sanctissimum Protomartyrem Stephanum omnium lapidantium manibus spirans ille minatum, ac cædis lapidauit. Tandem è Saulo Paulus, è persecutore Apostolus nunquid iniuriarum, quas innocentibus intulerat, & necis, quam Stephano struxerat, vindictam euasit? *Ego* (inquit Dominus) *ostendam illi quanta oporteat eum pro nomine meo pati.* Act. 9. Scilicet ipsemet Saulus sui satelles de seipso vindictam sumet; me meósque seruos, quos persequutus est, infinita malorum genera perpessus vlciscetur. Benè hæc ipsa verba expendens ait S.August. *Factum est hoc, & nouerimus quanta sustinuerit Saulus, multò plura, quam fecerat, quasi auarus exactor cum vsuris recepit quod de-* E *derat.* in Psal. 36. conc. 2. Egregia sanè similitudo. Nullus quidem fœnerator tam violenta, támque iniqua, & nimia exigit, quod dederat, vsura, quàm Paulus: quæ mala fidelibus intulerat, in seipso violentissimus exactor, & iniquissimus exoluit. Superexcedit quantum nec dici, nec excogitari potest, quæ pertulit; omnes, & iniurias, & persecutiones, quibus vnquam Christi fideles afflictauit. Non modò in integrum, nec tantum in duplo, sed supra omnem mensuram, numerúmque debita Sauli

S.Paulus plura, quàm aliis intulit, ipse mala pertulit. Act. 9. D.Aug. S.Paulus aliorũ persecutor & sui vindex. Nimiam de se Paulus sumpsit vindictam.

Sauli Paulus persoluit. Vtinam quæ peccauimus æqualiter soluamus! Vtinam æqui redditores, nec vltrà fœneratores iniqui efficiamur! Sed heus nos miseros, qui magis in dies obærati, ne minimam quidem partem Deo, & proximis persoluere curamus! Ergò si sapimus Dei iudicium præueniamus. Tetendit ille arcum suum, minatur: iram expromet, nisi prius minantem exarmemus, persolutóque debito exactoris iracundiam comprimamus. Monet optimè idem Augustin. *Preuenis illum; non vis vt ipse puniat, tu punis. Ideò enim adhuc ipse parcit, differt, tenet manum, arcum intendit, id est, minans. Clamaret tantum feriturum se, si vellet ferire?* in Psal. 44. Non clamat, non voce terret, fugátque hostem, qui tentat ferire.

Saltem par pari debitū Deo soluamus.

D. August. *Deus minatur, ne feriat.*

8. *Lugens filium suum.*] Laceram, & cruentam sui Ioseph illam polymitam, quæ fuerat inuidiæ, odiorúmque origo, ante oculos habens, vti verum testimonium deuorati, dilaniatíque filij à bestiis, quo dolore, quibus lamentis infelix pater suam calamitatem deplorauerit, nemo aut verbis explicabit, aut cogitatione comprehendet. Solabatur quidam non ita pridem lamentantem amicum, quòd filium morte amisisset: Abi hinc tu (respondet ille) nescis quid pater sit, quid habere filium. Prudenter ille pictor (quem celebrant historiæ) cùm Iphigeniam filiam Agammenonis ante oculos patris iugulari in tabula effinxisset, patrem verò obuolutum pallio caput depinxit, ratus in aperto vultu doloris magnitudinem penicillo exprimi non posse. Quod ita scribit Plinius cùm de pictura, & pictoribus agat. *Timanthi vel plurimum affuit ingenij. Eius enim est Iphigenia oratorum laudibus celebrata, quā stante ad aras peritura, cùm mæstos pinxisset omnes, præcipuè patruum, cùm tristitiæ omnem imaginem consumpsisset, patris ipsius vultum velauit, quem dignè non poterat ostendere.* lib. 35. cap. 10. Lacera filij tunica patris viscera lacerabat: cruenta filij tunica patris animam vulnerabat. Nec modò inuidi fratres vestē illam polymitam, vt facerent fidem discerptiā feris pueri, lacerarunt, sed etiam (quod de illorum immanitate fas est credere) vt in ipsam quoque inuidorum oculis semper inuisam, vti argumentum vehementiùs à patre dilecti Ioseph, ac proindè odiorum omnium seminarium, ne cuiquam amplius integra inseruiret, rabiem furorémque suum expromerent. Sic planè tauri cùm publicitùs agitantur, non solùm carnes eorum, quos comprehendunt in circo furiosè cornu impetunt, & transadigunt: sed illorum etiam vestes si fortè offendant, belluinâ rabie discerpunt.

Inexplicabilis dolor patris de morte filij.

Plin. *Pictura Iphigenia trucidanda ad aras.*

Fratres in Ioseph crudeles etiam illius polymitam lacerarunt. Taurorum rabiem homines imitati.

9. Sed ô miserum senem! ô patrem miserrimum! agnouit illam sui filij vestem polymitam; euidens (sibi persuasit) miserandæ necis filij sui argumentum. Igitur lacerato à bestiis filio scindēs præ dolore vestes, induens sacco artus seniles, euellens canos, contundēs pectus, ora percutiens lamentabundus parentauit; flebilem deinde senis orationem Philo Hebræus in hunc modum affingit. *Quis luctus potest esse maior, aut miserabilior? Vestis filij ad patrem perlata est: ex ipso non membrum, non frustum, non vel minima reliquia: totum deuorauerunt bestiæ: nihil superest, quod sepulchro inferatur. Ac ne vestem quidem recepi, nisi vt ad eius aspectū recrudescat doloris memoria, ne vnquam tanta calamitatis obliuio mihi posset obrepere,* &c. Plura huiusmodi Philo ad patris luctum scribit, lib. de Ioseph. *At hæc omnia in figura contingebant illis.* 1. Corint. 10. Vmbra quidem Iacob, & Ioseph pater filium viuum, sed pro mortuo habitum, præsente filij tunicâ, non illius, sed hædi sanguine per fraudem intincta misere lamentans.

Phil. Hebr. *Lamentatur Ioseph occisum pater Iacob.*

1. Cor. 10.

10. Cæterùm veritas ipsa extitit; Maria, & IESVS. Mater, & filius: Mater filiū suos ante oculos, pugnis contusum, sputis fœdatū, verberibus concisum, clauis affixum Cruci, ligno suspensum, totum denique exhaustū sanguine mori conspiciens omnium matrum, quæ vnquam doluerunt, mœstissima. Quid, cùm filius sub mortē exclamauit. *Pater in manus tuas commendo spiritum meum?* Luc. 23. *Hanc scilicet vocem* (referebat olim Virgo mater seruæ suæ Brigitæ) *cùm audirem, ego eius mæstissima mater, contremuerunt omnia membra mea cum amaro cordis mei dolore, & quoties posteà hanc vocem cogitabam, quasi in auribus meis præsens, & recēs erat,* &c. Quid cùm deinde miles lanceâ latus filij aperuit? Ioan. 19. *In corde* (ait ipsamet Virgo parens) *punctus fuit tam amarè, & immisericorditer, quod pungens non destitit, donec lancea attigit costam, & amba partes cordis essent in lācea. Tunc mihi videbatur, quod quasi cor meum perforabatur, cùm vidissem cor filij mei perforatū,* &c. Quantus subinde matris dolor, cùm (vti ait) *depositum de Cruce recepi in genu meū, quasi leprosum, & cum linteo extersi vulnera, & mēbra eius, & clausi oculos, & os eius, quæ in morte fuerant aperta,* &c. Quantus denique matris dolor, *Cùm* (vti adiungit) *vnus tenuit corpus filij mei per caput, alius per pedes; ego verò, quæ mater eram tenui per medium; & sic nos tres portauimus ad petram, quæ linteo mundo per me operta erat, in quo obuoluimus corpus, & posuimus illud in sepulchro. O quàm libenter tūc posita fuissem viua cum filio meo, si fuisset voluntas eius.* Hæc omnia in reuel. S. Brigit. Quæ quidem non tam legendo, quam lugendo versanda identidem animis fidelium essent. *Vtinam* (cum S. Bernardo Virginem matrem oportet alloqui) *dolor ille sic quotidiè inhæreret visceribus meis, sicut inhæsit tunc tuis? Mihi obsecro lacrymas illas infunde, quas ipsa in sua passione habuisti,* &c. tract. de lament. Virgin. Indignum siquidem est siccis oculis videre, indignius duro corde cogitare; indignissimum turpi animâ offendere Deum pro nobis in Cruce morientem.

B. Maria dolet iuxta crucem filij. Luc. 23.

Ioan. 19.

Quæ maximè doluit in filio cruci affixo B. Maria.

D. Bern. *Qualiter spectandus Dominus IESVS in cruce.*

11. *Lugens multo tempore.*] Videlicet per tredecim annos, etenim cùm Ioseph est venditus, erat (vti constat ex hoc ipso capite) sexdecim annorum; cùm autem cognitus à fratribus erat triginta annorum, vt ex capite 40. & 41. colligitur. Ergo à decimo sexto anno, in quo venditus in Ægyptum fuit vsque ad trigesimum annum putatus est à patre mortuus, atque adeò patris luctus perdurauit, quod arguit incredibilem patris erga filium amorem, & insignem filij virtutem, cuius amissio tot per annos (cùm tempus etiam summis mederi malis & nihil citiùs quàm lacrymæ arescere soleant) digna meritò iudicata est, quæ lugubri habitu, continuo luctu, atque inconsolabili dolore ab ipso patre deploraretur: Lugēs itaque Iacob continuandum sibi luctum statuit quousque tandem ad sinum Patriarcharū (cuius haud dubiè vir sanctus fidem habebat) in quo Ioseph sancti animam quiescere iam putabat, lætus & ouans videret. Hic enim locus cùm iuxta infernum damnatorum esset, communi nomine infernus hîc appellatur. Hæc explicatio eruditissimè rraditur & confirmatur à nostro Del Rio.

Tredecim annis Iosephum pater luxit.

Del Rio.

12. Sed quid est quod benignissimus Dominus Iacobum tam multis annis lugere finit, nec patri vult, vt filij vita, & principatus in Ægypto innotescat? Respondet egregiè Procop. *Nec interim reuelat Deus Iacobo Iosephum in Ægyptum perductum adhuc vitali vesci aura: ne fortè miserabilis, & æger*

Iacob ignotum fuit quicquid de filio Ioseph actum subinde fuit. Procop.

luctu

luctu obstet diuina prouidentia, qua confecit deinceps, quæ in Ægypto, & in exitu contigisse legimus. Sed quod adiungit reuelatum diuinitùs fuisse Iacob filium esse superstitem, vti & alij similiter opinari sunt, videtur diuinæ scripturæ repugnare, ex qua constat Iacob, vbi audiuit filium adhuc viuere, rē sibi nouam, & nunquam ante auditam accepisse. Scribitur enim infrà; nunciauerunt ei: *Ioseph filius tuus viuit, & ipse dominatur in omni terra Ægypti. Quo audito Iacob, quasi de graui somno euigilans, tamē non credebat eis.* Genes. 45. Sæpiùs verò filij tentauerunt verbis leuire patris dolorem; at erat ille inconsolabilis, scilicet ex plaga immedicabili: solàque sua pater morte dicebat posse suum finiri dolorem, plagámque sanari; qua, scilicet, ex hac vita demigrans posset in sinu Abrahæ, vbi animæ piorum præstolabantur venturum redemptorem, dilectissimi sui filij conspectu perfrui.

Genes. 45. Sola mors Iacobum solari poterat.

13. *Vendiderunt Ioseph in Ægypto.*] Iam nunc secundò, vel tertiò venditur Ioseph; primò quidē Ismaëlitis, & Madianitis, aut iterum isti ab illis coëmerunt. Denique Madianitæ vendiderunt Ægyptio Putiphari; seu (quod potiùs videtur) cùm in eodem essent comitatu Ismaëlitæ, & Madianitæ, vt vtrique cōcurrerint ad emptionem, & venditionem Ioseph: Vtraque modò istis, modò illis attribuitur. Quare Ioseph venditus primò à fratribus in Dotham, iterum venditur in Ægypto, duplicémque subiit ingenuus puer seruitutē. *At* (quod egregiè dixit Ioseph, *Vbi traditus in seruitutem discessit*) *non esse virtus serua fortunæ solet.* Sic apud nostrū Crucium. Quo in argumento multa dicit egregiè S. Ambros. *Dedit* (inquit) *Deus per Ioseph iis etiam qui sunt in seruitute solatium, vt discerent etiam in vltima conditione posse mores esse superiores, nec vllum statum immunē esse virtutis, si animus vniuscuiusque cognoscat carnem seruituti subditam esse, non mentem, multóque seruulos esse dominis liberiores, si in seruitute positi à seruilibus putent operibus abstinendum.* lib. de Ioseph. cap. 4. Potior quidem & nobilior pars hominis anima est, quàm corpus, si libera illa est, licèt istud seruitute prematur, liberum illa hominem facit. Ah quot in mundo serui habentur, qui suis dominis, & magis liberi, & ingenui sunt; cùm illi turpissimis seruiant dominis, isti verò iisdem egregiè dominentur. Enimverò ait Dominus: *Omnis qui facit peccatum seruus est peccati.* Ioan. 8. Vnde optimè colligit idem Ambros. *Seruile est omne peccatum, libera est omnis innocentia.* ibidem.

Ter venditus Ioseph.

Duplicem Ioseph seruitutem passus. Crucius. D. Ambr.

Serui liberiores dominis pro virtute.

Ioan 8. S. Ambr. *Seruile peccatum, libera virtus.*

14. Sed quis iste Putiphar? In primis dicitur Eunuchus. Hebr. *seris*. Multos discruciat hic locus quî, scilicet, dicatur Eunuchus, qui habeat vxorē, ac fortè liberos genuerit? Sed omissis quæ plurima, & valdè absurda huncin locum congeri solent, respondeo in primis voce Hebr. *seris* non modò exsectum, sed & quemlibet Regium ministrum significari, vti Diodor. Gennadius, Procop. & alij docent: Nam apud orientales Regum cubicularij, & aulici primò quidem erant Eunuchi; extensa deinde vox ad significandos omnes regij cubiculi custodes, & ministros; huius generis erat Putiphar, qui à Chald. vocatur *Rabraham*, hoc est, præfectus, seu satrapa, sic inferiùs pincerna, & pistor Pharaonis Eunuchi vocantur. Scio tamen ex traditione Hebræorum Putipharem quidem cùm Iosephum coëmit exsectum non fuisse, sed diui-

A no iudicio prorsus euiratum; eò quòd infami libidine percitus abuti voluerit pulchello puero, quem seruum à Madianitis emerat. Ac de barbara illa impuritate Ægyptiorum non absurdè hoc suspicari possumus, & de diuina prouidentia, quæ præstò semper fuit innocenti, & modesto puero, hoc ipsum credere oportet. Si enim adolescentē Iosephum ab Ægyptia liberauit, ne mulieris importunæ blanditiis caperetur, multò magis effecisset, ne castissimus puer tam execrandi hominis cœno pollueretur; sed ne videatur à me conficta traditio ista Hebræorum contra Ægyptium, audi S. Hieron. In lib. de quæst. Hebrai. ita scribit. *Tradunt Hebræi emptum ab hoc Iosephum ob nimiam pulchritudinem in turpe ministerium, & à Deo virilibus*
B *eius arefactis posteà electū esse iuxta morem Ierophanthōn in pontificatum Heliopoleos, & huius filiam esse Aseneth, quam posteà Ioseph duxit vxorem.* Digna quidem tam immani flagitio pœna: nec impurus homo grauius (modò viuus persisteret) quicquam doleret, quàm sibi præreptum suarum libidinum, quarum volutabro spurca bestia delectabatur, in posterum omninò fomitem atque instrumentum.

Ægyptius Dei pœna euiratus propter Ioseph.

D. Hier.

15. Præterea dicitur magister militum. Hebr. *Sar hattabachim.* Vertunt quidam, *princeps coquorū*; alij *princeps laniorum.* Formatur siquidem Hebræa vox à radice *tabach* טבח quæ significat *iugulare, mactare, trucidare*, quod & præfectus militum, & coquus, & lanius, suo quisque munere præstant.
C Cæterùm nostra versio cæteris præferenda; Erat igitur Putiphar magister militum, & Regiæ custodiæ præfectus, vt 4. Reg. vltimo Nabuzardan ille. Munus quoque Regij custodis erat facinorosos in carcerem compingendi, curandi eos custodiri, iúsque damnatos occidendi; quod in Banaa præfecto custodiæ Dauidis, 2. Reg. 20. demonstratur, & de Putiphare infra cap. 40. videbitur. Igitur Ioseph puer ingenuus, castúsque, & sanctissimis à patre Iacob moribus institutus, impiam, & impuram domum ingressus, nisi diuinâ fulciatur ope, magnum profectò, aut animæ, aut vitæ periculum subibit. Nihil planè periculosius viro iusto, quàm impiorum hominum consortium; sed nihil etiam vtilius homini impio, quàm ipsa viri
D iusti præsentia, & consuetudo. Vtrumque Dominus in parabola zizaniorum mirabiliter adumbrauit. Superseminatis enim ab inimico zizaniis, & triticum malè oppressum emaceuerat; & periculum erat ne fortè quis zizania colligens eradicaret cum eis simul & triticum. At è contrario vtile fuit zizaniis, quod intra triticum sata excreuissent. Nam si triticum non adesset, illa proculdubiò euulsa in flammas abiissent: & ne vicino tritico noceretur, parcitum est zizaniis. *Non* (aiebat agricola famulis zizania eradicare volentibus) *ne fortè colligentes zizania eradicetis simul cum eis & triticum; sinite vtraque crescere vsque ad messem.* Matth. 13. Profuit triticum zizaniis, vti securè excrescerent: Obfuit tritico zizaniorum vicini-
E tas, vti cum eis simul non euellerentur. Et quidem quàm salutaris impio est cum iustis; tam iusto viro cum impiis periculosa est consuetudo. Monuerim ego malos, vti sese admisceant bonis. Monuerim bonos, vti effugiant malos; promptiùs enim vitia, quàm virtutes per consuetudinem euulgantur.

Periculosa mali hominis consuetudo. Vtilissima bonorum consuetudo.

CAPVT

CAPVT TRIGESIMVMOCTAVVM.

1. EOdem tempore descendens Iudas à fratribus suis, diuertit ad virum Odollamitem, nomine Hiram.

2. Viditque ibi filiam hominis Chananæi, vocabulo Sue: & accepta vxore, ingressus est ad eam.

3. Quæ concepit, & peperit filium, & vocauit nomen eius Her.

4. Rursúmque concepto fœtu, natum filium vocauit Onan.

5. Tertium quoque peperit: quem appellauit Sela; quo nato, parere vltrà cessauit.

B 6. Dedit autem Iudas vxorem primogenito suo Her, nomine Thamar.

7. Fuit quoque Her primogenitus Iudæ, nequam in conspectu Domini: & ab eo occisus est.

8. Dixit ergo Iudas ad Onan filium suum: Ingredere ad vxorem fratris tui, & sociare illi, vt suscites semen fratri tuo.

9. Ille sciens non sibi nasci filios, introiens ad vxorem fratris sui, semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur.

C 10. Et idcirco percussit eum Dominus, quòd rem detestabilem faceret.

11. Quam ob rem dixit Iudas Thamar nurui suæ: Esto vidua in domo patris tui, donec crescat Sela filius meus: timebat enim ne, & ipse moreretur, sicut fratres eius. Quæ abiit, & habitauit in domo patris sui.

12. Euolutis autem multis diebus, mortua est filia Sue vxor Iudæ: qui post luctum consolatione suscepta, ascendebat ad tonsores ouium suarum, ipse & Hiras opilio gregis Odollamites, in Thamnas,

D 13. Nunciatúmque est Thamar quòd socer illius ascenderet in Thamnas ad tondendas oues.

14. Quæ, depositis viduitatis vestibus, assumpsit theristrum: & mutato habitu, sedit in biuio itineris, quod ducit Thamnam: eo quòd creuisset Sela, & non eum accepisset maritum.

15. Quam cum vidisset Iudas, suspicatus est esse meretricem: operuerat enim vultum suum, ne agnosceretur.

16. Ingrediénsque ad eam, ait: Dimitte me vt coëam tecum: nesciebat enim quòd nurus sua esset. Qua respondente: Quid

A dabis mihi vt fruaris concubitu meo?

17. Dixit: Mittam tibi hœdum de gregibus. Rursúmque illa dicente: Patiar quod vis, si dederis mihi arrhabonem, donec mittas quod polliceris.

18. Ait Iudas: Quid tibi vis pro arrhabone dari? respondit: Annulum tuum, & armillam, & baculum quem manu tenes. Ad vnum igitur coitum mulier concepit, & surgens abiit:

19. Depositóque habitu, quem sumpserat, induta est viduitatis vestibus.

20. Misit autem Iudas hœdum per pastorem suum Odollamitem, vt reciperet pignus quod dederat mulieri: qui cùm non inuenisset eam,

21. Interrogauit homines loci illius: Vbi est mulier quæ sedebat in biuio? Respondentibus cunctis: Non fuit in loco isto meretrix;

22. Reuersus est ad Iudam, & dixit ei, Non inueni eam: sed & homines loci illius dixerunt mihi, nunquam sedisse ibi scortum.

23. Ait Iudas: Habeat sibi, certè mendacij arguere nos non potest: ego misi hœdum quem promiseram, & tu non inuenisti eam.

24. Ecce autem post tres menses nunciauerunt Iudæ, dicentes; Fornicata est Thamar nurus tua, & videtur vterus illius intumescere. Dixítque Iudas: Producite eam vt comburatur.

25. Quæ cùm duceretur ad pœnam, misit ad socerum suum, dicens: De viro cuius hæc sunt, concepi, cognosce cuius sit annulus, & armilla & baculus.

26. Qui, agnitis muneribus, ait: Iustior me est: quia non tradidi eã Sela filio meo. Attamen vltrà non cognouit eam.

27. Instante autem partu, apparuerunt gemini in vtero: atque in ipsa effusione infantium, vnus protulit manum, in qua obstetrix ligauit coccinum, dicens:

28. Iste egredietur prior.

29. Illo verò retrahente manum, egressus est alter: dixítque mulier: Quare diuisa est propter te maceria? & ob hanc causam vocauit nomen eius Phares.

30. Postea egressus est frater eius, in cuius manu erat coccinum: quem appellauit Zara.

SECTIO VNICA.

Eodem tempore descendens Iudas, &c. Vsque ad finem capitis.

DE coniugio, & liberis Iudæ potiùs, quàm aliorum fratrum mentio fit, eò quòd nobilissima omnium futura tribus Iudæ; Dauidéque Rege, atque illius nepotibus nobilitata supra omnes tribus. Denique (hoc quidem potissimum) eò quòd ex Iuda & Thamar Rex Messias erat nasciturus. Quò maximè Iudæorum deprimitur supercilium, & inanis quædam præsumptio humiliatur. Despicere quippe gentiles tanquam abiectæ, indignæque conditionis consueuerunt Iudæi, de Abraham, Isaac, & Iacob patribus sibi gloriantes. Igitur ô Iudæi habetis hîc Regiæ inter vos, atque omnium clarissimæ tribus stipitem Iudam, qui Chananæam scilicet gentilem duxit vxorem, quin etiam, (quod summè indignum, ac dedecorosum est) ex incestu cum nuru suscepit liberos, è quibus clarissima vestrarum omnium tribus duxit originem; vt jam vos dicere Christo pudeat: *Nemini seruiuimus. Nos ex fornicatione non sumus.* Ioan.8. At in vtroque mentiti estis. Nam & sæpissimè gentibus seruiistis, & tunc maximè sub Romanorum iugo eratis oppressi; atque adeò nobilissimæ omnium tribus ex alienigena muliere, atque ex incestu nurus cum socero fuit origo. Meritò hîc in eos inuehitur S. August. *O pellis inflata! Non est ista magnitudo, sed tumor. Ioseph non est venditus? Propheta sancti in captiuitatem non sunt ducti? Nonne ipse ille est populus, qui in Ægypto lateres faciebat, & Regibus duris, non solùm in auro, & argento, sed in luto seruiebat? Quid assiduè vobis Deus imputat, quòd vos de domo seruitutis liberauit?* &c. tract. 41. in Ioannem.

Superbiam Iudæorũ humiliat partus Thamar.

Ioan.8.

Iudæorum frequens & infamis seruitus.

D.Aug.

2. Sic habet mortalium conditio; nullus ferè inuenietur quem aliqua sui generis labes non maculet, vilitas non deprimat. Si profundius terram excaues, Iudææ gentis Reges ex incestu soceri cum nuru gentili. Conditores imperij Romani ex adulterio; illum, qui sibi vanè gloriatur, ex porcario, alium ex bubulco; & fortè qui dominantur, ex abiectis, & mendiculis ortum habuisse inuenies. Nusquam argentum sine scoria renidet, nec vinum sine aqua splendescit. Vera quidem nobilitas non ex sanguine, qui vbique vnus rubescit æqualiter; sed ex virtute, ingenio, atque ipsis egregiis operibus suam ducit nomenclaturam: illustriórque iustus mendicans, quàm improbus Imperator. Commendatur hinc etiam Christi Domini humilitas, qui ex turpissimis peccatoribus secundùm carnem genus ducere non erubuit, vti pro peccatoribus turpissimam perpeti mortem vltrò elegit. Cæterùm ad sui generis in carne puritatem, quantumuis illius origo esset probrosa, satis esse existimauit, quòd ex Virgine matre sanctissima, & purissima nasceretur. Limpidissimo nimirum Virginis matris fonte, auorum omnium labes, imò & totius fœminei sexus, ne Verbum Dei erubesceret de fœmina carnem assumere, maculæ ablutæ, ac detersæ prorsus euanuerunt.

Nullius claritudo generis labe & maculâ caret.

Vera nobilitas ex virtute.

Puritate Virg. Mariæ macula auorum detersa est.

D.Ambr.

3. Sed & illa ratio S. Ambrosij valet plurimũ ad commendandum beneficium redéptoris: *Peccatores* (inquit) *adnumerantur maioribus Christi, vt* A *omnes homines redempturus beneficium à suis maioribus inchoaret.* Apol.2. cap.6. O egregium cognatum, ô verè fratrem! suo ille generi præluxit: nõ illum maiores, sed maiores ille suos honorauit; iisdem omnium primis juxtà sententiam Ambrosij suam de cœlo veniens misericordiam impertiuit. Planè omni dignus opprobrio, qui suis, quæ in exteros liberaliter, & aliquando immoderatè prodigit, bonis aut fratres, aut consanguineos defraudare nõ veretur. Narrari isthæc adeò probrosa, & impura de suis maioribus voluit Dominus, vt illud etiam doceret, quod idem Ambrosius apponit; *Simul* (inquiens) *exemplum edendum fuit vt* B *intelligerent omnes maiorũ probra non posse posteris esse dedecori: quódque vnusquisque successionis maculã proprio merito posset abolere virtutis.* Suo quisque culpatur, & turpatur vitio, non alieno; nec etiã paterno, aut auito, aut gentilitio. Suo quisque splẽdore virtutum non se modò conspicuum reddit, sed etiam suum genus omni (si quam habeat) illustratã caligine inter homines facit speciosi nominis famã collucere.

Christus suã cognatis misericordiam primò impertiuit.

Indignũ est liberalẽ esse extraneis, auarum cognatis.

S.Ambr.

Suã quisque virtute suũ genus purificat & illustrat.

4. Porrò mirum videri non debet, quòd Iudas tot, ac tantis sese maculis fœdauerit: quippe descendens à fratribus ad Chananæos gentem planè moribus, ritibúsque infamem diuerterit, duplex malum, & à consortio bonorum discedere, C & malorum consuetudini admisceri. Reliquit sancti parentis domum Iudas, ab illius oculis recessit, illius consiliis, ac monitis caruit: à contubernio fratrum, qui saltem fideles erant, & sancto geniti patre, procul semotus cum infidelibus, impurisque hominibus vitam instituit; fixit domicilium. Vulgantur malorum vitia instar contagij: breuíque, ac facilè, quorum audis dicta, & exempla vides, & contubernio vteris, eorumdem mores addiscis, vitam imitaris. Quid quòd illo etiam nomine perniciosa est improborum consuetudo, quia illorum præsentia, & nostros erga Deum affectus impedit animorum, & cœlestibus, D ne ad nos permeent subsidiis aditum, viámque præcludit? Hanc ipsam doctrinam S. Hieron. diuinæ Scripturæ confirmat exemplis. Et quidem, vt scribit Isaias: *In anno quo mortuus est Rex Ozias, vidi Dominum sedentem super solium,* &c. cap.6. Fuit autem improbus, & sacrilegus, atque iccircò à Deo leprâ percussus. 2. Paral. 26. illóque adhuc viuente aut mutus silebat Isaias, aut diuinis carebat visionibus ob illius nimirum sacrilegi præsentiam: tam solet esse malorum perniciosa, & præsentia iis, qui adsunt, & vita etiam longè distantibus.

Separari à bonis, & malis adiũgi duplex malum.

Facile vulgantur, & inficiũt more pestis vitia malorũ.

Isai.6.

Improborum præsẽtia Dei nobis aditũ præcludit.

2.Paral.26.

5. *Quo mortuo* (inquit S. Hieron.) *Dominus videtur in templo, quod ille polluerat: ex quo animaduertimus regnante in nobis leproso Rege, nos Dominum* E *in sua maiestate regnantem in nobis videre non posse.* Princeps lepra, hoc est, sordida vita non terram modò, sed ipsum quoque cœlum suã inficit contagione, benéque regnantem in nobis dicit leprosum: quippe magnam vim habet mali superioris exemplum, vt ferè adigat, & quodammodo compellat ad suum, vnã subditos pertrahens, volutabrum. *Vnde* (adiungit) *& in Exodo postquam mortuus est Pharao, qui opprimebat Israel luto & paleis,*

D.Hier.

Magnã vim habet mali principis exemplum.

Mali principis vita Deum à regno auertit.

D.Hier.

leis,& lateribus; populus clamauit ad Dominum, qui illo viuente clamare non poterat. in 6. Isai. Quid quod etiam Herodes impius Rex cum impiis pariter magistratibus Hierosalem venientibus ab oriente Magis cœlestis splendoris beneficium, si non omninò, certè aliquantulum impediuit? Vnde illud à S.Ambros. optimè dictum est. *Stella videtur à Magis; & vbi Herodes est, non videtur; vbi Christus est, rursus videtur, & viam monstrat.* lib.1. in Lucam. Quid ergò nouum, quid mirum sit, quod in Chanaanitide, vbi principes, ac populi non minùs nefandis idololatriæ ritibus, quàm omnium viriorum cordibus infames viuebant, filius Iacob, duóque nepotes insigni quadam turpitudine fuerint inquinati?

D.Ambr.

6.*Fuit primogenitus Iuda nequam in conspectu Domini.*] Verè, scilicet, & intolerabiliter malus, atque indignus cui Deus parceret. Iudas quidem ex Chananæa muliere tres filios suscepit, Her, Onan, Sela. Primogenito dedit vxorem Thamar: sed ille, & alter Onan turpes admodum, & scelesti extiterunt; ambóque ob idem flagitium iussu Dei à dæmone strangulati perierunt. Her siquidem in matrimonio fuit impurissimus: Nam cùm de pulchritudine vxoris, quam deperibat, nimium solicitus, ne puerperiis, & liberorum lactatione quicquam minueretur, in actu ipso matrimonij sese retrahens fuso extra vas semine generationem impediebat. At Onan iussu patris, eandem, quæ fuerat fratris, duxit vxorem, vt fratri filium (quod in more apud Hebræos positum erat) gigneret. Cæterùm tactus inuidiâ ne filios alteri generaret, eadem quâ frater detestabili immunditiâ generationem impediuit, codémque lethi genere peremptus est à diabolo forsitan Asmodæo, qui necator fuit libidinosorum maritorum Saræ, vt scribitur Tob. 3. In vtroque fuit permagna sceleris atrocitas; quantum enim in ipsis erat, & naturæ iura violabant, & hominem perdebant, atque humani generis, quam ipse conditor naturæ Deus texuerat telam graui flagitio præcidebant. Meritò igitur diuina scriptura statim subiungit rem detestabilem operatos.

Turpes scelestique à diabolo strangulati.

Tob.3.

7.Quàm verò fœda, atque abominanda sit hæc turpitudo, ipsamet omnium conscientia mortalium contestatur. Certè Martialis quantumuis impurus poëta, hoc etiam flagitium acerbissimè perstringens contra quempiã suem potiùs, quàm hominem nomine Ponticum scripsit Epigramma 42. lib.9. vbi hæc leguntur.

Pessimum & fœdissimum peccatum mollities.
Martial.

Hoc nihil esse putas? scelus est mihi crede, sed ingens
Quantum vix animo concipis ipse tuo.

Et quidem istud peccatũ vna inter sordidissimas species fornicationis nunc mollities: Vnde illud Apostoli: *Molles regnum Dei non possidebunt.* 1.Corinth. 6. nunc immunditia vocatur, iuxta illud: *Fornicatio, & immunditia, nec nominetur in vobis.* ad Ephes. 5. *Et mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, &c.* ad Coloss. 3. Grauissimum scilicet peccatum post bestiale, & Sodomiticum, vti docet S.Thom. 2.2. qu.154. artic.11. & 12. Denique operæpretium duxi hûc attexere, quid de hoc tam detestando vitio scripserit Illustrissimus Cardinal. Toletus, in sua illa ptorsus aurea summa hisce verbis: *Est hoc peccatum difficillimæ emendationis, quia occasio ferè semper est cum homine, & est adeò vniuersale, vt crediderim maximam partem damnatorũ hoc infici peccato.* Quod certum est, maximè in his tam calamitosis, & vitiosis temporibus, cùm carnis immunditia tam effusè, atque impunè videtur inundasse. Quare

1.Cor.6.

ad Ephes.5.
ad Colos.3.

D Thom.
Mollitia difficillimè emendatur, & in maiore parte damnatorum inuenitur.
Tolet.

A cùm tam difficulter emendari, auellíque soleat hoc vitium sapientissimus Cardinalis de remediis, tam detestabili, ac periculoso malo adhibendis, ita prudenter, piéque adiungit. *Vix puto aliud esse remedium efficax nisi frequentissimam confessionẽ, cum vno, eodémque confessario, vt fiat ter in hebdomada, si fieri possit. Est enim hoc sacramentum maximum frenum; & qui hoc non vtitur, non sibi promittat emendationem nisi per miraculum à Deo factum, aut rarissimum priuilegium.* lib.5. Instruct. cap.13. n.10.

Frequens confessio remedium cõtra mollitiẽ.

8. Egregium sanè istud medicamentum; sed etiam præpotens illud, quod in mortificatione, carnis crebrâ flagellatione, ieiunióque situm est; nec enim feræ domari, nisi adactâ vi, neque pecudes regi, nisi verbere consueuerunt. Prudenter B etiam tam eruditus, quàm religiosus vir Delrio nostræ Societatis animaduertit hoc loco: supplicium istorum fratrum confessariis vtile memoratu esse, hoc æuo omnium inquinatissimo. Ad hæc tanto vulneri medicando adhiberi oportet panchrestum medicamentum, scilicet ad omnia remedium præsentissimum; est videlicet, pia, humilis, frequénsque inuocatio purissimæ Virginis Dei matris. *Quæ quidem* (vti rectè admonet S. Ioan. Damasc.) *duplicis virginitatis nauem incolumem seruauit: animámque non minus, quàm corpus, Virginem custodiuit.* orat.2. de Assumpt. Inuocata igitur ipsius puritatis mater optatam feret opem humiliter imploranti, vti suam ratem, & corporis, & animæ per vada, per syrtes in salo huius C mundi inter fluctus, procellásque tentationum possit regere vti mundam, ita securam.

Carnis crebra castigatio remediũ contra mollitiem.

B. Maria vniuersale remedium omnibus animæ morbis.
D.Ioan.Damasc.
Duplex virginitatis nauis B.Maria.

9. *Euolutis autem multis diebus.*] Tertius erat reliquus ex filiis Iudæ Sela, qui duobus fratribus à cacodæmone occisis ducens Thamar vxorem deberet suscitare semen illorum, vti loquuntur Hebræi: sed quia minor adhuc erat ætate, quàm iungi matrimonio posset; statuente sic socero mulier viduam gerens futuro se tandem cõiugio castam seruabat. Iudas etiam defunctâ vxore viduus biennio post Onani filij obitum procedens in agrum ad tondendas oues fortè conspicatur in biuio fœminam velatâ facie, sed cætero cultu ornatúque meretricium quid præ se ferentem: illo siquidem loco prætereuntes venari muliercula putabatur; Ergò Iudas ignarus D quòd nurus esset, ad concubitum pelliciens pacto in pretium hœdo, quem paulò pòst mitteret, annulum, armillam, & baculum pro pignore tradidit. At mulier ex illo soceri concubitu geminum fœtum concepit. Ita se res habuit; in qua in primis illud expendendum est, quòd mortuis filiis dixit Iudas nurui suæ: esto vidua in domo patris tui, donec crescat Sela filius meus. Remisit scilicet nurum socer ad parentes illius, iuxta consuetudinem (vti suspicor) illius temporis, & hoc etiam vidi sæpiùs, vt nimirum iuniores viduæ post virorum obitus sese in domum parentum recipiant, vbi securiùs, & honestiùs viuant. Nullibi enim vidua securior est, quàm in domo pa- E rentum, atque inter cognatos. Periclitatur quidem viduarum maximè iuniorum pudicitia, multísque indiget, quibus muniatur præsidiis, vbi plurimæ sunt à nebulonibus insidiæ; multóque difficilius post expertam coniugij voluptatem vidua solet se continere: vti iam ex Tertullian. & S.Hieron. memorauimus 2.tom. ad cap.25. sect. 1.num.2. & ad cap.29. sect.9. num.14. Atque ipsâ quotidianâ experientiâ comprobatur. Quot annis, imò quot diebus, horis, momentísque iunior in viduitate honestè, sanctéq; viuit, tot planè vi-

B. Maria inuocanda contra tentationes carnis.

Vidua iunior recipiatur à parentibus.

Vidua iunior difficilè se continet.

Vidua casta coronis & triumphis nobilitata.

&totiis coronatur, tot etiam triũphis honoratur. A

10. *Nihil ergò* (ait Tertul.) *viduitati apud Deum subsignata necessarium est, quàm perseuerare.* lib. ad vxorem. de nupt. cap. 4. Huiusmodi viduæ sic Deo gratæ, acceptæque sunt, vt illarum se ipsemet patronum, ac tutorem prædicet. Sic enim per Isaiã: *Defendite viduam*, cap. 1. Vbi Tertul. *Quantis est vidua ipsa, cuius assertor Dominus disputabit?* lib. suprad. cap. 8. Ergo Thamar iussu soceri in domõ patris vidua honestè viuens maturam coniugio tertij mariti præstolabatur ætatem. At ô si duraret! bona quidem initia, sed mali exitus. Est enim suoptè ingenio mulier impatiens moræ: quam ista demum pertæsa, turpe quidem facinus, execrandúmque aggreditur. Satiùs illa peteret à socero facultatem alteri nubendi. Cæterùm in eo B laudabilis, quòd non ex alia, quàm Abrahami ex stirpe prolem expeteret; in eo etiam, quòd non ad libidinem, sed ad prolem coniungi vellet marito, vt sterilitatis opprobrium vitaret, non minimum laudari debet. Neque propterea quod etiam ad iustam, & legitimam coniugij voluptaté, vt ita, scilicet, concupiscentiæ sese vltra limites temperantiæ, iustitiæque effundenti medeatur, culpari mulier debet. Enimverò, & in prolem, & in remedium concupiscentiæ à Deo est matrimonium institutum.

Tertul.

Isai. 1.

Viduarum tutor Deus.

Mulier impatiens moræ.

Institutum coniugium ad prolem, & in remedium concupiscentiæ.

11. *Quare* (vti scribit S. Greg. Nazianz.) *cunctis in hæc duo diuisa est vita, scilicet in matrimonium, & cœlibatum, atque hic quidem sublimior, ac diuinior est; verùm laboriosior, & periculosior; illud autem humilius, sed tamen tutius.* orat. 11. Verùm enimverò C licèt iustum sit habendæ prolis desiderium, non iccircò tamen Dei lex violanda erit; nec in mundo quicquam esse aut fingi potest, cuius ergò liceat vllo crimine Deum offendere. Rectè, sanctéque primus Iudæ filius vxorem dilexit, sed pessimè tamen propter illius amorem, ne dilectæ species partubus defloresceret; tam execrando se flagitio inquinauit, nec Thamar desiderio habendæ ex sancta stirpe sobolis nefariam istam, & spurcam stropham, quam in caput soceri struxit, cum vitæ periculo debuit comminisci. At imprudens mulier, per dolum, atque incestum, quo detecto ignibus tradenda esset, obtinere voluit, quod impatiens expectabat: nec tam citò, ac li- D citè poterat adipisci. Optimè illud Imperator Theodosius dicere consueuit. Fœminarum consilium aduersus propria commoda laborat, &c. Causam existimo illam esse, quod nimio affectu, modicâ, vel nullâ prudentiâ reguntur. *Est enim mulier* (authore philosopho) *anxia, & desperans magis, quàm vir, atque imprudentior, & mendacior, faciliórque decipi.* Aristot. 9. de histor. animal. Videat, qui volet Aluarum Pelag. lib. 2. de planctu Ecclesiæ, vbi centum, & duo notat fœminarum vitia; putarim ego virorum vitia quod plura sint, ab illo nequaquam numerari, seu (quòd fortasse potius est) in summam præ sua multitudine redigi non posse. Verùm quicquid Aristoteles, & prisci authores de fœminarum vitiis scripserint, E satis nobis hodie sit ad eorum occultanda vitia, & virtutes celebrandas, quod fœmina Deum hominem pepererit, omnisque sanctitatis pelagus, virtutum abyssus, gratiarum thesaurus, Virgo mater extiterit. Nec mihi vnquam placeat, nec libeat contra fœminas, aut concionando, aut scribendo inuehi, cùm videam Deum hominem, non viri vllius, sed vnius fœminæ, Virginis filium (fortè in matris suæ gratiam) nunquam in Euangelio contra mulieres prædicasse, aut vllo

D. Greg. Naz.

Sublimior cœlibatus, quàm coniugium.

Incommodũ fœminæ consilium.

Multa in fœminis vitia, plura in viris.

B. Maria decus mulierum.

vel tenui verbo illarum vitia perstrinxisse; cùm tamen virorum flagitia, siue principes, siue Reges, siue magistratus, Scribæ, Doctores, Pontifices, fuissent, crebris docendo, & prædicando aculeis pupugisse videatur.

Nunquam Christus cõtra mulieres prædicasse legitur.

12. Veniens ad greges Iudas, vt data mulieri pignora vindicaret, hœdum, quem pacto promiserat, famulo tradit mittendum fœminæ; iusta est enim corporis merces, etsi fuerit actio illicita, de quo Nauarros, & Syluestros consule. Ad biuium illud accedens famulus mulierem haud inuenit: abierat illa compos iam voti facta, déque techna sibi (vt videtur) egregiè succedente mirum in modum gestiens: etsi (quod in fœmina vti rarum, sic laudabile est) de concubitu illo nihil vlli mortalium aperuit: fœminarum quippe ingenium, vsque adeò leue est, pertusum, inconstans, garrulum: vt nec propria, nec aliena (quæ prodere nefas sit) secreta occultare, vel sciat, vel queat. Certior factus Iudas, quòd mulier non comparuerit, libens remisit pignora, etsi hœdo longè pretiosiora. Vt hinc videas, quantum soleat dementare hominem libido, quippe cùm Iudas annulum, torquem, siue armillam pro vno hœdulo pignori dederit. Ingenua profectò miseri, cœcique adolescentes patrimonia meretricando passim (vti boni lamentantur) consumpserunt, & breui suam omnem, quam à patre acceperat hæreditariam substantiam prodigus ille cum meretricibus profudit.

Secretũ celare nescit mulier.

Libido prodigos facit.

13. Porrò quid factum fuerit de muliere ignarus Iudas omisit ampliùs inquirere. Ac prudenter quidem sese continuit, nam si curiosiùs adhuc rem ipsam discuteret, futurum proculdubio esset, vt suo in vulgus detecto flagitio insignem incurreret infamiam. Amittantur (inquit) annuli, armillæ; bonorum omnium temporalium fiat iactura, modò fama, honórque non periclitetur. O egregium in regimine consilium? Quænam obsecro isthæc aliquando regentium prudentia est, vti dum exactiùs inquirere volunt occulta, vel semiocculta, faciant in vulgus publica; & quæ latentia facili possent remedio sanari, per nimiam illorum inquisitionem euulgata prorsus immedicabile contrahant malum infamiæ? Scitè igitur Iudas cùm non compareat mulier: Habeat (inquit) sibi, certè mendacij arguere nos non potest, &c. Hebr. Ne & nos simus contemptui. hoc est, imponamus rei silentium, etiam perditis, quæcunque pretiosa fuerint, ne res publicetur. Ne Iudæ incestus in ore, & in auribus sit mortalium; præstat auri, quàm honoris; substantiæ, quàm famæ subire dispendium.

Testis flagitiis consulendum honori.

Malè prælatus occulta delicta euulgat ad infamiam.

Silētio multa curãtur.

14. *Fornicata est nurus tua.* } Ergo iam ad partum mulier matura prodi cœpit, iactarique in vulgus. Accepta proinde socer prægnantis nurus infamiâ mirum in modum excanduit: præceps non auditâ reâ, damnauit miseram incendio iudicis, videlicet autoritate, quam in eo facinore pater familias habebat, de qua censebatur etiã nurus, maximè, quæ credebatur nuptura Selæ filio Iudæ. Atque in primis magna illis seculis fuit continentiæ etiam viduals obseruatio, cùm non modò adulterij conuictam in matrimonio, sed etiam in viduitate fœminam comburi, aut lex, aut mos indixerit. Nisi fortè, quia Thamar velut sponsa Selæ habebatur, iudicium coniugatæ adulteræ subibat, *Producite* (inquit) *illam vt comburatur:* nimirum vti e parentum domo, grauida quæ erat in carcerem deferretur vsque ad partum, quo peracto misera incẽdio plecteretur. Vide hîc quàm

Continentiæ vidualis obseruatio prĩscis seculis.

Seueri indices in alios, in nos mitissimi.

quàm seueri indices in alienis defectibus;in nostris autẽ simus mitissimi. Sæuit Iudas in adulterã nurum,nec se incestus reum meminit. Sic Dauid seuerè admodũ voluit diuitem pauperis ouis occisorem suspendio punire,non se interim adulterum,& homicidam agnoscens, & aduersum seipsum ignorans mortis sententiam tulit. Prudenter verò egit mulier, quæ cùm duceretur ad pœnam (habetur in textu) misit ad socerum suum, dicens: De viro cuius hæc sunt,concepi; cognosce cuius sit annulus, & armilla, & baculus. Misit quidem Iudæ pignora palàm,vt constaret omnibus eam ex socero grauidam: & ideò vel vtrũque plectendum, vel vtrumque absoluendum. Obstupuit (vt fas est credere) Iudas, valdéque hominem puduit, quòd suum videret in vulgus prodi flagitium. Profectò si vnusquisque nostrũ sua nollet scelera in publicum proferri, pudore ipse suo perfusus de reliquorum vitiis mitius, aut nullo modo ageret.

Sua quisque vitia cognoscẽs de alienis nõ aget.

15. Ergò Thamar iussa comburi socero ipso Iuda sententiam ferente, delicti sui consortem aperuit eundem, qui damnabat iudicem; delictũ delicto retundens, & iudicis linguam detecto illius crimine refrænans. Ita etiam Ioab militi,qui nuntiaturus belli statum, & aliqualem exercitus stragem Dauidi, mittebatur; dixit: *Si eum videris indignari, dices: etiam Vrias seruus tuus occubuit.* 2. Reg. 11. Regi propter acceptam cladem indignanti expue in faciem ipsius homicidium;iussũ, inquam, Regis desertum in prælio à suis Vriam; & ab hostibus permissum trucidari. Planè proprij sceleris auditi pudore, stimulantéque intùs conscientiâ iram omnem deponet, quiescet mutus, & elinguis; talem ergò se præstitit Dauid; Quasi alapâ ingenti percussus Iudas de comburenda nuru ne verbum quidem amplius adiicere fuit ausus; imò fassus est ingenuè: *Iustior me est.* Hebr. *iustificata est ex me.* hoc est, præ me potest iusta censeri. Enimverò licèt illa plus peccarit scienter incestum committens; ego verò minùs, solam scortationem volens committere; attamen grauius ego peccaui, illa multò leuius. Me sola impulit libido, illam solus amor prolis habendæ ex stirpe sancta Abrahæ. Præterea totius mali causa extiti, quod diu expectatum, & sæpiùs postulatum mulieri denegaui maritum. Me illa decepit, sed in vltionem: iniustior ego, quàm quæ iniuriâ est prouocata. Verùm (quod seriò animaduertere oportet) iustior hîc significat minus iniustam. Peccarunt enim ambo,nec vllâ ratione debent,aut possunt excusari. Respondet quidam non peccasse,quia mysteriosè id egerunt.Ridiculum hoc est. Similiter enim Aman incestum, Dauidis adulterium, Absalonis perduellionem, & plura huiusmodi à peccato absolueret; cùm in veteri testamento cuncta illis in figura contigerint. Quod si S.Chrys.homil.52.in Genes.Theodoret. quæst.94. S. Ambros. in Lucam videntur illos excusare; planè non à crimine,cùm vterque proculdubiò peccarit; sed virum ab incestu, mulierem ab affectu libidinis excusant. Dimissa igitur mulier, socero absoluente,Selâque iniuriam remittente nunquam amplius nupsit, sed vidua permansit.

2.Reg.11.

Proditũ crimen pudore suffundit,& mutum reddit autorẽ.

Ingenua peccati confessio.

Excusari nõ possunt delicta licèt mysteriosa habeantur in Scriptura.

16. Benè id quidem. Iudas absoluit ream. Sela iniuriam remisit: abiit post tam immane flagitium mulier, impunita fuerit (vt aliàs crebrò fit) talis hominum iustitia. Sed cur Deus æquissimus liberam sinit abire, impunéque viuere tam graui notatam facinore? Nimirum, quia miseri-

A cors,& patiens est: ad misericordiam commouet infirmitas carnis,luti figmentum,quod vnusquisque nostrum est. *At ideo patiens est* (inquit S. August.) *quia æternus est.* in Psal.91. Dictum egregiè; Hic enim ordo (vt docent Theologi) agnoscitur in diuinis attributis, vt (licèt omnia in Deo sint vnum,quippe cùm Deus sit simplicissimus) aliud tamen ex alio nasci,aliud ad aliud supponi consideretur. Igitur in hac Theologia loquitur D.August. Deus patiens est, quia æternus est; scilicet Dei patientia, ex æternitate quodammodo nascitur, & æternitas Dei supponitur ad Dei patientiam. Hoc ipsum ita euoluo. Patiens Deus fuit in peccato Adami,quia æternus est: patienter illud tulit, nec peccatum statim occidit, atque in B gehennam detrusit, quia cùm sit æternus, illique omnia sint in puncto ipso æternitatis præsentia, iam clarè, præsentérque videt Adamum ipsum pœnitentem, videt ex eo propagatum genus humanum, ab illo infinitos propemodum iustos, quin etiam Deum hominem factum,& Virginem Dei matrem ab illo procreandos, atque in ipsa iam æternitate procreatos.

D.August.

Æternitas ad patientiã Dei supponitur.

Deus patiẽs quia in æternitate omnia habet præsentia.

17. Deus patiens est,quia æternus est. Iccircò Saulum adhuc spirantem minarum, & cædis patienter tolerat, non autem de medio tollit, non detrudit in barathrũ, quia æternus est, quia cùm illi omnia sint præsentia (æternitas enim simul omnes temporum differentias complectitur) videt iam illum ex Saulo Paulum, ex persecutore C prædicatorem gentium,denique Apostolum post infinita laborum pro Christo exacta certamina; Romæ pro fide Christi à Nerone decollatum. Quid tu Domine IESV peccatricem illam in ciuitate mulierem sic patienter feras? quia vt est æternus iam Domino præsens est mulieris pœnitentia; iam videt proiectam Magdalenam lacrymis Domini pedes rigantem, capillis tergentem, dein amore diuino flagrantem, in Massiliæ syluis abditam, cœlestibus associatam choris, vno verbo patiens, quia æternus, ideóque venit vocare peccatores, vt quos patienter tulit, ad pœnitentiã adduceret,iustósque & sanctos faceret: Quòd si æternus nõ foret,nec futura iam omninò præsentia cerneret, vtique non patienter ferret, non D expectaret ad pœnitentiam: atque adeò nullum haberet iustum,nullum amicum; quippe qui,non nisi de iniustis iustos,de inimicis fecerit amicos. His itaque vtcumque explicatis respondeo ad quæsitum;Deus ideò sinit liberam abire,impunéque viuere istam mulierẽ tanti ream flagitij, ideò patienter illam tolerat, quia cùm sit æternus futura iam habet in oculis præsentia, videt ex illa nascituros geminos filios,atque ex illis Reges æquissimos, Prophetas sanctissimos, demúmque (quod supra omnem dignitatem est) Deum hominem, illiúsque matrem Virginem ducturos originem, quæ omnia impedirentur mulieris illius damnatæ flammis interitu.

Tolerat Deus peccatorem Saulum, quia iam videt Paulum.

Tolerat Deus peccantes, quia eos iam videt pœnitẽtes.

Thamar non crematur quia ex illius sanguine nasciturus Messias.

E 18. Quid quod omnes fideles è gentibus procreati haud dubiè Christum non agnoscerent,nõ adorarent, nisi Deus patiens esset quia æternus. Nam quia videbat futurum vt Christianus populus esset è gentilium nationibus ad Dei Ecclesiã congregandus, iccircò infinita, & infanda gentilitatis flagitia patienter tot sæculis tolerauit. Spinarum syluis ne immisso igne cremarentur, pepercit, eò quòd videbat exinde iustorum rosaria mox nascitura. Hinc egregiè dicitur à S.Ambrosio: *Patientia mater fidelium*: enarr.1. in Exod. Ex eo scilicet, quod est in Deo patientia tolerantur mali,

Tolerauit Deus gentilitatẽ, quia ex illa futurus populus fidelium.

D. Ambr.

mali, & ex malis fiunt boni; & ex eo qui nunc Mahometanus, aut gentilis, aut etiam peccator fidelis est, nascetur Christianus, iustus, & sanctus. Igitur Dei patientiæ debemus, quòd toleremur in mediis ipsis sceleribus, quod non puniamur, quod in mortem æternam non præcipitemur: atque adeò quòd à turpitudine ad honestatem, à vitiis ad virtutes, à peccatò ad gratiam, à diabolo ad Deum conuersi, sempiternam denique beatitudinem consequamur. Benedictus igitur sit Deus noster, qui nos tolerat, benedicta illius patientia, cui quod viuimus, quod sumus, quod habemus, quod speramus, quod in cœlo erimus, debemus: nostra est mater Dei patientia, quæ nos planè concepit, & peperit; quæ natos alit, adultos fouet, à malis liberat, bonis replet, in vita conseruat, in morte defendit, solatúrque, atque in cœlum traducit.

Dei patientia debemus quod sumus.

Dei patientia mater fidelium.

19. *Instante autē partu.*] Obstetrix (vt videtur) manu ad vterū admotâ cognouit duos intùs moueri, & inter se quasi colluctari, vter eorum prior exiret. Igitur vni, qui priùs manum extulit, cocci bis tinctum, seu dibaphum filum innexuit, vt deinde cōstaret vter esset primogenitus. Sed cur filum coccinei coloris? quia fortè ad manum, non aliûs coloris; vel quia vetus superstitio fuit, vt & hodie pluribus in locis habet, huiusmodi coloris licio, vel tænia fascinum à pueris arceri. At contrà accidit: ille siquidem retraxit manum, alter verò priùs sese effudit, disrupítque secundinas, maceriam vocat obstetrix, atque iccircò nomen habuit infans Phares, quæ vox Hebr. significat *separationem*, siue *diuisionem*, vt exponit Dan. cap.4. *Phares diuisum est regnum*, &c. Dein quo facto interuallo non constat, sed multum esse non debuit, alter gemellus prodiit, cui nomen inditū Zara. Hebr. *Oriens*. Planè sic habet multorum hodie ad virtutem conatus, & quædam velut ad vitam gratiæ natiuitas. Apparent tantulum, foràs manum exerunt; dein confestim retrahunt, eodē vbi latebant sese recondunt. Quam infelicitatem deflebat Propheta: *Venerunt* (inquiens) *filij vsque ad partum, & virtus non est pariendi.* Isai.37. Concipiunt aliqui spiritum salutis, melioris vitæ statum gestant in animo: nihil est magis in promptu, quàm vt conceptum pariant, vel exuendo veterem hominem, nouúmque induendo, vel religiosam vitam aggrediendo: at miseri ad partum non accedunt. Simile cuidam scribit S. Bernard. *Quid tardas ipsum, quem iam dudum conceperas, spiritum parturire salutis? Nil mortalibus, vel morte certius, vel incertius horâ mortis. Siquidē tanquam fur in nocte ita veniet. Væ pregnantibus in illa die.* ep.105.

Rubro filo arcetur à pueris fascinus.

Dan.4.

Tarditas in conuersione ad virtutē.

Isai.37.

Boni conatus, sed non accessus ad bonum.

D.Bern.

Incautos opprimit mors.

20. Multos insperata mors intercepit prægnātes, plerósque parturientes, sed nondum fœtu foràs educto: fitque vt ad sepulchrum, faxítque Deus non etiam ad infernum, multi cum suis simul bonis desideriis, piísque, sed tamen irritis, ad relinquendas vitiorum sordes, ad emittendam ritè, Christianéque scelerum confessionem, ad vitam in melius, & sanctius cōmutandam, denique ad Dei gratiam veræ pœnitentiæ, bonorúmque operum interuentu cum Dei præsidio comparādam conatibus detrudantur. Vidit Propheta variorum colorum, & quidem habiles corpore, prómptósque ad currendum equos: nec tamen pedem mouebant. Cur ita? *Erant quidem inter myrteta.* Zachar.1. O risum, ô lusum, ô dedecus! En quibus vincti ex ferro, aut chalybe catenis, aut nodosis funibus detinentur equi ad stadium appositi? leuissimis vtique nulliúsque firmitatis, ex myrto ramusculis, aut verò etiam foliis constringuntur equi. Sic fieri solet aliquando, vt quis vel graui concione, vel interna Dei illustratione sic se efferat, sic exultet ad melioris vitæ statum capessendum; ad piè, sanctéque currendam diuinæ legis viam: sed ne tantulum quidem inde se moueat ridiculis nescio quibus mundanæ vanitatis nexibus, aut dicatis turpi Veneri foliis teneatur. Plena est nunc Ecclesia Dei piis fidelium ad virtutem, aut ad perfectionem desideriis, & conatibus, sed illorum operibus vacua. Heu nos miseros; quid aliud obsecro videmur, quàm peristromatum armati homines? stat pictus suâ clauâ minitans Hercules: sed nunquam dextram commouet, aut clauam vibrat. Stat equus, insidet equo Æneas, Turnúsve; nec tamen aut ille graditur, aut illum isti commouent. Quid tandē agimus, imò cur tandem nihil agimus? *Nolite* (clamat Apostolus) *pueri effici sensibus.* 1.Cor.14. Vti Zara ferè iam in partu manum producimus: sed miseri confestim illam retrahimus reticulum quo innectimur, turpes nostrorum scelerum secundinas tentamus disrumpere: bono quidem ausu, laudabili conatu, sed tamen irrito in antiquum nostrum barathrum relabimur, atque in consuetum deuoluimur labyrinthum.

Bonis cum desideriis & conatibus plerique ad infernū vadunt.

Zachar.1.

Lenibus & ridiculis plerique nexibus impediti tenentur, ne Deo seruiant.

Pia desideria, sed nulla opera.

1.Cor.14.

Boni ad virtutem conatus, sed irriti.

21. Plenus quidem est huiusmodi partus mysteriis; sed illud potissimum à Patribus explicatur, de duobus populis Iudaico, & gentili. Illum Zara, istum Phares significauit. *Zara* (inquit S. Irenæus) *clarè manifestat eum populum, qui habebat coccineum signum, id est, eam fidem, quæ est in præputio, præostensam primùm in Patriarchis, deinde subtractā, & posterior natus est, cognitus per signum coccineum, quod est in eo, quod est passio iusti.* lib.4.c.42. Benè rubricanti filo notatur, & dignoscitur populus Iudæorum, cuius iam pridem manifesta omnibus terrarum gentibus est infamia propter occisionē IESV Nazaræni, quem perfidi crucifixerunt. Illius ergò sanguine tincti rubent adhuc quocunque vagi, extorrésque abeunt per orbem; maledictio scilicet illa viget, & in diem vsque iudicij vigebit, à se sibi ipsis irrogata. *Sanguis eius super nos, & super filios nostros.* Matth.27. Vbi optimè animaduertit S. Hieron. *perseuerat vsque in præsentē diem hæc imprecatio super Iudæos, & sanguis Domini non auferetur ab eis. Vnde per Isaiam loquitur. Si leuaueritis ad me manus non exaudiā vos; manus enim vestræ plenæ sunt sanguine. Optimam hæreditatem Iudæi filiis reliquerunt dicentes: Sanguis eius*, &c. *Quòd verò Phares* (inquit S.Cyril.) *prior egressus est, haud obscurum signum est, gentes priùs ad fidem vocandas, quàm genus Israel. Coccinum verò sanctissimum Christi sanguinem signat. Quis autem maceriam soluit, nisi Christus?* Itaque per Phares, qui prius egressus in lucem prodiit, rectè significatur populus Christianus è gentibus ad fidem, & gratiam congregatus. Hîc verè maceriam disrupit, sepem euertit; quippe scandalum Crucis, & infinita alia obstacula præcidens exiliit ad lucem fidei, prodiit ad vitam gratiæ. In huius mysterij explicationem ferè omnes sancti Patres accipiunt hunc partum Thamar. Vide S.August. lib.22. contra Faustum cap.63. & lib.64. & S.Ambros. lib.3. in Luc. Vbi latiùs in hoc eodem expatiatur argumento. S. Chrys. Rupert. Theod. ad hunc locum.

D.Iren.

Zara typus populi Iudaici.

Iudæi rubēt sanguine Christi.

Matth.27.

D.Hier.

Isai.1.

Malā filiis hæreditatem Iudæi reliquerunt.

D.Cyril.

Phares typus populi Christiani.

CAPVT

CAPVT TRIGESIMVMNONVM.

1. IGitur Ioseph ductus est in Ægyptum, emitque eum Putiphar eunuchus Pharaonis, princeps exercitus, vir Ægyptius, de manu Ismaëlitarum, à quibus perductus erat.

2. Fuitque Dominus cum eo, & erat vir in cunctis prosperè agens: habitauitque in domo domini sui,

3. Qui optimè nouerat Dominum esse cum eo, & omnia, quæ gereret, ab eo dirigi in manu illius.

4. Inuenitque Ioseph gratiam coram domino suo, & ministrabat ei, à quo præpositus omnibus, gubernabat creditam sibi domum, & vniuersa quæ ei tradita fuerant:

5. Benedixitque Dominus domui Ægyptij propter Ioseph, & multiplicauit tam in ædibus quàm in agris cunctam eius substantiam:

6. Nec quidquam aliud nouerat; nisi panem quo vescebatur: Erat autem Ioseph pulchra facie, & decorus aspectu.

7. Post multos itaque dies iniecit domina sua oculos suos in Ioseph, & ait: Dormi mecum.

8. Qui nequaquam acquiescens operi nefario, dixit ad eam: Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua:

9. Nec quidquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ vxor eius es: quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in Deum meum?

10. Huiuscemodi verbis per singulos dies & mulier molesta erat adolescenti, & ille recusabat stuprum.

11. Accidit autem quadam die, vt intraret Ioseph domum, & operis quippiam absque arbitris faceret:

12. Et illa apprehensa lacinia vestimenti eius, diceret: Dormi mecum. Qui relicto in manu eius pallio fugit, & egressus est foras.

13. Cúmque vidisset mulier vestem in manibus suis, & se esse contemptam,

14. Vocauit ad se homines domus suæ, & ait ad eos: En introduxit virum Hebræum, vt illuderet nobis: ingressus est ad me, vt coiret mecum: cúmque ego succlamassem,

15. Et audisset vocem meam, reliquit pallium quod tenebam, & fugit foras.

16. In argumentum ergo fidei retentum pallium ostendit marito reuertenti domum,

17. Et ait: ingressus est ad me seruus Hebræus quem adduxisti vt illuderet mihi.

18. Cúmque audisset me clamare, reliquit pallium quod tenebam; & fugit foras.

19. His auditis dominus, & nimiùm credulus verbis coniugis, iratus est valde:

20. Tradiditque Ioseph in carcerem, vbi vincti regis custodiebantur, & erat ibi clausus.

21. Fuit autem Dominus cum Ioseph, & misertus illius dedit ei gratiam in conspectu principis carceris:

22. Qui tradidit in manu illius vniuersos vinctos qui in custodia tenebantur: & quidquid fiebat, sub ipso erat.

23. Nec nouerat aliquid, cunctis ei creditis: Dominus enim erat cum illo, & omnia opera eius dirigebat.

SECTIO PRIMA.

Igitur Ioseph ductus est in Ægyptum, emitque eum Putiphar eunuchus Pharaonis, princeps exercitus, vir Ægyptius, de manu Ismaëlitarum, à quibus perductus erat. Fuitque Dominus cum eo, & erat vir in cunctis prosperè agens: habitauitque in domo domini sui, Qui optimè nouerat Dominum esse cum eo, & omnia, quæ gereret, ab eo dirigi in manu illius. Inuenitque Ioseph gratiam coram domino suo, & ministrabat ei, à quo præpositus omnibus, gubernabat creditam sibi domum, & vniuersa quæ ei tradita fuerant. Benedixitque Dominus domui Ægyptij propter Ioseph, & multiplicauit tam in ædibus quàm in agris cunctam eius substantiam: Nec quidquam aliud nouerat; nisi panem quo vescebatur.

1. INTERRVPTA Ioseph aliquantulum historia propter Iudæ sobolem, cuius erat futura omnium tribus illustrissima ob Messiæ Regis ex eadem ortum, redit ad inceptum Moyses. Igitur Ismaëlitæ iam in Ægypto agentes vendunt puerum Ioseph Putiphari: *Vbi nouis tentationibus vrgetur iustus: atque* (vt loquitur S. Chrysost.) *increbescebant naufragia: nec tamen submergebatur gubernator; & cùm validior insurgeret tempestas, quasi ad gubernacula sedens nauim regebat.* Ita suos seruos & amicos per viam laboribus plenam, constratam spinis, tribulationibus syluescentem ducit Dominus. Sic eorum exercet patientiam, fidem probat, virtutem acuit: atque ad subeunda rerum aduersarum certamina instruit pariter, & corroborat. Quo in argumento egregiè idem Chrysost. ita disserit. *Animum ita comparemus, vt sit aptus & idoneus ad omnia. Nam qui domum ædificat, non eò spectat, neque vt in eam non cadat pluuia, neque vt ad eam non veniat fulgur: hoc enim fieri nequit: sed vt ad omnia ferenda apta sit, & idonea. Et qui nauim fabricat, non aliquid agit, neque vt in eam non erumpant fluctus, neque vt non excitetur maris tempestas: sed vt nauis tabulata apta sint ad omnia.* homil. 35. in 1. Cor. Vtraque sanè similitudo egregia. Non viuitur in terra sine temporum iniuriis; ideircò ad eas arcendas ædificamus domum ex parietibus, ex tabulatis, in quâ lapides, & cæmenta, tecta, trabes, regulæ; quibus illa optimè communita ventos illæsa excipiat, pluuias repellat, niues excutiat, & quantumcumque aliunde vim illatam facilè retundat. Sic Dominus amicos suos egregiâ quadam structurâ, velut pulchras, & magnificas, in quibus habitet, ædes ædificat; firmas quidem, benèque munitas; vt deinde magnis pulsatæ aduersitatibus minimè conuellantur. Sunt etiam viri iusti, maximéque familiares Dei amici, non quidem rates; aut cymbæ in prædulcium aquarum fluentis, non tam nauigantes, quàm lusitantes: Sed lati quidam excelsique myoparones in salo positi, vt hinc inde ventorum procellis, & fluctuum vorticibus quassati, dein (quod est multò periculosius) per vada syrtésque; ac tandem cum ipsis naufragiis perenniter colluctantes ad portum requietis æternæ dirigantur. Itaque suos amicos Deus omnipotens non leuiter construit, non malè compaginat, vt ad otium, & dilicias securi persistant; sed eos diligenti quadam fortique constructione ad pericula, ad procellas, ad naufragia confirmatos ferèque inuictos in salum huius vitæ immittit.

S. Chrys. Mira constantia in aduersis.

D. Chrys. Permittit Dominus tribulationes ad patientiam.

Iusti ædes sunt à Deo structæ, & communitæ.

Iusti naues sunt excelsæ, fortésque.

Suos Deus ad labores cõstruit tolerandos.

2. *Emit eum Putiphar eunuchus Pharaonis.*] Superiori sectione præmisimus Putipharem diuino supplicio exsectum fuisse, quod Iosepho inferre stuprum voluisset, quod quidem Lyra, Rupert. & alij scribunt; ac D. Hieron. refert Hebræorum esse traditionem; sed alij tamen irrident commentum; nam nec Moyses rem tantam silentio præterisset. Quicquid illud fuerit, certè constat duos fuisse huiusce nominis Putiphares, vt docent S. August. q. 136. S. Chrysost. homil. 63. imò & Iosephus, Philóque idem insinuant; Et quidem iste Iosephi herus, scribitur Putiphar, fuitque Pharaonis protospatarius, à Iosepho dicitur Petephres Pharaonis, coquorum præses; at ille alius Sacerdos Heliopoleos scribitur Potipheragh, vt euidenter constat ex cap. 41. vbi Moyses scribit filiam istius Sacerdotis nupsisse Ioseph. Igitur Putiphar seruum, quem ab Ismaëlitis emerat, non inciuiliter, sed (vt refert Iosephus) *liberaliter habuit, quem & disciplinis ingenuorum erudiendum curauit, & victu commodiore, quàm pro seruili conditione, vti præcepit; denique totius domus curæ præposuit.* nihil enim hominem magis commendat etiam ignotis, & barbaris, quàm ingenuitas morum, simúlque cum prudentia, & grauitate, quædam oris modestia, & lenis in conuictu humilitas: quæ quidem omnia, vtpote animi egregia ornamenta, plus quàm ipsa formæ venustas, amabilem reddebant, & commendabilem Iosephum. Ideircò arbitror cecinisse Prophetam: *Misit ante eos virum; in seruum venundatus est Ioseph*, Psalm. 104. virum dicit, qui iuuenis erat vix egressus ex ephebis, septendecim videlicet annorum. Certè non ætate, sed morum canitie, ingeniíque grauitate, ac prudentiâ, vir & senex videbatur. Annon vir, imò & senex, qui conditione licèt iniquâ seruus, nihil tamen seruile abiectúmque admisit, & qui ab hero sic honoratus, nullum tamen aut insolentiæ, aut impudentiæ signum prorulit? *Fruebatur quidem* (inquit Iosephus) *concessis, nec tamen innatam virtutem propter hanc sui status mutationem amisit; docuitque prudentiam aduersanti fortunæ non succumbere, si quis ea legitimè, & non secundis tantùm in rebus vtatur.* lib. 2. antiq. cap. 3. Vtrumque perdifficile; nec reflanti, nec afflanti fortunæ sic animum submittere, vt vel afflatu rerum secundarum eleuetur in superbiam, vel reflatu aduersarum in seruilem abiectionem deprimatur. At (vti probat experientia) difficilius est in secundis non insolescere, quàm in aduersis non extabescere.

Ioseph. S. Ioseph

Iosephum tum oris decor, tũ præcipuè modestia commendabat.

Psal. 104.

Ioseph grauitate senex.

Ioseph. Prudentia fortunæ aduersæ non succumbit.

Difficile est in prosperis non insolescere.

3. Seruit emptus Ægyptio gentili fidelis, & sanctus Ioseph: vt hinc doceamur meliorem multò esse aliquando seruum suo, cui seruit, domino; seruíque ipsi habeant vnde suam solentur seruitutem: sciántque posse in tam abiecta vitæ conditione grauitatem herilem in moribus exhibere; atque inter sordes famulatus virtutum splendere ornamentis; sed hoc ipsum multò excellentius à S. Ambr. scribitur hisce verbis. *Dedit Dominus per Ioseph, etiam iis, qui sunt in seruitute solatium; attribuit magisterium; vt discerent, etiam in vltima conditione posse mores esse superiores, nec vllum statum immunem esse virtutis, si animus vniuscuiusque cognoscat carnem seruituti subditam esse, non mentem; multóque seruulos esse dominis liberiores, si in seruitute positi à seruilibus putent operibus abstinendum.* lib. de Ioseph cap. 4. Ah quàm hodie multi dominantur, qui seruis suis longè sunt indigniores; potiúsque, & nomen, & habitum seruilem, quàm ipsamet mancipia merentur! Et quid erit, cùm domini, qui nunc seruos tyrannicè opprimunt; videbunt in die iudicij à supremo iudice inter cœlites suos computari, se verò ipsos cum suis dignitatibus, & potestatibus, quas in mundo insolenter exercuerunt, ad inferorum cum damnatis spiritibus incendia detrudi sempiterna? Colligit ergo S. Ambr. *Seruile est omne peccatum, libera est omnis innocentia*; quod quidem probat, subinde peccatorum infelicitatem discutiens, & cùm multa sint in peccatis abiectæ, ác seruilis conditionis argumenta, illud in præsenti loco demonstrat in timoribus peccantium; illos quippe, aut quos læserunt, aut à quibus suæ cupiditates inhiberi, ac præpediri possunt, perpetuò reformidant. *Seruit igitur* (inquit) *ac miseram quidem seruitutem, qui ipse sibi dominos facit, ipse vult habere, quos timeat. Nihil enim tam speciale seruitutis est, quàm semper timere. Ille verò in quauis conditione seruitij semper liber, qui metu criminis non alligatur, qui securus*

Grauitas morũ herilis in seruitute.

S. Ambr.

Serui dominis liberiores ob virtutem.

Domini seruis ignobiliores ob vitia.

Serui à Deo in cœlum euecti, domini in infernum detrusi.

D. Ambr.

Peccator iugiter timet.

Iustus verò liber & securus.

S. August. S. Chrys.

Duplex fuit Putiphar.

securus spectat præsentia, quem futura non terrent. liber igitur; imò & verè Dominus est, qui sanctè, atque innocenter viuens; nec infamem seruit seruitutem vitiorum; nec à seuera illa, quæ nulli non imperat domina, conscientia flagellatur; nec futuri iudicij rigorem ac sempiterni supplicij cruciatus, vtpote à sceleribus liber, reformidat. Quibus tamen omnibus abiectissimæ seruitutis miseriis plerique domini, magistratus, & principes tenentur oppressi. *Nonne* (adiungit idem) *videtur tibi iste in seruitute dominari, ille autem in libertate seruire? seruiebat Ioseph, regnabat Pharao: beatior huius seruitus, quàm regnum illius.* hæc S. Ambros.

D.Ambros. *Beatior iusti seruitus, quàm mali dominatus.*

4. *Fuit Dominus cum eo.*] Non derelinquit Dominus seruos suos in tribulationibus, nec sinit supra id quod possunt, afflictari. Ioseph à patre per summam iniquitatem auulso, vendito à fratribus, ab idololatris empto, seruóque barbaris dominis seruienti, misericors Dominus præstò fuit adiutor: Poterátque Ioseph Dei præsidio confidens illud, quod à Dauide postea dictum est, similiter proclamare: *Si ambulauero in medio vmbra mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Psal.22. Duo maximè omnium periculosa meminit, & infernum, & mortem (vti S.Basil. intelligit) sed vtrunque Deo, cuius in tutela est, confidens aspernatur. *Potior est enim* (inquit ad hunc locum) *Deus ad protegendum, quàm illa ad expugnandum*; ibidem. Ac de Ioseph scriptum habemus; *qui venditum non dereliquit, sed cum eo descendit in foueam donec afferret illi sceptrum regni.* Sap. 10. vt ex serie huius historiæ constat euidenter. Enimverò non huius adolescentis innocentiam habebant: sed post infinita, & grauissima delicta cum aliquali fortassis pœnitentia clamarunt ad Dominum illi, de quibus scribitur; *Et dedit eos in misericordias in conspectu omnium, qui ceperant eos:* Psal. 105. tribulatos nimirum excipiunt misericordiæ: ac si fractâ naui naufragantes in salo, feréque vndarum haustos vorticibus, vti Ionam à balæna, Domini non vna, sed multiplex misericordia teneat, sinu excipiat, & in portum placidè, tutóque reducat. O Deum clementissimum! ô verè patrem! sed alter sensus ad præsens institutum opportunior, quem sic elicit Caiet. *Fecit Dominus, quòd ij, qui habebant eos captiuos, misericordes se exhiberent captiuatis Hebræis; dispersos siquidem per mundum, & abactos Iudæos effecit gratiosos coram dominis suis.* quam misericordiam multò abundantiorem Dominus præstitit Ioseph, vbi Putipharis domum est ingressus. Sic enim seruo suo gratiosus extitit seruus, ob innocentiam vitæ, ob ingenij dexteritatem, vt illi totius familiæ curam, atque administrationem committeret.

Iustis in tribulatione præstò est Dominus.

Psal.22.

D.Basil.

Sap.10.

Psal. 105. *Tribulatos quasi è salo excipit Dei misericordia.*

Caiet. *Serui diuinitus gratiosi dominis.*

5. *Habent igitur* (inquit S. Ambr.) *quod etiam domini per seruulos bonos sperent; Benedixit enim Dominus domum Ægyptij propter Ioseph, & facta est benedictio Domini in toto censu eius, & in domo, & in agris. Et conuertit* (inquit) *omnia quæcumque illi erant in manus Ioseph. Aduertimus quòd ea, quæ domini gubernare non poterant, seruuli gubernarunt.* cap.4. magna quidem gratia, magnáque potentia virtutis est, quæ vel in seruis posita dominorum sibi amorem, admirationémque conciliat. *Habent etiam* (adiungit Ambros.) *vnde glorientur originales seruuli: seruiuit & Ioseph, habent vnde se consolentur; qui ex libertate in seruitutem aliquâ necessitate venerint. Habent quod imitentur, vt discant conditionem se mutare posse, non mores: esse & in vernulis*

D.Ambr. *Serui ad gubernandum habiliores interdum, quàm domini. Mira virtutis potentia etiam in seruis.* S.Ambr.

A *libertatem, & in seruitute constantiam.* vocat originales seruos, qui nascuntur in seruitute, filij videlicet seruorum, qui suam possunt solari abiectam conditionem exemplo Ioseph, qui cùm liber, & ingenuus fuerit natus, in eandem nihilominùs infelicitatem, non culpâ suâ; sed alienâ violentia deiectus sit. Ab illo deinde oportet addiscant, qualem in seruitute corporis libertatem ingenij, quàm liberos ac penè regios habere possint mores; eámque seruare in omnibus modestiam ac pietatem, vt propter ipsos toti herili familiæ suam benedictionem Deus omnipotens impertiatur.

Ioseph seruis & solatium est, & exemplum.

Ob merita serui benedicit Deus toti familia.

6. Igitur herus optimè nouerat; non leui aliquâ, vel etiam graui quadam coniecturâ colligebat; sed optimè sine vlla prorsus dubitatione B contestatū constánque euidenter habebat: Deum cœli proculdubiò esse in eo seruulo. At vnde est hæc diuinæ præsentiæ, velut euidentia? Vtique celari nequit Dei in homine præsentia; vti nec orto sole, aut lux occultari, aut nesciri dies poterit: facile in quo est Deus cognoscitur. Nihil enim in eodem non est, quod adesse Deum non demonstret, vel ipsi oculi, vel ipse vultus, vel ipse sermo, vel ipse totius corporis habitus, gestus, ac motus: quicquid agit, quicquid loquitur, Deum ibi esse demonstrat. Iustus quidem est; qualem depingit S.Gregor.Nazianz. *Templum Dei capax, instrumentúmque musicum ab spiritu pulsatum, diuinámque gloriam, & potentiam decantans.* orat. de S. C Basil. quis quæso inter vrbis ædificia templum non discernit? Nam vel ipsa structura, species, formáque ædis, valuæ, lumina, turrium pinnæ, cymbala, frequens tinnitus: multóque euidentiùs, quæ intùs habentur, sacrum quid ac diuinum contestantur. Templum Dei vir iustus est; celari ergo haudquaquam potest ipso tantùm aspectu hominem rectè considerans inquies: Hîc Deus habitat; hîc Deus colitur: sacra ædes, templum Dei est. Quis deinde, aures si habeat à perito cytharœdo pulsatæ lyræ prædulcem nō sentiat concentum? Quis, modò stipes, aut cautes, non sit, numerosum egregij cantoris carmen haud percipiat? Planè in viro iusto, cuius omnis vitæ actiones, cuius animæ facultates, & corporis D sensus, diuini Spiritus sublimiore quodam artificio manus percutit, omnia Dei præsentiam emodulantur.

Dei præsentia in homine latere non potest.

S.Gregor. Nazianz. *Vir iustus facilè dignoscitur.*

Omnia in viro iusto præsentiam Dei contestantur.

7. Quis denique, modò sensum non habeat obtusum, vernantis prati suaueolentiam, aut ambari, moschi, cariophyli, nostræque Indiæ aromatum, vti fit, fragrantissimo odore mixturam non sentiat, sentiens non delectetur? *Odorem* (inquit Apostolus) *notitia sua manifestat per nos in omni loco, quia Christi bonus odor sumus.* 2. Cor. 2. Ad quæ verba pulchrè S.Bernard. ita disserit. *Primus occurrit* (*sicut vbique solet*) *mihi Paulus, vas electionis; re vera vas aromaticum, vas odoriferum, & refertum omni puluere pigmentario; multa profectò suauitatis fragrantiam longè latéque spargebat pectus illud; vide* E *quales species, & qualia aromata coaceruauerat sibi.* serm.12. in Cant. Sic pleni Deo sunt iusti; sic in ipsis habitans sui procul odorem Dominus afflat, vt vel illa etiam, quæ minùs olentia esse viderentur, diuinum ex se spirent odorem. *Eructauit cor meum verbum bonum*; cecinit vates Psal. 44. quod si etiam ructus ita benè olet, quid intùs, in quo Deus habitat, cor, & quam suis tenet amplexibus, anima? *Sentio* (inquit idem) *ructus, & quidem odoriferos super omnia aromata, quid Ioannis ructu fragrantius, qui Verbi mihi redolet æternitatem,* genera

Iusti diuinū ex se spirant odorem. 2.Cor.2. D.Bern.

Psal.44.

D.Bern.

generationem, diuinitatem? Quid de Pauli ructibus loquar, quantâ orbem suauitate repleuerint? serm. 67. in Cant. & quia non satis est esse, sed & videri necesse est; atque vt nobis vita nostra, sic aliis fama nostra omninò est necessaria; lucereque debet, *ex præcepto Domini lux nostra coram hominibus, vt videant opera nostra, & glorificent patrem nostrum, qui in cœlis est*; curandum sedulò erit, *vt Christi odor simus in omni opere, & loco*; mirum est enim quanti apud homines fiat boni nominis existimatio. *Quis enim* (inquit S. Bernard.) *vel sceleratissimus iusti non probet opinionem, quamuis non amet opus?* serm. 70 in Cant.

Curandum cuique est de bona fama. Matth. 5.

S. Bern. *Etiam malus bonam vult habere famam.*

8. Supereminet in hoc, sicut in omnibus aliis donis, & gratiis, quæ supra omnem creaturam exaltata, Deo tam vicina, tam proxima, tam similis est, quàm filio mater. Admirantur Angeli, totáque rerum natura in stuporem defixa proclamat: *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij?* Cant. 3. tria quidem in Virgine Dei matre hîc admirantur, aut animæ iustorum, aut Angeli, ascensum, virgulam, odorem; quæ est ista, quæ ascendit? vbi est, & dicitur esse, ibi ascendit, & ascendere dicitur. Nimirum singularis quædam per ascensum significata supereminentia, simulátque virgo in rerum natura extitit, in eadem visa est; & in stuporem cœlites ipsos conuertit: Etenim quo momento concepta fuit, ascendere super omnia, quæ sub Deo sunt, visa est: ascensus quippe fuit, non descensus, virginis conceptio: non deiecta, vel vnico temporis puncto in reatum originalem iacuit, vti omnes filij Adami; sed speciali quodam priuilegio à communi illo descensu, lapsúque præseruata simul cum vita momento indita supremum ad gratiam, ad incomparabilem excellentiam, & dignitatem habuit ascensum.

Cant. 3. *In B. Maria supereminens excellentia ipso statim momento conceptionis.*

B. Mariæ conceptio absque reatu originali.

9. Et quidem peropportunè suauissima hæc hodie fit immaculatæ absque originali labe conceptionis beatissimæ ac purissimæ Virginis Deiparæ commemoratio; nudius enim tertius agitur dies cùm post nouum Sanctissimi Pontificis Gregorij XV. pro immaculata Deiparæ conceptione sine peccato originali astruenda, & commendanda fidelibus decretum huiusmodi dulcissimá, & pretiosissimam Virginis Dei matris gratiam vniuersalis Christi Ecclesia cum ingenti applausu, ac penè dicam animorum triumpho celebrauit anno 1622. Dein in virgula fumi significatur subtilitas Virginis, quæ animo corporéque nullam passa, quâ prægrauaretur, vitij labem; nec vanæ cogitationis mundanæque solicitudinis, vel tantulum onus; ad summa rerum omnium fastigia potuit subuolare. Denique in myrrha, thure, puluere pigmentatio, cunctisque aromatibus videtur adumbrari suauissima illa fragrantia nominis Mariæ; quo audito Deus ipse, cœlestes etiam, iustique viri plusquàm omnibus terræ etiam fragrantissimis odoribus, perfunduntur. Quænam quæso complurium odorum; aut artificiosior, aut pretiosior, aut etiam suauior mixtura fingi, aut esse potest, quàm sit omnium gratiarum, donorum, virtutúmque Virginis ab ipso diuino Spiritu facta compositio? At ô dulcissima Dei mater sit tuum nomen thus, ambarum, moschus, nilia, rosæque pratorum: sint tuæ virtutes, dona, gratiæque, sint virginea fœcunditas, fœcunda virginitas, sit denique dignitas & maiestas matris Dei admirabilis compositio ex aromatibus omnis pulueris pigmentarij; cœlum terrámque suis perfundant oblectentque odoribus; sed mihi, & mei similibus, quos diuinæ iustitiæ terror exanimat, misericordia tua suauius olet, sensus oblectat dulcius, animos pretiosiùs consolatur.

Gregorij XV. decretū de cōceptione immaculata B. Mariæ.

Suauissimus odor nominis B. Mariæ.

Omnium donorum & gratiarum cōpositio in B. Maria.

Misericordia B. Mariæ nihil dulcius & suauius peccatoribus.

10. Itaque vita, moresque Ioseph palàm omnibus demonstrabant Dei præsentiam: quippe cùm sine Dei gratia nullum ab homine virtutis bonum effici possit. Contra verò in peccatore Dei ab illo absentiam cuncta proclamant. Quæ enim conuentio lucis cum tenebris, & quæ societas Christi cum Belzebub? Prudenter igitur herus, vbi perspectam habuit innocentiam serui, ratúsque Deum non solum iusto illi adolescenti, sed rebus omnibus, quas ageret, tractaret, ac moliretur præstò adfuturum (non solum enim seruos suos, sed cuncta eorundem solet Deus tueri, promouere, ac beare) illi totam velut œconomo, aut potiùs patri commisit familiam. Vnde intelliges iccircò Dominum seruis suis calamitates permittere, vt ex illis subuectos etiam in oculis hominum faciat gloriosos; ex seruis dominos, ex constrictis in carcere Principes in palatio. Planè fortunata illa domus, in qua vel vnus inter malos bonus deseruit famulus. Solus in amplissima familia (vbi omnes Ægyptij atque idololatræ) Dei seruus erat Ioseph, & tamen propter vnum illum secunda, & prospera hero seruis, famulis, supellectili, redditibus, prædiis, vniuersæque substantiæ, ac familiæ, cuncta procedebant. Vide quid valeat, quid possit virtus vel in seruulo posita? omnia sua dedit Ægyptius in manu Ioseph, ideóque tanta omnibus erat felicitas. Quod enim iusto traditur, Deo ipsi committitur, cùm scilicet iustus secum habeat Deum comitem indiuiduum, à quo in manu illius omnia diriguntur. Hebraismus. Dirigi, prosperari, fortunari. *Propter inimicos meos dirige in conspectu tuo viam meam.* Psal. 5. *Qui loquitur iniqua non direxit in conspectu oculorum meorum.* Psal. 100. *Qui abscondit scelera sua, non dirigetur.* Prou. 26. benè quidem nulla erit, aut vitæ, aut animæ felicitas, quandiu debita confessio non fit delictorum, nec proinde sarcina tollitur, nec Dei gratiâ expeditus homo per semitam mandatorum Dei discurrit.

Deus seruos suos ex miseriis in summam effert felicitatem.

Propter merita vnius serui totam Deus beat familiam.

Psal. 5. Psal. 100. Prou. 26.

Vbi non fit vera scelerū confessio nihil prosperè succedit.

11. Creuerunt bona Ægyptij domini in manu, in administratione, industriâ, & curá iusti adolescentis: quo sanè consilio, si plerique in seculo vsi opes suas iustis, aut seruis, aut ministris traderent, vtique ditiores euaderent. Quid si propterea Regis ærarium extenuatur quotidie, opes decrescunt, redditus minuuntur, omniáque in peius ruunt, quod à malis seruis, improbis ministris, regni munia, regiáque substantia obiri, atque administrari videantur? Præstat quidem in regio ministro virtus, quàm industria; vtilior in regimine conscientia, quàm scientia. Minórque peritia cum abundantiore virtute, propter Dei præsidium, & benedictionem, quæ bonis, & piis hominibus communicatur, tam priuatis familiis, quàm vniuersæ rei publicæ ingentia importat emolumenta. Sunt quidem iustorum manus, ipsius Dei manus, vt propterea quæcumque tangunt, tractántque; feliciter procedant, & mirabiliter augeantur. Quare multiplicauit Dominus bona istius Ægyptij, siue in ædibus, siue in agris essent; in gratiam videlicet sui serui innocentis Ioseph: longè siquidem latéque iusti diffunditur benedictio. Igitur sic se ipsum, totámque familiam Ægyptius seruo vni crediderat, vt nihil aliud

Regia opes minuuntur propter malos ministros.

Propter bonos magna Reipublicæ veniunt emolumenta.

aliud nouerit, nisi panem, quo vescebatur: quod quidem referri potest vel ad herum, vel ad seruum. Si ad seruum referatur; efficit hunc sensum. Licèt Ioseph omnia illius tam opulentæ amplæque familiæ in sua potestate haberet; nihil tamen inde sibi vsurpauit, aut in suos conuertit vsus, præter quotidianum victum, cæteris quoque seruis communem. O mira hominis frugalitas! ô inaudita serui temperantia! ô seruum nullis forte aliis, vel in ædibus, vel in ætatibus visum! Quid enim tam proprium seruulis, quàm vt dominorum, quicquid fortè deprehenderint, suffurentur; aut certè sibi demensam portionem vti minutam & suo indignam labore munerévc indignabundi conquerantur? Querulum seruorum genus est, nec vllum inuenias, qui contentus viuat, & lætus seruiat, benéque de domino loquatur.

Serui aut fures, aut queruli.

12. Quòd si ad herum referatur; hic erit sensus: tantam fidem herus seruo isti habebat, vt nihil suarum rerum satagens, in vtramque aurem securus obdormiret, nec vllas accepti vel expensi à seruo rationes exigeret, felix quidem herus, cuius vna duntaxat cura, mensæ accumbere, iisque frui, quæ serui sui arbitrio apponerentur. In hoc sensu locum explicant Philo, & S. Ambros. felix domus, in qua & serui tanta est fidelitas, tanta parcimonia, & domini tam larga in seruum liberalitas, tantáque humanitas, & comitas? Denique operæ pretium erit hîc adscribere qualis esse debeat cura dominorum erga seruos, vti scribit Aristoteles. Sic enim effatur. *Tria cùm sint, opus, cibus, & castigatio; cibus quidem sine castigatione, & opere petulantes reddit seruos: opus verò, & castigatio sine cibo violenta res est, & infirmum facit seruum. Restat igitur vt opus faciendum ille tribuat, & cibum sufficientem: sine mercede enim dominandum non putant; merces autem serui cibus est.* Egregiè quidem. nam si viuit otiose seruus, impunéque peccat, & tamen abundat victu, & vestitu; petit omninò diffluens in lasciuiam, inuerecundéque in dominum suum insultat. Si verò laboribus atteritur, vexatur suppliciis, & fame tamen miser emoritur, laceróque amictu vilis incedit: aut concidit illicò succumbens oneri; aut dominum vel potius tyrannum fugiens victum sibi aliunde quærit. Dein spectandum est cuiusque meritum, vti sic idem animaduertit: *Oportet item indulgere illis, & permittere singula secundùm merita, & cibum, & vestem, & quietem; & castigationem verbo, & opere.* lib. 1. œconomicorum. cap. 5. Vno verbo dixit omnia Spiritus sanctus, & corpori & animæ seruorum consulens: *Cibaria, & virga, & onus asino; panis, & disciplina, & opus seruo.* Ecclesiast. 33. Hinc suam illam sententiam (nec leuis coniectura est) mutuatus videtur Aristoteles: nisi fortè ipso lumine naturæ rem istam sic constantem, & euidentem, quam diuinus autor etiam scripsit, est assecutus.

Felix herus ex fidelitate serui.

Aristot. *Qualis dominorum cura in seruos.*

Seruo cibus & opus sic & castigatio.

Aristot.

Ecclesf. 33.

SECTIO II.

Erat autem Ioseph pulchra facie, & decorus aspectu. Post multos itaque dies iniecit domina sua oculos suos in Ioseph, & ait: Dormi mecum.

1. PVlchra facie.] Occasionem subsequentis historiæ proponit Moyses; quæ fuit nimirum insignis pulchritudo Ioseph. Hebr. habetur: *Iephéh thoâr Iepheh mareh*, pulcher formâ, pulcher aspectu. Quæ verba omninò dicta superiùs de Rachele matre legimus. *Iephath thoar Iephath mareh, pulchra formâ, pulchra aspectu.* Genes. 29. vnde videtur insinuari filium eadem oris specie similem matri extitisse. Dein Thoar formæ significat (vti peritiores animaduerterunt) lineamenta. Radix enim *thaar* תאר est *formare, describere, signare.* Vnde significari videtur color, seu colores apti, quales sunt ruber, & candidus suo quisque loco; è quibus sic aptè dispositis simul cum membrorum apta dispositione resultat pulchritudo. Hoc est vnum ex naturæ donis, ac bonis, leue illud quidem, flaccidum æuíque breuissimi, sed quo maximè mortalium capiuntur oculi, animíque oblectantur. *Est* (scribit Tertull.) *decor felicitas corporis, diuinæ plasticæ accessio, animæ aliqua vestis vrbana.* lib. de cultu fœmin. cap. 2. nitidus quidam animæ videtur amictus, elegánsque ornamentum ipsa sui corporis pulchritudo ab ipso pulcherrimo, & sapientissimo rerum omnium artifice Deo concinnata; maximè, vt per illam, & contuentes oculi, & recreati animi ad cogitandam, & expetendam diuinæ ipsius artificis pulchritudinem eleuentur.

Genes. 29.

Pulchritudo inconstans bonum, elegans animæ amictus.

Tertull.

2. Quod auribus est, & vocum, & fidium concentus, idem est spectantium oculis colorum, & membrorum elegans compositio. Hac enim similitudine vtitur S. Greg. Nazianz. de Cæsario fratre ita scribens. *Pulchritudinem, magnitudinem, atque illius in omnibus rebus gratiam, & velut in sonis concentum.* orat. 10. Et quidem sapientissimus pater haud veretur laudi tribuere, quod Cæsarius frater egregiam illam habuerit pulchritudinem, quæ quia talis sit; nullius, nisi imprudentis damnationem incurrit. Profectò si malum quid esset, hominéque indignum, & nunquam illi non perniciosum pulchritudo: nec Deus homo illam in sua humanitate, atque in matre Virgine admisisset. At de Deo homine canit Propheta: *Speciosus formâ præ filiis hominum.* Psal. 44. Hoc scilicet vsus instrumento amorem voluit hominum sibi conciliare, vt his verbis testatur Alex. Clem. *Seruator noster humanam omnem superat naturam; pulcher quidem, vt à nobis solus ametur.* Stromat. nam si alíqualis in viro, aut in fœmina decor amorem conciliat, qui tamē breui marcescit: quam quæso potentiam ad flectendos animos ille decor non haberet, qui nullo morborum incursu, nullo ætatis decursu, nulláque aliâ temporis euentúsque iniuriâ debilitari potuit; aut etiam pertentari? Magnum certè ad alliciendos hominum animos in Christo Domino, dum in terris ageret iisdémque euangelizaret, post virtutes, & miracula, momentum habuit ipsa illius oris plusquàm humana pulchritudo.

S. Gregor. Nazianz.

Damnari non debet pulchritudo.

Psal. 44. *Mira in Christo & in B. Maria pulchritudo.*

Alex. Clem.

3. Vnde S. Bernard. eleganter ita scripsit: *Prædicantem Dominum de ciuitatibus, & castellis populi sequebantur, quorum saluabat animas, sanabat corpora; adhærebant ei afflatu pariter, & aspectu eius delectati, cuius nimirum vox suauis, & facies decora; sicut scriptum est: speciosus formâ præ filiis hominum.* Psalm. 44. Enimverò cùm integri aliquando populi suis exciti sedibus per agros, montiúmque solitudines euntem Dominum IESVM admirabili quodam gaudio plausúque sequerentur, si quis curiosè ab illis exquireret: Quidnam hoc est? quæ tanta rerum nouitas? Quis tantus hic veluti furor, stupórque? Quorsum vestri ipsorum, rerúmque vestrarū obliti patrios lares relinquitis, domus

D. Bern.

Psal 44. *Oris decor & gratia Christi populos attrahebat.*

A domus coram abiicitis, sine pera, sine pane infiniti propè numero mortales vtriusque sexus, omnis ætatis, ordinísque lymphatis persimiles ex vrbibus in deserta confluiiis: Scilicet (responderent omnes) ad Christum IESVM contuendum, audiendúmque aduolamus. Rapit animos, oculósque ille decor oris, illa maiestas vultus; illa oculorum gratia, ille speciosus formâ præ filiis hominum. *Talis est*, (colligit idem Bernard.) *quem nos sequimur, cui adhæremus: totus desiderabilis, in quem non solum populi, sed & ipsi Angeli sancti desiderant prospicere.* serm. 1. in festo omnium Sanctorum.

D.Bern.

4. Bona est corporis pulchritudo, quædam videlicet diuino penicillo efficta pictura, proinde dignissima, quæ non vitiorum sordibus inquinetur, nec in alicuius perniciem, & contra Deum ipsum conuertatur. Gratior deinde, ac venustior fit, cùm pudicitiæ candore, ac verecundiæ rubore adornatur: qualis nimirum fuit Ioseph pulchritudo; vti Ambr. animaduertit: *Cùm* (inquiens) *esset decorus aspectu, & speciosus facie valde; venustatem sui vultus, non ad alienam deriuauit incursam, sed ad suam seruauit gratiam; hoc se pulchriorem ratus, si non dispendio castitatis, sed cultu pudoris speciosior probaretur.* lib. de Ioseph cap. 5. Sed tamen pulchritudo corporis inconstans bonum, ac proinde minùs amandum, minoris æstimandum, cuius quidem risus sæpenumerò in luctum desinit, mel in fel, dulcedo in amaritudinem: quod illa Noëmi Moabitis olim contestata est: *Non me vocetis Noemi, id est, pulchram, sed vocate me Mara, id est, amaram, quia amaritudine valde repleuit me omnipotens?* Ruth cap. 1. Benè quidem. nulla est pulchritudo, quæ tandem in amaritudines non desinat, volat illa ociùs euro, breuíque euanescens sæpiùs relinquit grauia transactæ vitæ flagitia, pœnitentiæ lacrymis expianda, vel (quod extremæ infelicitatis est) sempiternis ignibus eluenda. Nihil deinde periculosius est pulchritudine, quæ libidinum flammas incendit, propriámque, & alienam vulnerat conscientiam; polluit animam, corporis etiam vitam, vel omninò præcidit, vel saltem diminuit.

S. Ambr. *Corporis pulchritudo virtutibus ornanda, nō vitiis inquinanda.*

Pulchritudo breuis & caduca. Ruth. 1.

Periculosa pulchritudo.

5. Meritò Propheta (mitto alios huius loci sensus) duas illas videre sibi visus virgas, *vnam appellauit decorem, alteram vero funiculum.* Zachar. 11. Est enim decor virga, funémque habet, seu funi adnexus est: virga est, quia verberat, sauciátque: funis; quia ligat, nexúque insolubili mentes, sensúsque constringit. Nihil inter mortales æquè patet iniuriis, magísque frequentibus est obnoxium periculis. *Non enim* (inquit S. Hieronymus) *facile custoditur, quod plures amant, & in quo totius populi vota suspirant.* lib. 1. contra Iouin. quod à Theophrasto dictum priùs fuerat. quæ maior quæso hac tam perdita moribus ætate infelicitas, quàm pulchræ mulieris, cui tot tantáque intentantur pericula, vt grande sit diuinæ gratiæ miraculum non vulnerari miseram, non perire? quid quod etiam in viro secura non est pulchritudo, vt hoc loco apparet? quis Ioseph pulchrâ facie non Ægyptias vulnerat, & ab Ægyptiis non vulneratur? Eò siquidem gloriosior huius adolescentis commendatio; quò se magis illæsum à quibuscumque periculis custodiuit. *Ratus nimirum* (vti adiungit idem Ambr.) *illum esse verum decorem, qui non alienos oculos caperet, nec fragiles mentes vulneraret, sed iudicia acquireret vniuersorum, fraudi nulli futurus, laudi sibi.* ibid.

Zachar. 11. *Pulchritudo virga & funis.*

D. Hier. *Pulchritudo infelix nostra ætate.*

S. Ambr. *Felix pulchritudo, quæ nulli nocet.*

6. Profectò cùm in cæteris magna sit imbecillitas, & vecordia, sæpéque dementia fœminarum; hìc verò maxima est; admirando, amandoque viri pulchritudinem; sed quid actum agimus, & in plano laboramus? nullum inter mortales vehementius ad flagitia incitamentum; grauiusque animæ periculum, quàm siue in viro, siue in fœmina pulchritudo. Cæterùm, quæ in Deo homine incompatabilis floruit; virtutû omnium, maximéque puritatis in contuentium animis mirabiles amores excitabat; quam ipsemet filius Virgini matri suæ purissimæ communicasse gratiam perhibetur. Scribit enim S. Ambr. *Maria tanta fuit gratia, vt non solùm in se virginitatis gratiam seruaret, sed etiam iis, quos inuiseret, integritatis insigne conferret.* Quod quidem probat in vtroque Ioanne, præcursore, & dilecto IESV, quorum admiranda virginitas magna ex parte debetur Virgini Dei matri, quos illa vtpote ex cognatis sibi vt filios familiariter tractauit, & materno affectu fouit. Visitauit (inquit) Baptistam: nec immeritò mansit integer corpore, quem in tribus mensibus oleo quodam suæ præsentiæ, & integritatis vnguento Domini mater exercuit. Eadémque posteà Ioanni Euangelistæ est tradita coniugium nescienti. *Vnde non miror præ cæteris locutum mysteria diuina, cui præstò erat aula cœlestium sacramentorum.* lib. de instit. Virg. cap. 7. En mirabilis à Virginis gratia quædam in animis & corporibus hominum velut impressio castitatis, & mira tamen in virgine, quæ puritatem afflabat, supra omnia, quæ in cæteris fœminis egregia decora memorantur, inerat pulchritudo.

B. Mariæ pulchritudo castos faciebat intuentes.

D. Ambros.

Ioannis vtriusque castitas debetur etiam B. Mariæ.

D. Ambr.

7. Quare in hanc sententiam optimè scripsit S. Thomas: *Gratia sanctificationis non tantùm repressit in Virgine motus illicitos, sed etiam in aliis efficaciam habuit, ita vt quamuis esset pulchra corpore, à nullo vnquam concupisci potuerit.* in 3. d. 3. q. 1. art. 2. glos. 1. ad 2. Idem illius magister Alex. Alens. his verbis scripserat: *Tanta fuit in Virgine sanctificatio, vt etiam extenderetur ad alios. Vnde etiam dicunt infideles, cùm Maria pulcherrima fuerit, à nullo tamen vnquam potuit concupisci. Et hoc erat, quia virtus suæ castitatis, & sanctitatis extinguebat omnem motum carnalem in aliis aspicientibus ipsam: & hanc prærogatiuam habuit præ omnibus sanctificatis, & virginibus: quia sanctitas earum non extinguebat motus, nec concupiscentias in aliis, nec transfundebatur ad alios.* 3. p. q. 9. in 3. art. 1. in resol. Eadem pene verba transfert S. Bonau. in 3. d. 3. consimilia scribens Gabr. in hunc modum adiungit: *Ad cuius rei testimonium valet, quod quidam Iudæi asserunt hoc mirum fuisse in Virgine, quòd cùm esset pulcherrima mulierum, nunquam tamen à viro fuerit concupita.* q. 2. art. 3. dub. 1. Ex hac doctrina summorum Theologorum colliges tantum hoc, tam nouum, & nulli in toto humano genere concessum à Deo priuilegium, Virgini beatissimæ fuisse datum in ipso immaculatæ suæ conceptionis momento simul cum ipsa sanctificatione, atque vel infrænatione, vel (quod potius cum doctissimis ex nostris viris mihi persuadeo) extinctione fomitis peccati. Et tamen Virgo purissima simul ac prudentissima, cùm tot ac tantis diuinæ gratiæ donis ac priuilegiis ornata fuerit diuinitùs, admirabilem tamen suæ integritatis custodiam, & curam habuit, ac si huiusmodi sanctificatione, ac priuilegio donata non fuerit: meritò *Ghalmah* dicta à Prophetis, hoc est, virgo abscondita & virorum aspectibus incognita, vti alibi diximus.

S. Thom.

Alex. Alens.

Sanctitas B. Mariæ extinguebat intuentium concupiscentiam.

D. Bonau.

Gabriel.

B. Maria immunis ab omni periculo, & tamen cauta & abscondita.

8. Quia verò corporis pulchritudo magnum

est ple

est, plerumque castitatis periculum, diaboli laqueus, illecebra voluptatis; & irritamentum peccati, sedulò viris cauendum est, ne domum recipiant pulchellos, & cincinnatulos famulos, quorum aspectu, & intimâ consuetudine perstringantur oculi vxoris & filiarum, atque misellis ad incendium subministretur fomes; ad animæ, corporisque ruinam opponatur scandalum; ad interitum retia intendantur: tentatorem vxori, & filiabus inducit, qui formosum assumit in famulatu. Stulta quoque illa sibi perniciem, mortémque consciscit, quæ pulchellas in domesticum ministerium arcessit. Meritò S. Chrysost. in diaboli malitiam hoc loco inuehitur: *Mala* (inquiens) *bestia est diabolus. Vt primum enim vidit Ioseph gratiosum esse apud dominum suum, & in rebus aduersis clariorem fieri; fremit dentibus, & insanit, nec videre potest iustum in dies magis clarescere.* homil.62. in Genes. Inuidet homini teterrimus hostis quodcunque bonum maxime virtutis, ac diuinæ gratiæ. Indignatur, contabescit, discruciatur, emoritur, si videat castum iuuenem, patientem in aduersis, in prosperis humilem, nullúmque proinde lapidem non mouebit, vt illius si minùs labefactet, at certè polluat continentiam: illúmque de statu virtutis, bonique nominis deiiciat: ac (si possit Deo permittente) tragœdias excitabit, vt illi cum infamia vitam eripiat.

Non recipiendi domũ pulchelli famuli.

S.Chrys. *Inuidet felicitati hominis diabolus.*

Armatur contra castos diabolus.

D.Chrys.

9. Quocirca (adiungit Chrysost.) *profundum barathrum effodit, & horrendum præcipitium parat, quò illum maximo, vt sperabat, damno præcipitet; & grauissimam tempestatem excitat, vt violentum illi naufragium faciat. Ecce tibi ex pulchritudine Ioseph occasionem capit perdendi eum.* At cùm Dominus præstò esset adolescenti, reddidit irritos diaboli conatus, effecitque vt in ipso penè incendio illæsa euaderet illius pudicitia; commendaretúrque gentibus in omnes ætates in iuuenili pulchritudine, quamuis grauiter pertentata, gloriosè castimoniam triumphasse. Ac Iosephum talem voluit Dominus in lubrica illa ætate fuisse, vt in pulchro corpore pulchrior illius animi virtus habitaret: nec tam hominibus ob corporis pulchritudinem, quàm Deo propter pulchritudinem animæ gratum, & amabilem extitisse. Vt discant mortales vtriusque sexus posse fieri (Dei gratiâ opitulante) vt in corporis pulchritudine castitatis pulchritudo efflorescat. Atque adeò iustius illa damnetur; de qua scribitur: *Circulus aureus in naribus suis: mulier pulchra, & fatua.* Prou.11. apertius reddunt LXX. *Sicut inauris aurea in naribus suis, sic mulieri vecordi pulchritudo.* Sensus verò est: sicut annulus aureus positus in naribus porcæ, non ornat, non decorat porcam: sed contrà porca nitorem illius conspurcat, fœdátque rictu scilicet terram fodiendo, & nares luto, ac sordibus immergendo: sic pulchra, sed libidinosa mulier pulchritudinem corporis dedecorat, & turpat: animúmque flagitiis inquinat.

Triumphat castus & pulcher de diabolo.

In pulchro corpore pulchrior anima castitas. Prou.11.

Pulchra & luxuriosa nihil fœdius.

10. *Post multos itaque dies iniecit domina sua oculos in Ioseph.*] Multo post tempore, quàm venditus ab Ismaëlitis domum Putiphatis est inductus Ioseph. Scilicet cùm emptus fuit à Putiphare nondum expleuerat decimum septimum annum, vt ex superiori capite 37. manifestum est: Captiuus seruiuit Putiphari vsque ad 27. annum, vt videtur ex eo, quòd eductus è carcere erat triginta annorum, at in carcere fuit vltra biennium; videtur igitur hæc tentatio castitatis Ioseph accidisse tribus annis antequam è carcere educeretur: id autem est anno ætatis suæ vicesimo septimo. Cæterùm ego mihi persuadeo non breui tempore tentatum fuisse Iosephum, sed forte per integros annos; fauétque huic suspicioni, quod infra subscribitur, huiuscemodi verbis: *per singulos dies*: Hebr. *die, & die*, at diei nomine significantur in Scriptura etiam menses, & anni; maximè quia si dicatur non nisi post decennium captiuitatis accidisse huiusmodi tentatio, minorem vim videbitur muliebris habere lascinia, cùm tã prouectioris, & maturioris, atque adeò minus ad libidinem propensæ mulier esset ætatis, quæ tamen ante decennium adhuc iuuenis in amorem pariter iuuenis exarsisse facile iudicabitur. Vtcunque fuerit; mulier tum pulchritudine formæ, tũ prudentiâ, dexteritatéque in obeundis negotiis, regendáque familiâ, tum ingenuitate, lenitatéque ingenij, ac morum modestiâ Ioseph mirabiliter illecta, quæ Deum bonorum, ac donorum omnium auctorem inde magnificare debuisset, ad ipsum graui quodam flagitio irritandum inflammata est.

Tentatio Ioseph ab Ægyptia per multos annos.

11. Iniecit enim Ægyptia oculos in adolescẽtem Hebræum. Causam ergò mali tanti non præbuit Ioseph; qui cùm amaretur noluit amari, & qui adamatus amantem contempsit: vt lasciuientium iuuenum castiget petulantiam; quæ tanta est, vt mulierculis die noctúque insidientur molestissimísque tentamentis sæpenumerò à misellis extorqueant, quod non lenibus illæ blanditiis inuitatæ concessissent. *Immisit*, (inquit S. Ambr.) *oculos vxor domini eius in Ioseph; hoc est, non iste se ostentauit, nec cepit incautam: sed illa retia sua misit, & indagine suâ capta est: laqueos suos sparsit, & suis hæsit vinculis.* lib. de Ioseph c.5. Soli mulieri culpa fuit malè videre; nulla Iosepho, quod malè videretur. Ardet aliquando, & perit petulans iuuenis, vbi decoram aspexit fœminam: planè suo se incautus, & inhonestus gladio transfixit; mortem sibi ipse consciuit. Non huius animæ, quòd perierit, Deo iudici, rationẽ reddet mulier, quòd pulchra fuerit. Rectè idem Ambros. *Si qua petulantibus aspexit oculis, illius crimen solius est, qua malè vidit, non huius, qui malè se nollet videri; nec in eo quòd visus est, culpa est.* Summa quidem in omnibus disponenda custodia, & vigilantia sedulò adhibenda est, maximè verò in oculis.

Ioseph iuuenum lasciuiam castigat.

S.Ambr.

Culpa est malè videre, non videri.

D.Ambr.

12. *Prima enim* (dixit S. Ambr.) *adulteræ oculorum tela sunt, secunda verborum; sed qui non capitur oculis, potest verbis resistere.* Profectò si mulier incautè non vidisset, nunquam periisset; si prima per oculos tentamenta præsentiens prudenter suppullulantem mali radicem illicò præcidisset; vtique tam densa suum in incendium sylua non creuisset. O quàm dissimiles habet inter se introitus, & exitus, quàm disparia initia, & fines impura libido? Rectè alicubi Hispanus philosophus scripsit: *Libidinis initia continebit, qui exitum cogitabit.* Seneca. Sed miseri mortales, aut clausis oculis, aut exoculati feruntur præcipiti lapsu in barathrum; vnde ad auras, lucémque diuinæ gratiæ, aut nunquam, aut rarò dabitur remeare. Ac fortassè incuset quis virum, quòd non diligenter vxoris leuitati occurreret, quando imprudenter illi domum induxit formosulum mancipium, cuius illa continuò esset vsura ministerio. *Non enim erat* (inquit S. Ambr.) *in potestate serui ne videretur: maritus debuit cauere oculos vxoris.* At saltem (dices) seruus ipse non debuit, si tamen posset, lasciuientis dominæ sese ad iactum obiicere oculorum. Respondet egregiè idem Ambr.

D.Ambr. *Prima diaboli tela in oculis.*

Malos exitus habet libido. Seneca.

Difficilis emendatio à luxuria peccatis.

Nulla in Ioseph culpa tentationis. D.Ambr.

A Ambr. *Sed quod ille nihil timebat de coniuge, arbitrabatur iste testimonium esse castimoniæ, non remissionem incuriæ.* vti castus, & sanctus erat Ioseph, ita castè sanctéque de omnibus iudicabat; benéque fundatam existimabat mariti de vxoris pudicitia opinionem: ac proinde illum nihil vereri de seruilis formæ periculo ac de leuitate lasciuiáque vxoris; sed fallitur vtérque suâ opinione: illa siquidem, & leuitatis, & lasciuiæ tandem aliquando non leuia protulit argumenta.

Maritus malè cautus in vxoris custodia.

13. *Iniecit* (scribitur) *domina sua oculos suos in Ioseph:* domina quidem erat conditione, sed prauo libidinis affectu in turpem se vilémque ancillam abiecerat, etenim seruile cùm sit omne vitium, libido tamen omnium maximè abiecta est, & seruilis. Atque ita *quomodo verè domina, quæ* B (inquit S. Ambr.) *non potuit extorquere, quod voluit imperare? quomodo domina, quæ dominandi non habebat affectum, quæ disciplinam dominæ non tenebat, quæ seruulis libidinis incentiua præstabat.* Ah pudeat (si qua est huiusmodi) nobilem, atque adeò dominam sic apud se ipsam vilescere, vt omni honore neglecto ad amorem seruuli se abiiciat. Pudeat etiam virum nobilem atque adeò dominum vilissimarum ancillarum cœnosis amoribus inquinari: discant, tam viri, quàm mulieres ab hoc adolescente, quæ sit vera hominis nobilitas, quæ nam sit Domini maiestas. *Ille Dominus*, (inquit S. Ambr.) *qui amantis non excepit faces: qui lenocinantis vincula non sensit: quem nulla mortis formido perterruit, qui maluit liber criminis mori, quam potentiæ criminosæ eligere consortium.* Regia planè C virtus est pudicitia: verè Dominus imò & Rex, qui potuit ebullientes carnis suæ motus cohibere; compressóque insultantium illecebrarum impetu appetitiones animæ, corporisque sensus ad normam diuinæ legis imperiúmque rationis dirigere. Quod apprimè nouerat S. Gregor. cuius hæc sunt verba; *Qui membrorum suorum motus benè regere sciunt, non immeritò Reges vocantur.* lib. 11. moral. c. 6.

Nihil abiectius libidine.

S. Ambr. Domina titulo indigna quæ libidinosa.

Vera nobilitas in casto iuuene. D. Ambr.

Verè Rex, qui concupiscentiam refrenat. S. Greg.

14. Quid quòd non modò regium quid, sed & augustum & diuinum in castitate reperitur? Canit enim Propheta: *Deus stetit in synagoga Deorum.* Psal. 81. quosnam quæso appellat Deos? *Eos* D (respondet Clem. Alex.) *qui sunt voluptate superiores, qui vincunt animi motus ac perturbationes, qui mundo sunt maiores.* Stromat. 2. Digna planè virtus Principe viro, digna Deo puritas animæ corporísque. De Isacio Commeno scribitur res valde memorabilis: Vbi enim in coniugio filium imperij successorem suscepit, à licito vxoris contubernio deinceps abstinuit: nec vsque ad mortem vllâ ratione, suasu etiam medicorum sanitati consulentium violauit continentiam. Dignus ergo inter mundi Principes, de quo ab scriptoribus vocetur in dubium, bellóne fortior, an mente religiosior, corporéque castior esset? ita Volater. & Bapt. Ignat. Profectò suæ veluti regiæ E dignitatis, quam in regenda Ægypto posteà Ioseph obtinuit, firmum in castitate iecit fundamentum: quam in sententiam sanctissimus Pontifex Clemens Romanus Deum ipsum sic affatur: *Tu Domine non despexisti Ioseph, imò pudicitia, quam pro te seruauit, præmium ei dedisti, vt esset Ægyptiorum Princeps.* Constit. Apost. lib. 8. cap. 12. ad finem. Plura huiusce commendationis testimonia dicerem de castitate; si res exigeret, sed vno tamen verbo rem absoluam.

Dij appellantur homines casti. Clem. Alex.

Illustre continentiæ in Imperatore exemplum.

Regia dignitas castitatis. Clemens Rom.

15. Nullus inter Lusitanos homines, etsi per omnes ætates multi extiterint immortalitate digni, palmam non meritò tribuit Nonio Aluares Comestabili primo huius regni, qui pater auctórque fuit excellentissimorum Ducum Brigantiæ, de quo iam alibi nonnihil scripsimus. Hic igitur Nonius, adhuc adolescens ita castitatis amator, & cultor extitit, vt cœlibem vitam seruare decreuerit; illud cognatis, & amicis crebrò dictitans virum ad arma natum non debere implicari coniugij negotiis, & carnis oblectamentis emolliri. Verùm vt Regi Fernando morem gereret, duxit vxorem; à qua post susceptam filiam, quæ Alfonso filio Ioannis Regis I. Ducum primo Brigantiæ nupta fuit, cùm totam deinde vitam in bellis, victoriis, ac triumphis insumpsisset castissimus pariter, & bellacissimus abstinuit. Certè prisci illi antiquitatis sapientes suis (vti consueuerant) fabellarum inuolucris veritatem adumbrantes, in eodem vnóque Palladis confìcto numine tria hæc, arma, castitatem, disciplinas speciosè admodum copularunt. Palladem quippe armatam virginem bello doctrinísque præsidere confinxerunt; vt nimirum significarent castum hominem administrando imperatorio muneri, bellísque feliciter conficiendis ac disciplinis tum capescendis, tum edocendis præclarè animum, ingenium, corpúsque in ipsa mentis carnísque pudicitiâ exercere.

Nonius Pereira natus ad arma castitatem coluit.

Castitas ornamentum ducum & doctorum.

SECTIO III.

Qui nequaquam acquiescens operi nefario, dixit ad eam:

1. Timor & pudor, mulieri duplex frænum; duplex ornamentum; binæ quidē ex auro catenæ; quibus, & lasciuia muliebris comprimitur, & pudicitia exornatur. *Est timor Dei* (vti docet S. Ambr.) *effector beatitudinis.* lib. 1. de offic. cap. 1. Dum enim à vitiis nos abstrahit, & à peccando absterret, diuinæ gratiæ recipiendæ, cœlestíque felicitati cōsequendæ puros idoneósque reddit. Maximam verò habet vim timor Dei ad refrænandam carnis libidinem, tenendámque hominis mentem, ne corporeis illecta blanditiis in cœnosa flagitia prolabatur. Hinc est quod illa Domini sponsa, ne capite nutanti procideret, imò vt confirmata diuinos ad amplexus assurgeret, sinistram Domini pro fulcimento legitur habuisse. *Læua eius* (inquit) *sub capite meo: & dextera illius amplexabitur me.* Cant. 2. Vbi Theodoret. *Pro dextera beneficium, pro sinistra supplicium intelligamus.* Firmiter quidem caput reclinat in timorem diuini iudicij, & æterni supplicij, quo breuis voluptas contra Dei legem admissa gehennalibus flammis in sempiternum castigabitur. Rectè ad virginem scribit S. August. *Si non amas, time ne pereas: si amas, time ne discedas.* lib. de virg. cap. 39. etiam cum ipso Dei amore coniungatur timor oportet: isto ille indiget, vt sustentetur, vt firmus perseueret. Imò, & qui maximè amat, maximè simul timere debet; ne breui iacturam faciat bonorum, quæ multos per annos resistendo, certandóque acquisiuit. Nam & post multas de carne victorias non fatigatur hostis, sed acriùs instigatur: vti S. Cypr. ad confessores in vinculis, Christi fidem confitentes Dei timorem prudenter ingerit: *Confessor est? sed post confessionem periculum maius est; quia plus aduersarius prouocatus est.* lib. de vnitate Eccl.

D. Ambr. Timor & pudor continent & ornant hominem.

Cant. 2. Theodor.

Timor inferni cohibet concupiscentiam. D. Aug.

Qui Deum amat, timere debet.

S. Cyprian. Post victoriam timendum maximè à diabolo.

2. Primum

2. Primum omnium cùm quis peccat, Dei timorem à se depellit, illóque abiecto ruit præceps in flagitium: quin etiam post peccatum, si timeat adhuc spes est vt resurgat ad veniam, & gratiam; si non timeat, desperata est homini salus, icciređ post lapsum primus peccator Adam remedium inuenit, quia timuit: *Vocem tuam* (aiebat) *audiui, & timui*. Genes. 3. contra verò periit sine remedio Cain, quia non timuit, *sed egressus à facie Domini*, Genes. 4. terga vertit ad Dominum, illius timorem, ac reuerentiam prorsus abiiciens. Eadem Antichristo infelicitas eueniet: *Dominum enim* (inquit Propheta) *Deum patrum suorum non reputabit*. Dan. 11. Vnde quid consequatur. *Et erit in concupiscentiis*. Dixerátque de ipso paulo anteà: *Consurget Rex impudens facie*. Dan. 8. benè sequitur impudentia ex amissione timoris. Non timet quis? Nec illum pudeat necesse est, timor quippe ac pudor indiuidui sunt comites: illo depulso confestim exuitur iste. Non erit Antichristo Dei timor, igitur nec pudor erit, inuerecundè scilicet, ac procaciter in omnem sese turpitudinem diffundet. Porrò quod in Hebr. dicitur. *Et erit in concupiscentiis fœminarum*. LXX. legunt: *Et non erit*; *quod ideò simulet* (vti declarat S. Hieron.) *castitatem, vt plurimos decipiat*. Hinc præclara quædam laus apparet castitatis, cuius impurissimus mortalium simulatione cùm sua dedecora occultabit; tum se veluti iustum, sanctum impetióque dignum gentibus commendabit. Pulchrū viris ornamentum verecundia, pulchrius fœminis; quæ tunc pudicæ, cùm verecundæ: Si vtrũque vtrique amittunt, non tam cæco impetu, aut irruunt agitati stimulis tauri; aut è carceribus subsultantes in aperta camporum æquora effrænes rapiuntur equuli, aut ex præaltis montium cacuminibus in depressa vallium præcipitant aquatum torrentes; vt pudore omni timoréque conuulso mortales vtriusque sexus, sui, Deique immemores in libidinum cœnum sese detrudunt.

Remedium peccatori timor. Gen. 3.

Gen. 4.

Antichristo nec timor, nec pudor. Dan. 11.

Dan. 8.

Timor & pudor comites indiuidui.

Antichristus castum se fingēs decipiet. D. Hier.

Ficta castitas commendabit Antichristum.

Pulchrum omnibus ornamentum verecundia.

3. Testis est Ægyptia; quæ serui sui amore prorsus ebria sic innocentem castúmque iuuenem aggreditur: *Dormi mecum*. ô imprudens, ô cæca, o furiis tartari agitata mulier! Siccine rusticatim, & sine velo? adeóne furit amor impurus? vbi mulieris modestia? vbi pudor? sic petulanter matrona loquitur, domina seruum concitat ad flagitium? En mulier, vbi contempti pudoris fræna semel abiecit, sensu mentis, oris verbo modum vllum, aut insaniendi, aut lasciuiendi habere nescit? ergo mulier non consideras, quòd tu domina sis, ille seruus; tu matrona, mater familias, ille iuuenis, aut etiam puer? quid te sic abiicis, sic te vilem reddis; vt domina te seruulo dedas constuprandam? Non vereris illius ætatem, vt sunt garruli, vt nihil pensi ac secreti habent, vt facilè in coæuos effundant quicquid viderint, ac nouerint adolescentuli? Quid si (vt fieri solet) se in foro imprudenter iactet, quòd à domina solicitatus domini sui torum violarit? Quid denique si maritus probrū resciuerit, adulteriique pœnas ab vtriusque sanguine vltor expetierit? Nihil horum aut videt, aut meminit, aut curat mulier; vrget libido, vlcus dolet, adurit flamma! huic tantùm malo etiam cum dispendio honoris, cum periculo infamiæ, vitæque mederi omni ope contendit. Scilicet vna huiusmodi notæ mulier seriò admonita de periculo haud dubiè mortis (si maritus resciret) subeundæ, num (inquit) quia vna, vel altera, vel etiam ali-

Cæca & petulans mulier nescit habere modum.

Mira in omnibus inconsideratio mulieris.

Cæca prorsus ebriáque mulier impudica.

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

A quæ in mari naufragium faciant naues, icciređ reliquæ a nauigando deterrentur? Vide ac dole cæcitatem, imprudentiam, & impudentiam mulierculæ. Optime quidem scripsit Orator, *qui semel verecundiæ fines transierit eum bene ac gnauiter oportet esse impudentem*. Tull. epist. ad Luceium. Sic Ægyptia vbi semel pudorem exuit non breui quodam termino impudentiam circumscripsit; sed vsque adeò procax, impudénsque processit, vt tam apertis & obscœnis verbis rem adeò flagitiosam, & fœdam atque probrosam à seruo suo flagitare non erubuerit.

Pudore semel exuto nullus deinde terminus est impudētiæ. Tull.

4. Sed quæ ista tam inuerecunda postulatio mulieris cùm habeat virum? hæc nostri hostis est malignitas, vt etiam coniugatos suo toro ne-
B glecto ad alienos iniustâ cupidine inflammet. Icciređ illicita desideria immittit, vt aliena contaminent, quibus habere propria sine delicto licet: obiicit oculis irritabiles formas, suggeritque fomenta, & vitiis pabulum subministrat: tum intimis visceribus stimulos omnes conturbat, & cōmouet, & naturalem illam incitat atque inflammat ardorem, donec irretitum hominem implicatúmque decipiat. Ac illud quidē magis dolendum est, quòd mens semel contagione impudici corporis inquinata non potest, nisi & longo tempore, & multis bonis operibus ab ea, cui inhæserit, colluuione purgari; adeò tenax malum hoc est; adeò semel inhærens animæ libidinosa affectio difficulter abiicitur: Sic rarò, aut certè mul-
C to cum labore sanatur carnis vlcus, & abluitur cœnum turpitudinis? At ô Deus bone, cur humanam in hos affectus auidissimè naturam irruere voluisti? Nimirum vt eâ ratione propagari, & multiplicari genus hominum posset. Atque adeò huiusmodi cupiditas in homine vehementior & acrior inuenitur, quia conditor ipse Deus hominum maiorem, quàm reliquorum animantium voluit esse multitudinem. Deinde ratio illa quā Lactantius affert, optima censetur: *Quoniam virtutem soli homini dedit, vt esset laus, & gloria in coercendis voluptatibus, & abstinentia sui*. Hæc ille lib. 6. de vero cultu. Ad maiorem igitur laudem & gloriam hominum cùm Deus homo suo aduentu, suâ passione, suis meritis, suâ gratiâ, per lauacrum
D baptismatis communicatâ fidelibus multa nobis ex naturæ corruptione vitia sustulerit, etsi aliquantulum debilitauerit, non tamen omninò peccati fomitem, vnde libidinum ignescunt incendia, extinxit; minus existimans malum si plurimos tale incendium absumeret; quàm si deesset aliquibus ingens materia virtutum, latus victoriarum campus, theatrúmque triumphorum. Maiórque accedit Deo atque hominum generi honor, & gloria ex paucorum insigni virtute, quàm ex multorum vitiis lapsúque dedecus & infamia.

Coniugati etiam ad adulteria concitātur.

Mira tentationis carnis pertinacia.

Libidinis ægritudo difficilè curatur.

Concupiscētia carnis in homine vehemētior propter prolem.

Lactan.

Ardor concupiscentiæ in homine ad laudem, victoriam, triumphúmque illius.

Maior gloria ex paucorum virtute, quàm dedecus ex multorū lapsu.

5. Est etiam quod fideles consoletur; *quia fides* (vt occurrit S. Ambros.) *libidinum fluenta consumit*. ser. 1. Etenim carnis turpitudines, & quæ-
E cunque flagitia, vel omninò cessabunt vel nequaquam admittentur, vbi viget fides eorum, quæ credimus ac profitemur: quod scilicet Deus homo natus ex Virgine legem immaculatam hominibus prædicauit, ad cuius normam, & legislatoris exemplar contemptis carnis delitiis sobriè, piéque & iustè viuant, & ex terrenis animantibus cœlestem vitam agendo in Angelos transmutentur; quòd vita sit in cœlis cum Deo sempiterna, omnium bonorum collectio; *in quam non intrabit aliquid coinquinatum*. Apoc. 21. quòd sit

D. Ambr.

Dogmata fidei mirum in modū iuuant ad extirpandam libidinem.

Apoc. 21.

sit infernus ad supplicia damnatorum, vbi carnis impura flagitia sempiternis ignibus puniuntur. At vbi deest fides, aut viua non est, nec cœli cura, nec inferni timor, nec mortis recordatio animum subit; cœco ruunt impetu in omnia turpitudinum genera mortales, qui deinde in cœno libidinum altiùs defixi nihil planè à pecudibus videntur distare. Vbi verò Christi viua fides, ibi castitas, ibi malarum contemptus voluptatum; ibi turpium tentationum, atque omnium illecebratum debellatio, quorum in carne certaminum triumphis, & coronis suos fidelissimos quosque seruos Dominus crebrò efficit gloriosos. Iccircò scribitur: *Deus tentauit eos, & inuenit eos dignos se.* Sapient. 3. quem locum sic explicat Clem. Alex. *Deus tentauit eos, hoc est, ad eorum probationem, & vt pudore afficiatur tentator, sinit eos tentari: inuenit eos se dignos, vt scilicet vocentur filij.* 4. Stromat.

Luxuriosi pecudibus similes. — *Tētatio carnis materia triumphorū.* Sap. 3. — Clem. Alex.

6. Quid gloriosius, quàm & vocari filios Dei, cùm omnes Angeli naturâ ipsâ longè superiores hominibus administratorij spiritus missi propter salutem hominum esse dicantur? Hac verò tam gloriosa nomenclatura digni censentur, quos mentis & corporis castitas cœli incolas, Angelorum socios, Dei facit imitatores. Iure optimo dixit S. Chrysost. *castis hæc deberi & donari: videlicet libertatem, spem certam, & immortalem, in orbe preconium, consuetudinem Angelorum, coronam & præmia æterna.* homil. 37. in 1. Cor. Certa quidem & magna in cœlo castis præmia promittuntur; nec illis in terra desunt, quæ apud homines magni æstimantur: bona existimatio, pulchra fama, honor, amórque vbicunque, aut videntur, aut audiuntur. Refert enim ex Clem. Romano Pontifice, & celebrat dictum Clem. Alex. *Amabiles mores castitatis.* 4. Stromat. Verùm enimverò cùm istius Ægyptiæ petulantiam considero, suspicio mihi est maritum vtpote Ægyptium idololatram, & aulicum, ac deliciosiùs agentem consimilibus probris notatum suarum quoque turpitudinum exemplo vxori suæ, & magistrum se præbuisse, & fortè zelotypiæ furorem impressisse.

Casti vocātur filij Dei. ad Hebr. 1. — D Chrys. *In cœlo & in terra castis magna præmia donantur.* — Clem. Alex. *Amabilis & admirabilis virtus castitatis.*

7. Id quidem est adeò frequens, & vsitatum, vt adulteria discant à viris vxores, & in vltionem illis, eadem indignabundæ rependant; seruanda igitur fides ab vtroque alteri est; imò exemplo continentiæ docenda vxor, vt se castè gerat. Iniquum est enim, vt id exigas quod præstare ipse non possis, aut nolis: quæ iniquitas efficit, vt sint adulteria fœminis ægrè ferentibus præstare se fidem non exhibentibus mutuam caritatem. Denique nulla est tam perditi pudoris adultera, quæ non hanc causam vitiis suis prætendat, iniuriam se peccando non facere, sed referre; quod optimè Quintilianus expressit. *Homo (inquit) neque alieni matrimonij abstinens, neque sui custos; quæ inter se naturâ connexa sunt: nam neque maritus circa corrumpendas aliorum coniuges occupatus potest vacare domesticæ sanctitati, & vxor cùm in tale incidit matrimonium, exemplo ipso incitata aut imitari se putat, aut vindicare.* Cauendum igitur, ne occasionem vitiis nostrâ intemperantiâ demus, sed assuescant inuicem mores duorum, & iugum paribus animis ferant coniugati: nos ipsos in altero cogitemus. Nam ferè in hoc iustitiæ summa consistit, vt non facias alteri, quicquid ipse ab altero pati nolis. Ita Dauid, quod patrauerat contra Vriam illius violando vxorem, paulò post in suis vxoribus ab ipso tam infido, quàm impuro filio Absalone multò quàm in duplo passus est.

Adulteri viri adultera pariter vxor. — *Adulter adulterā facit vxorem.* — Quintil. — *Adulterum vxor adultera, vel imitatur, vel vlciscitur.* — *Nemo alteri faciat, quod ab illo pati non vult.*

8. Porrò autem mulieris ad libidinem tentatione nihil viro, adolescenti maximè, periculosius potest accidere, de qua scilicet, vis humana etsi multum laboret, sola Dei gratia tentatum eripit illæsum. *Qui ascendes super equos tuos, & quadrigæ tuæ saluatio;* dicebat in suo cantico Abachub Deum alloquens, cap. 3. neminem (quod diligenter expendendum est) sese arbitretur equitem ex hominibus: etiam, qui Deo seruiunt, Deo obediunt, & in quibus quodammodo iam inest saluatio; vnde dicuntur quadrigæ saluatio: sed electissimi, & fidelissimi quique eò tantùm ascēdunt, vt equi, & quadrigæ appellentur; simile quid legimus de Elisæo: *Vidit & ecce mons plenus equorum & curruum igneorum in circuitu Elisæi.* 4. Reg. 6. Vtrobique apparent equi, currúsque; sed non equites; anne palentes per agros subsultabant equi, & currus ab equis temerè ferebantur? vbi sessores equorum, vbi quadrigarum aurigæ? Audi S. Hieron. qui rem ita discutit: *Diligenter attende, quòd equi videntur, & currus; & tamen in tot millibus equorum & curruum nullus ascensor. Horum ille erat auriga, & rector; de quo Psal. 79. Qui sedes super Cherubim.* in 3. cap. Abachub. Deus regit: nunc incitat, nunc inhibet moderator ille, sessórque; Dei est, quod curramus, Dei quod non, & labamur, & cespitemus, Dei quod vincamus.

Periculosa viro à muliere tentatio. — Abach 3. — 4. Reg. 6. — D. Hier. — *Dei est quod non vincamur.*

9. Non humanæ virtutis est, sed diuinæ gratiæ quòd homo (vti vocat Apostolus) animalis, prauóque ingenio, ardentique fomite illecebrarum non adhinniat (vt loquitur Propheta Ierem. 5.) ad illicitam carnis voluptatem. Illi ergo (si vincimus) immortales gratiæ, quod idem Propheta suo illo in carmine fecisse se memorat. *Deus Dominus fortitudo mea, & ponet pedes meos quasi ceruorum.* Abachub 3. Sensus est; si qua mihi est fortitudo, tota illa est Deus meus, qui mihi præstò adest, armat me ad pugnam, iuuat certantem, debellat ipse hostem ad vitia incitātem. Spectatur autem isthæc Domini mei fortitudo, istud auxilium, ista de meis tentationibus victoria in eo, quòd ponit pedes meos quasi ceruorum: expeditum me agilémque reddit, vt quàm velocissimè fugiam quicquid illecebrarum, & occasionum ad peccandum mihi sese potest offerre. Pugno ceruus, non leo; fugiens, non congrediens; in fuga salus, in fuga triumphus. Viden', vt Propheta vtrobique rem eandem significet, per equos, quadrigásque anteà, nunc per ceruos, in quibus pernicitas pedum miráque in currendo velocitas inest? Vt intelligas, illos de huiusmodi præliis euadere victores, qui vel equi, vel cerui sint; videlicet, qui fugiant, currant, ac volitent. Hoc ipsum proclamat Apostolus: *Fugite fornicationem.* 1. Cor. 6. Nemo tutus in congressu est; nec diu quis pugnat, quin aut vincatur, aut saltem lædatur. Qui verò impugnatus vincit Deo, non sibi adscribat victoriam; nihil enim homini infirmius, nihil vinci facilius. Et tamen sunt, qui in vasis fictilibus illæsum diuinæ gratiæ custodiant thesaurum, qui suo in luto dæmonum resistant insultibus, & hostilem retundant perfringántque mucronem: sed in Deo tamen.

Ierem. 5. — *Tota nostra fortitudo in tentationibus Deus est.* — Abach. 3. — *Fugiendo vincitur libido.* — 1. Cor. 6. — *Victoria hominis de carne à Deo est.*

10. Diuinæ quidem virtutis opus, Christi gratiæ miraculum, quod Propheta vidit admirabundus. *Hæc ostendit mihi Dominus: & ecce Dominus stans super murum litum.* Amos 7. Legunt L X X. *murum adamantinum.* Res quidem mira; murus litus, siue calce incrustatus ac simul adamantinus; calx, aut imbre sol uitur; aut etiam (quod quotidie

Amos 7. — *Grāde Christi gratiæ miraculum circa hominem.*

quotidie videmus) solo maris halitu dissipatur; A planè fragilis, & inconstans; contra verò adamas lapidum omnium durissimus. Quid ergo ais sancte Propheta? dicis murum litum calce, non quidem duratum sed tantummodo illitum, siue vt vertit etiam S.Hieron. stagnatum, hoc est, calce dealbatum? Dicis itaque murum fragilem, simúlque fortem: solubilem pariter, & expugnabilem; & calcis nitorem vnàque adamantis rigorem? Planè vtrunque inuenitur in homine, cuius ille murus typum gerebat; nihil homine infirmius, si hominis spectetur ingenium, maximè post peccati corruptionem: leui quocunque tentationis halitu dissoluetur: at eodem nihil firmius, si diuinæ gratiæ præsidio roboretur. Inuicta stat humanæ carnis malè constructa maceries, etiamsi ab omni prauorum spirituum exercitu impugnetur, cùm illam Dei manus adamantinâ trullâ illinit, redditque suâ gratiâ duram, fortem, inexpugnabilem.

Homine fragili nihil fortius ex diuina gratia.

11. Hinc est quòd Hieremias ad tanti miraculi magnitudinem stupens exclamat: *Quomodo confractus est, & contritus malleus vniuersæ terræ?* ca.50. aduersarius nimirum generis humani prauis, & impuris tentationibus instar mallei fragilem nostræ naturæ parietem identidem contundit. At sæpenumerò frustrà laborat, confractóque malleo delassatus ab illæso pariete abscedit. Vnde hoc? tundit parietem luto calcéque, malè constructum, facilem dissolui; sed quia super lutum, & calcem trulla est adamantis inducta; qui suâ naturâ infirmus primo quoque ictu solueretur, fortitudinem adamantis induens, nullo dæmonũ incursu potest expugnari. Nemo facilè complectetur numerando infinitam multitudinem fidelium vtriusque sexus, & (quod pluris faciendum est) etiam in ipso ætatis flore, qui puritate mentis, & corporis in mediis tentationum flammis illibatam seruarunt, & qui in luteo pariete contra omnes malorum spirituum incursus adamantinam virtutẽ de inferno ipso triumphantes præbuerunt. Ceciderat olim Dauid infami planè ruinâ in adulterium cum homicidio perpetratum: at pœnitentiæ funibus in altum subleuatus est. Quamobrem ne deficiat aliquis, aut de se ipse desperet, si libidine impulsus in turpitudinem lapsus est. Potest enim reduci, ac liberari, si eum pœniteat actorum, & ad meliora conuersus satisfaciat Deo. Cur enim desperemus clementiam Dei patris pœnitendo posse placari? Ergo idem Dominus, ac parens indulgentissimus remissurum se pœnitentibus peccata promittit, & obliteraturum omnes iniquitates eius, qui virtutem denuò cœperit operari: sicut enim nihil prodest malè viuenti anteactæ vitæ probitas; quia superueniens nequitia, iustitiæ opera deleuit: ita nihil officiunt peccata vetera correcto, quia superueniens iustitia labem vitæ prioris aboleuit. Labi quidem, imbecillitatis est humanæ; à lapsu autem exurgere, diuinæ virtutis est, & humanæ felicitatis.

Iere.m.50.

Homo luteus per Christi gratiam adamantinus.

Infiniti prope fideles de carne triũpharunt.

Magna vis pœnitentiæ.

Fiducia pœnitentis in Dei misericordia.

Pœnitenti & correcto non obsunt vetera delicta.

12. Præterea nemo potest esse tam prudens, tã circunspectus, vt (deficiente Dei gratiâ) aliquãdo non labatur. Et iccircò Deus imbecillitatem nostram sciens pro suâ pietate aperuit homini portum salutis; vt huic necessitati, cui fragilitas nostra subiecta est, medicina pœnitentiæ subueniret. Ergo quicunque aberrauerit, referat pedem, séque quàm primùm recipiat, ac reformet: vt quemadmodum labentem in flagitia Dauidem est secutus, ad meliora mox redeuntem conse-

Ben.Fernand.in Genes.tom.3.

quatur: qui scilicet Deo præsentem à lapsu felicitatem referens acceptam dicebat: *Qui perfecit pedes meos, tanquam ceruorum.* Psal.17. *nimirum immaculata* (vti explicat Theodoret.) *facta est via mea, postquam perfecti sunt pedes mei tanquam ceruorum; potui namque calcare super serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici.* in 2.Cant. Vides, quod supra tetigimus, castitatis victoriam in fuga maximè sitam esse? Spectabitur huiusmodi pugna, & victoria fugientis Iosephi in eo, quod Moyses infrà extruet theatro. Vnde profugiens cantabit: *Deus Dominus fortitudo mea posuit pedes meos quasi ceruorum. Et super excelsa deduxit me victor in Psalmis canentem.* Abachub 3.legunt LXX. *super excelsa ponet me, vt vincam in cantico eius.*

Mira Dauid post peccatũ vitæ correctio. *Psal.17.* *Theodor.*

Faciendo, quàm colluctando, potius vincimus. *Abach.3.*

B Vtrunque verum est, & quod Dominus victor sit, & quòd homo vincat. Dei scilicet gratia est quòd homo vincat, potiúsque Deo adscribi debet, quã humanæ industriæ, victoria hominis; ille perfecit isti pedes, ille ceruorum, & equorum pernicitatem isti donauit; vt fugeret, vt se à periculis eriperet; ille istum super excelsa posuit ab hostibus securum; extra salum, fluctus, & procellas in portu saluum collocauit; ille victor facit, vt iste vincat, & quidem in cantico illius, non istius; tota siquidem victoriæ laus & gloria triumphandi, Dei, non hominis est.

Dei est quod vincimus.

Tota laus nostra victoria, Dei est.

13. Benè igitur Propheta: *Deducet me victor, siue victori in Psalmis canentem.* Sensus est, vti explicat S. Hieron. *Vt cùm ab agonotheta* IESV *qui* C *primus in agone superauit, præmium fuerit cantantibus positum; Ego vincam in carmine eius, scribámque panegyricum triumphantis.* Christus Dominus in nobis vincit; Christus in nobis triumphat; in nobis coronatur; atque iccircò Christi gloria decantatur à nobis, non verò nostræ laudes, quæ nullæ sunt, aut decantari, aut etiam memorari possunt. *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Psalm. 113. *Dicunt boni* (declarat S. Hieron.) *non nostrum meritum nos liberauit, sed tua potestas, vt nomen tuum glorificetur in omnibus gentibus.* Hinc enim vel maximè præcipuus finis est omnium Dei operum, atque adeò beneficiorum, quæ in homines confert; vt scilicet nomen suum glorificetur. Quare (vt sic interpretatur S. D Basil.) *non vt nos illustriores reddat, sed vt ipse potentiam suam vbique manifestam faciat. Non nobis Domine, non nobis,* inquit Propheta, *ostendens* (occurrit S.Chrysost.) *indignitatem eorum, qui seruantur. Nos quidem sumus digni malis innumerabilibus: sed vt nomen tuum glorificetur.* Hæc autem misericordia in liberandis, & seruandis hominibus; quæ præstatur à Domino maximè hoc loco intelligitur præstari verè pœnitentibus, & à deterioribus ad meliora conuersis. Eam quippe non semper concedit; imò & interdum iis denegat, qui patientiâ Dei abutentes in suorum vitiorum cœno diutissimè perseuerant.

Abach.3. *D.Hier.*

Deo, non nobis, gloria & laus. *D.Hier.*

S.Basil. *Dei gloria finis omniũ illius operũ.* *S.Chrys.*

Dei misericordia in cõuertendis & liberandis hominibus.

14. Quare (vt optimè animaduertit S. Chrysost.) *non idem semper facit Deus* (scilicet seruan- E do sperandóque) *hominum salutis curam gerens. Si enim hoc semper faceret, multi socordes fierent, & deteriores, quòd nihil mali paterentur, maximũ pignus habentes, nempe, qui propter eius gloriam perpetuò seruarentur; sed res non ita habet. Neque enim Deo sua gloria tanta est cura, quantæ salus hominum.* Suam Deus quærit gloriam, & propter illam, & recipit pœnitentes, & impœnitentes condemnat: vt alij scilicet horum exemplo similem damnationem timentes ad meliorem se frugem recipiant. At quàm magna illa mirandáque, sed Dei bonitate

D.Chrys. *Multis Dei misericordia denegatur.*

Nostra salutis potior est cura Deo, quàm sua gloria.

misericordiáque planè dignissima hyperbole: Neque enim Deo sua gloria tantæ est curæ, quantæ salus hominum. Peccarũt illi, sed quàm primùm conuertantur: ne diu volutentur in cœno, atque in dies longè difficiliorem sibi faciant pœnitentiam. Degustatis enim malè iucundis voluptatibus vix diuelli ab his possunt: faciliùs recta sequerentur, si eorum suauitates non attigissent. Sed si eripiant se malæ seruituti, condonabitur his omnis error; si errorem suum vitâ meliore correxerint. Tantáque virtus est veræ pœnitentiæ, vt sæpenumerò meliores reddat, & sanctiores, quos à peccatis abluit, & sanctificat, quàm fuerint ante delictum; quod in Danide perspicuè visum fuit. Enimverò, qui ante lapsum non ita velox in via mandatorum Domini videbatur, posteà resurgens viam mandatorum Domini cucurrit cùm iam haberet ex pœnitentia cor à Domino latius dilatatum, vti testatur Psal. 118. Quique anteà facilè cespitabat, & aliquando turpiter in barathrum adulterij, & homicidij præcipitatus est; dein brachio pœnitentiæ subleuatus pernicitate admirabili per omnia Dei obsequia quãtumuis ardua volitauit.

Citò à peccato abscedendum.

Pœnitentia meliores reddit quàm ante delictum fuerint.

Dauid sanctior post pœnitentiam, quàm ante lapsum.

15. Hoc ipsemet significans aiebat: *qui perfecit pedes meos, tanquam ceruorum.* Psalm. 17. pudor scilicet anteactæ vitæ, terrórque diuinæ iustitiæ, in quam priùs incurrerat, hominem ad omnia deinde probitatis argumenta vehementer excitabat. Sic plerumque in verè pœnitentibus fit, vt ipsa pristinæ turpitudinis recordatione stimulati alacriùs in virtutis studium incitentur. Quod quidem in Iona illo, qui Deum aufugerat, & in mare demersus, monstríque exceptus ventre, ac demum Dei misericordiâ in auras, in lucem, in littus reductus incredibili celeritate Dei mandatum est executus, luculentissimè probatur. Scribitur enim: *Et surrexit Ionas, & abiit in Niniuem iuxta verbum Domini; & Niniue erat ciuitas magna itinere trium dierum.* Ion. cap. 2. En Ionas è peccato & è supplicio ereptus Dei mandato viam carpit nimis longam, trium scilicet dierum. Sed quã velocitate? sequitur: *Et cœpit Ionas introire in ciuitatem itinere diei vnius.* Quid hoc est? ciuitas itinere trium dierum tota percurritur à Iona (per totam enim sine dubio prædicauit) vno tantùm die? respondet egregiè S. Hieron. *Niniue erat ciuitas magna, & tanti ambitus, vt vix trium dierum possit itinere circumiri. At ille præcepti & superioris naufragij memor, viam trium dierum vnius diei festinatione compleuit.* multis quidem profuit cecidisse; ac multò plura in congerendis virtutum operibus lucra compararunt pœnitentes, quàm possederant innocentes, & amiserant in salo delictorum naufragantes. Nihilominùs, etsi verum hoc sit, non sunt tamen facienda mala, vt eueniant bona: neque ideò cadendum est, vt detur occasio feliciùs inde resurgendi. Stare oportet, necesse est perseuerare in bono, non amittere quod possides ob spem maioris emolumenti; non audendum intrare in pelagus naufragiis infame, quia speres diuino beneficio in littus emergere.

Psal. 17.

Peccati recordatio stimulat ad virtutem.

Ionas 2.

Post lapsum pœnitẽs currit in Dei obsequium.

D. Hier.

Ditior ac felicior interdum quis post pœnitẽtiam, quàm prius fuerat.

16. Denique Propheta Deo suo confidens adiunxit: *Et super excelsa statuet me victor in Psalmis canentem.* Abachuc 3. siue ab hostium tentationibus, ne victus succumberet: siue à prioris vitæ flagitiis, in quibus aliquando immersus iacuerat, ereptus diuinæ misericordiæ beneficium celebrat gloriabundus in Domino, quòd ab illo super excelsa sit constitutus. O si deinceps super excelsa permaneat! ô si ad excelsa confugiat, super excelsa quiescat, quem hostium insequuntur insultus, & qui à vitiorum malè blandientium incursibus procul aufugit? Sed quænam excelsa, vbi quis à Deo constitutus in portu est? *Ecce* (inquit Propheta) *cum iustitia regnabit Rex, & Principes in iudicio præerunt.* Isai. 32. *Prophetia est* (exponit S. Hier.) *de aduentu Christi, & Apostolorum eius.* Est igitur Christus Dominus illud excelsum perfugium: sequitur enim; *Et erit vir sicut, qui absconditur a vento, & celat se a tempestate: sicut riui aquarum in siti, & vmbra petræ prominentis in terra deserta.* O tranquilla statio nautis! o securũ perfugis asylum! o dulce peregrinantibus leuamentum! quicumque (declarat S. Hieron.) *sub eius vmbraculo fuerit, sic tutus erit in tribulationibus, & angustiis, & in mundi huius tempestate, quomodo qui ventum, & turbinem fugiens se tuto abscondit loco, & qui purissimos fontes inuenit in deserto; & qui in vehementi æstus solis ardore cunctis torrente, sub prominenti saxo requieuerit?*

Abach. 3.

Sublimis post pœnitentiam status.

Isai. 32.

D. Hier.

Christus hominibus perfugium.

Isai. 32.

D. Hier.

17. Ingruit ergò mundi tempestas, carnísque procellæ deſæuiunt; & in promptu naufragium: insidiantur pyratæ; adoritur Ægyptia; est in oculis aut scelus patrandum; Deique lædenda iustitia; aut falsi criminis innocens arguendus: deinde in ergastulum compingendus, ac patibulum denique insonti subeundum? *Et erit vir sicut, qui absconditur à vento, & celat se à tempestate*, ait Propheta. Est quidem in salo iactatis statio placidissima Christus Dominus. Est turbinem, glomeratísque imbribus tonitru, ac fulgure deſæuientibus, armatam procellam fugienti secura in monte excelso rupes. Est vmbraculum in quod se recipit, in quo ille requiescit, quem aperto in campo æstiui soles incedentem corripiunt, & inflammant: fons est dulcium aquarum quem sub condensis arborum frondibus longo itinere delassatus viator inuenit, & cuius gratâ scaturigine sese totum quietus à cibo proluit. Super excelsa dixit Propheta, significans non vnum modò positum in edito asylum, quò se recipiat; quippe cùm duo maxima viator, & transfuga & pauper habeat; Deum scilicet hominem, & beatissimam Virginem ipsius matrem.

Christus tẽtatis portus.

Isai. 32.

Duo perfugia hominibus.

18. Est illa quidem rupes ob firmitatem, quæ iis, qui ad eam confugiunt, qui dulcissimum illius nomen inuocant, præsentissimam opem implorant, egregium præbet aduersus hostium incursus, teláque munimentum. Illa iactatis in salo fidissimus portus: illa hostium ponè insequentium tela; vímque fugientibus tutissimum in monte asylum; illa dux in prælia contra vitiorum armatos cuneos ruentibus; Armat illa in pugnam, pugnantes roborat, instantes adiuuat, laborantes recreat, nutantes sustinet, defessos restaurat, timidos excitat: denique certantibus victoriã defert, triumphum parat. Prudenter Barach ausus non est inire prælium contra Sisaram, nisi Debboram Prophetissam in prælio haberet commilitonem. *Si venis* (inquit) *mecum, vadam: si nolueris venire mecum, non pergam; quæ dixit: Ibo quidem tecum.* Iudic. 4. profectò audacter quis & feliciter bellum cum hostibus animæ, præsertim cum impuris iuxtà, & importunis tentationibus carnis non aggredietur, si Virginem Dei matrem non inuocet adiutricem, ducémque habeat, & sociã. Si venis nobiscum ô Virgo parens, ibimus: si nolueris venire, non pergemus. Debbora Hebr. interpretatur *apis*; vtique Virgo benedicta illa est apis, cuius in vtero conceptus est puer IESVS omnis dulcedinis fauus; meliúsque de Virgine matre,

B. Maria portus, asylum, dux hominibus.

Iud. 4.

Absque B. Maria præsidio non præliandum cum vitiis.

D.Ambr.

matte, quàm de vidua. Debbora, scripserit S.Ambros. *fœmina iudicauit; fœmina disposuit, fœmina prophetauit, fœmina triumphauit, & præliaribus intermixta copiis, imperio viros docuit militare fœmineo.* lib. de viduis. Vmbraculum etiam virgo nobis est, sub cuius vmbrâ è lassitudine molestiarum huius vitæ paulisper requiescimus ab æstu tentationum ne comburamur; sub illius frondosa defendimur amœnitate; sub vmbrâ, sub ramis, sub protectione Virginis matris Dei confident securi ab ardoribus diuinæ iustitiæ peccatores, quos præteritorum scelerum pœnitet, & qui futuræ deinceps vitæ meliorem statum pollicentur.

Debbora typus B.Mariæ.

Secura quies sub vmbra B.Mariæ.

Tull.

19. Non putauit hoc fieri posse Tullius: cuius hæc sunt verba: *Quod si liceret, vt iis, qui in itinere deerrauissent, hic vitâ deuiam sectatos corrigere errorem pœnitendo, felicior esset emendatio temeritatis.* 3. lib. Academ. At licet planè. Nam si parentes filium, cùm delictorum suorum cernunt pœnitere, correctum esse arbitrantur; & abdicatum abiectúmque rursus tamen suscipiunt, fouent, amplectuntur: cur desperemus clementiam Dei Patris pœnitendo posse placari? Cur matris Dei, & misericordiæ vmbram non quæramus, in sinum, in brachia non confugiamus, & abdicatâ scelerum labe, pœnitentes, diuinæque matris gremio protecti ab ipso iam propitiato iudice veniam impetremus? Denique fons est misericordiæ Virgo beatissima, quem in hoc permolesto ac perdifficili huius vitæ ad æternam itinere peregrinantes habemus; ex quo perennant gratiæ, miserationes effluunt, reis venia, captiuis libertas, vinctis liberatio, ægrotantibus salus, mortuis vita, denique afflictis & lugentibus spes, fiducia, consolatio, vbertim dulcitérque emanant.

Pœnitẽtes à Deo, & à B.Maria recipiuntur.

B.Maria fons gratiarum.

SECTIO IV.

Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua: nec quidquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ vxor eius es: quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in Deum meum.

Ioseph.

1. IMpudicæ mulieris preces (vt scribit Iosephus) *adolescens repulit, nefas ducens talem ei gratiam referre, quæ cum tam benigni domini contumelia, & iniuria coniuncta esset.* cap. 4. lib. 2. antiq. memorat scilicet, quot, & quantis ab hero suo affectus sit beneficiis, quibus ingratum se præbere: amorémque domini summis eundem afficiendo probris, tam iniquè rependere, flagitium iudicat supplicio dignum acerbissimo. *Enimverò* (inquit) *domini mei erga me humanitatem, illam de mea fidelitate existimationem, vt sua mihi omnia fidens exceptâ vxore commiserit, nec obliuisci vnquam potero, nec tam insigni contumeliâ dedecorare debeo.* Igitur recordatione bonorum quæ ab hero acceperat mala eidem rependere nefas duxit, & ne ingrati crimen incurreret heri sui thorum honorémque violare non est ausus. *Ecce dominus meus omnibus mihi creditis,* &c. *quibus verbis* (declarat S.Greg.) *ostenditur, quia bona, quæ assecutus fuerat, repentè memoria intulit, & malum quod se pulsabat, eiicit: & quia perceptæ gratiæ meminit, vim culpæ imminentis fregit.* lib. 30. moral. cap. 18. Meticulosus (dicet aliquis) extitit Ioseph, seruilem gessit animum, cùm oblatum ab hera stuprum timore Domini auertit; irridebitque honestum adolescentem (vt aliquando memini me audire) quod se tanquam ignauum abiectúmque & seruilis ingenij cum hac sua domina se ostenderit. *Cæterùm ille* (vti scribit S. Ambros.) *verè liber, qui turpe credidit vicem gratiæ non referre. Non vt meticulosus excusat, nec tanquam periculi timidus cauet, sed tanquam beneficij herilis, & innocentiæ suæ debitor fugit crimen ingrati, peccatique labem, & culpæ contagium; quasi iniustus horrescit.* lib. de Ioseph cap. 5.

Beneficia contumeliis rependere, summum nefas.

S. Gregor.

Iosephum ignauia & seruilis animi arguunt nebulones.

D.Ambr.

Ioseph gratus hero, & suæ custos innocentiæ.

2. Et quidem licèt abstinere à peccando propter timorem laudabile multum sit; tamen propter amorem ipsius virtutis, quâ nihil homini est gloriosius; & vel maximè propter Deum ipsum, cuius in nos collata beneficia nostris iniuriis, & sceleribus rependere nefas est; potissima ratio virtutis, & laudis censeri debit. Nihil planè homines sic oderunt, & execrantur, atque ingratum hominem, qui malum pro bono reddat: hunc scilicet omni dignum supplicio, & tanquam indignum humano conuictu procul in cautes, & solitudines cum belluis censent exterminandum. Nam quid est, quòd patientissimus, & mitissimus mortalium Dauid, qui à cæde sæpiùs oblatâ sui persecutoris Saulis abstinuit, armatâ manu ad trucidandum Nabal processit indignabundus, trucidassétque sine dubio, nisi ab vxore Nabal occurrente cohiberetur? *Nimirum* (respondet Theodoret.) *cogitabat, quod Saul quidem occasionem, & irritamentum iniuriæ habebat potentiam, & regni inuidiam. Nabal autem nullam habens prætextum arrogantiæ, aduersus eum extremis vsus fuerit maledictis.* q. 57. in 1. Reg. Itaque Dauid, cùm posset, noluit tamen necem inferre Sauli, qui quòd æmulum regni persequeretur, aliqualem suæ inuidiæ odióque prætendere poterat excusationem; si enim (dixit Iulius Cæsar) pro aliquo, certè pro imperio ius violandum est. At Nabal nomine ipso factóque stultus Dauidem, à quo læsus non fuerat, nec æmulum habebat, immeritò maledictis exulcerabat. *Deinde* (vti animaduertit etiam Theodoret.) *beneficiis sæpè fuerat à Dauide eiúsque militibus affectus: reddítque* (dixit ipsemet Dauid) *mihi malum pro bono.* 1. Reg. 25.

Ingratum omnes execrantur.

Theod.

Dauid mitis in Saulẽ, Nabal vult occidere.

Theod.

3. Cùm ingratis igitur nec dissimulandum, nec differendum est supplicium; quod quidem in caput etiam ipsius Dauid postea recidit. Iussu enim Domini Nathan Propheta regi exprobrauit duplicatum illud facinus in miserum Vriam ab illo commissum, commemorans interim omnia Dei beneficia, multa quidem, & magna in Dauidem collata; vt peccatoris ingratitudo euidentiùs monstraretur; *Quasi Dominus denuum inferret: te bonis meis;* (vt Theodoret. inquit) *impleui, & tu in me qui dedi insultasti.* q. 25. in 2. Reg. Vidimus iam in 2. tom. ad cap. 26. Genes. quid in percutiendo vtrinque fœdere Palæstini egerint cum Isaac; illud etiam ad præsentis loci explicationem adiungi oportet: *Ineamus* (dicunt Palæstini) *fœdus, vt non facias nobis quicquam mali; sicut & nos nihil tuorum attigimus, nec fecimus quod te læderet; sed cum pace dimisimus auctum benedictione Domini.* in Hebr. est: *tu nunc benedictus à Domino,* &c. exponit verò Caiet. *Si tu nunc benedictus à Domino, facies nobiscum malum: proponitur materia fœderis horrendo tantum facinus, vt tu benedictus à Deo reddas nobis malum pro bono.* Sensus igitur est, ne nobis vllum vnquam inferas malum; non quæ

Ingratis nõ parcitur.

Peccatori Deus exprobrat ingratitudinem.

Theod.

Gen. 26.

Caiet.

Deo benefactori ingratus Deum in seruis illius offendit.

misericordiáque planè dignissima hyperbole: Neque enim Deo sua gloria tantæ est curæ, quantæ salus hominum. Peccarũt illi, sed quàm primùm conuertantur: ne diu volutentur in cœno, atque in dies longè difficiliorem sibi faciant pœnitentiam. Degustatis enim malè iucundis voluptatibus vix diuelli ab his possunt: faciliùs rectã sequerentur, si eorum suauitates non attigissent. Sed si eripiant se malæ seruituti, condonabitur his omnis error; si errorem suum vitâ meliore correxerint. Tantáque virtus est veræ pœnitentiæ, vt sæpenumerò meliores reddat, & sanctiores, quos à peccatis abluit, & sanctificat, quàm fuerint ante delictum; quod in Dauide perspicuè visum fuit. Enimverò, qui ante lapsum non ita velox in via mandatorum Domini videbatur, posteà resurgens viam mandatorum Domini cucurrit cùm iam haberet ex pœnitentia cor à Domino latius dilatatum, vti testatur Psal. 118. Quique anteà facilè cespitabat, & aliquando turpiter in barathrum adulterij, & homicidij præcipitatus est; dein brachio pœnitentiæ subleuatus pernicitate admirabili per omnia Dei obsequia quãtumuis ardua volitauit.

Citò à peccato abscedendum.

Pœnitentia meliores reddit quàm ante delictum fuerint.

Dauid sanctior post pœnitentiam, quàm ante lapsum.

15. Hoc ipsemet significans aiebat: *qui perfecit pedes meos, tanquam ceruorum.* Psalm. 17. pudor scilicet anteactæ vitæ, terrórque diuinæ iustitiæ, in quam priùs incurrerat, hominem ad omnia deinde probitatis argumenta vehementer excitabar. Sic plerumque in verè pœnitentibus fit, vt ipsa pristinæ turpitudinis recordatione stimulati alacriùs in virtutis studium incitentur. Quod quidem in Iona illo, qui Deum aufugerat, & in mare demersus, monstríque exceptus ventre, ac demum Dei misericordiâ in auras, in lucem, in littus reductus incredibili celeritate Dei mandatum est executus, luculentissimè probatur. Scribitur enim: *Et surrexit Ionas, & abiit in Niniuem iuxta verbum Domini; & Niniue erat ciuitas magna itinere trium dierum.* Ion cap. 2. En Ionas è peccato & è supplicio ereptus Dei mandato viam carpit nimis longam, trium scilicet dierum. Sed quã velocitate? sequitur: *Et cœpit Ionas introire in ciuitatem itinere diei vnius.* Quid hoc est? ciuitas itinere trium dierum tota percurritur à Iona (per totam enim sine dubio prædicauit) vno tantùm die? respondet egregiè S. Hieron. *Niniue erat ciuitas magna, & tanti ambitus, vt vix trium dierum possit itinere circumiri. At ille præcepti & superioris naufragij memor, vtum trium dierum vnius diei festinatione compleuit.* multis quidem profuit cecidisse; ac multò plura in congerendis virtutum operibus lucra compararunt pœnitentes, quàm possederant innocentes, & amiserant in salo delictorum naufragantes. Nihilominùs, etsi verum hoc sit, non sunt tamen facienda mala, vt eueniant bona: neque ideò cadendum est, vt detur occasio feliciùs inde resurgendi. Stare oportet, necesse est perseuerare in bono, non amittere quod possides ob spem maioris emolumenti; non audendum intrare in pelagus naufragiis infame, quia speres diuino beneficio in littus emergere.

Psal. 17.

Peccati recordatio stimulat ad virtutem.

Ionas 2.

Post lapsum pœnitẽs currit in Dei obsequium.

D. Hier.

Ditior ac felicior interdum quis post pœnitẽtiam, quàm prius fuerat.

16. Denique Propheta Deo suo confidens adiunxit: *Et super excelsa statuet me victor in Psalmis canentem.* Abachub 3. siue ab hostium tentationibus, ne victus succumberet: siue à prioris vitæ flagitiis, in quibus aliquando immersus iacuerat, ereptus diuinæ misericordiæ beneficium celebrat gloriabundus in Domino, quòd ab illo super excelsa sit constitutus. O si deinceps super excelsa permaneat! ô si ad excelsa confugiat, super excelsa quiescat, quem hostium insequuntur insultus, & qui à vitiorum malè blandientium incursibus procul aufugit? Sed quænam excelsa, vbi quis à Deo constitutus in portu est? *Ecce* (inquit Propheta) *cum iustitia regnabit Rex, & Principes in iudicio praerunt.* Isai. 32. *Prophetia est* (exponit S. Hier.) *de aduentu Christi, & Apostolorum eius.* Est igitur Christus Dominus illud excelsum perfugium: sequitur enim; *Et erit vir sicut, qui absconditur a vento, & celat se a tempestate: sicut riui aquarum in siti, & vmbra petræ prominentis in terra deserta.* O tranquilla statio nautis! ô securũ perfugis asylum! ô dulce peregrinantibus leuamentum! quicumque (declarat S. Hieron.) *sub eius vmbraculo fuerit, sic tutus erit in tribulationibus, & angustiis, & in mundi huius tempestate, quomodo qui ventum, & turbinem fugiens se tuto abscondit loco, & qui purissimos fontes inuenit in deserto; & qui in vehementi æstu solis ardore cunctis torrente, sub prominenti saxo requieuerit?*

Abach. 3.

Sublimis post pœnitentiam status.

Isai. 32.

D. Hier.

Christus hominibus perfugium.

Isai. 32.

D. Hier.

17. Ingruit ergò mundi tempestas, carnisque procellæ deseuiunt; & in promptu naufragium: insidiantur pyratæ; adoritur Ægyptia; est in oculis aut scelus patrandum; Deique lædenda iustitia; aut falsi criminis innocens arguendus: deinde in ergastulum compingendus, ac patibulum denique insonti subeundum? *Et erit vir sicut, qui absconditur à vento, & celat se à tempestate*, ait Propheta. Est quidem in salo iactatis statio placidissima Christus Dominus. Est turbinem, glomeratísque imbribus tonitru, ac fulgure deseuientibus, armatam procellam fugienti secura in monte excelso rupes. Est vmbraculum in quod se recipit, in quo ille requiescit, quem aperto in campo æstiui soles incedentem corripiunt, & inflammant: fons est dulcium aquarum quem sub condensis arborum frondibus longo itinere delassatus viator inuenit, & cuius gratâ scaturigine sese totum quietus à cibo proluit. Super excelsa dixit Propheta, significans non vnum modò positum in edito asylum, quò se recipiat; quippe cùm duo maxima viator, & transfuga & pauper habeat; Deum scilicet hominem, & beatissimam Virginem ipsius matrem.

Christus statio portus.

Isai. 32.

Duo perfugia hominibus.

18. Est illa quidem rupes ob firmitatem, quæ iis, qui ad eam confugiunt, qui dulcissimum illius nomen inuocant, præsentissimam opem implorant, egregium præbet aduersus hostium incursus, teláque munimentum. Illa iactatis in salo fidissimus portus: illa hostium ponè insequentium tela; vímque fugientibus tutissimum in monte asylum; illa dux in prælia contra vitiorum armatos cuneos ruentibus; Armat illa in pugnam, pugnantes roborat, instantes adiuuat, laborantes recreat, nutantes sustinet, defessos restaurat, timidos excitat: denique certantibus victoriã defert, triumphum parat. Prudenter Barach ausus non est inire prælium contra Sisaram, nisi Debboram Prophetissam in prælio haberet commilitonem. *Si venis* (inquit) *mecum, vadam: si nolueris venire mecum, non pergam; quæ dixit: Ibo quidem tecum.* Iudic. 4. profectò audacter quis & feliciter bellum cum hostibus animæ, præsertim cum impuris iuxtà, & importunis tentationibus carnis non aggredietur, si Virginem Dei matrem non inuocet adiutricem, ducémque habeat, & sociã. Si venis nobiscum ô Virgo parens, ibimus: si nolueris venire, non pergemus. Debbora Hebr. interpretatur *apis*; vtique Virgo benedicta illa est apis, cuius in vtero conceptus est puer IESVS omnis dulcedinis fauus; meliúsque de Virgine matre,

B. Maria portus, asylum, duxq́ hominibus.

Iud. 4.

Absque B. Maria præsidio non præliandum cum vitiis.

D.Ambr.

matre,quàm de vidua. Debbora,scripserit S.Ambros. *fœmina iudicauit; fœmina disposuit, fœmina prophetauit, fœmina triumphauit, & præliaribus intermixta copiis, imperio viros docuit militare fœmineo.* lib.de viduis. Vmbraculum etiam virgo nobis est, sub cuius vmbrâ è lassitudine molestiarum huius vitæ paulisper requiescimus ab æstu tentationum ne comburamur; sub illius frondosa defendimur amœnitate; sub vmbrâ,sub ramis, sub protectione Virginis matris Dei confident securi ab ardoribus diuinæ iustitiæ peccatores, quos præteritorum scelerum pœnitet, & qui futuræ deinceps vitæ meliorem statum pollicentur.

Debbora typus B.Mariæ.

Secura quies sub vmbra B.Mariæ.

Tull.

19. Non putauit hoc fieri posse Tullius: cuius hæc sunt verba: *Quod si liceret, vt iis, qui in itinere deerrauissent, hic vitâ demum sectatos corrigere errorem pœnitendo, felicior esset emendatio temeritatis.* 3.lib.Academ. At licet planè. Nam si parentes filium,cùm delictorum suorum cernunt pœnitere,correctum esse arbitrantur; & abdicatum abiectúmque rursus tamen suscipiunt, fouent, amplectuntur: cur desperemus clementiam Dei Patris pœnitendo posse placari? Cur matris Dei, & misericordiæ vmbram non quæramus, in sinum, in brachia non confugiamus, & abdicatâ scelerum labe, pœnitentes, diuinæque matris gremio protecti ab ipso iam propitiato iudice veniam impetremus? Denique fons est misericordiæ Virgo beatissima, quem in hoc permolesto ac perdifficili huius vitæ ad æternam itinere peregrinantes habemus; ex quo perennant gratiæ, miserationes effluunt,reis venia, captiuis libertas, vinctis liberatio, ægrotantibus salus, mortuis vita, denique afflictis & lugentibus spes, fiducia, consolatio, vbertim dulcitérque emanant.

Pœnitētes à Deo, & à B.Maria recipiuntur.

B.Maria fons gratiarum.

SECTIO IV.

Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua: nec quidquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ vxor eius es: quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in Deum meum.

Ioseph.

1. IMpudicæ mulieris preces (vt scribit Iosephus) *adolescens repulit, nefas ducens talem ei gratiam referre, quæ cum tam benigni domini contumelia, & iniuria coniuncta esset.* cap. 4. lib. 2. antiq. memorat scilicet, quot, & quantis ab hero suo affectus sit beneficiis, quibus ingratum se præbere: amorémque domini summis eundem afficiendo probris, tam iniquè rependere, flagitium iudicat supplicio dignum acerbissimo. *Enimverò* (inquit) *domini mei erga me humanitatem, illam de mea fidelitate existimationem, vt sua mihi omnia fidens exceptâ vxore commiserit, nec oblimisci vnquam potero, nec tam insigni contumeliâ dedecorare debeo.* Igitur recordatione bonorum quæ ab hero acceperat mala eidem rependere nefas duxit, & ne ingrati crimen incurreret heri sui thorum honorémque violare non est ausus. *Ecce dominus meus omnibus mihi creditis,* &c. *quibus verbis* (declarat S.Greg.) *ostenditur, quia bona, quæ assecutus fuerat, repentè memoria intulit, & malum quod se pulsabat, eiicit: & quia perceptæ gratiæ meminit, vim culpæ imminentis*

Beneficia contumeliis rependere, summum nefas.

S. Gregor.

A *fregit.* lib.30. moral. cap.18. Meticulosus (dicet aliquis) extitit Ioseph, seruilem gessit animum, cùm oblatum ab hera stuprum timore Domini auertit; irridebítque honestum adolescentem (vt aliquando memini me audire) quod se tanquam ignauum abiectúmque & seruilis ingenij cum hac sua domina se ostenderit. *Cæterùm ille* (vti scribit S. Ambros.) *verè liber, qui turpe credidit vicem gratiæ non referre. Non vt meticulosus excusat, nec tanquam periculi timidus cauet, sed tanquam beneficij herilis, & innocentiæ suæ debitor fugit crimen ingrati, peccatique labem, & culpæ contagium; quasi instus horrescit.* lib.de Ioseph cap.5.

Iosephum ignauia & seruilis animi arguunt nebulones.

D.Ambr.

Ioseph gratus hero, & suæ custos innocentiæ.

2. Et quidem licèt abstinere à peccando propter timorem laudabile multum sit; tamen pro-
B pter amorem ipsius virtutis, quâ nihil homini est gloriosius; & vel maximè propter Deum ipsum, cuius in nos collata beneficia nostris iniuriis, & sceleribus rependere nefas est; potissima ratio virtutis, & laudis censeri debit. Nihil planè homines sic oderunt,& execrantur,atque ingratum hominem,qui malum pro bono reddat: hunc scilicet omni dignum supplicio, & tanquam indignum humano conuictu procul in cautes, & solitudines cum belluis censent exterminandum. Nam quid est,quòd patientissimus, & mitissimus mortalium Dauid, qui à cæde sæpiùs oblatâ sui persecutoris Saulis abstinuit, armatâ manu ad trucidandum Nabal processit indignabundus, trucidassétque sine dubio, nisi ab vxore Nabal
C occurrente cohiberetur? *Nimirum* (respondet Theodoret.) *cogitabat, quod Saul quidem occasionem, & irritamentum iniuriæ habebat potentiam, & regni inuidiam. Nabal autem nullum habens prætextum arrogantiæ, aduersus eum extremis vsus fuerit maledictis.* q. 57. in 1. Reg. Itaque Dauid, cùm posset, noluit tamen necem inferre Sauli, qui quòd æmulum regni persequeretur, aliqualem suæ inuidiæ odióque prætendere poterat excusationem; si enim (dixit Iulius Cæsar) pro aliquo, certè pro imperio ius violandum est. At Nabal nomine ipso factóque stultus Dauidem, à quo læsus non fuerat, nec æmulum habebat, immeritò maledictis exulcerabat. *Deinde*(vti animaduertit etiam Theodoret.) *beneficiis sæpè fuerat à Dauide eiúsque militibus affectus: redditque* (dixit ipsemet
D *Dauid*) *mihi malum pro bono.* 1.Reg.25.

Ingratum omnes execrantur.

Theod.

Dauid mitis in Saulē, Nabal vult occidere.

Theod.

3. Cùm ingratis igitur nec dissimulandum, nec differendum est supplicium; quod quidem in caput etiam ipsius Dauid posteà recidit. Iussu enim Domini Nathan Propheta regi exprobrauit duplicatum illud facinus in miserum Vriam ab illo commissum, commemorans interim omnia Dei beneficia, multa quidem, & magna in Dauidem collata; vt peccatoris ingratitudo euidentiùs monstraretur; *Quasi Dominus demum inferret: te bonis meis;* (vt Theodoret. inquit) *impleui, & tu in me qui dedi insultasti.* q. 25. in 2. Reg. Vidimus iam in 2.tom.ad cap. 26. Genes. quid in percutiendo vtrinque fœdere Palæstini egerint
E cum Isaac; illud etiam ad præsentis loci explicationem adiungi oportet: *Ineamus* (dicunt Palæstini) *fœdus, vt non facias nobis quicquam mali; sicut & nos nihil tuorum attigimus, nec fecimus quod te læderet; sed cum pace dimisimus auctum benedictione Domini.* in Hebr. est: *tu nunc benedictus à Domino,* &c. exponit verò Caiet. *Si tu nunc benedictus à Domino, facies nobiscum malum: proponitur materia fœderis horrendo tantum facinus, vt tu benedictus à Deo reddas nobis malum pro bono.* Sensus igitur est, ne nobis vllum vnquam inferas malum; non quæ in te

Ingratis nō parcitur.

Peccatori Deus exprobrat ingratitudinem.

Theod.

Gen.26.

Caiet.

Deo benefactori ingratus Deum in seruis illius offendit.

in te contulimus beneficia, etsi multa illa sint, volumus à te debitam, erga nos extorqueant gratitudinem: mittamus isthæc omnia, silentio, quæ à nobis accepisti; bona inuoluantur. Vnum hoc tibi vim faciet, quòd à Deo sis benedictus: gratum vt te Deo præstes; ipsa quæ ab illo plurima, & clarissima accepta possides beneficia omni quidem iure obligabunt. Ne scilicet reddas malum pro bono, Deúmque lædas ingratus benefactorem nos, quorum cura penes Deum est, afficiendo iniuriis. Te igitur Deo in illius seruis, in tuis proximis benè atque humaniter tractandis gratum, & pium exhibe. Vide quàm horreant etiam illi barbari, quàm detestentur, quàm Deo inuisum existiment, quàm illius beneficiis indignum censeant vitium ingratitudinis? A

Dei beneficia obligant ad fraternā caritatem.

B

4. Neque verò huiusmodi peccatum simplici quodam, & breui (vti cætera delicta) supplicio expiari debet; sed multiplex illius pœna nimiúmque perdurans ostendit, quàm graue sit, ferèque inexpiabile malum ingratitudinis: quod in Ioas Rege, qui Zachariam filium Ioiadæ Pontificis, à quo ille nutritus, & educatus & erectus in Regē fuerat; summè ingratus occidit. Quare de illo scribitur, & non est recordatus Ioas Rex misericordiæ, quam fecerat Ioiada pater illius secum. Sed interfecit filium eius, qui cùm moreretur, ait: *Videat Dominus, & requirat*, 2. Paralip. cap. 24. Vidit profectò Dominus, & requisiuit ab ingrato & iniquo Rege innocentis sanguinem: qui scilicet vsque ad aduentum Nabuchodonosoris instar ollæ ebullientis; quasi vltionem deposcens, ferbuisse traditur. Nec id Rex impius, & ingratus impunè tulit: à seruis enim suis occisus fuit: *Surrexerunt autem* (scribitur) *contra eum serui sui in vltionem sanguinis filij Ioiadæ, & occiderunt eum in lectulo suo.* Deinde sic interfecto inter Reges sepulturam denegarunt, additur siquidem; *Sepelierunt eum in ciuitate Dauid, sed non in sepulchris Regum.* 2. Paralip. cap. 24. Sic Deus atque homines ingratum hominem execrantur, vtpote indignum qui viuat, & qui mortuus, nobilis, & alioqui debiti sepulchri beneficio donetur. Illud etiam admirationi est; Videlicet ex quo Ioas Zachariam occidit, cessarunt Dei in polluto templo responsa, & oracula ex Debir (secretiore scilicet parte templi, in quâ erat propitiatorium) & ex Ephod ornamento pontificio, vt ex sancto Epiphanio scribit Genebr. chron. lib. 1. ann. 3327. Prætereà in maius opprobrium ingrati Regis tot per sæcula permansit illud prodigium sanguinis ebullientis; vti semper in omnium animis sensibúsque vigeret memoria tam stupendæ ingratitudinis, simúlque citissimi, & grauissimi supplicij; quod ab illo innocentis Pontificis ebulliente sanguine expetitum, in caput demum ingratissimi Regis fuit diuinitùs irrogatum.

Summa ingratitudo Regis Ioas.

2. Paral. 24. Sanguis Zachariæ efferbuit vsque ad vindictæ tempus.

Ingratus nec vita, nec sepulchro dignus. 2. Paral. 24.

Summè Deus execratur ingratitudinem. Genebr.

5. Porrò semel occisus Zacharias desiit inter mortales viuere; sed nec eius sanguis vindictam exposcens ex oculis viuorum, nec Regis ingratitudo, & impietas ex memoria hominum ablata est. Iccircò enim Christus Dominus similem Iudæis exprobrans impietatem, & vindictam comminatus adiunxit: *Vt veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est à sanguine Abel iusti, vsque ad sanguinem Zachariæ.* Matth. 23. Sed quid hoc est Domine? an non Isaiæ, Hieremiæ, Ezechielis, & aliorum iustorum sanguis iniustè effusus meritas exposcit pœnas eorum, qui effuderunt? ita planè. Sed iccircò duos tantùm illos nominauit, quorum sanguis in scriptura legitur vindictam poposcisse: *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra*, Genes. 4. *& videat Dominus, & requirat*, 2. Paral. 24. Deinde quia in Abelis occisione inuidia Cain maximè visa est; & in Zachariæ nece Regis ingratitudo exprompta fuit: ideò Christus Dominus potissimùm horum iustorum obitus memorauit; quippe cùm inuidia, & ingratitudo; quæ illos peremerunt, vehementiùs in cordibus Iudæorum exæstuantes Christi Domini mortem indignissimam pepererunt. Sed cur omnis sanguis iustus, qui à primo Abel ac deinceps fusus est, venire debeat super Iudæos? Nunquid plusquàm parentes ipsorum peccarunt, vt plus puniantur, vt nimirum suorum scelerum, & parentum simul pœnas luant? videlicet, grauiora istorum, quàm patrum censentur flagitia; quia post tot ac tanta patrum delicta, itémque pro illis supplicia, nihilominùs tamen ipsi deliquerunt. Seu potiùs ideò acerbiùs puniuntur; quia ipsorum peccatum omnia quæcunque non solùm antiqui Hebræi; sed omnes vbique terrarum mortales vsquam perpetrarunt, inexplicabili quidem suâ grauitate superauit. Inuidi quippe atque ingrati supra quàm dici, aut cogitari potest; Deum hominem, à quo infinitis, & amplissimis fuerant affecti beneficiis, patibulo crucis peremerunt.

Matth. 23.

Genes. 4. 2. Par. 24. *Duorum sanguis effusus vindictam poposcit.*

Iudæorum inuidia & ingratitudo in morte Christi.

C

6. Commemorat fidelis seruus, quæ multa magnáque acceperat ab hero suo bona; quibus summè ingratus foret, si mala rependeret; o egregiam doctrinam! ô sanctum ac salutare documentum! profectò si Deum benefactorem illiúsque beneficia, quibus viuimus, mouemur, & sumus, quibus pascimur, & lætamur, iugi memoriâ, prudentíque mentis iudicio versaremus; nullus procul dubiò nostrum à peccando non abstineret, omnésque vehementi quodam studio in amorem tanti benefactoris, in obsequium tanti amatoris raperemur. Dic obsecro, si quis tibi lusco alterum ipsum, quo carebas, oculum; si claudicanti pedem integrum; si præcisam tibi manum medicus restitueret; quid mercedis si exigeret, & quid amoris, & obsequij tam insigni benefactori libens, lætus suppléxque non deferres? *Equidem si centesimam partem eorum quæ à Deo habemus, ab homine acciperemus, seruitutem* (inquit S. Chrysost.) *illi nostram sæpissimè addiceremus.* homil. 5. in epist. ad Rom. At cùm nobis iugiter ex Deo tanquam inexhausto bonorum omnium fonte beneficia profluant, ingrati nihilominùs iugiter illum offendimus: *Nonne* (colligit optimè idem Chrys.) *infinitis suppliciis digni sumus, vtpote qui sic tenues, & abiecti: à tanto, támque admirabili supra omnem modū cùm adamemur à Domino, illius erga nos amorē sic illudamus?* Meritò Dominus ipse contra homines obtestatur: *Quid est, quod debui facere, & non feci?* Isai. 5. Aculeata profectò contra ingratos interrogatio: Cui certè quicunque nostrum respondebit secum ipse ingratissimus expostulando: quid debui facere Domino meo, quod fecerim? quis ego? qualis ego? quid non mali ego?

Iugis memoria beneficiorū Dei à peccando auertit.

Quantum Deo simus obligati pro beneficiis.

D

S. Chrys.

Quia ingrati Deo, digni sumus infinitis suppliciis.

Isa. 5. *Perstringitur hominis ingratitudo erga Deum.*

E

7. *Homo agricola* (dixit aliquando ipse Dominus) *ego sum: quoniam Adam exemplum meum ab adolescentia mea.* Zach. 13. Itaque Christus Dominus repræsentatum se dicit in Adam. Nam sicut Adam Dei sententiâ damnatus est, vt in sudore, & labore coleret terram, quæ maledictione percussa spinas; & tribulos colenti, & laboranti germinaret; ita planè se clementissimus Dominus habet vt nos beneficiis suis colere, nostra delicta tolerare,

Zachar. 13.

tolerare, peccantes ad pœnitentiam expectare, pœnitentes suscipere non cesset: denique ingratos, & continuis flagitiorum spinis, ac tribulis syluescentes, mansuetudine suâ, & patientiâ sinat viuere, nouísque insuper cumulet beneficiis; & nos tamen quotidie peiores efficimur, nostrámque peccando in dies magis intolerabilem facimus ingratitudinem, nostramque temeritatem in Dei patientiâ velut in cote reddimus acutiorem. Igitur exclamat Propheta: *Dominus patiens & magnus in fortitudine.* Nahum 1. *Dominus quidem* (declarat S.Hier.) *Assyriis patiens fuit, & magnitudinis suæ fortitudine iniquitates eorum sustinuit, prouocans eos ad pœnitentiam.* Quod quidem similiter quibuscunque peccatoribus conuenit; quos non statim, vti merentur, fulmine de cœlo tactos, aut hiatu telluris absorptos, aut alio repentino supplicio interimit: sed diuturnam in sceleribus agentes vitam præstolatur, vt pœniteant demum, & meliorem viuendi statum suscipiant.

Deus non cessat hominibus benefacere. *Crescit in dies nostra ingratitudo erga Deum.* Nah.1. S.Hier. *Mira Dei patientia in hominũ sceleribus.*

8. Cæterùm quæ peccatorum stolida temeritas est, inuerecundáque pertinacia, Dei patientiam illudunt; atque misericordiam in peccatis duriùs quotidie obstinati contemptui habent & risui. Quare adiungit Propheta: *& mundans non faciet innocentem.* Nahum cap.1. Scilicet Deus patientissimus peccatorem quodammodo versat inter manus: vti mulier vasculum tractans manibus nunc abluit, nunc detergit, milliésque purificando laborat. Sed cùm altius inhærente nigredine, sordibúsque ineluibiliter contractis videt se operam, & oleum perdere, procul ab domo in sterquilinium proiicit: ita Dominus cùm hoc anno, deinde altero atque aliis, vna quadragesima, & multis subinde versans, detergénsque peccatorem obstinatiùs quotidie peccantem, frustrà laborat; tandem eum nausea indignabundus fœdum ac sordidum proiicit in gehennam: quod ipsemet conqueritur apud Prophetam: *Nunquid non vt filij Æthiopum vos estis mihi: ait Dominus.* Amos 9. tantum enim, támque in cassum in vestris abluendis, & abstergendis sceleribus ob vestram scilicet nimiam pertinaciam, laboro ac desudo, vt qui Æthiopem dealbando curet in candidum flauúmque Belgam conuertere.

Obstinati in peccatis Dei misericordiam irrident. Nahum 1. *Deus diu sustinens peccatorem proiicit tandem.* Amos 9. *Obstinati nõ cedunt Deo laboranti, ac sudanti.*

9. Porrò autem Ioseph nec hero suo, nec ipsi Deo à quibus se videbat multis, & magnis beneficiis cumulatum, ingratus esse voluit; sed vel irritamentis blandientis dominæ, vel propriæ carnis, & lasciuientis adolescentiæ stimulis nequaquam compulsus, & vxorem hero suo reliquit illæsam, & animam suam Deo sanctam impollutámque seruauit. O virum, non puerum! ô senem, non iuuenem! ô verè regium in seruili statu ingenium! *Illud hic adolescens venditus & seruus præcipuè* (inquit S. Ambr.) *intendebat si magis mores commendarent statum, quàm status mores. Etenim quò status inferior, eò virtus eminentior.* epist. 44. Abiectum solet animum reddere seruilis conditio; sed in hac ipsa, quam patiebatur Ioseph, generosam & excelsam gerebat mentem; quæ telis infernum ac mortem ferentibus, vel vno tantùm verbo hebetatis triumphalem de carne, de inferno, victoriam reportauit. *Primùm igitur* (inquit idem) *congressione mentis superauit; tanquam scuto animi irruentem repellens: deinde sermonem tanquam hastam vibrauit, vt se illa reuocaret.* lib. de Ioseph cap.5. Scuto nimirum & hastâ pugnauit Ioseph generositate animi, vti scuto ignita iacula excepit, retudit, confregit; dein hastam contorsit in serpentem illud obtestans; *Quomodo ego possum hoc malum facere, & peccare in Deum meum?* miram sanè vim habent singula verba.

Admiranda virtus & prudentia Ioseph. D.Ambr. *Eminet virtus in abiecta conditione.* S.Ambr. *Scuto & hasta pugnauit Ioseph.*

10. Quomodo? quæ ratio aut esse, aut fingi potest, vt hoc fiat? quo pacto fiet, quod turpe, quod iniquum est? quomodo, aut sine dedecore, aut sine periculo: tibi quidem dedecus erit; mihi temeritas; vtrique periculum. Quid si pro turpi vnius momenti delectatione vitam corporis, & animi salutem miseri amittamus? quomodo, virtutis est, non timoris; nam quæ non videt, non quærit quomodo: sed quæ cæco rapitur impetu, audax est, stulta, procax. Ioseph vir dicit, quomodo: mulier minimè. An quod S. Cypr. scribit: *Mirum negotium mulieres ad omnia delicata, ad vitiorum sarcinas fortiores sunt viris.* lib. de bono pudic. quomodo? planè sic prudentes, sic in futurum sibi optimè prouidentes iusti, sic de sempiterna salute animæ soliciti considerant, expendunt seriò, identidem secum ingeminant: quomodo? digna planè vox prudentissimâ, & sanctissimâ Virgine; quam Deus ex omni fœmineo genere sibi vnam in matrem elegit. *Quomodo fiet istud:* Luc. 1. Audierat nuntium de Conceptione, partúque tanti filij; sed non adhuc certa de modo; num saluâ virginitate, an alio modo illum esset filium conceptura, modum inquirit, causámque suæ illius inquisitionis exhibet. *Quoniam virum non cognosco,* id est, virginitatem meam Deo dicaui, nec mihi iam viro accedere fas est. Explicari ergo modum petit, quo hæc fieri debeant; an scilicet Deo placeat ipsam virginitati renunciare, an modum alium tenere velit omnipotens, cui nihil est impossibile. Itaque Virgo prudentissima non sic tam nouo, támque admirabili nuntio exaltata euanuit; vt amisso, aut obnubilato mentis iudicio præceps rueret in consensum: Sed & interrogat; & causam interrogationis proponit: *Nimirum* (vt Venerabilis Beda explicat:) *propositum suæ mentis reuerenter exposuit, vitam videlicet virginalem se ducere voluisse.* lib. in Luc. c.3. tom.5. *Quomodo fiet istud?* rogat Angelum Virgo prudentissima, vt doceatur, atque instruatur de modo; non vt Eua nimiùm credula, nimiúmque præceps; cui conuenit illud: *Qui credit citò, leuis corde est, & minorabitur.* Ecclesi.19. Vtinam serpenti respondere rogando: quomodo fiet istud: quomodo potest manducatum pomum Deos omnia scientes efficere? promittis diuinitatem ex pomi esu; quomodo pomum diuinitatem, aut habere, aut reddere potest? profectò si quomodo istud illa dixisset, & sibi & nobis melius consuluisset.

In tentatione quid prudẽter considerandum, ac prauidendum. S.Cyprian. *Mulieres incõsideratè agunt.* *Mira prudentia B. Maria.* Luc.1. *Prudentissimè respondit Angelo B. Maria.* Beda. Ecclesi.19. *Eua inconsideratè egit.*

11. Deinde miram habet emphasim illud, *ego:* quomodo ego? Itáne, vt ego seruus stuprum inferam dominæ? Ego, qui seruus, qui captiuus, ab hero tamen instar filij dilectus, instar cognati aut etiam domini honoratus, tanto támque magnifico benefactori, tam execrandam inferam contumeliam; torum illius polluam, vxorem præripiam? Hanc illi ego referam gratiam, sic illius dignam meritis? Et quâ fronte captiuus ego tantis affectus honoribus post admissum scelus potero meum herum aspicere? *Quomodo ego* (inquit Philo Hebr.) *qui ad hanc diem purus permansi, ab adulterio incipiam leges contemnere: pessimóque flagitio meam sanctissimis patrum meorum institutis informatam fœdare vitam incipiam? Egóne Hebræus cum Ægyptia, fidelis cum infideli? quomodo ego possum hoc malum facere? hoc malum, insigniter malum;* adulterium, videlicet quod nulli mortalium non cæde vindicandũ videtur? Nam de cæteris criminibus dissentire

Prudentissimè Ioseph horret hero suo iniuriã inferre. Philo. *Vita benè instituta nõ est fœdanda.*

dissentire solent, in hoc solùm omnes, & execrandum, & plectendum gentes conspirarunt; ita vt vbique terrarum capitale scelus adulterium pronuncietur, & deprehensos in flagitio etiam inindicatos dedant ei, qui læsus est, perimendus. Hoc malum ad quod inuitas, non modò adulterium, sed tori herilis iniuriam. Hoc malum vt faciam, in quo animarum nostrarum aduersarius tam fœdis, quàm falsis blandimentis, & inanitatibus titillat animas? Scit enim, quia mortis est fabricatrix voluptas; quapropter vnâ istâ irretitus illecebrâ in idem ambos pariter barathrum præcipitabit. Noueris quæso; sicut Deus hominem ad vitam non nisi per virtutem ac laborem vocat; ita malignus Spiritus per delicias & voluptates carnis in mortem deuoluit sempiternam. Considera obsecro sic rem se habere, vt sicut ad verum bonum per fallacia mala, sic ad verum malum per fallacia bona peruenitur. Verum malum; falsúmque bonum est illicita carnis delectatio. Verum bonum falsúmque malum est ipsa cupiditatis compressio, voluptatis contemptus, & corporis & animi castitas illecebrosæ delectationis inimica. Quid laqueos tendis, & plagas; quibus vterque constrictus æternis incendiis deputabimur? Propinat mihi crede aureo isto, vt falsò existimas, poculo aduersarius noster venenum: quo misceri hausto ineuitabilem interitum incurremus.

Cunctis execrandum gentibus adulterium.

Voluptas mortis fabricatrix.

Inuehitur contra carnis illecebras.

12. *Et peccare in Deum meum?*] Siccine mei non compos ab omni ratione mentísque iudicio alienus ero, vt assidentem Deo iustitiam res cunctas inspicientem non timeam, non reuerear, non perhorrescam? cogita Deum nobis præsentem adesse, cuius diuinitati etiam secreta mentis patent, & quæ patrantur in tenebris, meridie ipso apparent clariora. Dei oculis nihil absconditur, Dei scientiam nihil præterit, Dei iustitiam nihil effugit. Quæ igitur isthæc est insania, vt tam immani flagitio Deum lædamus, sine quo, nec viuere, nec esse possumus, à quo & videmur, & denotamur, & iudicabimur, & æternæ mortis sententiâ feriemur? *Et peccare in Deum meum?* Egóne vt illum offendam ingratus, & impudens, à quo infinitis, & clarissimis affectum me scio, & nouis insuper cumulandum spero beneficiis? Vbi fides in Deum illum criminum vindicem, iniuriarum vltorem, coniugum mutuò fidelium arbitrum, & præsidem; atque infidelium (vbi fuerint) acerrimum punitorem? Ergo sic in tanti numinis præsentia viuamus, vt & propitium semper habeamus; & nunquam vereamur iratum. Sic impudicæ atque inuerecundæ mulieris petulantiam castus adolescens comprimere, sed frustrà tamen, vt mox videbimus, nitebatur.

Dissuadet castus mœcha turpitudinem.

Dei præsentis reuerentia & iustitia peccâtes cohibeat.

SECTIO V.

Huiuscemodi verbis per singulos dies, & mulier molesta erat adolescenti, & ille recusabat stuprum.

1. INsatiabilis quidem est carnis voluptas; ipsóque vehementiùs accenditur vsu, instar flammæ, quæ quò plus materiæ corripit, eò increscit ardentiùs, nouásque indies assumens vires impunè cuncta depopulatur; vt mirum non sit, quòd mulier habens maritum vlteriùs alieno

Insaturabilis libido.

A tam ardenter appetat etiam serui, etiam renuentis, atque irridentis, congressu insaturabilem concupiscentiam explere: Quæ vna inter cæteras ratio conuincit efficaciter; quòd vana, futilis, falláxque sit carnis voluptas: nec enim satiat mentem, quam potiùs, vbi illa peracta est, miseram relinquit stimulis conscientiæ lancinatam, ac terrore diuinæ iustitiæ consternatam: præterquàm quòd propter sibi innatam turpitudinem sapienti viro contemnenda, & fugienda est: vti contrariò castitas ob suam pulchritudinem, & amanda, & appetenda. Quanta verò sit turpitudo illicitæ atque inhonestæ voluptatis, ex magnitudine ac (liceat dicere) turpitudine supplicij, quo diuinitùs puniri solet, luculenter admodum colligitur.

Libido animã lancinat.

B Etenim idololatria summum inter homines malum pœna est plerúnque ob carnis libidinem irrogata. Iccircò Apostolus gentiles homines dicit *turpitudinem operantes, & mercedem, quam oportuit erroris sui in semetipsis recipientes.* ad Rom. 1. Explicat verò S. Ambr. *Hanc dicit compensationem esse contemptum Dei; id est, turpitudinem: quantum enim idololatria perimptum, & grauissimum delictum est, tantum & compensatio eius horrenda, & persordida passio est.*

Turpitudinis turpitudo pœna est.
ad Rom. 1.
S. Ambr.
Turpitudo supplicium idololatriæ.

2. Permisit itaque Deus omnipotens ethnicos homines ob crimen impietatis labi in cœnum impuritatis; vt cùm in his sordibus defixos sui ipsorum puderet, agnoscerent subinde infandum illud flagitium idololatriæ, quo se conta-
C minarunt; illóque demum ab animis expulso, & abluto veri Dei puram, & immaculatam legem amplecterentur. Etsi autem præcipuè sodomiticam fœditatem idololatriæ mercedem esse dicat; consequenter tamen fornicationis turpitudinem erroris mercedem, & supplicium nominat. Quid quòd tanta est huius vitij turpitudo, vt non modò illâ hominum mentes sensúsque; sed ipsa quoque ciuitas, prouincia, terraque, vbi libidinosæ gentes habitant, fœdissimè scatere, putereque videatur. Huiusmodi fœditatem terra illa quondam promissionis & benedictionis diuinæ ex suis omni turpitudine contaminatis habitatoribus contraxerat, contra quam inuehitur Dominus, cuius illos exterminat cultores; *Surgite, &*
D *ite; quia non habetis hic requiem: propter immunditiam eius corrumpetur putredine pessimâ.* Mich. 2. Eia (inquit) abite hinc sordidi, cœnosi, ac purulenti; qui meam vestris flagitiis terram pollutam in publicum sterquilinium conuertistis. Eia nunc recedite in captiuitatem, vbi catenis constricti pedoréque ac putore consumpti pereatis.

Turpitudo merces idololatriæ.

Turpitudo & homines & terram fœdat.

Mich. 2.
Peccatis suis mali habitatores à patria exterminantur.

3. *Ite* (declarat S. Hier.) *in captiuitatem, quia in hac terra requiem non habetis, quæ propter scelera vestra polluta est, & mundari non poterit, nisi longum Sabbathum anteà celebraris.* Ita verò Dominus suorum fidelium vitia execratur; quippe qui Deum agnoscentes debitam diuinæ legi puritatem vti profitentur, sic obseruare debent, vt illis in exteras barbararum gentium regiones expulsis ter-
E ram, quæ subinde ab Assyriis, & Chaldæis idololatris habitatur, defœcatam, & sanctificatam quodammodo esse contestetur. Ipsa nanque flagitia gentilium Dei verâ fide carentium, quantumuis fœda & spuria, si cum flagitiis fidelium hominum in eodem genere, atque specie, cæteris paribus, comparentur, (liceat dicere) puritas ipsa, & sanctitas esse videntur. Quod autem in præsenti loco de carnis immunditia sermo sit, exponit S. Hieron. in hunc modum. *Legunt LXX. Propter immunditiam consumpti estis corruptione. Hoc dicitur*

D. Hier.
Exterminantur peccatores à patria, vt illa purificetur.
Valde offenditur Deus suorum fidelium peccatis.

Peccata fidelium cæteris paribus grauiora quàm peccata infidelium.
D. Hieron.

dicitur ad eos, qui libidini seruientes animam & corpus suum corrumpunt.

4. *Huiuscemodi verbis per singulos dies.*] Importuna quidem mulier, neque vnquam acquiescens donec impuræ satisfaciat cupiditati: per singulos dies eadem in adolescentem iacula contorquet: nullam scilicet occasionem malesuadi colloquij, & pellacis sermonis elabi sibi patitur: nouit enim quod lenones, & meretriculæ vsurpant ex doctrina diaboli ipsorum magistri; rem denique perfici importunitate. Nam & gutta cauat lapidem, & crebris stillicidiis tecta perforantur, & putrefacta decidunt; paruáque scintilla semel in stipulis ignem concipiens sensim sine sensu in stupendum exurgit incendium. Importuna mulier ad carnis prona lasciuiam, quam vtique in orio, & deliciis indulgentissimè nutriebat: profectò si laboribus, aut certè domesticis curis exercita duriùs viueret; non tam cupidè atque insanè inhonestam voluptatem anhelaret. Hic enim morbus ex otio nascitur, otio nutritur, inter delicias corporis vehementiùs ingrauescit. Hinc est, quod frequentiùs, & ardentiùs in nobilibus vtriusque sexus concupiscentia carnis, quàm in opificum & operariorum plebecula dominatur. In quo argumento luculenta illa est Tertull. sententia: *Difficile in domo Dei diues, ac si quis est, difficile cœlebs.* lib. ad vxorem. cap. 8.

Importuna tentatio vincit interdum.

Mulier otiosa & luxuriosa.

Luxuria in nobilibus maximè dominatur.

Tertull.

5. Tota nobilium fœminarum vita insumitur in comendo capite, colorandâ facie, curando corpore: vtique armandâ, & roborandâ carne in prælium aduersus animam. Monet ergo optimè idem Tertull. *Discutiendæ sunt deliciæ, quarum mollicie, & fluxu fidei virtus effœminari potest.* lib. de cultu fœmin. cap. 13. O pulchram illam, veréque felicem, aureámque ætatem, in qua sic castitas cum fide Christiana videbatur inseparabili nexu coniuncta; vt difficilè Christi fidem acciperet, qui castus non esset; nec sine castitate fides visetur; profectò nec otium fomes vitiorum, nec deliciæ castitatis spinæ tunc in Christiano viro; aut fœmina videbantur. Contra verò regnat castitas, vbi labor membra fatigat; corpus, & animam exercet. Iccircò aiebat Domini sponsa: *Nigra sum, sed formosa; quia decolorauit me sol.* Cant. 1. Denigratam quidem se videbat eò quòd perusta solibus laboriosam vitam pascendo greges transigerer; cùm tamen propterea maiorem animo acquireret pulchritudinem. *Corporea enim* (inquit S. Hieron. hæc ipsa verba explicans) *membris, otióque marcescentia tentationes, & æstus seculi ferre non possunt: quæ autem ad luctam, & ad certamina præparantur, solis siccata superant mundi iniurias, & benedictionem sancti Spiritus consequuntur.* hæc ille in cap. 9. Amos. Durata niuibus ac torrida solibus mulier lasciuire non curat; nec per otium, quo prorsus caret, impuris dæmonum suggestionibus locum habet apertum: nec ipsam carnem sinit intemperantiùs gestire, atque aduersus animam insultare. Ac nobis quidem experientiâ quotidianâ compertum est, Lusitanas mulieres, quæ à villis, pagisque, & suburbanis locis Olisiponem (in qua scribo) suis cum oneribus, mercibúsque gregatim aduentant; vti nimiis instar virorum exercentur laboribus; sic & masculo robore animóque pollere, & insigni castitatis laude commendari.

Mulieres nobiles maximè deliciosæ.

Tertull.

Deliciis armatur libido.

Primorum fideliũ ætas casta, & non deliciosa.

Cant. 1.

Castitas inter labores.

D Hieron.

Laboribus exerciti tẽtationes carnis aut non sentiunt, aut facilè vincunt.

Lusitanæ mulieres masculo robore, & casto corpore.

6. Mulier molesta erat adolescenti; non solùm crebris colloquiis, sed crebris etiam aspectibus, ornatúque insuper ad illiciendum mirificè concinnato Ægyptia pertentabat adolescentem; vti

Importuna tẽtatio mulieris.

A significatur in illo testamento Ruben; vbi sermo est de Ioseph quod supra commemorauimus ex tom. 3. Biblioth. Patrum. ibi enim adiungitur: *Perniciosæ sunt mulieres, quoniam cùm non habent potestatem, vel virtutem in virum, dolosè agunt in formis quibus eum ad ipsas attrahant, & quem per fortitudinem non possunt vincere; hunc per deceptionem vincunt.* ibidem. Infirma quidem viribus mulier, sed dolis instructa vires plusquàm humanas expromit; miserúmque virum eò fortiùs vincit; quò deliciatiùs inuadit, blandiúsque pertentat. Cur quæso cultu capitis, oris fuco, ac totius habitus lenocinio armatur mulier, nisi aduersus virum; cuius amorem sibi; quantò dulciùs tantò violentiùs expugnet? *Per ornatum ergo* (inquit) *errare faciunt*

Testam. Patriarc.

Mulier falsum decipiendo vincit.

Vincit mulier blandiendo.

B *primò virorum mentes & per visum inserunt venenum; & tunc opere captiuant: non enim potest mulier virum cogere.* Hæc sibi Ruben ab Angelo Dei dicta refert. Certè tanta solet esse ad fallendum, & perdendum vis in lenociniis fœminarum, vt mirum non sit quod Tertull. existimauit: ea primò à dæmonibus in perditionem mortalium inuenta, fœminis deinde inculcata fuisse. *Propriè* (inquit) *& quasi peculiariter fœminis instrumentum muliebris gloriæ contulerunt* lib. de habitu mul. cap. 2. At quorsum istud inuentum, & documentum cacodæmonum? *Diabolus* (inquit) *huiusmodi ingenia concinnauit, vt in nobis quodammodo manus Deo inferret. Quod nascitur, opus Dei est: ergo quod fingitur, Diaboli negotium est.* lib. de cultu fœmin. cap. 5. scilicet & lenocinium, & fucum simul perstringit, vtrunque diaboli contra Deum armantis, & pugnantis instrumentum.

Mira vis in fœmineo ornatu ad decipiendum.

Tertull.

Ornatus à diabolo inuentus, & fœminis inculcatus.

C

Ornatus diaboli instrumentũ, telúmque contra Deũ.

7. Ita se frequenter comptam, ornatámque Ægyptia casto adolescenti obiiciebat, vt illo Veneris apparatu illius animum vinceret, castitatem expugnaret. Sub cuius vexillo militantes contra suam alienámque pudicitiam, vt plurimùm depræliantur, quæ sese delicatiùs, & pretiosiùs ornatas virorum aspectibus gestiunt obiectare, *Etenim lenocinia formæ*, (vti adnotauit Tertull.) *nunquam non prostituto corpori coniuncta, & debita etiam scriptura suggerunt.* cap. 12. Vbi nimius est corporis ornatus; ibi minimum est animæ studium: quin etiam oris fucus, curiosius capitis calamistrum, frontis impudentia, venalem pudorem contestantur. *Denique* (vt eleganter Tertull. loquitur) *elaborata libidinis suggestum est.* lib. de cultu fœmin. cap. 2. hoc est, apparatus libidinis; quo sese illa dat ostentandam ambitione: suggestum etiam, ex quo spectantium oculis libido ipsa sese prædicat, aut à diabolo prædicatur. O turpem, ô infamem à diabolo ex suggesto meretricij lenocinij habitam pro commendanda Venere concionem! Egregiè dicit (*elaborata*) videlicet per mundum muliebrem, cuius varia supellex, multiplex artificium, studiosissimè, atque operosissimè concinnantur carnis illecebræ, perpolitur voluptas, elaboratur intemperantia. Iccircò scribitur: *mulier molesta erat adolescenti*, quid enim molestius, quid importunius castis oculis; quàm illud Veneris pheretrum, illud elaboratæ suggestum libidinis, illud in foribus signum appensum venalis intùs in anima pudoris; ornatus videlicet contestans meretricem?

Ornatu mulier contra Deum armatur.

Tertull.

Ornatus meretriciũ innuit.

D

Tertull.

Ornatus Veneris suggestum.

Nihil molestius castis oculis, quàm mulier compta.

E

8. Neque verò his contenta vipera, latiùs deinde ac fortiùs spargere curat venenum, vt nihil prætermitteret, quod in pectoris casti expugnationem valeret. *Enim vero* (vt in prædicto testamento Ruben adiunxit) *multa ei fecit Ægyptia; quæ magos aduocauit, & pharmaca ei obtulit.* ibid.

Hic

Hic etiam tam crudelitatis, quàm temeritatis procedere solet impuri amoris insania. Quæruntur venefici, adeuntur incantatrices, aduocantur maligni spiritus, ficta de tartaro verba discuntur, & dicuntur: dein parantur malefici pulueres, quibus spargantur cibi, potiúsque misceantur; dantur philtra, propinatur pro amuleto venenum: crebróque euenit, vt in amatorio ab homine virus haustum non amorem conciliet, sed furorem efficiat, dementiam ingerat, mortem inducat. Dicam quod vidi in hoc argumento lepidissimum. Rogauit mulier miserandum in modum anxia, & illacrymans aliquod, ego præsens, & salutare remedium inculcarem, quo tandem maritum iracundum ac præferocem emolliret. Plura equidem docui pia, & religiosa, quæ fauenti Dei gratiâ mitigando viro apprimè conducerent. At illa Christianæ pietatis diffisa remediis famosam, & quam apparitores ad vincula, & verbera nimis inquisitam haud inueniebant, adit affatúque veneficam, præsentissimum tanto malo remedium implorat; bono tandem pretio emptum recipit panniculum pronunciatis à diabolo verbis incantatum. At hunc secum deferens mulier, vt deinde ad conspectum mariti veneficiis concinnatum carmen proferret ipso in limine ostij; læta & certa, quòd proculdubiò maritus omni positâ feritate perhumaniter esset subintrantem excepturus. Gestiens igitur tanti miraculi spe, simulátque attingit ostium, & profert panniculum, & carmen pronunciat. Quid tunc maritus? Nihil quidem percipit ex ore mulieris: tacitus enim illa secum diabolica verba mussitauerat: sed subito furore correptus insilit in miseram; penéque ictibus contusam prosternit semianimem. Diceres energumenum maligno intùs agitante spiritu tam furiosè debacchari. Redit misella plagarum iniusta liuoribus, factum cum lacrymis retulit, suámque detestata dementiam didicit à malo non bonum, ab hoste non salutem, vitæ pacísque remedium ab autore mortis, & discordiarum inuentore non petendum.

Malignis artibus amor extorquetur.

Amatoris virus haustum dementat & enecat.

Mulier veneficam cōsulens decipitur.

Nihil à diabolo boni expectandum.

9. *Et ille recusabat stuprum.*] Pro adulterio ponitur etiam apud Latinos, vt constat ex lege Iulia de adulteriis. Optimè hic S. Ambr. occurrit: *Non solùm lubrica, sed etiam procax, importuna, petulans est libido; nec habet quod vereatur adultera.* lib. de Ioseph cap. 5. Sed ô admirabilem adolescentis fortitudinem. *Profectò* (vti loquitur S. Chrysost.) *non tam admirabile in fornace Babylonis mihi videtur esse tres pueros, & illæsos permanere; vt admirabile hoc, & rarum, quòd tantum certamen iustus sustinuerit.* homil. 62. in Genes. multa quidem in hoc certamine difficilem, imò & impossibilem spectatâ imbecillitate naturæ, victoriam reddebant; vt proinde haberi debeat pro insigni miraculo diuinæ virtutis; quòd victor euaserit Ioseph. Enimuerò iuuenis erat; quæ quidem ætas feruore sanguinis & ardore cupiditatum procliuis est ad libidinem. Deinde incitabatur, & solicitabatur à domina sua, à qua si ei assentiretur ingentia expectare bona poterat: sin autem repugnaret, grauissimas calamitates & extremum timere debebat exitium; nec semel tantum aut leuiter, sed vehementer, & instanter & assiduè solicitatus est. Et nihilominùs inter incendia illæsus, in salo fluctibus vndique ac procellis impetitus nauigat in tuto iuuenis: nec tot tantísque sulphurei, quin potiùs tartarei ignis tormentis repercussus: casti illius animi murus labefactari potuit. Planè vel ingentes arbores magnis crebrísque percussæ ictibus concidunt, etiam durissima saxa minutissimis assiduè cadentibus guttis excauantur: quantò magis homo, *cuius caro non est ænea, nec fortitudo eius est fortitudo lapidum*, (vt inquit Iob. 6.) magnitudine & assiduitate tentationum superabilis est.

Grande miraculum ex tentatione meretricis iuuenem illæsum euadere.

Solâ Dei gratiâ fragilis homo euadit illæsus ex tentatione carnis.

10. Certè qui considerabit infirmitatem naturæ humanæ non mirabitur, quòd homo illecebrarum tentationibus victus succumbat: sed quod illis eisdem impugnatus persistat tamen, diuinæ gratiæ, quâ homo suffultus consistat, virtutem venerabitur. Benè hoc ipsum expendens Procopius ait: *Si consideremus ætatem Iosephi: erat adhuc flos ipse, & iuuentutis quoque flagrabat igne. Foris arietabatur intemperse libidinosissimæ mulieris: quapropter eius castitas maiorem apud omnes meretur admirationem.* hæc ille. *arietabatur*, dicit: quasi turris esset munitissima, & prorsus inexpugnabilis, contra quam disposita & collibrata essent multa, & insanæ magnitudinis tormenta bellica, quæ tamen frustrà quaterent arcem in rupe collocatam. Prætereà hoc ipso exemplo Ioseph satis apparet nullam esse, nec iustam, nec idoneam, nec probabilem peccandi excusationem: non humanæ naturæ infirmitatem, non ad libidinem iuuenilis ætatis procliuitatem, non obiectas extrinsecùs occasiones, non illecebras, non irritamenta, non magnas spes commodorum, non ingentem metum calamitatum, & malorum terrorem; non assiduam, atque importunam solicitationem. His quidem omnibus, & pluribus, & grauioribus, si quæ aliæ sunt, tentationibus homo impugnatus potest tamen præsidio diuinæ gratiæ non sustentari modò ne labatur; sed insuper fortiter vincere & gloriosè triumphare. Nam his omnibus grauissimè tentatus est Ioseph, & hisce quasi machinis vehementer appetitus valde oppugnatus, diu multúmque vexatus, nec vinci tamen potuit, nec de proposito colendæ castitatis vel tantulum dimoueri.

Ioseph turris inexpugnabilis.

Nulla peccandi excusatio iusta.

Fragilis homo per Dei gratiam inuictus.

11. Portò ad gloriam Ioseph multum conduxit, quòd grauissimum subierit certamen, vt illius virtus aduersitatibus probata, pudicitia illecebrarum irritamentis pertentata, fides & constantia tot tantísque periculis exercita illustriùs multò prænitetent, pérque omnes ætates ab omnibus terrarum gentibus longè gloriosiùs celebrarentur. Hac ratione permittuntur à Deo mala, vt ex illorum impugnantium certamine impugnata vincénsque tamen virtus emineat. Quid enim virtus est, aut in quo virtutis & natura declaratur, & vis ostenditur: nisi quòd malis ac vitiis fortiter repugnet. Hinc apparet sine malo, ac vitio nullam haberi (quoad exercitium) virtutem; quam Deus vt absolutam perfectámque redderet, permisit id, quod erat ei contrarium, cum quo depugnare posset. Agitata enim malis quatientibus stabilitatem capit, & quantò frequentiùs impellitur, tantò firmiùs roboratur, tantóque pulchriùs splendescit. Quare optimè philosophatur Lactant. *Virtutem, aut cerni non posse, nisi habeat vitia contraria; aut non esse perfectam, nisi exerceatur aduersis. Hanc enim Deus bonorum ac malorum voluit esse distantiam; vt qualitatem boni ex malo sciamus, item mali ex bono; nec alterius ratio intelligi sublato altero potest. Deus ergo non exclusit malum, vt ratio virtutis constare posset.* lib. 5. de iustitia. Quod quidem in singulis virtutum actionibus apertum est. *Quomodo enim* (adiungit) *patientia vim suam, noménque retineret; si nihil esset, quod pati cogeremur? Quomodo laudem mereretur deuota Deo suo fides, nisi esset aliquis, qui à Deo vellet auertere? Nam* ideò

Virtus exercita illustriùs emicat.

Non est virtus quæ non depugnet, impugnetur, exerceatur.

Virtutes non celebrarentur, nisi impugnarentur.

ideò potentiores esse iniustos permisit, vt cogere ad malum possent. Enimverò si aduersa nulla forent, quæ pateretur Iob; illius patientia non appareret; noménque inter homines non celebraretur. Si Ioseph petulantiam Ægyptiæ non sustineret, quænam illius castitas, quantáque esset virtus, prorsus ignoraretur. Ardeat igitur impuro affecta mulier: nullum non moueat lapidem, machinámque admoueat ad labefactandam adolescentis constantiam: vt notum sit mortalibus, quàm castus fuerit animus, quam pura constánsque fides Ioseph: atque illius exemplum hominibus in documentum: ipsúmque nomen in sempiternum habeat victricis pudicitiæ monumentum.

Tentatio Ioseph profuit illi ad virtutē & honorem, nobis ad exemplū.

12. Tentatur adolescens, cùm maximè vel ipse feruor ætatis impellit in libidinem, vt ista fortiter compressa victoriam pariat illustriorem. Hinc eleganter pudicitiæ laudes concelebrans S.Zeno Veronensis hæc adiungit: *Beata* (scilicet pudicitia) *cùm alludit in pueris; beatior cum adolescentibus lapsus feliciter timet; beatissima, cùm in iuuenibus carnalia extinguere laborat incendia. Sanè in senibus vt est honoranda; ita miranda non est; quia licèt sit victrix, tamen triumphi sui palmam senectutis cum vigore partitur. Cessat enim concupiscentiæ pugna, vbi succrescentibus morbis ipsa necessitate etiam impudicorum pudica fiunt membra.* serm. de pudic. Itaque licèt omnem ætatem adornet pudicitia, nullam profectò magis, quàm iuuentutem; quia quò ibi periculosiùs colluctatur, & operosiùs laborat: eò fortiùs vincit; gloriosiùs triumphat; pulchriórque, & (liceat dicere) diuinior effecta multò quidem reddit iuuentutis palmam nobiliorem. Quapropter in lege gratiæ vnum est ex potissimis Christi miraculis, quod innumerabilis in ea floreat præcellentium castitate iuuenum vtroque in sexu multitudo. Scilicet hanc supra naturam è cœlo in terra aduexit Deus homo virtutem, quam in seipso, & in matre suâ Virgine dedicauit, mirabilitérque mortalibus expetendam reddidit. Enimverò (vti adnotauit S. Zeno Veronensis) *Dei mater fuit Virgo post connubium, Virgo post conceptum, Virgo post filium. Denique si esset aliquid virginitate melius, Dei filius hoc magis potuerat suæ matri præstare, cui præstiterat, vt diuinæ virginitatis honore polleret.* ser. de continentia. tom. 3. bibl. PP.

S.Zeno Veron. Pudicitiæ encomia.

Castitas in senibus nec difficilis, nec gloriosa.

Castitas in iuuenibus laboriosa, & gloriosa.

Castitatem Deus homo in se, & in matre Virgine dedicauit.

S.Zeno Veron. Deus matri suæ admirādum virginitatis donū dedit.

13. Mirum verò est, vbi Virgo Dei mater virginei pudoris in terra vexillum extulit, quàm vberes castitatis flores, fructúsque natura hominum produxit. Germinat quotidiè Christi Ecclesia viduarum continentiam, coniugum honestatem, Virginum integritatem: vtique in carne mortali homines de puritate cum spiritibus ipsis immortalibus decertantes eò clariorem efferunt palmam, quò periculosiùs agentes thesaurum in vasis fictilibus, & Angelicam in carne peccati seruant puritatem. Igitur, ô vos, quæ coniugalem statum Ægyptiæ, maritum & familiam habetis, illius impurum animum & lasciuiam ne imitemini; teneat vos in fide, quam Deo ac viro promisistis, ipse timor, qui carnem solet compescere, ne lasciuiat! prudentissimè quidem coniugatam fœminam instruens S. Zeno Veron. ita demum colligit: *Si es sumptura remedium; dubium non est, hoc solum esse, vt flammas tuas maritalis gladij contemplatione compescas.* serm. de continent. Profectò si quæ vlla est huic Ægyptiæ persimilis, & gladium mariti cogitaret, ab omni prorsus dedecore animum cohiberet. Cæterùm ad omnem statum, ordinem, sexumque illud ab eodem Pontifice ac martyre saluberrimum consilium pertinet: *Non habet concupiscentia locum, vbi patientia dominatur, vbi viuitur sobriè, vbi mors timetur, imò hunc timorem (quod est verius atque iustius) transfer ad Deum, & quale illud sit repentè extinguetur incendium.* Deerant hæc omnia in Ægyptia muliere, ideóque in tantam prorupit inuerecundiam. Erant verò in Ioseph Dei sui timor, reuerentia in herum sibi tam beneuolum, támque beneficum; mortísque recordatio; inferni metus; vita deinde non eneruata deliciis; sed laboribus exercita, cibi potúsque temperantia, Deique perpetuò assistentis gratiæ præsidium: atque ideò cùm per singulos dies, & mulier molesta esset adolescenti, ille tamen recusabat stuprum.

Pos B. Mariam terra castis exuberat.

S.Zeno Veron. Mulierē cohibet timor gladij maritalis.

S.Zeno Veron.

Dei timor libidinē extinguit.

Quæ iuuant ad comprimendam libidinem.

14. Et quidem percommodè hunc locum in natalitiis Dei hominis, & virginei partus celebritate commentamur. *Intrans videlicet* (inquit S.Zeno Veron.) *in Mariam, vniuersa cordis desecat vitia: vulnúsque mulieris, dum de Virgine nascitur, curat. Signum ergo salutis accipite, corruptelam integritas, partum est secuta virginitas:* serm. de circumcis. Qui denique Virginis partum contemplatus exclamat: *O magnum sacramentum! Maria Virgo incorrupta concepit; post conceptum Virgo peperit: post partum Virgo permansit. Ita Christus in hominem se fecit nasci, quemadmodum homo non potest nasci, qui sanè ideò carnem est dignatus induere, vt nemo se possit per carnem, cùm dies iudicij aduenerit, excusare.* serm. 2. de natiuitate. Nostros ille quidem suscepit affectus, vt emendaret, & sanctificaret, nostram ille carnem assumpsit, vt puram efficeret, & contrà dæmonum insultus armaret. *Igitur qui* (vt loquitur idem Veron. Episcop.) *cœlo egressus sacratæ templi virginalis hospes pudicus illabitur, & requiescit liber sflorentissimo in domicilio castitatis.* ser. 3. de natiuit. Nostra purissimus IESVS, vt de illius misericordia speramus, medebitur vulnera; vitia carnis exuret; flammas libidinum extinguet, cœlestéque istud castitatis donum suis infundet fidelibus, iis maximè, qui beatissimæ ac purissimæ Virginis matris & nomen inuocant, & opem implorant, & maiestatem reuerenter colunt: ac denique pro virili contendunt, vt ab hoc diuinitatis sacrario religiosam, & castam vitam accipiant; ab hoc florentissimo virginitatis prato, suos quisque vernantium virtutum flores colligat, quibus vniuersus ordo, statúsque & sexus in Ecclesia Christi, & cœleste quiddam aspirent, & pulcherrimè vernant in æternitatem.

S.Zeno Veron. Signum salutis virginitas B. Mariæ.

Verbum caro factū tollit excusationem peccandi per carnem.

B.Maria diuinitatis sacrarium.

Deuotis B. Mariæ donū castitatis donatur.

SECTIO VI.

Accidit autem quadam die, vt intraret Ioseph domum, & operis quippiam absque arbitris faceret: Et illa apprehensa lacinia vestimenti eius, diceret: Dormi mecum. Qui relicto in manu eius pallio fugit, & egressus est foras.

A

1. INtereà igitur dum Ægyptia suæ libidini occasiones captabat, & solicitare castum pectus adolescentis non desistebat; opportunum aliquando tempus inuenit; Iosephus scribit fuisse, *Quo in ciuitate publicum agebatur festum, ad quod cum tota familia abijsset, causata mulier ægritudinem domi se continuit; inqua etiam Ioseph vtpote domesticarum rerum administrator, & (quod fortè certius est) ne idolorum celebritati seruus veri Dei cum impiis simul interesset; futuri tamen nescius periculi, remansit.* Sed ex ipso autore istam præstat audire sententiam. Sic enim scribit, *mulierem verò repulsa magis etiam accendebat, quòd non putaret Iosephum pernegaturum.* Putabat scilicet nequaquam fieri posse, vt homo ad carnis voluptatem inuitatus nō statim annueret; non dominæ seruus amorem magni faceret, non adolescens suæ indulgeret ætati: sed amantis vota excluderet, amorem odio rependeret, lacrymas irrideret; vt esset in adolescente tanta durities, in seruo tanta rusticitas; in homine tanta esset, non tam constantia, quàm obstinatio. Putant improbi, quam in se non habent, aut potius habere nolunt, etiam aliis fore impossibilem virtutem.

Ioseph. — *Putant impuri purum esse hominē non posse.*

B

2. Sed (inquit) *illa non cessante morbo secundas illi machinas admouere cogitat. Ergo publico festo instante, cuius celebritatem fœminas quoque frequentare mos erat, fingit morbum apud maritum, captans solitudinem, & ad Iosephum solicitandum opportunitatem; quam nacta supplex blandiciis talibus eum adoritur: Satius quidem erat primis precibus, non repugnantem cedere, idque vel dignitati precantis deferre, vel amoris vehementia; quâ cogente oblita me dominam ad tam abiecta verba descendi: Sapies tamen si vel nunc cedes, & prius erratum corrigas; siue enim iterum rogari expectabas; iam facio accuratiùs etiam, quàm ante.* Credi potest fœmina œstro libidinis agitata; quod precibus blandicias, & blandiciis preces adiunxerit; nunc supplex; modò imperans, nunc dominam agens, nunc amantem, ac velut ancillam sese in varios dolos, astutiásque affingens, vt impuro tandem ardori fieret satis. Graue quidem prælium, & de quo non nisi abundantior Dei gratia saluum hominem eripere potuisset. Mulier enim libidinosa, & lasciua facilè vincit etiam fortissimos, vel procacitate petendi, vel importunitate flagitandi.

Iosephus. — *Mulier verbis pertētat castum iuuenem.* — *Fortiter mulier castum solicitat iuuenem.*

C

D

3. Exemplo Sanson est, quem prorsus inuictum, atque insuperabilem hostibus petulans vna muliercula tandem assiduitate, atque importunitate precum vicit, & perdidit. Legimus enim. *Cúmque molesta esset ei, & per multos dies iugiter adhæreret; spatium ad quietem non tribuens defecit anima eius* (Sansonis) *& ad mortem vsque lassata est; tunc aperiens veritatem rei; dixit ad eam,* lib. Iudic. cap. 16. Quare quem armati, bellóque instructi virorum exercitus non vicerunt, vna muliercula Dalila; quæ iuxta Procopium interpretatur, *mendicula*, ineptissimis blandiciis victum, ligatúmque Sansonem prostrauit. Igitur Ægyptia non minùs importuna, & fraudulenta, quàm Philisthæa, vlteriùs procedit. *Ægritudinem ad hoc finxi, & festi lætitiam tuæ consuetudini posthabui; quare aut præsentem voluptatem elige, & amanti obsequere, maiora etiam commoda expectans: aut odium meum & vindictam; si mea gratia castitatis opinionem præferes.* Viperina quidem vox fœminæ; quæ quo gracilior, blandiórque, eò fortiùs infigitur virorum animis,

Importuna mulier vincit. — *Iud. 16.* — *Sansonem mortalium fortissimum vna muliercula vicit.* — *Procop.* — *Iosephus.* — *Vrget acerrimè tentatrix mulier.*

E

eósque faciliùs vincit, arctiúsque constringit. Quia verò mulier hanc tandem sibi optimam spe victoriæ struxerat occasionem; haud dubiè nunc magis sese comptam ornatámque ad fallendum ostentauit. Scribit enim Procop. *Verisimile est libidinosam istam mulierem externis adiumentis, & fuco formam adiunxisse, quo magis capere posset florentem ætate iuuenem.*

Vox fœminæ quò blādior, eò fortior. — *Procop.* — *Armata lenociniis mulier.*

4. Spectandum profectò duellum castitatis, & libidinis. Hinc mulier armata blandiciis tartareas libidinosi ignis flammas eructans, & belluinæ crudelitatis (nulla enim sæuior bellua, quàm mala mulier) minas intentans adolescentis pudiciciam pertentat castum pectus fœdare, constantémque in Dei timore animum labefactare contendit. Nihil quod irritare, inuitare, illicere, delectare; nihil quod fallere, irretire, vencire; nihil quod dementare: nihil quod terrere ac prosternere possit animum adolescentis, Ægyptia prætermisit. Contra verò Hebræus iuuenis stat immota rupes, adamante fortius ostentat pectus; inuicto animo respuit iacula, & ebullientes ab orco flammas diuinâ gratiâ irroratus extinguit. *Ad hæc verba,* (adiungit Iosephus) *lacrymásque verborum testes, nec miseratione induci; nec terrore cogi potuit, quominùs perstaret in suo pudicitia proposito, constantérque restitit intentanti iniustam afflictionem; malens acerbissima quæque sufferre, quàm oblatis perfrui, non ignarus iusto sed dignum supplicio fore, si quicquam tale in mulieris gratiam admitteret.* O admirabilem in adolescente prudentiam! ô insuperabilem in homine fragili constantiam! ô raram inter homines castitatem! ô pudor, ô dedecus adolescentium, qui non inuitantur, sed inuitant; non illiciuntur, sed illiciunt; non pertentantur ad malum, sed vltrò importunéque pertentant, impugnant, atque turpiter tandem expectant, exposcunt, extorquent!

Duellum castitatis & libidinis. — *Inter mœcham & castum pugna.* — *Ioseph.* — *Perstringitur adolescentium lasciuia.*

5. Ferit huius adolescentis virtus, aut timiditatem, aut veriùs malignitatem illorum: ægrè ferunt tantam, tam egregiam in primoribus annis, in flore iuuentutis, & narrari, & celebrari pudiciciam; bonos semper mali oderunt, quorum scilicet in oculis malè viuere pudet: qui peccantium frontem etsi non verbis, quia tacent; tamen ipso vitæ genere dissimili feriunt, & verberant: castigare enim videtur, quicumque dissentit. Inde maior etiam laus Ioseph, quòd illum improbi, vt monstrum, hominem scilicet humani affectus expertem irrideant, & boni prudenésque vt cœlitùs editum miraculum, terrestrem scilicet Angelum, hominem in carne diuinitùs viuentem suspiciant, & admirentur. Sublime illud diuinæ prouidentiæ consilium vt plures esse malos permittat, & paucos ipse bonos efficiat. *Ideò enim plures* (scribit Lactant.) *iniustos esse permisit, vt virtus esset pretiosa, quæ rara est. Nam quæ virtus esset innocentia; nisi laudem raritas dedisset? Verùm quia naturâ sic comparatum est, vt odium, cupiditas, ira in id, quod incubuerunt, agant cæcos, supra hominem videtur culpâ vacare. Alioqui si natura pares omnibus affectus dedisset pietas nihil erat.* lib. 5. de iustitia. Itaque multitudo laborum facit, vt paucitas bonorum maiore in pretio habeatur; ideóque pro miraculo castitas Ioseph celebretur; quòd vnus tunc fuerit in Ægypto, fortéque in gentibus terrarum, & nunc non multos habeat imitatores;

Ferit casta vita & afflatus libidinosus. — *Bonos semper mali oderunt.* — *Rara virtus ideò pretiosa.* — *Lactant.* — *Boni quia pauci, ideò pretiosi.* — *Castus & rarus, & pretiosus.*

&

& paucos, qui eum superent, aut certè adæquent.

6. *Accidit vt quadam die intraret Ioseph domum.*] In eam scilicet partem domus, in qua fortè aderat mulier: inde illa oblatam sibi à Deo putauit occasionem fallendi iuuenis, & propriæ libidinis explendæ: sed quorsum Ioseph, si castus, si iustus, si prudens, eò se intulit, vbi certum nouerat periculum? cogebant nimirum domini negotia, quæ sine illius offensa deserere haud poterat. Illud enim quod sequitur: *Et aliquid operis faceret:* Chaldæus habet: *vt inuestigaret scripta rationis suæ.* Id autem est: vt tanquam procurator dispensatórque bonorum domini, exquireret, & scrutaretur libellos dati, & accepti: quare non est culpabilis ingressus iste Ioseph in illam domus partem, vbi fortè libelli asseruabantur; solitúsque erat huiusmodi exequi negotium, non lasciuiâ, non curiositate, sed necessitate sui procurandi muneris, diligentiáque ductus eò subintrauit. Hinc illud S. Ambr. *officij sui & commissi muneris ingressum gratiâ, remotis arbitris ac domesticis apprehendit eum. Excusatur Ioseph scriptura testimonio, quia commissum à domino nequibat deserere obsequium.* lib. de Ioseph. cap. 5.

Ioseph non imprudenter se in periculum immisit.

D. Ambr.

7. Adhuc tamen culpari ab aliquo iustus poterit, vti S. Ambros. animaduertit: *Non enim satis est, quod securus sui domus interiora, quasi qui capi non posset, ingressus est; iustus debuit præuidere, ne furenti copiam daret, & eius illa peccato periret.* Id quidem prudentia, & caritas, & modestia exigere videtur à Ioseph; non sese illuc inferre, vbi vel suo tantum aspectu pusilla mulieris anima feriatur. *Væ mundo à scandalis.* Matth. 18. clamat Dominus. *Scandala quidem* (vti definit S. Chrysost.) *sunt prohibitiones rectæ viæ.* In quo sensu colligit etiam Rabban. *Ille ergo scandalizat fratrem, qui ei dicto, actúve minùs recto occasionem ruinæ dederit.* Scandalum præbent, hoc est, offendiculum ad ruinam spiritus, quæ se curiosiùs ornant, comunt, colorant fœminæ, atque huiusmodi lasciuiæ vanitatísque simulachra virorum oculis, & animis obiiciunt; vt pulchræ celebrentur; & amentur. Hæc prima mali labes: hæc vna radix omnium infelicitatum, quæ in genus fœmineum pullularunt. Quapropter parentibus erga filias, & maritis erga vxores illud optimè consuluit Clem. Alex. *Ea* (inquiens) *quæ à fœminis ad luxum comparantur, ab eis tanquam pennæ, detrahenda sunt; vt quæ instabilem superbiam ac mollitiem, inanésque voluptates procreent, quibus excitatæ, & quodammodo alatæ sæpè à matrimonio resiliunt. Quocirca fœminæ honestè ornandæ, & pudore astringendæ sunt, ne à veritate propter mollitiem diffluant.* 3. pædag. cap. 11. Nimio quidem isto ornatu miseræ inprimis sibi nocent, dum illo magis effœminantur, diffluunt in lasciuiam, superbos induunt spiritus, vanitatéque inflatæ non se domi possunt continere: quin foràs erumpant, vt sui faciant ostentationem, venentúrque hominum laudationem, & (quod peius est) amorem, veriùs dicam, concupiscentiam inflamment.

D. Ambr.

Matth 18.

S. Chrys.

Scandalum occasio ruinæ.

Rabban.

Fœmina curiosiùs ornata scandalũ præbent.

Clem Alex.

In fœminis castiganda curiositas lenocinij.

Nimio mulier ornatu & sibi & aliis nocet.

Ornata mulier amat videri & ostentari.

8. Profectò si parentes, & mariti isti mulierum moderando affectui occurrerent; nec illo lasciuiæ, vanitatísque expanso velamine instructæ nauiculæ mari sese traderent ad procellas, ad naufragia: nec illo alarum remigio suffultæ auiculæ, è nido auolarent, vt fractæ viribus, dum se in aperto librare diu nequeunt, in lutum prolabantur: aut incautè alicubi considentes illi-

Mulier, nauicula, & auicula facilè periclitatur.

A gentur aucupio, vel iaculo transfixæ perimantur. Dein quæ tanta ista est multorum hodie iuuenum impudentia, vt sese misellis ad ruinam ostentent nitenti facie, fulgenti amictu, concinnato capite, conspiciendos, atque amandos. Heu nos miseros, quid alteri periculo sumus? quid alteri concupiscentiam importamus? *Nescio an impunè abeat, qui alicui fuerit causa perditionis,* inquit Tertull. lib. de cultu fœmin. potuisset astruere puniendum haud dubie, qui alteri scandalum præbuerit. Clamat enim Propheta: *Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis?* Isai. 1. Semen dixit, quippe, qui non modò improbi, sed aliis subinde improbitatis sementem subministrant; seu

Iuuenes cincinnati scandalo sunt.

Tertul.

Digni suppliciis qui scandalum præbent.

Isai. 1.

B potius semen sunt ipsum, ex quo nascuntur, pullulant, adolescunt improbitatum segetes. At non modò segeti, sed etiam radici, & huic longè grauior diuinæ vindictæ flamma superueniet. Verè siquidem dixit S. Chrysost. *Tu quoque si reliquis perditionis causa fueris, grauiora patieris, quàm qui per te subuersi sunt. Neque enim peccare tantum in se perditionis habet, quantum quod reliqui ad peccandum inducuntur.* hom. 25. in epist. ad Roman. Nihil ergo (inquies) dixi, quoad malum prouocem, & in ruina impellam proximum: ergo sibi malum ipse consciscit, se ipse vltrò in barathrum propellit. Non effugies planè.

D. Chrys.

9. *Beatus vir, qui non abiit in consilium impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra*

C *pestilentiæ non sedet.* primo omnium Psalmo Psaltes concinuit. Extremum quidem posuit malorum sedere in cathedra pestilentiæ. Hebr. לֵצִים *lecim, derisorum.* Sic eos nominat, qui aliis sunt scandalo: irrisores nimirum Dei, ac virtutis. Et ne quis existimet eos tamùm perstringi, qui sceleratam ex cathedra doctrinam inculcant, quales sunt hæretici & pseudoapostoli; itémque nebulones, qui serpentinâ voce ad peccandum inuitant: non apposuit vates. Et in cathedra pestilentiæ non loquitur, non docet, non prædicat: sed in cathedra pestilentiæ non sedet. Nam vel ipsum tantummodò sedere, sine conspici, apparere in sede pestilentiæ, in habitu scelerato, in turpi quodam illicio, satis est vt pestem excitet,

Psal. 1.

Irrisores Dei & virtutis.

Scandalum, & malum exemplum pestis est Reip.

D contagiúmque scelerum mortísque luem, & perditionis tabem exhalet. Pulchrè pestilentiam dixit: hæc enim vel sola ipsa rei labefactæ vicinitate, halitúque vulgatur; etsi autem, quod facio, laus mihi videtur, si tamen inde proximis datur scandalum, ab Apostolo iure damnatur: *Noli propter escam destruere opus Dei.* ad Rom. 14. abstinendum igitur potius est ab illo cibo, ne pusillus quiuis te manducantem intuitus scandalum patiatur. Expende obsecro cum S. Chrysost. *Salutem fratris vocat diuinum ædificium. Si ergo Ecclesiam destruere, graue est, & scelestum: multò magis si hoc templo spirituali fiat. Augustior est enim homo, magisque venerandus, quàm Ecclesia. Non enim propter parietes mortuus est Christus,*

ad Rom. 14.

Nullo modo dandũ proximo scandalum

D. Chrys.

Sacratior est homo, quàm templum.

E *sed propter ista Spiritus sancti templa.* homil. 25. ad Roman.

10. Itaque scandalum præbere proximo cum sacrilegio subuertendi templum comparat Apostolus: deinde quantæ sit inhumanitatis, ostendit. *Sic autem* (inquiens) *peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam in Christum peccatis.* 1. Corinth. 8. & quidem sermo erat de cibis, qui idolis fuerant oblati, expendit verò subtiliter locum S. Chrysost. *Non scandalizantes*

1. Cor. 8.

Scandalum præbens ægrotum verberat.

 dicit,

dicit, *sed percutientes; vt verbi significantia crudelitatem ostenderet. Quid enim homine inhumanius existimari potest ? qui ægrotum verberat ? Etenim omni plagâ grauius scandalizare est: nam sæpenumerò, & mortem affert.* homil.20. in 1. Corinth. Qui ergò proximis, vel dicto, vel facto præbet scandalum maximè si spiritu infirmi sint, faciléque ad ruinam impellantur, & ad malum incitentur, misellos vtique febribus in xenodochio exæstuantes inflicto insuper verbere contundit, discruciátque, pro medico exhibens se carnificem. Cõtrà verò Apostolus de seipso contestatur: *Si esca scandalizat fratrem meum; non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem.* 1.Corint.8. O digna Paulo sententia! Expendamus singula cum Theophyl. *Non dixit, si iustè scandalizem, sed quacumque ratione. Nec ait, non manducabo idolis oblatum, sed carnem simpliciter, etiamsi permissum fuerit. Nec vno vel altero die, sed ne per omnem quidem ætatis meæ cursum. Nec dixit, vt ne perdam, sed simpliciter ne scandalizem.* Denique optimè hinc S. Ambros. colligit. *In tantum charitati studendum docet, vt licita pro illicitis habeantur, ne obsint fratri.*

Summæ crudelitatis scandalum præbere.

1.Cor.8.

Theoph.

Etiam à licitis abstinendum ne detur proximo scandalum.

S.Ambr.

11. Ex his omnibus valde perstringitur eorum temeritas, qui nihil pensi habent etiam illicita, & obscœna in oculis pusillorum committere; imò & miseros obiectis verbo factóque irritamentis, ad peccandum inuitare, ac secum perditionis æternæ pertrahere in ruinam. Verùm enim verò Ioseph tam iustus, quàm purus ab omni scandalo excusatur. *Nam qui* (animaduertit S.Ambros.) *aduersari sibi Domini sui videbat vxorem, neglecti officij etiam à Domino cauere debebat offensam: simul adhuc sermonis, non comprehensiuius putabat audaciam.* lib. de Ioseph cap.5. Itaque Ioseph illuc intrauit, vt mandatum heri sui exequeretur, nec infecto negotio poterat abscedere; quin iniuriam domino faceret, & illius conflatet iracundiam. At scandalo erit insanæ mulieri; Benè. sed illa patietur scandalum pharisaicum. At ipsemet incurret periculum, ne ab audaci fœmina teneatur. Id quidem accidit, sed cùm ad eam vsque horam solius vocis tentamenta fuerit expertus; haud dubiè timere non poterat tantæ impudentiæ, ac temeritatis fore mulierem, vt vi ageret; ac violenter iniectis in adolescentem manibus extorquere vellet amoris commercium, quod blandiciis obtiti consueuit.

D.Ambr.

Ioseph nullam occasionem, scandalimve præbuit.

Amoris commercium vi non extorquetur.

12. *Illa apprehensâ lasciuiâ vestimenti.*] Quicquid suprà dictum fuerit ex Iosepho; mihi persuadeo adolescentem intrasse in aliquam illius palatij cameram, vbi sui muneris negotia obiret; atque illuc dominam cùm prænotaret, sine arbitris solum esse iuuenem, de improuiso sese intulisse. Dicit ergo: *Dormi mecum*: hoc ipsum identidem spurca mulier repetebat: quod vnum in corde gerebat: quid quæso impudentius, quid purulentius? ita in cœno, & stercore fœtido sus volutatur. Sed quid hoc in Ægyptia gentili lacertorum, crocodilorum, & huiusmodi monstrorum adoratrice nouum, ac mirandum videri debeat; cùm etiam inter fideles (quod summum dedecus est) hoc gehennali incendio mulieres absumantur? An non de quacumque maiorum vrbium dicere potest Dominus, quod olim ad Hieremiam dixit? quid tu vides? & dixi: *ollam succensam ego video.* cap.1. vbi sic Theodoret. *Vocat lebetem vrbem Hierusalem, ignem autem Regem Ba-*

Impura verba mulieris impudentis.

Hierem.1.

Vrbes magnæ lebetes, ollæ, cacabi carnium.

Theodor.

A *bylonium, &c. Hierusalem etiam* Ezech. 11. *lebetem vocat, & incolas eius carnes.* Itaque maxima quæque vrbs (ô probrum, ô infamia!) lebes, ollaque libidinum flammis ebulliens videtur; nam etsi multi vtriusque sexus Christianam modestiam, & castitatem ritè obseruent, at plerique sunt etiam, ita omni turpitudine pleni, vt non iam homines, animo immortali præditi, sed planè carnis putidæ, quæ in cacabis inferorum decoctæ ad solenne cacodæmonum epulum præparentur, esse videantur; quin ipsæ quoque meretricium professæ, quid aliud in populo sunt, quàm lebetes, ollæ, cacabi, fœtido nigrore, fœtidioréque nidore mirandum in modum horribiles, in quibus gehennali flammâ succensis putidæ porcorum carnes decoquuntur.

Turpes fœmina lebetes ollæque coquendis carnibus.

B 13. *Dormi mecum.* Vox quidem & res ipsa, quàm impudentissima in fœmina, & nobili, & matre familiàs. Et quidem cùm verba scurrilia, & impudica viros dedeceant, tum maximè in fœminis, à quibus natura ipsa omnem modestiam, pudorémque exigit, indigna, & probrosa iudicantur. Imò si ita res habet in opinione hominum, vt & honestate ipsa verborum turpitudinem omnium impudicæ fœminæ occultent: turpiúsque impura dicta, quàm facta infament. Nam vbi per verba turpitudo eructatur signum est abundantiùs scatere intùs in anima fœditatem, quæ sese in angusto cordis volutabro non potest continere. *Sepulchrum patens est guttur eorum*, Psal.
C 5. de huiusmodi inuerecundorum genere cecinit Propheta, vti explicat S. Chrysost. hisce verbis. *Etiam eorum, qui obscœna verba loquuntur, ora sepulchra appellat: ille enim fœtor est sensibilis multo grauior, qui quidem ex animæ putrefactione oritur.* At erunt, qui dicant per scurrilitatem, & iocum sæpiùs illa verba impura effutiri, cùm nihilominùs illæsus in animo affectus, & in opere sit effectus castitatis. Non probo dictum; *Ex abundantia enim cordis os loquitur, & malus homo de malo thesauro profert mala:* dicit Dominus Matth. 12. Est quidem in animo plus turpitudinis, quàm per verba prorumpit: intùs lacuna & forìs tantùm expumat: intùs mare, & forìs exæstuat. Quem sensum optimè attingit Theophylact. in hunc
D modum. *Quando videris quempiam obscœnè loquentem; scias quòd multò plura habeat in corde, quam quæ loquitur; nam ex abundantia effundit se in externa, & thesaurum possidet absconditum; paruam enim partem declarat.*

Turpia verba nimis infamant.

Turpia verba effluentè animi turpitudinè indicant.

Psal.5.

D.Chrys.

Execrandus fœtor turpium verborum.

Matth.12.

Theoph.

14. Valde itaque indecens est turpe loqui: nam corpus impurum sæpenumerò propter indigentiam mulierculæ prostituunt: at impura verba ob immoderatam libidinem, & effrænem inuerecundiam proferre consueuerunt; Certè, vt cætera desint, illud omninò verum est, quod scripsit Alex. Clem. *Qui malâ vtuntur oratione; nihil differunt ab iis; qui malo facto vtuntur.* Stromat.1. Benè quidem; Ad vitam impuram propiùs acce-
E dit sermo impurus. Illud etiam seriò animaduertendum non modò loqui; sed etiam audire obscœna valde periculosum, imò etiam dedecorosum esse. Pulchrè siquidem dixit S. Bernard. *Facilè fiunt, quæ libenter audiuntur.* lib. de inter. domo. Vtrumque viro Christiano fugiendum. Etenim (vti docet S. Chrysost.) *non alia res æquè improbos, & inuerecundos facit, vt impura, vel dicere vel audire. Nihil ita dissoluit neruos pudicitiæ; quid vilius homine turpiloquo?* homil. 6. in 2. Corinth. Facit quidem hæc turpium, tam locutio, quàm

Verba turpia simul cum factis turpibus inueniuntur.

Clem.Alex.

D.Bern.

Loqui & audire turpia facit inuerecundos.

D.Chrys.

quàm auditio inuerecundum, & qui loquitur, & qui audit: sensímque sine sensu omnem pudorem eneruit; cuius maximè velut fulcimento stabilis videbatur consistere virtus castitatis. quid plura? *corrumpunt bonos mores colloquia praua*; refert Apostolus dictum Menandri Poëtæ. Quod quidem æquè intelligitur de sacrilegiis hæreticorum, ac de huiusmodi libidinosæ gentis obscœnis verbis: ad quem sensum Origenes adducit versum illum supradictum: *Sepulchrum patens est guttur eorum.* Psal. 5. *Quicunque* (inquiens) *verba mortis de faucibus proferunt, ipsorum fauces sepulchra dicuntur: Sicut sunt omnes, qui vel contra veram fidem vel contra disciplinam castitatis loquuntur.* homil. 3. in Cantic. Eodem scilicet versu damnantur, eodem fœtoris, & horroris sepulchrali symbolo; & blasphemiæ contra fidem, & impura verba contra castitatis puritatem describuntur. *Luem pestémque* vocat S. Basil. *quæ à linguis per aures vulgata vitam gratiæ tollit, & scelerum mortem induit.* Vide homil. 9. Denique omnibus illud S. Isidori animis fixum inhæreat: *Vanus sermo polluit mentem, & facile agitur, quod libenter auditur.* lib. 2. solil. Adde, & quod huiusmodi festiuè dicitur, auidè iam factum innuitur.

Pudor fulcimentum castitatis. 1. Cor. 15. — Psal. 5. — Origen. — *Blasphemia contra fidē & impia dicta contra castitatem pariter dānantur.* — S. Basil. — *Obscœna verba pestis gratiæ.* — S. Isidor.

15. Mira sanè prudentia huius adolescentis, qui nunc in tanto discrimine, cum tam impuris & illecebrosis impudentissimæ fœminæ blandiciis, ne verbum quidem respondit, ratus (quod est) huic malo non dictis, sed factis esse resistendum: auertendos inde oculos: non ore ad eos coram respondendum. Enimverò si prima illa mulier serpentem auersata loquenti responsum denegasset, profectò nec se ac maritum, totúmque humanum genus in interitum animæ, & corporis induxisset. Igitur violenter Ægyptia prehendens adolescentem, cùm vocum illecebris nihil proficeret, minis haud dubiè nititur expugnare; mortis periculum, si non acquiesceret, comminata. *Vehementius quidem* (inquit Iosephus) *mulier instabat; & cum verbis nihil proficeret, iniectis manibus hominem ad obsequium cogere nitebatur.* lib. 2. cap. 3. non solùm enim petulans, procáxque, sed etiam audax libido est.

Tentatrici ad libidinē non respondendum. — *Melius sibi Eua consuluisset tacēdo.* — Iosephus. — *Audax libido est.*

16. *Relicto in manu eius pallio fugit.*] Potuisset robustus adolescens mulierculæ pallium de manibus violenter extorquere; sed reueritus dominam facere illi vim vllam noluit: simúlque contactam impuræ lupæ manibus vestem vltrà gestare nequaquam sustinuit. Reliquit vestem prudens, & castus iuuenis, ne relinqueret pudicitiā. *Nec pluris* (inquit S. Ambros.) *fecit vestimenta corporis quàm animi castimoniam. Reliquit tanquam non sua, quæ adultera suis manibus detinebat: & aliena iudicauit, quæ tactu impudica potuerant comprehendi.* cap. 5. O egregium adolescentem! ô cæteris ad pudicitiam exēplar illustrissimū! Benè S. Gregor. animaduertit: *Cùm arcem continentiæ, & castitatis ascendere nitimur, exemplo sancti huius adolescentis subleuamur. Quid enim eo castius; qui ad desiderium petulantis dominæ, iugo luxuriæ premi non potuit etiam captiuus? & quidem hominibus extitit seruus, sed contra dominantem nequitiam, & in seruitio liber.* lib. 27. moral. cap. 7. seruile quidem vitium est libidinis, quo excellentia hominis deprimitur, & animæ nobilitas ad carnis spurcitiam, bestiarum scilicet volutabrum, abiicitur. Seruile habet ingenium quisquis à tyrannide carnis sinit se vinci, & subiugari. Cæterùm tam admirabilis in iuuene isto constantiæ laus diuinæ potiùs gratiæ, quàm humanæ virtuti adscribenda est. Qua-

Prudenter sanctéque Ioseph vestē aufugiens reliquit. — D. Ambr. — *Castitatis exemplar Ioseph.* — S. Greg. — *Libido hominem pecudibus facit similem.*

A re qui tentationibus carnis impugnatus non succumbit, Deo acceptum referat, quòd restitit, quòd vicit. *Democritus* (scripsit Tertull.) *excæcando semetipsum, quòd mulieres sine concupiscentia aspicere non posset, & doleret, si non esset potitus; incontinentiam emendatione profitetur. At Christianus saluis oculis fœminam videt, animo aduersus libidinem cæcus est.* Apolog. cap. 46.

Diuinæ virtutis est vincere carnis tentationē. — Tertul. — *Democritus sibi oculos eruit.* — *Videre & non concupiscere Christianorū est.*

17. Hæc fuit constantia Ioseph, etiam cùm videt, cùm audit, cùm blandiciis inuitantem, cùm minis ac terroribus impugnantem, cùm violenter apprehensa veste adstringentem sustinet; & contemnit tamen libidine ardentem fœminam. Dedicabit vtique Ioseph in seipso, & multorum quoque adolescentium, ac puellarum, qui postmodum in lege Christi, diuinā, quā ille, suffulti ope, grauissima carnis tentamenta illæsi sustinuerunt. B Videas hîc Ægyptiam, etsi millies repulsam, & contemptam ab incepto nequaquam destitisse: imò vsque adeò obnixam non cedere, non quiescere, nouis semper artibus, dolísque, & machinis, denique terrorum minis ac violentiā constantis adolescentuli animum labefactare voluisse: Nam & quò ille constantiùs resistebat, pertinaciùs illa insistebat, edocta scilicet ab aduersario Dei, & hominum; qui eos importuniùs persequitur, quos videt validiùs resistere, fortius pugnare, gloriosiùs triumphare; quod quidem hostis ingenium ita describit Tertul. *Pertinacissimus hostis nunquam malitiæ suæ otium facit. Atqui* C *tunc maximè sæuit, cùm hominem plenè sentit liberatum; tunc plurimum accenditur, cùm extinguitur.* Maximè verò totam suam vim expromit, cùm per integram delictorum confessionem cernit hominem triumphasse, atque inter amicos Dei diuinæ scilicet gratiæ restitutum exultare. *Dolet* (inquit Tertul.) *& ingemiscit venia peccatorum permissa, tot in homine mortis opera diruta, tot titulos damnationis retrò sua erasos. Dolet quòd ipsum, & Angelos eius Christi seruus ille peccator iudicaturus est.* lib. de pœnit. cap. 7.

Plures Iosephi in lege Christi. — *Importuna mulier à diabolo edocta.* — *Diabolus maximè impugnat quos videt fortius resistere.* — Tertul. — Tertul. — *Dolet diabolus peccatorem confessione restitui.*

18. Nemo igitur de præteritis victoriis nimiùm confidat: nemo non timeat post victorias vinci; post triumphos subiugari; nulli, dum viuit longas concedit hostis inducias. Nec vlla ætas hostem à tentando auertit, ne quis solam Io- D seph adolescentiam periclitari existimans in quacunque deinde maturiore secutum se arbitretur ætate: nullius quidem æui arbores etiam valde annosis fixæ radicibus sic in tuto sunt, vt ab omni æstus exurentis, populantiúmque ventorum iniuriâ immunes esse habeantur. Sic neminem, vel longa ætas eximit ab impuro carnis insultu; quod quidem eleganter ita dispungit Tertull. *Si poma, si fruges, nescio quod aura latens vitium in flore præcipitat, in germine exanimat, in pubertate conuulnerat; si cæca ratione tentatus aer pestilentes haustus suos effundit? Eadem igitur obscuritate contagionis aspiratio dæmonum mentis quoque corruptelas agit sæuis libidinibus.* Apolog. cap. 22. Omnem perua- E dit hic morbus ætatem: omnes eadem ferrugine infecti laborant arborum fructus: quidam scilicet ipso statim exortu, alij postquam erumpunt: multi dum florent; plerique iam maturi; nonnulli etiam penè vieti fœdā ista libidinis iniuriā pertentantur, ac putrescunt.

Nullus ab insultu diaboli & à carnis tentatione immunis. — Tertull. — *Carnis tentatio per omnem peruadit ætatem.*

19. Denique tandiu durat periculum, quandiu cum vita ipsa superest carnis fragilitas, quam aliquando tamen mediis in periculis Christus Dominus suā passione constantem reddit, & insuperabilem. Hoc enim mysterium delicatè admo-

Humanam infirmitatē Christus suā passione roborauit. — Matth. 27.

dixit, sed percutientes; vt verbi significantia crudelitatem ostenderet. Quid enim homine inhumanius existimari potest; qui ægrotum verberat? Etenim omni plagâ grauius scandalizare est: nam sæpenumerò, & mortem affert. homil.20. in 1. Corinth. Qui ergò proximis, vel dicto, vel facto præbet scandalum maxime si spiritu infirmi sint, faciléque ad ruinam impellantur, & ad malum incitentur, misellos vtique febribus in xenodochio exæstuantes inflicto insuper verbere contundit, discruciátque, pro medico exhibens se carnificem. Cótrà verò Apostolus de seipso contestatur: *Si esca scandalizat fratrem meum; non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem.* 1. Corint.8. O digna Paulo sententia! Expendamus singula cum Theophyl. *Non dixit, si iustè scandalizem, sed quacumque ratione. Nec ait, non manducabo idolis oblatum, sed carnem simpliciter, etiamsi permissum fuerit. Nec vno vel altero die, sed ne per omnem quidem ætatis meæ cursum. Nec dixit, vt ne perdam, sed simpliciter ne scandalizem.* Denique optimè hinc S. Ambros. colligit. *In tantum charitati studendum docet, vt licita pro illicitis habeantur, ne obsint fratri.*

Summa crudelitatis scandalum præbere.

1. Cor. 8.

Theoph.

Etiam à licitis abstinendum ne detur proximo scandalum.

S. Ambr.

11. Ex his omnibus valde perstringitur eorum temeritas, qui nihil pensi habent etiam illicita, & obscœna in oculis pusillorum committere; imò & miseros obiectis verbo factóque irritamentis, ad peccandum inuitare, ac secum perditionis æternæ pertrahere in ruinam. Verùm enim verò Ioseph tam instus, quàm purus ab omni scandalo excusatur. *Nam qui* (animaduertit S. Ambros.) *aduersari sibi Domini sui videbat vxorem, neglecti officij etiam à Domino cauere debebat offensam: simul adhuc sermonis, non comprehensiuius putabat audaciam.* lib. de Ioseph cap.5. Itaque Ioseph illuc intrauit, vt mandatum heri sui exequeretur, nec infecto negotio poterat abscedere; quin iniuriam domino faceret, & illius conflaret iracundiam. At scandalo erit insanæ mulieri; Benè. sed illa patietur scandalum pharisaicum. At ipsemet incurret periculum, ne ab audaci fœmina teneatur. Id quidem accidit, sed cùm ad eam vsque horam solius vocis tentamenta fuerit expertus; haud dubiè timere non poterat tantæ impudentiæ, ac temeritatis fore mulierem, vt vi ageret; ac violenter iniectis in adolescentem manibus extorquere vellet amoris commercium, quod blanditiis obtiri consueuit.

D. Ambr.

Ioseph nullam occasionem, scandalúmve præbuit.

Amoris commercium vi non extorquetur.

12. *Illa apprehensâ laciniâ vestimenti.*] Quicquid suprà dictum fuerit ex Iosepho; mihi persuadeo adolescentem intrasse in aliquam illius palatij cameram, vbi sui muneris negotia obiret; atque illuc dominam cùm prænotaret, sine arbitris solum esse iuuenem, de improuiso sese intulisse. Dicit ergo: *Dormi mecum:* hoc ipsum identidem spurca mulier repetebat: quod vnum in corde gerebat: quid quæso impudentius, quid purulentius! ita in cœno, & stercore fœtido sus volutatur. Sed quid hoc in Ægyptia gentili lacertorum, crocodilorum, & huiusmodi monstrorum adoratrice nouum, ac mirandum videri debeat; cùm etiam inter fideles (quod summum dedecus est) hoc gehennali incendio multæ absumantur? An non de quacumque maiorum vrbium dicere potest Dominus, quod olim ad Hieremiam dixit? quid tu vides? & dixi: *ollam succensam ego video.* cap.1. vbi sic Theodoret. *Vocat lebetem vrbem Hierusalem, ignem autem Regem Babylonium, &c. Hierusalem etiam* Ezech. 11. *lebetem vocat, & incolas eius carnes.* Itaque maxima quæque vrbs (ô probrum, ô infamia!) lebes, olláque libidinum flammis ebulliens videtur; nam etsi multi vtriusque sexus Christianam modestiam, & castitatem ritè obseruent, at plerique, sunt etiam, ita omni turpitudine pleni, vt non iam homines, animo immortali præditi, sed planè carnis putidæ, quæ in cacabis inferorum decoctæ ad solenne cacodæmonum epulum præparentur, esse videantur; quin ipsæ quoque meretricium professæ, quid aliud in populo sunt, quàm lebetes, ollæ, cacabi, fœtido nigrore, fœtidioréque nidore mirandum in modum horribiles, in quibus gehennali flammâ succensis putidæ porcorum carnes decoquuntur.

Impura verba mulieris impudentis.

Hierem.1.

Vrbes magna lebetes, ollæ, cacabi carnium.

Theodor.

Turpes fœmina lebetes olláque coquendis carnibus.

A

B

13. *Dormi mecum.* Vox quidem & res ipsa, quàm impudentissima in fœmina, & nobili, & matre familiàs. Et quidem cùm verba scurrilia, & impudica viros dedeceant, tum maximè in fœminis, à quibus natura ipsa omnem modestiam, pudorémque exigit, indigna, & probrosa iudicantur. Imò si ita res habet in opinione hominum, vt & honestate ipsa verborum turpitudinem omnium impudicæ fœminæ occultent: turpiúsque impura dicta, quàm facta infament. Nam vbi per verba turpitudo eructatur signum est abundantiùs scatere intùs in anima fœditatem, quæ sese in angusto cordis volutabro non potest continere. *Sepulchrum patens est guttur eorum,* Psal. 5. de huiusmodi inuerecundorum genere cecinit Propheta, vti explicat S. Chrysost. hisce verbis. *Etiam eorum, qui obscœna verba loquuntur, ora sepulchra appellat: ille enim fœtor est sensibili multo grauior, qui quidem ex animæ putrefactione oritur.* At erunt, qui dicant per scurrilitatem, & iocum sæpiùs ista verba impura effutiri, cùm nihilominùs illæsus in animo affectus, & in opere sit effectus castitatis. Non probo dictum; *Ex abundantia enim cordis os loquitur, & malus homo de malo thesauro profert mala:* dicit Dominus Matth. 12. Est quidem in animo plus turpitudinis, quàm per verba prorumpit: intùs lacuna & foras tantùm expumat: intùs mare, & foràs exæstuat. Quem sensum optimè attingit Theophylact. in hunc modum. *Quando videris quempiam obscœnè loquentem; scias quòd multò plura habeat in corde, quàm quæ loquitur; nam ex abundantia effundit se in externa, & thesaurum possidet absconditum; paruam enim partem declarat.*

Turpia verba nimis infamant.

C

Turpia verba effluentem animi turpitudinem indicant.

Psal.5.

D.Chrys.

Execrandus fœtor turpium verborum.

Matth.12.

D

Theoph.

14. Valde itaque indecens est turpe loqui: nam corpus impurum sæpenumerò propter indigentiam mulierculæ prostituunt: at impura verba ob immoderatam libidinem, & effrænem inuerecundiam proferre consueuerunt; Certè, vt cætera desint, illud omninò verum est, quod scripsit Alex. Clem. *Qui malâ vtuntur oratione; nihil differunt ab iis; qui malo facto vtuntur.* Stromat.1. Benè quidem; Ad vitam impuram propiùs accedit sermo impurus. Illud etiam serio animaduertendum non modò loqui; sed etiam audire obscœna valde periculosum, imò etiam dedecorosum esse. Pulchrè siquidem dixit S. Bernard. *Facilè fiunt, quæ libenter audiuntur.* lib. de inter. domo. Vtrumque viro Christiano fugiendum. Etenim (vti docet S. Chrysost.) *non alia res aquè improbos, & inuerecundos facit, vt impura, vel dicere vel audire. Nihil ita dissoluit neruos pudicitiæ; quid vilius homine turpiloquo?* homil. 6. in 2. Corinth. Facit quidem hæc turpium, tam locutio, quàm

Verba turpia simul cum factis turpibus inueniuntur.

Clem.Alex.

E

D.Bern.

Loqui & audire turpia facit inuerecundos.

D.Chrys.

A quàm auditio inuerecundum, & qui loquitur, & qui audit: sensímque sine sensu omnem pudorem euertit; cuius maximè velut fulcimento stabilis videbatur consistere virtus castitatis. quid plura? *corrumpunt bonos mores colloquia praua*; refert Apostolus dictũm Menandri Poëtæ. Quod quidem æquè intelligitur de sacrilegiis hæreticorum, ac de huiusmodi libidinosæ gentis obscœnis verbis: ad quem sensum Origenes adducit versum illum supradictum: *Sepulchrum patens est guttur eorum*. Psal. 5. *Quicunque* (inquiens) *verba mortis de faucibus proferunt, ipsorum fauces sepulchra dicuntur: Sicut sunt omnes, qui vel contra veram fidem vel contra disciplinam castitatis loquuntur*. homil. 3. in Cantic. Eodem scilicet versu damnantur, eodem fœtoris, & horroris sepulchrali symbolo; & blasphemiæ contra fidem, & impura verba contra castitatis puritatem describuntur. *Luem pestémque* vocat S. Basil. *quæ à linguis per aures vulgata vitam gratiæ tollit, & scelerum mortem induit*. Vide homil. 9. Denique omnibus illud S. Isidori animis fixum inhæreat: *Vanus sermo polluit mentem, & facile agitur, quod libenter auditur*. lib. 2. solil. Adde, & quod huiusmodi festiuè dicitur, auidè iam factum innuitur.

Pudor fulcimentum castitatis.
1. Cor. 15.
Psal. 5.
Origen.
Blasphemia contra fidẽ & impia dicta contra castitatem pariter dãnantur.
B
S. Basil.
Obscœna verba pestis gratia.
S. Isidor.

15. Mira sanè prudentia huius adolescentis, qui nunc in tanto discrimine, cum tam impuris & illecebrosis impudentissimæ fœminæ blandiciis, ne verbum quidem respondit, ratus (quod est) huic malo non dictis, sed factis esse resistendum: auertendos inde oculos: non ore ad eos coram respondendum. Enimverò si prima illa mulier serpentem auersata loquenti responsum denegasset, profectò nec se ac maritum, totúmque humanum genus in interitum animæ, & corporis induxisset. Igitur violenter Ægyptia prehendens adolescentem, cùm vocum illecebris nihil proficeret, minis haud dubiè nititur expugnare; mortis periculum, si non acquiesceret, comminata. *Vehementius quidem* (inquit Iosephus) *mulier instabat; & cum verbis nihil proficeret, iniectis manibus hominem ad obsequium cogere nitebatur*. lib. 2. cap. 3. non solùm enim petulans, procáxque, sed etiam audax libido est.

Tentatrici ad libidinẽ non respondendum.
C
Melius sibi Eua consuluisset tacẽdo.
Iosephus.
Audax libido est.

16. *Relicto in manu eius pallio fugit.*] Potuisset robustus adolescens mulierculæ pallium de manibus violenter extorquere; sed reueritus dominam facere illi vim vllam noluit: simúlque contactam impuræ lupæ manibus vestem vltrà gestare nequaquam sustinuit. Reliquit vestem prudens, & castus iuuenis, ne relinqueret pudicitiã. *Nec pluris* (inquit S. Ambros.) *fecit vestimenta corporis quàm animi castimoniam. Reliquit tanquam non sua, quæ adultera suis manibus detinebat: & aliena iudicauit, quæ tactu impudicæ potuerant comprehendi*. cap. 5. O egregium adolescentem? ô cæteris ad pudicitiam exẽplar illustrissimũ? Benè S. Gregor. animaduertit: *Cùm arcem continentiæ, & castitatis ascendere nitimur, exemplo sancti huius adolescentis subleuamur. Quid enim eo castius; qui ad desiderium petulantis dominæ, iugo luxuriæ premi non potuit etiam captiuus? & quidem hominibus extitit seruus, sed contra dominantem nequitiam, & in seruitio liber*. lib. 27. moral. cap. 7. seruile quidem vitium est libidinis, quo excellentia hominis deprimitur, & animæ nobilitas ad carnis spurcitiam, bestiarum scilicet volutabrum, abiicitur. Seruile habet ingenium quisquis à tyrannide carnis sinit se vinci, & subiugari. Cæterùm tam admirabilis in iuuene isto constantiæ laus diuinæ potiùs gratiæ, quàm humanæ virtuti adscribenda est. Quare qui tentationibus carnis impugnatus non succumbit, Deo acceptum referat, quòd restitit, quòd vicit. *Democritum* (scripsit Tertull.) *excæcando semetipsum, quòd mulieres sine concupiscentia aspicere non posset, & doleret, si non esset potitus; incontinentiam emendatione profitetur. At Christianus saluis oculis fœminam videt, animo aduersus libidinem cæcus est*. Apolog. cap. 46.

D
Prudenter sanctéque Ioseph vestẽ aufugiens reliquit.
D. Ambr.
Castitatis exemplar Ioseph.
S. Greg.
E
Libido hominem pecudibus facit similem.
A
Diuina virtutis est vincere carnis tentationẽ.
Tertul.
Democritus sibi oculos eruit.
Videre & non concupiscere Christianorũ est.

17. Hæc fuit constantia Ioseph, etiam cùm videt, cùm audit, cùm blandiciis inuitantem, cùm minis ac terroribus impugnantem, cùm violenter apprehensa veste adstringentem sustinet; & contemnit tamen libidine ardentem fœminam. Dedicauit vtique Ioseph in seipso, & multorum quoque adolescentium, ac puellarum, qui postmodum in lege Christi, diuinâ, quâ ille, suffulti ope, grauissima carnis tentamenta illæsi sustinuerunt. Videas hîc Ægyptiam, etsi millies repulsam, & contemptam ab incepto nequaquam destitisse: imò vsque adeò obnixam non cedere, non quiescere, nouis semper artibus, dolísque, & machinis, denique terrorum minis ac violentiâ constantis adolescentuli animum labefactare voluisse: Nam & quò ille constantiùs resistebat, pertinaciùs illa insistebat, edocta scilicet ab aduersario Dei, & hominum; qui eos importuniùs persequitur, quos videt validiùs resistere, fortius pugnare, gloriosiùs triumphare; quod quidem hostis ingenium ita describit Tertul. *Pertinacissimus hostis nunquam malitiæ suæ otium facit. Atque tunc maximè sæuit, cùm hominem plene sentit liberatum; tunc plurimum accenditur, cùm extinguitur*. Maximè verò totam suam vim exprumit, cùm per integram delictorum confessionem cernit hominem triumphasse, atque inter amicos Dei diuinæ scilicet gratiæ restitutum exultare. *Dolet* (inquit Tertul.) *& ingemiscit veniã peccatorum permissa, tot in homine mortis opera diruta, tot titulos damnationis retrò suæ erasos. Dolet quòd ipsum, & Angelos eius Christi seruus ille peccator iudicaturus est*. lib. de pœnit. cap. 7.

B
Plures Iosephi in lege Christi.
Importuna mulier à diabolo edocta.
C
Diabolus maximè impugnat quos videt fortius resistere.
Tertul.
Tertul.
Dolet diabolus peccatorem confessione restitui.

18. Nemo igitur de præteritis victoriis nimiùm confidat: nemo non timeat post victorias vinci; post triumphos subiugari; nulli, dum viuit longas concedit hostis inducias. Nec vlla ætas hostem à tentando auertit, ne quis solam Ioseph adolescentiam periclitari existimans in quacunque deinde maturiore securum se arbitretur ætate: nullius quidem æui, arbores etiam valde annosis fixæ radicibus sic in tuto sunt, vt ab omni æstus exurentis, populantiúmque ventorum iniuriâ immunes esse habeantur. Sic neminem, vel longa ætas eximit ab impuro carnis insultu; quod quidem eleganter ita dispungit Tertull. *Si poma, si fruges, nescio quod aura latens vitium in flore præcipitat, in germine exanimat, in pubertate conuulnerat; si cæca ratione tentatus aër pestilentis haustus suos offundit? Eadem igitur obscuritate contagionis aspiratio dæmonum mentis quoque corruptelas agit fœuis libidinibus*. Apolog. cap. 2. Omnem peruadit hic morbus ætatem: omnes eadem ferrugine infecti laborant arborum fructus: quidam scilicet ipso statim exortu, alij postquam erumpunt: multi dum florent; plerique iam maturi; nonnulli etiam penè vieti fœdâ ista libidinis iniuriâ pertentantur, ac putrescunt.

D
Nullus ab insultu diaboli & à carnis tentatione immunis.
E
Tertull.
Carnis tentatio per omnem peruadit ætatem.

19. Denique tandiu durat periculum, quandiu cum vita ipsa superest carnis fragilitas, quam aliquando tamen mediis in periculis Christus Dominus suâ passione constantem reddit, & insuperabilem. Hoc enim mysterium delicatè admo-

Humanam infirmitatẽ Christus suâ passione roborauit.
Matth. 17.

D.Ambr. Mysterium arundinis, quâ Christi caput percussum est.

dum scrutatus euoluit S.Ambr. *in arundine, quam patienti Domino illudentes in pratorio milites in manus pro sceptro tradiderunt, & quâ deinde caput Domini percutiebant.* Ait igitur: *Arundo comprehenditur manu eius, vt humana fragilitas iam non sicut arundo moueatur à vento: sed operibus Christi corroborata fundetur: Et caput eius arundine percutitur, vt solidata diuinitatis attactu nostra conditio nutare non possit.* in 13. Luc. Immortales ergo Christi passioni, Christi capiti, Christi patientiæ; & amori gratias habeamus, cui debemus quod humanæ carnis fragilitas ita fuerit roborata, vti in martyribus tormenta constantissimè sustinuerit; in castis vtriusque sexus athletis infinita, & præclarissima de mundo, de carne, de diabolo, de cruciatibus, de illecebris, de tentationibus gloriosissimè debellatis, triumphorum erexerit trophæa.

Mira fortitudo martyrum & virginum.

20. Vero simile est in hoc certamine, quod per longum tempus mulieris intemperantia cum virtute castissimi adolescentis continuauit, multa, & grauia pertulisse Ioseph libidinosæ fœminæ tentamenta. Ipsemet suo illo; quod habetur tomo 3. bibl. PP. testamento inter alia sic effatur: *Quoties Ægyptia minata est mihi mortem; quoties pœnis tradendi reuocauit me mulier? Dicebat; dominaberis mihi, & omnibus, quæ mea sunt, si tradideris te ipsum mihi; si vis relinquam idola, obtempera mihi, marito persuadebo, recedere ab idolis, & in lege Dei tui ambulabimus. Tentabat me donis; mihi omnia quæ sunt in vsum hominum; & misit mihi cibum incantatione conspersum: & vt venit eunuchus ferens ipsum respexi, & vidi virum terribilem tradentem mihi cum disco gladium. Nudabat brachia sua, pectus, & tibias, vt me in amorem sui accenderet: nimis enim erat pulchra, maximéque ornata, vt me deciperet; sed Dominus me custodiuit ab operationibus illius.* hæc ibi. Quæ quidem omnia facilè credi, & intelligi possunt spectatâ infidelis, & libidinosæ mulieris impotentiâ pariter, & impudentiâ. Interim verò Ioseph egregiis munitus armis resistebat tentatrici. *Ieiunabam, (inquit) flebam, in terra iacebam indutus sacco, & deprecabar Dominum, vt me liberaret ab Ægyptia.* Et ne aliquid ex fœmineis artibus intentatum relinqueret, duo adhuc adiunxit; quæ adolescentis animum posse maximè viderētur emollire: vti etiam refert idem Ioseph: *Dicebat mihi: Si adulterare non vis; ego occidam Ægyptium, & eâ lege accipiam te in virum: Deinde insiluit ad me & dicit: Suffocor, vel in puteum, vel in præcipitium proiicio me ipsam, nisi mihi obtemperaueris.* Quæ omnia de infideli, & insano libidinis œstro percita muliere credi possunt; etsi aliquis testamentum illud apocryphum dixerit, quod tamen aliqui Patres ex antiquis receperunt.

Varia & grauia tentamenta Ægyptia pertulit Ioseph.

S.Ambr. Contagium ex turpi fœmina vulgatur.

21. *Fugit & egressus est foràs.*] Apprehensam pallij fimbriam manu libidinosæ mulieris, vltrò etiā dimisit castus adolescens. *Contagium enim* (inquit S. Ambros.) *iudicauit, si diutius moraretur; ne per manus adultera libidinis incentiua transirent.* cap. 5. periculosum siquidem pestilénsque malum est, & consuetudo, & aspectus ipse mulieris impudicæ: habitu illa suo inficit, colloquio dementat, contactu captiuat. Reliquit prudens, & purus adolescens pallij apprehensum à lasciuâ muliere, ne vel eam tangeret, vel ab eâ tāgeretur, ratus vel ipsum mulieris impudicæ tactum quasi contagiosum, & venenatum esse viro fugiendum nō minùs, quàm lethiferum rabidissimæ canis morsum: sed hoc ipsum præstat audire ex S.Hieronymo: *Animaduertenda est Apostoli prudentia: non dicit bonum est vxorem non habere; sed bonum est mulierem non tangere.* 1.Cor. 7. *quasi & in tactu periculum sit, quòd qui illam tetigerit, non euadat; nempe quæ virorum pretiosas animas rapit, & facit adolescentium euolare corda.* Sed ne cui nimia religio videatur quod S. Doctor de huiusmodi periculo scripsit; vlteriùs idipsum confirmans: *Alligabit (inquit) quis in sinu ignem & non comburetur? aut ambulabit super carbones ignis, & non ardebit? Quomodo igitur, qui ignem tetigerit, statim aduritur; ita viri tactus, & fœminæ sentit naturam suam, & diuersitatem sexus intelligit. Vnde Ioseph, quia tangere volebat eum Ægyptia, fugit ex manibus eius, & quasi ad morsum rabidissimæ canis, ne paulatim virus serperet, pallium quod tetigerat, abiecit.* lib.1. aduers. Iouin.

Turpis mulier canis rabida & pestilens. D.Hier.

1.Cor.7. Extremum periculum viri & mulieris contactus. D.Hier.

22. Profectò (quæ nostræ corruptio naturæ) nec quod fecit Ioseph, nec etiam quod dicit Hieronymus superfluum, nimiúmque videri debet. *Multò enim faciliùs* (vti scripsit S. Gregor. Nazianz.) *vitium contrahitur, quàm virtus communicatur: quemadmodum faciliùs quoque morbus contrahitur, quàm sanitas impertitur.* orat. de S.Basil. Quis nescit oculis fascinari puerulos, & basilisci aspectu perire intuentes, corruptóque aëris flatu vulgari contagium? quidni ergò hanc ipsam vim habeat in perniciem animarum ipse conuictus, colloquium, & commercium vitiosæ corruptæque moribus hominum naturæ? Certè illud pro insigni quodam miraculo refert S. Gregor. Nazianz. quòd cùm ipsemet ac Basil. adhuc adolescentes inter coæuos pessimè moratos in iisdem doctrinarum scholis versarentur, nihilominùs ab illorum prauâ consuetudine illæsi euasissent. *Si quis est* (inquit) *aut esse creditur fluuius per mare dulcis fluens; aut animal in igne, quo omnia consumuntur, saliens: hoc ipsi inter æqualium greges eramus,* orat. de S.Basil.

Faciliùs communicatur vitiū, quàm virtus. D.Gregor. Naz.

Difficile est à mala consuetudine non infici. D.Greg. Naz.

23. Quàm igitur difficile, imò & naturæ viribus est impossibile, vti dulcis aquæ salientis riuus per medium mare decurrat, quin illius salsuginem contrahat, aut in mediâ flammarum fornace viuat animal atque subsultet: ita fieri non potest, vt quis prauorum hominum, libidinosæve mulieris consuetudine vtens innocentiam queat, & pudicitiam conseruare: Fugiendum igitur est, vti hoc exemplo S.August. egregiè animaduertit: *Ioseph relicto pallio in manu Ægyptiæ fugit, & egressus est forás. Quod libidinem fugiendam esse suggerimus, Apostolus ostendit, qui cùm omnibus vitiis prædicauerit resistendum, dum contra libidinem loqueretur, non dixit resistite; sed fugite fornicationem.* 1.Cor.6. *Ac sic contra reliqua vitia, Deo auxiliante debemus in præsenti resistere, libidinem fugiendo superare.* hæc ille. Sed illud etiam non omittendum: Importuna maximè per vnum diem cùm abesset maritus, mulier adolescenti fuit, qui hoc etiam adiungit: *Hora erat quasi sexta, quando exiuit à me; & ego genu flectens oraui ad Dominum per totam diē, & totam noctem coniungens: circa diluculum surrexi lacrymans vt liberarer tandem ab Ægyptia: In fine igitur apprehendit mea vestimenta violenter attrahens me ad concubitum; vt igitur vidi, quoniam insaniret violentiâ, ac vt teneret vestimenta mea, nudus effugi.* Sic Ioseph suo in illo testamento.

Difficile inter occasiones conseruatur castitas.

D.August.

Cæteris vitiis resistendum, à libidine fugiendum.

Importuna tentatrix ad vim accedit.

24. Nota ex hoc loco carnis tentationem maximè quæ à cogitatione, aspectu, colloquióque fœminarum intenditur, nullâ ratione faciliùs, & gloriosiùs vinci, quàm fugiendo. *Ergo* (concludit optimè S.August.) *contra libidinis impetum apprehende fugam, si vis obtinere victoriam. Nec tibi verecundum sit fugere, si castitatis palmam vis obtinere.* ser.250. Armanda est anima diuinæ gratiæ scuto, telóque;

Fugiendo vincitur libido. D.Aug.

teloque; atque insuper omni diligentiâ inuigilandum; vitandum denique cum muliere consortiū, frequénsque colloquium; vt carnis desideria extinguantur; libidinosáque certamina euincantur. Hîc enim vel maximè nocet stulta securitas. Nam vti loquitur idem August. *Inter omnia Christianorum certamina sola duriora sunt prælia castitatis, vbi quotidiana est pugna, & rara victoria. Grauem castitas sortita est inimicum, qui quotidiè vincitur, & non timetur. Et ideò nemo se falsa securitate decipiat, nemo de suis viribus periculosè præsumat*, ibid. miserabilis planè hominis conditio, tristísque ad resistendum vitiis infirmitas: nihil homine ad lapsum facilius, ad standum difficilius. Et Deus tamen sinit huiusmodi hominem acerrimè tentari; Cæterùm non supra id quod possumus, vti docet Apostolus, 1. Cor. 10. nec enim solus homo ex suis viribus, sed cum diuina simul gratia resistit. Quare optimè dixit S. August. ad illa ipsa verba Apostoli: *Talis vnicuique homini tentatio datur in carnis desiderio, qualem aut cum laude vincere, aut cum opprobrio sucumbere poterit. Nemo igitur dicat à fornicatione se custodire non posse.* serm. 249. Igitur qui vincitur, suâ culpâ vincitur: quippe cui certanti nec desit diuinæ gratiæ subsidium, nec supra vires ipse tentetur. Et qui vincit; cum Dei gratia potiùs, quàm propriâ virtute vincit.

Continua contra libidinē pugna, rara victoria.

Nocet falsa securitas circa carnis tentamenta.

1.Cor.10.

D.August. *Vinci à carne nulla est excusatio.*

25. Porrò autem cùm in hoc certamine, vt peruincatur, fugiendum sit: quònam rogabis? In primis ad rationem mentis, quam primò impugnat libido, & ad carnis spurcitiam conatur deprimere. *Nam ratio mentis* (inquit S. August.) *prohibere debet impetus carnis, & refrænare voluptates eius iniquas.* ibid. Differat ergo secum ratio mentis, quanta sit excellentia castitatis; quanta è contrario sit abiectio ac fœditas venereæ voluptatis; vt scilicet illa hominem Angelis reddat æqualem. *Nam* (sicut ipsemet August. docet) *gloriosum & insignem inter cæteras virtutes, castitas, & munditia locum tenet.* ibid. quanta sit pulchritudo castitatis, quantum à Deo castus ametur, quantísque & quàm multis donis honoretur. *Pulchra est enim* (inquit) *casta iuuenum pudicitia & Deo amabilis, & ad omne bonum vtilis.* ibid. Contrà verò quàm spurcum fœdúmque vitium sit carnis voluptas. *Vbi enim* (inquit) *immunditia est corporis, ibi habitatio diabolici spiritus, qui maximè gaudet in inquinatione carnis nostræ.* ibid. *Denique illi quàm miseri sint* (inquit) *quorum corda sunt carnali concupiscentiâ polluta, quia æternas merguntur in pœnas. Opponat igitur homo desiderio carnis suæ æternorum flammas tormentorum.* ibid.

S.August. *Ratio mētis differat cōtra libidinē.*

D.Aug.

D.Aug. *Quàm pulchra castitas, tàm fœda luxuria.*

D.August.

26. Efficaciter quidem recordatio pœnarum dissoluit blanditias deliciarum: timor inferni, amorem mundi, & carnis desiderium expellit. *Verè enim* (inquit) *nimium plangenda, & miseranda conditio est, vbi citò præterit, quod delectat, & per diabolum in cruce manet sine fine, quod cruciat: sub momento enim libidinis impetus transit, & opprobrium infelicis animæ permanet.* ser. 250. de tempore. Confugiendum quoque, vbi quis tentatur, aut ne tētetur à carnis insultibus, ad Christum IESVM in Cruce pendentem: ipsa videlicet memoria crucis, & cruciatuum, & dolorum Christi IESV vim omnem carnis debilitat, incendia libidinum restinguit. *Et quanta iniquitas* (inquit) *& quàm lugenda peruersitas, vt animam, quam Christus sanguine suo redemit, luxuriosus propter vnius momenti delectationem libidinis diabolo vendat!* ibid. Et quis Deum hominem doloribus fatiscentem in patibulo mori aspiciens, quòd carnem suam fœdis recreet

Timor inferni extinguit libidinem.

S.August.

Memoria passionis Christi extinguit libidinem.

S.August.

A delectationibus, non erubescat? Proh quantam Christi meritis, & sanguini facit iniuriam, qui animam suam illis redemptam, isto ablutam; tam vili pretio vænundat diabolo, támque fœtidis libidinum sordibus reddit Deo, Angelis, & hominibus execrandam!

Christi sanguini facit iniuriā luxuriosus.

27. *Sed dicit aliquis* (adiungit idem August.) *homo iuuenis sum, facio quod me delectat, & posteà pœnitentiam ago.* ibid. Certè maior iuuenum istorum pars ita dictitat, hoc tam stolida fiducia sese in volutabrum præcipitat: Vnde sperant miseri se aliquando emersuros, vt pœnitentiâ sordes abluant, & saltem sub mortem Dei gratiam recipiant. Occurrit egregiè idem August. *Hoc est dicere, percutio me gladio crudeli, & posteà ad medicum* B *vado: & nescit quod in vnius horæ puncto vulnus accipitur, & vix longo tempore ad sanitatem pristinam reuocatur. Quis enim adulterans dicit se posteà pœnitentiam acturum; quare non timet, ne eum subitum periculum superueniens rapiat; & pereat illi delectatio, & succedat illi damnatio?* ibid. Heu nos miseros! Quàm quotidiè multi ex fœce istius gentis, dum futuræ pœnitentiæ expectatione confisi, liberè in omnia turpitudinum genera sese immergunt, repentino inexpectatæ mortis interuentu miserandum in modum intercepti, in sempiterna absque pœnitentiæ remedio incendia sunt prouoluti.

S.Aug.

Spe futuræ pœnitentiæ, interim luxuriosi peccant.

S.August.

Luxuriosi repentè interdum moriuntur.

28. Non præteribo dicere periculosius multò cum ancillis, cum pauperculis, & esse, & col- C loqui; quàm cum nobilioribus fœminis; quibus pudor, timórque frænum est, quo viliores carent. Hinc illud apposuit S. August. *Quantò earum vilior conditio, tantò facilior ruina est*: ibid. A tētatrice quidem nobili, multóque magis à domina multa & magna sunt, quæ auertant virum, ne consentiat; at quod nobilis, herúsve plebeiam, magísque ancillam alliciat, & vincat; nihil facilius, magísque in promptu est. Quid plura in hoc argumento? Cùm omnes, quæ sua sunt, & suis quisque commodis, quàm aliis aliunde rationibus moueatur; satis vnicuique sit quantum ex castitate proueniat emolumentum, quantum verò in captata voluptate illicita sit corpori animæque detrimentum. *Temporalia enim sunt* (inquit Lactant.) D *præmia vitiorum: sempiterna virtutum*: lib. 7. de vita beata. Profectò vt cætera deessent, illud vel maximè inuitat nos ad amorem castitatis, quòd Deus iuxta Apostolum *misit filium suum factum ex muliere.* Galat. 4. *nimirum propter illos* (declarat S. Hieron.) *qui nati erant ex muliere, ex muliere nasci voluit.* in Matth. 3. Vtrunque scilicet sexum & honorauit, & mundauit; virilem homo factus, fœmineum, natus ex fœmina mundauit quidem naturam humanam diuinitati aduniens in hypostasim: eámque ex immaculato purissimæ Virginis vtero assumens. Vnde virorum in seipso Virgine viro, atque in matre sua Virgine virorum, & mulierum castimoniam dedicauit.

Periculosius versari cum paupere, quàm cum nobili fœmina.

D.Aug.

Dominus ancillam facilè vincit.

Lactant.

ad Galat.4.

D.Hier.

Deus ex Virgine homo factus virum & fœminā honorauit.

29. *Exultate igitur* (exclamat S. Zenon Episc. E Veron.) *fœminæ, promotionémque vestri sexus agnoscite. Culpâ deletâ veteri ecce per vos iungitur cœlo: Virgo Deum peperit.* serm. 3. de natiuit. ne quæso vos iam nunc vsque adeò nobilitatum, in Virgine Dei matre fœmineum genus labe aliquâ dedecoretis. Exultate animis, Deóque rependite vestri sexus honestate quot quantáque vobis beneficia contulerit, inusitatáque dona concesserit; dum ex Virgine matre nasci voluit, nec enim alibi, aut maiora, aut æqualia suæ virtutis edidit miracula. Eniinverò vt loquitur S. Ioan. Damasc.

S.Zen. Ver.

Fœminæ Deo multū debent, quòd ex fœmina Virgine sit natus.

S.Ioann. Damasc.

Dei filius naturæ nostræ primitias ex purissimis, & illibatis, ac prorsus immaculatis sanctæ virginis sanguinibus suscepit. Ergo Virginis partus nouus, & inusitatus fuit; generatio naturâ & cognitione præstantior, ac mundo salutaris. orat. 2. de assumpt. Ipsamet Virgo tam incomparabile mysterium cùm in se ipsa effici cognosceret: tunc maximè Deum tanti miraculi autorem cognouit cùm se vidit eum virginitate peperisse, quod S. Zeno sic edisserit: *Mater principaliter stupet talem sibi filium prouenisse, qui ex se natus non crederetur; nisi quia sicut fuit Virgo incorrupta post conceptum, permaneret talis quoque post partum.* serm. 3. de natiuit.

Miraculorū maximum nasci Deum ex Virgine.

S. Zen. Ver.

B. Maria se Virginē post partum miratur.

30. Denique quâ ratione Ioseph hoc facto Christum Dominum præfigurauerit, multi doctores multa dicunt. Et quidem Procop. inquit: *Retentus Ioseph à muliere, intemperanti mulieri reliquit pallium; sic Saluator cùm esset mortuus, & sepultus, resurgens vestimenta reliquit in sepulchro.* Pulchrè mors, itémque sepultura instar Ægyptiæ, hic petulans; & intemperans extitit, vt innocentissimum Dei agnum occidere, Deúmque hominem sub sepulchrali lapide ausa fuerit continere. At Rupertus ad synagogam refert. *Cùm carnaliter (inquiens) à Synagoga teneretur Christus, benè relicto in manu adulteræ pallio fugit, & egressus est foràs; Fugit enim qui, & dixit: Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Fugit, inquam, & egressus est foràs; quod præsignauit etiam facto, quando tollentibus lapides Iudæis, vt iacerent in eum, ipse abscondit se, & exiuit de templo.* Ioann. 8. Benè adultera dicitur Synagoga, quæ verum Messiam, cœlestémque sponsum indignissimè repudiatum morti tradidit: at Regem maluit Cæsarem & Barabam amplexa est. Mansit ergo infelix sine sponso, sine Messia, sine Deo; solum habet pallium, quod apprehendit, velamen scilicet externum, quo scripturarum mysteria ipséque Messias tegebantur; quo nunc misera suos obuelat oculos, vt cæca, & obstinata suæ infidelitatis inexpiabiles luat pœnas.

Procop. *Mors & sepulchrū Domini instar Ægyptiæ.*

Rupert.

Synagoga adultera instar Ægyptiæ.

Ioann. 8.

Pallio scriptura suam tegit cæcitatem obstinata Synagoga.

SECTIO VII.

Cúmque vidisset mulier vestem in manibus suis, & se esse contemptam, Vocauit ad se homines domus suæ, & ait ad eos: En introduxit virum Hebræum, vt illuderet nobis: ingressus est ad me, vt coiret mecum: cúmque ego succlamassem, Et audisset vocem meam, reliquit pallium quod tenebam, & fugit foras. In argumentum ergo fidei retentum pallium ostendit marito reuertenti domum, Et ait; ingressus est ad me seruus Hebræus quem adduxisti vt illuderet mihi. Cúmque audisset me clamare, reliquit pallium quod tenebam, & fugit foras. His auditis dominus, & nimium credulus verbis coniugis, iratus est valde; Tradidítque Ioseph in carcerem, vbi vincti Regis custodiebantur, & erat ibi clausus. Fuit autem Dominus cum Ioseph, & misertus illius dedit ei gratiam in conspectu principis carceris. Qui tradidit in manu illius vniuersos vinctos qui in custodia tenebantur: & quidquid fiebat, sub ipso erat. Nec nouerat aliquid, cunctis ei creditis: Dominus enim erat cum illo, & omnia opera eius dirigebat.

1. EX dolis, & fraudibus tota est compacta mulier, quæ cum pudore omnem simul exuit virtutem. Hæc ipsa nunc est Ægyptia; quæ vbi se vidit à casto iuuene spretam, in furias agitur; ardet nunc odio, quæ priùs exarserat amore. Sic habet vulgare ab antiquis dictum: Aut amat; aut odit mulier: nihil est tertium. Solet amor læsus irasci, maximè impurus, qui valde impatiens est; & quò vehementior amor erat, eò maiora parit odiá. Videns etiam, quanta sit fœminæ inconstantia, & leuitas; vt ex amore tam subitò migret in odium. Denique nulla vis flammæ, tumidique venti tanta; quanta cùm mulier suâ frustrata spe contemptáque, & illusa in amore ardet, & odit. Præterea si fortè deprehendatur in flagitio, nihil est illa ingeniosius ad struendas euadendi artes; nihil audacius ad scelera sceleribus deinde accumulanda: vires quippe de crimine sumit, vt hæc Ægyptia; dum furit odio nefarium animo agitat consilium, quod illa tentatrix ex amore, ac de repulsa calumniatrix Phædra contra innocentem priuignum aiebat.

Mulier ex dolis compacta.

Mulier aut amat, aut odit.

Furit mulier spreta.

Ingeniosa mulier ad struendas fraudes, & mendacia confingēda.

Deprehensa culpa est, anime quid segnis stupes?
Regeramus ipsa crimen, atque vltrò impiam
Venerem arguamus: scelere velandum est scelus.
Tutissimum est inferre, cùm timeas, gradum.
Ausæ priores simus, an passæ nefas.
Secreta cùm sit culpa, quis testis feret?

Hæc Trag. Poëta Hippol. 7. similibus agitata furiis & stimulis, iræ propter contemptum incitata Ægyptia iniustam innocenti Ioseph mortem machinatur; vt hîc etiam; quàm illud Satyrici verum sit ostendatur: mulier sæuissima tunc est, cùm stimulos odio pudor admouet. Benè S. Ephrem de mala muliere, quod optimè conuenit huic Ægyptiæ: *Inter quadrupedia nihil leone terribilius, aut inter reptilia dracone crudelius visum; sed nihil tamen ad malam mulierem.* tom. 1.

Sene. Trag.

Iuuen.

Mulier cùm odit, omnem superat crudelitatem.

S. Ephrem.

2. *Vocauit ad se homines domus suæ.*] *Iosepho* (inquit S. Ambros.) *foràs egresso mulier adulterij sui tentamenta vulgauit, exaltans vocem suam, eò quòd relictis vestibus Hebræus aufugeret: Ipsa igitur, quod celare debuerat, prodebat; vt composito crimine læderet innocentem.* cap. 5. Accurrunt vndique famuli, famulæque ad inconditos dominæ clamores, quos furor negatæ voluptatis contra innocentis caput excitabat. Vident rabie furentem, audiunt audaciam intemperantis iuuenis, vti ab astutâ construebatur: prorsus execrandam credunt imposturam; quis enim tantæ matri familiâs tam fœdum posset crimen affingere? Benè S. Chrysost. *Hoc modo (inquit) se habet malitia: semper contra virtutem pugnat, & ei sua peccata affricare, & impingere vult; id quod, & hæc faciebat adolescentem, quasi intemperantem criminans: & se continentiæ laruâ induit: & dicit propter hoc & illum vestes reliquisse, & se retinuisse illas.* Hæc S. Chrysost. hom. indicata. Plurima quidem, & indignissima contra pudicissimum Hebræum Pharia meretrix hucusque moliti visa est: ad extremum lupa fugientem agnum clamoribus terret, & velut sontem, adulterúmque obtestatur.

D. Ambros.

Furens mulier ficti criminis insontem accusat.

S. Chrys.

3. Quo subinde prauarum in homine passionum subtiliter admodum natura exprimitur. Agunt illæ quidem contra animam pro vitiis acerrimè pugnantes, sic molesto importunóque insultu, vt nemo diu tētatus, nisi valido diuinæ gratiæ præsidio

Periculosa passionum pugna cum anima.

præsidio fulciatur, permanere possit, quin succumbat in pugna, & in captiuitatem à vitiis redigatur. Obstrepunt igitur aduersus animam malæ suggestiones; clamant etiam carnis blanditiæ tanto altiùs atque importuniùs, quantò blandiùs impuram voluptatem miseræ animæ suggerunt, ac persuadent. Hinc illud à Philone Hebræo scriptum legitur: *An non voluptatis intensi clamores sunt, per quos quicquid libet, impetrat? An non & concupiscentiæ ferrea vox minaciter flagitantis ministeria cessantium? Annon & aliorum affectuum multisonus, & clamosus strepitus?* lib. de temulentia. Quod quidem significatum dicit: Cùm populus in lasciuiam solutus circa vitulos aureos tripudiabat; legitúrque: *vlulatus auditur in castris.* Exod. 32. qualis in plebe rustica, & inurbana, quæ inconditis vocibus obstrepit; nec placidè pacatéque versari, & colloqui potest.

Philo. — *Furiosus clamor passionum.* — *Exod. 32.*

4. Hæc ipsa est inurbanitas malorum affectuum, & inconditarum appetitionum in homine post naturæ corruptionem. Enimverò vti scribit Clem. Alex. *Agrestes & omni vrbanitate carentes excitantur affectiones; quæ in animi imbecillitatem facilè dominatum occupant.* 2. Pædag. cap. 5. Impugnant primò omnium arcem mentis, quâ in seruitutem redactâ omnes animæ, corporísque facultates effræni obediunt passioni. Hinc illud optimè scripsit S. Ambros. *Perturbatâ mente latiùs se ac longiùs fundit appetitus, & tanquam efferato impetu frænos rationis non suscipit, nec vlla sentit aurigæ moderamina; quibus possit reflecti.* lib. 1. de offic. c. 47. His quidem omnibus perbellè describitur excetra Ægyptia, quæ tam diuersis, sed tamen efferis ac venenatis pullulat perturbatæ nunc amore, nunc odio mentis passionibus. Fugientem itaque castum adolescentem Ægyptia clamoribus territat; totámque aduersus illum armat, ciétque familiam quiritans: Adeste familiares, opem ferte, tenete, prehendite; alligate mihi noxium. Benè contra huiusmodi lupam inclamat S. Prosper. *O impudica mulier! ardet amans, vulnus alit venis, & cæco carpitur igne. Amat, & persequitur: concupiscit, & sæuit. Et quia is ad stuprum non consentit; trucidandum eum statuit; quærítque perire, quem diligit.* 1. prædict.

Clem. Alex. — *Rustica passiones animã opprimunt.* — *D. Ambr.* — *Effrænus appetitus mẽtem præcipitat.* — *Stupenda fœminæ malitia* — *S. Prosper.*

5. Hinc, & ex multis aliis argumentis viri prudentes indubitanter affirmant in amore impuro veram amoris rationem haud inueniri. Est enim amor beneuolus quidam & dulcis ad alium affectus, quo illi benè vult, qui amat. Vnde fit, vt apud nos amare sit benè velle: amor *bebem querer*. Igitur qui amat impudicè, prorsus non amat: dum enim suæ cupiditati studet, libidinémque in alio vult explere; ex quo illum deturpat, atque in peccatum sub æternæ mortis pœna impellit: profectò, etsi aliquo pacto sibi videatur benè velle alteri, malè vult; dedecus & perniciem molitur. Itaque Ægyptia vti nunc infamiam, carcerem, mortémque machinando, ita vel maximè cùm ad stuprum alliciebat adolescentem, nullo modo amare, sed verè hostiliterque odisse censenda est. Quamobrem malè mihi, non benè, vult: odit me, non amat, qui me ad peccandum inuitat, qui vult curátque verus animæ meæ hostis, vt ego Deum meum offendam, & in æternum infelix peream. Indignum igitur est, vt tam pulchrum honestúmque sanctissimi, & nobilissimi omnium in homine affectus, videlicet amoris, nomen turpissimæ ac vilissimæ passioni scilicet libidini carnis communicetur. Non est amor, qui est impudicus: verè odium est.

Impurus amor verus non est. — *Verè odit, qui amat impurè.* — *Verè hostis, qui ad peccandum inuitat.* — *Indignũ est nomẽ amoris libidini communicare.*

A 6. *Enimintroduxit virum Hebræum.*] In maritum confert tanti facinoris culpam. Meritò (inquit) vir culpandus, quòd sic temerè atque inauspicatò lupum pro agno, lenonem pro famulo, hostem pro seruo nobis domum intulerit. Quis ergo iure non iudicet, non dicat istius iniuriæ ipsum maritum esse autorem? Intulit istum nescio quem, & vbi natum, vnde aduectum, vt illuderet, vt contemptim, & contumeliosè me tractaret. Nam quis maior contemptus, quæ maior contumelia, quàm vt seruus dominam, captiuus matronam ipsam, tam illustris familiàs matrem, tantíque in regia domo Principis vxorem ausus fuerit non verbis tantùm allicere, sed (quod omnem audaciam, & impudentiam excedit) violenter
B etiam in adulterium adigere? mira quidem fraus scelestæ mulieris eò tendit, vt ita cogat acriùs maritum contra innocentis caput desæuire. Illud nihilominùs certum, & quotidianum est à maritis, non amicos tantùm, sed etiam famulos domum temerè atque stultè introduci planè in tentationem & ruinam vxorum & filiarum, atque in dedecus, & infamiam maritorum, & parentum; de quibus iure optimo misellæ possunt conqueri. En introduxit pater; en introduxit maritus sui honoris proditorem, hunc vel illum petulantem hominem. Malè quidem falsóque de marito, déque seruo sic obloquitur Ægyptia; sed benè veréque possunt complures ita conqueri.

Fraudulenter mulier maritum incusat. — *Temerè domum viri introducunt amicos & famulos in ruinam fœminarum.*

7. Audiui ego aliquando à primario ex no-
C stris Episcopo, ad quem huiusmodi causæ deferebantur, sibi ex longa experientia compertum haberi; nullum vxoriæ infidelitatis dedecore notatum esse; qui vel propter inconsideratam exterorum sua in domo familiaritatem, vel propter nimium erga famulos fauorem, aut nullam inuigilantiam, vxori vltrò non acciuisset occasionem adulterandi. Ipsimet (aiebat) vxorum comparant adulteria: seruanda omni studio mulier; nec vlla videri debet nimia vel custodia, vel diligentia, vt muliebris infirmitas ab omni periculo illæsa conseruetur. Exemplum nobis ac documentum ipsemet Deus in beatissima purissimáque Virgine matre sua præbere dignatus est. Enimverò etiamsi momento ipso suæ conceptionis illam ab
D originali maculâ immunem fecerit, atque abundantissimâ sanctificatam gratiâ speciali quodam priuilegio, nullíque mortalium concesso, reddiderit etiam in quibuscunque leuissimis impeccabilem, vti certum est indubitatúmque in Ecclesia Catholica; qualem scilicet decebat esse, quæ in matrem Dei electa erat. Nihilominùs virgo ipsa beatissima sic se deinceps habuit, ac si ex conspectu, colloquióve virorum potuisset in sua illa admirabili quam à Deo acceperat pulchritudine, vel tantulum subire discrimen.

Mariti causa est adulterij vxoris. — *Mariti vxorum comparant adulteria.* — *Seruanda omni studio mulier.* — *B. Maria Dei priuilegio impeccabilis.* — *B. Maria mirè cauta & sui custos.*

8. Virgo erat (vti alibi iam ex S. Hieron. adnotauimus) Hebr. *Ghalmah*; incognita, & abscondita viris, cuius quidem nec faciem viderent, nec nomen scirent. Primæuam ætatem in ipsis tem-
E pli penetralibus inter sacratum Virginum cœtus, Angelorum circumcincta choris, iisdémque seruientibus cœlesti cibo enutrita, vti ex S. Germ. Constantinop. alibi iam scripsimus: Inde egressa Deo sic disponente desponsata est sanctissimo & puritate virginali supra omnes mortales insigni Ioseph videlicet in custodiam, in tutelam, in solatium; atque vt castus Ioseph virginem Dei matrem & sanctissimè comitaretur, & diligentissimo ministerio honoraret. Cæterùm ne faber Ioseph opificio intentus, vel tantulum à custodia, comitatúque

B. Maria puellaris vita in templi sacrariis. — *B. Maria cœlesti cibo nutrita.* — *B. Maria traditur Ioseph à Deo in custodiã.* — *S. Ioseph faber domestici operis.*

comitatúque Virginis augustissimæ abesse cogeretur diuina prouidentia consultum est, vt faber esset non qui fabricandis ædificiorum contignationibus, quod extra propriam domum fieret; sed construendis vehiculis, & carpentis, opere quidem domestico, fabrilem exerceret artem, vti ex S. Irenæo alibi retulimus. Equidem ita censeo, boníque ac prudentes iudicant, tam securè sanctéque in terra degere fœminam, quàm mundo incognita, quàm fugitans publicum, amánsque secretum viuit.

Mulier tam tacita, quàm absc. ndita.

9. *In argumentum ergo fidei retentum pallium ostendit marito.*] Armarat (vti vidimus) Ægyptia totam familiam suis clamoribus, falsísque contra innocentem calumniis concitarat: quò scilicet reuertenti domum marito ipsa cum tota simul familia, tam pudendum illud Hebræi serui flagitium vnanimi accusatione deferret; quod & factum est. Nec mirum: Contra virtutem stat in bello acies ex omni genere improborum, & improbitatum instructa. Quamobrem monet sapiens: *Accedens ad seruitutem Dei sta in timore; & prepara animam tuam ad tentationem.* Eccles. 2. Monemur scilicet, vti nomen virtuti demus Deo militantes: stemúsque in acie pro virtute; contra hostium incursus, & insidias præparemur; castra vallo, muróque cingamus. Vndique nimirum contra virtutem cientur arma, insurgunt hostes, belláque ruunt. Non otio languet virtus, non longa pace diffluit in socordiam; nec armis se vnquam exuit, nec vllum in quo sit, patitur aut desidere, aut quiescere. *Virtus exigit*, quod apponit S. August. *vt sit senectus nostra puerilis, & sit pueritia senilis.* in Psal. 112. Vegetum vult, & impigrum ad standum in acie, ad resistendum, ad præliandum dum vita superest senem: maturúmque vult puerum, vt etiam ludicra & blanda vitiorum tentamenta maturiore quodam veluti senio grauitatis, & verecundiæ compescat, ac repellat.

Contra virtutem stat armata acies malorum.
Eccl. 2.
Stat in acie virtus.
S August.
Virtus odit desidiam, & quietem.
Virtus exigit vegetum senem, & maturum puerum.

10. Laboriosa quidem virtus est, atque iccircò multùm odiosa. Sic irridet, sic habet contemptui mundus quicquid ex virtute fit, vt ne nomen quidem virtutis patiatur audiri. *Enimverò* (inquit S. Bern.) *timor Domini simplicitas reputatur, ne dicam fatuitas. Virum circunspectum, & amicum propriæ conscientiæ calumniantur hypocritam, amatorem quietis, & sibi interdum vacantem dicunt inutilem.* lib. 4. de consid. Et nostrum Ioseph ita modestum, sic amantem pudicitiæ dicent plerique abiectum nulliúsque momenti hominem: & meretrix Pharia cum suis seruis, ancillisque vocant adulterum; atque in mortem inducunt. Quid quod etiam in nobis ipsis (maximè id plorandum est) multiplex contra virtutem insurgit bellum: virtutémque, ne aut oriatur, aut orta subolescat, impugnant, premúntque hostes? Hæc scilicet illa est maledictio: *Maledicta terra in opere tuo, spinas & tribulos germinabit tibi. In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Genes. 3. *Nostra videlicet natura* (vt interpretantur eremitæ) *spinas, & tribulos malarum cogitationum germinat, quorum aculeis, id est, vitiis carnis non obtusis, Spiritus semina præfocantur, ne illum panem nostrum, qui de cœlo descendit, edere absque vultus nostri sudore possimus.* Cass. collat. 23. cap. 11. O verus dulcísque & planè cœlestis cibus animarum ipsa, quam cum Dei gratia nostris operamur sudoribus, virtus! Est illa quidem comparatu difficilis, quæ scilicet cùm multos habeat hostes, continuísque affligetur iniuriis, fugiendo vti castus Ioseph sibi consulit.

D. Bern.
Virtutem irridet mũdus.
Gen. 3.
Malæ cogitationes sũt spinæ.
Cass.
Virtus cœlestis cibus.

11. Ac proinde monet Spiritus sanctus: *Si sequaris iustitiam, apprehendes illam.* Eccles. 27. Igitur persequenda est, quæ fugit virtus: & quæ fugit, haud dubiè hostiles declinat inimicas. At ponè fugientem currendum est: nec enim res tanti pretij facilè dimittenda erit: nec vllo cursus, lassitudinísque & molestiæ labore minus habetur illius lucrum, si tandem comparetur. Quòd si demum teneatur; apprehendi fortiter debet, ne vnquam elabi possit: non verò summis tandem prehendenda digitis, vt leuiter dimittatur, aut facili conatu detrahatur. Insurgit Ægyptia contra Ioseph, vitium contra virtutem: & antiqua, & implacabilis quidem pugna: plures contra illam pro illo militant; pauci verò virtutem acclamant, & in vitium fortiter præliantur, ad exemplũ Moysis, de quo S. Greg. Nyss. *Medius inter vitium, & virtutem propositus homo, vti Moyses inter Ægyptiũ, & Hebræum.* de vita Moysis. Illudenti videlicet, & percutienti Hebræum Ægyptio accurrit Moyses, istúmque occidit, illum liberauit. O egregium facinus iusti viri pro virtute contra vitium depugnantis!

Eccl. 27.
Fugientem virtutem persequamur.
Pugna inter virtutem & vitium.
Iustus pro virtute pugnat contra vitium.
S. Gregor. Nyss.

12. Inuisa diabolo virtus: inuisa malignis spiritibus innocentia. Vbi virtutum, vel prima erumpunt germina, & vel ipsi pullulant flores bonarum cogitationum, immane dictu, quàm celeriter accurrunt, quàm auide inhiant, vel ipsa tantùm boni primordia depopulaturi. Quapropter inclamatum est: *Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas; nam vinea nostra floruit.* Cant. 2. *Vulpes autem istæ sunt* (inquit S. Greg. Nyss.) *Spiritus nequitiæ, paruulæ quidem bestiæ, si cum Angelicis conferantur viribus; si illas homines deuicerint propriam accipient gratiam. Vinea nostra est humana natura, quæ fert botros per flores vitæ, quæ agitur ex virtute.* Sed adhuc in ipso nomine vulpis malignitatem diaboli considerans adiungit: *Qui comprehendit orbem terræ, sicut nidum.* Hæc S. Greg. Nyss. in ipso videlicet nido adhuc implumes fœtus vix eductos in lucem præfocat, ne si plumescant, in altum sese possint erigere. Quid quæso id est, nisi subnascentes animæ fœtus, salutísque fructus ipso statim exortu ab aduersario intercipi & extingui?

Nascentem virtutem diaboli tentant opprimere.
Cant. 2.
D. Gregor. Nyss.
Subnascentes animæ fructus diabolus intercipit.

13. Neque id solum per seipsum; sed per suos etiam ministros, & amicos efficit diabolus; quos etiam in aciem armatos linguâ vsque contra virtutem, virtutísque amatores educit. Nihil isti minoris æstimant; magis oderunt, alienius à seipsis volunt, quàm virtutem; vtpote vitiorum, vt studiosi cultores, sic ingeniosi fabricatores. Hinc fit vt bellum habeant indictum iis, qui virtutem sectantur; quorum tamen animos excitat præmiorum spe Isaias. *Dicite iusto, quoniam benè, quoniam fructum adinuentionum suarum comedet.* cap. 3. Nota obsecro vocem illam *adinuentionum*; quâ etiam vtitur Eccles. *In bono oculo adinuentiones facito.* cap. 35. Virtutis quidem opera vocantur adinuentiones. Sic enim res se habet in mundo: vt quodlibet virtutis opus velut quidpiam nouum & insolitum, mera otiantis ingenij nouitas, nouellúmque inuentum habeatur: qualia solent ostentui & ludibrio mortalium in theatris exhiberi. Adeò virtus est in mundo & insueta & malè accepta.

Isai. 3.
Indictũ virtuti, & virtutis amatoribus bellum.
Virtus in mundo habetur odio & ludibrio.

14. *Dominus nimirum credulus verbis coniugis iratus est valde.*] Sedebat itaque mulier (scribit Ioseph.) *mœrens, & perturbata, qui erat dolor ob frustratam libidinem, esse indignationem tentatæ pudicitiæ simulans. Marito autem reuerso, & ad hunc aspectum turbato,*

Ioseph.

turbato, causámque sciscitanti: Ne viuas (inquit) marite, nisi scelestum seruum cubile tuum violare conatum dignâ pœnâ mulctaueris. cap. 3. *Deinde vt mariti animum vehementiùs exacerbaret narrauit ordine quot, & quanta ille seruo beneficia contulisset, quibus sese ingratum ac proditorem adulter exhibuisset. Atque vt verbis fidem faceret, protulit pallium quasi in colluctatione relictum; lacrymis etiam, & gemitibus fictè admodum serui flagitium, suique probrum exaggerans. Vsque adeò genus muliebre verba, & fraudes componere industrium est, hoc vnum didicit fœmina semper opus: dixit ille. Maritus igitur excæcante Zelotypiâ furere cœpit in seruum. Victus nimirum* (inquit Iosephus) *oratione ac lacrymis mulieris, & coniugis amori plus æquo tribuens, omissa ampliore veritatis inquisitione, collaudatâ prius vxoris fide, audacis facinoris iuuenem damnauit; ob vxoris pudicitiam magis sibi placens, testis iam compertæ ipsius honestatis.*

Mulier doli fraudisque architectatrix ingeniosa.

Ioseph. *Deceptus ab vxore maritus.*

15. Proh quàm multa summæ stultitiæ, ac stoliditatis in hoc Ægyptio argumenta! non aduertit stolidus hanc ipsam vestem indicium esse violentiæ à muliere profectæ; & adolescentis reuerentiæ. *Enimvero* (quod sapienter Philo adnotauit) *si vim dominæ adolescens voluisset inferre, facilè viribus melior amiculum illius retinuisset: at pallio spoliatus apparet, quia corpus subtrahens, illud neglexit. Hinc maritus posset impudentissimum vxoris mendacium, & innocentiam serui optimè colligere. Iustus enim* (inquit S. Ambr.) *accusare non nouit, illam verè exutam dixerim, quæ omnia amiserat velamina castitatis; illum satis ornatum, satis defensum, cuius vox non audiebatur, & innocentia loquebatur.* cap. 5. Ipsa quidem frontis impudentia manifestum erat indicium, & mendacij, & libidinis. Deinde cur non amplius inquiris? cur non accusatum interrogas? cur de se loquentem non audis? Nemo quidem indictâ causa damnandus. Subitò damnas innocentem? ó scelus! ô iniquitas! ô vile mulieris mancipium? scilicet iste illorum vnus est, de quibus Propheta: *Mulieres dominatæ sunt eis.* Isai. cap. 3. alij transferunt, vti animaduertit S. Hieron. *exactores, fœneratores.* Turpia enim, iniusta, indignáque viris vxores sæpè ab iisdem exigunt, qui non audent miseri & suadentibus dissentire, & persuadentibus etiam contra omne ius fásque denegare; pressi quidem muliebri tyrannide. Addítque (ad maiorem rei indignitatem) Ioseph. *Sequenti die postquam cæsus flagris fui, coniecit me in carcerem.* At sancto iuueni pulchrum, ac dulce potiùs erat flagellari, quàm deliciari, dedicans in seipso primitias virginum, & iuuenum fidelium; qui postmodum in lege gratiæ pudicitiam suam glorioso martyrio nobilitarunt.

Philo.

D. Ambr. *Ornat innocentia.*

Isai. 3. *Mulierum tyrannis in viros.*

Mariti vxorum mãcipia. Ioseph typus virginum Martyrum.

16. Haud equidem prætereundum censeo admirabile istud sancti iuuenis silentium. Vociferatur Ægyptia; tacet ille: homines illa Deósque obtestatur, inclamat proditorem, adulterum: ille ne verbum quidem, aut pro se tuendo aut contra illam detegendo fraudem, & inuerecundiam mulieris. *Ioseph igitur* (scribit Iosephus) *innocentiam suam Deo cõmittens, neque se defendere curauit, neque rem ita vt gesta erat indicauit.* Nulla potentior defensio, quàm quæ fit a propria innocentia; maximè vbi cum silentio patienter causa Deo committitur: vti post hunc iuuenem matrona illa castissima Susanna. Cùm falsò adulterij accusata traheretur ad supplicium, non se clamoribus defendit, sed quia patiens siluit, Deo suam causam committens, diuinitùs edito miraculo tum ab interitu, tum à falso crimine liberata est. Dan. 13.

Ioseph. *Mira prudẽtia simul & patiẽtia in falso crimine.*

Dan. 13.

A *Susanna* (inquit S. Ambr.) *postquam tacet in iudicio, meliùs locuta est oraculo, & ideò Propheta meruit defensionem, quæ propriæ vocis auxilium non quæsiuit:* lib. de Ioseph cap. 5. hinc fit egregia commendatio silentij. *Est enim* (inquit ipse) *magnum, & negotiosum silentium, vt erat Susannæ, quæ plus egit tacendo, quàm si esset locuta: tacendo enim apud homines locuta est Deo; nec vllum maius indicium suæ castitatis inuenit, quàm silentium.* lib. 1. offic. cap. 3. Huiusmodi fuit silentium Ioseph valde negotiosum; tacendo quippe apud homines Deum sibi patronum ac vindicem conciliauit.

Susanna silentio se defendit. D. Ambros.

Negotiosum hominis apud Deum silentium.

17. Itaque Ioseph castissimus, iniquè tamen de adulterio accusatus, à barbaro domino in carcerem sine vlla defensione, sine vlla excusatione B coniicitur: in exemplum quidem nó modò castitatis, & patientiæ, sed multarum etiam aliarum virtutum, reliquæ mortalium deinceps consequentium posteritati. Viuet ergo in omnem æternitatem illud elogium, quod à S. Ambr. inscriptum fuit: *Ioseph castus ita vt sermonem quidem audire vellet, nisi pudicum; humilis vsque ad seruitutem; verecundus vsque ad fugam; patiens vsque ad carcerem; remissor iniuriæ vsque ad remunerationem.* lib. 2. de offic. cap. 17. Hunc igitur tam insigni præditum virtute adolescentem, vt clariùs adhuc emineret, permisit Dominus à petulante fœmina tentari. *Bonum enim* (dixit S. Ambr.) *munus pudicitiæ, sed minoris meriti cùm periculum abest; vbi verò etiam salutis periculo defenditur, ibi pleniùs coronatur.* C cap. 5. noctu scilicet aduersitatis, vti cœlo intermicant sydera, gloriosior virtus apparet, splendidiùs irradiat periculis comprobata. Indignum planè, quod Ægyptius contra innocentem sine vlla defensione, partéque inauditâ tam atrox statuat supplicium.

D. Ambr. *Egregium Ioseph elogium.*

S. Ambr. *Virtus inter tribulationes clarior.*

Iniquitas iudicij.

18. Benè idem Ambros. *Inauditâ causâ, inexploratâ fide, veri tanquam reus criminis in carcerem Ioseph mittitur; sed eum Dominus, nec in carcere deserebat.* de ipso nimirum scribitur in lib. Sap. *descendítque cum illo in foueam, & in vinculis nõ dereliquit eum.* Sap. 10. foueam dicit carcerem: in profundum scilicet lacum illius carceris detrusus primò fuit Ioseph; sic mundus cum iustis & innocentibus agit, quos iniustè affligit, & cum suis D virtutibus sepelire contendit; at improbos interim in summis honorum gradibus eminere, deliciísque perfrui curat. Cæterùm omnipotens Deus suos in tenebris illuminat, in afflictionibus recreat, in calamitatibus sustentat, & in vinculis non derelinquit: imò etiam comitatur. Fuit autem (scribitur) Dominus cum Ioseph; non modò quia præstò illi erat consolando, & confortando; sed etiam quia simul cum seruo suo fideli, & innocens Deus ipse clementissimus compatiebatur. Iccircò Dominus apparuit inter medias flammas rubi ardentis in deserto greges Moysi pascenti; dixítque. *Vidi afflictionem populi mei,* Exod. 3. *Vidi* (occurrit Lyra) *oculo compassionis ad eum liberandum.* Quasi diceret Dominus: quid E tu miraris Moyses? possum ego non ardere flammis, cùm populus meus afflictionibus in Ægypto consumatur? igne crucior; ad compatiendum: igne simul excitor ad succurrendum: ac dum illi operibus ex luto & paleis opprimuntur; ego flammis zeli, & compassionis exardesco.

S. Ambr.

Deus iustos in tribulationibus comitatur. Sap. 10.

Exod. 3. Lyran. *Deus cum iustis patientibus simul patitur.*

19. Ad hunc quoque sensum accipio illud Domini: *In Ægyptum descendit populus meus in principio, vt colonus esset ibi; & Assur absque vlla causa calumniatus est eum. Et nunc quid mihi est hic.* Isai. 52. sermo est de seruitute gentis Hebrææ in Ægypto,

Isai. 52.

Ægypto, deinde in Babylonia: dicit igitur Dominus: meministis quid olim egerim cum populus meus ab Ægyptiis iniquissime premeretur: descendi equidem tunc temporis; vt oppressum iniquâ seruitute populum liberarem; non enim potui sustinere, aut æquo animo pati clamorem miserorum; qui ad meas aures ascendebat. At nunc quid hic facio? quid immoror? cur non accurro, vt compatiar, vt liberem? an non grauiori seruitute premitur in Babylone? descendam ego, & cum populo meo simul patiar, ac tandem illum eripiam. Hoc tam insigne diuini amoris testimonium commendans Dauid Deo immortales habet gratias: *Quem redemisti tibi ex Ægypto gentem, & Deum eius.* 2.Reg. 7. Hebræos ô Domine (inquit) ex illa tam calamitosa, quàm iniusta seruitute liberasti, *& cum illis pariter te ipsum, qui videaris affligi, cùm tui affliguntur*; declarat Vatabl.

Deus cum suis simul affligitur.

2.Reg.7.

Vatabl.

20. Quid mirum deinde quòd fuerit Dominus in vinculis cum Ioseph, & quasi in easdem compedes, eadémque vincula Deus quoque pedes, ac manus immitteret, cùm sese pueris in Babylonicam fornacem iniectis comitem adiunxerit. Tres quidem immiserant satellites in fornacem; at Rex obstupescens clamat: *Ecce ego video quatuor viros ambulantes in medio ignis; & species quarti similis filio Dei*: Dan. 3. Angelus quidem erat, sed qui filium Dei repræsentabat, vti vult S. Hieron. Qui enim aliquando venturus erat in mundum & homo factus acerbissimam passionem, crucísque mortem exantlaturus, iam inde ab ipso mundi exordio, quasi passionis futuræ præludium in suis seruis; à primo Abel vsque ad Ioannem Baptistam prope mortem Christi, & vinctum, & in carcere decollatum, videbatur exhibere. Quemadmodum, qui singulare aliquod certamen in arena publica est initurus diligenter sese ante in ludicra, & vmbratili pugna exercet. Quis ergo non gaudio exultet, non triumphet in summis etiam afflictionibus; si tamen Dei seruus sit, & patienter sustineat, cùm audiat a Domino: *Cum ipso sum in tribulatione. Clamabit ad me, & ego exaudiam eum. Cum ipso sum in tribulatione.* Psal. 90. *Noli ergo timere* (inquit S. August.) *quando tribularis, ne quasi non sit tecum Deus. Fides sit tecum, & tecum est Deus in tribulatione.* Vbi S. Bernard. *Vnde scimus, quod nobiscum sit in tribulatione? ex eo vtique, quod in ipsa tribulatione nos sumus.* Deinde colligit: *Felix ô Domine, qui te interim consolatorem, & adiutorem habet?* ser. 16. in Psal. 9.

Dei filius in fornace Babylonis cum pueris.

Dan.3.

D.Hieron.

Dei filius futuræ passionis præludium in afflictis iustis exhibebat.

Deus simul cum tribulatis.

Psal.90.

S.August.

D.Bern.

Signum Dei præsentis ipsa tribulatio.

21. Hinc optimè S. Ambr. admonet: *Non turbentur innocentes, cùm falsis criminibus appetuntur, cùm oppressa iustitia traduntur in carcerem. Visitat Deus, & in carcere suos, & ideò ibi est plus auxilij, vbi est plus periculi.* cap. 5. Nihil quidem in Rep. est aut vilius, aut infelicius, aut etiam detestabilius publico ad supplicium malefactorum carcere; de quo illud scribit Tertull. *Domus diaboli est carcer, in qua familiam suam continet.* lib. ad Martyres cap. 2. Quia nimirum perditi homines, & omni flagitiorum impuritate cooperti, tenentur in carcere: at nihilominùs fieri potest, vt ea in domo diaboli teneantur Angeli; atque in media ipsa perditorum colluuie castissimi, & sanctissimi morentur, & inter sontes premantur innocentes: atque adeò adultera Ægyptia, & Putiphar infidelis, & barbarus habitent in palatio: at Ioseph sanctissimus Dei seruus iaceat in fouea constrictus catenis: Herodes cum Herodiade in aula regia; Ioannes Baptista in carcere compeditus, & ibidem decollatus. Quis quæso locus exceptis Dei templis in toto orbe magis (liceat dicere) sacer & sanctificatus extitit, quàm carcer, publicæque vinctorum custodiæ: in quibus infiniti martyres, Virgines, & confessores pro Christi fide vincula, fidiculas, & incredibiles, in omni genere calamitates pertulerunt? sed illud ad commendandum carcerem illustrius etiam adiungit S. Ambr.

D.Ambr.

Vbi plus periculi, plus ibi est auxilij.

Tertull.

Carcer domus diaboli.

Interdum in carcere iusti, in palatio flagitiosi.

Carcer sanctis martyribus sacer.

D.Ambr.

22. *Sed quid mirum, si visitat Deus in carcere positos, qui seipsum cū suis in carcere inclusum esse memorauit: In carcere eram, & nō venistis ad me.* Matth. 25. neque id tantum intelligitur de carcere, vbi pro Christi fide vincti tenentur innocentes, sed vbi etiam sontes, & malefici pro suis delictis affliguntur. Et qui non dicit, se in aulis principum habitare, aut cum aulicis, vel negotiatoribus in ciuitate versari, profitetur se in carcere cum vinctis inclusum teneri, vbi scilicet patiendi theatrum est, vbi expiantur delicta, delicta puniuntur, iustitia exercetur, patientia Christiana probatur: ibi ergo Christus est; vsque adeo sacrum, & sanctum est puniri delicta, patique in hac vita etiam pro admissis flagitiis, vt diuinæ iustitiæ debitum exoluatur, & sempiterni iudicis clementia in futurum comparetur. *In carcere eram*: dicit Dominus Matth. 25. Fuit autem Dominus cum Ioseph; scilicet vincto in carcere. Meritò exclamat S. Ambr. *Quo non penetrat diuina misericordia? scilicet (ausim dicere) vbi tribulatus homo, eòdem penetrat Dei misericordia: quæ quidem valde acceptum gratúmque custodi carceris reddidit Iosephum*; huius enim ille fidelitatem, modestiam atque innocentiam expertus simul, & admiratus ipsum è catenis liberum toti præposuit carceri; scribit enim Iosephus: *Vinculorum necessitatem tacitus ferens vna spe consolabatur, nimirum potentiorem esse Deum his, qui se vinxerant, cuius prouidentiam confestim est expertus. Custos enim carceris, tum fidem eius, ac diligentiam in absoluendis operum pensis considerans, tum formæ dignitatem, soluit eum à vinculis, eamque miseriam aliquanto leuiorem reddidit, victu etiam commodiore; quam reliquos vinctos vti permisit.* Hæc ille cap. 54.

Matth 25.

Carcerē suâ præsentiâ Dominus sanctificat.

Matth. 25.

D.Ambr.

Leuiorem in multis carcerem Deus reddidit Ioseph.

Ioseph.

23. Igitur quòd Ægyptius ab vxore irritatus, & credens adulterum seruum non illum statim pugione confoderit; non in furcam sustulerit, sed in carcerem tantummodò compegerit: deinde quòd vinctum custos carceris magni fecerit; tantâque humanitate, honoréque sit prosecutus, diuinæ opus fuit misericordiæ. Videlicet, *Quia* (vti animaduertit S. Chrysost.) *finet ille, & omnia mansuetè ferti; & magna cum patientia Dei spectat subsidium. Verè nihil beatius eo, qui Dei gratiam habet, comitabatur enim Iosephum perpetuò superna gratia; & omnia, quæ faciebat, erant plena gratiâ*: homil. 62. Quid mirum igitur, si tantam custodis promeruit beneuolentiam: *Inuenit siquidem* (ait S. Ambros.) *Ioseph huiusmodi gratiam, vt qui fuerat clausus in carcere, ipse potius carceris claustra seruaret, cederet munere clauicularius: inclusos omnes in potestatem eius committeret. Itaque Ioseph non solum carcerem non sentiebat, sed etiam alios quoque carceris leuabat ærumnâ.* cap. 5.

S.Chrys.

Vbi patientia, ibi præstò Dei gratia.

S.Ambr.

Ioseph vinctus omnes in carcere solabatur.

24. Idem planè sui semper simillimus vbique est Ioseph; fidelis, sobrius, castus, ingenuus, magnique meriti apud Deum, hominésque non in illo detruso è palatio in carcerem; sed ab illo fit mutatio. Liber anteà, nunc vinctus; semper tamen vbique sanctus. Nec enim perfecta virtus; aut loco, aut conditione, statúve mutatur; sed semper eadem vbique persistit, atque splendescit: Quin

Iustus in omni statu semper idē.

Quin etiam in carcere victrix vincti Ioseph gloriosius multò, quàm anteà triumphauit. Ait enim ipse suo illo prædicto iā sæpiùs testamento: *Cum vinctus iacerem in compedibus, Ægyptia infirmata est nimio dolore, & auscultabat, qualiter laudarem Dominum existens in domo carceris. Ego autem hilari voce gaudens, glorificaui Deum meum solum, quòd per hanc occasionem amouebar ab Ægyptia: ipsa tamen non destitit tentare.* Erat quidem illud ergastulum, vti Olisipone, quod dicimus Limociro; regium palatium, in cuius infimis, & tenebrosis ædibus tenebantur vincti, at in superioribus Putiphar, & ministri alij Regis habitabant. Poterat ergò mulier facilè, aut videre aut adire, aut saltem alloqui vinctum adolescentem: narrat itaque Ioseph: *Ipsa tamen non destitit instare ac dicere. Age accipe conditionem, quam offero tibi, & imple desiderium meum; & liberabo te à vinculis, & eripiam te ex tenebris. Verùm vsque adeò nihil potuit persuadere mihi, vt ne cogitatione quidem in vota eius fuerim inclinatus multoties infirmata descendit ad me immaturè, & audiuit vocem mei orantis; & acriùs instabat; intelligens verò ego suspiria eius, silui.* Quid quæso, & importunius, & potentius ad subruendum casti iuuenis animum? quæ vnquam mulier vehementiùs exarsit ad libidinem, & quis vllo vnquam in viro ardentior in castitatem affectus, & constantia extitit admirabilior?

Virtus cadit semper splēdescit.

Gaudet iustus amoueri ab occasione peccādi.

Ergastulum Olisiponis.

Libidinosa mulier instat importunius.

Insuperabilis in iuuene castitas.

25. Porrò autem cùm lego: *Fuit autem Dominus cum Ioseph, & misertus illius dedit ei gratiam in conspectu Principis carceris*: admirari satis non possum, & venerari Dei clementiam, & bonitatem; qui seruos suos, etsi tentari affligíque aliquando permittat; nihilominùs, eos tunc, neque suâ præsentiâ præsidióque carere: neque sine grandi cœlestium, & hoc loco etiam humanarum consolationum leuamento perpeti sinat: vt qui optimè norit humanam imbecillitatem, quæ sine speciali Dei auxilio calamitatibus pressa non potest non omninò succumbere. Atque iccircò etiam tribulationes ipsas pro captu nostræ infirmitatis metitur, illarúmque tempus misericorditer præcidit. Verùm enim verò hanc sibi ipse; quæ suis seruis largissimè concedituṙ, cùm multo plura, & grauiora, quàm illi, pateretur, voluit denegare. Sic enim suam exorsus est passionem: *Tristis est anima mea vsque ad mortem.* Luc. 22. priuatus nimirum omni omninò consolatione, quam in parte inferiore sentiret, passionem suam, & iniuit, & consummauit. *Sequestrata* (declarat ibi S. Ambr.) *delectatione diuinitatis æternæ; tædio mea infirmitatis afficitur.* quod adhuc luculentiùs exposuit S. Laur. Iustin. his verbis: *Deus in puris naturalibus sensibilem Christi partem reliquit. Fluenta enim æterna voluptatis continuit, ne impetu quo solebant, emanarent in ipsum.* lib. de agone Christi. cap. 1. Diuinitas scilicet Verbi vires humanitati dabat vt pateretur; non autem beatitudinis animæ delectationem aliquam inferiori parti infundebat; vt illius dulcedine asperitas passionis mitigaretur.

Suos seruos Deus in tribulationibus consolatur.

Christus sub latâ omni consolatione passus. Luc. 22. D. Ambr. S. Laur. Iust.

Verbum humanitati vires dabat ad patiendum, sed delectationem parti inferiori denegabat.

26. Hausit Dominus IESVS in sua passione fellis amaritudinem, nullâ mellis suauitate attemperatam. Post fel fauos in resurrectione, non anteà in passione gustauit. *Vt tamen, ô Domine* (inquit S. Bern.) *quos viuificabat mors tua, tua trepidatio robustos; & mœstitia latos, & tædium alacres, & turbatio quietos faceret, & desolatio consolatos.* ser. 1. de S. Andrea. Planè, vt ex Dei misericordia certò scimus, & ex martyrum historiis liquidò constat, nullus ferè pro Christo passus est vti à diuinâ gratiâ desertus, sic diuinâ consolatione priuatus. Nullus suæ passionis fel absque diuinæ consolationis melle gustauit. Ad hæc nostri amantissimus Dominus noluit sibi passionis tempus præcidere; imò, & illud grandi quodam miraculo produxit: *Etenim* (vt S. Laur. Iustin.) animaduertit) *fanè supra naturam erat, vt homo in tantis corporis doloribus constitutus viueret. Viuificabat ergò prorsus seipsum, vt ad tam diuersa perferenda supplicia habilis fieret: Nam absque dispensatione agi non potuit, vt mortalis caro in passionis vegetaretur igne, & in tribulationum non absorberetur pelago.* cap. 19. Exigebat quidem immensus Christi amor maiores etiam vires, productiorémque vitam, vt magis adhuc pateretur. *Vincebat siquidem* (adiungit) *planè in illo, atque supereminebat mortis supplicium amoris magnitudo. Mirabilis in eo vita corporis; sed longè erat mirabilior anima tolerantia.* ibid. Quare cùm Christus Dominus videret in cruce positus iam se viribus penè exhaustum deficere, quin vlteriùs passionis posset certamen producere, plus videlicet amans, quàm patiens; ipsa indefessi amoris vehementiâ compulsus exclamauit: *Deus Deus meus quare me dereliquisti?* Matth. 27. Quid quæso æterne Pater sustentare me hominem in vita desinis, cuius adhuc amor viget; nec etiam nunc passionibus satiatus, longiorem sibi vitam desiderat, vt multò diutiùs & grauiùs patiatur? vires deficiunt, amor increscit, ardétque vehementiùs desiderio patiendi.

Christus sine consolatione passus Martyres consolatur. D. Bern.

Nullus martyrū desertus, & desolatus à Deo.

S. Laur Iust. *Christus sibi passionis tēpus produxit.*

Christus plus amauit, quàm pertulit. S. Laur. Iust.

Amor Christi passione haud satiatus. Matth. 27.

27. Ergo ita exclamans nouas illa sacrosancta humanitas vires impetrauit, vt fortiùs, & constantiùs continuaret passionem. *Emergens igitur anima* (inquit ille) *quæ decurrentibus tribulationum fluctibus in profundi limo immerserat, nec pusillanimitatis formidine, nec pauore mortis territa est, quin potius animata, atque referta flagrantissimo amoris incendio passionis agonem, quem penè superauerat tolerando, repetere cœpit.* Nouis igitur roboratus viribus ad continuandum certamen vegetior, & alacrior progreditur patiendo. *Magnanimitatem siquidem* (adiungit) *quam gerebat introrsus, foris ad suorum exercitationem fideliū monstrare voluit: quamobrem, vt quæ deerant consummanda, perficerentur, ait: Sitio.* planè Dominus in Cruce, cum doloribus, cum peccatis, cum satellitibus inferni patientissimè confligens, vti olim Iosue clamando: *Sol contra Gabaon ne mouearis.* Iosue cap. 10. Solem fecit consistere, vt longiùs die producto vlteriùs pugnare, vincereque posset. Sic Dominus IESVS solem diuinitatis, quodammodo ab humanitate quoad sustentationem virium, vitæque iam penè abscedentem, clamando reuocat: *Deus Deus meus quare me dereliquisti? Refulgente scilicet* (inquit S. Laur. Iustin.) *in anima sole, qui prius erat in nubilo, rediuinâ luce sua humanitatis reparauit vires, ne passionis nimietate deficeret.*

S. Laur. Iust. *Christus in cruce nouas impetrauit vires à Patre, vt ampliùs pateretur.*

Iosue 10.

Admirandū Christi desiderium patiendi pro nobis. S. Laur. Iust.

CAPVT QVADRAGESIMVM.

1. HIs ita gestis, accidit vt peccarent duo eunuchi, pincerna Regis Ægypti, & pistor, domino suo.
2. Iratúsque contra eos Pharao (nam alter pincernis præerat, alter pistoribus)
3. Misit eos in carcerem principis militum, in quo erat vinctus & Ioseph.
4. At custos carceris tradidit eos Ioseph, qui & ministrabat eis. Aliquantulum temporis fluxerat, & illi in custodia tenebātur.
5. Viderúntque ambo somnium nocte vna iuxta interpretationem congruam sibi:
6. Ad quos cùm introisset Ioseph manè, & vidisset eos tristes,
7. Sciscitatus est eos, dicens: Cur tristior est hodie solito facies vestra?
8. Qui responderunt: Somnium vidimus, & non est qui interpretetur nobis. Dixítque ad eos Ioseph: Numquid non Dei est interpretatio? referte mihi quid videritis.
9. Narrauit prior, præpositus pincernarum, somnium suum: Videbam coram me vitem,
10. In qua erant tres propagines, crescere paulatim in gemmas, & post flores vuas maturescere:
11. Calicémque Pharaonis in manu mea: tuli ergo vuas, & expressi in calicem quem tenebam, & tradidi poculum Pharaoni.
12. Respondit Ioseph: Hæc est interpretatio somnij: Tres propagines, tres adhuc dies sunt:
13. Post quos recordabitur Pharao ministerij tui, & restituet te in gradum pristinū: dabísque ei calicem iuxta officium tuum, sicut antè facere consueueras.
14. Tantùm memento mei, cùm bene tibi fuerit, & facias mecum misericordiam: vt suggeras Pharaoni vt educat me de isto carcere:
15. Quia furto sublatus sum de terra Hebræorum, & hîc innocens in lacum missus sum.
16. Videns pistorum magister quòd prudenter somnium dissoluisset, ait: Et ego vidi somnium, quòd tria canistra farinæ haberem super caput meum:
17. Et in vno canistro quod erat excelsius, portare me omnes cibos qui fiunt arte pistoria, auésque comedere ex eo.
18. Respondit Ioseph: Hæc est interpretatio somnij: Tria canistra, tres adhuc dies sunt:
19. Post quos auferet Pharao caput tuū, ac suspendet te in cruce, & lacerabunt volucres carnes tuas.
20. Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat: qui faciens grande conuiuium pueris suis, recordatus est inter epulas magistri pincernarum, & pistorum principis.
21. Restituítque alterum in locum suum, vt porrigeret ei poculum:
22. Alterum suspendit in patibulo, vt coniectoris veritas probaretur.
23. Et tamen succedentibus prosperis, præpositus pincernarum oblitus est interpretis sui.

SECTIO PRIMA.

His ita gestis, accidit vt peccarent duo eunuchi, pincerna Regis Ægypti, & pistor, domino suo. Iratúsque contra eos Pharao (nam alter pincernis præerat, alter pistoribus) misit eos in carcerem principis militum, in quo erat vinctus & Ioseph. At custos carceris tradidit eos Joseph, qui & ministrabat eis. Aliquantulum temporis fluxerat, & illi in custodia tenebantur. Viderúntque ambo somnium nocte vna iuxta interpretationem congruam sibi: ad quos cùm introisset Joseph manè, & vidisset eos tristes, sciscitatus est eos, dicens: Cur tristior est hodie solito facies vestra? Qui responderunt: Somnium vidimus, & non est qui interpretetur nobis. Dixitque ad eos Joseph: Numquid non Dei est interpretatio? referte mihi quid videritis. Narrauit prior, præpositus pincernarum, somnium suum: Videbam coram me vitem, in qua erant tres propagines, &c. Vsque ad Pharaoni.

1. ACCVSATVS, damnatúsque in carcere Ioseph mirum in modum affligebatur; iuxta illud: *Humiliauerunt in compedibus pedes eius, ferrum pertransijt animam eius.* Psal.104. hoc est, ferreis vinculis, aliísque calamitatibus carceri cognatis anima, & vita eius valde afflicta & cruciata est. At Deo sic disponente ferox quāquam solet esse in illa malefactorum colluuie, ergastula

Non locus veram virtutem aut minuit, aut obscurat. Psal.104.

gastulatius,seu (vocat Ambr.) clauicularius: agere tamen cœpit perhumaniter cum Ioseph ob insignem modestiam,libertúmque ingenium; atque adeò totam carceris curam illius fidei ac dexteritati commisit.Deinde Ioseph cæteros vinctos suâ virtute cœpit in admirationē venerationémque conuertere. *Postquam enim* (scribit Philo Hebræus) *suam ipse vitam continentiæ cæterarúmque virtutū plenam,tanquam in tabula benè pictam imaginem, spectandam illis in medium posuit;conuertit etiam eos, qui videbantur insanabiles inueteratis nempe vitiis affectos, ita vt iam damnarent vitam præteritam, exprimentes has voces resipiscentiæ: vbi tantum bonū tandiu latuit, à quo tandiu aberrauimus? Ecce iam effulgente hoc tāquam in speculo nostra dedecora videntes erubescimus.* lib.de Ioseph. Certè cùm ex monitis,tum ex moribus noui illius vincti admirāda in omnibus visa,deinde fuit motum commutatio. *Deinceps enim* (adiungit Philo) *locus ille non tam carcer quàm disciplinæ meditatorium fuit; erudiebantur sermonibus, & præceptis philosophicis, maximéque ipsius Doctoris exemplis vtilissimis.*

Philo. Vita velut imago picta virtutibus.

Potentissimum virtutis exēplum.

Carcer factus schola virtutum. Philo.

2. Illud potissimum ad commendationem Ioseph; quòd ad illius aspectum,& consuetudinem sontes illi, ac malefici sua delicta clariùs cognoscerent,mœrtóque lugerent: séque ipsos ad illud sanctimoniæ magisterium,& exemplar cōparatos erubescerent. Sic prodest iustorum aspectus, & conuictus improbis ad proprij dedecoris cognitionem,& confusionem,& correctionē.Dixit hoc ipsum illa vidua, quæ defunctū filium apud Eliā Prophetam deplorabat: *Quid mihi,& tibi vir Dei? ingressus es ad me,vt rememorarentur iniquitates meæ, & interficeres filium meum?* 3.Reg.17.quasi fuissent obliuione consepulta illius delicta; & ad ingressum Prophetæ mulier illa recordaretur, quemadmodum inducto facis ardentis lumine nihil non apparet quod anteà non videbatur. Et quantum illi profuerit aduentus Prophetæ, satis indicauit, vt considerat Theodoret. *Non dixit: fuisti malum auspicium, mala mihi conciliauit tuus aduentus: sed suis peccatis tribuit, quod acciderat, tantum ei profuit Prophetæ doctrina.* q. 52. in lib.Reg.

Aspectus & conuictus iustorū malos confundit & instruit.

3.Reg.17.

Ad conspectum iusti peccatū impiorum apparet.

Theodor.

3. Carcer itaque per doctrinam exemplúmque sanctissimi Ioseph factus est quædam veluti schola virtutis, & sacrarium pietatis. *Nec enim locus sanctus* (vt alicubi dicit S.Aug.) *facit sanctos, sed operatio sancta sanctificat locum.* Quid enim sāctius cœlo ipso, aut in terris paradiso terrestri; & nihilominùs in illo de Angelis facti sunt cacodæmones; in isto primores nostri parentes diuinam gratiā amiserunt; séque & nos peccatores,filiósque iræ fecerunt. Viue igitur, ô sancte iuuenis, isto in carcere inter flagitiosos,damnatósque;sed vti sol illustrans lutum,non à luto infectus. Viuant etiam læti, ac sancti, quos tyrannorum impietas damnauit. Christi martyres, ac virgines, omnes alloquor cum Tertull. *Nihil interest vbi sitis in seculo,qui extra seculum estis: vagamini spiritu, spatiamini spiritu proponentes vobis illam viam,quæ ad Deum ducit: quoties eam spiritu deambulaueritis,toties in carcere non eritis. Nihil crus sentit in neruo, cùm animus in cœlo est.* lib.ad martyr.cap.2.recordatione quidem,affectu,spéque sempiternæ beatitudinis, quæ Dei seruis piè, patientérque in hac vita mortali certantibus promittitur,alacri animo lætóque vultu aduersa quæque tolerantur.

Carcer factus sacrarium pietatis. D.August. *Locus nō sanctificat.*

Tertul. *Spe beatitudinis aduersa omnia alacriter tolerantur.*

4. *Accidit, vt peccarent duo eunuchi.* Quodnam istorum fuerit delictum,non scribitur? Hebræorum tamen Rabbini dicunt pincernæ peccatum fuisse, quòd in cyatho vini culicem, aut muscam

A Rex bibens inuenerit: pistorem peccasse,quòd in pane insertum casu lapillum rex comedens reperiret. Mira stultitia; ridiculæ vti aliæ plerunque sunt, Rabbinorum nugæ: quanquam fortasse incredibile non videatur,barbarum istum,& infidelem Regē leui aliquā de causā in misellos desæuisse. Nihilominùs vero similius est peccasse eos in fidelitate; vel in Regis vitam insidiando; vel in bona; illa luxuriosè prodigendo, aut auarè in suum emolumentum deriuando: adstipulatur Philo scribens eos *à Rege damnatos, quòd non rectè suis ministeriis fungerētur.* Gloriosum quidem inter mortales habetur in Regum aulis versari,Regum pollere gratiā;honoribus eminere,imò & insigniter fructuosum Regiis gazis ac redditibus præsi- B dere; Regum tractare thesauros. Vel ipsæ videlicet Regum micæ (vti apud nos teritur) gloriosos, & opulētos reddunt. At verum illud quoque habetur,nihil esse periculosius,quàm Regum honoribus clarescere,ac redditibus immisceri. Quod in parabola illa Matth.18. satis exprimitur; seruus enim Regis,qui debebat illi decem millia taléta, detrusus est in carcerē, illiúsque vxor, & filij sub hasta vænundati. profectò dū Regij redditus colligebantur aut illius pecunia in manibus serui, totiúsque familiæ tractabatur; prodigè omnes luxurioséque agebant, nec vlla subibat animum reddendæ aliquando rationis recordatio.

Stolida & ridicula Rabbinorū commenta.

Gloriosum & fructuosum est regiis thesauris præsidere. Philo.

Matth.18. *Periculosū est regiis redditibus immisceri.*

5. Quapropter monet optimè Salomon: *Quando sederis, vt comedas cum principe, diligenter attende* C *quæ apposita sunt ante faciem tuam; & statue cultrum in gutture tuo.* Prou.23. Non intelligo tantum de viris principibus ad Regiam mensam accumbentibus (hoc enim rarò,aut nunquam apud nos videtur) sed de iis maximè dictum accipio, qui regiis honoribus, muneribúsque præsunt, regios tractant redditus, pecuniam habent in manibus; thesauros custodiunt: accumbunt hi omnes cum Rege ad mēsam: de illius cibis abundè lautéque, & interdum luxuriosè comedunt: suásque regio victu,fastúque alunt familias. Ergò si sapiāt,cultrum gutturi adhibeant oportet: reddendam aliquando rationem meminerint: pœnámque suis rapinis, & prodigalitati debitum nouerint se haud dubiè daturos: hoc enim cultro, hoc timo- D re suum infrænabunt guttur, prodigendi intemperantiam cohibebunt,suæ familiæ sumptus prudentiæ moderamine compescent.Illud obiter adnotarim vetustissimum fuisse pincernarum vsum in mensis principum,& multis seculis,vt constat ex hoc loco, in Ægypto regium pincernā à Moyse describi, antequam Homerus Ganymedem Ioui, & Heben iuuentutis Deam cæteris Diis pocula ministrasse commentus fuerit. Certè hanc poëticam fictionem carpens M. Tull. valdè alienum à diuinā Maiestate arbitratur nectare & ambrosiā victitare, & à poculis ministros habere: Scribit enim: *Non ambrosiā Deos, aut nectare, aut iuuentute pocula ministrante lætari arbitror. Nec Homerum audio, qui Ganymedem à Diis raptum ait pro-* E *pter formam,vt Ioui pocula administraret: fingebat hæc Homerus,& humana ad eos transferebat: diuina mallem ad nos.* Tusc. 1. Nullo satis supplicio poëtarum iste (vt vocant) princeps,qui tam ridiculis, & obscœnis fabulamētis diuinitatē dedecorauit, haberi dignus videbitur. Infelicissima priscorum ætas, quæ Homeros similésque illius, omnium ineptiarum, nefandorúmque rituum architectos, ac doctores non audiit modò, sed planè, vti data cœlitùs oracula credidit. De his illud Apostoli intelligitur: *Mutauerunt gloriā incorruptibilis Dei*

Prou.23.

Regia pecunia ministri proprios moderentur sumptus.

Antiquissimus pincernarū vsus.

M.Tull.

Prisci poëtæ fabularum architecti.

ad Rom.1. S.Ambr. *in similitudinem imaginis corruptibilis hominis.* ad Rom.1. Vbi optime S.Ambr. *Quanta hebetudo, hos se sapientes appellare ad suam damnationem, apud quos plus potest imago, quàm veritas, & mortui potiores, quàm viui?* Nimirum quia cùm viuos non adorauerint, vtpote execrandis coopertos vitiis, mortuos tamen falsa diuinitate donarunt.

Stoliditas gentilium.

6. *Videruntque ambo somnium.*] Tenebatur quidem in carcere Ioseph, sed iam sine vinculis, & cùm totius carceris veluti præfectutam obiret ab ergastulario duos illos Regis ministros, recèns adductos accepit seruandos, & curandos. Cæterùm eunuchi (vt iam alibi animaduertimus) non intelliguntur exsecti, sed regij ministri. *De istis quid dicam,* (inquit S.Ambr.) *qui exemplum debent esse ceteris, quòd status eorum fragilis, ac tenuis, & in voluntate regia spes omnis; quibus leuis offensa summum periculum sit; secunda autem res vile ministeriũ: gloriabatur alter, quòd esset vini præpositus, alter quòd esset pistorum. Vterque offendit; missique in carcerem.* lib. de Ioseph. cap.6. Benè dicitur status istorum fragilis ac tenuis, quippe in Regis voluntate positus. Nihil planè inconstantius, nihil infirmius istâ; quàm tanti faciunt homines, ad quam tam auidè inhiant, gratiâ principum. Eam quidẽ paucissimi assequuntur; raro, aut nunquam aliquis inconcussam, & illæsam ad mortem vsque conseruat; imò, & interdum summa illa gratia in summam indignationem, odiúmque desinit.

Fragilis ac tenuis status aulicorum. D.Ambr.

Periculosa, & instabilis gratia principum.

7. Quare optimum illud consilium: *Longè abesto ab homine potestatẽ habente occidendi: & non suspicaberis timorem mortis.* Ecclesi. 9. Sensus est: Viue procul ab aulis principum, vbi cùm certa sit, & expedita in vitam inferiorum potentia, cogeris miser mortem ante oculos, datâ quacunque occasione, intentandã pertimescere. Viues quidem inglorius, at securus. Proh quàm multi non ferro, sed mœrore, quia contempti; quia repulsi exciderint, moriuntur? *Communionem mortis scito* (adiungitur) *quoniam in medio laqueorum ingredieris, & super dolentium arma ambulabis.* ibid. Plenæ periculis aulæ principum, laqueis ad suspendium refertur, quibus miseri male donati, aut peiùs despecti, fame mœroréque consumpti, vitã in summis miseriis, vel ipso vultu, pendentibus in patibulo similes trahunt infelicem: communionem mortis dicit. Plurimis siquidem eædem frequenter mortes ibidem inferuntur, quos aut indignatio, aut certè despectio, vel ipsamet obliuio principum finit extabescere. Sed quid tandem illud: *Super dolentium arma ambulabis?* Nimirũ prostrata iacent ibi fortissimorum militum arma, quibus illi ad senectam vsque pro Rege, pro regno, patriáque depugnarunt; at illa pedibus aulicorum proculcata iacent sine præmio, sine honore, cùm interim ociosi, & ignaui deliciis enutriti, assentari potiùs Regibus, quàm pro illarum obsequio depugnare assueti ad honorum gradus immeritò subuehantur, & pinguissimis Reip. redditibus; (proh rem iniquam, & indignam?) in dies quotidie amplificentur.

Eccl.9. *Misera vita aulicorum.* Eccl.9. *Aulicorum mortes variæ.* *In principũ aulis sine præmio iacent emeriti.*

8. Verùm enim verò, cùm incertæ sint potentium res, infidáque & instabilis principũ gratia; insignis quotidie visitur mundanæ huius prosperitatis commutatio: versáque in aduersum Regis voluntate deprimuntur à culmine, quos illuc fauor extulerat; fiúntque mortalibus fortunæ ludibrium, quos cæteri venerabantur, vt principes, & velut tyrannos metuebant. Videre est in agro proceram ad nubes vsque lato, grandíque stipite; patulísque diffusam ramis arborem, quæ viatoribus sit asylum, vt ab æstu ad illius vmbram protecti assideant, cibóque recreentur; ibidem accubent oues, pastórque dum captat vmbram, suâ de more fistulâ dulciter emoduletur: ibi volucres, & turmatim confideant, & nidos construant, & modulatè cantillent. Nihil illâ planè aut gratius, aut speciosius in campo visitur. Cæterùm, quæ infelix est rerum incõstantia; forte tacta de cœlo arbor miserãdum in modum deformatur, exuruntur folia, rami perfringuntur, truncus ipse semiustulatus fit omnibus ad iniuriam, & ludibriũ: hîc oues folia corrõdunt, lignarij struem ad ignẽ concidunt, peda conficiunt pastores. Hoc ipsum est aulicæ fortunæ simulachrum; vbi enim, qui principum gratiâ florebant, casu aliquo fulminantur; mirum dictu est, quanta miseris fiat rerum omnium commutatio: Sunt planè ostentui ac despicatui mortalium.

Instabilis principum gratia. *In aulicis fortunæ immutatio describitur.*

9. Sic arborem illam in somniis ostensam Nabuchodonosor *proceram vsque ad cœlum, ex quâ vescebatur omnis caro.* Dan.4. paulò post excisam legimus; Regem scilicet ipsum de solio regni proiectum in agros, & syluas, moréque pecudum in saltibus pererrare. Hîc, ne longiùs excurram, duo eunuchi aulici, gratíque Regi; qui delicias, & cupedias Regi subministrabant, quod illis erat valde gloriosum; nescio quâ ruinâ perculsi vsque ad profundum ergastuli lacum exciderunt. Sic est inconstans principum gratia, & aulicorum vita ruinosa. Heri in palatio, hodie in ergastulo; heri fulgebant auro, & serico, hodie compedibus vincti squalent in fouea; heri vnguentis delibuti; olorum fragrãtiam in aula spirantes; hodie carcetis fœtoribus abominandóque vinculorũ pœdore consumpti. Tam fragilis est atque infida principum gratia, tàmque inanes hominum spes, mendáxque fiducia in scirpo, in arundine, in fœno regiæ mortalitatis perperàm collocatæ. Felix, qui Dei gratiam ambit, acquirit, retinet; immota illa est, & constanter perseuerat, modò nostris demeritis non amittatur.

Dan.4. *Aulicorum vita ruinosa.* *Infida & fragilis principum gratia.* *Constãs Dei gratia.*

10. Monet igitur Apostolus; *Iustificati ergò ex fide pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum IESVM Christum, per quem & habemus accessum per fidem in gratiã istam, in qua stamus; & gloriamur spe gloriæ filiorum Dei.* ad Rom. 5. Per baptismum quidem, ac deinde per veram pœnitentiam cum Deo pacem inimus, atque in illius recepti amicitiã, non qualemcunque, sed propriam filiorum gratiam acquisiuimus, freti, ac certi de illius bonitate, quòd firmiter in illa vsque in finem persistemus. *In qua gratia* (inquit) *stamus firmitudinem* (declarat Theophylact.) *& robur mutationis omnis expertem habentes, diuina siquidem bona nunquam non stant, neque vnquam excidunt.* modò, inquam, nostrâ culpâ non amittantur. In qua stamus securi, de Dei voluntate immutabili; quod nos à se nũquam repellet, suâ gratiã non priuabit; quandiu nos illi cooperabimur. Est quidem Dei gratia ex parte dantis firma, immobilis, æterna, vtinam sic persisteret ex parte hominis! Non sic habent, & gratia fauórque principum, & quos vel ipsi obtinent, vel aliis concedunt honores. *Assecutus enim* (inquit hoc loco S. Chrysost.) *quis est magistratum, gloriam, principatum; tamen in eo perpetuus non manet: sed confestim ab eo exchuitur, præterit figura huiusmodi.* 1. Corinth. 7. *At gratia Dei finem non habet.* In qua stamus; non ait, sedemus, sed stamus, quasi ad vlteriora pergentes: finem quidem habent honores, & gratia fauórque principum; quibus per totam vitam ad mortem, paucis, aut nulli

ad Rom.5. Theoph. *Dei gratia & beneficia deníque ex se sunt firma & stabilia.* D.Chryſ. *Infirma & instabilia mundi bona.* 1.Cor.7.

nulli vnquam potiri licuit; ac deinde præfinitus illis terminus est. Ascendit quis apud nos, & prudentiæ munere, & rei militaris peritiâ, è fauore principis, eò tandem vt proregem agat in regno, in India, &c. Disciplinarum, & iuris egregiâ laude per gradus vsque ad supremam Cancellarij dignitatem euchitur: at nec ille, nec iste vlteriùs progressi tandem consistunt. Similiter de cæteris mundi honoribus philosophandum.

D.Chrys. *Dei gratia non habet terminum.*

Diuina magnificentia pelagus inexhaustum.

11. *At Dei gratia* (inquit Chrysost.) *terminum non nouit, sed & ad maiora semper propagatur, atque progreditur.* hom.9. in epist.ad Rom. Deus enim, vt est inexhaustum bonorum pelagus, infinitæque magnificentiæ, quantò largiùs sua dona infundit, tantò ad plura deinceps recipienda capaciorem reddit animam, quam suâ dignatus est gratiâ locupletare. Quod eleganter ita S. Cypr. edisserit. *Profluens largiter spiritus nullis finibus premitur, nec coercentibus claustris intra certa metarum spacia frænatur: manat iugiter, exuberat affluenter.* Optimè quidem, & fontis perenniter scaturientis symbolo diuinæ bonitatis exprimitur magnificentia: nunquam & nulli deficit fons; patet omnibus, gratis affluit, neminem à se repellit, omnium in se manus, oráque inuitat. *Nostrum* (adiungit) *tantùm sitiat pectus, & pateat: quantum illuc fides capacis afferimus, tantum gratiæ inundantis haurimus.* epist.2. ad Donatum. Igitur de voluntate Dei omninò securi nostram sinamus mundari, aptarique ad cœlestem Dei gratiam abundè recipiendam. *Nostrum quippe* (ait S. Aug.) *est velle: sed voluntas ipsa etiam mouetur, vt surgat; & sanatur, vt valeat; & dilatatur, vt capiat; & impletur, vt habeat.* lib. de bono viduit. cap.17.

D.Cypr.

Fons perennis Dei magnificentia.

D.Cypr. *Tantum à Deo recipimus, quanta nostri est capacitas.*

D.Aug. *Voluntas hominis disposita ad Dei dona.*

ad Rom.5.

12. Porrò expendere operæpretium est quod Apostolus de Christo dixit: *Per quem habemus accessum in gratiam istam.* ad Rom.5. Christus enim Dominus suâ passione meritisque viâ nobis muniit, ostiúmque aperuit ad Dei gratiam, & amicitiam, quam & sibi filiis miseri parentes nostri generis peccato suo amiserant. Hinc est, quod ab eodem Apostolo dicitur *mediator Dei, & hominum Christus IESVS.* 1.Timoth.2. At quis mediator erit ipsius Christi, & hominum? profectò mediatrix est Christi & hominum, ipsa, quæ hominibus Christum peperit; per eam siquidē habemus accessum in gratiam, & amicitiā Christi. Filius quidem, vt nobis impetret gratiam suam Patri ostentat vulnera, in quibus nostros suorum meritorum thesauros habemus: Filio mater sua ostētat vbera, in quibus omnem spem fiduciámque peccatoribus collocatam esse Deus ipse voluit: qui quæcunque mater petierit, nec solet, nec patitur denegare: per matrem igitur accessum habemus ad filium; è morte ingressum ad vitam: quippe cùm illa sit & ianua & mater vitæ; salutis medicamētum, sanitatis officina. Vulgata olim in Pannonia pestis miserandum in modum congestis passim mortalium vtriusque sexus funeribus totam prouinciam populabatur. Igitur accepto diuinitùs oraculo inuentum tanto malo remedium, videlicet vt facto Crucis signo supra ipsum pestis tumorem, Aue Maria statim recitaretur, idque nouies fieret ac diceretur. Quo quidē remedio nullus non compressa lue statim conualuit. Refert Pomer. lib.1. part.5. cap.3. qui testatur seipsum hoc eodem malo tactum conualuisse. Profectò maiorē multò vim sanctissima Virgo contra luem peccatorum, & habet, & exercere consueuit.

B. Maria mediatrix hominum ad Deum filium. 1.Tim.2.

Pestis per salutationē B. Mariæ curatur.

13. *Viderunt ambo somnium nocte.*] Expleuerant iam eunuchi annum in vinculis; nec tamen illorum calamitas, aut Regi, aut aulicis, venit in mentem. Vide obsecro rerum humanarum incōstantiam, & vanitatem; facilè aulici vbi excidūt, & à principibus, & ab amicis traduntur obliuioni; nec vllus aut meminit, aut voluit pro miseris apud Regem facere vel vnum verbum. quod Dauid etiam expertus aiebat: *Obliuioni datus sum tāquam mortuus a corde.* Psal.30. Enimverò tam insolitum est aulicis pro calamitosis Regem interpellare, vt quos viderint secundo rerum successu florere, nitantur omni ope deturbare; semélque delapsos è principum gratiâ velint sub altis sepulchrorum molibus cum mortuis latere, ac nesciri; ne vnquam reuiuiscant. Abundant palatia canibus, qui viuos mordeant, corrosos comedant, comestos sepeliant. Quid enim magis in palatiis regnat, quàm inuidia: & quid magis indignum palatiis, & Palatinis, quàm inuidia; quæ (vti suo testamento Simeon filius Iacob scriptū reliquit) syluestrem facit animam. refertur in bibl.PP. t.3.

Deiectos à gratia Regū sepelit obliuio.

Psal.30.

Aulici canes.

Inuidia frequens, sed indigna in aulicis.

14. Rusticorum est vitium, non aulicorum esse debet inuidia: dedecet animum generosum, & excelsum alieno bono torqueri, & ob alterius felicitatem cōtabescere. Inuideant rustici in syluis nati, per saltus cum feris enutriti: Vitium enim rusticum, & agreste inuidia est; quale in agro cum bestiis agens imbiberat ille, qui fratri redeunti, receptóque in gratiā patris inuidit, quòd à patre cum gaudio, & symphoniâ reciperetur. De illo siquidem scribitur: *Erat autem filius eius senior in agro.* Luc.15. *Benè quidem notatur* (inquit S.Ambr.) *hic frater vsque adeò, vt de villa venire dicatur ignorans, quæ sunt spiritus Dei.* Quid mirum igitur si rusticus inuideat, qui syluestrem ducens vitam, syluestrem gerat animū; prorsúsque diuinæ sapientiæ ignarus de fratris felicitate crucietur. Nota etiam, quòd senior dicatur non tam ætate (hanc enim si modò respiceret Euangelista, dixisset fortè, vt moris est, maior frater, cùm alterum dixerit adolescentem) quàm albenti iam canicie capitis, orísque exesa, deformi, rugosáque specie, veris quidem feralis senectæ testimoniis: sed vnde tam tristis in isto deformitas? *Ideò* (respondit S.Amb.) *& senior dicitur, eò quod citò aliquis per inuidiam consenescat.* Execrandum planè vitium inuidia. Cùm cætera sese aliquo excusationis velamine contegant, coloréque adornent, sola inuidia nullam habet excusationem, ac proinde auctore S.Chrysost.) *omni veniâ caret.*

Inuidia rusticum vitium.

D.Ambr. *Inuidus ignorat quæ sunt spiritus Dei.*

Deformis species inuidi hominis.

D.Ambr.

Nullam inuidia excusationē habet.

15. Dein cùm cæteris vitiis nocendi aliquis sit præscriptus limes, sola inuidia terminum nescit: addit enim optimè Chrys. *Inuidia vis totam subuertit Ecclesiā, & toti nocet terrarum orbi.* sic ille. Enimverò replet inuidia litigantibus prætoria, & tribunalia; plateas, foráque obtrectatoribus; principum aulas delatoribus, & sycophantis; maria pyratis; itinera prædonibus. Reges armat in Reges, regnáque in regna commonet; protrito sanctioris necessitudinis iure contra innocentem Ioseph eodem parente genitos hostili odio fratres succendit. Inuidiâ percitus Cain primus homicidarū fraterno sanguine mūdum fœdauit. Inuidiâ diabolus primores parētes à Dei gratia in interitum abstraxit. Inuidia (quod omnē malignitatem excedit) in Iudæorū cordibus æstuans Deum hominem suspendit in ligno. Quid plura? Sanari possunt, & solēt cætera vitia: *Cæterùm inuidia* (inquit Chrys.) *nulli medicinæ quæcumque adhibuerimus, facilè cedit.* At (quæ Dei prouidētia, & iustitiæ rectitudo) in seipso suæ malitiæ pœnas gerit, etiam dum viuit inuidus. *Igitur ò inuide* (clamat idem) quid

S.Chrys. *Nocendi terminum inuidia non habet.*

Inuidia malum latè effunditur.

Inuidia est insanabilis. D.Chrys.

Sui vindex & carnifex inuidus.

quid in teipsum ensem adigis? homil. 44. ad Antiochen. Denique vt ipsemet colligit, *talis est inuidia malitia, vt prius se parientem offendat; & sicut vermis de ligno nascens ipsum prius absumit: sic & inuidia illam prius, quæ se peperit animam corrumpit. Itaque inuidus tanquam ab occultis depastus dentibus clanculum absumitur.* hom. 45. ad pop.

D.Chrys. *Animam, de qua nascitur, absumit inuidia.*

16. *Somnium vidimus.*] Somniarunt inter dormiendum vincti eunuchi, quid cuique paulò post esset euenturum: nec enim hominum vitam, statúmque rerum humanarum, quicquam aliud veriùs exprimit, quàm somnus, quàm somnium. Et quidem scitissimè Plato *dixit hominum spes, somnia vigilantium*; refert probátque Philo subinde adiungens: *Somnium planè vita hominum est, & vigilantium imaginationes somniis sunt quam simillimæ: veniunt, abeunt, occurrunt, refugiunt, & priùs quam comprehendantur, euolant. Sic profectò est, tanquam altè dormientes erramus, non volentes quicquam ratiocinatione, vel penetrare, vel certò comprehendere, quòd vmbris omnia spectrísque sint similia. Et sicut cùm pompæ traducuntur, primo quæque conspectum prætereunt, & item in torrentibus, fallente visum celeritate vnda præterfluunt: sic vitæ humanæ negotia irrequietè currentia, licèt videantur manere, præterlabuntur tamen, ne puncto quidem temporis in eodem statu permanentia.* hæc Philo. Et multa alia in eodem argumento, lib. de Ioseph. Somniarunt isti suæ quisque vitæ successum; vnus quidem breuem, quam patiebatur, calamitatem: alter verò breuem sibi, quam degebat vitam in hoc mundo futuram. Vni breuitas miseriæ, alteri breuitas vitæ ostensa fuit. Sic habent in terris, & aduersa, quæ patimur; & prospera, quibus delectamur: somniis persimilia concluduntur, & euanescunt; vt hinc edocti, nec pro Deo pati aduersa doleamus, nec prosperis dementati à Dei obsequio auertamur: breui omnia finiuntur; somnia sunt dormientium.

Plato. *Spes vigilantiū somnia.* Philo. *Somniis humana vitæ negotia exprimuntur.* *Inconstātia, & fugacitas rerū humanarum.* *Et aduersa, & prospera euanescunt.*

17. *Descendi* (aiebat illa sponsa Domini) *in hortum nucum, vt viderem poma conuallium, & inspicerem si floruisset vinea, & germinassent mala punica.* Cant. 6. Descendit quidem diligenti quadam, & prudenti consideratione ad vitam humanam, in qua & prospera nonnulla, & pleraque inuenit aduersa: florentes vineas; quid gratius, quid amœnius? rubentia mala punica; quid lætius, quid iucundius? Cæterùm cum iisdem simul breuitatē florum, & fructuum reperit incertam. Enimverò vbi legimus, *germinassent punica*: L X X. vertunt: *vt viderem in germinibus torrentis: Caduca scilicet* (inquit Theodoret.) *torrentem appellauit; torrentis enim instar gloria, spes, regnum, deliciæ, aliaque huius vitæ flores dilabuntur.* Flores sunt non fructus maturi: flores, qui flatu quolibet decidunt. En felicitas, si qua est, in rebus humanis? Quis igitur sanæ mentis propter breui lapsuros, inanitatéque plenos mundi flores, maturos æternæ beatitudinis fructus despiciat; velitque amittere? Dein, vti declarat idem Theodoret. *per hortum nucis intelligimus vitam præsentem; quæ cùm amara sit, & ærumnis atque laboribus plena, reconditum tamen habet virtutis fructum.* Toleranda est propter dulcedinem fructus latentis exterior corticis amaritudo: tum floribus illis vinearum, & germinibus malorum punicorum, quàm isti nucis amaritudini velut innata est breuitas: vicinum habent aquarum torrentem, qui per hortum vineis, & arboribus adlabitur fugitando.

Cant. 6. *Lætis ac prosperis adiūcta breuitas.* Theodor. *Mundi & vitæ bona flores sunt, non fructus.* Theodor. *Vita amara, sed virtutē habet dulcē fructum.* *Rebus tam prosperis quàm aduersis innata fugacitas.*

18. *Quis despexit dies paruos?* quærit Zachar. 4. nimirum, vti exponit S. Hier. *quis, hic pro raro accipitur; rarus ergo est; qui dies paruos huius sæculi despiciat, & regiam potestatem putet esse nihili.* profectò (inquam) sapiens, quem amor Dei tangit, qui cœlestia contemplatur, præsentem omnem etiam supremam mundi felicitatem, velut vmbram despicit, velut stercus cū Apostolo execratur. Quis etiam si rectè vitam expendet, non secum meditando, cum aduersis exercetur, dixerit: *Non sunt condigna passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* ad Rom. 8. Et illud: quod *in præsenti est momentaneum, & leue tribulationis nostræ æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* 2. Cor. 4. Optimè S. Greg. Nazianz. consuluit: *Præsentem molestiam in futuro æuo abde.* orat. funeb. parentis. Quæcunque scilicet in hac vita vel molestiarum vel laborum, vel infelicitatum opprimentur animā pondera, si proiiciantur in ipsius immensum æternitatis pelagus, subitò disparebunt, aut certè amissa omni salsedine suauissimam imbibent dulcedinem immortalitatis.

Zach. 4. D. Hier. *Rarus, qui mundū despiciat.* ad Rom. 8. 2. Cor. 4. D. Gregor. Naz. *Præsentia in æternitatem proiiciantur.*

19. Egregium sanè huius veritatis testimoniū afferri potest ex illo mendiculo & vlceroso Lazaro, cuius ærumnosam vitam incredibilis post mortem excepit felicitas; vti scribitur Luc. 16. Rem totam sic eleganter explicat S. P. Chrysol. *Pauper diues vulnere, censu nudus, exutus corpore, vestitus pœnis; animam, quam solam non tenebant vulnera, Deo in hostiam integer offerebat,* &c. hæ fuerunt in Lazaro passiones huius temporis: hoc tribulationis pondus. Vide nunc quam felicitatem pepererint passiones, quam æternum gloriæ pondus tribulatio præsens operata fuerit. *Hinc est* (adiungit) *quod recipit pro doloribus requiem, pro pannis immortalitatem, pro vulneribus præmia, pro siti refrigerij fontem, pro fame cœlestis mensæ delicias sempiternas, & quem diuitis angulus non cepit, sinus diuinæ consolationis includit.* serm. 66. Et quis si rectè cœlestia consideret, terrena omnia, quantumuis illustria, pretiosa, iucundáque non despiciet? quē ad superna non moueat, non excitet appetenda, dulcissimum illud Domini verbum: *Complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Luc. 12. vnde optimè arguit idem P. Chrysol. *Quis de victu, quis de vestitu, quis de plebeio censu, & vernalis cespitis vtilitate suspirat; de regno certus, de dominatione securus? satis sibi inuidet, qui eleuatus ad summa, ipse se ad humilia deiicit, ad egena deponit.* ser. 25. Hæc igitur in cœlis promissa, & possessa, & vera quidem, & æterna sunt: quæ autem in terris bona possidentur, & mala tolerantur, somnia planè sunt in carcere dormientium.

Luc. 16. *Lazari anima sola sine vulnere.* S. Petrus Chrysol. *Admiranda lucra suscepit Lazarus ex suis vulneribus.* S. Petrus Chrysol. Luc. 12. *Homo ad cœli regnū vocatus terrena omnia despiciat.* S. Petrus Chrysol.

SECTIO II.

Hæc est interpretatio somnij: Tres propagines, tres adhuc dies sunt: post quos recordabitur Pharao ministerij tui, & restituet te in gradum pristinum: dabísque ei calicem iuxta officium tuum, sicut antè facere consueueras. Tantùm memento mei, cùm benè tibi fuerit, & facias mecum misericordiam: vt suggeras Pharaoni vt educat me de isto carcere: quia furto sublatus sum de terra Hebræorum, & hic innocens in lacum missus sum. Videns pistorum magister quòd prudenter somnium dissoluisset, ait: Et ego vidi somnium, Quòd tria canistra farinæ haberem super caput meum: & in vno canistro quod erat excelsius, portare me omnes cibos qui fiunt arte pistoria, auésque comedere ex eo.

Respondit

Respondit Ioseph: Hæc est interpretatio somnij: Tria canistra, tres adhuc dies sunt: Post quos auferet Pharao caput tuum, ac suspendet te in cruce, & lacerabunt volucres carnes tuas. Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat: qui faciens grande conuiuium pueris suis, recordatus est inter epulas magistri pincernarum, & pistorum principis. Restituitque alterum in locum suum, vt porrigeret ei poculum: alterum suspendit in patibulo, vt coniectoris veritas probaretur. Et tamen succedentibus prosperis, præpositus pincernarum oblitus est interpretis sui.

1. SOmniauit eunuchorum vterque sui status euentum: pincerna post tres dies è vinculis iussu Regis se exiturum suóque honori, graduique, & muneri restituendum: vt Ioseph diuino spiritu afflatus homini somnium explicauit. At infelix pistor suum sibi somniauit interitum, vt scilicet post triduum suspendendus esset in patibulum. Exultauit pincerna incredibili gaudio, vbi felicem accepit interpretationem somnij: *Qui nimirum* (inquit S. Ambr.) *sibi beatus videbatur, cùm esset vini præpositus; Et hunc summum credebat apicem omnis potentiæ, quod Regi calicem dabat. Hæc gloria illius, hæc magnificentia in hoc seculo: hac defraudatus dolebat, huic redditus gratulabatur. Sed hoc somnium est, hæc omnis potentia seculi somnium, non veritas est. Denique per somnium videt reddi sibi principatum suum.* cap. 6. Sic Assyriorum qui Dei populum bellis attriuerunt; & tyrannorum, qui Ecclesiam Christi grauissimis persecutionibus afflictarunt, potentiam somnio dormientis persimilem esse dixit Isaias: *Erit sicut somnium visionis nocturnæ, multitudo omnium gentium, quæ dimicarunt contra montem Sion.* cap. 29. ad quem locum ita S. Ambr. *qui dormit in hoc seculo, nec oculos aperit ad mysteria diuina, quandiu somno grauatur corporis; putat alicuius momenti esse hanc secularem potentiam; quasi in somnis eam videt: vbi euigilauerit, deprehendit, quàm inanis huius seculi voluptas sit.* lib. de Ioseph cap. 6.

D. Ambr.

Mundi felicitas somnium.

Isai. 29.

S. Ambr.

Dormit, somniátque qui mundi bona æstimat.

2. Est quidem nox præsens vita; somnus est cœlestium rerum obliuio, somnium verò maximè inducit terræ, mundíque voluptas, quâ soporantur illi; quos Isaias *vocat ebrios, errantes, absorptos à vino*, cap. 28. Somnia, quæ dormientibus vinóque sopitis obuersantur, sunt quæcunque in mundo pretiosa, gloriosáque videntur. Vbi ergo quis euigilat, vel diuino spiritu illuminante veram ipsam rerum (vt se habent) cognitionem assecutus, vel morte demum adueniente in lucem æternitatis emergens; manifestò videt nihil esse in mundo quod nõ futile, vanúmque sit. Iccircò Dauid de potentibus huius seculi dicit. *Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.* Psalm. 75. Legunt alij ex Hebr. *Viri roboris*; hoc est, potentes; nec enim terrena potentia sine diuitiis esse potest, imò & qui díues est (malo hominum vsu, peruersóque iudicio) censetur omnia posse; quandiu isti viuunt, quandiu dominantur, suáque gloriâ, & voluptate perfruuntur; vino quidẽ grauati & soporantur, & somniant, sed tandem vbi euigilant, pastos se atque oblectatos mera ipsa rerum vanitate agnoscunt. Audire tamen præstat hoc loco egregiam S. August. paraphrasim; *Amauerunt præsentia & dormierunt in ipsis præsentibus,*

Isai. 58.

Ebrij, soporatique sũt qui mundana æstimãt.

Psal. 75.

Diues omnia potest.

Potentes in seculo somniant vino soporati.

S. August.

A *& sic illis facta sunt ipsa præsentia deliciosa; quomodo, qui videt per somnium inuenisse se thesauros tandiu diues, quandiu non euigilet. Somnium illum diuitem fecit; euigilatio pauperem fecit. Tenuit illum somnus fortasse in terra dormientem, & in duro iacentem, pauperem & fortè mendicum. In somnis vidit se iacere in lecto eburneo, vel aureo, & in plumis aureis altiùs extructis: quandiu dormit, benè dormit, euigilans inuenit se iacere in duro, in quo illum somnus tenuerat.*

Bona mũdi dormientiũ somnia.

3. Eleganter sanè descripsit inanitatem somnij, quam apposite verò ad vanitatem mundanæ gloriæ describendam, sic deinde ostendit: *Tales sunt & isti: Venerunt in hanc vitam, & per cupiditates temporales quasi obdormierunt hic, & exceperunt* B *illos diuitiæ, & vanæ pompæ volaticæ.* Illud etiam quod sequitur: *Et nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis*; perbellè ita exponit: *Dormierunt enim in cupiditatibus suis; delectat illos: transit somnus iste, transit vita ista; & nihil inuenerunt in manibus suis, quia nihil posuerunt in manu Christi.* Stulti planè fuerunt, qui sese veluti mancipia diuitiis addixerunt; auróque & argento, ac pecuniæ, vitam, studium, curas, animam, affectúmque immolarunt. Etenim miseri cùm è vita in æternitatem euigilabunt, nihil in manibus suis inuenient; in illis enim posita quæcunque mundi bona per summam inanitatem euanuerunt. Ea verò si prudenter in Christi pauperes erogassent, profectò euigilantes post mortem in Christi Domi- C ni manibus, non integra modò, & secura, sed etiam cum fœnore mirum in modum adaucta inuenirent.

S. Aug.

Dormiunt & somniant diuites circa rerum inanitatem.

Mancipia diuitiarum, victima pecuniæ.

Diuites hic, in altera vita pauperrimi.

Eleemosyna redduntur cum fœnore post mortẽ.

4. *Vident pistorum magister.*] Quæ sit rerum humanarum inconstantia, quàm sint cuncta in mundo, etsi gloriosa lætáque, instar somniorum, futilia, meræque inanitates, pistoris somnium contestatur. Tria canistra (inquit) supra caput baiulare mihi videbar; Ex his duo panibus erant plena, tertium carnibus, & variis edulijs, qualia Regibus apparari solent. Deuolantes autem alites absumpsisse omnia, ipso licèt abigente nihil deterritas. Hoc pistor infelix somniauit, suum scilicet post triduum in patibulo interitum. Quid quæso non faustum felíxque ex panis car- D niúmque, & regalium dapum opulentia portendi speraríque posset? At ea felicitas vanum fuit insomnium: vt hinc etiam intelligant, qui opiparè comedunt, & splendidè (quod ista panis, & carnium fercula significant) epulantur, vtpote vanam, & immortali hominis animâ indignam voluptatem, non vsque adeò æstimandam, vt cœlestium deliciarum epulis anteponant. Hac in re pro helluonibus illud ex D. August. adscribam. *Non hoc eis optamus, vt terrena necessaria desint eis, quibus indigent, dum mortaliter viuunt, sed vt hoc plangant, quod amissa satietate cœlesti terrenis non ad fruendum stabilibus bonis, sed ad sustentandum necessariis indigere meruerunt; agnoscant, & lugeant istam miseriam.* in Psalm. 141. Comedendum scilicet ad E necessitatem subleuandam, non ad corpus (ritu porcino) saginandum, quod paulo post purulentâ sanie diffluens materiam sit & pabulum vermibus præbiturum.

Felicitas vanum insomnium.

Voluptas exquisitis indigna homine.

S. August.

Lugenda homini necessitas comedendi.

Comedendũ non ad saginam.

5. Cæterùm ex dispari eunuchorum exitu, licet sublimiùs mentem euehere ad contemplandum incomprehensibile Dei iudicium circa hominum quorundam electionem, aliorum verò reprobationem: quod insipientes impiique homines damnare non verentur. Erant quidem isti eunuchi Regis vnius eiusdémque ambo serui;

Incomprehẽsibile Dei iudicium circa electionem, & reprobationem hominum.

peccarunt ambo in eundem Regem, mortísque ambo supplicium meruerunt; at Rex gratiam vni præstitit; alteri supplicium irrogauit. Itaque neuter gratiâ Regis dignus erat, sed supplicium ambo merebantur. Rex tamen cui voluit gratiam; & cui libuit supplicium tribuit; neque in eo quisquam meritò Regem potest reprehendere. Simili ratione cùm omnes filij Adam propter originale peccatum essent peccatores, inimicíque Dei, filij iræ, & rei mortis æternæ: eorum tamen quosdam ab æterno Deus diligens elegit, ac prædestinauit in vitam æternam, alios verò in illa perditionis massa dereliquit, ac perire denique permisit: omnibus debebatur supplicium, nulli gratia. Fuit igitur misericordiæ diuinæ, quorundam misereri; fuit iustitiæ, alios derelinquere, & sinere in perditionem æternam detrudi.

Electio æterna diuina misericordia, reprobatio iustitiæ.

6. Sed hoc ipsum præstat audire ex Ruperto; cuius hæc sunt verba: *Equidem ab illis, qui iudicia Dei scrutari, & reprehendere audent; quale est illud dicentis ad Moysen: miserebor cui voluero, & clemens ero in quem mihi placuerit.* Exod. 23. *De quo dicere solent: Ergo cui vult miseretur, & quem vult, indurat.* ad Rom. 9. *Ab istis, inquam, diuinorum iudiciorum scrutatoribus, & reprehensoribus quærendum est in lectione huius historiæ: An Pharaonem quoque de eo, quod fecisse dicitur illis eunuchis, reprehendere velint? Ambo quippe in eum peccauerant: ambobus iratus ille fuit: ambos in carcerem misit: Exinde recordatus amborum, alterum eorum restituit in pristinum gradum; alterum in patibulo suspendit. Ecce & hic Rex misertus est, cui voluit, & clemens fuit, in quem sibi placuit: Poterat vtrique peccatum condonare, & remittere supplicium, quoniam aduersus ipsum vterque peccauerat. Hoc nanque iudici concedit iustitia, vt factam sibi iniuriam donet, cui velit: & hæc donatio non solum non est reprehensibilis, verùm etiam valde laudabilis.* Quæ doctrina optima est, nec in Rege isto quisquam, aut clementiam, aut seueritatem meritò reprehendet: *Nam sicut clementia* (adiungit) *honor est principis; sic & honor Regis iudicium diligit.* Psal. 98. *Siquidem vbi totum punitur, regia seueritas crudelitate polluitur: vbi verò totum remittitur, facies maiestatis sine metu disciplinæ contemnitur.*

Rupert. Exod. 23. ad Rom. 9. *Princeps nunc punit, nunc parcit.* Rupert. Psal. 98.

7. Egregium sanè documentum iis, qui alios regunt; de quo etiam S. Bernardus ad Papam Eugenium. *Tene medium, si non vis perdere modum; medium sedes modi, & modus virtus.* A medio quidem exorbitat, quem vehemens aliqua passio perturbat. Cæcus enim quî rectâ incedet viâ? quî non cespitabit? non hallucinabitur? Benè igitur addit Bernard. *Porrò caliginis duæ sunt causæ, ira, & melior affectus: is iudicis censuram eneruat, illa præcipitat; turbatus præ ira oculus clementer nil intuetur: suffusus fluxâ quadam & muliebri mollitie animus rectum non videt.* lib. 2. de consid. Vtrunque in principe necesse est emineat, & clementiam exhibere, & vindictam exercere; idque in medio, ne aut nimia sit clementia, aut immoderata seueritas. *Enimverò* (vti admonet S. Greg. Nazianz.) *in eodem vitio sunt indulgentia omninò animaduersionis expers; & condemnatio venia omni carens: illa omnes habenas laxat: hæc ob vehementiam strangulat.* orat. in sanct. lumina. Perbellè quidem regis equum frœno? igitur nec nimium, aut contractas, aut remittas frœnum. Nimiùm siquidem contrahens ferit, lancinat equum; subsultaréque facit ferociendo. Nimiùm laxans, effrænem, liberúmque facit, vt cœco impetu quoquo versum feratur. Vtrumque in extremum damnum sessoris.

D. Bern. S. Bern. *Princeps sine passione regat.* *Princeps & clemens, & vindex in medio.* S Gregor. Nazianz.

8. Cæterùm ne quis Dei iudicium reprehen-

A dat; audiat Prophetam cum Deo loquentem: *Et nunc domine Pater noster es tu, & nos lutum, tu fictor noster; & opera manuum tuarum omnes nos.* Isai. 64. Homo quidem per peccatum factus est lutum, ergo Deus quasi figulus de luto potest facere vas aliud, *in honorem, & aliud in contumeliam.* ad Rom. 9. non aurifex, aut argentarius de auro, siue de argento; sed figulus, quia aurum, & argentum aliquid habet dignitatis, ne in contumeliæ vas efformetur, *at figulus nihil luto dignitatis adimit, si ex ipso faciat vas contumeliæ: multum autem luto dignitatis confert, si ex eo faciat vas in honorem, & gloriam;* hæc ex Ruperto; qui optimè concludit. *Nihil Deus adimit eis, quos esse vasa contumeliæ permittit, quia suo vitio lutum facti sunt, facit autem gratis, quod* B *non debuit; cùm ex vasis contumeliæ aliqua conuertat in vasa honoris, & gloriæ.* Scio nostram hanc commentationem multis fortasse, aut iniucundam, aut etiam periculosam fore; quippe cùm ob inscrutabile, ac tremendum Dei iudicium prædestinantis, & reprobantis quemlibet; si rem seriò expendet, horrore pariter ac mœrore conturbet. Verùm enim verò quod sapientes consulunt, & boni agunt, illud est; vt suam quisque recognoscens vitam, obnixè contendat illam (si praua est) ad rectitudinem diuinæ legis reducere. *Pœnitemini* (clamat Petrus Apostolus) *& conuertimini, vt deleantur peccata vestra.* Act. 3. Quid igitur angeris de prædestinatione, cùm pœnitentiam non cures?

Isai. 64. ad Rom. 9. Rupert. *Deus nihil illi adimit quem perire permittit.* *Deus gratis facit, cùm aliquē conuertit.* *Cura pœnitentiã agere, & non agas de prædestinatione.* Act. 3.

C 9. Age pœnitentiam: dele peccata tua; fias è luto aurum, è vase contumeliæ, vas honoris, & gloriæ atque proculdubiò saluus eris. Vir ille missus à Deo ad signandos cœlesti quadam vitâ electos in æternitatem, quem S. Hieron. glossáque intelligunt Christum Dominum electorum primogenitum, imprimebat Dei iussu in frontibus electorum Tau iuxta illud: *Signa Tau super frontes virorum gementium.* Ezech. 9. Tau (vt habet communis Patrum, Doctorúmque interpretatio) crucem significat, fidei Christianæ vexillum, Christi virtutem, thesaurum vitæ immortalis, arrham salutis æternæ. Igitur signati Tau, siue Domini cruce insigniti, sunt electi, & prædestinati; at quinam illi huiusmodi tam glorioso D signo prænotantur? scilicet gementes; *Beati qui lugent;* qui pœnitentiâ delent peccata sua. Fac pœnitentiam, conuertere ad Deum, dele peccata tua iuxta Petri consilium: certúsque eris, quòd sis prædestinatus.

Ezech. 9. *Encœnia Crucis.* Matth. 5. *Pœnitentia securos nos reddit de prædestinatione.*

10. Ad hæc Ioseph vinctus in carcere cum duobus istis eunuchis, vni eorum felicem, alteri verò infelicem exitum prædicens, figura extitit Christi Domini duos inter latrones in Cruce pendentis; quorum vni æternam paradisi felicitatem promisit, alterum in suo peccato dereliquit: quod quidem latius idem Rupert. euoluit, quem vide. Est igitur hîc quid timeas, est quod speres. Ioseph duobus secum in carcere vinctis idem haud dubiè merentibus patibulum; dispa- E rem tamen vtriusque sciens exitum vni pristinam dignitatem, alteri suspendium vaticinatur. Ambos etiam mittens Rex in carcerem puniendos, vni tamen pepercit, alterum morte damnauit. Christus Dominus (quod magis mirandum ac formidandum est) duos inter latrones Cruci affixus; vnum cœlesti regno donauit; alterum permisit in æternum perire. Quid ergo hinc cogitandum, quid dicendum est? De duobus vnus assumitur, alter relinquitur. Vnus ad infernum, ad paradisum alter. Quis non timeat? Quis etiam non

Rupert. *Christus inter duos latrones cruci affixus.* *In duobus latronibus crucifixis datur spes & timor.*

non speret? Vnus est; ne desperes. Solus; ne confidas: si ambo perirent; quis non diffideret, penéque desperaret? igitur vt peccatoribus fiduciam præstet de sicariis, de homicidis, de latronibus, de perfidis, de blasphemis, duobus in patibulo penéque moribundis in ipso quasi extremo puncto vnus tamen redit in Dei gratiam, cum Deo fuit in paradiso, iuxta illud: *Hodie mecum eris in paradiso.* Luc. 23. atque in ipso (quod summè admirandum est) illustrissimo martyrum numero computatus, qui fuerat suspendio propter sua flagitia condemnatus.

Latro & saluus & martyr indicatus.

Luc. 23.

S. August.

11. O insignem diuinæ misericordiæ commendationem! *Cui aliquando* (exclamat S. August.) *tarda videatur esse conuersio, cùm latronis iam pendentis, iam morientis non fuerit repudiata confessio? O ampla Domini miseratio obliuiscentis crimen iniusti; suscipientis fidem pœnitentis pro scelere damnatum faciens electum; mortis debitum reddentis æternitatis vitæ participem?* serm. 122. de tempore. Sed ne cui nouum videatur, quòd inter martyres latronem istum computauerim, audiat D. August. *Latro ille in Cruce confessor à S. Cypriano inter martyres computatur, qui suo sanguine baptizatur; tanto namque pondere appensum est, tantumque valuit apud Deum, qui hac nouit appendere, quòd confessus est Dominum crucifixum; quantum si fuisset pro Domino concifixus.* lib. 1. de anima, & eius orig. c. 9. tom. 7. Verba S. Cypriani sunt: *Per confessionem factus collega martyrij.* serm. de pass. tanti fecit Dominus illam à latrone confessionem: *Domine memento mei, dum veneris in regnum tuum.* Luc. 23. Quanti fecisset mortem illius in tormentis pro fide Christi exanthlatam. Spem quidem erigit, fiduciam accendit peccatoribus hæc admirabilis Domini IESV erga vnũ è duobus latronibus præstita misericordia. Vnus est, ne desperes. pulchre, sed solus est, ne confidas. Heu me solus è duobus in paradisum abiit; non ambo: alter in infernum? O rem deplorandam! ô timorem! ô terrorem! quis Dei iudicium non vereatur; sententiam non reformidet?

S. Aug. Latro bonus in Cruce inter Martyres computatus.

S. Cyprian.

Luc. 23.

Timendum Dei iudicium.

12. *Ecce ego ponam trullam in medio populi mei.* Amos 7. Hebr. *Perpendiculum*; quo scilicet vita, actiones cogitationésque hominum, & explorantur, & mensurantur, recto scilicet diuinæ iustitiæ instrumento; hoc in propatulo positum est, ne diuinæ vindictæ dilatione peccatores interim negligentiùs agant, & liberiùs luxurientur; vt igitur paterfamiliàs suspendit virgas in pariete, quibus errantes solet diuerberare; vt iis iugiter inspectis metu famuli filiíque à peccando cohibeantur: ita Deus omnipotens in publico mortalibus perpendiculum, quo illorum acta, & cogitata explorentur, proponit inspectandum, vt nouerint suis sceleribus diuinæ iustitiæ non defuturam vindictam. Et quod nam quæso aliud æquè formidandum diuinæ iustitiæ, quo inspecto cæteri mortales admoneantur, in sublimi positum est monumentum, quàm de duobus latronibus, inter quos Dominus IESVS pependit in Cruce: alter nec sanguine Dei lotus, nec vulneribus curatus, nec meritis restitutus in gratiam, nec præsentiâ, vocibúsque & exemplo sanctificatus; sed obstinato in suis flagitiis animo de Cruce in infernum descendit? Quis igitur ausit suorum scelerum ad mortis horam differre pœnitentiam? Vnus (inquiet) latro extremo illo momento, æternam est salutem consecutus. benè id quidem. At alter verò, qui simul pendebat, in æternum periit. Vnde tu peccator scis, quòd cùm istum latronem viuendo imitaris, similem exitum cum illo non habebis?

Amos 7.

Monumentum diuinæ iustitiæ latro reprobus in cruce.

Non differẽda ad mortẽ pœnitentia.

Non vanè confidendũ exemplo latronis, qui saluus fuit.

13. O quam multos hæc futuræ ad mortem pœnitentiæ falsa spes, vsque adeò fefellit, vt tutò impunéque peccantes excipiat perditio sempiterna? Nulla quidem non hora, si quis verè conuertatur, saluti est opportuna, sed quod dilata vsque ad mortem pœnitentia, si tunc fiat, vera sit: hoc opus, hic labor est. Quo in argumento admirabilis sanè illa est S. Ambr. sententia: *Agens pœnitentiam ad vltimum, & reconciliatus si exierit, an securus hinc exeat; ego non sum securus. Pœnitentiam dare possum, securitatem dare non possum. Vis te a dubio liberari! Age pœnitentiam, dum sanus es.* Itaque iuxta doctrinam S. Ambros. secura non est ista, quæ per totam vitam dilata solùm in morte acta est pœnitentia; quia nimirùm valde suspecta nobis est, quòd vera, & perfecta non sit. Sic enim vlterà edisserit: *Quare tunc securus? quia egisti pœnitentiam eo tempore, quo & peccare potuisti: si autem tunc agere vis ipsam pœnitentiam, quando peccare iam non potes: peccata te dimiserunt, non tu illa.* in exhort. ad pœn. Meditanda profectò iugitérque animo versanda hæc sententia est; vt in vita, dum adhuc integri viribus, & sano corpore sumus, pœnitentiam agamus nostrorum scelerum; quæ adhuc iterare possumus, sed nolumus. Certè vbi peccatum admittitur, illicò pœnitentia opportuna est; quod in primo peccatore Deus ipse nos docuit. *Adam scilicet* (inquit idem Ambr.) *post culpam statim de paradiso Deus eiecit, non distulit, sed statim separauit à deliciis vt ageret pœnitentiam.* lib. 2. de pœn. cap. 11. Itaque statim post admissum peccatum (vti Adam expulsus est è paradiso vbi peccauit) ad pœnitentiam confugiendum est: exeundum ex ipsa, quæ fuit, occasione peccandi: standum enim Adamo è regione paradisi; sint in oculis lacrymæ, in corde vera contritio, in mente iugis recordatio peccati, vt defleatur, vt castigetur, vt caueatur.

S. Ambr. *Pœnitentia sub mortem est suspecta.*

Agenda est pœnitentia, cùm peccare possumus.

S. Ambr. *Vbi peccamus, statim agamus pœnitentiam.*

14. *Tantùm memento mei, cùm bene tibi fuerit, & facias mecum misericordiam.*] Non posco (ait Ioseph pincernæ) pretium tam fausti nuncij: sed hoc vnum peto, vt cùm ante Regis conspectum stabis, illiúsque gratiâ perfrueris, meæ afflictionis memor meam apud Regem innocentiam tuearis: vt ex alio solo in hoc aduectus, plagióque venditus, ex libero seruus, demum falsò, & iniustè accusatus, in profundo carceris puteo iaceam miser, & moriar: O egregium iuuenem! ô verè iustum! ô sanctum! nec dicit à quibus venditus, nec adulteram accusat: sed suam tantùm profitetur innocentiam. Quod S. Chrysost. ita expendit: *Attende quomodo nihil dicat contra scelestam illam adulteram, neque arguat Dominum, neque narret fratrum inhumanitatem, sed tectis omnibus dicit: memento mei.* Magnum quidem patientiæ documentum, magnum prudentiæ, constantiæ, ac fortitudinis argumentum in iuuene innocente, vendito, per summam iniquitatem damnato, demissóque in depressiorem carceris foueam: quod sic admirandum, ac venerandum videtur S. Chrysost. vt verbis iterum gaudeat celebrare. *Iterum eadem dicam, non dominum affert in medium, non fratres, non dicit causam, propter quam condemnatus sit in carcerem; neque scelus in se commissum narrat: sed hoc vnum curat, non vt illos condemnet; sed vt pro se solo dicat, & fratrum quidem causam adumbrabat: furto abductus sum, quæ autem Ægyptia illa fecerat non profert in medium, neque iniustam domini erga se indignationem.* hom. 63.

Aliena fama consulendum.

Aliena vitia nõ eunulganda.

S. Chrys.

D. Chrys. *Iustus aliorum errata non accusat.*

15. Optimum sanè, quod imitemur, exemplũ cùm

cùm iniuriis dehonestamur, cùm laceramur conuiciis; vt silentio, & patientiâ rem transigamus, neque maledictis maledicta rependamus; quod idem Chrysost. sic expendit: *Discamus hinc si in talia inciderimus, vt caueamus conuiciis illos, qui in nos inuecissent, incessere; & ad accusationem illorum linguam acuere: sed solùm demonstremus in mansuetudine nos innoxios. Multi enim, cùm de criminibus arguuntur, magnâ impudentiâ in alios sua delicta transferre nituntur.* At (dices) quid mirum quod patiens sileat, qui seruus est. Audi Regem, audi in bellis triumphatorem. *Conturbatus sum à voce inimici, & à tribulatione peccatoris.* Psalm.54. Dolebat quidem, & angebatur Dauid, vt homo, maledictorum iniuriis appetitus; sed ore tacebat, ne quereretur, & corde perferebat æquanimiter, ne indignaretur. *Audiamus ergo* (inquit S.Ambr.) *turbatus in irâ quid dixerit? quis dabit mihi pennas, sicut columbæ? & volabo, & requiescam.* ibid. *Illi ergo ad iracundiam prouocabant, hic tranquillitatem eligebat.* lib.1. de offic. cap.21. Vbi etiam egregium præbet documentum; *noli respondere irato. Citò culpa culpam excutit; si lapides teras, nónne ignis erumpit?* Egregia quidem similitudo. Si enim quis maledicto maledictum retorquet, & irato irascitur, conuitiantémque conuiciatur; proculdubiò ebullienti flammæ subministrat stipulam, struem admouet, oleum iniicit. Quid ergo inde? nisi incendium. Planè dum rixantur duo, si mutuò obloquantur, teruntur inuicem silices, flammámque spirant: sed quî fieri possit, vt verè dixerit Ioseph se furto sublatum fuisse? Respondeo furtum istud referendum ad fratres; qui hominem liberum, atque innoxium, nec illius criminis reatu, nec iure belli seruum factum vendiderunt: iuxta illud: *Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, morte morietur.* Exod.21. Deinde Ioseph nondum emancipatus sub iure, potestatéque patris erat, velut illius possessio, & res patris sui, vti definit Arist. lib.5. Ethic. quare fratres vendentes fratrem inuito patre furtum admiserunt. Quid enim furtum, nisi rei alienæ inuito domino, vel oblatio, vel retentio, vel alienatio?

S.Chrys. Indigna Christiano vindicta.

Modestè quis innocens se excuset non maledicendo. Psal.55.

S.Ambr. *Iniurias quo animo perferre.*

Irato non respondendum.

Verè furati sunt fratres Iosephum. Exod.21.

Aristot.

16. *Et tamen succedentibus prosperis*, &c.] Ingratus planè atque inhumanus pincerna, sui amici & coniectoris in tanta illa sua felicitate memoriam omnem amisit. Sic solet rerum humanarum prosperitas hominem dementare. Putat S. Ambr. in illis verbis Ioseph ad pincernam adhuc in carcere detentum: *memento mei cùm benè tibi fuerit, & facias mecum misericordiam vt suggeras Pharaoni*: fieri repetitionem vnius eiusdémque postulationis; vt scilicet altiùs imprimeretur animo pincernæ calamitas sui interpretis, & constantiùs inhæreret illius menti recordatio miseri, quem in vinculis relinquebat, adolescentis. Sic enim legit cum LXX. *Memor esto per temetipsum, cùm tibi benè fuerit, & facies in me misericordiam, & memor eris mei. Ideóque* (adiungit) *secundò repetiuit, quia sciebat non recordaturum, quòd euasisset iniuriam, cùm potentiam recepisset.* Sed vnde sciuit Ioseph pincernam non recordaturum? quia scilicet homo est Ægyptius, infidelis, barbarus. Addit ergo Ambr. *Ideò secundò admonuit, quia secundò liberauit, vt si prioris beneficij eum memoria non teneret, vel posterioris subiret; non despiceret autorem salutis suæ, non perfidâ præuaricatione violaret. Sed, quod peius est, citò beneficij irrepit obliuio secundis rebus.* cap.6. lib. de Ioseph; sed quid est, quod ait Ambr. secundò liberatum pincernam à Ioseph, cùm in scriptura nihil tale habeatur; nisi fortè liberationem hominis

D.Ambr.

D.Ambr. *Barbara ingratitudo.*

Prosperitas parit obliuionem.

A appellat quod illi Ioseph in carcere ministrauerit dictísque crebrò solatium adhibuerit? At illa sententia quæ digna est Ambrosio diligenter notanda: *Citò beneficij irrepit obliuio secundis rebus.* Quam sententiam pulchrè Lippomanus amplificauit: *Sic solet* (inquiens) *felicitas obliuionem inducere miserorum, sic caritas refrigescit, dum beneficia exiguntur: sic miserorum nulla cura fit in principum aulis.*

Lippom. *Miserorum nec memoria, nec cura habetur in principum aulis.*

17. Imò & in principum aulis, nec habetur cura, nec vox percipitur, nec recordatio subit miserorum: ad hæc omnia surdi omnes sunt, qui in principum aulis vel morantur vel versantur. Hinc illa Moysis excusatio, imò & repetita toties tergiuersatio, ne missus à Domino in Ægyptum Pha- **B** raoni mandata Dei nunciaret: *Mitte quem missurus es. Quomodo audiet me Pharao? Cùm incircuncisus sim labiis?* Exod.6. legit D.August. *Gracili voce ego sum.* Causabatur scilicet vocem, & minùs expeditam, & fere nihil canoram, & audibilem; quæ ad Regis aures peruenire non posset. Sed quid hoc est? anne Regi ad aures proclamandum est: an nō potius Regi voce leni, humili, submissioréque loqui subditus consueuit? At vbi agitur de calamitatibus miserorum, nec aulici deferunt, nec Reges audiunt. Respondet igitur S.August. *Regius fastus non eum permittebat de proximo loqui.* quæst.in Exod. Non patet aditus, non datur accessus miseris, & calamitosis ad Regem: & vbi pateret daretúrque; adhuc tamen clamandum erit vt Regis **C** aures aulicorum adulationibus, parasitarum sycophantiis, pompæ strepitu, inaniúmque negotiorū murmure prorsus obstructæ clamores percipiant miserorum. Surdis clamant miseri, cùm aulicorum implorant opem, & principum gratiam, benignitatémque exposcunt; non sunt palatia Regum ædes misericordiæ, qualem solus ille habitat, qui totus clemens, & misericors, qui propter miseriam & gemitum pauperum de cœlesti solio exurgit, qui vel ipsam præparationem cordis eorum attentâ, & beneuola aure percipit.

Exod.6.

Miserorum vox nō auditur in aulis principū.

S August. *Obstructæ miseris aures principum.*

Miseri loquuntur surdis. Regum aulæ non sunt ædes misericordiæ.

18. Duos igitur annos post egressum è carcere pincernam passus adhuc suam infelicitatem in carcere iacuit Ioseph; idque sic Deo disponente, vt magis exercitatus, multò deinde clarior elu- **D** cesceret. Miram etiam nunc patientiam exhiberet, quam Dominus magno quodam fructu carere non permisit. *Ideo* (inquit S.Chrysost.) *eo silente, & omnia obtegere moliente, misericors Dominus in tantam eum gloriam perduxit; quando vidit athletam suum rectè certasse. Grandis viri sustinentia; non grauatim fert dilationem; neque à sua alacritate excidit; sed æquo animo fert omnia, & promptè gratias agit Domino suo, qui hæc fieri permittebat.* hom.48. Patienter aduersa tolerantem finit quidem Dominus aliquandiu, velut aurum ignibus, puriùs inclarescere, non tamen diutiùs inusitata quadem diuinæ misericordiæ fraudari gratiâ permittit. Porrò S.August. arbitratur istam pincernæ obliuionem diuinitùs permissam, vt aliqualis diffidentia Io- **E** seph puniretur; qui enim præstò sibi semper habuit Dei præsidium, illud ab homine petere non debuisset. Verba S.August. sic habent: *Cùm Dominus esset cum Ioseph, & gratiam ei apud herum suum, & apud principem carceris dedisset, prauentus nunc est, vt à magistro pincernarum auxilium postularet: Memento mei cùm in omnibus Dei gratiam meruisset, surreptum est illi, vt ab homine auxilium peteret; pro qua re additi sunt duo anni; quibus adhuc teneretur in carcere.*

Magna Ioseph in carcere patientia magno cum fructu.

S.August.

Biennium in carcere moratus Ioseph propter diffidentiā.

19. Quasi decretum à Deo fuisset, vt ante illum biennium solueretur Ioseph, si in sua illa

Deo non homini fidendum.

prioti

priori patientia, & in Deo fiducia, nihil interim ab hominibus efflagitans perstitisset. *Tanquam diceret ei Deus:* (adiungit) *Ego tibi ostendo, vt magis à me quam ab homine debeas auxilium postulare, sine vlla dubitatione credendum, quòd pro castigatione sancti Ioseph non permisit Deus magistrum pincernarum recordari eorum, quæ Ioseph exeunti ipsi de carcere supplicauerat.* Hæc August. ser. 82. de tempore. Contra verò arbitrantur alij non peccasse Ioseph, quòd à pincerna illam expetierit gratiam, siquidem hominem industriâ, beneuolentiâ, gratiâ, potentiâ, aliisque humanis præsidiis, adminiculis, artibúsque vti, ad magnum quidpiam bonum comparandum, non culpandæ est ambitionis, sed laudandæ prouisionis, & cautionis, probabilisque prudentiæ; quod quidem viri etiam sanctissimi prudenter sanctéque semper vsurparunt. Quare Procopius sic effatur. *Quidam asserunt Iosephum duos alios annos præter priores in vinculis fuisse, quòd deserto auxilio diuino spem collocauerit in regio pincerna, auxilium ab ipso expetens. Cæterùm hoc falsum reor: non enim absque Numinis prouidentia illud gestū est, vt interpretans somnia sic è carcere ad regnum egrederetur.* Nimirum hæc ipsa, vel naturalia vel humana, quæ captamus adiumenta in ipsa prouidentia, & prædestinatione diuina continentur: per quæ videlicet Deus sanctos viros ad prædestinatos effectus, & fines promouere, & prouehere sæpenumerò solet. Talium igitur rerum vsus spem, & fiduciam diuini auxilij nec tollit, nec minuit: quin potiùs exequitur & implet Dei prouidentiam, ac prædestinationem, & spem ac fiduciam diuini auxilij (sicut à Deo fuerat destinatum) ad optatos effectus, & exitus perducit, hæc quidem doctrina est sapientissimi ex nostris Theologi Benedicti Perer.

S. August. Fiduciam in homine Deus castigat.

Adiumentū humanæ industriæ non omittendū. Procop.

Humana industria adiumenta continentur in Dei prouidentia.

Bened. Perer.

20. Verùm enim verò, cùm irrefragabilis sit autoritas D. August. facilè admitti potest Iosephū vti hominem, vti iuuenem, immaturioris adhuc ætatis, adhuc in lege naturali, cùm rerum diuinarum non tam perfecta in terris vigeret intelligentia; tot tantisque perculsum aduersitatibus in aliqualem diffidentiam incidisse; cùm tamen ex quotidiana rerum suarum experientia satis comprobatum haberet, non modò fidendum esse motabili calamo, fragilique brachio carnis innitendum, vbi præstò haberet in omnibus Dei auxilium; quæ quidem virtus animi, & cordis sapientia in multis, & magnis viris in lege gratiæ inuenta fuit; qui se totos diuinæ spei, ac fiduciæ rebus in dubiis, & periculosis, nullo interim à creaturis, aut auxilio, aut remedio, aut etiam consilio expetito tradiderunt. Palmam omnibus prætulit Dei mater beatissima & prudentissima Virgo; quæ videns sanctissimum suum Iosephum nimis perplexum valdéque anxium de vtero prægnantis sponsæ Virginis; cùm posset Virgo suam tueri causam, Angeli aduentum nunciúmque ac mysterium sui vteri viro tam cordato sanctóque aperire: quod quidem erat prudentiæ, atque industriæ humanæ vt tanti mysterij certior factus Ioseph à recessu absisteret; nihilominùs, ne verbum quidem in re summi momenti fecit: sed totam se suique vteri causam Deo committens secura, & læta de Dei præsidio, nihil aut constantiæ aut pacis internæ, aut fidei, spéique amisit. Quare optimè dictum ab Elisabeth: *Beata, quæ credidisti.* Luc 1. non modò ad fidem, quam Angeli dictis præbuit; sed etiam ad fiduciam in Dei præsidio, quam summè admirabilem totâ vitâ habuit, extendi potest.

Aliqualis de Deo fuit diffidentia Ioseph.

Multi viri sancti se totos diuinæ fiduciæ tradiderunt.

B. Maria incarnationis Verbi arcanū suo sponso non aperuit.

Admiranda B. Maria in Deo fiducia. Luc. 1.

21. Quid quæso extra omnem humanam industriam, & ab omni naturæ præsidio magis alienum poterat beatissimæ Virgini accedere, quàm vt in Bethlemitico stabulo, in summâ rerum omnium inopiâ, & solitudine, intempestâ nocte, pauperem sponsum habens comitem, tenera, & delicata Virgo partui se vicinam cognosceret? hæc omnia filius ipse Dei, ac Virginis pulcherrimo illo versu explicauit: *Quoniam tu es, qui extraxisti me de ventre: spes mea ab vberibus matris meæ: in te proiectus sum ex vtero.* Psal. 21. Se nimirum, suámque matrem in partu illo, sine vlla creaturarum, aut naturæ ope, soli fiduciæ spéique diuinæ creditos extitisse. Cuius loci hæc propria est paraphrasis; super tuas manus (ô pater) prodiens ex vtero eiectus sum, ita vt me illis tu ipse susceperis obstetricis loco; nec enim illud ab vlla vel Angelica, vel humana creatura expetiuimus, aut accepimus auxilium: tu solus inquam me de virgineo matris vtero tuis extractum manibus, tuâ scilicet potentiâ eductum in mundo nasci voluisti. *In te proiectus sum ex vtero*, vti pauperculæ matris; quæ fœtui alendo non sit in summa rerum omnium orbitate, & in obuiam semitam subiectámque fortè plateam expositus puerulus: ita nascentem ex matre, cui omnia humana deerant, excepisti.

B. Maria in præsepio sūma rerum inopia.

Psal. 21.

B. Maria in partu non eguit vllius creaturæ auxilio.

IESV Domini natiuitas in sūma orbitate.

22. *Spes mea ab vberibus matris meæ.*] In te scilicet vno, & mater, & filius nostram spem fiduciámque benè quidem fundatam habuimus. Sic beatissima Virgo per totam vitam à Dei cura præsidióque dependens, nullâ humanâ egebat industriâ; vt (quod alibi ex antiquis patribus retulimus) priori ætate non sibi victum quæreret, sed cœlesti quodam nectare ambrosiáque ministrātibus Angelis, aleretur. Veriùs proinde, quàm quiuis alius sanctorum, dixisset: *Dominus regit me, & nihil mihi deerit: in loco pascuæ ibi me collocauit.* Psal. 22. Ad cuius quidem exemplum totus è Dei fiducia suspensus beatissimus Ignatius nostræ Societatis pater, & autor nec in persecutionibus, nec in ergastulis vllam ab hominibus opem expetiuit: nec nauim sæpiùs conscendens, aut longa per exteras regiones itinera faciens, aliquem sibi parauit commeatum, se totum in Dei curam proiiciens; cuius fidei magnam se facturum putaret iniuriam, si à Dei prouidentia, vti ab vberibus matris infantulus non penderet. Sunt quidem ista diuinæ gratiæ paucissimis, & sanctissimis heroibus concessa priuilegia. Cæterùm (quod solitum communéque est) quærenda, & adhibenda sunt humanæ industriæ adiumenta, & si minùs iis fidendum, deinde spes & fiducia in Deo sanctè collocanda: illiúsque auxilium piè instantérque efflagitandum. Vt enim per nostram desidiam oneratur, sic per nimiam solicitudinem offenditur Dei prouidentia.

Psal. 21.

B. Maria diuina prouidentia credita.

B. Mariam Angeli nutriebant infantulam. Psal. 22.

S. Ignatius Societatis fundator diuinæ tantùm prouidentiæ credidit.

Adhibenda humana industria adiumenta, sed diuino auxilio magis fidendum.

CAPVT

CAPVT QVADRAGESIMVMPRIMVM.

1. POST duos annos vidit Pharao somnium. Putabat se stare super fluuium,

2. De quo ascendebant septem boues, pulchræ & crassæ nimis: & pascebantur in locis palustribus.

3. Aliæ quoque septem emergebant de flumine, fœdæ, confectæque macie: & pascebantur in ipsa amnis ripa in locis virentibus.

4. Deuorauerúntque eas, quarum mira species & habitudo corporum erat. Expergefactus Pharao,

5. Rursum dormiuit, & vidit alterum somnium: septem spicæ pullulabant in culmo vno plenæ atque formosæ:

6. Aliæ quoque totidem spicæ tenues & percussæ vredine oriebantur,

7. Deuorantes omnem priorum pulchritudinem. Euigilans Pharao post quietem,

8. Et facto mane, pauore perterritus, misit ad omnes coniectores Ægypti, cunctósque sapientes: & accersitis narrauit somnium, nec erat qui interpretaretur.

9. Tunc demum reminiscens pincernarum magister, ait: Confiteor peccatum meum,

10. Iratus Rex seruis suis, me & magistrum pistorum retrudi iussit in carcerem principis militum:

11. Vbi vna nocte vterque vidimus somnium præsagum futurorum.

12. Erat ibi puer Hebræus, eiusdem ducis militum famulus: cui narrantes somnia,

13. Audiuimus quidquid postea rei probauit euentus. ego enim redditus sum officio meo: & ille suspensus est in cruce.

14. Protinus ad Regis imperium eductum de carcere Ioseph totonderunt: ac veste mutata, obtulerunt ei.

15. Cui ille ait: Vidi somnia, nec est qui edisserat: quæ audiui te sapientissimè coniicere.

16. Respondit Ioseph: Absque me Deus respondebit prospera Pharaoni.

17. Narrauit ergo Pharao quod viderat: Putabam me stare super ripam fluminis,

18. Et septem boues de amne conscendere, pulchras nimis, & obesis carnibus: quæ in pastu paludis virecta carpebant.

19. Et ecce, has sequebantur aliæ septem boues in tantum deformes & macilentæ, vt nunquam tales in terra Ægypti viderim,

20. Quæ, deuoratis & consumptis prioribus,

21. Nullum saturitatis dedere vestigium: sed simili macie & squalore torpebant. Euigilans, rursus sopore depressus,

22. Vidi somnium: Septem spicæ pullulabant in culmo vno plenæ atque pulcherrimæ.

23. Aliæ quoque septem tenues & percussæ vredine, oriebantur è stipula:

24. Quæ priorum pulchritudinem deuorauerunt. Narraui coniectoribus somnium, & nemo est qui edisserat.

25. Respondit Ioseph: Somnium Regis vnum est: quæ facturus est Deus, ostendit Pharaoni.

26. Septem boues pulchræ, & septem spicæ plenæ, septem vbertatis anni sunt: eandémque vim somnij comprehendunt.

27. Septem quoque boues tenues atque macilentæ, quæ ascenderunt post eas, & septem spicæ tenues, & vento vrente percussæ: septem anni venturæ sunt famis.

28. Qui hoc ordine complebuntur:

29. Ecce septem anni venient fertilitatis magnæ in vniuersa terra Ægypti:

30. Quos sequentur septem anni alij tantæ sterilitatis, vt obliuioni tradatur cuncta retro abundantia: consumptura est enim fames omnem terram,

31. Et vbertatis magnitudinem perditura est inopiæ magnitudo.

32. Quod autem vidisti secundò ad eandem rem pertinens somnium, firmitatis indicium est, eo quòd fiat sermo Dei, & velocius impleatur.

33. Nunc ergo prouideat Rex virum sapientem & industrium, & præficiat eum terræ Ægypti:

34. Qui constituat præpositos per cunctas regiones: & quintam partem fructuum per septem annos fertilitatis,

35. Qui iam nunc futuri sunt, congreget in horrea: & omne frumentum sub Pharaonis potestate condatur, serueturque in vrbibus.

36. Et præparetur futuræ septem annorum fami, quæ oppressura est Ægyptum, & non consumetur terra inopiâ.

37. Placuit Pharaoni consilium & cunctis ministris eius.

38. Locutúsque est ad eos: Num inuenire

nire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit?

39. Dixit ergo ad Ioseph. Quia ostendit tibi Deus omnia quæ locutus es, numquid sapientiorem & consimilem tui inuenire potero?

40. Tu eris super domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet: vno tantùm regni solio te præcedam:

41. Dixítque rursus Pharao ad Ioseph: Ecce, constitui te super vniuersam terram Ægypti.

42. Tulítque annulum de manu sua, & dedit eum in manu eius: vestiuítque eum stola byssina, & collo torquem auream circumposuit.

43. Fecítque eum ascendere super currum suum secundum, clamante præcone: vt omnes coram eo genu flecterent, & præpositum esse scirent vniuersæ terræ Ægypti.

44. Dixit quoque Rex ad Ioseph: Ego sum Pharao: absque tuo imperio non mouebit quisquam manum aut pedem in omni terra Ægypti.

45. Vertítque nomen eius, & vocauit eum lingua Ægyptiaca, Saluatorem mundi. Dedítque illi vxorem Aseneth filiam Putiphare sacerdotis Heliopoleos. Egressus est itaque Ioseph ad terram Ægypti.

46. (Triginta autē annorum erat quando stetit in conspectu regis Pharaonis) & circuiuit omnes regiones Ægypti.

47. Venítque fertilitas septem annorū: A & in manipulos redactæ segetes congregatæ sunt in horrea Ægypti.

48. Omnis etiam frugum abundantia in singulis vrbibus condita est.

49. Tantáque fuit abundantia tritici, vt arenæ maris coæquaretur, & copia mensuram excederet.

50. Nati sunt autem Ioseph filij duo antequam veniret fames: quos peperit ei Aseneth filia Putiphare sacerdotis Heliopoleos.

51. Vocauítque nomen primogeniti, Manasses, dicens: Obliuisci me fecit Deus B omnium laborum meorum, & domus patris mei.

52. Nomen quoque secundi appellauit Ephraim, dicens: Crescere me fecit Deus in terra paupertatis meæ.

53. Igitur transactis septem vbertatis annis, qui fuerant in Ægypto:

54. Cœperunt venire septem anni inopiæ: quos prædixerat Ioseph: & in vniuerso orbe fames præualuit, in cuncta autem terra Ægypti panis erat.

55. Qua esuriente, clamauit populus ad C Pharaonem, alimenta petens. Quibus ille respondit: Ite ad Ioseph: & quidquid ipse vobis dixerit, facite.

56. Crescebat autem quotidie fames in omni terra: aperuítque Ioseph vniuersa horrea, & vendebat Ægyptiis: nam & illos oppresserat fames.

57. Omnésque prouinciæ veniebant in Ægyptum, vt emerent escas, & malum inopiæ temperarent.

SECTIO PRIMA.

Post duos annos vidit Pharao somnium. Putabat se stare super fluuium, de quo ascendebant septem boues, pulchræ & crassæ nimis: & pascebantur in locis palustribus. Aliæ quoque septem emergebant de flumine, fœdæ, confectæque macie: & pascebantur in ipsa amnis ripa in locis virentibus: deuorauerúntque eas, quarum mira species & habitudo corporum erat. Expergefactus Pharao, rursum dormiuit, & vidit alterum somnium: septem spicæ pullulabant in culmo vno plenæ atque formosæ: aliæ quoque totidem spicæ tenues & percussæ vredine oriebantur, deuorantes omnem priorum pulchritudinem. Euigilans Pharao post quietem, & facto mane, pauore perterritus, misit ad omnes coniectores Ægypti, cunctósque sapientes: & accersitis narrauit somnium, nec erat qui interpretaretur. Tunc demum reminiscens pincernarum magister, ait: Confiteor peccatum meum, Iratus rex seruis suis, me & magistrum pistorum retrudi iussit in carcerem principis militum: vbi vna nocte vterque vidimus somnium præsagum futurorum. Erat ibi puer Hebræus, eiusdem ducis militum famulus: cui narrantes somnia, audiuimus quidquid postea rei probauit euentus. ego enim redditus sum officio meo: & ille suspensus est in cruce.

1\. POST eductum è carcere pincernam duos adhuc per annos in eodem iacuit innocens, & sanctus Ioseph, passus & intolerabilem vinculorum infœlicitatem, & ingem illam, importunámque impudentissimæ dominæ tentationem; vt præced. sect. commemorauimus. *Indefessa carnis tentatio.* Cæterùm, & illam patienti animo tolerans,& istam constanti, castóque illudens.Nam (vt inquit S. Epiphan.) *S. Epiphan.* *satiari non potest impudentia, neque repleri insipientia: Verùm ad omnia expandit suam cogitationem & hians-os habet*, lib.3. hæres. 80. Sed è contrario, nec sapientia dolis eluditur, nec casti pectoris constantia vllis tentationum machinis cedit, ac debilitatur: imò & illecebris, *Castitas inuicta.* pertentata, & terroribus, ac laboribus impugnata multò clariorem exerit suæ puritatis, & innocentiæ fulgorem. Optimè quidem de tota hac historia Ioseph ita disserit S. Epiphan. *S. Epiphan.* *Non ludificat Ægyptia castum Ioseph, neque euertit; & quidem per multas artes astuto consilio ergà adolescentem vsa. At non ludificatur homo, qui ex Spiritu Sancto prudentiam accepit: non dissipat castitatem, vt non nobilitatem vilipendat; relinquit amiculum, & corpus non perdit; fugit è loco, vt non cadat in laqueum; ad tempus punitur, sed in æternum regnat. In carcerem conijcitur; sed præstat in carcere manere; & in angulo sub dio, quàm cum muliere pugnaci, & loquaci.* *Ioseph Spiritus sancti gratiâ munitus & inuictus.* lib.3. hæres.79. ad finem. Multum diùque in carcere patitur castus iuuenis, ac dulce tamen pulchrúmque ducit pro virtute, eóque pati: libens tenetur in carcere, ne in palatio periclitetur: *Ioseph in carcere lætior, securior, felicior.* mauult astringi vinculis, quàm allici blanditiis; securiùs iacet in fouea, quàm in æde procacis Ægyptiæ, abesséque ab huius conspectu, & colloquio quamcunque infausti terrique illius loci ærumnam casto iuueni decoram facit, & iucundam. *Fugiendum à flagitioso.* Est quidem prudentiæ, est castitatis, procul à scelesto, scelestáque diuertere abesséque: non simul in eadem domo manendū, imò nec propè in vicinia; vnus enim peccator luxuriosus maximè totam inficit, infamátque viciniam: tota propter vnum flagitiosum periclitatur vicinia.

2\. At misericors Deus non obliuiscitur tribulationis nostræ: cúmque magis se ingratum præbet Ægyptius pocillator vincti Ioseph, illiúsque immemor promissam, ac debitam misero Regis gratiam non exposcit: Deus ipse res ita suauiter, *Deus in obliuione positum Ioseph meminit.* fortitérque in summam Ioseph felicitatem disponit; vt nunc tandem expleto post liberationem biennio, prospera deinde omnia, quæque omnem, & mortalium, & ipsius vincti expectationem superent, vltrò incipiant euenire. Porrò autem cùm tam insitata sit inspetata felicitatis magnitudo, magna fuerint oportet iacta, quibus illa nitatur, fundamenta. Et primò quidem, vt egregiè differit S. Ambr, *D.Ambr.* *factum est humilitatis fundamentum, sine quo res magnæ, ac diuinæ vlli iustorum vnquam datæ à Deo non fuerunt. Sciuit humiliari sanctus Ioseph, qui cùm esset à fratribus in seruitutem venditus, vel à negotiatoribus coemptus, humiliatus in compedibus, virtutem humilitatis didicit, infirmitatem repudiauit.* *Rerum magnarū fundamentum humilitas. Humilis vbique Ioseph, sed non abiectus.* humilem quidem se in omnibus præbuit Ioseph, sed non abiectum tamen ac vilem: cùm humilitatis virtute veram conseruauit nobilitatem, animúmque in seruili conditione generosum conseruauit. *Seruus conditione, animo generosus.* Quod deinde S. Ambr. ostendit. *D. Ambr.* *Itaque emptus in Ægypti partibus à seruo regio coquorum præposito non prosapiæ nobilis conscientia, quasi germen Abrahamidarum dedignatus obsequia vernacula, fastidiuit degenerem conditionem.* En admirabilis hu-

A militas Ioseph in seruili suo statu: sed quanta in eo simul extiterit animi celsitudo, ita explicatur; *Sed magis gnauum se, & fidelem herili imperio præbuit, alio intendens consilio nihil interesse in quo statu quis probabilem se præstaret; sed illum esse finem bonorum, vt in quocumque statu probarentur: illúdque præcipuum, si magis mores commēdarent statū, quàm status mores. Etenim quò status inferior, eò virtus eminentior.* *D.Ambr. Non statu mores, sed moribus status honoratur.* hæc S. Ambr. epist.44. ad Constantium.

3\. Non est abiecta, non seruilis ingenij virtus humilitas, sed planè generosa, excelsósque animos ingerens, & ad sublimia diuináque capessenda hominem effingit: *Humilitas non abiecta, sed excelsa.* quod in Virgine beatissima Dei matre luculentiùs, quàm in cæteris iustis, demonstratur. Summa quippe dignitas sub B Dei maiestate, nimirum esse Dei matrem admirabilis cuiusdam super omnem, quæ in Angelis, & hominibus inueniri poterat, humilitatis fundamentum, ex quo assurgeret, necessariò requirebat. Quòd probè intelligens beatissima Virgo cecinit; *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ. Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* *Fundamentum rerum maximarū in B. Maria fuit humilitas.* Luc.1. Quem locum pulchrè Ambr. Ansbert. aut alius grauis, & antiquus autor lib.2. in Apocal. ita explicat. *Luc 1. Ansbert.* *Radicem beatitudinis suæ Virgo ipsa solerter inspiciens ait: quia respexit. Quia vera humilitas præcessit; quæ Dei filium ad habitaculum carnis meæ inuitauit, quæ Spiritum Sanctum ad munditiam cordis mei attraxit: vt Verbi carnem cum Verbo, & Patre in visceribus meis formaret: propterea beatitu-* *Radix beatitudinis humilitas.* C *dinis nomen in cunctis generationibus ipsa promerui.* Tres quidem virtutes, cùm omnes etiam inseruirent, potissimùm inter cæteras, in beatissima Virgine, ad incarnationem Verbi necessariò requisitæ extiterunt; humilitas, virginitas, caritas; quæ similiter in quocumque iusto ad Dei aduentum in animam inueniuntur: *Humilitas, virginitas, caritas in B. Maria ad opus incarnationis.* humilitas construit Deo habitaculum; quod eò capacius, quò illa profundior est: constructum mundat, ornátque mentis, corporísque puritas: deinde subintrantem Deum caritas ipsa obuiam procedens dulciter excipit, suauitérque amplectitur, complexúmque tenet. *Tres in homine virtutes erga Deum hospitem.* Benè radicem beatitudinis Virginis appellauit humilitatem: ex hac enim prodiit, effloruítque illa maiestas Deiparæ: quæ suis frondibus, fru- D ctúque totum orbem repleuit. Tanti ergo pretij est humilitas, vt incomparabilem Dei matris dignitatem comparauerit. *O quantum* (adiungit ille) *meruisti! ò quantum beata humilitas in sacra Virgine valuisti! quid enim in beata Virgine meruisti: nisi vt Deum homini coniungeres; vt Verbum carni vnires?* *Ansbert. Humilitas meruit incarnationē Verbi de congruo.* Meruit videlicet, quia præparauit, ac disposuit Virginem ad conceptum, & partum Dei hominis. Itaq; meruit de congruo, vt esset mater Dei; nā de condigno nō cadit ea gratia sub merita creaturæ.

4\. Cum humilitate Ioseph coniunctam ipsius pudicitiam acerrimè impugnatam, & constantissimè propugnatam respexit Dominus, vt humilem, castum, fortémque iuuenem, ad verticem humanæ dignitatis eleuaret. *Idcircò dedit ei certamen, vt vinceret.* *Data diuinitùs Ioseph occasio victoriarum.* E Sap.10. permittens, vt ab Ægyptia importunissimè ad peccandum inuitaretur, in occasionem scilicet victoriarum, materiámque triumphorū. *Sap.10.* Quod quidem certamen, vti egregiis exornat luminibus S.Ambr. nō erit abs re hîc apponere, quantumuis multa de eodē superiùs dicta esse videantur. In hunc modum igitur describit: *S.Ambr.* *Mulier oculos iniecit in eum captā formæ venustate. Nihil enim ad nos, si petulantibus oculis; aut ætas expetitur, aut pulchritudo. Ars desit, nullum est crimen decoris: illecebra facessat, inoffensa est species & formæ gratia.* *Decor, vbi deest ars, nō culpatur.*

Siste

Siste obsecto, & nota: si desit ars, nullum esse crimen decoris. Vnde colliges è contrario, si adsit ars, multum crimen esse decoris: nimiúmque proinde studium ornandi, colorandi, comendíque non culpari solùm, sed planè haberi lenocinium, atque indicium prostitutæ pudicitiæ. *Itaque* (adiungit) *percita mulier, atque animi furens interpellat iuuenem, & cogente libidine victa passionum stimulis crimen fatetur. Verùm ille abiurat flagitium dicens religionem sibi esse, ne ebrius turpis intemperantiæ, ingratus herilis indulgentiæ, cui obsequium deberet, ei grauem inferret contumeliam.* Pulchrè dictum; Ebrius turpis intemperantiæ, siquidem cœca, & impotens libidinis passio quædam est temulentia; vbi lumen rationis offunditur, mens soporatur, sopitur fides, fractis corporis facultatibus stare impotens homò, huc illuc oberrat furiis agitatus, captatáque carnis voluptate in lethargum peccati miser obdormit.

Decor si adest ars, culpatur. — D. Ambr. — *Ebrietas turpis intemperantiæ libido dicitur.* — *Lethargo peccati sopitus.*

5. Prudens quidem, & humilis Ioseph, qui seruilis suæ conditionis memor, dominúmque suum reueritus scuto prudentiæ, humilitatísque tela efferatæ mulieris ludificauit. *Nunquid* (adiungit) *erubescebat illum vilem, dominum tamen dicere, & se seruum fateri? Quin etiam cùm ambiret mulier, obsecraret etiam metu proditionis, vel amoris sui lacrymas funderet ad extorquendi necessitatem; nec misericordiâ flexus ad flagitij consensum, nec coactus metu & precibus restitit, nec minis cessit: præponens præmiis periculosam honestatem, quàm turpem renunciationem casto pudori.* Vide in adolescente in flore ætatis, ardore iuuenilium passionum, inter illecebras, tentamentáque impudicæ formosæque mulieris; obiecto, ni cederet amori, voluptatique indulgeret, carceris, mortísque periculo, admirabilem castitatis affectum, & constantiam tolerandi quælibet aduersa pro illius defensione; vt intelligas quantum ad summos etiam in mundo gradus honoris, & ingenium, & virtus in eo emicuerit. Ter quidem legimus Ioseph gubernandi munus feliciter exercuisse. Primò quidem in familia Putipharis, deinde in carcere, denique in toto Ægypti regno. Enim verò castus adolescens, qui se ipsum inter illecebras voluptatum sanctè, prudenterque nouit, & potuit regere, illæsúmque seruare: proculdubiò aliorum curam dignè suscipere, ac regimen posset feliciter administrare: Quid verò de illa fortitudine animi; quâ tandem sese proripuit ex violentia petulantis fœminæ satis eloqui possim? *Iterum quoque* (addit) *mulier maioribus adorsa irritamentis, cùm inflexibilem aduerteret, etiam secundò immobilem passione efferâ, impudentiâ vires ministrante iuuenem aggreditur, veste apprehensa ad cubile trahens, complexum offerens; & penè ceperat; nisi exuisset Ioseph vestem, quâ tenebatur, ne exueret amictum humilitatis, indumentum pudoris.* epist. 44. ô supra humanas vires animi fortitudinem! ô augustiorem naturâ mortali constantiam tuendæ castitatis! quis quæso ad principatum aptior, ad fortiter, grauitérque gubernandum, quàm qui appetitus blandiciis non succubuit; quàm qui tot voluptatum irritamentis flecti non potuit; quàm qui è medio gehennalium flammarum incendio illæsus, imò, & castior prosiluit? fortior enim (vt vulgò teritur) est qui se vincit, quàm qui fortissima vincit mœnia. Frequens est argumentum, in quo veterum sapientes diuinitùs sermonibus & scriptis multa dixerunt.

S. Ambr. — *Inuictus in duello castitatis Ioseph.* — *Præstat periculosa honestas, quàm turpis merces.* — *Admirandus castitatis affectus in Ioseph.* — *Ter gubernasse scribitur Ioseph. Castus meritò potest alios regere.* — D. Ambr. — *Dat vires impudentia.* — *Resistere libidini supra vires naturæ est.* — *Summa fortitudo libidinem vincere.*

6. *Vidit Pharao somnium.*] Duo somnia rem eandem duplici quodam ænigmate significantia dormienti Regi sese obtulerunt: septennium vi-

A delicet eximiæ fertilitatis; subinde consequens alterum septennium admirandæ sterilitatis significabatur in somniis boum, & spicarum; quarum septem macilentæ atque vento vrente desiccatæ sterilitatem: pingues verò aliæ, atque vberes fertilitatem innuebant. En rerum humanarum status per somnia dormientibus ostenditur: nec enim in mundo quicquam est solidum, nihil non vanum. *Somnum igitur* (inquit S. Ambr.) *esse hunc viuendi vsum docemur, in quo diuersæ commutationum vices tanquam ebriæ, & nihil solidum, nihil firmum, tanquam dormientis somnium, videntes non videmus, & audientes non audimus, & manducantes non satiamur, gratulantes non gratulamur, currentes non peruenimus.* At nos tamen miseri ad ipsas rerum inani-B tates toto corde anhelamus, quæ vbi eas apprehendere putamus, fumo citiùs euanuerunt. Colligit ergo idem Ambr. *Vanæ spes hominum in hoc seculo, qui ea quæ non sunt, tanquam, quæ sunt secunda, arbitrentur. Itaque inanes, & vacuæ rerum species, tanquam in somno venerunt, abierunt, astiterunt, euanuerunt circunfusæ, & dispersæ sunt, teneri videntur, & non tenentur.*

Res humanæ somnia dormientium. — D. Ambr. — D. Ambr. *Vana rerum in mundo spes & species.*

7. At filij huius seculi doctrinam hanc irrident, veritatem ipsam, de somno, & somnio, somnum, & somnium arbitrantur: nec id mirum, quippe cùm alto sopore, seu lethargo potiùs opprimantur. Contra verò vbi quis ex illo euigilat, ipsam rerum omnium in hoc mundo dispicit vanitatem. Quod idem Ambr. statim ani-C maduertit. *Vbi quis audiuit dicentem: surge qui dormis*, ad Ephes. 1. *& de seculi istius somno exsurrexit, falsa hæc intellexit omnia: euigilauit, & fugit somnium, fugit potestas, abiit cura patrimonij, formæ venustas; honorum studium: hæc enim somnia sunt, quibus non mouentur qui vigilant corde; sed dormientes exagitantur.* Præterea cùm dormientium varia sint insomnia, nullámque habeant constantiam; sed nunc læta, nunc tristia modò eleuent, modò deprimant: somniantem in deliciis, ad epulas, in honoribus felicem: deinde in miseriis, fame sitíque enectum, seruum, captiuum, vinculis in carcere constrictum, effingant: planè sic habent dispares humanarum rerum vicissitudines, vti (ne longiùs euagemur) idem Ambr. comprobat exem-D pli Ioseph. *Vadatur hunc sermonem meum sanctus vir Ioseph, non esse perpetua, nec diuturna: quæ sunt huius seculi, qui ab initio nobilis genere, censu diues, subitò ignobilis seruulus: & (quod ipsam seruitij vilitatem acerbat) degeneris domini ære emptum seruitium. Seruus igitur ex genere præclaro, pauper ex patre diuite, de amore ad odium, de gratia ad supplicium.* En habes in Ioseph miserabilem de felici in infelicem statum mutationem.

Mundi bonis, vt pote in somniis soli mouentur dormientes. — D. Ambr. — *Variis rerũ humanarum exitus.* — D. Ambr. — *Seruitutem acerbat emptum esse seruum à vili domino.* — *Misera mutatio de felici in infelicem.*

8. Vide nunc contrariam vicissitudinem. *Rursus* (adiungit) *de carcere ad aulam, de reatu ad iudicium traductus: neque aduersis fractus est, neque eleuatus secundis.* Mira sanè virtus in adolescente, quem sui semper similem eadem cordis immoti constantiâ præditum: nec aduersa debilitarunt, E nec prospera extulerunt, nec (quod tamen multis euenit) dementarunt. Quid ni ergo dignus sit Imperio, & ad gubernandum Regis nomine vniuersam Ægyptum assumatur? Hanc ipsam æquabilitatem constantis animi, quolibet in statu rerum suarum, ille mortales inter cùm primis memorandus retinuit semper Dauid; de quo sic idem Ambros. *Adstipulatur etiam momentarias esse vices rerum etiam sancti Dauid frequenter variatus status, qui despectus patri, pretiosus Deo, triumpho nobilis, inuidiâ vilis, accitus ad ministe-*

S. Ambros. *Ioseph idem sui similis in omni statu.* — *Dignus imperio Ioseph.* — D. Ambr. *Æquabilitas mentis in omni statu Dauid.*

rium regium, electus ad affinitatem, postremò faciem, & ora mutatus, exul regni, fugitans parricidij; nunc sua offendicula deplorabat, & rursus aliena remouebat, conciliato herede nobilior, quàm decolorato. Expertus igitur omnia pulchrè dixit: Bonum mihi, quòd humiliatus sum. Psalm. 118. epist. 44. humiliatus enim veram animi prætulit humilitatem, patienter ferens quòd aduersa pateretur, sanctéque exultans, quòd vel ex alto in imum decideret, vel quòd spretus, humique prostratus iaceret. *Bonum mihi quod humiliasti me.* Psalm. 118. eò quòd ex humiliatione pretiosos mihi fructus collegi, eluctatus veram sapientiam, quæ spretis mundi bonis sola, quæ sunt vera, summa, & æterna æstimat, & desiderat. Enim verò (vt ibidem adiungit S. Ambr.) *caduca hæc omnia cum damno, sine lucro: illud solum est lucrum vbi fructus perpetuus, vbi æterna merces quietis.*

Psal. 118. *Dauidi profuit humiliatio.* Psal. 118. D. Ambr. *Hic caduca omnia sine lucro, in cælo æterna cũ fructu.*

9. Tunc demum reminiscens, per totũ biennium oblitus pincerna, interpretis sui vinum Regi propinauit tam stupore quidem obliuionis, quàm vino ebrius. *Benè scilicet* (ait S. Ambr.) *vini præpositus, qui quasi multo ebrius mero beneficij auctorem oblitus est diu: aliquando tamen, vt Regi prouideret interpretem non quasi gratus, sed quasi callidus, intimauit seriem rei gestæ.* lib. de Ioseph cap. 7. hæ sunt artes hominum, qui omnes quærunt, quæ sua sunt. Nunc demum recordatus pincerna Hebræi illius in carcere laborantis, defert ad Regem esse, qui posset illius somnia interpretari, non tam Hebræi vincti liberationem curans, quàm sui ipsius commodum; vt nimirum hac ratione ampliorem Regis gratiam mereretur, cui quæsisset inuenissétque optimum suorum ænigmatum coniectorem. Mos hic aulicorum inoleuit, vt ex alienis artibus, rebúsque egregiè factis Principum sibi gratiam aucupentur, alienóque labore quæstum sibi nundinentur. Quare pincernæ memoriam, non tam calamitas proximi acuit, quàm proprij commodi spes. Dicit itaque: *Confiteor peccatum meum.* Deinde commemorat se ipsum à Rege damnatum, in carcere vinctum, indéque ereptum aulæ, ac muneri suo restitutum.

D. Ambr. *Ingratus obliuione ebrius.* *Aulici ex alieno labore lucrum sibi quærũt.*

10. Et ne videretur Regi superbo ingrata fore commemoratio crudelitatis eius in ministros: fatetur aulica vulpes (dolis enim, & fraudibus in aula viuitur) meritò se olim in carcerem coniectum, meráque Regis clementiâ honori pristino restitutum: intelligitur videlicet de confessione pristinæ suæ culpæ dixisse: *Confiteor peccatum meum:* Profectò hinc docemur, quantum cum Deo nostrorum scelerum valeat confessio; cùm superbi Regis, & iram declinare & ambire gratiam confessione sui delicti aulicus iste veterator contendat. Optimè igitur S. Hilar. animaduertit: *Omne spes nostra præmium in confessione consistit; vt ea quæ consequi posse nos credidimus, consecuturos esse credamus. Adam confessus veniæ reseruatus, & glorificatus in Christo est: Cain negans maledicto diaboli adæquatus est.* in Psalm. 119. Sed hoc de argumento ad 1. tom. suis in locis vberiùs disseruimus. Illud tantùm ante oculos habeamus, memoríque mente, ac supplici corde versemus; quod pœnitentium vexillifer admonuit: *Præoccupemus faciem eius in confessione.* Psalm. 94. *Priusquàm nobis* (declarat S. Hieron.) *auersa facie irascatur; confiteamur peccata nostra. Venturus est* (exponit S. August.) *præueniamus faciem eius in confessione: prius quàm veniat, nos confitendo damnemus quod fecimus, vt ille quod coronet non quod damnet, inueniat.* Sic ille.

Aula vulpibus plena. *In aula dolis viuitur.* *Multùm valet apud Deum confessio delictorum.* S. Hilar. *Omne spei nostræ præmium in cõfessione.* *Dauid pœnitentium antesignanus.* Psal. 94. D. Hier. S. August. *Optimum nobis in cõfessione remedium.*

11. Potest etiam confessio ista intelligi de culpa obliuionis erga Ioseph: vtrumque sensum ita complectitur Lyranus: *Confiteor peccatum meum. Tum quia oblitus fuerat, sicut ingratus, beneficij ipsius Ioseph: tum quia non poterat eum introducere, nisi faciendo mentionem de hoc, quod Regem prius offenderat propter quod incarceratus fuit; vbi Ioseph somnium suum exposuit.* Dixit peccatum suum, ac si reliqua sua peccata ad hoc vnum, aut non peccata, aut certè leuia viderentur, istud verò ingratitudinis nomen peccati, aut quia grauissimum omnium, aut quia huiusmodi nuncupatione dignum, tantummodò mereretur. Certè (vt inter antiquos tritum abiit) maledicta cuncta dixeris, cùm ingratum hominem dixeris, nec est aliud inter homines, quod magis indecorum, infaméque & execrandum habeatur, atque vt ei, à quo beneficium acceperis, te ingratum præbeas. Icircò Hebræis hoc vnum, vel maximè Dominus crebrò improperat, quòd tanto benefactori fuerint ingrati, qòd bonis mala rependerint, iniuriis exoluerint beneficia. *Et repleta est* (queritur Dominus) *terra eius argento, & auro: & non est finis thesaurorum eius: & repleta est terra eius equis, & innumerabiles quadrigæ eius.* Isai. 2. En Dei beneficia, quibus Hebræorum populus, & affectus, & repletus est. Vide nunc impudentissimam erga magnificum benefactorem istius populi ingratitudinem. *Et repleta est terra idolis.* ibid. Vni Deo, per tot, ac tam magnifica dona benefactori cùm seruire, gratias agere, omnémque honorem, & cultum exoluere debuissent Hebræi; per summam stultitiam, & impudentiam impiissimi complurium Deorum inanium venerationem reddiderunt. Illorum prouinciam diuitiis, & omni rerum magnarum abundantiâ Deus repleuit; Eandem illi fanis, idolísque repleuerunt; & (quod summè indignum est) ex ipsomet auro, & argento, quod à Deo acceperant, contra Deum idola, quæ pro Deo adorarent, fabricarunt.

Lyra. *Ingratitudo absolutè dicitur peccatum.* *Summè inter homines execranda ingratitudo.* *Impudentissima Iudæorum ingratitudo.* Isai. 2. Isai. 2. *Terram à Deo repletã diuitiis Iudæi idolis repleuerunt.* *Dei beneficia contra Deum armamus.*

12. Tractat luculenter hoc ipsum argumentum Apostolus, 1. & 2. & 3. cap. epist. ad Rom. vbi plurima & clarissima Dei beneficia Iudæis à Deo facta commemorat; quibus tamen ipsi perquàm ingratos se præbuerunt. Igitur vt ibidem colligit: *Iniquitas nostra iustitiam Dei commendat,* cap. 3. Magnificat, extollítque nostra iniquitas Dei iustitiã, eam scilicet de qua loquitur Dauid, *vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cùm iudicaris.* Psal. 50. Stabit quidem pro Deo iustitia, cùm Iudæos damnabit, inexcusabilem illorum perfidiam, impiámque ingratitudinẽ Dei iustitia euidentissimè conuincet. *Nam si æstimanda* (occurrit S. Chrysost.) *ea sint, atque examinanda; tum quæ Iudæis vltrò beneficia contulit Deus; tum quæ Iudæorum in Deum facta extiterunt: ipsa certè victoria à Deo stabit, vt qui iura omnia secum habeat.* homil. 6. in epist. ad Rom. Quid quæso indignius, quàm quod tunc tuis sceleribus eum offendas, qui momento ipso, quo peccas, in te sua confert beneficia? Hæc illa barbara fuit impietas Saulis, qui quo tẽpore Dauid psallebat, psallentem cytharâ, per quem interim dæmoniaco compresso spiritu recreabatur, cuibratâ fortiter hastâ confodere curauit. 1. Reg. 20. *Significat Saul eos* (inquit Rupertus) *qui ex prædicatione Christi* (adde & ex beneficiis Dei) *deteriores fiunt effecti; quemadmodum idem cantor & cytharista dicit: cantauimus vobis, & non saltastis; lamentauimus, & non plorastis.* Matth. 11. *Amplius dicere potuit: Cantauimus vobis, & plorare nos fecistis; lamentauimus vobis, & lanceâ nos in cruce confixistis.* lib. 2. in lib. Reg. cap. 7.

ad Rom. 3. Psal. 50. *Inexcusabilis Iudæorũ ingratitudo.* D. Chrys. 1. Reg. 20. *Deus benefacit & benefacientem simul ostendimus.* Rupert. Math. 11.

13. Pul

Dulcis cantus beneficium. 13. Pulchrè Dominus IESVS nobis cantor efficitur, nec enim dulciùs quis modulatur; quàm qui benè aliis facit: dulce melos præstitum beneficium. Sed qui dulcissimam nostri benefactoris harmoniam plausu, & gaudio, amore scilicet, gratiarum actione, debitísque obsequiis excipere debemus, lanceis delictorum nostrorum ingratissimi rependimus. *Christus in cruce cantor ad cytharã. Christus nostra delicta plorat, nos videmus.* Ad cytharam, etiam ille suâ cantans è Cruce lamentatur nostrorum vulnera delictorum; at nos velut stipites sine vllo sensu doloris nostra ipsa vulnera, propter quæ Dominus ipse attritus est, non deploramus. Ah pudeat ingratis cordibus meditari, siccísque oculis Deum hominem pro nobis in Cruce morientem intueri! grauior quidem nostra omnium, qui Christiani censemur, ingratitudo, & impietas longè indignior: qui nec ad harmoniam meritorum Christi; & donorum legis gratiæ exultamus: nec ad illius passionem & fletum in Cruce doloris vllũ signum præbemus. Auget etiam Dei clementiam & nostram exaggerat ingratitudinem, quòd Iudaicum populum à se reiiciens nos in suum peculium elegit, haud ignarus quàm ingrati, quàm scelesti, quàm indigni Christianâ professione futuri essemus. O nimiam (vti appellauit Apostolus) clementissimi IESV erga nos caritatem! Siquidem (adiungit S.Chrysost.) *Deus tanto nos honore dignatus est vt ne prouidens quidem quod futurũ erat à beneuolentiâ erga nos abstinuerit: nos verò vicissim honorantem nos per ea etiam, quibus ab illo ornati sumus, dehonestamus.* homil. 6. in epist. ad Roman. Enimverò quis mortalium tantâ patientiâ, & animi lenitate, affectúque beneuolentiæ præditus, aut esse, aut fingi poterit, vt quem certò præscierit futurum sibi capitalem hostem, à quo lædendus, verberandus, perimendúsque aliquando sit) nihilominùs multis, & magnis velit cumulare donis, & beneficiis deuincire? Vnius Dei hæc immensa caritas, admiranda benignitas, infinita patientia.

ad Ephes. 2. D.Chrys. Deus præsciens malos fore, tamen creat & cumulat beneficiis.

Nimia Dei erga nos ingratos caritas.

14. Cæterùm ne, qui se Deo præstant ingratos, impunè se abituros existiment, nouerint illi propter suam ingratitudinem, & nouis subinde beneficiis carituros, & acceptis priuandos esse; atque insuper grauibus plectendos suppliciis. *Ingrati priuantur beneficiis, & afficiuntur suppliciis.* Enim verò Apostolus ad Rom. imprimis de Dei gratiâ disserens ait: *Virtus Dei est omni credenti Iudæo primùm, & Græco,* ad Rom. 1. *Execmio* (declarat Caiet. *salutationis describitur ordine quodam, quod scilicet inchoauit in natione Iudæorum.* Imprimis igitur Dei beneficia Iudæis collata sunt, deinde gentibus. Vide nunc illorum supplicium: *Ira, & indignatio, tribulatio, & angustia in omnem animam hominis operantis malum, Iudæi primum, & Græci.* cap. 2. Vbi egregiè Caiet. *Quemadmodum salus euangelica primum data est Iudæo, & Græco, ita vindicta primùm datur Iudæo, & Græco male operanti, ac si dictum fuisset potissimum, & Iudæi, & Græci, vt qui priùs acceperunt donum, grauius puniantur, vtpote magis ingrati.* Nam quò plura quis, maioráque à Deo accipit beneficia, eò plùs grauiúsque punitur, si dignam Dei donis vitam non egerit; nec talentorum, quæ accepit, debitam reddiderit exigenti Deo rationem.

ad Rom. 1. Caiet.

ad Rom. 2.

Caiet.

Lyppom. Sine Deo ne bonum quidem cogitare debemus. 2.Cor. 3. Excusat nihilominùs pincernã Lippomanus hoc pacto: *Iam nunc pocillator hic à Deo finitur reminisci sui coniectoris: tam enim tempus erat exultationis; qui sine dubio, non sponte illius oblitus est; sed Domino non agente in nobis non sufficimus, vel cogitare quidpiam ex nobis,* 2.Cor. 3. *Sic & meminisse, & velle nostrum ex Deo pendet. Occasione igitur somnij Pharaonis recordatus est pincerna interpretis sui, & dixit: Recordor seu confiteor peccatum meum, id est, ingratitudinem, quã hucúsque peccaui in interpretem meum.* hæc Lippom. Permisit quidem Dominus, vti per duos annos, & pincerna obliuisceretur interpretis sui, & Ioseph dum in carcere diutiùs afflictabatur, patientiùs ageret; puriórque instar auri flammis excocti euaderet, sanctiúsque admirabilem humanæ gloriæ mereretur felicitatem.

Ben.Fernand. in Genes. tom. 3.

SECTIO II.

Protinus ad Regis imperium eductum de carcere Ioseph totonderunt: ac veste mutata, obtulerunt ei.

1. IAm differenauit illa, quæ tot per annos Hebræi iuuenis quassatã, oppressámque tenuit nauim dicam an myoparonem: quippe cum grauibus, & variis afflictato ærumnis corpore, anima tamen Ioseph nec frangi, nec debilitari, nec de stabili, firmóque virtutis statu, vel tantulùm potuerit dimoueri. Dedit tandem finem Iosephi calamitatibus clementissimus Dominus; & qui disponit omnia fortiter, & suauiter, admirabilem ita construxit rerum historiam, vt coactus Rex horrore somniorum; famáque tanti coniectoris compulsus vinctum illum Hebræum, & captiuũ, & omni humanâ ope destitutum, è carcere liberauerit, ac subinde in principatum euexerit: qui quidem fructus est patientiæ; præmiúmque virtutis laboribus miseriísque exercitæ. *Virtus patientiæ fructus.* Vtor hac voce iuxta illud propheticum: *Contristatus sum in exercitatione meâ.* Psalm. 54. nimirum vti animaduertit S.August. *Passionem malorum hominum exercitationem suam dixit.* Est quidem militaris exercitatio, quâ vires probantur; patientia demonstratur, virtus splendescit, honor comparatur: quæ causa est, vt aliquando propter hæc emolumenta diutiùs sinat Dominus hominem affligari. Hoc ipsum Stoicus philosophus intellexit; etsi vti ethnicus non Dei, sed fortunæ fecerit mentionem. lib. enim, quare bonis mala accidant ita scripsit: *Non est sæuitia, certamen est; quo sæpius adierimus, fortiores erimus.* hæc Seneca.

Psal. 54. D.August. Tribulatio iusti militaris exercitatio.

Certamen virtutis tribulatio. Seneca.

2. Profectò blanda non est fortitudinis exercitatio, flagellamur, afflictamur, & quidem à Deo: igitur æquo animo tolerandum quicquid aduersitatis contigerit, non est enim quod patimur, Dei flagellantis inhumanitas, sed nostræ virtutis certamen, & quantò sæpiùs in agonem prodimus, tantò fortiores euadimus, & illustriùs triumphamus: *Tribulatio fortiores facit.* quod quidem in sanctissimo Iob perspicuè visum est. Enimverò ad initium suarum tentationum aliqualia seu infirmitatis humanæ, seu querimoniæ in graui sensu dolorum videtur signa præbuisse; quia videlicet non plenè animaduerterat se in lucta, & in certamine à Deo esse constitutum, quod vbi diuinitùs intellexit, nunquam amplius aut questus esse, aut acerbius doluisse legitur, vti S.Chrysost. ad hunc modum expendit: *Iob primò conquestus, dein libenter patitur.* *Iob nesciebat quod certamen quoddam in his erat; atque luctatio. Nam si rescivisset, nullo penè sensu percepisset dolorem. Vnde quando audiuit: Aliâ me ratione putas tibi respondisse, quàm vt iustus prodiceris: animaduerte qualiter cõfestim hoc verbo respirauit, qualiter se nihil passum statim æstimauit.* hom. 34. in 10. Matt. Vide cap. 42. Iob. Creuerunt etiam (vti iam superiùs vidimus) & vires, & animi Iacobi luctanti, vbi

D.Chrys.

ti, vbi lucta ipsa diutiùs perdurauit, ardórque certandi vehementior apparuit, vbi magis continuari visum est cũ Angelo certamen. Luctatus quippe integram noctem cum quonam prorsus ignorans, ad solis ortum violẽtior effectus audet quodam modo interminari: *Non te dimittam, nisi priùs benedixeris mihi.* Genes. 32. Hinc igitur optimè posset colligere se cum Deo luctari, Deum suis ipsis manibus teneri; quî enim posset homo absque Dei præsidio, præsentiáque tandiu luctando persistere?

Iacob ad finem luctæ fortior, quã ad initium. Genes. 32.

3. *Cum ipso sum in tribulatione:* dicit Dominus. Psal. 90. At vnde intelligam mecum esse Dominum? *Ex eo vtique* (respondit S. Bern.) *quod in ipsa tribulatione nos sumus; quis enim sustineret, quis subsisteret; quis persisteret sine eo?* ser. 16. in Psal. 90. Vera sunt quæ diximus ex doctrina Patrum ac testimoniis sacræ Scripturæ; sed ea tamen aut non reminiscimur, aut non plenè intelligimus in ipsa tribulatione; quo nos interdum oppressos non sinit, aut veritatem ipsam adeò constantem dispicere; aut eam certè memori mente ad leuamentũ pertractare. Hoc ipsum Hebræis sub Ægyptiorum tyrannide laborantibus cõtigit. Miserat quidem Dominus Moysem, vti suo nomine illos excitaret ad exeundũ de ergastulo seruitutis in terram bonam, & spatiosam, in terram, quæ fluit lacte & melle, ad loca Chananæi, & Hethæi. Exod. 3. Retulit Moyses Hebræis mandata, *& verba Domini, qui non acquieuerunt ei propter angustiam spiritus, & opus durissimum.* Exod. 6. Nihil planè ita notum, celebréque erat Hebræis, atque ipsa, quã expectabant aliquando possidendam, terra promissionis, & nihilominùs Moysi ad felicitatem illius terræ vocanti non acquieuerunt; nec terrã ipsam curarunt, ac fortasse ne memoriam quidem illius habebãt: scilicet propter angustiam spiritus: & quia luti operibus oppressis tanta illa vexatio sẽsum, & memoriam terræ diuinitùs promissæ ademerat. Luculentè igitur S. Bern. hunc ipsum locum expendens sic effatur: *Rem dico ignotam nemini, & nunc nemini notam. Nempe sic habent mortalium corda: quod scimus cùm necesse non est; in necessitate nescimus.* lib. 2. de consid.

Psal. 90. *Tribulatio signum Dei præsentis.* D. Bern.

Oppressi tribulatione Dei præsentiam non meminimus.

Exod. 3.

Exod. 6. *Tribulatio mentem premit, memoriã adimit.*

D. Bern.

4. Quod Moyses de terra promissionis Hebræo populo nunciat; nemo est qui nesciat; sed nunc vbi necesse est, quòd sciatur, nunc prorsus nescitur. Hæc nostra est infelicitas; quod scimus cùm scire nostra non intersit; tunc cùm opus est scire, prorsus nescimus; aut certè obliuiscimur, cùm maximè meminisse opus erat. Nihil planè ita crebrò legimus, audimus, atque ipsã quotidianã experientiã magis contestatum videmus; quàm Dei opem tribulatis, humilitérque illã implorantibus præstò adesse: at (quæ nostra est miseria) tam salutaris huiusce veritatis obliti in stultam quandam animi consternationem, ac diffidẽtiam penéque desperationis chaos præcipitamur. Non sic viri iusti, non sic: quippe cùm intelligant claréque experiantur: quòd suã Deus omnipotentiam quodammodo addictam & (liceat vti voce iurisperitorum) hypothecatam habeat auxilio fauorique suorum seruorum. Quamobrem, qui verè seruus Dei est, iure sibi polliceri potest; quæcunque Deus operari queat, & quibus seruus indigeat.

Nihil certius quàm Deum tribulatis adesse.

Misera hominis consternatio in tribulatione.

Deus addictam habet suam potentiam auxilio suorum.

Seruus Dei de ipsius auxilio certus & securus.

5. Potéstne Deus finẽ dare laboribus? est quidem omnipotens. Igitur confidit Ioseph, lætúsque in seruitute, in ergastulis, in persecutionibus viuit; quòd dabit Deus his quoque finem: possidet enim Ioseph suo fauori, auxilióque oppignoratã

Oppignorata Dei potẽtia auxilio suorum.

A Dei potentiam; quæ scilicet, in subleuandis hominum necessitatibus potissimùm demonstratur. Nam quid aliud, quæso, diuinæ scripturæ contestantur, quàm quod Deus ipse & quantus est totus inuigilat; & quantum potest totum in vtilitatem, & fauorem hominum expromit. Iccircò aiebat: *Ego sum Deus Abrahã, Deus Isaac, & Deus Iacob.* Exod. 2. O amorem! ô honorem! ô Dei amorem! ô hominis honorẽ! Igitur qui Deus est, vtique omnipotens est: & qui Deus omnipotens est; planè quantum potest, & quantus Deus est, meus est; possúmque iure optimo in Deo gloriari; & mihi de Deo meo, de omnipotentia sua, meáque gratulari.

Exod. 2.

Meus est Dei mei omnipotentia.

6. *Eductum de carcere Ioseph totonderunt.*] B Eductum non tam Regis imperio, quàm Dei misericordiã in serui sui libertatem, ac felicitatem, Regis animo hanc voluntatẽ inspirante. Deus enim est, qui seruum suum ex omnibus periculis saluũ eduxit, eò quòd illum ipsemet in pericula induxerat; nec enim Ioseph, aut flagitium admiserat, cuius in pœnam, aut venundaretur seruus, aut in ergastulo reus teneretur; nec libidinosæ mulieri occasionem dederat, vnde illa fureret ad concupiscentiam & fugienti carcerem, necémque strueret. *Ioseph enim* (inquit S. August.) *ad concupiscentiam prouocatus, & rogatus aufugit.* ser. 83. de tempore. Prouocatus (dixit) velut in singulare certamen, in quo scilicèt contra Ioseph omnia stabant in acie pro muliere: iuuentus nimirùm Ioseph, C elegantia, naturáque ipsa prona in voluptatem: *Vnusquisque enim à concupiscentia sua trahitur abstractus, & illectus.* 1. Iacob. cap. 1. *& hæc vna satis est* (etsi reliqua omnia desunt) ad subruendam castitatis arcem, nisi diuinã virtute muniatur: dein mulieris pulchritudo, lenociniũ, imperium, preces, lacrymæ, pertinax illicium, blanda inuitatio; denique minæ, terror, furor, calumnia, fictio adulterij, ergastulum, patibulum, aut concrematio. At ex his omnibus, victorem triumphantémque Dominus seruum suum eduxit. In illud enim tam periculosum certamen, vbi tota vis humana prorsus labefactata concidisset, non sponte suã, sed ab ipso Deo sic omnia disponente fuerat Ioseph inductus.

D. Aug.

Duellũ castitatis.

1. Iacobi. 1. *Ioseph in duello positus omnia pro muliere pugnantia habebat cõtra se.*

D 7. Enimverò quem Deus in agonem inducit, in agone sustentat; iuuátque certantem, indéque securum, & illæsum, atque victorem educit. Nec mirum verò est, quòd tentatus pereat; qui vltrò se in tentationem inducit. Porrò Hebr. legitur, *Et fecerunt eum currere de carcere, & totondit se, & mutauit vestes suas, & ingressus est ad Pharaonem.* Chald. *Et fecerunt eum festinanter exire de carcere, & attonsus est, & mutauit vestimenta sua*; idem ferè LXX. Squalorem ergo barbæ, & vestium curant ministri Regis, totámque incarceratis solitam illuuiem Ioseph abluere; vt decenter in aula Regi præsentaretur, vestémque illi mutauerunt; quippe cùm in sordido habitu assistere coram Rege, vt habetur Hester 4. nulli liceret. Benè S. Chrys. E *Vide* (inquit) *statim ab initio quantus nunc honor, postquam enim purgatus per patientiam sicut aurum rutilans, exiit de carcere, & ductus est ad Regem. Vidisti quantum sit à supernã gratiã adiuuari? Vide quanta dispensata sunt, vt res Ioseph complerentur.* Affliguntur iusti, vt egregium patientiæ fructum suscipiant. *Nec enim coronabitur, nisi qui legitimè certauerit.* 2. Tim. 2.

S. Chrys.

8. De Ioseph, & de quocunque alio viro iusto, quem Dominus tentari; ac tribulari; ad probationem, & coronam sinit, illud intelligi potest:

Et

Seruos suos Deus in tribulatione comitatur, & cum illis inde egreditur. Zachar.10. D.Hier.

Et transibit in maris freto, & percutiet in mari fluctus. Zachar.10. vbi S.Hieron. *Digna in seruos Dei clementia: quo praeeunte, & nobis aperiente viam, transimus maris fretum, siue angustum mare.* Quid ni ergo exeat seruus è maris pelago incolumis in portum felicitatis, qui Deum secum habet, cui fideliter seruit, quem inter fluctus inuocat, in laboribus laudat, & praeeuntem sublatâ humeris cruce patiens, lætúsque insequitur? Et vel ipsa tribulatio (audeo dicere) iustè pro peccatis immissa, si tamen patienter feratur, vtilis est, & gloriosa: qualem Propheta denunciat: *Dole, & satage.* LXX. legunt: *Dole & viriliter age filia Sion quasi parturiens: quia nunc egredieris de ciuitate, & habitabis in regione, & venies vsque Babylonem: ibi liberaberis; ibi redimet te Dominus de manu inimicorum tuorum.* Mich.4. Et quidem ad synagogam diuino iudicio pro flagitiis punitam, & Babylonicâ seruitute, vt merebatur, oppressam dicta hæc sunt à Propheta. Quem locum mystico sensu interpretatur S. Hieron. de peccatrice anima, cui dicitur, *Dole; quod ad salutem dolentis pertinet, & agentis viriliter dole, & viriliter age quasi pariens; non ad pœnam, sed ad vtilitatem illius refertur. Vnde Paulus, filioli mei, quos iterum parturio.* Galat.4. *Et tandiu doluit, donec eos rursum per pœnitentiam generaret, qui per delictum perierant.*

Mich.4. *Tribulatio pro delictis patienti vtilis & gloriosa.* D.Hieron.

ad Gal.4. *Pœnitentia partus est.*

9. Vide quàm vtilis fuit fames, nuditas, exilium, solitudo, mœror, infamiâque illa calamitas filij, qui patris substantiam in flagitiis prodegerat; ob quam ad se reuersus dixit: *Quanti mercenarij patris mei saturantur panibus: Et ego hic fame pereo?* Luc. 15. *& ad paternam domum* (adiungit S.Hieron.) *postea reuertens suscipitur à clementissimo patre, & redimitur de manu durissimi domini.* Itaque Synagogæ; atque adeò peccatrici animæ præcipitur, vt doleat, viriliter agat; & dolores patienter ferat; & cùm pro peccato captiuitatem fortiter tulerit, tunc liberet eam Dominus, & redimat Deus suus, vt liberata insultantibus dicat, *Noli insultare mihi inimica mea, quia cecidi: resurgam,* Mich. 7. *iram Domini sustinebo, quia peccaui ei, donec iustificet causam meam, & educat me in lucem, aspiciet inimica mea, & operietur ignominiâ.* Hæc ex S.Hieron. Iure quidem optimo, pœnitens insultanti diabolo quandiu ille peccator fuerat; nunc tandem è carcere, è tenebris, è vinculis, ex illuuione, infelicique statu peccati eductus respondere poterit. Noli insultare mihi inimice; quia cecidi: iam surrexi. iam Domini gratiam, quam miser amiseram, felix recepi. Est quidem Ioseph eductus è carcere, detonsus, ablutus, pretioso amictu ornatus, in regium palatium inductus, à Rege comiter acceptus honorificéque exaltatus: egregium viri pœnitentis, ritéque confessi symbolum.

Luc.15. D.Hieron. *Vtilis est gloriosa pœnitentia.*

Mich.7. *Pœnitens insultat diabolo.* S.Hier.

Ioseph è carcere eductus symbolum pœnitentis confessique.

10. Vitam trahit miseram, & infelicem peccator, quandiu in peccato persistit. Nihil illo aut turpius, aut fœtidius, vt qui totus coopertus vitiorum sordibus iaceat in volutabro. Vtrique iuxta infernum damnatorum: vnde tenebrosa palus intolerandam exhalat mephytim. Ibi etiam infelix durissimis constrictus compedibus, quas construit delectatio peccati & inueterata, quæ iam occaluit, obduruitque delinquẽdi consuetudo, cum affectu carnis, & mundi, atque obliuione Dei rerúmque cœlestium in ergastulo detinetur. Dein horribilis quædam illuuies, quâ peccatrix anima miserandum in modum deturpatur ad laruas tartari, furiásque propè videtur accedere. Dic mihi, obsecro, si fortè quis mortalium multos per annos in sterquilinio agens lutum manibus versans, fimúmque tractans, deinde nunquam linteo, & aquâ vtens, denique intonso capite, prolixâ, & impexâ cæsarie, nũquam exsectis; sed fœdè increscentibus digitorum vnguibus; amictúque aut prorsus lacero, ac detrito; aut sordibus oblito, sese hodie in publicum daret, videretur in foro, appareret in templo, proh Deum immortalem, quanto esset horrori, & pudori? Sed heu te miserum! iste quidem tu ipse es; qui annos integros in stercore tuorum scelerum volutaris; indies magis flagitia flagitiis accumulans, non resecas occasiones, vitiorum fibras: non prauorum attondes affectuum exuberantia capillamẽta; sed instar vrsi velut in syluis; ita horribilis in Ecclesia Dei versaris: adeóque lutulentus vti pecus de cœnoso grege, non salutari confessione, non pœnitentiæ lacrymis spurcam istam abluis animam. O monstrum! ô larua tartari! ô furia! ô spectrum Acherontis!

Infelix vita peccatoris.

Fœdum & horribile monstrum peccator inueteratus.

11. At clementissimus Dei, Virginísque filius *non venit vocare iustos, sed peccatores,* Matth.9. *Educit vinctos in fortitudine.* Psal.67. quam Domini misericordiam in se ipso expertus aiebat ille peccator pœnitens: *Eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fæcis.* Psal.39. *Adhæseram scilicet* (inquit S.Hier.) *terrenis desideriis: quid est* (ait S.August.) *lacus miseriæ? Profunditas iniquitatis ex carnalibus concupiscentiis.* At sedulò notandum, hoc loco est non esse de profundo istum eductum peccatorem quin prius loqueretur clamarétque, vt ipsemet contestatur: *De profundis clamaui ad te Domine.* Psal.119. Vel animaduertit idem August. qui etiã adiungit. *Et qui iam de profundo clamant, non penitùs in profundo sunt; clamor ipse iam leuat: sunt alij profundiùs in profundo, qui nec sentiunt se esse in profundo; tales sunt superbi, non pij deprecatores; non lacrymosi clamatores. Ille autem, qui de profundo exclamauit, iam ab imo profundi caput, vt clamaret, leuauit.* in Psalm. 68. sunt qui peccando ita se in profundum inmergunt, vt nullâ sui parte foris relictâ, toti quanti sunt hausti abysso, nec caput attollant, vt saltem oculos in cœlum eleuent, vocémque expromant; clamandóque opem implorent: itaque miseri cùm ad Deum non suspirent, cùm Dei, cœlíque nullam habeant rationem, cùm salutarem confessionem non curent, nec quali sint in statu sentiant, inferno iam proximi infelicissimam secum præferunt notam æternæ damnationis.

Matth.9. *Conuersio peccatoris.* Psal.67.

Psal.39. D.Hier. S.August.

Psal.119. S.August.

Obstinatio & insensibilitas peccatoris.

12. At millies quidem felix, qui clamauit de profundo, qui à Deo per efficacem gratiam eductus est de lacu miseriæ, & de luto fœcis: qui eductus de carcere, vetustóque attonso crine, abstersa illuuie, nimirum ritè confessus debitam Deo reddidit suorum scelerum pœnitentiam. Ergo inductus in aulam regiam mundo pretiosóque amictu ornatus, gratiâ videlicet sanctificante, Deo suo præsentatur, à Deo recipitur exultante coram Angelis suis, quia recepit filium, qui perierat: quia drachmam inuenit, quam perdiderat; quia ouem, quæ deerrauerat, quærendo inuenit, sublatámque humeris ad caulas reduxit: quia denique peccatorem, ad quem iustificandum è cœlo venerat; lætus iam videt agentem de delictis suis pœnitentiam. Veste mutatâ obtulerunt Regi Hebræum illum eductum de carcere: Nimirum exuto vetere homine induit nouum pœnitens, diuinæque charitatis, & gratiæ ornamento indutus apparet; ita quidem conspicuus, & decorus per pœnitentiam, vt cum ipsis iustis, & innocentibus,

Mira felicitas pœnitentia.

Luc.15. *Festiuissima Deo peccatoris conuersio.*

Admiranda munditia pœnitentis.

tibus, imò ausim dicere, cum Deo ipso puriſſimo audeat contendere; hoc enim ipſemet Deus conteſtatur: *Lauamini, mundi eſtote, auferte malum: Et venite; & arguite me: dicit Dominus*, Iſai. 1. legunt alij; *ite iam, & iudicio contendamus*: Sensus eſt: Agite pœnitentiam, vitam in melius commutate, ablutiſque ſceleribus renouamini ſpiritu mentis veſtræ: Sic per pœnitentiam mundati poteritis audacter cum Deo contendere, ſicut, qui non peccaſſent. Contendere ſiquidem cum Deo figuratè, & hyperbolicè pro omnimoda puritate, & ſanctitate accipitur.

Iſai. 1.

Mira encomia pœnitentiæ.

13. Tam mira ſcilicet vis eſt pœnitentiæ, vt qui eam ritè ſanctéque egerint, adeò ſancti purique in oculis Domini videantur, vt poſſint cum Deo iudicio contendere; nec Deus ipſe poſſit in iudicium adducere, quæcunque per pœnitentiam delata ſunt crimina. O admirabilem pœnitentiæ virtutem! ô inexplicabilem pœnitentiæ puritatem, quæ diuinæ ſanctitatis æmula pro pœnitente aduocata Dei iudicium ingreſſa confidenter proclamat; nihil Deo debere, nihil à Deo timere, nihil non impetrandum à Deo ſperare quiſquis errata ſua per pœnitentiam, & abſterſerit, & correxerit. Loquitur Dominus de vera ſcelerum pœnitentia, quam reddit perfectam emendatio deterioris vitæ: hæc autem aliquando per Dei gratiam pœnitentiſque ſtudium, & laborem tam excellens eſt, vt in poſterum quodammodò impeccabilis homo eſſe videatur. Hanc in ſe Dei admirabilem expertus miſericordiam, ac pœnitentiæ virtutem decantauit ille pœnitentiæ magiſter: Vbi enim dixit: *Et eduxit me de lacu miſeriæ, & de luto fæcis*, ſtatim ſubiunxit: *Et ſtatuit ſuper petram pedes meos, & direxit greſſus meos.* Pſalm. 39. affectus ſcilicet meos, qui turpiter in lutum abierant; poſt pœnitentiam Dominus eriget, atque in ſummo firmitatis munimento collocabit; vt qui tam facilè ad aſpectum mulieris alienæ cecidi, nouo diuinæ gratiæ robore confirmatus, in rupe immobili pariter ego immobilis perſenerem.

Emendatio vitæ.

Pſal. 39.

Firma & ſtabilis emendatio vitæ.

14. Quod quidem quàm dixit audacter, tam certò ſanctéque compleuit. Enimverò poſt pœnitentiam (cùm prior ille filius ex adulterio natus; paulò pòſt obierit) ex ipſa Berſabee iam vxore legitima ortus Salomon non ſine grandi myſterio eſt; vti Bacchiarius expendit: *Talis filius naſcitur ex pœnitentia; talem parturiunt gemitus, & lamenta plangentium, Propheta, pacificus, & qui vniuerſi orbis; id eſt, totius hominis tenuit principatum.* Præterea, quàm fortis deinde fuerit pœnitens, qui anteà miſerandum in modum ceciderit, ita oſtendit idem Bacchiar: *Ipſe Dauid cùm in adoleſcentia ſua cum adultera deprehenſus ſit, in ſenectute, cum virgine inuenitur: vt intelligamus; quòd poſt peccatum longa caſtitas imitatrix eſt virginitatis.* tract. de recipiendis lapſis tomo 1. Bibl. Patrum. Itaque pœnitentia Dauid, non illius modò caſtitatem, quam deinde ad mortem vſquè conſeruauit, ſed virginitatem etiam Abiſag, quam in coniugio Dauid non amiſit, videtur peperiſſe. Scribitur enim: *Erat puella pulchra nimis, dormiebátque cum Rege, & miniſtrabat ei; Rex verò non cognouit eam.* 3. Reg. 1. Voluit quidem pius Rex, veréque pœnitens in pœnam illicitæ voluptatis, quam ex adulterio captauit, deinceps per totam vitam etiam à licita voluptate coniugij abſtinere.

Bacchiar. Egregius pœnitentiæ partus.

Bacchiar. Longa caſtitas æmula virginitatis.

3. Reg. 1. Dauid poſt peccatum caſtus permanſit.

15. Vſque adeò fuit admiranda caſtitas Dauid, ex quo adulterium deflere, caſtigaréque cœpit, vt cum virginitate poſſet contendere; *Quia*

A *longa caſtitas* (vti dixit Bacchiar.) *æmulatrix eſt virginitatis.* Quæ quidem ſententia mirificè conſolari poteſt illorum pœnitentium dolorem; qui perurgente paſſione lapſi in carnis vitia cœleſtem quidem virginitatis ſtatum amiſerunt; at poſt lapſum tamen continentes totâ deinceps vitâ perſtiterunt; vti Dauid cenſetur à ſuis vxoribus poſt inceſtum Abſalonis abſtinuiſſe. Sic enim ſcribitur: *Cùm veniſſet Rex in domum ſuam, tulit decem mulieres concubinas; quas dereliquerat, & tradidit eas in cuſtodiam: & non eſt ingreſſus ad eas, ſed erant clauſæ vſque in diem mortis ſuæ in viduitate viuentes.* 2. Regum 20. quem locum iam alibi attigimus. Inceſtus quidem filij coniugale patris commercium diremit: at icircò in viduitate B mulieres vixiſſe; & viduæ fuiſſe dicuntur, eò quòd ergà illas maritus ipſe, qui ſe ab omni etiam licito commercio carnis abdicauit, mortuus planè ſepultúſque fuiſſe iudicatur. Tanta eſt vis pœnitentiæ, ad confirmandam animi virtutem, quæ tentatione debilitata ſuccubuit: & ad reparandam ablutis prioris vitæ ſordibus, quæ perierat, honeſtatem. Icircò Dominus monuit: *Memento vnde excideris, & age pœnitentiam, & priora opera tua fac*, Apocal. 2. Priora opera fieri adhuc poſſunt à peccatore? nunquid ea quoque ſublimia virginitatis opera? ita planè per pœnitentiam; quæ parit aliquando longam, & illæſam continentiam ipſius æmulam virginitatis.

Caſti poſt lapſum æmuli virginum.

2. Reg. 20. Dauid poſt inceſtũ Abſalonis continens permanſit.

Vis pœnitẽtiæ ad reparandã vitæ honeſtatem.

Apoc. 2. Pœnitentia priorũ virtutum reparatrix.

16. Enimverò, vt idem Bacchiar. animaduer-C tit: *Innumerum populum vidiſſe ſe dicit Ioannes: qui in tribulatione lauerunt ſtolas ſuas, & candidas eas fecerunt in ſanguine Agni*; quem tamen nos numerum *pœnitentium eſſe ſentimus, qui per tribulationem plantitúmque ſaluati ſunt.* Igitur ſi virgines niueo ſuæ pudicitiæ renident amictu, vtique continentes etiam per pœnitentiam mundari; & per ſanguinem Domini IESV in ſacramentis abluti, non modò niuem ornatu ſuo imitantur, ſed etiam longè ſuperant: iuxta illud; quod pœnitens ille à Domino implorabat, tandémque impetrauit: *Aſperges me Domine hyſſopo, & mundabor; lauabis me, & ſuper niuem dealbabor.* Pſal. 50. Lauabis ſcilicet per pœnitentiam. *Tu enim Domine potens es peccatum piceum, in lacteum candorem transferre, fu-*D *ligineſúmque hebenum in cryſtali fulgorem conuertere.* Sic Hieron. *Per hyſſopum ſignificatur* (ait S. Greg.) *humilitas Chriſti.* Sed quid illud? Lauabis me, & ſuper niuem dealbabor? reſpondet idem Greg. *Quemadmodum corpus aqua lauat à ſqualoribus ſordidum: ita gratia ſancti Spiritus animam purgat à maculis peccatorum. Et ſuper niuem dealbabor: Quia nulla pulchritudo, quæ ineſt corpori, valet decori ſanctæ animæ comparari.* Porrò per hyſſopum S. Auguſt. Baſil. Greg. Chryſ. Bern. intelligunt humilitatem, quæ quidem abſtergit animæ ſuperbiam, & per pœnitentiam decorem, & nitorem inducit inſtar niuis, hoc eſt, innocentiæ velut æmulatorem. Quo in ſenſu ita S. Bernard. *Decor animæ humilitas eſt, & hyſſopo humili herba, & pectoris purgatiua* E *humilitatem ſignificante, ſe poſt grauem lapſum Rex & Propheta lauare confidit; & ſic niueum quendam innocentiæ recuperare candorem.* ſer. 45. in Cant.

Bacchiar. Pœnitentiũ candidus amictus.

Pſal. 50. Pœnitentes candido ſuper niuem amictu ornati.

D. Hier. S. Gregor. Anima per pœnitentiã pulchritudo ſuperat omnem decorẽ.

S. Aug. S. Baſilius. Gregor. Chryſ. Bern.

S. Bern. Humilis pœnitentia recuperat innocentiæ candorem.

17. Aſpergimur hyſſopo humilitatis & mundamur, quia ſicut per ſuperbiam cadimus, ita per humilitatem reſurgimus; & ſicut ſuperbia initium eſt, & origo omnis peccati; ſic humilitas parit pœnitentiam, quæ peccati veniam Deíque gratiam promeretur. Humili ergo pœnitentiâ (hyſſopo ſignificatur) confidit Propheta lauare ſe; & niueum quendam (vti dixit Bern.) innocentiæ

Partus humilitatis pœnitentia.

t

Humilis pœnitentia Deo tam accepta, quàm innocentia.

centiæ recuperare candorem. Sic enim accepta est humilis pœnitentia peccatoris, vt illius, qui nunquam deliquit, innocentia; támque speciosus Dei oculis iustus post humilem pœnitentiam apparet, quàm fuerat ante peccatum iustus, & innocens. Cedit hoc in laudem humilitatis, de qua tamen illud optimè animaduertit idem Bernard. *Verùm in eo, qui grauiter peccauit, etsi amanda non tamen admiranda humilitas. At si quis innocentiam retinet, & nihilominus humilitatem iungit: nonne is tibi videtur geminum animæ possidere decorem? Sancta Maria sanctimoniam non amisit, & humilitate non caruit: Et ideò concupiuit Rex decorem eius.* Psal.44. *Quia humilitatem innocentiæ sociauit.* ibid.

D. Bern. Humilitas & innocentia duplex candor.

B. Maria cū summa innocentia simul humilitas summa.

18. *Mutata veste.*] Ioseph educto è carcere, è vinculis libero mutatur vestis; illâ priori quam in ergastulo habuit, sordidâ, lacerâ, seruili prorsus abiectâ, induitur aliâ nouâ, speciosâ, viro ingenuo, & aulico dignâ; quâ bonus ille pater filium, quem receperat, stolâ induit. Luc. 15. Quo cœlesti amictu pœnitens à Deo, cùm recipit gratiam, exornatur: vocat *Isaias pallium laudis.* Dicit quidem Dei filius se missum à Patre, vt *mederetur contritis corde, vt consolaretur lugentes, & daret eis pallium laudis.* Isai. 61. legunt LXX. *habitum gloriæ.* S. Hieron. interpretatur, *stolam mundissimam*, videlicet gratiam: quæ datur pœnitentibus ex meritis Christi Domini; est pallium laudis, quo peccator ita suam operit ignominiam, vt deinceps, ne nomen quidem peccatoris, sed iusti, & amici, & filij apud Deum habeat, pallium laudis, erasis quidem per pœnitentiam; atque obliteratis ignominiæ titulis; vitæ scilicet anteactæ flagitiis, mille stemmata honoris, & laudis induxit pœnitentia. Operit quidem charitas, quam scilicet, vel formaliter (vti loquuntur Theologi) vel virtute continet pœnitentia, multitudinem peccatorum. Profectò nullus est in toto humano genere Sanctorum, quos pallio isto laudis Deus ornauerit; qui aliquando sordidum ignominiæ pallium non gestarit. Quis enim saltem originali peccato non habuit animam inquinatam?

Luc. 15. Gratia data pœnitentibus pallium laudis.

Isai. 61.

Pœnitens amittit nomen peccatoris.

Sordido amictu nullus sanctorum caruit.

19. Vna illa Virgo sanctissima Dei mater pallium laudis sine pœnitentia, quâ nunquam egere potuit, à Deo accepit innocentiam, videlicet, atque perfectissimam mentis, & corporis puritatem quam proinde contuens Deus ipse admirans pariter; amánsque dixit: *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.* Cant. 4. Mundam scilicet animâ, & corpore vestem habuit Virgo benedicta, quam nulla, vel macula peccati actualis, & originalis, vel catenæ voluptatis, non dicam inquinare, sed vel attingere potuit. Virgo quidem illa est, de qua cecinit cœlesti suo illo epithalamio Propheta: *Astitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circundata varietate.* Psal. 44. Reliqui omnes filij Adam, vtpote in peccato concepti, apparent in rerum natura nudi, omni virtutis, diuinæque gratiæ amictu, & spurcam, maléque olentem præferunt vestem originalis reatus; atque adeò inuisi, inimicíque Deo ad illius sinistram abiiciuntur, vtique damnandi in sempiternum exiliunt, nisi illo infelicissimo habitu exuantur. Vna in toto nostro genere beatissima Virgo; quam Deus sibi matrem iam inde ab omni æternitate delegerat, ipso statim suæ conceptionis, vitæque momento, *astitit ad dexteram Dei*, videlicet Deo grata, Dei amica; vtique Regina mundi, & mater Dei: *in vestitu deaurato*, stolam quidem præferebat non modò ab omni macula immunem, & puram, sed etiam auro charitatis, & gra-

Cant. 4. Immunis ab omni macula corporis & animæ B. Maria.

Psal. 44. Omnes nascimur nudi ornatu, squalidi, fœtidi cū originali reatu.

B. Maria conceptionis momento pura, ornata, regina Deo grata.

A tiæ diuinæ refulgentem. Nam quod hic locus intelligatur de Virgine Dei matre, docent S. Athanas. S. Alphonsus, Psellus, Hugo de S. Vict. Card. Hugo, S. Thom. Galatin.

S. Athan. S. Alphons.

20. Deinde illud: *In fimbriis aureis*: legit S. Hieron. *fasciis aureis vestita est*; alij, *ex vestibus auro ocellatis indumentum eius, circumamicta varietatibus*: legit Hieron. *fasciis aureis vestita est, in scutulatis ducetur ad Regem.* Ipso videlicet conceptionis momento gratiæ Virginem conceptam, ac velut fasciolis caritatis, & virtutum aureis inuolutam Deo futuro illius filio præsentauit. Erant etiam ocellis distinctæ fasciæ Virginis, in quam scilicet omnium Dei, Angelorum, & hominum oculi ad amorem pariter, & admirationem, intenderen-

Psal. 44. S. Hier. Conceptam B. Mariam virtutibus ornatā Deo filio gratia præsentauit.

B tur. Erant fasciæ scutulatæ, tota siquidem circummunita scutis, vt omni peccato tam originali, quàm actuali, omnique tentationi, prauæque suggestioni esset impenetrabilis. Sed ô admirabilem quoque felicitatem eorum, qui seipsos pietati Virginis Deiparæ deuouerunt! Confidant, viuant securi sub protectione matris Dei, ad eam confugiant; sub illius velo tuti conquiescant: est illud scutulatum; circundatur vndique scutis Dei matris, qui sub vmbra illius piè rogans, sanctéque viuens requiescit. Igitur ô clementissima Domina; quando totam oculis amictam te gratia, vtique in nostram gratiam, concepit, Deóque præsentauit; tuos istos misericordiæ oculos ad nos conuerte: præsentem te videntémque, ac miseri-

B. Maria omni peccato & tentationi impenetrabilis.

Secura pietas erga B. Mariam.

C corditer fauentem, opportunéque opitulantem nostra multiplex habeat miseria, & indigentia; & quam per ipsos fasciarum oculos veluti fenestras intùs irradiare conspicimus, auream caritatem; expande rogo illam, vt illius aureo velamento nostrorum scelerum occultata turpitudo Dei filij tui oculos non offendat, iustitiam non lacessat, iram non succendat.

Imploratur auxilium, fauor, & protectio B. Mariæ.

21. Ioseph eductus è carcere, in regiam inductus, à Rege mirificis cumulatus honoribus, typus est sanctissimorum martyrum, qui pro Christi fide constricti vinculis, in ergastulis afflicti, laniatique, tandem inde ad extremum agonem martyrij, quo nihil illis aut iucundius erat, aut gloriosius esse poterat; atque adeò in sempiter-

Ioseph martyrum typus.

D næ gloriæ felicitatem educti consolatur. Carcerum ad martyria præludium antiquis habebatur; vti milites Christi detentos in vinculis admonet Tertull. ita scribens; *Voluit vos Dominus ante diem agonis ad duriorem tractationem à liberiore conditione seponere, vt vires corroborarentur in vobis.* ad exemplum scilicet pugilum, & athletarum; qui antequàm cum aduersario descendant in arenam, priùs sese duriter ac fortiter exercent. *Vt robori scilicet* (ait idem) *ædificando vacent, continentur à luxu. Et quantò plus in exercitationibus laborauerint, tantò plus de victoria sperant.* Non quidem martyria, non rerum maximarum eduntur facinora sine durioris vitæ, Christianæque mortificationis diligenti exercitio, acríque studio. Qua-

Tertull. Carcer præludiū martyrij.

Tertull. Sine mortificatione nihil magnum in vita Christiana fit.

E re optimè colligit: *Nemo miles ad bellum cum deliciis venit. Virtus duritiâ extruitur, mollitiâ destruitur.* lib. ad martyres cap. 3. In carcere vinculis carneæ mortalitatis detinentur viri sancti expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei; tondentur deinde, & vestibus mutantur; cùm in resurrectione omnis humanæ infirmitatis superfluitas abscinditur ab eis, & induti veste immortalitatis præsentantur cœlesti Regi, ab eo scilicet vocati: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi.* Matth. 25.

Tertull.

Laboriosa iustorum vita

Matth. 25.

22. Maxi

22. Maximè verò Ioseph Christum Dominum hic & alibi præfigurauit, qui tribus diebus, & noctibus iacuit mortuus in sepulchro: *Atque* (vti S.Prosper. animaduertit S.Prosper.) *post duos annos tertio incipiente de carcere educitur Ioseph: & noster Ioseph Christus Dominus die tertio à mortuis resurrexit.* lib. de promiss. & præd. Ad Regem Ægypti pincerna detulit de Ioseph vt è vinculis eriperetur: de Christo, qui pro nobis crucifixus iacuit in sepulchro Propheta sic æternum Patrem alloquitur: *Domine opus tuum in medio annorum viuifica illud.*

Abachub 3. *Christi resurrectio.* D.Hier. Abachub cap. 3. Symm. legit *Reuiuifica. De resurrectione* (inquit S. Hieron.) *Saluatoris intelligi potest, vt ille qui pro nobis mortuus est, consurgat à mortuis, & viuificetur.* Descendit quippe Sanctissima Christi anima ad inferos, sed tamen vt victrix ad B terrorem, non vti damnata ad supplicium. Quare vt habetur Iob cap. 28. *Perditio, & mors dixerunt: Audiuimus famam eius:* eius, nimirum sapientiæ, de qua ibi sermo est: hoc est, Dei filij Christi IESV, quem scilicet infernus & mors, etsi deglutierunt; sic breui tamen spatio, ac si solam illius famam acceperint, sicuti de cursoribus, qui *Victor triũphans è sepulchro exiit Christus Dominus.* velocissimè pertranseunt, dicere solemus. Territi infernus, mórsque ad ingressum victoris ingemuerunt: cæterùm illi; quos suo in carcere detinebant, ad resurrectionem Domini cum cœlestibus spiritibus exultauerunt, iuxta illud Prophetæ. *Dedit abyssus vocem suam, altitudo manus suas* Abach. 3. D.Hier. *leuauit.* Abachub 3. *Laudauerunt te* (exponit S. Hieron.) *inferi, & superi, id est, Angeli in plausum* C *suis manibus concreparunt, vt victorem te demonstrarent.*

23. Detonsâ igitur nostrâ mortalitate noster Ioseph Christus Dominus; tam incredibili pulchritudine suum illud corpus, quod paulò ante lacerum, ac mortis tenebris inuolutum iacuerat *Admiranda Christi resurgentis pulchritudo.* in sepulchro: formosum, spectandúmque mundo prætulit, vt vel ipsa cœli lumina perstringere videretur. Sequitur enim: *Sol, & luna steterunt in habitaculo suo: eleuatus est sol, & luna stetit in ordine* Abach. 3. *suo.* Abachub 3. videlicet quem obscurati ad passionem, & mortem Domini amiserunt, illo resurgente pristinum (vt loquitur Hieron.) recepere D.Hier. fulgorem. Vel etiam significatur admirãda Christi resurgentis pulchritudo, ad quam contuendam obstupefacti, suo interim cursu intermisso, D luna, sólque constiterunt, & ex Domini splendoribus vberiorem sibi lucem hauserunt. Suscepit æternus Pater filium deuictis iam hostibus in triumpho resurgentem, vti Iosephum ex ergastulo eductum. *Me autem* (inquit ipse) *propter innocentiam suscepisti, & confirmasti super me manũ tuam.* Psal. 40. S. Ambr. Psal. 40. *Suscepit Deus filium* (declarat S.Ambros.) *resurgentem, quia nulla eum offensio prolapsionis aspersit; immaculatus ad patrem redit, à quo immaculatus* *Nullam è terris labem Christus cõtraxit.* *exiuit, quando descendit in terras.* Etsi in carcere, inter peccatores versatus; nullam carceris; hoc est, terrenæ vitæ labem, nullúmque ex hominum, quibuscum agebat, consuetudine vitium contraxit. Sic *à Patre accepit omnem potestatem, in cœlo,* E *& in terra.* Math. 28. mundumque ipsum gratissimo suarum gratiarum rore perfudit, vti præ-*Christus resurgens mũdum luce illustrauit, rore perfudit.* dixerat Propheta: *quasi diluculum præparatus est egressus eius; & veniet quasi imber nobis temporaneus, & serotinus terræ.* Oseæ 6. *Quasi mane, & aurora* (declarat S.Hieron.) *paratus est nobis Dominus, de quo* Oseæ 6. Psal. 24. *& Psal. 21. titulus est. Pro assumptione matutina, & in Hebr. pro ceruo matutino: Eo quòd interfecta morte, & tortuoso, antiquóque serpente, cupiat ad montana conscendere, & ipse tenebris dissipatis oritur nobis sol A iustitiæ; qui non solùm mane vocatur, & aurora, & diluculum; sed venit nobis quasi imber temporaneus & serotinus terra.* Sol Christus Dominus, qui illuminat mane; quo excitantur, qui dormierant; imber temporaneus, quo nascuntur; serotinus quo adolescunt, & flauescunt segetes; ros, quo respersum prauarum appetitionum incendium restinguitur; quo tellus animæ floribus vestitur, & fructibus virtutum locupleratur. *Christus nobis sol, imber, ros.*

SECTIO III.

Cui ille ait: Vidi somnia, nec est qui edisserat: quæ audiui te sapientissimè conijcere. Respondit Ioseph: Absque me Deus respondebit prospera Pharaoni. Narrauit ergo Pharao quod viderat: Putabam me stare super ripam fluminis, Et septem boues de amne conscendere, pulchras nimis, & obesis carnibus: quæ in pastu paludis virecta carpebant. Et ecce, has sequebantur aliæ septem boues in tantum deformes & macilentæ, vt nunquam tales in terra Aegypti viderim; Quæ, deuoratis & consumptis prioribus, Nullum saturitatis dedere vestigium: sed simili macie & squalore torpebant. Euigilans, rursus sopore depressus, Vidi somnium: Septem spicæ pullulabant in culmo vno plenæ atque pulcherrimæ. Aliæ quoque septem tenues & percussæ vredine, oriebantur è stipula: Quæ priorum pulchritudinem deuorauerunt. Narraui coniectoribus somnium, & nemo est qui edisserat. Respondit Ioseph: Somnium regis vnum est: quæ facturus est Deus, ostendit Pharaoni. Septem boues pulchræ, & septem spicæ plenæ, septem vbertatis anni sunt: eandémque vim somnij comprehendunt. Septem quoque boues tenues atque macilentæ, quæ ascenderunt post eas, & septem spicæ tenues, & vento vrente percussæ: septem anni venturæ sunt famis. Qui hoc ordine complebuntur: Ecce septem anni venient fertilitatis magnæ in vniuersa terra Aegypti: Quos sequentur septem anni alij tantæ sterilitatis, vt obliuioni tradatur cuncta retro abundantia: consumptura est enim fames omnem terram, Et vbertatis magnitudinem perditura est inopiæ magnitudo. Quod autem vidisti secundò ad eandem rem pertinens somnium, firmitatis indicium est, eo quòd fiat sermo Dei, & velocius impleatur.

1. PRæsentatus Regi (vt vidimus) ab aulicis iam decenti veste amictus, detersáque illuuie carceris Ioseph, apparuit valde quidem non tam vestium elegantiâ, quàm oris specie, grauíque modestiâ spectandus. *Rex igitur* (vti scribit Philo Hebr.) *primo aspectu iudicans hominem ingenuum, & honestè natum; elucent enim in ipsa facie* *In facie apparent nota ingenij, animique.* *notæ ingenij, & animi hominum, non omnibus tamen conspicuæ; sed solis perspicaces mentis oculos habentibus. Præsagit* (inquit) *mihi animus non semper in obscuro & operto fore quòd tegitur somniorum ambagibus: præ se fert enim hic iuuenis sapientiam, qui veritatem*

tatem tanquam lumen tenebris inferens aperiet, & suâ scientiâ nostratium sophistarum inscitiam deteget, atque abiget. hæc Philo lib. de Ioseph. statim ergo Rex sibi ex ipso adolescentis aspectu certam sui somnij expositionem promisit. Pulchrius adhuc eandem rem ita discutit Iosephus: *Confestim iuuenem accersitum Rex, manúque apprehensum comiter his verbis alloquitur: Bone iuuenis quandoquidem te prudentem iudicio famuli mei agnoui, enarra somniorum meorum præsagia, quemadmodum illi prudenter ac verè narrasti, rem gratissimam facturus mihi.* Cæterùm quia veritas odium parit, maximè verò principes suæ voluntati contrariam audire nolunt veritatem, prudenter hic Rex omnem adimit coniectori suo metum, ne videlicet aperire quicquid somniorum tegitur inuolucro, refugiat. *Caue autem* (adiungit) *vel metu quicquam supprimas, vel ad gratiam, ac voluptatem loquaris; sed vera omnia, etiamsi fortasse non læta, nec grata mihi futura, liberè ac fidenter eloquere.* hæc Iosephus lib. 2. cap. 4.

Ioseph.

Bonus princeps amat veritatem audire. Ioseph.

2. Pauci quidem principum sunt, qui sic subditos ad vera loquendum inuitent, & qui vera, quàm falsa malint audire: Millies ab illa Domini ad Regem Ægypti legatione se Moyses excusauit; *Quomodo audiet me Pharao?* Exod. 3. nimirum ex intima illa cum Deo familiaritate didicerat Moyses amare veritatem, & non nisi vera loqui; cùm tamen in aula Regum nihil æquè inuisum alienúmque habeatur atque veritas. Recusabat Moyses Pharaoni loqui: *Nesciebat enim* (inquit Philo) *nisi verissima loqui.* lib. de Moyse; quod quidem postea, tametsi displicuit Regi; placuit tamen & Satrapis, & aulicis, quòd scilicet ausus fuerit Regi vera licèt iniucunda nunciare. *Indignatus enim Rex ante plagarum extremam comminatur Moysi: Ne vltra videas faciem meam, quocunque die apparueris mihi morieris.* Exod. 10. quia verò Moyses ne mortis quidem interminatione Regi veritatem ingerere vnquam destitit; iccircò apud omnes summam promeruit laudem; scribitur enim: *Fuit Moyses vir magnus valde in terra Ægypti coram seruis Pharaonis, & omni populo.* Exod. 11. id est (explicat Lyra) *reuerendus, & timendus propter quod coram Pharaone loquebatur constanter, & absque timore.* Hoc etiam inter alia complura vitium habebat impijssimus Achab Rex Israël, vt nemo, quæ vera sed iniucunda forent, homini suggerere auderet. Igitur vnus ex Prophetis, vt audiri posset à Rege, *mutauit aspersione pulueris os, & oculos suos, & clamauit ad Regem*, 3. Reg. 20. apertâ facie non audet etiam Propheta insuauem Regi veritatem Dei iussu proferre; atque vt liberiùs hoc præstaret, faciem sanguine puluereque conspersam mutauit. *Erat enim reprehensurus Regem, & sententiam in eum dicturus*, vti animaduertit S. Chrysost. Respuitur veritas, conflátque inuidiam, & furorem excitat principum, si nudam se apertámque ostentet; quare immutet faciem, personatáque appareat necesse omninò est. Et quidem Rex Achab, vbi primùm Propheta faciem abstersit, luculentámque ipsam Dei nomine veritatem nunciauit: *Reuersus est Rex in domum suam audire contemnens, & furibundus.* ibid. *Fuit Achab* (declarat Abulens.) *valde furibundus, eò quòd Propheta dixerat ei aliquid quod erat contra intentionem suam. Nam voluerat quod factum suum à nullo reprobaretur. Contemnebat autem audire scilicet, quia postquam semel audiuit, posteà noluit audire ea, quæ dicebat Propheta; sed contempsit illa tanquam nihil essent.* Indignantur principes, si suum

Exod. 3. Falsa quàm vera malũt Reges audire.

Philo. Iustus nisi verũ loqui nescit.

Exod. 10. Generosi & excelsi animi est qui Regi audet vera loqui.

Exod. 11. Lyran. Moyses magni titulo insignitus quia vera Regi ausus loqui.

2. Reg. 20. Iniucunda Regi veritas si nuda.

D. Chrys.

3. Reg. 20.

Abul. Indignatur Rex contra verum nunciantes.

A videtur imperium detrectari, voluntatémque, seu potiùs cupiditatem impediri; putant nimirum sibi licere quicquid libet. Vera quidem paulò post euentura Deus reuelabat per somnium, non in vigilia Regi. An Deus per somnia Regibus loquitur quia dum vigilant, nec locum, nec tempus, nec auditum præbent Deo loquenti. Sic rebus humanis, & caducis intenti sunt; sic cœlestium immemores nec Deum curant, nec apertam veritatem admittunt.

Deus per somnia Regibus loquitur. Reges de cœlo, ac de Deo non curant.

3. *Absque me Deus respondebit.*] Rex igitur Iosepho; quem, & de fama, & facie ipsa egregium iudicabat coniectorem, sua illa duo somnia, vti habuerat, ordine aperuit; quæ quidem satis in contextu claris describuntur verbis, & nos iam B superiùs explicauimus: operæ tamen pretium erit præmittere, quæ nam fuerit existimatio Regis de Ioseph; scilicet non credebat Rex hominem esse velut aliquem diuinum vatem; qui diuino afflatus spiritu, tanquam Propheta prænosceret, & prædiceret futura, putabat tamen hominem solertissimum, atque sagacissimum, qui per idoneas atque probabiles coniecturas acutè dispiceret somniorum significationes, & prudenter interpretaretur: iuxta veterem sententiam, quæ refertur à Marco Tull. *Qui benè conicit, hunc tu vatem optimum perhibeto*, lib. 2. de diuin. Et quidem hæc Pharaonis de Ioseph existimatio, videtur multa per secula perdurasse, iuxta quam scripsit Trogus Pompeus lib. 36. (vti breuiator illius Iustinus la- C tinè reddidit) ad hunc modum: *Venditus à fratribus Ioseph & deportatus in Ægyptum, cùm magicas ibi artes percepisset, breui ipsi Regi percarus fuit. Nam & prodigiorum sagacissimus erat, & somniorum primus intelligentiam condidit; nihilque diuini iuris, humanique ei incognitum videbatur, adeo vt, etiam sterilitatem agrorum ante multos annos prouiderit, perijssétque Ægyptus fame, nisi monitu eius Rex edicto seruari per multos annos fruges iussisset; tantáque experimenta eius fuerunt, vt non ab homine, sed à Deo responsa dari viderentur.* Qui vti ethnicus diuinæ veritatis lumine carens sapientiam huiusmodi somniorum explicatricem, quæ in Ioseph fuit non diuinæ reuelationi, sed partim magicæ, partim solerti ingenio adscribendam D esse voluit.

Mar. Tull. Vates quis & coniector, apud antiquos. Trogus. Iustinus. Ioseph celebris coniector apud antiquos.

4. Sinistram ergo istam Regis opinionem intelligens Ioseph, vt eam à se amoueret, respondit: Absque me Deus respondebit prospera Pharaoni. Sensus est: non mihi arrogo hanc sapientiam, vt ex me ipse interpretari possim istiusmodi insomnia: neque verò etiam quicquam magicum aut calleo, aut exerceo, vt à maligno aliquo spiritu somniorum accipiam interpretationem: solius Dei est hoc opus: ille quidem per me tanquam per organum suum declarabit tibi, ô Rex, quæ faciunt ad regni tui salutem. Contendit itaque Ioseph eam interpretationem ex reuelatione totam pendere, quâ scilicet ipse afflatus veram somniorum proferet significationem. Hunc sen- E sum Chald. expressit ita reddens hunc locum: *Non ex mea sapientia, sed à facie Domini respondebitur pax Pharaoni.* LXX. vertunt: *Sine Deo non respondebitur salutare Pharaoni.* Symmach. apertiùs transfert. *Non ego, sed Deus respondebit pacem Pharaoni.* Hinc igitur duo colliguntur, & quod Ioseph declarat se non more aliorum coniectorum, sed ex Dei reuelatione somnia illa interpretaturum: Et quod anteà sciuerit per diuinam reuelationem, quale somnium accidisset Regi, & quid significaret in futurum: iccircò enim, tam fidéter certóque

Fidelis Dei seruus nihil boni arrogat sibi.

cetióque dixit Regi, somnio illo præmonstrata esse Regi, quæ illi prospera essent euentura. Fidelis Dei seruus Ioseph, qui nihil sibi magnum arrogat, solíque Deo illam interpretandi scientiam, non suam, sed Dei solius ingenuè fatetur.

Deus sui honoris zelotes.

5. Enimverò cùm Deus in omnibus erga hominem sit magnificentissimus; at circa tamen suum honorem ita (liceat dicere) censetur auarus, vt protsus nolit boni quicquam quod agimus, nobis, sed illi acceptum referatur. Decreuerat aliquando, vti Goliath illè aeneum monstrum à puero Dauid in singulari certamine, in oculis duorum exercituum hinc inde prospectantium perimeretur. Igitur ne vel armis Regis Saulis, quibus indutus Dauid procederet in arenam, vel pugnandi dexteritati bellicæque virtuti Dauid victoria tribueretur; sic rem ipsam disposuit, vt armatus Dauid regiis armis, quæ nunquam induerat, non posset incedere; nec nisi nudus omni armorum genere, pastor solâ fundâ instructus lapidem obuiam iret giganti armato & bellatori; quem saxo in frontem infixo tandem prostrauit. Quod S.Chrysost. ita expendit: *Saul ei arma porrexit, verùm Dauid ea gestare minimè poterat. Nimirum Deus id minimè permisit, vt scilicet nudus victoriam adipisceretur: ne arma rei feliciter gestæ, ac victoriæ partem sibi vindicarent: Rexque victoriam armis suis adscriberet. Arma itaque abiicit, ac fide se induit: nudus egreditur, pietate, tanquam loricâ instructus egreditur pastor, non miles:* homil. 1. in Psal.50. Scribitur 1.Reg.cap.17. admirabilis hæc historia, vbi Dauid solo Dei nomine armatus, solâ Dei fiduciâ munitus, Gigantem puer, bellatorem pastor aggrediens dicit: *Ego venio ad te in nomine Domini; quia non in gladio, nec in hasta saluat Dominus.* ibid.

1.Reg.17. *Inermis pastor contra gigantem Dei solius virtute comparat victoriam.* S.Chrys. 1.Reg.17.

6. At hic tantus vir Prophetarum clarissimus, Rex à Deo creatus, homo vtique secundùm cor Dei, ad solum aspectû mulieris telo diaboli transfixus turpiter cecidit. Vnde hoc? Fortè quia nimium in se confidens aliquando dixit: *Ego dixi in abundantia mea: non mouebor in æternum.* Psal.29. In prosperitate, felicitate, quiete, vel iuxta Chald. confidentia; quod quidem potiùs de felici statu virtutis; quàm prosperitatis mundanæ debet intelligi. Confidebat Dauid suis viribus, studióque nunquam se de diuinâ gratiâ, in quâ stabat, casurum; & iccircò videtur suam appellare abundantiam, non Dei, cuius est quòd homo in bono perseueret; quam suam nimiam confidentiam habuit peccatorum primus Adam in paradiso, vt S.Basil. hoc loco adnotauit: *Et Adam* (inquiens) *hoc in paradiso ante seductionem constitutus sperabat; & Ezechias cùm victor esset Assyriorum; quod manifestè lib. Paralip. docet cùm cor Ezechiæ Regis eleuatum dicit.* Porrò de Ezechia post admirabilem illam ab Angelo factam Assyriorum, qui Ierosolymam obsidebant, internecionem, scribitur: *non iuxta beneficia, quæ acceperat, retribuit; quia eleuatum est cor eius: & facta est contra eum ira.* lib.2. Paral. cap.32. perstringitur iactantia Regis, & superbia; *Quippe suis meritis* (vti subnotauit Lyra) *multum tribuit.* Cæterùm ne suæ temeritatis, & ingratitudinis meritas exolueret pœnas, ad se deinde rediens debitam Deo prætulit humilitatem; sequitur enim: *Humiliatúsque est postea eò quòd exaltatum fuisset cor eius, & iccircò non venit super eum ira Dei.* ibid. Scilicet ad arguitionem Isaiæ Rex humiliatus est, vti animaduertit Lyra.

Psal.29. *Variâ sui confidentiâ Dauid cecidit in adulterium.* D.Basil. *Multos de virtute sui vana confidentia deturbauit.* 2.Par.32. *Hominis iactantia punitur.* Lyran. *Humiliatus iram Dei à se auertit.*

7. Meritò igitur Propheta multis, magnísque à Deo beneficiis affectus decantabat: *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Psal.113. quid enim boni habemus, quod à Deo non sit? *Gratia ista* (inquit hoc loco S.August.) *erumpentis aquæ de petra; petra autem erat Christus, non quasi ex operibus præcedentibus data est: sed miserante illo, qui iustificat impium. Etenim Christus pro impiis mortuus est, ne vllam suam homines sed nominis Dei quærerent gloriam.* Præmiserat quidem Dauid: *Qui conuertit petram in stagna aquarum, & rupem in fontes aquarum.* Psal.113. Itaque Christus Dominus & petra est; vnde aquæ gratiarum & bonorum omnium erumpentes rigant Ecclesiam fidelium; & ipsemet est, qui aquas extrahit è petra, scilicet ex sua bonitate gratiáque, non ex nostris meritis, qui mortui eramus, facit erumpere quo irrigamur, potamur, abluimur. Igitur: *Afferte Domino patriæ gentium, afferte Domino gloriam, & honorem, afferte Domino gloriam nomini eius.* Psal.95. Neque tantùm voce, sed etiam vitâ honorandus laudandúsque à nobis Deus est. *Quando enim* (inquit hoc loco S. Hieron.) *honoramus Dominum in corpore nostro, gloriatur Dominus in nobis: gloria serui, gloria Domini est. Felix seruus, propter quem Dominus gloriatur.* Sequitur: *Tollite hostias vos ipsi* (declarat S.Hieron.) *estote hostia: corpore scilicet, & animâ Deo integri sacrificamur; cùm toti quanti sumus in Dei obsequium impendimur.* Igitur (vti ad hunc locum ait S.Aug.) *non nomini hominum, non nomini nostro, sed nomini Domini afferamus gloriam.*

Psal.113. S.Aug. *Deo gloria, non nobis danda.* Psal.113. *Christus fons gratiarum gratis rigat.* Psal.95. *Voce & vitâ honorandus à nobis Deus.* D.Hier. *Hostia Deo fit, qui totus in Dei obsequium impenditur.* S.August.

8. Hoc illud est, quod fidelis Dei seruus Moyses à Domino exposcebat: *Ostende mihi gloriam tuam.* Exod.33. non quidem gloriam beatificæ visionis, sed honorem Dei apud homines, vt ab omnibus honoretur, nec aliquid in ipso Moyse, vel in quolibet alio sit, quod in Dei gloriam non referatur, hic enim videtur sensus à Caiet. ad hunc modum elici. Hebr. *Fac videre me nunc honorem tuum. Non habetur hinc, quòd petatur visio personæ, quæ honoratur absolutè; sed quatenus honoratur: quocirca, non petit Moyses videre Deum sicuti est; sed petit videre Deum secundùm quod honoratur. Nunc, id est, in præsenti vita ad differentiam speratæ in alia vita felicitatis;* ita Caiet. Gloriam meam inter homines (ait Moyses) ô Domine haud curo; tua mihi solùm est curæ, videam te Domine Deus (quod vnum in votis habeo) ab hominibus laudari, & honorari; hæc mihi nunc; quoad viuam, summa est felicitas: æterna verò erit tuâ facie in cœlo perfrui gloriosâ. Hanc sterni fidelitatem in Moyse Apostolus celebrat, cùm ait: *Moyses quidem fidelis erat in totâ domo eius, tanquam famulus.* ad Hebr.3. Nec enim sibi Domini sui gloriam arrogauit; quòd quidem vti ratum; sic prædicandum censet alibi idem Apost. *Hic iam quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur.* 1.Cor.4. *Hoc est* (declarat S. Chrysost.) *ne res Domini sibi vendicet, néve tanquam Dominus sibi vsurpet; sed tanquam dispensator distribuat, dispensatoris enim est, quæ suæ fidei commissa sunt, ea fideliter dispensare, non res Domini suas facere, sed contra suas Domini.*

Exod.33. *Gloriam & honorẽ Dei inter homines petebat Moyses.* Caiet. *Moyses fidelis Dei seruus.* ad Hebr.3. 1.Cor.4. S.Chrys.

9. Sumus itaque beneficiorum Dei, & donorum, & gratiarum quæ ab illo accepimus, custodes, depositarij, dispensatores; non domini: aliena seruamus; aliena dispertiri iubemur; non nostra custodimus, non nostra largimur. Summa infidelitas, ea, quæ Dei sunt, nobis vti propria vsurpare, aut malè dissipare; iccircò in parabolis Euangelij vocantur talenta, quæ Rex suis tradidit seruis ad fœnoris lucrum. Matth.25. Adiungit igitur S. Chrys. *Non enim si purpuram regiam iussus es seruare, oportet vt abutaris illâ, eámque coinquines; sed multâ* cum

Bonorum & donorum custodes sumus, non domini. Matth.25. D.Chrys.

cum diligentiâ ei ferues, qui tibi commiserit. Deinde gratiam accepisti? Noli te iactare; noli circa Domini tui diuitias perfidus inueniri, sed conseruis distribues. Si filios habes, Dei habes. ibid. Ita se Deo fidelem præstitit S.Petrus primo illo suo miraculo; cùm dixit populo acclamãti ob rei nouitatem. *Quid admiramini in hoc, quasi nostrâ virtute fecerimus hunc ambulare* Act.3. vbi S. Chrysost. *Vides quàm sit purus ab ambitione, gloriam, quæ Dei erat, vrget. Sic & Daniel dicebat. Et ego non in sapientiâ, quæ erat in me.* cap.2. *Et Ioseph. Nónne à Deo manifestatio illorum?* Genes. 40. Et Dauid: *quando veniebat, sed & visus, in nomine Domini illos discerpebat,* tam sese fideles Deo suo à quo multa, & magna acceperant, viri sancti exhibebant. Cæterùm maiorem iccircò gloriam eã renunciando assequebantur, vti adiungit idem Chrysost. *Sic tamen contemptâ gloriâ magis se ipsos glorificabant, interim demonstrando non humanum, sed diuinum esse, quod acciderat, vt quod dignum sit, vt ipsi admirentur cum illis, & non vt in admiratione sint.* hom.9.in Act. At omnium quidem, vti sanctissima, sic & fidelissima Deo fuit, quæ cùm supra omne, quòd infra Deum est, & honorata, & exaltata esset, admirabili tamen humilitate pariter & pietate Dei gloriam exaltans cecinit: *Magnificat anima mea Dominum, & exultauit spiritus meus in Deo salutari meo; quia respexit humilitatem ancillæ suæ;* & infrà. *Quia fecit mihi magna, qui potens est.* Luc.1.

Curemus seruiat Deus Dominus ab omnibus honoretur. Act.3. D.Chrys. Dan.2. *Mira iustorũ fidelitas in donis Dei.* D.Chrys. *B. Maria Deo fidelissima.* Luc.1.

10. *Tollite hostias, & introite in atria eius.* Psalm. 59. Sine hostia non licet intrare in domum Dei, iuxta illud: *Non apparebis in conspectu meo vacuus.* Exod.23. vacuo sine hostia videlicet, non licet apparere oculis Dei; sed quænam isthæc hostia est? audi S. August. *Cum humili corde intra in domum Dei, & cum hostia intrasti. Si autem superbus es, inanis intras. Nam vnde superbires, nisi inanis esses? Nam si plenus esses, non inflareris, quomodo plenus esses? Si tecum tolleres hostiam, quam portares ad atria Domini.* in Psalm.95. plena Deo omnibus gratia, naturæque repleta muneribus, & incomparabili grauis humilitate in conspectum Dei, in ipsa penetralia diuinitatis intrauit Virgo beatissima; nec afferri poterat in vanitatem, quia in summo dignitatis fastigio humile cor gerebat, vterum Deo grauidum, animam Dei thesauris repletam. At nos (heu miseri!) vtpote vento arrogantiæ inflati, prorsúsque inanes audemus sine hostia, sine humilitate cordis apparere in conspectu Dei, & cùm nihil in nobis sit, vnde non humiliemur, ipsa nostræ vilitatis inanitate inflatos non pudet superbire.

Luc 1. Psal.59. D.August. *Grata Deo hostia humilitas cordis.* *Plena Deo superbire non poterat B.Maria.* *Viles homũculos nõ pudet superbire.*

11. Humilis ergo, veréque fidelis Dei seruus Ioseph explicationem somniorum Regis, quã pollicetur, non suæ arrogat sapientiæ, sed diuinę reuelationi adscribit. Nam sæpenumerò mortalibus Deus per somnium multa enunciat, quòd hîc videtur; idémque fecit Nabuchodonosor, & sanctissimo mortalium Ioseph sponso Virginis Deiparæ, quem quidem hic filius Iacob præfigurauit, & cuius festum Catholica Ecclesia die crastino solenniter per orbem celebrat. Vnde colliges falsum esse quod scripsit Marcus Tullius lib.2.de diuinatione: *Nulla Deum mortalibus immittere somnia.* Narrauit Pharao somnia, quæ Ioseph luculentè admodum interpretatus est, eo scilicet pacto, quo paulò superiùs explicata præmisimus. Cæterùm Pharao Propheta dicendus non est, maximè verò Ioseph. Etenim repræsentatio imaginem, & similitudinem, per quas figurantur, & significantur futura, Prophetam non facit, sed intelligentia istiusmodi significationem propriè facit Propheta; nec sine illâ quisquam propriè dici potest Propheta; Pharao solam habuit repræsentationẽ, Ioseph intelligentiam; vtramque Daniel, ideóque perfectior Propheta, vti affirmat S.August. tota hæc doctrina est eiusdem August. lib.12. de Genes. & S. Gregor.lib.11.moral.ad illa verba. Ecce omnia vidit oculus meus Iob cap.13. & S.Thom. 2.2.q.173.art.2.

Interdũ Dei reuelatio fit per somniũ. Tull. *Propriè Propheta & repræsentationem & intelligentiam futurorum habet.* D.Aug. S.Gregor. S.Thom.

Ben.Fernand.in Genes.tom.3

SECTIO IV.

Nunc ergo prouideat Rex virum sapientem & industrium; & præficiat eum terræ Aegypti: Qui constituat præpositos per cunctas regiones: & quintam partem fructuum per septem annos fertilitatis, vsque ad: *circumposuit.*

1. EVoluit Ioseph arcanũ illud vbertatis, deinde famis in Regis somnio inuolutum: illam pingues vaccæ, istam macræ significarunt. Et prius quidem vbertas pinguium vitularum ostẽsa fuit; quia præsentis vitæ felicitas, quã nonnulli perfruuntur; breui quodam termino circumscribitur, nec in alteram vitam perdurat: nam quod illa breui pertranseat, per somnium significata ostenditur: Nouerint igitur felices diuites, voluptarij in hoc seculo suam vbertatem in sterilitatem breui desituram: vaccas se dici pingues intelligant. *Clamo* (inquit S.Ambr.) *vaccas illas pingues non solùm lasciuiam, sed etiã incuriam diuinæ significare reuerentiæ, de perfidis enim dictum est. Tauri pingues obsederunt me.* Psal.21. *Et de Iudæorum populo scriptum est. Impinguatus, incrassatus dereliquit Deum factorem suum.* Deut.32. *Et ideò somnium illud redundantiæ secularis perpetuum esse non posse, sed fore tempus; quo his fames dura succederet.* lib. de Ioseph cap.1. Multos reddit rerum vbertas suæ conditionis oblitos; penéque in pecudes degenerare facit, vt hic per vaccas pingues significentur, & à Propheta clamante nominentur: *Audite vaccæ pingues.* Amos 5. Adeò periculosa est felicitas huius seculi.

Breui durat humana felicitas. D.Ambr. Psal.21. *Felicitas seculi reddit stupidum, & mutat in pecudem.* Deut.32. Amos 5.

2. Rectè igitur scribit S.Bern. *Quàm rarus semper extitit, qui non vel modicè in prosperitate animum relaxauerit à sui custodiâ, & disciplina! quando hoc incautis non fuit ad disciplinam, quod ignis ad cerã, quod solis radius ad niuem, vel glaciem? Dauid, & Salomon secundis rebus, alter ex parte, alter ex toto desipuit.* lib. 2.de consid. Certè Dauid in palatio iustitiã amisit, quam in desertis conseruarat. Et quod animaduertit S.Ambr. *Dauid tunc melior erat, quando sicut aranea tabescebat; & spiritus contribulatus sacrificium Deo est.* Psal.50. *& illi præstantiores euadunt, quos in hoc seculo grauibus iniuriis spiritus malignus exercuit.* cap.indicato. Quod quidem adeò certum est, vt & Ecclesia Dei inter persecutiones robustior, & clarior extiterit, at in ipsa pace infirmior, & minùs speciosa videatur, vt eleganter ita scribit S. Greg. Naz. *Nos qui ex persecutionibus robur comparauimus, atque in vnum collecti sumus, iidem posteà quàm collecti fuimus, diffluximus, ac dilapsi sumus.* orat. 14. Quamobrem egregiè colligit: *Facilius esse videtur aduersam fortunam ferre quàm prosperam conseruare.* ibid. Illa siquidem nos reddit humiles, ista superbos; in illa confugimus ad Deum, orationi instamus, Dei opera obsecramus, in ista Dei prorsus cœlique obliuiscimur.

D.Bern. *Rarus, quem prosperitas non prostrarit.* *Dauid in aduersis melior, quàm in prosperis.* D.Ambr. Psal. 50. *Felicior Ecclesia in persecutionibus, quàm in pace.* S Gregor. Nazianz. *Facilius aduersa tolerãtur, quàm prospera cõseruantur.*

3. Igitur Ioseph vt ex vbertate proximi septẽnij occurreret fami venturæ in altero septennio,

Regenda Reip. eligatur vir iustus & industrius.

egregium dedit Regi consilium: vti vir sapiens, & prudens; sapiens quidem in diuinis, prudens in humanis, siue industrius eligeretur; vtrumque scilicet habeat necesse est, qui publicam rem administrat vt sapiens, prudénsque sit, diuina contempletur, humana calleat, tractétque, Deo familiaris, cœlestium amator rerum, humanarum peritus. Nam qui secularia gubernat, si cœlestia nō amet, si Deum non curet, in superbiam vtique elatus excusso rationis fræno, in omnem, aut sæuitiam tyrannus efferabitur, aut equulus subsultabit in lasciuiam. Sic autem tyranno euertenda, & porco fœdanda, equo proculcanda Respublica tradetur. Eligendus igitur iustus, & industrius vir, qui rem frumentariam tractet; pérque totum vbertatis septennium colligat quintam partem annonę, aut Regis pecuniâ coëmptam, aut regio publico vectigali exactam; quæ deinde in singulis vrbibus asseruabitur, ad famem in sequenti septennio consecuturam.

Anno sterili parcius comedendum.

4. Sed cur non dimidium collectæ annonæ dicit exigendam? Sufficiebat quidem quinta pars frugum, quippe cùm famis tempore contenti parciore victu homines; deinde quia præter frumentum à regiis ministris, per septem illos fertilitatis annos collectum, multi etiam similiter, prouidi plena sibi construent granaria. Prudenter ita disserit Ioseph vt præsens rerū occasio exposcit; nec enim à Deo expectandum est miraculum, vbi suā potest homo exercere prudentiam, & exercere industriam, ventura est fames: ergo necessarium paretur subsidium; asseruentur in sterilitatem fruges, quæ in vbertate supersunt. Ratione consilióque in rebus humanis agendum est. Quod S. Aug. in egressu Hebræorum ex Ægypto, gressúque ad terram promissionis non recto quidem per terram Philistinorum, sed per varios terrarum itinerúmque meandros peregrinantium eleganter ita disserit. *Dixit Deus, ne quando pœniteat populum, cùm viderit prælium, & reuertatur in Ægyptum?* Exod. 13. *Hic ostenditur omnia fieri debere consilio, quæ consilio rectè fieri possunt ad euitanda quæ aduersa sunt; etiam cùm Deus apertissimè adiutor est.* quæst. 49. in Exod.

Non expectandum à Deo miraculum vbi humana industria satis est.

S. August. Exod. 13. *Consilio humano vtendum etiam vbi certum est Dei præsidium.*

5. Placuit Pharaoni consilium, & cunctis ministris eius. Optimum quidem visum est consiliū Ioseph, etsi ab extero homine, vænali mancipio, insimulato adulterij, vincto hucusque in ergastulis, recénsque ex reorum colluuie, & carceris sordibus miseriísque educto. Prudens sanè Pharao, prudentésque ministri, qui non attendunt à quo, sed quodnam detur consilium: quicquid sit de vrceo pura ebibitur aqua. Laudāda profectò Regis curia, in qua nullus est, aut ministrorum, aut aulicorum, qui quod non inuenerit, sed ab ignoto peregrinóque acceperit consilium, & probat, & celebrat. Malus ille mendáxque vates Regi Samariæ ad prælium ire volenti, & consilium præliandi dedit & victoriam promisit. At Michææ vero Prophetæ præliū dissuadenti, cladémque haud-dubiè futuram prędicenti; alapam infligens dixit: *Méne ergo dimisit Spiritus Domini, & locutus est tibi?* 3. Reg. 22. Igitur in felix ille Rex cū toto suo exercitu periit, eò quòd sanum etsi iniucundum sibi consilium respúens perniciosum adulatoris mendacium arripuit. Felix sanè illud regnum, in quo Ioseph sanctus, & sapiens à Rege cōsulitur, & vera salutariáque cōsulens ab omnibus admittitur.

Bonum consiliū à quocumque recipiendum.

Felix Regis curia, in qua omnes danti bonum consilium adstipulantur. 3. Reg. 22.

Felix regnū, vbi sunt boni cōsiliarij.

6. Extrema verò infelicitas principum, aut infidis, aut aliquā cœcis passione, aut stultis vel consiliariis, quod malum diligenter cauendum Eugenio Pontifici animaduertit S. Bernard. *Ne te dixeris sanum dolentem latera, hoc est, ne te dixeris bonum malis inuitentem, nec tuta tibi tua bonitas obsessa malis, non magis quam sanitas vicino serpente, non est quò te subducas malo intestino.* Nulla siquidem iusta prętendi potest errorum, & malorum in Republica excusatio à Principe, qui malos habet cōsiliarios, indignósque ministros, quorum profectò, & vitiis fœdatur, & erroribus infamatur. *Nam siue leuent* (adiungit) *siue grauent, cui rectiùs imputandum, quàm tibi qui tales aut elegisti, aut admisisti? tibi imputa quicquid pateris ab eo, qui sine te potest facere nihil.* lib. 4. de considerat.

D. Bern.

Mali consiliarij extrema infelicitas.

D. Bern. *Principem infamāt & perdunt mali ministri.*

7. Quid portò de illa Ioseph modestiâ magnitudinéque animi, ac rerum in seculo maximarum despicientia, quā præ se ferens consuluit Regi, vti prouideret virum sapientem, & industriū, & præficeret eum terræ Ægypti? Certè nullus toto illo in regno mortalium Iosepho illi similis inueniri poterat: & tamen eam ille dignitatem cuicunque alij, quem putabat digniorem, deferendam arbitrabatur. Proprium est viris piis sese quacunque dignitate indignos existimare: cùm enim imbecillitatis conscij sint, omninò impares se portando dignitatis, præsertim Ecclesiasticæ, quæ robustiores exigit humeros, ponderi iudicantes nolūt oneri, quod sustinere nequeūt, succumbere. Quod salutare consilium ita commendat S. Greg. Naz. *Pij viri simúlque tranquillitati suæ consulentis est functionem sacram viribus metiri, vt scilicet tanquam in cibis, eam admittamus cui pares esse possimus. Sic enim fiet, vt & corporis sanitas & animæ tranquillitas constet.* orat. 8. At nostro seculo (proh pudor) nemo se imparem, vel maximæ dignitati gestandæ iudicat, cùm ferueant in aulis principum, & Pontificis curia innumeri dignitatum petitores; qui suas vires prædicent multò ipsis dignitatibus, quas ambiunt, superiores, & merita sua proferant, quibus non Dei, sed seculi præmia debita esse velint.

Mira modestia & humilitas Ioseph.

Prudens & pius vir dignitatem refugit.

D. Gregor. Naz.

Inuerecunda dignitatū ambitio.

8. Quis quæso ad episcopatum admittendum, atque administrandum dignior ipso Greg. Naziāzeno, si vel doctrinarum lumina, vel virtutum decora, vel prudentiæ splendorem respicias? Et vi tamen impositum ab amico Basilio iam tunc Pōtifice episcopatum ita ægrè tulit, vt dolens pariter, atque irascens dixerit: *Dixi nunquam in posterum amicitiæ fidem habeo.* orat. 5. Ac postero die cùm à Greg. Nysseno Basilij fratre inuiseretur, in ea orationem quam questibus simul, & aculeis plenam habuit, dixit: *proptereà venisse amicum, vt nos consoletur, vt componat, spiritúque mansuefaciat.* orat. 6. Bone Deus gemit sub pondere mitræ gigantum ille maximus Greg. Nazianz. & pygmæi nostro hoc tempore ambiunt illud idem pondus, nec tā impositum, quàm auidè arreptum lęti ouantésque portant. Annon magni sanctorum heroës illi sunt, de quibus Iob: *sub quo curuantur, qui portant orbem*, cap 9. de Angelis quidam intelligunt, at cùm Episcopos Dominus ipse appellet Angelos in Apocalypsi Ioannis, rectè etiam in Episcopos dictum conuenit, qui sub Deo inclinati humiliantur, vt onera sui muneris, & subditorum pondera sustineant; nec enim tam eleuantur, vt suscipiant honorem, quo supra cæteros emineāt, quàm inclinantur, vt impositum à Deo regendi simul, & patiendi onus admittant. S. Greg. vniuersim intelligit dictum de quibuscunque gubernandi munus administrantibus; sic enim effatur; *Ipsi orbem portant, qui curas præsentis seculi tolerant. Tantorum quippe pondera vnusquisque sustinere compellitur, quantis in hoc mundo principatur.* lib. 9. moral. cap. 10.

D. Greg. Nazianz. *Prudens iustusque dolet quod inuitus dignitate fungitur Ecclesiasticâ.*

Iob 9. *Prudens iustusque gemit sub onere Episcopatus.*

Regendi simul & patiendi onus.

S Greg. Papa.

9. Sub

9. Sub quo cruciantur, qui principatū, vel Ecclesiasticum, vel seculare obtinent; suæ nimirum naturæ infirmitatisque benè conscij humiliantur sub potenti manu Dei, *Cuius ira* (præmiserat Iob) *nemo resistere potest.* cap. 9. *qui aufert spiritum principum.* Psal. 75. *Qui deponit potentes de sede, & exaltat humiles.* Luc. 1. maximè verò timeant necesse est, qui seculari prosperitate fruuntur, ne (quod est quotidianum) illam breui amittant; quæ cùm vitæ humanæ simul adnexam habeat inconstantiā, eò tunc vicinior est ad ruinam, quò sublimior & firmior esse videtur: ad eum sanè modum, quo de sanitate corporis medici philosophantur, ad quē sensum ait S. Basil. *Interroga medicos, ac dicent tibi: Nihil est periculosius habitudine corporis extremè bonâ.* orat. 2. de ieiunio. Hoc ipsum contingit mundanæ felicitati extremè bonæ. Eò scilicet demum ascendit: vnde, cùm nihil in mundo stabile, firmúmq; sit, imò, & continuo motu cuncta sub cœlo irrequieta ferantur, necessariò præcipitabitur. Sapienter igitur admonet Regius vates suo capite sæpiùs inconstantiam rerum humanarum expertus: *Noli æmulari in eo, qui prosperatur in viâ suâ.* Psal. 36. Ne inuideas scilicet felicitatem eorū, qui à mundo beati existimantur. *Prosperantur enim* (inquit hoc loco S. August.) *sed viâ suâ: tu laboras; sed in viâ Dei; via impiorum felicitas trāsitoria: finitâ viâ, peracta est felicitas. Tibi labor in viâ; in peruentione felicitas. Illi prosperitas in viâ, in peruentione infelicitas.*

Humilientur ac timeant qui regnant, qui imperant.
Iob 9.
Psal. 75.
Luc. 1.
Quò maior prosperitas eò vicinior ruina.
D. Basil.
Magna rerū humanarū inconstātia.
Psal. 36.
Breuis impiorum felicitas, æterna infelicitas.
D. Aug.

10. Laborauit hucúsque multos per annos Ioseph: sed in via Dei, iniustè vexatus, in ipsa innocentia afflictus pro Dei obsequio miris affectus ærumnis, illi ergo in via labor, nunc in peruentione prosperitas. Nam quæ maior, quàm, quæ hodie diuinitùs velut in sinum (vti dicitur) defertur Ioseph? Fugit illi, quem alij auidè cupiunt, & instāter persequūtur, honorem; sed honor sicut vmbra fugientem persequitur; persequentem fugit; nec enim Rex aulicique principes vllū toto in regno dicunt inueniri posse, qui rei frumentariæ præficiatur impendentique sterilitatis malo, prudēter, ac fortiter possit occurrere; quin etiam Rex cognouit, & verbis contestatus est Ioseph, Dei Spiritu plenum, à Deóque accepisse futurum Ægyptiacæ Reip. statum, cui solus ille mortaliū diuinitùs sibi sapientiâ inditâ laboranti possit subuenire.

Iustus nunc premitur, dein exultatur.
Honor sicut vmbra.

11. *Tu eris super domum meam.*] Spiritum Dei in Ioseph agnoscens Pharao, tum ex somniorum interpretatione, tum ex tam admirabili consilio, virtuti præmium parat, honorémque decernit. Nimirum toti Ægypto principem, rectorémque amplissimum creat Rex, à se ipso secundum. *Ad tui oris* (inquit) *imperiū cunctus populus obediet.* Verbum *ixaq*, יִשַּׁק quod hîc ponitur ex radice *nasaq* נשק multiplicem habet significationē, quare vertunt aliqui; *gubernabitur*: alij, *armabitur*. Videlicet ad os tuum, ad iussionem tuam cunctus populus meus armabitur; Et pulchrè quidem obediet, gubernabitur, & armabitur simul eadem voce significantur: quippe cùm bona gubernatio armet eos, qui reguntur, atque vt nihil est infirmius eo regno, quod gubernatore caret; vti nauis omnibus patet iniuriis, proximáque est naufragio, si careat nauclero, ita mirum in modum firma est & munita cùm prouincia, tum nauis, quam bona fulcit, ac dirigit, gubernatio. Quid porrò gratius, & iucundius subdito, quàm illud: obediet simul, & armabitur? Vbi ritè quis obedit, ibi egregiè obarmatur. Fortem reddit, armis instruit, armatū ducit in aciem, victorémque efficit vera pro Deo præstita homini obediētia. Nec enim abiecti ani-

Armat, & munit, qui benè gubernat.
Armatur obediens.
Armat & fortem reddit obedientia.

A mi, sed generosi est obedire; nec seruile, sed sublime arguit ingenium subiici obediētiæ, parere legi iussisque imperantis: quod eleganter adnotatū in primo homine, qui solus à Deo legem accepit; cùm cæteris animantibus nulla interim præscripta fuerit; ita scripsit Tertul. *Legem bonitas erogauit consulens homini, vt solus homo gloriaretur, quòd solus dignus fuisset, qui legem à Deo sumeret, vtique animal rationale ipsâ quoque libertate rationali continveretur ei subiectus, qui subiecerat illi omnia.* 2. aduers. Marcion. cap. 4.

Tertull.
Obedientia generosum arguit animum.

12. Armatur obediens, vti Abraham gladio ad præcidendas, quæcunque sese obiecerint in exequendo mandato, difficultates. Nec enim carere difficultatibus, & aut non esse, aut non videri, quę
B obstent rationes, vim detrahit obedientiæ; sed illas tamen perrumpere, istis non præpediri: hoc opus, hic labor, hoc decus; hæc palma est, & gloria obedientis. Iccircò Dominus Abrahæ filiū immolandum præscribens, summas ipsas difficultates, rationésque in contrarium clarè sigillatimque proposuit. *Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis Isaac,* Genes. 22. quæ verba suo loco satis explicauimus. Certè quæcunque harum difficultatū erat grauissima, quæcunque ratio non occidendū huiusmodi filium præscribens summi videbatur momenti. At proponuntur tamen omnia vincenda obediēti armato. Quasi dicat (occurrit Caiet.) *His non obstantibus omnibus, fac quod præcipio.* Laudatur inter viros religiosos obedientia cæca, non
C quidem carens oculis, vt & difficultates videat, & rationum momēta dispiciat; sed quæ lynceis oculis, & illas videns, & ista dispiciens nihilominùs fortiter, & illas perrumpat, & ista despiciat pro exequendo superioris mandato. Itaque non talpa est obediētia, sed taurus, cuius illa est benedictio: *quasi primogeniti tauri pulchritudo eius.* Deut. 33. scilicet fortitudo tauri, est illius pulchritudo, quò fortior taurus eò pulchrior; habet oculos, peracuta est visu, obstantes cernit in circo, qui obiecto pallio illudunt, qui clamando irritant, qui iactis vulnerant missilibus; at valido tamen impetu, clausisque oculis irruit, insultat, ferit, proculcat, discerpit, quem comprehendit illudentem taurus. Hæc est fortitudo veri obedientis. Acutè quidem
D videt obiectas in exequendo superioris mandato difficultates; rationes, quæ obstant, ne iussa impleantur, animo vti sese ingerunt clarè inspicit, & eò fortiùs agit, spretisque omnibus alacri studio ad obediendum conuolat.

Gloriosa obedientia quæ difficultates perrumpit.
Gen. 22.
Caietan.
Quæ sit obedientia cæca.
Deuter. 33.
Obediens nō talpa, sed taurus.

13. Profectò siue obedientia diuinæ legi, siue mandato superioris vicem Dei gerentis exhibeatur, mirum in modū homini probatur vtilis; quod ipsemet Dominus Hebræos ad obedientiam diuinæ legis inuitans contestatur: *Si audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis, & vos eritis mihi in regnū sacerdotale.* Exod. 19. Vnam Dominus ab Hebræis suæ legis obedientiam exigit, pro qua ritè præsti-
E ta egregiam pollicetur mercedem. Nimirum inquit: *eritis mihi peculium:* Heb. *Amabilitas,* videlicet (declarat Caiet.) *tanquā res ex cunctis populis, & eligibilis, & amabilis.* Profectò inter religiosos ille mirum in modū dignus est, qui ad optima quæque præ cæteris eligatur, & à cūctis mirificè diligatur, qui obedientiæ laude cæteris præcellit. *Et vos eritis mihi in regnum sacerdotale.* Hebr. *Eritis mihi regnum sacerdotum.* Duo scilicet pollicetur: quod ex illis efficiet Remp. siue regnum, cuius Rex erit ipsemet Deus. Atque iccircò postea cum Samuele conquestus de ipsis Hebræis Regem pe-

Salutaris homini obedientia.
Exod. 19.
Caiet.
Obediens dignus omni honore, & amore.

tentibus legitur: *Non te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos.* 1. Reg.8. Deinde quod efficiet regnum sacerdotum; scilicet quod populus in eo regno erunt sacerdotes. Enim verò apud antiquos (vt hoc eodem cap. statim videbimus) sacerdotes de publico Regis ærario alebantur: quasi dicat, si debitam mihi præstabitis obedientiam, Regem me habebitis, non vt vestris expensis sustenter; nō vt à vobis exigam tributa, non vt vobis sim onerosus, vestróque damno diues viuam, & gloriosus, vti moris est cæteris mundi Regibus: sed vos de meis bonis & sustentabo, & locupletabo, tantúque vos faciam (non quidem vti seruos) vt sacerdotes, quibus omnis debetur reuerētia, & quia sacerdotes sunt, & dicuntur gēs sancta velut sanctificari, iámque cœlo donati, mihi eritis summè venerabiles. Vide quanta sit eorum felicitas, qui diuinæ legi obediunt: vnde colliges quanto in pretio Deus habeat eos, qui supra obedientiam diuinæ legis, alteram etiam sanctissimè præstant, & votis ipsis, quæ in Dei obsequium emiserunt, & consiliis Dei, quibus se tanquam legibus obligarunt, & hominibus, denique vicem Dei gerentibus, humiliter promptéque vti Deo parere voluerunt.

1.Reg.8. — *Magnus honor, & vtilitas obedientiæ.* — *Gratissima Deo religiosa obediētia.*

14. *Tulitque annulum.*] Ioseph electus in gubernatorem Ægypti à Rege secundum, accepit sui principatus insignia: primò quidem annulum signatorium Regis ad sancienda decreta, vt quicquid ille iuberet, Rex ipse iubere diceretur. Fuit ergo annulus à Pharaone datus Iosepho, non solùm principalis cuiusdam honoris, ac dignitatis signum; sed autoritatis insuper atque potestatis, vt quæcunque eo signata à Iosepho essent, pro Regis mādatis iussísque acciperentur ab omnibus. Fortè aliquis volet hoc loco audire, quā sit antiquus annulorum vsus? Respondet Plinius; *Nec Iliacis temporibus vllos fuisse annulos video: nusquam certè Homerus dicit.* Et infrà. *Non signat annulo oriens, aut Ægyptus etiam nunc, literis contenta solis.* lib.33. cap.1. Idem tradit Strabo de Indis: *Nec commissi, nec depositi iura vlla habent Indi: nec testibus indigent, nec sigillis; sed verbis, aut literis simpliciter credunt.* lib.15. At vterque conuincitur ex hoc loco, vbi fit mētio annuli Pharaonis traditi Iosepho; quod quidem non minus sexcentis annis ante bellum Troianum accidit, fuit etiam apud gentes annulorum vsus in digitorum ornamentum ac dignitatem personæ. Vnde apud Romanos equester ordo à plebe annulorum insigni distinguebatur.

Plin. — *Annulorum antiquissimus vsus.* — Strabo. — *Annulus in digito insigne honoris.*

15. Hinc fit, vt semper in honore, ac pretio annulum in digitis gestari, haberetur; quod & ipse Dominus de Iechonia Rege loquens ostendit. *Si fuerit Iechonias Rex Iuda annulus in manu dextra mea: inde euellam eum.* Hierem.22. *Hoc dicitur* (declarat S.Hieron.) *Si quomodo annulus non recedit de manu portantis, & de digito difficulter elabitur; Sic sit in manu mea Iechonias, tamen euellam eum, & tradam eum Regi Babylonio.* Nemo igitur sic inaniter confidat, vt credat ipso Deū indigere: Deóque sic esse in amore, & in deliciis, vt à Deo velut annulus gestetur in digito, Deíque honor ab illo pendeat, atque ob eam inanem fiduciā liberiùs viuat, impunéque & stultè in suis delictis perseueret; Deus nec nobis, nec nostris rebus indiget: sed nostri tamen saluti consulens, vti à nobis exigit, & expectat; quæ nostræ conducunt saluti, sic nos tunc in amore, in pretióque habet, cùm videt virtutum amantes diuinæque gratiæ decore conspicuos, tūc nos veluti annulos ad ornatum suæ fidei, ad gloriam sui nominis in digito gestat effulgentes.

Vana sui in Deo confidentia. — Hierem.22. — D.Hier. — *Stulta peccatoris præsumptio de Dei fauoribus.* — *Iusti ornatus Dei.*

A 16. *Vestiuit stolā byssinā.*] Byssina vestis candida ex candidissimo lino, non autem bombycina (vt malè à quibusdam) intelligitur; illa quondam viri principes, & sacerdotes honoris, & dignitatis gratiā vtebantur; in cuius locum posteà successit vsus purpuræ. *Byssus à Plinio describitur frutex; quidam vocant gossipon, plures Xylon, & ideo lina inde facta vocari Xilina.* lib.19.cap.1. Quare doctissimus noster Hieron. Prado in Ezech. contendit byssum hoc loco & à Plinio descriptam, esse nostrū Gossipium, Algodam? Noster verò Delrio post eruditissimum huius loci commentarium concludit byssum illum veterum, & Plinij, & carbasum Indicam à Q. Curtio dictam esse linum Bengalense, quo quidem apud nos Olisipone nihil est notius.
B Certè cùm hæc scriberem vidi apud mercatorem istud idem linum, quod vulgari nomine dicitur Bengala, quo quidem nihil & subtilius ac delicatius, & candidius facilè reperietur: dignum sanè, quo ad ornatum, & quandam quasi venerationem in Ægypto & olim apud Indos cùm principes, tum sacerdotes indui consueuerint.

Quid sit byssus, & byssina vestis. — Plin. — Prado. — *Sacerdotum & principū vestis ex lino Bengalensi.*

17. Hæc igitur est illa byssus, cuius tam frequenter in sacris literis mentio fit. Vestiebant nimirum sacerdotes byssinam tunicam, quam ita S. Hieron. describit. *Sacerdotum vestis ex lino tunica est ποδήρης, id est, talaris, duplici syndone, quā Iosephus byssinam vocat, hac adhæret corpori & tam arcta est, & strictis manicis, vt nulla omninò in veste sit ruga & vsque ad crura descendit. Solent milites habere lineas,*
C *quas camisias vocant sic aptas membris, & astrictas corporibus vt expediti sint. Ergo & sacerdotes parati in ministerium vtuntur hac tunicâ, vt habentes pulchritudinem vestimentorum, nudorum celeritate discurrant.* Hæc S. Hier. epist. ad Fabiolā de veste sacerdotali. Erat itaq; sacerdotū vestis ex bysso cādidissima duplicata ad talos vsq; prolixa; sic verò stricta, vt ne vllā quidem rugā contraheret: addunt Hebræi, & ex nostris plerîq; tali contextā artificio, vt multi in ea quidam quasi oculi apparerent; quod ex cap.28. Exod. colligunt, vbi iuxta literam Hebr. legunt: *oculatus, seu oculis variatus illam.* Hæc omnia significant qualis esse debeat in sacerdote puritas per byssum tenuem, & candidam significata: sit opottet dupla scilicet mentis, & corporis: totúm-
D que quantus est operiat, ornétque ac muniat sacerdotem, vt nihil in eo, quod honestum non sit; quod non appareat niueum: quod cœlestem non spiret munditiem; sit oculísque pateat spectantium. Tota sit ea puritas, quæ corpus mentémque sacerdotis exornat ex oculis contexta, tota sit oculata, insignem videlicet præferat vigilantiam, sine qua inter mille pericula ab innumeris hostibus, tuta & pura castitas esse non potest.

Describitur vestis sacerdotalis. — D.Hier. — Exod.28. — *Quanta esse debeat sacerdotis puritas.* — *Sacerdos ad vigilantiā castitatis totus sit oculus.*

18. Hanc deinde vestē baltheus insigne quoddam militare adstringebat: quippe cùm in præliis semper castitas exposita non sine sensuum membrorúmque mortificatione tueri se ac vincere poterit. Refert etiam Iosephus lib.3. antiquit. cap.8. tunicam illam floribus purpureis, & cæruleis, &
E viridantibus egregio quodam artificio fuisse distinctam. Sic enim scribit: *floribus etiam picturatur puniceis, purpureis, hyacinthinis, & byssinis: stamen verò è solâ bysso constat.* Quibus planè innuitur ornatus & pulchritudo virtutum omnium, quæ sacerdotis castitatem debeant comitari. Pulchrè autem illis picturæ floribus virtutes significantur; quippe illarum fructus gloria sit ipsa cœlestis, quam ex virtutum actibus promeritam tandem assequemur. Denique tam integram esse oportet huiusmodi tunicam, vt non solùm mortalis peccati

Castitas indiget mortificatione. — Iosephus. — *Ornari virtutibus debet sacerdos.* — *Purus ab omni peccato sit sacerdos.*

caſt læſuram non habeat, ſed etiam à qualibet ventalis errati ruga debeat eſſe immunis.

Rex ſit omnibus exemplo. Verbum induit tunicã byſſinam.

19. Hanc ipſam quoque byſſinam veſtem induebant viri principes, vti admonerentur vitam ſe ab omni labe vitiorum ad exemplum eorum, quos regetét, puram ducturos. Hanc ſummus Pōtifex, Rexque ſimul ſecundùm ordinem Melchiſedech; nimirum Chriſtus IESVS Dei & Virginis filius induit, geſtauitque tunicam ex byſſo tenuiſſima, & candidiſſima, ſuam videlicet ſacroſanctam humanitatem ex puriſſimis integerrimæ Virginis ſanguinibus ab Spiritu ſancto efformatam. Vti enim diuinitas Chriſti Domini ex puriſſimo æterni Patris pectore puriſſima proceſſit, ſic eiuſdem etiam humanitas ex puriſſimo Virginis matris vtero efformari, prodireque debuit. Hinc illud egregiè dictum à S. Ambr. de Chriſto Domino: *Quemadmodum Virgo diuinitas ediderat, ita eum & Virgo Maria generauit.* ſerm.16. ô admirabilem Virginis puritatem, quã ſupra omne quòd in creaturis purum effingi poteſt, diuinitati Patris quodammodo æmulam Dei Verbum expetiuit! *Fuit quidem Virgo beatiſſima* (vti S. Greg. Nazianz. animaduertit) *mater & iuxta legem & ſupra legem.* orat.4. de Theologia. Nimirum quia mulier, & quia Virgo, vera mulier, vera mater, verè concepit peperitque: Cæterùm ſupra omnem naturæ legem Virgo concepit, Virgo peperit, Virgo lactauit Deum hominem ipſum quidem ſui ventris filium, à quo vero, Patre, Domino, Deóque ſuo ipſa creata eſt.

D. Ambr. Vtraque Chriſti natiuitas puriſſima, & virginalis. B. Mariæ puritas æmula diuinitati Patris. D. Gregor. Naz. B. mater iuxta legem & ſupra legem Maria.

20. Pulchrè ſcilicet Dominus IESVS vocatur fructus ventris Mariæ virginis, vti Tertull. his verbis adnotauit. *Ventris fructus dicitur caro Chriſti, quæ ex vtero Mariæ floruit: ideóque & fructus ventris tantùm nominatur vt propriè ventris, quaſi ſolius ventris, non etiam viri.* 3. contra Marc. cap.20. Quare cùm Deus promiſit Dauidi: *De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam.* Pſalm.131. ad Virginis vterum reſpexit. Nec enim Dauid, vt mulier, matricem habebat, vt conciperet, paterétque Meſſiam: nec ad vxorem Dauid pertinet promiſſio; tunc enim dicendum foret: De fructu ventris vxoris tuæ. *Ipſius ergo* (concludit Tertull.) *dicendo ventrem ſupereſt vt aliquem de genere eius oſtenderit, cuius ventris futurus eſſet fructus, caro Chriſti.* ibid. Haud dubiè *lectulus iſte floridus*, Cant.1. vterus eſt virginalis, in quo nouem menſibus conceptus quieuit, & ex quo prodiit puriſſimus ille ſponſus animarum, qui de ſe ipſe dixit: *Ego flos campi, & lilium conuallium.* Cant.2. flos ex flore, purus ex pura matre, Virgo ex Virgine filius: byſſino amictu indutus, ex ipſa materni vteri ſubtiliſſima, & candidiſſima byſſo. O igitur Virgo ſub Deo ſupra quàm aut eſſe, aut fingi poteſt, puriſſima, extende obſecro tuum iſtud ex byſſo immenſæ, quã prænites puritatis, velum; ac nos miſeros vitiorum nigredine, ac turpitudinum ſordibus tam horribiles quàm deformes, obuela ſimul, & protege; ne puriſſimis filij tui oculis horrori ſimus, & pudori, illiúſque in nos ipſos iuſtam incitemus vindictã: auertat ille faciem à noſtris impuritatibus, dum tuam contuebitur amabitque puritatem, recipiat per te in ſuam gratiam, quos ab illa procul expulit omnis impuritas vitiorum; & qui à te carnem induit, ſanguinémque accepit in mundi redemptionem, ſuæ carnis paſſione redemptos, ſuo cruore ſanctificatos puróſque ſuis oculis in cœleſti gloria faciat præſentari. Eſt igitur Ioſeph in aula Regis ſtolã byſſinã principum inſigni ornatus, qui paulò antè in carcere pannoſus, & illuuie

Tertul. Chriſtus propriè fructus vẽtris. Pſal.131. Tertul. Chriſtus Virgo ex Virgine matre. Cant.1. Cant.2. B. Maria ſuã puritate noſtram obuelat impuritatem.

deformis iacuerat inſuper & catenam auream eois diſtinctam gemmis collo induit, quod ex ferro & chalybe connexis vinculis inter maleficos habuit prægrauatum. *Hæc audientes* (monet hoc loco S. Chryſoſt.) *in afflictionibus animum nunquam deſpondeamus: ſed magnã patientia clari ſpe bonã foueamur; ſcientes, quod ſinent nos Dominus experiri aſpera non relinquit, ſed vult vt certantes clariori coronã cingamur.* hom.62. in Geneſ.

D. Chryſ. Sinit nos Dominus affligi, vt eleuet & coronet.

SECTIO V.

Fecítque eum aſcendere ſuper currum ſuum ſecundum, clamante præcone: vt omnes coram eo genu flecterent, & præpoſitum eſſe ſcirent vniuerſæ terræ Aegypti. Dixit quoque rex ad Ioſeph.

1. VT omnibus deinde pateret Ægyptiis principatus, in quem à Rege ſubuectus eſſet Ioſeph, iuſſit Rex, vt conſcenderet ſuum currum ſecundum ad oſtentationẽ dignitatis, & gloriæ. Habebat Rex duos maximè præcipuos currus; vnum, quo ſolus ipſe veheretur; alterum, quẽ conſcendere iubebat hominem quẽ præ cæteris honorare volebat, & qui dignitate, ac poteſtate in toto regno proximus Regi erat, & hic quidem mos erat Ægyptiorum; verùm apud Perſas maioris videtur honoris ſpulchriè ac magnificè ornato potiùs, quàm curru equo vehi, quippe cùm Aſſuerus Mardochæum iuſſerat aſcendere ſuper equum ſuum, nempe ſecundum, non verò ſuper currum. Hæc planè mutatio dexteræ excelſi. *Pro compedibus enim,* (vt bene Rupertus expendit) *in quibus humiliauerunt pedes eius, torquem aureum Ioſeph ſuſcepit: pro pallio, quo in manu adulteræ relicto nudus effugit, ſtolã byſſinã indutus eſt: pro ſeruili nomine regium geſtat annulum: & pro carceris humilitate ſuper altum ſedet imperij currum.* hæc Rupert. Et erit qui, quod ſe videat in tribulatione, conqueratur ſe à Deo derelictum, ac ſi Deus tunc noſtri obliuiſcatur, cùm nobis tribulationem immittit: & non Deus tunc maximè nos reſpiciat, nos audiat, cùm in tribulatione poſiti ad illũ ingemiſcimus. Scribitur enim de Hebræis in Ægypto miſerandum in modum afflictis: *Ingemiſcentes filij Iſraël propter opera vociferati ſunt: aſcenditque clamor eorum ad Deum ab operibus.* Exod. 2. Grandis profectò gemitus, qui ad cœlum vſque perueniens Dei pulſauit auditum. Sed vnde tanta vis in illo gemitu? Declarat optimè Caiet. *Clamor tantæ fuit vis, vt aſcenderet ad Deum. Ab operibus: afflictio ſiquidem tam crudelis ſeruitutis vires præbuit clamori ad perueniendum ad aures Dei.*

Eſther 6. Præclara mutatio de carcere in palatium. Rupert. Exod.2. Caiet. Tribulatio dat vires orationi ad Deum.

2. Itaque tribulatio vires præbet orationi, gemitum facit, in ſublime attollit, animum excitat, linguam expedit, vocem canoram, altam, robuſtámque reddit, vt è terra in cœlũ ſubuecta exaudiatur; vel etiam ſi gemitus ipſe, oratióque ſubmiſſa ſit, nihilominùs præſenti ad ferendam opem Deo pro valido clamore habeatur; quo excitatus, & quodammodo compulſus tribulato ſeruo ſuo non poſſit non ſubuenire, vt illi debitum patientiæ præmium retribuat, & tribulationem in conſolationem, ærumnam in gloriam conuertat. Factã olim circumciſione totius populi Hebræorum ex præcepto Domini, poſtquàm egreſſi ſunt ex Ægypto, dixit Dominus ad Ioſue: *Hodie abſtuli opprobrium Ægypti à vobis*, Ioſue capit.5. Hebr.

Tribulatio Deum ſubuenire compellit. Ioſue 5.

Hodie reuolui opprobrium Ægypti à vobis. declarat A. Caiet. *Reuolui in laudem & gloriam vituperationem seruitutis, & ignominiæ, quam passi estis in Ægypto.* Videlicet cùm Hebræi, suam illam in Ægypto seruitutem solarentur spe ac fide promissionis diuinæ: fore proculdubiò, vt ad terram patribus à Deo promissam possidendam inde diuinitùs ducerentur; exprobrabant insultantes Ægyptij eam gloriam, quam vulgauerant se habituros esse à Deo promissam patribus. Quando istud erit (dicebant) ô miseri! inanes profectò spes vestræ: seruiendum vobis in æternum erit. At egressi tandem ex Ægypto promissam illam à Deo felicitatem obtinuerunt, tunc in Galgalis mundo, & Angelis gloriosi, cùm circumcisi, & cruentati, nouâ vtique tribulatione afflicti doluerunt. B Neque verò solùm parit gloriam pro Deo suscepta tribulatio; sed ipsa etiam cùm toleratur, & gloriosa est, & gloriosum reddit, qui patienter tolerat. Ideircò Apostolus de suis tribulationibus agens sic effatur: *Deo gratias, qui semper triumphat nos in Christo IESV.* 2. Cor. 2. *Tantum scilicet* (exponit S. Chrysost.) *abest, vt lamentemur, vt quod agitur, appellemus triumphum & ornemur his, quæ nobis accidunt.* ornat, non deturpat; eleuat, non deprimit; gloriosum, non abiectum reddit tribulatio: non vincitur, sed triumphat, qui tribulatur. Deo gratias qui semper triumphat nos in Christo; hoc est, (declarat idem) *qui nos omnibus facit conspicuos, & illustres. Significat, quòd eiusmodi persecutiones vbique terrarum assiduè trophæa erigerent aduersus diabolum.* C homil. 5. in 2. Cor.

Caiet.

Tribulatio parit honorẽ & gloriam.

2. Cor. 2.

D. Chrys.

Triumphat patienter tolerans tribulationem.

S. Chrys.

Trophæum aduersus diabolum tribulatio cum patientia.

3. Planè qui Ioseph, cùm in carcere vinctus pro adulterio tenebatur, consideraret illius infelicissimum statum, econtrà verò adulteram ipsam Ægyptiam suæ domi luxuriosè viuentem, & ferè de casto iuuene, quem falsò accusauerat, triumphantem: stuperet ad Dei prouidentiam, quippe innocentem affligi, at improbam exultare sineret, & fortè mulierem adolescenti secum præferret vii feliciorem. Verùm S. Chrysostom. multò aliter philosophatur; *Annon* (inquiens) *in carcere erat Ioseph, quæ verò insidias illi tetenderat, adultera illa in ædibus splendidis & illustribus? Vtrius ergo loco haberi velles? ipsa vtrinque facta expende; & sic millies carcerem cum Iosepho ædibus illis, in quibus* D *mœcha erat, præferes. Etenim si vtriusque animum inspexeris, videbis istum in summâ latitudine multâ fretum fiduciâ: Ægyptiacæ verò animum in angustiâ, pudore, mœrore, turbatione, multáque tristitiâ.* hom. 22. in epist. ad Rom. Quid si dispares amborum exitus respicias? Ioseph siquidem è carcere eductus, factus in Ægypto princeps triumphanti vehitur curru, genu flexo ab Ægyptiis adoratur; at mulier, vt Hebræi tradunt, dum in triumpho vectum contuetur Iosephum, impatientiâ muliebri furens, mortem sibi ipsa laqueo consciscit.

D. Chrys.

Felicior iustus in tribulatione, quàm impius in prosperitate.

Dispar exitus bonorum & malorũ.

Mulier zelo rabiéque impatiens laqueo se suspendit.

4 *Clamante præcone.*] Locus est subobscurus E propter vocem Hebræam; quam præco inclamabat *Abrech*: Et quidem eruditissimus noster Delrio arbitratur duo acclamasse præconem *& Abrech*: quicquid hæc vox significet; Et deinde vocis huius rationem scilicet: Sic honorari; quia præpositus sit toti Ægypto. Porrò *Abrech* vertit Aquila, *genu flectere*, quod nostra translatio sequitur; Alij vocem compositam arbitrantes à *Ab*, pater, & *Rech*, tener; vertunt: *Pater tener*; alij, *Pater Regis*. Thargum Hierosolymitanum sic exprimit sententiam huius loci. *Et ecce præconizabant coram Ioseph, & dicebant: viuat pater* A. *Regis, qui est Princeps in sapientia, & tener in annis.* Sunt qui putent simplicem esse dictionem, & futurum verbi *Barach*, quod significat *benedicere*, & hunc esse sensum: *benedicam*, id est, *benedicite*: cæterùm quia *Barach* significat etiam *genu flectere*, ideò Aquila, vti præmisimus & alij vertunt *genu flectere*: vel, *genu flexo*; vel, *ad geniculationem*. Verum enim verò S. Hieron. cùm istam proximam lectionem retulerit, adiungit etiam: *Vnde mihi videtur non tam adgeniculatio; quæ in salutando vel adorando Ioseph accipi potest, intelligenda; quam quod Hebræi tradunt patrem tenerum ex hoc sermone transferri; Ab quippe pater; Rech delicatus, siue tenerrimus, significante scripturâ; quod iuxta prudentiam quidem pater omnium fuerit: sed iuxta ætatem* B *tenerrimus adolescens, & puer.* ita S. Hieronym. in trad. Hebr.

D. Hier.

Mira Ioseph prudentia in tenera ætate.

5. Ego verò existimo diuinitùs planè sic institutum esse vt hæc duo simul per eandem vocem *Abrech* significata coniungantur, *adgeniculatio*, & *pater tener*. Quid enim gratius, & dulcius; quàm vt ad patrem tenerum flectatur genu? quàm vt ad conspectum principis, qui se patrem omnibus exhibeat, qui tenerè subditos diligat, blandéque ac dulciter alloquatur, & suauiter moderetur, qui sapientiam senis affectúmque patris habeat, vt regat affabilisque sit, & facilis, vt veluti puer delicatus à subditis tractetur; subditorum animi, corporáque pacatissimè inclinentur? mira concordia huiusmodi inter eos, qui patres teneri sunt in regendo, & eos, qui paternâ illa tene- C ritudine regentium deliniti animo corporéque subiiciuntur. Hinc illa est egregia S. Ambr. sententia. *Multum ad roborandam dilectionem valet cùm secundum doctrinam Apostolicam inuicem se homines honore præueniunt, & alter alterum superiorem existimantes amant seruire subiecti, & nesciunt tumere prælati.* epist. 84. Huius documenti exemplum in Christo Domino, qui verè a Prophetis acclamatus est pater tener, & cui suauiter moderanti gentes etiam præferoces, indomitæque vltrò colla subiecerunt, eleganti similitudine describitur à regio vate, qui Christum Dominum sic alloquitur: *Virga directionis, virga regni tui.* Psal. 44. Hebr. *Virga planiciei*, siue *rectitudinis*; Sed quænam D isthæc rectitudo? nimirum terræ excultæ, atque arboribus, hortísque amœnæ. Itaque virga directionis est sceptrum, est regni gubernatio iucunda, facilis, amœna, minimè aspera, durave. Quid quæso gratius, & delectabilius oculis, quàm vernantium hortorum amœnitas? hæc igitur est Christi Domini regnantis gubernatio; hoc ab æterno Patre missi agni super terram dominatoris imperium.

Promptos facilésque subditos facit regentis humanitas.

D. Ambr.

Suaue Christi imperiũ.

Psal. 44.

Grata & amœna Christi gubernatio.

6. Siccine Rex iste de cœlo veniens lenis, & blandus erit, vt nihil asperum durúmque afferat ad corripiendum, ad puniendum, cùm sint plurima, quæ seueritatem exigant? corripiet quidem ac puniet. Cæterùm vti vates prædixit: *Percutiet* E *terram virgâ oris sui* Isai. 11. O blandum iudicem! ô dulcem hominum rectorem! ô pium Regem! Virgam, sceptrúmque ore gestat, quàm leuem igitur ictum inferet, quàm molliter feriet, quàm suauiter reget, quæ virga, quod sceptrum à dulcissimo, & omnibus delibuto gratiis Domini IESV ore egreditur? Sæuit quidem aliquando Deus noster: sed vti pater blandè percutit, salubriter ferit; virgâ ictum cuibrat, sed vernanti floribus, & fœtâ fructibus virgâ: plúsque ideò floribus recreat, & fructibus pascit, quàm ictibus dolorem ingerit. Eôdem etiam pertinet illud: *Virgam*

Isai. 11.

Christus dulcis & blandus iudex & rector: pius Rex.

Plus recreat, quàm ferit Christi virga.

Hier. 1. *gam vigilantem ego video.* Hierem. 1. vtique Dei iustitiam, siue iudiciariam Dei potestatem vocat virgam, illamque veluti oculatam, apertis scilicet, & inconniuentibus oculis vigilantem. Virga est, quæ percutit, flagellat, feritque vbi opus erit; at cùm tota plena sit oculis, eósque ad vigilandum apertos habeat, ita leniter ictum inferat necesse est, ne oculos lædat, quibus nihil delicatius, ac tenerius: vel etiam vt significetur immensa Dei caritas erga homines, illáque dulcissima diuini cordis pietas; quæ vel in ipso etiam, quod iustè infert, supplicio demonstratur: suos enim sibi ipse ferit oculos, cùm etiam inuitus peccatorem percutit: dolentique & lacrymanti oculo meritam à nobis vindictam expetit.

Deus etiam in supplicio dulcis.

Inuitus & dolens Deus castigat.

Seueritas & leuitas Rectoris.

7. Itaque principi, prælatóque, etiam si ad corripiendum seueritas necessaria sit, maximè tamen vsitata, & familiaris erga subditos lenitas esse debet. *Pone manum tuam super arcum, & tace sagittam: Sagitta salutis Domini.* 4. Reg. 13. aiebat Elisæus ad Regem Israël. Est quidem arcus potestas, rigórque principis, quem tamen inflectit, emollítque ipsa ad se pertrahens chordâ lenitatis: Quæ igitur ex rigore illo Regis ad mollem lenitatis chordam inflexo emissæ fuerint sagittæ; salutem etiam cùm percutient, non mortem, importabunt. Sed hanc ipsam expositionem satius est accipias ex Glossa ordin. in moral. vbi sic habetur: *Per hoc ostenditur officium principis, & prælati circa subditos, quod est debitè iustitiam exercere. Nam per lignum arcus, quod est rigidum, designatur iustitia rigor; per chordam autem, quæ mollis est, misericordia dulcor. Et per hoc quod lignum rigidum per chordam mollem curuatur, significatur quod in dubiis declinandum est magis ad misericordiæ dulcorem, quam ad rigorem iustitia.* ibid. At de sagitta congruenter hoc etiam ibi apponitur: *Per sagittam intelligitur sententia procedens ex iustitia per misericordiam temperata: dicitur sagitta salutis Domini, quia talis sententia conformatur diuina voluntati* hæc in glossa. Pulchrè dicitur sagitta salutis Domini. Nihil enim sic Deo gratum, atque hominum salus, illiusque correctio nostram in salutem dirigitur. Quin etiam cùm nos castigat, non tam in hominem distringit flagellum, quàm vitia hominis resecare, culpas plectere, vitam, moréfque emendare curat.

4.Reg.13.

Arcus egregium symbolum seueritatis cum lenitate.

Gloss. Ordin.

Dei correctio nostra salus.

8. Hæc omnia, quæ diximus de Christi mansuetudine, de illius erga nostram salutem studio, vsque non in hominem sed in hominis flagitia salubriter bonus pater sæuiat, vno illo exemplo; quod refert Ioannes luculentè ostenditur: *Adducunt (inquit) Scribæ & Pharisæi mulierem in adulterio deprehensam, & statuunt eam in medio.* Ioann. 8. scilicet, vt ex sententia Domini miseram lapidarent. IESVS autem inclinans se deorsum digito scribebat in terram: cùm ergo perseuerarent interrogantes eum erexit se, & dixit: *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.* At accusatores suorum delictorum conscij præ verecundia muti & stupidi, alius aliò, dilapsi sunt omnes: & remansit solus IESVS (adiungitur) *& mulier in medio stans.* ibid. *Vide* (inquit S. Ambros.) *diuina mysteria, & clementiam Christi; cùm accusatur mulier, caput Christus inclinat; eleuat autem vbi deficit accusator; ita nullum damnari vult, absolui omnes.* Eripuit miseram clementissimus Dominus ferè iam è canum illorum dentibus: aut verò potiùs è faucibus luporum. Cæterùm qui absoluit mulierem, emendatámque dimisit; flagitium ipsum damnauit. *Nec ego (inquiens) te condemnabo. Vade*

Ioann. 8.
Deus in vitia hominis, non in hominem sæuit.

S.Ambr.

A *& iam amplius noli peccare,* Ioann. 8. Adiungit ergo S. Ambr. *Emendauit Dominus ream, non crimen absoluit. Etenim seueriori sententiâ culpa damnatur, si vnusquisque crimen suum oderit, & in se incipiat condemnare delictum; nam cùm reus occiditur, persona magis, quam culpa punitur; vbi vero culpa deponitur, absolutio personæ est pœna peccati.* epist. 89.

Ioann. 8.
D.Ambr.
Christus crimen punit, hominem absoluit.

9. Agit quidem medicum Dominus, putrida resecat, vrítque vulnera, vt sanet hominem. *Visitabo (inquit) super vos iniquitates vestras.* Amos 3. *Pulchrè dixit* (occurrit ibi S. Hieron.) *visitabo, & non percutiā; quia plaga Dei visitatio est atque curatio.* Tam efficax est Domini visitatio cœlestísque medici curatio, vt quæ fuerat adultera, deinceps castimoniæ sit exemplo reliquis; & qui scatebat

Deus verè hominum medicus.
Amos 3.
D.Hieron.

B vitiis, cognitâ subinde suorum motum turpitudine, ipsi sibi confusioni sit, & puriorem vitam instituat: quod sæpenumerò efficitur illâ Domini visitatione. Idcircò dixit: *Et ascendere feci putredinem castrorum vestrorum in nares vestras.* Amos 4. *Vt sua nimirum* (inquit idem Hieron.) *peccata cognoscant, & putere sentiant; qui scilicet armati bellum contra Deum gerunt.* Hic status hominum, hoc illorum ingratitudo, arrogantia, temeritas, stultitia; sunt in acie, mouent arma contra Deum. Sed quid tandem ab istis Deus in bellum lacessitus? *Qui subridet vastitatem.* Respondet Propheta Amos 5. Videlicet benignissimus Dominus sic etiam, cùm irascitur, misericordiæ recordatur, vt ridens puniat: de illius hilari, & ridenti ore supplicium exeat; ipsámque pœnam (liceat dicere)

Execrandus delictorum fætor.
Amos 4.
S.Hier.

Homines in acie contra Deum.
Amos 5.

C subrideat pius pater, risu lætitiáque superfusam, vt faciliùs perferatur, temperet, minuat, atque vt LXX. legunt, diuidat. Quæ quidem Domini clementia tantò est magis admiranda, & veneranda, quantò pluribus, & grauioribus hominum sceleribus offenditur, atque ad Iracundiam concitatur. Adiungit enim: *Quia cognoui multa scelera vestra, & fortia peccata vestra.* Amos 5. *Fortia peccata,* (vt occurrit S. Hieron.) *quæ meam iracundiam prouocarunt.* O immensam Dei clementiam quæ non nisi multis, & grauibus hominum flagitiis lacessita stimulatur in iram! Sed ô inexplicabilem nostrorum scelerum malitiam, quæ diuinam ferit clementiam, & lenissimum Dei pectus ad iracun

Pœnā Dominus lenitate superfusam infligit.

Amos 5.
D.Hier.
Mira Dei clementia in perferendis hominum iniuriis.
Inexplicabilis hominum malitia.

D diam commouet!

10. E palatio Regis splendido amictus ornatu egreditur Ioseph, regióque vectus curru, triūphanti similis amplissimam super Ægyptios potestatem accepit clamante præcone *Abrech*: vt ad patrem tenerum venerabundi omnes humi prouoluantur; in peregregium quidem symbolum Domini IESV, qui egrediens de vtero Virginis, velut ex aulâ regiâ nostram indutus carnem ex purissimis sanguinibus matris Virginis prodiit animarum sponsus (vt cecinit Propheta) *speciosus formâ præ filiis hominum,* & matris gremio, brachiísque velut regiâ quadam cœlestíque quadrigâ circumuectus bellum ciere cœpit idolorum ritibus, & cultoribus, illos vt extingueret;

Triumphat infans IESVS.

E hos vt ad veram Dei cognitionem, vitæque puritatem conuerteret. De illo quippe ab Isaia prædictum fuit: *Antequam sciat puer vocare patrem, & matrem, auferetur fortitudo Damasci; & spolia Samariæ coram Rege Assyriorum.* Isai. 8. Et quidem Tertull. vaticinium interpretatur de tribus Regibus; qui ab oriente venerunt Dominum IESVM recens natum in Bethlemitico stabulo adoraturi. Virtutem Damasci intelligit aurum, thus, & myrrham, quæ Magi obtulerunt infanti: Spolia verò Samariæ; quæ in scripturis pro idolalatria sæpiùs

Isai. 8.
Tertull.
Reges adorant infantem IESVM.

 ponitur,

ponitur, Reges ipsos accipit; Regem denique Assyriorum ipsum Herodem, qui fuit illusus à Magis.

11. At Iudæi solùm literæ corticem attendentes, à sensu proprio nimirum spirituali prophetiam detorquent, quorum vanam, & ridiculam interpretationem illudens Tertull. incredibile atque etiam ridiculum dicit: *Quod (inquiens) vagitu ad arma esset conuocaturus infans, & signa belli non tubâ, sed crepitaculo daturus: nec ex equo, vel de curru, vel de muro; sed de nutricis, aut gerulæ suæ collo, siue dorso hostem destinaturus; atque ita Damascum, & Samariam pro mamillis subacturus.* lib. 3. contra Marc. cap. 8. Figuratè igitur loquitur Propheta de Christo IESV, qui vel ab ipsis incunabulis diuinâ suâ virtute mundum esset debellaturus. At quonam curru triumphator iste Rex puer vehitur? Matre vtique Virgine; cuius imprimis vtero, deinde sinu, vlnis, brachiis, superuectus vniuersum sic mundum debellauit; vt cœlum mortalibus aperiret, mortales ad se conuersos, cœlo dignos incolas efficeret. Et quem obsecro Rex infantulus de matris blandiens gremio non detinet, non allicit, non euincit? Ante istam Dei triumphalem quadrigam quis (si modò sapiat) manus vltrò non complicat; caput non subiicit; non prosternit animum; pectus non humiliat; cor ipsum sponte non tradit seruituti? Fortunati nimiùm, quos dignissima Dei mater suorum in album seruorum adscribi dignata est. Quadriga Dei est, quia per illam Deus ad homines venit, & homines ad Deum ascendunt: quod idem in symbolo scalæ Damascenus egregiè considerans; ita beatissimam Virginem compellat: *Tu mediatricis munere perfuncta descensúsque Dei scala effecta, per quam ipse infirmam nostram massam assumpsit, sibique coniunxit, & copulauit; fecítque vt homo Deum nunc cernat, ea quæ inter se diremptà erant in vnum coëgisti.* orat. 1. de assumpt.

Tertull.

B. Maria triumphalis currus Dei hominis.

Victrix omnium præsentia infantis IESV ex vlnis B. Mariæ.

Mediatrix Dei & hominum B. Maria.

12. Curru planè in cœlum non tam vehitur, quàm peruolat, qui beatissimam semper Virginem Dei matrem piè colit, humiliter veneratur, iugíque prece implorat. Cæterùm nostri Ioseph Christi Domini currum aliter etiam, & quidem eleganter ita describit Arnoldus Carnot. *Intueor quadrigam, quâ currendum est ad Patrem, sic debere distingui, vt per Ioannem ad matrem; per matrem ad filium; per filium verò attingere possit pœnitentis affectus ad Patrem; Et in hoc ferculo; quod nos ab hoc seculo eueh it, Ioannes est columna argentea, mater ascensus purpureus, filius media caritas, reclinatorium aureum, visio Patris in decore suo, & æterna pacis iucunda tranquillitas.* tractatu de verbis Christi. tom. 6. Biblioth. PP. alludit nimirum ad illud ferculum Salomonis de quo Cant. 3. ferculum etiam, & quadrigam Domini sanctissimam illius crucem in scriptoris haberi, vocarique nulli est ignotum, aut dubium, & nos alibi iam ostendimus. *Exaltatus enim in Crucem suam* (vt ipsemet dixit) *Dominus est, vt omnia traheret ad seipsum.* Ioann. 12. *Ascendisti* (ait S. Cypr.) *Domine palmam; quia illud Crucis tuæ lignum portendebat triumphum de diabolo, vel de principatibus, & potestatibus, & nequitiis spiritualibus victoriam;* paulóque superiùs. *De impietate & malitiâ Iudæorum suauitas pietásque Christi triumphat.* tract. de pass. De morte ipsa triumphat crucifixus. Enimverò vt benè considerat S. Bernar.) *inclinato capite factus obediens vsque ad mortem tradidit spiritum. Quis tam facilè quando vult dormit? magna quidem infirmitas mori, sed planè sic mori, virtus immensa.* serm. in 4. fer. de passione. Trahit ad

Felix qui B. Mariæ obsequio se deuouit.

Arnold. Ferculum Salomonis quid significet.

Cant. 3.

Crux Domini quadriga triumphalis.

Ioann. 12.

S. Cyprian. Triumphat Christi misericordia.

S. Bern. Ioan. 19. Ostendit immensam virtutem Christus in morte.

A se corda hominum, animos mortalium, ferit ad compassionem, confringit ad contritionē, emollit ad pietatem, immutat ad motum, ac vitæ conuersionem. *Quis enim* (adiungit idem) *tam irreligiosus, qui non compungatur? Quis tam insolens, vt non humilietur? Quis tam iracundus, vt nō indulgeat? Quis tam deliciosus, vt non abstineat? Quis tam flagitiosus, vt non contineat? Quis tam malitiosus, vt non pœniteat his diebus? merito quidem.*

D. Bern. Passionis dominicæ virtus ad flectendos animos.

13. Ac peropportunè in hunc locum incidit hæc nostra commentatio in ipsamet dominica palmarum, in qua vexilla Regis prodeunt, fulget Crucis mysterium; canitur ad triumphum passionis, quam præcedit triumphalis processio palmarum, quibus Hierosolyma vectum asinâ Dominum IESVM incredibili, atque per omnem hominum memoriam inaudito gaudio, pompáque B excepit. Sed quid fuit (quærit optimè S. Bern.) quod processionem habere voluit; qui mox futuram nouerat passionem? Respondet: *Forte vt amarior esset passio, quam processio præcessisset. Ab eodem enim populo, in eodem loco, & ipso tempore; primò cum tanto triumpho susceptus; postea crucifixus est.* ibid. profectò vehementiùs hoc ipso Domini sic triumphantis ingressu in Hierusalem irritati sunt Iudæorum animi, vt contra eum, quem videbant incredibili mortalium omnis ætatis, omnísque ordinis applausu triumphantem, inuidiæ stimulis, quâ erant occæcati, erudeliùs desæuirent. Benè idem Bern. animaduertens exclamat: *O quam dissimile est; Tolle, Tolle, crucifige eum: & ; Benedictus, qui venit in nomine Domini!* Iure igitur optimo C Domini passio; quæ hodie incipit explicari (vti animaduertebar Bern.) à nobis exigit admirabilem & cordis compunctionem, & vitæ conuersionem. *Nempe* (inquit) *adest passio Domini vsque hodie terram mouens, petras scindens, aperiens monumenta.* ibid. Saxis ergo duriores erunt; quos Domini passio non commouet, non emollit. Scindatur obsecro ò Domine IESV rupes mei pectoris, vt de rupe (quod olim Moysis virga fecit) meorum viscerum tua crux, passióque percutiens, riuos educat lacrymarum. Indignum est enim siccis oculis videre Deum in cruce morientem: vti dixit idem Bern. Sed interim hoc festo die D triumphalem Domini pompam omnibus pietatis studiis prosequentes, in genuáque prouoluti venientem super asellum cœli, terræque Regem adoremus acclamantes, *Abreich; Pater tener!* princeps pacis, Rex salutis. Non enim (inquit S. Aug.) *Rex Christus est ad exigendum tributum, vel exercitum ferro armandum, hostésque visibiliter debellandos, sed Rex est, quod mentes regat, quòd in æternum consulat; quod in regnum cœlorum credentes, sperantes, amantésque perducat.* tract. 50. in Ioann.

Mysteria dominicæ palmarum.

D. Bern. Christus pōpâ vectus Iudæos ad passionem irritauit.

D. Bern. Processio & passio Christi.

S. Bern.

Compunctione, lacrymis, veneratione Christi passio dignissima.

D. Bern.

S. August. Christi regnum salutare gloriosumque subditis.

SECTIO VI.

E *Ego sum Pharao: absque tuo imperio non mouebit quisquam manum aut pedem in omni terra Aegypti. Vertítque nomen eius, & vocauit eum lingua Aegyptiaca, Saluatorem mundi. Dedítque illi vxorem Asenech filiam Putiphare sacerdotis Heliopoleos.*

1. QVam Iosepho potestatem Rex promiserat super Ægyptios supremam, nunc tradit iuramento. Ego sum (inquit) Pharao, id est, iuro tibi per me ipsum, qui sum Pharao, videlicet in

in Ægypto Rex supremus. Omnes siquidem Ægyptij Reges à primo, cui hoc nomen per annos ferè mille, & quadringentos Pharaones dici consueuerunt, deinde Ptolomæi omnes nominati sunt qui Alexandriæ in Ægypto regnauerunt; vti scribit Iosephus lib.8. antiq. cap.2. Non mouebit quisquam (ait Rex) manum, aut pedem absque tuo imperio, quibus verbis plenam, & supremam tradit potestatem, vt sine consensu Ioseph nihil alicuius momenti fiat. Videtur adagiali locutione significari omnimoda, quæ præstari debeat, obedientia. Nec enim verus obediens absque præscripto superioris vel ambulare vel quicquam operari solet, sed ad solum impulsum obedientiæ mouetur, & mouente obedientiâ operatur. Est sanè obedientia velut motiua virtus religiosi, quâ impellente motum, operationémque ille concipit, vtique à Deo, qui mouet, qui impellit, qui iubet, cui obedit homo, dum suo paret superiori. Gloriosa profectò virtus obedientiæ; quam Deus homo tanti fecit, vt propter illam exinaniuerit semetipsum vsque ad mortem crucis; nec ipsam acerbissimis perfunctam cruciatibus vitam antè dimiserit; quàm omnia & singula obedientiæ præscripta sanctè integréque absoluens dixerit: *Consummatum est*: tunc enim *inclinato capite emisit spiritum in manus* æterni Patris, cuius obedientiæ venerabundus subiectum caput inclinabat.

Obedientia religiosi motiua virtus.

Mira Christi obedientia in vita & in morte.

Ioann. 19.

2. Quid quòd etiam Virgo ipsa beatissima Dei mater summo in pretio habuit obedientiam? præbens quippe assensum futuræ in suo vtero incarnationi Verbi dixit: *Ecce ancilla Domini; fiat mihi secundùm verbum tuum.* Luc. 1. Iámque subinde facta Dei mater, quem vtero gestabat, suo illo in Cantico apposuit: *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ.* Luc. 1. Sed cur non dixit, humilitatem matris suæ? num quicquam maius & gloriosius, aut æstimari, aut prædicari potest, quàm quòd sit mater Dei? Planè (respondet Rutil. Episc. Lauret.) *vt ostenderet se magis gloriari in obedientia & paratissimo consensu quem sine mora exhibuit Deo, quàm in titulo maternitatis.* lib.2. cap.16. dub.6. Quanuis itaque beatissima Virgo mirandum in modum & amauerit, & æstimarit, quòd Virgo & mater Dei extiterit, potiùs tamen habuit, quòd ancilla Dei fuerit: plurísque fecit obedientiam, quàm ipsam sui corporis virginitatem. Enimverò si Deus ita vellet, vt ex non Virgine nasceretur, obedisset vtique Deo sic iubenti mater: dixisset que illud: quod S. Bern. verè piéque apponit: *Si oportuerit me frangere votum, vt pariam talem filium, & gaudeo de filio, & doleo de proposito: fiat tamen voluntas eius.* Sic ille hom. sup. miss. Et quidem meritò: nam nec virginitas, nec vlla virtus alia rationem noménque virtutis habere potest, si Dei mandato repugnet, præscriptámque à Deo violet obedientiam.

Luc. 1.

Luc. 1. Admiranda B. Mariæ obedientia.

Rutil.

B. Maria gratior fuit obedientia, quàm dignitas matris Dei.

S. Bern.

3. *Vertitque nomen eius.*] Non sine Dei consilio mutatum est Ioseph nomen Hebræum in alterum Ægyptiacum, ne vel à fratribus, vel à quoquam alio Ioseph ex pristino propriòque nomine agnosceretur, vsque ad præstitutum tempus, quo se ipse proderet. Sed quodnam illud nomen à Pharaone impositum? Zaphanath Phaanecha. Sic legit D. Hieron. qui testatur linguâ Ægyptiacâ significari *Saluatorem mundi*, & sic dictũ, quod orbem ab imminenti famis exitio liberarit. Alij contra interpretantur *arcanorum reuelatorem*: quippe ad radices Hebræas attendunt: cùm tamen vox sit Ægyptiaca, non Hebræa. Quare potius

Ioseph ab Ægyptiis dictus saluator mundi.

A credendum S. Hieronymo, qui tam longo tempore in illis regionibus habitauit, & harum rerum fuit diligentissimus indagator. Sciendum tamen easdem duas illas dictiones, si Hebrææ sint (ad vtramque scilicet linguam pertinent) significare arcanorum reuelatorem, siue absconditorum repertorem. Scribit igitur S. Hieron. ad hunc modum. *Licet Hebraicè absconditorum repertorem sonent, tamen quoniam ab Ægyptio nomen imponitur, eius lingua debet habere rationem. Interpretantur igitur duæ illæ dictiones sermone Ægyptio (saluator mundi) eò quòd orbem terræ ab imminenti famis excidio liberarit.* hæc S. Hieron. in trad. Hebr. sed ô pulcherrima nominis significatio cum illa populi acclamatione, vt ad saluatorem mundi conclamaretur,
B *Abrech, pater tener, pater infans?* Annon ista conueniunt illis quæ posteà nunciauit Angelus pastoribus noctu vigilantibus: *Annuncio vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis saluator, qui est Christus Dominus.* Luc. 2.

D. Hier.

Luc. 2.

4. Grande quidem gaudium hominibus nasci Dominum Regem Messiam saluatorem; Sed vbi ille? quænam sui, vt cognoscatur, signa præferi? *Inuenietis* (adiungit Angelus) *infantem pannis inuolutum, positum in præsepio.* Luc. 2. ô rem admirabilem! ô dicta mirum in modum pugnantia! Natus est nobis saluator, & inuenietis infantem! Ergóne saluator infans? quî saluare infans poterit? An non vt saluet quis, redimátve captiuos (hoc
C enim est saluare) generosum animum, validúmque robur corporis habeat necesse est: quippe colluctandum est cum aduersariis, quorum sub tyrannide miseri tenentur captiui, & qui pro mancipiis acerrimè resistent? Quin etiam maius opus maiórque labor cum captiuis ipsis, qui vice patriæ diligunt exitium quod patiuntur, carcerem putant palatium, vincula delicias; premíque malunt seruitute, quàm libertatis honore perfrui. At nihilominùs verè Angelus: *natus est vobis saluator; inuenietis infantem.* Est quidem infans quantitate paruus, alienæ opis indigus, fandi impotens; vt loquitur S. Leo ser. de natiuit. Verè saluator est infans: nihil illo infante fortius: de illo siquidem, vt infrà videbimus à Iacob prædictum est:
D *Catulus leonis; quis suscitabit eum?* Genes. 49. Infans membris, ætatéque, sed robore simul animóque leo est, nec minus tartarei Spiritus, principes huius mundi, aduersariæ potestates, infantis huius exhorrent, fugiúntque vagitus, quàm rusticorum imbellis turba exhorret, fugítque, vbi reboant in syluis leonum rugitus. Certè cùm Isaias de virginali partu prophetaret, iussus à Deo fuit, vt ipsum puerum (inquit S. Hieron.) *Qui prius vocabatur Emmanuel, nunc appellet, Accelera spolia, detrahe, festina, prædare.* Isai. 8. *qui velociter de aduersariis potestatibus spolia detrahit, & sibi facit vniuersa seruire; adhuc in infantia positus vincet fortitudinem.* Et infrà: *Delectabitur infans ab vbere super foramen aspidis, & in cauernam reguli, qui abla-*
E *ctatus fuerit, manum suam mittet.* Isai. 11. *Infans scilicet* (declarat S. Hieron.) *de obsessis hominum corporibus fugabit dæmones, & mittet manum in ipsius satanæ habitaculum, & inde eum extrahet.* Hæc vis, hæc potentia infantis saluatoris contra humani generis tyrannos.

Signa vere nati saluatoris.

Luc. 2.

S. Leo.

Gen. 49.

Omnipotentia infantis saluatoris.

D. Hier.

Isai. 8.

Triumphat infans saluator de inferno.

Isai. 11.

D. Hier.

5. Sed quid cum ipsis captiuis suam amantibus seruitutem, ad quorum alliciendos, & ab ipsa sua infelicitate conuertendos, non minus potentiæ adhibendum? Planè hoc proprium est infantis saluatoris opus. Etenim (vt argumentatur

Victor hominum infans saluator.

S.P.

S.P.Chryſ. S.P. Chryſol.) *Infantia quam non barbaries vincit, quam non feritatem mitigat? quid amoris non expoſtulat, quid non affectionis extorquet? Hoc ita eſſe probant omnes, viſcera humana teſtantur. Sic ergo naſci voluit, qui amari voluit, non timeri.* ſerm. 158. Mundum euicit, ſibique ſubiugauit ſaluator infans. In huius rei typum duos reperimus in diuinis literis ante Dominum IESVM multis ſeculis nuncupatos fuiſſe ſaluatores: Moyſem, qui Hebræorum populum ab Ægyptiacâ ſeruitute eripuit, & Cyrum Aſiæ Regem, qui Hebræos in Babylone captiuos in patriam deinde liberos remiſit. Et quidem ambo fortes, ac potentes, ſed non tam quòd ille virgâ illâ ſuâ Ægyptios flagellauit; tandémque in mari rubro ſubmerſos funditùs excidit: Et iſte maiorem Aſiæ partem armis deuictam ſuo imperio ſubiugauit; quàm quòd vterque infans, & eiulans ipſammet emolliit feritatem: Moyſes Ægyptiæ principis, à qua educatus eſt; Cyrus lupæ, à qua in ſyluis eſt enutritus.

Infans ſaluator amorē hominum extorquet.

Moyſes & Cyrus ſaluatores in infantia fortes.

S.Ambr. Pulchrè illud à S.Ambr. dicitur: *Infirmitas Domini fortitudo mea eſt.* in Luc. 2. Quæcunque ſcilicet in martyribus, aliíſque omnibus iuſtis, & ſanctis fortitudo extitit hodiéque etiam percelebratur, ab infirmitate huius infantis nata eſt. *Ille* (adiungit Ambr.) *infantulus fuit, vt tu vir poſſis eſſe perfectus.* ibid.

Infantis IESV infirmitas fortes nos reddidit. Luc. 2.

6. *Inuenietis* (inquit Angelus) *pannis inuolutum, & hoc vobis ſignum: quia natus eſt vobis Chriſtus.* O ſtupor! ô miraculum! paupertas ipſa, & vilitas infantilium panniculorum Chriſtum prædicat, illum omnibus diuinitatis delibutum gratiis verum Meſſiam, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ, Dei eſſe demonſtrat. *Ille ſiquidem* (ait Ambr.) *inuolutus in pannis, vt tu mortis laqueis abſolutus ſis. Qui cùm diues eſſet* (inquit Apoſtolus) *propter vos pauper factus eſt, vt illius inopia vos ditaremini.* 2. Cor. 8. *mea ergo paupertas illius patrimonium eſt.* ibid. Vnde obſecro admirabilis illa omnium diuitiarum affluentia, quæ in Chriſtiana Catholica Eccleſia cernitur; vbi ſummi Pontificis maieſtas, ſacrorum Cardinalium amplitudo, Epiſcoporum dignitas, Canonicorum, Prælatorum, Religioſarum congregationum, pinguiſſimi redditus; templorum, altarium, ſacrorum vtenſilium, veſtiúmque opulentia: vnde militarium ordinum, in quibus primaria ipſa Chriſtianorum nobilitas recenſetur, non redditus dicam, ſed theſauri, argenti auríque fodinæ; niſi ex ipſa Chriſti Domini paupertate? tota ſiquidem Eccleſiæ Chriſtianæ magnificentia patrimonium Chriſti eſt. Rectè igitur S. Auguſt. ſer. de natiuit. hanc ipſam naſcentis Domini paupertatem, panniculóſque conſiderans in hunc modum diſſerit: *His quidem nulla poſſunt apud vulgus magis ridicula videri: rurſus autem apud ingenioſos, nulla magis admirabilia; nulla magis Deum ſpirantia. Ad iſtos pannos Angeli excubant, ſydera obſecundant, Reges trepidant, ſectatores ſapientiæ ingeniculant.* Suis ergo panniculis declaratur Chriſtus, ſuâ paupertate demonſtratur verus à Deo Patre miſſus, & antiquis patribus promiſſus Meſſias. *Et hoc vobis ſignum,* (inquit Angelus) *inuenietis pannis inuolutum.*

Infantis IESV paupertas Eccleſiam ditauit. D.Ambr. 2.Cor. 8.

Eccleſia Catholica magnificentia ex paupertate Chriſti.

S.Auguſt.

Infantis IESV panniculi Deū ſpirant.

Luc. 2.

7. At Iudæi non recipiunt, rident potiùs pannis inuolutum; ſplendido quippe amictu regióque apparatu refulgentem expectabant Meſſiam. O cœcitas! ô ſtoliditas! quis quæſo veſter ille Dauid! de quo tantopere ſibi Iudæorum gens gloriatur? nunquid Dauidi nocuit paſtoritia pellis, ſcipio, paupertas, pueritia, ferèque nomen tum in paternâ domo ignotum, vt ab ipſis Hebræis Rex non haberetur? Non quidem. Sed ideò reſpondent; quia poſtmodum proſtrauit gigantem, debellauit Philiſtæos, cepit Hieroſolymam, arcémque in ea Sionis extruxit; Iudaicum denique imperium bello contritis, ſubiugatíſque gentibus ad Euphratem vſque amplificauit. Quin potiùs quò humiliora fuerunt initia Dauid, eò planè (benè perſpectâ illius, quam ſubinde habuit, gloriâ) euidentiùs conſtat, quòd ab ipſo Deo electus creatúſque fuit Rex; magíſque proinde Iudæi ſeſe obligatos indicant, vt huiuſmodi à Deo datum Regem ſuſcipiant ac venerentur: ſéque ipſos à Deo cenſeant mirandum in modum honoratos, quòd dignos habeat, quibus à ſe creatum Regem præficiant. Benè id quidem, & diuinæ ſcripturæ congruenter, quæ cùm memorabilem illam Dauidis victoriam de Philiſtæo referret, tunc eundem appellauit paſtorem artificis nepotem, feréque ruſticanum, ac ſimul etiam donatum à Deo: Percuſſit (ſcribitur) à Deo *datus filius ſaltus, polymitarius Bethleemites Goliath Gethæum.* 2. Reg. 21. vt ſcilicet Dei donum Hebræi Dauidem agnoſcerent, alacriúſque amplecterentur. Igitur ſi valet hæc ratio in Dauide; cur in Domino IESV non eandem vim habebit, vt pudori non ſit, ſed gloriæ potiùs atque honori, quòd à Deo datus ſit Rex Meſſias, & ab hominibus adoretur, quin illius gloriæ quicquam detrahat humilis natiuitas, vile præſepium, rerum humanarum indigentia.

Obſcura initia non dedecorant Dauidem.

Dauid à Deo Rex creatus in maiorē gloriam Hebræorum.

2.Reg. 21.

Paupertas Chriſti non illius facta obſcurat, aut de fide detrahit.

8. Enimverò totus aſpicit, & ſuſpicit orbis, quid ab hoc tam deſpecto humilíque puero factum poſteà ſit. Domuit ſcilicet gentes, ad ſuúmque traxit obſequium, idola, ritúſque, & fana gentium demolitus; nouum, ſtabile, ſempiternúmque ac ſummè glorioſum, fruſtrà obluctantibus tyrannis, infernóque mugiente, Chriſtianæ Eccleſiæ fundauit imperium. O cœcitas! ó inſania! ô perfidia Iudæorum! Imò verò (ſic ratio poſtulat) quò fuerit maior naſcentis humilitas, eò ſubinde conſtabit euidentiùs, quòd ex iis, quæ ab eodem poſtmodum patrata ſunt, Rex ille à Deo datus Meſſiáſque in mundum miſſus in Dei gloriam, humaníque generis ſalutem, demonſtretur. Denique Angelus annunciat natum Dominum: at quo ſigno dignoſcendum? *Inuenietis poſitum in præſepio.* Quid quæſo, bone Angele cum domino habet poſitum iacere in præſepio? Certè qui domini habentur in terra, ſibi potiùs, quàm aliis domini ſunt, quorum ſcilicet tributis aluntur, quorum ſudoribus viuunt: deinde ſic faſtidio habent eos, quibus dominantur, vt rarò ab iis videri velint: erga ſubditos perdifficiles habent aditus; inacceſſibiles vultus; inclementes animos: denique ita ſe gerunt, ac ſi aliûs diuinioris à ſubditis naturæ, creati à Deo eſſe videantur. Salomon etſi (quod præferebat nomine) Rex pacificus, tamen quia dominus, & princeps thronum ſibi ad oſtentationem regiæ maieſtatis in hunc modum conſtruxit, vti ſcribitur: *Fecit Rex Salomon thronum de ebore grandem, & veſtiuit eum auro fuluo nimis; qui habebat ſex gradus; & duæ manus hinc atque inde tenentes ſedile; & duo leones ſtabant iuxta manus ſingulas: & duodecim leunculi ſtantes ſuper ſex gradus hinc atque inde.* 3. Reg. 10. Sic ſe oſtentat Regum, & dominorum maieſtas, ſi eos conuenire neceſſe fuerit, per gradus in altum aſcendendum erit: in ſublimi conſident, neque humi gradientibus patent; tranſcundum illuc tandem eſt per leones hinc inde terrifico vultu minabundos; quòd ſi tutò fortaſsè in altum detur euadiſſe, adhuc eſt quod

Chriſti potentia, triūphúſque de mundo, de inferno.

Quo Chriſtus humilior, eò glorioſior triūphator.

Luc. 2.

Dominatus hominum intolerabilis.

Thronus Salomonis.

3.Reg. 10. *Moleſta ſubditis Regum maieſtas.*

Difficilis ad principes accessio, aditúsque.

quod timeas: regiam manum haud osculari, nec ab illa bonum quid accipere licebit, quin ibi quoque duos pro manibus principis excubantes exhorreas leones.

Carò stat ad Regem aditus.

9. Proh quantis stat periculis ad principes mundi accessus! quàm grauibus & sudoribus, & timoribus emuntur principum beneficia! Non sic Christus Dominus; non sic: natus est nobis Dominus non sibi; nemini se denegat; patet omnibus; omnium Deus, facilè inuenitur. In præsepio scilicet in loco publico, & humili positus; ad quem adire, cum quo versari, & in cuius etiam cunis pasci vel ipsæ pecudes possunt; principes alij, quippe sui tantum memores, sui modò curam habentes, sublimiora, pulchriora, splendidioráque ædium habitant; cæteros verò longè à dominis separatos in infima loca detrudunt: seruos etiam in stabula compingunt, aut sub dio iacere patiuntur; vti Mardochæus noctu manebat ad ianuam Regis. Esther cap. 2. Et cùm Dauid adulter in regio cubiculo dormiret, bonus tamen seruus Vrias ante portam domus regiæ cum aliis seruis domini sui dormiebat. 2.Reg.11. Tam dispar est dominorum, & seruorum conditio. At noster, nobísque natus Dominus viliora sibi eligens, sublimiora nobis, qui serui sumus, attribuit; positus in præsepio nos ad cœlū eleuat. *Ille in terris* (inquit S.Ambr.) *vt tu in cœlis*; quin etiam in terra Sacerdotes suâ humilitate reddit gloriosos, vt egregiè sic expendit S.Ambr. *Ille in præsepibus, vt tu in altaribus.* in 2. Luc. Proh quantum humilitati Domini IESV, quantum ipsius paupertati debemus Sacerdotes! Deus homo infans pannis inuolutus; nos vtique serui sacerdotalibus vestibus ex serico, pretioso, multóque argento, auro gemmísque refulgentibus induti, ornatique: Dominus in stabulo; serui in templis sumptuosis, splendidísque: Dominus in præsepio; serui in altaribus. *Solus ergo descendit Dominus, vt multos eleuaret: humiliauit se Rex noster, vt milites suos exaltaret.* ait S.Fulg. ser. de natiuit.

Mira humanitas Regis nostri Domini IESV.

Esther 2.

2.Reg.11.

D.Ambrosf.

Quanti nos Christus faciat.

Paupertati Domini multū debet Sacerdos.

S.Fulg.

Humiliatus Dominus vt seruos exaltaret.

10. Curru igitur vectus Ioseph, ab ipso Rege appellatus saluator mundi, à præcone acclamatus pater tener, toti Ægypto ostenditur venerandus; in typum videlicet (vti iam vidimus) Dei hominis, qui natus ex Virgine mundum ingreditur IESVS, id est, saluator mundi, ab ipso æterno patre nominatus. *Dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ.* Isai.49. Tantâ nimirum claritate conspicuus sese mundo manifestat, vt ex suo ingressu qualis ipse sit omnibus demonstretur. Enimverò eadem ipsa nocte, in qua in Bethlehem natus est, tres in cœlo visi sunt (vt graues doctores testantur) soles: in eadem infinita dæmonum fana corruerunt diuinitùs excisa, demolitísque funditùs aris idola partim comminuta ceciderunt, partim in cineres redacta euanuerunt. Quin etiam nouum in cœlo sydus exortum inusitato quodam irradians fulgore, orbis eoi Reges ad quærendum recèns natum in Iudæa Regem, cuius ortum cœli ipsi testabantur, excitauit. Quorsum tot ac tanta prodigia? Prodi se hominibus, & agnosci saluator mundi volebat. Vestiebat summus in Mosaica lege Pontifex hyacinthinam vestem talarem, cuius in infima fimbria visebantur appensa quinquaginta tintinnabula, totidémque ex serico filo mala punica; etsi alij contendant fuisse septuaginta duo. Igitur, vbi Pontifex sanctuarium ingrediebatur, motu ipso concrepantia tintinnabula adesse Pontificem testabantur. Sed quodnam huius figuræ mysterium?

Isai.49.

Plura miracula in Christi natalitio.

Recèns natus prodi se hominibus voluit Dominus IESVS.

Exod.28.

Nimirum (vti scribit S.Athanas.) *talaris tunica typus est humanæ carnis, quâ se totum Deus Verbum induere non recusauit.* sic ille q.119.

S.Athan.

11. Porrò mala rubentia Christi Domini significant opera, quæ resonantibus tum miraculis ab ipso editis, tum diuinæ scripturæ pro ipsius veritate testimoniis mundo demonstrata æternæ vitæ fructum (vti Rupert. considerat) exhibuerunt. Itaque mundum ingrediens Deus homo, statim admirandis in ortu suo operibus seipsum spectabilem reddit; festinóque miraculorum, & scripturarum, & concinentium Angelorum sonitu se natum hominibus prædicat, cósque inuitat, vt ad suæ incarnationis fructum (quem mala punica significant) accurrant excerpendum. O rem inauditam! ô Deum sui prodigum! Quis vnquam hortulanus ita suarum rerum prodigus extitit, vt cùm in autumno maturis iam pomaria viderit sua fructibus plena; tum clamore, tum etiam æris tinnitu prætereuntes conuocet, vt gratis poma decerpant? Siccine vbi poma, ibi tintinnabula? Siccine inuitantur raptores? At custodem (inquies) habet: mater Virgo excubat, suum rapi filium non sinet. Sed ô egregiam cœlestis thesauri custodiam! tam filij mater prodiga, quàm sui prodigus puer. Nouit illa non sibi tantùm, sed toti etiam humano generi filium se peperisse: *Paruulus siquidem* (legit apud Isaiam) *natus est nobis, & filius datus est nobis.* Isai. cap. 9. Atque ideircò vt nobis debitum soluat, proclamat: *Posuerunt me custodem in vineis: vineam meam non custodiui.* Cant.1. O Domina quænam sunt vineæ, quæ tibi commissæ? & quænam tua vinea, quam non custodisti? Vineæ; quarum custodiam à Deo commissam Virgo mater accepit, omnes nos sumus: vinea illius, quam ipsa non custodiuit, IESVS filius est. Incustoditam ergo suam reliquit vineam, hoc est, vnicum sui virginei ventris filium in stabulo peperit, in præsepio reclinauit, vt facilè inueniri grauísque haberi posset: meritóque proinde dixit filius è matre recèns egressus, cùm æternum Patrem alloqueretur: *In te proiectus sum ex vtero.* Psal. 21. siue in sensu proprio, *expositus*; vbi scilicet ab obuio quoque reperiri, sustolli, & abripi possit. O nimiam ergà homines Dei caritatem! ô admirabilem pariter, & amabilem matris Dei erga homines pietatem! Sed & ô vecordiam & insaniam hominum, qui nec filij caritate, nec matris pietate commoti cœlestes in filio thesauros appetunt, gratísque arripiunt: neque ad omnia paratam Virginis matris gratiam, quæ apud Deum summa est, paruo quidem labore piæ inuocationis elucrantur!

Rupert.

Manifestāt natum Messiam prodigia.

Sui prodigus in ortu Dominus IESVS.

B. Maria sui prodiga filij.

Isai.9.

Cant.1.

B.Maria suum nobis filium donauit.

Psal.21.

Christus in præsepio expositus, vt ab obuio quoque reperetur.

Mira erga homines B. Mariæ pietas.

Summa hominis vecordia, qui B.Mariam piè non inuocat.

12. *Deditque illi vxorem Aseneth.*] Putipharem istum, cuius filiam duxit vxorem Ioseph; arbitratur S.Hieron. esse illum eundem à quo fuerat emptus primò, deinde in carcerem detrusus ob falsò confictum crimen adulterij. Cùm enim illectus serui pulchritudine dominus illo abuti vellet, diuino iudicio, Dei vindictâ aut exsectis virilibus, aut certè infrigidatus omninò in spadonem redactus est: atque adeò è militia, cuius erat princeps, à Rege in sacerdotium segregatus abiit in Heliopolim, quæ ciuitas erat Sacerdotum cùm philosophantium, tum celeberrimo solis idolo ministrantium, vti scribit Strabo lib.17. nec enim licebat eo sacerdotio, nisi eunuchum defungi. Filiam hic ergò anteà susceptam habuerat; quam Iosepho quondam seruo suo, nunc verò totius Ægypti post Regem principi locauit; quod ipsi Iosepho fuit perquàm honorificū & gloriosum.

D.Hier.

Hanc

Duo extitere Putiphares.

Hanc opinionem amplectuntur Rupert. Abulens. & Hist. Scholast. Cæterùm quòd duo eiusdem nominis fuerint Putiphares, vnus in Memphis militiæ princeps, alter Heliopoli Sacerdos solis multis contendit, & confirmat S. Augustinus quæst. 136. in Genes. Chrysost. hom. 63. in Genes. Lyra, Oleast. Lippom. Hametus, Bened. Peter. Delrio in hanc potiùs inclinant. Et quidem meritò dicitur hic Putiphar Sacerdos Heliopoleos, ne cum Putiphare militiæ principe, à quo emptus Ioseph, malè quis confundat. Porrò Heliopolis (vt scribit Borcardus) suo tempore villa erat immunita, sed opulenta, & omnibus mundi delicijs abundans, ad duas leucas ab Heliopoli hortus est balsami longitudinis iactu duorum arcuum; latitudinis iactu lapidis, terram habens ferè albam: rigatur hortus ille ex paruulo fonte, sed vbere in quo fama est B. Virginem compluries lauisse puerum IESVM, panniculósque eiusdem munda sse, cùm esset in Ægypto propter metum Herodis: Est item eo in loco lapis, super quem dicitur eiusdem pannos exsiccasse. Atque hæc omnia Christiani iuxtà Sarracenique venerantur. Hæc ille in descript. Ægypti ad finem lib. de terra sancta.

S. August. — *Borcard.* — *Heliopolis in Ægypto describitur.* — *Fons, in quo B. Maria filium suum lauit.*

13. Azeneth virgo Ægyptia, sed vt par est credere renunciatâ prorsus idololatriâ, veri Dei fidem, quam ipse profitebatur, nupsit Iosepho. Refert de hac puella longam historiam ex libro apocrypho Vincentius Belluacensis lib. 1. specul. histor. quæ à doctis viris in eo tantùm admittitur, quòd puellam ab idolis ad verum Deum conuersa ibidem dicatur. Trigesimum annum ingressus Ioseph iniit matrimonium ætate scilicet aptâ, maturâque ad coniugium; quod sine iudicio mentis integro, statáque prudentia rectè peragi, administraríque non potest. Quamobrem; (vt quotidiana probat experientia) quæ fiunt in ætate immatura, & penè puerili, cuius adhuc leuiora sunt studia ferè nulla mentis prudentia, sensúsque constantia, infelices habere solent exitus coniugia. Huiusmodi verò coniugium fecit Rex Pharao, vt maiorem in modum honoraret Iosephum, magísque illum commendaret Ægyptiis, quibus vnicum cum amplissima potestate præfecerat gubernatorem. Nam vti vir quidem prudens non ita pridem scripsit ad supremum Regis in Lusitania senatum: senex cœlebs semper censetur iuuenis: at iuuenis statim, vbi vxoratus, habetur senex: satiúsque iccircò est, vt iurisperitus ducat vxorem, quò possit à Rege præfecturam accipere; quàm vt præfecturam accipiat, quò possit digniorem accipere vxorem.

Vincent. Belluac. — *Maturo iudicio, maturáque ætate fiat coniugium.* — *Iuuenis cõiugatus habetur senex.*

14. Putauit etiam Rex hoc nouo beneficij vinculo magis sibi deuinctum, obligatúmque fore Ioseph: ac subinde propter vxoris & filiorum necessitudinúmque vincula fortiùs retentum iri in Ægypto; natalísque soli, ac suæ gentis amorem in Ægyptiacam gentem, terísque commutaturum. Videmus enim quotidiè homines solo, cœlóque exteros ibi stabilem vitam præfigere, oblitósque suorum natalium, illius gentis induere naturam, mores, linguam, affectum, vbi duxerunt vxorem, & liberos procrearunt. In hoc sensu, qui planus videtur; dictum illud Domini IESV omni suauitatis amore plenum, summéque proinde ab hominibus venerandum & celebrandum accipio: *Flores apparuerunt in terra nostra: vox turturis audita est in terra nostra.* Cant. 2. Mirum est quòd sponsus cœlestis terram bis appellet suam: *Nusquam enim alibi* (animaduertit S. Bernardus) *sic de terra: Nusquam de cœlo sic locutum reperio.* ibid. Non mea (inquit) sed nostra terra: sic nimirum loqui solet maritus etiam si alieno in solo natus, cùm de regione, vbi vxorem duxit filiósque habet, sermo fortè incidit. Ausim dicere, sed verè tamen: Christus Dominus, Deus homo verius, aptiúsque suam terram; quàm cœlum dixerit: Enimverò in cœlo natus non est, at in terra verè propriéque natus Deus homo terram habet patriam: cœlum verò inquilinus quidem, & peregrinus habitat, vti adnotauit S. Gregor. ad illa verba Matth. 25. *Homo quidam peregrè proficiscens vocauit seruos suos: Quis est iste homo* (inquit) *qui peregrè proficiscitur, nisi Redemptor noster, qui in ea carne, quam assumpserat, abiit in cœlum? Carnis enim locus proprius terra est; quæ quasi ad peregrina ducitur, cùm per Redemptorem in cœlo collocatur.* homil. 9. in Euang. terram igitur suam bis appellat Dominus, tum quia natus homo, tum quia sponsam in ea elegit filiósque habet, & cum eisdem in sacrosancto Eucharistiæ mysterio præsens habitat; quod ipsemet contestatur. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi.* Matthæi 28.

Sit quis cõiugatus, antequàm index. — *Pro patria diligitur, vbi vxor & filij habentur.* — *Cant. 1.* — *S. Bern.* — *Deus homo suam bis terrã vocat, non ita cœlum.* — *S. Gregor. Matth. 25. Verè patria Deo homini terra est.* — *Matth. 28.*

15. Pulchrè autem Gloss. interlin. in Azeneth vxore Ioseph Christianam ex gentibus Ecclesiam Christo Deo homini in fide desponsatam, & in caritate dilectam significari scribit ad hunc modum: sicut sublimatus Ioseph ducit vxorem, ita & Christus postquàm ascendit ad cœlos subleuatus sociat sibi Ecclesiam de gentibus; quam benè significat filia Sacerdotis Heliopoleos, qui Sacerdos erat gentium. Heliopolis nanque ciuitas solis interpretatur, de qua sociat sibi sponsam sponsus ille, *Qui in sole posuit tabernaculum suum.* Psal. 8. Felix nimirum gentilitas, quam ita summus mundi princeps Dei filius sic adamauit, vt ex illa sponsam Ecclesiam Christianam elegerit, & fideles ex eadem filios procrearit.

Christus Ecclesiæ ex gentibus sponsus. — *Psal. 8.*

SECTIO VII.

Egressus est itaque Ioseph ad terram Aegypti (Triginta autem annorum erat quando stetit in conspectu regis Pharaonis) & circuiuit omnes regiones Aegypti. Venítque fortilitas septem annorum: & in manipulos redactæ segetes congregatæ sunt in horrea Aegypti. Omnis etiam frugum abundantia in singulis vrbibus condita est. Tantáque fuit abundantia tritici, vt arenæ maris coæquaretur, & copia mensuram excederet. Nati sunt autem Ioseph filij duo antequam veniret fames: quos peperit ei Asenath filia Putiphare sacerdotis Heliopoleos. Vocauítque nomen primogeniti, Manasses, dicens: Obliuisci me fecit Deus omnium laborum meorum, & domus patris mei. Nomen quoque secundi appellauit Ephraim, dicens: Crescere me fecit Deus in terra paupertatis meæ. Igitur transactis septem vbertatis annis, qui fuerant in Aegypto: Cœperunt venire septem anni inopiæ: quos prædixerat Ioseph: & in vniuerso orbe fames præualuit, in cuncta autem terra Aegypti panis erat. Qua esuriente, clamauit populus ad Pharaonem,

raonem, alimenta petens. Quibus ille respondit: Ite ad Ioseph: & quidquid ipse vobis dixerit, facite. Crescebat autem quotidie fames in omni terra: aperuítque Ioseph vniuersa horrea, & vendebat Aegyptiis: nam & illos oppresserat fames. Omnésque prouinciæ veniebant in Aegyptum, vt emerent escas, & malum inopiæ temperarent.

1. BIs in Hebræo ponitur: Triginta annorum erat Ioseph: at interpres putauit satis esse, quòd semel id poneretur. Apta quidem ætas sapientiæ, quæ maximè ad regendum expetitur, quam etiam Christus Dominus ipsamet æterni Patris sapientia expectauit ad prædicandi officium exercendum; suæque personæ diuinitatem per admiranda virtutum opera, & nullis antè seculis visa miracula declarandam. Regi debet potiùs, quàm regere adolescens: Sibi, ne lasciuiat, frænos iniicere, quàm alios ad virtutem docendo stimulos adhibere. Illa siquidem ætas ad malum procliuis frænari indignatur; regi non patitur; sed vti lasciuire gaudet, sic grauitatem odit, & grauem senem velut censorem exhorret: testatur id ipsum sanctissimus Iob prioris suæ felicitatis tempora recensens. *Videbant me iuuenes, & abscondebantur.* Iob 29. scilicet explicat S. Thom. *Iuuenes ad peccata procliues abscondebantur, quasi meum iudicium formidantes.* Vti exoriente sole diffugiunt nubeculæ, disparent tenebræ; sic ad vultum sanctissimi Iob, (vbi se prodebat in publicum) lasciuia, garrulitas, intemperantia, lusúsque adolescentium euanescebant: pudor, doctrina, flagellúmque iuuenibus erant grauitas oris, canicies, senium, & illa in omnibus viri iusti matura confirmatio.

Iuuenis regatur non regat.

Iob.29. S. Thom.

Iuuenilis lasciuia perstringitur à senili grauitate.

2. O quantum inest crudi, maligníque humoris tam flori, quàm herbæ priorum ætatum, non sine grandi labore industriáque exsiccandum: Senex erat idem Iob cùm Deum suatum afflictionum autorem alloqueretur: *Stipulam siccam persequeris, consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ.* Iob. 13. *Homo quidem* (declarat S. Thomas) *in iuuentute comparatur herbæ virenti, sed in senectute stipulæ siccæ. Punire autem hominem in senectute pro peccatis adolescentiæ idem videtur, ac si quis pro defectu herbæ virentis desæuiret in stipulam.* Nimirum luxuries herbarum videtur quodammodo castigari, eluíque ariditate paleæ, atque stipularum. Sic etiam intemperantiam iuuentutis morbida vt plurimum senectus castigat. Itaque vt in senibus est prudentia; sic illa ætas, & maturiori etiam, quàm iuuentus, ad regendum multò aptior esse solet. Quod quidē Deus ipse rerum omniumiudex, æstimatórque æquissimus docuit, cùm Moysi egregio quidem rectori Hebræorum socios ac participes regiminis è populo senes adiunxit. *Congrega* (inquit) *mihi quinquaginta viros de senibus Israel & auferam de spiritu tuo tradámque eis; vt sustentent tecum onus populi.* Num. 11. satis quidem videbatur spiritus ille à Domino datus cuiuscunque ætatis hominibus, etiam adolescentibus, vt prudenter pollent regere: cæterùm ætatis maturitas huic muneri obeundo sic necessaria est, vt etiam ab ipso Deo exigatur.

Crudus & malignus humor in ætate iuuenili.

Iob 13. S. Thom.

Castigatur mala iuuētus in morbida senectute.

Iuuentus ad regendum inepta.

Num. 11.

Ad regendum senectus exigitur.

3. Sed quid est Domine, quod de spiritu serui tui, Moysis aufers, vt quinquaginta senibus communices? nunquid spirituum tam pauper es Domine, vt spiritum, quem Moysi dedisti, in alios dispertire necesse sit? An verò ita copiosus est vnius hominis spiritus, vt per quinquaginta

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

A viros abundè possit diuidi? Ad hæc omnia respondet egregiè S. P. Damian. hunc eundem locum explicans in hunc modum: *Auferam* (inquit Dominus) *& tradam, vt ostenderet, quia non homo hominis Spiritum sanctum tradidit: sed solus ipse qui est: qui prout vult, gratiæ suæ dona distribuit. In eo sanè, quòd de spiritu Moysis tolli dicitur, atque aliis dari; nullum Moysis dispendium spiritus pertulisse credendus est.* Iraque non Moyses illis senioribus suum ipse spiritum communicare potuit, sed solus ipse dator spirituum Deus. Verùm adhuc addubites quî fieri posset, vt sine dispendio Moysis de spiritu illius spiritum senioribus Deus distribuerit? declarat id ipsum egregiè Cardinalis; *Velut si ab ardente lucernâ lumen quælibet materia mutuetur, nullo propter hoc proprij splendoris detrimento lucerna minuetur.* lib. gratiss. cap. 14. Cedit hoc etiam in laudem Moysis, cuius in regendo populum spiritus dignus ab ipso Deo haberetur, quem tot in ætate illa grandæua, & imitarentur, & imbiberent ad onus regendi simul cum seniore Moyse sanctè feliciterque portandum.

S. P. Dam.

Quod proximo communicamus, nobis non auferimus.

Vt lux de lucerna, sic gratis bona communicamus.

S. P. Dam.

Egregium in Moyse donum regiminis.

4. Non talem, ac tantum in iuuene aliquo spiritum, nec similiter iuuenem ad regendos populos susceptum à Deo inuenies nisi fortè Salomon regnum adhuc iuuenis suscepit. Dubitanter loquor; quoniam etsi Salomon regnum aggressus in Gabaon post sacrificium Deo sanctè oblatum deprecando dixerit: *Ego sum puer paruulus, & ignorans ingressum, & egressum meum.* 3. Reg. 3. fortassis pro humilitate sic locutus videbitur: nam anteà pater eius Dauid sub mortem cùm multa filio commendaret, adiecit: *Vir autem sapiens es, vt scias quæ facies.* cap. 2. Vbi sapientiæ virilem ac maturam ætatem adiungit. Eundem verò appellauit paulò antequàm moreretur, puerum, & tenellum, 1. Paralip. cap. 29. quod tamen ex paterno affectu dictum potest intelligi: quòd si ætate puer fuit Salomon, cùm sublatus in Regem est (testatur S. Hieronym. in 3. Isaiæ ad illa verba: *Dabo pueros*) duodennis cœpit imperium: hoc ipsum tamen ipse confirmatur in lib. Eccles. ita scribens: *Væ tibi terra, cuius Rex puer est, & principes manè comedunt.* cap. 10. idémque posteà interminatus est Dominus Hebræorum populo: *Dabo pueros principes eorum, & effœminati dominabuntur eis.* Isai. cap. 3. Nihil planè ab immatura (vt plurimum) ætate sperari potest; præstatíque solet prudenter grauitérque in regendo alios, faciendum: *Ob hanc causam reor* (inquit S. Hieron.) *& adolescentulas viduas iuberi ab Apostolo, vt accipiant maritos. Nec Ecclesiasticis vidua sustentatur alimentis, nisi sexaginta annorum est; & maturitatem habet morum pariter, & ætatis.* in cap. 3. Isai. Adeò æstimatur, & exigitur maturior ætas ad regendum, vt etiam viduæ, quæ quia pauperes, & quæ veluti matres iunioribus exemplo haberentur, ab Ecclesia sustentandæ, non eligi consueuerint, nisi moribus graues, & annis grandæuæ.

Salomō virili ætate regnum suscepit.

3. Reg. 3.

3. Reg. 2.

S. Hieron. Isai. 3.

Eccles. 10.

Inepta iuuentus ad regendum. Isai. 3.

S. Hieron.

Viduæ annis & moribus graues.

5. Quid si propterea infelicissimum tandem exitum suo imperio Salomon habuit? Paulatim quippe imperij libertate puer illusus eò tandem deductus est, vt compluribus è gentilitate vxoribus copulatus, quò illis morem gereret excetãda gentium idola coluerit; iisdémque vicina Hierosolymæ, in qua templū augustissimum vero Deo construxerat, extruere delubra non dubitarit; quo factum est vt in sempiternū periisse Salomonem, non leuis suspicio sit. Scio equidē hac de re inter patres doctorésque celebrem esse controuersiam.

Salomon annis immaturus ad regnum cœruit infeliciter.

quod tandem Salomon egerit pœnitentiam; affirmat S. Hieron. ita scribens: *Peccauit Salomon, & offendit Deum, licèt posteà egerit pœnitentiam scribens Prouerbia, in quibus ait nouissimè ego egi pœnitentiam, & respexi vt eligerem disciplinam.* Prou. 24. Id ipsum affirmat S. Cyrill. & alij. Cæterùm vulgata, quam sequimur, habet: *Posui in corde meo,* pro quo LXX. vertunt: *Egi pœnitentiam.* Ad hæc Lyran. in 2. Reg. cap. 7. contrà differit: *Quod* (inquiens:) *Salomon in fine pœnituit, mihi est valdè dubium, quia si verè pœnituisset, cùm esset Rex valdè potens, cui nullus de populo ausus fuisset contradicere, destruxisset templa idolorum, quæ ædificauerat; quod tamen non fecit, quia steterunt vsque ad tempus Iosiæ Regis; vt habetur* 4. Reg. cap. 23. At quod egerit pœnitentiam, videtur colligi ex 2. Reg. cap. 7. vbi Dominus de Salomone disserens cum Dauide adiungit: *Misericordiam meam non auferam ab eo, sicut abstuli à Saul, quem amoui à facie mea.* 2. Reg. 7. Respondet Lyra: *Non ex hoc loco potest efficaciter argui de misericordia Dei circa Salomonem, nisi quantum ad temporale regnum, quod non fuit ab eo, nec à filiis eius totaliter ablatum, sicut fuit à Saule.*

S. Hieron. | Prou. 24. | *Salomõ non egit pœnitentiam.* | Lyra. | 4. Reg. 23. | *Fana idolorum cõstruxit, nec tamen destruxit Salomõ.* | 2. Reg. 7. | Lyra.

6. Quod autem Iosias fana idolorum à Salomone quondam extructa destruxerit, ita scribitur: *Excelsa, quæ erant in Hierusalem quæ ædificauerat Salomon Rex Astaroth idolo Sidoniorum, & Chamos offensioni Moab, & Melchom abominationi filiorum Ammon; polluit Rex & contriuit statuas.* 4. Reg. 23. Ad quem locum egregiè adstipularunt Rabb. Euch. *Admisso idololatriæ scelere, nunquã perfectè pœnituit. Si enim verè pœnituisset sat egisset ante omnia, vt idola, quæ ædificauerat, de ciuitate tollerentur, & nõ in scãdalum stultorum, quæ ipse cùm esset sapientissimus, erronea fecerat, quasi sapienter facta relinqueret.* Validum sanè argumentum, quo ostenditur debitam & perfectam Salomonis pœnitentiam non fuisse; quippe cùm ille debuerit sub peccato mortali tam graue, támque execrandum tollere scandalum, destructisque idolis suam profiteri fidem; & commendare pœnitentiam: atque adeò potuerit vti Rex, cui nemo resisteret; & per tempus etiam ante suum obitum, quod vti habuit ad libros de diuinis componendos, sic ad euertenda idola, vel vno tantùm Regis indicto verbo, habuisse conuincitur.

4. Reg. 23. | Rabban. | Euchet.

7. Quod verò citatur de Prouerbiis, cùm in vulgata non habeatur, non euincit: ac fortasse sensus ille non fuit ex primæua LXX. interpretum versione, sed à Rabbinis in fauorem suæ gentis inductus; quã illi fallacia non semel vsi comprehenduntur. Hæc fuerint vtramque in partem obiter disputata; definire autem quid vero similius sit, non est huius loci; tametsi argumentum illud Lyrani, & aliorum mihi dubium faciat, ac timorem incutiat. Quòd verò Deus permiserit, vt tam fœdè corrueret Salomon, suspicari possumus superbiam in causa fuisse; cùm scilicet puer imperium inierit, totóque vitæ suæ tempore sine auriga, sine rectore patre, cui obediret in regio fastu, deliciisque Rex supremus permansisset. Ob hãc enim causam Apostolus ad Ecclesiasticã præfecturam, nõ admittit Neophytum, 1. Tim. 3. *Quia* (declarat S. Hieron.) *paruulus in fide est. Ne elatus in iudicium incidat diaboli: iudicium autẽ diaboli nullum est aliud nisi superbia, propter quam de cœlestibus cecidit.* in cap. 3 Isaiæ. tam verò paruuli fide, quàm ætate superbire solent; vbi ad honorẽ efferuntur.

Iuuenis in fide, vel ætate ad dignitatem nõ efferatur. | 1. Tim. 3. | S. Hieron.

8. *Circuiuit omnes regiones Ægypti.*] Vt muneri suo in bonum publicum totius Ægypti satisfaceret, ante omnia totam illam regionem peragrauit, & cum imperio supremus gubernator obiuit;

A sic in singulis ciuitatibus, oppidis, castellis, vicisque diligentissimè prouidit, prudentissiméque decreuit, quid tandem faciendum esset, vt in proxima rerum omnium abundantia colligeretur, ac seruaretur, quod subsecuturæ deinde calamitati subsidium esse posset. Vtinam sic principes regna sua per seipsos obirent? quantò feliciùs cuncta procederent? Sanctiùs administraretur iustitia, sontes punirentur, impedirentur flagitia; miselli, & pusilli quietiùs viuerent; aureum profectò seculum videretur. Hoc ipsum legimus fieri solitum in primæua illa beatáque Lusitanici regni ætate, cùm totam frequenter prouinciam obeunte magno Alphonso primo, & maximo nostrorum Regum, pax, iustitia, fides, ac reliquæ virtutes in Lusitania floruerunt. B Tunc ad præsentiam tanti Regis, quæcunque facinora maturè, iustéque punita toti deinde regno fuerunt exemplo, præterquàm quòd eâ ratione litium, quæ in immensum quotidie succrescunt, infausta omnino radix præcidebatur.

Regnum per se obeat Rex. | *Sanctus, felixque Lusitaniæ status sub Rege primo.*

9. At quod de Regibus, & principibus secularibus dicimus, maiore quidem iure ab Episcopis, & prælatis Ecclesiasticis exigitur. Nec putent satis superque factũ esse muneri suo, quòd per suos legatos, & visitatores id præstent. Non isti sunt pastores, sed pastorũ famuli; sunt mercenarij; nec pertinet ad eos de ouibus, vti Dominus dixit Ioan. 10. parúmque proinde, aut nihil efficiũt, tandem in extirpandis vitiis, in confirmanda salute C animarum; quas sibi à Deo non commissas esse nouerunt. Explicari non potest, quod euidenter comprobat experientia, quantum iuuet, quantum efficiat ipsius, qui suam inuisit prouinciam, prælati præsentia. Hanc ipsam Propheta Dei tandem in mundum venturi præsentiam, qui cum hominibus conuersatus salutare posset perditis rebus remedium afferre, sapienter sanctéque expetit ita deprecatus: *Tempus faciendi Domine, dissipauerunt legem tuam.* Psal. 118. *Non iubendi* (animaduertit S. Ambros.) *sed faciendi, inquit, quia non legatus, neque nuncius; sed Dominus saluaturus erat populum suum.* ser. 16. in Psal. 118. Prælatus quidem dum visitat, saluti ouium suarum curandæ intendit; legatus exossãdo gregi, deglubendis ouibus, exhauriẽdo D illatũ sanguini, ad suffarcinendã crumenã studet.

Visitet suã prouinciam prælatus. | Ioan. 10. | *Visitatores parum aut nihil efficiunt.* | *Messiæ aduentus, & præsentia in remedium mundi expetitur.* | Psal. 118. | S. Ambr. | *Visitatores congerendæ pecuniæ student.*

10. At quia prælato id valde laboriosum est, idcircò S. Bern. hominem ab onere suæ dignitatis, & ab egregio istiusmodi laboris emolumento sic exhortatur. *Agnosce hæreditatem tuã in Christi cruce. Si labor terret, merces inuitet. Exi in agrum Domini, & considera. Vides regiones si non sunt magis siccæ ad ignẽ, quàm ad messem.* lib. 2. ad Eugen. Hæres Christi prælatus, non accepit gloriosam Domini portandam in capite coronam, sed baiulantis ad Caluariam humeris sustinẽdam crucem. Nam quorsum obeuntes episcopatum pastores Ecclesiæ sublatam præferunt ex argento crucem, nisi vt moneantur suam in Christi cruce ad patiendum, & (si opus fuerit) ad moriẽdum, esse tam dignitatẽ, E quàm hæreditatem. At (inquies) multis & grauibus distentus curis, & morbo interdum præpeditus obire non potest episcopatum Pontifex. Benè: sed tunc ita vigilanter prudentérque prouideat in visitatorum electione, quos mittat ad laborandum in vinea Christi, non ad ditescendum in aurifodinis. *Eligat igitur eos* (vti apponit S. Ber.) *qui missi post aurum non abeant, sed Christum sequantur; qui quæstum legationem non æstiment, nec requirant datum, sed fructum: qui marsupia non exhauriant, sed corda reficiant, & crimina corrigant, famæ prouideant suæ, non inuideant alienæ: qui redeãt fatigati quidem, sed* non

S. Bern. | *Inuitatur & cogitur Episcopus ad visitandum diœcesim.* | *Episcopus Christi hæres ad baiulãdam Crucem.* | *Episcopi sublatam præferunt Crucem.* | *Visitatores non ad ditescendum, sed ad laborãdum mittuntur.* | S. Bern.

non suffarcinati. 4. de consid. cap. 4. Queruntur, dolentque nonnunquam ciuitates, integræque prouinciæ, quòd non visitatores animarum ad se mittantur, sed depeculatores pecuniarum; & pro sacerdotibus Verres ipsos, & verricula in direptionem miserorum patiantur.

Visitatores interdum Verres & verricula.

11. Quid quòd aliqui contra omne fas iúsque suas derelinquunt oues, deserunt Ecclesias, quarum sunt sponsi ac pastores: atque in aulis principum, & Regum aut vanis, saltémque alienis seculi negotiis distenti, aut maiorum adhuc, & pinguiorum episcopatuum ambitione occupati annos integros consumunt? Bonos (inquiunt) reliquimus nostrarum Ecclesiarum gubernatores, nostri muneris præsentiæque vicarios. O error! ô fraus! ô dementia! meminerint, quid Moysi contigerit. Non quidem per annos, aut menses, sed per dies tantùm pauculos abfuit à suo populo, non quidem ad vana rerum studia, vel dignitatum ambitionem accitus sponté ve deductus; sed ab ipso Deo ad recipiendam legem vocatus, & cum Deo familiariter sanctéque versatus: dein sui vicarium, qui populum regeret Aaronem (quo nullus tunc ad id muneris, aptior, & sanctior) reliquit. At huic tanto viro inuerecundi, & iniurij sic extiterunt subditi; vt ab eo vitulos aureos, quos adorarent, petere, impetraréque ausi fuerint. Exod. 32. Non timent, non reuerentur Aaronem vicarium, sed Moysen prælatum Hebræi. Præsentiam pastoris metuunt, colúmque oues; at præsente mercenario petulantissimè sese gerunt, & vitulos pro Deo venerantur.

Pudor est prælatos à suis Ecclesiis abesse; in aulis principum versari.

Absente prælato vicary præsentia nihil efficit.

Absente Moyse populus in idololatriã detrusus. Exod. 32.

12. Pudeat animarum rectores domi se continere, otióque languescere; cùm Ioseph pro alendis Ægyptiis totum illud regnum diligenter obierit: nouerintque nullum grauius esse, quàm animarum dispendium; nullàque proinde in re alia maiorem & curam, & vigilantiam, quàm in fouendis, tutandísque & pascendis animabus subditorum collocari debere. Illud S. Bernardi lectitent ac reformident. *Quid (inquit) ego infelix quò me vertam, si tantum thesaurum; si pretiosum depositum istud; quod sibi Christus sanguine proprio pretiosius indicauit, contigerit negligentius custodire?* Optimè quidem hoc argumento, & periculosum prælati munus demonstrat, & qualem præstare debeat zelum animarum; pro quarum salute Deus homo suam tradidit vitam, suum profudit sanguinem. Aliter etiam idem conuincit: *Si stillantẽ (inquiens) in cruce Domini sanguinem collegissem, essetque repositus penes me in vase vitreo, quod & portari sæpius oporteret; quid animi habiturus essem in discrimine tanto?* profectò summâ vigilantiâ, milléque oculis, & immensa pietate opus esset ad seruandũ Christi Domini sanguine plenum ex vitro fragili vasculum: at vnusquisque nostrum verè dici potest & thesaurus meritorum, & vasculum sanguinis Christi: Vtrunque verò versandum, portandũ, seruandum prælati ab ipso suscipiunt. *Et certè* (colligit egregiè idem Bern.) *id seruandum accepi; pro quo mercator non insipiens (ipsa vtique sapientia) sanguinem illum dedit: sed & habeo thesaurum istum in vasis fictilibus, & quibus multò plura, quàm vitreis imminere pericula videantur.* ser. 3. Aduent. A periculis demum commendatur prælatis custodia thesauri, & sanguinis Christi, quippe cùm vterque in hominibus, quos regendos susceperunt, vitro ipso fragilioribus latere, seruarique videantur.

Incomparabile damnũ animarum.

S. Bern. Pretiosum animarum depositum habet episcopus.

D. Bern. Mira diligentia, curáque in zelo animarum à Prælato adhibenda.

Quisque nostrũ thesaurus meritorum, & vas sanguinis Christi. S. Bern. Multò plura quàm vitri, animarum pericula.

13. *Nati sunt Ioseph filij duo, antequam veniret fames.*] Aduenit igitur tanta in Ægypto frugum vbertas; quanta in retroactis ætatibus visa non fuerat: hoc est enim, quod dicitur, ita vt copia mensuram excederet annorum scilicet præcedentium etiam fertilissimorum: Denique non nisi per insignem hyperbolem explicari potest; vt scilicet collectarum frugum abundantia immensis arenarum in litore cumulis par esse videretur. Ad hæc præter granaria, in quibus triticum condi, & seruari iussum est, horrea quæ supererant, aut etiam constructa denuò sunt, manipulorum aceruis repleta fuerunt; vt postmodum excussum inde triticum venienti subinde sterilitati mederetur: siquidem melius grana hoc modo conseruantur, quàm à paleis excussa; cùm iuxta philosophiã vnaquæque res meliùs in loco proprio conseruetur. Hoc autem de quinta frugum parte intelligendum est, quam duntaxat conseruandam iusserat Ioseph. Reposita igitur sunt intra ciuitates in annos famis profutura ea præcipuè frumenta, quę circum quamlibet vrbem munitiorem creuerant; intra illam scilicet reponebantur custodienda; ne vel hostium eruptione, vel esurientium tumultu per violentiam, & temerè diriperentur. Quare frumenta, quæ nascebantur circumcirca in territorio vnius ciuitatis, in eadem pro ipsius victu seruabantur; nec frugum vnius ciuitatis ad victum aliarum fieri poterat transportatio.

14. Porrò autem hac ipsa, quam descripsimus inaudita frugum abundantia, per septem integros annos perdurante suscepit Ioseph ex Azeneth vxore sua duos filios; quibus ipsemet imposuit nomina talis notæ; vt velut in propriam illorum carnem inscriberet misericordias Domini, perpetuò deinde meminisse posset beneficiorum Dei: primum siquidem vocauit Manassen, alterum Ephraim, ille Hebr. dicitur מְנַשֶּׁה *Menasseh* à radice נָשָׁה *nassah, obliuisci*: Ephraim fructificatio, augmentum à radice פָּרָה *parâ, multiplicare, augere, fructificare.* Primo igitur liberorum nato nomen indidit obliuionem; eò quòd sit oblitus laborum suorum. Non quòd filius ille patrem fecerit obliuisci laborum omnium, quos passus anteà fuerat; sed cùm iam post exactos labores seruitutis, & carceris se videat in summa rerum omnium felicitate constitutum; quod prioris infelicitatis vel ipsam etiam memoriam prorsus ab animo aboleuerit, Deo ipsi à quo tantum acceperit beneficium, gratias immortales, & ipse perenniter agat, & à posteris consequenter agi desideret: viua semper in omne æuum, per illud nomen primogenito suo inditum diuini beneficij recordatione. Benè idcircò S. Chrysost. animaduertit: *Attende hic viri religionem, & pietatem, quoniam vocabulo filij memoriam omnium indidit, vt perpetuò gratias ageret, & qui ex se natus erat propter suam appellationem scire posset certamina, & patientiam, qua iustus perferens in tantam peruenit gloriam.* homil. 64. in Gen. voluit etiam Ioseph vt nati, ac posteri nomen illud obliuionis primogenito inditum obseruantes admirabilem sui parentis recolerent, atq; imitarentur patientiam; vti suo Troianus filio dixit. *Disce puer virtutem ex me verúmque laborem.* Atque adeò addiscerent, quàm sit Deo grata hominíque fructuosa laborum patientia; quippe cùm Ioseph suæ tribus conditori tantam etiam in mundo pepererit felicitatem. At nulla esse maior, aut fingi potest merces patientiæ, quàm quæ in illis Domini verbis exprimitur: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Luc. 21. Possessio animæ salus est animæ sempiterna; vti dispendium animæ, sempiterna est animæ damnatio; at nec illâ quid felicius; nec istâ quid infelicius.

Iustis proprium est, vt beneficia Dei semper meminerint.

S. Chrys.

Parentum virtutes hæreditas filiorum. Æneid.

Certus & magnus patientiæ fructus.

Luc. 21.

15. At potest etiam intelligi facta obliuio laborum ab ingenti illo gaudio, quod sine dubio habuit Ioseph in primogeniti sui ortu. Quem sensum excipiens S. Ambros. de Christo Domino per Ioseph significato ita disserit: *Quis ex gentibus accepit vxorem, nisi qui Ecclesiam ex nationibus sibi congregauit, & suscepit ex ea filium Manassen, per quem oblitus est omnes dolores suos; quos habuit de sacrilegiis Iudæorum?* lib. de Ioseph cap. 7. Non est tanti pretij, tantique honoris domus Iacob in qua natus, deinde flagellatus & crucifixus Dominus IESVS fuit, vt gloriosam iam nunc vitam agenti regnantique super omne quod creatum est, aliquâ ratione diminuat, eò quòd amissa vel relicta potiùs a Christo Domino sit. Natus est nostro Ioseph mundum cum imperio & maiestate gubernanti filius, nimirum ad veri Dei fidem conuersus ex omnibus gentibus; quæ sub cœlo sunt, Christianorum populus; ob huiusce filij gloriosum ortum oblitus est Dominus suorum omnium dolorum; nec æstimat Iudaicum sibi periisse populum, cùm illo pereunte Christianum fuerit elucratus. Nullum Deo est ex nostris dispendiis detrimentum; nullum ex nostris lucris emolumentum. Amisit Synagogam! quid inde? ditiorem sibi, & gloriosiorem ex gentibus fecit Ecclesiam.

S. Ambr.

Non æstimat Christus damnum Iudaici, præ lucro Christiani populi.

16. Id quidem suo illo triumphali carmine Propheta concinuit: *Posuit flumina in desertum, & exitus aquarum in sitim; terram fructiferam in salsuginem a malitia inhabitantium in ea.* Abachuh 3. En Synagoga Iudæorũ; vbi flumina, vbi exitus aquarum, vbi summa rerum omnium abundantia, lactis, mellisque perennis scaturigo; videlicet veri Dei cognitio, fidésque & religio, templum, sacrificia, lex & mandata, Prophetæ, Patriarchæ, cœlestium mysteriorum reuelationes, & Dei ipsius in mundum venturi promissiones. At Iudæorum eò vsque increuit malitia, & impietas, vt insurrexerint aduersus Christum Domini, eúmque irrisum, & flagellatum patibulo affixerint. Sequitur ergo tantæ impietatis supplicium: Terram fructiferam in salsuginem; quo scilicet proditorũ ædes puniri solent, vt disseminato sale conspergantur ad sempiternam damnationis memoriam. Redacta igitur est Iudæorum Synagoga in tantã, támque immedicabilem bonorum omnium, quibus anteà circumfluebat, sterilitatem; ac si æternæ damnationis superiniecto sale conspersa fuerit; quâ sterilitatis pœnâ, vel ipsum quoque Iudaicæ regionis solum ac cœlum diuinitùs ita percussum esse perhibent; vt quæ olim regio lacte melléque manauerit, nunc rerum omnium infœcunda esse videatur.

Abac. 3.

Æterna dãnatio Iudaicæ impietatis.

Iudea perpetua sterilitatis dãnata.

17. Huius verò populi iacturam abundè compensauit inæstimabile lucrũ ex conuersione gentium, vti adiungit Propheta: *Posuit desertum in stagna aquarum, & terram sine aqua in exitus aquarum.* ibid. Nimirum Christus Dominus promulgato per gentes suo Euangelio ex ipso gentilitatis deserto; vbi anteà rerum cœlestium summa sterilitas; stagna, piscinas, lacus, fluuios fecit aquarum, ipsámque gentilium terram, in qua nullius boni ad gratiam vel tantillum germen oriebatur, immensis, ac perennibus subindè cœlestium donorũ irrigata, & fœcundata profluuiis in pulcherrimam, & locupletissimam iustorum hominum segetem pullulauit. Quàm verò gratum Domino istud ex Christiana Ecclesia emolumentum fuerit, ipsemet contestatur: *Quia nunc vidi in oculis meis.* Zachar. 9. Non dicit quid viderit, sed cùm de gentium conuersione apertum ibi sit vaticinium; rectè S. Hieron. animaduertit: *Vidit Dominus vocationem gentium, & Ecclesiæ securitatem.* ibid. *Nunc vidi* (inquit Dominus) ac si anteà nihil suis oculis dignum vidisset: At Ecclesia Christiana de gentibus ad Deum conuersis tam miram habeat pulchritudinem, vt Dei oculos teneat, vocem (liceat dicere) admirantis contineat, vt illud tantùm exprimat: *Quia vidi*, transfert Chald. *Quia nunc conspicuam feci potentiam meam, vt benefaciam.* Eò quòd *vbi abundauit delictum superabundauit & gratia*, ad Rom. 5. suæ nimirum Dominus ad nobis litandam, & locupletandam Christianorum Ecclesiã, explicauit diuitias bonitatis; suæ misericordiæ thesauros effudit; suam demonstrauit omnipotentiam. Admiremur etiam, paritérque veneremur immensam Dei benignitatem quæ suam non in puniendo; sed in benefaciendo conspicuam facit potentiam; eóque se potentiorem ostendit, quò largiorem præstat misericordiam.

Abac. 3.

Immensum Christi lucrum ex cõuersione gẽtium.

Zach. 9.

D. Hier.

Magna Christi gloria Christianorum Ecclesia.

ad Rom. 5.

Suam Dei in miserẽdo potentiam commendat.

18. Manassen igitur, hoc est, obliuionem vocat Ioseph filium primogenitum. Nec id mirum; vti enim homines quandiu, nec domum, nec vxorẽ, nec filios habent; & patriæ regionis, & paternæ domus tenerum habent affectum, dulcémque memoriam: sic vbi patres familiàs sunt, nec suos curant parentes, nec paternos lares, nataléque solũ, aut in affectu, aut in memoria deinceps conseruant: propria quippe familia necessitudinũ omnium ingerit obliuionem. Prætereà illud etiã optimè à Procopio in Manasse mysterium inuolutũ euoluitur: *Manasses* (inquit) *obliuionem malorum, & periculorum; Ephraim significat incrementum, & latitudinem. Nam quasi ex sancta matre Ecclesia gentiles, qui inter filios regni censi sunt, procrearunt fructus, & obliuio rerum aduersarum illis inducitur: obliuiscentur enim tribulationis suæ primæ; nec ascendet in cor ipsorũ. Nam supra caput illorum est laus, exultatio, & lætitia apprehendit eos: profugit dolor, & luctus: venient igitur procedente tempore in obliuionem malorum.* Itaque per Iosephum significatur fidelis, qui fructus bonorum operum generat, quibus duæ simul videntur innexæ laborum & tolerãtia & obliuio: patientur iusti multa, & grauia in studio, agonéque virtutis, sed felices tamen, quibus tanta succedet præmiorum felicitas, vt obliuionem faciat omnium; quæ in vita passi fuerunt. *Ephraim deinde generant iusti: Accipient enim incrementum ex terrenis in cœlestia, ex corruptione in immortalitatem, ex ignominiã in gloriam, ex infirmitate in fortitudinem translati.* hæc Procop. de iustorum incrementis per Ephraim significatis. At S. Ambr. cùm de Christi Domini incarnatione mysterium intelligat, Ephraim significatum sic explicat: *Suscepit Dominus alium quoque filium Ephrem, per cuius profectũ claruit, quòd suscepta in carne humilitas & diuinitatem non humiliauit, & gloriam cumulauit.* c. 7. Fuit quippe incarnatio Verbi tam gloriosa Deo, vt per eam vera Dei gentibus tot per secula ignoti cognitio communicata fuerit; & summa ipsius diuinitatis attributa luculenter hominibus manifestata patuerint.

Coniugium parit obliuionem omnium aliarũ necessitudinum.

Procop.

Cœlestis beatitudo præteritorũ laborum ingerit obliuionem.

Iusti in virtutibus & ad præmium incrementa.

Procop.

D. Ambros.

Gloriosa Deo fuit incarnatio.

19. *Clamauit populus.*] Exactam denique septennij fertilitatem, quantam scilicet nullâ vnquam ætate viderat Ægyptus, extrema omnium frugum per integrum deinceps septennium sterilitas excepit; ex hac subinde non in sola Ægypto, sed in vicinis etiam ac remotis terrarum regionibus fœda tempestas famis subsecuta est. Loquor autem cum Hieronym. qui sãà illã in oratione sic lamentatur: *Pellis nostra quasi clibanus exusta est à facie tempestatum famis.* Hieron. orat. Furit enim fames, vti maris tempestas, violentissimè

Fames vti tempestas omnia turbat.

Hieron. in orat.

fine conutit miferam hominis fragilitatem, mentem excæcat, iudicium offundit, lucem adimit, excusso denique rationis gubernaculo fractam corporis nauim, aut in profundum deprimit, aut allidit ad saxa. Legunt alij: *à facie horrorum*: alij, *à facie plagarum famis*; profectò fames vsque adeò torquet affligitque hominem, vt nihil æquè doleat miser, quàm rabidâ fame multos per dies laniari. Pulchrè illud in hanc sententiam scriptum est à S. Basil. *Humanarum calamitatum caput est fames, cuiusuis mortis genere duriorem afferens finem.* sic ille. Nam cætera mortis genera breui hominem conficiunt, breuique torquent, citóque deficiunt: *At famis* (adiungit) *diuturnius malum ociùs torquet, lentius tabefacit, sensim occidit.* homil. 8. Pulchrè illa lecta habet: *à facie horrorum famis.* Nihil enim sic exhorremus, ac famem vtique membrorum omnium corporis generale tormentum. Nihil tam aspectui sese obiectat horribile, ac formidandum, vti homines fame confecti: quod ita describit S. Basil. *Coloris flos sanguine deficiente refugit, pallor ac liuor insurgit, genua infirma ac per vim tracta conspiciuntur: Vox tenuis, & imbecillis; oculi infirmi in suis cauis, non secus thecis reconditi, quàm in putaminibus nuces visuntur: ossa tantum pelle operta. Venter vacuus ac collapsus tumore, viscerúmque solitâ productione caret, ac dorsi tantum ossibus sustentatur, & hæret.*

Grauissimè cruciat fames. S.Basilius.
S.Basil. *Fames membrorum omnium vniuersale tormentum.*
S.Basil. *Descriptio famis.*

20. *A facie plagarum famis.* Legunt alij: tota scilicet Resp. vbi grassatur fames, plagis concisa, laceratáque visitur: & (quod magis deplorandum) ipsæ quoque animæ plagarum famis sentiunt atrocitatem; quam Propheta sic lamentatur. *Nunquid non coram oculis nostris alimenta perierunt; de domo Dei nostri lætitia, & exultatio?* Ioël. 1. Quod enim ita ordinetur litera, patet ex lect. L X X. *ante oculos nostros alimenta perierunt, de domo Dei nostri lætitia, & gaudium.* Quasi dicat etiam in ipsa domo Dei sentitur famis violentia. Virtutes nimirum, quæ sunt ornamenta Ecclesiæ; ob famis calamitatem debilitantur, triumphantibus interim vitiis, quibus ipsa fames subministrat alimentum: furta, & rapinæ ad congerendum victum, vbique desæuiunt: expugnatur honestarum mulierum pudicitia, & pro frustulo panis infelicium corpora prostituuntur. Iccircò statim adiungit: *Computruerunt iumenta in stercore suo.* ibid. Conuulsæ nimirum tempestate famis, quæ alioqui puram seruarent pudicitiam in volutabrum turpitudinis ad emerendum corpori victum sese misellæ fœminæ proiecerunt.

Fames plagarum tormentum.
Ioël. 1.
Fames exitium corporis & animæ.
Ioël. 1. *Fame vitia regnant, virtutes debilitantur.*

21. *Clamauit populus ad Pharaonem.*] Aureum planè adhuc seculum vigebat: ibant siquidem ad Regem vt panem præberet. Nec enim illâ ætate Reges tam domini, quàm suorum subditorum parentes habebantur; nec augendis replendísque regiæ maiestatis ærariis, sed subleuandæ subditorum inopiæ curam omnem, studiúmque impendebant. Ad quam principum illis seculis erga subditos benignitatem videtur allusisse Propheta illis verbis: *Apprehendet vir fratrem suum: vestimentum tibi est, princeps esto noster: & respondebit: non sum medicus, & in domo mea non est panis, neque vestimentum; nolite constituere me principem populi.* Isai. 3. Vaticinium est extremæ calamitatis Iudæorum; qui ciborum rerúmque aliarum omnium penuriâ; præsertim cùm à Tito Vespasiano (vti declarat S. Hieron.) obsiderentur, miseri laborabant, vt obuium quemque meliori amictu indutum, & quem suspicarentur victu abundare, in Regem Principémque vellent eligere, à quo

Aureâ ætate Reges vti patres populum sustentabant.
Isai. 3.
D.Hier.

Ben.Fernand.in Genes.tom.3.

A possent ali & vestiri; nec tamen vllus regium oblatum suscipere honorem auderet; quod sibi ad alendum populum nec panis, nec vestis esset: Non habeo (inquit) panem, ideò Rex esse non possum, cùm nihil tam Regi proprium sit; quàm vt petentibus panem porrigat, esurientes alat, nudos vestiat. Noluit iste, de quo loquitur Isai. esse princeps: eò quòd non haberet, quid subditis dare posset; vt nimirum ostendat eos non debere esse Reges, qui nihil aut possunt, aut nolunt dare subditis, maximè verò panem ac vestem.

Nihil tam proprium Regis quàm vt subditos sustentet.
Rex non est, qui non alit subditos.

22. Quocirca indignum est bono principe, ne dum Christiano, & pio immodicis populum vexare tributis. Ac propterea Deus in lege, vt constat ex Deuter. cap. 17. iubebat, ne Rex multiplicet aurum, & argentum: Et quidem illa ratio
B Procop. optima est: *Nimirum ad euitandum sumptus immodicos; dein auaritiam ex iniquis vectigalibus, aut animo inhumano, non corrigente rebus necessariis indigentiam, nec spem suam in Deo collocante.* Sic Procop. Profectò si Reges necessitatem, non libidinem respicerent, moderatius exigerent tributa, patrésque essent non domini; imò, & tyranni subditorum. At cùm effusis Regum deliciis; & meræ vanitati, superbiæque sat nihil sit, inde fit vt luporum instar miseros populos dilanient; plúsque sanguinis legitimi Reges, quàm alieni tyranni exhauriant subditorum. Necesse est (inquiunt) Regum maiestas glorioso, & magnifico splēdeat apparatu. Benè id quidem; at non cum immoderato
C subditorum dispendio. Enimverò Nabuchodonosor Babyloniæ Rex (vti apud Dan. 4. legimus) vidit se arborem immenso foliorum, & ramorum ambitu, sub quo tam homines, quàm brutæ animantes quiescebant: deinde se vidit arborē ipsam diuinitùs succisam; fortasse in pœnam: apponitur enim: *Folia eius pulcherrima, & fructus eius nimius. Folia dicit fastum, magnificentiam; apparatúmque regium. Fructum verò* (declarat Theodoret.) *tributum appellat; quod vndique ei afferebatur; iccircò multum fructum, non autem pulchrum dixit; neque enim iustè impositum erat.*

Deut. 17. *Immodica tributa Rege indigna sunt.*
Procop.
Reges necessitati, non superbiæ accommodent tributa.
Dan. 4.
Theod.

23. Claudat denique hoc argumentum ille locus Ezechielis de Babylonio Rege: *Aquila grandis magnarum alarum longo membrorum ductu,*
D *plena plumis.* cap. 17. Grandibus nimirum alis magnam orbis partem Chaldæus Imperator occupabat admirabili sanè potentia, vsque armorum, vti membrorum magnitudine, significatur. Cæterùm tanta istius Regis gloria, & maiestas miseris erat populis valdè onerosa: Nam vbi legitur, *plena plumis*, à L X X. vt S. Hieron. restatur: vertitur, *plena vnguium.* Hæ sunt barbati illius Regis alæ; quibus euolat, in altum euehitur, populos obtegit, non protegit: vngues videlicet, quibus ferit, discerpítque, & sanguinem miserorum excutit. Illud obiter attingam, pulchrè plumas, & vngues eadē apud Hebræos voce appellari; quòd quidem tam intolerandum, quàm incurabile scribarum, & notariorum in republica malum ele-
E ganter exprimit. Est quidem pluma notarij simul, & vnguis: scribit illa, iste lancinat: faxítque Deus, ne vita innocentis, & pauperis substantia, iustíque fama notarij plumæ iniuriam rapacis sentiant, ac lancinantis doleant vnguis carnificinam. Quid quod etiam eadem vox Hebræa *xebet* שבט & *calamum*, & *telum* Lusitanè *Dardo* significat, triáque huiusmodi cordi Absalonis à Ioab infixa legimus, 2. Reg. 18. Armatus plumâ incedit scriba, telum exerit, cùm pennam expedit, telo vitam, & substantiam transfigit

Ezech. 17.
Reges vnguibus feriunt & discerpunt subditos.
Scribarū, & notariorum rapacitas, iniustitia, crudelitas.

hominum, cùm literas calamo exarat. Ad hæc *Xebet* significat etiam & virgam, & sceptrum: scribæ, notariique publici (ausim dicere) suo verberant calamo; quis non timeat? Sceptrum gerunt; inter cæteros regnant, impunéque dominantur.

Scribæ & notarij regnant tyrannicè.

24. Clamauit populus ad Pharaonem, quem fortè benignum, & patriæ parentem nouerant; non armatam vnguibus aquilam ad laniandum, ad vorandum, sed proprio rostro sanguinem, quo vitam pullis tribuat elicientem Pelicanum. Profectò cùm Lusitanorum Reges multis & claris maximarum virtutum ornamentis gloriosi semper extiterint: tum illud præcipuè regiæ maiestatis insigne cæteris mundi principibus anteferre voluerunt, vt mirum in modum erga Deum pij, ergo Christi Ecclesiam magnifici, erga subditos benigni, liberales, veríque parentes haberentur: vnúsque nulli secundus, etsi nomine, Ioannes fuerit, suo regio stemmate effictum, qui de pectore ad fouendos pullos sanguinem eliceret, Pelicanum gerebat. Ex hac nostrorum Regum paternâ benignitate factum est, vt nullum ferè sit regnum; quod pluribus, & pinguioribus Regum muneribus gaudeat, & paucioribus, ac minoribus regij ærarij tributis oneretur. Nihil planè regium nomen, & sceptrum sic nobilitat, & gloriosum reddit; quàm beneficentia: quæ tanto in Rege Petro extitit; illo scilicet quem iustitia in maleficos grauiter exercita memorabili cognomento (iustiçoso) nobilitauit, vt familiari cubiculario cùm vestem indueret sæpiùs iuberet, sibi laxiore cingulo tunicam præcingeret, quò scilicet expeditiùs longiúsque manus ad benefaciendum extenderet: idē singulis annis plurima ex auro argentóque vasa pretiosissimis ornata margaritis fabricari iubebat, vt ea subditis pro regali magnificentiâ donaret: Crebrò illud repetebat: *Quo die nulli Rex beneficium præstaret, Regis nomine prorsus indignum haberi.*

Mira Regū Lusitaniæ clementia erga subditos.

Pelicanus in stemmate Regis Lusitani.

Admiranda Regis Lusitani beneficentia.

25. *Ite ad Ioseph.*] Inclamantem populum, & alimenta postulantem prudenter Pharao ad Ioseph remittebat: felix enim & Rex, & regni status habet, cùm viri prudentes, & iusti publica negotia administrant; qualis in Ægypto extitit Ioseph vnicum planè miserorum perfugium; & tam Ægypti, quàm exterarū prouinciarum in grauissimo illo famis periculo subsidium, ac leuamētum. Enimverò cuncta granaria, quæ infinitis frugum aceruis prouidè admodum repleuerat, empturis gentibus patere voluit. Planè vt in cæteris; sic etiā hoc ipso sanctissimum Iosephum semper Virginis Deiparæ sponsum Ioseph iste filius Iacob præfigurauit; vti eleganter disserit S. Bernardus: *Ille* (inquit) *frumenta seruauit non sibi, sed omni populo: iste panem viuum è cœlo seruandum accepit tam sibi, quàm toti mundo. Non est dubium; quin bonus, & fidelis homo fuerit iste Ioseph, cui mater desponsata est saluatoris: fidelis, inquam, seruus & prudens, quem constituit Dominus suæ matris solatium, suæ carnis nutritium, solum denique in terris magni consilij coadiutorem fidelissimum.* homil. 2. sup. Missus.

Felix regnum, in quo prudentes ministri Regum.

S. Bern.
S. Ioseph sponsus Virginis, custos pueri IESV.

26. In virginalem beatissimæ Mariæ vterum recònditus per nouem menses fuit cœlestis vitæ panis, Verbum Dei caro factum, partúque inmaculato Virginis matris prodiit in lucem, propositúsque in præsepi, deinde in cruce salutaris, ac prædulcis animarum cibus, diuinam mortalibus vitam communicauit. Hoc ipsum præsignificans dixit aliquando Spiritus sanctus Virginem ipsam allocutus: *Venter tuus sicut aceruus tritici, vallatus liliis.* Cant. 7. O purum! ô sanctum! ô locuples horreum Virginis matris vterum? In eo *granum frumenti; quod multum fructum attulit,* Ioann. 12 non humanâ culturâ, sed sola diuini Spiritus gratiâ obumbrante satum natúmque adoleuit, vallo vndíque liliorum horreum, vterúmque muniente. Itaque in aceruo tritici fœcunditas matris; sæpè liliorum candor, & puritas Virginis exprimitur. *In hoc vtero* (inquit S. Ambros.) *simul aceruus tritici, & lilij floris gratia germinauit: quoniam Christum generauit, granum tritici, & lilium.* lib. de instit. Virgin. cap. 14. Summum & angustissimum Dei miraculum tritici, & lilij connexio; venter fœcundus, & integer: mater & Virgo. Pulchrè in hoc argumento ita scribit S. Ioann. Damascen. *Qualiter facta sunt vnum, Deus, & homo, mirantur Angeli, panem cœli, vox silet, mens deficit; cùm vna puella sic Deum in vtero suo capit, vt Sanctis pacem, vitam mortuis, salutem perditis conferat.* sic ille sup. Missus.

In vtero virgineo B. Mariæ panis vitæ, satus adoleuit.

Cant. 7.
Ioann. 12.
Vterus B. Mariæ purus & fœcundus.
S. August.
Christus granum & lilii vteri virginalis.
S. Ioann. Damasc.
Summum miraculum Deus homo ex Virgine natus.

27. In eo etiam fœcunditas virginalis vteri admirabilem suam ostendit abundantiam; vt, cùm sit vnum vnius grani horreum, infinita propemodum suo illo grano repleuerit horrea. Enimverò S. Prosper locum istum Ioseph discutiens; scribit in hunc modum: *In hac fame positis noster Ioseph Christus Dominus ex horreis suis nobis diuinam sui corporis annonam administrat, quam gustantes videmus, quàm suauis est Dominus.* De promiss. & præd. Nam quid sunt Ecclesiæ Christianæ templa, templorúmque altaria, nisi horrea, in quibus proponitur panis vitæ, quem in sanctissimo Virginis vtero ad cibum, ad delicias, ad salutem, ad sempiternam, & gloriosam vitam fidelium animarum, tota beatissima Trinitas efformauit. Positus in Virginis matris sinu puer IESVS Reges suâ virtute ad se adorandum attraxit; cœlestibus pastores gaudiis perfudit, Angelorum concinentium choris celebratus cœlis gloriam, terris pacem attulit. Idem in sacrosancta Eucharistia propositus vitæ panis cœlum, terrámque suâ replet gloriâ, mentes hominum satiat, detinet oculos Angelorum. *In quem nunc* (ait Apostolus) *non videntes creditis reportantes finem fidei vestræ salutem animarum vestrarum.* 1. Petr. cap. 1. Nostram scilicet fidem, quâ credimus, & profitemur Catholici veram, & realem Christi Domini præsentiam in Eucharistia, mirum in modum commendat. In quem nunc, hoc est, in hoc mysterio, in quo sensus deficit, non videntes, sed credentes sub speciebus panis verè corpus esse, & sub speciebus vini verè sanguinem esse Domini; *reportatis finem fidei vestræ*; videlicet æternam animæ salutem, in quam denique fides nostra dirigitur, meritò catholicæ fidei, ac pietatis in sacrosanctam Eucharistiam comparabitis.

S. Prosp.
Eucharistiā nobis Christus administrat.
1. Petr. 1.
Commendatur nostra fides in Eucharistia.
Salus æterna finis fidei nostra in Eucharistia.

28. *In quem* (adiungit) *desiderant Angeli prospicere:* ibid. Vtrumque locum de Sacramento corporis Domini explicat S. Thom. opusc. de Sacramento cap. 15. Porrò, qui in Dominum in Eucharistia præsentem desiderant Angeli prospicere, vel sunt ipsimet Sacerdotes, qui diuina peragunt mysteria: (Hoc enim frequenter in scripturis nomine appellantur) vel ipsimet Spiritus cœlestes intelliguntur: qui de cœlo certatim aduolant ad templum; ad altare, vt diuino assistant sacrificio; vt Regem suum in Sacramento positum adorent, & contemplentur. Legitur enim in Liturgia S. Iacobi. *Taceant omnes mortales, & stent cum metu, ac tremore; Rex enim Regum Christus exit,* vt

1. Petr. 1.
S. Thom.
Sacerdotes censentur Angeli.
Angeli cœlestes adorant Dominum in Eucharistia.
Liturg. S. Iacob.

Angelorum reuerentia, timórque ante Eucharistiam.

vt mactetur, & detur in cibum fidelibus; eum verò chori Angelorum antecedunt. Sed quid est, quod in eum desiderant prospicere? insignis planè reuerentia, stupor, admiratio significatur Angelorum, qui desiderant, sed verentur prospicere; amor excitat ad videndum, sed stupor cohibet à videndo: offundit oculos admiratio; An desiderant etiam prospicere, quem tamen prospiciunt: non A enim videndo Dominum IESVM in Eucharistia præsentem satiantur? Benedictus ergo sis Domine IESV & benedicta sit in æternum dignissima mater tua Virgo Maria, qui nobis in terra cœlestium bonorum thesauros aperuistis; & pane vitæ in Eucharistia nostras, dum peregrinamur, animas reficitis in pignus gloriæ sempiternæ.

Angeli Dominum in Eucharistia insatiabiliter contuentur.

CAPVT QVADRAGESIMVMSECVNDVM.

1. AVDIENS autem Iacob quòd alimenta venderentur in Ægypto, dixit filiis suis: Quare negligitis?

2. Audiui quòd triticum venundetur in Ægypto: descendite, & emite nobis necessaria, vt possimus viuere, & non consumamur inopia.

3. Descendentes igitur fratres Ioseph decem, vt emerent frumenta in Ægypto.

4. Beniamin domi retento à Iacob, qui dixerat fratribus eius: Ne fortè in itinere quidquam patiatur mali:

5. Ingressi sunt terram Ægypti cum aliis qui pergebant ad emendum. Erat autem fames in terra Chanaan.

6. Et Ioseph erat princeps in terra Ægypti, atque ad eius nutum frumenta populis vendebantur. Cúmque adorassent eum fratres sui.

7. Et agnouisset eos quasi ad alienos durius loquebatur, interrogans eos: Vnde venistis? Qui responderunt: De terra Chanaan, vt emamus victui necessaria.

8. Et tamen fratres ipse cognoscens, non est cognitus ab eis.

9. Recordatúsque somniorum, quæ aliquando viderat, ait ad eos: Exploratores estis: vt videatis infirmiora terræ venistis.

10. Qui dixerunt: Non est ita, Domine, sed serui tui venerunt vt emerent cibos.

11. Omnes filij vnius viri sumus: pacifici venimus, nec quidquam famuli tui machinantur mali.

12. Quibus ille respondit: Aliter est: immunita terræ eius considerare venistis.

13. At illi: Duodecim, inquiunt, serui tui, fratres sumus, filij viri vnius in terra Chanaan: minimus cum patre nostro est, alius non est super.

14. Hoc est, ait, quod locutus sum: Exploratores estis.

15. Iam nunc experimentum vestri capiam: per salutem Pharaonis non egrediemini hinc, donec veniat frater vester minimus.

16. Mittite ex vobis vnum, & adducat eum: vos autem eritis in vinculis donec probentur quæ dixistis vtrum vera, an falsa B sint: alioquin per salutem Pharaonis exploratores estis.

17. Tradidit ergo illos custodiæ tribus diebus.

18. Die autem tertio eductis de carcere, ait: Facite quæ dixi, & viuetis: Deum enim timeo.

19. Si pacifici estis, frater vester vnus ligetur in carcere: vos autem abite, & ferte frumenta quæ emistis, in domos vestras,

20. Et fratrem vestrum minimum ad me adducite, vt possim vestros probare sermones, & non moriamini. Fecerunt vt dixerat, C

21. Et locuti sunt ad inuicem: Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum, videntes angustiam animæ illius, dum deprecaretur nos, & non audiuimus: idcirco venit super nos ista tribulatio.

22. E quibus vnus Ruben, ait: Nunquid non dixi vobis: Nolite peccare in puerum: & non audistis me? en sanguis eius exquiritur.

23. Nesciebant autem quod intelligeret Ioseph: eo quòd per interpretem loqueretur ad eos.

D 24. Auertítque se parumper, & fleuit: & reuersus locutus est ad eos.

25. Tollénsque Simeon, & ligans illis præsentibus, iussit ministris vt implerent eorum saccos tritico, & reponerent pecunias singulorum in sacculis suis, datis supra cibariis in viam: qui fecerant ita.

26. At illi portantes frumenta in asinis suis profecti sunt.

27. Apertóque vnus sacco, vt daret iumento pabulum in diuersorio, contemplatus pecuniam in ore sacculi.

28. Dixit fratribus suis: Reddita est mihi E pecunia, en habetur in sacco. Et obstupefacti, turbatíque mutuo dixerunt: Quidnam est hoc quod fecit nobis Deus?

29. Venerúntque ad Iacob patrem suũ in terram Chanaan, & narrauerunt ei omnia quæ accidissent sibi, dicentes:

30. Locutus est nobis Dominus terræ durè, & putauit nos exploratores esse prouinciæ.

 31. Cui

31. Cui respondimus: Pacifici sumus, nec vllas molimur insidias.

32. Duodecim fratres vno patre geniti sumus: vnus non est super, minimus cum patre nostro est in terra Chanaan.

33. Qui ait nobis: Sic probabo quòd pacifici sitis: Fratrem vestrum vnum dimittite apud me, & cibaria domibus vestris necessaria sumite, & abite,

34. Fratrémque vestrum minimum adducite ad me, vt sciam quod non sitis exploratores: & istum, qui tenetur in vinculis, recipere possitis: ac deinceps quæ vultis, emendi habeatis licentiam.

35. His dictis, cum frumenta effunderent, singuli repererunt in ore saccorum liA gatas pecunias: exterritísque simul omnibus.

36. Dixit pater Iacob: Absque liberis me esse fecistis, Ioseph non est super, Simeon tenetur in vinculis, & Beniamin auferetis: in me hæc omnia mala reciderunt.

37. Cui respondit Ruben: Duos filios meos interfice, si non reduxero illum tibi: trade illum in manu mea, & ego eum tibi restituam.

38. At ille: Non descendet, inquit, filius meus vobiscum: frater eius mortuus est, & ipse solus remansit: si quid ei aduersi acciderit in terra, ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

SECTIO PRIMA.

Audiens autem Iacob quod alimenta venderentur in Ægypto, dixit filiis suis: Quare negligitis? Audiui quòd triticum venundetur in Ægypto: descendite, & emite nobis necessaria, vt possimus viuere, & non consumamur inopia. Descendentes igitur fratres Ioseph decem, vt emerent frumenta in Ægypto, Beniamin domi retento à Iacob, qui dixerat fratribus eius: Ne fortè in itinere quidquam patiatur mali, Ingressi sunt terram Ægypti cum aliis qui pergebant ad emendum. Erat autem fames in terra Chanaan. Et Ioseph erat princeps in terra Ægypti, atque ad eius nutum frumenta populis vendebantur. Cúmque adorassent eum fratres sui, Et agnouisset eos quasi ad alienos durius loquebatur, interrogans eos: Vnde venistis? Qui responderunt, De terra Chanaan, vt emamus victui necessaria. Et tamen fratres ipse cognoscens, non est cognitus ab eis. Recordatúsque somniorum, quæ aliquando viderat, ait ad eos: Exploratores estis: vt videatis infirmiora terræ venistis. Qui dixerunt: Non est ita, Domine, sed serui tui venerunt vt emerent cibos. Omnes filij vnius viri sumus: pacifici venimus, nec quidquam famuli tui machinantur mali. Quibus ille respondit: Aliter est: immunita terræ eius considerare venistis. At illi: Duodecim, inquiunt, serui tui, fratres sumus, filij viri vnius in terra Chanaan: minimus cum patre nostro est, alius non est super. Hoc est, ait, quod locutus sum: Exploratores estis. Iam nunc experimentum vestri capiam: per salutem Pharaonis non egrediemini hinc, donec veniat frater vester minimus. Mittite ex vobis vnum, & adducat eum: vos autem eritis in vinculis donec probentur quæ dixistis vtrum vera, an falsa sint: alioquin per salutem Pharaonis exploratores estis. Tradidit ergo illos custodiæ tribus diebus. Die autem tertio eductis de carcere, ait: Facite quæ dixi, & viuetis: Deum enim timeo. Si pacifici estis, frater vester vnus ligetur in carcere: vos autem abite, & ferte frumenta quæ emistis, in domos vestras. Et fratrem vestrum minimum ad me adducite, vt possim vestros probare sermones & non moriamini.

1. AGGREDIMVR commentandam ex toto hoc Geneseos opere vnam valde memorabilem, ac suauissimis, & illustrissimis cùm diuinæ prouidentiæ, tum humanæ caritatis, patientiæque exemplis commendabilem historiã. Nunquam (fateor equidem) illam aut memoro, aut relego, quin teneriore quodam, dulcioréque affectu mentem mihi feriat: & super illam, dum expedio commentarium, perfusis solitâ dulcedine præcordiis dulces quoque lacrymæ vbertim effluunt. Quis enim non veneretur Dei prouiden- B tiam, quæ in sanctissimi huius viri vita, sic sapienter, benignéque ostenditur? Quis non miretur, améturque suauissimum huius viri ingenium, in quo tam rara constantiæ, tolerantiæ, caritatísque resplendent exempla? Vtrum captiuus, an liber, verum in carcere, an in imperio laudabilior, sanctiórque extiterit, quis definiendo explicabit? De priori illo statu cecinit Propheta: *Humiliauerunt in compedibus pedes eius: ferrum pertransiit animam eius, donec veniret Verbum eius.* Psalm. 104. En seruitus, en carcer, en abiectio, en summa innocentis ignominia. Cæterùm qualem se in eo statu gesserit,

Admiranda in omni statu virtus Ioseph. Psal. 104.

D.Ambr.

rit, optimè animaduertit S. Ambr. sic ad hunc eundem locum occurrēs. *Humiliauerunt in compedibus pedes eius*, Psal. 104. *Humiliauerunt pedes eius, non animam eius. Quomodo enim humiliata est anima de qua dicit, ferrum pertransiit animam eius? Nam cùm aliorum animas peccatum pertranseat, (ferrum enim peccatum est, quod est penetrabile) Ioseph sancti anima ita non patuit peccato, vt magis peccatum ipsa penetraret.* Hæc S.Ambr.epist.7. non depressit animum ad dedecora, & probra seruitus, & carcer, sed nec in superbiam extulit Regis gratia, imperiique maiestas, cùm tamen longè sit periculosior elatio, quàm humiliatio; difficiliúsque humana mens in honoribus, quàm in ignominiis teneat modum; virtutísque statum in palatio, quàm in ergastulo conseruet.

...it Ioseph idem in omni statu innocentiam.

Magis in honore, quàm in abiectione periclitatur homo.

2. Non ferrum in carcere, non aurum in imperio pertransiit animam eius; Et mirum id quidem in Ioseph; cùm etiā in Christi Ecclesia hoc ipsum apertè visum fuerit, vt ferro victrix, auro impugnata ceciderit, quod eleganter Tertull. sic edisseruit: *Tempora Christianorum semper, & nunc vel maximè, non auro; sed ferro transiguntur.* lib. de cultu fœm. cap. 13. Plures quidem in diuitiis, quàm in paupertate perierunt: plures in loco sublimi, quàm in humili, virtutis & salutis miserabile naufragium fecerunt. Quid quod Dominus prædixit Apostolis, & in illis toti suæ Ecclesiæ: *Nunc quidem pressuram habebitis.* Ioan. 16. recénsque natā infinitis, & grauissimis afflictari permisit tribulationibus: armatus cum tyrānis orbis, videlicet imperatoribus contra Dei Ecclesiā, simulátq; in lucē prodiit, bellum mouit infernus: Eidem verò iam adultæ, iam per orbem non sparsæ modò, sed etiā triumphanti promissum à Deo fuit: *Ad mamillam Regum lactaberis.* Isai. 60. Quid hoc est bone Deus, nascentem Reges persequuntur, adultam fouent ac nutriunt Ecclesiam: infantulam affligunt; maturam, & robustam lactant? Profectò constantior illa in bello, infirmior in pace: illa, quam tyrannorum persecutiones non depresserunt, Regum fauoribus nunc indiget, ne deprimatur. Illud etiā in causa fuit, vt hominibus planum fieret, quòd Christi Ecclesię constantia, & securitas diuinæ sit virtutis: impugnatam tyrannorum armis in tutò Christus tenuit, nunc eandem piorum Regum fauoribus securam & lætam conseruat. Quamobrē mirabilior nunc princeps, quàm fuerat ante seruus, mihi videtur Ioseph. Pulchrè S.Bernard. in sententiis illam, quæ huic loco maximè conuenit, assignat his verbis: *Triplex est sine sanguine martyrium, parcitas in vbertate, quam habuit Dauid, & Iob: largitas in paupertate, quam exercuit Tobias, & vidua: castitas in iuuentute, qua vsus est Ioseph in Ægypto.* Primum etiam martyrij genus haud dubiè visum est in Ioseph, idque duplicatius, & excellētius: in vbertate quidem parcus, in dignitate humilis, in maiestate sic moderatus, vt etiam dilexisset inimicos; iis benefaceret, à quibus fuerat grauissimis affectus iniuriis; quarum virtutum clarissima in sequentibus exempla videbimus.

Tertull. — *Ioan. 16.* — *Felicior in persecutionibus, quàm in pace Christi Ecclesia.* — *Isai. 60.* — *Christi Ecclesiam infantē Reges persecuti, maturam fouent.* — *D.Bern.* — *Triplex incruentum martyrium.* — *Ioseph dupliciter martyr.*

3. *Audiens Iacob.*] Hebr. *videns. Videre* siquidem in scriptura pro *audire* frequenter ponitur, vt hoc loco animaduertunt peritiores. Fama igitur longè latéque vulgauerat immensum annonæ subsidium septennio fœcunditatis collectum ad sequentis septennij sterilitatem fuisse in Ægypto: indéque iam pretio coëmptum etiam in exteras regiones triticum deportari. Nec enim Iacob, aut nuncium, literasve à filio Ioseph acceperat, aut aliundè, quàm à vulgari fama hoc ipsum didicerat. At non possumus non mirari, quid sit quòd Ioseph patrem sibi carissimum suę felicitatis non admoneret, cùm non ignoraret miserum senem defuncti, vt putabat, filij causa in mœrore doloréque versari? Factum id esse singulari Dei consilio existimat S.August. *Deus enim (inquit) cuius iudicia plerunque sunt occulta, nunquam tamen iniusta, qui beato Iacob noluit indicare filium suum viuere, ille etiam sanctum Ioseph non permisit ei suam gloriam nunciare: quinimo impulit, vt Simeonem in vinculis tenendo, & Beniamin auferendo patris sui angustias cumularet.* Ac fuit quidem misericordia Dei; vt Iacob ratus filium, quem intimè dilexerat, mortuum, tot per annos luctu affligeretur, mœroréque ipso leuiores aliquos reatus, quibus in hac vita carere nulli conceditur, posset expiare, vt ibidem S.August. multis docet, ac demum ita concludit: *Vt ergo sanctum Iacob Deus noster velut aurum purgatum in futuro iudicio præsentaret, priùs ab illo omnes maculas peccatorum abstersit; vt in eo ignis ille arbiter, quod exureret, inuenire non posset.* serm. 82. de tempore. Ille igitur tot annorum luctus vice purgatorij à venialibus culpis, & à lethalibus; si quæ vnquam commiserat, contritione dilutis, sed non integrè, quoad pœnam expiatis, Iacob feliciter inseruiuit.

D.Aug. — *Ioseph suam patri felicitatem haud nunciauit.* — *Luctus Iacob pro purgatorio ad venialia expianda.* — *D.Aug.*

4. At Theodoretus alteram eiusdem quæstionis tradit solutionem. *Cùm enim Deus prædixisset Abrahæ (vti habetur Genes. 15.) posteros eius peregrinaturos in terra aliena, ibique durissimā seruitute opprimendos; quod quidem in Ægypto contigit; hoc Dei prædictum complendum non foret, si Iacob filium suum in Ægypto viuere, seruúmque esse resciuisset: confestim enim eum quanuolibet pretio redemptum ab Ægypto domum reduxisset.* Quapropter tolleretur occasio, & Iacob & filiis in Ægyptum transmigrandi, & ibi posteris eorum eueniendi quæ prædicta fuerant. Tandiu igitur statum Ioseph voluit Deus patri Iacob ignotum esse; quoad Ioseph summam in Ægypto dignitatem adeptus laborantibus circumcirca prouinciis fame, patrem cum tota familia in Ægyptum accerseret; atque multiplicatis eorum posteris mirandum in modum, quæ prædicta fuerant, demum contingeret. Colligit ergo optimè Theodoret. *Si Patriarcha filij seruitutem nouisset, illum vtique redemisset, redemptus autem carcerem nunquam intrasset; atque ita minimè interpretatus esset seruis illis somnia. Hæc autem nisi interpretatus esset, minimè innotuisset Regi: incognitus autem per somnia prophetiam non aperuisset: hoc autem facto regimen Ægypti nunquam illi fuisset creditum: quod nisi accepisset minimè Patriarcham vnà cum familia in Ægyptum adduxisset. Igitur à postremo euentu dispensationis diuinæ declaratur intentio.* hæc Theodoret. q. 98. in Genes. Suspicari etiam possumus Deum Ioseph singulari aliquā reuelatione indicasse, quid ipse fieri super eā re constituisset; & quemadmodum vellet vt Ioseph se gereret erga patrem, & fratres; expectasse denique tempus à Deo præfinitum, quo reuelaturus erat se ipsum: nam per spiritum prophetiæ, sciebat se missum esse illùc pro salute suorum. Hæc sententia est Thom. Angl. quam noster Perer. suis commentariis illustrauit.

Theodor. — *Necesse fuit, vt Ioseph patri se viuum non renunciasset.* — *Theodor.* — *Salutaris plerùnque tribulatio.* — *Ioseph sui status habuit reuelationem.* — *Thom. Angl.* — *Perer.*

5. *Descendite, & emite nobis necessaria.*] Mittit Iacob decem filios in Ægyptum ad emendum triticum: domi secum retinet minimum Beniamin. Videlicet quia (vt posteà cecinit Propheta.) *Et vocauit famem super terram, & omne firmamentum panis contriuit: misit ante eos virum, in seruum venundatus est Ioseph.* Psalm. 104. vbi egregiè S. Hier.

Psal. 104. — *D.Hier.*

Sapius

31. Cui respondimus: Pacifici sumus, nec vllas molimur insidias.

32. Duodecim fratres vno patre geniti sumus: vnus non est super, minimus cum patre nostro est in terra Chanaan.

33. Qui ait nobis: Sic probabo quòd pacifici sitis: Fratrem vestrum vnum dimittite apud me, & cibaria domibus vestris necessaria sumite, & abite,

34. Fratrémque vestrum minimum adducite ad me, vt sciam quod non sitis exploratores: & istum, qui tenetur in vinculis, recipere possitis: ac deinceps quæ vultis, emendi habeatis licentiam.

35. His dictis, cum frumenta effunderent, singuli repererunt in ore saccorum ligatas pecunias: exterritísque simul omnibus.

36. Dixit pater Iacob: Absque liberis me esse fecistis, Ioseph non est super, Simeon tenetur in vinculis, & Beniamin auferetis: in me hæc omnia mala reciderunt.

37. Cui respondit Ruben: Duos filios meos interfice, si non reduxero illum tibi: trade illum in manu mea, & ego eum tibi restituam.

38. At ille: Non descendet, inquit, filius meus vobiscum: frater eius mortuus est, & ipse solus remansit: si quid ei aduersi acciderit in terra, ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

SECTIO PRIMA.

Audiens autem Iacob quod alimenta venderentur in Ægypto, dixit filiis suis: Quare negligitis? Audiui quòd triticum venundetur in Ægypto: descendite, & emite nobis necessaria, vt possimus viuere, & non consumamur inopia. Descendentes igitur fratres Ioseph decem, vt emerent frumenta in Ægypto, Beniamin domi retento à Iacob, qui dixerat fratribus eius: Ne fortè in itinere quidquam patiatur mali, Ingressi sunt terram Ægypti cum aliis qui pergebant ad emendum. Erat autem fames in terra Chanaan. Et Ioseph erat princeps in terra Ægypti, atque ad eius nutum frumenta populis vendebantur. Cúmque adorassent eum fratres sui, Et agnouisset eos quasi ad alienos durius loquebatur, interrogans eos: Vnde venistis? Qui responderunt, De terra Chanaan, vt emamus victui necessaria. Et tamen fratres ipse cognoscens, non est cognitus ab eis. Recordatúsque somniorum, quæ aliquando viderat, ait ad eos: Exploratores estis: vt videatis infirmiora terræ venistis. Qui dixerunt: Non est ita, Domine, sed serui tui venerunt vt emerent cibos. Omnes filij vnius viri sumus: pacifici venimus, nec quidquam famuli tui machinantur mali. Quibus ille respondit: Aliter est: immunita terræ eius considerare venistis. At illi: Duodecim, inquiunt, serui tui fratres sumus, filij viri vnius in terra Chanaan: minimus cum patre nostro est, alius non est super. Hoc est, ait, quod locutus sum: Exploratores estis. Iam nunc experimentum vestri capiam: per salutem Pharaonis non egrediemini hinc, donec veniat frater vester minimus. Mittite ex vobis vnum, & adducat eum: vos autem eritis in vinculis donec probentur quæ dixistis vtrum vera, an falsa sint: alioquin per salutem Pharaonis exploratores estis. Tradidit ergo illos custodiæ tribus diebus. Die autem tertio eductis de carcere, ait: Facite quæ dixi, & viuetis: Deum enim timeo. Si pacifici estis, frater vester vnus ligetur in carcere: vos autem abite, & ferte frumenta quæ emistis, in domos vestras. Et fratrem vestrum minimum ad me adducite, vt possim vestros probare sermones & non moriamini.

1. AGGREDIMVR commentandam ex toto hoc Geneseos opere vnam valde memorabilem, ac suauissimis, & illustrissimis cùm diuinæ prouidentiæ, tum humanæ caritatis, patientiæque exemplis commendabilem historiã. Nunquam (fateor equidem) illam aut memoro, aut relego, quin teneriore quodam, dulcioréque affectu mentem mihi feriat: & super illam, dum expedio commentarium, perfusis solitã dulcedine præcordiis dulces quoque lacrymæ vbertim effluunt. Quis enim non veneretur Dei prouidentiam, quæ in sanctissimi huius viri vita, sic sapienter, benignéque ostenditur? Quis non miretur, améque suauissimum huius viri ingenium, in quo tam rara constantiæ, tolerantiæ, caritatísque resplendent exempla? Verum captiuus, an liber, verum in carcere, an in imperio laudabilior, sanctiórque extiterit, quis definiendo explicabit? De priori illo statu cecinit Propheta: *Humiliauerunt in compedibus pedes eius: ferrum pertransiit animam eius, donec veniret Verbum eius.* Psalm. 104. En seruitus, en carcer, en abiectio, en summa innocentis ignominia. Cæterùm qualem se in eo statu gesserit,

Admiranda in omni statu virtus Ioseph. Psal. 104.

D.Ambr.

rit, optimè animaduertit S. Ambr. sic ad hunc eundem locum occurrés. *Humiliauerunt in compedibus pedes eius*, Psal. 104. *Humiliauerunt pedes eius, non animam eius. Quomodo enim humiliata est anima de qua dicit, ferrum pertransiit animam eius? Nam cùm aliorum animas peccatum pertranseat, (ferrum enim peccatum est, quod est penetrabile) Ioseph sancti anima ita non patuit peccato, vt magis peccatum ipsa penetraret*. Hæc S.Ambr.epist.7. non depressit animum ad dedecora, & probra seruitus, & carcer, sed nec in superbiam extulit Regis gratia, imperiíque maiestas, cùm tamen longè sit periculosior elatio, quàm humiliatio; difficiliúsque humana mens in honoribus, quàm in ignominiis teneat modum; virtutísque statum in palatio, quàm in ergastulo conseruet.

Seruauit Ioseph eandem in omni statu innocentiam.

Magis in honore, quã in abiectione periclitatur homo.

2. Non ferrum in carcere, non aurum in imperio pertransiit animam eius; Et mirum id quidem in Ioseph; cùm etiã in Christi Ecclesia hoc ipsum apertè visum fuerit, vt ferro victrix, auro impugnata ceciderit, quod eleganter Tertull. sic edisserit: *Tempora Christianorum semper, & nunc vel maximè, non auro; sed ferro transiguntur*. lib. de cultu fœm. cap. 13. Plures quidem in diuitiis, quàm in paupertate perierunt: plures in loco sublimi, quàm in humili, virtutis & salutis miserabile naufragium fecerunt. Quid quod Dominus prædixit Apostolis, & in illis toti suæ Ecclesiæ: *Nunc quidem pressuram habebitis*. Ioan. 16. recéntque natã infinitis, & grauissimis afflictari permisit tribulationibus: armatus eum tyránis orbis, videlicet imperatoribus contra Dei Ecclesiã, simulátq; in lucẽ prodiit, bellum mouit infernus: Eidem verò iam adultæ, iam per orbem non sparsæ modò, sed etiã triumphanti promissum à Deo fuit: *Ad mamillam Regum lactaberis*. Isai. 60. Quid hoc est bone Deus, nascentem Reges persequuntur, adultam fouent ac nutriunt Ecclesiam: infantulam affligunt; maturam, & robustam lactant? Profectò constantior illa in bello, infirmior in pace: illa, quam tyrannorum persecutiones non depresserunt, Regum fauoribus nunc indiget, ne deprimatur. Illud etiã in causa fuit, vt hominibus planum fieret, quòd Christi Ecclesię constantia, & securitas diuinæ sit virtutis: impugnatam tyrannorum armis in tutò Christus tenuit, nunc eandem piorum Regum fauoribus securam & lætam conseruat. Quamobrẽ mirabilior nunc princeps, quàm fuerat ante seruus, mihi videtur Ioseph. Pulchrè S.Bernard. in sententiis illam, quæ huic loco maximè conuenit, assignat his verbis: *Triplex est sine sanguine martyrium, parcitas in vbertate, quam habuit Dauid, & Iob: largitas in paupertate, quam exercuit Tobias, & vidua: castitas in iuuentute, qua vsus est Ioseph in Ægypto*. Primum etiam martyrij genus haud dubiè visum est in Ioseph, idque duplicatius, & excellẽtius: in vbertate quidem parcus, in dignitate humilis, in maiestate sic moderatus, vt etiam dilexisset inimicos; iis benefaceret, à quibus fuerat grauissimis affectus iniuriis; quarum virtutum clarissima in sequentibus exempla videbimus.

Tertull.

Ioan. 16.

Felicior in persecutionibus, quàm in pace Christi Ecclesia.

Isai. 60.

Christi Ecclesiam infantẽ Reges persecuti, maturam fouent.

D.Bern.

Triplex incruentum martyrium.

Ioseph dupliciter martyr.

3. *Audiens Iacob.*] Hebr. *videns*. *Videre* siquidem in scriptura pro *audire* frequenter ponitur, vt hoc loco animaduertunt peritiores. Fama igitur longè latéque vulgauerat immensum annonæ subsidium septennio fœcunditatis collectum ad sequentis septennij sterilitatem fuisse in Ægypto: indéque iam pretio coëmptum etiam in exteras regiones triticum deportari. Nec enim Iacob, aut nuncium, literasve à filio Ioseph acceperat, aut aliundè, quàm à vulgari fama hoc ipsum didicerat. At non possumus non mirari, quid sit quòd Ioseph patrem sibi carissimum suę felicitatis non admoneret, cum non ignoraret miserum senem defuncti, vt putabat, filij causa in mœrore doloréque versari? Factum id esse singulari Dei consilio existimat S. August. *Deus enim* (inquit) *cuius iudicia plerunque sunt occulta, nunquam tamen iniusta, qui beato Iacob noluit indicare filium suum viuere, ille etiam sanctum Ioseph non permisit ei suam gloriam nunciare: quinimo impulit, vt Simeonem in vinculis tenendo, & Beniamin auferendo patris sui angustias cumularet*. Ac fuit quidem misericordia Dei; vt Iacob ratus filium, quem intimè dilexerat, mortuum, tot per annos luctu affligeretur, mœroréque ipso leuiores aliquos reatus, quibus in hac vita carere nulli conceditur, posset expiare, vt ibidem S. August. multis docet, ac demum ita concludit: *Vt ergo sanctum Iacob Deus noster velut aurum purgatum in futuro iudicio præsentaret, priùs ab illo omnes maculas peccatorum abstersit; vt in eo ignis ille arbiter, quod exureret, inuenire non posset*. serm. 82. de tempore. Ille igitur tot annorum luctus vice purgatorij à venialibus culpis, & à lethalibus; si quæ vnquam commiserat, contritione dilutis, sed non integrè, quoad pœnam expiatis, Iacob feliciter inseruiuit.

D. Aug.

Ioseph suam patri felicitatem haud nunciauit.

Luctus Iacob pro purgatorio ad venialia expianda.

D.Aug.

4. At Theodoretus alteram eiusdem quæstionis tradit solutionem. *Cùm enim Deus prædixisset Abrahæ (vti habetur* Genes. 25.*) posteros eius peregrinaturos in terra aliena, ibique durissimâ seruitute opprimendos; quod quidem in Ægypto contigit; hoc Dei prædictum complendum non foret, si Iacob filium suum in Ægypto viuere, seruúmque esse resciuisset: confestim enim eum quantolibet pretio redemptum ab Ægypto domum reduxisset*. Quapropter tolleretur occasio, & Iacob & filiis in Ægyptum transmigrandi, & ibi posteris eorum eueniendi quæ prædicta fuerant. Tandiu igitur statum: Ioseph voluit Deus patri Iacob ignotum esse; quoad Ioseph summam in Ægypto dignitatem adeptus laborantibus circumcirca prouinciis fame, patrem cum tota familia in Ægyptum accerseret; atque multiplicatis eorum posteris mirandum in modum, quæ prædicta fuerant, demum contingeret. Colligit ergo optimè Theodoret. *Si Patriarcha filij seruitutem nouisset, illum vtique redemisset, redemptus autem carcerem nunquam intrasset; atque ita minimè interpretatus esset seruis illis somnia. Hæc autem nisi interpretatus esset, minimè innotuisset Regi: incognitus autem per somnia prophetiam non aperuisset: hoc autem facto regimen Ægypti nunquam illi fuisset creditum: quod nisi accepisset minimè Patriarcham vnà cum familia in Ægyptum adduxisset. Igitur à postremo euentu dispẽsationis diuinæ declaratur intentio*. hæc Theodoret. q. 98. in Genes. Suspicari etiam possumus Deum Ioseph singulari aliquâ reuelatione indicasse, quid ipse fieri super eâ re constituisset; & quemadmodum vellet vt Ioseph se gereret erga patrem, & fratres; expectasse denique tempus à Deo præfinitum, quo reuelaturus erat se ipsum: nam per spiritum prophetiæ, sciebat se missum esse illùc pro salute suorum. Hæc sententia est Thom. Angl. quam noster Perer. suis commentariis illustrauit.

Theodor.

Necesse fuit, vt Ioseph patri se viuum non renunciasset.

Theodor.

Salutaris plerúnque tribulatio.

Ioseph sui status habuit reuelationem.

Thom. Angl. Perer.

5. *Descendite, & emite nobis necessaria.*] Mittit Iacob decem filios in Ægyptum ad emendum triticum: domi secum retinet minimum Beniamin. Videlicet quia (vt posteà cecinit Propheta.) *Et vocauit famem super terram, & omne firmamentum panis contriuit: misit ante eos virum, in seruum venundatus est Ioseph*. Psalm. 104. vbi egregiè S. Hier.

Psal. 104. D.Hier.

Sapiùs

A

Contraria in vtilitatē fiunt ex Dei prouidentia.

Sepiùs euenit, vt quæ putantur contraria esse, hac prouidentiâ Dei pro vtilitate fiant. Nisi enim fratres vendidissent Ioseph quomodo descenderet in Ægyptum? Si non fames facta fuisset: quomodo Patriarchæ descenderent in Ægyptum, & cognoscerentur à fratre suo? quomodo Pharao percuteretur decem plagis, quomodo exirent de Ægypto? Ioseph ergo iuit in Ægyptum præparare hospitium, & alimenta fratribus suis. Hæc S. Hieron. Ergo (dicet aliquis) non peccarunt fratres, cùm Ioseph vendiderunt, cùm diuinæ dispositioni inseruierint? Non valet consequentia: respondet enim Theodoret. *Opus illorum æmulatione, & inuidiâ plenum erat. Deus autem cùm sit sapiens, nequitiâ illorum vsus est in contrarium finem: quibus enim artibus illi conati sunt impedire somniorum euentum, iisdem Deus somniis consummationem imposuit.* Sic ille q.99. in Genes. Verùm enim verò, quod Dominus Deus operatus olim est in Ioseph ludificando fratrum consilia, idem posteà in filio suo Deo homine à Iudæis crucifixo multò etiam admirabilius egit. Quare adiungit S. Hieron. loco indicato: *Si non Iudas Dominum prodidisset quomodo nos saluaremur? Si non Iudæi crucifixissent, & increduli fuissent: quomodo nos crederemus?* ibid. Filios itaque in Ægyptum omnes misit Iacob vno Beniamin excepto, qui & minimus, & præ omnibus patri dilectus. *Ne fortè* (inquit pater) *in itinere ei mors occurrat*, hoc est, ne Beniamin quoque moriatur, sicut frater vterinus eius Ioseph: putabat quippe senex filiorum mendacio deceptus filium à feris discerptum periisse. At Rupertus arbitratur patri suspectam semper fuisse malitiam filiorum contra Ioseph; & Beniamin filios Rachelis: ac proptereà mali aliquid ab iisdem posse intentari ad perniciem istorum.

Theod.

Deus vtitur hominū nequitia in contrarium finem.

B

D.Hier.

Iudæorū nequitiâ Deus vsus est ad redemptionē mundi.

C

De malis mala præsumptio.

6. *Quare negligitis?*] Heb. *quare vos ipsi aspicitis?* Id est, quid otiosi inuicem intuemini, nec vrgenti fami remedium facto quæritis? proprium id est negligentium, & pigrorum, cùm aliquid agendum, sese mutuò aspicere, videlicet quemque oculis in alios intentis expectare, dum alius rem expediat. Ergo senex prudentissimus filios excitat, vt quàm primùm sese accingant, déntque itineri: nec enim fames aut moram patitur vllam, aut omni difficultate, laboréque itineris grauior, & intolerabilior esse potest. At illud semper fuit pigrorum ingenium, impatiens laboris, malæ quietis desidiæque amans; vt, ne vel tantulum moueat pedem, mille confingat in re facili difficultates: & in planâ viâ salebras, & prærupta locorum. Sic enim Salomon scripsit: *Dicit piger; leo est in viâ, & leæna in itineribus: sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo.* Prou.26. Res quidem mira, vt nouerit pigritia ex nihilo leones, leænásque efformare; & in viâ regiâ, veluti in syluis, præferoces creare bestias, monstráque ex ipsamet vanitate producere? Adhuc piger in lectulo quiescit, & vertitur; & inter syndones; lodicésque somnolentus oberrat: at viam totam, quàm longa sit, iam exploratam habet, quàm difficilis transitu, iam dimensam tenet. Adhuc piger clausis dormitat oculis, & leones leænásque in viâ iam intuetur horrendo tremefacientes rugitu, ac prætereuntium corpora, immanitate vnguium dilaniantes. Vnde piger hæc nosti? quis hæc tibi retulit? Planè ingeniosa pigritia ex nihilo monstra confinxit; & pigro recubanti adesse mōstrauit. Et quemadmodum porta intra cardinem vertitur siue occludat, siue aperiat ostium, nec inde tamen egreditur: ita piger in lecto millies huc & illuc se versat; iam molitur, vt surgat; iam se resorbet introrsum; hoc vnum curans, ne quid extra lectum, & somnum curet; vt amico otio langueat, & vti lapis stipésque iaceat: quibus egregiè peccatoris infelix status exprimitur: dum turpi quieti indulgens millies nectit moram, ne diuinæ gratiæ ad conuersionem excitanti sese accommodet.

Otiosorum ingenium.

D

Piger, ne laboret, difficultates cōfingit.

Prou.26.

Ingeniosa pigritia.

Peccatoris cōuersionē remoratur.

7. Notanda adhuc diligentius Patriarchæ ad filios exhortatio: quare pigri estis? *Ecce frumentum est in Ægypto: descendite illò, & emite nobis escas*; magna etiam erga filios prouectioris ætatis cura debet esse parentum, quibus & maior inest prudentia, & longior per ætates rerum experientia, & potissima caritas; vt sciant velíntque filiorum rebus consulere, ac necessitati prouidere. Vidit (scribitur) aut audiuit, idem enim est, Iacob. Cùm enim parentes semper sint in specula, & acutis oculis prospiciant, & longis auribus percipiāt, quid filiis aut desit, aut obsit, aut etiam opus sit: mirum non est quid sit, quòd rumor famis ad Iacob peruenerit atque ille curarit de frumento comparando, cùm tamen filij, nec de fame, nec de remedio curent, itaque Iacob vti senex consilium præstat, iuuenes exequuntur. Benè quidem habet Respublica, ciuitas, familia; vbi senes prudenter consulunt, iuuenes impigrè quod consultum est, exequuntur. Felix rerum status cùm mens, & manus consilium, & operatio mutuò sese adiuuāt. Deinde S. Ambr. mysterium euoluens sic effatur: *Non simul hoc Iacob dixit, quotidiè omnibus filiis suis dicit: qui seruit veniunt ad gratiam Christi: quare pigri estis? Ecce audiui; quia est frumentum in Ægypto:* cap.8. lib.de Ioseph. Laborat fame Iudæa, gentilitas tritico abundat, patrem relinquant, patriámque deserant, & ad gentes abeant filij Iacob, si panem quærunt; si viuere volunt. Redemptoris gratia, cœlesti pane, Christianus populus è gentibus congregatus vescitur lætus, satúrque viuit. Quid igitur ô Iudæi, quid pigri estis? audite Iacob patrem vestrum, audite generis vestri Patriarchas, & Prophetas, audite vestrarum scripturarum oracula; clamant, monéntque: frumentum est in Ægypto; inter gentes est vera Dei fides, Dei Ecclesia; ibi nostris promissus patribus Messias, Deus homo, Christus IESVS; ibi cœlestium gratiarum abundantia, ibi æterna salus animarū: Quid pigri estis? An quia filij Iacob claudicantis claudicatis pariter; nec fami depellendæ occurritis? Benè S. Ambr. *Qui famem* (inquit) *sustinet, suæ segnitiei debet adscribere.* cap.8. Abundat Christi Ecclesia pane vitę, diuinâ scilicet gratiâ; quo cibo aluntur animæ. *Et Dominus IESVS* (inquit S. Ambr.) *ieiunia mundana miseratus aperuit horrea sua, & mysteriorum cœlestium thesauros patefecit; vt nulli alimenta deessent: vendit autem, non æra pecuniæ, sed fidei pretium, & deuotionis stipendium quærens; & vendit omnibus: Omnes enim esurient, quos non pauerit Christus. Emamus ergo alimenta, quibus famem possimus depellere.* cap.7.

Cura parentum erga filios.

Parens in specula pro filiorū cura.

Felix rerum status vbi senes consulūt, iuuenes exequūtur.

D.Ambr. *Iacob Iudæos ad Christum mittit.*

Solùm inter Christianos veri Messiæ fides, gratia, panis.

Famē cibi cœlestis laborāt Iudæi.

D.Ambr.

Christus alimenta vēdit animarum.

E

8. *Cúmque adorassent eum fratres.*] Ad imperium Ioseph vendebatur triticum in Ægypto. Hac igitur de causa filij Iacob adierunt Iosephum, postulaturi pretio frumentum. Accedentes adorant principem: vultu scilicet profundè ad terram inclinato. Quo quidem euentu somnium illud Ioseph tot malorum origo, comprobatum est; fratres cognouit Ioseph; sed nequaquam ab illis cognitus: iam quippe adultior ætas, barbitium, & grandi annorum decursu mutatio lineamentorū pristinam illam, & fratribus notam obduxerant formam. Facile igitur illi fuit asperum se iudicem fratri

fratribus affingere, sæpiúsque tentando illos affligere, ac duriusculis verbis alloquendo, nimirum hostilis animi dolíque eos arguendo: cuius ita confictæ afflictionis variæ traduntur causæ. Prima est Theodoreti ad hunc modum: *Memor Ioseph eorum, quæ in ipsum fratres commiserant; cùm non videret Beniamin vnà cum ipsis venisse, suspicatus est, quidpiam etiam in illum eos perpetrasse. At vbi cognouit illum superesse; tum veniâ, tum omnimodâ subuentione illos excepit.* quæst.42. quam à S. Chrysost. homil.64. in Genes. mutuatus est. Et meritò quidem id veritus est Ioseph, nouerat enim inuidum illorum ingenium & præ inuidiâ malignum, & crudele. Secunda est D. August. his verbis: *Ioseph vir sanctus per huiusmodi tribulationem fatigatos fratres ad confessionem criminis, & ad medicamentum pœnitentiæ prouocare volebat. Denique cum ingenti dolore dixerunt illi; se meritò pati illa; quia peccauerunt in fratrem suum. Cùm autem illos pro peccato humiliter videret afflictos, deosculatus est singulos.* serm.82. de tempore. Itaque sæpiùs illos afflixit pro magnitudine parricidij, non vt se vindicaret, sed vt illos medicabili tribulatione; (vti loquitur August.) tanquam spiritali quodam igne decoqueret. Aduerte quàm pulchrè dicitur medicabilis tribulatio, per quam & peccator in se ipsum rediens, ad patrem cum prodigo filio reuertitur; & peccata ipsa perpessu laborum, contritíque cordis lacrymis expiantur.

Theodor. — De malis mala suspicio. — Medicabilis afflictio. — S. August. — Tribulatione peccata expiantur.

9. Aliam deinde huius rei causam affert idem August. hoc modo: *Totum hoc agebat Ioseph, vt eorum gaudium differretur, & eadem dilatione cumularetur, fratre cognito, quem a se perditum fuisse arbitrabantur.* quæst. 146. in Genes. Iccircò, & iusti dum viuunt multis, & magnis tribulationibus affliguntur, vt gaudium illorum posteà sit plenius. Nec enim sunt condignæ passiones eorum toto illo tempore, quo affliguntur ad futuram gloriã exulcationis, quæ in eis erit reuelãda, iuxta Apost. ad Rom.8. Illa etiam optima ratio; *vt beati Ioseph somnia, & sapientia, & super fratres suos excellentia ab ipso prædicta, & ab illis derisa, & quantum in ipsis fuerat extincta plenius magnificaretur in illis, & super illos: ob id fecit eos incuruari coram se, contremiscere, & pro libito incarcerari.* Sic Thom. Anglic. Hoc exemplo Ioseph asperè tractantis ad cognitionẽ, & detestationem criminis, non tamen occidentis fratres docet Rupertus; quemadmodũ Christiani principes suo subiectos imperio Iudęos tractare debeant, non quidem occidendo, sed tamen durè tractando, & vexando, vt sic vexati resipiscant, & conuertantur, iuxta illud: *Ne occidas eos, sed disperge illos in virtute tuâ.* Psal.58. Verùm id intelligitur in Iudæis; qui profitentur Iudaismum, nec baptizati sunt. Nam Christianos ex natione Iudaica, qui post baptismum inter nos tam perfidi, támque impij ecœcique sunt; vt per intolerandam apostasiam Christo Domino renunciantes, mortuam iam, & mortiferam Moysis legem obseruant; ferro, & igne peremptos castigare, non modo licitè, sanctéque possunt Christiani principes; sed etiam debent: Christíque lege id cogente ad hanc diuinæ iustitiæ vindictam exercendam obligantur.

D. August. — Plenius gaudium post tribulationem. — ad Rom. 8. — Thom. Angl. — Iudæi asperè tractandi, nõ occidendi. — Psal.58. — Ferro & igne perimẽdi apostatæ Iudæi.

10. Recordatus somniorum ait: *Exploratores estis?* ô virum egregium! non recordatur venditionis, aut mortis à fratribus intentatæ: sic obliuioni tradiderat iniurias fratrum, ita se prorsus immemorem eorum, quę ab illis perpessus fuerat, ostendit; sic nullam vltionis curam habens; sui tantùm insomnij; quod nunc completum videt, viuam animo retinet memoriam. Cernit tandem ante se prostratos, à quibus grauiter læsus fuerat: quæ maior igitur vindicta: quàm parcere subiectis? Video in Ioseph expressum quod posteà Dominus per Isaiam commendauit; *Vtinam attendisses mandata mea, facta fuisset sicut flumen pax tua, & iustitia tua sicut gurgites maris.* Isai.48. pax sicut flumen: dictum admirabile: quatitur aqua saxo, bacillo percutitur; quid inde? redeunt confestim in sese mutuò aquæ; aduniuntur, nec vlla disruptio, aut etiam diuisionis apparet signum. Vbi ergo facta est diuinæ legis obseruatio, nulla in animo acceptæ iniuriæ remanent vestigia; vera scilicet pax diuisionem non patitur, pulsata, percussáque citò ad vnionem recurrit: pax vti flumen decurrens iniuriarum memoriam suis inuolutam vadis in mare obliuionis, aut etiam diuinæ bonitatis pelagus, vbi disparent omnia, exportat: pax vti flumen; quo abluuntur iniuriarum maculæ, & exulcerati animi vomicæ expiantur; pax vti flumen, cuius præ altis gurgitibus iniuriæ, infamiæ omniúmque damnorum pondera absorbentur. Perstringit acriter fratres per istam insimulationem criminis; nec tamen iniustè; cùm enim publicam personam gereret, licitè poterat in eos nomine Reip. animaduertere, quos probè nouerat parricidas, & plagiarios aduersus fratrem: delicta siquidem non locis, sed personis adhærent. Et multò quidem minorem, quàm fuerant commeriti, pœnam exigit, eò quòd priuatâ quadam correctione, non publico iudicio vtitur. Deinde cùm eos vocat exploratores, affirmátque iocosa simulatione, & non seria dicere; ac proinde non mentiri intelligitur; vti vult S. August. q. 145. super Genes.

Magnitudo animi toleranda iniurias. — Grãdis vindicta parcere subiectis. — Isai.48. — Aquis egregiè pax expressa describitur. — Iusta & debita criminũ punitio. — Delicta non locis, sed personis adhærent.

11. Et quid confingit eos exploratum venisse? *Infirmiora terræ*; Hebr. *nuditatem terræ*, loca scilicet minùs arte munita. Nam situ naturæ munitissima est tota Ægyptus; vti docet Iosephus his verbis: *Est Ægyptus continenti inaccessa, & à mari importuosa, ab occidente obiacent Libyæ arida, à meridie Syene est, quæ Ægyptum ab Æthiopia dirimit; & Nili cataractæ: ab oriente ad rubrum mare vsque pertingit boreale latus, quod est Syria, vocatur pelagus Ægyptium; quod omne importuosum est. Ægyptus itaque omnis sic vndique vallata, & munita est.* lib.4. de bello Iudaico. Quin etiam Lucanus lib.8. inducit Lentulum Consulem suadentem Pompeio post cladem Pharsalicam, vt in Ægyptum profugiat.

Syrtibus hinc Libycis tuta est Ægyptus: at inde
Gurgite septeno rapidus mare submouet amnis.

Sunt qui per infirmiora terræ, non tam loca immunita, & intuta; sed ignauiam, & imbecillitatem gentis intelligant. Est enim Ægyptiorum vulgus imbelle, atque infirmum delitiis potiùs; quàm armis deditum. Iccircò Lucanus lib.8. Photinum inducit inuectum ita contra Pompeium:

Quæ te nostri fiducia regni
Huc agit infelix? populum non cernis inermem,
Aruáque vix refugo fodientem mollia Nilo?

Profectò, etsi multum valeat ad regni securitatẽm, loci natura situsque terræ; longè tamen maius est præsidium in populo forti, armísque dedito. Dicam in hoc argumento: quid nuper apud nos contigerit. Parata iam erat proximo mense Martio ad soluendum in Indiam Lusitana classis. Ecce à Madrito sede regiâ vir quidam perillustris natione Gallus Olisiponem venit, dein primariã classis Indicæ nauim ascendit, lustrat omnia diligenter, admiratúsque molem illam insanam, dicit

Descriptio Ægypti. — Iosephus. — Lucan. — Ægyptij imbelles, ac delitiosi. — Lucan. — Regni securitas in populo forti.

Describitur nauis Indicæ magnitudo. præfecto classis, se quidem famâ nauium Indicarum; quarum structura, robur, magnitudo, ornatúsque toto orbe percelebratur, commotum hûc aduenisse: at fateri quidem ingenuè minus esse, quod auditione perceperat, quàm quod aspectu ipso vsurpabar. An ne (adiungit) vlla potest esse vis, quâ tantum possit in aquis expugnari castellum? Potest quidem (reddit præfectus) dissolui hæc machina, vel procellis, vel ignibus, vel incursionibus hostium: est enim lignea moles: at quod eam sibi tutam, & inuictam fore Rex noster confidat, faciunt animi, pectoráque Lusitanorum hominum; quibus illam per vndas, per vada, per hostes in Indiam vsque vectandam tradit. Planè res sic habet: non tam propugnacula, murorúmque munimenta, & inaccessæ gentibus exteris terræ situs prouinciam, aut vrbem quàm ciuium robur, & bellica industria tutam facit, & insuperabilem.

Fortia pectora Lusitanorum.

12. At quod attinet ad verba Ioseph vocantis exploratores quos rectè nouerat ab eo crimine alienos; Lyran. Abulens. & alij non dubitant dicere Ioseph mentitum esse mendacio iocoso. Cur enim excusemus Patriarchas à venialibus, cùm ab illis prorsus immunes Apostolos Ioannes ipse dilectus Domini affirmet non fuisse: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* 1. Ioan. 1. non fuit autem perniciosum mendacium, cùm ex eo quod statim se fratribus manifestauit Ioseph, nullam illi subierūt infamiam, nullúmque damnum; sed quid de illo iureiurando; Per salutem Pharaonis? Bis quidem iurauit: primùm affirmans eos non egressuros inde, nisi priùs adducerent fratrem suum minimum; seruauit autem iusiurandum, cùm non omnes, sed vno retento dimisit: non egrediemini hinc dixit, indefinitè, scilicet omnes, vti venistis.

Patriarchæ non immunes à venialibus, & mendacio iocoso. 1. Ioan. 1.

D. August. Hæc solutio est S. August. *Tenuit vnum (inquit) eorum, donec veniret Beniamin; & verum factum est, quod dixerat. Non egrediemini hinc, nisi venerit frater vester.* quæst. 139. in Genes. Iterum iurauit confirmans eos esse exploratores, eâ scilicet conditione, nisi adduxissent fratrem suum. Nam si fratrem non adducerent, mendaces deprehendentur in iis, quæ de patre ac fratre dixeranr, mentitíque in his vehementem dabunt suspicionem se esse exploratores; quod etiam S. August. ita explicat. *Dictum est: Exploratores estis; quasi dixisset: Exploratorum pœnâ digni estis; hoc est, exploratores deputabimini. Similis illa locutio Eliæ. Quicunque exaudierit in igne, ipse erit Deus.* 3. Reg. 19. *non tunc erit, sed habebitur Deus.* Sic August. quæst. indicata. Accedit in textu Hebræo (vt animaduertit Caiet.) non haberi, *exploratores estis*: sed, *exploratores vos.* & subauditur, habebimini scilicet ex vestro mendacio, vide Caiet.

Verè iurasse Ioseph ostenditur. D. Aug. 3. Reg. 19. Caiet.

13. *Tradidit ergo illos custodiæ*] In carcerem detrudi iussit. En filij Iacob, qui somnium de fratris dignitate grauiter acceperunt, cui scilicet subiici vehementer indignabantur, tandem miseri ad pedes eiusdem humiliantur quidem & prosternuntur: scribitur enim, *Cúmque adorassent eum*; deinde vincti compinguntur in carcerem. Et quidem meritò magis humiliantur, prostratíque iacent, ac denique tenentur in ergastulis, qui cùm Deus eos voluit aliquantulum subiici, prorsus repugnaūt. Qui refugit humiliari pro Deo, cogetur infelix pro mundo & humiliari, & affligi; *qui verò se humiliat, exaltabitur.* Matth. 28. Et Propheta expertus dixit; *Humiliatus sum, & liberauit me.* Psalm. 114. salutem suam humiliationi suæ acceptam

Matth. 28. *Humilitas ad honorem ascensus.* Psal. 114.

A refert. Non ruina est humilitas, sed ad honorem ascensus; vel etiam cùm à Deo in pœnam humiliamur. Sic enim intelligunt S. Hieron. & August. *Saluum me fecit; quia humiliatus sum. Non enim pœnalis, sed salutaris dolor est, quem secando medicus fecit.* Sic August. Quod si tantum bonum, ipsam nempe animæ salutem affert pœnalis, & coacta humiliatio; quantò erit dirior, & sublimior fructus voluntariæ humiliationis? quæ profundior obsecro visa, vel audita est humiliatio, quàm illa Virginis beatissimæ: *Ecce ancilla Domini.* Luc. 1. cùm à Deo in matrem sibi eligeretur. Et illa vtique humilitate ancillæ secuta est matris Dei, imò & ipsiusmet Dei erga homines exaltatio; quam perfidus ille Rex Deo noluit adscribere, aut prædicare. Dixerat enim Propheta Regi; *Pete tibi signum à Domino Deo tuo. Et dixit Achaz: Non petam, & non tentabo Dominum.* Isai. 7. vel, *& non exaltabo Deum.* Verbum enim נסה *nassah* significat *tentare, exaltare, magnificare*, vt Galatin. Pagnin. aliique asserunt. Non vult Rex impius miraculum vt fiat, quo tentetur probetúrque Dei gloria: quo Deus exaltetur, noménque eius magnificetur. Et quidem signum illud omnium signorum maximum erat non aliud; quàm quod statim prænuntiat Isaias: *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium*, cap. 7. nec aliud vnquam diuina potentia, vel maius, vel æquale operata est miraculum; quàm quòd Dei filius ex Virgine matre homo natus est.

D. Hier. D. Aug. *Salutaris homini humiliatio.* Luc. 1. *Ex humilitate B. Mariæ secuta est illius & Dei apud homines exultatio.* B Isai. 7. *Miraculum miraculorū Deum hominē nasci ex Virgine.* Isai. 7.

C 14. At quàm antiqua, & natiua Iudaicæ generis inuidia est in Christum? Etiam antequàm nasceretur, iam inuidiam Iudaici Regis in se concitabat, velint, nolint, rumpantur inuidiâ odio contabescant Iudæi. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius; Admirabilis, Deus, princeps pacis.* ibid. *Puer natus est nobis.* Optimè Guarr. Abbas: *Iudæus inuidet; quòd puer natus est nobis; filius datus est nobis: iacentem Christum in præsepio non respicit, pendentem in cruce despicit; cùm miro modo nascitur, non videt; cùm mira operatur, inuidet; cùm dira patitur, irridet.* serm. 3. de natiuit. Verùm ille regnat in cœlo supra omne quòd creatum est exaltatus: vniuerso mundo imperitat, quem Iudæi non exceperunt, imò & suspendio D affixum peremerunt. Humiliatione ipsa Christus IESVS Dominus noster exaltationem promeruit, vti per humilitatem ancillæ Virginem suam matrem supra omne quod Deus non est exaltauit. Humilitas quidem est proprium insigne iustorum, & euidentissima, quâ dignoscuntur, nota Sanctorum: *Atque vtinam (inquit Guarr.) nos illam haberemus humilitatem in peccatis nostris; quam verè sancti habuerūt in virtutibus suis.* serm. 1. de purif. *Bonum mihi, quia humiliasti me.* Psal. 118. dicit Propheta etiam pœnalem humiliationē pro peccato, scilicet à Deo sibi irrogatam, adeò vtilem, & fructuosam. Sed quantò illa foret vtilior, si voluntaria, & ex corde innocenti fuisset? at quid E elucratur humiliatus? *Vt discam* (inquit) *iustificationes tuas.* Psal. 118. *quia* (occurrit S. Hieron.) *non in superbiâ, sed in humilitate discuntur.* Sic ille. Tantum ergo vnusquisque nostrûm sciat se profecisse in custodia mandatorum Domini, atque in exercitatione virtutum, studióque Christianæ sapientiæ, quantum se in oculis suis humiliauerit; tantum ascendit ad amicitiam gratiámque Dei, quantum descendit in humilitatem serui inter minimos ipsius Dei.

Isai. 7. Guarr. *Implacabile odium inuidiáque Iudæorum contra Christū.* Guarr. *Humilitas sanctorum insigne.* Psal. 118. *Etiam fructuosa humiliatio pœnalis.* Psal. 118. D. Hier. *Tantū quis per virtutes ascēdit quātum per humilitatem descendit.*

15. Porrò quòd tribus diebus vinctos in carcere habuerit fratres, non sine mysterio fecisse

Ioseph

Ioseph videtur. Nimirum sic triduanâ illâ carceris custodiâ, & afflictatione triplex aduersus Ioseph crimen illorum expiatur; voluntas scilicet occidendi, deiectio in cisternam, fame vt ibique periret; & parricidalis illa in barbaras gentes fratris venditio, quod Lyran. & Abulens. adnotarunt. Quid si triduanâ illâ carceris afflictione præfiguratum est saluriferum, & tripartitum pœnitentiæ sacramentum in contritione, confessione, & satisfactione? Afflictio quidem est, at salutaris. Quis ergo refugiet pœnitentiæ afflictionem, quæ medicina est vulnerum, & salutem animæ operatur? *Infantuli* (inquit S. Chrysostom.) *quando medicum vident vel ignem, vel sectionem parare; fugitant, ac resistant eiulantes, maluntque perpetua corporis vomica immori, quàm temporareum laborem perpessi sanitatem in posterum assequi: at qui mentis compotes sunt, probè intelligunt ægritudinem sectione esse perniciosiorem. Quemadmodum, & sceleratum esse supplicio deterius est: hoc enim curari est, & sanum esse; at illud perire, atque perpetuo in morbo esse.* Sic Chrysost. hom. 9. in cap. 5. ad Rom. Infantium, stultorúmque est deterreri à confessione ob aliqualem, quam ex illa timent afflictionem, malléque inconfessis peccatis extabescere, quàm tantulo pudore, laboréque confessionis exerceri. Heus tu, qui peccasti; non est, quòd timeas carcerem, non vincula, non publicam infamiam, totum in secreto, rutóque peragit confessio. *Propè est verbum in ore tuo, & in corde tuo.* Deuter. 30. Adiicit Apostolus: *Hoc est verbum fidei, quod prædicamus*, ad Rom. 10. frequens scilicet Christianæ fidei prædicatio est, sacramentalis confessio; quâ nihil fidelibus, & crebriùs inculcatur; & vtilius commendatur. *Propè est verbum*, hoc est, (declarat S. Chrysost.) *facile est: in mente siquidem, linguáque salus est: in ore namque tuo & in corde tuo salutis est causa.* homil. 17. ô Deum clementissimum! ô nostrum Ioseph; nostrum IESVM benignissimum! quàm facili negotio; quàm ferè nullo labore nostram esse salutem collocatam voluisti? In corde & in ore: in corde contritio, in ore confessio peccatorum veniam; Dei gratiam, salutem animæ sempiternam nobis operatur.

Tria maximè ad pœnitentiæ sacramentū.

D.Chrys. *Cōfessio salutaris afflictio.*

Infantes stultique fugiunt cōfessionem.

Nihil timendum in confessione secreta & secura.

Deut. 30. ad Rom. 10. *Confessio Christianæ fidei prædicatio.* D.Chrys.

Facilè salus in confessione paratur.

A B C D

SECTIO II.

Fecerunt vt dixerat, Et locuti sunt ad inuicem: Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum, videntes angustiam animæ illius, dum deprecaretur nos, & non audiuimus: idcirco venit super nos ista tribulatio. E quibus vnus Ruben, ait: Nunquid non dixi vobis: Nolite peccare in puerum: & non audistis me? en sanguis eius exquiritur. Nesciebant autem quod intelligeret Ioseph: eo quòd per interpretem loqueretur ad eos. Auertítque se parumper, & fleuit: & reuersus locutus est ad eos. Tollénsque Simeon, & ligans illis præsentibus, iussit ministris vt implerent eorum saccos tritico, & reponerent pecunias singulorum in sacculis suis, datis supra cibariis in viam: qui fecerunt ita.

1. SVadet fratribus Ioseph, vti frumentum in patriam deportent, modò illorum vnus remaneat obses, donec minimum fratrem adducant. Deum enim (inquit) timeo, vobísque pro-

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3

E

A inde clēmens esse volo, vt & mihi summum illum cœli Regem iudicémque propitium, & clementem habeam. Vtinam Regum ministri, penes quos tota regni moles, & rerum administratio est, hoc ipsum serò cogitarent, dicerétque secum vnusquisque: Deum timeo; Deíque timore semper ante oculos posito ius regiū populis diceret, nec Regem Deo præferret, illiúsque aut honorem, aut verò etiam pecuniam Dei honori, voluntatíque anteponeret: solet enim huiusmodi impietas ab ipso Deo grauiter admodum puniri. Enim verò Amos Propheta à Deo contra idololatras Samariæ regnante impiissimo Hieroboam prædicare; atque exitiū vaticiniari iussus est. Occurrit Amasias pro Rege contra Prophetam. *Egredere, fuge in* B *terram Iuda, & in Bethel, non adiicias vltrà vt prophetes.* Amos 7. Vrget hominem, vt quàm citissimè sese proripiat ex Samaria; alibi quærat locum, & gentem suis vaticiniis: & rationem subiicit: *quia sanctificatio Regis, & domus regni est.* ibid. Nolumus (inquit) nostro in regno Dei Prophetas, Dei monita, mināsque non accipimus. *Non ait* (declarat S.Hier.) *sanctificatio Dei nostri est, sed Regis, adulando regali fastigio. Mos enim est colentibus falsos Deos, vt quod faciunt, suis Regibus attribuant.* Siquidem eò tandē insaniæ delabuntur infideles, vt etiam suos principes pro Diis venerentur. *Hunc locum* (habet Gloss. interl.) *sanctificauit Rex, hic sanctificatur populus.* Nec enim nostra ciuitas, aliûs Dei, quàm Regis sanctificatione indiget, vt sacra religiosáque habeatur. C Hæc impius Amasias. Cæterùm prout merebatur, sui à Propheta statim audiuit supplicij vaticiniū. *Propter hoc dicit Dominus: vxor tua in ciuitate fornicabitur, filij tui, & filiæ tuæ in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur, & tu in terra polluta morieris.* ibid. Percussus à Deo est iis plagis, quæ dolorem pariter, atque ignominiam hominibus potissimùm solent infligere; bonis scilicet omnibus ab hoste direptis, filiis trucidatis, vxore in publico constupratâ, dignum sanè supplicium hominis, qui Regem Deo præfert, illiúsque mandata diuinæ legi anteponit. Pulchrè ad hunc locū Rupertus sic edisserit: *Non parcè loquitur, non leniter se aduersum Deum erigit cornutus bubalus vibrans superbiæ cornu, nec recipiens iugum Domini: Prophetam* D *eum appellat, & tamen se potius, & Regem suum audiri imperat, quàm Deum.* Sic ille.

Regum ministri timorē Dei ante oculos habeant.

Amos 7.

S.Hier. *Regum ministri Deū non curant, suos Reges pro Diis habent.* Glossa.

Amos 7.

Grauissimis punitur suppliciis qui Deo Regem præfert.

Rupert.

2. Illud etiam hîc expendi oportet; quod Amasias scripsit ad Regem: *Rebellauit contra te Amos in medio domus Israël.* ibid. vt Regem contra Prophetā incitaret: nec tamen Rex licèt impius in Prophetam quidquam molitur. Quare cùm Rex verba Amasiæ, quasi vana respuerit; ille assumit autoritatē sacerdotis dicens ad Amos. *Vade in terram in quâ natus es: vbi libenter audiuntur insani.* Sic Gloss. inter. sæpenumerò euenit, vt Regis minister pro honore, pecuniáq; Regis impensiùs elaboret, quàm vt Rex velit. Certus enim Rex est (si prudēs, ac fidelis sit) infidelem sibi, iniuriosúmque, & per- E niciosum esse ministrum, qui Regis autoritatem, contra Dei legem tuetur, vtque Regis amplificet ærarium, contra ius fásque populi bona depeculatur. Nec impius etiā Rex aduersus Dei Prophetam, vel audit, vel credit calumniam accusatoris. Nō enim contra bonos facile, aut accipi, aut credi accusatio, calumniáque debet. Nouerint denique Regum ac principum ministri, Reges ac principes non offendi, vbi placita illorum diuinis mandatis posthabentur. Scitū est enim illud S. Amb. *Nullius iniuria est, cui Deus omnipotens antefertur.* epist. 30.

Amos 7.

Glossa. *Infidelis & perniciosus Regi, qui Deo Regem præfert.*

Contra bonos non facilè accusatio debet accipi.

3. Acquiuerunt, etsi dolentes, inuitique filij

S.Hieron. Prou.24. *Salomō non egit pœnitentiam.* Lyra.

quod tandem Salomon egerit pœnitentiam; affirmat S. Hieron. ita scribens: *Peccauit Salomon, & offendit Deum, licèt posteà egerit pœnitentiam scribens Prouerbia, in quibus ait nouissimè ego egi pœnitentiam, & respexi vt eligerem disciplinam.* Prou.24. Id ipsum affirmat S.Cyrill. & alij. Cæterùm vulgata, quam sequimur, habet: *Posui in corde meo;* pro quo LXX. vertunt: *Egi pœnitentiam.* Ad hæc Lyran. in 2.Reg.cap.7. contrà disserit: *Quod* (inquiens) *Salomon in fine pœnituit, mihi est valdè dubium, quia si verè pœnituisset, cùm esset Rex valdè potens, cui nullus de populo ausus fuisset contradicere, destruxisset templa idolorum, quæ ædificauerat; quod tamen non fecit, quia steterunt vsque ad tempus Iosiæ Regis; vt habetur* 4.Reg.cap.23. At quod egerit pœnitentiam, videtur colligi ex 2. Reg. cap. 7. vbi Dominus de Salomone disserens cum Dauide adiungit: *Misericordiam meam non auferam ab eo, sicut abstuli à Saul, quem amoui à facie mea.* 2.Reg.7. Respondet Lyra: *Non ex hoc loco potest efficaciter argui de misericordia Dei circa Salomonem, nisi quantum ad temporale regnum, quod non fuit ab eo, nec à filijs eius totaliter ablatum, sicut fuit à Saule.*

4.Reg.23. *Fana idolorum cōstruxit, nec tamen destruxit Salomō.* 2.Reg.7. Lyra.

6. Quod autem Iosias fana idolorum à Salomone quodam extructa destruxerit; ita scribitur: *Excelsa, quæ erant in Hierusalem quæ ædificauerat Salomon Rex Astaroth idolo Sidoniorum, & Chamos offensioni Moab, & Melchom abominationi filiorum Ammon; polluit Rex & contriuit statuas.* 4. Reg.23. Ad quem locum egregiè adnotarunt Rabb.Euch. *Admisso idololatriæ scelere, nunquā perfectè pœnituit. Si enim verè pœnituisset sat egisset ante omnia, vt idola, quæ ædificauerat, de ciuitate tollerentur, & nō in scādalum stultorum, quæ ipse cùm esset sapientissimus, erronea fecerat, quasi sapienter facta relinqueret.* Validum sanè argumentum, quo ostenditur debitam & perfectam Salomonis pœnitentiam non fuisse; quippe cùm ille debuerit sub peccato mortali tam graue, tamquè execrandum tollere scandalum, destructisque idolis suam profiteri fidem; & commendare pœnitentiam: atque adeò potuerit vti Rex, cui nemo resisteret, & per tempus etiam ante suum obitum, quod vti habuit ad libros de diuinis componendos, sic ad euertenda idola, vel vno tantùm Regis indicto verbo, habuisse conuincitur.

4.Reg.23. Rabban. Eucher.

7. Quod verò citatur de Prouerbiis, cùm in vulgata non habeatur, non euincit: ac fortassè sensus ille non fuit ex primæua Lxx. interpretum versione, sed à Rabbinis in fauorem suæ gentis inductus; quâ illi fallaciâ non semel vsi comprehenduntur. Hæc fuerint vtramque in partem obiter disputata; definire autem quid vero similius sit, non est huius loci; tametsi argumentum illud Lyrani, & aliorum mihi dubium faciat, ac timorem incutiat. Quod verò Deus permiserit, vt tam fœdè corruerit Salomon, suspicari possumus superbiam in causa fuisse; cùm scilicet puer imperium inierit, teneróque vitæ suæ tempore sine antiqua, sine rectore patre, cui obediret in regio fastu, deliciisque Rex supremus permansisset. Ob hanc enim causam Apostolus ad Ecclesiasticā præfecturam, nō admittit Neophytum, 1.Tim.3. *Quia* (declarat S.Hieron.) *paruulus in fide est. Ne elatus in iudicium incidat diaboli: iudicium autē diaboli nullum est aliud nisi superbia, propter quam de cœlestibus cecidit.* in cap.3 Isaiæ. iam verò paruuli fide, quàm ætate superbire solent; vbi ad honorē efferuntur.

Iuuenis in fide, vel ætate ad dignitatem nō efferatur. 1.Tim.3. S.Hieron.

8. *Circuiuit omnes regiones Ægypti.*] Vt muneri suo in bonum publicum totius Ægypti satisfaceret, ante omnia totam illam regionem peragrauit, & cum imperio supremus gubernator obiuit;

A sic in singulis ciuitatibus, oppidis, castellis, vicisque diligentissimè prouidit, prudentissiméque decreuit, quid tandem faciendum esset, vt in proxima rerum omnium abundantia colligeretur, ac seruaretur, quod subsecuturæ deinde calamitati subsidium esse posset. Vtinam sic principes regna sua per seipsos obirent? quantò feliciùs cuncta procederent? Sanctiùs administraretur iustitia, sontes punirentur, impedirentur flagitia; miselli, & pusilli quietiùs viuerent; aureum profectò seculum videretur. Hoc ipsum legimus fieri solitum in primæua illa beatáque Lusitanici regni ætate, cùm totam frequenter prouinciam obeunte magno Alphonso primo, & maximo nostrorum Regum, pax, iustitia, fides, ac reliquæ virtutes in Lusitania floruerunt. B Tunc ad præsentiam tanti Regis, quæcunque facinora maturè, iustéque punita toti deinde regno fuerunt exemplo, præterquàm quòd eâ ratione litium, quæ in immensum quotidie succrescunt, infausta omnino radix præcidebatur.

Regnum per se obeat Rex. *Sanctius, felixque Lusitaniæ status sub Rege primo.*

9. At quod de Regibus, & principibus secularibus dicimus, maiore quidem iure ab Episcopis, & prælatis Ecclesiasticis exigitur. Nec putent satis superque factū esse muneri suo, quòd per suos legatos, & visitatores id præstent. Non isti sunt pastores, sed pastorū famuli; sunt mercenarij; nec pertinet ad eos de ouibus, vti Dominus dixit Ioan.10. parúmque proinde, aut nihil efficiūt, tandem in exstirpandis vitiis, in confirmanda salute C animarum; quas sibi à Deo non commissas esse nouerunt. Explicari non potest, quod euidenter comprobat experientia, quantum iuuet, quantum efficiat ipsius, qui suam inuisit prouinciam, prælati præsentia. Hanc ipsam Propheta Dei tandem in mundum venturi præsentiam, qui cum hominibus conuersatus salutare posset perditis rebus remedium afferre, sapienter sanctéque expetit ita deprecatus: *Tempus faciendi Domine, dissipauerunt legem tuam.* Psal.118. *Non iubendi* (animaduertit S. Ambros.) *sed faciendi, inquit, quia non legatus, neque nuncius; sed Dominus saluaturus erat populum suum.* ser.16. in Psal.118. Prælatus quidem dum visitat, saluti ouium suarum curandæ intendit; legatus exossando gregi, deglubendis ouibus, exhauriēdo D illatū sanguini, ad infarciendā crumenā studet.

Visitet suā prouinciam prælatus. Ioan.10. *Visitatores parum aut nihil efficiunt.* *Messiæ aduentus, & præsentia in remedium mundi expetitur.* Psal.118. S.Ambr. *Visitatores congerenda pecunia student.*

10. At quia prælato id valde laboriosum est, iccircò S.Bern. hominem ab onere suæ dignitatis, & ab egregio istiusmodi laboris emolumento sic exhortatur. *Agnosce hæreditatem tuā in Christi cruce. Si labor terret, merces inuitet. Exi in agrum Domini, & considera. Vides regiones si non sunt magis siccæ ad ignē, quàm ad messem.* lib.2. ad Eugen. Hæres Christi prælatus, non accepit gloriosam Domini portandam in capite coronam, sed baiulantis ad Caluariam humeris sustinēdam crucem. Nam quorsum obeuntes episcopatum pastores Ecclesiæ sublatam præferunt ex argento crucem, nisi vt moneantur suam in Christi cruce ad patiendum, & (si opus fuerit) ad moriēdum, esse tam dignitatē, E quàm hæreditatem. At (inquies) multis & grauibus distentus curis, & morbo interdum præpeditus obire non potest episcopatum Pontifex. Benè. sed tunc ita vigilanter prudentérque prouideat in visitatorum electione, quos mittat ad laborandum in vinea Christi, non ad ditescendum in aurifodinis. *Eligat igitur eos* (vti apponit S.Ber.) *qui missi post aurum non abeant, sed Christum sequantur: qui quæstum legationem non æstiment, nec requirant datum, sed fructum: qui marsupia non exhauriant, sed corda reficiant, & crimina corrigant, famæ prouideant suæ, non inuideant alienæ: qui redeāt fatigati quidem, sed* non

S.Bern. *Inuitatur & cogitur Episcopus ad visitandum diœcesim.* *Episcopus Christi hæres ad baiulādam Crucem.* *Episcopi sublatam præferunt Crucem.* *Visitatores non ad ditescendum, sed ad laborādum mittuntur.* S. Bern.

non suffarcinati. 4. de consid. cap. 4. Queruntur, dolentque nonnunquam ciuitates, integræque prouinciæ, quòd non visitatores animarum ad se mittantur, sed depeculatores pecuniarum; & pro sacerdotibus Verres ipsos, & verricula in direptionem miserorum patiantur.

Visitatores interdum Verres & verricula.

11. Quid quòd aliqui contra omne fas iúsque suas derelinquunt oues, deserunt Ecclesias, quarum sunt sponsi ac pastores: atque in aulis principum, & Regum aut vanis, saltémque alienis seculi negotiis distenti, aut maiorum adhuc, & pinguiorum episcopatuum ambitione occupati annos integros consumunt? Bonos (inquiunt) reliquimus nostrarum Ecclesiarum gubernatores, nostri muneris præsentiæque vicarios. O error! ô fraus! ô dementia! meminerint, quid Moysi contigerit. Non quidem per annos, aut menses, sed per dies tantùm paucùlos abfuit à suo populo, non quidem ad vana rerum studia, vel dignitatum ambitionem accitus spontéve deductus; sed ab ipso Deo ad recipiendam legem vocatus, & cum Deo familiariter sanctéque versatus: dein sui vicarium, qui populum regeret Aaronem (quo nullus tunc ad id muneris, aptior, & sanctior) reliquit. At huic tanto viro increscendi, & iniurij sic extiterunt subditi; vt ab eo vitulos aureos, quos adorarent, petere, impetraréque ausi fuerint. Exod. 32. Non timent, non reuerentur Aaronem vicarium, sed Moysen prælatum Hebræi. Præsentiam pastoris metuunt, colúntque oues; at præsente mercenario petulantissimè sese gerunt, & vitulos pro Deo venerantur.

Pudor est prælatos à suis Ecclesiis abesse, in aulis principum versari.

Absente prælato vicarij præsentia nihil efficit.

Absente Moyse populus in idololatriã detrusus. Exod. 32.

12. Pudeat animarum rectores domi se continere, otióque languescere; cùm Ioseph pro alendis Ægyptiis totum illud regnum diligenter obierit: nouerintque nullum grauius esse, quàm animarum dispendium; nullaque proinde in re alia maiorem & curam, & vigilantiam, quàm in fouendis, tutandísque & pascendis animabus subditorum collocari debere. Illud S. Bernardi lectitent ac reformident. *Quid (inquit) ego infelix quò me vertam, si tantum thesaurum; si pretiosum depositum istud; quod sibi Christus sanguine proprio pretiosius iudicauit, contigerit negligentius custodire?* Optimè quidem hoc argumento, & periculosum prælati munus demonstrat, & qualem præstare debeat zelum animarum; pro quarum salute Deus homo suam tradidit vitam, suum profudit sanguinem. Aliter etiam idem conuincit: *Si stillantẽ (inquiens) in cruce Domini sanguinem collegissem, essetque repositus penes me in vase vitreo, quod & portari sæpius oporteret; quid animi habiturus essem in discrimine tanto?* profectò summâ vigilantiâ, milléque oculis, & immensa pietate opus esset ad seruandũ Christi Domini sanguine plenum ex vitro fragili vasculum: at vnusquisque nostrum verè dici potest & thesaurus meritorum, & vasculum sanguinis Christi: Vtrunque verò versandum, portandũ, seruandum prælati ab ipso suscipiunt. *Et certè* (colligit egregiè idem Bern.) *id seruandum accepi; pro quo mercator non insipiens (ipsa vtique sapientia) sanguinem illum dedit: sed & habeo thesaurum istum in vasis fictilibus, & quibus multò plura, quàm vitreis imminere pericula videantur*, ser. 3. Aduent. A periculis demum commendatur prælatis custodia thesauri, & sanguinis Christi. quippe cùm vterque in hominibus, quos regendos susceperunt, vitro ipso fragilioribus latere, seruarique videantur.

Incomparabile damnũ animarum.

S.Bern. *Pretiosum animarum depositum habet episcopus.*

D.Bern. *Mira diligentia, curáque in zelo animarum à Prælato adhibenda.*

Quisque nostrũ thesaurus meritorum, & vas sanguinis Christi. S.Bern. *Multò plura quàm vitri, animarum pericula.*

13. *Nati sunt Ioseph filij duo, antequam veniret fames.*] Aduenit igitur tanta in Ægypto frugum vbertas; quanta in retroactis ætatibus visa non

A fuerat: hoc est enim, quod dicitur, ita vt copia mensuram excederet annorum scilicet præcedentium etiam fertilissimorum: Denique non nisi per insignem hyperbolem explicari potest; vt scilicet collectarum frugum abundantia immensis arenarum in litore cumulis par esse videretur. Ad hæc præter granaria, in quibus triticum condi, & seruari iussum est, horrea quæ supererant, aut etiam constructa denuò sunt, manipulorum aceruis repleta fuerunt; vt postmodum excussum inde triticum venienti subinde sterilitati mederetur: siquidem melius grana hoc modo conseruantur, quàm à paleis excussa; cùm iuxta philosophiã vnaquæque res meliùs in loco proprio conseruetur. Hoc autem de quinta frugum parte intel-
B ligendum est, quam duntaxat conseruandam iusserat Ioseph. Reposita igitur sunt intra ciuitates in annos famis profutura ea præcipuè frumenta, quę circum quamlibet vrbem munitiorem creuerant; intra illam scilicet reponebantur custodienda; ne vel hostium eruptione, vel esurientium tumultu per violentiam, & temerè diriperentur. Quare frumenta, quæ nascebantur circumcirca in territorio vnius ciuitatis, in eadem pro ipsius victu seruabantur; nec frugum vnius ciuitatis ad victum aliatum fieri poterat transportatio.

14. Porrò autem hac ipsa, quam descripsimus inaudita frugum abundantia, per septem integros annos perdurante suscepit Ioseph ex Azeneth vxore sua duos filios; quibus ipsemet impo-
C suit nomina talis notæ; vt velut in propriam illorum carnem insciberet misericordias Domini, perpetuò deinde meminisse posset beneficiorum Dei: primum siquidem vocauit Manassen, alterum Ephraim, ille Hebr. dicitur מנשה *Menasseh* à radice נשה *nassah*, *obliuisci*: Ephraim fructificatio, augmentum à radice פרא *parâ*, *multiplicare, augere, fructificare.* Primo igitur liberorum nato nomen indidit obliuionem; eò quòd sit oblitus laborum suorum. Non quòd filius ille patrem fecerit obliuisci laborum omnium, quos passus anteà fuerat; sed cùm iam post exactos labores seruitutis, & carceris se videat in summa rerum omnium felicitate constitutum; quod prioris in-felicitatis vel ipsam etiam memoriam prorsus ab
D animo abolcuerit, Deo ipsi à quo tantum acceperit beneficium, gratias immortales, & ipse perenniter agat, & à posteris consequenter agi desideret: viua semper in omne æuum, per illud nomen primogenito suo inditum diuini beneficij recordatione. Benè ideircò S. Chrysost. animaduertit: *Attende hic viri religionem, & pietatem, quoniam vocabulo filij memoriam omnium indidit, vt perpetuò gratias ageret, & qui ex se natus erat propter suam appellationem scire posset certamina, & patientiam, qua iustus perferens in tantam peruenit gloriam.* homil. 64. in Gen. voluit etiam Ioseph vt nati, ac posteri nomen illud obliuionis primogenito inditum obseruantes admirabilem sui parentis recolerent, atq; imitarentur patientiam; vti suo Troianus fi-
E lio dixit. *Disce puer virtutem ex me verúmque laborem.* Atque adeò addiscerent, quàm sit Deo grata hominíque fructuosa laborum patientia; quippe cùm Ioseph suæ tribus conditori tantam etiam in mundo pepererit felicitatem. At nulla esse maior, aut fingi potest merces patientiæ, quàm quæ in illis Domini verbis exprimitur: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Luc. 21. Possessio animæ salus est animæ sempiterna; vti dispendium animæ, sempiterna est animæ damnatio: at nec illâ quid felicius; nec istâ quid infelicius.

Iustis proprium est, vt beneficia Dei semper meminerint.

S.Chrys.

Parentum virtutes hæreditas filiorum. Æneid.

Certus & magnus patientiæ fructus.

Luc. 21.

15. At potest etiam intelligi facta obliuio laborum ab ingenti illo gaudio, quod sine dubio habuit Ioseph in primogeniti sui ortu. Quem sensum excipiens S.Ambros. de Christo Domino per Ioseph significato ita disserit: *Quis ex gentibus accepit vxorem, nisi qui Ecclesiam ex nationibus sibi congregauit, & suscepit ex ea filium Manassen, per quem oblitus est omnes dolores suos; quos habuit de sacrilegiis Iudaeorum?* lib. de Ioseph cap. 7. Non est tanti pretij, tantique honoris domus Iacob in qua natus, deinde flagellatus & crucifixus Dominus IESVS fuit, vt gloriosam iam nunc vitam agenti regnantique super omne quod creatum est, aliquâ ratione diminuat, eò quòd amissa vel relicta potiùs à Christo Domino sit. Natus est nostro Ioseph mundum cum imperio & maiestate gubernanti filius, nimirum ad veri Dei fidem conuersus ex omnibus gentibus; quæ sub cœlo sunt, Christianorum populus; ob huiusce filij gloriosum ortum oblitus est Dominus suorum omnium dolorum: nec æstimat Iudaicum sibi periisse populum, cùm illo pereunte Christianum fuerit elucratus. Nullum Deo est ex nostris dispendiis detrimentum; nullum ex nostris lucris emolumentum. Amisit Synagogam! quid inde? ditiorem sibi, & gloriosiorem ex gentibus fecit Ecclesiam.

S.Ambr.

Non æstimat Christus damnum Iudaici, præ lucro Christiani populi.

16. Id quidem suo illo triumphali carmine Propheta concinuit: *Posuit flumina in desertum, & exitus aquarum in sitim; terram fructiferam in salsuginem a malitia inhabitantium in ea.* Abachub 3. En Synagoga Iudæorũ; vbi flumina, vbi exitus aquarum, vbi summa rerum omnium abundantia, lactis, mellísque perennis scaturigo; videlicet veri Dei cognitio, fidésque & religio, templum, sacrificia, lex & mandata, Prophetæ, Patriarchæ, cœlestium mysteriorum reuelationes, & Dei ipsius in mundum venturi promissiones. At Iudæorum eò vsque increuit malitia, & impietas, vt insurrexerint aduersus Christum Domini, cúmque irrisum, & flagellatum patibulo affixerint. Sequitur ergo tantæ impietatis supplicium: Terram fructiferam in salsuginem; quo scilicet proditorũ ædes puniri solent, vt disseminato sale conspergantur ad sempiternam damnationis memoriam. Redacta igitur est Iudæorum Synagoga in tantã, támque immedicabilem bonorum omnium, quibus anteà circunfluebat, sterilitatem; ac si æternæ damnationis superiniecto sale conspersa fuerit; quâ sterilitatis pœnâ, vel ipsum quoque Iudaicæ regionis solum ac cœlum diuinitùs ita percussum esse perhibent; vt quæ olim regio lacte melléque manauerit, nunc rerum omnium infœcunda esse videatur.

Abac. 3.

Æterna dãnatio Iudaicæ impietatis.

Iudæa perpetua sterilitatis dãnata.

17. Huius verò populi iacturam abundè compensauit inæstimabile lucrũ ex conuersione gentium, vti adiungit Propheta: *Posuit desertum in stagna aquarum, & terram sine aqua in exitus aquarum.* ibid. Nimirum Christus Dominus promulgato per gentes suo Euangelio ex ipso gentilitatis deserto; vbi anteà rerum cœlestium summa sterilitas; stagna, piscinas, lacus, fluuios fecit aquatum, ipsámque gentilium terram, in qua nullius boni ad gratiam vel tantillum germen oriebatur, immensis, ac perennibus subinde cœlestium donorũ irrigata, & fœcundata profluuiis in pulcherrimam, & locupletissimam iustorum hominum segetem pullulauit. Quàm verò gratum Domino istud ex Christiana Ecclesia emolumentum fuerit, ipsemet contestatur: *Quia nunc vidi in oculis meis.* Zachar. 9. Non dicit quid viderit, sed cùm de gentium conuersione aperium ibi sit vaticinium; rectè S.Hieron. animaduertit: *Vidit Dominus vocationem gentium, & Ecclesiæ securitatem.* ibid. *Nunc vidi* (inquit Dominus) ac si anteà nihil suis oculis dignum vidisset: At Ecclesia Christiana de gentibus ad Deum conuersis tam miram habeat pulchritudinem, vt Dei oculos teneat, vocem (liceat dicere) admirantis contineat, vt illud tantùm exprimat: *Quia vidi*, transfert Chald. *Quia nunc conspicuam feci potentiam meam, vt benefaciam. Eò quòd vbi abundauit delictum superabundauit & gratia*, ad Rom. 5. suæ nimirum Dominus ad nobis ditandam, & locupletandam Christianorum Ecclesiã, explicauit diuitias bonitatis; suæ misericordiæ thesauros effudit; suam demunstrauit omnipotentiam. Admiremur etiam, pariterque veneremur immensam Dei benignitatem, quæ suam non in puniendo; sed in benefaciendo conspicuam facit potentiam; eóque se potentiorem ostendit, quò largiorem præstat misericordiam.

Abac. 3.
Immensum Christi lucrum ex cõuersione gẽtium.

Zach. 9.

D.Hier.
Magna Christi gloria Christianorum Ecclesia.

ad Rom. 5.

Suam Deus in miserẽdo potentiam commendat.

18. Manassen igitur, hoc est, obliuionem vocat Ioseph filium primogenitum. Nec id mirum; vti enim homines quandiu, nec domum, nec vxorẽ, nec filios habent; & patriæ regionis, & paternæ domus tenerum habent affectum, dulcémque memoriam: sic vbi patres familiàs sunt, nec suos curant parentes, nec paternos lares, nataléque solũ, aut in affectu, aut in memoria deinceps conseruant: propria quippe familia necessitudinũ omnium ingerit obliuionem. Prætereà illud etiã optimè à Procopio in Manasse mysterium inuolutũ euoluitur: *Manasses* (inquit) *obliuionem malorum, & periculorum; Ephraim significat incrementum, & latitudinem. Nam quasi ex sancta matre Ecclesia gentiles, qui inter filios regni censi sunt, procrearunt fructus, & obliuio rerum aduersarum illis inducitur: obliuiscentur enim tribulationis suæ primæ; nec ascendet in cor ipsorũ. Nam supra caput illorum est laus, exultatio, & lætitia apprehendit eos: profugit dolor, & luctus: venient igitur procedente tempore in obliuionem malorum.* Itaque per Iosephum significatur fidelis, qui fructus bonorum operum generat, quibus duæ simul videntur innexæ laborum & tolerãtia & obliuio: patientur iusti multa, & grauia in studio, agonéque virtutis, sed felices tamen, quibus tanta succedet præmiorum felicitas, vt obliuionem faciat omnium; quæ in vita passi fuerunt. *Ephraim deinde generant iusti: Accipient enim incrementum ex terrenis in cœlestia, ex corruptione in immortalitatem, ex ignominiã in gloriam, ex infirmitate in fortitudinem translati.* hæc Procop. de iustorum incrementis per Ephraim significatis. At S. Ambr. cùm de Christi Domini incarnatione mysterium intelligat, Ephraim significatum sic explicat: *Suscepit Dominus alium quoque filium Ephrem, per cuius profectũ claruit, quòd suscepta in carne humilitas & diuinitatem non humiliauit, & gloriam cumulauit.* c. 7. Fuit quippe incarnatio Verbi tam gloriosa Deo, vt per eam vera Dei gentibus tot per secula ignoti cognitio communicata fuerit; & summa ipsius diuinitatis attributa luculenter hominibus manifestata patuerint.

Coniugium parit obliuionem omnium aliarũ necessitudinum.
Procop.

Cœlestis beatitudo præteritorũ laborum ingerit obliuionem.

Iusti in virtutibus & ad præmium incrementa.
Procop.

D.Ambros.

Gloriosa Deo fuit incarnatio.

19. *Clamauit populus.*] Exactam denique septennij fertilitatem, quantam scilicet nulla vnquam ætate viderat Ægyptus, extrema omnium frugum per integrum deinceps septennium sterilitas excepit; ex hac subinde non in sola Ægypto, sed in vicinis etiam ac remotis terrarum regionibus fœda tempestas famis subsecuta est. Loquor autem cum Hieronym. qui sua illã in oratione sic lamentatur: *Pellis nostra quasi clibanus exusta est à facie tempestatum famis.* Hieron. orat. Furit enim fames, vti maris tempestas, violentissimè

Fames vti tempestas omnia turbat.
Hieron. in orat.

ſimè concutit miſeram hominis fragilitatem, mentem excæcat, iudicium offundit, lucem adimit, excuſſo denique rationis gubernaculo fractam corporis nauim, aut in profundum deprimit, aut alludit ad ſaxa. Legunt alij: *à facie horrorum*: alij, *à facie plagarum famis*; profectò fames vſque adeò torquet affligítque hominem, vt nihil æquè doleat miſer, quàm rabidâ fame multos per dies lancinari. Pulchrè illud in hanc ſententiam ſcriptum eſt à S. Baſil. *Humanarum calamitatum caput eſt fames, cuiuſuis mortis genere durſorem afferens finem.* ſic ille. Nam cætera mortis genera breui hominem conficiunt, breuique torquent, citóque deficiunt: *At famis* (adiungit) *diuturnius malum ocius torquet, lenius tabefacit, ſenſim occidit.* homil. 8. Pulchrè illa litera habet: *à facie horrorum famis.* Nihil enim ſic exhorremus, ac famem vtique membrorum omnium corporis generale tormentum. Nihil tam aſpectui ſeſe obiectat horribile, ac formidandum, vti homines fame confecti: quod ita deſcribit S. Baſil. *Coloris flos ſanguine deficiente refugit, pallor ac liuor inſurgit, genua infirma ac per vim tracta conſpiciuntur: Vox tenuis, & imbecillis; oculi infirmi in ſuis cauis, non ſecus thecis reconditi, quàm in putaminibus nuces viſuntur: oſſa tantum pelle operta. Venter vacuus ac collapſus tumore, viſcerúmque ſolitâ productione caret, ac dorſi tantum oſſibus ſuſtentatur, & hæret.*

Grauiſſimè cruciat fames. S.Baſilius. — S.Baſil. *Fames mẽbrorum omnium vniuerſale tormentum.* — S.Baſil. *Deſcriptio famis.*

20. *A facie plagarum famis.* Legunt alij: tota ſcilicet Reſp. vbi graſſatur fames, plagis conciſa, laceratáque viſitur: & (quod magis deplorandum) ipſæ quoque animæ plagarum famis ſentiunt atrocitatem; quam Propheta ſic lamentatur. *Nunquid non coram oculis noſtris alimenta perierunt; de domo Dei noſtri lætitia, & exultatio?* Ioël. 1. Quod enim ita ordinetur litera, patet ex lect. L X X. *ante oculos noſtros alimenta perierunt, de domo Dei noſtri lætitia, & gaudium.* Quaſi dicat etiam in ipſa domo Dei ſentitur famis violentia. Virtutes nimirum, quæ ſunt ornamenta Eccleſiæ; ob famis calamitatem debilitantur, triumphantibus interim vitiis, quibus ipſa fames ſubminiſtrat alimentum: furta, & rapinæ ad congerendum victum, vbique deſæuiunt: expugnatur honeſtarum mulierum pudicitia, & pro fruſtulo panis infelicium corpora proſtituuntur. Iccircò ſtatim adiungit: *Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo.* ibid. Conuulſæ nimirum tempeſtate famis, quæ alioqui puram ſeruarent pudicitiam in volutabrum turpitudinis ad emerendum corpori victum ſeſe miſellæ fœminæ proiecerunt.

Fames plagarum tormentum. — Ioël. 1. — *Fames exitium corporis & animæ.* — Ioël. 1. *Fame vitia regnant, virtutes debilitantur.*

21. *Clamauit populus ad Pharaonem.*] Aureum planè adhuc ſeculum vigebat: ibant ſiquidem ad Regem vt panem præberet. Nec enim illâ ætate Reges tam domini, quàm ſuorum ſubditorum parentes habebantur; nec augendis replendíſque regiæ maieſtatis ærariis, ſed ſubleuandæ ſubditorum inopiæ curam omnem, ſtudiúmque impendebant. Ad quam principum illis ſeculis erga ſubditos benignitatem videtur alluſiſſe Propheta illis verbis: *Apprehendet vir fratrem ſuum: veſtimentum tibi eſt, princeps eſto noſter: & reſpondebit: non ſum medicus, & in domo mea non eſt panis, neque veſtimentum; nolite conſtituere me principem populi.* Iſai. 3. Vaticinium eſt extremæ calamitatis Iudæorum; qui ciborum rerúmque aliarum omnium penuriâ; præſertim cùm à Tito Veſpaſiano (vti declarat S. Hieron.) obſiderentur, miſeri laborabant, vt obuium quemque meliori amictu indutum, & quem ſuſpicarentur victu abundare, in Regem Principémque vellent eligere, à quo poſſent ali & veſtiri; nec tamen vllus regium oblatum ſuſcipere honorem auderet; quod ſibi ad alendum populum nec panis, nec veſtis eſſet: Non habeo (inquit) panem, ideò Rex eſſe non poſſum, cùm nihil tam Regi proprium ſit; quàm vt petentibus panem porrigat, eſurientes alat, nudos veſtiat. Noluit iſte, de quo loquitur Iſai. eſſe princeps: eò quòd non haberet, quid ſubditis dare poſſet; vt nimirum oſtendat eos non debere eſſe Reges, qui nihil aut poſſunt, aut nolunt dare ſubditis, maximè verò panem ac veſtem.

Aureâ ætate Reges vti patres populum ſuſtentabant. — Iſai. 3. — D.Hier. — *Nihil tam propriū Regi, quàm vt ſubditos ſuſtentet.* — *Rex non eſt, qui non alit ſubditos.*

22. Quocirca indignum eſt bono principe, ne dum Chriſtiano, & pio immodicis populum vexare tributis. Ac propterea Deus in lege, vt conſtat ex Deuter. cap. 17. iubebat, ne Rex multiplicet aurum, & argentum: Et quidem illa ratio Procop. optima eſt: *Nimirum ad euitandum ſumptus immodicos; dein auaritiam ex iniquis vectigalibus, aut animo inhumano, non corrigente rebus neceſſariis indigentiam, nec ſpem ſuam in Deo collocante.* Sic Procop. Profectò ſi Reges neceſſitatem, non libidinem reſpicerent, moderatius exigerent tributa, patréſque eſſent non domini; imò, & tyranni ſubditorum. At cùm effuſis Regum deliciis; & meræ vanitati, ſuperbiæque ſat nihil ſit, inde fit vt luporum inſtar miſeros populos dilanient; plúſque ſanguinis legitimi Reges, quàm alieni tyranni exhauriant ſubditorum. Neceſſe eſt (inquiunt) Regum maieſtas glorioſo, & magnifico ſplẽdeat apparatu. Benè id quidem; at non cum immoderato ſubditorum diſpendio. Enimverò Nabuchodonoſor Babyloniæ Rex (vti apud Dan. 4. legimus) vidit ſe arborem immenſo foliorum, & ramorum ambitu, ſub quo tam homines, quàm brutæ animantes quieſcebant: deinde ſe vidit arborẽ ipſam diuinitùs ſuccisam; fortaſſe in pœnam: apponitur enim: *Folia eius pulcherrima, & fructus eius nimius. Folia dicit faſtum, magnificentiam; apparatúmque regium. Fructum vero* (declarat Theodoret.) *tributum appellat; quod vndique ei afferebatur; iccircò multum fructum, non autem pulchrum dixit; neque enim iuſtè impoſitum erat.*

Deut. 17. *Immodica tributa Rege indigna ſunt.* — Procop. — *Reges neceſſitati, non ſuperbiæ accommodent tributa.* — Dan. 4. — Theod.

23. Claudat denique hoc argumentum ille locus Ezechielis de Babylonio Rege: *Aquila grandis magnarum alarum longo membrorum ductu, plena plumis.* cap. 17. Grandibus nimirum alis magnam orbis partem Chaldæus Imperator occupabat admirabili ſanè potentia, viq; armorum, vti membrorum magnitudine, ſignificatur. Cæterùm tanta iſtius Regis gloria, & maieſtas miſeris erat populis valdè oneroſa: Nam vbi legitur, *plena plumis*, à L X X. vt S. Hieron. reſtatur: vertitur, *plena vnguium.* Hæ ſunt barbari illius Regis alæ; quibus euolat, in altum euehitur, populos obtegit, non protegit: vngues videlicet, quibus ferit, diſcerpítque, & ſanguinem miſerorum excutit. Illud obiter attingam, pulchrè plumas, & vngues eadẽ apud Hebræos voce appellari; quòd quidem tam intolerandum, quàm ineuitabile ſcribarum, & notariorum in republica malum eleganter exprimit. Eſt quidem pluma notarij ſimul, & vnguis: ſcribit illa, iſte lancinat: faxítque Deus, ne vita innocentis, & pauperis ſubſtantia, iuſtíque fama notarij plumæ iniuriam rapacis ſentiant, ac lancinantis doleant vnguis carnificinam. Quid quod etiam eadem vox Hebræa *xebet* שבט & *calamum*, & *telum* Luſitanè *Dardo* ſignificat, triáque huiuſmodi cordi Abſalonis à Ioab infixa legimus, 2. Reg. 18. Armatus plumâ incedit ſcriba, telum exerit, cùm pennam expedit, telo vitam, & ſubſtantiam tranſfigit

Ezech. 17. — *Reges vnguibus feriunt & diſcerpunt ſubditos.* — *Scribarũ & notariorum rapacitas, iniuſtitia, crudelitas.*

hominum, cùm literas calamo exarat. Ad hæc *Xebet* significat etiam & virgam, & sceptrum: scribæ, notariíque publici (ausim dicere) suo verberant calamo; quis non timeat? Sceptrum gerunt; inter cæteros regnant, impunéque dominantur.

Scribæ & notarij regnant tyrannicè.

24. Clamauit populus ad Pharaonem, quem fortè benignum, & patriæ parentem nouerant; non armatam vnguibus aquilam ad laniandum, ad vorandum, sed proprio rostro sanguinem, quo vitam pullis tribuat elicientem Pelicanum. Profectò cùm Lusitanorum Reges multis & claris maximarum virtutum ornamentis gloriosi semper extiterint: tum illud præcipuè regiæ maiestatis insigne cæteris mundi principibus anteferre voluerunt, vt mirum in modum erga Deum pij, ergo Christi Ecclesiam magnifici, erga subditos benigni, liberales, veríque parentes haberentur: vnúsque nulli secundus, etsi nomine, Ioannes fuerit, suo regio stemmate effictum, qui de pectore ad fouendos pullos sanguinem eliceret, Pelicanum gerebat. Ex hac nostrorum Regum paternâ benignitate factum est, vt nullum ferè sit regnum; quod pluribus, & pinguioribus Regum muneribus gaudeat, & paucioribus, ac minoribus regij ærarij tributis oneretur. Nihil planè regium nomen, & sceptrum sic nobilitat, & gloriosum reddit; quàm beneficentia: quæ tanto in Rege Petro extitit; illo scilicet quem iustitia in maleficos grauiter exercita memorabili cognomento (iustiçoso) nobilitauit, vt familiari cubiculario cùm vestem indueret sæpiùs iuberet, sibi laxiore cingulo tunicam præcingeret, quò scilicet expeditiùs longiúsque manus ad benefaciendum extenderet: idè singulis annis plurima ex auro argentóque vasa pretiosissimis ornata margaritis fabricari iubebat, vt ea subditis pro regali magnificentiâ donaret: Crebrò illud repetebat: *Quo die nulli Rex beneficium præstaret, Regis nomine prorsus indignum haberi.*

Mira Regũ Lusitaniæ clementia erga subditos.

Pelicanus in stemmate Regis Lusitani.

Admiranda Regis Lusitani beneficentia.

25. *Ite ad Ioseph.*] Inclamantem populum, & alimenta postulantem prudenter Pharao ad Ioseph remittebat: felix enim & Rex, & regni status habet, cùm viri prudentes, & iusti publica negotia administrant; qualis in Ægypto extitit Ioseph vnicum planè miserorum perfugium; & tam Ægypti, quàm exterarũ prouinciarum in grauissimo illo famis periculo subsidium, ac leuamẽtum. Enimverò cuncta granaria, quæ infinitis frugum aceruis prouidè admodum repleuerat, emptoris gentibus patere voluit. Planè vt in cæteris; sic etiã hoc ipso sanctissimum Iosephum semper Virginis Deiparæ sponsum Ioseph iste filius Iacob præfigurauit; vti eleganter disserit S.Bernardus: *Ille* (inquit) *frumenta seruauit non sibi, sed omni populo: iste panem viuum è cœlo seruandum accepit tam sibi, quàm toti mundo. Non est dubium; quin bonus, & fidelis homo fuerit iste Ioseph, cui mater desponsata est saluatoris: fidelis, inquam, seruus & prudens, quem constituit Dominus suæ matris solatium, suæ carnis nutritium, solum denique in terris magni consilij coadiutorem fidissimum.* homil.2. sup. Missus.

Felix regnum, in quo prudentes ministri Regum.

S.Bern. *S. Ioseph sponsus Virginis, custos pueri IESV.*

26. In virginalem beatissimæ Mariæ vterum recónditus per nouem menses fuit cœlestis vitæ panis, Verbum Dei caro factum, partúque immaculato Virginis matris prodiit in lucem, propositúsque in præsepi, deinde in cruce salutaris, ac prædulcis animarum cibus, diuinam mortalibus vitam communicauit. Hoc ipsum præsignificans dixit aliquando Spiritus sanctus Virginem ipsam allocutus: *Venter tuus sicut aceruus tritici, vallatus liliis.* Cant.7. O purum! ô sanctum! ô locuples horreum Virginis matris vterum? In eo *granum frumenti; quod multum fructum attulit*, Ioann.12 non humanâ culturâ, sed sola diuini Spiritus gratiâ obumbrante satum natúmque adoleuit, vallo vndique liliorum horreum, vterúmque muniente. Itaque in aceruo tritici fœcunditas matris; sæpè liliorum candor, & puritas Virginis exprimitur. *In hoc vtero* (inquit S.Ambros.) *simul aceruus tritici, & lilij floris gratia germinauit: quoniam Christum generauit, granum tritici, & lilium.* lib. de instit. Virgin. cap. 14. Summum & augustissimum Dei miraculum tritici, & lilij connexio; venter fœcundus, & integer: mater & Virgo. Pulchrè in hoc argumento ita scribit S.Ioann. Damascen. *Qualiter facta sunt vnum, Deus, & homo, mirantur Angeli, pauent cœli, vox silet, mens deficit; cùm vna puella sic Deum in vtero suo capit, vt Sanctis pacem, vitam mortuis, salutem perditis conferat.* sic ille sup. Missus.

In vtero virgineo B. Mariæ panis vitæ, satus adoleuit.

Cant.7. Ioann.12. *Vterus B. Mariæ purus & fœcundus.*

S.August. *Christus granum & liliũ vteri virginalis.*

S.Ioann. Damasc. *Summum miraculum Deus homo ex Virgine natus.*

27. In eo etiam fœcunditas virginalis vteri admirabilem suam ostendit abundantiam; vt, cùm sit vnum vnius grani horreum, infinita propemodum suo illo grano repleuerit horrea. Enimverò S. Prosper locum istum Ioseph discutiens; scribit in hunc modum: *In hac fame positis noster Ioseph Christus Dominus ex horreis suis nobis diuinam sui corporis annonam administrat, quam gustantes videmus, quàm suauis est Dominus.* De promiss. & præd. Nam quid sunt Ecclesiæ Christianæ templa, templorúmque altaria, nisi horrea, in quibus proponitur panis vitæ, quem in sanctissimo Virginis vtero ad cibum, ad delicias, ad salutem, ad sempiternam, & gloriosam vitam fidelium animarum, tota beatissima Trinitas efformauit. Positus in Virginis matris sinu puer IESVS Reges suâ virtute ad se adorandum attraxit; cœlestibus pastores gaudiis perfudit, Angelorum concinentium choris celebratus cœlis gloriam, terris pacem attulit. Idem in sacrosancta Eucharistia propositus vitæ panis cœlum, terrámque suâ replet gloriâ, mentes hominum satiat, detinet oculos Angelorum. *In quem nunc* (ait Apostolus) *non videntes creditis reportantes finem fidei vestræ salutem animarum vestrarum.* 1.Petr. cap.1. Nostram scilicet fidem, quâ credimus, & profitemur Catholici veram, & realem Christi Domini præsentiam in Eucharistia, mirum in modum commendat. In quem nunc, hoc est, in hoc mysterio, in quo sensus deficit, non videntes, sed credentes sub speciebus panis verè corpus esse, & sub speciebus vini verè sanguinem esse Domini; *reportantis finem fidei vestræ*; videlicet æternam animæ salutem, in quam denique fides nostra dirigitur, meritò catholicæ fidei, ac pietatis in sacrosanctam Eucharistiam comparabitis.

S.Prosp. *Eucharistiâ nobis Christus administrat.*

1.Petr.1. *Commendatur nostra fides in Eucharistia.*

Salus æterna finis fidei nostræ in Eucharistia.

28. *In quem* (adiungit) *desiderant Angeli prospicere*: ibid. Vtrumque locum de Sacramento corporis Domini explicat S.Thom. opusc. de Sacramento cap.15. Porrò, qui in Dominum in Eucharistia præsentem desiderant Angeli prospicere, vel sunt ipsimet Sacerdotes, qui diuina peragunt mysteria: (Hoc enim frequenter in scripturis nomine appellantur) vel ipsimet Spiritus cœlestes intelliguntur: qui de cœlo certatim aduolant ad templum; ad altare, vt diuino assistant sacrificio; vt Regem suum in Sacramento positum adorent, & contemplentur. Legitur enim in Liturgia S. Iacobi. *Taceant omnes mortales, & stent cum metu, ac tremore; Rex enim Regum Christus exit,* vt

1.Petr.1. S.Thom. *Sacerdotes censentur Angeli.*

Angeli cœlestes adorant Dominum in Eucharistia.

Liturg. S.Iacob.

Angelorum reuerentia, timórque ante Eucharistiam. *ra mactetur, & detur in cibum fidelibus; eum verò chori Angelorum antecedunt.* Sed quid est, quod in cum desiderant prospicere? insignis planè reuerentia, stupor, admiratio significatur Angelorum, qui desiderant, sed verentur prospicere; amor excitat ad videndum, sed stupor cohibet à videndo: offundit oculos admiratio; An desiderant etiam prospicere, quem tamen prospiciunt: non A enim videndo Dominum IESVM in Eucharistia præsentem satiantur? Benedictus ergo sis Domine IESV & benedicta sit in æternum dignissima mater tua Virgo Maria, qui nobis in terra cœlestium bonorum thesauros aperuistis, & pane vitæ in Eucharistia nostras, dum peregrinamur, animas reficitis in pignus gloriæ sempiternæ. *Angeli Dominum in Eucharistia insatiabiliter contuentur.*

CAPVT QVADRAGESIMVMSECVNDVM.

1. AVDIENS autem Iacob quòd alimenta venderentur in Ægypto, dixit filiis suis: Quare negligitis?

2. Audiui quòd triticum venundetur in Ægypto: descendite, & emite nobis necessaria, vt possimus viuere, & non consumamur inopia.

3. Descendentes igitur fratres Ioseph decem, vt emerent frumenta in Ægypto,

4. Beniamin domi retento à Iacob, qui dixerat fratribus eius: Ne fortè in itinere quidquam patiatur mali:

5. Ingressi sunt terram Ægypti cum aliis qui pergebant ad emendum. Erat autem fames in terra Chanaan.

6. Et Ioseph erat princeps in terra Ægypti, atque ad eius nutum frumenta populis vendebantur. Cúmque adorassent eum fratres sui.

7. Et agnouisset eos quasi ad alienos durius loquebatur, interrogans eos: Vnde venistis? Qui responderunt: De terra Chanaan, vt emamus victui necessaria.

8. Et tamen fratres ipse cognoscens, non est cognitus ab eis.

9. Recordatúsque somniorum, quæ aliquando viderat, ait ad eos: Exploratores estis: vt videatis infirmiora terræ venistis.

10. Qui dixerunt: Non est ita, Domine, sed serui tui venerunt vt emerent cibos.

11. Omnes filij vnius viri sumus: pacifici venimus, nec quidquam famuli tui machinantur mali.

12. Quibus ille respondit: Aliter est: immunita terræ eius considerare venistis.

13. At illi: Duodecim, inquiunt, serui tui, fratres sumus, filij viri vnius in terra Chanaan: minimus cum patre nostro est, alius non est super.

14. Hoc est, ait, quod locutus sum: Exploratores estis.

15. Iam nunc experimentum vestri capiam: per salutem Pharaonis non egrediemini hinc, donec veniat frater vester minimus.

16. Mittite ex vobis vnum, & adducat eum: vos autem eritis in vinculis donec probentur quæ dixistis vtrum vera, an falsa B sint: alioquin per salutem Pharaonis exploratores estis.

17. Tradidit ergo illos custodiæ tribus diebus.

18. Die autem tertio eductis de carcere, ait: Facite quæ dixi, & viuetis: Deum enim timeo.

19. Si pacifici estis, frater vester vnus ligetur in carcere: vos autem abite, & ferte frumenta quæ emistis, in domos vestras,

20. Et fratrem vestrum minimum ad me adducite, vt possim vestros probare sermones, & non moriamini. Fecerunt vt dixerat, C

21. Et locuti sunt ad inuicem: Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum, videntes angustiam animæ illius, dum deprecaretur nos, & non audiuimus: idcirco venit super nos ista tribulatio.

22. E quibus vnus Ruben, ait: Nunquid non dixi vobis: Nolite peccare in puerum: & non audistis me? en sanguis eius exquiritur.

23. Nesciebant autem quod intelligeret Ioseph: eo quòd per interpretem loqueretur ad eos.

D 24. Auertítque se parumper, & fleuit: & reuersus locutus est ad eos.

25. Tollénsque Simeon, & ligans illis præsentibus, iussit ministris vt implerent eorum saccos tritico, & reponerent pecunias singulorum in sacculis suis, datis supra cibariis in viam: qui fecerant ita.

26. At illi portantes frumenta in asinis suis profecti sunt.

27. Apertóque vnus sacco, vt daret iumento pabulum in diuersorio, contemplatus pecuniam in ore sacculi.

28. Dixit fratribus suis: Reddita est mihi E pecunia, en habetur in sacco. Et obstupefacti, turbatíque mutuo dixerunt: Quidnam est hoc quod fecit nobis Deus?

29. Venerúntque ad Iacob patrem suũ in terram Chanaan, & narrauerunt ei omnia quæ accidissent sibi, dicentes:

30. Locutus est nobis Dominus terræ durè, & putauit nos exploratores esse prouinciæ.

31. Cui respondimus: Pacifici sumus, A nec vllas molimur insidias.

32. Duodecim fratres vno patre geniti sumus: vnus non est super, minimus cum patre nostro est in terra Chanaan.

33. Qui ait nobis: Sic probabo quòd pacifici sitis: Fratrem vestrum vnum dimittite apud me, & cibaria domibus vestris necessaria sumite, & abite,

34. Fratrémque vestrum minimum adducite ad me, vt sciam quod non sitis exploratores: & istum, qui tenetur in vinculis, recipere possitis: ac deinceps quæ vultis, emendi habeatis licentiam.

35. His dictis, cum frumenta effunderent, singuli repererunt in ore saccorum ligatas pecunias: exterritísque simul omnibus.

36. Dixit pater Iacob: Absque liberis me esse fecistis, Ioseph non est super, Simeon tenetur in vinculis, & Beniamin aufertis: in me hæc omnia mala reciderunt.

37. Cui respondit Ruben: Duos filios meos interfice, si non reduxero illum tibi: trade illum in manu mea, & ego eum tibi restituam.

38. At ille: Non descendet, inquit, filius meus vobiscum: frater eius mortuus est, & ipse solus remansit: si quid ei aduersi acciderit in terra, ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

SECTIO PRIMA.

Audiens autem Iacob quod alimenta venderentur in Ægypto, dixit filiis suis: Quare negligitis? Audiui quòd triticum venundetur in Ægypto: descendite, & emite nobis necessaria, vt possimus viuere, & non consumamur inopia. Descendentes igitur fratres Ioseph decem, vt emerent frumenta in Ægypto, Beniamin domi retento à Iacob, qui dixerat fratribus eius: Ne fortè in itinere quidquam patiatur mali, Ingressi sunt terram Ægypti cum aliis qui pergebant ad emendum. Erat autem fames in terra Chanaan. Et Ioseph erat princeps in terra Ægypti, atque ad eius nutum frumenta populis vendebantur. Cúmque adorassent eum fratres sui, Et agnouisset eos quasi ad alienos durius loquebatur, interrogans eos: Vnde venistis? Qui responderunt, De terra Chanaan, vt emamus victui necessaria. Et tamen fratres ipse cognoscens, non est cognitus ab eis. Recordatúsque somniorum, quæ aliquando viderat, ait ad eos: Exploratores estis: vt videatis infirmiora terræ venistis. Qui dixerunt: Non est ita, Domine, sed serui tui venerunt vt emerent cibos. Omnes filij vnius viri sumus: pacifici venimus, nec quidquam famuli tui machinantur mali. Quibus ille respondit: Aliter est: immunita terræ eius considerare venistis. At illi: Duodecim, inquiunt, serui tui, fratres sumus, filij viri vnius in terra Chanaan: minimus cum patre nostro est, alius non est super. Hoc est, ait, quod locutus sum: Exploratores estis. Iam nunc experimentum vestri capiam: per salutem Pharaonis non egrediemini hinc, donec veniat frater vester minimus. Mittite ex vobis vnum, & adducat eum: vos autem eritis in vinculis donec probentur quæ dixistis vtrum vera, an falsa sint: alioquin per salutem Pharaonis exploratores estis. Tradidit ergo illos custodiæ tribus diebus. Die autem tertio eductis de carcere, ait: Facite quæ dixi, & viuetis: Deum enim timeo. Si pacifici estis, frater vester vnus ligetur in carcere: vos autem abite, & ferte frumenta quæ emistis, in domos vestras. Et fratrem vestrum minimum ad me adducite, vt possim vestros probare sermones & non moriamini.

1. AGGREDIMVR commentandam ex toto hoc Genescos opere vnam valde memorabilem, ac suauissimis, & illustrissimis cùm diuinæ prouidentiæ, tum humanæ caritatis, patientiæque exemplis commendabilem historiã. Nunquam (fateor equidem) illam aut memoro, aut relego, quin teneriore quodam, dulcioréque affectu mentem mihi feriat: & super illam, dum expedio commentarium, perfusis solitâ dulcedine præcordiis dulces quoque lacrymæ vbertim effluunt. Quis enim non veneretur Dei prouiden- B tiam, quæ in sanctissimi huius viri vita, sic sapienter, benignéque ostenditur? Quis non miretur, améque suauissimum huius viri ingenium, in quo tam rara constantiæ, tolerantiæ, caritatísque resplendent exempla? Vtrum captiuus, an liber, vtrum in carcere, an in imperio laudabilior, sanctiórque extiterit, quis definiendo explicabit? De priori illo statu cecinit Propheta: *Humiliauerunt in compedibus pedes eius: ferrum pertransiit animam eius, donec veniret Verbum eius.* Psalm. 104. En seruitus, en carcer, en abiectio, en summa innocentis ignominia. Cæterùm qualem se in eo statu gesserit,

Admiranda in omni statu virtus Ioseph.
Psal. 104.

D.Ambr.

rit, optimè animaduertit S. Ambr. sic ad hunc eundem locum occurrés. *Humiliauerunt in compedibus pedes eius*, Psal. 104. *Humiliauerunt pedes eius, non animam eius. Quomodo enim humiliata est anima de qua dicit, ferrum pertransiit animam eius? Nam cùm aliorum animas peccatum pertranseat, (ferrum enim peccatum est, quod est penetrabile) Ioseph sancti anima ita non patuit peccato, vt magis peccatum ipsa penetraret.* Hæc S. Ambr. epist. 7. non depressit animum ad dedecora, & probra seruitus, & carcer, sed nec in superbiam extulit Regis gratia, imperiíque maiestas, cùm tamen longè sit periculosior elatio, quàm humiliatio; difficiliúsque humana mens in honoribus, quàm in ignominiis teneat modum; virtutísque statum in palatio, quàm in ergastulo conseruet.

Seruauit Ioseph eandem in omni statu innocentiam.

Magis in honore, quàm in abiectione periclitatur homo.

2. Non ferrum in carcere, non aurum in imperio pertransiit animam eius; Et mirum id quidem in Ioseph; cùm etiã in Christi Ecclesia hoc ipsum apertè visum fuerit, vt ferro victrix, auro impugnata ceciderit, quod eleganter Tertull. sic edisserit: *Tempora Christianorum semper, & nunc vel maximè, non auro; sed ferro transfiguntur.* lib. de cultu fœm. cap. 13. Plures quidem in diuitiis, quàm in paupertate perierunt: plures in loco sublimi, quàm in humili, virtutis & salutis miserabile naufragium fecerunt. Quid quod Dominus prædixit Apostolis, & in illis toti suæ Ecclesiæ: *Nunc quidem pressuram habebitis.* Ioan. 16. recéusque natã infinitis, & grauissimis affictari permisit tribulationibus: armatus cum tyrãnis orbis, videlicet imperatoribus contra Dei Ecclesiã, simulátq; in lucẽ prodiit, bellum mouit infernus: Eidem verò iam adultæ, iam per orbem non sparsæ modò, sed etiã triumphanti promissum à Deo fuit: *Ad mamillam Regum lactaberis.* Isai. 60. Quid hoc est bone Deus, nascentem Reges persequuntur, adultam fouent ac nutriunt Ecclesiam: infantulam affligunt; maturam, & robustam lactant? Profectò constantior illa in bello, infirmior in pace: illa, quam tyrannorum persecutiones non depresserunt, Regum fauoribus nunc indiget, ne deprimatur. Illud etiã in causa fuit, vt hominibus planum fieret, quòd Christi Ecclesiæ constantia, & securitas diuinæ sit virtutis: impugnatam tyrannorum armis in tuto Christus tenuit, nunc eandem piorum Regum fauoribus securam & lætam conseruat. Quamobrẽ mirabilior nunc princeps, quàm fuerat ante seruus, mihi videtur Ioseph. Pulchrè S. Bernard. in sententiis illam, quæ huic loco maximè conuenit, assignat his verbis: *Triplex est sine sanguine martyrium, parcitas in vbertate, quam habuit Dauid, & Iob: largitas in paupertate, quam exercuit Tobias, & vidua: castitas in iuuentute, qua vsus est Ioseph in Ægypto.* Primum etiam martyrij genus haud dubiè visum est in Ioseph, idque duplicatius, & excellẽtius: in vbertate quidem parcus, in dignitate humilis, in maiestate sic moderatus, vt etiam dilexisset inimicos; iis benefaceret, à quibus fuerat grauissimis affectus iniuriis; quarum virtutum clarissima in sequentibus exempla videbimus.

Tertull.

Ioan. 16.

Felicior in persecutionibus, quàm in pace Christi Ecclesia.

Isai. 60.

Christi Ecclesiam infantẽ Reges persecuti, maturam fouent.

D.Bern.

Triplex incruentum martyrium.

Ioseph dupliciter martyr.

3. *Audiens Iacob.*] Hebr. *videns. Videre* siquidem in scriptura pro *audire* frequenter ponitur, vt hoc loco animaduertunt peritiores. Fama igitur longè latéque vulgauerat immensum annonæ subsidium septennio fœcunditatis collectum ad sequentis septennij sterilitatem fuisse in Ægypto: indéque iam pretio coëmptum etiam in exteras regiones triticum deportari. Nec enim Iacob, aut nuncium, literasve à filio Ioseph acceperat, aut aliundè, quàm à vulgari fama hoc ipsum didice-

A rat. At non possumus non mirari, quid sit quòd Ioseph patrem sibi carissimum suæ felicitatis non admoneret, cum non ignoraret miserum senem defuncti, vt putabat, filij causa in mœrore doloréque versari? Factum id esse singulari Dei consilio existimat S. August. *Deus enim* (inquit) *cuius iudicia plerunque sunt occulta, nunquam tamen iniusta, qui beato Iacob noluit indicare filium suum viuere, ille etiam sanctum Ioseph non permisit ei suam gloriam nunciare: quinimo impulit, vt Simeonem in vinculis tenendo, & Beniamin auferendo patris sui angustias cumularet.* Ac fuit quidem misericordia Dei; vt Iacob ratus filium, quem intimè dilexerat, mortuum, tot per annos luctu affligeretur, mœroréque ipso leuiores aliquos reatus, quibus in hac vita

D.Aug.

Ioseph suam patri felicitatem haud nunciauit.

Luctus Iacob pro purgatorio ad venialia expianda.

B carere nulli conceditur, posset expiare, vt ibidem S. August. multis docet, ac demum ita concludit: *Vt ergo sanctum Iacob Deus noster velut aurum purgatum in futuro iudicio præsentaret, priùs ab illo omnes maculas peccatorum absterſit; vt in eo ignis ille arbiter, quod exureret, inuenire non posset.* serm. 82. de tempore. Ille igitur tot annorum luctus vice purgatorij à venialibus culpis, & à lethalibus; si quæ vnquam commiserat, contritione dilutis, sed non integrè, quoad pœnam expiaris, Iacob feliciter inseruiuit.

D.Aug.

4. At Theodoretus alteram eiusdem quæstionis tradit solutionem. *Cùm enim Deus prædixisset Abrahæ (vti habetur Genes. 15.) posteros eius peregrinaturos in terra aliena, ibique durissimã seruitute opprimendos; quod quidem in Ægypto contigit; hoc Dei*

Theodor.

C *prædictum complendum non foret, si Iacob filium suum in Ægypto viuere, seruúmque esse resciuisset: confestim enim eum quantolibet pretio redemptum ab Ægypto domum reduxisset.* Quapropter tolleretur occasio, & Iacob & filiis in Ægyptum transmigrandi, & ibi posteris eorum eueniendi quæ prædicta fuerant. Tandiu igitur statum Ioseph voluit Deus patri Iacob ignotum esse; quoad Ioseph summam in Ægypto dignitatem adeptus laborantibus circumcirca prouinciis fame, patrem cum tota familia in Ægyptum accerseret; atque multiplicatis eorum posteris mirandum in modum, quæ prædicta fuerant, demum contingeret. Colligit ergo optimè Theodoret. *Si Patriarcha filij seruitutem nouisset, illum vtique redemisset, redemptus autem carce-*

Necesse fuit, vt Ioseph patri se viuum non renunciasset.

Theodor.

D *rem nunquam intrasset; atque ita minimè interpretatus esset seruis illis somnia. Hac autem nisi interpretatus esset, minimè innotuisset Regi: incognitus autem per somnia prophetiam non aperuisset: hoc autem facto regimen Ægypti nunquam illi fuisset creditum: quod nisi accepisset minimè Patriarcham vnà cum familia in Ægyptum adduxisset. Igitur à postremo euentu dispẽsationis diuinæ declaratur intentio.* hæc Theodoret. q. 98. in Genes. Suspicari etiam possumus Deum Ioseph singulari aliquâ reuelatione indicasse, quid ipse fieri super eâ re constituisset; & quemadmodum vellet vt Ioseph se gereret erga patrem, & fratres; expectasse denique tempus à

Salutaris plerúnque tribulatio.

E Deo præfinitum, quo reuelaturus erat se ipsum: nam per spiritum prophetiæ, sciebat se missum esse illùc pro salute suorum. Hæc sententia est Thom. Angl. quam noster Perer. suis commentariis illustrauit.

Ioseph sui status habuit reuelationem.

Thom. Angl.

Perer.

5. *Descendite, & emite nobis necessaria.*] Mittit Iacob decem filios in Ægyptum ad emendum triticum: domi secum retinet minimum Beniamin. Videlicet quia (vt posteà cecinit Propheta.) *Et vocauit famem super terram, & omne firmamentum panis contriuit: misit ante eos virum, in seruum venundatus est Ioseph.* Psalm. 104. vbi egregiè S. Hier.

Psal. 104.

D.Hier.

Sæpius

Contraria in vtilitatẽ fiunt ex Dei prouidentia.

Sæpiùs euenit, vt quæ putantur contraria esse, hæc prouidentiâ Dei pro vtilitate fiant. Nisi enim fratres vendidissent Ioseph quomodo descenderet in Ægyptum? Si non fames facta fuisset: quomodo Patriarchæ descenderent in Ægyptum, & cognoscerentur à fratre suo? quomodo Pharao perceteretur decem plagis, quomodo exirent de Ægypto? Ioseph ergo iuit in Ægyptum præparare hospitium, & alimenta fratribus suis. Hæc S. Hieron. Ergo (dicet aliquis) non peccarunt fratres, cùm Ioseph vendiderunt, cùm diuinæ dispositioni inseruierint? Non valet consequentia: respondet enim Theodoret.

Theod. *Deus vtitur hominũ nequitia in contrarium finem.*

Opus illorum æmulatione, & inuidiâ plenum erat. Deus autem cùm sit sapiens, nequitiâ illorum vsus est in contrarium finem: quibus enim artibus illi conati sunt impedire somniorum euentum, iisdem Deus somniis consummationem imposuit. Sic ille q.99. in Genes. Verùm enim verò, quod Dominus Deus operatus olim est in Ioseph ludificando fratrum consilia, idem posteà in filio suo Deo homine à Iudæis crucifixo multò etiam admirabilius egit. Quare adiungit S. Hieron. loco indicato:

D.Hier. *Iudæorũ nequitiâ Deus vsus est ad redemptionẽ mundi.*

Si non Iudas Dominum prodidisset quomodo nos saluaremur? Si non Iudæi crucifixissent, & increduli fuissent: quomodo nos crederemus? ibid. Filios itaque in Ægyptum omnes misit Iacob vno Beniamin excepto, qui & minimus, & præ omnibus patri dilectus. *Ne fortè* (inquit pater) *in itinere ei mors occurrat*, hoc est, ne Beniamin quoque moriatur, sicut frater vterinus eius Ioseph: putabat quippe senex filiorum mendacio deceptus filium à feris discerptum periisse. At Rupertus arbitratur patri suspectam semper fuisse malitiam filiorum contra Ioseph; & Beniamin filios Rachelis: ac proptereà mali aliquid ab iisdem posse intentari ad perniciem istorum.

De malis mala præsumptio.

6. *Quare negligitis?*] Heb. *quare vos ipsi aspicitis?* Id est, quid otiosi inuicem intuemini, nec vrgenti fami remedium facto quæritis? proprium id est negligentium, & pigrorum, cùm aliquid agendum, sese mutuò aspicere, videlicet quemque oculis in alios intentis expectare, dum alius rem expediat.

Otiosorum ingenium.

Ergo senex prudentissimus filios excitat, vt quàm primùm sese accingant, déntque itineri: nec enim fames aut moram patitur vllam, aut omni difficultate, laboréque itineris grauior, & intolerabilior esse potest. At illud semper fuit pigrorum ingenium, impatiens laboris, malæ quietis desidiæque amans; vt ne vel tantulum moueat pedem, mille confingat in re facili difficultates: & in planâ viâ salebras, & prærupta locorum.

Piger, ne laboret, difficultates cõfingit.

Prou.26.

Sic enim Salomon scripsit: *Dicit piger; leo est in viâ, & leæna in itineribus: sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo.* Prou.26. Res quidem mira, vt nouerit pigritia ex nihilo leones, leænásque efformare; & in viâ regiâ, veluti in syluis, præferoces creare bestias, monstráque ex ipsamet vanitate producere? Adhuc piger in lectulo quiescit, & vertitur; & inter syndones; lodicésque somnolentus oberrat: at viam totam, quàm longa sit, iam exploratam habet, quàm difficilis transitu, iam dimensam tenet. Adhuc piger clausis dormitat oculis, & leones leænásque in viâ iam intuetur horrendo tremefacientes rugitu, ac prætereuntium corpora, immanitate vnguium dilaniantes. Vnde piger hæc nosti? quis hæc tibi retulit? Planè ingeniosa pigritia ex nihilo monstra confinxit; & pigro recubanti adesse mõstrauit.

Ingeniosa pigritia.

Et quemadmodum porta intra cardinem vertitur siue occludat, siue aperiat ostium, nec inde tamen egreditur: ita piger in lecto millies huc & illuc se versat; iam molitur, vt surgat; iam se resorbet introrsum; hoc vnum curans; ne quid extra lectum, & somnum curet; vt amico otio langueat, & vti lapis stipesque iaceat: quibus egregiè peccatoris infelix status exprimitur: dum turpi quieti indulgens millies nectit moram, ne diuinæ gratiæ ad conuersionem excitanti sese accommodet.

Peccator cõuersionẽ remeratur.

7. Notanda adhuc diligentius Patriarchæ ad filios exhortatio: quare pigri estis? *Ecce frumentum est in Ægypto: descendite illò, & emite nobis escas*; magna etiam erga filios prouectioris ætatis cura debet esse parentum, quibus & maior inest prudentia, & longior per ætates rerum experientia, & potissima caritas; vt sciant velintque filiorum rebus consulere, ac necessitati prouidere.

Cura parentum erga filios.

Vidit (scribitur) aut audiuit, idem enim est, Iacob. Cùm enim parentes semper sint in specula, & acutis oculis prospiciant, & longis auribus percipiãt, quid filiis aut desit, aut obsit, aut etiam opus sit: mirum non est quid sit, quòd rumor famis ad Iacob peruenerit atque ille curarit de frumento comparando, cùm tamen filij, nec de fame, nec de remedio curent, itaque Iacob vti senex consilium præstat, iuuenes exequuntur.

Parens in specula pro filiorũ cura.

Benè quidem habet Respublica, ciuitas, familia; vbi senes prudenter consulunt, iuuenes impigrè quod consultum est, exequuntur. Felix rerum status cùm mens, & manus consilium, & operatio mutuò sese adiuuãt.

Felix rerum status vbi senes consulũt, iuuenes exequũtur.

D.Ambr. *Iacob Iudæos ad Christum mittit.*

Deinde S. Ambr. mysterium euoluens sic effatur: *Non simul hoc Iacob dixit, quotidiè omnibus filiis suis dicit: qui seriùs veniunt ad gratiam Christi: quare pigri estis? Ecce audiui; quia est frumentum in Ægypto:* cap.8. lib. de Ioseph. Laborat fame Iudæa, gentilitas tritico abundat, patrem relinquant, patriámque deserant, & ad gentes abeant filij Iacob, si panem quærunt; si viuere volunt Redemptoris gratia, cœlesti pane, Christianus populus è gentibus congregatus vescitur lætus, satúrque viuit.

Solùm inter Christianos veri Messiæ fides, gratia, panis.

Quid igitur ô Iudæi, quid pigri estis? audite Iacob patrem vestrum, audite generis vestri Patriarchas, & Prophetas, audite vestrarum scripturarum oracula; clamant, monéntque: frumentum est in Ægypto; inter gentes est vera Dei fides, Dei Ecclesia; ibi nostris promissus patribus Messias, Deus homo, Christus IESVS; ibi cœlestium gratiarum abundantia, ibi æterna salus animarũ: Quid pigri estis? An quia filij Iacob claudicantis claudicatis pariter; nec fami depellendæ occurritis?

Fame cibi cœlestis laborãt Iudæi.

D.Ambr.

Benè S. Ambr. *Qui famem* (inquit) *sustinet, suæ segnitiei debet adscribere.* cap. 8. Abundat Christi Ecclesia pane vitę, diuinâ scilicet gratiâ; quo cibo aluntur animæ. *Et Dominus IESVS* (inquit S. Ambr.) *ieiunia mundana miseratus aperuit horrea sua, & mysteriorum cœlestium thesauros patefecit; vt nulli alimenta deessent: vendit autem, non æra pecuniæ, sed fidei pretium, & deuotionis stipendium quærens; & vendit omnibus: Omnes enim esurient, quos non pauerit Christus. Emamus ergo alimenta, quibus famem possimus depellere.* cap.7.

Christus alimenta vẽdit animarum.

8. *Cúmque adorassent eum fratres.*] Ad imperium Ioseph vendebatur triticum in Ægypto. Hac igitur de causa filij Iacob adierunt Iosephum, postulaturi pretio frumentum. Accedentes adorant principem: vultu scilicet profundè ad terram inclinato. Quo quidem euentu somnium illud Ioseph tot malorum origo, comprobatum est; fratres cognouit Ioseph; sed nequaquam ab illis cognitus: iam quippe adultior ætas, barbitium, & grandi annorum decursu mutatio lineamentorũ pristinam illam, & fratribus notam obduxerant formam. Facile igitur illi fuit asperum se iudicem

fratri

fratribus affingere, sæpiúsque tentando illos affligere, ac duriusculis verbis alloquendo, nimirum hostilis animi dolíque eos arguendo: cuius ita confictæ afflictionis variæ traduntur causæ. Prima est Theodoreti ad hunc modum: *Memor Ioseph eorum, quæ in ipsum fratres commiserant; cùm non videret Beniamin vnà cum ipsis venisse, suspicatus est, quidpiam etiam in illum eos perpetrasse. At vbi cognouit illum superesse; tum veniâ, tum omnimodâ subuentione illos excepit.* quæst. 42. quam à S. Chrysost. homil 64. in Genes. mutuatus est. Et meritò quidem id veritus est Ioseph, nouerat enim inuidum illorum ingenium & præ inuidiâ malignum, & crudele. Secunda est D. August. his verbis: *Ioseph vir sanctus per huiusmodi tribulationem fatigatos fratres ad confessionem criminis, & ad medicamentum pœnitentiæ prouocare volebat. Denique cum ingenti dolore dixerunt illi; se meritò pati illa; quia peccauerunt in fratrem suum. Cùm autem illos pro peccato humiliter videret afflictos, deosculatus est singulos.* serm. 82. de tempore. Itaque sæpiùs illos afflixit pro magnitudine parricidij, non vt se vindicaret, sed vt illos medicabili tribulatione; (vti loquitur August.) tanquam spiritali quodam igne decoqueret. Aduerte quàm pulchrè dicitur medicabilis tribulatio, per quam & peccator in se ipsum rediens, ad patrem cum prodigo filio reuertitur; & peccata ipsa perpessu laborum, contritíque cordis lacrymis expiantur.

Theodor. De malis mala suspicio.

Medicabilis afflictio.

S. August.

Tribulatione peccata expiantur.

9. Aliam deinde huius rei causam affert idem August. hoc modo: *Totum hoc agebat Ioseph, vt eorum gaudium differretur, & eadem dilatione cumularetur, fratre cognito, quem a se perditum fuisse arbitrabantur.* quæst. 146. in Genes. Iccircò, & iusti dum vincunt multis, & magnis tribulationibus affliguntur, vt gaudium illorum posteà sit plenius. Nec enim sunt condignæ passiones eorum toto illo tempore, quo affliguntur ad futuram gloriã exultationis, quæ in eis erit reuelãda, iuxta Apost. ad Rom. 8. Illa etiam optima ratio; *vt beati Ioseph somnia, & sapientia, & super fratres suos excellentia ab ipso prædicta, & ab illis derisa, & quantum in ipsis fuerat extincta plenius magnificaretur in illis, & super illos: ob id fecit eos incuruari coram se, contremiscere, & pro libito incarcerari.* Sic Thom. Anglic. Hoc exemplo Ioseph asperè tractantis ad cognitionẽ, & detestationem criminis, non tamen occidentis fratres docet Rupertus; quemadmodũ Christiani principes suo subiectos imperio Iudęos tractare debeant, non quidem occidendo, sed tamen durè tractando, & vexando, vt sic vexati resipiscant, & conuertantur, iuxta illud: *Ne occidas eos, sed disperge illos in virtute tuà.* Psal. 58. Verùm id intelligitur in Iudæis; qui profitentur Iudaismum, nec baptizati sunt. Nam Christianos ex natione Iudaica, qui post baptismum inter nos tam perfidi, támque impij cæcíque sunt; vt per intolerandam apostasiam Christo Domino renunciantes, mortuam iam, & mortiferam Moysis legem obseruant; ferro, & igne peremptos castigare, non modo licitè, sanctéque possint Christiani principes; sed etiam debent: Christíque lege id cogente ad hanc diuinæ iustitiæ vindictam exercendam obligantur.

D. August.

Plenius gaudium post tribulationem.

ad Rom. 8.

Thom. Angl.

Iudæi asperè tractandi, nõ occidendi.

Psal. 58.

Ferro & igne perimẽdi apostatæ Iudæi.

10. Recordatus somniorum ait: *Exploratores estis?* ô virum egregium! non recordatur venditionis, aut mortis à fratribus intentatæ: sic obliuioni tradiderat iniurias fratrum, ita se prorsus immemorem eorum, quę ab illis perpessus fuerat, ostendit; sic nullam vltionis curam habens; sui tantùm insomnij; quod nunc completum videt, viuam animo retinet memoriam. Cernit tandem ante se prostratos, a quibus grauiter læsus fuerat: quæ maior igitur vindicta: quàm parcere subiectis? Video in Ioseph expressum quod posteà Dominus per Isaiam commendauit; *Vtinam attendisses mandata mea, facta fuisset sicut flumen pax tua, & iustitia tua sicut gurgites maris.* Isai. 48. pax sicut flumen: dictum admirabile: quatitur aqua saxo, bacillo percutitur; quid inde? redeunt confestim in sese mutuò aquæ; aduniuntur, nec vlla disruptio, aut etiam diuisionis apparet signum. Vbi ergo facta est diuinæ legis obseruatio, nulla in animo acceptæ iniuriæ remanent vestigia; vera scilicet pax diuisionem non patitur, pulsata, percussáque citò ad vnionem recurrit: pax vti flumen decurrens iniuriarum memoriam suis inuolutam vadis in mare obliuionis, aut etiam diuinæ bonitatis pelagus, vbi disparent omnia, exportat: pax vti flumen; quo abluuntur iniuriarum maculæ, & exulcerati animi vomicæ expiantur; pax vti flumen, cuius præ altis gurgitibus iniuriæ, infamiæ omniúmque damnorum pondera absorbentur. Perstringit acriter fratres per istam insimulationem criminis; nec tamen iniustè; cùm enim publicam personam gereret, licitè poterat in eos nomine Reip. animaduertere, quos probè nouerat parricidas, & plagiarios aduersus fratrem: delicta siquidem non locis, sed personis adhærent. Et multò quidem minorem, quàm fuerant commeriti, pœnam exigit, eò quòd priuatâ quadam correctione, non publico iudicio vtitur. Deinde cùm eos vocat exploratores, affirmátque iocosa simulatione, & non seria dicere; ac proinde non mentiri intelligitur; vti vult S. August. q. 145. super Genes.

Magnitudo animi tolerandi iniurias.

Grãdis vindicta parcere subiectis.

Isai. 48.

Aquis egregiè pax expressa describitur.

Iusta & debita criminũ punitio.

Delicta non locis, sed personis adhærent.

11. Et quid confingit eos exploratum venisse? *Infirmiora terræ*; Hebr. *nuditatem terræ*, loca scilicet minùs arte munita. Nam situ naturæ munitissima est tota Ægyptus; vti docet Iosephus his verbis: *Est Ægyptus continenti inaccessa, & à mari importuosa, ab occidente obiacent Libyæ arida, à meridie Syene est, quæ Ægyptum ab Æthiopia dirimit; & Nili cataractæ: ab oriente ad rubrum mare vsque pertingit boreale latus, quod est Syria, vocatur pelagus Ægyptium; quod omne importuosum est. Ægyptus itaque omnis sic vndique vallata, & munita est.* lib. 4. de bello Iudaico. Quin etiam Lucanus lib. 8. inducit Lentulum Consulem suadentem Pompeio post cladem Pharsalicam, vt in Ægyptum profugiat.

Syrtibus hinc Libycis tuta est Ægyptus: at inde
Gurgite septeno rapidus mare submouet amnis.

Sunt qui per infirmiora terræ, non tam loca immunita, & intuta; sed ignauiam, & imbecillitatem gentis intelligant. Est enim Ægyptiorum vulgus imbelle, atque infirmum delitiis potiùs; quàm armis deditum. Iccircò Lucanus lib. 8. Photinum inducit inuectum ita contra Pompeium:

Quæ te nostri fiducia regni
Huc agit infelix? populum non cernis inermem,
Aruáque vix refugo fodientem mollia Nilo?

Profectò, etsi multum valeat ad regni securitatem, loci natura situsque terræ; longè tamen maius est præsidium in populo forti, armísque dedito. Dicam in hoc argumento: quid nuper apud nos contigerit. Parata iam erat proximo mense Martio ad soluendum in Indiam Lusitana classis. Ecce à Madrito sede regiâ vir quidam perillustris natione Gallus Olisiponem venit, dein primariã classis Indicæ nauim ascendit, lustrat omnia diligenter, admiratúsque molem illam insanam, dicit

Descriptio Ægypti.

Iosephus.

Lucan.

Ægyptij imbelles, ac deliciosi.

Lucan.

Regni securitas in populo forti.

piæ

Describitur nauis Indicæ magnitudo.

præfecto classis, se quidem famâ nauium Indicarum; quarum structura, robur, magnitudo, ornatúsque toto orbe percelebratur, commotum huc aduenisse: at fateri quidem ingenuè minus esse, quod auditione perceperat, quàm quod aspectu ipso vsurpabat. An ne (adiungit) vlla potest esse vis, quâ tantum possit in aquis expugnari castellum? Potest quidem (reddit præfectus) dissolui hæc machina, vel procellis, vel ignibus, vel incursionibus hostium: est enim lignea moles: at quod eam sibi tutam, & inuictam fore Rex noster confidat, faciunt animi, pectoráque Lusitanorum hominum; quibus illam per vndas, per vada, per hostes in Indiam vsque vectandam tradit. Planè res sic habet: non tam propugnacula, murorúmque munimenta, & inaccessæ gentibus exteris terræ situs prouinciam, aut vrbem quàm ciuium robur, & bellica industria tutam facit, & insuperabilem.

Fortia pectora Lusitanorum.

12. At quod attinet ad verba Ioseph vocantis exploratores quos rectè nouerat ab eo crimine alienos; Lyran. Abulens. & alij non dubitant dicere Ioseph mentitum esse mendacio iocoso. Cur enim excusemus Patriarchas à venialibus, cùm ab illis prorsus immunes Apostolos Ioannes ipse dilectus Domini affirmet non fuisse: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* 1. Ioan. 1. non fuit autem perniciosum mendacium, cùm ex eo quod statim se fratribus manifestauit Ioseph, nullam illi subierũt infamiam, nullúmque damnum; sed quid de illo inreiurando: Per salutem Pharaonis? Bis quidem iurauit: primùm affirmans eos non egressuros inde, nisi priùs adducerent fratrem suum minimum; seruauit autem iusiurandum, cùm non omnes, sed vno retento dimisit: non egrediemini hinc dixit, indefinitè, scilicet omnes, vti venistis.

Patriarcha non immunes à venialibus, & mendacio iocoso. 1. Ioan. 1.

D.August. Hæc solutio est S. August. *Tenuit vnum* (inquit) *eorum, donec veniret Beniamin; & verum factum est, quod dixerat. Non egrediemini hinc, nisi venerit frater vester.* quæst. 139. in Genes. Iterum iurauit confirmans eos esse exploratores, eâ scilicet conditione, nisi adduxissent fratrem suum. Nam si fratrem non adducerent, mendaces deprehendentur in iis, quæ de patre ac fratre dixerant, mentitíque in his vehementem dabunt suspicionem se esse exploratores; quod etiam S. August. ita explicat. *Dictum est: Exploratores estis; quasi dixisset: Exploratorum pœnâ digni estis; hoc est, exploratores deputabimini. Similis illa locutio Elia. Quicunque exaudierit in igne, ipse erit Deus.* 3. Reg. 19. *non tunc erit, sed habebitur Deus.* Sic August. quæst. indicata. Accedit in textu Hebræo (vt animaduertit Caiet.) non haberi, *exploratores estis*: sed, *exploratores vos.* & subauditur, habebimini scilicet ex vestro mendacio, vide Caiet.

Verè iurasse Ioseph ostenditur. D.Aug. 3.Reg.19. Caiet.

13. *Tradidit ergo illos custodiæ.*] In carcerem detrudi iussit. En filij Iacob, qui somnium de fratris dignitate grauiter acceperunt, cui scilicet subiici vehementer indignabantur, tandem miseri ad pedes eiusdem humiliantur quidem & prosternuntur: scribitur enim, *Cúmque adorassent eum*: deinde vincti compinguntur in carcerem. Et quidem meritò magis humiliantur, prostratíque iacent, ac denique tenentur in ergastulis, qui cùm Deus eos voluit aliquantulum subiici, prorsus repugnarũt. Qui refugit humiliari pro Deo, cogetur infelix pro mundo & humiliari, & affligi; *qui verò se humiliat, exaltabitur.* Matth. 28. Et Propheta expertus dixit: *Humiliatus sum, & liberauit me.* Psalm. 114. salutem suam humiliationi suæ acceptam

Matth.28. *Humilitas ad honorem ascensus.* Psal.114.

A refert. Non ruina est humilitas, sed ad honorem ascensus; vel etiam cùm à Deo in pœnam humiliamur. Sic enim intelligunt S. Hieron. & August. *Saluum me fecit; quia humiliatus sum. Non enim pœnalis, sed salutaris dolor est, quem secando medicus fecit.* Sic August. Quod si tantum bonum, ipsam nempe animæ salutem affert pœnalis, & coacta humiliatio; quantò erit ditior, & sublimior fructus voluntariæ humiliationis? quæ profundior obsecro visa, vel audita est humiliatio, quàm illa Virginis beatissimæ: *Ecce ancilla Domini.* Luc. 1. cùm à Deo in matrem sibi eligeretur. Et illa vtique humilitate ancillæ secuta est matris Dei, imò & ipsiusmet Dei erga homines exaltatio; quam perfidus ille Rex Deo noluit adscribere, aut prædicare. B Dixerat enim Propheta Regi; *Pete tibi signum à Domino Deo tuo. Et dixit Achaz: Non petam, & non tentabo Dominum.* Isai. 7. vel, *& non exaltabo Deum.* Verbum enim נסה *nassah* significat *tentare, exaltare, magnificare*, vt Galatin. Pagnin. aliíque asserunt. Non vult Rex impius miraculum vt fiat, quo tentetur probetúrque Dei gloria: quo Deus exaltetur, noménque eius magnificetur. Et quidem signum illud omnium signorum maximum erat non aliud; quàm quod statim prænuntiat Isaias: *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium*, cap. 7. nec aliud vnquam diuina potentia, vel maius, vel æquale operata est miraculum; quàm quòd Dei filius ex Virgine matre homo natus est.

D.Hier. D.Aug. *Salutaris homini humiliatio.* Luc.1. *Ex humilitate B. Mariæ secuta est illius & Dei apud homines exultatio.* Isai.7. *Miraculum miraculorũ Deum hominẽ nasci ex Virgine.* Isai.7.

C 14. At quàm antiqua, & natiua Iudaicæ gentis inuidia est in Christum? Etiam antequàm nasceretur, iam inuidiam Iudaici Regis in se concitabat, velint, nolint, rumpantur inuidiâ, odio contabescant Iudæi. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius; Admirabilis, Deus, princeps pacis.* ibid. *Puer natus est nobis.* Optimè Guarr. Abbas: *Iudæus irridet; quòd puer natus est nobis; filius datus est nobis: iacentem Christum in præsepio non respicit, pendentem in cruce despicit; cùm miro modo nascitur, non videt; cùm mira operatur, inuidet; cùm dira patitur, irridet.* serm. 3. de natiuit. Verùm ille regnat in cœlo supra omne quòd creatum est exaltatus: vniuerso mundo imperitat, quem Iudæi non exceperunt, imò & suspendio D affixum peremerunt. Humiliatione ipsâ Christus IESVS Dominus noster exaltationem promeruit, vti per humilitatem ancillæ Virginem suam matrem supra omne quod Deus non est exaltauit. Humilitas quidem est proprium insigne iustorum, & euidentissima, quâ dignoscuntur, nota Sanctorum: *Atque vtinam* (inquit Guarr.) *nos illam haberemus humilitatem in peccatis nostris; quam verè sancti habuerũt in virtutibus suis.* serm. 1. de purif. *Bonum mihi, quia humiliasti me*, Psal. 118. dicit Propheta etiam pœnalem humiliationẽ pro peccato, scilicet à Deo sibi irrogatam, adeò vtilem, & fructuosam. Sed quantò illa foret vtilior, si voluntaria, & ex corde innocenti fuisset? at quid E elucratur humiliatus? *Vt discam* (inquit) *iustificationes tuas.* Psal. 118. *quia* (occurrit S. Hieron.) *non in superbiâ, sed in humilitate discuntur.* Sic ille. Tantum ergo vnusquisque nostrûm sciat se profecisse in custodia mandatorum Domini, atque in exercitatione virtutum, studióque Christianæ sapientiæ, quantum se in oculis suis humiliauerit; tantum ascendit ad amicitiam gratiámque Dei, quantum descendit in humilitatem serui inter minimos ipsius Dei.

Isai.7. Guarr. *Implacabile odium inuidiáque Iudæorum contra Christũ.* Guarr. *Humilitas sanctorum insigne.* Psal.118. *Etiam fructuosa humiliatio pœnalis.* Psal.118. D Hier. *Tantũ quis per virtutes ascẽdit quãtum per humilitatem descendit.*

15. Porrò quòd tribus diebus vinctos in carcere habuerit fratres, non sine mysterio fecisse Ioseph

Ioseph videtur. Nimirum sic triduanâ illâ carceris custodiâ, & afflictatione triplex aduersus Ioseph crimen illorum expiatur; voluntas scilicet occidendi, deiectio in cisternam, famo vt sitique periret; & parricidalis illa in barbaras gentes fratris venditio, quod Lyran. & Abulens. adnotarunt. Quid si triduanâ illâ carceris afflictione præfiguratum est salutiferum, & tripartitum pœnitentiæ sacramentum in contritione, confessione, & satisfactione? Afflictio quidem est, at salutaris. Quis ergo refugiet pœnitentiæ afflictionem, quæ medicina est vulnerum, & salutem animæ operatur? *Infantuli* (inquit S.Chrysostom.) *quando medicum vident vel ignem, vel sectionem parare; fugitant, ac resistant eiulantes, maléntque perpetua corporis vomica immori, quàm temporarium laborem perpessi sanitatem in posterum assequi: at qui mentis compotes sunt, probè intelligunt ægritudinem sectione esse perniciosiorem. Quemadmodum, & sceleratum esse supplicio deterius est: hoc enim curari est, & sanum esse; at illud perire, atque perpetuo in morbo esse.* Sic Chrysost.hom.9. in cap. 5. ad Rom. Infantium, stultorúmque est deterreri à confessione ob aliqualem, quam ex illa timent afflictionem, malléque inconfessis peccatis extabescere, quàm tantulo pudore, laboréque confessionis exerceri. Heus tu, qui peccasti; non est, quòd timeas carcerem, non vincula, non publicam infamiam, totum in secreto, tutóque peragit confessio. *Propè est verbum in ore tuo, & in corde tuo.* Deuter.30. Adiicit Apostolus: *Hoc est verbum fidei, quod prædicamus*, ad Rom.10. frequens scilicet Christianæ fidei prædicatio est, sacramentalis confessio; quâ nihil fidelibus, & crebriùs inculcatur; & vtilius commendatur. *Propè est verbum*, hoc est, (declarat S. Chrysost.) *facile est: in mente siquidem, linguáque salus est: in ore namque tuo & in corde tuo salutis est causa.* homil. 17. ô Deum clementissimum! ô nostrum Ioseph; nostrum IESVM benignissimum! quàm facili negotio; quàm ferè nullo labore nostram esse salutem collocatam voluisti? In corde & in ore: in corde contritio, in ore confessio peccatorum veniam; Dei gratiam, salutem animæ sempiternam nobis operatur.

Tria maximè ad pœnitentia sacramentũ.

D.Chrys. *Cõfessio salutaris afflictio.*

Infantes stultique fugiunt cõfessionem.

Nihil timẽdum in confessione secreta & secura.

Deut.30. ad Rom.10. *Confessio Christiana fidei prædicatio.* D.Chrys.

Facilè salus in confessione paratur.

SECTIO II.

Fecerunt vt dixerat, Et locuti sunt ad inuicem: Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum, videntes angustiam animæ illius, dum deprecaretur nos, & non audiuimus: idcirco venit super nos ista tribulatio. E quibus vnus Ruben, ait: Nunquid non dixi vobis: Nolite peccare in puerum: & non audistis me? en sanguis eius exquiritur. Nesciebant autem quod intelligeret Ioseph: eo quòd per interpretem loqueretur ad eos. Auertitque se parumper, & fleuit: & reuersus locutus est ad eos. Tolléńsque Simeon, & ligans illis præsentibus, iussit ministris vt implerent eorum saccos tritico, & reponerent pecunias singulorum in sacculis suis, datis supra cibariis in viam: qui fecerunt ita.

1. SVadet fratribus Ioseph, vti frumentum in patriam deportent, modò illorum vnus remaneat obses, donec minimum fratrem adducant. Deum enim (inquit) timeo, vobísque pro-

A inde clemens esse volo, vt & mihi summum illum cœli Regem indicémque propitium, & clementem habeam. Vtinam Regum ministri, penes quos tota regni moles, & rerum administratio est, hoc ipsum serio cogitarent, dicerétque secum vnusquisque: Deum timeo; Deique timore semper ante oculos posito ius regni populis diceret, nec Regem Deo præferret, illiúsque aut honorem, aut verò etiam pecuniam Dei honori, voluntatíque anteponeret: solet enim huiusmodi impietas ab ipso Deo grauiter admodum puniri. Enim verò Amos Propheta à Deo contra idololatras Samariæ regnante impiissimo Hieroboam prædicare; atque exitiũ vaticiniari iussus est. Occurrit Amasias pro Rege contra Prophetam. *Egredere, fuge in*

Regum ministri timorẽ Dei ante oculos habeant.

B *terram Iuda, & in Bethel, non adiicias vltrà vt prophetes.* Amos 7. Vrget hominem, vt quàm citissimè sese proripiat ex Samaria; alibi quærat locum, & gentem suis vaticiniis: & rationem subiicit: *quia sanctificatio Regis, & domus regni est.* ibid. Nolumus (inquit) nostro in regno Dei Prophetas, Dei monita, mináśque non accipimus. *Non ait* (declarat S.Hier.) *sanctificatio Dei nostri est, sed Regis, adulando regali fastigio. Mos enim est colentibus falsos Deos, vt quod faciunt, suis Regibus attribuant.* Siquidem eò tandẽ insaniæ delabuntur infideles, vt etiam suos principes pro Diis venerentur. *Hunc locum* (habet Gloss. interl.) *sanctificauit Rex, hic sanctificatur populus.* Nec enim nostra ciuitas, aliûs Dei, quàm Regis sanctificatione indiget, vt sacra religiosáque habeatur. Hæc impius Amasias. Cæterùm

Amos 7.

S.Hier. *Regum ministri Deũ non curant, suos Reges pro Diis habent.*

Glossa.

C prout merebatur, sui à Propheta statim audiuit supplicij vaticiniũ. *Propter hoc dicit Dominus: vxor tua in ciuitate fornicabitur, filij tui, & filiæ tuæ in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur, & tu in terra polluta morieris.* ibid. Percussus à Deo est iis plagis, quæ dolorem pariter, atque ignominiam hominibus potissimùm solent infligere; bonis scilicet omnibus ab hoste direptis, filiis trucidatis, vxore in publico construpatâ, dignum sanè supplicium hominis, qui Regem Deo præfert, illiúsque mandata diuinæ legi anteponit. Pulchrè ad hunc locũ Rupertus sic edisserit: *Non parcè loquitur, non leniter se aduersum Deum erigit cornutus bubalus vibrans superbiæ cornu, nec recipiens iugum Domini: Prophetam*

Amos 7.

Grauissimis punitur suppliciis qui Deo Regem præfert.

Rupert.

D *eum appellat, & tamen se potius, & Regem suum audiri imperat, quàm Deum.* Sic ille.

2. Illud etiam hîc expendi oportet; quod Amasias scripsit ad Regem: *Rebellauit contra te Amos in medio domus Israel.* ibid. vt Regem contra Prophetã incitaret: nec tamen Rex licèt impius in Prophetam quidquam molitur. Quare cùm Rex verba Amasiæ, quasi vana respuerit; ille assumit autoritatẽ sacerdotis dicens ad Amos *Vade in terram in quâ natus es: vbi libenter audiuntur insani.* Sic Gloss. inter. sæpenumerò euenit, vt Regis minister pro honore, pecuniáq; Regis impensiùs elaboret, quàm vt Rex velit. Certus enim Rex est (si prudẽs, ac fidelis sit) infidelem sibi, iniuriosúmque, & per-

Amos 7.

Glossa. *Infidelis & perniciosus Regi, qui Deo Regem præfert.*

E niciosum esse ministrum, qui Regis autoritatem, contra Dei legem tuetur, vtque Regis amplificet ærarium, contra ius fásque populi bona depeculatur. Nec impius etiã Rex aduersus Dei Prophetam, vel audit, vel credit calumniam accusatoris. Nõ enim contra bonos facile, aut accipi, aut credi accusatio, calumniáque debet. Nouerint denique Regum ac principum ministri, Reges ac principes non offendi, vbi placita illorum diuinis mandatis posthabentur. Sciũ est enim illud S.Amb. *Nullius iniuria est, cui Deus omnipotens antefertur.* epist.30.

Contra bonos non facilè accusatio debet accipi.

3. Acquieuerunt, etsi dolentes, inuitique filij

Iacob, vt frumentum reportarent adducturi secum Beniamin relicto interim in vinculis Simeone; At in eas redacti angustias, (cùm vexatio det intellectum) meminerunt, quid olim in fratrem Ioseph inhumaniter perpetrarint; fatentúrque se nunc affligi in pœnam sui parricidij. *Verè (inquiunt) nos desolati propter fratrem nostrum, qui vidimus angustiam animæ eius; quando se nobis miserum exhibebat, & non audiuimus.* Sic ad verbum in Hebr. quod benè interpres verrit. Meritò se nunc solos, & omni solatio destituros lamentantur, quia contempserunt olim sui fratris desolationem, quia sustinuerunt duri videre, quando illos misellus puer cum lacrymis deprecabatur, & non acquieuerunt precanti, vt eius misereri parcerent puero dolenti. Hinc verò constat, quod suprà omissum est; Ioseph, quando in puteum proiectus, deinde venditus à fratribus, magno cum eiulatu postulasse à fratribus vti parcerent fratri, & immerenti: quod tamen parricidæ facere noluerunt. *Meritò hæc patimur*, inquiunt. *Vide nunc* (occurrit optimè S. Chrysost.) *quomodo conscientia rerum incorruptus ille index aduersus eos insurgat, & nullo arguente, vel in medium quidpiam afferente ipsi sui ipsorum accusatores fiant.* homil. 64. in Genes. Adhuc etiam post tot annos propria cuiusque conscientia non finit esse in obliuione peccatum; sed nunc maximè illud in memoriam reducit, cùm miseri summo in periculo versantur; animósque inopinato illo euentu perturbatos diro aculeo recordationis peccati exulcerat, ac discerpit.

S. Chrysost. Peccati cõscietia carnifex animæ.

4. *Peccatum* (dixit Hierem.) *Iudæ scriptum est stylo ferreo in vngue adamantino, exaratum super latitudinem cordis eorum.* cap. 17. Scribitur perpetuò legendum in ipsa conscientia peccatum nota quidem indelebili, vt velit nolit peccator semper ante oculos habeat sui delicti scripturam. Potest intelligi de scriptione indelebili, vti declarat Theodoret. *Nihil* (inquiens) *potentius conscientiâ, in quo scilicet confixæ sunt literæ solidæ, quare peccata eorum qui mentiuntur; conscientia ferre nequit: sed percutitur, ac perforatur, incorruptámque profert sententiam.* Hanc peccati chartam indelebilem peccator ipse in oculis positam legit, aut verò potiùs conscientia ipsa illam peccatori perenniter recitat; vel etiam accipi potest de imagine horrenda peccati quæ in ipsa tabula (sic enim habetur Hebraicè) depingitur, vt suo conspectu miseram animam iugiter terreat, & affligat. Sic verò ad hæc verba Origenes animaduertit: *Cùm conscientia peccati imaginem sumpserit, habeo formam illius, & ante oculos cordis mei delicti pompa depingitur. Et quidem si esset peccatum atramento conscriptum, deleri posset; sed scriptum est stylo ferreo in vngue adamantino super pectus cordis.* homil. 12. in Hierem. Recole quod olim Dominus dixerit Caino: *Si malè egeris, statim peccatum in foribus aderit.* Genes. 4. quem in locum multa diximus priori tom. vti canis ad fores animæ peccatum excubat (hæc vis Hebr. verbi) latratu miseram perterrefaciens, nec illam quiescere, nec errati patitur obliuisci; atque adeò diuinæ iustitiæ vindictam inclamat. Imò & irrugit ad fores animæ sicut leo (quis non timeat?) vti scriptum est: *Illusio, & improperatio superborum, & vindicta sicut leo insidiatur illis.* Eccles. 22. quod maximè videtur intelligi de homicidio, aut graui aliquo contra proximum patrato facinore, & de superbia hominis contra Deum; quæ duo peccata & mentem peccatoris horribilius perterrefaciunt,

Hierem. 17.
Indelebili nota scriptũ in conscientia peccatũ.
Theodor.
Conscientia peccati chartam recitat, & imaginẽ obiicit.
Origen.
Gen. 4.
Peccatũ ad fores animæ canis & leo.
Eccles. 22.

A & vehementiùs, citiúsque diuinam vindictam accersunt: & cùm illam aliorum scelerum diuina iustitia sæpenumerò, vel differat, vel dissimulet, ad vlciscendum tamen homicidium, & confringendam superbiam velocissimè accurrit. Meritò hæc patior, dicat vnusquisque nostrûm; cùm in grauem incidit tribulationem, licèt enim aliquando ad probationem patientiæ iustis afflictio diuinitùs immittatur, at longè frequentiùs in pœnam delictorum irrogatur: idque ira fieri nobis cùm aduersum quid acciderit, præ humilitate persuasum habeamus.

Superbia & homicidium Dei vindictam citò sentiunt.
Meritò quis tribulationẽ patitur.

5. *En sanguis eius exquiritur.*] Ruben natu maximus fratribus summo illo in discrimine positis, & antiqui flagitij memoria misetum in modum, tanquam Deo fraterni sanguinis debitam vindi-
B ctam sumente, consternatis meritò cœpit exprobrare: Nónne vos ab illo parricidio deterrebam, multáque pro fratre innocente dimittendo, sed frustrà tamen disserui? abnuistis tandem, atque innocuum fratrem peremistis. Credebant enim illum in exteras regiones venditum in seruitute obiisse. Moriendum igitur nobis est, quia fratrem occidimus: nostro haud dubiè sanguine illius à nobis peremti sanguinem expiabimus. Rectè subinfert Theodoret. *Inde constare potest apertè conscientiæ iudicium esse inuitabile: refricat enim memoriam sceleris ante duos, & viginti annos admissi.* quæst. 102. in Genes. Certè vt cætera deessent, hoc vnum ex scelere com-
C misso malum, ne illud committeretur, nos deterrere satis poterat, tormentum scilicet conscientiæ; quod nec temporis decursu, nec rerum, quibus distendimur, occupationibus supprimi, & defatigari solet. Quare (vt hîc animaduertit S. Chrysost.) *cogitet vnusquisque quantum sit à conscientia sua accusari, habereque perpetuò vrgentem, & clamantem; & scelus commemorantem.* homil. 64. in Genes.

Theod.
Ineuitabile iudicium conscientiæ.
S. Chrysost.
Infatigabilis accusatio conscientiæ.

6. Hinc etiam colliges, quàm sit animæ ad salutem fructuosa tribulatio. Perstringit quidem mentis oculos suo velut splendore prosperitas atque occæcat, ne Deum, & nos ipsos, & hunc mundum cognoscamus; at eosdem tribulatio aperit, acuítque veluti ferrum percutiens silicem
D humani cordis obdurati peccatis: excudit ex eo atque elicit ignem pœnitentiæ, vt delicta succendat, & emicanti splendore sapientiæ Dei maiestatem, quam offenderat, & sceleris ipsius fœditatem, atque adeò extremi iudicij, & inferni discrimen, quod peccando subierat, agnoscat. Vera est igitur, quæ celebratur ex sancto Gregorio sententia: *Oculos, quos culpa claudit, pœna aperit.* Pulchrè in eandem sententiam ex hoc loco ita disserit S. Chrysostom. *Sicut ebrius, quando multum vini ingurgitat; nullum sentit à vino damnum, posteà verò sentit, quantum sit damnum, ita & peccatum donec consummetur, obtenebrat mentem quasi densa nubes: deinde conscientia insurgit, & quouis accusatore, mentem grauius arrodit; monstrans
E absurditatem facti.* homil. indicatâ. Optimè quidem vino, aut ebrietati peccatum comparatur: flauescit, rutilátque in cratere vinum; recreátque oculos, & guttur dum ebibitur: dein vsque ad ebrietatem epotam vires corpori adimit, sensus offundit, caput pessundat, mentem obtenebrat, iudicium sepelit; totum denique hominem stomacho ad sarcinam indignante discerpióque in crapulam, & vomitus pectore, tam execrandum quàm miserandum in modum distorquet: & tunc demum afflictione ipsa

Tribulatio acuit oculos.
Tribulatio pœnitentiã parit.
D. Greg.
D. Chrys.
Peccatum ebrietas.
Conscientiã ebriũ excitat peccatorem.
Peccatum vino persimile.
Ebrietas describitur.

ne ipsa contestatur, quantum in illo suo fulgore malignitatis, quantum in illa sua dulcedine, falsáque voluptate habeat fellis, & doloris. Sic planè se habent illecebræ peccati, corporis lasciuia, mundi felicitas; temulentiam ingerunt homini, qui vbi obdormiuit crapulam conuulsus, tribulatúsque mali tum potentiam tum fœditatem agnoscit, atque execratur.

Peccatum ebrietas.

7. Quare cùm tam salutaris homini sit, ad salutem animæ tribulatio, in eadem positi (vti monet idem Chrysost.) *Deo gratias agere debemus: hic est enim ictus in dæmonem certissimus.* in Psal. 5. Ingẽtem scilicet plagam cacodæmoni infligimus, cùm in tribulationibus non modò non querimur, non indignamur; sed læti potiùs ac patientes Deum cũ beatissimo Iob laudamus: *sit nomen Domini benedictum.* Maximè verò accipienda hilari vultu audactérque transigenda est tribulatio; postquam Dominus IESVS per omnia tentatus illam maiori ex parte deuorans nobis adeò imminutam reliquit. Enim verò de illo scribitur: *Et transibit in maris freto: & percutiet in mari fluctus.* Zachar. 10. *Venit siquidem in altitudinem maris, omnes pelagi fluctus super eum transierunt: Tempestas illum demersit*; vti prædixerat Dauid; at quid nobis transeundum relíquerit, sic apponit Zachar. *Confortabo eos in Domino, & in nomine eius ambulabunt, dicit Dominus.* legunt LXX. *Et confortabo eos in Domino Deo suo, & in nomine eius gloriabuntur.* literam Hebr. sic explicat S. Hieron. *Intelligendum est quòd in nomine Christi ambulent Christiani, & scribatur in calculis eorum nomen nouum, & sub tanti nominis dignitate ambulent cum Domino.* ô admirabilem Domini IESV benignitatem! Sulcauit ille maris vndas, procellis in salo agitatus haustúsque pelago tandem enatauit in portum immortalitatis, ex mortuis resurgens: ille maria emensus nobis stratam humo planámque viam reliquit; vt inoffenso ad cœlum gressu incedamus: de illo dicitur: *Et transibit in maris freto:* de nobis, *& ambulabunt.* Sic vitæ discrimina, sic mortis angustiæ in Deo nostro, in IESV nostro per omnia fratribus assimilato, primogenito omnis creaturæ, fratre nostro facilè placidéque tolerantur.

D.Chrys. *Deo gratias agẽs in tribulatione flagellat diabolum.*
Iob 1.
Christus nobis tribulationem temperatam reliquit.
Zach.10.
Psal.68.
Psal.41.
Zach.10.
D.Hier. *Magna excellentia nominis Christiani.*
Christus pro nobis passus viã in cœlum planam & facilem nobis fecit.
Zach.10.

8. Optimè Ruben fratribus exprobrat obstinatum illorum animum ad parricidium: cùm scilicet illius omnium natu maximi, nec monitis, nec precibus fuerint emolliti; vti parcerent fratri puero, & innocenti. *Nónne* (inquit) *dixi vobis; nolite peccare in puerum, & non audistis me?* Adeò cæca est & furiosa interdum ægrotæ mentis passio, vt omnes salutaribus consiliis, rationúmque euidentiæ; atque ipsi veritati, & propriæ saluti aditus obstruat. Quod cùm in cæteris videatur, tum vel maximè cernitur in odio, & iracundia, quo malo instar procellæ; atque instar fluctantis pelagi conuulsa submersaque rationis naue miserandum perturbatus homo facit naufragium, vt verè dicere possit: *Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me.* Psalm.68. Quod quidem de Christo Domino à Iudæis ante Pilatum desæuientibus egregiè S. August. intelligens. *Sunt* (inquit) *voces dicentium, Crucifige, crucifige: Et inualescebant voces eorum.* Ioan.19. *Et passus est Dominus inter manus Iudæorum, quod non est passus, cùm super aquas ambularet.* Tempestatem igitur, & maria concitauit odium inuidiáque Iudæorum aduersus Christum Dominum, quâ illi priùs conuulsi animis, mentísque iudicio prorsus absorpto naufragantes Christi pariter honorem & vitam, non tamen patientiam absorbuerunt.

Obscurat & in furibus mẽtem agit passio.
Tempestas ody, & iracundia.
Psal.68.
D.August.
Ioan.19. *Iudæorum tempestas Christum demersit.*

9. Concitarunt inuidi, & furiosi fratres in fratrem olim procellam, quâ ille tandem haustus in profundum, & seruitutis, & carceris proiectus, libertatis, famæ, penéque vitæ naufragium fecit. Meritò igitur in extremum se deplorant adductos discrimen mœroris, ac timoris, tempestatibus conquassantur, vbi scilicet, & quando minimè putabant, & verebantur. Insperata sæpè atque inopinata peccatoribus irrogata diuinitùs superueniunt supplicia; nec enim iniurias proximo illatas summus ille, atque integerrimus iudex abire sinit in hac vita impunitas. *Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam*, dixit Isai. cap. 5. legunt alij: *Propterea migrauit populus meus absque scientia.* Ducebant quidem Iudæi idololatræ in bonis dies suos omni vitiorum turpitudini, & nefandis idolorum ritibus dediti, & num Deus in cœlo sit iudex, prorsus obliti; at insperatus tandem superuenit illis interitus. Perierunt absque scientia, id est, insperatò inopinatéque: ingruit scilicet in eos, velut in nautas ebrios inopinata tempestas. Hebraismus hic, & Deuteron. 19. *absque scientia*: idem est, atque inopinatò. Itaque Ruben audacter criminatur, & accusat fratres; quippe qui non consenserat in cædem fratris: statímque doluerat, & plorauerat venditum. Cùm verò esset omnium natu maximus, ac propterea dehortantem audire debuissent; quod facere noluerunt: icirco ferre illum modò flagitia compelluntur improperantem.

Certa diuinitus vindicta in eos, qui aliis nocent.
Isai.5.
Peccatoribus vti ebriis nautis, superuenit inopinata procella.

10. Profectò ex his intelligitur illorum pœnitentia; quam S. August. ita colligit. *Inter se pœnitentes filij Israël loquebantur de fratre suo Ioseph, quòd cum illo malè egerint, & hoc eis diuino iudicio redderetur, quòd se periclitari videbant.* in quæst. sup. Genes. Parit plerunque tribulatio pœnitentiam, & quidem fructum pulcherrimũ, & pretiosissimũ; vt videre est in prodigo illo filio, qui grauissimâ fame, ac fœdissimo porcorũ seruitio vehemẽter afflictus ad se rediit, patrémque requisiuit, Luc. 15. Vbi optimè S.Greg. Nyss. occurrit. *Contempserat patrem in primo recessu adolescens; & opes paternas prodegerat. At vbi lapsu temporis est attritus laboribus, dum mercenarius fieret, & eodem cum porcis pabulo pasceretur; rediit in domum paternam castigatus.* In catena. Hinc ergo Theophylact. colligit: *Quando quis cogitat, in quantam venerit miseriam, tunc redit ad se ipsum considerans & in pœnitentiam veniens à sua exteriori diuagatione.* Quàm igitur certum sit, quòd multum valeat ad scelerum pœnitentiam, firmúmque propositum correctiùs imposterum viuendi corporis afflictio, qualis & morbus est; vel ethnicus homo intellexit, cùm ita scripsit: *Nuper me cuiusdam amici languor admonuit optimos esse nos, dum infirmi sumus. Quem enim infirmum, aut auaritia, aut libido solicitat? non amoribus seruit, non appetit honores, opes negligit, & quantulumcúnque, vt relicturus, satis habet: tunc Deos esse, tum hominem esse se meminit; inuidet nemini, neminem despicit: ac ne sermonibus quidem malignis, aut attendit, aut alitur. Si contingat euadere; innoxiam, beatámque destinat vitam. Tales ergo esse sani perseueremus, quales nos futuros profitemur infirmi.* Hæc Plin. epist. ad Maximum lib.7.

S.August. *Tribulationis fructus pœnitentia.*
Luc.15. Greg. Nyss.
Plin. *Morbus à peccando cohibet, ad benè viuendum compellit. Nunquam meliores, quàm cùm infirmi sumus.*

11. Mira quidem, & fideli, sanctóque viro sententia; quæ mirificè cohæret cum placitis diuinæ scripturæ; cuiusmodi illud: *Imple facies eorum*

Psal.82. Psal.106. Isai.20. D.Hier. *Tribulatio salutē animæ parat.*

ignominiâ, & quærent nomen tuum Domine. Psal.82. A item: *Clamauerunt ad Dominum, cùm tribularentur.* Psalm.106. & illud: *Domine in angustia requisierunt te: in tribulatione murmuris doctrina tua eis.* Isai. 20. *Percute eos* (declarat S. Hieron.) *Domine, vt in angustia te requirant, & in tribulatione murmuris, quando tantum eis malorum pondus incumbet, vt ne clamare quidem audeant confidenter, sed dolorem suum silentio deuorent.* Optat quidem peccatoribus grandem aliquam tribulationem, quæ illis salutem pariat. *Si enim* (adiungit S. Hieron.) *parua tribulatio docet, & emendat, & corripit; quantò magis magna, cùm admonemur conditionis nostræ, & Dei patientiæ recordamur?* ibid. Econtrariò autem mala felicitas, páxque impunitam peccandi licentiam generat; atque vt eodem loco animaduertit S. Hieron. *Securitas negligentiam, negligentia contemptum parit.*

D.Hier. *Tribulatio doctrina optima.* S.Hier. *Nocet vana securitas.* *Certa vltio est homicidio.*

12. *En sanguis* (inquiunt) *eius exquiritur.* à quo? à iudice, à vindice supremo, Deo scilicet, cuius iustitia proximorum iniurias, maximè verò homicidia non finit in hac vita sine debita vltione præterire. *Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum: en sanguis eius exquiritur.* Sic illi filij Iacob, qui fratrem Ioseph vendiderunt dolentes inter se dicebant: sic etiam hodie filij Iacob portantes, & pertinaciter conseruantes peccata patrum suorum, qui verum Messiam illis promissum, genere, sanguinéque fratrem crucifixerunt, dicere possunt, cùm se videant toto terrarum orbe profugos in omnium gentium, ad quas deferuntur, opprobrium, & irrisionem; iuxta illud Micheæ: *Vt darem te in perditionem, & habitantes in ea in sibilum, & opprobrium populi mei portabitis.* cap.6. legunt LXX. *opprobria populorum accipietis.* Quod adeò scitum est, vt vel ipsum Iudæi nomen in grandis contumeliæ, fœdique opprobrij adagium abierit. Quare isthæc Iudæorum opprobria, & ineuitabilis miserorum calamitas? Meritò patiuntur, quia peccarunt in fratrem suum, in Christum suum, qui ad illos venerat, *& sui eum non receperunt.* Ioann.1.

Iudæi exules toto orbe opprobrium gentium. Micheæ 6. *Luunt pœnas Iudæi quia Messiam occiderunt.* Ioan.1.

13. Meritò accusantur à maximo fratrum; *Nunquid non dixi vobis: nolite peccare in puerum,* à Deo electum, missúmque ad salutem vestram, in illum innocentem, & mansuetum agnum Dei, qui tollit peccata mundi: & non audistis me, scilicet Moysen legislatorem, & gubernatorem vestrum, qui de aduentu iusti palàm prophetaui. *En sanguis eius exquiritur,* quem tam impiè crudelitérque profudistis. Hoc illud est, quod aliquando Iudæis contestatus est Dominus: *Nolite putare quia ego accusaturus sum vos apud Patrem: Est qui accusat vos Moyses, in quo vos speratis.* Ioan. 5. Miseri putant se suæ perfidiæ fautorem habere Moysen, & habent accusatorem. Benè igitur S. Ambros. *Magna* (inquit) *Iudæorum imprudentia, Meritò accusantur in criminibus suis, qui accusatorem elegerunt, & bonum iudicem refutarunt, ideóque deest illis absolutio, pœna non deest.* epist.20. sicut Ioseph non accusat, non redarguit parricidas; sed illorum facinus carpit, exprobrátque Ruben: sic Dominus IESVS non suam causam tuetur; est qui iudicet, Deus Pater: est qui accuset, Moyses; qui clamet improperans: Nunquid non dixi vobis: nolite peccare in Dominum IESVM, ipse verus est Messias, quem Deus promisit patribus, quem Prophetæ prædicamus. Et non audistis Deum vestrum, & Prophetas vestros. Iccircò venit super vos tribulatio, & ad finem vsque perseueratura desolatio. En sanguis IESV Nazaræni exquiritur. Tota hæc, & vnica Iudaicæ calamitatis causa est, vt vel ipsimet confitentur.

Ioan.5. *Moyses accusator Iudæorum.* D.Ambr. *Iudæis absolutio deest, non pœna.* *Vnica & tota causa Iudaicæ calamitatis sanguis IESV Domini crucifixi.*

14. Adfui ego aliquando in carcere Sanctæ Inquisitionis duabus fœminis ob Iudaismum comprehensis, & statim publico iudicio præsentandis; vti misellis, quod animæ, & corpori conducebat persuaderem, at vna illarum audacior: Desine (inquit) pater Iudaismum dissuadere: Christianæ sumus, fidem quam tu profiteris, & nos profitemur, sed nihilominùs meritò patimur vincula & flammis comburimur; nostro scilicet capite illud auorum persoluimus maledictum: *Sanguis eius super nos, & super filios nostros.* Matth. 27. quæ tamen imprecatio in eos tantùm cadit, qui perfidiæ atque impietatis auorum hæ- B redes esse, quàm Christo cum omnibus penè gentibus obedire, maluerunt. Profectò Sophonias graphicè describens excidium populi Iudaici. *Dies iræ, dies illa.* Et, *tribulabo homines, & ambulabunt vt cæci.* causam assignat; *quia Domino peccauerunt.* cap.1. *id est* (declarat S. Hieron.) *filio Dei, quia fuderunt sanguinem Christi, nec grande fuit tempus in medio: nam post quadraginta duos annos Dominica crucis circundata est ab exercitu Romanorum Hierusalem.* iuxta illud; quod idem Propheta adiunxerat: *Consummatum cum festinatione faciet cunctis habitatoribus terræ.* ibid. ita verò miseri sua illa Hierusalem, in qua Dei filius ab illis vinctus, irrisus, & crucifixus est, spoliati sunt, vt ætate S. Hieron. edictis imperatoriis interdictum Iu- C dæis fuerit ingredi ciuitatem: quod his verbis refert sanctissimus Doctor: *Ad præsentem diem perfidi Iudæi excepto planctu prohibentur ingredi Hierusalem, & vti ruinam suæ eis flere liceat ciuitatis pretio redimunt, vt qui quondam emerant sanguinem Christi, emant lacrymas suas. Videas in die; quo capta est à Romanis & diruta Hierusalem, venire populum lugubrem in corporibus, & in habitu suo iram Domini demonstrantes. Miles mercedem postulat, vt illis flere liceat.* Hæc S. Hieron. sic infelices suam illam Hierusalem, ac rempublicam prorsus amiserunt, qui vt vtramque conseruarent, Dei filium Romanis, à quibus postmodum euersi sunt, flagellandum, & Cruci affigendum tradiderunt; atque ita, & terram, & cœlum, & Deum ipsum D amiserunt. Deinde vt suæ illius antiquæ patriæ excidium in ipsis ruinis deflerent, pretio à militibus illuc accedendi facultatem comparabant. Quænam quæso maior calamitas; grauior infamia? sic miseri lacrymis excisam patriam lugentes, auorum suorum sibila, & irrisiones luebant, qui suspenso in cruce Dei filio, vt legitur, *Prætereuntes blasphemabant eum mouentes capita sua, & dicebant: Vah qui destruis templum Dei.* Matth.27.

Matth.27. Sophon.1. S.Hieron. Sophon.1. S.Hieron. *Iudæis interdictum ingredi Ierusalem.* *Iudæi pretio emebāt ingressum in Hierusalē.* *Die ipso euersionis Iudæi quotannis deflebant Ierusalem.* *Lugent suū Iudæi excidium, quia Christum in cruce irridebant.* Matth.27.

15. *Auertit se parumper, & fleuit.*] Discesserat iam interpres, qui mutuò verba reddebat, arbitratúque se à Ioseph; dum loquerentur, non intelligi; securiùs inter se differentes suam calami- E tatem, & causam illius antiquum parricidium lamentari potuerunt. Occultabat intereà Ioseph Hebraici illius idiomatis peritiam; sed tandem naturali affectu simulationis artificium vincente, recessit inde paulisper teneriùs compuncto corde, atque erumpentibus oculorum lacrymis. Fleuit igitur Ioseph inprimis ex cōsideratione, & admiratione diuinæ prouidētiæ; collata in se diuinitùs beneficia, dulci, gratáque & humili repetens memoriâ. Solet grata beneficiorū Dei recordatio pias mentes sic tenero quodā affectu sauciare, vt emollitę dulces per oculos effundant riuos lacrymarū. De his

Dulcis recordatio beneficiorum Dei lacrymas excutit.

Dulces orātium lacrymæ. S. Aug.

De his dixit optimè S. August. *Dulciores sunt lacrymæ orantium, quàm gaudia theatrorum.* in Psal. 127. Viridem adhuc stipitem, dum paulatim flamma comprehendit, humectari primò, dein velut in guttas dissolui, & quodammodo flere quotidie videmus: planè sic res habet: Sit licèt præduta, præuiridisque anima, si eam diuini amoris, diuinorúmque beneficiorum meditatio peruadat, proculdubio suaues in fletus eliquatur.

16. Vbi verò deest pia, grataque meditatio; mirum est, quantum in corde frigus, quantus in animo torpor ex absurda illa obliuione, quantáque ariditas ingratis oculis oriatur: Hine illa Domini querimonia: *Sicut frigidam facit cisterna aquam suam; sic frigidam facit malitiam suam.* Ierem. 6. de peccatrice Hierusalem sermo est. (Ierem. 6.) Cùm scilicet aqua æstiuis caloribus tepefacta videretur esse solito calidior, tunc planè fit, vt in cisterna multò frigidior habeatur; idque (vt Philosophi loquuntur) propter antiparistesin, Sic etiam eò magis crescit humani cordis frigiditas, magísque obduratur ingrati animi gelu, quò vehementiùs inardescere debuisset inter ebullientes diuini amoris flammas, & continua grandiáque diuina benignitatis beneficia; quibus ingrati hominis malitia iugiter irrigata non emollitur; & succensa nequaquam dissoluitur. Grati animi pro acceptis beneficiis, quàm debita, tam digna homine virtus, vel maximè in Virgine Dei matre enituit; cuius in argumentum cecinit: *Magnificat anima mea Dominum, & exultauit Spiritus meus in Deo salutari meo.* Luc. 1. Nimirum (vti explicat S. Ambr.) *Magnificat anima Maria Dominum, & exultat Spiritus eius in Deo; eò quòd, & anima, & Spiritu Patri, filióque deuota vnum Deum pio veneretur affectu.* ibid. cuius quidem beneficia obliuisci non poterat, quæ vti Euangelista scribit: *Conseruabat omnia verba conferens in corde suo.* Multa quidem & mira conferens in corde, sed illa maximè; se ipsam cum Deo, ancillam cum Domino, creaturam cum creatore: vti nihilominùs in tam sublimem dignitatem ab illo euectam, vti vera Dei mater habeatur.

Ingrati hominis obliuio stupórque.

Mira gratitudo B. Mariæ erga Dei beneficia. Luc. 1. S. Ambros. Luc. 2.

17. Fleuit & Ioseph ex fraterna compassione. Benè Iosephus in hanc sententiam ita scripsit: *In hac anxietate constitutos videns Ioseph dissimulare fratrem vlterius non valens; quòd lacrymæ iam prorumperent, quas etiam tunc celari volebat, subduxit se de medio.* lib. 2. cap. 4. Et si voce fratrem se interim potuerit celare, oculis tamen haud potuit; qui vulnerati amore cordis solitum per lacrymas signum ediderunt. Fleuit itaque ob compassionem fratrum videns illos in tantum discrimen adductos, vt præteritum facinus memoria recolerent, & nunc tandem se ipsos incusando deplorarent. Et quidem hoc erat, quod sanctus ille vir à fratribus desiderabat, suum vt ipsi peccatum agnoscerent, ac deflerent: veræque tandem pœnitentiæ publicum illud ederent testimonium. Lacrymæ fratrum ex pœnitentia patrati quondam facinoris lacrymas Ioseph eliciunt ex compassione pœnitentium. Longè autem maiorem habent vim lacrymæ peccatoris sua scelera deflentis ad permouenda Dei viscera, quæ proculdubiò, vti affluunt misericordia, vehementissimè inflectuntur; vbi prostratum humiliter, & vero pœnitentiæ affectu dolentem videt peccatorem. Hinc illud S. Ambr. *Lacrymæ funduntur; quæ solent legationem suscipere pro delictis.* in Psal. 37. Struuntur in cœlesti iudicio irroganda peccatori supplicia, quæ miser delinquendo meruerat: at

Iosephus.

Oculi signū amoris edūt.

Lacrymæ pœnitentis Deum inflectunt.

D. Ambr.

A si fortè illius pœnitentis lacrymæ cœlum ingressæ diuino se sistunt iudicio, suam ita grauiter legationem expediunt; sic feliciter pœnitentis causam perorando absoluunt; vt impetratam veniam priorum scelerum, & abundantem diuinæ misericordiæ gratiam continuò referant in terram contrito ac dolenti. Peccarunt fratres in Ioseph, at ille tamen frater esse non desiit, fratrem se fratrésque ipsos agnoscit.

Legationem pro peccatore ante Deū lacrymæ subeunt.

18. Cæterùm nobis melior est erga patrem, quem offendimus, conditio; impij nos, & inuerecundi filij, qui aduersus Deum verè patrem nostrum peccádo insurgimus: at ille tamen etiam læsus pater esse non desinit. Quare (vt optimè animaduertit S. P. Chrysolog.) *Pater cùm miseretur*

Patrem ingrati filij Deū offendimus. Chrysol.

B *vult filio, affectum cogitat, non delictum: sic in homine Deus sui memor est operis, vt operis obliuiscatur humani.* serm. 54. Valde quidem impura videbatur illa mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix. Luc. 7. At è pœnitentiæ lauacro, quo se proluit ante pedes Domini, sua dolens, delénsque flagitia, pura sic candidáque surrexit, vt inter cœlites Spiritus ipsorum æmula puritatis, & castitatis computaretur. Pulchrè in eiusdem lacrymas ita S. Chrysolog. exclamat: *ò quanta vis in lacrymis peccatorum! rigant cœlum, terram diluunt, extinguunt gehennam, delent in omne facinus latam diuina promulgatione sententiam.* serm. 93. Grata Deo, iucundáque est peccatoris pœnitentia; quo quidem cibo dulcissimè vescitur: ipsemet siquidem

Pater malū filium quia pater, recipit. Luc. 7.

Animæ cādor & puritas post pœnitentia sacramentum. Chrysol.

Mira vis lacrymarū.

C suis dixit discipulis; cùm de sumendo cibo ageretur: *meus cibus est, vt faciam voluntatē Patris mei.* Ioann. 4. Et tunc scilicet Samaritanam Dominus conuerterat; quod vocauit Patris sui voluntatem. Rectè igitur occurrit S. Ambr. *Quæ est voluntas Dei; nisi ea; cùm conuersus ingemueris, tunc saluus eris?* epist. 3. lib. 1.

Ioan. 4. *Dulcis Deo cibus hominis pœnitentia.* D. Ambr.

19. Est igitur hominis pœnitentia Dei Patris voluntas, ad quam exequendam filius in mundum est missus: est cibus, est epulum, deliciæque filij, qui non venit vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Benè igitur dixit S. P. Chrysolog. *Deus delinquentium gemitus esurit, sitit lacrymas peccatorum.* serm. 93. Iucunda Deo & homini gloriosa est pœnitentia: nec enim nobis laus

Chrysol. *Gloriosa homini pœnitentia.*

D est innocentiæ, sed palma pœnitentiæ? quod S. Chrysost. his verbis expressit: *Vincit non qui vitiis non congressus est; sed qui hisce captiuus explicauit se tamen.* homil. 39. in 1. Cor. Gratissima quoque Virgini Dei matri est peccatorum pœnitentia. Enim verò data est hominibus in refugium, in portum, arámque è delictis ad Dei gratiam conuersis: pandit sinum confugientibus; venientes materno amplectitur affectu; contritos consolatur; mœrentibus lacrymas abstergit; formidantes diuinum iudicium cum Deo illis propitiato reconciliat. Peccamus quidem, & mali efficimur filij: at Virgo tamen, vt Dei mater non esse non potest; ita mater misericordiæ esse nunquam desinit.

Victoria est non vinci à vitiis.

B. Maria recipit materno affectu peccatores.

E 20. *Tollénsque Simeon, & ligans.*] Dixerat paulò antè; *frater vester vnus ligetur in carcere: vos autem abite:* quasi optionem illis faciens, vti eligerent; quinam esset in vinculis retinendus; atque dum ea fieret electio, se se inde proripuit. Verùm reuersus inuenit nondum factam, neque verò ab ipsis faciendam huiusmodi electionem; in quo quidem sicut periclitari voluit, ita comprobauit fraternam illorum caritatem. Ac fortassis se quisque carceri, & vinculis, ne aliū suggereret, offerebat. Vnde coactus Ioseph eligere vnū vinciendū,

Mira fratrum pietas.

Abulenf. designauit Simeonem: quod Abulenf. egregiè his verbis explicat: *Designatus fuit à Ioseph Simeon, quia non videbatur fraterno amori conuenire, vt ipsi de se ipsis determinarent vnum magis, quàm alium vinculandum; sed magis quilibet eorum se pro aliis offerre deberet.* Ac primo quidem crudeles adeò, barbarique & impij extiterunt, vt fratrem Ioseph venderent; nunc verò tum ætate ipsa maturiore, tum etiam vexatione prudentiores se ipsis effecti admirabile fraternæ caritatis, alius pro aliis mori paratus monimentum ediderunt. Iussit igitur in fratrum oculis catenis vinciri Simeonem. *Quod verò iussit illis præsentibus* (inquit Procop.) *vinculis onerari Simeonem tacitè indicat; quòd postea, vbi illi fuerunt digressi, eum honorauerit: nam isto facto nonnihil terrere voluit fratres.*

Ætate, & vexatione meliores efficimur.

Procop.

21. Itaque cùm sciret eos olim fraterno pereisos odio; voluit nunc periculum facere, num & in Beniamin similiter exarserint; an potiùs iam ad meliorem frugem recepti beneuolentiam fraternam inuicem obseruent; cuius haud dubiè signum erit, si retento in vinculis Simeoni condoleant. Hoc ipsum ita explicat S. Chrysost. *Vide quomodo omnia faciat, vt incutiat eis terrorem videntibus vincula Simeonis; vt certior redderetur, an cum fratre aliquam compassionem haberent: omnia enim hæc facit probans eorum mentem, & scire volens, num, & contra Beniamin tales fuerint. Propterea Simeonem coram eis vinciri iubet, vt diligenter eos probet, vt sciret num quam dilectionem erga illum habeant.* homil. 64. in Genes. Vsus etiam hac fuit seueritate, vt conterriti fratres quàm primùm adducerent Beniamin, cuius fratris sui vterini magno quodam desiderio tenebatur. *Nam seueritas in Simeonem* (adiungit Chrysost.) *faciebat, vt Beniamin adducerent, & aliquando aduentu fratris liberaretur.* Cæterùm austeritas illa vera non fuit, sed simulata potiùs quam ille finxit, vt caritatem exprimeret ampliorem. Durè quidem illos afflixit, fratrem eisdem inspectantibus, alligando, vt pro illo à vinculis liberando diligentiùs laborarent, citiùs videlicet Beniamin adducentes.

D. Chrys.

Aliquando seueritas effectus caritatis.

S. Chrys.

22. Non est igitur, quòd inhumanitatis incusetur Ioseph: caritatis fuit, quòd fratres affligeret, quòd vnum vinculis alligaret. Solet enim interdum caritas piè sæuire vt errantem castiget, & cautiorem reddat in posterum, ac cæteros vnius exemplo doceat. Et quidem cùm ferè omnes deliquissent, vnum tantummodò carceri addicit. Etenim (vti S. Ambr. scripsit) *dum vnus punitur, plurimi corriguntur: meliúsque est vt vnius, aut duorum damnatione plurimi liberentur, quàm duorum absolutione plurimi periclitentur.* serm. 18. in Psal. 118. Et admirabilis quidem extitit in hoc facto cum seueritate mansuetudinis connexio, vti Rupertus in hunc modum expendit. *Quis hoc loco Ioseph mansuetudinis opera explicare poterit? Inter ipsa seueritatis acta vel dicta flenit, & tandem cuncta quæ potuit bona pro malis reddidit.* Sed cur Simeonem potiùs, quàm alium vinculis addixit, quæri potest. Atque in primis primogenitus Ruben nulli pœnæ obnoxius erat; quippe cùm omni studio contendisset fratrem liberare; contra verò Simeonis grauior culpa fuit; quòd cùm esset natu proximus Rubeno, si hunc adiuuaret, profectò cæteros à parricidio, quippe cùm maiores essent fratres, deterrerent. Vtrumque ita explicat Theodoret. *Nouerat animum ipsius Ruben, & probè sciebat quantâ defensione pro eo vsus esset apud fratres, & quantum laborasset pro eius salute. Quia verò Simeon ipsi Ruben non adfuit, iure præcepit eum recludi.* quæst. 102. in Genes. Nec enim culpâ caret, qui alium cùm facilè possit, ab iniuriâ non liberat innocentem.

Caritas piè sæuit aliquando.

D. Ambr.

Vnius pœna multis prodest.

Rupert.

Pulchra seueritatis cũ mansuetudine connexio.

Theodor.

Non caret culpa qui cùm possit non liberat innocentem.

23. Et Iudas natu tertius ligari non debuit, quippe qui etiam in Ioseph propendebat. Itaque Simeoni præcipuam adscribunt culpam Philo, Theodoret. & Gennadius. Verba Philonis sunt: *Fortasse maxima pars culpæ in Simeone fuerat; quasi autore conspirationis nefariæ, qui cohortem fratrum animauerit, & ad odium incitauerit. Nam si fratri benè, clementérque consulenti, quo vno minor cæteris erat grandior, suum adiunxisset suffragium; non admissum fuisset facinus praualente per consensum honore ætatis, & ordine. Maluit ergo in duram illam sententiam discedere tantâ contentione vt eius ductu hortatúque sine morâ patratũ sit impiũ facinus: hoc est, cur soli ex omnibus iniecta puto vincula.* Hæc omnia Philo lib. de Ioseph. At dicet aliquis, hoc est in vindictam ruere, à quo læsus fuerat; quod quidem viro tàm prudenti, iustóque indignum videtur. Nam quorsum ego (aiebat Lusitanus, & bello, & domi insigniter clarus) & sanguine illustris, & armis sum, & dicor nobilis, nisi vt constanter iniurias perferam, & libenter condonem. Pulcherrimè dictum: arguit scilicet impatientia infirmum; fortem tolerantia: inciuilem animum vindicta; nobilem, & generosum remissio iniuriarum.

Philo. *Grandior frater cæteris sit exẽplo.*

Memorabilis patiẽtia Lusitani viri. *Generosum animum arguit patientia.*

24. Nihil etiam adeò proprium, & quasi gentilitium est iustorum, atque patienter iniquorum perferre improbitates. In quam sententiam illud optimè dictum est à S. August. *Paratus debet esse homo iustus patienter eorum malitiam sustinere; quos fieri bonos quærit, vt numerus potiùs crescat bonorum, non vt pari malitiâ se quoque numero addat malorum.* epist. 5. qui enim se propriâ autoritate, furore scilicet stimulante, vlciscitur, haud dubiè malus est: quippe cùm nulli liceat malum, aut inferre; vtrumque autem facere prorsus iniquum est. Quid quod gentilium est inuicem se odio: Christianorum amore habere: quod eleganter descripsit Tertull. *Dilectionis operatio notam nobis inurit penes quosdam. Vide (inquiunt) vt inuicem se diligant: ipsi enim inuicem oderunt. Et vt pro alterutro mori sint parati: ipsi enim occidendum alterutrum paratiores erunt.* Apologet. 39.

S. August. *Iniuriarum tolerantia propria iustis est.*

Tertul. *Caritas propria Christianorum. Odium proprium gentilium.*

25. Illa fuit primææ inter fideles ætatis caritas; vt se ipso quisque alterum potiùs amaret, pluris æstimaret: atque vti nomine, sic ipso etiam opere (quod maius est) in hoc cognoscebantur esse discipuli Domini: quod se inuicem diligebant, & fratres vocabant. Vnde idem Tertull. adiungit: *Sed & quod fratres nos vocamus, non aliàs opinor infamant, quàm quòd apud ipsos omne sanguinis nomen, de affectatione simulatum est.* Pulchra, & optanda infamia Christianorum, quod fratres; & appellarentur & viderentur! Vtinam etiam nunc huiusmodi nos infamia apud infideles laboremus, vt & nos licèt per contemptum fratres appellent: atque irrideant talem esse nostri mutuam caritatem, vt alter pro altero mori paratus sit! Hæc est illa caritas, quam Dominus IESVS nobis, & verbo, & exemplo commendauit: quam Ioseph multò ante Christi exemplum, & præceptum ita sanctè ritéque seruauit, vt fratres, à quo grauissimè læsus fuerat, cùm liberè posset occidere, in pace dimiserit.

Tertul. *Fraternum nomen & amor Christianorum gentilibus erat probro.*

Parcendum inimicis.

26. Quòd si ligatum retinuit Simeonem, non ex odio, vindictáque id fecit, sed propter illas causas, quas paulò ante assignauimus. *Cæterùm* (vti subnotauit Theodoret.) *abeuntibus fratribus Simeonem*

Simeonem omni ſtudio curauit. quæſt. 102. Denique iniuriam ſi quam fortè intulit fratribus largè compenſauit, dato inſuper viatico, id eſt, additâ coëmptæ annonæ tantâ panum,& pabuli quantitate,quantâ per iter ipſis, & iumentis eorum ſufficeret:vt quod coëmerant, integrum ſine diminutione domum referrent, cùm & pecuniam per miniſtros clàm in ſaccos redditam intulerit, illis quidem rem ignorantibus;vt hoc iiſdem cederet in metum, formidantibus ſcilicet Dei iudicium, ſempérque attonitis ob rei nouitatem, donec ad patrem redirent.*Vide igitur* (inquit S.Chryſoſt.) *quàm glorioſè eos remuneret, etiam inuitis eis benefaciendo. Iure igitur mirandus Ioſeph, qui hoc fecit ante Euangelium, vt læſus parceret, appetitus ignoſceret, venditus non referret iniuriam;ſed gratiam pro contumelia ſolueret. Quod poſt Euangelium omnes didicimus & ſeruare non poſſumus.* S.Ambr.lib.de Ioſeph,c.1. intellige quia nolumus: gratia enim Dei volenti non præſtò eſſe non poteſt.

S.Chryſ. *Admiranda Ioſeph patientia, & veritas.*

D.Ambroſ.

SECTIO III.

At illi portantes frumenta in aſinis ſuis, profecti ſunt. Apertóque vnus ſacco, vt daret iumento pabulum in diuerſorio, contemplatus pecuniam in ore ſacculi, Dixit fratribus ſuis:Reddita eſt mihi pecunia, en habetur in ſacco. Et obſtupefacti turbatíque, mutuò dixerunt: Quidnam eſt hoc quod fecit nobis Deus? Venerúntque ad Iacob patrem ſuum in terram Chanaan, & narrauerunt ei omnia quæ accidiſſent ſibi, dicentes: Locutus eſt nobis dominus terræ dura, & putauit nos exploratores eſſe prouinciæ. Cui reſpondimus: Pacifici ſumus, nec vllas molimur inſidias. Duodecim fratres vno patre geniti ſumus: vnus non eſt ſuper, minimus cum patre noſtro eſt in terra Chanaan. Qui ait nobis:Sic probabo quòd pacifici ſitis: Fratrem veſtrum vnum dimittite apud me, & cibaria domibus veſtris neceſſaria ſumite,& abite,Fratrémque veſtrum minimum adducite ad me, vt ſciam quòd non ſitis exploratores: & iſtum qui tenetur in vinculis,recipere poſſitis:ac deinceps quæ vultis,emendi habeatis licentiam:His dictis,cùm frumenta effunderent, ſinguli repererunt in ore ſaccorum ligatas pecunias: exterritiſque ſimul omnibus, Dixit pater Iacob: Abſque liberis me eſſe feciſtis, Ioſeph non eſt ſuper, Simeon tenetur in vinculis, & Benjamin auferetis: in me hæc omnia mala reciderunt. Cui reſpondit Ruben:Duos filios meos interfice, ſi non reduxero illum tibi:trade illum in manu mea, & ego eum tibi reſtituam. At ille: Non deſcendet, inquit, filius meus vobiſcum: frater eius mortuus eſt, & ipſe ſolus remanſit: ſi quid ei aduerſi acciderit in terra ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

1. Relicto in vinculis Simeone in obſidem venturi Benjamin cæteri ab Ægypto Cha-

A naam profecti, in primo, quò ſe receperunt, diuerſorio apertis ſaccis inueneruut ſuam quiſque quam pro emendo frumento dederant, pecuniam;vnus videlicet primò ſuum aperuit ſaccum, mox ſuos reliqui aperuerunt; vt benè adnotauit Abulenſ. quod enim de omnibus, ac ſingulis id intelligendum ſit, apertè ipſimet conteſtati ſunt illis verbis. *Cùm veniſſemus ad diuerſorium, aperuimus ſaccos noſtros, & inuenimus pecuniam.* cap. 43. Conſternati ergo viſa pecunia, veritíque ne fortè ab Ægyptio principe ſtruerentur inſidiæ, & calumniæ conſuerentur,ad inopinatum tantæ rei euentum obſtupuerunt: *Atque iccircò* (vti ſcribit Philo Hebr.) *penè continuato curſu aliquot dierum iter abſoluerunt magno compendio. Paternam denique*

Philo.

B *ſubintrantes domum rei totius ſeriem, & cauſam retentionis in Ægypto vnius Simeonis ordine vti acciderat, patri explicuerunt; ne ſcilicet anxius animi penderet ſenex: Vbi nam Simeon.* Itaque videntes cum ſolicitum ſic alloquuntur (inquit Philo) *In caſibus inopinatis ô pater, leuior eſt cognitio, quàm dubitatio. Nam re cognitâ poteſt inueniri ad ſalutem aditus; hæſitatio autem nihil expedit.* ſic Philo, & quidem optimè; Nam vt tragicum habet dictum: Iners malorum remedium ignorantia eſt.

Philo. *Nimis excruciat pendulum animum hæſitatio.*

2. Et ne pater audiens Simeonem remanſiſſe, malum quid filio timeret referunt principem Ægypti rectorem dixiſſe: *Fratrem veſtrum vnum dimittite apud me.* Hebr. *requieſcere facite mecum:* quaſi dicat: non ero fratri veſtro durus,benè tra-
C ctabitur. Grande profectò mendacium: dixerat enim Ioſeph, *Frater veſter vnus ligetur in carcere;* deinde coram ipſis illum vinxerant: Timebant enim ſi de vinculis narrarent,futurum, vt grauiſſimo pater dolore afficeretur. Ac fortaſſe iam tunc imperitæ plebis opinio illa eorum mentibus inhæſerat, quam hodie difficulter admodum dedocemus; licere ſcilicet in bonum proximi mentiri; quod tamen eſt erroneum: mendacium videlicet eſt intrinſecè malum,(vt Philoſophi loquuntur) nec vllâ poteſt circunſtantiâ cohoneſtari:aut vllâ etiam ratione, quòd vitium ſit, excuſari. Nihil tam proprium Deo,quàm veritas: nihil eius aduerſario diabolo ſic proprium,vt mendacium; cùm,ſi fortè aliquando verum enunciet
D id verſipellis ideò faciat, vt multa per vnam veritatem occultet mendacia. Rectè Procop. in hanc ſententiam illud præmonuit: *Dæmonibus nulla fides habenda eſt,etſi vera aliquando dixerint. Ea enim non ob veritatem dicunt præcipuè;ſed vt his mendacia commiſcere queant.* quæſt. in Deuter. Iccircò Dominus, cùm dæmonia,quibus energumeni tenebantur,clamarent:*quia tu es filius Dei: increpans non ſinebat ea loqui.* Luc.4. Indignum quippe cenſuit Dominus mendacij patrem, qui ſummam illam proferret veritatem,quam proculdubiò multis,fœdíſque inuolutam mendaciis generi humano prædicaturus foret.

Mentiri nunquam licet.

Solitum & proprium mentiri.

Procop.

Luc.4. *Dæmones vera loqui à Christo prohibentur.*

3. *Singuli repererunt.*] Hebr. *Viderunt ligamina pecuniarum ſuarum ipſi,& eorum pater,& timuerunt.*
E Apertis itaque ſaccis apparuit pecunia, quam ibi ſciebant ineſſe filij;pater verò neſciebat. Ac fortè nihil ea de re patri anteà retulerant, ſed ſe potiùs quaſi ignaros gerebant, ne à patre increparentur; quòd inuentam in itinere pecuniam non ſtatim redeuntes Ægyptio principi retuliſſent. Nunc igitur viſa pecunia illi ficto ſe timore conſternatos exhibuerunt, & pater verè timuit, ne quid Simeoni proptereà,& ipſis, ſi redirent, mali contingeret.Et quidem huius frumenti ab Ægypto deportati myſterium (*omnia ſiquidem in figurâ continge*

1.Cor.10. S.Ambr. Oseæ 11.

contingebant illis. 1. Cor. 10. Sic euoluit S.Ambr. *Est frumentum in Ægypto: hoc est, vbi maior fames, ibi maior vbertas est. Magnum frumentum in Ægypto. Denique & pater dicit: Ex Ægypto vocaui filium meum*, Oseæ 11. *Neque enim messis esse potuisset, nisi Ægyptij granum antè seuissent. Est ergo frumentum, quod nemo antè credebat esse.* Vera Dei cognitio, Christique fides per frumentum intelligitur; & illa quidem in Ægypto, hoc est, inter gentes inuenitur. Addit ergo Ambr. *In hoc frumento negotiantur Patriarchæ. Et illi quidem argentum detulerunt, sed bonus Ioseph frumentum dedit, argentum reddidit. Non enim pecunia emitur Christus, sed gratia: pretium tuum fides est: hoc emuntur diuina mysteria:* lib. de Ioseph cap. 8.

Inter gentes vera Dei cognitio & fides. D.Ambr.

Christus vitæ granum satum in Virgine. Messem è grano vitæ gentes colligunt.

4. Granum vitæ Christus in terra, satum in Virgine absque vlla naturæ humanæ cultura pullulauit inter gentes: messémque vitæ ex illo grano adultam illæ messuerunt tantâ quidem fœcunditate pariter, & felicitate, vt à gentibus ipsi quoque filij Iacob, quibus de Christo factæ fuerant promissiones; veram illius fidem petant, frumentum gratiæ, cœlestis vitæ panem comparent. Apud Iudæos non inuenitur panis, solum enim fermentum habent, ex quo tamen panis non efficitur. Iccircò Dominus admonuit: *Cauete à fermento Pharisæorum*, Matth. 16. Fermentarij sunt Iudæorum magistri; non panifici, nec nisi fermento incocto, & insuaui Iudæorum natio vescitur: ab illo vtique tanquam à peste cauendum. *Temperatum est enim* (inquit S.Ambros.) *sanguinibus, & crudelitatibus Iudæorum dicentium de Domino: Sanguis eius super nos, & super filios nostros.* Matth. 27. serm. 5. Neque verò Glossa Ordin. non idem ferè mysterium iis in verbis agnoscit ita scribens: *Fratres Ioseph dant argentum, quia Iudæi conuersi dimittunt literam occidentem, & accipiunt Spiritum viuificantem. Reperitur tamen argentum in ore saccorum; quia propter fructum spiritualis intelligentiæ non deseritur nitor eloquentiæ.* sic in gloss.

Fermentũ, non frumentum habent Iudæi. Matth. 16. D.Ambr. Matth. 27. Gloss. Ord. *Eloquentia cum sapientia inter Christianos.*

5. Est in Ecclesia Christi frumentum, est etiã argentum: plus quidem frumenti, quo pleni sunt sacci; minus tamen argenti, tantùm in ore saccorum. Est nimirum sapientia, quâ plena sunt sanctorum doctorum pectora; Est etiam eloquentia; quam dicendo scribendóque expromunt. Fuerunt gentium philosophi eloquentiæ laude conspicui; at eorum sapientia prorsus inanis, & ridicula extitit. Verùm Christiana Ecclesia, & veram ab ipso Deo haustam possidet sapientiam: & eloquentiæ gloriam in suis Augustinis, Ambrosiis, Hieronymis, Cyprianis, Lactantiis, & aliis compluribus perquàm admirabilem consecuta est. Nec enim Christiana sapientia humanam explodit eloquẽtiam: nec res ipsæ in dicendo, & scribendo nitorem tanquam indignum verborum, execrantur. Etsi tamen verè scripserit Clem. Alex. *Dictio est tanquam vestis in corpore, res autem sunt carnes, & nerui: non oportet ergo maiorem vestis; quàm salutis corporis curam gerere.* Stromat. 1. Rectè quidem. Vestis est eloquentia, corpus sapientia. Quare sicut pluris debet hæc; quàm illa fieri: sic absque illius ornatu hæc indecora videbitur. Et qui sunt alieni à politiore literatura; illámque propterea oderunt, non minorem barbariem incurrunt; quàm qui pecudum ritu in syluis Brasiliæ, aut in perusta solibus Guinea nudos corporum artus circunferunt.

Christiana sapientia ornatũ exigit eloquentiæ. Clem. Alex.

6. Laudabilis profectò, & magni facienda, tanquam pulcherrimum Dei donum, est eloquentia, quæ in sacris concionatoribus veræ sapientiæ

A adiuncta miram vim habet ad permouendos animos. Iccircò fortasse in Hebr. eadem vox in singulari *lechas* לחש *incantationem*, simul & *oratoriam* significat, at in plurali לחשים *lechasim, inaures*, vt videre est ad 3. cap. Isaiæ, ibíque notant peritiores. Tam verò mortalibus necessaria est hæc ipsa; quæ dicitur flexanima oratio; quæque in omni benè morata Republ. semper floruit, ac dominata est eloquentia; vt inter grauissima supplicia, quibus Iudaicam gentem turpissimis infectam vitiis affectutũ se Deus comminatur per Isaiam, vnum illud est: *Auferet Dominus à Ierusalem, & Iuda prudentem mystici eloquij.* Legunt al j: *intelligentem oratoria.* Isai. cap. 3. Hoc enim donum, hanc veræ sanctæque eloquentiæ gloriam cum Deo

B pariter miseri amiserunt: ea verò cum ipso Deo translata quoque fuit ad gentem Christianam.

Eloquentia incantatrix. Isai 3. *Sancta eloquentia Christianis à Deo donata.*

7. *Absque liberis me esse fecistis.*] Cum gemitu excepit pater eam veluti tragicam narrationem de Simeone in vinculis retento max méque de Benjamin in Ægyptum deportando: illud quidem grauissimum; sed istud morte ipsa, & quibusuis cruciatibus longè acerbius. En solus (ait) omnia luo, qui sic in liberis discerpor: vos mihi ista tormenta, & funera peperistis. *Quem ergo* (ita senis ploratum exprimit Philo Hebr.) *primum deplorabo? penultimum ne? non extremum? sed primum in calamitatum ordine? an secundò genitum: qui miseria primo proximus non priùs mortem sensit; quam vincula? an natu minimum, cui abominanda profectio susci-*

C *pienda est, si modò proficiscetur, fratrum infortunio factus nihilo cautior? Interim ipse membratim pereo: nam parentum artus sunt liberi.* lib. de Ioseph. *In me* (inquit Ioseph) *hæc omnia mala reciderunt.* Scilicet & laniati (vt putabat) à bestiis Ioseph interitus, & vincula Simeonis, & nunc absentia Benjamin; cui similia, vel etiam grauiora formidabat, quæ omnia veluti maris procellosi fluctus in miserum patrem, familiæ nauclerum, decidebant. O summè infelicem parentum infelicium conditionem.

Philo. *Infelici parente nihil infelicius.*

8. Felicior Dauid, si Absalonem, Amnonem, & Tamaram etsi peregrinâ quadam inter mortales pulchritudine celebris non genuisset; aut si nimia patris indulgentia illorum vitia non dissi-

D mulasset! remissio enim parentum liberam petulantiæ filiorum licentiam parit; quæ subinde stulto illo amore indies magis increscens in malorum omnium irreparabile barathrum filios deuoluit. Valdè quidem stolidi suum erga liberos amorem, tunc se arbitrantur illustriùs contestari, cùm illis non debita ad omnem honestatem documenta, sed ad inanem seculi gloriam opulenta patrimonia relinquunt. *Quos* (vt scribit S. Bern. ferè in simili euentu) *dum bonis cupiunt onerare terrenis, cœlestibus exhæredant.* epist. 1. Certè quod Iacob vel ingenio, vel amore cum filiis iusto remissiùs egerit, facilè potest ex eo coniici, quod nec in Rubeni incestum; nec in filiorum inuidiam odiáque, & pessimum eorum, quodcunque illud

E fuerit; peccatum legimus quicquam asperius protulisse. *In me* (ait Iacob) *hæc omnia mala reciderunt; quæ quidem verba* (notat optimè S.Chrysost.) *sufficiunt, vt videatur quàm disrupta fuerint patris viscera; quia sibi omnis spes de Ioseph adempta erat; putabat enim à bestiis deuoratum; ita & neque spem sibi pollicebatur: nunc quoque idem de Benjamin formidat.* homil. 64. in Genes.

Felicior Dauid si trium pater non fuisset. Remissio parentũ perdit filios. Insipiens pater bona terrena, non cœlestia filiis prouidet. S.Bern. *Iacob iusto remissior erga filios.* D.Chrys.

9. *Respondet Ruben.*] Patri Benjamin deneganti nihilominùs instat Ruben, duósque filios tradit obsides à sene ipso trucidandos, vbi tandem

compe

comperisset aduersi quicquam minimo filio inter Ægyptios accidisse. At ridiculè id quidem : quî enim auus nepotes occideret? sed fortasse hyperbolem loquitur significans certo certius se patri puerum ab Ægypto reducturum : frustra tamen senem fatigat ; stat ille propositi tenax, non concessurus à se vt puer, quem vnicè diligebat, abstraheretur. Demus id parentum amori, ægerrimè pati teneriorum filiorum absentiam, maximè verò interitum, quem pater non iniuriâ prouidus, nec temerè solicitus puero timebat. Quorsum enim genuit, quem breui amittet? Hoc ipsum timuerat mulier Sunamitis ; cùm sterilis accepisset ab Elisæo Propheta: *In tempore isto habebis in vtero filium.* 4. Reg. 4. in Hebr. *tu puerpera amplexans filium* ; respondit enim vti erat prudentissima : *noli quæso domine mi, vir Dei, noli mentiri ancillæ tuæ.* ibid. quo in loco verbum Hebr. כזב *chazab* significat *mentiri*, & *deficere*, vti Isai. 58. כזבו *chasbu*, *mentientur, deficient aquæ.* potest igitur etiam verti: *Vir Dei noli deficere ancillæ tuæ:* Et quidē egregio sensu. Credo equidem tibi quia Prophetæ Dei ; atque adeò non fallis, nec falleris, filiū vti promittis habebo ; sed noli mentiri ; noli deficere: hoc est, ne mihi & promittas, & à Deo impetres filiū deficientē ; qui statim, vbi natus, aut tenellus adhuc, mihi moriatur ; quod quidem miseris parentibus erit omni cruciatu morteque grauius ; quare vbi puerum misera mater mortuum vidit, conquesta est apud Prophetam : *Nunquid petiui filium à Domino? nunquid non dixi tibi, ne illudas me?* 4. Reg. 4. quasi dicat : decepisti miseram : irrisio fuit hæc tua promissio filij deficientis. Quorsum enim concepi, ad quid peperi ; quem paulò pòst mortuum eram conspectura? Aut quid amisi? aut quid lactaui? Vide Abulens. Hinc videas quàm acerbus sit parentibus teneriorum pignorum interitus.

Tenerior parentum affectus erga pueros.

4. Reg. 4.

Isai. 58.

4. Reg. 4.

10. *Deducetis canos meos cum dolore ad inferos.*] Nō ait, si casu intereat: sed si quid ei aduersi acciderit, nimirum si vel in itinere prolabatur, si doleat, si ægrotet, si teneatur in vinculis : imò si vel malè tractetur ab Ægyptiis, moriar equidem ; inconsolabili dolore senex decrepitus vitam finiens condar in sepulchrum. Hæc vis amoris paterni erga filium puerum, tenereque dilectum: hæc vis in pueritia, in blando nobilique ingenio, in specie decora, vultúque amabili filij ad oblectandum animum, ad detinendos oculos cùm adest ; itémque ad lancinandum pectus, discerpendum cor, vitam cum gemitu, doloreque auferendam miseri parentis, si fortè abest : si quid aduersi patitur filius, aut certè ne patiatur, timor est. Porrò quid per inferos hîc intelligat Iacob in dubio est. Enimverò quidam sepulchrum intelligunt; & quidem eo nomine vocari sæpiùs in sacra Scriptura manifestum est. Cæterùm hoc loco Hebr. *sceol* non sepulchrum, nec fossam, sed locum apud inferos significat vbi tunc erat Patriarcharum receptaculum, limbum dicimus. hæc explicatio est S. August. Eucher. Rupert. Strabi, & aliorum ; quod apertè colligitur ex ipsis verbis Iacob : *Deducetis canos meos cum dolore ad inferos.* Cum dolore dicit, innuens immortalem animam ; quæ nec interit, nec in sepulchro conditur. Corpus quidem mortuum collocatur, sepelitur; nec dolet, nec angitur ; quæ sunt passiones animæ, iisque etiam à corpore

Paterni amoris vehementia erga filiolū pulchellum.

Limbus priorum iustorum.

A separata apud inferos afficitur, non modò in inferno damnatorum, sed etiam in purgatorio ; atque olim in limbo priorum patrum. Dolet Iacob, & quidem meritò ; est enim pater: absentiam filij carissimi morte ipsa ducit amariorem.

Eiusdem mensura dolor & amor.

11. Dolor scilicet vti amor : vtriusque eadem mensura, idem pondus. Ex vtroque potest colligi quid Virgo beatissima in terris passa fuerit. Filium peperit Deum hominem, quem vsque adeò mater dilexit, vt nullâ ratione aut explicari, aut comprehendi possit. Hinc etiam fit, vt soli Deo comprehensibilis sit Virginis matris dolor; quem tota vita pariter cum amore filij commixtum animo gessit ; vnde admirabilis exempla patientiæ omnes, qui in aliquo aduersitatis genere patien-
B tes extiterunt, edidit mater Dei. Porrò etsi per totam vitam patientissima extiterit, maximè tamen duodecim exercita doloribus incomparabilem sibi contexuit patientiæ coronam. Primò scilicet, cùm in fanculum suum octo dierum circuncisum proprio irroratum sanguine, atque adeò quiritantem materno amplexu tenuit. Secundò, cùm absentem, amissúmque triduo defleuit. Tertiò, cùm filium ab spiritu in desertum abire, tribúsque ibidem diebus & noctibus extremū pati ieiunium, hostilisque tentationibus impugnari sustinuit. Quartò, cùm filius ad passionem iturus supremum vale matri dixit. Quintò, cùm miserandum illud spectaculum mater vsurpauit filij sui ex edito prætorij ambulacro flagellati, spinis coronati,
C speciémque leprosi & percussi à Deo gerentis; proclamantique Pilato: *Ecce homo*; barbara illa & belluina Iudæorum multitudo vociferans respōdit : *Tolle tolle, crucifige.* Sextò cùm baiulantem ad Caluariæ montem, vbi crucifigendus, sibi crucem mater mœstissima, sed simul etiam constantissima est comitata ; propiúsque accedens cadentem sub ligno suscepit amplexibus. Septimò, cùm tandem Cruci affixum in sublime ad ludibrium vidit eleuari. Octauò, cùm vocē illam patientis, ac sitientis, querulam : *Sitio* ; audiuit quidem, at pro aqua propinatum sitibundo, ac moribundo fel, acetúmque vidit. Nonò, cùm à filio sub mortem commēdata discipulo, mulier, ne matris nomine tristem acerbiùs vulneraret, appellata est. Decimò, cùm fi-
D lium exhaustum sanguine, laceratum cruciatibus, confectum doloribus, vidit expirare. Vndecimò, cùm de cruce demissum, vti erat totus vulneribus concisus, mater filium in sinum suscepit; tersit ora miris pallentia modis, clausit oculos, totúmque exulceratum corpus piissimis lacrymis perfudit. Duodecimò, cùm denique purâ inuolutum sindone filij sui corpus condidit in sepulchro; indéque discedens triduo mortem filij deplorauit. Hæc quidem omnia, quàm acerbissima constanti animo supra quàm intelligi explicarique potest, virgo patientissima tolerauit. Sunt itaque duodecim gemmæ aut sydera potiùs, quæ insertta patientiæ virgineum caput coronant. O si quisque
E nostrûm hæc tam admiranda patientiæ Virginis monumenta contemplando inspiciet, atque in singulis post salutationem Angelicam pio admodum affectu recitatam aliquandiù commoratus addiscet æquo animo pati quicquid aduersi contigerit, suámque animam in Christiana patientia, quod commendauit Dominus, possidebit.

Inexplicabilis amor B. Mariæ erga filium.

Dolor & patientia B. Mariæ incomparabilis.

B. Mariæ duodecim dolores.

Ioann. 19.

Duodecim gemmæ in corona patientiæ B. Mariæ.

CAPVT

CAPVT QVADRAGESIMVMTERTIVM.

1. INterim fames omnem terram vehementer premebat. A

2. Consumptisque cibis quos ex Ægypto detulerant, dixit Iacob ad filios suos: Reuertimini, & emite nobis pauxillum escarum.

3. Respondit Iudas: Denunciauit nobis vir ille sub attestatione iurisiurandi, dicens: Non videbitis faciem meam, nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis vobiscum.

4. Si ergo vis eum mittere nobiscum, pergemus pariter, & ememus tibi necessaria: B

5. Sin autem non vis, non ibimus: vir enim, vt sæpè diximus, denuntiauit nobis, dicens: Non videbitis faciem meam absque fratre vestro minimo.

6. Dixit eis Israël: In meam hoc fecistis miseriam, vt indicaretis ei & alium habere vos fratrem.

7. At illi responderunt: Interrogauit nos homo per ordinem nostram progeniem si pater viueret: si haberemus fratrem: & nos respondimus ei consequenter C iuxta id quod fuerat sciscitatus: numquid scire poteramus quòd dicturus esset: Adducite fratrem vestrum vobiscum?

8. Iudas quoque dixit patri suo: Mitte puerum mecum, vt proficiscamur, & possimus viuere: ne moriamur nos & paruuli nostri.

9. Ego suscipio puerum: de manu mea require illum, nisi reduxero, & reddidero eum tibi, ero peccati reus in te omni tempore.

10. Si non intercessisset dilatio, iam vice altera venissemus. D

11. Igitur Israël pater eorum dixit ad eos: Si sic necesse est, facite quod vultis: sumite de optimis terræ fructibus, in vasis vestris, & deferte viro munera, modicum resinæ, & mellis, & storacis, stactes, & terebinthi, & amygdalarum.

12. Pecuniam quoque duplicem ferte vobiscum: & illam, quam inuenistis in sacculis, reportate, ne fortè errore factum sit:

13. Sed & fratrem vestrum tollite, & ite ad virum. E

14. Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem: & remittat vobiscum fratrem vestrum quem tenet, & hunc Benjamin: ego autem quasi orbatus absque liberis ero.

15. Tulerunt ergo viri munera, & pecuniam duplicem, & Benjamin: descenderúntque in Ægyptum, & steterunt coram Ioseph.

16. Quos cùm ille vidisset, & Benjamin simul, præcepit dispensatori domus suæ, dicens: Introduc viros domum, & occide victimas, & instrue conuiuium: quoniam mecum sunt comesturi meridie.

17. Fecit ille quod sibi fuerat imperatum, & introduxit viros domum.

18. Ibique exterriti, dixerunt mutuò: Propter pecuniam, quam retulimus priùs in saccis nostris, introducti sumus: vt deuoluat in nos calumniam, & violenter subiiciat seruituti, & nos, & asinos nostros.

19. Quamobrem in ipsis foribus accedentes ad dispensatorem domus,

20. Locuti sunt: Oramus domine vt audias nos. Iam ante descendimus vt emeremus escas:

21. Quibus emptis, cùm venissemus ad diuersorium, aperuimus saccos nostros, & inuenimus pecuniam in ore saccorum: quam nunc eodem pondere reportauimus.

22. Sed & aliud attulimus argentum, vt emamus quæ nobis necessaria sunt: non est in nostra conscientia quis posuerit eam in marsupiis nostris.

23. At ille respondit: Pax vobiscum, nolite timere: Deus vester, & Deus patris vestri, dedit vobis thesauros in saccis vestris: nam pecuniam, quam dedistis mihi, probatam ego habeo. Eduxítque ad eos Simeon.

24. Et introductis domum, attulit aquã, & lauerunt pedes suos, dedítque pabulum asinis eorum.

25. Illi verò parabant munera donec ingrederetur Ioseph meridie: audierant enim quod ibi comesturi essent panem.

26. Igitur ingressus est Ioseph domum suam, obtulerúntque ei munera, tenentes in manibus suis: & adorauerunt proni in terram.

27. At ille, clementer resalutatis eis, interrogauit eos, dicens, Saluus ne est pater vester senex, de quo dixeratis mihi? Adhuc viuit?

28. Qui responderunt: Sospes est seruus tuus pater noster, adhuc viuit. Et incuruati, adorauerunt eum.

29. Attollens autem Ioseph oculos, vidit Benjamin fratrem suum vterinum, & ait

ait: Iste est frater vester paruulus, de quo dixeratis mihi? Et rursum: Deus, inquit, misereatur tui, fili mi.

30. Festinauítque, quia commota fuerant viscera eius super fratre suo, & erumpebant lacrymæ: & introiens cubiculum, fleuit.

31. Rursúmque lota facie egressus, continuit se, & ait: Ponite panes.

32. Quibus appositis, seorsum Ioseph, & seorsum fratribus, Ægyptiis quoque A qui vescebantur simul, seorsum (illicitum est enim Ægyptiis comedere cum Hebræis, & profanum putant huiuscemodi conuiuium.)

33. Sederunt coram eo, primogenitus iuxta primogenita sua, & minimus iuxta ætatem suam. Et mirabantur nimis;

34. Sumptis partibus quas ab eo acceperant: maiórque pars venit Benjamin, ita vt quinque partibus excederet. Biberúntque & inebriati sunt cum eo.

SECTIO PRIMA.

Interim fames omnem terram vehementer premebat. Consumptísque cibis quos ex Ægypto detulerant, dixit Iacob ad filios suos: Reuertimini, & emite nobis pauxillum escarum. Respondit Iudas: Denunciauit nobis vir ille sub attestatione iurisiurandi, dicens: Non videbitis faciem meam, nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis vobiscum. Si ergo vis eum mittere nobiscum, pergemus pariter, & ememus tibi necessaria: Sin autem non vis, non ibimus: vir enim, vt sæpè diximus, denuntiauit nobis, dicens: Non videbitis faciem meam absque fratre vestro minimo. Dixit eis Israël: In meam hoc fecistis miseriam, vt indicaretis ei & alium habere vos fratrem. At illi responderunt: Interrogauit nos homo per ordinem nostram progeniem si pater viueret: si haberemus fratrem: & nos respondimus ei consequenter iuxta id quod fuerat sciscitatus: numquid scire poteramus quòd dicturus esset: Adducite fratrem vestrum vobiscum? Judas quoque dixit patri suo: Mitte puerum mecum, vt proficiscamur, & possimus viuere: ne moriamur nos & paruuli nostri. Ego suscipio puerum: de manu mea require illum, nisi reduxero, & reddidero eum tibi, ero peccati reus in te omni tempore. Si non intercessisset dilatio, iam vice altera venissemus. Igitur Israël pater eorum dixit ad eos: Si sic necesse est, facite quod vultis: sumite de optimis terræ fructibus, in vasis vestris, & deferte viro munera, modicum resinæ, & mellis, & storacis, stactes, & terebinthi, & amygdalarum. Pecuniam quoque duplicem ferte vobiscum: & illam, quam inuenistis in sacculis, reportate, ne fortè errore factum sit: Sed & fratrem vestrum tollite, & ite ad virum. Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem: & remittat vobiscum fratrem vestrum quem tenet, & hunc Benjamin: ego autem quasi orbatus absque liberis ero. Tulerunt ergo viri munera, & pecuniam duplicem, & Benjamin: descenderúntque in Ægyptum, & steterunt coram Ioseph. vsque ad *Asinis eorum.*

1. GRASSABATVR iam fames anno secundo, & biennium adhuc restabat, feréque iam consumpta, quam ab Ægypto attulerant, annona dum pater Benjaminum differt in Ægyptum mittere, propè erat vt extremum famis subirent discrimen. Igitur Iacob filiis regressum in Ægyptum suadet: constanter illi renuunt; nisi Benjaminum deferant secum, haud dubiè certam capitis perniciem formidantes. Totius ergo rei (vti illis in Ægypto acciderat) historiam repetit cæteris ad loquendum, ac persuadendum promptior Iudas: pollicetúrque sub attestatione capitalis criminis filium se patri reducturum: *Si non reddidero eum tibi, ero peccati reus in te omni tempore.* Quibus tandem verbis patri persuasit, vt Benjaminum dimitteret; quod tamen Ruben etiam obsides offerendo filios nequaquam impetrauit. Et ratio illa videtur optima, quam Strabus ad hunc locum ita explicat: *Notandum quod Ruben ait: Duos filios meos interfice, si non* B *restituero eum tibi, nec tamen obtinuit. At Iudas dicens: Reus ero peccati in patrem omni tempore, impetrauit; quia ei commissus est Benjamin. Plus ergo est reum esse peccati; quàm corporaliter occidi.* Adiungit optimè Hugo Cardin. *Ex quo etiam patet quòd homo potiùs debet velle interfici, quàm peccare.*

Strab. *Perdenda etiam vita ne peccemus.*

Hugo.

2. Et quidem optimè; quia cùm peccatum, sit summa contra Deum iniuria; pro quo, & bona omnia sunt relinquenda, & mala omnia perferenda; eligendum etiam esset, vel in ipsis gehennæ incendiis discruciari potiùs, quàm quodlibet peccatum lethale admittere. Et hæc ipsa mens est sanctorum omnium, quibus nihil est pretiosius, quàm Dei sui honor: & nihil execrabilius, quàm C ipsius Dei offensa. Deinde ob insignem, quam secum habet malignitatem, detestantur peccatum. Nam quæ maior quæso esse, aut fingi potest pestis, quàm quæ in peccato lethali cernitur; quippe cum hoc ipso peractum momento peccatum tollat omnia totius anteactæ vitæ merita; & quæcunque virtutis, & gratiæ opera vnquã in anima floruę

In inferno potiùs cruciari, quàm peccare eligendum.

Infinita malitia, & pestis peccati mortalis.

floruerunt, mortifero suo contagio, ac si nunquam facta fuissent, extinguat? *Non enim qui operantur iniquitatem, in viis eius ambulauerunt.* Psal. 118. Non ait; non ambulant de præsenti; sed non ambulauerunt de præterito: sensúsque est: qui peccant, nunquam iusti fuerunt, nullum vnquam bonum opus fecerunt. At quî hoc verè dici potest? Vbi tot ieiunia, tot eleemosynæ, imò & tot confessiones; quæ omnia peccator iste proculdubiò fecit in retroacta vita: perierunt quidem omnia vnius peccati lethalis peste consumpta. Præsens itaque peccatum destruit præteritum lucrū; & quidquid boni anteà factum fuit; prorsus irritum frustráque factum reddit. Hinc illud Apostoli: *Omnis, qui peccat, non vidit eum, nec cognouit eum.* 1. Ioann. 3. Persuasum scilicet habeat sibi peccator, quòd nunquam, aut vidit, aut nouit Deum, quandiu in peccato est, & ad Dei gratiam non reuertitur.

Psal. 118.

Omnium meritorum per peccatū mortale fit iactura.

1. Ioan. 3.

3. Præterea nullum opus peccator, dum miserabili illo in statu perseuerat, dignum gratiâ, & merito efficit: omnia peccati labes deturpat, & peruadit contagio. Quemadmodum enim si quis ad mensam pretiosissimis refertam epulis accumbens, manibus tamen luto, & spurcitiâ plenis dapes contingeret; nihil non suo cœno fœdaret: sic planè se habet peccator; sui sceleris stertore bona omnia, quæ agit moralia, vtpote Dei gratiâ meritóque destituta, sordibus pariter infecta reddit. O summè deplorandam peccatoris infelicitatem! per peccatum siquidem lethale infelix homo in eo se statu posuit, vt inde nec possit, nec velit assurgere; sed per omnem æternitatem (quantum est ex se ipso) pertinaci animo permanere constituat: Atque vt inde velit emergere, necesse omnino sit, vti Deus ex mera sua gratia pulsando, præueniendo, adiuuando, & excitando peccatoris voluntatem efficiat, vt velit resurgere. Itáne verò, vt quis vltrò se in volutabrum coniiciat, vnde amplius nec possit, nec velit exire; sed opus habeat brachio alterius forti, & valido; cuius ope, quam non exposcit, nec possit, velítque exposcere, extrahatur è barathro; aliter ibi submersus hæreat, ac pereat? O rem infelicissimam! Benè regius vates: *Longè à peccatoribus salus.* Psal. 118. Si enim miseros salus ipsa non quærat, non visitet, non excitet, nullum habent suæ calamitatis remedium. Longe à peccatoribus salûs; quia prope est exitium, mórsque æterna; nisi Deum suorum scelerum festina pœnitentia propitient.

Peccator nullo opere meretur gratiam dū in peccato est.

Impossibilis natura à peccato ad gratiam cōuersio.

Psal. 118.

4. Audiant Prophetam: *Ecce dies venit: egressa est contritio, floruit virga, germinauit superbia:* Ezechiel. 7. Crescit quidem quotidie magis, ac magis, & veluti arborescit supplicium: frondescit denique virga, quæ disuerberet; grandescet stipes in patibulum, syluescet truncus in struem, in pyram, cuius incendio peccator absumetur. Quid ergo interim miser, quid efficies? Citò occurre, virgam, vbi statim è trunco emicat, abscinde; stipem, ramos, frondes ferro, ignéque destrue; nimirum peccare desiste, dole, confitere, meliorem indue mentem, vitámque institue. Sic æterni tuis delictis debiti supplicij materiam, prudenter, opportunéque præcides: Et quando Dei amore non duceris, timore saltem pœnarum à peccando absiste. At (quod cœpimus dicere) ideò potissimùm fugere oportet, ac detestari peccatum, quòd Deum offendat. Hinc illa exclamatio Prophetæ: *Obstupescite cœli super hoc, & portæ eius desolamini vehementer, dicit Dominus: Duo enim mala fecit populus meus.* Hierem. 2. Res mira! Postulat vti per-

Ezech. 7.

Sibi struem ad incendiū inferni cōparat peccator.

Hierem. 2.

A fractæ cœli fores euellantur: cœlum ipsum destruatur, beatorum spirituum patria exterminetur: æternáque ipsa cœlitum cum Deo felicitas pereat. Et quidem Deo sic mouente clamat, & postulat Propheta, quasi diceret: quorsum à Deo creatum est cœlum, quorsum beatitudo Angelis, & hominibus à Deo constituta; quorsum beati; & beatorum regio, ciuitas, palatia; si Deus ipse à suis creaturis offenditur? Totus ergo pereat mundus; Nec beatitudo sit, nec qui illâ fruantur, vlli sint; quando Dei honor læditur; quando perruptam luculentæ aquæ cisternam potiùs, quàm purissimum perennis vitæ fontem, quærunt homines, amántque stolidi! Non Deo Deum alterum, vel æqualem, vel inæqualem quidem, sed pulchrum B tamen, magnificum, & sublimem (qui tamen nec est, nec esse potest) in amore, in obsequio, & honore præferimus: sed (ô facinus, ô portentum!) ipsamnet mundi vanitatem, & carnis turpitudinem Deo anteponimus.

Ostenditur summa peccati grauitas.

Inexplicabilis stoliditas & impudentia peccatoru.

5. *Sumite de optimis terræ fructibus.*] Persuasus Iacob verbis Iudæ, ac necessitate ipsa compulsus Benjamin cum fratribus abire permittit, iubétque vt secum deferant optima quæque, & laudatissima regionis illius munera ad promerendam viri illius gratiam, vt citiùs Simeonem liberent, & explorationis à se amoliantur suspicionem. Porrò Hebr. *Sumite de cantatione terræ*, seu *de laudabili*. est idiotismus, quem optimè interpres, & Chald. exposuit: *Tollite de optimis terræ.* Munera in C telliguntur, quibus mira vis est, non tam ad impetrandum quàm ad extorquendum, quicquid volumus. Quare Dominus præcipiebat Hebræis: *Non accipias munera, quæ excæcant etiam prudentes.* Exod. 23. Tanta scilicet est munerum, si accipiantur, potentia, vt notam etiam virorum prudentiam illudat, & mentis aciem offundat: habet siquidem alia versio: *Excæcant etiam videntes.* Nec enim sunt oculi ad videndum quid rectum, quid integrum iustitia præscribat, nec prudentia ad iudicandum, statuendum, exequendum, quod lex definiat, æquitas decernat; si manus adsunt ad recipienda munera. Excæcant iudicem, vt quantumuis peritus legem ante oculos positam non videat, quæ pauperis causæ contra diuitem fa- D ueat. Frequentat inops domum iudicis, vt sua, quæ apud illum acta integros annos demorantur, saltem commemoret: at cæcus ille diuitis munere nec misselli acta inuenit; nec calamum, chartámve offendit, nec codicem attingit, vt inopem aduersus diuitem, iustè sanctéque defendat. Nimirum caret oculis, quos suis muneribus erutos sibi ab impio diues arripuit.

Exod. 23.

Mira vis in muneribus.

Iudicem excæcant munera.

6. Sic igitur hodie se res habet. Inaura iudici libros, inaura scribæ calamum; & dormi securè. Nullus est enim tam indecorus, tam fœdus error, qui non possit inaurari, decorúsque reddi. Nihil non operit, nihil non candefacit adornátque aurum. Et quidem Hebr. *Mizimrath haarec, de cantatione, de laudabili terræ*, venit à radice *Zamar, canere, laudare.* Laudationem quippe sui secum gestat, E qui defert munera. O quàm iustam, sanctam, laudabilem munera causam efficiunt! Cantatio terræ, Zamar canere. Dulcis planè concentus est in muneribus. Non sic Amphion, aut Orpheus demulcet; non ita Syrenæ detineant aures, animos dementent, vti dantis munera recipientem oblectant. Porrò inter ea munera, quæ deferebant, annumerantur *storax*, Hebr. *Necoth*. interpres aliquando vertit *aromata*. L X X. *thymiama*; quidam *opobalsamum*: recentiores intelligunt *lacrymam storacis*

Iudicem & scribā corrumpit aurum.

Dulcis concentus munerum.

Dioscor. Plin. Galen. *storacis arboris*, de qua Dioscorides lib. 1. cap. 68. Plinius lib. 12. cap. 25. Galenus, aliique; & laudatur in primis vnguentum styracinum; quod capillis flauedinem cum odore simul conciliat. Stacten myrrhæ liquorem tenuissimum ad Psal. 44. interpres guttam vertere consueuit. Etenim ex myrrha contusa, & expressa, quod cohæsit liquidum separatur in stacten; quod restat crassius, myrrhæ nomen retinet. Terebinthi vulgò termentina, videlicet illius arboris succus, resináve.

7. Sano quidem consilio de optimis terræ fructibus munera principi deferunt filij Iacob, quibus hæc omnia iuxta Paulum in *figura contingebant, scripta verò sunt ad correptionem nostram, in quos fines seculorum deuenerunt.* 1. Corinth. 10. (1. Cor. 10.) Vt scilicet hinc edocti de optimis terræ fructibus summo principi, cui nomen Saluator mundi per Ioseph significatus, munera deferamus: At quæ isthæc terra? Vel ipsa Ecclesia, vel Christi humanitas vitæ plena, meritis opima, virtutibus fœcunda, donis, & gratiis opulenta: optimis illa fructibus abundat, quos Deo ipsi offerre debeamus. *At* (vti scribitur) *terra data est in manus impij.* Iob. 9. optima quidem terra, sed pessimi tamen cultores. Aut otio torpemus: aut optimos, qui exuberant, fructus colligere negligimus. Nostram pœnitentiam nostráque opera Christi Domini meritis adiuncta Deo sunt munera vti pretiosissima, sic iucundissima. Igitur iuxta sapientis consilium: *Quando sederis vt comedas cum principe, diligenter attende quæ apponuntur.* Prouerb. 23. Inuitauit te princeps; considera igitur qualia similiter, vt eundem tu quoque inuites, debeas præparare. Inuitat nos cœli, terræque princeps: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & ego reficiam vos.* Matth. 11. *Venite, comedite panem meum.* Prouerb. 9. *Caro mea verè est cibus; qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.* Ioann. 6.

Christo munera terra optima deferenda.

Iob. 9. *In terra optima sumus pessimi cultores.*

Prou. 23. Matth. 11. Prou. 9. Ioann. 6.

8. Hoc est illud Pascha, quod ardentissimè Dominus ipse desiderauit manducare nobiscum, vt ipsemet testatur: *Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar.* Luc. 22. Non quidem Iudæorum Pascha, quod anteà sæpiùs comederat; sed hoc, in quo scilicet sacrosanctum sui corporis & sanguinis instituit, quo animas suorum fidelium reficeret, sacramentum; & in quo sua expleret vota, sua satiaret desideria iuxta illud: *Vota mea Domino reddam coram omni populo eius.* Psalm. 21. *Vota sua* (declarat S. Augustin.) *vult intelligi sacrificium corporis sui, quod est sacramentum fidelium.* epist. 121. Eandem repetens vocem eodem etiam Psalmo idem Dominus adiungit: *Vota mea Domino reddam in conspectu timentium eum.* Psalm. 21. Videlicet, (vti explicat S. Augustin.) *Sacramenta corporis, & sanguinis mei reddam coram timentibus eum.* ibidem. *Diuinum cibum, Spiritus doctrinam scimus, & mysticum atque immortale conuiuium, quod sacris initiati agnoscunt.* Hæc Theodoret. in Psalm. 21. En augustissimum, & suauissimum epulum, quod nobis Princeps exhibet, ad quod inuitat. Sed quid simile præparemus necesse est, quid à nobis expetit? de optimis terræ fructibus: animæ scilicet puritatem, corporis munditiem, quos quidem optimos terra olim nostra maledicto percussa, nunc verò Christi sanguine irrigata, fructus producit.

Luc. 22. *Eucharistia Domini vota & desideria.* Psal. 21. S. August. Psal. 21. S. August. Theod. *Principis epulũ Eucharistia.* *Animæ & corporis puritatem exigit Eucharistia.*

9. Sed (heu me miserum!) quænam par esse in nobis munditia potest ipsimet puritati carnis dominicæ suscipiendæ? super terræ superficiem cœlesti rore perfusam, albentéque manna illud in typum sacrosanctæ Eucharistiæ decidebat; nec enim dignè quis ad hoc diuinitatis epulum nisi à peccatis, impurísque affectibus liber, & mundus potest accedere. Annon proclamat Dauid: *Apprehendite disciplinam.* Psal. 2. Hebr. & L X X. *Osculamini puritatem*; vel *Osculamini filium.* S. Hieronym. *Adorate*: hoc est, excipite Regem Messiam cum acclamationibus, vt soletis Reges: itáque Christus Dei filius homo factus ipsamet puritas est. At iuxta Theodoret. *Osculari filium*, idem est atque in Sacramento altaris manducare carnem Domini: quo in sensu explicat illud: *Osculetur me osculo oris sui.* Cant. 1. Sese quippe mutuò Deus, & anima, Christus & sponsa, cùm suscipitur Eucharistia, osculantur. Et quàm quæso munda? planè stellis ipsis, soléque purior debet esse lingua, in qua vitæ cibus, ipsamet Dei puritas, & sanctitas exponitur? Nam vti egregiè scribit S. Chrysostom. *Mensa Dei est os nostrum Eucharistiâ plenum.* homil. 6. in 2. Corinth. Dein timorem à nobis exigit Propheta cùm dicit: *Escam dedit timentibus se.* Psalm. 110. *Vota mea Domino reddam in conspectu timentium eum.* Psalm. 21. Quis enim, si sapiat non timeat, non contremiscat peccator scatens vitiis, miseriis plenus, homuncio, vermiculus, cum Deo pariter accumbere, Christi carne, ac diuinitate pasci? Vsque adeò se illa maiestas humiliat, vt nostram exaltet vilitatem.

Diuinitatis epulum Eucharistia. Psal. 2. D. Hier. Theod. *Christus ipsamet puritas.* Cant. 1. S. Chrysost. *Puram linguam exigit Eucharistia.* Psal. 110. Psal. 21. *Sanctum timorem exigit Eucharistia.*

10. *Deus autem omnipotens.*] Munera principi iubet deferri Iacob, quibus illius concilient filij beneuolentiam: cæterùm etsi (vti diximus) magna est munerum vis, Iacob tamen vt iustus, & sanctus, confidit potiùs diuinæ misericordiæ; quam debitis precibus exposcit, & filiis benedictione suâ imprecatur. *Deus* (inquit) *omnipotens faciat vobis eum placabilem*: Tam vehemens solet esse, & ferè insuperabilis ira principis, vbi semel illius animum occupauit; vt solâ Dei omnipotentiâ mitigari, & tolli; princépsque ab iracundia in lenitatem conuerti possit. Cùm enim ob superbiam mundi principes velut numina coli, adorarique à subditis velint, ægrè admodum patiuntur si vel tantulam non dico iniuriam, sed incuriam etiam in obsequio ab illis præstari videant. At sciant se homines esse ex eodem, quo cæteros luto efformatos, vti à regio vate admonentur. *Reges eos in virga ferrea; & tanquam vas figuli confringes eos.* Psalm. 2. Sunt quidem Reges (quicquid ipsi de se sentiant) vasa fictilia ab omnium conditore, figulóque Deo efficta: & supra se habent ipsius Dei iustitiam, quâ virgâ inflexibili, & forti, cui nulla vis humana possit resistere, comprimuntur. Intelligunt aliqui non de Regibus, sed de regnis; sed eòdem recidit. Et pulchrè quidem mundi regna dicuntur similia vasis fictilibus, quæ facilè perfringuntur, breuíque durant; & quæ semel confracta nunquam ampliùs instaurantur. Apertè id visum est in maximis, & florentissimis gentium imperiis, Chaldæo, Græco, Romano, quæ tandem euersa nunquam in pristinam gloriam redierunt: quod etiam regnis accidisse manifestum est.

Implacabilis ira principis. Psal. 2. *Reges vasa fictilia.* *Regna vasa fictilia semel confracta nunquã redintegrãtur.*

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

Kk 11. In

11. In huius rei typum Hierem. Regis, regnique Iudaici extremam denuncians vastitatem lagunculas fictiles spectante populo confregit adiungens: *Hæc dicit Dominus: sic conteram populum istum, & ciuitatem istam, sicut conteritur vas figuli; quod non potest vltrà instaurari.* Hierem. 19. Et quàm verè impletum hoc ipsum in Hierusalem videatur, sole ipso clarius est. Igitur S. Hieron. hanc prophetiam sic explicat: *Quomodo vas fictile, & testeum si fractum fuerit, in antiquam speciem non potest reformari: sic & populus Iudæorum, & Hierusalem subuersa statum pristinum non habebunt.* Porrò etsi aliquorum Regum, & principum impotentiam, & sæuitiam ferreo Dei sceptro comprimi, imò etiam conteri necesse sit; fit tamen sæpiùs, vt impotentiùs, crudeliúsque agant ipsi Regum ministri; quod illa Sunamitis probè intellexerat. Enimverò cùm suam illi opem Elisæus offerens dixisset: *Nunquid habes negotium, & vis vt loquar Regi, siue principi militiæ?* Prudens illa respondit: *In medio populi mei ego habito.* 4. Reg. 4. hoc est (declarat Theodoret.) *mihi placet otium, & nullis exerceri negotiis, & placidè viuo, & tranquillè; neque in animum induco, vt cum vllo aliquam velim habere controuersiam.* quæst. 15. in 4. Reg. mulier pacis amans, nec apud Regem, nec apud Regis ministrum gerebat negotium; quod quidem sine magna vitæ, animæque perturbatione tractare non posset: iudicans id ipsum fore nimis laboriosum, nec sine multis, & grauibus contentionibus, & (liceat dicere) præliis cum Rege, cum ministris peragi posse. Bellum cum hostibus aggreditur, qui cum Regibus, Regúmque ministris negotium ingreditur: paci prudens mulier, dulcíque otio, quàm vllis in seculo commodis; quæ multis constant periculis, potiùs mentem & studium intendit.

Hier. 19.
Instaurari fracta nequeunt imperia.
D. Hier.
Impotentes & crudeles Regum ministri.
4. Reg. 4.
Theod.
Bellum est cum rege ac ministris negotium.

12. At certè hoc verum est, & quotidie lugemus. Regum scilicet ministros, cùm suæ tantùm saginæ studeant, miserorum precibus surdas aures, & bonorum meritis immites animos præbere solitos: quod in aula Regis Saulis ipsemet Dauid suo damno expertus ita deplorat: *Inimici mei animam meam circundederunt; adipem suum concluserunt.* Psalm. 16. *Adipem* (exponit Euthym.) *intra seipsos clauserunt, ne transmitterent misericordiam; misericordia enim à corde, & à visceribus dicitur descendere.* Aliorum igitur isti merita irrident, preces contemnunt, inopiam minimè curant, postulata reiiciunt: hoc illis vnum studium & cura est, vt seipsos pinguefaciant, Regum honoribus ornent, pecuniâ ditent. Quare cùm illius Ægyptij (vt putabat) principis auaritiam timeret Iacob; prudenter contendit, vti munera duplicatáque pecunia homini offeratur; sed omnium maximè Dei prouidentiæ confidens illos dimittit. Interim tamen in filiorum absentia suam solitudinem; & orbitatem tristi animo laturum se dicit: ac si omnibus fato ademptis liberis pater esse desineret. Hebraicè miram habet emphasim pathetica geminatio: *Orbatus sum, ab!orbatus?* Sic enim me geram tanquam cunctis orbandus, vt primùm Iosepho, mox Simeone, nunc Benjamino, cæteris nescio quando. Sic miseri se habent, vt grauiora semper timeant, meliora prorsus desperent: eóque dulciora, cùm veniunt, habeant bona, quò magis insperata procul ex animo abiecerant; *Orbatus* (inquit) *ero.* Benè S. Chrysost. *Sufficiunt hæc verba, vt videatur, quàm disrupta fuerint patris viscera.* homil. 64. in Genesin.

Regum ministri suæ saginæ intenti cæteris surdi, & immites.
Psal. 16.
Euthym.
Miseri peiora timent, meliora desperant.
D. Chrys.
Patris dolor inconsolabilis de filiorũ absentia.

13. *Præcepit dispensatori.*] Profecti à Chananæa filij Iacob tandem incolumes in Ægyptum peruenerunt; accedentésque ad proregem, illi sese omnes suppliciter præsentarunt. *Agnouit Ioseph vterinum fratrem: lætúsque quod viderit* (inquit S. Chrysostom.) *satisfactum suo desiderio, suam erga illos benignitatem declarans omnia disponit.* homil. 64. Cæterùm non eos alloquitur differens in conuiuium: interim verò (vt videtur) manè properat ad publica negotia. Iubet ergo instrui epulas. Hebr. *Occide occisionem:* interpres reddit, *victimas:* intellige non oues, hircos, tauróśque ad epulum iugulatos; hæc enim pro Diis animantia colunt Ægyptij: sed volatilia, piscésque; videlicet quibus communiter Ægyptij Hebræique vesci poterant. Dum verò paratur conuiuium, iussu proregis introducuntur Hebræi in publicum diuersorium; quod illis paratum fuerat. At vbi se illuc introductos viderunt, planè insidias suspicati vehementérque capitis periculum ob deportatam in sacculis pecuniam, tanquam de furto conuicti formidarunt. Tales quippe sunt impiorum conscientiæ, vt etiam in tuto expauescant, & in prosperis conturbentur, malorum scilicet cùm sibi conscij sint; bona etiam suspicantur mala; & quæ aliis securitatem, & gaudium, sibi periculosa, & exitialia reputant.

D. Chrys.
Turbatio timórque ex conscientia peccati.

14. Territi Hebræi nihil non aduersum expectant, propriâ nimirum antiqui flagitij vrgente conscientiâ; *Quæ* (vti vocat S. Gregor. Nazianz.) *domesticum est, & verum tribunal.* orat. 15. Non opus igitur est, vt ab externo arguatur hoste, qui suum secum gerit, & iudicem, & tortorem, quem proinde subterfugere, à quo abscondi non potest. Hinc optimè S. Bernard. *Nullus molestior oculus, suo cuiúsque: non est aspectus siue in cœlo, siue in terra, quem tenebrosa conscientia suffugere magis velit, minùs possit. Non latent tenebræ; se ipsas se vident, quæ aliud non vident.* lib. 5. de consider. cap. 12. Se ipsam videt peccatoris conscientia, & à seipsa terretur, & contremiscit, vt à carnifice à quo perenniter dilaniatur. *Et erit fortitudo vestra, vt fauilla stupæ, & opus vestrum quasi scintilla.* Isai. 5. Hebræis omni flagitiorum turpitudine coopertis Dominus comminatur. Sensus est: vmbra & protectio vestra (hoc enim significat Hebræa vox) nimirum idola vestra: quod enim pro Deo colimus nobis vmbram, & protectionem & habemus, & dicimus. Idola itáque vestra sic tandem consumentur, vt redacta in fauillas abeant: peccatáque vestræ corruptæ voluntatis opera primò quidem scintillabunt, dein excitabunt incendium, quo miseri autores ipsorum ardebitis. Quando igitur peccamus, in nostram vtique perniciem de duritia cordis nostri scintillas elicimus, ignem accendimus. Heu te miserum peccatorem! tuo ipse gestas in pectore; quem excitasti ignem, quo exardesces, & concremaberis.

D. Gregor. Naz.
Ineuitabile iudicium conscientiæ.
S. Bern.
Seipsam videt, timet, terret, cruciat conscientia.
Isai. 5.
Ignem inferni succendit sibi peccator.

15. Hinc est, quòd in sacra Scriptura peccatores appellantur seminatores malorum, atque laborum, & afflictionum messores. Intrent ergo ad interiora sui penetralia, videant quid mali foueant, quantum gestent exitium: audiant oblatrantem conscientiam, vt perpetuò suggerat illud Prophetæ: *Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri peccatum.* Isai. 5.

Isai.5.

Isai.5. Legant alij: *Væ qui trahunt iniquitatem funiculo temeritatis, & veluti catena plaustrum peccatum* haud dubiè iniquitas & peccatum hoc loco, vt & in multis aliis pro pœna supplicióque accipitur. Sensus igitur est: Væ vobis, qui damnationem vestram aduersum vosmetipsos trahitis: & magnâ vi nitimini, vt ad vos tandem accedat: velut qui plaustrum onustum fune trahunt: trahitis autem perditionem vestram funiculo temeritatis, id est, vestrâ temeritate, audaciâ, & proteruiâ contra ipsam renuentem, & reclamantem conscientiam obstinati in vestris flagitiis perseueratis, & vestram perditionem aduersum vos ipsi multâ vi conatúque pertrahitis. Hæc est peccatorum infelicitas: sic habent miseri; quicquid aliter iudicent; eóque infelicior eorum status, quò lætior vita, securior (vt putatur) felicitas: Audiant S. Augustinum. *Nihil est infelicius felicitate peccantium, quâ pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas velut hostis interior roboratur.* epistol. 5.

Summa temeritas, audaciáque peccati.

Suam sibi attrahit trahitque damnationẽ peccator.

S.August. *Felicitas peccantium summa infelicitas.*

16. Lætos fortasse, securósque filij Iacob dies agebant, obliti prorsus quid olim contra fratrem commiserint, omníque timore deposito, quod fratri vnquam, vti somnia præmonstrabant, suas essent ceruices inclinaturi; & quod vllus esset, qui patrati ab ipsis parricidij foret debitum supplicium exacturus. At nunc tandem propriâ flagellati conscientiâ commissum facinus memorant; adesse illius pœnam deplorant miseri. Et qui ne fratre suo minores haberentur, eundem à se adactum seruituti exterminarunt; nunc Ægyptij principis fieri mancipia timent: *Introducti sumus* (inquiunt) *vt deuoluat in nos calumniam, & violenter subiiciat seruituti.* Ita vsu sæpiùs venit, vt qui pro Deo, vbi ille iubet, & ratio postulat, humiliari non vult, magis posteà, vbi non decet; & abiectiùs humilietur. Indignabátur Hebræi quod fratri fratres subiicerentur: & nunc vltrò trepidi fleniésque prosternunt se ante hominem Ægyptium fratris sui seruum domus inquam dispensatorem.. Sic mali Angeli reuelatâ diuinitùs incarnatione Verbi maluerunt Dei gratiam, & gloriam amittere; quàm Deo homini subiici, & ad eundem posteà iam in mundo versatum subiecti dolentésque exclamant: *Quid mihi & tibi est IESV fili Dei? obsecro ne me torqueas, erat enim legio cacodæmonum in vno homine.* Luc.8. *rogabant illum: mitte nos in porcos.* Mar.5. Benè S.P.Chrysol. *Digna petit indigna seruitus. Cœnum petunt ruentes cœlo: post æthereas habitationes ambiunt volutabra porcorum,* serm. 16. Quantò illis satius foret in cœlo subiici Deo, quàm fœtida porcorum interanea expetere ad habitandum!

Conscientia quietum esse non patitur.

Humiliari nolens cùm Deus vult, fœdius deinde humiliatur.

Luc.8. Marc.5. S.P.Chrys. *Turpis humiliatio dæmonum, qui Deo homini noluerunt humiliari.*

17. Hæc stultitia superborum: Deo nolunt humiliari, & crebrò pro ipsa rerum vanitate sese libenter humiliant: quod Isai. ita expressit: *Repleta est terra idolis. Et incuruauit se homo, & humiliatus est vir.* cap.2. planè indignum, quòd homo à Deo, & immortalitati conditus, cùm ipsi Deo nolit subiici; vanissimis tamen iconculis dæmonum genu flectat! Sequitur: *Oculi sublimes hominis humiliati sunt, & incuruabitur altitudo virorum.* ibid. O dedecus! ô facinus! Illi fastu, & superbiâ turgebant; volentes tamen sese curuabant, & humiliabant coram idolis, quæ fecerant. Quid quæso magis alienum ac distortum? quid minus conuenit humanæ superbiæ; quàm adoratio, quàm prostratio coram inanibus simulachris? optimè S.Chrysostom. *Nihil* (inquit) *adeò stultum facit, quemadmodum arrogantia. Verba arrogantis, verba*

Stulta & fœda humiliatio superborum. Isai.2.

Isai.2.

D.Chrys. *Superbia mera stultitia.*

Ben.Feruand.in Genes.tom.3.

A *stulti.* homil. 20. in epist. ad Roman. quòd stulta loquatur superbus, facilè probat exemplis: stultè dictum illud Cyri Regis: *Super astra cœli ponam thronum meum.* Isai. 32. & illud Pharaonis: *Dominum non noui:* Exod.5. Huiusmodi stultitias effutire solent superbi, vt mente capti, quî enim homuncio fictilis in cœlum conscendere, regiámque sedem super sydera locare poterit? Et quis tam excors, stolidúsque vt Deum esse, ac Deum in mundo nominari prorsus ignoret, aut se illum superiorem non sentiat.

Isai.32. Exod.5. *Superbus stultitias effutit.*

18. *Oramus Domine, vt audias nos.*] Humiliter ergo præfectum domus alloquuntur, totam rei transactæ seriem referentes, vt ostendant se ab omni culpa immunes sine causa includi, teneri, punirique debere. B *Vide* (occurrit optimè S. Chrysostom.) *quomodo calamitates eos fecerint mansuetiores.* homil. 64. in Genes. Qui antea superbi, feríque instar leonum aduersus innocentem agnum irrugiebant; nunc sub capitis discrimen adducti ouibus ipsis longè mitiores ante seruum sui fratris vix mutire audent. Sic elata ceruix superborum diuinæ iustitiæ timore percussa deprimitur; sic efferata impiorum sæuitia supremi Numinis tacta iudicio emollitur. *Dentes peccatorum contriuisti.* Psalm. 3. Grandis quidem Domini percutientis alapa; quæ potentiam, superbiam, & feritatem malorum confringit; hi enim sunt illorum dentes; vt tota est vis bestiarum in dentibus. Quare à Deo percussi suo ipsi C malo mansuescunt; aut certè ore prorsus edentulo nocere non possunt. At ille respondit: *Pax vobiscum; nolite timere.* Hoc est (explicat S. Chrysost.) *Ne timeatis, neque huius rei gratiâ sitis anxij; nullum vobis inde crimen imponetur: pecuniam enim plenè accepimus. A Deo putate hoc esse factum.* Dignus tali prorege minister, heróque sancto fidelis sanctúsque seruus. Afflictos consolatur, timidos recreat, anxios in spem salutis erigit: & cùm de pecunia res agatur, non ab illis aut raptam incusat, aut eam sibi asciscit, aut calumniam incendit litémque miseris intendit; quô de illorum exhaustis marsupiis ipse ditescat; vti moris habent & ministri principum, & forensium negotiorum actores; & milites, qui de bello co- D medunt. Quam etiam iniquitatem antiquæ legis sacerdotibus olim Dominus exprobrasse legitur: *Peccata populi mei comedunt; & ad iniquitates eorum subleuabunt animas eorum.* Oseæ 4. *Dissimulant* (explicat S. Hieronym.) *peccata populi, quia ex oblationibus comedunt, & ditiores fiunt.* & S. Gregor. *Subleuabunt quidem animas, & ferè exoptabunt, vt alij peccent, eò quòd inde victitent.* Nam si morbi non fuerint, emendicabitur medicus: vbi lites nullæ, ibi scribæ, iudices, causidici, apparitores fame pereunt: pacem oderunt milites, qui de bello viuunt. Et fortè Iudaici illi Sacerdotes, qui de victimis alebantur, esse in populo peccata, quæ hostiis expiarentur, tanquam ex alieno damno vitæ E suæ luctum captantes, vehementer gaudebant.

D.Chrys. *Calamitas mansuefacit.*

Psal.3. *Potentia superborum à Deo comprimitur.*

S.Chrysost.

Boni heri bonus seruus.

Auaritia ministrorũ Regis.

Oseæ 4. S.Hier. *Alieno malo plerique viuunt.* D.Greg.

19. *Pax vobis; nolite timere.*] Inquit præfectus domus; non sui muneris potentiam in exteros homines, ac futuri euentus timore perculsos exercet: aut illorum inhians pecuniæ struit dolos, vímque vllam expromit: sed omni prorsus lenitate illos affatur: in exemplum potentioribus, vt omnem erga miseros, & afflictos benignitatem exhibeant. Quàm verò id proprium Deo sit; canit Moyses: *Quis similis tui in fortibus Domine? quis*

Miseris benignitas exhibenda.

Exod.15. *similis tui? magnificus in sanctitate.* Exod.15. Hebr. A *robustus in sanctitate,* quod solius Dei est. *Tu enim* Caiet. (occurrit optimè Caiet.) *homines, quàm Dij exercendo suum robur aliquam inquinationem incurrunt. Est autem sanctitas libera, atque perfecta mundities.* Honores quidem, & præfecturæ solent hominis ita ingenium efferare, vt rarus sit, qui positus in dignitate, aut impotentiùs non agat, aut asperiùs non loquatur. Solus autem Deus suam omnipotentiam sine labe, notáque exercet: cùm ipsamet illius potentia omninò sit sanctitas, & iustitia misericordia, & seueritas humanitas, & rigor mansuetudo. Quod cùm ab omnibus seculari dignitate fungentibus exigitur, tum vel maximè in prælatis Ecclesiæ, rectoribúsque animarum summè necessarium est; vt Iethro socer Moysis olim genero consulens significauit. *Esto tu populo in his, quæ ad Deum pertinent.* Exod.18. Hebr. *Sis tu populo frons Elohim*, hoc est, iudicis, declarat egregiè Caiet. *Fungi officio frontis Elohim nihil aliud est, quàm fungi officio Dei summi Iudicis, & quandam in iudiciis præsentiam personalem exhibere; quando frons, (hoc est, apparentia) summi Iudicis exigitur.* Frons quidem Dei prælatus dicitur, talémque se debet exhibere, vt non hominem, sed Deum subditi rebus in omnibus inuehiant, atque intueantur. Frons Dei dicitur ergo vultum præbeat subditis hilarem, facilem, beneuolum, paternum, atque adeò diuinâ quadam lenitate conspersum.

Nulla est sine vitio hominis potentia.

Deus suam sine labe potentiam exercet.

Exod.18.

Caiet.

Frons Dei prælatus.

Dei benignitatem prælatus referat.

20. *Deus vester, & Deus patris vestri.*] Quia nihilominùs illi timebant ob pecuniam in saccis priùs ab Ægypto reportatam, adiungit œconomus: De pecunia vobis nulla solicitudo sit: illam apud me esse arbitramini, verè illam me habere reputo. Conscius (vt videtur) erat voluntatis heri sui, consternatos videns, & luculenter deprehendens sinceritatem illorum, qui pecuniam reportassent, blandè comiterque illos alloquitur. Dei autem meminit: videlicet (vt conijcere possumus) à domino suo Ioseph, bonus seruus ritè instructus nouit illos quidem vnius Dei esse cultores, sanctíque patris bonos filios, quos tamen iustam ob causam sic exercere oportere. Facto denique proregis gratiam testatur œconomus, Simeonem è vinculis redemptum adducendo. Multa in hoc dispensatore domus Ioseph inuenio, quæ domini virtutem valde commendant, & in eiusdem laudem cedunt admirabilem. Nam in primis ab omni alienus auaritia nihil de Hebræis compendij captauit; vtique fidelis, & parcus ab hero fideli, & parco tam verbis, quàm exemplis edoctus.

Seruus ab hero sanctè institutus.

A sancto hero sanctus seruus.

21. Dein argumento est seruum istum à Domino ita largiter & magnificè curari, sustentarique solitum, vt nec herili pecuniâ furtim ablatâ, nec alienæ substantiæ lucris ad alendam vitam indigeret. Auarus quidem, nimiúmque tenax dominus suæ domui seruos facit esse latrones; quippe qui aliter quàm hinc inde obuia quæque corripiendo, vitam miseri sustentare non possunt. Suæ prorsus pecuniæ, totique substantiæ prudenter consulit, qui contentos, saturósque habere seruos contendit. Et quænam quæso illa est inhumanitas, vt quem laboribus frangas, fame seruum eneces? Ex Leuitico 25. & Apostolo 1. Corinth. 9. (vt optimè Tertull. expendit, *Boni terenti vincula oris remittuntur ad fructum præsentis laboris: quò faciliùs in pecudibus præmeditata humanitas in hominum refrigeria erudiretur.* lib. 2. contra Marcion. cap. 17. Illud etiam hoc loco animaduertendum, turbam seruorum, qui rectè sustentari nequeunt, oneri esse, non honori; vel potiùs in Domini cedere ignominiam. Malè quidem amicti; peius aliti totam vitam contra herum obtrectationibus, & querimoniis insumunt. Præterea quisque prudens huiusmodi famulantium turbam superuacaneam esse iudicarit, quod S. Chrysost. sic admonuit: *Quemadmodum in vestibus, & in victu necessitatem respicere solum oportet, sic in famulatibus. Quæ igitur necessitas est? nulla sane. herum vnum vno seruo contentum esse decebat, imò vno seruo tres heros.* homil. 40. in 1. Cor. At vanitati huius seculi student homines. Sit ita. Verùm, & seruiendum est vanitati, vt mundi leges præscribunt; ad normam scilicet, & mensuram rei familiaris: ne scilicet apparatus, & B fastus illam excedant, suóque pondere infirmam familiæ nauim depriment, ac pessundent.

Auarus seruos sua domini facit latrones.

Necessarius laboranti seruo præstò sit victus.

Tertull.

Non alenda famulantiũ turba.

S.Chrys.

Nimius fastus, domum pessundat.

22. Porrò non satis laudari potest huius præfecti tam officiosa erga peregrinos humanitas: festiuè illos amicéque excipit, aquam pro abluendis pedibus affert, edoctus nimirum hanc pietatem à sancto Ioseph: is enim Abraham, Loth, Isaac, cæterósque auos suo Hebræos pietatis operum, lotionísque pedum aduenarum atque hospitum cùm primis studiosos fuisse nouerat. Felix profectò domus, felix palatium proregis, in quo tam fidelis, tam benignus, tam pius, tam officiosus dispensator familiam regebat, herique sui tam magnificum æmulatus ingenium, magnificè sanctéque omnia dispensa- C bat! Qualis dominus talis est seruus: liberalitas, & pietas domini liberalem, piúmque seruum reddebat. Sic planè sic habet Dei hominis vniuersorum Regis, ac moderatoris familia, ipsum videlicet cœlum, in quo super omnem creaturam regnat. Ille quidem adeò magnificus, vt suum quoque sanguinem, & vitam séque ipsum hominibus donarit: adeò pius, & misericors, vt etiam acceptas remittat iniurias, peccatores ad gratiam reuocet, de inimicis faciat amicos, de proditoribus fratres: Et (quod etiam summè admirandum est) suæ domus, suarúmque opum dispensatricem fecerit suam ipsius matrem, quæ filio simillima peccatores respicit, mœstos solatur, timidos recreat, laborantibus subuenit, pe- D riclitantes tuetur, fugientibus asylum præstat, ac præsidium.

Hospitales Patriarchæ.

Christus benignus & pius totam sui similem habet familiam.

B. Maria filio similis in benignitate & misericordia.

23. Benè igitur exclamat Bernard. *O quisquis te intelligis in huius seculi profluuio magis inter procellas & tempestates fluctuare; quàm per terram ambulare, ne auertas oculos à fulgore huius syderis si non vis obrui procellis: inspice stellam, voca Mariam.* homil. 2. de B. Virgin. At quæ tanta illius est pietas! Vtique mater est misericordiæ: nec vlli erga matrem carissimam filio tanta potest esse fiducia, quantam fideles, etiamsi peccatores, in Virgine habent; quæ sicut Dei mater, ita hominum mater est. At quænam illius potentia; quæ magnificentia? profectò dedit ei filius omnia, vti à Patre accepit, in manus thesauros illa, prout vult, diuinæ pietatis dispen- E sat. Quicquid petit, impetrat: quicquid rogat, extorquet; quicquid vult, efficit. *Ego* (inquit) *sicut aquæ ductus exiui de paradiso. Dixi; rigabo hortum meum plantationum, & inebriabo partus mei fructum*; Ecclesiastic. 24. Quid vel magnificentius, ita dulcius, aut cogitari, aut dici possit? Est beatissima Virgo Dei mater à perenni fonte gratiarum filio suo riuus exuberans, qui deinde inexhausto profluuio Dei Ecclesiam

D.Bern.

B. Maria stella maris, periculorum liberatrix.

B. Maria dispensat diuinæ pietatis thesauros.

Mira potentia B. Mariæ.

Eccles.24.

Rigat & fœcundat fideles B. Maria.

Ecclesiam irrigat; & fidelium, quos granum illud virgineâ satum aluo fructus produxit, animos sensúsque impetratis à Deo beneficiis, dispensatísque misericorditer gratiis fœcundare nunquam desistit.

SECTIO II.

Illi verò parabant munera donec ingrederetur Ioseph meridie: audierant enim quod ibi comesturi essent panem. Igitur ingressus est Ioseph domum suam, obtuleruntque ei munera, tenentes in manibus suis: & adorauerunt proni in terram. At ille, clementer resalutatis eis, interrogauit eos, dicens: Saluus ne est pater vester senex, de quo dixeratis mihi? Adhuc viuit? Qui responderunt: Sospes est seruus tuus pater noster, adhuc viuit. Et incuruati, adorauerunt eum. Attollens autem Ioseph oculos, vidit Benjamin fratrem suum vterinum, & ait: Iste est frater vester paruulus, de quo dixeratis mihi? Et rursum: Deus, inquit, misereatur tui, fili mi. Festinauítque, quia commota fuerant viscera eius super fratre suo, & erumpebant lacrymæ: & introiens cubiculum, fleuit. Rursúmque lota facie egressus, continuit se, & ait: Ponite panes. Quibus appositis, seorsum Ioseph, & seorsum fratribus, Aegyptiis quoque qui vescebantur simul, seorsum (illicitum est enim Aegyptiis comedere cum Hebræis, & profanum putant huiuscemodi conuiuium) Sederunt coram eo, primogenitus iuxta primogenita sua, & minimus iuxta ætatem suam. Et mirabantur nimis, Sumptis partibus quas ab eo acceperant: maiórque pars venit Benjamin, ita vt quinque partibus excederet. Biberúntque & inebriati sunt cum eo.

1. Ille iam (vti metuerant) se pericula putabant filij Iacob euasisse; variè siquidem, acerbéque pertentati, extremum capitis periculum mœsti, ac timidi expectatant; quod quidem miseris graue aliquod malum perenniter expectantibus longè acerbius est, quàm semel mori. Nemo enim tam est timidus, vt pendere semper malit, quàm semel cadere, atque ille cecinit eleganter:

Grauius est, quàm mori, mortem expectare.

Ouid. 3. de Ponto.

Mitius ille perit, subitâ qui mergitur vndâ,
Quàm sua qui tumidis brachia lassat aquis.

Profuit illis ista multiplex anxietas, & consternatio ad pœnitentiam antiqui parricidij; ob quam deinde aptiores fierent ad insperatum, & immensum gaudium, quo paulò pòst erant fruituri. Alacres igitur, quæ ab domo tulerant munera, quibus proregem concilient, iam sibi præter morem, & spem ipsis beneficum; studiosè præparant: vt subindè suam homini innocentiam, gratitudinem, & obsequium præstarent. Hoc autem contigit sub meridie; quo tempore regressus domum prorex, illíque essent pransuri. Obiter hîc expendi potest priscorum abstinentia, qui ante meridiem non comedebant, & ad prandium meridianum seruabant integram famem. Nec enim

Priscorum abstinentia.

A hospitibus, saltem pro ientaculo cibus legitur appositus: quin potiùs habetur: *Donec ingrederetur Ioseph meridie: audierant enim, quod ibi comesturi essent panem*: scilicet in meridie. Quare nec hospites edendi horam præueniebant.

2. Quàm verò hic mos antiquis sacer, ac celeber fuerit; & quàm notari solitum; si quis ante præscriptum in meridie tempus comedisset, illud apertè ostendit, quod legimus: *Væ tibi terra, cuius Rex puer est, & cuius principes manè comedunt. Beata terra, cuius principes vescuntur in tempore suo ad reficiendum, & non ad luxuriam.* Eccles. 10. Infelix Resp. cuius principes, iudices, ac magistratus ante tempus comedunt, non curantes publica negotia. Contrà verò felix Resp. cuius principes B tantùm comedunt, vt viuant; non viuunt, vt comedant. Sic in Gloss. interlin. Indignum quippe quolibet homine, indignius nobili, & principe viro semper habitum est edacitatis vitium: Atque (vti egregiè scribit Clem. Alex.) *Videtur homo, qui huiusmodi est, nihil esse aliud, quàm bucca, aut maxilla.* 2. Pædag. cap. 1. O dedecus! ô insania! Plenè in bestiam degenerauit, qui totam oblectando gutturi; & protendendo abdomini curam impendit. Vtique sui ipse corporis porcarius illud ipsum saginat ad mortis macellum. At quid est, quod solo pane tanti in Ægypto principis mensa, & prandium significatur; scribitur enim: *Comesturi essent panem*, scilicet cum prorege à quo erant hospites inuitati? Hebræorum more panis pro toto C ciborum apparatu ponitur. Putarim ex parcimonia illius ætatis natum esse Hebraismum. Sic enim solius panis vsi cura, sic auiditas erat, vt apposito pane contenti non aliis deinde cupediis indigerent.

Commendatur abstinentia. Eccl. 10. Gloss. *Perstringitur vitium edacitatis.* Clem. Alex.

3. Illum igitur à Deo petendum Dei filius nos docet: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Matth. 4. Quo loco in primis intelligitur sacrosancta Eucharistia, vt communis est Patrum explicatio. Deinde non potest non intelligi quotidianus victus, sine quo vita non consistit. *Cibum igitur nobis* (inquit S. Cypr.) *tantùm petamus, & victum.* Quem scilicet dominus, vti verus pater suis seruis, & filiis prouidè, ac beneuolè suppeditat. *Neque enim* (adiungit) *deesse quotidianus ci-* D *bus potest iusto, cùm scriptum sit: Non occidet Dominus fame animam iustam.* Prou. 10. *Et iterum: Non vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem.* Psal. 36. hæc idem. Qua in re crebriùs, quàm in aliis, multa diuinitùs fieri videntur miracula: quod etiam probat: *Sic Danieli in leonum lacu iussu Regis incluso prandium diuinitùs procuratur; & inter feras esurientes, & parcentes homo Dei pascitur.* Dan. 14. *Sic alitur Helias in fuga; & in solitudine coruis ministrantibus, & volucribus cibum sibi asportantibus in persecutione nutritur.* 3. Reg. 17. idem. Possem plura, & non minùs admiranda diuinæ prouidentiæ, quæ in Christiana Ecclesia passim notantur, exempla commemorare: Noui equidem fœminam censu pauperem, sed tamen virginem hone- E stissimam, quæ tenui quærendo victui domi se continens laborabat, respuens interim lenonum promissa, & munera insidiantium constantissimè repellens; pro Dei scilicet obsequio, & suâ pudicitiâ non famem, sitímque modò, sed ipsam quoque mortem libenti animo subire decreuerat. Illa igitur apud me sæpiùs confessa paternam Dei prouidentiam non satis percelebrabat, quòd nunquam à Deo derelictam; imò & cùm nulla spes videretur subsidij, nescia vnde, diuinitùs necessariò se victu solitam recreari videbar.

Matth. 4. S. Cyprian. Prou. 10. *Victus quotidianus iusto nō deest.* Psal. 36. S. Cypr. Dan. 14. 3. Reg. 17. *Fœmina pauperi & honestæ victus nunquam deerat.*

4. Scilicet hæc est illa Domini promissio: *Quærite primum regnum Dei, & iustitiam eius: & hæc omnia adiicientur vobis.* Matth.6. Quid mirum igitur, quòd Dei seruis ad vitam sancte alcudam non desit victus? *Nam cùm Dei* (colligit optimè) *sint omnia, habenti Deum nihil deerit, si Deo ipse non desit.* hæc S. Cypr. de orat. domin. Necessarium tuendæ vitæ alimentum suis Deus seruis: non cupedias, non delicias, non irritamenta palati daturum se pollicetur. Nec enim Manna licèt multiplici diuinitùs conditum sapore, allia, cepas, pepones, pisces, & quæcunque similia Ægyptiacæ gulositatis oblectamenta, quæ perperam Hebræi expetebant; sed necessarias salubrésque epulas referebat, Num. 11. Saluti Deus prouidet, non intemperantiam fouet; alit iustos, non helluones pinguefacit. Iccircò à suis in templo sacrificiis, & muneribus, mel in Mosaica lege arcebat, Leuit. 2. mel siquidem non tam sustentandæ vitæ, quam delectando appetitui videtur inseruire.

Matth.6.

Habenti Deum nihil deest.

S.Cyprian.

Victum necessariò, non cupedias, Deus suis seruis tribuit.

Num.11.

Leuit.2.

5. Dixi de victu ad vitam, non ad voluptatem: abundantia quippe, varietásque deliciosa epularum, vt ratio & experientia testatur, sanitatem destruit, vires pessundat, vitámque præcidit. Quo in sensu Isaias, cùm de helluonibus, qui totum comessationibus, & compotationibus diem impendunt, loqueretur, adiunxit: *Propterea dilatauit infernus animam suam, & aperuit os suum absque vllo termino; & descendent fortes eius, & sublimes gloriosique eius ad eum.* cap.5. Infernus hic, vt sæpiùs alibi, pro sepultura potest accipi: sensus igitur est: Propter ingluuiem, & ebrietatem nobilissimi, & potentissimi quique, vti potiùs oblectando gutturi; & saginando corpori, quàm conseruandæ vitæ student; immaturis funeribus, suum quisque complent sepulchrum: nec iam cœmeteria sepeliendis mortalium corporibus satis sunt: sed laxiora quotidiè protenduntur, vti magnorum & principum virorum, (quorum sunt frequentiora funera) quæ fieri solent ampla, & superba construi possint sepulchra. Sanum igitur sanctúmque illud seruari oportet sanctissimi Leonis Papæ consilium, quod sic habet: *Delectatio edendi etiam corporum contraria est saluti, nisi ratio temperantiæ obsistat illecebræ: & quod futurum est oneri, subtrahat voluptati.* ser. 8. de ieiunio. de mensis 10.

Isai.5.

Edacitas mortem affert.

S Leo.

Edendum necessitati, non voluptati.

6. Annon idem ab Spiritu sancto nostris commodis inuigilanti consulitur? *Noli auidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escā: in multis enim escis erit infirmitas; qui abstinens est, adiiciet vitam.* Eccles.38. Melior pauperis suo pane, cepáque vel plurimùm caseo vescentis conditio, quàm ditiitis epulonis. Nam vti Ecclesiastes admonet: *Dulcis somnus operanti, siue parum siue multum comedat, saturitas autem diuitis non sinit eum dormire.* cap.5. Haud dubiè plus, & dulciùs viuit opifex suo tenui, atque adeo salubri contentus victu, quàm diues, ac nobilis inter multiplices, exquisitásque epulas: vnde sibi morbos seminat, dolores nutrit, mortem accersit, foueam aperit, extruit sepulchrum. Verùm enim verò iustus vir aduersus gulæ illecebras sic Christiano, & sancto studio obnitatur oportet, vt præter subsidium naturæ, vitæque remedium in cibo nihil amplius curet: delectationémque edendi sic exhorreat, vt inuitus ad mensam cogente necessitate trahatur potiùs, quàm irritante stimulo captandæ voluptatis accurrat.

Abstinentia vitam producit, edacitas præcidit.

Eccles.38.

Eccles.5.

7. Et quid amplius, & sanctius factitatum à A sancto Iob legimus? *Antequam* (inquit) *comedam suspiro, & tanquam inundantes aquæ, sic rugitus meus.* Iob.3. O rem inauditam. Apposita mensa, dapibúsque instructa œconomus Iobum adibat, nunciabátque omnia iam parata. Igitur vir sanctus illicò penitius introiens adytum, paulisper secum agitans quidnam deinde facturus: fluentibus vbertim lacrymis ex riuo trahens corde suspiria Deum compellabat: Ne quæso Domine delectatio edendi mentem ita occupet, vt tui oblitus tuam legem violem; sensúmque à cœli bonis ad terræ cœnum deuoluam. Quàm multi ô Domine nunc fame pereunt, quibus epulum facerent meæ mensæ frustula: & ij tamen potiùs, quàm ego infelix, à te ipso pasci, & recreari meruerunt? hæc B erat pietas sanctissimi Iob plurimis ante Dei incarnationem seculis. Quid si nunc viueret, mensæque assessurus in Christum Cruci suffixum oculos animúmque defigeret? quid si pendentem de Cruce, toto exhaustum sanguine, lacero corpore, penè moribundum, præ siti clamantem, nec tamen ab amicis frigidâ recreari; sed aceto, fellé-que pasci à satellitibus Deum videret? Quis quæso nunc, defixis in Dei filium ita siti enectum, omnísque pastum amaritudine oculis, mentéque suam vel famem, vel sitim non ferret patienter: dulciúmque epularum saporem non respueret; non vel necessariam vitæ in edendo voluptatem execraretur? Profectò, si aceti fellísque istius dominici quæcunque nobis insipida & amara ob C ueniunt, vel tantulis inspergeremus guttulis, dulciora vino, melléque viderentur.

Iob.3.

Mira S.Iob ad mensam modestia & deploratio.

Quo sensu pietatis accumbendum mensa.

Meditatio de Christo crucifixo edendi voluptatem cohibet.

Felle Christi aspersa benè tolerantur aduersitas.

8. *Ingressus est Ioseph.*] Vbi Ioseph cœnaculum subintrauit, Hebræi flexo poplite, vultu demisso supplices, anxiíque de futuro rerum euentu munera principi obtulerunt: quo facto nihil minus cogitantes, aut olim in pascuis ferentes, verum somniorum exitum compleuerunt. Hæc erat apud Hebræos vsitata adoratio, quæ fiebat Regibus & principibus viris. Versus nimirum terram sese inclinantes serui, prono vultu ad oram vestimenti se demittendo, venerabantur principem: quare caput demittere, & incuruare, Hebræis est adorare: Dulîa vocatur hæc, quæ sublimioribus personis reuerentia exhibetur: Deo autem fit hyperD dulîa. Quod si homini luteo, quia Regi, quia principi, talis fit ab hominibus reuerentia, quali quæso corporis habitu, quali oris humilitate, ac reuerentiâ Deus ipse colendus à nobis est? Non feret princeps, si à famulo, si à seruo iuxtà sedente nuncium, sermonem, verbum accipiat: & Deo ipsi preces fundere genu flexo, pronúsque vultu nolit homunculus? At illud tamen adiungam multò humanius Deum à nobis preces, quàm vel vnum verbum à seruo suo principem hominem admittere solitum: iste sedentem non patitur seruum: Deus, & nos quoque sedentes libenter exaudit dulciterque amplectitur: scribitur enim: *Dauid sedit coram Domino.* 2 Reg.7. vtique de oratione sermo est, vti explicat S.August. *Sedens orauit Dauid; quod & Helias fecit, quando pluuiam oran-* E *do impetrauit.* Sic in Gloss. Vide haudquaquam displicere Deo piam, & humilem sedentis hominis orationem: quo quidem suam ægri, senésque cum orationi assistunt, imbecillitatem consolentur.

Qua reuerentia Deo, & qua Regibus exhibenda.

Dei humanitas erga orantem.

2.Reg.7.

S.August.

Sedendo licet orare.

9. *At ille clementer resalutatis eis.*] Lætis oculis, placido vultu beneuolóque animo Hebræorum munera princeps suscipit: salutat omnes, inquirit de patris illorum statu, salutéque: valere dicunt. *Proh quanta dignatio* (inquit S.Ambros.) S.Ambr.

qui

Superioris erga inferiorem humanitas.

qui vsus istius sedulitatis, & gratiæ! Adhuc de calumnia, quam sibi à Ioseph fieri putabant, fratres suspecti erant, ille inuitabat ad prandium: horum mutabat affectus, illius perseuerat gratia. Primus appellat, primus interrogat: quomodo habetis? *superioris est inferiorem ad colloquium prouocare, dare sermonis fiduciam.* cap.10.lib.de Ioseph. Imprudenter igitur faciunt, qui vultu superbo subditos despiciunt, eósque suo accessu,& colloquio dedignatur. Hæc omnia illis in figura: vtique in typum gratiæ, quam misericors Deus redeuntibus, & pœnitentibus præstare consueuit. Peccauimus miseri, Deũ nostrum ingrati, & impij offendimus. *Sed ignoscit* (inquit S.Ambr.) *sed indulget, sed recipit, si reuertamur.* cap.9. ô immensam diuinæ gratiæ amplitudinem! ô admirabilem pœnitentiæ virtutem! Hoc vnum Dominus exigit, vt quod peccauimus, defleamus; vt qui ab illo recessimus, ad illum reuertamur. *Reuertere* (clamat) *auersatrix Israël, & non auertam faciem meam à vobis, quia sanctus ego sum. Scito iniquitatem tuam, quia in Dominum Deum tuũ præuaricata es.* Hierem.3. Primò quidem necesse est, vt suam ipse videat, expendat, execretúrque fœditatem peccator. *Sanctitatis enim* (animaduertit Theodoret.) *principium est infirmitatem sentire.* ibid. Deinde suam perosus miseriam currit ad fontem omnium bonorum.

Dei benignitas erga pœnitentes. D.Ambr.

B

Ad Deum conuersio peccatoris. Hierem.3. Theod.

10. Adiungit ergo Dominus: *Conuertimini filij reuertentes.* Hierem.3. Theodoret.legit: *Conuertimini filij, qui recessistis. Etiam recedentes nominat filios propter ineffabilem eius bonitatem.* Filio quidem negat vel ipsum nomen à quo læsus, pater; at etiam peccatores, at perfugas, at proditores, piissimus Dominus filios appellat: filiorum nomine pater inuitat; pœnitentes subinde amplectitur, honorátque: & quemadmodum hîc prouolutos humi Ioseph salutat, conuiuióque excipit: *Sic pœnitentia ob gratiam Domini* (vti scripsit Tertull.) *cùm prouoluit hominem, magis releuat; cùm squalidum facit, magis mundatum reddit: cùm accusat, excusat: cùm condemnat, absoluit. In quantum non peperceris tibi, in tantum tibi Deus parcet.* lib.de pœnit.cap.9. Imò, & pœnitentes eum suis simul purioris vitæ seruis, cum innocentibus videlicet versari habitatéque dignatur; quod egregiè adnotauit Theodoret. ita scribens: *Cur in holocaustorum loco victimas quoque sacrificabant, quæ pro peccato solent offerri?* Leuit.6. *Ad demulcendos oblatores, vt cognoscant se non esse alienos à Sanctis, cùm per pœnitentiam sanantur: ob idque vocauit Sancta sanctorum.* quæst.4. in Leuit.

Hierem. 3. Theodor. *Deus amore paterno inuitat peccatores.*

C

Tertull. *Multum lucri & honoris ex pœnitentia.*

Pœnitentes cum iustis Deus computat. Leuit.6.

D

11. Illustrius adhuc contestatur hoc ipsum Zachar. *Erunt lebetes in domo Domini, quasi phialæ coram altari. Et erit omnis lebes in Hierusalem, & in Iuda sanctificatus Domino.* cap.14. pulchrè apponitur Iuda, hoc est, confessio: sic enim sacramento pœnitentiæ ritè suscepto peccatorum sordes abluuntur, vt quæ priùs impura erant vasa omni carnis turpitudini ad ignem concupiscentiæ coquendæ apposita, deinde appareant tam pura, iam nitida, vt aureis phialis, quibus sacrificij sanguis seruabatur, persimilia esse videantur. O quantum est in Christiana pœnitentia compendium! quantum in peccato dispendium! per peccatum phialæ templi vertuntur in lebetes coquinæ: per pœnitentiam lebetes in phialas transmutantur. *Nostrorum igitur peccatorum* (monet Clem.Alex.) *moti pœnitentiâ ipsorum detrimentis renunciamus.* 1. Pæd. cap.6. Nihil scilicet in peccato aliud, quàm damna, dispendiáque habemus. Igitur vnusquisque sibi opportunè consulat, festinet conuerti ad

Zachar.14.

Mira pulchritudo animæ ex pœnitentia.

E

Clem.Alex.

A Dominum, damnáque peccati per pœnitentiam studeat resarcire.

In peccato nihil nisi damna. D.Cypr.

12. Illud S. Cypr. præ oculis habeat vnusquisque nostrûm. *Hic vita aut amittitur, aut tenetur: hic saluti æternæ prouidetur. Ne quisquam aut peccatis retardetur aut annis, quominus veniat ad consequendam salutem. In isto adhuc mundo manenti pœnitentia nulla sera est.* tract.ad Demetrian. Certe omnes Hebræi sine vllo ætatis discrimine dolent, prosternuntur, supplicant, cùm nulli non peccatori eadem sit necessaria pœnitentia; dein cum Beniamino etiam innocente qui peccarant pariter consalutantur, & ad conuiuium inuitantur. Omnibus præstò est Dei gratia. Nec Ioseph fratribus proditionem, nec Deus pœnitentibus præterita delicta improperat: quippe quos iam reos non agnoscit, nec fuisse meminit. Hoc est vnum ex illis mysteriis, quæ Salomoni difficilia intellectu fuerunt. *Talis est via mulieris adulteræ, quæ tergens os suum dicit: non sum operata malum.* Prou.30. ô rem summè admirandam! quid turpius meretrice? quid vulgatius, quàm illa, quæ suum obuiis quibúsque corpus vulgat? Et hæc tamen tergens os suum dicere audet, mali se nihil admisisse. Nimirum peccatrix anima, vbi lacrymis, & verâ confessione delicta extersit, verè dicit: non sum operata malum. *Vbi* (declarat S.Ambr.) *lota est dicit se nihil fecisse mali: quia ita sunt eius abolita peccata, ac si facta non fuissent: nec sunt in Dei memoria, iuxta illud: si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, omnium iniquitatum eius non recordabor.* Ezech.18. ita S.Ambr.sup.cap.30.Prou.

Exhortatio ad pœnitentiam.

Quãti Deus faciat pœnitentes.

Prou.30.

Pœnitentia sic delet peccata quasi non fuerint commissa. D.Ambr.

Ezech.18.

13. Rogat Ioseph de sene; illi de puero respondent. Nimirum (vti animaduertit S. Ambr.) *Ille seniorem dixit vt honoraret, illi puerum nominauerunt, vt deferrent humilitatis obsequium: quod senectus honorata sit dignitatis; pueritia autem subiecta videatur, & propior verecundiæ, quàm superbiæ.* cap.10. lib. de Ioseph. Igitur præstanda senibus reuerentia: & ab ipsis sua exemplo vitæ, grauitatéque morum senectus honoranda; à pueris, & iunioribus exigitur cum verecundia humilitas; & in omnibus vitæ actionibus modestia. Salutatis perhumaniter hospitibus, oculos, quò intenderat amor, in Beniaminum defigens rogat simulans nescire quisnam sit, anne fratrum iste minimus, de quo à vobis quicquam accepi? benè S.Ambr. *Morale est, vt quos diligimus, eos videamus præ cæteris, & quos animi intentio habet priores; eos obtutus offendat oculorum: siquidem plerúnque circa alia mentis occupatione distracti; quos habemus ante oculos, non videmus; ita duce animo dirigitur noster aspectus.* cap.10. Regit omnia in homine amor, omnium moderator actionum; quò animam semel intentam inclinauit, eò sensus defigit, imò & totum à se ipso distractum, foráſque eductum in re, quæ amatur, residere hominem facit.

S.Ambros. *Senectus honoranda, pueritia verecunda.*

D.Ambr. *Amorem sequitur obtutus oculorum.*

Amans in re amata inhæret.

14. Hinc illa proprij cordis animæque defectio, quam Dauid expertus aiebat: *Defecit in salutare tuum anima mea.* Psalm.118. videlicet (vti explicat S.Ambros.) *Deficere est in id vnumquémque totis studiis migrare, quod diligit.* serm.11. in prædictum Psalmum. Primò quidem animam innexuit captiuam, deinde sensibus dominatur, oculos præsertim regit, intendit, versat, tenet, detinet pro libito amor, iuuat vsque tueri; cùm semel aspexisse non satiet. *Charitas non est ambitiosa*, inquit Apostolus 1. Cor.13. legit S.Chrysost. *Charitas non est fastidiosa.* homil.33. in 1.Cor. eùm res omnes in hac vita ob suam imperfectionem, vel vbi continuantur, vel vbi iam possidentur, fasti-

Psal.118. D.Ambr. *Amoris vehementia vsque ad deliquium animæ.*

1.Cor.13. S.Chrysost. *Verus & tãtus amor nunquã est fastidio.*

dio esse consueuerint: solus amor est insatiabilis. Loquor de amore, qui verus sit, hoc est, purus. & honestus, hominéque dignus. Nam qui est impurus, dici non potest amor. Bene siquidem animaduertit S. Chrysost. *Iuuenis deperiens puellam, is non amat.* quod & probat exemplo Ægyptiacæ, quæ insaniuit; *non enim amabat Iosephum; sed explere voluit animi cupiditatem,* &c. Cæterùm de hac muliere satis multa suo loco diximus. Colligit demum: *Amicus enim est, cui proposita est vtilitas amici.* homil. 33. in 1. Cor. impudicè amans, odit planè, quem amare se dicit: illi enim turpitudinem, dedecus, peccatum inferre cupit: at vti fœdus, sic fastidiosus est hic amor: expletáque libidine meretrix odio est: illáque complicem fastidiens, alterius non tam amori, quàm pecuniæ mentem, sensúsque intendit.

D. Chrys. Dici verè non potest amor, qui est impurus. Amãs amici respicit commodum.

Impurus amor verum odium. Fastidio est amor impurus.

15. Porrò quòd Ioseph loquatur, inquiráque de fratre, singularis est amoris signum, vt S. Ambr. adiungit: *Certitudo & gratia charitatis est, vt dilectos nobis non solùm oculis, sed etiam sermone teneamus. Agnouerat Ioseph dilectum suum, sed ideo interrogabat, vt quem tenebat animo, vox sonaret.* cap. 10. Fauos mellis in ore sentit, qui quod amat, loquitur; nec amanti quid dulcius, quàm, vt quem amat, identidem nominet, crebróque personet. Hoc idem in sponsa sua diuinus Spiritus tantopere celebrat: *Fauus distillans labia tua, sponsa: mel, & lac sub linguâ tuâ.* Cant. 4. vtique sanctos Deum amantes significat. *Qui* (vti explicat Theodoret.) *quasi fauos apum in labris gerunt, & mellis diffluunt stillis, cùm piam tradunt disciplinam.* Verbum enim Dei quod versant in ore Dei amici, totum est ex incarnatione Verbi, & amore Dei, erga homines contextum. Vidit itaque fratrem suum vterinum Ioseph, atque in ipsius aspectu aliquandiu defixus inhæsit, quam vim amoris eleganti similitudine S. Greg. Nazian. ita expressit. *Quemadmodum oculi à iucundis spectaculis non facilè recedunt: ac si quis per vim eos retrahat, eòdem rursus feruntur.* orat. de S. Basil. Hac ratione sanctus Greg. explicat; quanta cum voluptate in amicum esti vnà functum animo intendat, eiúsque nomen, & laudes identidem repetat, ac celebret.

D. Ambr. Amans dilectum oculis, oréque tenet.

Cant. 4.
Theod.
Sermo de incarnatione Verbi mel in ore iusti.

S. Gregor. Nazianz.
Amantium dulcis & insatiabilis mutuò aspectus.

16. Si Ioseph, nec oculos, nec animam à fratre suo Beniamin, quia filio matris suæ iam demortuæ auertere non poterat, quis quæso ab ipsa matre, fratréque simul, à beatissima (inquam) Virgine Dei matre, suúmque filium ad vbera gestante sensus animúmque auertet? Nihil prorsus in mundo ita sensus oblectat, & inexplicabili mentem gaudio sic perfundit; sic fidelium amorem in se rapit vti sanctissima Dei mater infantem suum in sinu fouens, fidelibúsque ostentans. Hoc ipsum ardentissimo desiderio illa expetebat, cuius ea vox est: *Quis dabit te mihi fratrem sugentem vbera matris meæ?* Cant. 8. Nimirùm vti explicat S. Ambr. *quasi amoris impatiens quærit adminiculum alicuius, à quo Christus rogetur; vt veniat. Videte æstuantem, videte desiderantem? Quis dabit te mihi.* apologet. 2. cap. 9. Illa verò desideria, ille clamor, æstúsque amoris erant Ecclesiæ, aut etiam ipsius naturæ humanæ, quæ Verbi incarnationem desiderabat, & quam sine dubio propter Virginis beatissimæ preces, ac merita Deus ipse properauit complere: meruítque proinde Virgo beatissima non quidem de iustitiæ rigore; sed de congruo (vti loquuntur Theologi) Verbi incarnationem, quæ summum est diuinæ gratiæ sacramentum; vti vocat S. Aug. Christíque testimonio comprobatur: *Sic Deus dilexit mũdum, vt filium suum vnigenitum daret.* Ioan. 3.

B. Maria puerum IESVM in sinu ostentans dulcissimum mundo spectaculum.

Cant. 8.
D. Ambr.
Desiderat natura incarnationẽ Verbi.

Preces & vota B. Mariæ valuerunt ad incarnationẽ Verbi.
Ioan. 3.

A Prudenter admodum sponsa quærens adminiculum alicuius, à quo rogetur sponsus vt veniat, matrem ipsius lactentem nominat, quæ quidem pronuba est animarum, quas filio suo adducit, & mutuum vtrinque amorem copulat.

B. Maria pronuba animarũ cum Christo.

17. Cuius rei egregium mater Dei testimonium illis verbis præbet: *Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Cant. 2. Loquitur ipsa Deipara, nec dubitari vlli vnquam licet vnũ ex potissimis sensum toto in Cantico Canticorum esse de beatissima Virgine: atque (vt Apponius ad finem sui commentarij animaduertit:) *Infelix est, qui hoc non credit.* Satísque idem probant S. Bern. & Rupert. commentaria. Hoc posito videamus; quidnam Dei mater significet cùm dicat:
B *Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Cant. 2. Placet admodum Pselli explicatio iis verbis: *Ecce quæ paulò ante mirabili sagittâ saucia erat (amore langueo, amore ego vulnerata sum) nunc sagitta fit in manibus iaculantis. Læua sub capite sponsæ, dextera illam complectitur; quandoquidem ad similitudinem volantis sagittæ emissa fuisse dicta est.* Primò quidem sanctissimam Virginem Dei amor vulnerauit; totáque diuinæ charitatis & cœlestium gratiarum plena, imò & abyssus effecta est in se: deinde ad accendendum in mortalium cordibus diuinum amorem assumpta est à Deo, velut arcus, quem sinistra manus supposita sustinet & dextera armat sagittâ, & armatum collineat in scopum. Non enim amor Dei alium ferit, nisi qui saucius Dei amore est. Et quæ priùs
C introducta est in thesauros diuinæ gratiæ alias subinde animas eodem introduxit; & quæ Deum hominem sibi filium Virgo mater peperit, nobis fratrem, sponsum, patrémque dedit.

Cant. 2.
Appon.
Vnus literæ sensus in Cant. est de B. Maria.

Cant. 2.
Psellus.

B. Maria Dei sagitta.

B. Maria diuino amore vulnerata & vulnerans.

18. *Festinauitque.*] Rogans num ille fratrum esset minimus, non expectauit responsum, nec ampliùs simulando se continens præ impetu lacrymarum subitò erumpentium; quasi ad aliud negotium se recepit in cubiculum interius, vbi sine arbitris lacrymaretur. *Viso nimirum* (scribit Philo Hebræus) *fratre suo vterino Beniamin non valens Ioseph affectum animi reprimere, priùs quàm eum proderet, auerso vultu, & secedens quasi ad aliud negotium (nondum enim erat aperienda veritas) in quo-*
D *dam angulo effudit se in lacrymas; tum ablutus, & dolorem rationi subiiciens ad hospites epulo accipiendos reuertitur:* Sed multò elegantiùs in eundem locum ita scribit S. Ambros. *Benedixit eum, & turbatus est desiderij sui fructu. Torquebantur autem viscera eius, quia complectendi eius, quem desiderabat, libertas differebatur.* Quis enim non doleat, non ferat impatienter differri sibi horam; quâ possit amplecti, & suauiari carissimum sibi fratrem minorem, quem post longos annos, cuius conspectu caruit, videre tandem, & ante se habere potuit? Amoris igitur ardore impatiens sese collegit ad lacrymandum. *Grandis enim* (adiungit) *amoris aculei citò corda compungunt, nisi desiderij frena laxentur: vincebatur affectu Ioseph, differebatur consilio, ratio cum*
E *amore certabat; fleuit, vt amoris pij æstus lacrymis temperaret.* cap. 10. Dispositum igitur hac ratione conuiuium videtur: tres mensæ appositæ; prima & altior, & ornatior erat Ioseph vtpote principis, cum quo simul accumbere aliis non licebat. E regione duæ protendebantur, vna Hebræorum, altera nobilium Ægyptiorum. Et quidem fercula primò apponebantur Ioseph; illéque subinde distribuebat in conuiuas. Cæterùm cùm abundè omnibus omnia suppeditaret, cæterísque fratribus mitteret missas æquales; Beniamino soli

Philo.
Admiranda vis amoris erga fratrẽ.

D. Ambr.

D. Ambr.
Ex amore lacryma temperant ardorem.

Conuiuium Ioseph.

soli multiplicius cibi à Ioseph transmittebantur. Omnes interim Hebræos tenuit admiratio: Vnde ille ordo per ætatem singulis sedendi ab œconomo iussu principis præscriptus; deinde quæ causa illius excessus in ferculis Beniamin, qui minimus omnium; & quem illi fortè vtpote carissimum patri despiciebant, aut etiam oderant? Id autem hac ratione potuit fieri, vt cum singulis quinque fercula mitterentur, in vnoquoque ad Beniamin cibi essent duplicati, seu (vt sentit noster Delrio) pro vna cæterorum vncia Beniamin quinque acciperet.

19. Porrò conuiuium istud instituit Ioseph, vt illustrius faceret hospitibus argumentum suæ beneuolentiæ, quæ in conuiuiis maximè demonstratur. Hinc illa charistia, siue conuiuia Romanorum, quæ inter cognatos fieri solebant quotannis ad resarcienda si qua fuerant amicitiæ dispendia, illámque denuò confirmandam. Quare sic scribit Valer. Max. *Conuiuium maiores nostri solenne instituerunt, idque charistia appellarunt: cui præter cognatos & affines nemo interponebatur: vt si qua inter necessarias personas querela esset orta, apud sacramenta, & inter hilaritatem animorum fautoribus concordiæ adhibitis tolleretur.* lib. 2. cap. 1. de hoc eodem extant Ouidij carmina lib. 2. de Fastis. Probantur etiam Dei testimonio conuiuia; sed in quibus tamen bona indigentium, & miserorum ratio habeatur. Sic enim legimus: *Comedite pinguia, & bibite mulsum, & mittite partes iis, qui non præparauerunt sibi: quia Sanctus dies Domini est.* 2. Esdr. cap. 8.

Priscorum cõuiuia inter cognatos. Valer. Max.

Pauperum ratio habeatur in conuiuiis. 2. Esdr. 8.

20. Et modesto inter viros iustos sanctæ amicitiæ causa conuiuio repræsentari quodammodò videtur illud cœleste, quod suis amicis Deus in cœlo præparauit: de quo ita Clem. Alex. *Charitas est cœleste nutrimentum, rationale epulum. Beatus qui comedit prandium in regno Dei. In cœlis est hoc cœleste conuiuium.* 2. pædag. cap. 1. Vide quàm iucunda sit concordia, & caritas, vt ipsa tam splendidum, quàm dulce appelletur conuiuium; & quo etiam epulo cum Deo beati perfruantur. At (quæ mortalium est corruptio) damnantur, vt plurimùm conuiuia propter ingluuiem. *Nam* (vti scribit idem Clem.) *apud homines nullum habet terminum delicata ingluuies.* ibid. Tale fuit obscœnum illud atque detestandum conuiuium Hebræorum, ex quo dapibus vinóque onusti surrexerunt ludere. De quo etiam idem ita scribit: *Lex est pædagogia puerorum insolentium, qui habenis non facilè retinentur, saturati ergo surrexerunt ludere.* Exod. 32. *Saturati, Græcè χορτασθέντες chortasthendes, quasi dicas fœno repleti, quoniam verò absque ratione saturati, absque ratione ludebant.* 1. pædag. cap. 11. bestiæ scilicet, equi, & muli, sicut se exaturarunt, ita recalcitrarunt. Denique omnes cum Ioseph inebriati sunt, non quidem vsque ad temulentiam vel suam intemperantiam consolantur ebriosi; sed quod S. August. Hieron. & communiter interpretes, & Doctores intelligunt, secundùm proprietatem Hebrææ linguæ; largè, abundanter, & hilariter, citra ebrietatis tamen vitium poculis indulserunt. Hac de re scribunt eruditissimè nostri Pererius, & Delrio.

Cle. Alex. Charitas cœlestis cibus. Cœleste beatorum cum Deo epulum.

Cle. Alex. Damnantur ob ingluuiē & concupiscentiam conuiuia.

Exod. 32. *Bestialis ingluuies Hebræorum.*

CAPVT QVADRAGESIMVMQVARTVM.

1. PRæcepit autem Ioseph dispensatori domus suæ, dicens: Imple saccos eorum frumento, quantum possunt capere: & pone pecuniam singulorum in summitate sacci.

2. Scyphum autem meum argenteum, & pretium quod dedit tritici, pone in ore sacci iunioris: factúmque est ita.

3. Et orto manè, dimissi sunt cum asinis suis.

4. Iámque vrbem exierant, & processerant paululum: tunc Ioseph accersito dispensatore domus, Surge, inquit, & persequere viros: & apprehensis dicito: Quare reddidistis malum pro bono?

5. Scyphus quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, & in quo augurari solet; pessimam rem fecistis.

6. Fecit ille vt iusserat. Et apprehensis per ordinem locutus est.

7. Qui responderunt: Quare sic loquitur dominus noster, vt serui tui tantum flagitij commiserint?

8. Pecuniam, quam inuenimus in summitate saccorum, reportauimus ad te de terra Chanaan: & quomodo consequens est vt furati simus de domo domini tui aurum vel argentum?

9. Apud quemcunque fuerit inuentum seruorum tuorum quod quæris, moriatur, & nos erimus serui domini nostri.

10. Qui dixit eis: Fiat iuxta vestram sententiam: apud quemcunque fuerit inuentum, ipse sit seruus meus, vos autem eritis innoxij.

11. Itaque festinatò deponentes in terram saccos, aperuerunt singuli.

12. Quos scrutatus, incipiens à maiore vsque ad minimum, inuenit scyphum in sacco Beniamin.

13. At illi, scissis vestibus, oneratisque rursum asinis, reuersi sunt in oppidum.

14. Primúsque Iudas cum fratribus ingressus est ad Ioseph (necdum enim de loco abierat) omnésque ante eum pariter in terram corruerunt.

15. Quibus ille ait: Cur sic agere voluistis? an ignoratis quòd non sit similis mei in augurandi scientia?

16 Cui Iudas: Quid respondebimus, inquit, domino meo? vel quid loquemur, aut iustè poterimus obtendere? Deus inuenit iniquitatem seruorum tuorum: en omnes serui sumus domini mei, & nos, & apud

quem

quem inuentus est scyphus.

17. Respondit Ioseph: Absit à me vt sic agam: qui furatus est scyphum, ipse sit seruus meus: vos autem abite liberi ad patrem vestrum.

18. Accedens autem propius Iudas, confidenter ait: Oro domine mi, loquatur seruus tuus verbum in auribus tuis, & ne irascaris famulo tuo: tu es enim post Pharaonem

19. Dominus meus. Interrogasti prius seruos tuos: Habetis patrem, aut fratrem?

20. Et nos respondimus tibi domino meo: Est nobis pater senex, & puer paruulus, qui in senectute illius natus est; cuius vterinus frater mortuus est: & ipsum solum habet mater sua, pater vero tenerè diligit eum.

21. Dixistíque seruis tuis: Adducite eum ad me, & ponam oculos meos super illum.

22. Suggessimus domino meo: Non potest puer relinquere patrem suum: si enim illum dimiserit, morietur.

23. Et dixisti seruis tuis: Nisi venerit frater vester minimus vobiscum, non videbitis amplius faciem meam.

24. Cùm ergo ascendissemus ad famulum tuum patrem nostrum, narrauimus ei omnia quæ locutus est dominus meus.

A 25. Et dixit pater noster: Reuertimini, & emite nobis parum tritici.

26. Cui diximus: Ire non possumus: si frater noster minimus descenderit nobiscum, proficiscemur simul: alioquin illo absente, non audemus videre faciem viri.

27. Ad quæ ille respondit: Vos scitis quòd duos genuerit mihi vxor mea.

28. Egressus est vnus, & dixistis: Bestia deuorauit eum: & hucúsque non comparet.

29. Si tuleritis & istum, & aliquid ei in
B via contigerit, deducetis canos meos cum mœrore ad inferos.

30. Igitur si intrauero ad seruum tuum patrem nostrum, & puer defuerit, (cùm anima illius ex huius anima pendeat.)

31. Viderítque eum non esse nobiscum, morietur, & deducent famuli tui canos eius cum dolore ad inferos.

32. Ego propriè seruus tuus sim qui in meam hunc recepi fidem, & spopondi dicens: Nisi reduxero eum, peccati reus ero
C in patrem meum omni tempore.

33. Manebo itaque seruus tuus pro puero in ministerio domini mei, & puer ascendat cum fratribus suis.

34. Non enim possum redire ad patrem meum, absente puero: ne calamitatis, quæ oppressura est patrem meum, testis assistam.

SECTIO PRIMA.

Præcepit autem Ioseph dispensatori domus suæ, dicens: Imple saccos eorum frumento, quantum possunt capere: & pone pecuniam singulorum in summitate sacci. Scyphum autem meum argenteum, & pretium quod dedit tritici, pone in ore sacci iunioris: factúmque est ita. Et orto manè, dimissi sunt cum asinis suis. Iámque vrbem exierant, & processerant paululum: tunc Ioseph accersito dispensatore domus, Surge, inquit, & persequere viros: & apprehensis dicito: Quare reddidistis malum pro bono? Scyphus quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, & in quo augurari solet; pessimam rem fecistis. Fecit ille vt iusserat. Et apprehensis per ordinem locutus est, &c. vsque ad finem.

1. FINITO conuiuio sublatísque mensis, post cœnam illis dormientibus, vt scribit Iosephus, sub Iosephus.
diluculum bellam œconomo, vt prudenti, & fideli stropham Ioseph communicauit. Nam impletis tritico saccis Hebræorum, propriáque singulis inclusa cuiúsque pecunia iussit præterea, vt in sacculum Beniamini inferretur poculum, quo ipse Ioseph vtebatur ad bibendum: erat illud colliculi modo eleuatum egregiæ cælaturæ, vti vult Philo, Lusitani *dereleno*. Duplici ex causa id fecisse videtur, & explorandi quonam cæteri fratres animo erga minimum sese haberent; & retinendi, dum pater adueniret, secum fratrem vterinum sibi carissimum. Et quidem de illorum animo erga Beniaminum noua ratio dubitandi accesserat; an scilicet illos
D aliqua inuidia propter portionum inæqualitatem afflasset; fotet autem huius vel odij, vel amoris anxietas, vel neglectus illorum pro fratre capto & retento. Cæterùm quod inuidiâ perculsi contra Beniaminum in via possent inuehi non esset vanus timor, spectato illorum ingenio ad inuidiam odiúmque propenso, cuius magnum, & euidens signum fuerat parricidalis illa venditio Ioseph. Profectò istius gentis velut cognatum, & *Inuidia pro*
gentilitium est inuidiæ peccatum; quod ita supra *prium vitiũ*
omnem modum, & mensuram excreuit, vt pro- *Iudæorum.*
prium suum Messiam sibi à Deo promissum, datúmque propter inuidiam infami suspensum patibulo interfecerint. Quod & ipsemet præses ethnicus probè intellexit: *Sciebat enim quod per inuidiam tradidissent eum.* Matth. 27. scribit de Pilato. Matth. 27.
Dein occiso Domino nõ proinde tamen illorum

quieuit

quieuit inuidia, sed acriùs exarsit, etiam in gentes, quod Christi Euangelium reciperent; quo de argumento copiosè disserit Apostolus in epistola ad Rom. vbi grauiter inuehitur: *An Iudaeorum Deus tantùm? nónne & gentium? imò & gentium.* cap. 3. Nimirum, vti occurrit S. Chrysost. *Dei gloriam labefactant; siquidem minimè illum concedant omnium esse Deum, qui omnes per fidem seruat.* Iudaei itaque ferè omnes nec recipiebant Christi Euangelium; nec illud à gentibus recipi aequo animo ferebant: eorum subinde pauculi ad Christi fidem conuersi; nihilominùs inuidiâ tacti, quòd gentibus praedicaretur Euangelium, indignabantur; in quo magis Deo, quàm hominibus inuidentes gloriam illius destruebant, volentes nimirum, vti Deus ita esset suorum bonorum auarus, sic angustus animo, sic abiectae potentiae, ita circunscriptae misericordiae, vt solâ Iudaeorum gente, quae à Romanis dicebatur nata seruituri, & breuiculo Iudaeae cespite contentus, non aliarum gentium salutem curaret.

ad Rom. 3.

D.Chrys.

Abiecta Iudaeorum natio.

2. Et quidem prudenter admodum Ioseph in conuiuio, vti iam adnotauimus, Beniaminum caeteris fratribus maiore, ac meliore ciborum portione praetulir. *Voluit enim* (inquit Lyra) *eum honorare in hoc prae aliis, vt videret si per hoc alij fratres ipsi Beniamin inuiderent, sicut ei inuiderunt, eo quòd à patre plus amaretur.* At (vti videtur) à tanto malo resipuerant; nec enim domi apud patrem, nec in via, nec in conuiuio vllum contra fratrem inuidiae, maleuolentiaeque vel minimum signum praebuerant: Causam verò assignat S. Chrysost. *Vide* (inquiens) *quomodo calamitates mentem eorum fecerant ad misericordiam promptiorem, & eos mansuetiores.* hom. 64. in Genes. *Vexatio dat intellectum.* Isai. 28. profuítque Hebraeis haec tam multiplex persecutio, vt pristinam impietatem deponerent, fraternam charitatem induerent, & veram anteacti sceleris agerent poenitentiam. Nihilominùs alij putant, & quidem vero similius, haec omnia circa Beniamin à Ioseph peracta fuisse non tam ad explorandos fratrum animos, quàm ad verè demonstrandum maiorem erga Beniamin amorem, cùm esset frater vterinus, & vnicus eodem patre, matréque generatus: & qui apud patrem in sui locum successisset, quantum ad singularem amorem, & curam eius. Et haec ratio persuadet: quòd postquàm Ioseph iam se manifestauerat fratribus, probéque nouerat illos in periculo Beniamin fraternum amorem, & solicitudinem ostendisse; similiter tamen illis vterinum fratrem praetulit; quippe cùm singulis binas dedisset stolas, Beniamino dedit quinas; atque insuper trecentos argenteos. Id verò rationi adeò consentaneum videtur, vt qui tulerint impatienter filium Ioseph prae caeteris à patre dilectum, aequo animo ferant Beniamin à fratre Ioseph prae omnibus amari, & honorari. Pater siquidem, etsi inaequaliter amet, amorem tamen ipsum omnibus aequalem filiis demonstrare debet, vti ad initium huius historiae adnotauimus: at fratres eodem patre matréque eadem genitos nimis inuicem amari nemo sanae mentis vitio tribuet.

Lyra.

S. Chrysost.

Perfecta scelerata vita emendatio.

Isai. 28.

Pater vel habeat vel simulet aequalem filiis amorē.

Fratres nimis inuicem amari licet.

3. Porrò autem in Beniamin, cuius de tribu fuit, Paulum Apostolorum vltimum; atque vt idem se nominat, minimum praefigurari communis est Patrum, Doctorúmque sententia. Caeterùm vocat se Paulus minimum Apostolorum; *quoniam persecutus est Ecclesiam Dei.* 1. Cor. 15. nec enim illa persecutio à prudenti viro, aut à maturo sene, sed à leui imprudentíque iuuene potiúsque sapientiâ, & moribus, quàm aetate, annísque minimo potuit excitari, & foueri. Quare (vt egregiè animaduertit S. Ambr.) *Paulus adolescens legitur tantùm ibi, vbi lapidantium Stephanum vestimenta seruabat:* Act. 7. Vtrobique positam reor aetatem, vt propter illam videretur excusari: quod etiam idem Ambr. animaduertit ita subiungens: *Ideò adolescentior dicebatur à Christo, vt qui vocabatur ad gratiam, excusaretur à culpa; quod ea lubricae fuisset aetatis. Et quia adolescentes magis metu, quàm ratione vocantur à vitio, adhibuit Christus stimulum & miseratus admonuit, ne aduersus stimulum calcitraret.* Circunfundi Saulum diuinâ luce, turbari, propelli ex equo, orbarique lumine oculorum, vocat stimulum, quo ille velut ferociens equuleus à Christo Domino compunctus fuit. Hinc est quod suspectam deinceps prorsúsque infidam Apostolus habuit adolescentiam, vt etiam probè intellexit S. Amb. ita inquiens: *Ideò Philemonem non adolescentiae suae, sed senectutis similem esse cupit: Magis obsecro, cùm sis talis, vt Paulus senex; Ideo adolescentiores viduas praedicat declinandas non propter aetatem, sed propter quandam pubescentium delictorum lasciuiam, immaturitatémque virtutis.* lib. de Ioseph. cap. 10. Hinc fit, vt quia ad virtutem in vita capessendam immaturior, ita plerúnque ad mortem vel patienter oppetendam, vel sanctè amplectendam prorsus est adolescentia immatura.

1. Cor. 15.

Aliqualis in iuuentute excusatio.

D.Ambr.

Metu potius quàm ratione cohibetur iuuenes.

D.Ambr.

Adolescentia semper suspecta S. Paulo.

Immatura merito reticienda adolescentia.

4. Deinde peculiari honore, & amore, quo à Ioseph fuit affectus Beniamin omnium minimus, praefigurata est futura super omnes coelestium donorum in Beato Paulo exuperantia. Is enim singulari Apostolici muneris gratiâ, praedicandi Euangelij virtute, laborúmque tolerantiâ, & cunctandâ promouendâque per omnem penè terrarum orbē conuersione gentium, videtur caeteros Apostolos superasse. Icicircò dixit: *Abundantiùs omnibus laboraui.* 1. Cor. 15. *ministri Christi sunt: Et ego: vt minus sapiens dico, plus ego.* 2. Cor. 11. & 12. Igitur cùm caeteri suis iàtùm in saccis reportandum acciperent triticum, solus Beniamin omnium minimus vltra triticum, accepit & reportauit argentum; & quidem id in typum Apostoli. *Scyphus enim* (inquit Hugo Cardin.) *argenteus est nitor eloquij, saccus iunioris anima Pauli; qui vltimus inter Apostolos conuersus est.* Quorsum in solo Beniamini sacco inuentus est scyphus argenteus? *Vt scias* (inquit S. Ambr.) *electum esse Paulum coelesti iudicio: discussit caeteros, hunc praetulit. In corpore Pauli tam doctrina coelestis eloquium refulgebat.* cap. 11. Et quidem mysterio est, quod scyphus iste augurij & veneficij velut instrumentum esse fingatur. Nam quae vlla vel Apostoli, vel Prophetae sic orbem detinuit, euicitque & quodammodo incantauit, vti Pauli doctrina? Praedicante scilicet Paulo captiuas complicarunt manus, & capita subdiderunt gentes, & regna. *Pauli lingua* (inquit S. Chrysost.) *supra ipsum etiam solem illuxit. Caeteros omnes verbi doctrina exuperans diuina illa anima, vniuersum terrae orbem circumplexa erat, & in se ipsa circumferebat omnes.* In procem. epist. ad Roman. Denique (ne in immenso mari laudum D. Pauli, quod tranari non potest, nostra absorbeatur commentatio) illud satis dictum sit S. Chrysost. *Paulus ferro, & petrâ firmior, spiritualis ille adamas, infinitis ciuitatibus sufficiens.* homil. 2. ad Rom.

In multis excellentia Pauli super omnes Apostoles.

1. Cor. 15.
2. Cor. 11. & 12.

Eloquio Paulus caeteros excessit.

HugoCard.

D.Ambr.

Admirabilis praedicatio & doctrina Pauli.

D.Chrys.

D.Chrys.

S. Pauli encomia.

5. Non omiseriam hoc loco dicere: Hoc ipsum dici etiam posse de Sanctissimo Apostolo, & Euangelista Ioanne, quem diligebat IESVS; Vtrique inter caeteros Beniamin gratiam obtinuit. Ille

S. Ioannes Apostolus in Beniamin praefiguratus.

Ille omnium ætate minimus Christo Domino ex matre Virgine non quidem ex natura, sed ex gratia germanus frater: soli enim Ioanni inter omnes mortales à Domino dictum est: *Ecce mater tua*: & Virgini similiter: *Ecce filius tuus.* Ioann. 19. Quibus quidem verbis Domini Ioannes per gratiam extitit filius Virginis Deiparæ speciali quodam fauore, modóque inexplicabili supra omnes fideles, qui Virginem Dei matrem sibi à à Deo datam & credunt, & confitentur, & quotidie experiuntur matrem. *Ergo Ioannes* (vti scribit Arnoldus Carnot.) *positus est fidelis adituus ad tanti thesauri custodiam. Officina illa, in qua Verbum caro factum est, diligenter à filio ei commendatur, fidelis est cubicularius matris Domini sui: vices filij naturalis filius accipit adoptiuus; & transfunditur in ministrum filialis affectus: formatúrque & firmatur in ambobus pietatis vnica gratia concórsque complexus non ex traduce naturæ, sed ex munere gratiæ.* tract. de verbis Christi. Porrò matrem suam Ioanni Dominus IESVS commendans & honorare voluit dilectum discipulum, & matri vicarium sui amoris & velut alterum filium, alterum se ipsum donauit. *Tu igitur Ioannes* (adiungit) *ad hoc eligeris, vt ministres & obsequaris eâ dilectione, quâ filius; eâ obedientiâ, quâ discipulus; eâ subiectione, quâ minister & famulus.* ibid. Sicut Beniamin præter frumentum, quod reliqui habebant, argenteo Iosephi scypho donatus fuit: sic præter Apostolicam gratiam, quæ omnibus fuit communis, insigni quodam munere Ioannnes à Deo fuit honoratus vsque adeò, vt ne Petro quidem Christi regendam accipienti Ecclesiam potuerit inuidere. Addit enim optimè idem Arnold. *Petro commendatur Ecclesia, tibi Maria: illi tumultuosa negotia, tibi pacifica & quieta: illi atria & vestibulum, & altaria sanguinum: tibi commendatur altare incensi, & sancta sanctorum. Ad culmen ministerij tui nullus tecum admittitur: solus illi assistis propitiatorio: solus illud vas aureum continens Manna, illud diuinæ legis scrinium Pontifex destinatus obseruas.* ibid.

Ioan. 19. — *Admiranda super omnes mortales priuilegia S. Ioan. Apostoli.* — *Arnold.* — *Arnold.* — *Sublimiora Ioãni, quàm Petro commendantur à Domino.*

6. Profectò si verum est, quod boni Theologi philosophantur, Virgini Deiparæ plus gratiæ, & gloriæ, quàm vniuerso iustorum cœtui datum esse diuinitùs, ad normam scilicet dignitatis matris Dei, quæ totam iustorum collectionem miro modo excedit, & cui sub Deo nihil par aut esse, aut fingi potest: vtique longè admirabilius & pretiosius Ioanni in beatissima Virgine Maria, quàm Petro in Ecclesia donatum est à Deo beneficium. O verè igitur supra omnes Dei sanctos felicem, fortunatúmque Ioannem! *Loco filij* (colligit demum) *positus es; & vt vicem in matre suppleas, ordinaris: nec abnuit te mater sancta filij vicarium.* ibid. Docuit etiam Ioannes vti primogenitus matris per gratiam, & fratrum adoptiuorum, quali affectu, quonam obsequio, quanto studio beatissimã Virginem Dei nostrámque matrem venerari debeamus; vt sicut ille, *accepit eam in sua.* Ioan. 19. sic eandem nobis pro cunctis, quæ post Deum bona possunt aduenire, læsi possideamus, & solicitè conseruemus. Denique Ioanni conuenit illa benedictio Moysis super Beniamin: *Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo, quasi in thalamo totâ die morabitur, & inter humeros illius requiescet.* Deut. 33. Seruiant cæteri & ministrent Christo Domino, quod illis summè honorificum erit: at Ioannes, quem diligebat IESVS, *qui & recubuit super pectus eius.* Ioan. 21. nec semel tantùm in vltima cœna, sed aliàs sæpè incomparabili hoc priuilegio perfruitus perhibetur ex senẽtia D. Aug.

B. Maria plus gratiæ donatum, omnibus simul iustis. — *Arnold.* — *Ioãnes erga Mariam Christi vicarius.* — *S. Ioãnes B. Mariæ filiorum adoptiuorum primogenitus.* — *Ioan. 16.* — *Ioannes docuit quali pietate venerari B. Mariam debemus.* — *Deut. 33.* — *Ioan. 21.* — *Ioannes in sinu Christi vt infans in gremio matris.* — *D. August.*

A iis verbis: *Ille dilectus Agno, qui discumbere super pectus eius solitus erat.* lib. de Virgin. cap. 27. Solitus erat: vti filius tenellæ adhuc infantiæ solitum sibi semperque paratum in matris sinu lectum habet.

7. *Apprehensis per ordinem locutus est.*] Dimissis igitur inopinato discessu lætis, dolisque ignaris superuenit cum expedita equitum turma ex domesticorum cohorte minister protegis: quod eleganter ita scribit Philo Hebræus: missus dispensator cum cohorte domestica, vt manent manu significat, ipse cursum accelerat; mox anhelus: *Confirmastis* (inquit) *priora crimina, pro gratia referendo benè meritis iniuriam, reuersi ad pristina maleficia; recepto per furtum frumenti pretio mauis adhuc* B *addidistis facinus, impunitate augente, vt fit, malitiam, poculum herile pulcherrimum, pretiosissimúmque, ex quo vobis præbibit, surripuistis, sed non semper felix est malitia: interdum, cùm maximè se celat, deprehenditur.* lib. de Ioseph. Sed quî poterit excusari Ioseph à peccato, cùm furti arguat, dolóque infamet innocentes? Planè haud ista ex animo, serióque & asseuerando; sed tentando & interrogando tantùm (vt facere iudices solent) fecit, dixítque Ioseph. Et quidem Beniamino calumniam struendi, & vexandi nullum ius habebat Ioseph, cùm fas non sit innocenti facere iniuriam: at istam, quæ modici temporis fuit, mox maiore lætitiâ, honoréque statuerat compensare. Contrà verò licebat Iosepho cæteros fratres sic C affligere dolore, metúque ex insimulatione fratris verè innocentis; quia videlicet vero, non simulato parricidio quondam innocentem fratrem afflixerant, & vendiderant. *Enim verò vt propterea rei punirentur, exhibenda fuit improbus asperitas in speciem caritate intrinsecùs seruatâ: vt ostensio illa delinquentes coërceret, & amor internus mansuetudinem conseruaret, id quidem ex sententia.* S. Gregor. homil. 21. in Ezech.

Philo. — *Malitia nõ semper felix lates.* — *Simulata opportunè seueritas in prælato.* — *D. Greg.*

8. *Reuersi sunt in oppidum.*] Reperto scypho argenteo in sacco Beniamini omnes dolore metúque prorsus consternati ad Iosephum redierunt; inclinatísque in terram vultibus anxij, trepidíque illacrymãtur. *O mira* (exclamat meritò S. Gregor.) *omnipotentis Domini dispensatio! Quem ideò vendide-* D *rant, ne adorarent, adorauerunt quia vendiderunt. Mittitur, vt reducantur addicti in seruitutem: ô tormenta misericordiæ! Cruciat, & amat: Reuersi, in terram cum lacrymis prostrati veniam postulant, memores quid de Beniamin patri promiserant, mœrore intolerabili tabescebant.* homil. 21. in Ezech. Ac primò quidem Hebræi suæ innocentiæ confisi & saccorum disquisitionem libenter admittunt, & se ipsos facilè offerunt tum ad seruitutem, tum ad mortem subeundam. Nulla maior quàm bona conscientię fiducia: innocentes audacter loquuntur, facilèque se ad quascunque pœnas exponunt, si fortè arguantur deliquisse, sed nihilominùs, qui omnium erat innocentissimus, imposturæ, periculóque solus obiicitur. Sic enim fieri solet, vt nulli E faciliùs imposturis degrauentur, frequentiúsque nebulonum dolis exponantur, quàm piissimi quique atque innocentissimi. Nec verò etiam vlla potest esse secura innocentia, vbi mendaciis & imposturis datur locus: quod Dauid satis in se ipso expertus doluit: *Ecce peccatores intenderunt arcum: parauerunt sagittas suas in pharetra, vt sagittent in obscuro rectos corde.* Psalm. 10. Armati dolis, vique semper incedunt improbi, occultas artes, insidias, technásque, vti sagittas in pharetra, sic in corde gerunt: eorúmque scopus, in quem collineent

D. Greg. Prælatus cruciat & amat. — *Bona conscientia certa fiducia.* — *Innocentia dolis exposita.* — *Psal. 10.*

lineent iacula, vittus est & innocentia bonorum. In hanc mittunt sagittas in obscuro: *Velut* (inquit Theodoret.) *in nocte illuni, fraudibus & insidiis contra iustos vtuntur. Clandestinas autem insidias & occultas obscurum appellauit.* sic ille.

Theodor.

9. Intelligit itaque peccatores obseruare solitos noctem illunem, & summam caliginem, quâ tecti suos exerant dolos, struant insidias; quibus improuidè atque inopinatò iusti capiantur. At si cuncta cymmeriis offusa tenebris iacent, quî iustos, quos destinatò feriant, possunt dispicere? Profectò vbi peccator, ibi nox, ibi caligo: in obscuro incedit. Cótrà verò vbi iustus, ibi lux, ibi dies: ambulat in lumine qui Deum sequitur, Deo inseruit. Hinc illud Prophetæ: B *Scitote quoniam mirificauit Dominus sanctum suum.* Psalm.4. spectabiles facit suos iustos ipse Dominus; qui in illis est, vti sol in cœlo radios circunquáque diffundens: additur; *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* ibid. Quemadmodum enim (declarat S. Chrysostom.) lux impressa & signata & insculpta, est omnibus manifesta: ita etiam prouidentia tuæ benignitatis, &c. Scilicet quam seruis suis impendit, mundóque vti solis conspicuam lucem, manifestámque gestant in fronte clarissimum diuinæ prouidentiæ fulgorem, quo maximè dignoscuntur iusti; atque iccircò in illum scopum suas intendunt sagittas. Quid si peccatores in luce mundanæ prosperitatis habitare, atque in lu- C mine honorum & dignitatum incedere; contra verò iusti latere in angulis, iacere in tenebris despecti, humiliati, procul à mundi honoribus, illi scilicet quibus dignus non est mundus, prorsus consepulti esse intelligantur? Sic habet corrupta seculi ratio, vt in altum extollat, in alto collocet, honoribus faciat splendescere indignos: at eos, quibus præclara & magna omnia debentur, ignobiles & inglorios consepeliat.

Psal.4. *Vbi iustus ibi lux.*

D.Chrys.

Mundus indignos extollit, dignos sepelit.

10. *Cur sic agere voluistis?*] Dolebant miseri, claréque testabantur sese à parricidio prorsus emendatos, sinceriore animo erga Beniamin esse, quàm olim fuerant contra Ioseph. Nec enim indignantur aduersus Beniamin, non cre- D dunt illum furti reum, nihil illi improperant: sed potiùs accusant seipsos, Dei super se iudicium pertimescunt. Adeò profuit illis vexatio; tantúmque in illis veram se ac perfectam exhibuit pœnitentia. Captum ab Ægyptiis fratrem prosecuti, parati vel veniam impetrare, vel seruitutem pariter cum illo seruire. Cæterùm Ioseph mœrentes adhuc vehementiùs vrget: quid sit, quòd rem vsque adeò indignam, fœdámque commiserint; quam vel metu certóque periculo ducti patrare non debebant. Cogitandum (quasi dicat) vobis erat me à Pharaone ob secretorum cognitionem nomine atque officio percelebratum, etiam rei tam indignæ, prauæque conscium futurum: ideóque à E tanto flagitio præcauendum vobis fuerat: quòd facilè discere possit & scire, quisquis mihi & munere & rerum cognitione princeps fuerit similis. Aduerte hîc verbum *Augurandi* non præcisè pro superstitione damnata & diabolica sumi, sed absolutè pro diuinandi & præsagiendi animo futura, quocunque id modo fiat, arte & scientiâ; quâ quidem, vt ex somniorum interpretatione comprobatum est, omnes suo tem-

Perfecta pœnitentia cum emendatione vitæ.

Ben.Fernand.in Genes.sem.3.

A pore sapientes Ægypti superauit Ioseph. Et hæc quidem expositio huius loci, quæ vero similior est, dirimit permolestam illam disputationem, quæ de huiusmodi verbis Ioseph inter doctores agitatur, & à nostro Benedicto Pererio refertur.

11. *Cui Iudas.*] Cæteris dolore consternatis, & ac mutire quidem audentibus, Iudas propiùs accedit, vt familiariùs liberiúsque alloquatur. Amabat ille siquidem vehementiùs patrem, obstrinxerat se pro Beniamin, ideò nunc solicitiùs agit, instátque. Egregiam subinde contexit orationem captatâ priùs beneuolentiâ, Regi illum rectorem comparans benignitate & clementiæ causa. Necessitas enim & fides accommodant artes loquendi cum conscientia innocentiæ, & causæ probitate. Certè vnusquisque ad suum explicandum dolorem, deprecandum periculum, remedium expetendum satis eloquens esse, mirisque abundare verbis consueuit. Iudas ergo cæteris nimio pauore in humum prostratis, vti erat animi & linguæ promptior, fortéque præsumptá iam morte ferocior, præit exemplo & sermone, memor sui promissi: atque in primis se, omnésque pro vno Beniamino spondet seruituri; cúmque id flagitiosum & tyrannicum se non posse facere, dixisset princeps, vt pro vnius flagitio cæteri punirentur innoxij; totam deinde rei aggressus narrationem conatur ostendere & suam fratrúmque innocentiam, & intolerabilem patris dolorem, futurámque proculdubio mortem, si vnius Beniamini conspectu priuetur. Multa quidem prudenter admodum Iudas dixit: in primis suis fratrúmque delictis calamitatem illam adscribit, nec inuenit, quo se à peccato iustè apud Deum excuset. Obstruit enim peccatum, aut peccati iusta & rationibus conuicta redargutio ita peccatoris os, vt miser ne hiscere quidem contra vel excusandò audeat. Deinde peccatores se, fratrésque ingenuè erga Deum confessus subeundæ pœnæ libenter offert. Cæterùm egregiis vsus argumentis pro liberando fratre vim omnem, contentionémque exprompsit. Nam & ipsemet autor fuit, vti puerum pater dimiserit, atque adeò pro eodem reducendo fideiussorem se præbuit. Deinde certum mortis paternæ periculum permouere debet filios, vt omni curâ contendant patris mœstitiæ occurrere, patrémque ab extremo discrimine ereptum vitâ incolumi conseruare.

Ad suum quisque cōmodum satis eloquens est.

Mutū reddit ne se excuset, peccatorem conscientia.

Debita filiorum pietas erga patrē.

12. Perorauit itaque Iudas quàm pius erga patrem filius, tam amicus erga fratrem frater. At quem huiusmodi pietas & amor non emolliat, non conuincat? Duo hæc sunt, quæ hominum animos tum ad commiserationem inflectant, tum facti commendatione delectent: in patrem pietas, in fratrem amor. Nec enim vllo se magis laudum præconio apud posteros iactauit dux Troianus, quàm cùm de patre Anchisa dixit:

Grata mortalibus pietas in parentem.

Illum ego per flammas, & mille sequentia tela
Eripui his humeris, medióque ex hoste recepi.

Æneid.6.

Videtúrque ex mente Latini poëtæ tam stupendā in hac ducis Troiani pietate erga patrem fuisse vim, vt vel ipsæ populantes Troiam flāmæ, & vndique volantia hostium iacula filium illum senili corpore patris oneratum attingere non auderent.

Et verò de fratrum amore quanta per gentes semper in omni ætate fuerit exemplorum commendatio nemo est qui nesciat. Ac illa quidem apud priscos illos mortales tam celebrata omnium sermonibus extitit tam pia, quàm inuiolabilis æternáque duorum fratrum Pollucis & Castoris amicitia, vt daretur locus fabulæ, quòd alter alterius vitam suâ morte redimere paratus: atque adeò alternis ambo viuerent, alternis morerentur. Hinc illud Poëtæ.

Grata mortalibus fratrũ caritas.

Æneid.6.

Si fratrem Pollux alternâ morte redemit,
Itque reditque viam toties.

13. At hoc planè figmentum. Vera sed enim in Christi Ecclesia per omnes semper ætates fraternæ concordiæ sic admiranda fuerunt exempla pariter & documenta; vt communi vocabulo germani, & fratres appellarentur, qui sub eadem Christi fide militarent. Quod & per contemptum & ludibrium Christianæ gentis ab infidelibus dictabatur: quorum irrisiones ita subridet Arnobius: *Sic mutuò, quod doletis, diligimus; quoniam odisse non nouimus: sic nos, quod ridetis, fratres vocamur, vt vnius parentis Dei filij.* Hoc scilicet erat insigne, notáque & stemma Christianorum aureæ illius ætatis, fraterna caritas: qua dignoscebantur à gentilibus Christi fideles. O dictum egregium! ô gloriam primorum fidelium! ô inuidiam, imò & pudorem nostrorum temporum! *Odisse* (inquit Arnob.) *non nouimus.* Ne nomen quidem odij mutui fideles, nedum rem ipsam facinúsque sciebant, vsurpabántque. Quàm verò grata sit Deo fratrum concordia, Ecclesiast. contestatur his verbis: *In tribus beneplacitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus: Concordia fratrum; amor proximorum, & vir & mulier sibi benè consentientes.* cap.25. tria videlicet caritatis genera: primúmque omnium summéque Deo atque hominibus gratum munus dicitur fratrum concordia, quæ summum est in Christiana Ecclesia ornamentum.

Arnobius. Christiani odisse nesciunt.

Eccles.25. Fratrũ concordia summum in Ecclesia ornamentum.

CAPVT QVADRAGESIMVMQVINTVM.

1. NOn se poterat vltra cohibere Ioseph multis coram astantibus: vnde præcepit vt egrederentur cuncti foras, & nullus interesset alienus agnitioni mutuæ.

2. Eleuauítque vocem cum fletu: quam audierunt Ægyptij omnísque domus Pharaonis.

3. Et dixit fratribus suis: Ego sum Ioseph: adhuc pater meus viuit? Non poterant respondere fratres nimio terrore perterriti.

4. Ad quos ille clementer: Accedite, inquit, ad me. Et cùm accessissent propè, Ego sum, ait, Ioseph, frater, quem vendidistis in Ægyptum.

5. Nolite pauere, neque vobis durum esse videatur quòd vendidistis me in his regionibus: pro salute enim vestra misit me Deus ante vos in Ægyptum.

6. Biennium est enim quod cœpit fames esse in terra: & adhuc quinque anni restant, quibus nec arari poterit nec meti.

7. Præmisítque me Deus vt reseruemini super terram, & escas ad viuendum habere possitis.

8. Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum: qui fecit me quasi patrem Pharaonis, & dominum vniuersæ domus eius, ac principem in omni terra Ægypti.

9. Festinate, & ascendite ad patrem meum, & dicetis ei: Hæc mandat filius tuus Ioseph: Deus fecit me dominum vniuersæ terræ Ægypti: descende ad me, ne moreris.

10. Et habitabis in terra Gessen: erísque iuxta me tu, & filij tui, & filij filiorum tuorum, oues tuæ, & armenta tua, & vniuersa quæ possides.

11. Ibíque te pascam (adhuc enim quinque anni residui sunt famis) ne & tu pereas, & domus tua, & omnia quæ possides.

12. En oculi vestri, & oculi fratris mei Beniamin vident quòd os meum loquatur ad vos.

13. Nunciate patri meo vniuersam gloriam meam, & cuncta quæ vidistis in Ægypto: festinate, & adducite eum ad me.

14. Cúmque amplexatus cecidisset in collum Beniamin fratris sui, fleuit: illo quoque similiter flente super collum eius.

15. Osculatúsque est Ioseph omnes fratres suos, & plorauit super singulos: post quæ ausi sunt loqui ad eum.

16. Auditúmque est, & celebri sermone vulgatum in aula regis: Venerunt fratres Ioseph: & gauisus est Pharao, atque omnis familia eius.

17. Dixítque ad Ioseph vt imperaret fratribus

fratribus suis, dicens: Onerantes iumenta, ite in terram Chanaan. A

18. Et tollite inde patrem vestrum & cognationem, & venite ad me: & ego dabo vobis omnia bona Ægypti, vt comedatis medullam terræ.

19. Præcipe etiam vt tollant plaustra de terra Ægypti, ad subuectionem paruulorum suorum ac coniugum, & dicito: Tollite patrem vestrum, & properate quantociùs venientes.

20. Nec dimittatis quidquam de supellectili vestra: quia omnes opes Ægypti, vestræ erunt. B

21. Feceruntque filij Israël vt eis mandatum fuerat. Quibus dedit Ioseph plaustra, secundùm Pharaonis imperium: & cibaria in itinere.

22. Singulis quoque proferri iussit binas stolas: Beniamin verò dedit trecentos argenteos cum quinque stolis optimis:

23. Tantumdem pecuniæ & vestium mittens patri suo, addens & asinos decem, qui subueherent ex omnibus diuitiis Ægypti: & totidem asinas, triticum in itinere, panésque portantes.

24. Dimisit ergo fratres suos, & proficiscentibus ait: Ne irascamini in via.

25. Qui ascendentes ex Ægypto, venerunt in terram Chanaan ad patrem suum Iacob.

26. Et nunciauerunt ei, dicentes: Ioseph filius tuus viuit: & ipse dominatur in omni terra Ægypti. Quo audito Iacob, quasi de graui somno euigilans, tamen non credebat eis.

27. Illi econtra referebant omnem ordinem rei. Cúmque vidisset plaustra, & vniuersa quæ miserat, reuixit spiritus eius.

28. Et ait: Sufficit mihi si adhuc Ioseph filius meus viuit: vadam & videbo illum antequàm moriar.

SECTIO PRIMA.

Non se poterat vltra cohibere Ioseph multis coram astantibus: vnde præcepit vt egrederentur cuncti foras, & nullus interesset alienus agnitioni mutuæ. Eleuauítque vocem cum fletu: quam audierunt Ægyptij, omnísque domus Pharaonis. Et dixit fratribus suis: Ego sum Ioseph: adhuc pater meus viuit? Non poterant respondere fratres nimio terrore perterriti. Ad quos ille clementer: Accedite, inquit, ad me. Et cùm accessissent propè, Ego sum, ait, Ioseph, frater vester, quem vẽdidistis in Ægyptum. Nolite pauere, neque vobis durum esse videatur quòd vendidistis me in his regionibus: pro salute enim vestra misit me Deus ante vos in Ægyptum. Biennium est enim quod cœpit fames esse in terra: & adhuc quinque anni restant, quibus nec arari poterit nec meti. Permisítque me Deus vt reseruemini super terram, & escas ad viuendum habere possitis. Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum: qui fecit me quasi patrem Pharaonis, & dominum vniuersæ domus eius; ac principem in omni terra Ægypti. Festinate, & ascendite ad patrem meum, & dicetis eis: Hæc mandat filius tuus Ioseph: Deus fecit me dominum vniuersæ terræ Ægypti: descende ad me, ne moreris, Et habitabis in terra Gessen: erísque iuxta me tu, & filij tui, & filij filiorum tuorum, oues tuæ, & armenta tua, & vniuersa quæ possides. Ibique te pascam (adhuc enim quinque anni residui sunt famis) ne & tu pereas, & domus tua, & omnia quæ possides. En oculi vestri, & oculi fratris mei Beniamin vident quòd os meum loquatur ad vos. Nunciate patri meo vniuersam gloriam meam, & cuncta quæ vidistis in Ægypto: festinate, & adducite eum ad me. Cúmque amplexatus cecidisset in collum Beniamin fratris sui, fleuit: illo quoque similiter flente super collum eius. Osculatúsque est Ioseph omnes fratres suos, & plorauit super singulos: post quæ ausi sunt loqui ad eum.

1. POST tot tantáque experimenta certum omninò, exploratúmque habebat Ioseph, quòd fratres iam antiqui parricidij debitam egissent pœnitentiam; cuius & vocem, sese accusantes & præsentem rerum aduersarum statum diuinæ vindictæ referentes, & oculorum lacrymis vbertim fluentibus, euidens admodum præbuissent signum. Certus etiam, quanto amore Beniaminum nunc prosequantur, qui olim eiusdem vterinum fratrem odio prosequuti bar- C

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

baris vendidissent: quo quidem testabantur veræ pœnitentiæ fructum, videlicet prioris vitæ in sceleribus exactæ in meliora sensa, factáque commutationem. Hanc verus Ioseph Redemptor noster Dominus IESVS à nobis exposcit, vt primò cognitis, dein confessione fletúque expiatis, quæ in ipsum admisimus, flagitiis, renouati demũ spiritu mentis nostræ, iusti purique viuamus. *Nõ regnet amplius peccatũ in corpore nostro mortali, vt obediamus concupiscentiis eius.* ad Rom 6. *neq; exhibeamus mẽbra nostra arma iniquitatis peccato,* sed

Emendatio prioris vitæ fructus pœnitentiæ.

ad Rom. 6.

Duo maximè iuuant ad conseruandam gratiam. *sed arma iustitiæ Deo.* ibid. Ad huiusmodi verò, quam pœnitentes adepti sumus, Dei gratiam, animæque salutem deinceps conseruandam duo nobis ex Apostoli sententia iuuare possunt: nimirum, *Vt exhibeamus* (inquit) *nos Deo tanquam ex mortuis viuentes.* ad Rom. 6. *Tantâ scilicet* (declarat S. Chrysost.) *alacritate, quantâ conuenit eos, qui ex mortuis viui effecti sunt.* *D.Chrys.*

2. Enimverò si te mortuum Deus ad vitam reuocaret, cùm viuus ex mortuo effectus rectè mortis amaritudinem, vitæque dulcedinem certo iam experimento expenderes; quanti obsecro vitam faceres, quanto studio eandem conseruares, quantum quæcunque tuæ obstarent, nocerentque saluti, refugeres? vitam ipsam multò dulciorem duceres; & mortem, quâ præcisa est, omni curâ contenderes euitare. Sic planè se quisque debet gerere, vbi post mortem peccati excessit in Dei gratiam, verámque animæ salutem assumpto pœnitentiæ medicamento recuperauit. Vtique fugiendum homini est quicquid antè fuerat occasio peccati, animæ periculum, mortis causa. Melius iam vitæ, negotiorúmque rationes subducendæ, inuigilandum diligentiùs, instantiùs laborandum, vti vitia declinentur, acceptáque diuino beneficio gratia & consetuetur illæsa, & in dies magis amplificetur. Alterum tuendæ gratiæ remedium illis subindè verbis Apostolus docet. *Non enim estis sub lege, sed sub gratia.* ibid. Videlicet post aduentum Dei ad homines ea, quam iusti viuunt, longè pretiosior & gloriosior vita est, atque ieicircò maiore curâ, potioréque studio tuenda & conseruanda, quàm quæ in lege Mosaica iustis erat. *Exhibete* (clamat Apostolus) *membra vestra arma iustitiæ Deo: non enim sub lege estis, sed sub gratia.* ibid. quasi dicat: Quoniam estis liberi libertatem filiorum Dei adepti, dilecti Deo, cohæredes Christi, eius diuinitatis participes, ad regnum vocati, denique amore, gratiáque Dei perfruentes: non verò vti prisci fideles sub lege estis; nimirum serui, timoréque oppressi: & quidem vitam sui seruitute abiectam, ignobilem tristémque nemo æstimet, nemo nimis diligat, aut dolenter amittat: imò & ipsa morte acerbior solet esse seruitus. Contra verò quò lætior vita, eò carior: idéque pluris vitam æstimat, qui feliciùs viuit, sibi prorogari ad annos vsque Mathusalé diues quisque, felixque princeps vitâ cupiat.

Fugienda omnis occasio peccati.

ad Rom. 6.

Vita gratiæ à Christiano conseruanda omni studio.

3. Hic planè status est iustorum in lege gratiæ: abundant meritis; principum gloriâ, nominéque decorantur; ac cœlestibus immixti spiritibus cum Deo, Dei carnem ac diuinitatem epulantur. O vitam incomparabili pretio felicissimam! ô vitam omni conatu ab ipsis periculis, & ab omnibus, quibus oppugnari pententatíque possit, nocumétis defendendam! ô vitam omnibus curis, studiis, votis, armísque (vbi opus erit) conseruandam! ô vitam diuitiis opulentam, miris affluentem deliciis, diuinis gloriosam honoribus, quam in lege gratiæ iusti homines viuunt, Christi potiùs meritis, quàm nostris operibus comparatam! Conserua igitur ô bone I E S V, quod operatus es in nobis. Hunc melioris vitæ statum in Niniuitis, veræ scilicet pœnitentiæ fructum Deus respiciens prónunciatam de subuersione sententiam in admirabilem indulgentiam & misericordiam commutauit. *Et vidit Deus opera eorum, quia conuersi sunt de via sua mala, & misertus est.* Ioan. 3. Hæc scilicet est perfecta pœnitentia, si non modò habeat delictorum expiationem, sed simul etiam vitæ, spiritúsque renouationem: quod Clem. Alex. his verbis docet: *Est sufficiens homini purgatio, perfecta, firmáque & stabilis pœnitentia; si cùm de prateritis nos damnauerimus actionibus, anteriùs procedamus, postea intelligentes, & mentem immensam sustollentes, tam ab iis, quæ per sensum delectant, quàm à prioribus delictis.* 4. Strom. Hæc est illa perfecta pœnitentia, quam Deus noster à vobis exposcit, & cuius in fratribus Ioseph clarissima signa intuetur.

Felix fidelium status in Dei gratia.

Pœnitentis emendatio vitæ Deo gratissima.

Ioan. 3.

Cle. Alex.

4. *Non se poterat vltra cohibere Ioseph.*] Irati personam iudicis hucúsque prudenter admodum, Deóque sic disponente prætulit Ioseph: at nunc tandem perspectâ fratrum pœnitentiâ, eorumque amore tam erga patrem, quàm erga Beniamin fratrem tametsi omnibus in conuiuio prælatum; vlteriùs personam illam, quam diximus, præferre non potuit: nam vel inuito corá omnibus erumpebant lacrymæ; atque ieicircò, ne hunc affectus teneritudinem aduerterent Ægyptij, contentâ voce indixit: Foràs cuncti egrediantur. Sed hoc ipsum præstat audire ex Philone, qui sic eleganter scribit. *Variis iam, & certis persuasus argumentis, atque experimentis à se prudenter factis Ioseph paternam familiam intestinis dissidiis, & domesticâ seditione nequaquam impugnari, conuersus ad reconciliationem; nec diutiùs diuturnam illam dissimulationem; & sui occultationem sustinere valens, succubuit denique amori, quo ardebat fraterno.* lib. de Ioseph. Magna vis amoris: quippe quem celari, aut saltem dissimulari diu fas non sit. *Tunc se vltrà* (inquit S. Gregor.) *cohibere non valens pietas clausa prorupit ad medium; & excussit caritatis lacrymas de vultu seueritatis.* homil. 21. sup. Ezech. Latuit illa quidem pietas, quandiu sibi iustitia locum exigebat; vt qui peccauerant & aliquali pœnâ corriperentur, & commissi facinoris pœnitentiam agerent, & perfectam prioris vitæ exhiberent emendationem. *Detersa est igitur* (adiungit) *ira, quæ apparebat, & non erat ostensa misericordia, quæ erat & non apparebat. Sic vir sanctus facinus fratrum & dimisit & vindicauit; sic in rigore clementiam tenuit, vt delinquentibus fratribus nec sine vltione pius existeret, nec sine pietate districtus.* ibid. Egregia sanè doctrina prælatis inculcanda, vt subditis lenem modò rigorem, dein rigidam nouerint exhibere lenitatem. *Ecce hoc est* (concludit) *magisterium disciplinæ, vt culpis & discretè nouerit parcere, & piè resecare. Qui autem discretionis spiritum non habent, aut sic dimittunt peccata, vt non corrigant; aut sic quasi corrigendo feriunt, vt non dimittant.* S. Greg. ibid.

Philo.

Amor diu celari non potest.

D.Greg.

D.Greg. In prælato sit lenis rigor, & rigida lenitas.

5. *Nullus interesset alienus.*] Quia se manifestando fratrum necessariò detecturus esset parricidium, expulit inde famulos, totámque Ægyptiæ gentis familiam. *Ne fratribus* (inquit Philo) *propter veterem iniuriam obueniret aliquod dedecus, noluit agnitioni primæ interesse quemquam Ægyptium; sed semoto vniuerso famulitio repentè profusis tanquam è fonte lacrymis, dextrâ vt propiùs accederent, innuit: ne vel fortuitò verba eius exaudire posset quisquam alius.* Sunt alto silentio tegenda proximorum errata: nec facilè à prælato euulganda, quæ subditorum delicta vel emendari, vel etiam puniri sine promulgatione possunt. *Lingua quidem maledica* (vti animaduertit S. Hieron.) *sanctos solita est carpere in solatium delinquendi.* de vit. Paulæ. At modesta Christianáque lingua nec ipsos delinquentium defectus nouit subnotare, multóque minùs euulgare: quippe quos errare nunc videt, posse deinde per pœnitentiam errata diluere, vitámque innocentium æmulari & nouit & experitur, quotidie: vt in Dauide, in Petro, Paulóque, multisque in aliis sanctorum hominum clarissimis visum est.

Philo.

Tegenda proximorum errata.

S.Hier.

Christiana lingua defectus alienos nec notat, nec euulgat.

Cæterùm

Cæterùm ea mundi malignitas semper fuit, vt quos vnquam sciuit improbos, nunquam non sui similes esse iudicet. Miser quidem, (si mundi spectetur iudicium) qui vel semel deliquit etiamsi veram induat sanctitatem, idem nihilominùs, qui antea flagitiosus esse existimatur.

Ex peccatore interdum fit sanctus.

6. Diuino spiritu correptus vestem exuerat Saul, atque inter Prophetarum choros diuinitùs pariter cum illis prophetabat: at ibi tamen maledicorum nec iudicia, nec linguas effugit irridentium: *Quænam res accidit filio Cis? Num & Saul inter Prophetas?* 1.Reg.10. Prostrata mulier ad pedes Domini, qualis nunquam alia visa est, pœnitentiam agebat: at ibi tamen ex anteacta vita illam iudicans maleuolus homo peccatricem vocat; *quæ & qualis mulier? quia peccatrix est.* Luc.7. ô prauum! ô distortum iudicium! ô errantem! ô mendacem! ô vanam prorsus linguam! Peccatrix fuerat mulier; nunc verò pia, nunc pœnitens, nunc puritate par virginibus, (si spectes animam) par Angelis caritate. Meritò igitur queritur Dominus, quòd in Hebræo populo flagitia nec præsenti medicamine curentur: sed nec etiam debito velamine tegerentur: *Plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, nec fota oleo.* Isai. 1. Scilicet ante omnia obuelari oportet vulnus, occultari delictum, ne pateat oculis, ne in vulgus erumpat, ne publicam infamiam contrahat: sed prudentia caritatísque tecto facinori secretóque præsens adhibeatur medicina. Profectò magna illa sanctæ animæ laus, quam cœlestis sponsus percelebrat: *Labia tua sicut vitta coccinea.* Cant. 4. Vtique innuit funiculum illum coccineum, quem Rahab Hierichuntina in fenestra domus suæ appendit, cùm exploratores à Iosue missos abscondit & liberauit, Iosue 2. Iustus igitur id maximè curat, vt proximos regat, liberétque: & quemadmodum fenestram suæ domus mulier illa occlusit, vti exploratores absconderet; aperuítque subinde vt eosdem eriperet è periculo, saluósque dimitteret: ita se habet os iusti; tacet quidem vt alio silentio tegat proximorum defectus; loquitur verò vt eosdem excuset, diluátque & ab omni calumnia liberet.

1.Reg.10. Sinistrū iudicium de vita & moribus aliorum. Luc.7.
Isai. 1. Occultanda & curanda vitia proximi.
Cant. 4.
Iosue 2. Iustus aliena vitia tegit, & excusat.

7. Voluit Dominus in cœna proditionis Iudam arguere, vt suæ saluti miser consuleret, & hoc ipsum tamen verborum symbolis ita contexit, vt solus suum intelligeret ille, cuius admonebatur, flagitium: *Quod facis, fac citiùs.* adiungitque Euangelista: *Hoc autem nemo sciuit discumbentium ad quid dixerit ei.* Ioann. 13. Illud etiam admirationi est, quod nullus è sanctis Apostolis malè quid fuerit de proditore illo suspicatus. Enimverò (vt S.Thom. animaduertit) *consuetudo est boni animi & innocentis, vt etiam alios ab iniquitate procul esse credat, à qua se nouerit esse immunem.* ibid. De Ioanne poterit esse quæstio, an scilicet ille nouerit, ad quid Dominus dixerit Iudæ: *Fac citiùs.* hoc ipsum & quærit & diluit ita Theophylact. *An ergo & Ioannes non nouit? neque iste. Nequaquam enim expectasset vt Iudas in tantam prorumperet impietatem. Sancta enim illa anima procul à tali impietate, neque de alio facilè tale quidpiam suspicata fuit.* Dicere quis etiam posset Ioannem, ne dignosceret proditorem, cui soli dixerat Dominus: *Cui panem intinctum dedero ille est.* Ioan. 13. à Domino statim, vti recumbebat in sinu illius fuisse diuinitùs absorptum, & à sensibus alienatum. Planè cœcus est vir iustus, mutúsque ad proximorum vitia, ne oculis videat, ne linguâ euulget. Mirum sanè in Moyse Exod. 32. habes exemplum,

Peccatum Iudæ discipulis occultatum.
Ioann. 13. Malè non iudicandum de proximis. S.Thom.
Theoph. S.Ioannes nec de Iuda malum quid suspicatus.
Ioan. 13.
Iustus ad aliorū vitia cœcus & mutus. Exod. 32.

Ben.Fernand.in Genes.tom.3

vt alienis vitiis mutum & elinguem te præbeas. Descendebat è monte vir sanctissimus vnà cum famulo Iosue; clamorem iste audierat in castris: ille diuino oraculo acceperat populum idolis sacrificare: nec tamen famulo rem, vt erat, aperuit. Noluit (inquies) malus esse nuncius Moyses: benè id quidem Sed illud fortè aptius dictum: Noluit Moyses aliena flagitia euulgare. At patebunt statim Iosue, vbi ad castra ventum erit; videat ipse suis oculis; à me non audiat, de me illa non nouerit, inquit vir iustus. Et ne tantulo quidem spatio breuis morulæ velim, vti iam de me sciat alius, quæ paulò pòst ipsemet suis oculis vsurpabit: nolimque alienæ famæ etiam breui aliquo tempore dispendium à me fieri. Et cùm Apostolis paulò post esset manifestāda Iudæ proditio, illum tamen bonâ suâ famæ æstimatione noluit Dominus fraudare, vt nos doceat aliena occultando vitia, proximorum famæ, ne vel tantulum lædatur, consulere. Ioseph itaque cùm venditionem commemorare vellet, idque submissè: *Ideò fecit* (inquit Lyra) *fratres propè accedere, ne Ægyptij audirent proditionem, quam fecerant: & sic eos despicerent.*

Aliena famæ tectis vitiis consulendum.
Lyra.

8. *Ego sum Ioseph frater vester, quem vendidistis*] Prudenter Ægyptios amouerat, quia venditum se à fratribus erat dicturus, non quidem vt illis exprobraret flagitium, sed verum sui testimonium adduceret. *Non erat* (inquit Rupertus) *alienis communicanda domestici notitia sceleris, neque sub eorum præsentia pius frater edicere voluit rem tantæ confusionis, quam ferre non potuerunt fratres remotis etiam cunctis arbitris.* Profectò si adessent Ægyptij, vulgato illo tam immani parricidio, incredibili pudore perculsi Hebræi mallent potiùs mori, dehiscentéque telluris absorberi voragine, quàm inaudito illo notari scelere mortalium aspectibus exhiberi. Consuluit igitur Ioseph & honori fratrū & saluti. At voce quidem illa: *Ego sum Ioseph:* (vt bene idem animaduertit Rupert.) *quasi grandi pauoris fulmine excusso fratres attonitos & quasi amētes reddidit.* Enim verò ad verba Ioseph velut fulminati, ab omníque sensu alieni prociderunt. Quî enim tale futurum expectarent prodigium, vt quem barbaris in seruum vendiderant, principem aliquando suis oculis ac dominantem cōtuerentur? Benè hîc S.Chrysost. *Vehementer* (inquit) *obstupesco, & potissimum admiror quomodo illi potuerint stare, vel os aperire posteà; quomodo non auolarit ab eis anima; quomodo non obstupuerit tota eorum mens.* homil. 64. stupidos reddidit tam insperatæ nouæque rei euentus: mutos elinguésque timor. Nam ex doctrina Aristot. probl. 6. & 7. *In timentibus fit motus interioris caloris, & spirituum à corde ad inferiora; ideóque timor aduersatur formationi vocis, quæ fit per emissionem spirituum ad superiora per os. Et hinc fit, vt tacentes faciat timor, & corpore membrísque trementes reddat. Metuentibus siquidem corpus refrigeratur, calórque ima petit, qui spiritum mouet. Quò igitur calor se contulerit, ibidem spiritum excitabit. Quapropter venter eorum, qui metuunt, obcrepare solitus est.*

Proximorū honori & saluti consulendum.
Rupert.
Rupert.
S.Chrysost.
Arist. Insperatus rei euentus stupidum mutúmque reddit. Timor mutum reddit.

9. *Pro salute vestra misit me Deus.*] Vt fratres præ nimio timore consternatos ab omni formidine ac solicitudine liberaret, omni ratione contendit eorundem delictū extenuare, monens eos cogitare non quid ipsi quantúmve peccarint, sed quantum ex illo malo bonum, sic Deo disponente, fuerit consequutū: videlicet vt ipse Ioseph maximā in Ægypto potentiā, & per gētes gloriam esset adeptus; atque iidē cum tota patris sui Iacobi familia

Excusanda proximorum errata. totáque Ægyptus, & finitimæ gentes per ipsius sapientiam & prouidentiam à miserrimo famis interitu seruarentur. *Consolatur eos* (inquit S. Chrysost.) *dicens se non ipsis adscribere causam sui ingressus in Ægyptum; sed Deum hoc fecisse vt ipse in hanc veniret gloriam. Illa* (dicit) *seruitus hunc principatum mihi conciliauit, illa venditio in hanc me gloriam euexit, illa afflictio huius mihi honoris occasio fuit, illa inuidia hanc mihi claritudinem peperit.* homil.64. Tantum abest ab studio sumendæ vindictæ de tam impiis inhumanísque fratribus, vt etiam illis quodammodo gratiam habeat pro immani illo flagitio, quod tantæ sibi extiterit felicitatis occasio. Quapropter (colligit) non tam est vestra iniquitas damnanda, quam Dei sapientia & prouidentia nostris commodis inuigilans ab omnibus prædicanda. Profectò si admirandus extitit Ioseph in tuenda contra adulteram castitate, non minùs in benignitate impiis fratribus largienda nunc existit. Hinc optimè S. August. *Mirati estis castitatem Ioseph, aspicite nunc benignitatem. Ille pro odio reddit caritatem: & cùm videret fratres suos, imò inimicos ex fratribus, cúmque ab eis agnosci vellet, dilectionis affectum pro dolore testatus est ad eos. Osculabatur singulos, & per singulos flebat, & irriguus fletibus pauentium colla perfudit; odium fratrum caritatis lacrymis abluebat.* serm.83. de tempore.

S.Chrys.

Non vltio sumenda de inimicis.

Vir iustus erga inimicum humanus & gratus.

S.August. *Admiranda hominis caritas erga inimicos.*

S.Chrys. *Patienter ferendæ, ac remittendæ iniuriæ.*

10. Bene S. Chrysost. ex hoc caritatis exemplo colligit: *Hæc imitemur, & ita solemur eos, qui nos afflixere, non imputantes eis quæ in nos admiserint, & omnia magna ferentes beneuolentia; sicut iste admirandus Ioseph.* homil.64. in Genes. Meritò admirandus dicitur Ioseph, qui admirandæ, ac supra hominis naturam subuectæ caritatis erga inimicos admirabile mundo reliquit exemplum, quod posteritas omnis admirari quidem solet, imitari difficilè potest. Et quidem illud magis auget admirationem, quod S. Ambros. adnotauit. *Mirè* (inquiens) *admirandus Ioseph, qui hoc fecit ante Euangelium, vt læsus parceret, appetitus ignosceret, venditus non referret iniuriam; sed gratiam pro contumelia solueret: quod post Euangelium omnes didicimus, & seruare non possumus.* lib. de Ioseph. cap.1. Illustrior quidem virtus apparet, quam simile non præiuit exemplum: minúsque proinde in nobis, qui Christi Domini exempla nouimus, huiusmodi caritas laudari; eandem verò si non præstemus, nostra inhumanitas & impietas vitio duci & puniri acriùs debet. Et (ne passionem Domini omnium sanè virtutum, caritatis maximè patientiæque theatrum, ingrediamur) quænam oratio explicet, quæ mentis ratio comprehendat, imò attingat quidem illius magnitudinem patientiæ atque mansuetudinis, quam mitissimus & patientissimus IESVS Dei Virginisque filius exercuit cum Iuda proditore mortalium omnium scelestissimo?

D.Ambr.

Admiranda Christi patientia de Iuda.

11. Atque in primis illud summâ dignum admiratione quod inter Apostolos & Iudam quoque delegerit, quem infallibili scientiâ nouerat fore proditorem. Cum Iuda Dominus versabatur, perhumaniter loquebatur; in via comitem, in domo socium, in mensa conuiuam per tres integros annos habuit, quem intus & in cute malum, perfidum, hostémque agnouerat capitalem; & à quo se proditum iri Iudæis ad necem, crucémque sciebat. Quid quæso Domine IESV hoc est, vt mortalium scelestissimum sanctissimo tuorum Apostolorum collegio aggregare, tuísque sanguinis traditorem indiuiduâ tecum vitæ ratione tibi associare velis? Erit fortasse, qui in hac tua electione de tuo iudicio detrahat, quòd aut prauè aut inscienter eligas, quem vel indignum scias, vel nescias futurum proditorem? At clementissimus Dominus cùm in hoc, tum in omnibus ferè vitæ suæ, passionisque operibus illud vnum sibi habuit propositum, vt nihil omitteret, in quo *diuitias caritatis & bonitatis suæ,* (vti loquitur Apostolus ad Rom.2.) *ostenderet,* etiamsi apud stultos homines aliquod sui iudicij dispendium subiret. Amorem suum etiam hosti, beneficium suum etiam indigno sciens prudénsque præstitit; vt errasse in iudicio, quàm in amore defecisse ab hominibus videri maller. Sed hoc ipsum præstat audire ex S. Ambros. ad hunc locum Luc.6. *Quanta moralitas Domini, qui periclitari magis apud nos iudicium suum, quàm affectum maluit.* Gratius quidem est Domino IESV, quòd ipsius amorem, quàm vel ipsam sapientiam pluris æstimemus, potiùs veneremur amantem, quàm sapientem. Porior illi ex amore, quàm ex sapientia mortalium sermonibus laus exhibetur. Simul etiam virtutum omnium magister amorem erga inimicos, & patientiam suo exemplo docuit. *Susceperat enim* (adiungit) *hominis fragilitatem, & ideò nec has partes recusauit infirmitatis humanæ. Voluit deseri, voluit prodi, voluit ab Apostolo suo tradi, vt tu à socio desertus, à socio proditus, moderatè feras tuum errasse iudicium, periisse beneficium.* Hæc S. Ambros. Nostra scilicet, quæ ingratis conferimus, malè frustraque collata omninò periisse beneficia, nostráque prorsus aberrasse iudicia putamus, cùm & infidis credimus, & subdolâ vtimur maleuolorum amicitiâ.

Iudã Christus habuit comitẽ sciẽs proditorem.

ad Rom.2. *Amorẽ suũ quam iudiciũ maluit nobis commẽdare Dominus IESVS.* D.Ambr.

D.Ambr. *In Iuda docuit nos Dominus patientiã erga ingratos.*

12. Cæterùm Christianæ virtutis summa est, *diligere inimicos, benefacere iis, qui oderunt nos.* Matth.5. Hanc inter cæteras omnes Christianæ disciplinæ virtutes pulcherrimam & gloriosissimam erga inimicos caritatem eleganter ita depinxit Spiritus sanctus: *Quàm pulchra es, & decora, carissima in deliciis! statura tua assimilata est palmæ, & vbera tua botris.* Cant.7. Theodoret. legit: *Quàm decora, & quàm iucunda es caritas in deliciis tuis!* Explicat verò hanc pulchritudinem, has delicias caritatis in hunc modum: *Cùm enim excelsa sis adeò, vt cæli fastigium attingas, attamen submittis te infirmis, quibus vbera prabes doctrinæ tuæ. Palma enim fructus deorsum pendentes habet.* Egregium sanè caritatis symbolum: Palma in sublime assurgens, deorsum tamen dactylis pendentibus onusta; vt quæ Deum intimè complectitur, ad vtilitatem tamen proximorum sese dimittat: tantáque firmitate constans & patiens in ferendo est, vt sicut palma nulli cedit oneri, quin sursum feratur; ita caritas, *omnia teste Apostolo sustinens.* 1.Cor.13. nullis aut iniuriis premi, aut frangi odiis, aut molestiis prægrauari, aliísque etiam inimicorum oneribus succumbere consueuerit: quin verò etiam iis, à quibus læditur, suos botros inclinat; eos pascit à quibus premitur; ingratos alit, dulcésque fructus iis porrigit, à quibus & odio pungitur, & odio cæditur. Porrò autem & de sponsa ipsa locum intelligi certum omninò est, quam sic dilectam cœlestis habet sponsus, vt vel ipsum suum amorem caritatémque appellet: quod quidem apprimè conuenit Ecclesiæ, quam Dei filius vsque adeò dilexit, vt eam sanguine suo lauerit, morte redemerit, meritis suis reddiderit gloriosam.

Matth.5.

Gloriosa erga inimicos caritas. Cant.7. Theodor.

Palma caritatis symbolum.

1.Cor.13.

Immensa Christi caritas erga Ecclesiam.

13. Sed

13. Sed verò etiam Virginem Dei matrem ab Spiritu sancto ita compellari, nemo est qui dubitet. Palmam ipsa se vocat; vt ab Ecclesia illud accommodatur eidem Virgini: *Quasi palma exaltata sum in Cades.* Eccl.24. in Cades, in sanctitate. Cuius nimirum sanctitas supra omne, quod sub Deo est, euecta palmam erigit, victoriam præfert, imò ipsamet palma victoriáque meritò nuncupatur. Palma quidem extitit in ipso statim immaculatæ suæ conceptionis momento, cùm sola inter filios Adam virili semine conceptos purissima, & absque originali reatu vitam hausit felicissimam. Palma tunc fuit, quam victrix de peccato, ac de serpente nostra euexit natura. Palma fuit, quoad vixit constantiæ, patientiæque exemplis gloriosa. Sed tunc maximè, cùm *stabat iuxta crucem IESV mater eius.* Ioann. 19. non fracta doloribus, non consternata eiulatibus, non impatientiæ oneribus prægrauata, sed animo corporéque erecta, cruci pariter cum filio mente confixa. Veruntamen in cœlum assumpta cum filio suo simul imperans palma est supra omnem creaturam euecta victores inde suis apud filium precibus efficit quoscunque suum in patrocinium recepit. At quid tandem de botris palmæ? Vtique beata Virginis vbera, quæ lactauerunt Christum Dominum, vt canit Ecclesia, botri sunt. Maternam subinde pietatem omnibus præstat Virgo beatissima, qui ad illam confugiunt, illius nomen inuocant, opémque implorant. Nec enim illius maiestas, vicináque Deo sublimitas eiusdem apud nos descensum, nostratúmque ærumnarum compassionem impedit. Palma in sublime assurgit, sed botros in humum inclinat: & quæ regnat in cœlo, matrem se miseris in solo habitantibus profitetur.

Eccl.24. *B. Maria palma est & victoria.*

Astruitur cōceptio immaculata Mariæ.

Ioan.19. *Mira B. Mariæ constantia & patientia iuxta crucem filij.*

B. Maria regina cœli, & mater hominum.

14. *Non vestro consilio, sed voluntate Dei huc missus sum.*] Non cessat piissimus Ioseph timore, doloréque ac pudore turbatos solari fratres, identidem illorum facinus extenuando; quòd scilicet Dei voluntati omnia in bonum mortalium sapienter suauitérque disponenti potiùs, quàm prauis illorum cogitationibus, & conatibus illa non venditio, sed præmissio in Ægyptum fratris pro communi omnium salute sit adscribenda. Diuinæ quidem prouidentiæ consilio res humanas disponi, gerísque per occultas quasdam, nobísque ignotas, sed tamen ad finem præscriptum rectò tendentes rationes probè intelligens Ioseph sic effatur cum fratribus, vti postea Boëtius lib. 4. de consolatione philosophari videtur: *Sola* (inquiens) *est diuina vis, cui mala quoque bona sunt, cùm eis competenter vtendo alicuius boni elicit effectum. Ordo enim quidam cuncta complectitur: vt quod ab assignata ordinis ratione discesserit, hoc idem licet in alium, tamen in ordinem relabatur: ne quid in regno prouidentiæ liceat temeritati.* Hanc ipsam quoque Philosophiam scitè admodum intelligens Dauid, cùm à Semei maledictis impeteretur, iratum Abisai, & conuiciatoris iugulo minitantem compescuit. *Dimittite eum, vt maledicat iuxta præceptum Domini.* & paulo antè: *Dominus præcepit ei, vt malediceret Dauid: & quis est, qui audeat dicere, quare sic fecerit.* 2. Reg. 16. *Et iste quidem* (explicat Theodoret.) *lorum Dei, & virga. Non video lorum, sed video eum, qui me flagro cædit. Meis iniquitatibus adscribo calamitates. Non tango virgam, ne eum irritem, qui percutit.* Sic Theodoret. ad prædictum locum.

Dei prouidentia malis ad bonū vtitur. Boët.

2.Reg.16. *Inimicus nobis virga & lorū Dei verberantis.* Theod.

15. Quare prudentissimus vir diuinam in se prouidentiam agnoscens, à qua etiam illa conuicia & maledicta permissiuè coniecta libens accipiebat, non irascendum contra instrumentum diuinæ iustitiæ, sed patienter sibi flagra æquissimi iudicis toleranda duxit. Simul etiam intellexit illam sibi maximè viam muniri ad pristinam deinde recuperandam felicitatem: adiungit enim: *Dimittite*, &c. *Si fortè respiciat Dominus afflictionem meam: & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac hodierna.* 2.Reg.16. Nimirum (vt optimè adnotauit S. Ambr.) *expetebat maledici sibi, quia maledicto illo diuinam exquirebat misericordiam.* lib.1.off.cap.48. Et hac tam admirabili patientiâ meruit proculdubiò, vt facilè proditoris exercitum profligaret, & in suum regni solium cum triumpho reduceretur. Colligit ergo ad patientiæ documentum idem Ambr. *Docuit iniuriarum, & periculorum tempora, tentationum certamina, examina probationum esse: & ideò non sine diuino ea irrogari solere iudicio. Exercetur bonus athleta conuiciis, exercetur laboribus & periculis, vt dignus sit, cui conferatur corona iustitiæ.* Apolog. 1. cap. 6. Admirandus certè vt multum in cæteris, ita in hac patientia maximè Dauid extitit. Benéque proinde idem Ambr. exclamat: *O altitudo prudentiæ! ô insigne patientiæ! ô deuoranda contumeliæ grande inuentum! Dominus* (inquit) *præcepit, vt maledicat. Non accusat Dominum quasi autorem iniuriæ, sed magis laudat quòd patiatur nos minora perpeti, vt maiorum peccatorum veniam adipiscamur.* ibid. Grandis quidem prudentia, vt æquanimiter aduersa tanquam de manu Domini accepta perferendo & commissa in Deum peccata expiemus, & noua insuper magnáque beneficia merito patientiæ consequamur.

Non irascendum contra inimicum, quia Dei flagellantis instrumentum.

2.Reg.16. S.Ambr. *Patientia certum & grande præmium.*

D Ambr. *Egregius magister patientiæ Dauid.*

D Ambr. *Minus patimur, quàm deliquimus.*

Duplex fructus patientiæ.

16. *Festinate & ascendite ad patrem meum.*] Posito iam timore, perfusis lætitiâ fratribus iubet Ioseph, vt festinatò redeant ad patrem omnium Iacob: renuncient seni quid agatur in Ægypto: quòd in ea filium habeat Ioseph saluum & incolumem, quem scilicet tot per annos mortuum defleuerat; & (quod maiorem pariet patri voluptatem) secundum ab ipso Rege, totius regni vnicum moderatorem: sciat septem adhuc restare sterilitatis, famísque annos: proinde quàm primùm veniat in Ægyptum cum tota familia, vbi à filio exceptus honorificè prædiis, frumento, cunctísque ad vitam alimentis abundabit: alioqui manens in Chanaan haud dubiè cum vniuersa familia peribit. Vestris (inquit) oculis meam gloriam & potentiam videtis, eiúsque testes locupletissimi depellite mœrorem patris, illius luctum & senectutem insperato gaudio perfundite. *Nunc properandum est vobis* (vt egregiè scribit Philo) *ad patrem, vt à vobis potiùs, quàm à fama accipiat lætum de me nuncium. Solet enim præcurrere. Tum fratres certatim collaudabant hominem, alio aliā virtutem depradicante: felicem euentum ad Deum autorem referentes, & pristinos casus ferentes æquo animo.* lib. de Ioseph. Planè tanta rerum nouitas, tam incredibilis & inexcogitata felicitas, támque insperatum & inexplicabile gaudium Ioseph, fratrúmque illius, cogitatione vix comprehendi, oratione autem explicari nequaquam potest. Arbitror etiam fratribus admirationi fuisse quot quantæque virtutes in vno illo Ioseph collucere videantur. *Mirabantur scilicet* (adiungit) *insignem eius modestiam ac patientiam, qui neque seruiens malè locutus est de fratribus, vt perfidis venditoribus; neque in carcerem trusus præ dolore nullum secretum effutiit; neque tam longo tempore inter vinctos degens, vt miseri solent, suum detexit infortunium tanquam ignarus* omnium

Philo.

Philo. *Constantia, modestia, pluresque alia virtutes admirādæ Ioseph.*

A *omnium suorum casuum: ac ne tum quidem cùm eunuchis, vel Regi interpretaretur insomnia, occasionem arripiens suam ingenuitatem aperuit: imò nec cum vicariam Regis potestatem accepit Ægypto vniuersæ præfectus, vt saltem obscuritatis aboleret opinionem docens se natum honesto genere.* Hæc Philo.

Iustus se suáque diuinæ prouidentiæ committit.

17. Profectò his maturè, vti oportet, consideratis omni videbitur admiratione dignus Ioseph, qui quod illustre habebat, alto silentio tegens, patienter verò, sanctéque infima & grauissima quæque tolerans diuinæ se, suáque prouidentiæ commisit. Præterea ne pater sibi, suæque familiæ à congressu & consuetudine Ægyptiorum timeret, pollicetur Ioseph se illis præbiturum ab Ægyptiis separatam prouinciam Gessen: siue Gosen; quæ quidem est in Inferiore Ægypto, terra multis fossis irrigua, prope Delta; & pecoribus pascendis apta: quare præ cæteris deligitur à Ioseph ad securam, felicémque gentis suæ habitationem. Iterum ergo festinent ire ad patrem (edicit), cúmque reducant, & certum de vita gloriáque filij, & conscium sterilitatis adhuc in septennium vsque duraturæ. *Nunciate* (inquit) *patri meo gloriam meam, & quia quinque anni residui sunt famis. Nimirum* (animaduertit subtiliter Rupertus) *vt sit ex me, vel gloria mea, quod inuitet: sit ex metuendo famis periculo, quod impellat; & sic festinet.* Amor scilicet erga filium, & timor famis seni vires, animúmque dabit ad itineris laborem alacriter capessendum. Sed quia nihilo minùs consternatos adhuc fratres, & pauidos præ stupore, timore ac verecundia loqui non ausos videbat; illis perfectæ reconciliationis testimonium porrigit, fraternum videlicet & amabile osculum: atque inter amplexus osculáque suis lacrymis præ amore, cordísque dulcedine stillantibus singulos perfudit. Qui propterea resumpto spiritu & fiduciâ, pauoréque omni discusso, certi iam de venia, loquendi animum resumpserunt. Quid verò tandem locuti, non scribitur. Haud dubiè multa & dulcia fraternæ caritatis, ac supplicis etiam pro patrato in fratrem flagitio humilitatis verba.

Mira caritas in patrē & fratres.

Rupert.

SECTIO II.

Auditúmque est, & celebri sermone vulgatum in aula regis: Venerunt fratres Ioseph: & gauisus est Pharao, atque omnis familia eius. Dixítque ad Ioseph vt imperaret fratribus suis, dicens: Onerantes iumenta, ite in terram Chanaan, Et tollite inde patrem vestrum & cognationem, & venite ad me: & ego dabo vobis omnia bona Aegypti, vt comedatis medullam terræ. Præcipe etiam vt tollant plaustra de terra Aegypti, ad subuectionem paruulorum suorum ac coniugum: & dicito: Tollite patrem vestrum, & properate quantociùs venientes. Nec dimittatis quidquam de supellectili vestra: quia omnes opes Aegypti vestræ erunt. Feceruntque filij Israël vt eis mandatum fuerat. Quibus dedit Ioseph plaustra, secundùm Pharaonis imperium: & cibaria in itinere. Singulis quoque proferri iussit binas stolas: Benjamin verò dedit trecentos argenteos cum quinque stolis optimis; Tantundem pecuniæ & vestium mittens patri suo, addens & asinos decem, qui subueherent ex omnibus diuitiis Aegypti; & totidem asinas, triticum in itinere panésque portantes. Dimisit ergo fratres suos, & proficiscentibus ait: Ne irascamini in via. Qui ascendentes ex Aegypto, venerunt in terram Chanaan ad patrem suum Iacob. Et nunciauerunt ei, dicentes: Ioseph filius tuus viuit: & ipse dominatur in omni terra Aegypti. Quo audito Iacob, quasi de graui somno euigilans, tamen non credebat eis. Illi econtra referebant omnem ordinem rei. Cúmque vidisset plaustra, & vniuersa quæ miserat, reuixit spiritus eius, Et ait: Sufficit mihi si adhuc Ioseph filius meus viuit: vadam & videbo illum antequam moriar.

B

1. VBi se Ioseph fratribus prodidit, atque omnes incredibili voluptatis gaudio sese inuicem amplexati fraternum sanguinem, & amorem pariter contestati sunt; fama illicò ad Regiam vsque peruulit aduenisse fratres Ioseph, eósque nobili Hebræorum genere natos: quod quidem & Regi, & aulicis magnam peperit lætitiæ voluptatem. Atque illud in primis hoc loco expendi potest, quòd in hac fama nihil omninò

C dictum auditúmque fuerit de venditione illa, quæ fuerat occasio veniendi in Ægyptum. Scitum quidem est, & celebri famâ vulgatum Ioseph à fratribus cognitum; sed quod illorum peccatum, eorundem silentio, tum maximè Ioseph prorsus est consepultum. *In tantum enim* (animaduertit optimè Philo) *perfidia, patratúmque scelus latuit, vt optimates Ægypti Præfecto gratularentur fratrum præsentiam, quasi tunc primùm venissent. Quibus hospitaliter exceptis rem indicarunt suo Regi propere, ita vt omnia plena essent gratulationibus & lætitiâ publicâ, non aliter, quam si felici prouentu frugum fames mutata esset in abundantiam.* Et quidem prudenter sanctéque in vulgus noluerunt Hebræi suum efferre parricidium: nec enim alteri, quàm

Aliorum errata & propria silentio tecta.

Philo.

D sacerdoti confessario humiliter sincerèque aperienda hominis est conscientia: non euulganda temere atque imprudenter sunt aliis nostra delicta, quæ aut illis malum præbent exemplum, & ad similia patranda vehementer impellunt: aut nos ipsos dedecorant atque infamant: cùm tamen vt nobis vita, sic aliis fama nostra prorsus ex Domini præcepto necessaria sit. Peccasti, quisquis es? ergo tuum hominibus cela peccatum, ne aliis scandalum, tibique infamiam efficias. Reuerere Dei oculos, quibus nihil absconditum est & obscurum: illum, *Qui* (inquit Apostolus) *illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.* 1. Cor. 4. *Quasi dicat Apostolus: Noli dicere; In tenebris sum, parietibus claudor; quis*

Soli confessario nostra sunt detegēda peccata.

Sit cuique cura bona fama.

E *me videt? Nam qui sigillatim finxit corda nostra, ipse fecit omnia. Etenim tenebræ apud eum non obscurabuntur,* ita S. Chrysost. homil. 11. in 1. ad Cor.

1. Cor 4. *Deo nihil absconditum.*

D. Chrys.

2. Verum quidem est, Deo nihil esse posse occultum, apud Deum tenebras non esse, quippe cùm sit ipsamet lux, & fons luminis: sed verum tamen est, quod ait peccator: *Tenebræ circumdant me.* Eccl. 23. *Nam si tenebræ* (occurrit idem Chrysost.) *non essent in mente, non eiecto Dei timore, securè & intrepidè ageret. Nam si non sit obtenebrata principatum tenens facultas animæ, non potest cum securitate,*

Peccator tenebris excæcatus peccatum aggreditur.

Eccl. 23.

D. Chrys.

tate ac licentia ingredi peccatum. Quis me videt? tute ipsũ non vides. Perbellè autem adiungit; vnde ista hæc mentis obtenebratio procedat. *Quomodo* (inquit) *latrones, & murorũ effossores quãdo volunt aliquid pretiosum rapere, lucernã extinctã hoc agunt: ita etiam in peccantibus facit corrupta ratio.* ibid. Vehemens nimium passio in mentem penetrans rationis lumen extinguit, dein per tenebras cæcam, & miseram animam expugnat, atque expoliat. Igitur timendus Dei oculus, quem nihil effugit. Hoc deinde perterritus metu ab ipso Deo suppliciter veniam exposce, illius vicario sacerdoti totam aperi, & nudam expone conscientiam, serua illam & absconde ab hominibus; nisi aut stultè velis tui contemptum & iniuriam hominum tibi consciscere: aut inuerecundè velis apud homines gloriari de iis quæ non iactari impudenter, sed memorari dolenter, & omni cum humilitate modestiaque ac pudore apud confessarium debeant propalari.

D. Chrys. *Extinguitur in peccantibus lumen rationis.*

Timendus Dei oculus, cui nuda sunt omnia.

Hominibus abscondita soli confessario tua vitia detege.

3. Porrò etiam laudabilis multum illa fuit ætas, in qua ne ipsi quidem Ægyptij homines sine Deo, sine fide tot per annos Ioseph agnoscentes quicquam aut nouerint de illius genere, aut in Ægyptum aduentus causa; & iccircò de flagitio illius fratrum ne tenuem quidem rumorem fuerint aucupati. At nostrâ ætate sicut multiplex alia corruptio, sic in proximorum indagandis omni studio, curiositatéque, vitiis peruersitas est immedicabilis. Benè idem Chrysost. *Cum aliis malis* (inquit) *nescio quo modo humanam naturam subiit morbus superuacaneæ indagationis, & importunæ curiositatis.* Pulchrè morbum appellat, tum quia hoc vno inter alia vulneratæ à diabolo nostræ naturæ malo infecti omnes contabescimus: tum vel maximè quia hæc indagatio, ac deinde promulgatio alienorum defectuum non nisi ex similium, aut verò etiam turpiorum vitiorum ægritudine, quâ miseri laboramus, proficiscitur. Vnusquisque alios ex seipso metitur: nec latro, nec libidinosus putat alios à suis immunes vitiis: iisque aliquod aut medicamentum, aut solatium excusationis, ex aliorum erratis, si hæc appareant, si hæc euulgentur, afferri arbitratur. At (heu nos tam stultos, quàm miseros!) nostris morbis non medicantur alieni: non illud in proximo lutum meo cœno vel aquam, vel manum admouet, quo abstergatur. Multa in hoc malum inuectus dixit S. Gregor. Nazianz. paucula delibabo: *Vbi sunt* (inquit) *qui res nostras tam benè, quam malè sese habentes studiosè ac diligenter obseruant non vt iudicent, sed vt improbent: nec vt nobis gratulentur, sed vt insultent; atque & bona calumnientur, & mala tragicis verbis exaggerent: atque ab alienis lapsibus excusationem vitiis suis quærant?* orat. 13.

S. Chrysost. *Insanabilis nostra ætatis morbus indagandi & euulgandi aliena vitia. Vitiosus aliena vitia rimatur, & euulgat.*

Alienũ vitiis nostra solamur & excusamus.

D. Gregor. Naz. *Malignum iudiciũ linguáque in bonis ac malis aliorum.*

4. Peruersa quidem hominum ingenia, maligni prorsùs animi, quorum pestilens virus per bona æquè ac mala proximorum famam corrumpendo perimendóque peruadit. Bona quidem vitiosus quisque eleuat, irridet, infamat: mala verò prodit, euulgat, turpiora, quàm sint, dicendo amplificat. Quorsum ita? Vt alienis sordibus suum vel excuset apud homines, vel suum sterquilinium consoletur. *Vbi sunt,* (adiungit) *qui suorum quidem mansueti & placidi iudices sunt, alienorum autem defectuum seueri censores?* ibid. Pulchrè dictum. Peruersus quidem nostri cuiusque amor propria vitia vel scire, videréque dissimulat: vel si tandem sciat videátque facilè absoluit, aut leuiter saltem condemnat: cùm tamen vti lynceos habet oculos ad scrutandum, & perspiciendum aliena vitia; sic etiam ad illa ipsa subnotandum & damnandum Rhadamanthi duritiem, rigorémque exercet. Quod quidem in Dauide comprobatum legimus: vt hisce verbis expendit Theodoret. *Missus est Nathan Propheta, accusatoris decoram induens personam, aliter enim in aliis cernimus peccatum, & aliter nostra mala aspicimus: Vnde non similiter nos & alios iudicamus. Nam in aliis quidem iustam ferimus sententiam: sæpè autem etiam aliã plagam inferimus: ipsi autem delinquentes aut mentis sensum amittimus, aut videntes peccatum, veniam damus.* quæst. in lib. Reg. 25. Quo in argumento egregiè ita prosequitur S. Gregor. Nazianz. *Vbi sunt, qui vibices nobis probro vertunt, cùm ipsi vulnera habeant? qui offendicula nostra exaggerant, cùm turpiter ipsi prolabantur? qui maculis nostris gaudent, cùm ipsi in cœno voluentur? qui festucas nobis obiiciunt, quæ nec insidentes magnum dolorem efficiunt, & facilè depelli atque efflari ab oculis possunt, cùm interim ipsi trabium mole oppressi caligent?* ibid. Hæc vna est de pessimis nostra hac ætate labes, ægritudo, pestis: à qua tamen Ægyptij, vt vidimus, valde se alienos purósque demonstrarunt.

S. Gregor. Nazianz. *Ad nostra vitia cæci vel blandi iudices.*

Ad aliorum vitia lynces & Rhadamanthi.

Theod. *Praui ad nostra & aliena vitia iudices.*

D. Greg. Naz. *Grauioribus repleti vitiis aliena minora infamant.*

5. *Gauisus est Pharao.*] Facilè creditu est Regem Pharaonem vehementer gauisum esse, quòd videret Iosephum, quem valde amabat, propalatâ in vulgus illius nobilitate illustriorem haberi, ob quam etiam ab Ægyptiis deinde pluris fieret, & plus amaretur. Audiens enim fratres Ioseph esse de genere Hebræorum, quod sine dubio clarum & perillustre inter gentes habebatur, eosdémque non modò ingenuos, & illustri genere natos, sed etiam multis cùm animi, tum corporis virtutibus insignes; gaudebat deletam esse ignobilitatis notam, quâ Ioseph laborabat apud Ægyptios, qui hominem de seruo, vinctóque in carcere factum tandem regni principem aut fortè indignari, aut certè corridere poterant in magnum Regis, regiíque decreti contemptum. Profectò Regum prudentiæ, imò & potentiæ multum adiicit, quòd viros genere claros, & virtutibus conspicuos ad regni dignitates euehant, atque iisdem dominentur. Sic Deus homo Christus IESVS, cum iam à Patre acceptâ potestate in cœlo & in terra, Matth. 28. potiretur, regiam Apostolo Ioanni suam ostentans maiestatem, sedit in throno, quem seniores aureis coronis redimiti, candentibúsque amicti vestibus, vtique in signum caritatis & innocentiæ, ob quas supremam illam promeruerant dignitatem, circumcingebant. Apocal. 4. Mira quidem cœlestis huius Regis sapientia, quòd ministros habeat admirabili illa sanctitate præcellentes. Admiranda etiam illius potentia, regalísque maiestas, quòd reges habeat seruos; scriptum scilicet in fœmore illud suæ gloriæ gestans insigne: *Rex Regum, & Dominus dominantium.* Apoc. 9. *Eo modo* (inquit Lyra) *dicitur Rex Regum, quo rosa dicitur flos florum.* Seu quia quos in seruos admittit, regali donat honore: seu quia tum gloriosum est Deo famulari, vt iure optimo qui Deo seruit, regnare dicatur.

Subditorum nobilitas Regem nobilitat.

Matth. 28.

Apoc. 4. *Gloriosum Christi regnum ex sanctis & Regibus.*

Apoc. 9. Lyra. *Christus Rex Regũ. Christus seruos facit Reges.*

6. Hoc ipsum probè intelligens Dauid aiebat: *Elegi abiectus esse in domo Dei mei magis, quàm habitare in tabernaculis peccatorum.* Psal. 83. Benè hîc exclamat S. August. *Bona vox, gaudenda vox, eligenda vox! Elegi abiectus esse in domo Dei mei magis, quàm habitare in tabernaculis peccatorum.* Tanta scilicet est dignitas cœlestis Regis; vel ipsa quoque domus, quam inhabitat, tam gloriosa; vt malim (inquit) sedere ibi ad ianuam cum extremis seruorum, quàm habitare in palatiis principum.

Psal. 83. S. August.

Rectè

Rectè autem tabernacula siue tentoria, quæ fixa stabiliáque non sunt, sed & fundamento carent, & facilè de loco in locum transmutantur, vocat quæ in mundo appellamus & admiramur, principum Regúmque palatia; in quibus habitant, versantur, negotiantur; ad quæ ventitant peccatores: quia nusquam alibi, atque in aulis & palatiis Regum abundat tam peccantium numerus, quàm multiplex species peccatorum; atque omnes illecebræ, irritamentáque vitiorum: sequitur: *Atque omnis familia eius.* Regnat in aulis principum, in palatiis Regum maximè inuidia. Quare sicut mirum haud est, quòd Pharao de gloria Ioseph fuerit gauisus; non enim maior inuidet minori; nec liuor ima sed summa petit: sic omnem planè admirationem excedit, quòd aulici gauisi quoque fuerint; quibus videlicet ingenitum, alienæ felicitati inuidere. Quod quidem cedit in egregiam Ægyptiorum laudem, qui ab hoc vitio, quo nullum in principum aulis, Regúmque palatiis & frequentius, & perniciosius, tam se alienos ostendebant. Profitebantur Hebræi fidem veri Numinis, à quà longè abhorrebant Ægyptij; & in aulis tamen suorum Regum illi pessimis cooperti vitiis à regio Propheta in hunc modum subnotantur: *Saluum me fac Domine, quoniam defecit sanctus, quoniam diminutæ sunt veritates à filiis hominum. Vana locuti sunt vnusquisque ad proximum suum, labia dolosa; in corde & corde locuti sunt.* Psal. 11. Non est (inquit) cui fidendum, & securè credendum. Vix inuenitur aliquis verè pius & misericors, & verax: infidi omnes, & inclementes; hostes inuicem, mutui proditores.

Regum palatia tabernacula peccatorum.
Abundant palatia numero peccãtium.
Inuidia regnat in palatiis.
Psal. 11.
In palatiis infidi omnes, inuicem proditores.

7. Quæ quidem omnia mala vtique ab inuidia suboriuntur. Hac enim perciti non ex alieno tantùm indignamur bono, sed illud etiam fraudibus, mendaciísque impedimus: & malum omne, quoad possumus, proximo inferre contendimus. Pulchrè Terentianus ille Thraso, cùm singularem erga se Regis beneuolentiam & gratiam gloriabundus iactasset, mox aulicorum perstringens animos adiungit: *Inuidere omnes mihi: mordere clanculùm.* in Eunuch. Quòd si etiam Pharaonis familia isto non carebat vitio, permagnum certè argumentum ac testimonium præstantissimæ virtutis & suauitatis morum, & modestiæ, dexteritatísque in administrando imperio Ioseph fuit illud verum & sincerum gaudium Ægyptiorum. Tanta scilicet in Ioseph fuit virtus, vt omnium aulicorum superaret inuidiam; ab omnibus amaretur; omnium sibi animos ita deuinctos haberet, vt nec de conditione illius seruili fastidium, nec de vulgata demum eiusdem nobilitate gloriáque inuidiam, odiúmque conciperent. Magnæ profectò virtutis est & felicitatis, vt cùm omnes honore ac potentiâ superes, omnibus tamen iucundus sis; ab omnibus & lauderis & ameris. Ita verò suam vitam, moréšque (vt credere par est) instituit Ioseph, eámque & prudentiam & humanitatem in regendo demonstrauit Ægyptiis cuiuscunque conditionis essent, benè volendo, benéque, quoad posset, faciendo & fauendo; vt omnibus esset gratissimus; atque ideircò de illius gaudio gauderent omnes, felicitatem illius, & fratrum aduentum gratulabundi celebrarent.

Inuidia malorum seminarium.
Terent.
Magna virtus & felicitas in honore non inuideri nec odio haberi.

8. His quidem artibus, si qui fortè sunt loco eminentes, gloriâ & honore superiores, suorum riualium atque æmulorum non modò inuidiam declinare, sed etiam beneuolentiam & gratiam demereri solent homines: quorum mores in persona Pamphili sic describit Terentius in Andria.

Quibus artibus hominum beneuolentia cõparatur.
Terent.

Sic vita erat: facilè omnes perferre, ac pati
Cum quibus erat: cúmque vnà his se dedere,
Eorum obsequi studiis, aduersus nemini.
Nunquam præponens se aliis ita, vt facillimè
Sine inuidia laudem inuenias, & amicos pares.

Vno verbo complexus hæc omnia quidam vir primarius in Hispania, cùm rogaretur quanam arte sibi totius populi animos obstrinxisset: Pileo (inquit) & crumena. Omnibus videlicet etiam infimæ conditionis perhumanum se verbis, & pecuniâ (vbi opus esset) liberalem se præbebat. Quod igitur verbis & rebus viri principes, maximè verò magistratus ac prælati & inferiorum & subditorum sibi debeant gratiam, & amorem demereri, præclaro illo symbolo virga Aaronis exprimitur, quæ iussu Domini ante illus tabernaculum posita, cum aridus esset stipes, subitò patulis diffusa ramis, vernantibus amicta frondibus in dulces amygdalarum fructus exuberauit; vt legitur Numer. 17. In frondibus quidem florida & mitia verba, in fructu fœcunditas operum, & largitas beneficentiæ significantur. Cæterùm de hac ipsa virga, déque hoc ipso argumento in ea, quam nuper in exequiis beatissimi Gregorij X V. felicis recordationis Olisipone perorauimus, funebri oratione, vberiùs dictum. est.

Verbo humanus, facto beneficus sibi deuincit animos.
Num. 17.
Prælati felix gubernatio.
Exequiæ Greg. X V. Papæ Olisipone.

9. Denique gaudebant etiam Ægyptij non vilem aliquem, & natum seruituti, vt ex priore illius statu possent conicere, sed valde nobilem de illustri stirpe Abrahæ hominem sibi præesse; quod ita Procop. obseruat. *Gauisus est Pharao, & serui eius., scilicet cognito non seruum, sed nobilem nobili stirpe exortum ipsis imperitare.* Quanta verò sit gloria magnis & præcellentibus viris obedire, quantáque econtrario ignobilibus & abiectis seruire, non est quòd rationibus, aut exemplis comprobetur: res quidem est luce clarior. Scilicet hæc inter alia suis in lamentationibus deplorauit Hieremias: *Abstulit omnes magnificos meos Dominus de medio mei.* Thren. 1. Nobiles enim & magnates è populo Iudaico aut Babylonico ferro perempti ceciderunt, aut Babylonem captiui abierunt: sicuti & Daniel lamentatur: *Domine non est in tempore hoc princeps, neque Propheta, neque dux.* cap. 3. Trunca igitur fine capite Resp. Iudaica, fine senatu plebs, velut aridus abiectúsque humi stipes videbatur. Magna quidem infelicitas: sed quod aliud subinde malum ingruit, prorsus infelicissimum: *Serui* (luget Hierem.) *dominati sunt nostri.* Thren. 5. Iustum omninò supplicium: vt qui Deo cœli obedire noluerunt, abiectissimis quibúsque finitimarum gentium, quæ anteà Dauidi, Regibúsque Iudææ seruierant, dominis ac dominorum etiam ministris seruísque seruire captiui cogerentur. Profectò serui dominantis imperium vsque adeo est intolerabile, vt neque Resp. nec ciuitas, nec familia tutò consistere possit, vbi seruilis conditio dominatur iuxta illud Salomonis: *Per tria mouetur terra, & quartum non potest sustinere. Per seruum, cùm regnauerit: per stultum cùm saturatus fuerit cibo: per odiosam mulierem, cùm in matrimonio fuerit assumpta: & per ancillam, cùm fuerit hæres dominæ suæ.* Prou. 30. Summa scilicet perturbatio, vbi (reliqua duo mittamus) ancilla turpiter ab hero dilecta miseræ à viro spretæ dominæ ignominiosè admodum insultat: & seruus in dignitatem sublatus illiberali prorsus ingenio, trucique animo liberis atque

Procop.
Honor est nobili subditum esse.
Thren. 1.
Infelix Resp. nobilibus orbata.
Dan. 3.
Thren. 5.
Summa infelicitas seruis seruire.
Quatuor maxime statum quælibent perturbant.
Prou. 30.

atque ingenuis dominatur. Cui enim ex diuinis literis notus non est Ieroboam seruus Salomonis, qui contra suum dominum, regémque insurgens Iudaicum regnum præcidit, nefandísque idolorum ritibus deturpauit?

Ieroboam infidus & impius.

10. *Ite in terram Chanaan.*] Admiranda quidem Ægyptij Regis erga Ioseph beneuolentia. Commendat homini, vt remittat fratres ad patrem, & vniuersam Hebrææ gentis familiam exportent in Ægyptum. Quod vt faciliùs præstent; plaustra, currúsque, equos, famulos, cibaria, pecuniam, & quicquid ad subuehenda hominum corpora; & substantiæ, gazæque sarcinas asportandas, iubet quamprimùm expediri. Et (quod pluris faciendum) hinc iam Hebræis assignat habitandam, colendámque Gessen, vtique optimam & vberrimam Ægypti regionem. Et hæc quidem omnia in gratiam Ioseph. Cùm enim ille de Ægypto, cuius fami remedium adhibuit, ac de Regis ærario, cui totius regni opes immensas adiecit, optimè fuisset meritus: prudentissimè Rex non modò in Ioseph tantorum bonorum autorem, sed in patrem quoque, fratres, familiam, totúmque Hebræorum genus regalem suam magnificẽtiam explicare operæ pretium duxit. Quod si Rex barbarus sibi hoc prudenter, & iustitiæ debito præstandum iudicauit, quis quæso Christianæ, sanæque mentis ausit aut cauillari, aut impedire quod prudentissimi & piissimi Lusitanorum Reges in more atque in praxi semper habuerũt, vt pro parentum vel in bello vel in pace rebus præclarè gestis, atque in regni Regísque obsequium meritis filios, familiámque amplissimis & sanè debitis donare beneficiis consueuerint? Scilicet hac vna vel maximè in filios, familiámque reddendæ à Regibus beneficentiæ spe Lusitani homines omnium maximè mortalium audaces mari, bellis, mortíque alacriter quotidiè sese committunt.

Regis beneficentia in famulum benè meritum.

Parentum benè meritorum filiis debita impenditur à Rege beneficentia.

In Lusitania Rex beneficus, subditi prõpti & strenui.

11. Hic autem vsitatus & veluti congenitus mos Regibus Lusitaniæ, tam laudabilis apud omnes gentes est, vt non nisi ab ipso diuinitatis consilio haustus esse videatur. Dei siquidem hominis, patrísque & fratris omnium hominum infinita merita apud Deum Patrem in filiis & fratribus persoluuntur: nec enim ille sibi, sed nobis laborauit, decertauit, passúsque est; iuxta illud Isaiæ: *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longæuum.* & mox. *Pro eo quod laborauit anima eius, videbit & saturabitur.* cap. 53. Si, hoc est, quia mortem Crucis passus est, videbit multitudinem infinitã fidelium, qui ad finem vsque mundi perdurabũt, in præmium suæ oblationis. *Granum enim cadens in terram, mortuumque, multum fructum attulit.* Ioan. 12. *Quia laborauit* (declarat S. Hieron.) *videbit Ecclesias in toto orbe cõsurgere, & earum saturabitur fide.* Itaque suæ passionis, mortísque præmium à Deo Patre in filiis fratribúsque suis persolutum pro quo ad mortem vsque decertauit, Christus Dominus recepit. Hinc etiam colligitur quanta sit virtus obedientiæ, quæ quidem infœcunda non est, nec etsi mortem aut graue aliquod periculum incurrat obediens, vbertimo fructu præclaræ sobolis fraudabitur. *Dic fratribus,* (ait Rex) *onerantes iumenta,* &c. in quo & modestia Ioseph, & Regis prudentia mirum in modum effulget. Non audet seruus petere à Rege, non fratribus dare: sed Rex imperat; Ioseph de Regis obsequio solicitus Ægyptiam curat Remp. Rex in gratiam fidelis famuli solicitè curat quæ ad patrem, fratrésque, & familiam illius pertinent. Optimum sanè documentum principibus: vt curã suscipiant illorum,

Patrũ merita in filiis persolui diuinum est consilium.

Isai. 53.
Christi merita in suis fidelibus persoluuntur.

Ioann. 12.
D. Hier.
Passionis suæ præmiũ in hominibus Christus recepit.

Obedienti certum est præmium.

Bonus Rex solicitè curat fidelis serui commoda.

A qui propria commoda bono communi posthabentes, suis rebus neglectis omnem curam, studiúmque defendendæ, regendæque Reip. atque Regis obsequio diligenter impendunt. Contra verò si Rex ministrorum, & clientum fideliter pro regno, Regéque laborantium commodis nullam impendit curam; profectò illis aut negligenter ministrandi, aut etiam impudenter latrocinandi certam præbet occasionem.

Auarus aut negligens Rex seruis occasionem furandi, aut oscitandi præbet.

12. *Dimisit fratres.*] Donatos vestibus, muneribus, ac pecuniâ; largiore tamen veterinum fratrem Benjamin affectum congiario, missis tantundem ad patrem donis, abire iussis lætos insuper mira illa beneficentia Regis; quibus cum tota familia redituris vniuersam Ægypti opulen-

B tiam promiserat Ioseph. Proficiscentibus ait: *Ne irascamini in via*; Hebr. *Ne rixemini.* Videlicet criminen in me commissum inuicem improperantes, vti Ruben fecerat cap. præced. Addit optimè Procop. *Non contendatis in itinere scilicet mutuò vosmetipsos incusantes, & culpantes propter ea, quæ crudeliter in me patrastis, timentes quo ore, quáve fronte illa enarrare velitis parenti.* sic ille. Mira sanè humanitas, & clementia Ioseph! non parricidium nominat, non patratum scelus reducit in memoriam; non iterum vlcus, quod sanum prorsus erat, aut improperando, aut certè commemorando refricat. Tantummodò consulit, ne rixentur: etsi causa nulla rixandi alia posset inter eos facilè suboriri, atque de flagitio contra fratrem commisso. Quam ob

Procop.
Iniuria remissa, & ex animo abolita.

C rem vir prudens futurum proculdubio coniiciens, vt illi disquirerent quisnam eorum in eo scelere fuerit culpabilior: indéque fraternum amorem & concordiam disrumperent; pacem vti conseruent, admonuit.

13. Profectò vbi iam compressis rixis, sedatis simultatibus, redintegratâ amicitiâ, stabilitáque pace quieuerunt, & mutuò coaluerunt animi; necesse omninò est in sempiternum pacis fœdus, vti præteritis omnibus, qualiacunque illa fuerint, æterna inducatur obliuio. Et quidem in figura (vt reliqua omnia vtriusque legis naturalis & scriptæ) hoc etiam illis contingebat in signum illius mandati dominici ad discipulos: *Pacem meam do vobis:* Ioan. 14. & Pauli: *Date locum iræ.* ad Rom.

Obliuio iniuriarũ cum æterno pacis fœdere.

Ioan. 14.

D 12. *Hoc est* (declarat S. Ambr.) *declinemus iram, ne nos illa corripiat. Vnde Dominus IESVS dimittens ad euangelizandum discipulos, misit eos sine pecunia, sine virga*; Marc. 6. *id est, vt & incentiua litis, & instrumenta eriperet vltionis.* de Ioseph. cap. 13. Non habet igitur pauper spiritu, de quo sibi timeat litem: non habet mansuetus, pacísque amans, quo se læsus vindicet. Benè animaduertit Procop. timuisse illos quonam ore, quáve fronte illam tantæ crudelitatis, luctúsque tragœdiam patri essent narraturi. At cùm narrassent, tam incredibili tum stupore, tum gaudio penè oppressus pater fuit, viuere regnatéque filium audiens, vt & indignatio de scelere; & mœstitia de calamitatibus filij hac demum lætitiâ prorsus absorberetur.

adRom. 12.
S. Ambr.
Pax fidelibus commẽdatur.
Marc. 6.

Procop.
Pauper spiritu nec timet litem, nec se vindicat.

E 14. *Ioseph filius tuus viuit.*] Nullis quidem verbis explicari potest magnitudo voluptatis, quâ non tam plenus, quàm absorptus fuit animus Iacob, vbi à filiis incredibilem, prorsúsque stupendam de Ioseph carissimo inter omnes liberos historiam accepit. Tanta profectò vis est alicuius vehementissimæ quolibet in genere passionis, vt cùm intra ipsum animum vtpote infirmum capi non possit, inde in sensus mentísque facultates exuberans mirum inducat stuporem, & aliquando etiam aut vitam adimat, aut certè illam in

Vehemens passio interdum enecat.

graue

graue periculum adducat. Certè quòd effuso gaudio maximè insperato mors inducatur, testantur passim historiæ: satis pro omnibus sit quod Titus Liuius accidisse Romæ post fœdam illam Romanorum cladem ab Annibale factam ad Trasimenum lacum scribit his verbis: *Fœminarum præcipuè & gaudia insignia erant, & luctus. Vnam in ipsa porta, sospite filio repentè oblato, in conspectu eius expirasse ferunt: alteram, cui mors filij falsò nunciata erat, mœstam sedentem domi, ad primum conspectum redeuntis filij gaudio nimio exanimatam.* lib. 22. Mirandus quidem repentini atque immodici gaudij est effectus. O miseram mortalium conditionem! Ipsum quoque gaudium, cùm insperatum nimiumque est, mortem homini accersit, vitam eripit. Bene S. Chrysost. *Idem* (inquit) *facere solet immodicum gaudium, quod excedens tristitia. Et videre licet multos effundere lacrymas præ gaudio immenso; alios etiam sæpè obstupescere, quando fieri vident quæ non expectauerant: & quos mortuos esse putabant, repentè viuos vident.* homil. 65.

Tit. Liu. *Repentini gaudij nuncio vna mater obiit, altera mœstitie similiter mortua.*

S. Chrys. *Idē efficiunt nimiū gaudium, & nimius dolor.*

15. Itaque vbi Iacob audiuit suum Ioseph viuere, ac dominari in omni terra Ægypti, vt in Hebr. legitur, *Cor eius elanguit*, hoc est, præ lætitia linqui animo visus est. Interpres similitudine rem explicat: vbi primùm enim quis è graui somno excitatur, attonitus quidem & stupens, ad intelligendum ineptus, ad respondendum hebes videtur. Vertunt alij ex Hebr. *Et cessauit cor eius*: scilicet à motu naturali. Nam à seipso alienus, sine sanguine, motúque veluti mortuus obriguit senex & tam inopinato lætissimæ rei euentu. Lusitanè dicimus: *Pasmado esfora de si depraʒer*. Deinde ad se rediens repetentibus historiam filiis, quam omninò incredibilem reputabat, fidem habere non poterat. *Rara solet magnis rebus adesse fides*, cecinit poëta; quod quidem miseris potissimùm accidit. Infixa nimirum animo, quæ patiuntur, mala tenaciùs adhærent, quàm vt aliquando amoueri, tollíque, aut ab illis tandem liberari posse credantur. Nam & quod miseri metuunt nimis, hoc facilè credunt.

Insperata non facilè creduntur.

16. *Reuixit spiritus eius.*] Denique Iacob perspectis vehiculis, plaustris, multâ supellectili, grādi pecuniâ, cibariis ad profectionem in Ægyptū, veris quidem omnibus viæ, gloriæque Ioseph testimoniis ad seipsum rediit: illiúsque spiritus reuixit, hoc est, de vehementi desolatione, ac prostratione, quæ mortis sunt imagines, ad viuacitatem, & iucunditatem reuersus est. Quod S. Chrys. hac similitudine clariùs explicat: *Sicut ignis in ampulla, quando deficit alimonia, & iam extinguitur, si parum quis olei infuderit, repentè qui extingui putabatur, clariorem emittit lucem, ita & senex ille præ tristitia extingui videbatur; vbi autem audiuit quòd filius viueret & dominaretur, & vidit plaustra, redaccensus est, & iuuenis ex sene factus.* homil. 65. Reuixit ergo spiritus eius, sibi nimirum quasi redditus, cuius corpus elanguerat, iam inopinatæ & incredibilis rei admiratione. Porrò autem nunciari Ioseph, qui mortuus putabatur, quòd viuat & dominetur in Ægypto, figura est, vti Gloss. S. Ambr. Isidor. & alij docent, resurrectionis Domini IESV, qui à Iudæis quidem occisus, sed post triduum resurgens ex mortuis, mundo subinde viuus & regnator cœli ac terræ prædicatus & creditus est.

S. Chrysost. *Repentinum ex mœrore gaudium.*

Typus resurrectionis Domini.

17. Denique Iacob admirando illo plenus gaudio, & in spem erectus, atque in desiderium videndi & amplexandi filium succensus, ait: *Sufficit mihi si adhuc Ioseph filius meus viuit.* Hebr. *Multum est mihi.* Videlicet superat vota, pes meas vincit, sufficit mihi hoc vnum: nec amplius aliud aut spetare aut desiderare bonum in vita potero, quàm vt nouerim filium viuere, illiúsque aspectu fruar. Vadam, & videbo. Proficiscar vt videam. *Magnum mihi est*, (declarat S. Ambr. ad Christi resurrectionem respiciens) *si adhuc filius meus Ioseph viuit. Ibo & videbo eum. Primum & maximum fidei sacramentum, in resurrectionem Christi credere. Quicunque crediderit resuscitatum, festinus requirit, deuotus accipit, & intima Deum mente veneratur. Credit enim quod ipse non moriatur si credat in resurrectionis autorem.* de Ioseph. cap. 13. Sic Dominus suos post laborum certamina coronat seruos, gaudium illis reddit pro mœrore, post tenebras lucem, post tempestatem refert felicissimam serenitatem. At quæ in Christi Domini passione plus doluit, plus deplorauit; quæ vtpote mater vnicum filium non falsa quidem auditione mortuum reputans, sed suis planè ipsis in oculis peremptum in patibulo aspiciens: non hædino tinctam cruore vestem filij, sed ipsummet corpus lacerum verberibus, clauis perforatum, vulneribus concisum, manante vbertim sanguine conspersum, doloribus exæstuans, & mori demum vidit, & mortuum sepeliuit: eadem post triduum (ô longum amanti, ô infinitum deploranti!) è mortuis resurgentem, gloriosum, immortalitatis autorem, æternitatis primogenitum, non Ægypti vnius quidem perangusti in mundo anguli, sed omnium omninò creaturarum regnatorem mater filium aspexit oculis, amplexu tenuit, suauissimo affectu deosculata fuit.

D. Ambr. *Maximum fidei sacramentum resurrectio Domini.*

B. Maria resurgentem excepit filium.

18. Veriùs quidem dixisset Virgo beatissima: sufficit mihi quod iam filius meus viuat: læta expecto vt videam. Quæ verò mens complecti, quæ lingua explicare poterit Virginis matris magnitudinem doloris ex passione, vel gaudiorum exuberantiam ex resurrectione filij? Nam certiùs illa propheticum illud in se experta diceret: *Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* Psal. 93. Vnde subintulit S. Hieron. *Quot patimur vulnera, tot meremur coronas.* Quod quidem potissimum in Virgine Dei matre visum, quæ vti præ cunctis mortalibus pertulit in corde vulnera filium cernens in cruce morientem; sic & meruit accepítque patientiæ coronas filium suauiata resurgentem. Hac etiam mensurâ vtitur Dominus cùm iis, qui verè contriti nostrarum animarum ob delicta tristem obitum deploramus. *Quantumcunque* (adiungit S. Hieron.) *fuit pondus pœnitentiæ, tantus est & consolationum numerus. Multi dolores,* (inquit S. August.) *sed multæ consolationes: amara vulnera, sed suauia medicamenta.* ibid. Transierunt denique luctus, mœror, orbitas, solitudo Iacob: succedunt sine modo, sine termino gaudia: finiuntur pœnitentium, & athletarum huius vitæ certamina: succedit quies sempiterna. *Digna est quidem* (apponit S. August.) *labore perpetuo emi sempiterna quies: sed necesse est vt labore temporali ematur. Et paucos annos laboras; & in ipsis laboribus non deest consolatio, non desunt gaudia quotidiana. Sed noli gaudere in seculo, gaude in Christo.* ibid.

Inexplicabile gaudiū B. Mariæ in resurrectione filij.

Psal. 93. *S. Hier.* *Consolatio datur ad mensuram doloris.*

Pœnitentibus datur consolatio ad mensurā doloris.

D. Hier. *S. August.* *Laborum præmia æterna.*

S. August.

CAPVT

CAPVT QVADRAGESIMVMSEXTVM.

1. PRofectúsque Israël cum omnibus quæ habebat, venit ad Puteum iuramenti,& mactatis ibi victimis Deo patris sui Isaac, A

2. Audiuit eum per visionem noctis vocantem se, & dicentem sibi, Iacob, Iacob, cui respondit:Ecce adsum.

3. Ait illi Deus: Ego sum fortissimus Deus patris tui: noli timere, descende in Ægyptum,quia in gentem magnam faciam te ibi.

4. Ego descendam tecum illuc, & ego inde adducam te reuertentem: Ioseph quoque ponet manus suas super oculos tuos.

5. Surrexit autem Iacob à Puteo iuramenti: tulerúntque eum filij cum paruulis & vxoribus suis in plaustris quæ miserat Pharao ad portandum senem.

6. Et omnia quæ possederat in terra Chanaan: venítque in Ægyptum cum omni semine suo.

7. Filij eius, & nepotes, filiæ, & cuncta simul progenies.

8. Hæc sunt autem nomina filiorum Israël, qui ingressi sunt in Ægyptum, ipse cum liberis suis. Primogenitus Ruben.

9. Filij Ruben: Henoch: & Phallu & Hesron & Charmi.

10. Filij Simeon: Iamuel & Iamin & Ahod, & Iachin & Sohar, & Saul filius Chanaanitidis.

11. Filij Leui: Gerson & Caath & Merari.

12. Filij Iuda: Her & Onan & Sela & Phares & Zara. mortui sunt autem Her & Onan in terra Chanaan. Natique sunt filij Phares: Hesron & Hamul.

13. Filij Issachar :Thola & Phua & Iob & Semron.

14. Filij Zabulon: Sared & Elon & Iahelel.

15. Hi filij Liæ, quos genuit in Mesopotamia Syriæ cum Dina filia sua; omnes animæ filiorum eius & filiarũ,triginta tres.

16. Filij Gad: Sephion & Haggi & Suni & Esebon & Heri & Arodi & Areli.

17. Filij Aser: Iamne & Iesua & Iessui & Beria, Sara quoque soror eorum. Filij Beria: Heber & Melchiel.

18. Hi filij Zelphæ, quam dedit Laban Liæ filiæ suæ, & hos genuit Iacob sedecim animas.

19. Filij Rachel vxoris Iacob:Ioseph & Benjamin.

20. Natique sunt Ioseph filij in terra Ægypti, quos genuit ei Aseneth filia Putiphare sacerdotis Heliopoleos: Manasses & Ephraim.

21. Filij Benjamin: Bela & Bechor & Asbel & Gera & Naaman & Echi & Ros & Mophim & Ophim & Ared.

22. Hi filij Rachel quos genuit Iacob: omnes animæ,quatuordecim.

23. Filij Dan:Husim.

24. Filij Nephthali:Iasiel & Guni & Ieser & Sallem. B

25. Hi filij Balæ,quam dedit Laban Racheli filiæ suæ:& hos genuit Iacob: omnes animæ,septem.

26. Cunctæ animæ, quæ ingressæ sunt cum Iacob in Ægyptum,& egressæ sunt de femore illius,absque vxoribus filiorum eius sexaginta sex.

27. Filij autem Ioseph, qui nati sunt ei in terra Ægypti,animæ duæ.Omnes animæ domus Iacob, quæ ingressæ sunt in Ægyptum,fuere septuaginta.

28. Misit autem Iudam ante se ad Ioseph, vt nunciaret ei, & occurreret in Gessen. C

29. Quò cùm peruenisset, iuncto Ioseph curru suo, ascendit obuiam patri suo ad eundem locum, vidénsque eum, irruit super collum eius, & inter amplexus fleuit.

30. Dixítque pater ad Ioseph: Iam lætus moriar,quia vidi faciem tuam,& superstitem te relinquo.

31. At ille locutus est ad fratres suos,& ad omnem domum patris sui:Ascendam & nunciabo Pharaoni, dicámque ei: Fratres mei, & domus patris mei, qui erant in terra Chanaan,venerunt ad me: D

32. Et sunt viri pastores ouium, curámque habent alendorum gregum: pecora sua, & armenta, & omnia quæ habere potuerunt,adduxerunt secum.

33. Cúmque vocauerit vos, & dixerit: Quod est opus vestrum?

34. Respondebitis:Viri pastores sumus serui tui, ab infantia nostra vsque in præsens, & nos, & patres nostri. Hæc autem dicetis, vt habitare possitis in terra Gessen: quia detestantur Ægyptij omnes pastores ouium.

SECTIO PRIMA.

Profectúsque Israël cum omnibus quæ habebat, venit ad Puteum iuramenti, & mactatis ibi victimis Deo patris sui Isaac, Audiuit eum per visionem noctis vocantem se, & dicentem sibi, Iacob, Iacob, cui respondit: Ecce adsum. Ait illi Deus. Ego sum fortissimus Deus patris tui: noli timere, descende in Ægyptum, quia in gentem magnam faciam te ibi. Ego descendam tecum illuc, & ego inde adducam te reuertentem: Ioseph quoque ponet manus suas super oculos tuos, &c.

MVLTIS quidem difficultatibus implexum iter aggressurus Iacob nihil habuit antiquius, quàm vt Dei consuleret voluntatem: nihil enim prudétes piíque viri sine Deo aut incipere, aut suscipere volunt. Dei priùs voluntatem exquirunt, eáque demum perspectâ Dei subinde implorant opem: nam sine illa quicquam moliri inuerecundæ quidem audaciæ, imò barbaræ cuiusdam stoliditatis est: sine ista verò inanis est omnis conatus, vana omnis industria. Igitur ab domo profectus Iacob primò se confert in Bersabee, celebrem illam quidem stationem peregrinantium Patriarcharum; vbi olim Abraham & Abimelech fœdus inierant. Genes.21. Vbi deinde Isaac, & Abimelech simili pacis sancito fœdere mutuam percelebrarunt amicitiã. Genes.26. Erat ibi puteus iuramenti ab Abraham extructus, qui propter iureiurandum, quo fœdus cum Abimelech firmatum fuerat, nomen illud iuramenti; seu verò etiam Septem sortitus & composito vocabulo dictus est Bersabee: quod suis locis iam satis explicatum relinquimus. Celebrior subindè locus ob religionem: quippe cùm ibi plantarit Abraham nemus, & nomen Dei inuocarit. Gen.21. Vbi visione Dei potitus Isaac construxit altare, victimásque Deo obtulit. Genes.25. Cùm igitur tanta esset locus ille veneratione dignus, támque celebri patrum pietate religiosus, Deíque ipsius visione, colloquio, promissionibúsque sacratus, voluit Iacob voti causa illuc diuertere, vt & precibus, & litatis victimis tum voluntatem Dei exquireret, tum præsidium imploraret. Præstò siquidem orantibus Deus est.

Rem aggredi maioris momenti præmissa oratione oportet.

Implorandũ Dei auxiliũ ad negotia suscipienda.

A

2. Iccircò præcepit Dominus Moysi, vt in arca illa fœta mysteriis faceret propitiatoriũ adiiciens: *Inde præcipiam, & loquar ad te.* Exod.25. Hebr. *Et ero paratus tibi ibi.* Est igitur oratio, vbi Deus se monstrat propitium, vbi nos Deus audit exauditque aula thronúsque Dei ad res mortalium in illorum salutem destinatus: eò semper homini licet ire, semper ibi datur ad Deum adire: præstò semper est audiri hominem à Deo, & exaudiri. Sic verò gratum est Deo ab orantibus interpellari, quò vel saltem malo coacti Deum adeamus, vt iccircò tribulationes, quę compellant ire ad Deum, misericorditer nobis immittat. Verè siquidẽ scripsit D.Greg.Nazianz. *Ægra anima vicina Deo est: atque omnis, qui periculum effugit, arctiùs ei adiungitur, à quo salutem est consecutus. Sequamur eum, à quo salutem accepimus, atque ad illius partes nos adiungamus.* epist.16. Scilicet contra diabolum, ac peccatum stantes in acie, bellúmque cientes. Nec verò vlla fortiùs muniunt arma, quám oratio: nec vllo promptiùs ac validius telo contra hostem insurgit homo, quàm oratione: quæ quidem si Deo præualet, quid subinde non euincet? Iratus, ac planè iam gladium euibrans contra Hebræos ob nefandum illud sacrilegium idololatriæ proclamat Dominus ad Moysen: *Dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos.* Exod.32. Quæ verba sic eleganter expendit Tertull. *Ad hoc famulo dixit: Dimitte me, vt ille postulando, & semetipsum offerendo non dimitteret: atque ita disceres quantum liceat fideli & Prophetæ apud Deum.* lib.2. contra Marc. cap.26. adde; Et discas quantum possit oratio apud Deum.

Exod 25.

Oratio Dei thronus, aula, altare.

Tribulatio datur, vt orandi sit occasio.

S. Gregor. Nazianz.

Oratio arma, castráque contra diabolum.

Exod.32.

Tertull.

Deo præualet hominis oratio.

B

3. Plurimum illa valet etiam cùm ab vnoquoque priuata fit: sed longè maiorem habet vim ad impetrandum, cùm à multis cõiunctim & publicè funditur. Est hic planè spiritus ille precum, quem (inter alia dona) Deus Ecclesiæ suæ promittit: *Effundam super domum Dauid & super habitantes Ierusalem spiritum gratiæ & precum.* Zachar. 12. Vt scilicet piâ quadã coniuratione vnanimiter multi meum adeant templum, mihi seipsos humiliter sistant, fundant ante meum altare preces; quibus vtique reddam, quam expostulant, gratiam. Tam verò certum est piâ & humili oratione impetrari quod petitur, vt idem sit precum & gratiæ spiritus: Deíque gratia preces hominum indiuiduo nexu comitetur. Reddit Dominus quasi ex debito, alioqui gratiam, quod per spiritum precum imploratur. Bonus quidem pater familias Iacob, qui liberos, domesticos, famulos, totámque familiam ad orationis, & sacrificij locum ducit secum, vt coniunctis omnium precibus & diuinum propitietur Numen, & illius gratia in commune familiæ bonum imploretur. Non omittam dicere quid amplius occurrat circa illum spiritum precum, de quo paulò ante Zachar. Posse nimirum intelligi etiam illum, de quo Apostolus ad Romanos scribit. Nam inter cæteras, quæ ab spiritu sancto in primitiua Ecclesia communicabantur, gratias vna erat nec postrema, spiritus siue donum precum. Illud verò non omnibus dabatur: erat enim diuisio gratiarum, quas diuinus spiritus pro libito communicabat, vt ibidem Apostolus latè comprobat. *Spiritus adiuuat infirmitatem nostram.* & mox: *Ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* ad Rom.8.

Plurimum valet oratio quæ à multis coniunctim & publicè fit.

Zach.12.

Dei gratia præstò est orationi hominis.

C

Bonus pater familias secum omnes ducit ad orationem.

Spiritus orationis donum Dei.

ad Rom.8.

D

4. Hoc igitur donum dabatur ab spiritu sancto, vt intelligit S.Chrysost. cuidam viro sanctissimo, qui propter ipsum Spiritus sancti donum dicebatur etiam Spiritus, qui quidem gemitibus & lacrymis à Deo donatis gerebat publicum officium orandi & interpellandi pro quacunque necessitate publica, & vniuersim pro vniuersa communitate fidelium. Quare de hoc publico deprecatore loquitur Apostolus: *Spiritus adiuuat,* &c. *qui autem scrutatur corda; scit quid desideret Spiritus, quia secundùm Deum postulat pro sanctis.* ad Rom.8. *Homo scilicet spiritualis* (declarat S.Chry.) *cuius etiã nunc signum Diaconus est pro populo Deo preces offerẽs.*

In primitiua Ecclesia publicus erat deprecator & Aduocatus erga Deum.

ad Rom.8.

S.Chrys.

Hic

A

Theophyl.

Hic erat communis omnium in domo Dei Aduocatus apud Deum. Eadem est interpretatio Theophylacti ad hunc modum: *Cum pleraque ignorantes, quæ nobis commodarent, non commodantia ea de causa peteremus, accedebat tunc orationis Christina in vnum quempiam eorum, qui tunc viuebant, & quod communiter omnibus conferebat, stans precabatur, aliósque id petere docebat.* O egregium donum! ó virum illum cœlitùs datum in communem fidelium salutem! ó si nunc etiam apud nos talis esset omniũ nostrum Aduocatus! *Spiritum igitur* (adiungit) *hic vocat huiusmodi donum, & animam recipientem precationis donum, ac interpellantem apud Deum, ingemiscentémque. Nam magna cum compunctione stabat spiritualis ille homo, & multis gemitibus; cuius hodie symbolum est Diaconus stans & ex imo pectore ad Deum pro populo preces effundens.* hæc Theophyl.

Deprecator publicus lacrymando & gemendo orabat in templo.

B

Theophyl.

5. Poterat autem illud fieri altero è duobus modis: vel spiritualis ille homo, communísque omnium Aduocatus in genere postulabat à Deo quid cuique fidelium expediret: vel rogatus ab vnoquoque quid maximè à Deo impetrare vellet: ille omnium sic vota excipiens, ingressúsque orationem illud tantùm petebat, quod homini vtile foret, edocente nimirum ac mouente Spiritu sancto: hoc tu, vel illud postula. Quod quidem videtur Apostolus insinuare cùm dicit: *Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret spiritus, quia secundùm Deum postulat pro sanctis.* ad Rom. 8. vbi Theophyl. *Non ignorante Deo stans precatur homo ille. Qui enim scrutatur corda, nouit quis sit sensus spiritus, id est, spiritualis hominis. Nam quæ Deo grata sunt, ab eo postulat pro iis, qui sunt in Ecclesia fideles: illi enim sancti sunt.* hæc Theophyl. Fiebat hæc publica illius spiritualis oratio in Ecclesia, in quam fideles vel ad orandum, vel ad diuina mysteria conuenerant. At cùm talis apud nos Aduocatus non sit, illius vicem vnusquisque gerens Dei voluntati committat, quid sibi magis expediat. Qua de re sic scribit S. Ambr. *Deus scit quid tribuat diuidens singulis prout vult: dicit enim interdum sciens mensuram, quam nos ignoramus: Non potestis hoc modò accipere. Peto mihi passionem martyrij: spiritus promptus est, sed videns infirmum carnis meæ; ne, dum maiora cupio, minora amittam, dicit; Non potes hæc accipere.* epist. 23.

ad Rom. 8.

Theophyl.

A Deo postulandum quibus nobis expedire ipse nouerit.

C

D. Ambr.

Ignorantes quid nobis expediat, interdũ petimus à Deo noxia.

6. Non poscebat sibi Ambr. martyrium, sed passionem martyrij; hoc enim absolutè peti potest. Nam in martyrio, quod iam consummatâ passione intelligitur, nullum subest periculum: illa verò cùm adhuc ex euentu pendeat, & subeat periculũ; sub conditione peti debet: quòd enim illa sibi non expediret; ita vlterius ostendit Ambr. *Quales occasiones habui, & de ipso propè fine reuocatus sum?* &c. In quo apertè significat sibi ab hæreticis structas fuisse insidias, iteratúmque sępiùs mortis discrimen, ex quo (nisi Deus aliter decerneret) martyrium vtique pro fide Catholica subiisset. Impediuit Dominus passionem, martyrium denegauit Ambrosio. *Nouit enim* (adiungit) *bonus medicus, quæ esca cui apta sit infirmitati, & cui tempori ad profectũ valetudinis: interdum opportunitas escæ sanitatem reddit. Quòd si importunè aliquis accipiat, aut non conueniēter, implicatur periculo. Nos ergo nescimus quid oremus, & quomodo oporteat.* ibid. Maluit Dominus sibi & suæ Ecclesiæ Ambrosium doctorem, quàm martyrem. Et illa quidem egregia medici similitudo: ægrotamus omnes sensu mentéque infirmi: Deus nobis est medicus: scit ille quid nobis conducat, quid noceat: nec nostram idcircò, vbi quidpiam perimus, voluptatem, sed sanitatem respicit.

D

D. Ambr.

Maluit Deus Ambrosium suæ Ecclesiæ doctorẽ, quàm martyrem.

D. Ambr.

Deus bonus medicus nouit quid nobis expediat.

E

7. *Mactatis ibi victimis.*] Incertus igitur Iacob dubiúsque de profectionis in Ægyptum successu ad solitum sibi confugit subsidium: hoc autem erat fusis ad Deum precibus, oblatóque sacrificio Dei voluntatem exquirere; opémque implorare: quibus quidem magnum semper præsidium & solatium fuit expertus. Addidit precibus sacrificiũ, vtique symbolum Eucharistiæ sacrificij, quo nihil & sanctius, & diuinius habet Christiana religio; nec verò etiam potentius ad Dei Numen propitiandum, Deíque præsidium impetrandum. Vadit Iacob in Bersabee locum antiquâ patrum suorum pietate religiosum: ídque in figura fidelium, qui pietatis ergò sacrosancta frequentant templa, vbi Deum religiosè colũt, familiariter alloquuntur, sanctè inuocant: diuinísque mysteriis, in quibus incruentum, sed verum quidem Christi Domini corporis & sanguinis peragitur sacrificium, venerabundi intersunt. Hæc illa sunt mystica, & à regio vate sæpiùs percelebrata torcularia, quorũ in typum & honorem cùm octauum, tum alios deinde Psalmos consecrauit: *In finem pro torcularibus.* Pro templis videlicet in Christi lege omnium postrema, & post naturalem & scriptam exactas vsque in finem mundi permansura extruendis à Christi fidelibus ille Psalmus, vti & alij simili titulo prænotati, symbolicè compositus decãtatur.

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

Adeundum templum, adoranda Eucharistia, orandúmque pro bono rerum euentu.

Psal. 8.

Tẽpla Christiana typicè torcularia in Psalmis.

8. *In finem pro torcularibus. Non amplius* (declarat Theod.) *secundùm antiquam legem super vnum altare hominum fructus Sacerdotes vindemiant; sed infinita altaria per omnem terram introduxit.* Habemus torcularia; scilicet templa & altaria. Sed quænam exprimendæ ad vinum vuæ? Respondet idem: Dominus vitis vocatur: *Ego sum vitis.* Ioann. 15. *Qui hanc vindemiant vitem, sunt fideles mysticum vinum præparantes.* At verò S. August. etsi quoad significationem torcularium cum Theodoreto cõueniat, de vino tamen in iis expresso dissentit in hunc modum interpretans. *Torcularia possumus accipere Ecclesias: verbum diuinum potest vua intelligi. Dictus est enim Dominus botrus vuæ, quem ligno suspensum de terra promissionis, qui præmissi erant à populo Israel, tanquam crucifixum attulerunt.* Num. 13. vbi multa dicit de vino verbi Dei, quod in aures, velut in dolia, includitur. Et quidem in templis Christianorum fit vtrumque, & verbum Dei prædicatur, & corpus sanguísque Dei hominis immolatur, offertur, sumitur à fidelibus. In vtroque potissimùm cernitur professio Christiana, vt & Christi verbum audiamus, & Christi corpus in sacramento adoremus, sumamúsque. Atque ideò S. Ambr. iure optimo statuit: *Quisquis frater dominicis non interest sacramentis, necessariò apud Deum castrorum desertor est diuinorum.* serm. 1. Querebatur scilicet Doctor sanctissimus malè à fidelibus Ecclesiam frequentari, paucos rei diuinæ interesse, à paucioribus sumi Eucharistiam. Nec eos dubitat dicere proditores, qui relictâ Ecclesiâ, Christi nimirum castris valere iussis, ad vanitates mundi, ad pompas ludicrorum, ad negotia rerum inutilium, & fortasse (quod peius est) ad popinarum, ganearum, lupanarium sterquilinia, vtique diaboli castra & peccati transfugiunt.

Theod.

Christus in torcularibus.

Ioann. 15.

Theod.

Sacerdotes vindemiant & laici cũ communicant.

S. August.

Num. 13.

Prædicatio verbi Dei expressio botri promissionis terræ.

D. Ambros.

Qui templũ non adit ad diuina mysteria, desertor & proditor Christi est.

Castra diaboli.

9. *Noli timere.*] Non diu distulit Dominus dignum tantâ pietate præmium. Dormientem quippe excitauit iterum atque iterum proprio nomine interpellans: Ne timeas. Multa siquidem eo in itinere senex timebat: primò quidẽ ne quid aduersi pateretur in decrepita illa ætate longum & arduum iter suscipiens tam numerosa oneratus familia: deinde petens Ægyptum; at qualem regionem? idolis consecratam; gentibus omni spurcitiâ

citiã contaminatis habitarem; vbi certum periculum filiis, ne idolorum cultu, & fœdis Ægyptiorum vitiis pollnerentur: atque adeò iis illecti, & loci deliciis deliniti mallent potiùs in Ægypto manere, quàm in terram patribus à Deo promissam redire; Deique pacta & promissa negligerent. Ne denique in via priusquàm optato filij aspectu frueretur, mortem obiret. Noluit itaque tam multiplici metu circumseptus iter illud Deo inconsulto suscipere. Omnem igitur à seruo suo Dominus timorem exumit eo scilicet loco, vbi supplex fudit preces, sanctéque litatis hostiis Dei Numen coluit & propitiauit. Quid ergo mirum, si per sacrosanctum Missæ sacrificium, cuius illæ victimæ typum gerebant, totam sese effundit Dei misericordia, & immensus erga homines amor demonstratur; omnis à Iacob & à quocunque fidelium ritè piéque diuinis mysteriis adsistente metus eximitur? Vel ipsi peccatores in augustissimo sacrificio Missæ, atque in sacrosancta Eucharistia securum habent refugium, magnúmque solatium; ibi siquidem misericordiis Christi Domini affluunt viscera: ibi quò magis nostra inerescunt delicta, eò vehementiùs illius amor ignescit: & vbi hominum abundat iniquitas, Christi abundat & gratia. Quod quidem in figura satis apertè olim est Hebræis demonstratum.

Dei voluntas in oratione consulitur.

In Missa Dei amor immensus ostēditur, & misericordia effunditur.

Missa sacrosanctum hominibus asylum.

10. Enimverò eùm Hebræorum insania eò tandem progressa esset, vt suo Deo relicto aureos pro Diis vitulos adoraret, Deíque irati meritum supplicium cum extrema tandem tam ingratæ, infidæque gentis euersione timeretur: *Pluit illis manna ad manducandum.* Psal. 77. Siccine Domine hæc illa sunt fulgura, quæ tu irā succensus in vltionem tam scelerati populi de cœlo iaculatus? *Iannas cœli* (canit Propheta) *aperuit, & pluit illis Manna ad manducandum.* Cœlesti pascis epulo omnem prædulcium rerum saporem habente, quos vides tibi perfidos, ac proditores? Reliquit te Domine Deus barbara illa & adultera synagoga verum suum Dominum, patrem, sponsum: & turpissimis impiarum gentium idolis se mancipauit. *Ibat post amatores suos, & me obliuiscebatur, dicit Dominus. Propter hoc:* quid quæso facies? Num trades inuerecundam gehennæ incendiis comburendam? *Propter hoc, ecce ego lactabo eam.* Osee 2. Non illi iudicem, imò ne patrem quidem virgā nonnunquam filio comminantem me ostendam: Matrem me illi geram, vt lacte mearum dulcedinum; manna pascam; mei videlicet corporis & sanguinis epulo reficiam illam ipsam, quæ me dereliquit, quæ mihi diabolum antepostuit. Annon hoc ipsum est, quod Apostolus significat dicens: *In qua nocte tradebatur, accepit panem,* &c. 1. Cor. 11. Cùm Domino strueretur patibulum, eùm illius sanguini homines insidiarentur; tunc maximè suā explicauit caritatem: iisdem, à quibus tradebatur, suum corpus in cibum, suum sanguinem in potū donauit. O admirabilem pietatem! ô verè *Nimiam* (vti Apostolus vocat ad Ephes. 2.) *caritatem!*

Psal. 77.

Psal. 77.

Osee 2. *Immensus Christi amor erga peccatores.*

Matrem se Christus in Eucharistia nobis præbet.

1. Cor. 11. *Ingratis & perfidis hostibus Christus immensum impendit amorem.*

ad Ephes. 2.

11. *Illā etiam nocte* (declarat Theophyl.) *quā mactandus erat, Iudam proditorem mensa accumbentē habuit. Iudæ quoque proditori* (inquit Theod.) *pretiosum corpus & sanguinem impertiuit.* In Iuda quidem proditore peccatores omnes accipiens in bono vincit, malo bonum rependit, diligit suos inimicos, benefacit iis, à quibus odio habetur: mortem ab iis illatam patitur, quibus suam humanitatem diuinitatemque epulandam apponens vitam ipsā attribuit sempiternam. O suauissimā amoris dulcedinem! Nutrimur sanguine, quem effudimus;

Theoph. Theod.

Suauissimū diuini amoris epulum in Eucharistia.

A vescimur corpore, quod mactauimus: nobis ille vitam retribuit, cui mortem nos intulimus. Noli timere Iacob, dixit Dominus in loco illo Patriarcharum orationibus sacro, & post victimas Deo ab homine oblatas. *Exulta & lauda habitatio Sion, quia magnus in medio tui sanctus Israel:* clamat Isai. 12. Nihil videlicet est, quod timeas, Christiane: multum est, quod ames: lętare, tripudia, triumpha; quia in medio tui, in intimo tuo, in visceribus tuis, in medullis tuis, in ventre tuo, hæc omnia importat vox Hebræa *quereb* קרב sanctus Israël, vtique Messias Dominus IESVS, qui, cùm fideles sacrosanctam sumunt Eucharistiam, verè ac realiter in viscera corporis, & in intimum animæ ingreditur. Quod autem nullus hic timori sit locus, B præmiserat idem: *Ecce Deus saluator meus: fiducialiter agam, & nō timebo, quia fortitudo mea, & laus mea Dominus.* ibid. Hebr. *Et canticū iah iehouah.* יה יהוה. Vbi notandum est, eùm hæc duo nomina simul iunguntur, intelligi Deum de Deo, Verbum scilicet Dei Patris filium, vti peritiores animaduertunt. Festum igitur diuinis celebratum cantibus mira sanè lætitia, vbi Deus saluator venit ad homines, vbi salus ipsa hominis penitissima quæque peruadit, vbi sanctitas & diuinitas filij Dei in ipsis hominis commoratur visceribus.

Isai. 12.

Isai. 12. *Festum diuinis cantibus celebratum in Eucharistia sumpta à fidelibus.*

12. *In gentem magnam te faciam.*] Excitat senē de itinere solicitum; vti securus viam capessat, lætúsque abeat in Ægyptum; vbi tam sibi, quàm filiis, posteritatisque suæ multa proculdubio eueC niet felicitas. Semen tuum, de quo maior tibi solicitudo, in gentis (inquit) magnæ numerum multiplicabo. Neque verò tantùm numero, sed multis aliis nominibus magna erit inter homines tua posteritas. Eia nunc alacer ito: adero enim & fauebo eunti, & tuis subinde nepotibus ad Ægypto aliquando tādem redituris. Reducam scilicet posteros tuos, qui ossa tua secum ex Ægypto asportantes in terra patribus, tibíque à mē promissa dandáque illis sepelient. Itó igitur, tecum ibo. O mira hominum iustorum felicitas! secum quòcūque vadunt, ipsum Deum comitem, defensorem, patronum deferunt: quæ maior securitas! *Cùm transieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te: cùm ambulaueris per ignem, non combureris, & flamma non ardebit in te.* Isai. 43. dicit idem Dominus. D Insanos aquarum impetus, flammarum incendia, summa quidem pericula nominat: quæ tamen leuia, nulláque erunt homini, quem Dei præsentia iuuat, ac tuetur. Felix profectò ille metus Iacob, qui hominem futuri euentus anxium compulit ire ad Deum, docuit opem illius implorare, voluntatem scrutari, ne Deo inconsulto, aut contra ipsius beneplacitum aliquid moliretur.

Iustus secū quocunque vadit, Deū comitem defert.

Isai. 43.

Securus secum Deo est & vadit iustus.

13. Consulendus homini, cùm arduum quid aggreditur, Deus est per humilem instantémque supplicationem, vt animo internam suæ voluntatis immittat inspirationem: vel si hæc desit, per prælatum, qui subdito est diuinæ voluntatis interpres: vel si hoc non suppetat, per ipsam Dei leE gem, in qua euidenter diuina voluntas explicatur: quod factitare se aiebat Dauid: *Consilium meum iustificationes tuæ.* Psal. 118. Tua (inquit) mandata, tua lex, ô Domine mihi sunt pro consiliariis. Cùm me video vndique peti ab hostibus, cùm Saulis arma & ministri desæuiant vt circunueniant, capiant, trucident: ego quidem non arma paro, non amicos ad resistendum, ad vlciscendum coniuratos consulo: Sed legem tuam exquiro, mandata tua in consilium adhibeo; ab illis instruor, doceórque vincere in bono malum, diligere

Psal. 118. *Consilia petenda à Dei mandatis.*

diligere inimicos: patienter ferre quicquid aduersi occurrit. O egregium consilium! ô verè sapientes, sanctósque consiliarios! Sic viri iusti Deum, Deique legem consulunt, antequam difficile quid, ambiguum, & periculosum aggrediuntur. Contra verò impij, vt sunt impudentes, vbi sese quid agendum offert, caeco impetu passionis aggressi post factum opus ridiculâ quadam & praeposterâ religione legem Dei exquirunt, non vt erratum corrigant, sed confirment; seséque in contractu illicito, in rapina, in odio, in turpitudine, sibi de malè iustificato in sceleribus statu blandientes, conseruent: & mali consilij tristem ad gehennam secum deferant commeatum. Rectè S. August. sanctorum Martyrum in lege Domini consilium hoc loco interpretatur: *Consilium meum iustificationes tua Consilium (inquit) contra consilium. Consilium principum fuit, inuentos martyres perdere: consilium patientium martyrum fuit, inimicos perditos inuenire. Reddebant illi mala pro bonis, isti bona pro malis. Quid ergo mirum, si illi occidendo defecerunt, isti moriendo vicerunt?* haec S. August.

Iusti in arduis Dei legem consulunt.

Impij vt se in malo conseruent, legē Dei exquirunt.

Patiētia & caritas erga persecutores martyrum.

S. August.

14. Sunt etiam, qui de Dei lege voluntatéque inquirunt, non vt illam sequantur, si contrariam nouerint suae libidini; quin imò talem iudicantes passioni suae, nihilo minùs insistunt. Decreuerat Rex Achab pugnare cum Syris, rogante verò Iosaphat Rege tribus Iudaicae voluit priùs sciscitari à Michea Propheta: *Ire debemus in Ramoth Galaad ad praeliandum, an cessare?* Et quia Micheas Dei voluntaté aperuit, fore vt vincerentur Hebraei, Réxque periret, malè acceptus iniuriis in carcerem iussu Regis est detrusus. 3. Reg. 22. Sed infelix Achab suae temeritatis poenas cōfestim luit in praelio peremptus. O Rex impie, si quaeris Dei voluntatem, cur eam intellectam non recipis, non sequeris? Si Dei nomine adiuratum adigis Prophetam, vt vera tibi nunciet, vt euentum belli referat, cur vera diuinitúsque reuelata nuncianiem affligis, & tanquam laesae maiestatis reum compingis in carcerem? Si veritatem oderas, quare illam inquiris? Scilicet haec est impiorum stultitia in impio pariter atque stulto Achab expressa: *Adiuro te (inquit) vt non loquaris mihi nisi quod verum est in nomine Domini.* At subinde audiens à Propheta verum in nomine Domini indignabundus ait: *Nunquid non dixi, quia non prophetat mihi bonum, sed semper malum.* ibid. O stultissime mortalium? Verum prophetat Micheas, quod tu requirebas: sed non infelix volebas; tuae libidini contrarium, sed saluti percommodum. Si Prophetae credidisses; non ad praeliandum iuisses, nec in praelio periisses.

3. Reg. 22.

Veritatem inquirit stultus, sed eam tamen odit.

3. Reg. 22.

15. *Ioseph ponet manum suam super oculos tuos.*] Magna Dei liberalitas: solicitū de itinere seruum reddit, omníque timore liberat Dominus: atque adeò admirandam posteritatis felicitatem pollicetur: laetissimâ denique promissione senem deliniens promittit conspectum, complexúsque omnium carissimi filij. Vtinam sic erga nobis tam beneficum Dominum, tam magnificum parentem, saltem quae iure omni debita sunt, persoluentes, si minùs liberales, at certè iusti redditores essemus! Quid quòd etiam seni iam penè Acherontio nūciat futurum, vt à dilectissimo filio Ioseph morientis claudantur oculi? Quod quidem vnum est ex iis, quae maximè desiderant parentes, vt filios post mortē superstites relinquant: vt in praesentia filiorum, inter illorū brachia dulciter moriantur: vt à dilectissimis morientium oculi occludantur. Hoc officium, quia praestare non poterat anus illa

Plus dat quàm promisit Dominus.

A filiis claudi morientes patris oculos dulce est.

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

filio, quem in praelio caesum acceperat, inconsolabili dolore fleuisse describitur à poëta.

Nec te tua funera mater

Produxi, pressive oculos, & vulnera laui.

AEneid. 9.

Certè hoc vno vel maximè nostrum (si fas ita loqui) Vlyssem à nostra hac ipsa Vlyssipone, cui primùm aedificandae intentus de reditu in patriam non curabat (& quis sanae mentis hoc caelū, hoc solum, hunc portum, hunc Tagum, hoc litus non Ithacae illi dicam, tanquam nidulo, in rupibus affixae, sed pulcherrimae cuique terrarum vrbi non anteponeret?) Penelope vxor reuocauit ad praestandum morienti patri debitū pietatis officium:

Vlysses fundator Vlyssiponis.

Respice Laerten, & tam sua lumina condas,

Extremum fati sustinet ille diem.

Ouid. in epist.

16. Non omittā dicere quàm celeber mos iste fuerit apud antiquos claudendi morientium oculos, scribit enim Plin. in hunc modum: *Morientibus oculos operire, rursúsque in rogo patefacere Quiritium magno ritu sacrum est: ita more condito, vt neque ab homine supremum eos spectari fas sit, & caelo non ostendi nefas.* lib. 11. c. 37. Quòd verò claudantur in morte, ratio illa omnibus nota est, quòd cùm adhuc calor est in corpore, flecti plicaríque commodè membra possunt, quae frigescente iam cadauere prorsus obdurescunt; nec facilè componi possunt. Clauduntur igitur oculi, cùm facilè tractari queunt, ne in morte aperti videantur esse deformes: at quòd in rogo patefiant, ethnica & stulta videtur superstitio. *In hoc quidem claudendi oculos morienti moralis (inquit S. Ambr.) exprimitur affectus. Nam si eos quos diligimus, cupimus frequenter amplecti, quantò magis recessuri ex hoc corpore, ipso carorum pignorum tactu delectamur extremo, & hoc mulcemur viatico?* lib. de Ioseph cap. 14. Pium istud & sacrum claudendi morientibus oculos inter Virginem Dei matrem, & filium eius Dominum IESVM fuisse mirabiliter exercitum legimus officium. Enimverò Christus Dominus in cruce moriens, vt & in hoc etiam fratribus assimilatus hāc humanae conditionis miseriam susciperet, apertos habuit oculos: aut saltem sinistro prorsus in caelū patefacto, dextero autem aliquātulùm clauso expirauit. Si tamen vera est nostrorum in Lusitania maiorum traditio, quae habet deportatam, vnde nescitur, è maríque expulsam in litus iuxta Portū insignem huius regni vrbem, ad eum locum, qui vulgo dicitur Boulas, effigiem ligneam admirabili sanè formae, supra quàm dici potest, venerandam Domini IESV Cruci affixi; fama est à Nicodemo effictam: quam in templo perquàm augusto ibidem collocatam tota Lusitania voti & religionis ergò inuisit. Ergò cùm aliquando ad concionandum publicè in festo illuc iuissem, potui quietè serióque augustissimam illam effigiem spectare, singulas illius partes sedulò contemplari, maximéque subnotare quòd capite in latus dexterum inclinato dexterum haberet oculum clausum, sinistrum verò cum facie sursum erecta clarissimè apertum: quod quidem, si (vti visitur in effigie) ita factum est, miro aliquo mysterio non caruit: illud ego piis lectorum contemplationibus relinquo. Igitur vbi Virgo mater demissum è cruce filij sui corpus in sinu suscepit, clausit oculos morte apertos, abstersit vulnera, lauítque lacrymis, quae vbertim fluentes tanto illi officio abundè sufficerent. De Virgine siquidem dicitur ab sponso: *Oculi tui sicut piscina in Hesebon.* Cant. 7. Quae scilicet lacrymarum affluentia matri Virgini ad passionem Domini deplorandam diuinitùs data fuit.

Plin.

Antiquus mos claudendi oculos morienti.

Cur morieti oculi obringescunt?

S. Ambr.

Sacra effigies Crucifixi in oppido Boulas.

Dominus in cruce sinistrū habuit oculū apertum, dexterum clausum.

B. Maria mortuo filio clausit oculos, tersit vulnera.

Cant 7.

17. Porrò

Dominus IESVS matri B. Mariæ adstitit morienti.
B. Maria mortuæ filius clausit oculos, corpus, & sepulturam curauit.

17. Porrò autem matris suæ Deus filius morienti debitum pietatis officium rependit. De cœlo quippe Angelorum choris circumseptus adstitit ad lectum matris dilectissimæ: ac denique post mutuam, prædulcémque consalutationem expirantis, supra quàm explicari potest, placidissimè animam beatissimam matris incredibili superfusam dulcedine filius suscepit: dein Virginei corporis, de quo carnem sumpserat, morientis clausit oculsos, os composuit, sepeliendúmque honorificè tradidit corpus Apostolis mox suscitandum, & inter Angelorum cantus, tripudiáque viuum & gloriosum in cœlum vsque subuehēdum. O illum verè beatum, cui datum à Deo est, vt morienti adsistant non quidem ad claudendos corporis oculos, sed ad tuendam & suscipiendam è corpore fugientem animam Redemptor ipse hominum & mater gratiæ, IESVS & Maria! Pulchrè S. Ambr. in mystico sensu locum explicans, Ioseph Christum Dominum, Iacob populum Iudaicum interpretatur. *Mysticè* (inquit) *licet nobis intelligere quòd posteà cogniturus Deum sit populus Iudæorum. Hoc est enim mysterium, quòd verus Ioseph immittet manus super oculos eius, vt qui non videbat antè, iam videat.* lib. de Ioseph. cap. 14. Nihil tam frequens in scripturis, quàm cœcitas Iudæorum; quæ quidem vnum est, ex apertissimis Christi IESV veri Messiæ, testimonium. *Cæci sunt, & duces cæcorum.* Matth. 15. Veritatem Christianæ fidei toto orbe gentibus affulgentem non vident Iudæi, quia videre nolunt. Cæterùm ad finem mundi *reliquiæ Iudaicæ saluæ fient.* ad Rom. 9. *cùm Christus IESVS* (vti adiungit Ambros.) *senilis iam ætatis & fessum suscipiet vltimis temporibus populum Iudæorum non secundùm illius merita, sed secundùm electionem suæ gratiæ: & imponet manum super oculos eius, vt cæcitatem auferat.* ibid.

Felix, cui adsistunt morienti IESVS & Maria.
D. Ambr.
Cæcitas Iudæorum argumentum fidei.
Matth. 15.
Rom 9.
Ad finem mundi cæcitas Iudæorum curabitur.
D. Ambr.

18. *Surrexit autem Iacob.*] Post sacrificium, fusásque Deo preces manè Iacob exurgens continuando deinceps itineri certior iam factus diuinæ voluntatis, & diuino præsidio suffultus sese expediuit. Mirum autem dictu est, quod facet scriptor adnotauit: *Tulerunt eum filij*, &c. insinuatur scilicet quàm officiosè, qualique affectu & diligentiâ patri grandæuo filij omnes inseruierint. Vbi primum videlicet exoriente sole percommodum faciendo itineri tempus fuit, certatim omnes accurrunt filij, patrem è somno excitant, tollunt è lecto, vestiunt, componunt; cibo potúque muniunt ad laborem itineris: dein brachiis humerísque sublatum, aut vehiculo aut equo imponunt: totámque similiter familiam & supellectilem per vehicula, plaustráque & iumenta bono ordine disponunt. O egregiam filiorum pietatem! ô dignū æternâ hominum prædicatione filiorum erga parentem officium pariter & affectum! Erant porrò filij Iacob ferè omnes coniugati, liberos habebāt, vxores, familias: at rerum istarum omnium curâ sepositâ confectum senio patrem curant, fouent, portant brachiis, attollunt in humeros. Digni profectò filij, quibus omnia ex Dei patrísque benedictione in vita & in obitu succederent felicissima. Sed ô pudor, ô scelus nostrorum temporum, in quibus filij, maximè vxoribus addicti, parentes suos ita obliuioni tradunt, ita negligūt; ac si alienos reputent, & velut hostes abhorreant: digni planè, qui vitâ festinatò priuentur, quam à parentibus acceptam tam malè iisdem rependunt: Nihil æquè certum & quotidianū, quàm quod Dominus edicit: *Honora patrem, & matrem; vt sis longæuus super terram.* Exod. 20. Et è contrario vide-

Filiorum pietas erga patrem grandæuum.
Filij erga parentes pij & humani vitâ longiore donantur.
Exod. 20.

A mus quotidie inurbanos, molestos, inobedientes, inciuilésque parentibus filios properatâ morte, sæpiúsque in peccatis ad æternam condemnationem petire.

Filij inurbani properatâ morte puniuntur.

19. *Venitque in Ægyptum.*] Deo duce intrauit tandem Iacob incolumis in Ægyptum cum tota sua familia, scilicet cum liberis, cū filia Dina: nec enim vllam aliam genuisse fœminā legitur. Nam hoc loco pluralis numerus pro singulari ponitur; quod quidem frequens est in scriptura: vel etiam nurus filiarū nomine donantur, vt & haberi amaríque debent à socero & à socru. Dein recésentur omnium, qui cum Iacob de illius familia ingressi sunt in Ægyptum, nomina sic enucleatè, vt in exitu postmodùm ab Ægypto euidenter appareat, B quàm numerosa euaserit paucis annis multiplicata progenies Iacob: quod sic animaduertit Procopius: *Nomina recitantur, vt cognoscamus deinceps vbi egressi Ægypto censentur, quàm incredibilia sumpserint incrementa ex virtute Dei, qui eos in hunc modum auxit.* Triginta tres filiorum & filiarum Iacob ingressas animas dicit scriptura in Ægyptum annumerans simul ipsum Iacob, vt apertè apponit: *Qui ingressi sunt in Ægyptū ipse cum liberis suis.* Nec verò filij Iuda Her & Onan supputantur, quippe cùm antè obiissent, nec cū Iacob ingressi fuerint. Aduerte etiam non omnium, sed aliquot familiarum filios, & non omnes nominari: vnde manifestum est multorū stirpem interiisse. Quod verò hîc alio nomine, quàm Num. 26. appellentur, C signum est fuisse binomios: vt Num. loco dicuntur Hophan & Suphan, qui Mophim & Ophim hîc nominantur. Præterea filij Ioseph nati in Ægypto recensentur cum aliis filiis Iacob; fitque ita numerus septuaginta eorum, qui primi habitare cœperunt in Ægypto de filiis Iacob: qui verò ingressi sunt, numerantur sexaginta sex. Sunt qui aliquali analogiâ ducti nomina ista filiorum & nepotum Iacob ad primores multarū gentium conditores deriuent: sed hæc regula fallit sæpiùs. Quare quod Procop. & alij dicunt à Ros, ex nepotibus Benjamin ortū dicique Romanos, non est verisimile. Nam Romani à Romulo dicti; vt luce ipsa clarius habetur. Cæteras, quæ in his supputandis numeris excitantur, controuersias, D vide apud Peter. & Delrio: nec enim ad nostrum faciunt institutum.

Procop.

20. *Misit autem Iudam.*] Præmittit Iacob nūcium sui aduentus ad Ioseph vnum ex filiis Iudam: & ratio illa est, quam apponit Procopius: *Iudas præmissus est potissimùm, vt qui specimen dederit suæ probitatis & prudentiæ in defensione, quam peregit pro Benjamin. Deinde quòd longè gratissimus foret Ioseph, quòd iam olim reliquis fratribus vim parantibus ipse salutaria suaserit, & Iosephi salutem tutatus sit.* Itaque non alium è filiis, sed Iudam præmisit pater, quem nouerat prudentiorem & Iosepho gratiorem. Accepto igitur nuncio de patris aduentu, Ioseph (vt credere par est) incredibili gaudio tripudians citatissimo curru vectus peruenit Gosen, E siue Gessen: *Quam vrbem* (vt refert S. Hieron. de quæst. Hebr.) *nonnulli Iudæorum asserunt nunc Thebaidem vocari, Philo & LXX. vocant Heroopolim.* Hoc igitur in loco inueniens patrem, illicò è curru descendens ruit in amplexus illius, fleuítque vt habetur in Hebr. *diu*, vel *ampliùs*, aut *adhuc*, hoc est, plurimùm, & largo fletu amoris & pietatis. LXX. *fleuit fletu multo. Statim enim* (inquit S. Chrys.) *in mentem sibi venerunt quæ interim patri propter se acciderant, & cogitans tam prolixum intercessisse tempus, & quòd præter omnem expectationem & ipse patrem, &*

Procop.
S. Hieron.
D. Chrys.
Lacrymæ in gratiarum actionem.

pater

pater se videret, fontes emisit lacrymarum: simul & magnam declarans lætitiam, & gratias agens pro benefactis. homil. 65.

21. Sunt etiam lacrymæ præ lætitia & quidem dulces: quibus animas iustorum sæpenumerò Dominus perfundit, ac recreat: iucundum quidem ac suaue donum Dei, cibus animarum, mentium potus, prædulcis cordium irrigatio. Benè de iis S. August. *Lacrymæ piæ mustum sunt amantium.* in Psalm. 83. scilicet quo musto illæ animæ inebriantur, de quibus dictum est: *Musto pleni sunt isti.* Act. 2. Benè quidem: musto pleni, sed musto Spiritus sancti. Proh quantum isti & illi fletus inter se discrepant: illi scilicet quibus pater filij mortem, & filius à patre diuelli, & barbaris vendi, & in vincula compingi, multùm diúque plorarunt! Istæ lacrymæ illarum quidem præmia sunt: in illis seminatæ in lætos istæ fructus pullularunt. *Beati qui lugent.* Matth. 4. dicit Dominus, quod mirum videatur, in luctu poni beatitudinem. Vnde illud S. August. *Lugentes, & beatos dicis? videlicet beatos in se, lugentes in re.* in Psal. 85. Et quidem lætitia hæc non solùm iis, qui patienter aduersa sustinuerunt, sed multo magis pœnitentibus promittitur; ad quorum solatium, paritérque honorem se hominem factum venisse in mundum contestatur filius Dei. *Spiritus* (inquiés) *super me, &c. Misit me vt mederer contritis corde.* Isai. 61. ô dulcedinem! ô medicinam! ô salutem animarum! *Vt ponerem* (adiungit) *fortitudinem lugentibus Sion.* Hebr. tantùm est: *vt ponerem.* Quasi nihil in specie promittatur, sed arbitrio pœnitentis relinquatur eligendum quidquid velit à Deo in præmium pœnitentiæ. Sic illa Deo accepta est, sic pretiosa. *Darem pallium laudis* (addit) *pro spiritu mœroris.* Chal. vertit, *spiritum ouantem* pro spiritu, qui erat mœrens. Triumphat planè gaudio, qui veram de suis delictis egit pœnitentiam: & quò magis ad pœnam contristatus est, eò maiorem lætitiæ voluptatem pœnitens suscepit: atque ipsos quoque cœlites nouo quodam gaudio fecit exultare, iuxta illud Domini: *Gaudium erit in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente.* Luc. 15.

D. August. Dulcis animarũ cibus pia lacrymæ. Act. 2. Matth. 4. Lacrymæ ex lætitia, præmiũ lacrymarum ex tristitia. S. August. Christi aduētus in solatium pœnitentium. Isai. 61. Quanti valeat apud Deum vera pœnitentia. Triumphus & gaudium pœnitentis. Luc. 15.

22. Quid de Angelis loquor? Ita Deo ipsi grata est hominis pœnitentia: sic ille nostras lacrymas sitit; vt sinat aliquando in peccatum labi, quem nouit egregios deinde laturum fructus pœnitentiæ: quasi pluris æstimet peccatorem sua delicta deplorantem, quam iustum non errantem. Displiceat fortasse dictum alicui: sed est planè iuxta mentem S. Ambros. qui de Petro Dominum negante ita loquitur: *Petrus tentatus est, vt negaret: negauit, vt fleret.* in 4. Luc. Non vult Deus voluntate approbatiuâ, (vt Theologi loquuntur) vt homo peccet; sed vult tamen permissiuâ: magis vt ex peccato lucrum pœnitentiæ, lacrymarúmque consequatur. Hoc ille à peccatoribus maximè obsequium exigit, quod exhibitũ à peccatrice illa percelebrauit: *Lacrymis rigauit pedes meos.* Luc. 7. vbi luculenter ita idem Ambr. *Fortasse ideò non lauit pedes suos Christus, vt eos lacrymis nos lauemus.* Nimirum cùm in cœna discipulorum pedes lauisset, suos ipse non lauit: quos vtique pœnitentiũ lacrymis abluendos tradiderat Magdalenæ omnium magistræ. *Bonæ lacrymæ* (adiungit) *quæ non solùm nostrum possunt lauare delictum, sed etiam verbi cœlestis rigare vestigium. Lacrymis confitere delicta: dicat de te quoque Christus: Lacrymis suis rigauit pedes meos.* S. Ambr. in cap. 7. Luc. Non absurdè dicta hæc sunt pro pœnitētibus. Vt enim

D. Ambr. Permittit Deus hominem peccare ob fructum pœnitentiæ. Luc. 7. Expetit Dominus lacrymas pœnitentium. Deo gratissima & homini vtilissima lacrymæ pro peccatis. D. Ambr.

A luctus Iacob ac solitudo; dein venditio, seruitus, carcérque Ioseph infelicitatem peccatoris significarunt: ita illorum noua quædam & insperata lætitia pœnitentis exprimit felicitatem.

23. Denique pater filij conspectu mirandum in modum gestiens: *Iam lætus* (inquit) *moriar, quia vidi faciem tuam.* Hebr. *moriar nunc.* L X X. *moriar ex nunc.* Chald. *quamuis nunc moriar, tam consolatus sum. Et superstitem te relinquo.* Hebr. *quoniam adhuc tu viuis.* Hoc est, lætus moriar, quia video te viuum. Nihil enim seni potius & gratius erat, quàm vita filij Ioseph, quàm vt dulcis filius viuat patri superstes. Benè S. Chrysost. *Votorum* (inquit Iacob) *compos factus sum, assecutus quod nun-*
B *quam expectaui: euenerunt mihi nunquam sperata. Reliquum, contentus sum vitâ. Vidi quem desideraui, & sufficit mihi ad omnem lætitiam vidisse quòd tu viuis. Paterna vox, & plena dilectione, suamque affectionem animæ eius declarans.* homil. 56. Illa etiam Iosephi laus non prætereunda: Exceitus nuncio de patris aduentu, etsi post Regem secundus toti Ægypto dominaretur, accurrit tamen ad excipiendum, honorandum, & amplexandum patrem conditione pastorem, & pastorum turbâ circumseptum: vt hinc pudeat filios, qui cùm se vident in dignitate constitutos; suum obliuiscuntur genus parentes non agnoscunt, suique prorsus ipsorum immemores videntur insanire.

Lætus moritur pater, qui filiũ relinquit diuitem & honoratum. S. Chrysost. Prudens filius non dedignatur patrem pauperem.

24. *Viri pastores sunt serui tui.*] Regreditur in
C vrbem regiam Ioseph nunciaturus Regi patris fratrúmque aduentum: quos monet in primis dicant se pastores esse, hoc vnum curare vt pascant greges: id ipsum se Regi, ac principibus & aulicis se dicturum edicit. In quo in primis sanctus & prudens vir ostendit quanti patrem, fratres, genúsque suum faciat: nec ipse licèt in regno princeps obscuritatem sui generis despiciat, aut saltem occultet: quippe cùm dedecus esse non reputet nisi vitium, quo etiam perillustris aliorum nobilitas dedecoratur. Parentes cuiuscunque cōditionis vnicè à nobis & coli & amari debent: hoc solùm abnegari, quod (si fortè aliquando) diuinum impediant obsequium; vti S. Basil. in hunc modum scribit: *Parentes nostros quasi propria*
D *viscera diligamus, si accedere nos ad seruitium Christi non prohibent: si autem prohibent, nec sepultura illis à nobis debetur.* epist. ad Monach. Tunc scilicet hostes, ministríque diaboli sunt nostram salutem impedientes, aduersus Deum pugnantes. Nam etsi nobis iniuriam faciant, modò non sit contra salutem animæ; non icircò despiciendi, aut negandi, qui genere ipso cognati sunt; quod quidem sequenti exemplo edocetur.

Parentes etiã obscuri sunt recognoscendi & colendi. D. Basil. Solus Deus parentibus anteponendus.

25. Petiit Moyses per legatos à Rege Idumæorum de stirpe Esau fratris Iacob, sineret vti Hebræi per illius regionem ad terram promissionis liberè, quietéque transirent: noluit Rex, quin statim coacto exercitu transitum impediuit. Quid
E Moyses? iussu Dei aliò diuertit, vt habetur Num. 20. Et ratio illa videtur optima Procopij: *Deflexit ab eo Israël, & genus est reueritus, licèt ab eo nullam reuerentiam consecutus. Dei enim voluntas est genus non abnegare, etsi iniuriam faciat.* in cap. 20. Numer. Ex quo ad commendandam Christianorum caritatem egregiè concludit: *Quoniam igitur nunc omnes sumus fratres dilectionis magnanimitate iniuriarum recordationem vincere debemus,* ita Procop. Non patitur Dominus Israëlitas mouere arma contra Idumæos, quorum primi progenitores fuerant fratres, ne lædatur concordia fra-

Num. 20. Procop. Cognati etsi nobis iniuriosi, amãdi tamen.

ttam, & iuta cognationis violentur. At, ô Domine, Idumæi rem indignam faciunt, cùm fratribus armati occurrunt. Ferant (inquiet Dominus) illi patienter fratrum suorum iniurias: fraternam exerceant caritatem. Satis nobile habent exemplum in Ioseph, qui venditus à fratribus fratres vti pater excipit, amplectitur, fouétque. Porrò vt quietè sanctéque viuant procul ab iniuriis Ægyptiorum, atque à nefandis eorundem ritibus in regione vberi & fœcunda pascendis gregibus, prudenter admonet Ioseph fratres suos, vti se pastores profiteantur.

26. Sic enim Ægyptij commercium illorum refugient: quippe cùm in Ægypto pecora pro diis colantur: ac proinde sacrilegium sit detestabile mactari pecora, quorum scilicet carnibus Hebræi vescerentur. Separatos igitur viuere ab Ægyptiis omni ope contendit, ne illorum vitiis contaminentur: sint procul in pascuis Gessen, A illósque proinde habeant exosos Ægyptij. Præstat ab his odio haberi, quàm amari: quod in salutem Hebræorum sic à Deo dispositum fuisse canit Regius vates. *Conuertit cor eorum, vt odirent populum eius.* Psal. 104. Vnde colligit S. Chrysost. *Non datum esset à Deo odium, nisi priùs malè amassent: quibus amicitia comparabat exitium, iis odium erat occasio virtutis.* in Psalm. 3. Pascant igitur Hebræi greges, mactent pecora, vescantur carnibus, atque ita sint odio Ægyptiis, quorum amicitiâ sine dubio periissent: at longe ab illis habitent, ne despectui sint iniuriísque pateant Ægyptiorum. Colant tellurem agricolæ, nutriendis gregibus pastores impigram nauent operam, ne ocio languescant, luxuque inter Ægyptios effœminentur. Multaque huiusmodi ad vitam corporis, ad salutem animæ bonus princeps, optimus frater commoda suis fratribus, vniuersæque Hebræorum familiæ prouidit.

S. Chrys. *Præstat à malis odio, quàm amore haberi.* Psal. 104. *Bonis vtile malorum odium.*

CAPVT QVADRAGESIMVMSEPTIMVM.

1. INgressus ergo Ioseph nunciauit Pharaoni, dicens: Pater meus & fratres, oues eorum & armenta, & cuncta quæ possidet, venerunt de terra Chanaan: & ecce consistunt in terra Gessen.

2. Extremos quoque fratrum suorum quinque viros constituit coram rege:

3. Quos ille interrogauit: Quid habetis operis? Responderunt: Pastores ouium sumus serui tui, & nos, & patres nostri.

4. Ad peregrinandum in terra tua venimus: quoniam non est herba gregibus seruorum tuorum, ingrauescente fame in terra Chanaan: petimúsque vt esse nos iubeas seruos tuos in terra Gessen.

5. Dixit itaque rex ad Ioseph: Pater tuus & fratres tui venerunt ad te.

6. Terra Ægypti in conspectu tuo est: in optimo loco fac eos habitare, & trade eis terram Gessen. Quod si nosti in eis esse viros industrios, constitue illos magistros pecorum meorum.

7. Post hæc introduxit Ioseph patrem suum ad regem, & statuit eum coram eo: qui benedicens illi;

8. Et interrogatus ab eo: Quot sunt dies annorum vitæ tuæ?

9. Respondit: Dies peregrinationis meæ centum triginta annorum sunt, parui & mali, & non peruenerunt vsque ad dies patrum meorum quibus peregrinati sunt.

10. Et benedicto rege, egressus est foras.

11. Ioseph verò patri & fratribus suis dedit possessionem in Ægypto in optimo terræ loco, Ramesses, vt præceperat Pharao.

12. Et alebat eos, omnémque domum B patris sui, præbens cibaria singulis.

13. In toto enim orbe panis deerat, & oppresserat fames terram, maximè Ægypti & Chanaan.

14. E quibus omnem pecuniam congregauit pro venditione frumenti, & intulit eam in ærarium regis.

15. Cúmque defecisset emptoribus pretium, venit cuncta Ægyptus ad Ioseph, dicens: Da nobis panes: quare morimur coram te, deficiente pecunia?

16. Quibus ille respondit: Adducite pecora vestra, & dabo vobis pro eis cibos, C si pretium non habetis.

17. Quæ cum adduxissent, dedit eis alimenta pro equis, & ouibus, & bobus, & asinis: sustentauítque eos illo anno pro commutatione pecorum.

18. Venerunt quoque anno secundo, & dixerunt ei: Non celabimus dominum nostrum quòd deficiente pecunia, pecora simul defecerunt: nec clam te est, quòd absque corporibus & terra nihil habeamus.

19. Cur ergo moriemur te vidente? & D nos & terra nostra tui erimus: eme nos in seruitutem regiam, & præbe semina, ne pereunte cultore redigatur terra in solitudinem.

20. Emit igitur Ioseph omnem terram Ægypti vendentibus singulis possessiones suas præ magnitudine famis. Subiecítque eam Pharaoni.

21. Et cunctos populos eius, à nouissimis terminis Ægypti vsque ad extremos fines eius.

22. Præter terram sacerdotum quæ à rege tradita fuerat eis: quibus & statuta cibaria

baria ex horreis publicis præbebantur, & idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas.

23. Dixit ergo Ioseph ad populos: En vt cernitis, & vos & terram vestram Pharao possidet: accipite semina, & serite agros.

24. Vt fruges habere possitis. Quintam partem regi dabitis: quattuor reliquas permitto vobis in sementem, & in cibum familiis & liberis vestris.

25. Qui responderunt: Salus nostra in manu tua est: respiciat nos rantum dominus noster, & læti seruiemus regi.

26. Ex eo tempore vsque in præsentem diem in vniuersa terra Ægypti regibus quinta pars soluitur, & factum est quasi in legem, absque terra sacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit.

27. Habitauit ergo Israël in Ægypto, id est, in terra Gessen, & possedit eam: auctúsque est, & multiplicatus nimis.

28. Et vixit in ea decem & septem annis: factíque sunt omnes dies vitæ illius centum quadraginta septem annorum.

29. Cúmque appropinquare cerneret diem mortis suæ, vocauit filium suum Ioseph, & dixit ad eum: Si inueni gratiam in conspectu tuo, pone manum tuam sub femore meo: & facies mihi misericordiam & veritatem, vt non sepelias me in Ægypto:

30. Sed dormiam cum patribus meis, & auferas me de terra hac, condásque in sepulchro maiorum meorum. Cui respondit Ioseph: Ego faciam quod iussisti.

31. Et ille: Iura ergo, inquit, mihi. Quo iurante, adorauit Israël Deum, conuersus ad lectuli caput.

SECTIO PRIMA.

Extremos quoque fratrum suorum quinque viros constituit coram rege: Quos ille interrogauit: Quid habetis operis? Responderunt: Pastores ouium sumus serui tui, & nos, & patres nostri. Ad peregrinandum in terra tua venimus; quoniam non est herba gregibus seruorum tuorum, ingrauescente fame in terra Chanaan: petimúsque vt esse nos iubeas seruos tuos in terra Gessen. Dixit itaque rex ad Ioseph: Pater tuus & fratres tui venerunt ad te. Terra Ægypti in conspectu tuo est: in optimo loco fac eos habitare, & trade eis terram Gessen. Quod si nosti in eis esse viros industrios, constitue illos magistros pecorum meorum. Post hæc introduxit Ioseph patrem suum ad regem, & statuit eum coram eo: qui benedicens illi; Et interrogatus ab eo: Quot sunt dies annorum vitæ tuæ? Respondit: Dies peregrinationis meæ centum triginta annorum sunt, parui & mali, & non peruenerunt vsque ad dies patrum meorum quibus peregrinati sunt. Et benedicto rege, egressus est foras. Ioseph verò patri & fratribus suis dedit possessionem in Ægypto in optimo terræ loco, Ramasses, vt præceperat Pharao. Et alebat eos, omnémque domum patris sui, præbens cibaria singulis.

1. RELICTIS patre, fratribúsque in Gessen, vbi iam sedes habere, & opportuniùs ad greges consistere viderentur, nec à Rege alium in locum mitterentur, Ioseph rem omnem detulit Regi, aduenisse videlicet patrem cum ampla & copiosa familia, numerosáque pecorum multitudine ad habitandum in Ægypto, vbi fami, quæ totum penè orbem peruaserat, leuandæ subsidium haberet. Et mirum est, quantum curauerit Ioseph vt pastoritia fratrum studia Regi, & Ægyptiis inculcaret; eósque procul ab vrbe regia in pascuis Gessen consedisse omnibus innotesceret. Hoc sanè consilio egit vir prudentissimus, ne aliis à Rege distracti negotiis dissociarentur inuicem: & permisti Ægyptiis ob animi corporísque dotes, quibus eminebant, illorum in se inuidiam concitarent. Vtrúmque sic attingit Iosephus: *Percontatus Rex Iosephum, quibus nam studiis fratres eius potissimum delectarentur; respondit pastoralem artem callere eos, & nihil eos aliud exercere. Id autem eo consilio respondit, tum ne distraherentur inuicem, sed vt degentes vnà curam patris haberent: tum ne qua illis æmulatio cum Ægyptiis interueniret, si circa eadem cum illis studia versarentur: nam ei genti non erat licitum greges aut pascua curare.* lib. 1. antiq. Optimum etiam illud consilium ex officiosissimo erga patrem affectu. Pater scilicet erat in ætate decrepita, egebátque multiplici filiorum officio, multiplicique ad vitam sustentandam, fulciendámque senectutem subsidio. Quid enim magis comprobatum experientiâ, quàm quòd senectus ipsa est morbus, in quam deinde complurium aliarum miseriarum, & grauium ingruit tempestas morborum? Quia Ioseph regni, aulæque negotiis penè oppressus curam illam, quam exigebat affectus pietatis, subleuando patris senio per se ipsum non poterat impendere, voluit vti fratres nec inuicem, nec à patre seiungerentur regni muneribus distenti: sed vnà viuentes coniunctis obsequiis & officiis patri omnium promptissimè inseruirent.

Ioseph. Vitanda malorum consuetudo.

In senectute ingruit tempestas miseriarum.

Patri seni coniunctim inseruiant filij.

2. *Extremos fratrum suorum constituit.*] Duplicem hic locus reddit sensum propter ambiguitatẽ vocis

vocis (*Extremos*) potest enim extremitas accipi, vt significet primum & summum: aut infimum & vltimum. Igitur in priori sensu, elegit Ioseph quinque omnium suorum fratrum primos vel ætate, vel forma atque corporis præstantia, vel loquendi facundiâ, vel agendi prudentiâ: itaque maximè omnium spectandos & præclaros (Lusitane, *Estremados, Estremos, auentajados.*) vt ex illorum aspectu Rex & proceres eximiam Hebrææ gentis nobilitatem, atque adeò generis Ioseph claritudinem cognoscerent. Hæc est explicatio Lyr. Abul. & aliorum. *Atque* (adiungit Lyra) *vt Rex & consiliarij magis acceptum dominium Ioseph haberent videntes cognationem eius esse gratiosam: quod magis concordat cum prædictis cap. præced.* hæc ille. Ita nimirum se habet hominum iudicium, vt magni æstimentur; commendationem admirationemque apud homines sibi comparent qui benè appositum corporis habitum, elegantémque oris formam habeat, cùm tamen plerúnque fiat, vt vbi spectare hominem arbitraris præclarâ specie admirandum, planè onustum auro asellum intuearis. Quisnam inter Hebræos magis apposito corporis habitu ad regiam dignitatem in comitiis à Samuele indictis apparuit, quàm Saul: qui cùm à populo acclamaretur in Regem, *ab humero & sursum eminebat super omnem populum?* 1.Reg.7. Talem Iudæi petierant, non pium & modestum; sed prævalentem viribus, & proceritate spectandū; talem acceperunt. Quod sic adnotauit Theodoret. *Quoniam ad bella gerenda, non ad pietatem petierant Regem, ideò Deus elegit omnium maximum: quoniam non animæ virtutem, sed corporis mirabantur magnitudinem.* quæst. in 1.Reg. Sed hoc de argumento iam disseruimus priori tomo ad cap.6. sect.3. ibi videbis miram à Deo pulchritudinem datam filiabus vtique improbissimis Caini damnatorum hominum primogeniti, vt hinc mortales discant nullius præ salute animæ bona corporis habenda pretij fore. Vt enim corporis anima incomparabiliter antecellit: sic ad animæ bona, gratiam sanctificantem, virtutes, meritáque nihil omninò sunt corporis bona quantumuis humano iudicio spectabilia: in his lutum & cœnum; in illis aurum & cœlum: hæc spiritus, illa puluis & cinis.

Claritudo generis ex dotibus corporum.

Lyra.

Elegās forma & stultus tamen asinus auro plenus.

1.Reg.7.

Theod.

Apud stultos bona corporis, non animæ laudantur.

Bona animæ præferēda bonis corporis.

3\. In altero subinde sensu intelligitur Ioseph extremos fratrum, hoc est, infimos & abiectissimos tum oris aspectu, tum staturâ corporis, tum loquendi facultate, tum etiam ætate Regi Pharaoni præsentasse. Ne videlicet ad militiam, aut Regis negotia, vel aulicam vitam eligerentur: imò à Rege propter vilitatem spreti, & ab Ægyptiis irrisi ad habitandum cum patre in Gessen, pascendúmque in illis vberrimis pascuis greges, atque adeò vitam quietiùs sanctiúsque agendam remitterentur. Timuit planè vir prudentissimus iuxta & sanctissimus fratrum innocentiæ, si in aula regia remanerent: tantóque grauiùs periclitarentur, quantò speciosior illorum forma, & prævalentius robur videbatur. Periculosa quidem non spectantii solùm, sed etiam habenti est corporis pulchritudo, quæ num in fœmina, num in viro magis noceat, haud facile dictu est. Certè quamuis apud homines & laudi sit & admirationi; tamen illa multis semper extitit damno, & extremo interdum exitio: illa in Paride atque in Helena mutuam in primis inuexit perniciem, dein vniuersæ Græciæ, Phrygiæque postremam intulit vastitatem. Laudarunt aliqui è sapientibus pulchritudinem; Aristoteles vocat epistolam commendatitiam: Socrates dulcem tyrannidem: Plato naturæ prærogatiuam: Xenophon regium naturæ donum. Sed verò prudentius illam Theophrastus blandum dixit dolum: Theocritus damnosum ebur: Carneades regnum solitarium: Origenes triumphum robustorum. *Forma* (inquit) *vincit armatos, ferrum pulchritudo captiuat: vincentur specie, qui non vincuntur in prælio.* homil.20. in Numer. Quantum ergo periculosa etiam in viro sit pulchritudo, satis ipsemet Ioseph expertus fuit: qui fortassè ideò suum Beniamin, & pulcherrimos fratrum noluit in aulam ingredi, nec deinde omnes in vrbe consistere, sed in Gessen ad pascua remisit, ne quot ipse pertulit, illi quoque inter Ægyptios versati, discrimina vitæ animæque subirent.

Periculosū innocentiæ palatium.

Periculosa pulchritudo in vtroque sexu.

Laudatur & improbatur ab antiquis pulchritudo.

Aristot.

Socrat. Plato. Xenophon. Theoph. Theocr. Carnead. Orig.

Periculosa viro sua pulchritudo.

4\. Illorum etiam saluti multum consuluit, dum agriculturæ (liceat dicere) consecrauit; qui laboriosam illam procul ab aula, vrbiúmque tumultibus vitam, in agris beatam prorsus transigerent. Huiusmodi enim rusticanam agricolarum vitam semper encomio sapientissimi quique celebrarunt. Sic nobilis poëta in laudem eiusdem cecinit,

> *O fortunatos nimium, sua si bona norint,*
> *Agricolas: quibus ipsa procul discordibus armis*
> *Fundit humo facilem victum iustissima tellus!*

Felicitas vitæ agricolarum.

Virg. 2.Georg.

Quam quidem ruris felicitatem cum negotiosis vrbium miseriis eleganter ibidem comparans multa in illius commendationem dicit; quæ planè vita quietem amanti vna omnium exoptanda est. Ergo vrbes habeant multa ad speciem oculorum, ad honorem & gloriam mortalium.

> *At secura quies, & nescia fallere vita,*
> *Diues opum variarum: at latis otia fundis,*
> *Speluncæ, viuique lacus; at frigida Tempe,*
> *Mugitúsque boum, mollésque sub arbore somni*
> *Non absunt.*

Virg ibid.

Crediderim etiam studio humilitatis inductum Ioseph electis iis, qui extremi ac minùs conspicui viderentur, fratribus ante Reges, & aulicos proceres adstitisse: mirum enim in modum homines ex ignobilitate generis, & cognatorum obscuritate ac vilitate humiliari solent. Quam sibi humiliatem in altissimo illo dignitatis fastigio necessariam duxit vir prudentissimus, ne mundanę gloriæ aspirante vanitate in superbiam, quâ nihil Deo magis exosum, efferretur. Propria quidem sanctorum hominum virtus est occultare quæ speciosa sunt; & quæ indecora, in publicum adducere: vti Ioseph extremos fratrum minùs spectandos induxit in aulam, Regíque præsentauit.

Ioseph humilitas in fastigio honoris.

Iusti decora occultant, vitia sua produnt.

5\. Quid quòd Deus homo quam humiliorem habuit naturam & quidem à Verbo assumptam, Diuinitatique & personæ suæ vnitam frequentissimè nominat: at suam ipse Deitatem raro admodum enunciat; quid enim crebrius vsurpat in Euangelio, quàm quòd se *filium hominis*, hoc est, hominem appellet? In quo & suam humiliatem ostendit, & summi erga nos amorem commendauit. Quin etiam (quod omnem superat admirationem) non se hominem modò, sed (infra hominem sponte positus) reputari voluit *nouissimum virorum*. Isai.53. legunt alij: *Cessatorem*, seu *cessationem virorum*. De se ipso fatetur alibi: *Ego sum vermis, & non homo; opprobrium hominum; & abiectio plebis.* Psalm.21. At Tertull. verbum verbo reddens ex Græco legit: *Ignominia hominum, & nullificamen populi.* lib. aduers. Marcion. cap.7. Tam mira fuit humilitas Domini, vt se quasi nullum, & nihil

Admiranda Dei hominis humilitas.

Isai.53.

Psal.21.

Tertull.

A & nihil fecerit pro hominibus. At homo ipse, cùm sit vermiculus, ipsúmque opprobrium, ipsamet abiectio; non patitur tamen pro Deo suo vel tantulum humiliari, non quidem ad infima descendens, in quibus suapte naturâ iacet; sed in illis videri, & illa sibi cognata ingenuè fateri. Addit Isaias: *Et quasi absconditus vultus eius.* ibid. legunt L X X. *Quia auersa est facies eius, despecta est, & non reputata.* Nimirum videns Dominus, si decorem vultus sui proderet, si diuinitatis suæ maiestatem demonstraret, nullâ ratione despici, atque humiliari se posse: icircò vultum auertit, maiestatem abscondit, diuinitatis externa signa cohibuit. Hinc illud S. August. *Auertit se, ne illum intelligerent illi, qui eum crucifigebant.* homil. 36. vnde colligit egregiè: *Amemus sponsum: quantò magis deformis nobis commendatur, tantò carior, tantò dulcior factus sponsæ.*

Isai. ibid. *Suam Christum maiestatem occultauit, vt posset humiliari.*

D. Aug. *Christus quò magis humiliatus, eò nobis carior.*

B 6. *Pastores ouium sumus.*] Rogati à Rege quid operis exercerent, respondent (vt erant instructi à Ioseph) Hebræos se pastores atque à patribus auísque pastoribus progenitos; vitam igitur pastoritiam suæ genti propriam esse. Cæterùm non armentis, non capris, sed gregi tantùm ouium pascendo intentos viuere. Ac fuit quidem priscis illis fidelium Patriarchis diuinitùs inditum studium pascendi oues: vt scilicet mitissimum omnium pecudum curantes gregem paulatim imbiberent mansuetudinem, quæ ad regendos homines summè necessaria in permouendis quôcunque animis miram solet vim habere. At illis seculis, ætatéque illâ ferreâ, in quibus nimirum *ab Adam vsque ad Christum regnabat mors.* ad Rom. 5. timore cohibebat, non amore ducebat regentium disciplina: quæ quidem durities, seu nimius rigor etiam sanctioribus Prophetis erat vsitatus, vt in Elia compertum est: qui (vt suspicor) à mortalium commercio discessurus suum illum antiquum rigorem videtur aliquo modo improbasse. Enim verò instanter postulanti Elisæo discipulo duplicem magistri spiritum: *obsecro, vt fiat in me duplex spiritus tuus.* 4. Reg. 2. legunt L X X. *Obdurasti vt peteres.* respondit: *Rem difficilem postulasti.* ibid.

Mansuetudo regenti necessaria.

C

ad Rom. 5. *Timor & rigor in lege Mosaica.*

4. Reg. 2.

7. Sed quisnam iste spiritus duplex Eliæ, quem suo discipulo abnuebat relinquere Propheta? Vtrique spiritus res magnas, summéque prodigiosas efficiendi, maximè in supplicium infidelium, terrámque ariditate flagellandam: quòd Theodoret. ita dispungit: *Dixit hoc non inuidens gratiam discipulo, sed curam gerens aliorum hominum.* Quasi pœniteret Prophetam sui antiqui rigoris, noluit duplo maiorem petenti concedere. Nam si ex simplici spiritu Eliæ tam miris est terra calamitatibus afflictata: quid miseris quæso mortalibus fieret; si ex duplicato spiritu Eliæ nouæ clades, nouáque flagella subindè ab Elisæo irrogarentur? *Nam quoniam* (adiungit) *tribus annis & sex mensibus impiè se gerentes fame castigauit homines: necesse autem erat, vt qui duplicis erat hæres gratiæ, res efficeret duplo maiores: ex iis autem erat ea pœna, quæ irroganda esset per famem: & parcens dixit,* &c. hæc Theodoret. quæst. 7. in 4. Reg. Rem difficilem postulasti. Sat tibi sit meus spiritus, meus ille rigor, ne duplo maiorem postules, parcendum terræ, ignoscendum mortalibus. *Rem difficilem postulasti.* Et quis te sustineat, si duplo maiorem exerceas rigorem? *Rem difficilem postulasti,* quam à Deo non facile impetrabis, qui cùm sit mitis & patiens, amari potiùs vult, quàm timeri: qui tam obnixè contendit, vt meam duritiem leniret, seueritatem mitigaret, rigorem compesceret etiam indutâ, quam icircò assignare voluit, pelle ouinâ. Hoc igitur mitissimæ pecudis ad mitigandum rigorem tibi pallium remitto. Eliæ siquidem pallium Theodoret. dicit fuisse pellem ouinam: quæ potuit quidem admonere Prophetam mansuetudinis, non illam tamen imprimere, illúmque reddere mitiorem. Sed quid mirum? figura veritatem delineat, veritas non est. *Nunc ambulamus in veritate.* Ioan. 2. *Ambulamus in dilectione, vt filij lucis.* ad Ephes. 5.

D *Duplex spiritus Eliæ duplicatus rigor.*

Theodor.

Regentem dedecet nimius rigor.

E

Mitissimum Dei ingenium.

Rigor legis Mosaicæ.

Ioan. 2. ad Ephes. 5.

8. *Iam Propheta magnus surrexit in nobis, per quem Deus visitauit plebem suam.* Luc. 7. Et qui aquarum diluuio mundum absorbens, Pentapolim de cœlo fulgurans, flammis absumens, Ægyptios pelago deuorans, infidos Hebræos in deserto ab ignitis serpentibus percussos consumens, horrendum illum exercuit rigorem, iam nunc ouinâ pelle indutus vsque adeò illum ipsum mitigauit, vt mitissimus agnus de leone factus de ipsis mundi leonibus triumpharit. Non venit Dominus IESVS vt iudicet, sed vt absoluat: non vt condemnet, sed vt parcat: non vt iustitiam exerceat, sed vt misericordiam super omnia opera sua operetur. Proh quantum debemus beatissimæ Virgini, quæ nobis Deum suâ de carne indutum, miserationibus affluentem, Agnum Dei, qui tollit peccata mundi mitissima ouis peperit! Agnus ille simúlque pastor est; ac suâ carne, sanguinéque mactatus pro ouibus Agnus oues pascit! ô admirabilem pastorem! ô Agnum summè amabilem! ô non minùs admiranda pascua, quibus ab Agno oues nutriuntur! Et illud quidem valde prodigiosum, quòd oues fecit è lupis, agnos è leonibus; feras serpentésque in greges mitissimarum pecudum transmutauit. Nam si (quod Propheta prædixit) *lupos, pardos, leones puer paruulus minauit.* Isai. 11. & pauit: vtique priùs ablatâ feritate in oues, agnósque conuerterat: nec enim in caulis Christi Petrus, nisi oues agnósque pascendos accepit. Ioan. 21.

Dei rigor ante incarnationem. Luc. 7.

Dei clementia post incarnationem.

Christus pastor & Agnus.

Isai. 11. *Agnus Dei oues & agnos de lupis fecit.* Ioan. 21.

9. At quid est quòd sponsæ committuntur hædi pascendi? *Si ignoras te, ô pulcherrima inter mulieres; egredere, & abi post vestigia gregum tuorum: & pasce hædos tuos.* Cant. 1. Cuius loci, qui perdifficilis habetur, cùm explicatur de Virgine Dei matre videtur hæc paraphrasis multò explicatior. Si te ô virgo Deipara, præ humilitate ignoras; quanta sis, quantum valeas apud Deum, quantum in Angelis, in hominibus possis: (nihil enim verè humilis magis occultat, minùs videt, magis obliuiscitur & nescit, quàm suæ animæ opes dotésque, virtutum ornamenta, meritorum opera, seipsum iustum & humilem) exere per hominum cœtus tuam ipsa virtutem, tuámque maximè circa peccatores exere potentiam. Profectò in agnos conuertes hædos. Et qui iuxta præsentem statum Deíque iustitiam ob suorum scelerum sordes fœtoréinque essent ad iudicis sinistram sistendi, tuâ virtute conuersi, tuíque filij sanguine abluti mitissimum ingenium, & niueum candorem ouium, agnorúmque induti ad dexteram non tam iudicis, quàm patris considebunt. Pasce igitur hædos tuos: nec enim vlla maior virtus, quàm quæ saluti hominum curandæ intendit, quàm quæ de peccatoribus iustos, déque hædis agnos facit. Hædos tuos, tuos scilicet grex hædorum est, tibi à Deo crediti sunt peccatores, quæ Dei mater es, simul & peccatorum haberis. Quid quæso lætius, quid felicius nunciari peccatoribus poterat, quàm quòd matris Dei esse dicantur?

Cant. 1. *Occultat B. Maria suam præ humilitate maiestatem.*

Vis & potentia B. Mariæ ad conuersionem peccatorum.

Peccatores B. Mariæ à Deo commendati.

cantur? Tui sunt, ó Virgo benedicta, tui sunt peccatores, vt à cœlesti vindicta illos defendas, vt errantes ad tuum filium reducas, vt miseros foueas, venientes recipias; perfugium, asylum, ara sis ad te confugientibus: vt sordidos abluas, nigros candefacias, Æthiopes dealbes, coruos in cycnos, hædos in agnos, accipitres in columbas, dæmones in Angelos conuertas: per vitiorum prærupta lasciuientes ad securum modestiæ callem, gratiæque cœlestis caulam transferas. Tui sunt hædi. Nec est quòd illos à te reiicias, hædos dedignata: nec quòd illi ad te accedere timeant: tui quippe sunt. Nec enim tu esses ouis, si hædi non essent illi: nec tu mater Dei esses, si peccatores in mundo non essent: nec Deum hominem ex te natum haberemus redemptorem, si peccatores non essemus. Ad hoc igitur electa es, vt Deum hominem pareres, qui de tuis purissimis visceribus carnem assumptam pro redemptione, pro salute peccatorum in holocaustum suauissimum & pretiosissimum offerret.

Mira peccatorum fiducia in B. Maria.

10. *Dixit Rex ad Ioseph.*] Nunciantes Hebræi se pastores esse, ac peregrinos, atque in terra Chanaan, vnde venerant, ob nimiam sterilitatem pascendis gregibus pascua non inueniri, quæ tamen in regione Gessen illâc transeuntes abundè suppetere fuerant conspicati, petierunt à Rege (instituti scilicet à Ioseph) vti dignaretur eos illuc remittere. Annuit libenter Pharao, iubétque Iosepho, vti optimam & pinguissimam totius Ægypti prouinciam videlicet Gessen fratribus ad pascendum greges attribuat. Pulcher sanè locus pro Regibus ac principibus, qui addiscant à barbaro & infideli Rege, vti dignentur non modò nobiles, sed etiam plebeios, opifices, imò abiectos ac pannosos ad colloquium admittere, illorum causas excipere, sermones audire. Quid Pharaones, quid Reges, nihil aliud planè, quàm terræ vermiculos, adduco? *Deus de cœlo prospexit, vt videat si est intelligens, aut requirens Deum.* Psal. 13. *Disce hinc* (occurrit ad hunc locum S. Basil.) *Domini philantropiam & curam, prospicit de cœlo, vt succurrat, vt videat num sit ægrotans medicum requirens.* Philantropia Græcè amor, amicitia, caritas erga homines nobis est Latinè. Adiri vult Deus omnipotens, quæri, implorari desiderat à pauperculis, à mendiculis, ab vlcerosis; imò velut è specula prospectat, an sit qui Deum adeat, à Deo quicquam expetat. *Oculi eius in pauperem respiciunt.* Psalm. 9. *Desiderium pauperum exaudiuit Dominus.* ibid. Amor id facit maiestatis nescius, imis summa libens adæquat. Et qui summus est Dominus, nec à magnis extollitur, nec humiliatur à minimis. At mundi principes in eo se maximè pusillos ac viles confitentur, quòd cùm magnos libenter admittunt, & minores reiiciunt, ab illis se deprimi, ab illis putant extolli. Adiungit tamen Rex de fratribus, qui videbuntur industrij, eos constituat Ioseph regiorum pecorum curatores. Vocat industrios, seu viros fortes: fortis enim apud Hebræos strenuum & idoneum significat; Lusitanè dicerem, *Hommes depeito efeito*, qualem depingit Salomon mulierem siue industriam, strenuam, idoneam. Prou. 31. Et pulchrè quidem cum robore industria, cum viribus promptitudo, cum natura pariter ars coniungitur. Viros igitur fortes industriósque deligit: nec enim muneribus, aut locis maioris vel momenti, vel laboris præficiendi sunt à Rege homines effœminati, atque inertes, sed robusti & prudentes. O si Respublicæ, si regna, si vrbes, si aulæ principum ita regerentur, quàm mira foret vbique rerum omnium felicitas!

Reges ad colloquium admittant pauperes & abiectos.

Psal. 13.

Mira Dei caritas erga homines.

D. Basil.

Gaudet Dominus ab hominibus inuocari.

Psal. 9.

Summa Dei maiestas nec extolli, nec deprimi potest.

Multi principes se viles & pusillos fatentur.

Prou. 31.

Felix Resp. quã robusti & prudentes regunt.

11. *Quot sunt dies annorum vitæ tuæ?*] Postremus omnium a filio ad Regem introducitur Iacob. Iustus quidem prudénsque Ioseph, optimum filiorum exemplar, spectabilem senem Iacob patrem suum statuit ante Regem & aulicos, pastorem ouium, non pudori, sed gloriæ tribuens quod talem habeat parentem. O Ioseph cùm in omnibus aliis rebus præclarum, tum in hac vel maximè admirandum! Sed ó degeneres, stultique mortales, qui prouecti ad honores erubescunt de progenitoribus humilioris notæ, eósque vel occultant, vel reiiciunt, vel (quod est indignissimum) prorsus abnegant! Quia verò consuetum est, vbi se grandæuus quis senex offert, ab eodem de annis ætatéque sciscitari: *Videns Pharao* (inquit S. Chrysostom.) *senem profundissimæ senectutis, quærit annorum numerum.* Iacob vbi accessit ad Regem, debitâ reuerentiâ salutauit, & benedixit; hoc est, gratias egit, gratum se exhibuit tam benefico & magnifico Regi, à quo filij & pater iam magnis & insolitis erant honoribus affecti. *Benedixit* (vti exponit Caiet.) *benedictione laudis & imprecationis. Vsitatum Hebræis: Rex in æternum viue: vel, viuat Rex. Nam cùm Rex omnibus in mundo satis abundet, hoc sibi tamen deesse non sine sensu doloris videt, quod mortalis sit, suámque inter homines gloriam nouit perituram.* Eam Rex quidam Saracenorum olim in Hispania vernantis prati cum amœnitate simul contemplatus: *At breui* (inquit) *& regnum perit, & flores marcescunt!* Prudentiùs ergo, ac feliciùs Regi salutando dixeris: saluus sis Rex, & inter cœlites cum Deo viue. Nam quid infelicius, quàm post hanc vitam detrudi in infernum sempiternis cremandum incendiis Regem, & sordidissimos illius seruulos in cœlo regnare cum Deo?

Patrem abiectum & pauperem filius non abneget.

S. Chrys.

Caiet.

Regis dolor, quòd sit moriturus.

Quæ optima regibus danda salutatio.

12. Dein ad quæsitum ætatis respondet Iacob: *Dies peregrinationis meæ centum triginta annorum parui & mali.* Tria dicit: in primis dies vocat peregrinationis, non vitæ: paruos, & malos. Verrunt L X X. *Dies annorum vitæ meæ quos incolo. Per quod significat* (inquit S. August.) *hanc vitam esse incolatum super terram, id est, peregrinationis habitationem.* quæst. 156. in Genes. via est, quâ incedimus ad finem propter antes, ipsa quam viuimus, vita. Vnde optimè dixit de mortuis S. Greg. Nazianz. *Qui tanquam in communi via paratiores, ad hospitium prius peruenerunt.* orat. 10. paratiores nimirum, qui obeunt, ad metas accesserunt, quippe magis ac priùs, quàm qui superstites, è corpore expediti. Non est quidem vita habitatio; est peregrinatio. Viuendo non manemus, sed ambulamus, imò & currimus, imò & volamus simul cum tempore, quo nihil fugacius, quod quidem volat irreparabile, in quo nos & cuncta sub sole pariter transimus. Sapienter igitur monet idem Nazianz. *Præteritis iis, quæ nos prætereunt, ad supernam vitam properemus, terrámque etiam adhuc in terra viuentes relinquamus: ac spiritum in cœlum ferentem bonâ fide sequamur.* ibid. Fugit vita, fugiunt simul quæ in mundo sunt; velis nolis tu quoque à mundo in mortem fugis; sapies ergo si affectu ipso sic omnia fugias, vt à te ipso etiam liber expeditúsque in cœlum euadas. Quo in sensu eleganter scripsit Clem. Alex. *Electus vitam agit tanquam hospes: vtitur corpore sicut aliquis qui peregrè proficiscitur, diuersoriis & habitaculis, quæ in vita occurrunt, curam quidem gerens rerum mundanarum loci, in quo diuersatur: habitationem autem*

& possessio

D. August.

Vita peregrinatio & via.

S Gregor. Nazianz.

D. Gregor. Naz.

Omnia cum vita simul fugiunt.

Cle. Alex.

Nõ quiescẽdum animo & affectu in rebus huius vitæ.

& possessionem sicut etiam vsum relinquens nullâ motus affectione. Stromat. 4.

Iustus in terra hospes.

13. Verè hîc hospes, qui proprium nihil sibi arbitratur, sed planè alienum, cuius vsum illi, à quo accepit, perurbanè cum gratiarum actione reddit. Rectè igitur adiungit: *De incolatu quidem agens gratias, benedicens autem propter exuum, cœlestem amplectitur mansionem.* ibid. Quare iustus, cùm moritur, & habet gratiam Deo pro vitæ hospitio: & non indignatur quòd exire ab hospitio iubetur: imò & gaudet quòd ad patriam adducitur, vnde amplius abire non cogetur. Verè hîc peregrinus, qui vti corpore, sic etiam affectu non habitat, non manet, non consistit, quiescitve in via, in qua nihil inuenit, quo delectetur, & detineatur. Enimuerò (vti subiicit idem) *sapientis anima, vt quæ in corpore peregrinatur, eo seuerè & austerè vtitur non in ipsum nimiam affectionem ostendens aut indulgentiam, vt quæ sit euestigio relictura tabernaculum, si excedendi & emigrandi tempus eam vocauerit.* ibid. Non domesticum, non amicum, non familiare sibi iustus reputat corpus, vt illud propterea tenerè amet, blandè foueat, delicatè nutriat, nimiâ tractet indulgentiâ: sed vti peregrinum, externúmque iudicet ac prorsus alienum, cum quo nihil habeat commercij, quin etiam verè inimicum, valdéque perfidum & insidiosum animæ declinet.

Clem. Alex.

Iustus etiã in morte gratias Deo agit.

Idem.

Sapiens & iustus suum corpus seuerè tractat, vt alienum, & hostem reputat.

14. Adiungit Iacob: *Dies parui, & mali.* Hebr. *pauci*, hoc est, vixi multò breuiore tempore, quàm mei maiores vixerunt. Ponitur hîc dies, vt sæpè alibi pro tempore. Ac licèt Iacob post hanc sententiam coram Rege prolatam posset adhuc multos in annos viuere, vt æquaret suorum patrum longæuitatem: quia tamen se graui iam senio oppressum, ætatéque anteactæ vitæ multis magnísque laboribus atque ærumnis contrita videns, iudicauit se breui moriturum: atque iccircò totam suam vitam, ætatémque illis centum & triginta annis circumscriptam dixit: vt hinc pudeat senes decrepitos ita suæ ad ianuam pulsantis mortis oblitos longam sibi vitam polliceri, & de cura temporalium rerum adeò viuere solicitos, ac si prorsus essent immortales. Nihilominùs vixit posteà Iacob decem & septem annis: & sic etiam verum est quod non peruenerit vita Iacob ad vitam maiorum. Pater siquidem Isaac vixerat centum octoginta annis: auus Abraham centum septuaginta quinque: Iacob verò centum quadraginta septem: minus videlicet, quàm pater triginta tribus: minus quàm auus, octo & viginti. Sed vnde filij ac nepotis à patre, auóque tanta vitæ decretio? An quia, cùm luctus, dolor, mœrórque hominem vehementer affligant, vitámque crudeliter excedant, ac mortem festinantiùs inducant; Iacob filium Iosephum tot per annos mortuum deplorans, ad maiorum suorum ætatem haud potuit peruenire. Ac nullus quidem homini grauior accedit dolor, quàm ex filij carissimi vel calamitate, vel funere. Minus ergo Abraham vixit, quàm Isaac: huius enim timor de sacrificio, de morte, de incendio tolerabilior multò fuit, quàm patris Abraham de holocausto filij dolor & luctus. Viuit siquidem in filio potiùs, quàm in se ipso pater. Et tamen vitæ illæ tam longæ, tam

Senes decrepiti etiam mortis ad ianuã obliti viuunt.

Vitam præcidunt dolor, mœror, luctus.

Nullus grauior dolor, quàm ex filij carissimi obitu.

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

A diuturnæ præterierunt tandem, in quibus veri illi sapientes & iusti viri non quiescendum sibi putarunt, sed verò potiùs hospites & peregrinos se rati (quod postea cecinit vates) *in via peccatorum non steterunt.* Psalmo 1. En qualis hæc, quam viuimus, vita: via est; nec in illa stamus; sed vel ludendo, otiando, dormiendo currimus, aut etiam veriùs nauigamus. Nautæ sumus in salo huius vitæ. *In naui* (inquit ibi S. Ambros.) *etsi nullus quiescentibus sensus est nauigandi, tamen cursus nautas vrget ad finem, & impellit ignaros.* addítque mox: *Vnde dicitur: surge qui dormis.* ad Ephes. 5. *tu enim dormis, & tuum tempus ambulat. Et vide ne dum diu dormis, prætereat tempus*, hæc S. Ambr.

Psal. 1.

Vita via, & nauigatio.

D. Ambr.

Ephes. 5.

Ne momento quidem stamus, & quiescimus.

B 15. Cæterùm non queritur Iacob de breuitate vitæ; quam semper iusti ad patriæ quietem aspirantes, nimis longam conquesti sunt: vti Propheta non tam cantauit, quàm plorauit: *Ecce mensurabiles posuisti dies meos.* Psalm. 38. Conquestus dicit non quòd breues & breui palmo mensuratos dies vitæ acceperit, sed quod magnos & ingenti palmo Deus illos mensus fuerit, vt egregiè declarat S. Ambros. *Non breues, sed magni dies Propheta possunt intelligi, quos Deus mensus est palmo quo mensus est cælum. Neque enim breues sua vita dies diceret, qui postea ait: Heu me, quia incolatus meus prolongatus est.* Psalm. 119. quòd

Psal. 38.

Iusti vitam valde longã queruntur.

D. Ambr.

Psal. 118.

C autem Dei palmo, qui grandis est, mensuratum sit cœlum, apertè constat ex illo Isaiæ: *Quis mensus est manu aquam, & cœlum palmo? quis appendit tribus digitis molem terræ, & librauit in pondere montes, & colles in statera?* capite 40. Dies igitur vitæ suæ queritur Dauid quia longos, & magnos; atque adeò Dei palmo, quo cœlestes orbes quibus in mundi machina capacius, latiúsque ac protensius nihil est, metiendo fuerit fabricatus. Sic enim exeundi è carcere corporis desiderio, Deúmque videndi pungebatur Dauid, vt quilibet vnus, quo tanti boni differebatur possessio, dies homini videretur instar vnius cœli diffusus & grandis, atque ad mensum Dei palmum extensus orbis.

Isai. 40.

Desiderio videdi Deũ qualibet mora censetur immẽsa.

D 16. Denique Iacob vocat dies malos, hoc est, plenos ærumnis, & infelices. Malum enim hîc, vt alibi sæpè malitiáque pro labore, doloréque malo scilicet pœnæ non culpæ accipitur. Tota quippe Iacobi vita iam inde ab incunabulis fuit grauibus, variísque aduersitatibus, periculis, persecutionibus, calamitatibus, & laboribus exercita & conflictata: vt mirum non sit, quòd ad longæuitatem aui, & patris non peruenerit: imò valde mirandum sit quòd multò anteà doloribus (maximè pro filio vt putabat, à feris

Mirandum est quòd homo innumeris vexatus miseriis viuat.

E dilacerato) quâ nulla grauior homini carnificina, concisus senex non obierit: sed vltra etiam centum quadraginta annos vitam innumeris malis oppugnatam produxerit. Porrò autem in omnes mortales verissimè dici potest, quod de se ipso dixit Iacob: *Dies cuiusque nostrum & parui & mali sunt.* Homo siquidem (inquit Iob) *natus de muliere: breui viuens tempore, repletur multis miseriis. Qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet;* capite 14.

Miserã hominis vitã infinita mala impugnant.

Iob 14.

Nn Mali

Mali dies, in quibus multa malorum genera miserum hominem obsident, oppugnant, impugnántque & excruciant. Aut enim sunt mala corporis veluti sitis, fames, nuditas, morborum multitudo & acerbitas, mortisque varij & grauissimi cruciatus. Sunt deinde in rebus externis mala, quæ ad egestatem, ignominiam, & opprobrium pertinent. Sunt etiam animi mala, vti vitia, errores, perturbationes, timor, tristitia, ira, anxietas.

Nullus in vita immunis à miseriis & doloribus.

17. Sunt denique mala, quæ veniunt aliundè, nos tamen attingunt: & personis aut aduersantibus, aut etiam (quod magis dolendum est) carissimis & coniunctissimis. Ab omnibus verò miseriis nullus mortalium immunem viuit vitam. Et quidem diuino consilio ita constitutum est (in vitiis est tantum permissio) vt ærumnis impugnatus homo ad Deum confugiat, Dei opem imploret, in solo Deo spem suam & fiduciam collocet: quam rationem S. Basil. subiicit quare contra hominem in mari & in terra, & in aëre bestiarum armentur incursus. *Ita* (inquit) *per omnia rerum opifex vigilare te vult, vt ea spe, quam in ipso tu habere debes detrimenta noxásque, quæ ab illis proueniunt, euitare possis.* homil. 7. hexaëm. Felix igitur, qui ex isto tandem omnium malorum pelago in portum sempiternæ quietis emersit. *Et qui* (vt loquitur S. Gregor. Nazianz.) *huius vitæ iactationem, & tanquam in nocturna pugna confusionem & ignorantiam ex alto deridet.* orat. 10. Pulchrè statum huius vitæ similem dicit tempestati nocturnæ, confusioni, ac pugnæ: in qua miseri mortales sese impetunt, mutuò pugnant cæcorum instar, sui prorsus suorúmque inscij atque immemores. Quin etiam in morte multum quisque (vti de se ipso loquebatur Apostolus 1. ad Philipp.) eleuatur. *Nónne* (adiungit Nazianz.) *ex his paucis diebus, qui restant, hos solum lucrifacimus, vt plura mala partim videamus, partim patiamur, partim etiam fortasse faciamus?* ibid.

D. Basil. Malis vitæ cōpulsus homo ad Deū confugit, in Deo spem collocat.

D. Greg. Naz. Cæli fœlicitas, vbi summa immunitas à malis vitæ.

Nocturna tempestati similis vita. ad Philip. 1.

D. Gregor. Nazianz. *Triste lucrū ex vita diuturna.*

18. Præclarè quidem hæc dicuntur à Patribus: sed affectum nihilominùs ita mundus mundíque vanitas habet irretitum, vt in ipsis ærumnis iacere; quàm ab illis exire, stultus homo malit. Idcircò vt retia dissoluat, hominémque expediat, venit in terras Dei filius: quod ita subnotauit Origenes: *Christus descendit ad terras, subiecit se retibus mundi videns magnum hominum gregem retibus impeditum, nec ea ab alio, nisi à se posse conscidi, venit ad retia assumens corpus humanum, quod inimicarum fortitudinum laqueis tenebatur; & disrupit.* hom. 2. in Cant. Conscissis à Christo Domino retibus; disruptisque laqueis incredibile dictu quanta cum alacritate viri, fœminæque, senes, iuuenes, pueri, matronæ, puellæque ad martyria grauissimorum cruciatuum acerbissimis doloribus plena, veluti ad omnes animi, corporísque delicias conuolabant, quorum nomine eum tyrannis sic expostulans aiebat Tertull. *Cum sæuitia vestra concertamus, etiam vltrò erumpentes: magisque damnati, quàm absoluti gaudemus.* lib. ad Scapul. Hi sunt de quibus Zacharias vaticinatur: *Posuit eos, quasi equum gloriæ suæ in bello.* cap. 10. legunt L X X. *Ponis eos sicut equum, decorem suum in prælio.* Sanctos martyres in persecutionibus, & cruciatibus positos intelligit S. Hieron. Nam velut equi velocissimi currebant ad tormenta, & ad mortem, in quibus scilicet gloriosissimè cœlestis eques Christus Dominus

Orig. Mundi retia, quibus homines tenebantur, Christus disrupit.

Tertull. *Omnis ætatis, sexúsque fideles ad martyria sicut ad delicias conuolabant.*

Zachar. 10. *Martyres Christi triūphātis equi.* S. Hieron.

A triumphabat; iuxta illud Apostoli: *Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo I E S V.* 2. Cor. 2. 2. Cor. 2.

19. *Et benedicto Rege egressus est.* Postquam Regi vale dixit Iacob: Lusitane: *Feito o deuido acatamento e cortezia se despedio do Rey.* Est igitur hoc loco benedicere idem quod valedicere, vt peritiores adnotarunt. Debetur quidem ab omnibus etiam Prophetis sanctisque viris Regi ob suam dignitatem reuerentia. Enimverò misit Dominus Moysem legatum ad Pharaonem Ægypti Regem cum mandatis, vti populum Hebræum, quem tanquam captiuum detinebat, dimitteret: & adiungit tamen: *Sed ego scio quòd non dimittet vos, nisi per manum validam.* Exod. 3. Quid

Reuerentia etiam à sanctis viris debetur Regi. Exod. 3.

B hoc est Domine? Si dicis te scire quòd non dimittet Pharao populum tuum, nec tuo parebit mandato, cur ad illum mittis nuncium, cur illius requiris beneplacitum? scilicet cum Rege ac Principe propter dignitatem, quâ fungitur, perturbanè agendum est; illius voluntas blandè impetranda, non violenter cogenda: & vel etiam in eo, quòd Deus præscribit, imperátque modestè petendum est, vt libens assentiatur: quod si obstinatè abnuat, tunc per manum validam ad Dei placitum cogatur necesse est, quemadmodum cum Pharaone isto actum legimus. Igitur Ioseph iussu Regis patrem & fratres dimisit in prouinciam Gessen, vbi posteà Ramesses oppidum extructum est ab Israëlitis, vti S. Hie-

Cum Rege blandè ac modestè agendum.

C ronym. de locis adnotauit. Ibi optimam, pinguissimam in Ægypto terræ dedit suis fratribus possessionem, siue partem, portionem, funiculum: his omnibus reddi solet vox Hebræa.

20. Constitutos ibi sustentabat Ioseph, *præbens cibaria singulis.* hoc est, vitictim, seu capitatim etiam minimis abundè quidem, quantum volebant, ad satietatem, Hebr. *ad os paruuli*; nimirum paruulus pro minimo familiæ sumitur. Assignabatur scilicet etiam singulis vel ætate, vel conditione minimis, vtpote paruulis, famulis, vernaculis, seruulis, sua cuique admodum copiosa, & dabatur portio. *Alebat eos*, &c. Legit Caietan. ex Hebr. *Pane*

D *ors paruuli, id est, pauit domum patris sui pane, tanquam dando ori paruulorum, id est, sine pretio, sine eorum labore, quemadmodum alimus paruulos.* O virum admirabilem! ô verum fraterni amoris & nominis exemplar! Sic tenerè alebat fratres, illos, inquam, à quibus tanquam hostis capitali odio habitus, à quibus venditus fuerat; totámque familiam patris, vti nutrix, vti mater, cùm præmansos infantulo cibos in os immittit. Quid si hoc Hebraismo significatur studium illud verè paternum, quod Ioseph erga suos exhibebat, cum statis vel diei horis, vel saltem in hebdomada diebus, omni aliâ depositâ curâ patris domum inuisens puerulis manu suâ diuidebat ci-

Caiet. *Mira in fratres humanitas & magnificentia.*

E bos: patrem verò iam præ summa senectute decumbentem in lecto dulciter amplexatus, dein vetulo atque edentulo cibos in os ingerebat? O egregium pietatis erga parentes exemplar simul & documentum! A fratribus spoliantur fratres, & ab ore miserorum parentum ingrati & truculenti filij ipsummet panem surripiunt! Addiscamus obsecro alere parentes senio confectos: ferendi sunt etiam parentes etsi effœtâ illa ætate nimium sint morosi; queruli,

Admiranda pietas, curáque filij erga patrem senio confectum. *Ferendi & sustentandi patres in senio.*

querúli, rixosi: quemadmodum pueri à parentibus tolerantur, & nos puerulos illi cum infinita propemodum patientia multos per annos sustinuerunt.

SECTIO II.

In toto enim orbe panis deerat, & oppresserat fames terram, maximè Aegypti & Chanaan. E quibus omnem pecuniam congregauit pro venditione frumenti, & intulit eam in ærarium regis. Cúmque defecisset emptoribus pretium, venit cuncta Aegyptus ad Ioseph, dicens: Da nobis panes: quare morimur coram te, deficiente pecunia? Quibus ille respondit: Adducite pecora vestra, & dabo vobis pro eis cibos, si pretium non habetis. Quæ cùm adduxissent, dedit eis alimenta pro equis, & ouibus, & bobus, & asinis: sustentauitque eos illo anno pro commutatione pecorum. Venerunt quoque anno secundo, & dixerunt ei: Non celabimus dominum nostrum quòd deficiente pecunia, pecora simul defecerunt: nec clam te est, quod absque corporibus & terra nihil habeamus. Cur ergo moriemur te vidente? & nos & terra nostra tui erimus: eme nos in seruitutem regiam, & præbe semina, ne pereunte cultore redigatur terra in solitudinem. Emit igitur Ioseph omnem terram Aegypti, vendentibus singulis possessiones suas præ magnitudine famis. Subiecitque eã Pharaoni, & cunctos populos eius, à nouissimis terminis Aegypti vsque ad extremos fines eius, præter terram sacerdotum quæ à rege tradita fuerat eis: quibus, & statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, & idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas. Dixit ergo Ioseph ad populos: En vt cernitis, & vos & terram vestram Pharao possidet, accipite semina & serite agros, vt fruges habere possitis. Quintam partem regi dabitis: quatuor reliquas permitto vobis in sementem, & in cibum familiis & liberis vestris. Qui responderunt: Salus nostra in manu tua est: respiciat nos tantùm dominus noster, & læti seruiemus regi. Ex eo tempore vsque in præsentem diem, in vniuersa terra Aegypti, regibus quinta pars soluitur, & factum est quasi in legem, absque terra sacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit.

1. LAborabat intereà totus penè orbis; maximè verò Ægyptus, vicinæque regiones fame in dies ingrauescente afflictabantur: ac proinde omni consumpto frumento infiniti passim mortales vnde vnde ad Iosephum accurrentes numeratá pecuniá frumentum coëmebant: quam ille in regium inferebat ærarium non ditior inde factus, sed Regem efficiens ditiorem. Hanc igitur Ioseph vsque adeò admirabilem integritatem, vi-

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

A tæque in congerenda pecunia, administrandóque suo munere sanctitatem eleganter ita describit Philo Hebr. *Iuuenis autem tantâ fide vsus est in administrandis negotiis publicis, vt cùm ratio temporum plurimas occasiones ei præbuisset ad congerendam pecuniam, potuisset facilè ditissimus sui seculi euadere, adulterinis diuitiis veras prætulerit, & cæcis perspicaces: totum argentum aurúmque è frumenti pretio collectum referens in thesauros regios, ne drachmâ quidem subtractâ, contentus donis, quibus Rex eum remunerabatur.* lib. de Ioseph. O virum omni æuo memorabilem! ô Ioseph non magis castum in declinandâ muliere tentatrice, in contemnendâ pecuniâ, & opum cupidine comprimendâ!

Philo. Regis minister summè fidelis, parcus, purus, integer.

Castus à muliere, & à pecunia.

2. *Etsi autem* (vt loquitur S. Chrysost.) *vehe-*
B *mentior sit cupiditas corporum, quàm pecuniarum: & propterea Dominus fatuas virgines appellarit, quoniam difficilioribus superatis, faciliora perdiderunt.* in cap. 25. Matth. sæpenumerò euenit tamen, vt qui puri sunt corporum, impuri sint numorum: & quos libido carnis expugnare non potuit, pecuniæ cupiditas subiugarit. Certum est enim & quotidie comprobatum illud S. Ambr. *Pecunia plerunque sibi dominos emit.* epist. 7. Sicut qui seruulam emit, cuius amoribus turpiter inseruit, & captiuus tenetur: sicut qui leonem emit, quem timet, & à quo trepidus aufugit. Sic pecuniam auarus acquirit, vt turpissimæ illius ancillæ dominatui famuletur: & fugacem bestiam dies noctésque inuigilans, & contremiscens tam periculosè, quàm
C laboriosè custodiat. Quin etiam (quod fœdius multò est) vel ipsa cupiditas mentem hominis ad sublimiora intelligenda natam cogitando, differendóque circa pecuniam miserãdum in modum abiicit, abiectámque deturpat. Quare optimè scripsit S. Chrysost. de auaris: *Voluuntur in luto, nec fœnum existimant esse fœnum pleni auaritiâ. Quanta est ergo stultitia luto rationem inquinare de auaritia narrantem?* in Psalm. 9. Nihil quidem difficilius, quàm luto suffossam auari mentem expurgari; & cor minùs obseratum expugnari. Tenet cupiditas auari animam vsque adeò constrictam, vt ad illam ne Dei quidem consolatio, verbúmque Dei à concionatoribus proclamatum penetrare possit.

D. Chrys.

Plerique à carne, quàm à pecunia castiores.

D. Ambr.

Turpis hominem deturpat auaritia.

D. Chrys.

Difficilè curatur auaritia.

D 3. Quid si etiam contingat, vt quis ore diuina eloquatur, & cor tamen habeat ita cupiditate possessum, vt Deo ipsi deneget aditum subintrare volenti? Profectò in malo illo Propheta Balam visum hoc ipsum fuisse adnotauit Origen. super illa Domini verba: *Verbum quodcunque dedero in ore tuo, hoc loqueris.* Numer. 23. *Si dignus* (inquit) *fuisset Balam, verbum suum Deus non in ore eius, sed in corde posuisset. Nunc autem quoniam in corde eius desiderium mercedis erat, & cupiditas pecuniæ, verbum Dei non in corde, sed in ore eius ponitur.* homil. 14. in Numer. Prophetiam quidem venturi Messiæ protulit ore tantùm instar psitaci, quam tamen in corde vtique per auaritiam occæcato non habebat. *Vt thesaurum*
E (adiungit) *magnum, Christi mysteria, proferret ad gentes non tam corde ac sensu, quàm ore sermonéque portatum.* Suspiciebant hominem, admirabantúrque vti Prophetam Madianitæ, qui tamen sic vilis abiectúsque erat, (talem effecerat cupiditas) vt ab stolida bestia increparetur, quod ita expendit Origen. *Aperit Dominus os asinæ, vt arguatur per eam Balam, & muta pecudis vocibus confutetur is; qui diuinus videbatur & sapiens.* ibid. Sic humiliat Deus superbos, sic de se inaniter præsumentes mundo ipsi cuius venantur glo-

Auari cor Deo obseratum. Num. 23. Orig.

Orig. Vile & abiectum reddit auaritia.

 riolam,

Superbos Deus humiliat & ridiculos ostendit. riosam, quàm ridiculi & nihili sint, palàm ostendit.

Philo. 4. Pulchrè dixit Philo de Ioseph: *Potuisset ditissimus euadere: omnem pecuniam intulit in regium ærarium, ne drachmâ quidem subtractâ, solis contentus Regis muneribus.* quod iure optimo repetendum ducimus. Planè miraculum in montibus (vt dicitur) auri: in Ægyptiorum, Chananæorum, aliarúmque gentium infinita pecunia in pretium frumenti corrogata, ne teruncium quidem sibi Ioseph aut assumpsit, aut reseruauit! ô quàm alienus vir iste à nostri æui peculatu, vbi plurimi Verres, plurima verricula prouinciarum! vnus Siciliæ Verres à Cicerone accusatus & conuictus meritas æterni ab vrbe patria exilij pœnas luit. Contra plurimos nostri temporis regnorum Verres nec vllus inclamat orator, nec vllus vindictam exerit iudex. Quid si omnes fraterno amore fœderati in prædarum veniunt portionem? Quis quæso tam fidelis, tam putus, tam integer hodie Regum tractat ærarin, administrat opes, custodit pecuniam; vt nihil inde surripiat, nihil sibi reseruet: solísque Regum stipendiis, donísque contentus viuat? Ah quàm multi nostra ætate patrimonio pauperes, angusti familiâ, tenues substantiâ multos annos vixerunt: qui tamen vbi primùm à Regibus vel ad eorundem tractanda negotia, vel ad reditus administrandos, procurandámque pecuniam electi subitò euaserunt ditissimi: splendidas domos ædificarunt; regales planè villas construxerunt; opulenta coëmerunt prædia, pingues admodum perillustrésque maioratus instituerunt. Vnde obsecro? Vtique Regum ex corio. Exossantur Principes, vt ministri pinguescant. Memini me audire aliquando, & quidem à viris probatæ fidei, ab ipso Regiæ substantiæ, ac redditium procuratore, cum à ministris rationem exigeret, certò deprehensum tandem esse vno integro vicennio vel ob incuriam, vel ob malignitatem exactorum, quæstorum, redemptorum, fideiussorum regali ærario vltra septem (vocant) milliones auri defuisse. Aliquando tamen fit, vt somnum Reges excutiant, videántque exhaustum ærarium, regni exsuctum sanguinem, deprehendant tandem sanguisugas mole iam suâ laborantes: atque adeò de peculatu ministrorum diligenter agentes, subuersâ illâ deprædatricis pompæ machinâ miseros ministros in sempiternum chaos detrudant. Atque vtinam ea cura principes solicitaret, & pro sua substantia ab iniuriis ministrorum vindicanda excitaret! Rectè Apostolus dixit de opibus, quas istî congerunt: *Mergunt hominem in interitum & in perditionem.* 1. Timoth. 6. vnde optimè subintulit S. Saluian. *Ergo si diuitiæ interitum in se habent, cuitemus opulentiam, ne in interitum corruamus: ampla & locuples facultas perditionem inferre dicitur: refugienda est itaque ampla possessio, ne consequatur profunda perditio.* lib. 2. ad Eccl. Cathol. quod quidem non modò intelligitur de perditione æterna, sed etiam de subuersione huius vitæ.

Miraculum inter opes thesaurósque fidelem purúmque esse.

Auaritia regaliū ministrorum nostri temporis.

Repentinæ opes regaliū ministrorū.

Infinita Regis pecunia vel neglecta, vel surrepta.

Agant diligenter Reges de peculatu ministrorum.

Cōgesta nimium opes in hac & in altera vita pessundant. 1. Tim. 6. S. Saluian.

Procop. 5. *Præter terram sacerdotum.*] Ingrauescente in dies fame, cùm iam defecisset pecunia pro coëmendo tritico, pecora subinde omnia in pretium annonæ accepit Ioseph, vt simul etiam molestissima pecorum tali tempore alendorum cura Ægyptios liberaret, vt Procopius adnotauit. Ad extremum prædia ipsa, domósque pro frumento Ægyptij tradiderunt: atque adeò vniuersa Ægyptus ab incolis vendita cessit in Regis patrimonium. Nec enim quicquam à Ioseph gratis datum legimus etiam extremè laborantibus Ægyptiis, cùm minister esset Regis cuius partes tuebatur, cuius substantiam administrabat: vt nouerint qui ministri sunt, se de alieno liberales & misericordes esse non debere nec posse. Acquisita Regi hoc modo vniuersa Ægyptus fuit: omnésque Ægypti incolas iam & possessionibus & libertate carentes, cùm se sponte pro frumento in regium famulatum vendidissent, de vna in aliam ciuitatem transtulit; primò quidem vt scirent se nihil amplius in Ægypto proprium possidere: deinde vt hoc maximè remedio rebellionibus obuiaret: denique cùm non sufficiat ad dominij translationem venditionis & emptionis pactum; sed insuper necesse sit vt res vendita dimittatur à venditore, possideatúrque ab emptore: per illam incolarum hinc illuc transmigrationem totius regni dominium verè in possessionem cessit Pharaoni.

Ministri de alieno liberales esse nō possunt.

6. Cæterùm exceptæ sunt possessiones sacerdotum, quæ iussu Regis relictæ propriis dominis etiam ab omni tributo immunes fuerunt: Imò & ipsis sacerdotibus abundè alimenta suppeditabantur iuxta demensum cuiúsque: certa quippe singulis à Rege gratuita, & larga portio erat præstituta: idque in gratiam diuini cultus (vt cœca gentilitas putabat) suorum inanium & ridiculorum Deorum, cui præstando nefandi illi sacerdotes inseruiebant. O rem omni stupore dignam! Tantæ apud infideles ac barbaros venerationi erant cacodæmonum sacerdotes! *Solam* (inquit hoc loco Theodor.) *terram sacerdotum immunem ab ea præstatione reliquit. Tantopere venerabantur homines impij eos, qui non erant Dij. At verò sacerdotes Dei viuentis non gaudent hac immunitate.* quæst. 106. in Genes. Insignis quidem locus pro confirmanda immunitate bonorum sacerdotalium, quibus malè inhiant laici, peius insidiantur, pessimè vim inferunt. Proh quantum hîc mortalibus datur præconium: Alendos nimirum à Rege, à Rep. expensis publicis veri Dei ministros, veros Christi Domini sacerdotes! Quod quidem Christianæ Ecclesiæ feliciter euenturum prædixit Isaias: *Suges lac gentium, & mamillâ Regum lactaberis.* cap. 60. legunt L X X. *diuitias Regum comedes.* S. Cyrill. Procop. & alij prophetiam intelligunt de donis, redditibúsque amplissimis Christianorum principum, quibus Christi Ecclesia fuit locupletata: & nos alibi in hunc eundem locum disseruimus.

Sacerdotum sustentatio, & immunitas.

Theodor.

Christi sacerdotes à Rege, & à rep. alendi.

Isai. 60. *Christi Ecclesia denit Regum locupletata.* D. Cyrill. Procop.

S. Chrys. 7. Multa hîc diuinitùs dicuntur à S. Chrysost. quæ operæ pretium erit expendere: paucula delibabimus. *Audiant* (inquit) *qui nunc viuunt, quantam olim sacerdotum idolorum curam habuerint: & discant vt vel saltem parem habeant honorem iis, quibus omnium Dei ministerium creditum, & qui sacerdotio insigniti sunt.* homil. 65. in Genes. Ah pudeat veri Dei sacerdotes à Christi fidelibus minùs, quàm ab infidelibus dæmonum sacrificulos honorari, coli, sustentari: quin etiam Christum verum Deum minoris haberi à Christianis, quàm ab ethnicis cacodæmones! Addit etiam S. Chrysost. *Si errantes illi & tantum idolorum curam habentes, quia ex hoc putabant idola magis coli, si ita eorum ministros colerent; quantâ non condemnatione digni, qui nunc imminuunt quod ad illorum spectat cultum? An necessitas, quod honor illorum ad ipsum Deum pertinet?* ibid. Quis quæso, si fidem habet, si prudentiam callet, non dignos omni honore Christi sacerdotes iudicet?

Pudor est, Christi sacerdotes minùs honorari à fidelibus quàm ab idololatris sacrificulos. S. Chrys. *In suis sacerdotibus Deus & honoratur, & offenditur à laicis.*

Quos

D Greg. Naz.
Encomia sacerdotum Christi.
D. Chrys.

Quosnam quæso? Nimirum (vti loquitur S. Gregor. Nazianz.) *hos diuini Numinis famulos, & discipulos, cælestiúmque rerum inspectores, has generis nostri primitias, hæc columina, has fidei coronas, has pretiosas margaritas, hos templi illius lapides, cuius fundamentum est Christus.* orat.9. *Igitur* (adiungit idem Chrysost.) *sacerdotum contemptus multam è supernis pœnam nobis deferet.* ibid. Suos quippe ministros Deus omnipotens magno in pretio habet, in oculis gestat, nec vel tantulum à sacrilegis violari patitur.

2.Reg.6.
Laico certa pernicies si sacerdotem offendas.
S.Chrysost.
Exēpla infelicis exitus laicorū, qui Ecclesiasticos læserant.

8. Vide quid in typum huius rei contigerit. Cùm scilicet (vti legimus) portaretur Arca Domini, *quoniam calcitrabant boues, & declinauerunt eam, Oza tenuit eam. Iratúsque est indignatione Dominus contra Ozam, & percussit eum super temeritate.* 2.Reg.6. Quid hoc est Domine? quid peccauit Oza cùm tenuit manu Arcam, ne de plaustro exturbaretur? *Omnes* (respondet S. Chrysostom.) *hoc prodigio terrens, & persuadens, ne adyta sacerdotij adeant: vt sacerdotum dignitatem discant, & quomodo fas non sit laicum talia agere.* homil. ad finem epist. ad Rom. de Priscilla. Quid si laicus in sacerdotes linguam obtrectando, conuiciandóve distringat? quid si sacerdotum rem familiarem? quid si redditus Ecclesiæ laicus depeculetur? Rarò eueniet, (ausim dicere) vt qui sacerdoti fecit iniuriam, aut Ecclesiæ patrimonium vel impediuit, vel diminuit, præproperâ & infelici morte non puniatur. Plenæ sunt exemplorum historiæ: nihílque aut frequentius hodie videtur, aut miserabilius lugetur. Vidimus nuper splendidum dignitate, familiáque hominem in regio senatu, qui acriùs violentiúsque multò, quàm par esset, Religiosorum redditus, putans quidem obsequium se Regi præstare, imminuere contendit, subitò infelicitatis planè tragicæ omnibus exemplum fieri. Plenus ille dehonestatæ familiæ probris, & purulentis corporis vlceribus exesus miserandum in modum sua in ipsa contentione contra Ecclesiasticum ordinem impietatis exhalauit.

9. Vidimus regium ministrum, qui bellum personis, rebúsque Ecclesiasticis periniquo zelo ductus indixerat: atque iccircò etiam à laicis admonitus vt diuinam caueret vindictam, cùm in pace ac fœlici (vt putabat) exitu præfecturâ excedens corrideret cum amicis, quàm vana scilicet ipsorum terriculamenta de vindicta Numinis ob Ecclesiastici ordinis vexationem: repentè miserum in sella sine vllo Christianæ fidei signo expirasse. Quid de illo dicam, qui prætor sacerdotem comprehendit, quòd Regi putaretur infidus, ac publicitùs totâ vrbe vinctis manibus, inspectante ac lugente Ebora, portatum compegit in carcerem? An non paulò pòst idem iussu ipsius Regis vinctus catenis detrusúsque in ergastulum in eodem infelix obiuit? Duos vidimus regio in senatu, qui zelo indiscreto regiæ iurisdictionis Episcopum indecenter tractarunt viuum, & mortuo propriam; quam sibi ædificauerat in sacello templi maximi Portuensæ ciuitatis, denegarunt sepulturam: Vnum intra octo dies graui morbo oppressum obire: alterum, qui se iactabat liberum ac securum ab illo Episcopo; atque iccircò feliciùs per dignitatum gradus in sublime ascensurum; vix vbi tandem ascendit, insperato malo correptum emori ac sepeliri. Quid plura? Captam hodie à pyratis nobilem in Lusitanorum ditione vrbem recuperare A omni studio contendimus, quam ob dissidium inter Episcopum, & regios ministros Ecclesiasticis censuris, atque interdicto flagellatam summa illius excepit infelicitas, capto in prædam hostibus præfecto, & in solitudinem fugatis cum Episcopo senatoribus. Nulli vnquam regno, nulli principi, nulli ministro contra Ecclesiam Christi, illiúsque sacerdotes susceptum bellum nisi perquàm infeliciter successit.

Infaustus infelixque contra Ecclesiam hominum conatus.
D.Chrys.
Regum Lusitaniæ pietas in Ecclesiam, & in Ecclesiasticos venerentia.
D.Ambr.

10. *Nunquam igitur* (colligit S.Chrysostom.) *negligamus cultum, qui sacerdotibus Dei debetur. Et hæc dico non tantam illorum rationem habens, quantam vestræ charitatis: cupiens vos in omnibus lucrifacere.* homil. prædicta. Non erit ingratum lectori huc attexere, quod in oratione funebri B habita Olisipone in exequiis beatissimi Gregorij Pontificis Maximi anno 1623. in splendidissimo regni consessu proclamaui. Disserens igitur de obedientia præstanda Ecclesiæ, de honorandis Ecclesiasticis hæc adiunxi. Qua in re Catholicus Rex Lusitaniæ Regibus & principibus, cunctísque fidelibus exemplo semper fuit, qui mauult Ecclesiæ Romanæ haberi, dicíque filius, quàm Hispaniarum Monarcha celebrari: qui quod Imperatori Valentiniano scripsit S.Ambr. mente recolit & opere complet. *Quid* (inquit S. Doctor) *honorificentius, quàm vt Imperator Ecclesiæ filius esse dicatur? Imperator bonus intra Ecclesiam, non supra Ecclesiam est.* orat. contra Auxent. Sui quoque Regis exemplum, imperium libenter C Lusitani sequuntur; quorum est à maioribus hæreditaria virtus pro Christi fide, pro Romana Ecclesia ipsam cum sanguine vitam profundere. Vos vos igitur alloquor Lusitaniæ proceres, regni moderatores, Regij ministri, Consiliarij, Præsides, Senatores, Iudices, prætores: tunc maximè Regi nostro & vestram fidelitatem, & obsequium commendatis; cùm omnium maximè Christi & Ecclesiæ causam defenditis! Est quippe omnium vestrûm infixa cordibus illa S. Ambr. sententia: *Nullius iniuria est, cui Deus omnipotens antefertur.* ibid. Subditi ergo Ecclesiæ quæcunque alia mundi iura posthabentes nostro regno, gentíque consulitis: Lusitaniæ gloriam, quam à maioribus toto orbe celebrem accepistis, D in dies illustriorem confirmatis. Profectò stare non potest Resp. vbi potior est causa fori, quàm poli. Quod quidem apertè ostenditur ex illis spiritus sancti verbis: *Regnum à gente in gentem transfertur propter iniustitias & iniurias.* Eccles. cap.10. At quænam istæ iniustitiæ, quænam iniuriæ, propter quas extrema labes & immutatio regnorum? Vtique omnium grauissimæ, quibus videlicet impugnatur Ecclesia, Ecclesiæ iura violantur, vel infertur Ecclesiæ ministris; mundo potiùs, quàm Christo, eiúsque vicario in terris obeditur. Hæc nos quidem inter alia declamauimus.

Lusitanorū fides & obedientia erga Christi Romanam Ecclesiam.
D.Ambr.
Eccles.10.
Regnorum euersiones propter iniurias factas Ecclesiæ.
Lyra.
Aristot.
Ioseph.
Scientiarum magistri apud ethnicos priuilegiis & muneribus honorati.

11. At Lyranus arbitratur terram sacerdotum ab omni tributo factam fuisse immunem E non modò in honorem Deorum, quibus illi deseruiebant, sed etiam in gratiam sapientiæ, cuius studio dediti erant Ægyptij sacerdotes: *Erant* (inquit) *deputati ad cultum Deorum, & ad studium scientiarum, secundùm quod Aristot. Metaph. 1. dicit, quòd gens sacerdotum Ægypti ibi primò studere visa est. Et Iosephus lib. Antiquit. docet Abraham in Ægypto docuisse sacerdotes Astronomiam. Et ideò à Rege habebant victum.* hæc ille. Dignum sanè Regum magnificentiâ opus, vt viros sapientiæ studio deditos foueant,

Dignū Regis opus sustentare disciplinarum magistros & honorare. Magnum Reip. ornamentum ex scientiis.

alántque & præcipuo in honore habeant: nec enim regnis & ciuitatibus aliunde maior, quàm ex studiis literarum, virísque sapientibus gloria efflorescit. Sed hoc argumentum non est huius commentationis: ad politiorem spectat literaturam; cuius nos sacrarium diu multúmque frequentauimus.

12. Denique Ioseph, cùm iam haberet vniuersam Ægyptum ab ipsis possessoribus annonæ pretio coëmptam & Regi acquisitam pacto subinde cum Ægyptiis constituto prædia cuique sua remisit, simúlque sementem dedit ad futuram sationem, eâ tamen conditione, vt quinta deinceps omnium frugum portio in perpetuum tributum regio cederet ærario. Annuerunt omnes: eáque in posterum sancita lex est, vt ex vniuersa terra Ægypti cultores quintam Regi soluerent portionem, exceptis tamen prædiis, & possessionibus sacerdotum, quæ ab omni tributo vectigalique iussu Regis factæ sunt immunes. Sed quid magis appositum ad præsignificandum admirabile illud priuilegium immaculatæ absque labe originali conceptionis beatissimæ Virginis matris Dei? Vectigalis vniuersa terra Ægypto reddita est; sola verò ab omni tributo immunis ex priuilegio ac beneficio Regis terra sacerdotum extitit. O typum egregium Virginis Deiparæ! Per peccatum primorum parentum subacta est tributo peccati originalis vniuersa generis humani terra: sed tamen illa ex lege iussu Regis æterni præseruata est terra summi sacerdotis Christi IESV, ea scilicet, de qua germinauit flos iustitiæ. Nam qui posset fieri, vt Dei filius suam sibi terram ab æterno Patre assignatam iam infami tributo subiici, à communi prædone surripi, à turpissimo monstro fœdari, cùm impedire posset, sciens, vidénsque pateretur? Certè (vt virgo ipsa proclamat) *Dominus possedit me in initio viarum suarum.* Prou. 8. Ab omni scilicet æternitate primum omnium operum, quæ diuina potentia facere in tempore decreuit, fuit Verbi diuini incarnatio ex purissima illa Virgine, quam inde ab illo signo æternitatis corpore animáque puram sibi matrem ille Deus prædestinauit, cuius ipse solus fuit possessor.

Astruitur immaculata sine peccato originali conceptio B. Mariæ.

Prouerb. 8.

B. Maria solus Deus fuit possessor.

13. An non indignior animæ, quàm corporis labes? si ergo passus non est matris suæ corpus violari, quomodo matris suæ animam originali reatu sineret Deus omnipotens dehonestari? Profectò vti Virgineum matris corpus, sic Virgineam omninóque immaculatam matris suæ animam elegit. *Sic proposuit* (vt loquitur Apostolus) *instaurare omnia in Christo*, ad Ephes. 1. Omnia scilicet, quæ per peccatum in mundo fuerant effracta, dissolutáque Dei filius refecit, restituítque. Et quidem in cæteris prædestinatis post peccatum, quia omnes peccauerunt, amissam gratiam restituit: at illum primæuum statum quoad gratiam, ante lapsum parentum in Virgine matre quoad puritatem animæ ab omni labe vitióque immunis instaurauit. Et sic vniuersalis ille terminus: (*Omnia*) impletus est. En Ioseph (ne longiùs vagari liceat) proclamatus in Ægypto Saluator mundi variè quidem suam illam Ægyptiis salutem impertiuit: quibusdam, ne famem vel tantulum sentirent, abundè præstito cibo prouidit: aliis quā miseri contabuerant, misericorditer famem depulit. Sic habuit figura: sed veritas sic habet. Deus homo verus mundi Saluator & Redemptor, qui omnibus (quantum est in se) filiis Adam post peccatum suo sanguine redemptionem acquisitam contulit: speciali quodam priuilegio Virginem matrem, ne gratiæ famem, ne reatus originalis malum præsentisceret, (vti matrem ac filium decebat) prouidentissimè præseruauit: atque adeò in cæteris quidem post lapsum erectis; at in sola Virgine matre, ne laberetur, seruata Redemptor verus extitit. Et quid hoc mirum est? Nam si nos homunciones ac seruuli hoc priuilegium immaculatæ sine peccato originali conceptionis beatissimæ Virgini Deiparæ, omniúmque Dominæ & deberi iure optimo astruimus, & concessum à Deo læti omnésque gratulamur: quid quæso Deus ipse filius matri suæ, quod sibi ipsi quoque admirandum in honorem cederet, cùm posset, denegaret? Verè quidem, ô Domina mundi, astruimus, & omni cum gaudio prædicamus. Tota pulchra es mater Dei Virgo Maria, & macula nec originalis, nec actualis vlla fuit in te. Cant. 4.

B. Maria tam Virgo anima, quā corpus.

ad Ephes. 1.

Priorē parentum statui quoad gratiam in B. Maria instauratus à Christo.

Vera ratio Redemptoris in B. Maria conceptione immaculata cernitur.

Cæteri fideles post lapsum erecti, B. Maria seruata ne laberetur.

B. Mariæ gratulamur de cōceptione immaculata.

SECTIO III.

Habitauit ergo Israël in Ægypto, id est, in terra Gessen, & possedit eam: auctúsque est, & multiplicatus nimis. Et vixit in ea decem & septem annis: factíque sunt omnes dies vitæ illius centum quadraginta septem annorum. Cúmque appropinquare cerneret diem mortis suæ, vocauit filium suum Ioseph, & dixit ad eum: Si inueni gratiam in conspectu tuo, pone manum tuam sub femore meo: & facies mihi misericordiam & veritatem, vt non sepelias me in Ægypto: sed dormiam cum patribus meis, & auferas me de terra hac, condásque in sepulchro maiorum meorum. Cui respondit Ioseph: Ego faciam quod iussisti. Et ille; Iura ergo, inquit, mihi. Quo iurante adorauit Israël Deum, conuersus ad lectuli caput.

1. Dimissi (vt suprà vidimus) in Gessen vberrimam totius Ægypti prouinciam Iacob & filij cum tota Hebræi generis familia, tum continuis, magnísque Iosephi congiariis, tum etiam propriâ industriâ, maximè verò Dei benignitate ac prouidentiâ paruulo illi fidelium peculio in dies magis fauente: mirandum in modum augeri & multiplicari cœperunt. Hebr. *Fructificauerunt & multiplicati sunt.* Vt ergo Dei promissiones Abrahæ, Isaac, & Iacob sæpiùs factæ de multiplicando semine, gentéque propaganda complerentur; aucti sunt (potest intelligi) tam in temporalibus, quàm in spiritualibus bonis, & numerosa insuper filiorum; nepotúmque sobole. His quidem in illa ætate bonis affluere magnum veræ in Deum pietatis, Deíque erga iustos benignitatis testimonium habebatur: quippe cùm piis hominibus Deus illa reddere consueuerit, vt saltem bonorum terrestrium illicio inuitati homines Deum Hebrææ gentis recognoscerent, ac venerarentur. At vbi Deus homo apparuit in terris, docuit homines nō fluxa & caduca, sed cœlestia & sempiterna bona quærere, in quorū possessione hominibus vera sit & nunquā interitura felicitas. Hinc illud optimè scripsit Cle. Alc. *Vt accincti & expediti, & ad bonæ vitæ æternitatem parati simus. Christus nos præparat, vnumquemque nostrum*

Priscorum felicitas in bonis terrestribus.

Clem. Alex.

Christianorum felicitas in bonis cœlestibus. Vnusquisque nostrûm & penus, & thesaurus Christi.

nostrum esse ipsum sui ipsius penum docens. 1. pædagog. cap. 12. In se ipso videlicet Christianus habet thesaurum, (spiritum Christi inhabitantem per fidem & gratiam) vnde viuat, vnde locuples sit, vnde sanctissimè delicietur: nec iam ab externis mundi, terræque bonis emendicari sibi quicquam necesse habet.

2. Hæc erat priscis ætatibus fidelium virtus, hic mundi contemptus, hoc regni cœlestis studium, amórque rerum supernarum; vt quia bonis terrenis vel casu, vel vi ablatis fideles Christi nihil omninò mouebantur propterea non in illorum dispendio Christiani diuinitus puniebantur; vt egregiè respondet S. Cypr. infidelibus, qui ob Christi fidem, in pœnam Christianorum Romano imperio clades à cœlo inferri iactabant. *Cùm in sensu* (inquit) *doloris sit omne quod punit, pœnam de aduersis mundi ille sentit, cui & lætitia & gloria omnis in mundo est. Nullus iis dolor est de incursatione malorum præsentium, quibus fiducia est futurorum*: ep. st. ad Demetr. Est in nostra ætate, cùm refrixit caritas, minus est cœlestium bonorum studium, totáque in amorem & contentionem terrestrium vanitatum cura impenditur, quoniam solus & vnicus dolor est ex terræ, non ex cœli iactura: maximè nunc in damnis rerum huiusmodi caducarum per diuinam vltionem castigamur. Quod quidem nunc præcipuè fit, cùm de iis, quæ à Deo accipimus bonis Christum in suis pauperibus sustentare negligimus; vti S. Hieron. sic adnotauit. *Si quando fames, & rerum omnium egestas opprimunt mundum, sciamus hoc ex Dei ira descendere, qui in pauperibus, si non accipiant eleemosynam, fraudari se dicit, & suâ portione priuari.* in cap. 3. Malach. ô quam securè, faciléque annonæ sterilitatem, calamitatem agrorum, famémque, ne diuinitus irrogarentur, auerteremus; si Christo Domino nostrorum, imò veriùs suorum, quæ ab illo accipimus, bonorum suam in pauperibus suis redderemus portionem!

D. Cypr. *Prisci fideles rerum terrestrium clades nec dolebant, nec sentiebant. Prisci fideles non puniebantur iactura bonorum terrestrium. Maximè nũc dolemus damna rerũ terrestriũ, & in his punimur.*

S. Hieron. *Publica fames, quia nõ fiunt pauperibus eleemosynæ.*

3. Cæterùm (vt ad institutum redeamus) queritur Dominus de Iudæis filiis Iacob, quòd solo respectu bonorum temporalium (hoc illis erat præmium) Deo inseruirent, iisque fraudati Deum pro idolis, quorum serui terrenis affluebant bonis, renunciantes impudentissimè dicebant. *Vanus est, qui seruit Deo, & quod emolumentum, quia custodiuimus præcepta eius, & quia ambulauimus tristes coram Domino exercituum.* Malach. 3. Igitur Dominus tam inuerecũdi populi blasphemias execratus prædicit illo prorsus abiecto alterum sibi populum eligendum virorum ad diuina adspirantium. *Et erunt mihi, ait Dominus, in die quâ ego facio, in peculium: & parcam eis, sicut parcit vir filio suo seruienti.* ibid. Legunt LXX. *Eligam eos, sicut eligit homo filium suum, qui seruit ei. In quo* (exponit S. Hieron.) *duplex affectus est, & pietatis in filium, & seruitutis in famulum.* Iudæus quidem vti seruus sola pro mercede panis, non ex affectu amoris Deo seruiebat, vtique mercenarius & seruus erat. At Deo seruit Christianus ex amore, qui mercenarius non est, sed ex pietate filij procedit. Seruiebat Iudæus Domino vti seruus sua illa in lege timoris: seruit Christianus in lege gratiæ & amoris Deo vti filius, qui dulciter patrem amat, & piè reueretur. Hinc est quod in lege benedictiones Dei ad populum Hebræum sunt bonorum terrestrium: in Euangelio ad populum Christianum sunt bonorum cœlestium, vt his verbis expendit Theodoret. *Cùm Dominus Christus perfectam scientiam perfectis traderet, polli-*

Malach. 3. *Iudæus seruus, & mercenarius, Christianus filius Dei.*

S. Hier.

Benedictiones Dei Iudæis de terrenis, de cœlestibus data Christianis.

Theod.

A *citus est implentibus præcepta regnum cœlorum; transgressoribus autem gehennam comminatus est. At verò Iudæus humi repentibus præditis animo, & terrena sapiente terrenas maledictiones & benedictiones indulsit.* quæst. 34. in Deuter. Hoc enim maximè differunt Iudæi & Christiani: illorum animi repebant humi, terrena sapiebant: istorum animi ad cœlestia erecti Deum, diuináque sapiunt ac respiciunt.

Iudæus repit humi, Christianus adspirat ad cœlum.

4. *Cùm appropinquare cerneret diem mortis suæ.*] Ingressus fuerat Ægyptum Iacob ætate centum triginta annorum, vt vidimus: vixit deinde in Gessen decem & septem annis: atque adeò tota vita Iacob fuit centum quadraginta septem annorum: etsi breuior vita, quàm fuerat Abrahæ, & Isaac; longior tamen, quàm vllus deinde ex filiis B aut nepotibus Iacob vixerit. Vide hinc naturam humanam in dies magis debilitari atque imminui: mundum paulatim deficere & senescere ac propè interitum ire, iuxta corporis humani habitudinem. *Nam omnia orta occidunt, & aucta senescunt.* Salluſt. Qui curiosiùs totam vitæ annorúmque Iacob seriem & chronicam desiderat, nostrum consulat Bened. Perer. qui summa cum diligentia eruditionéque huiusmodi argumentum pertractat ad hunc ipsum locum, in quo immoramur. Porrò illos decem & septem annos benignissimus Dominus concessit Iacob, vt in extrema illa ætate magnum ex præsentia filij dilectissimi solatium haberet; quod egregiè S. Chrysost. ita subnotauit: *Proptereà Deus dimensus* C *est ei hoc tempus vitæ; vt miseria, quam toto vitæ tempore sustinuit, consolatione magnâ acceptâ hinc emigraret.* hom. 65. Hæc est iustorum conditio, vt in vita pungantur spinis, in morte sparsis liliis & rosis obumbrentur: vitam ærumnosam trahant; mortem obeant deliciosam iuxta illud: *Et nox* (scilicet mortis) *illuminatio mea in deliciis meis.* Psal. 138. Nec enim diuina bonitas patitur, vt qui doloribus attriti vixerunt; nisi cœlestibus perfusi consolationibus emoriantur. *Deficiens Abraham mortuus est in senectute bona.* Genes. 25. vidimus & explicauimus ibid. Vertit S. Hieron. in 8. Zachar. *Nutritus in senectute bona.* Quasi Dominus matrem gerens senem iam Abraham velut infantulum gestaret in brachiis, vberéque diui- D narum consolationum innutriret: denique in sinu suo cubantem placidissimo mortis somno fecerit obdormire.

Ætas hominum in dies magis imminuta.

Salluſt.

Senectus iusti diuinis muneribus & consolationibus affluens.

S. Chrysost.

Iustorum vita ærumnosa, mors deliciosa. Psal. 138.

Genes. 25. S. Hier. *Iusti in morte dormiunt in sinu Dei sui.*

5. Sic se habuit etiam Dei benignitas erga Iacob, cui extremam senectutem magnis & insperatis plenam gaudiis reseruauit: & obitum denique tribuit felicissimum. O vna maximè omnium inuidenda felicitas mortis iustorum, quam sancta illa Domini sponsa non minùs pulchrè, quàm dulciter explicauit. *Dilectus* (inquiens) *meus descendit, vt pascatur in hortis, & lilia colligat.* Cant. 5. Descendens videlicet Dominus in Ecclesiam, per cœtus hominum, per domos & familias fidelium, quorum virtutibus, bonísque operibus delectatur, alacriter discurrens hinc inde lilia colli- E git. *De spinis* (inquit Theodoret.) *colligit lilia, scilicet animas de corporeis solicitudinibus.* O mortem beatissimam simul & suauissimam! Dei manu (quàm illâ quæso leni blandáque!) tactæ iustorum animæ, vti lilia, rosæque è pratis molliter præstricta, colliguntur in fasciculos viuentium Deo Patri ad speciem oris, & suauitatem odoris præsentandos. De spinis corporum leguntur animæ. Quid est enim cum suis omnibus miseriis humanum corpus, quàm præacutis spinis terra syluescens? Ex iis ergo spinis, vti rosa legitur,

Nulla felicitas, tam exoptanda, quàm bona mortis. Cant. 5.

Theod.

1. Reg. 25. *Iustorum animas, vti rosas Deus in morte colligit.*

Corpus spinarum sylua.

sic in delicias æternitatis anima colligitur: dein ouanti similis ac triumphanti tanquam ex acie, de prælio, de stadio, cùm exuitur corpore, in æternitatem anima iusti subsultat, tanto scilicet splendore virtutis & gloriæ, vt cœlites ipsi admirabundi proclament: *Quid videbis in Sulamitide, nisi choros castrorum?* Cant. 7. *Non dixit* (occurrit Theodoret.) *castra castrorum, sed choros castrorum. Ex castris enim fiunt chori. Cùm enim in castris vicerint virtutis milites, paana canentes reuertuntur, & choros ducentes victoria praconium laudibus concelebrant.*

Cant. 7. Theod. *Anima iusti triumphans in cœlum ingreditur.*

6. Dum igitur iusti viuunt, in castris militant, pugnant, oppugnantur. At quid periculosius, ac laboriosius? Per mortem verò è castris exeunt, cedunt è prælio, deuictis hostibus gloriosi, ac B triumphantes Dei sui, suámque illius præsidio comparatam inter ouantes Angelorum gratulantium choros victoriam contestantur. Dicit itaque cœlitibus inter applausus anima illa gloriosa, vt expendunt Græci Patres apud Theodoret. *Ex perturbationum bello redeo sicut chori quidam ex prælio reuertentium victoria praconium celebrantes.* Hoc planè videtur esse quod cecinit regius Vates: *Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum.* Psal. 117. De sanctis martyribus præcipuè dictum intelligit S. August. *Vbi* (inquiens) *vocem mœroris & exitij putabant esse, qui in eorum corpora sæuiebant. Non enim sentiebant interiora gaudia sanctorum de spe futura.* Icircò Dominus contestatur: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Matth. C 4. Lugent in vita, vt in morte rideant: mœrent, doléntque in vita; sed in morte, quam in mœroribus ac doloribus seminarunt, exultationis & lætitiæ messem colligant, nullo vnquam æuo interituram. Et quidem (vt iam vidimus) cantando moritur homo, cuius vita dolor, ac luctus fuit.

Iusti pugnāt in vita, in morte triūphant. Theod. Psal. 117. S. August. Matth. 4. *Iusti dolent in vita, exultant in morte.*

7. Voluit quippe Dominus IESVS in suo ad Patrem transitu spem dare suis fidelibus summæ in morte felicitatis. Scribit ergo Ioannes: *Ante diem festum Pascha sciens IESVS, quia venit hora eius, vt transeat ex hoc mundo ad Patrem.* Ioann. 13. O egregium mortis iustorum exemplar. Moriuntur iusti & quidem læti ac triumphantes, quia sui Paschatis diem adesse norunt, D quibus tota vita pœnitentiæ, luctúsque continens fuit quadragesima. Hac tandem exactâ festum Paschatis ingrediuntur, ad Christum accedentes; *Pascha enim nostrum immolatus est Christus.* 1. Cor 5. vt scilicet nos simul transire faciat: optimus autem terminus huius transitus est (*Ex hoc mundo*) terminus quidem (vti vocant Philosophi) à quo, vbi plena omnia periculis, plena miseriis: Vallis quippe lacrymarum est. *Ad Patrem* (terminus ad quem) vbi summa est beatitudo. Quid igitur mors est iustorum, nisi festum Paschatis, hoc est, transitus: id enim importat vox Hebræa. Dies quidem festus, dies exultationis, Pascha omni gaudio celebrandum, omni alacritate expectandum. sed explicatiùs hæc ipsa E traduntur à S. August. qui ad illa eadem verba: *Vt transeat ex hoc mundo ad Patrem:* Ioann. 13. ita scribit: *Spes membris in capite data est, quòd essent illo transeunte sine dubio secutura. Quid ergo infideles, & ab hoc capite, atque ab eius corpore alieni? Nónne & ipsi transeunt, quia non permanent?* Transitu quidem significatur mors quæ tamen iustis & iniustis est communis. Vbi ergo isthæc est differentia bonorum & malorum in morte, si omnes pariter transeunt, atque moriuntur? Respondet: *Transeunt planè & infideles: sed aliud est transire de mundo; aliud est transire cum mundo: aliud transire ad Patrem; aliud ad hostem.* Hæc August.

Ioann. 13. 1. Cor. 5. *Mors iustorum paschatis festum.* S. August. *Dispar trāsitus à vita malorum, & bonorū.* S. August.

8. Transeunt mali cum mundo, vtique sua cum superbia, cum vanitate, cum suis sceleribus, carnísque spurcitiis: hæc est mundi pompa: & cum tali, támque infami simul apparatu transeunt ad hostem, à quo in gehenna dilacerati concremabuntur. Iusti autem ex mundo, quem cum suis omnibus vanitatibus & sordibus à tergo relinquentes in sempiterni Patris sinum, bracchiáque deueniunt. Egregiâ tandem figurâ sic rem concludit: *Nam & Ægyptij transierunt: nónne persequendo remanserunt: non tamen transierunt per mare ad regnum, sed in mari ad interitum.* tract. 55. in Ioann. O infelicissimum transitum Ægyptiorum! transierunt miseri ex Ægypto in mare rubrum, hinc demum in æternam perditionem. Sed ô fortunatissimum Dei populum, qui post innumeras afflictiones transiit ex Ægypto in mare rubrum, è mari deníque in littus, in quo suauissimum Deo canticum personuit: *Cantemus Domino, gloriosè enim magnificatus est.* Exod. 15.

Transitus maris rubri typus mortis. S. August. Exod. 15.

9. In eo insuper Iacob mors fuit felicissima: quòd præsensit, imò & clarè vidit quòd moreretur. Scribitur enim: *Cùm appropinquare cerneret diem mortis sua.* Illa est extrema quidem improborum hominum infelicitas, vt in vita mortis prorsus immemores tunc demum ipsam cernant, non quidem vbi appropinquat, sed vbi iam occupat, absorbétque miseros instar Ægyptiorum, qui temerè ingressi latam in mari viam, subitò recurrentibus aquarum vorticibus iam penè ab illis deuorandi, serò tamen dixerunt: *Fugiamus: Dominus pugnat contra nos.* Exod. 14. sed frustrà tamen meditantur fugam, & serò Dei iustitiam agnoscunt. Sequitur enim: *Et inuoluit eos Dominus in mediis fluctibus.* ibid. Suam iusti appropinquare mortem cernunt: quod vnum est ex maximis diuinæ gratiæ beneficiis, ac proinde à Regio vate sic expetitum: *Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte.* Psal. 12. Ne (scilicet) in morte sim ô Domine sine sensu, sine cogitatione, sine desiderio tui: ne immemor mei, tuíque velut stipes aut quidpiam aliud inanime, caréasque sensu; ne miserè atque infeliciter moriar. *Tu enim Domine* (declarat S. Hieron.) *illuminas oculos cordis nostri, ne nos aterna mortis obripiat somnus. Sit mors sine morte, & defectus sine defectu.* Mortem igitur appropinquantem cernit iustus, accedentem læto animo vultúque excipit: Hilariter ergo ad transitum sese expedit, expeditè transit. Icircò Dominus consulit: *Videte ne fiat fuga vestra hyeme.* Matth. 24. de morte loquitur, cùm anima fugit vel fugatur à corpore, quæ si contingat hyeme, hoc est, frigore torpentem somnolentúmque insperatò corripiat hominem, mors est infelicissima.

Malos mors incautos insperata occupat. Exod. 14. Psal. 12. *Mortem appropinquantem cernit iustus.* S. Hieron. Matth. 24. *Infelix mors impiorum.*

10. Sed audi potiùs S. Ambr. sic explicantem: *Videte ne fiat fuga vestra hyeme.* Matth. 24. *Bonum enim vt tunc dies mortis adueniat, cùm viget animi blanda temperies, cùm cœleste mysterium serenâ luce resplendet, cùm cor nostrum ardet in nobis. Tunc enim Christus præsens est.* Apolog. 2. cap. 8. Itaque si feruentem in studio virtutis, si ardentem æstu caritatis mors inueniat: ô mors illa felicissima! Hæc verò non repentè vt plurimum à Deo donatur, sed totius vitæ meritis ab ipso comparatur. Cernit Iacob diem mortis suæ appropinquare: nihil enim tam familiare viris iustis, quàm totâ vitâ mortem ipsam etiam procul apparentem fixis oculis prospectare,

S. Ambr. Matth. 24. *Felix, quem mors ardentem caritate inuenit.* *Felix qui suam semper mortem videt.*

spectare, illámque paulatim magis ac magis accedentem dulci quodam affectu præstolari, bonorúmque operum splendido apparatu dignum hospitium construere venienti. Planè iusti homines totâ vitâ moriuntur, atque iccircò viuunt in morte, mortuíque ad immortalitatem transferuntur. Hinc optimè scripsit Clem. Alex. *Corporis ab anima separatio, quam tota vita tempore meditatur philosophia, quandam cognitione praditam parit animi alacritatem, vt possit facilè ferre mortem natura, qua est solutio vinculorum anima à corpore.* lib. 4. Stromat. Vtinam sic expediti, sic alacres moriantur: Vtinam & semper moriendo per affectum à mundo separatum, & perenni commentatione mortis quam expeditam, tam puram vitam traducamus!

Bonis operibus morti paratur hospitium.

Clem. Alex. *Iusti in vita moriuntur, in morte viuunt.*

Pura & expedita vita per mortis recordationem.

11. *Vocauit filium suum Ioseph.*] Percommodè, prudenter, sanctéque vir iustus vicinam sibi mortem præsentiens, incipit disponere animæ, domuísque suæ; agítque de corporis sepulturâ: sunt enim hæc omnia dum adhuc vita suppetit, diligentissimè pensitanda, & absolutissimè concludenda. Cur quæso testamentum condere, debita soluere, ordinare familiam, de re familiari disponere, legata instituere, eleemosynas facere, & (quod maximè omnium necessarium est) confiteri de peccatis, veram & Christianam agere pœnitentiam, dum viuis, dum sanus es, prorsus negligis? Mitto (inquis) hæc omnia sub ipsum mortis diem. O stulte! ô demens! Ad illam tu horam ea remittis peragenda, cùm nullus tibi erit, nisi ad angustias, ad dolores, ad luctus & animo & corpori sensus! Dic mihi obsecro, si alicui prælium valdè periculosum ingressuro suggerat amicus, vti ante sonitum tubæ, signum prælij testamentum suæ substantiæ condat, hæredem instituat: at ille respondeat se perbellè interim actutum illa omnia, dum vndíque ad clangorem buccinæ, datóque signo præliantium fiet concursus, inter cadentium & occidentium vices, mediis in ipsis vulnerantium & vulneratorum clamoribus, strepentium armorum fragore, inter sclopetarum, bombardarúmque inamabili sonitu horrendas displosiones: denique media in ipsa tormentarij pulueris, fumosarúmque nubium atrâ caligine, tunc peropportunè ac percommodè condendum testamentum. Quis quæso non irrideat hominem? Quis non dicat stolidum, amentémque? Is tu quidem es, qui tuæ salutis negotia, criminum expiationem, integram scelerum pœnitentiam, debitam familiæ, substantiæque dispositionem ad ipsum mortis diem, horámque extremam differs.

Sanus & integer agat de iis, quæ ad mortem necessaria sunt.

Stultus ad mortis horâ remittit omnes vitæ & animæ rationes.

Malè fiunt inter moriendum negotia salutis, quorum in vita summa fuit obliuio.

12. Quid subindè dicam de illo, qui totam in flagitiis vitam insumit; nec illum Christiana fides in vita, sed mors ipsa, cùm peccare non potest, emendat? Luget hoc idé de multis S. Saluian. *Prius est (inquit) interire, quàm corrigi: prius isti, quàm in istis vitia, non sunt.* lib. 6. de prouid. Illa quoque insania hominum deploranda est, qui de morte agentes, vel iam in morte constituti totam impendunt curam condendo ad hæredis commodum testamento: at de statu conscientiæ, de animæ salute aut nullam, aut minimam habent solicitudinem. Deplorat malum istud idem Saluian. his verbis: *Error dolore dignus est, impietas execratione: ad fletum trahimur infelicitate, ad iracundiam infidelitate, vllum omninò inueniri, aut esse posse, qui de cursu infelicis vitæ istius breui spatio in ipsa extremitate iam pendens, iturus illicò ad tribunal Dei quicquam aliud cogitet præter finem suum, quicquam*

S. Saluian. *Plures sola mors emendat.*

S. Salu. *Sub mortem de anima salute tantummodò agendum.*

A *aliud præter exitum suum, quicquam aliud præter periculum suum.* Harum quidem rerum sola homini, dum viuit, debet esse cogitatio; vt qualem mortem, finem, iudicium, sententiam sit tandem habiturus; hoc vnum perpetuò seriòque meditetur. *Et neglectâ* (adiungit) *spe suâ, atque animâ, cui opitulari aliquatenus vel in vltimis suis omni nisu, omni re, ac substantiâ suâ debeat: hoc solum cogitet, hoc solum animo suo voluat, quàm lautè res suas comedat hæres. Nouum hoc monstri genus est, cuilibet quenquam velle consulere, tantùm ne sibi.* lib. 3. ad Eccles. Cathol. Huiusmodi stultorum numero, qui multus est, & mundus abundat, & repletur infernus.

S. Salu. *Stultus sub mortem de herede curat, non de anima.*

13. Est etiam hodie apud nos monstrum aliud luctu dicam an risu; execratione an admiratione

B dignum? Homo, qui valde copiosam aggregauit substantiam, multámque coaceruauit pecuniam, cùm hæredem non haberet, diuitem sibi amicum fecit, eíque in vita liberè omnia sua bona donauit, pauculum nescio quid non ad eleemosynas, sed ad tenuem sibi victum relinquens. Certè hic etiam ingredi poterit in illorum numerum, quos idem Saluian. perstringit, vnumquemque ita cōpellans: *Dic ô miser, ô infidelis, cùm multis patrimonium tuum diuidas, cùm multos facultatibus tuis dites, nunquid de solo te tam malè meritus, vt tibi nec inter extraneos locum facias hæredis? Infelicissime omnium quid tibi cum his nanis, cum his deliramentis, cum stultitia huius erroris? quid cum perditione istius vanitatis? Nunquid succurrere hoc tibi inter supplicia poterit si is qui res tuas prodigè comedit, lautus & pransus benè eructauit?* ibid.

S. Salu. *Stultissimus, qui totam substantiam haredi relinquit, suam exhæredans animam.*

C 14. *Si inueni gratiam in conspectu tuo.*] Si tibi, ô fili, quem semper vnicè dilexi, gratus est, vt esse debet, pater tuus: si filij debitam patri gratiam præstare vis: si de me aliquando voles optimè mereri; in his maximè, quæ proponam, morem mihi geres. Primum omnium iureiurando te astringo, vt quæ postulabo efficias. Porrò antiquorum patrum fiebat iuramentum illo ritu, vt qui iurabat, alterius fœmori manum supponeret, nimirum ad ostendendam iuramenti firmitatem; quippe quod fiebat manu positâ in parte totius corporis firmissimâ, quæ illud veluti columna sustentat. *Seu* (quod Caiet. arbitratur) *manu sustentans coxam alterius iurabat quis, quia in illa pars est*

D *generatiua: prisci verò principium seruanda speciei humana magni pendebant, tanquam iurando per conseruationem generis humani, quod est maximum bonum hominum in hoc mundo.* Illa etiam ratio affertur à doctis & sanctis viris: Iurabant scilicet partes manu sub fœmore positâ, quòd illis in locis genitalibus esset signum sacrum diuini fœderis, quasi iurarent per fidem in Messiam ex eorum semine generandum: *Omnia siquidem in figura contingebant illis*; ait Apostol. 1. Cor. 10. Et illis vmbris futura veritas significatur, (qui vnus est ex sensibus illius loci) Christus videlicet, *in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.* ad Coloss. 1. Sic enim de Christo Domino explicat S.

Caiet. *Patriarcharum iureiurandi ritus.*

1. Cor. 10.

ad Col. 1

E Prosper: *Vt sic quodammodo vmbrarum præcedentium ipse sit corpus.* de prædict. id est, figurarum illarum Christus ipsa sit veritas.

S. Prosper.

15. Hoc patribus erat testamentum, hoc illis iuramentum, ac si iurarent per Messiam venturum, qui generis Hebræi summa erat felicitas à Deo promissa; & icircò vnica illorum expectatio & desiderium. At quantum filij à patribus degenerarunt! quàm execranda filiorum extitit impietas, vbi promissio illa impleta est; vbi apparuit in terris, quem patres & sperarunt & præsignificarunt,

Per Messiâ venturum iurabant antiqui patres.

Abdias 1.

carunt, videtur Abdias Propheta contestari cùm dixit: *Auditum audiuimus à Domino, & legatum ad gentes misit: Surgite & consurgamus aduersus eum in prælium*.cap.1. *Audiuit* (exponit S.Hieron.) *Abdias, & omnes Prophetæ pariter audierunt, quòd ad gentes legatus missus sit mediator Dei & hominum homo Christus IESVS*. 1.ad Timoth.1. Quæ verò sequuntur verba, etsi nonnulli arbitrentur ab ipso legato dicta homines excitante in prælium: facilius fortassè explicatu erit, vt ab ipsis Iudæis, quorum personam Prophetæ aliquando induunt, prolata esse videantur: qui scilicet vt viderunt in vinea hæredem coniurati conclamarunt: *Hic est heres: venite, occidamus eum*. Matth.21. *In propria ille venit & sui eum non receperunt*. Ioann.1. *Vtique positus est in ruinam in Israel, & in signum, cui contradicetur*: Luc.2. Euidentissimum ergo signum veri Messiæ Christi IESV Nazaræni, ab ipsis Iudæis non recipi, signum Iudæis esse contradicibile.

D.Hier. *Messiam desideratum à patribus, vbi apparuit, filij occiderunt.* 1.Tim.2.

Matth 21. Ioann.1. *Euidentissimum signũ Messiæ, non recipi à Iudæis.*

16. *Facies mihi misericordiam & veritatem.*] Petit à filio veram misericordiam; certum, stabile, firmúmque beneficium. Prudentissimus enim (vt erat) senex probè nouerat ingenia filiorum, qui parentibus, dum viuunt, & in ipso etiam obitu multa & magna illis pollicentur, quæ tamen omnia planè infidi, ingrati, planè barbari, simul cum parentibus ipsis omninò consepulta æternæ obliuioni tradiderunt. Nam quotus quisque est hodie patris etsi hæres ex asse, qui defuncti testamentum ad integrum filius adimpleuit? Quis demortui memoriam patris pia quadam significatione filius concelebrat? Quis pro anima patris lustralibus cruciata incendiis & pias Deo preces effundit: & viuificum Domini sacrificium curat offerri? Quis quæ à patre creditoribus vt soluerentur, testamento relicta sunt debita, pro liberanda à flammis anima patris diligenter, vti debet, piéque persoluit? Meritò igitur stabilem, certóque præstandam à filio misericordiam senex postulat probè sciens nihil ita mortalium ex animis prorsus excidere, quàm quæ defuncti ante obitum commendarunt; & quæ parentibus filij post illorum obitus facienda promiserunt. O miser ô stulte, qui animæ tuæ, quam tu ipse negligis, filiis aut hæredibus curam relinquis? *Et relinquent alienis diuitias suas*. Psalm.48. Qui sunt isti alieni, quibus morituri suas opes testamẽto relinquunt? Si hæredibus, quomodo alienis? Et quis mentis compos sua bona relinquit alienis, non suis? Planè qui sunt hæredes, etsi filij, mortuo parente ita se gerunt ad illius memoriam conseruandam & honorandam, ad illius animam suffragiis adiuuandam, ad illius mandata exequenda velut alieni, extranei, nunquam noti, imò & inimici forent.

Filij parentum defunctorũ mandata cum ipsis sepeliunt.

Nulla filiis cura defunctorum parentum.

Sua quisque animæ curam habeat, & aliis hæredibus non credat.

Psal.48. *Hæredes alieni prorsus & inimici.*

17. *Vt condas in sepulchro maiorum meorum.*] Hoc igitur exposcit à filio pater, vt defuncti patris ossa filius quam primùm ex Ægypto deportati curet in terram Chanaan, sepeliátque simul cum Abraham & Isaac aui & patris defunctorum ossibus, quorum erat sepulchrum in Hebron. Cur autem suum ex Ægypto corpus in Chanaan trãsferri voluerit, propria & literalis causa videtur esse, quam hisce verbis tradit Theodoret. *Sepeliri mandauit corpus suum in Hebron, non quòd de sepultura valdè solicitus esset; sed vt familiam suam consolaretur, & doceret Dominum Deum traducturum illos omnes ex Ægypto, & daturum illis terram promissam. Hæc etiam Ioseph moriens fratribus mandauit*. Genes. 50. *ita vt certum sit & illum & hunc denunciantes reditum hæc præcepisse de sepultura*. quæst.107. Similis est explicatus S.Chrysost. *Præuidendo futurum ex Ægypto in terram promissionis reditum hoc præcepit spem bonam illis pollicens, quòd & sui vel serò aliquando redituri essent in terram promissionis*. homil.66. Voluit igitur Iacob sic firmam spem posteris facere; atque ostendere se diuinis promissis credere de reditu & liberatione ex Ægypto, déque possessione terræ Chanaan. Quid si præuidens futurum, vt Israëlitæ deliciis Ægypti malè deliniti mallent in ea commorati, quàm ad terram patribus promissam transmigrare atque vt saltem suorum patrum sepulchra inuisendi, & reliquias piè venerandi desiderio excitati Ægyptum, Ægyptíque delicias faciliùs & expeditiùs relinquerent, & in terram Chanaan, vbi patrum haberent sepulchra, conuolarent?

Theod. *Sepeliri Patriarchas in Hebron facit spem Hebræis illuc ex Ægypto transmigrandi.*

S.Chrysost.

Sepulchra patrum in Hebron Hebræos ab Ægypto auellunt.

18. Eniníverò si translatis in Chanaan Iacob & aliorum patrum & conditorum sui generis corporibus, nihilominùs Hebræi difficillimè ab Ægypto (vsque adeò profundas egerant radices) auelli potuerunt: quid fieret, si ne ab Ægypto abirent, sepulchrum ibidem patris Iacob esse causarentur? Nihil quidem à tergo relinquendum, cùm exitur ex Ægypto, quod ad reditum possit eum, qui exiit allicere. Nota sit sua cuique infirmitas, quæ leui qualibet occasione impellitur ad ruinam. Iccircò suam probè notam expertus infirmitatem aiebat Dauid: *Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum*. Psal.6. ex quo subintulit optimè S.Ambr. *Si Dauid infirmus, tu fortis? si Salomon lapsus est, tu immobilis?* Apolog.2.cap.3. Tam fortis quisque, (vt probat experientia) tam immobilis perseuerat, quam expers est tentationis: & quàm procul abest ab occasione, tam procul à ruina. Nemo diu fortis est (nisi abundanti gratiâ muniatur) in luctamine vitiorum. Benè idem Ambr. *Si non vis vinci, non congrediare peccatis; nec de te vitia coronentur*. Apolog. Dauid. Vult Iacob in Chanaan sepeliri; quia dulcis amor patriæ: in qua natus quisque fuit, in eadem mori & sepeliri dulce & decorum putat.

Nõ redeundũ ad peccati occasionem.

Psal.6. D.Ambros. *Nemo fortis in occasione, sine Deo.*

D.Ambr. *Vincit, qui fugit occasionem.*

19. Auent præterea pij & sancti viri non in vita solum, sed post mortem etiam inter bonos & sanctos habere domicilium, & cum iisdem consortium. Profectò tam pestilens est, tam exitialis impiorum consuetudo, vt iustis viris & in vita & in morte sit velis ac remis fugienda. Eodem quidem puncto, quo Angelorum quidam amissâ Dei gratia impij extiterunt, cùm eosdem cœlũ ipsum tam impios incolas capere patíque non posset, à bonis & sanctis Angelis omninò separatos in profundissimam inferorum voraginem præcipitauit: quod eleganter ita descripsit Iob: *Obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus*. cap.26. Lucifer intelligitur: (declarat S.Thomas) *sicut obstetrix sic educit infantem quandoque mortuum, vt mater non lædatur; ita Deus sic eduxit diabolum de medio Angelorum, vt bonorum Angelorum societas in nullo detrimentum sit passa*. Non patitur cœlum nefarios incolas, quorum impietate dehonestabitur: & princeps in regno, rector in ciuitate, prælatus in conuentu, pater & herus in familia sceleratos & infames cum piis & modestis simul habitare patietur? Timet cœlum, timent Angeli sancti, ne à malorum cõsortio inquinentur: & ausint homines infirmi eum sceleratis & sordidis conuersari? Petit Iacob à filio misericordiam & veritatem. An etiam hoc sensu misericordiam postulat, quæ in præsenti seculo patribus maximè grandæuis, ægrísque redditur; & veritatem, quæ

Pestilens consuetudo impiorum.

Iob.26. D.Thom. *Malorum Angelorum pati consortium cum bonis non potuit cœlum.*

A bonis fugienda malorum consuetudo.

Parentibus viuis misericordia mortuis præstanda fides.

quæ post obitum piè impenditur defunctis?

20. Nam quid misericordia sit de præsenti, & veritas de futuro seculo, explicauit S. Hieron. ad illa verba Dauid, quibus laudauit habitatores Iabes Galaad, quod cadauer Saulis in Philistinorũ muris suspensum abstulissent, & in Iudæa honorificè sepelissent. *Et nunc* (inquit) *retribuet vobis quidem Dominus misericordiam & veritatem.* 2. Reg. 2. Sic ergo Hieron. *Misericordiam in præsenti seculo, & veritatem in futuro.* de quæst. Hebr. Retribuit quidem clementissimus Dominus iis, qui opera caritatis & misericordiæ proximis impendunt, in præsenti misericordiam bonis eos tum spiritualibus, tum etiam temporalibus donando, ac demum (quod caput est) in futuro sempiternis remunerando. Quibus quidem præmiis gaudent potissimùm, qui parentes suos in vita & honorificè colunt, & necessario victu sustentant: & defunctorum piè memoriam venerantur, atque animas in purgatorio detentas omnibus Christianæ pietatis officiis, subsidiísque iuuant. Sed vnde iste tam dispar misericordiæ & veritatis sensus? Respondet idem Hieron. *Quia misericordia, quæ in præsenti seculo tribuitur, ad comparationem æternæ misericordiæ mendacium est.* ibid. Quæcunque scilicet etiam maxima mundi bona, sunt planè mera ipsa vanitas, risus, ludibrium; si conferantur cum cœlestibus, quæ summa & vera & æterna sunt.

2. Reg. 2. S. Hier.

Filij erga parentes in vita & in morte pij à Deo bonis terra cœlique donantur.

D. Hieron. Mundi bona ad cœlestia sunt ipsa vanitas.

21. *Adorauit Israël Deum conuersus ad lectuli caput.*] Adegit filium, vt quæ pater petierat, facturum se proculdubio ille iureiurando polliceretur. Iurauit filius libenter omnia integréque patri suo se præstiturum. Lætatus est mirum in modum senex datam filij iuraméto fidem accipiens, fortasse non quia tam pio sanctóque filio diffideret; sed vt illi præberet postmodum causam excusationis coram Pharaone. Nam relinquere negotia Regis, cessaréque à moderatione regni tantisper dum ex Ægypto in Hebron defuncti patris ossa deferret, vt iureiurando adactus promiserat; Regi & aulicis, totíque regno pium haud dubiè, sanctum, iuréque omni debitum posset Ioseph demonstrare. Soli enim Deo patris defuncti officia præferri non debent. Iccircò Dominus adolescenti, qui ne tam expeditè illum sequeretur, dixerat: *Domine permitte mihi primùm ire, & sepelire patrem meum:* respondit. *Sine vt mortui sepeliant mortuos suos.* Luc. 9. *Vt intelligas* (occurrit hoc loco S. Ambr.) *humana posthabenda diuinis. Bonum studium, sed maius impedimentum. Nam qui partitur studium, deriuat affectum; qui diuidit curam, differt profectum. Ergo priùs obeunda quæ maxima sunt.* Cum studio scilicet, curáque simul vadit animæ affectus: quod magis diligimus, magis curamus: quod vel efficere vel habere studiosiùs contendimus, & potiùs volumus, & pluris facimus, & amamus vehementiùs: Deo igitur primum & maximè amorem, studium, curam, voluntatem, cor & animam impendamus necesse est: at subinde inter cætera primum locum reuerentia & obsequium pietásque erga parentes iure ipso vendicauit. Certè in lege Mosaica indicitur Pontifici; *Ne supra patre suo & matre sua inquinetur.* Leu. 21. dum scilicet eos attinget mortuos. *Multa siquidem* (ait S. Hieron.) *nos facere cogit affectus; & dum propinquitatem respicimus corporum, & corporis & animæ offendimus Creatorem.* epist. ad Fabiol. de veste Sacerd. Perbellè Tertull. ad eundem locum: *Etiam sepelire patrem tardum fuit fidei.* lib. de idolatr. cap. 13.

Soli Deo præferri patris pietas non debet.

Luc. 9. D. Ambr. Deus omnibus præferendus.

Primò omnium Deus amandus, dein parentes.

Leuit. 21.

S. Hieron. Propter iura carnis & sanguinis Deus sæpè offenditur. Tertull.

22. Senex itaque iureiurando filij confirma- A tus, & promissione vehementer exultans paululum è lectulo, in quo iacebat, sese subleuat, ac deinde inclinans in alterum latus gratias Deo agit, quòd talem, tam pium, tam sanctum & patris amantem dederit filium: & quòd iam nunc in oculis & brachiis filij, atque illius acceptâ promissione, lætus mortem expectet. Sed præstat audire S. Hieron. qui ad hunc locum ita effatur: *Postquam ei iurauit filius, pater securus de petitione, quam rogauerat, adorauit Deum contra caput lectuli sui: sanctus quippe & Deo deditus vir oppressus senectute sic habebat lectulum positum, vt ipse iacentis habitus absque difficultate vlla ad orationẽ esset paratus.* lib. de quæst. Hebr. Sed quænam ista positio lecti, quisitam iste iacentis habitus ad orandum appo- B sitè, non declarat S. Doctor: fortè quia ad orientem, seu terram promissionis versus erat lectus, & senex illam in plagam oratutus se conuertit: qui sanè piorum hominum mos fuit vetustissimus adorare Deum versus orientem. At posteà Hierosolymis ædificato templo, vbi locorum ac regionum essent Iudæi, orare consueuerant conuersi ad terram promissionis, & prospectantes locum Hierusalem, vti factitabat Daniel cap. 6. & Salomon commendauit 3. Reg. cap. 8. Orat senex iam decrepitus, qui alia pietatis officia effœto corpore non tam facilè poterat exercere: atque etiam orat in lecto. Sola quidem oratio, maximè contemplatio mentis nec loco, nec tempore, nec viribus, habitúve hoc aut illo corporis, vt ab ani- C ma in Deum dirigatur, indiget.

S. Hier. Mirum orãdi studium, habitúsque Iacob etiam ægrotantis.

Mos orandi versus oriẽtem.

Oratio mentis nec temporis nec loci nec habitus corporis circunstantia indiget.

23. Pulchrè sanctus Iacob quod potissimùm in vita studium exercuit, sub mortẽ quoque Deo pro beneficiis gratus non omittit. Monet optimè S. Basilius; *Vt pretiosum quoddam depositum gratiarum actionem in anima tua custodias: & recipies tu quoque duplicem illius iucunditatem.* homil. 8. Profectò anima Deo identidem gratias agens diuinæ benignitatis thesaurum, ac plurium à Deo beneficiorum depositum in seipso custodit. Nihil verò æquè homini fideli exoptandum, quàm pia quædam senectus soli Deo intenta, orandi & contemplandi studio quàm vtiliter, tam dulciter occupata. Ac præsertim quò senex in mortem viciniùs accedit, eò terræ magis oblitus, cœlúmque con- D rentiùs suspiciens piam multiplicat orationem. Passioni quidem proximus, cùm Lazarum excitauit à mortuis, ac subinde iam mortem ipsam suspiciens imminentem; cùm sacramentum sui corporis & sanguinis institueret, leuasse in cœlum oculos Dominus IESVS perhibetur. Voluit enim significare adesse iam tempus redeundi in cœlum, simúlque docere homines vicinum quemque morti aut ex morbo, aut ex ætate nihil debere potius habere, quàm vt mundum, mundíque omnia relinquens à tergo leuet in cœlum oculos, déque ascensu agat solicitus. Hæc est illa, quam describit S. Ambr. *Senectus in bonis moribus dulcior, in consiliis vtilior, ad constantiam subeundæ mortis paratior, ad reprimendas libidines firmior.* 1. E Hexam. cap. 8. qualem scilicet in sancto Iacob nunc expressam videmus.

S. Basil. Fructuosa homini gratiarum actio erga Deum.

Pia senectus, orandique studiosa magnum Dei donum.

Senex, & quilibet morti vicinus de ascẽsu in cœlũ.

S. Ambr. Qualis esse debeat fidelium senectus.

24. Hæc propria Christiani hominis senectus, non verò quam vitiosis adhuc affectibus syluescentem ac sordidis moribus squalentem depingit alicubi Seneca. *Non pueritia* (inquiens) *in nobis, sed (quod est grauius) puerilitas remanet: & hoc quidem peius, quòd autoritatem habemus senum, vitia puerorum.* Quo nihil detestabilius, atque ad corrumpendos adolescentium animos perniciosius. Vita siquidem senis præceptum est & magisterium

Seneca. Senectus scatens vitiis.

rium

Pestis Reip. senex vitiosus.

tium viuendi adolescentibus: authoritatem vitiis conciliat vitiosa senectus: viam munit, dux præit ad peccandum iuuentuti. At senectus quidem nomen est maturitatis, prudentiæ, virtutis: primúsque ideò mortalium, quos sciamus tam graui decoróque nomine insignitus est, quem multis, & præclaris cumulatum virtutibus patrem fidelium Deus ipse constituit, Abraham. Scribitur enim: *Erat autem Abraham senex, dierúmque multorum.* Genes. 24. & nos ibidem adnotauimus sect. 1. num. 1. cuius nominis rationem hanc assignat Procopius: *Longæuum Abraham primum Scriptura appellauit senem: quia senes dicuntur qui ob prudentiam digni sunt honore, vitáque cælesti. Quapropter nec Adam, nec Mathusalem, ne Noë quidem seniores dixit, quos maximè conueniebat. Quòd si peccatoribus hoc nomen Scriptura tribuit alicubi, non sine reprehensione fit.* in lib. Iosue cap. 23. Tribuitur interdum nomen senectutis peccatoribus, vt illo veluti flagello percussi & confundantur, & confusi corrigantur.

Genes. 24. Primus mortalium Abraham senex vocatus. Procop. Virtutis & honoris nomen senectus.

25. *Ad caput lectuli.*] Locus aliquantulum difficilis propter varietatem lectionum. Vox enim Hebræa sine punctis, (quæ in fonte non fuerant, & post ætatem sancti Hieronymi sunt inuenta) est מטה quæ variè punctatur. Nam מִטָּה *mittah* est *lectulus*, מַטֶּה *matteh* est *baculus*. Vnde Aquila, Symmachus, nostérque interpres vertunt: *Ad caput lectuli.* L X X. *ad summitatem baculi.* Vtramque lectionem amplexa est Ecclesia. Nam cum L X X. legunt *baculum*, Apostolus 11. ad Hebr. hîc verò S. Augustin. Rabban. Beda, Rupert. & multi alij: Vtramque recipit S. Hieron. vtramque ab Spiritu sancto fuisse intentam dubitari non potest, quare Steuchus & Lippom. alioqui graues & docti viri, perperam respuunt tanquam non intelligibilem, vti vocant, lectionem hanc vsque adeò receptam in Ecclesia, & confirmatam authoritate Apostoli, quæ tanti est momenti, vt huic lectioni præstare non debeat Hebræa vulgatáque. Osculatus est itaque Iacob non baculum suum, sed virgã sceptrúmve, quod gestabat Ioseph, insigne dignitatis regiæ, quam gerebat prorex & moderator totius Ægypti. Rei series hæc videtur extitisse. Habebat Ioseph sceptrum proregis insigne: Iacob accepto filij iureiurando exultans gaudio filij sceptrum manu apprehendit, conuersúsque ad lectuli caput inclinauit paululùm ceruicem & corpus, vti sedens potuit: & sceptrum fortè osculatus hac demissione corporis Deo gratias egit; illúmque animo, vultu, habitúque totius corporis valde honorauit; dein filium vtpote moderatorem regni: atque ita vtraque lectio vera est de lecto & sceptro. Hac demum ratione impletum est somnium, quod Iacob non intelligens aiebat: *Num ego & mater tua & fratres tui adorabimus te super terram.* Genes. 27. Idem quoque mater fecisset, si superstes: & marito filium adorante vxor, cuius ille caput est, censetur pariter adorasse, vt hîc adnotauit S. Chrys. Itaque sceptrum Ioseph, manu tenuit Iacob, & supra illud Deum adorauit, vti volunt S. August. Chrysostom. Procop. Eucher. Leont. Hadrianus Papa in actis 2. Synodi Nicenæ.

Gen. 27.

ad Heb. 11.

26. Porrò fide in Messiam venturum hæc faciebat Iacob, vt contestatur Apostolus ad Hebr. 11. *Fide Iacob moriens singulos filios Ioseph benedixit & adorauit fastigium virgæ eius;* &c. In qua scilicet virga sceptróque præfigurabatur spirituale atque sempiternum Christi regnum. Et quidem in virga Ioseph illa repræsentabatur, de qua est vaticinium Prophetæ: *Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet.* Isai. 11. Fide igitur Iacob præsentia tangens, futura præuidens & prædicens osculatus est & adorauit summitatem virgæ, florem scilicet qui de virga pullulabat. Et fortasse illud sceptrum Ægyptiaci regni desinebat in lilium; quod etiam hodie gerunt insigne stemmata Christianissimorum Franciæ Regum. Est quidem Christus Dominus virga illa; flos autem in quem desinit virga, est Christi resurrectio, per quam scilicet caro eius refloruit. Psal. 27. Pulchrè quidem Iacob moriens fidei oculo Christi Domini resurrectionem præuidit, quâ mirum in modum recreatus mortem suam, & descensum ad inferos, ibique moram consolatus est sperans fore, vt aliquando cum cæteris Patribus per mortem & resurrectionem Domini eductus, in cœlum cum eodem pariter esset ascensurus. Iccircò Dominus ait: *Ego flos campi & lilium conuallium.* Cant. 2. Hoc est, ipsemet sum spes viuorum, qui per campum extantem super terram significatur: sum etiam spes mortuorum, qui depressis in terra conuallibus ob sepulturam innuuntur: omnium itaque viuorum & mortuorum vnica sum spes. In me laborantes in vita expectant, in me defunctorum animæ expectant omnibus suorum operum in resurrectione debitum præmium immortalitatis.

Isai. 11.

Christus virga, flos eiusdem resurrectio.

Psal. 27. Iacob moriens præuidit suam cũ Christo resurrectionem.

Cant. 2. Christus viuorum & mortuorum spes.

27. Adorauit Iacob summitatem virgæ, lilij florem, qui meritò flos regius appellatur: præstat quippe lilium cæteris omninò floribus regiâ quadam celsitudine, quòd tantâ proceritate super omnes flores attollitur, vt ad tria interdum cubita surrigatur. Sed ô mira felicitas Iacob, qui moriens superstitem relinquit filium, quem omnium maximè diligebat; qui ante obitum videt filium carissimum opibus diuitem, clarum honoribus, proregem Ægypti; qui manu tenens filij sceptrum adorat Deum, à quo tam multis, præclarísque affectum filium honoribus conspicaturi! quàm lætus mortem expectat; quàm alacer è vita in alterum seculum discedens viam sibi munit; qui pro face amicum splendorem præmittente filij sceptrum manu præfert! summa hæc fuerit patris filium amantis felicitas: sed illa viri iusti longè maior, qui moriens fide Christi venturi, spe resurrectionis & immortalitatis per Christum adipiscendæ suum de viuis excessum, atque in mortuos accessum consolatur. At erant illa omnia Iacob in figura: nobiscum veritas est: *Iam egressa est virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendit.* Isai. 11. Benè S. Basil. ad hanc virgam, floréinque illius exclamat: *Faustum hoc ac felix nuncium nobis!* Sed quænam virga? Vtique secundùm Hieron. & sensus est literæ, virgo illa purissima de regia stirpe Dauid, cuius flos Christus I E S V S. Cæteris quidem matribus fructus sunt filij, flores non sunt, quia scilicet vt fructũ edant, florem amittunt: at Virgini purissimæ ac beatissimæ filius & fructus & flos est Christus I E S V S, qui Virginitatem matri non abstulit, sed sacrauit. Rectè S. Bern. ad verba Prophetæ sic edisserit: *Virga Virginem, florem Virginis partum intelligens Isaias dicit: Egredietur virga de radice Iesse. Nec virgæ virorem floris lædet emissio, nec Virginis pudorem sacri partus editio.* homil. 2. super Missus est. Qui adiungit: *Sicut sine sui corruptione sidus suum emittit radium: sic absque sui læsione virgo parturit filium: nec sideri radius suam minuit claritatem, nec Virgini filius suam integritatem.* ibid.

Lilium regia inter flores dignitate præcedit.

Lætus moritur qui filiũ diuitem & honoratum relinquit.

Spes resurrectionis mortem cõsolatur.

Isai. 14. D. Basil. Sola inter matres B. Maria cum fructu floret, cum flore fructificat.

D. Bern. Isai. 11. Virginis partus astruitur.

28. *En flos campi, & lilium conuallium.* Cant. 2.

Cant. 2.

Viuorum

Viuorum atque mortuorum ſpes, refugium, ſolatium, lilium regali quadam ſublimitate inter omnes filios filiáſque hominum exurgens vtique ad pectus vſque Dei Patris, vnde filium in Virgineum vterum aſſumens carne ſanguinéque induit. *Aquila ſcilicet magnarum alarum venit ad Libanum, tulit medullam Cedri, & transportauit eam in terram Chanaan.* Hierem. 17. Qui locus etſi ad literam ſit de Rege Chaldæorum, à quo debellatus Iudæorum Rex, & Babylonem deportatus legitur: nihilominùs altiore ſenſu myſticè conuenit Virgini beatiſſimæ, quæ ſupra omnes creaturas inſtar aquilæ tum cœleſtium gratiarum excellentiâ, tum virtutum, meritorúmque ſublimitate volat vſque ad thronum Deitatis, ita vt ſub Deo nihil aut maius, aut par etiam vel eſſe vel fingi poſſit. Superat quicquid à Deo creatum eſt quæ ipſum Deum creatorem omnium vera mater

Ierem. 17. *B. Maria aquila ſuper omnes creaturas volat.*

A concepit, ac peperit. Hæc virga cum flore, cum fructu, mater & Virgo, lilium ſine cultura germinans, integrè puréque florens. Hanc manu ſuâ virgam tenet Ioſeph, ſaluator ille mundi ne vllâ vel tenui labe, vel originali maculâ inficiatur. Hoc ſui regni præfert inſigne, fidei Orthodoxæ vexillum, Catholicæ Eccleſiæ ſceptrum. Flos eſt campi, viuentium ſcilicet decor, honor, gratia, venuſtas, lætitia, ſubſidium, ſpes, fiducia. Lilium eſt conuallium, nempe miſerorum ſolatium, morientium expectatio, mortuorum fax, & præſidium. O dulcem exitum! ô pulchram mortem! ô miram felicitatem morientis, qui adorans ſummitatem virgæ, qui Virginem cum Deo filio matrem ſibi ſentit moribundo adſiſtere, ſibi videt ad æternitatis patriam tranſituro, ductandò fauendóque præire.

B. Mariæ encomia.

Dulcis ſelixque mors, vbi à Maria morienti adſiſtit.

CAPVT QVADRAGESIMVMOCTAVVM.

1. His ita tranſactis, nunciatum eſt Ioſeph quòd ægrotaret pater ſuus: qui, aſſumptis duobus filiis Manaſſe & Ephraim, ire perrexit.

2. Dictúmque eſt ſeni: Ecce filius tuus Ioſeph venit ad te. Qui confortatus ſedit in lectulo.

3. Et ingreſſo ad ſe ait: Deus omnipotens apparuit mihi in Luza, quæ eſt in terra Chanaan: Benedixítque mihi,

4. Et ait: Ego te augebo & multiplicabo, & faciam te in turbas populorum: dabóque tibi terram hanc, & ſemini tuo poſt te, in poſſeſſionem ſempiternam.

5. Duo ergo filij tui, qui nati ſunt tibi in terra Ægypti antequam huc venirem ad te, mei erunt: Ephraim & Manaſſes, ſicut Ruben & Simeon reputabuntur mihi.

6. Reliquos autem quos genueris poſt eos, tui erunt, & nomine fratrum ſuorum vocabuntur in poſſeſſionibus ſuis.

7. Mihi enim, quando veniebam de Meſopotamia, mortua eſt Rachel in terra Chanaan in ipſo itinere, erátque vernum tempus: & ingrediebar Ephratam, & ſepeliui eam iuxtà viam Ephratæ, quæ alio nomine appellatur Bethlehem.

8. Videns autem filios eius dixit ad eum: Qui ſunt iſti?

9. Reſpondit: Filij mei ſunt, quos donauit mihi Deus in hoc loco: Adduc, inquit, eos ad me, vt benedicam illis.

10. Oculi enim Iſraël caligabant præ nimia ſenectute, & clarè videre non poterat. Applicitóſque ad ſe, deoſculatus, & circumplexus eos,

11. Dixit ad filium ſuum; Non ſum fraudatus aſpectu tuo: inſuper oſtendit mihi Deus ſemen tuum.

B 12. Cúmque tuliſſet eos Ioſeph de gremio patris, adorauit pronus in terram.

13. Et poſuit Ephraim ad dexteram ſuam, id eſt, ad ſiniſtram Iſraël: Manaſſem verò in ſiniſtra ſua, ad dexteram ſcilicet patris, applicuítque ambos ad eum.

14. Qui extendens manum dexteram, poſuit ſuper caput Ephraim minoris fratris: ſiniſtram autem ſuper caput Manaſſe, qui maior natu erat, commutans manus.

15. Benedixítque Iacob filiis Ioſeph, & ait: Deus, in cuius conſpectu ambulauerunt patres mei Abraham & Iſaac, Deus

C qui paſcit me ab adoleſcentia mea vſque in præſentem diem:

16. Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis: & inuocetur ſuper eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum Abraham & Iſaac, & creſcant in multitudinem ſuper terram.

17. Videns autem Ioſeph quod poſuiſſet pater ſuus dexteram manum ſuper caput Ephraim, grauiter accepit: & apprehenſam manum patris leuare conatus eſt de capite Ephraim, & transferre ſuper caput Manaſſe.

18. Dixítque ad patrem: Non ita conuenit, pater: quia hic eſt primogenitus, po-

D ne dexteram tuam ſuper caput eius.

19. Qui renuens, ait: Scio fili mi, ſcio: & iſte quidem erit in populos, & multiplicabitur: ſed frater eius minor, maior erit illo; & ſemen illius creſcet in gentes.

20. Benedixítque eis in tempore illo, dicens: In te benedicetur Iſraël, atque dicetur: Faciat tibi Deus ſicut Ephraim, & ſicut Manaſſe. Conſtituítque Ephraim ante Manaſſen.

Ben. Fernand. in Geneſ. tom. 3.

21. Et ait ad Ioſeph filium ſuum: En ego morior, & erit Deus vobiſcum, reducétque vos ad terram patrum veſtrorum.

22. Do tibi partem vnam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo.

SECTIO PRIMA.

His ita tranſactis, nunciatum eſt Ioſeph quòd ægrotaret pater ſuus: qui, aſſumptis duobus filiis Manaſſe & Ephraim, ire perrexit. Dictúmque eſt ſeni: Ecce filius tuus Ioſeph venit ad te. Qui confortatus ſedit in lectulo. Et ingreſſo ad ſe ait: Deus omnipotens apparuit mihi in Luza, quæ eſt in terra Chanaan: Benedixitque mihi, Et ait: Ego te augebo & multiplicabo, & faciam te in turbas populorum: dabóque tibi terram hanc, & ſemini tuo poſt te, in poſſeſſionem ſempiternam. Duo ergo filij tui, qui nati ſunt tibi in terra Ægypti antequam huc venirem ad te, mei erunt: Ephraim & Manaſſes, ſicut Ruben & Simeon reputabuntur mihi. Reliquos autem quos genueris poſt eos, tui erunt, & nomine fratrum ſuorum vocabuntur in poſſeſſionibus ſuis. Mihi enim, quando veniebam de Meſopotamia, mortua eſt Rachel in terra Chanaan in ipſo itinere, erátque vernum tempus: & ingrediebar Ephratam, & ſepeliui eam iuxta viam Ephratæ, quæ alio nomine appellatur Bethlehem.

1. VT ad finem præced. cap. viſum eſt, cùm Iacob appropinquare cerneret diem mortis ſuæ, vocauit filium ſuum Ioſeph, &c. Non quidem morbo tenebatur, ſed tantùm deuexâ ætate decrepitus lectulo ſenex decumbebat, ſentiénſque ob defectum naturalis caloris & virtutis propediem è vitâ ſe receſſurum, vocauit filium. Itáque Ioſeph tunc nonniſi vocatus ad patrem iuit: nunc verò accepto nuncio de patris ægritudine non accerſitus è veſtigio proficiſcitur in Geſſen patrem vt inuiſat ægrotantem, ſupremáque exhibeat debitæ officia pietatis. Satis enim fuit pio & amanti patrem filio nunciari quòd pater ſenio atque ægritudine langueſcens morti iam vicinus videretur, vt relictâ Pharaonis aulâ, poſthabitis regni negotiis ad patrem iret. Simile quid legimus in Euangelio: *Miſerunt ſorores Lazari ad Dominum IESVM dicentes: Domine, ecce quem amas infirmatur.* Ioann. 11. Vbi eleganter S. Auguſt. *Non dixerunt: veni: amanti enim tantummodò nunciandum fuit: ſufficit, vt noueris. Non enim amas & deſeris.* tract. 49. in Ioann. Nullis quidem vehementiùs anima calcaribus ad operandum incitatur, quàm amore. Quis enim in ſinu geſtans ignem quietè conſiſtet, & otiabitur? Vincit ignem amoris flamma, vt videmus in ſponſa illa, quæ ſaucia dilecti ſui deſiderio ſurrexit è lecto, noctu è domo in publicum egreſſa per plateas, per vicos quæſiuit quem diligebat. Cant. 3. *Vſque domi conſiſtere non ſinebat eam amoris flamma*; inquit Theodoret. Quod quidem vſque adeò placet, gratúmque eſt cœleſti ſponſo, vt nullo modo patiatur otiari caritatem. Sic enim iuxta LXX. legimus: *Adiuraui vos filiæ Hieruſalem vt ſuſcitetis, & euigilare faciatis caritatem, donec voluerit.* Cant. 2. *Hoc eſt, ne caritatem erga Deum in vobis dormire patiamini, ſed eam ſuſcitetis atque accendatis, & memoriam beneficiorum illius tanquam oleum ſupereffundatis quoad ſponſus voluerit.* Sic Theodoret. Nec enim amare Deum quis poterit, quin amorem ipſum operibus demonſtret. *Eſt enim operoſa dilectio opportunè inſtans, fortaſſis & importunè*; dixit S. Bernard. in prolog. tract. ſup. Ecce nos reliq. Inceſſanter eſt operibus caritatis ad proximorum vtilitatem pro Chriſto Domino inſiſtendum, vt per dilectionem fratrum, quam erga Patrem omnium habemus, oſtendamus. Nam qui dicit ſe diligere Deum, & fratrem ſuum non diligit, planè mentitur: quod quidem hoc argumento egregiè concludit S. Auguſt. *Si diligis caput, diligis & membra. Si autem non diligis membra, nec caput diligis.* tract. 10. in epiſt. Ioann.

Egregia filij erga patrem pietas.

Ioann. 11. S. Auguſt. Incitatur, feruet, igneſcit anima amore.

Cant. 3. Theod.

Cant. 2. Excitatur & accenditur hominis caritas in Deum memoriâ beneficiorum. Theod. S. Bern.

Bonis erga proximum operibus caritas demonſtratur.

S. Auguſt. Caritate in proximum caritas in Deum oſtenditur.

2. Hæc autem caritas in proximos maximè cernitur in fouendis, ſuſtentandis, recreandíſque pauperibus. *Quod enim* (inquit Dominus) *vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* Matth. 25. Nec enim caritas otiatur in pectore, nec in oculis viri iuſti friget commiſeratio. Pulcherrimum huiuſce miſericordiæ de ſeipſo teſtimonium præbuit Hieremias Propheta: *Oculus* (inquiens) *meus deprædatus eſt animam meam in cunctis filiabus vrbis meæ.* Thren. 3. Hic locus etſi communiter afferatur pro fugiendo aſpectu fœminarum, maximè adoleſcentium, qui virorum oculos decipit, & animas bono pudicitiæ, diuináque gratiâ interdum ſpoliat: at illud eſt in ſenſu myſtico. Nam literalis hic eſt: Videns nimirum Propheta euerſionem Iudaici regni, quam in ſuis illis Threnis lamentatur, mirâ quadam commiſeratione ductus dicit à ſuis oculis, qui vrbium, oppidorúmque illius prouinciæ (vocat filias, ſcilicet ſubiectas metropoli Hieruſalem) miſerabilem ſubuerſionem contemplarentur, præ dolore animam ipſam ſui prorſus neſciam, ac neſcio quò abreptam à ſenſibus corporis fuiſſe. Animam itáque Hieremiæ oculi, qui tam deploranda ſpectacula intuerentur, omni lætitiâ omníque ſenſu prædonum inſtar depopulati deſcribuntur. O piæ, ſanctæque erga pauperes miſericordiæ typum admirabilem. Vides miſellum fame confectum, laceratâ veſte ſeminudum? deprædentur ergo tuam tui oculi animam: ab illa inprimis abripiant commiſerationem; dein à menſa panem, à ſupellectili veſtem, à granario triticum, à crumena pecuniam: ô vtilis deprædatio! Nunquam ditior, quàm cùm ita ſpoliaris.

Matth. 25. Commendatur in pauperes miſericordia.

Thren. 3.

Noua rapina pro fouendis pauperculis.

3. Admi

3. Admiranda sunt enim, quæ promittuntur iis, qui & animas quoque suas egenis effundunt, *Cùm effuderis* (inquit Dominus) *esurienti animam tuam, & animam afflictam repleueris; orietur in tenebris lux tua, requiem dabit tibi Dominus semper, & implebit splendoribus animam tuam, eris quasi hortus irriguus:* Isai. 58. Cùm dicit: *Effuderis*; insinuat liberalitatem; vt simus erga pauperes valdè officiosi, largíque. Cùm dicit: *Animam*: docet hilaritatem dantis, *Vt demus* (inquit S. Hieron.) *animam nostram, vt pauperem in quibuscunque possumus adiuuemus: & non quasi ex tristitia & necessitate, sed ex animo tribuamus accipientes magis, quàm dantes beneficium. Doleamus cum dolentibus, lugeamúsque cum lugentibus.* Qui talem se præbet inopi & misero, erit quasi hortus irriguus; in quo scilicet est fons vitæ secundùm S. Hieron. Proh quàm vili pretio tam immensum bonum misericors homo emercatur! Corrogando stipem efficeris hortus Dei, paradisus Christi ab ipso vitæ fonte perenniter irrigatus. Fontem vitæ habet in se vir misericors. Quid si etiam Isaias illis verbis: *Cùm effuderis animam tuam esurienti*, hominis ingenium tenax, prædurum, auarúmque respicit? Sunt enim quibus pecunia pretiosior, dulcior, cariórque est quàm ipsa corporis viscera, quàm ipsamet anima; vel quibus saltem, cùm vel tantula pauperi erogatur pecunia, extrahi viscera, & effundi anima vitáque eripi videntur: quo in sensu dixit illa:

Isai. 58. *Largè, hilaritérque eroganda eleemosyna.* *D. Hier.* *Qui dat pauperi, magis accipit quàm dedit.* *Encomia dantis eleemosynam.* *Tenax & auarum hominis ingenium.* *Ouid. Penelope.*

Viscera nostra, tua dilaniantur opes.

Quòd si hæc misericordia in extraneos tanti est pretij, quantò quidem Deo gratior erit, quæ iure omni debita patri decrepito, ægrotanti, paupeúque à filio principe corrogatur? Quid enim aut frequentiùs inculcatur, aut studiosiùs commendatur, aut pretiosiùs ostenditur; aut magis necessarium esse perdocetur, aut magis rationi consentaneum, aut prius, grauius, fortiúsque ab ipsa natura & natum, & institutum, & confirmatum est; quàm vt patrem filius honoret, miserum subleuet, inopem foueat, fessum recreet, ægrotanti adsistat, laboranti quàm possit maximè opituletur? Sic planè Ioseph se gessit cum patre Iacob, vt nullum pietatis officium seni & ægrotanti, & pauperi, & morienti demum ac mortuo non præstiterit.

Commendatur pietas erga patrem senem, pauperem, ægrotum.

4. *Ecce filius tuus.*] Profectus vnà cum duobus filiis Manasse & Ephraim, regióque planè cum apparatu, tum comitatu circunseptus Ioseph ad inuisendum patrem Iacob præmisit (vt par est credere) cursorem, qui patri nunciaret filium aduentare. Quo tam fausto, felicíque nuncio senex mirum in modum recreatus nouas sumpsit vires, visúsque reuiuiscere. *Confortatus* (scribit) *sedit in lecto.* alij: *Roborauit se & sedit super lectum.* Tanta scilicet est vis boni alicuius lætíque nuncij: Tantum potest lætitia, vt penè mortuum reuocet ad vitam: contra verò mœstitia sæpenumerò & vires adimit, & vitam absorbet. Deinde quanta sit vis amoris hîc ostenditur, cùm amor patris erga filium carissimum, cuius præstolatur aduentum, seni decrepito, iámque moribundo nouas vires conferat. Rupertus non modò roboratum gaudio senem ob carissimi filij conspectum existimat, sed addit simul cum Spiritu prophetico implente mouentéque fuisse mirabiliter excitatum. Soli patris amori hanc vim tribuit S. Chrysostom. *Vides* (inquiens) *quomodo amor erga filium firmabat senem, & alacritas vincebat infirmitatem: auditâ enim illius præsentiâ sedit super lectum.* Nihil quidem in homine potentius amore: nihil illo efficacius ad operandum, nihil illo fortius ad difficillima quæque peruincenda.

Bono & læto nuncio ferè quisque reuiuiscit. *Rupert.* *S. Chrys.* *Nihil efficacius amore.*

A

5. Porrò autem Iacob senio languescens, paulatímque deficiens, ac viribus iam propè exhaustus iacebat in lecto: at nuncio excitus resedit ita, vt crura dependerent è lecto vsque ad pauimentum demissa: istóque habitu filium venturum lætus expectat, subintrantem lætissimus excipit, amplectitur, osculatur: dein blandè alloquitur commemorans quam cœlitùs in Chanaan habuerat visionem, quam ab ipso Deo promissionem acceperat de multiplicatione suæ posteritatis, de possessione terræ Chananææ auo iam patríque antea promissæ accipiendo. Eo scilicet animo ista commemorat, vt qui adessent præsentes apertè intelligerent ius ipsi competere diuidendæ terræ Chanaan, & filios Ioseph adoptatos in partem hæreditatis cum suis ipsis filiis adsciscendi. Conceptis igitur verbis auus duos illos ex filio nepotes adoptat in filios, vt cum primoribus suis filiis Ruben & Simeon legitimè atque integrè paternam adire possint hæreditatem. *Duarum* (adiungit) *capita erunt tribuum, duos populos procreabunt, vti Ruben & Simeon duas constituent tribus.* ita declarat S. Hieronym. Hos verò duos tantùm nominat nepotes, ex quo benè constat nullos alios Iosepho nec antea, nec posteà fuisse. Et quidem isti (vt rectè colligitur ex Chronologia Patriarcharum) iam tunc excedebant duos & viginti annos. Quòd si postmodum alios genuerit, sub Manasse & Ephraim comprehenduntur. Hæc verò omnia ex paterno amore in gratiam Ioseph sibi dilectissimi filij pater Iacob & fecit & decreuit.

Demonstratio paterni amoris erga filium benè meritum de patre. B *D. Hieron.* C

6. *Festinabat Ioseph sumere benedictionem:* inquit S. Ambros. cap. 1. de benediction. Et quæ maior benedictio, quàm quæ à Iacob datur, vt adoptati in filios, quos Ioseph genuerat, duorum constituat capita populorum, duarúmque tribuum principes efficiat, non secus ac si filij, non verò nepotes essent. Semper autem sic à Deo dispositum est, vt parentum benedictiones prosint filiis, maledictiones multum obsint. Nimirum (vti animaduertit S. Ambros.) *discimus magnam parentibus deferre reuerentiam, cùm legimus quoniam qui benedicebatur à patre, benedictus erat: & qui maledicebatur, maledictus erat.* Quod quidem si filij considerent, nullo modo parentibus onerosi, sed officiosi esse contendent. *Ideò enim* (adiungit) *hanc parentibus gratiam donauit Deus, vt filiorum pietas prouocetur.* ibid. Igitur quando ex ipso iure naturæ, quo mirum in modum parentibus obligantur filij, non iisdem debitam exhibent reuerentiam, debitúmque præstant officium, & obsequium: saltem ne lædantur maledictione, sed benedictione acceptá felicitentur, piissimos se parentibus præbeant. Inculcandum igitur identidem filiis illud S. Ambros. paulò ante propositum: *Ideò hanc parentibus gratiam* (scilicet benedictionis) *donauit Deus, vt filiorum pietas prouocetur.* Econtrario etsi praua maledicendi consuetudo Christiano pectore indignissima dissuadenda omninò sit parentibus; eam tamen filiorum peccatis meritam sæpenumerò cùm iacitur, ratam firmámque constituit vltor parentum Deus ille, à quo est omnis paternitas in cœlo & in terra. *Honoret igitur* (colligit) *pius filius patrem propter gratiam; ingratus propter timorem.* ibid.

D. Ambros. *Benedictio vel maledictio patris filium pertingit.* D *D. Ambr.* *D. Ambr.* *Commendatur pietas erga parentes.* E *Maledictione patris filius sæpe feritur.* *S. Ambr.*

7. Sed quid à paupere patre diues & princeps expectet Ioseph, vt ad illius consequendam benedictionem festinatò accurrat? Respondet idem: *Pater etsi pauper est, & non habet diuitiarum copias, quas relinquat filiis, habet tamen vltima benedictionis hereditatem, quâ sanctificationis opes successoribus largiatur.* ibid. Ambr. Dictum egregiè. Pauperis parentis sanctâ benedictione quæcunque vel tenuis substantia filiis relicta quodammodo consecratur, & quandam secum haber sanctitatem, ac virtutem vt conseruari diutiùs, & amplificari copiosiùs possit: Contra verò maledictione patris filius percussus infaustam, & maledictam, atque adeò breui perituram sortitur hæreditatem. Quocirca demum concludit: *Multò plus est beatum, quàm diuitem fieri.* ibid. Certè hinc mihi licet causam coniicere, quare ingentium & pinguium patrimoniorum hæredes videntur interdum viuere infeliciter, ac demum in extremam egestatem, miseriámque detrudi. Vident miseri bona sua quotidie in peius ruere, scilicet aut litibus discerpi, aut ab infidis ministris diripi; aut nimio familiæ luxu, & filiorum violentiis, rixis, homicidiis, extenuari in primis, dein tandem exhauriri. Viderint ergo num aliquâ parentum maledictione perculsi, aut illâ saltem ob iniurias parentibus illatas digni fuerint. Econtrario videas angusti patrimonij hæredes felicem vitam ducere, quibus prospera succedant omnia, tranquillâ pace frui, nec domesticis, nec externis dinexari iniuriis, paruo nimirum contentos, suppetente ad necessitatem imò & honestatem victu lætam & quietam, & piam familiam moderari. Profectò si rem studiosiùs expendant, inuenient felici parentum benedictione fuisse ob sua in eosdem merita donatos pariter, & locupletatos.

D. Ambr. *Benedictio vel maledictio patris prodest vel obest hereditati filij.*

Ingentium hæredes patrimoniorũ infeliciter viuunt ob parentum maledictionem.

Tenuia patrimonia ob parentum benedictionem adaucta.

8. *Mortua est Rachel.*] Sed quorsum isthæc narratio, quæ ad seriem sermonis haudquaquam pertinet? Delirare senem dicet aliquis, qui tam ineptè Rachelis mortem commemoret. At percommodè tamen ad filium Ioseph hæc dirigitur mentio matris Rachelis. Nam cùm paulò antè petierit senex vt suum corpus, vbi vitâ concesserit, deportetur ab Ægypto in Hebron, ibíque in sepulchro suorum patrum tumuletur, mirari posset Ioseph, cur tantopere nunc pater solicitus de sua in Hebron sepultura, tam negligentem verò se ostendisset erga ipsam Rachelem Ioseph matrem, vt eam in Ephrata, non cum patribus in Hebron sepeliret? Docet igitur senex se non id sponte, sed necessitate fecisse: non enim facilè in Hebron deferri poterat corpus calidiore iam tempore propter agnatam cadaueribus putredinem, tum etiam ob impedimenta gregum, & fœtarum lactentiúmque pecudum: vnde vsque ad Hebron necessariò fuisset multorum iter dierum capessendum; etsi alioqui expedito viatori videretur breue. Meminit igitur mortis & sepulturæ Rachelis excusando se ad filium Ioseph, vti Caiet. & Delrio adnotarunt. Satis videlicet perspecta erat Ioseph erga matrem pietas, cùm & hoc etiam nomine pater se de filio meritum optimè insinuet, quòd eius matrem magni semper fecisset. Et quidem parentes mirum in modum sibi obligant, deuinciúntque filios, cùm alter alterum præcipuo amore, honoréque colit & obseruat. Nec verò Iacob illorum incurrit aut leuitatem, aut etiam impietatem, qui simul cum vxoribus etiam vnicè in vita dilectis, vbi mortuas vident, ipsarum omnem sepulchro condunt recordationem. At verò Rupertus existimat in hac mentione mortuæ Rachelis rationem à Iacob assignari, quare duos filios Ioseph sic honorauerit, vt duarum tribuum capita & principes constituerit. *Nam* (inquit) *cùm mihi Rachel optato partu floresceret, & frugifera esse inciperet: iccircò hi duo filij tui erunt mei, vt mortuæ coniugi semen suscitem, & suppleam adoptione, quod minus habui naturali generatione.*

Caiet. Delrio. *Mutuus cõiugũ amor valdè obligat filios.*

Indigna post mortem cõiugum obliuio.

Rupert.

9. Aliter Lippomanus rem disserit in hunc modum: *Solicitus fuit Iacob de honore Ioseph & filiorum eius; cuius mater cùm non esset sepulta cum maioribus, & ipse fratribus exosus fuisset, & filios in Ægypto genuisset; timuit minoris existimandam Ioseph posteritatem: quare ex illa duas tribus habere volebat & Benjamin tertiam de Rachel.* Itaque in gratiam tam Rachelis, quàm Ioseph prudentissimus vir prærogatiuâ illâ tam insigni donauit nepotes. Rachelis memoriam & amorem honorauit illo nepotum priuilegio; dilectámque coniugem & filium eiusdem carissimum, ac totam illius posteritatem speciosa illa veráque excusatione sepulturæ ab omni calumnia sic vindicauit, vt filij posteríque Liæ vtpote cum patribus in Hebron sepultæ nullam exprobrandi & conuiciandi occasionem haberent aduersus posteritatem Rachelis; ex qua licèt duo tantùm nati sint filij; tres tamen populi, trésque tribus prodirent. Vsque adeò ingeniosus amor est in benefaciendo. Deinde quàm certum illud est S. Ambr. *Nihil tam vtile, quàm diligi; nihil tam inutile, quàm non amari.* libro 2. offici. capit. 4. Principium quidem bonorum omnium amor; prima beneficiorum origo. Dat qui amat: suorum auarus esse non potest, qui sui est prodigus amor. Quid ni iam largus erga filium, erga coniugem, illorúmque posteros sit Iacob, quos vnicè diligebat?

Lippom.

Ingeniosus amor ad benefaciendũ.

D. Ambr. *Bonorum omnium origo amor.*

10. Oh quantum profuit Ioseph sua virtus, sua modestia, sua in parentes reuerentia, amor, pietas; vt omnium maximè amaretur & honoraretur à patre! Sed oh quàm vtile fuit Racheli non tam quòd pulchra fuerit, quàm quòd multum sanctéque virum dilexerit; vt illius posteros præcipuè Iacob honorauerit. Discant fœminæ de viris suis benè mereri; eos non tam specie oris, quàm merito amoris sibi reddere obligatos. Quod egregium documentum his verbis traditur à Clement. Alexandr. *Nollem fœminas corporum exercere decorem: sed eos, quibus nupserunt, pudico maritorum amore inducere; qui quidem est violentum & iustum medicamentum.* 3. Pædag. capit. 11. Sciant ergò nuptæ quo tandem & potentissimo & sanctissimo sibi queant viros suos habere amicos, fideles, pacificos, beneuolos, planè deuinctos amatorio, videlicet casto sanctóque amore quo illos prosequantur. Honorauit Iacob suam dilectam coniugem in eiusdem filiis ac nepotibus, quos cæteris aliarum vxorum natis anteposuit: filios etiam Rachelis magno affecit honore, cùm eorum matrem post tot annos demortuam & piâ memoriâ versat, & viuam in corde gerit. Profectò non multum debet ille parentibus, qui secundas illorum pertulit nuptias: & ab illis vel vitricos, vel nouercas, hoc est, apertos, & irreconciliabiles hostes priuignorum induci doluit. Multum debet ille parenti, à quo suum alterum parentem videt verbo, factóque ipso æstimari & honorari. Nam quæ maior filio esse potest gloria, quàm

Virum vxor amore reddat obligatum.

Clem. Alex. *Castus vxoris erga virum amor violentũ & iustum philtrum.*

Parũ debet filius parẽti qui secũdas celebrat nuptias.

Multum debet filius parenti, à quo videt alterum honorari.

quàm quòd videat parentem, à quo vitam, corpus, & nomen habet, honoratum & gloriosum? Profectò cùm Christus Dominus suam matrem beatissimam Virginem pluris, quàm vniuersam simul coniunctarum creaturarum collectionem æstimarit, æterno suo Patri, à quo tam incomparabili gratiarum gloriâ exornatum acceperit, crebrò infinitas (par est credere) gratias habuit.

Pluris Deus matrem Virginē facit, quàm omnes simul creaturas.

11. Dein vt à mortalibus virgo mater honoretur, omni ope contendit Dominus IESVS. Hinc enim est, quod eam in mundo proposuerit aram & propitiatorium, vt ad illam omnes confugiant, illius præsidium implorent, illius nomen inuocent: nec vlla sit in illis necessitas implorandi, cui non sit in ipsa & potestas & voluntas opitulandi. Annon primum, quod sciamus, à Christo Domino editum miraculum vna tantùm vox matris & non petentis, sed indigentiam quandam hominum suggerentis impetrauit: Nimirum in nuptiis cùm defecisse vinum mater oculo pietatis, qui sanè lynceus est ad perquirendas hominum miserias, conspicaretur dixit filio: *Vinum non habent.* Ioann. 2. Respondit Dominus: *Nondum venit hora mea. Scilicet vt indigentibus succurram, vt miraculum edam, clariúsque meam dementiam potentiam, cùm apertiùs indigentia deprehendetur: cæterùm quando id petis mater non expecto horam; citiùs ergo fiat miraculum.* Hinc illud S. Ambr. *IESVS quoque qui horam suam venisse negauerat, fecit quod antè differebat.* serm. 16. in Psal. 118. Et ne cui videatur in diuino decreto posse vllam dari mutationem, adiungit idem Ambr. *Omnia Deus tempore facit.* ibid. Nondum scilicet erat tempus patrandi illud miraculum, nisi vox matris intercederet: at vbi mater postulat, imò vbi loquitur annuítque, tunc nata & opportuna occasio est Deo benefaciendi mortalibus, quorum indigentiam vel simplici tantùm voce mater repræsentat: quod quidem Virgo beatissima promptiùs & alacriùs iis præstabit, qui nomen & opem illius suppliciter implorabunt, vti animaduertit S. Bernardus ad hunc modum: *Si pia mater compassa est verecundiæ illorum, à quibus fuerat inuitata, multò magis compatietur nobis, si piè fuerit inuocata.* serm. 2. in præd. Euang. In quo etiam argumento quàm piè, tam suauiter ita effatur S. Bernardinus. *Virgo mater se cunctorum hominum matrem pietatis agnoscens, solicita pro filiis, irrequisita etiam ad Dei filium intercessit dicens: vinum non habent. Si hoc non rogata perficit, quid rogata perficiet? Si hoc viatrix existens, quid cùm regnat in patria? Si hoc apud filiū temporali morti subiectum, quid cùm mortem superauit?* tom. 3. ser. 9. art. 3. cap. 2. Immortales igitur Deo clementissimo, vti debemus, homines sic habeamus gratias, quòd talem sibi fecit, & nobis dedit matrem: quam vbi suppliciter inuocamus, illicò inuenimus in tribulatione præsidium, in necessitate remedium, in tentatione prouentum, in persecutione solatium, in dolore gaudium, in vita & in morte fiduciam, spem, auxilium, felicitatem. *Votis ergo* (inquit S. Bernard.) *Mariam hanc veneremur; quia sic est voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam.* serm. de aquæ ductu. Mihi verò, qui hæc scribo minimus Deiparæ seruorum, dulce & decorum est cum S. Greg. Nazianz. tragœd. de Christo patiente illam sic affari.

Vult Deus Virginem matrem ab hominibus inuocari, & honorari. *B. Maria hominum indigentiæ intendit, & occurrit.* Ioann. 2. S. Ambr. *Ingratiâ B. Mariæ Deus anticipat beneficia.* S. Bern. *Mira efficacitas pietatis, & inuocationis erga B. Mariam.* D. Bern. *Agenda Deo gratia quòd nobis suam dederit matrem ad omnia piam & potentem.* Bern. D. Gregor. Nazianz. *Salutanda identidem B. Maria.*

Regina, Domina, generis humani bonum,
Amica semper esto: tu mortalibus
Maximáque; quoties in loco mihi salus.

A

SECTIO II.

Videns autem filios eius dixit ad eum: Qui sunt isti? Respondit: Filij mei sunt, quos donauit mihi Deus in hoc loco: Adduc, inquit, eos ad me, vt benedicam illis. Oculi enim Israël caligabant præ nimia senectute, & clarè videre non poterat. Applicitósque ad se, deosculatus, & circumplexus eos, Dixit ad filium suum; Non sum fraudatus aspectu tuo: insuper ostendit mihi Deus semen tuum. Cúmque tulisset eos Ioseph de gremio patris, adorauit pronus in terram. Et posuit Ephraim ad dexteram suam, id est, ad sinistram Israël: Manassem verò in sinistra sua, ad dexteram scilicet patris, applicuítque ambos ad eum. Qui extendens manum dexteram, posuit super caput Ephraim minoris fratris: sinistram autem super caput Manasse, qui maior natu erat, commutans manus. Benedixítque Iacob filiis Ioseph, & ait: Deus, in cuius conspectu ambulauerunt patres mei Abraham & Isaac, Deus qui pascit me ab adolescentia mea vsque in præsentem diem: Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis: & inuocetur super eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum Abraham & Isaac, & crescant in multitudinem super terram. Videns autem Ioseph quòd posuisset pater suus dexteram manum super caput Ephraim, grauiter accepit: & apprehensam manum patris leuare conatus est de capite Ephraim, & transferre super caput Manasse. Dixítque ad patrem: Non ita conuenit pater: quia hic est primogenitus, pone dexteram tuam super caput eius. Qui renuens, ait: Scio fili mi, scio: & iste quidē erit in populos, & multiplicabitur: sed frater eius minor, maior erit illo; & semen illius crescet in gentes. Benedixítque eis in tempore illo, dicens: In te benedicetur Israël, atque dicetur: Faciat tibi Deus sicut Ephraim, & sicut Manasse. Constituítque Ephraim ante Manassen. Et ait ad Ioseph filium suum: En ego morior, & erit Deus vobiscum, reducétque vos ad terram patrum vestrorum. Do tibi partem vnam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo.

B C D

1. ADerant cum Ioseph duo filij ætate iuuenes, quos quidem videbat Iacob, sed quinam essent, probè discernere non poterat, tum quia distarent aliquantulum, tum *quia senis oculi caligabant:* seu vt est in Hebr. *erant graues,* nec propter extremam senectutem moueri aperirique poterant. Rogat igitur senex quinam illi iuuenes? filios dicit suos Ioseph, quos illi Deus in Ægypto donauit. Vir planè sui semper similis; iustus nimirum gratúsque Deo. Sic habet ingenium iustorum: quæcunque bona etiam naturæ accepta Deo referunt, dona illius confitentur: contrà verò ea malignitas est & dementia impiorum hominum, vt etiam quæ dona Dei sunt, sibi arrogent,

E

Gratia Deo habenda pro acceptis ab ipso donis.

sibi adscribant, vti sua percelebrent. O stulti quid habens, quod non à Deo acceptum habeatis? *Dixerunt: Linguam nostram magnificabimus: labia nostra à nobis sunt. Quis noster Dominus est?* Psal. 11. Benè S. Basil. occurrit. *Insanientium sunt hæc verba. Etenim re vera non tua sunt, sed Domini: non enim omninò nostra sunt quæ habemus. Ita sanè & labia dedit tibi Deus, non vt blasphemiam, sed vt glorificationem proferas. O verbum* (exclamat hîc S. Chrys.) *diabolicum! ô animam dæmoniacam! vides vniuersam creaturam prædicare Domini potentiam, & tuô homo dicis: Quis noster Dominus est? hoc est furoris, hoc stuporis, hoc corrupti animi.* Cæterùm cùm dicunt nostra; verè loquuntur. Labia enim illa impura, superba, plena blasphemiis, nec Dei sunt, nec à Deo sunt: ab illis vtique & illorum sunt labia, quæ dicunt sua. Rectè diciris. A vobis vestra sunt vitia, scelera, æterna perditio: nec Deus peccatum, nec mortem fecit. *Ille vobis diuinitatis suæ impressit imaginem: at vos diuinæ imagini flagitiosa viuendi ratione contumeliam infertis.* inquit S. Gregor. Nazianz. orat. 2. Diuinam profectò vitiis vestris in peccorinam transmutastis similitudinem. Et quæ habent bona impij stultíque, ea procul dubiò à Deo acceperunt; iuréque omni debent iccircò tam officioso Domino, ac benefico parenti gratos sese præstare, atque obsequentes, secus si faciant, audient Dominum Deum in die iudicij (vt considerat S. Ambr.) exprobrantem: *Famule meus quid feci tibi, aut quid contristaui te? Nónne ego tibi liberos dedi, honores contuli, salutem donaui? Cur me negabas? Cur tenebas dona mea, & despiciebas mandata mea?* lib. 1. de offic. cap. 16.

Psal. 11.
S. Basil.
S. Chrys.
Impia & stulta hominum erga Deum ingratitudo.
S. Gregor. Nazianz.
Vitia hominis naturâ deturpāt & immutant.

2. *Deosculatus est eos.*] Admouit Ioseph duos filios auo amplexandos & benedicendos; qui nepotes in sinu constringens, dulciterque exosculatus incredibili gaudio exultauit, quòd ante obitum videret non solùm Ioseph viuum, clarúmque honoribus, & opibus locupletem, sed ex illo insuper teneret in vlnis suos & suæ dilectæ Rachelis nepotes. Non iudicassem (ac si dicat) me vnquam ó fili te visurum: nunc esse & te video, & præterea duos ex te nepotes. Hunc scilicet Hebræa sensum præbent. Est hoc loco, quod parentes qui sunt, imitentur in Ioseph, qui filios auo sistit, supplices vt ad genua senis procumbant, vereantur auum nepotes, ab eóque benedictionem expectent. Quapropter digni fuerunt, quos admirabili quadam benedictione auus donauerit. Cæterùm ea nostrorum temporum, vt in cæteris omnibus, sic etiam in hac ipsa humanæ vitæ ratione corruptio morum est; & sanctæ puerorum disciplinæ per incuriam parentum & filiorum insolentiam extinctio: vt nulli sint senibus æquè onerosi, inurbani, iniuriosi, quàm ipsorum nepotes; quos scilicet malè educarunt, peiúsque instituerunt parentes. Hoc etiam genus calamitatis, quæ senibus solet esse intoleranda persecutio; inter cæteras vitæ suæ afflictiones suo illo in sterquilinio squalens vomicis, & purulentus deplorabat Iob: *Orabam filios vteri mei.* cap. 19. Non erāt hi filij, quippe quos omnes vna simul ruina oppressos occidisset, sed istorū erant filij, qui vt inciuiles, malè morati, rusticíque auum nepotes vehementer exulcerabant. *Mortem scilicet* (declarat S. Thom.) *propriorum parentum imputantes peccatis Iob ipsum contemnebant.* Igitur orabat nepotes vel vt aliquid sibi administrarent; quod tamen pueri renuebant: vel vt (quod magis dolendum est) abstinerent à conuiciis; mitterent illa, quibus miserum auum dilacerabant, maledicta; solarentur ne-

D. Ambr.
Gloriatio parentis ex bonis filiis.
Honorādi à nepotibus aui.
Iob. 19.
D. Thom.

A potes sui generis & sanguinis autorem Innumeris vndique afflictionibus imperitum. Sed auo doloribus æstuanti nihilominùs insultabant pueri! O male senex! ô scelestum caput! ô labes tuæ familiæ! ô tuorum pestis nepotum! In tui vltionem ita Dei nos parentibus miseros orbauit. Hæc nepotum impietas erga sanctissimum auum. Digni planè fuerunt, quos aui peracerba feriret maledictio: Sed in hoc etiam admirabilis enituit Iobi patientia; meruit maledictionem nepos ille, qui nuditatem aui Noë & irrisit & euulgauit, de quo disseruimus ad cap. 9. Genes.

Persecutio Iob à nepotibus.

3. Monitos ergo velim parentes, vti filios iam inde ab incunabulis benè instituant; maximéque auis aut ægrotis, aut senio confectis vrbanos, faciles, promptos, dociles, blandos, obedientes B efficiant; neque vllo modo tolerādum statuant quòd vel tantulam à nepotibus aui aut iniuriam, aut molestiam accipiant. Referam quod sæpiùs narrabat Roma in Lusitaniam rediens noster P. Fonseca vir sanctitate ac sapiētiâ præclarus, & interpres Aristotelis in Metaphysica toto orbe celeberrimus. Romæ (aiebat) cùm essem, in familiari colloquio audiui ab Illustrissimo quodam Cardinali rem hanc penè incredibilem. Nam cùm nō procul ab vrbe iter suâ lecticâ faceret, fortè in via senem valdè annosum miserè lamentantem offendit: subsistens ergo quæsiuit à vetulo cur ita fleret? Quia nimirum (respondit) à patre malè pugnis alapisque percussus. Obstupuit Cardinalis: C Quid tu (inquiens) adhuc patrē nominas? Et quidem habeo; ipsúmque in proximo vico prævalētem adhuc viribus, & itâ præferuidum indicabo: senex occurrit. Mirabundus igitur Cardinalis duce vetulo ingreditur viculum, domúmque ferrarij fabri accedens vidit hominem (cruda illi viridísque senectus) eleuato fortiter, adactóque violēter malleo incudem tundere. Túne (inquit) hūc habes filium, qui sic lamentatur? Meus (respondet faber) filius est: & quidem meritas à me percussus luit pœnas; eò quòd auo suo debitam non defert obedientiam. Hîc multò grauior omnibus stupor. Ostendit scilicet faber vetulum lecto decumbentem. O rem stupendam! Incredibile videbatur tam carioso seni adhuc patrem superesse viuum; cui D tamen & auus etiam nunc superstes erat. O gentem illam coruorum naturæ, ingenióque persimilem! Sed ô egregium filij pro concilianda nepotum erga vetulos auos reuerentia exemplum pariter & documentum.

Exemplum memorabile fily erga patrem pij & benè instituentis nepotem.

4. *Cùm tulisset eos Ioseph.*] Nepotes ad auum accedentes genu flexerant, capitéque in sinum illius demisso quasi genibus incumbebant: cúmque aliquandiu ita seni adhærerent timens Ioseph ne anum nepotes sic appliciti grauarent; atque vt commodiùs illis benedictionem auus impertiret; inde amotos ad latus sedentis constituit: senex verò pedibus intra lectum receptis iterum recubuit. At Ioseph suum illum fauorē ab auo nepotibus datum reputans pronus in terram pro tali E beneficio gratias Deo egit, dein patri. Addit S. Chrys. aliter legens; *Et adorauerunt eum in faciem super terram. Vide* (inquit) *quomodo & pueros statim ab initio debitum seni honorē reddere docuit.* hom. 66. Hoc viri prudentes præstare debent, vt vnà cum filiis parentes suos, maximè vbi consenuerint, inuisant, alloquantur, consolentur; cibóque si opus erit, & potu, & veste foueāt: atque adeò filios doceant debitam auis (vt diximus) reuerētiam exhibere: indicāt seriò vt accedētes pueri senibus procumbant in genua, manus auorum deosculentur, benedi

Debita nepotum auis reuerentia.
S. Chrysost.

benedictioné ſupplicitet expoſcant; ab ore ſenum documenta & monita, quæ in totam deinceps vitam memoriâ conſeruent, & opere cõpleant, boni ſanctíque nepotes accipiant. Denique benedictioni ab auo accipiendæ filios ita diſpoſuit Ioſeph, vt Manaſſen quia primogenitum ad dexteram aui, Ephraim vtpote minorem natu ad ſiniſtram collocarit. Naturalis enim parentum erga primogenitos amor cæteris natu minoribus ſolet illos anteponere, licèt interdum valdè inepti ſint. Nam ita comparatum à natura eſt vt primogeniti plurimùm vel naturæ donis, vel moribus deteriores cæteris eſſe videantur: vulgatúmque proinde iam ſit primogenitum eundem prorſus eſſe atque ſtultum. At vnde primogenitis hæc iniuria proueniat, hoc facile dictu eſt.

Primogeniti plurimùm ſtulti.

5. An quia velut incocti fœtus à parentibus vel ſenſu, vel ætate adhuc immaturis enaſcuntur? An quia primoribus gignentium congreſſibus, quando calidior concupiſcentiæ feruor mentem eorundem vehementiùs inflammat, rationem triſtiùs obſcurat, ſenſum grauiùs hebetat, totúmque hominem (vt & philoſophia docet & experientia probat) penitùs abſorbet, ſati primogeniti valde vitioſam naturam aſſumunt? An quia cùm primi ſint parentum amores, deliciæque nimiâ quadam indulgentiâ nutriti nullam ſentiunt diſciplinam: ſed omni tam licentiâ, quàm inſolentiâ malè morati abutuntur? Hinc fit, vt propter excellentiam primogenituræ inaniter glorientur; ac ſuperbiant: at cum ſuperbia ſimul ſtultitia coniunctá eſſe conſueuit, iuxta illud: *vbi fuerit ſuperbia, ibi erit & contumelia: vbi humilitas, ibi & ſapientia.* Prouerb. 11. contumelia pro inſipientia ponitur contraria videlicet ſapientiæ, quam dicit adnexam humilitati, nec enim maior homini contumelia & iniuria infertur, quàm vt inſipiens, & ſtultus vocetur. Scilicet hæc Iudæis, quòd ſe iactarent Dei primogenitum populum, veſanæ illius arrogantiæ, atque ſtultitiæ, ob quã miſeri tandem perierunt, nata proculdubiò fuit occaſio: *Neſcierunt, neque intellexerunt.* Pſalm. 81. *Humiliabitur ſuperbia Iſraël.* Oſeæ 11. *Populus meus non intellexit.* Iſai. 1. *Populus non intelligens vapulabit.* Oſeæ 4. *Proptereà captiuus ductus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam.* Iſai. 5. Sed vnde tandem hæc Iudæis ſuperbia? Audiebant nimirum illud Domini: *Filius primogenitus meus Iſraël.* Exod. 4. Ad quæ verba ſic S. Hieron. *Si ſuperbierit Iſraël audiens ſe eſſe primogenitum, intelligat primogenitum ſe dici, quia ſecundi filij ſignificentur ex gentibus: iuxta myſteria ſcripturarum non primogeniti accipiunt hæreditatem, ſed ſecundi.* in cap. 1. Iſaiæ: Humiliari potiùs, quàm ſuperbire debuit Iudaicus populus, audiens ſe primogenitum: doceri ſcilicet nouerit ſe, quia ſuperbus & ſtultus eſt, hoc nomine appellari; cuius quidem prærogatiua, vti erat indignus, haud dubiè non eſſet potiturus. Probat verò ſic aſſumptum S. Doctor: *Primogenitus fuit Cain, ſed Abelis munera placuerunt Deo: primogenitus Eſau, ſed benedictionem patris Iacob ſupplantator præripuit: primogenitus Ruben, ſed tamen benedictio ſeminis Chriſti transfertur ad Iudam.* Addit Theodoret. *Ipſi Iaphet antepoſitus eſt Sem minor: Moyſes præpoſitus eſt Aaron: Dauid ſeptem fratribus.* quæſt. 108. in Geneſ. Itaque ſæpiùs in ſcriptura ſecundi primoribus prælati eſſe leguntur. En prærogatiua hæreditatis à primogenitis vtpote indignis ad minores quia dignos tranſlata plurimum perhibetur. Ne glorientur igitur impenſius, ne inſolentiùs efferantur primogeniti; grandi ſcilicet onere grauatam à natura ſuam acceperunt primogenituram. Non eſt abſque onere honor: & neſcio quid curtæ ſemper adeſt rei, dixit ille. Nullum caret vario terræ bonum.

Prou. 11. *Superbia cū ſtultitia cõiuncta.* Pſal. 8. Oſeæ 11. Iſai. 1. Oſeæ 4. Iſai. 5. Exod 4. S.Hier. *Secundi primogenitis anteferuntur.* Idem. Theodor.

Primogenitura onus ſtultitia. Horat.

6. *Qui extendens manum dexteram poſuit ſuper caput Ephraim.*] Vbi nos legimus: *Commutans manus*, eſt Hebr. *Intelligere fecit manus ſuas: ſeu diſcernere faciens manus ſuas: aut prudenter dirigens manus ſuas.* Videlicet ſic Iacob manus ſuas diſpoſuit, ac ſi in eis eſſet intellectus: tantum abeſt, vt imprudenter fecerit, vt vel caſu, vel per ſenile delirium manus commutauerit: in illis ſiquidem erat ratio, erat intellectus, ſumma erat ſapientia. Vide quàm ſint omnia in viris iuſtis oculata; nihil quidem ab illis caſu fit, nihil imprudenter; diffuſum in ſuis omnibus tum actionibus, tum etiam motibus intellectum gerunt: totus quantus quiſque iuſtorum eſt, nihil niſi prudentia eſt. Inſtinctu planè diuino id fecit Iacob: Deo ſiquidem duce motoréque reguntur iuſti, à Deo diriguntur, propter Deum & cum Deo operantur. Hæc illis eſt in omnibus ſuis actionibus intentio, quæ cùm ſancta ſit, nihil ab illa non ſanctum procedit. Hoc de argumento illud egregiè dicitur à S. Auguſt. *Bonum opus intentio facit. Non valde attendas quid homo faciat; ſed quid cùm facit aſpiciat: quò lacertos optimæ gubernationis dirigat.* in Pſal. 31. Nimirum quid prodeſt nauclero cum dexteritate nauem quò volet impellere, ſi tamen in portum non dirigat, ſed recto curſu in ſyrtes vadáque impingat? quid ſi muneris ſui nihil omittat gubernator velis ad ventum expanſis, gubernaculo ſcienter nauim dirigens, rogatus tamen quònam proram inuertat, quò tandem teneat curſum, quem portum petat; neſcire ſe prorſus dixerit? Sic habet profectò qui nullam ſuis operibus bonam præfigit intentionem, ſed caſu fertur. *Talis eſt* (adiungit S. Auguſt.) *& qui optimè currit præter viam.* Non ſatis eſt enim præualenter incedere, expeditè currere: ſed neceſſe inſuper eſt currentem ad metas ſcienter ferri; gradientem certò in patriam tendere.

Iuſti ſcienter ac prudenter in omnibus ſe gerunt. *Bona intentio bonis præfixa operibus.* D.Auguſt. S.Auguſt.

7. Commutatis igitur manibus dextrâ tenens caput Ephraim, ſiniſtrâ caput Manaſſis ſic nepotibus auus benedictionem impertiuit. Tam antiquus benedicendi ritus eſt imponendo dexteram, vel vtrámque manum ſuper caput eius, cui datur benedictio. Deum Iacob prius inuocat, cui patres Abraham & Iſaac placuerunt, non cui ille placeat. O admirabilem humilitatem! Non ſuo quidem nomine benedicit, ſed Dei, cuius inuocat bonitatem; nihil verò de ſe præſumens: totum Deo tribuit honorem, merita patrum, non ſua commemorat. Narrat deinde quæ acceperit beneficia, non proprias virtutes meminit. Ex quo intelliges cum S. Chryſoſt. *excellentem viri iuſti gratitudinem.* Deinde Angelum ſuum cuſtodem nominat, cuius eſt in cunctis periculis, & rerum aduerſarum caſibus expertus præſidium; quod etiam magnum eſt gratæ, ſanctæque animæ teſtimonium. Igitur Dei, Angelíque ſui cuſtodis nomine benedictionem impertit Iacob filio ſuo Ioſeph, hoc eſt, illi in filiis, ad quos illa dirigitur. Duo autem complectitur hæc benedictio: in primis vt dicantur filij Iacob, Iſaac & Abrahæ: deinde vt multiplicentur, Hebr. *more piſcium.* eſt autem nota fœcunditas aquatilium & ouorũ multitudo. Sed enim priſcorum benedictio in multiplicatione ſeminis, numeroſáque ſobole: Chriſtianorum verò benedictiones in diuina gratia cœleſtibúſque donis conſiſtunt.

Antiquus benedicendi ritus. *Inſignis humilitas Iacob.* D.Chryſ. *Gratus erga cuſtodem Angelum.* *Priſcorum benedictio in prole numeroſa. Chriſtianorum benedictio in cœleſtibus donis.*

8. Sed quid est, quòd Iacob benedictionem impertiturus nepotibus ita commutauit manus, cùm posset pueros commutare? mysterium Crucis agnoscunt aliqui. Et quidem S. Isidorus ita explicat: *Iacob cancellatis manibus Crucis mysterium præfigurans translatâ in minorem dexterâ, in maiorem sinistrâ figuraliter suppositâ Crucis mysterium, Iudæis scandalum, Christianis futuram gloriam præsignauit.* Rupertus verò in hunc modum: *Transposito manuum Crucis expressit figuram: sciebàtque Iacob quod per Crucem componenda erat benedictio.* Graues quidem ambo sanctíque Doctores. Cæterùm mihi (fateor ingenuè) haud apparet in illis vel cancellatis, vel transpositis manibus Iacob Crucis dominicæ figuram effingi: nec enim Dominus IESVS in Cruce manus habuit brachiáque nisi expansa extensáque recto ordine, & nullo modo transposita. Quare si vt erant dispositi nepotes, apertis brachiis, manibúsque expansis benedictionem Iacob impertiret, multò clariùs figuram Crucis expressisset. Nam quis tam apposite Crucem effingat, quàm qui aperit extenditque brachia? Hinc illud S. Epiphanij de Virgine Deipara: *Illam dico thronum & Crucem: extendens enim sanctas vlnas Dominum portauit.* Quare quoties puer IESVS matrem Virginem amplexabatur, (quod in præludium futuri agonis factitabat) in matris velut in Cruce, expansis brachiis quodammodò videbatur crucifixus. O primam dulcémque Dei hominis crucem! Huic Dominus IESVS non ferri quidem præduris, sed amoris blandissimis confixus clauis tenebatur: quorsum igitur ista manuum transpositio? Nimirum à Deo sic ordinata, vt multiplex mysterium significaret: primum diuinæ electionis hominum ad gratiam & gloriam, quæ omninò gratuita est, & à Dei voluntate liberè profecta, vti docet Apostolus cap.6. ad Rom.

Isidor. — *Rupert.* — *Iacob cancellatis manibus Christi figuram non referebat.* — *Epiphan.* — *Iesus puer in matris brachiis velut crucifixus.*

9. Secundum mysterium præsignificatur inscrutabilium iudiciorum Dei, quæ à nostris valdè diuersa sunt. *Non enim cogitationes Dei cogitationes nostræ, nec viæ Dei viæ nostræ.* Isai.55. Enimverò spretis septem Isai filiis postremus omnium in pascuis ouiculas sequens à Deo in Regem electus est Dauid. 1.Reg.16. Quis verò ausit dicere Deo, cur hæc facis? Dominus est. Illius iudicia occulta quidem, sed non iniusta. Benè S. Gregor. Nazianz. *Quid Deo iustius? & tamen cùm omnium creator ac Dominus sit, peculiariter sibi populum Israëliticum vendicat suúmque nominat: nec veretur ne hoc nomine iniustus existimetur.* epist.47. Rogabis, cur Dominus hunc eligit, illum repellit: assumit gentiles in suum populum, Iudæos prorsus exterminat. Illum, cuius improba vita, martyrem denique facit: istum, cuius vita videbatur laudabilis, permittit in scelera grauissima, & in apostasiam labi: Iudam fieri proditorem & suspendio in infernum detrudi: latronem è patibulo in cœlum deduci? Planè idem est, ac si roges aurificem, cur illum qui nullius pretij putabatur elegit; istum verò qui summum præferebat pretium, reiecit vt inutilem, vilémque lapillum. Scilicet hæc scientia & ars est aurificis: & vnicuique artifici ex sententia Philosophi credendum in sua arte: atque imperito, qui se intrudit temerè in artem alienam dicitur: ne sutor vltra crepidam: & denique vulgo dicitur: Cœcus non iudicat de coloribus.

Iudicia Dei à nostris multum diuersa. — Isai. 55. — 1.Reg. 16. — S.Greg. Nazianz. — *Diuinæ electionis mysterium nobis inscrutabile.* — *Homunculus ne diuina iudicia scrutetur.* — *Deus sapientissimus aurifex etiã in cœno dignoscit margaritam.* — S.Chrysost.

10. Est quidem Deus aurifex sapientissimus, fallique non potest. *Quàm multi* (inquit S. Chrysostom.) *Matthæo meliores esse videbantur ab apparenti operum argumento: verùm qui arcana nouit Deus, & in cœno iacentem margaritam nouit, omissísque aliis admiratus huius pulchritudinem, illum elegit: Publicanum, & latronem, & meretricem elegit: sacerdotes autem & senes, & magistratus, improbauit & reiecit.* homil.16. in epist. ad Rom. Incorruptus quidem est Dei calculus, qui nec propter gratiam, nec propter inuidiam iudicat. Scit enim quid quisque habeat, quid aut mereatur, aut demereatur. Ipse est, qui ante omnem gratiæ & peccati prouisionem solâ suâ voluntate vsus elegit quos voluit. Sed hæc tam occulta, quàm iusta: quàm vera, tam formidanda venerari potiùs decet, quàm perscrutari. Præsignificata est etiam electio populi posterioris gentilium ad fidem, & prioris Iudaici reprobatio. Denique mysterium illud admirabile figuratum est, quod euenit in Angelo & in homine creaturis intellectualibus: Sic enim minor & imperfectior naturâ, per incarnationem tamen diuini Verbi prælatus est Angelo superiori ac sublimiori. *Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.* ad Hebr.2. Emphasim in verbo, *Apprehendit*, miram agnoscit S. Chrysost. *Cur* (inquiens) *non dixit suscepit, sed apprehendit? A metaphora eorum, qui persequuntur auersos, & omnia faciunt vt fugientes comprehendant, & resilientes apprehendant. Ab ipso enim fugientem humanam naturam & procul fugientem, longè enim eramus, persecutus comprehendit. Ostendit enim id fecisse solâ motum benignitate, caritate, & quam nostri gerit curâ.* orat.5. in epist. ad Hebr. O immensam Dei erga hominem caritatem! Minorem multò, quàm Angelicam, sumpsit in hypostaticam vnionem, & quidem ingratam, auersam à Deo, fugientem cum proditore ipso diabolo humanam naturam. *Reuertere,* (inclamauit) *reuertere Sulamitis, vt intueamur te.* Cant.6. *Quanta Domini dignatio spreti & reuocantis!* exclamat ibi S. Bern. Ah quàm apposite ad hunc locum illud ex S. Ambros. accedit: *Etiam meretrices erubescere solent amare non amantem.* lib.3. de Virginib. Et (ô nimiam Dei nostri benignitatem) non erubuit Deus omnipotens amare non amantes: quærere fugientes; auersos comprehendere, diligere inimicos; & ex hostibus facere amicos.

Iusta & certa Dei electio. — *Homo prælatus Angelo per incarnationem Verbi.* — ad Hebr.2. — S.Chrys. — *Dei benignitas erga hominem ingratum.* — Cant.6. — S. Bern. — S. Ambr.

11. *Videns autem Ioseph.*] Ægrè tulit Ioseph prælatum à patre minorem maiori: volensque proinde manus patris commutare, passus non est senex: addidítque se consultò illud fecisse: vtrúmque scilicet fore multiplicandum; sed minorem magis, quippe decem tribuum (vocat gentes) imperium erit habiturus: at maiori vna tantùm erit tribus, & quidem bifida trans & citra Iordanem. Hic enim sensus est literæ. Dein ad filium conuersus: *In te* (inquit) *benedicetur Israël.* Quod euenit: quando enim Israëlitæ volebant prospera & felicia cuilibet precari, dicebant: multiplicet te Deus sicut multiplicauit Ephraim & Manassem: hæc autem benedictio & hæc multiplicatio filiis impertita, in patrem illorum redundabat, imò & in gratiam Ioseph illa fuit filiis à sene collata. Hic videas quantum erret interdum erga filios parentum affectus. Errauit amor Ioseph in primogenito, quem minori volebat præferri, vti etiam patris & fratrum Dauid errauerunt iudicia & affectus, qui spretis omnibus ad imperium vnus electus est. *Nec enim iuxta intuitum hominis ego iudico: homo enim videt ea, quæ parent, Dominus autem intuetur cor:* dixit Dominus Samueli 1.Reg.16. Acquieuit igitur Ioseph, gaudio certè (vt par est credere) incredibili exultans, quòd

Hebræorum bona imprecatio; sicut Ioseph. — *Errat interdum parentis in filium affectus.* — 1.Reg.16.

quòd tam largam, felicémque suis filiis à patre impertitam viderit benedictionem. Nec enim pater tam sui est, quàm filiorum: iis occare, serere, metereque ac laborare dulce & decorum iudicat. Dicam aliquid in hoc argumento.

Dulcis & decorus labor sudórque parenti pro filio.

12. Enimuerò cùm olim ex tribu Dan sexcenti viri contra Lais Sidoniorum expeditionem susciperent; *Ante se* (vt scribitur) *cùm pergerent ire fecerunt paruulos.* Iud. 18. Quorsum id? quæ dementia, quæ barbaries hostium armis primos obiicere pueros, puellásque infirmam scilicet & imbellem turbam, cui sola sunt arma gemitus, eiulatus, lacrymæ, trepidatio? An non horum consternatio totam parentum aciem consternabit? *Vt incitati* (inquit Abulens.) *istorum amore acriùs pugnarent, statuerentque ad vnum omnes interire, quàm fugere, cùm nihil boni superesset relictis caris filiis in bello & captiuitate.* Vtinam hic amor parentum erga filios, non in istorum vita, bonísque terræ præfiniretur, sed ad salutem animæ donáque cœlestia vlteriùs, & principaliùs procederet: imò hic esset scopus intentionum, curarum, studiorum, vigiliarum, laborum, affectus denique & amoris parentum: & cuiuslibet harum rerum dispendio vehementiùs illorum animi commouerentur! Huiusmodi erat affectus sanctissimi Iob: Cùm enim filij ad conseruandum fraternum inter se amorem conuiuia celebrarent, *mittebat ad eos Iob & sanctificabat illos, consurgénsque diluculo offerebat holocausta pro singulis, dicebat enim: Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis.* cap. 1. Quæ maior esse poterat solicitudo patris de probitate vitæ, de salute æterna filiorum, vt & malas cogitationes in iis timeret, & pro illis vel auertendis, vel expiandis antelucana Deo sacrificia quotidie sanctus pater offerret?

Iud. 18. *Pro filiis acerrimè pugnandū.*

Abul.

Curandum potius de anima, quàm de vita & opibus filij.

Iob 1. *Etiam malæ cogitationes à filiis auertendæ.*

13. Quod autem hic præcipuus esset dolor in sancto viro, è culpis, animæque periculis filiorum, apertè constat ex eo, quòd malignus spiritus nunciauit: *Filiis tuis & filiabus tuis vescentibus & bibentibus repentè ventus concussit domum, quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt.* cap. 1. Vt patri scilicet augeret dolorem nequam spiritus nunciauit periisse filios inter fercula & pocula, vbi maius periculum peccandi; posséteque icircò bonus pater timere, ne in peccato periissent. Sic enim locum expendit S. Thom. *Vt ex hoc eius mens tristior foret, quo Iob poterat dubitare eos in statu alicuius peccati tunc morte preuentos.* Ac ne putaretur habuisse illos aliquantulum temporis ante ruinam, in quo possent de commissis delictis ritè conteri, quòd certè sancti patris dolorem valde mitigaret; adiungit malus nuncius, vt omnem salutis spem præcideret: *Repentè.* quod sic adnotauit Angelicus Doctor: *Et ne fortè posset credi, quòd pœnituerint, & animæ suæ prouiderint, additur: Repentè venit ventus.* Summus hic dolor fuit sanctissimo parenti ex illo filiorum interitu, timoréque perditionis æternæ. Tunc enim qui ad cæteras omnes pecorum, substantiæque clades inuictus adhuc & immobilis tacuisset, vt scribitur, *Surrexit Iob & scidit vestimenta sua.* ibid. *Quòd vestimenta scidit* (occurrit S. Gregor.) *quòd in terram corruit; monstrat nimirum, quia flagelli dolorem sensit: quòd verò additur: Adorauit, apertè ostenditur; quia in dolore positus contra flagellantis iudicium non excessit.* lib. 2. moral. capite 10. Doluit quidem vt homo, patienter tulit, vt sanctus.

Iob 1. *Patri dolēdum potiùs de periculo animæ, quā corporis filij.*

S.Thom.

S.Thom. *Iob dolens vt homo, patiens vt sanctus.*

Iob 1. D.Greg.

14. Lætatus (vt videtur) Ioseph ob tantam felicitatem, quæ per benedictionem patris suis

A filiis promittebatur, non curauit amplius contraire voluntati patris minorem maiori præferentis. Et hæc erat (vt supra dicere cœpimus) Hebrææ gentis felicitas in bonis huius vitæ, quæ ab illis tantopere expetebatur, & à Deo in summum beneficium donabatur. At nunc vbi Dei sapientia veniens in terras maiora bona docuit homines desiderare, atque sperare; illa scilicet, quæ sunt æterna, quorum in possessionem immortalis animus ab ipso Deo creatus iam nouit totum suum à terrenis ad cœlestia, à periturìs ad sempiterna, à mundanis ad diuina conuertere affectum. *Etenim voluntas* (inquit S. August.) *quantò est auidior temporalium bonorum, tantò est inanior æternorum.* lib. de patientia cap. 13. Purus quidem est Christianorum (spectatâ fidei professione) erga Deum amor: mercenarius verò Iudæorum affectus: isti propter benedictionem rerum caducarum seruiunt Deo: nos aliud nihil in Deo quàm Deum ipsum requirimus. Sed tamen veriùs dicam: noster est amor omninò mercenarius, qui tam grandem expetit mercedem, Deum videlicet ipsum. Noluit Dominus Moysen illum legislatorem introducere in terram promissionis quam & diuideret suis Israëlitis: ne, qui terræ bona tanti faciebant, Moysen illorum largitorem vel certè diuisorem vti Deum venerarentur: nota est egregia Theodoret. his verbis: *Non permisit Deus hunc summum Prophetam introducere populum in terram promissionis, ne illum tanquam Deum colerent Israëlitæ, cuius ministerio tanta sunt adepti.* quæst 43. in Deuter. At noster Moyses è cœlo veniens legislator prædicat hominibus: *Beati pauperes, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Matth. 4. *Pauper est spiritu* (declarat S. Gregor. Nyssen.) *qui corporalem opulentiam animæ diuitiis permutat, qui propter spiritum egenus est, qui terrenas diuitias veluti quoddam onus excussit, & abiecit, vt per aërem sublimis sursum rapiatur vnà cum Deo per cœlestia tendens.* orat. 1. de beatitud. *Hæc verò* (adiungit) *paupertatis ratio cœlestium diuitiarum conciliatrix est.* ibid. Ergo ditissima paupertas est, quæ ita parit cœli diuitias, quæ supernarum opum thesaurus est. Mendiculo stipem postulanti respondit Petrus: *Aurum & argentum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine IESV surge & ambula.* Act. 3. *Erat quidem claudus ex vtero matris suæ.* ibid. vbi egregiè S. Chrysost. *Paupertas diuitiarum mater; quæ in omnium rerum inopia mortuos suscitat, claudos dirigit, dæmones expellit: & ea largitur, quæ diuites, quæ duces & Reges nunquam largiri potuerunt.* homil. 15. in 1. ad Corinth.

Hebræorum mercenarius, Christianorum purus amor erga Deum, S.August.

Terrestria bona summo in pretio habebant Hebræi.

Theodor.

Matth. 4. Greg. Nyss. *Paupertas opum thesaurus.*

Act. 3.

D.Chrys.

15. Hanc itaque paupertatem, hunc terrenarum opum, bonorúmque omnium contemptum qui amplecterentur; multos inuenit, docuítque cœlestis legislator. Certè cùm Christi fideles suū & affectum & thesaurum non in pecunia, prædiis, terræque diuitiis collocatum non habeant; nec illa desiderant cùm non habent: nec, si priuentur illis; aut dolent aut queruntur. Hoc argumento perstringebat acriter Tertull. infideles, qui bonorum huiusmodi calamitatibus afflicti dolebant impensiùs, quorum tamen sensu ne leuiter quidem Christiani commouebantur. *Atqui nos nullo modo lædimur; quia nihil nostra refert in hoc æuo, nisi de eo quàm celeriter excedere.* apolog. cap. 41. Profectò hæc philosophia, si vnquam aliàs, nunc verò maximè necessaria est medicandis animorum morbis; qui tot ac tam luctuosis mari terráque casibus iacturisque ciuitatum & regnorum Christianæ & Catholicæ gentis grauissimè feriuntur

Christianorū nec thesaurus, nec affectus in bonis terrestribus.

Tertull. *Temporaliū bonorum iacturā non cōmouentur Christi fideles.*

tiuntur. Nihil opportunius huic tempori, quàm sanctissimi Iobi viri scilicet non ex Iudaico populo sed ex gentili, exemplum qui iam fidelibus olim ex gentibus ad Christi fidem venturis verbo sanè atque opere prædicauit. Illius itaque constantissimum animum in summis illis & grauissimis rerum omnium iacturis triplex maximè consideratio confirmabat. Prima, quod bona isthæc inferiora, non quidem naturalia, sed peregrina, & aliena homini sunt: iccircò aiebat, *Nudus egressus sum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc.* cap. 1. Secunda; quòd illa Deus donat aufértque. *Dominus dedit, Dominus abstulit.* Tertia; quòd hæc ipsa dari vel auferri, à voluntate Dei proficiscitur: *sicut Domino placuit, ita factum est.* Igitur iuxta primam non debet homo succumbere dolori, & consternari tristitiâ ob huiusmodi bonorum dispendium: iuxta secundam, ne queri quidem meritò potest: iuxta tertiam, oportet etiam vt gaudeat: *nec enim aduersa Deus hominem pati voluit nisi* (vt hîc animaduertit S.Thom. cuius ferè tota est hæc explicatio) *propter aliud inde prouenien s bonum.*

Triplex cōsideratio solatur hominem in aduersis. Iob 1.

Bona terræ sunt aliena, breuia, & à Deo data & ablata.

D.Thom.

16. *Do tibi partem vnam.*] Videns igitur Iacob morti se vicinum solatur filios certâ spe diuini præsidij, quod illis semper aderit: tum etiam futuri aliquando reditus ab Ægypto in terram promissionis. Denique filio carissimo Ioseph præter hæreditariam portionem, quam pariter eum fratribus sortiretur, partem vnam in pignus paterni amoris in terra illa patribus promissa relinquit. *Do tibi* (inquit) *extra fratres tuos partem vnam*; futuræ scilicet diuisioni eximens iam nunc tibi concedo portionem vnam terræ promissionis vtpote eximiam. Hebr. *Sichem*, quæ sors est filiorum Ioseph, & habetur Iosue cap. 17. Locum istum ita vertunt L X X. vti refert S.Hieron. in trad. Hebr. *Do tibi Sichimam præcipuam super fratres tuos: Græcè & Latinè dicitur Sichima. Hebr. Sichem & Sichar: nunc est Neapolis vrbs Samaritarum.* Hæc S. Hier. Porrò Sichem Hebr. partem significat, & nomen etiam loci est Sichima, pars igitur vna eximia est ipsa Sichem. Ex hoc loco colligitur licitum esse patribus plus vni filio, quàm aliis de bonis suis maximè castrensibus conferre: dein patres debere gratos se ostendere filiis, qui præ cæteris prudentes ac pij optimè mereri de parentibus nouerunt. Pulchrè autem suo Ioseph Sichem illam attribuit Iacob, in qua olim violata fuerat Dina: vt, quæ tellus ab impuris & libidinosis hominibus habitabatur, cederet in hæreditatem viri castissimi cuius sanctimoniâ illius gentis sordes abluerentur, terráque ipsa turpissimis habitata cultoribus expiaretur; ac deinde honestissimo tam sancti viri dominio primùm; tandémque ossibus & reliquiis nobilitata splendesceret.

S.Hier.

Filij benè meriti à patribus præferendi.

Sanctitate Ioseph impura prius terra honestatur.

17. Hoc igitur sensu sic præsentem locum expendit Eucher. *Ideò locum stupris & flagitiis vacantem ad incolatum sanctorum verbis cœlestibus, & gladio capiens spiritali, vt vbi habitatores antea lasciuiæ, & principes luxuriæ versabantur, vbi fuerunt incentiua libidinis & fomenta nequitiæ; ibi nunc sancti sacerdotes, magisteria doceant castitatis, & plurima virginalis integritatis exempla quodam supernæ lucis fulgore resplendeant.* Sic Dominus & profligatis, funditúsque euersis Palæstinæ gentibus plantatur in ea populum suum fidelem veri Dei cultorem: & omnibus penè infidelium nationibus de Romano imperio vel expulsis, vel extinctis expiatum iam idolis orbem à sua immaculata Christianæ gentis Ecclesia facit habitari. Vana est igitur impiorum gloriatio etiam de gloria imperij, vel fortitudine ac multitudine copiarum quibus aliquando tandem inducet Dominus vastitatem; vt illis ad nihilum redactis faciat ibi fidelium & sanctorum vernare campos, virescere prata, segetes pullulare. Quod quidem eleganti quodam symbolo expressit Propheta: *Sicut spinæ se inuicem complectuntur; sic conuiuium eorum pariter potantium: consumentur quasi stipula ariditate plena.* Nahum 1. De Assyriorum exercitu, qui sub Rege Senacherib obsedit Hierosolymam, Isai. 30. intelligit S. Hieron. & symbolicè florentissimæ infidelium copiæ significantur. *Conuiuium* (declarat S. Hieron.) *non rosarum, non liliorum dixit esse, non florum: sed simile spinarum se inuicem complectentium, quæ semper traduntur igni, & quasi stipula ariditate plena leui comburuntur ardore.*

Eucher.

Euersis gētiliū regnis plantata Christi Ecclesia.

Nahum 1. S.Hieron.

Gentiliū regna ignibus deputata.

18. Non sunt prata vernentia floribus, non rosaria, non læta frugibus sata, vrbes, prouinciæ, regna quæ ab infidelibus habitantur: impiis enim suis incolis vti vepribus, carduis, spinísque sylvescunt. Ergo diuinus agricola vt egregium nouale faciat, inducto tandem igne spinosos, horrentésque saltus concremabit: depuratámque tellurem atque adeò nitentem, meliore satam semine aut in flores suaueolentes, aut in vberes segetes faciet exuberare. Subiit hoc loco in mentem Turcarum imperium, densissima vtique sylua fœdissimis atque immanissimis belluis habitata; in quam (vti spero in omnipotentia & misericordia Christi IESV Dei mei) populatrices diuina iustitia propediem flammas immittet; vt tot prouinciæ suis demum extinctis nefandæ sectæ cultoribus defæcatæ ad noualia deinde Catholicæ religionis, & sanctorum Christi fidelium conuertantur. Nec vana spes, nec (liceat dicere) in longos annos producta. Enimuerò in admirabili illa visione quatuor bestiarum, Dan. 7. prædici extremam Othomani imperij vastitatem propediem futuram haud leui coniecturâ viri nostrâ ætate doctissimi suspicantur. Et quidem quatuor mundi imperia Chaldæorum, Persarum, Græcorum, Romanorum, vnanimi omnes consensu affirmant. De quarta bestia sic scribit Propheta: *Ecce bestia quarta terribilis atque mirabilis, fortis nimis, dentes ferreos habebat magnos, comedens atque comminuens, & reliqua pedibus suis conculcans,* Dan. 7. Et tres quidem priores bestias propriis assignauit Propheta nominibus: primam leænæ similem, secundam pardo, tertiam vrso dixit, quartæ nomen tacuit. Igitur S. Hieron. ita visionem explicat. *Quartum est imperium Romanorum: satisque miror quòd cùm suprà leænam & vrsum, & pardum in tribus regnis posuerit: Romanum regnum nulli bestiæ compararit, nisi fortè vt formidolosam faceret bestiam, vocabulum tacuit: vt quicquid ferocius cogitauerimus in bestiis, hoc Romanos intelligamus. Hoc quod hîc tacitum est, Hebræi in Psalmis dictum putant. Deuastauit eam aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam.* Psalm. 76. Singularis ferus, vnica scilicet fera omnium immanissima, Romanum imperium Iudæis cum sua Hierusalem extremam intulit vastitatem.

Prata & segetes fidelium prouinciæ.

Dan 9.

Quatuor mundi imperia quatuor bestiis significata. S.Hier.

Psal. 76. *Singularis bestia Romanum imperium.*

19. Atque vt magis truculentia huius exitialis bestiæ declaretur, notauit subtiliter ex Hebræo fonte S. Hieron. *Pro quo in Hebræo habet: Omnes bestiæ agri lacerauerunt eam: dum in vno imperio Romanorum omnia simul regna cognoscimus, quæ priùs fuerant separata.* Vel datur intelligi vniuersam ferarum bestiarum in vno illo imperio collectam fuisse. Deinde sequitur: *Comedens atque comminuens,*

S.Hier. Dan. 7.

& reli

& reliqua pedibus suis conculcans: Significat (inquit S. Hieron.) *omnes nationes vel interfectas ab eis, vel tributo & seruituti subiugatas.* Eadem ferè Theodoreti est explicatio. His positis adiungit Propheta: *Et habebat cornua decem. Significat* (inquit Theodoret.) *fore vt circiter regni Romanorum finem decem simul exurgant Reges.* Similiter S.Hieron. interpretatur. *Dicamus quod omnes scriptores Ecclesiastici tradiderunt: in consummatione mundi, quando regnum destruendum est Romanorum, decem futuros Reges, qui orbem Romanum inter se diuidant.* Constat itaque decem cornua illius bestiæ decem intelligi Reges, per quos diuidendum imperium Romanorum. Et quidem S.Hieron. ad Antichristi tempora complendam existimat prophetiam, nec enim suâ ætate diuisum in regna erat imperium, quod tamen iampridem effectum est, & sole ipso clarius videmus. Quapropter completa proculdubiò iam prophetia intelligitur: cùm diuisio hæc facta fuerit: nec vel nomen ipsum imperij Romani audiatur nisi in imperio Germaniæ: at satis hoc non est, vt extare adhuc dicamus imperium Romanorum.

D.Hier. — *Theod.* — *Decē Reges contra imperium Romanum insurgētes illud diuisuros.* — *D.Hier.*

20. Decem igitur cornua illius bestiæ, decem haud dubiè sunt Reges, qui contra Romanum imperiū consurgentes illud debellarunt prorsus, ac præciderunt, quod fieri cœpiū est sub imperio Theodosij iunioris; quo tempore à regionibus maximè borealibus in Romani imperij prouincias ad instar diluuij barbararum gentium suis excita sedibus infinita multitudo inundauit. Præcipuæ, distinctæque moribus ac nominibus nationes fuerunt decem: Gotthi, Ostrogotthi, Vandali, Sueni, Alani, Huni, Vulgari, Bauari, Eruli, Longobardi. Ab his creati Reges ac duces multis primò imperium Romanum præliis attriuerunt; deîn mutuis inter se bellis & cladibus concisi, aliquâ ex parte immutatis nominibus, suas, quas quæque gens abripere potuit ex imperio, prouincias obtinuerunt. Videlicet Saxones siue Angli Britanias; Hispanias Gotthi; Africam Vandali; Gallias Franci; Germaniam Burgundiones; Italiam Eruli, quibus cum suo Theodorico Rege Ostrogotthi successerunt, & his subinde Longobardi; Pannonias Huni, & Bauari; Misias Vulgari. Denique Syriam, Mesopotamiam, Ægyptum, Arabiam, Saraceni. Diuisum itaque fuit Romanum imperium in decem regna gentium barbararum omninò distincta, quæ sunt regnum Francorum in Gallia, regnum Gotthorum in Hispania, regnum Saxonum siue Anglorum in Anglia; regnum Vandalorum in Africa, regnum Burgundionum in iis prouinciis quas vulgò dicimus Borgonās, regnum Erulorum, Ostrogotthorum, Longobardorum in Italia; regnum Hunorum in Pannonia; Bulgarorū regnum in Bulgaria; regnum Sarracenorum in Syria, Ægypto, Mesopotamia, Arabia: denique imperatores Constantinopolis in Græcia, Thracia, Thessalia, minoréque Asia. Et hac ratione completur numerus decem Regum, à quibus diuisum est imperium Romanorum, & explicantur cornua decem illius bestiæ terribilis. Restat adhuc explicandum quod adiungit Propheta.

Decē regna, in qua diuisum Romanorum imperium.

Dan.7. 21. *Considerabam cornua, & ecce cornu aliud paruulum ortum est de medio eorum: & tria de cornibus primis euulsa sunt à facie eius.* S. Hieron. Antichristum intelligit: sed cùm Romani imperij diuisionem ad finem mundi complendam existimet quæ tamen iampridem facta est, vt euidenter ostendimus, alia istius parui cornu quærenda nobis est explicatio: & nulla facilior & accommodatior, quàm quæ de Turcarum imperio sic habet. Inter decem illa cornua ortum est cornu paruulum: nimirum post decem illa regna, quæ diximus, surrexit Othomanorum regnum ab exiguis profectum initiis, ab obscuris ortum natalibus, & ferè inter pedes prædictorum regnorum in Scythia, quæ & Tartaria ann.360. inde siquidem barbara illa gens erupit in Cappadociam, Pontum, aliásque prouincias, quibus direptis montana maximè & confragosa loca subinde incolens latrocinia multos per annos exercuit. Denique anno Domini 1300. illius gentis imperium suscepit Othomanus homo abiectæ conditionis quasi ab ipso puluere, ipsísque decem regnorum pedibus excitatus in Regem; sub quo longè, latéque propagatum in gentes ac prouincias fuit imperium Turcarum. *Et tria* (adiungit Propheta) *de cornibus primis auulsa sunt à facie eius.* Nimitū Turcicum regnum tria florentissima occupauit imperia, videlicet imperium orientale, cuius caput Constantinopolis; imperium Saracenorum in Ægypto, Syriam, Mesopotamiam, Arabiam; & imperium Vandalorum in Africa. En tria cornua euulsa à facie cornu paruuli, vti prædixit Propheta. *Et tres Reges humiliabit.* ibid. Scilicet Ladislaum Hungariæ Regem: Constantinum secundum imperatorem vltimum Constātinopolis, & Tomumbeynm vltimum Soltanum Ægypti. Et illud etiam apprimè conuenit Mahometano regno: *In cornu isto os loquens ingentia: sermones contra excelsum loquetur, & sanctos Altissimi conteret: & putabit quòd possit mutare tempora & leges.* Dan.7. Profectò nihil potiùs habuit semper Mahometana gens, maximè Othomana, quàm vt Christum IESVM Dei & Virginis filium blasphemiis, legibus, armísque impugnaret; & abolendum de memoria mortalium omni ope studióque contenderet: indictum semper habet sanctis, hoc est, Christianis & fidelibus: Sic enim sanctos appellat Apostolus: *Iis* (inquiens) *qui secundùm propositum vocati sunt sancti.* ad Rom.8. *Conteret sanctos*, dicit Propheta, quia semper in bello, aut ferè semper superior, & felicior euadens Turcica gens insignes de Christianis victorias reportauit.

Turcarum imperij obscura & vilia primordia. — *Imperij Turcarum origo & progressio.* — *Dan.7.* — *Dan.7.* — *Turcarū furor contra Ecclesiam Christi.* — *ad Rom.8.*

22. Vnum est, quod fideles solari posset, videlicet quod Angelus de hac ipsa bestia loquens adiecit. *Tradentur* (scilicet sancti) *in manu eius vsque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.* Dan.7. Tradentur; quia tot millia Christianorum cæsa, laceratáque exquisitis cruciatibus leguntur ab Othomana ista bestia multis in locis iam inde à quo tempore apparuit in mundo, vt longum esset id in præsentiâ referre. *Sed nisi breuiati fuissent dies isti, non fieret salua omnis caro.* Matth.24. quod quidem de Antichristi persecutione prædictum conuenit etiam tribulationi, quam ab Othomana bestia Christi Ecclesia passa est. Itaque illius potentia, regnúmque perdurabit per tempus, tempora & dimidium temporis: hoc est, per seculum, per secula, per dimidium seculi; videlicet trecentos & quinquaginta annos. Enimuerò tempus (iuxta communem doctorum explicatum) centum designat annos, id est, seculum. Quare duo tempora sunt duo secula, ducenti scilicet anni, dimidium temporis sunt quinquaginta: denique trecentos quinquaginta annos perdurabit imperium Othomanum, bestia scilicet, quam assignauit, & cornu illud omnium maximè formidandum, ac truculentum illo tantùm spacio

Dan.7.

spacio dominabitur, quo quidem terminos trecentorum annorum prorsus completo extrema vastitas, & sempiternum ex:tium Othomano imperio, Turcarum genti, & maledictæ illorum sectæ irreparabilis adueniet interitus. Colligitur id ex verbis Angeli ad Prophetam, quæ sic habent: *Et iudicium sedebit vt offeratur potentia, & conteratur, & dispareat vsque in finem.* Dan.7. Deferetur scilicet ad iudicium diuinum, in quo sempiterni exitij ferietur sententia, Othomanum regnum, gens,& potentia, vsque in finem perseuerabit huius maledicti imperij, gentisque nefandæ desolatio. Quod quidem erit ad annum millesimum sexcentesimum quinquagesimum, si vera tamen est & coniectura doctorum ad locum Danielis prædictű. Felix igitur,multùmque beatus, qui ab hoc anno vigesimo quarto supra millesimum sexcentesimum, in quo hæc scribimus, vsque ad quinquagesimum superstes atque incolumis erit, vt videat eam quam deinde in Christiana Ecclesia futuram describit felicitatem. *Regnum autem, & potestas, & magnitudo regni, quæ est subter omne cælum, detur populo sanctorum Altissimi: cuius regnum, regnum sempiternum est, & omnes Reges seruient ei, & obedient.* Dan.7. Extinctâ demum in omnem æternitatem Othomanæ gentis potentiâ, sectâ, regnóque tradetur ab Omnipotente Deo vniuersale mundi imperium Catholicis Christi fidelibus: atque adeò illæ omnes terrarum prouinciæ, quas Othomani & tyrannico imperio subiugatas oppresserant, & nefandis ritibus omníque scelerum turpitudine fœdauerant,in libertatem,& puritatem religionis Christianæ postliminiò reuertentur. Fidelibus quippe suis (voceat Daniel populum sanctorum Altissimi) illud à Domino promittitur. *Ego Dominus exaudiam eos, Deus Israël non derelinquam eos. Aperiam in supinis collibus flumina, & in medio camporum fontes: ponam desertum in stagna aquarum, & terram inuiam in riuos aquarum. Dabo in solitudine cedrum,& myrtum, & lignum oliuæ: ponam in deserto abietem, vlmum & buxum simul.* Isai. 41. Quod quidem etsi de conuersione gentium primò intelligatur, apprimè conuenit etiam terris & prouinciis ab Othomana peste & cœno expiatis, & in Catholicæ fidei Christianorum munditiem amœnitatémque reductis. Liceat ita expatiari in expectatione, quam non temerè viri hac ætate complures doctissimi conceptam animis habent, futuræ felicitatis, quæ procuIdubiò iam nunc affulget, arridétque Catholicis Christi fidelibus: cùm iam hodie (vti fama est) extinctâ funditùs primi illius Othomani progenie ad aliûs gentis belluam Turcicum deuenerit imperium.

Extrema vastitas imperij Turcarum.

Dan.7.

Dan.7. *Vniuersale terræ imperiū Catholicis à Deo tradendum.*

Dan.7. *Turcarum imperiū ad Catholicos Christi fideles reducendum.*

Isai 41.

23. Locus erat de regione pratis habitata cultoribus, atque illis fœdissimè contaminata. Quid subinde (vt cœpris vltrà insistamus) in mundo gloriosius & speciosius,& pretiosius, quàm principes,Regésque? Et improbi tamen cùm fuerint, sic abiecti, impuri, vilésque habentur, vt illis de medio sublatis terra expurgari dicatur, sicut luto stercoréque eiecto domus mundatur. Hac enim similitudine vsus Propheta Regi idololatræ Ieroboam de mandato Dei comminatus est: *Mundabo reliquias domus Ieroboam sicut mundari solet fimus vsque ad purum.* 3.Reg. 14. Dicit mundari fimum, eò quòd illo foràs eiecto domus mundatur. Fecerat itaque impius Rex regiam domum ac familiam suis sacrilegiis prorsus sterquiliniū, ipséque stercus erat. Tantum dedecorat hominē vitæ impuritas. Nihil in regno vilius, magísque spurcum,& fœdum, quàm princeps impius: illo igitur extincto stercus è regno eiicitur, mundatur regnum. O nouerint tandem suam istam fœditatem peccatores! Quæ tametsi turpitudo execranda est in omnibus, at in Christianis maximè. Nihil quidem vilius, nihil impurius, nihil planè fœtidius, quàm improbæ vitæ Christianus.

Turpis vitâ princeps merum stercus.

3.Reg. 14.

Christiano impuro nihil impurius.

24. Ipse quoque infernus velut omnium maximè abominandam istam spurcitiem non ferens, reprobum Christianum vti stercus summè detestandum, non eum cætera damnatorum turba patitur excruciari; sed in ipso totius voraginis profundo sub omnibus ipsum tenet, torquétque occultum. Dixit hic regius vates ita concinens: *Conuertantur peccatores in infernum, omnes gentes qui obliuiscuntur Deum.* Psalm. 9. Vbi subtiliter adnotauit Genebr. *In infernum, iuxta Hebr. in infimum inferni gradum.* Itaque detruduntur isti in fundum ipsum gehennæ. Sed quinam? vtique per appositionem omnes gentes quæ obliuiscuntur Deum, non quæ Deum ignorant, fidémque illius non habent, quales sunt infideles. Sed mali profectò Christiani; Deum quidem fide agnoscunt, sed vitam agunt in summa fidei atque ipsius Dei obliuione; meritóque iuxta impuritatem vitæ dicuntur gentes. Hi ergo peccatores ita sunt execrabiles vel ipsi inferno, vt necesse sit (liceat dicere) illorum impuritatem & fœtorem, quem ne diabolus quidem toleret, sub omnibus damnatis obteri, atque ipsius igneæ caldariæ primis & acerrimis, quæ in fundo effteruescunt, incendiis detorreri. Quocirca verè quis dixerit nullum esse malum aut pestilentius, aut intolerabilius, quàm improbi Christiani vitam. Dixit hoc ipsum Isaias eo vsus nomine: *Filij scelerati.* cap.1.ex Hebr. legunt alij: *Filij corrumpentes.* Scilicet (exponit S. Hieron.) *qui naturæ bonum suo vitio perdiderunt.* ibid. Appositè dicuntur filij, quia per fidem vocati sunt in sortem filiorum Dei: sed per vitam omnibus vitiorum sordibus contaminatam dicuntur corrumpentes, vt qui terram coinquinent, aëra inficiant, in cœlum exhalent mephytim; denique ab ipsomet diabolo, illiúsque inferno tolerari haud facile possint.

Impurum Christianū etiā infernus execratur.

Psalm.9. Genebr.

Reprobi Christiani in profundo inferni torquentur.

Isai. 1. D.Hier. *Pestilens impuritas mali Christiani.*

25. *Quam tuli de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo.*] Locus hic perdifficilis habetur. Non enim legimus Iacob armis vsum, & pro agro, prædióque vnquam pugnasse. Nam quod Rabbini aiunt post cædem illam Sichimitarum, cùm vicinæ gentes armatæ ad vltionem conspirarent, Iacob cum liberis ac famulis armatis stetisse in porta Sichem contra hostium insultum, qui tamen penitus à Deo perterriti non sunt ausi eos adoriri: vt multa huiusmodi alia, sic & hoc mera sunt deliramenta, quæ suo de cerebro confingunt isti mendaciorum & fabellarum architecti. Chald. vertit: *oratione meâ & obsecratione.* Nimirum hoc arcu gladióque orationis munitus, dum Deum obsecraret vti opem ferret suis seruis contra Sichimitas, obtinuit sanctus vir vt barbari diuinitùs perterriti cædem illam vindicare non auderent. Hanc interpretationem amplectitur Abulens. Orationem igitur meritò suam bellicam virtutem vocat Iacob, quâ munitus hostium impetus repressit, acies fugauit. *Bonum quippe* (ait S. Ambros.) *scutum oratio.* epist. 82. Hoc scuto protecti dæmonum tentationes facili negotio propulsamus, ignitas malarum appetitionum sagittas & extinguimus,& hebetamus. Hoc scuto armata

Oratio bellica virtus.

Abulens.

D Ambr. *Oratione stat Christi Ecclesia munita & inuicta.*

Oratione stat Christi Ecclesia munita & inuicta.
Matth.16.

armata Christi Ecclesia etsi importunè oppugnetur, expugnari tamen haud poterit; *nec portæ inferi præualebunt aduersus eam.* Matth.16. Nec enim sine grandi mysterio Salomon sic Deo monente fecit de lignis thynis fulchra domus Domini, & domus regiæ; & cytharas lyrásque cantoribus. 3. Reg.10. Ligna thyna scilicet materiæ candidissimæ ac politissimæ instar speculi prænitentis, de qua materia fabrefacta sunt instrumenta musica, quæ in templo ad laudes Dei inseruiebant; in quadam Glossa dicuntur orationes deuotorum. Vide igitur ex eadem orationum materia facta esse templi, regiæque fulcimenta; vt intelligas stare Christianam Remp. orationibus fidelium communitam: Christíque Ecclesiam etsi ab innumeris pertinacissimè impetitam hostibus persistere tamen immotam & inuictam ob continuas, quæ in ea fiunt, ad Deúmque supplicitèr mittuntur, orationes fidelium. Profectò non tam bellica virtus, non florentissimæ copiæ, armorúmque apparatus Catholicam Christianam tuentur Remp. quàm perennè in Ecclesia studium deprecandi. Cantus ille in templis Ecclesiasticus (quod magis mirere) ipsamet est materies, ex qua fulcimenta, columnæque tum Ecclesiæ Christi, tum Christianæ gentis regnorum & prouinciarum construuntur.

3.Reg.10.
Glossa.
Christianorum regna orationibus suffulta conseruantur.

D.Hier.
Firmũ cuique scutum sua innocẽtia & iustitia.

26. S.Hieronymus hoc modo præsentem difficultatem expedit: *Iacob dicens partem illam possedisse in arcu & gladio, arcum & gladium vocauit iustitiam suam per quam meruit vt peregrinus & aduena interfecto Sichem & Hemor, de periculo liberaretur.* lib. de trad. Hebr. sua itaque Iacobum innocentia & iustitia tutata est: firmissimum enim scutum innocentia, firmissimum propugnaculum iustitia, vt ille cantabat: *Ego autem in innocentia mea ingressus sum, & in Domino sperans non infirmabor.* Psalm.25. *Me autem propter innocentiam suscepisti, & confirmasti me in æternum.* Psalm.40. Innocentiam Dauidis respiciens Dominus, illum à Saulis persecutionibus & ab omnibus periculis eripuit. Deinde respexit iustitiam causæ: *Et retribuet* (adiungit) *mihi Dominus secundum iustitiam meam, & secundum puritatem manuũ mearum in conspectu oculorum eius.* Psalm.17. quem Psalmum *cecinit Dauid in die, quâ eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum eius, & de manu Saul.* Sic habet titulus huius Psalmi. Igitur ob innocentiam personæ, & iustitiam causæ liberauit Dominus Dauidem. Ex quo licet colligere quæ fideles cum infidelibus pugnaturi maximè debeant sibi comparare, vt de hostibus & liberari, & victoriam reportare mereantur à Deo: sunt autem duo potissimùm quæ præparent necesse est, iustitia causæ, quæ nunquam cum hostibus Christi, vel quibus resistimus, vel quos debellamus, iusta & sancta non est: digna illa quidem principibus Christianis, digna omnibus Christi fidelibus. Et innocentia personæ. Hanc secum deferebat Dauid & demonstrabat: *Quia custodiui vias Domini, nec impiè gessi à Deo meo.* Psalm.17. obseruatio nimirum diuinæ legis, quæ & innocentia vitæ, Dauidem maximè tuebatur. Hæc sæpenumerò deest Christianorum copiis militaribus, ac proinde à barbaris vincuntur, vtriusque verò communitæ præsidio (vt par est credere) Castellana & Lusitana classes Bajam Brasiliæ metropolim nuper ab hæreticis Batauis interceptam intra eundem annum admirabili cum nostrorum gloria, & incredibili pariter hæreticorum ignominia recuperarunt: profectò iis adfuit causæ iustitia, & non defuit

Psal.25.
Psal.40.
Ibid.
Psal.17.
Innocentia personæ, & iustitia causæ tuentur hominem.
Psal.17.
In bellis Christianorum contra infideles sint innocentia vitæ, & iustitia causæ.

A vitæ probitas cùm totius Lusitaniæ piis supplicationibus (quarum similis nunquam alibi extitit demonstratio) valenter admodum adiuta; tum sacramentis Ecclesiæ, (quorum est summum præsidium) confirmata: vt ferè nunc memorabilem hanc victoriam celebrantes dicamus cum Propheta. *Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltauit nos.* Psalm. 117. *Hæc mutatio dexteræ Excelsi.* Psalmo 76.

27. Quàm pauci tamen verè dixerint cùm Iacob pugnare se arcu & gladio; iustitiâ videlicet causæ, & innocentiâ vitæ, vbi manus puræ, vbi perfecta diuinæ legis custodia? Quis cum Dauid cantabit? *Iudica me Deus, & discerne causam meam*
B *de gente non sanctâ.* Psalm.42. gentem non sanctam vocat Saulem, eiúsque ministros, quorum causa erat mera iniustitia, cùm persequeretur innocentem: & personarum summa erat iniquitas & impuritas. Contra verò sanctus erat ille, cuius sanguinem expetebant, in quo scilicet & innocentia personæ, & iustitia causæ agnoscebatur. Vtrique verò sic fretus erat, vt Dominum audacter obsecraret: *Iudica me, &c.* Et benè (declarat S.Saluian.) *pro conscientia bonæ causæ non tam suffragiũ Domini, quàm iudicium deprecatur, qui bonæ causæ semper optimum suffragium tribueret, si cum iustitia iudicaretur.* lib.2. de prouid. Itaque innocentiâ personæ, causæque iustitiâ fretus non fauorem petit, sed iustitiam à Deo requirit: nouit enim
C Dominum æquissimum, qui vbi duo illa inuenerit, proculdubiò pro innocente iustóque iudicabit. Quare cùm fideles & numero & robore longè superiores aliquando tamen à paucioribus & infirmioribus barbaris & infidelibus superantur, animaduertant tandem etsi iustitiæ causa præstent, vinci tamen ab illis in ipsa vitæ innocentia: quod idem Saluianus in euersione imperij Romani ab Vuãdalis, Gothísque edita optimè animaduertit. *Gothorum* (inquiens) *gens perfida, sed pudica est: Saxones crudeliter efferi, sed castitate venerandi.* hæc ille, multáque alia in hanc sententiam. Quare cùm barbari ad Gallias, Hispanias, & Africam expugnandas è suis exciti sedibus facto agmine raperentur: *Ipsi fatebantur* (ad-
D iungit idem) *non suum esse quod facerent: agi enim diuino iussu ac perurgeri: Ex quo intelligi potest quanta sint mala nostra, ad quos vastandos atque cruciandos ire barbari compelluntur inuiti.* lib.7. de prouid. O felix illa veréque aurea ætas, in qua vnusquisque iustitiâ suâ pro arcu & gladio armatus, muniúsque vincebat! O nostra infelix veréque ferrea ætas, in qua non qui iustus, sed qui diues, gladio & arcu munitur! Non armat nunc, non defendit iustitia: imò & regnat iniustitia, & iniustitiam vbique dominantem fugiens terras Astræa reliquit.

28. Subdit aliam huius loci S. Hieronym.
E interpretationem. *Vel certè* (inquit) *sic intelligendum est: Dabo tibi Sichimam, quam emi in fortitudine meâ, hoc est, in pecuniâ quam multo labore & sudore acquisiui.* de trad. Hebr. Per bellè arcu & gladio significatur pecunia. Telum est, quo nullum violentius, nullum ad vulnerandam vitam, ad sauciandam animam, totúmque hominem expugnandum fortius, & penetrabilius. De longè petentit, vti arcus, pecunia. De ipsa scilicet alterius mundi Goa sagittam emittit hic arcus, sauciátque hominem Olisipone, Madriti, Romæque morantem.

Psal.42.
Saluian.
Saluian.
A barbaris vita melioribus Romani demũ euersi.
S.Saluian.
Iniustitia passim in iudiciis dominatur.
S.Hier.
Pecunia est arcus & gladius.

Pecunia eminus & cominus ferit & vincit. Cominùs percutit hic gladius, & quis illius ictui A resistit? pecuniæ videlicet obediunt omnia. Stat armatus vel ad resistendum, vel ad impugnandum, & rarò non victor, quisquis valde pecuniosus est. Hoc arcu, hoc gladio armati diuites totum sibi subiugant orbem: mirúmque est aliquid posse inueniri, quò diuitum tyrannis non possit accedere, vt S. Gregor. ita considerat: *Non metuendum est, ne Deus loco circunferatur, aut venalis exstat, vt totus diuitorum sit.* Sic Nazianz. orat. 14. Hæc vna tantùm res est, quæ nec emitur, nec venditur pecuniâ, Deus nimirum: nam quicquid in mundo habetur venale est. Arcum & gladium dixit Iacob (vt interpretatur S. Hieron.) ad exprimendum laborem & sudorem, quo acquiritur pecunia: & quo (adiunge) indiget vt custodia- B tur, & conseruetur. Hostem profectò secum habet qui pecuniam custodit: nihil illâ fugacius; de loco in locum transire, dominos identidem commutare, & nouos habere cupit. Ideircò etiam Lusitanè, *Dinheiro e moeda corrente*, dicimus. Currit, fugit, dilabitur pecunia; suo insidiatur possessori; clamat, & fures compellat; vt illo spoliato ab istis nouos subindè acquirat possessores. Arcum & gladium contra te habes pecuniæ possessor, vt illius nequitiâ vel animæ, vel vitæ postremum aliquando subeas periculum. Enimuerò quis Hebræis, cùm de Ægypto profugerunt, suppeditauit arcus, gladios, cæteráque armorum genera, quibus deinde gentes, quâcunque pergebant, facilè debellabant? In tam graui illa miseráque seruitute C cùm paleis & luto detinerentur, vnde miseris possent arma comparari? Vtique simul cum vasis argenteis & aureis instrumenta bellica, vti vult Procopius, ab Ægyptiis commodata Hebræi acceperunt. Igitur vnde pecunia, inde quoque arcus & gladius.

Toti orbi dominatur pecunia. S. Greg. Nazianz. *Solus Deus pecunia tyrannidem euadit.* D. Hier. *Summis laboribus acquiritur & seruatur pecunia.* *Insidias possessori hostis pecunia.* Procop. *Pecunia est armis coniuncta.*

29. Armatur pecunia, & quidem contra pauperes, contra creditores, armátque diuitem ac debitorem: nec enim diues erubescit istis debitum aut denegare, aut in longum differre: nec mouetur illorum precibus, vt miseriam subleuet mendicantium. Armatur pecunia contra ipsum possessorem: tua tibi (ô diues!) pecunia insidiatrix hostes arcu & gladio contra te armat, ducítque in aciem *Hostis est* (inquit S. Chrysost.) *contra* D *corpus, contráque animam: furem accersit, furem domum inducit, vt te spoliet, ô diues, premat, iugulétque; imò & præpotentem aduersus nos reddit diabolum. Quid igitur ô homo contra te hostem armas? dexteram potius tuam contra illum armato pauperibus stipem erogando.* homil. 14. in cap. 8. ad Roman. O dignam tanto Doctore sententiam! Telum in diabolum fortiter contorquet, qui manu stipem pauperibus erogat. Manus ipsa tam feliciter, quàm valenter armatur eleemosyna. Multo quidem labore sudoréque acquiritur & custoditur pecunia in terra, vbi præter fures, ipsa quoque infida, insidiatrix in dominum suum coniurat. *Cœlum igitur* (adiungit) *tibi pro arca domóque opes aurúmque afferuet.* ibid. O quam benè custoditur, quàm secura in E cœlo diuitum est pecunia, quam illuc manus pauperum deportarunt! Quid tunc ergo? An relinquenda vel abiicienda omnino est pecunia; sine qua hominis vita sustentari non potest? Duo dixerim: & moderatum pecuniæ vsum probari; & immoderatum, vtpote periculosum, culpari: & nimiam, qualis est in auaro, pecuniæ cupiditatem vtpote homine indignam damnari. Hæc omnia S. Ambros. ita digerit: *Quid homini pecunia sua, nisi quod viaticum est? multa oneri, moderata*

Armat & armatur in nostrã perniciem pecunia. D. Chrys. *Eleemosyna telis manũ armat cõtra diabolum.* D. Chrys. *In cœlo tãtùm secura est diuiti pecunia data pauperibus.* *Laudabilis pecuniæ affectus & vsus moderatus: culpabilis qui est immoderatus.* S. Ambr.

vsui. Auaritia plerunque hebetat sensus humanos, & peruertit opiniones, vt quæstus pietatem putent: & pecuniam quasi mercedem prudentiæ. epist. 44. Etenim sic habet deprauata mens auari: tam distortè iudicat, vt studere acquirendæ pecuniæ, illique subinde congestæ & in arculis repositæ dies noctésque incubare, laudabilem virtutem, & bonorum operum à Deo præmium arbitretur. O vanum hominum iudicium! ô mentem non iam humi gradientem, sed cœno ipsi penitus infixam! nec dignus immortali animo affectus: nec digna virtute merces, nisi cœlum, cœlíque Deus est.

Turpissima auaritia.

30. Etsi positæ huius loci expositiones à viris doctis sine vlla mora recipiantur; nihilominùs quid ad literam videatur congruentius, ita statuendum est. Atque in primis pars ista, quam Ioseph filio suo carissimo pater Iacob moribundus extra fratres suos separatam relinquit, non est illa vrbs Sichem: huius enim conflagratio cum internecione incolarum non fuit opus Iacob, de quo ipse gloriabundus sub mortem ageret: imò fuit summa iniustitia, summáque crudelitas, quam ipse tunc quando patrata fuit, & nunc sub mortem grauissimis verbis detestatus est. Fuit igitur prædium, seu ager, quem veniens de Mesopotamia emit centum agnis à filiis Hemor; vbi & habitauit sicut scriptum est supra cap. 33. In hoc agro siue prædio puteum effodit Iacob, datúmque & effossum puteum à patre scribit Euangelista: *Venit IESVS in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar, iuxta prædium quod dedit Iacob filio suo: erat autem ibi fons Iacob.* Ioan. 4. Hunc puteum, siue fontem distare à porta Sichem australi quantum bis iacere posset arcus; scribit Brochard. cap. 7. num. 17. Denique in hoc agro sepulta ossa fuisse Ioseph à filiis Israël scribitur Iosue cap. vlt. Porrò cùm emptum ab Hemor & Sichem Hæueis agrũ possedisset Iacob, deinde ab Amorrhæis, qui populabundi cùm transissent Iordanem, vi agrum illum posteà occupauerant, bello tandem Iacob expulsis prædonibus recepit. Hæc verò explicatio & viris doctioribus magis probatur, & multò ad literam, reíque historiam accommodatior videtur.

Quæ Sichima, quã Iacob dedit filio Ioseph. Ioan 4.

31. Hactenus de figuris actum: de veritate ipsa in quam illæ dirigebantur, nunc est dicendum. Iacob filio Ioseph omnium dilectissimo, principi & gubernatori totius Ægypti, atque (vt ab Ægyptiis fuerat appellatus) Saluatori mundi, partem vnam terræ promissionis suâ bellicâ virtute acquisitam extra cæteros filios possidendam relinquit. Quid quæso aptius ad veritatem, quam subiiciam, & quæ prima sese offert, exprimendam? Æternus Pater vnigenito filio suo, quem ab omni æternitate decreuerat assumptâ hypostaticè nostrâ naturâ hominem fieri; ex toto humano genere cùm infinitæ mulieres diuino intellectui creandæ creabilésque obiicerentur, vnam ex qua filius carnem assumeret, electam dedit Virginem Mariam, omnium illam quidem creaturarum & felicissimã & præstantissimam. Do tibi ô fili (inquit) partem vnam, &c. Pars quidem est totius generis humani, totiúsque orbis Virgo beatissima: vtique mulier, sed vna tamen, quæ per se sola efficit chorum, & toto ipso creaturarum complexu longè præstantior. Vna; cui nihil in creaturis aut par, aut simile: vna; quæ solo Deo inferior, cunctis quæ vel sunt vel esse possent, multò superior. Vna; in qua omnia summa miracula Dei potentia operata est; vt creatura creatorem pareret,

B. Mariam dedit filio æternus pater vnicam & felicissimã ex toto humano genere. *B. Maria sola inter creaturas vnum facit chorum.*

pareret, mater esset & Virgo; mulier & mater Dei, & Angelorum Regina, & rerum omnium domina.

32. Prædictum locum vertunt LXX. Do tibi partem eximiam. Quis quæso etiam supremorum spirituum intellectus complecti poterit quàm eximia, quæ omnium gratiarum abyssus à Dei conditoris manibus educta prodierit, beatissima sit Virgo Deipara? Solus ipsemet artifex suum hoc & metitur, & comprehendit, & perfectè agnoscit, ac solus nobis suum explicabit opus. Nec illud hîc deest, quod & Sichem partem & humerum significat. Dedit ergo patet filio humerum, matrem scilicet, cuius vtero homo conceptus gestaretur; cuius brachiis natus, cuius ad vbera nutritus portaretur: quæ nobis esset humerus, fortitudo nostra. *Mulierem fortem* (rogabat Salomon) *quis inueniet?* tanquam prodigium nullâ vnquam ætate visum admiratus. Mulierem (rogat sapiens) *quis inueniet?* Ille ipse, qui eam condidit, à sua omnipotentia fabricatam inuenit; dedítque filio matrem. Exclamat ergo sapiens propheticâ mente diuinitùs ostensam contemplatus: *Fortitudo & decor indumentum eius.* ibid. Significans Virginem matrem omni fortitudine, omni ex parte decoram. Humerus est. O admirabile simul & amabile mysterium! Virgo mater infantem Deum in sinu gestans humerus est hominibus, in humeris totam mundi machinam veriùs & securiùs, quàm fabulosus Hercules cœlum Athlantis vice sustentat. Quid iam (bone Deus!) nobis vsque adeò sceleratis, totíque mundo, qui in maligno positus est, factum foret, si datus à Deo non esset nobis hic humerus, qui tantæ malignitatis tam grauem sarcinam, ne ab ira Dei vindicis dissoluatur, sustentaret?

B. Maria soli Deo cōprehēsibilis.

Prou. 31.

Ibid.

B. Maria mundum, ne ab ira Dei dissoluatur, sustentat.

33. Igitur cum S. Bonauentura necesse est dicere: *Quantum ò Virgo beatissima possum tè laude Dei matrem, arcam pietatis & gratiæ, portum naufragantium, miserorum solatium, pereuntium refugium.* Sic ille in hymno. Adde mortalium humerum, mundi sustentaculum. Proh quantâ fiduciâ, quàm certâ spe peccatores ab irato, quem offendimus, Deo veniam expectamus & gratiam, Deiparæ Virginis præsidio, ac dulcissimo simul & fortissimo nomine suppliciter implorato consilii! Eia ergo aduocata nostra illos tuos misericordes oculos ad nos conuerte. Hîc nobis tota ratio benè sperandi, audacter confidendi: scilicet in oculis misericordibus Virginis matris. Quod mihi tantò confidentius liber repetere; quantò illud dulcius perlego, quod sancta Gertrudes piissima Christi sponsa scriptum reliquit. Cùm enim aliquando in festo natiuitatis Virginis ad completorium in templo cantaretur: Salue Regina; narrat vbi peruentum est ad illa verba: Illos tuos misericordes oculos ad nos conuerte; sequod sequitur vidisse: *Beatissima* (inquiens) *Virgo mentum filij pueri blandè tangens ipsum versus terram inclinauit ad nos dicens. Isti misericordissimi oculi mei, quos ad omnes me inuitantes salubriter possum inclinare. Vnde, & vberrimum fructum consequentur.* lib. 4. cap. 53. Quare diuiniùs edocta fuit, vt sæpiùs Virginem Dei matrem verbis illis precaretur: Eia ergo aduocata nostra illos tuos misericordes oculos ad nos conuerte: vt securam & sanctam vitam, mortémque felicem ex misericordia filij; & intercessione matris impetrare proculdubiò mereretur, vt ibid. refertur. Itaque oculos suos misericordes iure optimo vocat Virgo beatissima: tum quia quod filij est, & matris vtrique dicitur: & suos illos

S. Bonau. Summa hominum fiducia in inuocatione B. Mariæ.

Geitrud.

Oculi misericordiæ B. Mariæ, sunt ipsemet IESVS filius.

Sancta vita & mors secura ex inuocatione B. Mariæ.

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

A misericordes oculos, & totam quæ in illis effulget, misericordiam filius matri dedit; illósque mater quò volet liberè conuertet: tum etiam quia nihil frequentiùs habent in ore matres filiis abblandientes, quàm vt suos oculos appellitent.

34. Hanc vnam & quidem in omnibus priuilegiis vnam, quæ vna supereminet, quicquid à Deo creatum est, Christus Dominus moriens è cruce partem sui, videlicet carnem & sanguinem suum, matrem ex qua natus, dilectissimo Ioanni reliquit: *Ecce mater tua.* Ioann. 19. ò locupletissimam hereditatem! ô pinguissimum patrimonium! ó prædium cum puteo aquarum viuentium, cum fonte omnium gratiarum, creaB tum à Patre, ab Spiritu sancto plantatum, à filio emptum, sublatúmque de manu Amorrhæi, scilicet ab omni seruitute atque iniuria præseruatum! ó purissimam animâ, carnéque Virginem; cuius sicut conceptus partúsque ab omni corruptione fuit immunis; sic ab omni labe originalis reatus libera, prorsúsque aliena conceptio immaculata extitit? Gloriabundus itaque dicit Dominus IESVS: Do vobis, ô homines, partem vnam, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo: Matrem mei magnam & solam partem, quam ego in fortitudine mea, meam exerens potentiam tenui, seruaui, ne ab hoste humani generis, originali reatu infecta caperetur. Ad eam dixi aliquando: C *vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum.* Cant. 7. quippe cùm pro Virgine, quæ futura esset mater mea, passionis meæ etiam futuræ, iam inde ab omni æternitate cuncta prospiciens, obtulerim ego patri primas iniurias, primos dolores, prima vulnera, primá-que sanguinis guttas: vt ex prænisis, præacceptatísque passionis meæ, Crucisque meritis matrem meam emerem de manu Amorrhæi; ne vii reliqui filij stolam, primogenito reatu macularetur, sernáque dici posset vllo vnquam momento fuisse captiuáque diaboli. Et hoc quidem ad mentem Glossæ, quæ ad prædictum locum sic habet, vbi refertur à S. Bernard. *Pro amore tuo* (inquit æternus sponsus) *carnem sumpsi, & vulneribus primis* D *in cruce vulnerasti cor meum, nam primogenita Redemptoris filij tui IESV fuit beata Virgo: & plus pro illa redimenda venit, quàm pro omni alia creatura.* sic Bernard. in serm. 51. cap. 2.

35. Nobiliori quidem modo, quàm cæteri filij Adam redempta fuit Virgo Dei mater; cùm, ne captiua teneretur ab hoste, à suo filio Redemptore omnium præseruata fuit, emptáque suo sanguine, Crucísque meritis. Hanc sui partem tam eximiam, hoc suum prædium, suam hæreditatem Dominus IESVS castissimo Ioseph, dilectissimo (inquam) suo discipulo de Cruce commendauit: *Ecce mater tua.* Et matri discipulum: *Ecce filius tuus.* Ioan. 19. O incomparabilis pretij hæreditatem! ó Ioannem E omnibus tam Angelis, quàm hominibus, hoc vno donarum patrimonio feliciorem. *Virum igitur* (inquit Arnold. Carnot.) *contubernium Ioannis & Mariæ virginitas accepit, & vnius moris in domo vnum integritatis propositum, vnam habitationem meretur, communémque conuictum.* tractat. de verbis Christi in Cruce. Dicauit Dominus & honorauit carissimum sibi Ioannem hoc munere, hac hæreditate extra fratres suos. Matri quoque consuluit, vt in absentia filij haberet Ioannem alterum vtique filium,

Ioan. 19.

B. Mariam nobilissimā sui patrimonij partem Christus Ioanni reliquit.

Immaculata conceptio sine reatu originali B. Mariæ.

Dei filius tenuit B. Mariam ne inficeretur à labe originali.

Cant. 7.

B. Maria primis passionis filij meritis præseruata à reatu originali.

Gloss. Cant.

S. Bernard.

B. Maria primogenita Redemptoris.

Ioan. 19.

Donatus B. Mariæ Ioannes inter omnibus & Angelis & hominibus est.

Arnold. Carnot.

filium, cuius piissimis & castissimis ministeriis in terra iuuaretur. Adiungit enim Arnold. optimè: *Propriè tunc Gabriel & Ioannes huic assignati officio (seruiendi Dominæ mundi) communibus studiis ministrabant. Simúlque ab ambobus tam in cœlo, quàm in terra diuina & humana consolatio procurabatur: Ioanne, iuxta quod res postulabat, prouidente subsidium: Archangelo pia vota perferente ad filium.* ibid. Et nobis deinde omnibus post Ioannem Christus Dominus suam matrem commendat, vt illam dignissimè honoremus, illam omnibus Christianæ pietatis officiis veneremur: illius omni dulcedine dulcius reperamus identidem, celebremus, imploremus nomen; cui scimus vti filios matri ab ipso Domino commendatos, illius patrocinio in vita & in morte protegendos. Igitur cum Laurentio Iustiniano, *Deum veneremur in matre, matrémque honoremus in filio: quatenus filium genitrice interpellante pro nobis vincamus mundum, diabolum superemus, renitamur tentationibus, consequamur gratiam; adipiscamur coronam, atque in regnum introeamus æternum.* serm. de natiuit. Virgin.

Arnold. Gabriel & Ioannes pariter B. Mariæ inseruiebant.

Colenda & imploranda B. Maria.

S. Laur. Iustin.

CAPVT QVADRAGESIMVMNONVM.

1. Vocauit autem Iacob filios suos, & ait eis: Congregamini, vt annunciem quæ ventura sunt vobis in diebus nouissimis.

2. Congregamini, & audite filij Iacob, audite Israël patrem vestrum.

3. Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium doloris mei: prior in donis, maior in imperio.

4. Effusus es sicut aqua, non crescas: quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius.

5. Simeon & Leui fratres, vasa iniquitatis bellantia.

6. In consilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea: quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum.

7. Maledictus furor eorum, quia pertinax: & indignatio eorum, quia dura: diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israël.

8. Iuda, te laudabunt fratres tui: manus tua in ceruicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filij patris tui.

9. Catulus leonis Iuda: ad prædam fili mi ascendisti: requiescens accubuisti vt leo, & quasi leæna, quis suscitabit eum?

10. NON AVFERETVR sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.

11. Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem, ô fili mi, asinam suam. Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ pallium suum.

12. Pulchriores sunt oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores.

13. Zabulon in littore maris habitabit, & in statione nauium pertingens vsque ad Sidonem.

14. Issachar asinus fortis accubans inter terminos.

15. Vidit requiem quòd esset bona: & terram quòd optima: & supposuit humerum suum ad portandum, factúsque est tributis seruiens.

16. Dan iudicabit populum suum sicut & alia tribus in Israël.

17. Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retro.

18. SALVTARE tuum expectabo Domine.

19. Gad, accinctus præliabitur ante eum: & ipse accingetur retrorsum.

20. Aser, pinguis panis eius, & præbebit delicias regibus.

21. Nephthali, ceruus emissus, & dans eloquia pulchritudinis.

22. Filius accrescens Ioseph, filius accrescens & decorus aspectu: filiæ discurrerunt super murum.

23. Sed exasperauerunt eum, & iurgati sunt, inuiderúntque illi habentes iacula.

24. Sedit in forti arcus eius, & dissoluta sunt vincula brachiorum & manuum illius per manus potentis Iacob: inde pastor egressus est lapis Israël.

25. Deus patris tui erit adiutor tuus, & omnipotens benedicet tibi benedictionibus cœli desuper, benedictionibus abyssi iacentis deorsum, benedictionibus vberum & vuluæ.

26. Benedictiones patris tui confortatæ sunt benedictionibus patrum eius; donec veniret desiderium collium æternorum: fiant in capite Ioseph, & in vertice Nazaræi inter fratres suos.

27. Beniamin lupus rapax, mane comedet prædam, & vespere diuidet spolia.

28. Omnes hi in tribubus Israel duodecim: hæc locutus est eis pater suus benedixítque singulis benedictionibus propriis.

29. Et præcepit eis, dicens: Ego congregor ad populum meum: sepelite me cum patribus meis in spelunca duplici quæ est in agro Ephron.

30. Contra Mambre in terra Chanaan, quam emit Abraham cum agro ab Ephron Hethæo

Hethæo in possessionem sepulchri. A

31. Ibi sepelierunt eum, & Saram, vxorem eius: ibi sepultus est Isaac cum Rebecca coniuge sua: ibi & Lia condita iacet.

32. Finitísque mandatis quibus filios instruebat, collegit pedes suos super lectulum, & obiit: appositúsque est ad populum suum.

SECTIO PRIMA.

Vocauit autem Iacob filios suos, & ait eis: Congregamini, vt annunciem quæ ventura sunt vobis in diebus nouissimis. Congregamini, & audite filij Iacob, audite Israël patrem vestrum. Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium doloris mei: prior in donis, maior in imperio, effusus es sicut aqua, non crescas: quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius.

1. SOLEMNIS Hebræorum consuetudo fuit morientem patrem ad se filios, vel alios suæ curæ commissos conuocare; vt illis salutaria monita indiceret, bene in posterum precaretur & ominaretur; & interdum diuino afflatus spiritu futura illis prædiceret. Igitur vt hoc paternum officium filiis imminente iam morte præstaret Iacob, eosdem ad se omnes accedere fecit, vt extrema patris sub mortem verba cùm magis seriò sanctéque res agitur, filij acciperent. Cæterùm tam expressè copioséque rerum futurarum prophetię commemorantur à Iacob, vt potiùs prophetiæ Iacob, de duodecim tribubus, quàm benedictiones Patriarchatũ dicendæ sint: quod ipsemet Iacob apertè comprobauit illis verbis ad principium huius cap. Congregamini, vt annunciem quæ ventura sunt vobis in diebus nouissimis, hoc est, futuris temporibus, siue in posterum. Sic habet Hebraismus. Ex quo S.Ambr. colligit: *Meritò repetitam magis annunciationem eorum, quæ posterioribus essent futura temporibus, quàm benedictionem conferre se dicit.* tract.de bened.cap.2. Ex iisdem Iacob verbis infert Theodoret. *Postrema verba Patriarchæ neque sunt maledictiones, neque benedictiones, sed prophetia.* quæst.109. omisso igitur hoc nomine, vt vulgò ponitur, benedictionum Patriarcharum, præfigemus singulis sectionibus (quod proprium est) prophetiã Iacob de filiis: vti ex nostris Perer. & Delrio viri doctissimi vsurpatunt: atque omnium antiquissimus Origen. ad hæc verba: Congregamini, &c. *Hoc* (inquit) *vtique magis prophetiam significet, per quam quæ euentura sunt, præsignantur.* hæc ille. Porrò Iacob hortatur filios ad audiendum quæ singulis vel bona vel mala prædicturus est, vt discant erga seipsos Dei prouidentiam, cúmque timeant, ament, audiant, quem sciunt fuisse patrum directorem, quo reuelante pater didicit quæ prædicit, qui suâ prouidentiâ omnia dirigit ac dispensat, solúsque futura contingentia nouit. Itaque pater filiis euentura vaticinatur. Verbum hic positum *quara* קרא propriè significat *clamare, occurrere.* Vnde Origenes legit: *occursura.* Mala enim & bona, quæ certò sunt euentura nos ad se videntur vocare; nobísque inclamare; vt tandem accedamus, cùm nos vtique præstolẽtur. Quia verò paris erit vtilitatis & iucunditatis ad explicationẽ huius capitis cõmemorare, quænã singulas in tribus datæ sint à Moyse benedictiones: ad calcẽ cuiusq; ex his prophetię Iacob apponã quid cuique illarũ respõdeat in benedictionibus Moysis Deut.33. & si quid ex Debboræ cãtico Iud.5. huc etiam possit cõuenire.

D.Ambr. *Iacob verus Propheta filiis futura prædixit.*

Theod.

Orig.

Prophetia Iacob de Ruben.

Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium doloris mei; prior in donis, maior in imperio. Effusus es sicut aqua, non crescas: quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius.

Benedictio Moysis super Ruben. Deuteron.33.

Viuat Ruben, & non moriatur: & sit paruus in numero.

C Ex cantico Debboræ super Ruben. Iud.5.

Quare habitas inter duos terminos, vt audias sibilos gregum? Diuiso contra se Ruben, magnanimorum reperta est contentio.

2. *Ruben primogenitus meus.*] Proponit imprimis præclara illa & illustria primogenituræ ornamenta, quæ Rubeni maximo natu debebantur; vt videat doleátque omnia illa per peccatũ amisisse: atque adeò filius, qui turpiter aliquando peccauit, erudiatur à patre; vti sibi consulat, agat de patrato facinore pœnitentiam, melioremque & puriorem deinceps vitam instituat. Nihil enim tam necessarium filio, nihil tam proprium parenti; nihil ab isto tam seuerè exigitur vti omni iu- D re debitum, quàm vt filium parens nunc doctrinâ, nunc consilio, nunc rigore suppliciòque ac semper exemplo erudiat, regat, informet. Requisitus aliquando Booz, vti Ruth Moabitidem, quæ vidua ex cognato, acciperet in matrimonium, respondit: *Cedo iure propinquitatis: neque posteritatem familiæ meæ delere debeo.* Sed quænam isthæc est consequentia: delendam scilicet fore posteritatem familiæ, quæ erat ex tribu Iudæ, si fœminam illam ducat vxorem? Respondit egregiè Lyranus: *Quia nouis occupationibus implicatus Booz minùs filiorum institutioni consuleret: ex quo certa illorum pernicies nasceretur.* Scilicet Booz iam filios ex alia susceperat, quorum haud dubiè omissurus erat eruditionem, si nouis ex ista coniuge procreandis daret operam.

A patre filius benè instituatur, vti ius omne exigit.

Ruth 4.

Lyra. *Certa filio pernicies quem pater non benè instituat.*

3. Enimuerò ita se habẽt homines, vt nouo matrimonio occupati primùm si nõ omninò, at certè multũ ex animo abiiciant: atque iccircò filij ex posteriore vxore soli curentur, & erudiantur,

prioribus à patre derelictis, aut valdè neglectis. Itaque optime subinferebat Booz filios se amissurum, quos non posset erudire: Fortè ob eam causam Absolon erexit sibi titulum, sui videlicet in posteros monumentum in valle Regis: dixerat enim: *Non habeo filium; & hoc erit monumentum nominis mei.* 2.Reg.18. At de illo tamen scriptum paulò superiùs legitur: *Nati sunt Absalon filij tres.* cap.14. Non enim impius homo curam voluit suscipere filios benè instituendi; vt non minùs pater, quàm filius esset improbus. S. Hieron. hanc huiusce facti dictique reddit rationem: *Dixit Absalon: non habeo filios. Putabat enim filios suos non solum regno indignos, verùm etiam ob peccatum suum vitâ indignos.* lib. de quæst. Hebr. Malus siquidem pater indignus est, qui bonos & bono aliquo, imò & vitâ dignos habeat filios. Quare sic secum differebat Absalon: Ego licèt impius filius, hoc nomine tamen fortunatus habeor, quòd pium habeam patrem, cuius mentis secu-rus & felix viuam; multum quippe valent etiam filio nequam boni patris merita. Cæterùm mei filij patrem non habent, cuius merito protegi fulcirique possint; imò & propter patris demerita indigni erunt qui viuant. Iam nunc igitur mortui censentur. O egregiam ratiocinationem! Et tamen perditus ac perditos homo regni libidine occæcatus in extremum sui ac filiorum barathrum irruere non dubitauit.

Malus pater curâ instituendi filios non habet. 2.Reg.18. 2.Reg.14. D.Hier. *Malus pater malos habet filios.* *Malo filio prodest bonus pater.*

4. Meritò Iacob vaticinia & benedictiones exorditur à Rubē quia primogenito, fratrúmque omnium natu maximo, etsi omni suâ illâ dignitate propter iniuriam paterno illatam thoro esset iam priuatus. Ætati siquidem reuerentia nunquam non est deferenda: senilísque etiam in indigno canicies est honoranda: primas enim sibi ætas vbique gentium, & senium vendicat. Præposuit (vt vidimus cap.præced.) Iacob etiam inuito Ioseph nepotem Ephraim natu minorem Manassi maiori: & nihilominùs Numer.26. iste inuertitur ordo; legimus enim: *Isti sunt filij Ioseph per familias & cognationes*, &c. Statímque subiicitur: *Manasse & Ephraim: de Manasse ortus est Machir.* Respondet igitur Lyran. Manasses in numeratione præponitur, quia fuit primogenitus, id est, primò ortus ex Ioseph: ita enim est ætati deferendum, præsertim verò senili. Vnde Leuit. 19. ait Dominus: *Coram cano capite consurge.* Sic Lyran. Ob hanc rationem videtur Dauid reuerentiam exhibens ætati Manassem præposuisse, cùm dixit: *Meus est Manasses, & Ephraim fortitudo capitis mei.* Psalm.59. idem repetit: *Meus est Manasses, & Ephraim susceptio capitis mei.* Psalm.107. Et Isaias: *Manasses & Ephraim.* cap.9. Quid quod Deus ipse ad iudicium venturus, in quo se videndum exhibebit, suámque potentiam, integritatémque in iudicando demonstrabit vniuerso mortalium generi, describitur *senex & antiquus dierum*? Dan. 7. Quid quod supremi beatorum, qui ante Dei thronum propiùs adsistunt, seniores esse, & in capitibus coronas habere dicuntur; vt canicies ob ætatem veneranda imposito diademate pulchrius effulgeret? Apoc.4.

Ætati & senio deferendus honor. Num.26. Lyran. Leuit.19. Psal.59. Psal.107. Isai.9. Dan.7. Apoc.4.

5. Hæc prærogatiua ætatis, & senij apud homines tanto in pretio habetur, eò quòd præ se fert, ac prædicat quodammodo vitæ, morúmque maturitatem, quâ quidem plerunque iuniores carent. Cuiusmodi fuit ille adolescens, qui Dominum interrogarat, quid agendum sibi esset vt perfectus euaderet? cui Dominus respondit: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me.* Matth.19. quo audito abiit tristis, & ad Christum Dominum reuersus nunquam amplius est. In quo quidem perbellè Iudaici populi leuitas & immaturitas & à vero Messia abalienatio exprimitur, vti S.Chrysostom. in hunc modum disserit: *Iudaicus populus erat adolescens non ætate, sed leuitate; moribus immaturus, non annis. Nam omnia quidem vitia carnalia sunt iuuenilia, sicut ait Apostolus: Iuuenilia desideria fuge, sectare iustitiam.* 2.Tim. 2. *Præcipuum verò vitium iuuenile est gloriatio, quæ ampliùs vult videri, quàm est: aut in toto vult videri non esse, qualis est.* homil.33. in Matth. Hæc morum leuitas, hæc inanis ostentatio (quæ hominum corruptela est) interdum in senibus potiùs, quàm iuuenibus cernitur. Quare non tam canicies, quàm sensus; non tam ætas, quàm consilium in homine quærendum est: atque (vti scribit S.Ambr.) *Non annorum canicies laudanda, sed morum.* lib.2.epist.12. ad Valent.

Æta & senium honorantur ob vitæ maturitatem. Matth.19. S.Chrysost. 2.Timot.2. *Leuitas & immaturitas iuuenil.* *Inanis ostentatio iuuenum.* D.Ambr. *Maior morū quàm annorum autoritas.*

6. Et quidem huius caniciei, & senectutis adolescentes eligi præcepit Dominus ad munia publica: *Congrega mihi septuaginta de senioribus, quos tu nosti.* Numer.11. quòd enim isti non tam ætate, quàm sensu; non tam annorum, quàm morum caniciē intelligantur, subtiliter in hunc modum colligit S Gregor. *Senectus non corporis: sed mentis notatur, cùm tales iubentur eligi senes, qui sciuntur: ideò dicitur: quos tu nosti. Si enim corporis senectus quæreretur, à tantis sciri poterat, à quantis videri. Planum ergo est, quod senectus mentis, non corporis eligatur.* lib.moral.39. cap.13. Pulchrè S. Hieronym. cùm commemoret prelatum in benedictione patris Iacobum iuniorem maiori fratri Esau: Dauidémque omnium fratrū natu minimum præ cæteris electum à Deo in Regem ita subinfert: *Nouerimus non idem perpetuò esse ætate ac prudentiâ anteire; cùm iuniores ac pueri canis annisque confectos, & qui se vendicant magistros, prudentiâ & consilio antecellant. Præclarè enim Ignatius Martyr epist. ad Magnes. ait: Non qui diu vixerunt, ij continuò sapientes: nec qui senes, prudentiâ præditi sunt.* epist. ad Damasum. Profectò annosæ quercus, quæ nunquam præter siliquas, ad sues alendos aliud protulerunt, vllo modo conferri possunt cum vitibus tantulùm ab humo surrectis, & fœlicissimo atque gratissimo racemorum onere prægrauatis, quæ vno consitæ altero exuberant anno. Illustris admodum locus ille Danielis ad hoc argumentum. *Suscitauit* (scribitur) *Dominus spiritum sanctum pueri iunioris cuius nomen Daniel.* Dan. 13. scilicet contra seniores illos impudentissimos & sceleratissimos qui pudicitiæ ac vitæ innocentis castæque Susannæ insidiabantur. Redarguit ergo & conuicit, damnaríque & lapidari fecit puer viros, iunior senes. *Excitauit* (declarat S. Chrysost.) *Deus spiritum sanctum Danielis adhuc nouelli ætate, sed robusti fide.* homil. de Susanna. *Tandem* (inquit S. August.) *iudicem meretur fœmina castitas Danielem puerum. Secura est de victoria castitas, cui iudicatura est virginitas: pudicitia autem causas nisi vir pudicus audire non debuit. Talem enim arbitrum meretur castimonia, apud quem non periclitetur verecundia.* serm.118.de temp. Hic fuit Daniel (vt notat sanct. Basil.) *senior secundùm animam, corpore iuuenis, sapientiam & grauitatem omni canicie præstantiorem præ se ferens.* homil. initio prou. Expendant quæso iudices S. Augustini sententiam, vt erubescant qui vitam ducunt improbam de improbis sui similibus ferre sententiam: Pudeat luxu

Num.11. D.Greg. S.Hier. *Senectus mentis, non corporis honoranda.* S.Ignat. Daniel.13. *Damnatur improbus senex à puero sancto.* D.Chrys. S.August. D.Basil. *Impurus iudex causam non iudicet castitatis.*

luxuriosum contra luxuriosos pro castitate insurgere, timeátque pro illis contra istam definire. *Pudicitiæ causas* (inquit S.Augúst.) *nisi vir pudicus audire non debet.* Denique (quod recte obseruat S. Ambros.) *Iacob benedicens in Ruben ordinem seruauit ætatis.* cap.2.

D.Ambr.

7. *Tu fortitudo mea, & principium doloris mei. Prior in donis; maior in imperio.*] Fortitudo mea, scilicet quem ego validus corpore ætatéque genui, agens annum 84. quæ tunc ætas florens & vegeta erat, & ferè iuuenilis, comparata videlicet cum tota vita Iacobi, qui vixit 147. annis. Vel primum filium vocat fortitudinem suam, eò quòd in eius generatione virilem orsus est facultatem, robustámque ad procreandum. Cæterùm cùm Iacob commemorare velit quæ filius dona B esset habiturus, & quæ miser ob suam præcipitem libidinem amisit, non est improbanda explicatio Lyræ, videlicet: Tu fortitudo mea quantum ad bonum virtutis, & gratiæ, quæ in te deberet fortiùs relucere, licèt econtrario factum sit. Et quidem meritò sperabat pater fore hunc, quia primogenitum, cæteris exemplo ad virtutem, vt sicut omnibus præibat ætate, sic illis ad pietatem præiret. *Est enim* (inquit S.Ambr.) *nobis vita maiorum, disciplinæ speculum.* lib.1. de offic. cap. 25. Nouit igitur primogenitus speculum vitæ se propositum fratribus; vt quos ille in se habeat mores, eos ab illo addiscant atque in se ipsi minores fratres exprimant. Ac propterea consultò prudentissimus pater statim (vt videbimus) C primogenitum arguit seuerissimè, vt cæteri ab illo malos non imbibant mores; sed illius docti supplicio ab omni patrando flagitio auertantur. Nec enim iratum ad filium primogenitum maledictione perdendum, sed ad minores illius reprehensione instruendos patrem asperiùs loqui credendum est. Vsitatum id quidem est sanctis viris, vt cùm aliquando ex munere suo errantem castigant, potiùs aliorum doctrinam, quàm illius pœnam requirant, quod in primæua illa ætate fidelium legimus beatissimum Petrum fecisse; cùm inter primores, qui tunc ad fidem accedebant, miseros illos virum & vxorem Ananiam & Saphiram repentino interitu puniuit. Actor. 5. Sic enim S. Ambr. expendit. *Nunquid Petrus ita indignatione efferbuit, vt Ananiam extingui vellet, vel vxorem eius? Sed exemplo eorum noluit perire cæteros.* lib.1.offic.cap.30.

Maiorum vita speculum disciplinæ.
Lyran.
D.Ambr.
Primogenitus exemplo sit cæteris.
Vnius supplicio cæteri corriguntur.
Sancti viri non ex odio, sed ex zelo castigant.
Act.5.
S.Ambr.

8. *Tu principium doloris mei.*] Hebr. רשית אוני *rexith oni.* verrunt L X X. *Principium filiorum meorum*, potiùs sensum, quàm vocem secuti: alij, *Principium fortitudinis meæ*, etsi minùs propriè. Nam vox און *on* significat dolorem ac laborem. Primogenitus quidem principium filiorum & laborum parentibus est. Nati enim liberi multum parentibus anxietatis, laboris, ac solicitudinis afferre consueuerunt, vt rectè Demeas ille Terentianus suo malo edoctus dixit: *Duxi vxorem: quam ibi miseriam vidi! Nati filij: alia cura: porrò autem dum studeo illis, vt quàm plurimùm facerem, contriui in quærendo vitam atque ætatem meam. Nunc exactâ ætate, hoc fructi pro labore ab his fero, odium. Ego desertus sum, meam autem mortem expectant.* Adelph. act. 5. scen. 4. Felix profectò ille nimium qui sibi soli natus ac viuens nec tædia vxoris pertulit, nec filiorum dolores sustinuit: quod quidem alius apud eundem Comicum in eadem comœdia Mitio ita exposuit. *Ego, quia non rediit filius, quæ cogito? Quibus nunc solicitor rebus? Ne aut ille alserit, aut vspiam ceciderit, aut perfregerit aliquid.*

Primogenitus principium laborum parentibus.
Terent.
Multa miseria ex matrimonio & filiis.
Terent.

A *Vah quemquàm ne hominem in animo instituere, aut parare quod sit carius, quàm ipse est sibi?* ibid. act.1. scen. 1. Optime quidem vno verbo complexus omnia scripsit Tertull. *Liberorum amarissima voluptas.* lib. de nupt. cap.4. Dulces quidem filij, sed simul etiam amari: imò (quod experientia quotidiana comprobat) plus fellis, quàm mellis afferunt. Quietam planè vitam agebat illa Sunamitis, cuius interdum hospitio vtebatur Elisæus, cùm filios non haberet: rogata enim: Num aliquod apud principes negotium gereret, in quo Prophetæ autoritas posset vllam operam ponere; respondit: *In medio populi ego habito.* 4.Reg.4. Hebraismus est, quo significatur: Nullius indigeo: vt peritiores explicant. Nec enim causas aut ne- B gotia cum Rege, Regísque ministris habere poterat, quæ filiis carebat, quorum in subsidium alimenta, quorum in honorem dignitates parentibus essent multo cum sudore comparanda. Intellexit ergo Propheta sterilem esse fœminam; impetrantique à Domino, vt filium vertente anno pareret. At quibus illa non eguit, quantum misera non doluit, non fleuit, cùm mater puerum suo in sinu mortuum vidit? *Nunquid* (aiebat tristis) *petiui filium à Domino?* ibid. Felicior vtique foret illa, si sterilis permansisset, nec tantam sensu animóque infelix hauriret calamitatem; cùm filium primæuâ ætate florentem peracerbo interitu raptum videret.

Laboriosa cura de filiis.
Tertull.
Plus fellis, quàm mellis afferunt filij.
4.Reg.4.
Filiis carens nullius indiget.
Summus parentum ex filiis dolor.
Felicior interdum quæ sterilis.

9. Sed quid hoc est, quod dicis optime senex C de primogenito? *Tu principium doloris mei.* Annon anteà multis & grauibus afflictatam doloribus vitam egisti in domo paterna hostiles insidias fratris declinans, mortem quotidiè ab illo inferendam reformidans: dein abductus à parentum conspectu, consortio, fraterna fugiens odia in exteras regiones profugus: denique sub auunculo eodémque socero & hominis tyrannidem perpessus, & in pascendis gregibus illius dies noctésque gelu atque æstu perustus? Nónne igitur anteà multum diúque laborasti, multum diúque doluisti? Cur quæso dicis ad filium: *Tu principium doloris mei?* ac si nascente Ruben dolere tunc primò inciperes, quod anteà prorsus nescires? Respondet Abulens. *Primogenitus filius dicitur dolor* D *patris, quòd in virginibus primus congressus non sine dolore ac pœnitentia peragitur.* Id quod etiam scribit Plinius hisce verbis: *Homini tantùm primi coitus pœnitentia, augurium scilicet vitæ à pœnitenda origine.* lib.10. cap. 63. Ex hac interpretatione, si vera est, colligi potest quàm admirabilis fuerit castitas Iacob, qui vsque ad annos octoginta quatuor virgo permanens ante primum vxoris congressum illo anno, tam grandis natu nullam mulierem attigerat. Vel principium doloris, dicitur Ruben, quia primus iste (vt cœpimus dicere) laborem & solicitudinem patri attulit & consulendi filio, & illius rebus prouidendi, atque illum educandi, & instituendi. Vel quia Ruben incestauerat nouercam; ex quo flagitio, vt insigniter est E execrandum, patri grauissimum inussit dolorem: vti Rupertus in hunc modum adnotauit. *Principium doloris est Ruben, non quòd in nullo anteà doluerit Iacob; sed quia verus dolor de plaga peccati primum in domo eius de isto accidit.* lib. 9. in Genes. cap. 26. Enimverò apud prudentes & sanctos viros nullus aliundè, quàm ex peccato conceptus dolor æstimatur.

Abul.
Primus hominis concubitus & cum dolore, & cum pœnitentia.
Plin.
Insignis castitas Iacob.
Rupert.
Præcipuus apud prudentes dolor ex peccato.

10. Fuit etiam Ruben patri suo principium doloris, quia ob illius ortum orta simul est inuidia Rachelis, & aliqua fortasse (vt est fœmina-

Dolor mariti ex dolore uxoris.

tum ingenium) Liæ propter partum forori sterili insultatio: qua de re, ingentem Iacob habuit dolorem. Tum quia nullus hoc nomen meretur, etsi alij multi parentibus accidant, dolor alius; quàm qui ex morbis periculísque filiorum, à quibus nemo in vita immunnis, aduenire solet. Hinc enim Regius vates cecinit: *Et percussit omne primogenitum in terra Ægypti; primitias omnis laboris eorum in tabernaculis Cham.* Psal. 77. Vbi sic Genebrard. *Periphrasis primogenitorum, qui sunt primitiæ laborum patrum, imò & matrum: nam partu laboriosiore edimur ob vuluam nunquam antea apertam.* Annon interitus primogenitorum fuit extrema omnium in Ægypto plagarum? Cur ergo Dauid vocat primitias laboris eorum? Nimirum quia cæteræ clades ad hanc vnam comparatæ nullum parentibus dolorem attulerunt. Viuit in filio magis, quàm in seipso pater: & qui ex malo filij dolor aduenit, maximè omnium est intolerabilis iuxtà, & insanabilis. Appositè vertit Hebræus ille Caietani. *Et percussit omne primogenitum in Ægypto, principium filiorum in tentoriis Cham.* Vbi videas filios primogenitos rectè appellari primitias. Denique doluit Iacob flagitium filij non tam quia sibi valde dedecorosum, quàm quia Deo iniuriosum, filióque ipsi perniciosum. Nec enim alius apud iustos, quàm qui de peccato, dolor est maximus; vt paulo anteà subnotauimus.

Præcipuus hominum dolor ex filiis. Psal. 77. Genebr. Caiet. *Primogeniti dicuntur primitiæ laborum.*

11. *Principium roboris mei:* Vertunt alij, & rectè quidem, qui primus filiorum, idem primus dolori & labori, & robori patri suo est. Scilicet quia vnde quis pater est, inde robur virésque assumit vt pro filio laboret, patientérque & alacriter quicquid arduum & molestum sit, pro alendo, pro honorando & locupletando filio sustineat. Nihil enim adeò violentum, sicut amor: *Fortis, vt mors, dilectio.* Cant. 8. Cui scilicet nihil non cedit: omnia vincit amor, omnium videlicet in homine affectuum potentissimus. At dolere hoc loco flerέque libet; quòd patris amor erga filium nihil quantumuis arduum grauéque libenter non perferat: at pro sua quisque anima tam desidiosus, incuriosúsque sit. *Erue à framea Deus animam meam; & de manu canis vnicam meam.* Psalm. 21. *Vnicam meam*, Hebr. *iechidathi*; quæ vox plena sensuum inter alia significat vnigenitam, orbam, desertam: qua de re latiùs disserui tom. 1. cap. 2. sect. 3. num. 10. Quid quæso in domo diuitis æstimatur minoris, curatur minùs, magis negligitur, maiori traditur obliuioni, quàm misera illius anima? Quid magis desertum, omníque ope destitutum habetur, quàm ipsius anima? Totum miser studium, curámque impendit locupletandis filiis, augendísque hæredum opibus, quos relinquat post mortem: at de salute animæ suæ, quasi aliena esset, nullam præfert solicitudinem: nihil de seipso agit, curátque ac si miser ad se ipse non pertineret. O infelicissimum! ô dementissimum! Rectè hominem perstringit S. Saluianus. *O miserrime* (inquiens) *quid solicitus es? Quid autorem te ipse rerum periturarum facis? An times fortè ne desint qui te mortuo quod dereliqueris vorent? Nolo metuas. Vtinam tam facile tu saluus esses, quàm tua omnia deperibunt! ô infidelitas! ô peruersitas!* lib. 3. ad Eccles. Cathol.

Cant. 8. *Pro filio nihil non arduum libenter sustinet parens.* Psal. 21. *Magna diuiti sua animæ esitatio.* S. Salu. *Infelix, qui de locupletando hærede solicitus suam negligit animā.*

12. Meritò contra seruum nequam & ignauum Rex ille iratus est, *quòd abiens fodit in terram & abscondit pecuniam domini sui.* Matth. 25. declarat optimè S. Ambr. *Rationem, quæ ad imaginem & similitudinem Dei data est nobis, studio voluptatis*

Matth. 25. D. Ambr. *Anima Dei nummus.*

A *obruit, & tanquam in fouea carnis abscondit.* in 19. Luc. Anima hominis nummus Dei est diuinam referens imaginem, diuino stemmate insignitus: hanc verò animam, hunc nummum stultus homo lutulentis ac sordidis mundi bonis intentus cœno sic obruit, vt ab oculis, ab animóque absconditum procul habeat nummum: nec quid tandem sit anima, quidve ad sui salutem exigat, demens ille meminit. Quæ nostra isthæc amentia, vt de carne soliciti animam non curemus? Vt animam carni ad peccatum, non carnem animæ ad virtutem, & salutem æternam vtriúsque inseruire faciamus? *Facta quidem à Deo sunt* (vti considerat S. Ambr.) *animæ caro appendix, non lena vitiorum: sed æmula quadam & quasi pedissequa virtutis.* in cap.

Luc. 19. *Stultus animam Dei imaginē sub luto vitiorum habet sepultam.*

B 12. Luc. At nos diuinum inuertimus ordinem: animam scilicet corpori subiicimus, nefandóque coniugio Reginam seruo copulamus. *Vnde peccatum* (adiungit) *proditur tanquam corpore animáque progenitoribus: dum corporis natura tentatur, anima malè sana compatitur.* ibid. Quid ergo faciet misera? Quid, nisi diuortium à seruo Regina sempiternum ab spureo decora?

D. Ambr. *Caro animæ ad salutem inseruiat.* D. Ambros. *Anima à carne faciat diuortium.*

13. Quid de fœtu subinde? Respondet: *Vbi in se anima redit, deformis partus pudore conuenta degeneres abiurat hæredes, abdicans motus, exosa peccatum.* ibid. Ipsa quidem turpitudo peccati seriò considerata grande solet esse incitamentum ad pœnitentiam, dum anima illius fœditatem execrata tam horrendum monstrum igne doloris

S. Ambr. *Turpitudo peccati ad pœnitentiā incitat.*

C exurere, malleo contritionis comminuere, gladio confessionis perimere contendit. *Fitque* (adiungit) *vt ex peccato orta pœnitentia ad conuersionem me propositi, & ad cupiditatem gratiæ spiritalis impellat. Itaque quod erat mihi ad mortem, hoc erit in salutem.* ibid. Profectò hac suâ increpatione illud maximè contendit vir sanctissimus, vt Ruben admissi flagitij execrandam illam agnoscat deformitatem; indéque in veram illius pœnitentiam impellatur: atque lacrymis abluat animam tam spurco cœno pollutam. *Ergo peccatum* (concludit) *irrigue fontis ablutum ab ea, vnde generatum est, carne secernitur: & dum vnusquisque cupit redimere delictum, fit ex serie culpæ studium disciplinæ.* ibidem. Accidit hoc idem multis & sanctissimis viris,

S. Ambr. S. Ambr. *Pœnitentia multos euehit ad culmen sanctitatis.*

D qui scelerum conscientiâ perstricti per pœnitentiam in sublime sanctitatis fastigium sunt euecti: cuiusmodi fuerunt Dauid, Petrus, Paulúsque Apostolorum principes. Matthæus, Augustinus, Magdalena.

14. *Effusus es sicut aqua; non crescas.*] Incestum filij carpit pater. Præceps (inquit) in scelus ruisti: ardorem incontinentiæ nec patris reuerentia, nec Dei timor, nec perpetuò apud homines mansurum tanti facinoris opprobrium tibi potuit restinguere, aut saltem cohibere. Verùm sicuti cùm aqua effunditur, nihil eius in vasculo residuum manet; non color, non odor, non sapor: ita luxuriæ tuæ profusio quicquid in te sani iudicij, rectæque rationis inuenit, totum abripuit, & ex-

Luxuria bonorum omnium in homine inducit iacturam.

E tinxit; iudicium, sapientiam, boni exempli curam, Dei timorem, patris reuerentiam, apud gentes verecundiam, & honestæ famæ existimationem. Quod hîc per aquam à Iacob, per ignem à Iob exprimitur, & violentia nimirum libidinis, & quædam velut extrema deuastatio bonorum omnium in homine. *Ignis est vsque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimina.* Iob. 31. radicitùs ergo euellit omnium bonorum, quæ in homine vel natura, vel gratia vnquam plantauit, stirpes flammea libido: atque ideò extirpatis radicibus,

Iob. 31.

dicibus, extinctísque seminibus huiusmodi bonorum; summa difficultas est vt repullulent, vt reuirescant; vt scilicet ex assuetudine peccandi resurgat, è cœno ad puritatem emergat libidinosus. De adultero enim ita loquitur idem Iob. *Sic in tenebris, quasi in luce ambulat. Leuis est super faciem aquæ, ad nimium calorem transiet ab aquis niuium; & vsque ad inferos peccatum illius.* Iob. 24. Præcipiti (sensus est) ruit impetu; mente, iudicióque cœcus in maria ipsa, in fornaces ignium, in præaltas niuium voragines, in grauissima quæque, ac difficillima; vt fœdissimam carnis expleat libidinem. Et (quod omnium malorum caput) vsque ad inferos peccatum illius. Vel scilicet ad mortem vsque ac sepulchrum; vel vsque ad ipsum infernum insanabilis luxuriæ morbus perseuerat. Vsque adeò nimirum luxuriæ malum semel in animum subintrans medullis ipsis ac visceribus infixum adhærescit, vt nisi diuinæ misericordiæ accedat medicina, prorsus immedicabile habeatur.

Difficilè resipiscit luxuriosus. Iob 24. *Insanabilis luxuriæ morbus.*

15. *Quam enim partem haberet in me Deus?* dicit Iob. 31. si semel animam libidini addixero. Nihil enim in me illa reliquit, per quod Dei manus cœno absorptum me apprehendat, teneat, atque extractum forâs educat. Non animi sensa, non mentis cogitatum, non oris preces, non studium, curámque virtutis relinquit: bona quippe omnia pessundedit. *Nunquid* (adiungit) *non perditio est iniquo & alienatio operantibus iniustitiam?* Iob. 31. *Videlicet* (declarat S.Thomas) *à bonis operibus, & à bonis etiam prædicationibus discedunt homines luxuriosi.* Ac proinde omnia, quæ ad resurgendum ex suis sceleribus habere possent, remedia sibi præripiunt. Priuato Sacerdos quidam ex nostris sermone de diuinis rebus, de Dei timore, amore virtutis, cœli gloriâ, inferorum incendiis, & id genus aliis, cum perdito quodam nebulone, qui ex religioso statu in volutabrum vitiorum, luxuriæ præsertim, ceciderat, prudenter piéque agebat aliquando, vt scilicet hominem ad pristinum statum, melioremque vitam traduceret. Quid ille? Cessa (inquit) pater surdo loqui. Scito postquam excidi, nihil mihi tam molestum, atque intolerandum videri, quàm audire de Deo, déque cœlestibus rebus sermocinantem. O dictum! ó hominem infelicissimum! Igitur libidinosus effusæ aquæ similitudine aptissimâ exprimitur; quippe qui rarò aut certè summa cum difficultate de sordibus, ad puritatem, ab intemperantia ad vitæ, morúmque integritatem reuocari consueuit. Puto etiam isto aquæ symbolo significari humanæ carnis imbecillitatem, quæ tam facilè diffluit in luxuriem, sicut aqua è vasculo emittitur: & quemadmodum ex aqua in terram effusa lutum, cœnum, sordésque fiunt: ita per lapsum carnis & anima & corpus, & fama, & quicquid est in homine, sordescit ac fœtet.

Iob.31. *Alienat ab omnibus bonis operibus animam luxuria.* Iob 3. D.Thom. *Odit sermonem de diuinis luxuriosus.* *Luxuria facit omnia in homine sordescere.*

16. At, ô bone Deus, sic nostra tam infirmitas, quàm mala propensio, & corruptio habet, vt non deorsum feratur aqua concitatiùs, quàm in concupiscentiam carnis miseri homines ipso deprauatæ naturæ cœco impetu rapiantur. Quid quæso fragilius? Ad aspectum mulieris mira illa sanctitas Dauid corruit: Sansonis fortitudo fœmineis illecebris prostrata succubuit: Salomonis sapientiam fœminæ non deceperunt modò, sed vsque ad nefandos idolorum ritus præcipitarunt. Ac proinde (subinfulit optimè S.Hieron.) *quilibet sibi à mulieribus cauere debet.* epist.2.& epist.22.

Præceps in luxuriam impetus. D.Hieron.

A *A fœminis hæc efflata pestis virorum animas corrumpit.* Sed tamen (o admirabile Dei consilium!) ab vna fœmina præsentissimum huic pesti antidotum; huic morbo petitur medicamentum. Enimverò Dei mater Virgo purissima vti primò puritatis in mundo vexillum extulit, ita puritatem amantibus suum præbet potentissimum patrocinium. Monet ergo S. Chrysost. *Quicunque estis virgines, ad matrem Domini confugite: illa enim pulcherrimam, pretiosissimam, & incorruptibilem possessionem patrocinio suo vobis conseruabit.* serm. de b. Virg. *Hoc genus dæmoniorum non eiicitur nisi per orationem & ieiunium.* Matth. 17. dixit Dominus. At quisnam iste fuerit malus spiritus, quem Dominus à puero eiecit, significat Lucas: *Et increpauit* B *IESVS spiritum immundum.* cap. 9. Immundus erat dæmon, scilicet tentator ad immunditiam carnis: hæc verò tentatio, quæ homini est omnium periculosissima, vt vincatur eget afflictatione corporis, maximè abstinentiâ, quæ fomentum libidinis cibum ac potum abstrahit: deinde oratione hominis quidem suppliciter & humiliter diuinam opem implorantis; & matris Virginis pro eo, quo est in castitatem castósque affectu, patrocinium inuocantis. Virgo autem beatissima ab homine inuocata suam, quâ nihil post Deum potentius, ad filium Deum pro nostra fragilitate confirmanda orationem dirigit.

B.Mariæ pro castitate patrocinium. S.Chrys. Matth.17. Luc.9. *Efficax inuocatio nominis B. Mariæ.*

17. Porrò autem quòd matris apud filium C preces multum valeant, quis ignorat? *Non dubium enim est* (inquit S. Ildephonsus) *illam, quæ meruit pro liberandis ferre pretium, posse impertiri suffragium liberatis*: serm. de assumpt. *Multum valet deprecatio iusti*; ait S. Iacobus cap. 5. qui tamen seruus est, & in multis offendit, iuxta illud Apostoli eiusdem: *In multis offendimus omnes.* cap. 3. At Reginæ, ac omnium iustorum sanctissimæ, ac matris denique ipsius Dei quantò amplius apud Deum filium valebit pro hominibus, qui ipsam piè inuocant, deprecatio? Profectò & tentationes, & labores, & pericula nobis eo nomine Deus sapientissimus & clementissimus obuenire permittit; vt malo nostro compulsi ad Reginam cœli adeamus, illius opem imploremus, debitísque D Christianæ pietatis obsequiis matrem Dei celebremus; vnde matri Deóque filio grandis inter mortales gloria resultet. Meritò igitur Virginem Dei matrem affatus ita colligit Gregor. Nicomed. *Tuam gloriam Creator existimat esse propriam, & tanquam filius ea exultans, quasi exoluens debitum, implet petitiones.* orat. de oblat. Deip. Habemus aram, habemus propitiatorium, habemus asylum, habemus thronum Dei, Virginem dico Deiparam: ab illa tentatis certa victoria, solatium afflictis, periclitantibus refugium, naufragantibus portus, requies laborantibus, peccatoribus misericordia, proculdubiò venit. *Cùm enim* (inquit Beda) *diligat orationes sanctorum Christus Dominus & exaudiat: multò magis matrem suam exaudit pro pec-* E *catoribus orantem.* homil. de S.Maria.

S.Ildeph. *Summa B. Mariæ apud Deum filiū potentia.* Iacob.c.5. Cap.3. *Sinit Deus nos tentari vt B.Mariā implorемus.* Greg.Nic. *B.Mariæ petitiones filius pro debito exoluit.* Beda. *Diligit Dominus orationes sanctorum, maximè B.Mariæ matris suæ.*

18. *Non crescas.*] Propheticè dictum. Tribus tua minùs multiplicabitur, quàm reliquæ tribus. Pœna quidem est, quam grauiter antiqui patres accipiebant. Non cresces propagatione familiæ, numerosáque prole, scilicet indignus amplâ posteritate, quòd illa truncum habuerit immundum & vitiosum, atque adeò paternâ dignum maledictione. Legit Aquila: *Non eris abundantior.* LXX. vertunt: *Sicut aqua non efferuescas, vel non ebullias*, id est, non extollaris, atque superemineas cæteris

Incestus nouercæ grauissimâ per omnes ætates pœnâ castigatur.

Theod.

cæteris fratrum tuorum tribubus. Theodoret. explicat: *Tanquam aqua non efferuesces: pro eo ac si dixisset, Non calesies ad procreandum multos.* Putat S. Hieron. his verbis admoneri Ruben à patre, caueat in posterum à simili flagitio; legit enim: *Ne adiicias. Scilicet præcipio tibi vt vltra non pecces, sisque in fratrum numero pœnam ex peccato luens, quod primogeniti ordinem perdidisti.* de quæst. Hebr. Sed dices; Quomodo est vaticinium de futuro, si verè narratur historia, quæ pridem contigerat, cùm Ruben nouercam Balam constuprauit? Respondeo scelus Ruben iam pridem admissum nunc commemorari à Iacob, vt ostendatur causa iusta pœnæ, vindictæque in posterum luendæ. Porrò tam graue censetur hoc flagitium, vt non qualibet pœnâ, breuique duraturâ; sed illâ per omnes posterorum ætates notandâ & execrandâ sit puniendum. Quare cùm in posterum causa inquiretur, cur qui natu maximus, primogenitura fuerit priuatus, ac minimam omnium tribuum reliquerit? Respondebitur factum id esse in pœnam filio sic intemperanti atque insano, vt ausus nouercam suam incestando grauissimam patri suo contumeliam inferre: atque subinde posteris exemplo futurum, vt præcipitem libidinis impetum coërceant, complurium videlicet malorum seminarium: timeántque vllam parentibus iniuriam moliri.

D.Hier.

Luxuria complurium malorum origo.

19. Vir sanè prudentissimus huiusmodi pœnæ vaticinio hunc filium castigat, ac reliquos perterrefacit: semper enim sibi, qui corripit alium, proponere debet iustum aliquem in supplicio finem: quod aptissimè significauit Dominus, cùm in virga vigilante suam expressit vindictam: dicit enim Hieremias: *Virgam vigilantem ego video*, cap. 1. Virgam scilicet diuinæ iustitiæ totam illam oculis plenam, quibus quidem causam videt, & nouit; ac deinde vindictam metitur. Sunt verò alij, qui virgam non quidem oculatam distringunt, sed cæco impetu non considerantes quare, quantum, & quomodo, quem ad finem, sed temerè supplicium inferunt. Notum erat in tota familia Iacob flagitium Ruben: ac proinde sapiens familiæ rector publicè debuit irrogare pœnam ei, qui deliquerat. Nam publicitas peccati, si relinquatur impunita, pudorem omnem excludit, maioréınque ad peccandum assumit libertatem. Quo in argumento illud egregiè S. Chrys. expendit: *Sicut non habere multos testes suorum delictorum resipiscenti faciliorem reditum præbet: Sic si frontem perfricuerit homo, & viderit quòd nemo ignoret sua delicta, non facilè desistere solet; sed quasi in profundum incidisset lutum, difficilè poterit emergere.* homil. 29. in Genes. Non quidem iste pudore metuque monetur: illum prorsus amisit, hic à nemine sustentatur: atque adeò infelix homo sine vllo fræno liberiùs ruit in flagitia. Quocirca vt nihil est salubrius misericordiâ, cùm opportunè illa expetitur, & impenditur: ita nihil vtilius, cùm opus erit, debito peccatis supplicio irrogatur. Sapienter igitur quidam vsurpabat: Nihil crudelius misericordiâ; nihil benignius iustitiâ; cùm scilicet illa importunè, ista opportunè exerceatur.

Propter bonum aliquē finem irrogetur pœna.
Hierem 1.
Supplicium multa cum consideratione inferatur.

S Chrysost.
Publicitas peccati impuniti ad peccandum incitat.

Debito & opportuno supplicio nihil vtilius.

20. Quàm verò sibi salutare diuinæ iustitiæ supplicium, quod peccarit, expertus fuerit Dauid, ipsemet hoc versu declarat: *Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.* Psal. 22. *In vtroque Dei exprimitur supplicium & quidem paternum, dulcéque.* Bacillo, quo tremulos sustentat artus, senex pater filium percutit. Quid quæso lenius? *Virgam deinde* (explicat S. Gregor. Nyssen.) *Cerberantem sponte sua recipit Dauid; imitatur scilicet saxum illud, de quo ait: Percussit saxum, & aquæ fluxerunt.* Psal. 77. homil. 12. in Cant. Percutit ergo misericors Deus saxeum cor peccatoris non quidem malleo, sed virgâ tenui & flexibili; vt nimirum de illo sic percusso ebulliant aquæ lacrymarum, mélque nostræ pœnitentiæ, & diuinæ gratiæ vbertim effluat. Virgam quoque dicit, quâ tanquam magister pueros non tam puniat, quàm erudiat, iuxta illud: *Ego eruditor omnium eorum.* Oseæ 5. Eruditionem vocat ipsam castigationem: castigat enim Dominus vt erudiat, doceat, instruat: nec aliâ lectione melius, quam supplicio, stultus cùm peccauit, eruditur, & sapientiam, virtutémque edocetur. Metu enim insipiens, amore sapiens eruditur. Hoc ipsum elegantiùs adhuc Dominus ipse significauit de se suoque in terras aduentu contestatus. *Ignem veni mittere in terram.* Luc. 12. Nimirum (vti exponit S. Hieron.) *Deus ignem mittit; qui cùm terrorem peccatoribus inferat atque supplicia, tamen splendore rutilat & lumine ac fulgore est plenus: idcirco nos excoquens vt puris ac purgatis tribuat laciora.* in cap. 1. Ezech. Sed quid est quod de vxore Bala, quæ profectò incestum videretur sponte admisisse; simpliciter enim scribitur; *Abiit & dormiuit cum Bala concubina patris sui.* Genes. 35. vbi de vi ad stuprum nulla fit mentio, nihil omninò Iacob aut iratus aut dolens dicit? Dat quidem veniam infirmiori sexui: de quo rectè S. Epiphanius: *Muliebre* (inquit) *genus lubricum est, erroneúmque, atque intellectu humili præditum.* lib. 3. hæres. 79. Nouerint igitur suam fœminæ imbecillitatem, caueantque diligenter ab omni occasione ruinæ. Arguitur ergo Ruben quia malus & impudens Bala non commemoratur, quia fragilis & inconstans atque insipiens. Iccircò sæpius contigit, vt in eodem flagitio complices vir & fœmina: ille subitò pereat, ista relinquatur ad veniam. Introiens adolescens ad amicam repentè (sic audire memini me aliquando) è superliminari aditus cameræ suspensus periit: & fœminæ tamen ad flagitium instructæ parcitur. In ipso libidinis actu expirat (certò rem ego noui) infelix iuuenis: & viuit tamen mulier vt ad confessionem pœnitens confugiat. Sic videmus, quotidie diuinam vindictam frequentiùs grauiúsque in ipsos nebulones, quàm in ipsas lupas desæuire.

Psal. 22.
Blandum, paternum, salubre Deus infert
peccatori supplicium.
D.Gregor. Nyss.
Psal. 77.

Oseæ 5.
Deus castigando erudit, docétque.

Luc. 12.
S.Hieron.
Puniendo puriores nos Deus efficit.

Genes. 35.

S.Epiphan.
Mulier infirma, facilis decipi, parúmque intelligens.

Frequentiùs luxuria in viro, quàm in fœmina cœlitus punitur.

21. Aliter dictum illud: *Non crescas*: à viris doctis explicari video. Non cresces: id est, neque nomine, neque dignitate aut prærogatiuâ aliquâ inter fratres excelles. Digna quidem tam immani flagitio pœna. Indigni quippe sunt, qui vel honorentur, vel etiam nominentur inter homines, qui humanam excellentiam libidinosa turpitudine commaculatunt. Certè hoc vitium nominari apud homines indignum iudicauit Apostolus: *Fornicatio aut immunditia nec nominetur in vobis.* ad Ephes. 5. Quod idem est atque, fornicarij & immundi nomine careant apud vos. Vsque adeò execranda est fornicatio, vt ne nominari quidem maximè inter Christianos debeat: adeò sunt abominabiles fornicarij, vt prorsus indigni habeantur, quorum nomina mortales vllo vnquam tempore nouerint, atque vsurpent. Iccircò nec Matth. Euangelista in genealogia Saluatoris matrem Salomonis, quia fuerat adultera; nec veteris testamenti diuinus autor ex ea priorem natu filium, vtpote susceptum ex adulterio; censuerunt propriis nominibus appellandos. Ille siquidē scripsit: Ex

Luxuriosus nomine, famáque indignus apud homines.

ad Ephes. 5.

Ex ea, quæ fuit Vria. cap. 1. Hic mortuum puerum tradens, innominatum tamen reliquit. 2. Reg. 12. Quid quod Moyses, cùm è vita discessurus singulis Israëlitarum tribubus singulas benedictiones impertiret, Simeonis tamen tribum & nomine & benedictione indignam iudicauit? Eam scilicet ob causam, (vt credere par est) eò quòd princeps de tribu Simeonis cæco libidinis impetu, omníque abiecto pudore, ad scortum Madianitidem spectante populo, ingressus est. Numer. 25. Taceatur igitur etiam tribus, quam quidam, cuiùs etiam quia indignum & infaustum sileatur nomen tam fœdo sui flagitij spectaculo dedecorauit, infamémque ad omnes posterorum ætates reddidit.

2. Reg. 12. Vnus luxuriosus totam suam tribũ dedecorauit.

Num. 25.

22. Contra verò de viris castimoniâ præcellẽtibus eunuchorũ typo significatis dicit Dominus per Isaiam: *Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum & nomen melius à filiis & filiabus: nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.* cap. 6. Adeò gratum dulcéque viri casti nomen est, vt nullâ hominum possit vnquam sepeliri obliuione. Viget, virétque illius memoria; vigebit virebítque, nec vllæ humanæ inuidiæ, ac malignitatis æstu marcescet: quod in virga illa Aaronis ad tabernaculum Domini florescente significari arbitratur Abulens. *Decebat, vt teneritudo floris & castitas sacerdotalis nunquam marcesceret:* Sic ille, ad cap. 17. Numer. Illustre quidem corporis indumentum pariter & ornamentum castitas: dedecus verò ac deformitas luxuries. *Corpus enim* (dixit Apostolus) *non fornicationi, sed Domino, & Dominus corpori.* 1. Cor. 6. Sibi videlicet nostrum corpus in templum, in habitaculum, in sacrarium, in regiam sedem Deus omnipotens construxit. Quid ergo dedecoras, lutóque deturpas ipsius Dei constructionem? Sed audi egregiam S. Chrys. commentationem ad eundem locum. *Non propereà formatum est corpus, vt tu luxuriosus sis, sed vt Christum sequaris tanquam caput, & Dominus corpori superponatur. Erubescamus ergo, & horreamus, quòd tanto dignatos honore, vt illius qui in cœlis est, efficiamur membra, tantorum malorum non pudeat.* homil. 17. in 1. Cor.

Isai. 6. Casti viri nomen & fama viuit viuétque semper.

Abul. Pulchrum ornamentũ castitas. Num. 17.

1. Cor. 6.

S. Chrys. In Dei honorem corpus castitate ornetur.

23. At quid tam difficile, támque laboriosum, quàm vt in corpore fictili ac luteo puritas conseruetur? Iccircò Apostolus adiungit: *Deus verò & Dominum suscitauit, & nos suscitabit per virtutem suam.* 1. Cor. 6. Vbi etiam idem Chrysost. *Valde opportunè hoc loco meminit resurrectionis; & eius spe vehementiam incontinentiæ comprimens: quasi dicat; Luxuriosus fuisti; & quis finis? Nullus, quam corruptio tantùm. Coniunctus es Christo; quis finis? Futura resurrectio.* ibid. O quantum solatur in afflictionibus, quantum roborat in periculis, quæ nobis à Deo promittitur, gloriosa resurrectio! O quantam corporis exigit munditiem & sanctitatem illius futura resurrectio! Tam pura membra, tam purum decent amictum. Quæ verò dementia est luto ac sordibus immergi corpus, quod purissimæ ac pretiosissimæ resurrectioni efformatum à Deo est? Quid quod etiam hæc ipsa, quam in terris viuimus, vita, vt dignior speciosiórque fit, ac subinde ad perfectionem in æternitatem expeditior, à nobis exigit castitatem? Pulchrè siquidem scribit S. August. *Hæc vita de nobis exigit continentiam, vt etiam cum labore & luctamine ingemiscentes grauati, & habitaculum nostrum, quod de cœlo est, superindui cupientes, à secularibus delectationibus temperemus.* in Psal. 110.

1. Cor. 6. Castũ corpus seruandum propter resurrectionem.

D. Chrys. Spes resurrectionis solatur & roborat.

Vita, quæ in æternitatem tendit, exigit à nobis castitatem. S. August.

24. *Ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius.*] Hebr. miram habet emphasim: *Túnc fœdasti; stratum meum ascendit.* Me scilicet (inquit Iacob) patrem tuum, totámque meam prosapiam maculasti, cùm patris thorum ascendisti, & nouercam, quæ loco matris tibi esse debuit, violasti. Deinde à Ruben ad filios sermonem conuertens ait admirabundus: *Stratum meum ascendit.* Tam audax, tam impius, tam cæcus, tam demens fuit, vt thalamum meum non fuerit veritus incestare. Verbum verbo ita reddit Paguin. *Quia ascendisti cubilia patris tui, tunc polluisti stratum meum. Ascendit.* Quo quidem ordine magis exprimitur illa emphasis, quam adnotauimus. Verbo enim, *Ascendit*, nihil adiicit indignabundus, velut propter indignitatem facinoris obmutescens. Nec enim patri & marito paria occurrunt verba, quibus incestus filij explicari possit. Vertunt alij: *Túnc polluisti. Stratum meum defecit*, vel *extinctum fuit.* quò significat Iacob in posterum se abstinuisse à coniugali commercio Balæ: vti etiam Dauid abstinuit à concubinis congressu Absalonis fœdè violatis. 2. Reg. 20.

Pagnin. Exprimi nõ potest verbis incestus turpitudo.

2. Reg. 20.

25. Non omiserim quæ tanta fuerit huius viri sanctissimi & prudẽtissimi modestia: cùm enim senes & maximè indignabundi consueuerint aut præ lasciuia, aut præ iracundia inconsideratè atque indecorè loqui: Iacob tamen in tam turpi flagitio, támque graui dolore sic prudenter, sanctéque loquitur, vt modestissimâ verborum circumlocutione, ascendendi in cubile, stratúmque polluendi ad exprimendum infandæ turpitudinis delictum vtatur. Hinc egregium datur omnibus documentum, vt sicut in facto, sic in verbo debita obseruetur modestia. Consideratè quidem vrbanéque & cum omni decore, loquendum est. Nam (vti animaduertit S. Ambr.) *Speculum mentis plerunque in verbis refulget. Ipsum ergò vocis sonum libret modestia.* lib. 1. de offic. cap. 18. Libram necesse est habeat modestia; vt verba, quæ dicturi sumus, priùs Christianæ grauitatis pondere iuxta dicentis & audientis conditionem expendantur. Nam quid quæso magis indecorum & absurdum, quàm senex qui per ætatem, rerúmque experientiam, imò (quod amplius est) mortis viciniam omnis virtutis exemplar esse debuit, cum iunioribus inuerecundè loqui, & quod re ipsa iam per ætatem non potest, lingua tamen lasciuire non vereatur? Speculum mentis est sermo: & quam in affectu turpitudinem mens habet, palàm prodit & effutit lingua lasciuiens. Quod enim mutuò consonent mens & lingua, videtur illa ratio Clem. Alex. conuincere. *Cum verba omnia à cogitatione & moribus emanent, fieri non potest, vt verba aliqua emittantur ridicula, quæ non procedant à moribus ridiculis. Arbor mala non facit bonos fructus.* Matth. 7. *Sermo enim fructus est cogitationis.* 2. pædag. cap. 5. Benè quidem. Fœtida intùs lacuna exundat in linguam: Auernúsque in præcordiis tetram per verba exhalat mephytim.

Senile vitiũ lasciuia & immodestia in verbis.

S. Ambr. Seruanda in facto & in verbo modestia.

Senex inuerecundè loquens scandalo est iunioribus. Sermo prodit quod in affectu mẽs habet.

Clem. Alex. Vbi verba ridicula, & mores ridiculi. Matth. 7.

26. Mirum in modum enitebat in verbis sanctæ illius animæ puritas, quam cœlestis sponsus egregiâ quadam candoris & puritatis similitudine expressam celebrauit: *Dentes tui sicut grex tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro.* Cant. 4. Per dentes potiora locutionis instrumenta significari verba nemo dubitat. Sed quid per greges tonsarum? explicat Theodoret. *Arbitror per tonsarum greges indicari eos, qui per baptismum recisis peccatis, & lauacro aquæ in verbo mundati sunt. Sic enim puris dentibus extitisti, vt eorum videantur similes, qui recens salutari baptismate digni sunt habiti.* O admirabilem

Cant. 4. Mira sermonis puritas in viris sanctis. Theod.

rabilem dentium candorem! ô incredibilem puritatem! Nec enim in ipsa rerum natura munditiees vlla, candórque conferri potest cum puritate animæ vnius infantuli recens baptizati. *Dentes igitur puri* (colligit Theodoret.) *iocis, scurrilitate, verborúmque obscœnitate mundi atque integri sunt.* ibid. Itaque verum illud est: vt quisque viuit, ita & loquitur. Et peregregiè dixit S. August. *Quid velit cor, lingua testatur.* in Psal. 93.

Theod. *Vita & lingua coharent.* S. August.

27. Porrò autem non omittam in summam redigere quæ multa & præclara sancti Patres, doctorésque super hunc locum dicunt in sensu mystico. Ac Procopius quidem in Ruben primogenito Iacob populum Iudaicum, in Bala Synagogam intelligit. *Ruben* (inquiens) *incestauit Balam. Primogenitus populus, qui profanationis exponitur filius Iudæorum synagogam incestu fœdauit, quæ nuncupatur Bala, id est, antiquata. Nam rugis deturpata est.* Pulchram Deus ex Hebræo populo sibi sponsam instituit, illámque fide, oraculis, Patriarchis, Prophetis, scripturis, lege, templo, sacerdotio, cæremoniis, regnóque & Rep. florentissimis exornauit: at illam Ruben Iudaicus populus omnium penè vitiorum sordibus deturpauit. Quid ergo? Quod Iacob fecit: stratum meum excisum est. Illam sic pollutam à se Dominus ablegauit. *Relinquetur* (inquit ipse) *domus vestra deserta.* Matth. 23. Et Daniel. *Non erit populus eius, qui eum negaturus est.* cap. 9. Illa verò prorsus expulsa Dominus Ecclesiam sine macula & ruga puram, nitentem, virginémque suo sanguine ablutam, sua gratia ornatam, suis locupletatam meritis, suo nomine insignitam ex gentibus Christianam scilicet coaptauit. Cuius nimirum populus ita nouitate morum vitæque conspicuus apparuit, vt de illo cecinerit regius vates. *Populus, qui creabitur, laudabit Dominum.* Psal. 101. *Christianus vtique* (declarat S. Hieron.) *qui prius peccatis mortuus, in Domino est recreatus.* Consonat illud Apostoli: *Si qua in Christo noua creatura: vetera transierunt. Ecce facta sunt omnia noua.* 2. Cor. 5. *Hic ergo populus* (inquit S. Basil.) *& vetera & noua edoctus conuenientem Deo hymnum affert.* ad Psal. 101. Et quænam illa noua creatura? *Qui fidem* (declarat S. Chrys.) *Christi amplexus est, ad alterum opificij genus venit. Etenim supernè per Spiritum genitus est. Ac proinde hoc etiam nomine par est, vt ipsi viuamus, quia ad alteram vitam concessimus.* homil. 11. in 2. Cor. Nouus populus noniter creatus, noua Dei creatura dicitur gens Christiana, quæ cum nata sit in hoc mundo, non tamen est de hoc mundo, iuxta illud Domini: *Vos de hoc mundo non estis.* Ioann. 15. Quæ cum in terris viuat, non tamen in terris habitat, sed peregrinatur, & est alterius vitæ, *Quæ abscondita est cum Christo in Deo.* ad Coloss. 3.

Procop. *Iudæi suam fœdarunt synagogam.*
Matth. 23.
Dan. 9.
Psal. 101. *Christiani noua creatura ad cælum pertinent.*
D. Hieron.
2. Cor. 5.
S. Basil.
S. Chrysost.
Ioann. 15.
Colos. 3.

28. S. Ambr. prædici existimat sacrilegam impietatem Iudaici populi per Ruben significari, quam aduersus Dominum, & aduersus Christum eius commisit. *Qui* (inquit) *cubile patris, & thorum polluit sanctum, hoc est, carnem Domini IESV Conditoris nostri patibulo affigens Crucis, in qua velut in quodam cubili, & patris thoro sancti eius salutari resurrectione quiescunt.* lib. de bened. cap. 2. Pertinet etiam hæc exsecratio ad Luciferum, & Adamum. Vterque cubile patris, hoc est, honorem Dei Creatoris violauit: ac proindè effusus est; ille de cœlo, iste de paradiso terrestri deiectus. Significantur deinde hæretici, qui verbum Dei sibi arrogantes; quasi de primogenitura Spiritus & doctrinæ gloriantur: & quia patris lectum, id est, Ecclesiam, simpliciúmque animas falsis & vanis doctrinis commaculant, iure optimo diuinis & Ecclesiasticis maledictionibus feriuntur. Denique mali prælati, velut in familia Christiana progeniti diffluunt, & effunduntur sicut aqua in lutum, rerum scilicet terrenarum amorem: atque adeò cubile Dei, hoc est, Ecclesiam suo malo exemplo dehonestant; & Ecclesiasticæ dignitatis fastigium deterioris vitæ moribus fœdare non erubescunt.

S. Ambr. *Caro Christi cubile Dei, & thorus sanctorum.*
Hæretici deturpant Ecclesiam.
Mali prælati dehonestant Ecclesiam.

29. In hoc etiam sensu ij perstringuntur de numero fidelium, & de Ecclesia Christi, quorum vita fidei contradicit: *confitentur se nosse Deum, factis autem negant, cùm sint abominati, & ad omne opus bonum reprobi.* Tit. cap. 1. filios se Christi, in quem verè credunt, esse gloriantur: & non verentur tamen patris sui cubile, Christi Ecclesiam, proximos suos turpioris vitæ scandalis deturpare. Contra huiusmodi Rubenitas (nomen hoc illis egregiè conuenit) suam illam de conuiuio, ad quod malè quis amictus subintrauit, Dominus parabolam distinxit. Igitur cùm iam conuiuæ accumberent ad epulum illud nuptiale, *Intrauit* (scribitur) *Rex vt videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali.* Matth. 22. *Videlicet* (vti expendit S. Cyrill. Hierosol.) *circumiens singulos, & circumspiciens* (*curabat enim non quomodo comedebant, sed quomodo essent ornati*) *vidit hominem.* præfat. ad Catachef. Non satis Domino est, quod in illius Ecclesia viuamus, illius fidei, & sacramentorum mensæ accumbamus: sed seuerissimè disquirit exigítque de habitu, de amictu, quem tam regale conuiuium, auláque ipsa & mensa postulat. Fidei consonam à nobis vitam exposcit. At (quæ vel impudentia vel dementia hominis est) intrauit ille, imò & cum cæteris pariter accubuit non habens vestem nuptialem. *Scilicet* (vti animaduertit idem Cyrill.) *non capiens vestem decoram ingressus accubuit, & comedit.* ibid. Dixisset ille nescire se de veste nuptiali, quâ oporteret indui ad conuiuium. Sed stultè dictum: *Oportebat enim* (adiungit idem) *ipsum, cùm videret omnes splendidè vestitos, eiusmodi quoque capere amictum. Verùm ille cibum quidem vnà cum aliis sumebat æqualem, inæqualem autem ornatum & propositum habebat.* ibid. Homo inuerecundus iuxta & stolidus, vbi aulam intrauit, oculos in mensam, in epulas iniecit; de vestitu discumbentium non curauit. Gloriamur miseri de fide, de Ecclesia Christi: at de bonis operibus, de virtutum ornatu, de gratiæ amictu, quo sancti & iusti viri effulgent, nihil curamus, nostrarum sordium turpi exemplo sanctos offendimus. Splendido sanctitatis exemplo in Christi amicis nec instrui volumus, nec suffundi.

ad Tit. 1. *Mali moribus Christiani Ecclesiam infamant.*
Matth. 22. *Non satis est fides, sed insuper operatio bona est necessaria.*
S. Cyr. Hie.
Stultus & inuerecundus, qui inter bonos malus versatur.
Impudens qui fretus fide non curat de bonis operibus.

30. Rex igitur seuerè, sed meritò tamen inuectus. *Quomodo* (inquit) *huc intrasti, non habens vestem nuptialem?* ibid. Videlicet (expendit idem Cyrill.) *quo colore? quâ scientiâ? Ignorabas quali amictu ingrediendum esset ad conuiuium? Sit ita sanè. Sed cùm iam intraueras, vidisti splendida discumbentium vestimenta, nónne te oportuit, vel ex his, quæ videbas, discere?* ibid. Profectò nullus nostrum iustam habet excusationem de peccatis suis. Fide siquidem edocti scimus necesse omninò esse ad Dei conuiuium cum ornatu & amictu nuptiali accedere: deinde ad sumendum huiusmodi ornatum innumerabilium, qui splendidè vestiunt, iustorum exemplo incitamur. Iccircò deterior habetur, qui bonos inter malus est, quàm qui procul à consortio & exemplo bonorum vel à prauo ingenio, vel à suggestione maligni spiritus efficitur malus.

Non moueri bonorum exemplis summa stultitia, & impudentia.
D. Cyrill. Hierosol.
Pessimus, qui inter bonos malus est.

At

D.Cyrill. Grauis in inferno pœna pedibus, qui malè ambularũt, seruatur.

At quo tandem supplicio dignum illum Rex iudicauit, quem in suo conuiuio indecorè amictum comprehendit? *Ligate* (inquit idem Cyrill.) *dicit Dominus pedes illius confidenter intrantis: ligate & manus ipsius, quæ splendido illum nescierunt ornare vestitu; & proiicite illum in tenebras exteriores; indignus est enim qui sponsales lampades ferat.* ibidem. Triplici nimirum pœna mulctatur impudens homo: *Ligatis* (dicit Dominus) *manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores.* Matth.22. Ligentur igitur homini pedes, qui temerario gressu irruerunt in tam splendidam illam Regis aulam; propria siquidem apud inferos pœna seruatur pedibus, qui malè in terra ambularunt. Vinciantur manus, quæ cùm ad amiciendum & ornandum decorâ veste corpus inseruire debuerant, turpi tamen ocio elanguerunt. Quæ in vita ligatæ ad benè operandum manus fuerunt, ligatæ postmodum erunt in inferno ad pœnam sempiternam. Meritò quidem tollitur manibus facultas ad operandum, quæ facultatem ad rectè agendum non exercuerunt. Quin etiam iis, qui vitæ nimis indulgent, nec illam benè operando vel tantulum fatigant, eandem sæpiùs præcidit omnipotens. *Nemo* (inquit Dominus) *accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt.* Matth.5. Dic obsecro, domum subintrans, & latentem sub modio lucernam intuitus, quid facies? planè abditum lumen, prorsúsque ociosum, nec foràs erumpens, nec domum illustrans, sufflando extingues. Vitam profectò absconditam, nõ in bonas actiones erumpentem; sed nimiâ vndique indulgentiâ, & solicitudine, ne mali quicquam incurrat, communitam, iure optimo tanquam ociosam & superuacaneam conditor ipse, rectórque omnium Deus, spiritu oris sui extinguet, contra verò illam, quæ super candelabrum posita collucet, bonísque exercetur actionibus; & conseruabit, & in longos annos producet. Diu viuit vtpote dignus vitâ, qui vitæ propter Deum non parcit, non indulget: præproperè moritur, qui nimium de vita solicitus; illam, ne propter Deum quidem vlli vel incommodo, vel iniuriæ putat exponendam.

Matth.22. — *Manibus ad bonum otiosis pœna in inferno seruatur.* — *Matth.5. Vitam otiosam, vti superfluã Deus præcidit.* — *Vitam benè exercitã & pro Deo expositã Deus producit.*

31. Arbitror aculeatis illis verbis Iacob vehemẽter increpari Ruben flagitium, quia ex summa ingratitudine: *Ascendisti cubile patris tui.* Videlicet illum ipsum, qui te genuit, offendisti, dedecorasti. Patri filius & hostis, & proditor! ô facinus indignissimum! At multò adhuc indignior erga Deum nostra ingratitudo. Hanc sæpenumerò Iudæis exprobrare Dominus legitur. Ad illorum Rempub. gentémque nomine adulteræ sic per Hieremiam: *Recordatus sum tui miserans adolescentiam tuam, & caritatem desponsationis tuæ, quando secuta es me in deserto.* cap.2. *Adolescentiam* (occurrit Theodor.) *vocauit initium vocationis Iudæorum, dilectionem perfectionis tuæ* (ita legit) *ironicè posuit. Non enim vnquam Iudæi perfectam dilectionem habuerunt erga benefactorem.* At dices: Annon populus Dei, illiúsque ex omnibus terræ nationibus peculium, hæreditas, Ecclesia: in quibus vera Dei fides? respondet Dauid: *Dilexerunt eum in ore suo, & linguâ suâ mentiti sunt ei: Cor autem eorum non erat rectum.* Psal.77. *Nimirum* (vti exponit S. August.) *aliud Dominus in lingua eorum, aliud in corde eorum inueniebat. Generatio praua & amaricant etiam cùm Deum quærere videretur, diligẽs in ore, & in lingua mentiens.* ibid. Quid ergo ingratis fiet? Non crescas, dictum est ingrato & impio filio: & ingratus Iudæorum populus, Dei beneficiis, vitáque ipsa priuatur: audi Prophetam

Summa erga Deum ingratitudo Iudæorum. Hierem.2. — *Theod.* — *Psal.77. S.August. Iudæi ore diligebant Deum, corde mentiebantur.*

A cum Deo agentem. *Quare via impiorum prosperatur, bene est omnibus qui præuaricantur, & inique agunt? Plantasti eos, & radicem miserũt: proficiunt, & faciunt fructum: prope es tu ori eorum, & longè à renibus eorũ.* Hierem.12. Pleni quidem diuinis beneficiis Deum tamen benefactorem etiam à memoria & cogitatu expulerunt. Sed quæ pœna ingratis dabitur? *Congrega eos quasi gregem ad victimam, & sanctifica eos in die occisionis.* ibid. Occide illos Domine, quia ingratos, sanctifica illos perimendo: quia nihil impij & bonum & sanctum agunt nisi quod moriantur, quòd pereant excisi à terra, & à vita, & à commercio hominum, vtpote bonis omnibus indigni propter suã ingratitudinẽ. Planè dies festus, sanctáque solẽnitas est, cùm malus quis moritur, B terra lætatur, quia & sordibus depuratur, & cõtagio, pestéque leuatur: infernus captâ prædâ triumphat, & grãdi strue adiectâ nouis incẽdiis tartarea fornax gestire quodãmodo exultaréque videtur.

Hier.12. Ingrati vita priuantur. — *Dies festus, cùm moritur impius.*

32. S.Hier. locum intelligit de hæreticis. *Nullum* (inquit propheta) *scandalum est quod hæretici pro tempore floreant. Licet enim proficiant, nõ tamen parua est consolatio, quòd quasi pecora saginantur ad victimam. Congrega eos in sua conciliabula, vt quasi victimæ cadantur in mortem, & tunc sanctificentur cum Ecclesiastico fuerint mucrone iugulati. Interfectio enim hæreticorum salus eorum est, qui decepti sunt.* Quàm verò facilè, tam pulchrè aptari potest hic locus Prophetæ, & hæc tanti Doctoris interpretatio ad publicum & percelebre theatrũ fidei, in quod C à sanctæ Inquisitionis sacrosancto tribunali educuntur hæretici, apostatæ, atque apud nos de Iudaismo conuicti, quorum publicum & iustum supplicium, damnatióque fidelibus Christianis proculdubiò (si spectetur apparatus, pompa, multitudo mortalium, & zelus maximè Christianæ religionis) festum est quàm celeberrimum; quippe in quo vera & Catholica Romana Christi fides, Ecclesiáque de impietate, déque impiis & sacrilegis, hostibus nimirum suis, triumphare videatur. Legunt alij cum Theod. pro voce illâ Hieremiæ, *sanctifica eos; segrega eos.* Vtique ingratos Deus segregat, à vita, & à bonis, quæ in vita possident, tãquã indignos, qui viuant, ingrati Deo, atque illius beneficiis abutentes. Igitur semper gratias habea- D mus tam magnifico nostri omnium benefactori. Solennis erat consuetudo apud antiquos Patres, quibus nihil erat potius, quàm vt Deo suo pro acceptis beneficiis gratos se præstarent, vt canticũ egregiè de bonis ac donis Dei contextum proferrent, atque in omnem deinde posteritatem pro digna sui benefactoris laudatione relinquerẽt celebrãdum: sic Moysen, Mariam, filiósque Israël, sic Debboram, sic Danielem & socios, & alios in veteri testamento: sic in nouo Virginem beatissimã Dei matrem, Zachariam, Simeonem fecisse legimus. *Monimentum itaque* (ait Chrys.) *beneficij canticum Deo offerebant. Idem tu fac, ne sis accepti beneficij immemor, & ingratus in benefactorem; sed fac monimentum eius beneficij & pro gratiarũ actione ei dedica* E *canticum.* in Ps.12. Optima sanè viri iusti exercitatio in gratiarũ actione Deo pro acceptis beneficiis. Laudãdus à nobis nostri tam magnificus Dominus, tam pius & clemẽs pater: pulchrum ac festiuũ in illius laudẽ, honorémque à nobis in gratiarum actionem construendũ crebrò debet esse, ac celebrandum canticũ. *At non potes* (adiungit S. Chrysost.) *ipse fortè componere canticum. Conuoca igitur pauperes, eorum linguas commodatò accipe, & tibi eas compara. Scias Deum libentiùs id auditurum, quam Dauidicum canticum, quod illi pro te cantauerint.* ibid.

S.Hieron. Festum, cùm hæretici puniuntur. — *Theatrum damnatorũ à sancta Inquisitione inter Christianos celeberrimum.* — *Ingrati priuantur bonis & vitâ.* — *S.Chrysost. Laudandus iugiter pro acceptis beneficiis Deus.* — *D.Chrys. Pro gratiarum Deo actione conducendi sũt pauperes.*

Dictum egregiè. Sunt quidem pauperes regij sacrarij, aulæque cantores, atque ob istud muneris ad valuas templorum, vbi cœlestis Imperator residet, frequenter adsistunt; subintrantibus templa conducendi ad sacras precationes, pias orationes, Deique laudes: quorum scilicet voces ita sunt dulces Deo cantus, vt illorum etiam ad canendum instructio, ipsa præmeditatio, ipsum murmur mussitantium, & vocularum præexercitatio, quibus quidem omnibus nihil solet esse fastidiosius, à Deo gratissimè expectentur, & suauissimè audiantur; vt vates ipse psaltésque Regius contestatur: *Desiderium pauperum exaudiuit Dominus: preparationem cordis eorum audiuit auris tua.* Psalm. 9. Denique in sensu mystico plura de prophetia Ruben à Patribus, & doctoribus explicantur: quæ apposuimus ad nostram commentationem sint satis.

Pauperes ad valuas templorum Dei cantores.

Gratissimus Deo cantus ex pauperū vocibus.

Psal. 9.

Prophetia siue benedictio Moysis de Ruben.

Viuat Ruben, & non moriatur, & sit paruus in numero, Deuter. 33.

33. Potest illa negatio extendi, vt plures volunt, hoc sensu: viuat Ruben, & non moriatur, & non sit paruus in numero. Quare licèt Iacob in prophetia, vel maledictione Ruben paruum illi posterorum numerum assignauerit: posteà tamen C Moyses Dei iussu numerosam illi prolē prædixit in præmium scilicet fraterni amoris, quem in liberando Ioseph de barbara crudelitate fratrum demonstrauit. Tam gratus quidem est Deo fratrū amor, tamque accepta innocentis liberatio! Proh quantum prodest benefacere! Sed audi Theodor. *Moyses benedicens Ruben soluit paternam maledictionem, opponens fraternum amorem sceleri in patrem admisso. Poterat enim tanquam legislator maledictionem in benedictionem commutare. Viuat Ruben, & non moriatur, & sit multus in numero.* q. 44. in Deuter. Fuit igitur prophetia illa Iacob conditionata: Nisi Deus nouo postmodum decreto illam impediret: vt de facto per Moysen impediuit in gratiam videlicet illius operis ex fraterna caritate.

Multū prodest benefacere.

Theod.

Fraterna caritas Deo gratissima.

34. Sic Dominus per Isaiam, postquàm Hebræos extremi supplicij cōminatione perterruit, eos ad opera misericordiæ, & caritatis exhortatur; quibus nimirum fieret diuinæ sententiæ commutatio. *Discite* (inquit) *bene facere: subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam; & venite, & arguite me, dicit Dominus.* cap. 1. *videlicet si non reddidero præmia, quæ pollicitus sum.* declarat ibi S. Hieron. Ergo non pœnitentiæ opera, non aliarum virtutum exercitamenta, quæ magni sunt pretij, Dominus illis peccatoribus commendat: solùm ad opera misericordiæ illos inuitat, quibus & veniā peccatorum & præmium æternæ vitæ pollicetur. Pulchrè verba Domini expendens S. Gregor. ait: *Apertè Dominus insinuat quantam bonis actibus fiduciam præstat: ac si patenter dicat: Recta agite, & animaduersionis meæ motibus non iam per deprecationis gemitum, sed per fiduciam autoritatis obuiate.* lib. 9. de Moral. cap. 20. Certè Iacob (vt suo loco vidimus,) postquàm diuinâ potitus visione scalam in cœlum vsque spectauit erectam: vtique symbolum recti, versique itineris in Dei gloriam, nihil potius priúsque curauit, quàm vt illicò exurgens sublatum ab humo lapidem, Christi Domini typum, superesfuso oleo perungeret. Genes. 28.

Isai. 1.

D. Hieron.

Opera misericordiæ miram vim habent cum Deo.

D. Gregor.

Cōmendantur opera misericordiæ.

Gen. 28.

A Quorsum istud? *In pauperes* (inquit S. Ambr.) *misericordiæ fundit vnguentum.* lib. de Iacob. 2. cap. 5. Petra scilicet Christum significat, iuxta illud Apostoli: *Petra autem erat Christus.* 1. Cor. 10. Et quidem Christus perungitur oleo, Christus sibi datum prædicat, quod vir misericors pauperibus impendit. *Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Matth. 25. optimè S. P. Chrysol. *Manus pauperis Abrahæ sinus est, vbi quicquid pauper acceperit, mox reponit. Thesaurus cœli; quod suscipit ne in terra pereat, reponit in cœlum. Thesaurizate vobis thesauros in cœlo.* Matth. 6. *Est gazophylacium Christi, quia quicquid pauper accipit, Christus acceptat. Da ergo homo pauperi terram, vt accipias cœlum.* serm. 8.

S. Ambr.

1. Cor. 10.

Matth. 25.

Manus pauperis sinus Abrahæ.

S. P. Chrys.

Matth. 6.

Commendatur eleemosyna.

B 35. O si peccator vim eleemosynæ, ac misericordiæ in pauperes expenderet, quàm facile, certúmque sibi patrocinium erga supremum iudicem & vindicem compararet! Quamobrem (dixit cuidam insigni peccatori Daniel Propheta) *consilium meum placeat tibi; & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum.* Dan. 4. Propheticæ sententiæ consonat illud S. P. Chrys. *Sine causa accusant, quem pauper excusat. Beatus qui fænerando pauperi ipsum sibi iudicem præstuit debitorem.* serm. 14. Quanta peccatoris fiducia, cùm sistitur ante iudicis supremi tribunal; cùm & patronos habeat qui rogent, qui interpellent, qui exorent: & iudicem, qui reo sit debitor, & creditori causam dicat, & absoluendo reum, seipse pariter reddendo soluat ab onere debitoris. Magna quidem felicitas diuitis, qui suo possit numo propria expiare delicta, *dando numum accipere regnum, tribuendo micam* (vt inquit idem Chrys.) *accipere totum.* serm. 8. Sed non tamen infelix haberi debet pauper, qui indiget & mendicatur. Audiat sic Dominum suum terræ cœlique Regem, & suam paupertatem consoletur; de sua mendicitate glorietur. *Esuriui* (dicet Dominus in die iudicij) *& dedistis mihi manducare.* Matth. 25. Ad quæ verba meritò exclamat idem Chrysol. *O quid agit amor pauperis! gloriatur in cœlo Deus, vnde pauper erubescit in terra: & hoc reputat in honorem sibi quod pauperi computatur iniuria.* serm. 14. Quòd si tam gratum Deo est, pauperi famem depellere: quantò erit acceptius ab iniuriis innocentem liberare, & illius sanguini, vitæque periclitanti opportunum ferre subsidium? Profectò cùm multa maximarum virtutum studia conferant ad æternam salutem, ac proindè ab hominibus exerceri debeant: nihilominùs hoc vnum Christianæ pietatis velur præstantissimum omnium salutis remedium S. Aug. non dubitauit commendare. *Exercete* (inquiens) *misericordiam. Non est enim aliud vinculum caritatis: non est aliud vehiculum, quo perducamur in hac vita ad illam patriam.* in Psal. 102.

Dan. 4.

Grandis peccatori defensio in eleemosyna.

S. P. Chrys.

Grande homini lucrū ex eleemosyna.

Matth. 25.

S. Chrys.

Pauper non habet vnde erubescat.

Liberare innocentem optima misericordia.

S. August.

Vehiculū ad cælum eleemosyna.

36. Porrò Debbora Prophetis post occisum Sisaram ducem alienigenarum suo illo in cantico triumphali, cùm benediceret Israëlitarum tribus, ex quibus conductæ sunt in prælium copiæ armaE torum; de tribu Ruben ita cecinit. *Diuiso contra se Ruben, magnanimorum reperta est contentio.* Iud. 5. Variè ab interpretibus exponitur hic locus. Lyran. Abulens. & alij volunt ex tribu Ruben nullos ad istud iuisse bellum milites, eò quòd vniuersa illa tribus intestinis odiis & discordiis ardebat; atque ideircò Rubenitæ domesticis inter se contentionibus deprœliantes ad sacrum illud & à Deo imperatum bellum non ierunt. En Christianæ gentis deploranda sanè infelicitas! mutuis inter se Christiani odiis, bellísque attriti contra hostes

Iud. 5.

Christiani inuicem cōtendentes opprimūtur ab infidelibus.

hostes Christi Mahometanos & infideles sacrum & ab ipso Deo indictum bellum suscipere nec volunt nec possunt. Vnde fit, vt fessos, contritósque inuicem barbari opportunè adoriantur, facilique negotio nos intercipiant, destructisque magnis Christianæ Reip. prouinciis in augustum terræ angulum conclusos vix tantulam habere patiuntur requietem. Hæc sanè semper fuit per omnes penè annorum ætates, & in omnibus regnis calamitas, vt intestinis sese impeterent, & consumerent odiis, & præliis Christiani. Atque (vt egregiè animaduertit iam suo illo seculo S. Gregor. Nazianz.) *Cùm omnium rerum satietas, & fastidium tandem suboriatur, nobis tamen nec finis, nec modus sit vllus partim inferendorum, partim accipiendorum vulnerum.* orat. 14. Nostris ipsi armis concisi vultures ipsos ad carnificinam nostri accitos inuitamus. Sic turbata aqua securò admodum pisces intercipit piscator: sic domus flammis exardescens latronibus patet ad prædam: & Christianorum bella intestina Turcarum excitat & armat phalangas. Vtinam coniunctis viribus Christiani principes in communem hostem insurgerent! ô quàm facile totum ipsum Mahomentanæ gentis imperium noménque extinguerent! ô quantò feliciùs (absit verbo inuidia) res Christianorum procederent, si vno tantum imperio, sub vno tantùm principe Catholico vniuersæ vbique viuerent fidelium nationes!

Intestinis odiis regna euertuntur.

S. Gregor. Nazianz.

Mutua Christianorũ discordia armant infidelium copias.

Christianorum cõiuncta copia facilè infideles debellarent.

Felicior Christianorum status sub vno monarcha Catholico.

37. Cæterùm Dionys. Carthus. locum aliter intelligens arbitratur Rubenitas inter se diuisos non quidem intestinis iurgiis: sed partim ad bellum cum cæteris Hebræis iuisse; partim verò in pascuis & in ocio remansisse: illos, qui ierunt, vocari à Debbora magnanimos. Et consonat huic sensui litera Hebræa; *Et in partibus Ruben duces magni corde*: vel, *Inquisitores magni corde*. Vnde videtur colligi Rubenitarum strenuissimos quosque ad bellum iuisse. Verùm cùm illius tribus multi arma, bellàque perosi greges suos, rurísque studia relinquere nullo modo vellent: illos subindè reprehendit Debbora: *Quare habitas inter duos terminos, vt audias sibilos gregum?* Iud. 5. *Est quædam* (ait Abulens.) *vituperatio ad tribum Ruben, quia noluit venire ad bellandum: sed manebat quietè in pascuis. Dicitur habitare inter terminos, quia Ruben habebat ad latus meridianum totam terram Moab, & ad latus occidentale ipsum Iordanem, qui est principium terræ Chanaan ad occidentem.* ibid. q. 5. Meritò carpuntur isti, qui ad bellum cum fratribus à Deo indictum pergere noluerunt molli quodam ac penè ocioso pascuorum studio delectati. Iubentem, ac præeuntem Dominum sequantur oportet serui, etsi ad laboriosa & difficilia quæque subeunda: maximè vbi aliorum pariter euntium exemplo incitantur. Suis quidem fidelibus ad laborandum & patiendum Christus Dominus sui & Apostolorum exemplo miram præbuit alacritatem, vt quò præcessit caput, sequantur & membra; & quò magnanimi Rubenitæ, duces magni corde sese conferunt, cæteri postposito ocio alacriter procurrant. Iccircò Dominum asinâ vectum, & sese Hierosolymis, vbi paulò post crucifixus est, inferentem comitantur turbæ, sed Apostoli maximè omnium *substernebant vestimenta sua in via.* Luc. 19. Sic stratam maiorum exemplis viam fidelibus, vt faciliùs & alacriùs currant, Dominus exhibuit. Vbi optimè S. Ambr. *Super illa vestimenta sanctorum elutum fige vestigium. Vt tu sine offensione gradiaris, discipulis Domini amictu se proprij corporis exuentes inter aduersa turbarum viam suo strauere martyrio.* ibid.

Iud. 5.

Abul.

Tẽpore belli iusti damnatur otium & ignauia domi manensium.

Christianis viam facilẽ stratámque exemplis Christus & sancti reddiderunt.

Luc. 19.

S. Ambr.

38. At Rubenitæ, qui ad pascua remanserant, belli timent pericula, vbi mors, quàm vita certior. Rustica planè excusatio. Quantò illud & generosius, & laudabilius! *Propter te mortificamur tota die.* Psal. 43. & à S. Paulo repetitum, ad Rom. 8. *Totâ die* (inquit) *mortificamur*, hoc est, quotidie occidimur, quotidie morimur. Sed quî fieri hoc potest, cùm semel homo moriatur, nec mortuum mors interimat? Declarat optimè Theophylact. *Propter te mortificamur totâ die, etiam si quotidie mors ipsa subeunda sit: quod fieri voluntate potest, naturâ non potest.* Quotidie igitur, hoc est, semper Apostolus voluntatis affectu, alacritate animi pro Christo subire mortem gloriabundus accepiabat. Verum enim verò copiosius è rure, gregibúsque isti Rubenitæ, quàm ex armis, bellóque sibi comparabant emolumentum. Indigna sanè, vbi de Deo, Deíque honore agitur, fidelibus responsio. An non propter Deum, etiam absque vllo alio commodo, quodcunque aduersitatis genus libenter subeundum est? Purus hic & generosus erga Deum amor Danielem & socios camini ignis ardentis excitauit, cùm dicerent Babylonio Regi: *Deus noster potens est eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, ô Rex liberare.* Dan. 3. Deo confidunt, quòd eripiet, quòd liberabit. At cùm id liberum Deo sit, poterit illos dimittere, vt concrementur, & pereant. Quid ergo? respondent tamen: *Quod si noluerit, notum tibi quia Deos tuos non colimus.* ibid. Poterit quidem Deus noster nos liberare, si voluerit, confidimúsque ab illo nos misericorditer ac fortiter liberandos. Sed si aliud illi videbitur, & nos sinet perire: adhuc tamen constantes in illius obsequio & fide statuam istam non adorabimus. Itáque propter ipsum non peccabimus, non propter spem vitæ, aut præmium aliquod; purus est noster amor, non mercenarius: *Non enim* (declarat Theodoret.) *pro mercede nostra Deo seruimus, sed beneuolentiâ & amore stimulati omnibus Dei nostri præferimus cultum: quod futurum est ignari, gubernatori quocunque ei libuerit, nauem dirigendam committimus.* Diuino amore subnixi, & communiti, Deum ipsum, quia Deus suus est, respicientes, ac diuinæ prouidentiæ commissi ad quodcunque rei vel periculum, vel euentum se tradiderunt.

Psal. 43.

ad Rom. 8.

Pro Christo quotidiè subeunda mors.

Theophyl.

Verus & purus amor pro Deo, quia talis est, difficillima quæque patitur.

Dan. 3.

Dan. 3.

Seruiendum Deo, quia Deus est, nõ spe præmij.

Theod.

Prophetia Iacob de Simeon & Leui.

SECTIO II.

Simeon & Leui fratres: vasa iniquitatis bellantia. In consilium eorum non veniat anima mea: quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum.

Benedictio Moysis super Simeon & Leui. *Deuter.* 33.

Perfectio tua, doctrina tua viro sancto tuo, quem probasti in tentatione, & iudicasti ad Aquas contradictionis. Qui dixit patri suo, & matri suæ: Nescio vos; & fratribus suis; Ignoro vos:

& nescierunt filios suos. Hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum seruauerunt, iudicia tua ô Iacob, & legem tuam ô Israël: ponent thymiama in furore tuo, & holocaustum super altare tuum. Benedic Domine fortitudini eius, & opera manuum illius suscipe. Percute dorsa inimicorum eius: & qui oderunt eum, non consurgant.

1. ANte omnia Iacob cædem illam Sichimitarum ante oculos habens crudelitatem, dolúmque Simeonis & Leui execratur. Res, vt gesta est, narratur Genes. cap. 34. Vocat eos fratres non tam naturâ, cùm & cæteri eisdem nati parentibus similiter fratres essent; sed fraude, truculentiâ, & iniquitate simillimos. Mira quidem ad malum solet esse improborum coniunctio, & quædam quasi fraterna concordia: Sed nihil iniustius illâ, & execrabilius. Quis cùm videret Herodem & Pilatum, qui diras anteà simultates exercebant, in Christi Domini passione depositis odiis in gratiam rediisse, non laudaret tantorum principum concordiam, non ex ea magnum aliquod bonum euenturum speraret? At inde contemptus, irrisio, flagellatio, & sacrilega demum condemnatio summæ ipsius veræque innocentiæ consecuta est. *Spreuit illum* (scribitur) *Herodes, & illusit, & indutum veste albâ remisit ad Pilatum: & facti sunt amici Herodes & Pilatus in ipsa die: nam anteà inimici erant ad inuicem.* Luc. 23. Quem locum sic expendit Theophylact. *Vide quàm discrepantia congreget diabolus solùm vt Christo mortem præparet. In vnam conspirationem copulat & conciliat inimicos.* Hæc est illa peruersa concordia, quam Regius vates tantopere detestatur: *Astiterunt Reges terræ & principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius.* Psal. 2. O impiissimam concordiam! ô summè abominandam vnionem! Sed quid est quòd Propheta Reges & principes contra Dominum coniurasse dicit? Herodem & Pilatum interpretati sunt Apostoli. Act. 4. Dices Herodem & Pilatum Regem & principem, non verò Reges & principes esse. S. Chrys. pluralitatem illam fieri ex malignis spiritibus contra Christum Dominum coniurantibus arbitratur; sic enim explicat. *Cum rege Herode peccati quoque Regem diabolum Apostoli prophetiam interpretantes ostenderunt, & cum principe Pilato dæmonum potestates & principatus significarunt. Dæmones enim cum hominibus aduersus Christum conuenerunt.* in Psal. 2. Christum quidem, quia ipse voluit, & morti se tradidit, peremerunt, sed non vicerunt tamen, nec illius gloriam obscurarunt, nec ipsum nomen delere potuerunt. Quin potiùs (vti adiungit S. Chrysost.) *cum viuo illi bellum gesserunt, & à mortuo victi sunt.* ibid. At qui malè consentiunt, & vnà conspirant ad nocendum, in seipsos interdum conuersi mutuis discordiis, odiisque consumuntur. *Non est enim pax impiis, dicit Dominus.* Isai. 48.

[Margin: *Improborũ concordia in graue aliquod malũ.* — Luc. 23. — Theophyl. — Psal. 2. — Act. 4. — D. Chrys. *Hostes Christi ab ipso victi euanuerunt.* — S. Chrysost. *Malorum concordia in mutuam discordiam desinit.* — Isai. 48.]

2. Quales rabidi canes coniunctâ feritate in pauperis panem rapiendum & deuorandum conuolant: raptóque deinde pugnant, mutuísque deinde morsibus sese dilaniant. Quales nonnunquam prædones, vbi conspirati viatorem expoliarunt, in se versi pugnant de præda, mutuísque vulneribus confecti prosternuntur. Apposité verò Theophylact. ad locum prædictum Luc. colligit: *Confundamur igitur nos, siquidem diabolus inimicos pacificat, vt Christum occidat, & nos propter salutem no-*

[Margin: Theoph.]

A *stram neque amicos seruamus in officio.* ibid. Facilè quidem vtróque in suam, aliorúmque perniciem consociantur improbi: at in propriam, aliorúmque salutem difficilè ac violenter etiam qui student virtuti, coniunguntur. Ah pudeat etiam inter nos mutuis ardere simultatibus, cùm improbi & nebulones malâ inter se pace concordiáque socientur? Quo in argumento multa diuinitùs dixit S. Chrysost. illud hoc loco satis fuerit. *Prædones salem eundem simul comedentes, prædones esse desinunt duntaxat aduersus eos, quorum conuictu vsi fuerint, mensa illorum mores eousque immutante, vt qui feris immaniores essent, eos ouibus mansuetiores reddat. Nos verò diuinæ mensæ, ac cibi* (loquitur de communione corporis Domini in sacramento Eucharistiæ) *participes aduersum nos mutuò armamur: cùm*
B *hoc ipsum aduersus diabolum communem hostem facere conueniat.* hom. 8. in epist. ad Rom. Profectò ipsa omnibus fidelibus communis Eucharistiæ sumptio ad mutuam fraternæ, Christianæque caritatis, & pacis vnionem non inuitare solùm, sed omninò erigere debuisset.

[Margin: *Pudor est in bonum haud nos conuenire, cùm improbi ad malum socientur.* D. Chrys. — *Communicatio fideliũ in Eucharistia mutuã caritatem efficit.*]

3. *Vasa iniquitatis bellantia.*] Iniqua ad bellum instrumenta sic appellat hos duos filios pater Iacob, qui fuerunt autores excidij Sichimitarum. Nam licèt cæteri in eandem cædem, ac depopulationem simul conuenerint: tanti mali tamen architecti, atque concitatores, ducésque aliorum Simeon & Leui extiterunt. Idcircò grauiùs peccarunt, ac potiùs à patre obiurgantur.
C Benè quidem animaduertit Caiet. ex diuinis literis qui priores in peccato, vel ad illud autores fuerunt, peracerbo quodam & exemplari supplicio fuisse affectos. Sic enim scribit: *Considera in primos transgressores semper animaduersione magnâ Deum vsum fuisse. Sic peccatum gulæ in primis parentibus castigauit: Sic scelus homicidij in Cain; luxuriæ in diluuio; sodomiæ in Sodomis; blasphemiæ in filio Israëlitidis; idololatriæ in populo Israël; sacrilegij in filiis Aaron; violationis Sabbathi in eo, qui collegit ligna; anathematis in Achan; inobedientiæ in Saule; mendacij in Sapphira.* hæc ille ad cap. 15. Numer. Et quidem Simeon & Leui fuerunt primi inuentores impiissimi doli, primi exhortatores ad vindictam, primíque ad im-
D mane illud facinus ductores: meritóque præ cæteris graui quadam patris censurâ feriuntur: iustissimè siquidem sceleris autores grauiùs, quàm cæteri, puniri solent.

[Margin: Caietan. *Primi in quocunque scelere autores grauissimè puniti.* — Gen. 3. Gen. 4. Gen. 7. Gen. 19. Leu. 24. Exod. 32. Num. 3. Num. 15. Iosue 7. 1. Reg. 15. Act. 5.]

4. Sic Dauid in solum Ioab maledicta conicit ob cædem Abner: *Veniat super caput Ioab & super omnem domum patris eius:* (scilicet sanguis Abner) *nec deficiat de domo Ioab leprosus, & tenens fusum, & cadens gladio, & indigens pane.* 2. Reg. 3. At scribitur tamen: *Igitur Ioab & Abisai frater eius interfecerunt Abner.* ibidem. Cur ergo in solum Ioab diras imprecatur Dauid? respondet Abulens. Abisai non fuit huius rei promotor, & suasor, sed Ioab. Ergo in sceleris autorem tota effunditur vindicta. Illustrius adhuc exemplum
E habetur huius rei, 2. Reg. 6. *Tulerunt Arcam Dei de domo Aminadab, & imposuerunt eam super plaustrum nouum,* &c. Vtique sacerdotes, quorum erat munus tractare Arcam Dei: at cùm humeris portare ex diuino præcepto, ritúque antiquo deberent, eam plaustro boum imposuerunt: rati nimirum id licere; siquidem Philistæi eam in plaustro vectam remiserant, nec tamen iccirco aliquod nocumentum habuerunt. Sed nimiùm decepti. Plus enim Dominus à suis, quàm ab alienis exigit: & cùm in peccatis infidelium

[Margin: 2. Reg. 3. *Suasor sceleris grauius punitur.* — Abulens. — 2. Reg. 6. *Grauiora infidelium Deus dissimulat, leniora fideliũ vlciscitur delicta.*]

A fidelium sæpè dissimulet, fidelium etiam errata vlciscitur leuiora. Quid malorum quæso in Turcis, Saracenis, hæreticis, atque infidelibus Deus non tolerat; & illius tamen iustitia frequentiùs in Christianorum vitia punienda inuehitur. Hoc de argumento egregiè disserit S. Saluianus. Hoc tantùm subscribam: *S. Petrus* (inquit) *euidenter rem exposuit. Melius erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quàm post agnitionem, retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato.* 2. Petr. 2. *Nos ergo contemptores pariter & præuaricatores sumus; ac per hoc paganis deteriores: quia illi non norunt Dei mandata, nos nouimus: illi ea non habent, nos habemus: illi inaudita non faciunt, nos lecta calcamus. Et ideò apud illos ignorantia est, apud nos præuaricatio quia minoris criminis reatus est, legem nescire, quàm spernere.* lib. de vero iud. & prouid. 4. Quamobrem fides ipsa, & veri Dei cognitio, quam Christiani habemus, in causa est vt nostra peccata in eadem specie multò sint grauiora, quàm quæ infideles, cœca gens ac sine Deo, committunt, atque iccircò frequentiùs & acerbiùs in nos, quàm in illos Dei vindicta desæuit. *Vtinam aut calidus, aut frigidus esses: sed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo;* dicit Dominus Apoc. 3. & quidem ad tepidum & vitiosum Christianum sermo est, vti animaduertit idem Saluianus: & declarat; *Vtinam aut calorem & fidem haberes bonorum operum Christianorum, aut certè frigus & ignorantiam paganorum: aut enim te fides calida Deo insinuaret, aut certè ad præsens adhuc legis ignorantia aliquatenus excusaret.* ibid. Nullam quidem ignorantiæ Christianus excusationem supremo iudici rationem exigenti afferet: aliquam tamen infidelis prætendet: Quia nesciés feci. Quam verò insuauis & fastidiosus Deo sit ille Christianus solâ fide, sine operibus, contentus, ipsemet Dominus testatur: *Sed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo.* Apoc. 3. *Videlicet quia Christum iam agnouisti*, (adiungit idem) *& negligis quem agnouisti, qui susceptus es quasi intra os Dei per fidei agnitionem proiecieris per teporem.* Saluian. ibid. Et frigidum tamen, infidelem scilicet, non similiter Dominus respuit, & abominatur.

2. Petr. 2. — S. Saluian. — *Grauiora fidelii, quàm infidelium in eadem specie delicta censentur.* — Apoc. 3. — D. Salu. — *Aliqualiter excusat ignorantia infidelem.* — *Christiano nulla excusatio de peccatis.* — Apoc. 3. — *Fastidio est Deo Christianus sine bonis operibus.*

5. Igitur Oza (vt ad illum reuertamur) *manum extendit ad Arcam Dei, & tenuit eam: quoniam recalcitrabant boues, & declinauerunt eam. Iratúsque Dominus contra Ozam percussit eum.* 2. Reg. 6. At quid peccauit Oza, vt repentinâ morte plecteretur? Tenuit manu Arcam Dei. Sed quodnam peccatum hoc est? Leuis quidem videatur culpa; sed tamen Dominus hinc sumens occasionem occidit Sacerdotem, eò quòd contra præceptum, ritúmque sacerdotalem suis humeris Arcam Dei portare noluit. Scitum est enim illud S. August. *Minores culpæ sæpius præcedentium peccatorum vindictam incutiunt.* lib. de mirab. script. Quòd autem illa fuerit causa supplicij, sic testatur Theodoret. *Alterius delicti luit pœnas. Nam cùm Deus iussisset vt Sacerdotes Arcam humeris exportarent; præter legem in plaustro tulit. Hoc autem eos fefellit, quòd ea sic ab alienigenis dimissa nemini nocuit.* quæst. 10. in 1. Reg. Sed adhuc restat inquirendum, cur solus Oza morte mulctatus sit, cùm alij sacerdotes eandem pœnam promeruerint? Respondet Lyra. & Caiet. *Quia Oza principalis erat, & illa temeritas erat de eius ordinatione & mandato.* sic illi. Ex quibus colliges in scelerum autores multò grauius cœlestem desæuire vindictam. Quòd verò Simeon & Leui autores extiterint illius tam impiæ, atque inhumanæ internecionis apertè colligitur ex diuina Scriptura, cùm de solis memoret: Ecce

2. Reg 6. — *Leuior culpa grauiorē quæ præcesserant, vindictam pertrahit.* — S. August. — Theod. — *In eodem delicto fideles plectuntur, infideles dimittuntur.* — Lyran. — Caiet. — *Scelerum autores grauius puniuntur.*

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

duo filij Iacob Simeon & Leui. Genes. 34. nihil verò de aliis, etsi eandem cædem simul conspirantes perpetrarent, expressius refertur.

6. *Vasa iniquitatis bellantia.*] Duo isti fratres appellantur, vasa nimirum iniqua bellica, instrumenta bellica, denique arma: quibus per summam iniquitatem contra incautos, sancitóque fœdere securos, atrocissimû bellum ipsamet iniquitas, & crudelitas commouit. Vna quidem eadémque omnium fratrum fuit iniquitas, furor, truculentia; Sed quia vnanimi consensu cæteri cum his duobus in facinus illud conspirarunt, non plures, quàm duo, vtpote aliorum duces, computantur; imò & vnus tantummodò censeri potest. Simile quid habemus in seditione con- B tra Moysen concitata; in qua ducenti quinque viri proceres cum Core, Dathan, & Abiron tumultuati perhibentur, Num. 16. Et tamen cùm tam numerosa esset tumultuantium coniuratio, ab vno tantùm excitatam dicit Moyses. Recipiens enim sese ad tabernaculum, vt pro illorum omnium salute deprecaretur, inquit: *Fortissime Deus spirituum vniuersæ carnis, num vno peccante contra omnes ira tua desæuiet?* ibid. Nimirum audacissimi homines ita contra Moysen conspirauerant; & plerunque flagitiosi ad patrandum scelus tam vnanimi consensione solent conuolare, vt vnus tantùm & iudicio & animo, & manu, & audaciâ, & cœco impetu censeatur. O si æqualis certè in nobis esset animorum conspira- C tio, vna omnium voluntas, conatúsque ad opera virtutis, ad benefaciendum egentibus, ad Dei legem defendendam, ad vitia extirpanda, ad dæmones ex hominum conuictu & consuetudine propulsandos!

Mira peccantium vnio. — Num. 16. — *Ad virtutis opera vnanimis debet esse omnium consensio.*

7. Portò Abulens. & Carthus. intelligunt ipsosmet Simeon & Leui appellatos à patre *Vasa iniquitatis*, siue plenos iniquitatis, sicut ab Apostolo quidam insigniores in peccando vocantur *Vasa iræ*. ad Roman. 9. pleni enim isti erant irâ Dei, quam scilicet iam in seipsis continebant, paratíque ideò erant, vt ait *in interitum*. Profectò iam nunc sunt aliqui vitæ adeò corruptæ, & ipsi quidem in flagitiis obstinati, vt iam vasa inferni, seu continere in se, atque secum deferre D infernum dicantur. Illo etiam sensu appellantur Simeon & Leui *Vasa iniquitatis*, quia reconditam in se atque occultam gestarunt iniquitatem, cùm simulatam pacem & amicitiam Sichimitis ore tenus ostenderunt: intùs autem odium, bellum, cædem, incendium, euersionem; quæ omnia machinabantur, occultabant suo tempore demum erupitura. Meritò efflictam illam pacem & amicitiam simulatam, particidalis quidem odij velamentum execratur in filiis suis Iacob. Huiusmodi enim simulatione; nihil solet esse perniciosius, atque detestabilius. Illius videlicet impostorem arguit vates Regius illum Doëg: *Sicut nouacula acuta fecisti dolum.* Psalm. 51. Qui scilicet pastor gregum Saulis E eidem prodidit innocentem sacerdotem Achimelech. 1. Reg. 22. typicè proditorem Iudam præsignificabat. Sed cur nouacula dolosa dicitur? *Nequitia* (declarat S. Ambros.) *arguit proditorem: eò quòd instrumentum huiusmodi ad hominis adhibetur ornatum, & plerunque vlcerat. Si quis igitur prætendat gratiam, & dolum nectat Doëg proditoris exemplo, instrumenti istius comparatione censetur, quod ebriæ mentis & titubantis vitio manus vulnerare consueuit.* 3. de offic. capite 11.

ad Rom. 9. — *Obstinati in sceleribus iam in se continent infernum.* — *Pax in ore, odium in corde malû omnibus execrabile.* — Psal 51. — 1. Reg 22. — S. Ambr.

Qq 3 8. Hoc

8. Hoc maximè dolet & conquestitur Dominus IESVS in Iuda proditore, quod amicum, imò & magistrum simulatâ pace, occultóque odio ad necem tradidit. *Etenim homo* (inquit) *pacis mea in quo speraui, qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem*. Psalm. 40. Magnam effecit supplantationem, vti explicat Caiet. magnificauit dolum, fraudem, proditionem; quæ à Iuda vsque adeò subuecta est in sublime, fastigium apicémque fraudulentiæ, astutiæ, malitiæ, vt vltra non sit qui malum huiusmodi possit ascendere; cùm Iudas prodidit amicum, magistrum, beneuolum Dominum, Redemptorem, Deum suum. Arguit dolum filiorum in cæde Sichimitarum Iacob: & Dominus nihil æquè in tota sua passione tulit acerbius, & grauiore subinde vindictâ censuit vlciscendum, quàm Iudæ proditionem: cùm triginta argenteis Dominum suis hostibus vendidit. Quare pro illis triginta argenteis triginta maledictionibus proditor simul cum Pharisæis ab ipso Domino feritur, in Psalm. 108. vt Rupertus adnotauit lib. 2. comm. in Deut. cap. 6.

Psal. 40. Caiet. Dolus Iuda proditoris omniū fraudum & proditionum apex. Iudas triginta maledictionibus feritur. Psal. 108. Rupert.

9. *In consilium eorum non veniat anima mea.*] Hæc verba multiplicem sensum efficiunt. Videlicet ita sunt Simeon & Leui astuti; sic dolorum artifices, sic ad malum propensi, sic ad omne flagitium prompti, parati, expeditique; vt etiam ab illorum insidiis ego pater meritò timere possim ac debeam. Auertat ergò Deus, ne quando etiam de anima & vita mea isti duo consilium ineant; ac decernant. Vt enim furiis aguntur, ne suo quidem parcent genitori. Vel absolutè: Nunquam ego istorum fidei, aut consultationi honorem meum, vitámque crediderim. Nescit furentis impetus tota naturæ, omnia conculcat, vt facinus animo conceptum perpetret. Apertè hoc demonstrauit Absalon: qui omnibus parricidis vti fuit in scelere, sic in supplicio suæ proditionis exemplum extitit. Insidias patri struxit, vimque intulit, regno illum priuauit, vitâ quoque priuare quoad poterat, contendit. At tam execrandam impietatem nec rerum natura, nec ipsius naturæ Conditor Deus multum diúque sustinuit. Cæsariæ quidem innexus arboris ramo tandiu pependit infelix, donec à Ioab tribus in corde lanceis infixus periit. Rectè S. Chrysost. exclamat: *O nefandum meritum parricida! Iniuriam patris vendicans ligna, vlciscitur arbor, rami defendunt!* homil. de Absal. Idem subinde considerans è coma suspensum proditorem: *O spectaculum* (inquit) *horrendum! ex pilorum coma a coma arboris tenebatur: & coma tenebat coma tyrannum: illic eum contundent, vbi diadema paternum gestare contendebat. Videbatur Absalon suspensus in medio cœli & terra: Cœlum eum non admittebat, è quo primus insurrector diabolus eiectus est; terra eum auersabatur non ferens pollui passibus parricidij*. in Psal. 5. Tota planè rerum natura filium parricidam refugit, & execratur.

Furentis impetus iura omnia conculcat. Proditor filius Absalō toti natura execrabilis. S. Chrys. Suspensus Absalon horrendum mundo spectaculum præbuit.

10. Altera & communior expositio sic habet: Absit à me, vt vel nunc approbem illorum consilium; de Sichimitarum excidio; vel vt glorier, quòd tale facinus à meis filiis patratum sit. Illud tunc auersatus sum & execratus: illud ipsum & nunc auctor, atque detestor: Ne mea gloria, honor meus, Iacobi autoritas, nomen & fama vllam apud gentes conflet inuidiam, subeat calumniam, quasi particeps ego fuerim consultationis tam perfidæ, tam iniquæ, tam truculentæ: Absit vt ad gloriā meam pertinuisse iudicem istud adeò barbarum, ac belluinum filiorum facinus. Planè de virtute, de grauitate, prudentiáque Iacob non aliud circa illam internecionem iudicium dictúmque sperari poterat. *Nam de re turpi, nullus laudatur*, (inquit Abulens.) *nisi laudis inexpertus*. ibid. Stultus æquè, atque inuerecundus est, qui de commisso flagitio gloriatur.

De re turpi non gloriandum. Abul.

11. Per quadraginta integros dies armatus in campum & prouocans ad singulare certamen de Israëlitarum exercitu fortissimum quemque, procedebat Philistæus ille carnea moles pro nefandis gentium Diis contra verū Deum Hebræorum præliaturus. Et tamen Deus omnipotens in tam sacrilega perfidi hominis impietate conniuebat. Sed cur in tam nefarium illud monstrum differebat vindictam? Completa scilicet tandem est illius impudentia, cùm gloriabundus, quòd acies Dei viuentis impunè prouocasset ad certamen, & conuiciis ac maledictis dehonestasset. Prodit ergo in arenam pastor contra gigantem diuino instructus præsidio, hostémque alloquitur: *Ego venio ad te in nomine Domini exercituum Dei agminum Israel, quibus exprobrasti hodie: & dabit te Dominus in manu mea, & auferam caput tuum à te*. 1. Reg. 17. Optimè Abul. expendit illud, *Hodie*. *Ad significandum* (inquiens) *contumaciam in malo. Exprobrasti hodie gloriabundus contra Israëlem, Deúmque illius*. Igitur hodie ab inermi puero pastoréque cæsus procumbes. Atque idcircò lapis à Dauide vibratus è funda in frontem Philistini infixus est. Nimirum quia (inquit S. Aug.) *omnis superbia habet impudentiam frontis, in fronte Goliath lapide veniente deiectus est, &c.* hom. 31. Percussus in frōte Philistæus meritò fuit, quippe cùm illius inuerecundia eò tum processerit, vt gloriabundus de sua perfidia, audaciáque contra verum Deum, tam illi, quàm illius agminibus conuiciando, ac maledicendo exprobraret.

Goliath prostratus, quia de perfidia & audacia gloriabundus. 1. Reg. 17. Abul. Gloriatio de peccato extremam Dei accersit vindictam. S. August. In Goliath prostrata inuerecundia.

12. Multa quidem & præclara fuerant merita Ioab principis militiæ erga Regem Dauid; at Rex tamen moriens testamento mandauit, filio Salomoni, vt hominem ferro obtruncaret ob aliqua, quæ admiserat, adhuc inulta facinora: præcipuum illud; quòd occidit Abner & Amasam: *Et effudit* (inquit Dauid) *sanguinem belli in pace, & posuit cruorem prælij in baltheo suo, & in calceamento*. 3. Reg. 2. Abulens. & Lyra intelligunt effluxisse cruorem cæsorum in cingulum & calceos interfectoris Ioab. Sed plus aliquid significari videtur illo verbo (*Posuit*) per quod haud dubiè innuitur: per vanam & barbaram iactantiam & ostentationem Ioab quasi triumphantem sanguine principum, quos ceciderat, sibi baltheum, calceó que intinxisse: quod placuit Hugoni Cardinali: sic enim explicat: *Consuetudo erat, quòd fortes insignia operum suorum ponebant in armis suis: sed Ioab quia in dolo turpiter occiderat istos, non fuit ausus hoc factum scribere in armis suis, sed tantùm in balthea & in calceamentis suis*. Propter istam tam nefarij sceleris gloriationem Ioab & suam militarem gloriam fœdauit; & dignam tam immani flagitio mortis pœnam exoluit. Enimverò *quoniam laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicetur. Exacerbauit Dominum peccator*. Psal. 9. Ita nimirum debent hi versus coniungi. Mitissimum scilicet Dominum felle sui sceleris peccator amarum reddidit, de patre iudicē, de misericorde seuerissimum punitorem; quando in tantam prorupit impudentiam, vt non modò peccet, sed etiam quòd peccarit glorietur, seipsum iactet, laudémque suam apud nebulones sui similes & ponat & prædicet in peccando.

3. Reg. 2. Abul. Lyran. Ioab gloriabundus de peccato suum gloriā fœdauit, & mortem meruit. Hug. Card. Psal. 9. Gloriabundus de peccato Deum exacerbat.

13. Lauda

S.Hier.

13. *Laudatur in desideriis.* in Hebr. æquè intelligitur passiuè & actiuè. Quare S.Hieron. legit: *Laudauit impius desiderium animæ suæ*; imò & Chald.vertit: *Iactat se improbus ob concupiscentiam animæ suæ.* Alij Græcè reddunt; *Laudans impius iuxta concupiscentiam*: vel, *hymnum dixit super impietate animæ suæ.* O intolerandam hominis impudentiam; qui non abscondit quidem, non sub tellure obruit suum delictum; sed & in vulgus prodit, illud sibi laudi ducit, celebrat, atque adeò cantat ipse, compositóque carmine aliis tribuit decantandum. Sic ethnici Poëtæ suorum amorum dedecora; & suas insuper Lyricus ebrietates, carminibus decantarunt, & posteris decantandas tradiderunt. Et non pudet tamen inter Christi fideles esse, tum qui scribunt, tum qui lectitant amatorios libros omni plenos obscœnitate: quâ quidem peste nulla perniciosior! *Corrumpunt bonos mores colloquia praua*: dixit Apostolus, 1. Cor. 15. De libris maximè intelligas. Corrumpit mores mala improbi hominis, cum quo versaris, colloqueris, familiariter agis, consuetudo? Quæ tam igitur corruptio, quæ lues, quod contagium tibi erit exitialius, quàm profani, sordidi, ac pestilentis libri, quem gestas in manibus; qui tecum, dum legis, colloquitur, intimè conuersatur, sensimque sine sensu tuam sua lectione peruadit mentem, suum tuæ dulciter venenum animæ instillat? Quem quæso enutriet sanguinem? quem non tabidum, virulentum, lethiferum reddet humorem venenata ipsa & mortifera, quam sugis, quam ebibis, lectio turpitudinum? O si (quisquis es aut autor, aut lector istius pestis) de tuis istis malis deliciis faceres, quod quidam de suis Mathematicus olim apud S. Augustinum fecisse perhibetur; de quo sanctissimus Doctor: *Portat secum codices incendendos, per quos fuerat incendendus; vt illis in ignem missis ipse in refrigerium transeat.* in Psal. 61. Extrema quidem hæc est dementia, & impudentia illorum, qui (vt Salomon scripsit) *lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis.* Prou. 2. Vbi optimè Beda (vel quisquis ille autor est Prouerb. inter opera S. Hieron.) *Ideò malè facientes exultant, quia per vias tenebrosas ambulant, & nesciunt quò eunt. Si enim qui ad pœnam tendunt aspicerent, gressum vtique cohiberent; noxiamque lætitiam salubri fletu castigarent.* ibid. Exultant igitur in rebus pessimis, quia cœci cùm sint non dispiciũt æternæ perditionis barathrum, in quod præcipitantur. Lætantur miseri (quæ morum corruptela est) & ab aliis iccircò laudantur, & (heu indignitas non ferenda!) aliquando præmiis afficiuntur, muneribus ob malè factum donantur. Vera siquidem illa sententia: *His nunc præmium est, qui recta praua faciunt.* Cui acclamauit alius: *Verissimè!* Terent. in Phorm. act. 5. scena 2. Quibus egregiè adiunxit M. Tull. *Et in facinore gloriantur.* lib. 11. epist. 28. Itaque Iacob (quod & iustorum proprium est) nullo modo approbauit impium illud filiorum facinus; nec passus vnquam est, vt sibi suæque familiæ laus aliqua ex tam immani & barbaro flagitio arrogaretur.

Summa impudentia est propria delicta prodere & decantare.

Stultitia simul & impudentia scribere & legere res amatorias & obscœnas. 1. Cor. 15. *Nulla grauior pestis, quàm liber de amatoriis.*

D. Aug. *Incendãtur libri profani, ne suos incendant autores.*

Prou. 2. Beda.

Ruũt præcipites in infernũ, qui de peccato gloriantur.

Ab stultis mali laudantur. Terent. M. Tull.

14. *In cœtu illorum non sit gloria mea.*] Legunt LXX. *Non contendant iecora mea.* Nam vox Hebræa כָּבֵד *Chabed* significat etiam *iecur.* Vnde fit idem sensus: iecur enim solet significare amorẽ, & desiderium, vtpote sedes istarum passionum: ac deinde pro gloria & honore sumitur. Quid enim mortalibus humana gloria, terrenóque honore carius, & optabilius? Hic est omnium in hominibus affectuum potentissimus, cuius tyrannide humanus animus premitur maximè, cuius veneno (liceat dicere) miserrimè dementatur: hoc enim verbo vsus S. Gregor. Nazianz. de quodam scripsit: *A potentia & autoritate dementatus.* orat. de S. Basil. Nimirum etiam antequam concupitum adipiscatur honorem, ipsius affectu sic misere homo insanit, vt ad infima quæque descendere non erubescat, qui possit inde in altum surgere: quod ita irridet S. Cyprianus: *Quibus hic sordibus emit, vt fulgeat? quos arrogantium fastus pertulit? quas superbas fores matutinus salutator obsedit? quod tumentium contumeliosa vestigia in clientium cuneis ante præcessit?* epist. 2. ad Donatum. Visebatur olim hæc abiectissima magistratuum apud Romanos, vt pleni eorum sunt libri, nundinatio: cuius non obscura signa modò in principum aulis videntur: in quibus viri etiam nobilitate primarij, militiâ gloriosi, & (quod longè turpius est) doctrinâ præcellentes, religione venerandi, vt alíquem in Rep. honorem, in bello vel in pace dignitatem, præfecturam; atque in Ecclesia episcopatum adipiscantur, depositâ omni (ausim dicere) verecundiâ, qui qualésque sint prorsus obliti, opportunè importunéque Regios adeunt ministros; istorum etiam seruulis inclinant ceruices, colla subiiciunt, eorundem prehensant lacinias, manus exosculantur (ô planè infames mundi ac vanitatis idololatræ!) vt tandem etiam per sordes ac cœnum possint in aliqualem emergere dignitatem.

Honoris cupiditas omnium affectuum potẽtissima.

D. Greg. Naz. D. Cypr.

Ad sordida & ridicula se deiicit qui ambit honorem.

Turpissima in malis principum ambitio.

15. Sed nullum aliud huiusce dedecoris patétius hodie, quàm in publicis academiis, theatrum visitur. Quis (bone Deus!) numerando explicet quàm multa qui cathedras ambiunt, ludicra & ridicula, & indigna efficiant: quot probra, quot ludibria patiantur, quantum se abiiciant, quantos de se ipsi quibuscunque aliis ludos exhibeant, lusus faciant; per quot ignominias ac dedecora etiam vbi compotes voti fiant, quantes ac triumphantes, pleni risibus atque opprobriis inter amicorum brachia (quod iam vidimus) discissis vestibus, penéque nudis pedibus alioqui viri graues in cathedram subuehuntur! Vtinam huius mundanæ gloriolæ mancipia, quæ agunt, quæ patiuntur, in Dei obsequium ea dirigerent: fierentque non hominum, sed Angelorum, non seculi, sed æternitatis cum sanctis Martyribus candidati! Impatientissimus quidem honoris, maximè dominandi aliis appetitus; qui nihil pensi habet omnia humana & diuina iura proculcare. Nota illa Iulij Cæsaris vox: *Si ius violandum, pro imperio violandum est.* At longè aliter & iudicat & profitetur vir Christianus, cui nihil cum salute animæ, cum cœlo, cum Deo, Deíque lege conferendum videtur. Dicam in hanc sententiam, quod ad omnes consequentes hominum ætates Christianæ pietatis, & veræ in principe virtutis exemplo esse poterit. Cùm ad annum 1579. post obitum serenissimi Regis Henrici de regno Lusitaniæ in generalibus comitiis disceptaretur, suasit quidam vir primarius excellentissimo Duci Brigantiæ Ioanni primo, qui vnus erat ex competitoribus, vt inexpectatâ sententiâ iudicum, sibi regnum armis arrogaret: cúmque ille consilium detestaretur, quod sibi ex iureiurando liberum, licitúmque non esset: Ergo age (inquit alter) magne princeps, liceat pro regno in infernum, vel vnum pedem inferre. Quid princeps tandem? Si regnum (inquit) mihi vel vno tantùm peccato veniali stabit, regnum nolo; regnum odi, regnum execror. O vocem non altam modò, sed

Turpis & ridicula in academiis cathedrarũ ambitio.

Tyrannicus appetitus dominandi.

Pro Dei obsequio cætéque cũcta negligenda.

Exemplum memorabile Christianæ pietatis in Duce Brigantia.

planè cœlestem, à Deo ipso effictam, donarámque! ô Ducem Regibus ipsis, & Imperatoribus Christianis magistrum fidei, exemplar pietatis! ô animum præ culpa veniali despicientem regna multò & sublimiorem, & feliciorem, quàm quæ vel appetit, vel adipiscitur, vel possidet vniuersa terrarum imperia! Sed illud etiam non minùs memorabile, quod de sereniſſimo principe Eduardo filio Iſfantis Eduardi Regis Emmanuelis filij, cuius sororem, sereniſſimam Catharinam prædictus Brigantiæ Dux in matrimonio habebat, certiſſimè contestatum nouimus. Cum enim aulam Sebastiani Regis meritò perosus abesset Eboræ, ibique priuatum feréque religiosum agens orationis, pietatisque studio liberius & impensius vacaret; noctu aliquando ante altare diuinæ Eucharistiæ (pernoctabat enim piiſſimus princeps in templo) inde claram accepit vocem: Vis regnum Portugalliæ, an cœli beatitudinem? Cúmque ter idem vox illa personaret, procumbens humi respondit Eduardus: Domine cœlum, & cœli volo beatitudinem. Igitur postero die in morbum incidit, ritéque assumptis Ecclesiæ sacramentis, cum incredibili totius Lusitaniæ damno, luctúque diem obiit feliciſſimum sibi, at nobis luctuosiſſimum. Proh quantò gloriosior hic fuit Eduardi obitus, quàm multorum vita, qui gentibus & prouinciis feliciſſimè dominantur! *Quid enim prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ verò sua detrimentum patiatur?* Matth. 16.

Dei oraculū ad D. Eduardū Regis Emmanuelis nepotem.

Præstat benè mori, quàm toti mundo imperare.

Matth.16.

16. Vehementiſſimus sanè appetitus honoris, cōtra quem vt non satis vnquam agendo pugnamus, ita non satis nunc scribendo inuehimur. Hic enim tam grauem atque infamem in mortalium animos tyrannidem exercet, vt quod nec hominum, nec Dei timor euincit, facilè ipso affectu honoris superetur. Certè illo dominante (quod planè stupendum est) ardentiſſima carnis libido cohiberi, frænarique solet. Multi enim viri, complurésque fœminæ libidinosa stimulati concupiscentia sese nihilominùs continent nullo alio, quàm honoris fræno cohibiti; ne scilicet ex vulgato flagitio dispendium subeant honoris, & apud mortales, quorum opinioni student, infamiam patiantur. Meritò igitur Iacob gloriam suam & honorem iecoris, (qui etiam vitæ sedes vna ex potiſſimis) desiderij, amorísque nomine significauit. Et quidem Hebræa lectio miram habet emphasim, vti vertit Caiet. *In secretum eorum non veni anima mea: in cœtum eorum non i solus honor meus, quemadmodum* (declarat) *solus tuit Ioseph honor in cœtum eorum: dixerunt enim: Ecce somniator venit, venite occidamus eum.* Ita scilicet iracundâ perciti, impetúque cæci erant, vt acti aliquando in furorem ne patris quidem honori parcerent, si fortè solum, & non ab aliis filiis circunuallatum patrem inuenirent, vel filium Ioseph vtpote cariſſimum pater & animam & gloriam suam appellat, cui scilicet etiam nunc principi, & moderatori Ægyptiorum timeat à furore duorum illorum fratrum. Vsque adeò cæca est, temeraria, furiosáque passio iracundiæ. Tutius planè cum serpente, quàm cum iracundo homine habitabis.

Honoris fræno plerique à peccando inhibentur.

Caiet.

Cæca, & nihil nō funestum procalcans iracundia.

Iracundus serpente periculosior.

17. Porrò autem quia præmisit Iacob se filiis quæ ventura essent extremis temporibus, enunciaturum, veréque futurorum Propheta extitit; proculdubiò alium quoque prorsus literalem sensum latere in his verbis credendum est. Vocat igitur Patriarcha plenus quidem eâ fide, quam Apo-

Patriarcharū amor & desideriū Messias.

A stolus ad Hebr. 11. prædicauit, de venturo in terras Messia, gloriam, desiderium, & amorem suum IESVM Christum Dominum, ac seruatorem nostrum. Hic erat amor, hoc desiderium, hæc spes Patriarcharum, & Prophetarum; hanc vitæ aquam sitiebat ille populus, Deum hominem ex semine Abrahæ, ex posteritate Iacob. Cuius aduentum à cœlo, *Rorate* (inquiens) *cœli desuper, & nubes pluant iustum.* Isai. 45. & à terra illius natiuitatem Propheta expectabat: *Aperiatur terra, & germinet Saluatorem.* ibid. legunt L X X. *Nubes spargant iustitiam.* Incarnatio enim Verbi fuit virtutum & gratiarum inundatio. L X X. legunt: *Lætetur cœlum desuper:* vbi nos, *Rorate cœli desuper.* Est enim aduentus Messiæ ipsamet lætitia cœli.

Isai.45. Verbi incarnatio gratiarū inundatio.

B Quasi antea semper in luctu & mœrore, quia clausi hominibus; aut quia peccatoribus, nullus quippe sine peccato, coacti inseruire; quos tamen in vltionem Conditoris fulminare debuissent; cœli vsque ad aduentum Messiæ viderentur.

Aduentus Messiæ ipsa cœli lætitia.

18. Iustorum hic summus amor, iuge desiderium. Audi Prophetam, *In semita iudiciorum tuorū Domine sustinuimus te, & memoriale tuum in desiderio animæ. Anima mea desiderauit te in nocte, sed & in spiritu meo, in præcordiis meis, de mane vigilabo ad te.* Isai.26. legunt L X X. *de nocte diluculat spiritus meus ad te. Propheta* (inquit S. Hieron.) *de Christo loquitur. Huius ergo iusti semita recta est, siue rectitudines, æquitates ex Hebr. in vna enim Christi semita omnes iustitiæ reperiuntur; & propterea eam suo* C *calcauit & triuit pede, vt quicunque per eam voluerit ambulare, cursu ambulet inoffenso.* Ita lex, vita, exemplum Christi Domini per semitam rectitudines, æquitates, iustitias significatur. Porrò tam altas in Prophetarū animis radices egerat spes amórque Regis Messiæ, vt nocte diéque perenniter in ipsius memoria, desiderióque defixi tenerentur. Vocat memoriale Dei ipsam de venturo Messia promiſſionem, quæ viua semper in Patriarcharū & Prophetarum visceribus inhærebat. Et quænam quæso alia populi Iudaici erat benedictio, quam scilicet à Deo expectebant Hebræi, Deus illis promiserat, solemníque ritu sacerdotes populo precari atque impertiri consueuerant; nisi aduen- D tus, conspectúsque Messiæ? Legimus: *Locutus est Dominus ad Moysen dicens: Loquere Aaron, & filiis eius: Sic benedicetis filiis Israel. Benedicat tibi Dominus, & custodiat te: conuertat Dominus vultum suum ad te; & det tibi pacem. Ostendat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui.* Numer.6. Itaque benedictio sacerdotis ad populum continebatur illis verbis; Ostendat Dominus faciem suam, conuertat vultum suum, &c. Et quidem Dei facies, Dei vultus, ipsum est Dei Verbum, imago Patris, & figura substantiæ eius. Illius autem ostē̄sio, & conuersio, est incarnatio Verbi, per quam Deus homo in terris apparuit, & cum hominibus conuersatus est: ipse pax nostra est, quam Deus hominibus dedit, in Christo enim reconciliati E sumus Deo. Igitur Theodoret. ad hunc locum; *Dei* (inquit) *ac Saluatoris nostri apparitionem secundùm carnem pronunciat.* Magna etiam benedictio illius populi, quòd à Deo veluti vinea custodiretur, donec ex illa colligeretur botrus vitæ: dein conseruaretur ille populus, vt aliquando tandem Dei faciem, Dei vultum, Dei pacem, videlicet Christum IESVM Deum hominem suis oculis intueretur.

Isai.26. Iugis memoria, desideriúmque Prophetarū Messiæ.

Benedictio populi Iudaici Messias.

Numer.6.

Theodor. Populus Iudaicus vinea, ex quo botrus vitæ Christus collatus est.

19. At prophetico spiritu futura præuidens Iacob ait: *In cœtu illorum non sit gloria mea.* hoc est:

est: IESVS Saluator mundi, quem desidero, quem amo, in cuius fide spéque morior, me consentiente non credet se illis: a cætu illorum malè accipietur, subsannabitur, conspuetur. Quod quidem in domo Caiphæ à Pharisæis, scribis, & principibus sacerdotum, improba vtique Simeonis & Leui posteritate factum legimus. Pessima quidem est malorum hominum societas: nec improborum cætus aut linguas aut manus à Deo ipso homine, nedum ab illius seruis abstinebit. Meritò igitur admonet sapiens: *Noli circumspicere in vicis ciuitatis, nec oberraueris in plateis illius*: Eccles.9. Quia scilicet ibi habitantium pariter atque peccantium est multitudo: nec si virtutem sectaberis, illorum poteris aut maleuolentiam, aut violentiam deuitare. Est quidem ciuitas quò frequentior incolis, eò abundantior improbis: atque adeò (si virtutem, virtutísque sectatores respicias) inanis quædam solitudo: per quam videlicet iustus sui similem quærens oberrabit; nec viam, nec semitam vllo tritam vestigio reperiens iustorum, in sola serpentium, belluarúmque habitacula graui cum periculo incurret. Quem locum variat nonnihil, pulchréque interpretatur Clem. Alexand. *Nec erres* (ita legit) *in eius solitudine. Est enim* (explicat) *verè solitudo, etiam si sit turba continentium, vbi non est homo pudicus*. 3. pædag. cap.4. sapienter igitur moneris: Noli circunspicere in vicis ciuitatis: per oculos enim lethalia peccati iacula ab ipso malo spiritu emissa intrò inferuntur, & malè cautam transfigunt animam.

Improborum multitudo ad omne facinus parata.

Eccles.9.

Abundat vbique improborum multitudo.

Clem. Alex.

Rari apparent in mũdo iusti.

Per oculos ferit animã diabolus.

20. Rectè igitur consulit ipse Clem. *Oculis maximè parcendum est, quoniam melius est labi pedibus quàm oculis*. cap.11. Si non multum (inquies) apertis incedam, & circumspiciam oculis; proculdubiò aut impingendi, aut labendi certum est periculum: sit ita. Sed non periculosior pedis, quàm oculorum lapsus: illo cadente comprimitur caro, istorum casu anima vulneratur. *Oculis enim* (adiungit) *mœcharis, cùm per eos cupiditas ineat prima pugnæ præludia: & ante totũ corpus corrumpuntur oculi*. Vitandus igitur est improborum cœtus, quo nihil est animæ perniciosius. Et quidem per tres maximè gradus in hoc barathrum descenditur, vnde postmodum reuocare gradum, superásque euadere ad auras, hoc opus, hic labor est. Quod Regius vates primo illo suo Psalmo ita concinendo explicat: *Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum*. Psalm.1. Ecce primus descensus, cùm amicos comparas improbos, illos consulis, ad illos ventitas, illorum interes consiliis: hæc prima mali labes. *Et in via peccatorum non stetit*: En secundus, peior quidem atque infelicior. Deinde nimirum cum peccatoribus turpi apud vulgus infamia notatis amicè conuersaris, familiariter viuis. Tertius supremæ infelicitatis gradus: *Et in cathedra pestilentiæ non sedit*. Denique pestiferâ quadam securitate iaces, persistísque in flagitiis, atque impudenter Dei legem, mortis iudiciíque timorem, atque hominum opiniones, sermonésque de publico, tuæ vitæ scandalo contemnis. Hæc explicatio eleganter colligitur ex Hebr. vocibus. Sic enim in fonte: *Non abiit in consilio Resaim*; quæ vox significat inquietos ad malúmque propensos: *Et in via Hattaim non stetit*: scilicet impudentium, quos flagitiorum quantumuis grauium minimè pudeat: *Et in consessu irrisorum non sedit*: qui cùm toti sint in cœno suorum scelerum defixi virtutem irrident, puritatis amatores cachinnis, & conuiciis proscindunt. O

Clem. Alex.

Oculorum modestia cõmendatur.

Clem. Alex.

Prima præludia pugnæ in oculis.

Psal.1.

Tres gradus infelicitatis peccantium.

Extrema impudentia virtutem & virtutis sectatores risui habere.

A extremam dementiam! ô infamem! ô mortiferam mensam irrisorum! ô luem! ô contagium animarum! ô exitium, quo domestici, vicini, ciues, totáque Resp. regnum, mundus contabescit! Remis igitur, velísque fugienda improborum consuetudo: procul ab infami cœtu impiorum, quò non peruadat pestis, abscedendum.

21. Sed cur vir sanctissimus ita in Simeonem & Leui, quos haud dubiè prophetico spiritu doctorum & sacerdotum parentes fore præsciebat, inuectus ab illorum cætu cauendum fugiendúmque præmonuit? Quid quæso sanctius, quid securius, quàm doctorum & sacerdotum consuetudo? Benè quidem: si puri & sancti moribus ac vitâ fuerint. Fit enim sæpiùs, vt sub sanctitatis B velamine summa improbitas delitescat: at quò malum est occultius, eò faciliùs incautos opprimit: & quò quis melior esse debuit, si nequam sit; eò magis vitandus & execrandus erit, quàm is; cuius vti virtus minùs speratur, ita vitia magis produntur. Audi Apostolum: *Si quis vos vocat infidelium, & vultis ire: omne quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes*. 1.Cor.10. Idem verò scripserat: *Si is qui frater nominatur, & fornicator, aut maledicus, &c. cum eiusmodi nec cibum sumite*. 1.Cor.5. Quid hoc est, diuine Apostole? Fidelem cum infideli conuersari, & comedere permittis: at fidelem cum fideli peccatore omninò id prohibes? Annon deterior est infidelitas, quàm fornicatio? Planè ratio hæc videtur esse: C quia impietas infidelis nota est, & vitari potest: at vitia fidelis sub quodam specioso fidei Christianæ inuolucro secretiora sunt, & difficiliùs declinantur, faciliúsque per consuetudinem veluti lues, tabésque vulgantur. Admittenda infidelis mensa: fugienda fidelis fornicarij aut maledici consuetudo. Securus cum idololatra Christianus est: cum vitioso Christiano Christianus periclitatur, vsque adeò perniciosum est mali Christiani exemplum, lethiferum planè contagium.

Nocet nimium malitia sub velamine virtutis.

Pestis est malus sacerdos.

1.Cor.10.

Perniciosius mali Christiani, quàm pagani malum exemplum.

1.Cor.5.

22. Ob eam quoque rationem iuxta legem Moysis, qui non totus, sed aliquâ tantùm corporis parte leprosus erat, immundus habebatur, vitaríque debebat: ac proinde à consortio mortalium procul viuere iubebatur. Contrà verò qui D totus erat omninò leprosus, vtpote non immundus, poterat vti consuetudine hominum: iussus tamen nudo cóque leproso capite incedere. *Nimirum* (inquit Theodoret.) *vt notus sit, & ne fiant impuritatis participes, qui ad illum accedunt: ita de peccantibus dicit Apostolus: subducite vos ab omni fratre inordinatè ambulante*. quæst.17. in Leuit. Pulchro quidem sacerdotij velamine, ille Iudæorum nequissimus Alcimus impiissimam crudelitatem in suos contribules occultatam exercuit tandem. *Conuenerunt enim* (scribitur) *ad Alcimum congregatio scribarum, & primi Assidæi: dixerunt enim: Homo sacerdos de semine Aaron venit, non decipiet nos*. Sic illi, sed quàm decepti! Sequitur: *Et occidit* E *eos in vna die sexaginta viros*. 1. Machab.7. Latebat ergo impietas sub pietatis specie; inhumanitas sub illa sancta figura sacerdotij; lupus sub pelle ouina. Quare malum illud facilè nocere potuit, non euitari.

Occultus peccator quia nõ vitatur, nocet, publicus quia vitatur, haud nocet.

Leuit 13.

Theod.

1.Mach.7.

Nocet plurimũ lupus sub pelle ouina.

23. *In furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum*.] Historicè dictum de Sichimitarum internecione, atque vrbis excidio, vti superiùs narratur, à filiis Iacob perpetratum, quorum duces ad illud facinus fuerunt Simeon & Leui. In furore suo, videlicet furentes irâ, & veluti ad rabiem insaniémque acti, districtis gladiis,

diis, intrantes vrbem obtruncarunt viros (singulare pro plurali ponitur) vt nihil omninò de virili sexu viuum reliquerint. Vel per virum virósve intelligit Hemor & Sichem principes, in quos præcipuè desæuiit vltio Hebræorum, quos etiam per muros significari vult Procop. his verbis: *Per muros intelligi possunt principes, qui potentiâ pollebant in illa vrbe, eámque conseruabant, & tuebantur instar muri munitissimi.* Quòd autem principes murorum symbolo significentur, nemo est qui dubitet: quippe cùm principes regno, ciuitatíque sint defensio, asylum, munimentum: nudatáque Resp. principibus plebem hostibus habeat expositam, vti oppidum nullo circunseptum aggere tam hominum, quàm bestiarum quibuscunque patet incursibus, & iniuriis. Sic pastores Nabal de Dauid, illiúsque militibus dicebant: *Homines isti boni satis fuerunt nobis; pro muro erant nobis tam in nocte, quàm in die.* 1.Reg.25. Illa quoque sponsa Domini Ecclesia de se aiebat: *Ego murus, & vbera mea sicut turris.* Cant.8. secura scilicet defensio est fidelibus intra Ecclesiam degentibus; *porta enim inferi non praualebunt aduersus eam.* Matth.16. Cuius vbera, vtrique doctores sunt, qui lacte sapientiæ, Catholicæ nimirum doctrinæ; populos erudiunt. Turres sunt, contra quas nulla inferorum vis obsistet: & quidem turres in sublime elatæ meritorum altitudine, virtutúmque vertice cœlum ipsum contingunt. Felices profectò Catholicæ Ecclesiæ doctores fidelúmque magistri. *Qui* (vt loquitur Vincent. Lirinensis) *vel mori in Christo fideliter, vel occidi pro Christo fideliter meruerunt.* lib. contra hæres. cap. 40. At quàm pulchrè, dulcitérque ac propriè verba illa beatissimæ semper Virgini Deiparæ conueniant, nemo est qui ambigat. *Ego murus & vbera mea sicut turres.* Cant.8. Tota illa est in asylum, atque munimentum fidelibus: amplissimo suo patrocinio vniuersam Christi Catholicam tuetur ac protegit Ecclesiam. Eam infinita propemodum infidelium, & hæreticorum multitudo iam prorsus oppressam conculcasset, nisi Virginis Deiparæ maiestas ac tutela obstitisset. De illa siquidem egregiè dictum intelligit Alb. Magn. quod de sapientia scribitur. *Ipsi cura est de nobis.* Sap.6. Sic ille sup. Missus.

Procop. *Principes muri sunt regnorum.* — 1 Reg.25. *Securitas fideliū intra Ecclesiam Catholicā.* — Cant.8. — Matth.16. *Felix, qui vel mori in Christo, vel occidi pro Christo meruit.* — Vinc.Lyrin. — Cant.8. *Ecclesiā B. Maria tuetur ac protegit.* — Alb.Magn. *B. Mariæ cura est de nobis.* Sap.6.

24. Nouerint igitur mortales omnes, maximè peccatores sibi constructum esse à Deo murum istum, quo tecti possint diuinæ iustitiæ propulsare ictus. Tam admirabilis enim Dei licèt nostris sceleribus offensi, misericordia est; vt sicut olim apud Prophetam conquestus est, quod non oppositum à Iudæis murum inueniret: *Non opposuistis murum pro domo Israël.* Ezechiel. 13. quo diuina vltio retardaretur: ita nunc de multis peccatoribus conqueri possit, quòd cùm tales sint, diuinæ tamen iustitiæ, ne promeritas luant pœnas, murum minimè opponant, Virginis nimirum Deiparæ gratiam, quæ summa est apud Deū; ac patrocinium, quod quidem diuina iustitia mirum in modum respicit, ac (liceat dicere) reueretur. Dicit itaque Dominus peccatoribus: *Non ascendistis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israël, vt staretis in prælio, in die Domini.* Ezech. 13. Videlicet ipsa Dei prouidentia peccatoribus consulit, vt irruenti iam ad vindictam tot tantorúmque scelerum diuinæ iustitiæ murum opponant; quo tegantur, Virginem scilicet beatissimam Dei matrem implorent, illius merita, gratiámque Deo filio irato opponant, illius tutelâ patrociniόque defensi diuinam vindictam auertant; & mitigent iracundiam. Et ipsa quidem id ipsum clamat: *Ego murus, & vbera mea turres.* ita legit S.Ambros. ser. vlt. in Psal. 118. O egregia ratio spei, fiduciæque; Virgo mater peccatoribus murus, Virginis matris vbera peccatoribus turres! Non est quid timeat, securus est, qui intra murum, tutúsque consider: quem matris Virginis vbera defendunt. Nam qui fiet, vt districtum iam in peccatores gladium Deus filius per eadem illa purissima & dulcissima, quæ suxerat, matris vbera vno eodémque ictu transuerberare peccatores, qui ab illis regantur, contrucidare non dubitet? Præter securitatem, quæ muro ac turribus significatur, vberras etiam suauissimarum gratiarum, & consolationum, quibus à Deipara Virgine nutriuntur, perfunduntur, oblectantúrque & impinguantur fideles, abundantia vberibus declaratur iuxta illud: *Et abundantia in turribus tuis*; Psalm. 117. Inuitantem igitur Dei matrem, Virgineáque ostentantem vbera pueri supplicésque adeamus: debitis gratiarum actionibus salutemus, vti S.Bonauentura expetens aiebat: *O quàm dulciter Maria salutare nouit! ô Maria digneris nos per gratiam tuam salutare! Et certè ipsa nos libenter salutat beneficio, & consolatione, si nos eam frequenter salutamus seruitio & oratione: libenter nos salutat cum gratia, si libenter eam salutamus cùm Aue Maria.* hæc Bonau. in speculo b. Virgin. cap. 4.

B.Maria nobis murus est. — Ezech.13. — *Queritur Dominus de peccatoribus, quòd nō confugiant ad patrocinium B. Mariæ.* Ezech.13. — Cant 8. S.Ambr. *B.Maria defensio peccatorum.* — *Mira peccatorum securitas in vberibus B. Mariæ.* — Psal.117. *B. Maria dulciter salutat ipsam salutantes.* — S.Bonau.

25. Virum igitur; murúmque appellat Iacob illius vrbis principes Hemor & Sichem patrem, ac filium, qui suis quidem ciuibus muri esse ac propugnacula debuerunt: sed malo suo exemplo vnà corruptos in extremum pariter secum exitiū pertraxerunt. Consensisse profectò ac fauisse principum duorum flagitio flagitiosum similiter populum; atque iccircò vnà omnes ruinâ obrutos, dubitari non potest; quomodo enim populum in officio contineret, à peccando auerteret, peccantem puniret Rex Hemor, si peregrinam puellam sanctè educatam, violenter à filio Sichem oppressam iniustus princeps malúsque pater non vindicauit. Castigati vtique filij exemplo suos facilè instruxisset Hemor. Nec enim potest alios benè sanctéque regere; qui suam ipse familiam malè regit. Et qui seuerus, iustúsque est contra filium, faciliùs in exteros debitam exercebit seueritatem. Hoc ipsum didicit Moyses, cum timore Angeli distringentis gladium circuncidere filium coactus est, vti scribitur Exod.4. Quem locum ita expendit Tertull. *Prouidens Deus quòd circuncisionem esset daturus populo Israël, iccircò filium Moysis ducis futuri instigat circuncidi, vt cum cœpisset per eum populo dare præceptum circuncisionis, non aspernaretur populus videns exemplum istud in Ducis filium iam celebratum.* lib. adu. Iud. cap. 3. Qui ergo leges condit maximè si difficiles obseruatu sint, in primis à sua ipse domo incipiat: quod & Dominus ipse supremus legislator & princeps, vt mortales suo exemplo doceat, atque illorum vitet calumniam, obseruat iuxta illud: *Tempus est, vt incipiat iudicium à domo Dei.* 1.Petr.4.

Malo principum exemplo subditi pereunt. — *Malè alios regit, qui suam familiam non benè regit.* — Exod 4. Tertull. *Qui castigat filium, exteros facilè coërcebit.* — 1.Petr.4.

26. Et quidem Hemor tanto in filium Sichem seueriore patris censurâ vti debuit, quantò filius, quia princeps regníque hæres liberiore licentiâ vtebatur. Etenim vbi nos legimus: *Suffoderunt murum:* vertunt LXX. *subneruauerunt taurum.* Vox verò Hebræa *sor* significat *taurum*, vel *bouem: sur murum.* Quare LXX. legerunt *sor*, interpres vulgatus legit, *sur*. Aptissimè quidem, princeps Sichem dicitur taurus, quia cùm esset iuuenili ætate,

Princeps typicè taurus.

ætate, pollebat robore corporis: tum etiam quia libidinosus, impunéque lasciuiens more tauri in facinus proruebat: cum denique quia ipse inclytus speciosúsque, ac præcipuus in domo patris sui videbatur: atque iccircò miser regali abundantiâ, luxúque pinguefactus ad futuram mortis saginam liberiùs interim exitus ignarus sui, in regno illo subsultabat: nimiâ videlicet patris indulgentiâ, & regia dignitatis potentiâ subarmatus tauri nomine, typóque apprimè exprimitur. Nam quæ vlla vis tam effrænem intemperantiam possit cohibere? Viderint ergo Reges ac principes quam suis filiis, etiam regni hæredibus, sinant viuendi licentiam. Sint illi speciosi, sint inclyti, sint ad summa rerum nati, sint animo excelsi, viribúsque robusti: at si liberè impunéque agere permissi ruant in barathrum concupiscentiæ, breui prorsus elanguescere, dissolui, atque fœdari videbuntur.

Iuuenis liberiùs viuens ad mortis saginam nutritur.

Nimia patris indulgentia filiū perdit.

27. Est quidem Sichem, & quiuis alius illi similis in domo regia veluti adamas mirum immodum pretiosus pariter & speciosus, quem tamen carnis libido prorsus emollit, dissoluit, atque deturpat: vt qui regium diadema nobilitare debuisset, cœno immersus turpitudinum fœdam omnibus exhalet mephytim. Porrò de adamante ita scribit S. Hieron. *Hic lapis durissimus, & indomabilis solo hircorum cruore dissoluitur, & missus in calidum sanguinem perdit fortitudinem suam.* Planè sic habet fortissimus summéque inclytus quisque; vel princeps, regiúsque iuuenis, vti Sichem. *Cùmque* (addit Hieron.) *à nullo superari queat, solo mortifera libidinis calore dissoluitur. Hæc enim sanguinis hircorum & ipsius hirci dicitur esse natura, vt sit ad libidinem calidissimus: & quod ignis edomare nequeat, solus illius dissoluat cruor.* in cap. 7. Amos Porrò hæc duo quæ sanctissimus Doctor scribit de adamante, mutuatus videtur ex Plinio, cuius hæc sunt verba: *Adamantem opum gaudium, infragilem omni cætera vi & inuictum, sanguine hircino rumpente, &c.* in procem. lib. 20. Sed hoc quàm sit falsum & fabulosum ipsæ apud nos contestantur passim officinæ in quibus ferro, & ipsius adamantis puluisculo adamas expoliri conspicitur. Cæterùm locus Prophetæ Amos, ad quem S. Hieron. ita disseruit de adamante, sic habet. *Ecce Dominus stabat super murum litum, & in manu eius trulla cæmentarij.* Amos 7. legunt LXX. *Super murum adamantinum; & in manu eius adamas.* O rem admirabilem! Murus calce oblitus, simúlque adamantinus dicitur. Nimirum homo summè inconstās, infirmus, leuíque tentatione dissolubilis suopte ingenio est: at per manum Dei fit adamantinus, omníque tentatione insuperabilis. Suam igitur agnoscens infirmitatem Propheta Dominum inuocabat: *Sana me Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.* Psalm. 6. legunt alij ex Hebr. *Sana me Domine, quoniam contra me facta sunt ossa mea.* Quid quæso infelicius, quid etiam periculosius? Tam ineptus, támque impeditus ad omnia virtutis studia homo est post naturæ ex peccato corruptionem; vt nihil in se habeat, quod non inclinet in malum, trahátque in peccatum. Quid de sensibus, vbi maior vis, quid de facultatibus animæ, omniúmque humanarum actionum operatricibus dicendum erat, cùm vel ipsa, in quibus nulla operandi virtus, contra salutem animæ propè inanima ossa consurgent?

Princeps adamas, sed libidine spurcus, & dissolutus.

S. Hier.

Adamas hircino sanguine rumpitur.

Plin.

Adamas verò ferro & puluere adamantino frangitur.

Amos 7.

Fragilis homo per Dei gratiā inuictus.

Psal. 6.

Contra hominem sua insurgunt omnia.

28. Quid plura? vel ipse diuinus Apostolus vas electionis sese deplorabat, vænundatum sub peccato; *sentiebat aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ, à qua captiuus ducebatur in legem peccati.* ad Rom. 7. En summa hominis fragilitas. Sed vide summam hominis à Deo & in Deo constantiam, ac fortitudinem. *Omnia possum in eo, qui me confortat.* ad Philip. 4. Paries est tenui calce contectus, malè duratus, paulùlum incrustatus homo in se: murus est adamantinus homo in Deo. Vitiorum officina hominis in se corpus est: at sumptum à Deo virtutum est instrumentum; vti de se aiebat S. Greg. Nazianz. *Organum diuinum ego sum, instrumentum ratione praditum, quod ab spiritu sancto concinnatur, atque pulsatur.* orat. ad patrem. Denique taurus ille Sichem, qui fœdo suo exemplo miseros Sichimitas, in eandem traxit mortum ac vitæ turpitudinem, simili quoque exitio cum ipsis subneruatus periit. Non solet vnus vitio fœdari princeps, quin plures secum vnà deturpet: ad solum quippe vitij afflatum in principe plebs tota inficitur. *Non enim* (inquit S. Greg. Nazianz.) *vel pannus tincturam ita contrahit, vel is qui fœtido aut suaui colori propiùs se adiunxit, eius particeps fit; vel vapor quidam morbidus, & noxius pari facilitate in aërem diffunditur, ac per aërem animantibus impertitur:* (pestem dicimus) *vt subditi præfectorum vitio celerrimè imbui atque impleri solent: & quidem multò faciliùs, quàm virtute.* Apol. 1. Sic etiam perire non potest princeps, quin secum plures in eandem infelicitatis ruinam prouoluat. Quî enim lata & alta turris intra humiliorum ædium vndique confertam multitudinem, si de cœlo tangatur, aut terræ motu, vel sulphureis tormentis concussa subruatur, poterit nisi eum ingenti subiacentium ædium strage labefactari? videant ergo principes, & qui aliis præsunt, quasi debeant exemplo subditis ad virtutem prælucere.

ad Rom. 7.

ad Philip. 4.

Homo in se paries ruinosus, Dei gratia fit adamas.

D. Greg. Naz.

Pestilens exemplum mali principis subditos inficit ac perimit.

S. Greg. Nazianz.

Perditus princeps multos secū trahit in ruinam.

SECTIO III.

Maledictus furor eorum, quia pertinax; & indignatio eorum, quia dura. Diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israël.

1. PRudenter sanctus vir, bonúsque pater filiis, etsi eos acriter obiurgarit, parcit tamen: *Maledicit enim* (inquit Theodoret.) *non ipsis, sed eorum prauis affectibus, iræ videlicet & furori.* quæst. 109. Nam si solo vindicandæ iniuriæ, quæ à Sichem illata est sorori, zelo fratres commoti fuissent; vtique facinus illorum laudabile haberetur, vti commendatur à sancta Iudith tanquam Deo autore atque incitatore perpetratum. Sic enim precata Deum legitur: *Dominus Deus patris mei Simeonis, qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum, qui violatores extiterunt in coinquinatione sua, & denudauerunt femur virginis in confusionem; & dedisti mulieres illorum in prædam, & filios illorum in captiuitatem, & omnem prædam in diuisionem seruis tuis, qui zelauerunt zelum tuum.* Iudith cap. 9. Ostendit igitur Deum non approbasse modò eædem illam Sichimitarum, sed etiā ad illam patrandam vltoribus arma; & post patratam, præmia, scilicet prædam direptæ vrbis dedisse. Itaque zelus, odium videlicet stupri, studiúmque illud vlciscendi, ne impunitum remaneret, laudabile quidem fuit, & à sanctissima Iudith commendatur: At verò modum, quo vindictam fratres exercuerunt, furiosam iram, dolum quo

Maledicendū hominis peccatum, non homo.

Theodor.

Iudith 9.

In vindicādis delictis sit Dei zelus, & iustitia modus.

quo per speciem religionis inermes, ægrósque, ac dolore correptos oppresserunt; denique vltra modum, ac mensuram acceptæ iniuriæ in plebem, totúmque ipsum oppidum, vltionem cædis, depopulationis, excidijque, vir iustus, vti debuit, grauissimè detestatur. Obiter expende in verbis Iudith: *Qui Zelauerunt Zelum tuum*: vindictam stupri illius vocari zelum Dei; qui cùm sit iustus, & purus, pariter est zelotes pro virgine, quam iniustus, & impurus quis violenter oppressit. Profectò (vt quotidiana probat experientia) malo, & infelici exitu huiusmodi virginum oppressores vitam finire consueuerunt.

Iniusti violatores virginū malè pereunt.

2. Maledictus igitur non zelus, non vindictæ ardor; immò neque furor, siue grauis, æstuánsque iure optimo concepta iracundia: sed quia pertinax: iracundia scilicet tenax, vindictæ amor insatiabilis: quæ quidem violatore ipso Principe tantùm occiso debuit expleri: at acerbiùs tamen, quàm fas erat, in barbaram crudelitatem desiit: icircò diris, atque imprecationibus meritò addicatur, detestabilis planè in homine crudelitas est; quippe qui ad beneuolentiam, amorémque natus nihil in seipso datum à natura, vti cæteræ animantes, quod nocendi, feriendíque sit instrumentum, agnoscit. A se fit, non factus à natura crudelis est. Profectò cùm Deus mitissimus sit, maximè habet exosam hominis crudelitatem. Etenim vel propter solam illius speciem non sibi permisit construi templum à Dauide: cui dixit: *Multum sanguinem effudisti, & plurima bella bellasti, non poteris ædificare domum nomini meo*. 1. Paralip. 22. cùm tamen Dauidis mansuetudo fuerit admirabilis, quam ipsemet repræsentare Deo non dubitauit, vt in illius mercedem regni sui possessio in posteris conseruaretur: *Memento Domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius*. Psalm. 131. Etsi autem iusta fuerit illa sanguinis effusio, iustáque in Dei hostes, Dei iussu gesta prælia; nihilominùs ita Deus crudelitatem execratur, vt ne illius vel tenui labe, immò vel suspicione, vmbráve notatum hominem sui templi constructorem esse voluerit. Quod quidem seueriùs nunc ab hominibus exigit, postquàm illos exemplo suo ad omnem mansuetudinem, & clementiam informauit. *Qui scilicet* (ait S. Ambrosius) *cùm se posset vlcisci, maluit immolari*. in 22. Luc. Nec venit in mundum, vt homines etsi peccatores, vti merebantur, perimeret: sed viuos, vti erant, meliore adhuc vitâ donatos conseruaret: quod quidem diuinam potentiam, ac maiestatem maximè commendat. Quare optimè scripsit Clemens Alexand. *Hoc est maximum & maximè regium Dei opus humanam seruare naturam*. 1. pædag. 12.

Execrabilis in homine crudelitas.

1. Paral. 22.
Vel ipsam speciem crudelitatis Deus execratur.
Psal. 131.

D. Ambr.
Deus naturâ clemens & cōseruator non peremptor.

Clem. Alex.

3. Atque icircò antiquatâ illâ vetere, quæ seuerior, lege Mosaicâ nouam clementiæ, amorísque legem condidit. De aduentu enim Domini, legéque illius loquens Isaias felicitatem pacis antea prædicit: *Et conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces. Non leuabit gens contra gentem gladium, neque exercebuntur vltra ad prælium*. Isai. 2. *Omne bellandi studium* (declarat S. Hieron.) *vertetur ad pacem, & pro discordia erit in toto orbe concordia*. Et quidem cùm totum vbique Romanum imperium aut ciuilibus, aut exterorum hostium bellis sub Augusto anteà conflagrasset, anno tandem quadragesimo primo eiusdem (vt notat ibidem S. Hieronym.) natus est Dominus IESVS, & tunc omnia bella cessauerunt. Eumdem Isaiæ locum expendens Tertullianus adiungit. *Vetus lex vltione gladij se vendicabat, & ocu-*

Isai. 2.
D. Hier.
Verbi incarnatio pacem mundo attulit.

D. Hier.
Tertull.
Pacis & amoris lex Christi.

A *lum pro oculo eruebat, & vindictam iniuriæ retribuebat. Noua autem lex clementiam designabat, & pristinam ferocitatem gladiorum, & lancearum ad tranquillitatem conuertebat, & belli pristina in æmulos legis, & hostis executionem in pacificos actus aranda, & colendæ terræ reformabat*. lib. aduersus Iudæos, cap. 5. Quid & non vindex Deus hominum scelera castigat? ita planè. Sed cum misericordia simul; vt iustitiæ rigorem temperet. Ait enim Propheta: *Misericors Dominus, & iustus, & Deus noster miseretur*. Psalm. 14. Pulchrè ponitur primò vox: *Misericors*; vltimò, *Miseretur*; in medio, *Dominus iustus*: quorsum ita? *Iustitia Dei* (declarat S. Hieronym.) *vallatur misericordia, & tali ad iudicium ambitione procedit: sic parcit vt iudicet; sic iudi-*
B *cat vt misereatur*. in cap. 3. Ionæ. Admirabili sanè apparatu ad iudicandum diuina procedit iustitia: euntem sequitur, atque antecedit misericordia: vt cùm vna tantummodò sit iustitia, duplex adsistat misericordia: subsequens vadentem, ne fortè exorbitet, cohibeat: antecedens ducat ad clementiam. O Deum clementissimum! vbi sunt, ô Domine, cùm iudicem agis, lictores, virgæ, secures? Dominus es misericors, & iudex misereris. *Fontes* (inquit ad hunc locum Theodoret.) *misericordiæ hominibus profundit. Bis enim de misericordia mentionem facit, cùm semel de iustitia meminerit. Vincit enim Dei benignitas iustitiæ sententiam.* Iustus est Dominus, simúlque misericors, & vtroque modo meam curat salutem. *Iustus* (decla-
C rat S. Augustin.) *quia flagellat; & iterum miseretur, quia recipit. Flagellat autem filium, quem recipit: nec tam mihi amarum debet esse quòd flagellat, quàm dulce quòd recipit.* At doleo tamen, cùm flagellor. Benè. *Sed non pœnalis* (adiungit) *imò salutaris dolor est, quem secundò medicus fecit.* ibid. Itaque misericors, & iustus Dominus patrem agit, cùm errantem filium flagellat: Medicum agit, cùm ægroto medicinam admouet ad sanitatem.

Psal. 14.

D. Hier.
Dei iustitia misericordiâ adiūcta vindictam exercet.

Theod.
Dei iustitiā antè & rerò cohibet misericordia.

D. August.

Deus salutaris medicus, cùm castigat.

4. Detestatur Iacob furorem filiorum: nec enim ratione, consilióque vsi, sed iracundiæ furijs acti vindictam exercuerunt, quod quidem à Deo valdè alienum est: qui cùm potentiâ vti posset, mauult tamen iustus, & integer iudex, quàm Dominus absolutus demonstrari. Hinc illud: *Audite*
D *montes iudicium Domini, & fortia fundamenta terræ: quia iudicium Domini cum populo suo, & cum Israel diiudicabitur*. Mich. 6. quæ verba sic expendit S. Hieronym. *Qui poterat quasi Deus pro sceleribus populi peccatoris inferre supplicia, non vult videri potens, sed iustus. Nunc igitur populum Israël cogit ad iudicium; vt præsentibus Angelis, & omni creaturâ, si quid habeat respondere: vt iustificetur Deus in sermonibus suis, & vincat cùm iudicatur*. Psalm. 50. Hanc vim habet illud: *Cùm Israël iudicabitur*. scilicet Dominus iustè, vti omnibus demonstrabitur, iudicans ingratos, & infidos peccatores, qui omninò etiam à seipsis conuicti obmutescent. Discant Principes, Prælati, Præfecti, Rectores, Domini, iudices con-
E silio rem agere, ratione moueri, ac duci, iustitiam sequi: non autem passionis impetu, qui cæcus, & præceps est, nec indignationis furore ad puniendum præcipitari. Maledictus ille furor, qui contra homines potiùs, quàm contra illorum flagitia desæuiit. Nam si horum tantummodò vindicta quæreretur, quid (quæso) fratres illi melius aliud contra ipsum stuprum possent statuere, quàm vt per circumcisionem, acceptámque veri Dei religionem Sichimitæ omnes fideles, sanctíq; fierent: ac dedecus sororis in verum, gloriosúmque matrimonium conuerteretur?

Mich. 6.
Ratione & consilio puniendum, nō furore vindicta.
S. Hier.
Deus mauult iustus, quàm potēs videri.
Psal. 40.

Scilicet

5. Scilicet Rex Messias in mundum veniens iuxta prophetiam: *Spiritu labiorum suorum interficiet impium.* Isai. 11. Docti intelligunt ipsam impietatem, interficiet Messias impium, scilicet hominem pium de impio efficiens, impietatémque ipsam abolebit. Ad hoc enim Deus hominem castigat, vt emendet; expiatáque prorsus iniquitate peccator esse desinat, iustúsque efficiatur: quem Apostolus vocat nouam creaturam. *Si qua ergo in Christo noua creatura, vetera transierunt. Ecce facta sunt omnia noua.* 2. Cor. 5. *Si quis* (declarat S. Chrysostom.) *Christi fidem amplexus ad alterum opificij genus venit. Etenim supernè per spiritum genitus est.* homil. 11. in 2. Cor. Sed quorsum Apostolus Christianum hominem monet, vt meminerit se nouam esse ex fide ipsa, quam amplexus profitetur, creaturam? multis nimirum eodem cap. contendit nouam homini Christiano vitam fore instituendam, tum etiam quia per baptismum noua prodiit creatura: quod quidem idem Chrysost. sic adnotauit: *Ac proinde hoc etiam nomine par est vt ipsi viuamus, non tantùm quia nostri iuris non sumus, aut quia ipse pro nobis mortem oppetiuit, aut quia primitias generis nostri à morte ad vitam reuocauit, sed etiam quia ad alteram vitam concessimus: vide quot quámque æquas rationes afferat, quam ob rem rectè atque ex virtute nobis ducenda vita sit.* O grandis honor! sed & grande onus Christiani hominis: mori quidem & sepeliri in baptismo veterem hominem cum actibus suis, videlicet impietatibus: ac subindè per baptismum in nouitate vitæ resurgere nouum hominem, nouam creaturam, cœlestis patriæ ciuem, supparem Angelis, diuinæ consortem naturæ, Christi cohæredem! Quare si ad supplicium non sequitur emendatio, frustrà illud ipsum repetendum dicit per Isaiam. *Super quo percutiam vos vltrà addentes præuaricationem?* cap. 1. Habet alia lectio; *Quorsum percutimini? adhuc additis auersionem.* id est: Quid opus est castigationibus? perdetur oleum & opera: in dies peiores efficimini. Ego vos ideircò flagellaui, vt emendarem: flagellati vos peiores estis. Ergo frustrà iterabo supplicium, cuius proprium expectatúmque non percipio fructum; vestram scilicet emendationem. Hinc docemur eò dirigi maximè supplicium, vt qui deliquit, emendetur: vel alij saltem alieno docti periculo à peccando deterreantur. Nam qui publicitus verbi gratia suspenduntur, non quidem ad propriam emendationem: sed ad veram & condignam in Rep. flagitiorum castigationem, atque ad cæterorum exemplum, & similis noxæ detestationem iure optimo damnantur. Vera est enim sententia S. Cypriani. *Plectuntur interim quidam, quò cæteri corrigantur. Exempla sunt omnium tormenta paucorum.* lib. de lapsis. Quòd si Hebræorum zelus supplicio Hemor & Sichem qui flagitij autores fuerunt, contentus foret, non illi paternam maledictionem incurrerent: *Maledictus furor eorum.*

Isai. 11. — Supplicium dirigitur ad emendationem. — 2. Cor. 5. — D. Chrys. — Christianus noua Dei creatura. — D. Chrys. — Admirabilis excellentia viri Christiani. — Deus castigat vt emendet. — Isai. 1. — Publica supplicia ad detestationẽ peccati, & cæterorum timorem. — S. Cyprian.

6. *Quia pertinax.*] Et furor ille quidem excusari aliquo modo posset, si subitò exarsisset, præcipitique impetu excanduissent ad vindictam Simeon & Leui. Repentina siquidem passio mentem inuadens, totúmque hominem opprimens difficilè admodum aut cohiberi, aut sopiri potest. Cæterùm istorum furor maledictus, quia pertinax, nimirum iracundia contumax, & flecti nescia indignatio reddit illos inexcusabiles? Nam quæ maior inhumanitas, quàm hæc fuerit: vt cùm duo tresve peccarint, in omnes

Difficilè cohibetur subita passio iracundia.

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

A omninò vrbis illius ciues sine discrimine sexus, & ætatis, atque adeò in tecta parietésque ipsos & muros vindicta desæuierit? Non habet modum irati ac furiosi hominis armata in vindictam manus. Tradidit Moysi virgam Dominus, vt sex plagis Ægyptios in mare rubrum submergeret: at gladium ad cædem primogenitorum non Moysis manibus credidit: illum Angelo sancto, vel (vt verius habetur) maligno tradidit. Cur ita? quia supplicium absolutè irrogandum, vbi nullum discrimen exigitur, non modus, non mensura requiritur; cuiusmodi erant vniuersales illæ plagæ, totiúsque exercitus in mare submersio: non rationem, non consilium, quo delectus fieret, in homine desiderabat; atque adeò B poterat à quocunque Dei ministro irrogari. Contrà verò cædi tantùm ac iugulari è filiis Ægyptiorum primogenitos erat opus summi delectus ac modum exigebat: subintrandum quidem in hanc, non illam domum: petimendus iste, non ille filius, non pater sed filius iugulandus. Res quidem indigens consilio, rationéque, ac diligente discernentis virtute, quæ in homine passionibus obnoxio, atque inconsideratè (vbi est occasio) in aliorum damnum vim suam exercente rarò vnquam possent inueniri. O rem insigniter admirabilem: pœna, quæ cum delectu infligitur, & modum mensurámque exigit, diabolo quidem securiùs, quàm homini etiam iusto creditur exercenda!

Homo iratus in vindictâ nec modum, nec mensurã habet. — Exod. 7. — Exod. 14. — Exod. 12. — Angelo, non homini traditur, vbi delectus exigitur, petentia puniẽdi. — Diabolo, non homini creditur vindicta cum delectu.

C 7. Eò similiter spectabat illa Deuter. lex: *Plagarum modus ita duntaxat, vt quadragenarium numerum non excedat: ne fœdè laceratus ante oculos tuos abeat frater.* cap. 25. Imò ex Hebræorum traditione habetur rei verberationem nunquam ad quadraginta plagas, sed ad triginta nouem tantummodò peruenire solitam, vti Apostolus gloriatur se accepisse *quinquies quadragenas vna minus.* 2. Cor. 11. Nunquam igitur ad numerum plagarum peruenire licebat, ne fortè periculum esset excedendi vltra numerum à lege præscriptum. *Fœdè laceratus.* Quid hoc est? an si vna post quadraginta infligatur homini plaga; illicò miser lacerabitur? Quid vna post quadraginta tantum discruciabitur? Planè si vltra præstitutum D numerum vel ad vnam tantummodò plagam liceret extensio; proculdubio (quæ homini est ad nocendum propensio) periculum erat, sic vlterius verberandi, donec reus multiplicatis concisus flagellis ante omnium oculos expiraret. Additque legislator: *Iudices, si eum qui peccauit, dignum viderint plagis, prosternent, & coram se facient verberari.* Deut. 25. Erat igitur coram iudice verberandus, vt scilicet ipse verbera moderaretur, ne quadragenarium numerum excederent, imò ne pertingerent quidem; neque tam violenter infligerentur, vt miserandum in modum discerptus de vita periclitaretur. Sic Deus clementissimus, qui cùm irascitur misericorditer recordatur, E seruos suos quibus iudicandi, damnandi, puniendíque potestatem tradidit, in iudicio non sæuire, sed emendare docuit. Modum omnem excessit vindicta illa Hebræorum, furor ille pertinax, in Hebr. *fortis odio*; quia supra omnem exarserunt inuidiâ, rabie, crudelitate.

Deut. 25. — 2. Cor. 11. — Modus à Deo præscriptus reũ flagellandi. — Deut. 25. — Ministros suos Deus emendare in iudicio, non sæuire iubet.

8. Furor est quodcunque peccatum, in quod miseri prolabimur, impellente nos cœca & furiosa passione; quæ sic violenter nos pertrahit in cõsensum; atque subindè in opus externum flagitij, vt velut exoculati nec ipsâ delicti turpitudinem, nostrúmque periculum intueamur: ac tanquam à

Peccatum furor est, cœcitas dementia.

Rr ratione

ratione alieni, dementésque contra Deum ipsum conditorem ac Redemptorem ingrati, perfidique homunciones insurgere non vereamur. Iccircò Dei Ecclesia in commendatione animæ solita recitari pro moribundis ad flectendam Dei iustitiam, impetrandámque illius misericordiam misero peccatori aliqualem prætendit excusationem hisce verbis deprecans: *Ne memineris iniquitatum eius antiquarum, & ebrietatum, quas suscitauit furor, siue feruor mali desiderij.* Et quidem meritò vocat ebrietates hominum delicta, quæ quidem non nisi per violentiam passionis ad malum stimulantis abalienati à iudicio rationéque mentis, & quodammodò temulenti contra Deum audent perpetrare. Ruunt igitur in peccatum, *sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.* Psal. 31. Egregiè per equum furor peccandi exprimitur, vt hic animaduertit S. Ambros. *Equus stare nescit, velox ad impetum, ceruicem exaltans, hinniens ad libidinem. Quid tam simile peccati? Feruet enim primo culpa impetu, & omnem recti cogitationem præuenit, motúque immaturo exilit, vt eam difficilè ratio reuocare possit. Fertur enim præceps, & ascensorem eius proiicit in mare istud huius seculi, ceruice tumidâ recusans iugum correctionis.* lib. de Abraham. capit. 7.

Ebrietas omne peccatum. — Psal. 31. — D. Ambr. *Peccatū furore equi exprimitur.*

9. Igitur (ô bone Deus qui nosti figmentum nostrum!) quàm facilè à prauis suggestionibus corripimur, quàm violenter ad peccandum impellimur ab ipsa nostræ carnis *concupiscentia abstracti & illecti.* Iacobi 1. miserere quæso miseris alioqui seruis tuis; quos furor iste, ista ebrietas, equina ista ferocitas præcipites in peccata deuoluit: fuerit quidem in nobis (vtinam nec ita foret!) fuerit furor, non sit verò pertinax. Fuerit breui transiens passio, non sit in delictis obstinatio. furor enim iccircò maximè dicitur maledictus, quia pertinax, quia obstinatus in peccato animus obdurescit, nec vlli remedio cedit, nullâ vi emollitur. Hæc est extrema peccatorum infelicitas; vt quàm facilè prolabuntur, tam difficilè corrigantur, molles ad resistendum tentationi, obdurati ad persistendum in flagitiis. Nimirum (quod luculenter à S. Cyprian. dictum est) *ante admissum facinus improuidi, post facinus obstinati: nec prius stabiles, nec postmodum supplices. Quando debuerunt stare, iacuerunt: quando iacere & prosternere se Deo debent, stare se opinantur.* libr. de lapsis. Vel (quod ad institutum facit) exurgere non curantes, cœnum ipsum, quo voluuntur, libenter amplectuntur. Pertinax malum sic mentem hominis occupat, vt peccator Dei atque sui ipsius immemor deplorandum quendam stuporem; aut verò etiam mortiferum, quo iam inferos stertat, sempiternas flammas eructet, lethargum habere videatur. Typicè hoc in Iona illo, qui fugerat à facie Dei, ad interiora nauis dormiente visum est: *Somnus enim Prophetæ* (inquit S. Hieronym.) *hominem significat erroris sopore torpentem: cui non suffecerat fugisse à facie Dei, nisi etiam quadam vecordiâ mens illius obruta ignoraret iracundiam Dei, & quasi securus dormiret, & profundissimum somnum raucâ nare sonaret.* in cap. 1. Ionæ.

Iacobi 1. — *Extremum malum obstinatio in peccatis.* — D. Cypr. *Homines ad peccandum faciles, in peccato contumaces.* — Ion. 1. *Obstinati in peccato lethargus inferno proximus.* — D. Hier. *Ionas peccatorem adumbrat.*

10. Quare cùm tam alto sopore iaceat peccator oppressus apertè illud, quod in dæmoniaco cæco & surdo apud Marc. & Luc. & muto apud Matth. 12. significatum est: pertinacia videlicet atque obstinationis æternæ vis, & signum expressum videtur. Nimirum (vt scribit Clem. Alexand.) *non cælum videre, non cœli effectorem desiderare, non vniuersorum opificem, & patrem audire.* lib. ad gentes. Hoc signum ponit æternæ reprobationis. Qui enim obrutam sordibus vitiorum habet animam, qui iam malè securus fœdam inoliti peccati crapulam obdormit; nec visu, nec auditu fungitur, vt vel cœlum respiciat, vel Dei clamantis voces perspiciat. Latius hoc quidem argumentum ad omnia flagitiorum genera extenditur: quippe cùm in omnibus inueterata consuetudo tandem desinat in pertinaciam, & obstinationem. At quia præsens institutum est de furore isto crudelitatis maledicto, quia pertinax, in quo sacrilega Iudæorum contra Christum Dominum Dei filium conspirantium impietas adumbrata est: concludam ergo hunc locum illis verbis Domini ad ipsosmet Iudæos. *Percussi vos in vento vrente, &c. & non redistis ad me. Percussi vos in gladio, &c. & non redistis ad me. Subuerti vos, &c. & non redistis ad me. Quapropter hoc faciam tibi Israel.* Amos 4. Irrogata iam supplicia, quibus tamen illi nequaquam emolliti sunt, sed multo adhuc pertinaciùs obdurauerunt, sigillatim Dominus commemorat. Tandem vbi nihil cum illorum duritia profecit, hæc adiungit: *Quapropter hæc faciam tibi Israël.* Sed quænam isthæc sint, non aperit. Ergo S. Hieronym. *Quid (inquit) facturus sit, tacet: vt dum ad singula pœnarum genera Israel pendet incertus (quæ ideò terribiliora sunt, quia omnia suspicantur) agat pœnitentiam, ne Deus inferat quæ minatur.* Hoc quod Dominus silentio tegit, vt suspensos incertósque maiore afficiat terrore Iudæos, erat Chaldæorum aduentus, Iudaicique populi captiuitas, quæ statim subsecuta est. At illi tamen nec nimis ante suam euersionem, nec post illam ad patriam suam restituti Deum suum, vti debebant; piè, religioséque ac sanctè coluerunt.

Clem. Alex. — *Peccatoris insensibilitas.* — *Iudæorum etiam post supplicia in peccatis obstinatio.* Amos 4. — D. Hier.

11. Quare Dominus peruicaciâ illorum execratus concludit: *Postquam autem hæc fecero tibi, præparare in occursum Dei tui Israel.* ibid. Symmach. Quinta translatio, & S. Hieron. vertunt: *Præparare vt aduerseris Deo tuo.* Et sensus est: *Occidisti seruos, quos ad te miseram, mittam nouissimè filium meum: tu autem iuxta morem tuum præparare vt contradicas & aduerseris Deo tuo: quod increpans & arguens dicit, vt saltem correptus non faciat, quod prædictum est.* Hæc S. Hieron. En quò tandem obstinati animi consuetudo in peccatis deuenit; vt Iudæorum impietas vim Deo suo homini inferat: & qui hominibus nocere consueuerint, Deum hominem consputum, & flagellatum suspendant in patibulum. Edicit igitur Dominus perfido illi atque inhumano populo, vt à suis flagitiis tandem abstineat. Nam si furor eorum pertinax sit, in supremum omnium malorum haud dubiè prolabetur perempto Dei filio: supremum quidem omnium, quæ ab homine patrari opere possunt flagitium. Nec enim maius, aut etiam par vel esse vel fingi potest delictum, opere admissum quàm fuerit Dei hominis in cruce à Iudæis procurata mors. Hic Iudæorum maledictus furor, quia pertinax: quod peccatum neque in ipsis, quas miseri, per terras, per regna, per gentes exules vagique luunt, pœnis obstinati dolent. Nimirum illis maximè conuenit illud: *Impius, cùm in profundum malorum venerit, contemnit.* Prouerb. 18. Scilicet hoc illud cor durum, quod identidem Dominus Iudæis exprobrabat; nec fortè quicquam aliud frequentiùs repetitum inuenimus. Quid

Amos 4. *Consuetudo peccādi deuenit in extremū malorum.* — D. Hier. *Iudæorum in homines crudelitas desiit in odium, & cadē Dei sui.* — *Peccatum Iudæorum, qui Christum occiderunt superat omnia flagitia.* — Prou. 18.

D. Bern. *Cor durum egregiè describitur.*

Quid verò sit cor durum, eleganter describit S. Bernard. ad hunc modum. *Solum est cor durum, quod semetipsum non exhorret, quia nec sentit. quid ergo durum? Ipsum est quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur.* lib. 1. de consid. Certè qui singula percurret, facilè inueniet omnia in Iudæis, quorum durities & furor maledictus quia pertinax, per omnes mundi nationes luce clariùs innotescit.

Ob cõtinuationem in peccatis destituitur Dei auxiliis cõgruentibus peccator.

12. Maledictus planè furor quia pertinax; & obstinatio peccatoris obdurati in peccatis, eò tandem aliquando postremæ infelicitatis deuenit, vt peccator moraliter loquendo conuerti non possit. quæ (opinor) illa est necessitas peccandi, quam S. August. in Confess. facit extremum infelicitatis gradum. Enimuerò in pœnam suorum scelerum, maximè cùm multo tempore continuata peccandi consuetudo accedente inuerecundia, contemptúque Dei, callum obduxit, diuinis auxiliis destituuntur, non quidem sufficientibus; hæc enim à Deo nulli vnquam mortalium in vita denegantur; sed illis, quæ vocantur congruentia forénique si darentur, efficacia, quæ fuit Pharaonis toties in diuinis literis inculcata obduratio. Cæterùm huic doctrinæ theologicæ addit egregium documentum doctissimus & illustrissimus Cardinalis Robertus Bellarminus ex nostra societate hisce verbis: *Nunquam ita Deus peccatorem destituit, quin saltem iuuet ad impetrandum gratiam, & vires quibus obduratio tolli possit, quando tenetur homo conuerti, & nisi faciat peccet. Proinde qui non potest facere quod debet, suâ culpâ non potest: & ideò peccat; quia si peteret auxilium vtique impetraret.* ita Card. tom. 4. de amissione gratiæ. lib. 2. capit. 4. §. Tertio obseruandum est. O admirabilem vim & potentiam orationis! Igitur si huiusmodi peccator obduratus in eo statu conetur ad habendam contritionem, nihil omninò proficiet; vtique congruente diuinæ gratiæ auxilio in pœnam suorum scelerum destitutus. At si à Deo illud suppliciter deprecetur, haud dubiè obtinebit iuxta verbum Domini: *Petite & dabitur vobis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit; & pulsanti aperietur.* Matth. 7. Ex quibus optimè colligit S. Chrysostom. *oportet ad tantum opus diuinum aduocare præsidium. Veniet enim prorsus, atque aderit; & facilia vobis cuncta perficiet. proptereà petere præcipit; & se daturum pollicetur.* ibid.

Quæ fuerit Pharaonis obduratio.

Bellarm. *Obduratus peccator si petat à Deo auxiliũ ad conuersionẽ impetrabit.*

Admiranda vis orationis. Matth 7. S. Chrys.

Imploranti Dei auxiliũ, etsi aliàs qui sit indignus, Deus occurret propter nomen suum.

13. Hanc ipsam ego doctrinam vnâ similitudine illustrabo. Nam si gliscente prælio militem penè oppressum ab hostibus, atque de vita periclitantem videret Imperator, & nihilominùs cùm facilè posset, propter illius tamen aliquot delicta, laboranti non ferret opem; at si fortè miser Ducem inclamaret, suppléxque imploraret Ducis auxilium; procul dubiò misertus Imperator periclitanti accurreret, videlicet in gratiam sui nominis, quod miser ille obtestaretur, etsi alioqui debito indignus præsidio fuisset. Profectò nihil ad ostendendam orationis efficacitatem aptius grauiúsque afferri potest argumentum. Benè S. Hieronym. ad prædictum Matth. locum colligit: *Pulsemus itaque ianuam Christi, de qua dictum est: Hæc porta Domini, iusti intrabunt per eam.* Psalm. 117. Sed quæ ista porta Domini, quam orando pulsamus? Vtique Christi misericordia, Christi pectus, Christi latus hominibus apertum. Quid si etiam porta Christi est illa, per quam de cœlo descendens venit ad homines, & per quam homines ad illum ascendunt, intrántque in gaudium Domini sui; nimirum Virgo mater, quæ nobis est ara salutis, ianua vitæ, thesaurus misericordiæ? Quid miseris fieret, qui in salo huius mundi, cum vitiis, cum vitiosis affectibus, cum malignorum spirituum tentationibus ad æternam perditionem impellentibus fluctuamus; nisi Virginis Deiparæ lux, auráque affulgeret; nisi Virginis præsidium adesset? *Maria tranquillitatem mari, id est, mundo attulit, dum portum peperit Christum*, vt pulchrè dictum est à S Epiphan. de laud. Deip. *Hæc porta Domini, iusti intrabunt per eam.* Psalm. 117. Nunquid soli iusti? planè & peccatores accedunt, sed cùm intrant, iam iusti sunt; cùm scilicet per matrem ad filium introducti, huius misericordia, illius intercessione in nouitatem spiritus renouantur.

Pulsanda nobis porta Domini. D. Hier. Psal. 117.

A

B. Maria Domini porta.

S. Epiphan. *Per B. Mariam peccatores introducti ad Christum fiunt iusti.*

B

14. Non est qui se abscondat à caritate eius; & peccatores per ipsam à Deo impetrant suorum delictorum veniam; & iusti vt in virtute perseuerent, & sancti vt perfectam sanctitatem consequantur, per ipsam intercedendo, iuuando, fauendo, illustrando, tandem adipiscuntur. Enimuerò S. Bonauent. non veretur asserere, *Virginem Dei matrem nostræ salutis instrumentum, matrem quæ nos in fide genuit, nutricem sanctitatis, cuius lacte omnes, qui vnquam fuerunt, suntque iusti & sancti aluntur.* vide S. Bonauen. in psalter. Deprecemur igitur cum S. Bernard. matrem ipsam misericordiæ his verbis: *Per te accessum habeamus ad filium ò benedicta inuentrix gratiæ, genitrix vitæ, mater salutis; vt per te suscipiat nos, qui per te datus est nobis.* serm. 2. de aduentu. Et quidem illa orationis excellentia & efficacitas, quam paulò superiùs commemorauimus, in obduratis & abundanti diuinæ gratiæ auxilio destitutis demonstrata locum etiam habet erga Virginem beatissimam Dei matrem, cuius nomen suauissimum implorans peccator non poterit ex beneficio Dei filij matrem honorantis non exaudiri. Certum est enim illud S. Bernard. *Si quid spei in nobis est, si quid gratiæ, si quid salutis, ab ea nouerimus redundare.* serm. de aquæ ductu.

S. Bonau. *B. Maria mater, & nutrix sanctorum.*

C

Pietas erga B. Mariam lac virtutis & sanctitatis.

S. Bern.

Bern. *Etiam obduratis peccatoribus præsto est auxiliũ in inuocatione B. Mariæ.*

D

15. *Diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israël*] Hæc duarum tribuum per alias dispersio in pœnam fuit malę illius ac furiosæ coniurationis, quam Simeon & Leui fecerunt, vt deciperent Sichimitas, deceptósque trucidarent; & quam etiam priùs fecerant contra innocentem Ioseph: vtrámque enim pater Iacob condemnat & execratur. Diuidantur igitur duæ istæ tribus, malíque consultores, ac facinorum incentores dissocientur: disturbetur eorundem conspiratio, ne rursus in aliorum perniciem consilia, dolos, armáque molsantur. Neque verò ab inuicem tantummodò disgregatæ sunt istæ tribus, sed à cæteris distinctam neutra sortita est regionem. Enimuerò Simeonis tribui data portio est in medio tribus Iuda, vt habetur Iosue cap. 19. Dein cùm exigua fuisset ea portio succedenti multitudini, quæ in dies numerosior fiebat, exierunt Simeonis posteri in desertum ad quærendas sibi nouas sedes, pars quidem in Gador, pars in montana Seir, vt constat ex 1 Paral. 4. At Leuitis nulla sors obtigit propria; sed per omnes tribus dispersi habitabant, Iosue 18. Explicatius hoc ipsum traditur in Targo. Hierosol.

E

Targum.

Hierosol. his verbis: *Dixit pater noster Iacob: Non conuenit, vt hæc castra simul sint: alioqui nullus populus nullúmque regnum poterit consistere coram eis. Diuidam ergo tribum Simeonis, vt sint scribæ & doctores legis in Synagoga Iacob: tribum verò Leui distribuam, vt præsit concionibus, vel contentionibus inter filios Israel.* sic ibi. Separandi ergo ab inuicem erunt Simeon & Leui, postquàm malè coniuncti duplex facinus tam execrandum & machinati sunt, & perpetrarunt.

16. Periculosa nimirum est improborum societas, quam Dauid veluti anathemate percussam abhorrebat: *Non communicabo* (inquiens) *cum electis eorum.* Psal.140. Habet itaque (occurrit S.Hieronym.) & diabolus electos suos: vtpote insigniter vitiosos. Horum igitur vitabat Propheta cætum, conuictúmque vti excommunicatorum. Electos vocat, peccatorum pessimos, nebulonum impudentissimos, flagitiorum infamiâ nobilitatos. Chald. habet: *Non sustentabor cantilenâ domus conuiuij eorum.* Certè illorum compotatio est in flagitia conspiratio: illorum cantus, quàm Syrenum, multò magis est hominum mentibus exitialis. Eadem fuit prudentia sanctissimi Iob, de quo inter alia memoranda encomia, hoc etiam adnotatur: *Et recedens à malo.* Iob 1. Recessus hoc loco iuxta phrasim Hebr. propriè est rebellio, defectio; scilicet à malorum cohorte, & peccatorum factione procul aberat vir sanctissimus: in alteris castris, sub altero vexillo alterum secutus ducem Deum videlicet aduersus peccatum. Stant ergo mali facto agmine coniurati; sub duce peccato contra Deum Deique legem, ac virtutum cohortes præliantur. Meritò igitur precabatur Dauid: *Dissipa gentes, quæ bella volunt.* Psalm.67. *Fulgura coruscationem, & dissipabis eos.* Psalm.143. *Non delebis, sed dissipabis eos: ne aliquando in se consensum habeant, sed dispergantur.* ita S.Hieronym. *Est quidem vnusquisque nostrum*, vti considerat S. Bernard. *inter bina castra positus, hinc sanctorum, illinc malignorum spirituum. Vtrinque ad me fit conclamatio, vtrique ad sese inuitant, méque pertrahere ad sua castra militiámque contendunt. Scilicet me expectant iusti, donec retribuas mihi.* Psalm.141. *Contra verò me expectauerunt peccatores, vt perderent me.* Psalm.118. hæc S.Bernard. serm.31. de paruis. Quid ergo faciam miser? Hinc Deus, illinc diabolus: hinc cœlum, inde gehenna. Medius sum inter vitam & mortem; & quidem vtrámque sempiternam. Quid faciam, nisi quod ratio præscribit, mei ipsius amor requirit; vt recedam à malo, Deum sequar, iustis adhæream, vitia oderim, mortificationem Domini IESV in corpore meo circumferam? Pulchrum scilicet est periclitari pro Deo.

Psal.140. *Suos etiam electos habet diabolus.* D.Hier. *Improbi vitandi vt excõmunicati.* Iob 1. *Mali stant in acie sub duce peccato contra Deũ, Deique legem.* Psal.67. Psal.143. D.Hier. *Medius homo inter bina castra Dei, & diaboli.* Psal.141. Psal.118. S.Bern. *Magnũ homini, dũ viuit, periculum.*

17. Ac Simeonis quidem, illiúsque tribus dispersio in Israël iuxta prophetiam Iacob facta esse videtur, cùm per omnes alias tribus scribæ, doctorésque ex tribu Simeonis peruagarentur: hos enim pædagogos & magistros puerorum habebant vbique locorum Hebræi, vt Abulens. Lytan. aliíque referunt ex illorum traditionibus. Quod munus docendi erudiendíque pueros Simeonis tribui demandatum, vel ab illa sponte receptum non potest non laudari, haberíque pro egregia diuinæ benignitatis benedictione. Ac fortasse vt hoc tam præclaro vtilique munere expiarent & abolerent nepotes Simeonis omnem ignominiam tum sui parentis & conditoris, tum aliorum qui de sua tribu infames extiterunt: vt

Ex tribu Simeon magistri puerorum. Abulens. Lyra. *Docendo pueros tribus Simeon patrum delicta expiauit.*

A Zamri princeps huiusce gentis spectante Moyse atque vniuerso populo ingressus lupanar Madianitarum cum scorto concubuerat summo cum dolore totius populi, & principum indignatione, atque insigni Dei contumelia: pro quo delicto fuit à Phinee vnà cum meretrice contrucidatus, vti legitur Numer.25. Enimuerò quàm præclarum sit atque in Rep. æstimandum hoc munus informandi iuuentutem cùm bonarum literarum disciplinis, tum præcipuè integritate morum, sanctísque Christianæ pietatis documentis, haud satis explicari potest. De illo quidem ita loquitur S.Chrysost. *Nulla res hoc artificio sublimior inuenitur. Quid enim maius, quàm animis moderari, quàm adolescentium fingere mores? Omni certè pictore, B omni statuario cæterísque huiusmodi omnibus excellentiorem hunc duco, qui iuuenum animos fingere non ignoret.* homil.61. in Matth.

Num.25. *Omni laude dignum munus docendi ritu Christiano pueros.* S.Chrys.

18. Nunc verò maximè huiusce muneris erudiendi docendíque iuuentutem è suggesto, vt fit in publicis scholis, excellentia demonstratur exemplo Christi Domini, qui munus istud exercuit, cùm aliquando Nazareth iret in Synagogam, & *surrexit legere, & traditus est illi liber Isaiæ.* Luc.4. Vbi optimè adnotauit S.Ambros. *Ipse Dominus ita ad omnia se curuauit obsequia, vt ne lectoris quidem aspernaretur officium.* Profectò in seipso Dominus IESVS, ipsam & Dei Patris sapientia dedicauit & nobilitauit magistros maximè religiosos, qui simul cum eruditione bonarum artium pueris & C adolescentibus tradunt Christianæ pietatis documenta; vt literati pariter atque benè morati è literario ludo tandem euadant. Certè hoc est vnum vel nobilissimum nostræ societatis IESV munus, & studium. Dispersi enim per omnes Christianæ gentis prouincias erudiendæ iuuentuti operam impendunt ex natiuo suæ religionis instituto nostri homines, tanto quidem splendore cùm pietatis Christianæ, tum nobiliorum doctrinarum; vt meritò de illis intelligatur, quod à Daniele Propheta scriptum est: *Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.* Dan.12. vertit ex Hebr. Theodotion. *Intelligentes fulgebunt quasi splendor firmamenti: & de iustis* D *plurimi quasi stellæ in æternum & vltrà.* Itaque iusti, qui munus docendi alios non exercent, comparantur stellis: at qui propriæ sanctitati adiungunt doctrinam, quâ erudiunt alios, toti cœlo astris omnibus distincto similes dicuntur, vti declarat S.Hieronym. his verbis: *Iuxta Theodoret. dicitur, quòd docti similitudinem cœli habeant: & absque doctrina iusti stellarum fulgori comparentur: tantúmque sit inter eruditam sanctitatem, & sanctam rusticitatem, quantum cœlum distat & stellæ.* Cæterùm ex ipsa nostra lectione: *Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti*; comparantur viri docti syderibus in cœlo intermicantibus. Vnde inferes indoctos & illiteratos tanquam elementaria corpora lon- E gè inferiora cœlestibus sphæris, illarúmque luminibus prorsus haberi, & dici posse.

Munus docẽdi ex suggesto Christus Dominus in se ipso dedicauit. Luc.4. D.Ambr. *Docendi iuuentutem munus, proprium societatis IESV.* Dan.12. S.Hier. *Docti viri sicut stellæ cœli, indocti sicut elementa.*

19. Intelligi etiam potest, vt ex lectione LXX. clariùs elucet, ipsos magistros & doctores, qui erudiunt, vti cœlum ab ipsis, quos erudiunt, & inscientia virtutéque reddunt instructos, tanquam syderibus adornari. Sunt quidem magistri cœlum: discipuli, quibus illi constipantur, sydera cœlum adornantia. Quo sensu Apostolus Philippenses, quos erudierat, vocat: *Gaudium, & corona mea.* capit. 4. *Per vos* (declarat S. Hieronym.) *in præsenti lætificor,*

Philip.4. D.Hier.

lætificor , & in futuro coronabor. Præstantissimum quidem , & toti Reip. vtilissimum erudiendi iuuentutem est Doctorum & piorum hominum officium : qui suo in primis exemplo ad pietatem Christianam , morumque integritatem informant pueros ac iuuenes : dein bonarum artium disciplinis eos instruunt. Quare qui ab vtraque re benè parati ad docendum accedunt , tantà in Ecclesia Christiana etiam apud principes, ac prudentes quoscunque rerum æstimatores pollent autoritate , vt ipsi in terris nescio quid diuinitatis iam habere videantur. Hos quidem cæteri mortales , maximè discipuli, tanquam è cœlo delapsos homines intuentur ; hos sibi vitæ duces, morum magistros venerantur ; horum doctrinam non vt ex humano pectore , sed ex diuina mente manantem amplectuntur. Profectò hæc est ipsa ratio docendi, hoc erudiendi iuuenes institutum, hæ sunt scholæ,lycæa, academiæ in societate IESV ex peculiari quidem , ac supremo Dei beneficio ; qui nostrorum doctorum scholas non tam disciplinarum gymnasia , quàm virtutum, bonorum morum , & Christianæ pietatis promptuaria & (vti mundus prædicat) religionum seminaria construxit.Certè hac ratione spectata Iacobi prophetia videri potius debet in summam felicitatem filiis impertita benedictio , quàm in pœnam scelerum iisdem irrogata maledictio.

Docendi iuuentutē munus præstantissimum & vtilissimum Reip.

Magister cœlū discipulis vti syderibus adornatum.

Societatis IESV scholæ pietatis promptuaria, & religionum seminaria.

20. At quia proculdubiò propter patratam Sichimitarum cædem , & Ioseph persecutionem pœna censeri debet inflicta ; nulli mirum hoc videatur quòd pro tam immani , duplicique flagitio in supplicium indicatur posteris Simeonis & Leui in docendis & erudiendis pueris occupari. *Videlicet* (declarat Lyranus) *qui erant de tribu Simeon discurrebant per sortes aliorum scribendo & pueros edocendo , sicut nunc clerici pauperes apud Christianos.* Quod quidem quàm sit molestum & laboriosum , nemo facilè intelliget, nisi qui aliquandiu in hoc pistrino versatus , aut verò potiùs circumagitatus fuit. Certè , vt cætera deessent, ipsa discipulorum inurbanitas & proteruia satis est, vt omni molestiā tædióque plenum , atque intolerandum misero magistro docendi munus efficiat : quod quidem ægerrimè ferens S.August. cum Carthagine Rhetoricam doceret , transfugiendum sibi à Lycæo ipso, & ab Africa vsque in Italiam existimauit. Nam vt ipsemet testatur: *Apud Carthaginem fœda est & intemperans licentia scholasticorum : irrumpunt impudenter , & prope furiosa fronte perturbant ordinem , quem quisque discipulis ad proficiendum instituerit. Multa iniuriosa faciunt mirā hebetudine & puniendā legibus , nisi consuetudo patrona sit , hoc miseriores eos ostendens , quò iam quasi liceat facere quod per tuam (Domine Deus) æternam legem nunquam licebit ; & impunè se facere arbitrantur , cùm ipsa faciendi cæcitate puniantur , & incomparabiliter patiantur peiora , quàm faciunt.*lib.5. Confess.cap.8.

Lyran.
In pœnam flagitij Simeon tribui datum est munus erudiendi pueros.

D.August.
Laboriosa & molesta occupatio erudiendi pueros.

Impudentia scholasticorum.

21. Planè infausta sors(si laborem molestiámque respicias) nimiúmque fastidiosa prouincia tribui Simeon , ob parentis flagitium iniuncta; grauè onus in patris pœnam filiis deportandum. Nec tu, si sapies , grauius quid inimico imprecaris , aut inferri desideres. Lege priscorum annales , & huiusce rei testimonium inuenies memorabile. Nam Dionysium illum Siciliæ tyrannum, cùm Siculi ob insignem hominis crudelitatem regno , prouinciáque expulissent , iam denique alibi exulantem ij , qui trucidandum vellent , ab inferenda tamen homini cæde illicitò destiterunt , quia ludi magistrum cum pueris erudiendis agere apud Corinthios acceperunt : tanti videlicet morte ipsa , quæ momento inflicta prætererit , magisterium puerorum longè acerbius reputari. Quotus autem quisque est , cui nota non sit antiquorum parœmia ? *Aut mortuus est, aut docet literas.* Ea verò inde nata dicitur. Malè siquidem Atheniensibus contra Siculos pugnantibus plurimi ex captiuis in Sicilia coacti sunt ludi esse magistri , docereque literas filios Siculorum: proinde pauci aliquot , qui Athenas profugerant , quid hic aut ille captiuus ageret in Sicilia, cùm rogarentur , respondisse perhibentur : *Aut periit , aut profectò literas docet.* Vide Paul. Manut. column. 40.Par quidem Atheniensibus videbatur infelicitas mori & docere literas : nec magister à mortuo alter distat ; nisi quia mortuo ademptus est doloris sensus ; at magister mortis dolorem , vitæque sensum habens , viuendo moritur.

Ben.Fernand.in Genes.tom.3.

Morte acerbius erudiendi pueros munus.

Manut.
Docere literas, & mori idem est.
Peior magistri literarū, quàm demortui conditio.

22. Certè non paucos vidimus ex continuata multos per annos docendi exercitatione debilitatos, & vitali omni vigore exhaustos obiisse ; cui ego (ritè antiqua remetior) periculo proximus aliquando pressus sub pondere gemini, penéque in stadio concidi. Hoc quidem natura ipsa quasi homini consulens , admirabili quodam in rebus minimis exemplo nobis testatum demonstrauit. Enimuerò de luscinia inter aues ob suauitatem concentus nominatissima cùm eleganter multa Plinius scribat , hoc etiam interserit : *Certant inter se lusciniæ , palámque animosa contentio est. Victa morte finit sæpè vitam , spiritu prius deficiente , quàm cantu. Meditantur aliæ iuniores , versúsque quos imitentur , accipiunt. Audit discipula intentione magnā & reddit ; vicibúsque reticent. Intelligitur emendata correctio , & in docente quædam reprehensio.* lib.10. cap.29. En auicula cantum alias docet , magistráque contentione cantillandi maximè decertans cum æmula pro erudiendis discipulis deficiente spiritu exanimatur. Denique vt rem conficiam , quam inexperti fortè illudent , ipsemet qui hæc scribo , multos per annos munus hoc erudiendi iuuentutem exercens non absurdè locutum mihi comparem ludi magistrum contestor , qui aliquando grauè nostrum docendi onus meritò pertæsus sincerè affirmauit neque Anachoretarum pœnitentiam sibi visam posse conferri cum quotidiano onere per integras quinque horas (vt in Lusitania mos est philosophiæ atque humanitatis professoribus) in ludo literario iuuentutem erudiendi. At cùm hoc ipsum onus pro Deo suscipiatur , amanti Deum nihil difficile , nihil non suaue.

Plures labore docendi obeunt confecti.

Plin.
Luscinia cantando emoritur.

Nulla anachoretarum pœnitentiæ cū vita ludi magistri conferenda.

Prophetia siue benedictio Moysis de Leui. *Ex Deut,33.*

SECTIO IV.

Leui quoque ait : Perfectio tua & doctrina tua viro sancto tuo , quem probasti in tentatione, & iudicasti ad Aquas contradictionis. Qui dixit patri suo,& matri suæ : Nescio vos : & fratribus suis:Ignoro vos: & nescierunt filios

 suos.

suos. Hi custodierunt eloquium tuũ, & pactum tuũ seruauerũt, iudicia tua ô Iacob, & legem tuam ô Israël: ponent thymiama in furore tuo, & holocaustum super altare tuum. Benedic Domine fortitudini eius, & opera manuum illius suscipe. Percute dorsa inimicorum eius: & qui oderunt eum, non consurgant. Deuter. 33.

1. BEnedicit Moyses suæ tribui sacerdotali, cùm tamen præterierit Simeonis tribum ob eam causam, quam superiùs attigimus. Ac prima quidem & summa Leui benedictio est ipsum sacerdotium, quod in sola tribu Leui esse poterat. Explicat verò sacerdotium per ornamenta pontificia: *Perfectio tua, & doctrina tua.* Hebr. *Vrim & thumim*, quæ noster interpres vertit in Exod. *Doctrina & veritas*: alij, *Plenitudines tuæ & inflammationes tuæ*: erunt viro sancto tuo, id est, sacerdoti, quem tu assumpsisti & sanctificasti; siue de aliis segregasti in tua sacrificia, & tabernaculi ac tẽpli tui ministeria. Vertũt alij: *Perfectiones tuæ, & illuminationes tuæ.* legunt LXX. *Date Leui manifestationes, & veritatem.* vnde Theodoret. *Date* (sic legit) *Leui manifestos ipsi, & veritatem illius viro sancto.* Declarat verò in hunc modum. *Humero sacerdotis imponebatur rationale, quod continebat manifestationem, & veritatem. Nam per illud multa declarabantur. Claris autem cohæret veritas propter certitudinem declaratorum.* quæst. 44. in Deuter. Alij sic interpretantur: *Plenitudines tuæ & splendores, siue illuminationes*: id est, vestes sacerdotales, aut ipsum pectorale, quod erat potissimum sacerdotis ornamentum, pertinebunt ad virum pium & misericordem tuum, id est, ad tribum Leui, ad quam pertinet vir misericors tuus, &c. Et loquitur Moyses hic non cum Deo, sed cum Leui, seu tribu Leuitica, cui donatum est sacerdotium, & de qua erat ipsemet Moyses.

Theod.

Mira pulchritudo vestium sacerdotalium apud Hebræos.

2. Ac primò quidem in benedictione tribus sacerdotalis ponuntur sacræ vestes, quibus ornatus presbyter accedit ad ministrandum. Quæ verò, quàm pretiosæ, quamque artificij & splendoris fuerint illæ vestes, in Exod. 28. scribitur. Profectò vti fuerant ab ipso Deo inuentæ, indicatæque mortalibus, vix à nobis intelligi, & à nullo quantumuis perito polymitario consui possunt. Ea subinde sacrarum vestium elegantia mirabiliter commendabat sacerdotem, quem Dominus altari suo ministrantem volebat populo fieri, habetique conspicuum, decorum, & gloriosum. Sic enim præscribit: *Facies vestem sanctam Aaron in gloriam & decorem.* Exod. 28. Emineat scilicet sacerdos in populo, sicut etiam elegantiorem ac pretiosiorem eiusdem vestem cæteri admirantur. Miris enim modis sacerdotem suum vult Deus à populo æstimari, colique & honorari: vt nouerint laici neminem in ciuitate, in Rep. cum sacerdote posse ac debere conferri. Iccircò iubet Dominus, vt sacerdos, qui contra Dei legem aliquid commiserit, vitulum pro se immaculatum sacrificet. *Quòd si populus*, (adiungit) *vniuersus tale commiserit, similis offeratur hostia.* Leuit. 4. *docens* (inquit Theodoret.) *quanta sit sacerdotij dignitas, quam vniuerso populo parem facit.* quæst. 1. in Leuit. Et quidem in toto illo populo plusquàm sexcenta millia hominum numerabantur, (cùm huiusmodi lex data est) qui tamen omnes & plures etiam coniuncti vix vnius sacerdotis instar

Sacerdotis vestis eminentiam illius in populo significat.

Vult Deus suum sacerdotem à populo honorari.

Exod. 28.

Nemo in Rep. cũ sacerdote conferendus.

Leuit 4.

Vniuersus populus vix vnius sacerdotis instar est.

Theod.

erant. Quid ve ô populi princeps ad sacerdotem? addit ergo Theodoret. *Principem, qui prætergressus fuerit legem aliquam, non vitulum, sed hircum, aut caprum anniculum offerre iubet Dominus: Tam procul abest à sacerdotali dignitate is, cui corporeum imperium commissum est.* ibid.

Theod. *Princeps cũ sacerdote nõ conferendus.*

3. Hoc quidem loco superiorem principe facit sacerdotem: quippe qui apud Deum habet locum potiorem: vt scilicet doceatur Rex sacerdoti reuerentiam exhibere, ac tanquam sublimiori collum submittere. At iam antea populum docuerat, vti sacerdotem sicut Regem, quo in Republ. nihil sublimius videri solet, æstimaret, ac veneraretur. Ideò hanc legem sanciunt: *Filiis Leui dedi omnes decimas Israelis in possessionem pro ministerio, quo seruiunt mihi in tabernaculo fœderis.* Numer. 18. Nimirum vti solùm diuina tractarent sacerdotes, & cum Deo ac de Deo agerent: at laici serendo, colendo, occando, ac sudando illis victum & potum elaborarent. Quid quæso excellentius? Benè ad hæc verba colligit Philo Hebr. *Ex his rebus liquet iuxta legis iudicium sacerdotes æquiparari honore ac maiestate Regibus: siquidem illis tanquam principibus conferri tributa imperat Dominus.* lib. de sacerd. honor. Porrò non solùm sacerdotalis dignitatis eminentia in illo splendido vestium ornatu significabatur; sed vel potissimùm sanctioris vitæ mores, operúmque excellentia innuebatur. Quod ita S. Hieron. testatur: *Vestimenta sacerdotis quid aliud, quàm recta opera virtutum debemus accipere? Propheta attestante, qui ait: sacerdotes tui induant iustitiam.* Psalm. 131. sic ille epist. ad Fabiol. quod idem repetit S. Gregor. lib. 1. regist. cap. 24.

Regia dignitas sacerdotis.

Num. 18. *Sacerdos diuina tractet, illi verò populus serat & metat.*

Philo. *Populus sacerdoti, sicut Regi tributa soluit.*

D. Hier. *Potior ornatus sacerdotis est in moribus, quàm in vestibus.* Psal. 131.

4. Hoc erat indumentum sacerdotale sanctissimi Iob; quem S. Hieronym. S. Chrysostom. Origen. Beda, Isidor. & communiter expositores affirmant fuisse sacerdotem. Itaque de suo ornamento sic loquitur. *Iustitiâ indutus sum, & vestiui me sicut vestimento.* Iob 29. Iustitiæ nomine integram sanctitatem intelligit. Iob igitur omni ex parte iustus & sanctus erat, vtpote totus integre bonis operibus ornatus. Sic enim explicat S. Gregor. *Vestimento cùm vestimur, ex omni parte circundamur. Ille ergo iustitiâ sicut vestimento vestitur, qui se vndique bono opere protegit, & nullam partem actionis suæ peccato nudam relinquit. Nam qui in aliis actionibus iustus est, in aliis iniustus: quasi hoc latus cooperuit, illud nudauit: nec iam bona sunt opera, quæ subortis aliis prauis operibus inquinantur.* lib. 19. moral. cap. 12. Hæc est illa perfectio, seu perfectiones, seu plenitudines, integrum scilicet bonorum operum indumentum, quo sacerdos ante Deum, hominésque adornatus videri debet, vt nulla macula, nulláque in homine labes, ac vitium subnotetur. Quæ quidem perfectio, integrúmque indumentum licèt in humanam infirmitatem cadere non possit, ad diuina tamen mysteria requiritur, & à diuina gratia expectari exposcique debet. Quòd si Moyses in suis illis sacerdotibus vel adolendo thuri, vel mactandis pecudum hostiis ex munere destinatis hanc integram, omníque parte absolutam perfectionem requirit; quid quæso in suis sacerdotibus, quibus suum corpus & sanguinem in altari offerendum tradit, ornamentorum, quid perfectionum, & plenitudinum Christus Dominus Dei filius non requireret?

S. Gregor. *Iob fuit Dei sacerdos.*

Iob 29. *Iob sacerdotale ornamentũ perfecta sanctitas.* S. Gregor.

Integra perfectio requiritur in sacerdotibus.

Admirandã vitæ sanctitatẽ Christus à suis sacerdotibus exigit.

5. In hoc eodem argumento illud egregiè dicitur à S. Amb. *Si in figura tanta obseruantia quanta in veritate? Disce sacerdos quid sit lauare vestimenta*

D. Ambr.

Omnimoda puritas in sacerdotibus requiritur.

ta tua, vt mundum cor celebrandis exhibeas sacramentis. Si populus sine ablutione vestimentorum suorum prohibebatur accedere ad hostiam: tu illotus mente pariter & corpore audeas pro aliis supplicare? pro aliis diuina sacramenta ministrare? lib. 1. offic. cap. 5. Nulla in terris maior dignitas, quàm quæ sit sacerdotis in Ecclesia Christi, vt eam sic demonstrat S. Gregor. Nazianz. de episcopo, ac de sacerdotio disserens. *Veritatis antistes, ac propugnator cum Angelorum numero atque ordine est, cum Archangelis Deum celebrat: ad supernum altare sacrificia transmittit, simúlque cum Christo fungitur sacerdotio: figmentum instaurat, imaginémque Creatori sistit: & superno mundo opificem agit. Et, (vt quod maius est dicam) Deus est, aliósque Deos efficit.* Apolog. 1. Hæc est dignitas sacerdotis. Qualem ergo requirat vitam, qualem corporis animæque munditiem, qualem morum integritatem, vitæque sanctimoniam; quàm scilicet supra humanam, propéque diuinam exigat à sacerdote, nemo est qui non videat: *Esto tu populo in his, quæ ad Deum pertinent.* Exod. 18. consulebat Iethro Moysi sacerdoti suo genero. Sed, vt in Hebr. habetur: *Sis tu populo frons Dei.* Talem quippe se debet exhibere sacerdos, vt non hominem, sed Deum laici rebus in omnibus inueniant, intueantur, venerentur.

S. Gregor. Nazianz. Excellentia sacerdotalis dignitatis demonstratur.

Perfecta vitæ sanctitas requiritur in sacerdote.

Exod. 18. Sacerdos frons Dei.

6. Prætereà cùm tam sublimis in Ecclesia sit dignitas sacerdotis; cùm tam virtute omni absolutam exigat vitam; necesse omninò est, vt non quilibet, sed inculpatæ vitæ, virtutúmque eminentium testimonio probati, habilésque ad summum quod est in Ecclesia sacerdotij fastigium eleuentur. Nec enim sacerdotium secularis nobilitatis, sed conspicuæ virtutis splendore indiget. Quo in argumento perbellè scripsit S. Gregor. Nazianz. in hunc modum. *Nunc autem periculum est, ne ordo in toto Christianismo sacratissimus, in toto Christianismo maximè sit ridiculus. Non enim virtute magis, quàm malitiâ & fraude sacerdotij dignitas paratur: nec meliores ac digniores, sed potentiores thronis insident. Samuel inter Prophetas: sed & Saul vilis, & abiectus.* orat. de S. Basil. Profectò tantum inter fideles excellit dignitas sacerdotij, tantúmque illa sanctitatis exigit à sacerdote, vt nisi hominis vitia (quod aliquando fit) ob sui magnitudinem foràs erumpant, non facilè obseruari credique possint: contradicente nimirum sensui ac iudicio laicorum ipsamet maiestate sacerdotij; de qua sinistrum quid nisi iniquus quis debeat suspicari.

Ad sacerdotiũ non nisi dignissimi, & eminentissimi deliguntur.

S. Greg. Nazianz. Sacerdotiũ in indigno fit ridiculũ.

Ad sacerdotium nõ potentia generis, sed excellentia vitæ requiritur.

In Sacerdote nisi publicũ nemo fidelis vitium suspicatur.

7. Cæterùm quod olim Dominus querebatur de perfidis, & iniquis Iudæis, qui in ipso templo sua pallia, vestésque instar tentorij expandebant, quibus turpissima quoque flagitia ibidem patrata velarentur; de indignis quoque ac vitiosis quibusdam ex sacerdotali ordine idem videtur conquestus. Scribit igitur Amos: *Vestimenta sua alligantes funibus faciebant vmbracula iuxta altare.* cap. 2. De malis itaque ac vitiosis sacerdotibus dictum intelligit S. Hieron. *Opponunt isti (ait) oculis videntium, ne eorum cernantur flagitia, vt qui altare respicit, malum non suspicetur, stuprum non suspicetur.* At qui corda omnium introspicit Deus, cui nihil est abditum, nihil non apertum ac nudum, etsi pro sua infinita misericordia malum sustineat sacerdotem, illius tamen sacerdotio tectis flagitiis multò grauiùs, quàm laici cuiúsque sceleribus offenditur, & irritatur. Pulchrè Tertull. sacrilegam sacerdotum improbitatem longè grauiorem, quàm illa fuerit Iudæorum qui Dominum crucifixerunt, esse contendit. *Proh scelus! semel Iudæi Christo manus intulerunt, isti quotidiè corpus eius lacessunt. O manus præcidenda!* lib. de idol. cap. 7. Quia scilicet indigni pollutis manibus diuina tractant mysteria, inquinatísque mentibus corpus & sanguinem Domini suscipiunt. Denique vt de perfectionibus, siue de vitæ morúmque sanctitate sacerdotis iuxta dignitatem illius dicere concludamus; illa S. Ambr. sententia coronidem toti huic commentario imponat: sic habet: *Debet præponderare vita sacerdotis, sicut præponderat gratia.* epist. 82. Excellit Angelicam dignitas Sacerdotis; igitur excellat necesse est Angelicam puritas Sacerdotis.

Amos 2. D. Hier. Tecta sacerdotis vitia ne suspicioni quidem veniunt. Grauius tecto sacerdotis, quàm laici scelere Deus irritatur.

Tertull. Grauius delinquunt mali sacerdotes, quàm crucifixores Domini.

S. Ambr. Sacerdos Angelũ sicut dignitate, sic puritate excellat.

A

8. *Doctrina tua.*] Illuminationes tuæ, splendores tui. Sic in Hebr. *Thumim veritas & doctrina:* Scilicet collocata in rationali summi Sacerdotis: quod præcipuum erat in vestibus pontificiis ornamentum. Innititur verò scientia valde necessaria sacerdoti. Quî enim potest esse aliorum magister, qui quod alios doceat prorsus ipse nesciat? Atque in primis doctrina rerum diuinarum, qualis acquiritur in Theologia tam quæ sublimia mysteria speculatur, quàm quæ de moribus agit, sic instructus debet esse sacerdos, vt si illâ caret, cœcus cœcos ducens, secum alios miser in eandem præcipitet ruinam necesse sit. Dixi Theologiam, quæ agit de moribus, ad quam ius canonicum, quatenus de illis præscribit ac definit, pertinere censetur: Nam quæ illius, & fortè copiosior, pars tota in contentionibus versatur, potiùs ad forum, quàm ad polum; ad substantiam rémque familiarem spectat, quàm ad cultum Dei, splendorem Ecclesiæ, ac salutem animarum quò potissimùm sacerdotis munia diriguntur. Est Dei Ecclesia domus pacis: nec Dei, aut Ecclesiæ præceptis aut patiuntur aut nutriuntur litigantium discordiæ, quas in foro ciuili non minùs perniciosas, quàm sint bella ciuilia, seculares leges excitant, atque inflammant, quod enim Poëta cecinit de ciuilibus Romanorum bellis.

B

Scientia requiritur in sacerdote.

Perit, & perdit secum alios imperitus sacerdos.

C

Theologia saltem moralis requiritur in sacerdote.

Contraria signis
Signa, pares aquilas, & pila minantia pilis.

idem de legibus ad lites mutuò pugnantibus dicendum existimat Cæsarius Arelatensis: cuius illud est.

Lites contrariis inter se legibus excitantur & fouentur.

Lucan. 1. Bella ciuilia legum ciuilium.

D

Legibus armatas furere in certamina leges;
Ius anceps pugnare foro.

9. Certè nostrâ memoriâ vir extitit in Lusitania è Pace Iulia (vulgò Beia) iuris vtriusque, si vlla vnquam ætas alium peperit, quàm peritissimus: qui solebat dicere, se per leges inter se contrarias, modò tandiu viueret, posse circa vnam eandémque rem trecentos per annos pro vtráque parte litem producere. Sic anceps est ius ciuile: ita dubium, sibíque non constans forum est, in quo iustitia & iniustitia inter se paribus interdum armatæ legibus digladiantur. Quàm verò à grauitate Christianæ fidei sit studium ardórque contentionum & litium de secularibus rebus, colligitur ex verbis Apostoli, qui iam seuerè inuehitur in iudicia secularia, & in ipsos litigantes. 1. Cor. 6. Sed vt à foro ad Ecclesiam reuertamur: Scientiâ & virtute instructus necesse est videatur Sacerdos: nam altera sine alterius præsidio parum aut nihil in obeundo sacerdotis munere proficit, quod S. Greg. Nazianz. ita ostendit. *Qui vel probitate solùm, vel doctrinâ præstant; atque ab altero destituuntur, ij mihi nihil à luscis differre videntur, qui tum in magna calamitate, tum verò in maiore deformitate sunt, siue alios inspiciant, siue ab aliis inspectentur.* orat. de S. Basil. Duobus igitur clatis &

Anceps, non constans sibi ius ciuile.

E

Inuehitur S. Paulus in lites & litigantes.

D. Greg. Naz. Scientiâ & virtute instructus sit sacerdos.

Scientia & virtus duo sacerdotis oculi.

& acutè videntibus oculis est tam felix[.] quàm formosus, qui virtute simul & scientiâ conspicuus habetur: Qui vtraque caret, cœcus omninò; qui alteram tantummodò habet, luscus est, atque adeò calamitosus, & indecorus. Hinc videas quantæ sit impudentiæ pariter, atque dementiæ velle sacerdotis & prælati munus suscipere, obireque; cui tamen nec virtutis, nec scientiæ ornatus & apparatus adest. Quamobrem (vti monuit S. Greg. Nazianz.) *Melius est aliis, qui artis peritiâ præstant, nostri habenas concedere; quàm indoctos & imperitos aliorum aurigas esse: præstatque candidam aurem submittere, quam stolidam linguam mouere.* Apolog. 1.

S. Greg. Nazianz. Imperitus obediat, non imperet.

10. *Viro sancto tuo.*] Hebr. *Viro misericordi*, scilicet illæ plenitudines & illuminationes, perfectio & doctrina erunt Moysi sacerdotij, quem Dominus ipse mitis & misericordis titulo decorauit: aut intelligitur Aaron, quem non propria merita, sed Dei gratia Pontificem creauit. Atque adeò tribus ipsa Leui sacerdotalis innuitur, cuius grande ornamentum est misericordia. Vti enim sacerdotem magnopere auaritia dedecorat; sic in pauperes benignitas commendat. Et quid obsecro tam absurdum, quam vt immitis, auarus, & crudelis in Ecclesia sit minister Dei tam mitis, tam largi, tam misericordis, tam (liceat dicere) prodigi suorum viscerum? Disce sacerdos, qui tam familiariter agis cum Deo, qui Deum ipsum hominem sub sacramento manibus tractas, in os tuum infers, atque epularis, ab eodem in pauperes misericordiam. Nam duobus maximis & augustissimis, quæ Deus hominibus consuluit, beneficiis, creatione videlicet, & redemptione nobis & exemplum præbuit, & documentum misericordiæ præstandæ pauperibus. Quod ita expendit Clem. Alex. *Produxit genus nostrum Deus ipse ad communicationem, cùm ipse prior suum filium impertiit, & suum Verbum omnibus commune subministrauit, & fecit omnia pro omnibus. Sunt ergò omnia communia, ne plura quam alij sibi vendicent diuites.* lib. 2. pædag. cap. 12.

Sacerdotem exornat misericordia in pauperes.

B

Ab ipsa Eucharistia, quam tractat, misericordiam in pauperes discat sacerdos.

C

Clem Alex. Creatione & redemptione misericordiam in pauperes Deus docuit.

11. Sint igitur diuites; sed ad communicationem; vt nouerint sua egenis diuidere. Nouerint quæ sibi supersunt, si pauperibus non communicentur, haberi à Deo infausta & perniciosa, maledictáque, vt ex Leuit. colliges. Iubebat enim Dominus, vt tam carnes sacrificiorum, quàm oblationes pacificæ primo quidem & secundo die comederent. *Quicquid autem* (adiungebat) *tertius inuenerit dies, ignis absumet. Si quis de carnibus victimæ pacificorum die tertio comederit, irrita fiet oblatio, non proderit offerenti: quin potiùs quæcunque anima se edulio contaminauerit, præuaricationis rea erit.* Leuit. 7. Quod verò ad tertium vsque diem carnes illæ, oblationésque non essent asseruandæ, ratio illa est, quam reddit Theodoret. his verbis: *Vult Dominus eos non solos epulari, sed etiam egenis de carnibus elargiri: iccircò primo quidem & secundo die de carnibus illis sumere iubet, & quæ deinde supererunt, igni mandari: vt necessitate compulsi habeant pauperes conuiuij sui socios.* quæst. 6. in Leuit. Quare quæ diuitum mensis, de granatio, de penu, de cuttmena, de insta familiæ sustentatione supersunt, si pauperibus non diuidantur, fiunt malè asseruantibus, aut etiam consumentibus pestis, ac venenum.

Deus fecit diuites, vt pauperibus benefaciat.

D

Leuit. 7.

Theodor. Quæ diuiti supersunt, & pauperi non dantur, maledicta reputantur. Pestis ac venenum diuiti quod superest, & negat pauperi.

E

12. Hoc maximè tunc Leuitis, nunc verò Ecclesiasticis viris cauendum indicitur. Nam cum omnibus auaritia thesaurizandi, atque iccirco inhumanitas in pauperes sit probrosa, potissimùm

vt] res omninò absurda indignáque in Ecclesiasticis dânatur. Hinc illud egregie scripsit S. Hier. ad verba Apostoli: *Qui altari seruiũt, de altari participant & viuunt.* 1. Cor. 5. *Permittitur* (inquiens) *tibi ô sacerdos vt viuas de altari; non vt luxurieris.* Ah pudeat Christi Domini crucifixi patrimonium alendis & honorandis etiam sacerdotibus tam misericorditer, quàm largiter donatum in vanos secularis pompæ apparatus, in ludum, in turpes (absit hoc tam abominandum in Ecclesia monstrum) carnis delicias; atque adeò in Dei ipsius iniuriam, Ecclesiæ dedecus, sacerdotalis ordinis infamiam, perniciem animæ, commeatum denique ad gehennam conuerti! Igitur (vt optimè animaduertit idem Hieron.) *aut cum thesauris mutemus & vestes, aut pauper habitus non quærat diuitias senatorum. Quid tuum præferre habitu paupertatem, cùm marsupium nostrum vniuersa pauperum turba suspiret?* in cap. 3. Mich.

ndignissima sacerdotibus auaritia. 1. Cor. 5.

S. Hieron. Indecentissimum est malos in vsus conuersi redditus Ecclesiæ.

13. Indignum planè atque detestandum est Christi IESV crucifixi sacerdotem coacervandæ pecuniæ studere: indignius subinde magísque execrandum congestæ in sacculis incubare: quod S. Ambr. ita coarguit: *Melius operatur pecunia in pauperis cibo, quàm in diuitis sacculo. Caue, ne intra loculos tuos includas salutem inopum, & tanquam in tumulus sepelias vitam pauperum.* 2. lib. offic. c. 16. Vide miser, num etiam cum pecunia recondita suam, eámque æternam vitam habeas consepultam. Etenim cùm tota ciuitas Hiericho in prædam atque incendium à Iosue destinaretur; cauti tamen sanctissimus iuxta & strenuissimus imperator: *Sit ciuitas hæc anathema, & omnia, quæ in ea sunt Domino; sola Rahab meretrix viuat cum vniuersis; qui cum ea in domo sunt.* Ios. cap. 6. omnibus vtriusque sexus, & cuiusque ætatis illius vrbis incolis ferro ignéque cum tota supellectili absumptis, vna tamen mulier, etsi meretrix, cum tota sua familia & substantia incolumis seruatur. Cur ita? *Abscondit enim nuncios, quos direximus,* inquit Iosue. Quasi dicat: recepit hospitio peregrinos, mensa recreauit. Viuat igitur sola, quæ pauperes aluit: vitam sibi eleemosyna, etsi peccatrix, comparauit.

Pecunia nõ in thesauros conseruãda. S. Ambr. *Auarus pecuniam sepelit, & eum pecunia vitam pauperum.*

Iosue 6.

Eleemosyna vitam comparat vtrãque. ibid.

14. O magna vis eleemosynæ! *Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conseruabit.* Eccles. 17. En gratia, vtique virtus, felicitas hominis, quam eleemosyna conseruabat: seu ipsa hominis eleemosyna, etsi pauperibus erogetur, non perit, sed custodita in sacculo asseruatur: alij pro sacculo legunt *signaculum*, siue *sigillum*. Quascumque enim eleemosynas expendit homo, Deus ipse sigillo suo impresso notat vti suas, sibi nimirum erogatas: vel eo sigillo demonstrat illas æternùm duraturas. Adeò scilicet custodiæ, Deique manu consignatæ seruantur. Vel denique ipsemet, qui erogat eleemosynam, à Deo sigillum accipit, vti scribat quicquid volet, quicquid optabit, sigillóque Dei diploma imprimat, & obsignet: quo ante diuinum tribunal præsentato haud dubiè postulatum impetrabit, suique voti compos optatum recipiet. Quid plura? Sanctum tuum vocat misericordem tuum, ac si eleemosyna secum deferat sanctitatem: quia scilicet plerumque in æternum perire non solet, qui peccata sua prudenter nouit eleemosynis redimere.

Eccles. 7.

Quàm Deo grata, hominique fructuosa eleemosyna sit.

15. *Quem probasti in tentatione, & iudicasti ad Aquas contradictionis.*] Nota est historia ex Numer. 20. vbi populus rixatus cum Moyse, qui iussus à Deo virgâ rupem percutere, vt aquarum scaturigo

tutigo ebulliret, nonnihil tamen hæsitauit: & propterea damnatus est ne introiret in terram promissionis. Et quidem lucet his verbis admiranda humilitas Moysis, qui post tot, tantásque virtutes, nihilominùs coram vniuerso populo Hebræorum ingenuè confessus est se tentatum & iudicatum fuisse, fiduciâ in Deum spéque perperam excidisse: ac proinde ab irato Deo prohibitum ingressu terræ promissionis, nutris quidem votis à se nequicquam optatæ & quæsitæ. Docet igitur suo exemplo tribum suam, sacerdotésque omnes humilitatis pondere contineri & prægrauari debere, ne in Ecclesiasticis dignitatibus amâ vanitatis eleuentur. Quod quidem documentum animæ illi sponsæ, multarúmque ductrici & magistræ animarum datum legimus: *Si ignoras te, ô pulcherrima inter mulieres, egredere & abi post vestigia gregum tuorum, & pasce hædos tuos.* Cant. 1. En quæ habet greges, quæ pascit regitque alios, iubetur suos in primis hædos pascere. Hædos tuos; *turbidos scilicet animi tui motus*, declarant Græci Patres apud Theodoret. ô quantum proficiet in humilitate prælatus, si primùm omnium in seipsum oculos iniiciat! Videbit vtique suos hædos, multis se obnoxium passionibus hædorum instar extra rationis metas subsultantibus, & lasciuientibus: cùm tamen subditos forte non habeat nisi agnos & oues, quos nimirum greges pascit. Nec enim dignitas sanctiorem aut facit, aut esse ostendit. Ah quàm multi merito vitáque indigni melioribus imperant: digniorésque indignioribus obsequuntur.

Mira humilitas Moysis. — *Necessaria humilitas in Ecclesiastica dignitate constitutis.* Cant. 1. — *Prælatus sua recognoscat vitia.* Theod. — *Plerique dignioribus indigni imperant.*

16. *Qui dixit patri suo, & matri suæ, Nescio vos: & fratribus suis, Ignoro vos: & nescierunt filios suos.*] Meritò benedicuntur sacerdotes, qui præter Deum non agnoscunt patrem & matrem nullo filiorum affectu, nullo sanguinis & propinquitatis iure ducuntur, vbi scilicet causa Dei agitur. Respicit hoc loco Moyses facinus illud admirabile Leuitarum, quando inuitati à Moyse districtis gladiis per castra discurrentes pro castiganda vituli adoratione idololatras occiderunt; nullúmque discrimen an esset pater, mater, fratres, filij in vindicanda iniuria Dei fecerunt. Quare dixit illis Moyses: *Consecrastis hodie manus vestras Domino:* Exod. 32. Videtúrque inde colligi propter hoc facinus datum esse tribui Leui semper permansurum sacerdotium. Qui enim Deum honorat, dignus est qui à Deo honoretur. Cur quæso iam magnificis Deus honoribus Dauidem honorauit: nisi quia Dei honorem omnibus Dauid ipse anteposuit: cuius illa vox, cùm exprobranti Michol filiæ Saulis, quòd in publico Rex ante Arcam Domini saltaret, respondit: *Ante Dominum ludam, & vilior fiam plusquàm factus sum: & ero humilis in oculis meis: & cum ancillis, de quibus locuta es, gloriosior apparebo.* 2. Reg. 6. *Docens nimirum* (inquit S. Ambr.) *contuitum regalis potentiæ non habendum, vbi religioni exhibetur obsequium.* 1. Apolog. cap. 6. Coronæ in Apocalypsi ante Agnū Dei dimittuntur: in præsepi Bethlehem ante Deum infantem pannis inuolutum Reges prosternuntur. Suam ipse gloriam, regníque maiestatem, & nominis inter mortales celebritatem in Dei honorem prorsus impendi exoptat Dauid. *Vt cantet tibi gloria mea.* Psal. 29. in Hebr. legitur. *Propterea cantabit tibi honor & non silebit. Domine Deus meus æterno confitebor te.* Videlicet abusus regali potentiâ in peccata homicidij & adulterij ceciderat: atque iccircò castigatus à Deo, multa & grauissima in se, atque in sua familia fuerat

Dei honor cunctis præferendus. Exod. 32. — *Honoratur à Deo qui Deum honorat.* — 2. Reg. 6. S. Ambr. — Apoc. 4. *Dei obsequio regia subdatur maiestas.* Matth. 2. — Psal. 19.

A mala perpessus. Sed misericordia Domini ad regnum, & ad pristinam rediit felicitatem, vt significat: *Conuertisti planctum meum in gaudium mihi: conscidisti saccum meum, & circumdedisti me lætitiâ.* Psal. 29. Permisisti me (inquit) ô Domine in duo illa tam execranda incidere flagitia, eò quòd meâ potentiâ, meâ felicitate, regalique honore tibi non inseruierim. Nunc igitur Domine meo malo edoctus nunquam non meus honor, mea potentia tuæ subiecta legi te laudabit, tibíque deseruiet. Sed apud hoc loco & sensu egregiam paraphrasim Caiet. *Causa, cur ipsam eleuauerit ex luctu & sacco in chorum lætantium subiungitur: Propterea cantabit tibi honor, & non silebit. Hic est fructus intentus, quod propter hanc gratiam concessam mihi cantet tibi Deo honor absque cessatione.* B *Prius cantauit tibi honorabilis status meus, sed siluit, hoc est, cessauit propter crimina mea in posterum, cantabit absque cessatione. Hinc colligimus securitatem Dauidis peperisse in eo negligentiam laudandi Deum: propter quod Deus subtraxit suam custodiam, & permisit ipsum cadere, vt de cætero solicitus esset ad cantandum Deo sine intermissione.* Ingenerat felicitas falsam homini securitatem: Dei obliuionem parit, orare nescit, diuina contemplari non nouit: at afflictio dat intellectum, ad Deum ire compellit, excitat studium orandi. Habendæ Deo gratiæ, laudanda Dei beneficentia, idque sine intermissione, vt suam quis tutò conseruet felicitatem.

Dauid potentiâ regali abusus illâ priuatur. Psal. 25. — Caiet. *Cessauit Dauid adorando & laudando Deum, ideóque peccare permissus.* — *Orationis intermissio periculum peccandi.* *Felicitas obliuionem Dei ingenerat.*

17. Porrò autem, vbi zelo diuini honoris ardear C oportet qui vel principis cum Dauid maiestatem, vel sacerdotis ac prælati cum Moyse dignitatem gerit, amplius ita ostenditur. Enimverò propterea Hebræorum populo Dominus dixit: *Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te. Obserua eum, nec contemnendum putes; quia non dimittet cùm peccaueris: & est nomen meum in illo.* Exod. 23. Qui locus vel de Angelo custode, vel de Iosue; vel (quod magis proprium) de Moyse ipso intelligi potest. Castigabit ergo Moyses peccantes (vt paulò post cap. 32. fecit contra idololatras vituli) non humana aliquâ passione affectúque ductus, sed mei tantùm honoris zelo succensus. *Et est nomen meum in illo.* Hebr. *Quia nomen meum in intus eius.* Mouebitur scilicet ad vindictam, vt illatas D nomini meo, cuius zelo illius viscera exeduntur, iniurias vlciscatur. Quod & paulò post, vti Dominus ex illo sibi promittebat, in vindicanda idololatria vituli fecisse Moyses legitur. O egregium principis, Prælati, sacerdotisque exemplar! Omnibus hoc idem incumbit; ab omnibus, qui præsunt aliis, seuerissimè id exigitur, vt honorem Dei ab omni vindicent iniuria: læsúmque publicè publico etiam supplicio vlciscantur. Vbi deest hic zelus, omnia in peius ruent, atque in exitium denique prolabentur. Quæ quidem fuit prima mali labes, atque initium extremarum calamitatum populi Hebræorum, vti contestatur Propheta: *Ex diebus Gabaa peccauit Israël: ibi steterunt.* Oseæ 10. Ibi steterunt illius populi felicitates, quæ E prosperum eò vsque tenuerant cursum, qui tamen ibi confractus constitit. Sed quod ibi peccatum? Hebræi scilicet, cùm duo simul essent flagitia, idololatria in domo Michæ, & constupratio, néxque vxoris Leuitæ; istud quidem peccatum coacto agmine contra Beniamitas armis vindicarunt, illud verò nihili habuerunt, vt constat ex cap. 19. Iud. Ibi stetit gloria populi Hebræi: *Quia* (declarat S. Hieronym.) *dolore maritali prosiliuit ad pugnam, & sacrilegium in Deum suum noluit vindicare. Hic stetit Israël, ibi suum repressit gradum,*

Exod. 23. *Zelus honoris Dei in Rectore.* *Zelo Dei, nō passione supplicium irrogandum.* — *Læsus Dei honor ab iniuria vindicandus.* — Oseæ 10. — *Perit Re[...] vbi læs[...] Dei hon[...] non vin[...]catur.* — S. Hier. *Iniuria illata n[...] ferenda*

dum, ne vltrà ambularet in viis Domini.

18. Si ferre non potest, qui familiaris & domesticus alicui viro nobili, quòd contra illum audiat obtrectationem fieri: Non feram (inquiens) illius nomen sugillari, cuius pane vescor, mensáque alor, quæ tanta quæso inurbanitas & impietas cuiusque nostrûm erit, vt lædi honorem Dei toleremus, à quo non modò victum, sed quicquid sumus, acceptum habemus? Iure optimo lapidibus obrui iussus est ille, qui blasphemauit, & maledixit nomen Dei. Quare *proiectus è castris ab vniuerso populo lapidatus est*, vti scribitur Leuit. 24. Nimirum (expendit Procopius) *secundùm sententiam Dei sceleratus ille eiicitur è castris, quibus quasi oneri fuerit. Vt populum assuefaceret ad pietatem Deus imperat vt suis manibus illum omnes lapidarent.* ibid. B Summa quidem erga Deum pietas fuit de blasphemo vindictam sumere: cauerentque proinde necesse erat, omnes sibi à tali facinore, quod ab alio patratum detestabile ducerent, & vlciscerentur. Sed cur lapidari, & non alio tormenti genere puniri iussus est? *Quia* (respondet idem) *is erat quasi lapis & lapideus, meritò lapidibus obruitur*: Sic verè pij, sic verè fideles erga Deum videbimur, cùm iniurias Dei non patiemur, inultas. Et verè saxeus ille, stupidus, excors, qui Deum maledixit, à quo vt viueret, vt etiam loqueretur, accepit.

Inurbanitas & impietas iniurias Deo illatas non vlcisci. — Leu. 24. — Procop. — *Peccator publicus toti Reip. est oneri.* — Procop. — *Cauendum rectori quod ipse in aliis punit peccatum.* — *Verè saxeus, qui contra Deum loquitur.*

19. At de zelo Moysis in vlciscendis Deo illatis iniuriis, iterum occurrit occasio. Nihil illo quidem erga suum populum mitius & clementius; C sed nihil illo tamen ad Deum honorandum fortius & generosius. Doluit populi flagitium, orando & lacrymando veniam à Deo impetrauit: at zelo Dei Leuitas secum armauit; quasi viginti tria hominum millia ob illam nefandam impietatem vno impetu trucidauit: vti constat ex 32. Exod. At quorsum hæc? Nam si Moyses iam Deum propitiauerat, iam populo veniam illius sceleris à Deo impetrauerat; cur deinde gladio peremit, quos diuinâ misericordiâ donatos nouerat? Cur, si sacrilegos punire decreuerat, iisdem à Deo veniam implorauerat? Planè in vtróque pius & sanctus extitit Moyses; quod S. Gregor. eleganter admodum ita expendit: *Moyses intus arsit ignibus amoris: foris accensus est zelo seueritatis, tanta fuit pietas, vt se pro illis coram Domino morti offerre non dubitaret: tanta seueritas, vt eos quos diuinitùs feriri timuerat, ipse iudicij gladio feriret. Vtrobique legatus fortis: vtrobique mediator admirabilis: causam populi apud Deum precibus, causam Dei apud populum gladiis allegauit.* lib. 20. moral. cap. 8. Benè Moyses fidelis in omni domo Dei dicitur ab Apostolo ad Hebr. 3. fidelis vtique Domini legatus, fidelis inter Deum atque populum mediator: qui causam populi coram Deo agebat lacrymis; causam Dei coram populo agebat gladiis: illic plorando; hîc mactando: illic veniam impetrando; hîc reos trucidando.

Moyses erga populũ misericors pro Deo fortis & seuerus. — Exod. 32. — S. Greg. — ad Hebr. 3. — *Superior populi causam precibus, Dei causam gladiis agit.*

20. Hinc etiam præclara illa regiminis documenta, quæ sanctissimus Pontifex inculcat; rectoribus indicuntur. Sic enim inquit. *Disciplina, vel misericordia multùm destituitur, si vna sine altera teneatur. Sed circa subditos suos inesse rectoribus debet & iustè consolans misericordia, & piè saeuiens disciplina.* ibid. Quod facile præstabit ille, quem in suo munere obeundo non propria ducit passio, non ius vllum necessitudinis mouet; sed qui vero, sanctóque Dei zelo succensus sequestrem se inter Deum, hominésque præbet. Sunt enim Leuitæ, sunt sacerdotes, sunt Ecclesiastici rectores ab

S. Gregor. — Superior & misericors & seuerus esse debet.

A omni affectu, qui Dei non est, prorsus alieni, atque profugi, vti vocat Philo Hebr. existimans idcircò vrbes refugij, ad quas homicidæ inuoluntarij poterant confugere, attributas fuisse Leuitis, vtpote vitâ, conditione, animóque in mundo profugis, vt constat ex cap. 21. Iosue. Sic autem Philo: *Cur in solas Leuitis attributas ciuitates iubentur fugere homicidæ, æquissimum est. Nam & Leuitæ quodammodo sunt profugi qui propter cultum diuinum deseruerunt parentes, liberos, germanos, & totam mortalem cognationem, quorum sodalitij princeps inducitur patrem & matrem alloqui. Non vidi vos & fratres, non noui vos; & filios, ignoro vos, ne quid me à cultu eius, qui est, distrahat. Est autem vera fuga, priuari carissimis necessitudinibus; quæ profugos commendat profugis, vt conciliante illos similitudine sequatur perpetratorum obliuio.* lib. de profugis. Distrahunt interdum, ac præpediunt animam sacerdotis Deo mancipatam curæ iuráque & affectus terrenarum necessitudinum: & propterea ad Deum renunciatis omnibus, quæ de terra mundóque sunt, confugiendum est: totum enim hominem sibi Deus sacrosanctis in mysteriis exigit ministrantem. Ad confessionem sacramentalem vti ad ciuitatem refugij profugos peccatores, qui vero animo à peccatis transfugiunt, etiam à mundo & à curis rerum inutilium profugi recipiunt, vt securi omnes cum Deo agant, Sacerdotes.

Ecclesiastici ab omni affectu humano alieni. — *Ecclesiastici à mundo profugi.* — Iosue 21. — Phil. Hebr. — *Sacerdos in Dei cultu ab omni alia sit cura alienus.* — *Confessio profugos excipit.*

21 *Et nescierunt filios suos.*] Hæc summa priscis illis ætatibus Sacerdotis abalienatio: Dei obsequium ipsimet etsi debito ac naturali amori curæque filiorum anteponere Sacerdos iubebatur. Ac fortassè hîc innititur ille ritus Sacerdotio dignissimus, iuxta quem Sacerdotes, qui per destinatas à Pontifice vices, cùm sors obueniebat ministrandi, relictâ domo transferebant se ad templum ibíque sine commercio coniugali, sine cura familiæ, ac liberorum feriati ab omni studio rerum caducarum soli Deo intenti diuinis vacabant ministeriis, vti præscribitur his verbis: *Non egredietur sacerdos de sanctis, ne polluat sanctuarium Dei sui; quia oleum sanctæ vnctionis super eum est.* Leuit. 25. Vbi optimè Caiet. *Redundare in immunditiam sanctuarij immunditiam Pontificis testantur hæc verba; & significanter dicitur: Dei sui, D tanquam Deus sit speciali modo Deus Pontificis: & verè sic est; quia Pontificis solius est, vt capitis populi & sanctuarij.* Templum itáque Domini, eiusdem altare, sacerdotium ipsum dedecorat, ac deturpat sordida vita Sacerdotis. Cæterùm exacto suæ vicis tempore domum ad vxores, ad liberos, ad familiam redibant sacerdotes. Erat quidem illa carnis, nostra verò lege gratiæ perfectior longè sacerdotum est abalienatio. Non enim dicit filiis sacerdos: nescio vos: sed, filios non habeo, nec habere possum nec volo. Eligendum dicit Apostolus in Episcopum *filios habentem bonos*. 1. Tim. 3. *Filios* (occurrit subtiliter S. Ambros.) *habentem dixit, non facientem.* epist. 82. Quod quidem lege inuiolabili semper in Ecclesia Catholica, Romana E obseruatum est, vt in sacerdotium eligerentur aut non coniugati, aut qui in coniugio ab vxoribus abstinerent. Scilicet Christi Domini puritas id postulabat. Nam qui Deus à purissimo æterni Patris generatus pectore, Deúsque homo à virgineo vtero matris conceptus & natus prodiit; non nisi castis sacerdotum manibus tractari voluit.

Sacerdos immundus templum & altare polluit. — Leuit. 21. — Caiet. — *Sacerdos in lege Moysis dum ministraret, à coniugio domésque abstinebat.* — *Sacerdotiũ cum voto castitatis in lege Christi.* — 1. Tim. 3. — S. Ambr. — *Christus virgo Virginis matris filius à castis sacerdotibus tractari voluit.*

22. Dignum sanè, quod seriò ac diligenter expendatur, quàm se ostenderit Dei filius amatorem puritatis, quantúmque omnia munda voluerit

luerit atque elegerit autor ipse puritatis. Enimverò mundissimam & purissimam matrem elegit: & qui homo factus libenter suscepit humanæ vitæ miserias, imò & grauissimas & abiectissimas pœnas, irrisus, flagellatus, crucifixus, inter latrones sustinuit; passus tamen (licèt ea peccata maláque non sint) nullo modo est, cur in sua conceptione, ortúque illa virginei pudoris in matre sua permitteret fieri detrimenta. Noluit quippè nasci de matre non Virgine, sed eam ante partum, in partu, ac deinceps post partum in omnem æternitatem permansuram semper Virginem purissimam & mundissimam matrem sibi ipse fecit. *Et qui de cœlo* (inquit S. Ambr.) *in terras descendebat, non de terra, sed de cœlo vas sibi hoc per quod descenderet, elegit; sacrauitque templum pudoris.* lib. de instit. Virg. cap. 5. Pulchrè dictum: Virgo Dei mater est templum pudoris. Huc igitur adeat, huc accedat qui pudorem desiderat, castitatem quærit. Et sicut in templum ad sacrificium Missæ, ad sacram Eucharistiam, ad confessionem, ad concionem, ad orationem fideles Christi pergimus: ita vel ad comparandum, vel ad conseruandum, defendendum, armandúmque animi, corporísque pudorem frequenter adeamus oportet Virginem Dei matrem: huius illa gratiæ mater, huius conciliatrix est pulchritudinis. Porrò qui mundissimam matrem elegit Virginem quoque præ cæteris subindè dilectum elegit discipulum: mortuus etiam, etsi lacero corpore, vulneribus conciso, tabidóque sanguine prorsus conspersо; tamen inuolui nouâ & mundâ syndone, mundóque in tumulo, in quo nondum quisquam positus erat, sepeliri: denique ab iis, qui mundo sunt corde videri; & in sacramento ab iis, qui mundo sunt corpore, puráque sine peccato lethali sunt animâ, purissimus animarum sponsus, ac puritatis autor sumi, ac possideri voluit.

Deus non nisi de Virgine nasci homo voluit.

S. Ambr. *B. Maria vas de cœlo: templũ pudoris à Deo sacratum.*

Pro pudore adeunda inuocandáque B. Maria.

Christus puritatis amator.

Luc. 23. *Christus nõ nisi à puris tractari, & sumi vult.*

23. Meritò igitur S. Chrysost. suâ illâ, quam instituit, Liturgiâ, ritum hunc adhibuit, vti Sacerdos post illa verba: *Sanctus Sanctus*: sacrum ingressurus Canonem hæc secum pronunciet: *Nullus eorum, qui carnalibus cupiditatibus & voluptatibus sunt alligati dignus est ad se accedere, vel sibi ministrare, Rex gloriæ. Tibi enim ministrare magnum est, & ipsis cælestibus potestatibus terribile.* Sic ille in rituali Missæ Græcæ. Refert idem suo tempore solitum diaconum, cùm populo esset communicanda Eucharistia, dicere voce contenta: *Sancta Sanctis.* homil. 17. in epist. ad Hebr. Nimirum Sancta Sanctis dantur: quare qui Sanctus non est, videlicet ab omni impuritate, maculáque immunis ad tam sacrosancta omníque veneratione digna mysteria non ausit accedere. Igitur ô Domine IESV da obsecro ministris tuis, vt tibi dignè inseruiant, da quod iubes & à nobis exigis: vt qui puritatis & amator & autor es puros tibi, tuísque mysteriis dignos efficias ministros. Enimverò tu ipse nos inuitas tuo altari adsistere, tua obire mysteria; quæ tamen supra humanam veréque cœlestem in ministris exigunt puritatem: hæc autem à te ipso solo vt à fonte aquæ, & non aliundè promanat. At homine luteo & in peccatis concepto, nihil est impurius: sed tua tamen gratia de luteo crystallinum efficies; Pius sanguis (qualem sui corporis mysterium exigit) super niuem dealbabit.

S. Chrys. *Quantam Eucharistia in sacerdote castitatem mentis & corporis exigat.*

S. Chrysost.

A Christo Domino petenda puritas ad Eucharistiam.

24. Neque verò sola hîc intelligitur castitas ad ornamentum debitum Sacerdotibus, sed quædam perfecta & absoluta omnium prauarum affectionum (vti loquimur) mortificatio, quam Phinees

A ille maximus diuini honoris zelator cum suis Leuitis occidendo sine discrimine quoscunque inueniebat vitulorum adoratores, videtur præfiguràsse; vt Philo Hebr. ita considerat: *Interficit vnusquisque fratrem suum, & propinquum, & proximum, germanum animæ corpus: rationi verò propinquas irrationales potentias. Nec enim aliter noster pars optima potest euadere cultrix eius, qui in vniuerso est optimus.* Quam Philo mortem dicit propinquorum, nos intelligimus vitiosarum passionum mortificationem. *Sed ante omnia* (adiungit) *homo vertendus est in animam seiuncto recisóque germano eius corpore cum suis concupiscentiis insatiabilibus, quo facto brutæ partes animæ seiungendæ sunt à cognatis rationabilibus. Nam eæ more torrentis in alueos*

B *quinque diuisi, per omnes sensuum lacunas concitant impetus affectuum.* lib. de profugis. Bellè dictum: Cõcupiscentias esse insatiabiles: secum enim quodammodo ardorem ignium gehennalium deferunt; qui, quandiu fomes adest, depopulari materiem, quo pabulo alitur, non desistit. Sunt etiam (vti vocant Philosophi) obiecta rerum, quæ sensibus percipiuntur, maximè cùm illecebrosa sint ac titillantia, velut aquarum inundantium profluuia, quæ sensibus tanquam paludibus recepta exitiales quosdam turpissimarum affectionum fluctus excitant; quibus infelix anima cum suis omnibus facultatibus absorpta miserandum facit naufragium. Vtinam quam homo Hebræus in suis Leuitis vel depingit, vel effingit perfectam

C ab omni labe vitiorum immunitatem, Christi Domini Sacerdotes non mactandis & adolendis brutarum pecudum carnibus, sed consecrandis & epulandis corpori & sanguini Dei hominis ab ipso Deo destinati haberemus!

Perfecta omniũ passionũ mortificatio requiritur in sacerdote.

Phil. Hebr.

Philo.

Labes, profluuium, tempestas passionum.

25. *Hi custodierunt eloquium tuum.*] Laudat illos à legis custodia, & à sacrificiorum oblatione: quæ duo sunt vel potissima munera Leuitarum, & sacerdotum. Custodiunt Dei legem; atque ideò seruandam populo efficaciter inculcant. Qui enim alios docet, exemplo doctrinam commendet necesse est. Nihil enim efficacius, potentius nihil doctore, qui benè viuendo potiùs, quàm ornatè loquendo docet. Huiusmodi prædicatorem vocat Isaias *Prudentem eloquij mystici.* cap. 3.

D Theodoret. legit, *Incantatorem.* Vim quodammodo infert audientibus, qui vitâ & linguâ docet. Planè incantat; violentâ quadam suauitate, & suaui quadam violentiâ persuadet sanctus hic orator. Hic vnus est illorum, quos admirabundus idem Propheta suspexit: *Quam pulchri pedes super montes annunciantis & prædicantis pacem!* Isai. 52. Admiratur primò quidem in Apostolis, deinde in eorundem successoribus, qui Dei verbum mortalibus annunciant, pedes quidem, nõ quid aliud. O rem stupore dignam! Suspicit, non audit euangelizantes: miratur pedes, non agit de lingua: quasi pedibus, non ore; incessu, non eloquio prædicarent. Ita planè. Plus vitâ, quàm linguâ; plus exemplo, quàm doctrinâ prædicarunt Apostoli.

E Vincuntur animi potiùs exemplo, quàm eloquio sacerdotis. Puritas illa pedum, mores inculpati vehementiùs commouent, quàm ipsa explicatio mysteriorum etiam cum ornatu dicendi.

Exemplo, & doctrinâ simul persuadet, incantat, vincit sanctus orator.

Isai. 3. Theodor.

Isai 52.

Efficacius exemplum, quàm doctrina.

26. Hoc idem maximè cœlestis sponsus in dilecta sua commendat: *Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce.* Cant. 4. Benè Patres apud Theodoret. *Funiculum coccineum salutis signũ quem è fenestra Rahab meretrix suspendere iussa est, in memoriam redigunt.* Sed quid per illum significetur, ita explicant: *Signum hoc sponsi in ore sponsæ tanquam*

Cant. 4. Theod.

Verba prædicatis tincta Christi sanguine. Prædicatio signum salutis.

tanquam in fenestra collocatum innuitur. Sicut funiculus coccineus eloquium tuum dulce; duxit enim colorem ex sanguine meo, & verba profert veritatis. Tractat scilicet sanctus prædicator sanguinem Domini, illúmque per mores & facta ostendit, illo animam & cor intinctum & impinguatum habet: vnde per os & linguam erumpunt verba Christi sanguine irrorata; quibus dulcius & pulchrius, atque ad flectendos audientium animos nihil esse potest: *His verbis* (adiungit Theodoret.) *tanquam funiculo quodam capiuntur auditores; & vinciuntur. Nam eloquium tuum eos demulcet ac retinet.* Expende illud quàm propriè dictum: Prædicationem vocari signum salutis. Certè qui frequentat Ecclesiam, gaudétque audire verbum Dei, vt ibi fidelibus prædicatur, signum æternæ salutis secum iam habere in Domino confidat. Cæterùm quæ tantopere hoc loco commendatur, illa est prædicatio, quæ Christi sanguine rubescit, & illo dulciter inspersa in aures ingeritur, atque in corda pio quodam illapsu inducitur. Quapropter sapiet concionator si crebrò aliquod ex passione Domini, telum vtique fortissimum, pertractet argumentum. Et (quod scioli fortasse non admittent) hac passionis dominicæ gratiâ pulchrius, quàm verborum lenocinio Christiana prædicatio adornatur. Non est tamen damnanda in prædicatore debita quædam, & (liceat dicere) modesta grauísque dicendi eloquentia; quæ tanquam pedissequa sapientiæ rerum diuinarum famulatur. Misit Iosue de suo exercitu exploratores ad terram promissionis habitu quidem illarum gentium, quas explorabant, vt securi admitterentur, amictos. Num. 13. vtique aptissima Christi Domini figura, vt Theodoret. ita explicat. *Sicut exploratores præ se ferebant habitum & vocem gentium, quas explorabant, ita Deus Verbum humanam induens naturam, illius vtens linguâ salutem nostram procurauit.* quæst. 25. in Num.

Theod. Verbis Christi sanguine tinctis ligat animos prædicator.

Prædicator frequenter de passione Domini ducat argumentum.

Num. 13. Theod. Moderatus verborū ornatus in prædicatore.

27. Hoc ipsum, quod de Christo Domino explicauit Theodor. ad Domini prædicatores egregiè poterit applicari. Enimverò mittuntur illi à Domino ad explorandum quinam habitus, statúsque hominum, qui mores, quæ vita sint in iis, ad quos fiet verbum Dei. Vt ergo admittantur, atque vt beneuolè attentéque audiantur, vt prædicantium monita debito cum fructu animarum recipiantur, necesse est vt illorum habitum foris induant; linguâ loquantur; intùs autem & religionem & pietatem veri Iosue, à quo mittuntur, conseruent: piísque dolis sanctè decipiant, quos ad Christum conuertent. Adhibent igitur Christi prædicatores ornatum verborum, dictionis eloquentiam, vti pium quoddam stratagema cumcendis audientium animis; sanctámque fraudem, & imposturam, quâ illecti homines à prauis vitiorum affectibus ad virtutis amorem studiúmque auocentur. Ergo Leuitæ, quibus à Moyse benedictio impertitur, Dei sui legem, mandatáque custodiunt, & exemplo suo ad eandem diuinæ legis custodiam efficaciter alios impellunt. S. Petrus sacerdotes vocat Reges, quorum regnum in sanctitate consistit. *Vos autem* (inquiens) *regale sacerdotium, genus electum, gens sancta.* 1. Petr. 2. Regia quidem nobilitas est sacerdotibus; sed ea non à sanguine carnéque, verùm à sanctitate vitæ prouenit. Id ipsum celebrat S. Ioannes: *Quia fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes; & regnabimus super terram.* Apocal. 1. & 5. Quod enim illius regnum, quàm illius sacerdo-

Prædicatores missi à Christo vt exploratores.

Prædicator piis dolis decipit & conuertit animas.

Sacerdotes pulchrè dicuntur Reges. 1. Petr. 2.

Apoc. 1 & 5.

A ris, qui regio quodam imperio suis omnibus dominatur affectibus, passionésque omnes comprimit; ac sensus & facultates secundùm Dei legem moderatur? Hinc illud optimè de se, ac sacerdotibus contestatur S. Gregor. Nazianz. *Imperium nos ipsi gerimus multò etiam præstantius, & perfectius regno terreno.* orat. ad ciues. Reges quidem terreni cogunt violenter ad legum custodiam; sacerdotes verò inuitant exemplo, doctrináque alliciunt quàm fortiter, tam suauiter ad diuinæ legis obseruationem.

D. Greg. Naz. Sacerdotes Regibus præstantiores.

28. Adiungit Moyses officium Leuitarum in oblationibus atque in sacrificiis, quibus itarum Deum propitient. Sed hæc omnia planè aliud nihil, quàm vmbra & figura sacerdotum in lege gra-
B tiæ quibus summa illa nec ipsis Angelis concessa potestas consecrandi corpus & sanguinem Dei hominis à Deo fuit: Hæc verè potestas regia, verè sacerdotium regale, verè hoc regnum, in quo viuimus: scilicet Christiana Ecclesia, quam ipse Dominus sic appellauit, cùm in vltima cœna consecraturus suum corpus & sanguinem dixit: *Dico vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei. Et accepto calice gratias egit,* &c. *Dico vobis, quod non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat.* Luc. 22. Ad quem locum ita doctissimus noster Salmeron. *Panis consecrationem & calicis vocat impletionem regni Dei, vel aduentum in illud: quia per corpus Christi cum sanguine & veneratione sumptum regnamus per gratiam nunc,*
C *regnaturi postea per gloriam. Domini est ergo regnum cœleste, quò non peruenitur nisi à permanente in regno Dei, & edente panem cœlestem.* tom. 10. pag. 106. lin. 2. Est itaque sacrificium Missæ regnum, festum, faustúsque apparatus, & solennitas Regis cœlestis, qui inter sacerdotes præfert clarissimum illum titulum, de quo maximè gloriatur: *Rex Regum, & Dominus dominantium.* Apocal. 19. Vtique Reges isti ac dominantes, sunt illi seniores, de quibus ita Isaias. *Cùm regnauerit Dominus in monte Sion, & in Hierusalem, & in conspectu senum suorum fuerit glorificatus.* Isai. 24.

Angelis data non est gratia sacerdotij.

Luc. 22. D. Salmer. Missa regnū, solennitas, apparatus Regis cœlestis.

Apoc. 19. Christus inter sacerdotes Rex Regum. Isai. 24.

29. Sed quid est, quod dicit Christus Dominus se manducaturum & bibiturum in regno Dei, si illud est sumere corpus & sanguinem
D ipsius in Eucharistia? Numquid Dominus IESVS post suam resurrectionem aut consecrauit, aut manducauit, & bibit suum corpus & sanguinem, vti fecerat in cœna vltima paulò ante passionem? Minimè quidem. Cur ergo dixit: *Amodò non bibam, donec bibam in regno Patris mei.* Matth. 26. Respondet Origenes: *Ipse nobis bibentibus non discedit à nobis, sed bibit nobiscum, cùm sit in singulis ipse, quoniam non possumus soli sine eo manducare de illo pane, & bibere de illo sanguine. Ipse est & panis & potus: & manducat & bibit nobiscum.* homil. 35. in Matth. Hac igitur ratione quandiu fideles ad Eucharistiam accedunt, continuatur festum illud Paschatis, quod ipse Dominus desiderabat vt manducaret cum illis. *Desiderio desideraui hoc Pascha mandu-*
E *care vobiscum.* Luc. 22. Quod de communione corporis & sanguinis Domini intelligi iam alibi ostendimus. Itaque Paschatis festum agitur, cùm Domini corpus & nos cum illo manducamus, & ille nobiscum manducat. Et quidem de regno isto Domini, in quo solennitas hæc, & Pascha peragitur, apertè loquitur Isaias. *Erubescet luna,* &c. vt suprà posuimus. Vbi quod interpres vertit: *In conspectu senum suorum.* legunt alij: *In conspectu presbyterorum.* Potest autem (inquit S. Hier.) *& de Ecclesiastico gradu intelligi: si tamen non destruant operibus*

Christus nobiscum simul Eucharistiā sumit.

Matth. 26. Orig.

Paschatis festum in Missa, & in communione Eucharistia. Luc. 22.

Isai. 24.

S. Hieron.

Sacerdotes dicuntur senes.

operibus dignitatem. ibid. Expende obsecro presbyteros vocari senes: & quidem nō tam ætate, quam grauitate; non tam canis, quàm moribus; non tam annis, quàm virtutibus: ac præterea senes dici presbyteros; vt nouerint, qui iā sunt in senectute, vitam religiosam, sacram, ac prope diuinam agere debere, ac si veri essent sacerdotes. A

Senes sanctā agant vitā.

30. Summus profectò Christi Domini honor apud homines & Angelos habetur, sacramentum corporis & sāguinis dominici à dignis sanctísque sacerdotibus tractari: verè illius regnum hoc est, &(vti loquitur Propheta) glorificatio, inter sacerdotes, qui puris manibus accedunt, sanctóque ore manducant & bibunt; sacrosancta Missæ celebrāt mysteria, tam seriò, tam grauiter, tam modestè, tā piè, tanta (vt vulgo dicitur) deuotione, vt spectantibus & audientibus mirabiles concilient pietatis affectus. Oportet enim, & sic diuina illa mysteria, Christíque Domini præsentia exigunt, vt (quod S. Ambr. monet) *Sacerdos sit quidam lituus plebis excitandæ ad deuotionem.* epist. 82. Illius nimirum ad altare prodeuntis incessus, motúsque omnes, oris corporísque totius conformatio ipsam prædicent & contestentur pietatem. Hoc itaque regnum Christi est, cùm ipsemet Dominus illum à suis senioribus, nimirum à sacerdotibus suscipit honorem, de quo ita scribitur in Apoc. *Procidebant viginti quatuor seniores ante sedentem in throno, & adorabant viuentem in secula: & mittebant coronas suas ante thronum.* cap. 4. Qui quæso seniores coronati, nisi sacerdotes, qui attonsis capitibus coronas præferunt, insigne videlicet regium: Reges quippe illos paulo ante diximus. Nam cæteros fideles, qui non celebrant diuina mysteria, (quod proprium est sacerdotum) sed hoc ipso tantùm, quòd à sacerdotibus consecratam Christi Domini carnem sub sacramento manducant, iure optimo appellandos censuit principes Isaias, ad quos ita loquitur. *Pone mensam, contemplare in specula: Comedētes & bibētes surgite principes, arripite clypeum.* c. 21. Quod de communicantibus sacram Eucharistiā intelligi iam alibi ostendimus ex S. Hieron.

Missa regnū, & glorificatio Christi. — B — *D. Ambr. Sacerdos in Missa totus & pius, & pietatis conciliator.* — *Apoc. 4. Seniores coronati sacerdotes.* — C — *Isai. 21.*

31. Tanta est corporis Domini in sacramēto altaris gloria; tam superexcellens maiestas, vt illud sumentes faciat principes, & consecrantes efficiat Reges: atque in medio illorum admirabile illud (quod præmisimus) stemma Christus Dei filius accipiat: Rex Regum, & Dominus Dominantium. Quod verò locus ille senum coronatorū ad Messiæ sacrificium pertineat, præterquàm quòd cætera mirificè conueniant, illud maximè contestatur, quod vbi sacra illa animalia dicebant: Sanctus sanctus; *procidebant seniores, & adorabāt.* Apoc. 4. At luce clarius ipsa constat hunc esse celeberrimum in Missa ritum; cùm post illa eadem verba quæ decantātur, sublimiora exhibentur mysteria, & ante diuinam hostiam, vti à sacerdotibus in altum eleuatur vniuersus fidelium cætus demissis capitibus, genibus flexis procumbunt, adorántque Agnum, (vt scribit Ioannes) qui occisus est, exclamantes: *Dignus est Agnus accipere virtutem & diuinitatem & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionē.* Apoc. 5. Meritóque cum de sacrificio Missæ agitur, seniores & illa fœta mysteriis animalia tam miris celebrantur laudibus, tam pia, supplicíque adoratione venerantur Agnum proclamantes: *Qui occisus est.* Hanc enim sibi gloriam Christus Dominus passione, mortéque sua comparauit, vt in sacramēto altaris honoretur & adoretur verus Deus à fidelibus, qui à Iudæis quondam flagellatus, despectus & crucifixus fuit.

D — *Apoc. 19. Laici cōmunicantes sūt principes, sacerdotes celebrantes sunt Reges coronati. Apoc. 4.* — E — *Pietas & adoratio fidelium in Missa. Apoc. 5.* — *Christi gloria in Missa pro passionis ignominia.*

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

32. Huius etiam gloriæ per sacramentum accipiendæ recordatione Dominus IESVS in cruce dolores suos, ignominias, opprobria, mortémque ipsam consolabatur: Ideircò enim totum Psal. 21. recitasse creditur: in quo illud est: *Apud te laus mea in Ecclesia magna. Vota mea reddam in conspectu timentium eum.* Psal. 21. Vota sua intelligit secundū S. Aug. vt iam alibi tetigimus, *Sacramentum corporis sui.* Deinde legitur de fidelibus: Adorabunt, seruient, edent, saturabuntur: ibi etiam ponitur regnum: quæ omnia ad Eucharistiam, & ad Missæ sacrificium clarissimè spectant. At fortasse (dicet aliquis) fusiùs quàm par est, hac de re spatiati sumus. Cæterùm & locus id exigit, & à Domini deliciis, ab æternarum dulcedinum fonte quis facilè vel abscedat, vel abstineat? Enimverò scripsit optimè Clem. Alex. *Accipite (dixit Dominus) Hoc est corpus meum: Bibite, Hic est sanguis meus.* Matth. 26. Sanctum lætitiæ fluentum. 2. pædag. Nec enim maiore alio voluptatis gaudio anima hominis in hac vita perfunditur, quàm cum ad Eucharistiam ritè accedit, & diuinitatis pabulo impinguatur. Scilicet hoc ipsum in figura Dei populo promissum Moyses prædixit: *Constituit eum super excelsam terram, vt comederet fructus agrorum, vt sugeret mel de petra, oleúmque de saxo durissimo.* Et mox: *cum medulla tritici, & sanguinem vuæ biberet meracissimum.* Deut. 32. Primò quidem loquitur de gratiis, cœlestibúsque donis, quibus Ecclesia affluit Christiana. Deinde ponit medullam tritici. LXX. adipem tritici. O rem inauditam! quis vnquam medullam, adipem, carnis videlicet pinguedinem in tritico, in pane aut vidit aut mente dixit? *Mystica* (occurrit Theod.) *benedictione digni effecti sunt, tanquam in figura percipientes. Nam adeps tritici spiritualis panis est.* ibid. Hæc est illa pinguitudo frumenti, qua fidelium animæ satiantur, iuxta illud: *Cibauit eos ex adipe frumenti, & de petra mellis saturauit eos.* Ps. 80. vbi S. Hieron. *Videte mysterium. Ex adipe frumenti. Frumentum adipes habet; nunquid & intestina habuit? Sed voluit largitatem & pinguedinem gratiæ spiritualis ostendere: & ideò adipes nominauit.* ibid. Hæc autem largitas & pinguedo gratiæ spiritualis editur in sacramēto altaris. Quare optimè S. Aug. explicat. *Cibauit illos ex adipe frumenti, miscuit eos sacramentis suis.* Et Genebr. *Est (inquit) hyperbole de summa fœcunditate, vbertate, ac deliciis, quibus adumbratur corporis Dominici Sacramentum, & suaues doctrinæ cœlestis, & gratiæ consolationes.* ib. d.

Psal. 21. Christus in cruce se cōsolabatur spe futuræ gloriæ in Missa. S. August. — *Clem. Alex. Matth. 26. Miris in Eucharistia perfunditur anima deliciis.* — *Prædicitur & depingitur superaffluentia gratiarū in Eucharistia. Deut. 32.* — *Theod.* — *Psal. 80. S. Hieron.* — *S. August.* — *Genebr.*

33. *Benedic Domine fortitudini eius.*] Precatur tandem Moyses à Deo Leuitis benedictionem, & auxilium aduersus hostes suos. Duo scilicet maximè postulat; fortitudinem, & opera misericordiæ, quæ mirum in modum illustrant Ecclesiasticos viros. Cæterùm hæc fortitudo non est militaris: nec enim sacerdotem arma decent: nec, si bellare opus est, armis, sed orationibus sacerdoti agendum erit; vti Helisæus orando Syros in Samariam captiuos induxit. 4. Reg. 6. Fugauítque reges ac principes florentissimis copiis circummunitos, cùm Samariam obtinerent. 4. Regul. 7. Quod quidem S. Ambros. expendens hæc ad iungit: *An incognitum nobis est dimicare sanctos etiam cùm feriantur? Nónne ociosus erat Helisæus; ociosus scilicet corpore; sed vibrabat spiritu, & orationibus præliabatur?* epist. 59. Idem refert de S. Acholio. *Fecit (inquiens) S. Acholius precibus suis, vt de partibus Macedoniæ Dominus victores fugaret. Vrgebat, & præliabatur S. Acholius nō gladiis, sed orationibus: non telis, sed meritis. Ardenti pestilentia perturbati Gotthi, ac territi sunt. Quasi Helisæus inter acies, dum*

4. Reg. 6. Ecclesiastici precibus & meritis præliantur. 4. Reg. 7. S. Ambr.

 vixit,

vixit, versatus est, meritis suis componens prælia. ibid. Hæc vera est fortitudo, quam Dei benedictio sanctis sacerdotibus impertire solet; vt orationibus, non armis pugnent; deprecando vincant, non debellando. *Sic per sanctum sacerdotem* (adiungit) *muralia fundamenta fidei confirmantur. Nimirum ille est, qui recognouit verbum Domini, & custodiuit testamentum eius: ipse dixit patri suo & matri suæ: non vidi te. Non vidit enim studio, non vidit affectu. Et fratres suos non sciuit, quia Deum scire desiderauit.* ibid. Meritò igitur suum sacerdotem tot miraculis illustrem, & hostium victorem sola oratione pugnantem faciebat, quem ab omni carnis mundique affectu liberum diuinis tantùm rebus intentum nouerat. Fortè benedictio hæc sacerdotis fortitudo illa omninò est, quam statim apponit idem Ambr. hunc ipsum Moysis locum expendens. *Benedic Domine fidem eius, sanctitatem, sedulitatem.* ibid. Ille quidem fortior sacerdos, qui fidelior Deo, sanctior moribus, munere suo diligentior.

S. Ambr. Egregia sacerdotis victoria de barbaris.

Fortitudo sacerdotis in sanctitate.

S. Ambr.

34. Legunt alij: *Benedic Domine exercitui eius.* Et quidem per exercitum intelligitur cœtus Leuitarum instar agminis conuenientium ad ministrandum in templo. O validum! ô victorem! ô triumphatorem sacerdotalis conuentus exercitum! Sic fit in calamitatibus publicis Christianæ gentis; ad propitiandum Deum, illiúsque iram à nobis auertendam procedunt Ecclesiasticæ pompæ, fidelium supplicationes: in quibus ordo Clericorum hinc inde dispositus, atque gradatim incedens, refert quidem instructum agmen precibus in Deum, in cœlum (ô pium, ô sanctum prælium!) insurgens. Certè in huiusmodi pompa dicit S. Gregor. Nazianz. *Primores in acie debere esse sacerdotes, ac religiosos: Tanto* (inquiens) *maiorem afflictionis partem sentientes; quantò dignitate superiores sunt suo exemplo plebem ad compunctionem, improbaque vitæ correctionem; quam vtique Dei lenitas, virgaque suspensio comitatur, erudientes.* orat. 15. Obiter arripe dictum egregium, illud alto in corde fixum conserua. Vitæ improbæ correctionem vtique Dei lenitas, virgæque suspensio comitatur. Hæc summa est excellentia diuinæ misericordiæ: verè confessos, pœnitentes, ac prorsus emendatos Dei benignitas amplexatur, Dei iustitia non castigat. Appositè dicitur exercitus sacerdotum, qui pium gerunt prælium pro auertenda Dei contra scelera hominum indignatione: mira quippe virtus est huiusmodi supplicationum, quæ publicè à Clero & à plebe fidelium fiunt, in quibus per plateas humiliati & compuncti procedimus, in templis ante aras prostrati veniam imploramus: Deíque viscera, quàm suppliciter, tam violenter impugnamus.

Cœtus sacerdotum exercitus.

Fidelium supplicationes, exercitus in cœlum deprælians.

S. Gregor. Nazianz.

Improbæ vitæ correctionē sequitur diuinæ iræ suspensio.

35. O quàm Deo gratum est, & iucundum hasce Cleri, & plebis fidelium de cœlo spectare supplicationes, audire gemitus pœnitentium, clamoreśque deprecantium; videre ante se prostratos humiliter pro imploranda delictorum venia; quos furore passionum abstractos à Deo superbia in barathrum proiecerat vitiorum! Hic est fructus calamitatum, quæ nobis diuinitùs immittuntur. Enimverò (vt loquitur S. Chrys. hac ipsa de re disserens) *per singulos dies fit ad Ecclesiam conuentus, multitudo ploratu ac gemitibus resonat, ac plurima nobis inest philosophia, despectúsque rerum domesticarum: & neque pecuniarum cupido, neque gloriæ desiderium: nec libidinis conflictus, nec prauus alius cogitatus tunc surrepens impedit. Sed omnes ad Dei cultum conferimur cum oratione, & lacrymis.* homil. 4. de pœnit. O quantus est Deo noster honor, quanta oblectatio, cùm cernit suas sic opes augeri, prouentúsque suum in domum afferri: nauéśque tot ac tam pretiosis onustas mercibus in portum inuehi! Incredibili sanè gaudio exultauit Hebræorum populus in deserto, cùm (vti scribitur) *ventus egrediens à Domino arreptas trans mare coturnices detulit, & demisit in castra.* Num. 11. Scilicet ad victum & oblectamentum populi. At longè iucundius spectaculum Deo, cùm aduersus ac furens calamitatis ventus à mundi deserto, in quo animæ per ipsum inane secularium vanitatum lasciuientes peruolitabant, adducit ad Dei castra, inducit in templa, prosternit ante aras. O dulces Deo ipsi dapes; huiusmodi scilicet animas tribulationum ventis agitatas, per loca vrbium publica, & in delubris prosterni, pœnitentiâ conteri, & in Dei obsequium totas concremari! Sic se habet exercitus Leuitarum, & sacerdotum, cui Moyses diuinam imprecatur benedictionem. Meritò dicitur exercitus: benè fortitudo, cui Deus benedicit. Etsi enim Ecclesia sæpenumerò, ac violenter impugnetur à filiis huius seculi, nunquam tamen expugnabitur: *Nec portæ inferi præualebunt aduersus eam,* Matth. 16. Iacit profectò in cœlum lapides, qui Christi Ecclesiam persequitur; qui Clerum impugnat. Infelices habet exitus, qui Clero Christi aduersatur; Multa de hoc argumento supra diximus, & plura dici possent. *Vtinam* circa huiusmodi argumentum laici homines *saperent, & intelligerent, ac nouissima prouiderent!* Deut. 32.

Gratissima Deo publica fideliū supplicatio.

S. Chrys. Humiliatī & deprecātes publicè fideles Deo gratum exhibent spectaculum.

Num. 11.

Templa Dei castra.

Prostratæ in templis animæ iucundissimæ Deo dapes.

Matth. 16.

Infelicem habet exitum qui Ecclesiā, & Clerum impugnat.

Deut. 32.

36. *Benedic substantiæ eius.*] Legunt alij: *Est quidem à Deo benedictionibus plena substantia*: Clericorum scilicet, quia patrimonium Christi, quia de piorum votis ac sudoribus collecta, quia ex Christi Domini institutione post iustam & decoram Cleri sustentationem in pauperum subsidia debet expendi. Tenentur enim (vti doctores affirmant) Ecclesiastici de bonis Ecclesiæ quartam partem redditiuum, vel saltem superflua in eleemosynas expendere. Sic benedicitur eorum substantia, cùm de illa Christo in pauperibus debita portio impenditur; vt sic vberiùs multò augeatur, quod ita Clem. Alex. ostendit: *Quemadmodum quicunque putei scaturiunt, exhausti in pristinam mensuram reuertuntur: ita & largitio, quæ est bonus fons benignitatis, potum sitientibus communicans, rursus augetur & repletur: quemadmodum ad vbera, quæ sugauntur, vel etiam mulgentur, solet lac confluere.* 1. pædag. 7. Hinc mihi persuadeo substantiam Ecclesiasticam in dies imminui, eò quòd largitio in pauperes quotidie minor est. Pulchrè substantiam, simúlque exercitum & fortitudinem in eadem voce comprehensam Moyses intelligit. Singularis enim fortitudo Ecclesiasticis, & Ecclesiæ accedit ex ipsa patrimonij Christi in pauperes communicatione. Nam cùm S. Ambr. ab Arianis grauissimè impugnaretur, præter arma precum, quibus se muniuit, eleemosynas adhibuit: Et his fortitudinem suam, qua victor de perfidis extitit, ingenuè tribuit adscriptam. Sic enim scribit. *Habeo defensionem, sed in orationibus pauperum. Cæci illi & claudi, debiles, & senes robustis bellatoribus fortiores sunt.* epist. 31.

Benedicti à Deo redditus Ecclesiæ.

Clem. Alex. Quarta pars redditūum Ecclesiæ debita pauperibus.

Augetur quod impēditur pauperibus.

Ecclesiastici redditus minuuntur, quia non impenduntur pauperibus.

Fortitudo Cleri eleemosyna.

S. Ambr. Precibus & eleemosynis vincit Ecclesia.

37. Benedicit Moyses, seu potiùs à Deo postulat vt benedicat Leuitarum exercitum, substantiam, & opera manuum Leuiticæ tribus: quæ quidem omnia in lege gratiæ non modò copiosiùs impleta sunt, sed etiam euidentiùs innotuerunt: Quænam quæso manuum Sacerdotis opera, nisi

nisi præstantissima illa summáque super omnia, quæ sub sole fiunt opera; sacrosanctæ nimirum Eucharistiæ operatio, cùm Sacerdos ore pronuncians, manúque apprehendens diuinum corporis & sanguinis Domini efficit sacramentum? Annon hæc est fortitudo, exercitúsque Ecclesiæ? Annon hoc præsidium, hæc ipsa fidelium arx & propugnaculum? Audi Salomonem: *Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem, immolauit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam: misit ancillas suas, vt vocarent ad arcem. Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis.* Prou.9. De diuina Eucharistia locum interpretatur D.Cypr. epist. 63. & S.August. lib. 17. de Ciuit. cap.20. & alij communiter. Itaque Dei sapientia, Verbum incarnatum, Deus homo domum sibi suam Ecclesiam construxit septem subnixam sacramentis: atque omnium augustissimum commemorans, videlicet sacrosanctam Eucharistiam, vocat illam & mensam suam, ad quam per Apostolos, & prædicatores inuitat fideles omnes, vti diuinis dapibus instructum conuiuium epulentur. Vocat etiam arcem, in qua scilicet securi ab hostibus considebunt. Hinc illud optimè dicitur à S. Cypr. *Et cùm adhuc fiat Eucharistia, vt possit accipientibus esse tutela, quos tutos esse contra aduersarium volumus, munimento dominicæ saturitatis armamus.* epist.lib.2. epist.2. Hoc ipsum diuinæ hostiæ præsidium expertus S. Greg. scripsit: *Inter cætera arma, quæ contra principem mundi Deo fauente contuli, potissimum est vt corpus Domini frequenter acciperes.* epist.ad Marsilien.

Prou.9. S.Cypr. S.August. Dei mensa, epulũ, arx, arma, fortitudo Eucharistia. S.Cypr. Potissimum munimentum, armáque Ecclesiæ Eucharistia. S.Gregor.

38. Vno verbo comprehendit omnia Regius vates: *Panis cor hominis confirmat,* Psalm.103. *Ipse panis* (declarat S. Hieron.) *corda nostra confirmat, qui descendens de cœlo vitam tribuit mundo.* Similis est interpretatio S.August. Est quidem panis cordis, panis animæ, qui confirmat cor, animam roborat, armat, tutatur, inuictam reddit. Tota planè fortitudo Christianæ Ecclesiæ ab augustissimo Eucharistiæ sacramento prouenit. Hanc scilicet arcem, hoc præsidium, hæc arma, hanc fortitudinem, hunc exercitum si Christiani homines non haberemus, quî obsecro possemus vndique hostibus circumcincti, ab hæreticis, à Turcis, à Saracenis, ab infidelibus perpetuò impugnati imò consistere, in Christianæ Ecclesiæ regnis ausim dicere ad barbararum gentium prouincias longè latéque diffusas velut angulo mundi, terræ pugillo? Infinitas ergo gratias habeamus, ô Domine IESV, tui corporis admirabili sacramento; quod qui frequentant, leonibus ipsis fiunt fortiores: & qui miseri ab eo sese vltrò abstinent, suam imbecillitatem deplorent, necesse est. *Percussus sum, vt fœnum, & aruit cor meum. Quia oblitus sum comedere panem meum.* Psalm.101. *Quis iste panis, nisi panis ille viuus qui de cœlo descendit? Oblitus manducare, bibit venenum,* inquit S. August. Vanitates nimirum seculi, voluptates carnis, lutulentas terræ diuitias, in quibus omnibus præsentissimum est venenum animarum, infelix peccator, auet, inhiat, quærit: & totum ferè annum ad vitæ æternæ panem accedere contemnit. Rectè igitur ad hunc versum monet S. Gregor. *Sequatur ergo obliuionem commemoratio, & esuriem refectio constetur, vt panem illum, qui de cœlo descendit, manducantes, & pœnam euadamus mortis perpetuæ, & vitæ participemus æternæ. Sicut Dominus ait in Euangelio: si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.* ibidem.

Psal.103. S.Hieron. Fideles tutatur ab infidelibus Eucharistia. Christianorum regna ad infideliũ prouincias angulus mundi. Psal.101. Infelix, qui vanitatibus mundi occupatus non accedit ad Eucharistiam. D.August. S.Greg. Ioann.6.

Prophetia, siue benedictio Iacob super Iudam.

Iuda, te laudabunt fratres tui: manus tua in ceruicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filij patris tui. Catulus leonis Iuda: ad prædam fili mi ascendisti: requiescens accubuisti vt leo, & quasi leæna, quis suscitabit eum? NON AVFERETVR sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium. Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem, ô fili mi, asinam suam. Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ pallium suum. Pulchriores sunt oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores.

SECTIO V.

Iuda te laudabunt fratres tui, manus tua in ceruicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filij patris tui.

1. PRophetia hæc patris Iacob de filio Iuda omnium illius prophetiarum & benedictionum celeberrima est: quippe quæ tota potiùs ad tribum omnium clarissimam, veréque regiam; imò & ad ipsum Regem Messiam Patribus promissum, & à toto mundo expectatum, de quo habetur hoc loco egregium sanè vaticinium, & qui de hac tribu erat nasciturus; quàm ad quartum filium Iacob spectare videtur. Nam in Iudam ipsum, qui filius fuit Iacob ferè nihil eorum, quæ hîc assignantur, competit. Prædicuntur igitur à Iacob quatuor excellentiæ Iudæ. Prima honoris & laudis, quòd illum cæteri fratres laudaturi, & adoraturi sint. Secunda fortitudinis; quod vti leo suos hostes debellaturus sit. Tertia principatus atque imperij duraturi vsque ad Regis Messiæ aduentum, qui ex illo genus erat secundum carnem habiturus: quarta incredibilis quædam bonorum temporalium, maximè vini & lactis abundantia. Summa hæc est totius prophetiæ, nunc ad singula descendamus.

2. *Iuda te laudabunt fratres tui.*] Ex fonte ipso Hebr. elegans ducitur allusio ad nomen Iudę. Mater quidem cap. 29. illum vocauit Iudam, quoniam ex talis filij ortu laudandi Deum habebat nouam & magnam occasionem: nunc verò pater addit aliam nominis rationem; quòd huius filij tribus, ad quam dirigitur vaticinium, à fratribus sit laudanda. Sensus igitur ex Hebræis vocibus hic est: Iuda tu diceris Iuda, & iuxta nomen tuum, quod significat laudem, vel confessionem laudis, continget tibi: Nam laudabunt te fratres tui. Seu breuius: Meritò tibi nomen Iuda fuit inditum, quia cunctæ tribus te laudibus efferent. At quid hoc est? Mater à confessione diuinæ laudis, pater ab humana laudatione nomen filij deducit inditum. Quasi mater filio erga Deum pietatem, & laudis confessionem vel ipso nomine prænotatam: pater eidem nominis celebritatem, & honoris super omnes fratres eminentiam auspicatò peroptaret. Scilicet matrum erga filios affectum in ipsam pietatem, Deíque obsequium magis propendet: patris verò cura & studium

Pater filio terræ felicitatem procurat.

studium totum est in acquirendis, & amplificandis filiorum tum honoribus, tum opibus. Quod S.August. in suis parentibus fuit expertus;in matre studium pietatis, in patre ardorem humanæ dignitatis. Et quidem de matre sanctissima Monica quid attinet dicere,quæ filium Manichæum factum suis lacrymis, precibus,ac monitis Christo & Christi fidei sanctum pepetit: Hinc illud scribit filius: *Et conturbata mater carnis meæ sempiternam salutem meam carius parturiebat corde casto in fide tua,&c.* Et infrà. *Illa satagebat vt tu mihi pater esses Deus meus.* lib.1.Confess.cap.11.

Mater filio pietatē erga Deum procurat.

S.August. *Monica S. Augustini mater.*

3. At de patre quid? *Cùm intereà* (inquit) *non satageret pater, qualis crescerem tibi; aut quàm castus essem, dummodò essem disertus.* Et infrà. *Ille de te prope nihil cogitabat, de me autem inania.* lib. 2. cap. 2. Sed quæ illa erant inania, quæ pater de filio adolescentulo literarum studiis destinato cogitabat? Scilicet (ipse testatur) *vt in hoc seculo florerem, & excellerem linguosis artibus ad honorem hominum, & falsas diuitias famulantibus.* lib.1. cap.9. Laudabilis planè pietas matrum, quæ solicitè curant bonam sanctámque filiorum institutionem: nec illos tam apud homines seculi honoribus eminere, quàm apud Deum piis obsequiis, virtutúmque meritis valere cupiunt:etsi proptereà filij aliquod vel honoris, vel vitæ dispendium incurrant. Pergebat in Ægyptum Moyses cum vxore, ac duobus filiis, vti colligit Abulens. & quidem maior natu iam fuerat circuncisus, minor verò adhuc incircuncisus, cui scilicet, propter ætatem pater nimis indulgens parcebat. *Cúmque esset in itinere, in diuersorio, occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum.* Exod.4. En patris erga filium aut incuria, aut nimia indulgentia. Sed vide matris solicitudinem. *Tulit illicò Sephora acutissimam petram, & circuncidit præputium filij sui.* ibid. Prudens quidem mulier vetéque pia mater generosè arripit cultrum, dolentique oculo, (vt fas est credere) sed constanti manu, prudenti fortique pietate non dubitat tenellum filium sauciare, vt hac ratione filium mater ad honorem fidelis & serui Dei eueheret: & vxor maritum à gladio, mortéque liberaret. *Quapropter Angelus discessit* (inquit Procopius) *nonnihil delectatus religione mulieris.*

S.August. *Pater S. Augustini.*

Mater felicitā pro pietate & virtute filij. Exod.5.

Procop.

4. Honorem seculi, ac celebrem apud homines famam benedicendo precatur filio pater; & quidem non qualemcunque nominis prærogatiuam, sed planè maximam: quam scilicet inter fratres eminentem habeat, & isti libenter concelebrent. Enimverò inuidia frequenter inter fratres, inter cognatos, inter conciues, inter commilitones vsque in discordias odiáque inardescit. Quare optimè dixit Corn.Tacit. *Antiquas fratrum discordias, & insociabile regnum existimari.* lib. annal. 13. Quod quidem ex diuinis literis probari facilè potest in Cain & Abel: in Esau & Iacob: in Phares & Zaram: in Ioseph & fratribus: in Dauid & fratribus: in Dauid filiis. Tanta igitur tui nominis erit, ô fili, gloria, vt superes (inquit Iacob) etiam tuorum fratrum inuidiam: imò & ipsi ad suam gloriam ex tuo nomine vocari volent omnes Iudæi. Ac primò quidem à laudatione fratrum Iudæ benedictionem pater auspicatur. Nec enim vulgaris esse poterat excellentia Iudæ, quam nullæ nec fratrum, nec æqualium, inter quos inuidia dominatur, linguæ quid reprehenderent: sed omnia quæ dignè laudarent, linguæ inuenirent. Compressis verò fratrum linguis, ne quid per inuidiam cauillarentur in Iuda, quod summi est operis, pollet ille hostium subinde quorumcunque colla subiicere, pede imposito ceruices conculcare. An est aliud æquè operosum ac difficile, atque linguæ inuidentis petulantiam cohibere? *Facilius enim esset,* (inquit S.Cypr.) *ac leuius turbulenti maris concitos fluctus clamoribus retundere, quàm effusam linguæ licentiam cohibere.* tract.1. contra Demetrianum.

Corn. Tac. *Inuidia odiúmque inter fratres & cognatos.*

Summa felicitas supra inuidiā eminere.

S.Cypr. *Inuidentis linguam cohibere difficillimū est.*

5. Icircò tempestates linguarum extimescens Dauid, vsus deinde aliâ similitudine sperat sibi à Domino tantum hoc beneficium donandum. *Ipse liberabit me de laqueo venātium, & à verbo aspero.* vbi egregiè S.Ambr. *Symmachus* (inquit) *irritationis verbum dixit, alij perturbationis, laqueus aduersarij est sermo noster. Sed etiam ipse non minùs aduersarius est nobis. Loquimur plerúnque quod excipiat inimicus, & quasi nostro gladio nos vulneret. Quantò tolerabilius est alieno gladio, quàm nostro perire?* lib.1. de offic.cap.4. Bene quidem, sermo incautus, noxiúsque dicitur gladius, & subinde vtraque parte acutus: qui scilicet nostram vulneret animam, & proximi sauciet famam. Quapropter si nullibi alibi, maximè verò in verbis obseruatio & cura, & custodia diligenter adhibenda est. Adiungit ergo Ambr. *Alliga sermonem tuum, ne luxuriet, & multiloquio peccata colligat: sit restrictior & ripis suis coerceatur; citò lutum colligit omnis exundans.* ibid. Certè magna vis adhibenda est, vt infrænetur lingua, & loquacitas comprimatur. Clamabant dæmonia Christum esse Dei filium, *at Dominus non sinebat ea loqui*; muta reddidit, vt scribit Luc. 4. Annon satius foret dæmonia clamando Christi diuinitatem confiteri? Planè magis manifestabatur Christi potentia, & diuinitas refrænando linguas dæmonum, quàm si filius Dei ab ipsis clamando proderetur. Adeò linguas inuidorum & maleuolorum compescere, quàm hostes vel etiam dæmones vincere maius est & operosius!

Psal.90.

S.Ambr. *Sermo incautus duos vulnerans gladius.*

D.Ambr. *Cohibenda lingua.*

Luc.4.

Grande miraculum compescere linguas inuidorum.

6. Et quidem vt quisque nostrum, provt oportet, detrahentem inuidentémque suam linguam cohibeat, satis erit, si quàm vile ac rusticum hoc vitium sit, consideret. Nam (vt scribit S. Ambros.) *Seruile hoc vitium est, & familiare vltimæ conditioni; adeò contra naturam, vt inopia magis hoc extorquere, quàm natura suadere videatur.* lib.3. offic. cap.3. Qui detrahit, ipse quàm sit inops, quàm vilis, apertè confitetur: suam prodit inopiam, qui de aliena vult abundantia detrahere. Argui potest detractor non minoris impudentiæ simul & violentiæ; quàm qui proiectus ad audendum non dubitat in foro pallium de humeris alicuius detrahere. Quo in sensu dixit S.Ambr. *Christus formam suscepit hominis, quam operum suorum locupletaret virtutibus. Tu ergo per detractionem expolias quem Christus induit: exuis, quem Christus vestiuit.* lib.3. offic. cap.3. Dona scilicet Christi Domini, quo quis ornatus est, impudenti sua lingua inuidus detractor aut minuit, aut dedecorat, aut nulla esse contendit. Hoc autem detractionis vitium inter fratres; quod tamen ex benedictione Iacob non erat Iudæ à fratribus tolerandum, eò periculosius est, quò sub fraterni amoris specie aculeus linguæ frequentiùs occultatur. Icircò monet S. Cypr. *Christum confessa lingua non sit maledica, non turbulenta, non conuiciis, & litibus perstrepens audiatur: non contra fratres post verba laudis venena serpentis iaculetur.* tract.de simpl.præl. Sic verò excæcat mentes inuidia, vt ne propinquitatis quidem iura vlla respiciat: quin etiam acerbius inter arctiora naturæ vincula exardescat.

S.Ambr. *Seruile abiectúmque vitium detrahere.*

S.Ambr. *Detractor pallium in publico habenti surripit.*

D.Cypr. *Ardet inter fratres inuidia.*

7. Saul secretò vnctus à Samuele in Regem, cùm

cùm à patruo, quò abiisset, rogaretur, de asinis quidem inuentis respondit; de reguo autem nihil omninò: vti legimus 1. Reg. 10. Sanè quàm prudentissimè de regno tacuit: *Ne* (inquit Abulens.) *vllam in se patrui concitaret inuidiam.* Sed hoc ipsum fusius & elegantius dixerat Iosephus hisce verbis. *De regno tantùm tacuit, ne ea res vel credita inuidiam, vel non credita vanitatis opinionem ei contraheret. Quanuis enim & amicus esset & cognatus, securiùs tamen & consultiùs arbitratus est silentium, reputans credo humanæ naturæ infirmitatem, quod nemo constans in amore, sed etiamsi manifesto Dei suffragio felicitas contingat, tamen alios sibi præferri iniquè & inuidè ferunt.* lib. 6. antiq. cap. 5. Tantò igitur copiosior & admirabilior videbitur benedictio Iudæ impertita, vt à fratribus laudandus sit, & verè quidem nec in summa rerum fœlicitate maleuolos habiturus sit, & inuidos qui cognati sunt. Dixi verè laudandum Iudam: quia sæpenumerò fit, vt præmissam laudationem subdolam quidem aperta cõsequatur inuidi & maleuoli oris detractio. Sic exploratores terræ promissionis post illam diligenter perlustratam, Moysi retulerunt: *Terra, ad quam misisti nos, reuera fluit lacte & melle, vt ex his fructibus cognosci potest. Sed cultores fortissimos habet: stirpem Enac vidimus ibi.* & infrà. *Detraxerunt terræ: Deuorat habitatores suos.* Num. 13. vbi Lyran. *Terram priùs laudant, vt melius posteà damnent.* Ita solent inuidi & maleuoli, qui aliena explorant vitia; primò quidem laudare bona, deinde grauiora mala prodere, vt totum hominem ostendant probrosum.

1. Reg. 10. Abul. Ioseph. *Dolosam laudationẽ sequitur detractio.* Num. 13. Lyran. *Inuidi laudant, dein vituperant, vt probrum augeant.*

8. Chald. paraph. sic habet. *Iuda tu confessus es, & non erubuisti: in te confitebuntur fratres tui.* At quid Iudas confessus non erubuit? quidam referunt ad factum Thamar, quod ille non abnuit, sed ingenuè confessus dixit: *Iustior me est, quia non tradidi eam Sela filio meo.* Genes. 38. Quem locum satis suprà explicauimus. Dignus sanè vir omni laudatione, qui suum & cognoscit, & fatetur erratum. Miris planè laudibus extollendum censet Dauidem S. Ambr. quippe qui non erubuit peccatum suum confiteri. *Peccauit* (inquiens) *David, vt solent Reges: sed pœnitentiam egit, fleuit, ingemuit, quod non solent Reges, quod erubescunt facere priuati, Rex non erubuit confiteri. Confessus est culpam, obsecrauit indulgentiam, humi stratus deplorauit ærumnam, ieiunauit, orauit, confessionis suæ testimonium in perpetua secula vulgato dolore transmisit.* Apolog. cap. 4. Hæc est vna ex maximis humanæ naturæ miseriis, vt positus quis in sublimi gradu honoris, & licere sibi putet quicquid libeat, & errare se non posse quicquid veri iudicet; aut si tamen errauerit, nolit sibi ab alio subnotari. Cùm tamen Deus Omnipotens ipsamet veritas, ipsamet sapientia, ipsamet bonitas, non dedignetur cum hominibus venire in iudicium. *Venite,* (inquit) *& arguite me, dicit Dominus,* Isai. 1. Et homo vermiculus, aut regiæ dignitatis superbiâ, aut sapientiæ vel prudentiæ opinione inaniter elatus irascetur, si cùm errabit, ab aliquo corripiatur, vel admoneatur?

S. Ambr. *Laudabile est propria errata confiteri.* Isai. 1. *Homo ægerrimè fert erroris argui.*

9. Salomon vbi primùm regni clauum suscepit cum Deo familiariter agens hæc maximè precatus legitur: *Dabis ergo seruo tuo cor docile, vt populum tuum iudicare possit.* 3. Reg. 3. Docilis est, qui gaudet edoceri, libenter arripit aliorum monita: & vbi errauerit, correctionem: at idem dicitur precatus à Domino: *Da mihi sapientiam, & intelligentiam.* 2. Paral. 1. Salomon igitur cor docile iudicauit idem esse atque sapiens & intelligens: docilitatémque nihil esse aliud, quàm sapientiam & intelligentiam: denique virum docilem haberi, vocatique debere sapientem & intelligentem: atque adeò multum sapere, qui scit gaudétque ab aliis doceri, aliorum consiliis & monitis instrui. Hinc Apostolus: *Oportet* (inquit) *Episcopum doctorem esse.* 1. Timot. 3. Græcè habetur: διδακτικὸν, didacticon, docibilem, & 2. Tim. 2. *Seruum Dei oportet docibilẽ.* Græcè διδακτικὸν didacticon. Vtrobique legunt aliqui, *Docentem alios,* seu *aptum ad docendum.* Episcopi enim & sapientes in Ecclesia veram illam existimant sapientiam, hoc quod est, esse docilem, docibilem, velle ab aliis edoceri, moneri, regi, corripi, ab errore deduci, ad veritatem informari. Docilis etiam simúlque verè sapiens, qui quæ statuit, quæ imperat, si non gaudet, certè si non indignatur examinari: aliorum iudiciis libenter sua decreta subiicit. Nec enim quis adeò vecors & stolidus est, vt suum iudicium putet nullâ posse perstringi censurâ: & se quicquid dicat, de tripode dicere; quicquid iubeat, diuinæ legis esse infallibile decretum.

3. Reg. 3. 2. Par. 1. *Sapiens vult edoceri ab aliis.* 1. Tim. 3. 2. Timot. 2. *Sapiens aliorũ quærit iudicia.* *Stultus suo abundat iudicio.*

10. Optimè in hanc sententiam illud scripsit Tertull. *Nulla lex vetat discuti; quod prohibet admitti: Quia neque iudex iustè vlciscitur, nisi quod cognoscat admissum esse quod non licet: neque ciuis fideliter legi obsequitur, ignorans quale sit quod vlciscitur lex. Nulla lex sibi soli conscientiam iustitiæ suæ debet, sed eis à quibus obsequium expectat.* Apolog. aduersus gent. cap. 4. Quapropter princeps, prælatus, herus, pater familias prius probari à subditis, quàm adimpleri, velint quod iubent. Adiungit Tertull. dignam suo ingenio dignam sententiam. *Cæterùm suspecta lex est, quæ probari se non vult: improba autẽ, si non probata dominetur.* Planè ex hoc ipso, quod lex refugit examen, in suspicionem cadit iniustitiæ, sit princeps, sit prælatus, homo quidem, vt multis aliis, sic etiam ignorantiæ obnoxius est; ne igitur aberret, ne hallucinetur, alienâ doctrinâ indiget, quod in Paulo Deus Omnipotens ad cõmunem fidelium instructionem demonstrauit; cùm scilicet illum remisit ad Ananiam, à quo in mysteriis fidei informaretur, Act. 9. Rem ita expẽdit Cassianus: *Paulum Ananiæ prius doctrinâ quàm suâ instrui volens Dominus: ne scilicet quod rectè gestũ esset in Paulo, posteris malum præsumptionis præberet exemplum.* col. 21. c. 4. Dixit enim Dominus: *Surge, & ingredere ciuitatem; & ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere.* Act. 9. Ne igitur quis dedignetur ab alio vel moneri, vel doceri, cùm Paulus antequam raperetur in cœlum, & ibi à Deo de altissimis Christianæ fidei mysteriis instrueretur, ab alio homine tum baptizari, tum edoceri iussus est.

Tertull. *Suspecta lex, quæ aliena iudicia refugit.* Tertull. *Qui regit, prius probari velit quod iubet.* *Nemo mortalium subiectus ignorantiæ non est.* Act. 9. Cassian. *S. Paulus ab homine prius, quàm à Deo instructus.* Act. 9.

11. Quin etiam post tres annos à sua conuersione peragratis iam multis terrarum prouinciis, in quibus Euangelium prædicauit, & innumerabilem gentium multitudinem conuertit: *Ascendi* (inquit) *Hierosolymam, vt viderem Petrum.* ad Gal. 1. Græce ἱστορῆσαι istorise, vt notat S. Chrys. *Vt viderem; quomodo loqui solent, qui magnas ac splendidas vrbes inuisunt cognoscendi gratia. Adeò iudicabat opera pretium, multoque studio dignum tantummodo videre virum.* Neque verò solam in Petro sanctitatem spectauit admirabundus, sed etiam summi illius Pontificis potestatem; quâ Petrus eminebat super omnes Apostolos: cui etiam ipsemet Paulus & se, & suam omnem sapientiam tanquam primo post Christum magistro, & fidei columnæ libenter subiiciebat. Enimverò sine humilitatis præsidio nec doctor instruendo, nec rector gubernando quicquam proficiet. Quare discipulus antè

ad Galat. 1. S. Chrysost. *Spectaculũ admiratione dignum S. Petrus.* *Nec docet, nec regit benè qui humilis non est.*

antè addiſcat, quàm doceat magiſter: & ſubditus pareat, priuſquàm prælatus imperet: alioqui ſi nec didicit, nec paruit; & de ſua ſcientia, & de ſuo iudicio imprudens ſibi gloriabitur; ac ſuperbè inhumanıterque dominabitur. Audi egregiam in hac re S. Greg. ſententiam. *Vſus rectæ conuerſationis eſt, vt præeſſe non audeat, qui ſubeſſe non didicerit: nec obedientiam ſubiectis imperet, quam prælatis non nouit exhibere: alioqui fiet, vt dum ſe quiſque ſancto Spiritu impletum præſumit, diſcipulus hominis eſſe deſpiciat, & magiſter erroris fiat.* lib. 1. Dialog. cap. 1. At ſunt tamen nonnulli, qui à ſolo Spiritu ſancto interiùs inſtruuntur, ac ducuntur: priuilegium hoc eſt, quod paucis donatur. Et quidem illi ſine humilitatis teſtimonio aut probari, aut dignoſci nequeunt: vt ſtatim ſubiicit idem Gregor. *Mens, (inquiens) quæ diuino ſpiritu impletur, habet euidentiſſima ſigna: virtutes ſcilicet, & humilitatem; quæ ſi vtraque perfectè in vna mente conueniunt, liquet quòd de præſentia ſancti Spiritus teſtimonium ferat.* Multa nimis (dicet aliquis) in hoc argumentum congeruntur. Planè res eſt in vita hominum magni momenti: nec vnquam ſatis & noſtra improbatur ambitio, & humilitatis amor commendatur. Mihi ergo cùm in aliis rerum, quæ vel damnantur, vel commendantur, argumētis; tum etiam in hoc quod ſe in præſentia obtulit, fas ſit illud reſpondere, quo ſe aliquando tutatus eſt à calumnia S. Saluianus: *Quia melius eſt plus probare aliquid, quàm neceſſe eſt: quàm minus fortaſſe; quàm negotio debeatur.*

S. Gregor. Qui non didicit obedire præeſſe aliis non poteſt.

S. Greg. Virtutes & humilitas in homine ſigna ſūt inhabitantis ſancti ſpiritus.

S. Salu.

12. Laudandum à fratribus Iudam prædicit Iacob in primis ob illam admirabilem humilitatem, quam exhibuit ſuum confitendo erratum vſque adeò, vt non dubitauerit iniquiorem ſe dicere impiâ muliere. Confeſſus eſt, & non erubuit: vertit Chald. Atque iccirco laudandus ab hominibus, & ab ipſo Deo honorandus, atque in regni faſtigium extollendus. O egregium typum ſacramentalis Confeſſionis, in qua peccator non erubeſcit confiteri ſua delicta; ſeu potiùs ſe ſuáque ſcelera erubeſcens nihilominus ſe prodit iniquum, ſua detegit vulnera, ſua facinora ſacerdoti confitetur. Verecundia enim honorat confeſſionem, quam ſcilicet comitatur, & non remoratur confuſio: faciem pudefacit, linguam non præpedit, os non occludit. Adumbrauit Iudas futurum in Eccleſia Chriſti confeſſionem, ad quam Prophetarum oraculis crebrò inuitamur. Audi Oſeam: *Tollite vobiſcum verba, & conuertimini ad Dominum, & dicite ei: omnem aufer iniquitatem, & accipe bonum: & reddemus vitulos labiorum noſtrorum.* cap. 14. Excitantur peccatores ad conuerſionem, quæ in primis eſt opus diuinæ gratiæ, cui nos excitanti cooperamur. Cæterùm quia ſumma eſt in hoc opere difficultas, oratione diuinum eſt implorandum auxilium: *Aufer Domine Deus omnem iniquitatem, & accipe bonum. quodnam illud?* Quòd humilis, dolens, pœnitens, contritus peccator Deo, quem læſit, offerre contendit. *Reddemus (inquit) vitulos labiorum noſtrorum:* Victimas, ſacrificium oris; vtique debitam ſcelerum confeſſionem. Bonum appellat per excellentiam, quo ſcilicet, boni efficimur, qui fuimus mali: bonum, à quo Chriſtianæ Eccleſiæ bona omnia promanant. Hæc ſola victima præſtat omnibus antiquarum legum ſacrificiis: his enim pecudes, illa totius hominis ſenſus, facultates, cor, animáque mactantur.

Confeſſio cū pudore, qui linguam nō præpedit.

Oſeæ 14. Confeſſio arduum opus eget oratione.

Bonum per antonomaſiam confeſſio. Omnia legis ſacrificia excedit Confeſſio.

13. Benè igitur S. Hieron. *Illo (inquit) iam tempore carnalibus victimis reprobatis placabilis Deo hoſtia eſt, pura confeſſio.* Hic fructus labiorum noſtrorū, vti verſio habet LXX. quaſi ad eum maximè finem homini data ſint loquendi inſtrumenta, vt illis commiſſa flagitia confiteri poſſit. Os, & linguam, & dentes, & labia, nobis ad loquendū dedit Conditor Deus; non vt malè loquēdo peccemus; ſed vt Creatorem laudemus, & noſtra in ipſum delicta confitendo expiemus. At ne noſtra flagitia ſacerdoti aperiamus, pudorē neſcio quem aduerſarius ingerit: vti abſcondendo miſer: delicta ad diem iudicij reuelanda toti humano generi reſeruemus. *Quaſi* (inquit Tertull.) *melius ſit damnatum latere, quàm palàm abſolui.* lib. de pœnit. Inſignis quidē ſtultitia, deteſtabilis omninò cœcitas. Profectò illa tantùm flagitia teguntur, ſepeliúntque tenentur, quæ per confeſſionē deteguntur, & lacrymis expiantur. Fugientem ab Hieruſalem Dauidē ob perſecutionem Saulis cœpit Semei quidā de cognatione Saulis inceſſere maledictis: *Egredere vir ſanguinum, & vir Belial. Reddidit tibi Dominus vniuerſum ſanguinem domus Saul* 2. Reg. 16. Falſo quidem exprobrauit ſanguinem, quem Dauid nec effudit, nec vnquam expetiuit: nota erat omnibus manſuetudo Dauid: nihil euidentiùs conſtabat, quàm quod Dauid Sauli vitā ſæpiùs auferre, cùm polleret, noluerit. Contra verò maledicus homo non exprobrauit adulterium, & homicidium Dauid, quæ duo facinora ſole ipſo clariora innotuerunt. Cur ergo iſta tacuit? quia ſcilicet ea per pœnitentiam & deplorata, & expiata, atque adeò contecta & ſepulta fuerant per confeſſionem etſi non ſacramentalem, ſed in figura tamen ſignificatam, cùm dixit: *Peccaui Domino.* 2. Reg. 12. Deus enim pœnitenti & confitenti non modò culpam remittit, ſed etiam impedit infamiam, bonam tuetur exiſtimationem: & ipſis quoque aduerſariis omnem adimit recordationem; ne pœnitentis errata exprobrent, vel etiam meminerint. Quod quidem expertus ipſemet dulciſſimè decantauit. *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.* Pſal. 31. Sed de hoc argumento multa diximus in priori tomo ad cap. 3. ſect. 22.

S. Hieron.

Inſtrumenta loquendi data homini ad confeſſionem.

Tertull. Inſignis ſtultitia, celare peccata in confeſſione.

2. Reg. 16.

Teguntur delicta, quæ in confeſſione deteguntur.

2. Reg. 12. Deus per confeſſionem impedit infamiam.

Pſal. 31.

14. Iudas igitur, qui & confitens non erubeſcit ſua fateri delicta; totus enim de illis rubor in aduerſarium potiùs, quàm in pœnitentem inijci debet, vti S. Ambr. egregiè ita colligit ex his verbis Prophetæ Deum ſic alloquentis. *Quis Deus ſicut tu, auferens peccata & transferens iniquitates?* Mich. 6. vbi duo verba ponit admirandæ quidem ſignificationis: Auferens, & transferens. *Auferens* (inquit S. Ambr.) *peccata, quia penitùs ea tollit, ita vt non ſint, quorum memor non erit.* epiſt. 18. O admirabilem Dei bonitatem! ſed & inſignem ſacramentalis Confeſſionis prærogatiuam! O & dulce magnúmque pœnitentibus ſolatium! Peracta ritè confeſſione ſic noſtra manent abolita flagitia, vt illa etiam Deus ipſe læſus ac iudex prorſus in ſempiternum obliuiſcatur, ac ſi nunquam ab homine fuiſſent commiſſa: quoad culpam & reatum hæc omnia intelliguntur; nam pœna quidem temporaria vel in hac vita, vel in purgatorio (vti fides docet) expianda erunt peccata per confeſſionem remiſſa. Deinde, *Transferens* (inquit S. Ambroſ.) *iniquitates, eo quòd confitentibus nobis lapſus noſtros, & obumbrantibus eos bonæ operationis fructu referantur in auctorem culpæ & peccati incentorem.* Res mira. In diabolum tentatorem miſſa per os confitentis delicta expuuntur: atque adeò per confeſſionem à delictis ab homine abſoluto, eorundem reus conuincitur, & pronunciatur diabolus! Quid

Mich. 6.

S. Ambr. Delicta cōfeſſa Deus obliuiſcitur.

D. Ambr. Confeſſio peccatoris confuſio & tormentum eſt diabolo.

D.Ambr. Confessio peccatoris vindicta de diabolo.

Quid enim aliud (adiungit idem Ambros.) *agit qui culpam fatetur, nisi vt aduersantis nequitiæ spiritualis dolo se & malitia transductum probet?* Confunditur ergo non qui confitetur, sed diabolus: cuius in faciem à confitente transferuntur delicta: &. cui tanquam inuentori ac tentatori, quæ deceptus homo commiserat, exprobrantur flagitia. O grauem & iustam de diabolo vindictam. Alapas in diaboli faciem impingis, dum tua crimina confiteris: tota in diabolum, qui reus tuorum criminum arguitur, & proditur, confusio & verecundia ab ipso confitente transmutatur.

Oseæ 4. Theod. Dei dona, & consolatio ritè confessis communicantur. D.Cyrill.

15. Hæc igitur adiungit Dominus per Oseam: *Ero quasi ros.c.14. Anima scilicet* (declarat Theod.) *à sordibus expiatæ.* Sed quisnam ille ros? *Omnimodus* (respondet S. Cyrill.) *mentem vocatorum ad pœnitentiam superna consolatione pinguefaciens & irrigans, vsque per spiritum: ros enim desuper cadit.* Quid quæso ambagibus est opus? Inuitamur ad pœnitentiam; confessionem nostrorum scelerum ritè iam emisimus: confessis & pœnitentibus à Deo vero promittitur. quis ille? *Dei dona,* dixit Theodoret. *supernam consolationem*, intelligit S. Cyrill. Bene quidem omnia vitæ confessus & pœnitens accipit, gestáque. Sed tamen ros aliud nihil est, quàm ipsemet Deus, qui ait: *Ego ros ero.* O miram diuinæ bonitatis dulcedinem! Confessis ros infunditur, Deus ipse communicatur; vtique in sacrosancta Eucharistia, in qua Deus homo post Sacramentalem confessionem sumitur. Infusus ergo ros ille diuinus cordi, animæque hominis sanat omnes contritiones eius. *Venit enim,* (vt ipsemet testatur) *vt mederetur contritis corde.* Isai. 61. *Nec enim Pœonius iste medicus* (vti eum vocat Clemens Alexand.) *nostris morbis & vulneribus aliud præsentius ac potentius, magísque salutare poterat de cœlo remedium afferre. Vincenti dabo edere de ligno vitæ.* Apoc. 2. Rup. Paschas. & alij per vitæ pomum intelligunt corpus Domini IESV in sacramento, quod promittitur vincenti, hoc est, verè pœnitenti qui delicta sua debellauit, & confessionis telo iugulauit, qui se ipsum vicit: nec enim difficiliùs pugnatur, periculosiùs confligitur, illustriúsque & gloriosiùs triumphatur quàm in confessione; vbi peccator se vincit accusando, & diabolum illius technas fraudésque detegendo; & ab illius tyrannide, sub qua iacuerat, transfugiendo. Huic pomum vitæ dat Christus; at impœnitenti, at non confitenti; non vincenti Christus non dat: *Sed ipse* (inquit Rupert.) *rapit, atque adeò iudicium sibi manducat & bibit.* 1.Cor.11.

Ritè confesso Deus ipse communicatur in Eucharistia.

Isai.61. Per Eucharistiam sanantur animæ morbi. Apoc.2.

Victor è præliо ritè confessus.

Rupert. 1.Cor.11. Communicans impœnitens rapit pomū vitæ.

16. Murmurabant aliquando Pharisæi dicentes ad discipulos Christi Domini: *Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis? Et respondens IESVS dixit ad illos: Non egent qui sani sunt medico, sed malè habentes.* Luc.5. Pharisæi carpunt conuiuium, & Dominus medicum & medicinam nominat. Quorsum ita Domine; cùm aduersarij tuam mensam cauillentur, manducare ac bibere in te, atque in tuis discipulis malè accipiant; tu de morbidis, de medico, de medicamento loqueris? Planè, quia nullum præsentius homo peccato morbidus habet medicamentum, quàm tui corporis & sanguinis conuiuium, quod peccator iam pœnitens epulatur. Meritò exclamat S.Ambr. *Nouum medicamentum nouus magister aduexit. Hoc de terra non pullulat: imprudens est omnis creatura huius confectionis. Venite omnes, qui incurristis peccatorum varias passiones; vtimini peregrino medicamento; quo venenum serpentis excluditur.* in cap.

Luc.5. Datum excellens medicamentum Eucharistia.

D.Ambr.

A 5. Luc. At interea Iudæi *famem patiuntur vt canes.* Psalm.58. rabiéque ringentes de nobis cum Christo conuiuantibus obtrectare non desinunt. Rumpantur inuidiâ miseri: noster medicus contestatur: *Venit filius hominis manducans & bibens.* Luc.7. *Illius discipuli edunt, & bibunt.* ibid. *Nec filios ieiunare posse dicit sponsus.* ibid. Vnde optimè colligit S. Ambros. *Non possumus ieiunare, quia Christum habemus, & Christi carnem epulamur & sanguinem.* ibid. Psal.58. Luc.7. D.Ambr.

17. Porrò autem ex his, quæ diximus, vti apparet summum humilitatis actum in confessione sacramentali exerceri, cùm Iudas confitens se iniustum appellat, peccatorem profitetur, suáque delicta homini sacerdoti reuelat, se ipsum reum B accusat: sic planè summum esse, ad quem humiliatus ille exaltatur, honorem, vt homo lutens panem Angelorum manducet, corpus ipsum & sanguinem Dei hominis epuletur. Quænam quæso fingi possunt duo extrema magis inter se distantia, quàm iacere prostratum hominem ad pedes alterius hominis confessarij; suásque sordes retegere, suáque flagitia sigillatim recensere, se ipsum multorum criminum autorem iudici accusare: atque subinde in mensa Dei sui eundem hominem cum Deo ipso, de Deo pastum conuiuari? Nimirum hîc cernitur quod Dominus ipse contestatur: *Qui se humiliat, exaltabitur.* Luc. 14. At quàm percommodè cecidit hoc argumentum hodie in peruigilio Natiuitatis Domini, cuius in C mundum ingressus, vti crastinâ die celebrabimus, per quandam Angelis & hominibus stupendam humilitatem patuit. Nihil isto infantulo nato, & nocte intempestâ in vili & abiecto pecudum præsepi reclinato humilius aut esse aut fingi potuit. Sed qui paruulus (vti Propheta multò antè prædixit) *natus est nobis*; idem vocabitur *Admirabilis, Consiliarius, Deus, fortis, princeps pacis, pater futuri seculi.* Isai.9. O nouum, & omnem creaturarum supereminens intelligentiam nascentis infantuli sacramentum! *Qui necdum loquitur,* (ait S. Cyprian.) *quomodo consiliarius est? paruulus quomodo creditur omnipotens Deus? omnino infirmus, in quo videtur fortis? Nihil omninò possidens ad apicem regni, & principatus fastigium quibus ascensionibus at-* D *tinget? Profundissimum sacramentum in eo, quòd contemptibilis factus est admirabilis.* tractat. de Natiuit.

Summus humilitatis actus confessio.

Summus honor manducare corpus Domini in Eucharistia.

Luc.14.

Stupendum humilitatis sacramentū natiuitas Domini IESV. Isai.9.

S.Cyprian.

18. Nimirum in ortu suo, in cunabulis, in præsepi *exinaniuit semetipsum* Dei filius: *propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen quod est super omne nomen: vt in nomine IESV omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum.* ad Philip.2. Quænam obsecro profundior humilitas, quàm infantuli in stabulo nati, & vagientis in præsepi? Sed quænam subindè sublimior altitudo, & augustior maiestas, quàm infantuli adorati à Regibus, ab Angelorum choris decantati: cuius audito nomine creaturarum omnium genua incuruantur? Sed quomodo secundùm E Apostolum omne genu flectitur ad nomen huius infantuli, si multi adhuc in terra Iudæi, & gentiles non illum agnoscunt, non venerantur; imò irrident, & aspernantur? Quid ergo sibi vult: *Omne genu flectatur?* Vera quidem & infallibilis sententia. Famulantur enim omnes in terra Bethlehemitico infanti: omnium mortalium genua ad illius nomen humiliantur. Dices hoc solum à Christianis hominibus præstari, non verò ab infidelibus, non à Iudæis. Ita planè. Sed nec illi nec isti vel nomen habent, vel numerum

ad Philip.2. Admirabilis humilitas, & altitudo pueri IESV in præsepi.

Infideles & Iudæi nec nomen habent, nec in numero sunt apud Deum.

efficiunt apud Deum, qui solus est rerum omnium verus æstimator & iudex. Et quidem gentiles in terra iam non esse censentur, sed inter eos, qui apud inferos computantur, iuxta illud Domini: *Qui non credit, iam iudicatus est.* Ioan. 3. Vtique & damnatus in inferno computatur. Iudæi non credunt, non genu flectunt in terra. Sed quinam illi, de quibus dicit Dominus ad Prophetam? *Voca nomen eius, non populus meus. Vos non populus meus.* Oseæ 1. Illi sunt, de quibus in Psalmo: *Nomen eorum delecti in æternum.* Psalm. 9. Absque nomine, prorsus nihil sunt in terra, qui in Christum Dominum non credunt: *Nam omnes gentes seruient ei.* Psalm. 51. Omnes gentes, Christiani scilicet homines, qui soli & gentium nomine censentur in terra, & solus hic est populus Dei. Atque si omnes Deum hominem in summa paupertate, in pannis, in cunabulis, in stabulo natum agnoscunt, & genu flexo venerantur. Omne genu cœlestium, & infernorum. De cœlestibus absolutè dictum est: *Et adorent eum omnes Angeli Dei.* Psalm. 96. ad Hebr. 1. Quid tandem de infernis? Vniuersi quidem tam Iudæi, quàm gentiles, malique Christiani ad sempiterna denique incendia damnati; simúlque omnes maligni & carnifices spiritus licèt inuiti genu flectunt Domino IESV. *Nam & dæmones credunt, & contremiscunt:* ait Apostolus Iacobus cap. 2. Vides quàm certum illud sit: *Qui se humiliat, exaltabitur.*

Ioan. 3. — Oseæ 1. — Nihil sunt qui non credunt in Christum. — Psal. 9. — Psal. 51. — Soli Christiani, & gentes & populi sunt. — Psal. 96. ad Hebr. 1. — Iacobi 2. Luc. 14.

19. Idem quoque in Virgine matre nunc videmus, & admiramur. Quis illa post filium humilior? Et quid in vnaquaque familia abiectior, & contemptibilior, quàm ancilla? Huc tandem Virgo modestissima sese deiecit per humilitatem, cùm dixit: *Ecce ancilla Domini.* Luc. 1. Et quidem vti ancilla peperit; nec enim erat ei locus in diuersorio, coactáque iccircò vti ancillula se in stabulum cum pecudibus recipere; atque in extrema rerum omnium inopia filium Dei ac suum parere, cœli terræque regnatorem. Hinc illud S. Bernard. *Meritò facta est omnium Domina, quæ se omnium exhibebat ancillam. Obsecro vos filioli, æmulamini hanc virtutem, si Mariam diligitis, si contenditis ei placere, æmulamini modestiam eius.* serm. in sign. magn. Construxit filio suo in mundum venturo dignam tanto habitatore ciuitatem æternus Pater; & quæ mortalibus simul esset ciuitas refugij: de qua cecinit Propheta: *Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei.* Psalm. 86. *Et quam aliam* (occurrit S. Ioan. Damasc.) *Dei incircunscripti, & pugillo omnia continentis ciuitatem intelligimus, quàm eam, quæ verè ac modo naturam superante Deum suscepit?* orat. 1. de dormit. Virg. De qua gloriosa dicta sunt. Nimirum (inquit German. Patriarcha Côstantin.) *Omnia in Virgine sunt admirabilia, & vires naturæ excedentia, in qua suam Deus exeruit potentiam. Fecit enim* (inquit) *in me magna qui potens est,* Luc. 1. Hæc German. Bellè dictum: *In qua suam Deus exeruit potentiam.* Nec enim Deus omnipotens maius aliquid, & excellentius aliud in creaturis efficere potest quàm sit Virgo Dei mater. Pulchrè ciuitas Dei, & ancilla Dei dicitur, quippe quæ nullum alium possessorem, habitatorem dominúmque agnouit nisi Deum, cùm scilicet absque originali peccato concepta simúlque sanctificata, & gratiâ plena extiterit. Est itê ciuitas refugij, quæ omnes peccatores quibuscunque sceleribus obstrictos, ad ipsam confugientes, accipit, admittit, amplexatur; iisque veniam delictorum à Deo impetrat. *Aue igitur* (dicamus cum S. Ephrem) *peccatorum refugium, & hospitium.* serm. de laud. Deiparæ. *Aue* (cum Andrea Cretens.) *Arca vitæ,* in salut. Angel. *Aue Arca salutis,* cum Hesychio serm. 2. de Deipara. *Aue ô Arca spei, fiduciæ, misericordiæ!* Porrò vt illam iactis in profundum humilitatis fundamentis firmam & inuictam construeret omnipotens necesse fuit. Quare scripsit optimè S. Ildephonsus: *Fundata erat Dei genitrix in profunda humilitate, & dilatata in caritate: propterea hodie est tam sublimiter exaltata. Ergo thesauros eius humilitatis perscrutemur, vt deinceps eius interuenientibus meritis ad gloriam donorum peruenire valeamus: nam humilitas custos reliquarum virtutum est.* serm. 3. de assumpt. Certè cùm Virgo mater omnibus excelleret virtutibus, præcipuè tamen humilitatem ita obseruauit, vt illius virtus propria fuisse humilitas credatur. Sic enim de Virgine beatissima legimus in Reuelat. B. Mechtildis. *Prima virtus, in qua Virgo nata & infans se singulariter exercuit, fuit humilitas, quia ita modestè de se sentiebat, vt cùm tot gratias haberet, nulli creaturæ se prætulerit.* lib. 1.

Mira B. Mariæ humilitas & sublimitas. — Luc. 1. — S. Bern. — B. Maria ciuitas Dei, & refugij. — Psal. 86. — S. Damasc. — Omnia sunt admirabilia in B. Maria. — S. Germ. — Luc. 1. — Suam Deus in B. Maria exeruit potentiam. — B. Maria concepta sine labe originali. — B. Maria refugiũ peccatorum. — S. Ephrem. — Andr. Cret. — Hesych. — Salutatur B. Maria. — Fundamentum sublimitatis B. Mariæ humilitas. — Ildephon. — Reuel. Mechtil. — Prima & summa virtus in qua B. Maria ab ortu suo se exercuit, fuit humilitas.

20. Sed hanc multò illustriorem habuit Virgo humilitatem, cùm Dei mater effecta humilitatis magistro dignum in se habitaculum præparauit: de quo S. Bern. inuitans animam iustam sic effatur: *Adorna thalamum tuum Sion, sed humilitate, sed paupertate. In his enim pannis complacet sibi infans, & Maria testimonium perhibente his sericis delectatur inuolui.* serm. 1. in vigil. nat. Virgo mater humilis, filius Dei & Virginis humilis planè hominum damnat superbiam; homines non innuitat modò, sed quasi cogit ad humilitatem. *Quid enim magis indignum* (ait S. Bernard.) *quid detestandum ampliùs, quid grauiùs puniendum; quàm vt videns Deum cœli paruulum factum, vltrà apponat homo magnificare se super terram? Intolerabilis impudentia est, vt vbi se exinaniuit maiestas, vermiculus infletur, & intumescat.* serm. 1. de Natiuit. Pudeat ergo virum Ecclesiasticum, si quis est (nam de laicis qui de foris sunt, non tam iusta est querimonia) tantâ etiam nunc ambitione dignitatibus inhiare, cùm videat Deum maiestatis in stabulo pannis inuolutum iacere, & vagire! Profectò Christi nunc vsque ad præsepe, ac deinde vsque ad Crucem exinaniti exemplum plerique iustorum venerati aut oblatas Ecclesiæ dignitates acceptare noluerunt; aut per vim quasi intrusas tandem repudiarunt, eligentes potiùs in humili & secura vita Christum humilem imitari; quàm in sublimi dignitatis culmine periculum incurrere: ne per superbiam seculi à Christo in sempiternum fortè abalienentur. Enimverò præclarè scripsit ad Nicolaum II. Pontificem S. Petrus Damianus, cùm se sponte ab Episcopatu, quem coactus aliquandiu tenuit, abdicaret: *Dico quod sentio, quia plerique Pontificatus iura non deserunt, & de sinistris sunt: quotquot autem legimus rectâ intentione dimisisse, certa spes est eos de æterna cum Christo societate gaudere.* epist. 9. lib. 1.

D. Bern. — Paupertas & humilitas panniculi infantis IESV. — S. Bernard. — Hominis superbiam confundit humilitas B. Mariæ & filij IESV. — Ecclesiastico præcipuè cogit humilitas pueri IESV. — Plerique aut non acceptarunt, aut dimiserunt dignitates affectu humilitatis Christi. — S. Petr. Da. — Plerique in Episcopatu perierũt: quĩ se ab illo abdicarunt censentur saluĩ omnes fuisse.

21. Est quidem Ecclesiæ (dices) Episcopi munus valde necessarium, & viro ipsi sanctè gubernanti valde quæstuosum, feráxque meritorum. Sic planè habet. Cæterùm quia homini ipsi mirum in modum est periculosum, ideò fugiens in eremum, ne ad Episcopatum violenter abriperetur, dixit egregiè S. Gregor. Nazianz. *Alius mercaturæ causâ nauigat. Mihi verò melius atque optabilius est in terra quietem habenti, atque exiguum aruum & dulce sulcanti, & lucra & mare procul salutanti, exiguo ac rigido pane vitam vt po-*

D. Greg. Naz. — Episcopatus lucro & periculo plenus.

tero sustentare; eámque tutam ac tranquillam ducere: quàm ob ingentes quæstus graue diuturnúmque periculum subire. apolog.1. Scilicet Episcopum similem esse dicit institori per maria conquirendis mercibus nauiganti, qui quotidie cum fluctibus, cum procellis, inter vada, saxaque cum naufragiis, cum morte ipsa colluctatur. Est quidem ea vitæ conditio ad lucrum, ad opes breui coaceruandas quàm aptissima: sed etiam grauissimis sic exposita periculis; vt cùm plurimæ naues è portu soluāt paucula redeant incolumes, raræ admodùm cum lucro se recipiant: plures aut pelago haustæ, aut syrtibus impactæ, aut fractæ saltem conuulsæque ad portum, ex quo abierant, reuertantur. Sic habet hominum in dignitatibus præsertim Ecclesiasticis conditio: in qua certum periculum, incertum lucrum, quotidianum exitium. Quod verò sanctissimi doctores de Episcopatu scripserunt, de quacunque alia seculi dignitate præsertim Ecclesiastica dictum pariter censeri debet. Prudenter enim vir sanctissimus iuxta & sapientissimus idem Nazianz. aiebat: *Præsentia omnia tempestatis instar existimabam.* apolog.2. Quis ergo si sapiat, portum non amet potiùs, quàm mare; id vmbram in terra quiescere, quàm in salo continuelli fluctibus non malit?

Vita episcopi, vita in salo nauigantis.

Securior vita priuati, quàm in dignitate constituti.

S. Greg. Nazianz.

SECTIO VI.

Catulus leonis Iuda. Ad prædam fili mi ascendisti.

1. CAtulus leonis.] Seu *catulus leo es ô Iuda.* hæc scilicet vis Hebraismi. Et sensus est: *Sicut leo fortissimus animalium ad nullius pauet occursum.* Prou.30. ita Iudas fratrum suorum fortissimus in bellis existet impauidus. Quod quidem de Iuda, déque tota ipsius tribu dictum constat ex 1.Paral.1. Vbi hæc verba scribuntur. *Iudas erat fortissimus inter fratres, de stirpe eius principes generati sunt.* Deinde multò illustriùs de Dauide intelligitur, qui etiam puer, aut certè adolescentulus leones, vrsos, lupos strangulasse, gigantes iugulasse scribitur: ac vir subinde præliis assuetus de plurimis gentibus victor triumphauit. Porrò catulus leonis significanter ponitur ad exprimendam ferocitatem, quam in grandiuscula illa ætate catulus leonis, seu leo iuuenculus habet ob famem maximè stimulatus ad prędandum: vel (quod alij volunt) catulus leonis non ætatem respicit, sed pro filio vsurpatur. Atque vt optimè S.Ambros. expendit. *Leonem & catulum appellat, leonem quasi perfectæ plenæque virtutis, catulum quasi filium.* de bened.cap.4. Quòd leo, vt est animalium fortissimus, symbolum sit fortitudinis, luce clarius est: & quòd subinde terroris signum, nemo est qui dubitet. Iccircò Rex Agamemnon in clypeo leonem insculptum gestasse perhibetur adscripto carmine.

Prou.30.

1.Paral.1.

Fortitudo Dauid.

D.Ambr.

Agamemnonis superbia & infamia.

Terror hic est hominum: quique hunc gerit est Agamemnon.

Et hic tamen Græcorum & Troianorum (vt se iactabat) terror à muliercula vxore sua Helena, & ab effœminato imbellique pastore Paride fuit illusus, & infamia per omnes gentes, ætatéque conspurcatus. Sic hominum superbia deprimitur: sic arrogantium ferocitas ludificatur: & qui terrori gentibus esse gloriabatur, perfidæ mulierculæ, adulteróque pastori fuit probro ac dedecori.

2. Leo quidem insigne, typúsque est Regis, qui plerúmque timeri mauult, quàm amari: cuius quidem ferocitatem, si quando irascitur, & iratus persequitur hominem nemo facilè possit effugere. Dauid cùm odio capitali à Rege Saule impetitus ad necem per agros, montes, saltus, antráque solitudinum quæreretur, diuinæ potentiæ acceptum referi quòd effugeret: *Ipse* (inquiēs) *liberauit me de laqueo venantium, & à verbo aspero.* Psalm.90. Egregia profectò similitudine acerbitatem illius persecutionis exprimit. Vadit ergo in agros ad venandum princeps, insequitur armata venatorum turba: canes, molossíque simul trahuntur ad prædam: denique ceruus in apricis vallibus, aut inter syluas aper inspicitur. Quid subinde? exclamat princeps: Eia incurre, sectare, cape, tene, occide. Hoc appellat Propheta verbum asperum: ad quod illicò expediuntur canes, dimittuntur; volant, latratu montes, & syluas complent, feruntur ocius euro, pandunt ora, distringunt linguas, dentes excrunt. At interim venatorum turba bestiam vndique circundant, clamoribus fatigant prædam, venabula intentant, vulnera, necem. Quid misero ceruo, aut apro fiet? Hoc illud fuit extremum vitæ discrimen, quod Dauid pertulit, cùm à Saule, illiúsque ministris peteretur. Planè qui Regem habet iratum, contra se regnum armauit vniuersum. Ad verbum Regis irati totus in prædam, in sanguinem, in vitam miseri hominis, qui Regem vel tantulum offenderat, populus veluti venatorum turba coniurat. An non sanctissimus Martyr, cuius hodie memoriam celebrat Dei Ecclesia, Thomas Cantuariensis hoc ipsum expertus fuit? scilicet vbi pro Dei obsequio, & immunitate Ecclesiæ Anglicanæ gratiam iniquissimi Regis amisit, totius Angliæ sibi conflauit inuidiam? An non verbum asperum fuit illud Regis: Maledictus omnis, qui meo pane vescitur, & me de vno clerico mei regni non vlciscitur? Vix enim Rex hanc protulit vocem, cùm sicarij armatâ manu, etiam inconsulto Rege, in templum Cantuariæ maximum irrumpunt: ac Pontificem diuinis precibus vacantem ante altaria Domini districtis gladiis obtruncant. O te miserum, qui Regis in te odium concitasti? solus ipse regnator cœli te liberabit à laqueo venantium, & à verbo aspero, vti Dauidem liberauit.

Leo typus Regis.

Regis persecutio formidabilis. Psal.90.

Regis venatio. Psal.90.

Qui Regem offendit, regnum cōtra se armat.

Anglia contra S.Thomam Cantuariensem armata.

3. Sed quid hoc est? An hæc benedictio Iudæ, vt eius regnum leonis adumbretur symbolo, leonísque præferat crudelitatem, in filij gloriam à patre Iacob prænunciari censeatur? O regnum & Regi & populo infaustum! Arbitror quidem leonis typo non tam ferocitatem, quàm generositatem Iudæ in regia dignitate significari. Nam quod in regno Iudæ clementiam & beneficentiam populi experti fuerint, videtur subtiliter erui posse ex verbis Oseæ Prophetæ: *Ephraim vitula docta diligere trituram, & ego transiui super pulchritudinem colli eius. Arabit Iudas, confringet sibi sulcos Iacob.* Oseæ 10. Per Ephraim significat regnum Ieroboam Regis Samariæ, qui fuit impiissimus inuentor & fundator idolorum: per Iudam Ezechiæ sancti & optimi Regis in Hierusalem: sub his enim Regibus prophetauit Oseas. Deinde triturare idem hoc loco est, atque imperare: tritura regnum: hinc illud: *Surge, tritura filia Sion.* Malach.4. Surge nimirum à captiuitate, potestatem & imperium resumito, regna, debellàque hostes tuos, ac debellatos ferreis plaustris, vt in area triticum, comminue. *Et triturabitur Moab*

Oseæ 10.

Malach.4.

Isai.25.

Moab sub eo. Isai.25. *Videlicet cùm regnauerit Dominus in monte Sion, conteretur.* ibid.

Osee 10.
Malum regnũ tritura.
S.Cyrill.

4. Præterea Dominus dicit se transiturum super pulchritudinem colli Ephraim. *Præcipuam* (declarat S.Cyrill.) *& selectam partem in Israel excutiet, hæc autem erat quæ regnabat apud ipsos, subiectósque populos ad deserendum Deum prouocabat.* in cap. 10. Oseæ. Itaque impiis Samariæ Regibus attribuit trituram: mali siquidem principes populum comminuunt, pressúmque grano exuunt, granum colligunt; & solam in area paleam relinquunt. O inmanitatem! ô tyrannidem! sed hanc trituram in idololatris Deum nescientibus inueniri mirum non est: nam qui hostis Dei est, omnium subinde hostis esse conuincitur. Contra verò Iudas arabit: quo planè significatur optimum illud & pulcherrimum imperium Ezechiæ, ac similium Regum Iuda. *Duæ siquidem* (explicat S. Cyrill.) *quæ erant Hierosolymis tribus Iudæ & Beniamin sæpius habuerunt Reges probos & pios, qui populum ad vitam benè moratam & legibus consentaneam impellerent, quales fuerunt Amasias, & Ezechias.* Hi verò Reges, vt iusti & sancti erant, non triturabant, sed arabant; non premebant imperio populum, non granum auferebant: sed illud potiùs seminabant; aut illi serendo impigram nauabant operam. *Confringet sulcos* (inquit) *Iacob.* Labor quippe omnis ad Reges attinebat in vtilitatem populi; cuius victus, salus, pax, iustitia, tranquillitas, felicitas optimorum Regum, veréque patrum patriæ industriâ, sudoréque parabatur. Atque iccircò dicuntur sulcos confringere; hoc est, de subditorum cordibus omnem duritiem, ac maleuolentiam ipsa illa regali beneficentia prorsus auferre. Nec enim vlla alia ratione principes Deum veriùs imitantur, quàm quod erga subditos clementiam, & beneficentiam regij planè fastigij pulcherrima ornamenta exerceant. Quòd si pauperes foueant, alántque propiùs iam ad Deum accedunt. *Est enim* (inquit S.Greg. Nazianz.) *compendiaria hæc ad cœlum via, facilisque in cœlum ascensus.* orat. de S. Basil. Quasi absque misericordia erga pauperes longo circuitu variisque ambagibus & mæandris tortuosum sit ac difficile in cœlum iter: arduúsque eodem ascensus.

Osee 10. — Inimicus Dei omniũ inimicus. — S.Cyrill. Quodnã sit pulchrũ felixque regnum. — Osee 10. Optimi regis ingeniũ. — Clementia & beneficentia Regũ ornamenta. — S.Gregor. Nazianz. Facilis in cœlum via per eleemosynam.

5. *Ad prædam fili mi ascendisti.*] Hebr. *De præda.* quo significatur victoriarum continuatio, scilicet de præda in prædam; de victoria in victoriam. Quod quidem in Dauide impletum est: quippe ab vrsi & leonis discerptione ad necem gigantis, & opima de barbaro spolia; indéque gradatim per victorias de Philistæis reportatas, demúmque ad regni Iudaici sceptrum euectus multas subinde gentes à se debellatas suo adiunxit imperio. Et hoc quidem in Dauide impletum ad Christum Dominum refertur, cui potiùs & clariùs hæc prophetia conuenit. Enimuerò S. Bernard. hæc omnia de Christo tantum intelligi arbitratur, sic effatus. *Iuda* (ait Iacob) *te laudabunt fratres tui. Manus tua in ceruicibus inimicorum tuorum; & cætera, quæ de Iuda illo nusquam legimus; sed in Christo videmus impleta. Ipse est enim leo de tribu Iuda.* Apoc.5. *de quo & additur: Catulus leonis Iuda. Ad prædam fili mi ascendisti.* serm. 1. in vigil. natiu. Pulchrè à præda in prædam ascendit. Simulátque enim natus est, prædari cœpit, Angelos à cœlo, pastores à pascuis, Reges à suis in oriente regnis excitos traxit omnes ad sua cunabula in stabulo. Exclamat ergo S. Bern. *Magnus prædator Christus, qui priusquam sciat vocare patrem & matrem, Samariæ spolia diripit.* Isai.8. *Magnus prædator Christus, qui ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem.*

Christus vbi natus est capit esse prædator. — S.Bernard. — Apoc.5. — S.Bern.

6. A præda in prædam ascendit: à magnis ad maiores prædas, donec tandem corda hominum deprædaretur; gentium ritus auferret, idola contereret, mores immutaret: tota ipsemet Dominus de carne, de mundo, de diabolo, de peccato, de inimicis victor ascendit in patibulum triumphaturus: atque adeò *regnauit à ligno Deus.* Nimirum eques est ille, *qui coronatus exiuit vincens vt vinceret.* Apocal. 6. Vbi vides iugem victoriarum cursum nostri imperatoris, qui suo exemplo milites suos docet infatigabiles esse hostes; continuum, quod nobis bellum ingeritur: victósque semel iterum resumptis viribus insurgere; támque iccircò à nobis geri cum illis difficile ac periculosum bellum, vt pauci nostrûm victores euadant; raróque vllus sine vulnere hostium tela, ictúsque declinet. Hinc illa S. Augustini sententia. *In hoc tam magno prælio, in quo viuit homo sub gratia, & cùm benè pugnat, non desunt tamen etiam strenuis bellatoribus aliqua vulnera peccatorum, propter quæ sananda quotidie veraciter dicant: Dimitte nobis debita nostra.* lib. de continent. cap. 5. Et quidem si de vna carnis tentatione (vt cæteras omittamus) quæ solet esse frequentior atque importunior, loqui velimus, ô quotus quisque est, qui sæpiùs à concupiscentia pertentatus, si non illius flammâ comburitur, at certè illius æstu non incalescat, aut illius fuligine non decoloretur? qui videlicet si non lethaliter, saltem venialiter non peccet? quo in sensu loquitur S.August.

Insignis prædator Christus in cruce. — Apoc.6. Iugis victoriarum cursus Christi. — D.August. Difficile bellum cum hostibus animæ. — Carnis tentatio sine peccato saltem veniali rarò vincitur.

7. Accedit ad prælij difficultatem vis illa penè insuperabilis, quam habet aduersarius, à quo infirmi luteique homines impugnamur: quod Propheta vehementer doluit ita conquestus cum Deo: *Nunquid non tu à principio Domine Deus meus, sancte meus, & non moriemur? Domine in iudicium posuisti eum, & fortem vt corriperes fundasti eum.* Abachub 1. Ad literam intelligitur de Nabuchodonosor; sed figuratè tamen de diabolo: cuius loci hæc est egregia paraphrasis S. Hieron. *Ergóne tu à principio es Domine Deus meus? quódque non morimur, nec capimur à tanto hoste, tuæ clementiæ est. Tu enim Domine constituisti eum quasi carnificem, & fortem fecisti eum; ita vt aut nullus, aut rarus eius possit resistere voluntati.* Dolentem Prophetam, ac de Diaboli contra homines potentia conquerentem solatur Dominus, *Scribe visum. Adhuc visus procul, & apparebit in finem, non mentietur: si moram fecerit, expecta eum; quia veniens veniet, & non tardabit.* Abachub 2. Illustrissima est prophetia de aduentu Regis Messiæ, cuius virtute potestas aduersarij labefactata, virésque debilitatæ fuerunt: & qui totum genus humanum grauissimâ tenebat oppressum seruitute, iam nunc risui est & ludibrio, passímque à pueris etiam, & puellis conculcatur: nec vincit hominem vi, sed fraude; illúmque prosternit, qui se vltrò proiicit in ruinam. Quàm verò iam nunc despicabilis homini propter Christi virtutem, qua homo armatur, sit diabolus, pulchrâ quadam similitudine vsus ostendit Propheta: *Et quomodo* (inquiens) *vinum potantem decipit: sic erit superbus, & non decorabitur.* Abac. 2. Primò quidem de Nabuchodonosor, deinde iuxta S. Hieron. *de diabolo intelligitur qui verè arrogans & superbus. Et quomodo vinum contra potantem facit, & postquam surrexerit, neque pes, neque mens suum officium tenet, omnisque lætitia & mentis exhilaratio vertitur in ruinam: sic superbus non decorabitur.* Hæc S.Hieron. alij, *Erit in penuria.*

Abach.1. — D.Hier. Fortitudo penè insuperabilis diaboli. — Abach.2. Diaboli fracta vires post Christũ. — Abac.2. Despicabilis homini per Christi virtutem diabolus.

8. Planè

8. Planè ſpectat hic locus ad ludibrium diaboli, quem Chriſtus Dominus à ſe victum exponit fidelibus contemptui, ac riſui; velut ebrium in publico fluctuantem, quo nihil deſpicabilius, & cachinnantium illuſionibus magis expoſitum.

Dedecus intolerandum temulentia.

Enimverò debilitatis temulentiâ neruis, ſoporatiſque acri humore ſpiritibus, corporis tota vis amittitur; facultatum omnium virtus labaſcit: atque adeò infelix homo dum ſtare non poteſt; fallente greſſu, nutat capite, toto corpore fluitans oberrat, & aliquando (proh pudor!) ſemipudus fœtulentam ſpurco ex ore crapulam euomens in cœno volutatur: ô dedecus! ô inſaniam! Quis verò tunc puerorum concurſus, quis omnium riſus, quæ ſibilatio, quæ cachinnatio? Quid precor ebrio illo contumelioſius? Hic planè hic eſt diaboli ſtatus, hoc dedecus, hæc ignominia; poſtquam victus à Chriſto Domino poſitus eſt hominibus Chriſti virtute munitis in contumeliam, in ludibrium, in opprobrium. Quam ob rem cùm talem habeamus ducem, cùm tali muniamur auxilio, non eſt quod timeamus aduerſarij non tam vires, quàm dolos. Inſultando igitur adiungit Propheta: *Nunquid non repentè conſurgent qui mordeant te: & ſuſcitabuntur lacerantes te: & eris in rapinam eis?* ibid. *Hoc* (declarat S. Cyril.) *expertum Satanam certum eſt. Ad ſe quippe gentes omnes multorum Deorum falſo cultu, ceu reti expanſo, & laqueis peccati confertim poſitis congregarat. Veruntamen mordentes eum inſurrexerunt; ſcilicet Euangelicorum oraculorum prædicatores, quaſi dentibus dilaniantes corpus eius.* Corpus diaboli gentilitas vniuerſa totum per orbem diffuſa; ergo Apoſtoli diuino acti ſpiritu ruunt in beſtiæ corpus, dentes infigunt, morſibus membra dilacerant. O qualem Romæ laniatum in monſtro illo idololatriæ edidit Petrus! ô quàm multas Doctor gentium Paulus è diabolo carnes, gentes, inquam, decerpſit! Pulchrè in hoc argumento Abdias etiam inſultando dixit: *Omnes viri fœderis tui illuſerunt tibi: inualuerunt aduerſum te viri pacis tuæ: qui comedunt tecum ponent inſidias ſubter te.* Abd. ad prædictum locum Abachuc 2. ita S. Hieron. legit explicátque Abdiam. *Viri pacifici tui poſuerunt inſidias tibi.* ſequitur: *Euigilabunt inſidiatores tui; id eſt, quos ante conſopieras, quos inebriaueras, illorum inſidiis ſubiacebis, vaſtantium regnum tuum, eos qui captiui fuerunt in Chriſti turmas redigentium.* hæc ille ad cap. 2. Abac.

Diabolus vti ebrius in ludibriũ.

Abac. 2.

D. Cyrill.

Prædicatores corpus diaboli dilaniant.

Abdias.

Virtute Chriſti facilè vincitur diabolus.

D. Hier.

9. Virtus Domini IESV hæc in mundo operata eſt: *Exiit ille vincens vt vinceret:* quia nunquam deerit bellum; iccircò nunquam deerunt victoriæ. Nec felicitas Eccleſiæ in eo conſiſtit; quòd nullis pertentetur periculis, quòd plena in omnibus pace perfruatur: ſed in eo, quòd frequenter grauitérque impugnata viriliter tamen obſiſtat, victrixque euadat. Ideò Dominus per Hieremiam loquitur: *Bellabunt aduerſum te, & non præualebunt.* cap. 1. vbi ſic Theodoret. *Pollicetur et non pacem & quietem: ſed certamina & victoriam. Quam pollicitationem fecit etiam Eccleſiæ: Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Matth. 16. *Non dixit, non pugnabunt, ſed pugnando non præualebunt.* Sic ille in cap. 1. Hierem. Neque verò tantùm in tentationibus Chriſtus Dominus ſuos milites confirmat, accenditque ad vincendum: ſed etiam afflictatos ab hoſte miris perfundit cœleſtium voluptatum conſolationibus. Quod quidem experta illa ſancta Domini ſponſa conteſtatur? *Botrus Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi.* Cant. 1. videbat ſe poſitam in vineis Engaddi, hoc eſt, in tentationibus. Engaddi enim eſt oculus tentationis. *Quare* (vti explicat Theodoret.) *in tentationibus etiam conſtituta, & à multis oppugnata inquit illa: Tuam ſentio ſuauitatem.* Nimirum in ipſiſmet tentationibus præſtò adeſt Dominus IESVS ſuum militem cœleſti dulcedine perfundens: Botrus quidem ad aſpectum iucundus, ad guſtum ſuauis. Vbi tentamur ab hoſte ibi lætificamur à Chriſto: vbi tentatio, ibi diuina conſolatio. Et pulchrè botrus nunc apparet dilectus in his, quas in natalitio Domini ferias celebramus, cùm cœli diſtillauerunt dulcedine, colléſque fluxerunt lacte & melle. Benè Theodoret. adiungit: *Si botrus dum floret, tam eſt iucundus qualiſnam fore putandus eſt cùm ad maturitatem accedit? quod ſi matureſcens eſt dulcior, qualiſnam erit, cùm planè iam maturus, & tortus torcularibus ſubiicietur.*

Apoc. 6.

Eccleſiæ felicitas in perſecutionibus.

S. Hier.

Theodor.

Matth. 16.

Suos in tentationibus conſolatur Chriſtus.

Cant. 1.

Theod.

Vbi tẽtatio, ibi Dei conſolatio.

Theodor.

10. Botrus adhuc eſt puer IESVS in vineis Engaddi, ſiue in tentationibus, in cœtibus fidelium, aduerſus quos armati hoſtes, mundus, caro, diabolus, illiúſque miniſtri iugiter depræliantur. Sed quænam illa vitis, in qua botrus dependet? ſcilicet quæ paulò antè dixerat: *Dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur.* Cant. 1. *Seipſam* (inquit Pſellus) *vitem fructiferam agnoſcit.* Vitis nimirum Virgo mater, de cuius collo pendet infantulus IESVS, atque in primis matri ſuæ botrus dulciſſimus. Nec enim quis vnquam aut mente complecti aut linguâ explicare poterit quàm ſuæ matri Virgini filius IESVS fuerit amabilis; & quia vnicus; & quia diu multúmque ab humano genere atque ab ipſa Virgine deſideratus; atque omnium iuſtorum, maximè Virginis ſanctiſſimæ precibus enixè à Deo Patre impetratus: & quia multorum bonorum hæres, æterni regni ſucceſſor; & quia ingenio ſuauiſſimus, ſpecie formoſiſſimus; & quia matris ſuæ amantiſſimus: denique quia Deus conditor, redemptor matris ipſe ſuæ. Certè omnes iſtæ maternum erga filium vehementiſſimè accendunt amorem rationes. Quòd ſi de diuina ſapientia (eſt nimirum Deus homo) ſcribitur: *Non habet amaritudinem conuerſatio illius, nec tædium conuictus illius; ſed lætitiam & gaudium.* Sap. 8. Quàm obſecro iucunda, quàm ſupra omnem dulcedinis voluptatem grata eſſet illa inter matrem Virginem & filium Deum conſuetudo tot per annos roborata, quis dignè poterit explicare? ibid. etiam dicitur: *Generoſitatem eius glorificat contubernium habens Dei.* Sap. 8. Contubernium, conuictus, Græcè συμβίωσις. Senſus verò eſt: ipſa (nimirum virgo, cui accommodatur dictum Sapientiæ) celebrat tanquam magnificum, generoſum, & præclarum inter omnia donum; quòd cum Deo filio ſuo tam intimum ac familiarem in eadem domo, in eadem menſa, in ſuauiſſimis continuiſque colloquiis tot per annos conuictum haberet. Meritò in hac ipſa tam amabili mutuæ dilectionis conſuetudine, conuictúque ſuauiſſimo defixus erumpit in hæc verba S. Anſelmus: *Quo, vel quali gaudio replebatur tota ſubſtantia Virginis, quando eum, quem tantopere diligebat, quem creatorem & Dominatorem omnium rerum eſſe ſciebat, ſecum agentem ſecum edentem, ſe quæcunque noſſe volebat, dulci affatu docentem haberet, quis aperiet?* lib. de excell. virg. cap 4.

Puer IESVS botrus deuiſe, matris de collo pendẽs.

Cant. 1.

Pſell.

Multis rationibus puer IESVS ſummè amabilis B. Mariæ.

Ibid. 8.

Inexplicabilis voluptas ex conuictu B. Mariæ & filij IESV.

Ibid.

S. Anſelm.

Suauiſſima B. Mariæ cũ filio IESV conuerſatio.

11. Quid plura? vno verbo inexplicabile huius conſuetudinis, conuictus, mutuíque amoris myſterium virgo ipſa mater inſinuat: *Ego dilecto meo, & ad me conuerſio eius.* Cant. 7. Quaſi vnica, vel certè potiſſima filij, matriſque in eadem domo, ſub eodem tecto, in eodem conuictu non eſſet

esset alia occupatio, quàm mutuus conspectus, quo inter sese filius ac mater & continerentur, & admirarentur; atque inexplicabili quadam amoris dulcedine perfunderent. Igitur ô Domina mundi, mater vitæ, genitrix misericordiæ, torrens voluptatis, tuum istum nostri iudicem, tuum

Mira dulcedo B. Mariæ & filij IESV sese mutuò contuētium. filium nostris propitiatum redde sceleribus mitem, placatum, amicum, beneuolum efficito: & quem nostra fecerant amarum delicta, in suauissimam dulcedinem conuertito. Te scilicet fontem ipsemet construxit, de quo scripsit Propheta: *In die illa erit fons patens domui Dauid in ablutionem*

Zach. 13. *peccatoris.* Zach. 13. Tu ergo fons, filius in te aqua

B. Maria fons salutis & vitæ peccatoribus. vitæ salientis in vitam æternam. patens etiam peccatoribus; vt per te vitam accipiant, filium tuum, infantulum ipso sacrosancto IESV nomine salutem ac vitam accedentibus per pœnitentiam, téque suppliciter ac piè implorantibus misericordissimè condonandam. Tu scilicet es ab

B. Maria Dei thronus. Æterno Patre constructus, atque in mundo positus Regiæ maiestatis thronus, in quo Deus homo cœli terræque regnator indictis gentium comitiis ab omnibus etiam Regibus recognosceretur, atque adoraretur. Præco igitur Rex ipse contentâ voce proclamat: *Et nunc reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram. Apprehendite disciplinam.*

Psal. 2. Psal. 2. Alia versio: *Osculamini filium.* Osculum videlicet manuum in Palæstina erat argu-

B. Maria filio IESV mundus se subiicit. mentum subiectionis, vt & apud nos. Sensus igitur est: osculo manuum testamini vos filium Dei habere pro vestro omnium Rege. Seu amplectimini filium Dei toto mentis affectu, subditi estote, seruite Domino, Regi Regum obedite. Præstamus quidē hæc omnia, virgo mater, tuo quem inter vbera dilectum habes, infantulo: sed amplius per te ô Domina liceat, amplectamur, deosculemur; in ore, in corde, in visceribus gestemus: vt totam illi vitam offeramus, vt cum illo

Viuendū & moriendum cum IESV. dulciter sanctéque moriamur. Vide quàm propriè catulus leonis de præda in prædam ascendat, quàm habeat iugem victoriarum, ac triumpho-

Apoc. 6. rum cursum? vincens nimirum exiuit vt vinceret.

12. *Ad prædam ascendisti.*] Hebr. *Tereph* propriè significat partem discerptam ab animali. טֶרֶף à radice *taraph* טָרַף *rapere.* Sensus igitur est: à discerptione, id est, à parte discerpta animalis veluti leo ascendisti; videlicet ad nouas prædas subinde faciendas? in quo figuratur regnum Dauid, qui primò partem abstulit à regno familiáque Saulis, nempe tribum Iuda, deinde paulatim

Christi regnum in Iudæa cœptum per gentes propagatū. cæteras regni partes, totúmque Israëlem sibi adiunxit. Et quidem typicè Christi regnum significatur: nam primò Dominus partem discerpsit, cùm Apostolos, ac discipulos plurimámque Iudæorum multitudinem per se ac per illos conuersam abstulit à lege Mosaica: deinde per orbem vniuersum disseminato Euangelio gentes omnes ad suam fidem & obsequium attraxit. Et benè ascendisse dicitur, summam apud homines gloriam adeptus, cùm ille ipse, qui à Iudæis inter duos latrones crucifixus fuerat, per Apostolorum prædicationem à gentibus verus mundi conditor Deus, hominúmque Redemptor habitus, & adoratus est: regnátque eleuatus suprà omnes cœ-

ad Philip. 2. los: *vt omnis lingua confiteatur, quia Dominus IESVS est in gloria Dei Patris,* ad Philipp. 2. Ipse dum viueret, dum ageret in terra cum hominibus, fuit à paucissimis & cognitus & receptus: imò mundus eum non cognouit, sed pati-

Ioan. 1. bulo suffixum peremit: at, vbi ascendit in altum

A repleuit omnem terram maiestate suâ. Iccircò dixit ipsemet Dominus. *Singulariter, vel singularis sum ego, donec transeam.* Psal. 140. vbi S. Augustin. *Singularis eras Domine IESV donec transires. Cum transires ab occasu in ortum, ortus es, splenduisti, in cœlum ascendisti: & repleta est terra creaturâ tuâ, seu possessione tuâ.* in Psalm. 103. *Christi inter homines gloria per crucem.* Psal. 140. S. Aug. Psalm 103.

13. Quæ maior gloria, quis admirabilior & gloriosior ascensus Christi, quàm quòd per Apostolos prædicatus Romanos rerum dominos suæ fidei subiugauit? meritò Paulus Deo gratias agebat scribens ad Romanos: *Quia fides vestra annunciatur in vniuerso mundo.* cap. 1. In vniuerso mundo; quia vbi recepta fuit à Romanis totum subinde peragrauit orbem. *Nusquam enim* (occurrit *Miratus orbis Christi fidem à Romanis receptam.* ad Rom. 1.

B S. Chrysost.) *Euangelij prædicatio constiterat, sed igne vehementius in omnem terrarum orbem inuaserat.* Planè obstupuit orbis, admiratæ sunt gentes, vbi fama percrebuit Christi fidem Romæ prædicatam, & à Romanis acceptam fuisse. *Etenim multa erant* (expendit idem Chrysost.) *Quæ obstare poterant, ne Euangelium reciperetur. Romani quippe orbis principatum adepti fastu multo turgebant in diuitiis, in deliciis vitam agentes. Euangelium autem ipsum piscatores Iudæi prædicabant: quin & crucifixum, eúmque in Iudæa natum adorari iubebant.* Et hæc quidem ex parte intellectus humani obstabant prædicationi Euangelicæ. Quî enim poterat tam gloriosæ in mundo gentis intelligentia doctrinæ tam nouæ, tam peregrinæ, vt homo na- S. Chrys. *Mira difficultas Romanis recipiendi Christi fidem.*

C tione Iudæus, à præside Romano damnatus & crucifixus crederetur Deus, vitrò se ipsam subiugaret? sed adhuc ex parte voluntatis ad nouitatem vitæ morúmque reuocandæ maior erat difficultas. Subiicit enim idem Chrysost. *Iam & vnà cum ipso dogmate duram vitam agendam præscribebant magistri hominibus, quibus semper curæ fuerant deliciæ, quique rerum vitæ præsentis admiratione attoniti essent. Et qui hæc denunciabant, pauperes erant & priuati, & ignobiles. Sed tamen nihil horum sermonis Euangelici cursum impediuit.* Certè qui hæc sedulò seriòque expendet, in summam rapietur admirationem; admirabundúsque exclamabit cum eodem Chrysost. qui rem ita concludit: *Tanta erat Crucifixi potentia!* *Summum miraculū ab Apostolis euangelium prædicatum recipi.* S. Chrysost. *Christi crucifixi potentia demonstratur in conuersione gentium.*

D 14. Denique ad prædam ascendit Dominus IESVS, cùm illud impleuit Prophetæ vaticinium: *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus: Escam dedit timentibus se.* Psal. 110. Quem versum de diuina Eucharistia decantatum à Regio vate, vt tota Dei Ecclesia concelebrat, iam in priore, ac secundo tomo admonuimus. Notandum verò hîc est vocem Hebr. טֶרֶף *tereph,* quæ hoc loco ponitur à Iacob eandem à Dauide positam esse. Vulgata vertit *escam,* alij *prædam,* & *rapinam.* Et optimè in sacrosanctam Eucharistiam, Dei escam, panem Angelorum, cibum animarum, vitæ pomum, salutis alimentum, immortalitatis medicamentum, beatitudinis epu- Psalm. 110. *Eucharistia dicitur præda, & rapina.*

E lum, Christi conuiuium quadrat hæc prædæ, rapinæque denominatio. Est quidem memoria, seu memoriale, seu summa descripta ratio omnium Dei mirabilium operum, & miraculorum, quæ Dei omnipotentia, sapientia, bonitas vnquam in creaturis operata est. Sed cur præda, rapináque? nimirum quia vti fasciculus ex variis contextus floribus perbellè dici potest præda rapináque pratorum, quippe cùm ad contexendum fasciculum totâ suâ quodammodo amœnitate gratiáque spoliatur ager iuxta illud Poëtæ: *Pratorum spoliatur honor.* Sic tam operosa, tam pretiosa, tam pulchra *Collectio omnium bonorum Eucharistia.* Claud.

pulchra est Christi Eucharistia, vt ad illam instituendam ex omnibus creaturis, ex omnibus Dei operibus ac miraculis, ex omnibus diuinæ misericordiæ gratiis pulcherrimi quique flores Dei manu decerpti esse videantur: omnium præda bonorum, omnium diuitiarum Dei, deliciarum, & gratiarum; totius thesauri sapientiæ & scientiæ Dei rapina, fasciculus, collectio denique omnium munerum ac beneficiorum Dei est augustissima ipsa, quâ fideles perfruimur, Eucharistia.

15. Ad hanc itaque prædam ascendit Dei filius: in qua scilicet instituenda totam suam potentiam, sapientiam, & bonitatem videtur quodammodo (liceat dicere) exhausisse. Nec enim maius aliud hominibus donum aut efficere, aut scire, aut velle communicaréque potuit, quàm se ipsum Deum hominem sub speciebus panis & vini verè ac realiter positum. O donum! ò gratiam! ô amorem! ô beneficentiam! ô diuitias bonitatis! ô viscera misericordiæ! ô Deum (fas sit dicere) prodigum sui! Ad hanc inexplicabilem suæ maiestatis ostentationem ascendit Dei filius. A præda etiam, vt in Hebr. habetur מטרף *mitereph* a præda ascēdit. Videlicet ab ipsamet Eucharistia Christi Domini honor ascendit, gloria resplenduit, maiestas innotuit; noménque inter homines & celebrari, & adorari, & amari cœptum est: vt ipsemet testatur: *Ab ortu solis vsque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus. Et in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda.* Malach. 1. *Et*, causalis est, quia in omni loco. Sed de hac prophetia fusè admodum disseruimus priori tomo, cap. 14. sect. 8. num. 2. Totam igitur (quod quidem ad hunc locum attinet) sui nominis celebritatem à diuina Eucharistia profectam Dominus confitetur: qui nimirum in ea tam gloriosus est, vt sic vel maximè vniuersam suâ maiestate terram dicatur repleuisse. Audi clamantem Zachariam: *Onus verbi Domini in terra Hadrach, & Damasci requies eius.* cap. 9. legunt L X X. *In terra Damasci sacrificium eius.* Nec enim illud in synagoga, in Iudæorum gente, legéque suscepit: sed in gentibus à se conuersis. Chald. habet, *Dominus maiestatis eius.* Est enim Catholica Ecclesia Christi quoddam quasi templum, sacellum, & sacrarium, in quo augustissimum Missæ sacrificium peragitur, vel sacrosancta Eucharistia in sacro altari asseruatur, domus maiestatis eius: ibi suam Deus maiestatem demonstrat. *Ad hanc enim mensam* (inquit S. Chrysost.) *assistunt Cherubim, descendunt Seraphim, qui vultus demittunt,* homil. de sacra mensa. Hoc ipsum testatur S. Petrus illis verbis de Christo Domino: *In quem desiderant Angeli prospicere.* 1. Petr. sic intelligit S. Thom. opusc. de sacram. cap. 15. Et quidem illud: *Prospicere* idem est Græcè, atque *inclinare se ad videndum*, vt ex cap. 20. Ioan. colligitur: *Cùm se inclinasset* (scilicet) *in sepulchrum, vidit linteamina.*

Diuina maiestatis ostentatio in Eucharistia.

Per Eucharistiam consecutus est Christus gloriam, & famam in terris. Malach. 1.

Zach. 9. *Eucharistia requies, maiestas Dei.*

D. Chrys. *Templū domus maiestatis Dei. Ad Missam assistunt Angeli.* 1. Petr. S. Thom. Ioan. 2.

16. Cæterùm (quod magis mirandum est) Rabbi Nehemias multis ante Christi aduentum annis scripsit sacrificium Regis Messiæ futurum ex pane conuerso in carnem, & ex vino in sanguinem ipsius: Angelósque ad prædictum sacrificium Messiæ debere assistere, laudes ipsius admirabili quodam concentu percelebrantes, additque: *Quòd si quis mortalium posset audire atque percipere cantum illum adeò suauem ac mellifluum, quem Angeli concinent in immolatione huius sacrificij, anima eius separabitur à potentiis corporis, & cum illa cantus dulcedine simul egredietur.* hæc ille testatur se ex reuelationibus S. Heliæ, ac traditic- *Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.*

Hebræorum traditio de Eucharistia, de Angelorum cātu ad Missam. Rabb. Neh.

A nibus sapientum & doctorum populi Iudaici collegisse. Refert Galat. lib. 10. cap. vltim. quod quidem Dauid multò ante in Psalm. 110. qui totus est, vt sæpè monuimus, de diuina Eucharistia, videtur prædixisse illis verbis. *Confessio & magnificentia opus eius.* Psalm. 110. Hebr. *gloria & decor opus eius.* Et quidem illud quod ex Zachar. præmisimus: *Onus verbi Domini in terra Hadrach.* cap. 9. hunc eundem sensum parit. Hadar quippe significat decorem, & dignitatem regiam: quæ omnia egregiè conueniunt in venerabilem Eucharistiam, dignam vtique confessione, hoc est, laude, celebratione hominum, Angelorúmque. Ipsamet est Dei magnificentia, decor, gloria; & per antonomasiam Dei opus, regia dignitas. B Nec enim alibi tam pulchrum, tam gloriosum, tam magnificum, tam verè Regem ac Dominum ab Angelis & hominibus adoratum sese Christus IESVS Dei & Virginis filius exhibet atque ostentat, quàm in sui corporis & sanguinis Eucharistiæ sacramento, & sacrificio.

Galat.

Psal. 110. *Eucharistia Dei opus, decor, magnificentia, regia dignitas.* Zach. 9.

In Eucharistia veriùs quàm alibi, Regem se Christus ostentat.

17. Benè igitur vaticinatur Iacob: *Ad prædam, vel, à præda fili mi ascendisti.* Prædámque vocauit Dominici corporis Sacramentum. Præda est scilicet ab effectu, quia prædatur amorem fidelium, corda illigat, sensúsque interdum alienat. Certè vnius è Societate nostra iuuenis adhuc, cùm die dominica inter suos fratres publicè (vt moris est) in templo factum de manu C sacerdotis hostiam acciperet, subitò insolitum quoddam passus deliquium soporatis sensibus penéque amisso anhelitu à templo sublatus mortuo similis in lectum proiicitur. Ergo medicus nostrâ ætate celeberrimus primarius in Academia Conimbricensi professor Thomas à Vega confestim accersitur: attrectat, venam, pertentat diligenter; atque vt erat & peritissimus & perspicacissimus morborum indagator hunc etiam apprimè collegit: O me (inquiens) beatum, si morbo huiusmodi correptus & sensum & vitam corporis amitterem! Est quidem iste amoris languor. Ac certissimè quidem morbi causam attigit: quo morbi genere complures vbique post acceptam sacrosanctam Eucharistiam elanguisse passim & D historiæ memorant, & fama concelebrat. Prædatur corda, prædatur sensus, vtique velut pulcherrimum amuletum cordium, potentissimum amatorium animarum.

Dulcia post sumptā Eucharistiam amoris deliquia.

Cordiū præda, amulet ū, & amatorium animarum Eucharistia.

18. An non prædatur animas, quæ velut oues de grege, caulisque Dei per deuia prærupt áque raptæ ab aduersario aberrauerant; eas verò per pœnitentiam inuentas ac restitutas ad suū amorem, ad suam gratiam, vel suam mensam, epulum, ac delicias pertrahit, humero suæ caritatis sublatas? In cuius mysterij argumentum primoribus Ecclesiæ sæculis in sacro calice dominici sanguinis, quem sacerdos in Missa eleuat, à fidelibus adorandum, depingi solitus erat pastor ouem hume- E ris reportans? vti ex Tertull. constat. Sic enim scribit: *Cui patrocinabitur pastor, quem in calice depingis, de quo nihil libentiùs bibas, quam ouem pœnitentiæ secundæ* lib. de pudicit. cap. 10. Idem paulò antè dixerat: *A parabolis licebit incipias, vbi est ouis perdita à Domino requisita, & humeris eius reuecta. Procedant ipsæ picturæ calicum nostrorum, si vel in illis perlucebit interpretatio pecudis illius, vtrùmne Christiano peccatori de restitutione collineet.* cap. 3. Quod statim dilucidiùs declarat iis verbis: *Ouis propriè Christianus, & grex Domini Ecclesia populus, & Pastor bonus Christus; & ideò Christianus, in oue intelligen*

In calice sanguinis Domini erat antiquitùs insculptus pastor ouem humeris portans. Tertull.

Typus pœnitentiæ in sacro calice insculptus. Christianus ouis pastoris Christi in Eucharistia. Tertull.

intelligendus, qui ab Ecclesiæ grege errauerit. Itaque A vbi corpus & sanguis Domini in sacramento; ibi pastor videtur, ibi pastoris humero subuecta ouis, ibi Dei misericordia, & peccatoris pœnitentia; videlicet cum præda quæ fuerat esca Diaboli Dominus ascendit ad nouitatem vitæ, ad saniorem statum, qui fructus est Christianæ pœnitentiæ.

19. Nec enim satis est, quòd de faucibus lupi ouis extracta pastori, & gregi, & caulis reducatur: sed amplius necesse est, vti cum Pastore ascendat & cum illo in recepta gratia & caritate perseueret. Quid enim prodest receptam ouem in caulas induci; si rursus contingat miseram ex humeris pastoris vltrò delabi, atque ex caulis in deuios subindè saltus transfugere, iterúmque fieri prædam dentibus, & escam faucibus luporum? Quid B tam execrandum, quid æquè deplorandum, quàm redire peccatorē ad vomitum, cassámque reddere pœnitentiam regressu ad pristinæ vitæ turpitudinem? Enimverò Ioannes ille regni cœlestis præco non simplicem mortalibus pœnitentiam, sed quæ tandem in melioris vitæ fructum exuberaret, prædicauit. *Facite fructus dignos pœnitētiæ.* Matth. 3. vbi Tertull. *Quid ex pœnitentia maturescit, quàm emendationis effectus?* ibid. Maturus itaque fructus pœnitentiæ dicitur emendatio prioris vitæ, atque in meliorem digna renouatio. Præda etiam est animarum augustissima Eucharistia: quippe quæ tum à flagitiis ad pœnitentiam, gratiámque & meliorem subindè vitam prædatur ac pertrahit animas: tum quia in his ipsis, in quibus viuimus, mortali- C tatis tam ærumnosæ miseriis per obitum corporis ad immortalitatis beatitudinem illas secum ascēdens in altum Christus ipse qui in sacramento sumitur, subuectat: *Ascendens enim in cœlum captiuam duxit captiuitatem.* ad Ephes. 4

Necessaria est pœnitenti perseuerantia in gratia.

Tertull. *Maturus pœnitentiæ fructus emēdatio vitæ.*

ad Ephes. 4. *Roboratur moribundus Eucharistiæ præsidio.*

20. Ac in extremis quidem colluctanti iam cū morte homini nullum contra hostium tūc maximè insidiantium atque impugnantiū insidias, incursúsque potentius præsidium à Deo datum est, quàm ipsamet diuina Eucharistia, quam moribūdus cum piè ritéque suscipit, mirū in modum roboratur. Quodnā quæso aliud est *robur panis* quod ab Hierusalem minatur Dominus auferendum, Isai. 3. nisi sacrosancta Eucharistia, panis vitæ, D pignus immortalitatis, quo per summum supplicium priuatur aliquando diuinitùs peccator, cum ex hac vita sine viatico recedit. Pulchrè dicitur robur panis, quo armatus fidelis in extremos ipsos dolores mortis, & inferni pericula irrumpit securus. Legunt alij, *Baculum panis.* O egregium! ó validum! ô firmum! ô fidum baculum, quo anima de corpore abscedens illam satis periculosam & longam æternitatis viam aggreditur! Planè securus ac lætus suscepto Christi Domini corpore in extremum illud mortis discrimē, velut in maris pelagus feliciter transnatandum sese proiicit fidelis, vti de fratre suo Satyro nauigante aliquādo refert S. Ambr. his verbis: *In naufragio constitutus cùm, qua veheretur, nauis scopuloso illisa vado ingētibus hinc inde fluctibus solueretur, non mortem metuēs,* E *sed ne vacuus mysterij è vita exiret, ab initiatis diuinū illud fidelium poposcit sacramentum, vt fidei suæ consequeretur auxiliū.* in orat. Satyri. Moris videlicet illis ætatibus erat in parua pixide vel in pectore, vel à collo suspensa gestari sacram Eucharistiam à nauigantibus, aut longum arduúmque iter facientibus: iuxta hunc igitur ritum cùm Satyrus recēns baptizatus mare transmitteret, in eadem naui sacra hostia in quadam pretiosa theca gestabatur à sacerdotibus. Conuulsa ergo procellis nauicula dolens Satyrus quòd nōdum dominico pastus corpore moreretur, plenus quidem fidei hoc sibi remediū salutis excogitauit. *Etenim* (adiungit idem Ambr.) *ligari fecit* (*sacram scilicet hostiam in thecula*) *in orario, & orarium inuoluit in collo, atque ita se deiecit in mare non requirens de nauis compage resolutam tabulam, cui supernatans se tueretur, quia fidei solius arma quæsierat. Denique primus seruatus ex vndis in portum terrenæ stationis euectus.*

Isai. 3. *Grande Dei supplicium, in morte priuari Eucharistiā.*

Baculus, quo anima in æternitatem vadit, Eucharistia. *Sumpta Eucharistia lætus & securus in mortis pelagus se proiicit fidelis.* D. Ambr.

Eucharistiā antiqui in via, & in mari gestabant. *Satyrus S. Ambrosij frater per Eucharistiā à naufragio euasit.*

D. Ambr.

21. Ita planè moriens gestans in pectore sacrosanctam, quam susceperat pro viatico hostiam securus in mortis pelagus deiicitur, ac supernatans in placidissimam beatitudinis intrat stationem. An non hoc est etiam prædari auferréque à faucibus mortis, ab vndarum furiis, à salo, à naufragio viuum, & incolumem, atque in æternitate saluum hominem? Nimirū sacra hostia prædatur, aufert, tuetur, seruátque iuxta illud: *Qui manducat hunc panem viuet in æternum.* Ioan. 6. Hæc tua est, ô Domine IESV immensa benignitas: hæc vis, hæc potentia tui corporis in sacramento Eucharistico. Illo quidem sub mortem post sacramentalem pœnitentiam sumpto securi de tua præsentia & misericordia in mortis pelagus, in vitæ naufragium, fractâ corporis naue proiicimur, pleni sanè fiducia, quòd per illud tandem è salo emergentes in placidissimam cœlestis portus stationem subintremus. Vide quàm pulchris nominibus S. Ambr. sacram Eucharistiam appellarit: nempe mysteriū, diuinum sacramentum, fidei auxilium, fidei arma. I nu modò hæretice, & cum S. Ambr. at quonam viro? inter sanctos quidem sapientissimo, & inter sapientes sanctissimo confer, si non pudet, tuos istos ridiculos, vanósque magistros; quorum maiórne sit morum turpitudo, an dogmatum ineptitudo, haud facilè quis prudens diiudicet. Illi ergo mysterium fidei abnegantes, te viuum, te morientem diuino exarmant præsidio: miserúmque te prædæ subiiciunt dæmonum, & voracibus deinde incendiis gehennæ tradunt comburendum. Quid si etiam Propheta sacram Eucharistiam nobis escam, & Christo prædam esse intelligat? Profectò tria sunt in vita Dei hominis mysteria, in quibus potissimum se Dei maiestas humiliauit, ac verè Deus absconditus sese exinaniuit: videlicet natus in stabulo, & infantulus positus in præsepio: deinde pendens in patibulo crucis inter latrones: denique in sacramēto Eucharistiæ sub speciebus panis & vini occultatus. Cæterùm sacra Eucharistia per antonomasiam dicitur mysterium fidei. Cùm enim infantuli reclinati in præsepio maiestatem Angeli, pastores, Regésque recognouerint: & Crucifixi tota mundi machina diuinitatem contestata fuerit: in sacramento tamen altaris sola fides, vbi nulla exteriùs adstipulantur signa, præsentem Dominum IESVM Dei filium agnoscit, veneratur, prædicat, adorat. Vsque adeò exinaniuit se Dei filius in sacramento vt soli fidei pateret: vt à se (liceat dicere) velut alienatus, absorptus, captúsque esse videatur? siccíne Domine Deus tuam deprimis maiestatem, vt propter nimiam caritatem, quâ diligis homines, eósque tuo corpore sanguinéque vis pascere, sub speciebus panis & vini te abscondas; atque ideircò apud sapientes huius seculi tuā periclitari sapientiā patiaris? Indignantur illi, quòd Deum omnipotentē sub illis accidentibus hostiæ consecratæ Catholica nostra fides doceat cōtineri. At tu Domine IESV nihil pensi habens stultorū hominum iudicia, fecisti quod dixeras: *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* Ioan. 6.

Moriēs viatico Eucharistiæ securus.

Ioan. 6.

D. Ambr. *Egregiis declaratur nominibus Eucharistia.*

Hæretici orbati Eucharistia infideliter moriuntur.

Tria sunt, in quibus maximè se Deus exinaniuit.

Potissimùm in Eucharistia Christus se exinaniuit.

Potior apud Christū ratio fuit suæ caritatis, quàm existimationis.

Pluris

Pluris enim valuit apud Deum hominem Christum IESVM amoris erga nos demonstratio, quàm prudentiæ existimatio. Quam regulam in omnibus vitæ suæ actionibus Christus Dominus noluit obseruare; vt vno verbo dixit egregiè S. Ambros. *Peculiare apud nos iudicium suum, quàm affectum maluit.* in 6. Luc. Dixerint ergo potiùs (etsi stulti ac vani homines) Deum in iis, quæ pro salute hominum operatus est, inopem iudicij, quàm indigum misericordiæ, & auarum caritatis.

In Eucharistia suum potiùs amorem, quàm iudicium noluit Christus ostendere. D. Ambr.

SECTIO VII.

Requiescens accubuisti vt leo, & quasi leæna quis suscitabit eum?

1. **R**Equiescens accubuisti.] Legunt quidam: *Incuruans accubuisti.* alij: *Claudicans consedisti.* LXX. vertunt: *Dormisti.* Sed eòdem recidunt omnia. Sensus hic est. Quemadmodum leo iam prædâ potitus consìdet, quiescit, inclinat se, ac veluti claudus recumbit, vt eam deuoret: at verò comedentem nemo ausit interturbare, timens videlicet ne subitò resurgens bellua interturbantem prehendat, excarnificet, deuoret: ita Dauid è tribu Iudæ post aggregatas suo sceptro regnóque cæteras tribus iam tranquillâ pace fruens Hierosolymis securus, felíxque dominator consistet, tam cæteris gentium nationibus formidandus, vt nulli mortales illum bello audeant ampliùs lacessere: quòd si vllus erit tam proiectæ audaciæ, vt temerè Dauidi arma moueat; leænam proculdubiò catulos lactantem, cùm scilicet est ferocissima, demens vltrò irritatam in sua ipse viscera discerpenda, mortémque concitabit. Erit igitur Iudas scilicet in Dauide sicut leæna catulos suos lactans; dormienti similis leoni in statu suæ regiæ vrbis & sedis Hierosolymitanæ conquiescet, vbi & bonus pastor populum suum pascet ac fouebit. Pulchrè Dauid leo subditos suos pascit leunculos. Nec enim imbellem progenerat aquila columbam: nec timidam leæna damam parit, nec fugacem leo procreat ceruum. Nihil vsque adeò quotidiana experientia magis contestatum, quàm quòd ad principum ingenia motésque se populus accommodat; illúmque subditi tam in virtute, quàm in socordia æmulantur. Mallem (dixit quidam ex antiquis) exercitum ceruorum sub duce leone, quàm sub duce ceruo exercitũ leonũ.

Dauid leoni, & leænæ similis.

Suos ad suũ ingenium subditos Rex informat.

2. Verè quidem Dauid quasi leæna requiescẽs Hierosolymis leunculos illos suos lactabat & fouebat, quorum nomina describuntur 2. Reg. 23. *Hæc sunt nomina fortium Dauid.* Atque in primis qualis ipse Dauid fuerit, ita describitur: *Dauid sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres. Ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingẽtos interfecit impetu vno.* Sunt qui hæc intelligant de Iesboam de quo 1. lib. Paralip. cap. 11. ab illis verbis exordium sumentes: *Sedens in cathedra.* sic Abulens. & alij. Cæterùm Rabban. & ex Hebræis nonnulli de Dauide interpretantur, cui explicationi potiùs inclinat Lyranus. Sedebat igitur Dauid in cathedra non solùm quia Rex sapientissimè regnum administrabat, sed quia veluti magister post diuturnam bellandi peritiam apprimè instruebat milites, duces creabat, fortes viros, veluti leæna leones, pariebat. Quanta verò Dauid bellica virtus extiterit, egregio illo typo tenerrimi vermiculi exprimitur: vti his verbis adnota-

2. Reg. 23. *Rex fortis fortes efficit subditos.*

1. Parap. 11.

Rex erga suos affabilis, contra hostes terribilis.

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

A uit Rabban. *Virtus viri bellica & modestia significatur: quia sicut vermiculus ligni tener quidem & fragilis, & modicus apparet: fortissimum tamen lignum terebrat & consumit: sic Dauid omnibus domi affabilis, quietus, & humilis: in certamine publico robustum se & intolerabilem hostibus exhibebat. Octingentos interfecit.* Hebr. *honorabat se in lancea super octingentos vulneratos.* Qui quidem, seu ille Dauid fuerit, seu Iesboam, præcipuam meretur laudem: vir quippe generosi, excelsique animi honorabat se non in grandi examine famulantium, non in vestiũ pretiosarum, elegantiúmque ornatu, non in sumptuosis ædibus, lectísque ebore atque auro fulgentibus; sed in lançea, in armis, in præliis, in stupenda quadam hostium facta cominùs internecione. Hęc B Dauidis gloria potior in armis, quàm in aliarum artium studiis: quod etiam Poëta de suæ vrbis conditore Romulo decantauit, 1. Fast.

Rabban.

Viri generosi laus præcipua in armis. Fast. 1. Ouid.

Scilicet arma magis, quàm sydera, Romule noras,
Curáque finitimos vincere maior erat.

Enimuerò autor est Plutarchus Romulum acrem, bellicosum, ac penè bellãdi libidine insanũ fuisse, quem Festus dixit Romulum à robore nominatũ. Etsi autem bonæ aliæ disciplinarum artes per se multùm laudabiles habeantur, omniũ tamen bellica reddit virum in sua Repub. atque inter exteras gentes gloriosum. Fuerit quidem summa Græcorũ laus in dicendo, at Romanorũ in armis gloria orbem subegit. Meritóque idem Poëta cecinit.

Maior ex armis, quàm ex cæteris artibus gloria.

Nondum tradiderat victas victoribus artes
Græcia; facundum, sed malè fortè genus.
Qui benè pugnabat Romanam nouerat artem:
Mittere qui poterat tela, disertus erat.

Ouid. 1. Fast.

C

3. At quamuis Dauid benè intelligitur iuxta hanc prophetiam leo & leæna suo exẽplo suáque peritia militari leunculos pariens; fortissimos, ac bellicosissimos efficiens heroas: aptiùs tamen hoc ipsum Christo Domino conuenit; qui passione suâ diabolum vicit, totum debellauit infernum, mortem ipsam moriendo destruxit: ideóque victor in cruce requiescens infinitos peperit, fouit, lactauítque leunculos. An non sancti martyres ab hac leæna in cruce, atque in morte quiescente nati leunculi cum tyrannis, cum satellitibus, cum tormentis pro Christo constantissimè depugnarunt? D Vnus quidem Domini IESV crucifixi triumphus plurimos fecit natura imbecilles de morte ipsa triumphare. Præclarè siquidem dixit S. Ambros. *Vnus Dei triumphus fecit omnes propè iam homines triumphatores.* in 23. Luc. Vnde illa tam stupenda etiam ipsis tyrannis, & carnificibus sanctorum martyrum in suis cruciatibus patientia; nisi ex passione Domini, quem patiendo aduersa omnia ouantes, tripudiantésque quærebant, & imitabantur? Illorum siquidem personam induens aiebat sponsa: *Inuenerunt me custodes, percusserunt, vulnerauerunt, tulerunt pallium meum.* Cant. 5. *Sponsa* (declarat Theodoret.) *magistratus, principes, & tyrannos appellat custodes, qui martyres victoriâ illustres, suppliciis excruciatos, animam ipsorum nudantes, &* E *corpus ab illis vt pallium auferentes necauerunt.* Illi siquidem martyres non domi se continebant, non in latebris absconditi fidem Euangelicam, sibi tãtummodò cognitam asseruabant: sed eam cunctis per orbem mortalibus personantes peccati diabolíque regnum contra se ipsos concitarunt. *Martyres enim* (adiungit) *ardentes desiderio sponsi, & vbique gentium illum in ciuitatibus, & regnis ad extremos vsque terrarum terminos prædicantes has ærumnas omnes pertulerunt.* A Christi scilicet passione virtus & caritas prodiens arden-

Christus leo fecit exemplo suo leones.

D. Ambr. *Martyrum fortitudo ex Christi passione.*

Cant. 5. Theod.

Theod. *Pro fide & pro euangelio Christi prædicando aduersa omnia martyres pertulerunt.*

Martyres fructus passionis Christi.

tes caritate, fortes virtute ad patiendum fecit viros, fœminas, pueros, puellas in admirabilem sanè gloriam Ecclesiæ Christianæ, ad quam quia nondum sol iustitiæ apparuerat, accedere nequaquam potuit synagoga.

Cant. 2.
Racemi vineæ synagogæ non maturuerunt.

4. Nam quid est, quòd sponsus in suis illis vineis tantummodo flores, odorésque laudauit: *vineæ florentes dederunt odorem suum.* Cant. 2. at subinde ille ipse habet torcularia, de quibus frequēs mentio est in Psalmis, vbi solet è botris exprimi vinum: nisi quia vinearum racemi, qui postea maturuerunt solis oriente luce decocti, ad maturitatem peruenire non potuerunt? Benè S. Hieronym.

S. Hieron.
Martyres botri in vinea Christi maturi, & & pressi tormentis.

Pendentes (inquit) *botros colorabit sol iustitiæ, vt missi in torcularia octaui & trigesimi tertij Psalmi qui pro torcularibus inscribuntur, Domini calcantur pede, qui ascendit de Bosra, vt fundat vinum, quod lætificat cor hominis.* in cap. S. Zachar. Pendebant quidem in equuleis excarnificandi martyres tanquam botri, quos ipse sol iustitiæ de cruce sua pendens ardore suæ nimiæ caritatis decoxerat, vt maturi pretiosum, Deóque gratissimum sanguinis liquorem effunderent. Sed ad triumphos Christi in cruce, martyrúmque in tormentis reuertamur, quibus maximè leæna requiescēs in morte, ac leunculi cum morte luctantes mundo apparuerunt.

Triumphus Christi & martyrum.

Quo in argumento illud valde memorandum apposuit Apostolus de Christo Domino loquens: *Spolians principatus & potestates traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.* 2. ad Coloss. Fuit enim crux dominica veluti ferculum, seu quadriga triumphalis, in qua Dominus IESVS deuictos à se hostes palàm traduxit, atque circumtulit in ludibrium catenatos.

2. ad Colos.
Crux quadriga triumphalis.

5. *Spolians principatus*, hoc est, omni potestate priuatos, omni exutos honore, ab omni dignitate, quam apud homines habebant, deiectos in summam præcipitauit ignominiam. Quod quidem non de peccato, de diabolo, de carne, mundóque animarum aduersariis solùm intelligi debet: sed etiam de ipsismet dignitatibus & honoribus seculi, quibus omnem Deus homo, cùm se humiliauit & exinaniuit vsque ad mortem crucis, autoritatem, existimationem, splendorémque abstulit.

Christus sua vita & passione mundi principes & dignitates confudit.
S. Hilar.

Hinc illa planè aurea S. Hilarij sententia: *Passus est in homine Deus, vt potestates dehonestaret.* lib. 1. de Trinit. Quænam quæso maior ignominia magistratuum, potestatum, Iudæorum Pontificum, Præsidum Romanorum; quàm quòd ab illis ipsis illusus & flagellatus, atque adeò crucifixus fuerit ipsemet Deus homo, rerum conditor? Quis maior deinde honorum huius seculi contemptus, quorum cupidine atque ambitione miseri homines inardescunt, quàm quòd Dominus ipse mundi rector & princeps honores abiecerit, & in summis ignominiis inter latrones mortem elegerit abiectissimam? O seculi dignitatū! ô ambitionis honorum amatores quē quæso habetis vestri studij patronum, vestri affectus exemplar vobis propositum ad imitandum? Profectò non Deum hominem; quem creditis natum in stabulo; vixisse humilem ac pauperem; in patibulo damnatum ab hominibus obiisse: qui traduxit potestates palàm triumphans in semetipso, iustis quidem & prudentibus viris, cœli Deique amatoribus in ludibrium sempiternum.

Christus crucifixus ambitionem honoris confundit, dānátque.
Ambitiosi non habent exemplar in Christo.

6. Porrò autem ad suæ crucis similitudinem sellas complures triumphatorias, in quibus de mundo, de diabolo, de morte, sæpiùs triumpharet, Dominus ipse IESVS construxit. Hinc illud

A Tertull. de sanctissimo Iob: *Quale in illo viro pheretrum Deus de diabolo extraxit.* lib. de patientia. Quales etiam propemodum infinitas triumphorum quadrigas, sanctissimos nimirum martyres Dominus IESVS suâ manu fabricauit! Quot quantósque leæna requiescens in morte peperit, lactauit, armauítque leunculos! Nam quales extiterint in suis cruciatibus, quàm fortiter patiendo depugnauerint, quàm gloriosè occubuerint: & quanto ipsum orbem honore affecerint, præclarè his verbis complectitur S. Gregor. Nazianz. *Sancti martyres velut communes quidam nodi vniuersum terrarum orbem complexi sunt. Mortem atque extrema omnia prompto & alacri animo tanquam in alienis corporibus dimicantes sustinuerunt.* orat. 9. Certè

Tertull.
Ad exemplū Christi crucifixi martyres triūpharunt.

S. Gregor. Nazianz.
Passi videntur martyres, quasi nō in suis sed alienis corporibus.

B non illustriùs explicari, & sublimiùs efferri possent contemptus dolorum, & magnitudo tolerantiæ in martyribus; quàm quòd dicantur sancti martyres ita omnia sustinuisse aduersa, ita grauissimis defuncti fuisse cruciatibus & doloribus: nisi illa ipsa, quæ lacerabantur, aliena esse viderentur corpora, non propria ipsorum martyrum.

7. Verùm enim verò S. Ambr. totam hanc prophetiam Iacob de Iuda pronunciatam nō de alio, quàm de Christo Domino contendens intelligi debere, Domini & incarnationem, & passionem, & resurrectionem à Iacob prædici arbitratur. Et quidem incarnationem illis verbis: *Ex germine fili mi ascendisti.* sic enim cum LXX. legit. *Mirificè* (inquit) *incarnationem eius expressit dicens: Ex ger-*

Prædicitur incarnatio Verbi ex Virgine.
D. Ambr.

C *mine fili mi ascendisti, eò quòd tanquam frutex terræ in aluo Virginis germinauit; & vt flos boni odoris ad redemptionem mundi totius maternis visceribus in splendore nouæ lucis emissus ascendit.* cap. 4. de bened. Innuitur ergo hic sensus: Ex germine, siue ex virga flos ascendit sine vlla cultura, sine incisione; in typum scilicet virginei partus; cùm Christus Dominus Dei Patris filius ex Virgine matre homo natus ab Isaia prædicitur: *Exiet virga de radice Iesse: & flos de radice eius ascendet.* cap. 11. *Nimirum* (vti declarat idem S. Ambros.) *radix familia Iudæorum, virga Maria, flos Mariæ Christus. Rectè virga, quæ regalis est generis de domo & patria Dauid; cuius flos Christus est. habes ergo incarnationem.* ibid. Vide quàm pulchrè atque eleganter

Isai. 11.
Virginalis partus B. Mariæ astruitur.
D. Ambr.

D Virgineum partum floris typo expressit Isaias. Nullius quidem matris flos est filius, sed fructus est, flos enim emarcuit, vt fructus succederet. Solus inter filios hominum Christus IESVS est matris suæ flos fructúsque simul, quem mater Virgo edidit: nec enim deciduum florē secutus est fructus: sed cum flore simul fructus prodiit: simul & virga floruit, & fructus in ea maturuit.

Solus Christus est flos matris suæ.
In B. Maria flos simul & fructus.

8. *Voluit enim* (inquit S. Bernard.) *Dominus matrem suam esse Virginem, de qua immaculata immaculatus procederet, omnium maculas purgaturus.* homil. 2. sup. miss. quod etiam in flore S. Ambr. significatum intelligit: *Flos* (inquiens) *Mariæ Christus est, qui fœtorem mundanæ colluuionis aboleuit, odorem vitæ*

S. Bern.
S. Ambr.
Christi ex Virgine nati odor fœtorem scelerū nostrorū aboleuit.

E *æternæ infudit.* ibid. Igitur ô virga Iesse, ô germen vitæ prætende nobis obsecro tuum istum pulcherrimum ac suauissimum florem, ne cœlū, cœlíque incolas, ac mundi conditorem & hominum iudicem nostrorum scelerum graueolentiū execranda mephytis afflet, offendat, atque irritet: sed teterrimus hic halitus fragrantissimo tui floris, tui filij, tui IESV & supprimatur, & prorsus impediatur odore. Quòd si gratus ad aspectū, tā suauis ad odorē nobis est flos Virginis, quid de fructu ipso dicemus? Fructus ventris, fructus floris, fructus Virginitatis Mariæ IESVS est Deus homo,

de quo

Cant. 2. *Fructus incarnationis Verbi Eucharistia.*

de quo sponsa: *Fructus eius dulcis gutturi meo.* Cant. 2. Vtique, cùm de gutture sermo sit, de sacrosancta Eucharistia intelligi optimè potest. Hunc scilicet fructum ex partu Virginis percipimus fideles, vt illius filium Deum hominem in sacrosancto mysterio percipiamus. Fructus Virginis est etiam illius gratia, ob quam à Deo exaudimur, veniam ab illo scelerum nostrorum impetramus; quippe quam nobis Deus clementissimus mediatricem dedit. Vnde S. Bernardin. ex Alex. Alensi grauiter & appositè scribit: *Virgo Dei mater media inter peccatores & filium statuitur, vt ex vna parte iram eius mitiget, ex alia peccatum exterminet* tom. 3. serm. 1. art. 3. cap. 2. Est enim & misericordiæ mater, simul & interemptrix peccati.

S. Bernard. *Mediatrix Dei & hominum B. Maria.*

D. Ambr. Psal. 49.

9. *Accipe nunc passionem:* (inquit S. Ambros. *Requiescens accubuisti vt leo; quando iacuit in sepulchro, velut quodam corporis sui somno quietus, sicut ipse ait: Ego dormiui, & requieui, & surrexi; & Dominus suscepit me.* Psalm. 49. Sic Ambr. Pulchrè Procop. *Accubuit* (inquit) *significatur voluntaria mors Christi: vt leo fortis poterat vincere: nec à morte detentus est. Leo etiam in cruce terribilis magna edidit miracula.* Non quidem deiectus, non prostratus violenter, sed volens accubuit vbi, quando, & quomodo voluit leo noster, vti quisque prout libet in lectum se infert. Mortuus quidem est Dei filius non ex infirmitate, sed ex voluntate: accubuit vt leo, etiam in morte ipsa leo fortis, inuictus, triumphator. *De impietate* siquidem (ait S. Cyprian.) *& malitia Iudæorum suauitas pietásque Christi triumphat.* tract. de pass. Quis enim gloriosior pietatis triumphus, quàm illa Deum Patrem obsecrantis in cruce vox patientis IESV: *Pater dimitte illis, non enim sciunt, quid faciunt.* Luc. 23. Meritò exclamat ad hanc tam piam, tam dulcem Domini crucifixi vocem S. Bernard. *O Iudæi lapides estis, sed lapidem percutitis molliorem, de quo resonat tinnitus pietatis, & ebullit oleum caritatis.* Inuehitur in Iudæorum duritiem. Sed hinc etiam nobis magnam spem ingerit misericordiæ. *Quomodo* (adiungit) *potabis Domine desiderantes te torrente voluptatis tuæ, qui sic perfundis crucifigentes te oleo misericordiæ tuæ.* serm. in 4. fer. de pass.

Procop. *Christi mors voluntaria.*

S. Cypr. *Pietas Christi de impietate Iudæorum triumphauit.*

Luc. 23. S. Bern. *In passione Domini mira pietas & caritas effulsit.*

10. Quæ subinde maior fortitudo, quàm quòd moriens, cùm vires omninò deficiunt, & vox strangulata euanescit, clamore tamen valido vniuersam mundi machinam perterrefecit? Planè sic leo rugiit, & tota rerum vniuersitas concussa exhorruit. Quid tantæ virtutis, quàm vt ad pendentem in cruce sol obscuretur, medióque die insitatam, & horrendam efficiat noctem? Benè S. Hieron. *Occubuit sol,* inquit Hieronym. *cùm adhuc media esset dies.* cap. 15. *videturque clarissimum lumen mundi, hoc est, luminare maius retraxisse radios suos, ne aut pendentem videret Dominum, aut impij blasphemantes sua luce fruerentur.* in cap. 27. Matth. Sol quidem inanime corpus sui tamen conditoris, & ignominiam dolens suos, ne illum in patibulo morientem cerneret, radios occuluit; vt hominem ratione præditum doceret quàm sit indignum siccis oculis, animo doloribus non concisso videre Deum pro se terræ vermiculo morientem. Similiter S. Chrysost. ad hunc eundem locum: *Non poterat* (inquit) *ferre creatura iniuriam creatoris, vnde sol retraxit radios suos, ne videret impiorum facinora.* Serm. de pass. Quasi non tam doleret ignominiam conditoris, quàm mortalium impietatem. Tam verò clarum, validúm-

Infinita Christi potentia in cruce & in morte.

Hierem 15. D. Hier. *Quare sol in morte Christi obscuratus.*

Indignũ est siccis oculis & animo nõ dolenti videre Deum cruci affixũ. D. Chrys. *Clarũ Christi diuinitatis testimonium nona cœli ecclypsis in morte Christi.*

A que fuit testimonium diuinitatis, & innocentiæ Christi hæc ipsa præter omnem naturæ cursum ecclypsis, ac nunquam antè nec post audita, visáque rerum cœlestium immutatio; vt ob hanc vnam rationem conuicti Iudæi IESVM verum Messiam agnoscere potuerint ac debuerint; sed noluerunt tamen. Vnde inexcusabilis est illorum perfidia; quod quidem expendens S. Ambros. ita disserit: *Iudæi non tanquam ignoti peribunt, sed tanquam sacrilegi punientur. Etenim Atheniensibus ignotus Deus, in Iudæa notus, sed non receptus.* in cap. 18. Luc. Ac meritò colligit grauius hoc supplicium Iudæorum ex eo, quod subdit: *Tolerabilius tamen est fidem non detulisse Christo, quàm manus intulisse.* ibid. Gentiles quidem
B fidem non habent: sed Iudæi summam impietatem, cùm Deum hominem occiderunt, extremúmque supra omne, quod patrari potest, sacrilegium admiserunt.

Inexcusabilis Iudæorũ perfidia. D. Ambr. *Grauius Iudæorũ, quàm gentilium peccatum.*

11. Denique resurrectionem Domini prædicit adiungens Iacob: *Quis suscitabit eum? Nisi ipse* (occurrit S. Ambros.) *se suâ Patrisque resuscitet potestate.* cap. 4. bened. Omnia siquidem vti erat Deus homo, circa suam humanitatem non coactè fecit, passúsve fuit; sed sponte; non ad alienum, sed suum arbitrium. Quare adiungit idem Ambr. *Video natum autoritate propriâ, video mortuum propriâ voluntate, video dormientem potestate propriâ: qui omnia suo fecit arbitrio, cuius alterius vt resurgat egebit auxilio? Ipse igitur resur-*
C *rectionis suæ autor est, qui mortis est arbiter.* Audiant ergo perfidi leonem de tribu Iuda non tam in cruce mortuum, quàm dormientem vt resurgat: etsi verè mortuus fuerit, tamen inter mortuos liberum, ex ipsa deuicta morte in vitam immortalem refloruisse. Psalm. 87. ita cecinit Dauid. Non negauit Iacob suscitandum leonem, id planè vt certum supposuit: sed quanam virtute futurum hoc miraculum, id quidem admirabundus quærit: *Quis suscitabit eum?* At Iudæorum illius nepotum à Iacob auo degenerantium cœcitas, atque stoliditas credere maluit corporis à se pecuniâ militibus, qui dixerunt mortuum è sepulchro sublatum furto à discipulis.
Congregati enim sacerdotes (vt legimus) *pecuniam*
D *copiosam dederunt militibus dicentes: Dicite quia discipuli eius venerunt nocte, & furati sunt eum nobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit à præside, nos suadebimus ei, & securos vos faciemus.* Matth. 28. ô intolerandam Iudæorum nequitiam! *Custodes* (inquit S. Hieronym.) *miraculum confitentur, nunciant principibus quæ facta conspexerint: illi, qui debuerunt conuerti ad pœnitentiam, & IESVM quærere resurgentem perseuerant in malitia, & pecuniam, quæ ad vsus templi data fuerat, vertunt in redemptionem mendacij.* Nouerint Ecclesiastici, qui pecunia è redditibus Ecclesiæ, & patrimonio Christi abutuntur vel ad vanitatem; vel ad luxuriam, quales habeant sui sacrilegij magistros & inuentores. Sed & ô impiam pecuniam malo-
E rum sacerdotum, quæ de templo sublata Iudam, vt Christum proderet, & milites vt Christi resurrectionem occultarent, negarémque, in summam perniciem Iudaicæ gentis corrupit! Hæc est pecunia, quam homines inhianter appetunt, Christi sanguini, vitæ, ac resurrectioni prorsus inimica.

D. Ambr. *Astruitur Christi resurrectio.* D. Ambr. Psal. 87. 3. & 17. *Milites custodes sepulchri Christũ resurrexisse testantur.* Matth. 28. S. Hieron. *Intoleranda Iudæorum nequitia.* *Pecunia Iudam, & milites armauit contra Christum.*

12. At quàm illud stolidè, quàm inaniter dictum! *Nos suadebimus ei,* scilicet Pilato præsidi: arbitrantur miseri posse mendaciis & fraudibus persuadere se Pilato, illúmque sine

S. Cyril. Hierosol. *Iudæi resurrectionem Christi occultare mundo non potuerunt.* *Matth. 27.* *D. Ambr.* *Frustrà Iudæi resurrectionē Christi occultare contendunt.*

dubio crediturum non resurrexisse de sepulchro quem occiderant. *Nos suadebimus ei. Sed orbi non persuasistis.* occurrit egregiè S. Cyrill. Hierosol. catech. 14. Credideriт ergo Iudæorũ mendacio præses. Quis ille tandem ad omnes gentes, quæ crediderunt? Pendebat in cruce Dominus IESVS, *& Iudæi* (vt scribitur) *sedentes seruabant eum.* Matth. 27. ô verba fœta mysteriis! Pulchrè siquidem S. Ambr. *Isti seruabant IESVM, & hodie seruant, ne eis de passione descendat.* in cap. 23. Luc. Nolunt Iudæi vt Christus de passione, de cruce, de morte, de sepulchro, de ignominia exeat: ac frustrà prohibere conantur exitum illius, qui viuus, qui immortalis, qui cognitus, qui adoratus à gentibus regnat in mundo, Christianos honorat; Iudæos humiliat, flagellat, plenos ignominiâ tradit gentibus exsibilandos. ô stulti! ô stupidi, mortuum adhuc dicitis, viuum negatis! quomodo igitur mortuus vestrum abstulit regnum, templum succendit, Hierosolymam euertit; vósque ipsos multis attritos calamitatibus, patriâ extorres, infamiâ notatos, in ludibrium per omnes terrarum oras, gentésque dispersit? Quod Propheta contra Niniuē Chaldæorum, cuius typo sacrilega Ierosolyma exprimitur, indignabundus dixit, similiter aduersus illam intelligitur dictum: *Vbi est habitaculum leonum, & pascua catulorum leonum: ad quam ruit leo vt ingrederetur illuc: Catulus leonis, & non est qui exterreat; leo cepit sufficienter catulis suis, & necauit leænis suis, & impleuit speluncas suas prædâ & cubile suum rapinâ.* Nahum cap. 2. Sylua quidem Hierusalem, vti etiam vocat Hieremias cap. 12. leones & leunculi principes & populus Iudæorum; pugnarunt illi cum agno illo mitissimo, qui obmutuit etiam cùm excoriaretur: at simul erat leo, qui Iudæos non quidem fortitudine, sed feritate leones intercepit: eósque post vastatam & succensam illam syluam ferè cunctis in prædam gentibus distribuit: meritò igitur insultant Prophetæ: *vbi est habitaculum leonum?* vbi est illa Hierusalem, quæ contra Dominum IESVM insurrexit, cúmque verberibus concisum suspendit in ligno? Annon obsessa, expugnata, solóque æquata fuit? Nimirum Dei iustitiam contra seipsam incitauit, cuius illa est horribilis admodum indignatio: *Facta est mihi hæreditas mea, quasi leo in sylua: dedit contra me vocem: ideò odiui eam.* Hierem. 12.

Iudæi à Christo euersi & dispersi.

Nahum 2.

Hierem. 12. *Christus agnus pariter & leo.*

Odio est Deo Iudæorum gens terráque. *Hierem. 12.*

13. *Quare fremuerunt gentes & populi meditati sunt inania aduersus Dominum, & aduersus Christum eius.* Psalm. 2. Vani quidem omnes Iudæorum, & gentilium, qui Dominum IESVM crucifixerunt, conatus; inania illorum consilia: victi sunt tandem omnes ab ipso, quem occiderunt. Viuus regnat, quem inter latrones morti turpissimæ addixerunt: *Ego autem* (inquit ipse) *constitutus sum Rex ab eo super Sion prædicans præceptum eius.* Psalm. 2. Legunt alij: *Recensebo decretum.* Quòd scilicet Æternus Pater constituerat, filióque suo indixerat. Sed quodnam illud? *Reges* (adiungit) *eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos.* ibid. O admirabilem Christi Domini clementiam! ô agnum mansuetissimum! Nec licèt flagellatus, irrisus, despectus, occisus à Iudæis contra illos tamen vllam animo concepit iracundiam; ab omni prorsus erat alienus vindicta: necesséque proinde fuit vt Æternus Pater, ne tam execranda impietas maneret impunita; præceptum filio imponeret, vti suos illos interfectores ferreâ virgâ percuteret; debitáque seueritate correptos omnino disperderet; nec aliquid amplius de tam perfida, & sacrilega gente superesset; nisi quæ de fictili vase, cùm perfringitur, manent fragmenta, & quæ portando igni deseruiant, vel quæ proiiciantur in cœnum.

Psal. 2. *Iudæorũ & gentilium cōtra Christum vani conatus.*

Psal. 2. *Extrema Iudæorum subuersio per Christũ.*

14. Heu vos infelices! Quid ergo vobis fiet? Armatum contra vos habetis Deum Patrem, cuius vnigenitum filium occidistis! Et quâ ratione Deum iratum effugere poteritis? Audite vestrũ illum Prophetam: *Ruit Hierusalem, & Iudas concidit, vt prouocarent oculos maiestatis eius.* Isai. 3. Hebr. *studia eorum contra Iehouah ad lædendos oculos splendoris eius.* Christum scilicet Dominum vocat Propheta oculos splendoris, seu oculos splendentes, seu oculos maiestatis Æterni Patris: quos nimirum Iudæi vehementissime offenderunt, ignominiæ mortísque tenebris obscurarunt: atque (vt legitur) *velauerunt faciem eius.* Luc. 22. vt risui contemptuíque habentes Dominum in domo principis faciliùs alapis & pugnis cæderent: & subindè detectam faciem, os, ósque turpissimis sputis dehonestarunt. Quid mirum igitur, si Deus omnipotens tot támque insolitas filio suo illatas iniurias vindicaturus extremo atque irreparabili exitio infamem illam, vbi tam nefarium execrandúmque illud flagitium patratum est, vrbem æternis traditam flammis, punitam redegerit in cineres: Iudæósque ipsos tanti facinoris autores irreuocabili damnatos exilio per orbem vniuersum trahat in ludibrium, risúmque mortalium? Oculos ipsos Dei læsistis ô Iudæi, cùm IESVM Nazarenum Dei filium interemistis! vestra igitur vestríque regni, Reip. nominis, famæ, gloriæ in finem perseuerabit desolatio. Dan. 9.

Isai 3. *Christus oculi Patris.*

Luc. 22. *Opprobria passus est Dominus in domo Cayphæ.*

Æternus Pater mortē filij vlciscitur in Iudæis.

Dan. 9.

15. *Dormiemus in confusione nostra, & operiet nos ignominia nostra, quoniam Domino Deo nostro peccauimus.* Hierem. 3. Verè id quidem dicitis ô Iudæi; quia Messiam ipsum Dominum Deum vestrum vobis promissum de vestro sanguine, inter vos natum, habitantem, miracula facientem, innumeras in vestram salutem & gloriam virtutes operantem, denique vobis datum abnegastis, & peremistis: iccircò perfidiæ veterno consopiti iacetis in vestrâ impietate; vobiscũ dormit vestra ignominia, quã nullus vnquam à vobis excutiet, nunquã illa excitata recedet à Iudaica gente, nũquam vlla ætas illam consumet, nulla vnquam delebit obliuio: vel in ipso per gentes exilio. Iudaici nominis vigna in sempiternũ quiescet infamia. *Operiet*, (inquimus) eò quòd miseri quocunque se vertant, infami hoc pallio amicti ab omnibus dignoscuntur, notantúrque, tanquam despecti, ignaui, ad risum, in sibilum (vt à Prophetis prædictum fuerat) omnium terrarum nationibus expositi. Profectò ne pereatis in æternum, atque vt in præsenti vestram istam infamiam apud homines exuere possitis, Christum ipsum IESVM, quem interfecistis, recognoscite vestræ gentis Messiam, veneramini Deum hominem; sequimini, diligite Redemptorem: *Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinam:* veram scilicet illius fidem, *ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta.* Psalm. 2. Leo siquidem est; catulus leonis est, qui modò peccatorum, & hostium suorum iniurias aliquandiu dissimulans accubuisse dormiréque videtur. Sed exurget tandem: *Leo rugiet; quis non timebit?* Amos 3. *Dominus de cœlo rugiet, rugiens rugiet super decorem suum.* Hierem. 25. Super filium suum, quem suspenderunt Iudæi, quem peccatores offendunt, illi scilicet

Hierem. 3. *Ignominia continua & indelebilis Iudæorum.*

Vnum in Christo ipso remedium habent Iudæi. *Psal. 2.*

Amos 3.

Hier. 25.

ſcilicet illatas iniurias vindicaturus. At quanto ſibi peccatores meliùs conſulent, ſi Chriſtum IESVM Dei filium, verum Meſſiam, mundi Redemptorem confiteantur, diligant, venerentur: ſi patrem illum miſericordem, propitium, mitémque audiant, accipiant, amplectantur: quàm ſi iudicem iratum, ſupplicia minitantem & intentantem, telo ſuæ iuſtitiæ ſuos hoſtes ferientem: ſi denique agnum, non leonem experiantur.

Satius Chriſtum agnū, quàm leonē experiri velimus.

SECTIO VIII.

Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de fœmore eius.

1. NObiliſſima ſanè Prophetia de Chriſto IESV Dei Virginiſque filio, quæ Iudæorum perfidiam vehementiſſimè perſtringit, cæcitatem reddit inexcuſabilem. Tempore ſiquidem circumſcripti negare, ſi lapides non ſunt, haud poſſunt, quod iam factum & completum demonſtratur. Hebr. *xebet* שבט virga ſcilicet dominationis, vti Pſalm.44 *Virga directionis, virga regni.* Vertunt LXX. *Princeps.* Chald. *Habens principatum.* Aquila, vt & noſter interpres, *Sceptrum.* Senſus eſt: Non deficiet regnum, non deficiet Rex de genere Iudæorum, ex quo ſemel ex tribu Iuda gens regnúmque Iudæorum habere cœperit Reges. Nunquam exinde Rex regnúmque deficiet; nunquam Iudaicum regnum decidet in poteſtatem Regum, qui alienigenæ ſint & non Iudæi, quouſque promiſſus à Deo Meſſias in mundum aduenier. Seu clariùs: Vbi primùm Rex alienigena tranſlatum à Iudæis regnum Iudææ tenuerit, orietur in mundo patribus à Deo Meſſias promiſſus. His poſitis dubius mihi multum animus pendet; num oporteat de præſenti argumento diſſerere contra Iudæos. Enimverò fruſtra ſuſceptus videbitur labor cum cæcis, quibus ſol veritatis occubuit, & qui cimmeriis conſepulti ſunt tenebris, de luce ipſa per vniuerſum orbem interminante diſputationem inſtituere. Quid quæſo aliud ſignificant tenebræ illæ, quæ factæ ſunt, cùm IESVS Nazarenus in patibulo Crucis à Iudæis irrideretur, & torqueretur? Nimirum (quod S. Ambr. optimè animaduertit) *ſol occidit ſacrilegis; vel refugit, vt funeſti ſpectaculum ſceleris obumbraret: tenebræ offuſæ ſunt oculis perfidorum, vt fidei lumen refulgeret.* in cap. 23. Luc. Patrare tam execrandum illud ſacrilegium veriti non ſunt Iudæi; quod ſol ipſe, ne videretur à creaturis, ſubtractis à mundo luminibus cenſuit occultandum: & quibus perfidiæ tenebris Iudæorum mentes eſſent conſepultæ, inducta in orbem inſolita caligine ſignificauit. Benè S. Chryſoſt. adnotauit: *Iram Dei propter facta Iudæorum commotam eſſe tenebræ illæ ſignificabant.* homil. 89. in Matth. qui ſcribit: *A ſexta hora tenebræ factæ ſunt per vniuerſam terram.* 27. Subtiliùs adhuc Origen. de huiuſmodi tenebris diſſerit ad hunc modum: *Sicut Moyſe manum extendente in cœlum factæ ſunt tenebræ ſuper Ægyptios tenentes in ſeruitute ſeruos Dei.* Exod. 10. *Extendit Moyſes manum in cœlum, & factæ ſunt tenebræ horribiles in vniuerſa terra Ægypti. Vbicunque autem habitabant filij Iſrael, lux erat. Similiter & Chriſto in ſexta hora manus extendente in cruce ad cœlum ſuper populum, qui clamauerat, Crucifige eum, factæ ſunt tenebræ, & ab omni lumine ſunt priuati Iudæi, in ſignum tenebrarum futurarum, quæ comprehen-*

Pſal. 44.

Inexcuſabilis Iudæorū cæcitas.

S. Ambr. *Sol diem abſtulit, pēdēte in Cruce Conditore.*

S. Chryſ. *Cæcitas Iudæorum tenebris in morte Chriſti ſignificata.* Matth. 26. Exod. 10. Orig.

A *ſuræ erant gentem Iudæam. At lumen illuminat vbique omnem Eccleſiam Dei in Chriſto.* hæc Origen. tract. 35. in Matth.

Solis Chriſtianis dies eſt.

2. Tempus erit, cùm miſeri ſuam iſtam cæcitatem confeſſi ſerò tamen deplorabunt: ſcilicet cùm videbunt filium hominis hunc ipſum Chriſtum IESVM Nazaræum, quem crucifixerunt, *Venientem in nubibus cœli cum poteſtate magna & maieſtate.* Matth. 24. clamabunt perfidi: *Ergo errauimus à via veritatis, & iuſtitiæ lumen non luxit nobis, & ſol intelligentiæ non eſt ortus nobis.* Sap. 5. Omnibus quidem ortus eſt ſol, ſed Iudæi ſuis iacere in tenebris, quàm meridiano ſolis fulgore perfrui maluerunt. At habent libros Moyſis & Prophetarum: Cur ergo in illis veritatem non inquirunt, B fulgentem non vident? Portant quidem codices ab aliis benè oculatis perlegendos, quos ipſi portatores non perlegunt. Hinc illud egregiè ſcripſit S. Auguſt. *Reproba gens Iudæorum per infidelitatem, à ſedibus extirpata per mundum vſquequaque diſpergitur, vt vbique portet codices ſanctos: ac ſic Prophetiæ teſtimonium, qua Chriſtus & Eccleſia prænunciata eſt, ne ad tempus à nobis fictum exiſtimaretur ab aduerſariis proferatur: vbi etiam ipſos prædictum eſt non fuiſſe credituros.* epiſtol. 3. Habent igitur Iudæi manus, quibus ſacra volumina portent; non tamen oculos, quibus illa poſſint legere: baiuli librorum Iudæi; at Chriſtiani librorum ipſorum lectores, interpretes, ac magiſtri. At nobis tandem clamantibus; & ipſimet veritati, quæ iam totum repleuit C orbem, perſonanti aures fortè accommodabunt: Ne id quidem facient. Ad auras ſcilicet loquemur, ad cautes clamabimus; quod & ipſi Deo contigit: *Audite* (inquit) *vocem meam; & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus. Et non audierunt, nec inclinauerunt aurem ſuam.* Hierem. 7. Ac diſperſio quidem iſta Iudæorum per orbem pœna fuit aurium illarum, quæ Deum hominem ad illos clamantem non audierunt: id enim conteſtatur Oſeas: *Percuſſus eſt Ephraim: radix eorum exſiccata eſt: fructum nequaquam facient. Abiiciet eos Deus meus; quia non audierunt eum. Et erunt vagi in nationibus.* cap. 9. Quid clarius? vti prædixit Oſeas, ſic videmus completum in populo vniuerſo Iſraëlitarum, quem Propheta ſub illius tribus impiiſſimæ D nomine comprehenſum ſignificauit.

Serò tandem Iudæi ſuam deplorabunt cæcitatem. Matth. 24. Sap. 5.

Iudæi tenebras, quàm lucem maluunt.

S. Auguſt. *Iudæi portant nobis codices ſcripturarū, ſed non legunt.*

Iudæi bainli ſcripturarū, Chriſtiani lectores.

Iudæi cæci & ſurdi.

Hierem 7.

Diſperſio per gentes Iudæorum. Oſeæ 9.

3. Annon omnes vbique terrarum gentes hanc Iudæorum pœnalem diſperſionem ſuis oculis contemplantur? Annon omnibus conteſtata eſt Iudæorum infelicitas, quam ſubinde Tertull. ſuo tempore notam gentibus hoc pacto deſcripſit? *Iudæi diſperſi; palabundi; & cœli & ſoli ſui exterres vagantur per orbem ſine homine, ſine Deo Rege: quibus nec aduenarum iure terram patriam ſaltem veſtigio ſalutare conceditur.* Apolog. ad gent. cap. 21. Et quidem hæc ipſa diſperſio longè adhuc infelicior eſſe ex vaticinio Zachariæ videtur. Vidit ille amphoram, & in medio eius plumbeum talentum: *egrediebatur amphora, & duæ mulieres leuauerunt amphoram inter cœlum & terram, hæc eſt oculus vniuerſæ E terræ,* cap. 5. Admirabilis profectò ſupplicij Iudæorum deſcriptio. Duæ mulieres Iuſtitia & Ira Dei amphoram illam, hoc eſt, Synagogam, menſuram vtique omnium flagitiorum, quorum erat extremum illud talentum plumbi, quo ſignificatur obſtinata impietas, odiúmque implacabile Iudæorum aduerſus Deum, & aduerſus Chriſtum eius. Illam ergo amphoram, ſeu ſynagogam, nationémque Iudaicam leuauerunt, &c. *Videmus ſiquidem* (declarat Rupertus) *Iudæos leuatos inter cœlum, & terram; quia nec terra ſua capit eos, nec cœlum*

Tertull. *Iudæorum à patria expulſio, exilium, diſperſio.*

Zachar 5. *Obſtinatio Iudæorum.*

Rupert.

Iudaei nec cœlum, nec terra admittit. Iudaeorum signifer Iudas.

cœlum admittit. Et quemadmodum signifer eorum Iudas periit suspensus inter cœlum & terram: & vt ait quidam, cœlo terraque perosus. Sic & iste populus à terrena Hierusalem exclusus, & cœlesti factus indignus quasi pendet inter cœlum, & terram. Et ne putaretur hoc factum in angulo, vel in tenebris, dixit Angelus Propheta: *Hæc est oculus vniuersæ terræ.* ibid. *Oculus,* (exponit S.Hieron.) *id est, ostensio peccatorum omnium, vt quorum vitia dispersa latitabant, in vnum coaceruata oculis omnium panderentur: & egrederetur de loco suo Israel, & cunctis gentibus qualis in terra sua fuerit, monstraretur.*

Zach. 5. *Iudaeorum peccata gentibus nota.* S.Hieron.

4. Sedens in amphora mulier dicitur ab Angelo Impietas: videlicet illa sacrilega & barbara inhumanitas, quam truculentissimi Iudæi exercuerunt in Dei filium ipsorum Messiam Regem; quem in patibulo crucis necauerunt; quo tandem facinore impleuerunt mensuram & patrum suorum, & suam. Matth. 23. Ac propter illud in exilium sempiternum ab ipso Deo expulsi sunt. Ac illo quidem plumbi talento significatur simul & Dei auersio, & illorum obstinatio. Deus enim inexpiabili odio prosequitur Iudæos, quandiu in sua illa plumbea perseuerant obstinatione; cœlo terræque, Deo, Angelis, hominibúsque inuisi & exosi. De hoc scilicet populo cecinit Propheta: *Dilexit maledictionem, & veniet ei: noluit benedictionem, & elongabitur ab eo: Et induit maledictionem sicut vestimentum; & intrauit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleum in ossibus eius. Fiet ei sicut vestimentum, quo operitur; & sicut zona qua semper præcingitur.* Psal. 108. Et quidem in hoc Psalmo æquè de Iuda proditore, atque de populo Iudaico agitur, vt benè ostendit S.Hieron. Elegerunt itaque Iudæi Cæsarem: *Nos non habemus Regem, nisi Cæsarem.* Ioann. 19. *Petierunt Barabbam latronem & homicidam, autorem verò vitæ interfecerunt.* Act. 3. Illam ergò Dei ad Patres promissam benedictionem Messiam Dei filium incarnatum recipere noluerunt. Quid mirum igitur si omnium gentium maledictis feriantur; si omnibus à Deo & hominibus incessanter maledictionibus? Elongata est ab illis omnis Dei benedictio: ipse Messias eiúsque salus & gratia procul ab illis expulsa consedit, quieuítque in gentibus ad Messiæ fidem conuersis. Intùs & exteriùs maledictione repleti, vti aquam bibunt odium, & impietatem aduersus Christum IESVM Dei filium. Exteriùs ista ipsa impietate, simul cum sua pertinacia, sicut oleo peruncti cunctis gentibus ostentui, scandalo, execrationíque habentur. Sicut oleum dicit Propheta: quia Iudæi quocunque se vertant, teterrimum sui sacrilegij, (ô spurcum oleum!) atque in Christum IESVM, ipsiúsque fideles exhalant odorem. Nec Iudæos, etsi vim feceris, etsi argumenta quamuis insolubilia, rationésque ex ipsa diuina scriptura potentissimas adhibeas, facilè tamen apprehendes, & conuinces: oleo siquidem peruncti leniter se expediunt, fugiunt, elabuntur: delibuta illorum impietas prehendi nescit, teneri difficilè potest. Sexcentos quidem prius gentiles, quàm vnum conuertas Iudæum.

Completa mensura impietatū Iudaicæ gentis Christi cædes. Matth. 23. *Dei auersio, & Iudaeorū obstinatio pariter perseuerant.* Psal. 108. Ioann. 19. *Maledictionibus repleta gens Iudaeorum.* Act. 3. *Nota vbique impietas Iudaeorum.* *Summa difficultas vel vnum conuertendi Iudæum.*

5. At præteriri non debent omnia, quæ in hoc eodem Psalmo euidenter admodum in Iudæorum tam perfidiam, quàm infelicitatem conueniunt; paucula delibabo. *Fiant filij eius orphani.* Psal. 108. *ex Iuda Iscariote proditore carnales filij Iudæi;* declarat S.Hieron. ô mali filij ex tam nefario parente! Quid quæso boni, quid sancti, quid felicis de Iudæis expectari potest, cùm infelicissimum, ac scelestissimum, & qui suspensus à seipso crepuit medius, patrem habeant? *Et vxor eius vidua.* Psal. 108. *Synagoga,* (ait Hieron.) *quæ prima facta est vxor Dei, deinde repudium accepit à saluatore, & facta est vxor Iudæ proditoris.* O funestum coniugium adulteræ, repudiatæ à Deo, cum proditore mortalium omnium scelestissimo! His ergo parentibus nati hodie Iudæi quid ni omnibus flagitiis cooperti contra Deum & contra Christum filium eius insurgant? *Nutantes transferantur filij eius, & mendicent, & eiciantur de habitationibus suis.* Psal. *Ex illo tempore* (inquit S.Hieron.) *ex quo Dominus crucifixus est, ex tunc semper mouentur Iudæi, non stant in suo loco: sed in toto diuisi orbe sunt. Et mendicent.* Psal. *Mendicitatem dicit diuitiarum spiritualium. Non enim habent Prophetas, non legem, non sacerdotium, non sacrificium; sed verè mendici facti sunt.* sic Hieron. Habent etiam extremam temporalium bonorum indigentiam, & verè mendicitatem: Vbique enim gentium professi Iudaismum abiecti sine vllo inter homines honore, despecti, infamésque nec miseris permittitur quicquam de terrenis prædiis ac patrimoniis possidere: vitámque proinde cerdones, ferrarij & consimilium seruilium officiorum operatores ac ministri tam ignobilem, quàm angustam trahunt vitam. Soli autem qui de natione Iudaicâ inter Christianos fidem exteriùs saltem profitentur, gaudent honoribus, diuitiis abundant, felici vitâ in terris perfruuntur. Quod quidem illorum personam induens prædixit Hierem. *Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris: Cui diximus: In vmbra tua viuemus in gentibus.* Thren. 4. Viuunt isti quidem in vmbra Christi inter gentes: cæterùm qui solâ vmbrâ contenti Christianæ fidei adhuc tamen Iudaismum obseruant, aliquando tandem euanescente vmbrâ, quâ teguntur, deprehensi in suis flagitiis, perfidiæ suæ meritas luunt pœnas publico incendio absumpti.

Psal. 108. *Iuda synagoga repudiata à Christo nupsit adultera.* *Despecti, venditique Iudæi suam professi superstitionē.* *Iudæi Christianam fidem professi viuunt diuites & honorati.* Thren. 4. *Apostatæ à Christo Iudæi concremantur publicitùs.*

6. *Scrutetur fœnerator omnem substantiam eius.* Psal. 108. *Fœnerator Dominus* (declarat S.Hieron.) *manifestè exigit, quid factum est? Diripiant alieni labores eius, quia vastati sunt a Romanis. Non sit illi adiutor, nec sit qui misereatur pupillis eius.* Psalm. 108. *In illo tempore* (inquit S.Hieron.) *non habuit populus Iudæorum adiutorem. Respondete mihi ô Iudæi. Fuistis in Babylonia, habuistis ibi Prophetas, Daniel, & Ezechiel; & reuera idololatræ eratis. Septuaginta annis fuistis in captiuitate; & posteà venistis in propria. Ecce nunc quadringenti anni, quare non est missus ad vos Propheta? In illo tempore idola colebatis, & miserebatur vestri Deus. Nunc autem non colitis idola, quare dereliquit vos Dominus? Ecce nunc quadringenti anni sunt. Sed tunc dereliquistis Dominum & idola colebatis. Nunc autem Dominum crucifixistis, & interfecistis: & ideò non erit vobis adiutor.* hæc S.Hieronym. Præualidum sanè argumentum, quo tenetur constricta & conuicta Iudæorum perfidia. Sed quotidie fit validius, atque insolubilius; quippe nunc iam sunt, vltra mille sexcentos, anni; ex quo nec Prophetam, nec adiutorem habent: illos quidem habuerunt in exilio damnati propter idololatriā, ergo si nunc illis præsidiis post mille sexcentos annos priuati extra patrium cœlum, solúmque vagantur, causa est grauius aliud flagitium, quod admiserint, quam sit idololatria. Et quodnam obsecro illud est, nisi iniustissima & impiissima abnegatio simul & interfectio Dei hominis Christi IESV Nazaræni ab illis crucifixi? *In generatione vna deleatur nomen eius.* Psal. vbi S.Hier.

Psal. 108. D.Hieron. Psal. 108. D.Hier. *Iudæi etiam cùm idololatræ, habuerūt Prophetas.* *Iudæi post Christi mortem Prophetas & Prophetias non habent.* *Iudæorum euersio in pœnā grauioris peccati, quàm sit idololatria.* *Grauissimū Iudæorum delictū mors Christi.* Psal. 108.

O Pro

O Prophetia! ô sacramentum Prophetiæ! Post passionem Domini quadraginta duo anni transierunt, & in quadragesimo secundo anno deleta est Hierusalem. Siquidem perfecta ætas quadragesimo anno venit.

S.Hieron. *Euersio Hierusalem post passionem Domini 40. anno.*

7. Sed in hoc ipso vaticinio adhuc quæro amplius. Cur non statim à passione Domini, sed post quadraginta annos Iudæi euersi sunt, & illorum Ierosolyma incensa & deleta fuit? *In hoc* (respondet. S.Hieron.) *clementia est Domini. Crucifixerunt eum: & quadraginta duos annos dedit eis ad pœnitentiam. Ego simpliciter dico: Propterea interfecit eos post quadraginta duos annos: quia ex illis, qui crucifixerunt Dominum, nemo remanserat.* Sic intelligo Christi Domini orationem illam: *Pater dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt.* Luc. 23. Etenim Iudæorum, qui tunc Dominum crucifigi curarunt & petierunt à Pilato, partim conuersi crediderunt in Christum, partim dilato ad pœnitentiam supplicio post quadraginta duos annos deleti omninò sunt, cùm iam de illis spes nulla pœnitentiæ superesset. Atque in his ipsum in tam longum annorum spacium dilatum supplicium culpæ dimissio quodammodo videtur esse: ac Dominus ipse clementissimus IESVS post tot annos Iudæis irrogare pœnas iam pridem meritas non tam pro vindicanda sua morte, quàm pro castiganda illorum impœnitentia visus est. At qui ex illa subuersione Iudæi diuino consilio relicti per gentes vagantur: *Viui sunt* (inquit S. Bern.) *characteres passionis Christi.* epist. ad Colonienses. Scilicet omnes (quocunque accedunt Iudæi) etiam rudes & illiterati legunt, hoc est, clarè intelligunt huiusmodi gentem esse illam, quæ quòd peremerit Agnum Dei, hoc tam miserabili exilio mulctata, propriis expulsa sedibus per alienas toto orbe prouincias in opprobrium humani generis diuagari coacta sit. Cæterùm ex verbis S. Hieron. aliud videtur posse colligi: nimirum intra illos quadraginta annos ante Iudaicæ gentis euersionem de crucifixoribus Domini, neminem superesse viuum, in quem extrema illa pœna desæuiret: sed omnes fuisse extinctos: vt sic per orationem Domini dimissa quodammodò videretur eorum impietas, cùm scilicet illi ad extremam suæ gentis & patriæ subuersionem reseruati non fuissent.

S.Hieron. *Admirabile testimoniũ diuinæ misericordiæ.*

Luc. 23. *De crucifixoribus Domini nullus remansit.*

Christi clementia in euersione Iudæorum.

S.Bern.

Osee 1. 8. *Vitis frondosa Israël:* dicebat Oseas cap. 1. seu vti vertit Symmach. *quæ tota in frondibus creuerit. Scilicet* (declarat S. Hieronym.) *vites quæ non putatæ à vinitore, in flagella frondésque luxuriant, & humorem, quem debuerant in vina mutare, vana frondium, & foliorum ambitione disperdunt.* Profectò si ante aduentum Christi vites erant frondosæ Iudæi, nunc vel maximè sic appellari debent. Nullus quidem hodie in illis fructus veræ fidei, ac diuinæ gratiæ; nullum in virtutibus studium, quod est legis prouentus. Sola verò contenti foliorum & frondium inanitate de ritibus, de cæremoniis Mosaicis, in quibus nihil iam est maturum, solidum, purum, sanctum, agunt miseri: Moysen loquuntur, Moysen etsi peruersè intellectum auscultant; aut potiùs auscultare se arbitrantur: Deum verò nesciunt; Deum nec scire, nec audire volunt. Quod quidem iam tunc ad radices montis Sinai, cùm Deus de cœlo legem illis promulgare vellet, significarunt dicentes ad Moysen: *Loquere tu nobis, & audiemus: Non loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur.* Exod. 20. Moysen hodie miseri audiunt, Deum audire nolunt: videlicet vmbras illas Mosaicæ legis amplectuntur; veritatem, quæ illis adumbrata fuit, oderunt: folia,

S.Hieron.

Exod. 20.

A frondésque amant; de fructu arboris Israëliticæ, quem Christiani homines edunt, non curant. At verius dixerim: iam Israël non est frondosa vitis, licèt talis fuerit Oseæ tempore: quippe quæ nec folia, nec frondes habet. Exsiccata est vitis, emarcuit truncus, exaruerunt folia, & frondes; solæ stipulæ remanserunt. *Radix enim eorum* (dicit Oseas) *exsiccata est.* cap. 9. Dei scilicet prouidentia, in qua Iudæorum Resp. & felicitas fundata tot per annos steterat, ablata illis est: prorsúsque gens illa exaruit; cùm sine Rege, sine regno, sine Rep. sine sacerdotio, sine templo, sine sacrificio, sine Prophetia, sine Messia, sine Deo, *dispersi* (inquit S. Cyprian.) *& palabundi vagantur; soli & cœli sui profugi per aliena hospitia iactantur.* lib. de idolol.

Osee 9. *Exsiccata omninò Iudæorũ Resp. gens, & memoria.*

S.Cypr.

B At quid isti peccarunt, vt inexpiabili pœnâ diuexentur? *Ipsimet* (respondet idem Cyprian.) *testantur, qui etsi voce taceant, exitu confitentur.* Portant nimirum Iudæi secum sanguinem Innocentis illius IESV Nazaræni, quem ipsorum patres occidentes dixerunt: *Sanguis eius super nos, & super filios nostros.* Matth. 27. Non illo quidem sanguine, quem fuderunt, ablui volunt, sed ob illum Dei vindictam vltrò postulant.

Matth. 27.

9. Secum Dei portant iram; gratiam Dei non habent, quæ tota in gentes translata est; quod suo illi Gedeoni præmonstratum aliquando fuit. *Rore quidem in primis totum maduit vellus, & in omni terra fuit siccitas: deinde fuit siccitas in solo vellere, & ros in omni terra.* Iudic. 6. *Quæ verba* (decla-

Iudæis fons gratiæ exsiccatus.

Iud 6.

C rat Theodoret.) *innuunt Israëlitas quondam Dei gratiâ potitos esse, sicut vellus rore: at posteà vniuersam hominum naturam adeptam esse spiritualia dona, quibus, tanquam rore vellus, priuatus est Israël.* q. 14. in Iud. Quid ergo adhuc sicco vellere perfidiam vestram operire, atque humectare contenditis? Siccatum est vellus, exaruistis miseri. Iam Ionas arefactâ suâ illâ hederâ, cuius ad vmbram quiescebat, ob solis ortum exæstuat. Ion. 4. Nimirum (explicat S.Hieron.) *hedera sub vna nocte nata est, & sub vna nocte periit. Nocte nata significat tempus ante aduentum Christi, qui mundi lumen fuit. Nox præcessit, dies autem appropinquauit.* ad Roman. 13. *Vna nocte periit, quando occubuit Iudæis sol iustitiæ, & Dei perdidere sermonem.* Gerebat siquidem Ionas Hebræus Iudaicæ gentis figuram. At duo illic maxi-

Theod.

Ion. 4.

S.Hieron.

D mè acciderunt digna, quæ expendantur. *Ascendit vermis, & corrosit hederam, & cùm ortus fuisset sol, præcepit Dominus vento calido & vrenti, & percussit sol super caput Ionæ, & æstuabat.* Ion. 4.

Ion. 4.

10. Quis ille vermis, qui tam citò, tam fortiter vmbraculum Ionæ arefecit? Profectò ille, qui dicit: *Ego sum vermis, & non homo: opprobrium hominum, & abiectio plebis.* Psalm. 21. Vox quidem ipsius Messiæ. Quare vermis? *Quia* (inquit S.August.) *mortalis, quia sine concubitu natus; vermis enim de carne sine concubitu nascitur.* Simul ergo cum humilitate virginalis etiam ortus Christi per vermem significatur. *Qui scilicet exinaniuit semetipsum habitu inuentus vt homo.* ad Philipp. 2. qui & de

Psal. 21.

S.August.

Christi humilitas humilium, & mendiculorum consolatio.

ad Phil. 2.

E seipso dicit: *Persecutus est hominem inopem & mendicum.* Psal. 108. vbi S.Hieron. *Dominus inopem se dicit & mendicum: & quis in diuitiis suis gloriatur? Habetis consolationem pauperes, & Dominus vobiscum pauper est.* Nihil esse potentius ad confundendam diuitum superbiam; & ad consolandam, honorandámque pauperum & mendiculorum humilitatem poterat. *Excussus sum sicut locusta.* Psalm. 108. *Persecuti sunt me Iudæi & sic me habebant quasi locustas.* ita S.Hieron. Vbi vides Dominum appellare seipsum locustas propter multitudinem persecutio

Psal. 108.

S.Hieron.

Psal. 108.

secutionum : vbicunque enim Iudæi Dominum A videbant, ibi dolis, iniuriis, maledictis illum insectabantur. S. August. intelligit hanc persecutionem in membris Christi, ac proptereà poni locustas non locustam. Itaque vermis apud Ionam, locusta verò in Psalmo dicitur Christus, vt illius admiranda pariter atque imitanda commendetur humilitas. Vermis etiam typo significatur admirabile illud supra omnem naturam miraculum, quo natus est homo ex matre Virgine.

S. August. Christus ex matre Virgine prodiit.

11. Vtrámque significationem vermis adducit de Christo Domino S. Ambr. *Cur totius Dominus creaturæ vermiculo se voluerit comparari? possumus hoc quidem humilitati primitus assignare, quæ sanctorum virtus est maxima. Sed magis illud accipiendum puto, quoniam vermis nullâ extrinsecùs admixtione alieni corporis, sed de sola & pura terra procreatur: ideò illum comparatum Domino, quoniam & ipse saluator de sola & pura Maria generatur.* in Psal. 21. Optimè quidem iuxta maiestatem Dei venientis in mundum; vt non nisi de immaculata immaculatam carnem, quæ suæ Diuinitati personaliter vniret, purissimus Deus & puritatis amator assumeret. *Viderunt ingressus tuos Deus, ingressus Dei mei, Regis mei, qui est in sancto.* Psalm. 67. cecinit Propheta Christi maiestatem admiratus. Ingressus Verbi in vterum Virginis, & ex illo ingressus in mundum, bis enim ponitur ingressus: quia conceptus & natus ex Virgine Diuinitatis & Regiæ maiestatis argumentum fuit. Hic igitur secundum humilitatem, quam Deus homo suscepit, à Iudæis vermis est habitus, vilis, abiectus, atque (vti S. Basil. declarat) *ridiculus*. Crucifixum enim deridebant. Nullâ etiam commiseratione ad illius dolores & cruciatus mouebantur inhumani hostes; ideóque vermis: quis enim doleat, si vermiculus vel proteratur, vel discerpatur? At hoc vermiculo, vti esca contecta Diuinitas Verbi tanquam hamo diabolus interceptus, mórsque ipsa præfixa & lacerata periit. Hic vermis hederam Ionæ, hoc est, legem Mosaicam prorsus excisam sic arefecit, vt nihil ex ea vegetum, solidum, floridúmque reliquerit. Cùm tamen Niniue per pœnitentiam salua & incolumis ad conspectum æstuantis Ionæ ob arefactam hederam remanserit in typum Ecclesiæ Christianæ de gentibus congregatæ, quam diuinarum plenitudo gratiarum repleuit. *Ciuitas verò* (adiungit S. Hieron.) *Niniue magna & pulcherrima præfigurat Ecclesiam, in qua maior est numerus, quàm decem tribus Israël: quod & fragmenta in solitudine duodecim cophinorum significant.* Matth. 14.

S. Ambr. Maxima sanctorum virtus humilitas.

Psal 67. Conceptio & natiuitas ex Virgine matre argumentum diuinæ maiestatis.

D. Basil. Barbara crudelitas Iudæorum cōtra Christum.

Christus synagogam euertit, Ecclesiam glorificauit.

S. Hieron.

Matth. 14.

12. Cæterùm quia mentio hami fortè incidit, quo Diuinitas Verbi præfiguratur vti Patres August. Greg. Chrysost. aliique accipiunt; pulchrè illud ex Epiphanio adiungam, qui similiter Christi Diuinitatem hami symbolo significatam intelligens; hæc adiungit. *Aue gratia plena, hami esca spiritualis: in te siquidem hamus Diuinitatis* serm. de Deipara. Mortalium scilicet animas, cordáque Deus omnipotens per Virginem matrem, hæc est esca, illiciúmque hami diuinitatis, allicit, inuitat, expiscatur. Profectò pietas erga Virginem Deiparam hominibus est ad Christum certissima via, & in cœlum semita quædam compendiaria. *Quia tu es* (inquit S. August. Virginem alloquens) *spes vnica peccatorum, per te speramus delictorum veniam; & in te beatissima nostrorum est expectatio præmiorum.* serm. 18. de sanctis. Sed quis ille ventus vrens, quo afflata exaruit hedera? Ille scilicet, de quo etiam Oseas: *Adducet Dominus ventum de deserto*

S. Epiphan. Per B. Mariam Deus animas ad se pertrahit.

S. August. Pietas erga B. Mariam compendiaria ad cœlū via

Oseæ 13.

ascendentem, & siccabit venas eius, & desolabit fontem eius. cap. 13. Ascendentem de deserto, declarat S. Hieron. *Intelligimus ventum illum, de quo in Abachub legimus: Deus ab Austro veniet.* cap 3. *ascendentem de deserto. Desertum intelligimus sanctæ Mariæ vterum Virginalem, eò quòd absque semine humano nullo frutice pullulauerit: sed virga simplex atque purissima, & vnione fœcunda ediderit florem illum, qui dicit: Ego flos campi, & lilium conuallium.* Cant. 2. Hæc ille ad locum Oseæ. Itaque Christus Dominus & verme, & vento, & sole ipso torrente significatur in destructionem Iudaicæ Reip. *Sunt etiam* (inquit idem) *qui vermem & vrentem ventum Romanos intelligant duces, qui post resurrectionem Domini Iudaicam gentem funditus deleuerunt.* ad B cap. 4. Ionæ. Mihi placet, vt per vermem intelligamus Christum Dominum, qui talem se appellauit, vt vidimus: per ventum verò vrentem Romanos, qui iam per mortem Christi abrogatâ, & (vt loquuntur Theologi) mortuâ lege Moysis, regnum subinde ipsum, patriam, gentémque Iudæorum omninò perdiderunt: ac deinceps post quadraginta duos annos a morte Christi (vti præmisimus) lex illa est, eritque in sempiternum mortifera.

S. Hieron. Abach. 3. Virginalis fœcunditas B. Mariæ astruitur.

Cant. 2.

D. Hier. Extrema per Romanos euersio Iudæorum.

Lex Moysis post Christi passionem primò mortua, dein mortifera.

13. Quòd si iam mortua, imò & mortifera post tot annos est, quid ni videatur completum illud Isaiæ, cùm Iudaici populi miserandam prædiceret vastitatem: *Et erit pro suaui odore fœtor.* cap. 3. Cadauer est antiquata per Christum Dei filium C lex Mosaica. Quid igitur miseri hodie in cadauere vitam, sensum, robur, bonúmque odorem requirunt? Quid quæso cunctis terrarum gentibus graueolentius olet, quàm ridiculæ superstitiones & nomen ipsum Iudæorum? verè nunc sanctus Iacob dicet suis nepotibus, quod olim filiis exprobrauit: *Odiosum me fecistis Chananæis, & Pherezæis.* Genes. 34. Hebr. *Fœtere me fecistis.* Quem locum iam suprà explicauimus. Scilicet & fœtidam & odiosam Iacobi posteritatem apud gentes fecit perfidia Iudæorum, qui etiam nunc cadauerosæ legi, ac demum iam mortiferæ in odium Christi IESV veri Messiæ incubant cœci, stolidi, furiosi. Etiam Deo homini (quod magis mirandum est) cui quatriduanus ille in sepulchro D Lazarus non malè oluit, graueolentes sunt Iudæi, quos tamen clementissimus Dominus de cruce, in quam ab illis fuit sublatus, expansis manibus ad suauem fidei odorem, ad vitam sempiternam inuitat per Isaiam: *Expandi manus meas totâ die ad populum non credentem.* cap. 65. legunt LXX. *ad populum fœtentem.* At fœtorem Iudæi non moribus, animísque tantùm, sed etiam in corporibus habent, & exhalant, vti probat Baron. ann. 72. Nil mirum: scilicet mortuam, mortiferam, cadauerosam, iam ab hinc mille sexcentos annos consepultam, saniéque fluentem amplectuntur legem: putridos, terrámque mephytim exhalantes cæremonias, ritúsque è sepulchris eruunt, tractant, exosculantur. Fœtere igitur faE ciunt Israëlem apud gentes perfidi qui nunc viuunt Iudæi.

Isai. 3.

Lex Moysis nunc est cadauer.

Fœtent nūc Iudæorum ritus.

Gen. 34.

Fœtida & odiosa gentibus gens Iudæorum.

Isai. 65.

Baron. Animis & corporibus fœtent Iudæi.

14. Quid ergo miseri adhuc obseruatis legem, quæ quia mortua viuis non prodest: & quia mortifera, viuos excæcat? Vestra illa gratia, illa spes, illa fiducia, illa consolatio; bona illa, quæ legem custodientibus Mosaicam promissa reddebantur; planè iam omnia euanuerunt. Illud manna, quo cibo vos ipsum sustentabat cœlum, iam putruit; iam scatet vermibus. Quorsum enim Moyses Dei monitu prohibebat: *Nullus relinquat ex*

Perierunt antiqua omnia bona Iudæorum.

Exod.16. *S.Ambr.* *Manna post ortum sexnarum putruit.*

ex eo in mane. Exod.16. *Nisi quia*(vt egregiè notat S Ambr.) *seruatum Manna vsque ad solis exortum, esui iam esse non posset: id est, vsque ad Christi aduentum habere gratiam?* enarrat.1. in Exod. Oriente quidem sole seruatum ab infidelis Manna edi non poterat: adiicitur enim: *Qui non audierunt eum: sed dimiserunt quidam ex eis vsque mane.* ibid. Ergo post ortum solis nec edere licet Manna illud collectum, nec illud esui aptum est. Sequitur enim: *Et scatere cœpit vermibus, atque computruit.* ibid. Audite nunc perfidi, qui adhuc Moiaicam legem obseruatis! iam nox præcessit, dies illuxit, sol iustitiæ Christus Dei, & Virginis filius (*Oriens est nomen eius.* Zach. 6.) mundum suâ luce compleuit: verùmque Manna iam computruit, scatet vermibus, Mosaica lex, antiqui ritus, cæremoniæ veluti sepulchrales exuuiæ non putorem modò exhalant custodientibus, sed veneno etiam inficiunt obseruantes. Et hæc satis fuerint contra perfidiam Iudæorum. Forte non surdis dicta fuerunt. Nam & multos huius gentis Christus habet verè, multúmque sibi fideles, quorum pietas ex nostro hoc labore nonnihil confirmabitur.

Ibid. *Lex Moysis post Christum putrida.* *Zach.6.* *In lege Moysis nunc & putor, & venenum.* *Ex gente Iudaica multi egregiè Christiani.*

15. *Non auferetur sceptrum de Iuda.*] Mirum est quot & quàm futilia & ridicula, vt detorqueant à vero sensu Prophetiam, Rabbini hoc loco confingant. Nam in primis sunt, qui Virgam transferant, eámque non dominationis, sed tribulationis intelligant: cuiusmodi erat illa, de qua Isaias: *Assur virga furoris mei.* cap.10. Psal.2. *Reges eos in virga ferrea:* qua scilicet Dei filius suis hostibus dominatur, eósque violenter coërcet, peccantésque flagellat. Et illud Isaiæ: *A voce Domini pauebit Assur virgâ percussus.* cap. 30. Dæmon videlicet percussus virgâ illâ Iesse, nimirum Virgine Deipara, vt interpretatur S.Antonin. *Ipsa est virga virtutis.* Psal.109. nempe, vt declarat S.Bonau. *contra inimicos infernales, quibus virgo Dei mater magnâ virtute dominatur.* in speculo Virg. cap. 3. Tremunt scilicet fugiúntque dæmones, vti canes virgâ percussi; ad vocem Domini, ad nomen IESV, & Mariæ, vbi à fidelibus piè sanctéque inuocatur. Quantum enim sacrosancta hæc nomina IESV, & Mariæ simul pronunciata fidelibus dulcia & salutaria, tantum malignis spiritibus amara sunt ac terribilia. Icicircò moribundis ad fugandos & territandos animarum hostes identidem inclamamus: IESVS Maria. Dicunt itaque Rabbini virgam hîc intelligi Nabuchodonosor, qui à Deo missus dicitur in euersionem Iudaici regni. Verùm hac interpretatione nihil ineptius. Nam quod Patriarcha loquatur de principatu & potestate regia filij, & tribus Iudæ, manifestum est ex eo quod adiungit: *Ipse erit expectatio gentium:* scilicet Messias ex tribu Iudæ. At Nabuchodonosor fuit terror gentium, exitium, subuersio mortalium: qui proinde illius infelicitatem, cùm tandem è culmine deiectus est, faustis acclamationibus celebrasse dicuntur: *Quomodo cessauit exactor?* &c. Isai. 14. Et cùm Iacob læta omnia, fausta & gloriosa prænuncians de dominatu Iudæ, importunè admodum atque ineptè inseruisset Iudaici regni, gentisque euersionem: Deinde falsum omninò est non recessuram afflictionis virgam à tribu Iuda vsque ad Messiæ aduentum: cùm ea tribus regnantibus Dauide & Salomone fuerit florentissima. Constat itaque virgam hîc regiam, sceptrum, insigne dominatus, regalem potestatem prænunciari à Patriarcha: quod etiam amplius declaratur iis, quæ sequuntur, verbis.

Isai.10. *Psal.2.* *Isai.30.* *B.Maria Dei virga, qua dæmon percutitur.* *S.Antonin.* *Psal.109.* *D.Bonau.* *IESV & Mariæ nomina fidelibus dulcia, dæmonibus horribilia.* *Isai.14.*

16. *Et dux de fæmore eius.*] Hebr. מְחֹקֵק *Mechoqq*, Legislator, Dux, Rex etiam, vt Psalm.49. *Iuda Rex meus.* Chald. *Tribus Iuda mihi Regem suppeditabit.* *De fæmore eius.* Hebr. *de inter pedes eius.* Quo Hebraismo significantur partes geniales. Sensus est: De semine eius, nimirum Iudaici populi, qui à Iuda nomen ita sortitus est, vt post reditum è captiuitate Babylonica non iam communitet Hebræi, Israëlitæ, Israël, Iacob; sed frequentiùs Iudæi, populus Iudaicus, gens & regnum Iudæorum dicerentur; quod etiam Iosephus ipse testatur lib.11. antiq.cap.1. & 5. & passim alibi. Verúmque est, quo tempore Iudaicum & Iudæ nomen vsurpari solebat pro tota illa natione, sceptrum, & ducem perdurasse vsque ad Messiæ aduentum; seu non defecisse ad peregrinos, vsque ad Herodem Ascalonitem, quo regnante natus est IESVS Christus Dominus noster. Cæterùm quia in *xebeth* regiam potestatem, Regésque: at in *mechoq* dominatum, ducésque intelligimus: aduertendum est sceptrum Iudææ penes tribum Iudæ diutissimè, scilicet circiter quingentos & viginti annos gloriâ, diuitiis, & robore viguisse, Regésque propriè dictos extitisse: at post captiuitatem duces, qui videlicet sine regia dignitate ac nomine, regnum illud & Remp. administrarunt tanquam principes, fuisse: qui quidem gentis suæ dominatum & imperium circa aduentum Messiæ, scilicet paulò ante Christi Domini natiuitatem, cùm Herodes Rex factus est, funditùs amiserunt.

A B

Ioseph. *Iudaicum regnũ quingentos viginti annos perdurauit.* *Post captiuitatẽ principes sine titulo regio extiterunt in Iudæa.*

C

17. Dixi, *funditùs*; quia illis ante istum Herodem temporibus regnum Iudæorum non omninò defecit: sed aliquando decreuit, aliquando refloruit; sicut vnius anni dies quidam sunt innubes, alij nebulosi; quidam sereni, siccique; alij pluuij ac procellosi. Atque adeò ante captiuitatem fuerunt Reges, captiuitatis tempore partim Reges, partim duces: statim quoque post captiuitatem Zorobabel, aliique duces vsque ad Machabæos, ac deinde pontifices cum imperio Iudæis præfuerunt vsque ad Herodem aliûs gentis hominem videlicet Idumæum. Verùm enim verò sunt quidam Rabbinorum vsque adeò inuerecundi ac dementes, vt misellam Iudaici sanguinis plebeculam ausint decipere quodam figmento sic vano, sic stolido, sic ridiculo, vt illius falsitas omnium gentium iudicio, sensúque apertissimè conuincatur. Fingunt siquidem huius Prophetiæ tam illustribus constricti verbis, nihilominùs vsque ad Messiæ aduentum, quem adhuc sperant, Iudæ imperium duraturum: Reges, principes, duces nunquam ea de tribu defuisse, sed adhuc extare, florereque. Extare dicitis, florere contenditis imperium Iudæ, illius tribus dominari Reges? Vbinam gentium, vbi terrarum? In Syria, inquiunt, in Babylone, in aliis barbarorum prouinciis. O stultitiam! ô inanitatem! ô insaniam! Quid quæso in omnibus terrarum oris & notius & contestatum magis est, quàm quod infelix Iudæorum gens toto orbe vaga, extorris, sine Rege; sine principe, sine regno, sine Rep. in ludibrium & opprobrium circumferatur? Quis quæso aut Christianorum, aut etiam infidelium vidit oculis, percepit auribus, vel scripsit, vel nouit scriptum à graui vnquam autore, si Iudæus impostor non sit, in Syria, in Babylone, vtique inter Turcas, Mauro̊sque Iudaici principatus vel vmbram, vel nomen haberi?

D

Rabbinorũ figmentũ de regno Iudaico in Syria. *Nihil notius, quàm nullibi extare vel vmbram regni Iudaici.*

E

18. Profectò Iudæorum euersio vt à Prophetis futura, & in sempiternum duratura describitur, talis est, vt non modò bonis omnibus, sed etiam

etiam patrio solo, cœlóque; & templo, regno, Rep. omníque principatu & honore spoliandi à Deo vindice miseri Iudæi fore dicantur. Ex vno Zacharia (plures possem adducere) vaticinium profero. Sic autem infit: *Aperi Libane portas tuas, & comedat ignis cedros tuas. Vlulate quoniam magnifici vastati sunt: vox vlulatus pastorum, quia vastata est magnificentia eorum. Vox rugitus leonum, quoniam vastata est superbia Iordanis. Ego non pariam, & non eruam.* cap. 11. Quid quæso euidentius, quàm hæc ipsa, de qua loquimur, extrema & irreparabilis sic descripta euersio Iudæorum? Per Libanum hîc & alibi sæpiùs intelligitur Hierusalem cum suis illis cedris proceræ quidem altitudinis, sed infructuosis tamen arboribus, hoc est, magnatibus, Pontificibus, cæteróque populo per superbiam sese contra Deum, Deíque legem, mandata, seruosque extollentibus; nulláque interim virtutum, bonarúmque actionum fœcunditate opulentis. Igitur istius vrbis terræque incolas vendidit Dominus Deus, vti pecora occisionis; scilicet ad macellum. Sic enim bellum illud, quo tandem victi & contrucidati numero penè infiniti vtriusque sexus, omnium ætatum, ordinúmque mortales perierunt, vocatur à Propheta. Qui leones, nisi Vespasianus Titúsque eius filius belli duces, ac reliquæ Romanorum legiones? *Non eruam*, (inquit Dominus) *eò quòd* (vt benè declarat S. Hier.) *æterna sit futura captiuitas. Et pascam pecus occisionis, vt semper Iudæi nutriantur ad mortem.* Legunt L X X. *Pascam oues occisionis in terra Chanaan, quòd populum* (explicat idem) *Iudæorum, qui destinatus est morti, in toto orbe dispersum, hoc est, in terra Chanaan atque gentilium pascat Dominus, & enutriat ad immolandum.* Oues dicit Iudæos, qui hodie viuunt & seruantur ad macellum, ad ignem, ad interitum, tam infirmi, meticulosi, abiectíque sunt, quos ante occisionem agni Dei, quem suspenderunt è ligno, vel ipsæ gentium florentissimæ copiæ leones experiebantur in præliis: sic enim de illis tempore Machabæorum scribitur: *Leonum more impetu irruentes in hostes prostrauerunt.* 2. Mach. 11. Vide nunc quàm malè conueniant cum hac Prophetia ridiculi illi, vanéque conficti principes Iudæorum, qui nunc ab istis somniatoribus dicuntur imperare inter Syros & Babylonios. Vbinam ergo regnum est istud leonum, quos Dominus ipse vocat oues, nutritque ad internecionem? Certè videmus quotidie ab vno ministro sanctæ Inquisitionis (Familiarem dicimus) plures simul & viros, & fœminas comprehendi, vinciri, pertrahíque longo itinerum spacio ad carcerem; quin miseri vel resistere, vel etiam mutire audeant. O misellæ oues! ô triste pecus! Cur ita? quia dereliquerunt Dominum Deum suum: insurrexerunt aduersus Deum, & Christum Dei filium, qui scutum, & fortitudo illis erat. *Igitur foris vastabit eos gladius, & intus pauor.* Deuteron. 32.

[Margin: Zachar. 11. — Extrema & irreparabilis euersio Iudæorum. — Iudæi nutriuntur ad macellum, ignémque. — S. Hieron. — Iudæi quondam leones, nunc oues. — 2. Mach. 11. — Vnus minister Inquisitionis plures pertrahit vinctos Iudæos. — Deut. 32.]

19. Fausta quidem hæc Iudæ benedictio, quòd ex suo semine habiturus sit Reges ac principes; quòd sceptrum, imperium, regalem virgam ipsius tribus supra omnes alias sit habitura: quo quidem inter mortales (ea scilicet est humanæ mentis ambitio) nihil felicius & gloriosius aut optari, aut prædici, aut tandem obtineri consueuit. Itaque benedictus vti à patre Iacob, sic ab ipso Deo censetur Iudas inter fratres, autor videlicet & genitor Regum, ducum, & principum. Sed quid quæso est hoc ad illam de Iudæ semine ortam Virginem, quæ benedicta inter mulieres ab Angelo dicta est, & ab ipso Deo in matrem electa? o incomparabilem benedictionem! ô gloriam Virginis inæstimabilem! *Ecce concipies, & paries filium, & vocabis nomen eius I E S V M: hic erit magnus, & filius Altissimi vocabitur: & dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris eius; & regnabit in domo Iacob in æternum; & regni eius non erit finis.* Luc. 1. En Virgo mater Regis, cuius regnum nec temporum, nec locorum, nec magnitudinis, nec opulentiæ, gloriæque vllis terminis circunscribetur. O felicitatem inexplicabilem! Mater est virgo eius filij, cuius Deus pater est. Mater Verbi, mater Dei; mater & Virgo qua scilicet nulla Virgo purior, nulla mater fœcundior. O donum supra omne donum! ô miraculum omnium miraculorum maximè nouum! ô dignum Dei maiestate opus! Illud quidem grauiter expendens ita effatur S. Cyrill. Alex. *Verbum Dei ex sancta Virgine, nouo & mirabili modo, & vltra naturæ leges vnitum sibi formauit corpus. Oportebat enim talem eius fieri partum secundùm carnem, & ex muliere, vt habeat diuinum quiddam ingressus eius in mundum, & ostensio.* lib. 8. contra Iulianum. Noluit Deus omnipotens carnem humanam assumpturus vsitato & communi omnibus Adæ filiis conceptu, partúque nasci. Nec enim decebat, vt eadem, quâ cæteri mortales terræ vermiculi, in mundum ianuâ introiret. Ipso igitur primo in vitam, in auram, in orbem ingressu sese Dominus Deus verum Dominum, verum Regem Regum, verum Deum omnipotentem nascens de Virgine hominibus & Angelis esse demonstrauit.

[Margin: Incomparabilis dignitas matris Dei. — Luc. 1. — Miraculum miraculorum Virgo mater Dei. — D. Cyrill. Alex. — Ostensio Dei mundi ingredientis, nasci de matre Virgine.]

SECTIO IX.

Donec veniat, qui mittendus est.

1. NVlla ferè in tota Scriptura sacra Hebræarum vocum difficilior explicatio, quàm præsens visa est: ideóque plures eruendi sensus nulla maior occasio fuit, ob hanc vocem Hebr. שִׁילֹה *xilòh*, quæ hîc ponitur. Omissis ergo interpretum inter se de hac voce disceptantium longissimis & eruditissimis explicationibus, innitendum soli est nostræ versioni receptæ in Ecclesia Christiana. Silo igitur est à radice שָׁלַח *xalach*. Variè siquidem inter se commutantur hæ duæ literæ ה *he*, & ח *chet*, vt apud Grammaticos perspicuum est. Significat autem ea vox mittere. Habet verò hæc interpretatio ex verbo *xalach* irrefragabile suffragium B. Ioannis Euangelistæ, qui sic scribit: *Vade in natatoria Siloë, quod interpretatur Missus.* cap. 9. de quo etiam loquitur Isaias: *Abiecit populus iste aquas Siloë, quæ vadunt cum silentio.* cap. 9. vbi *xiloch* scribitur per *chet*. ex quo apparet etiam à B. Ioanne accipi *chet* ח pro ה *he*. Ad hoc nómen videtur Moyses respexisse, cùm respondit: *Obsecro Domine mitte quem missurus es.* Exod. 4. Sunt etiam qui duas distinguant voces שִׁיל *xil*; & הו *ho*. Sed quia hæc vox *xil*, quâ isti dicunt significari filium, nusquam reperitur in Scriptura, suspectum id videtur & commentitium: quare qui interpretantur filium mulieris putantes ה *he*, quia sit articulus fœmineus, significari mulierem, non sequuntur Grammaticam, in qua constat istud ה *he* non articulum, sed tertiam esse radicalem literam. Et huiusmodi sunt alia commenta, quæ propter imperitiam linguæ Hebrææ venditant audientibus incautè pro mysteriis aliqui concionatores. Melius alij ducunt à radice

[Margin: Ioann. 9. — Isai. 9. — Exod. 4. — Imperitia linguæ Hebrææ causa errorum.]

radice שלה *salah, reddere, esse quietum, pacificum, securum, bonisque omnibus refertum.* Vnde שילה *Siloh, autor pacis, tranquillator, seruator*, quæ omnia propria sunt nomina Christi. Chald. transtulit: *Donec veniat Messias.* L X X. legunt, *Donec veniat cui reposita sunt*, vel *cui repositum est.* Quam lectionem Patres communiter sequuntur. Videntur enim L X X. duas distinxisse voces שי *si, qui, qua, quod,* & לו *lo, ei*; addiderunt autem explicationis ergo *reposita*, vel *repositum.* Constat igitur hîc intelligi Messiam, cuius (vti Chald. adiungit) est regnum, de qua lectione dicemus sect. seq. num. 6.

2. Probari verò Messiam iam venisse; ipsumque esse IESVM Christũ Nazaræum in Bethlehem natum de Maria Virgine, eundémque Hierosolymis in monte Caluario crucifixum à Iudæis: superuacaneum duco. Fuit hoc opus eruditissimorum virorum, qui tum priscis, tum nostris seculis hoc de argumento scripserunt. Videantur nunc præ cæteris Franciscus Soarius tom. 1. de incarnat. Barrad. tom. 1. Concord. Salmeron nostræ Societatis clarissimi doctores, quorum eruditissimis commentariis addere nihil possumus. Nos etiam tum in hoc, tum in aliis tomis multa in hanc sententiam diximus. Cæterùm quia præsens locus aliqualem exigit commentationem; quod tantummodò inseruiat huic loco, adnotabimus à tempore nimirum ducentes argumentum. Suum cuique rei tempus est vel ab ipsa natura, vel à mortalium recepta consuetudine præfinitum; ante vel vltra quòd rem illam nec inuenias, nec expectes. *Omnes* (siquidem dixit sapiens) *tempus habent.* Eccles. 3. Appetit ver, placidæque ineunte Martio spirant auræ. Ergo nihil aliud Olisipone (in qua scribimus) aut speramus fieri, aut etiam fit, quàm vt demum Indicæ naues omnibus ad expeditionem tum mercibus, tum armis, tum militibus, tum nautis admodum instructæ soluantur è portu. At eiusdem ab oriente ad nos reditum classis Iulio, Augustóque mensibus expectamus. Videte igitur est, quanta sit nostri omnium expectatio per hosce menses: dies numeramus; quocunque aduenantem, atque in portum subituram classem non speramus tantùm, sed ferè oculis è præaltis collibus, è summis ædium fastigiis prospectamus. Quàm multi dispergantur rumores; quàm frequentes etiam nuncij de aduentu nauium, de accessu propediem huius vel illius nauis, vel omnium tandem ciuitatem ipsam excitant, in spem erigunt, mirúmque in modum consolantur! Scilicet hoc ipsum est tempus regressui ab oriente nauium certò præfinitum: At elapso huiusmodi tempore summum deinde silentium de nauibus: nec iam expectantur amplius, quæ in portu quiescunt naues; regnúmque ac totam prope ipsam Europam suis de Oriente mercibus replent, & opibus fœcundant. Profectò sic res habuit in aduentu Messiæ.

Eccles. 3. Argumentũ à tempore de aduentu Messiæ.

3. Vnum erat à Deo præfinitum tempus, in quod tandem figuræ, Prophetiæ, oracula dirigebantur; vti facta & promissa fuerant diuinitùs, ita prorsus & infallibiliter complenda. Et hoc tempus fuit, cùm Iudaicæ gentis principatus ad Herodem Idumæum translatus veluti quoddam subrectum in collibus vexillum toti orbi aduentum Messiæ proclamauit. Hoc ipsum fuit tempus, vti fuerat præfinitum, in quo tandem Messias aduenit: ob cuius mortem à Iudæis iniquissimè illatam tota erat vt iam videtur, illa Iudæorum natio disperdenda; illa Resp. dissoluenda, illa prouincia funditùs euertenda: vti Dauid Psal. 58. & Isai. cap. 1. & cap. 50. Dan. cap. 9. & passim reliqui vates prædixerunt. Quid igitur Iudæe nunc speras futurum, quod suo iam tempore factum est? Venturum adhuc speras Messiam? Perituram ergo simul spera tuam & gentem & patriam. Pulchrè siquidem argumentatur Tertull. *Si nondum venit Christus, propter quem hæc passuri Iudæi prædicebantur; cùm venerit ergo patientur. Et vbi tunc filia Sion relinquenda, quæ nulla hodie est? Vbi ciuitates exurendæ, quæ iam in tumulis exustæ sunt? Vbi dispersio gentis, quæ iam extorris?* At de huiusmodi dispersione quid clarius, quàm quod Christus ipse per Dauidem dicit? *Deus ostendet mihi super inimicos meos: Ne occidas eos, ne quando obliuiscantur populi mei. Disperge illos in virtute tua: & depone eos protector meus Domine.* Psalm. 58. Quod quidem vaticinium iam tom. 1. ad cap. 4. explicanimus. Rectè igitur concludit Tertull. *Redde statum Iudææ, quem Christus inueniat; & alium contende venire.* lib. contra Iud. cap. 13.

Præfinitum tempus aduentui Messiæ iam est elapsum.

Psal. 58. Isai. 1. & 50. Dan. 9.

Tertull.

Psal. 58.

Tertull.

4. An non hoc ipsum est illud Aggæi Prophetæ testimonium, quo nullum de Christo Domino clarius vaticinium? *Hæc dicit Dominus exercituum. Adhuc modicum est; & ego commouebo cœlum & terram, & mare, & aridam: & mouebo omnes gentes. Et veniet desideratus cunctis gentibus, & implebo domum istam gloria: dicit Dominus exercituum.* cap. 2. Celeberrima quidem Prophetia de aduentu Messiæ in templum illud, quod tunc instaurabatur à Zorobabel. Cùm enim Iudæi templum reædificantes dolerent maximè, quòd minùs illud splendidum & gloriosum haud dubiè futurum esset, quàm olim fuerit templum Salomonis; Propheta vt deiectos animos Iudæorum erigeret, mœstósque solaretur, prædixit propè instare aduentum Messiæ, cuius præsentia, gloriosiùs multò foret templum illud Zorobabelis, quod tunc ædificabatur, quàm fuisset primum illud Salomonis, quod gloriâ Domini dicitur impletum, cùm insolita quædam nebula intra ipsum templum apparuit. 3. Reg. 8. At templum à Zorobabel reædificatum subinde præsentiâ ipsius Messiæ Dei hominis sæpe nobilitatum planè habuit gloriam incomparabilem. Ipse igitur Dominus dicet: *Et implebo domum istam gloriâ.* Aggæi 2. Ipsemet ego implebo meâ scilicet præsentiâ, præsentatus primò infans in templo, deinde iuuentus post tres dies in eodem inter doctores: sæpiúsque posteà in templo prædicans, edénsque miracula.

Aggæi 2. Aduentus Messiæ in templũ Hierosolyma.

Templum Zorobabelis gloriosius, quàm fuerit Salomonis.

3. Reg. 8. Præsentia Messiæ gloriosius fecit templũ Zorobabelis. Agg. 2.

5. Hoc etiam confirmatur vaticinio Malachiæ: *Et statim veniet ad templum sanctum suum Dominator, quem vos quæritis, & Angelus testamenti, quem vos vultis.* cap. 3. Venturum itaque prædicunt vates Messiam in templum Zorobabelis, cuius præsentiâ nobilius & gloriosius erat illud futurum, quàm templum Salomonis, in quod Messias non est ingressus. Neque verò nostrum hoc de Christo testimonium illuditur ab iis, qui dicunt templum Zorobabelis ab Herode destructum, nonúmque aliud & lapidum structurâ, & aliis ornamentis, ac diuitiis multò magnificentius extructum: vti scribit Iosephus lib. 15. antiq. c. 11. & lib. 6. de bello Iudaico. c. 8. Etenim cùm templum illud non fuerit prorsus destructum, sed multis adhuc ipsius integris partibus, noua subinde constructa ædificia prioribus adnexa constiterint: idẽ proculdubiò censetur templum communi vsu loquendi; iuxta quem ipsimet Iudæi dicebant: *Quadraginta sex annis fuit ædificatum templũ hoc.* Ioan. 2. nimirum

Malach. 3.

Ioseph. Templum Salomonis bis instauratum.

Ioan. 2.

nimirum à Salomone; nam Herodis constru- A
ctio tantùm octo annis fuit absoluta. Quin & ipsa templi porticus Salomonis vocari semper consueuit, vt ex Euangelistis constat, Ioann. 10. Act. 5.

6. Quod verò aduersarij respondent templum istud ob structuram lapidum & alia ornamenta prædici gloriosius, quàm fuerit templum Salomonis; ineptè dicitur. Nam gloria illius templi erat ipsamet Arca fœderis;de qua propterea cùm à Philistæis capta fuit, diuina Scriptura testatur: *Translata est gloria ab Israël, eò quòd capta esset Arca Dei.* 1. Reg. 4. Hæc autem fuit in priore templo,non in posteriore, vt ab Hieremia prædictum fuerat cap. 3. iis verbis: *Cùm multiplicati fueritis, & creueritis in terra in diebus illis, ait Dominus: non* B
*dicent vltrà, Arca testamenti Domini, neque ascendet super cor, neque recordabuntur illius, nec visitabitur, nec fiet vltra.*cap.3. Non dicent vltrà: *Quia*(declarat Lyran.) *in templo ab eis reedificato non fuit Arca, vt dicunt etiam Iudæi & habetur* 2. Machab. 2. *Non recordabuntur vltrà amplius de Arca, quam fecit Moyses. Nec fiet vltrà:scilicet alia noua. Per dicta etiam patet falsitas Iudæorum dicentium, quòd in aduentu Messiæ reddetur eis Arca testamenti, & altaria holocaustorum, & incensi, & cætera ad cultum legis veteris pertinentia.* Diuina quoque oracula & responsa, quæ in propitiatorio prioris templi dabantur, deerant in secundo, vti & ipsum propitiatorium,vt Galatin.ostendit lib.4 cap.17. Quare non potuit esse maior gloria templi posterioris, quàm prioris, nisi propter aduentum Messiæ, qui ab Aggæo, & Malachia Prophetis venturus in posterius illud templum prædicitur. At hoc ipsum templum à Romanis succensum, funditúsque euersum est, vt tradit Iosephus;& Christus Dominus aliquando ostendentibus ædificationes templi denunciauerat? *Videtis hæc omnia? Amen dico vobis: Non relinquetur hic lapis super lapidem qui non destruatur.* Matth. 24. Quod & factum est post quadraginta annos, vt sole ipso manifestius est.

Arca Dei gloria templi Salomonis.
1. Reg. 4.
Ierem. 3.
Arca testamenti post captiuitatē Babylonis amplius non apparuit.
Lyran.
2. Macha. 2.
Galatin.
Post captiuitatē Babylonis non fuit amplius in templo propitiatorium.
Templum Hierosolymæ destructum omninò à Romanis.
Matth. 24.

7. Qua ratione igitur ad templum illud Zorobabelis venturus prædicitur Messias, quem perfidi, cæcique expectant adhuc Iudæi, cùm de illo ne lapis quidem super lapidem relictus fuerit in extrema illa euersione? Efficaciter ergo Tertull. Iudæos vrget: *Non potes futurum contendere, quod vides fieri. Hæc autem prophetata nega cùm coram videntur;aut adimpleta cùm leguntur: aut si non vtrumque, in eo erunt adimpleta, in quem sunt prophetata.* cap. 13. contra Iudæos. Vbinam quæso apparet illa Sion, ad quam Deus homo venturus prædicitur à Prophetis. *Et tu turris nebulosa filia Sion: vsque ad te veniet Potestas prima.* Mich. 4. Symmach. vertit:*vsque ad te veniet Deus:* Venit profectò Deus homo Christus IESVS ad Hierusalem frequentibus obductam nebulis, hæc est filia Sion. At illa ipsa, ad quam Michæas locutus est,prorsùs fuit euersa: in pœnam suæ proditionis, quia Deum suum recipere noluit, imò & suspensum in patibulo interfecit. Quod sanè supplicium, vt vidimus ex Matthæo, Christus Dominus denunciauit, ad quem locum ita S. Chrys st. *Si ciuitas aliqua Regi suo terreno fuerit facta rebellis, nonne tollit ab ea ius ciuitatis, & milites suos transmittit vt fiat deserta; vt quæ potestatem Regis sui non cognouit in bono, cognoscat in malo: & ipsa desertio testetur, quòd ei profuerit anteà propitiatio Regis?* Egregiam huiusmodi similitudinem à Christo Domino positam affingit, deinde

Tertull.
Venturū ad Hierusalem & ad templum, quæ iam pridem sunt euersa, Messiam vates prædixerūt.
Mich. 4.
S. Chrys.
Hierusalem proditionis in Christum damnata, & euersa.

adiungit argumentationem: *Hæc autem gens mihi Regi cœlesti rebellis effecta est, legem meam corrupit, præcepta mea contempsit, ministros meos occidit, super me ipsum manus impias erexit. Ideò tollam ex ea pignora veritatis meæ; id est, spiritum sanctum. Tollam exercitum meum, id est, Angelos qui custodiebant eam, vt non stet hic lapis super lapidem.* homil. 47. in Matth. Quid ergo tandem fiet huic genti, huic ciuitati, huic regno, huic prouinciæ, quam ita Deus ipse à se prorsus repellit? *Cum ergo*(concludit S. Chrysost.) *salus ab ea recesserit, necesse est vt perditio dominetur.* ibid. S. Chrysost.

8. At sunt vsque adeò stolidi ex illis quidam pseudomagistri; quos, cùm prædicto testimonio ex Prophetis conuincantur, non pudeat dicere Alexandrum Magnum venisse in posterius illud templum, hostiásque in eo immolasse: atque iccircò ex tanti Imperatoris ingressu maiorem pusteriori templo, quàm priori, gloriam accessisse. Quid quæso ineptius, quid absurdius, quid magis ridiculum, quid vero tandem impudentius? Nam (vt egregiè animaduertit S. Augustin. his verbis) *Adueniente Alexandro subiugata est Iudæorum gens quando etsi nulla facta est vastatio quoniam non sunt ausi resistere, & ideò placatum facillimè subditi receperunt:non erat tamen tanta gloria domus illius, quanta fuit in suorum Regum libera potestate. Hostias sanè Alexander immolauit in Dei templo non ad eius cultum verá pietate conuersus, sed impiá vanitate cum Diis eum falsis colendum putans.* lib. de Ciuit. 18. cap. 45. Quid igitur insaniunt isti? Nunquid ex ingressu Alexandri ethnici temulenti, turpis, damnandíque ad inferos hominis, etsi principis, vlla templo accessit gloria:vel ipsis,quos sub captiuitatem redegerat, Iudæis,vlla felicitas? C

Alexander templum Hierosolymæ ingressus vti gentilis & barbarus.
S. August.
Nulla templo gloria, nulla Iudæis felicitas ex ingressu Alexandri.

9. Quid si alius adhuc ita insaniat, vt gloriosius dicat templum ex ingressu Romanorum ducum? Audiat ergo S. Augustinum, qui sic prosequitur. *Pompeius populi Romani præclarissimus princeps Iudæam cum exercitu ingressus ciuitatem cœpit, templum reserat non deuotione supplicis, sed iure victoris: & ad sancta sanctorum, quò nisi summum sacerdotem non licebat intrare, non vt venerator, sed vt profanator accedit.* ibidem. Quænam igitur (ô perfidi!) gloria illa maior vestri templi, cum adhuc staret, nisi quam habuit ex aduentu, ingressúque Christi IESV, quem Prophetæ, quem scripturæ verum esse Messiam contestantur? An gloriosum Dei templum dicitis ex ingressu principum, qui ethnici, turpésque illud profanarunt, aut depopulari sunt? Nam & posteà (inquit S. Augustin.) *Cassius etiam templum expoliauit.* ibidem. Quid ergo de templo adhuc cogitatis, quod solo æquatum, quod flammis incensum est, nec vsquam apparet? imò nec ampliùs vnquam instaurandum est? *Nam vsque in finem perseuerabit desolatio.* Daniel. 9. Expectari non potest illius instauratio templi Deo scilicet irato & prohibente. Cum enim sæpè tentauerint Iudæi templum illud instaurare, Romano etiam Imperatore Iuliano in odium Christi, & Christianæ fidei ac gentis interdum adiuuante; nihil vnquam proficere potuerunt, ipso etiam Deo prodigiis & signis apertissimis resistente; vti referunt S. Chrysostom. oration. 2. contra Iudæos. Euseb. lib. 4. histor. cap. 6. Ruffin. lib. 1. cap. 37. Socrates lib. 3. cap. 17. D E

S. August.
Pompeius templū Hierosolymæ profanauit.
D. August.
Cassius templum Hierosolymæ expoliauit.
Dan. 9.
Templum Hierosolymæ instaurari cœptū diuinitùs destructum.
D. Chrys.
Euseb.
Ruffin.
Socrat.

10. Gloriam, quæ templo suo maxima ex aduentu & ingressu veri Messiæ Christi IESV accesserat,

cesserat, admittere noluerunt Iudæi; sicut & A ipsum Dominum cœlestis gloriæ Regem à se, & à templo, & à sua Ierusalem repellentes sprerunt, irrisum, exsibilatum, flagris concisum, infami patibulo affixum peremerunt. Iure igitur optimo Dominus ipse iam super omnes cœlos regnans Romanorum ferro & igni tradidit illos consumendos. Quod quidem in figura contigit pueris Bethel: quos, quia Prophetam Elisæum irriserant, duo vrsi deuorauerunt, 4. Reg. 2. Hinc illud S. Hieron. *Circumdata est Hierusalem, & à duobus vrsis Vespasiano & Tito irridentium puerorum turba consumpta est.* in cap. 1. Sophon. Vbi Propheta illam extremam Iudaicæ gentis euersionem prænuncians ita proclamat: *Vlulate habitatores pilæ.* Sophon. 1. Pilam vocat Hierusalem. *Est autem pila* B (inquit S. Hieron.) *in qua frumenta tunduntur, vas concauum, in quo propriè ptisanæ fieri solent.* Lusitanè *gral.* En in quam figuram misera ciuitas redacta est! Fuerunt quidem Iudæi, vbi à Romanis facta irruptio in vrbem, conculcati, concisi, comminuti, atque in puluisculos quodammodo redacti. Legunt L X X. *Plangite qui habitas concisam.* Lacerata quidem à Romanis & ciuitas illa fuit, vt vix tantæ molis remanserint parietinæ, ac rudera: & gens ipsa Iudæorum, cui ferrum, flammáque pepererit, per omnes terrarum oras discerpta velut in frusta ad prædam & ludibrium gentium vsque hodie videtur. Sic enim propter aliquod insigne flagitium reus aliquis publicitùs in frusta conciditur: illiúsque membra in testi- C monium facinoris dignè castigari variis in locis spectanda mortalibus suspenduntur.

4. Reg. 2. S. Hieron. *Duo vrsi Vespasianus & Titus Iudæam lacerarunt.* Sophon. 1. D. Hier.

Iudaica gēs discerpta membratim orbi vniuerso spectaculo fuit.

11. Porrò autem, cùm tanti sit momenti explicatio temporis aduentus Messiæ, quo prorsus constricti tenentur hostes; operæ pretium erit illud etiam adiungere testimonium Angeli, qui Danieli, cum quo loquebatur, prædixit futurum aduentum Messiæ post septuaginta hebdomadas, Dan. 9. Has verò hebdomadas esse annorum, vt vnaquæque septem contineat annos, communis est doctorum sententia; quam etiam doctiores Rabbini contestantur. Nam hebdomadas mēsium in scriptura non inuenimus: dierum hebdomadæ intelligi non possunt: non enim iam breui spacio, vt luce clarius est, Prophetia denuncia- D batur complenda. Quod subindè annorum simplicium hebdomadæ inueniantur in scriptura perspicuum est. Sic enim Genes. 29. dicitur Iacob impleuisse hebdomadam pro Rachel; & hebdomadâ transactâ scilicet septem annorum illam suscepisse. Et Leuit. 25. scribitur: *Numerabis tibi septem hebdomadas annorum.* Annus verò est apud Hebræos, qui & apud nos, duodecim mensium, solaris qui continet trecentos sexaginta quinque dies cum quadrante. Numerari autem debent huiusmodi hebdomadæ, vt præfiniuit Angelus: *Ab exitu sermonis, vt iterum ædificetur Hierusalem.* Dan. 9. hoc est, à vigesimo anno Artaxerxis, cùm Iudæis libera & publica facultas data est à Rege post captiuitatem Babylonicam reæ- E dificandi ciuitatem: hæc est communior & sanior sententia.

Dan. 9. *Hebdomada annorum septem continet annos.* Gen. 25. Leuit. 25. Dan. 9.

12. Hoc tempus: *Vsque* (dicit Angelus) *ad Christum ducem sexaginta nouem hebdomada*, quæ scilicet numerantur vsque ad tempus, in quo Christus Dominus cœpit prædicare, & miracula edere, quibus se demonstrabat verum Messiam, facit verò hic numerus sexaginta nouem hebdomadum, vti præscribitur ab Angelo, quingentos quinquaginta tres annos. Post tres subindè

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

annos, totidémque menses, quod tempus pertinebat ad septuagesimam hebdomadam occisus est Christus iuxta Prophetiam Angeli. Itaque à sermone Angeli vsque ad manifestationem Christi per prædicationem & miracula numerantur quadringenti octoginta tres anni. At post Christum occisum sequitur altera Prophetia de excidio gētis regníque Iudæorum, quod post quadraginta annos in pœnam Iudaicæ impietatis, Christíque occisi factum fuit. Iraque ab edicto reædificandi Hierusalem promulgato ab Artaxerxe vsque ad Christi Domini manifestationem fluxerunt sexaginta nouem hebdomadæ, videlicet vti diximus quadringenti octoginta tres anni; vti doctiores numerando inueniunt. Vide hac de re admodum eruditam nostri Soarij disputationem 1. tom. disp. 1. sect. 2. Dicuntur hebdomadæ abbreuiatæ, siue concisæ: quo loquendi modo significat Angelus diuturnam illam Messiæ expectationem ad breue illud tempus reducendam: erat enim prebreue illud tempus cum superioribus sæculis iam inde à peccato primorum parentum, comparatum. Et quidem vox illa Hebræa significat præcisas, seu definitas. Nam in aliis Prophetiis aduentus Messiæ indefinitè prædicebatur, ab Angelo autem ad Danielem loquente definitur & limitatur: quod quidem illâ voce Hebr. significatum est.

Ab edicto regio reædificandi Hierusalem vsque ad Christi manifestationem 483. anni. Soar.

13. Porrò autem hoc tempus præfinitum à Iacob & ab Angelo aduentus Messiæ ita notum, celebréque erat apud Iudæos, vt illo aduentante ipsimet inquirere de Messia non dubitauerint. Enimverò cùm Magi ab oriente ingressi Hierusalem publicè quærerent: *Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum.* Matth. 2. turbata fuit vniuersa ciuitas; consultíque doctores ab Herode Rege Idumæi generis non de tempore (quod quidem iam præsens tenebant) aduentus Messiæ; sed de loco, in quo nasceretur: & inter se disputarunt, ac demum responderunt assignantes, Bethlehem nasciturо Messiæ à Prophetis prædictam esse. Quin etiam ablato regno & principatu à Iudæis, cùm sceptrum iam acciperet Herodes, à multis Iudæorum creditus est Messias: atque iccircò hæresis temporibus regnantis Herodis est exorta Herodianorum, qui dicebant illum esse Messiam Christum à Deo promissum. Tanta fuit hominum dementia! Nimirum occidebant secundùm diuinum oraculum: Cùm defecisset sceptrum de Iuda, & dux de fœmore eius apparere illum principem, nec alium videri qui foret Messias, & iuxta vaticinium qui mittendus esset: quippe qui ex Senatus consulto Rex Iudæorum fuisset declaratus, quod quidem adnotauit Baron. in appar. ad annales. Itaque certi Iudæi de tempore ipso, quod in manibus & oculis habebant, aduentus Messiæ, tantummodò soliciti erant quis tandem ille, aut vbi esset.

Matth. 2. *Magi de Messia quærentibus Iudæi non de tempore dubij, locum assignarunt.*

Herodes à Iudæis creditus Messias.

Baron. *Iudæi de tempore aduentus Messiæ omninò certi, quis ille quærebant.*

14. Doctor erat in lege Mosaica, & scripturarum peritissimus Nathanaël; & tamen cùm à Philippo accepisset: *Inuenimus Messiam*, non de tempore aduentus illius aut dubitauit, aut quæsiuit; sed de loco & patria Messiæ solicitus cùm audisset quòd esset à Nazareth, prorsus negauit ibi Messiam nasciturum. Scribitur hoc à Ioanne cap. 1. Quòd autem ea fuerit peritia Nathanaëlis, ita subnotauit S. Augustin. *Intelligere debemus Nathanaëlem eruditum & peritum legis fuisse: propterea noluit illum Dominus ponere inter discipulos, quia idiotas elegit, vnde confunderet mundum.* & infrà: *Nathanaël scrutatus*

Ioann. 1. *Nathanael doctor in lege non tempus, sed patriā Messiæ negauit.* D. August.

tatus erat scripturas, & sciebat quia inde erat expectandus saluator, quod non facile alij scribæ & Pharisæi nouerant. Iste ergo doctissimus legis cùm audisset à Nazareth, nomine Nazareth audito erectus est in spem, &c. ibid. tract. 7. in Ioann. Pulchrè quidem & percommodè huius loci explicatio cecidit in sacrosanctam solennitatem Purificationis beatissimæ Virginis Deiparæ, in qua legitur in Euangelio: *Erat homo in Ierusalem cui nomen Simeon, & homo iste iustus, & timoratus expectans consolationem Israël.* Luc. 2. Vtique Messiam expectabat, qui venturus erat ad redimendum & consolandum populum Iudæorum; expectabat quasi adimpleto aduentus tempore, iam iam aduentantem, ac propè in ianuis. Cùm enim Sacerdos & doctor esset, ex ipsis, quas seruabat, scripturis, translato ad Herodem Idumæum regno Iudaico iam proximum Messiæ aduentum nouerat. Consolationem Israël vocat Euangelista Messiam, quo nomine sapientiores Iudæi sanctioresque illum vocare consueuerant.

Simeon Sacerdos & in lege doctor certus de tempore aduentus Messiæ. Luc. 2.

Messias consolatio Israël.

15. Nec dubito, quin Messiam ipsum sic appellitaret Simeon suam consolationem & populi Iudaici, & gentium. Legerat enim Messiam suo aduentu consolaturum Israël apud Isaiam his verbis: *Consolamini, consolamini popule meus, dicit Deus vester.* Isai. 40. Pulchrè Deus vester, Messias vester, quem expectatis, qui vobis à Deo Patre promissus, qui de vestro sanguine carnem assumpturus; qui nobis maximè illud, quod suis contribulibus dicebat Dauid, poterit dicere: *Fratres mei vos; os meum, & caro mea vos.* 2. Reg. 19. *Consolabitur Dominus Sion, & consolabitur omnes ruinas eius.* Isai. 51. Et infrà. *Attendite ad me popule meus, & tribus mea me audite.* ibid. L X X. *& Reges.* Theodotio, *& genus.* O mira quidem felicitas & gloria Iudæorum! Tribum suam, populum suum, Reges suos, genus suum vocat Deus ipse homo: sed miseri tantum sibi honorem inuidentes Regem Cæsarem, Barabbam, quàm Deum suum Messiam Christum IESVM recipere atque amplecti maluerunt: & qui Reges ab ipso mundi Rege appellabantur, serui omnium gentium facti sunt. item. *Ad annunciandum mansuetis misit me, vt mederer contritis corde, vt consolarer omnes lugentes.* Isai. 61. Legunt L X X. *Sanare contritos corde.* Theodotio: *Ad alliganda vulnera peccatorum.* Plenæ sunt scripturæ hac ipsa consolatione, gloriâ & felicitate, quam Iudæis, gentibúsque suo aduentu Messias erat allaturus, veréque iam attulit.

Isai. 40. Messias Deus noster.

2. Reg. 19.

Isai. 51. Messias vocat Iudæos Reges suos.

Iudæi Messiam occidentes gentium serui facti sunt. Isai. 61.

16. Simeon igitur tempus aduentus Messiæ videns impletum; ac vehementi desiderio illum videndi exæstuans à Deo incessanter exposcebat, vt ante suum obitum conueri Messiam diuinitùs obtineret. Nec frustrà desiderauit, aut orauit. Ei siquidem diuino oraculo reuelatum promissumque fuit, illum non antè moriturum, quàm corporeis oculis præsentem Messiam intueretur. Quomodo autem ab Spiritu sancto id Simeoni & reuelatum & promissum fuerit, certò nescitur. Nihilominùs scribit S. Augustin. *In hoc desiderio erat Simeon, & sine dubio dicebat: Ostende nobis Domine misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis.* Psalm. 84. *In hoc desiderio, in talibus precibus responsum accepit.* serm. 3. de verbis Apostoli. cap. 4. Quod quidem magnopere commendat orationem, cui cùm humilis & continua est, Dei sine dubio respondet oraculum, & redditur consolatio. Dein Nicephorus lib. hist. cap. 12. narrat legenti Simeoni Prophetiam Isaiæ:

Desideria precésque Simeonis ad videndum Messiam.

S. August.

Psal. 84.

Simeoni fit reuelatio de ortu Messiæ.

Ecce virgo concipiet, & pariet filium. cap. 7. nimiùm solicito qui fieri posset, vt Virgo conciperet & pareret? Angelum à Deo missum nunciasse non priùs moriturum, quàm suis ipsemet oculis videret Messiam illum in vlnis Virginis matris. Est tamen vir doctus, qui ad cap. 2. Luc. scribat hanc historiam nullo niti fundamento: sed minori fortassè ille fundamento refellit, quòd tam grauis, antiquus, & diligens autor aut per traditionem antiquam, aut à veteribus, qui modò non extent, ac tempore perierunt, scriptoribus acceperat, tam seriò constantérque monumentis consecrare non dubitauit. *Isai. 7.*

17. Vtcunque reuelatum illud fuerit: certum est, Simeonem ab Spiritu sancto impulsum, aut etiam externâ voce admonitum diluculo venisse in templum, vt suis videret oculis, quem tantopere desiderabat. Hoc enim significatur illis verbis: *Et venit in spiritu in templum.* Expectabat igitur summè intentus in occursum & aspectum fœminarum, quæ multæ, quæ puerperæ suos in templum inferebant infantulos. Ecce tibi conspicit subintrare adolescentulam cum infantulo eâ grauitate venerandam, eâ maiestate conspicuam, eâ pulchritudine radiantem, qualem scilicet nunquam anteà vidisset, nec visam vsquam putasset. Nouo enim & supra omne quod sub cœlo est, splendore facies adolescentulæ radiabat, illiúsque pulchritudo insolita diuinum quid intuentium oculis referebat. Benè siquidem Virginem Dei matrem alloquens S. Epiphanius hæc adiungit: *Quæ solo Deo excepto cunctis superior exstis. Formosior & ipsis Cherubim, & Seraphim, & omni exercitu Angelico.* serm. de laud. Virg. Similiter eam contemplans Grego. Nicomed. exclamat: *O pulcherrima pulchritudo omnium pulchritudinum! ô Dei genitrix pulchrorum omnium summum ornamentum!* orat. de oblat.

Luc. 2. Simeon in templo Virginem cum infantulo contemplatur.

Pulchritudo & maiestas B. Mariæ.

S. Epiphan.

Grego. Nicom.

18. Quin etiam corpus ipsum beatissimæ Virginis diuinum quendam spirabat odorem: atque iam ex splendore vultus, quam ex corporis odore sanctissimus senex deprehendit illam esse Virginem, quam Messiæ matrem Prophetæ, atque Scripturæ prædixerant. Nam si fructum Virginis, hoc est, Christum verum Messiam meritò appellat S. Bonau. *Deliciosum odore, & deliciosiorem specie ac decore.* in speculo. cap. 14. quid ni arbor, quæ talem protulit fructum, & deliciosa odore, & deliciosior decore fuisse perhibeatur? Et quidem de odore sic loquitur Dionys. Carthus. *Cur non putetur credibile quòd Virginea eius caro dulcem sit sortita odorem?* lib. 1. de laud. Virg. Quod multò verius ac purius de Virgine Dei matre dicendum erit, quàm de Venere illa fabulosa Troiani ducis genitrice Poëta cecinerit, cùm se videndam præbuit.

D. Bonau. B. Maria corpus diuinum spirabat odorem.

Dionys. Carthus.

Dixit, & auertens roseâ ceruice refulsit:
Ambrosiaque comæ diuinum vertice odorem
Spirauere, pedes vestis defluxit ad imos;
Et vera incessu patuit Dea,

19. Profectò vel ipso tantùm incessu diuinum quid gerebat Virgo mater; vt Simeoni spectanti facilè pateret Dei mater. *Virgo enim* (addit idem Carthus.) *quò abundantioribus diuinorum charismatum infusionibus fuit praeuenta, eò hac ipsa exuberantia magis in eius refulsit vultu, ac visu.* artic. 36. Vidit igitur Simeon oculis, quod corde tandem exoptauerat, Dei scilicet incarnatum filium à sua ipsa Virgine matre gestari in brachiis præsentandum in templo, desideratum cunctis gentibus, totum desiderabilem, desideria collium æternorum, in quem desiderant Angeli

Carthus. B. Maria vultu, gestu, incessúque diuinū quid referebat.

Angeli inspicere, quem vel ipsi dæmones sciunt & confitentur: sed tamen omni studio à Iudæorum cordibus expungere conantur. Vnde hecat mihi contra istos, etsi vulgare, tamen validum depromere argumentum. Hostis est humani generis diabolus: nihil planè manifestius. Quid maligno spiritui & auriquius & potius, quàm vt homines à studio virtutis auertat, & ad omne facinus patrandum impellat: atque adeò contra ipsū Deum armet, & faciat proditores? Istud est diaboli studium, istud ingenium. Dic iam tu mihi Iudæe quis vnquam aut vidit, aut audiuit vel Iudæum relictâ suâ superstitione, vel Saracenum suâ infami sectâ renunciatâ, vel gentilem abnegatâ idololatriâ Christianam amplecti fidem ex persuasione diaboli? Cui mortalium suasit vnquam diabolus vt Christum adoraret, vt Christianus fieret, vt Catholicam Petri fidem & cathedram sequeretur? Imò quid magis, quàm hæc ipsa odit, & de cordibus hominum vel auertere, vel extirpare studiosiùs contendit? Igitur quisquis es, vel Iudæe, vel hæretice, vel infidelis, resipisce tandem, renuncia diabolo & operibus eius; Christum IESVM verum Messiam, Deum & hominem recognosce, adora, sequere: Catholicam illius fidem amplectere: vitam fide, cœlo, Deóque dignam viue; cui felicitas redditur sempiterna.

Nunquam homini diabolus suasit vt Christianus aut catholicus fieret.

Ex odio diaboli contra Christum fit bonum argumentū pro fide Christi.

SECTIO X.

Et ipse erit expectatio gentium.

1. VErtunt alij: *Obedientia gentium*: vel, *Ipsi obedient gentes*: vel, *seruient vniuersa regna terræ*: vel, *Congregatio ad ipsum*, scilicet confluet. Quæ omnia soli Christo IESV conueniunt. Ille dicit: *Populus, quem non cognoui, seruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi.* Psalm. 17. *Adorabunt eum omnes Reges terræ: omnes gentes seruient ei.* Psal. eod. Ad eius suaue iugum & Ecclesiam omnes confluent. Mich. 4. Isai. 2. Quid de spe? Christus IESVS Dominus est ipsum desiderium, spes, expectatio, vt vertunt LXX. *In eo gentes sperabunt.* Isai. 11. Quomodo autem Christus Dominus dicatur expectatio gentium, duplici ratione solet exponi. In primis vti res etiam inanimatæ naturali quodam impetu concitatæ feruntur ad appetendum ea, quibus maximè indigent, eáque dicuntur, quandiu non habent desiderare. Sic gentes Messiæ, quo maximè indigebant, aduentum desiderare & expectare perhibentur: ad eum scilicet modum, quo tellus arida de cœlo pluuias desiderare, & expectare dicitur, Deut. 11. Quia scilicet si tellus foret animata, proculdubiò cœlestem expectaret imbrem, illúmque desideraret: ideircò pluuia est desiderium, & expectatio terræ. Quare licèt gentes (vti optimè animaduertit noster Soar. disp. 1. contra Iudæos. sect. 3. ad 1. tom.) quæ Christum ignorabant, non illum desiderarent appetitu elicito, tamen quia maximè indigebant aduentu eius, ideò maximè illis erat desiderabilis: & quod huiusmodi est, solet etiam desideratum appellari, velut ipso pondere naturæ. Deinde, ac fortè accommodatius: Erit Messias expectatio gentium, vt de facto nunc est, in quem scilicet gentes ab idololatria conuersæ, illiúsque fidem amplexatæ totum suum affectum, spem, amorem, desideriáque sua dirigerent, &

Psal. 17. Ibid. Mich. 4. Isai. 2. Messias gentium expectatio. Isai. 11. Deut. 11. Vt pluuia terræ, ita Messias desiderium gentium. Soar.

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

A collocarent. Et hæc sunt illa, quæ LXX. vertunt, *Electa*; Ipsi Messiæ reposita, & reseruata; quem sensum exprimens S. Cyrill. Alexandr. ita hoc testimonium euoluit. *Tunc vbi defecerunt de tribu Iuda, qui principatum gererent, natus est Christus, qui & gentium fuit expectatio; quæ & ipsa per fidem vocatæ sunt. Et hoc erat, quòd de illis dictum est per vocem Saluatoris: Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere: & fiet vnum ouile & vnus pastor.* Ioann. 10. S. Cyrill.

Gentes ad Christum conuersæ in eo spem, desideriúmque habent collocatum. D. Cyrill. Alex. Ioann. 10.

2. Natus est igitur Dominus IESVS, cùm iam defecissent Reges ex tribu Iudæ; & factus est expectatio gentium. Hoc enim illi repositum. S. Cyrill. lib. 6. contra Iulian. Subtiliter S. Ambr.
B eadem verba expendens hæc adnotauit. *Et ipse est expectatio gentium; plus dixit, quàm si dixisset: Ipsum expectant gentes: eò quòd omnis spes Ecclesiæ in ipso recumbat.* lib. de bened. cap. 4. Scilicet iam ab ipso mundi exordio, vbi post peccatum Adæ genus humanum egere cœpit Redemptore, simul etiam desiderare cœpit & expectare venturum. Hæc vna spes mortalium, hæc in omnibus mundi huius tempestatibus, peccatorúmque in dies magis ac magis inundantium fluctibus vna iustorum erat anchora, cui mentes cordáque illigantes è salo in portum salutis tandem incolumes euadebant. Ad omnes quippe dictum est à Propheta: *Conuertimini ad munitionem vincti spei.* Zach. 9. Hæc illis venturi Messiæ spes anchora sic
C fortis, & inconcussa; vt meritò diceretur muni tio, turris, propugnaculum, ipsamet fortitudo. Hac iusti omnes spe, veluti aurea catena constricti viuebant: quam quia auream, decoram, velut insigne quoddam nobilitatis ornamentum gestabat in pectore, fouebat in sinu admirandus ille gentilium Patriarcha, vatésque sanctissimus Iob, aiebat: *Scio quòd Redemptor meus viuit: quem visurus sum ego ipse. In carne mea videbo Deum saluatorem meum. Reposita est hæc spes mea in sinu meo.* Iob. 19. Vinctus nimirum erat, spei catenam ferebat expectationis sanctissimus ille senex, quem paulò ante reliquimus in templo intereà dum & Virginem matrem, & infantulum Messiam suis, vti exoptauerat, oculis insatiabiliter contemplare-
D tur. Cæterùm cùm Deus misericors largiùs dare soleat, quàm promittat: Simeoni concessit non modò vti oculis videret Dei filium incarnatum, verùm Patribus Messiam promissum: sed eundem quoque suis teneret manibus, complexu adstringeret, milliésque demum suauissimè deosculaéetur. Complexus itaque sanctissimus senex infantem Deum mirificè exultat, moriturum se iam in pace securum ac lætum, quòd mundi desiderium, Deum incarnatum, nunc tandem ipse videret, & amplexaretur; dulcéque illud suum Canticum (*Nunc dimittis*) emodulatur. *Nunc dimittetur* (occurrit S. Ambros.) *vt non videat mortem, qui viderat vitam.* Nec enim mors appellanda illa est, in qua cantando mori-
E tur homo cygni more, de quo Poëta.

Cantator cygnus funeris ipse sui.

O felicissimum obitum! ô summè inuidendum! ô votis omnibus expetendum ab hac vita discessum! Quid quæso & dulcius & pulchrius, quàm vt homo puerum Deum amplexatus imminentem expectet mortem!

S.Cyrill. S.Ambr. Messias hominum spes. Zachar. 9. Iusti omnes viuebant de spe Messiæ. Ornamentū Iob spes Messiæ. Iob. 19. S. Simeon infantem IESVM amplexatur. Luc. 2. D. Ambros. Ouid. Felix mors cum IESV.

3. Memini hoc loco quid olim in India orientali contigerit; quo egregiè Simeonis hæc felicitas explicatur. E Malaca videlicet Goam tenertens Magnus ille Alphonsus Albuquerquius mi-

 serandum

secandum fecit naufragium. Enimverò noctu fœda tempestas oborta Albuquerquij nauem saxis allisam infregit. Itaque Prætor per tenebras à nautis magno labore in scapham acceptus, cùm ipse periclitantem puerum inter manus properè sustulisset, illúdque intentis in cœlum oculis identidem repetisset: Cum hoc innocente Deus me saluet: in littus tandem emersit incolumis. Referunt hanc historiam nostri scriptores. Quid quæso ad nostrum Simeonem aptius? Quid ad huiusmodi lætissimum è vita discessum explicandum accommodatius? Nostra est, simul atque concipimur, vita in æternitatem nauigatio. Igitur exorta demum grauioris morbi tempestas miseram corporis nauem vehementer concutit; quassatámque morti allidit, & confringit. O triste! ô deplorandum naufragium! Fractâ naui, pereunte corpore, vitâ extinctâ, bonorum omnium naturalium, & temporalium irreparabilis fit iactura, fit naufragium. Sola restat ex fracta corporis naue, quæ illam in salo dirigebat, anima. O quàm felicissima, si (quod Simeoni datum à Deo est) complexa puerum innocentem, IESVM, ipsum Dei & Virginis filium, ipsam scilicet innocentiam, ipsam vitam & salutem sinu & corde gestans proclamare possit: Cum hoc innocente, cum hac ipsamet innocentia; cum Dei filio, cum suauissimo IESV meo Deus me saluet incolumem, atque in portum inuehat immortalitatis.

Albuquerquius cum infante saluus è naufragio.

Vita cum terrenis bonis, & corporis naufragium.

Secura mors cum puero IESV.

4. Porrò hæc ipsa Simeonis felicitas mihi felicitatem piæ sanctæque mortis iustorum, maximè illorum, qui beatissimam Virginem Dei matrem in vita studiosiùs ac potiùs coluerunt, videtur adumbrasse. Fortunatissimus igitur, qui cum Virgine Dei matre, & filio dulcissimo IESV imminentem expectat mortem! IESVM in corde, Mariam in oculis præfert: IESVM in sacra Eucharistia (ô dulce! ô forte! ô securum viaticum in æternitatem!) sumptum gestat in pectore: Mariam habet præsentem, & opitulantem; Mariæ patrocinio munitur. Est quidem Virgo per virgam Moysis adumbrata, per quam mortis pelagus aperitur, Ægyptiorum quadrigæ absorbentur, Dæmones fugantur, & per ipsas dolorum angustias securus & expeditus fit transitus ad cœlestem patriam lacte, mélléque manantem electis repromissam. Liber ô bone IESV, illud identidem mihi repetere: *Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Psal. 22. Nimirum (vti explicat P. Damian.) *in Virgine virga, & baculo Cruce miserorum spes & consolatio continetur. Est enim Virgo Dei mater virga illa, qua retunduntur impetus aduersantium dæmoniorum: Virga, per quam fiunt signa & mirabilia. Baculum crucis intellige, quo non solùm verberatus est, sed occisus ille insatiabilis homicida, qui mortibus hominum pascitur & nutritur.* serm. de Assumpt. Certè cùm semper in vita patrocinium Virginis beatissimæ vir erga illam studiosus & pius experiatur, tum vel maximè in hora mortis, vbi grauius periculum, præsentius & abundantius Virginis, in cuius obsequio vixit, in cuius tutela moritur, solet experiri subsidium. Igitur ad suauissimam & beatissimam Dei Matrem, Virginem Mariam corde simul & voce quisque nostrûm; dum viuit, se conuertens inclamet.

Secura, felixque mors cum IESV & Maria.

B. Maria virga Moysis.

Psal. 22.
P. Damasc.

B. Maria & Crux Christi solatium & præsidiū fidelium.

Suos seruos B. Maria in morte solatur, & tutatur.

Maria mater gratiæ,
Mater misericordiæ,
Tu nos ab hoste protege,
Et hora mortis suscipe.

5. *Et ipse erit* (prophetat Iacob) *expectatio gentium.* Cui rectè concordat Simeonis cantus: *Quod parasti ante faciem omnium populorum: lumen ad reuelationem gentium.* Luc. 2. Vberior siquidem Messiæ gratia, & Redemptoris fructus in gentibus, quàm in Iudæis fieri, viderique debebat. Hinc arbitror illud à Paulo, gentium Apostolo attributum Christo nomen: *Deus autem spei repleat vos omni gaudio.* ad Rom. 15. Deus spei nostræ Christus Dominus, in cuius sanguine veniam peccatores, in cuius resurrectione nostrorum corporum resurrectionem etiam iam conuersi, iam iustificati speramus. Deus spei; in quem qui verè fidelis est, *totis viribus* (vt loquitur S. Cyprianus) *ac toto corde suspensus est.* epist. 2. Pulchrè suspensus in Christum, in Deum spei, sicut infantulus à matris vberibus. Hic est Deus spei, qui replet nos omni gaudio. Nam quod maius peccatoribus gaudium, quàm quòd iustificati per sanguinem Redemptoris ab illo portentur in sinu, illius vberibus, diuinis videlicet consolationibus repleantur? Quin etiam (quod omnem excedit admirationem) ipsemet Deus homo in capite velut honoris coronam gestet, quos à turpitudine vitiorum ad puritatem sanctioris vitæ conuertit? Hoc enim illud est spineæ coronæ, qua Dominus IESVS in passione redimitus est, Ioann. 19. sacramentum, vt his verbis explicat S. Ambr. *Corona de spinis capiti Domini annexa ostendit, quòd de peccatoribus mundi tanquam seculi pœnis triumphalis Deo gloria quæreretur.* in 23. Luc.

Luc. 2.

ad Rom. 15.
Christus Deus nostræ spei.

S. Cypr.

Peccatores pœnitentes gestat Christus in capite.

Ioann. 19.
S. Ambr.
Pinea corona mysterium.

6. O magnum! ô dulcem Redemptorem! ô admirabilem! ô cœlitibus ipsis inuidendam pœnitentium hominum felicitatem! Spinæ de sylua mundi sunt peccatores, quæ scilicet in coronam consertæ Dominicum cerebrum lancinarūt. Margaritæ verò sunt pœnitentes, quibus aureum ornatur diadema, quod capiti suo impositum Redemptor mundi gestat in triumpho. Hæc Messiæ gloria reposita, gentium videlicet conuersio. *Non enim* (S. Cyrill. inquit) *per vnum sanctorum Prophetarum accersita sunt gentes: sed ipsi potius Messiæ repositum est vt imperaret non iam soli Iudææ, sed etiam omnibus gentibus. Dixit enim Zacharias de illo: Et erit Dominus vnus, & nomen eius circumiens vniuersam terram.* cap. 14. *Psallit autem Dauid: Dominus regnauit, exultet terra.* Psalm. 96. lib. 6. contra Iulian. Conuersio itaque gentium à simulachris idolorum ad Deum verum, vtpote opus admirabile, immensi honoris & gloriæ, soli ipsi Deo homini seruata fuit; tanquam thesaurus illi repositus. Hæc sunt electa vel ornamenta & decora, vel summæ dignitatis insignia; vel victoriarum ac triumphorum monumenta; vel denique fercula, dapes, epulum, quæ humano captu altiora soli Deo homini debebantur: *Cui repositum est* (declarat S. Ambr.) *vt Ecclesiam Dei congreget ex conuentu nationum omnium, & gentilium deuotione populorum: hoc est, ipsum manet, ipsi debitum seruatur, ipsi tantæ gratiæ prærogatiua defertur.* lib. de bened. cap. 4. loquimur secundùm LXX. & Patrum lectionem, de qua præced. sect. num. 1. dictum est.

Peccatores spinæ, pœnitentes margarita capitis Christi.

S. Cyrill.

Zach. 14.

Psal. 96.
Conuersio gentium soli Messiæ reseruata.

D. Ambr.

7. Reposita erat cœlesti sponso in mundum venturo sponsa illa de gentibus Ecclesia, quam nullus Prophetarum sibi asciscere meruerat. Hoc etiam typo arcana huius Prophetiæ disertè admodum explicat idem Ambr. *Ideò* (inquiens) *dicitur Moysi: Solue calceamentum pedum tuorum.* Exod. 3. *Ne ipse sponsus Ecclesiæ crederetur, qui dux plebis eligebatur.* ibidem. Nimirum, vt constat ex

S. Ambr.

Ruth

Ruth 4.
Ecclesia de gentibus soli Deo homini reseruata.

Ruth cap.4. qui cedebat alteri iure suo ducendi certam vxorem soluebat homo calceamentum suum, & dabat proximo suo, vt iste illam duceret. Iccircò iussus est Moyses suum soluere calceamentum, quasi non ausus, vel dignus attingere, quod Christo venturo stabat repositum; vt esset & diceretur sponsus Ecclesiæ de gentibus congregandæ. Quod etiam Iosue facere imperatum est, vt statim adiungit idem Ambros. *Ideò soluit calceamentum suum IESVS Naue,* Iosue 5. *vt venturo tanti muneris gratiam & ipse seruaret. Christus igitur solus est vir Ecclesiæ & expectatio gentium, cui deferentes copulæ gratiam nuptialis calceamentum suum soluerunt Prophetæ.* Tantæ molis erat Christianam condere gentem: tantæ dignitatis erat gentium ad Christi fidem conuersio; vt eam Prophetis & Patriarchis, & viris iustis priorum temporum tradere dignatus non fuerit Dei filius; sed eam sibi in mundum venturo reseruarit: quam per suos Apostolos iam diuini spiritus virtute indutos, & in gratia confirmatos ipsemet in cœlo regnans post ascensionem suam molitetur. Quare cū adhuc in terris ageret, mitteretque discipulos ad prædicandum Euangelium cauit omninò: *In viam gentium ne abieritis.* Matth.10. *Ideò scilicet* (inquit S.Chrysostom.) *primò ad Iudæos mittit, vt quasi in quadam palæstra in Iudæa exercitati ad agones orbis terrarum intrarent; & velut quosdam pullos debiles ad volandum eos inducens.*

D.Ambr.
Iosue 5.
Conuersio gentium nō nisi per Apostolos facta.

Matth. 10.
Prædicatio Apostolorū in Iudæa ad gentium cōuersionem palæstra.
S.Chrysost.
Apostoli à Iudæa tanquā è nidulo egressi per orbē volitarunt.

8. Apostolorum itaque per Iudæam prædicatio fuit quoddam veluti fictitium stadium, & vmbratilis pugna, in qua sese exercebant tyrones, vt verè deinceps ac seriò cum gentibus per omnes terræ prouincias prædicando & patiendo præliarentur. Iudæa fuit illis vti nidulus, in quo auiculæ recèns natæ, atque implumes paulatim adolescerent, vt firmatis subinde viribus, plumísque indutæ per vniuersum orbem ad animarum salutem peruolarent. De Christo enim Apostolos mittente, atque per illos prædicante dictum est: *Orietur vobis sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius.* Malach.4. Sunt Christi alæ, sunt pennæ ipsimet Apostoli, quibus Christus, eiúsque Euangelium per gentes toto orbe volitauit. Quòd si locum de Christo Domino tantùm intelligas, hunc sensum erues cum S.Hieron. *Sanitas erit in pennis eius;* vt *sanatos per pœnitentiam portet in humeris suis, iuxta illud* Deut.32. *Expandens alas suas suscepit eos, & in humeris suis portauit illos.* O admirandam pariter ac venerandam amandámque saluatoris clemētiam! ô incomparabilem quoque hominis verè pœnitentis felicitatem! Ab ipsomet Deo saluatore portatur in humeris, vtpote Domino dulcis & pretiosa sarcina peccator, qui de suis delictis debitam egit pœnitentiam. Ab ipsamet creaturarum omnium prouidentissimo pastore gestatur in ceruicibus ouicula, quæ posteaquàm à grege caulísque aberrauit, rursus ad vocem pastoris accurrens libenter voluit reuocari. Luc.15.

Malach. 4.
Apostoli pēnæ, & alæ Christi.
D.Hier.
Deut.32.
Peccator pœnitēs dulcis & pretiosa sarcina humeris Christi.
Luc.15.

9. Cæterùm in priore sensu per alas & pennas Christi Apostolos intelligens, quos Dominus in prædicationem Euangelij, & conuersionem gentium destinauit, noueris illos, cùm adhuc in terris ageret à Domino prohibitos prædicare gentibus: *In viam gentium ne abieritis.* Matth.10. quippe cùm illarum conuersionem non nisi post passionem & resurrectionem suam, veluti fructum suæ mortis, procurandam decreuerit. Et quoddam veluti præmium suæ passionis ab æterno suo Patre accepit gentium conuersionem, iuxta illud: *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Psalm.2. Iccircò

Matth.10.
Conuersio gentiū fructus & præmiū passionis Christi.
Psal.2.

A dum vixit prædicari noluit gentibus euangeliū, nec earum conuersioni animum, laborémque impendit, quasi hanc ipsam tanti honoris excellentiam propriis laboribus ac doloribus vellet emereri. Reposita est hæc gloria ipsi Deo homini venturo, vti promissus fuerat, & expectabatur, in mundum, Messiæ: vt scilicet per suos Apostolos ad suam legem fidémque deuictas & subiugatas traheret gentes. De Apostolis enim prædixit Isaias: *Lætabuntur coram te sicut qui lætantur in messe, sicut exultant victores captâ prædâ, quando diuidunt spolia.* cap.9. Fuerunt siquidem, de quibus loquitur Isaias, & messores, quos Dominus misit ad metendum, quod ipsemet seminauerat. Nam Christus & agricola est, & granū quoque ipsum, B quod mortuum cecidit in terram, multúmque fructum attulit. Ioan.12. Nimirum conuersio gētium, veri Dei fides, virtutes, & quicquid boni ac doni cœlestis in mundo fuit; éstque hodie, atque vnquam erit, proculdubiò fructus est passionis Domini. Fructum istum collegerunt, segetem istam messuerunt, grana in horreum Ecclesiæ sancti Apostoli congregarunt tanto cum gaudio, quantum nullus mortalium explicabit. Iidem quoque victores de idololatria, de falsis Diis, de nefandis idolorum ritibus; non suo tantùm, sed ipsarum etiam debellatarum gentium gaudio triumpharunt.

Isai.9.
Ioan.4.
Ioan.12.
Apostoli messores, Christus agricola, & granum.

10. Hoc quidem nunquam retroactis ætatibus anteà visum, soli Messiæ reseruatum erat miracu- C lum. Sic enim exorditur Propheta: *Omnes gentes plaudite manibus: iubilate Deo in voce exultationis: quoniam Dominus excelsus, terribilis, Rex magnus super omnem terram, subiecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris.* Psalm.46. Declarat optimè S. Hieronym. *Ille, qui quondam irritabatur à Iudæis, obtentis gentibus excelsus cœlos ascendens, terribilis factus est residens ad dexteram Patris. Rex magnus super omnes nationes terra subiectas sibi.* Inuitat ergo Dauid gentes ad laudandum Deum, à quo fuerūt conuersæ ad veram illius fidem, in voce exultationis. Et quidem *vox exultationis,* (vti exponit idem Hieronym.) *est quòd nec verbis, nec literis, nec syllabis potest homo comprehendere quantum Deum laudare debeat.* Nam quæ laus, quæ gratiarum actio D digna reddi à gentibus Deo potest, quòd relictis Iudæis gentes in Ecclesiam suam elegerit? *Quoniam Dominus excelsus.* vbi exclamat iure optimo S. Basil. *Vbi sunt igitur qui gloriam vnigeniti demoliuntur? Ecce Rex magnus Dominus vocatur. Quando igitur passionem eius audis, ne concidas animo. Naturâ siquidem excelsus est. Quod autem naturâ excelsum est sublimitatem suam nunquam amittet.* IESVM Nazaræum, ô Iudæi, cruci affixum occidistis: sed ne resurgeret in vitam immortalem, impedire non potuistis! vitam illi ad triduum eripuistis: at illius super omnes gentes regnum, honorem, gloriam non sustulistis! *Subiecit populos nobis.* Psalm. *O rem admirandam* (inquit S.Basil.) *eos, qui se crucifixerunt, ad hoc induxit, vt se adorarent; &* E *eos qui lapidibus adhæserunt, docuit. Et hoc opus non fuit Apostolorum, sed eius qui viam illorum direxit, & animos istorum permouit. Igitur omnes gentes plaudite manibus* (occurrit S.August.) *peruenisse ad vos gratiam Dei. Plaudite, gaudete manibus, quia bonis operibus. Ne gaudeatis ore, & cessetis manibus. Manus gentium videat, qui gaudia donare dignatus est. Manus gentium, facta operantium.* Verius quidem operando, quàm loquendo nostram fidem commendamus. Christianus Deum magis vitâ quàm linguâ honorat. *Rex magnus super omnem terram.*

Psal.46.
Magnum Messiæ miraculū conuersio gentium.
D.Hier.
S.Basil.
Laudandus voce, & opere Christus à gentibus propter conuersionem.
S.Basil.
Christus crucifixus à Iudæis, & adoratus à gentibus Deus.
S.August.
Fides potiùs opere, quàm voce commendatur.

Psal.46. *Præmium vulneris in latere Christi conuersio gentium.*

Psal.46. *Non enim* (pulchrè animaduertit S.Aug.) A *illi sufficit vnam gentem habere sub se: ideò pretium ex latere dedit, vt emeret orbem terrarum.* ibid. Tanto Regi, Deo scilicet homini augustum erat Iudææ regnum, pauculi subditi ipsi tantùm Iudæi: reposita illi erant electissima quæque, totus scilicet terrarum orbis in imperium: gentes omnes in famulatum. O mira laus! ô pretium inæstimabile Christianorum è gentibus: etsi illorum conuersio, fides, Ecclesia debebatur Deo homini propter vnionem diuinitatis, ad maiorem tamen Christianæ gentis commendationem suo ipse sanguine de aperto latere, de corde demum profuso nos excelsus Dominus, Rex cœli terræque emptos maluit possidere.

Inæstimabilis gloria gentiū apud Christum.

SECTIO XI.

Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem, ô fili mi, asinam suam.

1. *Ligans ad vineam pullum suum.*] Loquitur Iacob cum filio suo Iuda, sed tamen de Messia illo, quem anteà dixit venturum, & fore gentium expectationem. Iccircò affatus filium apposuit: ô fili mi, quasi dicat: ô fili Iuda, ille ipse Messias, qui de tuo semine nasciturus, cùm venerit, ligabit pullum suum ad vineam. Quænā isthæc vinea? Vtique Dei Ecclesia, quæ in scripturis hoc nomine sæpiùs nuncupatur, qualis ante aduentum Messiæ sola erat synagoga, populus Iudæorum, apud quos tantùm veri Dei fides & religio vigebat. Nam totum subinde genus humanum nihil erat aliud, quàm infidelium & perditarum gentium colluuies. Veniens igitur in mundum Messias gentium populum, qui iugum diuinæ legis nondum tulerat, primis illis de populo Iudaico conuersis in vnam Ecclesiam aggregabit. Sic Apostoli, cùm plurimos iam Iudæorum ad Christi fidem conuertissent, iussi à Deo per gentilium prouincias Christum euangelizando ex vtroque populo latissimam & gloriosissimam Ecclesiam Christo ædificauerunt quæ iccircò se ipsam intuens atque admirans dixit: *Eduxit me in latitudinem.* Psal.17. *Eduxit me* (declarat S.August. de ipsa Ecclesia) *in spiritualem latitudinem fidei.* Cæterùm illa latitudo latiùs etiam extendi debet ad omnem scilicet latitudinem temporis: quia in sempiternum perdurabit; nec alia iam Dei Ecclesiæ, quam Christus fundauit, Ecclesia vel lex alia Christianæ legi nullo tempore, quę diuina sit, per omnem æternitatem succedet. Deinde ad omnem latitudinem mysteriorum; cùm in lege atque Ecclesia Christi omnia fidei mysteria, omnia quæ ad hominum salutem pertinent Dei arcana, præcepta, consilia patefcant; auxilia concedantur: bonitatis & misericordiæ diuinæ inexhaustus thesaurus in Ecclesia communicandus fidelibus possideatur.

Ecclesia Dei vinea.

Mira temporis, loci, mysteriorū gratiarum latitudo in Ecclesia Christi. Psal.17. D.August.

2. In latitudinem denique populorum, qui fidem Christi susceperunt, ac profitentur: & ex omnibus, quæ sub cœlo sunt, nationibus fidelium, qui ad hanc Christi Ecclesiam sese aggregarunt. Angustum quidem illud ædificium Ecclesiæ ex Iudæis à Christo Domino dilatatum vsque adeò fuit, vt omnium modò gentium capax esse videatur. O bone IESV cùm te Iudæi abiecerunt, cùm synagoga te forâs expulit, cùm Israël Barabbam, quàm te verum Messiam, maluit viuum, cùm perfida illa Hierusalem tota succlamauit: *Tolle, tolle, crucifige. Non habemus Regem, nisi Cæsarem.* Ioan.19. Quòd (inquam) te isti noluerint, haud grandem fecisti iacturam. Quidnam obsecro Iudæorum amissio ad gentium conuersionem? Quod synagogæ dispendium ad Ecclesiæ Christianæ compendium? Quid ille tantillus Iudææ angulus ad vniuersum terrarum orbem? Quid illud? *Notus in Iudæa Deus: in Israël magnum nomen eius.* Psalm.75. ad hoc: *In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Psal.18. Vtique prædicantium Christi fidem, quæ per omnes terrarum portiones peruagata est, quam omnes gentes aliquandiu saltem amplexatæ; nunc verò selectissimæ atque illustrissimæ in mundo profi- B tentur? Quid illa quatuor Iudæorum (liceat dicere) ædicula ad latissimam omnium ex gentibus fidelium Ecclesiam? Notus in Iudæa Deus, insultando repetunt Iudæi. Sed quænam isthæc Iudæa? An quæ olim à Romanis euersa? An quæ nunc à Turcis, maledictæque sectæ cultoribus habitatur? Nec Iudæa, vbi notus, vbi adoratus Deus, vsquam appaet: nec veri illi à Iuda benedicto filio Iacob vllibi terrarum videntur Iudæi. Verè siquidem & validè argumentatur D. Aug. *O Iudæi qui vocamini, & non estis? Si non habetis Regem nisi Cæsarem; vt clamando dixistis: Non habemus Regem, nisi Cæsarem, Ioann. 19. Defecit iam princeps de Iuda. Venit ergo ille, cui repromissum est. Illi ergo veriùs Iudæi, qui Christiani sunt: qui in Chri-* C *stum non credunt, etiam nomen ipsum perdere digni fuerunt.* ibid.

Ioan.19. Psal.75. Psal.18.

Destructa prorsus antiqua Iudæa.

Ioan.19. *Iudæi à Deo benedicti nusquam modò apparent.* S.August.

3. Illa igitur Iudæorum ædicula omninò destructa est, *vt non remaneret lapis super lapidem.* Matth. 24. Eò quòd domus ob vitia inhabitantium leprosa facta est: quam Dominus propter lepram tenaciter ibi perseuerantem iubebat destrui: & lapides eius ac ligna, atque vniuersum puluerem proiici extra oppidum. Leuit.14. Quo quidem egregiè describitur Resp. Iudæorum, vti sic adnotauit Theodoret. *Domui leprosæ similis est domus Israël, de qua qui peccauerint tanquam lapides infecti leprâ sublati sunt quandoque per Assyrios, aliquando per Babylonios, interdum Macedonum operâ.* Cæterùm quia lepra illa tempore vtcunque, mul- D tóque Prophetarum labore mundabatur; sublati propter illam lapides ad structuram domus reducebantur: cùm scilicet post illas strages, captiuitates, exilia reducti ad patriam Iudæi suum templum, & Remp. instaurarunt.

Matth.24. *Iudæa domus leprosa.* Leuit.14. Theod.

4. At vbi lepra illa perseuerans, & pertinaciter adhærens visa est, cum Iudaica perfidia nec ipsius Messiæ conspectu curari, nec illius doctrinâ expiari, nec illius miraculis ac beneficiis abstergi passa est: funditùs deinde subuerti debuit domus, vt nec lapis super lapidem remaneret: sed & lapides & ligna secum adhuc inhærentem lepram gestantes procul inde abiecti sunt: vt factū videmus. adiungit namque Theodoret. *Et quia adhærenti lepra laborabant, illorum domum per Ro-* E *manos dirui funditùs iussit legislator. Impuri sunt, qui introëunt in cœtus illorum, quasi leprosam in domum ingrediantur.* quæst.18. in Leuit. Egregium hinc potest exordium deduci ad celebrem apud nos concionem in actu publico sanctæ inquisitionis, Lusitanè *Cadafalso.* Planè sic habet quotidiana experientia, vt consuetudine Iudaicæ gentis impurissimam lepram contrahant qui familiariùs illâ vtuntur. Mirum etiam est quàm citò, quàm facilè mutuam perfidiæ atque apostasiæ lepram inter se alij aliis communicent. Vidimus nuper, & mihi commissum,

Theod. *Cū Iudæis, vti cū leprosis, impura & perniciosa consuetudo.*

Christus relictâ paruulâ Iudæorū Ecclesiâ Christianorū amplissimam ædificauit.

Vulgatur vti lepra, Iudæorum superstitio.

commiſſum, vt inſtruerem, vt iuuarem, vt ad rogum vſque, cui tandem addictus fuit, comitarer vetulum, cœcum, ſpecie ridiculum, illiteratum, qui tamen magiſtrum ſe fecit ac Rabbinum huiuſce gentis; magnámque animarum edidit in Luſitania, in Braſilia, in Flandria ſtragem. O dedecus! Vbi ergo in theatro publico huius vrbis, hoc eſt, totius regni, quin & totius orbis apparuit, vniuerſa planè concio exſibilauit. En qualem perfidi Iudæi habent doctorem! Ridicula nunc ſuperſtitio Iudæorum: ridiculi magiſtri: ridiculi diſcipuli. Omnia in illis vanitas, & riſus.

Ridiculi doctores ſuperſtitionis Iudaicæ.

5. Hanc Meſſias illorum & noſter gentem amiſit; & ſubinde omnes terrarum gentes elucratus eſt: quod Hebræis olim comminatus exprobrauit; cùm enim in deſerto malè de ſuo ab Ægypto loquerentur exitu, déque reditu cogitarent, Dei legem, Deúmque ipſum pertæſis, parum abfuit, quin ab irato Deo prorſus delerentur. Verùm à Moyſe tandem propitiatus Dominus infidæ genti pepercit adiungens tamen! *viuo ego, & implebitur gloriâ Domini vniuerſa terra.* Numer. 14. *Prænunciat* (animaduertit Theodoret.) *repulſionem Iudæorum, & orbis ſalutem: & iureiurando vaticinium confirmat.* q. 27. in Num. Quaſi dixerit Dominus more principis irati. Cur me fatigo, cur crucior Iudiolos iſtos tam infidos, ingratos, moroſos, inurbanos & inciuiles tandiu ſuſtinendo? Nunquid illis ad gloriam mei nominis indigeo? Pereant igitur omnes quotquot ſunt? atque alterum mihi populum vel de ipſis lapidibus ſuſcitabo, qui per vniuerſam terram longè, latéque diffuſus, meam obſeruet legem, meum celebret nomen, mihi purè ſanctéque deſeruiat. Eia tandem Iudæorum ædicula deſtructa nouam mihi amplam quidem & interminatam, eámque fidelem & ſanctam ædificabo; ad quam ex omnibus terræ portionibus innumeræ gentes intrabunt.

Deus Iudaos pertæſus Chriſtianos ſibi elegit. Num. 14. Theod.

6. Sic planè res habuit: iuſſúque Dei conclamauit Iſaias: *Aperite portas, & ingrediatur gens iuſta, cuſtodiens veritatem.* cap. 26. vertunt LXX. *Cuſtodiēs iuſtitiam.* S. Hieron. legit ex Hebr. *fidem. Aperiuntur* (inquit) *portæ ab Angelis, vt ingrediatur non populus Iudæorum, qui abiectus eſt, ſed gens iuſta, quæ ex fide fidelium nomen accepit.* Quorſum gens iſta ex multis gentibus collecta intrabit in Eccleſiam? ſcilicet ad recipiendum, venerandúmque illum ipſum, quem Iudæi abnegarunt, Meſſiam: dicit enim Iſaias. *In die illa radix Ieſſe, qui ſtat in ſignum populorum: Ipſum gentes deprecabuntur.* cap. 11. legunt clarius LXX. *Qui conſurget, vt princeps ſit gentium: in ipſo gentes ſperabunt.* Qui locus (vt hìc benè animaduertit S. Hieron.) omninò conſonat prophetiæ Iacob, quam modò commentamur. Itaque vnius populi diſpendium abundè compenſauit Chriſtus Dominus omnium terræ gentium compendio: quo quidem exultans ſuis ipſis hoſtibus, à quibus repulſus fuit, felicitatem & gloriam ſuæ de gentibus Eccleſiæ exprobrat. *Ipſi me prouocauerunt in eo, qui non erat Deus, & irritauerunt in vanitatibus ſuis: & ego prouocabo eos in eo, qui non eſt populus, & in gente ſtulta irritabo illos.* Deut. 32. cuius loci egregia hæc eſt paraphraſis Theodoret. *Quemadmodum vos vno Deo relicto plures falſos Deos antepoſuiſtis: ſic ego relicto vno populo conferam omnibus gentibus ſalutem. Illi coluerunt eos, qui non erant Dij, nec tamen Deos efficere potuerunt: at ego gentes inſipientes implebo ſpiritu diuino. Vos autem videntes contabeſcetis inuidiâ.* q. 41. in Deut.

Iſai. 26. S. Hieron. *Relicto populo Iudaico Deus gētes omnes ſibi adſciuit.* Iſai. 11. Deut. 32. *Iudæi ad felicitatem Chriſtianorum inuidia torquentur.* Theod. *Iudæorū vitium gentilitium inuidia.*

7. Fuit quidem Hebrææ genti velut ingenitum peccatum inuidia: qua primi illi autores & A parentes iſtius nationis, vti ſuprà vidimus, aduerſus fratrem innocentem Ioſeph inhumaniter, ac barbarè perem deſæuierunt. Quid quod etiam aduerſus gentiles maximè ſemper Iſraëlitæ exarſerunt inuidiâ, eò quòd illos ſibi tandem à Deo præferendos ex ipſiſmet diuinis oraculis præſciebant? Certè ob hanc quoque rationem Ionas licèt alioqui ſeruus Dei & Propheta cùm mitteretur ad prædicandum vni gentilium ciuitati, detrectauit imperium Domini, alióque nauigans aufugit: *Surrexit* (ſcribitur) *Ionas, vt fugeret in Tharſis à facie Domini.* cap. 1. Quòd autem hæc fuerit mens fugientis, ita declarat ex hoc loco S. Hieron. *Scit Propheta ſancto Spiritu ſuggerente, quòd pœnitentia gentium ruina ſit Iudæorum; idcircò amator* B *patriæ ſuæ non tam ſaluti inuidet Niniue, quàm non vult perire populum ſuum.* At quid tu bone Propheta: ſi non inuides gentium ſaluti, certè nimius amator patriæ infallibilem Dei prouidentiam fugiendo poſſe impediri arbitraris? Certò quidem ſcit eucnturum quod de abiectione Iudaici populi & gentilis adlectione diuinitùs eſt conſtitutum: ſed tamen dolet ſe vnum à Deo electum velut huiuſce communicationis adminiſtrum, quod S. Hieron. vlteriùs ita exponit. *Videns Ionas comprophetas ſuos mitti ad oues perditas domus Iſraël, vt ad pœnitentiam populum prouocarent: etiam Balam gentilem de ſalute populi Iſraëlitici propheta ſſe; docet ergo ſe ſolum electum, qui mitteretur ad gentes.*

Gentiles ſemper odio habiti à Iudæis. Ioan. 1. D. Hieron. *Antiquus Iudæorū dolor de futura gentium felicitate.* S. Hier.

C 8. At quid mali tandem ex conuerſione gentium, ſi prædicando eam perficeret, ſuæ nationi timere potuit Ionas? Nimirum (vti concludit) *timebat, ne per occaſionem prædicationis ſuæ illis conuerſis ad pœnitentiam, Iſraël penitùs relinqueretur. Nouerat enim, quòd quando nationes credidiſſent, tunc periret domus Iſraël. Et quod aliquando futurum erat, hoc ne in ſuo fieret tempore verebatur.* At quia Dominus Deus iam decreuerat, vt abiecto Iſraële gentium populus in ſuam fidem, & obſequium aſſumeretur, ipſimet Prophetæ tam de ſuis Iudæis ſolicito voluit apertè oſtendere quantò magis gentili populo, quàm Iudaico fidendum eſſet; vt in quo plura virtutis, fideíque ſigna iam tunc conſpicerentur, quorum ipſemet Propheta D Hebræus fuit teſtis locupletiſſimus. Enimuerò cùm iam nauis vela feciſſet, ſubitò fœda exorta procella ventorum, pelagíque mirandum in modum intumeſcentis; extremum naufragium minitabatur: tempeſtatis cauſam aperuit Ionas, ſe reū confeſſus, cuius perfugæ infidelitatem pro irato Numine creaturæ ipſe vendicabant. *Tollite* (inquit) *me, & mittite me in mare; & ceſſabit mare à vobis: ſcio enim quoniam propter me tempeſtas hæc grādis venit ſuper vos.* Ion. 1. Quid ergo facerent nautæ, atque vectores, quid ſcilicet gentiles verum Deum ignorantes? Nihil planè aliud, quàm vt illum hominem natione, habitu, religione peregrinum, Deo inuiſum, contra quem venti & flu- E ctus, cœli ac maria coniuraſſent, qui cæteris eſſet periculi, exitiíque occaſio; certatim omnes in pelagus præcipitarent? At hominem illum ſaluum, & incolumem cupientes nihil non moliebantur vt ſecum retinerent.

S. Hier. *Fideliores Deo gentes, quā Iudæi.* Ioan. 1. Ioan 1. *Mitius gētilium, quā Iudæorum ingenium.*

9. *Et remigabant* (ſcribitur) *viri vt reuerterentur in aridam.* ibid. Videlicet vti ſaluum exponerent in littore, poſſéntque illo ibi expoſito iterum nauigare. *Et non valebant, quia mare ibat, & intumeſcebat ſuper eos.* ibid. Igitur penè ſubmerſi ad orationis aſylum confugerunt. *Et clamauerunt* (additur) *ad Dominum; quæſumus Domine ne pereamus*

Ioan. 1.

mus in anima viri istius, & ne des super nos sanguinem innocentem, quia tu Domine sicut voluisti, fecisti. ibid. O admirandam hominum alioqui gentilium caritatem! optimè hîc S. Hieron. occurrit: *Grandis vectorum fides! Periclitantur ipsi, & pro alterius anima deprecantur. Sciunt enim peiorem mortem esse peccati quàm vitæ.* Et tamen isti erant idololatræ, vt constat ex ipsomet cap. primo vbi dicitur: *Et clamauerunt viri ad Deum suum.* Ion. 1. *Ignorantes* (inquit S. Hieron.) *veritatem non ignorant prouidentiam; & sub errore religionis sciunt aliquid esse venerandum.* id ipsum colligitur ex sortibus, quas mittebant. Videbant itaque se iam penè à pelago absorberi propter Hebræum hominem, nec illum tamen minacibus & vindicibus pelagi fluctibus tradebant. Nimirum (vt S. Hieron. aduertit) *magis volentes perire, quàm perdere.* Meritò igitur exclamat sanctissimus Pater: *O rerum quanta mutatio! Populus, qui seruierat Deo dicit: Crucifige: istis imperatur, vt occidant; mare furit, tempestas iubet: & proprium periculum negligentes, de aliena salute solliciti sunt. Quam ob rem iuxta LXX. vim cupiebant facere, & naturam rerum vincere, ne violarent Prophetam Dei.* Norit igitur Ionas quanta sit gentilis populi humanitas, quanta sit etiam in peregrinos & ignotos caritas, & quantum propterea valere debeant apud Deum, qui pro salute proximorum perire malint quàm perdere: quanti Deus illos faciat, è quibus tandem suam est Ecclesiam congregaturus.

S. Hier. Admiranda gentilium caritas.
Ioan. 1.
D. Hier.
B
D. Hier. Sancti zeli est perire malle, quã perdere.

10. Certè hic locus alterum passionis Domini mirificè illustrat mysterium: adiungit enim S. Hieron. *Nónne nobis videtur, nautarum vox, Pilati esse confessio: Mundus ego sum à sanguine iusti huius?* Matth. 27. *nolunt Christum perire gentes, innocentem sanguinem protestantur, & Iudæi dicunt: Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Et ideo si leuauerint manus, non exaudientur, quia plenæ sunt sanguine.* Iam tunc Dominus occulta quædam virtutum semina introspiciebat in gentibus, quæ tandem Dei accedente gratiâ velut cœlesti rore irrigata in veram & Catholicam Christi fidem, & admirabilem Ecclesiæ Christianæ gloriam pullularêt. Cùm tamen Iudæorum corda, in quæ cœlestes pluuiæ sæpiùs inundarent, in dies quotidie magis infœcunda, duriorâque saxis redderentur. Meritò igitur relictis Iudæis suum ad gentes cursum diuertit diuinæ misericordiæ fluuius, qui irrigat & lætificat ciuitatem Dei. Quod subtiliter vno illo versiculo significauit Propheta: *Misericordia & veritas obuiauerunt sibi.* Psalm. 84. Nimirum (vt explicat S. August.) *Veritas in terra Iudæorum; misericordia in terra gentium: Veritas, vbi erant eloquia Dei: misericordia in illis, qui dimiserant Deum suum, & conuerterunt se ad dæmonia.* Erat quidem in Iudæis diuina lex, fides, cognitio, religio, erant sacrorum vatum volumina: hæc erat veritas, de qua ibidem Propheta: *Veritas de terra orta est, & iustitia de cœlo prospexit.* Psalm. 84. Orta quidem in synagoga, & in terra Iudaica: malè tamen accepta est veritas, vti deplorat Isaias: *Veritas non potuit ingredi.* cap. 59. Pulsata videlicet ac debilitata iniuriis Iudæorum inter illos ambulare non potuit: aliò igitur, vbi & sanaretur & benè acciperetur, abducta cœlitùs est. *Corruit* (adiungit) *in platea veritas: facta est veritas in obliuionem.* ibid. En qualis apud Iudæos veritas. Cæterùm illi obuiam fit misericordia. Quænam quæso? Et iustitia de cœlo prospexit, psaltes apponit: Iustitia Dei, gratia & misericordia Dei gentilitatem respexit: ad illam descenderat; ex illa Ecclesiam

D. Hier. Gentiles Christum amplectuntur, Iudæi cruci affigunt.
Matth. 27.
C
Admirabilia semina virtutũ in gentibus introspexit Deus.
D
Psal. 84. S. August. Veritas inter Iudæos, misericordia cũ gentibus.
Psal 84. Veritas malè accepta à Iudæis translata est ad gentes. Isai. 59.
E
Psal 48.

ædificauit: atque ita inuentam in plateis laceratam veritatem à Iudæis transtulit secum deferens ad gentes: inter quas regnat veritas, Dei fides, veri Messiæ religio cum ipsa sua duce ac sorore misericordia dominatur.

Misericordia & veritas regnãt inter Christianos.

11. Clariùs adhuc ibidem Propheta mysterium idem concinit: *Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum.* Psal. 84. Quis terræ Iudaicæ fructus, nisi Messias? Illum Iudæa protulit: natus ille in Bethlehem Iudæ, crucifixus in Hierusalem: sed Dei benignitas collata est gentibus, quæ illum ipsum Messiam receperunt, venerantur, adorant, amant, profitentur, amplexãtur. O admirandam gentium felicitatem! Fruuntur gentes, locupletantur fructu, quem Iudæa protulit; sine quo infelix in sempiternam redacta est sterilitatem. Ingenuè confitemur ex pura & sola Dei misericordia gentes à Deo electas veritati, quæ à Iudæis aufugerat, adhæsisse: quicquid boni, doníque possidemus Christiani, à Deo gratia & benignitate descendisse. Quid enim aliud nos ante aduentum Messiæ, quàm tellus infœcunda, saltus ferarum, syluáque serpentium? At (quæ Dei misericordia) inde suam Christus eduxit Ecclesiam iuxta illud Prophetæ: *Inuenimus eam in campis syluæ.* Psalm. 131. Vbi egregiè S. August. *Vnde syluosus locus? simulachra colebant homines; non mirum, quia porcos pascebant. Hic est ille filius prodigus: pascebat porcos, id est, colebat dæmonia, & ipsa superstitione gentilium sylua facta est omnis terra.* in Psalm. 95. Itaque Messias à terra Iudaica repulsus, aut verò etiam fugiens in syluam gentilitatis, feras deinde in oues, serpentes in agnos, porcos in homines, dæmones in Angelos, syluas in hortos, saltus in paradisum conuertit, cùm ex gentibus Christianam Ecclesiam fabricauit.

Psal 84. Fructus Iudææ Messias.
A Dei gratia Christiani habeamus quod sumus.
Psal. 131. D. August. Gentilitas bestiarum sylua.
Admiranda per Christũ commutatio in gentibus.

12. *Ligans pullum suum.*] Gentilem vtique populum ad vineam suam, ad Ecclesiam, quæ de gentibus maximè congregata est. Profectò fide in Messiam aliquando venturum illustratus Iacob vidit Christum Dominum ex monte olíueti sedentem asello, ingredi Hierosolymam more triũphantis, vt significaret se in gentibus ad fidem conuersis de peccato, de inferno, triumphaturum. Quid verò Apostolorum vestimenta significant, quibus ille asellus Domino sessuro constratus & ornatus fuit? *Vestimenta* (respondet S. Ambros.) *virtutes sunt, quæ gentium duritiam aliquantulum propriâ virtute mollirent, vt inoffensa vectura felicis obsequia sedulis affectibus exhiberent.* in 21. Luc. Duri fuerant atque obstinati gentiles, sed Christi gratiâ tandem emolliti iugo Domini libenter colla subdiderunt: illiúsque dulcem sarcinam humeris impositam huc usque important. Stratam quidem & Apostolorum, & sanctissimorum hominum, qui ex gentibus crediderunt, & perfectione sanctitatis floruerunt, viam habent omni virtutum genere, admirabilique exemplo sanctitatis. Planè diuino compulsi spiritu Apostoli sua strauerũt vestimenta vtique gentibus, quàm præuidebant mox ad Christi fidem venturis tutiorem ac faciliorem viam munientes. Quod etiam idem Ambr. in hunc modum adnotauit. *Námque vt tutior venturis gentibus esset incessus, propriis indumentis vsque ad Dei templum, qui præibant IESVM, semitam munierunt.* Stratam itaque, facilem, planámque viam inueniunt ad Christum venientes per Apostolorum doctrinam, virtutésque, & sanctorum martyrum exempla: non est vbi offendant, vbi cespitent, vbi cœcutiant, vbi labantur: sicut idololatræ in abominationibus suorum Deorum; sicut

Matth. 21. Asello sedẽs intrat Dominus Ierosolymam triumphaturus.
S. Ambr.
Duritia gẽtiũ à Christo emollita.
Via ad Christum Apostolorum cõstrata virtutibus.
D. Ambr.
Facilis Christianæ fidei securãque via.

sicut Iudæi in rapacitate, auaritia, superbia suorum Scribarum, & Pharisæorum; sicut hæretici in deliramentis inanium suorum dogmatum; & in turpitudine, perditísque moribus suorum pseudoprophetarum iugiter offendentes hallucinantur; præcipitíque cum illis pariter lapsu ruunt in barathrum inferorum.

Extra fidē Christi error, nox, barathrum.

13. Proh quantum synagogæ nostra Ecclesia; Christiani ex gentibus Iudaico populo ab ipso Deo præferuntur. Adiungit enim S. Ambros. *Si quis tamen ita vult accipere, non renitimur, quòd pullus iste iam supra Iudæorum vestimenta graderetur.* Exuitur Iudæus, vt induatur Christianus, imò & supra illius vestimenta iste ad Christum pergens, Christo deseruiens gradiatur. Seruilis conditio Iudæi; atque icircò absque pallio miser incedit: nobilis, regiáque conditio Christiani: quid mirum si pallio, si togâ Christi resplendeat indutus? Sed quid excisi arborum rami, quibus via consternebatur eunti Domino, significarunt? *Quia videlicet* (inquit S. Ambros.) *iam securis ad radicem arboris posita est, quæ sub aduentu Domini saluatoris infœcunda succidat, & infructuosarum inanem gloriam gentium solo sternat, fidelium pedibus proterendam.* in Luc. 19. Enimverò vbi Christi Euangelium à gentibus receptum est, videre erat totam illam nefandorum rituum & profanæ vanitatis syluam exscindi; atque ingentes, annosásque secularis superbiæ ornos & quercus adacto malleo diuini Verbi procisas à fidelibus conculcari; quibus quæcunque in mundo spectabilia tanquam stercus reputabantur. Quid mirum igitur, quòd Iudæis à Domino gentes præferantur; quòd synagogam Dominus vt infidam repulerit; & fidelem, obsequio deuotam, Christo cuncta posthabentem, de gentibus Ecclesiam receperit? *Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud:* Matth. 11. dixit ipsemet Dei filius, vbi descendit in terras. Sed quinam sunt isti violenti? quâ ratione cœlum rapitur? *Rapuit* (inquit S. Ambros.) *Ecclesia à synagoga regnum: regnum meum Christus est: rapio illum Iudæis missum sub lege, natum sub lege, nutritum iuxta legem; vt me, qui eram sine lege, saluaret. Rapitur Christus, cùm aliis nascitur, aliis suffragatur.* in cap. 7. Luc. En violenti, en raptores è gentibus Christiani, qui Iudæis Messiam abripuerunt; & cum eo simul thesauros omnes bonitatis, sapientiæ, & scientiæ Dei quàm fortiter tam feliciter depopulati sunt.

D. Ambr. Seruilis cōditio Iudæi, regia Christiani.

D. Ambr. Ritus & mores gentiliū Christi fides excidit.

Meritò Christus synagogā repulit, Ecclesiā recepit.

Matth. 11.

D. Ambr. Ecclesia rapuit synagoga Messiam & cœlum.

Christiani raptores cœli & Messiæ.

14. Huiusce raptus causam ipsimet Iudæi contestantur suam fuisse cæcitatem: cùm sublatam in resurrectione Christum, quem occiderant, à discipulis commenti sunt. Subtiliter hoc ipsum S. Ambros. adnotauit sic adiungens: *Rapitur Christus ab insidiantibus, rapitur dormientibus: ipsi confessi sunt nos rapuisse, se dormisse. Dicite quia discipuli eius nocte venerunt, & furati sunt vobis dormientibus.* Matth. 28. At malè actum (dices) à gentibus fuit, cùm Iudæos suo Messia, suóque regno spoliarunt. Huic etiam obiectioni sic idem Ambros. satisfacit: *Non inuidemus aliis, sed nobis prouidemus. Non enim mortui poterant seruare viuentem. Rapitur ergo regnum cœlorum, cùm Christus à domesticis denegatur, à gentibus adoratur.* At si dormierant, cùm tolleretur, si vltrò ipsi denegarunt; quomodo & rapuimus, & violenti dicimur? Planè sic existimo: cùm Dominus ipse dixerit: *Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel.* Matth. 15. hæc violentia non tam Iudæis, quàm ipsi eorum Messiæ Christo Domino facta est; & pia quidem, ideóque fortior; hanc enim ipse sen-

D. Ambr. Cæci & somnolenti Iudæi Messiam sinunt abripi.

Matth. 28.

Gentiū pietas Christo intulit vim.

Matth. 15.

A tiens exclamauit: *O mulier, magna est fides tua! fiat tibi sicut vis.* Matth. 15. Erat autem mulier gentilis, vti adnotauit Marc. 7. Vtique figura Ecclesiæ de gentibus congregatæ. Meritò igitur exaudiuit Dominus mulierem istam gentilem Ecclesiæ typum. *Nam* (vti animaduertit S. Ambr.) *verè hæc regnum cœlorum coegit, pertinax in precibus, sapiens in responsis, fidelis in verbis: prætereuntem Dominum reuocat, tacentem rogat, excusantem adorat, negantem inclinat.* in 7. Luc. Hæc Domino IESV præstat obsequia gentilis mulier Christianam Ecclesiam repræsentans; quem synagoga negauit, expulit, morti turpissimæ condemnauit, Ecclesia de gentibus recepit, adorat, ac per grauissima quæque tormenta, mortémque acerbissimam libenti animo confitetur.

Matth. 15. Marc. 7.

D. Ambr. Chananæa typus Ecclesiæ Christo vim intulit precando.

B 15. Quid quod huius argumenti aliud etiam non minus memorabile scribitur exemplum: cùm scilicet Dominus IESVS ab Archisynagogo rogatus ad filiam duodecim annorum puellam iam defunctam resuscitandam, in via inter ipsas comitantium turbas mulierem, quæ fluxu sanguinis iam ab annis duodecim laborabat, solo vestis suæ attactu curauit? Ad quem locum ita S. Ambr. *Quid sibi vult, quòd principis filia annorum duodecim moriebatur, & mulier ista fluxu sanguinis ab annis duodecim laborabat: nisi vt intelligatur, quia quandiu synagoga viguit, laborauit Ecclesia?* Nimirum quo tempore notus in *Iudæa Deus, & in Israël magnum nomen eius.* Psal. 75. totum per orbem sparsa gentilitas nefandis idolorum ritibus tenebatur. Ergo vt mortua puella Iudaici principis filia deplorati à suis cœpta est; mulier illa sanitatem à Domino recepit: sicut bene adiungit idem Ambros. *Defectus illius, huius est virtus; quia illorum delicto salus gentibus: & consummatio illius, huius exordium est. Sancta Ecclesia ex gentibus congregata paratam aliis fide præripit sanitatem.* in Luc. 8. Sana est mulier, & adhuc integra & vegeta floret; & in æternum vigebit Ecclesia Christi: at mortua iacet adhuc puella, synagoga nimirum Iudaica, necdum ad illam suscitandam peruenit Dominus, qui tandem sub finem mundi post infelicissimum interitum Antichristi nationem Iudaicam ab inueterata sua perfidia curatam ad veri Messiæ IESV Nazareni fidem & diuinæ gratiæ vitam reuocabit: cùm (vti ab Angelo prænunciatum est Danieli) *Saluabitur populus tuus omnis, qui inuentus fuerit scriptus in libro.* Dan. 12. &, *Reliquiæ saluæ fient.* Isai. 10. & ad Rom. 9.

C

D

Luc. 8.

Gentilitas ægra, cùm sana esset synagoga. D. Ambr.

Psal. 75.

Mortua synagoga surrexit sana gentiū Ecclesia. D. Ambr.

Sub finem mundi Iudaicus populus ad Christum IESVM cōuertetur.

Dan. 12. Isai. 10. ad Rom. 9.

16. Quæ tanta igitur (ô qui adhuc speratis Dei regnum quod vobis gentilitas præripuit!) vestra hæc est cæcitas, atque stoliditas! Iam pridem totus vidit & adhuc videt orbis quod Isaias prædixit exitium: *Terra vestra deserta, ciuitates vestræ succensæ igni: regionem vestram coram vobis alieni deuorant: derelinquetur filia Sion vt vmbraculum in vinea.* cap. 1. *Vniuersam scilicet* (declarat S. Hieron.) *Iudæam Romanus vastauit exercitus, ciuitatésque succensæ sunt, & regionem eorum in præsentiarum alieni* E *deuorant, & vsque ad finem mundi perseuerabit vastitas Iudæorum. Ergo omnipotens Deus dereliquit templum, & vrbem fecit esse desertam. Quod non necesse est sermonibus approbare nobis, qui videmus desertam Sion, & euersam Hierusalem, templúmque vsque ad solum dirutum.* hæc S. Hieron. qui scripsit in Bethlehem duabus ab Hierusalem leucis: videbátque oculis factam, quam Iudaicæ gentis ac regionis, & Hierusalem Isaias tanto tempore anteà prædixerat vastitatem. Illustrior adhuc prophetia eiusdē Isaiæ legitur de Iudæorum internecione atque exitio,

Vniuersale, & irreparabile exitiū Iudææ. Isai. 1. D. Hier.

exitio, cuius erit testimonium quàm pauci ex ea gente, raríque appareant subinde in tota illa regione. Sic enim Propheta. *Attenuabitur gloria Iacob, & pinguedo carnis eius marcescet. Et erit sicut congregans in messe quod restiterit, & brachium eius spicas leget: & erit sicut quærens spicas in valle Raphaim. Et relinquetur in eo sicut racemus, & sicut excussio oleæ duarum vel trium oliuarum in summitate rami; siue quatuor aut quinque in cacuminibus eius fructus eius; dicit Dominus Deus Israel.* Isai. 17. Quid clariùs ad explicandam paucitatem Iudæorum qui post generalem euersionem remanserunt in tota illa terra promissionis, vel quia effugerant victorum immanitatem, vel quia illorum dissimulatione habitare inibi permissi sunt? *Futurum scilicet* (vti declarat S. Cyrillus) *esse residuum pusillum denotauit manifestè his verbis Propheta. Nam qui metendi spicas habent peritiam, frumentum quidem colligunt, semper autem post se stipulam velut inutilem relinquunt: Et qui vindemiant oleas, partim quidem eas baculo decutiunt, partim manibus colligunt, at tres vel quatuor vel quinque in summis frondibus remanere verisimile est, & vindemiantium oculos latere. Sic euenturum Iudæis affirmat: pauci enim ignobiliores relinquentur, vt grana oleæ quæ racemantium oculos fugiunt.* Quàm euidenter hæc omnia completa iam pridem sunt, testis est orbis terrarum. Nullæ siquidem in eo gentes ignorant talem fuisse nationis regníque Iudaici euersionem, vt dirutis, exscisis, absumptísque vrbibus, & oppidis, illorum incolis partim bello extinctis, partim ad arbitrium victorum in alias terræ prouincias abductis; sic deinde terram promissionis orbatam suis remansisse cultoribus, vt de Iudæis; qui fortè superessent, dici possit verè illud Poëticum.

Rari post generalem euersionẽ in patria Iudæi.

Isai. 17.

S. Cyril. Alex.

Apparent rari nantes in gurgite vasto.

17. Certè Iudæi negare non possunt, quod hac de re testimonium habent quam locupletissimum Beniamini Tudensis Iudæi natione ac professione, qui totum ferè orbem peragrauit, totámque Palæstinam, ac terræ promissionis singulas vrbes, oppidáque diligentissimè perlustrauit; atque adeò quæ suis ipse vidisset oculis scripto itinerario contestatur, anno scilicet nongentesimo trigesimo tertio. Igitur (paucula subiiciam de libello, quem de Hebræo Arias Montanus in Latinum transtulit) *de Sebaste vrbe, olim Samaria scribit: Samaria nullum Iudæum habitantem habet: de Sichem, nunc Nebila: Ibi nulli Iudæi. de Gabaon: ibi nulli Iudæi. de Ierosolyma: Parua vrbs. in qua multa hominum genera sunt ex omnibus linguis gentium: súntque Iudæi habitantes in angulo ciuitatis infectores lanarum. domum inficiendis lanis comparatam singulis annis à Rege conducunt eo pacto, vti ipsi soli eam exercere artem valeant.* sic ille. O summam infelicitatem! In sua illa metropoli Iudæi sic pauci, vt in paruæ vrbis angulo habitent: sic abiecti, vt lanarum sint infectores: sic miseri, vt & abiectam illam artem, & officinam illius exercitio destinaram singulis annis pretio conducant. Quid de monte illo Sion, in quo Regum palatia, & arx munitissima? *E regione* (inquit) *Ierosolymæ huius noua mons Sion est, in quo nullum integrum ædificium visitur, præter vnum templum Christianorum* Quid de *Bethlehem* patria Dauidis? *In Bethlehem sunt Iudæi duodecim lanarum infectores.* Quid de Hebron Patriarcharum sepulchris percelebri ac religiosa? *Hebron antiqua in monte destructa: modò in plano sita Hebron noua Iudæo cuipiam accedenti & mercedem porrigenti ianitoribus, spelunca ostenditur sepulchrorum:* Scilicet nullum ibi Iudæum habitantem nec

Tudens. *Testimoniũ Rabbini de raritate Iudæorum in terra promissionis.*

illò accedere sine pretio licebat. *Denique in Maressa siue Betgebarin tres tantum Iudæi erant: in Silo* antiqua sede religionis Arcæque Mosaicæ *nullus Iudæus. in patria Saulis Gibgha nulli Iudæi sunt. In Nob* vrbe sacerdotali, *duo Iudæi lanæ infectores. In Ramas olim maxima vrbe tantùm tres Iudæi: In Ioppe maritima vnus tantùm Iudæus inficiendæ lanæ artifex. In Iebna* vbi antiquæ doctrinarum scholæ floruerunt, *nullus est Iudæus.* Denique in reliquis vrbibus & oppidis, si quæ adhuc apparebant, eodem modo res habebat. At extra terram promissionis inter gentiles, & Saracenos hic trecentos, illic quingentos & passim alibi multos Iudæos habitare deprehendit. Vt scilicet completa videatur Isaiæ Prophetia de Iudaicæ nationis regníque euersione tam stupenda, vt rari deinceps essent, qui potius laterent, quàm habitarent in patrio solo, vnde propter Messiæ indignam cædem à Deo in sempiternum expulsi sunt.

Extra terrã promissionis multi passim Iudæi.

18. Porrò vbi (vt vidimus) Isaias irreparabilem Iudaicæ Reip. prædixit euersionem, simul etiam Dominus sacrificia, oblationes, ritúsque Iudæorum reiicere scribitur, eáque omnia odisse. *Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum? dicit Dominus: Plenus sum holocaustis & adipem pinguium, & sanguinem nolui. Ne offeratis vltra sacrificium frustra: incensum abominatio est mihi. Solemnitates vestras odiuit anima mea.* Isai. 1. *Respuit nimirum* (declarat S. Hieron.) *veteris legis ceremonias, & sacrificia victimarum, & transit ad Euangelicam puritatem, atque Euangelij obedientiam docet esse super sacrificia.* Sed cur Iudaica sacrificia, & ceremonias & preces insuper (vt etiam nominatim apponit) vsque adeò Deus alioqui benignissimus odit & execratur? Respondet: *Non exaudiam vos: manus vestræ sanguine plenæ sunt. Causam* (exponit idem Hieron.) *manifestat cur Deus auertat ab eis oculos suos, & multiplicatam orationem non exaudiat: quia effuderint sanguinem Iusti, & pessimi coloni heredem ad se missum interfecerint.* Matth. 21. Hæc scilicet ratio est, nec alias exquirant perfidi, quare Deus omnipotens Iudæos omninò subuersos & regno, & templo, & sacrificiis, & religione spoliauerit: eò quòd verum Messiam IESVM Nazarenum ad ipsos missum abiecerint, & patibulo suspensum occiderint: Videt illos Æternus Pater sanguine filij sui, quem effuderunt, intinctos adhuc rubescere: quid ni ergo sacrilegos, homicidas oderit, execretur, & persequatur. Sic etiam Dauid contestatur: *sacrificium, & oblationem noluisti.* Psal. 39. *Holocaustis non delectaberis.* Psalm. 50. Quod quidem Christus Dominus facto ipso demonstrauit, cùm ingressus in templum flagello ex funiculis composito Iudæos omnes *eiecit de templo, oues quoque & boues, & columbas & mensas, subuertit.* Ioan. 2. Expende obsecro: flagellatos reiicit à se atque ab Ecclesia sua, altari, religione Iudæos Dominus IESVS omnémque illorum ad sacrificia, oblationes, ac legis Mosaicæ ritus apparatum euertit. Sed cur flagellum de funiculis contexuit? Et quidem de funiculis, quibus & agros, & prædia, sortésque suas Iudæi metiri ac definire consueuerant: quo in sensu illud dicitur: *Funes ceciderunt mihi in præclaris.* Psal. 15. Arcanum igitur ita reserat S. Ambros. *Tanquam bonus agrimensor synagogæ terminos distinguebat, & Ecclesiæ sacrilegos de templo iubebat exire. Non extentis funibus modus aliquis possessionis includitur, sed flagello in immensum libero fines Ecclesiæ porriguntur. Eliminantur Iudæi non in præscripto aliquo exilio, sed in termino,* vt

Sacrificiis & ceremoniis Iudæorum reiectis Euangelicã puritatem Deus elegit.
Isai. 1.
S. Hier.

Isai. 1.

Matth. 21.
Excidium Iudæorum in pœnam mortis Christi IESV.

Psal. 39.
Psal. 50.

Ioan. 2.
Christus flagellat, & repellit Iudæos.

Psal. 15.
D. Ambr.
Nullus Ecclesiæ Christi terminus.

vt nusquam synagogæ locus in orbe remaneat. in cap. 19. Luc. Flagellantur Iudæi mensoriis funibus, quibus illotum sortes distinguebantur: eiiciuntur è templo, è religione, è conspectu fauoréque Dei, in exilium nec loco, nec tempore, nec miserabili ærumnâ circunscriptum.

Interminatum prorsus exilium Iudæorum.

19. Desolata ergo funditùs iacet illa, quæ contra verum Iosue pertinaciter aliquandiu stetit clausitque se Hiericho, quæ perfidiam ac rebellē Ierosolymam figurabat. At contestatur Iosue: *Sola Rahab viuat cum vniuersis, qui cum ea in domo sunt.* Iosue cap. 6. Quis quæso Iosue, nisi quem ille nomine ipso præferebat, IESVS Christus? quæ mulier illa, nisi gentilitas? *Huic enim* (vt expendit S. August.) *dictum est, vt per fenestram mitteret coccum, id est, vt in fronte habeat signum sanguinis Christi. Saluata est ibi Rahab quæ Ecclesiam gentium significauit.* in Psal. 86. O sacrosancta Christi Ecclesia! ô verum & vnicum veri Messiæ templum! ô ciuitas, quam per Apostolos Deus ipse ad terras descendens, è gentibus ædificauit! Illa est, quā regius vates celebrat: *Fundamenta eius in montibus sanctis: diligit Dominus portas Sion supra omnia tabernacula Iacob.* Psal. 86. Non vtique intelligitur vetus illa Hierusalem, quæ vnum erat ex ipsis tabernaculis Iacob, hoc est, Iudææ ciuitatibus: sed noua alia Hierusalem, Christi scilicet, de gentibus Ecclesia, quam Dominus super omnia tabernacula Iacob diligit, & quam genti & templo, ac sacrificiis & legi prætulit Iudæorum, adiungit: *Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei. Memor ero Rahab, & Babylonis scientium me. Ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus Æthiopum hi fuerunt illic.* Psal. 86. Ciuitas gloriosa; sed non Iudæorum: tota quidem est ex gentibus ab ipso Christo Domino ædificata Ecclesia. Hi fuerunt illic. Qui nam quæso? *Alienigenæ*, (declarat S. Hieron.) *nos sumus, apertè loquitur de vocatione gentium.* Vbi fuerunt? Vbi gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei. Ac nihilominùs Iudæi insurgunt. Vnde ista scitis? respondet S. August. *Cantabimus hæc omnes. vnde ista scimus? Dominus narrabit in scripturis populorum, & principum horū qui fuerunt in ea.* Psal. 86. *In scripturis sanctis* (explicat S. Hier.) *quæ scripturæ omnibus populis leguntur, vt omnes intelligant. Sicut scripserunt Apostoli, sic & ipse Dominus per Euangelia sua locutus est, vt omnes intelligerent.* Nimirum iuxta illud Domini: *Prædicate Euangelium omni creaturæ.* Marc. 16.

Iosue 6.
S. August.
Raab typus Ecclesiæ de gentibus.
Psal 86.
Ecclesia Dei ciuitas gloriosa.
Psal. 86.
D. Hier.
D. August.
Prædicatio Euangelij cunctis innotuit gentibus.
Psal. 86.
S. Hier.
Marc. 16.

20. Scripturæ populorum, scripturæ principum, hoc est, Apostolorum, qui iam fuerunt in ea; in Ecclesia, vt S. August. & S. Hieronym. interpretantur. addit Hieronym. *Isti vero, hoc est, principes Ecclesiæ, & principes Christi non scripserunt paucis, sed vniuerso populo. Principes, hoc est, Apostoli, & Euangelistæ.* Ex Hebr. legit Caietan. *Dominus numerabit in scribendo populos: iste natus est*: declarátque egregiè. *Magna dignitas nascentium in ciuitate Dei, quando Dominus describitur & numerans & scribens populos, ita quod singulorum computum habet. Vnumquémque sigillatim scribit ex quocunque sit populo: iste natus est ibi, in ciuitate Dei.* Itaque Christus Dominus habet catalogum omnium, qui ad ciuitatem Dei; scilicet Ecclesiam pertinent: in eo igitur, vbi primùm quisque hominum baptizatur, scribit per se, non per Angelum. Hoc modo Petrus v.g. natus mihi est hodie in ciuitate Dei. Optimè igitur adiungit Caiet. *Et intendit Propheta per hoc declarare, quòd magni facit Deus singulos siue Iudæos, siue gentiles, qui baptizantur: vt intelligas quòd natiuitas per baptismum non est adinuentio hominum, ex hoc quod*

D. August.
S. Hier.
Christus ipse sua manu refert in album baptizatos.
Caiet.
Caiet.

A *Deus numerat & scribit singulos natos ibi.* Benè quidē habent illæ interpretationes: sed ea tamen haud contēnenda, quæ principes cū populis coniungit. Numerat scilicet Dominus omnes, qui nascuntur in ciuitate Dei, hoc est, qui baptizantur, populos per appositionē principes, populos quidē propter multitudinem; principes verò propter dignitatē.

21. Infiniti propè numero sunt ex omnibus terrarum populis ac gentibus Christiani: & omnes illi sunt & habentur, vocantúrque principes apud Deum. An nō principes qui domestici Dei, hæredes Dei, cohæredes Christi, filij Dei, fratres Christi, genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, quibus quidem encomiis honorantur à Deo in diuinis literis? An non principes fastu &
B apparatu, qui non hominum obsequiis vtuntur, sed Angelos ipsos habent famulos; imò & bainlos: iuxta illud: *Angelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis: in manibus portabunt te.* Psal. 90. & illud Apostoli: *Omnes administratorij spiritus sunt in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capient salutis.* ad Hebr. 1. *Quasi dicat* (exponit S. Chrysost.) *quid timetis? Angeli nobis ministrant, propter nos laborant, circa nos cursitant, nobis seruiunt.* homil. 3. Quænam igitur maior gloria, quæ præclarior dignitas! quod maius prodigium, quam quod cœli ciues, beati spiritus ministros se præbeant ac seruos vermiculorum terræ? An non principes elegantiâ pretióque vestiū, qui nouam quotidie, pretiosam, puram, decoram,
C nuptialem, sanctificantis gratiæ stolam à Deo per sacramentum pœnitentiæ, ac per ipsam delictorū contritionem accipiant, induántque? An non principes, qui (ait Apostolus) *communicauerunt carni & sanguini* cùm Deo scilicet homine facto: eiusdem naturæ cum Christo, veri fratres illius, qui est Rex Regum, & Dominus Dominantium? An non principes, qui cum Deo ipso ad vnam eādémque mensam accumbunt, & de Deo homines epulantur? O admirabilem! ô planè inexplicabilem Christiani nominis, Christianæ dignitatis excellentiam, & maiestatem! ô splendorem! ô magnificentiam Ecclesiæ Christianæ! *Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob.* Psalm. 86. Et ad finem Psalmi: *sicut lætantium omnium ha-*
D *bitatio est in te.* Hebr. *Omnes fontes mei in te.* alloquitur Dominus suam ciuitatem, suam Catholicam Ecclesiam: ac si dicat, explicat Caiet. *Nullus quærat extra te meum fontem, sed omnes fontes mei tam ad potum, quàm ad ablutionem, irrigationem, &c. sunt in te: ô ciuitas mea! vbi aduerte quòd quas superiùs dixit portas, modò vocat fontes! Quoniam & ipsi fontes tam doctrinæ, quàm sacramentorum sunt portæ, per quas ingredimur cœlestem patriam. Amen.* hæc Caiet. quibus nihil ad explicationem addi potest.

Christiani verè sunt & dicuntur principes.
Psal. 90.
Angeli hominum ministri.
ad Hebr. 1.
D. Chrys.
Admirabilis Christianorum excellentia.
Psal. 86.
Extra Ecclesiā Christi nec fontes Dei, nec porta cœli.
Caiet.

22. Porrò autē hic Psalmus perbellè potest, ac solet explicari de beatissima Virgine Dei matre, cuius prima illa fundamenta, conceptio immaculata, natiuitas sāctissima, educatio, institutio, puel-
E laris ætas, virtutes, dona, gratiæ, merita, in quibus tandem à Deo fundata est incarnatio Verbi diuini, Virginalis fœcunditas, & incomparabilis dignitas matris Dei, iacta sunt in montibus sanctis, in altissimis, quò neque oculi, neque mentes hominum possunt pertingere, culminibus sanctitatum, & ipsis editissimis diuinæ misericordiæ, atque omnipotentiæ priuilegiis. Hæc est ciuitas Dei, in qua natus est, qui eandem fundauit altissimus. O miraculum miraculorum maximum! *Homo natus est in ea, & ipse fundauit eam Altissimus.* Psalm. 86. *Sic fundauit* (declarat S. August.)

Nec communicari, imò nec explicari possunt B. Mariæ priuilegia.
Psal. 86.
D. August.

ciuitatem in qua nasceretur, quomodo creauit matrem, de qua nasceretur. Homo factus est in ea, ipse fundauit eam non homo, sed Altissimus. Mira sunt hæc omnia, & naturam omnem superantia. Nascitur in ciuitate, qui eam fundauit: nascitur de matre, qui eam creauit: est homo, & simul Altissimus: suæ matris & filius & pater, suæ ciuitatis & fundator & incola natus. Vno verbo complectens omnia dicit ipsamet Virgo beatissima: *Qui creauit me requieuit in tabernaculo meo.* Ecclesi.24. Huius ergo ciuitatis, huius Sion *Diligit Dominus portas super omnia tabernacula Iacob.* Psalm.86. Duas maximè portas quisque nostrum habet; vnam, qua in hanc vitam ingredimur; conceptionem scilicet: alteram, qua è vita mortali egredimur ad æternitatem, hæc nobis mors est. Vtrámque Deus dilexit in sua illa ciuitate super omnia tabernacula Iacob. Nascimur omnes in peccatis concepti; morimur demum in corporum corruptionem duraturam vsque ad diem iudicij: at in Virgine dilexit Dominus vtrámque portam supra omnia tabernacula: matri siquidem fecit purissimam ab omni labe etiam originalis reatus conceptionem, per quā immaculata & sanctificata ingressa est in vitā: & mortem omni gaudio, & gloriá plenissimá fecit, per quam subinde in cœlum assumpta, & coronata est creaturarum omnium Regina.

B. Maria idē pater & filius Deus homo. — Eccles.24. — Psal.86. — *Cōceptio & assumptio B. Mariæ supra omnē legem.*

23. Verùm enim verò cùm portas audio, non duas tantùm possum intelligere, sed plurimas etiā absque numero. In hac igitur Dei ciuitate plurimæ portæ sunt, per quas populi gentésque omnes ingredi possunt: infinitæ siquidem sunt Virginis Deiparæ virtutes, gratiæ, subsidia, opitulationes: paténtque sine vllo discrimine omnibus etiam gentilibus, Babyloniis, Tyriísque vt conuertantur ad fidem: etiam meretricibus Hiericuntino scorto similibus, vt abluantur, vt expiatæ pulcherrimū continentię candorem recipiant: etiam nigris fœdísque Æthiopum gentibus, vtique cuiuscunque generis peccatoribus, vt super niuem dealbentur. Apertas habet & plures habet ad cœlum portas in Dei matre, qui humiliter illam, piè, instantérque implorat; qui ritè illā debitis veneratur obsequiis. In illa omnes Dei fontes ad potandum, ad abluendum, ad irrigandum perenniter emanant. O quàm inexcusabilis erit damnatorū stoliditas, qui cùm ad vitam sempiternam tot fontes, tot portas haberent; non tamen de Virgine Dei matre imploranda, nec de salute suarum animarum tam facilè consequenda vllam curam habuerunt! Vinea est, de qua loquitur Iacob Virgo beatissima, quæ scilicet protulit vitem illam, Deum hominem, qui contestatur: *Ego sum vitis vera.* Ioan.15. illa nimirum, quam prædixit moriens Iacob iis verbis: *Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem asinam suam.* Viti fuerant, hoc est, Messiæ, quem venturum sperabant, alligati Iudæi; at ab illo vbi venit in mundum; sed non qualem in fastu, in pompa, in diuitiis, in deliciis, terrestrium bonorū largitorem volebant: dissoluti prorsus recesserunt: soluta nimirum perfracto ligamine asina Iudaica sine Messia, sine Deo in terrena pascua tantùm inhians, luto & sordibus mundi delectata prorsus dissultauit. At felicior sors ad vineam pulli alligati à Messia! Ad Ecclesiam Catholicam gentes hucúsque adhærent alligatæ: adhærebúntque nexu insolubili vsque ad finem mundi. *Portæ siquidem inferi non praualebunt aduersus eam.* Matth.16. Nec tyrannorum persecutiones, nec dæmonum insidiæ, nec errores hæreticorum, nec ipsa colluuies vitiorum, nec denique hostiles incursus infidelium (hæ sunt portæ inferi) etsi bellauerint, Dei tamen Ecclesiam vllo vnquam tempore debellabunt. Huic vineæ illigati ab ipso Christo Catholici homines nec mouentur tantulum, nec vnquam disiungentur.

Infinita in B. Maria habemus subsidia. — *Omnibus patent B. Mariæ misericordia.* — Ioan.15. — *B. Maria Dei vinea.* — *Iudæi à vero Messia recesserunt.* — Matth.16. — *Inuicta stat Ecclesia Christi.*

24. Reclamant hæretici, vim verbis, sed vanis inferunt: at nulla Catholicum vis ab Ecclesia Romana, à vinea Christi separabit. Comminatus est enim ille gentium Doctor, tuba Christi, fulmen Euangelij, princeps Ecclesiæ Paulus: *Licet nos, aut Angelus de cœlo euangelizet vobis præter quàm quod euangelizauimus; anathema sit.* ad Galat.1. Ex quibus Apostoli verbis grauiter subintulit Vincent. Lirin. *Annunciare aliquid Christianis Catholicis præter id, quod acceperunt, nunquam licuit, nusquam licet, nunquam licebit: & anathematizare eos, qui annunciant aliquid præter quàm quod semel acceptum est, nunquam non oportuit, nusquam non oportet, nunquam non oportebit.* lib. contra hæres. cap.13. Iure quidem optimo necesse est pro conseruanda Catholicæ fidei puritate, qualem accepimus à Petro & Paulo summis Apostolorum principibus, qualem ab illis acceptam Romana & Apostolica sedes profitetur, & docet: vt & anathemate feriantur hæretici, & ferro ignéque, nisi resipuerint, excindantur. Communis planè proditor, communis mortalium hostis, vt experientia comestatur, hæreticus est. Icircò Turcarum Imperator, qui regnauit tempore Caroli V. Imperatoris, dictitare solebat: Nullam se vidisse sceleratiorem, magísque omnibus inuisam mortalibus gentem, quàm ex Christianis hæreticos. Quid mirum? testimonio Apostoli Ioannis; *Iam nunc Antichristi multi sunt.* 1. Ioan.2. An non Antichristi cum suo pseudopropheta Lutherani? Annon Antichristi cum suo pseudomagistro Caluinistæ? Nunc isti latiùs dominantur: illi verò paulatim euanuerunt vsque adeò, vt vix in vno vel altero Germaniæ angulo Lutherus nominetur. Singulis planè seculis ad summum vna hæresis oritur, adolescit, viget, ac tandem senescit, prorsúsque euanescit. At fides Catholica Romana semper eadem, sibi semper similis: quia scilicet: *Veritas Domini manet in æternum.* Psalm.116. Hoc est (declarat S. Basil.) *robusta facta est, & quauis petrâ solidior; videlicet misericordia: de qua dixit: Confirmata est super nos misericordia eius. Cum qua inseparabiliter coniuncta est veritas.* Manet ergo apud Catholicos, manebítque in æternum veritas Domini, quam à Petro & Paulo acceptam conseruant: simulque super eos misericordia Domini confirmata est. Seu (vt exponit Caiet.) *Robur misericordiæ & veritatis æternum factum est tum ratione promissionum æterni præmij: tum ratione immutabilis status.*

Inanes contra Ecclesiā Catholicam Romanam hæreticorū incursus. — ad Galat.1. — Vincent. Lirin. — *Iustum & sanctū supplicium hæreticorum.* — *Nihil pestilentius hæretico.* — 1. Ioan.2. — *Hæretici antichristi.* — *Disparent tandē omnes hæreses.* — Psal.121. — S. Basil. — *Semper eadem Ecclesia Romana Catholica.* — Caiet. — *Apud Catholicos veritas & misericordia Dei.*

25. *Ligans ad vineam pullum suum.*] Quæ nam ista vinea, nisi de qua vitis enata est; Virgo mater Christi Dei ac Domini omnium: vti paulò ante dicere cæpimus? Quid quæso fieret pullo, nisi alligatus teneretur? quid Christianis fieret, nisi Virginis beatissimæ Dei matris subsidio fulcirentur? Hæc sacra fidelium anchora, Christianæ Ecclesię robur, ac perfugiū. Proh quantum Virgini Deiparæ omnes debemus! quòd pro nobis omnibus, quòd pro vniuersa Ecclesia Catholica, quòd pro fideliū incolumitate, sēper in Deo filio suo propitiādo, atque inuocādo occupata est: quòd iracundiæ diuinæ manus & tela continet à nobis: quòd horribiles pœnas iam diu debitas sceleribus nostris deprecatur; quas si statim vt peccatum quid

Omnibus Christi fidelibus validum præsidium est in B. Maria.

quid est, subire cogeremur, quid nos, quid ciuitares, quid regna, quid omninò Christianorũ cætus, viráque esse possēt? Felix, & nimiū felix, cui Dominus tantā gratiam donauit, tam præclarū cõtulit beneficium, vt illum vineæ suæ alligauerit, vt illi pium quendam & filialem affectum impresserit erga Virginem Dei matrem! Etsi pullus, etsi luxuriosè perditéque vixerit, si tamen ablutis vitiorum sordibus ad Virginem Deiparam confugiat; gratiam Dei, quam offenderat & amiserat, inueniet & sempiternam denique hauriet salutem à Domino. Solari quidem potest ac debet, excitaréque plurimum quoscunque peccatores, qui tandem priorem vitam pertæsi per Virginem beatissimam eum Deo student reconciliari; quod Deus Pater Catharinæ Senensi dixisse scribitur apud Blosium his verbis: *Maria vnigeniti filij mei gloriosæ genitrici à bonitate mea concessum est propter incarnati Verbi reuerentiam, vt quicunque etiam peccator ad eam cum deuota veneratione recurrit: nullo modo diripiatur à dæmone infernali. Hæc enim est à me electa, parata, & posita tanquam esca dulcissima ad capiendos homines, & præcipuè animas peccatorum.* Hæc ille in monili spirit.

Blosius. Certū habet remedium peccator pœnitēs per B. Mariam. B. Maria velut esca peccatores capiuntur.

26. O dulce verbum! dulcissima esca animarum ab ipso Deo Patre dicitur beatissima Virgo Dei mater. Hac scilicet escá delinitos intercipit & venatur Deus ipse peccatores. Hic est ille mellis fauus, quo illectæ apiculæ diuagari amplius per mundi malè vernantia prata desistunt, & in eo dulciter conquiescunt. Etenim per studium, pietatémque erga Virginem Dei matrem (vt quotidie videmus) famosi etiam peccatores ad sacrā pœnitentiam, ad meliorem vitæ statum suscipiendum, ad Dei gratiam recuperandam paulatim illecti & excitati pertrahuntur, indéque tandē Virginis beatissimæ auxiliis & fauoribus adiuti æternam animæ salutem consequuntur. Fortè alicui nostra hæc contra Iudæos disputatio & longa & superflua videri poterit: surdis quippe loquimur, cœcis scribimus, auras verberamus, mortuis prædicamus. Dicam quod sentio. Noui equidem quàm sit pertinax perfidia, quàm & edomari peruicacia, & emolliri duritia sit nescia Iudæorum. At mihi vel maximè illud propositum fuit tam multis, quæ adduxi, argumentis Catholicam fidem confirmare; ac me cæterósque Christi fideles tum consolari ex bono quod possidemus, tum excitare pariter ad habendas Deo nostro gratias à quo accepimus, vt in fide dilecti filij sui, & in patrimonio Virginis Dei matris secuti viuamus, & sancti moriamur.

Famosi etiā peccatores per Mariā conuersi & salui.

SECTIO XII.

Lauabit in vino stolam suam: & in sanguine vuæ pallium suum. Pulchriores sunt oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores.

1. TOtam hanc prophetiam, vt & illam, quæ præcedenti sect. discussa est, Rabbini vanitatis & perfidiæ Iudaicæ fautores interpretantur de vineis, de vitibus ipsis materialibus, quarum tam mira prædicitur fore in sorte Iudæ fertilitas, vt aselli & asinæ ligati possint ad surculum vitis. De vini etiam abundantia, quo lauati possint vestes; de vini præstantia, de potantium hilaritate: quæ omnia quàm ineptè, quàm ridiculè, quàm etiam indecenter dicantur, nemo non

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

A videt. Siccine tantus ille Patriarcha sub mortem prophetando tam depressos in humum oculos, tam abiectam mentis illustrationem habuit, vt qui tam perspicuè Messiam venturum annunciauerat, tempúsque illius aduentus præfinierat, statim ineptè, importunéque ad vineas, ad vites telluris, ad vini commendationem, ad potantium tam intempestiuam, quàm absurdam hilaritatem abiiceretur? Quid quæso aliud de Ennio, de Horatio vini tam potatoribus, quàm laudatoribus: quid tandem de patre ipso Bromio sperari posset; quàm quod Rabbini de sanctissimo Patriarcha, & grauissimo Propheta, déque illius spiritu quàm temerè, tam fœdè ausi sunt prædicare? sunt quidem graues alioqui autores, qui

Rabbinorū inepta & ridicula interpretatio.

B etsi per translationem hæc ipsa verba: *Ligans ad vineam*, &c. de Christo Domino accipiant sensu allegorico, literalem tamen cum Rabbinis amplectuntur. Quorum mihi sententia non potest non displicere; vt quæ sit contra communem grauissimorum Patrum, doctorum, & interpretum expositionem. Illis ergo scilicet Lippomano, Oleastro, Vatablo, Pererio lætus ego & opponam, & anteponam S. August. S. Ambr. S. Hieronym. summos in Ecclesia Patres: dein consimiles S. Iustin. Irenæum, Chrysost. Theodoret. Origen. Procop. Alcuin. Tertull. Clem. Alexand. Anastas. Nicen. S. Cypr. pluresque alios, qui totum hunc locum in sensu literali de Christo Domino interpretantur. Quin etiam Hebræo-

Malè quidā Catholici adhærent Rabbinis.

C rum doctissimi Onchelos, & Ionathas in suo Thargum exponunt de Messia; etsi ad prælia; & ad victorias Regis Messiæ prophetiam ridiculè detorqueant. Statuendum igitur vt certum est (quod noster Delrio eruditissimè ostendit) hanc esse prophetiam de Messia Christo IESV in sensu quidem historico & literali per quasdam elegantes translationes: vt etiam Abulens. Burgens. Carth. Honcala cū antiquis Patribus contestātur.

2. *Lauabit in vino stolam suam.*] Quid ineptius, quàm quod ex interpretatione Rabbinorum, vini copia demōstratur ex vestium latione, aut tinctione? Quis enim dicat vino lauari aut fucari vestes, & non fœdari, ac disperdi? Igitur vino aut sangui-

D ne vuæ (est enim repetitio per synonyma valde familiaris Hebræis) metaphoricè sanguis exprimitur non quidem hostium, quos debellaret, cõtrucidarétque Messias, vt Hebræi garriunt; sed quem ipsemet effundet suum pro redemptione humani generis. Lauabit igitur Messias suam carnem, hæc est stola, quâ ille suam diuinitatem induet, quâ indutus apparebit in terris, & eum hominibus Deus homo conuersabitur: lauabit itaque suam carnem proprio sanguine, quem ex flagrantissima caritate pro hominibus effundet vsque adeò copiosè, vt à capite ad pedes vsque totus vulneribus concisus, fluentibus riuis pretiosissimi eruoris madeat, & rubeat, quantus est. Quænam igitur nostri Messiæ stola? respondet S. Ambros. *Bona stola est caro*

Totum se Messias suo proluit sanguine.

E *Christi, quæ omnium errores texit. Bona stola quæ vniuersos induit veste iucunditatis.* lib. de benedict. cap. 4. Genus quidem humanum vitiis omnibus & sceleribus adeò fœdatum, ac purulentum, vt etiam purissimos & benignissimos diuinæ maiestatis oculos offenderet, atque ad extremā vindictā prouocaret, clementissimus Dei filius homo factus candidissimâ & purissimâ suâ humanitate operuit & protexit. Quæ vocatur à Iacob stola Messiæ, dein ab ipsomet Christo dicitur amictus, quo adulteræ illius aut synagogæ, aut humanæ naturæ,

D. Ambr. Stola & amictus Dei caro Christi.

quid est, subire cogeremur, quid nos, quid ciuitates, quid regna, quid omninò Christianorū cœtus, vitáque esse posset? Felix, & nimiū felix, cui Dominus tantā gratiam donauit, tam præclarū cōtulit beneficium, vt illum vineæ suæ alligauerit, vt illi pium quendam & filialem affectum impresserit erga Virginem Dei matrem! Etsi pullus, etsi luxuriosè perditéque vixerit, si tamen ablutis vitiorum sordibus ad Virginem Deiparam confugiat; gratiam Dei, quam offenderat & amiserat, inueniet & sempiternam denique hauriet salutem à Domino. Solari quidem potest ac debet, excitaréque plurimum quoscunque peccatores, qui tandem priorem vitam pertæsi per Virginem beatissimam cum Deo student reconciliari; quod Deus Pater Catharinæ Senensi dixisse scribitur apud Blosium his verbis: *Mariæ vnigeniti filij mei gloriosæ genitrici à bonitate mea concessum est propter incarnati Verbi reuerentiam, vt quicunque etiam peccator ad eam cum deuota veneratione recurrit: nullo modo diripiatur à dæmone infernali. Hæc enim est à me electa, parata, & posita tanquam esca dulcissima ad capiendos homines, & præcipuè animas peccatorum.* Hæc ille in monili spirit.

Blosius. Certū habet remedium peccator pœnitēs per B.Mariam. B.Maria velut esca peccatores capiuntur.

26. O dulce verbum! dulcissima esca animarum ab ipso Deo Patre dicitur beatissima Virgo Dei mater. Hac scilicet escā delinitos intercipit & venatur Deus ipse peccatores. Hic est ille mellis fauus, quo illectæ apiculæ diuagari amplius per mundi malè vernantia prata desistunt, & in eo dulciter conquiescunt. Etenim per studium, pietatémque erga Virginem Dei matrem (vt quotidie videmus) famosi etiam peccatores ad sacrā pœnitentiam, ad meliorem vitæ statum suscipiendum, ad Dei gratiam recuperandam paulatim illecti & excitati pertrahuntur, indéque tandē Virginis beatissimæ auxiliis & fauoribus adiuti æternam animæ salutem consequuntur. Fortè alicui nostra hæc contra Iudæos disputatio & longa & superflua videri poterit: surdis quippe loquimur, cœcis scribimus, auras verberamus, mortuis prædicamus. Dicam quod sentio. Noui equidem quàm sit pertinax perfidia, quàm & edomari peruicacia, & emolliri duritia sit nescia Iudæorum. At mihi vel maximè illud propositum fuit tam multis, quæ adduxi, argumentis Catholicam fidem confirmare; ac me cæterósque Christi fideles tum consolari ex bono quod possidemus, tum excitare pariter ad habendas Deo nostro gratias à quo accepimus, vt in fide dilecti filij sui, & in patrimonio Virginis Dei matris securi viuamus, & sancti moriamur.

Famosi etiā peccatores per Mariā conuersi & salui.

SECTIO XII.

Lauabit in vino stolam suam: & in sanguine vuæ pallium suum. Pulchriores sunt oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores.

1. TOtam hanc propheticam, vt & illam, quæ præcedenti sect. discussa est, Rabbini vanitatis & perfidiæ Iudaicæ fautores interpretantur de vineis, de vitibus ipsis materialibus, quarum tam mira prædicitur fore in sorte Iudæ fertilitas, vt aselli & asinæ ligari possint ad surculum vitis. De vini etiam abundantia, quo lauari possint vestes; de vini præstantia, de potantium hilaritate: quæ omnia quàm ineptè, quàm ridiculè, quàm etiam indecenter dicantur, nemo non

A videt. Siccine tantus ille Patriarcha sub mortem prophetando tam depressos in humum oculos, tam abiectam mentis illustrationem habuit, vt qui tam perspicuè Messiam venturum annunciauerat, tempúsque illius aduentus præfinierat, statim ineptè, importunéque ad vineas, ad vites telluris, ad vini commendationem, ad potantium tam intempestiuam, quàm absurdam hilaritatem abiiceretur? Quid quæso aliud de Ennio, de Horatio vini tam potatoribus, quàm laudatoribus: quid tandem de patre ipso Bromio sperari posset; quàm quod Rabbini de sanctissimo Patriarcha, & grauissimo Propheta, déque illius spiritu quàm temerè, tam fœdè ausi sunt prædicare? sunt quidem graues alioqui autores, qui B etsi per translationem hæc ipsa verba: *Ligans ad vineam*, &c. de Christo Domino accipiant sensu allegorico, literalem tamen cum Rabbinis amplectuntur. Quorum mihi sententia non potest non displicere; vt quæ sit contra communem grauissimorum Patrum, doctorum, & interpretum expositionem. Illis ergo scilicet Lipomano, Oleastro, Vatablo, Pererio lætus ego & opponam, & anteponam S. August. S.Ambr. S. Hieronym. summos in Ecclesia Patres: dein consimiles S. Iustin. Irenæum, Chrysost. Theodoret. Origen. Procop. Alcuin. Tertull. Clem. Alexand. Anastas. Nicen. S.Cypr. pluresque alios, qui totum hunc locum in sensu literali de Christo Domino interpretantur. Quin etiam Hebræo- C rum doctissimi Onchelos, & Ionathas in suo Thargum exponunt de Messia; etsi ad prælia; & ad victorias Regis Messiæ prophetiam ridiculè detorqueant. Statuendum igitur vt certum est (quod noster Delrio eruditissimè ostendit) hanc esse prophetiam de Messia Christo IESV in sensu quidem historico & literali per quasdam elegantes translationes: vt etiam Abulens. Burgens. Carth. Honcala cū antiquis Patribus contestatur.

Rabbinorū inepta & ridicula interpretatio.

Malè quidā Catholici adhærent Rabbinis.

2. *Lauabit in vino stolam suam.*] Quid ineptius, quàm quod ex interpretatione Rabbinorum, vini copia demōstratur ex vestium latione, aūt tinctione? Quis enim dicat vino lauari aut fucari vestes, & non fœdari, ac disperdi? Igitur vino aut sanguine vuæ (est enim repetitio per synonyma valde D familiaris Hebræis) metaphoricè sanguis exprimitur non quidem hostium, quos debellaret, cōtrucidarétque Messias, vt Hebræi garriunt; sed quem ipsemet effundet suum pro redemptione humani generis. Lauabit igitur Messias suam carnem, hæc est stola, quā ille suam diuinitatem induet, quā indutus apparebit in terris, & cum hominibus Deus homo conuersabitur: lauabit itaque suam carnem proprio sanguine, quem ex flagrantissima caritate pro hominibus effundet vsque adeò copiosè, vt à capite ad pedes vsque totus vulneribus concisus, fluentibus riuis pretiosissimi cruoris madeat, & rubeat, quantus est. Quænam igitur nostri Messiæ E stola? respondet S. Ambros. *Bona stola est caro Christi, quæ omnium errores texit. Bona stola quæ vniuersos induit veste iucunditatis.* lib. de benedict. cap.4. Genus quidem humanum vitiis omnibus & sceleribus adeò fœdatum, ac purulentum, vt etiam purissimos & benignissimos diuinæ maiestatis oculos offenderet, atque ad extremā vindictā prouocaret, elementissimus Dei filius homo factus candidissimā & purissimā suā humanitate operuit & protexit. Quæ vocatur à Iacob stola Messiæ, dein ab ipsomet Christo dicitur amictus, quo adulteræ illius aut synagogæ, aut humanæ

Totum se Messias suo proluit sanguine.

D.Ambr. Stola & amictus Dei caro Christi.

naturæ, aut etiam cuiusuis animæ peccatricis ignominiam operiret. Sic enim per Prophetam loquitur. *Proiecta es super faciem terræ in abiectione animæ tuæ. Transiens vidi te conculcatam in sanguine tuo. Eras nuda, & confusionis plena. Et expandi amictum meum super te; & operui ignominiam tuam.* Ezech. 16. *Hæc* (inquit S. Hieron.) *referamus ad animam nostram conculcatam in sanguine, id est, reatu mortalium criminum.* Roges vnde misera hæc peccatrix in tantam ignominiam deuenerit? Nimirum quia (vti dixit Dominus) *Proiecta est super faciem terræ.* Ezech. ibid. LXX. legunt: *Proiecta es super faciem campi.* Scilicet (vti animaduertit idem Hieronym.) *in quo lata & spatiosa via est, quæ ducit ad mortem; in quo Chaldæorum debacchatur equitatus.*

Ezech. 16. *Caro Christi nostram operit ignominiam.* D. Hier. D. Hier.

3. Hinc prima mali labes peccatori est. Vbi cœpit arctiorem viuendi rationem iuxta Dei legem relinquere; & latam illam, sine pœnitentia, sine Dei timore, consitatam deliciis viam ingredi: spatiatur igitur infelix, malè sui securus in campo, in quo & Cain insurrexit contra Abel; & innocentia perit, & impietas exulat, & dæmones equitant: & in falsa securitate sibi blandientem intercipiunt animam, atque secum in æternam detrudunt perditionem. In hac infelicitate proiectam Deus clementissimus inuenit animam peccatoris, cui miseretur, eámque expanso amictu, suæ nimirum carnis velamine aperit, opertámque ab omnibus tuetur iniuriis. Hoc illud est pallium laudis, quod venturus in mundum Messias verè pœnitentibus, sanctè mœrentibus, salubriter desolatis pollicetur: *vt ponerem pallium laudis pro spiritu mœroris.* Isai. 61. legunt LXX. *habitum siue stolam gloriæ.* Quam quæso aliam; nisi mundissimam Christi Domini carnem, quâ indutus Dei filius in terris apparuit homo nobis similis? Hanc ille stolam, hunc amictum expandit super peccatores, quo obuelati à diuinæ iustitiæ telis protegantur. Hæc est illa nubes, quæ Dei populum ab Ægypto fugientem operiebat, de qua sic Clem. Alex. *Humanitatis gratiâ Hebræos ancillæ instar sequebatur nubes.* lib. ad gent. O egregium hominibus à diuina iustitia operimentum Christi Domini caro, quæ tota quanta est, amor est hominum! Quippe quam ipsemet personalis amor in diuinis Spiritus sanctus de virgineis visceribus efformarit.

Via perditionis lata & deliciosa. Isai. 61. *Caro Christi nos operit & tutatur à diuina iustitia.* Exod. 14. Clem. Alex.

4. Conceptus est (prædicat de Christo IESV nostra fides) de Spiritu sancto. Quid quæso frigidius ferro? Et tamen illud, si in fornacem succensam immittatur, vndique flammis absorptum, sic ipsius ignis vim, ardorémque concipit, vt prorsus ignis esse videatur. Ita planè habet illa de Spiritu sancto cõcepta caro in vtero Virginali, quæ hypostaticè vnita diuinitati Verbi sic omninò fuit immenso illo diuini amoris incendio (Deus enim caritas & ignis consumens est, ad Hebr. 12.) immersa & quodammodo hausta; vt tota per sensus, per verba, per incessum, motum omnem atque actionem, amoris flammas exhalet, atque adeò diuinus ipse ignis, diuinus ipse amor esse censeatur. O admirabilem humanæ carnis dignitatem, quam Deus sibi personaliter induit, quæ scilicet, (vt ex Propheta vidimus) proiecta erat super faciem terræ, spreta, conculcata, & quam sic in tam infelici statu positam misericors Dominus suo illo expanso amictu, hypostaticâ (liceat etiam hunc sensum stolæ reddere) nimirum vnione mundauit, nobilitauit, deificauit. Pulchrè igitur Apostolus dixit: *Deus filium suum*

Christi caro diuinũ exhalat amorem. ad Heb. 12. *Admiranda dignitas carnis personaliter vnitæ verbo.* ad Rom. 8.

A *mittens in similitudine carnis peccati de peccato damnauit peccatum*: ad Rom. 8. Enimuerò si princeps aliquis fortè pertransiens videret in platea fœminam plebeiã ab scurris & nebulonibus malè tractari, conuiciis lacerari, alapis misellam & pugnis deformari, at (qui Regis est animus) ad commiserationem compulsus conclamaret: Heus tu recede hinc turba infamis, dimitte fœminam; Hanc scilicet ego in sponsam assumo. Dein in oculis omnium regio illam diademate ornaret, traditóque manibus sceptro, vt se ab aduersariis vindicaret, Reginam constitueret. Res mira, stupenda omnibus videretur: hoc planè miraculum diuina bonitas in carnis humanæ incomparabilem dignitatem ex incarnatione Verbi operata B est. *Ita enim* (inquit S. Chrysost.) *& Christus Dominus homo factus patrocinium carni attulit. quare caro priùs à peccato verberata peccatum vincit ac punit; terribilem peccato carnem efficit, quæ priùs despicabilis erat. Hoc igitur est: De peccato damnauit peccatum. Videlicet caro damnauit peccatum tanquam quod peccauisset. Conuicit illud magno de peccato, quòd iniuriam attulisset; at tum demum illud condemnauit.* hæc S. Chrysost. homil. 13. in epist. ad Roman.

Caro humana peccato seruiens per incarnationem Verbi vltrix peccati. D. Chrys.

5. Hæc est illa carnis stola, quam Dei filius sic semel induit, vt nunquam per totam æternitatem exuere illam debeat: quod enim (vt est axioma Theologorum) semel assumpsit, nunquam dimisit. Sed inde tam pulchram, tam puram, tam pretiosam Deus sibi stolam texuit? Nimirum (vt loC quitur S. Athanasius) *Ex carne Virginis, & ex ossibus eius Dei filius suam incarnationem finxit, eámque semel indutam perpetuò gestat.* serm. de Deip. Similiter antiqui patrès sanctissimam Christi humanitatem verbo hypostaticè vnitã appositissimè vocarunt verbi stolam, indumentúmque, vti S. Method. in Hypopanti orat. S. Ephrem orat. de Deipara. Elegantiùs verò eandem vestis metaphoram ita explicat S. Ambros. agens de vellere iuxta illud Prophetæ: *Descendet sicut pluuia in vellus.* Psalm. 71. *Rectè* (inquit) *Maria velleri comparatur, de cuius fructu salutaria populis vestimenta texuntur. Vellus planè Maria est; siquidem de molli sinu eius agnus egressus est, qui & ipse matris lanicium, hoc est, carnem gestans, molli vellere cunctorum operit vulneD ra peccatorum.* serm. 13. de Natali. Est igitur Christi Domini caro & stola, quâ Virgo mater Deum filium suum Regem Regum vestiuit: & vellus, quo amictus apparuit in mundo agnus Dei ex candidissima, purissima, & innocentissima oue Virgine matre. Eadem quoque vsus metaphorâ S. Epiphan. sic de Virgine loquitur: *Maria dictum est à Deo, vt pareret nobis agnum & ouem & ex gloria ipsius agni & ouis factum est nobis velut à vellere in sapientia per virtutem ipsius indumentum incorruptibilitatis.* hær. 78. Significant ergo sancti Patres Christi Domini corpus esse velut indumentum Verbi hypostaticè quidem ei vnitum; & ex vellere matris contextum. O pulE chrum! ô plus quàm sit nix ebúrque candidum! ô supra omne quod æstimari possit pretiosum, Virginis beatissimæ vterum, carnem, & sanguinem! vnde Spiritus sanctus suis manibus dignum, quod diuinitatem Verbi indueret, contexuit indumentum!

S. Athanas. *Candidissimã ex carne B. Mariæ stolã Deus induit.* D. Ambr. Psal. 71. *Agnus Dei de vellere matris virginis induit amictum.* S. Epiphan.

6. Hanc igitur stolam, amictum, indumentum, carnem videlicet suam vino, hoc est, sanguine suo peremptus à Iudæis lauit Rex Messias. Nam quòd violenter atque iniustè perimendus esset Messias, omnes passim scripturæ cõtestantur. Audi Danielẽ: *Post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus: & non*

Dan. 9. *Prophetia de morte Messiæ.*

& non erit populus eius, qui eum negaturus est. Dan. 9. Quid quæso manifestius? *Vide* (inquit S. Chrysost.) *quomodo nobis totum sacramentum insinuauit. Stolam puto corpus dici, quod ferre dignatus est. Vide quomodo sanguinis nomine crucem nobis & irrisionem significet.* homil. 67. in Genes. Clarius interpretatur Procop. *Quod autem* (ait) *cruentaturus esset proprio sanguine carnem transfixus hastâ, siue lanceâ, satis declaratur per sequentia verba: Lauabit in vino stolam suam.* Quin & Isaias videtur insinuare Christi Domini corpus fuisse vellus agni immaculati, quo diuinitas Verbi induta, sed quod tamē etiam in passione ac morte non exuit. *Quasi agnus corā tondente se obmutescet.* Isai. 58. subtiliter S. Amb. expendens illud *tondente:* occurrit. *Bene ait: Coram tondente, qui corpus exuit, non diuinitatem amisit.* epist. 81. Christus quidem homo mortuus est, per veram animæ à corpore separationem: cæterùm Deus Verbum nec ipsam etiam seiunctam animam, nec ipsum corpus etsi lacerum mortuúmque exuit à se, ac reliquit. *Coram tondente:* innuit affligentis violentiam. *Obmutescet:* Patientis mansuetudinem significat: Et quidem Ionas in mare proiectus, balenæque ventre haustus præfigurauit Domini passionem: sed erga illum hominem exterum atque ignotum nautæ ipsi gentiles ac barbari multò tamen mitiores, quàm Iudæi erga Christum suum extiterunt.

D.Chrys. Procop. Isai. 58. D.Ambr. *Deus Verbū animam & corpus etsi per mortem seiuncta nō dimisit.*

7. Quin verò scribitur: *Et tulerunt Ionam, & miserunt eum in mare.* Ion. cap. 1. In vtroque verbo exprimitur nautarum humanitas vt benè animaduertit S. Hieron. ita explicans. *Non dixit: Arripuerunt: non ait: Inuaserunt, sed Tulerunt, quasi cum obsequio & honore portantes. Miserunt in mare non repugnantem, sed præbentem manus ipsorum voluntati.* An non hæc patientia, hæc mansuetudo Agnum coram tondente se obmutescentem, & morti oblatum quia ipse voluit, & non aperientem os suum cùm ad irrisionem duceretur, propriis ac viuis coloribus adumbrauit? O stupor! ô prodigium! Exteri, barbari, gentiles Ionam etsi à Deo perfugam, ità Dei impetitum perhumaniter tamen tractant, at Christum IESVM Dei filium verum Hebrææ gentis Messiam, à quibus & honorati, & infinitis affecti beneficiis fuerant, Iudæi crudelissimè occiderunt! O bone IESV aduersus te omnia humana, diuináque iura violantur ab iis, qui cùm tibi officiosissimi & obsequentissimi famuli esse debuissent, in tuum contemptum & ignominiam, in tuos cruciatus, mortémque acerbissimam sese carnifices immanissimos præbuerunt.

Ioan. 1. D.Hier. *Ionas voluntariā Christi passionē præfigurauit.* Isai. 53. *Barbara Iudæorum inhumanitas contra Christum.*

8. Lauari porrò, vti à Iacob prædictum fuerat, volens carnem suam lauacro sui sanguinis, reputauit Dominus sibi lauacrum illud amoris & lætitiæ: vino siquidem & amor & lætitia significātur. Lauit suo cruore sordes omnes nostrorum scelerum: curauit etiam atque abluit omnem sui corporis mortalitatē. Hinc enim immortale gloriosúmque resurrexit; atque ideò huic sanguini totam Christi Domini in cœlum ascendentis pulchritudinem & gloriam attribuentes admirabantur Angeli apud Isaiam: *Quis est iste, qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra? Iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis suæ:* Isai. 63. Totum hunc locum Isaiæ coniungit S. Hieron. cum hac ipsa prophetia Iacob de Iuda, hoc est, de Christo Domino: *Quem* (inquit) *Angelicæ potestates videntes ad Patrem ascendere cruentum, imperant Angelis: leuate portas principes vestras & introibit Rex gloriæ.* Psal. 23. & in Cant. dicitur: *Fratruelis meus rubicundus & candidus.* Cant. 5. *rubicundus in passione, candidus in resurrectione.* In eodem sensu vtrumque simul explicat Procop. *Ascendere dicitur de Bosra, hoc est, firma atque munita, siue Hierusalem, quæ firmissimis fuit antea muris circundata, in qua passus est Dominus: vel de inferno, in quo clausæ erant animæ, & circundatæ firmissimis custodiis. De Edom, de terra cruentus venit.* Hæc omnia S. Hieron. Res mira! Vident Angeli Dei filium exutā mortalitate impassibilem, pulcherrimis gloriæ suæ dotibus ex sua planè mirabili resurrectione speciosissimum: & tamen illius passionem celebrant: illius sanguinis decorem admirantur: formosum dicunt, quia cruentum, quia sanguine passionis purpuratum; cùm scilicet Iudæi deformem, & proprio cruore turpatum execrarentur: *Tolle, tolle.* Est quidem Dominus IESVS hostium suorum oculis animísque despectus, ac deformis: at oculis verò animísque suorum fidelium, qualis in cruce atque in morte apparet, *speciosus formâ præ filiis hominum.* Psal. 44. Cœci illi sunt, nos oculati. Hostes illi sunt, nos serui, nos amici, nos filij. Illi sunt talpæ, & noctuæ, quarum oculi solari splendore feriuntur, nos lynces, nos aquilæ; solémque proinde vel meridianum fixis oculorum obtutibus contemplamur.

Christus proprij corporis immortalitatē suo sanguine comparauit. Isai. 63. D.Hieron. *Pulchritudo Domini ex passione.* Psal. 23. Cant. 5. Procop. *Iudæi talpæ, Christiani lynces.* Psal. 44.

9. Meritò igitur è nostris vnus Crucifixi pulchritudinem illam verè dominatricem suspiciens exclamauit: *Quàm mihi decorus es Domine in ipsa positione decoris! Etenim vbi te exinanisti, vbi naturalibus radiis lumen indeficiens exuisti: ibi pietas magis emicuit, ibi caritas plus effulsit, ibi ampliùs gratia radiauit.* Sanctus Bernardus sermon. 45. in Cantic. Profectò nihil Christianis gloriosius & pulchrius est, quàm ipsa Domini passio: hac vincimur, & vincimus; hanc veneramur, hanc diligimus, hanc præ omnibus celebramus: de hac noctes atque dies suauissimè contemplando meditamur. Hoc illud est Apostolicæ prædicationis exordium; hoc primum & maximum solum, quo gentes percussæ Christum IESVM Deum agnouerunt, illiúsque fidei libentissimè manus, colláque subdiderunt. Vicit, domuítque orbem non ferro, sed ligno Christus IESVS à Iudæis crucifixus. Iccircò clamauerat Isaias ad finem cap. præced. *Præparate viam populo, planum facite iter, & eligite lapides, eleuate signum ad populos. Ecce Dominus auditū faciet in extremis terræ.* c. 62. legunt LXX. *Viam facite populo meo, & lapides de via proiicite & leuate signum in gentes. Ecce enim Dominus fecit auditum vsque ad extremum terræ.* Vbi egregiè S. Hieronym. commentatur: *Proiicit de via lapides, qui infideles à credentibus separat: quod ne putarent Iudæi de se dici, iungitur: Leuate signum in gentes & ad populos nationum, vt nequaquam terræ Iudæ ad salutem prouocentur angustiæ, sed auditum fiat in extremis terræ, vt passionem omnium Creatoris totus mundus exaudiat.* Lapides de via sustulerunt Apostoli, cùm planam iis gentibus Euangelium prædicabant, nimirum signis, & prodigiis, diuinorum oraculorum testimoniis, atque adeò (quod summam habet vim persuadendi) admirabili vitæ exemplo, & nunquam antea in terris visa morum sanctitate suam prędicationē confirmātes, IESVM Nazaræenum qui à Iudæis fuerat crucifixus, verum esse Deum contestati gentibus penè omnibus persuaserunt.

Christianis nihil pretiosius & amabilius quàm passio Domini. S. Bern. *Dominatrix gentiū passio Domini.* Isai. 62. *Prophetia de conuersione Domini.* S.Hier. *Apostoli exemplo, signis, & prædicatione mundum Christo subdiderunt.*

10. Sed quodnam istud signū, quod leuatur ad gentes; nisi Deus homo Saluator mundi, à Iudæis crucifixus, quem prædicator gentium Paulus suâ illâ voce, cœlesti tubâ, prædicando eleuabat:

1.Cor.2. *Christianorum gloria Christi passio.*

Prædicamus Christum, & hunc crucifixum? 1.Cor.2. Ad hoc signum à Paulo eleuatum, videlicet ad Christum IESVM crucifixum, quem Apostoli prædicabant, gentes conuersæ, nationes subiectæ, regna terræ prostrata confluxerunt. Hæc igitur est gentium, nationum, regnorū gloria Christus IESVS crucifixus: de nulla re alia magis Christiani, quàm de Christo IESV crucifixo gloriamur: qui nostræ fidei Christum IESVM auferret, fidem ipsam, totámque religionis Christianæ gloriā destrueret. Quod quidem eleganter contra Marcionem hæresiarcham ita prosequitur Tertull. *Parce unicæ spei totius orbis, qui destruis necessarium decus fidei. Quodcunque Deo indignū est, mihi expedit. Saluus sum, si non confundar de Domino meo: aliæ non inuenio materias confusionis, quæ me per contemptum ruboris probent benè impudentem, & feliciter stultum.* libr. de carne Christi. cap.5. scilicet hæc magnitudo, hæc excellentia amoris in Christo est, vt nihil suâ maiestate diuinâ reputet indignum, quod hominum saluti conducat: nec aliter Deus homo efficaciùs conuinceretur hominum superbiā, quàm si despectus & exinanitus vsque ad mortem crucis ostenderetur: nec homuncionem terræ vermiculum suæ ambitionis, & vanitatis potiore alia ratione puderet, quàm si humiliatum, flagellatū, irrisum, crucifixum Deum ipsum hominem conspiceretur: nec ad amplectendum læto vultu, animóque mundi contemptum, imò vt etiam ab omnibus illudi, irrideri, conculcarique libenter vellet, vi aliâ homo potentiore inuitaretur, quàm ipsa Dei hominis crucifixi contemplatione. Grauiter ergo concludit Tertull. *Natus est Dei filius: non pudet, quia pudendum est. Mortuus est Dei filius: prorsus credibile est, quia ineptum est. Et sepultus resurrexit: certum est, quia impossibile est.* ibid. Sic nimirum se habet nimia (vti Apostolus vocat) caritas Christi, quæ humano iudicio nec definiri, nec explicari poterat: vt quæ stulta mundo, & impossibilia videbantur, pro salute hominum operaretur.

Tertull. *Christianæ fidei decus passio Christi.*

Summū ad omnia summa exemplū passio Domini.

Tertull. *Nimia Christi caritas in passione.*

11. *Et in sanguine vuæ pallium suum.*] Idem hic est sanguis vuæ, atque vinum, quod ante positum est: idémque vtrobique significatum. Lauit Christus Dominus secundùm hanc prophetiam Iacob sanguine suo stolam & pallium: stolâ (vti diximus) significatam Domini carnem: pallio significatam Ecclesiam; seu fideles suos, ac prædestinatos. Nam licèt propter vniuersum genus mortalium sanguis Domini fuerit effusus, illius tamen pretium & meritum quoad effectum salutis æternæ in solis prædestinatis integrè completum est. Porrò stolam carnis neuerat Christo Domino Dei filio mulier illa fortis, de qua Salomon multa scribit adiungens: *Sindonem fecit, & vendidit, & cingulum tradidit Chananæo.* Prou.31. Carnem Domini vocat sindonem, quo quidem velamēto niueo ac puro tota est verbi diuinitas operta mortalium sensibus: cingulum dicit, quia per carnem hypostaticè assumptam immensa Dei maiestas quodammodò circumscripta, & verbum Domini abbreuiatum apparuit. At quænam fortis hæc mulier? respondet Salomon: *Procul, & de vltimis finibus pretium eius.* Prou.31. Nimirum (vti declarat S.Bernard.) *non vile, non paruum, non mediocre, non denique de terra, sed de cœlo: nec de cœlo proximo terris pretium fortis huius mulieris: sed à summo cœlo egressio eius.* homil.2. sup. Missus. Dignitas enim matris Dei tam est inæstimabilis, vt à sola dignitate ipsius Dei pendeat illius pretium, & illius explicatio. Quanti scilicet valeat, quamo sit in pretio habenda mater Dei; nec æstimari,

Mulier fortis à Salomone celebrata B. Maria. Prou.31.

Prou.31. S.Bern. *Dignitas matris Dei explicari nō potest quin simul explicetur dignitas filij.*

nec explicari potest, quin simul æstimetur & explicetur quantus nam sit Deus, cuius illa mater est. Rectè igitur dicit: *Procul & de vltimis finibus pretium eius.* A summo cœlo, seu potiùs ab ipsomet Altissimo sacrosanctæ Trinitatis mysterio, ab ipsáque diuini Verbi maiestate pretium, explicatióque Deiparæ Virginis desumatur necesse est.

12. Intingens ergo Christus Dominus beatissimam carnem suam cruore passionis simul etiam lauit pallium suum; videlicet Ecclesiam vniuersam induit velut poderem illum, quo dilectus ille discipulus IESV vidisse se aliquando filium hominis amictum contestatur his verbis: *Vidi similem filio hominis vestitum podere, & præcinctum ad mamillas zonā aureā.* Apoc.1. Potest quidem optimè intelligi per zonam auream, quâ Dominus apparuit præcinctus, illius passio, & mors: quemadmodum Petro Dominus ipse mortem crucis cingulo præsignificauit. *Cùm senueris, alius cinget te.* Ioan.21. apposuítque Euangelista: *Significans quâ morte clarificaturus esset Deum.* Ioan. 21. Passionem suam, crucem, & mortem clementissimus Dominus pro nobis susceptam æstimauit vti zonam auream, qua se præcinctum ad ostentationem suæ pulchritudinis, cùm iam gloriosus in cœlo regnaret, hominibus demonstrauit. Cingulum dicit aureum, quo pectus & cor præcinxit, eò quòd in sua passione acerbiores multò & grauiores intùs in anima, quàm foris in corpore pertulit cruciatus. Poderem verò ac vestem illam protensam ac talarem, quâ Rex Messias apparuit, suam videlicet Ecclesiam ipsemet botrus cypri, de quo in Cant. in crucis torculari expressus abluit mundans illam lauacro aquæ & sanguinis in verbo vitæ. Considero equidem genus humanum infinitis & fœdissimis scatens vulneribus, saniéque totum putridarum vomicarum execranda purulentum iacere ante crucem Domini IESV è sublimi pendentis, & pretiosissimi cruoris fluento subiecta quæque irrigantis, & abluentis, & sanantis; non secus atque S. Cyprian. in hunc modum expendit. *Vulneri sanè tam putrido, & antiquarum cicatricum fœtori non inueniebatur medicamentum conueniens, nisi vnguento sanguinis huius plaga vetus liniretur.* lib. de pass. Christ. Ad omnes quidem filios Adam peruenit hæc quoad virtutem, & efficaciam dominici sanguinis inundatio, vt per illum omnes, si diuino gratiæ cooperari vellent, saluarentur: at quoad effectum fidei solam ex fidelibus Ecclesiam; & quoad effectum gratiæ salutísque æternæ, vniuersam electorum congregationem pertingit. *Dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo*: dixit ille dilectus Domini, Apoc.1. Proh quanta peccatoribus in sanguine IESV crucifixi spes, fiduciáque ad veniam & misericordiam reposita est.

Ecclesia pallium Christi.

Apoc.1. *Zona aurea passio Christi.*

Ioan.21. *Grauiùs doluit Christus in anima, quàm in corpore.*

Cant.1.

S.Cypr. *Mundus æger, & putridus excipit fluentem è cruce sanguinē Christi.*

Sanguis Christi non omnibus efficax quoad effectum salutis. Apoc.1.

13. Adiungit ergo S. Cypr. *Iam sanguis tuus, Domine, non quærit vltionem: sanguis tuus lauat crimina, peccata condonat. Tu olim vltionum Deus modò misereris & parcis his, qui offenderunt, sanas contritos corde, & alligas vulneratos.* ibid. Huiusce pietatis sacramentum sanctiore & dulciore quadam ratione in sanguine lateris dominici consideratur ab eodem Cypr. in hunc modum. *De latere tuo fons egreditur in vitam æternam prosiliens, & de eadem, consubstantialique origine diuisis limitibus aqua, & sanguis emanant: & fontis illius vbertas perēni lapsu vniuersam Ecclesiā irrigat, & fœcundat.* ibid. En pallium Messiæ ablutum sanguine vuæ, qui ex vulnere lateris dominici simul cū aqua prosilpit;

D.Cypr. *Peccatorum ablutio in sanguine Christi.*

S.Cypr. *Sanguinis de latere Christi mysterium.*

luit: vt nos etiam doceamur ex corde humiliato & contrito vberes pro delictis lacrymas effundere, quibus misericordiam Domini, quem offendimus, & paterni amoris suauitatem, & cœlestium voluptatũ dulcedinem impetremus. Quod quidem eleganter idem Cypr. ita euoluit. *Ex hoc fonte non tantùm ablutionis primæ, quâ initiamur accedentes ad Christum, vndas haurimus: sed & compunctionum, & lacrymarum perennes effluunt riui, misericordiarum suauitas, & totius pietatis effectus emanat.* ibid. Sic dominico abluta & emundata sanguine fidelium Ecclesia fit tum elegans, pulchrúmque indumentum, vt eo sese ornatum ac decorum verè sponsum Deus homo suis cœlitibus ostendat. Quin etiam ipsemet Æternus Pater vnigenito filio suo huius tam elegantem vestis ornatum commendat per Isaiam: *Omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: viuo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamento vestieris; & circundabis eos tibi quasi sponsa.* cap. 49. Legunt LXX. *Circundabis tibi eos, quasi monile sponsa.* O inæstimabile pretium Ecclesiæ per Christi sanguinem emundatæ! tametsi verum est hunc ornatum, hanc pulchritudinem videri maximè in iis, qui non solâ fide contenti morum insuper elegantiâ nitent, vitæque exemplo irradiant, vsque adeò, vt & Christi dicantur ornamentum, & Ecclesiæ monilia. Benè igitur ad hunc locum S. Hieron. *Felix,* (inquit) *qui tanti meriti est, tantaque virtutis, vt ornamentum dicatur Ecclesia.* Econtrario infelix est, qui fœdo turpioris vitæ exemplo pallium Christi contaminare non veretur; & qui in Ecclesia debuit esse monile, fecit se vitiorum & cacodæmonum volutabrum.

Compũctio, pia lacrymæ, Dei pietas ex fonte lateris Christi.
S.Cypr.
Ecclesia pulchrum ornamentũ Christi.
Isai.49.
Iusti monile Ecclesia.
S.Hieron.
Fœdant Christi Ecclesiam homines malè morati.

14. Pallium etiam Christi dicitur Ecclesia, seu fidelium congregatio; vt nouerimus commendari nobis fraternæ concordię vnitatem, quæ ex multis benè consentientibus, & inuicem amãtibus Ecclesiæ filiis veti egregium Christi ornamentum resultat; quemadmodum ex variis filis apprimè contextis conficitur vestis. Quod quidem in veste mysterium ita explicat S. Cypr. *Hoc vnitatis sacramentum, hoc vinculum concordia inseparabiliter cohærentis ostenditur, quia in Euangelio tunica Domini IESV Christi non diuiditur omninò, neque scinditur: sed sortientibus de veste Christi quis ipsam potiùs indueret, integra vestis accipitur incorrupta, atque indiuidua tunica possidetur.* lib. de vnit. Eccl. Itaque sacramento vestis, vnitas Ecclesiæ, ac fidelium concordia significatur. Hanc Domini vestem, hoc Messiæ sanguine purpuratum pallium discindunt hæretici, hoc diuinæ sponsæ perfringunt monile, ipsam suis erroribus, & impiâ contra Ecclesiam immanitate Christi tunicam dilacerant pseudo-Prophetæ, veri hoc nostro sæculo Antichristi. Siccíne istos hæresum magistros non pudet noua quædam deliramenta confingere; quibus antiquam tot per sæcula receptam in Ecclesia doctrinam eludere; totámque ab Apostolis vsque ad nos Catholicam fidelium congregationem errorum vanitatúmque arguere moliuntur. Itáne verò vt vniuersa fidelium Ecclesia iam inde à suo exordio vsque ad hæc tempora Deo sic permittente, Deo sic conniuente, Deo (liceat dicere) Christi fidelibus malè prouidente, prorsus in fide conuincatur errasse: at apostatæ, desertores religionis, Veneri & Baccho mancipati homines ad nouam Christi fidem statuendam ab Spiritu sancto missi credantur? O vanitas! ô stoliditas! ô impudentia!

Commendatur caritas Christiana.
S.Cypr.
Hæretici hostes Christi & Ecclesia.
Hæresum magistri Baccho & Veneri mãcipati.

15. Pulchrè Vincentius Lirin. contra huiusmodi monstra sic insurgit. *Si ista nouitates dogmatum, quæ sunt antiquitati contraria, recipiantur; necesse est vt fides beatorum Patrum aut tota, aut certè magna ex parte violetur. Necesse est, vt omnes omnium ætatum fideles, omnes sancti, omnes casti, continentes, virgines, omnes clerici, Leuitæ, & Sacerdotes, tanta Confessorum millia, tanti Martyrum exercitus, tanta vrbium, tanta populorum celebritas & multitudo, tot insulæ, prouinciæ, Reges, gentes, regna, nationes; totus postremò iam penè terrarum orbis per Catholicam fidem Christo incorporatus tanto sæculorum tractu ignorasse, errasse, blasphemasse, nesciisse quod crederet, pronuncietur.* hæc Lirin. cap. 33. Profectò tam validum hoc est, atque insolubile argumentum, vt si gentes alioqui graues & seriæ vellent illud expendere: proculdubiò suorum magistrorum impudentiam irriderent, & insaniam veréque ebrietatem execrarentur. Meritò S. Chrysost. vno vel altero verbo hæreticorum istud quicquid est complexus ait: *Dogma satanicum: vita diabolica.* homil. 4. ad Rom. Conijce nunc quæso oculos in ipsas hæresum peste infectas prouincias; & tam in magistris ipsis, quàm in magnatibus, & in plebe ipsa cum Sataniciş opinionibus diabolicam quoque vitam inuenies: potetinam libidinem, rabiem caninam, ferinam immanitatem. Sed quid hoc est, quòd à Iudæis, contra quos instituimus disputationem, in hæreticos tandem incidimus? Scilicet, vt subtiliter quidam ex antiquis dixit: *Christus inter duos latrones, nempè inter Iudæum, & hæreticum crucifixus est.* Adde magistrum illum, istum esse discipulum: à Iudæo cæco cæcum ductari hæreticum: ac proindè ambo in foueam cadere, in tartarum simul deuolui: denique vtrúmque si minùs auditorem in doctrina, certè in vita Mahometis imitatorem; & Antichristi legatum ac præconem videri. Ac de cæcitate quidem illud egregiè dictum est à Tertull. *Cæcus à cæco, hæreticus à Iudæo ducatum mutuatus. Desinat nunc hæreticus à Iudæo, aspis (quod aiunt) à vipera mutuari venenum.* lib. 3. contra Marc. cap. 7. & 8.

Vincent. Lirin.
Validissimũ contra hæreticos argumentum.
D.Chrys.
Hæretici vitâ & doctrinâ diaboli.
Vbi hæresis, ibi & perdita vita.
Hæreticus Iudæi discipulus, ambo Mahometis.
Tertull.

16. *Pulchriores sunt oculi eius vino, & dentes lacte candidiores.*] Hebr. *rubicundis oculis præ vino.* radix est חכלל *Chachlal, rubescere.* Quàm ineptè Iudæ oculi commendentur à rubedine iuxta Rabbinorum explicatum quis non videt? Nec enim alio vehementiùs morbo, quàm suffuso rubore læduntur & vitiantur oculi, & quid fœdius quàm oculus vinosus temulenti? Quare ad metaphoram necessariò confugiendum est. Loquitur ergo (vt supra ostendimus) de Messia, cuius commendantur oculi à viuacitate & hilaritate, quæ per vinum optimè significantur. S. Ambr. & plerique alij ex Græcis transferunt, *Hilariores.* Certè dicuntur oculi Messiæ translatione sumptâ ex vino, splendidi, clari, micantes, ardentes, pellucidi: quod interpres apprimè vno verbo expressit, *Pulchriores.* Nimirum vaticinatur Iacob admirabilem fore, atque in terris nunquam antea visam pulchritudinem Regis Messiæ, qui posteà dictus est in epithalamio à Regio vate *Speciosus formâ præ filiis hominum.* Psalm. 44. At de oculorum tantùm agit pulchritudine; quia nihil in pulchro corpore pulchrius oculis, quorum est violenta & dominatrix animorum pulchritudo. Verùm hæc in oculis Christi Domini per comparationem vini explicata mirabilior multò est elegantia, quàm quæ solet in corpore humano commendari. Dicuntur enim Christi Domini oculi vino pulchriores, non quidẽ in aspectu sensúque:

Psal. 44.
Dominatrix oculorũ pulchritudo.

 patet

patet enim nullum esse quantumuis generosum laudatúmque etiam à Lyrico Poëta vinum, quod cum splendore, gratiáque formosorum oculorum vllo modo conferri possit. Solùm igitur fit comparatio inter efficaciam vini, effectúsque, ac inter virtutem oculorum Christi, qui vino longè antecellunt. Liceat hoc ipsum paucis euoluere. Vinum lætificat cor, pectus inflammat, sensus adstringit, mentem absorbet; hominem sui nescium, immemorémque reddit. Facit hæc omnia multò vehementiùs in hominibus Christi oculus, cùm eos suo quàm violenti, tam suaui ferit aspectu. Nam quæ maior cordi lætitia infunditur; quæ acrior amoris flamma pectus, animúmque succendit; quæ vis ita sensus illigat, & violenter totum corripit, prædatúrque hominem, quàm illa, quæ ab oculis Domini IESV gratia hominibus dulciter, benignéque imprimitur? An non beatissima illa, omniúmque creaturarum felicissima Virgo suam illam matris Dei dignitatem incomparabilem aspectui oculorum Domini acceptam attribuit? *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ.* Luc. 1.

Vires vini magis in Christi oculis exprimuntur.

Mira virtus oculorum Christi.

Luc. 1.

17. Videas hominem vino succensum, & consequenter sui prorsus oblitum confictas eructare opes, sibi quòd Crœsus, quod princeps sit, ablandiri: nihil illo aut lætius, aut felicius. Contrà verò alium videas oppressum vino, quo nihil miserius; tristem illum, vultu demisso, lacrymantibus vbertim oculis, gressu tandem infirmo ruere præcipitem, prostratum humi: hæc est vini vis. Sed multò pulchriores vino tui sunt oculi, Domine IESV: potentior tuus ad immutandos homines aspectus. Respexisti humilem ancillam; & non fictè, sed verè Dei matrem, mundi Dominam, cœli Reginam effecisti. Aspexisti publicanos, piscatores, pauperes, abiectos in mundo; eósque terrarum dominos, cœlorum principes, tecum in throno humanum genus iudicaturos fecisti. Mira quidem istorum felicitas! Respexisti peccatorem illum, qui ter ausus te suum Magistrum & Dominum negare? subitóque tuis vulneratus oculis, *egressus foràs fleuit amarè.* Luc. 22. Respicis tu Domine quotidiè grauissimis peccatores flagitiis inquinatos; tuóque aspectu perculsi, denique ad pedes Confessarij, quàm humiliter tam feliciter prostrati se suáque delicta dolent, produnt, lamentantur. O magna hominum mutatio! ô immensa oculorum Christi virtus! ô verè aspectus Domini omnipotentia! Non est adeò pulchrum, vt sic me alliciat, me lætificet, soletur, beétque vinum. Non est ita efficax, poténsque vinum, vt me ipsum immutet, conuertat, vinciat; sic à me abalienatum aliò corripiat; atque illa gratia, illa pulchritudo, illa virtus, amor ille oculorum, aspectúsque Domini mei IESV. *Exaudi ergo me Domine, quoniam benigna est misericordia tua. Secundùm multitudinem miserationum tuarum respice in me. Et ne auertas faciem tuam à puero tuo.* Psal. 68. Nihil aliud prudens Propheta petit à Domino, quàm vt ab illius oculis videatur, in quibus misericordias Domini omnes nouit considere; indéque non ad interitum peccatoris; sed ad conuersionem, ad gratiam, ad salutem sempiternam velut è pharetra, & arcu miserationum iacula cuibrari.

Vis oculorũ Christi ad immutãdos homines.

Luc. 22.

Mira per pœnitentiã immutatio.

Psal. 68.

In oculis Christi misericordia.

18. Quia verò hæc Prophetia de Messia venturo multis & grauibus rerum futurarum inuolucris, maximéque translationibus constat; per oculos, dentésque metaphoricè aliqua ad Messiam spectantia significari credendum est. Et quidem per oculos Christi S. Aug. S. Ambr. Eucher. Rupert. arbitrãtur intelligi Prophetas, qui Christum præuiderunt; & Apostolos, qui Christum & viderunt, & prædicarunt. Mihi placet adiungere omnes fideles etiam, qui acutissimo fidei oculo Christum confitemur, venisse credimus, præsentem adoramus: *Beati oculi, qui vident quæ nos videmus?* Infelices Iudæorum, & infidelium oculi, qui quæ nos videmus, non vident, aut potiùs videre nolunt! Nam quæ maior cœcitas, aut quæ maior mentis obstinatio, quàm Iudaica: quippe cùm duo maxima ex alto coruscantia luminaria non videat, aut irradiare neget? Enimverò si Rex aliquis diu à quadam Ciuitate multúmque expectatus, tandem sui aduentus duo illa signa constitueret; videlicet duas, quæ anteà succensæ lucebant faces, prorsus extingui; iísque extinctis duas subinde alias edito ex colle accendi; profectò vbi primum extinguerentur illæ, arderéntque istæ; certò scirent omnes Regem aduenisse. En vestra, ô Iudæi, & cœcitas deprehenditur, & pertinacia conuincitur! Venturum è cœlo in terras Deum hominem, Messiam vestris promissum patribus, à vestris prænunciatum Prophetis; in vestris expressum, & viuis adumbratum coloribus, qualis omnino & venturus, & futurus erat, legis & scripturarum oraculis, diu multúmque mundus expectauit. Sui ergo aduentus duo maxima in sublimi constituit lumina; duo signa præfixit. Primò quidem Iudaici regni lumen extinguendum: accendendum verò deinde nouum Messiæ regnum ex omnibus terræ gentibus: deinde Romanum imperium prorsus periturum fore; illíque successuram Ecclesiæ Romanæ Catholicæ monarchiam. Primum contestatur signum pater ipse Iacob: *Non auferetur sceptrum de Iuda donec veniat qui mittendus est*: alterum sic describitur à Daniele: *In diebus regnorum illorum suscitabit Deus cœli regnum, quod in æternum non dissipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur. Comminuet autem & consumet vniuersa regna, & ipsum stabit in æternum.* cap. 2. Hæc nos videmus, & quidem sole ipso illustriora signa, micantia in mundo duo lumina, duo Christi & Ecclesiæ Romanæ regna; quorum non erit finis: quibus tamen Romanorum Cæsarum arma cesserunt, omnisque violentia tyrannorum persequentium subacta demum & compressa conquieuit. Extincto scilicet regno, Rep. & sacerdotio Iudæorum, Christi IESV, quem illi occiderunt, regnat fides, religio dominatur, nomen adoratur. Destructo Romanorum Cæsarum imperio Catholica Romana Petri Sedes latiùs multò & gloriosiùs per terras, per gentes suum imperium non armis, non aquilis; sed baculo, sed clauibus propagauit. Vocat Propheta duo hæc imperia vnum regnum quia Christi & eius Ecclesiæ sub Christi vicario. At sunt hodie Iudæi, qui quæ solis instar irradiant non vident signa: aut illa ipsa quæ suo splendore clarissimum toto orbe diem efficiunt; negant pertinaciter collucere.

Oculi Christi omnes fideles. Luc. 10.

Cæcitas, & obstinatio Iudæorum.

Aduentus Messiæ duo maxima signa.

Dan. 2.

Extinctis regnis Iudæorum, & Romanorũ Christi & Ecclesiæ imperia successerunt.

19. *Dentes eius lacte candidiores.*] Communior Patrum Latinorum explicatio est de concionatoribus ac doctoribus Ecclesiæ Catholicæ, quorum doctrina candidior ac purior est, quàm fuerit legis veteris doctrina, planè vti à Paulo dicitur carnalis, quæ maiori ex parte in ritibus, & sacrificiis pecudum versabatur. Erat illa lac, scilicet cibus paruulorum, & imperfectorum synagogæ alimentum. Nam seipsum paruulum, & infantem vocat Apostolus, quandiu ceremoniis ac ritibus

Iudæorum doctrina lac infantium.

ritibus Mosaicæ legis tenebatur: *Cùm essem paruulus, sapiebam vt paruulus.* 1. Cor. 13. At deinde qui à Iudaismo ad fidem Christi conuertebantur, cum Paulo ipso ablactati, & Christi albo inscripti perfectiorum solidiore cibo pasci cœperunt. Dentes dicuntur qui cibum aliis conficiunt, ad fidem Christi, ad salutem animæ alios erudiunt. S. Ambr. præcipuè intelligit Apostolos ita inquiens: *Apostoli, quos Dominus à peccatorum labe mundauit, super lac candidiores facti sunt, quos macula nulla postea fuscauit.* de bened. cap. 4. Candidiores lacte Apostoli meritò etiam dicuntur; cò quòd vniuersam Synagogæ doctrinam atque iustitiam, quæ in lege Moysis exigebatur, & exerceri consueuerat, perfectio Apostolica longè superauit. Nam post Christum Deum hominem, Deique matrem Virginem Apostoli primitias Spiritus habentes incompatabilem cæteris sanctorum (vno tamen Baptista excepto) perfectionem obtinuerunt. Iccircò sæpiùs à Prophetis appellantur cœli, vt August. adnotauit in Psalmos. Hos ipsemet Dominus ex tota Iudaica Rep. & Ecclesia perfectissimos fructus collegit: quod Micheas ita vaticinatur: *Et ponam claudicantem in reliquias, & eam quæ laborauerat, in gentem robustam.* cap. 4. E Synagoga nimirum, quæ vitio patris Iacob vitiosius semper claudicans laborauit, Messias ipse veniens in mundum extulit Apostolos veluti reliquias; cùm ferè tota subinde Synagoga in cineres & fauillas abierit, paucis nimirum ex tam numeroso populo ad Christum conuersis. Pauculi sunt, duodecim tantùm Apostoli: iccircò *Reliquiæ* dicuntur: rarum est enim, quod pretiosum: gens robusta, in qua nulla infirmitas, nec vitiositas: sed diuino spiritu purificati & corroborati ad passiones, & martyria duces reliquis fidelibus Apostoli præierunt.

1. Cor. 13.
Dëtes Christi qui alios in fide, bonisque moribus erudiunt.
S. Ambr.
Dëtes Christi Apostoli.
Mich. 4.

20. De illis canit Propheta: *Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham; quoniam Dij fortes terræ vehementer eleuati sunt.* Psal. 46. Scilicet inter omnes Christi fideles ex omnibus populis congregatos primarium locum tenent, principes in sublimi consident Apostoli: sunt fortes, sunt duces exercitus Christiani; vsque adeò eminent, vt nihil suprà se habeant nisi Christum, & Christi matrem; vtique Regem ac Reginam mundi. S. Hieron. vertit ex Hebr. *Dy scuta terræ*: videlicet defensores, tutorésque Ecclesiæ, alteri velut Dij sunt Apostoli; mundum vniuersum debellarunt, subiecerúntque Deo, quem coluit Abraham. *Illi ergo candidiores lacte, qui nobis* (inquit S. Ambr.) *spiritualia illa atque cœlestia conficientes alimenta, mentis interna viscera saginarunt.* ibid. Dentes enim sunt Christi, qui nobis diuinæ legis præcepta puriora & candidiora lacte legis Mosaicæ nobis veluti præmansa indiderunt animis degustanda & deuoranda. *Sunt autem* (adiungit S. Ambr.) *mandata Domini lucida, quæ diuino ore deprompta sicut lac nobis facta sunt, quibus nutriti ad panis cœlestis peruenimus alimoniam. Vnde & Paulus ait: Lac vobis potum dedi, non escam: nondum enim poteratis.* 1. Cor. 3. *Corinthios in principio fidei potu lactis imbuit. Sancti illi, quorum fides annunciatur in vniuerso mundo, tanquam ablactati escâ solidiore firmantur.* ibid. Videtur agere de sacrosancto Eucharistiæ alimento, (vti vocat) panis cœlestis alimonia: ad quam sumendam paulatim mysteriis fidei tanquam lacte nutriuntur fideles; donec fide pietatéque solidiùs firmati dignè possint accedere ad frumentum electorum, panem grandium, cibum fortium, robur panis, panem Angelorum,

Psal. 46.
Superemimentia Apostolorum.
S. Hieron.
S. Ambr.
1. Cor. 3.
Mysteriis fidei nutrimur, vt subinde accedamus ad Eucharistiam.

A escam vitæ, Dei conuiuium, immortalitatis ambrosiam, nectar gloriæ, epulum diuinitatis.

21. Procopius in neutro loco huius Prophetiæ, scilicet nec in oculis, nec in dentibus agnoscit comparationem cum vino & lacte: sed ab his desumi & pulchritudinem oculorum, & candorem dentium, sic edisserit. *Grati oculi à vino: indicatur quidem lætitia, quæ capitur ex mystico vino, quod propinans suis discipulis profatur Dominus: Accipite, bibite: Hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum.* Matth. 26. *Albi dentes à lacte. Lac demonstrat sinceritatem & puritatem mystici alimenti. Dedit enim suum corpus discipulis, non amplius admittens legis cruenta sacrificia. Puritatem ergo mystici panis, quo alimur, per candorem dentium* B *significauit.* Hæc tandem est summa omnium benedictionum Regis Messiæ. *Nam quid bonum eius est; & quid pulchrum eius, nisi frumentum electorum, & vinum germinans Virgines?* Zach. 9. Hæc scilicet tota est Regis Messiæ & bonitas, & pulchritudo. Ab hoc fonte corporis & sanguinis Regis Messiæ in sacramento Eucharistiæ tota, quæ in Ecclesia, eiúsque filiis est bonitas morum, & pulchritudo animarum perenniter emanat. Ad potum igitur vt salutarem, ita suauem huius vini, & lactis mystici, hoc est, sanguinis & corporis Domini IESV Sacramento altaris inuitamur ab Isaiâ: *Venite, emite absque argento, & absque vlla commutatione vinum & lac.* Isaias cap. 55. Vbi S. Hieron. *Spretis igitur pecuniis pergamus ad eum, qui tenens calicem* C *sacramenti discipulis loquebatur; Accipite, & bibite; hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum.* Matth. 26. *Quod vinum miscuit & sapientia in cratere suo: omnes stultos seculi, mundique sapientiam non habentes prouocans ad bibendum: & vt non solum vinum emamus, sed & lac quod significat innocentiam paruulorum.* Scilicet in hoc admirabili sacramento cùm corpore & sanguine Domini simul comedimus & bibimus innocentiam vitæ, motúmque puritatem. Emitur quidem à nobis diuinum istud animarum epulum non argento; sed emitur tamen, numo scilicet veræ confessionis, & ardentioris cuiusdam pietatis. Hucusque actum est de benedictione Iacob, siue Prophetia de Iuda. Nunc videamus quænam à Moyse D super eundem Iudam & benedictio & Prophetia prænunciata est.

Procop.
Ecclesiæ cãdor & puritas ab Eucharistia.
Matth. 26.
Summa benedictionũ Messiæ Eucharistia.
Zachar. 9.
Ab Eucharistia omnis pulchritudo animarum.
Isai. 55.
S. Hieron.
Matth. 26.
In Eucharistia vitæ innocentia bibitur.
Confessio & pietas ad Eucharistiam.

22. *Hæc est Iudæ benedictio. Audi Domine vocem Iudæ: & ad populum suum introduc eum. Manus eius pugnabunt pro eo, & adiutor illius contra aduersarios eius erit.* Deuter. 33.] Lyra intelligit de Iuda, cui diuinum auxilium prædicit Moyses semper adfuturum: cuius preces postulat exaudiri à Deo, vt tandem ad limbum, in quo sanctorum Patrum animæ detinebantur expectantes aduentum Messiæ, illum introducat. Hic est enim populus illius, & iustorum cætus: vt etiam intelligitur Genes. 35. & hoc eodem cap. infrà. Verùm Abulensis explicat de tribu Iudæ, quam petit Moyses introduci in terram Chananæorum sibi destinatam. E Chald. ita interpretatur: *Suscipe Domine orationem Iudæ, cùm egressus fuerit ad bellum; & ad populum eius reduces eum in pace.* Mihi verò sola Caietani placet explicatio, quæ superioribus de Messia vaticiniis apprimè consonat, sic habet: *Audi Domine vocem Iudæ, id est, tribus Iudæ; desiderium Messiæ audi, qui ex tribu Iudâ orietur: introduc ipsum Iudam, id est, Messiam ex Iuda ad populum suum.* Hebr. *Venire fac eum.* sic ex Caiet. Hoc erat Hebræorum, & præcipuè tribus Iuda vnicum desiderium, aduentus Messiæ. Precatur igitur Moyses Deum suum, vt tandem

Deut. 33.
Lyra.
Abulens.
Caiet.
Aduentus Messiæ præcipuum desiderium tribus Iudæ.

tandem compleat desiderium Israelitici populi; votáque & preces exaudiat tribus Iuda suum Messiam efflagitantis. Videbatur sanctissimo Prophetæ multum iam, diúque differri (spectatis quidem & suis & sanctorum votis, & mundi necessitate) aduentum Messiæ: petitque proinde vt quàm possit fieri citissimè compleatur. At multas deinde post annorum series res tanta diuinitùs erat peragenda. *Primò enim* (vti expendit S. August.) *per multam seriem temporum & annorum prædicendus fuit Messias. Non enim aliquid paruum venturum fuit. Diu fuerat prædicendus, semper tenendus. Quantò maior iudex veniebat, tantò præconum longior series præcedebat.* tract. 31. in Ioann. Plures alias huius moræ causas assignant Patres & Doctores. Consule nostrum Soar. tom. 1. disput. 6. sect. 2.

S. August. *Messiæ maiestas debuit diu multúmque differri & expectari.*

Soar.

23. Potest etiam hoc desiderium ipsius Verbi, Regísque Messiæ intelligi; quia scilicet suam incarnationem compleri desiderabat. Messiam ergo compellabat Dauid: *Qui sedes super Cherubim manifestare coram Ephraim, Beniamin & Manasse: excita potentiam tuam, & veni.* Psal. 79. Chald. vertit: *O tu, cuius maiestas quiescit inter Cherubim, manifestare.* Quasi videretur Prophetæ otiari & obdormire Dei potentia, & maiestas; quandiu solis cognita & adorata ab Angelis non descendebat in terras per incarnationem, per quam diuina omnipotentia & maiestas hominibus innotesceret, & creaturis omnibus panderetur. Sollicitabant precibus, votísque sancti Patres diuinum Verbum, vti suum accelerarét aduentum: *Exurge, quare obdormis Domine.* Psal. 43. Et velut è somno excitatus Dei filius respondit: *Exurgam diluculo.* Psal. 107. Festinauit itaque, multóque citiùs, quàm mundus mereretur etiam de congruo; vt qui plus aduentum suum, quàm mundus ipse, compleri desideraret. Surrexit demum; Exultauit vt gigas tantâ celeritate, vt non plenis passibus, pomposóque & graui (sicut Regem decebat) gradu procederet; sed rapido cursu vel ipsas peruolans aquilas superaret. Exclamat ergo triumphans gaudio sponsa: *Vox dilecti mei. Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles.* Cant. 2. Mira quidem alacritas venientis, qui non tardo grauíque incessu graditur: sed saltibus integros montes transilit. *Saliens* (declarat Theodoret.) *super montes; super excelsa videlicet decreta diuinitatis suæ.* Quasi velit ipsa quoque æterni consilij statuta præterire, atque ante præfinitum ab æterno tempus suæ incarnationi, mysterium istud complere. Quibus quidem sponsæ dictis exprimitur grande illud desiderium, quo Dei filius tenebatur descendendi in terras, humanitatem nostram hypostaticè assumendi. Quid si etiam hoc sensu cecinit Propheta in illo suo de Rege Messia triumphali carmine: *Domine opus tuum in medio annorum viuifica illud. In medio annorum notum facies.* Abachub 3. Videlicet ad trigesimum tertium (quæ solet esse communiter dimidiata hominis ætas) annum Christus Dominus sua passione redemptionem mundi operatus est, & vitam suâ morte hominibus comparauit. Deinde (liceat dicere) visus est Dominus quodammodò anteuertere præfinitum suæ passioni, & humanæ redemptioni tempus, quod fortè longius adhuc distaret nisi & vota Prophetarum, & anxium illud eiusdem Redemptoris desiderium multos præcidisset annos, vt laboranti mundo succurreret, atque desiderijs æstuanti suæ voluntati pro salutis humanæ exequendo tandem opere satisfaceret. Dixi (*æstuanti*)

Psal. 79.

Suam incarnationē Messias desiderabat.

Psal. 43.

Psal. 107.

Cant. 2. *Mira alacritas Messiæ veniendi in mundum.*

Theod.

Abac. 3.

Quasi præ desiderio videtur Messias anteuertere tempus sui aduentus.

iuxta illa Domini verba: *Baptismo habeo baptizari: & quomodo coarctor, vsque dum perficiatur!* Luc. 12. *Baptismum* (declarat Theophylact.) *vocat passionem & mortem suam. Hanc autem valde desiderans inquit: Et quomodo coarctor, hoc est, quàm solicitus & anxius sum ac premor, donec perficiatur? sitio enim mortem pro omnium salute.* Eadem est etsi fusior explicatio Gloss. Ord. his verbis: *Tanta est dignatio Domini, vt infundendæ nobis deuotionis, & consummandæ perfectionis in nobis, & maturandæ pro nobis studium passionis sibi inesse testetur: qui cùm in se nihil haberet vnde doleret, nostris tamen angebatur ærumnis: & tempore mortis mœstitiam prætendebat, quam non ex metu mortis suæ, sed mora redemptionis nostræ assumpserat.* Sic in Glossa. Verùm negari non potest Christum in horto passionem suam ante oculos habentem verè timuisse, vtique ad manifestandum quòd verus homo esset: *Cœpit enim pauere, & tædere.* Marc. 14. Sed & illa causa mœstitiæ, quam assignat de mora redemptionis, cum aliis, quæ solent assignari, potuit adiungi.

Luc. 12.

Theophyl.

Gloss. Ord. *Alacritas Messiæ moriendi pro nobis.*

Marc. 14.

24. Quòd si Dei filius iam homo factus tanto ardebat desiderio moriendi in cruce pro hominibus; eodem vtique veniendi in terras, assumendíque humanitatem ad operandam redemptionem tenebatur. Quare licèt perennia & vehementia sanctorum Patrum prioribus sæculis essent desideria videndi Messiam: frequentiora multò tamen ardentioráque debent existimari, quæ ipsemet Dei filius habebat, vt tandem homo factus se hominibus Messiam, & Redemptorem & saluatorem ostenderet. Atque adeò cùm ab sponsa dicitur: *Totus desiderabilis.* Cant. 5. & in Hebr. *Totus desideria*, etsi hoc nomen passiuè accipi soleat, arbitror tamen maiorem illius vim in acceptione actiua consistere. Omnium quidem sanctorum Patrum desideria in Messiam venturum dirigebantur: maximè verò ipsius Messiæ desideria carnem assumendi, & cum hominibus in terra conuersandi, atque pro iisdem moriendi, exarsisse credendum est. Adiungit Moyses: *Manus eius pugnabunt pro eo, & adiutor illius contra aduersarios eius erit.* Videlicet (vt explicat Caiet.) *manus Christi Domini pugnarunt pro eo miraculis, quæ illum Messiam esse comprobabant. Illum iccircò Propheta excitabat: Accingere gladio tuo. Et deducet te mirabiliter dextera tua.* Psal. 44. Hebr. *Docebit te terribilia dextera tua.* Sic autem construitur oratio. Dextera tua docebit terribilia te. Sensus est: Dextera tua decertando non quidem telis, sed miraculis, & virtutibus contra persecutores Iudæos, & contra malignos Spiritus, (hæc sunt terribilia) ipsos quidem docebit te, ipsis demonstrabit quantus sis tu, & quòd verus Messias, à Deo promissus.

Vehementiora desideria incarnationis in Christo quàm in Prophetis.

Cant. 5.

Caiet. *Pugnauit Christus miraculis & virtutibus contra infideles, & dæmonia.*

Psal. 44.

25. Tanta vis est in miraculis Christi ad diuinitatem illius comprobandam; vt propterea inexcusabiles habeantur Iudæi, quòd cùm infinita & nullis anteà sæculis audita, eáque clarissima & verissima, & ab omni fuco dolóque aliena à Christo IESV, in suæ diuinitatis contestationem edita miracula vidissent: nihilo tamen minùs illum abiecerunt, & occiderunt. Impossibile autem est, quòd quis vera possit edere miracula in comprobationem mendacij: & quòd Deus ipse, cuius virtute illa fiunt, tam inaudita, tam admiranda, tam prodigiosa operaretur ad confirmandam falsitatem, & blasphemiam vnius hominis, qui se Messiam, verúmque Dei filium astruebat. Iccircò Dominus IESVS vti verus Dei filius ac Messias virtutum maximarum, & miracu

Miraculis Christi diuinitas cōprobata.

Edi non possunt miracula in confirmationem mēdacij.

miracu

miraculorum patrator, aiebat: *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem & viderunt, & oderunt me.* Ioann. 15. Quæ opera nunquam ab alio effecta? *Vt est* (inquit Theophyl.) *miraculum de cæco, miraculum de Lazaro, & alia similiter.* Quæ nemo alius fecit: *Et ipsi horum* (adiungit S. Chrysost.) *testes sunt, cùm dicerent: Nunquam sic apparuit in Israël.* Ioann. 9. *Neque auditum est à seculo, quod quis aperuit oculos cæci nati, & Lazari resurrectio, & modus ipse miraculorum nouus, & admirabilis.* hæc S. Chrys. At S. August. inquirens quænam ista propria sint miracula Christi, quæ nemo alius fecit? respondet: *Nasci de Virgine, à mortuis resurgere, in cœlum ascendere: hoc Deo qui parum putat, quid plus expectet, ignoro.* epist. 3.

Ioann. 15. Theophyl. S. Chrys. Fecit Christus nunquàm antea miracula facta. D. August. Tria summa Christi miracula.

26. Cæterùm & reliqua omnia miracula Christi, quia infinita, quia cum imperio, solâque voluntate, vno verbo, ipso nutu, & in testimonium suæ diuinitatis Dominus edebat; apertè illum esse Messiam Dei filium confirmabant. At contra Iudaicam perfidiam non alia nunc adducam ex miraculis argumenta; quàm quòd in hac Prophetia Iacob de conuersione gentium per Messiam adiungit Zacharias: *Hac dicit Dominus exercituum: In diebus illis, in quibus apprehendent decem homines ex omnibus linguis gentium, & apprehendent fimbriam viri Iudæi, dicentes: Ibimus vobiscum: audiuimus enim quoniam Deus vobiscum est.* Zach. 8. vbi egregiè S. Hieron. *Manifestissima Prophetia est: & de Christi atque Apostolorum eius prædicatur aduentu, & fide vniuersarum gentium: Nihil amplius requiramus.* Gentes audito Christi euangelio apprehendent fimbriam, ad pedes se prosternent viri Iudæi, Messiæ videlicet ex tribu Iuda, aut cuiuscunque Apostoli, à quo instructæ dicent: Ibimus vobiscum: Vobis assentimur, vestram prædicationem suscipimus; in vestram, quam mundo annunciatis, fidem iuramus. Verè quidem credimus, quòd in vobis Deus homo verus Messias mundo promissus, & non alibi reperitur. Similis explicatio Theodoreti, sed de Apostolis, quos sub viri Iudæi nomine intelligit. *Sacros* (inquit) *Apostolos ex Iudæis genus ducentes summo studio requirebant qui ex gentibus erant vocati, credentes per eos se salutem esse consequuturos.* At Rabbini retorquent Prophetiam ad reditum Iudæorum è Babylone, quibus quidam ex gentibus inauditam illam liberationem admirati adhæserunt. Sed vt ista sic habeant. *Nostrorum* (occurrit idem) *typus sunt illa vetera.* Cæterùm quod hic non sit verus Prophetiæ sensus, apertè conuincitur ex illis verbis: *Homines ex omnibus linguis gentium:* in quibus clarissimè prædicitur vniuersalis omnium gentium conuersio facta per Apostolos, quibus imperatum: *Euntes docete omnes gentes.* Matth. 28. Et à regio vate prædictum fuerat: *In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines terræ verba eorum.* Psal. 18. Scitè admodum S. Cyrill. Alex. verbum illud, *Apprehendent fimbriam:* in hunc sensum explicat: *Parui pueri nonnunquam patrem sequi gestientes, comprehensa ora vestis eius, illis tactibus velut adiuti, & à veste pendentes, citra errorem periculúmque gradiuntur. Eodem modo ex gentibus adhærentes Apostolis per concordiam illis colligati sequuntur eos infantes adhuc indicatus, & similis vià incedunt.* Concludit Moyses: *Adiutor illius contra aduersarios eius erit.* Deus enim Pater filium suum hominem factum, quem Messiam misit in mundum, in illo reddidit gloriosum: ac subindè Iudæos illius hostes & peremptores vsque ad finem mundi prorsus implacabili

Zachar. 8. S. Hieron. Gentium conuersio grãde Christi testimonium. Theod. Gentes Apostolis libenter crediderunt. Theod. Matth. 28. Psal. 18. S. Cyrill. Alex. Fideles vti infantes patribus adhærent Apostolis.

A vindictâ persequetur: quod Dauid ante cantauerat. *Dixit Dominus Domino meo; sede à dextris meis: donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Psal. 109. *Hoc est, sub pedibus tuis,* declarat S. August. *Inimicus* (adiungit) *erat Christi? Erit sub pedibus eius, aut adoptatus, aut victus. Igitur ô Domine* (addit August.) *occidit te Iudæorum cæcitas: occisus resurrexisti, sanguine tuo peccata gentium diluisti, ad dexteram Patris sedens vndique ad te confugientes collegisti. Et omnes inimici tui sunt scabellum pedum tuorum.* Sub pedibus Domini IESV, qui regnat in cœlis, prostrati conculcatíque iacent Iudæi perfidi: ad illius verò dexteram consident, in sinu illius fouentur Christiani.

Christus de Iudæis triumphat. Psal. 109. S. August. Iudæi sub pedibus Christi, Christiani in brachiis.

B

Prophetia Iacob de Zabulon.

Zabulon in littore maris habitabit, & in statione nauium pertingens vsque ad Sidonem.

Benedictio Moysis super Zabulon, & Issachar. *Deut.* 33.

Lætare Zabulon in exitu tuo. Et Issachar in tabernaculis tuis. Populos vocabunt ad montem: ibi immolabunt victimas iustitiæ. Qui inundationem maris quasi lac sugent, & thesauros absconditos arenarum.

C

Ex cantico Debboræ super Zabulon. *Iud.* 5.

Zabulon verò, & Nephthali obtulerunt animas suas morti in regione Merome.

SECTIO XIII.

1. *Zabulon in littore maris habitabit.*] Non seruat Iacob ordinem ætatis. Nam Zabulon D fuit sextus eorum, quos Lia peperit: & omnium filiorum Iacob nonus. Sed quare prophetans ordinem mutauit, hæc ratio est: quia proximè de Messia prædixerat; qui quidem in Nazareth conceptus, & nutritus postmodò fuit, atque illustrissima quadam transfiguratione se gloriosum ostēdit in monte Thabor: frequentiùs habitauit Capharnaum: quæ quidem loca fuerunt in sorte ac tribu Zabulon. Maritima hæc sors, atque adeò felix ob commercia, & ex illis affluentem opulentiam: Sed multò felicissima ob prædicationem Euangelij, & gentium vocationem. LXX. legunt: *Zabulon iuxta mare habitabit; & ipse secus accessus nauium, & pertendet vsque ad Sidonem.* Chald. sic: *Zabulon in littore maris habitabit, & ipse subiugabit regiones nauibus, bonúmque maris comedet; &* E *terminus eius pertinget vsque ad Zedon.* Cæterùm inter sortem Zabulon, & Sidon interiacet sors Issachar, quæ tamen vicinior est Sidoni. Quare licèt Sidon non fuerit terminus Zabulon, prædicuntur tamen posteri Zabulon versaturi frequenter in portubus, & naualibus, atque mercaturam facturi apud Sidonios, & cum Sidoniis illam ipsam maris oram tenentibus, ac mercatoribus toto orbe celeberrimis: ex quo futura erat Zabulon tribus rerum omnium affluentia inter

Messias nutritus & habitator in sorte Zabulon.

cæteras

cæteras commendatissima. Zabulon igitur in littore maris habitabit; scilicet Genezareth, & mediterranei. Et in statione nauium, quibus significatur sortem Zabulon secutos habituram portus, quales sunt Genezareth, Capharnaum, Bethsaida, Tiberiades, Traiolieam, & duo alij ad mediterraneum. Etsi autem commendetur hæc prouincia ex nauibus, ex portubus, ex negotiatoribus mercium terrenarum; certiùs tamen & multò excellentiùs laudatur à prædicatione Euangelij, cuius mercium nulla in orbe nauigato & mercatura pretium potest adæquare. Nam & Deus homo verus Messias ex Capharnaum prædicando progressus vsque ad Sidoniorum fines peruenit, vt constat ex Marc. 7. & Luc. 6. Apostoli subinde ex Capharnaum plerique oriundi Euangelicæ negotiationis initium auspicati leguntur. Et hæc sunt, quæ Iacob significare voluit hoc Prophetico maris, nauium, portuum, nauigationum inuolucro. Nunc singula euoluamus mysteria.

2. *Zabulon iuxta mare habitabit.*] Atque in primis illa S. Ambr. explicatio commendari debet. *Ipsa* (nimirum) *nominis interpretatio meliora promittit, eò quòd Latina expressio liberationem significet à nocturnis, quod est vtique bonum, & eius qui sperat in pennis Domini, quem circundat veritas eius, ne timeat à timore nocturno, & à negotio perambulante in tenebris.* Psal. 90. Pulcherrima quidem & fortunatissima sors, benedictióque hominis per Deum à nocturnis iniuriis liberati: qui habitat in littore maris, non verò in mari fluctuat: qui viuit quidem in mundo, sed cum periculis tamen haud colluctatur. Hoc ipsum S. Ambr. eruit ex hac benedictione Zabulon: *Qui* (inquit) *iuxta mare habitabit, vt videat aliorum naufragia, ipse immunis periculi, & spectet alios fluctuantes in freto istius mundi.* Plena sunt omnia periculis; quandiu viuimus, aut in salo iactamur, aut certè ad oram maris constituti spirantibus è mari ventis afflamur; despumantibus è pelago fluctibus si non obruimur, saltem inspergimur. Quid ergo? Felix, qui quàm potest maximè recedit à mari, distat à periculis, longè est à naufragiis. An non venit *in altitudinem maris, vbi etiam Dauidem tempestas demersit.* Psalm. 68. Qui ambitione dementatus inhiat ad honores, & in sæculi dignitates lætus tripudiánsque eleuatur? Felix (inquies) est nauigatio, nauigantem reddit opulentum. Benè quidem. Sed paucorum est ea felicitas: pauculi euadunt incolumes, & fiunt diuites: plures in salo pereunt; plurium est iactura, naufragium, submersio. Sapienter sibi consulens ea mercium lucra renunciabat S. Greg. Nazianz. cùm episcopatum fugiens in eremum sese abdidit. *Vitam* (inquiens) *vt potero mihi sufficiat instituere, & veluti tenui rate paruum quoddam pelagus transmeare; ac paupere hac meâ & angustâ vitæ functione paruam in altero sæculo mansionem mihi comparare.* orat. 2. Grauis quidem prælatorum sarcina, quam iusti timent, sub qua prudentes gemunt, quam stulti non sentiunt, qua vani eleuantur. Omnes pro honore adipiscendo morimur; ferè omnes in honore ipso aut in æternum moriuntur: aut certè periclitantur: pauci euadunt in portum.

3. O graue pondus! ô summè formidandum onus prælatorum! An non grauant, premúntque subditi? *Iacta super Dominum curam tuam.* Psal. 54. ex Hebr. *Proiice super Dominum onus tuum: & ipse gubernabit te.* Igitur si Deus te gubernet, onus tu illi eris: atque adeò subditus Rectori suo est

S. Ambr. — *Felix, qui se à periculis mundi longè proripit.* — Psal. 90. — D. Ambr. — *Ambitio mare procellosum.* Psal. 68. — *Dignitas in sæculo plena periculis.* — S. Greg. Nazian. *Secura vita priuata.* — *Periculosa vita prælatorum.* — Psal. 54.

A onus. Quo in sensu aiebat Hierem. *Vos estis onus Domini.* cap. 23. Sentit Deus omnipotens hominum, quos regit, onus: & homunculus sub onere subditorum ridet, lætatur, tripudiat? ô stoliditas! ô dementia! At risui habet mundus illum, qui habitat in littore, qui non audet se pelago credere. Stultum illius iudicat consilium, qui vitam humilem ambitioni dignitatum præfert. Iampridem malorum & vanorum hominum, quos vocat abominabiles, stultissimam confutauit Propheta opinionem. *Consilium inopis confudistis, quoniam Dominus spes eius est.* Psal. 13. Confudistis, hoc est, illusistis, risui habuistis consilium viri humilis, qui suo tuguriolo contentus latere potiùs elegit, quàm eminere. Misellum, ab hominibus ignoratum, prorsus iam in vita consepultum B irridetis: at ille felicissimus, qui suam omnem in Deo spem collocat, Deo quidem notus, qui mundo ignotus: tam excelso, generosóque animo, vt & mundi risus irrideat; & sua cupiditate; atque ambitione, quæ tota in Deum est, totum ipsum indignum iudicat mundum.

4. Felix & ille nimium, qui habitat in littore, è portu prospicit mare, aliorum videt naufragia, quæ fiunt quotidie in aulis principum; vbi quos illuc iactauit ambitio, non substantiæ tantùm, sed & honoris, & vitæ nonnunquam miselli homines iacturam faciunt: & timoris, mœroris que fluctibus hausti absorbentur. In illa, cuius mentionem Moyses secundo loco inter plagas Ægy- C pti fecit, dignum quid memoratu iudicauit Rex Dauid: *Et dedit terra eorum ranas in penetralibus Regum ipsorum.* Psal. 104. Ebulliebant quidem ranæ, & ciuitates, oppida, prædia, villas, hortos, vineta, olíueta: vrbium plateas, vicos, domósque operiebant. Maximè verò erat videre vt in aulis, ædibus, palatiis, atque in penitioribus cubiculis Regis Pharaonis & principum totius Ægypti ranarum hæc fœda & permolesta scaturiebant & subsultabant examina. Quo quidem apprimè significatur illa, quâ nihil frequentius & importunius, infelicitas in principum aulis; turbáve dicam, an colluuies, vnde vnde ad principes & Reges confluentium, pro ambiendis honoribus, petendis dignitatibus, implorandis ad vitam subsi- D diis. Pulchrè dicuntur ranæ, fœda quidem visu animalcula, intolerandæ loquacitatis, querulo boatu importuna, limosa specie nescio quid viride referentia. Quid quæso aptius mores aulicorum describit? Spe virent ac viuunt donec aliquando tandem plures desperati pelago mœroris absorbentur. Turpis illorum victus, quorum in terra & luto totum est desiderium, totum studium, totum compendium. Nihil illis molestius, qui crebrò, importunè, atque inurbanè ministrorum Regis ædibus sese intrudunt; clamoribus aulam complent; vna illis vox querimonia, vnum studium de Rege, de aula, de ministris detrahere; vera falsáque in infamiam iactare. Quid quæso istud aliud, quàm mare, quàm venti, quàm flu- E ctus, quàm procellæ, quàm naufragia? Quid aulæ principum, quàm reboantium, & quiritantium ranarum paludes?

5. Porrò quales, tum qui ambiunt, tum qui consulunt, qui prouident in Romana Pontificum aula sese gerant, describit in hunc modum S. Bernard. *Inuisi terræ ac cælo; vtrique iniecere manus, impij in Deum, temerarij in sancta, seditiosi in inuicem, æmuli in vicinos, inhumani in extraneos, inuerecundi ad petendum, ad negandum frontosi, importuni vt accipiant, inquieti donec accipiant, ingrati vbi acceperint.* lib. 4.

Hier. 23. — Psal. 13. *Humilem vitam mundus irridet.* — *Humilis suâ ambitione indignum censet mundum.* — *Felix, qui ab aulis principum remotus viuit.* — Psal. 104. — *Fœda & importuna plaga ranarum.* — *Ambitiosi in principum aulis ranæ importunæ.* — *Misera conditio aulicorum.* — *Aula principum lacuna ranarum.* — S. Bern. *Ministrorum, & ambientium in palatio Pontificis conditio describitur.*

lib.4. de consider. Quid ergo iam de aulis principum, & Regum palatiis dicendum erit, quando vir sanctissimus de pontificio palatio sic effari non dubitauit? Annon fortunati, qui suâ sorte contenti procul à principum aulis, atque adeò à periculis animæ, corporísque alieni securam, dulcémque transigant vitam! Annon habitant in litore, qui paruo contenti nec conquirendis inhiant lucris, nec ipsa tenentur cupidine diuitiarum, quæ in mari huius seculi *mergunt homines* (vt ait Apostolus 1. Tim. 6.) *in perditionem?* Denique habitant in littore, quiescunt in portu, qui corpore animóque segregatam à seculo, vitam eò sanctius quò secretiùs; eò dulciùs, quò securiùs ducunt Religiosam. O fortunatos, sua si bona norint! *Nulla vobis hîc* (ait S.Bernard.) *nutriendorum liberorum cura, nulla solicitudo quomodo placeatis vxoribus: non de nundinis, non de negotiis secularibus, non de ipso victu & vestitu necesse est cogitare. Procul à vobis magna quidem ex parte diei malitia & solicitudo vitæ. Sic abscondit nos Deus in abscondito tabernaculi sui.* ad fratres suos serm. de obed. Scilicet hæc est summa & vera sapientia de Deo, & cum Deo agere: quod sanctum est otium, & vnum religiosis negotium: cùm interim seculares in salo, atque in perpetuis animæ corporísque afflictionibus vitam ducant ærumnosam.

Felix qui paruo contentus viuit.
1.Tim.6.
Beata conditio religiosorum.
S. Bern.

6. Hoc ipsum S. Gregor. egregiè discutit ad illa verba: *Et mare loquitur: Non est mecum.* Iob 18. *Quid maris* (inquit) *nomine, nisi secularium mentium amara inquietudo signatur, quæ dum se vicissim inimicitiis impetunt, quasi aduersantes se vndæ collidunt? Rectè mare vita secularium dicitur, quia dum procellosis actionum motibus concitatur, ab interna sapientiæ quiete, atque stabilitate disiungitur.* lib.8. moral. cap.25. Ab hoc igitur mari abesse, illius procellas è littore spectare quantæ quæso felicitatis sit, quis dignè valeat explicare? Per mare suum læti ouantésque feruntur seculares: at inter illos nauigant scopulos, concupiscentiam oculorum, concupiscentiam carnis, superbiam vitæ: inter quos vti necesse est in seculo nauigare, ita frequens est in illos incidendi periculum, & crebra sunt naufragia salutis: quæ tamen omnia è portu religionis, in quo qui consedet, liber intuetur. Est quidem vita peccantium infelicitas naufragantium; quos vel dehiscentis pelagi vorago absorbet, vel ineuitabilis procellæ violentia in syrtes, charybdésque allidit. Felix igitur, qui tabulæ innixus, vel remigio enatantium brachiorum, vel saltem furioso despumantium æstu correptus in litus emersit. Porrò inde liber à pelago plerósque adhuc in salo cum morte colluctantes prospicit, quorum prospectu conterritus non audet iterum, quod iam euitauit, discrimen experiri. Hac similitudine vsus aliquando Tertull. pœnitentes exhortatur, ne in pelagus, vnde salui per pœnitentiam euaserant, sponte resorbeantur, sic effatur. *Plerique naufragio liberati exinde repudium & naui & mari dicunt: & Dei beneficium salutem suam scilicet memoriâ periculi honorant.* lib. de pœnitent. cap. 7. Sic igitur se habeat pœnitens, sicut qui è naufragio emersit: iam in portu, & in litore constitutus cum Deo, à quo veniam impetrauit agens oculos in salum retorquens dicat: Nunquam amplius mare: nunquam amplius nauis. Valete in æternum fluctus, valete maria. Abite procul à me in perpetuum & peccata, quæ olim me submerserunt: & pec-

S. Gregor.
Iob. 18.
Mundus mare procellosum.
Inter scopulos nauigāt seculares.
Religiosi è portu spectāt maria, & naufragia.
Vita peccātium vita naufragantium.
Pœnitentia portus.
Tertull.
Pœnitens vitam emēdat, occasiones peccandi fugit.

Ben.Fernand.in Genes.tom.3.

A catorum occasiones, in quas libenter impactus incidi. Perieram miser in mari: Sed nunc in litore saluus consisto. *Misericordia Domini, quia non sum consumptus: quia non defecerunt mihi miserationes eius.* Thren.3. Mea salus Dei beneficium: istud perpetuò recolam; diu illam conseruo, nec in priora pericula reduco.

Gratus De pœnitens i gratia perseuerat.
Thren.3.

7. Applaudit ergo sic verè pœnitentibus, sic prudenter loquentibus Tertullian. *Laudo timorem, diligo verecundiam. Nolunt iterum diuinæ misericordiæ oneri esse: bonâ certè solicitudine iterum experiri vitant, quod semel didicerunt timere.* ibid. Oneri planè sumus Deo, cùm illius diuinam experti misericordiam à peccatis, in quibus iacuimus, excitati cœlesti gratiâ perfruimur: in-
B déque ingrati, inurbani, rustici, dementes ad vomitum regredimur, in cœnum relabimur, in pelagus, in scopulos, in naufragia scientes volentésque reiectamur. Est quidem grauissimum onus Deo peccator, qui sæpiùs Dei misericordiam, & experitur, & expertam offendit. Heu me miserum, quàm timeo, ne misericordia Dei tantum istud meum onus tandem excutiat! quàm timeo, ne defessa meipsum toties peccantem sustinendo Dei succumbat patientia! Illius enim audio vocem: *Laboraui sustinens.* Isai. cap. 1. Legit S.Hieronym. *Facti estis mihi in satietatem:* nequaquam dimittam peccata vestra. *Quod est* (inquit) *defecit miserans: vt ostendat se nequaquam vltrà misereri.* Velut qui graue aliquod onus diu
C exportet, ac deficientibus tandem viribus vel corruat sub pondere pressus, vel illud cùm ferre amplius non valeat, sinat elabi. Sic se habet Dei misericordia peccatorem, vt se conuertat, sustinens: at inuerecundè obstinatum in peccatis perire tandem in æternum permittens. *Facti estis* (ait) *mihi in satietatem.* Nimirum perseuerantia hominis in peccatis, aut frequens in eadem relapsus sic Deo insuauis, molestúsque est, vt etiam ipsius misericordiæ, cuius in sinu ventréque admirabilis est vis ad omnia quantumuis infinita generis humani decoquenda flagitia, nauseam tamen pariat, vomitúmque excitet; vt iam cuidam Laodicensi minatus est Dominus: *Incipiam te euomere ex ore meo,* Apocal.3.

Tertull.
Timet prudens in peccatum relabi.
Oneri Deo est, qui recidit in peccatum.
Isai.1.
S.Hieron.
Fatigatur Dei misericordia peccantem sæpius sustinendo.
Apoc.3.

D 8. Denique Zabulon iste iuxta mare consistens & fluctuantes in salo, & naufragantes prospiciens è litore iuxta S. Ambros. *Est Dei Ecclesia Catholica radicata & fundata in fide spectans hæreticorum procellas, & naufragia Iudæorum: quoniam gubernatorem, quem habuerant, abnegarunt. Circa fluctus habitat, non fluctibus commouetur.* cap. 5. de benedict. Ita etiam qui cum Ecclesia consentit, qui adhæret fidei Catholicæ, *Spectat* (vt dixit idem Ambros.) *alios fluctuantes in freto istius mundi, qui circumferuntur omni vento doctrinæ: ipse fidei radice immobilis perseuerans.* ibid. In salo igitur iactantur hæretici: nihil illis solidum & firmum: summa rerum omnium inconstentia: Eurypo inquietior hominum conditio. Tot in-
E ter hæreticos ebulliunt dogmata, tot confinguntur opiniones; quot ex alto in litora exæstuant fluctus, quot ventorum flatus immugiunt, dum furit tempestas, dum maria sursum deorsúmque feruntur. Confingunt noctu inter dapes vináque suo de cerebro sic onusto quæ manè doceant magistri: accepta illicò distorquent discipuli. Vnum (quale illud est) à magistro Euangelium prædicatur; aliud subinde à discipulo iam creditur: & aliud mox aliis transfunditur.

S.Ambr.
Christi Ecclesia immobilis & inuicta.
Firmus & securus, qui Romanæ adhæret Ecclesiæ.
Inconstātia hæreticorū in doctrinis.
Nouæ quotidie apud hæreticos sectæ.

Hæc ſemper hæreticis cognata inconſtantia; quam ſuo iam tempore Tertull. perſtringebat; *Etiam* (inquiens) *à regulis ſuis variant inter ſe, dum vnuſquiſque proinde ſuo arbitrio modulatur quæ accepit : quemadmodum de ſuo arbitrio ea compoſuit ille qui tradidit. Agnoſcit naturam ſuam, & originis ſuæ morem profectus rei. Idem licuit Valentinianis quod Valentino; de arbitrio ſuo fidem innouare.* lib. de præſcrip. cap. 42. Egregiè dictum; quod noſtri ſeculi apprimè conuenit hæreticis. Idem licuit Lutheranis, quod Luthero: idem licuit Caluiniſtis, quod Caluino; de arbitrio ſuo fidem innouare. O extrema hominum infelicitas! Non tam diſcipuli a magiſtro hæretico credere, quàm confingere non ſcilicet quid credant, ſed quid poſſint pro libito diſcunt effingere. An non *vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma?* dicit Apoſtolus, ad Epheſ. 4. Annon vna Eccleſia Catholica; vna columba, vna ſponſa Chriſti, vt ſcripturæ conteſtãtur, & Apoſtoli prædicarunt? Quid igitur ô hæretici diſcinditis Eccleſiam; plura capita vni corpori tam prodigioſè, quàm ineptè, quàm impiè affingitis?

Tertull.

Hæretici de arbitrio ſuo fidem innouant.

ad Epheſ. 4.

Vna fides, vna ſemper Eccleſia.

9. Cur vni Domino, vni Chriſto tot fides, ſuam quiſque pro ſuo cerebro, inducitis? Catholica Chriſti Eccleſia in mundo eſt, quam Apoſtoli à Chriſto ad prædicandum Euangelium miſſi plantarunt. Certum hoc eſt: nullus dubitat. Sed quænam illa nunc eſt? An quæ à Luthero conſtructa primùm, & quotidie paulatim euaneſcit? Num quæ Hugonothos habet? An ea quam ſibi Caluiniſtæ, aut Puritani, aut aliarum hæreſum fictores & cultores ſibi arrogant? Monſtra ſunt; non vna Eccleſia Catholica, nec illius membra ſunt. Sed cur eam, quæ vna fides Catholica Chriſti eſt, ſolum inter tot, quot quotidie apud nos pullulant, ſectas & (vt confingitis) fides nec prædicari, nec recipi, ne nominari quidem vultis? *Diligitis quidem magis tenebras, quàm lucem. Sunt enim veſtra omnium mala opera. Omnis enim qui malè agit, odit lucem; & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius.* Ioann. 3. *Odit* ſcilicet (declarat S. Auguſt.) *admonentem lucem, & fugit eam, vt non arguantur opera eius mala quæ diligit.* Quæ ſunt igitur iſtæ vrbes ac prouinciæ in quibus tenebroſa hæc viſitur Eccleſia, niſi *lucifugis congeſta cubilia blatis*? Lucem Eccleſiæ Catholicæ cœlitùs irradiantem fugiunt lucifugæ beſtiolæ; diem oderunt noctuæ; è tantaro excitæ furiæ cœlo emicantem ſolem execrantur. Audite igitur Apoſtolum illum Chriſti tubam, Euangelij theſaurum, veritatis defenſorem, gentium Doctorem; Romanæ ſedis columnam, Eccleſiæ Catholicæ paranymphum: *Obſecro vos* (inquit) *fratres, vt obſeruetis eos, qui diſſenſiones, & offendicula, præter doctrinam quam vos didiciſtis faciunt: & declinate ab illis! Huiuſcemodi enim Chriſto Domino non ſeruiunt, ſed ſuo ventri,* ad Rom. 16. En quales hæreſum ſeminatores; quales nouorum iſtorum dogmatum inuentores; quales hæreticæ plebeculæ magiſtri? Qui nimirum ſuo ventri ſeruiunt; & *quorum Deus venter eſt.* ad Philipp. 3.

Hæretici plures confingunt fides, plures Eccleſias.

Hæretici ſolam Eccleſiam Catholicam non recipiunt.

Ioann. 3.

S. Auguſt.

Hæretici ex inferno furiæ lucem oderunt.

ad Rom. 16.

Suo ventri ſeruiunt hæretici.

ad Philipp. 3.

10. Rectè igitur colligit S. Chryſoſt. *Quomodo itaque te non pudebit, cùm ſeruos ventris pro doctoribus habeas ſi es frater Chriſti?* homil. vlt. ad Rom. Ergò ſi veſtræ ſalutis vobis vlla eſt cura: emergite demum è pelago, procellas fugite, ſempiternum declinate naufragium: ventis & vndis ventoſa iſta & vndoſa; ſine veritate, ſine teſtimonio, ſine Deo renunciate dogmata: enatate ad litus; ſubintrate portum; vbi ſtatio fidiſſima nantis: in ſinum matris Eccleſiæ Catholicæ Romanæ vos recipite: *Habitat illa iuxta mare* (vti monet S. Ambroſ.) *ad ſubueniendum, vt ſi qui tempeſtatibus acti grauibus confugere ad portum velint, præſtò ſit Eccleſia tanquam portus ſalutis, quæ expanſis brachiis in gremium tranquillitatis ſuæ vocet periclitantes; locum fidæ ſtationis oſtendens.* cap. 5. de bened. Peropportunè cecidit hic locus, hæc ipſa commentatio in ſacrum tempus quadrageſimæ; cùm peccatores, qui per annum aut negotiorum ſecularium fluctibus oppreſſi, aut (quod eſt calamitoſius) vitiorum & ſcelerum gurgitibus hauſti, & malarum cupiditatum procellis iactati emergunt tandem, confugiúntque ad Chriſti templa, vbi totam illam impuriſſimam delictorum ſalſuginem, quam in ſalo ebiberunt, in confeſſione ſacramentali euomunt. Etenim *Eccleſiæ* (inquit S. Ambroſ.) *in hoc ſeculo tanquam prorſus maritimi per litora diffuſi occurrunt laborantibus, dicentes eſſe credentibus refugium præparatum, quò ventis quaſſata nauigia poſſint ſubduci. In his Eccleſiis ſunt principes Zabulon & Nephthalim clamantes: Abiiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis.* ad Rom. 13. hæc S. Ambroſ. loco indicato. Principes iſti ſunt prædicatores, & confeſſarij: illi peccatores ad confeſſionem excitant, inuitant, & diuinæ eloquentiæ vi quodammodo compellunt: quod eſt proprium ſacri, & prudentis Concionatoris munus. Iſti verò ſcilicet confeſſarij ipſam peccatoribus adminiſtrant, & omni conatu efficere contendunt fructuoſam & ſalutarem confeſſionem.

Serui ventris doctores hæreſum.

Solùm in Romana Eccleſia fides ſalúſque.

D. Ambr.

Eccleſia Romana portus ſalutis.

D. Ambr.

Templa fidelibus portus.

Prædicator & confeſſarius ſalutis miniſtri.

11. *In ſtatione nauium pertingens vſque ad Sidonem.*] Securos (vti iam explicauimus) ſignificat prorſus habituram illam Zabulonis tribum; cuius typo adumbrare voluit Patriarcha futurum legis gratiæ ſtatum, prædicens plures in Eccleſia Chriſti portus, ſtationéſque fidiſſimas, quò ſeſe peccatores poſſint, debeántque recipere. Proh quàm ſecura ſtatio; tranquillus, tutúſque portus pœnitentiæ & confeſſionis ſacramentum! hac de re paulò ante diximus. Quàm deinde fida ſtatio, quis portus, quæ ſecuritas orationis! Suum miſeris, & in hac vita laborantibus Dominus conſtituit refugium adeò certum, & ſecurum in oratione; vt vel ipſa hominis ad petendum diſpoſitio certam iam habere dicatur impetrandi fiduciam, vt Propheta cecinit: *Deſiderium pauperum exaudiuit Dominus: præparationem cordis eorum audiuit auris tua.* Pſal. 9. Alia verſio habet: *Vota pauperum audiuiſti Domine: tu diriges cor eorum, auris tua illos attendet. Deſiderium,* (explicat S. Auguſt.) *quo pauperes æſtuant, cùm in anguſtiis & tribulationibus huius ſeculi Domini diem concupiſcunt.* Vſque adeò miſer eſt, abiectúſque, ac tribulationibus non obnoxius modò, ſed etiam oppreſſus afflictionibus, qui pauper eſt: vt tribulatum, afflictúmque & contritum pauperis nomine ſignificet, atque apprimè depictum exprimat Propheta. Ille igitur in mari huius ſeculi tribulationum fluctibus penè ſubmerſus habet tamen portum, quò ſe recipiat, orationem videlicet, per quam exauditus à Deo in tranquillam deducitur ſtationem. Hoc nos etiam ab ipſis incunabulis inſtituti ad flectendam Dei pietatem compoſito habitu oramus; velut è pelago in quo periclitamur, ſublatis in cœlum oculis & manibus, nudiſque capitibus Deum, qui nos è ſalo in portum deducat, obteſtamur. Alia

Oratio fidelibus portus.

Pſal. 9.

D. Auguſt.

Pauper continet miſeria, & afflictionis exemplar.

Afflictus in portum orationis ſe recipit.

Oramus quaſi è pelago in portum ſucclamantes.

Tertull. *Habitus Christianorum orandi.*

Alia verò huiusce orantium ritus à Tertull. redditur in hunc modum ratio. *Cœlum suspicientes Christiani manibus expansis, capite nudo, quia non erubescimus, precamur.* apolog. cap. 22. Non confundimur, cùm ita oramus: nec enim erubescimus profiteri, quod sumus, videlicet miseri, pauperes, mendiculi, omni rerum humanarum spe destituti ab vnius Dei misericordia nobis præsidium orando, plorandóque expectantes.

Qualis oratio cœlum ingressa Deo se sistit. S.Chryſ.

12. Sed qualis obsecro, quæ cœlos penetrat, inter Angelos graditur, ad Deum accedit, ac tantæ se se maiestati offert: legationem pro misello & pauperculo homine susceptam Deo exponit oratio? qualis nimirum à S. Chrysost. describitur: *Oratio mitium humilis, verecunda, placida, iucundo & molli vultu prædita: hæc digna cœlis oratio.* in Psal. 4. At quæ talis ab homine fit ad Deum, semper vtique impetrat quod implorat; semper evincit oratio, maximè si crebrò instantérque fiat; iuxta illud S.August. *vbi assiduis pulsatur orationibus cœlum, potentia semper calcatur.* serm. 228.

D.August. *Victrix oratio, quæ frequens & instans.* Climac. *Oratio pons tentationū.*

10. 10. Celebre est apud Climacum illud de oratione: *Oratio tentationum pons, tribulationum interpositus paries.* Sunt quidem tétationes velut aquarum flucta, quæ subtus pontem decurrunt: at per pontem gradientibus, nimirum instanter orantibus, illa quidem præterlabentia possunt apparere, & quodammodo terrorem eminus incutiet: ac nocere tamen, at inspergere, fœdare, vel demergere nullo modo poterunt: Vbi ergo oras ibi pontem habes, & per pontem securus incedis: vbi oras, ibi parietem intermedium & quidem fortem ac benè munitum tibi & tribulationibus, ne te deprimant, ne labefactent, interponis. O egregiū homini refugium! ô sinus! ô portus! ô statio fidissima & lætissima homini ad Deum oratio!

Securum reddit oratio.

13. In hac eadem sorte alterum habet Ecclesia portum iis, qui ex pelago in litus euadunt; è fluctibus in arenam confugiunt. Est ille portus, beatissima Dei mater, statio fidissima nautis, placidissimus terræ sinus, quò sese in salo iactatæ, quassatæque recipiunt naues: Securissimum naufragis litus. Vera Dei mater & misericordiæ mater, quæ naufragos in salo enatantes animaduertit, exaudítque; & misericordia miserorum commota ad se illos vbi sustulit, in sinum suæ benignitatis recipi facit & quiescere. *In ea enim* (inquit S Bernard.) *nihil austerum, nihil terribile: tota suauis est, offerens lac & lanam; nemini malum inferens, & omnibus sinum misericordia aperiens.* serm. sup. sign. Pulchrè dicitur; *Offerens lac & lanam:* vtique de pelago sublatis, & fessis natando & cibo egentibus: lac scilicet, vt famem ac sitim depellant; lanam, vt nuda & vda membra operiant. Sic naufragos benignissima virgo fouet & recreat. Profectò post incarnationem & passionem Redemptoris nullum maius, nec donum, nec beneficium Deus hominibus contulit; quàm cùm illis suam ipse matrem in patronam & mediatricem donauit. Rectè igitur monet S. Bernard. *Age ei gratias qui talem tibi mediatricem benignissimâ miseratione prouidit.* ibidem. Helias vt discipulo Elisæo aliquod sui amoris pignus, pro ministerio præmium, debitúmque meritis beneficium abiturus ex hoc mundo relinqueret; sui pallij, quod ex alto dimisit, illum fecit hæredem. 4. Regum 2. per quod Elisæus duplicem spiritum consecutus, id est, magnum & vberem. Sic planè Dominus IESVS in cœlum rediturus homines, quos in finem dilexit, suo pallio donatos, duplicis spiritus fecit hæredes, co-

B. Maria portus naufragantiū.

S.Bern.

Pœnitentes fouet & recreat B. Maria.

D.Bern. *Grande Dei donum B. Maria in matrem data hominibus.*

4.Reg.2. *Christi pallium, hæredi tas B. Maria nobis donatur.*

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

A piosam videlicet suam gratiam illis relinquens. Sed quodnam istud Dei pallium? respondet S. Method. Martyr. Virginem Deiparam affatus: *Tu es impollutum illius indumentum, qui luce vti vestimento circunfunditur.* serm. de hypop. Hæc hominibus legata hæreditas, hoc demissum è cœlo pallium, quo nos obuoluti & ornati vberem capiamus spiritum; Dei, matrisque illius fauorem duplicem in corpore atque in anima; in vita & in morte. Repetamus igitur identidem cum Ecclesia, sub tuum præsidium confugimus sancta Dei genitrix: nostras deprecationes ne despicias: sed à periculis cunctis libera nos semper Virgo gloriosa & benedicta. Annon igitur tanquam in portu placidissim tutissimam faciunt habéntque B stationem, qui ad Virginem beatissimam Dei matrem confugiunt, eius implorant auxilium, atque sub vmbra eius & protectione commorantur?

S.Method.

Securitas fidelium in B.Maria.

14 Quartum denique portum in sorte Zabulon, in Ecclesia nimirum suis fidelibus clementissimus Dominus fecit: videlicet sui corporis sacrosancti plagas, in quas tanquam in securam portus stationem ex mundi procellis, naufragiisque peccatores confugimus. *Ecce ego calabo sculpturam eius, dicit Dominus.* Zachar. 3. Loquitur de lapide, *in quo septem oculi sunt.* Legunt alij: *aperturam eius*: scilicet lapidis: at secundùm Apostoli dictum: *Petra erat Christus.* 1. Cor. 10. Lapis vnus, in Sion lapis summus, lapis offensionis. 1. Petr. 2. C & 6. Istum igitur lapidem (iuxta S. Hieronym.) *Christum Dominum clauis crucis, & lancea militis faciam, inquit Dominus, vulnerari; & in illius passione auferam iniquitatem terræ; quod quidem statim subsequitur.* hæc S. Hieron. Ad hanc igitur aperturam, & cælaturam plagarum Domini IESV tanquam ad portum enatamus, è salo, è fluctibus, ex ipsis mortis & inferni faucibus; ibíque placidè cum Deo requiescimus. Quod quidem Isaias præuidens mirum in modum extollebat: *Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas.* cap. 60. Ad fenestras, vtique ad plagas Domini accurrunt animæ, quas tartarei milui & accipitres persequuntur: illuc subintrantes asylum & portum inueniunt securissimum. De iisdem D fenestris & plagis aiebat sponsa: *En ipse stat post parietem nostrum respiciens per fenestras.* Cant. 2. Videbat nimirum oculo fidei rectam pariete humanitatis ipsam Verbi diuinitatem, quæ per patentia corporis crucifixi vulnera mirabiliter effulgebat. Ad ea porrò inspicienda, & per ea introspiciendā Deitatem inuitabat suam ipse sponsam Dominus: *Surge columba mea, in foraminibus petræ, in cauerna materiæ.* Hebr. *in rimis rupis*, vel, *in latibulo gradus.* Cant. 2. Videlicet in plagis Domini IESV crucifixi. *In his passer inuenit sibi domum, & turtur nidum.* Psal. 43. *In his*, (inquit S. Bernard.) *se columba tutatur circunuolitantem intrepida intuetur accipitrem, ibi nec ventorum formidat iniurias, nec inundationem. Secura ab hoste & E fortis à casu. Petra refugium herinaceis.* Psal. 103. *Nam vbi tuta firmáque infirmis ac timidis securitas & requies, nisi in vulneribus Saluatoris? Tantò illic securior habito, quantò ille potentior est ad saluandum.* serm. 61. in Cant. Quia verò benedictionem Zabulon cum benedictione Issachar Moyses coniunxit: & Zabulon cum Nephthali Debbora pariter benedixit: vtramque in sequentibus opportuniùs explicabimus benedictionem.

Portus fidelium in vulneribus Domini IESV.

Zach. 3.

1. Cor. 10. 1. Petr. 2. & 6. S.Hieron. *Apertura & calatura Petra vulnera Crucifixi.*

Isai. 60. *Fideles in vulneribus Domini viuunt securi.*

Cant. 2. *Tuti à diabolo qui intra Crucifixi vulnera quiescunt.* Psal. 43. S. Bern. Psal. 103.

Prophetia de Issachar.

Issachar asinus fortis accubans inter terminos. Vidit requiem, quòd esset bona: & terram, quòd optima. Et supposuit humerum suum ad portandum;& factus est tributis seruiens.

SECTIO XIV.

1. *ISsachar asinus fortis.*] Laboriosa quidem, & vulgi oculis abiecta sors Issachar: sed nulla (si spectes vitæ, animæque requiem) tam felix, támque prudentibus inuidenda æstimari debet: quam iccircò religiosis viris boni Doctores verè propriam, & naturalem esse voluerunt. Sita est hæc sors in regione totius Palæstinæ amœnissima & fertilissima, vbi latè expatiatur campus Esdrelon ferè totus vini & frumenti copiâ celebratus. Vocat Iacob filium Issachar, cui hæc sors obueniet, asinum:quia promptum ad agriculturæ laborem, & deportanda fructuum plurimorum & optimorum, quos ex tellure sic fœcunda colliget, onera ad loca maritima, quorum venditione ingentes faciet quæstus,plurimúmque ditescet. Lectio altera ex Hebr. habet:*Asinus osseus.* vbi nostra vertit, *Fortis.* Bona igitur sors laborantium, felix benedictio non in otiando posita est. Frustrà quidem in lecto sponsum quæsiuit sponsa, qui greges pascit, & in agris impigrè operatur. Docta igitur ingenium sponsi surrexit, circuiuit, laborando denique laborantem inuenit sponsum; cui semper & otium inimicum, & otiosi fuerunt inuisi. Nec illa iam poterat quiescere, quam amoris flamma dormire non passa excitabat ad laborem.Sic enim ad illa eiusdem verba:*surgam & circuibo.*Cant.3.animaduertit Theodoret. *Desiderium enim vrgebat, nec manere domi sinebat eam amoris flamma.* Nam quis quæso in pectore flammam succensam habens dormire possit, aut consistere? Pulchrè in hanc sententiam ita S.August. *Ipsa dilectio vacare non potest. Quid enim de quoquam homine etiam malè operatur, nisi amor? Da mihi vacantem amorem & nihil operantem. Flagitia, adulteria, facinora, luxurias omnes nónne amor operatur?* in Psal.31.Otiari nullo modo potest, qui vel sanctè, vel turpiter amat.

Otii Christus execratur.

Cant. 3. Theod.

Otium nec nouit, nec patitur amor.

S.August.

2. Cùm igitur flammeus sit amor, & non possit non operari, necesse est in sola materia, cui admouetur iste ignis, cui applicatur amor, fiat mutatio. Addit enim idem Augustin. *Purga ergo amorem tuum: aquam fluentem in cloacam conuerte ad hortum, quales impetus habebas ad mundum, tales habeas ad artificem mundi.* ibid. egregiè dictum. Ex limpido fonte aqua fortè decurrit in cœnum, ibíque fœdata, fœdum & fœtidum reddit omnia lutum.Sic habet amor, qui ab humano corde saliens in volutabrum vitiorum, in ipsam carnis spurcitiem defertur. Quid igitur inde, nisi lutum, sordes, flagitia? Deriua quæso in hortum, in prata, in flores salientem è corde amorem. Ama super omnia Deum tuum conditorem, & redemptorem: deinde proximum dilige sicut teipsum:ama tuos honestè,purè, Christianè. Quid tum quæso? virtutum planè, gratiæ, gloriæque cœlestis pullulabunt, legentúrque fructus. *Est itaque operarius amor*; vti concludit S. Augustin. *Num vobis dicitur: Nihil ametis? absit. Pigri, mortui, detestandi, miseri eritis si nihil ametis. Amate, sed quid ametis videte.* Benedictus ergò Issachar, non quia otiatur, & socordiâ elanguescit: sed quia operatur, & laborat. Nostra hæc sors à Deo data est, dum viuimus: vt quemadmodum Apostolus docuit: *Bonum facientes deficiamus: tempore enim suo metemus. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum, maxime autem ad domesticos fidei.* ad Galat. 6. Ad hunc locum Apostoli S. Hieronym. refert illud de Tito Vespasiani filio, *qui tanta dicitur fuisse bonitatis vt cùm quadam noctе sero recordaretur in cœna quòd nihil boni die illa fecisset, dixerit amicis: Hodie diem perdidi. Nos putamus non perire nobis horam, diem, momenta, tempus, ætates; cùm otiosum verbum loquimur?* hæc S. Hieronym.

Amor igneus non potest non operari.

S. August.

Cor fons amoris.

Fœdus amor omnia fœdat.

Pudus amor pura omnia reddit.

D.August.

Non damnatur amor, sed ordinatur oportet.

ad Galat. 6.

S.Hieron.

Perit tempus, in quo bonum opus non fit.

3. Indicitur omnibus in hac vita vt operemur, vt laboremus. Benedictíque à Domino sunt, qui cum Issachar fortes & ossei sunt; non verò carnei, molles, elanguidi. *Est enim homo natus ad laborem.* Iob 5. At quod tantum homini suapte natura fragili robur esse potest; tanta virium animíque constantia; vt tam multis grauibúsque huius vitæ laboribus par sit tolerandis? Huic infirmitatis excusationi respondet Apostolus: *Omnia possum in eo qui me confortat.* ad Philipp. 4. Similitérque omnes adhortatur: *Viriliter agite, & confortamini.* 1. Cor. 16. Nihil quidem homine (si naturam maximè corruptam consideres) imbecillius: sed nihil illo ipso, quem gratia Dei confortat, robustius, & potentius: Quia verò facienti homini, quod in se est, nunquam Dei gratia coadiuuans & cooperans (vti loquuntur Theologi) & confortans deest: iccircò falsa est & subdola carnis excusatio: Non possum. Certum ergo & indubitatum cuique nostrum esse debet: Plus possumus, quàm putamus. Plus cum Dei gratia possumus, quam quòd malesuada caro obmurmurat. Pressus aliquando Moyses onere tantum illum, maximéque tam querulum, morosum, inciuilem, ac rebellem populum regendi ac tolerandi, cœpit indignari vehementer. Sic enim scribitur: *Moysi intoleranda res visa est: & ait ad Dominum: Cur afflixisti seruum tuum? quare non inuenio gratiam coram te? Et cur imposuisti pondus vniuersi populi huius super me? Non possum solus sustinere omnem hunc populum; quia grauis est mihi.* Numer. 11. Nota obsecro qui alios regere desideras: aut qui de prælatura tibi, quam obtines, libenter vanéque blandiris: Moyses tantus ille vir, tam Deo plenus putat se affligi, queritur Deum sibi prorsus iratum,nec se coram Deo gratiam inuenisse, quòd nimirum prælatus, & rector illius populi fuisset à Deo constitutus. At tu quisquis es distorto planè mentis iudicio iratum tibi arbitraris Deum, quòd te non Episcopum,non prælatum,non vllâ dignitate inter alios conspicuum & eminentem fecerit. Sed ad Moysem redeo:se infirmiorem, quàm par sit sustinendo tanto oneri, agnoscens dicit:se non posse quod tamen potest, vti Dominus eidem apertè contestatur, quòd optimè animaduertit Theodoret.in hunc modum: *Quia verba sunt indignantis animi docetur à Deo, quod non humanâ virtute, sed gratiâ diuinâ populum gubernet.* Hoc ipsum comprobat ex eo, quòd statim Dominus electis ab ipso Moyse septuaginta viris de spiritu Moysis communicauit, vt cum illo pariter sustinerent, & regerent populum. *Auferam* (inquit) *de spiritu tuo, tradámque eis: vt sustentent tecum onus populi, & non tu solus graueris.* Num. 11.

Iob. 5.

Infirmus homo, sed gratia Dei fortis.

ad Philipp. 4.

1.Cor. 16.

Vana hominis excusatio: Non possum.

Vir iustus queritur,doletque sibi Deum iratum, quòd aliorum rector sit.

Num. 11.

Imprudens dolet se non fieri prælatum.

Theod.

Moyses tantæ virtutis homo imparem se tamen regendo aliis fatetur.

Num.11. Theod. Num.11. *Ex quibus verbis* (occurrit Theodoret.) *didicit Moyses se gratiam administrationis sufficientem accepisse. Auferam (dixit) de spiritu tuo. Non quòd alienâ virtute, vel gratiâ indigeret, hoc dixit; sed vt doceret illum, quod accepisset gratiam ad vsum sufficientem.* ibid.

4. Itaque Moyses adhuc retinuit totum suum spiritum regendi; nec ex eo quicquam est deminutum; sed ex illo, vt ex lucerna accensa mille aliæ sine prioris diminutione accenduntur; sic ad regendum spiritus septuaginta viris communicari visus est. Nomit igitur Moyses, cùm non plus spiritus in aliis esset, quàm ipsemet habebat, potuisse quidem antea, & posse nunc suo illo spiritu tantum pondus regendi populum sustinere; quod septuaginta viri cum æquali spiritu poterant. Nam in vtrisque diuinæ gratiæ, quàm humanæ industriæ, roborisque, maius erat opus. *In regendo potior est Dei gratia, quàm humana vis.* Cæterùm quia valde laboriosa est isthæc benedictio, forsque Issachar, vt fortem se ac veluti iumentum osseum exantlandis vitæ laboribus, ac sudoribus Issachar præbeat exportandis; factus nimirum agricola, cuius in tellure colenda nullum tota vita à laborando & sudando vacuum est momentum: suo illum Deus homo voluit exemplo adhortari, & consolari. *Tolerandi labores ad exemplum Christi.* *Homo* (inquit) *ego sum agricola: quoniam Adam exemplum meum ab adolescentia mea.* Zach.13. Ac si dicat: Quid indignaris homo, quòd natus sis ad laborem, quod ærumnosam in sudoribus vitam ducas? Homo es Adamo patre genitus, quem diuina sententia percussit: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Gen.4. Hæreditaria ergò homini est exercita laboribus vita. *Zach.13. Gen.4. Laboriosa vita hominibus hæreditaria.* Sed altiùs mentem eleua: intuere Deum tuum pro te hominem factum vltrò sustinentem omnia laborum discrimina. Vbi enim primùm in virginis matris vtero conceptus carnem sibi vnitam Deus habuit, statim se professus agricolam, vtpote Adami filium; spinosæ, sterilique atque ingratæ colendæ animum applicuit telluri; sarculo terram subegit: sudandóque & laborando totam deinde vitam ad mortem vsque patibulo confixus traduxit. *Christi vita laboriosa, & ærumnosa.* Scio tamen hunc locum Zach. ab antiquis non de Christo intelligi: sed cùm statim apertè Christi passionem Propheta ipse descripserit, nostra non erit, quæ aliis etiam placet, absurda explicatio.

5. *Accubans inter terminos.*] Sorte suâ contentus Issachar iuxta hanc Prophetiam intra limites in diuisione terrarum conquiescet; & quidem securus à bellis, quæ non exercebit; & à periculis nauigationum, quibus non intendet animum, nec se audacter committet. *Felix agricolarum cōditio.* Cubabit ergo intra limites suæ sortis contentus copiis suis, quas suo labore colliget ex agricultura: nec vicina metuens vel concupiscens: nec vllis proinde aut iniuriis, aut periculis agitabitur. Elegit scilicet Issacharitarum tribus vitam omnium maximè quietam, ideóque fortunatissimam; qualis est agricolarum, vacuam scilicet ab omni periculo, & molestia tam bellandi, quàm nauigandi. Hæc illa nimirum primæuæ hominum ætatis vita multos per annos felicissimè traducta est in terris, quarum colendarum studio priores illi mortales dediti & feliciùs & securiùs vixerunt. *Primores hominum agricolæ iusti & puri.* Ibi maior puritas morum, & fallere nescia consuetudo, frequentior cum gregibus, cum alitibus, cum segetibus, quàm cum hominibus; inter quos plura virtuti dispendia, quàm compendia solent aduenire. Certe (vt optimè cecinit nobilis Poëta de agris)

Virg. 2.Georg.
Extrema per illos

Ben.Fernand.in Genes.tom.3.

A *Iustitia excedens terris vestigia fecit.*

2. Georg. Neque tamen proinde in agris molles & ignaui ad bella nascuntur. Nam (vt Plinius testatur) *Fortissimi viri, & milites strenuissimi ex agricolis gignuntur, minimèque male cogitantes*: lib.18. cap.5. *Fortissimi ad bella ex agris. Plin.lib.18. c.5.* At pauperculorum (inquies) hæc vita est: & vbi summa paupertas, ibi plurium est malorum & inuentio, & illicium. *Paupertas malorum occasio.* Quotidie siquidem experimur, quàm verè Lyricus concinuit.

Magnum pauperies opprobrium, iubet
Quiduis & facere, & pati: Hor.lib.3. ode 24.
Virtutisque viam deserit arduæ.

6. Alio iam loco hanc ipsam paupertatis calumniam diluimus: nunc tantùm refert ab hac ipsa immunem ostendere agricolarum vitam:

B *Quibus ipsa procul discordibus armis*
Fundit humus facilem victum iustissima tellus.

2. Georg. Nemo quidem, (ne Crœsus quidem) ditior agricolis; quibus ad victum quod necesse est, libenter terra parens elargitur: & qui paruo contenti accubant inter terminos quos cupiditati necessitas præscribit: nec vltra vel cupiunt vel quærunt, quo vita non indiget. *2.Georg. Commodatur agricolarum vita. Agricolâ ditior nullus.* Atquis diuitum quæso accubat inter terminos, & suam cohibet cupiditatem; nec quò plus habet, eò plus sitit? Et quis pauperior diuite, cui nihil est satis? In agris pueri laboribus enutriuntur: nihil illis minus à parentibus indulgetur, quàm aut deliciis affluere, aut otio elanguescere: quod vno carmine Poëta expressit. *Agricola paruo contentus, diuiti nihil est satis.*

C *Et patiens operum, paruóque assueta iuuentus.* 2.Georg.

Hac parsimoniâ instituti iuuenes totâ subinde vitâ eandem obseruant temperantiam: fitque vt maturiore iam ætate agricolæ breues inter suorum iugerum terminos suam cupiditatem contineant. *Insanatio in agris multò modestior.* Hæc vitæ, morúmque sanctimonia, hæc cupiditatis moderatio prioribus illis ætatis auteæ Romanorum seculis floruisse dicitur: cùm (vt scribit Plin.) *Many quidem Cury post triumphos, immensúmque terrarum adiectum imperio nota concio est: Perniciosum intelligi ciuem, cui septem iugera non essent satis.* lib.18. cap.5. *Plin.lib.18. c.5. Moderatior agricolarum cupiditas.* Quod verò laudetur etiam agricolarum vita ob fortitudinem, quæ in laboribus nutritur, & adolescit, testatur idem, cùm statim subiicit quærens cur autea illa

D suorum ætate fertilior esset agrorum seges: *Ipsorum* (inquit) *tunc manibus Imperatorum colebantur agri (vt fas est credere) gaudente terra vomere laureato, & triumphali aratore: siue illi eadem curâ semina tractabant, quâ bella; eadémque diligentiâ arua disponebant, quâ castra: siue honestis manibus omnia lætius prouenuint, quoniam & curiosius fiunt.* lib.18. cap.7. *Plin. Priscis seculis fœcunditas maior segetum.* Plenæ sunt bonis huius argumenti exemplis historiæ Romanæ. Hæc verò idem subiicit: *Serentem inuenerunt dati honores Serranum. Aranti quatuor iugera Cincinnato viator attulit dictaturam, & quidem, vt traditur, nudo plenóque pulueris etiam numore.* lib.18.c.17. *Plin. Ab agris ad triumphos Romani veteres.*

7. *Vidit requiem, quòd esset bona.*] Vitam rusticam vocat requiem tum animæ scilicet, tum cor-

E poris; quam semper in omni ætate viri prudentes ob eam laudem valde commendarunt. Satísque pro antiquis laudatoribus vitæ agricolarum ille sit, qui ad lyram hæc ipsa concinuit.

Beatus ille, qui procul negotiis, Horat. epod. od.2.
Vt prisca gens mortalium,
Paterna rura bobus exercet suis;
Solutus omni fœnore.
Nec excitatur classico miles truci,
Nec horret iratum mare;

 Forúm

Quieta vita agricolarum.

Forúmque vitat, & superba ciuium
Potentiorum limina.

Hor.epod.ode 2.

Fortunatus planè, qui vitam amplexus rusticam quàm procul abest ab vrbe, tam longè alienus viuit à litibus, controuersiis, rixis, & difficultatibus vrbanis. Et quidem iuxta ætatem illam priscorum hominum aureant, qui omnes in agris securam admodum felicémque vitam agebant, procul ab vrbium tumultibus viuebant agricolæ. Nunc verò etiam ruri agens colit exercétque frequens tellurem, atque imperat aruis, liber nimirum à debitis & fœnore, quo quidem onere pressi grauatíque ærumnosam trahunt vitam vrbani. Non illum bellicus terror excitat, non illis somnos abrumpunt curæ; non ferrea iura, insanúmque forum, aut populi tabularia vidit. Issachar igitur vidit requiem quòd esset bona. Nimirum vti prudens intellexit longè vtilius sibi esse per agriculturam domi, mercetúmque distractionem, quàm per maris & viarum pericula quærere diuitias: melius etiam pacis artibus florere, telluri colendæ, serendis, metendis, legendísque frugibus; ac pascendis gregibus dare operam: quàm bellicis caput obiectare periculis, aut curis forensibus, aulicísque discerpi.

Vrbana vita summè inquieta.

Georg. 1.

Quot quantísque malis careat agricolarũ vita.

Illum ergo *non populi fastus* (canit Poëta) *non purpura Regum*
Flexit, & infidos agitans discordia fratres:
Non res Romana, perituráque regna: neque ille
Aut doluit miserans inopem, aut inuidit habenti.

Georg. 2.

2. Georg. Meritò igitur Poëtarum princeps hanc ruris vitam post contemplandæ sapientiæ studium sibi vnam eligendam iudicauit.

Rura mihi, & rigui placeant in vallibus amnes,
Flumina amem, syluásque inglorius.

Ex negotiis vrbanis ad rura prudentes se se interdum colligunt.

8. Profectò semper vsitatum ac familiare fuit prudentibus viris: vt ex forensium negotiorum strepitu, & ex molestioribus vrbanæ vitæ curis sese in villas, prædia, ruráque colligerent; vbi ad omnem animi remissionem, ludúmque honestè placidéque descendentes ad consueta deinceps studia, maiorúmque rerum curas resumptis iam viribus, alacrioréque animo redirent. Porrò autem Hebræi tradunt hanc tribum Issachar studiis sapientiæ deditam fuisse, idque ex 1. Paral. 12. colligunt, vbi hæc ipsa scribuntur: *De filiis quoque Issachar viri eruditi, qui nouerunt singula tempora ad præcipiendum quid facere deberet Israël,* &c. Requiem itaque amant Issacharitæ, secessum petunt, vt sapientiæ vacent studiis: pace nimirum florent artes, bello fugantur Musæ: atque inter arma silent studia doctrinarum:

1. Paral.12. *Studium sapientiæ secessum requirit.*

Carmina secessum scribentis, & otia quærunt.

Desideraui ego, quæsiui etiam ad hæc qualiacunque nostri operis commentaria vel tantulum corporis secessum, vel tantillum ab occupationibus otium: at disponente sic ipsomet Deo nunquam aut impetraui, aut inueni: scilicet vt totum hoc opus trium voluminum incredibili susceptum & perfectum labore potiùs Dei, matrísque Virginis, præsidio & fauori, quàm & meæ industriæ, quæ satis esse non poterat, & alienis, quæ nulla fuerunt, adiumentis attribueretur. Issacharitæ amatores sapientiæ forensibus aulicísque negotiis nuncium remittentes quietem, vbi sapientia & comparari & florere consueuit, amplexantur. *Sapientia quippe* (animaduertit Clem. Alex.) *emi non potest terreno numismate; nec in foro, sed in cælo venditur.* 2. Pædag. cap. 3. Sic amans quietis

Autori ad scribendum nec secessus, nec otium.

Clem. Alex. *Sapientia in quiete thesauros aperit.*

A sapientia odit strepitum, atque in secessu placidum suis studiosis vultum ostendit, thesauròsque aperit; vt cœli, quod est penitius, adytum illi Clem. Alex. soli existimet reserandum.

9. At quî fieri potest, vt quietem ipsam intelligas esse studium sapientiæ; cùm & sapientis animus quò peritior, eò videatur esse inquietior iuxta illud: *Qui addit scientiam, addit & laborem.* Eccles. 1. Sic tamen explica dictum: non quòd scientia iam comparata dolorem ingerat, cùm nihil magis animum oblectet, nec ille vehementius aliud appetat, quàm scire: sed quia tantus est ardor animi ad sciendum, vt cùm Dei rerúmque omnium infinita sit contemplatio, quò plus eam assequitur animus, eò plus assequi, atque vlterius tendere studeat. Hoc enim sensu verba Salomonis ita exponit S. Greg. Nazianz. *Vt qui non plus voluptatis ex eo, quod inuenit, accipiat; quàm mæroris ex eo quod assequi non potuit: quemadmodum iis euenit, qui adhuc siti affecti ab aquis auelluntur; aut qui id quod se habere existimant manibus tenere nequeunt; aut qui splendore collustrati statim ab eo deseruntur.* apolog. 1. Quiescit quidem animus, cùm scientiam adipiscitur, sed licèt eò quòd est adeptus, adhuc tamen amplius acquirere desiderat ad instar æternæ illius in cœlo felicitatis: in qua est satietas sine fastidio, fames sine auxietate. Scio tamen esse aliquos, & quidem rusticæ mentis, tantùm non stipites, qui studium sapientiæ sugillare non vereantur: at quid illa tandem C præster hominibus, audiant ex S. Cypr. his verbis: *Disciplina custos spei, retinaculum fidei, dux itineris salutaris, fomes ac nutrimentum bonæ indolis, magistra virtutis.* lib. de discipl. & habit. Virg. Hæc scilicet est Christiana Philosophia, quæ animum informat, inducítque ad virtutem: non illa verò gentilica & mundana, quæ inflat ad arrogantiam.

Ecclef. 1. *Studium insatiabile sapientiæ.*

B

S. Gregor. Nazianz.

Beatitudo satietas sine fastidio, fames sine anxietate.

Sapientiam sugillat rusticus & stipes.

S. Cypr. *Salutaris sapientia Christiana.*

10. Enimverò quantum conferat fidei Christianæ ipsa, quæ in scholis docetur & addiscitur Philosophia, quasi suam Theologi sapientiam communiunt, nemo sanæ mentis addubitet. Certum est enim illud omnibus, notúmque, quod scribit Clem. Alexandr. *Philosophia non veritatem facit potentiorem: sed debilem aduersus eam*
D *efficit sophisticam argumentationem: & propulsans aduersus veritatem insidias dolosas, dicta est vineæ apta sepes & vallus.* 1. Stromat. Egregiè dictum. Christianam fidem, Catholicam veritatem doctorum hominum scientia, sapientiúmque eruditio instar propugnaculi defendit. Est quidem cognitio fidei Catholicæ nutrimentum animæ, quo illa viuit: sed scientia est optimum condimentum, quo anima dulcius oblectata suauiùs & salubriùs & fide ipsa pascitur & radicatur. Quod etiam Clemens adiungit: *Veritas* (inquiens) *fidei tanquam panis necessaria est ad viuendum: at disciplina est obsonio similis & bellariis.* ibid. O suauissimas animæ cupedias! ô veras animæ delicias, Philosophiam, rerúmque contemplatricem sapientiam! Est quidem (liceat dicere) velut ex
E ipso cœlestis voluptatis torrente irrigans mentem liquor delibatus. Quod etiã Clem. ipse animaduertit in hũc modum: *Philosophia æterna veritatis aulæam quãdam particulã ex verbi, quod semper est, Theologia decerpsit.* 1. Str. Et quid quæso aliud est Scholastica Theologia, præstantissimum quidem Christianæ Ecclesiæ ornamentum, nisi ex Philosophia & fide cõstans sapientia? Itaque Issacharitæ tribus studium sapientiæ antepofuit gloriæ militari, aulicæ vitæ splendori, lucrísque nauigãtium.

Philosophia fidem Christianam & theologiam defendit.

Clem. Alex.

Clem Alex. *Fides anima cibus, scientia cõdimentum.*

Clem. Alex. *Philosophia liquor ex diuina sapientia delibatus.*

Vidit

Vidit enim requiem, quòd esset bona. *Eleganter* A *siquidem*(occurrit Procop.)*nominat doctrinam, quietem.* Hanc meritò præ omnibus aliis vitam sibi eligendam & diligendam,quæ in rerum contemplatione sita est,aiebat Poëta.

Procop. *Scientia rectè dicitur requies.*

2.Georg.

Me verò primùm dulces ante omnia Musæ,
Quarum sacra fero ingenti perculsus amore,
Accipiant cœlique vias,& sydera monstrent,
Defectus solis varios,lunaque labores.

11. *Vidit requiem, quòd esset bona*; illámque relictis omnibus elegit, qui à foro, ab aula, ab vrbe, à sæculo in asylum religionis, veram animæ quietem, placidum vitæ portum se recepit.Quod quidem iam suo tempore S Gregor. Nazianz. ita commendabat. *Hac tempestate præclarè cum eo agitur,qui alios sursum deorsúmque iactari ac perturbari* B *conspiciens,effusissimo cursu de medio fugiat: ac sub locum aliquem à periculo tutum secedens impuri spiritus turbinem & caliginem fallat.* apolog.1. Illi siquidem, qui viuunt in sæculo, & caducarum rerum affectu, studióque tenentur,à vento superbiæ, ab aura vanitatis, à turbine auaritiæ, à tempestate libidinis correpti circumrotantur. Icc:rcò Dominus ab hoc sæculo, vbi tot laquei, tot pericula, tot procellæ, tot carybdes,syrtésque, tot naufragia; per vicinam passionem discessurus homines in sublime vult efferri. *Vbi enim volatus, ibi requies.* dixit S Ambros. ad illa verba: *Quis mihi dabit pennas sicut columbæ? & volabo, & requiescam.* Psalm.54. Igitur Dominus IESVS surgens à cœna ita rus in hortum,atque inde suam ingressurus C passionem dixit: *Surgite: eamus hinc.* Ioann.14. *Nimirum his verbis* (explicat S.Gregor.Nazianz.) *non solùm discipulos, quos tunc habebat, à Iudææ loco abducebat Dominus; sed etiam omnes, qui posteà ipsius discipuli futuri erant, hinc abstrahebat, & ad se ipsum in altum euectum pertrahebat.* orat. ad Iulian. amicum. Hic planè cum Christo, quò ille vocat, vera requi s: illic verò extra Christum, vnde ille auocat,omnis inconstantia, fluctuatio,tempestas. Quid igitur faciendum? Scilicet quod idem Greg. suadet statim subiiciens: *Quocirca bonum Dominum sequamur, terrenas cupiditates fugiamus, impostorem mundum & mundi principem: Creatori nos totos addicamus,imaginem honore prosequamur,nomen nostrum reuereamur, vitam in melius commutemus.* D Sic planè res habet: quietè viuit, qui benè viuit: & placidè moritur,quem sanctè viuentem mors occupat.

S. Greg. Nazianz. *Religio animæ requies.*

Sæcularium vita inquieta & periculosa.

D.Ambr. *A sæculo ad Christū aduolandum.* Psal.54. Ioan.14. S.Gregor. Nazian.

Greg.Naz. *Viuit quietè,qui sanctè viuit.*

12. *Et terram, quòd optima.*] Iudicauit quidem bonam esse requiem, vitámque rutis & agriculturam præ cæteris mundi studiis, ac negotiis appetendam: quia videlicet terra pinguis,& fertilis frugum optimarum. Nam illud, *Et*, non copulæ, sed causæ vim habet. Ex eo igitur, quòd sortitus est terram optimam prudenter iudicauit illius culturam reliquis omnibus mortalium curis, etsi gloriosis ob militiam, decoris ob aulam principum, opulentis ob mercaturam, iure optimo præferendam. Nam si macrum solum, infœcundam terram, sterilem portionem suscepisset, & operam profectò & oleum perderet in illius cultura: nec requiem, sed anxietatem E animæ appellaret. Altius quidem (vti decebat tantum Patriarcham & Prophetam è vita proximè discessurum, & futuram legis gratiæ felicitatem acutissima mentis acie præuidentem) quàm depressi ad lutum Iudæorum oculi cernunt,sub Issacharis nomine ac typo Christum Dei Virginísque filium annunciat Iacob. Clamat siquidem Christus Dominus: *Venite ad me omnes, qui laboratis & oneratì estis: & ego reficiam vos.* Matth.11. *Pinguem* (explicat Procop.) *terram nuncupat Christi carnem. Hæc enim est, quæ melle & lacte manat. Hac cernentes Apostoli, & accipientes virtutem à Deo parauerunt se ad laborandum, colonique facti sunt Domini, colentes terram, id est, humanitatem Christi prædicando in vniuersum orbem diffundentes.* Quid ni pinguissima terra dicatur illa sacrosācta Christi Domini humanitas, quæ personaliter diuino Verbo vnita omnibus diuinitatis suæ diuitiis locupletata est.Ipsius quidem illa vox est: *Conserua me Domine: Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei.* Psalm.15. Loquitur nimirum ipsa humanitas(de Christo enim explicat S.Petr.Act.2.)de sua vnione cum Verbo gloriabunda: mea hæreditas, mea B sustentatio, meæ diuitiæ,meæ deliciæ,meum patrimonium,mea voluptas, Deus ipse Verbum est. *Hæreditas mea præclara est mihi: funes ceciderunt mihi in præclaris.*

Matth.11. *Humanitas Christi terra optima & pinguissima.* Procop.

Psal.15. *Humanitas Christi de vnione gloriatur.*

Psal.15.

13. *Vox Christi ad Patrem*, (inquit hoc loco S. Hieron.) *loquens de Ecclesia.* Sed non minùs aptè vox intelligitur humanitatis de diuinitate,ac persona Verbi, vt placet S. Basilio.Sic enim ac priora verba Psal. *Conserua me Domine*, effatur: *Dictus est hic Psalmus in persona Saluatoris: dictus est autem secundùm humanam illius naturam. Petit itaque & hoc psalmo, vt conseruetur: verùm etiam à se ipso seruatur. Petit quidem vt homo, dat vero vt Deus Patre consentiente.* Certus quidem erat Christus Dominus, vti homo erat & infallibili veritate sciebat C suam ipsius sacrosanctam humanitatem ab vnione hypostatica Verbi nunquam dissoluendam fore; & hoc ipsum tamen precatur, ne vnquam fiat, sed vt Deus vnionem illam sui cum humanitate conseruet. Quid igitur petit, quod in æternum possidet? Quia scilicet tam grata Deo est hominis oratio, vt etiam rogari velit ad donandum quod iam donauit, & ad conseruandum quod certissimè conseruat: & ipsum quoque diuinitatis decretum infallibile de sempiterna humanitatis vnione, fructus aliquo modo esse possit orationis. O egregiam orationis commendationem. Loquitur igitur sacrosancta Christi humanitas: *Hæreditas mea præclara est mihi. Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei.* Psalm.15. D Scilicet, comedo,epulor, bibo Deum ipsum; de Deo, cum Deo, in Deo viuo: nec mihi alia hypostasis personáque in qua sustenter, nisi Dei persona, nisi Deus est. Hanc ergo humanitatem filius Dei, verus Issachar, elegit sibi; fœcundauit vti omnibus benedictionibus tellurem plenam, quam deinde suis primò quidem Apostolis, deinceps fidelibus omnibus colendam tradidit:quemadmodum Patriarcha Issachar datam sibi sortem suæ tribui excolendam reliquit.

S.Hier.

S.Basil.

Etiam ad quæ possidemus,orandus nobis Deus.

Mira laus orationis.

Psal.15.

14. Colitur autem benedicta hæc terra Christi Domini humanitas piis fidelium obsequiis & officiis, debita veneratione, affectu,amore,reuerentia,obseruantia, iugi gratiarum actione, memoríque mente omnium meritorum, donorum, E atque virtutum, & excellentiarum sacrosanctæ illius humanitatis. Nec enim (vt sanctus quidam vir apud nos dictitabat) in omnibus quæ passim exercemus,officiis Christianæ pietatis,sanctísque de Deo contemplationibus separanda est Christi Domini humanitas ab ipsius diuinitate. Contemplandus scilicet, implorandus,amandus, obsequio prosequendus, veneratione colendus à nobis esse debet Deus homo. *Quod enim* (aiebat ille) *Deus coniunxit, homo non separet.* Matth.19. Meritò igitur diximus per sortem Issachar præclaram,

Deus homo à nobis colendus omnibus pietatis officiis.

Matth.19.

 clarum,

claram, terram optimam, & fœcundissimam significari Christi Domini humanitatem; cuius infinita sunt merita, cuius opera, motus, actiones, verba, cogitationes, vita, morsque inæstimabilem habent valorem. Terra quoque est amœnissima pariter & fœcundissima, in qua omnes virtutes, gratiæ, donáque cœlestia efflorescunt, ipsa Domini humanitas: cuius videlicet vernantem pulchritudinem admirata sic effatur sponsa. *Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus: lectulus noster floridus.* Cant. 1. de incarnatione Verbi locum ita Græci Patres explicant. *Sic tu pulcher ad lectulum nostrum vmbrosus accessisti, in natura nostra nimirum, in qua tanquam in lecto quiescens tu Dei & Patris lucidissimus & sine vmbra radius per vmbram aspiceris, tanquam in imagine exemplar.* Est itaque Christi humanitas lectus, in quo diuinitas Verbi quiescit, omnium virtutum, gratiarum, donorum vernanti amœnitate distinctus: quod quidem illa voce (*Floridus*, siue *vmbrosus*) sponsa voluit significare. Quid si etiam sponsa suum contemplans dilectum in sacrosancto Eucharistiæ sacramento velut in lecto quiescentem, veréque Deum absconditum, Isai. 45. incredibili exultans gaudio dicat: *Ecce tu pulcher es, dilecte mi, & decorus.* Cant. 1. nec enim alibi sponsæ amanti formosior ille apparet; quàm vbi præ amore ipsius sponsæ vsque adeò sese exinaniuit, vt etiam in cibo ab illa manducaretur, & in potu sumeretur. Pulchritudo enim Domini IESV est ipsius dilectio: vbi plus amari videtur, ibi formosior habetur. Sed cur floridus dicitur lectus? Nimirum species illæ sacramentales, sub quibus latet caro & sanguis Domini meritò appellantur flores, ipsúmque sacramentum est quidam velut papilio, aut vmbraculum, sub quo Deus homo animarum sponsus delitescit: ibi detegitur, apprehenditur, tenetur à fide: inde tam dulces, quàm salutares & insidias tendit, & sagittas emittit ad capiendas, ad sauciandas in amorem suum animas fidelium.

Cant. 1. — *Christi humanitas lectus diuinitatis.* — *Græci Patres.* — *Isai. 45.* — *Cant. 1.* — *Eucharistia Dei lectus floridus.*

15. Non minùs appositè dixerim intelligi etiã beatissimam Virginem Dei matrem. Verè illa sponsi & sponsæ, Christi & Ecclesiæ lectus: in cuius videlicet virginali vtero Deus carnem induit, desponsauítque sibi Ecclesiam. Vmbrosus & floridus dicitur lectus: nimirum (vti explicat Theodoret.) *& ab spiritus gratia protectum, & ab ardore peccati defensum vocat lectum.* Consonè quidẽ ad illud Angeli ad Virginem: *Spiritus sanctus superueniet in te: & virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Luc. 1. Enimuerò beatissimæ Virginis vterus pulcherrimis & odoratissimis Virginei pudoris floribus & ante, & in ipsa, & post conceptionem Dei hominis fuit semper ornatissimus. O Virgo dignissima Dei mater, Virginum dux, ipsiusmet Virginitatis ornamentum: dignare obsecro ex ipso tui pudoris viridissimo prato; ex ipso tuæ Virginitatis vmbraculo, sub quo Dei filius ac tuus requieuit, ex ipso tui vteri lectulo florido, in quo cœlestis sponsus nouem mensibus delituit, dignare, inquam, ô Domina tuis, qui tuum nomen dulcissimum identidem imploramus, qui te veram Dei matrem debita pietate venerari desideramus, seruis licèt indignissimis aliquos vel saltem flosculos inspergere, quorum fragrantia benè olentes, quorum pulchritudine speciosi ante oculos dilecti filij tui esse videamur. S. Ambros. in hoc eodem mysterio persistens sic prophetiam euoluit. *Issachar merces dicitur, & ideo refertur ad Christum, qui est merces nostra: quòd eum nobis ad spem salutis æternæ non auro & argento, sed fide & deuotione mercemur. Vnde & de ipso dicitur: Ecce hæreditas Domini filij, merces fructus ventris.* Psalm. 126. de bened. cap. 6. iuxta hanc interpretationem S. Ambros. sic debet construi versus: Ecce hæreditas Domini filij: ecce hæreditas, quam Dominus sibi acquisiuit in terra, sunt ipsi filij, quos generauit, ipsi nimirum fideles Christiani: at illorum merces præmiúmque est ipsemet filius Virginis, Deus homo, fructus ventris dicitur, quia non aliunde scilicet ex viro (vt cæteri filij Adam) satus: sed in ipso Virgineo conceptus vtero ad Virgineum similiter ortum maturuit.

Cant. 1. — *B. Maria Dei lectus floridus.* — *Theod.* — *Luc. 1.* — *B. Mariæ vterus floribus ornatus.* — *A B. Maria flores pudoris petuntur.* — *D. Ambr.* — *Psal. 126.* — *Ipsimet fideles hæreditas Christi venturi.* — *Christus fructus ventris.*

16. *Supposuit humerum suum ad portandum.*] Quia vocauerat asinum fortem siue osseum, quo significauit infatigabilem ad laborandum in agricultura: nunc in eadem metaphora persistens fortem, robustúmque dicit ad portanda onera frugum ad loca mari vicina, quorum commutatione victum quærat, substantiam augeat, atque adeò ditescat. S. Ambros. vtpote qui prophetiam de Christo Domino intelligit, ita dictum exponit: *Vt ad resurrectionis suæ gratiam vocaret gentes (ipsa est enim pinguis & fertilis terra, quæ fructus generat æternos) subiecit humerum suum ad laborandum subiiciens se cruci, vt nostra peccata portaret.* Issachar igitur iuxta S. Ambros. præfigurauit Christum Dominum, qui verè supposuit humerum suum ad portandum, *cùm baiulans sibi crucem exiuit in eum, qui dicitur Caluariæ, locum: vbi crucifixerunt eum.* Ioan. 19. Crux est pondus, sarcina, onus, cui portando sponte suum humerum factus pro nobis maledictum Dei filius supposuit. *Cuius imperium super humerum eius*, vel *cuius principatus super humerum eius.* ait Isai. 8. *Hoc est* (declarat S. Ambros.) *super corporis passionem diuinitatis potestas; vel Crux supereminens corpori.* ibid. Dixi sponte; quod Apostolus dixit: *Proposito gaudio sustinuit crucem.* ad Hebr. 12. Quia nimirum, vt de Issachar dicitur: vidit requiem, quòd esset bona, typum videlicet crucis. Iccircò enim Propheta cecinit: *Adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius.* Psalm. 131. ad quæ verba sic B. Damasc. *Crucem ibi intellige argumentum est id, quod sequitur: Surge Domine in requiem tuam.* ibid. *Comes enim crucis est resurrectio.* lib. 4. Orthod. cap. 12.

D. Ambr. — *Christus sponte crucẽ portauit.* — *Ioan. 19.* — *ad Galat. 3.* — *Isai. 8.* — *D. Ambr.* — *ad Heb. 12.* — *Crux Domini requies bona.* — *Psal. 131.* — *S. Ioan. Damasc.* — *Comes crucis resurrectio.*

17. Adoramus igitur fideles debita Deo adoratione ipsam crucem, cui pedes manúsque Dei hominis pro nobis affixi sunt. Dicitur illa requies Domini, tum quia in ea pendens somno mortis quieuit, tum quia per eam intrauit in resurrectionem, atque adeò ab omnibus vitæ miseriis, hostiúmque iniuriis quietem immortalitatis sempiternam. Hæc est illa clauis, qua cœlum reseratum patuit hominibus, qua domus Dei aperitur: de qua sic Dominus per Isaiam. *In die illa vocabo seruum meum Eliacim: & dabo clauem domus Dauid super humerum eius, & aperiet.* cap. 22. *Eliacim* (inquit S. Hieron.) *interpretatur Deus resurgens. Sed quis alius, nisi Christus IESVS Dei & Virginis filius*, qui passus & mortuus resurrexit? Crucem suam, clauem suam super humerum portauit. Res mira! Quis enim vnquam humero portauit, quæ cingulo appensa solet gestari, clauem? Crux scilicet est illa magni ponderis, quam Dominus IESVS humeris sibi baiulauit; clauis est etiam, qua ianuam vitæ moriens ipse mortalibus reserauit. Porrò quia de agricultura, de terra optima & fœcundissima vaticinium appositè S. Ambros. ad Christum refert verè quidem agricolam, qui exiit seminare semen suum; consequenter illius crucem agnoscit aratrum his verbis:

Crux requies Domini. — *Isai. 22.* — *Crux clauis Domini.* — *D. Hieron.* — *Christus agricola, Crux aratrum.*

D. Ambr.

verbis: *Supposuit ergo humerũ incumbens aratro, omnibus subeundis contumeliis patiens ita subiectus labori: vt vulneraretur propter iniquitates nostras, vt infirmaretur propter peccata nostra. Et factus est agricola sciẽs terram suam bono seminare frumento.* ibid. Quia verò sæpiùs in his prophetiis Iacob, plurimísque aliis diuinæ scripturæ locis tum vaticinia, tum figuræ inueniuntur passionis Christi Domini: nec aliud de Messia, quàm ipsius passio & prædici & repræsentari crebriùs videtur: operæ pretium erit huius rei à Tertull. positam adnotare his verbis rationem. *Sacramentum passionis Domini figurari in prædictionibus oportuerat: quantóque incredibile, tantò magis scandalum futurum, si nudè prædiceretur: quantóque magnificum, tanto magis obumbrandum, vt difficultas intellectus gratiam Dei quæreret.* lib. contra Iudæos, cap. 10. Futura quidem passionis Domini quodammodo durior ac difficilior fides per multas grauésque rerum significantium figuras, & per frequentissima & illustrissima Prophetarum oracula emolliri, ac velut complanari debuit, vt ab humano intellectu, accedente tamen diuina gratia reciperetur.

Passio Domini multis & figuris, & prophetiis significata. Tertull.

Graue onus agricolarũ ex tributis.

18. *Factúsque est tributis seruiens.*] Hoc vnum inter molestissima onera agricolarum censetur, vt multorum vectigalium pondere opprimantur: à quorũ tam. n immunitate milites aulicíque perfruuntur. *Quid quod* (vti conqueritur S. Saluianus) *indictiones tributarias ipsi interdum diuites faciunt, pro quibus pauperes soluunt?* lib. 5. de prouid. At in bonum (inquiunt diuites) commune cedunt huiusmodi tributa, quæ tandem postquam publicæ necessitati subuentum est, iterum viritim distribuuntur: aut etiam ex publico ærario, cum nimis auctum videtur, subsidia omnibus dispertiri consuetudo est. Proh facinus! ô ditiorum, & potentiorum ferinam prorsus immanitatem! Sed ô pauperum, & pusillorum calamitatem vehementer deplorandam! *Remedium* (inquit idem Saluian.) *cunctis datum soli inter se diuites partiũtur. Quis tunc pauperum meminit? Quis ad communionem beneficij humiles & egestuosos vocat? Quis eum, qui primus est semper in sarcina, vel vltimo esse loco patitur in medela? Tributarij omninò pauperes non putantur, nisi cum his tributi cumulus imponitur: extra numerum autem tributariorum sunt, cùm remedia diuiduntur.* Non est apud nos hæc pauperum vexatio, quia deest occasio; hæc si occurret, proculdubiò illi similiter opprimentur: talis est enim vbique potentiorum immanitas, talis miserorum calamitas. Agricolæ (quid quæso indignius?) munifices omnium, soli vel certè potissimum tributis & vectigalibus prægrauantur. Iacob tamen prædicit hoc onus sponte subituros Issacharitas, vt à militia, & aula se rediment, in quibus molestiùs viuunt homines, atque infeliciùs moriuntur.

D. Saluia. *Tributa pauperes, nõ diuites opprimunt.*

S. Saluian. *Potentiorũ humanitas, miserorum calamitas.*

In militia & in aula viuor & vita infelicior.

19. Deinde cùm Iacob præmiserit Issacharitis terram optimam & fœcundissimam sorte obuenturam, mirari non debent, quòd vectigalibus onerentur. *Morale siquidem apparet* (inquit hoc loco Caiet.) *hoc esse principibus, vt cultores feracis regionis plus fructuum terræ percipientes plus grauent.* Quod autem hoc sit licitum iustúmque testatur Apostolus, cùm fideles admonet vti principibus obediant, illísque debita pẽdant tributa. *Ideò enim* (inquit) *& tributa præstatis, ministri enim sunt Dei in hoc ipsum seruientes.* ad Rom. 13. Seruiunt scilicet principes etiam suis subditis in eo, quòd illis ius dicant, iustitiam administrent; illos in pace conseruent, ab iniuriis tueantur, ab hostibus de-

Caiet. *Tributa iusta sunt & licita.*

ad Rom. 13. *Principes seruiunt subditis.*

A fendant. *Quasi dicat* (exponit S. Chrysost.) *quod tibi magistratus bene faciat, tu ipse testaris mercedem illi persoluens.* homil. 23. in epist. ad Rom. Et quidem optimè occurrit ad illa verba: *Ministri enim Dei sunt*, S. Hieron. *ministros Dei illos appellat, vt vel sic eis reddant, quod eis debebant, ne videretur Christus superbiam docuisse.* Iustitiam prædicat Dominus: *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.* Matth. 22. Quibus verbis iusta & licita principum tributa non commendat modò, sed omninò præcipit. Nihilominùs etsi hæc vera sint, tributa tamen graue quoddam sunt onus. *Quibus nimirum* (dixit S. Greg. Naz.) *in diuina condemnatione nihil grauius est & acerbius.* orat. 9. Est quidem tributorum pensio vnum & sanè grauissimum B malorum pœnæ, in quæ filij Adam ob peccatum primorum parentum à supremo iudice condemnati inciderunt.

D. Chrys. — D. Hier. — Matth. 22.

S. Gregor. Nazian. *Molestissima pœna tributorum.*

20. Quid quòd hanc eandem humani generis ærumnam Deus homo factus voluit etiam perpeti per omnia similis nobis absque peccato? Enimverò natus est cùm describeretur orbis, Romanóque principi gentes omnes tributum pendere cogerentur: ipséque cum matre Virgine, patréque putatitio Ioseph tributum soluit. In quo & pendentes consolari, & exigentes tributa commonere voluit, vt egregiè S. Gregor. Nazianz. expendit in hunc modum. *Eos sanè, quibus huiusmodi munera commissa sunt, admonet Deum semper maximis rerum administrationibus interesse. Et quidem* C *vt descriptores pudore quodam afficiat, tum demum commoneat, carnem assumit, & cum hominibus versatur: & vt seruitutis nostræ solatium afferat, animique æquitatem veluti legem sanciat: dixit Petro: vade ad mare, & mitte hamum: & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle; & aperto ore eius inuenies staterem: illum sumens da eis pro me & te.* Matth. 17. Da eis, scilicet exactoribus qui Cæsaris vectigalia colligebant Capharnaum. Cæterùm malitia & inhumanitas exactorum eam, quæ verè principum suorum est, iustitiam facit esse, aut certè videri, & incusari tyrannidem. Profectò cùm nihil in rebus humanis calamitosius & amarius morte ipsa necessariò ab omnibus exigenda sit; vnum tamen est, quod ex illa Sanctus Iob celebrat emo- D lumentum, quo quidem in suis sepulchris mortui perfruuntur: *Et quondam* (inquit) *vincti sine molestia non audierunt vocem exactoris.* Iob 3. exigentis crudeliter à miseris, quos etiam in ergastula conicit, tributa. *Satis superque* (ait S. Greg. Nazianz.) *hæc hominibus molesta sunt. Nequid quæso huic iugo ponderis addatur; nequid pœnæ illi, qua primum nostrum peccatum multatum est, acerbitatis accedat.* orat. 9. quod quidem ex nimia seueritate atque inhumanitate tributa exigentium prouenire solet.

S. Greg. Nazianz. *Christus tributa soluit ad solatium pendentium, & documentũ exigentium.*

Matth. 17.

Malitia, & inhumanitas exactorum.

Iob 3.

S. Greg. Nazian. *Solatium mortuis carere tributorum exactionibus.*

21. Pudeat ergo exactores seueriùs & inhumaniùs, quàm par sit, pro colligendis tributis in misellam plebem deseuire: sciant inter huiusmo- E di pauperculos Deum hominem, imò adhuc infantulum cum matre Virgine inueniri: atque ad illorum conspectum commiseratione aduersus pauperes moueantur. Ipsi verò pauperes onus istud quoque suum exemplo Dei hominis idem pariter onus portantis libenter sustinere ac portare studeant. Verùm LXX. ita vertunt: *Et factus est vir agricola*: pro eo quod legimus: *tributis seruiens.* Ac si omninò idem sit esse agricolam & tributis seruire. Quod quidem Christo Domino egregiè conuenit, qui diuinæ iustitiæ grauissimum soluit tributum ortus, vitæ, passionis, mortísque

Exactores blandius agant.

Christus diuinæ iustitiæ grauia soluit tributa.

mortísque ad expianda hominum peccata. Qua-
Isaiæ 53. propter dixit Isaias: *Posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum.* cap. 53. ô graue onus, cui clementissimus IESVS humerum supposuit! Clem.
Clem. Alex. Alex. legit: *Dominus tradidit ipsum peccatis nostris.* 1. pædag. 7. Peccatorum scilicet correctorem, & directorem. Vertunt alij: *Irruere fecit in eum iniquitates omnium nostrûm.* Igitur quia filius Dei sponte redemptorem se hominum exhibuit, séque obtulit pro solutione omnium scelerum, quibus homines Dei iustitiam offenderant, atque
Christus pro peccatis in mortē tra-ditus. irritarant: pactum suscipiens Æternus Pater peccata omnia humani generis fecit impetum vt conuerterent in filium Deum hominem, velut in agnum lupi: atque adeò illum dilacerarent: cuius etiam morte irati, quia læsi ab hominibus Dei vindicta satiaretur; homines redimerentur; peccatáque ipsa simul emortua prorsus abolerentur.

22. Porrò Moysis benedictio siue prophetia de Zabulon, & Issachar, quam ad hunc locum consultò distulimus explicandam, sic habet. *Lætare Zabulon in exitu tuo: & Issachar in tabernaculis tuis. Populos vocabunt ad montem: ibi immolabunt victimas iustitiæ. Qui inundationem maris quasi lac*
Deut. 33. *sugent, & thesauros absconditos arenarum.* Deut. 33. Lætare (inquit) ô Zabulon in exitu tuo per mare ad exteras gentes, quarum commercio ditaberis. Tu verò Issachar lætare in tabernaculis tuis agriculturæ scilicet deditus; tranquillam & beatam ab strepitu armorum, ab inquietudine ambitionis, à pelagi periculis procul alienus vitam ducito. Dicit Issacharitas diuinarum rerum contemplationi studentes; atque (vt supra iam adnotauimus) in lege præ cæteris eruditos hoc sibi à Deo commissum munus obituros, vt Israëliticum populum ad Hierusalem, atque adeò ad templum in monte illius situm conuocent; ibíque sacris de lege Dei concionibus instituant: atque ad offerenda Deo sacrificia in templo adhortentur.
Prædicatores ad Deū gentes conuocant. Est hæc non quidem Moysis, sed Christi Domini benedictio super suos prædicatores, qui fideles ad Deum conuocant, ad victimas & sacrificia, nimirum ad sacram confessionem & sacrosanctam Eucharistiam adhortantur: atque adeò suis exhortationibus Dei Ecclesiam nunc reprehendendo, nunc consulendo, interim docendo, dein côquerendo illustrant, & exornant. Quod ipsamet experta cùm dixisset: *Nigra sum, sed formosa.* statim adiungit: *Filij matris meæ pugnauerunt contra*
Cant. 1. *me.* Cant. 1. *Docet nimirum* (inquit Theodoret.)
Theod. *quomodo nigra cùm esset ac deformis, pulchra repentè*
Prædicatores Ecclesiā Dei exornant. *facta sit. Filij enim* (inquit) *matris meæ pugnauerunt contra me. Filios vocat sacrosanctos Apostolos.* Quorum scilicet prædicatione à flagitiis suis conuersa Christianæ pietatis gratiam & nitorem consecuta est. Denique propter mercimonia, quæ per vndas maris deportantur, ingentem auri argentíque & gemmarum copiam tam facilè quidem coaceruabunt; ac si distenta lacte vbera exsugerent. Sunt autem hæc omnia & dicuntur thesauri arenarum: quia de terræ fodinis eruuntur, vel
E terra eruunt thesauros agricolæ. (quòd potiùs videtur) abundantes, quæ de agricultura fruges collectæ ad portus asportantur, perbellè vocat thesauros arenarum, quos nimirum agricolarum industria, continuúsque labor ex ipsamet proscissa, sata, occatáque tellure consueuit extrahere.

23. Porrò Debbora in suo cantico de Zabulon sic effatur: *Zabulon & Nephthali obtulerunt animas suas morti in regione Merome.* at de Issacharitis:

A *Duces Issachar fuere cum Debbora, & Barac vestigia sunt secuti.* Iudic. 5. Iure quidem optimo vtrique Iud. 5.
laudantur, eò quòd Zabulonitæ sua ex commercio nauigandi lucra & quidem maxima: Issacharitæ suam in agricultura requiem, (& quod maius est) suam ex diuinæ legis studio voluptatem communi fratrum suorum vtilitati, & Israëliticæ Reipublicæ saluti posthabentes ex naualibus, & ex agris ad sacrū bellum pro Dei honore contra Chananæos idololatras susceptum expediti alacriésque abierunt. Est quidem proximorum salus nostro & commodo & quieti, vbi scilicet illa vel periclitatur, vel conseruari aut etiam restitui debet, præferenda. Hoc enim sensu dicebat Apostolus: *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.*
B 1. Cor. 11. Sed quænam isthæc est aut Pauli, aut 1. Cor. 11.
Christi etiam imitatio? declarat optimè S. Chrys. *Proximorū saluti, bonóque incumbere.*
Hac perfecta Christianæ religionis regula est, hic certissimus terminus, hoc supremum cacumen quærere quæ communem omnium comprehendant vtilitatem; quod D. Chrys.
significans ait: sicut & ego Christi. Nihil enim adeò potest nos Christi efficere imitatores, vt erga proximum cura. homil. 25. in 1. Cor. Idipsum extollit Clem. Clem. Alex.
Alex. *Maximum est* (inquiens) *& perfectissimum bonum: quando à malè faciendo, & à re malè gesta ad virtutem & bonam actionem possit quis aliquem traducere.* 1. Stromat. Turbantur Zabulonitæ, turbantur, Issacharitæ, turbatísque animis arma capiunt, instruunt aciem contra Sisaram, & nongētos falcatos currus cum ingenti Chananæorum exerci-
C tu: pulchrum ducentes & gloriosum pro Deo suo, & fratribus suis periclitari, vinci, occumbere. Hæc est illa fortitudo, illa caritas, zelus ille san- Iud. 4.
ctissimæ cuiusque animæ, quæ dicebat: *Anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab.* Cant. 6. Quænam istæ quadrigæ, propter quas vs- Cant. 6.
que adeò turbatur, exilítque & bellicum sonat? *Zelus cōtra diabolū, & peccatores.*
Qui scilicet (declarat Theodoret.) *parent imperio diaboli, & tanquam currus illius fiunt, atque ab eo* Theod.
gubernantur. Quiescere non potest anima viri iusti, quam zelus domus Domini comedit, vbi peccatores parere diabolo, & peccatoribus imperare diabolum, Deúmque suum offendi conspicatur.

D

Prophetia Iacob de Dan.

Dan iudicabit populum suum, sicut & alia tribus in Israel. Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retrò. Salutare tuum expectabo Domine.

Benedictio Moysis super Dan.

Dan catulus leonis, fluet largiter de Basan. Deut. 33.

E

SECTIO XV.

1. D*An iudicabit.*]. Est nominis Dan allusio ad Iadin Hebr. quod est iudicare. Iudicabit Dan vt suo præfert nomine iudicium. Iudex est, ac per Sansonem, qui à Dan ortum habuit, totam illius turbam partim commendat, partim obiurgat. Fuerunt siquidem in Sansone multa, quæ summam laudem mereantur: & non defuerunt

defuerunt etiam in illo, quibus censura & obiurgatio meritò adhiberi debeat: atque adeò Danitarum tribui Sansonis nequitia dedecori: bonitas decori fuit atque ornamento. Quòd verò vnius culpa plures infamet; vnius dedecus plurimos dedecoret, multis posset exemplis comprobari. *Enimverò recumbentibus vndecim discipulis apparuit illis IESVS, & exprobrauit incredulitatem eorum, qui scilicet resurrectionem suam non crediderunt,* vti scribit Marc. 22. Cùm tamen Petrus & Ioannes, qui concito gradu, alacríque studio ierant ad monumentum, haud dubiè crediderint. *Sed ab vnius Thomæ* (vti noster Maldonatus egregiè adnotauit) *incredulitate reliquos Apostolos quasi incredulos Dominus obiurgauit.* Simile quid accidit discipulis, quos scribit Matth.26. indignatos fuisse, quòd mulier vnguentum *fracto alabastro effudit super caput Domini*; cùm tamen constet ex Ioan.12. solum Iudam indignatum fuisse, vti animaduertunt S.Chrysost. S.Hieron.& alij. Scilicet vnius Iudæ indignatio reliquis omnibus discipulis huiusmodi contumeliam inussit. Prætereà Matth.27. scribit latrones, qui crucifixi erant cum Domino, contra illum blasphemasse: at certò colligitur ex Luc.23. vnum tantummodò è latronibus malè fuisse locutum. Igitur vnius culpa multos dedecorat ad ignominiam: (& quod peius est) ad similem nequitiam alios pertrahit. Quod subinde ostendetur.

Vnius culpa multos infamat. Marc.22. Maldon. Matth.26. Ioan.12. Matth.27. Luc.23. *Vnius culpa cæteris dedecori est & scandalo.*

2. Et quidem de hoc ipso argumento agens S. Gregor.Nazianz. ita vim mali exempli describit. *Nam & exiguum absynthium melli amarorem suum celerrimè impertit: mel contra ne duplo quidem maius dulcedinem suam absynthio infundit: ac paruo quidem lapide submoto flumen totum in pronum trahitur; eiusdem autē impetus firmissimo etiam aggere cohiberi vix potest.* apolog.1. Tantam vim habet vnius nequitia tum ad ignominiam, tum ad ruinam plurimorum. *Et modicum fermentum* (inquit Apostolus) *totam massam corrumpit.* 1.Cor.5. Quod apertè in Danitarum tribu cernitur; cuius ad infamiam plus valuit Sansonis aliqua labes, quàm ad commendationem eiusdem præclarè gesta valuerunt. Nihilò tamen minùs aliquando euenit, vt vnius virtus multis alioqui malè merentibus, & ad honorem, & ad vtilitatem patrocinari videatur: quod quidem in Moabitis visum est. Enimverò in eorum extremam vltionem non ita Dei iustitia desæuit, quemadmodum in Madianitarum, aliarúmque gentium Palæstinæ desæuire visa est: cùm tamen Moabitæ minoribus, quàm cæteræ infidelium nationes, flagitiis haud essent coopertæ: imò de illis scribitur: *Præuaricatus est populus cum filiabus Moab.* Num.31. Et ratio illa est optima Lyrani. *Quia Ruth, sancta vtique fœmina ex Moabitis erat originem habitura: illius nimirum virtus omnibus etsi infidelibus atque impurissimis ad vitam, salutémque opitulata est.* O egregiam Moabitæ fœminæ virtutem, quam etiam post multa secula futuram præuidens Deus, illius contribulibus etsi idololatris, & omni vitiorum turpitudine contaminatis, ne funditùs delerentur, misericordissimè pepercit.

Greg. Naz. *Summa vis mali exempli.* 1.Cor.5. *Plus valet vna labes ad infamiā, quàm præclara opera ad famam.* *Interdum vnius virtus pluribus prodest.* Num.31. Lyran. *Multū valuit apud Deū Ruth.*

3. Quid ergo dicam de illa inter mulieres benedicta, quæ non modò ex nobis nata totum suâ virtute humanum genus nobilitauit, sed etiam Deum ipsum è suis purissimis visceribus natum in salutem gentium peperit? Profectò non tam Ruth Moabiten, quàm ex illa oriundam Dauidis filiam & Dei Verbi matrem Virginem Æternus Pater respexit, acceptauítque in patrocinium primò quidem Moabitarum, ne perirent; deinde verò peccatorum omnium, quibus mater gratiæ apud Deum iudicem ac vindicem, quem offenderant, vt propitietur, opitulatur. Nec enim vllius omninò sanctorum aut Angelorum vel gratia, vel interpellatio pro hominibus tam potens est atque efficax apud Deum, quàm gratia ipsius Deiparæ apud filium atque imploratio. Etenim (vti optimè disserit S.Anselm.) *Quia filius eius Dominus est & iudex omnium discernens omnia singulorum merita, dum ipse à quouis suo nomine inuocatus non statim exaudit, profectò id iustè facit: inuocato autem nomine matris, etsi merita inuocantis non merentur vt exaudiatur, merita tamen intercedunt, vt exaudiatur.* de excell. Virg. cap.6. Veretur quidem Dominus sanctorum preces, sed matris suæ dilectissimæ precibus quodammodo cogitur nihil quod illa petat (liceat loqui) ausus denegare. Quod quidem valde confirmatur ex illa reuelatione S.Brigitæ. Dicit enim sanctos apparuisse & dixisse Virgini Dei matri: *ô Domina benedicta, tu portasti Dominum in te, & tu Domina omnium es. Quid est quod non poteris? quod enim tu vis, hoc factum est.* lib.4. reuel. cap.74. Delectatur planè filius, cùm à matre dulcissima inuocatur; gaudet vocem in precibus matris audire. Iccircò enim dixit: *Sonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis.* Cant.2.

Mira vis in patrocinio & gradu B. Mariæ. *Valet apud Deū B. Maria plus quàm omnes Angeli, sanctique.* D.Anselm. *Inuocatio nominis B. Mariæ Deū ferè cogit.* S.Brigit. *B. Maria quicquid vult, potest, facitque.* Cant. 2.

4. *Dan iudicabit, sicut & alia tribus.*] Non quidem ex omnibus tribubus iudices fuerunt, sed ex aliquibus tantùm, inter quas numeratur tribus Dan, quæ vt Iacob vaticinatur, non minùs quàm quæuis illarum quæ habuerunt iudices, & ipsa suum dabit nempe Sansonem. Igitur de Sansone Israëlitas iudicaturo adiungit: *Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita.* Qui locus aliquantulum est obscurus ex eo, quòd cùm Dan sit nomen indeclinabile, haud facilè constat num in nominatiuo, num in datiuo sit accipiendum. Et quidem Gennad. & Euseb. in datiuo explicant: Fiat coluber, seu serpens ipsi Dano. quare prædici arbitrantur Dalilam Philisthæam, quæ serpentino astu Sansonem decipiet. Verùm cùm & coluber & cerastes ponantur, conicere possumus duas illas Philistæas, quas duxit Sanson vxores significari. Enimverò descendens primò in terram Philistinorum priorem duxit magnâ quidem fide, amoréque & per extrema etiam pericula cū summo capitis discrimine comparatam. Scilicet ad nuptias iturus obuiam habuit in ipso itinere leonem, sæuum illum & rugientem, vt scribitur Iud.14 Quid quæso periculosius? Sat carò stabat vxor Sansoni: iámque arduum est negotium, tantis emitur periculis matrimonium. Heus tu, quisquis es, cùm ad celebrandum coniugium procedis; scias cum leone, qui te manet in via, tibi colluctandum; quem soli strangulant, quos Domini spiritus dirigit; vti de Sansone legimus: *Benedixit eum Dominus, & cœpit spiritus Domini comitari cum eo.* Iud.13. Solus ille, qui fortis est, perrumpet connubij difficultates: illúmque strenuè superabit; quam vocat Apostolus coniugatis subeundam *tribulationem carnis.* 1. Cor.7. Sæuum ac rugientem in via, hoc est, in vita, leonem dilacerabit, qui denique Sanson erit. *Meritò scilicet* (inquit S.Ambros.) *fortior cæteris, quia eum spiritus Domini dirigebat.* in prolog.lib.2. de Spiritu sancto, non autem spiritus concupiscentiæ, quo plerique in nuptias feruntur.

Gennad. Euseb. Iud.14. *Arduū negotium, coniugium.* Iud.13. *Vincit connubij difficultates, qui spiritu Dei ductus illud suscipit.* 1.Cor.7. D.Ambr.

5. Sanctus quidem matrimonij status, veréque ab ipsomet Deo institutus; cui omnes debemus

quòd

quòd nati ſumus: ſed tamen periculis plenus, propriè dicta carnis tribulatio: vbi occurrunt paſſim toruí ferarum aſpectus, territant inamabiles leonum rugitus. At quem Dominus ſuo ſpiritu dirigit, qui rectâ ſcilicet, ſanâ, ſanctâque intentione (vti decet Christianum hominem) ad ſeruiendum Deo, non verò ad indulgendum carni in laſciuiam, ſuſcipit matrimonium; Deo duce omnibus fortiter & conſtanter ſuperatis difficultatibus, ac periculis, etiam in ore ipſo faucibúſque leonum mellis fauos inueniet: pacíſque ac placidæ vitæ ſuauiſſimam exſuget dulcedinem. Memini fauum mellis; quia (vt ſcribitur) *Poſt aliquot dies reuertens Sanſon, vt acciperet coniugem, declinauit vt videret cadauer leonis; & ecce examen apum in ore leonis erat, & fauus mellis.* Iud. 14. Quid? Num occiſo leone vir fortis pellem detraxit, eóque tam inſigni ad oſtentationem fortitudinis paludamento adornatus inuiſit ſponſam, nuptias celebrauit? Non planè. *Itaque* (inquit S. Ambroſ.) *apud dilectam ſibi ſponſam exuuias ferre credidit ſine momento futuras; cum talium rerum tempora non terribilibus ſpoliis, ſed mitibus gaudiis & feſtâ fronde fiant venuſtiora.* lib. 9. epiſt. 70. Diſcant mariti feritatem, metus, terriculamenta, & quicquid toruum eſt, longè à coniugio, & vxorum contubernio alienum eſſe debere. *Denique* (adiungit) *poſt cladem regrediens fauum in ore leonis offendit atque abſtulit donum parentibus ac puellæ futurum. Talia enim ſponſam munera decent.* Hoc ipſum profectò eſt, quod maritis erga vxores Apoſtolus commendat: *Viri diligite vxores veſtras, & nolite amari eſſe ad illas.* ad Coloſſ. 3. Dulcedo quidem, non amaritudo: mel, non autem fel in coniugio locum habere debet: dedecent fidelium nuptias leonum exuuiæ. Venis domum? refer vxori fauos: filij quoque nihil toruum oſtentent, nihil aſperum inſonent: mel, non fel ſuis inſtillent parentibus. *Filij* (clamat Apoſtolus) *obedite parentibus per omnia: Hoc enim placitum eſt in Domino.* ibid.

Feliciter in matrimonio, qui cũ Deo illud ſuſcepit, viuit. — Iud. 14. — S. Ambr. *In coniugio non ferociter ſed blandè agendũ.* — S. Ambr. *Non cum ſæuitia tractanda vxores.* — ad Coloſſ. 3. — *Cum parentibus manſuetè agendum.* — ad Coloſſ. 3.

6. Vides tot ac tanta in Philiſtæam coniugem Sanſonis merita; Vide nunc illam ipſam de vxore factam adulteram, de fideli inimicam, denique colubrum & ſerpentem. Dolis maritum fefellit, ſimulatis infregit lacrymis, vt incautus homo reuelaret ænigma: quæ cauſa fuit multarum deinde diſcordiarum: denique ſuaſu parentum relicto proprio viro alteri Philiſtæo infida nupſit. An non hoc eſt, quod vaticinatur Iacob: *Fiat ei coluber in via?* Certè vſque adeò indignum facinus, atque execrandum hoc vel ipſis etiam Philiſtæis viſum eſt, vt ipſi de ſocero atque vxore Sanſonis grauiſſimam ſumpſerint vindictam. Scribitur enim: *Aſcenderunt Philiſtæi & combuſſerunt tam mulierem, quàm patrem eius.* Iud. 15. Sed cur quæſo contra Sanſonem armati cùm vidiſſent, quòd ſegetes incendiſſet, trigintáque viros occidiſſet, de illo tamen vindictam non expetierunt? *Nimirum quòd mulier* (reſpondet S. Ambroſ.) *cauſa ſua vaſtitatis & iniuriæ foret; nec oportuiſſet lædi virum pronunciantes, qui poſſet malo ſe publico vlciſci.* epiſt. cit. Tam grauis eſt támque iuſtus dolor mariti ab adultera vxore ſpreti ac derelicti, vt publico etiam populi ſupplicio poſſe vindicari iuſtè vel infidelium ſuffragio videatur. Pereat populus, in quo maritum pro adultero adultera vxor reliquit. Hæc quidem ex mente Philiſtæorum, ſed tamen ad exprimendam aliquo modo adulteræ vxoris omni ſupplicio dignam infidelitatem. Tam graue vbique gentium atque ætatum, atque execrandum habitum ſemper fuit adulterium vxoris! *Nec tamen* (adiungit) *Sanſon populi Philiſtinorum delicti gratiam fecit, atque eo vindicta ſine contentus fuit: ſed concidit eos ſtrage maximâ.* Toti ergo ſuæ ciuitati, imò etiam Reip. regnóque proditor eſt, exitium molitur, vaſtitatis cauſa eſt adulter. Quid ſi non vnus, ſed plures ſunt adulteri: non vna tantùm Philiſtæa, ſed plures, quæ Dei fidem habent, & maritis tamen infidæ, támque execrando etiam apud barbaras gentes flagitio infames? Ita liceat contra colubrum in via ſcribendo expatiari.

Infida vxor fit ſerpens marito. — Iud. 15. — S. Ambr. *In pœnam adulterij eorũ etiam res publica punitur.* — S. Ambr. *Vnius adultera culpa toti Reip. nocet.*

7. *Ceraſtes in ſemita.*] Haud dubiè ſignificatur altera Philiſtæa, quæ multò ſubindè nocentior fuit, quàm prima. Eſt autem ceraſtes genus ſerpentis præferens quadrigemina cornicula, quorum oſtentatione vel ad eſcam illectas aues attrahit, & perimit: nam reliqua corporis tegens arenis, nullum ſui præbet indicium, niſi ex ea parte, quâ inuitatis ad paſtum auibus necem affert. hæc Solinus, cap. 30. conſonè ad ea, quæ ſcribit Plin. lib. 8. cap. 23. Pro ceraſte legit S. Hieron. *Baſiliſcus ſeu Regulus.* quo quidem ad viuum exprimitur & malignitas, & virulentia, & aſtutia, & inhumanitas Dalilæ; cui tandem ſe impenſiùs & inconſideratiùs tradidit velut in mancipium amoris, non ſine aliqua apud poſteros nota, ſcilicet in exemplum mortalium. Nam (vti Plinius animaduertit) *Optimum eſt alienâ inſaniâ frui.* lib. 18. cap. 5. At nulla maior, quàm quæ in amatoribus carnis, turpiúmque mancipiis libidinum cernitur. Nemo eſt enim in amore cordatus. Quare optimè ſcripſit S. Ambroſ. *Validiſſimus omnium Sanſon legitur, qui leonem etiam ſuis manibus ſtrangulauit: ſed vtinam amorem ſuum ſuffocare potuiſſet.* apolog. Dauid. c. 4. Imò execæcatus animo priùs ob amorem mulierculæ, poſtmodùm etiam corpore per illam fuit à Philiſtæis: vt videas quàm certum ſit illud: *Extrema gaudij luctus occupat.* Prou. 14. plúſque fellis, quàm mellis voluptas ſuis propinat amatoribus. Rectè ceraſtes dicitur hæc mulier, quæ tam inſidioſè blandita eſt Sanſoni, cúmque blanditiis illectum ad mortem vſque perduxit.

Solinus. *Infida mulier baſiliſcus.* — Plin. — S. Hier. — Plin. *Miſeri amatores mancipia mulierum.* — S. Ambr. — Prou. 14. *Carnis voluptas amariſſima.*

8. Nihil quidem mala fœmina inſidioſius, nihil nocentius, nihil virulentius. Quod ſi fœmina & compta, elaboratum inſidioſi corporis præferat ornatum: duplex quidem periculum, duplex malum; duplicatum virus ſpectantium animis intentatur. Mortua planè iam eſt mala mulier, quæ cœleſti gratiâ, per quam viuit anima, caret infelix. At ſi hæc ipſa inſuper ornata incedat: vtique ceraſtes venenum oculis inſtillat, animis infigit aculeum, mortem infert. Quid quòd etiam nullo euidentiùs indicetur ſigno animæ ipſa per peccatum mors, quàm quòd elaboratiùs compta & curioſiùs ornata mulier in publicum procedat? Id ſcilicet S. Cypr. ad fœminam huiuſce vanitatis culricem deteriotíſque vitæ notatam infamiâ ſcribit his verbis: *Animam tuam miſera perdidiſti, ſpiritualiter mortua ſuperuiuere hic tibi, & ipſa ambulans funus tuum portare cœpiſti. Et non acriter plangis, non iugiter ingemiſcis?* lib. de lapſis. Nimirum vti cùm pheretrum apud nos (vt quotidie videmus) capularij publici & portitores baiulant ſepulchrale ſerico licèt ac pretioſo contectum velamine; ſignum euidens eſt, illic mortuum deportari ad ſepulturam: ita cùm vana & impudica mulier curioſiùs ac delicioſiùs ornata incedit, indicium eſt ibi mortuam deferri animam, quæ in corpore illo ſic ornato velut

Duplex venenum mulier mala & compta. — S. Cypr. *Anima peccatis mortua in pheretro corporis ornati & compti.*

Anima in corpore ornato ad sepulchrum inferni mortua defertur.

S. Cypr.

velut in pheretro sub ferali ornamento ad sempiternum inferni sepulchrum baiulatur. Quid igitur? Quãdo animæ mortuæ defertur funus; (quod fieri solet) lugendum, deplorandum, dolendum, ingemiscendum. Benè siquidem animaduertit in mulierem S. Cyprianus. *Funus tuum portare cœpisti, & non acriter plangis, non iugiter ingemiscis? Si quem de tuis caris mortalitatis exitu perdidisses, ingemisceres dolenter & fleres, facie incultâ, veste mutatâ, neglecto capillo, vultu nubilo, ore deiecto indicia mœroris ostenderes.* ibid. Sic alios dolemus & lamentamur mortuos: at animam quisque suam peccatis emortuam, & iam pheretro ad infernum portandam non luctu, non dolore prosequimur! Discant hinc etiam fœminæ eùm ad confessionem sacramentalem accedunt, non fucato ore, compto capite, ornato corpore incedere. Habitus iste nubendi est, non pœnitendi: corporis habitu pœnitentis animæ dolorem oportet contestentur.

Mortua peccatis anima lacrymis prosequenda.

Mulier ad confessionem accedat sine ornatu.

9. *Mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retrò.*] Robustus quidem & gloriosus eques, triumphanti similis post inauditas gentibus de Philistæis partas victorias incedebat fortissimus ille mortalium Sanson. At maxima interdum à minimis læduntur & pereunt. Pupugit cerastes, bestiola equum, equo turbato præceps ruit eques, ruentem sparso veneno equitem bestiola peremit. O facinus planè stupendum? Itáne verò vt Sanson ille mortalium strenuissimus (qui manu strãgulabat leones, vnius mulierculæ amore deceptus, ligatus, excœcatúsque perierit? At periit non vi, sed fraude superatus: istud enim est, quod significatur illis verbis; *Mordens vngulas equi.* Benè S. Ambros. *Vtinam Sanson tam cautus ad seruandam gratiam, quàm fortis ad superandam bestiam.* in prol. lib. 2. de Spir. sãnct. Vi quidẽ leonem, vi quoque agentem discerpsit Sanson: at blanditiis mulierculæ, tam forti quidem quàm blando illicio cerastæ circumuentus interiit. *Cerastes* (vt scribũt rerũ naturaliũ scriptores) *pollet inter reliquos serpẽtes hoc astu; vt cũ equitẽ nequeat vulnerare calcaneũ equi morsu sauciet, ita vt equus ruat, vel vi doloris efferatus armo sessorẽ excutiat, denique ita delapsum hominẽ serpens inuadat & perimat.* Sic planè se habuit Dalila serpẽs insidiatrix: calcaneũ pupugit equi, scilicet affectũ carnis, quã tãti illius bellatoris anima vehebatur; vulnerauit grauiter cũ in sui amorẽ pellexit; sibi deuinxit, ante pedes equitẽ prostrauit.

Grauis calamitas interdum ex leui casu.

S. Ambr.

Blanditiis fœminæ etiam fortes euincuntur.

Fraus fœminæ fortissimos prosternit.

10. Hac maximè nostri corporis & animi parte nos inuadit, mordet, sauciat diabolus; affectui amoríque tendit insidias cùm innectit blanditias: cordi ergo aculeum infigit. Hinc enim casus, ruinæ, interitus. Igitur vigilandum diligenter, ne affectu sauciemur, ne per amorem mors irrepat, ne morsui bestiæ, veneno serpentis, ictuíque cerastæ pateat calcaneus: indéque tandem occœcata irreparabile malum sibi anima consciscat. Non suæ tantùm vigilantiæ fidens, sed Dei potiùs legi ad vitandum serpentis astum dicebat Propheta: *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Psalm. 118. Quid ais Propheta? *Lucerna pedibus?* Cur non oculis potiùs, quos Dei lumen ducat & regat? In pedibus scilicet defixos habebat oculos, vbi periclitandi potior ratio, & cadendi maior occasio. Pedes quidem animæ, vt iam alibi ex D. Aug. posuimus, sunt affectus animæ, affectu & amore incedit, currit, mouetur anima. Precatur igitur Dauid: Illumina ô Domine Deus splendore tuæ legis, aut luce tuarum, quas animæ imprimis, illustrationum & inspirationum, pedes animæ meæ, affectus meos, amorem meum; vt clarè dispiciam nunquid illic vitiosum lateat, aut illam gehenna-

Per affectũ carnis sauciamur, & perimus.

Psal. 118.

S. August.

Vigilandum circa affectũ animæ.

A lis serpens technam struat; atque illac tandem mihi ruinam & interitum moliatur. Ibi ergo S. Hieron. animaduertit egregiè: *Si in huius seculi noctibus in nobis verbi Dei luceat lumen, non incidunt pedes nostri in laqueos funium ac præcipitia fouearum: quæ manus artis diabolicæ in nostris offendiculis præparant.* S. Ambros. Christum in lucerna intelligit, quem præeuntem sequamur. *Multæ* (inquit) *foueæ, multi scopuli in istius seculi caligine non videntur. Bonus mihi magister præit, vt lumen sequi discam, & illius pedibus ambulem. Præfert ille tibi lucernam, vide quò debeas transferre vestigium: contuere vbi pedem ponere mentis internæ. per singulos cura sit gressus, nulli credas tutum nisi præeunte lucernæ istius luce processum. Nam vbi putas quòd luceat; ibi gurges est: vi-*

S. Hier.

D. Ambr.

Multa, varia, & summa pericula in via huius vitæ.

B *detur lucere, sed polluit: & vbi putas solidum esse vel siccum, ibi lubricum est.* Certè non illustriùs describi poterant pericula, quæ quotidie occurrunt in commercio humano, maximè verò in consuetudine fœminarum: ibi gurgites, ibi voragines, ibi lutum, ibi cœnum, ibi inferorum hiatus, vbi scilicet incautè, fidenter, ac temerè ingredientibus plana omnia, pura, solida, tutáque videbantur.

Plena periculis consuetudo cum fœminis.

11. Nusquã profectò aut frequentiùs, aut fœdius, quã per turpẽ affectũ, inhonestúmque amorẽ casus, interitúsque contingunt animarũ. Nulla nobis nocẽtior bestia, nullus & insidiosior, & crudelior serpens, quã blanda carnis voluptas. *Et* (vt loquitur S. Leo Papa) *anima graui morbo vrgetur, si carnis voluptate mollitur.* ser. 9. quadr. Correpta se-

C mel hoc lethali morbo anima rarò vnquã, aut sũma cũ difficultate, ac nõ sine grandi diuinæ gratiæ auxilio & sanari, & excitari, & in se redire consueuit. Sed cur quæso cerastẽ illã Ægyptiã adolescẽtulus Ioseph, vt supra vidimus, tã fortiter & gloriosè superauit: at verò à sua ista Philistæa tã facilè turpitérque bellator iste fortissimus Sãson prostratus corruit? Ratio quidẽ in prõptu est: *Enimverò Ioseph* (vt optimè adnotauit Zeno Veronẽsis) *in repugnatione vestẽ sibi violenter extortã relinquens, ex impudicitiæ fouea nudus aufugit. Ac proindè splendore vestitus post calũniosam damnationẽ & liberatus à Deo est, & honoratus: deniq; Rex iure secundus factus est regni qui insignis Rex erat ante pudoris.* ser. de pud. Fugit itaque Ioseph & fugiendo cerastem vicit.

S. Leo.

Nocentissima serpens carnis voluptas.

S. Zeno.

Difficilè vincitur carnis voluptas.

Ioseph fugiẽdo vicit.

D Hoc enim genus hostium non luctã, sed fugâ vincitur: fugiendo non premendo hæc ipsa calcatur cerastes. At Sãsõ, etsi bellator eques cerastẽ ipse quæsiuit, cerastæ se tradidit. Quid mirũ igitur, si cũ serpente habitans, serpentis morsu, & veneno pereat? *Fugite fornicationẽ,* clamat Apostolus, 1. Cor. 6. Colluctantes hæc bestia vt plurimũ prosternit: fugiẽtes autẽ nõ assequitur, aut etiã nõ persequitur.

Carnis voluptas fugiendo vincitur, in lucta vincit.

1. Cor. 6.

12. Hoc ipsum argumentũ validè cõfirmatur ex admirabili illa visione beatissimi Ioãnis Euãgelistæ. Vidit quidem Apostolus *draconem, qui caudâ trahebat tertiam partem stellarum cœli, & misit eas in terrã.* Apoc. 12. O stuporẽ! Sed ô terrorẽ! Quis etsi per merita, vitámque in magnis exercitam virtu-

E tibus tanquam cœlo affixus; & velut in Ecclesia Christi astrum lucidissimum non timebit à cauda draconis & euelli è cœlo, & in terrã præcipitari? Vbi securitas à dracone, si cœlũ ipsum bestia perrupit, astráque euulsit? Sed illud tamen longè admirabilius, quod subinde scribitur: *Draco stetit ante mulierem, quæ erat paritura; vt cùm peperisset, deuoraret filium eius.* ibid. Ac frustrà tamen. Vnde hoc? Annon ausus est draco, & potuit tandem ipsas in cœlo fixas euellere stellas; & in terram deiicere? Cur ergo fœminæ parienti, natóque infantulo nocere non potuit? *Nimirum* (subiicitur) *raptus est filius eius ad Deũ, & mulier fugit in solitudinẽ.* & infrà;

Apoc. 12.

Diabolus stantem cominus vincit, fugientẽ ne insequitur quidẽ.

Apoc. 12.

Datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, vt volaret in desertum. Apoc. 12. Optima quidem ratio. Draco stellas euulsit, quia fixas in cœlo: frustrà insecutus puerperam & infantulum, illis obesse non potuit, quia mulier cum filio aufugit: imò alis à Deo datis auolauit. Ergo diabolus, quem cominùs stantem deprehendit etsi fixum in cœlo, magnis videlicet conspicuum meritis, Deíque donis illustrem; importunâ tamen colluctatione debilitatum à virtutis statu, & à diuinæ gratiæ firmamento auulsum in sordes vitiorum, cœnúmque libidinis prosternit: contra verò fugientem, auolantem, alatum, in solitudinem abditum, extra pericula occasionésque vitiorum procul amotum nō apprehendit, imò ne persequitur quidem. Tam purus ergo quisque à concupiscentiæ sordibus viuit; quàm procul abest ab irritamentis libidinum; & quàm paucas aut nullas habet peccandi occasiones: in quibus nunquam, aut rarò admodum quis diu fortis & illæsus colluctatur.

Apoc. 12. Fugiendo vincimus hostem.

Tam purus quis viuit quàm nullas habet occasiones.

13. Quid si etiam hæc verba: *vt cadat ascensor retro,* innuāt nescio quid humanæ infirmitatis & vanitatis, quod in Sansone fuit causa cur argueretur, imò & puniretur? Occidit quidem vnâ maxillâ, quam fortè inuenit, asini mille Philistæos Sanson, Iud. 15. eiusmodi facinus nulla hominum memoria editum ab alio celebrauit. *Sed vtinam* (animaduertit S. Ambr.) *quàm fortis in hostes, tam moderatus in victoria fuisset. Verùm insolens rerum secundarum animus, qui debuit euentum pugnæ diuino fauori & præsidio deferre, sibi arrogauit.* epist. 70. At vnde colligitur hæc insolentis animi arrogantia? *Dicens;* (adiungit S. Ambr.) *In maxilla asini deleui mille viros.* Iud. 15. *nec aram statuit Deo, nec hostiam immolauit: sed negligens sacrificij, assumptor gloriæ, vt triumphum suum perpetuo consecraret nomine, vocauit locum; Maxillæ eleuationem.* Homo erat Sanson, & humanum quid passus: suæ videlicet virtuti victoriam illam videtur adscripsisse, qui Deo acceptum non retulit, nec debitas Deo autori tam stupendi facinoris gratias egit. En quale Deo substruxit altare? quale monumentum Deo triumphatori erexit! En quali proinde casu percussus à ceraste vanæ gloriæ prostratus est eques! Retrò dicitur cecidisse; eo quòd in eo vanitatis ostentatione cursum suarum laudum repressit: ibi Sansonis virtus & gloria retroacta quodammodo videtur euanuisse. Hæc scilicet est illa tinea, quæ ingētes cedros Libani paulatim corrosas turpem præcipitat in ruinam. Magnos sæpè viros vna populatis gloriæ cupiditas deprimit ac deturpat. Simile quid in illo fortissimo inter Machabæos bellatore demonstratū fuisse ita ostendit S. Greg. *Eleazar in prælio elephantem feriens strauit, sed sub ipso, quem extinxit, occubuit.* 1. Machab. 6. *Quos ergo iste significat, quem suâ victoriâ oppressit, nisi eos, qui vitia superant; sed sub ipsis, quæ subiiciunt, superbiendo succumbunt? Quasi enim sub hoste, quem prosternit, moritur; qui de culpa quam superat, eleuatur.* 19. Moral. cap. 12. & 13.

Iud. 15. Vana gloria destruit bona opera. S. Ambr.

Iud. 15. Sansonem vana gloria prostrauit. S. Ambr.

S. Gregor. Vana gloria magnos deprimit viros. 1. Machab. 6.

14. Quid ergo fiet homine, qui suo brachio adscribit, quod diuinæ gratiæ beneficium est: nisi vt ab illa destitutus retrò cadat in lutum suæ imbecillitatis? Quare optimè animaduertit alicubi sanctus Leo Papa: *Hæc sanctis causa est metuendi & tremendi ne ipsi pietatis operibus elati deserantur ope gratiæ, & remaneāt in infirmitate naturæ.* Accidit hoc ipsum Sansoni, vt S. Ambros. sic expendit. *Et mox siti grauiter cœpit inardescere, & potus deerat. Vnde intelligens quòd nihil tam facile esset humanæ opis, quod sine diuino adiumento non difficile foret, exclamauit, atque obsecrauit ne sibi Deus omnipotens in offensam verteret, quod imprudenter incauto sermone sibi aliquid assignauisset.* Optimè quidem respiciens ad verba scripturæ; quæ habent: *Ait;* (scilicet Sanson post victoriam) *In maxilla asini deleui mille viros.* Iud. 15. nullam interim faciens mentionem Dei, diuinæque virtutis, cui prodigiosa illa victoria meritò adscribenda erat. Additur ergo: *Sitiénsque valde clamauit ad Dominum; & ait: Tu dedisti in manu serui tui salutem hanc magnam atque victoriam. En siti morior, incidámque in manus incircuncisorum.* Vexatio quidem dedit homini intellectum: depositáque omni arrogantiâ & vanâ suæ virtutis confidentiâ Deo totum acceptum retulit: tandémque suo malo edoctus intellexit se ante ad victoriam diuino auxilio eguisse, nunc etiam ad vitam eodem indigere. Igitur clementissimus Dominus hanc hominis submissionem respiciens oranti & sitienti opitulatus est. *Aperuit itaque* (scribitur) *Dominus molarem dentem in maxilla asini; & egressæ sunt ex eo aquæ: Quibus haustis refocillauit spiritum, & vires recepit, iccircò appellatum est nomen loci illius: Fons inuocantis de maxilla.* Iud. 15. *Eò quòd* (rectè occurrit S. Ambros.) *victoriæ iactantiam inuocationis precibus emendasset.* Arrogantiam hominis siti Deus castigauit, humilitati deprecantis miraculo aquam præbuit, qua viueret. O vim admirabilem orationis cum humilitate hominis in periculis ad Deum clamantis.

S. Leo.

S. Ambr. Humiliatio in pœnam vana gloria.

Iudi. 1. Deo adscribendum quicquid boni facimus. Iud. 15.

Potentissima oratio cum humilitate.

Iud. 15. S. Ambr.

15. Porrò autem plures alij & grauiores legūt vocem Dan in recto casu ad hunc modum: *Ipse Dan fiet coluber in via,* &c. Sic Ambros. & cæteri Patres accipiunt. Consonat Chald. & L X X. interpretes. Et quæ de Dan in hoc sensu prædicuntur, optimè conueniunt Sansoni: fuit enim aduersus Philisthæos veluti serpēs formidabilis quidē & exitialis: quod frequentes ac fœdæ illorum clades, stragésque editæ à Sansone contestantur: & astutus insuper callidúsque vsque adeò, vt dolis in hostes grassatus vera & multiplex illis malorum Ilias extiterit. Quare tota Sansonis historia & robore ac viribus, & technis contra Philistæos, vt legenti patebit, referta esse videtur. Verùm quia (vti exorditur Iacob vaticinium) Dan iudicabit: & iudiciaria potestas instar regalis illo verbo indicatur; intelligere haud perperàm possumus gubernādi felicitatem illius tribus per Sansonem significari. In eo quippe omniū mortalium robustissimo extitit debita quædam seueritas ad sontes puniendos, quibus & terrori fuit, vti coluber; & pœnæ pro delictis, vti cerastes, & erga suos admirabilis quædā in eo visebatur mansuetudo, quæ fauo illo mellis, de quo supra dictū est, significata fuit. Paris siquidem laudis est & seueritas, & humanitas in principe, vbi vtrámque exerceri postulat ratio. Contra Philistæos nihil asperius, nihil violentius: erga cognatos nihil blandius, nihil dulcius Sansone. Ab Israëlitis sui generis ligari, tradíque se vinctum permisit; nec in illos vnquam stupendas illas exeruit vires: & parentibus fauos detulit in sui amoris argumentum. Prudens sanè iudex, rectórque sæuire in loco & blandiri opportunè nouerat: nec furiis actus, sed spiritu Domini impulsus, vel in ipsos quoque hostium cuneos prudenter irruebat. Pulchrè in hanc sententiam illud adnotauit Procopius: *Spiritus sanctus, cùm feritatem Sansonis prius quoque habuerit cognitam, à vino ac vinetis ipsum iussit abstinere: ne ad naturalem furorem vinolento adscito contra propinquos & cognatos indigna patraret.*

Princeps in hostes serpens, in subditos agnus.

Debita in principe seueritas, & humanitas.

Potentiam ipsa mentis ratio moderetur.

ret, in lib. Iud. Potentiam videlicet moderetur necesse est ipsa mentis ratio, regat ipsa prudentia, quæ ei abest; nec sit quo inhibeatur potestas; imò hæc furiis acta, passioneque aliqua instar vini prorsus ebria, nullo discrimine per fas nefasque inhumanam feritatem exercebit. Iussus igitur est Sanson abstinere à vino, ne, si quando immoderatiùs biberet, temulentus ageretur in furias, atque in obuios quosque sine delectu irruens deseuiret.

Potestas, cùm passione fuerit & insanis.

16. Iudicabit Dan, at populum gubernabit. Grandis quidem honor, sed grandius haud dubiè onus. Ascensor erit equi; sed tamen erit in via coluber, qui venenum spargat, cerastes, quæ pedem feriat equi, & equitem prosternat, prostratum perimat. Quod Procop. egregiè sic euoluit. *Dan gubernabit: nec tamen miseriâ vacabunt qui imperij gubernacula tenebunt. Populus enim, qui ipsos persequetur, erit vt serpens viam obsidens, & morsus infigens vngulæ equinæ, id est, graues & laboriosos dans morsus.* Optimè quidem. Sic enim à natura comparatum est, aut à Deo sic humanam elationem comprimente sapienter dispositum; vt qui præest, qui imperat, ab ipsis quoque subditis grauia interdum patiatur; tótque habeat hostes, quot subditos, qui aut illius vitam petant insidiis, aut famam virulentis proscindant linguis, aut adulando miserum decipiant, aut criminando alios rectorem è recto iustitiæ, rationísque statu deiiciant, dum illum commoueant aduersus innocentem: atque adeò illius præfecturam reddant iniquam; hominis nomen omnibus odiosum, & execrandum efficiant. Caueat igitur qui regit sibi à subditis, illorum obseruet insidias, aculeos, venenum, morsus, dolósque deuitet, si tamen possit. Multos enim timere debet, quem multi timent. Et cùm hæc ita habeant; amant cuncti hæc ipsa pericula, rident colubros, cerastes nihili pendunt, modò emineant, regant, vel saltem (ô & cæcitas, & infirmitas mortalium!) triennalem, aut etiam annuam vel in pauculos gerant præfecturam.

Procop.
Magnates in seculo suas habent miserias.
Subditi hostes sui rectoris.
Caueat sibi qui regit à subditis ab hostibus.
Immoderata gubernandi cupiditas.

17. *Salutare tuum expectabo Domine.*] Legunt L X X. *salutem tuam.* Chal. *redemptionem, saluationem.* Potest reddi optimè: *I E S V M tuum expectabo.* Sed quorsum in hunc tam nouum, tam admirabilem, tam dulcem Iacob prorūpit affectum? Planè prophetico illustratus spiritu, cùm de Sansone futuro suæ gentis liberatore tam multa prædixisset, subitò conturbatus & perculsus occurrente reuelatione de Antichristo ex eadem tribu nasciturо, cuius feritas colubros & cerastes esset superatura, totus exhorruit Patriarcha. Quare in Messiam, cuius paulò antè in prophetia de Iuda meminerat, tanquam in liberatorem totius humani generis, debellatorem Antichristi, vnicum viuorum atque mortuorum perfugium, spem, solatium, salutémque animo & cogitatione se conuertens exclamauit. Hæc etiam potuit esse causa istius exclamationis. Præuidens scilicet Iacob sub finem mundi Iudæos pro vero Messia Christo I E S V de tribu Iuda recepturos Antichristum filium perditionis, mortalium omnium nequissimum, ipsam prorsus abominationem desolationis; nasciturum quidem hoc monstrum ex tribu Dan, tam execrandum vir sanctus flagitium abominatus clamauit: Absit hoc à me; non ego tale monstrum recipiam. Sed tamen cùm homo ille peccati apparuerit, & sederit in loco sancto;

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

A mundúmque & subiugarit & peruerterit; tunc ego expectabo saluatorem: aduentus enim Antichristi erit prænuncius Christi appropinquantis ad iudicium, cuius spe ac desiderio iusti omnes mirandum in modum exultabunt, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei.

Aduentus Antichristi prænuncius Christi ad iudicium.

18. Tristissimum & acerbissimum propter vniuersalem Ecclesiæ Christianæ persecutionem erit tempus & regnum Antichristi: sed incredibilem tamen gaudij voluptatem seruis & fidelibus Christi afferet; quòd scilicet in proximo esse aduentū Domini certissimis signis intelligēt: iis enim Dominus ipse prædixit: *Cùm videritis hæc omnia, scitote quia propè est in ianuis.* scilicet
B aduentus filij hominis. Matth. 24. item: *His fieri incipientibus respicite, & leuate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra.* Luc. 21. & infra: *Cùm videritis hæc omnia, scitote quia propè est regnum Dei.* ibid. Hoc illud est, quòd Christi fideles & optare & postulare profitemur educti scilicet ab ipso Christo Domino precari: *Adueniat regnum tuum.* Matth. 6. *Cùm verò regnum Dei* (animaduertit Tertull.) *quod vt adueniat oramus, ad consummationem seculi tendat, optamus maturiùs regnare, & non diutiùs seruire. Veniat Domine regnum tuum, votum Christianorum, confusio nationum, exultatio Angelorum, propter quod conflictamur, imò potiùs propter quod oramus.* lib. de orat. Itaque licèt tempore Antichristi futura
C *sit tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi, neque fiet.* Luc. 21. tamen optabile, faustúmque iustis illud erit tempus: quia signum illud certissimum & præsentissimum secundi in mundum aduentus Domini I E S V: qui mox in iudicio vniuersali dicet suis electis. *Venite benedicti Patris mei, possidete regnum, quod vobis paratum est à constitutione mundi.* Matth. 24. Sunt tamen duo & boni quidem doctores Abulens. & Oleaster, qui negant de tribu Dan Antichristum fore nasciturum. Sed illorum pace dixerim; hæc semper fuit recepta quædam traditio in Ecclesia, communísque Patrum & Doctorum sententia, vt egregiè demonstrat eruditissimus noster Delrio ad hunc locum.

Matt. 24.
Optabilis felixque iustis aduentus Antichristi.
Luc. 21.
Matth. 6.
Tertull.
Luc. 21.
Iusti diem iudicij cum gaudio expectant.
Matth. 24.

D 19. Porrò Moysis benedictio super tribum Dan sic habet: *Dan catulus leonis fluet largiter de Basan.* Deut. 33. Legunt L X X. *Catulus leonis & saltabit ex Basan.* Chald. *Dan fortis sicut catulus leonum, terra eius irrigatur à torrentibus, qui fluunt de Mathanan, hoc est, Basan.* Caiet. & Lyran. existimant describi situm sortis Dan, & in ea ciuitatem Lachis, quam Danitæ de tribu sua vocarunt Dan, vt proditum est, Iud. 18. Aiunt enim ibi esse fontem principium Iordanis, qui fons subterraneo meatu fluit ex quodam alio fonte, qui est in terra Basan, & propterea dicitur: Dan saltabit, vel fluet, vel egredietur de Basan. hæc illi. Consonat paraphr. Chald. *Terra eius irrigatur*, &c. Dan posteà nominata est Paneas, sed Philippus Te-
E trarcha tempore Christi Domini instauratam vrbē de Cæsaris & suo nomine Cæsaream Philippi appellauit. Altera interpretatio est: In regione Basan robustissimos & rapacissimos fuisse leones, qui ex improuiso in homines & iumenta insiliebāt: iis igitur cōparari Danitas: quo significatur eos fore audaces, robustos, bellicosos, callidósque; cuiusmodi planè fuerunt sexcenti illi viri de tribu Dan, qui vrbē Lais derepentè ceperunt, de qua paulò antè. Quòd si hæc benedictio data Dan à Moyse intelligatur propter Sansonem; qui ex

Deut. 33.
Caiet.
Lyra.
Danitæ fortissimi.

 tribu

A tribu Dan leones ipsos à fortitudine & audacia & calliditate contra Philistæos longè superauit, illud hinc optimè colliges quantæ sit excellentiæ virtus, vt etiam in vno viro efflorescens totam illius tribum nobilitarit; ac denominarit. Nam cùm vnus tantummodò fuerit Sanson ipsis leonibus fortior atque audacior; totam illius tribum fœtam leonibus syluam appellandam fore meritò diuinus Autor iudicauit. Infamat vnius malitia totam illius tribum: nobilitat vnius virtus & gloriosam reddit vniuersam nationem.

Vnius virtus totam nationē nobilitat, vitium infamat.

Prophetia Iacob de Gad.

B *Gad accinctus præliabitur ante eum, & ipse accingetur retrorsum.*

Benedictio Moysis super Gad.

Benedictus in latitudine Gad: quasi leo requieuit, cepítque brachium & verticem. Et vidit principatum suum, quod in parte sua doctor esset repositus: qui fuit cum principibus populi, & fecit iustitias Domini, & iudicium suum cum Israël. Deut.33.

C

SECTIO XVI.

1. GAd accinctus præliabitur.] Gaditę petierunt à Moyse vrbes & oppida Amorrhęorum, quæ iam deletis ad vnum habitatoribus ceperant citra Iordanem, impetrarúntque eâ conditione, vt armati ante alias tribus transirent Iordanem, iuuaréntque fratres in expeditione terræ promissionis, quæ per alias tribus erat diuidenda, quod scribitur Numer.32. Id quidem impigrè ac fideliter Gaditæ præstiterunt; & subactâ iam terra promissionis, diuisáque per tribus Israël reuersi sunt in terram Galaad, quam à
D Moyse acceperant, vt constat ex cap.22. Iosue. Totum hoc comprehendit ipsa paraphr. Chald. quæ sic habet: *De domo Gad castra armata erunt, quando transibunt Iordanem, ante fratres suos ibunt ad bellum, & cum multa substantia reuertentur in terram suam.* L X X. ita. *Gad tentatio tenebit eum, & ipse tentabit eum iuxta pedes.* S.Hieron. aliter etiam transfert. *Gad latrunculus latrocinabitur eum, & ipse latrocinabitur plantam.* Pagnin. ita vertit. *Gad exercitum succidet, & ipse succidet calcaneum.* Montanus ita: *Exercitus superabit eum, & ipse superabit.* Oleaster sic. *Gad exercitus exercitabit eum, & ipse exercitabitur in fine, seu à tergo.* Tam multiplex est variáque ex fonte Hebræo translatio: sed
E tamen vnus idémque sensus. Videlicet, quamuis magnam difficultatem experturi sint Gaditæ in debellandis trans Iordanem Chananæis, cùm fratres suos in bello præibunt armati; ad extremum tamen illas debellabunt & eiicient de terra diuinitùs promissa Hebræis. Porrò Gad significat cōgregare exercitum: Accinctus significat armatum, vel expeditum, & ab omnibus impedimentis vacuum: reliquerunt siquidem citra Iordanem in regione à Moyse illi tribui assignata, vxores, liberos, pecora, & omnem, quam habebant

A substantiam. Accingetur retrorsum. Sensus est ex Hebr. Ipse ducet exercitum in vestigio, seu per vestigia, vel retrò siue à tergo. Videlicet postquam Gaditæ vicerint Chananæos, tum ipsi per eadem vestigia, seu per eandem viam reducent exercitum suum redeuntes in suam hæreditatem. hæc est litera.

2. Mira profectò virtus Gaditarum, & quæ per omnes gentes ætatésque debeat celebrari. Cùm enim iam sortem ac possessionem suam citra Iordanem pacificè haberent: nihilò tamen minùs quietem suam vtilitati fratrum suorum posthabentes, relictis vxoribus, & liberis, ac laribus, armati omnibus belli periculis atque itinerum incommodis se obtulerunt non sua quæ-
B rentes, sed quæ suorum fratrum. Summá quidem semper commendatione digni extiterunt, qui suæ vel voluptatis, vel vtilitatis, obliti proximorum rebus consulere conati sunt. Hanc ipsam & quidem eminentem in Moyse virtutem Dominus agnoscens, hominem legauit in Ægyptum, Hebræi populi ducem constituit, cùm tamen esset tardioris linguæ: atque ad illud munus obeundum habilior Aaron, quia eloquens, aut Iosue quia strenuissimus, esse videretur. Quorsum igitur electus à Deo Moyses? *Moyses* (respondet S.Ambros.) *hinc priùs orsus est sentamenta* bellicæ *fortitudinis, cum vidisset Hebræum ab Ægyptio iniuriam accipientem defendit ita, vt Ægyptium occiderit. Non enim in viribus corporis & lacertis tan-*
C *tummodo fortitudinis gloria est, sed magis in virtute animi, neque in inferenda, sed in depellenda iniuria lex virtutis est.* lib.1. offic. cap.36. O miram viri virtutem, qui cùm in Ægypto summá rerum affluentiâ potiretur, tamen propriæ commoditatis oblitus misero, qui vexabatur, potiùs, quàm tranquillo rerum suarum statui censuit consulendum! Dignus planè vir, quem gentis Hebrææ ducem ac principem Deus elegerit. Eandem quoque Moysis virtutem admiratus Raguel, hominem licèt ignotum, peregrinum, exulem elegit, cui filiam locaret. Nimirum (vti expendit S.Gregor. Nyss.) *tanta fuit sacerdos ad prænoscendum hominis ingenium prudentia, vt vnicâ re gestâ, quam aduersus pastorum vim magno animo fecerat, adole-*
D *scentis virtutem conspexerit, quòd non proprio lucro aut laude, pro iustitia commotus pugnauerit: sed iustum ipsum per se ac naturâ suâ honestum iudicans pastores, qui nihil in se ipsum peccauerant, castigauit, alienámque iniuriam repulit.* lib. de vita Moysis. Scilicet ex Ægypto fugiens Moyses cùm veniret in terram Madian, Raguelis filias à pastorum iniuriis iuxta puteum adaquationis ergo vindicauit: vt scribitur Exod.2. Quod quidem Moyses præstitit suo cum periculo, cui tamen se libens obiecit pro vindicandis ab iniuria fœminis.

3. Optimè Gad accinctus fratres suos ad bellum præcedit. Verbo scilicet & exemplo
E armatus præit contra hostes animæ primò quidem Prælatus. *Boni siquidem* (ait S.Bernard.) *pastores non cessant impinguare pecus bonisque & letis exemplis, & suis magis, quàm alienis.* ser.76. in Cant. fortè quòd subditi sic exilem, sic macram habent in studio virtutis vitam causa est carere pinguibus & affluentibus pascuis, nimirum sanctis in prælato exemplis vitæ. Deinde Religiosus; qui verè Gad accinctus & expeditus ab impedimentis seculi præit omnibus ad cœlum rapiendum religiosæ sanctæque vitæ, vti ab illo sperant, exigúntque laici, exemplo; compositóque ad

Magna virtus propria commoda vtilitati proximorū posthabere.

S. Ambr.

Moyses à Deo electus ob zelum proximorū.

S Greg. Nyss.

S.Bernard. *Efficax exēplum prælati.*

Pinguia pascua boni prælati exēpla.

ad omnem virtutem totius corporis habitu; quo A quidem ab illis magis, quàm veste discerni debet. *Religiosus cæteris ad cœlum exēplo præit.* Religiosorum igitur exercitus (ô verè Angelorum choris acies æmula!) præit fratribus, pro illis pugnat, illos armis suis tuetur. Quibusnam quæso? audi S. Gregor. Nazian. *Religiosorum lacrymæ peccati diluuium: eorúmque extensæ manus inter precandum extinguunt flammas.* orat. 3. *S.Gregor. Nazian. Lacrymis & precibus pugnat religiosus.* Præcedunt quoque fratres ad bellum diuini verbi prædicatores, qui doctrinâ instruunt, & exemplo mouent. Pulchrè à Clem. Alexand. dicuntur *nostræ vitæ auriga.* lib. ad gent. *Clem.Alex. Prædicator nostræ vitæ auriga.* Hi sunt, qui iuxta S. Hieronym. *in hoc mare sagenam Euangelij mittunt, quæ testimoniis texta est scripturarum, vt pisces obrutos mundi huius gurgitibus in auram extrahat liberam.* in cap. 10. Zachar. *D.Hier. Prædicator animarum piscator.* Hac sagenâ B expiscatur prudens & doctus concionator: at ridiculus, & vanus tabula telas araneorum expandit, vt muscas & culices scilicet rudem plebeculam in vanam admirationem venetur. *Vanus prædicator muscas & culices venatur.*

4. *Et ipse accingetur retrorsum.*] Significat (quod non vulgaris est commendationis) Gaditas dum bellis confectis, subiugatâque Chanaanitide reuerterentur ad suam sortem citra Iordanem, cautè ac prudenter incessisse; neque militaribus spoliis onustos militaris disciplinæ oblitos nouis hostium incursionibus paruisse: quod victores interdum male cautos prosternit: dum enim auidiùs inhiant spoliis, vel illis nimium grauati & impediti gradiuntur, ac proinde militari excidunt ordine; subitò ingruentibus hostibus opprimuntur: & suâ sæpè C vincuntur victoriâ, suo sepeliuntur triumpho. *Incauti victores interdū à victis opprimūtur.* Quòd si prudentis est post victoriam cautè se gerere, vt hîc fecerunt Gaditæ: multò magis prudentem se cautúmque se gerat necesse est, qui victor est in tentationibus diaboli, & periculis animæ. Nec enim vllus in hac vita est animæ status, in quo libera illa omninò sit & secura à tentationibus. *Nunquā in hac vita nobis est securitas ab hostibus animæ.* Quid quæso sicut dulcius, ita securius animæ iustæ poterat esse; quàm cum Deo suo in eodem, ad quem ipsum inuitauerat, lecto quiescere? at ibi tamen cum Deo quiescenti tot erant adhuc pertimescendi hostes, formidanda cauendáque pericula; vt grandi armatorum custodiâ indigeret ad sui securitatem. Ideircò aiebat: *En lectulum Salomonis*; hoc est, sponsi & Regis pacifici; Dei scilicet D hominis, *sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israël, omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi.* Cant.3. adiungit ad maiorem adhuc quiescentis in lecto custodiam: *Vnusquisque ensis super femur suum propter timores nocturnos.* ibid. Explicat verò Theodoret. *Lectulum ambiunt sponsam ab hostium incursionibus custodientes.* ibid. Inde tunc acriùs vrget hostis, cùm se victum, & hominem cernit victorem: vti admonet S. Cyprian. *Cant.3. Diabolus ab homine victus cōtra victorem acrius insurgit. Theod. S.Cypr.* *Nunc est* (inquiens) *vt magis insidiantem aduersarium metuas, qui fortiorem quemque magis aggreditur; & acrior factus hoc ipso, quòd victus est, superantem superare conatur.* epist. 6. Quid? An non victor homo ex Dei gratia, aut Deus per hominem præcidit caput serpentis, iuxta E illud: *Percussisti caput de domo impij.* Abacuc 3. *Abac.3.* Quid ergo timendum vlterius ab hoste truncato? At vnò (ô rem stupendam!) præcisò mille confestim repullulant: ideircò dictum: *Confregisti capita draconis.* Psalm.73. *Vno abscisso capite plura in diabolo repullulant. Psal.73.* Quorum tamen capitum confractio solius est diuinæ virtutis. De Deo scilicet eam celebrat victoriam Prophetia.

Ben.Fernand.in Genes.tom.3.

5. Ad literam sermo est de Pharaone, quem Hebr. vocat hîc *Leuiathan*, vulgata *Draconem*, cuius capita sunt illius principes, ac duces, qui dum persequuntur Hebræos, medio ipso districto aquarum pelago, recurrentibus subinde hausti sunt à vorticibus. *Hebræorum trāsitus per mare rubrum.* Sed quâ ratione maris aquæ sunt diuisæ, ac subitò etiam coniunctæ Pharaonem & Ægyptiorum currus & equites submerserunt? Extensâ nimirum virga Moysis diuisit mare, vt tutò ingressi Hebræi sicco vestigio in vlteriorem euaderent arenam illæsi, atque ouantes: & Ægyptij à refluentibus per eandem iterum extensam virgam vndarum gurgitibus intercepti, atque suppressi perierunt, vti constat ex cap.14. Exod. *Exod 14.* At quænam alia tandem hæc virga virtutis, quam celebrat vates, Psalm. 109. nisi quæ ob multitudinem & magnitudinem miraculorum appellatur equitatus Dei, iuxta illud: *Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te amica mea.* Cant.1. *Sancti Ægyptij in mari rubro.* *Cant.1.* Nimirum Virgo est beatissima & dignissima Dei mater, tantæ scilicet virtutis; vt meritò ipsa dicatur equitatus Dei. *B. Maria equitatus Dei, virga Moysis.* Sic enim locum interpretantur Rup. & Honor. ibid. Hæc diaboli vires confregit, inferni debilitauit potentiam: hæc suâ ope, ac patrocinio fidelibus viam per maria huius mundi expedit, eósque sicco vestigio per amarum mortis pelagus ducit illæsos; eandémque in vlteriore ripa æternæ immortalitatis sistit de diabolo triumphantes, illúdque cum Moyse ac Maria concinentes: *Suos B. Maria ducit ad cœlum securos.* *Cantemus Domino, gloriosè enim magnificatus est, Equum & ascensorem proiecit in mare.* Exod.15. *Exod.15.* Est illa quidem (vt loquitur Damasc.) *officina medicina ægrotantibus, fons perennis curationum, remedium contra dæmones, cunctis refugij omnibus ad illam confugientibus.* orat. 2. de dormit. *B. Maria fons perennis curationum. S.Damasc.*

6. Porrò autem Moysis benedictio super tribum Gad sic habet: *Benedictus in latitudine Gad: quasi leo requieuit, cepítque brachium & verticem: & vidit principatum suum, quod in parte sua doctor esset repositus, qui fuit cum principibus populi, & fecit iustitias Domini, & iudicium suum cum Israël.* Deut. 33. *Deut.33.* Quibus verbis Moyses tribum Gad commendat ex latitudine terræ, quam satis amplam & spatiosam, ac fertilem sortiti sunt Gaditæ. *Eximium robur Gaditarum.* Deinde ex fortitudine ac robore virium; nam Gaditæ instar leonum irruebant in hostes, præliantésque vno ictu caput aduersarij cum brachio & pectore secabant. ita exponit Abulens. quæst. 8. in 2. Numer. *Abulens.* quod quidem etsi prodigiosum planè habeatur, non tamen incredibile videri debet; cùm similia bellici roboris portenta de nostris Lusitanis celebrentur. Enimverò Laurentius Almeida filius Francisci primi in India Proregis, cum à Centurione Saraceno impeteretur, elatam vtraque manu machæram in hostem demisit iis viribus, vt barbari caput ad ipsum vsque pectus horrendo prorsus hiatu diffinderit. *Duo prodigia roboris virium in duobus Lusitanis.* Ita scribit Maffeius lib. Indic. hist. 3. *Maffeius.* Deinde post aliquot annos Malacæ, cùm à Saracenis obsessa teneretur, Ægidius Fernandius Caruallius adolescens elatam quoque vtraque manu machæram (Montante dicimus) iis demisit in Saracenum viribus vt hominem à capite ad crura vsque disciderit: ac subinde alterum è barbaris vmbilico cæsum duo in frusta diuiserit. Hæc testis oculatus & locuples scripsit ex nostris sacerdotibus Franciscus Perez natione Hispanus. Sunt apud nos ipsius literæ.

7. Deni

7. Denique felicior habetur sors Gaditarum, quòd apud eos dux, doctórque Hebræorum in valle iuxta montem Nebo sepultus à Deo sit Moyses, vir planè omnibus titulis admirandus. Magnáque proinde assurgit commendatio Gaditarum ex Moysis corpore apud ipsos sepulto; non minùs quidem, quàm si viuus ibi Moyses cum Gaditis moraretur. Summo enim in pretio semper habitæ sunt reliquiæ sanctorum hominum. Sic Moyses ipse cùm ab Ægypto Hebræos extraheret ad terram promissionis, *Tulit* (vt scribitur) *ossa Ioseph secum.* Exod. 13. vbi hæc optimè Procop. effatur. *Hebræi, quia carnalia sectabantur, iussi sunt mutuò accipere aurea & argentea vasa: Moyses autem elegit viri iusti ossa, quæ præferebat immensis Ægyptiorum thesauris.* ibid. Scientes quidem aurifices magno in pretio habent margaritas, etsi vt primò à terra extrahuntur, impolitæ, nulliúsque pretij ab imperitis esse iudicentur. Quid si etiam gemmas porcus offendet: nónne rostro fœdabit; & pede conculcabit, lutum potiùs ac sordes eligens? O stoliditatem! ô cœnum! ô verè porcinam turpitudinem hæreticorum, qui sanctorum reliquias tanto in pretio à fidelibus scientissimis rerum æstimatoribus, imò & ab Angelis, atque ab ipso Deo habitus fœtido proscindunt ore, atque deturpant!

Deut. 34.

Pretiosæ sanctorum reliquiæ.

Exod. 13.

Procop.

Hæretici sanctorum reliquias sanctorum deturpant.

8. Certè ad conseruandam, roborandámque fidelium pietatem, simúlque ad propulsandos cacodæmonum incursus, debilitanda vitiorum tentamenta valent plurimum sanctorum reliquiæ. *Cur quæso* (vt scribitur) *Moyses seruus Domini mortuus est in terra Moab iubente Domino, & sepeliuit eum in valle terræ Moab contra Phogor.* Deuter. 34. Scilicet è regione fani, in quo idolum omnium turpissimum, (à Latinis dicitur Priapus) sepultus à Domino est Moyses. En quod cæmeterium sepulturæ ab ipso Deo tanti Prophetæ destinatum est! Quorsum ita? *Vt cùm propè esset* (respondet Procopius) *imposturam eius dæmonis dissolueret. Et vt Israëlis accolæ legislatorem inspiciendo ad pietatem instruerentur.* ibid. Addiderim ego non minùs verè propriéque, sepultum iccircò apud Gaditas primos & cultores & debellatores terræ promissionis Moysen; vt illius præsidio seruarentur, illiúsque sanctitate, quæ in memoria mortalium viueret, fruerentur. Sed (proh Deum clementissimum!) habentur à Moyse in pretio super omnes Ægyptiorum thesauros ossa mortui Ioseph: & in ipsius Moysis sepulchro tantam vim esse voluit Dominus contra dæmones, contra vitiorum sordes, contra dæmonis turpissimi illius imposturam, & contra barbarorum incursus! Quid obsecro dicendum est de tuo ipso (ô Domine Deus!) sacrosancto corpore, quod in tua Ecclesia Catholica non mortuum, sed viuum, sed gloriosum reliquisti in sacro Eucharistiæ mysterio: ex quo planè tanquam ex fonte bona omnia in Ecclesiam ipsam Catholicam, atque in singulas fidelium ritè accedentium animas perenniter emanant! Aperiam hoc loco (vti iubes) Domine Deus, & attraham spiritum: *impinguabitur Deo anima.* Amplius quid dicam nec scio, nec possum. Deo scilicet in tam venerabili, amabilíque sacramento silentium laus. (Denique Debbora suo illo in Cantico nihil aliud commemorat de Gaditis, quàm istud: *Galaad trans Iordanem quiescebat.* Iud. 5. Quare vel non inuitati, vel nolentes, ad sacrum illud cum fratribus bellum ierunt. Planè à primis illis maioribus suis Gaditis & zelo boni communis, & caritate in fratres, & fortitudine animi multum degenerarunt: quod quidem omnibus mundi prouinciis, nationibus, & gentibus commune vsitatúmque semper fuit, vt auorum gloria cum ipsis nata simúlque sepulta, nec ad posteros eadem & illæsa transisse videatur.

Deut. 34.

Ex sepulchris & reliquiis sanctorum multa hominibus bona.

Procop.

Dæmones & vitia fugantur à reliquiis sanctorum.

Perennis bonorum fons in Eucharistia.

Psal. 118.

Psal. 64.

Iud. 5.

Ab auorum gloria nepotes degenerant.

Prophetia Iacob de Aser.

Aser: pinguis panis eius: & præbebit delicias Regibus.

Benedictio Moysis super Aser.

Benedictus in filiis Aser: sit placens fratribus suis; & tingat in oleo pedem suum: ferrum & æs calceamentum eius. Sicut dies iuuentutis tuæ, ita & senectus tua. Deut. 33.

De Cantico Debboræ.

Aser habitabat in litore maris, & in portubus morabatur. Iud. 5.

SECTIO XVII.

1. Aser: *pinguis panis eius.*] Prædicit Iacob summam fore vbertatem sortis Aseri. Nomine *panis* intelligit omnia, quæ ad victum sunt necessaria, qui hebraismus satis est frequens in scriptura quo etiam Lusitani vtimur. Iuuat hanc terræ istius fœcunditatem vicinitas Ptolemaidis, & Phœniciæ, ac negotiationum maritimarum. Quare sorti Aser & quæ tellus profert, & quæ maris commercium importat, largiter admodum obueniunt. *Et præbebit delicias Regibus.* Sensus est: huius terræ Aseritarum adeò suaues & delicatos fore fructus, vt vel ipsis Regibus futuri sint in deliciis: atque ad eorum mensas auidissimè conquirantur. Sic habet prophetia Iacob: at benedictio Aseritis data per Moysen hæc est.

2. *Benedictus in filiis Aser.*] Porrò Aser nomine ipso felicitatem significat seu beatitudinem. Quòd nomen illi à matre impositum legimus. Cùm enim filium hunc peperisset Lia, incredibili gaudio exultans dixit: *Hoc pro beatitudine mea, beatam me dicent mulieres: propterea vocauit eum Aser.* Genes. 30. Igitur quam nomine suo præferebat, eandem in sorte accepit felicitatem regionis amœnissimæ & pinguissimæ; vbi tanta olei abundantia, vt possint etiam Aseritæ pedes oleo tingere: & inde conficiant pretiosissima vnguenta, quibus Orientales populi, maximè Reges vtuntur: vti ex Psalm. 14. colligitur: *Oleum peccatoris non impinguet caput meum.* Et illo ex loco Euangelij: *Mulier caput Domini vnguento perunxit.* quod factum Dominus Pharisæo obiecit: *oleo caput meum non vnxisti.* Luc. 7. Abundantem quoque significat & prædiuitem fore sortem Aser venis ferri & æris: tótque illi fodinas; vt de huiusmodi metallis calceos conficere, & ad viliora etiam obsequia vti possint. Ita scribunt, qui loca illa peragrarunt: regionem illam Aseritarum frumenti, olei, aliarúmque ibi deliciarum esse feracissimam: viderique in ea valle, cuius est incredibilis amœnitas, omnísque generis fructuum,

Felicitas bonorum terrestrium.

Psal. 14.

Luc. 7.

ctuum, frugúmque fœcunditas. Fauet versio Pagnini, & aliorum: *Et ipse fruetur deliciis Regum.* Chald. vertit: *Fruetur bonis terræ suæ optimis*; nimirum talibus, vt vel ipsis Regibus deliciarum loco futura sint. In his itaque felix Aseritarum sors consistit: ob eam fortunati habebantur, quibus ea sors obuenisset. Sic Lusitani (vt vulgaris celebrat paræmia) felicem ac beatam illis datam à Deo sortem censent ac celebrant, quibus donatum est aliquid possidere ad ripas Tagi ab Olisipone per quatuordecim leucas vsque ad Scalabim, dicimus Santarem: & longè adhuc feliciorem ac beatiorem illorum haberi sortem, qui ab Olisipone per duas leucas ad Eutypum Tagi, vocatur Sacauem, quicquam possident. Hos quidem ex vtroque Tagi latere ita fœcundos, amœnos, lætósque, vti nunc experimur, & cernimus, iam quondam Strabo, aliíque scriptores celebrarunt.

Pagnin.

Felix regio Olisiponis ad ripas Tagi.

3. Porrò autem ex tam celebri amœnitate vbertatéque regionis in sortem Aseritis datæ benè sequitur pulcherrima illa eorundem commendatio à Moyse prædicta. *Sicut dies iuuentutis tuæ, ita & senectus tua.* Deut. 33. Significat enim Aseritas fore decoros ac robustos non solùm in iuuentute, sed etiam in senectute: quod quidem ipsemet Moyses in primis præmiserat: *Benedictus Aser: Et sic placens fratribus suis.* Tulit enim illa regio iuuenes formosissimos, virginésque pulcherrimas: vnde à cæteris tribubus hæc Aseritarum laudabatur ob pulchritudinem, & decorem filiorum: quod quidem inter mortales summo in pretio & gloria semper habitum est. Id verò ex amœnitate salubritatéque soli, atque ex temperie cœli prouenire solet. Hinc experientia compertum est in huiusmodi regionibus enasci maximè homines sanguineæ complexionis: quo ex temperamento & maior viuacitas, & venustior facies efflorescit. Quod Olisipone, ac præcipuè in amœnioribus locis Lusitaniæ, & plures nascuntur, & diutiùs viuunt, & pulchriorem præferunt ore suauitatem coloris: quemadmodum in siccis, & inamœnis multo minor, hominibus sole petustis, & nascentium vbertas, & vitæ longæuitas, & oris elegantia.

Deut. 33.

In locis amœnis plures & formosiores nascuntur, ac diuturnius viuunt.

4. Verùm enim verò tota hæc Prophetia, itémque benedictio, si vlla maximè, refertur ad Christum Dominum, qui est finis omnis Prophetiæ ac figuræ in diuinis scripturis. Quare optimè S. Ambr. scribit: *Aser significat diuitias. Quis igitur diues, nisi vbi altitudo diuitiarum est sapientia & scientia Dei? Quis diues, nisi Dominus IESVS, qui abundat semper, & non deficit?* cap. 9. de bened. Eadem est interpretatio Procopij. Sed quomodo diues est, qui omnium hominum pauperrimus in ortu, in vita, in morte extitit? Scilicet & natus est in stabulo, & reclinatus à matre Virgine in præsepi, *Quia non erat ei locus in diuersorio.* Luc. 2. & in vita ne *habuit quidem vbi caput suum reclinaret.* Luc. 9. ac denique sine lecto, in quo iaceret; sine veste, quâ tegeretur in cruce; absque syndone, quâ inuolutus sepeliretur; mortuus est inter cœlum terrámque suspensus? *Pauper venit* (occurrit S. Ambr.) *in hunc mundum* (adde, & vixit, obiitque) *sed omnibus abundauit, vniuersos repleuit.* ibid. Verùm adhuc addubites: quî potuit alios ditare, qui sibi semper egenus fuit? Istud planè diuinæ potentiæ ac sapientiæ miraculum est. Meritóque exclamat idem Ambr. *Quantus est in diuitiis, qui paupertate suâ omnes diuites fecit! Sed pauper pro nobis, diues cum Patre. Pauper ille, vt nos ab inopia*

S.Ambr. Christus verè, ac summè diues.

Procop.

Luc. 2.

Luc. 9. Christus in ortu, in vita, in morte pauperrimus.

S.Ambr.

Christi paupertas diuites facit.

A *vindicaret iuxta illud Apostoli: Propter vos pauper factus est, cùm diues esset, vt illius inopia vos diuites essetis.* 2. Cor. 8. ibid. O mira paupertatis Domini IESV opulentia! ô ditissimum illum pauperem! *Cuius numerum* (adiungit Ambr.) *inopia ditat, sanabat fimbria, fames satiat, mors viuificat, sepultura resuscitat. Hic ergo diues est thesaurus: huius pinguis panis.* ibid.

2. Cor. 8.

D. Ambros.

5. Nullus quidem aut natus est, aut vixit, aut obiit in terris pauperior; quàm Dei filius Christus IESVS: at nullus verò sua illa in paupertate ditior & magnificentior ad alios summa opum copia locupletandos. Nascens ille pauperrimus in stabulo matrem suam Virginem supra omnes Angelos locupletauit. In illam sic filius B Deus omnes suarum gratiarum, & cœlestium donorum thesauros effudit, vt iam ipsemet Omnipotens vllam creaturam magis exaltare, ditaréque non possit: cùm certum omninò sit nihil post Deum sublimius & pretiosius, quàm ipsius Dei matrem aut esse, aut cogitari possit. *Verè enim* (inquit S. Ioann. Damasc.) *rerum omnium conditarum Domina effecta est, cùm Creatoris mater extitit.* lib. 4. de fide. cap. 15. Illa ipsa Virgo cecinit: *Fecit mihi magna, qui potens est.* Luc. 1. *Sciebat nimirum* (ait S. Anselm.) *Virgo decurso labentis vitæ spatio in latitudinem regni cœlestis ascensuram, séque post filium omni creaturæ cœlestium, terrestrium, & infernorum perenni iure dominaturam.* lib. de excell. virg. cap. 7. Regina est, quæ & Dei filij sui re- C gnum possidet, thesauris potitur, illósque magnificè ad libitum dispensat. Quin etiam ipsammet Virginem Dei magnificentiam meritò appellare possumus; vti eam appellauit S. Bernardin. illis verbis: *Vnde* (inquit Propheta) *eleuata est magnificentia tua super cœlos Deus.* Psalm. 8. *Magnificentia enim Dei dicta est Virgo Maria.* tom. 1. conc. 61. art. 6. cap. 4. & alibi eundem versiculum explicans; adiungit: *Singularis magnificentia Dei fuit B. Virgo: quia in eius exaltatione plus magnificatur; & in eius etiam humiliatione, deuotione, gratiarum actione, & omnium bonorum Dei fruitione plus magnificat Dominum; quàm omnis creatura alia simul sumpta: vnde meritò eleuata dicitur super cœlos, id est, super Angelos.* tom. 3. serm. 12. art. 1. cap. 2. D Eia ergo Domina mundi, cœlestium thesaurorum & custos & dispensatrix, ex ista precor abysso gratiarum in eos, qui tuum dulcissimum nomen imploramus, illud infunde, quo nos tandem per te locupletati dignè tui filij oculis præsentari, & semper assistere mereamur. Egenus deinde Dei filius factus, qui est ipsamet omnium bonorum opulentia; pauperes, piscatores, Galilæos homines atque illiteratos ita suis diuitiis repleuit, vt facti super omnem terram principes post Virginem Dei matrem cœlestibus donis, & gratiis inter omnes creaturas locupletissimi & ornatissimi habeantur.

B. Mariam omniũ creaturarũ ditissimam & eminentissimam Deus fecit.

S. Damasc.

S. Ansel.

B Maria omniũ creaturarũ Regina.

S. Bern.

B. Maria Dei magnificentia.

Psal. 8.

S. Bern.

Deus in B. Maria.

6. Sed illud vti excellens, nouum, ac rarum haberi, & æstimari debet in benedictione Moysis: *Benedictus Aser, placens fratribus suis.* Aser ergo E diues, & felix, & nihilo minùs placens fratribus. O mira felicitas! ô noua benedictio! Diuitem & felicem fratrem etiam à fratribus non inuideri: quid quæso magis aut expetendum, aut suspiciendum? Inuidia primò omnium inter fratres nata fratrem in fratrem armauit; non nisi fraterno atque innocente sanguine saturari potuit: vt suo iam loco vidimus. Nihil æquè inimicum & periculosum homini, atque sua propria felicitas: hæc malorum inuidiam conflat, animos succendit,

Mira felicitas gloriosũ fratrem à fratribus nõ inuideri.

Inuidia nata inter fratres.

nimira homini sua felicitas.

ora in prælium acuit. Apparuit inter gentes Iſraël mirâ quadam felicitate conſpicuus: ergo vbi oculos nouo ſuo ſplendore præſtrinxit, ibi ſuam in perniciem gentes armauit. *Nunquid* (clamat Hieremias) *auis diſcolor hæreditas mea mihi? Nunquid auis tincta per totum?* cap. 12. En decor, en ſplendor, en felicitas Hebræi populi. Quid deinde? *Venite, congregamini omnes beſtiæ terræ, properate ad deuorandum.* ibid. O infelix illa felicitas! ô ſplendor exitialis! ô quanto illa felicior auis; ſi diſcolor, ſi tincta per totum non fuiſſet! Nihil tam homini aduerſum, quàm ſuper alios eminere. Proh quàm multæ enibratæ cominùs haſtæ: quot perſecutiones, exilia, funes, timores, pericula; mórſque ipſa oculis animóque iugiter obiecta Dauidi enata ſunt ex illa victoria, ex illo præciſo gigantis capite, ex illo triumpho, atque ex illo cantu puellarum: *Saul vicit mille, & Dauid decem millia*; 1. Reg. 18. Nec fratribus parcit inuidiæ peſtis, qua domus ipſa Iacob, vt in Ioſeph vidimus, conflagrauit.

Hier. 12.

1. Reg. 18.

7. An ideò placens fratribus, quia diues, quia honoratus, quia felix? Quippe cùm ſæpè contingat, vt etiam malouoli compreſſa vel diſſimulata inuidia diuitem comitentur, honorato aſſententur, felici ablandiantur, quo aliquod lucrum inde poſſint expiſcari? Grandis quidem ſolet diuitem vmbra comitari; ad diuitis focum ſtudent omnes calefieri. Hoc ipſum aliquando expertus Iob cùm regno floreret, mutata ſubinde fortuna poſitus in ſterquilinio infidam ſuorum amicitiam conqueſtus deplorabat. *Fratres mei præterierunt me, ſicut torrens qui raptim tranſit in conuallibus.* Iob 6. Explicat S. Thom. *Conſanguinei mei dereliquerunt me. Loquitur enim ad ſimilitudinem ſimul in via incedentium; ac ſi vno cadente in foueam, alij nihilominùs procedant.* Meûm (inquit) conſanguinei mei in bona amicitia, fraternáque caritate perſeuerabant; (Luſitanè *corriam comigo*) at vbi cecidi, inopem miſerúmque videntes deſeruerunt, vltrà non tam incedentes, quàm fugientes. O miſeram! ô inuiſam omnibus filiis huius ſeculi paupertatem! inſtar torrentis, qui ex alto præcipitans in ſubiectam vallem, illam interim luto, vliginéque inficiens, cæco vlterius impetu ad flumen, indéque ad mare defertur. Euidens planè argumentum illos non meam, cùm felix eram, amicitiam, niſi propter ſuam vtilitatem quæſiiſſe. Non me illi, ſed mea, imò & ſeipſos amabant. *Omnes quærunt quæ ſua ſunt.* ad Phipp. 2. *Inuolutæ* (adiungit) *ſunt ſemitæ greſſuum eorum.* ibid. *Quod inuoluitur* (declarat S. Thom.) *in ſeipſum quadam tortuoſitate redit. Illorum quidem ſemitæ inuolutæ ſunt, qui in conſanguineis & amicis nihil, niſi propriam vtilitatem quærunt.* ſic S. Tho. Infidi, mendaces; non amici, veri hoſtes amicorum & fratrum: ſui tantùm ipſorum amatores. *Confuſi ſunt* (concludit Iob) *quia ſperaui. Confuſi ſunt, ſcilicet venire ad me, quia tempus erat, in quo ab eis auxilium ſperare debebam.* ita S. Thom. Sic habet perfidia malorum amicorum: importunè ſe ingerunt amico, quem diuitem ſentiunt, & in honore conſpiciunt: at vbi verſa fortuna miſerum excidiſſe vident, & amicorum egere ſubſidio ſuſpicantur; velis remiſque inde aufugiunt.

Diuitem omnes honorant.

Iob 6.
S. Thom.
Falſa erga diuites amicitia.

ad Phil. 2.
Iob. 6.
S. Thom.
Perfidia amicorum qui ſe, non amicos amant.

Iob. 6.

S. Thom.
Falſi amici aufugiunt à miſeris.

8. *Benedictus Aſer, placens fratribus ſuis.* Bono, ſcilicet vitæ exemplo gratus omnibus, ad virtutem ductor præiens cæteris. *Lapides ſancti eleuabuntur ſuper terram eius.* Zach. 9. Sic appellat iuſtos, qui exemplo cæteros in viam virtutis dirigunt. Vt enim ſurrecti ad biuia, vnde plures aliò

Zach. 9.
Viri iuſti ſuo exemplo aliis præeũt & monſtrãt viam ad cœlum.

A aliæ panduntur viæ, lapides viſuntur, qui propterea ex Hebræo fonte vocantur hîc lapides ſeparationis, ſeu lapides ſeparati: ſic planè habent qui probitatis exemplo conſpicui, & è reliquo populo eminentes ac ſeparati viam virtutis demonſtrant: & per ſemitam mandatorum Dei rectò incedere, alacrius currere, ad Deum peruenire docent. Verè lapides ſancti: quippe cùm in ſeipſis habeant, & aliis imprimant ſanctitatem: quod quidem ſummum eſt argumentum ſanctitatis. Vertunt alij: *Lapides diadematis.* Iis enim & Eccleſia Dei, & ipſemet Chriſtus tanquam pretioſiſſimis & pulcherrimis margaritis ad maiorem lætitiæ voluptatem, & ſuæ maieſtatis demonſtrationem coronatur.

Erecti lapides in via virtutis.

Margaritæ ſunt in corona Chriſti & Eccleſia qui bonum præbent exemplum.

B 9. At licèt hæc omnia egregiè conteſtentur præſtantiſſimam & ornatiſſimam eſſe benedictionem Iacob & Moyſis datam Aſer, Aſeritarúmque tribui: illud tamen: *Pinguis panis eius, & præbebit delicias Regibus*: vſque adeò excedit, vt nullâ poſſit oratione explicari. Nam quis eſt iſte panis pinguis, niſi panis qui de cœlo deſcendit, panis vitæ, corpus Domini IESV in venerabili pariter & amabili Euchariſtiæ ſacramento: quæ ſumma eſt omnium, quas diues & felix Aſer Deus homo è cœlo in terras attulit, felicitas & opulentia? Quis pinguior panis, quàm qui vita ipſa eſt, & animam quæ nullo terreſtri cibo alitur, reficit, viuificat, pinguefacit, roborat, Deo plenam reddit? *Hic panis eſt, in quo* (inquit S. Irenæus) *gratiæ vitæ ſunt.* lib. 4. cap. 34. Quis pinguior panis, C quàm qui etiam corporibus morti obnoxiis, & ſub humo conſepultis immortalem tribuit & glorioſam reſurrectionem: Futura enim, quæ beatis ſpiritibus ſuorum corporum in iudicio finali promiſſa eſt glorioſa reſurrectio, ſacroſancto Euchariſtiæ myſterio debetur. Reſurgent enim in immortalitatem noſtra corpora, quia dum viuerent, paſta hoc cibo, impinguata hoc pane, immortalitatis antidotum ſuis viſceribus hauſerunt, atque in eius fide amoréque de vita demum exceſſerunt. Sic Dominus IESVS ipſemet promiſit: *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Ioann. 6.

Euchariſtia pinguis panis Chriſti.

S. Iren.

Corporum reſurrectio effectus Euchariſtiæ.

Ioann. 6.

D 10. Huius verò felicitatis iam pignus eſt ipſa Domini IESV caro, quam in Euchariſtia manducamus: imò & quædam admodum viua repræſentatio: vti S. Irenæus obſeruat his verbis: *Quemadmodum panis, qui eſt è terra, percipiens inuocationem Dei, iam non communis panis eſt, ſed Euchariſtia ex duabus rebus conſtans terrena & cœleſti: ſic & corpora noſtra percipientia Euchariſtiam iam non ſunt corruptibilia ſpem reſurrectionis habentia, quomodo enim caro deueniet in corruptionem, & non percipiet vitam, quæ à corpore Domini & ſanguine alitur?* lib. 5. cap. 2. Eodem ſenſu loquitur S. Hilar. *Chriſtus naturam carnis ſuæ ad naturam æternitatis ſub ſacramento vobis communicandæ carnis admiſcuit.* lib. 8. de Trinit. Audi in eandem ſententiam S. Cyrill. Alex. *Non poterat aliter corruptibilis hæc na-* E *tura corporis ad incorruptibilitatem & vitam traduci, niſi naturalis vitæ corpus ei coniungeretur. Non credis mihi? Chriſto crede dicenti: Qui manducat meam carnem, reſuſcitabo eum in nouiſſimo die*, Ioann. 6. Hæc Cyrill. lib. 10 in Ioann. cap. 13. Sed quînam poteſt pinguis eſſe panis? Quomodo in pane pinguedo, quæ propria carnis eſt? Scilicet panis eſt ante conſecrationem, poſt illam caro Domini IESV ſub ſpeciebus panis: & verè dicitur panis & cibus vitæ, quem Moyſes dixit ſuis Dominum ſeruis miniſtrare, *Et hircos cum medulla tritici.* Deut. 32.

Euchariſtia pignus & repræſentatio noſtræ reſurrectionis.

S. Iren.

S. Hilar.
Ab Euchariſtia noſtris corporibus immortalitas communicanda.

S. Cyrill. Alex.

Ioann. 6.

Deut. 32. Medullam carnem designat:è tritico fit panis. Est igitur caro Domini omnium cœlestium gratiarum pinguitudine sub accidentibus panis repleta in Sacramento Eucharistiæ.Pinguis panis ad Regum delicias. An non Reges & sunt & dicuntur, qui cum cœlesti Rege ad eandem accumbunt mensam: & Regis ipsius Regum carnem & sanguinem epulantur.

Sub speciebus panis caro Christi in sacramento.

11. At quis dignè explicet quas aliquando sentiunt Christi fideles, cum ardentiore pietate ad venerabilem Eucharistiam accedunt, ipsas cœlestium voluptatum delicias? Vno verbo vt potuit, ita explicauit illa Domini dilecta sponsa, cùm suum epithalamium ita exorditur. *Osculetur me osculo oris sui.* Cant. 1. Vbi Theodoret. *Ne quis osculorum vocabulo perturbetur, consideret quemadmodum mystico sponsi tempore* (Missam significat) *sponsi corpus suscipientes complectimur, & osculamur; atque oculis cordis imponimus; & animo & cogitatione quasi complexus quosdam, & congressus nuptiales effingimus: atque ipsum caritate timorem foras eiicientes nos amplexari putamus & suauiari.* Sentiunt has in Sacramento corporis Domini IESV delicias animæ, quæ puritatem amorémque sanatæ sponsæ ad sacram communionem, in qua Deo suo vniuntur, ritè sanctéque deferunt. Cæterùm (vt benè animaduertit Doctor Angelicus) *suauitatem huius Sacramenti nullus dignè exprimere sufficit, per quod spiritalis dulcedo in suo fonte gustatur.* opusc. 57. Non possum quidem ô Domine IESV has tui conuiuij delicias dignè explicare:at satis mihi sit hîc vnum à tua benignitate & magnificentia expectare, precaríque; vt dignè ad tuam mensam accedam, purè accumbam, sanctè manducem carnem tuam; illiúsque virtute particeps tecum fiam immortalitatis.

Cælestes animæ sentit delicias in Eucharistia. Cant. 1. Theod.

Castissima & latissima coniunctio animæ cum Deo in Eucharistia.

S.Thom. *Inexplicabilis dulcedo Eucharistia.*

Prophetia Iacob de Nephthali.

Nephthali, ceruus emissus, & dans eloquia pulchritudinis.

Benedictio Moysis super Nephthali. *Deuter.* 33.

Nephthali abundantiâ perfruetur;& plenus erit benedictionibus Domini: mare & meridiem possidebit.

Ex Cantico Debboræ.

Zabulon verò, & Nephthali obtulerunt animas suas morti in regione Merome. Iud. 5.

SECTIO XVIII.

1. HÆc Prophetia Iacob de Nephthali ab Hebræis, quorum oculi in humum deiecti, quorum animi ad terram depressi, quorum mentes terrena sapiunt, desiderant, quærunt, & amant; altiora verò non curant, non æstimant: tota temporalis & terrena censetur. Illorum igitur explicatio, quæ non tam approbatur, quàm refertur à Lyrano, sic habet: *Dicitur ceruus emissus; quia fructus terra in eius sorte priùs maturescebant, & inde fiebant oblationes primitiuorũ: Vnde Sacerdotes &* Lyra.

A *Leuitæ pulchras laudes efferebant.* Itaque arbitrantur Hebræi prædici fructuum præcocitatem in sorte Nephthali, quæ sic festinatò erumpebat, quasi velocitate ceruus è canum dentibus, venatorum indagine, & è mortis quasi faucibus clapsus, liberatúmque adeptus in campos montésque ac syluas non tam exilit, quàm peruolat. Quia verò ex sorte Nephthali primò quidem ad tabernaculum Silo, dein ad templum Hierosolymitanum præcocium fructuum primitiæ ferebantur; dicuntur iccircò dare eloquia pulchritudinis. Videlicet acceptis primitiis, quæ offerebantur in templo, Sacerdotes meritas Deo gratias agebant, simúlque illius potentiam sacris cantibus celebrabant, quòd tam pulchros, tam dulces, tam

B præmaturos fructus illi tribui procreasset. Hæc nimirum sunt eloquia pulchritudinis, seu pulchra eloquia. Sunt igitur boni fructus, & pulchra eorum eloquia, quàm dulciter canit qui & oculos dirigit,& vocem ob pingue præmium emodulatur! nec minùs verè quàm lepidè apud nos dixit vir sapiens importuno tibicinum reboatu fatigatus: Isti tantùm sufflant, quantum bibunt. *Præmium oculos obleƈtat,& cantus elicit.* Iud 5.

2. Cæterùm nec huiusmodi fructuum præcocitatem in sorte Nephthali fuisse veterum monumenta testantur: vnde confictam illam censent meritò viri docti: nec planè decet has omnes Prophetias ad fertilitatem terræ restringere, quasi tot tribubus eadem prædicatur vbertas; nec

C de tanto viro ac Propheta statim è viuis excessuro credendum est, vt solùm in terram, terræque fruges, quasi in potissimam suæ gentis gloriam prorsus animum haberet defixum. Vera igitur & propria explicatio huius Prophetiæ haberi debet illa, quam & Lyranus apponit, & docti hodie complectuntur. Ea verò est de laudibus tribus Nephthali ob victoriam scilicet, quam de Sisara duce Regis Chanaan reportarunt Barach & Debbora, qui ambo erant de tribu Nephthali: & victores cecinerunt: *Barach vestigia sunt secuti, qui quasi in præceps in barathrum se discrimini dedit.* Iud. 5. Quibus verbis explicatur illa similitudo cerui emissi: vt enim hic elapsus è periculo fossas, dumeta & quicquid obstat, citato cursu transmittit; donec ad notum cubile, aut ad fontem,

D vel securą pascua tandem perueniat: ita Barach ducens secum Prophetissam Debboram in tyranni armatos cuneos præcipiti fertur impetu, vt posteà visum est, & constat ex Iud. 4. Etsi autem plurimi de aliis tribubus maximè Zabulon & Issachar simul ad illud ipsum prælium iuerint: laus tamen adscribitur Nephthali, cuius de tribu erat Barach totius exercitus imperator, Debboráque Prophetissa, cuius auspicio, ductúque bellum illud & fortiter susceptum, & feliciter confectum est. Accedit, quia in eadem tribu erat tabernaculum Iahel, quæ occiso Sisara totum illum Chananæorum exercitum funditùs profligauit. Quare sicut in Prophetia Dan de Sansone explicata diximus; sic in ista dicimus commen- Iud. 4. *Vnius viri laus in totã nationem redundat.*

E dari tribum propter contribules. Laus enim ciuium in patriæ laudem redundat: Cæsarum in Romanos; Nonij Aluari Pereiræ, Albuquerquíque in Lusitanos: Barach & Debboræ in Nephthalitas.

3. Porrò lætissimum illud ac triumphale post partam victoriam Prophetissæ canticum vocat Iacob eloquia pulchritudinis, seu eloquia pulchra: hoc est, fama per gentes ætatésque omnes à mortalibus victoriam decantandam. Dat quidem eloquia pulchritudinis, qui debitas pro acceptis beneficiis *Pulchrum eloquium actio gratiarum.*

beneficiis Deo gratias agit. Itaque & victoria hominũ vocibus perecelebrata; & ipsamet laudatio vocatur eloquium pulchritudinis, eloquium pulchrũ: maxime verò sic vocari debet ipsa Deo suo accepta victoria gratiarũ actio, quæ ab Hebræis composito in cantu carmine reddi consueuerat. Verũ enim verò inter fœminas, quæ in veteri testamento præcipuis laudibus conspicuæ Beatissimam Virginem Dei matrem adumbrarunt, Debbora Prophetis fuit vna ex clarissimis. Cecinit illa post victoriam: *Noua bella elegit Dominus, & portas ipse subuertit.* Iud. 5. Sed quæ noua bella nisi quæ auspiciis fœminæ confecta sunt? scilicet ad conspectum Debboræ, vbi hinc inde bellatorum phalanges classicum insonuerunt, cœlo pro Hebræis dimicante Chananæorum legiones profugerunt; nongentíque illi, quos attulerant, falcati currus perfracti dissolutíque sunt. Iud. 4. Quia verò non vnum, sed plura bella noua celebrat Debbora, quæ Deus elegit; quatuor possumus bella intelligere, quæ diuinitùs adiutæ armatæque felicissimè confecerunt quatuor admirandæ celebratæque in scriptura mulieres. Et prima quidem ipsamet Debbora, cuius auspicio Barach Israëlitas armauit, duxit in prælium contra Chananæos, qui Panico terrore consternati partim fugerunt, partim ad internecionem deleti sunt. Iud. 4. Secunda mulier fuit Iahel, quæ è prælio Chananæorum ducem Sisaram fugientem dolosè recepit hospitio, soporatúmque lacte interfecit clauo in barbari caput adacto. Iud. 4. Cuius quidem interitu Chananæorum vires debilitatæ omninò fuerunt. Tertia illa; quæ, cùm Abimelech ille fratrum interfector ad oppugnandam arcem Thebes propiùs accessisset, *Fragmen molæ desuper iaciens, illisit capiti Abimelech, & confregit cerebrum eius.* Iud. 9. Quarta extitit illa omni æuo memorabilis Iudith, quæ Assyriorum ducem Holofernem abscisso capite peremit, atque adeò innumerabilem illum infidelium exercitum profligauit. Iudith cap. 13.

Debbora typus B. Mariæ.
Iud. 5.
Iud. 4.
Quatuor bella feliciter confecta à quatuor fœminis.
Iud. 4.
Iud. 4.
Iud. 9.
Iud. 13.

4. Hæ verò mulieres Virginem beatissimam Dei matrem luculentissime præsignarunt. An non beatissima Virgo *Suauis, & decora sicut Hierusalem.* Cant. 6. Videlicet fidelibus pie illius nomen inuocantibus, illam officiosè venerantibus? At simul etiam *Terribilis vt castrorum acies ordinata.* ibid. nempe inimicis, infidelibus, hæreticis, malignísque spiritibus. Vbi optime Rupert. *Sicut amicis decora, & amabilis: ita hostibus pauenda est atque terribilis.* Pulcherrimè dicitur à P. Damiano: *Singularis timor malignorum spirituum; specialis amor ciuium beatorum.* serm. 2. de natiu. Virg. Vera illa est Debbora, ad cuius conspectum conterriti fugantur exercitus inferorum. *Illa* (vt scribit Richard. de S. Victore) *tenebrarum principibus terribilis fuit, vt ad eam accedere, eámque tentare non præsumpserint. Deterrebat enim eos flamma castitatis, incendebant orationes, & feruor deuotionis: stupebant immunem à peccatis.* sup. Cant. cap. sui operis 26. Vera illa Iahel quæ caput Sisaræ, dæmonis videlicet perforauit, obtriuitque; cùm primùm omnium peccatorum originale contriuit vsque adeò, vt ab illo prorsus immunem habuerit conceptionem: iacto suæ virtutis pondere caput cacodæmonis illisit, totáque inferni potentiam pressit & labefactauit. Vera illa mulier, quæ cerebrum Abimelech mali principis confregit. Vera Iudith quæ superbi Holofernis caput præscidit. *Quæ silicet* (inquit S. Bernard.) *omnimodam maligni spiritus suggestionem tam de carnis*

Cant 6.
B. Maria suauis fidelibus, hostibus terribilis.
Rupert.
Cant. 7.
B. Maria terror dæmonũ, amor beatorum.
Richard.
B. Maria immunis ab omni tentatione.
S. Bern.

A *illecebra, quam de mentis superbia deduxit ad nihilum.* homil. 2. sup. Miss. Verè igitur beatissimæ Virginis admirabilem suo malo experti potentiam dæmones clamant, quod Assyrij de Iudith vociferati leguntur: *Vna mulier Hebræa fecit confusionem in domo Regis Nabuchodonosor.* Iudith c. 14. Inferorum enim acies Virgo beatissima semper perterruit, fugauit, profligauit, prostrauit, viuique tam vitiorum, & scelerum, quàm ipsarum quoque tentationum, ac malarum suggestionum, denique totius inferni fortissima & gloriosissima debellatrix.

Iud. 14.
B. Maria tentationũ, vitiorum, dæmonum fugatrix & debellatrix.

5. Porrò autem benedictio Nephthali à Moyse data sic habet: *Nephthali abundantia perfruetur, & plenus erit benedictionibus Domini: mare & meri-*
B *diem possidebit.* Deut. 33. Qui Prophetiam Iacob de abundantia frugum intelligunt, idem confirmant hac Moysis benedictione. Dicunt igitur vtrobique significari Nephthalitas in tuta atque vbere collocatos regione, exultaturos suaui libertate & deliciarum copiâ, quibus sors eorum referta erat futura: similiter vt ceruos, qui in herbosis amœnísque saltubus liberè versantes pascentésque subsultant, ac lasciuiunt: Nephthalitas suâ peramœnâ sorte potituros. Dein idcircò mare, ac meridiem possessuros; quia licèt à maritimis & meridianis essent dissiti regionibus, tamen per societatem & commercium, & quæ apud omnes gratiosi essent, ab aliis tum suæ gentis contribulibus, tum exteris nationibus participa-
C turi essent, quicquid vbique bonum haberetur. Hæc illorum interpretatio, quam vti Rabbinicam & vanam & à grauitate tanti Patriarchæ, tantíque vaticinij prorsus alienam paulo ante reiecimus, quippe qui maiora de tanto Propheta, & sublimiora, digna scilicet, de tanto vaticinio cogitamus. Ergo Iacob & Moyses fide quidem in Messiam venturum, tam mira de Nephthali sunt vaticinati non ad terrestrium frugum caducarúmque rerum breuem admodum & circumscriptam vbertatem pertinentia: sed ad illam planè summam felicitatem, qua terra Nephthali prima omnium mundi regionum frui visa est; cùm ille ipse promissus à Deo, expectatus à patribus Messias Dei & Virginis filius Christus IESVS suum
D exorsus est Euangelium prædicare in terra Nephthali: eámque infinitis miraculis & virtutibus omni rerum humanarum affluentiâ pretiosioribus locupletauit.

Deut. 33.

6. Nec ille sensus est allegoricus, vt quidam volunt; sed omnino literalis, primóque intentus à Iacob & Moyse Prophetis, qui hanc ipsam Nephthali felicitatem præuidentes, eam sub illis figurarum inuolucris vaticinati sunt. Enimverò S. Matth. post commemoratum Domini ieiunium in deserto, statim adiungit: *Secessit in Galilæam, & relictâ ciuitate Nazareth venit & habitauit in Capharnaum maritima in finibus Zabulon & Nephthali; vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam: Terra Zabulon & Nephthali via*
E *maris trans Iordanem, Galilæa gentium vidit lucem magnam.* Isai. 9. *Exinde cœpit IESVS prædicare.* cap. 4. Quid igitur felicius Nephthali tribui poterat euenire, quàm quòd ipsa omnium prima regionum eligeretur à Deo, vt in ea primò suum Deus homo Euangelium prædicaret, ex ea discipulos cogeret, & Apostolos in terræ cœlique principes eligeret? Hinc ergo egressa Christi Domini doctrina quasi ceruus emissus omnem terrarum orbem incredibili celeritate percurrit: Christus ipse ab sponsa veloci assimilatur ceruo: *Ecce*

Matth. 4.
In tribu Nephthali primò Christus se manifestauit, & prædicauit.

Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles: similis esto dilecte mi capreæ, hinnulóque ceruorum.

Cant. 2.

Æternus Pater filio euangelizāti totum orbem planū fecit.

Cant. 2. Liberè quidem volabat per terras, gentes peragrabat Euangelium Christi: nihil illi obscurum, inaccessum, impenetrabile; quippe cùm filio euangelizanti Æternus Pater strata omnia, planáque facere præiens videretur. Sic enim legimus: *Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, vt subiiciam ante faciem eius gentes, & dorsa Regum vertam, & aperiam coram eo ianuas, & portæ non claudentur.* Isai. 45.

Isai. 45.

7. Regem Cyrum Christi Domini typum fuisse constat ex multis scripturæ locis: quare locum istum figuratè multi accipiunt. Cæterùm

Tertull.

Tertull. autor vetustissimus disputans contra Iudæos non vocem illam (*Cyro*) agnoscit: sed absolutè Christum intelligens ita legit. *Sic dicit Dominus Deus Christo meo Domino, cuius tenui dexteram, vt exaudiant illum gentes: fortitudines Regum disrumpam; aperiam antè illum portas, & ciuitates non claudentur illi.* lib. contra Iudæos. cap. 7. Quod signum est, hanc ipsam lectionem Iudæis, contra quos disputabat Tertull. tempore illo notam & familiarem fuisse. Ita quàm fortiter, tam suauiter Euangelium Christi prædicatum gentibus vbique vicit, cuncta obtinuit; quod cerui nimirum Apostoli ab illo cœlesti ceruo Christo emissi, ac per omnem terram discurrentes personuerunt.

Apostoli euangelizādo vt cerui orbem peragrarunt.

De quo vno ex illustrissimis Christi miraculis cecinit Propheta: *Vox Domini præparantis ceruos: & reuelabit condensa; & in templo eius omnes dicent gloriam.* Psalm. 28. Scilicet à Christi Domini voce cùm mitterentur: *Euntes in mundum, prædicate Euangelium omni creaturæ.* Marc. 16. Cerui sunt effecti Apostoli; vt velocissimè terram vniuersam circuirent, & salutare contra serpentium venena (vti S. August. & S. Hieron. adnotarunt) tanquam cerui gestarent medicamentum. Hi sunt illi principes Zabulon & principes Nephthali, quos vates celebrat Psal. 67. quos ipse Dominus *constituit principes super omnem terram.* Psalm. 44. quorum gloria mirum in modum Galilæam (fuerunt enim Galilæi) fortes vtique Zabulon & Nephthali, reddidit gloriosam.

Psal. 28.

Marc. 16.

S. August.
S. Hieron.

Psal. 67.
Psal. 44.

8. Hoc ipsum præuidens Isaias vaticinatur: *Primo tempore alleuiata est terra Zabulon, & terra Nephthali, & nouissimò aggrauata est via maris trans Iordanem Galilææ gentium; populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam.* Isai. 9. Hoc idem vaticinium, vt præmisimus, completum dicit S. Matth. in ipso exordio euangelicæ prædicationis. Illius verò sensus simplicior, & explicatior sic habet. Primo tempore alleuiata est, scilicet honore, dignitate, & gloriâ: hoc est, regio illa erat despicabilis, gens contemptibilis; nota inter Hebræos vilitas & abiectio Galilææ gentis; vti apud nos Gallæci, sic apud illos Galilæi. Vnde Paulus: *Contemptibilia mundi elegit Deus.* 1. Cor. 1. *Et nouissimò aggrauata est via maris trans Iordanem Galilææ.* Aggrauata scilicet honore & gloriâ: iuxta aliam literam, quæ habet: *Vilis fuit primò, & nouissimò honorata fuit.* Hanc summam supra omnes tribus imò & gentes per aduentum Regis Messiæ consecuta est tribus, fórsque Nephthali, vt non modò exueret omnem, qua inter Hebræos laborabat, ignominiam; sed incredibili quodam honore, quem scilicet absque Dei præsidio sustinere non posset, tam locupletata etiam, quàm onerata videretur: vt nimirum ex illa piscatores, pauperes, illiteratos, contemptibiles homines Deus ipse sibi deligeret in Apostolos *primitias spiritus habentes.* ad Roman. 8. Doctores gentium, mundi principes.

Isai. 9.

Galilæa primò despicabilis, dein per Christum & Apostolos insigniter gloriosa.

1. Cor. 1.

Apostoli ex Galilæa.

Ad Rom. 8.

9. Itaque in hac interpretatione procedunt optimè cætera, quæ vel in Prophetia Iacob, vel in benedictione Moysis de Nephthali apponuntur. Igitur, Dans eloquia pulchritudinis, dicitur de Nephthali, hoc est, de Galilæis, de Apostolis, qui euangelium Domini ad omnem creaturam prædicando detulerunt. Hæc sunt eloquia pulchritudinis, seu eloquia pulchra. Quid enim pulchrius, quid lætius Euangelio. Bonum scilicet nuncium vel ipso etiam nomine importat. O pulchra in ore prædicantium eloquia! Sed ô iucundissimum auribus animísque audientium de aduentu Redemptoris nuncium! Iam facta est hominum redemptio, iam confractum est iugum, disiecta miserorum seruitus, abolita cacodæmonis super humanum genus tyrannis. Iam tandem illud videtur completum, quod insultando prædixit aduersario sanctus Propheta: *Væ ei, qui multiplicat non sua! Vsquequò & aggrauat contra se densum lutum? Nunquid non repentè consurgent qui mordeant te, & suscitabuntur lacerantes te, & eris in rapinam eis?* Abach. 2. Quod ad literam de Nabuchodonosor dictum, figuratè de diabolo interpretatur S. Hieron. scilicet in lege gratiæ post deuictum triumphatúmque humani generis aduersarium à Christo Domino redempti homines ex antiquæ seruitutis iugo leuantes capita prostrato per Christum hosti diabolo insultabunt: Væ ei, væ diabolo, qui multiplicauit sibi (sic declarat S. Hieronym.) non sua! *Ve perdici, quæ congregauit quæ non peperit.* Hierem. 17. *Vsquequò, vel increpantium est vox, vel indicij diem demonstrantium. Torquem suam, scilicet superbiam torques grauissima fit, vt curuet quod fuerat erectum: Mordeant eum, qui ab eo tenti fuerant agentes postea pœnitentiam, & ad Christi vexilla conuersi mordebunt eum, iuxta illud: viri pacifici tui posuerunt insidias tibi*, Hierem. 18. *Euigilabunt insidiatores tui.* Abac. 2. *sic L X X. id est, Quos ante consopieras, quos inebriaueras, illorum insidiis subiacebis.* Hæc S. Hieron.

Euangelii Christi eloquia pulchra.

Victoria Christi & fidelium de diabolo.

Abach. 2.

S. Hieron.

D. Hieron.
Hier. 17.

Hier. 18.
Abac. 2.

10. Videas ergo quod tandem in barathrum deuenerit potentia & superbia diaboli; vt qui miserandâ homines oppresserit seruitute, nunc per Christum debellatus in sempiternum iaceat mortalibus opprobrium. Atque ipsimet homines iam nunc & audent, & impunè possint prostrato aduersario dentes infigere, ac misceri carnes dilaniare, quod maximè præstant iuxta Hieronymum agentes pœnitentiam. O prodigium! ô stuporem! Sed ô admirabile Christianæ confessionis portentum! Diabolo peccator vel in seruitute, vel in amicitia pacificus erat: nunc verò insidiatur aduersario, cùm ad se redit, cùm de vita in melius commutanda cogitat, cùm pœnitentiam sedulò meditatur, cùm ad emittendam ritè confessionem se accingit: vtique cùm à diaboli castris, & seruitio fugam ad Christum parat. At vbi iam pœnitens intra Christiani exercitus munimenta, vallósque receptus incipit sua confiteri delicta; tot morsus infigit diabolo, quot scelera confitetur: toties diabolum lacerat, quoties se accusat in confessione: in qua potissimùm diabolus torquem suam aggrauat, & superbiam deprimit; dum peccatorem, cui priùs dominabatur, humiliari, deflere, confiteri intuetur. Profectò nulla grauiora patitur aduersarius tormenta, quàm cùm hæc duo à nobis sacramenta, Pœnitentiam & Eucharistiam fontes nimirum diuinæ gratiæ, suscipi dignè, sanctéque conspicatur. Percommodè cecidit

Debellata potentia & superbia diaboli.

Pœnitens dum confitetur, diabolū mordet laceratque.

Confessio est diabolo tormentum.

cidit hic locus de pœnitentia in benedictionem Nephthali, cuius etiam hoc nomine commendari sors debeat; quòd in ea primùm Deus homo prædicare incipiens: *Exinde* (vt animaduertit Euangelista) *cœpit IESVS prædicare, & dicere: Pœnitentiam agite: appropinquauit enim regnum cælorum.* Matth. 4. At quænam alia quæso dedit terra Nephthali, Galilæa ipsa, vti præmisimus, eloquia pulchritudinis, quàm hæc ipsa Domini IESV verba, quibus & homines ad pœnitentiam inuitabat, pœnitentibus promittebat regnũ cœlorum, (quid pulchrius?) & paratam iam denique in ianuis redemptionem mundi hominibus denunciabat? Eloquia pulchritudinis dedit Nephthali, cùm in eius sorte ac regione, Galilæa scilicet, cœpta est aperiri & promulgari doctrina Christi; cuius pulchritudo, vbi se mortalibus explicauit, tantos in omnium etiam barbararum gentium animis excitauit & incendit amores: vt quò eam susciperent, ac tuerentur, innumerabiles omnia quæ possidebant bona; quin etiam sanguinem, ac vitam profundere ac perdere non dubitarent.

Matth. 4. Pœnitentia, & redemptio eloquia pulchritudinis.

Mira pulchritudo doctrina Christi.

11. Ex Cantico Debboræ hoc habetur: *Zabulon verò & Nephthali obtulerunt animas suas morti in regione Merome.* Iud. 5. *Merome, id est, Excelsa, quia in monte Thabor fuit congregatus exercitus Barach, vt constat ex cap. 4. Iud.* ita Lyran. Commendantur in primis hæ duæ tribus: *Quia illæ* (vt in Glossa interl. habetur) *ceteris deficientibus obtulerunt animas suas morti*; scilicet pro Dei populo se discrimini obtulerunt. Videbatur fortasse aliis tribubus procedere in aciem inermes homines, atque adeò inexercitatos, prorsus tyrones contra instructissimas hostium copias; vbi omnia armorum genera, nongenti currus falcati, dux peritissimus Sisara, milites strenuissimi visebantur, non tam audacia, quàm dementia, non quidem virtus, sed planè temeritas. Quòd verò Hebræi processerint inermes, ipsa suo in Cantico Debbora contestatur. *Cessauerunt fortes in Israël, & quieuerunt donec surgeret Debbora. Noua bella elegit Dominus, & portas hostium ipse subuertit. Clypeus & hasta si apparuerint in quadraginta millibus Israël.* Iud. 5. vbi Gloss. interl. *Inermes fecit fortes & triumphales. Noua bella: quia nec clypeus, nec hasta inueniri poterat in Israël: quia Iabin Rex Chanaan abstulerat eis arma.* Notauit optimè Lyran. ex vi Hebr. illud *Si*, valere quod *Non.* Itaque tot millia Hebræorum sine clypeo, sine hasta, fortè sine gladio, aut certè paucissimis cum gladiis steterunt in acie contra instructissimas hostium legiones. Planè temeritas, planè dementia! Foret ita quidem, si Deus per Debboram non inermes & imperitos bellandi in prælium ipse induceret. Tuta res est etiam in summis periculis, cùm Deo iubente ac pro Deo in eadem inducimur. Noua faciet bella Dominus vt hîc videmus: *Noua bella, eò quòd* (inquit Rupertus) *de inermibus fortes, & victoriosos fecerit.* ibid. Zabulon & Nephthali inermes certo quidem discrimini, morti procuIdubio se obtulerunt. Quæ maior temeritas? Expectandúmne miraculum? ita planè. Vbi enim omnia desunt humana præsidia, si Deus ita iubet, nobis Deo obtemperantibus in manu præstò sunt diuinæ potentiæ prodigia: vt hîc factum cecinit Debbora: *De cœlo dimicatum est contra eos: stellæ manentes in ordine & cursu suo aduersus Sisaram pugnauerunt.* Iud. 5. *Quia* (exponit Rupert.) *in quadraginta millibus Israël clypeus & hasta inueniri non poterat: icircò Dominus de cœlo lapidibus grandinis & igni dimicauit pro eis contra hostes suos: stellæ Angeli intelliguntur, qui de cœlo contra Sisaram pugnauerunt.* ibid. Quid mirum? Miracula expecta, miracula fient si tecum sit mulier Prophetissa, Virgo illa Dei mater benedicta inter mulieres. Ad prælium excitat & impellit mulier. *Et ad victoriam* (inquit S. Ambr.) *hortatur mulier; in manu mulieris est summa victoria. Barach produxit exercitum: Iahel cepit triumphum.* lib. de viduis.

Gentibus gratissima doctrina Christi.

Lyran.

Inermes duce Deo pugnant & vincunt.

Iud. 5. Gloss.

Securi in periculis quos Deus in ea inducit.

Rupert. Iustis pro Deo laborantibus præstò est auxilium.

Rupert.

Certa miracula vbi præstò adest B. Maria.

S. Ambr. Victrix & triumphatrix B. Maria.

Prophetia Iacob de Ioseph.

Filius accrescens Ioseph, filius accrescens, & decorus aspectu: filiæ discurrerunt super murum.

SECTIO XIX.

1. QVia multis verbis Iacob hanc de Ioseph Prophetiam explicauit, necessariò in plures diuidenda erit sectiones. Et quidem præstantissima & copiosissima Prophetia, quam pater Iacob de filio dilectissimo, & omnium fortunatissimo, mirandum in modum (vt fas est credere) exultans gaudio pronunciauit, hæc est. Nouerat scilicet pater hunc filium caput fore duarum tribuum, multorúmque ducum ac principum Hebrææ gentis parentem: atque adeò multis etiam in rebus (quod longè præclarius est) illustrissimam venturi Messiæ figuram. Quare sicut Ioseph omnium filiorum Iacob extitit felicissimus, sic eum pater maximis cumulauit benedictionibus. Et ea mihi ratio videtur optima, quam apponit S. Ambr. *Quæ causa* (inquiens) *est quòd super omnes filios Ioseph vberius prosecutus est pater, nisi quia præfigurata in eo iam Christi videbat mysteria? Vnde benedicens illum magis qui expectabatur, quàm illum qui videbatur, ait: Filius ampliandus meus Ioseph. Quis est ampliandus, nisi Christus, cuius gratia semper augetur, & finem processus non habet?* cap. 11. de bened. Etsi hoc verum sit, nihilominùs Iacob in filium ipsum Ioseph defixis animi oculorúmque obtutibus dicit: *Filius accrescens Ioseph, filius accrescens*; scilicet *virtute & dignitate seculi*: vti obseruat Glossa interl. Quod qui tem non vulgaris, sed summæ profectò laudis est, cùm rarum valde sit humilitatem cum dignitate, atque honorem cum virtute coniungi. An non vel ipsa dignitatis ambitio prorsus inimica est humilitati? Quid quæso aliud est humilitas, quàm cum vilitatis propriæ cognitione omnis deinde honoris, atque excellentiæ coniuncta ex animo contemptio? Quis vnquam in dignitate sic se moderari potuit, aut sciuit, voluítve vt vltrà etiam assurgere, & iusto altiùs adhuc efferri non contenderet?

S. Ambr. Illustrissima Messiæ figura Ioseph.

Rara est dignitas cum humilitate.

Rarò vnquã in dignitate quiescit ambitio.

2. Promisit Dominus Petro regni sui claues, & summam in Ecclesia dignitatem: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & tibi dabo claues regni cœlorum.* Matth. 16. En Petrus, etsi nondum facto, certè iam pignore summam habet in terris dignitatem. Quid inde? *Exinde* (additur) *cœpit IESVS ostendere discipulis suis, quia oporteret eum ire Ierosolymam, & multa pati, & occidi.* ibid. Scilicet futuram discipulis passionem, de qua redemptio & salus mundi pendebat, aperuit. Igitur Petrus (nondum plenus Spiritu sancto) rem Domino tam indignam ægrè ferens in ipsum audacter inuectus est: subditur enim; *Et assumens eum Petrus cœpit increpare illum dicens:*

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16. S.Hieron. *Amor regit errata.*

dicens : Absit à te Domine. Non erit tibi hoc. ibidem. *Increpauit amantis affectu*, inquit S. Hieronym. Inciuilitas alicui videbitur Petri increpatio : at caritas, quæ increpandi Dominum causa fit, operit multitudinem peccatorum. Hic etiam locum habet illud : *Ama, & dic quid voles.* Et quidem errasse hîc Petrum constat ex eo, quòd Dominus valde indignatus reddidit : *Vade retrò satana: scandalum es mihi, quia non sapis ea, quæ Dei sunt, sed ea quæ hominum.* ibid. Sed quænam illa est tam repentina rerum immutatio, vt post tanta præmia satanas appelletur ? Quia scilicet nimius ille, atque ab errore natus ignorantis ea quæ Dei sunt, Petri affectus indignationem Domini, vti iustè merebatur, commouit. At ne miremur Petro, qui petra, qui clauiger cœli, Christi vicarius, tantum illum errorem subrepsisse; perperámque inde colligat hæreticus (vti solet in plano cespitare, atque ex atomis armatos gigantes confingere) posse Petri successorem, summum in Ecclesia Pontificem ex cathedra, in qua residet, Petri & cum ipsis, quas manu tenet, clauibus regni cœlestis circa fidei dogmata, bonósque mores errare : adiungit egregiè S. Hieron. certè hîc, vti semper hæreticorum malleus : *Petro adhuc non datam in præsenti, sed promissam in futuro potestatem : Ædificabo; Dabo Omnia (inquit) de futuro. Quæ si statim dedisset ei, nunquam in eo prauæ increpationis error inuenisset locum.* hæc S.Hieron.

Errauit Petrus promissa quidem, sed nondum data potestate.

S.Hieron.

3. Sed adhuc inquirimus vnde tam audax Petrus, vt Dominum, quem Dei viui filium confessus paulò ante fuerat, confestim malè increpet? Promissa nimirum dignitate fretus licere sibi existimat in Dominum ipsum inuehi. Vsque adeò homini arduum est se in honore aut cohibere, aut moderari ! Quod si Petrus ex sola promissione dignitatis supra se altiùs effertur ; quid homuncio quiuis alius in culmine positus non efficiet ? Prudenter igitur S.Bernard. ex ista Domini contra Petrum indignatione colligit : *Quoties hominibus præesse desidero, toties Deum meum præire contendo ; nec sapio quæ Dei sunt.* homil. 1. sup. Miss. vbi etiam ad contemptum honoris efficaciter impugnandum valet, quod ibidem apponit : *Deus se hominibus subdit, & tu dominari gestiens hominibus tuo te præponis Auctori ?* Itaque præesse hominibus desiderans, Christo Domino Deóque suo præire contendit : ideóque satanas appellatur. Verùm enim verò sic diabolus passionem Domini sibi reformidabat, eò quòd futuram illam nouerat humani generis redemptionem, vt eam omnibus modis impedire contenderet ; atque adeò Petri nimio erga Christum affectu (quod posteà fecit per vxorem Pilati) ad eam tanquam execrandum quidpiam & Christo indignum, ab animo etiam Domini amouendam abuteretur. Quam aduersarij technam Dominus deprehendens contra ipsum ore Petri loquentem indignatus dixit : *Vade retrò satana, scandalum es mihi.* Matth. 16. Hoc ipsum egregiè adnotauit his verbis S. Hilar. *Post prædicationem passionis accipiens diabolus facultatem, sumens humanæ infidelitatis occasionem, opinionis istius Petro insinuauit affectum, passionémque verbo illo, Absit, detestatus est. Sed sciens Dominus diabolicæ artis instinctum ait : Vade retrò satana, scandalum es mihi.* Itaque satanam compellari & increpari à Domino non Petrum, sed diabolum suggestorem arbitratur. *In eum,* (adiungit) *per quem opinio suggerebatur conuersus dixit, &c. Non enim conue-*

Arduum est homini se in dignitate cohibere.

S. Bern. *Dignitatis ambitio cōtra Deum insurgit.*

Præesse hominibus desiderans Christo præire contendit.

Matth. 27. *Christi passionem impedire diabolus contendit.*

Matth. 16. S.Hilar.

Christus nō contra Petrum, sed contra diabolum indignatus.

A *nit existimare Petro satanæ nomen & offensionem scandali deputari : post illa indultæ & beatitudinis & potestatis tanta præconia : Sed quia infidelitas omnis diaboli opus est ; Petri responsione Dominus offensus, cum opprobrio nominis, infidelitatis istius est detestatus autorem.* hæc S.Hilar.

4. Igitur qui præesse contendit, præire Domino suo vult iuxta Bernard. & vel satanas meritò compellatur, vel à satana ipso instigatus à Domino reprehenditur. Non Petrus, non Paulus, non quiuis hominum præire Christo potest, quòd si contendat, satanas appellabitur. Vna tamen, quæ mater Virgo est, imò ipso præit; ac præeunti Deus filius suæ verè matri, vti debet, obedit. O admirabilem Virginis matris & dignitatem & B potentiam ! *In laudibus* (colligit optimè S.Bern.) *Virginum singulariter cernitur, quod sequuntur agnum quocunque ierit.* Apoc. 14. *Quibus ergo laudibus iudicas dignam, quæ etiam præit?* vbi supra. Nimirum, quia vera Dei mater, Deo filio præest, præit, præcipit : & Deus homo quia verè filius matrem suam præeuntem sequitur, matri suæ præsidenti adsistit, præcipienti obedit. O inexplicabilem creaturæ maiestatem ! Sed ô stupendam creatoris humilitatem ! Apponit egregiè idem Bernard. *Vtrimque stupor, vtrimque miraculum ! Et quod Deus fœminæ obtemperet, humilitas absque exemplo : & quod Deo fœmina principetur, sublimitas sine socio.* homil. indicata. Sed in tam mira sublimitate nullum in Virgine, quod in Petro etiam atque C in nobis semper est, vllum fuit elationis periculum. Ad tantam scilicet, támque sublimem supra omne quod sub Deo est, dignitatem euecta est Dei mater ex ipsa profundissima humilitate ancillæ Dei : dixit enim Virgo beatissima vultu (vt credere fas est) in terram defixo, positísque humi genibus, ac manibus in cœlum sublatis : *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* Luc. 1. Eadem subinde Virgo mater humilitate iam Deum in vtero habens (tantum abfuit ab omni vel tenui elationis specie) ancillam sese identidem repetens cecinit : *Quia respexit Deus humilitatem ancillæ suæ.*

Nullus Christo præit, imperátque.

Soli B. Mariæ Christus obedit.

S.Bern. *Sola B. Maria Christo præit.* Apoc. 14.

S. Bern. *Summa Christi humilitas dum obedit matri.*

Summa B. Mariæ sublimitas dum Christo filio imperat.

Luc. 1. *Summa B. Mariæ cum dignitate humilitas.* Luc. 1.

5. Accreuit Ioseph dignitate pariter, & humilitate ; cuius quidem egregium præbuit ipse D in Ægypto testimonium. Nam euectus à Pharaone (vt iam cœpimus obseruare) in regiam penè dignitatem, eáque multos per annos felicissimè potitus, cùm nosset optimè terram Chanaan haud inde procul distitam, patrem verò Iacob in ea commorantem dolore filij, quem lugebat extinctum, quotidie magis contabescere : noluit tamen, cùm facilè posset, missis ad patrem de sua vita & felicitate nunciis debitum paterno luctui præbere leuamentum. An ne fuit potiùs miserorum obliuio, quàm mortalibus honor ipse, vbi obtinetur, ingerere consueuit ? Non quidem ita barbarum tanti viri extitit ingenium. Humilitas planè fuit, non arrogantis obliuio, & miserorum contemptus. E Enimverò cùm sat suo malo expertus fuisset quantum vel ex ipso insomnio honoris, quòd fratribus incautè narrarat, mali accepisset : atque ipsa quoque à patre super alios nimia prælatio in sui capitis exitium fratres armasset : cautè admodum ac prudenter se acturum deinceps & in suprema illa dignitate moderatiùs sibi agendum iudicauit. Iccircò noluit etiam patri suæ felicitatis gloriam nunciare: memor scilicet quantum sibi nocuerit rerum futurarum insomnia

Mira Ioseph in principatu modestia.

Honor etiā somniatus obest.

fratribus narrasse; timuit ne vera ipsa, quibus iam fruebatur, honorum ornamenta etiam parenti suo referre; maius adhuc sibi afferret nocumentum. Nunquam propriæ virtutis, gloriæque silentium non prodest: at vel vnam vel alteram pandere nunquam non obest.

6. *Filius accrescens Ioseph, filius accrescens.*] *Creuit enim* (inquit Rupert.) *in terra paupertatis suæ, & magnus vehementer est effectus, vt ipsemet dixit: Crescere me fecit Deus in terra paupertatis meæ.* Genes. 41. in cuius rei argumentum & recordationem primogenito filio nomen imposuit obliuionis, cùm vocauit Manassem, vt eo in loco vidimus. Seminatur quidem iustus, cùm tribulatur, cùm premitur: granum est, quod vt in vberem fructum repullulet, necesse est sub tellure mortuum sepeliatur. Quo in sensu scripsit S. Cypr. ad sanctos illos Domini Confessores, qui post varios cruciatus adhuc viui & vincti tenebantur in carcere. *Vos* (inquit) *qui gloriam seminastis, frugem gloriæ messitis: atque in Domini area constituti exuri paleas inextinguibili igne conspicitis, ipsi vt tritici grana purgata & frumenta pretiosa, iam purgati & conditi, hospitium carceris horreum computatis.* epistol. 16. Seminatur itaque gloria in tribulationibus, quæ per patientiam metitur. Eò accrescit illa gloriosiùs, quò ista fortiùs increuit. *Etenim benedictionem dabit Legislator: ibunt de virtute in virtutem.* Psal. 83. Hanc suis (planior hic sensus) Christus fidelibus & magister & legis gratiæ conditor ac promulgator benedictionem impertietur, vt de robore in robur eant, atque in dies fiant potentiores, vtique maiora quotidie tolerando, & gloriosiorem quotidie patientiæ fructum colligendo. Sic in sanctis martyribus visebatur. *Creuit enim* (dixit S.Cypr.) *pugna, creuit pugnantium gloria.* epist. 9. Nimirum (hæc mens sancti Doctoris) quò magis cruciati, eò fortiores ad noua subinde toleranda reddebantur Gloriam quippe dixit, virtutem, robur, constantiam, patientiam.

Rupert.
Gen. 41.
S. Cypr.
Iusti tribulati, vt granum sepultum repullulant.
In tribulationibus gloria seminatur.
Psal. 83.
Dei benedictio augmentum patientiæ.
S Cypr.
Martyrum patientia cruciatibus increscens.

7. Hoc planè in Ioseph, dum in Ægypto aduersitatibus exerceretur, mirabiliter visum est: & ne singula percurram; ibat profectò sanctissimus & fortissimus adolescens de virtute in virtutem; cùm de constantia respuendo amorum blanditias init in nonam insuper constantiam tolerando vinculorum & carceris afflictionem. Nobilis quidem athleta facilè potuit tribulationem tolerare, quòd se in superanda carnis tentatione constanter exercuerat. Certum est enim illud Clem. Alex. *Si quis delicias perpetuò fugerit, labores faciliùs sustinere meditabitur.* 3. Pædag. cap. 8. Optima sanè ad martyrium exercitatio ipse voluptatum contemptus: Quod quidem sic primæuæ illius ætatis fidelium animis infixum habebatur, vt propterea de illis ita scripserit Tertull. *Sunt qui existiment Christianum expeditum morti genus ad hanc obstinationem abdicatione voluptatum erudiri, quò faciliùs vitam contemnant amputatis quasi retinaculis eius, ne desiderent quam iam superuacuam sibi fecerint.* lib. de spect. cap. 1. Obstinatio ponitur à Tertull. pro constantia in tolerandis cruciatibus, quam infideles per iniuriam vocabant pertinaciam & vesaniam: ad quam pacis tempore sese fideles exercebant in voluptatum renunciatione, carnisque mortificatione, velut in adumbratili martyrio. Pulchrè vocat Christianos expeditum morti genus; quos videlicet, cùm non *sint ex hoc mundo*, vti Dominus ipse aiebat, Ioann. 15. nec voluptates carnis, nec mun-

Carnis blanditias vincens facilè cruciatus vincet.
Clem. Alex.
Tertull.
Voluptatum mortificatio est preludiũ martyrij.
Ioann. 15.

A di deliciæ, diuitiæ, fastúsque & honores in terra, quominùs vbi sic Deus decernat, ab exitu in alteram vitam, remorentur. Eleganter etiam vocat mundi bona, maximè carnis blanditias retinacula; quibus scilicet animæ, ne rectò in cœlum cursu ferantur, ad illúdque secundis velis expeditæ demum subintrent, atque in eo tandem conquiescant, illigatæ præpeditæque in pelago huius mundi teneantur. Dicitur denique bis accrescens Ioseph, quia fuit pater duarum tribuum: quarum vna Manassis duas sortes obtinuit, & sic quasi gemina fuit: altera Ephraim reliquis omnibus etiam ipsa Manassis tribu, longè fuit numerosior: quare non incongruè nomen habuit Ephraim, quasi fructificans, vt suprà B visum est.

Carnis delitiæ, & mũdi bona remorantur, & alligãt animam.

8. *Decorus aspectu.*] Hebr. עלי עין *ghale ghain, super oculum.* Tanta scilicet in Ioseph enituit pulchritudo, vt oculos animósque spectantium caperet ac detineret. Vertunt LXX. *Filius desideratus.* Quem videlicet Ægyptiacæ puellæ, quibus nihil potius, nihil pretiosius ipsa oris specie, quæque in Hebræo iuuene peregrinam quandam pulchritudinem admirabantur, certatim omnes diligebant, inquirebant, suspirabant: atque iccircò de muris, de turribus, è fenestris emitem prospectare gestiebant. Cæterùm adolescentulo potior cura pulchritudinis animæ, quæ vera est: nec languoribus perit, nec ætate marcescit. Hinc illud encomium: *Ioseph Hebræus adolescens, clarus genere, clarior pulchritudi-* C *ne, morum clarissimus probitate, fuit inter filios Iacob ætate minor, sed spiritu maior: quem domini sui vxor peius amare cœperat, quàm oderant fratres.* hæc S. Zeno serm. de pudicit. Hæc est maior illa, & insignior pulchritudo Ioseph, virtus nimirum tot ac tantis & persecutionibus fractum, & tentationibus Ægyptiæ mulieris impugnata quidem, sed non expugnata. Poterat enim sanctissima illius anima illud sponsæ in Canticis vsurpare: *Nigra sum, sed formosa.* Cantic. 1. *Nigra* (declarat S. Ambros.) *fidelis anima exercitij sui puluere, id est, in medius laboribus: nigra ergo dum præliatur, formosa dum victoria suæ insignibus coronatur.* in Psalm. 118. Hæc autem probatio maxi- D mè in tentationibus carnis videtur, è quibus fortiter superatis tanquam ab igne aurum, illustrior eminet pudicitia.

Egregium encomium Ioseph.
S. Zen. Ver.
Maior anima, quàm corporis pulchritudo Ioseph.
Cant. 1.
D. Ambr.
Castitas tentationũ victrix, vti aurum ex igne purius.

9. Optimè illud in hanc eandem sententiam scripsit S. Zeno Veron. *Christianæ virtutis hæc est maxima gloria, ipsam calcare naturam: Virtus voluptates semper offuscat.* serm. de continent. Vtique ipsis etiam offuscatis voluptatibus gloriosior splendescit virtus. Mirantur fœminæ gestiúntque videre pulchritudinem oris Ioseph: at Angeli amant, suspiciunt, celebrant in adolescente puritatem, quâ nihil elegantius, nihil gloriosius. Bellè quidem exclamat idem Zeno Veronensis: *O quantum es miranda pudicitia; quæ aliter laudari te non vis, quàm vt custodiaris; solo bono con-* E *scientia contexta! Tu in virginibus felix, in viduis fortis, in coniugibus fidelis: in sacerdotibus pura, in martyribus gloriosa, in Angelis clara, in hominibus Regina. Tu es honor corporum, tu thesaurus animarum.* sermon. de pudicit. Quàm verò grata Deo sit pudicitia, quantum pudici animi valeat apud Deum & gratia & intercessio, sic vno verbo idem ostendit. *Per te allegatæ priusquàm fundamur, acceptantur preces. Tu es enim sacrificium Deo carum, legitimum Dei templum, sacrarium pudoris.* Zeno ibidem. Maximè verò laudabi

S. Zen. Ver.
Virtus Christiana victrix naturæ.
Zeno Ver.
Encomia castitatis.
Zeno Ver.
Casti animi preces Deo gratissimæ.

laudabilis & omnem laudationem supergreditur virginitas, quam in adolescentulo Hebræo adultera Ægyptia tentauit expugnare: de hac enim in numero singulari loquutum Iacob arbitratur Rupert. Nihilominùs ex hoc potissimùm capite virginitatis excellentia colligi videtur, quòd ipsemet Deus non nisi ex Virgine matre carnem voluit assumere, vti Zeno idem sic expendit: *Si esset aliquid virginitate melius, vtique Dei filius hoc magis poterat suæ matri præstare, cui præstiterit, vt diuina virginitatis honore polleret.* serm. de continent.

Zeno Ver. *Virginitatē insigniter commendat quòd sit in matre Dei.*

10. *Decorus super fontem.*] Legunt alij ex Hebr. *Nunquid fontem pro summa ipsa amœnitate, atque elegantia ponit?* Quid enim pulchrius, quid gratius sitienti, ac præsertim viatori ex longo itinere fesso atque æstuanti, quàm sub fraxino, aliâve patulis diffusa ramis arbore fons è viuo lapide scaturiens? Gratior erat igitur, amœnior, dulciórque speciei Ioseph, quàm in ipsis ardoribus cœli sub vmbra platani fons perenniter ebulliens. Cæterùm quia in illis verbis: Filius accrescens, seu fructificans Ioseph videtur significari adolescentem fuisse velut arborem, quæ mirum in modum & flore, & foliis, & ramis, & fructu excresceret; nunc illius gratiam ex fonte, cui arbor incumbit, maiorem dicit accedere. Decorus super fontem. Est quidem illa, quam postea descripsit Propheta, irrigua scilicet arbor, quæ foliis, flore, fructu oblectat: *Erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo: & folium eius non defluet: & omnia quæcunque faciet prosperabuntur.* Psalm. 1. Iustus quidem describitur iuxta diuini spiritus fluenta vt interpretatur S. Basil. Quid mirum igitur si iustus iste tam pulchrâ & amœnâ viriditate pudicitiæ vernauerit, tam gratum, dulcémque patientiæ fructum tulerit: cùm ad fontem diuinæ gratiæ, qua perenniter irrigabatur, plantatus esset? Folium iusti est spes, fructus ipsum æternæ gloriæ præmium: vti S. Basil. & S. Hieronym. interpretantur. Neque verò ineptè iustus tam mirâ foliorum, fructuúmque amœnitate reuirescit, cunctáque illi prospera succedunt; ideò scilicet quia plantatus secus decursus aquarum viuentium, Cantic. 4. Vbi à cœlesti sponso commendatur. *Fons hortorum, & puteus aquarum viuentium.* ibidem. Qui quidem fons & puteus alius non est, quàm ipsa Virgo beatissima Dei mater, cuius aquis, nimirum gratiis, fauoribus, præsidiis, intercessionibus, precibus, beneficiísque fidelium animæ, quasi arbores cœlestis Regis horti, regali cultu manúque consitæ perenniter irrigantur, ac feliciter fœcundantur. Meritò igitur ipsammet Virginem appellat S. Ephrem. *Fontem gratiæ & totius consolationis.* orat. de laudib. Deip. Salutemus ergo Dei matrem beatissimam cum S. Methodio: *Salue humanitatis filij fons: salue humanitatis vmbraculum.* in hyp. & cum S. Epiphan. *Aue gratiâ plena, quæ sitientes perennis fontis dulcedine satias.* orat. de Deipara. Profectò super virum beatissimæ Virginis matris studiosum, atque (vt vulgò dicimus) deuotum cadit illa Christi Domini benedictio felicissima: Filius accrescens, filius accrescens: decorus super fontem: lignum plantatum secus decursus aquarum, fructum dabit, folium eius non defluet, omnia quæcunque faciet prosperabuntur. Benedictus sis tu Domine IESV, qui tuam dulcissimam & gloriosissimam nobis pariter matrem

Psal. 1. *Iustus vt arbor iuxta fontem diuinæ gratiæ.* S.Basil.

S.Basil. S.Hieron.

Cant. 4. *Fons & puteus aquarum B. Maria.*

S.Ephrem.

S. Method. *Salutanda piis vocibus B. Maria.* S.Epiph.

Psal. 1. *Benedictio Dei, & mira felicitas est, esse B. Mariæ deuotum seruum.*

A esse voluisti: & cum illa simul nobis omnia bona donasti.

SECTIO XX.

Sed exasperauerunt eum, & iurgati sunt, inuideruntque illi habentes iacula. Sedit in forti arcus eius, & dissoluta sunt vincula brachiorum, & manuum illius per manus potentis Iacob: inde pastor egressus est lapis Israël.

B 1. DEcorus aspectu, vt vidimus, dicitur Ioseph, & filiæ discucurrerunt super murum, vt tam eleganti specie adolescentem contuerentur. Sed exasperauerunt eum: quasi dicat (occurrit Lyra) *Quamuis esset ita gratiosus etiam alienis gentibus, tamen fratres sui durè tractauerunt eum.* Scilicet ab exteris honoratus, à suis odio habitus, iniuriis vexatus, atque in mancipium barbaris venditus. Sic vbique verum comprobatur illud: *Inimici hominis domestici eius.* Mich. 7. & Matth. 10. Vbi scilicet pax & amor esse debuit, ibi non semel ardent odia, ignescit inuidia, tenduntur insidiæ. Icircò monuit Sapiens: *Et à filiis tuis caue, & à domesticis tuis attende.* Ecclesi. 32. *Sed & nunc* (animaduertit S. Hieron.) C *rara fides est, cùm aliud labiis, aliud in corde versatur, venenum animi linguæ mella tegunt. Amici diuitum multi: à pauperibus etiam qui videntur esse, discedunt. Vnde dicitur: si habes amicum, in tentatione posside eum.* Ecclesi. 6. *Legi in cuiusdam controuersia: Amicus diu quæritur, vix inuenitur, difficilè seruatur.* hæc S. Hieronym. in 7. Mich. Sed quid illud: *Et à filiis tuis caue.* Ecclesi. 32. Nimirum à filiis cauendum, quia dum pueri sunt furunculi: ephebi latrones, coniugati pro vxoribus & filiis miserum parentem inhumaniter spoliant, ac depopulantur. Vide quàm infelix rerum sit in præsentia status: & quòd *mundus totus in maligno positus sit.* 1. Ioann. 5. Nusquam tuta fides, & fratrum concordia rara est: imo D quem Ægyptij regali indutum purpurâ; currúque per vrbes ferè triumphantem genu flexo, demisso in terram vultu, ad præconis clamorem venerabantur: illum ipsum fratres eodem patre geniti persequebantur. Exasperauerunt; omni quidem absynthio felléque odiorum & contumeliarum consperserunt: atque adeò acerbissimis impetitum maledictis, tanquam illitis veneno sagittis sauciarunt, scribitur enim: *Non poterant ei fratres pacificè loqui.* Genesis 37.

Lyra. *Inter cognatos odia, inter ignotos amor.*

Mich. 7. Matth. 10.

Eccl. 32. D. Hieron. *Rarus & pretiosus amicus.*

Eccl. 6.

Cauendum à filiis, & à domesticis. 1. Ioann. 5.

Gen. 37.

2. Solent autem verborum iniuriæ iuxta phrasim Hebr. appellari *iacula* & *sagittæ*, quæ à lingua veluti ab arcu emittuntur: & gladius, qui ab illa distringitur, & cuibratur. *Filij ho-* E *minum, dentes eorum arma & sagittæ; & lingua eorum gladius acutus.* Psalm. 56. Vbi S. Basil. *Per omnia hæc cruentas eorum insidias significat. Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula.* Psal. 54. At quem istud oleum non decipiet dolo perunctum? Et quis ab istis illæsus iaculis euadet? *Tale oleum renuentes* (occurrit S. Hier.) *vt in tribulationibus positi Dei petamus auxilium, ipse nos Deus suo exemplo docuit dicens: Iacta in Dominum curam tuam.* Psal. 54. *Vt ab eo educatus inimicis fortis resistas.* Miraculum est diuinæ potentiæ à dolis & iniuriis

Iniuria iacula & gladius.

Psal. 56. S.Basil.

Psal. 54.

S.Hieron. *Miraculum Dei à prauis linguis liberari.* Psal. 54.

iniuriis prauarnm linguarum liberari. *Verba quidem* (declarat S. Basil.) *leni oleo ac butyro: cogitationes verò hastis & iaculis acutissimis erant similia.* Sunt planè hodie, sunt multi Saules, sunt Iudæ, vtrumque enim Propheta significat. Linguam Phenenæ vocauit arcum, vt interpretatur Lyra, in suo cantico Anna, cùm vidit æmulam in ortu Samuelis ex dolore contabuisse. *Arcus fortium superatus est.* 1. Reg. 2. Quàm verò grauiter feriant verborum iacula, suo quisque capite dolet, & malo experitur. Nec patientissimus ipse mortalium Iob tam acerbas sensit, doluitque plagas vlcerosi corporis, quàm vxoris maledicta, & amicorum contumelias. *Frater* (inquit) *fui draconum, & socius struthionum.* cap. 30. Sic & cognatos & amicos, & vxorem ipsam, quorum virulentis sauciabatur linguis, appellabat. Hinc optimè S. Ambros. *Nihil sic mordet, vt durior sermo. Multi cùm vicerint adhibita tormenta, sermonum duritiam non sustinuerunt.* lib. 2. de interpell. Iob. Itaque iuxta S. Ambros. tempore persecutionum fuerunt qui fortiter pro Christo toleratis satellitum cruciatibus, ad iniurias tamen subinde verborum ignauiter succubuerunt.

D.Basil.
Lyra.
Lingua fortis arcus.
1.Reg.2.
Iob 30.
Grauissimè ferit lingua maledica.
S.Ambr.
Faciliùs tormenta, quàm maledicta tolerantur.

3. Insigne quidem clementiæ, ac mansuetudinis extulit inter homines Dauid quoddam veluti vexillum, quod omnes intuemur quidem, pauci sequimur, & imitamur: hoc præsertim in sublime sustulit, cùm Sauli, quem capitalem hostem & infatigabilem persecutorem expertus fuerat, sub hasta demum posito ad necem sæpiùs pepercit. Hic tamen tantus vir, perillustre patientiæ ac lenitatis exemplar, iracundiâ totus exarsit, milites armauit, facto processit agmine contra Nabal, à quo scilicet etsi absens, verborum iniuriis periniquè fuerat impetitus. 1. Reg. 25. *Nimirum* (vti expendit Theodoret.) *qui in Saulem tantam ostendit lenitatem & patientiam; Nabalem tamen tentat occidere auditis conuiciis & contumeliis.* quæst. 54. in 1. Reg. Certè Dauidem Nabalis verba, quàm Saulis arma, grauiùs multò, atque acerbiùs pupugerunt. Rectè S. Augustin. *Maior est machæra lingua, quàm ferri.* tract. 10. in epist. 1. Ioann. Maior, quia maius in anima, quàm mœchæra in corpore, vulnus, aperit lingua. Maior item, quia extensior; & iccircò longiùs ferit, iuxta illud: *Extenderunt linguam suam, quasi arcum mendacij; & non veritatis.* Hierem. 9.

1. Reg. 25.
Grauiùs ferit lingua, quàm ferrum.
Theod.
S. August.
Ierem. 9.

4. Linguas quidem vt arcus extendunt, & vti gladios distringunt maledici & conuiciatores. Quid verò nos? quod de se ipso cecinit Propheta. *Posui ori meo custodiam, cùm consisteret peccator aduersum me: obmutui, & silui à bonis: & dolor meus renouatus est.* Psalm. 38. O admirabilem in conuiciis & iniuriis patientiam! Conuicianti ne verbum quidem reddebat: ne modestè quidem iustéque respondere ausus, tacere maluit, quàm sanctè respondens in vltricia subinde verba fortè prolabi. Quid illud: *Et dolor meus renouatus est.* Recordabar (inquit) mei peccati, quod semper in oculis gesto, ac mente doleo, ideóque aliorum maledicta, conuicia, iniurias, tanquam debitas meo facinori pœnas libenter sustineo; mecum repetens: Plus etiam mereor. Hoc sensu versum ita explicat S. Basil. *Cùm probris* (inquit Dauid) *ab illo impeterer, peccati mei, quod temerè commisi, in mentem mihi venit, & hinc verberibus vulnerabar cogitans propter illud me probris scindi; peccati recordatus est, eò quòd propter illud corrigebatur.* Obmutui, silui, humiliatus sum, & dolor renouatus est. Hac ille ratione suorum hostium & nos quoque nostrorum iniurias, & conuicia perferre debemus muti, humiles, & nostrorum memores flagitiorum, in quorum promeritam vindictam affligimur, & dehonestamur. *Ideò* (vt ex mente Dauid inquit hoc loco S. Hieron.) *patienter fero Domine: quia te scio ad probationem me tentationibus reliquisse.* Grande scilicet lucrum ex ipsis inimicorum iniuriis in Christiana patientia colligimus.

Psal 38.
Patienter toleranda conuicia.
Maledicorum iniurias nostris peccatis debitas pœnas toleremus.
S Basil.
Qua ratione accipienda maledicorũ iniuria.
Grande lucrum ex patientia iniuriarum.

5. Profectò signum est infirmi, abiectíque, & (liceat dicere) terrestris animi conuiciis, & iniuriis verborum facilè commoueri. Enimverò Philippensibus consulebat Apostolus in sustinendis maledicorum iniuriis patientiam, quia nimirum vti adiungit: *In medio nationis praua & peruersa, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo.* cap. 2. Quasi dicat: sustinete patienter iniurias, quia inter malos boni estis: quia in cœlo statis sydera, quorum fulgoribus illustratur orbis. Qui conuiciantur, in terra iacent; vos qui sufferitis fixa in cœlo sydera colluceris. Perbellè igitur ad hunc locum S. Augustin. pro commendanda patientia: *Quanta* (inquit) *de ipsis luminaribus fingunt homines, & patienter ferunt luminaria! Conuicia fiunt stellis. Quid illa? nunquid mouentur, aut non exercent cursus suos? quanta falsa de illis luminaribus quidam dicunt: & ferunt & tolerant, & non mouentur? quare? quia in cœlo sunt.* in Psalm. 93. Sed hæc eadem explicatiùs tradidimus ad cap. 1. Genes. sect. 7. num. 5. Dicit Augustin. multa iactari conuicia nimirum ab Astronomis; qui vt nomina sydenbus cœli certa imponerent, quibus illa inuicem distinguerent; ridiculas sanè, turpésque, & cœlo indignas commenti sunt rerum figuras, quarum nominibus astra cœli dedecorant. Enimverò ab illis in cœlo finguntur Aries, Taurus, Leo, Scorpio, Canis, Cancer, Piscis, Libra, Vrsæ, Amphora, & alia huiusmodi monstra, quæ longè absunt ab illa pulcherrima & pretiosissima regione. Grauiter igitur doleret, meritóque indignaretur cœlum, si foret animatum, ab homunculis tantam sibi iniuriam inferri, vt bestias, monstráque, & ridiculas rerum vilissimarum species cœlo adscribi, astrísque affingi. Valet hic locus ad commendandam patientiam iustorum, qui Deo adhærentes, mentéque & affectu cœlesti gloriæ affixi quicquid conuiciorum & contumeliarum accipiant, nihil omninò curant; nec de statu mentis conuelluntur, nec in verbum aliquod maledicum irritantur. Sic Dauid maledicorum appetitus iniuriis dicebat: *Et silui bonis.* Psalm. 38. *De bona conscientia* (declarat S. Hieronymus) *procedebat mihi securitas: ideò me non iustificaui coram hominibus, quia scio quòd Pater qui videt in abscondito reddet mihi.* Matth. 6.

ad Phil. 2.
Conuiciatores humi iacent.
S August.
Patienter conuicia tolerantes fixa harẽt in cœlo sydera.
Ridicula & monstrosa cœlo affingunt Astronomi.
Dauid patientia in conuiciis.
Psal. 83.
S.Hieron.
Matth. 6.

6. *Sedit in forti arcus eius.*] In Ioseph, quod quidem est inter homines rarissimum, concors scilicet erat formæ ac virtutum omnium connexio: pulchrior ille animo, quàm corpore; modestior, quàm venustior; purior, quàm elegantior; cæterùm in vtroque periclitatus. Forma periculum attulit in Ægypto, virtutes inuidiam fratrum conciarunt, fecerúntque illum domi odiosum. At innocentem Deus ex vtroque malo eripuit. Illius quippe arcus, hoc est, robur & præsidium non elanguit, non succubuit illius constantia, debilitata non est illius virtus, fracta non est illius

Periclitatus Ioseph in pulchritudine animæ & corporis.
Securus, qui in Deo innititur.

illius patientia; vtróſque vicit aduerſarios, & formæ inſidiantes, & virtuti imminentes: quia in Deo confiſus, in Forti ſubnixus, in Deo ſcilicet, *cui in fortibus nullus ſimilis.* Exod. 15. Qui eſt ipſamet fortitudo, qui iuſtis in ipſum ſperantibus turris eſt refugij ſecura, & inexpugnabilis. Quod diuinæ ſapientiæ auxilium, vti Ioſepho datum eſt, graphicè deſcribit ſapiens ad hunc modum. *Hæc* (ſcilicet ſapientia) *venditum iuſtum non dereliquit, ſed à peccatoribus liberauit eum: deſcenditque cum illo in foueam, & in vinculis non dereliquit eum.* Sapient. 10. Non fruſtratur ſuo præſidio Deus hominem ſperantem & confidentem in Deo, ſint licèt diſcrimina, quæ minentur exitium: ſint obſtacula diſrumpi difficilia, imò quæ videantur impoſſibilia: nihil non vincet iuſti poſita in Deo fides. Stet (quid æquè arduum, atque horribile?) vel ipſe diabolus, qui armatus reſiſtat. Victrix omnium in Deo fiducia vel vno tantùm verbo imperitans, diabolum præcipitabit in tartara, vti Dominus ipſe pollicetur: *Si habueritis fidem, ſicut granum ſinapis, diceretis huic arbori moro: Eradicare, & transplantare in mare; & obediet vobis.* Luc. 17. Non parum quidem in grano illo minutulo ſinapis; ſed acrem, vegetam, viuam, præferuidam fiduciam ſignificat; cuius tanta erit virtus, vt ad illius imperium morus arbor ſuis euulſa radicibus in pelagus deuoluatur. Et quidem typo huius arboris expreſſum intelligit diabolum S. Ambroſ. *Nam fructus* (inquit) *eius arboris primùm albet in flore, deinde iam formatus rutilat, maturitate nigreſcit. Diabolus quoque ex albenti angelicæ flore naturæ & poteſtate rutilante, præuaricatione deiectus, tetro inhorruit odore peccati.* O mira virtus fiduciæ in Deo, quæ tantam molem aduerſarij vno verbo radicitùs euulſam præcipitat in abyſſum! Si, quòcunque iret, quo in rerum ſtatu eſſet, quod diſcrimen ſubiret, ſecum Dei præſidium ferebat, quid quæſo timeret; quid non euinceret Deo duce ac ſocio Ioſeph?

Exod. 15.
[illegible]
Sap. 10. *Victrix omnium fiducia in Deo.*
Luc. 17.
D. Ambr. *Fiducia in Deo imperiū habet ſuper diabolum.*

7. In ipſis etiam ſummis rerum difficultatibus, vbi humana omnia deficiunt, confidentes, & ſperantes in ſe Dominus tuetur, fouet, erigitque. *Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum. Si exurgat aduerſum me prælium; in hoc ego ſperabo.* Pſalm. 26. dixit ille qui vniuerſam laborum & periculorum iliada emenſus fiduciæ in Deo ſuo firmam ſemper anchoram retinuit. In hoc ipſo ſperabo, in hoc ipſo extremo periculo: ibi ſcilicet præſtò mihi eſt Dei mei auxilium, vbi ſummum adeſt periculum. Intrat Ioſue terram promiſſionis bellicoſiſſimis habitatam gentibus: at ibi tamen offendit Angelum fulgentibus ſuccinctum armis bellaturo, vbi eſſet opus, auxiliaturum. Ioſ. 5. Deducitur Iudith pulchra & delicata mulier ab Aſſyriis in tentorium Holophernis. O extremum, ſi non vitæ, at virtutis tamen, animæque periculum! At ibi Deo confiſa mulier pendentem è lecto barbari pugionem inuenit, quo armata nefandum illud caput præcidens totum illum Aſſyriorum profligauit exercitum. Iudith 13. Vbi ſcilicet difficultas, ibi etiam à Deo, quo præſcindatur, ferrum eſt. Pendentem è baltheo gigantis gladium inuenit Dauid, quo illius ceruices præſcidit. Ipſamet videlicet difficultas ſecum ſui geſtat remedium: in ipſomet periculo euadendi ratio, felixque exitus ineſt. Domi Saulis Ionatham habuit filium, cuius induſtria periniquas patris innocens Dauid vitauit inſidias, mortémque

Pſal. 26. *Suis Deus præſtò eſt in ſummis periculis.*
Ioſ. 5. *Vbi ſumma difficultas ibi remediū præſentiſſimum.*
Iud. 13.
1. Reg. 1[illegible]

Ben. Fernand. in Geneſ. tom. 3.

que effugit. Meritò ipſe poſteà cecinit: *Si conſiſtant aduerſum me caſtra*, &c. vt paulò antè vidimus.

8. Cæterùm hæc in Deo fiducia iuſtum quidem tuetur; at in viro impio vana eſt. Arca Dei, vti legimus, bello à Philiſtæis capta eſt, 1. Reg. 5. Quorſum obſecro ſuam ab infidelibus capi, abducíque Arcam Dominus permiſit? Nimirum (reſpondet Procopius) *hac res duplicem vtilitatem attulit. Hebræos docuit, vt rectè & legitimè viuentes Dei cura & prouidentia confiderent: quando verò iniquè & contra leges agerent; neque ipſi, neque Arca confiderent.* in 1. Reg. Vana profectò, futilis, & ridicula, imò & inuerecunda Hebræorum fiducia, qui Deum grauiſſimis ſceleribus offendentes nihilo minùs illius Arcam contra hoſtes auxiliaturam confidenter, ſeu temerè potiùs adduxerunt. *Cur enim* (colligit optimè idem Procop.) *contra Dei legem facientes, Arcam, in qua lex repoſita erat, in belli auxilium adhibuerunt?* Hoc ipſum ſibi poſteà timens Dauid, cùm fugeret ab Hieruſalem, à ſacerdotibus adſportatam Arcam prudenter atque modeſtè in ciuitatem remiſit, 2. Reg. 15. *Cùm enim eſſet* (expendit Theodoret.) *& pius & Propheta, ſciebat quid accidiſſet Arcæ acceptæ ad opem ferendam iniquis: nam & illi quidem fuerunt interfecti: ipſa verò capta bello, dataque eſt alienigenis.* quæſt. 30. in 2. Reg. Prudens itaque, humiliſque Propheta hæc ſecum meditando loquebatur, vti adiungit idem Theodoret. *Non poſſum mecum circunferre accuſatorem. Hinc audio legem dicentem: Non mœchaberis; Non occides. Ego autem venerandam iſtam conculcaui legem.* Sic planè apud nos in lege gratiæ res nunc habet. Sumpta indignè à peccatore diuina Euchariſtia fit miſero in condemnationem. Sic & ſacerdotium, vota, lex, religio præuaricantem accuſant. Sic Dei beneficia ingrato fiunt in iudicium. Sic quò eſt erga nos abundantior Dei miſericordia, eò ſeuerius, ſi illâ abutimur, iudicium contra nos exaltabit. Vana profectò eſt in Deo fiducia, quam peccata confidentis infamant. Contrà verò viri iuſti vt Ioſeph, ſolida firmáque in Deum ſpes ac fides arcus eſt & robur: ſedet in Deo forti, qui ſeruos ſuos non deſerit, imò deſcendit cum illis in foueam: præſtò adeſt vt conſoletur, vt ferat opem, vt eripiat laborantes qui in ipſo confidunt. In rubo inter ſpinas olim Deus apparuit Moyſi. Exod. 3. Cur ita? Cur non inter fulgores nubium, aſtrorum lumina? Cur non Angelorum aut choris, aut legionibus circunſeptus? Pulchrè Theodoret. *Vt oſtenderet ſe Hebræis inter laborum ſpinas adfuturum.*

1. Reg. 5. *Vana impij fiducia in Deo.*
Procop.
Procop.
2. Reg. 15.
Theod. *Ipſamet in Deo fiducia peccatorem vanè fidentem perdit.*
Theod. *Euchariſtia indignè ſumenti fit in condemnationem.*
Fiduciam in Deo peccata confidentis infamant.
Exod. 3. *Deus ſuis adeſt laborantibus.* Theod.

9. *Sedit in Forti arcus Ioſeph.*] In Deo ſcilicet poſita noſtra ſpes, fidéſque non fluctuat in ſalo huius mundi: non eò accedit vis tartarea: nec ſedentem in Forti vniuerſus poterit Orcus dimouere. Habuit quidem Ioſeph vnum, in quo totus conſiſteret, Fortem Deum: nos hodie habemus, vt vberior ſit noſtra ſpes (liceat cum Lytano loqui) duo fortalitia, rectéque Luſitani dicimus Fortes, caſtella ſcilicet, turres, propugnacula, munitiones; nempe Deum hominem Chriſtum IESVM, & ſanctiſſimam ipſius matrem Virginem Mariam. *Quis ſimilis tui in Fortibus Domine?* Exod. 15. quærebat Moyſes. *Et mulierem fortem quis inueniet?* Prouerb. 31. requirebat Salomon. Igitur *cùm venit plenitudo temporis, miſitque Deus filium ſuum factum ex muliere.* ad Galatas 4. Viſum eſt & quod

Duo nobis propugnacula IESVS & Maria.
Exod. 15.
Prou. 31.
ad Gal. 4.

B. Maria fortis filio forti similis.

Moyses non inuenit, & quod Salomon quæsiuit. A *Quis similis tui in Fortibus Domine?* Mulier scilicet adiutor similis Deo homini; quid enim tam simile, quàm filio mater? Forti filio Fortis mater similis illa, de qua dixit Salomon: *Mulierem fortem quis inueniet?* Diuina quidem sapientia, Dei verbum, Deus Fortis illam, quam sibi elegit in matrem, mulierem fortem inuenit.

Fortitudo B. Mariæ iuxta Crucem IESV.

Annon Fortis, quæ virgo tenera & delicata Deum ipsum Omnipotentem vtero suo portare potuit, & natum subinde brachiis sustinere? Annon Fortis, quæ stabili mente, corporéque immoto filium suum, quem vnicè diligebat pendentem in patibulo, atque inter summos cruciatus morientem spectauit; non iuxta crucem filij consternata iacuit; sed viriliter constitit, quod (vti suspicor) B admirabundus expressit iis verbis qui simul aderat Ioannes; *Stabat iuxta crucem IESV mater eius.*

Ioann. 19. D. Ambros.

Quod S. Ambr. sic expendit: *Stabat & sancta mater iuxta crucem filij, & spectabat virgo vnigeniti passionem. Stantem illam lego, flentem non lego.* orat. de obitu Valentin. Quis ergo, vel quæ in omnibus vel mortalibus, vel immortalibus tui similis in Fortibus Domina?

S. Ambr. *B. Maria se offerebat vt crucifigeretur.*

Stabat (inquit idem Ambr.) *ante crucem mater, & fugientibus viris stabat intrepida, spectabat piis oculis filij vulnera, per quæ sciebat omnibus futuram redemptionem: Stabat non degeneri mater spectaculo, quæ non metueret peremptorem: pendebat in Cruce filius, mater se persequentibus offerebat.* lib. de instit. virg. cap. 7. Fortis quidem, nec habuit similem nisi filium, quippe in summis doloribus C non sensum amisit, non mente dimota est, non vel leuiter debitam suæ dignitati minuit patientiam. At quantus illius fuerit dolor, quis dignè aut comprehendet, aut explicabit?

S. Damasc. *Inexplicabilis dolor B. Mariæ iuxta Crucem filij.*

Verùm ipsa virgo (scribit S. Ioann. Damasc.) *quos in partu dolores effugerat, passionis tempore sustinuit; vt quæ pro materno suo affectu, viscera sibi lacerari senserit: & dum eum, quem Deum gignendo nouerat, vt sontem ac facinorosum morte affici conspiceret, intimis cogitationibus tanquam gladio discerperetur: atque ita intelligendum illud est: Et tuam ipsius animam doloris gladius pertransibit.* Luc. 2. orat. de virg.

Iud. 4.

10. Communis quidem Patrum & doctorum sententia est gladium illum, de quo Simeon ad Virginem in templo, intelligi acerbissimos ipsos D dolores, quibus virgo mater iuxta crucem filij excruciata est iuxta animam.

Sophron. *B. Maria plusquàm martyr.*

Quare, quia mente passa est, plusquàm martyr fuit, inquit Sophron. *Nimirum* (addit) *& eius dilectio ampliùs fuit fortis, quàm mors; quia mortem Christi suam fecit.* serm. de assumpt. apud S. Hieronym. Tuus ergo filius ô Domina (liceat dicere) ille gladius fuit, quo te olim transfigendam dixit Simeon. Gestat suum Paulus gladium, suum Catharina: craticulam Laurentius; sagittas Sebastianus: sui quisque martyrum tormenti & martyrij gerit instrumentum.

Instrumentum martyrij B. Mariæ IESVS filius. Dionys. Carthus.

Plus omnibus tu virgo martyr, infantulum ipsum, quem brachiis sustines, filium tuum, cruciatus tui instrumentum, martyrij tui ostentas E munimentum. *Non miror* (inquit Dionys. Carthusian.) *ô Domina, si sic fortitudine polles, summis etiam Angelis robustior; quoniam Dominum virtutum Christum Regem, qui Patris virtus est cuncta sustentans, protulisti.* lib. 3. de laud. Virg. artic. 11. Sed magis profectò enituit Virginis fortitudo non cùm peperit, aut gestauit in vlnis ipsum Dei filium, ipsam Dei Patris virtutem: sed cùm eundem sui Deique filium cruciari, moríque in patibulo conspexit.

S. Ansel.

Quicquid enim (inquit S. Anselm.) *crudelitatis inflictum est corporibus martyrum, leue fuit aut potius nihil comparatione tuæ passionis: ô virgo beatissima!* de excell. Virg. cap. 5.

Supra omnia martyrum tormenta compassio B. Mariæ iuxta crucem. Securus, quem B. Maria custodit, ac tuetur. D. Bonau. *B. Maria bellatrix & victrix dæmonum.*

Quis igitur similis tui in Fortibus Domine IESV? vtique mater filio similis, Maria IESV. Sedit plane (gloriari & exultare libet) in Forti arcus meus (ô Domina mundi, ô vera Dei mater!) Quippe totum meum robur, totam spem, ac fiduciam in te post filium tuum, feliciter collocatam habeo. Quis iam hostem timeat, si ad te confugit, si tuo se præsidio tuetur? *Tu es enim* (vt loquitur S. Bonauent.) *bellatrix egregia; primò eum, qui primus Euam supplantauit, expugnare viriliter aggressa es.* in spec. cap 9.

11. *Dissoluta sunt vincula brachiorum.*] Hebr. *Extenderunt se brachia manuum eius.* Erant quidem anteà vinculis constricta, dein solutis vinculis libera expandi, mouerique potuerunt. Legitur etiam ex Hebr. *Roborata sunt brachia eius.* Chald. habet: *Quia seruauit legem in occulto, posuitque Fortem fiduciam suam, tunc positum est aurum super brachia eius, possedítque regnum, & confirmauit.* Legunt alij: *Aurata sunt brachia manuum eius.* Significatur nimirum annulus aureus, & armillæ, & alia principalia ornamenta, quibus Ioseph eductus è carcere fuit à Pharaone ornatus & decoratus, vt narratur cap. 41.

Caietan. *Victoria hominis Deo adscribitur.*

Caietan. ad hunc modum interpretatur: *Herus & domina sagittauerunt Ioseph sagittis infamiæ, & cruciatus: sed ipse fortiter restitit in arcu suo ita quòd immotus est animus eius tendens ad bonum. Huiusmodi enim arcu pugnauit cum domina sua: & inde secutum est, quod brachia illius auro ornata sunt. Nam ex constantia virtutis suæ meruit exaltari à Pharaone; tunc enim ornatus est auro.* Sic Caietan. Restitit Ioseph arcu sagittariis, hoc est, constantiâ fidéque in Deum, cuius virtuti adscribitur & virtus & victoria Ioseph. Nemo enim solo brachio resistit, sed arcu pugnat: nemo suis viribus cum carne luctatur, aut cum aduersitatibus fortiter ac patienter dimicat: Sed arcu, Dei scilicet præsidio armatus & pugnat & vincit.

Psal. 77. *Vana hominis confidentia, turpisque imbecillitas.*

12. Nota sit vnicuíque sua imbecillitas: & de nobis, si vanè confidimus, temeréque audemus, dici potest illud Prophetæ. *Filij Ephrem intendentes, & mittentes arcum: conuersi sunt in die belli.* Psalm. 77. Quid quæso turpius, quàm vt suæ virtuti confisus, idcóque ausus victoriam sibi polliceri, atque triumphum canere ante congressum prælij, sese periculo ipsi tentationis vltro ingerat: at vix ingressus agonem, abiectis armis exanimatus, victúsque succumbat?

D. Basil. S. August. *Ante prælium insolens in prælio timidus.*

Sic filij Ephrem (explicat S. Basil.) *cùm admodum propter bellandi experientiam insolescerent, ad hostium apparitionem in fugam conuersi sunt. Quid aliud est tendere arcus, & mittere; & conuerti in die belli: nisi attendere & promittere in die auditionis, & deserere in die tentationis: armis quasi proludere, & ad horam certaminis nolle pugnare?* hæc S. Augustin. Lusitanè dicerem, *Tonsarram no alardo: na batalha acouarde.*

S. Hieron. *Prudens à tentatione se proripit.*

Sapienter igitur consulit omnibus S. Hieron. *Licet quidam putent maioris esse virtutis præsentem contemnere voluptatem: tamen ego arbitror securioris continentiæ esse nescire quod quæras.* epistol. ad Lætam. Facilè quidem prælia carnis fugiendo procul, difficilè cominùs pugnando superantur.

Caiet.

Sedeat ergo in Forti arcus noster, nimirum vt intelligit Caietan. sit immotus animus tendens ad bonum; seu clariùs mentis oculo affectúque firmiter in Deũ defixo: ingruant licèt, insistántque blandientis tentamenta

menta

menta carnis; non mouebitur tamen cor nostrum, non vincet caro, sed deuictà carne triumphabit anima. Sedeat in Forti, ad Deum homo semper respiciat; sit velut acus nautica, quæ semel magneti illita nunquam aquilonis aspectum aut omittit vltrò, aut violenter amittit. Infletur licèt pelagus, tumescant præferuidi vsque ad cœlum gurgites, fœda tempestas sæuiat; nauisque compressa fluctibus nunc attollatur in æthera, nunc demergatur in tartara; nunc tandem illisa rupibus naufragium faciat: acus tamen ipsa semper obuersa suum respicit aquilonem. O si aliquando magneti nostro videlicet Christo Domino cruci affixo mens nostra illita virtutem ab illo in Deum vsque tendendi conseruaret: nec subindè inter omnia huius mundi pericula, aut vitiorum irritamenta vim illam planè cœlestem, Deique affectum & præsentiam amitteret!

Semper in Deum anima intendat.

Anima acus nautica, Christus magnes.

13. Sed proh admirabilem rerum commutationem! Brachia manúsque Ioseph antè vinculis constrictæ, artioréque nexu turgentes, ac fœdatæ; nunc tandem deauratæ, nunc ornatæ annulis, nunc regiis armillis collucentes. Sic suos Deus omnipotens honorat seruos; sic vbi pro Deo ipsi patiuntur, ibi demum potioribus præmiis donantur. Sic martyrum vibices & cicatrices in flores, in gemmas, in cœlestia quædam lumina conuertuntur. Et quæ priùs fuerant stigmata cruciatuum, dolorúmque insignia, fiunt subindè victoriarum argumenta, ac triumphantium ornamenta simul & monumenta. Deaurantur tibi manus, ô serue Dei, cùm pro illo pateris; cùm ferreis connectuntur catenis: ferrum illud in aurum tibi vertetur, ferrei nexus in annulos, & armillas. Et quæ ferro liuida tumebant, auro subinde gemmísque ornata irradiabunt brachia: Et qui viuus ab impiis ignominiosè tractabatur, si patienter pro Deo toleret, vel iam mortuus ab omnibus honorabitur. An non Herodes Ioannem Baptistam, dum viueret, odit, detrusit in carcerem, denique trucidauit in præmium puellæ saltatricis amputato capite? At idem Rex miracula Christi audiens dixit: *Hic est Ioannes Baptista ipse surrexit à mortuis; & ideò virtutes operantur in eo.* Matth. 14. Magna profectò vis est passionis! Qui nullum viuus miraculum fecerat; post mortem fortiter pro Dei obsequio toleratam dignus est habitus, qui ab ipsomet barbaro Rege, à quo fuit decollatus, miracula facere crederetur. Benè S. Chrysost. *Vide (inquit) quàm magnum quid est virtus: nam & de resurrectione philosophatur Herodes, & defunctum Ioannem reformidat.* Obiter hîc contra Iudæos expendit Rabban. *Sed quanta est inuidia Iudæorum ex isto loco docemur: Ioannem à mortuis potuisse resurgere nullo attestante Herodes alienigena pronunciauit: Iudæi verò Christum, quem Prophetæ prædixerant resurrecturum, non resurrexisse, sed furtim ablatum esse credere maluerunt: in quo insinuatur quod promptior est animus gentium ad credulitatem, quàm Iudæorum.*

Certa & magna præmia laborũ & passionũ pro Deo.

Matth. 14. *Praclarum est pati pro Deo.*

D. Chrys.

Rabban. *Inuidia, cæcitas, obstinatio Iudæorum. Faciliùs gentiles, quàm Iudæi Christo credunt.*

14. Magna quidem à Deo promissa manent iustum pro Deo aduersa patientem in cœlo præmia: sed putus tamen perfectiorum hominum amor mercenarius non est. Babylonio Regi tam sanctè, quàm constanter tres illi pueri responderunt: *Ecce Deus noster, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis: quod si noluerit, notum tibi sit Rex quia Deos tuos non colimus.* Dan. 3. Quòd si noluerit: quid tunc? Num adorabitis statuam Regis? minimè, inquiunt. Etsi de Regis manibus nos Deus non eripiat; non tamen statuam ado-

Dan 3. *Deo seruiendum, quia Deus est.*

A rabimus. Ergo moriemini. Moriamur, aiunt. *Sed quà tandem spe* (occurrit S. Chrysost.) *moriemini? Quid expectantes post mortem? resurrectionis nondum erat expectatio. Responderent: Hæc est maxima remuneratio, mori propter Deum.* in Psal. 7. Optime quidem. Nam quis melior & optabilior creaturæ finis, quàm vt seruiat Creatori, & in obsequium atque honorem sui Creatoris & viuat & moriatur? Porrò vnde Ioseph meruit, vt tanta cum gloria è summis illis miseriis à Deo eriperetur? Nimirum quia & iniustè afflictus, & quia patienter sustinens afflictionem. Iccircò enim Dominus in solatium afflictorum illud pronunciat: *Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus.* Psalm. 11. Vbi S. Chrysost. B *Tantam Deus curam gerit eorum, qui afficiuntur contumeliis: maxima defensionis loco est ipsa calamitas & mala pati.* Ipsa nimirum afflictio est quidem optima & certissima hominis apud Deum gratia, intercessióque & ratio potissima impetrandi ab illo auxilij: modò tamen afflicto suffragetur patientia, quod in verbis Prophetæ innuitur. *Quando scilicet* (adiungit idem Chrysost.) *mala patientes nullum malum verbum proferunt: solum autem gemunt & sua mala deplorant.* Itaque propter miseriam inopum: ecce ipsamet calamitas & afflictio, videlicet causa impetrandi à Deo auxilij. Et gemitum pauperum. Ecce patientia calamitosi hominis & afflicti, qui non queritur, non vlcisci desiderat: sed gemit tantùm, & se miserum (vt homo infirmus est) lamentatur. C *Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus.* Psalm. 11. Exclamat ergo S. Basil. *Papæ! quanta est humilis animi virtus. Quanta est illis expectanda retributio, qui malè afficiuntur. Non enim aliquam hîc virtutem dicit, sed afflictionem. Hæc enim potissimùm Deum excitat, & ad sumendum supplicium mouet. Tanti est, si qui iniuriâ afficitur, fortiter ferat.* Planè sic habuit innocentissimus, & potentissimus in suis omnibus aduersitatibus Ioseph.

S. Chrysost. *Maximum homini præmium pati, & mori pro Deo.*

Psal. 11. S. Chrys. *Afflictio ipsa cum patientia ratio est impetrandi auxilij.*

D. Chrys.

Certum Dei auxilium iis, qui patienter ferunt, ac silent.

S. Basil.

15. Et quidem tam mira commutatio de ferro ad aurum, de vinculis ad annulos & armillas, de carcere ad palatium, de seruitute ad imperium, de supplicio ad sceptrum & gubernaculum D regni Ægyptiorum, facta est *Per manus* (inquit Patriarcha, *Potentis Iacob*, hoc est, per manus Dei, quem colit Iacob, qui fauet Iacob, cuius in prouidentia, & misericordia semper est positus Iacob. *Potentis*, Hebr. אביר *Abbir*, vnum est ex Dei nominibus idem atque *El* significans *Fortem, Potentem*. Atque vt Hebræi tradunt habet tres literas essentiales א *aleph* ב *beth* ר *resch*, & quarta interseritur, י *iod*. Quod quidem grande innuit mysterium. Enimuerò tres illæ literæ seruato processionis ordine beatissimæ Trinitatis nomina inchoant. *Ab ben ruach* אב בן רוח: Patrem, filium, Spiritũ sanctum. Augustissimum quidem, & omni creatæ intelligentiæ inscrutabile sacramentum, ac mysterium sanctissimæ Trinitatis, Dei in E natura vnius, & trini in personis, sæpiùs in diuinis literis inuenitur & adumbratum, & prædicatum, vt suo demum tempore ab ipso Deo homine in terris reuelaretur hominibus credendum: quod soli fidei innotescit. *Hoc enim solùm ex Trinitate* (inquit S. Ambros.) *comprehendimus, quia comprehendi non potest.* lib. 3. offic. cap. 2. Pulchrè in hanc eandem sententiam S. Bernard. *Scrutari hoc, temeritas est; credere, pietas est; nosse, via & vita æterna est.* lib. 5. de Consid. cap. 8. *Potentis*: Hebr. *Abbir*, in quo priores (vti præmisimus) sunt

Inscrutabile mysterium sanctæ Trinitatis.

D. Ambr.

S. Bernard.

literæ ſacroſanctorum nominum Patris, Filij, A Spiritus ſancti; ponitur à Iacob, vti ſignificet totam Deitatis Trinitatem liberando & honorando Ioſeph inuigilaſſe maximè propter figuram, quam ille gerebat, Meſſiæ venturi, qui tandem aliquando venditus, malè acceptus, imò & à ſuis, & ab alienis peremptus poſt tres dies reſurgens, & in cœlum aſcendens non Ægypti; ſed omnium creaturarum dominator & rector in ſcripturis prædicandus, in mundo gentibus promulgandus erat. Quod quidem ex ſequenti verſu clariùs elucet.

Tota Trinitas fauit Ioſeph, quia figura Christi.

16. *Inde paſtor egreſſus lapis Iſraël.*] In Hebr. non eſt (*egreſſus*) ſed ad maiorem explicationem ab interprete adiicitur. Eſt igitur in fonte, *Inde paſtor lapis Iſraël.* Inde, videlicet è ſeruitute, è vinculis, è carcere, ex ipſa perſecutione, grauiſſimiſque tot per annos exantlaris laboribus ab ipſo Deo omnipotente Iacob Patriarchæ ereptus eſt filius Ioſeph, regnique ſumpſit gubernaculum, ac paſtor fuit à diriſſima illa fame liberans Ægyptios. Lapis etiam Iſraël, id eſt, firmamentum domus ſuæ. Quippe qui patrem, fratréſque ſuos & abundè aluit, & in optima regione locatos quoad vixit, ſuâ præſentiâ; & mortuus ſui nominis memoriâ multos per annos ſuſtentauit. Inde (inquit) paſtor lapis: hoc eſt, ex ſumma infelicitate mancipij, venditi, vinctique in ſummam principis felicitatem euectus ab omnipotente Deo eſt. *Et ego* (dicit Dominus) *ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum.* Ioan. 12. *Qui deſcendit, ipſe eſt & qui aſcendit ſuper omnes cœlos, vt impleret omnia.* ad Epheſ. 4. *Nimirum Apoſtolus* (vt expendit S. Chryſoſt.) & ad Philipp. 2. *& hic ſuadens humilitatem adducit Chriſtum. Quòd deſcendit, non impedit quominùs aſcenderet, imò quò quis ſe humiliorem fecerit, eò magis extollitur. Quomodo enim in aqua quò magis eam infrà detuleris, eò magis in altum effertur: & quò ex maiori ſpatio fueris iaculatus, eò magis aſſequeris: ita in humilitate.* homil. 11. in epiſt. ad Epheſ. Crucifixus itaque Dominus eſt & ſepultus. Quid quæſo humilius, quid abiectius, quid profundius ad deſcenſum? Sed inde paſtor lapis, non ſolius Hebræi populi, ſed omnium gentium. Chriſtus quidem Dominus verè paſcit ſuos fideles ſui corporis & ſanguinis epulo: ille petra eſt & fundamentum omnium electorum: ille paſſus eſt propter iuſtificationem noſtram, & reſurrexit propter noſtram glorificationem, vt quò præiuit caput, ſequantur & membra. Pulchrè Tertull. opus illud ſuum de reſurrectione exorditur; *Fiducia Chriſtianorum, reſurrectio mortuorum: illam credentes ſumus, hoc credere veritas cogit: veritatem Deus aperit.* cap. 1. Opportunè quidem noſtra hæc commentatio in Paſchatis ferias cecidit; cùm & reſurrectionem Domini memoriâ celebramus, & noſtrorum corporum certâ fide, immortalitatem ad corporis Dominici expectamus.

Ioan. 12.
Humilitatio via ad ſublimitatē.
ad Epheſ. 4.
S. Chryſ.
Gloria Christi in mundo ex paſſione crucis.
Tertull.
Nota Chriſtiani hominis fides reſurrectionis.

17. Hac ſcilicet ſpe reſurrectionis conſolatur Dominus fideles ſuos: *Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude oſtia tua ſuper te, abſcondere modicum ad momentum donec pertranſeat indignatio.* Iſai. 26. *Ad ſanctos loquitur* (declarat S. Hieron.) *quia vobis reſurrectio repromiſſa eſt, donec in peccatores & impios Dei ira deſæuiat. Ingredimini in ſepulchra veſtra, & abſcondite vos: breue enim tempus eſt, donec Dei pertranſeat indignatio.* Cubilia vocat defunctorum ſepulchra, in quibus mortua habitant corpora; inde ad diem iudicij tranſmigratura in cœleſtem patriam. Tertull. hunc ipſum locum de reſurrectione ſimiliter intelligens ſic euoluit.

Solatium Chriſtianorum ſpes reſurrectionis.
Iſai. 26.
S. Hier.
Tertull.

Legimus; Populus meus introite in cellas promas quantulum, donec ira mea prætereat. Sepulchra erunt cellæ promæ, in quibus paulìſper requieſcere habebunt qui in finibus ſeculi ſub vltima ira per Antichriſti vim exceſſerint. lib. de reſurr. cap. 27. Cellæ promæ dicuntur ſepulchra, & quidem appoſitè; quippe cùm illis edulia vtpote carnes, aliáque obſonia ſeruentur ad menſam principis pro feſtiuo celebrique epulo. Luſitanè diceres, *Deſpenſas, Ochavias.* Cuſtodiuntur videlicet in ſepulchris iuſtorum cadauera, quæ tandem in die iudicij immortalitatem induta iucundiſſimum æternæ gloriæ animabus ſuis cum Deo efficient conuiuium: ſed in ea voce, quam reddit Tertull. egregium adhuc ſcrutatur arcanum hæc adiiciens: *Aut cur cellarum* B *promarum potiùs vocabulo vſus eſt, & non alicuius loci receptorij, niſi quia in cellis promis caro ſalita, & vſui repoſita ſeruatur depromenda illinc ſuo tempore?* Non quidem omnia defunctorum ſepulchra vocantur cellæ promæ, penúſque Dei: ſed illa tantùm; in quibus carnes ſalitæ aſſeruantur; hoc eſt, corpora per pœnitentiam mortificationémque exſucta, & per amaritudinem laboris, ac doloris in vita exantlati, ne in ſempiternum corrumpantur, quodammodo ſalita. Nam delitiis vacantium pinguefacta & voluptatibus elanguida corpora ſuis iacent in ſepulchris veluti carnes putridæ ac fœtidæ in pabulum canibus, in ſterquilinio computreſunt.

Sepulchra cellæ promæ.
Tertull.
In ſepulchris ſeruatur caro ſalita ad conuiuium immortalitatis.
Corpora per pœnitentiā ſalita ſaluantur ad immortalitatem.

18. Denique Ioſeph iure optimo vocatur à C patre *Paſtor lapis*; quia vt de illo ſcribitur: *Ioſeph princeps fuit fratrum, firmamentum gentis, rector fratrum, ſtabilimentum populi.* Eccleſ. 49. atque adeò fuit optimum boni principis, boníque prælati exemplar. Atque imprimis rector & princeps vel ab ipſo etiam Homero appellatur paſtor hominum, vti refert ac celebrat Ariſtoteles lib. 8. Ethicor. Porrò in ſymbolo paſtoris inſinuatur clementia, lenitáſque regentis & imperantis; quæ quidem multò fortiùs, quàm ſeueritas rigórque ſubditorum animos flectit atque euincit. De Chriſto Domino Regius vates cecinit, *Dulcis & rectus Dominus: propter hoc legem dabit delinquentibus in via.* Pſal. 24. Quia videlicet Deus homo factus dulcem ſe, ac miſericordem præbuit hominibus, icircò legem illis caritatis, vt hîc explicat S. Hieron. & gratiæ peccatoribus iniunxit; D non ferream, non timoris legem, ſed vt erat dulcis, dulcem; amore plenam, vbi ſuperabundat gratia, conſtituit. *Quæ nimirum* (inquit S. Hieron.) *prouocat peccatores ad pœnitentiam.* Addit egregiè Propheta, *Diriget manſuetos in iudicio, docebit mites vias ſuas. Vniuerſæ viæ Domini miſericordia & veritas.* Pſalm. 24. Dirigit, regítque manſuetos vtique manſueto blandóque iudicio: nec enim ferro coërcet aut terret lupos & leones: ſed puer minare greges, & inter oues agnus ludere; & manſuetus Dominus cum manſuetis agere dicitur à Prophetis. Benè ad hunc eundem locum Dauidis S. Baſil. *Qui* (inquit) *diuinis enutriti ſunt ſermonibus, per hoc exactè cognoſcunt, quomodo vni-* E *uerſæ Dei ſaluatoris noſtri gubernationes miſericordiâ ſint & veritate contemperatæ. Nam illis quidem, quos delictorum pœnitet, miſericordiam & remiſſionem impendit: eos verò, qui in virtute perſtiterunt inuicti, celebres reddit, & coronat.*

Eccleſ. 49.
Homer.
Rex hominū paſtor.
Ariſt.
Pſal. 24.
Plus efficit clementia Regis, quàm ſeueritas.
S. Hier.
Pſal. 24.
Dulcis & blāda Chriſti lex & gubernatio.
S. Baſil.

19. Quod ſi legem Moſaicam inſinuari à Propheta intelligas, quam dulcis & rectus Dominus inſtituit, verè illum paſtorem ſimúlque lapidem Iſraëlis fuiſſe inuenies; dulcem & rectum, miſericordem & iuſtũ, beneficiis Hebræos paſcentem,

& ſeue

A & seuerioris legis duritiâ eosdem vel coercentem, vel emollientem. Et quidem videtur conquerentibus de legis duritia respondere; non ab amaro sed à dulci; non ab iniusto, sed à recto Legislatore illam institutā: quod eleganter Tertull. ita expendit. *Quam legem* (scilicet Mosaicam) *non duritia promulgauit Authoris; sed ratio sūma benignitatis populi potiùs duritiā edomantis, & rudē obsequio fidem operosis officiis dedolantis.* lib.2. contra Marcion. Durum videlicet ceruice, cordéque populum durioribus mādatis tanquam ictibus mallei oportuit pulsari, atque emolliri: & illius erga Deum à rudiore profectam ingenio fidem, vtique nodosam, rudémque asciâ ferreæ legis dedolari, multísque & importunis ritibus ac ceremoniis perpolari Durior itaque populus duriorem disciplinam exigebat. Nam quid durius, quid rudius esse potuit, quàm vt tam dulcem patrem, tam rectum Dominum, tam largum Regem, tam pium ac misericordem Deum, tam ingrati, tam impij, tam barbari Hebræi despicerent, ac pro idolorum vanitate, sordibúsque relinquerent? Audi querentem Dominum: *Expandi manus meas totâ die ad populum incredulum.* Isai.65. legunt alij: *Et contradicentem*, vt etiam citat Apostolus, ad Rom.10. Sed quid illud significat: *Expandi manus meas?* respondet S.Cyrill. Alexand. *Solemus semper, cùm refractarios alloquimur, & immorigeros, cum clamore manus extendere; & grauiter in illos inuehi.* Vbinam quæso Domine IESV ad istum infidum & refractarium populum manus extendisti? In cruce videlicet manus & brachia extendit Dominus, vt ingratum illum suâ clementiâ emolliret, ac pudore afficeret, cùm orauit: *Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt.* Luc.23. *Qui cùm* (ait S.Hier.) *beneficiis Domini vincerentur, & vltra hominem signa conspicerent, dicebant, Dæmonium habet.* Luc.13. in 65. Isaiæ. Significant verò expansæ manus & largitatem donantis, quod nihil petentibus denegет: & parentis clementiam significant suos filios in sinu recipientis. ex S.Hieron. At Iudæi & largitatem Domini, & clementiam patris contempserunt prorsúsque abnegarunt.

Tertull.
Dura lex Moysis ad edomandam duritiā Iudaeorum.
Barbara Iudaeorum ingratitudo erga Deum.
Isai.65.
Queritur Deus de ingratitudine Iudaeorum.
Luc.23.
D.Hier.
Summa Iudaeorum erga Christū ingratitudo.

20. Sed ô admirabilem gentilis populi felicitatem! Hoc enim præmiserat Dominus: *Quæsierunt me qui antè me non interrogabant: inuenerunt qui non quæsierunt me. Dixi: Ecce ego, ecce ego ad gentem, quæ non inuocabat nomen meum.* Isai.65. *Totius* (inquit S.Hieron.) *mundi prouocat gentes, vnam fecit sui nominis gentem, Christianorum.* Christianus igitur populus est verus ille Israël, cuius pastor & lapis est Christus IESVS Dei ac Virginis filius. *Verè pastor, qui animam suam dedit pro ouibus suis.* Ioan.10. Verè pastor, qui in sacramento corpus suum & sanguinem *reliquit, vt oues, quas redemerat, carnis suæ alimento satiaret*: inquit S. Gregor. homil. 14. in Euang. Hoc dulce ab ore Domini IESV per verba ipsius confectum epulum dilecta illa sponsa vocauit osculum oris, & vbera sui sponsi. *Osculetur me osculo oris sui. Quia meliora sunt vbera tua vino.* Cant.1. Quodnam istud vinum, quòd iam sponsa reiicit? Vtique lex, ritúsque Mosaici instar vini, acriter pungentes sensum, ac soporantes caput. Quodnam osculum oris? Ipsemet Deus homo sub speciebus sacramenti sumptus ab ore fidelis, qui ritè sanctéque ad Eucharistiam augustissimam accedit. Quænam vbera? Nunquid sponsus habet vbera? planè vbera & lac: planè & mater est. *Per vbera* (declarat Theodoret.) *ista admiranda & vino præstantiora cogita ineffabiles illos altaris fontes, ex quibus omnes nos pietatis alumni nutrimur.* Fontes altaris dicit sacramentum sub vtraque specie panis & vini, hoc est, corpus & sanguinem Domini. Legunt alij: *Meliores sunt amores tui.* Non enim vnum tantummodò amorem; sed infinitos (liceat dicere) amores clementissimus Dominus IESVS in sacrosancto mysterio Eucharistiæ nobis ostendit communicátque, & nos experimur. Verè pastor & lapis nobis est benignissimus Dominus, à quo & pascimur, & regimur: in quo firmi stamus, securique speramus.

Mira felicitas gētilis populi.
Isai.65.
D.Hier.
Gentium ad Christū conuersio.
Ioan.10.
S.Gregor.
Cant.1.
Eucharistia osculum & vbera spōsi.
Theod.
Eucharistia amores Christi.

B

SECTIO XXI.

Deus patris tui erit adiutor tuus, & omnipotens benedicet tibi benedictionibus cæli desuper, benedictionibus abyssi iacentis deorsum, benedictionibus vberum & vuluæ. Benedictiones patris tui confortatæ sunt benedictionibus patrum eius: donec veniret desiderium collium æternorum: fiant in capite Ioseph, & in vertice Nazaræi inter fratres suos.

1. Dilectissimo filio Ioseph læta faustáque bonus pater annunciat: cœlestem ante omnia influxum, Dei præsidium: *Deus* (inquit) C *patris tui erit adiutor tuus:* ob tua scilicet & maiorum tuorum merita tibi semper opitulabitur. Certissimè Domini gratiam promeretur, & impetrat, qui sua cum parentum suorum meritis coniuncta obtulit Deo. Quantum enim apud Deum parentum merita valeant pro liberandis, vel promouendis, vel honorandis filiis, quid attinet dicere, cùm multis hoc ipsum in sacra scriptura & testimoniis & exemplis comprobetur? Fuerunt quidem in Iudæa ferè omnes, qui post Dauidem regnarunt, principes impij atque idolatræ: eos tamen Deus multum, diúque sustinuit propter vnum illum sui generis & regni cōditorem Dauidem; virum scilicet sanctum Deóque fidelem. Sic de Abia Rege impiissimo scri- D bitur; *Ambulauit in omnibus peccatis patris sui; sed propter Dauid dedit ei Dominus suus lucernam in Ierusalem, vt suscitaret filium eius post eum.* 3.Reg. 15. Et verò etiam in persona Salomonis, qui multa contra Deum flagitia commisit, intelligunt Hebræi illud: *Propter Dauid seruum tuum, ne auertas faciem Christi tui.* Psal.131. Quem quidem versum Rex ipse Salomon sibi accommodauit cùm extructo templo Dominum longâ deprecans oratione, sic eam absoluit: *Domine Deus ne auertas faciem Christi tui: memento misericordiarum Dauid serui tui.* 2.Paral.6. Etsi nostri doctores magis appositè de Christo Domino explicent. Sic enim exponit S.Hieron. *Propter illum, qui ex* E *semine Dauid formam seruilem suscepit, non auertatur claritas imaginis tuæ à sanctis, in quibus habitat Christus, sed illuminet eos.* ad Psalm.131. Itaque per Dauid intelligit Christum Dominum, per Christum Christianos, iustos tamen. O mira dignitas Christianorum iustorum, Christus ipsemet dicuntur!

Multū filiis valent merita parentum.
Propter Dauid multum diúque Deus sustinuit Iudaeos.
3 Reg.15.
Psal.131.
2.Paral.6.
D.Hier.
Christiani dicuntur ipsemet Christus.

2. Enimverò scitum est filios propter impietatē parentum diuinitùs flagellari: quod sanctissimus Iob egregiè admodum ita expressit: Hæc est pars hominis impij apud Deum, & hæreditas violentorum, quam ab omnipotente susciperent; *si multi*

Malorũ parentum filij multis flagellati calamitatibus.

Iob 27.

si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erunt: & nepotes eius non saturabuntur pane: qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interitu; & viduæ illius non plorabunt. Iob 27. Summa quidem infelicitas hominum improborum, maximè verò rapacium, & qui rapinis & iniustis lucris immodicas coaceruarunt opes. Arbitrantur stulti suis se hæredibus diuitiarum gloriam & felicitatem relinquere, at terram contra illos armarant, coniuratámque ac perpetuis videlicet miseriis eosdem damnatos relinquunt. Mortuo scilicet Saule viuæ tamen illius iniustitiæ contra Gabaonitas patratæ sic remanserunt; vt non nisi supplicio septem illius nepotum, qui patibulo suffixi perierunt, debuerint expiari; vt constat ex 2.Reg.cap.21. Audiant ergo parentes, filiísque Deum propitium, non iratum relinquant: minatur enim: *Et oblita es legis Dei tui: obliuiscar filiorum tuorum & ego.* Oseæ 4. Quòd si Deus fame, ac miseriis filiorum vlciscitur parentum delicta, cùm ipsemet ad miserendum quàm ad puniendum pronior sit: vtique piorum hominum, & qui pauperes in vita sustentarunt, filios & hæredes tuebitur, fouebítque. Icircò monet diuites S. Chrysost. vti pauperibus largè distribuant reddántque in illis Deum sibi debitorem; qui proinde filiis defunctorum sedulò prouideat, & cum fœnore patrum misericordiam pauperibus præstitam filiis persoluat: imò illorum sit prouidentissimus curator ac patronus. Infit igitur: *Si liberis tuis magnas opes relinquere vis, Dei prouidentiam relinquito.* homil.7. ad Rom.3. Quod autem cum fœnore filiis reddat, deinde sic idem ostendit. *Nam gratiam habet Deus, & cùm nobis debet, & cùm rependit: libentiúsque fœneratores suos contuetur, quàm eos, à quibus nihil mutuò accepit: & quibus maximè ille debet, hos & maximè amat. Nec enim perinde suis delectatur debitoribus creditor, vti Deus suis creditoribus: & quibus nihil debet eos auersatur; quibus autem debet, ad eos accurrit.* Scilicet contra hominum consuetudinem; quibus, cùm aliquid debent, nullum grauius tormentum, quàm creditorum occursus, aspectúsve. Erit igitur Ioseph, vti pater vaticinatur, adiutor fautórque omnipotens Deus tum propter patrum & auorum, tum etiam propter ipsius Ioseph ab illis minimè degenerantibus merita.

Saulis iniustitia expiata patibulis nepotum. — *2.Reg.21.* — *Oseæ 4.* — *D.Chrys. Misericordes erga pauperes suis filiis debitorẽ & curatorem Deum relinquunt.* — *Deus amat suos creditores.* — *Deus auersatur eos, quibus nihil debet.*

A B C D

3. *Benedicat tibi benedictionibus.*] Prædicit filio pater benedicendo abundantiam inprimis omnium terrâ nascentium, ad quam necessaria duo sunt, cœlestis regionis influxus, & bonitas abyssi, hoc est, molis ex elemento aquæ terræque: ex his enim simul cõiunctis pinguitudo ac fertilitas terræ, quam colimus, prouenit: atque adeò fœcunditas seminum, rerúmque omnium terrestriũ vbertas & felicitas. Deinde vaticinatur numerosam prolem, quæ dicitur benedictio vuluæ, cum qua simul coniungit benedictionem vberum; optimam scilicet nutricationem, atque educationem. Quibus non tantùm fœtura hominum, sed etiam animantium, & lac quo nata educentur, prædicuntur. Magna hæc quidem illis gentibus, illis ætatibus censebatur benedictio, qua multos per annos in magnam excrescens multitudinem frui visa est tribus Ephraim minoris quidem ætate, sed à Iacobo prælati (vt supra vidimus) filij Ioseph. Sed eam tamen amisit aliquando tandem fœcunditatem: reuocata quippe fuit ab ingratis, & infidelibus ea benedictio vbertatis ob ingentia illorum flagitia, vti contestatur Oseas: *Ephraim quasi auis auolauit: gloria eorum à partu, & ab vtero, & à conceptu: quòd si enutrierint filios suos; absque liberis eos faciam in hominibus.* Et mox: *Da eis vuluam sine liberis, & vbera arentia.* cap.9. *Habuit quidem* (exponit S.Hieron.) *omnem suam gloriam Israël in multitudine, & in eo se maiorem arbitratus est Iuda fratre suo, quia ipse decem tribubus, ille duabus præfuit. Auolauit quasi auis gloria eorum, quòd Dei ab eis recessit, & auolauit auxilium.*

Fertilitas terræ ac proles numerosa priscorum benedictio. — *Oseæ 9.* — *S.Hier. In numero & in substantia diminuti Israëlitæ propter flagitia.*

4. Sed quare illam benedictionem, quam posteri tamen amiserunt, ipse promeruit Ioseph? *Hanc* (respondet Theodoret.) *prouidentiam consequutus est recipiens mercedem obsequij sui erga parentes. Hoc enim dicit, propter benedictionem vberum & vuluæ, & benedictionem patris tui & matris tuæ. Studiosus erat curator senectutis paternæ: matris etiã prouidentiæ fructum consecutus esset is si non antè è vita mater discessisset.* quæst.109. in Genes. legit enim Theodoret. iuxta L X X. *Auxiliatus est tibi Deus meus, & benedixit te benedictione cœli & terræ omnia producentis. Propter benedictionem vberum & vuluæ, & benedictionem patris tui, & matris tuæ præualuisti,* &c. Itaque iuxta expositionem Theodoreti hanc diuinam erga se curam & prouidentiam meruit Ioseph propter egregiam erga parentes suos curam ac diligentiam, quam sanctissimus filius semper exhibuit. Nam etsi mater Rachel per id tempus iam mortua esset: illi tamen puer obediens gratúsque semper extitit; & vir, si adhuc illa superesset, eandem cum patre gratiam filius Ioseph rependisset. Quid si de matre optimè meritus dicatur filius, quia patri debita pietatis officia præstitit? Nam cùm se inuicem coniuges sanctè diligunt, nihil vni gratius dulciúsque est, quàm quod alteri officiis, & obsequiis à filio rependitur. Sic pater quisque prudens, cùm emoritur præ cæteris omnibus filio commendat, vt matri obediat, matrem curet, foueat, honoret, viduam consoletur. Deo autem tum gratus est filiorum erga parentes amor, curáque & vigilantia pro illis in senio, & inopia sustentandis, vt tam multiplicem, atque superaffluentem in liberis, in patrimoniis, in honoribus, in diuitiis propterea Ioseph à Deo fuerit benedictionem consecutus.

Theod. Ioseph propter pietatẽ in parentes à Deo auctus & honoratus. — *Filij pietas in parentes multis à Deo bonis rependitur.* — *De vno parente filius benè meretur, qui alterum honorat.*

5. Quin etiam vel ipsum tantummodo animum sic studiosum, ipsámque mentis propensionem erga matrem; quæ iampridem obierat, in filio respexit omnipotens Deus, magnóque dignam præmio iudicauit: facto scilicet comprobans quod postmodum iniuncto mandato voluit promulgari. *Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt sis longæuus super terram.* Exod. 20. Amori videlicet filiorum, honori, curæque & studio parentibus exhibendo non modò in æterna vita, sed & in præsenti cum ætatis longæuitate plurima terræ bona simul promittuntur: quibus quidem omnibus sicut indignus priuatur, qui erga parentes inciuilis, inhumanus, ingratúsque filius habetur. Narrauit fortè pia quædam mulier illa tunc eadem hora cucurrisse ad inhumanum proculdubio spectaculum; & quiritanti fœminæ opem tulisse, quam filius furiosus adolescens matris obiurgationem non ferens districto gladio impetiuit, & nisi fortè resupina præ metu cecidisset, pectore ipso transuerberasset: heus tu, inquam, bona mulier obserua obsecro: iste & citò & sine confessione, & violenter morietur. Hoc enim mihi præsagit animus, & Dei testimonia, & quotidiana experientia persuadent. Quid tum postea? eiusdem diei infaustâ illâ quidem nocte,

E

Filij pietas erga parentes Deo gratissima. — *Exod.20. Pij filij erga parentes diu & feliciter viuunt.* — *Filius in matrem inhumanus infeliciter moritur.*

nocte, cùm infelix ad meretricem ingredi tentaret, ab altero sui simili gladium districtum ore ipso accepit, amputatáque linguâ, quâ matrem iniuriis & conuiciis dehonestauerat, transfossóque vlteriùs occipite procubuit absque vllo pœnitentiæ signo, indéque in tumulum sublatus, atque in inferno (vt credere par est) consepultus exemplo, atque horrori fuit filiis, ne parentibus ingratos se, inurbanos, atque inhumanos, quorum in promptu vindex omnipotens adest, vllo modo exhibeant.

6. Aliud verò colligi videtur ex fonte ipso Hebr. *Veeth Saddai vibaracbecha.* Et cum omnipotente (subaudi) fuit tecum, vt non audires (scilicet) verba dominæ tuæ, & benedicet tibi. Sic legit Lippom. iuxta quam lectionem tam largè, támque præclarè benedicitur Ioseph ob insignem illam pudicitiam, quam in mediis tentationibus illæsam conseruauit. Via profectò ad maxima Dei bona consequenda solet esse tentatio: atque vt rectè dictum est à S.Chrysost. *Hac in vita quæcunque bona habemus, ea non absque bello possidemus.* hom.5. in epist. ad Rom. Nec enim virtutes sine tentationibus aut acquiruntur, aut conseruantur: nec pudicitia Ioseph nisi inter tentationes irradiauit: nec Ioseph tam admirabilis in Ægypto gloria, nisi post deuicta tentationum prælia triumphauit. Qui sensus etiam est illorum verborum; quæ præced. sect. explicauimus: *Dissoluta sunt vincula brachiorum eius.* & ex Hebr. *Deaurata sunt brachia manuum eius.* Quod quidem (alium ibid. sensum eruimus) præmium fuit castitatis, quam ex illo muliercula tentatricis incendio illæsam Ioseph eripuit. Restitit viriliter adolescés pertinaciter instanti fœminæ, illámque vbi violenter impuras manus iniecit, strenuè manibus castus athleta repulit: ac vestem, quam apprehenderat adultera, prudenter castéque excussis brachiis reliquit. Illæ igitur manus, illa brachia, quæ tam fortiter pro castitate decertarunt, egregiis tandem à Deo condecorantur ornamentis, armillis, annulísque ex auro & margaritis mirum in modũ splendescunt: vti cicatrices, signa & loca vulnerum in Christo Domino, & in sanctis martyribus post hanc vitam in ipso statu immortalitatis præcipuo quodam splendore, atque eximiâ quadam pulchritudine collucebunt.

S.Chrys. Nullum bonum sine tẽtatione possidemus.

Magna præmia castitatis in bello victricis.

7. Imò verò ipsamet etiam arma, quibus in prælio resistimus tentanti vel carni vel mundo, vel diabolo præclarè admodum reddunt eos, qui decertant, splendidos & gloriosos: vti Apostolus significat: *Abiciamus* (inquiens) *opera tenebrarum, & induamur arma lucis, sicut in die honestè ambulemus.* ad Rom.13. Opera tenebrarum vocat scelera vitiáque iam nunc tartareis superfusa tenebris: arma lucis, quibus scilicet resistimus, præliamur, superamus. Ergo S. Chrysost. *Ad aciem nos* (exponit) *dies & ad pugnam vocat, pugnam audiens & arma, non est quod timeas. Lucis quippe sunt arma; vnde & radiis solaribus illustriorem te faciunt, multum emittentia fulgorem: atque in tuto etiam optimè munitum constituunt; arma siquidem sunt: deinde splendidum faciunt: sunt enim arma lucis.* homil.24. in epist. ad Rom. Itaque Dei arma, quibus homo indutus contra vitiorum insultus dimicat; cùm fortia pariter sint & splendentia, militantem non muniunt modò, sed etiam exornant & illuminant. *Et quemadmodum* (adiungit S.Chrysost.) *è thalamo suo sponsus progreditur gloriabundus; ita & is, qui armis istis munitus est: simul enim & sponsus & miles est.* Proh quàm fortia, quàm splendentia Christi Domini vulnera, Virginísque matris vbera Christiano sunt, qui à tentationibus impugnatus illa imploret, ad ista confugit! *Relinquite ciuitates* (clamat Propheta) *& habitate in petra habitatores Moab; & estote quasi columba nidificans in summo ore foraminis.* Hierem.48. Litteralis quidem sensus longè alius est: at certè in mystico inuitantur vel ipsi peccatores per Moab significati, de quo ibi dicitur: *Moab requieuit in fecibus suis.* Vt nimirum ad Petram Christum IESVM confugiant; & in foraminibus petræ, hoc est, in plagis Christi penitùs immersi atque absconditi columbarum instar, quæ accipitrem fugientes sese in penitiores columbarij cellulas recipiunt, non minùs dulciter, quàm securè conquiescant: ibíque nidificent, hoc est, cogitationes animæ, affectus cordis educent, curam omnem sollicitudinémque defigant. Sed quid columbarum fuga ad præliantium arma, quibus cominùs & fortiter agitur? Sermo scilicet est de prælio Ioseph, de carnis tentatione, quam paulò ante, & sæpiùs alibi, diximus non tam decertando, quàm fugiendo solitam superari.

ad Rom.13.

D.Chrys. Splendida sunt & splẽdidos reddũt arma, quibus pro Deo certamus.

S.Chrys.

Christi vulnera, & Virginis vbera tutatis perfugium.

Hierem 48.

In vulneribus Christi sancta columba quiescunt.

A tentatore ad Christi vulnera cõfugiendum.

8. Tunc igitur maximè suam exerunt ab hoc vitio tentati fortitudinem, cùm celerrimè, ac longissimè aufugiunt: nec meliora contra concupiscentiam carnis arma nos muniunt, quàm pedes ipsi, cùm fugiunt, totiúsque animi & corporis conatu tanquam alarum remigio auolamus. En fortitudo! at vbi splendor bellantium? Audi Regium vatem: *Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ: & posteriora dorsi eius in pallore auri.* Psalm.67. Cùm scilicet inter sortes capitísque pericula, quasi lethargo consopitos vos tenet aduersarius; illud vnicum salutis habetis remedium, si quam citissimè ac fortissimè fugam arripiatis: tunc enim quædam veluti ab spiritu sancto efformatæ columbæ pennis instar argenti candentibus, collóque aureum emittente fulgorem, ad securum vsque portum crucis, & ad plagarum Christi asylum subuolabitis. Tantum abest vt in huiusmodi fuga sit vel dedecus vel turpitudo: vbi scilicet & nitet argentum, & aurum rutilat. Post Domini vulnera nullum habent sibi aliud præsentius remedium, nullum securius perfugium peccatores, quàm Virginis matris vbera. Mater illa Dei est, & hominum simul: mater gratiæ, mater salutis. Cur magna igitur etiam magni peccatores ad Virginem beatissimam fiducia non accedant, quæ à S. Ephrem vocatur *spes desperantium, peccantium adiutrix, mundi solatium, porta cœlorum.* orat. de laud. Virgin. & martyrum? Annon illa ipsa est per ciuitatem Dei significata, quæ dicit: *Memor ero Rahab, & Babylonis scientium me.* Psalm.86. Quibus impuri, obscuri, & flagitiosi peccatores significantur: quos illa inuitat ad pœnitentiam, venientes excipit: ad filium illi tandem reconciliandos adducit? Pulchrè quidem lib.3. reuelat. cap.32. S. Brigittæ Virgo Dei mater comparatur magneti ferrum ad se attrahenti, eò quòd vel ipsa ferrea facinorosorum hominum corda virgo Deipara trahit ad se primò, deinde ad filium. Multi siquidem etiam flagitiosissimi peccatores per rosaria (vti vocant) Virginis ad surgendum è peccato, ad emittendam ritè confessionem, ad consequendam à Deo tam suauiter, quàm feliciter gratiam sese disposuerunt. *Mille clypei pendent ex ea.* Cant.4. *Id est*, vti exponit S.Thomas, *remedia*

Fugiendo vincitur carnis tentatio.

Psal.67. Decus est in tentatione carnis fugere atque auolare.

S.Ephrem. B.Maria perfugium, fiducia, remediũ peccatorum.

Psal.86. B.Maria inuitat ad pœnitentiã.

S.Brigit. reuel. B.Maria peccatores ad Christũ, & ad se attrahit.

Cant 3. Remedia contra omnia pericula in B.Maria. S.Thom.

media contra pericula pendent ex ea: item in omni A *opere virtutis potes eam habere in adiutorium: & ideò* Eccles.24. *dicit ipsa: In me omnis spes vitæ & virtutis.* Eccles. 24. opusc.8. de Virgine matre vtrumque locum explicat.

D.Ambr. *Ioseph typus Dei homi-nis.* 9. Pariò S.Ambros. in iis verbis: *Benedictionibus vberum & vuluæ*: quæ de Christo Domino interpretatur, vitámque Domini generationem, diuinam Verbi ex Æterno Patre, humanámque Verbi incarnati ex matre Virgine intelligit: *Patris* (inquit) *spiritualis est vulua, interioris arcanum, de quo tanquam ex genitali aluo processit filius. Denique diuerse legimus nunc vuluam patris, nunc cor eius, quo Verbum eructauit: nunc os eius, ex quo iustitia processit, ex quo prodiuit sapientia: sicut ipse ait:* Eccles.24. *Verbi generatio ex Patre.* *Ex ore Altissimi prodiui.* Eccles.24. cap.11. de bened. At de benedictione vberum ita disserit: *Mariæ dicit vbera, quæ verè benedicta erant, quibus* D.Ambr. *Verbi incarnati generatio ex matre.* *sancta Virgo populo Domini potum lactis immulsit.* In filio igitur Ioseph, qui typum gerebat Regis Messiæ, duplicem hanc Christi Domini excellentiam commendat Iacob: quòd videlicet Deus homo sit procedens per æternam generationem Deus de Deo; & in tempore natus homo ex Virgine matre: quarum quidem benedictionum excellentia supra omne quod magnum & sublime aut est, aut cogitari potest, in infinitum transcendit. Sic enim legit S. Ambros. S. Ambr. *Propter benedictionem vberum, & vuluæ benedictiones patris tui, & matris præualuit.*

10. *Benedictiones patris tui confortatæ sunt benedictionibus patrum eius, donec veniret desiderium collium æternorum.*] Vide quàm multus Iacob est in congerendo benedictiones super filium carissimum Ioseph; quàm faustas prædictiones faustis insuper accumulet precationibus. *Prosint* (ait) *tibi ô fili omnes maiorum meorum benedictiones, quas vnquam suis posteris impertiti sunt.* Prosint insuper tibi meæ benedictiones prioribus additæ: vsque dum veniat omnium vltima & maxima benedictionum, scilicet aduentus Messiæ. Nec illæ tuæ deficient benedictiones, donec veniat ipse, qui est nostrorum votorum scopus, finisque. Mirum quidem est, quàm multæ, variæque huius loci tradantur expositiones: viderit plurimas qui volet, apud nostrum Perer. mihi certè facilior aptiórque hæc videtur. Benedictiones meæ, ô fili, quas nimirum ego à patribus & à Deo accepi, confortatæ sunt; seu (vt in Hebræo est) præualuerũt benedictionibus patrum: largiora quippe ac diuiniora diuinitus mihi, quàm patribus donata sunt: plures atillustriores ego, quàm illi, visiones habui; ampliores promissiones accepi; magis numerosam genui prolem; filium (quod nulli è patribus contigit) video meis oculis totius Ægypti ab ipso Rege secundum & principem, & moderatorem: vberiorem prophetiæ gratiam mihi à Deo infusam in his ipsis, quas impertior, benedictionibus expromo. Confido igitur fili, sume, inquam, animos, felicitatem agnosce tuam; quippe cùm illas omnes paterno amore tibi cupiam, velim, gaudeam indulgeri benedictiones. Sensus igitur est: Benedictiones, quas tibi, ô mi Ioseph, impertior, valde quidem excellunt omnibus illis, quas ego à meis maioribus accepi: vnâ tamen exceptâ, quam non tibi, sed Iudæ fratri tuo Deus voluit donari, scilicet aduentum Messiæ, qui non de tua, sed de illius tribu erit. Vsque ad desiderium collium æternorum exclusiuè, citra benedictionem Messiæ, quæ ad te non pertinet, plurimas & maximas patrum,

Maior Ioseph, quàm fratrũ felicitas excepto aduentu Messiæ, qui de tribu Iudæ futurus erat.

meâ que tibi à me donari effundique scias benedictiones. Placuit hic sensus Caiet. quem indico Caiet. germanum ac literalem.

11. Conualuit (legit S. Ambros.) super omnes montes & desideria collium æternorum. Ex- S. Ambr. plicat verò: *Super omnes enim illos sublimis meruit viros Patriarchas, Prophetas, & Apostolos: sed etiam vltra solem, lunam, Archangelos tanquam cœli lumen emicuit.* cap.11. de bened. Eidem sensui Proco- Procop. pius insistens: *Quamuis* (inquit) *esset homo, attamẽ diuinũ in morem excelluit omnes Patres antiquos licèt illustres. Sic enim testatur Dauid: Quis in nubibus similis Domino: aut quis assimilabitur Domino in filiis Dei?* Psalm.88. *Hi sunt, qui dicuntur montes & colles æterni insistentes omnibus, quæ sunt super terram.* Psal 88.

Christus supra omnes sanctos & Angelos.

B Per colles etiam intelligi possunt Angeli, qui mirum in modum sibi diuinitùs reuelatam diuini Verbi incarnationem compleri tandem aliquando desiderabant: vt ipsorum vacuæ ob perditionem malorum Angelorum sedes addito electorum hominum per Christum numero replerentur. Facilis etiam illa Ruperti explicatio: *De-* Rupert. *siderium collium æternorum, id est, Messias destinatus ab initio mundi, siue ex quo sunt colles & montes super terram: vel desideratus ab antiquis Patribus, qui propter pietatis & iustitiæ sublimitatem fuerunt instar collium & montium. Messias enim non à quibusliber expressè cognitus ac desideratus est; sed ab insignioribus virtute & sapientia viris, vt fuere Patriarchæ & Prophetæ.* Si colles & montes terræ intelli-

Christus à Patriarchis & Angelis desideratus.

C guntur in ipso mundi primordio à Deo constituti, fauet planè Ruperti expositio illorum opinionem, qui asserunt Verbi incarnationem non fuisse futuram si Adamus non peccasset: suppositio enim illius peccato desideratus est aduentus Redemptoris. Quamuis etiam optimè respondere soleat: si Adamus non peccasset venturum quidem fuisse Deum hominem in mundum, Verbi enim incarnatio, primum & maximum Dei opus ad extra etiam ante præuisionem peccati decreta fuit à Deo: non tamen futurum Redemptorem. Sed hæc ad scholas Theologorum.

Ab exordio mũdi Messias desideratus.

Quæstio circa Verbi incarnationẽ.

12. *Fiant in capite Ioseph, & in vertice Nazaræi.*] Optat Iacob, vt quæ tam fausta feliciáque dilectissimo filio precatus est, super caput illius D fiant, hoc est, abundè cumulatéque contingant. Vocat Nazaræum, id est, separatum, qui etiam puer segregatus vixit ab improbis, & vitiosis fratrum moribus; atque ab omni malarum consuetudinum labe, quâ puerorum mores infici solent. Nazaræum etiam dicit, quia inter fratres suos maximè venerandum, omníque reuerentiâ dignum: quò enim quis separatior, eò venerarior. Apostoli cum primis, deinde sacerdotes dicuntur à Propheta *Lapides sancti eleuati super terram, seu separati.* Zach.9. Et Christus Dominus à Paulo Zach.9. dicitur Pontifex *Sanctus, impollutus; segregatus à peccatoribus, & excelsior cœlis factus.* ad Hebr.7. Ex ad Hebr.7. quibus docemur veram iustitiam & sanctitatem E esse non posse cum prauorum hominum familiari consuetudine: imò & separatam esse ab ipso mundo, *qui totus in maligno positus est.* Ioan.1.cap. 1.Ioan.5. 5. Christi quidem sanctitas inter peccatores, & cum peccatoribus labem vllam contrahere non potuit; nec enim sol lutum & cœnum suo splendore illuminans vllâ notâ inficitur: nec Deus homo inter peccatores agens, & cum peccatoribus conuersatus dehonestari potuit, at hominis sanctitas, vt talis re ac nomine habeatur, procul esse non affectu solùm, sed etiam effectu, & loco, ac videri separata debet: Pulchrè illi antiqui-tatis

Quò quis separatior, eò sanctior.

Sanctitas Christi inter peccatores illæsa.

Sanctus qui & separatus homo ab impiis.

tatis sapientes, cùm per Sphingem, ac Sirenes, summa quidem ipsa prauæ consuetudinis discrimina, & vitiorum irritamenta significarunt duos tantummodo mortalium scilicet Oedipum, & Vlyssem, qui salui atque illæsi ex periculis & illecebris illis euaserunt, commenti sunt. Vnde subintulit egregiè Clem. Alexand. *Qui nauigando præteruectus est Syrenas, vnus sufficit: & qui Sphingi respondit, vnus alius: atque adeò nullus, si vultis.* 1. Stromat. Sic difficile, sic rarum est hominem vitiosa improborum consuetudine non fœdari earúmque blandimentis, quibus irretitur, non emolliri. Vnus vel alter erit, qui euadat illæsus, atque adeò nullus.

Rarò quis inter malos bonus inuenitur. Clem. Alex. *E periculis carnis illæsus ferè nullus euadit.*

13. Lex quidem de Nazaræis ita præscribit: *Vir, siue mulier, cum fuerit votum vt sanctificetur.* Numer. 6. Hebr. vt notat Caiet. habet: *vir cùm se separauerit.* Sic etiam Pagnin. Quare idem est *separari* atque *sanctificari, separatio* atque *sanctificatio.* Meritò igitur dixit aliquando Dauid: *Porrò hæc via polluta est.* 1. Reg. 21. Via scilicet, quæ à multis iísque improbis, & vitio pollutis teritur: ex qua quis vt se sanctificet, abscedat necesse est. Verùm enim verò vox Hebr. *nezer* idem est etiã, atque *corona:* sitque hic sensus: Erunt omnes istæ benedictiones super verticem eius, qui est *nezer* נזר *corona, diadema* נזיר *coronatè:* corona sine diadema fratrum suorum. Non solùm quia omnes virtutum ornamento superauit, sed etiam quia solus in tam gloriosum apud Ægyptios principatum à Deo euectus est: quod iuxta expositionem S. Chrysost. in montibus & collibus paulò antè fuerat præsignificatum. Sic enim interpretatur: *Per cumulos æternos gloriam & maiestatem, & regnum Ægypti; per montes firmos sublimitatem & fortitudinem designat: & in summum fastigium principatus euectum esse hic insinuat.* homil. 67. in Genes. Quid si Ioseph appelletur à patre nezer, corona, diadema fratrum, idque absolutè, quia fraterni amoris velut magister in mundo extitit, & in omnes gentium ætates admirabile potest ac debet esse fratris erga fratres inimicos, persecutores, ac parricidas & exemplar, & monumentum? Denique Ioseph corona & diadema dici potest adolescentium; item ipsius adolescentiæ, atque adeò castitatis.

Num. 6. Caiet. *Idem sanctificatio, atque separatio.* Pagnin. 1. Reg. 21. D. Chrys. *Ioseph fraterni amoris exemplar, & magister.*

14. At (dicet aliquis) si Ioseph ante patris sui aduentum iam princeps erat in Ægypto, quomodo à patre vaticinium, simúlque benedictionem principatus, quo potiebatur, accipit? Non quidem filio pater futurum principatum: sed illius (vt videtur) firmitatem, stabilémque durationẽ & prædicit, & benedictione datâ imprecatur. Sic enim legit S. Chrysost. *Confortatus es benedictionibus montium firmorum, & desiderabilibus cumulorum æternorum:* sic ex L X X. Cùm enim omnia etsi maxima & clarissima mũdi bona innatum sibi gerant hoc vitium inconstantiæ, futuríque tandem & breui vt plurimum interitus: maximéque principatus, Regum fauores, & apud illos ministrorum gratia perdiu non constent, non permaneant, sed facilè, crebróque ac miserandum in modum labefactari, periréque omninò consueuerint: grandis profectò, felixque benedictio censeri debet, huiusmodi gloriam imperandi sic fore stabilem, vt nullâ vnquam vel inuidorum, vel temporum iniuriâ conuellatur. Sed ô quàm instabilis est mundi gloria; quæ quidem vmbra, & quidem paruula vmbra meritò à Rege potentissimo & sapientissimo dicta fuit. *Ecce* (inquit Deum alloquens) *mensurabiles posuisti dies meos.* Psalm. 38.

D. Chrys. *Mundi dignitatum inconstãs, breuis duratio.* *Mundi gloria vmbra persimilis.* Psal. 38.

Ben. Fernand. in Genes. tom. 3.

A Dies pro felicitate accipi frequens est hebraismus. Vertunt alij: *Ecce vt mensuram quatuor digitorum posuisti dies meos.* Sic breuis est, & circunscripta mundi prosperitas, vt tantillæ manus transuersæ mensurâ definiatur: sic etiam instabilis, vana, penéque nulla; vt vmbræ, qua nihil vt inconstantius, sic inanius, comparetur. Vbi vulgata habet: *Ecce mensurabiles posuisti dies meos: & substantia mea tanquam nihilum ante te.* Psalm. 38. Caiet. ex Hebr. legit: *Ecce palmos dedisti dies meos: & tempus meum quasi nihil coram te: & tantum tota vanitas omnis homo stans,* vbi nos legimus: *verumtamen vniuersa vanitas omnis homo viuens.* Explicat verò Caiet. *Conor ego cognoscere qualitatem dierum meorum: & video te Domine ordinasse quòd* B *dies mei cognoscantur de palmo in palmum: de hora in horam. Nescimus enim quid superuentura pariat hora. Ita relinquis tempus vitæ meæ subiectum innumeris varietatibus, ac si pro nihilo illud habeas.* Per momenta quidem ipsa temporis & vita & felicitas hominis nutat, labascit, deficit, immutatur.

Psal. 38. Caiet. *Per momenta & vita & felicitas immutatur.*

15. *Dies mei* (dicit idem Rex) *sicut vmbra declinauerunt: & ego sicut fœnum arui.* Psal. 101. *Vmbræ* (declarat S. Basil.) *declinanti, & desinenti similis factus sum. Fœni ariditatem metentium manus prouocans imitor.* Nimirum vti fœnum, cùm siccum est, sibi quodammodo ignem accersit: aut vti calamus, seu culmus tritici, vbi tandem maturuit, falcem inuitat: sic planè mundi gloria, vbi pri- C mùm in aliquo visa est splendescere, proxima fini suo, atque interitui censetur. Nam cùm in rebus humanis nihil firmum stabiléque sit, sed omnia orta occidant & aucta senescant: profectò vti (quod medici philosophantur) cùm quis se maximè sanum, præualentémque sentit, tunc periculoso alicui morbo proximus est: sic summa hominis in mundo felicitas suo ipsa pondere nutat in ruinam: quod & Romano imperio accidit. Enimuerò vsque adeò illud creuit ab exiguis quondam profectum initiis, auctum scilicet per tribunos, consulésque, vt suâ tandem laborans magnitudine in Cæsarum dominatum, scilicet extremam illius Reipubl. seruitutem funditùs corruerit labefactatum. Et Iulius quidem D Cæsar imperatorum primus & maximus ea ipsa nocte cui dies cædis illuxit, qua viginti tribus in curia est vulneribus confossus (quæ summa est rerum etiam secundarum & felicium inconstantia) & ipse sibi visus est per quietem interdum supra nubes volitare, vt scribit Suetonius: & cùm imminentes sibi rescisset insidias, dixisse fertur se iam pridem potentiæ, gloriæque abundè adeptum.

Psal. 101. S. Basil. *Felicitas humana, cũ maximè increuit proxima est ruina.* *Romanum imperium in summo positum, inde tandem corruit.* *Iulius Cæsar vbi summum fastigiũ adeptus miserrimè periit.* Sueton.

16. Hæc est suprema mundanæ felicitatis infelicitas: ita huc illuc fluctuat, nec vno in statu permanet aut potentia, aut gloria mortalium. Hanc verò inconstantiam patris Iacob benedictione haud incurrit prin- E cipatus & gloria Ioseph, qui æquali semper eiusdem felicitatis cursu ad extremum vsque spiritum, Ægyptios gubernauit; in quo & Christi Domini regnum præfigurauit, cuius non esse finem prædixit Angelus beatissimæ Virgini matri, Luc. 1. de quo cecinit Regius vates: *Et permanebit cum sole, & ante lumen in generationem & generationem.* Psalm. 71. Quandiu scilicet sol & luna extabunt, Christi I E S V honor, ipsius in orbe religio, fides, Ecclesiáque Catholica permanebunt. Hic sensus redditur iuxta S. Aug. *Et perennem statum Christus habebit:* iuxta interp.

Ioseph principatus idẽ ad mortem vsque permansit. Luc. 1. Psal. 70. S. August.

BBb Theodo

Theod. Theodoret. *Erit firmamentum in terra in summis montium.* canit etiam ibid. Propheta. *Ipse* (declarat S. Basil.) *fundabit & confirmabit in se credentes. & sublimes reddet, velut in ipsis montium verticibus constitutos.* Frustrà igitur olim tyranni, & nunc infideles, atque hæretici Christianam Catholicam Ecclesiam & impugnarunt, & impugnant, quam Christus Dominus fundauit, confirmauit, & in summis ipsis montium verticibus, in Petro & Paulo Romanæ sedis tutoribus, & sanctorum principibus constitutam habet, & moderatur. Concludit Propheta, vnde Iudæorum perfidiam vehementer coarguit. *Et replebitur maiestate eius omnis terra. Fiat, Fiat.* Scilicet *in vniuersa terra* (exponit S.Basil.) *manifestus est futurus omnium Dominus, cultúmque recepturus ab omnibus, quos diuinæ suæ cognitionis radiis illustrauerit.* Fiat, Fiat. *Optat* (inquit S.Basil.) *vt finem suum & effectum hæc prophetia sortiatur. Fiat, Fiat iuxta Aquilam: Persuasi ac certi sumus: hoc est, vera sunt prædicta, & omninò effectum sortientur.* Quæ videlicet de Christi regno, ac religione vbique terrarum, inter omnes gentes prædixit. Denique ad finem huius Psalmi 71. ponitur: *Defecerunt laudes Dauid, vel hymni Dauid filij Iesse.* Est enim hic Psalmus omnium Dauid extremus. Etenim Propheta, cùm Christi regnum & Ecclesiam, cuius non erit finis, cecinisset, nihil amplius habuit quod cantu suo futurum celebraret: & quasi fractâ lyrâ, & raucâ voce nec psallere, nec canere vlterius aut potuit aut voluit, aut etiam debuit in omnium scilicet oraculorum, legis, rerúmque fine, qui est Christus IESVS Dei & Virginis filius, conquiescens. Et Iacob etiam prophetia de Ioseph conticuit.

Christi regnum perpetuũ & immutabile. Psal.71. S.Basil. *Catholica Romana Ecclesia in Petro & Paulo fundata inexpugnabilis.* Psal.71. *Christus vbique, & ab omnibus gẽtibus adoratus.* S.Basil. *Dauid cãtu suo regnum Christi celebrans tandẽ conticuit.*

Benedictio Moysis super Ioseph.

De benedictione Domini terra eius, de pomis cœli & rore atque abysso subiacente. De pomis fructuum solis ac lunæ, de vertice antiquorum montium, de pomis collium æternorum, & de frugibus terræ, & de plenitudine eius. Benedictio illius qui apparuit in rubo veniat super caput Ioseph, & super verticem Nazaræi inter fratres eius. Quasi primogeniti tauri pulchritudo eius: cornua Rhinocerotis cornua illius: in ipsis ventilabit gentes vsque ad terminos terræ. Hæ sunt multitudines Ephraim: & hæc millia Manasse. Deut.33.

17. Priori quidem loco vaticinatur Moyses terram, quæ sorte obueniet tribui Ioseph, seu potiùs Ephraim & Manasse, futuram insigni quadam fructuum, frugúmque vbertate commendatissimam, tum propter cœli temperiem, opportunámque pluuiam; tum propter fluuiorum, riuulorum, ac fontium perennitatem; quibus pinguia sata irrigabantur. Vocat verò montes æternos, ab omni antiquitate ob amœnitatem, & fœcunditatem celebratos. Et hæc quidem benedictio fertilitatis similis est benedictioni Iacob, quam filio Ioseph, eiúsque tribui, vt suprà vidimus, impertiuit. Adiecit Moysis benedictionem fortitudinis & pulchritudinis, qualis est in primogenito tauro, qui solet esse pulcherrimus, simúlque robustissimus, ac violentissimus: qualis demum extitit tribus Ephraim; cuius fortitudo ita excelluit, vt meritò Psaltes decãtarit: *Ephraim fortitudo capitis mei.* Psal.56. Magnos quidem hæc tribus habuit principes ac Reges; & militari gloriâ viros inclytos. Psal.56.

18. Maximè verò significatur Iosue veluti primogenitus Ioseph, qui scilicet fuit de tribu Ephraim, primúsque & florentissimus omnium ducum Hebrææ gentis, qui virtute suâ bellicâ gentes de terra promissionis abegit, expulitque & veluti cornu interceptas aliò ventilauit. Pulchrè dicitur primogenitus tauri, hoc est, Ioseph, cui patris castitas (quæ summa est pulchritudo) & robur tanquam hæreditas relicta est. Fuit enim Iosue vti fortissimus, ita castissimus. Et quidem optimè Moyses pulchritudinem Ioseph vocat pulchritudinem primogeniti tauri: huius enim pulchritudo alia non est, quàm fortitudo: & quò fortior, eò pulchrior taurus. At Ioseph, etsi facie pulcherrimi, illa maxima fuit pulchritudo, quæ & fortitudo; & hæc admirabilis extitit illa castitas, quæ tam grauiter oppugnata labefactari tamen haud potuit. Quare tam fortitudo, quâ tentatrici fœminæ constanter sanctéque restitit: & qua postea iustum dolorem vindictæ compressit, cùm fratribus ad pedes subiectis benignè admodum pepercit, iure optimo vocatur pulchritudo. Ille quidem censetur fortissimus, qui & castissimus simul & patientissimus. Nam quæ illustrior victoria, qui triumphus gloriosior, quàm quæ comparatur; & qui agitur de ipsa carnis & vindictæ fortiter edomita, compressáque libidine? Notum illud; maxima victoriarum, victa voluptas.

Iosue fortitudo, & castitas. *Summa fortitudo & libidinem, & vindictã coërcere.*

19. Denique tota hæc benedictio Ioseph typicè Christo Domino, quem ille in omnibus ferè præfigurauit, accommodatur. Hinc illud S. Ambros. *Primogenitus tauri decus eius, habens cornua vnicornui, in quibus gentes ventilauit: Et benè taurus, quasi hostia pro delictis, & totius mundi victima, vt pacificaret omnia.* cap.11. de bened. In tauro itaque animali iuxta legis Mosaicæ præscriptum aris ad hostiam destinato Christus Dominus in cruce pro nobis immolatus: at in cornibus tauri potentia resurgentis repræsentatur: Resurgens enim dixit: *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.* Matth.28. Cornibus quidem, hoc est, suâ virtute Iudaicum populum destructum, è patriis excisum sedibus expulit: pérque omnes gentes, soláque terrarum, vt vbique testes essent Dominicæ resurrectionis, Iudaicæque perfidiæ, ventilauit. Deinde omnes in mundo nationes sui Euangelij cornu, acuminéque doctrinæ percussas in Ecclesiam compulit intrare Catholicam. Quid quod perbellè taurus in cruce, *cuius cornua in manibus eius*; vti cecinit Propheta Abachub 3. suam illam admirabilem virtutem exercuit, cùm insolito clamore spiritum emisit? Matth.27. optimè S.Ambr. occurrit: *Mugiuit hic taurus, & mors refugit.* in Psal.43. Incauta scilicet mors in illud hominis pendentis è patibulo deuorandum corpus irruit: at grandi illo tauri expirantis mugitu perterrefacta procul aufugit.

S. Ambr. *In tauro Christus crucifixus præfiguratur.* Matth.28. *Dispersio Iudæorum per gentes.* Abach.3. *Christus sub mortem clamauit.* Matth.27. D.Ambr. *Mors territa à clamore Christi aufugit.*

20. Irruerunt quidem contra pendentem in patibulo cuncta humani generis facto agmine coniurata flagitia; sed cornua crucis distringens hic taurus ea longiùs propulsauit, atque adeò in ipsam diuinæ misericordiæ abyssum præcipitata submersit. Sic enim Propheta: *Deponet*

Christus de cruce peccata hominum demersit.

Mich.7. Theod. Isai 43. *Deus peccata ignoscit, & prorsus obruit oblivione.*

Deponet iniquitates nostras, & proiiciet in profundum maris omnia peccata nostra. Mich.7. ad quem locum sic Theodoret. *Persimilia Dominus per Isaiam clamat: Ego sum qui deleo iniquitates tuas, & peccatorum tuorum non recordabor.* cap.43. dein addit: *Hoc certe admirabile, quod non solum ignoscit, sed etiam memoria sua pellit peccata, & tanquam in profundum, in oblivionem tradit. Hoc explicans Micheas dicit: Demerget peccata nostra, & proiiciet in profundum maris omnia delicta nostra. Quemadmodum id, quod in profundum maris abiicitur, penitùs non extat: sic, inquit, peccata nostra funditùs oblivione obruet.* Sed quodnam istud profundum, quod mare: *nisi copiosa illa apud Deum redemptio?* Psalm. 129. nisi pretiosissimus sanguis Domini IESV, in quo infinita si essent hominum flagitia, prorsus absorberentur, atque in nihilum euanescerent? *Grauia peccata nostra* (explicat S. Hieron.) *ipse portabit, & demerget in mare, & parere non faciet.* Ergo Domine IESV in profundum istud mare, quod nec definiri, nec exhauriri potest, tui sanguinis mea delicta proiice, ac demerge; vbi ad sempiternam obliuionem consepulta nec tuæ occurrant memoriæ, vt exprobrentur, nec tuæ iustitiæ sese offerant, vt vindicentur.

Psal.129. *In profundū mare sanguinis Christi peccata submersa sunt.* D. Hier. *Oratio ad Dominum IESVM pro peccatis.*

21. Denique gentes, hoc est, reprobos, & peccatores, quorum vita, moresque iuxta gentilium ritus ab immaculata rectaque Dei lege aberrauerant, in ipso extremi iudicij die, horrendâ & ineuitabili sententiâ percussos: *Ite maledicti in ignem æternum.* Matth.25. vsque ad sempiternam mortis & inferni perditionem ventilabit hic taurus. Quid est *ventilabit*, nisi quod ab ore Christi Domini in iudicio audient reprobi: *Discedite à me: Ite maledicti?* Videlicet in die illo Domini magno, vti vocatur à Propheta Malach. 4. *Erit* (inquit S. Hieron.) *magnus sanctis, horribilis peccatoribus.* De quo ipsemet Dominus comminatur: *Iudicium meum, vt congregem gentes, & colligam regna, vt effundam super eas indignationem meam, omnem iram effundet furoris mei.* Sophon.3. Non partem dicit, sed totam effundet iram, totum furorem. Heu nos miseros, qui peccauimus! *Erit tunc* (ait S. Cypr.) *sine fructu pœnitentiæ dolor pœnæ, inanis ploratio, & inefficax deprecatio. In æternam pœnam serò credent, qui in vitam æternam credere noluerunt. Securitati igitur, & vitæ, dum licet, prouidete.* epist. ad Demetr. Sequamur igitur hunc & imitemur agnum: ne posteà incidamus in taurum. Vereamur nunc tauri cornua, ne illis posteà ventilemur. Timeamus hîc iudicem, vt illic patrem inueniamus.

Matth.25. Malach.4. *Horribilis dies extremi iudicij.* S.Hier. Sophon.3. S.Cypr. *Citò & opportunè, ac diligenter prouidendū animæ saluti.*

Ex Cantico Debboræ. *Iud.5.*

Ex Ephraim deleuit eos in Amalech. De Machir principes descenderunt, & de Zabulon, qui exercitum ducerent ad bellandum.

22. Tribus Ioseph (vt vidimus) diuisa est in Ephraim, & Manassem. Iosue quidem, qui erat de tribu Ephraim debellauit Amalechitas, & gentes alias terræ promissionis. Exod.17. Quod satis est ad æternam commendationem Ephraim, etsi nunc ad prælium contra Sisaram iuisse nulli de hac tribu dicantur: nisi velis ex hæreditaria illa fortitudine gloriáque militari à suo principe

Ben.Fernand.in Genes.tom.3.

A ad illos vsque deducta rectè subinferri debere, cùm ex aliis tribubus coactus sit exercitus, nequaquam ex Ephraim, cuius erat percelebrata fortitudo, ad prælium illud & duces & milites defuisse. Porrò Machir filius fuit Manassis, ac sub illius nomine describitur tribus Manassis: de qua non gregarij quidem milites, sed ipsi principes ac primariæ nobilitatis & potentiæ viri exercitum & coegerunt, & duxerunt, & in hostes audacissimè immiserunt. Hæc potissima laus nobilium virorum, fortes vt sint, impigri, strenui primoresque in acie pro patria, pro Rege, pro fide, pro Deo. De his canit Debbora: *Cor meum diligit principes Israel: qui propriâ voluntate obtulistis vos discrimini: benedicite Domino.* Iud.5. B in Gloss. interlin. habetur: Deum inducit loquentem. Laudat scilicet Deus omnipotens viros ipsos primarios, qui domesticam suam quietem, vitæque delicias posthabuerunt bono communi, ac suarum rerum immemores cum certissimo capitis discrimine periclitanti Reipubl. opem tulerunt. Hos quidem Dei cor & anima diligit: vsque adeò grati sunt Deo, & consequenter omni apud homines digni commendatione. Nec enim illi pro stipendiis militant vti gregarij & mercenarij milites: sed pro statu Reipubl. pro Rege, pro Deo; dignique proinde, quibus Deus ipse admirabiles in sinum & in manus (vt aiunt) immittat victorias: quod cecinit Debbora: *Ibi collisi sunt currus, & hostium suffocatus est exercitus; ibi narrentur iustitiæ Domini.* Iud.5. C Non virium robur, non peritia militaris commendatur in principibus Israel, cui victoria de hostibus adscribatur accepta: sed virtus, iustitiáque. Quare optimè adnotatur in Gloss. ordin. *In aliis gentibus qui corporis robore fortiores sunt, dicuntur potentes in prælio: In Israel verò qui iustiores: quia iustitia etiam viribus infirma vincit. Iniustitia verò etsi multos habeat bellatores validos superatur. Ergo in nostra gente aut per iustitiam superamus; aut per iniustitiam vincimur.* sic in Glossa. Quod de suis Hebræis cecinit Debbora, hoc ipsum de nostris Lusitanis ad memoriam posteritatis & scribere, & decantare possumus. Cùm enim in his Patriarcharum benedictionibus D commentandis versaremur, instructa est & soluit tandem florentissima classis in Brasiliam hæreticorum nauibus infestam. In viginti ergo sex myoparonibus quatuor millia è Lusitanis, inter quos tota ferè nobilitas regni, Comites, maioratus, flos ipse columenque Lusitaniæ, imposita sese mari, & belli ac mortis periculis sponte obtulerunt. Quid ergo sperandum à Deo maximo, pro cuius fide atque obsequio suas nostri homines tam sanctè, quàm strenuè animas obtulerunt; quàm quòd Debbora decantauit: *De cœlo dimicatum est contra eos, stellæ manentes in ordine & cursu contra Sisaram pugnauerunt.* Iud.5. Amen Domine, ita fiat. Contra tuos & nostros hostes dimica tu de cœlo: E stent manentes in ordine stellæ, Angeli tui contra hæreticos istos Ecclesiæ Romanæ capitales aduersarios, omnium in Christianis gentibus discordiarum fomites, bellorumque furias deprælientur. Quid si stellæ istæ manentes in ordine suo intelligantur non Angeli aut virtutes aliæ impressionesque cœlestes, à quibus & fulminati & disiecti fuerunt Chananæorum exercitus: sed ipsimet milites Hebrææ generis manipulatim coniuncti & ordinati qui pulcherrimâ quadâ varietate chlamydum, loricarũ,

Potissima laus nobiliū primi vt sint in bello. Iud.5. *Vales in bello Christiana virtus plus quā virtus militaris.* Iud.5. Gloss.ord. *Christiani per iustitiā vincimus, per iniustitiam vincimur.* *Lusitana classis in Brasiliam soluit contra hæreticos.* Iud.5.

armorúmque ipsa intermicantium stellarum lumina; & distinctis in egregium ordinem manipulis ipsum quoque astrorum in cœlo veluti chorum, aut verò aciem imitantur? Quo quidem sensu Lusitani milites, quos in classem intromitti vidimus, longè aptiùs dici poterunt stellæ manentes in ordine & cursu suo contra hæreticos Catholicæ Ecclesiæ atque Reipubl. incendiarios pro Christi fide, patriæque salute dimicaturæ. Planè suis ita fauit Dei omnipotentia. Baiam captam ab hostibus recepimus, hæreticos nauibus, armis, opibus exuimus, plures cecidimus, superstites sub hasta inermes misimus. Collidantur igitur, ô Domine, impiorum exercitus, & pyraticæ classes in profundum demergantur: ibi narrentur institiæ tuæ Domine. Tua est causa, tua est iustitia, pro qua contra hostes tuos decertamus, tua sit quæ nos muniat, tueatur, roboret, reddat inuictos virtus: tua sit victoria, tuus sit triumphus.

Prophetia Iacob de Benjamin.

Benjamin lupus rapax: manè comedet prædam; & vespere diuidet spolia.

Benedictio Moysis super Benjamin.

Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo: quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet. Deut. 33.

SECTIO XXII.

1. Subobscurior videtur hæc prophetia. Quomodo enim rapacitas lupi, diuisióque prædæ conueniat Benjamino, illiúsque tribui ambiguum est. Missis ergo Rabbinorum deliramentis, quæ hîc affinguntur, de templo, de altari, & eruditè admodum à nostro Delrio dissoluuntur, statuam quod probabilius habetur. Conuenit inprimis hæc prophetia tribui Benjamin: illius enim mores violenti, ferox ingenium, animi bellicosi fuere; ius in viribus, & in armis iustitia: quod quidem ex illo memorabili facinore, quod scribitur Iud. 20. apertè colligunt Euseb. Diodor. Procop. Theodoret. soli quippe Beniamitæ contra decem tribus oppositi, steterunt æquâ acie, bis virtute victores, dolo vix tandem victi, dein penè deleti, non tamen fractis animis, abiectísve armis timidi, sese in saltus rupésque ferarum ritu receperunt: non pacem inde postularunt; sed oblatam admiserunt, vt constat ex Iud. 21. Connubia sibi manè de virginibus Silonitis raptu compararunt; ac vesperi domum reduces prædam illam puellarum in vxores mutuò diuiserunt. ibid. In hoc igitur sensu ita locum interpretatur Procop. *Iacob prædicit audax illud, & temerarium facinus, quod Beniamitæ commiserunt aduersus fratres suos in Gabaa. Huc refer & raptum virginum: mane comedet, positum est, pro bellum geret. Diuidet spolia cenicibum, vbi scilicet rapuerunt virgines, raptas inter se partientur.*

Fortitudo admirabilis tribus Beniamin.

Iud. 21.

Procop.

2. Illud etiam: *mane & vespere*, designare potest celeritatem confecti belli, partæque victoriæ: in præda verò & spoliis significatur felicitas, quam in bellis habuerunt Beniamitæ. Legunt LXX. *Vespere dabit escam.* quo significatur illos mane, hoc est, primo ac secundo prælio victores fore; at vespere, hoc est, ad extremum victos prædam eorum futuros, quos anteà vicerant. Quæ quidem explicatio placuit Theodoreto & Abulensi. Nemo igitur confidat nimiùm secundis. Non vno stat fortuna loco: hinc illuc Euro citiùs transuolat: & cui nunc arridet, eundem mox irridet. Rerum humanarum prosperitate nihil magis infidum, nihil fugacius. Ah quoties oriente sole læta mundo illuxit serenitas: at illo declinante in vesperum fœda mundum offudit caligo, furiosa quassauit tempestas! Quam multi etiam ex præstantissimis gentium ducibus mane instructam aciem læti & ouantes spe victoriæ in hostem dato signo immiserunt, qui tamen sub vesperum victi, vinctique in prædam, atque in ludibrium hosti cesserunt! Sed quanta hominum stultitia, qui secundis rebus elati nullam aduersarum animo admittunt cogitationem! De iis Propheta: *Posuerunt in cœlum os suum: & lingua eorum transiuit in terra.* Psalm. 72. Vel vti legit S. August. *Transiuit super terram.* declarat subinde: *Quid est terrena omnia transire? Non se cogitat hominem subitò mori posse, cùm loquitur, quasi semper victurus minatur. Transcendit iniquitas cogitationis illius terrenam fragilitatem: nescit quali vase coopertus sit.* de superbo & felici filio huius seculi sermo est; qui sic loquitur, sic operatur, sic viuit, sic alios opprimit, aliis minitatur; ac si super terram, in qua mors dominatur, funera efferuntur quotidie, sepulchra mortalium cadaueribus obturantur, subuectus transcendat aëream regionem omnium inconstantium & malignarum impressionum sedem ac matricem; cœlóque ipsi vicinius immortalem sibi vitam, sempiternámque felicitatem auguratur.

Summa rerum inconstantia in bellis.

Iidem vno die victores & victi.

Psal. 72. S. August. *Stultus, qui sua felicitatis breuitatem non cogitat.*

Nihil in terra diuturnum, ac permanens.

3. At miser homuncio, quisquis es vel Crœso ditior, vel Alexandro felicior, vel Cæsare potentior, nescis quòd in terra viuas, inter morituros ambules, proreras ossium foueas, sub aëre iaceas & ventis & imbribus, & procellis, atque omnibus temporum iniuriis subiectus! Quodnam vidit ætas vnquam, aut gentium memoria celebrauit humani roboris, inuictæque fortitudinis prodigium aliud par Hebræo Sansoni? At qui sola mandibula mortui asselli mille prostrauit Philistæos, paulò pòst ab iisdem captus & exoculatus instar aselli circumagitari cogitur in pistrino. O verè prodigiosam rerum humanarum commutationem! Neque verò solùm in ipsa mundi potentia & gloria hæc cernitur tam frequens dispárque vicissitudo, & inconstantia, quàm in magnis etiam ducibus, ac principibus singulæ mortalium ætates admiratæ sunt: sed etiam in quibuscunque Adami filiis vel maximè iustis & seruis Dei ad ipsorum scilicet probationem, aduersarum pariter & secundarum in hac *vita, quæ militia est super terram.* Iob 7. rerum perpetua visitur alternatio. Verùm ad vtrumque fortunæ statum Dei prouidentia, cuius illi opem implorant, iustis patienter moderatéque agentibus, misericorditer admodum consulit. Quod quidem in se Dauid expertus aiebat: *Miserere mei Domine, quoniam exaltas me de portis mortis, vt annunciem laudes tuas in portis filiæ Sion.* Psalm. 9. En Dauid in portis mortis, & in portis filiæ Sion: nunc scilicet inter extrema vitæ discrimina penè moribundus

Rerum magna commutatio in Sansone.

Iob 7. *Rerum secundarum, & aduersarum alternatio etiam in seruis Dei.* Psal. 9.

ribundus, sarcophago inferendus: nunc inter A concinentium choros, cùm Arcam Domini ferret in triumpho per vrbem Deo suo ad cytharam Psalmos emodulatus. Cur quæso Domine ad portas vsque mortis detrudi seruum tuum pateris, quem tenere poteras ante ruinam? Respondet egregiè S. Chrysost. *Cùm possit ab initio liberare, rursus cunctatur & differt tuam augens constantiam, tuam spem exercens, & tuum erga ipsum amorem reddens vehementiorem. Et neque semper permittit opprimi; ne deficiamus: nec semper quiescere, & relaxari; ne collabamur.*

S. Chrys. *In salutem seruorū Dei est rerū vicissitudo.*

4. Manè finit lupum rapere: at vespere capi, & discerpi eundem permittit. Serenitatem primò inducit, dein caliginem nobis obducit. Hæc scilicet est dum viuit, hominis conditio. B *Visitas eum diluculo, & subitò probas illum*, aiebat Iob 7. cum Domino suam ipse miseriam deplorans. Prudenter igitur colligit S. Chrysost. *Semper egemus Dei prouidentiâ, maximè autem dum liberamur à malis: aliud enim bellum excipit priore difficilius, socordia scilicet & arrogantia; tunc enim vehementiùs diabolus insurgit.* ibid. Vicerunt bis Gabaonitæ illi de tribu Benjamin totum Israëlem: at quia fortasse victoriâ elati euanuerunt, aut certè in socordiam defluxerunt, paulò pòst iterato prælio omnes penè ad vnum concisi perierunt: sic post tentationem, è qua victores euasimus, longè periculosior succedit remissio, & quædam malè secura ab hoste, à prælio, ab armis feriatio. *Quare maximè* (animaduertit idem) *postquam liberati* C *sumus à malis, Dei opus habemus auxilio, vt facilè res secundas feramus.* ibid. Ferri dicit facilè res secundas: grauiter enim hominis animum pertentat, premitque ac ferè semper prosternit aliquis prosper euentus, nullum siquidem homini post lapsum primorum parentum æquè vitium cognatum, atque superbia; in quam leui quolibet flatu, succeesúsque effertur.

Iob 7.

D. Chrys. *Maius periculum in prosperitate.*

D. Chrys. *Post victoriam periculosa socordia.*

Prosperitas hominis grauis tentatio.

5. Sunt etiam qui dicant hanc prophetiam pertinere ad Saulem, & Mardochæum & Esther, qui fuerunt de tribu Benjamin. Et quidem Saul manè comedit prædam, cùm Rex omnium primus à populo Hebræo creatus est multásque infidelium gentes bello profligauit: sed idem posteà diuisit spolia, cùm regnum interitu suo reliquit diuidendum: Isbozeth scilicet filio Sau- D lis decem tribus cesserunt: tribus verò Iudæ Dauidi; ac subinde Isbozeth extincto vniuersis tribubus Dauid imperauit. En rerum humanarum inconstantia! Ipso quidem Regij status in Israële diluculo sceptrum subitò Benjaminia tribus rapuit non quidem vi, non iniuriâ; sed repentè ac præter omnium opinionem illo porta est. Verùm (quæ rerum est magnarum fragilitas) paucorum annorum spacio vnus Rex Saul ex illa tribu integram prædam comedit, Hebræum tenuit regnum: mox prælio victus se ipse, ne in manus hostium veniret, impiissimè occidit: filióque subinde à sicariis trucidato regnum ita translatum est à tribu Benjamin, vt ad illam ampliùs nunquam redierit. Hoc scili- E cet in pœnam arrogantiæ, impietatis, crudelitatísque Saulis, qui ab humo in altum euectus Regiam potentiam non potuit, aut non voluit moderari. Vsque adeò periculosa est homini felicitas! Quod S. Chrysostom. eleganti quadam similitudine ita describit. *Quemadmodum alligatam bestiam non ita timemus vt emissam; ita vitium non est ita timendum in afflictione; tunc enim alligatum est animi ægritudine, & aliis vinculis. Sed post quie-*

Regum, & regnorū inconstantia.

Saulis arrogantia & impietas illi, & illius proli nocuit.

D. Chrys. *Fera bellua & libera prosperitas.*

tem & remissionem maximè timendum est. Et ideò sæpè videbis rerum successu mala maiora facere, quàm res aduersas. ibid. Hoc ipsum Samuel exprobrauit Sauli: *Nonne cùm paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es, vnxítque te Dominus in Regem Israel? Quare ergo fecisti malum in oculis Domini.* 1. Reg. 15. *Quasi dicat: sicut per humilitatem meruisti in regnum exaltari: sic per superbiam & contemptum verbi diuini meruisti deiici.* sic Lyra. Intelligi etiam potest prophetia, vti præmisimus, de Mardochæo & Esther, qui clàm & inopinatò in Assueri Regis gratiam euecti, dein contrito, penitúsque deleto Aman, illiúsque sectatoribus, omnes eorum opes, bonáque liberalitate Regis ad se adiudicata transtulerunt.

1 Reg. 15. *Afflictione vitia constricta tenētur.* Lyra.

6. Porrò autem Moysis benedictio sic habet: *Beniamin amantissimus Domini*, &c. Dilectus, siue amantissimus, Hebr. *proiectus*: & est sensus: Beniamin erit sicut proiectus Domini, quem scilicet vti mater infantulum Dominus proiiciet in cunas ad quiescendum, Lusitanè diceretur, *Minino de berco*, seu proiectus erit super Dominum. Lusitanè *Deos o trara ao collo*, vel proiectus super curam Domini. Quod quidem dicitur propter templum extructum in Hierusalem, quæ ciuitas erat in sorte tribus Benjamin: atque adeò propter idem templum protectione Dei, sanctisque deliciis, velut in Domini brachiis, aut super illius humeros habitare dicitur Beniamin. Quòd si benedictus à Moyse, ac Deo dilectus dicitur Beniamin, quòd in sorte suæ tribus habeat templum Dei, in quo vitulorum, & arietum, & hircorum carnes immolabantur: quid quæso de Christiana Ecclesia, quid de Christi fidelibus, quid de quocunque illorum aut dici, aut cogitari potest; cùm inter nos & templum Dei sit, in quo Dei hominis corpus & sanguis offeruntur: & (quod omnem excedit admirationem) ipsemet corpore & sanguine Domini quotidie pasti recreamur? *In omni loco, in quo fuerit memoria nominis mei, veniam ad te, & benedicam tibi.* Exod. 20. En Domini, non Moysis benedictio. Super quem illa cadere, & cui donari dicitur? In eum scilicet veniunt Dei benedictiones, qui ritè accedit ad sacrosanctam Christi Domini Eucharistiam: quod ita exponit S. Thom. *Memoria nominis Domini sacrificium est altaris, scilicet corpus Christi quod fieri iussit in commemorationem eius, hoc fit in multis locis: & in hoc venit vnus Dominus ad benedicendum nobis.* opusc. 58. cap. 13. Et quæ maior Dei benedictio, quàm & venia delictorum, & satisfactio pro delictis, & gratia ipsa iustificans, quæ omnia dona secum defert diuina Eucharistia, ad quam Dominus ipse sponsus animarum sic inuitat. *Aperi mihi soror mea, amica mea, quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium.* Cant. 5. *Aperi mihi* (declarat S. Thom.) *id est, suscipe me in mentem tuam, in memoriam & dilectionem: quia caput meum: scilicet diuinitas, plenum est rore, id est, misericordia ad dimittendum peccata: & cincinni mei, id est, humanitas, guttis noctium, id est effusione sudoris lachrymarum, & sanguinis passionum ad redimendum hæreditatem tuam pro satisfactione peccatorum impignoratam.* opusc. 58. cap. 1. Confidenter in Deo habitat Benjamin, quia templum in sua sorte habet Deo extructum: quanto ergo confidentiùs viuet fidelis, cùm Dominum ipsum cœli in sacramento altaris sumit, in pectus recondit, verè ac realiter habitantem intùs in corde habet: cuius hæc tria sunt principalia effecta, vti animaduertit

Templū Salomonis in tribu Benjamin.

Exod. 20. *Dei benedictio in Missa.*

S. Thom. *Memoria nominis Domini Missa.*

Cant. 8. S. Thom. *Inuitat ad Eucharistiā Christus.*

Tria maxima effecta Eucharistia.

S. Thom. *peccatorum destructio, bonorum spiritualium largitio, vel augmentatio; animarum consortatio, vel vitæ æternæ collatio.* cap. 24. Verè igitur amantissimus Domini qui sanctè Domini sui sacrosanctum corpus epulatur. Etenim *Lignum vitæ est his, qui apprehenderint eam.* Prou. 3. Scilicet sapientiam, Verbum quidem incarnatum. Vbi optimè Glossa: *Sicut in paradiso fuit lignum vitæ, ita per sapientiam Dei, quæ est Christus, viuificatur Ecclesia: cuius nunc sacramento corporis & sanguinis vitæ accepit pignus. Hinc rectè infertur: si corpus Christi sumptum pignus est vitæ æternæ, & pignus non dimittitur donec id pro quo impignoratur, accipitur, profectò per hoc ad vitam æternam perducimur.* Vide D. Thom. opusc. 58. cap. 23. Quantum igitur gaudium, quanta in Domino fiducia esse debet viro iusto, qui assumpto Domini sui corpore imminentem præstolatur mortem, suo scilicet in pectore gestans pignus vitæ sempiternæ?

Prou. 3. Glossa. *Eucharistia lignũ vitæ.*

D. Thom. *Eucharistia nos ad vitã æternam perducit. Morienti fiduciam præstat Eucharistia.*

7. Et quidem de Apostolo Paulo, qui erat de tribu Beniamin, tam illud vaticinium Iacob, quàm Moysis hanc benedictionem interpretantur S. August. serm. 14. de sanctis, S. Ambros. S. Hier. Chrysost. Theod. Ruffin. Beda, Rupert. Patrésque alij. Nam Paulus, cùm adhuc Saulus, fuit quidem lupus rapax, vir ingenio acer & ardens, animo ferox, ore pariter atque opere potens ac vehemens, blasphemus in Christum, atrox Christianorum insectator, *spirans minarum, & cædis in discipulos Domini.* Act. 9. cuius gregem turbauit, ouiculas discerpsit. At ipsemet è Saulo Paulus ad Christi fidem conuersus diuisit spolia, id est, fortissimus Christi bellator, acerrimúsque Ecclesiæ propugnator, & plurimarum gentium, quas ad Christum conuerterat, victor amplissima retulit spolia, de lupo factus Ecclesiæ pastor, de carnifice factus ductor, doctor, imò, que fidelium. Dilectum à Deo dicit Paulum. *Neque enim* (inquit S. Ambros.) *aliter, nisi Domini est miseratione & amore conuersus. Vnde & ipse nihil merito tribuens suo, sed totum deferens Christo ait: Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei. Gratia Dei sum id quod sum.* 1. Cor. 15. cap. 12. de bened. O admirabilem Apostoli humilitatem! Sua præ oculis semper habebat illa cùm lupus esset, cùm persecutor, flagitia quæ cum Apostolorum sanctitate ad maiorem sui verecundiam & contemptum conferebat! Vbi egregiè S. Gregor. *Considerauit Apostolorum innocentiam, & propter præcedentem malitiam vilis in eius oculis facta est omnis, quam exhibebat in Ecclesia, solicitudo sua.* homil. 10. in Ezechiel.

S. Paulus primò lupus & hostis, deinde doctor, pastor, pater Ecclesiæ. Act. 9.

S. Ambr.

1. Cor. 15.

S. Gregor. *Admiranda S. Pauli humilitas.*

8. Illud quidem tempus, quo Dei Ecclesiam persecutus est, Christúmque blasphemabat, percommodè vocat infantiam, séque infantem: *Cùm essem paruulus, loquebar vt paruulus; sapiebam vt paruulus, cogitabam vt paruulus.* 1. Cor. 13. Nimirum (vti exponit Clem. Alex.) *puerilia loquens blasphemiis & maledictis Verbum incessebat. Paruulus Græcè νήπιος duo significat, infantem videlicet & stultum; quam sub lege vitam egit infans & insipiens.* 1. pædag. 6. ipsemet, quem infans & stultus pro lege pugnans maledictis Saulus incessebat, pater clementissimus & indulgentissimus infantem & stultum sustinebat æquo animo Christus IESVS, diligebat vt filium, illius pœnitentiam expectabat. Si aliquando eueniat, vt infans colaphos & alapas infligat patri, maledictis patrem proscindat: at pater tamen infantem & stultum τὸ νήπιον ita conuiciantem non modò patienter sustineat, sed & percutienti & conuicianti arrideat. Minimum illum filium Christus IESVS pater benignissimus Saulum amauit, pertulitque donec tandem & ætate & iudicio exuens puerilia maturus iam patrem agnosceret filius, amaret, ac præ omnibus honoraret. Iure optimo vocari potest Apostolus Christi filius minimus Beniamin, amoris Christi effectus, diuinæ gratiæ partus. Quapropter egregius semper extitit diuinæ gratiæ prædicator; atque in amorem Christi vsque adeò transformatus, vt Ecclesiam illius, quam lupus lacerauerat, vt mater subindè dulcissima tractaret: & quorum anteà sitierat sanguinem, materno deinde lacte fideles enutriret. Cuius rei egregiam sua etiam in morte, vti considerat S. August. præbuit testimonium: *De Pauli ceruice* (inquit) *cum persecutor gladio percussisset, dicitur fluxisse lactis vnda magis, quàm sanguinis: quæ quidem res in S. Paulo stupenda non est. Quid enim mirum si abundat lacte nutritor Ecclesiæ, sicut ipse ait: lac vobis potum dedi.* 1 Cor. 3. ser. de Apost. Petr. & Paul. Qui etiam Paulum ipsum perbellè vocat terram promissionis lacte & melle manantem. *Quæ enim* (inquit) *Pauli epistola iam non melle dulcior, & lacte candidior? quæ epistola nunquam vbera Ecclesiarum populos enutriunt ad salutem.* ibid.

1. Cor. 13. Clem. Alex. *Paulus primò infans & stultus.*

Paulũ Christus vti filiũ stultum ferebat patienter.

S. Paulus diuinæ gratiæ partus.

D. August. *Lac pro sanguine de ceruicibus Pauli occisi fluxit. Pauli epistola lacte melléque manant ex* 1. Cor. 3.

9. Deinde cuinam magis, quàm Paulo conuenit illud: *Habitabit confidenter in eo, quasi in thalamo tota die morabitur; & inter humeros illius requiescet?* Enimuerò Paulus suo etiam in tyrocinio *raptus est vsque ad tertium cœlum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* 2. Cor. 12. qui aiebat etiam: *Viuo ego, iam non ego. Viuit verò in me Christus.* 2. ad Galat. Et qui adhuc in terris agens suam conuersationem in cœlis habebat, ad Philip. 3. scilicet cum Angelis, scilicet cum Deo. *Adhuc ergo* (colligit S. August.) *in terris positus, in regni cœlestis substantiam transformatur.* ibid. *Habitabit etiam* (vti explicat S. Ambros.) *fidens in domo, quam antè vastabat: habitabit in tabernaculis Christi, qui antè sicut lupus errabat in syluis. Et Deus obumbrauit super eum, quando visus est ei Christus.* cap. 12. de bened. Habet enim lectio LXX. *Et Deus obumbrabit super eum*: vbi nos legimus: *Quasi in thalamo tota die morabitur.* Vbi vides iuxta LXX. intelligi de Deo ipso, qui morabitur, qui obumbrabit, & requiescet in Beniamin etsi nostra versio ad Beniamin ipsum referat. Profectò hæc Moysis benedictio super Beniamin facilè aptari potest discipulo, quem diligebat IESVS, qui minimus ætate Apostolorum sed præ cæteris dilectus à Domino, qui & *recubuit super pectus eius*: & cui Dominus de cruce matrem Virginem Virgini commendauit. Quid si etiam, & quidem optimè tota hæc benedictio, vt à Moyse pronunciatur, & à doctoribus explicatur, sanctissimo Patri Ignatio de Loyola illiúsque Religioni, quam suo augustissimo nomine IESV Dominus ipse insignitam honorare dignatus est, dicatur conuenire? Certè quot, quantisque diuinæ gratiæ donis hæc minima societas (hoc sibi nomen à cœlo datum arrogauit) vnà cum suo parente, conditoréque S. Ignatio locupletata sit, cùm mundus ipse totus videat, ad me non attinet dicere.

2. Cor. 12.

ad Galat. 2. *S. Paulus Deo dilectissimus.* D. August.

D. Ambr.

Ioan. 21. *Beniamin typus S. Ioãnis Apostoli.*

S. Ignatius & societas IESV in Beniamin præfiguratur.

10. Porrò vaticiniũ (vti animaduertit Procop. & nos iam præmisimus) *de gloria Hierusalem intelligunt: in sortem quippe Beniamin illa cadit. Est verò Hierusalem templũ ac sedes Dei.* ibid. At vsque adeò gratũ pretiosúmque Deo fuit templũ illud extructum

ctũ à Rege Salomone, vt propter illud & Hierusalem, in qua templũ erat, Ciuitas Dei, cœlestiúque gloriæ typus appellari consueuerit: & Benjamini tribus, cui Ciuitas illa in sortem obtigerat, tam miris à Moyse benedictionibus, támque eximiis diuinæ gratiæ fauoribus fuerit exornata. Et hæc omnia in figuris contingebant illis. At quæ Ciuitas Dei, nisi Ecclesia Christi? Quod in ea templum à Deo sibi constructum, nisi beatissima Virgo Dei mater? Propter templum Hierosolymæ tria maximè beneficia Dei collata in tribum Benjamin continentur in hac Moysis benedictione; videlicet habitare confidenter in Deo; quasi in thalamo morari in Deo: super humeros Dei requiescere: quibus hæc tria significantur: Fiducia in Deo, deliciæ sanctæ, securitas vitæ. Fiduciam in Deo certissimam, & maximam habere debet quisquis Deo dilectus vsque adeò est, vt de numero illorum sit, qui pio quodam affectu, & tam sancto quàm perenni studio Virginem augustissimam Dei matrem venerantur. Confidenter igitur in Deo habitat, quisquis piè admodum Dei matrem Virginem colit; illam crebrò, dulciter, sanctéque salutat, illius nomen animo versat, repetit ore, implorat opem. Illa est enim maxima fiducia, vnicum asylum, securum perfugium, tota ratio spei suorum seruorum. *Nam si Deus* (vt loquitur S. Leo) *in sanctis suis nobis præsidium constituit.* serm. de S. Laurent. quanto maius in Virgine beatissima, quæ Dei simúlque misericordiæ mater est, nobis posuisse existimandus est? Dicam igitur cum S. Germano Constantinop. *Tu Domina, tu Dei mater, tu meum refugium, vita & defensio, arma & gloriatio; spes & robur meum. Habes concurrentem cum tua voluntate potentiam, vt quæ sis mater Altissimi: & propterea audeo.* orat. de oblat. Deipar.

Hierusalem Ecclesia Christi.

Fiducia in Deo, deliciæ sanctæ, securitas vitæ dantur deuotis B. Mariæ.

S. Leo.

Quot & quanta sint nobis bona in B. Maria.

S. Germ. Constant.

11. Satis sit ad excitandam nostram spem, roborandam nostram fiduciam, quòd Virgo Deipara inuentrix gratiæ, genitrix vitæ, mater salutis, aduocata fidelium ab ipso Deo nobis fuerit constituta. Meritò igitur amantissimus Dei est quisquis ab illo tantam accepit gratiam, vt Virginem matrem pio veneretur studio, illiúsque obsequio addictus sit: habitabit enim vti Benjamin, in Deo confidenter. Deliciæ sanctæ: Quasi in thalamo tota die morabitur. Viuit in sanctarum deliciarum perennitate, hoc est, Spiritus consolationibus & gaudiis, ac cœlestibus donis gratiísque affluit, qui moratur in tutela Virginis Deiparæ; illiúsque nomini & obsequio est quàm addictissimus, illam frequenter piéque salutat. Enimverò (vti reuelatum est S. Gertrudi Virgini) *ex redundatione cœlestium gratiarum vena quadam gaudij, delectationis, & æternæ salutis resperguntur in illos, qui salutationem Angelicam Aue Maria cum deuotione recitant.* lib. 4. reuel. cap. 12. Et quæ maior atque optabilior consolatio aduenire potest, quàm quæ fidelibus ab ipsa matre gratiæ infunditur; cùm sub horam mortis Virgo dulcissima succurrit, laborantibúsque opitulatur? Iccircò dum viuunt, illud identidem repetunt.

Felix, cui donatum à Deo, vt seruus sit B. Mariæ.

S. Gertrud.

Gratiis cœlestibus insperguntur, qui B. Mariam deuotè salutant.

Maria mater gratiæ,
Mater misericordiæ,
Tu nos ab hoste protege;
Et hora mortis suscipe.

Tertio loco Securitas, inter vel super humeros eius requiescet. O quàm securus viuit, quàm securus moritur, quem Dei mater protegit ac tuetur, atque (vt hic L X X. legunt) *obumbrat*! Poterit quidem meritò dicere: In velamento alarum tuarum, ô Virgo potentissima & benignissima exultabo! Psal. 62. *Sub vmbra tua, ô mater Dei, quam desiderabam sedeo: & fructus tuus dulcis gutturi meo.* Cant. 2. *Tu refugium meum, & susceptrix mea, ô Domina!* Psal. 3. *In petra exaltasti me.* Psal. 60. O Domine IESV, in qua securus viuam, securus moriar; cùm mihi tuam donare matrem dignatus es; cùm meo cordi animæque pium, ac dulcem & filialem erga Virginem matrem tuam misericorditer affectum impressisti. Hac tu bone IESV de petra salientibus gratiarum aquis potas ac recreas: de hac petra melle tuos satias fideles. Sic Patriarcharum prophetias & benedictiones mellita prorsus benedictę inter mulieres, & benedicti fructus, qui ab illa simul cum flore maturuit, commentatione pariter & commendatione tandem absoluamus.

Securus viuit & moritur deuotus B. Mariæ.

Psal 62.

Cant. 2.

Psal 3.

Grande Dei beneficium pietas hominis in B. Mariam.

SECTIO XXIII.

Omnes hi in tribubus Isräel duodecim: hæc locutus est eis pater suus, benedixítque singulis, benedictionibus propriis. Et præcepit eis, dicens: Ego congregor ad populum meum: sepelite me cum patribus meis in spelunca duplici quæ est in agro Ephron Hethæi, contra Mambre in terra Chanaan, quam emit Abraham cum agro ab Ephron Hethæo in possessionem sepulchri. Ibi sepelierunt eum, & Saram vxorem eius: ibi sepultus est Isaac cum Rebecca coniuge sua: ibi & Lia condita iacet. Finitísque mandatis quibus filios instruebat, collegit pedes suos super lectulum, & obiit: appositúsque est ad populum suum.

1. EVidenter constat ex hoc loco superiores fuisse Prophetias, vt eas appellamus, non verò benedictiones: & quæ pater Iacob dixerat tribus illis filiis Ruben, Simeon & Leui, potiùs reprehensionem, quàm benedictionem continere. Finitis itaque rerum futurarum vaticiniis, ad extremum singulis singula bona, faustáque precatus est: simúlque salutaribus quemque documentis (vt de tam prudenti sanctóque patre credere par est) sapienter iustéque pro paterno munere instruxit. Nullum verò in Prophetiis, atque in benedictionibus discrimen fecit filiorum ex liberis, vxoribus, atque ex ancillis, in signum illius, quod ait Apostolus: *Non est personarum acceptio apud Deum*, ad Coloss. 3. *Nec est distinctio Iudæi & Græci. Nam idem Dominus omnium, diues in omnes, qui inuocant illum.* ad Rom. 10. Quare hinc optimè subintulit: *Dicit enim scriptura: Omnis, qui credit in illum, non confundetur.* Isai. 28. ibid. Porrò apud Prophetam in vulgata sic legimus: *Qui crediderit, non festinet.* Enimverò ei, qui festinat, præ violenta corporis agitatione facies calore sanguinem sursum eleuante coloratur: at rubeus color verecundiæ naturalis est: iccircò legunt L X X. *Confundetur*: effectum pro causa ponentes, cùm in fonte ipso causa ponatur pro effectu. Verùm enim verò nihil est in lege Christi Domini, cuius meritò pudeat credentem: adeò sancta, rationabilis, immaculata, Deóque digna est: cùm tamen in superstitione Iudaica, in Mahometana secta, in paganismo, in omnibus hæreticorum

ad Col. 3.

ad Rom. 10.

Isai. 28.

In lege Christi nihil est cuius nes pudeat.

Extra fidē Christi ferè omnia vana, ridicula, turpia in sectu.

deliramentis plurima, ne dicam omnia, & ridicula, & absurda, & irrationabilia, & vana, & dictu auditúque turpia videantur. Neque verò quis in fide, atque in Ecclesia Christi, etiam si Rex sit, & Imperator in seculo, potest, debétve meritò erubescere ex consortio miserorum, egentium, & abiectorum, qui eandem Christi fidem profitentur; in eadem Christi Ecclesia simul commorantur; ad eandem mensam accumbentes idem corpus, eundémque sanguinem, ac Diuinitatem Christi epulantur. *Non est personarum acceptio apud Deum.* In seruitio Christi nulla est differentia neque sexuum, neque statuum. Omnes eiusdem patris filij, eandem à patre benedictionem accipiunt, pro omnibus sine vllo discrimine Deus homo mortuus est: eandem omnes regni cœlestis promissam omnibus recipient hæreditatem. Principes, Regésque & fiunt & dicuntur omnes quotquot in Ecclesia Christi habitant. *Dominus enim narrabit in scripturis populorum, & principum horum, qui fuerunt in ea.* Psalm. 86. Habet quidem conscripta in albo suo fidelium suorum nomina Christus Dominus: illi verò sunt principes in Ecclesia. Nam cur principes non erunt, qui ad regnum cœlorum vocantur: qui Regis ipsius cœlestis fratres dicuntur: Qui cum eodem Rege cœlesti accumbunt mensæ, & Regis ipsius diuino epulo saginantur: Benè ad hunc locum Genes. adnotauit Eucher. *Cur Iacob omnes, quos de liberis & ancillis genuit, æquali honore filios & hæredes constituit: nisi vt ostenderet, quòd Christus Dominus omnibus in se credentibus æquale donum bonorum cœlestium largiatur, cunctos pari honore habeat?*

ad Rom. 2. In fide, in Ecclesia, in sacramentis Christi non est distinctio sanguinis, & sexus.

Psal. 86. Christiani apud Deum principes censentur.

Eucher.

2. *Ego congregor ad populum meum.*] Finitis iis, quæ ad filios pertinebant, agit nunc Iacob de suo tandem ab illis discessu, obitúque ac sepultura. Et quidem Iosepho, cuius autoritate & liberalitate potissimùm erat patris funus exequendum, ac cæteris etiam imperat, ne quid eorum, quæ ad extremum sibi soluenda præcipit, omittatur. Sed quem populum vocat suum, ad quem mortuus adiungitur? Dicunt plerique congregari ad societatem iustorum, qui iam inde ab innocente Abel ad Iacob vsque obierant, erántque in limbo expectantes aduentum Messiæ. Sic Lyran. & alij. Expeditiùs fortasse, clariúsque dici potest: Congregari, vel apponi ad populum suum, dormire cum patribus, ingredi viam vniuersæ carnis, quæ sunt phrases diuinæ scripturæ, idem omninò esse, atque decedere è commercio viuentium ad statum defunctorum; siue pertinere, iréque ad mortuos; obire, scilicet, moríque. Via vniuersæ carnis, quam ingreditur Iacob cæteris mortuis associandus, mors ipsa est, quam ipse quoque Deus homo haud effugit: etsi tamen solus fuerit *Inter mortuos liber.* Psal. 82. *Tanquam* (declarat Theodoret.) *mortem iniustè passus sit.* q. 9. in Numer. Nemo scilicet mortem liber transilit, nisi qui nunquam peccati seruus vixit. Iniustè verò Christum Dei filium ab omni labe peccati alienum, ipsam videlicet innocentiam mors peremit, in quem ius nullum habuit; ideóque iustè damnatā morte ob iniustitiam ab ipsa commissam contra innocentis vitam liber Agnus Dei è mortuis resurrexit. Cæteri verò mortales, in quos à peccato ius illa suscepit, iustè moriuntur, & in sepulchris mortui velut in ergastulis iustè detinentur: in quos diuina sententia condemnatos verum ius habet mors, instéque dominatur. At postquam Dominus IESVS mortem gustauit, tolerabilior illa, imò & læta, dulcísque hominibus, qui pleni fide,

Lyra.

Vnus Christus inter mortuos liber.

Psal. 82. Theod. Christū solū iniustè mors peremit.

Iustè omnes mortui in sepulchris sicut in ergastulis detinentur.

A spe gaudentes non in limbum, alterum etsi mitiorem sepulchro carcerem; sed in cœlum transmigrant Christo IESV capiti suo viua membra, Domino serui, patri filij associandi. *Videmus enim* (inquit Apostolus) *IESVM propter passionem mortis, gloriā & honore coronatum: vt gratia Dei pro omnibus gustaret mortem.* ad Hebr. 2. Gratia est in ablatiuo χάριτι. Christus igitur gratia mortem gustauit. Videlicet (declarat S. Chrysost.) *sicut medicus non habens necessitatem ex cibis, qui ægroto proponuntur, gustare, sed tamen ille consulens ægroto, primus ex cibo aliquid degustat, vt persuadeat ægroto cibum sumere: sic etiam Dominus quoniam homines mortem timebant, vt eis persuaderet confidenter ad mortem accedere, gustauit & ipse mortem cùm non*

Iustis post Christū nihil morte lætius.

ad Hebr. 2.

D. Chrys. Christus moriendo suis gratiosam reddidit mortem.

B *egeret.* Talem scilicet moriens Deus homo in ipso mortis calice, quem bibit, hausitque, gratiam reliquit, vt nihil iam nunc iustis & sanctis hominibus lætius gratiúsque, quàm mors aduenìat: Vt etiam infinita virorum, & fœminarum omnis ætatis, ordinísque multitudo ad mortem pro Deo subeundam alacriùs, quàm ad epulas, quam ad delicias, quàm ad triumphos conuolarit.

3. *Sepelite me.*] De morte ac sepultura agenti Iacobo quid subinde filij, qui omnes aderant, responderint, non scribitur. Profectò vti certum est vehementer illos indoluisse, ita difficile explicatu erit quanta illius doloris in sanctissimi Patris obitu fuerit magnitudo. Dixissem equidem de filiis Iacob morientis lectulum patris obsidenti-

C bus, quod de Cæsareæ ciuibus S. B. filio Episcopo morienti adsistentibus non minùs eleganter, quàm verè scripsit S. Gregor. Nazianzen. *Circunfusa erat illi tota Ciuitas calamitatem hanc ægerrimè ferens, ac discessum perinde ac tyrannidem accensans; eiúsque animam non secus ac si vel manibus vel precibus retineri ac cogi posset, arripere tentans. Mentis enim errorem ex mœrore contraxerant: nec quisquam erat qui non aliquam vitæ suæ partem, si fieri posset, illius vitæ addere paratus esset.* orat. de S. Basil. Porrò quid est, quod vir iustus de sepulchro suo sit tam solicitus? Communis quidem terra ipsa est sepulturæ locus: nec sapienti viro curandum est quàm honorificè sepeliatur, sed quàm sanctè viuat, san-

S. Greg. Nazian. Luctus fidelium in obitu S. Basilij.

Sanior cura vitæ & mortis, quàm sepulchri.

D ctéque moriatur. Egregiè quidem scripsit S. Ambros. *Lectus quidam noster communis est terra huius amplissimum solum, in quo corpora nostra deposita tutissimā sede requiescunt. In hoc autem lectulo ille mollius dormit, quisquis durius in vita se gesserit.* serm. 28. O quàm duriter, & quàm turpiter iacebunt ossa illorum, qui vitam in delitiis, carnísque voluptatibus egerunt! Curant filij huius seculi grandes, & magnificas sepulchrorum moles substruere, in quibus inanima fœtidáque eorum cadauera inani quadam apud viuos gloriā perfrui, & quodammodo viuere videantur. En quantum filiis Adam dominatur inanis gloria! *Nihil illa* (inquit S. Chrysost.) *peius est: mater gehennæ est inanis gloria. Videre est illam & in mortuis vires obtinere: aliæ*

D. Ambr. Mollius in sepulchro dormit, qui durius vixit.

Inane studium splendidi sepulchri.

D. Chrys.

E *quidem passiones morte finiuntur, ista verò & post mortem violenter instat, naturámque suam etiam in emortuo corpore ostendere contendit.* hom. 17. in epist. ad Rom. Quod verò in emortuis iam corporibus viuat adhuc istud vanitatis studium, subinde ita probat: *Cùm enim splendida sepulchra morientes sibi erigi curent, atque vt in sepultura multus antea luxus adhibeatur, affectent, sumptuosam mensam vermibus præbeant, quam quæso aliam quæres in hoc morbo tyrannidis vehementiam?* Satis graue atque tyrannicum inanis gloriæ vitium, quod etiam exagitat

S. Chrysost. Superbia etiam in mortuis dominatur.

exagitat mortuos: aut cum morientibus coniunctum magis reuiuiscit.

Demens est qui de sepulchro agēs animam nō curat.

4. Et quæ tandem ista est hominum dementia vt de animæ salute non curantes purulenta splendidis fœdere in sepulchris ad pabulum vermium sua corpora contendant? Non curat Iacob, vt molliter ac splendidè mortuus cubet, qui totam egit in laboribus, ac doloribus vitam. Sola cura est Iacob, vt inter sepulchra parentum suorum consepeliatur ipse, qui terram illam promissionis, in qua præsciuit Deum hominem patribus Messiam promissum aliquando victurum & moriturum, pretioso Dei sanguine sanctificandam elegit in sui corporis quietem. Indicauit deinde locum in Hebron, vbi ius habebat sepulturæ in spelunca, quam emit Abraham, vti narratur Genes. 23. Emptio autem agri & speluncæ, & tam diligens monumenti descriptio commendat Patriarcharum filiis memoriam pristinæ illorum paupertatis; qui nihil in hoc mundo viuentes possederunt præter vnicum locum sepulchri, & eum denique coëmptum ab exteris, vti Lippoman. expendit. O miseram hominum conditionem! Nihil intulimus in hunc mundum: nihil ex illo efferimus præter illam, quâ inuoluimur mortui, sindonem: & nihil ab illo discedentes accipimus præter ipsam, cui tradimur, foueam sepulchri. Idcircò Hebron Patriarcharum sepulchris sanctificata, Hebræis deinceps fuit in summa veneratione, illóque pietatis ergò & pro soluendis votis frequens illius populi multitudo confluebat. O quantum viuis prodesset crebrò inuisere mortuorum sepulchra! ô quàm salutaria ibi ad viuendum dantur documenta! Benè S. Augustin. *Monumenta dicuntur sepulchra mortuorum; quia in memoriam reuocant & admonendo faciunt cogitari. Nam monumentum dicitur quòd moneat mentem.* lib. de cura pro mort.

Iacob in terra Dei hominis sāctificanda sanguine vult sepeliri.

Lippom. *Miserrima hominis cōditio in vita, & in morte.*

S. August. *Prodest viuis mortuorum sepulchra inuisere.*

5. *Collegit pedes.*] Sedebat quidem senex super lectulum ped bus in humum pendentibus: eóque habitu corporis cum liberis ea, quæ audiuimus, locutus est: quo etiam significatur Patriarcham in lectulo sedentem integro sensu, & intellectu, perfectâ fide omnia illa extremo iam spiritu filiis commendasse. Deinde placidè pedes attollens, & in lectulo procumbens mirâ quadam compositione totius corporis & decentiâ sese comparauit ad mortem. S. Chrys. legit, *subleuauit*; quo arbitratur significari miram quandam viri iusti alacritatem, & voluptatem in morte. Sic enim inquit: *Vide mortem iusti magno miraculo plenam. Subleuauit pedes in lectum suum, quasi cum voluptate rem aggrederetur; pedes sustulit, hoc est, planos & rectos fecit & extendit.* homil. 67. in Genes. O admirabilem morientis habitum! Pedes subleuat, quasi gaudio exultans, tripudians in morte; saltu sese immittit in æternam felicitatem: illius siquidem certum in limbo cum reliquis iustis pignus erat habiturus. Ita qui semper in terra peregrinus vixit, lætus & ouans ad peregrinandum vsque ad iustorum consortium sese accingit. Cum lætitia quidem moritur, qui vitam patienter sustinens de illa in alteram discessum alacriter comparauit. *Quæ est ista quæ ascendit de deserto, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrha, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij?* Cant. 3. Quæ est ista, quærit Salomon, eò quòd rarò inuenitur inter homines dignus, qui saltu moriens è terra in cœlum feratur. Sed ille tandem fuerit, qui mortem vinus circumferat: iámque illius vita functis odorem,

Mira Iacob alacritas morientis.

S. Chrys. *Iacob exultans saltat in æternitatem.*

Cant. 3. *Cum gaudio moritur, qui mortē viuus in se circumtulit.*

A myrrhæ, thurísque suffitum redoleat; totúsque homo iam illo cōspersus puluere, de quo dicitur: *Puluis es, & in puluerem reuerteris.* Genes. 3. & mortem expectat, & sepulchro inferri meditetur. Quod si hæc in nobis ad moriendum deest alacritas: saltem illa sit, quæ non sine merito erit, patientia. Vitamque vti piam S. August. his verbis commendat: *Sunt homines, qui cum patientia moriuntur: sunt autem quidam perfecti, qui cum patientia viuunt. Paulus, qui ait: Cupio dissolui:* ad Philip. 1. *non patienter moritur, sed patienter viuit: delectabiliter moritur.* in 1. epistol. Ioann. tractat. 9. vbi etiam laudat eum, *Qui patienter* (inquit) *tolerat mortem.*

Gen. 3.

S. August.

ad Phil. 1. *Quidam patienter viuunt, alij patienter moriuntur.*

B 6. *Et obiit.*] Defecit leni, placidáque morte, *guenab* גוע expirare non longâ ægritudine, sed deficere, defectu scilicet caloris naturalis, atque humidi radicalis præ longo iam senio absumpti obiit Iacob. Ita longæui senes, velut poma vieta decidunt, sine vi, sine dolore colliguntur. *Cùm dederit dilectis suis somnum.* Psalm. 126. Somnum appellat mortem, qua dilecti à Domino ex hac vita discedunt. *Dilecti* (inquit S. Hieronym.) *sancti sunt, qui post somnum præsentis vitæ hîc dormitare videntur, vt in resurrectione ad vitam æternam mereantur peruenire.* Dormiunt quidam ad affectum & studium rerum huius seculi, dum in terra viuunt: in morte autem dormitant, conniuéntque sic tandem placidè dulciterque excedunt. Pulchrè hanc dilectorum Domini considerans mortem exclamat S. Bernard. *O quàm beati mortui, qui in Domino moriuntur, audientes ab spiritu, vt requiescant à laboribus suis!* Apocal. 14. *Non solùm autem, sed & succedit iucunditas de nouitate, ac de æternitate securitas. Bona proindè mors iusti propter requiem, melior propter nouitatem, optima propter securitatem.* epistol. 105. Quòd si dilectis suis tamen seruis placidum hunc mortis somnum misericorditer elargitur; quam quæso mortem, quam dulcem, quàm tranquillam suæ matri vt sanctissimæ sic dilectissimæ Dominus ipse dederit, quis dignè poterit explicare? Certè Virgo innocentissima Dei mater ita obiit, vt tanti filij matrem decebat. *Scilicet* (vti scribit Albert. Magnus) *Beata Virgo præ amore, & sine dolore mortua est.* in Mat. Absentiâ quidem filij mater desideriis æstuans paulatim deficere cœpit, amoris vehementiâ vires corporis absumente; donec tandem sine dolore ad præsentiam filij, qui matris animam excepturus è cœlo venerat, felicissimum illum spiritum placidissimo ac suauissimo quodam sensuum mentísque excessu in manus filij sui reddidit.

Psal. 126. *Placida mors seniorum.* S. Hieron.

Iusti in vita dormiūt, in morte dormitant.

C S. Bern.

Apoc. 14. *Iucunda, & secura mors iustorum.*

D Alb. Magn. *Suauissima præ amore filij mors B. Mariæ.*

7. Hinc optimè scripsit Carthus: *Ad intuitum dilecti filij cum incomparabili aspirauit ardore, diuinarum quoque rerum contemplationi erat profundissimè tunc intenta. Ergo præ spiritualis suauitatis affluentissima experientia, & feruentissima dilectione separabatur sine pœna à corpore.* lib. 4. de laud. Virgin. artic. 3. Sed hoc ipsum ex ipsamet Virgine sanctissima præstat audire. Sic enim reuelasse scribitur S. Brigittæ. *Paraui me ad exitum. Cúmque animus meus suspensus esset in admiratione diuinæ caritatis, tunc anima mea in ipsa contemplatione repleta fuit tantâ exultatione, quòd vix se capere poterat: & in ipsa consideratione anima mea à corpore fuit soluta.* lib. 6. reuel. cap. 62. Ergo Virgo Dei mater nullo morbo confecta obiit; sed ex vi amoris, ac diuinæ contemplationis ardore:

Carthus. *Ad intuitū filij lætissima obiit B. Maria.*

E S. Brigit. *B. Maria sine morbo, ex vi amoris obiit.*

dore: quod mortis genus innocentiæ ac puritati, atque adeò incomparabili post Deum Maiestati Virginis matris Dei congruebat, imò & debebatur. *Cùm rursus* (inquit Metaphrastes) *dixisset Virgo Deipara: Fiat mihi Domine secundùm verbum tuum, emisit tanquam in somno spiritum, & eum in amicis deposuit filij manibus.* orat. de vita Deipar. Sed quanam ratione mors ita ex vi amoris potuerit secundùm Philosophiam sine morbo vllo accidere, doctè admodum ita ostendit noster Soarius. *Fieri potest, vt mens tantâ efficaciâ & intensione in his actibus amoris & ardentissimi desiderij, & altissimæ contemplationis occupetur; vt veluti destituat corpus, ita vt paulatim eius dispositiones remittantur ac deficiant; ac tandem ob earum defectum non possit anima in corpore conseruari.* tom. 2. in 3. part. disput. 21. section. 1. Fuit hic tuus, ô mater Dei, vt filium & matrem decebat, ex hac vita discessus: sit obsecro to noster etiam, quem dilectis tuis à filio tuo impetrare obitum consueuisti: sit, inquam, placidus, sit securus, sit in tua præsentia; & filij tui gratia in cœlum transitus.

Metaphr. *B. Maria in manibus filij morienti animam deposuit.* *Soar.* *Quomodo ex vi amoris possit mors cótingere.* *Felix mors à B. Maria impetranda.*

8. Porrò vt hæc Iacob historia perfectius absoluta videatur, operæ pretium erit adiungere illius vitæ chronologiam, qualem scilicet doctiores viri ad calculos eruditissimè redigunt. Natus est igitur Iacob anno post diluuium quadringentesimo quinqnagesimo secundo: post mundum conditum millesimo centesimo octauo. Petiit Mesopotamiam agens annum septuagesimum septimum, anno mundi millesimo centesimo octogesimo quinio. Post aduentum in Mesopotamiam anno decimo quarto natus fuit ei Ioseph, anno ætatis nonagesimo primo, mundi millesimo centesimo nonagesimo nono: posteà adhuc sexennio seruiuit Labano. Sic in vniuersum fuit in Mesopotamia annis viginti: & nonagesimoseptimo ætatis anno rediit in Chanaam cum suis, anno mundi millesimo ducentesimo quinto. Post decem annos accidit Sichimitarum cædes ætatis eius anno centesimo septimo: quâ peractâ mansit in Chanaan adhuc viginti tribus annis. Nam ætatis anno centesimo ingressus est in Ægyptum, mundi anno millesimo ducentesimo trigesimo octauo. Vixit in Ægypto annis septendecim, & mortuus est anno ætatis centesimo quadragesimo septimo; mundi millesimo centesimo, quinquagesimo quinto. Porrò autem tam distinctè diuina scriptura prælongam, ac diuturnam vitæ seriem illorum iustorum describit, vt eorundem apud posteros commendetur virtus; qui tot per annos in fide ac sanctitate permanere potuerunt. Contra verò illorum improborum hominum, qui tunc multos per annos vixerunt, non accuratè series texitur, ætásque describitur. Nihil illis fuit apud posteros dignum commendatione. Nomen igitur eorum in æternum pereat. Benè quidem Abbas Guarricus animaduertit: *Non magnum est, imò magis malum est multis vixisse diebus, si non senueris virtutibus: cùm puer centum annorum moriturus sit, & peccator centum annorum maledicendus.* serm. 3.

Vita Iacob chronologia. *Iustorum priorũ virtus longæuitate commendatur.* *Guarr.* *Malum est multo malè vixisse tempore.*

CAPVT

CAPVT QVINQVAGESIMVM.

1. Qvod cernens Ioseph, ruit super faciem patris flens & deosculans eum. A

2. Præcepítque seruis suis medicis vt aromatibus condirent patrem.

3. Quibus iussa explentibus, transierunt quadraginta dies: iste quippe mos erat cadauerum conditorum, fleuítque eum Ægyptus septuaginta diebus.

4. Et expleto planctus tempore, locutus est Ioseph ad familiam Pharaonis: Si inueni gratiam in conspectu vestro, loquimini in auribus Pharaonis:

5. Eo quòd pater meus adiurauerit me, dicens: En morior, in sepulchro meo quod fodi mihi in terra Chanaan, sepelies me. Ascendam igitur, & sepeliam patrem meum, ac reuertar.

6. Dixítque ei Pharao: Ascende & sepeli patrem tuum sicut adiuratus es.

7. Quo ascendente, ierunt cum eo omnes senes domus Pharaonis, cunctíque maiores natu terræ Ægypti:

8. Domus Ioseph cum fratribus suis, absque paruulis & gregibus, atque armentis, quæ dereliquerant in terra Gessen.

9. Habuit quoque in comitatu currus & equites: & facta est turba non modica.

10. Venerúntque ad Aream Atad, quæ sita est trans Iordanem: vbi celebrantes exequias planctu magno atque vehementi, impleuerunt septem dies.

11. Quod cùm vidissent habitatores terræ Chanaan, dixerunt: Planctus magnus est iste Ægyptiis: Et idcirco vocatum est nomen loci illius, Planctus Ægypti.

12. Fecerunt ergo filij Iacob sicut præceperat eis:

13. Et portantes eum in terram Chanaan, sepelierunt eum in spelunca duplici, quam emerat Abraham cum agro in possessionem sepulchri ab Ephron Hethæo contra faciem Mambre.

14. Reuersúsque est Ioseph in Ægyptum cum fratribus suis, & omni comitatu, sepulto patre.

15. Quo mortuo, timentes fratres eius, & mutuò colloquentes: Ne fortè memor sit iniuriæ quam passus est, & reddat nobis omne malum quod fecimus,

16. Mandauerunt ei dicentes: Pater tuus præcepit nobis antequam moreretur,

17. Vt hæc tibi verbis illius diceremus: Obsecro vt obliuiscaris sceleris fratrum tuorum, & peccati atque malitiæ quam B exercuerunt in te: nos quoque oramus vt seruis Dei patris tui dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis fleuit Ioseph.

18. Venerúntque ad eum fratres sui: & proni adorantes in terram dixerunt: Serui tui sumus.

19. Quibus ille respondit: Nolite timere: num Dei possumus resistere voluntati?

20. Vos cogitastis de me malum: sed Deus vertit illud in bonum, vt exaltaret me, sicut in præsentiarum cernitis, & saluos faceret multos populos.

21. Nolite timere: ego pascam vos & C paruulos vestros, consolatúsque est eos, & blandè ac leniter est locutus,

22. Et habitauit in Ægypto cum omni domo patris sui: vixítque centum decem annis. Et vidit Ephraim filios vsque ad tertiam generationem. Filij quoque Machir filij Manasse nati sunt in genibus Ioseph.

23. Quibus transactis, locutus est fratribus suis: Post mortem meam Deus visitabit vos, & ascendere vos faciet de terra D ista ad terram quam iurauit Abraham, Isaac, & Iacob.

24. Cúmque adiurasset eos atque dixisset: Deus visitabit vos: asportate ossa mea vobiscum de loco isto:

25. Mortuus est, expletis centum decem vitæ suæ annis. Et conditus aromatibus, repositus est in loculo in Ægypto.

SECTIO PRIMA.

Quod cernens Ioseph, ruit super faciem patris flens & deosculans eum. Præcepítque seruis suis medicis vt aromatibus condirent patrem.

Obiit

OBiit tandem sanctissimus Patriarcha Iacob (quod parentibus admodum est optabile) à suis vndique circunseptus liberis, quos superstites omnes, nec inglorios, nec indigos relinquebat: imò & omnium sibi dilectissimus Ioseph in summa Ægyptij regni gloria mortuo patri supererat filius: qui (vti senex ex diuino acceperat oraculo) defuncto clausit oculos; iuxta illud: *Ioseph quoque ponet manus suas super oculos tuos.* Genes. 46. quod sine dubio completum est, etiamsi hoc cap. 50. non exprimatur. Felix quidem atque exoptanda iustorum mors eò etiam nomine, quòd per eam è peccandi occasionibus, salutis æternæ periculis, vitiorum irritamentis eruitur. Quod Dei beneficium in Enoch commendat S. Cypr. nam de illo scribitur: *Ambulauit cum Deo, & non apparuit, quia tulit illum Deus.* Genes. 5. Legit ergo S. Cypr. *Placuit Enoch Deo, & non est inuentus postmodum, quia Deus illum transtulit.* Videas ambulare cum Deo, & Deo placere idem esse. Declarat verò: *Hoc fuit placuisse in conspectu Dei, de hoc contagio seculi meruisse transferri.* lib. de mortal. Translatus de seculo Enoch à Deo fuit, & iustus moritur, ne mundi sordibus inquinetur, ne vitiorum laqueis illigetur, ne tentationum vi oppressus in lubricum corruat, & in æternum chaos detrudatur. Moritur iustus, quia homo mortalis, vt naturæ debitum soluat: & qui patientiæ in aduersis magnitudine, in prosperis prudentiæ, modestiæque laude gloriosus extitit, atque adeò supra humanam conditionem eleuatus, morte ipsa contestetur se hominem esse; mirandásque viui virtutes non aliùs, quàm humanæ naturæ cum Dei gratia fuisse.

Gen. 46. *Felix mors iustorum quòd liberat è periculis animæ.* S. Cypr. Genes. 5. *Mors vnumquemque demonstrat hominem.*

2. Hoc ipsum in morte S. Basilij eleganter expendit S. Gregor. Nazianz. *Mortuus quidem est;* (inquit) *oportebat enim eum hominem inueniri, atque conuinci.* orat. de S. Basil. Quod etiam peregregiè dici potest de S. Ioanne Baptista, quem pœnitentia supra hominem, sanctitate Angelum, mors tamen ipsa hominem esse demonstrauit. Quare si quis quærat cur tam admirandum supra omnes iustos virum Deus occidi permiserit? respondere potest: *Oportebat enim eum hominem inueniri, atque conuinci:* qui nullum fere in vita fragilis & miseræ mortalitatis signum præbuerat. *Venit enim Baptista* (vt etiam Dominus ipse contestatur) *neque manducans, neque bibens.* Matth. 11. adde, neque dormiens, neque vestiens vt cæteri mortales. Certè hoc ipsum de Patriarcha Iacob iure optimo dicendum erit; cuius viri patientia, integritas, pietas, miræque aliæ virtutes in illo tam corrupto seculo, vbi tanta iustorum penuria, vniuersis penè gentibus idololatriâ contaminatis illum supra hominem ostendebant: quem tamen mors ipsa tandem adueniens haud alterius, quàm nostræ naturæ fuisse contestatur. Et quidem hæc demonstratio humanæ, hoc est, imbecillis, & abiectæ conditionis non detrahit quidem de sanctitate iustorum, imò & illam magis commendat: quæ scilicet tantò laudabilior est & admirabilior, quantò in vasculo infirmiore, ac pluribus obnoxio miseriis illæsa tamen & splendida conseruatur: iuxta illud Domini ad Apostolum: *Virtus in infirmitate perficitur.* 2. Cor. 12. Idcircò enim Diuinus autor inauditam seculis patientiam, & incredibilem in aduersis animi celsitudinem in sanctissimo Iob descripturus primò omnium posuit hominem illum fuisse: quod quidem ita expendit S. Chrysost. ad illa prima verba

S. Grego. Nazianz. *S. Ioannes Baptista moriendo se hominem esse contestatur.* Matth. 11. *Ad laudem iustis accedit quòd homines sint.* 2. Cor. 12. *Iob patientia eò illustrior, quòd hominis luteî sit.* S. Chrys.

A sacræ historiæ: *Vir erat in terra Hus nomine Iob.* cap. 1. *Quoniam* (inquit) *vitam narraturus erat virtutibus plenam, nostrámque vim supra modum vincentem: ne quis ad agonis sublimitatem respiciens, putaret non humanam, sed peregrinam esse naturam, describit naturam, vt propositionem admireris. Quòd homo existens supra hominem viuendo conuersatus sit; & communi quidem natura omnibus communicans; animam verò in sublimi superiorem adducens* homil. 2. de pat. Iob. Imbecillitatem suam ipse agnoscens prædicauit in posterum mortalibus, ne in illo antiquitatis Iobo vllus vnquam in tot aduersitatibus insensibilitatem potiùs, quàm veram hominis etsi natura imbecillis patientiam inesse arbitraretur. Dicebat enim: *Nec fortitudo lapidum fortitudo mea,* B *nec caro mea ænea est.* Iob 6. *Beatus Iob* (occurrit hic S. Gregor.) *& virtute pollet, & vires infirmus habet.* lib. 7. mor. cap. 8. Quo quidem & diuina gratia, quæ nostram adiuuat infirmitatem, magis commendatur; & hominis à Deo adiuti virtus gloriosior ostenditur, & fortius cæteris mortalibus atque efficacius præbetur exemplum patientiæ, cui nemo nostrum, quo minus imitari aut possit, aut debeat, aut velit, iure imbecillitatis humanæ prætendet excusationem. Mors itaque Patriarcham contestata est esse hominem, sed illi læta, dulcísque extitit: cùm tamen illa impiis & peccatoribus infausta & horribilis esse consueuerit. Tolle peccatum, & non est quod mortem timeas. *Mors* (siquidem dixit S. Cypr.) *timeat, sed* C *qui ex aqua & spiritu non renatus gehennæ ignibus mancipatur: mori timeat, qui non Christi cruce & passione censetur: mori timeat, qui ad secundam mortem de hac morte transibit: mori timeat, quem de seculo recedentem perennibus pœnis æterna flamma torquebit: mori timeat, cui hoc morâ longiore confertur, vt cruciatus eius & gemitus interim differatur.* lib. de mortalit. Iacob verò, vt quiuis alius maximè censetur de numero illorum, de quibus Propheta cecinit: *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius.* Psal. 115.

Iob 1. *Iob patientia non est insensibilitas.* Iob 6. S. Gregor. *Nulli iusta excusatio virtutes sanctorum imitandi.* S. Cypr. *Soli impio timenda mors.* Psal. 115.

3. *Irruit Ioseph super faciem.*] In quo elucet vehemens erga patrem affectus filij: fleuit quidem patris obitum sine planctus tamen impatientia. Vir enim prudens ac iustus, qui de spe vi- D nit æternitatis, quos ex suis videt in Domino expectantes beatam spem & aduentum gloriæ Dei, discedere ex hac vita, (licèt humani doloris sensus damnari non debeat.) nimio prosequi luctu & impatienter lamentari non solet. Quam in rem piè grauitérque ita scripsit D. August. *Ex hac vita migraturi quosdam nostros migrantes non amisimus, sed præmisimus ad eam vitam, vbi nobis erunt quantò notiores, tantò vtique cariores: & sine timore vllius discessionis amabiles.* epist. 6. Non dolendum dicit S. August. Sed amplius lætandum addit S. Cypr. in obitu iustorum, etsi nobis nimiùm aut coniuncti aut cari sint, quos nimirum ad æternam vitam præmisimus: probátque testimonio Christi Domini, qui suis dixit discipulis: *Si diligeretis me,* E *gauderetis vtique, quia vado ad Patrem.* Ioann. 14. *Docens scilicet* (inquit) *cùm cari, quos diligimus, de seculo exeunt, gaudendum potiùs, quàm dolendum.* lib. de mortal. Quod quidem nunc in lege gratiæ, postquam hominibus cœlum est à Redemptore patefactum, didicitque cœlum (vt loquitur S. August.) portare hominem; potiùs, quàm in lege naturali, scriptáque intelligitur. De nostra enim lege dictum est à Propheta: *Ascendit pandens iter ante eos: diuident, & transibunt portam, & egredientur per eam. Et transibit Rex eorum coram eis: &* Dominus

Non est nimio luctu prosequendus qui sanctè moritur. D. August. S. Cypr. *Lætandum in morte iustorum.* Ioan. 14. *Suos quisque in Domino morientes nimis ne deleat* D. August.

Mich. 2. Post Christũ in morte fidelium non plorandum. Ioan. 10.

Dominus in capite eorum. Mich. 2. legunt LXX. *Dominus autem princeps eorum.* De Christo Domino apertissimè constat Prophetia: vti declarat S. Hieronym. Ipse enim Dominus & Rex & pastor, & via est, & porta. Ioann. 10. Resurrectionem itaque Domini, nostrámque respiciens Apostolus aiebat: *Nolumus vos ignorare fratres de dormientibus, vt non contristemini; sicut & gentes, quæ spem non habent.* 1. Thessal. 4. Mortuos egregiè vocat dormientes futuram scilicet eorum insinuans resurrectionem, vti S. Augustin. his verbis expendit: *Ideò dormientes eos appellat scriptura veracissima consuetudo; vt cùm dormientes audimus, euigilaturos minimè desperemus. Vnde etiam cantatur in Psalm. Nunquid qui dormit, non adiiciet vt resurgat?* Psalm. 40. hæc S. August. serm. 32. de verbis Domini.

1. Thess. 4. Resurrectionis spes mortem solatur. S. August. Dormiunt in morte iusti: euigilabunt in resurrectione. Psal. 40.

4. Iam nunc igitur timere non debent Christi fideles, qui in Domino moriuntur: egressi enim ex vita mortali ingrediuntur in sempiternam: ad quam Christus Dominus noster & princeps & Dux introiuit primus; ac portam occludi amplius noluit: sed illam suis seruis bipatentem reliquit. Hinc optimè infert S. Cypr. *Eius est mortem timere qui ad Christum nolit ire: eius est ad Christum nolle ire, qui se non credat cum Christo incipere regnare.* lib. de mortal. Quod quidem probat exemplo Simeonis, qui lætus de morte iam proxima, & de vicina accersitione securus accepit in manus puerum IESVM, & benedicens Deum exclamauit: *Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum verbum tuum in pace.* Luc. 2. *Probant scilicet* (adiungit S. Cypr.) *atque contestant tunc esse seruis Dei pacem, tunc liberam, tunc tranquillam quietem, quando de istis mundi turbinibus extracti, sedis & securitatis æternæ portum petimus: quando expuncta hac morte ad immortalitatem venimus.* ibid. Cur igitur non gaudendum, non præ gaudio exclamandum, cùm vincti è compedibus liberi carcerem relinquunt; cùm captiui è seruitute in libertatem redimuntur: cùm nauigantes procelloso iactati salo in portum iam tutò inuehuntur? Certè qui quæ viuus animæ, corporísque pericula quotidiana subire cogitur, sedulò expendet; lucrum sibi, non damnum in morte constitutum agnoscet; & cum Simeone cycnæum carmen decantabit: *Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum verbum tuum in pace.* Luc. 2. Miratur enim iure optimo idem Cyprianus: *Tot persecutiones* (inquiens) *animus quotidie patitur, tot periculis pectus vrgetur; & delectat hic inter diaboli gladios diu stare?* ibidem.

Fidelis in Domino moriens non habet quid timeat. S. Cypr. Cycnæum carmen iustus emodulatur in morte. Luc. 2. S. Cypr. Felix obitus, qui hominem liberat è periculis. Luc. 2. Imprudens delectatur inter vitæ pericula. S. Cypr.

5. *Et deosculans eum.*] Moris erat recens mortuos in præteriti amoris signum deosculari; quod & nunc in carissimorum obitu fieri videmus: imò etiam morientem filium impatienter amantes, dolentésque misellæ matres sic deosculantur, quasi fugientem ore spiritum velint excipere: aut mortem illi inter oscula suauiorem reddere conantur. Huius & felicitatem & suauitatem mortis clementissimus Dominus seruo suo Moysi videtur indulsisse: sic enim scribitur: *Mortuus est Moyses seruus Domini iubente Domino.* Deuter. 34. legunt LXX. *Per verbum Domini.* ex Hebræo legitur: *Super os Domini*; vel *iuxta os Domini*; vel *in osculis Domini.* O sublimiorem, quàm quæ aut esse aut fingi potest, hominis felicitatem! super os Domini, iuxta os Domini, in osculis Domini moritur ille, quem Dominus ipse multis grauibúsque exercuit in vita laboribus: cui ad terram promissionis ingressum negauit: quem, vt acerbiùs

Deut. 34. Felicissima mors Moysis.

A doleret, iussit ascendere in montem Nebo, vnde terram illam Patribus promissam, ac tandiu quæsitam videret quidem, nec possideret tamen; atque in illius prospectu moreretur. Planè sic habet vita, sic mors iustorũ. Laborant in vita, quiescunt in morte. Viui aduersitatibus exercentur, miris perfusi gaudiis moriuntur. Viuos Dominus premit, affligit, virgâ percutit: morientes amplexatur, tenerat, deosculatur. *Beati qui lugent, quia ridebunt:* lugent in vita, in morte rident. O clementiam, quæ te inclementiam simulas! Duriter corripis, quos teneré diligis: & quibus hæreditatem filiis seruas, eos vti seruos flagellas: hîc alapas infligis, illic oscula infigis! Nemo quidem iustorum est, qui non sentiat aliquando in vita spiritus ariditatem, animæ tædia, cordis desolationem: sed nemo istorum est, qui desolatus intereat, qui non diuinis perfusus delectationibus moriatur.

Iustorũ vita laboriosa, mors quieta. Deus benignus seuerũ se simulat erga iustos. Nullus iustorum nisi consolatus moritur.

B

6. *Præcepit seruis suis medicis.*] Hinc videtur colligi apud Ægyptios in seruorum loco haberi solitos antiquissimâ illâ ætate medicos. Certè apud Romanos non abiecti modò, sed prorsus odiosi fuerunt medici. Enimverò (vt scribit Plinius) *Populus Romanus vltra centesimum annum, nec ipse in accipiendis artibus lentus, medicinæ verò etiam auidus, donec expertam damnauit.* lib. 29. cap. 1. Quid quòd suo etiam tempore multis ab illo, de quo loquitur, seculis adhuc abiectam & inuisam Romanis scribit artem medicinæ, hoc ipsum adiungens: *Solam hanc artium Græcarum nondum exercet Romana grauitas, in tanto fructu paucissimi Quiritium attigere, & ipsi statim ad Græcos transfugæ.* ibid. Vnde stupor est Romanos in tanto fructu, artem scilicet, ex qua in immensum ditescerent, odisse tamen vt indecoram, & Romanâ grauitate indignam: atque adeò pauculos, qui inesco illecti medicinam profiteri vellent, cùm pudori opprobrióque essent suis ciuibus, Româ in Græciam, vbi medicis honor erat, transfugisse. Ac istud quoque dignum admiratione, quòd primò nunc in diuina scriptura nominentur medici, ac seruis coniuncti: *Præcepit seruis suis medicis.* Nihilominùs quicquid Ægyptij de medicis iudicarint, quicquid Romani contra medicos & medicinam statuerint, vel scripserint; illorum causam diuini Spiritus defendit autoritas: sic enim scribitur: *Honora medicum propter necessitatem: etenim illum creauit Altissimus. A Deo est enim omnis medela, & à Rege accipiet donationem. Disciplina medici exaltabit caput illius, & in conspectu magnatorum collaudabitur. Altissimus creauit de terra medicamenta; & vir prudens non abhorrebit illa.* Eccles. 38. Vnde colliges & Deum esse principalem autorem artis medicinæ: & honorandum esse medicum: imprudentérque agere, qui medicos irridet, & medicinam cauillatur. Mihi quidem & medici semper erunt honorandi, & medicina non plurimi tantùm facienda, sed etiam dignis laudibus commendanda; quibus nimirum post Deum debet è lethalibus erui morbis, & ad hoc ipsum Virginis matris tam inchoandum, quàm perficiendũ opus potuisse de faucibus mortis quodammodò reuiuiscere. Quanquã & illud verè dici possit nihil malo & imperito medico perniciosius in Rep. nihil etiam imprudentius, quàm vt cuicunque medicum se venditanti, nostram credamus, quâ nihil pretiosius, vitam.

Plin. Apud antiquos medici contempti habebantur. Plin. Medicina Romanis inuisa & abiecta. Medicus & medicina Dei autoritate honorantur, & commendantur. Eccl. 38. Imprudens irridet medicos, & respuit medicinam. Post Deum & Virginem medicis suã debet autor vitam.

C D E

7. Certum est enim, & quotidianâ experientiâ comprobatum, quod scripsit Plinius his verbis: *In hac artium sola euenit, vt cuicunque medicum se professo statim credatur, cùm sit periculum in nullo*

Plin. Imperito medico nihil perniciosius.

mendacio manu. Non tamen illud intuemur: adeò blanda, & sperandi pro se cuique dulcedo. ibid. Ah quàm multos medici & medicinæ nomen cui temerè creditum est, occidit! Et rusticus ligoni assuetus, & vetula quæuis nendi malè perita medicos se profiteri, medicinam adhibere, atque adeò (quod sæpius euenit) perperàm medicando, & quidem impunè, occidere non verentur. Quid quòd etiam ex scholis egressi, & quidem optimè medicinæ præceptis instructi, priusquàm debitâ experientiâ maturescant, curando potiùs nocent, quàm prosunt? *Discunt isti* (vt Plinius adiungit) *periculis nostris, & experimenta per mortes agunt, medicoque tantùm hominem occidisse, impunitas summa est.* ibid. Et cùm nullus sit, qui suam fateatur inscitiam, aut certè incuriam; nec tamen periisse hominem aliqua intemperantia ægroti, non verò medicinæ vitio, aut errore medici, iactare in vulgus pudet. Quod etiam Plinius ita perstringit: *Quinimò transit conuitium, & intemperantia culpatur: vltróque qui periere arguuntur.* ibid. O extremam calamitatem! occiditur ægrotus imperitiâ, vel incuriâ medici: & ab illo miser arguitur quòd spontè perea! Porrò & ab ipsis egregiè peritis timeri etiam potest, ne spe potioris lucri, si diutiùs ægrotum inuisent, curabúntque: præsentissimo ipso medicamento adhibito, sanare differant. Quod ita Tertull. coarguit. *Quid de tali medico indicabis, qui nutriat morbum mora præsidij, & periculum extendat dilatione remedij, quò pretiosiùs, aut famosiùs curet?* contra Marc. lib. 1. cap. 22. Et hoc satis est non contra medicos, sed contra inscitiam, vel errorem, vel inclementiam (si hæc aliquando sit) eorum, qui tam præclaro hoc nomine censentur indigni.

Non cuicunque medico credendum. Nomen medici & medicinæ plures occidit.

Plin. *Imperitus, aut nouitius medicus occidit, & tamen impunè.*

Tertull. *Malè quidā medici aliquando sanare differunt spe lucri.*

8. Verum enimuerò placet viris doctis, vt medici vox latè sumatur pro pollinctoribus iuxta versionem LXX. quæ habet: *Funeratoribus funerare patrem præcepit, & funerauerunt funeratores Israël.* Sed quia Hebr. *Rophim* significat medicos à radice רפא *raphah*, *sanare, mederi, curare*, videtur hoc munus pollinctorum; quod exhibetur corpori humando, vel condiendo, vel siccando, vel inuoluendo, & alligando; in quo opere maximè Ægyptiorum cura præcellebat, à medicis exerceri solitum. Hæc ex D. August. in locut. sup. Genes. Libitinarij verò curam habent sepeliendi. Quâ ratione Ægyptij defunctorum corpora vnguentis & aromatibus condirent, scribunt Herodotus lib. 2. Diodor. lib. 2. Mos cremandi cadauera perdurauit aliquandiù apud Romanos, deinde exoleuit. In populo Hebræo nunquam iste mos fuit. Certè apud Christianos summum est opprobrium, quo propter hæresim, & nefandam libidinem damnati concremantur. Denique diuersos sepeliendi corpora defunctorum consuetudines ac ritus comprehendit Silius Italicus suorum carminum lib. 3. At vnus ille apud Christianos curandi corpora mortuorum; scilicet mūdâ sindone inuolutum corpus conditur in sepulchrum: vnde ad diem iudicij cum Domino resurgemus. Nulla nobis aromatum & vnguentorum condiendis corporibus cura: vna solicitudo bonorum operum, quorum odore mortis ac sepulturæ fœtor aboletur, defunctíque memoria viuit apud posteros ob exemplum prioris vitæ suauis, & gloriosa: vti scribitur de sancto Rege Iosia: *Memoria Iosiæ in compositione odoris facta, opus pigmentarij: in omni ore quasi mel indulcabitur eius memoria, & musica in conuiuio vini.* Eccles. 49. Nimirum (vti explicat Rabban.) *memoria Iosiæ Regis*

D. August.

Herodot. Diodor.

Ritus apud Christianos sepeliendi corpora defunctorum.

Bona opera Christianis pro aromatibus. Eccles. 49. Raban.

A *comparatur operi pigmentarij, & mellis dulcedini, & organo musicæ; quia fama virtutis eius, & suauitas modestiæ, & studium restaurandi cultum Dei omnem odorem, & dulcedinem, & cantilenam superat.* Suauis quidem est Iosiæ defuncti memoria tum ad audiendum, tum ad referendum: tam qui loquuntur, quàm qui audiunt virtutes Iosiæ, suauissimum quidem melos & aure percipiunt, & ore modulantur. Complexus omnia vno verbo dixerat Salomon: *Memoria iusti cum laudibus, & nomen impiorum putrescet.* Prou. 10. Vbi Glossa: *In hac vita boni bonos siue viuos, siue defunctos laudibus efferunt: impiorum autem & actus detestantur, & nomen: & in vita futura iusti in Dei laudibus viuunt; reproborum autem honor, noménque, & laudes putridis gehennæ* B *supplicijs mutantur: vbi vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Isai. 66.

Iustorū nomina dulcia ad loquendum, & audiendum.

Prou. 10. Gloss. *Nomina impiorū putrida & infamia.*

9. *Putrescet impiorum nomen, quia* (declarat Lyra) *non recolitur in aliquo honorabili, sed tantùm in vili facto.* Nam quis memorat Neronem, nisi quia inhumanum, & parricidam? Iulianum, nisi quia Apostatam? & sic de aliis monstris, quorum tantummodò in flagitiorum exempla fit recordatio. Sed quid de viro iusto? *Nomine æterno hæreditabit illum Dominus Deus noster.* Eccles. 15. & illud: *Dabo eis nomen æternum, quod non peribit.* Isai. 56. Meritò iustis, qui se in vita humiliarunt, latetéque ac nesciri voluerunt; æternam famæ, nomintsque celebritatem mortuis habet Dominus reseruatā. *Non sic impij, non sic: sed tanquam puluis, quem proiicit ventus à facie terræ.* Psalm. 1. Quid quæso C inanius, quid leuius ac futilius; quid magis dispatet ab oculis, prorsúsque euanescit; quàm puluis ab aura quoquò versum dispulsus? sic habet memoria improborum, vbi vitâ concesserint. Caiet. legit ex Hebr. *Sed tanquam gluma*, id est. folliculus ille, qui tegit immediatè granum, & est lenior palea. *Propelles ipsam glumam ventus, vt vel sic intelligeres quantum distat impius à iusto comparato arbori radicatæ, fructuosæ, proficienti! Et erit tanquam lignum, &c.* Psal. 1. *& dum impij comparantur rei, quæ pro nihilo habetur vento commissa.* At si ita res habet: vtique frustra in mundo viuunt impij: cur tolerantur? Vtiles quidem etiam cùm impij sunt: iccircò appellantur gluma; *Quæ* (occurrit Caiet.) D *cùm tegit granum, vtilis est: assimilantur impij in hac vita glumæ vtili quidem non sibi, sed alij: quia reprobi in hac vita sunt non propter se, sed propter electos.* Videlicet ad exercendam patientiam iustorum: his autem, vti grano in horreum cœli, receptis gluma ventilabro excutitur, & impij detruduntur in gehennam. *Vnus exitus homini, & iumento:* dicitur Ecclesiast. 3. Planè de impio loquitur, cuius vita sordida, mores abiecti: mors similiter fœtida, memoria vitiis execranda. Benè igitur S. Bernard. ad eadem verba. *Quid ni similiter exeat, qui similiter vixit? more bestiali incubuit terris, morte bestiali excedet terris.* serm. 82. in Cant. Qualis enim homini vita, talis & mors plurimùm contingit.

Lyran.

Impij nominantur ad impietatis exempla.

Eccles. 15. Isai. 56. *Humilibus in vita reseruatur post mortem fama nominisque celebritas.*

Psal 1. *Leuior & vilior palea peccator.*

Caietan. *Iustus arbor radicata & fructuosa.*

Impij tantùm vtiles in mūdo ad patientiam iustorum.

Eccl. 3. *Impij viuūt & moriuntur vt pecudes.*

S. Bern.

E 10. *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius.* Psal. 115. Hebr. *Cara in oculis Domini mors gratiosis eius.* Cara, magno pretio æstimata, in magno pretio habita: explicat Caiet. addiderim caram dici, quia magno pretio emitur à Deo. Quodnam istud? Bonâ scilicet vitâ bona emitur mors. Deus quidem bonæ mortis venditor, quam ab illo emit homo; Quo nummo? Bonâ vitâ. Insanit ergò qui vitam in flagitiis transigens, mortem sibi tamē pollicetur bonam. Stultus planè vti Balam, qui aiebat: *Moriatur anima mea morte iustorum: & fiant*

Psal. 115.

Caiet. *Bona mors emitur à Deo bona vita pretio.*

Num. 23. & fiant nouissima mea horum similia. Numer. 23. O stultum! ô delirum! Nihil agit de vita, qualiscunque ea sit: de morte curat. Scilicet (expendit S. Bernard. egregiè) optabat sibi extrema iustorum, sed non ita & principia. Mortem spiritualium optant sibi etiam carnales, quorum tamen vitam abhorrent, scientes pretiosam mortem esse sanctorum. serm. 21. in Cant. Hæc mihi videtur illa, quæ infinitum facit numerum stultitia, iuxta illud: Stultorum infinitus est numerus. Ecclesi. 1. Viuere volunt vti dæmones, mori cupiunt vt sancti, regnare vt Angeli. Non curant (adiungit S. Bernard.) quærere Dominum IESVM, quem tamen desiderant inuenire, cupientes consequi, sed non & sequi. Non sic illi, quibus aiebat: vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus. Luc. 22. Ipsi reuera ibant post Dominum IESVM & pedibus & affectibus. Iure optimo iis, qui permanserunt in tentationibus adiungit Dominus: Et ego dispono vobis regnum. ibid. Euntibus scilicet & perseuerantibus cum Domino regnum cœleste promittitur: qui enim iusti vixerunt, beati in Domino moriuntur. Timeat ergo malè mori, qui non timuit malè viuere: mori gaudeat, qui doluit viuere. Pretiosam vitam pretiosa excipit mors iustorum.

S. Bern. *Infinitus stultorũ numerus, qui malè viuere, & benè mori voluit.*

Eccl. 1.

D. Bern.

Luc. 22. *Benè viuentibus datur benè mori.*

11. Sed quid nunc de morte Reginæ sanctorum omnium, ipsiúsque sanctitatis & gratiæ matre dixerim? Pulchrè Guarric. Abbas Christum ipsum Deum hominem Virgini matri suæ loquentem hoc modo introducit: Nullus mihi plus ministrauit in humilitate mea, nulli abundantius administrare volo in gloria mea: nec satis glorificatus videor, donec tu glorificeris. serm. de assumpt. Non dubito quin grandis gloriæ accidentalis cumulus accesserit beatissimæ humanitati Christi Domini in cœlo ex ingressu in gloriam & consortio Virginis matris augustissimæ. Non est enim bonum hominem esse solum. Genes. 2. Quare sicut sanctissimæ vitæ excellentia, ita & felicissimæ mortis priuilegio Dei mater sanctos omnes longè superauit. Quod argumentum ita euoluit S. Augustin. Si omnium sanctorum mors est pretiosa, Mariæ sanè est pretiosissima; quam tanta est comitata gratia, vt mater Dei dicatur & sit. Consideratis igitur his, & verâ ratione confitendum censeo Mariam in Christo, & apud Christum esse gloriosè ad æternitatis gaudia assumptam, benignitate Christi honoratiùs susceptam cæteris, quam hic gratia donauit præ cæteris. lib. de assumpt. cap. 7. Illa igitur mœstissima, quæ stabat iuxta crucem IESV mater eius. Ioann. 19. & doloris gladio transfixa pendentem in patibulo filium, exhaustum sanguine, cruciatibus concisum, ac morientem videbat: lætissima subinde ac felicissima omnium, quæ vnquam genuerunt, matrum, supra omnia infra Deum exaltata sui filij (vt loquitur S. August.) claritate fruitur, & gloriosis conspectibus eum semper videre sitiens, & semper conspiciens, dum inæstimabiliter pascitur excellentiore quadam specialique prærogatiuâ à filio honoratur: possidens in Christo corpus suum, quod genuit, clarificatum in dextera Patris. cap. 6.

Guarr. *B. Maria vita sanctitate, & mortis felicitate omnes superauit.*

Christo ex assumptione B. Mariæ accessit gloria.

Genes. 2.

S. August. *Incomparabilis dignitas & gloria B. Mariæ in cœlo cum filio.*

Ioan. 19.

D. August.

12. Sed quid nos homunculi præsumimus de gratia & gloria matris apud filium dicere, quod etiam beatissimo Iob legimus denegatum: ad illum quippe Dominus ait: Numquid ostendisti Auroræ locum suum? Iob. 38. sensus est, vti explicat S. Bonauent. Non ad te pertinet ostendere Auroræ Mariæ locum suum in cœlo; sed ad me, id est, ad Deum, benè dicit locum suum, quasi appropriando & discernendo illum ab aliis omnibus omnium sanctorum locis. Spec. Virg. capite 9. Quo enim loco filius est, eodem secum & matrem suam esse voluit. Ideò videlicet, quia (vt inquit S. August.) cùm gratiæ vnitate ipsa specialitas naturæ vnum efficit matrem & filium; filium & matrem. ibid. Conside igitur cum filio mater, cum eodem pariter in throno supra omnem creaturam regna, & impera. Dulcissima tui filij facie mater perfruere; osculare millies pretiosissima vulnerum signa, quæ olim mœstissimis lacrymis sæpiùs irrigasti. Mundo, Angelis & hominibus dominare ô Virgo beatissima, super omne quod Deus non est, exaltata, innixa super dilectum tuum. Sed interim tamen tui non immemor, quæ mater gratiæ diceris, tuis seruis, qui de te scribimus, de te loquimur, te veneramur, te crebrò salutamus, eam à filio tuo gratiam impetra, vt pretiosa meritis vita pretiosissimam præmiis mortem comparemus.

Iob 38. Bonauent. *Inexplicabilis gloria B. Mariæ in cœlo.*

D. August. *In carne, in gratia, in gloria, in throno vniti quid sunt IESVS & Maria.*

Inuocatur B. Maria pro vita & morte sancta.

SECTIO II.

Quibus iussa explentibus, transierunt quadraginta dies: iste quippe mos erat cadauerum conditorum: fleuítque eum Aegyptus septuaginta diebus. Et expleto planctus tempore, locutus est Ioseph ad familiam Pharaonis: Si inueni gratiam in conspectu vestro, loquimini in auribus Pharaonis: Eo quòd pater meus adiurauerit me, dicens: En morior, in sepulchro meo quod fodi mihi in terra Chanaan, sepelies me: Ascendam igitur, & sepeliam patrem meum, ac reuertar. Dixítque ei Pharao: Ascende & sepeli patrem tuum sicut adiuratus es. Quo ascendente, ierunt cum eo omnes senes domus Pharaonis, cunctíque maiores natu terræ Aegypti: Domus Ioseph cum fratribus suis, absque paruulis & gregibus, atque armentis, quæ dereliquerant in terra Gessen. Habuit quoque in comitatu currus & equites: & facta est turba non modica. Veneruntque ad Aream Atad, quæ sita est trans Iordanem: vbi celebrantes exequias planctu magno atque vehementi, impleuerunt septem dies. Quod cùm vidissent habitatores terræ Chanaan, dixerunt: Planctus magnus est iste Aegyptiis. Et idcirco vocatum est nomen loci illius, Planctus Aegypti. Fecerunt ergo filij Iacob sicut præceperat eis: Et portantes eum in terram Chanaan, sepelierunt eum in spelunca duplici, quam emerat Abraham cum agro in possessionem sepulchri ab Ephron Hethæo contra faciem Mambre.

1. MOrtem Patriarchæ Iacob regio (vt videtur) edicto vniuersa luxit Ægyptus per septuaginta dies. Nimirum quadraginta vngendo, condiendóque corpori dabantur: & alij subinde triginta post officium sepulturæ. Toto igitur hoc tempore lugubrem habitum, cultúmque gesserunt Ægyptij propter mortem Iacob, quod voce luctus significatur. Lusitanè dicimus, *Trazer doo, andar de luto.* Ritum verò, quem in luctu propinquorum, aut amicorum obseruabant

Herodot. Diodor. *Ritus lugēdi mortuum apud Ægyptios.*

Ægyptij, Herodotus, & Diodorus his verbis tradiderunt. *Defuncto aliquo domestico & necessario præsertim maioris momenti, omnis muliebris sexus familia caput sibi & vultus oblinunt luto. Deinde relicto domi cadauere, ipsæ per vrbem vagantes fœminæ se plangunt succinctæ nudatisque mammillis: alteræ ex parte viri & ipsi expectorati se verberant, lugentésque ciuitatem, quoad mortuus sepeliatur, circumeunt: interim neque lauantur, neque vinum aut cibum, nisi vilem sumunt; neque vestibus vtuntur splendidis.* hæc illi lib. 2. Non idem ab omnibus gentibus & habitus & cultus lugubris in domesticorum & propinquorum obitu seruatur. Nos in Europa pulli, atratique luctum pro defunctis exhibemus: at in Iaponia quod nos in lætitiæ signum candenti niueáque veste, ad luctum illi, & ad lætitiam pullâ vtuntur: vti scribunt nostri autores. Vide Lucenam lib. 7. cap. 4. Imò & tempore ipso huiusmodi variari habitum inter nos (ne forás vagemur) consuetum vidimus. Etenim regnante Ioanne II. cùm Alfonsi principis casu infelicissimo perempti mortem Lusitania lugeret, Rex ipse omnium primus capitis cæsariem, & barbam rotondit: omnésque subinde ad vnum in toto regno similiter attonsi, amictíque sacco defunctum principem luxerunt: ita Resend. in Chronoc. cap. 151. Qui mos videtur fuisse priscis illis etiam seculis, cùm sanctissimus Iob audiens filios periisse *surrexit* (vti scribitur) *& scidit vestimenta sua, & tonso capite corruens in terram adorauit.* cap. 1. Idem infrà suum mœrorem contestatus, & quam diris à Deo plagis fuerit percussus ostendit his verbis: *Spoliauit me gloriâ meâ, & abstulit coronam de capite meo.* cap. 19. Quem locum Vatabl. cum Hebræis refert ad filios ruinâ domus oppressos. Coronant siquidem parentem filij, cùm illum medium circundant; multóque verius, cùm illum debito afficiunt honore; aut cùm pater in publicum procedit à generosis & probis filiis circumseptus. Nec maiorem aliundè, quàm ex talibus liberis sibi gloriam pater arrogat, nullo pulchriùs ornamento adornatur. Quo in sensu dicitur: *Corona senum filij filiorum.* Prou. 17. Duplici quidem coronâ senex redimitur ex filiis & nepotibus. Hinc etiam S. August. infantes illos, qui ab Herode perempti sunt innocentes, matrum suarum ornamenta, coronásque aut redimicula intelligens dixit: *Cùm tyrannus iactaret infantes, mater crines capitis dissipabat, quæ ornamentum capitis amittebat.* serm. 1. de innocent.

Luctus pro mortuis apud Iaponios.

Lusitaniæ luctus in morte principis Alphonsi. Resend.

Iob 1.

Iob 19. Vatabl. *Parentum corona, & ornamentū filij.*

Prou. 17. D. August.

2. *Fleuitque eum Ægyptus.*] Luxit illo funebri habitu ad dies vsque septuaginta. Nec verò luctus & planctus, qui super mortuos fit, nisi modum rationémque excedat, culpari debet: naturalis est enim hic affectus homini; & quem omnes omninò gentes dolendo ac lugendo mortuos suos, magistra ipsa ducéque natura exprimunt. Quin etiam Spiritus sanctus vt rem homine dignam, iuréque ipso naturæ debitam præscribit: *Super mortuum plora: defecit enim lux eius.* Et mox: *Fili in mortuum produc lacrymas, & quasi dira passus incipe plorare: & secundùm iudicium contege corpus illius, & non despicias sepulturam illius: & fac luctum secundum meritum eius.* Eccl. 22. & 38. Ad quem locum ita S. Ambr. *Ego (inquit Iob) super omnem infirmum fleui, quis infirmior defuncto? dè quo dicit scriptura: super mortuum plora, & cor sapientum in domo luctus.* Eccl. 38. *Nihil hoc officio præstamius ei conferre, qui tibi iam non possit reddere. Fera hanc humanitatem defunctis corporibus de-*

Luctus pro mortuo instus debitus, & à Deo commendatus.

Ecclesi. 22. & 38. S. Ambr. *Commendatur luctus promeruit.*

A *tulisse produntur, homines denegabunt?* de Tobia. in cap. 14. Certè historiis traditur & canes, & equos in dominorum funeribus ad conspectum cadauerum quodammodò, vt poterant, illacrymasse; subitóque expirasse. Quid igitur? bestiæ mortuis compatiuntur, & homines vti stipites, lapidésque obrigescent, ac suæ naturæ consortibus debitam in morte compassionem denegabunt? Cæterùm etsi luctus pro mortuis ita iustus, debitúsque, & ab ipso Deo commendatus sit; at nimius tamen & immoderatus esse non debet. Sic enim ab Spiritu sancto definitur. *Propter delaturam*, (id est, separationem proximi) *amarè fer luctum illius vno die, & consolare propter tristitiam, & fac luctum secundùm meritum eius vno die,*
B *vel duobus.* Ecclesi. 38. vbi Glossa: *Modum plorandi describit: paruo tempore, ne nimia tristitia auferas meritum.*

Bestiæ in funere fleuerunt, & expirarunt.

Ecclesi. 38. *Modus lugendi mortuos à Deo præscribitur.* Gloss.

3. Hoc quidem in lege gratiæ potiùs intelligendum & obseruandum est. Nunc enim post deuictam à Christo IESV mortem; hebetatum, imò & confractum mortis aculeum, reseratúmque hominibus cœlum morientibus in Christo, id est, in gratia discedentibus gratulandum & collætandum est. Iam hoc ipsum in figura, vt cætera, quibus iam gaudemus & perfruimur fideles, contigisse ita explicat S. Hieron. *Neque verò satis scripturæ laudare mysteria, & diuinum sensum in verbis licet simplicibus admirari; quid sibi velit quod Moyses plangitur, & IESVS Naue vir san-*
C *ctus sepultus refertur, & tamen fletus esse non scribitur. Nempe illud, quod in Moyse, id est, in lege veteri sub peccato Adam omnes tenebantur, & ad inferos descendentes consequenter lacryma prosequebantur secundùm Apostolum: Regnauit mors ab Adam vsque ad Moysen.* ad Roman. 5. *In IESV verò, (id est, in Euangelio) per quem paradisus est apertus, mortem gaudiis prosequuntur.* epist. de Blesillæ obitu. Scilicet *iam nox præcessit*, hoc est, lex Mosaica; *dies autem appropinquauit.* ad Rom. 13. hoc est, lex gratiæ, in qua viuimus.

D. Hieron. *Post Christū morientes gaudio prosequimur.*

ad Rom. 5.

ad Rom. 13.

4. De hac die, de hac ipsa lege prædixit Isaias: *In illa die cantabitur canticum istud in terra Iuda: viuent mortui tui, interfecti mei resurgent. Expergiscimini, & laudate qui habitatis puluerem, quia ros lucis*
D *ros tuus.* Isai. 26. Est quidem longum istud canticum de Catholica Christi Ecclesia, vt clarè constat legentibus: in eo inter alia festiuè celebrantur qui in Christo fideles moriuntur. LXX. leguntur: *Ros enim, qui à te, sanatio est eis.* Chald. *Quia ros luminis, ros tuus operantibus legem.* Cantandum itaque iubilandúmque est, cùm fideles Christi ex hac vita decedunt in gratia Domini, pleni quidem spe resurrectionis futuræ, quam illis *misericordia Domini largietur non aliter, quàm ros ille solet oculis subiectus paulatim cœlo demissus commissa terræ semina nutrire & augere.* Sic Procop. Similiter explicat S. Hieron. qui rorem dicit pro misericordia poni. Spes igitur resurrectionis corporum, multóque magis expectatio beatitudinis, quam
E certò post obitum iustorum animis à Deo credunt communicandam, iustos in morte mirum in modum recreat, alacrésque ad profectum reddit. Rectè icirco dicit Propheta: *Expergiscimini, & euigilate, quia* (vt expendit S. Hieron.) *mors eorum somnus est.* O mortem felicissimam! ò somnum dulcissimum! *Interroga* (inquit S. Chrysostom.) *mortem: Vnde periit stimulus tuus? Vnde dissoluta est victoria tua? Vnde incisi sunt nerui tui? Et pueris & puellis ridicula facta es, quæ & tyrannis, & iustis omnibus ante hac eras formidolosa? Et corpus Domini*

Isai. 26. *Iubilandum in morte iusti propter spem beatitudinis, & resurrectionis.*

Procop. Hieron. *Somnus iustorū mors.*

D. Chrys.

Domini bonorum omnium causam esse profitebitur. homil. 23. in 1. Cor. Satis profectò ridiculam mortem iudicarunt innumerabiles vtriusque sexus etiam in tenella ipsa ætate martyres, qui pro Christo Domino in cruciatus, in dolores, in mortem ipsam acerbissimam expediti, alacrésque conuolarunt. A

Per Christū mors iam pueris & puellis ridicula.

5. Cantu igitur iustorum in lege gratiæ celebranda potiùs, quàm eiulatu deploranda mors est: solúsque illam meritò lugeat, qui eorundem hostis est: vti S. Chrysost. grauiter admodùm expendit: *Si in morte iustorum quempiam flere oportet: diabolum certè oportet. Ille igitur pectus pugnis cædat.* homil. 32. in Matth. Scilicet mortuo viro iusto tentandi ampliùs occasionem amisit diabolus: simúlque spem peruertendi vt aliquando tandem victus labatur, & pereat: inuidéque atque vehementer dolet iustum è periculis liberum vsque in cœlum euolasse, de quo infelix cecidit in gehennam. B

S. Chrys. In morte iustorū dolet & gemit diabolus.

6. *Ierunt cum eo omnes senes domus Pharaonis.*] *Bonus Ioseph*(inquit S. Ambr.) *qui necessarium pietatis impleuit officium, qui formam pio muneri dedit, pij patris soboles bona.* orat. in obitu Theodos. Docuit Ioseph boni erga parentes filij exemplar, lugendum parentis obitum, præstandum defuncto exequiarum officium, piè atque exactè curandum quicquid funeri videbitur necessarium: atque in his omnibus à Christianis est imitandus; non ita verò in tam producto tot per dies luctu. Lugendi enim tandiu non sunt, quos ad Christum spè resurrectionis alacres morte ituros confidimus. C Detulit igitur Ioseph patris sui Iacob in Ægypto defuncti ossa in Hebron, vti à Iacob decretum & commendatum fuerat. Nec enim sanctus Patriarcha in Ægypto, sed in terra promissionis voluit sepeliri. Illud verò pro commendanda patrum erga liberos pietate obseruandum hoc loco subtiliter expendit S. Ambr. *Iacob propter populum liberandum, quem terra famis grauis vrgebat periculo, relictâ domo senex ad peregrina contendit; atque ibi defunctus ad sepulchrum patrium per aliquos dies filio prosequente deductus est. Nec derogatum est aliquid meritis eius, sed magis accessit ad laudem, quòd pro suis carens dedita domus forte, quodam supremi funeris peregrinatus est exilio.* orat. de D obitu Theod. Nimirum cùm Iacob esset admodum longæuus, atque in ipsa iam extrema vitæ periodo constitutus; cui nihil æquè optandum, dulcéque posset contingere quàm vt in patria, & in propria domo, suo in lectulo, seu in nidulo suo (vti aiebat Iob 29.) moreretur; maluit tamen cum filiis in Ægyptum proficisci, vt illos à fame, quam in Chananæa regione ægerrimè tolerabant, liberaret: atque vt optato carissimi filij Ioseph aspectu recreatus mortem denique dulcius obiret. Itaque pro filiorum salute patriam, domúmque reliquit; atque adeò mortuus per longa terrarum spatia quodammodò peregrinari voluit, cùm scilicet ad sepulchrum suum in Hebron deportaretur. Sic amans exilij; & peregrinationis auidus extitit Patriarcha *non habens hîc* E *ciuitatem manentem, sed futuram inquirens,* ad Hebr. 13. vt qui vitam suam apud Pharaonem (vti supra vidimus cap. 47.) peregrinationem dixerit: in morte etiam exul, & mortuus pro quærendo in terra suæ peregrinationis sepulchro quodammodò peregrinaretur. Nec enim viri sancti cœlestem inquirentes patriam aut viui, aut mortui suam in terra captant requietem.

D. Ambros. Pietas filij erga parentem demortuum.

S. Ambr.

Pius pater pro filiis dura patitur.

Iob 29.

ad Hebr. 13. Iusti nec viui nec mortui suam in terra quietem habere volunt. Gen. 47.

7. Gratus ergo Ioseph patri suo beneuolentissimo, illius exequias cum ingenti apparatu, pompáque celebrauit. Secum enim totius Ægypti viros principes, ac primarios, cum quibus pariter ingens seruorum multitudo, equi, vehicula, currus, quadrigæ visebantur, detulit ad Hebron: diceres vniuersam cum Ioseph Ægyptum ad iusta Iacob soluenda iuisse. Non sunt quidem ista, quæ in defunctorum exequiis etiam cum ingenti sumptu pompáque fiunt; quæ quidem grati animi significatio à viuis in mortuorum piam & gloriosam recordationem exhibetur: Non sunt (inquam) ista, quæ mortui à viuis plus exigunt. Certum enim illud est nihil istam pomparum vanitatem defunctorum animis prodesse, vti S. August. his verbis definit: *Ista omnia, curatio funeris, conditio sepulturæ, pompa exequiarum magis viuorum solatia sunt, quàm subsidia mortuorum. Si aliquid prodest impio sepultura pretiosa, oberit pio vilis aut nulla.* lib. de cura pro mort. agend. Vtrumque planè falsum est: nec enim peccatoris animæ apud inferos patienti quicquam dolorum & cruciatuum minuitur ex funerum celebritate gloriosa: nec iusti animam in gratia Dei è corpore decedentem viles aut etiam nullæ apud viuos exequiæ vel inhonorant, vel excruciant. Hoc ipsum exemplis comprobat idem Augustin. hæc adiiciens: *Preclaras exequias in conspectu hominum purpurato illi diuiti turba exhibuit famulorum: sed multò clariores in conspectu Domini vlceroso illi pauperi ministerium præbuit Angelorum, qui eum non extulerunt in marmoreum tumulum: sed in Abrahæ sinum sustulerunt.* En quid profuit impio diuiti corporis sui demortui pompa exequiarum, & sepulchrum ex marmore, aut porphyro, cùm infelicissima illius anima esset in inferno sepulta? Quid subinde obfuit mendiculo quòd illius corpus vix telluris gleba consepultum tegeretur, cùm eiusdem anima sanctissima primò quidem in sinu Abrahæ quiesceret, demúmque cœlesti beatitudine foueretur?

Animis defunctorū nec prodest, nec obest exequiarum pompa.

D. August.

D. August. Dispar exitus, dispar sepultura diuitis, & Lazari. Luc. 16.

8. *Vbi celebrantes exequias.*] Pium, debitúmque præstamus officium defunctis, quorum corpora sepelimus; opus quidem est Christianæ pietatis, cuius ergo in diuinis literis egregiam Tobias ille senex habet commendationem. At ex sententia D. August. laudabilior illa pietas est, quæ viuis; quàm quæ mortuis corporibus impenditur. Agens quippe de Tobia ex sepeliendis corporibus defunctorum commendato sic infert. *Vbi illud salubriter dicitur, quanta possit esse remuneratio pro eleemosynis, quas viuentibus & sentientibus exhibemus, si neque hoc apud Deum perit, quod exanimis hominum membris officij, diligentiaque persoluitur.* lib. de cura pro mort. Porrò nullus suum funus felicius prudentiúsque sibi procurat, quàm qui cùm diues sit, suam dum viuit per eleemosynas animam solatur, honorat, tuetur: atque pauperum, quibus largiter sua bona distribuit, & luctus & pompam, ac preces comparat. Contra verò quid stolidius, quid infelicius eo diuite, qui totam suam substantiam hæredibus, quos etiam aliquando extraneos instituit, imprudentissimè reliquit: nec suæ per eleemosynas necessarium parat animæ subsidium. Iure optimo aduersus tam absurdum hominum genus inuehitur S. Saluian. in hunc modum. *Nulli omninò homines tam feri, ac tam crudeles aduersum inimicos suos esse possunt, quàm sunt diuites aduersum se. Nulli quippe sunt tam feri, tam inhumani, qui non vel desperatos iam atque morientes aduersarios suos persequi desinant: isti seipsos etiam in morte positi persequuntur.* lib. 2.

Laudabilis pietas erga defunctos, laudabilior erga viuos. S. August.

Prudenter viuus sibi per eleemosynas parat exequias.

S. Saluian. Diues stultus sua hæredibus relinquit, & animam nō curat.

lib.2. ad Eccl. Cathol. Mortuo quidem hoste, tua (quicunque es) ira frigescit, furor quiescit: at tibi tu diues mortuo adhuc inimicus, imò & sæuior, quàm in vita existis. *An non* (colligit idem) *est hoc persecutio, aut esse alia maior potest, exhæredari hominem à seipso? Extorrem bonorum omnium fieri heredem, & quasi in exilium à seipso agi: in quo anima amittitur, & facultatibus suis spiritus abdicatur?*

S.Saluian. Crudelis, qui suam exhæredat animam.

9. Prudens ille, qui seipsum moriens bonorum suorum, quæ in opera pietatis, & in pauperes delegauit, cùm filiis careret, hæredem instituit. Fuit apud nos mediocris conditionis homo, qui suo tandem labore admodùm locuples euasit. Is cùm liberos non haberet, viduus amico prænobili, ac prædiuiti omnia sponte bona sua donauit in vita! O infelix iudicium! ô stolidam donationem! ô ridiculam amicitiam! ô indignam Christiano largitatem! Certè omnibus risui & sibilo extitit. Et cùm obuium fortè hominem haberem (quod sæpius euenit) nescio quonam ipsius naturæ impetu commotus, abhorrebam, ac veluti quid inuisum infaustúmque mihi nauseabundus execrabar. O stultum! ô miserum qui totâ vitâ in diuitiis delicias, non in pauperum subsidium, non in tuæ animæ lucrum, non Deo ad æternam misericordiam laborasti! Audiant igitur diuites egregium S. Saluiani consilium: *Humanum est* (inquit) *quod à vobis, ô diuites, petitur, ac deliciosum, vt præstet sibi saltem vnusquisque vestrûm, ne in æternitate mendicet. Qui præsentem inopiam tantùm fugitis, cur in perpetuum non reformidatis? In breuibus meticulosi, longa & interminabilia vitate. Si tenuitatem temporariam grauem ducitis, qualis quæso erit illa, quæ nunquam definet?* lib.2. ad Eccl. Cathol. Curent igitur de animæ salute, quam bonis operibus, maximéque eleemosynis post criminum pœnitentiam à Deo consequentur: omittant vtpote vanum, inutile, atque ridiculum studium construendi insanas sepulchrorum moles, in quibus ossa pretiosiùs putrescant, ac fœteant. Ea fuit Ægyptiorum dementia. Et quid etiam animæ confert turba prosequentium funus, & plangentium diuitis obitum, pro quo nullus Deo precem offerat? Quid (quòd apud gentiles factitatum legimus) conducere pretio ad plangendum præficas, eiulandúmque prodest? Plangant pauperes pheretrum defuncti longo & pio ordine prosequentes: patrem orphanorum, viduarum tutorem, miserorum perfugium, ipsum pauperculæ turbæ subsidium, ipsam inopum sustentationem periisse. O grata etiam mortalibus lamentatio! ô iucundissima Deo pauperum non tam lugentium, quàm misericordiam & pietatem demortui hominis concinentium harmonia!

Stultus diuitem sui facit hæredem.

S.Salu. Sibi quisque in æternitatem prouideat.

Vana sepulchri constructio splendida ad putredinem & fœtorem cadaueris.

Felices exequiæ, vbi pauperes tutorem & patrem lamentantur.

10. Verùm enim verò damnari non debet tantus hic apparatus, pompáque, vbi iuxta vulgatam, *Facta est turba non modica.* & LXX. vertunt: *Facta sunt castra magna valde; ad celebrandum funus Iacob:* nec enim hoc à vanitate, quæ in filiis huius seculi multum semperque dominata est, sed à debito veræ pietatis studio profectum esse creditur. Erant siquidem ossa Iacob reliquiæ vnius Patriarchæ sanctissimi, quibus magna quædam reuerentia, cultus, veneratióque debebatur; vt & reliquiis Abrahæ, & Isaac, quorum cæmeterium erat in Hebron. Illud enim sepulchrum, quod sibi & Saræ construxerat Abraham, dicit Iacob à seipso extructum, eò quòd latius extenderat, & sumptuosiùs ædificauerat. Etsi autem in lege prohibitum à Deo fuerit attrectare mortuorum ossa, quòd illis viui pollucrentur: id quidem (præterquam quod fuit ante legem Moysis) Patriarcharum reliquiis ob illorum sanctitatem non habebat locum; vti egregiè animaduertit Genebr. his verbis: *Non fuit contra legem Moysis, quâ mortuorum ossa contaminare declarabantur. Nam illa de sanctorum ossibus, cineribus, & reliquiis non intelligebatur: quæ perpetuò apud Iudæos in præcipua veneratione fuere.* lib.1. Chron. fol.65. Maximè verò Christi Domini Ecclesia sanctorum reliquias & venerata semper est, & à suis fidelibus coli, honoratíque imperauit: quod fidei Christianæ dogma sancti Patres (quicquid cerberi hæreticorum oblatrare videantur) in omni semper ætate agnouerunt & prædicarunt. Pleni sunt huiusmodi testimoniis Doctorum libri, qui nostro seculo, in quo maximè infernus sanctorum reliquiis bellum indixit, de controuersiis aduersus nostri temporis hæreses conscripti prodierunt.

Commendatur veneratio sanctarum reliquiarum.

Genebrar.

Semper in omni ætate sanctas reliquias Dei Ecclesia venerata est.

11. Non omittam aurea illa verba S.Ambr. in hanc eandem sententiam, quæ sic habent: *Quòd si dicas, quid honoras in carne iam resoluta, atque consumpta, de qua iam nulla Deo cura est? Vbi est illud: Mihi autem valde honorificandi sunt amici tui Deus?* Psal.138. *Honorare debemus seruos Dei, quantò magis amicos Dei? De quibus dicitur: Dominus custodit omnia ossa eorum, & vnum ex his non conteretur.* Psal. 33. *Honoro ergo in carne martyris exceptas pro Christi nomine cicatrices. Honoro per confessionem Domini sacratos cineres. Honoro in cineribus semina æternitatis,* serm. de SS. Nazar. & Cels. Pulchrè vocat *semina æternitatis*: sata nimirum in reliquiis sanctorum ipsamet æterna immortalitas, adueniente die iudicij pullulabit, & efflorescet in eorundem corporibus per resurrectionem gloriosis. Digna sunt igitur omni veneratione fidelium ea corpora, quæ fuerunt seruorum & amicorum Dei, quorum pretiosa in conspectu Dei mors à Propheta dicitur. Psal. 115. Quæ quidem ossa Deus ipse custodit, nimirum vti suas pretiosissimas in thesauro gemmas; atque vt à fidelibus honorentur: & in quibus immortalitatis spes viua tanquam sub cineribus ignis delitescit in splendores tandem gloriosæ resurrectionis eruptura. Et, quodnam aliud huius dogmatis testimonium requires, quàm ipsum diuinæ potentiæ argumentum, quæ scilicet ad præsentiam, ob venerationem, ad contactum, ad inuocationem sanctarum reliquiarum infinita vbique locorum inter fideles edit miracula? Quis quæso (vt solùm de nostris loquar) quæ imagines, quæ capilli, quæ fragmenta vestium, quæ vel ipsa tantùm propriâ manu inscriptio nominis Ignatij per totum ferè orbem terrarum etiam inter eas gentes, denique Sinas, atque Iaponios edunt miracula ob venerationem S. Ignatij Patris nostri: aut quæ per omnes mundi gentes sanctissimi Francisci Xauerij Patriarchæ nostri reliquiis, aut nominis imploratione patrantur miracula; poterit numerando percensere?

S.Ambr. Egregium S.Ambr. testimonium de venerandis sanctorum reliquiis. Psal.138.

Psal. 33. Reliquiæ sanctorum semina æternitatis.

Psal.115. Reliquias sanctorum Deus custodit, & vult à nobis honorari.

Miraculis comprobatur veneratio reliquiarum.

Multa vbique miracula per SS. Ignatium & Xauerium patrantur.

12. Maximũ profectò Dei beneficium est, quòd sanctorum corpora in terris & cognoscantur, & patrocinium defensionémque fidelium, emicante scilicet illorum virtute per quotidiana miracula celebrentur. Sic ob eorundem reuerentiam & mitiùs agit nobiscum, qui perenniter peccamus, debita diuinæ iustitiæ vindicta: & viua semper memoria virtutum, quibus sancti viri Deo in vita fideliter seruierunt, in istis ipsorum reliquiis diuinam misericordiam inuitat, imò & quodam-

modò

Magnũ hominis patrocinium in sanctis reliquiis.

modò obligat ad conferenda quotidie mortalibus beneficia. Enimuerò ad finem huius capitis describitur defuncti Ioseph corpus conditum aromatibus, repositúmque fuisse in lectulo, hoc est, in arcula, vt perhibent, ærea in Ægypto: cùm tamen fratrum omnium simul atque moriebantur, in Chanaan ad sepulchra patrum suorum ex Ægypto statim deportarentur. Vnius tamùm Ioseph ossa per multa annorum secula vsque ad egressionem Israëlitarum ex Ægypto, ibidem permanserunt. Quorsum istud? *Vt per hoc* (respondet Lyra) *quod corpus Ioseph remanebat in Ægypto, memoria beneficiorum eius diutius remaneret apud Ægyptios: & sic suauius tractarent filios Israël inter ipsos manentes.* Hæc ille post Iosephum, qui in eandem subscribit sententiam.

Reliquiæ Ioseph seruatæ in Ægypto, vt Israëlitæ mitiùs tractarentur. Lyra.

In hoc eodem argumento illud vnum adiiciā ex Hierem. quod mihi valde luculentum videtur. Cùm Hierusalem à Chaldæorum exercitu obsessa teneretur pronunciata subinde diuinæ iustitiæ sententia per Prophetas, vti cuestigio Rex Sedecias in captiuitatem veniret, ciuitas ferro flammáque exscinderetur, denique vniuersa Iudæa sub Babylonicum imperium debellata prorsus transiret: iussit Deus omnipotens suo Prophetæ Hieremiæ, qui publicitùs istud ipsum enunciabat excidium, & ferè iam patratum lamentabatur; vti prædium ibidem pecuniâ coëmeret. Hoc ille vehementer tanquam loco ac tempori importunum admiratus expostulauit cum Domino in hunc modum: *Et tu dicis Domine Deus: Eme agrum argento, & adhibe testes, cùm vrbs data sit in manus Chaldæorum?* Hierem. 32. Quid quæso (quasi dicat) videtur alienius, quàm vt ego agam de emendo agro, in ipso iam perituræ vrbis excidio? Quid ineptius, quàm vt ego prædium argento emam, quod non possidebo, sed hostibus prædæ cessurum est? Ita planè (inquit Dominus) nunc in ipso vrbis ferè iam incendio prædium eme. Quorsum, inquies? Volo equidem habere in hac ipsa regione, quam barbaris euertendam tradidi, quam hostium ferrum, ignísque depopulabitur, vel vnum mei Prophetæ, mei serui Hieremiæ, vnius sancti viri prædiolum, quod oculis videam, quod beneuolo animo respiciam, & pro quo tuendo ac vindicando, illiúsque hæredibus restituendo totam subinde Iudæam & auferam à Chaldæis, & Hebræis postliminiò restituam.

Imminente Iudæa excidio iubetur Hieremias prædium emere. Hierem. 32.

13. Sic diuinitùs promissum est, vt inter peccatores iusti aliqui versentur, ne illi prorsus pereāt: vt cum prædiis, terrestribúsque bonis impiorum hominum aliquis etiam vel agellus, vel telluris gleba pertinens ad virum iustum admisceatur: quò scilicet, cùm se Deus clementissimus ad opē ferendam amico, illúmque ab iniuria vindicandum aut illi benè faciendum ex sua misericordia obligatum se ostendit, pariter etiam vicinis quantumuis improbis benefaciat. O admirabilem Dei benignitatem! ô miram iustorum apud Deū gratiam! Siccine vniuersam à Chaldæis debellatam, exscisámque Iudæam propter vnum sancti Hieremiæ agellum Deus benignè respiciat potentérque ab hostibus vindicatam Iudæis restituat? Quid ergo non speremus, ô Domine Deus, de tua immensa bonitate, cùm apud nos habeamus in terra non dico prædia, sed corpora; non dico agros, sed ipsamet etsi exsiccata & mortua membra tuorum seruorum, tuorum amicorum, qui tibi dignè sanctéque in vita seruierunt, qui pro amore tuo carnis blandimenta, mundi ornamenta, terræ diuitias contempserunt, suámque

Quàm Deo curæ sit vir iustus, & quantulacúque illius substantia.

Propter vnū agellum viri sancti Deus toti prouinciæ consulit.

Propter sanctorum reliquias multa bona à Deo sperari possunt, & donari solent.

A tuo deuotam obsequio feliciter in tua gratia vitam finierunt? Animabus igitur sanctorum iam sempiterno æuo fruentium, dum corporum suorum resurrectionem præstolantur, dictum illud à Domino arbitror. *Videbitis, & gaudebit cor vestrum: & ossa vestra germinabunt; & cognoscetur manus Domini seruis eius.* (Isai. 46. *Videbunt* (declarat S. Hieron.) *haud dubium quin Deum: quæ vera lætitia est.* ibid. Fruentur quidem Dei visione sanctorum animæ: at interim verò illarum ossa, & reliquiæ in terra florebunt, vt legit Symmach. virent siquidem, florent, germinant sanctorum reliquiæ, dum per illas à Deo plurimæ virtutes fiunt, & miracula perpetrantur. Quid sunt enim in hac ipsa domo, in qua scribo, sanctarum reliquiarum

Isai. 46. S. Hier. Virent, florent, olent sanctorum reliquiæ.

B ipsa vt verè sunt, & vocamus sanctuaria, nisi cœlestia quædam Dei manu prata consita, quæ diuinum ab ipsis suis in cœlo gloriosis animabus, afflant odorem?

14. Sic planè fit, vt quia Dominus piâ fidelium veneratione coli atque honorari vult suorum sanctorum reliquias, ad illarum præsentiam quotidie (vti iam animaduertimus) plurima & maxima conferat beneficia. Quod cùm fiat in honorem seruorum Dei; præsertim fit, maximéque debet fieri ad honorem beatissimæ Virginis Deiparæ, vt videre est in angustissima illa & sacerrima domo Lauretana, in qua confluentibus ex vniuersæ Christianæ gentis orbe fidelibus cōdem religionis & voti ergo illustrissima perenniter à Deo miracula eduntur. Iccircò etiam variis in locis varia visuntur, & celebrantur Dei matris semper Virginis monumenta pariter & ornamenta infinitis nobilitata miraculis, cuiusmodi sunt Virgineæ vestis segmenta, capitis velum, sella ipsa, in qua domi suæ virgo sanctissima considebat, zona pectoris etiam virginei lactis, quod sugebat infantulus IESVS inusta guttulis visebatur Cōstantinopoli, ad quam venerandam plurima fidelium multitudo confluebat: de illa extant percelebres S. Germani Archiep. Constant. Euthymij, & aliorum Doctorum orationes: de ipsa quoque scribit in hunc modum Nicephorus. *Pulcheria Augusti Arcadij filia tria Dei matri ex ipsis fundamentis templa erexit: quorum vnum est in fabrorum foro Constantinopoli: in hoc velut thesaurum Dei genitricis deposuit Zonam; Hoc in templo, vt quarto quoque die hebdomadæ peruigilium, & supplicatio ad lucernas & lampadas fieret, constituit; quam ea ipsa pedes frequentare soluta erat.* lib. 14. cap. 2. & lib. 15 cap. 14. Asseruantur etiam aliis in locis vitta, chirotheca, soccus, annuli, mantica, fasciæ sepulchrales, lectus, pecten, fusus & glomus Virginis Deiparæ; de quibus multa scribunt autores, omnium accuratissimè noster Spinellus in suo throno. cap. 29. numer. 48. vsque ad numer. 59.

Templum Lauretanū B. Mariæ celeberrimum.

C

Plurima reliquiæ B. Mariæ.

Niceph. Zona B. Mariæ celebris Constantinopoli.

D

Spinell.

15. Est quidem in hac ipsa domo Societatis Olisiponensi, in qua scribo, pretiosissimus (vti iam præmisi) sanctarum reliquiarum thesaurus, E qui in hoc planè augustissimo D. Rochi templo asseruatur, visitur, & colitur à fidelibus miro concursu ex tota vrbe, seu potiùs ex hoc ipso vrbium orbe confluentibus. At in cœlesti hoc viridario fasciculus ex capillamento Virginis Deiparæ tenetur in argentea & crystallina pixide inclusus, quem publicè propositum statis anni celebritatibus, mirâ quadam pietate, tenero corporis affectu, pŭsque etiam plurium lacrymis venerabundi exosculamur. Voluit enim Deus clementissimus vti pretiosissimus huiusmodi reliquiarum

Sanctuariū reliquiarum in templo S. Rochi Olisipone. Fasciculus ex capillis B. Mariæ in templo S. Rochi seruatur.

rum Virginis matris thesaurus in terris & diligentissimo fidelium studio conquisitus, ac reuerenter in templis, in altaribus, in thecculis pretiosis ad nostrum solatium ac præsidium, ad ipsius Virginis Dei matris honorem conseruaretur. Et quis dubitet his sacratissimis Deiparæ reliquiis armatam munitámque aduersus hostes fidei, tartaríque furias Ecclesiam Christi consistere? Profectò illa dicitur *Turris Dauid & mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.* Cant. 4. Clypei sunt virtutes Virginis; clypei sunt ab illa nobis collata præsidia; clypei sunt quæ diuino consilio, ac beneficio relictæ illius si minùs de corpore virgineo, at certè de vestibus in Ecclesia conseruantur & honorantur omni veneratione dignissimæ reliquiæ. Quod si hæc, ó Domina, tui corporis, dum viueres in terris, ornamenta sic animos fidelium ad pietatem excitant, mentes accendunt, corda sensúsque oblectant: quid quæso tandem, ô Virgo parens, tui præsentia? Quid si te oculis aspiciam? Quid si tuis pedibus aduoluar? Quid si te alloquar? Quid si te audiam dicentem: Veni in requiem filij mei? Fiat mihi, ô Domina, fiat huic seruo tuo quamuis indigno secundùm verbum tuum.

Armata munitáque Dei Ecclesia reliquiis B. Mariæ. Cant. 4.

Pia deprecatio ad B. Mariam.

16. Porrò autem quàm inæstimabile Dei beneficium, quàm admirabile Dei præsidium datum est hominibus ex ipsomet Christi corpore & sanguine in sacrosancto altaris sacramento, quæ lingua non beatorum hominum modò, sed & ipsorum Angelorum explicabit? Describit Isaias viri iusti innocentiam, ac virtutes, quibus illius anima exornatur, hoc modo: *Qui ambulat in iustitiis, & loquitur veritatem; qui proiicit auaritiam ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, & claudit oculos, ne videat malum.* cap. 33. *Felix* (inquit hoc loco S. Hieron.) *conscientia, quæ non audit, nec aspicit malum.* ibid. addo, nec facit malum. Certè vsque adeò in malum procliuis est homo, vt si malũ aspiciat, malum quoque vt plurimũ faciat: in quo etiam periculum ac vis ad peruincendũ cernitur occasionis. En iusti anima suis à Propheta coloribus depicta, qualis ea debet esse, quæ nimirum ad sacrosanctam Eucharistiam accedit. Ambulat in iustitiis, hoc est, virtutibus est exculta, primóque à vitiis per confessionem sacramentalem mundata; maximè verò à mendaciis, fraudibúsque in ore; in quod scilicet ipsamet veritas Deus homo ingreditur: deinde ab omni specie auaritiæ, quæ cum rapinis, & violentiis nunquam non coniuncta est. Iccircò vocatur auaritia ex calumnia: *Quæ nimirum* (declarat S. Hieron:) *est mater calumniæ: nisi enim cum alterius damno & malo pecuniæ alteri non coaceruantur.* Vide obsecro: vbi auaritia, ibi iniustitia, ibi rapinæ: auarus & latro prorsus idem. Videtur siquidem S. Hieronymo non posse diuitem fieri, nisi per latrocinia: eundémque esse diuitem ac latronem. Legunt LXX. *Qui odit impietatem & iniquitatem.* Profectò huiusmodi diues & impius in Deum, & iniquus in hominem dici potest. Pagn. vertit: *Respicit in auaritiam oppressionum.* Hæc enim est auari hominis conditio, hoc ingenium, quod in tyranno miseros opprimente cernitur: est igitur auaritia bonorum alienorum tyrannis; ipsamet oppressio miserorum. Quid plura? Nónne Mamonam iniquitatis appellauit Dominus? Luc. 16. Benè S. Hieron. *Omnes diuitiæ, dum alios spoliant, iniquitate pariuntur.* in 6. Mich.

Singulare nobis præsidiũ in Eucharistia.

Isai. 33. D. Hier. *Vehemens occasio peccati.*

Qualis animi dispositio ad Eucharistiam.

S. Hier. *Pecunia cũ alterius dãno coaceruatur.* *Auarus & latro idem.*

Auaritia tyrannis.

Luc. 16. *Diuitiæ iniquitate pariuntur.*

17. Deinde Isaias perstringit auaritiam iudicum, qui muneribus occæcati peruertunt iudicium: addit enim: *Qui obturat aures suas, ne audiat sanguinem.* LXX. *iudicium sanguinis.* vbi ponitur iniustitia contra vitam innocentis. Denique *claudit oculos, ne videat malum.* Hebr. *Ragh* malum רע quodlibet: hîc sumi potest pro ipsa oppressione, de qua sermo erat. Non puto alienum à sensu prophetico, quod significetur malum libidinis. Malæ quippe mulieres, hoc est, libidinosæ dicuntur Hierem. 2. ab hac voce *Raghoth.* & Genes. 8. *Sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.* vbi Hebr. *Ragh* præcipuè libidinem carnis innuit, pro cuius effusa, prodigáque in omnem spurcitiam libertate diluuium à diuina iustitia inductum fuerat, de quo ibi texitur historia. Quod si ita est, tria maximè vitia detestatur hîc Propheta, auaritiam, crudelitatem, luxuriam, à quibus præcipuè immunis purúsque esse debet ille, cui magna quædam & præclara promittuntur: videlicet ablatus per confessionem ab omnibus flagitiis, præsertim ab iis tribus vitiis, quæ potissimum benignitati, caritati, & puritati Christi Domini aduersantur, eleuatur ad assistentiam simul & participationem sacrosanctæ Eucharistiæ. Sequitur enim: *Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas eius; panis ei datus est; aquæ eius fideles sunt.* Isai. 33. O summa hominis felicitas! Ille scilicet purus & iustus in admirabili quadam corporis, animæque securitate viuet: seu in ipsa Christi Ecclesia; vbi *turris Dauid ædificata cum propugnaculis.* Cant. 4. cuius tam mira est fortitudo, vt aduersus eam portæ inferi præualere non possint.

Isai 33. Libido cum auaritia.

Gen. 8.

Præcipuè ab auaritia, crudelitate, libidine purus accedat ad Eucharistiam.

Isai. 33.

Cant. 4.

18. Vnde igitur tanta securitas? *Panis ei datus est.* ibid. Quis deinde panis? Panis vitæ, panis Angelorum: ad quem inuitat diuina sapientia: *Venite, comedite panem meum.* Prou. 9. *Panis qui de cælo descendit.* Ioann. 6. Corpus videlicet Domini IESV, quod in sacramento altaris fidelibus manducandum proponitur. Hic ergo panis tota est securitas fidelium, sublimitas saxorum, murus, propugnaculum, munimentum, ipsa fortitudo Ecclesiæ Christianæ. Sed quænam fideles aquæ? Illi vtique lacrymarum imbres, quos anima Deo pasta, diuinis ardens affectibus, inter cœlestes amplexus puráque oscula sui, quem recepit, sponsi per oculos internæ lætitiæ testes emittit. Quod S. Cypr. in se ipso, & in aliis etiam fidelibus sæpenumerò expertus aiebat: *Vide quomodo his, qui Christi commemorant passionem intra sacra officia, quasi per quosdam canales de interioribus fontibus egrediantur torrentes, & super omnes delicias lacrymis nectareis anima delectetur: quantam suauitatem animæ inquirenti, vbi sit Deus suus, suspiria contemplationis eliciant. Gemitus illos pietas excitat, gratias agit tam vberis beneficij largitori: & se sanatam & sanctificatam agnoscens fletibus se abluit, & lacrymis se baptizat.* tract. de cœna Dom. Nimirum commemorat passionem intra sacra officia, qui carnem Domini in Eucharistia manducat, iuxta illud Domini: *Hoc facite in meam commemorationem.* 1. Cor. 11. *Quotiescunque manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis.* ibid. Illo igitur sanctissimarum voluptatum torrente se perfusum, in sumptione corporis Domini, ac suum populum (ea scilicet erat illius aureæ ætatis pietas fidelium) sentiebat beatissimus Cyprianus ad memoriam vtique passionis Domini, quæ in Eucharistia recolitur. Prudenter ergo admonet fideles S. Laurent. Iustin. *Dominicam passionem, quæ in sacramento hoc mysticè celebratur,* memori

Matth. 16. Isai. 33.

Prou. 9. Ioan. 6. *Eucharistia Christianorum fortitudo, & securitas.* Isai. 33.

S. Cypr. *Pia dulcésque lacrymæ sumentiũ Eucharistiam.*

1. Cor. 11.

Recolenda animo Domini passio cum sumitur Eucharistia.

memoriter teneant. ser. de Euch. & mox: *Nempe dolores mediatoris nostri, irrogata conuicia, excepta flagella, aceti & fellis pocula, clauorum & lanceæ vulnera ex rediuiua sacrificij huius celebratione memorentur.* ibid.

Dulcis & pia contemplatio in sumptione Eucharistiæ.

19. At quænam anima fidelis ritè accedens ad sacrosanctam Eucharistiam, si memoret præsentem adesse illum ipsum Christum IESVM, qui pro nobis captus, irrisus, consputus, flagellatus, & crucifixus fuit: seséque componi ad excipiendum eundem Dominum, & illius sanguine, vti è sacris vulneribus stillat, maculas omnes suorum scelerum ibi expiaturam: non se totam tenerrimo pietatis affectu emolliet; pérque dulces lacrymarum imbres exprimet eliquatam? Neque verò quis obiiciat alienum esse de sacra Eucharistia longam intexere orationem, cùm de morte, de sepultura Iacob, denique de defunctis, & sepulchris procederet commentatio. *Est enim sacrosancta Eucharistia pharmacum immortalitatis, & mortis antidotum*, vti celebre dictum est S. Ignatij, epist. ad Ephes. Communis deinde Patrum antiquorum sententia est futuram electorum in die iudicij resurrectionem vel maximè deberi venerabili Eucharistiæ. Hinc illud S. Athanasij sub persona Christi dicentis: *Corpus meum, quod ostenditur & datur pro mundo, in cibum dabitur vt spiritualiter vnicuique tribuatur, & fiat singulis tutamen præseruatióque ad resurrectionem vitæ æternæ.* tract. in illud: *quicunque dixerit verbum.* Et Gregor. Nyss. *Ostensum sit* (inquit) *aliter fieri non posse, vt nostrum corpus sit in immortalitate, nisi per communionem cum immortali factum sit particeps incorruptionis.* orat. Catech. cap. 37. Et S. Cyrill. Alexand. *Non verbo solùm semper, verùm etiam tactu Dominus IESVS mortuos excitabat, vt ostenderet corpus quoque suum viuificare posse, quod in solo tactu suo corrupta redintegrantur. Quo modo non viuemus qui carnem illam & gustamus & manducamus?* in Ioan c. 14. Et Rupertus: *Dat Dominus vitam mundo, vt comedant homines mortui, & à duplici morte corporis & animæ resuscitemur.* lib. 6. in Ioan. Longum esset referre omnia Patrum, & Doctorum in hanc sententiam testimonia in expositionem verborum Domini: *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Ioan. 6.

S. Ignat. *Resurrectio corporũ effectus Eucharistiæ.* S. Athan. Greg. Nyss. S. Cyrill. Alex. Rupert. Ioan. 6.

20. Adiungo tamen eleganter veréque dici posse omnes particulares multorum, qui post resurrectionem Domini, & institutionem huius admirabilis sacramenti, resurrectiones contigerunt, effectus illius esse, & quodammodo præludia ad vniuersalem resurrectionem, illiúsque pignora. Quo in sensu dictum illud S. Cypr. accipio: *Pascant & reficiant maturatæ resurrectionis latabunda solennia.* tract. de cœna Domini. Quasi iam nunc in aliquibus fiat quædam anticipatio resurrectionis vniuersalis, quæ velut præcox fructus ab ipsa Eucharistia maturetur. Denique si corpora Patriarcharum ad mortem Domini, cùm sanctissima illius anima descendit ad inferos, corpúsque illius in sepulchro conditum est, ad æternam immortalitatem nunquam amplius moritura resurrexerunt, vt multi explicant illa verba: *Multi qui dormierant, resurrexerunt* (scilicet ad resurrectionem Domini) Matth. 27. profectò credi potest hoc fuisse in virtute sacramenti Eucharistiæ, quod iam institutum in cœna illa Domini sumptum fuerat ab hominibus: atque adeò iam corpori Domini vitæ pleno hominum corpora fuerant per sacram communionem vnita: vnde in vniuersam humanæ carnis massam hæc futuræ

Resurrectiones mortuorũ particulares post Christũ effectus sunt Eucharistiæ. S. Cypr. Matth. 27. *Resurrectio multorũ in die Paschatis effectus Eucharistiæ.*

A resurrectionis & immortalitatis gratia communicata & diffusa fuit. Cæterùm hoc multò elegantiùs à Ruperto assertum sic habet: *Corpora quoque illorũ in monumentis iacentia, virtute cibi huius non caruerunt, mox vt eodem ventre quo tenebantur & ipsa, receptum est corpus eius, sicut Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus. Nam & virtute huius cibi factum est, vt multi ex ipsis resurgerent in testimonium futuræ vniuersalis resurrectionis: qui vtique non morituri iterum resurrexerunt.* lib. 6. in Ioan. de hoc ipso testimonio pleniùs iam alio in loco disseruimus.

Rupert.

21. Sed quid illud? (vt prædictum Isaiæ locum absoluamus) *Regem in decore suo videbunt oculi eius: cernent terram de longè.* cap. 33. Quis iste Rex, nisi B Dei filius, *speciosus formâ præ filiis hominum?* Psalm. 44. quis decor illius, nisi amor? Pulchritudo eius, dilectio eius, vt iam alibi ex S. Bern. retulimus. Et vbi nam hæc illius visitur pulchritudo? Vbi decorus ipse ostenditur hominibus, nisi in sacrosancta Eucharistia? Quod quidem Propheta vt indubitatum sic definiuit: *Quid enim bonum eius, & quid pulchrum eius; nisi frumentum electorum, & vinum germinans Virgines?* Zachar. 9. Quod autem intelligatur de sacra Eucharistia, sic D. Hieron. exponit: *De hoc tritico efficitur ille panis, qui de cælo descendit; & qui confirmat cor hominis.* Bonum dicit, & pulchrum. *Bonum* (declarat Paschasius Abbas) *vt ad vitam æternam proficiamus: pulchrum, dum immortalitatis gloriâ vestimur.* lib. de corp. & sang. C Dom. cap. 21. Bonum, quod voluntatem allicit: pulchrum, quod in sui cognitionem atque admirationem rapit intellectum, mentem inexplicabili gaudio perfundit. Vno verbo clariùs: Bonum & pulchrum Domini sacramentum amoris, quo sibi hominem voluit adunire, suæque diuinitatis facere participem, iuxta illud: *Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.* Ioan. 6. *Et qui manducat me, & ipse viuet propter me.* ibid. *Est quidem nostra anima* (inquit S. Ephrem) *sponsa sancta facta immortalis sponsi: nuptiarum autem copulæ diuinæ sunt sacramenta: per quæ sancta anima iungitur sponso, dum cum timore atque tremore sumuntur.* tract. de iudicio. Hoc idem significauit sponsa illa, quæ dixit: *Osculetur me osculo* D *oris sui: quia meliora sunt vbera tua vino.* Cant. 1. quem locum ex Theodoreto iam alibi explicauimus de sumptione Eucharistiæ.

Isai. 33. Psal 44. D. Bern. *Christus maximè bonus & pulcher in Eucharistia.* Zach. 9. D. Hier. Paschas. *Sacramentũ amoris Eucharistia.* Ioan. 6. Ephrem. *Sanctæ nuptiæ in Eucharistia animæ cum Christo.* Cant. 1.

22. *Fecerunt filij Israël sicut præceperat eis.*] Emphaticè dictum: innuit enim rem insuetam, notatúque dignam: præstari scilicet à filiis in integrum post parentis obitum quicquid moriens vel dicto commendauit, vel testamento legauit. *Obliuioni datus sum tanquam mortuus à corde.* Psalm. 30. vel, *Excidi tanquam mortuus à corde. Obliti sunt me*, (declarat S. Hieron.) *tanquam si fuerim iam defunctus.* Facilè quidem mortui ex hominum memoria delentur, imò nihil citiùs ex animis euanescit. Quin etiam illud magis dolendum, quòd E etsi mortuus aliquis viuat in memoria hominum, nullus tamen in corde perseuerat, vti subtiliter adnotauit hoc loco Caiet. *Mortui* (inquiens) *etsi sunt in recordatione nostra, in lingua, in libris, in laudibus, in sepulchris; nunquam tamen in corde: vtpote quibus nulla nostri cordis affectio vtilis apparet.* Et sunt tamen parentes dum viuunt, dum moriuntur, vsque adeò soliciti, vt opulenta filiis patrimonia relinquant, qui de corde statim omnem affectum & amorem expellent erga illos, à quibus & vitam & ingentia vitæ subsidia receperunt; nec tamen pro illorum animis è lustrali incendio

Psal. 30. S. Hier. *Magna viuis mortuorum obliuio.* Caiet. *Filij pro defunctis parentibus pia subsidia deferre non curant.*

cendio

cendio liberandis vllum vel precum, vel sacrificij vel eleemosynæ subsidium (vti pietatem filiorum decebat) meminerint offerre. Summa itaque obliuio est, quam de mortuis habent viui; quæ scilicet tanta est, vt etiam filij mortuos obliuiscantur parentes; eósque vbi sepulchris condiderunt, æternâ pariter obliuione sepelire consueuerint. Rogauerat Iacob filium Ioseph (quod suprà vidimus) & iuramento addixerat vt sua post mortem ossa de Ægypto in terram promissionis deportaret: promisit filius & iureiurando se obstrinxit patris voluntati & mandato se obtemperaturum. At cùm filij erga parentes dum moriuntur, maximè si ex asse instituantur hæredes, faciles, largósque se promittendo præstare soleant; illis verò sepultis plurimùm & quid promiserint, & quid debeant etiam ex testamēto prorsus obliuiscantur: ne quis de sancto Ioseph huiusmodi inhumanitatem an stoliditatem dicam, suspicetur: perspicuè distinctéque hoc loco apponitur: *Fecerunt ergo filij Iacob sicut præceperat eis.*

Filij cum corporibus simul & memoriam parentum sepeliunt.

Ioseph pietas erga parentem defunctum.

23. Integrâ quidem salute, dum quisque sanus, & benè sui compos est, condendum est testamentum, non verò ad extremum vitæ periculum, vbi totus homo lethalibus opprimitur angustiis, differendum. Ne (vti celebratur ex Bartholo) dum postremum quis vitæ periculum attendit, nequaquam testamentum, sed deliramentum condat. Iccircò Dominus per Isaiam mandauit Regi Ezechiæ: *Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non viues.* Isai. 38. Optimum sanè consilium, etsi ab omnibus sit obseruandum; maximè tamen principibus & Regibus, quorum conscientiæ grauiùs onerantur, non salutare modò, sed & prorsus necessarium est. Benè id quidem. Sed multò etiam prudentiùs aget, qui suæ domui disponit, soluit debita, res suas sanctè cōponit, conscientiæ techuas expedit, agitque tandem ac perficit in vita sanus & integer, quæ ab hæredibus post mortem fieri vellet. Nam si his illa credat complenda, imprudenter aget, dum obliuiosis, extraneis veréque dicam inimicis suā animam & ab oneribus subleuandam, & subsidiis adiuuandam committit. Quæ maior dementia, quàm vt quis speret alium sibi post mortem illa, quæ quidem onerosa & molesta sunt, præstiturum, quæ ipsemet dum viueret à se vt præstaret, obtinere nunquam potuit? Nullus quidem, ô homo, tibi te ipso propinquior & coniunctior est; nullúsque iccircò tibi fidelior esse debet. Ne sola igitur hæredum, vel etiam filiorum, fiducia, calamo quidem arundineo malè subnixus; sed omnibus à te ipso in vita confectis & integrè absolutis egregiè armatus imminentem præstolare mortem. Quod mihi videtur Apostolus ita monuisse: *Accipite armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo: & in omnibus perfectè stare.* ad Ephes. 6. in die malo, hoc est, in morte: quam sæpenumerò diem malum appellari legimus in scriptura: tunc in omnibus perfecti stemus. Legit Theophylact. *Omnibus confectis stare.* S. Hieron. legit. *Et vniuersa operati stare.* locum verò explicat de die iudicij. *Sciat igitur* (inquit) *vnusquisque se stare posse, si vniuersa fuerit operatus, vt plenus cunctis virtutibus stabilem figat gradum, & non moueatur de acie.* vbi nos legimus arma, est in Græco πανοπλίαν, *omnia arma. Vt igitur possit quis in hac die resistere diabolo, assumat omnia arma Dei.* idem Hieron. Sic arduus, ita periculosus est ex hac vita in æternitatem transitus mortis, vt illum ingressuro necessaria omninò sint omnia Dei omnipotentis arma,

Condendum testamentū integro iudicio, nō inter mortis angustias.

Isai 38.

Prudens animæ suæ in vita prouidet, & non credit hæredibus.

Omnibus ritè confectis paret se quisque ad mortem.

ad Ephes. 6.

Theophyl.
S. Hier.

Summū in morte discrimen.

A quibus munitus tanto in discrimine hostibus possit obsistere. Quam ob rem nullus ita cœcutiat atque insaniat in vita, vt quæ viuus sanúsque potuit, ac debuit facere, suis post mortem hæredibus remittat facienda.

24. Perspicuum sanè, quod sequitur, exemplum, ad ostendendam filiorum, hæredúmque erga demortuos parentes inhumanitatē, sic habet. Enimverò mortuus demum quisquam est, qui summis in vita laboribus, ac sudoribus copiosam admodum filio substantiam reliquit: lætus quidem, sibique blandiens, quòd filium relinquebat diuitē, qui & patris conscientiæ onera leuaret, & animæ in purgatorio agenti per eleemosynas, diuináque sacrificia opem ferret; atque adeò patris testa-
B mentum integrè exequeretur. At miserum sua fefellit opinio. Filius quippe prorsus immemor patris, nec illius testamentum curauit, nec animæ vel vnum sacrum, aut obolum stipis erogauit. O planè saxum! ô stipitem! ô feram! Vicinus ergo, qui patri mortuo amicus fuerat, adolescentem obiurgat, quòd nullam defuncti patris, à quo amplum acceperat patrimonium, haberet curam, nullam omninò recordationem. Quid verò iste? Non patris (inquit) memini, patris curam non habeo; nec vbi & quomodo agat, mea interest. Nam si iam cœlo pater donatus Deo fruitur, nullius à me indiget subsidij: si verò damnatus apud inferos cruciatur, nulla iam est redemptio: frustrà fient, quæcunque pro illius anima filius
C efficiam. Denique si lustralibus flammis in purgatorio torquetur, cùm sit iam sempiternæ salutis omninò securus, patienter ergo sustineat, quoad vsque solutus in cœlum euolet. O dedecus! ô barbariem! ô insaniam! sed tamen ô dignam tam stulto homine pœnam, qui seipsum viuum negligens sui demortui curam aliis commendat!

Egregium exemplum obliuiosi & inhumani filij erga patris defuncti animā.

SECTIO III.

Reuersúsque est Ioseph in Aegyptum cum fratribus suis, & omni comitatu, sepulto patre.
D *Quo mortuo, timentes fratres eius, & mutuò colloquentes: Ne fortè memor sit iniuriæ quam passus est, & reddat nobis omne malum quod fecimus, Mandauerunt ei dicentes: Pater tuus præcepit nobis antequam moreretur: Vt hæc tibi verbis illius diceremus: Obsecro vt obliuiscaris sceleris fratrum tuorum, & peccati atque malitiæ quam exercuerunt in te: nos quoque oramus vt seruis Dei patris tui dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis fleuit Ioseph. Venerúntque ad eum fratres sui: & proni adorantes in terram dixerunt: Serui tui sumus. Quibus ille respondit: Nolite timere:*
E *num Dei possumus resistere voluntati? Vos cogitastis de me malum: sed Deus vertit illud in bonum, vt exaltaret me, sicut in præsentiarum cernitis, & saluos faceret multos populos. Nolite timere: ego pascam vos & paruulos vestros, consolatúsque est eos, & blandè, ac leniter est locutus. Et habitauit in Aegypto cum omni domo patris sui: vixítque centum decem annis. Et vidit Ephraim filios vsque ad tertiam*

tertiam generationem. Filij quoque Machir filij Manasse nati sunt in genibus Ioseph. Quibus transactis, locutus est fratribus suis: Post mortem meam Deus visitabit vos, & ascendere vos faciet de terra ista ad terram quam iurauit Abraham, Isaac, & Iacob. Cùmque adiurasset eos atque dixisset: Deus visitabit vos: asportate ossa mea vobiscum de loco isto: Mortuus est, expletis centum decem vitæ suæ annis. Et conditus aromatibus, repositus est in loculo in Aegypto.

1. PErsolutis de more patris Iacob exequiis redit cum fratribus, & vniuerso Ægyptiorum comitatu Ioseph in Ægyptum. Hoc igitur officium parentandi mortuis parentibus, debitámque illis post mortem præstandi pietatem addiscant omnes oportet, quibus multò minus laboriosum erit parentibus suis iusta soluere, quàm fuerit Ioseph ex Ægypto per longa terrarum spatia vsque in Chanaan abire ad præstandum hoc pietatis officium coacto. Igitur vbi primum in Ægypto constiterunt, antiqui parricidij adhuc perculsi conscientiâ metuere cœperunt filij Iacob, ne fortè Ioseph pristinæ adhuc iniuriæ latétem animo dolorem expromeret, & fratrum sanguine satiaret: vbi iam nulla esset præsentis reuerentia patris, quâ tam diù conceptam frænasset iracundiam. Res mira! Etiam post tam longum ab illo flagitio elapsum tempus: post tam multa, támque euidentia veræ pietatis, fraterníque amoris argumenta in Ioseph, adhuc tamen illius fratres meminit, etiam nunc memoria præteriti facinoris excruciantur: viuit vel nunc maximè, corroditque vermis conscientiæ, nec finit miseros quietè agere: Nimirum (vti scribitur) *fugit impius nemine persequente: iustus autem quasi leo confidens absque terrore erit.* Prou. 28. Ibi enim trepidat malus, vbi non est timor: Etiam vbi nulla est timendi causa, patrati, vel etiam expiati sceleris conscientia torquet animum, qui aliquando peccauit: cuius tormentum describit apud Iobum Eliphaz in hunc modum: *Sonitus terroris semper in auribus illius, & cùm pax sit, ille semper insidias suspicatur. Non credit quod reuerti possit de tenebris ad lucem circunspectans vndique gladium: terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum sicut Regem qui præparatur ad prælium.* Iob 15. Vsque adeò meticulosa, inquieta, nunquam secura peccatoris conscientia est. Contra verò: *In timore Domini fiducia fortitudinis.* Prou. 14. *at secura mens iuge conuiuium.* ibid. Atque (vt optime animaduertit S. Gregor.) *nihil simplici corde felicius: quia quo innocentiam erga alios exhibet, nihil est quod pati ab aliis formidet. Nec suspectus est pati, quod se fecisse non meminit.* lib. moral. 12. cap. 21.

Conscientia peccati inquietat, excruciat.

Prou. 28.

Iob 15.

Prou. 14.

S. Greg. *Bona conscientia malum nec timet, nec suspicatur.*

2. En optima ratio; quare iustus, & qui neminem læsit, nihil sibi timeat. At contrà (idem adiungit) *mens praua semper est in laboribus: quia aut molitur mala quæ inferat, aut metuit ne sibi hæc ab aliis inferantur. Et quicquid contra proximos excogitat, hoc contra se excogitari à proximis formidat. Fit vndique suspecta, vndique trepida.* ibid. Inhumani, crudelésque erga fratrem fuerunt filij Iacob: icircò timent, ne talem erga se ipsos habeant nunc eundem Ioseph, quem oderunt: illius ingenium ex suo ipsorum malè dimetientes. *Ne fortè* (inuicem colloquuntur) *memor sit iniuriæ, quam passus est, & reddat nobis omne malum, quod fecimus.* Cùm tamen in Ioseph nihil omninò videant, vnde sibi timere possint, aut malú quid suspicentur. Vndenam igitur hic timor? *Sæpè contingit* (animaduertit idem Gregor.) *vt illi quilibet proximus suus simpliciter loquatur, nihil aduersum cogitet. Sed cùm pax sit, ille insidias suspicatur: quia qui semper dolosè agit, simpliciter erga se agi non æstimat.* Verùm enim verò timent filij Iacob suorum flagitiorum conscij. *Peruersus enim* (inquit idem Gregor.) *etiam superna iudicia attendit, & super se hæc euenire metuit.* Peccatum quidem subsequitur pœna, dúmque hæc differtur, eiusdem terror vti satelles excruciat. Igitur quod quisque patitur, suo acceptum peccato referat. In hac officina, scilicet in peccato, formantur, & ex illa prodeunt fabrefacta supplicia. Verè siquidem dicimus omnes: *Peccata nostra responderunt nobis, quia scelera nostra nobiscum.* Isai. 59. Intra nos ipsos nostra sunt flagitia, in nobis illorum officina, seminarium, origo, sentina. Quid ni spinas & tribulos terra germinet maledicta? *Peccata nostra responderunt nobis: vt* (occurrit S. Hieron.) *reciperemus quod meruimus.* Vti videlicet sata, cultá que tellus commissum sibi reddit fructum agricolæ; quòd vulgò dicitur respondere: sic habet culpa in nobis, malè satum, peius subinde exculium pro fructu producit supplicium.

Ex suo quisque ingenio alios dimetitur.

S. Greg. *Mens praua malum aut timet, aut facit.*

S. Gregor. *Dolosus semper sibi dolos ab aliis timet, aut suspicatur.*

Pœnā semper expectat & timet malus.

Culpa suppliciorum officina. Isai. 59.

D. Hieron. *Culpa malè satum producit supplicium.*

3. Eliu (vti legimus) carpit amicum Iob, quòd dixerit: *Violenta sagitta mea absque vllo peccato.* Iob 34. Significans se innocentem, atque adeò immeritis affectum suppliciis. Itaque sagittam dicit pœnam, scopum verò culpam intelligit. Enimuerò vbi in homine apparet peccatum, illicò in illud pœnæ, calamitates, miseriæque velut sagittæ in scopum collimantur. Frustrà igitur queritur sagittis se configi, qui scopum prætulit: pœnis afflictari, qui culpas admisit. Hoc ipsum in maximis Reip. calamitatibus cernitur; quæ scilicet ad peccatum publicum, sicut ad scopum sagittæ, à diuina iustitia meritò collimantur. Quo de argumento multa diuinitùs scripsit S. Saluianus: & nos ex illo non panca retulimus. Illud adiungit: *Nos quantum ad crimina nostra pertinet, lethalibus suppliciis digni sumus. Sed Deus plus misericordiæ, quàm seueritati tribuens mauult nos clementis censuræ temperamento emendare, quàm plagâ iustæ coërtionis occidere.* lib. 4. de prouid. Iustè quidem Deus nostra punit flagitia, sed quia pronior ad miserandum, quàm ad nocendum, castigat semper citra condignum, miseretur verò vltra condignum, vti celebre est Theologorum axioma. Quod igitur de suppliciis diuinæ vindictæ conqueramur iniustè, sic ab exemplo comprobat. *Ingratum nobis est, quòd cædimur. Sed quid miramur, si peccantes nos Deus verberat, cùm ipsi peccantes seruulos verberemus? Iniusti iudices sumus: homunculos nos flagellari à Deo nolumus, cùm ipsi conditionis nostræ homines flagellemus.* ibid. Rectè id quidem. Non pudet hominem de Deo queri, quòd in illum delinquens flagelletur, cùm ipse seruum flagellet, & flagellatum conqueri non patiatur? Benè igitur concludit. *Tam iniqui in hac re sumus: natura nobis & nequitia seruilis est. Volumus delinquere, & nolumus verberari. Ipsi in nobis mores sunt, qui in seruulis nostris. Omnes volumus impunè peccare.* Hæc S. Saluian. ibid. Igitur qui peccat, pœnam timeat. *Altissimus enim* (scribitur) *est patiens redditor.* Eccles. 5. Etsi patiens, tamen & redditor est, sed & iustus: Pater quidem, sed etiam index. Iam Ioseph peccatum libens & lætus ex animo condonarat fratribus: at illi tamen etiam nunc trepidi, anxiíque de pœna

Iob 34. *Sagitta supplicium, culpa scopus.*

S. Salu. *Minora patimur, quā meremur.*

Deus vltra meritū miseretur, citra castigat.

S. Salu.

Peccare impunè volumus.

Eccles. 5. *Deus & pater, & index.*

pœna cogitant. Sic timor peccato semel admisso adhæret, vt etiamsi hoc remittatur, ille tamen non abscedat. Timendum igitur peccatori semper est, etiam cùm acceptâ veniâ iustus efficitur. scribitur enim: *De propitiato peccato noli esse sine metu.* Eccles. 5. Vel vt alij legunt: *De propitiatu peccatorum. Quia videlicet* (declarat Lyra) *nescis si pœnitentia sufficiens fuerit: & si fuerit sufficiens ad remotionem culpæ, non tamen ad totalem pœnæ.* O quàm salutaris est cuicunque homini timor! *Beatus homo, qui semper est pauidus.* Prou. 28. Vnde hoc? quia vt vidimus: *Altissimus est patiens redditor.* Eccles. 5. *Patiens redditor dicitur* (inquit S. Gregor.) *quia peccata hominum & patitur, & reddit. Nam quos diu vt conuertantur tolerat, non conuersos durius damnat.* homil. 13. in Euang.

Eccles. 5. Peccatum etiã remissum timer semper conuenitur. Lyra. Prou. 28. Eccles. 5. S. Gregor. Dei patientia læsa in iram conuertitur.

4. Timent etiam fortasse filij Iacob arbitrantes fratrem suum Ioseph de illorum esse numero, qui dolorem acceptæ iniuriæ manentem altâ mẽte, repostúmque conseruant, vt opportunam aliquando nacti occasionem erumpant in vltionem. Caue tibi (ô quisquis es,) qui alium læsisti. Nam qui à te læsus tacet, conceptam fortè pro iniuria nouit iracundiam taciturnus sub efficta pace dissimulare. Ioab nihil de Amasa curat: ne verbo quidem Amasam offendit, imò ne nominat quidem. At metuendum est tamen, ne aliquando tandem subdolus incautum & imparatum ficto amplexu, osculóque vulneribus conficiat. 2. Reg. 20. Tacet Absalon ad ignominiam sororis, incestum fratris alio sub pectore decoquit taciturnus: Erumpet ergo: trucidatóque fratre paternam domum implebit ciulatibus. 2. Reg. 13. Mirum est, quòd Dominus IESVS cùm tot, támque indigna, & grauia perpessus nunquam pro se tamen responderit; nihilominùs conquestus videatur de ministro, à quo ante Pontificem alapâ est percussus: *Si malè locutus sum, testimonium perhibe de malo: si autem benè, cur me cadis?* Ioan. 18. Cur igitur modò non tacuit? An non silentio, vt hucúsque fecerat, patientiam demonstrasset? Profectò si Dominus tacuisset, aliquis fortè suspicaretur, silentio tam grauem tegi iniuriam, conceptámque animo iracundiam interim asseruari, donec tandem oblatâ occasione in vindictam expromeretur. Solet enim taciturnus hostis, quàm loquax, vt timeri prudentiùs, ita difficiliùs euitari. Et qui mirabundus ore gladium, pestem, exitium eructat, manu plurimum elanguescit.

Ab inimico taciturno diligenter cauendum. 2. Reg. 20. 2. Reg. 13. Taciturnus hostis vindictæ occasionem venatur. Ioan. 18. Christus alapâ percussus respondet. Christus etiam à suspicione vindictæ alienus.

5. Nihil planè impudentius, nihil pariter horribilius, quàm quod Sennacherib Rex Assyriorum contra Hebræos, cùm obsideret Hierosolymam, minitando iactasse legitur: *Quis Deus, qui possit eruere Hierusalem de manu mea?* 4. Reg. 18. Assyriorum igitur minas referens Isaias ita eosdem irridet: *Concipietis ardorem, parietis stipulam.* Isai. 33. Iram, indignationem, furorem Assyriorum egregiè vocat ignem; qui tamen stipulis conceptus citò euanescit. Minas scilicet, maledicta, conuicia, execrationes & similia muliebris potiùs, quàm virilis iracundiæ deliramenta vocat stipulas, quibus concepta flamma momento ipso emicat, & disparet. Vbi ergo lingua horribilis, dextera ibi prorsus ridicula. Proprium superbis ingenium, horrendo perstrepere sonitu; manúque ipsa elanguescere. *Audiuimus superbiam Moab. Superbus est valdè: superbia eius, & indignatio eius, plusquàm fortitudo eius.* Isai. 16. Audisti sancte Propheta? Cur non vidisti? Audiuntur quidem superbi, non videntur: tota superbiæ pompa & apparatus est in sono; terret quidem strepitu, ac boatu: at cùm oculos coniicis, vt quid reboet, videas, nihil apparet: cùm ad manum venitur: nihil fragilius, nihil fugacius. Immugiunt quidem nubes, cœli fragor aures, animósque mortalium territat: at si tollas in altum oculos, nihil præter aërem densatum in nubes, ipsammet leuitatem videas. En Moab superbia, & quidem grandis; sed plus quàm fortitudo. Quò illa scilicet accrescit sublimiùs, hoc ista depressiùs decrescit. Non gerit animum vltricem Ioseph, quem ipsa caritas & patientia coniunctis planè studiis iam inde à puero videntur efformasse. Seruat Ioseph animo pium erga impios, dulcem erga iniurios affectum: non recrudescentem, (vt in aliis sæpenumerò videtur) in dies acceptæ iniuriæ dolorem, & vehementiùs quotidie ebullientem ardorem vindictæ. Nescit vir iustus vlcisci: patitur æquo animo inimicos: libenter parcit nocentibus. Nouit enim magnum sibi patientiæ emolumentum prouenire. Ditescit quidem vir iustus, patiénsque inter inimicos, sicut illa Domini Arca cùm inter Philistæos capta teneretur, mirum in modum auro gemmísque locupletata & ornata fuit. 1. Reg. 6. quo in sensu Dauid veræ quidem exemplar patientiæ aiebat: *Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis.* Psal. 7. Si vnquam vltus me sum, inquit, exeam vacuus, indigus, sine vllo meritorum lucro, nec maius enim mihi damnum eueniet, aut etiam maledictio. Legunt alij: *Ab auctoribus pacis decidam inanis.* Sunt enim inimici, si eos patienter sustinemus, si Christiano affectu prosequimur, nobis cum Deo, & cum hominibus autores pacis. Gratiores tunc quidem Deo efficimur, hominibus icciro sumus amori, & admirationi: Quis enim patienter iniurias ferentem, & inimicos diligentem, vtique excelso & Christiano præditum animo, non amet, non celebret, non suspiciat, non inuideat?

Hostis loquax non timendus. Vbi horribilis lingua, ibi dextera ridicula. Isai. 16. 4. Reg. 18. Isai. 33. Superbus ore, ridiculus opere. Vir iustus vlcisci nescit. 1. Reg. 6. Psal. 7. Grande lucrum patiẽtia ex inimico. Vir patienter iniurias sustinens Deo amori, & hominibus admirationi est.

6. Nihil tam crebrò, tam grauiter, serióque Dominus commendat, quàm vt caritatem etiam inimicis exhibeamus; nec id solùm in lege gratiæ, sed etiam ante aduentum Domini commendabat. Sic enim per Hieremiam captiuis in Babylone iniungit: *Orate pro ea ad Dominum.* cap. 25. Sed quid ais Domine? Itáne vt orem pro barbaro, qui me flagris cædit? Ita planè: adiungit enim: *Illius erit pax vestra.* ibid. Orando scilicet pro Babyloniis, à quibus vincti & oppressi estis, & eorundem gratiam, & à me de istius seruitutis iugo libertatem comparabitis. Diximus non esse viri iusti pronum ad vindictam animum: addimus nunc, imò ne hominis quidem, vt subtiliter Propheta significat: *Voce meâ ad Dominum clamaui, voce meâ ad Dominum deprecatus sum.* Psalm. 141. Sic orabat Dauid, vt ex titulo Psalmi constat in spelunca, cùm Saulem fugeret. *Voce meâ*, inquit, *clamaui, voce meâ deprecatus sum*: quasi verò clamare deprecaríque aliquis non suâ, sed alterius voce vnquam possit. Pulchrè dicit clamare voce suâ. *Qui enim* (declarat S. Chrysost.) *clamat aduersus inimicos, non edit vocem hominis, sed feræ & serpentis.* Quam ob rem fera & serpens, non verò homo est, qui se de inimico vlciscitur: & vti serpens sibilat, vti leo irrugit, qui vindictam à Deo postulat. *Deus vltionum Dominus vocatur* in Psal. 93. Et, *mihi vindictam, dicit Dominus, & ego retribuam.* ad Rom. 12. Sibi vindictam reseruatam habet Deus omnipotens. Eam differt aliquãdo, sed non prorsus omittit, vt pro iustis qui patienter ferũt, vltor insiliat cõtra eos, qui iniustè persequuntur, & iniu

Hierem. 26. Orandum pro inimicis. Psal. 141. Non iusti, sed nec hominis est vlcisci. S. Chrys. Fera est nõ homo, qui vlciscitur. Psal. 93. ad Rom. 12.

& iniuriam inferunt : præstò semper est ad vltionem : nec patitur vt quis, ne ipse quidem afflictus, sibi vindictam vsurpet. Per Hieremiam dixerat : *Illius erit pax vestra.* Hier.25. Si nimirum de sumenda vindicta non agatis, si eam Deo iudici & vindici teferuens : quo in sensu accipi etiam potest illud Apostoli : *Date locum iræ.* ad Rom.12. iræ scilicet Dei, cùm ad vindictam pergit. Fit interdum, vt quis pro amico iniuriis affecto contra aduersarium districto gladio insurgat : at si amicus qui læditur, fortè vt seipsum vlciscatur, anteuertat amicum, hic hostem impetens interpositum illum, pro quo dimicat, gladio transuerberet. Sic planè timere quisque poterit, ne dum de inimico vindictam sumere contendit, Dei iustitiam anteuertens, ab ipsius diuinæ iustitiæ jam machæram euibrantis ictu feriatur. Igitur ô quisquis es, dato locum iræ, ne tuenti ad vindictam Numini te medium interponas, dum ferire paras; vtique feriendum.

Hier.25.

ad Rom. 12.

Dei vindictam in se conuertit qui se contendit vlcisci.

7. Sanctus Patriarcha nec sibi à fratribus inflictam iniuriam vlciscitur, nec illam meminit; scilicet proprio viris sanctis ornamento, æquali & constanti patientiâ conspicuus, atque in omnem posteritatem celebrandus. Admiranda hominibus, ac diabolo ipsi super omnes, quæ in homine virtutes esse possunt, stupenda videri solet iniuriarum tolerantia. Hanc ipsam in Christo Domino dum pateretur, admiratus, certè post illius resurrectionem labefactari tandem posse, aut saltem deficere aliquantulum lætus expectabat diabolus : sed sua inimicum fefellit spes. Enimuerò Dominus ipse Patrem alloquitur : *Tu autem Domine miserere mei : & resuscita me ; & retribuam eis.* Psalm.40. De Iudæis, à quibus vinctus, flagellatus, irrisus, & crucifixus fuit sermo est. Igitur, ô Pater (inquit) filium tuum quem tibi peremerunt; viuum tu à morte, gloriosum ab iniuriis excitabis, vt debitam possit si velit de sacrilegis vindictam sumere. Et quænam iusta vltio tam impiæ, tam barbaræ gentis ? Num dehiscente vsque ad inferos tellure, vniuersa Iudæorum gens vt absorbeatur ? Id prorsus euenturum expectabat diabolus : at contra euenit. *In hoc cognoui* (adiungit) *quoniam voluisti me : quoniam non gaudebit inimicus super me.* Psalm.40. In hoc videlicet, ô Pater, me hominem tuâ persequutus beneuolentiâ inimicum fefellisti : frustratus ille sua spe nullam in me impatientiæ, atque vltricis iræ vel tenuem vmbram videbit. Hoc enim sensu verba Domini per Psalmistam sic explicat S. Chrysostom. *Existimabat diabolus, quòd etiam si Christus mundum per crucem seruasset : at eos quidem certè qui ipsum crucifixerant, perderet: ille autem non perdidit ; sed etiam eorum aliquos Ecclesiæ primitias acquisiuit.* ibid. Quia scilicet redemptionem mundi per crucem & mortem Christi non posset impedire, at suam tamen quodammodo malitiam satiaret, si per aliquam saltem in Christo impatientiam hominibus salutare, quod nunc habeamus, impediret exemplum patientiæ : & vindictam de inimicis in Christo nobis proponeret imitandam. Igitur Dominus IESVS acceptâ super inimicos potestate, vt illorum & patriam & gentem vniuersam funditùs euerteret, atque in nihilum redigeret, seruauit tamen ad exemplum patientiæ : ex illa plurimos in suam Ecclesiam adlegit; Apostolósque illius gentis homines constituit

Admiranda hominibus iniuriarum tolerantia.

Diabolus expectauit Christi patientiam posse deficere.

Psal.40.

Psal.40.

S.Chrys.

Latus expectabat diabolus Christū post resurrectionē de Iudæis se vindicaturum.

A principes super omnem terram. Psalm.44. Denique cùm iam decretum foret à diuina iustitia, vt extremo per Romanos exitio Iudaica natio periret : terráque funditùs euerteretur : clementissimus tamen Dominus dilationem supplicij vsque ad quadragesimum annum à Patre impetrauit : & ne tunc quidem Iudæi periissent, si exacta suorum scelerum pœnitentia, receptáque veri Messiæ fide, diuinam auerterent vindictam.

Psal.44.

Mira Christi patientia post resurrectionem erga Iudæos.

8. *Pater tuus præcepit nobis.*] Potiùs pater antequam moreretur, hoc ipsum filio dixisset. Quare mentiuntur isti sine dubio. Proprium est enim atque solitum afflictis & aduersum quid formidantibus mentiri. Hinc illud : *In multitudine*

B *dine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.* Psalm. 65. Legunt alij : *ob tuam potestatem se tibi subijcient*, vel *seruient tibi*, vel *timebunt te valde* : timebunt scilicet quòd tui fuerint inimici. Itaque (vt benè adnotauit Genebr.) mentiri hoc loco est subiici, & supplicem fieri simulatè ; ex necessitate magis, quàm ex animo seruire. Nam serui solent mentiri præ dominorum metu : vnde dicitur : *Mendacium seruile vitium* : tum quia abiecti animi est mentiri, tum etiam quia proprium hoc seruis est vitium. Iuxta Theodoret. *Significat Propheta multos fore, qui mentiantur Deo se illius esse cultores ob metum terribilium operum eius : multos item fidem Christi non sincerè, sed ficto corde suscepturos propter eandem*

Psal.65.

Proprium meticulosis mentiri.

Genebr.

Theod.

Mendacium seruile vitium.

Iudæi interius, Christiani exterius.

C *rationem.* Apertè hoc ipsum completur in iis apostatis nostri temporis, qui Iudaismum in occulto amplexi Christianam tamen fidem in publico ficti & perfidi profitentur metu suppliciorum, quibus ab ipso Deo per suos in Christiana Rep. ministros iustè afficiuntur. Et quænam ista multitudo virtutis Domini ? Extrema scilicet infelicitas Iudæorum : ad quos Propheta : *Erubescetis, cùm fueritis velut quercus defluentibus foliis.* Isai.1. Videlicet Iudaica gens, quam anteà Prophetæ *oliuam vberem, pulchram, fructiferam, speciosam*, Hierem.11. vocabant : diuinâ subinde propter filij Dei suspensi in patibulo mortem maledictione percussa in quercum sine frondibus, merum stipitem ligna-

Isai.1.

Postremum Iudaicæ gentis exitiū.

Hierem.11.

Gens Iudaica stipes ad ignem.

D riis ad ttuem, ignémque destinatum degenerauit.

9. Fingentes itaque patris verba fratres nuncium miserunt Ioseph, fortè Beniaminum, qui solus innocens erat ab antiquo illo parricidio, & frater erat vterinus Ioseph. Nihil enim de mansuetudine caritatéque filij pater, dum viueret, sinistrum quid posset suspicari. Melior enim illi de tam sancto filio erat existimatio, quàm vt ipsum se vindicaturum formidaret de fratrum iamdudum commisso crimine, quod nonetat diuinâ prouidentiâ contigisse in totius gentis suæ bonum. Dicunt : *Pater tuus* : non verò *noster* : vt sic fortiùs ac teneriùs patris recor-

E dationem hominis animo imprimerent, illúmque ad omne pietatis officium permouerent. Nam etsi omnium natura pater esset Iacob, amore tamen & affectu paterno, quo dulciùs, ac vehementiùs filium Ioseph prosecutus fuisset, emphaticè dicitur pater ipsius Ioseph, ac si vnum illum filium habuisset. Ita se gerit bonus ac prudens pater erga filios, vt omnes sic amet atque vnum : sic deinde singulos, quasi omnes. At verò filij sic patrem honorare, sic amare debent, quasi vniuscuiusque tantùm sit pater. Hoc sensu Apostolus aiebat de Christo

Qualisnam mutuo inter parentem & filios amor esse debet.

Domino : *Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me*, ad Galat. 2. vbi egregiè Theophylact. *Atqui pro omnibus dedit seipsum; omnes dilexit. Enimuerò Paulus caritate inflammatus, quod publicum est; proprium facit, vti Prophetæ inquiunt: Deus Deus meus* In eo, quod Christus Dominus pro omnibus passus & mortuus est, suam (vt loquimur) misericordiã extensiuè nullis videlicet circunseptam terminis demonstrauit: in eo autem quòd pro vnoquoque, vti pro Paulo; intensiuè infinitam ostendit caritatem. *Significat ergo Apostolus* (adiungit Theophyl.) *quod tantam oporteat vnumquemque etiam gratiam reddere Christo; quantam, si pro solo mortuus esset, exhiberet.* Eleganter quidem ad eundem locum S. Chrysost. Apostolum ita compellat. *Quid facis, ô Paule, dum communia omnibus* B *propria tibi vendicas, quæque pro toto terrarum orbe facta sunt, tibi facis peculiaria? Cùm consideraret Apostolus infirmitatem humanæ naturæ, & ineffabilem Dei solicitudinem, tum quibus ipsum malis liberasset, quæ bona largitus esset, inflammatus illius desiderio hunc in modum loquitur.* Nimirum ea cuiuscunque nostrûm infirmitas est, vt ad sui præsidium tota quanta est Dei prouidentia, solicitudinéque indigeat.

ad Galat. 2. Theophyl. Christus pro vnoquoque ita passus est, ac si solus quisque foret.

Theophyl. Vnusquisque redemptionis beneficium sibi soli exhibitum celebret ac rependat. S. Chrys.

Quàm gratus S. Paulus suo redemptori.

10. Tam admiranda etiam est Dei erga nos caritas; vt sic vnumquémque nostrûm, atque si solum, curet. Denique tot tantísque iugiter vnusquisque à Deo beneficiis afficitur, vt præ amore Dei tam propitij, támque benefici possit sibi suum Deum vindicando exclamare: Deus meus, Re- C demptor meus; misericordia mea! Mirum etiam in modum tam pio Domino, tam beneuolo patri obligamur. Quod idẽ Chrysost. statim sic edisserit: *Præterea declarat hoc quoque par esse, vt quisque nostrûm non minùs agat gratias Christo, quàm si ob ipsum solum aduenisset.* Communia solent à singulis beneficia minus æstimari, dum quisque suum non reputat, quod etiam aliorum est: nec sibi donari quod aliis simul impenditur. Adeò sibi quisque tantum studet, & de aliis non curat? At in Christi amore, incarnatione, & redemptione, licèt ea sint omnium æqualiter hominum beneficia; ratio tamen illa nostrum exigit totum affectum, quam statim subiicit S. Chrysost. *Non enim Dominus recusaturus erat ob vnum tantam exhibere dispensationem: adeò singulum quemque hominem* D *pari caritatis modo diligit, quo diligit orbem vniuersum.* Verè siquidem vt potest, ita solet dici, pro vno tantùm homine, si solus in mundo peccasset, Dei filium venturum proculdubio redemptorem, atque in cruce moriturum. Hæc est illa, quam vocat Apostolus *nimiam, Dei caritas*, ad Ephes. 2. An non Dei nimia caritas, quòd me homunculum, terræ vermiculum, vas iniquitatum, dilexerit; quòd me vnum sicut omnes curauerit; quòd tantam mihi, quãtam omnibus, redemptionem impenderit; quòd pro me solo, etsi nullus esset alius, libenter homo factus in patibulo moreretur?

S.Chrys.

S.Chrysost. Vnumquẽque sic diligit Christus, atque totũ genus humanum.

ad Ephes. 2. Pro vno tãtùm, si solus esset redemptor IESVS mereretur.

11. *Proni adorantes in terram dixerunt: serui tui sumus.*] *Denuò* (scribit Philo) *cum vxoribus ac liberis supplices petierunt veniam.* lib. de Ioseph. En E regnat ille Ioseph, qui venditus seruituti fuerat. En humi iacent, prostrati veniam exposcunt; lacrymis errati pœnitentiam exhibent, qui fratrem, ne regnaret super illos, vendiderunt. *Vide* (inquit S. Chrysost.) *quantum valeat, quàm valida & inexpugnabilis sit virtus: & quanta malitiæ infirmitas. Ecce enim ille, qui tanta passus est, regnat: qui autem afflixerunt fratrem, famuli eius es-* A *se orant, quem in seruitutem exposuerunt.* homil. 77. Optimus quidem ad impetrandam à Deo veniam peccatoris habitus, demisso vultu, genu flexo, prostrato aut certè inclinato in humum corpore; cum gemitu & lacrymis errati confessio, & in meliorem frugem verè demonstrata commutatio. Nam etsi grauia fuissent flagitia, per huiusmodi tamen pœnitentiæ habitum eleuantur. In quam sententiam optimè scripsit S. Saluianus: *Rectè minorum criminum reos fuisse credimus, qui corrigi à Diuinitate meruerunt. Non penitùs enim Dominum lædit suum, cui propitiatio reseruatur.* lib. 7. de indic. O vim admirabilem pœnitentis, per quam homo, qui Deum offenderat, quasi parum aut nihil offendisset, sic ab ipso Deo habe- B tur, & æstimatur! At hic exterior habitus hypocritarum velamentum esse non debet, sed latentem animo interiùs veram scelerum pœnitentiam contestetur oportet.

Philo Heb.

S Chrys. Regnat iustus, quem impius oppressit, iste verò iacet prostratus.

Qualis habitus peccatoris ante Deum.

S. Saluian. Emendatus quasi parũ aut nihil peccasse, sic habetur.

12. Hoc quidem in Niniuitis apertè visum est, cùm publico Regis ac principum edicto interior; exteriórque pœnitentia omnibus indicta est. Scribitur enim: *Clamauit & dixit in Niniue ex ore Regis & principum eius: Homines & iumenta non gustent quicquam, nec pascantur, & aquam non bibant: & operiantur saccis homines, & clament ad Dominum, & conuertatur vir à via sua mala.* Ion. 3. En pœnitentiæ habitus exterior. Sed quid potiùs Dei placuerit oculis, atque ad impetrandam veniam præualuerit, statim apponitur. *Et vidit Deus* C *opera eorum, quia conuersi sunt de via sua mala: & misertus est.* ibid. vbi S. Chrysost. *Vides quòd non ieiunium periculo Niniuitas eripuit? vita mutatio Deum barbaris placatum & beneuolum reddidit. Honor enim ieiunij est peccatorum fuga.* hom. 3. ad pop. Antioch. *Non verba* (inquit hoc loco S. Hieronym.) *audiuit Deus, quæ solebat Israel sæpè promittere: Omnia quæcunque dixerit Dominus, faciemus. Sed opera conspexit, libenter mutauit sententiam, quia vidit opera commutata.* Profectò vitæ prioris emendatio non honorat modò sed veram esse pœnitentiam contestatur, vt Tertull. ausus est dicere: *Vbi emendatio nulla, pœnitentia necessariò vana; quia caret fructu suo, cui eam Deus seuit, id est, hominis saluti.* lib. de pœn. cap. 2. Egregiè dictum. Venit quidem Deus in mundum cœlestis agri- D cola, & seminauit pœnitentiam: hæc fructum protulit, vitæ in hominibus emendationem, ea subinde absque timore Dei constare non potest. ibi enim apposuit idem: *Vbi metus nullus, emendatio proinde nulla.* Verùm enim verò etsi prima laus interioris pœnitentiæ sit, in publicam tamen externi habitus demonstrationem prodeat necesse est: absolutéque iussit Dominus: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona; & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est.* Matth. 5. Quare non est satis cuicunque nostrûm vt bonus & iustus sit, sed insuper opus est, vt & talis videatur. Nobis enim necessaria est vita nostra, sed aliis fama nostra: & Christianæ vitæ ab omnibus vt verè debitum exigitur exemplum.

Emendatio vitæ Deum honorat, redditque propitium. Ion. 3.

Ion. 3. S.Chrys.

S. Hier. Emendatio vitæ fructus pœnitentiæ.

Tertull.

Christus agricola seminauit pœnitentiã.

Tertull.

Matth 5. Exterior sit etiam pœnitentiæ habitus.

Debet aliis sui quisque bonum exẽplum.

E 13. Enimverò hostis humani generis non contentus nostris vitiorum internis actibus contẽdit vlteriùs, vt ad externa subinde prorumpãt opera: quò scilicet de nobis, de virtutibus ipsis atque adeò de Deo per publicam malignitatem triumphare videatur. Sic enim S.P.Chrysol. expẽdit illa verba Domini: *De corde exeũt cogitationes.* Matth. 15. *Nouus* (inquit) *est hic ordo bellandi: de homine contra hominem gentes exeunt bellatura. Non contenta in occulto*

Triumphat diabolus, cũ peccatum in externa prodit opera.

S.P.Chrys. Matth. 15.

occulto vincere, prosternere in abdito, quasi quæ famam quærunt hominis de ruina. serm. 171. Sic igitur exeat foras ex animo virtus in publicum, prodat se in studiosa opera: vt publica luce in mundi theatro coram Deo, Angelis, & hominibus; de vitiis, de diabolo ad Dei gloriam & hominis in Deo commendationem victrix percelebrem agat triumphum. Quàm verò sit efficax hic pœnitentis exterior habitus ad iram numinis propitiandam, manifestò visum est in Dauide, cùm fugeret arma filij proditoris. Illius habitum ita describit S. Saluian. *Prioris status à se ipso exulans, pœnæ tam post se viuens: deuectus vsque in seruorum suorum vel (quod graue est) contumeliam, vel (quod grauius) misericordiam: vt vel sibi compaterentur, vel maledicere publicè non timerent. Ita Dei iudicio aliter effectus; vt ei, quem timuerat totus orbis, vnus in faciem insultaret inimicus.* lib. 2. de prouid. Quid quæso calamitosius? quid æquè deplorandum? quid ad permouendam hominum commiserationem appositiùs compositum? *Dauid* (scribitur) *ascendebat cliuum oliuarum scandens & flens, nudis pedibus incedens & operto capite.* 2. Reg. 15. Ne ipsam quidem Arcam Domini, quam Sacerdotes asportauerant, secum ferre, habereque voluit.

Virtus per opera se prodens, triumphat de diabolo.

S. Saluian. *Exterior pœnitentis habitus multum æuuat ad propitiandum Deum.*

Egregius Dauid pœnitentis habitus.

2. Reg. 15.

14. Simile quid in sanctissimo Iob, quod imitaretur Dauid, acceperat à Moyse scriptum. Enim verò cùm leprâ Iob percussus in domum aliquam se recipere, sub tecto in lecto decumbere, quæsitisque medicamentis vti posset: maluit tamen extra vrbem, sub dio iacere in sterquilinio, vbi testâ saniem radebat. Iob. 2. *Quia nimirum* (vti expendit S. Thom.) *percussus à Deo ipse etiam se magis affligebat, & humiliabat, vt misericordiam faciliùs obtineret.* At quantum vtrique tam imposita, quàm voluntaria profuerit afflictio, & tam admirabilis pariter habitus pœnitentiæ, nemo est qui nesciat. Rectè igitur Dauid decantauit: *Bonum mihi quia humiliasti me.* Psal. 118. & paulò antè dixerat: *Priusquam humiliarer, ego deliqui.* ibid. *Ipso quippe fructu* (declarat S. August.) *ostendit quòd bonum illi fuerit humiliari: & dixit causam; quòd humilitatem pœnalem delinquendo præcesserit.* Sed ô admiranda rerum commutatio! qui olim præ superbia ne auditu quidem somnia dominatus in puero Ioseph sustinuerunt, imò somnia narranti extremam perniciem machinati sunt: nũc ante ipsum, quem oderant & vendiderant, fratrem in Ægypto virum principem proni, ac supplices, miserandúmque in modum humiliati suum illud parricidium lamentantur, ab eodémque veniam miseri gemendo exposcunt. Patiatur quidem necesse est aduersum quid suo affectui vitióque peccator, vt & debitis luat pœnis quod errando commisit: & per contrarium à priori malo sanetur medicamentum. Sic Apostolus Corinthium, qui incesto flagitio nouercam polluerat, *iudicauit tradere Satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus esset.* 1. Cor. 5. In interitum carnis, hoc est, vt à maligno spiritu discruciaretur caro, quæ tam illicitam, fœdámque & nefariam captauerat voluptatem: doloribúsque malæ possent expiari, curatíque deliciæ. Quem locum expendens Bacchiarius hoc subtiliter colligit: *Per hoc significat Apostolus, vt quicquid contrarium delicijs, quicquid contrarium voluptati est, totum caro sentiet, quæ deliquit.* epist. ad Ianuar. de lapsis. De seipso ait Dauid: *Laboraui in gemitu meo; lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo.* Psalm. 6. qui meritò vocatur à S. Hier. pœnitentiæ Psalmus, in quo scilicet damnat con-

Iob. 2. *S. Iobi voluntaria pœnitentia.*

S. Thom.

Psal. 118. *Prodest peccanti humiliatio pœnalis.* S. Aug.

1. Cor. 5. *Peccata cõtrariis affectibus & operibus castiganda.*

Bacchiarius. *Carnis deliciæ carnis doloribus castigandæ.*

Psal. 6. S. Hieron.

A cupiscentias carnales, vt adnotauit S. Aug. Quare qui adulter alienum torum nefariè polluerat, iam pœnitere suum ipse lectum lacrymis vbertim præ dolore manantibus humectabat: & qui in alieno toro inultè semel lasciuierat, in suo iugiter ingemiscebat. Nam quod vnum peccatum diuturna pœnitentia punire se dicat: ita declarat S. Gregor. *Laboraui in gemitu meo, id est, studiose egi vt essem in gemitu: scilicet vt quousque viuerem, gemendum mihi putarem.*

S. Aug.

S. Grego. *Vnum semel commissum scelus totâ vitâ deflendum.*

15. *Num Dei possumus resistere voluntati?*] Consolatur Ioseph supplices & deplorátes: omnem illis adimit timorem. Non est enim quod timeant in tam admirabili opere diuinæ prouidentiæ, quæ illorum malis conatibus ad summam Israëliticæ
B gentis fœlicitatem vsa est. Felix mihi, vobisque ô fratres (ait) vestra culpa extitit; quæ tantam mihi gloriam, & vobis peperit salutem: securi estote. At egregia Philonis Hebræi paraphrasis locũ multò explicat elegantiùs. Sic habet: *Lacrymans Ioseph respondit. Iam tempus ipsum hanc solicitudinem exemisse vobis debuerat, nisi molesta esset conscientia. Ob tua patris renouat vobis veterem metum, quasi ad tempus datâ veniâ, ne quid illum contristaretur. Verùm ego non mutor tempore, nec vnquam violabo pacem semel redditam fratribus. Non distuli vindictam in tempus opportunius; sed condonaui pœnam in solidum, partim in honorem patris, partim propter fraternam necessitudinem. Quamuis etiamsi patris solius respectus apud me
C valuisset in hoc humanitatis officio, par est, vt etiam illo defuncto valeat. Nam mea sententia nemo bonus moritur, sed viuet in sempiternũ expers senij.* lib. de Ioseph. Legunt alij ex Hebr. *Num Deus ego sum?* scilicet vt ego mutare queam quod ille decreuit: vt in perniciem possim conuertere, quod ille in bonũ vestrum disposuit: vt quos ille saluos per me voluit esse, damnis ego afficiam? Deus quidem sceleris fratrum autor non fuit, nec illos impulit vt fratrem venderẽt: quod imperitè impiéque nonnulli colligunt ex hoc loco hæretici. Illud quidem flagitium impedire Deus noluit, ne libertatem arbitrij tolleret: sed illo tamen prænisso fuit vsus in exaltationem Ioseph, & fratrum salutem. Aberat aliquãdo Dauid cum suis militibus à Siceleg, vbi vxores & liberos, atque omnem suam reliquerat
D substantiam. Eam igitur nacti occasionem barbari hostes coacto agmine irruentes fœdam omninò ediderunt stragem. 1. Reg. 30. Sed quid hoc est, ô Domine Deus? Hæc tua illa est erga tuum seruum Dauid hominem secundùm cor tuum prouidentia? siccine barbaros idololatras in suorum seruorum exitio debacchari permittis? Planè sic se ipsa demonstrat Dei prouidentia, vt ad grandia bona grandibus vtatur malis: quod in hac ipsa re sic adnotauit Procop. *Deus permisit vxores & liberos Dauidis & sociorum captiuos abduci; vt dolore impulsi Amalecitis bellum inferrent, & ipsos iuxta Domini vaticinium funditus exstirparent: & vt Dauid de ingentis præda parta suis contribulibus mitteret; & voluntates suorum sibi magis adstringeret & conciliaret.*
E ibid. Icircò diuinæ se prouidentiæ committens, quicquid sibi aduersum videret, aiebat ipse. *Ego autem in te speraui. Dixi, Deus meus es tu, in manibus tuis sortes meæ.* Psal. 30. nimirum tempora mea, vitæ curriculum, vitæ terminũ: casus & euentus mei in manibus tuis, in tua prouidẽtia. Tu disponis, regis, dirigis me, qui ad mea cęcus, quid mihi oporteat, quid necesse sit, prorsus ignoro: vtì nec præscire possum quæ mihi cùm iacientur sortes, sint euenturæ.

Philo Heb. *Admirabilis caritas erga inimicos.*

Bonus etiã post mortem viuit inter homines.

Deus malũ culpæ vult permissiuè.

1. Reg. 30.

Malis ad bona Deus vtitur permissiuè. Procop.

Psal. 30. *Iustus diuinæ se totũ committit prouidentiæ.*

16. Deinde quàm Dauid diuinæ prouidentiæ

submissionem gerebat, aliis similiter ipse commendabat. *Subditus esto Domino.* Psal. 36. Hebr. *Sile Domino.* quia videlicet subditum esse Domino est silere ad eius iudicia, patienter ferre quicquid ille immiserit, de nullo interim obmurmurare, queritve, illi acquiescere: Deo se regendum committere. Et quis Deo non se totum committet? quis illius bonitati non credet? quis ab eo misericordiam non speret, quem nouit infinitè misericordem esse, vel etiam erga ipsos, qui quotidiè peccamus? *Audi Domine* (dicam cum Propheta) *& miserere: quia Deus misericors est.* Baruch 3. *Pelagus* (declarat Theodoret.) *habes clementiæ, possides abyssum misericordiæ, porrige illam opus habentibus: decet enim peccatores pœnitentiam agentes misericordia.* Meritò igitur de Dei misericordia sibi gloriabundus clamat: *Ego autem in Domino speraui: exultabo & lætabor in misericordia tua.* Psal. 30. Sed quid bone Propheta vt speres in Domino, vt exultes in eius misericordia vel habes in te, vel aliunde adducis, quod pro te interponas, allegésque? sequitur: *Quoniam respexisti humilitatem meam.* ibid. suam videlicet vilitatem & miseriam apponit, quæ diuinam inuitet, imò & quodammodò ipsam cogat misericordiam, sic etiam Psal. 6. *Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum, saluum me fac propter misericordiam tuam.* En sola & tota ratio vt Deus misereatur, vt saluet, ipsa miseri hominis infirmitas ac necessitas. Hinc optimè S. Gregor. *Dixerat* (inquit) *superiùs saluum me fac: & tempus est vt facias. Nam & ego laboraui in gemitu meo. Adest miser, adsit & misericordia.* in Psalm. 6. Habere quidem (liceat dicere) Dei misericordia quandam velut sympathiam videtur cum miseria, cum necessitatibus hominis, maximè si humilis supplexque sit vt ad easdem vbi se prodent, sublenandas, tollendásque Euro citiùs accurrat: quemadmodum in auiculam, vbi conspicitur in aëre, intercipiendam lacerandámque fertur accipiter. At S. Aug. in verbo illo *Humilitatem*, non vilitatem & miseriam, sed ipsam potiùs virtutem intelligit: quam vbi Deus in homine conspicatur, festinatò suæ misericordiæ donare præsidio consueuit. *Quoniam respexisti humilitatem meam: saluasti de necessitatibus animam meam.* Psal. 30. *vnde enim facta est* (inquit S. Doctor.) *salua de necessitatibus anima tua, nisi quia respecta est humilitas tua? Nisi priùs humiliareris, non te exaudiret, qui te à necessitatibus liberaret.* hæc S. August.

Psal. 36. — Videndū & credendum Deo, quia summè misericors est. — Baruch 3. Theodoret. — Psal. 30. — Psal 6. — Ipsa miseria hominis ratio est ad Dei misericordiam. — S. Gregor. — Dei misericordia sympathiā habet cum nostra miseria. — Psal. 30. S. August. — Deus citò accurrit in præsidium humilis.

17. Vbi legimus: *Num Dei possumus resistere voluntati*: vertit ex Hebr. Caiet. *Quod si loco Elohim, hoc est, Dei, ego? Sensus* (declarat) *intentus est, quia ego partes Dei ago: rationem enim reddit quare non timeant quia è regione disponentibus vobis & Deo: (vobis quidem aduersum me mala, Deo autem pro me bona ad communem salutem) ego partes Dei sequor, & ad id quod Deus fecit, attendo, non ad id quod vos fecistis. Quid si Dei loco ego? quasi ingerit: Quid diceretis; si ego vices Dei ago?* ita Caiet. Deum vti munere ac dignitate, sic etiam clementiâ & humanitate repræsentat Ioseph. Quorsum (inquit) in hoc loco, in hoc gradu, cum imperio à Deo princeps sum constitutus; nisi vt feram, vt parcam, vt miserear? nisi vt in me Dei generosum, mitéque ingenium effingam? Nihil quidem principem ita commendat, ornátque sicut clementia: & quò propiùs ille ad Deum accedit dignitate, sic illi similior esse debet humanitate. Icircò Deum Seraphinorum alæ velabant apud Isaiam 6. Et quidem per alas S. Hieronym. ex mente sui doctoris Hebræi intelligit Reges: sanè perquàm appositè Reges dicuntur alæ, quia sublimes Deū laudant; hoc enim significatur per volatum, vt ibid. ex Hieronym. colliges. Rectè autem dicuntur alæ Seraphin Angelorum diuino amore ardentium, & quasi combustorum; vt ostendatur cum principibus egregiè caritatem Seraphinorum cohærere: illósque Deo fieri debere similes lenitate, clementiâ, & amore erga subditos, quibus vice & loco Dei præsunt. Certè apud nos princeps fuit, qui stemmate regio depictum gestauit Pelicanum rostro in pectus ipsum adacto sanguinem, quo pullos vel visu, vel vitâ carentes excitaret, sanarétque, elicientem. Nescit ergo Ioseph vlcisci, imò & nescit irasci, quem certè hominem fecisse Deus videtur secundùm cor suum. *Iure ergò mirandus Ioseph* (inquit S. Ambros.) *qui hoc fecit ante Euangelium, vt læsus parceret, appetitus ignosceret, venditus non referret iniuriam, sed gratiam pro contumelia solueret* lib. de Ioseph. cap. 1.

Caiet. — Clementia principi Deū refert. — Isai. 6. S. Hieron. — Seraphinorum alis significati Reges. — Pelicanus Regis Lusitani stemma. — S. Ambr. Insigne caritatis erga inimicos in Ioseph.

18. At Deus (inquies) iudex est, & iudicium Dei quis non timebit? Benè id quidem. Sed nihil illius iudicio lenius. Quòd si aliquando seuerius se prodit iudicium: nostrâ id culpâ fit. Annon icirco de nobis queritur: *Conuertistis in absynthium iudicium.* Amos 5. *Subuertentur* (exponit S. Hieron.) *qui conuerterunt dulcedinem iudicij in absynthij amaritudinem.* Fauos quidem mellis iudicium Dei stillat: sed illi tamen nostra flagitia fellis, & absynthij tantum inspergit; vt nostram potiùs, quàm illius, à nobis videlicet profectam, illi verò extraneam, in suppliciis seueritatem sentiamus. Eandem subinde repetens querimoniam adiungit: *Nunquid currere queunt in petris equi, aut arari potest in bubalis? quoniam conuertistis in amaritudinem iudicium, & fructum iustitiæ in absynthium? vos autem* (declarat S. Hier.) *cùm equi & bubali naturam suam mutare non possint, mutastis naturam Dei, vt dulcem faceretis amarum: & fructum iustitiæ eius in absynthium verteretis: quæ est herba amarissima.* In eadem similitudine perlistens dulcissimus Dominus per Oseam de nobis conqueritur. *Ad iracundiam me prouocauit Ephraim in amaritudinibus suis.* Oseæ 12. *Amaritudine sua* (explicat idem Hieron.) *amarum fecit esse, qui dulcis sum.* Vocat scilicet amaritudines flagitia nostra, quibus illius clementissima viscera in iracundiam vertimus, illius misericordiam in iudicium commutamus: amarum facimus qui dulcis est: iudicem contra nos armamus, qui pater est.

Amos 5. S. Hier. — Seueritas, amaritudo, fel in iudicio Dei à nobis prouenit. — Amos 6. S. Hieron. Oseæ 12. — Nostra flagitia vel sūt amara Deū nobis reddunt amarum. — S. Hier.

19. Armamus (inquam) Deum nostris armis, qui etiam ad puniendum, cùm vera obligat iustitia, aliunde, (heu nos miseros!) scilicet à nobis ipsis, qui iustè concidimur, vulneraturus telum emēdicatur. Nec enim domi suæ, quo feriat, quidquam habet: verè siquidem testatur: *Deuorauit gladius vester Prophetas vestros.* Hiere. 2. vbi expendit egregiè S. Hieron. *Prophetas vestros; non meos. Nequaquam meus, sed vester gladius deuorauit, quem sustinuistis pro peccatis vestris.* Etiam vt pseudoprophetas puniret, alieno telo opus habuit. Itaque (vti adiungit idem Hieron.) *significat pseudoprophetas, quorum interfectione voluit Dominus Iudaicū populum erudire: sed qui paucorū supplicio debuerat emendari, omnis perseuerauit in scelere.* Non est (inquam) in domo Dei gladius: nec suo in tēplo, cùm extrueretur, vel tenuē quendam feriendi secandíq; tinnitū audiri passus vllo modo fuit. Sic enim scribitur: *Domus autem, cùm ædificaretur de lapidibus dolatis, atq; perfectis ædificata est: & malleus & securis, & omne ferramentū non sunt audita in domo, cùm ædificaretur.* 3. Reg.

Deus ad puniendū alieno vtitur ferro. — Hierem 2. — S. Hieron. — Deus clementissimus ferrum odit.

3.Reg.6. 3. Reg. 6. Quia verò tabulas necessariò adactis A claus copulari opus erat, *Fecit* (scribitur) *clauos aureos.* 2. Paralip.3. Vsque adeò pacis amanti, dulcíque Domino inuisum est quicquid bellicum, imò & rigidum, asperum, seuerumque sonat aut significat. An non igitur iucundum, suaue, dulcéque Dei nostri iudicium. Illud ipsum expertus Dauid aiebat: *Vocem meam audi secundum misericordiam tuam Domine: & secundum iudicium tuum viuifica me.* Psalm. 118. O rem prorsus admirabilem! Dei misericordia peccatorem exaudit: & Dei iudicium peccatorem etiam æternâ morte dignum viuificat! Nostræ siquidem ad cœlum preces ascendentes in Dei misericordiam primò incidunt, deinde in iudicium ab illa deferuntur: *Quia iudicia tua iucunda*, dixit Propheta Psal. 118. vtique pœnitenti & confitenti.

2.Paral.3. — *Iucundum dulcéque Dei iudicium,* — Psal.118. — Psal.118.

20. Hanc ipsam Dei sui clementiam imitatus Ioseph omnia fraternæ caritatis argumenta iis præbet, quos ante se videt supplices pristinarum iniuriarum & veniam & obliuionem deprecantes. *Deponite*, (inquit apud Philonem Hebræum) *deponite metum; post hac meliore conditione apud me futuri, quàm ante patris obitum. Non ego mutor tempore, nec violabo pacem semel redditam fratribus.* lib. de Ioseph. Egregium scilicet principis ornamentum ipsa est fides, vbi semel data, in sempiternum subinde prorsus inuiolabilis. *Veni de Libano*, (accitur sponsa) *coronaberis de capite Amana.* Cant.4. Est quidem Christi Ecclesia Dei sponsa, gestat coronas, quot scilicet Christiani sunt Reges ac principes: vti S. Gregorius, Cassiodorus, Beda interpretantur. At vnde hi Reges, qui coronant, ornántque Ecclesiam Christianam? *Ex capite Amana.* Est autem Amana, vt ex Hebr. constat, *fides siue veritas.* Hac scilicet creantur, & ornantur Christiani principes, Deo, hominibúsque fideles ac veraces. Porrò autem quò abiectiùs miseri prosternuntur, eò generosior princeps ostenditur; qui & parcit subiectis, & miseros consolatur, vt hoc loco se gerit erga fratres humi prostratos Ioseph. Non mutatur ille, nec boni principes mutantur, cùm semel peccantibus veniam dederint: & datâ fide sibi eos, qui aliquando errauerunt, in sui gratiam & amicitiam receperint: gestant quippe coronam, quâ ornantur, ex Amana, ex ipsa fide ac veritate, quibus videlicet nihil est antiquius, quàm vt veraces habeantur. Non est igitur quòd timeant filij Iacob mutandum ab humanitate priùs exhibita Ioseph animum, illiúsque fidem, ac veracitatem mortuo parente pariter morituram. Admiranda semper habita est illa Ezechielis visio, miriśque fœcunda sensibus: illam in præsentia digero. *Ecce ventus* (ait Propheta) *turbinis veniebat ab Aquilone, & nubes magna, & ignis inuoluens, & splendor in circuitu eius: & de medio eius quasi species electri.* cap.1. Quis quæso non timeat? quis tam præualenti obsistet vento? quem flammarum globi non perterrefacient? quis vndique inuolutus ignibus euadet illæsus? At (o bone Deus!) in medio ignis stat species electri, homo scilicet totus ex electro. Quid verò notius, quàm succino stipulas attrahi? ô immensam Dei nostri clementiam! medios inter ignes, ventorúmque turbines stat Deus homo (hæc est species electri) sic ad nostram infirmitatem deiectus, sic nostris compatiens miseriis; vt paleas (hoc miseri sumus) non depellat, non comburat: sed attrahat ad se potiùs, atque in aurum, gemmásque conuertat.

Philo Hebr. — *Inuiolabilis data fides princi pis ornamentum est.* — Cant.4. — *Reges Christiani coronant Ecclesiam.* — *Regis ornamentum veracitas.* — Ezech 1. — *Admiranda species diuina misericordia erga nos miseros.*

S.Hier. 21. *Ergo* (inquit S. Hieron.) *hoc sentiendum, quòd in medio ignis & tormentorum Dei, electri similitudo sit, quod est auro argentóque pretiosius: vt post iudicium atque tormenta, quæ patientibus tristia videntur & dura, pretiosius electri fulgor appareat, dum prouidentia Dei omnia gubernantur, & quæ putatur pœna, medicina est.* Castigat quidem, sed vti misericors Dominus, blandúsque pater ad correctionem, non ad destructionem delinquentium. Sint paleæ; illas ad se trahit: sint ipsæmet fæces, illas manibus tractat, & purificat. Iacebat in sepulchro iam quatriduanus ille Lazarus; cuius cadauer tabo, saniéque purulentum longè latéque terram exhalabat mephytim: vti & soror Martha propiùs vt accedentem Dominum auerteret, admonuit: *Domine, iam fœtet; quatriduanus est enim.* Ioan. 11. Certè id potiùs de peccatore B per peccatum mortuo, quàm de corpore defuncto dictum intelligitur. Quid enim à vita magis alienum, quid horribilius, quid putridius, quàm qui ex flagitiis concretus etiam ipsi cacodæmoni intolerandum spirat fœtorem? Optimè siquidem animaduertit hoc loco S. P. Chrysol. *Quod perditori fœtet, non fœtet creatori: quod horret alieni operis euersor, amator sui operis non abhorret.* ser. 65. Autor est peccati diabolus: & is tamen est peccati fœtor; vt ne quem ipsemet hostis curauit ingerere, fœtorem possit diabolus sustinere. O prodigium! ô stupor! Patientiùs quidem sua damna Deus, quàm sua lucra tolerat aduersarius. Etiam quem suo fœtore aspersit diabolus, quia graueolentē refugit: & quem sibi hostem, proditoréque ab aduersario fœdatum cernit Deus, C quærit tamen, propiùs accedens attingit, complectitur, vt nimirum de mortuo viuum, de diabolo Angelum, de proditore filium, de damnato ad gehennam cœlestis faciat gloriæ candidatum. Horret diabolus, abhorret, ac refugit peccatorem quia fœtet; cùm tamen ipse horribilis, fœtidúsque sit, & omnis in peccatore incentor & autor horroris & fœtoris. Quorsum ita? Num quia in aliis semper maculæ turpiores, & vomicæ fœtidiores, & vitia grauiora, quàm in nobis videntur. An quia in homine ad cœlum creato, præsertim Christiano, grauius sentit Deus omnipotens quodcunque flagitium; quàm quæcunque diabolus iam æternis damnatus ignibus & patrare & habere videatur? D

Dei iudiciū cum misericordia. — Ioan.11. — *Peccatoris fœtor etiam diabolo intolerandus.* — S.P.Chrys. — *Deus quærit peccatorem etiam fœtidum.* — *Patientior Deus in damnis, quàm diabolus in lucris.* — *Turpius in aliis, quàm in nobis vitium iudicamus.*

22. Non fœtet creatori Lazarus quatriduanus, peccatis flagitiis coopertus. O admirabilē, pariterque amabilē Dei nostri bonitatem! Quod perditori fœtet, nō fœtet creatori. Nō fœtet creatori *Saulus adhuc spirans minarū, & cædis in discipulos Domini:* Quia paulò pòst fiet *vas electionis, vt portet sacrosanctum I E S V nomen per gentes.* Act. 9. fiátque mater Ecclesiæ, quam vti lupus anteà lacerabat. Non fœtet creatori mulier illa in ciuitate peccatrix; quia subinde *stans retrò secus pedes Domini lacrymis pedes eius rigabit, & capillis capitis sui terget.* Luc. 7. Tolerat quidem Dominus peccatricem, vt mox pœnitentem, sanctámque efficiat. Non fœtet creatori quæsita sub luto, sordibúsque moneta, quam ille vtique suam quærens inueniet, inueniámque deterget, atque abolito E aduersarij charactere creatoris iterum insculpto stemmate pulchram reddet, & gloriosam. Hac nimirum similitudine vsus S. August. sic effatur: *Ad similitudinem Dei facti sumus, quam in nobis peccando corruperamus, quam peccatorum remissione recipimus; quæ in nobis renouatur intus in mente; vt tanquā resculpatur in nummo, id est, in anima nostra imago Dei nostri, & redeamus ad thesauros eius.* in Psalm. 97.

Act.9. — *Deus tolerat peccatores, vt iustos efficiat.* — Luc.7. — S.Aug. — *Per pœnitētiā restauratur in nobis imago Dei.*

Ben.Fernand.in Genes.tom.3. DDd 3 Pauca

A Pauca hæc diximus ad oſtendendam Dei miſericordiam erga peccatores, quæ quidem eſt ſuper omnia opera eius: & quò plura de illius magnitudine aut ſcimus, aut dicimus, eò plura in infinitum reſtant & cognoſcenda, & prædicanda. Summa profectò laus fuit Ioſeph in Ægypto principis, vt ſua benignitate atque clementia, in eos à quibus olim & odio habitus, & venditus in ſeruum barbaris fuerat, diuinam egregiè, vt vidimus, imitaretur.

23. *Conſolatus eſt eos.*] Pacificè blandéque loquitur, ſecuros ab omni vltione, iniuriáque reddit adhuc ob flagitij conſcientiam timore perculſos. *Nolite timere*, ait. Peccatum enim perpetuò ſatelles & carnifex comitatur ac diuerberat metus.

Peccati comes diuerberãs timor.

B Et cum Deum, quem grauiter offendit, nó timeat homunculus, qui à Deo iudice, ac vindice nec fugere, nec abſcondi, nec defendi poſſit? Ad peccatorem ironicè dictum eſt à Propheta: *Ingredere in petram, & abſcondere in foſſa humo, à facie timoris Domini, & à gloria maieſtatis eius.* Iſai. 2. Fruſtrà ſcilicet ſubfugium quæret, qui pœnam ſceleris admiſſi pediſſequam vitare ſe alicubi poſſe confidit. Armatur totus contra miſerum, ſimul atque peccauit, orbis pro creatore vindictam de proditore ſumpturus tenet quidē, cohibet, comprimit creaturas ſuas ſupremus conditor aduerſus peccatorem incredibili quadam rabie ferocientes, iuxta illud: *Omnis creatura ingemiſcit, & parturit vſque adhuc.* ad Rom. 8. C Conceptum ſcilicet in communem hoſtem ex peccato iram parturiunt, dum vindictam fouent, adaugéntque: ſed creatore tandem aliquando permittente patient in extremam perniciem peccatoris. Vbi quis peccauit, receſſit miſer à Deo, fugam arripuit pœnam metuens: ſed quàm id fruſtrà fiat, expertus ſuo malo dixit ille: *Comprehenderunt me iniquitates meæ.* Pſalm. 39. *Pericula inferni inuenerunt me.* Pſalm. 114 *Tribulatio & anguſtia inuenerunt me.* Pſalm. 118. Hoc ipſum ſignificatum videtur in cuſtodibus ſepulchri Domini IESV; de quibus ſcribitur, *Præ timore autem eius exterriti ſunt cuſtodes.* Matth. 28. vbi S. Chryſoſt. *Ruit, deſtruitur, ſtare non poteſt, quem conſcientia deſtituit, impellit reatus.* ſerm. 75.

Iſai 2.
Peccator Deum non effugit.
Pœna ſceleris pediſſequa.
ad Rom. 8.
Contra peccatorem cõiurat orbis.
Pſal. 39.
Pericula terroréſque inuadunt peccatorem.
Pſal. 114.
Pſal 118.
Matth. 28.

D 24. Idem Dauid alibi ſe dicit auem nocturnam, quæ quia omnibus alitibus inuiſa, noctis amans, & lucifuga, vbi fortè in lucem prodit, vniuerſum genus volatile contra ſe conciliat: nec infelix euadit, aut tutò agit, niſi quandiu in cauernoſo nidulo continetur; *Sicut nycticorax in domicilio.* Pſal. 101. Legitur ex Hebr. *in ruinis, in parietinis.* Fugio (inquit) peccator more auium lucifugarum & triſtium, mœror me ob peccatum ad tenebras adigit, ac ſi eſſem coruus nocturnus, aut noctua, aut bubo habitans in ſecreto ac tenebricoſo angulo, vbi lucem fugit, noctibus inuigilat, & lugubre carmen ingeminat. Legunt alij: *In ædium ruinis, & parietinis*: vel, *in deſolationibus*, ſiue *in deſertis.* Vnicum videlicet mihi poſt peccatum omnia etiam tuta formidanti aſylum eſt E in domicilio, & in ruinis. In domicilio: quonam illo quæſo? Planè quod ſibi Deus ipſe conſtruxit; quam Dei *ſapientia ædificauit ſibi domum.* Prou. 9. De qua Dominus ipſe dixit: *Sanctificaui domum hanc, vt ponerem nomen meum ibi in ſempiternum; & erunt oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus.* 3. Reg. 9. Hæc eſt illa domus, quam Salomon fugientibus aſylum eſſe deſiderabat: *Si fugerit populus inimicos ſuos, & agentes pœnitentiam venerint, & orauerint in domo hac, exaudi Domine in cœlo, & dimitte pec-*

Pſal. 101.
Peccator noctua, omnibus auibus inuiſa.
Prou. 9.
B. Maria domus Dei, peccatoris aſylum.
3. Reg. 9.

A *catum populi tui.* 3 Reg. 8. Et quænam iſta domus Dei, niſi mater Dei, Virgo beatiſſima, cuius vterum benè S. Hieron. vocat, *ſacri ventris hoſpitium, cuius nouem menſibus habitator IESVS fuit.* lib. contra Heluid. Domus eſt adeò capax ampláque, vt in eam ſeſe recipere poſſint omnes omninò peccatores, qui diuinæ iuſtitiæ vindictam effugiũt. Nec id mirum: cùm ea, quem cœli capere non poſſunt, immenſum Dei filium capere vtero, vlnis, ſinúque potuerit. Pulchrè S. Methodius: *Celeberrimus* (inquit) *Propheta nos erudiens: quàm prorſus ſis ô Domina, incomprehenſibilis, ait: Quàm magna eſt domus Dei, & ingens locus habitationis eius! Magnus, & non habet finem; excelſus & immenſus.* Baruch 3. orat. in hypopant. Ad hanc igitur Dei B domum confugit auis, quam vndique accipitres perſequuntur: in hoc domicilio nycticorax, quam certatim inuolantes ex orco alites impetunt, tutò ac placidè conquieſcit. *Sicut nycticorax in ruinis, in parietinis.* Pſalm. 101. ô egregium! ô ſecurum! ô dulce peccatoribus aſylum!

3. Reg. 8.
D. Hieron.
S. Method.
Baruch 3.
Pſal. 101.

25. *In ruinis, in parietinis.* Videlicet in vulneribus Domini IESV pendentis in cruce. Hic ille paries duo illa ædificia medius coniungens, duo teſtamenta, in ſeipſo completa adunans, duos populos Iudaïcum & Gentilicum, in vnitatem fidei, in vnam Eccleſiam copulans. In ruinis igitur iſtius parietis, in parietinis huius diuini palatij, *in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis*; in vulneribus, inquam, Domini IESV crucifixi habitans C peccator ſecuram à malignis ſpiritibus, à vitiis, & ab inſultibus vitiorum, & placidam habet requietem. In ipſo Domini mei latere, quod mihi lancea militis aperuit, dulciſſimum mihi velim ab omnibus etiam huius vitæ curis captare ſuffugium: ibi vita, quâ perfruor, inde ſanguis, quo redimor, inde aqua in meorum ſcelerum ablutionem. *O mors,* (exclamat S. Auguſt.) *vnde mortui reuiuiſcunt! Quid ſanguine iſto mundius? Quid vulnere iſto ſalubrius?* tract. 120. in Ioan. *Ex illo* (inquit S. Ambroſ.) *incorrupto corpore, ſed defuncto omnium vita manabat: aqua enim & ſanguis exiuit; illa, quæ diluat, iſte qui redimat.* lib. 10. in Luc. Sed eo iam, vnde diſceſſimus, reuertamur. Timeat ſemper neceſſe eſt qui peccauit, vt ita & de D commiſſis pœnitentiam agat, & ſolicitè caueat à committendis. In quam ſententiam illud egregiè ſcripſit S. Chryſoſtom. *Semper timere peccantes oportet, maximè verò cùm graue patimur nihil. Cùm enim particulares pœnas Deus exigit, leuem nobis facit ex his retributionem: cùm autem in ſingulis peccatorum longanimiter agit, ad magnam nos in talibus permanentes vltionem ſeruat. Nam ſi benè viuentibus neceſſarium eſt tribulari, multò magis peccantibus.* homil. 46. ad popul. Antioch. Cunctis ergo prodeſt tribulari: bonis quidem ad grandia lucra patientiæ, malis verò ad correctionem.

Vulnera Domini IESV aſylũ & requies peccatorũ.
Dulce nobis & ſalutare vulnus in latere Domini IESV.
S Aug.
S. Ambr.
Peccatori ſalutaris eſt continuus timor.
D. Chryſ.
Salutaris peccatori tribulatio.

26. Conſolatus igitur Ioſeph, quos timore perculſos, & ſceleris conſcientiâ mœrentes videbat; adiicit tamen aliquid aculei, quo illorum E animos aliquantulum perſtringens debitum iudicis officium non prorſus omitteret: *Vos* (inquit) *cogitaſtis de me malum*: Quod quidem eſt diſtrictæ veritatis. *Hinc* (animaduertit Rupertus) *vtile cunctis, qui præſunt exemplum ſumendum: vt in ſe peccantibus citò dimittant: & inſuper bona pro malis retribuant. Sed de Dei iudicio peccatores nimium ſecuros eſſe non ſinant.* cap. 41. Et quidem illud arguit excelſum animum, & dignam viro principe conſtantiam: nihil enim illo fortius, nihil illo conſtantius, qui & Deum amat, & propter Deum diligit

Rupert.
Proprias iniurias prælatus remittat.

ligit etiam inimicos: ſummáque eſt fortitudo Chriſtiana, hoc eſt, erga inimicos dilectio. Quam eleganti quodam ſymbolo in Canticis adumbrari Græci Patres intelligunt. Scribitur ibi de ſponſo: *Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ ſunt ſuper baſes aureas.* Cant. 5. In columnis quidem conſtantia & fortitudo innuitur; in auro caritas ſignificatur. Illi ergo in hunc modum explicant locum. *Duo videlicet ſumma, & quæ reliqua complectuntur, ſponſi cœleſtis mandata ſignificantur: vt Deum, & proximum diligamus (quibus ipſum Dei Verbum tanquam binis cruribus in animabus fidelibus incedit) veluti columnæ ſuſtinent ipſum verbum, quod creditur: fundatæ ſunt ſuper baſes aureas, verum & bonum.* ſic Patres apud Theodoret. Veritas fidei, & bonitas iuſtitiæ baſes ſunt, ipſa nimirum fulcimenta Chriſtianæ profeſſionis, quæ auro caritatis effulgent. Eſt autem, quam à ſuis fidelibus principaliter exigit Dominus, caritas erga inimicos. *Diligite inimicos veſtros: benefacite iis, qui oderunt vos: vt ſitis filij Patris veſtri, qui in cœlis eſt.* Matth. 5. Et mox: *Eſtote ergo perfecti, ſicut & pater veſter cœleſtis perfectus eſt.* ibid. Vbi optimè S. Remig. *Quia perfectio dilectionis vltra dilectionem inimicorum non poteſt procedere; ideò Dominus poſtquam præcepit diligere inimicos, ſubiunxit: Eſtote perfecti ſicut Pater veſter cœleſtis perfectus eſt. Ipſe quidem perfectus eſt vt Omnipotens; homo autem vt ab Omnipotente adiutus.* ibid. Nec enim in naturæ viribus eſt, vti homo diligat inimicum; magnóque proinde ad huiuſmodi virtutem Dei præſidio indiget.

Cant. 5. *Summa fortitudo inimicos diligere.*

Theod. *Perfectio Chriſtiana diligere Deum & proximum.*

Matth. 5. *Maximè à ſuis fidelibus Chriſtus exigit dilectionem inimicorū.*

S. Remig. *Summa perfectio inimicorum dilectio.*

27. Eſt igitur Chriſtiana caritas erga inimicos, ſumma hominis perfectio, eſt ipſamet ſanctitas, qua veri filij Deum Patrem referimus, iuxta S. Ambr. explicationem: *Sicut enim* (inquit) *filij carnales ſimulant patres in aliquo corporis ſigno: ita filij ſpirituales Deum in ſanctitate.* ſic ille in Catena. Eſt denique ad mentem S. Remigij quædam de Deo participata & communicata hominibus omnipotentia. Quid enim non poterit non efficere, qui licèt ſit homo luteus & imbecillis, diuinâ tamen gratiâ communitus non iniurias modò inimicorum patienter ſuſtinet, ſed eoſdem amat, amore odia, beneficiis maleficia, bonis mala rependens? Vellicat nihilominus Ioſeph vel ipſa tantùm recordatione delicti eos, qui olim deliquerunt: quia & principes & prælati iuſtitiam cum miſericordia, ſeueritatem cum lenitate coniungant oportet: quod in Deo ipſo ſuſpicimus ac veneramur. *Nam ſicut dona Dei* (inquit S. Auguſt.) *laudamus, ita etiam flagella in eos, quos diligit, cogitemus. Vnde non omnis qui parcit, amicus eſt; nec omnis qui verberat, inimicus. Melius eſt enim cum ſeueritate diligere, quàm cum lenitate decipere.* conra Vincent. Præfert quidem Petrus primus in Eccleſia Chriſti dux, princeps, prælatus, & baculum & gladium: illo regit ductáque oues, hoc inſultantibus carnem præcidit, ſanguinem elicit. Sit ergo patiens qui præeſt, vt iniurias cum Chriſto ſuſtineat: ſit etiam fortis acérque, vt increpet, vt puniat delinquentes.

S. Ambr. *Omnipotētia participatio inimicorum dilectio.*

Seueritatem cum lenitate cōiungat qui imperat.

D. Auguſt.

Qui regit, ſit patiens & fortis.

28. Verùm enim verò laudabilius illud multò eſt, quàm iſtud. Hoc ipſo in argumento nihil excellentius & grauius fortaſsè adduci poterit, quàm quod de ipſis Apoſtolorum principibus legimus. Auſus quidem eſt Paulus ad Galat. 2. increpare ſeueriùs Petrum, quòd è Iudaiſmo conuerſos vti etiam Moſaicis ritibus diſſimularit: at Petrus modeſtè admodum ſanctéque increpationem ſuſtinuit. Vterque laudandus, vterque admirandus: magis tamen Petrus ex ſententia D. Aug. *Multò eſt enim* (inquit) *mirabilius & laudabilius libenter accipere corrigentem, quàm audacter corripere deuiantem. Eſt laus itaque iuſtæ libertatis in Paulo, & ſanctæ humilitatis in Petro.* epiſtol. 19. Zelum igitur Pauli imitentur prælati, ſed multò magis humilitatem Petri, qui ſummus Pontifex erat, & primus Chriſti Vicarius: at libens tamen reprehenſionem Pauli admiſit. Quare optimè colligit idem Auguſt. *Petrus rarius & ſanctius exemplum poſteris præbuit, quo non dedignarentur, ſicubi fortè recti tramitem reliquiſſent etiam à poſterioribus corrigi: quàm Paulus, quo confidenter auderent etiam minores maioribus pro defendenda Euangelica veritate, ſaluâ fraterna caritate reſiſtere.* Fortes itaque ſint prælati, ſed malint eſſe ac videri humiles: ſciant maiorem ex humilitate, quàm ex fortitudine; clariorem ex patientia, quàm ex zelo; illuſtriorem ex ſcuto, quàm ex gladio ſibi gloriam prouenire: meminerint denique plura & grauiora à Chriſto Domino dominantium, & Rege Regum patiendi quàm imperandi & exempla, & documenta fuiſſe data mortalibus.

ad Gal. 2. *Laus magna correctionē ſuſtinere.*

D. Auguſt. *Laudabilis zelus, laudabilior humilitas.*

D. Auguſt. *Prælati maior laus ex humilitate, & zelo.*

Plura & grauiora Chriſti exēpla patiendi, quàm imperandi.

29. Confirmatis igitur ſecuritate, lætitiáque fratribus, quibus fraternam curam, amorémque ſemper impendit Ioſeph, multos ſubinde per annos Ægyptum gubernauit eo felicitatis gloriæque ſtatu, quem ita deſcribit Philo Hebr. *Inſecutis autem temporibus felicioribus, & regione reſtitutâ in abundantiam priſtinam, cum magna incolarum lætitia, honorabatur ab omnibus gratiam referentibus pro acceptis beneficiis in difficultate ſuperiorum temporum; fama quoque apud exteras ciuitates celebrabat hominis virtutes inclytas.* lib. de Ioſeph. En ille, cui adhuc puero vitam fratres præcidere voluerant, vir in ſumma rerum omnium felicitate cum illis ſimul & florentiſſimus, & beneficentiſſimus longos in annos vixit. Neminem illorum vel ipſo tantùm verbo læſiſſe vnquam perhibetur. O virum immortali dignum commendatione! Imò cùm antiquum flagitium ex opportuna occaſione commemorare cogeretur: *Vos* (inquit) *cogitaſtis de me malum.* O dictum admirabile! Prehenderunt puerum fratres, talari tunica exuerunt vociferantes: *Ecce ſomniator venit: venite, occidamus eum,* Gen. 37. Perterruerunt agnum lupi, ouiculam leones: detruſerunt in ciſternam, denique barbaris mancipium pretio venditum tradiderunt. At ille ait: *Vos cogitaſtis malum.* Tam nefaria opera, tam barbaram facto violentiam, parricidales conatus, truculentos actus; vocat manſuetiſſimus vir cogitationem mali. Sic ab aliis ſibi grauiſſimas quaſque iniurias tam leni nomine extenuat. O rarum inter mortales manſuetudinis exemplum!

Phil. Hebr. *Virtus & gloria Ioſeph per totam vitā.*

Rarum in Ioſeph manſuetudinis exemplum.

Geneſ. 37. *Iuſtus iniurias inimicorum extenuat.*

30. Et quidem hoc facto arguit Ioſeph eos, qui ſummè impatientes quamcunque vel tenuem ſeruorum, & famulorum, aut etiam alio nomine ſubditorum culpam pro lethali flagitio computant, proclamando exaggerant. O ſtultì lô miſeri, qui à noſtris ſeruulis exigimus, quod Deo omnipotenti reddere nolumus exigenti! Laborem à ſeruis natura ſimilibus & miniſterium exactum denegari vehementer indignamur: & homunculi Deo quicquid habemus debentes, non modò ingrati, ſed etiam infidi, ac proditores ſumus: imò etiam (quod ſummè tam deplorandum, quàm deteſtandum eſt) Dei dona mundo, peccato, ac diabolo tradentes in turpiſſimo iſtorum famulatu ridentes (quod peius eſt) vitam vitéſque conſumimus. Præcipit Dominus Leuit. 3. à ſanguine, & adipe abſtinere, ſed ea ſibi offerri. *Eò quòd*

Carpitur impatientia regentium.

Vita & vires in Dei obſequium impendantur.

Leuit. 3.

Theod.

(occurrit Theodoret.) *ille vita causa sit, iste verò virtutem innuat: amboque Deo dicare sit iustissimum.* q.1.in Leuit. à Deo scilicet & vitam & vires habemus; dignum igitur est, vt, & vitam & vires in datoris ipsius Dei obsequium impendamus. Non exprobrauit fratribus peccatū quantumuis enormem Ioseph, quod quidem nomine tantum cogitatus dignum indicauit; quia videlicet satis compertam illorum habebat pœnitentiam: nec immeritò vicem Dei se gerere dicebat. Nihil enim à Deo tam alienum, quàm pœnitenti dilutum iam lacrymis, doloréque expiatum flagitium exprobrare. Fugerat Ionas à facie Domini, exceptúsque faucibus bestiæ pœnam delicti sui exoluerat, debitámque gemendo egerat pœnitentiam. Ergo cùm tandem in litus è bellua expueretur, scribitur: *Et factum est verbum Domini ad Ionam secundò dicens: surge & vade in Niniuem.* cap.3. Vbi egregiè S Hieron. *Non dicitur Prophetæ: Quare non fecisti quod tibi fuerat imperatum? Sed sufficit ei naufragij & deuorationis sola correctio: vt qui imperantem non senserat Dominum, intelligeret liberantem: alioqui superfluum est delinquenti seruo post plagas velle imputare quod fecit; cùm huiuscemodi correctio non tam emendatio sit, quàm exprobratio.* Deliquit seruus, errauit subditus? Corripiatur. Correptus pœnitentiam egit, resipuitque? Quid amplius quæris? Quid vltrà conuiciaris? non exprobrat Ioseph delictum, imò cùm nominari opus est, vsque adeò illud extenuat, vt vix tantula vmbra facinoris, quod tamen fuerat grauissimum, appareat.

Deus peccatum expiatum non exprobrat pœnitenti.

Ion.3. S.Hieron. *Flagellato seruo non deinde exprobrandū.*

A B C

31. Sed vnde tanta homini erga reos clementia, tam incredibilis mansuetudo? Nimirum ex blando, dulcíque hominis ingenio; ac subinde suo ex munere principis, quo Deum vti maiestate repræsentabat, sic benignitate volebat imitari. Denique ex patris Iacob paulò antè demortui pia recordatione, qua illum fratres ad commiserationem commouere voluerunt: *Pater tuus* (aiebant) *præcepit nobis antequam moreretur, vt hæc tibi verbis illius diceremus: Obsecro vt obliuiscaris sceleris fratrum tuorum.* Quod quidem (vti iam animaduertimus) vel fictum, vel verum mandatum, & paterna interpellatio vehementissimè (vt fas est credere) animum filij perculerunt, vt lacrymis ipse contestatus videtur. Hinc edocemur, vbi propria desunt merita, quærendum fore, qui quòd meritis abundet, gratior sit & potentior ad impetrandum. Quare sicut Christus Dominus mediator est Dei & hominum, & pro nobis aduocatus, & interpellat pro nobis, vt passim legitur in diuinis literis: ita (obganniant licèt ac remugiant hæretici) valent nobis plurimùm & merita, & intercessiones Sanctorum apud Deum. Portabant aliquando paralyticum in lecto ad Dominum IESVM quidam, vt amico sanitatem à Domino impetrarent: *Quorum fidem vt vidit* (scribitur) *dixit paralytico: surge & ambula.* Luc.5. Non dixit vidisse fidem paralytici, sed illorum qui portabant; vt scias valere apud Deum aliena merita, & preces: quod egregiè sic adnotauit S. Ambr. *Magnus Dominus, qui aliorum merito ignoscit aliis: & dum alios probat, aliis relaxat errata. Cur apud te homo collega non valeat, cùm apud Deum seruus & interueniendi meritum, & ius habeat impetrandi?* lib.5.in Luc.cap.5.

Valent pro nobis merita precésque sanctorum apud Deū.

Luc.5.

S.Ambr.

32. Quid quòd ipsemet Deus amicos Iob admonuit: *Ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis. Iob autem seruus meus orabit pro vobis: faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia.* Iob.42. Quid clarius, ô hæretice, pro commendanda intercessione sanctorum? Nec ipsum à Deo sacrificium indictum absque oratione sancti Iob potuit prodesse illius amicis, quibus aliena oratio meritáque, cum personalibus tamen (vti vocant) operibus ad propitiandum Deum prorsus valuerunt. Pulchrè S. Gregor. locum de hæreticis sub illo symbolo amicorum Iob intelligens hæc apponit: *Iob autem seruus meus orabit pro vobis; ac si hæreticis redeuntibus apertè diceretur: Vniuersali vos Ecclesiæ per humilitatem pœnitentia iungite; atque eam, quā per vos digni non estis, veniam eius à me precibus obtinete.* lib.35. cap.7. moral. Et ne aliquis timeat, ne dum pro aliis orat, suæ detrahat causæ, quòd minus pro se orare insistat; adiungitur: *Dominus quoque conuersus est ad pœnitentiam Iob, cùm oraret pro amicis suis.* ibid. *Ex quibus* (explicat S. Gregor.) *apertè ostenditur: quia etiam pro semetipso pœnitens tantò citius exaudiri meruit, quantò deuotè pro aliis intercessit. Plus enim pro se valere preces suas efficit, qui has & aliis impendit. Libentius quippe sacrificium orationis accipitur, quod in conspectu misericordis iudicis proximi dilectione conditur.* ibid. Valent igitur sanctorum preces, suffragiáque fidelibus: iísque plus valent ad proprium commodum preces, cùm simul etiam pro salute proximi emittuntur. Fallitur ergo, qui timet, ne sibi de oratione ac precibus & meritis apud Deum detrahat, cùm sui interim oblitus pro aliis ex caritate Christiana deprecatur.

Iob 42. *Cōfirmatur dogma intercessionis sanctorum.*

S.Grego. *Hæreticorū cum Deo reconciliatio per Ecclesiam.*

Iob 42. S.Greg. *Qui pro aliis orat, sibi à Deo maiorem promereetur gratiam.*

Nihil sibi detrahit, sed auget, qui Deum pro aliis rogat.

33. Quid quòd cùm S.Petrus ab Herode vinctus in carcere teneretur: *Oratio* (legimus) *fiebat sine intermissione ab Ecclesia pro eo.* Act. 12. vbi S. Chrys. *Magni amoris* (inquit) *indicium oratio. Patrem omnes quærebant, patrem mansuetum. Ad preces conuersi præsidium reuera inexpugnabile, ad illud confugiebant:* homil.26.in Acta. Quid plura? pleni sunt hac veritate libri diuinæ scripturæ, in quibus commendatur fidelibus, vt pro aliis orent. *Orate* (monet Apostolus) *pro inuicem, vt saluemini; multùm enim valet deprecatio iusti assidua.* Iacobi 5. Rectè à S.Chrys. dicitur, vt vidimus, *Præsidium reuera inexpugnabile.* ibid. Nec proinde maligni spiritus quicquam in nobis ita metuunt, ac refugiunt, vti orationem in gratia. Hæc est enim secundùm Apostolum, *Deprecatio iusti*, hominis videlicet in Dei gratia. Quod si tantam in terris vim habet adhuc habitantis iusti oratio, quantò maiorem habebit in cœlo iam agentis, & beatissimâ Dei visione perfruentis? Porrò autem si seruorū apud Deum tanti valet deprecatio: quantæ obsecro virtutis erit apud Deum filium matris dignissimæ, atque omnium Angelorum & sanctorum Reginæ pro nobis oratio? Et quænam vis in terra Spiritum sanctum cum illa immensa gratiarum plenitudine traxit in Ecclesiam die Pentecostes; nisi discipulorum, maximéque Virginis Deiparæ sancta & assidua, & præferuida deprecatio? *Erant,* legimus, *omnes perseuerantes vnanimiter in oratione cum Maria matre IESV.* Act. 1. *Maria scilicet* (occurrit S. Bonauent.) *indefessè perseuerando in oratione exemplum dedit, quòd oportet orare, & non deficere.* Luc. 8. *Et si Maria tam sedulò orauit in terris, quomodo non sedulò orabit pro nobis in cœlis?* cap.4 spec.

Act.12. D.Chrys. *Oratio præsidium inexpugnabile.*

Iacob 5. *Multū valet oratio in gratia.*

Spiritum sanctum die Pentecostes attraxit oratio.

Act.1. D.Bonau. *In cœlo pro nobis intercedit B. Maria.* Luc.18.

D E

34. Quàm dulciter, tam verè dixit S. Bern. *Ascendens in altum Virgo beatissima dedit ipsa quoque dona hominibus: quid ni daret? Siquidem nec facultas ei deesse poterit, nec voluntas. Regina cœlorum est, misericors est, denique mater est vnigeniti filij Dei.* ser.1. de assumpt. Et S.Antonin. in eandem sententiam

D.Bern.

S.Antonin.

sic

Efficacissima pro nobis intercessio B. Mariæ. sic effatur: *Oratio Deiparæ est nobilissimus orandi modus, tum quia habebat rationem iussionis & imperij: tum quia impossibile est eam non exaudiri iuxta illud, quod in figura eius dixit Salomon matri suæ Bethsabee, cùm aliquid petere vellet: Pete mater mea; neque enim fas est, vt auertam faciem meam.* 3. Reg. 1. hæc S. Antonin. 4. p. titul. 15. cap. 17. §. 4. Igitur ô dignissima & sanctissima Dei mater, quando rationem habes iussionis, & ius imperij erga Deum filium tuum: atque adeò est impossibile te non exaudiri, non impetrare quod petis, imò non efficere quod velis: precamur te, ô mater gratiæ, nobis maximè, qui tuam memoriam dulci, pióque affectu recolimus, tuúmque nomen suauissimum identidem imploramus; vti Deum nostrum filium tuum propitium reddas, nostrorum scelerum veniam impetres: denique tuâ præsentiâ subsidióque securum felicémque à corpore, atque à terris exitum in cœlestem patriam consequamur.

3. Reg. 1. Petenti matri Christus nihil denegat.

Pia deprecatio ad B. Mariam. B

35. *Mortuus est Ioseph.*] Scilicet natus centum decem annis. Videlicet septemdecim domi egit cum parre: tredecim in seruitute & carcere: reliquos octoginta in principatu. Natus verò est anno mundi millesimo centesimo nonagesimo nono, mortuus anno mundi millesimo trecentesimo nono, vti post Procop. & Phil. accuratè computat noster Delrio. Primus omnium suorum fratrum videtur obiisse; quos quidem sub mortem iuramento adegerat se asportaturos ex Ægypto ossa eius: certus nimirum ex diuina reuelatione illinc tandem aliquando Israëlitas ad terram Patribus à Deo promissam abituros. Incolarum terræ Ægypti animo semper execratus videtur: quippe cùm sanctissimis viris nihil magis infensum, ingratúmque atque omni conatu declinandum videri solet, quàm impiorum consortium: quibuscum, licèt viuere coactus fuisset, mortuus tamen consepeliri nullo modo voluit. De Leuiathan, siue balena, cacodæmonis figura dicit Dominus cum Iobo disputans: *Cùm sublatus fuerit, timebunt Angeli, & territi purgabuntur.* Iob 41. Mirantur quidem boni Angeli fœdam illam, atque execrandam malorum è cœlo ruinam, quorum quali quali consortio teneri coguntur prius quidem in cœlo, vbi creati, & aliquandiu extiterunt mali cum bonis: & deinde in terra, in aëre, in quibus regnant nefariæ potestates, & vbi etiam Angeli sancti ad custodiam hominum deputati versantur: ac proinde sentiunt quadam se quasi labe (dicere liceat) infectos ex consortio iniquorum spirituum. *Ergo diem indicij antè præstolantur, cùm per totalem* (vt explicat S. Thom.) *separationem à societate demonum, atque illorum membrorum purgati erunt.* Quòd si Angeli sancti nonnihil sibi ex societate dæmonum, ac malorum hominum sordis adhærere per hyperbolem (nam reuera nihil impuritatis potest illis inhærere) arbitrantur: quid quæso sordium, cœníque sibi non timeat homo lutens ac fragilis à commercio impiorum hominum? *Separamini ergo, mundi estote.* Isai. 1. Nec vitam, nec sepulchrum cum impiis iusti habere patiuntur. S. Greg. locum de prætetita ruina è cœlo malorum Angelorum intelligit in hunc modum scribens: *Hinc credimus Leuiathan isto ab arce beatitudinis cadente, in ruina eius etiam electos Angelos expauisse, vt cùm istum ex illorum numero superbiæ lapsus eiiceret, illos ad robustius standum timor ipse solidaret. Et territi purgabuntur: purgati verò sunt; quia nimirum isto cum reprobis exeunte soli in cœlestibus sedibus, qui beati in*

Chronologia Ioseph.

C

Consortium malorũ iustus execratur.

Iob 41.

S.Thom. Mali Angeli & cœlum, & terram suo cõsortio inficiunt.

Isai. 1. S.Greg. Periculosũ consortium malorum.

A *æternum viuerent, remanserunt. Huius itaque lapsus eos terruit, & purgauit. Terruit, ne Conditorem suum superbè despicerent: purgauit verò, quia exeuntibus reprobis actum est vt electi soli remanerent.* hæc S. Greg. lib. mor. 34. cap. 7. Videtur itaque cœlum, in quo mali Angeli peccarunt, simul cum suis incolis etsi sanctissimis quodammodò fuisse pollutum, ac sordidatum: at illis subinde in gehennam ruentibus, & cœlum & cœlites ipsi videntur fuisse ab omni labe mundati.

36. Consolatus itaque fratres certà spe diuinæ visitationis; vt tandem aliquando ex Ægypto in terram promissionis sint redituri, discessit è vita Ioseph, lætus quidem quòd fratres, ac totam Israëliticæ gentis familiam in vberrima Ægypti regione satis abundantes ac locupletes atque adeò Ægyptiis gratos benéque acceptos, profectò in magna pace gloriáque reliquisset. Vti scilicet in vita sanctissimus vir non inuidit fratribus, sed illis potiùs paterno quidem affectu bona omnia curauit: sic in morte nihil habuit optabilius, quàm vt eosdem quietos, diuites, & gloriosos relinqueret. Non est Ioseph Ægypti princeps ac moderator de illorum principum numero, qui è vita discedentes sua volunt imperia indignis, atque improbis derelinqui, vt & viuis nocere possint, & mortuorum principum dulciorem faciant recordationem, ac maiora in multos annos desideria conseruent. Hanc summam profectò abiecti animi (nec enim cum generoso aut inuidia, aut nocendi affectus stare potest) ostensionem posteris reliquerunt post mortem magni alioqui principes. Etenim Augustus Cæsar, de quo mortuo illacrymans aiebat Romanus populus: vtinam aut non nasceretur, aut non moreretur, à suo ingenio & benignitate prorsus alienum reliquit successorẽ imperij Tiberium vnum quidem ex pessimis Romanorum prodigiis. *Non enim* (vt scribit Cornelius Tacit.) *Augustus Tiberium caritate, aut Reip. curâ successorem adscitum, sed quoniam arrogantiam, sæuitiámque eius introspexerit, comparatione deterrima sibi gloriam quæsiuisse creditur.* lib. 1. annal. De Alexandro magno hanc etiam animi fragilitatem scriptam legimus. *Cognouit* (scilicet) *quia moreretur: & vocauit pueros suos nobiles qui secum erant nutriti à iuuentute sua: & diuisit illis regnum suum, cùm adhuc viueret.* 1. Machab. 1. vbi Hugo Card. sic effatur: *Magister in historiis dicit, quod noluit monarchiam in aliquem transferre, ne aliquis par ei in potentia apud posteros legeretur.* ibid. En miseria hominis, quâ etiam magni in mundo principes suæ potentiæ ac celsitudinis gloriam prorsus obscurarunt: à qua tamen Ioseph sanctissimus, sicut ab omni alia vitiorum labe, vitam immunem in summa virtutum gloria posteris quidem laudandam potiùs, & admirandam, quàm imitandam finiuit.

Inuidentes viuerũ felicitati principes moriuntur.

Corn.Tac.

Abiecti animi Alexãder & Augustus.

D

1.Mach.4. Hug.Card.

37. *Conditus aromatibus repositus est in loculo in Ægypto.*] In loculo, siue theca lignea, vt scilicet cùm opus esset, minori labore, quocunque libitum esset, transportari posset. Interim verò teneri in Ægypto corpus Ioseph vtilissimum erat Hebræis, quibus proculdubio dum vigeret defuncti memoria, beneuolos se ac beneficos præbebant Ægyptij propter eximia beneficia, quibus à Ioseph fuerant affecti. Atque icciteò vt pura & integra defuncti ossa vsque ad tempus egressionis ex Ægypto perdurarent, solitis ex Ægyptiorum arte conditutis curata & præseruata sunt. Verùm quia *omnia iuxta Apostolum in figuris contingebant illis.* 1. Cor. 10. illud hoc loco mysterium 1.Cor.10.

E

signifi-

Dionys. Carthus.

significari credendum est, quod D. onys. Carthus. ita enoluit: *Per condituram Ioseph ostenditur, quòd animas nostras condire iugiter atque vngere debemus per sanctas meditationes, puras affectiones, caterósque virtutum actus & habitus; ne vitiis fœteant & putrescant: sed bonus odor Christi sint vbique: & in sordido corpore constitutae, quasi in loculis suauiter fragrent coram Altissimo.*

Virtutibus anima conditur corpus ne malè oleat.

Hinc optimè colligit Strabus: *Felix anima, quæ virtutum aromatibus condita in loculo corporis degens, quotidiè proficiendo, perenni vitæ reseruatur.* Sed quibusnam condituris etiam corpus ad vitam immortalem curari debet? Nimirum castitate, mortificationéque. Iam nunc etiam in terra dum viuit homo castus, ipsam vitæ spirat immortalitatem. Enimverò (vt de casto viro dixit Clemens Alexandr.) *est in confinio naturæ mortalis & immortalis.* 2. Stromat. Mortalis quidem, quia viuit adhuc in terra, & testat mortale corpus tandem aliquando moriturus. Immortalis verò, quia futuram resurrectionem incorruptione castitatis æmulatur. Mirrha est ipsa mortificatio, quæ membra nostri corporis à lege peccati ad Rom. 7. & ab æterna morte, corruptionéque præseruat. Ideóque & corpus ipsum occidit & viuificat: nam quod mortem simul, & vitam habeat Christiana mortificatio, testatur Apostolus: *Semper mortificationem* IESV *in corpore nostro circunferentes, vt & vita* IESV *manifestetur in corporibus nostris.* 2. Cor. 4. Intus quidem habet mortem ad similitudinem mortis Christi: foris verò demonstrat vitam, eámque Christi, scilicet immortalem: idcircò dixit: manifestetur vita IESV in corporibus iugi quadam mortificatione concisis.

Strabus. — Castitas & mortificatio conditura corporum. — Clem. Alex. — Castus in confinio naturæ mortalis & immortalis. — Mortificatio & vitam & mortem habet. — 2. Cor. 4.

38. Denique condiendo corpori valet plurimum boni exempli maximè in operibus misericordiæ, vnguentum quo iam dum viueret, suauissimum Christi afflabat odorem: de quo iam suprà disseruimus. Profectò iis, quæ modò diximus, egregiè ad viuum depictus videtur Ioseph; cuius quidem castitas plusquàm humana, penéq; cœlestis iam satis demonstrata est: cuius vita sic perpetuam circumtulit mortificationem, vt verè dicere potuisset, quod postmodùm cecinit Propheta: *Propter te mortificamur totâ die.* Psal. 43. & ad Rom. 8. Hæc fuit etiam vita Pauli; hæc nostra esse debet; si cruci Domini IESV ad immortalitatis stipendium militamus. Sed qui fieri potest, vt mortificemur, moriamúrque tota die, imo & totâ vitâ: non semel nimirum; sed sæpissimè iunctis, quos viuimus, diebus vitæ, cùm ea semel auferri per mortem consueuerit? Declarat optimè S. Chrysost. *Licet naturâ sortiti id simus, semel vt tantùm moriamur: tamen voluntate id quotidiè perpeti, si id in animum induxerimus, dedit Deus vnde liquet fore, vt cùm tot sine coronis decedamus, quot dies hic vixerimus; imò verò multò pluribus. Licet enim die vno & semel, & bis, & sæpe mori.* hom. 15. ad Rom. Denique *sicut beatus Ioseph* (vti Rabban. admonet) *incolatum Ægypti execratus terram repromissionis desiderabat: ita quandiu sumus in hac peregrinatione veram patriam, terram viuentium iustis promissam desideremus: & in eam transferri per mortem velimus.*

Psalm. 43. ad Rom. 8. — Mortificatio plures mortes affert & coronas. — S. Chrysost. — Mortificatus millies martyr. — Rabban. — Desideranda veris omnibus cœli patria.

39. Prosecuti ergo sanctissimum Ioseph vsque ad felicem illius obitum, & inuidere pariter & desiderare meritò possumus mortem illam, de qua cecinit Propheta: *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius.* Psal. 15. de quo versiculo paulò superiùs disseruimus. Excellens itaque gloriosáque Patriarchæ sanctissimo data est mors; quam ille castissimæ ac patientissimæ vitæ numo, quo

Psalm. 15.

A illa pretio emi consueuit, comparauit: vitam scilicet bonis exactam operibus pretiosa & felici morte persoluere solet clementissimus Dominus: vt qui vitam in doloribus exegit, cœlestibus exultans gaudiis moriatur. Hac sanè incredibili felicitate legimus beatissimum Hieronymum, cuius hanc nostram trium voluminum commentationem illustrissimis quidem testimoniis locupletare, ornaréque curauimus, obiisse, vt in eius historia boni autores tradiderunt: morti enim vicinus eandem sic affatus perhibetur: *Exurge gloria mea, porrige mihi manum, trahe me post te. Exurge gloria mea. Per te pauperes saluantur, dum aurum proiicis. Melior est enim negotiatio mortis argento, & auro. Ecce tu pulchra es amica mea:* B *iam noli morari amplius. Nigra es, sed formosa, pulchra es & decora. O mors dulcis & iucunda, fauus distillans labia tua! Suscipe me: nam cùm suscepisti Dominum meum, me saluasti, me viuificasti.* hæc in eius vita scribuntur. Quis quæso aut amicum familiarius salutauit: aut sponsam quantumuis dilectam dulciùs, amantiúsque pellexit? Quænam puella alacriùs & ambitiosiùs properauit ad nuptias; quàm vir sic beatissimus & doctissimus imminentem mortem vltrò accersiuit?

Bona vita bona mors emitur. — S. Hieron. — Egregium cum morte colloquium B. Hieron. — Sanctissima & dulcissima mors S. Hieron.

40. Sed iam mortuum, & repositum in loculo Ioseph Ægypti Saluatorem relinquentes mentem, manum, oculos, orationémque ad viuum Dei templum, animatum loculum non mortui, sed viuentis Dei, & arcam Diuinitatis beatissi- C mam scilicet Virginem Dei matrem conuertamus: illis quippe nominibus eam S. Ioann. Damasc. compellauit. in can. od. 5. In loculo Ioseph totam suæ Genescos historiam Moyses terminauit. In loculo animato Diuini Verbi, in ipsa purissima & dulcissima Virgine Dei matre hanc meam, qualiscunque illa sit, nunc tandem concludere operæ pretium erit commentationem. Peregi ergo, ô Domina mundi, quod in votis habui; vt tibi, cui debitor sum, laudationis tuæ certè oblatis muneribus, aliquâ ratione tua in me plura & maiora, quàm explicare possim, persoluerem beneficia. Quo etiam sensu grauissimus ille iuxtáque deuotissimus tuo nomini Ioannes Damascenus scripsit ad hunc modum. *Quid enim* D *Verbi matri aptius, quàm sermonem offeremus? simile enim simili gaudet: atque ipsi non potest non gratum esse, quod pro viribus efficitur.* orat. 2. de assumpt. Imbecillis ergo viribus quid ego efficerem in tam graui, arduóque tuarum laudum, quod tractandum suscepi, argumento: nisi tu Domina, quæ per gratiam filij omnia potes, laboranti ac labanti sub onere ferres opem? Pauperculus, veréque mendiculus, cui scilicet ne obolus quidem, vt munus tibi, ô Regina cœli, aliquod offerrem. Miser planè, cui merita non suppetunt ad promerendam tui filij gratiam, vt digna de te loqui, de te scribere, de te prædicare, de te cogitare possem. At ausus tamen fui tuum in obsequium, ô mater Dei, tot per annos & multis ela- E boratum sudoribus tam grande hoc trium voluminum opus nescio quo in lucem mortalium successu tandem concludere. Quod si error fuit extra vires audere: *Videtur ei* (inquit S. Cypr.) *facile ignosci posse, qui non timuit audere.* tract. de martyr. Tentaui equidem propiùs accedere, diuinóque beneficio (arbitror) hoc mihi concessum est, ad cellaria Regis cœlestis, in quæ aliquando sponsam ipse suam induxit, vt ipsamet contestatur: *Introduxit me Rex in cellaria sua.* Cant. 1. *Promptuarium* vertunt Græci Patres. Sed quodnam

Encomia B. Mariæ. — S. Ioann. Damasc. — Peroratio auctoris ad B. Mariam. — S. Ioann. Damasc. — S. Cypr. — Cant. 1.

nam

Phil.Carp. nam illud est? Explicat Philo Carpath. *Corpus illud, in quo sibi Dominus domicilium fabricauit:* tuum scilicet, ô Virgo, purissimum corpus, in quo Virginalis vterus Deum hominem nobis custodiuit: ex quo omnis plenitudo Diuinitatis; omnes thesauri, diuitiæ, gratiæque cœlestis Regis in admirabilem mortalium felicitatem prodierunt. Si quid igitur dignum laude videbitur in hoc opere; tuum est, ô Domina, à te bonorum omnium promptuario gratis erogatum fuit. Si plura fortassè (quod mihi timeo) minus digna videbuntur, non defuit quidem promptuarium, vndè B abundanter defluunt gratiæ; Sed tamen defuit & industria & pietas, quæ tuam solent gratiam promereri. Saltem hoc videor assecutus, vt ausus fuerim inter eos me inserere, de quibus dicitur: *Vultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis.* Psal. 44. Omnes scilicet in Ecclesia Christi & Sancti, & Patres, & Doctores te Dei sui matrem suspiciunt, amant, quærunt, prædicant, venerantur. Rectè quidem S. Cyrill. te vocat *Præconium Patrum, & Apostolorum.* homil. 6. in Nestor. At inter diuites C plebis, quâ es benignitate, ô Virgo, & pauperes plebis admittis; imò & egenum, pauperem, opprobrium hominum, & abiectionem plebis, cùm piè accedit, non reiicis, vt Bernard. testatur ser. 3. sup. salue Regina. Denique tantum laboraui, tandiu sudaui, pro virili quidem (vt arbitror) conatus sum, vt his meis in Genesim lucubrationibus

D.Cyrill. Alex.
B. Maria scopus doctorū, præconium Patrum.
S. Bern.

A apertissimè demonstrarem vnum esse me, quanuis indignissimum, de numero tuorum seruorum, quos tu in vita, & in morte defendis, foues, consolaris: ac denique duplicato gratiæ tuæ ac misericordiæ (cuius vera mater diceris) præsidio munitos habes, atque ornatos. De te siquidem, ô suauissima & potentissima Dei mater, ac mundi Domina, scriptum legimus: *Omnes domestici eius vestiti sunt duplicibus.* Prouerb. 31. Tui, quos agnoscis, ac tueris, serui duplicibus à te, ô cœli Regina, vestiuntur: nimirum (vt in Glossa habetur) *sapien-* B *tiâ & patientiâ; vt sapiant quæ Dei sunt; vt aduersa æquanimiter tolerantes centuplum colligant fructum patientiæ:* Vel (vt ibid. adiungitur) *vestiuntur duplicibus; quia promissionem vitæ habent & præsentis & futuræ.* Nunc adiuti à Deo, ne deficiant; tunc in beatitudine diuinâ visione ditati. *Item vestiuntur vnâ veste corporis, alterâ mentis, fide scilicet & factis: Sacramentis quoque Redemptoris imbuti, & exemplis.* ibid. Precor igitur te Domina, vt quia me inter seruos tuos, vnúmque è tuis domesticis (quod C mihi à diuina filij tui gratia singulare beneficium agnosco) censeri voluisti, beneuolóque ac materno affectu tria hæc meorum laborum munuscula suscipis; duplicibus illis tuarum gratiarum, donorúmque seruum hūc ac domesticum tuum, vestias, vestitúmque atque ornatum & in vita tuearis, & in morte securum reddas, tuo subinde filio in cœlesti curia præsentandum.

Suos seruos duplicibus vestit & ornat B. Maria.
Prou. 31.
Glos. ord.
Pia & sancta vita mórsque per B. Mariam à Christo impetranda.

FINIS.

Laus Deo, Deique matri semper Virgini.

INDEX

INDEX RERVM,

QVÆ IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR, COPIOSISSIMVS.

Per literas C. S. N. *Capita, Sectiones, Numeri indicantur.*

Afflictantur

Basilius.

Caſtitas

Clerus.

Deus

Ben.Fernand.in Genes.tom.3.

Diuinus.

Diabolus.

Feſta

Gratiarum

Hominis

Honor.

Homicidium.

Hostis

Iacob.

Inimico

Ira.

Iulius Cæsar.

Iudex. Iudicium.

Iudicium.Iudicare.

Iustus.Iustitia.

Iuuenis. Iuuentus. Adolescentia.

L.

Labor. Laborare.

Lacryma.

Laicus.

ad B.

B.Maria

in B.

Maritus.

Martyr. Martyrium.

Martinus Gondisaluus.

Mater.

Mater

quidam

Mortificatio.

Mulier. Muliebre. Meretrix.

Natalitium

Occasio.

Orationis

Pater

Passio

Pœnitentia

Regum

Regnum. Regnare. Imperium.

Rector. Regere. Regimen.

Seni[illegible]

Templum.

Vermes.

Visitator. Visitare.

Vita. Viuo. Viuere.

Vita

APPEN

APPENDIX AD INDICEM QVÆ EST SENTENTIARVM.

Hominum

Synagogæ

FINIS.